„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine** 11

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE ■ Anul **VIII** ■ nr. **373** ■ 7-13 aprilie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

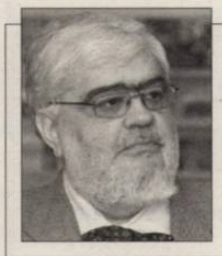

ANDREI PLEŞU

„Să fim realişti?“

pagina 3

CARMEN GAVRILĂ

„Necunoscuta Libia“

pagina 21

STELA GIURGEANU

„Normalitatea Vienei“

pagina 23

Tinerii din provincie

© Lucian Muntean

„Mărturisesc că nimic nu mă înspăimîntă mai tare ca apariţia ciupercilor la masă, în special într-un orăşel de provincie.“

ALEXANDRE DUMAS

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

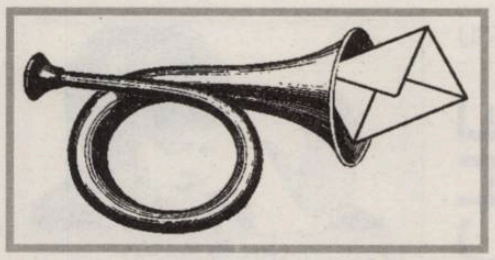

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

NR. 367

Polemice

Despre meandrele românilor înţelepţi sau contururile profesorului academician şi conturele profesorului filozof

Citesc cu mare plăcere articolele domnului Andrei Pleşu, atît din *Adevărul,* cît şi din *Dilema veche.* Cînd am citit „Despre găini şi gramatică“ am fost de acord cu distinsul om de cultură, supărat pe unii membri ai „comunităţii tribale“, se subînţelege, româneşti, care îi caută „nod în papură“, văd „găini“ acolo unde ar trebui să vadă, zic eu, dansul zimbrilor gîndirii româneşti. Demonstraţia domnului Pleşu (mare polemist, atunci cînd subiectul o cere, cu excepţia articolului melancolic adresat lui „dragă Dinule“) este impecabilă, dar cred că are puţin din atitudinea cocoşului iritat de rîşchiala continuă, banală a găinilor ce-l înconjoară, dacă este să respectăm zoomorfia invocată în articol. Altfel, poate că i-ar fi spus pe nume domnului Viorel Şerban, dacă tot îl face „celebru“, şi ar fi precizat că este din Timişoara, oraş universitar, situat nu departe de staţiunea Buziaş. În replică la a doua scrisoare a domnului Viorel Şerban, domnul Andrei Pleşu aplică aceeaşi pedeapsă către criticul său ocazional, aş spune mai severă: acesta nu mai este doar „celebru diabetolog“ şi „ardelean temeinic“, este „profesor doctor şi membru titular al Academiei de Ştiinţe Medicale“! Dar tot nu-i spune numele! Mai mult, îl face „un exemplu între altele“, de care „sincer uitase“... N-aş crede! Oricine citeşte cu bună credinţă articolul iniţial al domnului Pleşu poate constata că partea dedicată „scorţosului“ lingvist amator, doctorului „morocănos“ nu reprezintă doar „cîteva rînduri“, ci este majoritară. Iar, dacă îmi amintesc bine, chestiunea conturistică a fost invocată de către domnul Andrei Pleşu şi la emisiunea TV duminicală ulterioară apariţiei articolului.

Cunoscîndu-l pe domnul profesor Şerban, îmi permit cîteva precizări, poate lămuritoare. Legătura domniei sale cu Buziaşul se datorează faptului că acolo a ctitorit (efectiv!) un spital unic în Ţara Românească şi, îndrăznesc să spun, poate, în lume, destinat copiilor diabetici şi hemofilici. Respectînd proporţiile, lucrarea domniei sale te duce cu gîndul la Albert Schweitzer! Este, cred, cea mai mare realizare a distinsului diabetolog, profesor la Facultatea de Medicină timişoreană. Dar Viorel Şerban, în afara operei ştiinţifice medicale, este şi scriitor, autor a două romane. În bună măsură scrieri cu caracter autobiografic, în care autorul relatează experienţa de viaţă a unui copil plecat din Gorj şi ajuns profesor universitar în capitala Banatului. După cîte ştiu, romanele nu s-au bucurat de audienţă naţională. În schimb, reuşita de la Buziaş precum şi formidabila experienţă de viaţă a profesorului Şerban l-au promovat în arealul notorietăţii, culminînd cu invitaţia la emisiunea *Profesioniştii* a doamnei Eugenia Vodă, de departe, în opinia mea, cea mai bună emisiune TV de gen din România. Poate că şi din aceste din urmă două motive şi-a permis Viorel Şerban să-l „vindece“ gramatical pe Andrei Pleşu. Că a gafat domnul Şerban mie mi se pare evident, de la gafele ideatice la gafele de amestec al merelor cu perele, sever amendate de domnul Pleşu: dacă vrei să discuţi pe teme lingvistice, literare, nu invoci gesturi, noţiuni (povestea cu acul de seringă, diabetul, factorii care „dăunează grav sănătăţii“ etc.) şi mai ales profesii şi titluri din afara domeniului!

Dar mai cred că domnul Andrei Pleşu ar trebui să fie mult mai înţelegător (tolerant e mai bine spus?) cu cei asemenea domnului Viorel Şerban. Şi asta nu doar pentru că eminentul filozof a dovedit că este aproape de îngeri. Generaţiile următoare de medici şi chiar profesori universitari nici nu mai citesc *Dilema veche,* nici nu se uită la „Pleşu şi Liiceanu“, darămite să mai scrie ceva, extraprofesional! „Abia conture triste şi umbre au rămas“, scrie poetul naţional Mihai Eminescu, citat în *Noul dicţionar universal al limbii române.*

O părere pesimistă cu privire la meandrele disputei celor doi intelectuali profesori ar fi că funia din casa românească are contururi, dar şi conture...

Fiind un coleg ceva mai tînăr al domnului profesor Şerban, închei optimist, spunînd că mă bucur că mai avem medici în România care îndrăznesc să-l conturbe pe teme de conture pe marele om de cultură Andrei Pleşu!

Sorin PESCARIU
Timişoara

COBORÎTE DE PE SITE

Überfiktion

Comentariu la „Aurora pe ecrane“ de Andrei Gorzo (nr. 371)

În cinematografie, ficţiunea amplă, epica de proporţii şi anvergura insolitului servesc bine cîteva abstracţiuni, clişee inamovibile, afirmaţii generale sau decupaje sapienţiale de cotidianitate. E un paradox deja banal faptul că, în vînzoleala şi pragmatismul stradal, ne scapă cîteva ingrediente importante ale vieţilor noastre, ratăm baletul subtil al valorilor, n-avem organ pentru jargonul îngerilor şi, prin urmare, mergem uneori la cinema pentru a „citi“ realitatea. Căci filmul nu tolerează balastul, zgomotul de prisos, materialul inutilizabil narativ, iar marile teme ale omenirii devin limpezi tocmai prin meşteşugul abrevierii sau prelucrării ficţionale a lumii. Îl frecventezi pe Hitchcock pentru a adulmeca esenţa fricii, vezi un Tarkovski pentru a vedea mai bine cerul...

Înclin să cred că *Aurora* lui Cristi Puiu răstoarnă cutuma de mai sus, realismul fiind, în cazul de faţă, o soluţie (dialectică, îmi vine să spun) la incapacitatea poveştii ecranizate de a surprinde universalitatea particularului. Veţi întreba, poate, perplecşi: păi, nu tocmai asta fac epopeea, naraţiunea mustindă de intrigi, pînă la urmă? Nu sînt personajele clasice, respectiv faptele, isprăvile şi păţaniile lor vehicule plastice pentru cutare sau cutare valoare universală? Nu, dacă prin universalitate înţelegem altceva decît o necesitate care regizează jocul particularelor sau o idee eternă, reiterabilă în diverse locuri, epoci, conjuncturi. Ce altceva? O aporie, un handicap insurmontabil, o prăpastie. Îmi pare că realismul lui Cristi Puiu e o depăşire a ficţiunii nu înspre „documentarul observaţional imaginar“, ci mai degrabă către o „purificare“ a ficţiunii de concursul valorilor subiacente. E, dacă vreţi, realismul personajelor care nu mai sînt instrumente în slujba cîtorva axiome sau teze de adîncime, ci materializarea cît se poate de prozaică a unui impas radical. E realismul ficţiunii curăţate de „didacticismul“ ei axiologic, de „mătuşa“ din ea. Or, acest genial drenaj nu ne aruncă în documentar, ci în adevărata artă a horrorului existenţial.

adăugat de Polichinelle
la data de 27 martie 2011

colecţii cu dichis

Săptămîna aceasta, pe DVD

Staţia de autobuz – Bus Stop (1956)

■ Marilyn Monroe, Don Murray, Arthur O'Connell
■ Regia: Joshua Logan
■ Rolul lui Cherie – o cîntăreaţă dintr-un bar din Phoenix care visează să ajungă la Hollywood – este considerat primul rol „serios“ din cariera lui Marilyn Monroe. Imaginea actriţei a fost disputată în cele mai mici detalii chiar de ea însăşi: una dintre principalele probleme apărute în timpul filmărilor a fost culoarea părului blondei Hope Lange, mult prea apropiată de cea a lui Marilyn. Incidentul a fost soluţionat în cele din urmă prin vopsirea părului lui Hope într-o culoare mai închisă.
■ Scenariul filmului a fost inspirat din piesa *Bus Stop* semnată de William Inge, care a avut premiera în anul 1955 pe Broadway şi a înregistrat ulterior un succes fulminant, jucîndu-se de nu mai puţin de 478 de ori într-un an. Povestea adaptată pentru ecran de George Axelrod urmăreşte traseul unui cowboy din Montana care ajunge în Arizona pentru a participa la un concurs de rodeo, iar pe drum o întîlneşte pe dizeuza Cheri şi se îndrăgosteşte de ea. Deşi cei doi au planuri şi scopuri diferite, reuşesc cumva, în cele din urmă, să-şi unească destinele.
■ Una dintre scenele memorabile ale filmului este cea în care Marilyn cîntă melodia „That Old Black Magic“, unde amestecă o senzualitate nostalgică reală cu o poză falsă, de *pin-up girl,* oferind un moment unic, dezolant şi sentimental. *Bus Stop* este filmul în care Marilyn Monroe a demonstrat că este actriţă şi poate fi capabilă să joace cu adevărat un rol.

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 7.500 şi 30.000 cu DVD ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Noi şi numele noastre**
- **Înapoierea la români**
- **Raportarea la străinătate**
- **Şedinţa la români**
- **Educaţia prin artă**

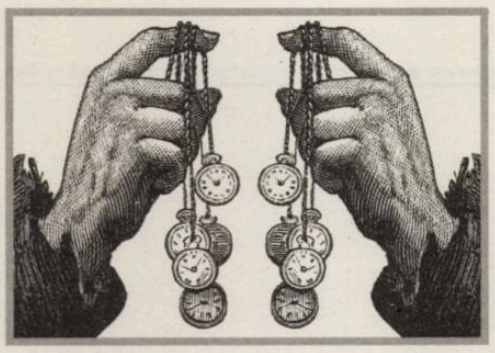

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Să fim realiști?

Detest să am mereu dreptate. Și să republic texte mai vechi. Dar descopăr, uneori, cîte o pagină care pare scrisă ieri sau azi. Și îmi spun că dacă eu, autorul ei, am uitat-o, o vor fi uitat și cititorii. Drept care, cu scuzele de rigoare, le-o reamintesc.

Cîțiva notorii „oameni de televiziune“, volubili, sprințari, fără dileme, au lansat o nouă ideologie. Veche, desigur, ca toate lucrurile noi. I-aș spune ideologia realității minimale, sau, ca să invoc metafizica domnului Vanghelie, ideologia realității „care este“. În rezumat, ea sună astfel: realitatea, atîta cîtă e, e destulă și e bună. Să nu ne complicăm cu criterii sofisticate, cu pretenții intelectualiste, cu exigențe elitare. Să admitem, odată pentru totdeauna, că nu opiniile cîtorva sclifosiți, nu valorile rarefiate ale unor minorități gălbejite constituie substanța și rostul vieții. Viața, viața adevărată, viața celor mulți, cu nevoile lor curente, cu bravul lor semidoctism, cu farmecul lor gregar – iată ceea ce trebuie să aperi, să lauzi și să cînți. Să ne mai lase puriștii „bunului-gust“, șoarecii de bibliotecă, grămăticii pedanți. Să dăm cezarului popular ceea ce îi aparține: atenția noastră exclusivă, amorul nostru necondiționat. Nu vă plac manelele? Dar ele există și au succes. Nu vă plac talk-show-urile cu Becali și viața cotidiană a cuplului Irinel-Monica? Dar ele fac rating. Sînt cool. Sînt Viața însăși. Nu vă place Casa Poporului? Dar poporului îi place. Divertismentul autohton vă miroase a vulgaritate? Dar cine vă pune să vă uitați? Ce-ți fi vrînd? Molière zi și noapte? Caragiale non-stop? Charlie Chaplin de trei ori pe zi? N-aveți decît să vă încuiați în bibliotecă. Viața e în altă parte și se poate dispensa de fițele voastre. Viața e mișto și miștocăreala e viață. Ne-am săturat de idei înalte, de maniere fine, de predici. Vrem virilități fruste, duioșii de bodegă, chef. Ceea ce există n-are nevoie de nici o justificare, de nici un adaos. Există, deci e valabil. Există, deci asta e! Deci cui nu-i place să se retragă la sanatoriu. Gata cu fumurile! Realitatea e singura realitate. Deci intelectualii să ne mai slăbească.

Campionii acestei ideologii, ca de altfel campionii tuturor ideologiilor, nu pot fi contrazișI. Ei știu, vorbesc de evidențe, sînt slujitorii eroici și grandilocvenți ai comunității. Cînd aroganți și băscălioși, cînd sentimentali și patetici, oamenii aceștia confundă șmecheria cu buna-dispoziție, suspensia gîndirii cu bunul-simț, și pofta egolatră de notorietate cu dragostea de oameni. Cum să-i îmblînzești, cum să-i pui pe gînduri?

Le-ai putea spune, mai întîi, că recad, fără să-și dea seama, în cea mai ieftină retorică proletcultistă. De la idolatria marxist-leninistă a „maselor“, la lozinca resentimentară („Moarte intelectualilor!“), toate „nuanțele“ acestei retorici sînt de mult cunoscute. Le-ai mai putea spune că tot ce e, astăzi, viață civilizată s-a născut din sentimentul că realitatea dată, realitatea strictă e insuficientă și, prin urmare, ameliorabilă. Ameliorabilă tehnologic și stilistic. Realitatea se îmbogățește neîncetat prin comentariu și prin ingeniozitate adaptativă. A fi „realist“ e a căuta altceva și mai mult decît oferă realitatea. Nu te lași în voia bolilor, pretinzînd că, întrucît există, sînt îndreptățite, nu asumi cu entuziasm urîtul pentru că e ubicuu, nu sanctifici prostia pentru că e curentă. Dacă vrei muzică, nu te oprești la zgomotele pădurii, dacă vrei arhitectură, abandonezi gata-făcutul peșterii, dacă vrei vin, nu te mulțumești să mănînci toți strugurii. Umanitatea constă în capacitatea de a trata realul nu drept o instanță care își ajunge sieși, ci drept o infinită materie primă. Sîntem ceea ce adăugăm lumii. Desigur, uneori adăugăm lumii ce nu trebuie, sau încurcăm borcanele: una e să faci borș, alta e să faci cidru. Utilitatea borșului e incontestabilă, cu condiția să nu mi se vîre pe gît ca cidru. Nici manelele, nici giumbușlucurile Oana-Pepe, nici idila Columbeanu nu trebuie (și nu pot fi) evacuate. Grav e dacă proliferarea lor devine normă și model. Grav e dacă ele sfîrșesc prin a evacua, sau prin a marginaliza, restul. Aș adăuga că apologia „gustului popular“ în forme de maximă trivialitate e ofensatoare față de gustul popular însuși. Secole lungi de cultură populară hiper-rafinată dezmint acest derapaj. Derapajul nu apare decît printr-o acțiune insidioasă de intoxicare cotidiană a sensibilității publice.

Cît despre marii moderatori TV care pledează pentru „realitatea care este“, ei au o comică problemă de identitate. Fac gazetărie – adică nu ne lasă singuri cu realul, ci îl ambalează în tone de texte și imagini – scriu, vorbesc, folosesc camere de luat vederi, ochelari, stilouri, metafore, culori, adică tot felul de produse ale creativității, așadar ale intelectului omenesc, dar vor să treacă, totodată, drept „băieți de băieți“, oameni din popor, străini de orice otravă livrescă. Vor, pe scurt, să fie și călare, și pe jos. Vor să vorbească buruienos, dar se înghesuie și să pomenească, hodoronc-tronc, de Dostoievski și Santayana. Sînt, care va să zică, complecși, rotunzi, „oameni universali“. În realitate, sînt mereu la jumătatea drumului, nici cu lecturile la zi, nici cu degetele bătătorite. „Nu sîntem intelectuali!“ zic ei, ferindu-se de această etichetă ca de ducă-se pe pustii. Se poate. Dar asta nu vă califică drept viguroasă clasă muncitoare. Nu aveți nici statutul pe care îl respingeți, nici cel la care aspirați. Prestația Dvs. constă, deocamdată, în utilizarea (pripită și parțială) a intelectului propriu și într-o zglobie clămpăneală mondenă. Credeți-mă, e puțin! Și dacă, în plus, vă luați și aere magisteriale – e ridicol.

Articol apărut în Dilema veche, *nr. 126, 29 iunie 2006*

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Soluții de la intelectuali

Citesc tot mai des în ultima vreme – în comentariile unor jurnaliști sau în intervențiile unor „simpli“ forumiști – invitații, solicitări ori adevărate somații ca intelectualii să „nu mai stea pe margine“, să nu se mai mulțumească doar cu statutul de comentatori, ci „să dea soluții“. Să se implice. Să scoată țara din mizeria morală. Să-i lămurească pe oameni ce e de făcut cu „clasa politică“ mediocră, cu brambureala guvernamentală care nu ne scoate din criză, cu Băsescu, fără Băsescu – în fine, să facă bine intelectualii și să-și asume rolul de călăuze pentru cei mulți. Am întîlnit această idee – spusă într-un fel sau altul – la oameni de bun-simț și de bună-credință, care au convingerea sinceră că numai niște minți luminate pot da ideile salvatoare care să ne readucă speranțele.

Probabil că nu este decît (încă) un semn al dezorientării și al neîncrederii în politică, în societate, în capacitatea liderilor politici (indiferent de culoare) de a lua deciziile potrivite. Dar cred că este și o mostră de întîrziere într-un fel de premodernitate nedesăvîrșită la timp. Programul iluminist de educare a maselor a trecut, azi, „în popor“, iar din rîndurile sale se ridică voci care le cer intelectualilor să fie, într-un fel, nu doar oameni ai inteligenței, dar și ai soluțiilor practice. Mă tem însă că dorința e tîrzie și neadecvată. La începutul anilor '90, a mai existat o dezbatere despre implicarea intelectualilor în politică, singurul său rezultat fiind constituirea a două tabere ireconciliabile: cei care credeau că e nevoie de intelectuali militanți, activi și vigilenți, și cei care considerau că intelectualii ar trebui să se bucure de libertate și să-și vadă de creațiile lor. Dintre intelectualii cu o anume notorietate care s-au angajat la propriu în politică unii au „eșuat“ în sistem, alții s-au retras și au revenit la treburile lor. Fiecare a plătit prețul său, dar, în ansamblu, probabil că lumea de după 1989 s-ar fi maturizat mai greu fără aceste forme de implicare.

Acum însă a le solicita intelectualilor (așa, în general) să se implice în politică ori „să ofere soluții“ trădează un anumit mod de a gîndi, încă, în „clase sociale“ și de a aștepta ideile salvatoare de la o asemenea clasă considerată, implicit, mai înzestrată decît celelalte. Asta cînd solicitarea nu e un mod indirect de a le reproșa „intelectualilor“ (tot așa, în general) excesul de critică, obiceiul de a comenta bombănind, „statul pe margine“. Uneori, a spune „în loc să stați pe margine și să criticați, dați soluții și implicați-vă!“ pare o transpunere în limbaj ceva mai elevat a vechiul slogan muncitoresc-mineresc din iunie 1990: „Noi muncim, nu gîndim!“. Spune și asta ceva despre „mișcarea spiritului public“ în ultimii 20 de ani...

Numai că această reîntoarcere (cu bună-credință, cu speranță, uneori cu năduf sau pur și simplu cu o pornire cîrcotașă) către intelectuali, de parcă țara ar avea brusc nevoie de o nouă generație pașoptistă, nu face decît să sublinieze criza de identitate și de încredere a publicului în societatea la a cărei construcție a pus, cum-necum, umărul, de 20 de ani încoace. Wolf Lepenies argumenta, încă de la începutul anilor '90 (în cartea *Ascensiunea și declinul intelectualilor în Europa,* tradusă la noi în 2005), că Havel, Michnik, Geremek și alți cîțiva mari intelectuali din țările est-europene au fost ultimii din „specia“ lor, cei din urmă eroi ai unei anumite forme de angajament public. Lumea s-a schimbat enorm între timp și contribuția intelectualilor la „binele public“ este pusă în discuție de-a lungul și de-a latul Europei. Însăși noțiunea de intelectual s-a modificat. Chiar dacă peste tot există încă figuri remarcabile de intelectuali publici – care pun în circulație idei generale, care apără valori, care susțin idealuri – vremurile noastre îi cultivă mai degrabă pe experți și tehnocrați, pe cei care au soluții pragmatice în domenii bine delimitate. Sau, în locul intelectualilor „generaliști“ (care luminează lumea cu ideile lor), au fost consacrați de curînd – printre altele, de topul revistei *Foreign Policy* – *gînditorii globali,* ale căror idei au și o componentă practică, o soluție, un plan de „implementare“ și niște efecte asupra societății. În topul realizat de *FP* anul trecut, primii doi *global thinkers* sînt Warren Buffet și Bill Gates *(for stepping up as the world's states falter),* iar parcurgerea listei arată un amestec de oameni de afaceri, politicieni (foști și actuali), bancheri, generali de armată, diplomați, economiști. Abia dacă găsim doi sau trei care s-ar potrivi „vechii“ definiții a intelectualului. S-ar părea că, în lumea de azi, *soluțiile* vin de la oameni care au idei simple, clare și – mai ales – cu mize sociale durabile. Intelectualii „de tip vechi“ – denumiți în ultimele decenii, după o formulă lansată în SUA, și „intelectuali publici“ – rămîn, inevitabil, „doar“ comentatori, critici, chibiți, apărători ai valorilor morale și altele, dar nu mai reprezintă nicăieri factorul de schimbare.

S-ar părea că, din nou, sîntem cu un pas în urmă, căci de la „ai noștri“ se așteaptă soluții imediate pentru ieșirea din criză, pentru schimbarea clasei politice, pentru însănătoșirea morală. Vestea bună este că – s-ar părea – această reîntoarcere spre intelectuali ca sursă de îmbunătățire (sau normalizare) a societății sugerează că încrederea în ei revine – sau rămîne – la cote satisfăcătoare. Așa să fie? Vom vedea.

tinerea de minte

Cîntec de oase rupte

Ce frumoasă s-a făcut
Fata pădurarului.
Stăm la masă zîmbitori
Și-o privim pe sub sprîncene
O privim lung printre gene.
Mult am vrea s-o luăm la joc,
Dar avem oasele rupte.

Toți avem oasele rupte,
Peste noapte în pădure
Ne-a ieșit în cale ursu
Pe potecă în pădure
Și ne-a strîns în brațe ursu
Rău ne-a strîns în brațe ursu.

O, ce pajiște e lîngă
Casa pădurarului.
Și ce flori are în păr
Fata pădurarului.
Mult am vrea s-o luăm la joc,
Dar ne-a strîns în brațe ursu
Și avem oasele rupte
Toți avem oasele rupte.

Și ce frumoasă s-a făcut
Fata pădurarului...

Geo Bogza, *Poemul invectivă și alte poeme,*
prefață de Paul Cernat,
Colecția „Biblioteca pentru toți“,
Editura Litera Internațional, 2010

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Efectul Severin

Ceea ce s-a întîmplat ştie (cam) toată lumea. Un număr (mic) de membri ai Parlamentului European au căzut într-o capcană a unor ziarişti britanici. Se presupune că politicienii respectivi ar fi acceptat bani în schimbul voturilor pentru o anumită decizie de tip legislativ. Ziariştii englezi, „euro-antipatici" cum îi ştim, doriseră iniţial să demonstreze cum arată holurile (traducerea cuvîntului „lobby") de la Bruxelles, pornind de la o speţă importantă pentru sistemul bancar britanic. Au pornit, aşadar, la o investigaţie jurnalistică despre grupurile de interese continentale, opuse intereselor stimaţilor supuşi ai Majestăţii Sale, Regina.

Un asemenea caz putea apărea mult mai greu înainte de Tratatul de la Lisabona care dă puteri sporite Parlamentului European. Lupta semiseculară a numitei instituţii pentru putere în cadrul Uniunii s-a încheiat, carevasăzică, printr-o victorie oarecum timpurie, înainte să se construiască nişte mecanisme decente de „transparentizare" a deciziilor şi de limitare a activităţilor suplimentar-lucrative ale propriilor membri.

Prea multe hotărîri se iau în spatele uşilor închise, atît la Parlament, cît şi la Comisie. Nu mai vorbesc de Consiliu. În atari condiţii, avînd în vedere că trăim într-o lume liberă, în care grupurile de interese au legitimitate economică şi democratică, linia de separare între penalul „trafic de influenţă" şi beneficul „lobby" devine mai subţire ca un fir de aţă. Faptul că firmele de lobby acreditate şi legale în Bruxelles au ca sursă importantă (deşi nu unică) de informaţii (adică de putere) rivalităţile dintre Direcţiile Generale (la Comisie), dintre grupurile politice (la Parlament) sau dintre statele membre (la Consiliu) nu este, în sine, extraordinar de grav. În fond, pe acest gen de relaţii se bazează orice lobby-ist din lumea liberă. Necazul apare atunci cînd tu, public plătitor de impozite şi elector, nu ai acces egal la cea mai mare parte a informaţiilor din parcursul deciziei. Mi se va răspunde că toate cele trei instituţii ale triunghiului puterii de la Bruxelles publică zilnic „terabaiţi" de informaţie. Mda, ştiu. Ştiu la fel de bine că: 1) în Parlamentul European plenurile sînt o îngrozitoare plictiseală. Ar putea lipsi din program, fără ca eficienţa instituţiei să sufere. Deciziile (cine – cum votează) se iau în spatele unor uşi închise, în şedinţele de grup politic. Chiar şi dezbaterile din Comisiile de specialitate (publice, altfel) sînt lipsite de vreun interes imediat deoarece, repet, decizia „noi votăm pentru (sau contra), deoarece..." se ia în şedinţe închise, în grupul politic. Iar Parlamentul stă încă bine, pentru că: 2) la Comisie, orice propunere de oarecare importanţă venită de la un Directorat General şi trimisă spre Secretariatul General al domnului Barroso este aflată de reprezentanţele unor state membre (cele care contează) în maximum 20 de minute. Ceea ce nu este tocmai normal într-o instituţie care lucrează „întru binele comun, european". În faza respectivă, documentele sînt încă sub embargo de publicitate, adică nu pot fi aduse la cunoştinţa cetăţenilor. Şi încă este bine, pentru că: 3) la şedinţele Consiliului, atunci cînd se adună cei 27 de şefi de state şi de guvern, publicul nu află decît un insipid comunicat de presă negociat intens în spatele altor uşi închise. Cine, ce şi cum s-a pronunţat, aflăm (foarte rar) doar din conferinţele de presă ale celor 27 de preşedinţi sau premieri, obsedaţi (firesc) de voturile pe care le aduce politica internă, nicidecum cea „euro-aşa-zis-comună".

Peste tot este loc pentru „efectul Severin".

Peste tot pe unde există informaţie nepublicată, este loc pentru „efectul Severin": adică, pentru un politician care comite un act la limita legii (nu în afara ei), deoarece membrii Parlamentului European au voie să presteze, pe bani, tot soiul de activităţi suplimentare, pentru cam orice fel de firmă din lumea asta. Credeţi că va exista voinţă politică pentru a interzice, printr-un cod de conduită, toate activităţile suplimentare din afara orelor de program? Eu nu cred. Numai că asta nu este defel o scuză pentru Adrian Severin. Dimpotrivă.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

De ce târgul de carieră?

Târgurile de carieră reprezintă unul dintre instrumentele de recrutare vizate de specialiştii în resurse umane pentru creşterea echipelor. Ele oferă oprtunitatea candidaţiilor de a interacţiona cu reprezentanţi ai companiei şi de a afla informaţii la care în mod normal nu au acces. În procesul de recrutare şi selecţie nimic nu se compară cu o discuţie faţa în faţă între candidat şi un reprezentant al companiei. Acesta este un beneficiu major pe care candidaţii îl pot obţine participând la târgurile de carieră.

Angajatori de TOP, cel mai mare târg de carieră la nivel naţional, este un eveniment ce arată faţa umană a angajatorilor. La ediţia cu numărul 10 Angajatori de TOP din perioada 8-9 aprilie vor participa peste 90 de companii reprezentative pentru industriile: consultanţă, audit, IT&C, outsourcing, FMCG, financiar-bancar, inginerie şi media. Printre acestea putem menţiona: BRD Groupe Société Générale, BCR, Raiffeisen Bank, TeamNet Collaborate, HP, Microchip, Freescale, Ericsson, Genpact KPMG, Accenture, Bearing Point, Google, Microsoft, IBM România, Oracle, Intel, Infineon, Route 66, Incrys, WNS România, Wipro, Kraft Foods România, Coca-Cola HBC, Pepsico, JTI, Ernst&Young, Deloitte, Pricewater¬houseCoopers, British American Tobacco, Philip Morris, Unilever, Dacia Groupe Renault, Akka Romserv, Michelin Romania, TIAB - o Societate a VINCI Energies, Rompetrol, Tenaris, Adevărul Holding, Intact Media Group.

Companiile participante au peste 2250 de poziţii adresate profesioniştilor cu experienţă, proaspăt absolvenţilor, studenţilor şi masteranzilor.Târgul de carieră Angajatori de TOP este un eveniment ce pune accent pe calitatea companiilor participante şi totodata, a joburilor oferite de acestea. Organizaţiile sunt lideri de piaţă în domeniul lor de activitate, au o strategie clară de bussiness, programe de pregătire pentru tinerii profesionişti, dar şi pentru angajaţi. O parte dintre companiile participante sunt prezente în exclusivitate la târgul de cariere Angajatori de TOP.

angajatori DE TOP

Fernando SAVATER

teme de azi

În căutarea spiritului european

La sfîrşitul anului trecut, presseurop.eu a invitat 10 autori europeni, scriitori şi analişti, semnături cunoscute, dar şi noi voci, să scrie despre Europa. Cei care văd dincolo de succesiunea de evenimente, cei care îşi imaginează un alt viitor sau cei care trăiesc actualitatea ca fiinţe umane şi ca cetăţeni. A rezultat un dosar intitulat „Zece viziuni ale Europei", realizat în colaborare cu Der Spiegel, The Guardian *şi* Respekt. *Publicăm aici unul dintre articole.* ***(N. red.)***

Într-una dintre operele cele mai curioase şi distractive ale lui Rossini, *Il viaggio a Reims,* mai mulţi cetăţeni din fiecare dintre ţările europene, care au de gînd să călătorească spre acest oraş francez, pentru o sărbătoare princiară transcendentală, se văd reţinuţi într-un han şi obligaţi să conviеţuiască, pentru că le lipsesc caii care le-ar permite să realizeze această călătorie. Mi se pare că acest libret este o excelentă metaforă *avant la lettre* a situaţiei de confuzie relativă pe care o trăieşte în prezent Uniunea Europeană.

Spania este problema, Europa – soluţia

O privire asupra funcţiilor relevante ale UE arată clar că statele noastre nu sînt dispuse să parieze pe o conducere puternică fără echivoc pentru binele comun. S-au preferat figurile care trec neobservate, capabile să creeze consens… sau să ne facă să ne resemnăm. Şi se stabileşte ca o axiomă faptul că cetăţenii europeni nu vor să configureze o Uniune cu un profil mai energic şi ieşit din comun.

Pentru mulţi spanioli din generaţia mea, este greu să nu consideri această atitudine un eşec şi o sursă de frustrare. Cei care am fost tineri în timpul dictaturii franchiste aveam un entuziasm european poate ingenuu, care s-ar putea rezuma în aforismul atribuit filozofului Ortega y Gasset: „Spania este problema, Europa – soluţia".

Dar această soluţie pare să fi rămas destul de departe de cele mai bune aşteptări preconizate. Astăzi înţelegem că, fără îndoială, Europa – Uniunea Europeană – este o soluţie, dar nu orice Europă şi orice uniune, ci una care să reunească condiţii care acum par serios compromise, dacă nu chiar definitiv.

Europa ospitalităţii raţionale.

Ţările europene nu au altă opţiune decît să rămînă unite în multe aspecte sociale, culturale şi economice esenţiale, dar par incapabile să meargă mai departe şi să avanseze către obiective mai ambiţioase, chiar dacă pe termen lung nu mai puţin necesare. Le lipsesc proiectele comune semnificative şi nişte convingeri şi valori democratice împărtăşite. Practic, le lipsesc caii.

Continui să cred că Europa care merită efortul este cea care îi apără şi îi reprezintă pe cetăţeni, şi nu teritoriile; cea care protejează drepturi politice (de asemenea datorii, evident) şi garanţii juridice, mult mai mult decît privilegiile şi acele tradiţii goale pe care obişnuiesc să le ascundă de străini; Europa care menţine integritatea statelor de drept democratice care există în prezent, în faţa revendicărilor etnice care dezbină, întotdeauna retrograde şi xenofobe; Europa libertăţii însoţite de solidaritate, care nu se închide în faţa celor care, din cauza persecuţiei politice sau a necesităţii economice, sună la uşa ei, şi nici nu îşi baricadează beneficiile, ci e deschisă: doritoare să colaboreze, să ajute şi să împartă. Europa ospitalităţii raţionale.

Tradiţia care exclude

Această UE are nevoie de nişte europenişti militanţi, capabili de a se opune politicienilor europeni cu privire scurtă. În toate ţările – am văzut-o în Cehia şi la alte naţiuni ale Estului, dar şi în Anglia sau Irlanda şi chiar în Franţa – apar lideri şi grupări naţionaliste, partizani ai protecţionismului riguros, spre exterior, şi ai liberalismului extrem în interior, cu o mentalitate de autentici *hooligans* cu valori dominante care se fixează imobile în aspectele lor mai exclusive pentru a lăsa în afara petrecerii pe oricare acel *altul* de care se tem. Adică, europeni intransigenţi doar pentru ceea ce aduce beneficii obtuzelor lor (şi foarte creştine, asta da!) interese.

Un integrism care defineşte rădăcinile europene într-un mod selectiv care privilegiază perspectiva mai conservatoare şi exclusivă a unei tradiţii bogate tocmai în polemicile contradicţiilor sale. Dar mai există şi alt pericol, cel al frivolităţii bunei conştiinţe multiculturale care se opune creştinismului exclusiv, dar nu în numele laicismului democratic, ci pentru a apăra prin alte dogme religioase care de asemenea se cred superioare legilor civile şi chiar versiunii occidentale a drepturilor omului.

Europa de dorit este cea în care credinţele religioase sau filozofice sînt un drept al fiecăruia, dar datoria nimănui, şi cu atît mai puţin obligaţia generală a societăţii ca ansamblu. Un spaţiu politic radical şi, prin urmare laic – ceea nu înseamnă antireligios –, în care să fie imperative normele civile mai presus de orice consideraţie fideistă etnică sau culturală şi unde să funcţioneze o distincţie clară între ceea ce unii consideră a fi păcat şi ceea ce toţi trebuie să judecăm ca delict.

O Europă al cărei spaţiu academic şi universitar să permită mobilitatea studenţilor şi a profesorilor, dar a cărei universitate să nu fie în serviciul companiilor, cu rentabilitate imediată. Europa talentului fără frontiere, nu cea a statelor de plată şi a profitului. Da, cu siguranţă, avem nevoie de cai care să ne ducă, dar şi de constelaţii care să ştie încotro vrem să mergem. Eu cred că încă mai avem timp.

***Fernando Savater** (n. 1947) este unul dintre intelectualii spanioli cei mai influenţi, în prezent predă filozofie la Universitatea Complutense din Madrid. Printre recentele sale opere, se numără* Los diez mandamientos del siglo XXI (Cele zece porunci ale secolului XXI). *În 2000, Fernando Savater a primit împreună cu Asociaţia „Basta Ya!" Premiul Saharov pentru libertatea de gîndire, pentru acţiunea sa pacifistă din Ţara bascilor.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Pur şi simplu, Burke!

„Vedeţi, domnule, că în această epocă luminată nu mă dau înapoi de la a mărturisi că, în general, noi sîntem oameni ai sentimentelor naturale; că în loc să înlăturăm toate vechile noastre prejudecăţi, le venerăm într-o măsură considerabilă şi, pentru a pogorî şi mai multă ruşine asupra noastră, le venerăm tocmai pentru că sînt prejudecăţi. Le venerăm cu atît mai mult cu cît ele sînt mai vechi şi mai răspîndite printre noi. Ne temem a-i lăsa pe oameni să trăiască şi să aibă relaţii cu ceilalţi numai pe baza a ceea ce le poate oferi propria raţiune, deoarece bănuim că ceea ce poate oferi raţiunea fiecăruia nu este îndeajuns, aşa încît indivizii ar face mai bine să se servească de stocul şi de capitalul pe care naţiunile şi diferitele epoci istorice l-au acumulat de-a lungul timpului. Mulţi dintre gînditorii noştri, în loc să distrugă prejudecăţile generale, îşi folosesc inteligenţa pentru a descoperi înţelepciunea ascunsă care dospeşte în acestea. Dacă ei îşi ating scopul, şi numai rareori îl ratează, consideră atunci că este mai înţelept să perpetueze prejudecata, împreună cu miezul raţional al acesteia, decît să înlăture forma prejudecăţii şi astfel să lase raţiunea în toată nuditatea ei; deoarece prejudecata oferă raţiunii pe care o înglobează, motivul care constituie puterea acesteia de a acţiona şi atracţia care asigură permanenţa acesteia. În cazuri de urgenţă, prejudecata se află, oricînd, la îndemînă pentru a fi folosită; ea angajează mintea pe făgaşul ferm al unei înţelepciuni şi al unei virtuţi deja constituite, astfel încît, în momentul deciziei, omul nu este lăsat pradă ezitării, scepticismului, confuziei şi îndoielii. Prejudecata face din virtutea omului o deprindere şi nu o serie de acţiuni lipsite de orice legătură. Prin mijlocirea prejudecăţii întemeiate pe raţiune, datoria devine o parte constitutivă a naturii omului.

O amenii voştri de litere şi politicienii voştri, ca şi printre ai noştri întreg clanul celor luminaţi, gîndesc cu totul altfel asupra acestor chestiuni. Ei nu au nici un fel de respect pentru înţelepciunea altora; în schimb, se încred pînă peste măsură în propria lor înţelepciune. Ei consideră că a distruge o ordine veche a lucrurilor, pentru simplul motiv că este veche, este un lucru întemeiat. Cît priveşte ordinea nouă a lucrurilor, nu au nici un fel de temeri în ceea ce priveşte durata unei construcţii ridicate în grabă, deoarece durata nu este o problemă pentru cei care consideră că înaintea lor nu s-a făcut decît prea puţin sau chiar nimic şi care îşi pun toate speranţele în descoperire. În concepţia lor, elaborată sistematic, toate lucrurile care conferă permanenţă sînt vătămătoare, prin urmare ei se află într-un război necruţător cu toate soiurile de aşezăminte. Ei cred că toate formele de guvernămînt pot fluctua precum moda, fără ca acest lucru să aibă vreo consecinţă gravă şi că nu este necesar nici un principiu de ataşament faţă de Constituţia ţării lor, cu excepţia sentimentului că lucrurile funcţionează în avantajul lor, pentru moment. Ei vorbesc întotdeauna ca şi cum ar crede că între popor şi magistraţii săi nu există decît un singur fel de înţelegere: aceea care îi obligă doar pe magistraţi, fără a obliga, în acelaşi timp, şi cealaltă parte, astfel încît suveranitatea poporului include dreptul de a dizolva această înţelegere, fără nici un alt motiv decît propria sa vrere. Ataşamentul lor faţă de propria ţară nu durează decît atîta timp cît coincide cu unele dintre proiectele lor nefondate; el începe şi se sfîrşeşte odată cu acea configuraţie politică care se potriveşte cu opiniile lor de moment. Acestea sînt doctrinele, sau mai degrabă sentimentele, care par să domine în rîndul noilor voştri oameni de stat."*

„Doctrinele, sau mai degrabă sentimentele, care par să domine".

Intenţionam să citez mai scurt, dar pur şi simplu nu m-am putut opri. Plăcerea cu care parcurg aceste rînduri este unică! Am avut pentru prima dată intuiţia faptului că aş putea avea credinţe politice conservatoare, cînd am citit întîia dată Burke şi am simţit că-mi place la nebunie. Iar finalul cărţii mă entuziasmează pur şi simplu:

„Nu pot să invoc în sprijinul opiniilor mele decît un şir îndelungat de observaţii şi o mare imparţialitate. ...Ele vin din partea unui om a cărui experienţă publică a fost aproape în întregime dedicată pentru libertatea celorlalţi; de la un om care nu a nutrit niciodată în pieptul lui o mînie îndelungată sau una vehementă decît împotriva a ceea ce el a considerat a fi tiranie… un om care nu dispreţuieşte faima şi care nu se teme de defăimare; un om care evită disputa dar care nu evită să spună ce gîndeşte. Ele vin de la un om care se străduieşte să păstreze în tot ceea ce face o anumită unitate şi armonie, dar care înţelege să facă acest lucru printr-o varietate de mijloace. Un om care atunci cînd vasul cu care navighează ameninţă să se aplece prea mult într-o parte datorită unei supraîncărcări la unul din borduri, caută întotdeauna să restabilească echilibrul aducînd din partea opusă mica contrapondere a argumentelor lui."

* E. Burke, *Reflecţii asupra Revoluţiei din Franţa,* traducere Mihaela Czobor-Lupp.

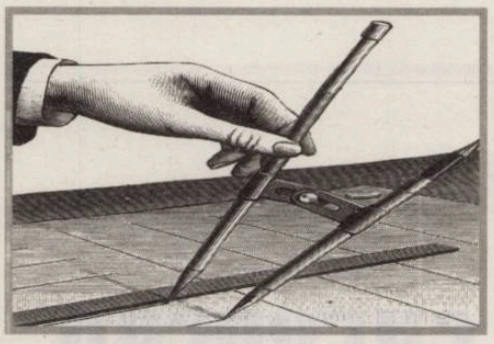

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Istorie şi arhitectură, cum le vedea Iorga

Editura Vremea publică de cîţiva ani Colecţia „Planeta Bucureşti“, care a pus în circulaţie o serie de lucrări de istorie a Capitalei, fără să capete atenţia cuvenită din partea presei. Printre alte titluri a fost produsă şi reeditarea *Istoriei Bucureştilor* de N. Iorga, care nu mai apăruse din 1939, data primei ediţii. Cartea este extrem de îngrijit ilustrată, atît cu reproducerea imaginilor alese de autor, cît şi cu fotografii din zilele noastre. Pe alocuri, notele adăugate aduc la zi situaţia unor monumente. Un mănunchi de documente din secolele XVI-XVIII reflectă evoluţia socială a locuitorilor oraşului, meşteşugari şi negustori, clerici şi dascăli. Pentru primele, redactate în slavoneşte, lipseşte traducerea. De asemenea, un indice onomastic n-ar fi fost de prisos.

Între aceleaşi coperţi a intrat şi ghidul din 1935, *Conducător istoric la bisericile din Bucureşti şi împrejurimile imediate* (o traducere în românește, pe care Iorga o încredinţase fiicei sale Liliana, singura dintre copiii lui care făcuse studii de istorie; originalul a fost o broşură în limba franceză destinată vizitatorilor străini). Biserici, muzee şi statui – ce altceva era de văzut? Monumente civile nu s-au păstrat mai vechi decît secolul al XIX-lea, de care eram atunci mai aproape. Indiscutabil, cel mai bun ghid al oraşului nostru a fost şi rămîne acela, de negăsit astăzi, al arhitectului Grigore Ionescu, căruia, dacă mi se îngăduie sugestia, aceeaşi editură i-ar putea da o ediţie nouă.

Cartea lui N. Iorga îşi păstrează frumuseţea întreagă, nu numai datorită limbii de o armonie firească al cărei secret s-a pierdut, ci pentru că lectura te absoarbe în viaţa oraşului, odată cu care treci prin războaie şi incendii, asişti la construcţiile care se ridică în locul celor distruse, priveşti alaiuri domneşti sau intrarea unui oaspete de vază la curte. Sînt puse la contribuţie documentele încă inedite sau publicate chiar de Iorga în eroica sa luptă cu arhivele. De la o vreme, de cînd sporeşte numărul călătorilor străini care descriu această ciudată Valahie, povestirea lor i se substituie autorului. El, care a scris *Istoria românilor prin călători,* deschisese cercetarea informaţiilor îmbelşugate pe care le aduc ei. O etapă după alta a dezvoltării societăţii româneşti ni se înfăţişează în liniile ei generale sub ştampila unui titlu semnificativ: „Curtea şi oraşul în luptă sub Constantin Brâncoveanu“, „Bucureştii de stil ţarigrădean“, „Zorile occidentalismului în Bucureşti“ sau „Bucureştii romantismului francez“.

Modernizarea – cum constată el – echivalează cu monumentalizarea.

Ceea ce ne interesează aici este momentul cînd istoricul devine el însuşi martor. „Oraşul nu mai este de recunoscut pentru aceia care au trăit în el altădată“ – spunea el după 45 de ani de experienţă personală a acestui mediu. Privirea sa critică observa cum arhitecţii, influenţaţi de exemple din străinătate, se înverşunau „să distrugă grădinile şi să dea la pămînt frumoasele locuinţe cu cerdac ale boierilor şi mahalagiilor“. Modernizarea – cum constată el – echivalează cu *monumentalizarea* (70 de ani mai tîrziu vedem aceeaşi întrecere în a creşte dimensiunile clădirilor). Îi displăcea stilul „francez“, expresie a vanităţii unor mari averi, ca a „nababului“ Cantacuzino, „stilul Ludovic al XV-lea pe care-l iubeşte şi-l răspîndeşte în clădirile bucureştene d. arhitect Berindei“. Nu era mai indulgent cu stilul neoromânesc: „se văd în toate părţile ciubuce, ocniţe, stîlpi cu capitele înflorite, pridvoare, coperăminte ţuguiate, făcute din şindrilă“. Era tot atît de nemulţumit de „piramida americană a Palatului Telefoanelor“. Bulevardul care poartă azi numele lui Magheru, Bălcescu şi I.C. Brătianu i s-a părut inevitabil „ca să se dea aer oraşului îngrămădit“, însă regreta că, din lipsa de coordonare între primarii de sectoare (încă de atunci!), „nu s-a putut urmări un plan de ansamblu“. Iar viitorul pe care-l prevedea Iorga este prezentul nostru: „cuştile de sticlă cu zece rînduri“ (etaje!) „pentru întreprinderi şi pentru cei care înţeleg să rămînă toată viaţa lor chiriaşi“.

Aşa că, încă din 1906, el, neîncrezător în elanul lor creator, îi trimitea pe arhitecţi la „studiul amănunţit şi luminos al vechiului nostru meşteşug de a clădi“. Nu pentru o pastişă sterilă, pe care ar produce-o imitarea artei tradiţionale în construcţiile noi, ci pentru a contribui la nobila operă de restaurare a monumentelor istorice.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Sorin Cristian SEMENIUC

SOS Provincia

Istoria Hotelului Binder tinde să mai existe doar pe Facebook

În zona zero a municipiului Iaşi, în apropiere de Biblioteca Centrală Universitară şi de mica, dar bogata în amintiri, stradă Lăpuşneanu, se află, încă în picioare, o clădire veche de peste 160 de ani, plină de istorii şi goală de prezent. Monument istoric – sintagmă care şi-a pierdut aproape cu totul valoarea şi conţinutul în ultimii ani – clădirea este cunoscută generic drept „Hotelul Binder“. Conform cercetătorului Ion Mitican, care i-a dedicat cîteva pagini în volumul său, *Strada Lăpuşneanu de altădată. Plimbare nostalgică* (Editura Tehnopress, 2002), imobilul a fost iniţial un han, ridicat de meşterul butnar Iosef Ciolcin Binder, venit în Iaşi ca profesor la Şcoala de Arte şi Meserii. Aşezat strategic, hanul avea rolul de a ostoi setea călătorilor veniţi cu poştalionul. În hol fusese amenajată o cafenea, unde tineretul studios şi intelectualii zilei veneau să citească gazetele străine, tipărite la Viena, Paris sau Berlin.

La începutul lui 1859, aici au fost găzduiţi trimişii munteni sosiţi de la Bucureşti pentru a consfinţi alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domnitor al celor două Principate. Într-o seară, în jurul clădirii s-au adunat mii de ieşeni care doreau să-i vadă pe oaspeţi şi să sărbătorească marele eveniment.

În anii care au urmat, la parter aveau loc Aniversările Junimii, una dintre acestea, din noiembrie 1878, provocîndu-i lui Titu Maiorescu „grozave dureri de gît şi de catar“ – după cum relata în jurnalul său –, rezultat al unui „banchet, ca de obicei, pînă pe la ora 4 dimineaţa“. Printre companioni: Eminescu, Slavici, Caragiale. Ultimul – chiar în acele zile, la Binder – citise pentru prima dată în public celebra sa comedie *O noapte furtunoasă*. Autorul era şi actorul care îşi asumase toate rolurile din piesă, şi cu aşa mare succes, încît cei prezenţi „s-au tăvălit cu toţii de rîs“ – după cum scria ulterior Iacob Negruzzi.

Iată cum suna una dintre convocările la o Aniversare, întocmită de Negruzzi: „Membrii tuturor triburilor societăţii «Junimea», fundatori lipoveni, caracudă şi cei nouă, sînt citaţi ca în ziua de 26 octombrie să se afle la scaunul societăţei din Iaşi, unde se va da cu mult chef şi cu puţine parale, în otelul Binder, oarele 6 sara, al 20-lea praznic tradiţional. Mîncarea va fi fudulie, iar băutura temelie. Şpriţul nu este de rigoare. Secretar, I. N.“

Prezenţa acestor reprezentanţi de marcă ai literaturii române e, de altfel, şi singurul moment din istoria clădirii care este amintit pe o placă comemorativă, inaugurată în 1998, ea însăşi cam stîngace în formulare, ba mai mult, învecinată cu cîteva desene graffiti şi bucăţi de tencuială gata să cadă: „În această clădire, monument istoric, a fost hotelul Binder unde au avut loc parte din banchetele Junimii (Maiorescu, Creangă, Caragiale, Slavici etc.)“.

În timp, clădirea a trecut dintr-o mînă în alta, şi aşa cum s-a întîmplat adeseori, acest lucru n-a fost deloc de bun augur. La mijlocul secolului trecut, aici a fost sediul unei Şcoli de Subingineri, iar apoi al unei alte instituţii cu un nume care parcă strepezeşte amintirile: Institutul de Studii şi Proiectare pentru Organizarea Teritoriului Agricol (ISPOTA). Amenajat apoi fără respect pentru arhitectura-i proprie, imobilul a fost împărţit de autorităţile locale comuniste celor fără locuinţă. Ameninţat la un moment dat de demolare, fostul hotel a scăpat pînă la urmă de dispariţie, dar s-a degradat continuu din cauza cercului vicios: monument istoric – proprietari privaţi fără bani – Direcţie Judeţeană de Patrimoniu incapabilă/lipsită de dorinţa de a lua măsuri.

Recent, un tînăr care a cumpărat un apartament în clădire şi care a auzit de un anume istoric al ei s-a gîndit să ceară pe Facebook informaţii şi poze din trecutul hotelului. A existat cineva care i-a trimis – ceea ce arată că încă mai există oameni cărora le pasă de dulcele-amar al amintirilor.

Sorin Cristian Semeniuc *este doctorand al Universităţii „Al. I. Cuza“ din Iaşi.*

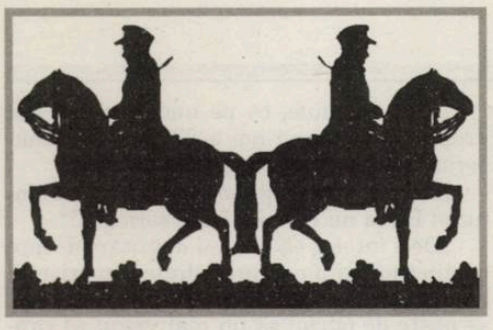

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de centru...

Fotbalul şi românul contemporan XYZ

Situaţia în fotbalul românesc e gravă, dar stabilă.

Situaţia – de la naţionala adultă pînă la juniori şi copii – e penibilă, dar stabilă.

Totul e stabil în fotbalul românesc, pe plan intern şi extern – din cauză că cei care îi conduc destinele (păi ce, nu există destin, dramă, tragic plus comedie cu toate limitele imanente, şi în bătutul unei mingi?) sînt stabili în fotoliile, statele lor de plată şi afacerile aferente, de peste două decenii. Doar guvernatorul Băncii Naţionale a fost şi este la fel de stabil şi imuabil cît preşedintele Federaţiei Române de Fotbal plus preşedintele Ligii Profesioniste. Deoarece:

fotbalul la noi, în conştiinţa poporului, în imaginarul colectiv, e de importanţa Băncii Naţionale, cu o pondere mai mare decît guvernul, partidele şi sindicatele,

consacrat, aproape metafizic, ca o religie, ba chiar ca o artă, dar şi ca o ştiinţă, şi mai ales ca „ultima bucurie" a unui popor multilateral necăjit.

Nici Banca Naţională nu s-a bucurat vreodată de o asemenea înaltă apreciere şi vai de cei care ignoră sau dispreţuiesc aceste dimensiuni economice, sociologice, patriotice, într-un cuvînt: cioclopedice, ale fotbalului.

La ora actuală – ceea ce nu înseamnă nici de ieri, nici de alaltăieri – sub conducerea nesmintită a preşedinţilor Sandu şi Dragomir, naţionala României e stabilizată între locurile 50 spre 60 în clasamentele mondiale; pînă la victoria recentă asupra Luxemburgului (!), România era sub Burkina Fasso, după ce a fost – în secolul trecut – între primele zece echipe ale lumii. Pe plan european, cluburile româneşti sînt stabil plasate pe locurile 100 şi ceva şi, de cîţiva ani buni (în sensul de lungi), nu prea contează continental. Ceea ce se joacă pe terenurile mai mult sau mai puţin jigărite ale ţării nu are aproape (cum avea grijă Şeştov să pună în paranteză ca să nu exagereze) nici o legătură cu ceea ce acelaşi popor fotbalistic vede de 3-4 ori pe telesăptămînă că se joacă dincolo de Curtici şi Borş.

Pînă la victoria asupra Luxemburgului, România era sub Burkina Fasso. Nimeni nu-şi dă demisia.

Repet: nimeni nu-şi dă demisia. Dimpotrivă: lăudăroşenia atinge megalomania, impasibilitatea se combină voluptuos cu nesimţirea, toate avînd la bază – şi cred că nu sînt de un marxism abuziv... – interesul economic nud şi rece. O prezenţă oricît de obscură în competiţiile europene, un jucător vîndut pe o sumă fie ea şi derizorie în Cecenia, Turcia, Rusia sau China aduc oricum patronilor şi impresarilor un ceva cu care să-ţi poţi construi vile cu scară interioară...

Fotbalul fiind totodată o cultură (italienii o numesc cultură calcistică), fireşte că avem şi aici o criză – o criză a valorilor; sus, la şefi, se recunoaşte, cu acea competenţă românească în demagogie, că „nu mai avem jucători de valoare". Da, nu avem, totuşi orice Moş Ion Roată microbist e în drept să întrebe „ce mare valoare aveţi, boieri dumneavoastră?" A doua zi după eşecul lamentabil din Bosnia, un internaut semnînd XYZ trimitea *Gazetei Sporturilor* acest mesaj: „Am ajuns să fiu imun. Ce spune asta despre mine? Că sînt un adevărat român contemporan, egoist şi indiferent, căci a fi român în ziua de azi nu poate fi definit altfel. Ca să conchid: am pierdut şi ultimul lucru care ne făcea fericiţi în această ţară". La acest nivel de patetism, nu am curaj să-l contrazic, să-i combat naivităţile. Am scris rar în *Dilema* despre fotbal, şi mai rar despre fericire. Mă gîndesc însă că situaţia în fotbalul nostru e de asemenea natură încît, cine ştie, dacă o cărăbăneală a şefilor, o demisie în grup a lor n-ar putea aduce în starea naţiunii un minim de senin.

Hai, domnilor, sacrificaţi-vă pentru bucuria lui XYZ! Nu am iluzia că va fi cu totul mai bine, ci doar certitudinea că veţi fi mai senzaţionali decît Iri şi Moni.

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Arhitectură şi ierarhie

– dezordinea simbolică (XIX) –

Mulţi dintre „emanaţii" Revoluţiei din decembrie 1989 au considerat că simpla preluare a puterii, de la Partidul Comunist, ar putea fi suficientă pentru revenirea României în rîndul democraţiilor. E un lucru bine ştiut că, urmînd un mecanism deloc specific doar nouă, în interiorul noii puteri şi-au făcut loc, de îndată, cei care „aveau experienţă" în politică şi în administraţie, activişti şi ocupanţi ai nivelurilor inferioare ale ierarhiei comuniste. *Viziunea politică* nu era şi nu reuşeşte să fie nici azi o prioritate. Principala „preocupaţiune mintală" a „emanaţilor" şi a multora dintre cei care i-au urmat în ultimii douăzeci de ani s-a dovedit a fi înlocuirea ierarhiei comuniste cu o altă ierarhie, căreia i s-a spus, simplu, „democraţie". Puţini au fost cei care au luat în calcul faptul că *ierarhia* cu care ne-am învăţat atît de bine în comunism e fundamental diferită de o *arhitectură* a unui sistem democratic. După cum era normal, mulţi dintre noi am crezut că lucrurile se vor învăţa, se vor deprinde, se vor aranja în timp. Aparent, aşa s-a întîmplat. Trăim într-o ţară care a făcut progrese vizibile, sîntem membri cu drepturi depline ai Comunităţii Europene şi ai NATO, călătorim aproape liber în locuri pe care le visam cu ani în urmă şi, orice s-ar spune, trăim într-o democraţie. Dar lipsa de viziune politică şi maladiile erozive ale vechiului sistem îşi arată abia acum efectele profunde.

Spre deosebire de *ierarhia* comunistă, *arhitectura* unui sistem democratic presupune lanţuri de responsabilităţi în preluarea tensiunilor sistemului, preocupare continuă pentru calculul rezistenţei mecanismului social, soluţii imediate la solicitări suplimentare, disponibilitate continuă pentru extindere şi dezvoltarea de noi dimensiuni şi, deloc în ultimul rînd, o obsesie pentru *estetica* întregului proces. Democraţia are, mai întotdeauna, un *aspect* foarte atractiv. E vorba de o continuă preocupare pentru chipul lucrurilor, pentru felul de ambalare a soluţiilor şi pentru aşezarea oricărei izbînzi într-o galerie cît mai vizibilă, vizitabilă şi inspiratoare. Vă amintiţi celebra zicere, devenită atît de populară, după ce am început să călătorim în libertate? Suna, şi încă mai sună, cam aşa: „Ai văzut, dom'le, ai naibii, cum ştiu să facă din două pietre amărîte ditamai chestia? Păi, aici, la noi, totul e vraişte, nu că n-am avea ce arăta..."

Estetica democraţiei se extinde asupra a tot ceea ce poate fi vizibil, dar şi asupra felului în care sistemul poate fi *simţit*. Iar esenţa acestei preocupări este păstrarea, protejarea continuă a *caracterului inspirator al rînduirii lucrurilor*. Interesele comune ale membrilor comunităţilor se pot transforma în spectacole care îşi contemplă continuitatea în timp, şi care se alimentează inclusiv din natura performanţei lor spectaculare. Însă aceste dimensiuni aspiraţionale nu pot veni decît dintr-o *viziune asupra arhitecturii lumii în care ne e dat să trăim*. Înlocuirea goală a unui model cu un altul, provizoratul ca filozofie, cîrpirea ierarhiilor primare nu vor putea da naştere niciodată unei aspiraţii.

Am construit o cultură a fentei, a eschivei, a excepţiei.

E drept, simplificînd excesiv lucrurile, ne place să spunem că noi nu sîntem făcuţi pentru aşa ceva, că natura creştinismului nostru ortodox e străină de spectacolul verticalităţii catolice, că în dosul spectacolului aparenţei strălucitoare a altora stau probleme cel puţin la fel de urîte ca ale noastre. Dar undeva, în adînc, ştim uneori că totul e doar un discurs de justificare, mai mult sau mai puţin frustrată, a unei profunde nostalgii pentru strălucire, pentru bucuria ordinii şi pentru foamea de valoare. Asta ne face să fim extrem de sensibili la orice gest critic, irascibili, urticaţi, suferinzi de un prurit istoric, prilejuit de orice gest care ar prezenta riscul de a ne evalua, măcar un pic.

Vorbind despre Miliţie şi Poliţie, în episodul de săptămîna trecută semnalam, prin acest exemplu care e departe de a fi singurul, heirupismul modificării noastre de sistem şi absenţa preocupării pentru viziunea schimbării. La finalul articolului adresam o întrebare care i-a deranjat profund pe cîţiva cititori care mi-au făcut onoarea de a-mi citi articolul. Întrebarea era dacă ne dorim cu adevărat o Poliţie performantă. Cu riscul de a-i supăra, de a-i irita şi pe alţi cititori, răspund că nu cred în sinceritatea deplină a unui răspuns care ar trebui să fie, implicit, pozitiv. Cred, dimpotrivă, că metehnele pe care le-am deprins, nu doar în comunism, ne opresc şi azi de la bucuria de a contempla măcar un rudiment de spectacol românesc al legii şi al ordinii. Pentru că trăim un sentiment al dorinţei dreptăţii şi al nostalgiei pentru „domnia legii" doar atunci cînd acestea nu ni se aplică în mod direct nouă. Pentru că am construit o cultură a fentei, a eschivei, a excepţiei, a hermeneuticii morale. Şi, mai ales, pentru că am alcătuit democraţia postrevoluţionară, nu cu viziunea locului unde am fi dorit să ajungem, ci răzbunîndu-ne cu machiaj de operetă pe ce a fost. Şi, pentru că evaluarea reală ne-ar fi găsit pe mulţi dintre noi cu pantalonii în vine, mai degrabă am maimuţărit nişte instituţii, răzbunîndu-ne selectiv pe trecut, citind în diagonală şi sărind capitole.

Iar cititorilor foarte supăraţi, celor care se simt jigniţi de unele afirmaţii din această serie de articole, le dau toate asigurările că textele de faţă nu sînt acuze la adresa nimănui. În orice spaţiu democratic, evaluarea continuă face parte din esenţa libertăţii. Opinia nu e un delict, ci un drept al tuturor. Nu cer nimănui să fie de acord cu mine, şi nici măcar, aşa cum ar fi normal, să respecte o opinie, chiar dacă ea e în dezacord cu a altora. Cît despre atacurile la persoană, din comentariile articolelor, sau despre observaţiile făcute cu mojicie, vă cer permisiunea să zîmbesc înţelegător, chiar dacă lucrul ăsta ar putea să irite.

(va urma)

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii Garantat 100% la TVR 1.*

tolo sport

E cineva de vină pentru metalul (aur sau tinichea) din care e făcută o generaţie de fotbalişti?

„Aoleu!" Asta s-a auzit atunci cînd primul fotbalist român născut după 1989 a intrat în lotul echipei naţionale. Pentru că antrenorii, preparatorii fizici şi medicii păstrează caietele scrise cu creioane HB, moştenire de dinainte de era digitală. Specialiştii pot compara performanţele fizice sau tehnice ale diverşilor sportivi cu care au lucrat. Şi toţi spun acelaşi lucru. De la profesorii de educaţie fizică şi pînă la tehnicienii de Liga 1, ei pot să-ţi probeze căderea parametrilor de efort şi ai abilităţilor tehnice ale fotbaliştilor români.

Generaţia lui Hagi avea mai mult antrenament pentru victorie, nu doar pregătire fizică, ci şi psihică, decît generaţia lui Torje. Un reputat medic sportiv, regretatul profesor Ioan Drăgan, ţinea în arhiva sa personală datele capacităţii de concentrare a Nadiei Comăneci – „unică în istoria sportului nostru şi care o făcea ca atunci cînd concura să se focalizeze exclusiv pe mintea şi pe exerciţiul ei. Practic, lumea din jur dispărea".

Să însemne asta că libertatea e un prost antrenor al performanţei, în timp ce o societate închisă, cu puţine alegeri concentrează talentele şi voinţele copiilor în sport? Statistica timpilor şi distanţelor, a golurilor şi medaliilor aşa spune, dar statistica ne spune şi că am ieşit din recesiune. În ambele situaţii, ea greşeşte.

Cătălin TOLONTAN

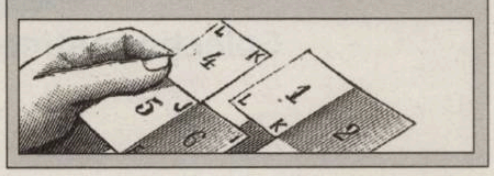

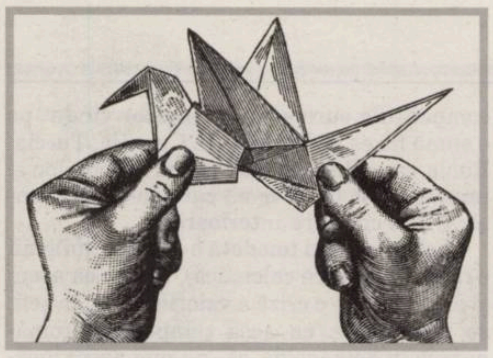

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

La scara blocului

„Hai, domnule, că nu o să alegem noi președintele dintre ai noștri. Nu ne lasă nimeni să facem asta. Sînt interese prea mari în joc.“

„Totuși, trebuie să încercăm, să nu pornim de la ideea preconcepută că nu vom reuși. Dar, oare vrea cineva de la noi să fie președinte? Cine își asumă riscul să candideze? Domnu' Vitalie, de la doi? Vă băgați, domnu'?“

„Eu, nu, nu. Nu mă bag. Poate... dacă m-ați susține cu toții.“

Rumoarea declanșată printre locatarii sprijiniți de pereții holului de intrare al scării nu pare de bun augur pentru domnul Vitalie.

„Păi, vezi, domnule. Nu prea vă înghesuiți să mă susțineți. Și în bloc lucrurile or să rămînă tot așa cum au fost: o să ne ia în continuare milioane la fondul de rulment și n-o să știm ce-au făcut cu ei; o să ne lase cu terasa tot stricată; o să ne încarce la tot felul de reparații care nu ne privesc.“

„Păi, atunci, hai, domnule, declară și dumneata în mod clar că vrei să candidezi și noi te susținem. Haideți, să-l susținem cu toții, să arătăm că sîntem uniți și că știm ce vrem. Dacă ne unim sîntem o forță.“

„Nu vom reuși, domnu' Costin. Nu sîntem decît o mică parte, iar ei știu toate șmecheriile, de atîția ani de cînd s-au instalat la conducere acolo, cu tot clanul lor și mai ales cu unguroaicele alea de la scara trei care supraveghează totul.“

„Totuși, eu țin să vă atrag atenția că nu există consens între președinte și administrator. Pentru bloc nu e bine că e așa, dar noi trebuie să speculăm asta. Eventual să-l atragem pe administrator de partea noastră.“

„Păi, și el săracu', ce să facă? N-are decît un singur vot. Doar nu-l vedeți mergînd din ușă în ușă să-l convingă pe fiecare să nu-l mai voteze pe Georgescu.“

„Ce problemă e asta? E bun Georgescu, domnule, nu văd de ce ar trebui să-l schimbăm. Nu el e problema. Cred că tot unguroaicele alea sînt capul răutăților.“

„Păi, vezi, domnule, mă puneți pă mine să candidez și de fapt nici nu aveți de gînd să mă susțineți.“

„Eu aș avea o altă idee. Să ne separăm cu scara noastră de restul.“

„Acuma vin și eu și vă supun atenției următoarea problemă: cineva de pe coloana mea, nu vreau să spun cine, și-a făcut modificări și a tăiat aerisirea. La mine în bucătărie vine acum miros de la WC. Cui să mă plîng. Să chem control de la Primărie?“

„Păi, știm cine a făcut asta. E domnu' Buda, aici de față. Povestea e de cînd și-a pus centrală.“

Domnul Buda cel spîn, cocoțat pe balustrada scării, ascultă în tăcere, parcă așteptînd să vadă ce mai urmează.

„Și tot dumnealui adună în continuare tot felul de lucruri de prin gunoaie și le duce în apartament. Face asta de ani de zile, e probabil o boală a dumnealui, dar să știți că e sursă de infecții și toată lumea știe că pe coloană sînt mai mulți gîndaci.“

„Să nu ne mai lăsăm conduși de unguroaice.“

„Nu poți să te separi că trebuie să faci altă asociație, e balamuc mare, trebuie o mulțime de acte și ne-ar costa și mai mult.“

„Nu neapărat formal, dar să ajungem cu ei la o înțelegere să ne autogospodărim singuri. Măcar cu femeia de serviciu, cu terasa, cu spațiul verde. Să nu ne mai lăsăm conduși de unguroaice.“

„Eu propun să nu reparăm terasa pînă nu vedem toate soluțiile. Poate că e mai bine să facem anvelopare. E mai frumos și mai modern.“

„Pentru aia trebuie să fim de acord tot blocul, nu putem anvelopa doar scara noastră.“

„Anveloparea nu e cea mai bună soluție. Ăștia care au anvelopat anul trecut, acum se plîng de igrasie. Se formează pentru că nu mai respiră pereții.“

„Deegeaba vorbim cu el, că nu înțelege. Mai ușor ar fi să-i explicăm ceva lui Doc, cățelul doamnei Cati. El, în orice caz, nu umblă prin gunoaie.“

„Boală, boală, dar domnu' Buda, la etatea domniei sale, are și gagică. Nu știați?“

Domnul Buda, roșu la față, reacționează în sfîrșit:

„Oameni în toată firea, ați venit la ședință ca să mă bîrfiți pe mine? Vreți să stau și să ascult toate astea? Și pe urmă să mai și susțin pe cineva dintre dumneavoastră la președinția blocului? Eu v-am salutat, mă duc acasă că am treburi mai importante.“

„Se duce să-și sorteze gunoaiele din casă.“

„Hai, domnule, că pe undeva omul are dreptate. Ce facem noi aici? Nu ne adunaserăm să discutăm chestiuni serioase?“

„Dar ce, asta cu gunoaiele din casa domnului Buda nu e o problemă serioasă?“

„Deci înțeleg că nu mai discutăm despre susținerea unui nou președinte. Eu oricum, după tot ce am auzit astăzi aici, vă anunț cît se poate de oficial că nu mai vreau să candidez“ conchide domnul Vitalie.

Peste cîteva zile însă, omul începe să bată la ușile vecinilor pentru a le cere susținerea. Unii i-au promis, alții – nu. La ședința cea mare, cu reprezentanții întregului bloc, a fost votat tot domnul Georgescu. Un motiv pentru reînceperea discuției despre separare a scării.

ready made

„Acolea au tăcut; bătrînul, liniștit, ședea întru aceeași poziție pe jilțul său, făr-a se schimba macar la față. Apoi, rădicînd iarăși ochii către cer, au suspinat; pe urmă, uitîndu-se cu o zîmbire defăimătoare la Napoleon, i-au zis:

– TRAGICULE!“

Constantin Stamati, „Ascunsele cugetări ale lui Napoleon“, în *Muza românească. Compuneri originale și Imitații din autorii Europei*, Editura pentru Literatură, 1967

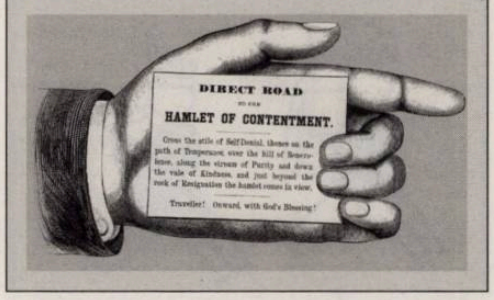

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Fuga de societate

Recentul raport al ICCV asupra calităţii vieţii din România în 2010 nu este deloc îmbucurător, dar nici surprinzător: peisaj de recesie, asemănător cu 1999 – care a fost însă, din multe puncte de vedere, cel mai rău an din postcomunism.

După cum ştim deja, cu 2332 euro venit mediu disponibil pe an/persoană, aveam încă din 2008 cel mai scăzut nivel de salarizare din Europa (de două ori mai puţin decît Ungaria, de trei ori mai puţin decît Cehia şi de peste 11 ori mai puţin decît Danemarca). Într-un comentariu la *Radio România Actualităţi,* profesorul Cătălin Zamfir adăuga faptul că această medie ascunde o creştere a polarizării salariilor şi că aproape una din cinci persoane angajate trăieşte sub pragul de sărăcie. (Ceea ce contrazice cel puţin într-o anumită privinţă deja celebra acuzaţie de ne-muncă pe care guvernanţii o aruncă în faţa populaţiei: iată, aproape o cincime dintre cei care muncesc nu reuşesc să scape prin asta de mizerie!) În ceea ce priveşte structura acestor venituri, dacă ponderea salariilor a rămas cam aceeaşi ca la începutul anilor '90, ponderea pensiilor, a ajutoarelor sociale şi a indemnizaţiilor a crescut de la 12% la 25%, în timp ce aceea a autoconsumului a scăzut de la 20% la 8%. În sfîrşit, bunăstarea subiectivă (cît de mulţumiţi sînt oamenii cu veniturile lor) este ceva mai scăzută faţă de acum 20 de ani, 31% declarînd că veniturile nu le ajung nici pentru strictul necesar (faţă de 18% în 1992) şi 34% că le ajung doar pentru strictul necesar (cam la acelaşi nivel ca în 1992).

Pe acest fundal economic general, optimismul a ajuns la cote alarmante. La întrebarea „Gîndindu-vă la viitor, cum credeţi că vor fi condiţiile de viaţă în România peste 10 ani, comparativ cu prezentul?", doar 20% răspund că „mai bune", faţă de 66% în 1990 şi 48% în 2006. Altfel spus, încrederea în viitorul ţării a scăzut de peste trei ori pe parcursul acestor 20 de ani. Cu toate acestea, mulţumirea faţă de realizările din viaţă este mai mare (62% sînt mulţumiţi şi foarte mulţumiţi), iar procentul celor care se declară că ei personal „se simt bine, pe deplin fericiţi" este în continuă creştere (21% în prezent).

Încrederea în viitorul ţării a scăzut de peste trei ori pe parcursul acestor 20 de ani.

Acest aparent paradox – despre care am avut ocazia să discut şi altă dată – ne trimite cu gîndul la consolidarea unei rupturi, care pare să fi devenit cronică, între instituţii şi indivizi, între spaţiul public şi cel domestic: societatea merge din rău în mai rău, eu personal reuşesc însă să mă salvez. Mai nuanţat spus, toate cifrele (fără a fi, de cele mai multe ori, profund diferite de anii precedenţi) concordă în a indica o percepere negativă puternică a mediului social general: cel puţin 80% dintre români percep existenţa cu o anumită intensitate a conflictelor sociale, pe primul loc fiind conflictualitatea politică; 70% declară că nu se poate avea încredere în cei mai mulţi dintre oameni; 54% apreciază schimbările faţă de anul trecut ca negative; 80% consideră că ţara este condusă rău sau foarte rău (faţă de 19% în 1990 şi 49% în 2006); 86% se declară nemulţumiţi şi foarte nemulţumiţi de viaţa politică din ţară (faţă de 47% în 1990 şi 62% în 2006, scorurile din 2010 fiind astfel cele mai scăzute cote din ultimii 20 de ani); complementar, posibilitatea de a influenţa modul în care este condusă ţara este considerată scăzută şi foarte scăzută de către 91% din populaţie (faţă de 60% în 1990 şi 86% în 2006) etc.

Pe de altă parte, satisfacţia faţă de viaţa de familie creşte de la 65% mulţumiţi şi foarte mulţumiţi în 1990 la 82% în 2010, fiind mai mare la tineri şi la cei cu studii superioare. Nu este deci vorba despre vreun conservatorism al celor în vîrstă şi slab educaţi. Relaţiile cu vecinii sînt considerate şi ele ca bune şi foarte bune în peste 80% din cazuri. Satisfacţia faţă de locuinţă este şi ea extrem de mare, doar 6% considerînd că locuinţa în care trăiesc este proastă sau foarte proastă.

Satisfacţia faţă de serviciile comunitare (mediu, apă, zgomot, transport, Poliţie, timp liber, dar şi activitatea Primăriei în general) se află undeva la mijloc, fiind relativ ridicată şi în uşoară creştere, cu satisfacţie minimă pentru timpul liber şi medie pentru „modul în care Primăria administrează localitatea" (42% îl consideră bun şi foarte bun). De menţionat şi un detaliu semnificativ: în cadrul activităţilor de timp liber se constată o scădere cu 10-15 procente faţă de 1990 la citit literatură, citit presă, mers la spectacole şi o creştere cu 16% la întîlniri şi petreceri cu rude şi vecini.

Global, se conturează astfel un cîmp al percepţiei sociale puternic fracturat: pe de o parte, un epicentru al siguranţei şi mulţumirii în jurul casei şi al familiei; pe de altă parte, o lume tot mai ostilă şi respingătoare pe măsură ce ne îndepărtăm de individ şi spaţiul său proxim de viaţă, în centrul acestei respingeri fiind sfera politicului. Totul este perceput ca fiind din ce în ce mai bine *acasă,* comparativ cu o lume înconjurătoare din ce în ce mai rea. Altfel spus: între putere şi populaţie s-a format o prăpastie, deziluzia faţă de viaţa socială devenind respingere a societăţii – şi, la limită, fugă din societate. Spaţiul domestic pare să devină astfel din nou zona predilectă de refugiu, eventual de „rezistenţă" şi, adesea, de împlinire şi *rost*. Complementar, societatea îşi pierde tot mai mult *sensul* – ceea ce este mult mai grav decît pierderea banilor care, în principiu, poate fi remediată în cîţiva ani.

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

DILEMA VECHE vă recomandă

PIANUL CĂLĂTOR

Organizatori: Radio România Cultural, accando

Co-producător: TVR CULTURAL

Parteneri: Orchestrele şi Corurile Radio, noeland, Radio România Regional

PE URMELE LUI FRANZ LISZT

1 - 21 aprilie 2011 în 12 oraşe din România

TURNEU EXTRAORDINAR DE RECITALURI AL PIANISTULUI

HORIA MIHAIL

www.pianulcalator.ro

Partener oficial: PORSCHE ROMANIA

Sponsori: ROMGAZ, JTI, BCR

Parteneri media: Radio România Actualităţi, Jurnalul Naţional, PORT.ro, Arte, Observator Cultural, adevărul, Radio România Muzical, LiterNet.ro, onlinegallery.ro, SAPTESERI, RL, Artmark, DILEMA

Eveniment recomandat de: Radio România

PUBLICITATE

Alege calea cea mai simplă!

Creditul de refinanțare în lei

refinantare.cec.ro

CEC Bank

Pentru un credit de refinanțare garantat cu ipotecă de 100.000 lei, pe 35 de ani, dobândă fixă în primul an 6,9% și apoi variabilă ROBOR+3%, valoare totală plătibilă 344.540 lei, DAE 9,84% (formată din: dobândă, comision administrare credit), rată lunară în primul an 632 lei. Este obligatorie pe toată durata de creditare asigurarea împotriva tuturor riscurilor a imobilelor aduse în garanție. Drept de renunțare: 14 zile de la semnarea contractului. Ofertă valabilă până la 31.05.2011. Sediul central: Calea Victoriei nr. 13, București.

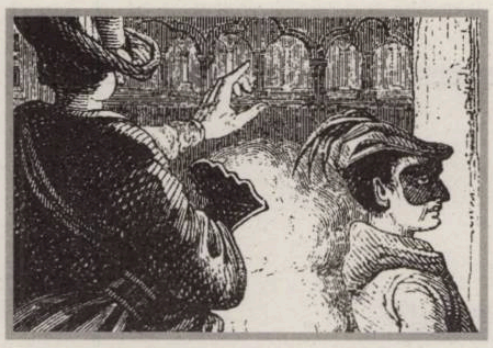

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

De ce sună bizar & bizantin Wikileaks-ul „românesc“

Dacă se-ntîmplă, iată, să revin asupra temei Wikileaks, o fac doar ca urmare a frazei (cu dus-întors) a ambasadorului SUA la București, dl Gitenstein, cum că aceste documente *ar vorbi prin ele însele*. Păi, dacă tot vorbesc, să vedem ce ne și spun ele. În decembrie trecut, tot aici, avansam ideea că această scurgere de informații confidențiale *(a.k.a.* Wikileaks) nu ajută cu nimic democrațiile – dimpotrivă, le șubrezește reputația și le afectează interesele. Pe de altă parte, mi-a fost limpede încă de atunci că nu toată lumea va fi de acord cu reținerea mea. În fond, cu toții știm că nu-i frumos să privești pe gaura cheii – dar, ca un făcut, ce e dincolo de gaura cheii rămîne mereu mai tentant decît ceea ce se află dincoace de ea. Plus că ne putem găsi alibiul în concepte cu totul democratice, precum: *transparență, dreptul cetățeanului la informare, dreptul neîngrădit al presei* ș.a.m.d.

Privită prin prisma Wikileaks, diplomația americană se află în fața unui pahar pe jumătate plin sau pe jumătate gol – depinde de ce vrei să vezi. Categoric (dacă ceea ce știm despre „subtilizarea“ acestor documente e adevărat și nu avem de-a face cu o uriașă intoxicare), scăparea de sub control a unui asemenea număr de documente (251.287, dintre care peste 116.000 erau clasificate ca fiind *secrete* sau *confidențiale)* este o eroare de proporții colosale. Interesele SUA (și ale aliaților lor) au căpătat probabil răni cărora le vor trebui ani buni pentru a se resorbi. Pe de altă parte, paharul are totuși și o jumătate plină: din aceste cablograme reiese imaginea unei diplomații americane nicidecum amorțite și indolente (cum era descrisă de pesimiști), ci mai curînd vii, active și cu o omniprezență dătătoare de speranțe celor temători că declinul Occidentului e după colț.

O altă temă de reflecție este imaginea societății românești, așa cum transpare ea din cablograme. Faptul că românii sînt mai subtili și mai sofisticați decît par la prima vedere e totuși un secret pentru unii dintre autorii cablogramelor. Din păcate, la asta contribuie și calitatea unora dintre sursele deconspirate aici: persoane care, dintr-un motiv sau altul, își defulează problemele personale în fața diplomaților americani (cîte futilități le-o fi fost dat acestora s-audă, vă dați seama?!). Pentru cine știe să decripteze corect prezentul românesc, credibilitatea acestor nume era oricum chestionabilă – drept care e jenant să le vezi delațiunile puse de-a valma alături de cîteva analize care, totuși, ar trebui să ne pună pe gînduri (precum interesantele cablograme despre relația noastră cu Turcia, de exemplu).

Tînăra Romanova, fiica baronului de Wiki

Ei bine, și iată că ajunserăm să vedem și partea românească a Wikileaks-ului. Sînt acolo informații absolut credibile (nu știu dacă și adevărate), după cum sînt unele care te lasă perplex la cîtă superficialitate transpiră. Nu-mi propun aici nici un fel de bilanț (la ora la care scriu, noi și noi cablograme tot apar), dar cred că putem schița cîteva contururi de ansamblu. O primă temă de reflecție este calitatea (inegală a) acestor analize/sinteze/informări. Pe unii dintre autorii citați acolo i-am cunoscut (precum diplomatul Taplin) și păstrez amintirea unor inteligențe remarcabile. Pe alții nu. Văzute de sus, aceste documente „românești“ au de toate – mai puțin coerență. Este un amestec mai curînd bizantin de analize și bîrfe (inclusiv *alcooluri* și *femei),* altoit pe o dihotomie pernicios de retrogradă și simplistă – de tip *cine nu-i în 2007 de partea președintelui T.B. înseamnă că e de partea Rusiei* (John Wayne, favoritul meu, era mult mai nuanțat atunci cînd se răfuia cu bandiții!).

În context, zăbovesc puțin asupra acelui text care avansa (cu oarecare ingrediente ucrainene, ruseți etc.) ideea unui eventual stat numit *Romanova,* rezultat printr-o alambicată contopire a României și a unor părți din Republica Moldova. Ori textul respectiv era un crochiu refuzat de scenariștii sitcomului *Married with Children,* ori cablograma e ceva mai inteligentă, dar apare aici trunchiată. Altfel, pe bune, nu-mi dau seama cîtă Istorie a zonei trebuie să știi ca să avansezi așa mîndreț de geopolitichie. Pentru cineva care aștepta din cablograme și analize mai substanțiale, e decepționant să vezi astfel de compuneri ce par a nu valora nici cît pasta consumată din pixul care le-a scris.

Acestea fiind zise, promit că într-un număr proxim al *Dilemei vechi* (săptămîna viitoare, de nu intervine ceva mai important) voi demasca un fost ministru român care, în spatele ușilor închise, prin 2007, susținea interese economice ale Rusiei! Deocamdată vă dezvălui parola lui de contact cu oligarhii ruși: „Kirovskie“. *(va urma; rămîneți treji voi, stenografi, și voi, surse – nu cumva să pierdeți continuarea!)*

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte publicată:* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

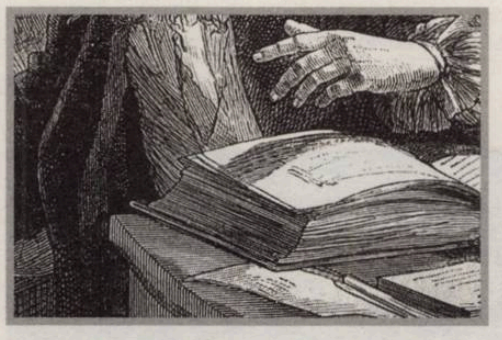

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Wikileaks pe la 1800 și un pic...

Gîndurile noastre sînt invadate de ceva vreme de recentele și suculentele dezvăluiri Wikileaks. Cum America n-a fost descoperită ieri, nici slugărnicia românească nu e de dată recentă. Pe la 1800 și un pic, românii se grăbeau, ca și astăzi, să se plîngă, să invoce protecție, să se umilească, să strige după ajutor, chiar dacă uneori nu aveau nevoie de el, să gîdile orgoliile altora, într-un cuvînt să fie mai mult slugarnici și mai puțin diplomați. Slavă Domnului că aveau în slujba cui să-și pună „talentele“ oratorice: două imperii, unul „protector“ (Imperiul Rus), altul „suzeran“ (Imperiul Otoman) și o groază de consulate.

Contele de Langeron, general în armata de ocupație rusă de la 1806-1812, vorbea astfel despre ițele politice și protagoniștii lor: „am văzut că la București erau mai multe partide, fiecare boier era dușmanul tuturor celorlalți; îndată ce unul din ei căpăta o slujbă, ceilalți se dezlănțuiau împotriva lui; nu țineau seama nici de legătura de rudenie, nici de legătura de prietenie“. Situația nu este cu nimic diferită la Iași, dacă ar fi să-l ascultăm pe consulul francez Bois-le-Comte: „spiritul care domnește în orașul Iași îl transformă într-un cuib de intrigi ale opoziției. Boierii își petrec viața cu asemenea îndeletniciri; în mijlocul acestor neplăceri au totuși un avantaj, acela de a aduce adesea discuția despre interesele țării și de a ține, ca să spunem așa, încordat patriotismul locuitorilor“. Or, această procedură – de luptă a tuturor împotriva tuturor și de constituire a solidarităților de moment – transpare cel mai bine din numeroasele „reclamații“ pe la toate ușile. Orice domn e bun doar pînă ajunge în scaun, după care critica lui și a guvernului, numit de el, se revarsă fără încetare: pamflete și caricaturi, atacuri dure și vehemente care își fac loc printre cenzori, și cînd nu reușesc, sînt adăpostite de presa germană sau franceză; sau, și mai eficient, sînt lipite în poarta palatului domnesc, pe ușile Adunărilor Obștești și chiar pe porțile conacelor boierești. Greu guvernabili, boierii se aliază cu vodă atunci cînd au interesul de a obține o slujbă, o obțin și în scurtă vreme îi devin dușmani. Din opoziție, ei atacă și lucrurile bune, și pe cele rele, cu aceeași înverșunare. La Petersburg ajung reclamații după reclamații. De pildă, boierii Moldovei se plîng de vodă Sturdza și de lăcomia sa în toate; vodă Sturdza îi acuză că sînt din fire „mozaviri“. Și toarnă, pentru urechile rușilor, portrete cît mai colorate, începînd cu capul răutăților: Alexandru Sturdza, fost vistier, „om ignorant și vanitos, de o aroganță și o lipsă de moralitate recunoscute“, care s-a erijat peste noapte în „chef de parti“ reușind să adune și să seducă pe toți acei instigatori – se scrie în memoriul din 3 noiembrie 1835 adresat consulului rus Rükcmann. Urmează logofătul Constantin Sturdza – „om de o indolență și de o incapacitate rare, ajuns în slujbă datorită intervențiilor surorii sale“, postelnicul Alexandru Mavrocordat este mai întîi „plin de datorii“, astfel încît soția, „un model de virtute“, s-a văzut obligată să-și reclame zestre, apoi este „d'o prostie bătătoare la ochi, deși se crede poet fără să poată scrie măcar un singur rînd corect în vreo limbă“ și ce-ar mai fi de spus cînd declară peste tot că este „omul lui Louis-Philippe“. Și uite-așa, rînd pe rînd, boierii sînt ponegriți de parcă consulii de pe aici n-ar ști cu cine au de-a face.

Boierii munteni, în frunte cu banul Barbu Văcărescu și logofătul Ștefan Belu, se plîng la Poartă împotriva domnului Grigore Ghica (1827), iar Ghica se răzbună, dîndu-i în „vileag“ de față cu toți, făcîndu-i de ocară și dîndu-le un nou pretext spre a se plînge. Cînd unul de-al lor este exilat, pe bună dreptate și ca urmare a numeroaselor critici pronunțate la adresa domnului, boierii, în frunte cu mitropolitul, se coalizează și trimit repede-repede un memoriu lui Dașkov, consulul general al Rusiei, pentru a obține iertarea amicului lor. Mitropolitul Neofit, la rîndul său, nu se sfiește să scrie memorii interminabile cînd la Petersburg, cînd la Constantinopol, și să se plîngă de toți și de toate, cerînd cu insistență intervenția rapidă și totală a „Augustului Protector“ pe care îl asigură de „supunerea sa necondiționată“ (memoriul din 31 decembrie 1840). Și cum nu-l ia nimeni în seamă în forurile înalte ale Rusiei, coboară către consuli și foști consuli, fără a se opri din reclamarea „mizeriei politice“ care înecă Valahia. E nevoie de tonul împăciuitor al generalului Kiseleff care îl îndeamnă nici mai mult, nici mai puțin decît să aibă răbdare, căci starea lucrurilor nu se poate schimba peste noapte.

Cam pe acolo sîntem și astăzi – fără răbdare, dorind schimbare, dar fără schimbare, și bunăstare fără efort, inventînd consuli, ambasade și Wikileaks doar pentru a avea cui ne plînge de o soartă vitregă și iremediabilă.

***Constanța Vintilă-Ghițulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din București. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste și sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

PCR

„Partidul Comunist Român și-a cucerit poziția de forță conducătoare în patria noastră prin grele lupte revoluționare, desfășurate de-a lungul întregii sale existențe, împotriva claselor reacționare, pentru eliberarea celor ce muncesc de exploatare și asuprire, pentru progresul și prosperitatea României. Partidul Comunist Român a luat ființă prin transformarea Partidului Socialist, ca urmare a dezvoltării și maturizării clasei muncitoare din România, a creșterii mișcării socialiste cu vechi tradiții în țara noastră, a clarificării ideologice a militanților socialiști, a radicalizării, în perioada de după Primul Război Mondial, a maselor muncitoare în lupta împotriva exploatării și asupririi, pentru o viață mai bună. O influență puternică a exercitat asupra revoluționarilor români Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, al cărei glorios semicentenar îl aniversăm anul acesta împreună cu cei ce muncesc din întreaga lume. Răsturnarea țarismului și instaurarea dictaturii proletariatului pe a șasea parte a globului pămîntesc – eveniment de uriașă însemnătate mondială, care a deschis o epocă nouă în istoria omenirii – au constituit un stimulent viu pentru lupta de clasă din România ca și de pretutindeni.

Făurit în focul unor mari bătălii de clasă, Partidul Comunist Român a ridicat sus steagul luptei pentru apărarea demnității naționale, pentru salvgardarea intereselor clasei muncitoare și ale tuturor celor ce muncesc. Afirmîndu-se pe arena luptei politice din România în împrejurările unei puternice ofensive a claselor exploatatoare împotriva forțelor revoluționare și progresiste, Partidul Comunist Român a înscris prin activitatea sa pagini glorioase de eroism și abnegație revoluționară în analele istoriei poporului român.“

Nicolae Ceaușescu,
„Rolul conducător al partidului în etapa desăvîrșirii construcției socialismului“,
Scînteia, 8 mai 1967

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți copiii să vină la tine

Natura şi unii oameni îmbracă straiele Învierii

Am mai scris despre didactic.ro. Şi voi mai scrie, din cel puţin două motive: în primul rînd, pentru că este unul dintre cele mai importante site-uri dedicate dascălilor şi experienţelor lor didactice. Iar în al doilea rînd, pentru că este o sursă inepuizabilă de exemple de „înţepenire în proiect“, platitudini, exprimări în cel mai bun caz pline de umor involuntar, obiective năucitoare, idei somnolente.

Am să încep prin a cita cîteva dintre titlurile proiectelor extraşcolare propuse elevilor din clasa a IV-a, titluri redactate într-un limbaj plastifiat, avînd ca sursă documentele Partidului Comunist Român: „Să cinstim trecutul ţării“, „Copiii mileniului III – reuşita colaborării şcoală-primărie“, „Să învăţăm unii de la alţii şi să trăim o viaţă extraordinară“, „Satul meu, grădină dragă“, „Oraşul românesc al secolului XXI, leagăn al copilăriei“, „Satul românesc aflat mereu în sărbătoare“, „Noi sîntem români“, „Doamne, ocroteşte-i pe români“.

Nici subiectele cu conţinut religios nu sînt ferite de exprimări lemnoase, deşi sînt departe de preocupările partidului mai sus menţionat: „De fiecare dată cînd ne privesc ochii de stele pămîntene – narcisele... sau ne învăluie parfum de liliac şi albina muncește de zor, iar păsările înalţă triluri, ştim că ea, natura (şi unii oameni) îmbracă straiele ÎNVIERII.“ (Aş fi putut să jur că mai curînd oamenii au legătură cu Învierea, şi mai puţin rîul, ramul, animalul.)

Un alt proiect ne vorbeşte despre instalarea unei simfonii într-un grup şcolar: „Folosind darurile naturii, frunze, flori, fructe şi legume am dat frîu liber imaginaţiei şi în atelierele fanteziei am creat «Simfonia toamnei» pe care am instalat-o cu drepturi depline la Grupul Şcolar Agromontan-Teşila, Valea Doftanei.“

Pe site sînt descrise nenumărate lecţii dedicate marilor scriitori români. Mari mari, dar nici ei nu scapă de discursuri lacrimogene şi siropoase:

„An de an, sufletul tresaltă în preajma lunii martie. Pregătim cu migală şi dăruire mărţişoare care să aducă spiritul înnoirii în viaţa celor dragi. Aceste preocupări cotidiene nu ne împiedică să uităm nici o clipă că, la 1 MARTIE 1837, neamul românesc a primit un mărţişor nepreţuit: pe marele povestitor ION CREANGĂ.“

„De mic copil Eminescu Mihai avea o fire care nu semăna deloc cu a altor copii de vîrsta sa. Prieten de joacă nu-i putea fi decît Ilie, fratele cu ochi albaştri.“

„Natura terestră apare cu elemente specifice ale spaţiului românesc (codrul, izvoarele, teiul, lacul) văzute în veşnica rotire a anotimpurilor, şi este, în general, ocrotitoare, caldă, uneori sălbatică, participînd mereu la frămîntările poetului şi constituind cadrul cel mai potrivit al dragostei şi meditaţiei.“ (Între altele, trebuie spus că izvoare, codru, tei şi lacuri există mai peste tot în lume şi, ca atare, nu pot fi brand de ţară, nici măcar cît sînt cîrnaţii de Pleşcoi.)

Recunosc, nu e uşor să vorbeşti despre dragoste de ţară unor copii de nouă-zece ani. Doar bunul-simţ, educaţia, cultura proprie şi, nu în ultimul rînd, propriul patriotism te pot salva de ridicol şi suficienţă. Patriotismul e mai curînd să ştii cine a fost Creangă, decît să-i dedici versuri de recunoştinţă. Să vorbeşti civilizat despre opera lui Eminescu, şi nu să faci presupuneri caraghioase despre biografia lui. Să ştii oleacă de istorie şi geografie naţională, şi nu să spui platitudini obosite despre drapel. Să ai habar de legi, norme, reguli care funcţionează în orice stat evoluat, şi nu să crezi că statutul de român ţi-aduce virtuţi speciale. Şi, mai ales, să foloseşti corect limba română.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Bagaje

„Cînd călătoreşti cu afaceri, nu-ţi lua mai mult decît încape într-o geantă.“ „Un costum îţi ajunge dacă iei pliculeţe de scos petele. Costumul trebuie să fie de un cenuşiu obişnuit. Cenuşiul ascunde murdăria şi e bun pentru înmormîntări neprevăzute.“ „Să ai întotdeauna o carte de protecţie împotriva persoanelor străine.“ „Supraestimarea timpului liber e o greşeală frecventă care duce la supraîncărcarea bagajului.“ „Într-o călătorie, ca şi în viaţă, mai puţin înseamnă invariabil mai mult.“

Maximele de mai sus îi aparţin lui Macon Leary, eroul interpretat de William Hurt în *Accidental Tourist* (Lawrence Kasdan, 1988, după un roman al Annei Tyler). Macon Leary este autorul unui ghid pentru cei care vor să călătorească cu minimum de bătăi de cap, aşa cum soţia sa, Sarah (Kathleen Turner), de altfel, spune, la un moment dat: „Îi înveţi pe oameni să călătorească fără să simtă nimic. Fără să ştie că au plecat de-acasă“.

Există o justificare pentru recomandările lui Macon Leary: moartea fiului său. După această tragedie, scriitorul de ghiduri încearcă, pur şi simplu, să supravieţuiască la limita dintre viaţă şi moarte, cu minimum de participare afectivă. Sînt antologice scenele din casa familiei Leary, în care Macon, sora şi tatăl său trăiesc complet izolaţi de lumea dimprejur, omorîndu-şi timpul cu jocuri, gătind şi ignorînd telefonul, de cîte ori sună.

Recunosc că, în unele privinţe (şi într-unele stări de spirit), viaţa familiei Leary a fost (şi mai este) un posibil model şi pentru mine. Îi admir pentru faptul că îşi ajung lor înşişi şi pentru atitudinea nonşalantă faţă de agresivul ţîrîit al telefonului.

Dar nu de asta am început cu citatele dintr-unul din filmele mele preferate (care, de altfel, se termină cu *happy end,* Macon Leary fiind extras din inerţia sa de deliciosul personaj Muriel Pritchett, dresoare de cîini, dar şi de oameni, pentru care Geena Davis a luat chiar un Oscar). Ci pentru că m-am văzut, din nou, în plăcuta-neplăcuta situaţie de a face/desface bagaje.

O situaţie de nimic, măruntă, de rutină, veţi spune. Şi totuşi... Nu e chiar aşa: de fiecare dată cînd îmi fac bagajul, chiar şi pînă la Sinaia, mă implic. Îmi fac, din nou, bilanţul lucrurilor mai mult sau mai puţin esenţiale pe care trebuie – sau nu – să le includ în geamantanul mereu prea mare pentru respectiva ocazie.

Căci fac parte din categoria oamenilor excesiv de prevăzători: decît să rămîn fără nu ştiu ce obiect utilitar, mai bine iau mai multe... Cînd copilul meu era mai mic, aveam „geanta de extremă-urgenţă“ la mine. Aceasta cuprindea, invariabil, o sticlă cu apă, o pelerină de ploaie, o umbrelă, un Oximed spray, un tricou de schimb, uneori ceva de mîncare şi o carte sau o jucărie. Ştiam, în sinea mea, că, probabil, nu voi avea nevoie de ea, dar îmi dădea un sentiment de siguranţă. Era, pînă la urmă, o superstiţie: dacă n-aş fi luat-o, ar fi început ploaia, copilul s-ar fi lovit şi nu aş fi avut cu ce-l dezinfecta, ar fi vrut apă şi nu aş fi găsit etc.

Era, mai curînd, o trusă de prim-ajutor în alungarea situaţiilor rele sau a gîndurilor legate de acestea. Da, ştiu, povestea cu drobul de sare: dar era vorba de o logică de protecţie, inversă, care pentru mine, una, funcţiona...

Aceeaşi logică funcţionează şi la bagajele mai mari: iau o pungă mai mare de medicamente sperînd, de fapt, să nu am nevoie de ele. Am cîteva poze vechi, de familie, pe care le port cu mine de cîte ori plec, pe post de amulete – să zicem... Precum şi alte mici obiecte aparent inutile, cum ar fi un lup Nicci în blană de oaie.

Nu e vorba doar de conţinutul bagajelor în sine: punerea obiectelor înăuntrul bagajelor şi scoaterea lor de acolo reprezintă, în sine, un ritual. Un ritual de re-început şi sfîrşit al propriei lumi, în variantă minimalistă, de cîte ori te muţi, chiar pentru scurtă durată, în alt loc. Ritual care poate fi, de fiecare dată, şi foarte obositor pentru că, vrînd-nevrînd, odată cu împachetarea lucrurilor, le şi treci în revistă, cu tot cu semnificaţiile lor şi stările legate de ele.

Selma IUSUF

legende urbane

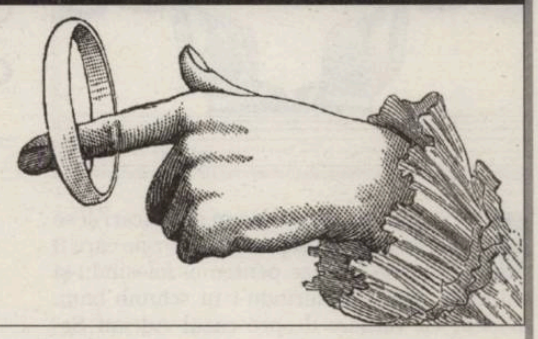

Singuri în metrou

„Mi-e egal.“ Send. Am întors repede privirea cam ruşinată de indiscreţia pe care tocmai o comisesem. Tipul lîngă care stăteam, tînăr, plictisit ca să mascheze ceva, acum înţelegeam ce. Şi-a băgat încet telefonul în buzunarul blugilor lăsîndu-se mult pe speteaza scaunului şi întinzînd un picior. Muşca răstimp din buza de jos sub care fremăta o bărbuţă ca o pană blonzie. La muncă nu era OK, asta îl părăsea acum. Trăgea de ultima brumă de bani şi pînă la salariu mai era mult. Bîţîia neîncetat piciorul de tremura tot şirul de scaune. Sau o fi fost doar mişcarea metroului. Căci în metrou eram, într-o singurătate ţiuitoare.

Să fi fost uşor trecut de prînz. Nimeni nu stătea în picioare, nimeni nu vorbea. Dincolo de uruitul vagoanelor, ici-colo – o tuse. Ne afundam într-un hău negru cîteva zeci de singurătăţi.

Era tipul în costum a cărui faţă căpătase o lumină olandeză rotundă şi aurie în lampa joasă de deasupra unei mese de biliard în weekendul abia încheiat. Singur cu prietenii băuse cîteva beri mici cu lămîie, fumase cîteva ţigări dulcege de foi (Hamlet), transpirase apoi într-unul din cluburile din centrul vechi şi ajunsese la două noaptea acasă cu miros de ţigară în păr. Lumina de veghe din hol – ca în copilărie – era aprinsă. Pe masa din bucătărie mama îi păstrase pe o farfurie cîteva şnițele – de acum sleite – acoperite cu o altă farfurie. Duminica lîncezise apoi într-o semimahmureală agasantă şi televizor.

Era studenta care se întorcea cu pachet de acasă de la gară. Înstrăinată nu de multă vreme, lăsase în oraşul ei apartamentul cu trei camere în care crescuse. Andreea mai lăsase în urma ei tocul uşii din bucătărie pe vopseaua gălbuie a căruia tata scrijelise cu pixul „A-2 ani“, „A-5 ani“, „A-15 ani“. Pînă cînd A a plecat. Acum ţinea pe genunchii uniţi cuminte o sacoşă rezistentă de rafie din care vălureau cînd şi cînd izuri de chifteluţe. Mîini îngrijite, ojică sidefie, inele ieftine de argint. Are examen la biochimie. „Peptide-structura chimică. Nomenclatura.“

Era domnul în vîrstă cu crampe la stomac. O mînă ofilită cu harta complicată a dîmburilor de vene ca nişte dealuri lungi strîngea de puloverul cu anchior mai jos de stern. O grimasă uşoară şi zigomaticul mare trage de colţurile buzelor ca atunci cînd rîzi. Acelaşi muşchi era aici responsabil de o evidentă durere fizică. Care venea şi pleca. Venea şi pleca. Domnul în vîrstă e văduv şi poartă încă verigheta subţiată pînă la un fir de aur care luceşte stins. Îşi găteşte singur cîteva feluri simple şi se pătează, constant (ca în tinereţe), pe cămaşă cu sos. Casa lui cu zugrăveala brumată e în bună ordine, dar pe mobile e praf. Masa din bucătărie găzduieşte un turnuleţ de medicamente. Pe zugrăveala din hol, urma dreptunghiulară, mult mai albă, a unui tablou recent vîndut.

Era un nene burtos cu trening de plastic bleumarin şi cu adidaşi albi. Pe cap, o şapcă cu logoul unei firme nemţeşti de medicamente. Lanţ de aur scos peste tricou, brăţară de aur la încheietura unui antebraţ sănătos şi păros. Plecase din camera lui de cămin de nefamilişti să ducă o pereche de porcuşori de guineea unui văr. Porcuşorii foiau la picioarele lui într-o cuşcă măricică de metal aşternută cu rumeguş, din care se iţeau frunze de salată verde. Lăsa animalele la văr că pleca din ţară. De Camelia se despărţise după ce se logodiseră, ba şi pecetluiseră înţelegerea cu o petrecere asudată în familia ei. Mîncaseră ciorbe grele şi cărnuri uleioase. Dar nu mai era de lucru aici şi ea nu înţelesese. Despărţirea se petrecuse fără fasoane.

Mai era o doamnă cu un cîine mic în poală, un domn care mirosea a dentist, doi tineri cu firele căştilor înnodate sub bărbie mestecînd gumă cu privirile în gol şi cu mine. Ne uruiam singurătăţile ducîndu-ne departe, în burta unui hău negru, într-o după-amiază bucureşteană.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

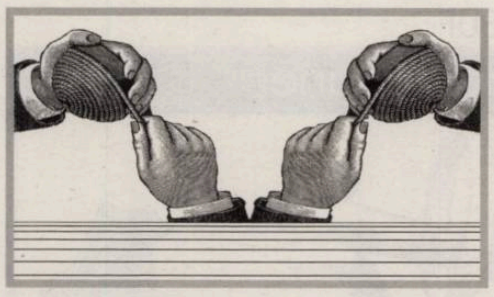

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Dați cîte un parlamentar, să ajungă la toată lumea!

Un ziarist se dă drept om de afaceri şi se întîlneşte cu un parlamentar pe care îl pune să lucreze pentru el folosindu-şi influenţa politică, oferindu-i în schimb bani. Evident că vorbesc despre cazul Adrian Severin, dar şi de altă poveste petrecută cu doar două luni mai devreme. Aici, în România. Cazul a trecut aproape neobservat, în afara ziarului care a provocat totul – *România liberă,* aşa că reiau informaţia. Daniel Befu, reporter *RL,* a trimis cîte un SMS către 460 de parlamentari români cu următorul text: „Bună ziua dle/dnă... Mă numesc Lynn Fischer, sînt reprezentanta în România a unui mari fond de investment din Emirate şi vreau să vă propose o afacerea. Cînd mă puteţi primi un sfert de ore". Greşelile de limba română, evident intenţionate, pentru autenticitate. Bun, SMS-ul e bizar şi orice om nehulpav ar trebui să cadă pe gînduri: de ce tocmai eu, cine e asta, ce treabă am eu, şi oricum nu derulez afaceri, pe lîngă că e ilegal, e şi imoral să dau sfaturi de afaceri din poziţia de parlamentar. E drept că au fost cîteva zeci de parlamentari care au dat răspunsuri OK, la modul – vezi-ţi, doamnă, de treabă (haioasă Roberta Anastase, care i-a răspuns: „Din păcate nu fac afaceri"). Însă 113 au sunat înapoi şi 68 au trimis SMS, cei mai mulţi dintre ei negociind cînd ar trebui să aibă loc întrevederea. Una peste alta, un sfert din Parlamentul României a răspuns favorabil unui mesaj bizar şi în evidentă încălcare a principiului conflictului de interese.

Unii dintre ei – Cristian Boureanu, Nini Săpunaru – au transmis că ar trebui să vorbească pe alt număr de telefon, să evite interceptările. Alţii au fost chiar insistenţi cu apelurile returnate. Puşi în faţa faptului că fuseseră abordaţi de un reporter sub acoperire, reacţia aproape unanimă a fost de genul: hai, dom'le, că nu e mare scofală. Cu variaţiunile a) nu e mare scofală pentru că nu vorbeam despre ceva concret, ar fi fost o întîlnire de tatonare; b) nu e mare scofală pentru că mă interesa să aduc afaceri în colegiul meu; c) nu e mare scofală pentru că era o capcană şi ziariştii sînt nişte oameni răi; d) nu e mare scofală pentru că eu personal nu am auzit de legea aia care ne interzice să facem afaceri.

Regretul meu este că *România liberă* nu a mers mai departe cu oferta. Oricum, faţă de resursele pe care echipele de investigaţii le au la dispoziţie în România, ce a făcut *RL* e deja mult. Dar comparabil cu ce a făcut *Sunday Times* în cazul Severin, au lăsat peştele să scape. *Sunday Times* s-a văzut în repetate rînduri cu europarlamentarii care au muşcat momeala, le-au propus contracte, au primit facturi de la ei (nu mi-e clar dacă au şi plătit ceva din bani) după ce amendamentele lor au fost depuse. Cu alte cuvinte, au demonstrat cap-coadă că, dacă ai bani şi nişte numere de telefon, poţi să pui pe agenda Parlamentului European ceva anume. Adică să cumperi o decizie politică.

Daniel Befu nu a demonstrat fapta în sine, ci doar disponibilitatea acelor oameni de a-şi vinde influenţa pe bani. La drept vorbind, ai noştri par şi ceva mai proşti. *Sunday Times* s-a pregătit temeinic, a creat o firmă fictivă de lobby, dar care avea site, secretariat, tot ce trebuia. Cu toate acestea, din 60 de europarlamentari momiţi, doar 14 au răspuns şi doar 4 au acceptat să şi muncească pentru lobby-işti. 4 din 60 căzuţi pradă unei operaţiuni sofisticate – Parlamentul European nu iese tocmai prost la statistica asta. În schimb, al nostru iese. Befu doar a trimis un SMS, fără nimic complicat. Doar la atît, şi un sfert din ei au muşcat momeala. Bun, e la limită, afacerea suna necurat, dar poate erau doar curioşi. Lăsăm de la noi şi zicem că sînt mai mult proşti decît corupţi.

Important e să observăm reacţia publică faţă de un caz flagrant de trafic de influenţă contra bani. Şi aici, urmează episodul doi din investigaţia lui Daniel Befu. Care începe cu un haz nebun, aproape incredibil. Reporterul a publicat investigaţia privind SMS-ul buclucaş. După o săptămînă, un moment şoc: Iosif Blaga, deputat PDL, îl sună pe reporter. Omul nu aflase de tărăşenie şi voia să vadă ce e cu afacerea respectivă. Cum de întîrziase? Cum de nu auzise de păţania colegilor? Aici e partea haioasă.

În fine, reporterul îi propune o întîlnire şi vine însoţit de o colegă, care trecea drept investitoarea Fischer, el fiind asistentul acesteia. Afacerea fictivă consta în cumpărarea de pămînt în zona Orăştie, colegiul deputatului. Urmează acest dialog: „Asistentul investitoarei: «Vrem să ne ajutaţi să facem o reţea de 5-10 oameni care să achiziţioneze aparent în numele lor, dar ei să cumpere în realitate pentru noi. Şi în momentul ăla noi ne răsplătim faţă de dumneavoastră». Deputatul: «Da, da, da... e în regulă». În acest moment intervine în discuţie investitoarea Lynn Fischer, care, cu un pix cu cristale Swarovski, scrie pe o foaie dintr-un carneţel îmbrăcat în piele următorul mesaj: «10%». Investitoarea fictivă (în engleză): «Cred că putem să începem discuţia de la acest nivel. E mulţumitor pentru dumneavoastră?». Deputatul: «Merg acasă şi după aia discutăm. Da? Ai telefonul meu, mă suni»".

Discuţia continuă însă. Plata pentru prestaţia parlamentarului era pe la 350.000 de euro. Dar omul se teme cînd aude suma: ar fi suspect să primească aşa o sumă mare. Deci vine cu o idee: «Se obişnuieşte sau nu se obişnuieşte nu ştiu, dar poate fi un fel de rentă viageră, ceva de genul ăsta, ştii? Aşa în timp, cotă parte din profit, dar nu din profit, o sumă, nu-i asta problema, vedem noi. E periculos să iei la un moment dat o sumă de bani, e foarte periculos. E periculos. Să-ţi spun cum e treaba la noi. La noi şi cînd faci o chestiune curată şi normală, pentru oameni, care ţi-o interpretează: Aaaa, ai făcut o afacere necurată, ai făcut ceva. Imediat. La noi aşa se face. Încă nu sîntem învăţaţi cu afaceri, ca să facem afaceri corecte. *This is a mentality Mrs. Fischer»;* Asistentul investitoarei: «Dnă Fischer, cred că cel mai bun lucru e să facem o carte de credit pe care o putem alimenta lunar cu 10.000 euro dintr-un anumit cont». Deputatul: «Da, da, da, da, da»".

Deci lumea e rea şi vorbeşte, are o mentalitate învechită şi nu îi lasă pe parlamentari să facă afaceri, dar cu o pensie viageră se rezolvă. După care urmează o nouă întîlnire în care Blaga spune că a făcut rost de 35 de hectare cu ieşire la autostradă, la un preţ foarte bun, şi îşi cere scuze că nu a avut timp să se ocupe mai mult, dar îşi trimite omul de încredere pe la primării. Jurnalistul îi oferă un card pe care spune că sînt 2000 de euro, aşa, ca un început. E drept că deputatul refuză, pe principiul „lasă că vedem noi". Dacă nu aţi auzit de „lasă că vedem noi", e simplu: prestatorul român (eu păţesc cu meşterii care îmi fac chestii prin casă) joacă tare, nu îţi spune clar preţul, îţi face treaba, apoi îţi spune un preţ mare că doar nu mai poţi să-l refuzi.

Bon, cam asta e povestea anchetei din *România liberă* şi a cumpărării deputatului Blaga. În cazul acestuia, ziarul a mers pînă la capăt, a şi apucat să presteze. Doar factura trimisă de Severin la *Sunday Times* lipseşte, omul a fost salvat de metoda „lasă că vedem noi". Problema: cîţi aţi auzit de cazul ăsta? S-a indignat Parlamentul român? Vorba aia: *„This is a mentality".*

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

1 leu usturoiul, 3 lei kilu' de cartofi, 4 de mere

Duminică am luat din Norilor: usturoi, cartofi şi mere. Aşa că am mîncat cartof prăjit cu usturoi şi mere desert. Duminica mea de 8 lei, total. Habar nu am dacă e bio, eco, mă doare şi-n cot, de fapt, aşa că am savurat ţărănia mea. Practic, 3 cartofi, 1 leu jumătate, 2 lei – merele. Că n-am mîncat toate kilele de măr sau cartof. 3,5, să zicem. Am tăiat cartofii pai, am pus ulei în tuci, ah, duminica a costat mai mult de 8 lei, pardon 3 lei jumătate, că ulei aveam, un boţ de brînză de capră aveam. Aşa că am ajuns la 6,5 lei, să zic, dacă pun uleiul 1 leu jumătate şi 1 leu brînza. Dar stai că nu se poate face astfel. Uleiul e scump, brînza te seacă la buzunar, unde găseşti brînză cu mai puţin de 10 lei, aşa că boţul meu a costat 3 lei cel puţin, uleiul nu mai vorbesc. Asta înseamnă că tot 8-10 lei, care „tot", vezi, dom'le cum se ascunde omul după adevăr. Nu. M-a costat vreo 12 lei.

Am uitat să spun: am început să scriu acest articol înainte de masă şi văzînd cum a evoluat articolul mi s-a cam luat de cartofii mei sărăciţi cu usturoi şi brînză. Da, nu mai am chef de ei. Ce mă fac? Ce rol are scrisul în ospăţul unui om, de ce scrisul nu stimulează glandele salivare? De ce mîncarea nu trece dincolo de scris, în cazul meu, de ce nu pot scrie ca Sadoveanu, de ce Sadoveanu a descris înaintea mea chiolhanurile de la Hanul Ancuţei, astfel încît, iată, în neputinţa de a descrie cartoful prăjit decît ca un simbol, ca un act de vînzare-cumpărare?

P.S. În finalul articolului, care a ţinut de pierderea timpului pentru prăjirea cartofilor mei, vă mărturisesc că îmi plac cartofii prăjiţi despre care nu scrie nimeni. Sînt cei mai savuroşi ăia nescrişi. Fiindcă îi mănînci împreună cu o pulpă de căprioară. 12 cu 200 = 212.

PUBLICITATE

Tinerii din provincie

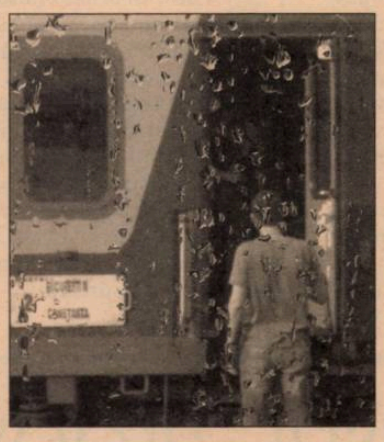

Texte şi opinii de:
● Daniela DUMBRĂVEANU (conf. univ. la Departamentul de Geografie Umană, Universitatea Bucureşti)
„Oraşele mici şi inorogii lor“
● Mircea KIVU (sociolog)
„Orăşele şi orăşele“
● Dan Horaţiu POPA (jurnalist)
„Şansele celor de acasă“
● Elevii din clasa a XII-a de la Colegiul Naţional „Mihai Eminescu“ din Buzău
„Portret de grup, alb-negru“

argument

De ce-aş pleca, de ce-aş mai fi rămas?

Iniţial, tema acestui dosar îi privea pe tinerii care provin din oraşe cu mai puţin de 50.000 de locuitori. Oraşe mici precum Moreni, Zlatna, Adjud, Tecuci, foste tîrguri care au devenit peste noapte centre urbane, în anii comunismului, prin industrializare forţată şi migraţia oamenilor de la ţară spre fabrici şi uzine sau comune ridicate la rangul de oraş după 1990, pentru că edilii lor n-au făcut diferenţa între o uliţă şi un bulevard. În general, media de vîrstă a populaţiei din aceste localităţi depăşeşte 50 de ani. Aici trăiesc doar pensionarii care au lucrat în fabricile astăzi dezafectate, în vreme ce copiii lor pleacă, amintindu-şi mai tîrziu de oraşul natal cu o vagă nostalgie care este, de fapt, nostalgia copilăriei. În timpul unei documentări, am „locuit“ într-un astfel de oraş-dormitor pe care îl poţi parcurge la pas într-o jumătate de oră, fără să întîlneşti pe nimeni pe stradă, după ora 9 seara. M-a surprins cît de tare devenisem „de-a locului“ în doar cîteva săptămîni: îmi dădeam întîlnire cu diverşi oameni în centru, „la Palat“ sau „la statuie“, băusem deja cafea în toate birturile din oraş, mă opream pe trecerea de pietoni pentru cîte un schimb de politeţuri, iar vînzătorii îmi zîmbeau, gata să-mi dea marfă pe datorie. Am întîlnit şi tineri, unii dintre ei „plecaţi şi întorşi“, cei mai mulţi blazaţi, cîţiva cu slujbe în administraţia locală, alţii care trăiau doar pentru expediţiile prin munţii din apropiere, însă „clubul“ celor cu iniţiative civice era alcătuit doar din simpatice doamne pensionare.

După o discuţie cu Daniela Dumbrăveanu, care este geograf şi a contribuit la realizarea acestui dosar, au apărut şi alte întrebări: Ce înseamnă de fapt un oraş mic? Poate fi un oraş mic, „mare“? Şi cît de mici sînt, de fapt, oraşele mari din România? Astfel, aria de cercetare s-a extins şi am luat în calcul toate acele oraşe „în care nu se întîmplă nimic“, indiferent de mărimea lor. Oraşe în care nu există viaţă culturală, iar viaţa socială a locuitorilor se rezumă la ieşiri la bere şi, mai rar, la nunţi şi botezuri. Una peste alta, este vorba despre acel loc căruia i se spune „un oraş mort“. Eroii principali ai dosarului sînt tinerii din aceste oraşe. Tineri de liceu care îşi evaluează şansele, tineri care au plecat de ceva vreme şi îşi privesc oraşul natal cu duioşie şi detaşare. Dar şi tineri şcoliţi şi inteligenţi care s-au întors „acasă“ şi încearcă să-şi descopere un destin în oraşul lor. Aceştia din urmă sînt singurii care ar putea aduce cu ei o schimbare. (**Adina Popescu**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 7 aprilie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Lea Berzuc.

Marius CHIVU

Mereu puțin mai departe

„A călători este, pentru cei tineri, o parte a educației; pentru cei mai vîrstnici – o parte a experienței."

FRANCIS BACON

Cel mai departe de satul lui oltenesc, bunicul meu a ajuns, din cauza unei boli, pînă la Sibiu, oraş pe care l-a evocat apoi cu nostalgie toată viaţa. Celălalt bunic a muncit, din cauza colectivului, o iarnă întreagă tocmai în Deltă. După ce a terminat liceul, tata s-a angajat la combinatul chimic, a făcut o vreme naveta, apoi a obţinut apartament în Rîmnicu Vîlcea şi, în anii '80, a lucrat mai bine de un an în Irak. Eu am plecat să fac facultatea la Bucureşti, unde am şi rămas, iar la un moment dat chiar am trecut oceanul, în Brazilia. Îmi pare rău că nu voi apuca să văd fotografiile din excursia de pe Lună făcute de stră-stră-etc.-nepoţii mei!

Cînd am luat admiterea la facultatea din „Capitală", cu toţii am ştiut că nu mă voi mai întoarce niciodată în oraşul natal. Aşa era bine, aşa era firesc. Deşi Rîmnicu Vîlcea a fost primul oraş atestat de Mircea cel Bătrîn, iar în Parcul Zăvoi s-a cîntat pentru prima oară, pe 29 iulie 1848, „Deşteaptă-te, române!", deşi este printre cele mai cochete oraşe din ţară (unii, şi nu locuitorii lui, spun chiar că ar fi cel mai frumos dintre oraşele mici), fiind înconjurat de nu mai puţin de 6 (şase) staţiuni: Voineasa, Călimăneşti, Căciulata, Olăneşti, Ocnele Mari şi Govora, plus mănăstirile Cozia şi Hurez (*y compris* şi ceramica celui mai celebru cocoş, după cel galic), deşi Rîmnicu Vîlcea face cele mai bune dulceţuri (brandul Rîureni), are cea mai frumoasă echipă de handbal feminin – Oltchim, a avut în 1999 cea mai lungă eclipsă de soare din istorie şi a „găzduit" cea mai celebră confruntare dintre rîpe de la Posada încoace (jandarmi *vs* mineri, în vecinătatea Costeştiului, unde se află şi Muzeul Trovanţilor, unic în Europa), deşi acum revista *Wired* scrie despre hackerii vîlceni, iar eu mă visez deseori jucînd fotbal şi alergînd fetele în curtea din spatele blocului din cartierul Ostroveni, cu toate acestea, nu mi-am imaginat niciodată o viaţă acolo. Acolo, lîngă familie, lîngă prieteni, lîngă copilărie şi restul de amintiri.

Eram elev la Grupul Şcolar Economic, Administrativ şi de Servicii Publice, profilul comerţ-merceologie, şi mă hotărîsem să dau admiterea la Litere, cînd am realizat în ce fel de oraş trăiam. Un oraş unde nu exista decît un singur anticariat, o singură librărie adevărată (în beciul Casei Memoriale „Anton Pann", de unde, totuşi, mi-am cumpărat primul volum din *Orbitor* şi *Jurnalul* lui Sebastian), un singur teatru (unde urmărisem un singur spectacol: *Scapin* de Molière), un singur muzeu de artă (unde văzusem, ce-i drept, o Margareta Sterian şi un Bernea), o filarmonică (unde odată *Bolero*-ul lui Ravel a ieşit atît de prost încît a fost reluat)... Ce-i drept, oraşul avea încă de pe atunci două televiziuni, trei posturi de radio şi vreo şapte ziare.

N-am simţit, aşadar, că aş avea vreun viitor în oraşul natal. Aşa cum nici ai mei nu simţiseră că destinul lor e să muncească pămîntul primit înapoi de bunici, în '90, de la colectiv. Deşi nimeni n-a rostit o asemenea regulă, de două generaţii încoace se ştie că cei tineri trebuie să plece mereu puţin mai departe de casă, cu speranţa că vor trăi mai bine decît proprii părinţi. Ca şi cum, într-o îndepărtată zi, cineva care va purta numele nostru va fi aşteptat acasă să dea o mînă de ajutor numai după ce va fi făcut ocolul Pămîntului.

Teatrul – o oază SF pentru orașul Tîrgoviște

dialog cu Marta BĂNESCU

Prima plecare

Am plecat în 1994 la facultate în Bucureşti pentru că la Tîrgovişte nu exista Universitate. Am lăsat acasă un oraş pe care nu îl conştientizam la 18 ani, nu puteam să-l judec sau să-l admir... era locul în care m-am născut, în care trăiam şi atît. Mă bucuram de el aşa cum era, probabil şi pentru că nu ştiam cum e în altă parte. O personalitate a oraşului? Nu pot spune că identific una... pentru că istoria oraşului, trecută sau mai recentă, nu a fost încă bine definită şi advertizată – ca să folosesc un termen de publicitate. Turnul Chindiei din Cetatea Domnească s-ar putea numi oare „personalitate"?

La fiecare întoarcere acasă, o dată la daouă-trei weekenduri sau în vacanţe, am ajuns să spun despre Tîrgovişte: „mă duc să mă odihnesc în staţiune". Aceasta era diferenţa faţă de Bucureşti: linişte, curăţenie, casa cu părinţii şi bunicii mei, atmosfera unei frumoase staţiuni, oarecum aproape de munte. Dar, după fiecare deplasare în oraşul natal, abia aşteptam să mă întorc în Bucureşti, la *viaţă*. Aici erau concertele, teatrele, grădinile, barurile, chiar şi magazinele, dar, mai ales, prietenii dragi – oameni speciali, culţi, informaţi şi, cel mai important, buni. Şi fraţii mei, Anca şi Laur.

Întoarcerea

M-am întors în Tîrgovişte, oraşul meu natal, în 2008, după anii trăiţi în Bucureşti: patru ani superbi de facultate – Comunicare şi Relaţii Publice la Universitate (prima şcoală de PR din România, a doua serie de studenţi), încă un an de master la SNSPA în Comunicare audio-video şi apoi munca: cinci ani de analiză în comunicare politică, urmaţi de trei luni în Guvernul Tăriceanu.

Şi pentru că aveam ceva legături cu teatrul – prieteni, fratele meu, un loc drag (Green Hours) –, am decis să mă „mut" în acest domeniu. Arta, mi-am spus, nu are cum să mă dezamăgească. Am avut bucuria de a comunica pentru Green Hours şi al său Teatrul LUNI în cea mai frumoasă perioadă a acestei „întreprinderi" cum îi place lui Voicu (Rădescu) să o numească. Sînt subiectivă acum, dar din acea vreme am cele mai frumoase amintiri.

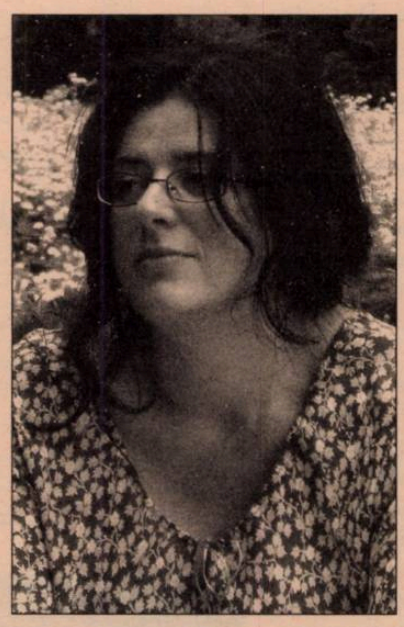

***Marta Bănescu** s-a născut în 1975, la Tîrgovişte. În momentul de faţă este manager artistic şi coordonator de secţie la Teatrul Dramatic „Tony Bulandra" din acelaşi oraş.*

La ziua de naştere a unui bun prieten, l-am cunoscut pe directorul artistic, în acea vreme, al Teatrului „Tony Bulandra" din Tîrgovişte, Horaţiu Mihaiu, care mi-a spus, foarte plastic: „Te aşteptăm dintotdeauna la Tîrgovişte". Şi m-am hotărît să le fac o vizită, destul de puţin convinsă că vreau să mă întorc să lucrez în oraşul natal.

După o singură întîlnire cu directorul de atunci al teatrului, domnul Ranin, după ce am văzut incredibila clădire a instituţiei înfiinţată doar de şase ani şi după ce am cunoscut actorii tineri, frumoşi şi entuziaşti, mi-am spus: este singurul loc din oraş în care aş putea să trăiesc şi să muncesc mai mult de trei zile. Aşa m-am întors în Tîrgovişte. Ca de fiecare dată, m-am identificat cu obiectul muncii mele şi am ajuns să lucrez din inimă, cu mult drag, pentru teatru. Totuşi, niciodată nu m-am gîndit că voi ieşi la pensie din acest loc. Îmi era dor de Bucureşti, de agitaţie, de viaţă, cum spuneam mai devreme. Teatrul era şi încă este o oază SF pentru acest oraş. O mînă de tîrgovişteni (aproximativ 300 de oameni) ştiu constant ce se întîmplă la teatru, prin teatru şi în interiorul instituţiei. Restul trăieşte în continuare în „staţiune" sau nici măcar astfel, pentru că într-o staţiune te mai delectezi uneori cu produse ale zonei artistice, aşa cred eu. Mai sînt cei cărora li se pare că trăiesc, cei care au alte preocupări şi reprezintă publicul fidel al concertelor în aer liber cu artişti de mîna a doua sau a treia, ascultă din cînd în cînd şi manele, nu au auzit de teatru, de jazz, de DJ Vasile, de grădina Green sau terasa Galeria din Bucureşti, de Muzeul de Artă, de Ateneu sau Cinema Studio – incredibil pentru un oraş aflat la doar 80 de km distanţă de Bucureşti – pentru că la Bucureşti vizitează doar mall-uri.

Ieşirea din „provincialism"?

Am lucrat şi lucrez cu mult, mult drag la teatru. Fac asta pentru actori şi cu speranţa că publicul va veni. Se va înmulţi de la an la an. Într-un oraş care nu are tradiţia teatrului precum Cluj, Sibiu, Iaşi sau Timişoara, publicul abia se formează, începe treptat să conştientizeze existenţa unui alt mod de a petrece timpul liber. Pe actori încerc să-i fac cunoscuţi în Tîrgovişte şi în afara ei – prin intermediul festivalurilor. Contează, bineînţeles, şi calitatea spectacolelor în care ei joacă şi, implicit, finanţarea instituţiei de către administraţia locală. Este nevoie de vizione pentru schimbarea mentalităţilor, a obiceiurilor, aşteptărilor. În cei trei ani de cînd sînt aici, nu mi se pare că au apărut schimbări majore, mai avem ceva de lucru pentru ieşirea din „provincialism". Producţiile teatrale trebuie să aibă în intenţie nu numai cîştig, ci şi modelarea publicului, chiar şi a actorilor. Aceştia din urmă tind să devină blazaţi pentru că sînt prea puţin provocaţi atît de public, cît şi de regizori şi pentru că trăiesc la limita subzistenţei cu salarii de aproximativ 600 de lei.

A doua plecare

Nu îmi pare rău deloc că m-am întors în Tîrgovişte. A fost o experienţă frumoasă şi am cunoscut oameni minunaţi. Am cîştigat experienţă în comunicare, dar şi în organizarea unui festival internaţional de teatru. Cumva, „Tîrgovişteа mea" reprezintă doar teatrul local. Alt reper valoros nu am găsit nici pînă acum. Simt că, uşor-uşor, îmi reorientez paşii spre Bucureşti... Simt că a venit vremea să mă întorc. Ştiu că nici în Bucureşti nu umblă cîinii cu covrigii în coadă, dar la Tîrgovişte ar însemna să „agonizez". Poate dacă eram ceva mai tînără, la început de drum, aş fi avut răbdarea şi chiar şi nervii necesari (pentru că nu este uşor deloc) să „construiesc" la Tîrgovişte. Nu singură, însă. Contează şi susţinerea. De asemenea, foarte important este ca oraşul să ofere oportunităţi

Oamenii de peste tot au nevoie de „infuzii" de cultură, dar pentru a o recepta este nevoie, cum am mai spus, de educaţie. Educaţia o face şcoala, dar o mai face şi familia şi apoi, fiecare cu sine. Nu ştiu exact ce-şi doresc oamenii din Tîrgovişte, dar ar fi extraordinar dacă ar reuşi să se gîndească şi la suflet. Sau, cine ştie, poate este de ajuns ca din aproximativ 80.000 de tîrgovişteni, doar 300 să meargă la teatru... nu ştiu.

Mircea KIVU

Orășele și orășele

Micile oraşe ale ţării nu-s toate la fel. Aş spune că, în România, ele sînt de două feluri.

Sînt, mai întîi, tîrgurile care şi-au avut vremea lor de glorie – de exemplu, Rădăuţi, Cîmpulung Muscel, Caracal, Mediaş. Cauzele decăderii sînt variate: este vorba despre pierderea statutului de reşedinţă administrativă, părăsirea lor de către o parte importantă a populaţiei aparţinînd unui grup etnic specific etc. Cînd te plimbi pe străzile lor, urmele unor vremuri mai bune sînt încă vizibile: cîte un liceu de renume, clădiri cu amprenta administraţiei publice interbelice, nelipsita grădină publică care păstrează arbori seculari, foste bănci, hoteluri şi restaurante cu arhitectură barocă în paragină, dar al căror (re)nume persistă în memoria cîtorva vîrstnici, străzi comerciale şi case boiereşti (şi ele atinse de decrepitudine) şi, în plus, un aer aparte, inefabil, dar uşor de recunoscut.

Oraşele mici devin tot mai mici.

Altele, dimpotrivă, sînt rezultatul unei politici de industrializare care nu a rezistat probei economiei de piaţă – Oţelul Roşu, Oneşti, Bîrlad, Copşa Mică, Zimnicea, Mărăşeşti (din nou, doar cîteva exemple). Cînd te apropii, te izbeşte imaginea sinistră a ruinelor unor abandonate construcţii industriale acoperite acum de bălării, parcă lovite de un cataclism nuclear, veritabile monumente funerare ale industrializării socialiste; este fosta raţiune de a fi a oraşului. Depăşeşti scheletul de ciment (metal a rămas foarte puţin şi greu de dezmembrat), ajungi în cartierul de blocuri construite în urmă cu cîteva zeci de ani, niciodată văruite de atunci încoace, printre care se înşiră rufe puse la uscat şi coteţe de păsări. Odată cu închiderea fabricii, cea mai mare parte a locuitorilor au devenit şomeri. Urmează centrul, o combinaţie de case cu aspect rural şi construcţii-standard ale „epocii de aur“: clădirea administrativă („Casa Albă“), complexul comercial, cinematograful/Casă de cultură transformat în sală de bingo.

Această categorie cunoaşte cîteva subspecii. Una este „oraşul agricol“, invenţie ceauşistă lipsită de sens, care a pus eticheta respectivă pe nişte sate mai mari, în ideea de a „ridica şi uniformiza gradul de civilizaţie prin urbanizare“. Se pot numi Pogoanele, Însurăţei, Budeşti, Negreşti (Vaslui) – lista acoperă îndeobşte zonele sărace ale ţării. Li se adaugă comunele transformate în oraş după 1989, în urma unor referendumuri organizate de primari dornici să cîştige popularitate prin gîdilarea orgoliilor electoratului local, care a aspirat dintotdeauna la statutul de orăşean; acesta îşi va da seama mai tîrziu că afacerea a fost proastă, singura schimbare fiind creşterea salariului primarului şi a numărului consilierilor, dar şi taxe mai mari (normal, obrazul subţire...); în plus, tot felul de oportunităţi legate de bani europeni pentru dezvoltarea rurală s-au dus pe apa sîmbetei. Cazul comunei Jilava – promovată la rang de oraş şi apoi revenită la cel iniţial – este edificator.

Statisticienii desemnează oraşele mici ca fiind cele cu mai puţin de 50.000 de locuitori. Ca realitate socială, caracteristica lor definitorie este aceea că, în interiorul comunităţii, toţi oamenii se cunosc între ei. Spre deosebire de marile metropole unde, deşi locuieşti de jumătate de secol, poţi să te plimbi o zi întreagă fără a întîlni o persoană cunoscută, aici ştii cîte ceva despre fiecare dintre oamenii cu care te intersectezi. De aceea, controlul social este extrem de puternic, chiar apăsător. Asta displace mai ales tinerilor, care dintotdeauna au resimţit tendinţa ieşirii din tipare. De aceea, cred că fiecare locuitor al urbelor provinciale a încercat la un moment dat năzuinţa de a pleca, de a se împlini în marile oraşe. Mulţi dintre ei o fac, ceilalţi păstrează bovaric amintirea unei posibilităţi neîmplinite.

© V. Dorolti

Indiferent de ontologie, în oraşele mici, ponderea tinerilor este ceva mai mică decît în restul oraşelor (conform statisticilor, tinerii între 20 şi 29 de ani reprezintă 16% din total, în oraşele cu mai puţin de 50.000 de locuitori, faţă de 18% în restul oraşelor). În realitate, diferenţa e mai mare, căci statistica se referă la domiciliul oficial al oamenilor; mulţi dintre tinerii care „după buletin“ stau în orăşelele astea sînt de fapt plecaţi la şcoli sau la muncă în oraşele mari sau în străinătate. Se creează un cerc vicios: tinerii pleacă; cei care rămîn se simt alienaţi într-o comunitate în care cei asemenea lor sînt puţini. Ce viaţă-i aia, în care numeri pe degete partenerii potenţiali, din care trebuie să-i scazi pe cei cu care „nu se cade“?

Cercul vicios se lărgeşte: în orăşelele astea, posibilităţile de distracţie sînt din cale-afară de limitate: un cinematograf delabrat, cîteva cîrciumi (nu găseşti niciodată de mîncare, căci nu se cere decît băutură) în care toată lumea e cu ochii pe tine, petrecerile trase la indigo în acelaşi grup cu permutările deja epuizate, doar Internetul te mai poate face, virtual, parte a „lumii largi“. Nimeni nu încearcă să adauge ceva căci „nu există piaţă“. Despre locurile de muncă, ce să mai vorbim? Serviciile nu se dezvoltă din lipsă de clientelă, investitorii nu vin pentru că nu există potenţial de dezvoltare... Astfel, oraşele mici devin tot mai mici.

Mircea Kivu este sociolog.

Dan Horaţiu POPA

Șansele celor de acasă

„În nici un caz nu m-aş întoarce să stau acolo. Mai merg din cînd în cînd să îi văd pe ai mei, dar după două zile mor de plictiseală. Parcă stă timpul în loc în oraşul ăla, nu se întîmplă nimic şi nu ai nimic de făcut. Ai să vezi, după o vreme în Bucureşti nici tu n-o să mai ai chef să mergi înapoi.“ A fost prima discuţie cu unul dintre noii colegi în zilele în care încercam să mă acomodez cu proaspătul meu loc de muncă din Capitală. Se întîmpla cu doar cîţiva ani în urmă, veneam din Ştei, un orăşel din celălalt capăt de ţară, cu un „popas“ la Deva, oraş simţitor mai mare, reşedinţă de judeţ. Ştiam în Bucureşti cîteva dintre clădirile importante – Ateneul, Intercontinentalul şi Teatrul Naţional, Casa Presei, magazinul Unirea –, dar fără să am habar cum se poate ajunge de la una la cealaltă, şi abia începeam să învăţ ruta autobuzului 205, care mă aducea dimineaţa la serviciu. Colegul meu era din Piteşti şi părea să vorbească serios. Eu eram convins în acel moment că nu mă plictisisem deloc unde trăisem pînă atunci, că, în general, făcusem chestii interesante şi că aveam în ambele locuri cîte o gaşcă de prieteni absolut valabili. Eh, şi că nu plecasem de acolo alungat de lipsa de perspective dintr-un oraş mic, ci, pur şi simplu, pentru că se ivise o ocazie neaşteptată. Oare?

Cristi şi Adi sînt azi bărbaţi în toată firea, încărcaţi cu responsabilităţile unor capi de familie şi care încearcă să glumească atunci cînd vine vorba despre problemele legate de calviţie. Am copilărit împreună, iar ei, după absenţa motivată din timpul armatei şi a anilor de facultate, s-au întors în Ştei. Tocmai de aceea, nu le-am dat numele real. Ştiţi cum e, oraşul este mic, lumea vorbeşte, şefii sînt neînţelegători uneori şi chiar nu-i acum momentul să te trezeşti fără serviciu. Ne leagă o perioadă minunată, în care am hălăduit pe dealurile din jurul oraşului, am făcut baie la ştrand şi în Crişu Negru şi am pescuit în lacul „de la nebuni“. În vremurile de acum nu e *politically correct* să zici aşa ceva, dar pe atunci nimeni nu-i spunea altfel uimitorului luciu de apă din apropierea Spitalului de Psihiatrie. Ne-am înghesuit la coadă la bilete la Cinematograful „7 Noiembrie“ şi am ţopăit pe „The final countdown“ a lui Europe în discotecile din cantinele celor două licee industriale. Ne despărţeau doar simpatiile sportive, ţineam care cu Minerul, care cu Oţelul. Ştiu că sună oarecum falsidilic, dar pe atunci chiar ne bucuram din plin de fiecare zi petrecută în oraşul nostru.

„...în provincie, faptele nesocotite sînt multe la număr; senzaţiile sînt atît de rare încît trebuie simţite pînă la ultima picătură.“

STENDHAL ÎN *ROŞU ŞI NEGRU*

Acum, Cristi e bugetar. Stă într-un birou înghesuit, i-au tăiat salariul, şi aşa mic, şi spune că şeful lui e naşpa. Vorbim des, dar nici unul nu aduce vorba de visurile de odinioară. Într-un timp, întrebam ce mai e nou şi ce mai fac unii şi alţii, însă am renunţat după ce Cristi mi-a răspuns scurt, de cîteva ori: „Habar n-am“. Cred că nu îi place cum s-a schimbat oraşul în ultimii ani, poate nici tipii care, între un drum în Italia şi unul în Spania, trec în viteza a doua prin centru la volanul unor BMW-uri din 1996. Aud însă cum i se înviorează vocea cînd vorbim despre natură. Despre dealurile molcome din jurul oraşului, despre livezi şi despre pădurea ruginie de toamnă. Şi mai ales despre Apusenii care sînt la o aruncătură de băţ şi care îl atrag pe Cristi ca un magnet. „Ştii, sînt foarte liniştit aici şi vreau să îmbătrînesc frumos, umblînd pe munţi.“ Mi-a spus lucrul acesta o singură dată, mai demult, şi de atunci mi-am tot pus întrebarea dacă, lui Cristi, Ştetiul i-a oferit o şansă sau i-a luat una. Dacă l-a înfrînt cu salariul de nimic pe care i-l oferă, cu lipsa cronică a apei calde şi a căldurii, cu închiderea singurului cinematograf, cu drumurile pline de gropi şi cu „mall-ul“ lui de fiţe – tarabele cu haine second-hand din piaţa de zarzavaturi. Sau, poate, i-a oferit şansa de a-şi vedea împlinită pasiunea nebună pentru muntele la poalele căruia trăieşte. Nu am un răspuns la această întrebare.

Cu Adi, lucrurile sînt mai simple. Are job la un patron care l-a trimis în străinătate la cursuri de grafică pe calculator şi lucrează pe un computer supermeseriaş. Mi-au sclipit ochii cînd l-am văzut într-o poză de pe Facebook, unde Adi e foarte activ şi a postat o mulţime de fotografii frumoase. Cu soţia şi fetiţa la plimbare, cu maşina lui japoneză la spălat, cu locurile prin care şi-a petrecut vacanţele. Şi cu prietenii. Mulţi prieteni tineri, toţi afişînd numele Ştetiului în capul paginii personale de pe site-ul de socializare. Şi ei sînt dintre cei care trebuie luaţi în considerare cînd e să răspundem la întrebarea dacă provincia le oferă ceva tinerilor. Eu am stat în Ştei, am trecut pe la Deva şi acum locuiesc în Bucureşti. Aş fi tentat să spun că mi s-a oferit în fiecare dintre aceste locuri o şansă şi a depins doar de mine ca acea şansă să şi fie de partea mea. Sună însă cam prea „ca la manual“ şi, în plus, nici acum nu îmi dau seama dacă acel coleg al meu din Piteşti a avut sau nu dreptate.

Dan Horaţiu Popa *este jurnalist, redactor-şef adjunct la cotidianul* Adevărul de seară.

Portret de grup, alb-negru

„Încercaţi să fiţi autentici, nu depresivi, fără locuri comune sau patetisme!“, le spun eu, ei dau din cap că au înţeles, au ochii tiviţi de lumină, „trebuie să scriem despre cum e viaţa tinerilor într-un oraş de provincie, oportunităţi şi dezavantaje“, „ce tare!“. Au în jur de 18 ani, sînt în clasa a XII-a, la Colegiul Naţional „Mihai Eminescu“ din Buzău, unde am fost elevă şi eu. De fapt, Buzăul este Combray-ul meu, aici sînt tufele parfumate de păducel, îmbrăţişarea mamei, dureroasă încă, la despărţire, chiar şi pietrele (multe pietre!) mişcate din pavaj cu vîrful pantofului, într-o piaţă care, e adevărat, numai veneţiană nu e... apoi, Guermanţii – colegii mei, pe care-i admir atît de mult pentru lecturile lor profi, pentru decenţă şi deschidere, sîngele lor e albastru din pricina cernelii care s-a luat, în timp, de pe paginile cărţilor citite. Schimb foaia şi ora de curs. Îmi face bine să trec cu buretele peste diferenţele dintre centru şi provincie (în actualitatea culturală) şi dau search pe Google, o caut pe Simona Popescu, într-o pledoarie pentru poezie, vorbind despre Ezra Pound şi despre vechiul castel ajuns doar o biată piatră, şi invers... Îmi vine în minte zîmbetul de final din La dolce vita, *fata aceea care pare că se uită, prin obiectivul camerei de filmat, direct în ochii tăi, „aţi văzut secvenţa, v-am trimis-o pe mail?!“, „doamna profesoară, filmul era alb-negru!“. (Prof. de limba şi literatura română Mihaela NICOLAE)*

Elevii din clasa a XII-a de la Colegiul Naţional „Mihai Eminescu“ din Buzău au primit ca „temă pentru acasă“ să scrie despre viaţa din oraşul lor şi despre cum îşi imaginează viitorul, acasă sau aiurea.

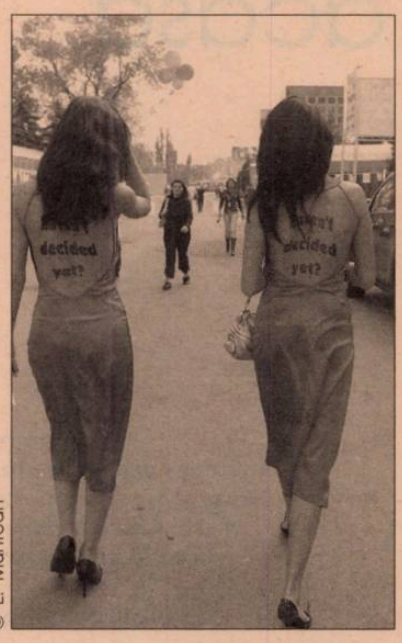
© L. Muntean

Andreea BĂCEANU

■ Mi-am dorit mereu mai multe concerte cu muzică bună, în Buzău. Mai multe documentare despre comunism... Peste cîţiva ani mă văd profesor de geografie (dacă nu la un liceu, atunci deloc!), meteorolog (staţii meteo din afara oraşelor) sau poate voi găsi o meserie care îmbină lucratul pe computer cu geografia. Plec la Bucureşti. În ultimul an m-am plimbat destul de mult prin Capitală şi am ajuns să o cunosc cît de cît. Cînd mă gîndesc la oraşul în care voi pleca la facultate, mă gîndesc la... mare (adjectiv), concerte şi la şcoală. Facultatea mi se pare o etapă firească a vieţii şi nu am de gînd să o ratez. Iubesc România şi nu vreau să mă stabilesc în străinătate. Am călătorit mult, mai mult decît majoritatea celor de vîrsta mea. Pot să mă descurc fără telefon, calculator sau televizor. La 2100 de metri altitudine, în Retezat, am cunoscut un domn de şaptezeci de ani care urca pentru a patruzeci şi şasea oară muntele şi care citea pe malul lacului Bucura *Fiinţă şi timp* de Heidegger. Deci, cea mai importantă realizare a mea de pînă acum este experienţa pe care am adunat-o, de-a lungul ultimilor ani. Mă fascinează, în *Tăcerea mieilor,* felul cum Hannibal „Cannibal“ Lecter o întreabă pe agent Starling dacă mieii mai ţipă...

Cristina DUŢULESCU

■ Dorm puţin, visez mult şi ascult muzică. Ascult Snow Patrol – „Chasing Cars“ este melodia pe care o ascult, în ultimul timp, indiferent de moment. Ca filme îmi plac *Babel, Pulp Fiction, Crash, Se7en* şi, nu în ultimul rînd, *American Beauty,* un film care te face să rîzi, să plîngi, să treci de la o extremă la alta. În general, îmi plac filmele cu o tentă de insanitate, filmele care surprind momentele intime (la modul duios şi decent), pe care doar tu şi cu tine le ştii.

Buzăul este oraşul unde toată lumea cunoaşte pe toată lumea. Şcoala ne ocupă o mare parte din viaţa personală. În şcoală se naşte respectul, se nasc prieteniile, învăţăm să fim adversari, ca apoi să fim aliaţi. Chiar dacă în ziua de azi mulţi cred că, dacă nu ai bani şi relaţii, nu poţi reuşi, sînt optimistă. O să ajung avocat, o să-mi placă profesia mea şi o să izbutesc. Clar, trebuie să învăţ mai departe. Nu ne putem baza pe noroc. Nefericirea celor din jurul meu mă face nefericită.

Carla DUMITRU

■ Oraşul meu e invizibil. Invizibil pentru cei care nu văd ce văd eu: faţa zîmbitoare de pe faţada casei mov de la colţul străzii sau dezordinea de culori a blocului meu de zece etaje, construit pe vremea comunismului. Eu îl văd zilnic de cel puţin două ori: cînd plec la şcoală sau cînd mă roagă mama insistent să cobor la pîine. Anul viitor, sau mai bine zis peste cinci luni, nu o să mai cobor la pîine, blocul meu amărît cu faţada lui pe jumătate dărîmată nu o să mă mai aştepte. Poate că în locul lui o să apară alt bloc. În ritmul ăsta o să înlocuiesc şi străzile, şi maşinile abandonate (pe lîngă care trec cu regularitate), şi cîinii vagabonzi, şi scara de la etajul 1, de care mă împiedic mereu, deşi ştiu că e ruptă. Oraşul din care vin este primitor, familiar, simetric. Oraşul spre care plec mi se pare aglomerat, viu, prăfuit. Am aşteptări mari de la mine, aşa că mă văd director de marketing într-o companie multinaţională din Bucureşti. Ori asta, ori să lucrez într-o televiziune, doar că nu vreau să fiu „fata de la meteo“, mai degrabă aş vrea să-mi văd numele scris în dreapta, la sfîrşitul unei emisiuni, la echipa de redacţie.

Irina FLOREA

■ Dimineţile de vară mă fac să mă simt fericită. Atunci Buzăul este liniştit, dar şi plictisitor, mic. Bucureştiul mi se pare mare, aglomerat, bogat. Ca cei din generaţia mea, sînt un „suflet neînţeles“, am conflicte sistematice cu părinţii, dorinţa de a fi independentă, de a pleca, de a avea totul la picioare. Vreau cu orice preţ să am casa mea, un loc în care să mă pot întoarce cu plăcere, cu inima împăcată, care să-mi ofere o stare de bine şi senzaţia că acolo nimic nu mă poate atinge. Iar, ca acest lucru să se întîmple, trebuie să se împlinească, mai întîi, un alt lucru de pe listă: să pot alege o meserie cît de cît plăcută, satisfăcătoare financiar (orice om are dreptul să viseze!). Şi musai: să-mi întemeiez o familie. Chiar dacă se vor împlini doar o parte, de un lucru sînt sigură: o să văd măcar o dată New York-ul (o obsesie, de ceva vreme!).

Ramona OPREA

■ Mă regăsesc în *„La Vie en Rose“,* a lui Edith Piaf. Mă face nefericită lipsa activităţii, statul degeaba. O să studiez în nordul Angliei, la o facultate din Top 100 în Marea Britanie. O să fiu criminolog, nu am o preferinţă anume asupra locului unde o să muncesc, atîta timp cît fac ceea ce îmi place. Bucureştiul mi se pare mic, efervescent, *vintage.* Unul dintre cele mai frumoase lucruri învăţate în şcoală, la Buzău, a fost cum să-mi susţin lucrările în faţa profesorilor mei bine pregătiţi, indulgenţi şi calmi. Mai ştiu că totul se obţine cu efort. Cred că semăn cu Milady, personajul lui Dumas, din *Cei trei muschetari,* nu voi lăsa visele să piară!

Flavia ALEXE

■ „...hai Buzău, Buzău!“ – imnul oraşului, situat pe malul stîng al rîului cu acelaşi nume, se aude la fiecare oră fixă, din ceasul de la Primărie. Nu ştiu alţii cum sînt, dar pentru mine Buzăul este oraşul copilăriei şi al adolescenţei. Pe străduţele lui bunicul m-a purtat de mînă pînă la grădiniţă. Apoi, oraşul acesta s-a dovedit cel mai fidel confident, martor al primei mele poveşti de dragoste, pe care a găzduit-o înţelegător în parcurile sale. Şi nu s-a supărat vara, cînd i-am abandonat asfaltul fierbinte pentru „viaţa la ţară“ (la bunici), primindu-mă apoi toamna, ca pe un prieten vechi. Îmi înţelege rătăcirile. Nu se va supăra cînd îl voi trăda pentru Capitală. Va înţelege că merg într-un oraş mai mare ca să-mi îndeplinesc visul de a scrie, poate chiar la *Dilema veche,* revista mea de suflet. Oricum, mă voi întoarce des, să stau pe o bancă în Crîng sau la o masă, în Cafeneaua Artiştilor, de pe bulevardul cu tei şi castani. Buzăul nu are centre comerciale importante, universităţi sau multinaţionale, ci parcuri, chioşcuri şi biserici. Şi biblioteci...

Mădălina Iulia TUDOR

■ Spre deosebire de Buzăul meu mic, simpatic şi mai puţin poluat, Bucureştiul mi se pare un oraş poluat, gălăgios, însă interesant. Despre Facultatea de Limbi Străine ştiu că are prestigiu, acolo predau profesori severi, foarte bine pregătiţi, ştiu ce materii se studiază etc. Cred că voi fi traducător sau translator. Într-o ţară din Occident sau în ţară. Îmi place Margareta lui Bulgakov, însă, la fel de mult îmi place să cred că *„Tomorrow is another day“*...

Mariana MUŞAT

■ În nuanţele apusului, oraşul meu îşi schimbă forma. Are spirit şi iese din carapace. Braţele – nişte şosele găurite. Seamănă cu braţele unui veteran de război, cicatrizate. Trunchiul se desfăşoară ca un labirint. Ameţitor paradis cenuşiu. Nimic nu e întîmplător. Nici Valeria Seciu la *rendez-vous* cu Teatrul „George Ciprian“, nici Rebengiuc ţinînd o conferinţă... Nume mari într-un oraş mic, mic, mic. Atît de mic încît seamănă cu o bucată de suflet. Îmi pare uneori că totul se desfăşoară în mers de rac. Oh, ce „insuportabilă uşurătate“ a oraşului! Kundera ne furnizează sintagma perfectă. Aş vrea să intru la Facultatea de Psihologie.

Alina ALEXANDRU

■ În provincie, „timpul încă mai are răbdare“, viaţa are un alt ritm, ai impresia că trăieşti în *illud tempus,* aşteptînd examenul de bacalaureat, ca mai apoi să te gîndeşti: voi alege să studiez la Universitatea Bucureşti, învăţînd pe rupte Codul civil (scăldîndu-mi picioarele în apele Dîmboviţei!), sau, în caz de eşec, după-amiezele mele vor fi compromise-promise la sala de lectură a Bibliotecii „Vasile Voiculescu“ din Buzău, înscrisă fiind (brrr!) la vreo filială de provincie a unei facultăţi particulare fantomatice – ulterior, să ai surpriza să fi învăţat din cărţi de nisip peste care a trecut furtuna, căci nici un angajator nu va îmbrăţişa ideea de a te avea angajat!

Indiferent de perspectivele deschise de „Ţara lui Moni-Iri“ şi a altor celebrităţi mondene ce fac obiectul tuturor discuţiilor din mass-media (şi de la colţ de stradă!), voi continua să tînjesc după liniştea pustiitoare a provinciei muntenești, care îţi oferă încă ocazia să te aduni de pe unde te-a risipit propria lipsă de inspiraţie.

Cătălin ZOTA

■ Buzăul este un oraş mic, curat în mare parte, dar zgomotos. Cea mai importantă realizare a mea de pînă acum? La 16 ani am reuşit să trec de parola unui *router wireless* deţinut de un vecin (cu acordul acestuia), deşi în primă instanţă nu ştiam dacă este posibil. Din şcoală plec cu ideea că relaţiile cu cei din jur depind, în primul rînd, de noi. Trebuie să ştim să acceptăm diferenţele. La Buzău am avut profesori sociabili, deschişi şi bine pregătiţi, unii. Pe alţii i-am perceput ca fiind irascibili, aroganţi sau încăpăţînaţi. Voi urma facultatea la University of Essex – este în top 20 din peste 100 de universităţi existente în Marea Britanie, are 3 campusuri –, iar diversitatea materiilor ce pot fi studiate acolo este impresionantă. Peste zece ani mă văd lucrînd ca *data manager,* în Anglia. Sper să fac faţă noului ritm, noii limbi, noii culturi, noii clime. Drumul spre Anglia pare să se contureze pe măsură ce se termină liceul.

Bogdan CIUTACU

■ Inspir adînc, îmi iau bagajele şi, cu greu, reuşesc să cobor. Deja miroase a Bucureşti... Iau un taxi şi mă pierd în trafic, cu speranţa că voi reuşi să ajung repede la Universitate. După doar cîteva minute rămîn blocat într-o intersecţie. Semaforul nici nu apucă să clipească verde, că maşinile demarează ca la Formula 1, în timp ce o domnişoară îmi zîmbeşte sugestiv dintr-un merţan, plescăind o gumă. Încerc să mă acomodez, să trec neobservat, că de! sînt din provincie, nu am accent de Bucureşti. Sînt captivat de ceea ce văd în jur, încerc să-mi fac o idee despre oraş. O junglă de asfalt – blocuri murdare, străzi încîlcite, trafic infernal, gropi în asfalt şi gunoaie. Totuşi, Bucureştiul are ceva aparte, ceva ce nu au multe oraşe din ţară. În Capitală tot timpul ai ceva de făcut, ceva de vizitat, vreun club unde poţi admira prinţese bosumflate, „fetiţe dulci ca-n

Bucureşti"...! Să nu uit de cocalari, mitocani şi starletele de Dorobanţi. Pentru mine, Bucureştiul este un oraş viu, în care trebuie să fii cu ochii-n patru, în gardă, pentru a nu sfîrşi călcat în picioare.

Ştefania NOUR

■ Bucureştiul este, probabil, oraşul unde, ca prin minune, te simţi o altă persoană încă din clipa cînd calci pe peronul gării. E oraşul în care îţi permiţi să fii tu însuţi. „Dar ce te leagă de acest oraş ideal?" mă întreabă cineva. Poate ideea de schimbare sau pur şi simplu faptul că am auzit că i se spune Micul Paris. Oricare ar fi motivul, nu mi-ar părea rău să-mi petrec tinereţea în acest oraş, deocamdată imaginar, traversînd, dimineaţa, străzile Centrului vechi, cu mapa în mînă, în drum spre Facultatea de Arte, iar, la sfîrşitul zilei, gonind prin labirinturi de străzi, bulevarde şi ganguri, pătată de roşul şi verdele semafoarelor, spre Cafeneaua Artiştilor, unde ştiu că mă aşteaptă un grup de alţi proaspeţi studenţi, la fel ca mine. Oraşul „invizibil" nu-mi va oferi perfecţiunea (ce prostie!), dar cu siguranţă îmi va da acea gură de aer proaspăt pe care nu am fost în stare să o inspir pînă acum: desprinderea de copilărie şi de oraşul natal.

Alexandra RÎMNICEANU

■ Cînd ajungi la facultate, în Bucureşti, majoritatea persoanelor te privesc sceptic, ceva de genul: „Ah, eşti din provincie. Veniţi cu toţii de la ţară şi e plină Capitala de din ăştia ca voi!". Cu toate acestea, a te naşte într-un oraş ca Buzăul este o provocare, întrucît dorinţa de a te face remarcat este foarte mare. Unul dintre lucrurile pe care le-am învăţat, trăind într-un oraş mic, este faptul că dorim să ne depăşim condiţia, pentru că, în fond, nu contează din ce parte a ţării provenim. Oraşul din care vin este mic, dar are oameni valoroşi – George Banu, celebrul om de teatru ajuns la Paris, vine de la Buzău! Ce n-am reuşit încă? Să-mi înfrîng unele temeri... Planuri de viitor? Aş vrea să-l pot întîlni pe Mircea Cărtărescu, să fac un master în străinătate şi să excelez în activitatea profesională. Peste zece ani, o să fiu ambasador al României în Suedia!

Un oraş nu te bucură cu cele şapte sau şaptezeci şi şapte de minuni, ci cu răspunsul pe care ţi-l dă la ce i-ai cerut.

ITALO CALVINO

Nu vreau să mă mut într-un oraş în care singurul avantaj din punct de vedere cultural este să pot trece pe roşu la semafor.

REPLICĂ DIN FILMUL *ANNIE HALL*, SCENARIUL: WOODY ALLEN

Raluca ROŞU

■ Îmi trăiesc „viaţa pe un peron", aşteptînd un tren ce are să vină. Măsor timpul în numărul trenurilor care au trecut de cînd am ajuns pe acest peron şi mă întreb de ce aştept. În gara aceasta fantomă, trenurile vin şi pleacă, anunţate de o voce robotică, rece, şi eu tot aştept... Aştept un tren al visurilor, un tren ce mă va duce în Bucureşti, un oraş gri, înseninat de oamenii cu adevărat importanţi. Cu toate acestea, printre ei mă simt o străină – mă plimb pe străzi pînă ce oraşul devine, bacovian, un oraş violet. În Bucureşti, lumea este atît de grăbită încît, dacă fiecare persoană ar lumina, atunci oraşul ar fi acaparat de un joc ameţitor, haotic, de lumini pe fundalul înserării. Nu cred că fac parte din această lume, aşa că mă îndrept spre gară, să iau un alt tren, către locul unde simt, de fapt, nevoia să merg, la Cluj. Din păcate, de la Buzău nu există un tren direct către Cluj.

Alexandra BLEAV

■ Bărbatul din faţa mea nu a aruncat mucul de ţigară pe stradă. Bărbatul din faţa lui şi-a luat nepoţelul de mînă şi au traversat strada. Asta se întîmplă într-un oraş dintr-un desen sau dintr-o poveste, un loc unde miroase a coji de portocală şi a iasomie, un oraş cu iederă căţărată pe casele vechi, dar îngrijite, cu arhitectură gotică (sau ceva de genul) şi peisaje idilice. Oraşul meu imaginar nu ar semăna deloc cu oraşul tău imaginar.

Alexandra SCÎNTEIANU

Focşani – 45°42'N, 26°13'E

Oamenii mari caută soluţii în toate. Oamenii mici nu caută decît răspunsuri. De aceea mă enervează oraşul meu. E atît de egoist încît nu oferă nimănui nimic. E mic şi strîmb şi-atît de gol. Cu toate astea, ştiu că are atît de multe de povestit...

Nu se vorbeşte prea des despre noi. De fapt, am impresia că noi sîntem singurii care vorbesc despre Focşani. Ciudat şi Focşaniul ăsta. Ciudat tare! Dacă mă identific cu oraşul? Momentan, da. Zic momentan, la fel ca toţi adolescenţii care s-au născut aici. Nu ştiu de unde răsare dorinţa asta nebună de a pleca, dar e o realitate din ce în ce mai suportabilă în ultimul timp. După admiterea la liceu, iei harta şi te holbezi la ea vreme de patru ani. Tendinţa este de a trasa o linie cît mai lungă de la Focşani la o posibilă destinaţie. Şi nu, nu ne e teamă c-o să cădem de pe Glob.

Toate ca toate, dar nu putem afirma că nu ne iubim oraşul. Da, are toate defectele din lume, dar este singurul loc de pe planetă care nu-ţi dă voie să te plimbi cu căştile în urechi. Ar fi păcat să ajungi prin centru şi să n-o auzi pe cerşetoarea şchioapă cum te înjură în gura mare, dacă îndrăzneşti să treci pe lîngă ea fără să-i arunci cîteva monede în poală. Ar fi şi mai trist dacă, odată ajuns la Teatru, ai pierde timpul holbîndute la fruntea mult prea bombată a lui Eminescu, în loc să intri în vorbă cu Vasilică, omul care ştie atîtea poveşti şi mănîncă resturile de prăjituri de la cofetărie. N-ar fi corect să mergi cu ochii în pămînt şi să nu vezi blocurile pictate în şaptezeci de mii de culori, să nu te bucuri de firele de iarbă crescute prin asfaltul prost, turnat acum vreo douăzeci de ani, să nu zîmbeşti purtătorilor de haine second-hand care-ţi împărtăşesc bucuria de a trăi simplu, să nu te miri de faptul că pe orice stradă ai lua-o, cu siguranţă vei ajunge din nou în locul din care ai plecat.

Vorbeam într-o zi cu o bună prietenă despre gropile din oraş. Mi-a mărturisit că ea nu le percepe aşa. Focşaniul e un loc cu străzi perfect netede pentru că fiecare crater este plin cu amintiri.

Iar dacă nu are gropi, poţi spune că e plin de cafenele. Cum intri în oraş dinspre vest, prima chestie care-ţi iese în cale e o bodegă. Ei, şi ce-ai crede despre Focşani dacă ţi-aş mărturisi că aceasta se numeşte „Illegal"? Nu, n-am fost niciodată acolo, dar nici nu sînt curioasă. Eu nu beau decît prin „Times", că-mi plac mesele. Mesele sînt foarte importante pentru că scriu mult. Şi-mi place şi săpunul de la baie. Şi e mişto şi tatuajul de pe spatele ospătăriţei care mă întreabă de patru ori (am numărat, mă jur) ce să-mi aducă, înainte să mă servească. Şi mai ce? Mă mai gîndesc...

Focşaniul este oraşul meu. Este oraşul în care m-am născut, în care am crescut şi pe care îl iubesc. Este locul unde mi-am julit pentru prima oară genunchiul. Aici m-am bătut pentru prima dată cu zăpadă. M-am îndrăgostit aici şi tot aici era să mor de cîteva ori. Şi mă nemulţumeşte faptul că-mi amintesc atît de rar de lucrurile acestea...

Iubesc Focşaniul pentru că nu uită să rămînă mereu aşa cum îl ştiu eu, cu aceleaşi panarame pe care le vezi pe bordură cînd mergi spre Carrefour, cu aceleaşi nume de străzi, aceleaşi cratere în care tata şi-a rupt de-atîtea ori maşina, aceiaşi skateri care-şi bulesc plăcile de pomană, frustraţi că n-au şi ei unde să se manifeste, aceleaşi florărese de la colţ, aceleaşi bănci pe care, în copilărie, scriam tot felul de prostii şi rîdeam de unii singuri de ele, aceiaşi vecini cu aceleaşi Dacii care au nevoie de reparaţii zilnice. Orice orăşel de provincie, aşa cum e el, are un farmec aparte. Nu mă invidiaţi. Sînt convinsă că fiecare dintre voi îşi are un Focşani al său.

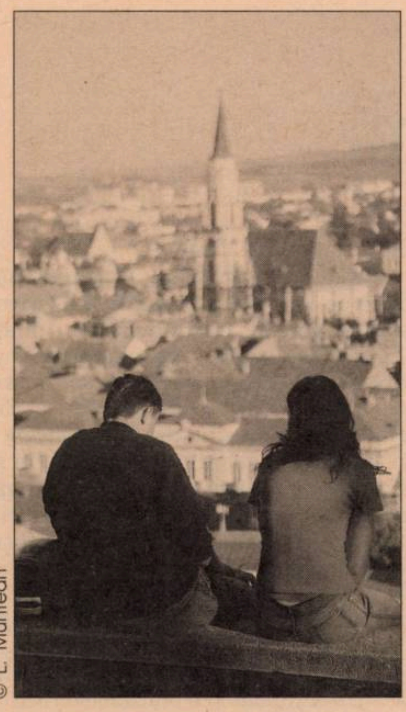
© L. Muntean

***Alexandra Scînteianu** este elevă în clasa a XI-a la Liceul pedagogic „Spiru Haret" din Focşani.*

PUBLICITATE

CIORAN ÎN STRADĂ
DE DAN PERJOVSCHI
7 aprilie - 6 mai 2011 Bucureşti

CIORAN DANS LA RUE
PAR DAN PERJOVSCHI
7 avril - 6 mai 2011 Bucarest

CIORAN 100

organizatori
INSTITUT FRANÇAIS BUCAREST
Livre HUMANITAS
parteneri principali
BRD
GDF SUEZ
parteneri strategici
APA NOVA BUCUREŞTI
DACIA
Carrefour
Groupama Asigurări
cu sprijinul
parteneri media
DILEMA VECHE

Natașa GALCHE

Viză de flotant la Brăila

„Și ce faci tu acolo, la Brăila?“ Deși apare frecvent și previzibil, întrebarea mă pune mereu în dificultate. Recunosc imediat nuanța ironică, ce amenință să prindă accente de mistocăreală, a interlocutorului meu „get-beget bucureștean“. Nu m-aș încumeta să fac o apologie a orașului de provincie, totuși Brăila nu e chiar capătul pământului.

M-am născut în Bucureștiul anilor '80, am copilărit cu cheia de gît „printre betoane“, am fost șoim al patriei, apoi pionier și, după Revoluție, „huligan“ în Piața Universității. Am fost la concertele Iron Maiden și Kreator din '95, am făcut „chetă“ alături de prietenii din gașca de la Metrou Titan, am fugit de acasă la munte cu două conserve și o bucată de brînză în rucsac. În același stil „revoluționar“ mi-am petrecut studenția, hălăduind nopțile pe străzile pustii ale Capitalei sau prin cluburi și terase.

Au trecut de atunci zece ani, perioadă în care am fost obligată să „mă maturizez“, am umblat prin lume, am avut experiența „capitalismului“ în care orice fleac este îmbrăcat într-un înveliș ademenitor și am ajuns la Brăila, după un îndelung periplu prin Olanda și America, ce mi-a fost sortit poate pentru a pătrunde farmecul simplu al unei așezări neaoș românești cu 200.000 de locuitori.

M-am „împrietenit“ ușor cu orașul pentru că am avut senzația că atmosfera generației '80 s-a păstrat mai bine aici, unde timpul curge mai încet, unde nu se întîmplă nimic. Poate calmul aproape împietrit al străzilor pavate cu piatră cubică și umbrite de platani m-a îndemnat la mai multă introspecție.

Absența unor puncte de atracție „cronofage“ m-a supus unei încercări destul de grele și în același timp judicioase: întoarcerea la mine însămi, după seducțiile viu colorate ale Occidentului. Dar poate eu, într-adevăr, sînt un „caz atipic“ – cum mă numesc prietenii bucureșteni. În plus, am „privilegiul“ unui buletin de București pe care este aplicată temporar viza de flotant la Brăila. Acest act care indică o informație banală – născută în București, sector 3 – a stîrnit, spre stupoarea și amuzamentul meu, o mirare aproape vecină cu invidia în rîndul brăilenilor.

© N. Galche

În ultimii opt ani, de la recensămîntul din 2002 și pînă la începutul anului 2010, numărul de orașe a crescut de la 265 la 320, iar cel de comune de la 2.686 la 2.860.

ADEVĂRUL.RO

În Brăila, tinerii de vîrsta mea nu au probabil decît două opțiuni: fie se apucă de scris, de citit, de studiat, fie se lasă măcinați de rutina shopping-ului prin unicul Mall, cu același grup de prieteni la fel de plictisiți ca și ei.

Și aici se aplică o regulă universal valabilă: cei mai mulți au plecat – în altă țară sau într-un oraș mai mare – iar cei care au rămas nu au avut de ales decît să se conformeze monotoniei. O monotonie care pînă la urmă îi aliniază pe toți la aceeași vîrstă psihologică înaintată. Pentru că asta este una dintre cele mai serioase amenințări ale Brăilei: să te molipsești de „boala“ locuitorilor majoritari, să te contaminezi de „morbul bătrîneții“ la 30 de ani, să te infestezi cu ticuri de pensionar, să te îmbolnăvești prematur de lipsă acută de optimism și entuziasm.

Dar regula aceasta care îi lasă pe cei „rămași acasă“ captivi în mecanismul provinciei, mestecînd consolator o mulțime de gînduri aflate sub semnul lui „ce ar fi fost dacă plecam în alt oraș, dacă plecam și eu din țară etc.“ are și excepții. Cei care se sustrag platitudinii majoritare, care reușesc să „fenteze“ legea mediocrității pot fi declarați „maeștrii practicanți“ ai meseriei de a trăi. Pentru că aici, în pustiul care se plimbă tăcut pe străzi, seara, de duminică pînă vineri, singura soluție este să te întorci la tine, ca unic punct de atracție stabil. Odată ce ți-ai asumat, rece și în deplină cunoștință de cauză, să îți petreci mai mulți ani din tinerețea ta în provincie, ești responsabil și, ca atare, singurul vinovat în cazul unei ratări. Ai la dispoziție toate aptitudinile tale, iar meritul de a face ceva cu ele este cu atît mai mare cu cît nu poți folosi prea multe materiale ajutătoare. Trebuie în primul rînd să-ți educi răbdarea și să-ți consolidezi echilibrul interior. Apoi poți porni în mici expediții prin împrejurimi. Poți asculta poveștile fascinante ale caselor vechi, construite în perioada de glorie a Brăilei de acum o sută de ani. Te poți lăsa purtat pe străduțele înghesuite ale orașului-amfiteatru, ca printre filele unui roman fără sfîrșit. Poți să-ți faci un ritual din a vizita Dunărea ce doar se prelinge prin oraș, căci de navigație sau transport de mult nu mai poate fi vorba, în serile de vară sau în zilele de iarnă bîntuite de crivăț. Iar ca popas, îți poți alege unul dintre singurele două baruri faine din oraș unde încă se mai ascultă muzică.

După cîțiva ani petrecuți aici, încep să mă suspectez totuși dacă nu cumva m-am molipsit de „ceva“. Și asta pentru că amicul bucureștean mă privește ușor compătimitor sau poate, din contră, cu condescendență: „Ai deja un aer de provincial!“.

Mă întorc la întrebarea introductivă și răspunsul vine firesc: fac la Brăila ce aș face oriunde, în orice țară, în orice oraș și pe orice planetă, mai mică, mai mare sau mai bogată. Scriu, citesc, trăiesc…

Și totuși, numai la Brăila ies în balconul garsonierei mele de la ultimul etaj și mă uit în zare deasupra orașului uneori atît de pustiu. Nicăieri, pînă aici, nu am avut o asemenea priveliște, o asemenea lărgime a orizontului în care te poți pierde… Departe, peste cîmpie și Dunăre se zăresc Munții Măcinului.

***Nataşa Galche** este jurnalistă.*

Constantin VICĂ

Ceasul invizibil

Printre primele amintiri din Ploiești e Gara de Vest unde făceam *trainspotting* de la vîrsta de trei ani. Acolo am învățat să număr și să fac diferența: vagoanele de petrol, mult petrol, apoi cele de grîu, treceau uneori tancuri și TAB-uri, tunuri, vagoane de dero, vagoane de călători (albastre) și locomotive de toate tipurile. Trenurile de marfă erau cele mai interesante: cu două locomotive în cap și două în coadă, iar între ele cel puțin 50 de vagoane. Apoi tramvaiele care cutreierau orașul de la nord la sud și de la vest la est. Mergeam des cu tramvaiul (ale cărui linii se montaseră pe vremea cînd *mă dădeam* cu tricicleta) și îmi doream să fiu acolo, în față. Am ajuns în față, eram în clasa a IX-a, și un șofer de pe linia 35 (de autobuz) ne-a invitat pe mine și pe un coleg în cabină (nu, nu ne-a molestat) crezînd că sîntem copiii unor cunoștințe. Pentru că nu eram, la capătul traseului (adică la noi în cartier) ne-a pus să plătim. Destul de ofticați, i-am dat 3000 de lei și i-am urat o viață lungă, plină de gropi. Aveam abonament (se pare că mult după ce m-am mutat din oraș a venit la adresa părinților mei o amendă de la RATP, regia de transport care împarte același acronim cu cea din Paris).

„La Paris, găsești oameni eleganți; în provincie s-ar putea întîlni oameni de caracter.“

EMMANUEL JOSEPH SIEYES

Să trăiești în Ploiești e o glumă continuă. Încă de la începutul anilor '90, cîțiva naționaliști controlează Consiliile Județean și Local și fac jocurile. Apropierea de București are prețul ei: cineva trebuie să construiască o identitate locală diferită de a Bucureștiului. Iar Ploieștiul are cîteva *meme* care se pot transmite ușor din generație în generație. Cea simpatică e Ion Luca Caragiale: nu se poate folosi în manipularea politică. Caragiale le scapă printre degete politrucilor, e prea acid & prea critic și la 100 de ani de la moarte. Există undeva un vag muzeu Caragiale; e ascuns în spatele cinematografului Patria din centru. Ajunge cine poate. A doua e Nichita Stănescu. În fiecare an se face festival, s-a ridicat și o statuie, se recită, se țin discursuri. Desigur, Nichita e metafizicianul-șef al orașului, nimeni nu-și amintește de argoticele sale și de imaginile industriale. A treia mamă e Mihai Viteazu – aici naționaliștii au un teren bogat de fantezii și prostii. Cred că eram încă în școala generală cînd s-a construit o statuie cu Mihai pe cal (calul are testicule, n-are penis) îndreptată spre Ardeal, cu barda la vedere.

Adolescența în Ploiești nu pune probleme. Bucureștiul e foarte aproape, 40 de minute cu trenul; Ploiești seamănă cu un cartier din nord al marelui oraș. În plus, anii '90 au fost permisivi: existau chiar în centru niște tarabiști care îți făceau rost de orice carte și orice integrală cu mp3-uri, existau zone întregi industriale în care explorarea nu se oprea niciodată, zone de case interbelice sau parcuri ascunse. Tot ce e de făcut pentru a te simți bine e să te miști. Am mai prins și cinematografe de cartier și baruri în care totul era accesibil, țigările se vindeau la bucată în chioșcuri mici. Cartiere întregi care sînt construite din aceleași betoane nu seamănă între ele. Fabricile și rafinăriile au un farmec greu de uitat, chiar și acum cînd respectă normele europene de mediu. Doar braseria Patria (de deasupra cinematografului), unde se bea bere ieftină cu chelneri din comunism, s-a transformat în club patronat de un mare pugilist. În rest, orașul rezistă chirurgiei urban-estetice. Burghezia se extinde, dar nu va acoperi niciodată zonele pe care le-am descoperit atunci, pentru că sînt o mie de ceasuri în oraș și toate bat ora exactă împotriva ei.

***Constantin Vică** este doctorand în Etica noilor tehnologii, la Universitatea București. A terminat un master de Etică și filozofie politică la Université Paris-Est Créteil.*

Liliana NICOLAE

Şansa provincialului

Georgiana de la trei termină liceul în vară. Ca orice tînără de vîrsta ei, e interesată de băieţi şi de haine la modă. Deşi, în oraşul ei nu prea sînt magazine cu astfel de haine, iar salariile părinţilor ei ajung – împreună! – la puţin peste 10 milioane de lei vechi.

Georgiana de la trei e printre primii elevi din clasa ei. Rar ia cîte un 8 sau 7. În rest, numai 9 şi 10. Deşi, din discuţiile cu ea am aflat că acum cîteva luni nu ştia cine a fost Hitler, nu cunoaşte bine o limbă străină şi rar citeşte o carte. Vorba ei: „Mama a pus toată viaţa în bibliotecă bibelouri, nu cărţi!".

Ce va face Georgiana cînd va termina liceul?!...

Dacă o întrebi, spune că ştie că „nu poate să facă nimic în viaţă fără facultate". Aşa că vrea să meargă la o facultate. Dar nu ştie exact unde. „Ceva... la administraţie sau la contabilitate!" – că ăsta e profilul liceului ei. Şi mai spune că i-ar plăcea să lucreze „la birou" sau „la o bancă". „I-ar plăcea" e un fel de-a spune. Pentru că, de fapt, nu o încîntă deloc să stea toată ziua cu ochii în calculator, înconjurată de hîrtii.

Dar e ceea ce pare a fi o slujbă bună. „Curată." Adică te îmbraci frumos la serviciu, nu faci muncă fizică, nu te murdăreşti pe mîini sau pe haine (iar ăsta e un criteriu pentru ca, în lumea ei, o slujbă să fie considerată bună!), ai program fix, şi „nu dai în brînci".

Georgiana nu are nici un hobby. Nu merge la cinematograf şi nici la discotecă. Pentru că în oraşul ei nu există nici una, nici alta. De fapt, discotecile se numesc mai nou cluburi, iar din astea ar găsi vreo două, însă prea „deochiate" pentru o fată cuminte, de liceu, ca ea!

În oraşul ei (care e şi al meu!) tinerii visează sau încearcă să plece. La Bucureşti. E cel mai aproape şi („toată lumea ştie!") e mai uşor să găseşti un loc de muncă, iar salariile sînt mai mari. Cam asta e filozofia giurgiuveanului tînăr!

© L. Muntean

Mulţi însă sînt conştienţi că nici în Capitală nu umblă cîinii cu covrigi în coadă, că dacă n-ai pe cineva să te ajute, te descurci greu, şi chiar dacă salariul e mai mare şi cheltuielile sînt pe măsură. Aşa că totul pare un cerc vicios!

Tot la Bucureşti visau giurgiuvenii şi pe vremea lui Ceauşescu. Numai că atunci erau mult mai puţini cei care reuşeau să ajungă la facultate, în Bucureşti (că „se intra mai greu") şi atîta timp cît în oraşul lor puteau să găsească un loc de muncă, toată lumea era mulţumită.

Colegii de clasă ai Georgianei sînt la fel de dezorientaţi. Unii vor să se înscrie la mai multe facultăţi. Poate au şansa să fie admişi la una dintre ele fără să plătească taxa! E ca la ruletă: unde-o fi! Nu contează! Important e să aibă o diplomă şi pe urmă mai văd ei! Deşi spun că şi aşa le va fi greu: au nevoie de bani pentru cărţi, chirie, haine, tot felul de taxe. Prind mai mult curaj la gîndul că poate nimeresc la aceeaşi facultate cu un prieten sau măcar cu altcineva din oraş.

Se pot ajuta unul pe altul, împart cheltuielile şi nici nu se vor simţi aşa stingheri printre noii colegi, în oraşul care le e aproape străin şi atît de diferit de oraşul lor, unde ştiu fiecare loc, iar oamenii se salută între ei – ca la ţară! – chiar dacă nu se cunosc foarte bine. În plus, la Giurgiu nu e nici metrou, nici tramvai, ci doar o linie de autobuz care străbate oraşul de la un capăt la altul în vreo 15 minute!

Capitala îi sperie, dar îi şi atrage.

Georgiana crede că dintre colegii ei de clasă unul are clar şansa să plece din oraş. Edi a mers de mic la arte marţiale, a fost la tot felul de competiţii, a luat cîteva premii („e campionul clasei!") şi ştie sigur ce va face. Va merge la Facultatea de Educaţie Fizică şi Sport şi, mai mult ca sigur, va avea o carieră în domeniu.

Pe strada care duce spre centru, cinci tineri merg înşiraţi de-a latul trotuarului, că de-abia ai loc de ei. Poartă blugi prespălaţi, ca o uniformă, şi hanorace. Doi fumează, ceilalţi trei mănîncă seminţe.

Cînd le spun ce mă interesează, rămîn un pic blocaţi, apoi îşi revin, încep să rîdă şi dau să treacă mai departe: „Haideţi, doamnă! Ne luaţi pe noi cu chestii de-astea!..."

„Bă, mie mi-a zis tata, că dacă nu iau BAC-ul, direct pe şantier mă duc, frate!"

„Şi dacă-l iei?" îl întreb.

„Tot pe şantier! Că în oraşul ăsta n-ai unde în altă parte!"

Unul dintre cei cu seminţele zice că nu e chiar aşa şi că „dacă ai pile" găseşti şi în Giurgiu un loc de muncă. Ei – cei cinci – nu se gîndesc să plece la Bucureşti. „N-avem noi faţă de Capitală!" „Poate să plecăm în Italia sau Spania! Că şi aici, să munceşti şi să munceşti degeaba, nu se merită, să moară mama!"

Cu toate astea, autobuzele care fac curse la Bucureşti sînt pline la sfîrşit de săptămînă de giurgiuveni studenţi. Dar şi de tineri care lucrează în Bucureşti şi fac naveta de cîteva ori pe săptămînă. Arată altfel, se îmbracă altfel, au parcă şi altă atitudine.

Taximetriştii din oraş îi ştiu foarte bine, pentru că le dau de lucru duminica după-amiază, cînd merg „la microbuz". Cînd se urcă în taxi, nici nu e nevoie să spună destinaţia.

Oghiceşti după „aerul de Bucureşti" pe care-l au tinerii şi după sacoşele doldora de mîncare, să le ajungă toată săptămîna! Mame grijulii au pus acolo şi friptura, şi checul, şi ouăle fierte („că la Giurgiu sînt mai ieftine!"), borcanul cu compot, pînă şi sticla cu socată („făcută de tata vara trecută", „să nu mai dai banii pe prostii la Bucureşti!").

Ei sînt norocoşii („noroc că au părinţii bani să-i ţină la Capitală!"). Ei par să aibă o şansă în plus. Unii profită de ea. Încep să vină acasă din ce în ce mai rar: la Bucureşti au job-ul, camera cu chirie, prieteni noi, chiar şi o carieră!

Liliana Nicolae *este jurnalistă la Radio România Actualităţi.*

Ionuţ CODREANU

O plecare fără lăutari

În clasa a XII-a eram pe cai mari. În loc să învăţ pentru Bac, umblam pe la olimpiade de filozofie şi istorie. Mai mult, după ce am prezentat Balul Bobocilor, am devenit şi unul dintre elevii populari ai liceului. Profa de latină îmi citise în palmă că sînt predestinat unui traseu academic fără cusur, deoarece aveam o linie a intelectului foarte pronunţată. Cu dragostea eram cam sincopat, dar îmi era promis şi mie un suflet pereche. Ceilalţi profi îmi spuneau că pot merge la orice facultate umanistă, din orice oraş universitar mai decent. Pentru elevii buni ai Liceului Teoretic din Petroşani, nu erau foarte multe opţiuni: Timişoara, Cluj, Craiova, Sibiu sau Bucureşti. Adevărata experienţă academică începea de la minimum 140 de kilometri distanţă de casă. Celelalte opţiuni se numeau compromisuri.

Eu mi-am urmat inima pîrdalnică şi am dat examen la Jurnalistică, la Timişoara. Vroiam să fiu alături de Roxana, pe care o iubeam orbeşte, dar care avea un singur defect: locuia în Timişoara. Nu simţeam nici o altă emoţie în afară de dragostea neţărmuită pentru bănăţeanca mea naturalizată (ea, la rîndul ei, era o venetică din Turnu-Severin). Dar planul meu sentimental s-a năruit în ziua în care mi-am citit rezultatul de la admitere: respins. Universitatea de Vest nu mă găsise suficient de pregătit. Deci profa mea de latină se înşelase în legătură cu parcursul meu academic. În aceeaşi zi fatidică, Roxana îmi spunea mai voalat că ar vrea să nu ne mai iubim. Aici, profa de latină a avut dreptate. Cu dragostea chiar stăteam rău, iar proiecţia sufletului pereche devenea, din nou, neclară.

Universităţile mici au cei mai săraci studenţi: la Alba Iulia, Oradea, Sibiu, Suceava, Galaţi sau Baia Mare, majoritatea tinerilor dispun de maximum 300 de lei pe lună. Banii studenţilor reflectă în mare parte nivelul de trai al părinţilor, două treimi dintre tineri întreţinîndu-se doar din sumele primite de acasă. Un procent destul de restrîns (14%) apelează la angajatori, iar o parte şi mai mică dintre tineri (7%) se bazează doar pe bursă.

STUDENŢIE. RO

Eşecul m-a adus mai aproape de tot ce am detestat în copilăria şi adolescenţa mea, petrecute în Valea Jiului. Mă vedeam nevoit să stau un an pe bară şi să contemplu nefericirea din jurul meu, oraşele devalizate de sărăcie şi neputinţă. Era un semn că trebuie să mă maturizez. Ca să fie recviemul şi mai dramatic, m-am înscris şi eu pe lista beneficiarilor de ajutor de şomaj. Procedura era simplă: făceai rost de trei semnături de la trei angajatori dezinteresaţi, ataşai cîteva copii ale actelor de identitate şi de studii şi gata. Erai în schemă. Pentru doamna de la forţele de muncă eram doar o statistică. Iar ea avea o singură pretenţie: să mă prezint lunar cu carnetul de şomaj la avizare. O dată la două luni îmi cerea încă un set de semnături din partea patronilor locali care nu erau interesaţi să angajeze un tînăr sensibil, citit şi fără noroc în dragoste.

În urmă cu zece ani, Valea Jiului îşi construise deja propriul brand local: Jalea Viului. Sintagma asta era produsul conştiinţei locale, a celor puţini care au rămas în oraşele-mină din zonă. Disperarea şi resemnarea nu mai lăsau loc de revoltă. Minerii de altădată nu mai erau. Cei care au pornit în 1990 să ocupe Piaţa Revoluţiei au plecat de bunăvoie în 1996-1997, odată cu primele disponibilizări. Au plecat în Moldova şi Oltenia, locuri din care fuseseră aduşi în vremurile bune ale mineritului. Am văzut zeci de camioane pline cu mobilă, ferestre şi instalaţii sanitare. Unele erau însoţite de lăutari. Foştii mineri sărbătoreau încheierea unui ciclu de viaţă silnică şi refuzau ferm programele guvernamentale de reconversie profesională sau de antreprenoriat. Salariile compensatorii erau, de fapt, o despăgubire. În nici un caz o investiţie. Prin ochii mei de tînăr şomer nu vedeam un program de disponibilizări, ci o mare evadare. Oameni care au muncit zeci de ani în mină fugeau şi nu se mai uitau înapoi. Dacă s-ar fi uitat, probabil ar fi văzut efectele plecării lor. Prăbuşirea unei întregi infrastructuri. Valea Jiului nu mai avea nimic aspiraţional. Printre supravieţuitori mă număram şi eu. Planul meu nu era să îmi repar casa de la ţară, ci să fug şi să nu mă mai întorc. Fără lăutari. Continuarea studiilor era viza către zări mai promiţătoare.

În septembrie 2002, ocupam a treia poziţie la secţia Istorie-Engleză din cadrul Universităţii Bucureşti. După două luni de mers la facultate, o lăsam baltă. Mă bucuram de luminile marelui oraş. Mi-am minţit mama şi prietenii, care mă credeau student la Istorie, pînă în septembrie 2003, cînd am intrat la Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării. Pe asta am terminat-o. De cînd locuiesc în Bucureşti, am fost ţinta glumelor cu mineri şi Miron Cozma doar de două ori. Nu m-a deranjat. Din 2006 am buletin de Bucureşti, dar n-am casă. Stau în chirie cu prietena mea, mai am 54 de rate de plătit la un credit auto şi îmi stă gîndul tot la plecare. De data asta, mai departe, mai spre vest. Joi, 8 aprilie, mă întîlnesc cu elevii Liceului Teoretic Petroşani să povestim despre contribuţia mass-mediei în (dez)baterile şi agenda publice. Aşa am ales eu să nu plec definitiv din Valea Jiului. Poate că aşa a fost să fie.

Ionuţ Codreanu *este coordonator al proiectelor de cercetare din cadrul ActiveWatch – Agenţia de Monitorizare a Presei.*

Orașele mici și inorogii lor

interviu cu Daniela DUMBRĂVEANU, geograf

Din punct de vedere geografic, ce înseamnă un oraş mare şi un oraş mic? Poate să fie un oraş mic un oraş „mare", şi invers?

Bineînţeles că un oraş mic poate fi mare, şi invers! Şi uite cum mi se ridică mingea la fileu ca să pot aminti despre un criteriu neconvenţional, dar foarte valabil, de ierarhizare urbană, aplicat în Marea Britanie: criteriul care ridică o aşezare umană la rang de *city* este... existenţa unei catedrale. Dacă urbea are catedrală, atunci este *city* – dacă nu, nu! Ca orice criteriu, are şi el limite de aplicare, dar este luat în serios în multe situaţii. Aşa se face că îşi împart acelaşi loc pe „podium" nişte localităţi aproape rurale, în textură şi funcţionalitate, alături de oraşe mari, deţinătoare de funcţii economice, administrative şi sociale complexe.

În general, în geografie, clasificările urbane se fac după criterii precum populaţia, funcţiile economice sau cele administrative, dar şi dotările edilitare ori infrastructura urbană. Există o mare varietate de clasificări şi o mare varietate în interiorul categoriilor de oraşe mari şi oraşe mici. Lucru de altfel foarte cunoscut, mai ales dacă ar fi să ne uităm la categoria oraşelor capitale de stat. Nu peste tot în lume oraşele cele mai mari sînt şi capitalele acelor ţări. Şi uite aşa putem vorbi despre „puterea" oraşelor: unele sînt puternice politic şi administrativ, altele economic sau financiar – şi tot aşa. Cred că nu greşim dacă spunem, didactic vorbind, că oraşele mari sînt oraşele care au ataşată o anume importanţă prin care exercită atracţie şi care, prin ce oferă, reuşesc nu numai să-şi menţină populaţia, dar să şi-o şi sporească.

La provocarea privind măsura în care un oraş mic poate fi mare, şi invers, în loc să mă opresc la exemple geografice arhicunoscute sau uşor de *google-ed* sau *wikipedia-ed* am să apelez la unul la fel de neconvenţional, precum criteriul britanicilor de decernare a premiilor „city". Vînju Mare, în pofida toponimului, este un oraş mic (există şi un Vînjuleţ, dar care este sat)! Deşi, aparent, multă lume nu a auzit de el, dacă am face un sondaj am fi surprinşi cîtă lume ştie şi chiar cunoaşte acest oraş. Şi, da, este oraş, deşi nu posedă catedrală şi nici nu îndeplineşte multe alte criterii de urbanism feroce (gară+linie ferată, industrie etc.). Cu toate acestea, este unul dintre cele 5 oraşe ale judeţului Mehedinţi. De acolo au plecat sau, mai bine spus, pe acolo au trecut mulţi oameni importanţi sau care au devenit importanţi şi faimoşi. Pentru ei, Vînju Mare poate fi „mare" ca urmare a experienţei pe care au trăit-o acolo. Pentru mulţi ani, în acest oraş instituţia cea mai notabilă a fost unitatea militară. Acolo şi-au desfăşurat stagiul militar multe generaţii de profesionişti, mai ales înainte de 1989. O lungă perioadă, acolo au făcut armata studenţii din Bucureşti de la Arte Plastice, Teatru, Conservator, Arhitectură, Teologie. Acolo au trăit perioade considerabile mulţi ofiţeri de carieră sau specialişti aduşi de prin toate colţurile ţării. Dacă aceşti oameni ar fi strînşi acum la un loc şi provocaţi la discuţii, ar rezulta cît de „mare" este acest oraş, evident în experienţa lor.

La un pol oarecum opus faţă de exemplul Vînju Mare, pe axa aceasta a oraşelor mici care pot fi mari am să amintesc Stratford upon Avon sau, şi mai ilustrativ, Shrewsbury, locul de naştere al lui Charles Darwin. Acestea sînt, în realitate, nişte „tîrguşoare" – mă rog, o realitate de pură geografie urbană; cu toate acestea, dacă ar fi să comparăm industria lor turistică, spre exemplu, cu cea a Veneţiei sau New York-ului, am avea surprize, găsindu-le comparabile ca venituri pe cap de locuitor sau ca putere de susţinere a economiei locale. Iar în ceea ce priveşte notorietatea internaţională, cred că lucrurile sînt şi mai clare privind modul în care un oraş „mic" este, în fapt, „mare".

La fel stau lucrurile şi cu oraşele mari. Cel mai frecvent, oraşele mari sînt în realitate mai mari decît par sau decît sînt percepute, mai ales cele industriale din ţările foste socialiste din Europa, iar noi stăm foarte bine la capitolul acesta. Sînt mari, dar par mai mici decît în realitate, deoarece, pentru a-şi îndeplini multiplele funcţii, „împrumută" spaţiu şi forţă de muncă din imediata apropiere, de regulă aşezări rurale cu grad ridicat de urbanizare. Tot aici mai avem de-a face şi cu oraşe „mai mici" care, de fapt, sînt foarte mari, adică ceea ce noi în geografie numim conurbaţii, acele aglomerări sau înşiruiri de spaţii urbane care, prin dezvoltare spaţială, au ajuns să se înghită unele pe altele, inclusiv spaţiile rurale dintre ele. Sînt destule astfel de exemple pe lume, aici e o chestiune legată de lipsa de personalitate.

Daniela Dumbrăveanu
s-a născut la Drobeta-Turnu Severin. Între anii 1994-1996 a predat la Liverpool Hope University (UK). Teza sa de doctorat este despre zona Porţilor de Fier şi potenţialul ei turistic. Cel mai recent volum publicat: Politici promoţionale în turism *(2010).*

Cel mai mic oraş din România este Nucet din judeţul Bihor, cu 2851 de locuitori, înfiinţat în 1952. Urmează Bereşti (judeţul Galaţi), cu 3601 de locuitori, înfiinţat în 1968, Băneasa (judeţul Constanţa), cu 5353 de locuitori, înfiinţat în 2004, Ştefăneşti (judeţul Botoşani), înfiinţat tot în 2004, şi Bălceşti din Vîlcea, cu 5780 de locuitori, un oraş înfiinţat în 2002.

(Date conform recensământului populaţiei din 2002)

Cum ar putea să devină un oraş „de provincie" din România actuală a good place to live. *Şi ce i-ar putea determina pe tineri să nu-şi mai dorească să plece din oraşul lor natal?*

Aceasta este temă de cercetare pentru vreo două-trei teze de doctorat, deşi mecanismele dezvoltării urbane sînt arhistudiate, cunoscute şi oarecum simple! *„Good place to live"* e un întreg concept, şi el în plină transformare la noi. Am semnale că bătălia, dacă ar fi să se dea, în ceea ce-i priveşte pe unii tineri, s-ar da mai degrabă între rural şi urban, decît între *„city"* şi *„town"*. Ca să zic aşa, geografic vorbind, s-ar putea să fim martorii unui proces în care oraşele mici pot fi sărite din schemă. Tinerii iau în considerare, din ce în ce mai mult, ruralul.

În general, incapacitatea, imposibilitatea sau lipsa de resurse îi determină pe tineri să rămînă în oraşul natal. Altfel, decizia de a rămîne în oraşele mici de provincie are de-a face cu calitatea locuirii şi atracţia oraşului sau oferta lui pentru aceşti tineri. Adică un criteriu destul de firav, în momentul acesta.

Este bine cunoscut faptul că, în realitate, tinerii nu numai că nu au pentru ce rămîne în oraşele natale – oferta e cam săracă, ca să zic aşa –, dar sînt încurajaţi de familie să meargă mai departe, să facă mai mult în viaţă. În cele mai multe cazuri, „mai mult în viaţă" înseamnă mai departe de casă. Cu toate acestea, mai sînt şi cazuri în care tinerii descoperă ceva înţelept în vorba „decît codaş la oraş mai bine-n satul tău fruntaş". În oraşele de provincie, tinerii cu studii (mai ales acum, cînd „merge şcoala la ei acasă" şi mai toate oraşele mici au devenit „centre universitare") şi buni profesionişti reuşesc să-şi găsească slujbe conforme cu abilităţile lor, promovează mai repede, au acces mult mai facil şi mai rapid la diverse posturi bine plasate. În general, din ceea ce am observat pînă acum, rămîn tinerii care fie au o situaţie locativă foarte bună sau excepţională, fie beneficiază de un mediu familial cu potenţial, firme, businessuri de familie, proiecte de investiţii particulare. Şi totuşi, am mai observat şi tineri care îşi plănuiesc întoarcerea doar ca trambulină profesională – de exemplu, unii medici, avocaţi sau chiar şi profesori îşi găsesc mai uşor locuri de muncă „acasă" pentru perioade determinate, cu scopul de a cîştiga experienţă şi nişte „cheag", pentru ca apoi să zboare direct spre străinătate sau, din nou, spre oraşe mari. Apoi mai sînt cazurile, ce-i drept foarte puţine, ale unor tineri care au avut succes în străinătate (în general, aceştia fac parte din generaţia mea) şi care se întorc pentru a investi în afaceri mici, de familie. Aceste cazuri apar mai frecvent în Transilvania.

În majoritatea ţărilor europene, oraşele mici îşi au personalitatea lor, fie că e vorba de obiceiuri locale, de un festival local sau de o bere locală. La noi, cele mai multe dintre oraşele mici sînt toate la fel (conform „planului" socialist în urma cărora au devenit oraşe): două-trei cartiere-dormitor grupate în jurul unui „centru comercial", iar la marginea lor fabrica/fabricile, astăzi în mare parte dezafectate. Cum ar putea aceste oraşe (şi implicit locuitorii lor) să capete o personalitate?

Lipsa de personalitate apare atunci cînd ne raportăm la un anumit criteriu de construire sau manifestare a acesteia. Oraşele comuniste aveau spaţii urbane asemănătoare sau aproape identice. Viaţa lor era aproape identică deoarece aşa funcţionau lucrurile atunci, după o reţetă bine stabilită. Între timp, fiecare loc, prin povestea sa comunistă, a căpătat o mai mică sau mai mare personalitate. Partea neconstructivă rezidă în faptul că noi încercăm să decupăm acest trecut socialist – ca şi cum acea bucată de viaţă nu a fost trăită. OK, poate că nu a fost trăită frumos sau spectaculos sau cine mai ştie cum... dar a fost trăită. Ea este o poveste a locului – or, o poveste, dacă nu este frumoasă, *nu* înseamnă că nu poate fi interesantă, fie şi la nivel local.

Inventarea şi/sau reinventarea unor festivaluri sau evenimente socioculturale presocialiste vin la pachet şi cu o anume măsură de neautentic. În oraşele cu blocuri comuniste, acestea nu-s tocmai la locul lor. Dar nişte festivaluri ale vieţii cotidiene din comunism, organizate cu creativitate, ar avea menirea să spună şi poveştile locurilor. Uite, un festival la care m-aş duce ar fi un festival al statului la coadă pentru a schimba butelia de aragaz. Cînd practicam acest sport, o astfel de coadă dura cam 24 de ore, socializam intens cu tot felul de oameni de prin toate cartierele, se legau prietenii, se construiau relaţii, se făcea haz de necaz, se dezvoltau strategii inteligente cu privire la modul de păzire a buteliilor. Cartierul în care locuiam era cunoscut în tot oraşul, deoarece acolo se găsea acest centru de distribuţie de butelii. Paradoxal, la aceeaşi adresă, acum figurează sediul social al uneia dintre cele mai mari firme de telefonie mobilă din ţară, dar nimeni din oraş nu ştie asta. Dacă întrebi pe oricine (de peste, să zicem, 25 de ani) în oraş despre centrala de butelii, toată lumea ştie să-ţi spună cum să ajungi, dar dacă întrebi de sediul Orange, nimeni nu are habar, deşi adresa e trecută pe toate facturile...

Aproape toate drumurile duc la Bucureşti... Ar fi posibilă în România o descentralizare? De pildă, cum ar fi să devină Reşiţa un centru regional şi „un vis" al tinerilor din zonă?

Deşi nu pare, la descentralizare se tot lucrează de ceva vreme. Reşiţa (de pildă) chiar are mai multe şanse să devină un centru regional şi un „vis" pentru tineri, mai repede şi mai uşor ca alte oraşe din categoria sa de mărime. Asta deoarece dispune de suficiente resurse, ceea ce i-ar facilita o politică publică de dezvoltare regională mai ieftină şi mai accesibilă. Interesant că facem apel tocmai la Reşiţa în discuţia aceasta. Drept răspuns, am să-mi citez unul dintre studenţii pe care îi îndrum la lucrarea de licenţă (despre personalitatea şi imaginea turistică a Bucureştiului) şi care, la un moment dat, în mesajele-discuţii de îndrumare pentru a-şi susţine perspectiva ştiinţifică, face apel la ceea ce experimentase într-unul dintre studiile noastre de teren: „N-o să uit niciodată cînd am venit supărat la dvs. după 3 ore de căutat unicorni, că altceva nu ştiu ce căutam în Reşita, şi v-am zis că mi-am pierdut timpul. Oraşul este unul mort! Şi, pe loc, mi-aţi demonstrat că nu e aşa. Şi asta de faţă cu vreo 50 de studenţi care tot unicorni căutau şi ei... Anul I de facultate, exact pe vremea asta :-)" – Mario Brighenti, Geografia Turismului, an III, Facultatea de Geografie, Universitatea Bucureşti.

În concluzie, chiar şi pentru studenţii mei, visul ar putea deveni realitate dacă încetăm să mai căutăm unicorni. Oraşul Reşiţa nu e mort! Cine ar putea declara mort locul în care s-a produs oţelul din care a fost asamblat La Tour Eiffel? Locul este plin de poveşti adevărate, vii – şi dacă nu va mai deveni niciodată centrul siderurgic naţional, ar putea deveni unicul muzeu în aer liber al istoriei siderurgiei româneşti, de exemplu. Un oraş-muzeu, cum sînt atîtea altele!

Daniela Dumbrăveanu *este conf. univ. la Departamentul de Geografie Umană, Universitatea Bucureşti.*

Ioana DAVIDESCU

Poverism

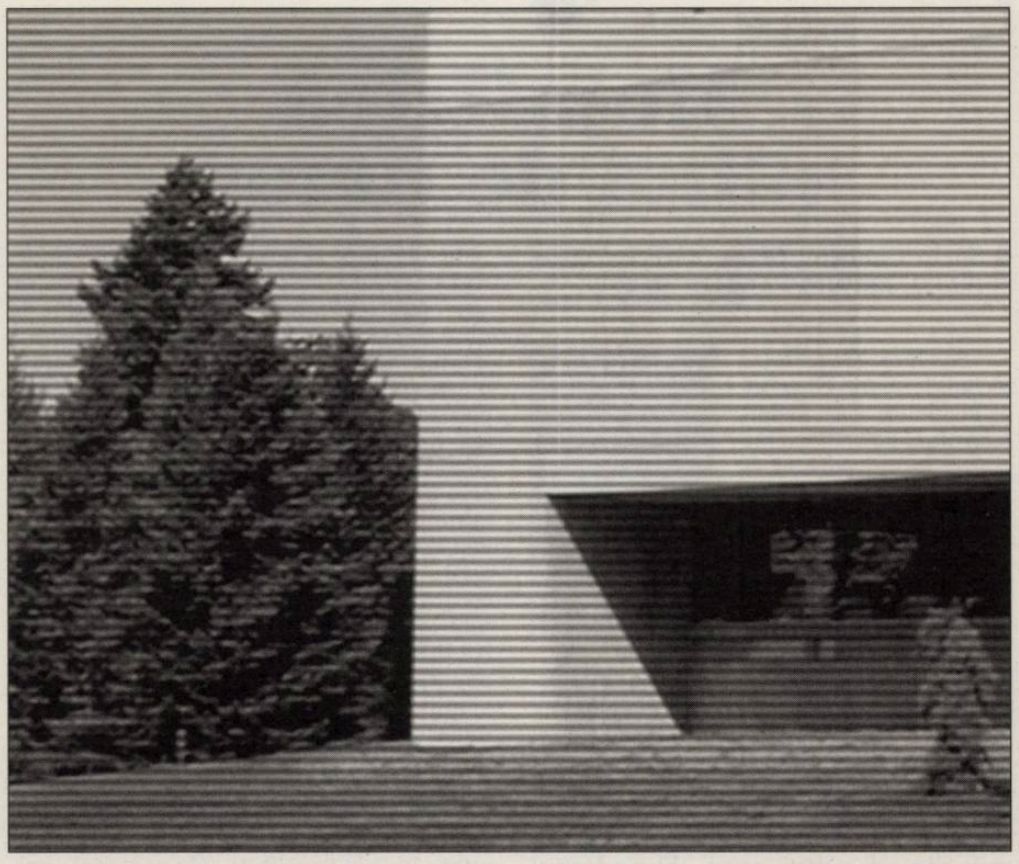

Rîndurile de mai jos reprezintă cîteva comentarii pe marginea cărţii *Poverism – Pentru reîncreştinarea zidirii,* de Augustin Ioan. Despre *poverism* putem spune că se regăseşte nu numai în arhitectură şi este mai degrabă o atitudine socială ce reprezintă acceptarea sărăciei sub toate formele, recunoscută ca o problemă a epocii, admiţînd totodată toate rezolvările posibile. În arhitectura contemporană, poverismul poate deveni un curent care caută răspunsuri la problemele globale-locale ale unui nou mileniu, prin redescoperirea dimensiunii sacre a construirii.

Poverismul este o voce specială, cu al cărui concept ne-am familiarizat încă din timpul facultăţii, neputîndu-i, la vremea aceea, înţelege toate sensurile. Odată cu trecerea timpului, ne-am confruntat cu diverse situaţii pe care viaţa ni le-a scos în cale, situaţii care ne-au maturizat pînă în punctul aprofundării acestei teme prin intermediul cărţii de faţă. Felul în care sacrul este considerat material de construire al unei arhitecturi aruncă o lumină nouă asupra vieţii comunităţii pentru care zideşte. În încercarea de revalorizare a sacrului, poverismul caută să rezolve atît problemele păturilor sociale, „tradiţional" sărace, cît şi a marilor săraci, cei rămaşi fără adăpost în urma războaielor, în urma confruntărilor cu dezastrele naturale sau a emigraţiilor de toate tipurile. Poverismul caută să fie mai degrabă o implicare a creativităţii, decît o mînă întinsă de o instanţă creatoare, în acelaşi timp încercînd să atragă comunitatea în procesul de redescoperire-regăsire sau chiar inventare a unor noi relaţii între oameni. Arhitectul nu doar creează casa, ci se şi implică afectiv în spaţiul creat, privindu-şi opera ca un proces în care trecutul este valorificat iar viitorul continuu descifrat.

Arhitectura poveristă nu poate fi considerată simplistă sau minimalistă, ci mai degrabă pregătită să facă faţă crizei, să construiască pentru o comunitate, pledînd pentru o construire în exterior, pornită din puternice convingeri interioare. Acest proces este continuu şi presupune construirea unei comunităţi, şi nu doar zidirea, la propriu, a unei case. În acest proces de conştientizare a societăţii asupra conceptului de arhitectură poveristă s-a alăturat, din punctul meu de vedere, şi artistul pictor arhitect Hundertwasser.

Urmare a cărţii, m-am gîndit la o altă carte, cea despre viaţa pictorului arhitect „rege cu cinci piei" Friedensreich Hundertwasser, pentru care arta a fost întotdeauna un martor al timpului său. Pentru Hundertwasser, omul are trei piei: epiderma naturală, hainele şi casa. Cea de-a patra piele a omului este mediul social şi, în sfîrşit, a cincea este pielea planetară. Or, o temă asemănătoare este descrisă şi în *Poverism...* anume cea a pămîntului-piele, unde situl reprezintă nu doar o aglomerare de straturi, ci şi o piele, o coajă, o îmbrăcăminte rămasă pe alocuri goală, acolo unde nu se reflectă intervenţia omului. Următoarea piele este oraşul, dar precizez că nu ştiu dacă poate fi considerat un simplu strat din această construcţie sau însăşi povestea ce stă la temelia sitului.

O altă idee care intrigă este aceea că luxul ostentativ nu înnobilează o casă, ci mai degrabă o îngreunează, răcind-o, golind-o de sens, de semnificaţie, de apartenenţa la sacru. Am mai trecut printr-o astfel de temă/proiect la un curs de la acest master. Ni s-a cerut să explicăm fenomenul/conceptul de casă/acasă, din punctul personal de vedere. Ce înseamnă propriu-zis *acasă* pentru fiecare pămîntean. Am stat şi m-am gîndit zile în şir la această temă, fără să-mi propun în mod expres acest lucru, şi am ajuns la concluzia că sentimentul de „acasă" este dat de un spaţiu care are istorie, care rezonează într-un fel sau altul cu ceea ce reprezintă ca individ, devenire, fiinţă, în timp. Pentru persoanele care se mută din oraşul natal, din ţara de baştină, un singur obiect – o amintire – este de ajuns pentru a lua cu ei *casa* şi a o transporta în alt spaţiu. Chiar îmi aminteam că atunci cînd m-am mutat la Bucureşti pentru admiterea la facultate mi-am luat maşina de cusut a bunicii cu care am copilărit alături. Astfel, oriunde m-aş fi dus să locuiesc în Capitală, aveam cu mine amintirea bunicii mele, a casei în care am crescut, a copilăriei care se transformase, fără să vreau, în maturitate.

Meseria pe care o practic m-a învăţat multe şi încă sînt tînără. Am avut de-a face numai cu clienţi care vedeau în arhitect un simplu desenator care pune şi o ştampilă, cine ştie de pe unde căpătată (în opinia lor!). Toţi exclusiv – există foarte puţine excepţii – îşi doresc case mari, impunătoare, lipsite de personalitate, de istorie, de sentimente. Am regăsit în această carte multe dintre lucrurile auzite de la beneficiari, care chiar m-au făcut să rîd. Finisajul interior trebuie să fie unul de cea mai bună calitate (în opinia beneficiarului), dacă se poate marmură peste tot – chiar şi în baie, unde doamna vroia cu tot dinadinsul să-şi lase „amprenta feminină" – şi exemplele pot continua. Citind despre cei de la Rural Studio şi ce fac aceştia împreună cu studenţii pentru oamenii dezavantajaţi, m-am gîndit la un alt proiect din cadrul masterului, şi anume *Solar Decathlon,* unde şi noi am fost provocaţi să ne închipuim o casă solară făcută din materiale reciclate sau reciclabile, ieftine, care să fie în directă armonie cu natura. Foarte interesantă ideea reciclării materialelor şi a folosirii lor pentru crearea unui spaţiu ce se numeşte acasă. Mi-am amintit, scriind aceste rînduri, despre o altă „casă" despre care am citit şi care mi s-a părut extrem de interesantă – *The Egg House,* proiectată de un tînăr arhitect din Beijing, Dai Haifei, care şi-a creat propria casă sub forma unui ou din bambus, cînepă, bucăţi reciclate de lemn, pînză de sac şi alte materiale pe care le-a găsit, amplasînd-o chiar pe trotuar. Această casă, habitaclu, de 2 metri înălţime a fost generată de supraaglomerarea oraşului şi a chiriilor care săriseră de pragul fantasticului. Studentul şi-a dorit ca vara acest ou să se transforme în verdeaţă, şi a plantat seminţe de iarbă printre fibrele de bambus, astfel încît vara acestea să crească.

O idee care merge tot pe integrarea casei în natură a avut-o şi Hundertwasser în proiectul de la Blumau, dintr-un sat balnear. Blumau este pînă acum cel mai mare proiect al lui Hundertwasser şi cel mai bogat ca perspectivă pentru viitor. În el se poate intui modelul unui oraş ideal (oraşul *agora),* ce se bazează doar pe principiul armoniei dintre om şi natură. Blumau se prezintă sub forma unui complex hotelier, ale cărui elemente structurale sînt răspîndite pe un sit de 35 ha. Zonele de locuit sînt adăpostite în pliurile dealurilor înverzite ce se „rostogolesc" şi slujesc atît ca acoperişuri de humus filtrate, cît şi ca promenade. Accesul dintr-o zonă în alta, din casa aflată sub pajiştea unui deal către alta, este cu totul liber. 1400 de m² de spaţii acvatice au fost adăugate în acelaşi fel. În viitor, noi elemente vor putea fi unite organic cu cele existente. Morfologia arhitecturală este inspirată din „machetele arhitectonice" create de pictorul arhitect de unul singur, paralel cu picturile sau gravurile sale, şi în care îşi dă frîu liber fanteziei imaginative. Machetele fiind executate independent de proiectele concrete, ca nişte sculpturi, Hundertwasser găseşte în ele prilejul de a-şi înfăţişa ideile, a prezenta forme de habitat şi a lansa propuneri pentru planificarea urbană. Unele dintre idei sînt apoi preluate în proiecte. Blumau a permis, într-o oarecare măsură, realizarea unei sinteze a principalelor tipuri de habitaturi naturiste înfăţişate în machetele artistului: casa cu ochi oblici, casa cu acoperiş de iarbă, casa îngropată, casa-terasă şi casa de sub pajiştea unui deal.

Luxul ostentativ nu înnobilează o casă, ci mai degrabă o îngreunează, răcind-o, golind-o de sens.

***Ioana Davidescu** este arhitectă, membră a Ordinului Arhitecţilor din România.*

PUBLICITATE

ABONEAZĂ-TE ACUM!

Ai pînă la reducere 13%!

Adaugă abonamentului colecţiile de DVD-uri preferate:

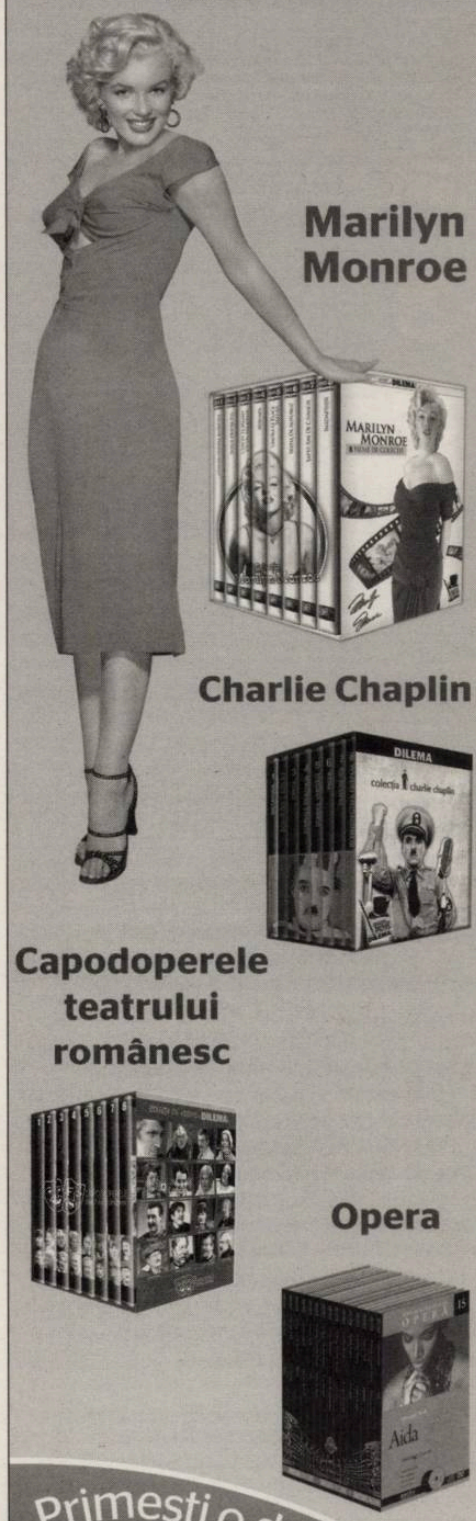

Primeşti o dată pe lună revista Dilemateca!

NOU!

Abonamente în străinătate

Dacă vrei să faci o bucurie cuiva drag plecat din ţară, acum îi poţi oferi un abonament la **Dilema veche**, împreună cu **Dilemateca** sau la oricare dintre publicaţiile: **Foreign Policy**, **Forbes**, **Historia**, **OK** sau **Tango**.

PUBLICITATE

METODE DE ABONARE

SMS

3 luni abonament

Trimite un SMS doar din reţeaua VODAFONE LA 7115 cu textul DILEMA VECHE

• Costul unui SMS este de 15 euro fără TVA, pentru revista fără DVD
• Vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro
Operatorul limitează la 30 euro valoarea SMS-urilor pe care le puteţi trimite în decursul a 30 de zile
Contravaloarea SMS-ului nu se returnează.
Informaţii la tel: 0800.800.111.

ONLINE pe www.dilemaveche.ro

La sediile, chioşcurile, caravanele şi librăriile ADEVĂRUL

Poştă şi partenerii ADEVĂRUL HOLDING

Trimite dovada plăţii şi talonul completat

ADRESA DE LIVRARE
Nume .....
Prenume .....
Compania* .....
Cod fiscal* .....
Str. .....
.....
nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. .....
localitate .....
judeţ/sector .....
cod poştal .....
telefon .....
e-mail .....
Doresc să mă abonez începând cu data de .....
.....(scrieţi în căsuţă numărul de abonamente pe care doriţi să-l contractaţi)

Dilema veche
☐ 3 luni (56 lei) ☐ 6 luni (109 lei) ☐ 12 luni (212 lei)
Dilema veche + colecţia Marilyn Monroe
☐ 3 luni (113 lei) ☐ 6 luni (167 lei) ☐ 12 luni (268 lei)
Dilema veche + colecţia Charlie Chaplin
☐ 3 luni (93 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecţia Teatru românesc
☐ 3 luni (93 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecţia Opera
☐ 3 luni (178 lei) ☐ 6 luni (231 lei) ☐ 12 luni (344 lei)

şi am achitat S.C. Adevărul Holding S.R.L., cod fiscal RO18990288, în contul nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera, cu ☐ mandatul poştal ☐ OP nr. ..... din data .....

* Pentru adresă de facturare diferită, contactează-ne la abonamente@adevarulholding.ro

Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 27 a lunii în curs.

Prin completarea acestui talon sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activităţi promoţionale şi să le dezvăluie terţilor conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări şi să solicit ştergerea datelor adresându-mă societăţii S.C Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Pentru abonamente şi informaţii sunaţi la 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice reţea, între orele 7^00 - 22^00 (luni - duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

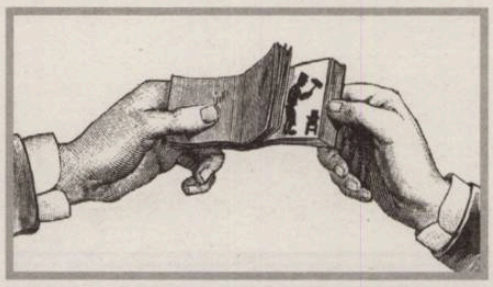

Marius CHIVU

feedbook

Metafizică plină de umor

● **Sorin Gherguţ, *Orice (uverturi & reziduuri)*, Editura Pandora M, 2011.**

Treisprezece ani i-au trebuit lui Sorin Gherguţ să-şi publice acest al doilea volum de versuri, iar poezia sa nu pare să fi bătut pasul pe loc. A păstrat suficiente teme, motive, referinţe şi mărci retorice, precum şi umorul, încît să rămînă perfect recognoscibilă, cu toate astea acum se prezintă într-o formă şi într-un limbaj mai rafinate, cu un fond evident mai personal şi, aş spune, chiar dramatic, iar umorul e ceva mai subtil. În recenta sa cronică din *România literară*, Cosmin Ciotloş e interesat de influenţele optzeciste din versurile „optzecistului, afectiv" Sorin Gherguţ şi, pe lîngă numele citate de poetul însuşi – Florin Iaru şi Mircea Cărtărescu –, le adaugă pe cele ale unor Daniel Pişcu şi Viorel Padina. Pot fi aduşi în discuţie, la fel de bine, Bogdan Ghiu şi Florin Dumitrescu sau, mergînd în altă zonă, raperul Rimaru, dar toate aceste nume nu ne lămuresc prea mult. În fond, care-i faza cu poezia lui Sorin Gherguţ?

„mă îndoiesc ca să gîndesc, gîndesc ca să exist, exist ca să / scriu, scriu ca să nu mai gîndesc / ca să trăiesc cum gîndesc / pentru gloria şi / sau batjocura versului românesc // gîndesc ca să scriu şi scriu ca să nu mai gîndesc / exist ca să fiu şi sînt ca să nu mai trăiesc. / (deci gherguţ. deci sorin / plec ca să am, vorba aia, de unde să vin. Să revin / cînd va fi – *courtesy of tom waits* – vremea iarăşi s-o tai / *time for good, time for bye...*" Este exprimată aici, în tot poemul „dubii, dubii, dubii", o subtilă artă de punere a existenţei în exerciţiul versului printr-un act de limbaj deopotrivă recuperator/reciclator dpdv artistic (de unde şi termenul „reziduu" din titlu) şi inovator (care prilejuieşte tot felul de „uverturi" textuale), folosit cu dexteritate de un poet care se referă la sine la persoana a treia şi care poartă concomitent mai multe măşti, contrastante, însă transparente. Rînd pe rînd, dar deseori în aceleaşi (lungi) poeme (cu versuri începînd în josul paginii, ca şi cum ar fi poeme separate), Sorin Gherguţ este un comedian *intello* – parodic, plin de (auto)ironii şi zeflemitor, gata oricînd să-şi dea sieşi o replică sau să parafrazeze un vers celebru („asfaltul e trist şi el şi vai, am coborît în gările toate"), predispus la citate, intertexte, note de subsol („reziduuri" ale tradiţiei, din literatură, filozofie, cultură pop sau folclor urban) şi alte glume şi glumiţe lirice, face calambururi, „cimilituri", limerick-uri, dispuneri grafice cu mai multe posibilităţi de lectură a versurilor, happening-uri grafico-textuale etc. –, dar este şi un elegiac, un profet blazat al propriului destin, care-şi face testamentul, fără a renunţa însă la frivolităţi şi la aşa-zisele vulgarităţi: „născut – şi pornit ca să ce – ca să pier / ce pot uita? ce pot lăsa pe mîine? ce să cer?) / cel mai bine ar fi un alt caracter (de literă, fireşte, mă refer) / născut şi pornit în marşarier / într-o zi, prietenii, cu maşina / mă vor duce la groapă, la glina".

Alteori, poetul joacă cartea oboselii şi a confuziei („decît decedat, mult mai bine confuz"), este redundant sau ilizibil, repetitiv şi pisălog, uneori chiar dislexic şi ecocalic („reziduuri" ale limbajului), foloseşte cuvinte din alte limbi, pune versuri în paranteză, suspendă poemul cu puncte-puncte, umple discursul cu pauze şi goluri. Ceea ce pare a fi greşeală, obstrucţie; poem închis sau neterminat este însă parte dintr-o structură mai amplă a tatonării, a aproximării şi indeterminării. Din acest pdv, *Orice* este un vast poem aglutinant cu o structură simfonică: cu „uverturi" şi părţi de dimensiuni variate cărora le este precizat ritmul („molto vegetabile", „molto visitabile", „poco reciclabile"), cu teme principale, dezvoltări, pauze şi reveniri, cu refrene, rime interioare şi ruperi de ritm. De altfel, cartea este plină de referinţe muzicale, inclusiv la genuri minore („pararomanţă", „şlagăr în rătăcire", „paper jam session"), multe dintre versuri fiind, de fapt, nişte cîntecele. Există multă muzicalitate în cadenţa acestor versuri, unele „rupte" sau „lungite" doar din raţiuni de rimă şi aliteraţie, iar această muzicalitate a limbajului vine, de fapt, dinspre arta parlato a MC-iilor din hip-hop. Sorin Gherguţ îi citează pe MC Solaar (o referinţă mai veche, reluată de la jumătatea anilor '90), Eminem, Cheloo sau Tataee şi multe dintre versurile sale virale au acea doză de ludic violent, directeţe şi/sau subtilitate, ingeniozitate şi impuritate de cartier, ca să nu revin asupra sacadelor şi a sincopelor de ritm. Sorin Gherguţ este un MC al poeziei române, un entertainer („mai bine agreabil decît (doar) integru / decît doar instructiv, mai bine distractiv") care se foloseşte de toate trucurile pentru a te ţine în pagină. Dar despre ce e poezia lui Sorin Gherguţ?

Ceea ce pare minimalism este, de fapt, o formă de camuflare a sensului în banalitate, concizie şi umor: „ştiu ce e activitatea / e mai neagră decît moartea / cunoscui viaţă activă / cea mai groaznică derivă / orice e o distrugere a ceva, totul distruge totul, treaba mea / acum e să nu fac nimic" sau „de undeva a pornit către mine o broască ţestoasă / cu intenţii vădit criminale, urmărită fractal de ahile / rima la acest vers, evidentă, e: zile / (cîte rămase?)" sau „(Nu viaţă fără de moarte, nici tinereţe fără bătrîneţe-ţi cer, / ci asta: creier scos / frumos / din istorie. Măcar o dată pe cincinal.) / totul să stea pînă cînd te vei ridica / vei ieşi, toate să rămînă / aşa şi să repornească abia cînd vei şti exact ce ai de făcut" sau „există alteritate şi altfelitate, care nu e acelaşi lucru / unii sînt alţii, alţii sînt altfel / unii sînt alţii şi la fel, alţii-s aceiaşi şi altfel / şi altfel şi altfel mereu" sau „oriunde pun mîna sînt clape, oriunde calc sînt pedale / oriunde păşesc, orişicît de agale / ceva, altceva decît mine se pune-n mişcare". Teme(ri)le şi întrebările astea metafizice – moartea, existenţa, identitatea, anxietatea, acţiunea, timpul, voinţa, fragilitatea – fac din poezia lui Sorin Gherguţ o căutare de sens concomitent cu persiflarea/distrugerea lui. Aş putea spune că, la un anumit nivel, „ontofobul" Sorin Gherguţ scrie o poezie metafizică plină de umor, el spune glume şi pune pe gînduri, căci există o doză de deficit, dramatism, disperare şi chiar extenuare existenţială sub stratul ludic şi găsim multe formulări conceptuale sub aparenţa inocenţei şi a ironiei. Discursul este, deseori, construit maieutic şi în scheme de logică, foloseşte tautologii şi paradoxuri, sînt citaţi pragmaticieni, dar efectele comice de contrast acoperă interogaţii cît se poate de profunde. Poetul însuşi avertizează: „eu nu ştiu nici cînd glumesc / dacă glumesc, dacă / deci trăiesc" sau „sătul pînă-n gît de propriile hazuri & glume / caut un suprem calambur care să-mi fie prenume, nume, / postnume / un calambur de sfîrşit de lume" sau „ironia e o corvoadă / de care nici nu te-ai gîndi să te-apuci, dacă n-ar exista / o ameninţare letală". O ameninţare letală căreia poetul îi răspunde cu orice (are la îndemînă).

Ludic şi ironist, însă şi vag nostalgic, parodic, dar mai ales grav, placid, însă obsesiv şi anxios, Sorin Gherguţ dă impresia că improvizează cu uşurinţă în măsura în care şi elaborează poemele sale frivol-metafizice unde reciclează „foneme, lexeme, sintagme, propoziţii" pentru a găsi forme inedite de mirare, pentru a deschide noi posibilităţi de interogare a existenţei şi de a-(ş)i camufla deficitele. Inovatoare, originală, unică în felul ei, *Orice (uverturi & reziduuri)* este o carte deopotrivă despre condiţia poeziei captive între descendenţă & influenţă şi despre tragiludicul vieţii; dar, mai ales, ni-l dezvăluie pe Sorin Gherguţ, „ca om, ca turist, ca artist", drept unul dintre cele mai interesante personaje din literatura noastră.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Javier Marías, *Chipul tău, mîine. Dans şi vis*, traducere din limba spaniolă de Andrei Ionescu, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2011.**

Cu acest roman ne aflăm în mai multe locuri deodată. Mai întîi de toate, ne aflăm în a doua parte a trilogiei pe care Javier Marías – scriitor suficient de important pentru a fi primit şi în Academia Regală Spaniolă – a construit-o în jurul protagonistului Jaime Deza, un fel de *profiler* hispanic ajuns să lucreze pentru serviciile secrete britanice. În al doilea rînd, ne aflăm într-o discotecă londoneză, unde Jaime Deza – acest specialist în interpretarea gesturilor sau cuvintelor altora şi în anticiparea „paşilor" următori – are de îndeplinit o misiune de rutină, alături de şeful său, un personaj ameţitor de lunecos şi de persuasiv. În al treilea rînd, ne aflăm oriunde în altă parte şi oricînd pe firul vremurilor, adică în plin flux-reflux al conştiinţei protagonistului, care te poartă – tot descriind, analizînd, rememorînd – acolo unde nici cu cea mai imaginativă minte nu gîndeşti. Aici poate fi vorba de singurătatea lui londoneză, de botox sau de Războiul Civil din Spania, de ceasul deşteptător pus cu filozofie într-un cavou din cimitirul Os Prazeres şi, sub multe alte forme, de frică, moarte, blestemul rugăminţilor şi al povestitului, „într-o lume de nenumărate vorbe simultane, suprapuse, contradictorii, constante, istovitoare şi neistovite".

În fine, în al patrulea rînd, ne aflăm în plină nebunie digresivă, capabilă să facă din jurnalul unei singure seri o carte de citit într-o săptămînă. Jaime Deza e un soi de Cracker cu reflexe proustiene, un ghicitor în oameni ajuns să rătăcească prin labirintul propriei interiorităţi, refuzînd thriller-ul sau posibilul roman de spionaj în favoarea unei sofisticate odisei a conştiinţei.

Raul DUMITRESCU

Ce nu trebuie ratat la NexT 2011

Timp de cinci zile, de pe 6 pînă pe 10 aprilie, are loc la Bucureşti cea de-a cincea ediţie a Festivalului Internaţional de Film NexT. Spaţii de proiecţii şi discuţii: Cinema Scala, Cinema „Elvira Popescu“ şi Mansarda Cărtureşti. NexT 2011 vine cu o competiţie puternică, dar şi cu programe în afara ei şi cu cîteva secţiuni noinouţe. Detalii suplimentare legate de invitaţii festivalului şi de program puteţi afla de pe site-ul NexT: *www.nextfilmfestival.ro*.

În competiţie au intrat la această ediţie 26 de titluri, pe care Andrei Gorzo şi co-selecţionera sa din acest an, Irina Trocan, cîştigătoarea concursului de critică iniţiat de NexT în 2010, le-au ales dintr-un număr de 1000 înscrise.

Filmele vor concura pentru Trofeul NexT, Premiul „Cristian Nemescu“ pentru cea mai bună regie, Premiul „Andrei Toncu“ pentru cea mai bună coloană sonoră, Premiul pentru cel mai bun film românesc şi Premiul publicului.

Andrei Gorzo, directorul artistic al festivalului, spune despre NexT din acest an că „e cea mai plină de culoare şi cea mai antrenantă competiţie de pînă acum. Cu genuri pe care nu le-am mai avut: SF, filme cu submarine, cu cîteva filme foarte frumoase despre relaţii de iubire, cu filme de epocă sau pseudo-documentare“.

NexT prezintă în premieră filme premiate la Festivalul Internaţional de la Clermont-Ferrand, cel mai important festival de scurtmetraje din lume. Nu trebuie ratate scurtmetrajele *Blue Sofa* (regizat de trioul Giuseppe Baresi, Pippo Delbono, Lara Fremder), cîştigător al Marelui Premiu la Clermont-Ferrand în 2010, şi nici premiatul de anul acesta: *Tremblay-en-France* (regizat de Vincent Vizioz).

Programul „Short Matters“ al Academiei Europene de Film (European Film Academy – EFA), inaugurat la ediţia NexT din 2010, va prezenta şi anul acesta scurtmetrajele nominalizate la „Oscarurile europene“. Astfel, va putea fi revăzut la Bucureşti filmul desemnat de Academia Europeană ca fiind cel mai bun scurtmetraj, drama *Hanoi-Warsaw* (regizată de Katarzyna Klimkiewicz). Filmul – o poveste despre călătoria plină de umilinţă şi violenţă a unei imigrante vietnameze – a făcut parte în 2010 din competiţia NexT.

Semaine de la Critique a Festivalului de la Cannes va aduce la NexT scurtmetraje din cea mai recentă ediţie a sa, printre care şi premiatul *Berik* (regia Daniel Joseph Borgman), o poveste despre înţelegere şi prietenie, plasată într-un orăşel din Kazahstan.

Cheveu, *film în competiţie*

Secţiunea „Şi ei au fost NexT Generation“ va conţine lungmetrajele de debut a trei participanţi NexT din anii trecuţi. Marian Crişan va fi prezent în acest program cu filmul *Morgen* (România/Franţa/Ungaria 2010), distins deja cu o serie de premii la festivalurile de film. În 2007, Sophie Barthes a făcut parte din competiţia NexT cu scurtmetrajul *Happiness*, iar anul acesta revine la festival cu lungmetrajul *Cold Souls / Suflete îngheţate* (USA, 2009). Rosario Garcia Montero vine cu *Las Malas Intenciones / Intenţii rele* (Peru/Germania/Argentina, 2011), care a avut premiera anul acesta la Festivalul Internaţional de la Berlin.

Unsprezece filme-surpriză vă aşteaptă în cadrul programului „Prietenii Festivalului / Festival Friends“ – care cuprinde scurtmetraje realizate de apropiaţii festivalului. Patru dintre ele vor fi în premieră absolută: *Camelia* (regia Marian Crişan), *Film pentru prieteni* (regia Radu Jude), *Bora-Bora* (regia Bogdan Mirică) şi *Numărătoare manuală* (regia Daniel Sandu).

Programul „Cristi & Otto“, dedicat filmelor realizate de regizorul Cristian Nemescu şi sound-designer-ul Andrei Toncu, va avea o abordare diferită: proiecţia se va muta din sala de cinema în campusurile universitare, în Regie şi la ASE.

Pentru scurtmetrajele premiate la Oscar în ultimii cinci ani, Festivalul NexT va recrea la Cinema Scala atmosfera *glamour* a Premiilor Academiei Americane de Film. Pentru publicul lipsit de inhibiţii şi prejudecăţi, va avea loc proiecţia „NexT Necenzurat“, un program nerecomandat spiritelor convenţionale. Copiii sînt şi ei bineveniţi la NexT Kids, unde îi aşteaptă un scurt program de filme, dar şi unul mai lung, de jocuri.

De asemenea, se vor organiza seminarii dedicate regiei şi sound-design-ului, producţiei de film şi – în mod special anul acesta – criticii de film, la care sînt invitaţi toţi cei care doresc să se întîlnească cu nume marcante ale cinematografiei autohtone şi internaţionale.

***Raul Dumitrescu** este autorul blogului http://raulnecesar.wordpress.com şi se ocupă de promovarea festivalului NexT în New Media.*

DILEMA VECHE vă recomandă

■ În ideea că nu e bine să vedem, totuşi, numai capodopere absolute, vă recomand filmul *Gardienii destinului (The Adjustement Bureau* în original), cu Emily Blunt şi Matt Damon care mai întîi se-ndrăgostesc şi apoi se caută. O poveste de dragoste gen *Matrix* meets *Eternal Sunshine...* sau cum ar fi arătat un *love story* politic scris de Borges, coregrafiat de Magritte şi regizat de Escher. (Marius Chivu)

■ „A fost una dintre marile şanse ale vieţii mele ca autorul lui Mopete (de fapt, Mopete însuşi) să mă accepte în preajma lui, aproape zi de zi, din '97 pînă prin 2005; nu numai pentru că am ajuns aproape de un poet atît de puternic, ci şi pentru că (sau poate mai ales pentru că) am fost aproape de un om atît de bun. După cum am putut constata, Mopete fusese metanoizat de propria poezie. A fost primul exemplu care mi-a demonstrat *sur le vif* că poezia e individuaţie, că nu numai omul face poezia, ci şi poezia face omul.“ Un fragment din emoţionantul text al lui Radu Vancu despre Mircea Ivănescu, pe care-l puteţi citi în întregime aici: http://revistacultura.ro/blog/2011/03/mircea-ivanescu-implineste-astazi-80-de-ani-un-exercitiu-de-admiratie-semnat-de-radu-vancu/. (Ana Maria Sandu)

■ José Saramago, *Caietul – Texte scrise pentru blog, septembrie 2008 – martie 2009*. (traducere din portugheză şi note de Simona Popa, Editura Polirom, 2010) Mai avea un an de trăit, şi scriitorul, la 88 de ani, încă era „la zi“, încă în formă, încă în răspăr cu lumea, încă nervos, mînios, hotărît, în anticonformismul lui, ca să se aşeze la stînga Domnului, căci prea mulţi se plasează la dreapta Lui, dezechilibrînd paradisul. Nu mai cerea revoluţie, dar nici nu se temea că ar fi anacronic; putea să scrie în 2009: „Să se pronunţe cu voce tare cuvîntul Stînga.“ (Radu Cosaşu)

„Pasionat şi pasionant“

– interviu cu producătoarea Ada SOLOMON –

Spuneai la primele ediţii că festivalul îşi propune să păstreze spiritul găştii de prieteni (din care făceau parte Cristi Nemescu şi Andrei Toncu), care trăiau, mîncau, vedeau şi făceau filme. A rămas şi la a cincea ediţie acelaşi NexT fără fiţe, prietenos, tînăr şi aventuros?

Sper din tot sufletul ca NexT să fie întotdeauna fără fiţe şi prietenos. E un festival făcut de prieteni, un festival „de făcut“ prieteni şi un festival pentru prieteni ai unei stări de spirit pozitive. Cred (şi sper) că e şi tînăr şi aventuros, pentru că în fiecare an în echipă se adună oameni tineri, e o gaşcă deschisă. Şi în echipă domneşte aceeaşi regulă: noi-veniţii sînt bineveniţi, nu e un club „exclusivist“.

Cît de greu e în vremurile astea de criză să faci un astfel de festival de film? Mă gîndesc la resurse.

Aş vrea să-l cunosc pe omul care găseşte uşor bani pentru artă. Nu-mi place să mă plîng, mai bine mă bucur că instituţii care au fost de la început alături de noi continuă să ne susţină, vorbesc în primul rînd de Centrul Naţional al Cinematografiei şi de Institutul Cultural Român, de partenerii media care an de an ne sînt alături (prea mulţi ca să-i enumăr aici fără a risca să uit pe cineva), de Institutele Culturale ale altor ţări care ne susţin, dar în primul rînd sînt *oamenii* care susţin NexT în diferite feluri. Mă mai bucur că de anul acesta avem alături de NexT şi Ministerul Culturii şi Patrimoniului.

Şi mai e ceva care face ca lucrurile să fie un pic complicate. Bucureştiul se bucură de tot mai multe evenimente neconvenţionale. Acum cinci ani nu aveam o competiţie prea mare. Acum, în fiecare zi se întîmplă cîteva lucruri speciale în oraş şi e greu ca spectator să alegi. Pentru noi, asta e o provocare interesantă, căci e o luptă de la egal la egal, dar o luptă de idei, un exerciţiu care ne obligă să fim proaspeţi şi limpezi la cap.

Dacă ar trebui să spui pe scurt cum e NexT-ul, ce-ai spune? Cum l-ai descrie?

Pasionat şi pasionant.

Care e momentul NexT la care ţii cel mai mult?

Aici e greu de ales... Îmi place să văd publicul cînd iese din sala de cinema emoţionat sau amuzat, sau un pic uimit. Îmi place enorm pălăvrăgeala aia (ei, repet, dar nu găsesc un cuvînt mai bun) pasionată despre ce au văzut, ce au simţit. Îmi mai place să văd echipa de voluntari ca nişte albinuţe, încercînd să aranjeze totul perfect. Îmi place la fel de mult să-i văd pe artiştii din lumea largă cum se împrietenesc cu gazdele lor, între ei, cum descoperă oraşul meu.

a consemnat Ana Maria SANDU

craii de burta veche

Supă pasată de raci *à la* Rigny

Opăriţi o sută de raci de Sena într-o cantitate suficientă de consommé – în care aţi adăugat puţin unt, un vîrf de piper grunjos, cîteva rădăcini de pătrunjel, o ceapă tocată şi un buchet de miroasne –, pînă cînd racii capătă o culoare roşie desăvîrşită. Extrageţi carnea din cozile celor mai frumoşi cincizeci de raci, aranjaţi-o şi puneţi-o deoparte. Tocaţi mărunt şi pasaţi carnea celorlalţi raci, pînă cînd obţineţi o pastă fină, pe care o amestecaţi cu şase uncii de orez fiert în consommé-ul în care s-au opărit, la început, racii. Treceţi amestecul prin etamină şi adăugaţi apoi restul de consommé, strecurat mai înainte printr-o sită de mătase. La momentul mesei, turnaţi supa fierbinte într-o supieră, în care aţi pus o farfurie cu găluşte mici din file de limbă de mare, făcute cu o jumătate de calup de unt de raci – cealaltă jumătate se adaugă în supă –, o anghilă medie, sotată în unt, tăiată în rondele, o farfurie de lapţi de crap fierţi în apă cu sare, cele cincizeci de cozi de raci puse de o parte şi miezul frumos curăţat a şase duzini de stridii. Serviţi!

Cohorta de raci, grămada de stridii şi ghiulelele din limbă de mare îngrămădite într-o supieră, ordinul final – răstit milităreşte – amintesc de învălmăşagul bătăliei navale de la Navarino, din timpul Revoluţiei Greceşti, la care amiralul Henri conte de Rigny a participat ca comandant al flotei franceze.

Amicul Dejun

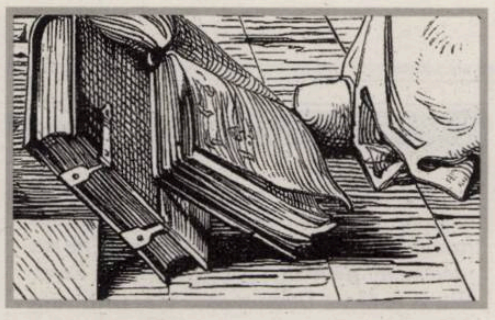

Simona SORA

biographiti

Minunea din Dumbravă

Aşa de tare ne-am obişnuit cu gîndul că la noi toate merg prost, că nimic din cele începute nu se termină, că funcţionează doar acele treburi în care sînt implicaţi oameni „interesaţi“, veroşi, cu gînduri ascunse, încît rămînem descumpăniţi, atunci cînd realitatea ne contrazice reflexul căpătat. Cînd auzi că la Buziaş există un spital de nivel european unde se salvează vieţile copiilor bolnavi de leucemie (şi pe cele ale părinţilor lor), că la Spitalul „Marie Curie“, în Bucureşti, există un neurochirurg care a refuzat mai multe oferte occidentale ca să rămînă şi să sfideze sistemul, că mai multe clădiri de patrimoniu, vechi de secole, sînt salvate de bunul simţ şi de hotărîrea cîtorva oameni care-şi cunosc bine meseria – ajungi să reacţionezi paradoxal, pentru că ştii, din experienţă, în ce măsură genul acesta de isprăvi sînt mari excepţii. Funcţionarea normală a lucrurilor, coordonarea decentă şi respectarea regulilor (inclusiv a acelora de politeţe în cadrul şi între anumite instituţii, mult prea „personalizate“ şi intens pitoreşti, la noi) au ajuns raritäţi, microutopii. Şi, cine ştie, poate chiar mirarea noastră, atunci cînd dăm de asemenea oaze, izolează întreaga ispravă, cu aura ei cu tot, într-un statut excepţional care nu-i permite iradierea, emulaţia, normalitatea.

„Capela sixtină a bisericilor de lemn“.

Cam la asta mă gîndeam săptămîna trecută, cînd am ajuns la Sibiu, cu ocazia inaugurării Centrului Astra pentru Patrimoniu, din Dumbravă. E drept, nu mai văzusem muzeul de acolo – cu aerul lui vetust şi cochet, cu melancolicele mori de apă şi locuinţele lacustre – de pe la mijlocul anilor '90. Ajunsesem atunci cu nişte prieteni elveţieni, care au rămas entuziasmaţi de potenţialul locului. Iar acum, în alt secol, am dat – stupefiată şi neîncrezătoare, cum privesc, în ultima vreme, orice reuşită – de un mare parc tematic, refăcut, bibilit discret şi răbdător, susţinut de o infrastructură funcţională, care ar fi putut liniştit exista în orice canton elveţian, chiar şi în cele mai „nemţeşti“.

Iar la intrarea de lîngă Hanul Veştem – noul Centru pentru Patrimoniu, o clădire nouă (construită cu ajutorul unor fonduri de peste trei milioane de euro, oferite de Islanda, Liechtenstein şi Norvegia), excelent încadrată în mediul agrest, cu laboratoare moderne, microclimat şi bibliotecă la zi. Un vis tehnologic. Se pare că nu doar acest centru SF (în context românesc), ci mai multe lucrări de reconstrucţie şi conservare au fost realizate în cadrul acestui proiect, o poveste de succes şi de viitor, începută în urmă cu doi ani şi care va continua cel puţin pînă în 2014. Ideea coordonatorilor proiectului, cercetătoarea Adriana Avram şi Valeriu Olaru, directorul Muzeului Astra, a fost cea a creării la Sibiu a unui centru de excelenţă în domeniile conservării şi restaurării. Şi adevărul e că un astfel de centru hipermodern, meseriaşii şcoliţi, la faţa locului, de meşteri tradiţionali, biblioteca specializată în restaurare care va primi ultimele publicaţii în domeniu – toate acestea cu greu pot fi găsite în alte locuri din România.

Am văzut aşa ceva la Toledo, un *artesano* care refăcea un mozaic maur, întins pe burtă, în mijlocul străzii, cu lupa şi penseta; am văzut la Fribourg, în Elveţia, reconstituirea unei vechi mori de apă de către un adolescent, ras în cap şi cu cercel în ureche, supravegheat de un *maître* sever, cu mustaţa în furculiţă. Se pare că şi în România lucrurile se reînnoadă (dacă Centrul va fi întreţinut şi sprijinit local cum merită), prin filieră occidentală şi prin „mecanisme financiare“ bruxelleze. Merită însă să vedeţi cu ochii proprii nu doar grija cu care vechi lăzi de zestre ardeleneşti (sau celebrele „lăzi de vecinătate“) şi icoane vechi de secole se repictează, se recondiţionează, dar şi felul cum se reconstituie (pornind de la fotografii) acoperişurile care n-au rezistat mutării, ori gardurile desfăcute pentru a fi transportate în Dumbrava Sibiului. Prozatorul Ovidiu Baron (care coordonează serviciul de PR al muzeului, după ce tocmai şi-a încheiat o teză despre Benjamin Fondane în Franţa) mi-a povestit despre felul în care trebuie tăiate spicele ca să poată folosi drept acoperiş anumitor case din Pădurime şi Ghelari. Mi-a sunat cam cum trebuie să sune povestirile despre cercurile ivite în lanurile de porumb după trecerea unor OZN-uri: a tehnologie extraterestră.

Dacă mă întrebaţi însă ce mi-a plăcut mai mult şi mai mult în Dumbrava Sibiului, o să vă mărturisesc că locul în care m-aş întoarce oricînd este mica bisericuţă de lemn transplantată acolo de la Dretea, din Cluj. Auzisem de ea dinainte, am citit undeva c-ar fi numită (cam pompos, pentru simplitatea, dar, în definitiv, şi pentru unicitatea ei) „Capela sixtină a bisericilor de lemn“. E un loc care, realmente, îţi taie respiraţia, în care intri sărind peste trei bolovani aplatizaţi, ca nişte pietre de moară, aşezaţi sub formă de trepte, şi aplecîndu-te ca să poţi pătrunde în prima încăpere, destinată femeilor, apoi în naosul cu pictura refăcută ca la 1600. Dacă n-aţi văzut niciodată aşa ceva, merită să ajungeţi cît mai curînd la Sibiu, în Dumbravă, unde (cu multă muncă, plus ajutor internaţional, dar şi local) s-a produs, realmente, o minune făcută să ţină ani buni.

PUBLICITATE

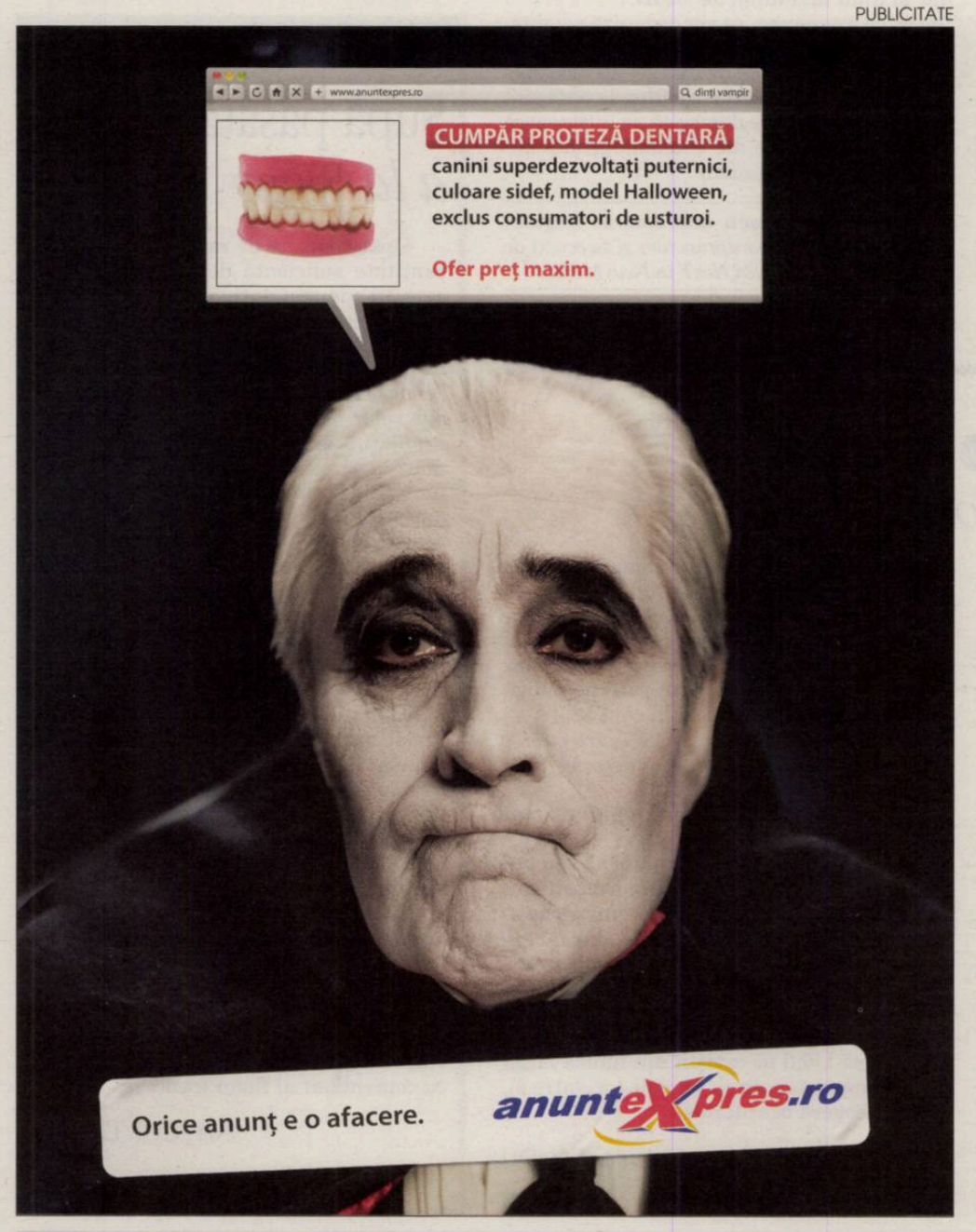

PUBLICITATE

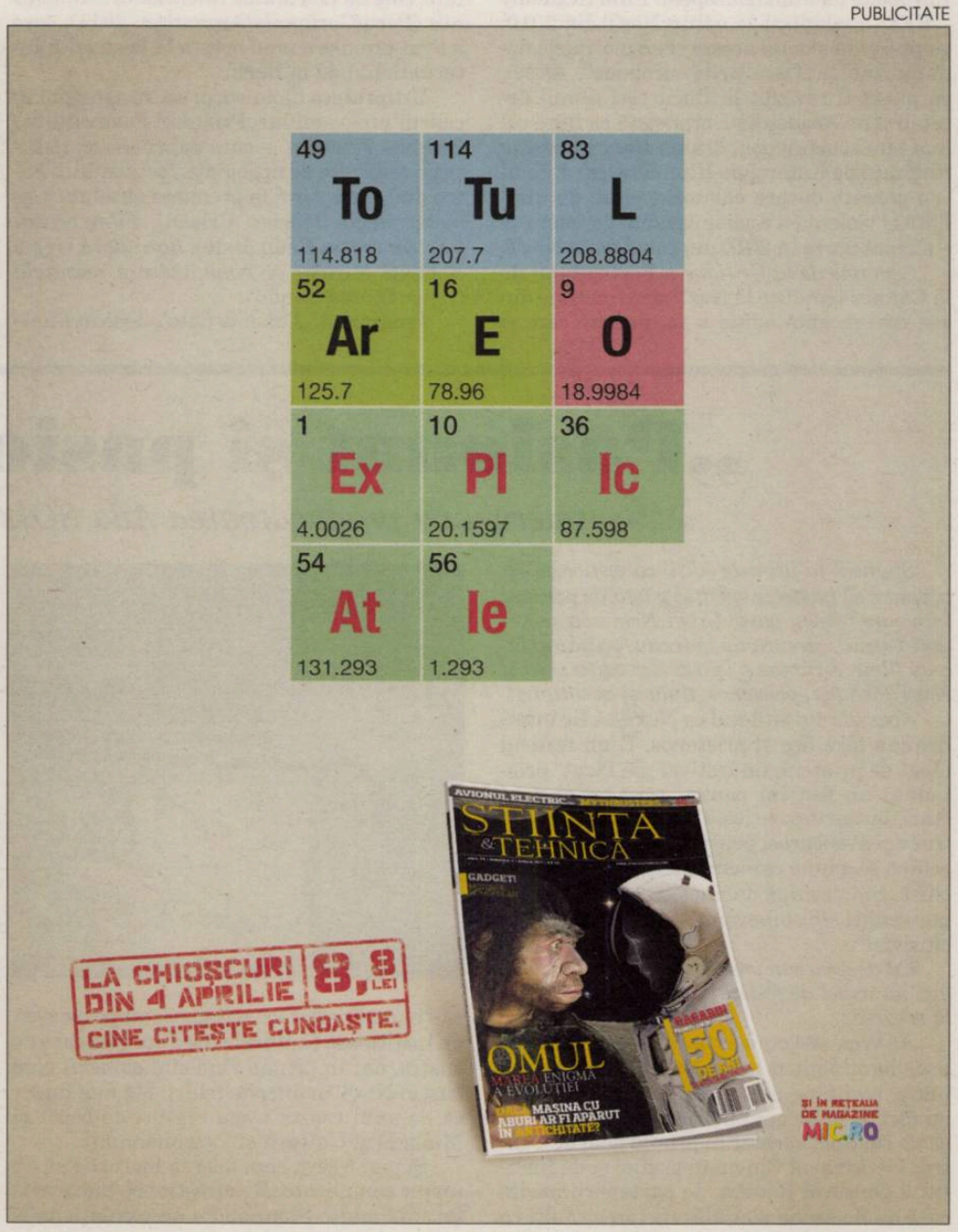

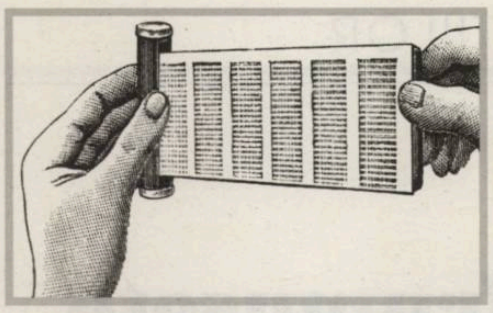

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

La Braşov, cu Okian-ul

Recunosc: dacă nu m-aş fi lăsat convins de îndemnul prietenesc al Ioanei Pârvulescu, nu aş fi ajuns nici mort pe 25 şi 26 martie la Braşov, văduvindu-mi, astfel, jurnalul plăcerilor culturale de două zile frumoase (mulţumesc, Ioana). Ameţit de atîta *lumire* în ultimele săptămîni – întîlniri cu liceeni, studenţi şi medici, lansări de carte, conferinţe, şedinţe, interviuri – cînd am auzit că trebuie să-ndur, în două zile, opt ceasuri de tren dus-întors ca să vorbesc într-o librărie despre *Cărţile care ne-au făcut oameni,* adică despre lectură şi formarea sufletească, m-am făcut mic şi m-am tras îndărăt, spre vizuină. Da' te pui dumneata, sentimental şi juventofil, cu farmecele şi forţa persuasivă, cu mîndria *şagunistă,* paseismul magnetic şi dulceaţa profesoral (dar şi afectuos) coercitivă, care fac din Ioana Pârvulescu un reper pe harta geografiei noastre literare?!?

Peste poate!

Cu Braşovul literar nu am avut niciodată un comerţ de idei confortabil. Nici pe vremea lui Daniel Drăgan la *Astra* (unde, prin 1977, publica versuri ceauşiste pe prima pagină profesorul local de estetică Dan Mihăilescu, ceea ce m-a determinat să-mi lipesc la numele public acel „C" patern care pe mulţi i-a agasat la ora aceea şi după) şi nici, mai ales, spre jumătatea anilor '90, odată cu apariţia *Intervalului* păltinişofob, cînd apetitul demolator al junilor braşoveni percutaţi de Alexandru Muşina punea tunurile pe valorile elitei spirituale, slujind în chip aberant elanurile fesenismului pitecantropic. (Ca să fiu drept, *am,* totuşi, o halucinantă nostalgie braşoveană, niciodată povestită cum s-ar cuveni: spectacolul lui Mircea Marin din 1983 cu piesa lui Harold Pinter *The Birthday Party,* interzis de Cenzură şi jucat special – şi admirabil! – pentru numai trei spectatori – Marian Popescu, Tania Radu şi eu – de Costache Babii şi Mircea Andreescu, graţie intermedierii Mirunei Runcan. Un moment de neuitat, cu doi actori ce rivalizau fermecător cu Dinică şi Moraru în *Aşteptîndu-l pe Godot).*

Să ştie domniile voastre că la Braşov, pe strada Mureşenilor nr. 1, la o sută de paşi de Biserica Neagră, există Librăria *Okian*, un loc întru totul *british style,* unde s-a petrecut un mariaj ideal, zic eu, între Omul cu bani şi Omul de idei, alianţă binecuvîntată, pe care-o aşteptăm cu înfrigurare de două decenii în România. Protagoniştii se numesc Emil Benga şi Florin Ifrim.

Cel dintîi este directorul general al Prems Librexim SRL, distribuitorul exclusiv al lui Pearson-Longman în România: dicţionare, manuale, beletristică, tot ce se leagă pedagogic de spaţiul britanic în cuprinsul valah. Beton. Omul a lucrat aproape trei decenii în comerţul exterior, legat de exportul de maşini braşovean, a trecut prin 87 de ţări cu un naturel dromomaniacal care te lasă perplex, are un ADN, o fizionomie şi o *aisance à la* Ion Ţiriac, doi fii stabiliţi în Vest cu cărţi de muncă şi familii exemplare, dar mai ales o soţie minunată, doamna Ica, născută în Bran, ca şi dumnealui, cu care se ştie de la zece ani, adică de peste jumătate de veac.

Celălalt, tînărul cu idei, are vreo doi metri şi cîteva kg, este plăcut misterios, labirintic, pedant şi pufos, pasionat de kabala, mistică, yoga, isichie, Moshe Idel, Gershom Scholem, Culianu and Co., contemplativ, dar ultraexact în tot ce face. Visul lui, deocamdată, este ca sediul Librăriei *Okian* să devină un adevărat club de idei, drept pentru care organizează acolo vernisaje, lansări de carte şi întîlniri spirituale, păstoreşte un grup de tineri filozofi care dezbat efervescent în fiecare sîmbătă, i-a avut invitaţi pe Ioana Pârvulescu, Cristian Tabără, Sorin Lavric şi-i doreşte în acelaşi cadru, deocamdată, pe Andrei Pleşu, Gabriel Liiceanu, Neagu Djuvara, Horia-Roman Patapievici, Mircea Cărtărescu. Lucrează în tandem cu Pr. Dr. Cristian Ştefan Muntean de la Biserica Adormirea Maicii Domnului-Cetate, realizatorul unei emisiuni de credinţă şi cultură la Nova TV, o adevărată plăcere dialogală, suflet ecumenic, generos, hedonist cu măsură, interlocutor ideal.

În ce mă priveşte, am avut, cu această ocazie, mai multe surprize plăcute.

Mai întîi locul, cu narcotică atracţie pentru bovaricul imperial tupilat în dîmboviţeanul din mine: Librăria *Okian* se află în sediul „Kronstädter Allgemeine Sparkasse – primul institut bancar din Transilvania, revendicat deopotrivă de România şi Ungaria, fondat în epoca de Renaştere a naţiunii germane din Transilvania, ca reacţie la politica Vienei de a-şi impune idealul dominant al monarhiei absolute în Marele Principat de Transilvania" – după cum sună începutul prezentării realizate de Măriuca Radu de la Muzeul Judeţean de Istorie Braşov. Proiectul datează din 1827, după modelul lui Ersten Österreichischen Sparkasse. La 1848-49 documentele de valoare au fost trimise întru bună păstrare la Bucureşti, după care Banca s-a implicat în construirea Şcolii de gimnastică (1850), a clădirii Reduta (1892-94) şi a Şcolii Evanghelice de Fete, ca şi în întreţinerea Spitalului orăşănesc. În 1875, Banca avea să cumpere Casa Closius din strada Mănăstirii nr. 1 (actualmente Mureşenilor), apoi imobilul de la nr. 3, din reunirea acestora rezultînd la 1899-1900 impozanta clădire de acum, parter plus etaj, cu şapte ferestre la faţadă. Ce te vrăjeşte numaidecît este prezenţa sobelor cu cahle austriece originale, păstrate intact, ca şi aerul dens, cu ştaif deloc posac, al lemnăriei, mansardei şi parchetului de odinioară. Înfiinţată în 1835, Sparkasse avea să fie naţionalizată (lichidare forţată) în 1948.

Dincolo de farmecul inerent al vorbirii în astfel de locuri, ce m-a frapat a fost componenţa publicului: oameni între 16 şi 75 de ani, cu un bun-simţ interogativ rar întîlnit. Să vă mai spun cît m-au mirat (şi bucurat) prezenţa lui Caius Dobrescu, pe care-l presupuneam antinomic familiei ideologic-mediatice de la care mă revendic, ori a domnului care mi-a cerut semnătura pe ediţia din 1982 a *Perspectivelor eminesciene?!*

Dar ce m-a copleşit, în afară de sobra (şi, totodată, afabila) amabilitate a gazdelor, a fost ocazia pe care mi-au dat-o de a vedea, în sfîrşit, un loc despre care aud vorbindu-mi-se aproape fetişist de cîteva decenii: satul Şirnea. După mai bine de douăzeci de ani de la invitaţia lui Radu G. Ţeposu, după atîtea chemări de caldă prietenie din partea lui George Arun, după reveriile ardent povestite de Sânziana Pop, am ajuns, graţie dlui Emil Benga, în acest mîndru sat de graniţă, cîndva de 1200, astăzi abia de 200 de suflete. Loc legat imperial de Moeciu şi Bran, cu biserică falnică şi cheag apusean, şubrezit acum, sleit şi delabrat, dar care parcă abia aşteaptă să fie decretat *sat cultural*. Zău aşa: la cum sînt atîrnate casele pe vîrfuri de colină, în tăcerile populate de mierle şi printre aleile cu brazi, cum să nu vezi cu ochii minţii un pictor cu şevaletul aici, un scriitor dincolo, să nu auzi sunetul unei viori undeva, dalta unui sculptor dincoace şi repetiţiile unei trupe de teatru în faţa Primăriei?! Poate cînd or cumpăra chinezii România să ne trezim şi la Şirnea cu un sălaş cultural demn să fecundeze talente de pe cinci continente...

Pînă una-alta, cînd am trecut prin locul în care şi-a găsit năprasnic moartea Radu G. Ţeposu, maşina a vibrat violent, muşcător, incredibil, aducîndu-mi brusc aminte de ultima vorbire cu Ţepi şi de îndemnul lui mucalit: „Haide, bre, dă-o-ncolo, să ne bucurăm şi noi puţin...!"

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Şi aşa mai departe? Viaţă literară IV: august 2008 – mai 2010, *Humanitas, 2011.*

oferta de carte

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

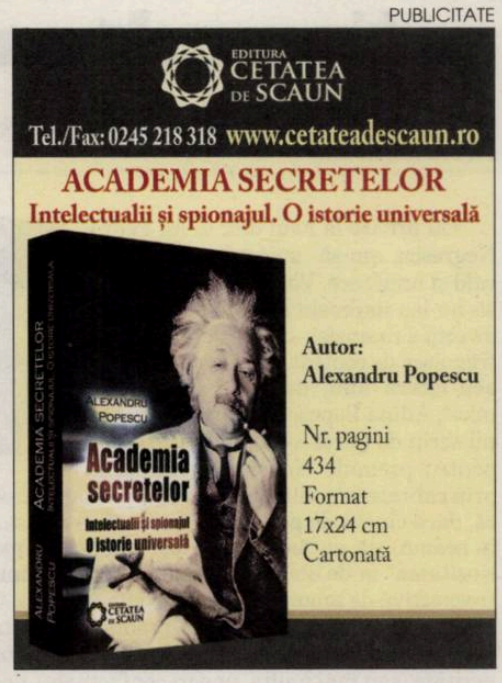

cei mai buni

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

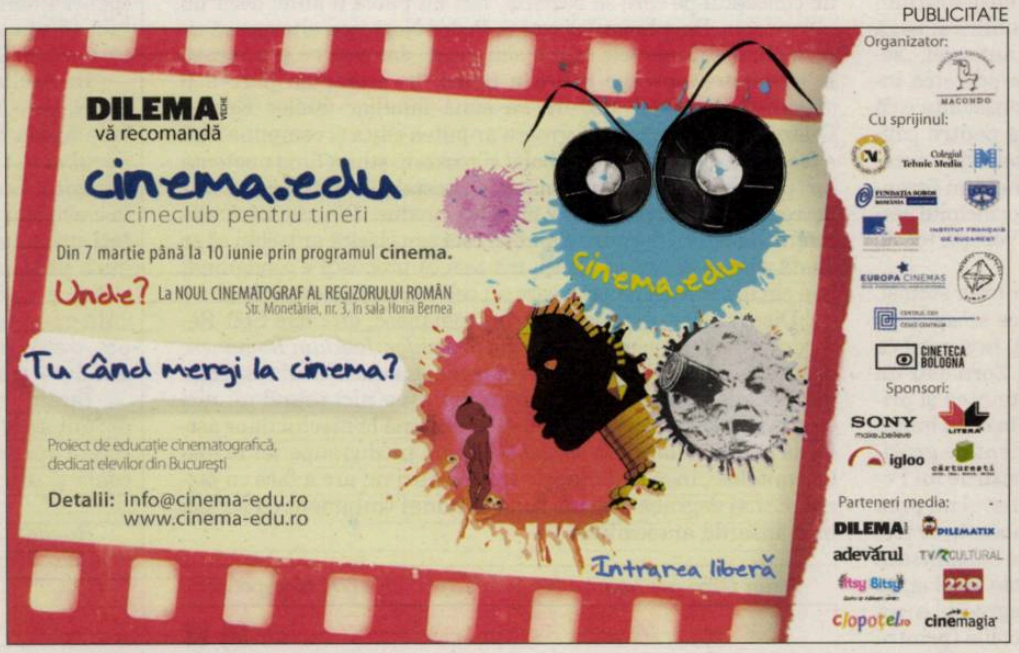

PUBLICITATE

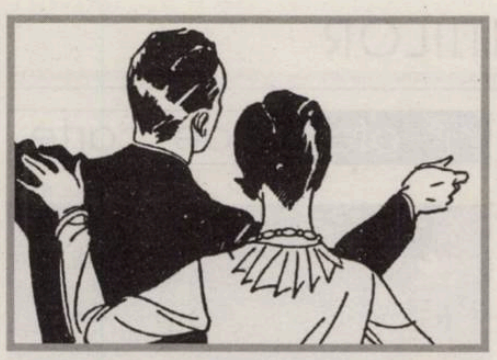

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Lecţii particulare de frumuseţe

Teatrul Naţional din Tîrgu-Mureş (singura instituţie de spectacole din această categorie posedînd două companii care joacă în limbi diferite, respectiv română şi maghiară, împrejurare unică în Europa şi, poate, şi în lume, motiv pentru noi să fim mîndri, deşi, am impresia, nu sîntem), Teatrul Naţional din Tîrgu-Mureş, aşadar, înconjurat de vaste suprafeţe „pietonale“ ocolite, de luni bune, de pietonii care vor să-şi protejeze pantofii şi picioarele, Teatrul Naţional din Tîrgu-Mureş, pe scurt, se înalţă falnic spre capătul superior al „centrului“, adică al arterei centrale rămase, şi azi, promenada favorită a cetăţenilor de felurite vîrste. Pe una dintre străzile laterale ce duc spre el se află un mic „salon de frumuseţe“, unde m-am dus să-mi dreg coafura în timpul unui sejur de cîteva zile în această neliniştită urbe din inima României; era un sejur profesional, desigur, însă... nici să speriem lumea nu se cuvine... Intru acolo la ora stabilită, mă aşez pe scaunul de spălat, închid ochii şi încerc să mă relaxez; înăuntru se mai aflau, pe lîngă coafeza „mea“, o colegă de-a ei şi o clientă. Acelea discutau. Vorbeau despre un căţel pe care şi-l luase fiica uneia; apoi n-am mai înţeles ce spuneau; apoi au trecut la şampoane, vopsele etc., apoi iar n-am mai priceput. După cîteva momente de stupoare, mi-am dat seama ce se întîmpla: cele două doamne alternau româna şi maghiara într-un flux perfect omogen, fără poticniri sau ezitări în vreuna dintre secvenţe. Nu puteai să ghiceşti care era românca şi care, unguroaica; nici de ce nu rămîneau la o singură limbă. Cîteva clipe am crezut că, din cauza poziţiei mele oarecum contorsionate, am probleme de percepţie; am trecut apoi, la coafat, pe scaunul de lîngă ele – conversaţia a continuat, liniştită, în acelaşi stil; din cînd în cînd intervenea cu vreo remarcă şi coafeza mea; tot aşa: în româneşte sau în ungureşte, după caz. Nimeni nu părea mirat(ă). Am plecat de-acolo zîmbind.

În cele trei zile cît am stat la Tîrgu-Mureş am văzut cinci spectacole, la Naţional, la Institutul de Teatru şi la Studioul Yorick; unul în româneşte, patru în ungureşte. Parţial, aşa s-a nimerit; parţial, despre invitaţia făcută mie de către „unguri“, „românii“ au aflat relativ tîrziu. Comentez mai departe doar spectacolele în limba maghiară, pentru că mă voi întoarce la Tîrgu-Mureş să mai văd cîte ceva şi „dincolo“. Sau „dincoace“?

Platonov este, probabil, piesa cehoviană cel mai rar jucată; compusă la începuturile dramaturgice ale autorului, nici nu e, de fapt, o piesă: este un vast material dramatic, nefinisat şi neîncheiat. Orice referire la text atinge, obligatoriu, superbul film făcut de Nikita Mihalkov la începutul anilor '70 – *Piesă neterminată pentru pianină mecanică;* nici Zsolt Harsányi, regizorul spectacolului de la Compania „Tompa Miklós“ a Naţionalului, nu pare să fi fost imun la farmecul operei cinematografice, o adiere subtilă din atmosfera de-acolo animînd şi unele rezolvări de-aici, mai ales la nivelul relaţiilor dintre personaje. Nu asta are importanţă, însă; regizorul a izbutit o descifrare atît de nuanţată, de acută, a psihologiei eroilor cehovieni, încît spectacolul se urmăreşte cu sufletul la gură, deşi nu e scurt şi (din cauza costumelor neinspirat gîndite uneori, neîngrijit executate alteori) nici prea „aspectuos“; decorul, în schimb, inteligent şi expresiv (Adrian Ganea, student), dă o dimensiune în plus acţiunii,

> Platonov *este, probabil, piesa cehoviană cel mai rar jucată;*

înglobînd întreaga sală în spaţiul de joc. Distribuţia, alcătuită aproape exclusiv din actori (foarte) tineri, evoluează ireproşabil, fiecare interpret avînd „momentul“ său; îi amintesc, pentru excelenţa prestaţiei, pe Katalin Berekméri, Barna Kelemen Bányai, Barna Bokor (Platonov), Klára Tompa, Csaba László şi, într-un rol mic, pe Ramóna Gecse, cu sublinierea că nimeni nu a rămas „în anonimat“.

La Academia de Teatru tîrgumureşeană există obiceiul ca, periodic, profesorii de actorie şi cei de regie să se „producă“ specific în faţa auditoriului; în felul acesta, oricine poate verifica direct calificarea profesională a oricăruia dintre „dascăli“ în meseria pe care o predă (închipuiţi-vă aşa ceva la UNATC!). Astfel, acelaşi Zsolt Harsányi (profesor de regie) a montat *Guppi* de Vasili Sigarev, cu Katalin Berekméri, Gyula Zalányi şi Attila Gáspárik (profesori de actorie, ultimul fiind şi rectorul Academiei). O piesă scurtă şi densă despre sclavia psihologică şi, poate, sexuală a unei femei exploatate de un soţ abuziv; un spectacol intens şi puternic; o interpretare actoricească, iarăşi, ireproşabilă. (Din raţiuni „organizatorice“, despre celălalt spectacol văzut la Academie – *Nora* – voi vorbi cu alt prilej.)

Amplasat într-unul din bastioanele cetăţii medievale, Yorick Stúdió a pornit ca o iniţiativă privată a cîtorva actori din trupa maghiară a Naţionalului, căpătînd ulterior o autonomie ce-i permite să coproducă spectacole împreună cu instituţia-mamă. Este cazul recentului *Fără acoperiş*, adaptare după *Electra la New York* de Janusz Glowacki. Titlul montării spune (aproape) totul despre acţiune, plasată în mediul vagabonzilor newyorkezi; spaţiul relativ ingrat al Studioului a fost bine „decorat“ de Timea Takács, dar regizorul Árpád Tóth (care, altminteri, a ştiut să pună accentele tensionale unde trebuie) a ignorat distanţa foarte mică dintre actori şi spectatori, astfel încît, cu excepţia lui Barna Kelemen Bányai, actorii joacă avînd, parcă, în faţă o sală uriaşă; ori, măcar, normală.

...Să fie un reflex al normalităţii pe care o aşteaptă, la Tîrgu-Mureş, cu toţii?

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Soundtrack pentru Xanax

● Pedro Negrescu, *Mansarda suspendată*, Soft Records, 2010.

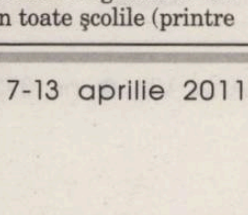

Cu privire la noul disc al lui Pedro Negrescu, am să împărtăşesc un gînd cald şi unul rece. Voi începe cu cel rece, să nu las impresia că ar fi o concluzie directă a recenziei – e mai degrabă o extrapolare de context. În *Dilema veche* de acu cîteva luni, dedicată „literaturii mici“, Adina Popescu observa că românii scriu de parcă s-ar lua la întrecere pentru premiile Nobel. Nu neapărat prin calitate (răstălmăcesc eu), cît prin ardoarea dezideratului că, dacă cineva de pe-„acolo“ îi vede (îi traduce, publică şi bagă în seamă), să nu pară „neserioşi“. În descrierea autoarei, „seriozitatea“ ia de obicei forma unei îmbinări între povestea introspectivă de amor şi filozofia existenţialistă. Consecinţa e că prea puţină lume încearcă să producă literatura pentru „minorităţi“ (culturale). Pe de altă parte, elitele însele sînt o minoritate (sau mai multe, uneori conflictuale), doar ele au inventat sintagma „cultura pentru mase“ cu referire la principiul statistic al poporului suveran, aşa că pînă la urmă vorbim tot de un fel de nişă.

Senzaţia mea e că şi în Muzică sîntem puţin prea serioşi. Probabil aţi fi tentaţi să contraargumentaţi cu ce se aude pe la televizor, dar e vorba aici strict despre Muzică, în sensul că nu văd născîndu-se prea curînd la noi un John Zorn sau un Buckethead. Cei care practică Muzica găsesc că mintea şi priceperea nu le sînt suficiente pentru a se delimita (în ochii lumii) de neMuzică, ci mai trebuie să adauge şi un element de gravitate distantă şi sobrietate aristocrată. Din mărturisirile lui Pedro Negrescu (pe booklet-ul CD-ului) reiese că artistul nu prea crede nici măcar în actul înregistrării muzicii, că aceasta ar trebui să rămînă un viu grai. E o formă de zgîrcenie ce subminează şansele ca produsul să ajungă la cei care au nevoie de el şi, în cele din urmă, o formă de autoexil. Pedro Negrescu e un aristocrat muzical din Tecuci trecut prin toate şcolile (printre care clasa de jazz a lui Mircea Tiberian), multiinstrumentist, dirijor, regizor de operă şi intelectual rasat, din păcate prea puţin expus la lumina din afara elitei (devenită nişă) căreia pare să se adreseze. Şi asta în condiţiile în care *Mansarda suspendată* e un produs mai degrabă emoţional decît tehnic, de care se vor bucura, mai degrabă, sufletele decît minţile, mai degrabă ascultătorii intuitivi decît analiştii.

Discul s-a născut dintr-un soundtrack pentru o piesă a lui Matei Vişniec, o producţie uşor morbidă despre sfîrşitul lui Cioran. Morbiditatea este reflectată chiar mai bine de această versiune sonoră, într-o manieră ce beneficiază de experienţa de „regizor de muzică“ a artistului. E un album solo în toată puterea cuvîntului – dincolo de faptul că e produsul unui singur muzician, e şi coloana sonoră a unei solitudini cumplite. Ţinînd cont de conceptul pe care se bazează, nici nu putea fi altfel decît un album solo. De-a lungul discului, Pedro Negrescu alternează cîteva din instrumentele care îi sînt dragi, dar care se şi pretează la gravitatea aproape gotică a temei. În prim-plan pare a fi violoncelul, a cărui textură va suna familiar fanilor Kronos Quartet, trupă cu care Negrescu ar putea cînta şi compune fără a face notă discordantă. Probabil şi rockerii, ştiută fiind apetenţa lor pentru nihilismul cioranian şi nostalgiile întunecate, vor descoperi satisfacţii majore în acest produs. Din cu totul alte motive, amatorii de muzică ambientală sau clasică ar trebui să se simtă şi ei ca acasă. Şi totuşi, mă tem că produsul e condamnat la a circula în mediile jazz, care au cel mai puţin nevoie de el.

Discul a fost produs pe tărîm românesc, de către Soft Records, „vinovaţi“ pentru antologia *Premiilor Jazzului Românesc* despre care am mai povestit astă iarnă. La momentul respectiv mă plîngeam că discul cu pricina nu avea nici sound-ul, nici creativitatea care ar fi trebuit să se impună la nivelul unor astfel de premii. *Mansarda suspendată* e un produs superior la toate capitolele, însă mai bine de trei sferturi nu are a face cu jazzul. E mai degrabă coloana sonoră a unui tratament cu Xanax în mansarda autoexilului.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

ce mai spune

Răzvan SUPURAN

Cum se măsoară pH-ul hîrtiei?

Relativ recent, au apărut două articole cu notă aparte: unul în *The New Yorker,* celălalt în *Proceedings of the National Academy of Sciences* (PNAS). În primul, Adam Gopnik scrie despre hîrtie şi Internet *(„Books explaining why books no longer matter come in many flavors“),* eludînd premisa conform căreia tiparul lui Gutenberg ar fi produs revoluţia industrială, argumentînd că nu acesta, ci multiplicarea hîrtiei, alături de idei precum statul limitat şi libertatea au deschis graniţele informaţionale. În celălalt, cercetătorii Stephan Schreml şi Robert J. Meyer arată cum se măsoară pH-ul *in vivo.* Legătura dintre ele: hîrtia (pentru o bună hîrtie, importante sînt pH-ul şi scrierea), la a cărei moarte asistăm. Hîrtia făcută de mînă e o raritate. Cealaltă, cea industrială – o afacere.

În Atelierul de Carte *(on to byblos telos),* găzduit de MŢR, vreo 3000 de oameni au văzut, în patru ani, cum se face hîrtia de mînă, unii încercînd şi singuri, după. Atelierul meu tinde către o bibliotecă alcătuită din ediţii meşteşugite, case din deşeuri de hîrtie, o moară de hîrtie ca la carte şi un *letterpress.* Despre ele şi alte meşteşuguri puteţi citi în lunarul *meţeriaşii.* Acesta, din cîte ştiu, este singura publicaţie care se mai face pe hîrtie manuală. Editorial, propune însumarea informaţiilor despre lumea făcută cu mîinile. La 1 martie a împlinit un an şi, îndată ce pot, o să o introduc într-un circuit publicistic – pînă acum am dat-o din mînă în mînă.

Încă nu mi-e clar cum se măsoară pH-ul hîrtiei, dar îmi permit să le scriu celor doi cercetători, pentru a (re)face o reţetă de hîrtie care în secolul unşpe costa două piei de bou coala şi din care cărţile făcute trăiesc 1000 de ani.

***Răzvan Supuran** este editorul lunarului* meţeriaşii – foae cu mîini. *Mai multe la www.meteriasii.blogspot.com.*

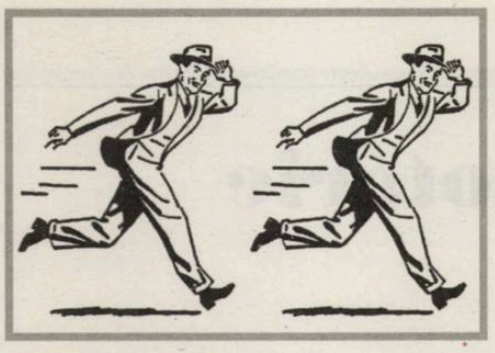

Andrei GORZO

dilematograf

Melodramatism bulimic

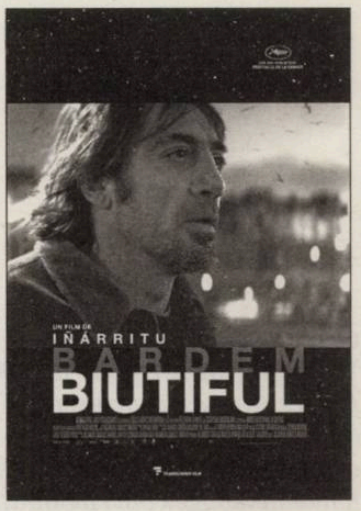

● ***Biutiful* (Spania-Mexic, 2010), de Alejandro González Iñárritu.**

Alejandro González Iñárritu e talentat ca regizor (ca găsitor/constructor de ambianţe, chipuri şi detalii expresive), însă concepţia lui despre tragedie este una grosolan-aditivă, constînd în aglomerarea a cît mai multe evenimente şi elemente funeste sau morbide într-un interval de timp scurt din existenţa unui grup restrîns de personaje. Năravul lui de a supraîncărca este mai pronunţat ca oricînd în *Biutiful* (cel de-al patrulea lungmetraj al său şi primul de la despărţirea de scenaristul Guillermo Arriaga), în care: 1) eroul (Javier Bardem) se stinge de cancer pe toată durata filmului; 2) personajul respectiv îşi cîştigă existenţa (în parte şi) din vorbitul cu spiritele morţilor – de exemplu, îl vedem la lucru între sicrie deschise conţinînd cadavrele unor copii; 3) condamnarea la moarte îi vine tocmai într-un moment în care e ocupat cu exhumarea şi incinerarea trupului parţial descompus al tatălui său, prilej de a mai medita un pic şi lîngă sicriul deschis al acestuia; 4) în aceeaşi perioadă, el descoperă că unul dintre cei doi copii ai săi e maltratat cu regularitate de mama sa cea labilă psihic; 5) şi tot în aceeaşi perioadă, el provoacă moartea prin asfixiere a unui grup de muncitori ilegali chinezi, de plasarea cărora se ocupase şi cărora nu dorise decît să le îmbunătăţească viaţa, cumpărîndu-le calorifere electrice şi radiatoare. Oare ce l-a făcut pe Iñárritu să se oprească aici? Dacă metoda lui de construcţie dramaturgică este să toarne nenorociri şi morbidităţi una peste alta, ce-l împiedica să mai toarne una sau două – băieţelul protagonistului ieşind din casă şi o ţiglă căzîndu-i în cap, fratele protagonistului alunecînd în cadă şi rupîndu-şi gîtul? Doar s-a mai auzit de asemenea cazuri – de părinţi care au căzut cu avionul la aceeaşi oră a dimineţii la care copiii lor erau călcaţi de tramvai, iar bunicii acestora făceau infarct. Problema, desigur, este că, deşi asemenea acumulări nu sînt imposibile în viaţa reală, ele sînt extrem de riscante în dramaturgie: dată fiind uşurinţa cu care dramaturgul poate mobiliza astfel de întîmplări şi situaţii, îngrămădirea lor una peste alta poate ajunge foarte repede ca, în loc să reflecte mai ştiu eu ce „tragism“ sau „mizerie“ a „condiţiei umane“ (în cazul de faţă, recurenţa planurilor-detaliu cu jetul de urină-plus-sînge al eroului, care loveşte closetul, indică în mod infailibil o ambiţie de genul ăsta), să nu mai reflecte decît felul arbitrar în care dramaturgul îşi exercită puterea. Prezentîndu-ne evenimentele într-o ordine necronologică sau răsfirîndu-le pe glob, fostul scenarist al lui Iñárritu reuşea întrucîtva să mascheze această arbitraritate îndîrjit-morbidă, ba chiar s-o promoveze la rangul de (dubios) principiu mistic, dar, lucrînd cu doi noi scenarişti, Armando Bo şi Nicolás Giacobone, Iñárritu nu mai are acest meşteşug; cusătura de aici e foarte groasă. Dacă voia să facă un film despre un om care moare, ce nevoie mai avea de tragedia muncitorilor chinezi şi de umplutura mizerabilistă cu mama nebună şi copilul maltratat? Dacă voia să investigheze cinstit poziţia ambiguă a eroului faţă de muncitorii clandestini pe care îi plasează – în ce măsură e protectorul şi în ce măsură e exploatatorul lor? –, atunci nu trebuia, oare, să înceapă prin a se debarasa de toată ornamentaţia aceea gotică a comuniunii-cu-copii-şi-taţi-morţi-în-sicrie-deschise? Despre ce e vorba, de fapt, în acest film (nepunînd la socoteală slăbiciunea actorilor în general şi a lui Bardem, în cazul de faţă, pentru exerciţii de martirologie)? Cu eroul său condamnat, care vrea să facă o faptă bună înainte de a muri, *Biutiful* pare un fel de replică la clasicul *Ikiru* al lui Kurosawa, dar, în timp ce Kurosawa avea grijă ca filmul său să fie tot timpul „la obiect“, Iñárritu îl îngraşă pe al său cu fel de fel de ingrediente macabro-mizerabilisto-melodramatice, pînă cînd devine monstruos de balonat.

Ce-ar fi de salvat din el? Ei bine, mediile barceloneze marginale prin care se învîrte eroul sînt destul de imersive: locurile de filmare sînt numeroase; tranziţiile de la o secvenţă la alta, în prima parte a filmului, tind să fie uşor dezorientante spaţial, temporal şi cauzal; personajele ne sînt prezentate mai degrabă abrupt – sîntem aruncaţi în mijlocul unor activităţi de-ale lor, dar apoi sîntem lăsaţi să aşteptăm, preţ de mai multe secvenţe, pînă să ni dea şi contextul din care să putem înţelege activităţile respective; domină cadrele strînse – efectul de dezorientare spaţială se datorează şi frecventei absenţe a tradiţionalului plan de ansamblu de la începutul unei secvenţe. Toate astea creează cu succes un efect de vieţi trăite de azi pe mîine şi înghesuite în apartamente strîmte. Dar, în condiţiile în care imigranţii africani şi chinezi nu există în film decît ca obiecte generice (şi exotice) ale paternalismului lui Bardem, efectul e pitoresc şi atît. Nimic nu e sondat temeinic în acest film – nici vieţile lor, nici moartea lui – nimic nu-i altceva decît încă un lemn (şi încă unul, şi încă unul) aruncat în focul unei lamentaţii me(ga)lodramatice apropo de tot şi de nimic.

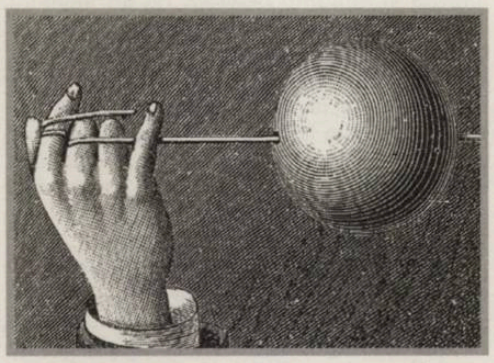

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Moştenirea şi moştenitorii lui Luther King

Atunci cînd interesele particulare se lovesc de interesul public, ies scîntei. Un incident recent ne arată că încurcate mai sînt căile democraţiei. Mai ales acolo unde o judecăm „consolidată“... Studiourile Universal au anunţat recent că renunţă să mai susţină producţia filmului *Memphis* în regia britanicului Paul Greengrass. Contractul dintre studio şi cineast fusese semnat recent. Planul iniţial era ca filmările să înceapă în luna iunie, urmînd ca pelicula să poată fi lansată în februarie anul viitor. Din scurt, prea din scurt, ar spune, poate, cineaştii cu experienţă. Însă Greengrass lucrează deja de multă vreme la documentarea şi la scenariul acestui film despre ultimele zile ale pastorului baptist Martin Luther King. Producătorii au renunţat la contract pe motiv că finanţarea e deficitară şi că în programul preconizat al distribuitorilor nu ar mai încăpea încă un film în perioada planificată iniţial. De fapt, acestea ar fi doar pretexte, anunţă *The Independent*. Urmaşii şi apropiaţii lui Martin Luther King ar fi făcut demersuri – inclusiv juridice – pentru a împiedica producţia filmului, anunţă cotidianul britanic.

Din cîte se pare, scenariul urma să se concentreze pe ultimele zile din viaţa activistului pentru drepturile civile ale negrilor şi să urmărească problemele din viaţa de familie (printre altele, iminenţa unui divorţ), dar şi chestiuni legate de abuzul de alcool şi ţigări, de accesele de furie ale lui Martin Luther King, de mişcările de culise din politica americană a acelor ani. Ideea scenariului şi mizele urmărite de Greengrass i-au determinat pe apropiaţii laureatului Premiului Nobel pentru Pace să trimită scrisori de protest şi să ameninţe producătorii cu procese. Nu e prima dată cînd familia lui încearcă să împiedice o producţie cinematografică despre biografia lui Martin Luther King. A păţit-o şi Lee Daniels, cu *Selma:* după ce regizorul a plătit drepturile de autor pentru cîteva discursuri ale lui Luther King, familia a anulat cesiunea drepturilor şi i-a obligat pe producători să-şi retragă sprijinul financiar pentru film pe motiv că discursul narativ alterează contextul politic al acelor luări de poziţie.

Orice s-ar spune, figura lui Martin Luther King e încă tabuizată. Filmele despre biografia sa – n-au apărut prea multe – au stîrnit adesea polemici aprinse, ba, uneori, chiar şi răzmeriţe ale populaţiei de culoare de prin periferiile oraşelor americane. E un idol atît de iubit încît orice tentativă de a-i chestiona trecutul e privită ca o formă de incorectitudine politică. Oare cît ar mai putea dura această situaţie? Nu sînt demitizarea trecutului şi a figurilor istorice o formă de clarificare a raportului cu istoria? Să fie traumele suferite de comunitatea afro-americană atît de adînci încît perspectiva obiectivă asupra eroului lor (de pildă, cea a unui cineast britanic) să fie imposibilă? Pînă la o viziune decomplexată asupra istoriei recente e nevoie ca tocmai cei care gestionează memoria acestui idol să creadă în democraţie şi să-şi însuşească principiile ei elementare.

Statele Unite ale Americii sînt astăzi o democraţie şi pentru că, la un moment dat, a existat un Martin Luther King care s-o întărească. Astăzi, democraţia pare să fie în pericol pentru că unul dintre elementele ei de bază – dreptul la libera exprimare – este neglijat. Fără libertatea cuvîntului, Martin Luther King nu şi-ar fi putut face auzite faimoasele discursuri. Astăzi, unul dintre drepturile universale pe care le-a susţinut este încălcat în virtutea unui pretins drept al moştenitorilor asupra destinului postum al celui ce le-a fost înaintaş.

Pînă la o viziune decomplexată asupra istoriei recente e nevoie ca tocmai cei care gestionează memoria acestui idol să creadă în democraţie şi să-şi însuşească principiile ei elementare.

trecerea prin reviste

● LITERATUREN (MARTIE 2011)

Revista literară germană *Literaturen* consacră o ediţie specială autorului elveţian Max Frisch. Titlul dosarului, un joc de cuvinte, vrea să spună că şi acum, la centenar, totul e proaspăt; sau că totul se învîrte în jurul lui Frisch; sau, în fine, că puteţi afla totul despre Frisch. Pînă unaalta, iată cîte ceva despre legendara rivalitate între Max Frisch şi celălalt mare dramaturg elveţian, Friedrich Dürrenmatt. Scriitorul şi criticul Adolf Muschg este întrebat dacă nu cumva i se pare că Frisch a rămas mereu cu un pas în urma rivalului său:

„Da şi nu. Pentru mine, Frisch a fost mereu un partener de discuţii mai apropiat, mai plăcut. Pe Dürrenmatt trebuia să-l laşi să vorbească. Era de fiecare dată amuzant, dar n-aş putea spune că am avut vreo conversaţie cu el. Cu Frisch era altfel. Dintre toţi cunoscuţii mei, el era cel mai incitant, cel mai subtil partener de dialog. Pe vremea aceea, nu puteai să vorbeşti cu el despre nici o problemă de relaţie, căci de fiecare dată te sfătuia să divorţezi. Nu era nimic fals în toată chestia asta. El prescria tuturor cu generozitate o formă de radicalism cu care el însuşi a rămas dator. Punea, într-un fel, problema conştiinţei şi îi plăceau situaţiile pe muchie de cuţit. Doar cînd era băut devenea trist şi necomunicativ – asta mai ales în ultima fază, cînd spunea: «nu mai fac decît să mă plictisesc»; pe atunci se lăsase practic în acelaşi timp şi de scris, şi de fumat. În acea perioadă îşi povestea visele – lucruri pe care nu le-am mai auzit niciodată. În această etapă finală a vieţii, cum îi spunea el, am cunoscut un cu totul alt Frisch, cu o anume regresie în copilărie. I-am cunoscut multe feţe şi l-am iubit foarte, foarte mult. Era acolo şi o substanţă creată din aceeaşi stofă socială: ne înţelegeam imediat asupra acelor chestiuni legate de Elveţia care ne preocupau şi care nu ne plăceau.“ **(M. M.)**

„Nu trebuie neapărat să fii ezoteric pentru a crede“

– interviu cu chitaristul Wolfgang MUTHSPIEL –

Considerat unul dintre cei mai importanţi chitarişti europeni de jazz, Wolfgang Muthspiel (n. 1965) a concertat pe 3 martie în clubul Green Hours în cadrul proiectului „Austrian Hours at Green Hours“ organizat de Forumul Cultural Austriac (ultimul eveniment a avut loc joi, 31 martie, cu pianistul David Helbock). Mai multe despre Wolfgang Muthspiel la www.myspace.com / wolfgangmuthspiel.

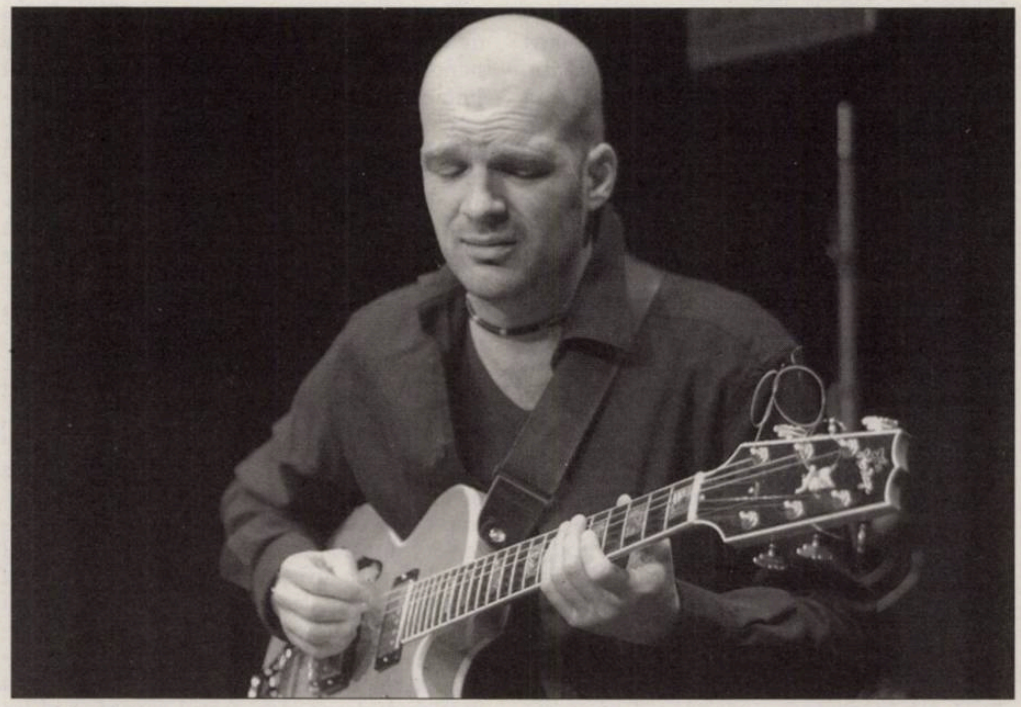

Se spune despre tine că eşti unul dintre cei mai valoroşi chitarişti europeni ai momentului. Te gîndeai la asta cînd erai mic, cînd ai pus mîna pe chitară?

Nu numai că nu mă gîndeam atunci, dar nici acum nu mă gîndesc la asta. Mă gîndesc că am ajuns într-o poziţie în care sînt capabil să fac muzica pe care vreau s-o fac. Asta este cu adevărat fantastic, că pot s-o fac. Am şi muncit pentru asta, dar cred că e vorba şi de o binecuvîntare, să fac ce-mi place.

Ai fost la Berklee; ce face această şcoală dintr-un tînăr muzician?

Şcoala e celebră şi oferă nişte lucruri extraordinare, la fel cum unele lucruri cu care pleci de acolo nu te ajută foarte mult. Depinde de student cum foloseşte şcoala. În această imensă fabrică numită Berklee School of Music sînt cîţiva profesori foarte buni. Sînt foarte mulţi studenţi, dar nu toţi profesorii sînt mari, iar eu am avut privilegiul să lucrez cu muzicieni şi profesori importanţi, alături de alţi foarte talentaţi colegi cu care am cîntat şi lucrat, cum ar fi chitaristul Kurt Rosenwinkel, saxofoniştii Chris Cheek şi Chris Speed sau trompetistul Roy Hargrove. Te dezvolţi împreună cu o generaţie întreagă de muzicieni. Am avut privilegiul de a lucra cu Gary Burton, decanul de atunci, care m-a ascultat şi m-a angajat în trupa lui. A fost un pas mare. Am lucrat apoi cu Herb Pomeroy, care a dirijat Big Band-ul şi din a cărui experienţă am învăţat foarte multe, mai ales orchestraţie. Acolo poţi fi o oaie din turma care merge la toate cursurile pentru o diplomă sau poţi să mergi pe drumul tău şi să iei doar ce crezi că-ţi foloseşte. De-asta Berklee este o şcoală fantastică.

Eşti implicat în foarte multe şi diverse proiecte muzicale; cum îţi alegi proiectele şi colaboratorii?

E o combinaţie între intuiţie şi poftă. Uneori e doar dorinţa de a cînta cu cineva, din atracţie sau admiraţie. În privinţa muzicii, încep să simt sau să aud ceva. Pe urmă, încep să scriu într-o anume direcţie şi mă gîndesc ce muzician ar fi cel mai potrivit pentru o anumită poziţie. Apoi încerc să pun în aplicare. Nu iese întotdeauna, dar merită încercat. Nu e vorba de un concept fix, mai degrabă urmez firul şi încerc să găsesc partea distractivă.

Omul creează sau descoperă muzica?

Cred că e vorba, pe de-o parte, de propria expresie, ceea ce e valabil în tot ceea ce facem, muzica e doar o latură. Simţim nevoia să ne exprimăm. Pe de altă parte, muzica ne deschide o cale spre nişte adevăruri, o cale accesibilă muzicienilor. Alţii folosesc alte căi, către aceleaşi adevăruri. Există fără îndoială un element spiritual în artă, care te poate transpune din starea cotidiană, materială, într-o stare superioară. Acest aspect este clar atît pentru muzicieni, cît şi pentru cei care-i ascultă. Pentru mine, acesta este cel mai interesant aspect legat de acest fenomen. Nu trebuie neapărat să fii ezoteric pentru a crede. Cînd asculţi pe cineva bun şi convingător, te laşi dus cu el în călătorie, intri în lumea aceea. Cînd piesa e gata, faci o pauză de cîteva secunde, după care te întorci. Mi se pare foarte interesant faptul că putem călători astfel.

O combinaţie între intuiţie şi poftă.

Keith Jarrett, Joni Mitchell...

Cine sînt muzicienii cu care cînţi acum?

Secţia ritmică pe care o am acum este formată din doi fraţi gemeni din Austria, Matthias şi Andreas Pichler. Cînt cu ei de şase ani. Am multe proiecte în derulare, dar această formulă este continuă. În bună parte, muzica pe care o cîntăm este scrisă pentru ei. Ne simţim ca într-o familie. Fiecare formulă ocupă un anumit spaţiu, nu se suprapune cu altceva, nu se poate repeta. Simţi asta în momentul în care începi. Acest trio reprezintă unul dintre spaţiile în care mă simt cel mai bine. Cei doi fraţi au o legătură specială, iar atmosfera din grup este foarte confortabilă. Se întîmplă multe lucruri pe scenă, ne place să ne surprindem reciproc.

Ce conţine repertoriul?

În cea mai mare parte, muzica este scrisă de mine. Repertoriul este stabilit în jurul CD-ului *Bright Side* pe care l-am scos în această formulă. Uneori mai strecurăm şi cîte un standard, dar în principal muzica e scrisă de mine.

Ce echipament foloseşti?

De obicei folosesc o chitară electrică Heritage, un amplificator VOX AC30. Mai am o chitară care combină specificul acustic, cu corzi de nylon, cu sunetul amplificat prin staţie. Pentru partea electrică mai folosesc pedale de loop sau delay, reverb, distorsiune, dar în principal folosesc un sunet curat, în funcţie de cele două chitare.

Cum vezi relaţia între comunitatea şi scena din Europa, în comparaţie cu cea americană?

Cred că există multe legături şi o constantă relaţie de schimb. Există o scenă solidă în Europa, la fel şi în America, iar de multe ori acestea două interacţionează. Acest lucru este vizibil şi în experienţa mea muzicală. Pe toate albumele mele există muzicieni americani şi europeni deopotrivă. Scenele sînt diferite, dar la fel putem spune că în ambele zone există mai multe scene care coexistă. În Europa există scena franceză sau cea scandinavă. Jazzul este un teritoriu atît de vast, în care poţi îmbina multe influenţe. Dintotdeauna a fost aşa. Ambele sînt importante.

Tradiţia americană e fundamentală.

Tradiţia americană e fundamentală, dar şi şcoala europeană, influenţată de muzica clasică. Muzicienii tineri sînt foarte dedicaţi, folosesc toate sursele pe care le au la dispoziţie. Americanii au auzit de Messiaen şi de toţi compozitorii noi. Contrabasistul Larry Grenadier, spre exemplu, cu care am înregistrat un album, studiază mult clasicii, la fel şi Brad Mehldau care arată o puternică influenţă clasică şi în acelaşi timp poate cînta o piesă scrisă de Thelonious Monk la fel de convingător. Se simte că toţi au studiat romanticii. Toate elementele curg împreună.

Nu ai lucrat cu mulţi vocalişti, dar într-un caz anume lucrurile au ieşit foarte bine. Mă refer la Rebekka Bakken.

Înainte de a face muzică împreună, noi am fost un cuplu. În timp am observat că ea poate cînta foarte bine şi am început să lucrăm împreună. Astfel s-a născut acest proiect, în acelaşi timp cu casa mea de discuri, Material Records. Primul album, *Daily Mirror*, a fost înregistrat cu o trupă de jazz din care făceau parte Brian Blade şi Chris Cheek. Apoi am funcţionat ca duet, aşa cum o arată şi albumul *Beloved*. La un moment dat, ea s-a hotărît să-şi urmeze propria cale, cu grup propriu şi muzica scrisă de ea, iar în acest moment cîntă peste tot în lume. Sînt foarte mîndru de ea, chiar dacă nu mai convieţuim. Ţinem legătura, sîntem prieteni, ne urmărim reciproc în activitatea muzicală şi chiar uneori, destul de rar, mai cîntăm împreună. A fost un capitol extraordinar în viaţa mea, atît muzical cît şi personal.

Am mai avut o colaborare specială cu o solistă din Portugalia, Maria João. Am înregistrat pe unul dintre albumele ei, după care am plecat împreună în turneu, alături de Mário Laginha şi Trilok Gurtu. Îmi plac vocaliştii, la fel cum îmi plac şi cantautorii, începînd desigur cu Bob Dylan. Lucrez acum la un proiect cu piese scrise de mine, care conţin şi text, dar mai durează cîţiva ani pînă să-l definitivez.

Cui ai dedica un album-tribut?

Unul dintre muzicienii care m-a influenţat cel mai mult este Keith Jarrett. Îmi place puritatea improvizaţiei lui şi caracterul nepremeditat al muzicii pe care o face. E un nivel muzical care mă inspiră. Un alt muzician pe care-l admir este Aydin Esen. Am şi înregistrat ceva cu el în Elveţia, timp de două zile. Pentru mine, străluceşte prin capacitatea de a-şi ilustra ideile. Dintre chitarişti l-aş alege pe Pat Metheny sau pe Kurt Rosenwinkel. Amîndoi au dat o nouă expresie chitarei. Îi recunoşti într-o secundă. Îmi mai plac Bill Frisell, Mick Goodrick, Ralph Towner, Bill Monder şi mulţi alţi prieteni şi colegi pe care-i admir.

Ce ai în iPod?

O grămadă de muzică. Mult jazz, multă muzică clasică, Prince, Beatles, Dylan, Joni Mitchell, întotdeauna Joni Mitchell, Wayne Shorter, Aydin Esen etc. Multă muzică şi foarte diversă. Nu ascult multă muzică atunci cînd călătoresc, prefer să citesc. Dar ascult multă muzică acasă. Am nevoie de un mediu potrivit pentru asta.

a consemnat Berti BARBERA

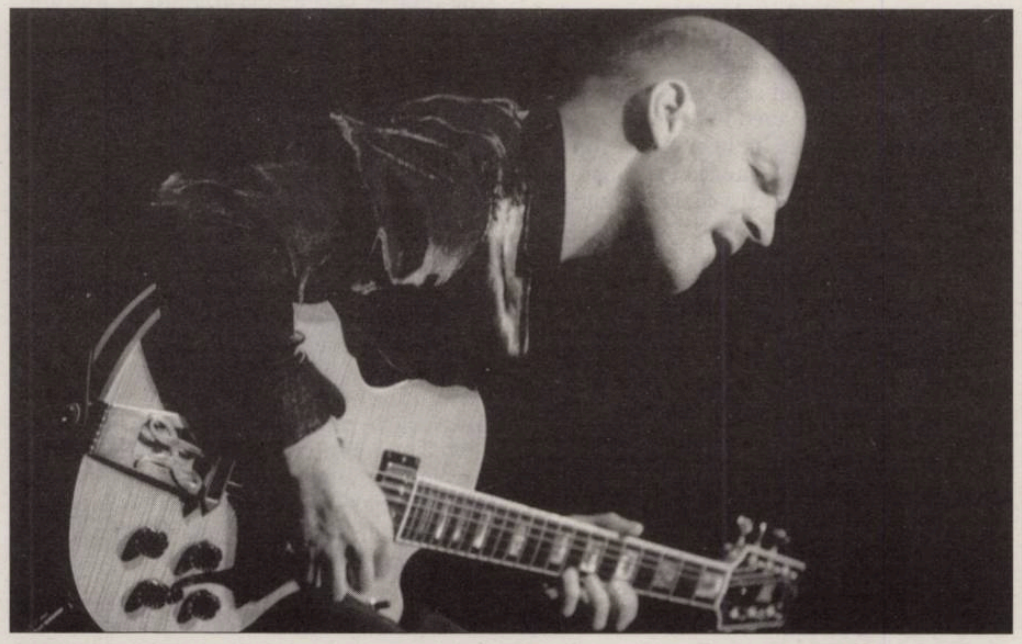

Carmen GAVRILĂ

Necunoscuta Libia

În aparenţă formula este simplă: avem un dictator – Gaddafi – care şi-a atacat propriul popor, iar comunitatea internaţională sare în ajutorul populaţiei. Dar un enunţ atît de simplu mai degrabă ridică întrebări decît oferă explicaţii. Totul este relativ. În primul rînd, Gaddafi nu a apărut din neant, este lider al Libiei de peste 40 de ani, iar „cazierul" lui nu este deloc curat. Represaliile împotriva lui au mai existat, dar niciodată de asemenea proporţii. Motive destule ar fi fost în trecut, în special pentru că Gaddafi a sponsorizat acte de terorism pe teritoriu european, de exemplu. Atunci de ce abia după 40 de ani comunitatea internaţională s-a decis să îi aplice o corecţie de asemenea proporţii? Şi ce îl face diferit de familia regală saudită, de exemplu, care sponsorizează în toată lumea şcoli wahabite cu mesaj fundamentalist extremist? Rapid şi nu fără justificare, deja marea majoritate a opiniei publice din Africa de Nord şi Orientul Mijlociu invocă din nou dublul standard de care, spun mulţi arabi, dau dovadă marile puteri occidentale, pe principiul „sînt încălcări ale drepturilor omului peste tot în lume, dar intervenţiile au loc acolo unde este petrol". De aici se deschid porţile pentru tot felul de speculaţii care subminează, dacă nu legitimitatea, cel puţin motivaţia umanitară a intervenţiei din Libia. O altă întrebare este: Cine sînt părţile în conflict intern în Libia? Presa în general a simplificat, la fel politicienii: Gaddafi şi populaţia revoltată. În primul rînd, s-a pornit de la premisa că aproape toată populaţia libiană este anti-Gaddafi, fapt departe de adevăr. Cu siguranţă, nu este exclus ca mitingurile în sprijinul colonelului să fi fost regizate, dar la fel de adevărat e faptul că Gaddafi nu este degeaba lider de peste 40 de ani. Pentru asta nu e suficientă doar forţa brută. Gaddafi a reuşit să ţină laolaltă, fie prin forţă, fie prin cointeresare, un amalgam de triburi şi clanuri cu interese divergente şi cu o istorie de lupte sîngeroase. Pentru mulţi libieni, Gaddafi este omul care le-a oferit stabilitate, educaţie şi servicii medicale gratuite, le-a asigurat un nivel de trai relativ decent sau măcar venituri mici, dar sigure şi a ţinut Libia departe de războaie intertribale. Da, Gaddafi a construit *jamahiria,* inclusiv administrativ, tocmai pe sistemul tribal pentru că aşa a putut controla mai uşor triburile libiene, dîndu-le o oarecare autonomie, pentru ca apoi toate firele să ajungă pînă la urmă în mîna lui, dar asta a fost soluţia pentru o ţară şi o populaţie cu identitate în primul rînd tribală, şi nu naţională. Da, nu este democraţie, dar pentru libieni a funcţionat. Da, democraţia şi libertatea de expresie nu au avut ce căuta în Libia lui Gaddafi, dar cine poate spune că libienii au conştiinţa civică a europenilor, cine poate spune că libienii se gîndeau la imposibilitatea de a se exprima liber cînd beneficiau de servicii medicale gratuite?

Cine sînt părţile în conflict intern în Libia?

Pînă la revoltele de anul acesta, nu a existat o opoziţie propriu-zisă la regimul Gaddafi, aşa cum a existat, fie şi firav, în Egipt sau Iran sau Bahrein. În Libia, puţinele tentative de opoziţie au venit din partea unor lideri de triburi probabil insuficient „cointeresaţi" de Gaddafi. În ce priveşte existenţa unei societăţi civile, oricît de plăpînde, ca cea din Egipt, nici nu poate fi vorba. Aşadar, rămîne de văzut cine sînt rebelii sau, mai bine zis, liderii acestora. Dincolo de discursul umanitar şi înălţător, membrii Consiliului Naţional de Tranziţie, cel recunoscut rapid de preşedintele Sarkozy ca singura entitate care reprezintă legal Libia, sînt de fapt foşti miniştri ai lui Gaddafi şi foşti apropiaţi ai acestuia, adică oameni ai regimului, oameni care au profitat de pe urma regimului Gaddafi. Cît de legitimă este susţinerea lor? Mai degrabă decît o revoluţie, ce se întîmplă în Libia pare un război civil în care coaliţia occidentală „benevolă" şi NATO au ales să susţină una dintre tabere. În plus, Gaddafi a fost subestimat, la fel susţinerea de care se bucură în interior şi nu pare atît de uşor de clintit pe cît se aştepta Franţa, de exemplu, care vedea rezolvată problema în foarte scurt timp. În plus, militarii au o vorbă – „nimeni nu cîştigă un război doar din aer" – iar mandatul ONU exclude o intervenţie terestră. Ar fi nevoie ca rebelii să aibă capacitatea de a face pe teren ce fac occidentalii din aer, şi deocamdată, cu toate pierderile suferite, forţele lui Gaddafi sînt încă superioare militar. Şi presupunînd că Gaddafi este înlăturat într-un fel sau altul, cine şi cum va conduce şi administra Libia? Cine speră că triburile libiene se vor grăbi să aplice o democraţie de tip occidental, cu o reprezentare populară largă se amăgeşte şi ignoră realitatea culturală locală. Nu este deloc exclus ca, post-Gaddafi, Libia să plonjeze într-un război intertribal pentru putere, un război civil pe termen lung. Atunci poate veni momentul în care puterile care au pornit ofensiva împotriva lui Gaddafi să plătească oalele sparte, să îşi pună problema unei intervenţii terestre de menţinere a păcii şi să se trezească, după Irak, în situaţia de a se afla, spre oprobriul populaţiei din regiune, din nou, pe teritoriu arab.

Carmen Gavrilă *este corespondent la Radio România Actualităţi.*

PUBLICITATE

Galeria COLORS ART

este singura galerie de artă modernă din România specializată în artiști români, care au lucrat și în străinătate, cu cote internaționale

Artiștii galeriei:

Isaac ANTCHER
Corneliu BABA
Dimitrie BEREA
Victor BRAUNER
Constantin BRANCUSI
Mircea CIOBANU
Aurel COJAN
Jean DAVID
Natalia DUMITRESCU
Francois GALL
Lucian GRIGORESCU
Nicolae GROPEANU
Etienne HAJDU
Jacques HEROLD
Marcel IANCU
Alexandru ISTRATI
George MARCULESCU
Samuel MUTZNER
Paul NEAGU
Gheorghe PETRASCU
Jules PERAHIM
Magdalena RADULESCU
Victor ROMAN
Paul SCORTESCU
Arthur SEGAL
Michel SIMONIDY
Victor VASARELY

COLORS ART GALLERY împreună cu Galeria LE MINOTAURE Paris vă invită la

Abstractul în Pictura lui Cojan

Expoziția va avea loc în perioada 18 martie - 8 aprilie 2011 . Vernisaj, vineri 18 martie, începând cu ora 17.00.

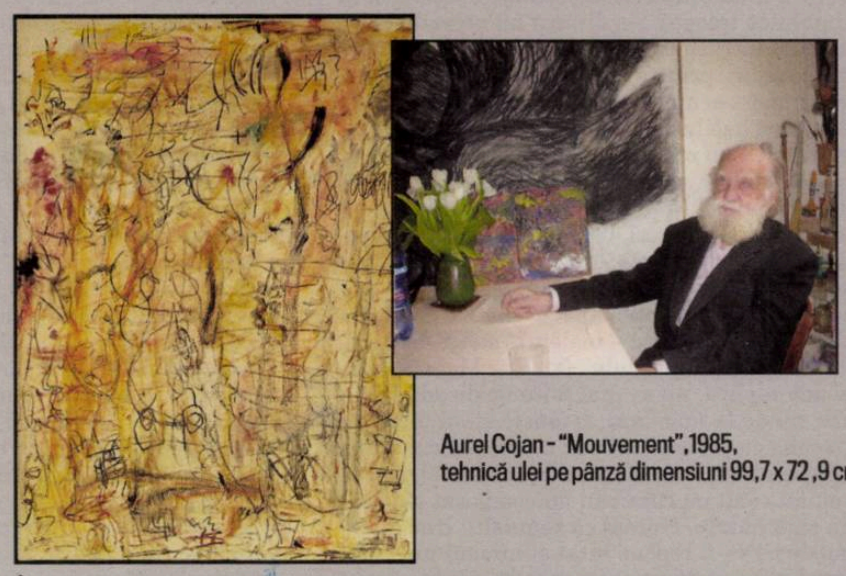

Aurel Cojan - "Mouvement", 1985,
tehnică ulei pe pânză dimensiuni 99,7 x 72 ,9 cm.

Într-o perioadă de preaslăvire a unui regim și a unor conducători nedemni, Cojan a avut verticalitatea marelui artist. Nu a făcut copromisuri. Ca urmare, nu a primit comenzi. Nu a avut de multe ori cele necesare unui trai minimal. Dar nu i-a păsat. A pictat pe ce s-a putut. A înobilat orice bucățică de hartie, carton sau pânză.

PICTURA ERA OXIGENUL!
Pentru tânărul care, acum mai bine de șase decenii își expune lucrările în florăria mamei sale de lângă Biserica Italiană din București, **PICTURA ÎNSEAMNĂ VIAȚA!"**

Textul de Florin Colonaș, în catalogul expoziției "Cu gândul la Cojan", Galeria "Contrapunct", București 1999"

Colors Art Gallery, Strada Puțul lui Zamfir nr.22-24,sector 1,București
Tel:(+40)21 211 57 28 Fax:(+40)21 210 50 42Email:office@colors-art.ro Web:www.colors-art.ro

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

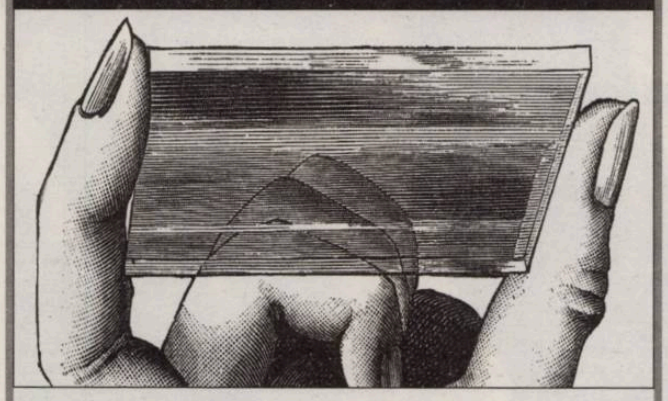

O problemă gravă

Nu cred să existe mulţi români care să nu fi avut de-a face – ei sau măcar cineva din familie – cu infecţiile intraspitaliceşti. De multe ori, spitalele noastre, în loc să te vindece, te îmbolnăvesc suplimentar. Este o realitate care nu e de ieri, de-alaltăieri şi nici măcar de cînd cu criza aceasta care se spune că „ne-a pus sistemul sanitar pe butuci".

Acum 13 ani, îmi scoteam fiul din maternitatea Polizu plin de bube purulente. Se născuse în urmă cu doar două zile. Pe fişa de externare n-a fost consemnat nimic în neregulă iar, cînd am întrebat medicii, mi s-a spus că bubele au apărut de la căldură. De-abia apoi un pediatru, la care m-am dus cu copilul, m-a lămurit că era vorba de un streptococ luat din spital. Că nu trecuseră asta pe fişa de externare ca să nu intre unitatea în carantină şi să nu fie închise secţiile cu probleme. M-am chinuit cîteva luni, cu tot felul de tratamente, să-mi scap copilul de bubele acelea urîte.

Acum vreo patru ani, un văr de-al meu se interna la Spitalul universitar din Cluj-Napoca pentru o intervenţie chirurgicală. Avea 39 de ani. Operaţia a reuşit, omul începuse chiar să se ridice din pat, numai că, după cîteva zile, făcea febră foarte mare şi după alte cîteva zile murea. Septicemie. Infectat cu stafilococul auriu, luat din blocul operator.

Deşi astfel de exemple sînt grave şi nenumărate, problema infecţiilor intraspitaliceşti e rareori adusă în discuţie. Medicii o ocultează pentru că nu le convine să li se pună lacătul pe spitale, autorităţile închid ochii, iar presa consideră că nu e un subiect care să-i aducă audienţă. Se ocupă de aşa ceva doar cînd e vorba de un personaj cunoscut – cum a fost cazul Ameliei Antoniu, soprana infectată la Spitalul CF2. Dar, chiar şi atunci, tratează totul ca pe un fapt divers, ale cărui ecouri se risipesc în cîteva zile, pentru că vin pe bandă rulantă alte fapte diverse. Problema, însă, rămîne.

După cum am mai scris, sînt tot mai puţine entităţi de presă, la noi, care să facă un jurnalism responsabil. Tot după cum am mai scris, emisiunea *România, te iubesc* de la PRO TV e unul dintre aceste ultime bastioane. În ediţia de duminica trecută, s-a difuzat un reportaj chiar despre infecţiile intraspitaliceşti. Mai întîi au fost prezentate cîteva cazuri, printre care cel al jurnalistului Niculae Ionescu, mort acum ceva vreme de septicemie, în urma contractării bacilului pioceanic în Spitalul Colţea. Dar reporterii nu s-au rezumat la atît: au luat probe de pe zidurile mai multor spitale din Bucureşti şi din ţară şi le-au dus la analize. În toate cazurile, rezultatele au fost înfricoşătoare: stafilococi, bacili sau spori foarte periculoşi, care pot duce la deces. Cei mai mulţi agenţi patogeni fuseseră prelevaţi de pe zidurile toaletelor – adică acele locuri unde ajung toţi bolnavii. „Asta e problema sistemului sanitar românesc – toaleta?" striga în urma reporterilor managerul Spitalului „Nicolae Malaxa". După o asemenea replică, nu ar mai fi nimic de adăugat.

Pe scurt, cei de la *România, te iubesc* şi-au făcut, ca de obicei, treaba cu profesionalism: au identificat o problemă, au ilustrat-o cu cazuri, au demonstrat şi practic existenţa ei, au venit cu cifre sau au comparat cu ce se întîmplă în străinătate. Numai că semnalul tras de reporterii emisiunii va fi repede uitat şi nimeni nu va repune pe tapet prea curînd o asemenea chestiune gravă – aşa cum ar fi normal.

După ce s-a terminat *România, te iubesc*, la *Ştirile Pro TV* (dar şi la *Observatorul* Antenei 1) principalul subiect era legat tot de spital. Numai că de data aceasta ni se dădea o ştire mondenă: Oana Zăvoranu ajunsese acolo în urma unei căderi de calciu, iar primul care a venit s-o viziteze a fost Cătălin Botezatu. După o mică paranteză de normalitate, televiziunea s-a întors la vechile ei tabieturi. Oamenii vor muri în continuare din cauza infecţiilor contractate în spitale, în timp ce noi vom urmări cu sufletul la gură cum Botezatu îi aduce sărurile divei luate cu leşin.

George Daniel RÎPĂ

Şi BBC-ul ar vrea respect

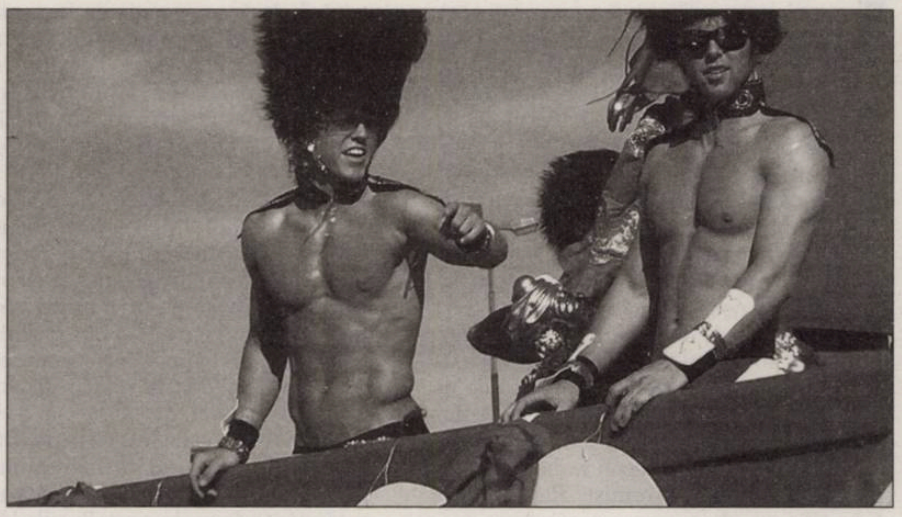

Înainte de a scrie acest text mi-am întrebat cel puţin zece prieteni jurnalişti ce părere au despre BBC. Concluzia: „sobru, corect, un reper pentru orice jurnalist". Şi totuşi, cît din imaginea postului britanic mai ţine de realitate şi cît de forţa mitului creat în jurul televiziunii de ştiri.

În ultimii ani, a crescut numărul celor care acuză BBC de faptul că şi-a ideologizat ştirile, pe domenii ce ţin de la politică internă, Orientul Mijlociu sau încălzirea globală pînă la chestiuni de rasă, religie sau morală. Atacurile din exterior la adresa imparţialităţii BBC şi-au găsit numeroşi susţinători neaşteptaţi chiar printre jurnaliştii care lucrează la televiziunea britanică. Un element comun al acuzaţiilor la adresa „bias-ului" BBC este că majoritatea subiectelor sînt tratate ideologic, din perspectiva stîngii liberale.

Istoria nemulţumirilor publice ale liderilor Partidului Conservator din Marea Britanie faţă de favorizarea stîngii (Partidul Laburist, Partidul Liberal, Verzii) datează încă din anii '80, cînd mai mulţi miniştri ai Cabinetului Thatcher au acuzat BBC că are o agendă proprie. Postul a negat oficial, însă în ultimii ani tot mai mulţi jurnalişti recunosc asta. „Îmi amintesc... coridoarele sediului BBC. Erau pline de sticle de şampanie goale. Nu voi uita niciodată acest lucru", rememora Jane Garvey, în prezent prezentator la radio BBC 4, seara zilei de 2 mai 1997. În acea zi laburiştii cîştigau alegerile parlamentare, după 18 ani de dominaţie conservatoare.

Jurnaliştii, în şedinţă

În 2006, jurnaliştii de la *Daily Mail* au obţinut transcriptul unei şedinţe secrete a conducerii şi a celor mai importanţi jurnalişti ai postului. Michael Grade, directorul BBC, a convocat întîlnirea pentru a afla dacă acuzaţiile sînt corecte. La întîlnire, directorii executivi au recunoscut că în corporaţie domină punctele de vedere liberale din cauza numeroşilor homosexuali şi a persoanelor ce fac parte din minorităţi etnice, deoarece aceştia promovează în mod deliberat multiculturalismul, antiamericanismul şi anticreştinismul. „Exista printre noi toţi ideea că am mers deja prea departe cu corectitudinea politică" admitea unul dintre directorii veterani. „Din nefericire, această cultură a intrat atît de adînc, încît e foarte greu să o mai schimbăm acum" explica acesta.

La una dintre discuţii, jurnaliştii au fost întrebaţi dacă li s-ar părea în regulă ca în cadrul unui show de divertisment să fie aruncate la toaletă mîncare cuşer, Biblia şi Coranul. Majoritatea au fost de acord, mai puţin însă la episodul cu Coranul, „de teamă de a nu insulta musulmanii". De altfel, ţarul pentru probleme de „diversitate" de la BBC declarase că ar dori ca femeile musulmane să prezinte ştirile avînd pe faţă un văl. Mary Fitzpatrick se arătase însă neliniştită cînd o prezentatoare a purtat în timpul unei emisiuni un colier cu o cruce, ce ar fi putut insulta musulmanii.

„Înclinat" către stînga

Jurnalistul BBC Andrew Marr susţine că televiziunea nu are neapărat o înclinaţie către o anumită zonă politică, ci mai degrabă către cultura liberală. „BBC nu este nici imparţial şi nici neutru. Este o organizaţie publică urbană cu un număr periculos de mare de tineri ce aparţin minorităţilor etnice şi sexuale." Şedinţa din 2006 s-a încheiat, aşa cum era de aşteptat, cu angajamentul jurnaliştilor de a informa corect. Cu toate acestea, în 2010, directorul Mark Thompson recunoştea într-un interviu pentru Statesman că postul continuă să fie „înclinat" către stînga. În ultimul an, BBC-ul a criticat dur programele de reformă economică iniţiate de conservatorul David Cameron, în ciuda faptului că Marea Britanie se luptă cu un deficit fără precedent, ca urmare a guvernărilor laburiste. În schimb, au fost promovate protestele sindicatelor.

Săraca mama-soacră

În problemele internaţionale, BBC a adoptat un ton extrem de critic la adresa Statelor Unite şi a Israelului, în schimb şi-a îndulcit tonul faţă de „poporul palestinian" şi faţă de organizaţii teroriste, precum Hamas, Al-Qaeda sau Hezbollah. Numeroase rapoarte ale unor organizaţii independente de media au arătat că ştirile BBC au fost defavorabile Israelului, în ultimul deceniu. De altfel, Israelul a protestat oficial faţă de manipulările din jurnalele de ştiri, în care se deplîngea, de exemplu, soarta atentatorilor sinucigaşi cu bombă!

Lupta BBC cu faptele este vizibilă inclusiv în cadrul unor ştiri precum aceea în care un terorist palestinian a intrat într-o casă locuită de o familie de evrei, unde a ucis cinci persoane, printre acestea aflîndu-se un bebeluş. Cu toate că majoritatea redacţiilor din lume au vorbit despre un act de terorism comis de un palestinian, pentru BBC acesta era un simplu „intruder", de origine necunoscută. Mai mult, actul terorist nici măcar nu a intrat în buletinele informative, evenimentul fiind doar amintit în cadrul unei ştiri în care se vorbea despre aşezările evreieşti.

BBC evită în majoritatea buletinelor sale să folosească termeni precum terorism sau terorism islamic. În mod ironic, cînd gloate înarmate iau cu asalt străzile pentru a cere uciderea necredincioşilor, îi prezintă pe aceştia ca fiind o adunare agreabilă *(„good natured")*. Este cazul unei manifestaţii violente din 2007, din Sudan, ce solicita uciderea unei profesoare britanice ce permisese elevilor să numească un ursuleţ de pluş cu numele Muhammad. Mai mult, săbiile fluturate deasupra capului erau, în mintea corespondentului BBC, „ceremoniale".

În 2007, un scandal de amploare a cuprins media britanică conservatoare, după ce s-a descoperit că BBC-ul plătise cursuri de *paintball* unor persoane acuzate de terorism islamic. Culmea, imaginile realizate cu teroriştii la *paintball* au fost difuzate în cadrul emisiunii *Don't panic, I'm islamic*.

În martie 2010, BBC-ul a plîns pe umerii soacrei unuia dintre atentatorii sinucigaşi de la metroul londonez (în care au pierit 55 de civili). Soacra se plîngea că autorităţile britanice au obligat-o să se mute pentru scurt timp în altă parte, pentru a-i cerceta casa. Toate acestea au avut loc în cadrul unei conferinţe antirasism, promovate intens de BBC. „Calvarul" prin care a trecut timp de cîteva zile mama-soacră este descris cu empatie în reportajul BBC. În acelaşi timp murea în temniţele regimului castrist disidentul Orlando Zapata Tamayo. Soarta acestuia nu i-a impresionat însă pe jurnaliştii BBC, marcaţi doar de suferinţele mamei-soacre.

BBC promovează intens mişcarea ecologistă, o altă componentă ideologică a stîngii, fapt ce a promovat reacţia unor europarlamentari britanici, precum Daniel Hannan.

Falimentul moral

Virginia Ironside este considerată una dintre feministele cu poziţii extremiste. Deşi opiniile acesteia sînt cunoscute, ea este invitată constant la BBC, unde le explică femeilor că, uneori, „avortul înseamnă compasiune". Aceasta susţine că, dacă un copil este nedorit, atunci avortul este un „act de mamă iubitoare". „Dacă aş fi mama unui copil suferind – şi vreau să spun, a unui copil lovit de o mare suferinţă – aş fi prima care aş dori să-l sufoc cu o pernă... Dacă ar fi un copil pe care chiar l-aş iubi, care s-ar chinui în agonie, cred că orice mamă ar proceda la fel."

Şi totuşi, atît pentru vestici cît şi pentru estici, trecutul continuă să lucreze la mitul BBC. „Cînd ţara mea a fost ocupată de nazişti, BBC-ul a oferit o doză zilnică de speranţă ţării mele, în întunericul tiraniei naziste. Milioane de concetăţeni au ascultat BBC, din buncăre. Cuvintele «aici este Londra» erau un simbol pentru lumea mai bună ce va veni în curînd", declara politicianul olandez naţionalist Geert Wilder, în primăvara anului trecut, în Camera Lorzilor.

Totuşi, dacă astăzi lumea este la fel de nesigură ca în clipele în care Churchill ţinea speranţa vie într-o Europă sfîrtecată de tancurile lui Hitler este şi pentru că presa continuă să trateze ideologic faptele. În orice caz, pare imposibil să ni-l imaginăm pe Churchill anunţînd, la BBC, într-un limbaj încorsetat de corectitudinea politică că „nu vom ceda niciodată".

***George Daniel Rîpă** este jurnalist şi scrie pe site-ul www.inliniedreapta.net.*

Stela GIURGEANU

Normalitatea Vienei

Un actor austriac spunea odată că Viena austriecilor diferă de Viena turiştilor la fel de mult precum un om viu se deosebeşte de unul mort.

Dibuirea Vienei austriece, cea „normală“, de zi cu zi, cea dincolo de strălucirea ghidurilor turistice, a început cu coborîrea în subterane, metroul fiind o reţea impresionantă prin care ai acces de fapt cam peste tot. Intrarea se face pe bază de abonamente sau cartele, pe care le poţi cumpăra şi de pe Internet. Controlul este aproape inexistent şi totul se face, la o adică, pe încredere. O încredere pe care, bineînţeles, nu e bine să o înşeli, amenda pentru blat ajungînd spre 100 de euro. Deşi peroanele sînt destul de friguroase, fiind străbătute de curenţi reci de aer, trenurile vin rapid, succedîndu-se la un interval de 3 minute, 9 pe timpul nopţii (metroul circulînd pînă după ora 24). Staţiile sînt, unele, mici expoziţii de artă. De-a lungul staţiei Secession, de exemplu, există un culoar lung care duce spre ieşire, „decorat“, de o parte şi de alta, cu afişaje electronice pline cu statistici, cu numere veşnic schimbătoare. De la „cîte şniţele s-au mîncat în Viena de la 1 ianuarie“ (numărul acestora pînă pe 10 martie depăşea 4 milioane), sau „cîţi îndrăgostiţi sînt în Capitala austriacă“, la ritmul accelerat cu care se întinde Sahara în fiecare zi, la victime de război, copii subnutriţi şi numărul armelor de război vîndute.

Spre ieşire e afişat şi nesfîrşitul pi.

Ziarul Augustin şi o noapte vieneză

În subterane, mai ales în zona Universităţii, pe lîngă coloratele, apetisantele şi ispititoarele dughene cu mîncare, pizza, dar şi sushi, magazine micuţe cu haine sau chiar filatelii în care pasionaţii găsesc, dacă ştiu să caute, rarităţi, cîţiva homeless autohtoni şi paşnici comercializează ziarul *Augustin* – ziarul comunităţii oamenilor străzii, o reţea media care include, pe lîngă presa scrisă, şi un post de radio. Ziarul costă 2,50 euro, din care 1,25 euro revine vînzătorului. *Augustin* este aşadar „primul ziar austriac al străzii“, are 40 de pagini şi conţine de la editoriale în care se deplînge viaţa grea dusă pe străzi, la cronici de artă şi film. În numărul 293 este analizat filmul lui Radu Jude – *Cea mai fericită fată din lume* – un amănunt care s-a legat cumva şi de o seară petrecută în compania unor austrieci, majoritatea vienezi, care n-au putut scăpa ispitei mele jurnalistice de a fi întrebaţi: „Cum sînt percepuţi românii în Austria?“.

În primul rînd, mi se spune, fără umbră de condescendenţă, că nu prea sîntem percepuţi de nici un fel. O ţară nou intrată în Uniunea Europeană, atîta tot, cu bune şi cu rele. În al doilea rînd însă – iar aici discuţia s-a încins cu mult entuziasm – avem oameni de geniu în domeniul filmului. Şi-mi sînt înşirate precipitat şi cu multă aprindere filme

românești din toate timpurile – de la *Pădurea spînzuraţilor* la *432*. În afara acestui domeniu însă... nu ne-am prea făcut remarcaţi, nici în bine, dar nici în rău. Ceea ce, pînă la urmă, e de bine.

Un amănunt amuzant al discuţiei a fost cînd am aflat că mitologica expresie „mîncători de lebede“, eticheta vehiculată de presa din România, cu ani în urmă, poveste atribuită unui grup de români care ar fi mîncat lebede, nu există şi nu a existat, de fapt, niciodată. O pură invenţie a mass-mediei din România.

Cît despre ei înşişi, vienezii petrec, îşi iubesc oraşul, se plîng de politicieni, au o viaţă „uşoară“. Probleme serioase – după cum mi s-a declarat voios – chiar nu prea au. Mai mult şi le inventează, mi se mai spune mucalit, cînd aduc vorba de un inedit protest pe care îl văzusem cu doar cîteva ore înainte în centrul oraşului, lîngă Catedrala „Sf. Ştefan“.

Protestarii purtau pancarte prin care cereau interzicerea castrării purceluşilor de lapte, scandînd lozinci patetice: „copiii mici au jucării, purceluşii mici sînt însă castraţi“.

Cu criminalii şi cu dricul, la muzeu

Dacă vrei totuşi şi experienţa Vienei turistice, cea musai de bifat, bineînţeles că, dintre zecile de muzee ale oraşului, Schönbrunn-ul, Kunsthistorisches Museum sau Belvedere nu pot fi omise, fiind de altfel doar cîteva dintre crîmpeiele de care nu-ţi poţi lipsi memoria. Căci nu poţi ajunge atît de aproape şi să nu dai cu ochii de impresionanta colecţie Breugel cel Bătrîn, sau de cea mai mare colecţie Klimt din lume (de la Belvedere). Nu poţi să nu-ţi desfeţi ochii plimbîndu-te prin luxoasele interioare, iar mai apoi să o iei agale pe pajiştea întinsă a Palatului Schönbrunn, fosta reşedinţă de vară a familiei imperiale.

Dar dacă timpul şi curiozitatea permit, poţi descoperi şi cealaltă faţă a Vienei, văzută prin alt fel de muzee.

Cum ar fi, de pildă, cel găzduit de una dintre cele mai vechi clădiri din districtul 2 al capitalei austriece, clădirea denumită Seifensiederhaus (Casa Săpunarilor), aflată în Grosse Sperlgasse, nr. 24. O clădire care a trecut prin multe şi care găzduieşte, oficial, din 1991, Muzeul Crimei.

Un muzeu în care exponate sînt probe ale poliţiei vieneze, strînse şi păstrate încă de la finele Evului Mediu, un fel de memento al celor mai cutremurătoare cazuri. Arme folosite de criminali celebri, căluşuri, cuţite (o maşină de tocat!) sau sticluţe pline odată cu otravă, haine însîngerate, dar şi instrumente de execuţie, de la spînzurători la ghilotine – pedeapsa capitală fiind abolită în Austria în 1968.

Un alt muzeu, aflat cumva în tandem, este Muzeul Înmormîntărilor. Cum pompele funebre sînt, în Austria, reţea de stat, neexistînd adică „SRL-uri non-stop!“, pe lîngă ziua naţională a Pompelor Funebre, există şi un muzeu. Este mic, ca să nu spun intim. Bestattungmuseum are, de fapt, două camere şi un antreu de unde îţi poţi lua suveniruri. Puţine, dar sadice: tricouri cu dricuri, brichete (fără multe justificări), pachete de ţigări cu sloganul: „datorită fumătorilor, ne cîştigăm noi pîinea“.

Dacă îţi faci programare, ai parte de ghid, dacă nu – un paznic cu morgă serioasă ar putea să se îndure de tine şi să te lase să treci în revistă, rapid, în circa 20 de minute, fabuloasele dricuri de înmormîntări celebre – multe poze de altfel, tot soiul de *memento mori* – statuete schelet, pe care oamenii în Evul Mediu şi le puneau prin casă, aşa, ca să nu se lase duşi prea în van de ispita vieţii, maşinării străvechi ataşate mortului, în caz că, dacă nu era mort de tot, dar era îngropat, să tragă de sfoară şi să declanşeze maşinăria dînd de ştire celor de sus că e viu în coşciug. Clopoţelul n-a fost niciodată tras.

Turismul şi heuriger-ul vienez

În Viena, şi locurile de popas sînt împărţite: pentru turişti, şi pentru ceilalţi. De exemplu, celebrele Heuriger – denumire dată generic tavernelor unde se serveşte vinul casei (termenul derivînd de altfel de la adjectivul *heurig,* adică „de anul acesta“) – pe care le găseşti în cartierele vieneze de la margine, în regiunea cea fabulos plină de vii, au intrat atît de mult în circuitul turistic încît, întocmai ca porţile noastre maramureşene, s-au adaptat cererii, invadînd şi centrul, oferind mult mai multe decît un Heuriger autentic.

Cum le poţi însă deosebi? În primul rînd, trebuie ştiut că odinioară un Heuriger era de fapt curtea unui om care îşi comercializa vinul făcut în via proprie. Mîncarea şi-o aducea de acasă fiecare client. Azi, deşi multe comercializează vinuri sau bere luate din alte părţi, mai sînt din cele care păstrează tradiţia, servind doar vin al casei, autentic, şi, unde nu mai e totuşi loc de respectarea datinei, aceasta e totuşi simulată. Aşa stau lucrurile cu mîncarea, nu ţi-o mai aduci de acasă, dar ţi-o iei singur de la bufet, prin autoservire. Bufetele de mîncare din Heuriger nu duc lipsă de *Kümmelbraten* (porc cu crustă de chimen la cuptor), sîngerete, varză călită, *aufstrich*-uri (diferite creme de întins pe pîine: de ardei, paprica, arpagic, usturoi etc.), ca să nu mai vorbim de întinsul capitol *Wurst und Käse* – mezeluri şi brînzeturi, sau *Surbraten* (o carne marinată care, din nou, revenind în trecut, era o carne nu tocmai proaspătă, condimentată abundent pentru a putea fi mîncată – azi, o delicatesă).

Ale locuri, alte vremuri

Dacă nu Heuriger, atunci cafenele şi cîrciumioare, restaurante şi pub-uri, cît cuprinde. De la pretenţioasele cafenele cu tradiţie, Landmann, Sacher, Griensteidl sau Central, la pub-uri şi restaurante de cartier în care surprizele culinare se ţin lanţ.

Este, la capitolul mîncare, de menţionat şi celebra Nashmarkt, cu cele peste 100 de standuri pline cu delicii culinare din toată lumea, de la bomboane şi fistic, la cele mai pretenţioase fructe de mare, pateuri sau cărnuri. Produse bio, produse la modă, produse tradiţionale, dar şi alimente inedite, aşezate ca la expoziţie, într-o piaţă care de dimineaţa pînă seara e plină de o forfotă continuă, o aglomeraţie care se aşază, doar pe margini, la mesele restaurantelor indiene, chinezeşti, dar şi vieneze sau orientale. Culoarul alimentar se revarsă mai apoi într-un mare talcioc, plin de haine şi de obiecte de anticariat.

Depărtat de forfota turistică, am descoperit mai apoi o cîrciumioară, destul de celebră, aveam să aflu, printre vienezi, ascunsă însă turiştilor. Este o încăpere simplă, cu mese de plastic şi scaune de lemn, un decor aglomerat, în care toate îşi au rostul, afişe de tot felul, de la staruri de cinema, la fotbalişti (fotbalul fiind de fapt tema principală a cîrciumii), cu maldăre de reviste şi ziare. Cu un frigider cu uşă de lemn şi spălător manual de pahare. Un loc care a oprit timpul în loc. *Adlerhof* – cîrciumioara de pe Burggasse 51 – are acelaşi proprietar din anii '50, un bătrînel verde, care pregăteşte singur gustări, serveşte beri, întreţinînd între timp şi clienţii, totul pe bandă rulandă, fără a da senzaţia de oboseală sau plictis. Ci doar de normalitate.

Căci Viena este fabuloasă tocmai prin această normalitate şi prin acel firesc pe care îl respiri în fiecare cotlon.

Pentru al cincilea an la rînd, Viena a fost desemnată de către compania de consultanţă globală Mercer, şi în 2010, drept oraşul cu cea mai ridicată calitate a vieţii. Spaţii verzi, siguranţă şi oportunităţi, stabilitate politică, servicii bancare, salubrizare, standardele educaţiei, nivelul culturii, factori ecologici etc. etc.

PUBLICITATE

Cu ochii-n 3,14

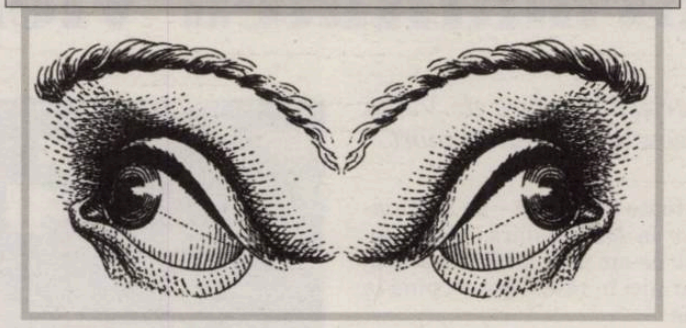

ÎN RARELE CLIPE CÎND ÎNŢELEGEREA ABSORBITĂ DE O PERSOANĂ NU SE MOBILIZEAZĂ DECÎT PRIN RÎS, E MAI BINE SĂ FACI RACHETE LACTATE

■ În rarele clipe cînd scăpaţi de Iri şi Moni, de Pepe şi Oana (că Libia oricum nu ne obsedează…), e bine să ştiţi că tribul neozeelandez *ngoti toa* şi-a dat în fine acordul ca federaţia de rugby a ţării să folosească dansul său *haka* pentru energizarea naţionalei înaintea fiecărui meci. (**R. C.**)

■ Am stat într-un picior (cum stau mînăstirile), mi-am încordat miceliul şi am extras frazele de mai jos de pe site-ul www.ciupercarii.ro: „Înţelegerea importanţei rolului compostului începe de la înţelegerea faptului că compostul nu este pur şi simplu un amestec de paie, gunoi de pasăre sau gunoi de cal. Pentru microorganismele care trăiesc în compost aceasta este lumea lor. Principiul de dezvoltare al acestor microorganisme este asemănător cu cel al dezvoltării omenirii, toate elementele din cadrul lui formînd un ansamblu“. Cum ar veni, iubite cititor, sîntem vecini de compost. (**D. S.**)

■ Am dat peste un articol care începea aşa: „Aţi mîncat o banană?“. Şi mîncasem. „Tocmai v-aţi iradiat cu 0,1 microsievert. La 100.000 de milisieverţi – vomă urmată de comă, moarte în cîteva ore.“ Am citit pînă la capăt şi, pentru că n-am înţeles prea bine care e legătura dintre fructele astea şi sievertul care măsoară cantitatea de radiaţie absorbită de o persoană, m-am hotărît să mai mănînc o banană. (**A. M. S.**)

■ Se ştia de multă vreme că rîsul e benefic pentru sănătate. În ultima vreme însă, s-a dovedit că rîsul în hohote mobilizează peste 400 de muşchi (unii dintre ei, în zona stomacului, care nu se mobilizează decît prin rîs), scheletul şi coloana vertebrală fac un gen de mişcări transversale care le cresc mobilitatea, în fine, majoritatea organelor interne sînt stimulate de vibraţia euforică. Dacă rîzi ca nebunul, îţi poţi chiar micşora tensiunea arterială, augmenta tranzitul intestinal şi scădea ritmul cardiac. Asta e, rîsoterapia salvează România! (**S. S.**)

■ Am urmărit decernarea Premiilor Gopo şi mi-am dat seama că e mai bine să faci un film mediocru înspre modest, pentru că numai aşa te alegi cu cele mai multe premii. Dacă faci unul (aproape) fără cusur, ţi se va da un singur premiu şi, oricum, nu pentru cel mai bun film! (**M. C.**)

■ Aşadar, pune şi România o fregată, nu chiar la bătaie, ci la controale maritime în zona Libiei. De ce nu poate să ia parte nava-amiral a forţelor navale române chiar la bătaie? Ştie toată lumea: pentru că, înainte să fie fregată a marinei militare române, a fost frecată vreo 20 de ani de marina britanică. Şi vîndută apoi nouă cu armamentul separat şi în rate. De aceea, acum, marinarii noştri nu trag cu rachete în Gaddafi, ci doar freagă puntea. (**A. M.**)

■ Nu ştiu cum am ratat „apariţia editorială“ a anului trecut. Prin octombrie 2010, tînărul de numai 16 ani, descoperit prin intermediul YouTube, cîntăreţul Justin Bieber – acest adolescent-minune, care a înnebunit domniţele din toată America (şi din lume?!) – şi-a lansat… autobiografia *100% official!?!* Ce putem găsi în cartea *Justin Bieber. First Step 2 Forever: My Story?* Păi, să citim pe copertă: „Lot's of exclusive photos just for you. Love Justin xxx“ (adică poze cît cuprinde – bun, asta înţeleg). Şi mai ce? Perle neşlefuite, de genul: „În ziua în care m-am născut, 1 martie 1994, Céline Dion era pe locul I în Topul Billboard Hot 100 cu melodia «The Power of Love». Nu-i rău un astfel de început de viaţă“. Sau: „Cîntăreţii nu ar trebui să consume lactate înainte de un concert, dar ştim cu toţii că mie îmi place să încalc regulile. Pizza e atît de bună!“. Şi încă una: „Asta-i altă întrebare care mi se pune frecvent: «Ai emoţii vreodată?». Adevărul este că nu. Nu vreau să pară că mă umflu în pene. Dar nu văd de ce ar trebui să-mi fie teamă“. (**P. M.**)

VESTEA E VESELĂ: O VOCE CALD-FEMININĂ A DAT BUZNA PESTE UN AMĂRÎT UMFLAT, PERCEPUT (NUMAI PRINTRE RUINE DE PORC) CA ZDRAVĂN

■ *Cher(e)s camarades, sympathisant(e)s,* am informaţii precise că la Bucureşti s-a constituit o secţie română a Partidului Socialist francez. Eu, unul, nu sînt un mare admirator, dar trebuie să admit că vestea e veselă. După căderea Moscovei (cum probabil aţi aflat, fosta capitală a URSS e acum una dintre marile metropole capitaliste, acolo se fac afaceri cu petrol, gaze, uraniu, aur, arme şi alte cîte şi mai cîte), importăm „Internaţionala“ de la Paris (acolo măreţele idealuri au rămas, din cîte se pare, neîntinate). Prima reuniune a PS – secţia română are loc vineri, 8 aprilie. Locul de desfăşurare: Café Lente. Cum ar veni, a treia cale e calea lente! (**M. M.**)

■ Muzică „senzuală“ (adică un pop lălăit) în surdină, gemete apăsate, camera se plimbă pe parchetul unui dormitor în dezordine, pînă cînd cadrul se lărgeşte şi vedem un el şi o ea în pat, împărţind frăţeşte nişte tartine cu pate vegetal. „Pateul vegetal Mandy îţi condimentează postul“, anunţă o voce cald-feminină. Pate în loc de sex?! Ei da, asta sigur o să-i convingă pe cucernicii enoriaşi să cumpere Mandy (care, probabil, va deveni cu această ocazie primul pate din lume afurisit de Biserică). (**L. V.**)

■ O prietenă mi-a povestit cum, pe ruta Amsterdam-Bucureşti, un bătrînel şi-a desfăcut centura şi, înainte ca avionul să decoleze, a dat buzna peste pilot şi l-a întrebat: „Avionul ăsta merge la Bucureşti, nu!?“. (**M. C.**)

■ Prin februarie, am văzut la ştiri inaugurarea Fun Park, de la baza pîrtiei Kalinderu din Buşteni, despre care reporterul spunea că este „cel mai mare parc de distracţii“ de pe Valea Prahovei şi că seamănă cu cele din staţiunile montane austriece. În realitate, e vorba de un amărît de panou de escaladă, de o pistă de sanie şi de cîteva tonete. Nu ştiu exact care a fost „modelul“ occidental, însă mă îndoiesc că austriecii fac grătar pe pîrtia de schi, mănîncă mici şi ascultă la maximum un post de radio local. (**A. P.**)

■ Un pont pentru insomniaci: 3 a.m. se pare că este, printre altele, ora „nevestelor disperate“ neaoşe. Acum cîteva nopţi am văzut-o (şi ascultat-o) pe fosta doamnă Miron Cozma (care, de altfel, nu mi-a făcut o impresie proastă…); şi pe ex-soaţa unui sportiv, care tot apărea cînd pozînd sexy, cînd cu un ochi umflat. Poveştile lor de cuplu au avut un binevenit efect soporific. (**I. P.**)

■ Primarul Vanghelie e perceput de americani, conform Wikileaks, ca un Al Capone. Cum l-ar percepe pe… Mangafaua? Drept Othello? (**S. G.**)

■ În divorţul Pepe *vs* Zăvoranu, eu ţin cu Pepe, fie şi numai pentru declaraţia asta: „Îi dădeam tot ce vrea ea! Îi dădeam şi dreptate cînd vrea!“. (**M. C.**)

■ Nu mă pot uita la japonezii aceştia rătăcind printre ruine, adunîndu-se sobri în faţa gropilor comune, înşirîndu-se calmi la cozi pentru apă şi benzină, fără să am în minte proverbul lor de o tărie şi o delicateţe pe măsura cataclismului: „Albinele înţeapă feţele celor care plîng“. (**R. C.**)

■ Am mers la un restaurant în al cărui meniu figura „muşchi file de porc Oblio“. Am rămas nedumerit, ba chiar mi-a pierit şi apetitul. De ce să numeşti aşa un fel de mîncare? *What's the Point?* (**M. C.**)

■ M-a sunat un prieten să-mi dea un subiect de pus în această rubrică: într-un magazin se vindeau maţe de oaie produse de firma Inorogul SRL. Şi tocmai cînd mustăceam noi de-o aşa (ne)potrivеală, amicul se pune pe un rîs zdravăn şi, cînd se potoleşte, îmi zice: „Ştii cine e acum la televizor? Un medic dermatolog al cărui prenume e Venerus“. Cred că la mijloc este organizaţia aceea pe care o cunoaşte bine dl Cosaşu: Asociaţia Mondială pentru Organizarea Coincidenţelor. (**M. V.**)

PUBLICITATE

adevărul literar &artistic

în fiecare miercuri, împreună cu ziarul Adevărul

ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO

- actualitatea culturală din țară și din lume
- garanția informației selectate valoric
- încurajarea competiției pe piața ideilor

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

DVD 7

Împreună cu Dilema veche

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **VIII** ■ nr. **374** ■ 14-20 aprilie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ preţ cu DVD: 11,99 lei

ANDREI PLEŞU

„Leo“

pagina 3

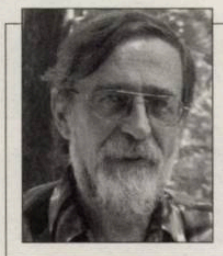

VINTILĂ MIHĂILESCU

„Cultura nemulţumirii“

pagina 9

RODICA BINDER

„Fukushima şi filozoful“

pagina 21

Noi+România=L♥VE?

„Nu veţi avea o lume liniştită pînă cînd nu veţi scăpa rasa omenească de patriotism.“

GEORGE BERNARD SHAW

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

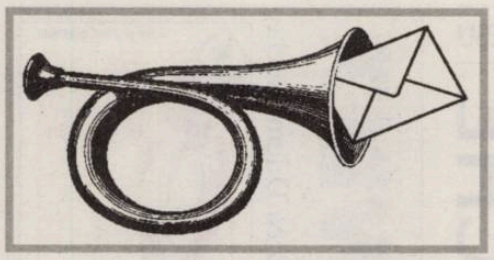

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“ *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

album dilematic Adrian Damian

NR. 362

Articolul Iaromirei Popovici, „Jucării şi vechituri“

■ ***Toy Stories***

Fiecare dilemă „netratată“ la timp devine o mică obsesie. În fiecare joi mă scol devreme şi alerg bezmetic sau în pas buimac de dimineaţă spre cel mai apropiat stand de presă, ca să-mi cumpăr *Dilema veche*. O fac ritualic, citind-o săptămînal cu sfinţenie, paragraf cu paragraf. Acum două numere am dat peste un articol intitulat „Jucării şi vechituri“, care însă mi-a atras atenţia prin tema tratată.

■ ***La muzeu sînt jucării***

Nu de mult am fost într-o scurtă drumeţie la Arad cu nişte colege. Ajunşi la muzeu, la secţia de arheologie şi istorie am văzut expuse, printre obiectele veritabile din perioada romano-dacă, cîteva figurine reprezentînd soldaţi romani, catapulte, tunuri de diferite mărimi, ba chiar un Iancu de Hunedoara mai mărişor, blindat cu armură cavalerească de culoare argintie. Mare mi-a fost mirarea cînd în dreptul fiecăreia am zărit şi un preţ – pesemne că erau de vînzare. Pe de-o parte, mi s-a părut oarecum ciudat să existe asemenea obiecte în interiorul unui muzeu. „Adică ce facem – mă gîndeam în sinea mea – ne jucăm de-a istoria, strecurăm asemenea forme de negoţ de prost gust, şi în instituţii odinioară respectabile, cum adesea vedem mai nou pe la mănăstiri?“ Judecînd la rece şi logic însă, trebuie să recunoaştem că marea majoritate a vizitatorilor unui muzeu aparţine şcolilor, care, nu-i aşa, abundă de copii. Dacă putem atrage elevii spre cunoaştere prin jucării, de ce să nu o facem? Mai ales că este o formă mult mai ingenioasă de suvenir decît veşnicele vederi cu imagini ale lupului dacic, chiar şi aşa, mai costisitoare. Pe lîngă asta, Aradul este renumit pentru fabrica de jucării „Arădeanca“ (www.aradeanca.ro), companie care încă se ocupă cu confecţionarea de păpuşi, unele jucării fiind exportate chiar spre ţări precum Anglia, Franţa, Germania, Italia ş.a.

■ ***Cireaşa de pe tort***

Ajunşi aproape de centrul oraşului, am intrat în cofetăria „Libelula“ şi am văzut, printre creme, prăjituri, fursecuri şi glazuri sclipitoare, ceva şi mai îmbietor – o masă de tenis! Era de jucărie bineînţeles, la fel cum erau şi maşina de epocă, calul cu jocheu, voleibaliştii sau alte te-miri-ce figurine. Toate de-a dreptul încîntător de bine lucrate. Acu' doi ani primeam şi eu o astfel de machetă, înfiptă deasupra unui tort arătos de ciocolată. Eram trecut de 20 de ani şi, totuşi, cei doi omuleţi inerţi, cu paletele lipite de palmă şi masa-replică între, nu puteau să nu mă încînte. Ping-pong-ul l-am îndrăgit dintotdeauna, darămite jucăriile. Aşadar, toate acestea m-au împins în final să încerc întocmirea unui mic tratat despre jucării, luînd subiectul de coarne pe toate planurile, explorîndu-i toate feţele.

■ ***Nivele***

Sloganul american „Toys R Us“ ar putea însemna nu doar preocuparea exclusivă a renumitului magazin pentru jucării, ci chiar ideea că fiecare este influenţat într-un mod categoric de jucăriile cu care a avut de-a face de-a lungul vieţii. Cred că sacii de jucării strînşi ermetic la gură şi depuşi strategic în pod sau pivniţă sînt necesari şi nenecesari deopotrivă. Renunţarea la jucării este o debarasare de o anumită perioadă a devenirii, o rupere de trecut uneori impasivă, nesemnificativă, alteori violentă, indusă, tragică şi aproape imposibilă. Etapa jocului propriu-zis va avea însă continuitate şi mai încolo, luînd însă alte forme, mult mai complexe, reale de data aceasta, fiind „în joc“ acum şi factorul pecuniar. Jucăria ne pregăteşte pentru greutăţile vieţii. Ce vreau să spun este că, dacă îţi place ce faci, totul e practic o joacă plătită! Şi îndrăznesc să întreb, cui îi este greu să se joace?

■ ***Soră-mea***

Deşi înconjurată de o sumedenie de prieteni, cu o viaţă sexuală împlinită, anul III spre anul IV la facultate şi avînd un job ca administrator la un club de net, soră-mea încă dormea cu veşnicul Bubu, un căţel de pluş care avea efect analgezic noaptea, cu capul lui cusut şi răscusut cu tot. Iarna asta, cînd am scotocit prin casă să văd ce pot dona înspre centrul de copii, de niciunde am auzit vocea ubicuă parcă a surorii mele: „Pe Bubu nu-l dai!“. Ţin minte că la un moment dat mă striga şi pe mine „Bubu“ sau „Bobo“, botezîndu-mă după respectivul căţel, asociindu-mă cu ceva drag şi moale. Interesantă asociere, psihologic vorbind.

■ ***Cum se face că?***

Nu înţeleg cum unii adulţi uită cum să se comporte cu un copil, avînd în vedere că toţi am fost odată atinşi de miracolul inevitabil şi inocent al copilăriei. Nu mai văd prin parcuri aceeaşi răbdare pentru băieţeii care plimbau peste tot maşinuţe, cu o privire fixă şi cu botul ţuguiat înspre acestea, stropindu-le cu interjecţii şi viaţă. Fetele nu au voie să se murdărească, ci trebuie să se comporte cuviincios, în timp ce tata e morocănos, plictisit de odraslă, schiţînd uneori un zîmbet scremut, cu gîndul la alteşcele. Totul este prea programat pe minute şi secunde, copilul nu are voie să se desfăşoare peste timpul admis şi deseori este copleşit de mustrări. Energia sa neconsumată îl va consuma ulterior pe dinăuntru, acasă. Părintele ar trebui să fie cel mai bun prieten al unui copil în primii săi ani fragili de existenţă. Nu pricep cum unii părinţi au chef cînd şi cînd de copiii proprii, anume cînd vor să se joace cu ei, ca şi cînd ar fi nişte animale de companie, iar după aceea îi uită „într-o altă cameră“. Mă întristez cînd mai văd uneori (sau prea des) pe stradă doamne cu plase Metro (ele le-ar zice „plăşi“) şi copilul pe lîngă mama, ascultînd la volum ridicat Puya. *„Is this, is this the life...?“*

Calculatorul nu va putea înlocui niciodată o alergătură zdravănă prin natură, descoperirea unei gîze, lopăţica şi găleata cu nisip, tolăneala obosită printre frunze şi avionul cu reacţie de pe cer, şi acesta „de jucărie“. Ţin minte că, oricît de strîns îl ţineam între degete, el îşi continua nestingherit dîra. Unde faci asta singur între patru pereţi?

■ ***Eu***

Cînd vine vorba de jucării, constat că îmi aduc aminte de fiecare cu maximă acurateţe, la fel cum bătrînii, oricît de stafidiţi de vreme, îşi retrăiesc tinereţea povestind-o în detaliu, în amănuntele ei cele mai fine.

■ ***Plastilina***

Cu plastilina eram prieten şi nu prea. Oricum trebuia să fiu. Din cîte ţin minte, ne cam obliga educatoarea să ne jucăm cu plastilină şi să facem tot soiul de forme. Uneori mă enerva că se combina toată într-o singură culoare uniformă, alteori mă fascinau mirosul specific, maleabilitatea, nuanţele murdare şi faptul că tot timpul era rece la atingere. Îmi transpira palma de cît o tot frecam între mîini. O luam şi o rupeam în bucăţi de nervi, era totul foarte terapeutic. Ah da, nu ne lăsa să combinăm culorile, aşa că în final eşecul (premeditat) era garantat. Ce puteau să-mi facă? Fix de responsabilităţi aveam eu chef la vîrsta aia! Uneori îmi plăcea să trudesc migălos cu ea şi să plăsmuiesc personaje – asta cînd aveam chef. Cînd îmi zicea cineva că atunci, în momentul ăla, trebuia să-l am, îmi lipsea cu desăvîrşire. Era ca un fel de lapsus.

Iulian-Leonard TELEOACĂ,
Arad
boboscooter@yahoo.com

colecţii cu dichis

Săptămîna aceasta, pe DVD

Şapte ani de căsnicie – The Seven Year Itch (1955)

■ Marilyn Monroe, Tom Ewell, Evelyn Keyes, Sonny Tufts

■ Regia: Billy Wilder

■ *Şapte ani de căsnicie* a avut premiera pe 1 iunie 1955, dată care a coincis cu ziua de naştere a lui Marilyn Monroe, care împlinea atunci 29 de ani. Gurile rele spun că indispoziţiile permanente şi comportamentul dificil ale actriţei au încetinit destul de serios producţia filmului, fapt care a atras după sine creşterea bugetului pînă la suma de 1,8 milioane de dolari, un buget considerat foarte mare la vremea aceea. Cu toate acestea, încasările ulterioare au fost mai mult decît mulţumitoare, iar cronicile pozitive. Deşi codul etic al Hollywood-ului din anii '50 nu agrea ideea de adulter într-o comedie, critica şi-a exprimat ulterior dezamăgirea că personajul Sherman nu a merş pînă la capăt în relaţia sa cu atractiva blondă.

■ Interesant este faptul că una dintre imaginile cele mai emblematice din istoria culturii pop şi una dintre cele mai cunoscute fotografii ale lui Marilyn Monroe – faimoasa scenă în care rochia divei este ridicată de aerul ce iese din gura de aerisire a metroului nu apare deloc în film, cadrul folosit fiind de fapt un detaliu cu picioarele actriţei filmat mai tîrziu, în studio. Scena a fost înregistrată pe Lexington Avenue, în Manhattan, în prezenţa a 5000 de spectatori ocazionali, iar reacţiile mulţimii au făcut materialul inutilizabil.

■ La începutul anilor '80, 20th Century Fox a avut intenţia să facă un remake al filmului cu Al Pacino în rolul lui Richard Sherman şi cu Melanie Griffith în rolul „vecinei de la etaj“, dar de atunci şi pînă în prezent proiectul a rămas în faza de dezvoltare.

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR
Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Noi şi numele noastre**
- **Înapoierea la români**
- **Raportarea la străinătate**
- **Şedinţa la români**
- **Educaţia prin artă**

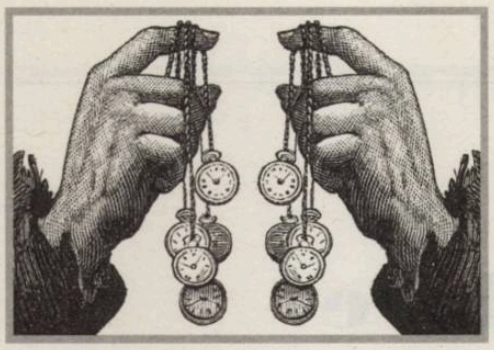

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

Leo

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Ultima dată cînd am vorbit la telefon cu Leo (era internat la Spitalul Fundeni), mi-a propus o masă bună la un restaurant știut numai de el. „Abia aștept să ies de-aici și să cinăm împreună.“ Leo a reușit să-mi transmită încrederea lui în această reîntîlnire, deși știam că sănătatea lui e serios zdruncinată. Voi rămîne multă vreme suspendat în așteptarea pe care mi-a indus-o. Urma să-l vizitez la spital lunea trecută. L-am vizitat, dar la Uniunea Scriitorilor, pe catafalc. Ar fi fost stînjenit. Nu-i plăcea să te primească nepregătit, inert, incapabil să îndeplinească oficiile de gazdă. Eleganța lui nativă, bunul lui gust, buna lui creștere ar fi suferit.

Dilema veche începe să-și piardă vechimea. Generația „întemeietorilor“ se subțiază, scaunele goale se înmulțesc. Redacția în care evoluau Lena Boiangiu, Zigu Ornea, Tita Chiper și Alex. Leo Șerban are acum, inevitabil, un alt sunet, un alt portret. Știu, e normal. Sînt normale și moartea, și „înnoirea“ instituțională, și uitarea. Dar normală ar trebui să fie și *continuitatea*. Iar continuitatea are nevoie de *oameni* ai continuității, de naturi în care îndrăzneala și inventivitatea se bizuie pe acumulări temeinice și pe tradiție. O astfel de natură era Leo. N-avea prejudecăți, n-avea crispări estetice sau ideologice, n-avea inhibiții „principiale“. Era gata să experimenteze, să accepte surpriza, să rîște. Dar o făcea înzestrat cu o cultură solidă, cu finețe și haz, cu stil. Rareori am văzut un personaj în care actualitatea imediată și atemporalitatea să coexiste atît de armonios. Leo era simultan „la curent“ cu tot și *„nicely old-fashioned“*, *„enfant terrible“* și interlocutor *„vieux jeu“*. Avea talentul rar al frondei fără stridență, al agresiunii politicoase, al subminării regulilor, fără urmă de grosolănie. Totul, în alcătuirea lui Leo, era de ordinul excepției, al neconformității. Dar nu știa să fie nici înfumurat, nici indiscret, nici trivial. Era o „pasăre rară“, tot mai rară, în lumea contemporană. Lecturile lui erau abundente și voluptuoase, frecventarea asiduă a literaturii nu-i anesteziase – cum se întîmplă de obicei – pasiunea (și competența) pentru cultura vizuală. Dimpotrivă. Era un „expert“, un *„connaisseur“*, un rafinat. În plus, avea un umor savuros și un tip de bună dispoziție, de afabilitate, care contamina rapid societatea în care se mișca. Știa să fie prezent cu promptitudine, cu grație, dar fără complezențe roz, fără compromisuri. Putea fi și capricios, imprevizibil, acid în replică, excesiv în opinii. Dar nu putea fi nici crud, nici prost-crescut. Sînt încîntat că am avut șansa de a-l fi cunoscut și regret că n-am zăbovit mai mult în preajma lui. Pe obrazul *Dilemei*, dispariția lui lasă o nevindecabilă, perfidă cicatrice.

Dispariția lui lasă o nevindecabilă, perfidă cicatrice.

La un moment dat, cu ani în urmă, am avut ocazia unei mici dezbateri cu Leo pe teme esențiale. A venit vorba despre Dumnezeu. Mi-am dat seama că vorbesc cu cineva care punea între paranteze transcendența, cu un fel de radicalitate doctrinară. Avea cultul bucuriei, al plăcerii, al corporalității degustătoare, al frumosului, în variantele lui estetizante. Detesta orice aluzie la durerea fizică, la suferința în genere, la jumătatea sumbră a destinului. Practica amnezia euforică. Am încercat să-i spun că e „subiectul“ ideal al îngrijorării divine. Că tocmai oamenii ca el, excepționali, dar recalcitranți sînt „ținta“ acțiunii sacre. Nu adormiții în certitudini, nu cei bine instalați în „cursa“ mîntuirii proprii, nu cei „rezolvați“ și senini pînă la nesimțire. Ci chinuiții, ezitanții, risipitorii. Nu cred că l-am convins. Dar sînt sigur că va reevalua lucrurile din perspectiva pe care i-o deschide noul său voiaj. După cum sînt sigur că Dumnezeu îi știe inocența de fond și se amuză de farmecul inimii lui.

În ce mă privește, mi-e foarte dor de colegul meu de redacție. Și regret, între multe altele, că nu voi afla niciodată cum se numește restaurantul acela știut numai de el, unde trebuia să cinăm împreună, după ieșirea din spital...

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

a.l.ș., firescul de ieri

Am nelămuriri ori de cîte ori văd, lîngă numele lui, sintagma „critic de film“. Sigur că era critic de film, știa toate tainele meseriei, avea fler, pasiune și criterii pentru a înțelege și a le explica și altora „ce și cum“-ul acestei arte. Era un reper pentru orice spectator și cinefil, pentru că știa să scrie convingător și despre Hitchcock (autorul lui preferat), dar și despre vreun *blockbuster* pe care alții tindeau să-l trateze „de sus“. Dar Leo nu era doar critic de film și, în general, nu era „ceva anume“: dădea pe-afară din orice clasificare, îi era strîmt veșmîntul oricărei categorii și scăpa, zîmbind, din corsetul oricărei definiții. Asta pentru că trăia autentic orice formă de experiență (existențială sau culturală), dar și pentru că avea un nemaipomenit dar al „risipirii“ de sine în căutări, idei, sentimente, admirații și enervări noi. Era inconsecvent – o spunea chiar el –, dar nu unul oarecare: era un mare tehnolog al inconsecvenței, un maestru al plăcerii de a începe ceva nou, de a se îndrăgosti total de o idee, o temă, o impresie sau o poantă nouă, lăsînd baltă cu entuziasm (dar ce entuziasm!) ideea de pînă ieri.

Pe la începuturile *Dilemei*, era „responsabil“ cu invențiunile simpatice și paradoxale, cu ideile-simple-și-fermecătoare. Făcea niște pagini de actualitate culturală, dar în desenul lor nu era nimic din scorțoșenia cuminte a gazetelor care așază frumos, la rînd, cronici de film, teatru, carte etc. etc. Prin paginile acelea se plimba un spirit inventiv care sărea de la o idee la alta, care etala un bungust ferm și o naturalețe irepresibilă. Atunci și acolo s-au născut (în 1993) niște rubricuțe simpatice, precum „Scrisori (între)deschise“ sau „Firescul de ieri/alaltăieri“. (Între)deschiderea scrisorilor era un gest polemic subtil și hazos față de agitațiunea politică a vremii, cînd ziarele erau pline de „scrisori deschise“ pe cestiuni arzătoare adresate Parlamentului, Președinției, Guvernului. „Firescul“ putea fi de ieri sau de alaltăieri în funcție de data documentelor care apăreau în rubricuța cu pricina. Căci asta conțineau, de fapt, rubricile: valorificarea inteligentă și spumoasă a unor scrisori, pagini de jurnal, însemnări, notițe de tot felul, care aminteau de vremuri normale într-un peisaj agitat și isteric, în care politichia o luase razna, „soțietatea“ era violentă, așa încît delicatețea pașilor de dans intelectual ai lui a.l.ș. risca să fie strivită în orice clipă. De-acolo, din aceste rubricuțe care într-o revistă pot părea „de umplutură“, vine de se leagă un fel de primă „lecție“ a lui a.l.ș. (care altminteri se „plictisea“ să fie didactic, profesor, doctorand...): la agresivitatea lumii se răspunde cu o tabletă de firesc, iar cînd toți se întrec în tropăieli, adevărata frondă o poate reprezenta un *pas de deux*.

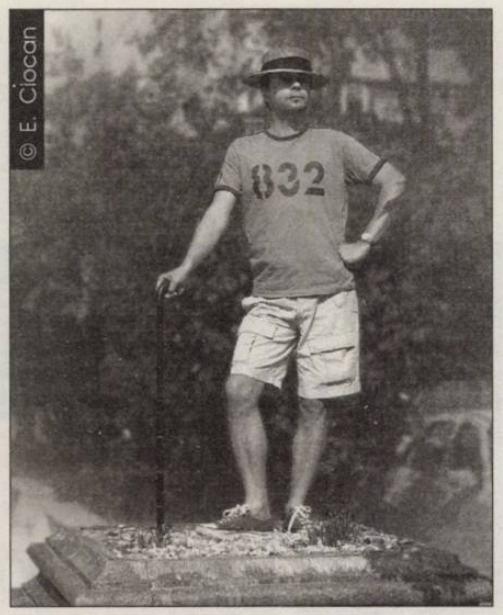

Mai departe, cred, în tot ce a făcut, a dres și a scris în această revistă, a.l.ș. a prelungit stilul, spiritul, „ideologia“ și tonul acelor rubricuțe. A fost firesc. A inventat formule, cuvinte, a găsit idei, a scris ani la rînd despre marile festivaluri de film făcîndu-i pe cititori să simtă că „au fost și ei acolo“, dar a scris și tot felul de bijuterii textuale („cam trei mii de semne că n-am ce scrie despre asta în cinci mii!“) în care „personajul principal“ putea fi vreo enervare de-a sa ori, dimpotrivă, vreo pornire admirativă generoasă. La „exercițiile de admirație“ (scrise!) a ajuns mai greu, după ce ani la rînd a „pozat“ într-un specialist al enervărilor enorme provocate de detalii și fleacuri. Avea însă un fel – tot firesc! – de a se prăpădi de rîs de propriile-i enervări publice & culturale. Singura chestiune în care trăia enervări autentice, tari, adevărate o reprezentau greșelile de tipar: toate risipirile și inconsecvențele îi erau compensate de o rigoare diabolică în materie de virgule și litere. O „scăpare“ în această privință îi crea stări proaste pe toată ziua.

Mai erau apoi – ca o altă „etapă“ pe scara firescului – dosarele sale pe teme precum *lenea, plictiseala, răutatea, bunătatea, antipatia, nesimțirea* și altele asemenea. Un fel de „monografii“ ale unor stări & situațiuni general-umane pe care a.l.ș. le croșeta inteligent în cîteva pagini de revistă. „Cum să se ocupe o revistă culturală de *nesimțire?*“ – s-au întrebat nu puțini. „Sînteți frivoli!“ – ni s-a spus. Ceea ce am acceptat cu toții, senini. Dar a.l.ș. avea un stil inegalabil de „valorificare superioară a frivolității“, cum glumeam adesea maimuțărind limbajul de lemn comunist. Uneori se vedea, în cîte-o frondă de-a lui, plăcerea palpitantă de a provoca, micul joc al omului care se ia în serios doar atîta cît îi permite firescul. Dar se vedea, în egală măsură, că naturalețea vine din acumulări, dintr-o enormă curiozitate umană și intelectuală, dintr-un soi de erudiție care știa să nu devină gravă.

A mai plecat o dată de la noi, în toamna lui 2009, hotărît să încerce altceva: „O experiență se încheie, dar căutarea continuă, căci lumea e mare“, scria el atunci. Acum a plecat din nou. Cuvîntul lui de rămas-bun rămîne valabil. Dar a.l.ș. a devenit firescul de ieri.

ținerea de minte

„Așa stă treaba în Siliștea, de cînd lumea și pămîntul. Prost nu ești dacă cineva te face și-ți zice așa. Prost ești dacă nu știi și nu ai pregătirea necesară să întorci vorba. Replicile nu sînt învățate și nici scornite pe loc, ci sînt moștenire de familie, ordonate frumos pe seturi de întîmplări și situații. Cînd cineva te întreabă: «De ce?», tu răspunzi obligatoriu: «Să se mire proștii». Cînd cineva te întreabă unde ai pus un anumit lucru, răspunsul vine de la sine, grav și cu intonație apăsată, plină de importanță: «Caută în *pelaria* mea!». În Siliștea, cînd cineva te face prost nu trebuie să te superi, ci să te bucuri. Înseamnă că ești cineva, că te bagă lumea în seamă.

De felul său, silișteanul e cam sucit. Nu e ușor să-l înțelegi și, cu atît mai puțin, să pătrunzi în meandrele gîndirii lui. Dacă îl faci netot, o ia ca pe un salut, un fel de «bună-dimineața», și-ți răspunde (vede el cum și în ce fel) cu surîsul pe buze, cu o altă jignire duioasă. Dimpotrivă, dacă îi zici că e țăran (că e, cu alte cuvinte, ceea ce e în realitate), se supără, se face foc și n-ar fi deloc exclus să sară la bătaie. De ce să-i spui ce știe și el? De ce te legi de ocupațiunea lui agrară? Ce ți-a făcut să-ți rîzi de neamul și familia lui?“

Sorin Preda,
Moromeții: ultimul capitol,
Editura Academiei Române, 2010

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Consultări populare

Premisa unu: românului îi place să îşi dea cu părerea. El sună non-stop la felurite televiziuni, plăteşte cca 80 de eurocenţi şi zice că „Da, cred că Oana Zăvoranu era gravidă“. Asta e bine, dovedeşte că societatea românească este una cu grad mare de implicare în cele trebi publice. Ştiam cu toţii, de multă vreme, că tot conaţionalul este expert în fotbal, agricultură şi muieri. Dar nu numai atît. Iaca, el se pricepe de minune la divorţuri în familii complet străine („Cine are dreptate, Irinel sau Monica?“), la energia nucleară („Credeţi că ne pîndeşte un dezastru nuclear ca în Japonia?“), dar şi la grafologie, în cazul unui document care s-a văzut preţ de doar cîteva secunde pe ecran („Credeţi că Decretul lui Ion Iliescu este fals sau real?“). La fiecare dintre numitele întrebări, sute de români şi-au dat cu părerea. Ba au şi plătit pentru asta.

Premisa doi: Comisiei Europene îi place să ceară păreri. Vrea să consulte cetăţeanul statelor membre (remarcaţi, nu am folosit odioasa expresie „cetăţeanul european“ şi nu o voi folosi pînă nu mă lămuresc ce înseamnă) pe cam orice temă care intră în vizorul vreunei reglementări viitoare. Motivul: după ce a fost bombardată ani de zile cu acuzaţia „deficit de democraţie“, adică o formulă elegantă pentru „lipsa totală de transparenţă a unor decizii luate autist de nişte funcţionari rupţi de lume şi plătiţi regeşte“, după ce a intrat în vigoare Tratatul de la Lisabona prin care Parlamentului (ales de cetăţeni) i se dă drept de co-decizie, Comisia Europeană zice: „Luaţi de citiţi propunerile mele, daţi-vă cu părerea, să nu ziceţi că nu v-am întrebat“. Fie vorba între noi, plec de la premisa de nevinovăţie şi aş considera că părerile cetăţenilor („din statele membre“, nu „europeni“) sînt chiar citite, analizate, luate în seamă. Mecanismul are un nume oficial, se numeşte „consultare publică“ şi este disponibil la o aruncătură de click, pe paginile de net ale onorabilei instituţii, în limba română. De fapt, în toate limbile oficiale ale statelor membre (aş fi zis „europene“, dar...). În plus, este şi gratis! Nu se cere nici un ban. Ce aşteaptă Onorabilul Funcţionar al Comisiei? Idei. Păreri. Zicerea intereselor.

Ca rezultat al premiselor unu şi doi, te-ai aştepta ca numărul de opinii ale românilor, referitoare la directivele europene, să fie astronomic, să blocăm site-urile învechite ale Comisiei, să îi zăpăcim cu exprimarea „interesului naţionale“. Iaca, nu. Reamintesc stimaţilor cititori că, atunci cînd comisarul Cioloş a pus la consultare planurile sale de revizuire a politicii agricole comune (în valoare de niscai miliarde de euro, parţial destinate fermierilor din România), în primele 1000 de mail-uri, doar 7 (şapte) au venit din ţara noastră. Care ţară, mă-nţelegi, are cam jumătate din populaţie trăitoare în mediul rural, ocupîndu-se, majoritar, cu agricultura. Îmi veţi spune, firesc, cum că „penetrarea Internetului“ (odioasă expresie) nu reprezintă punctul forte al zonei rurale româneşti. De acord. Dar avem suficient de mulţi fermieri de peste 500 de hectare şi destule organizaţii şi federaţii teoretic interesate, astfel încît numărul de mail-uri să fi atins măcar jumătate din numărul răspunsurilor la întrebarea legată de „sarcina naţională“ (a Zăvorancei, evident).

Comisiei Europene îi place să ceară păreri.

Veţi crede că ăia de la Comisie se consultă numai pe teme mari, abstracte, la care nu ne pricepem. Aiurea! Vă dau cîteva exemple recente, consultări publice în curs de executare: nou Regulament privind înmatriculările auto la nivel european (ar trebui să avem cam un milion de români interesaţi); Directivă privind securitatea sanitară între state în caz de pandemii (Sanitas, medici, asistente, ISU-uri, SMURD, Minister, ONG-uri, în total, vreo 2-300.000 de persoane teoretic interesate); Directivă privind cotele de gaze cu efect de seră şi certificatele verzi (afacere de multe miliarde de euro, interesaţi potenţiali ar fi toţi cei care lucrează în sectorul energetic, „băieţii deştepţi“, sindicatele de ramură, ONG-urile de mediu, Ministerul Finanţelor, un total de cam 100.000 de români). Şi altele. Multe altele.

Daţi năvală. Acum e pe gratis. Peste un an sau doi, s-ar putea să vă ardă la buzunar. Să nu plîngeţi atunci cum că n-aţi ştiut.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

Galeria COLORS ART

este singura galerie de artă modernă din România specializată în artiști români,care au lucrat și în străinătate, cu cote internaționale

Artiștii galeriei:

Isaac ANTCHER
Corneliu BABA
Dimitrie BEREA
Victor BRAUNER
Constantin BRANCUSI
Mircea CIOBANU
Aurel COJAN
Jean DAVID
Natalia DUMITRESCU
Francois GALL
Lucian GRIGORESCU
Nicolae GROPEANU
Etienne HAJDU
Jacques HEROLD
Marcel IANCU
Alexandru ISTRATI
George MARCULESCU
Samuel MUTZNER
Paul NEAGU
Gheorghe PETRASCU
Jules PERAHIM
Magdalena RADULESCU
Victor ROMAN
Paul SCORTESCU
Arthur SEGAL
Michel SIMONIDY
Victor VASARELY

Colors Art Gallery vă invită la expoziția

De la Suprarealism la abstracționismul liric

Expoziția va avea loc în perioada 12 mai-2 iunie 2011. Vernisaj, joi 12 mai, începând cu ora 18:00.

Jacques Herold - Le mouvement des levres

Jacques Herold - Jolie Blonde

Jacques Herold - La femmoiselle

În 1927, Jacques Herold, născut în Moldova, pleca spre Paris trecând prin București pentru a studia la Școala Națională de Arte Frumoase, la exact 29 de ani, după ce un alt compatriot oltean pe nume Constantin Brâncuși, făcuse același lucru. Cu acesta se întâlnește la Paris în 1931, devenind nu numai prieten, dar și bucătar, instalator, secretar, ajutor de sculptor al acestuia. Despre Jacques Herold, în România se cunoaște prea puțin, dar în Franța el a fost considerat unul dintre cei mai mari artiști ai Suprarealismului în grupul marelui poet Andre Breton, alături de : Picasso, Dali, Marcel Duchamp, Tanguy, Max.Ernst, Lam, Dominguez, Magrite și compatriotul său din Piatra Neamț, Victor Brauner. *Colors Art Gallery*

"Herold, un tăietor de lemne în fiecare strop de trandafir" *Expoziția personală la Galeria Cahiers d'Art-1947, Andre Breton*

"Îmi aduc aminte de tânărul Herold în 1937, plimbându-se pe bătrânele străzi din cartierul Montparnasse, înalt, solid, cap de berbec, cu ochi de pescăruș, purtând cu noblețe semnele unei sărăcii meticuloase, cu fruntea îngândurată și transpusă unui vis. Astăzi este același, cu fruntea mai senină, ca o plajă la mare joasă, corpul și înfățișarea mai amplă, dar ochiul tot timpul în alertă, pentru a culege cu trecerea orelor, florile-zâne ale fascinației".
Les Demeures D'Hypnos-1976 , Patrick Waldberg

"Jacques Herold și-a consacrat viața de artist pentru a își depăși timpul și și-a cucerit propiul spațiu acum când nu mai este între noi. Dăinuirea operei sale, care va interesa din ce în ce mai mult posteritatea, o să îl aducă irezistibil la un sens inversat și complementar, să cucerească spațiul timpului."
Jacques Herold-1995, Sarane Alexandrian

"Considerarea visului ca un drum de cunoștere umană interioară, este o idee modernă căreia Herold și suprarealiștii i-au dat o mare importanță, insistând aupra tuturor problemelor care includ realitatea. Înaintea lor foarte puțini au avut această îndrăzneala. Suprarealiștii au insistat tot timpul, încercând să salveze frumosul chiar în momentul când acesta era amenințat."
Jacques Herold et le Surrealisme-2010, Christophe Dauphin si Rose-Helene Iche

Colors Art Gallery, Strada Puțul lui Zamfir nr.22-24,sector 1,București
Tel:(+40)21 211 57 28 Fax:(+40)21 210 50 42Email:office@colors-art.ro Web:www.colors-art.ro

La sfîrşitul anului trecut, presseurop.eu a invitat 10 autori europeni, scriitori şi analişti, semnături cunoscute, dar şi noi voci, să scrie despre Europa. Cei care văd dincolo de succesiunea de evenimente, cei care îşi imaginează un alt viitor sau cei care trăiesc actualitatea ca fiinţe umane şi ca cetăţeni. A rezultat un dosar intitulat „Zece viziuni ale Europei", realizat în colaborare cu Der Spiegel, The Guardian *şi* Respekt. *Publicăm aici unul dintre articole.* ***(N. red.)***

Pawel SWIEBODA

teme de azi

Să învăţăm să îmbătrînim cu graţie

Europa este în criză, dar din fericire nu se simte miros de praf de puşcă în aer, spre deosebire de acum 60 de ani. Proiectul european are o forţă proprie, dezvoltată după ani de construcţie meticuloasă, aceea de a turna balsam peste tensiunile şi sensibilităţile care zac dedesubt. Actuala stare a lucrurilor este una critică, nu pentru că economia este la ananghie, ci pentru că faptul de a fi împreună şi-a pierdut strălucirea. Chiar dacă ar putea să rămînă o opţiune perfect raţională, scînteia de entuziasm a dispărut.

Problema este psihologică, dar şi reală. Psihologică – pentru că Europa este într-un declin relativ şi politicile sale se adaptează unui management în declin şi atenuează lovitura. Modalitatea este una defensivă.

Pentru un muritor de rînd aflat în convulsiile unei crize de vîrstă mijlocie, sînt în general două recomandări: să găsească modalităţi de a combate stresul, să renunţe la alcool, să se apuce de yoga, sau, cealaltă alternativă, să accepte că nu mai este tînăr şi să vadă în asta o oportunitate pentru a face inventarul şi – eventual – să-şi schimbe modul de viaţă, diversificîndu-şi centrele de interes, călătorind, reluîndu-şi studiile, practicînd un nou sport. Privindu-şi crescînd copiii sau nepoţii.

Nu e niciodată prea tîrziu

Pînă acum, Europa a evitat întotdeauna opţiunile de mai sus şi continuă să practice terapia reîntineririi, jucînd rolul etern al celui mai tînăr din cartier. Aceasta a fost logica din spatele Tratatului de la Lisabona şi a programului consacrat problemelor climatice. Şi după ce-şi va revizui sistemul de guvernare macroeconomică, adoptînd o coordonare fiscală mai strînsă, va trebui să abordeze provocări structurale precum cele care ţin de schimbările demografice ale continentului.

Deşi nu e niciodată o idee rea să faci sport, Europa la care visez eu este una care să se simtă în largul său cu ea însăşi. Nu ar trebui să ne lăsăm pradă iluziilor. Lăsînd la o parte dezastre mai mari, Europa va trebui să facă loc la masă pentru China, India şi alte puteri în curs de dezvoltare. Alunecînd de la o cotă de 25% din populaţia lumii în 1900 la un proiectat 5% în 2050, pur şi simplu nu poate avea aceeaşi scară de influenţă.

De asemenea, ar ajuta dacă ne-am da seama că avem o grămadă de învăţat de la restul lumii. Există un consens în Europa că inovaţia şi antreprenoriatul sînt cele care vor aduce creştere. Pentru a îmbunătăţi infrastructurile noastre de *„creştere"*, mai ales universităţile, şi a face progrese în comercializarea cunoştinţelor, există multe ţări – precum Singapore, Australia sau Statele Unite – de la care am avea ce învăţa.

Piaţa unică – o poveste de succes

Asta nu înseamnă că ar trebui să rămînem inactivi şi să privim cum alţii sar în lumina reflectoarelor. Mai degrabă înseamnă să ne pregătim pentru un marş lung, în timpul căruia rezistenţa şi vitalitatea modelului nostru politic, economic şi social vor ajunge la linia de sosire, în timp ce alţii se întind la maximum şi eşuează. Europa are unele dintre cele mai bune modele de guvernare în privinţa sănătăţii şi a politicilor sociale: acestea vor deveni cel mai puternic atu al nostru, în timp ce alţii în lume încep să se confrunte cu aşteptări în creştere de la propriile popoare şi electorate, precum şi cu tendinţe de evoluţie demografică.

Europa ar trebui să se întoarcă la elementele de bază, să-şi crească nucleul. Pe plan intern, asta înseamnă mai întîi să exploateze piaţa unică pînă în prăsele. Cînd privim înapoi, este în mod clar una dintre poveştile europene de succes. Cu toate acestea, este şocant numărul obstacolelor şi al barierelor ridicate care au împiedicat-o să-şi atingă nivelul maxim. Peste jumătate dintre antreprenorii Europei spun că au întîmpinat dificultăţi cînd au vrut să vîndă bunuri altor state membre, fără să mai vorbim despre servicii sau fluxul de capital. Este timpul să ripostăm.

Nu e nimic greşit în a trăi într-o lume aflată în continuă schimbare

Pe ordinea de zi mai sînt trecute fidelitatea pentru valorile noastre sau îmbunătăţirea sistemelor politice europene. În vreme de criză, starea democraţiei este de obicei ultimul lucru de care se preocupă oamenii.

Şi totuşi, mai sînt încă multe de făcut pentru a moderniza lumea îndatoririi şi a responsabilităţii publice în Europa. Dintre mai multele modalităţi ale Europei de a-şi exercita influenţa, faptul că este un model atractiv este una dintre cele mai durabile şi efective. Ar trebui să o adoptăm.

În sfîrşit, să ne întoarcem la lucrurile de bază înseamnă să ne îndreptăm atenţia mai întîi spre vecinii noştri şi spre candidaţii la statutul de membru. Impresionantul progres făcut de ţări precum Turcia reprezintă o oportunitate pentru Uniune în a-şi consolida influenţa faţă de vecinul său. Aderarea la UE este încă marea miză pentru Ankara, deşi e clar că nu este şi singura. UE va rămîne în curînd fără capitole de deschis în discuţiile sale despre aderare cu puterea musulmană. Vine momentul adevărului şi avem ce regreta dacă îl ratăm.

Nu e nimic greşit în a trăi într-o lume tot, mai diversă. Pe cînd locuiam la Londra, m-am gîndit la remarca făcută de Dean Acheson, potrivit căreia pierderea din imperiu a lăsat Marea Britanie fără un rol. Această remarcă încă mai are rezonanţă în Marea Britanie, iar acum ar putea fi aplicată şi în Europa. Aşa cum Marea Britanie se descurcă destul de bine fără un imperiu, tot aşa se va descurca Europa fără un tărîm al marilor idei.

Pawel Swieboda *este preşedinte al demosEUROPA – Centrul pentru Strategie Europeană. Absolvent al London School of Economics şi al University of London, între anii 1996-2000 a fost consilier pe probleme europene al preşedintelui Poloniei. Mai tîrziu, ca director al Departamentului Uniunii Europene în Ministerul Afacerilor Externe, a fost responsabil pentru negocierile de aderare la UE.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Diavolul de pe ruta Gainsville – Mazar-i-Sharif

În Florida, Terry Jones păstoreşte o congregaţie creştină cam bizară, compusă din nu mai mult de 50 de persoane. Se cheamă, suav, *Dove World Outreach Center* – o denumire care evocă inocenţă, puritate, pace şi generozitate, încluzînd abil un simbol (porumbelul) şi un deziderat (ieşirea altruistă spre lume) creştin. În realitate, comunitatea aceasta practică un fel de creştinism apucat, radical, venit direct din excesele cu adevărat anticreştine ale Evului Mediu. O rapidă informare în legătură cu activitatea Centrului arată că principala preocupare a celor strînşi acolo este aceea de a înfiera, militant şi radical. Centrul, condus acum de Terry Jones, pare a fi foarte preocupat să-i identifice şi să-i execute fără ezitare pe toţi inamicii Bibliei. În general, nu scapă nimeni, de la homosexuali la musulmani.

În iulie 2010, Terry Jones, un fel de pastor autodidact, cu har incert şi studii informale, a anunţat că va comemora 9 ani de la atacul din 11 septembrie 2001 arzînd pe rug cîteva sute de exemplare ale Coranului. A anunţat cu aer oficial că 11 septembrie 2010 va fi „ziua internaţională a arderii Coranului". A atras, cu asta, o oarecare atenţie din partea presei şi reacţii unanime de dezaprobare, de la Barack Obama pînă la Sarah Palin, de la lideri religioşi americani pînă la intelectuali islamici şi ong-işti europeni care luptă cu fascismul. La început, a părut că pricepe. A spus că renunţă. Dar, deodată, pe 20 martie 2011, Terry Jones se îmbracă în robă de judecător, instituie un fel de tribunal compus din cîţiva membri ai congregaţiei sale şi se joacă de-a procesul vreme de cîteva ore. În final, sentinţa spune clar cine e vinovat de oroarea de la 11 septembrie: Coranul. Prin urmare, condamnă Coranul la ardere pe rug şi sentinţa se execută pe dată. Sînt convins că nu există nici un cititor al acestui colţ de pagină care să nu sesizeze, imediat, imbecilitatea gestului. Presa americană, într-o interesantă atitudine responsabilă, nu dă evenimentului nici o importanţă. Numai că, pe lumea asta, există YouTube, Facebook, Twitter şi altele asemenea. Astfel, lumea asta a putut vedea ceva ce – o spun după ce m-am gîndit mult – n-ar fi trebuit să vadă: spectacolul grotesc al arderii Coranului într-o curte înverzită din Gainsville, Florida. Şi încă, tragedia ar fi putut fi, măcar pentru unii, evitată. Dar Hamid Karzai găseşte cu cale să condamne public actul lui Jones pe 24 martie şi, după cum spun mai toţi analiştii, cu această ocazie cei mai mulţi afgani află că un creştin din America a ars pe rug Coranul. O zi mai tîrziu, diplomaţia iraniană condamnă şi ea, oficial, gestul lui Jones. În fine, urmează un şir de *fatwa* din partea mai multor conducători de organizaţii islamice fundamentaliste, care îl condamnă la moarte pe Jones şi pun pe capul lui un preţ care, din cîte îmi dau seama, a trecut de 2 milioane de dolari. În cîteva zile, furia ajunge în stradă. La Mazar-i-Sharif, după rugăciunea de vineri, 1 aprilie, mii de oameni fanatizaţi atacă misiunea ONU, devastează, incendiază şi ucid. Au impresia că, astfel, protejează Coranul.

Am citit, pe marginea acestei poveşti, zeci de comentarii în presa care îmi este, în general, la îndemînă, adică în presa europeană (inclusiv românească) şi americană. Sesizez, deja, două şcoli de gîndire. Prima îl face praf pe Terry Jones, îi impută iresponsabilitatea gestului şi chiar îl socoteşte responsabil pentru crimele oribile de la Mazar-i-Sharif. Sînt şi oficiali care gîndesc astfel, precum dl Staffan de Mistura, şeful misiunii ONU în Afganistan. A doua încearcă să fie mai echilibrată. Răspunderea revine, în continuare, pastorului (s-au găsit chiar elemente de impostură în titulatura sa), dar, într-o echivalenţă cu grijă păstrată, se condamnă ferm reacţia mulţimii afgane, a liderilor religioşi locali care au incitat şi condus asediul misiunii ONU. Văd în aceste tipuri de reacţii două trăsături esenţiale ale minţii euroatlantice despre care, mărturisesc, nu ştiu să spun dacă sînt bune ori rele. Prima – reacţia reflex autocritică. Gîndirea de tip *blame ourselves*. Nu scuzăm, nu încercăm să explicăm, nu încercăm să înţelegem. Un idiot a comis o nemernicie care lezează o întreagă cultură din afara spaţiului nostru – cumva, noi toţi sîntem de vină. Pentru că nu luptăm suficient cu islamofobia, pentru că îi bombardăm şi nu-i respectăm pe musulmani, pentru că-i exploatăm şi aşa mai departe. A doua trăsătură: grija pentru echivalenţă. Sigur că, pentru o minte raţională, civilizată, religioasă cu adevărat, o mulţime care decapitează nişte nevinovaţi pentru că, pe cealaltă parte a lumii, unul care are aceeaşi culoare a pielii cu ei arde Coranul este o atrocitate care nu se poate nicicum explica pentru că te sufoci doar la aflarea veştii că s-a produs. Şi totuşi, se cere echivalenţă. Numai echivalenţa face analiza credibilă. Aşadar, plasăm cretinismul unui Jones cam în aceeaşi categorie cu faptele afganilor devastaţi de ură care au ucis şapte străini aflaţi în ţara lor imposibilă sub steag ONU, anume ca să-i ajute. Sincer, Jones nu e un criminal. E un idiot, e un fanatic, e un descreierat şi, după părerea mea, nu e deloc creştin. Dar cei care au ucis pentru că el este un idiot, un fanatic, un descreierat sînt nişte bestii. Nu mă interesează că sînt musulmani sau nu. Există ceva ce ameninţă, deopotrivă, pe toţi credincioşii, un pericol comun care ne pîndeşte, indiferent că ne rugăm lui Isus Cristos sau lui Allah: Diavolul. Singura echivalenţă acceptabilă este, în ordine religioasă, că, şi într-un caz, şi în altul, a lucrat aceeaşi mînă. Dar, dacă pe 20 martie, în Gainsville, Florida, şi-a băgat coada şi a susurat ceva, pe 1 aprilie, la Mazar-i-Sharif, a dirijat, cu orchestra întreagă în plină forţă, un marş scelerat.

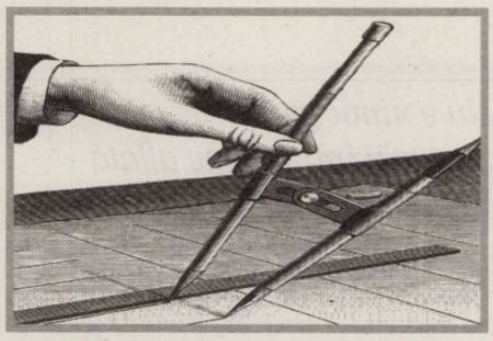

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Capitala lui Cuza

Din lungul şirag al călătorilor care şi-au publicat impresiile despre Bucureşti, să ne oprim astăzi asupra lui G. Le Cler, a cărui carte *La Moldo-Valachie. Ce qu'elle a été, ce qu'elle est, ce qu'elle pourrait être,* apărută la Paris în 1866, cunoaşte anul acesta prima traducere integrală în românește la Institutul European din Iaşi. Traducerea, datorată Dianei Ciobanu, este însoţită de o introducere în care colegul meu Laurenţiu Vlad a adunat tot ce se poate şti despre autorul francez. Nu mult: el a fost intendentul misiunii militare pe care Napoleon al III-lea a trimis-o în Principatele de curînd Unite în 1860, pentru a moderniza armata română.

Experienţa celor patru ani pe care i-a petrecut aici nu a produs numai prezentarea peisajelor pitoreşti, urbane şi rurale, pe care le-a străbătut. Le Cler este şi un cenzor sever al moravurilor noastre. Aproape la fiecare pagină recunoaştem reacţia defensivă a străinului bănuitor. Îl îndeamnă la circumspecţie convingerea că „românul doreşte mai mult să pară decît să fie". Vede pretutindeni ambiţia şi setea de cîştig. Colecţia de anecdote pe care le povesteşte pentru a exemplifica viaţa intimă a înaltei so-

„Un imens tîrguşor construit la întîmplare"

cietăţi e penibilă de citit astăzi, fiindcă ele au fost cu siguranţă autentice. Corupţia făţişă a justiţiei şi a clerului (cu excepţia, din fericire, a unor mănăstiri) contribuie la imaginea deprimantă. Le Cler susţine, de altfel ca mulţi alţii după el, că religiozitatea românilor „se află mai mult în practicile exterioare decît în convingeri" şi chiar că popoarele ortodoxe „sînt în mod fatal condamnate la inferioritate industrială şi agricolă". Cu aceeaşi dezaprobare priveşte el risipa care consumă averile mari şi neglijenţa iresponsabilă în administrarea finanţelor statului. Noi, în ţara autostrăzilor *începute,* nu ne mirăm că nu erau nici poduri, nici căi ferate, şi că de la Giurgiu la Bucureşti, 60 km în 13 ore, exista numai „un proiect de drum", trasat de linia stîlpilor de telegraf şi cu „grămezi de pietre ce aşteaptă un cilindru compresor".

În multe privinţe, acest observator critic a fost un bun profet. Populaţia ar putea creşte, socoteşte el, pînă la 10.000.000 (vom fi şase milioane înainte de Primul Război Mondial), iar în Bucureşti 1 milion (în 1936 nu ajunsese încă la 800.000). A prevăzut şi dezvoltarea socială, cu toate că a constatat limitele care o îngrădeau. Din 120.000 de locuitori ai Capitalei în cei dintîi ani ai domniei lui Cuza, 30.000 de servitori, numai pentru prestigiul boierilor. Burghezia era formată din negustori, intelectuali, ofiţeri (cîţi îşi datorau gradul meritelor personale) şi din urmaşii moşnenilor (remarcabilă atenţia faţă de rămăşiţa satelor libere!). După părerea francezului, „deşi nu e numeroasă, e instruită, întreprinzătoare, ambiţioasă". Despre clasa majoritară, insuficient ajutată de reforma agrară din 1864, faţă de care Le Cler avea mari rezerve, verdictul e categoric: „Europa e minţită că ţăranul român a fost eliberat". Dobrogeanu-Gherea ar fi fost de acord. Spre deosebire de greci şi evrei, condamnaţi pe baza unor prejudecăţi vehemente, ţiganii au parte de o judecată favorabilă: „Această rasă decăzută se va ridica din scăpătarea ei cînd îi va înceta izolarea".

Descrierea Bucureştilor este lipsită de orice indulgenţă. „Oraşul oriental se desfăşoară ca o grădină nemăsurată", dacă e contemplat din punctul pînă la care se urcau de obicei privitorii cărora le-a plăcut, de pe dealuri sau din Foişorul de Foc. Dar Le Cler era un administrator, permanent contrariat de înapoierea unor ţări ca Rusia, Grecia sau chiar Imperiul Otoman. El a văzut „un imens tîrguşor construit la întîmplare, fără aliniament, fără conducte de apă... Cu excepţia a două străzi pe care casele sînt aproximativ alăturate, locuinţele sînt răzleţite, izolate, aşezate între curte şi grădină. Mărimea terenului irosit atinge nouă zecimi din suprafaţa totală. Fiecare familie îşi are aici casa sa, chiar şi cele mai sărace... Bisericile şi mănăstirile se numără cu sutele, toate fiind înconjurate de terenuri vaste şi de cimitire. Aici coliba se învecinează cu palatul – nume prea pretenţios, poate, de vreme ce locuinţele cele mai fastuoase abia dacă au un etaj".

Vizitatorul a menţionat un singur monument, Teatrul Naţional, care fusese terminat numai de zece ani, căci „palatul prinţului nici nu merită amintit", iar construcţia Spitalului Militar era în şantier. În schimb, a apreciat „arhitectura bizantină foarte elegantă" de la Sf. Spiridon şi Sf. Gheorghe: amîndouă aceste biserici, consimte el să noteze, „sînt împodobite cu picturi murale destul de reuşite". La toate acestea se adăugau „o academie fără membri şi o bibliotecă fără cititori". Relatarea lui G. Le Cler a surprins oraşul în tranziţie, încă una dintre tranziţiile pe care le-a traversat.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Biserica mănăstirii Golia din Iaşi

S-au celebrat în octombrie trecut 350 de ani de la sfinţirea bisericii mănăstirii Golia din Iaşi. O ceremonie religioasă a avut loc, iar momentului şi edificiului le-a fost consacrat un volum de studii semnate de nume de prestigiu din domeniile istoriei, istoriei artei, arheologiei româneşti.

Începută la porunca lui Vasile Lupu în 1650, în stare de funcţionare în 1653, biserica mănăstirii Golia este încheiată şi sfinţită de-abia în 1660, de către urmaşul pe tronul Moldovei şi fiul lui Vasile Lupu, Ştefăniţă Vodă.

Dacă despre această biserică a lui Vasile Lupu s-a scris în numeroase rînduri, foarte puţini sînt cei care au pus în lumină faptul că edificiul nu are nimic comun cu înfăţişarea exterioară a bisericilor moldoveneşti anterioare sau contemporane ei. Nici măcar vizitatorii oraşului, cei care poposesc aici după ce au văzut bisericile lui Ştefan sau pe cele pictate ale mănăstirilor Bucovinei, nu par miraţi, nu pun întrebări. Un motiv există, fiindcă – aşa cum scria Gheorghe Curinschi Vorona – multe biserici ale Iaşilor ridicate după biserica Goliei vor prelua elemente ale tratării exterioare ale acesteia. Din acest motiv, capitala Moldovei are astăzi suficiente biserici construite după cea a Goliei şi care nu se mai supun canoanelor uzuale din perioada secolelor XV-XVII, ci preiau cu relativă dezinvoltură ceea ce meşterii şi comanditarii înţeleg ca valoros şi posibil de repetat din repertoriul bisericii lui Vasile Lupu. O vizită în Iaşi nu începe neapărat de la mănăstirea Golia; astfel încît, pentru ochiul nu foarte avizat, biserica de aici se înscrie oarecum firesc în peisajul arhitectural deja parcurs. Pe de altă parte, spaţiul interior al bisericii respectă regulile lăcaşelor de cult tradiţionale şi suita încăperilor acestora, astfel încît nici parcurgerea de către credincioşi a spaţiului interior şi nici desfăşurarea ritualului nu trădează substanţiala modificare a tratării faţadelor în raport cu cele ale altor biserici moldoveneşti.

Şi totuşi, odată intrat pe poarta mănăstirii, faţada realizată în întregime din piatră făţuită este surprinzătoare. Perechi de pilaştri de piatră cu capitele corintice susţin o cornişă puternică, tratată şi ea în spirit clasic, sprijinită pe mici console; tot ei pun în valoare golurile de uşi şi ferestre, încadrate la rîndul lor de o decoraţie de piatră sculptată, inspirată vădit din formele Renaşterii tîrzii cultivate în teritoriile de la nord de Moldova.

Unică „haina" aceasta a bisericii Goliei, dar prezenţa ei nu este întîmplătoare: înfăţişarea neobişnuită a faţadei bisericii îşi are sursa în cei aproape o sută de ani de relaţii strînse ale moldovenilor cu lumea, civilizaţia şi mediul cultural polon. Fiindcă – începînd cu Petru Rareş, mai apoi cu Alexandru Lăpuşneanu şi cu unii dintre apropiaţii săi – o sumă de decizii urmate de fapte de viaţă, gesturi individuale sau colective ilustrează politici, mentalităţi şi orizonturi estetice din ce în ce mai puternic orientate către cele ale europenităţii pe care o reprezenta Polonia epocii. Un secol pentru care sînt cu precădere revelatoare raporturile personale pe care Ieremia Movilă şi familia sa – Miron Barnovschi, Petru Movilă, precum şi Vasile Lupu – le-au întreţinut cu aceeaşi lume. Iar dacă despre aceste legături avem la dispoziţie scrieri ale unor istorici de prestigiu, faţadele bisericii mănăstirii Golia din Iaşi constituie materializarea lor în piatră, poate cea mai elocventă şi durabilă expresie a lor.

Şi cred că despre toate acestea ar trebui să povestească un ghid al celor care vizitează celebra mănăstire a Iaşilor şi spectaculoasa sa biserică de piatră.

Anca Brătuleanu *este profesoară la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti.*

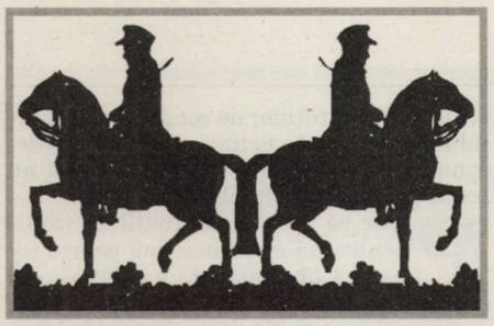

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Aide-mémoire pentru (a)uzul intern

Memoria începînd să mă lase, sînt în curs de a-mi stabili o listă de fapte, oameni, zile, minute şi vorbe pe care nu am voie să le uit, orice mi s-ar întîmpla. Poate să pară comic, tragic, inutil – nimic nu mă descurajează; am pus lista pe un perete – între mormîntul lui Kafka la Praga şi poza lui Rebreanu academician – şi din cînd în cînd, uşor alarmat, îi adaug cîte un rînd. Important e s-o am în faţa ochilor de dimineaţă, trezindu-mă. Nu e un *faire-part*, e un *aide-mémoire* – cum se zice în franceza atotştiutoare:

Maia (memo: bunica maternă care a cerut ca pe piatra mormîntului ei de lîngă Tel Aviv să se scrie, alături de numele ei: „din Bucureşti")

Mitică (memo: pe o altă alee a aceluiaşi cimitir, o marmură neagră cu acest unic cuvînt)

MRP (memo: poetul care, într-un autobuz spre Vama Veche, mi-a cerut imperios să nu mai folosesc niciodată adjectivul „mare" lîngă numele vreunui scriitor)

Babu Ursu (memo: ...care, după cîteva ore ale „anchetei libere" de la Secu, venea la bridge-ul nostru şi ne şoptea despre care dintre noi a discutat azi acolo şi cine va urma a doua zi)

Chifteluţele (memo: ...pe care, la un bufet expres prin '88, un amărît m-a rugat frumos să i le împrumut, pentru ca să poată cumpăra o sticlă de bere, fiindcă – precum scria pe perete – „fără mîncare nu se vinde băutură")

Striptease (memo: cum numea un fost redactor-şef stilul meu literar şi, închizînd uşa biroului, mă implora să-l învăţ cum să scrie şi el aşa)

Codrii Cosminului (memo: restaurantul acela unde...)

Costică Georgescu (memo: frizerul care m-a tuns acasă, în '43, cînd am împlinit 13 ani şi l-a asigurat pe taică-meu că nu am să fac purici în România)

Tristrus (memo: derapajul lui Gherguţ pentru „m-ai distrus")

Trismus (memo: încleştare a maxilarelor care împiedică o extracţie, ceea ce l-a făcut pe un stomatolog să mă întrebe dacă nu sînt alcoolic)

Contele Apany (memo: cel care a murit, la un pocher, plătind şi pierzînd cu trei aşi)

Şumudică (memo: singurul nume de fotbalist român cunoscut şi îndrăgit de Lena Boiangiu)

Oameni, zile, minute,
vorbe pe care nu am voie să le uit
orice s-ar întîmpla.

T.V. (memo: Tudor Vianu, întorcîndu-se din străinătate, coborînd în Piaţa Gării de Nord şi văzînd Bucureştii în întuneric, gemea înăbuşit: „e atît de urît" – pagina cea mai puternică din *Amor intellectualis* a lui Ion Vianu)

Felix Krull (memo: ultima carte la care lucra Thomas Mann, la 80 de ani, chinuindu-mă cu întrebarea: Cum putea să nu-şi dea seama că e sub *Iosif* şi *Doctor Faustus?)*

Transcriindu-l, îmi dau seama că acest *aide-mémoire* ar putea să fie, la fel de natural ca la începutul oricărei piese de teatru, şi o listă a unor personaje în dezordinea intrării în scenă. Nu e cea mai rea perspectivă.

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar şi **coate**

Deşcheiaţi pîn' la buric

– dezordinea simbolică (XX) –

Propagandiştii regimului comunist ştiau cu precizie că ideologia sistemului funcţiona „la pachet" cu un arsenal simbolic pe care trebuiau să-l cultive cu osîrdie. Lucrurile erau cît se poate de clare. Nimic nu putea exista în afara *„packaging-ului"* stabilit cu precizie la Centru. Într-un anumit fel, dincolo de misiunea lor ideologică, propagandiştii Partidului Comunist funcţionau ca nişte *ofiţeri de brand,* responsabili cu păstrarea şi respectarea ordinii simbolice. În graba de a sări cît mai repede din barca vechiului sistem în cea a proaspetei democraţii, după 1989, „emanaţii" noştri n-au pus mare preţ pe construirea unei simbolistici statale şi instituţionale care să înlocuiască vechea ordine. Bîlbîiala continuă şi azi, după douăzeci de ani, transformîndu-se, uneori, într-un delir ale cărui semne se pot vedea la tot pasul.

Miliţianul burtos şi caricatural, de acum douăzecişicinci-treizeci de ani, era subiect de banc, dar se pierdea în dimensiunea gigantică a unui sistem opresiv în care opulenţa simbolică funcţiona simultan cu inducerea unei frici generalizate. Imaginea lui, deşi era jalnică, nu se răsfrîngea asupra imaginii şi reputaţiei instituţiei pe care o reprezenta, pentru că puterea terorii generalizate alimenta continuu, ca o baterie nevăzută, rezistenţa simbolică a oricărei instituţii a statului totalitar. Miliţia nu putea fi gîndită, în vremea aceea, în termenii reputaţiei şi ai credibilităţii, pentru că nu se afla, în primul rînd, în slujba comunităţii, ci a statului comunist care o crease pentru a supraveghea şi ţine în frîu comunitatea. Un poliţist caricatural, acum, înseamnă cu totul altceva. La fel, un miliţian corupt, care se preta la găinării, în urmă cu treizeci de ani, făcea parte din imaginea generală a sistemului, nu putea decredibiliza Miliţia, pentru că pomenita instituţie nu avea nici o formă de vecinătate cu credibilitatea. În perioada comunistă, intrarea în Miliţie şi în Armată nu mai avea nimic din aspiraţia spre pătrunderea în nişte corpuri de elită, aşa cum erau percepute înainte de 1945.

În vremea statului totalitar, a alege cariera armelor însemna, în general, cu totul altceva. În primul rînd, bazinul principal de selecţie viza tinerii foarte săraci, cu *dosar sănătos,* care visau să primească, de la stat, haine, locuinţă şi salariu, la care se adăuga statutul citadin. Cariera armelor nu era urmarea unei vocaţii, ci sesizarea unui chilipir pe care ţi-l oferea statul. Sigur că exista loc, nu foarte uşor, şi pentru cei care credeau în dimensiunea de elită a corpului ofiţeresc, pentru cei care alegeau acest drum din pasiune pură. Dar regula generală a pătrunderii în aceste instituţii era cît se poate de vizibilă. Traficul de influenţă, mita, nepotismul şi lanţurile de complicităţi erau cunoscute de toată lumea, atunci cînd era vorba de „băgarea" unui tînăr la şcoala de ofiţeri.

O caricaturală ascundere *în uniformă, nu o îmbrăcare a ei.*

Exterminarea vechilor elite şi înlocuirea lor cu cantitatea, cu opulenţa numerică şi cu ideologizarea primară nu se referă doar la Miliţie, la Armată, sau la serviciile de informaţii, transformate în Securitate, ci la totalitatea instituţiilor statului. Aşa cum un strungar era scos din fabrică, înarmat cu un pistol, îmbrăcat cu haină de piele şi transformat în ofiţer de informaţii, la fel de bine se putea să iei o lucrătoare dintr-o fabrică de confecţii şi să o faci, peste noapte, profesor universitar sau director de instituţie publică. Sînt lucruri foarte cunoscute, la care ne referim des, dar pe care ni le asumăm foarte puţin. Sau deloc.

Mecanismul de selecţie pe baza dosarului, a traficului de influenţă, a mitei a născut, aşa cum era normal, un model social, care a produs generaţii întregi de ocupanţi ai tuturor nivelurilor de putere. Regula generală era că totul vine de la Centru şi că totul se rezolvă prin intermediul unei „proptele", al unei „pile". În plus, *confortul simbolic* şi *„brandingul"* oricărei instituţii se rezolvau la fel de bine, fără nici o bătaie de cap, de la omnipotentul Centru. Mentalitatea generală era cea de asistat, de supus al sistemului, de norocos care „a apucat" o slujbă bună, la stat. Iar statul ne dădea şcoală, haine, salariu, locuinţă, statut citadin. „Ne făcea oameni."

Cine să fie preocupat, după Revoluţie, de misiunea, de viziunea, de valorile instituţiilor statului, de reconstruirea simbolisticii naţionale? Cine să piardă vremea cu inginerii subtile şi cu preocuparea de a alcătui, în paralel cu reformarea instituţiilor, o estetică a sistemului? Din nefericire, se vede de prea multe ori felul primitiv în care ne-am mulţumit să acceptăm lucrurile, chiar şi acum, la douăzeci de ani de la Revoluţie. Uniformele stau pe ai noştri ca pe gard, îi maimuţăresc mai mult decît să-i îmbrace. Vezi, la tot pasul, oameni în slujba comunităţii care nu înţeleg de ce se află ei acolo, şi care par buimaci, treziţi din somn şi miraţi de hainele pe care le găsesc puse pe ei. Alteori, indiferent de instituţie, uniforma, hainele de lucru trădează, prin felul în care sînt purtate, o gigantică neînţelegere, o uluitoare neasumare a meseriei alese, o caricaturală *ascundere* în uniformă, nu o îmbrăcare a ei. Totul pare făcut în pripă, spoit, să se vadă ceva acolo, cît mai repede. Iar senzaţia de etern provizorat e, poate, mai puternică decît orice. Neexistînd o cultură a *asumării* costumului, o cultură firească a *îmbrăcării* statutului şi meseriei alese, chiar şi mediile corporatiste de la noi conţin suficiente exemple caricaturale care arată preluarea în pripă a modelelor, dorinţa de a ne sincroniza paşii cu lumea civilizată la care am visat, dar şi panica ascunsă, nemărturisită, generată de uriaşele diferenţe pe care le descoperim în fiecare zi de libertate.

(va urma)

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

un sport la Răsărit

Pînă atunci: Ura!

Ce se întîmplă la Oltchim Rîmnicu Vîlcea e în firea lucrurilor de pe la noi?

Dacă e vorba de combinat, cred că trebuie întrebat chiar Constantin Roibu, cel mai vechi manager în funcţie din România alături de Mugur I. şi Mircea S. Dacă e vorba de handbal, răspunsul e acelaşi. Totuşi, l-am putea asuma. Da. Orice ni se întîmplă e în firea lucrurilor noastre. O companie cu capital de stat şi cu datorii investeşte milioane de euro într-o echipă de frunte a Europei. Cît de bizar e acest lucru? Dar cînd se hotărăşte să se retragă ni se pare şi mai bizar. Cred că ar trebui să ne hotărîm. Fie acceptăm să finanţăm indirect jucătoarele lui Radu Voina şi să ne bucurăm cînd bat, fie nu, şi atunci dispare acest Real de România. Ha, ha! Doar nu mă luaţi în serios... Evident că nu depinde de noi. Ultima veste: Oltchim investeşte din nou în club. Pînă mîine. Pînă atunci: Ura! Mda. Poate că într-o zi cineva va izbuti să facă din această echipă o reuşită financiară – sportiv este, în fine, oarecum, pînă cînd... Ei, asta e... Deci, e greu. Practic imposibil. Ca şi cu tot statul nostru drag. Păi, atunci, să nu ne mai mirăm de nimic. Să ne bucurăm că există Oltchim, şi noi pe lîngă ea.

Radu NAUM

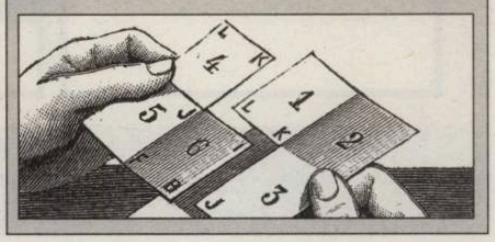

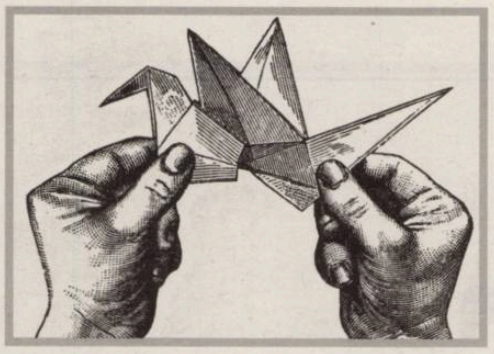

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Călătoria interzisă

Eram student şi aflasem, nu ştiu cum, despre o excursie de o săptămînă organizată în Cehoslovacia de BTT, Agenţia de Turism pentru Tineret de pe vremea aceea, o instituţie soră mai mică a ONT, legată cumva de UTC. Ştiam că Praga e extraordinară, că se numea „oraşul de aur“ şi că, printre ţările comuniste, singurele pe care, ca om de rînd, puteai aspira atunci să le vizitezi, era o destinaţie de top, cum s-ar zice astăzi. Preţul nu era imposibil şi, oricum, pe atunci, nu neapărat banii erau problema. Trebuia însă întocmit un dosar. Era vorba de o mulţime de acte dintre care unele ţineau de facultate şi de administraţia acesteia (trebuia să-şi dea acordul decanul), iar alte hîrtii se cereau semnate de organele de partid, deşi eu nici nu eram membru PCR. Dar făceam parte, ca toţi studenţii, din UTC. Şi primisem un formular cu o listă întreagă de semnături ce trebuiau obţinute. În cele mai multe cazuri era vorba doar de o chestiune formală şi nu mă temeam că voi întîmpina vreun obstacol. Mă gîndeam că refuzurile apăreau doar în cazuri speciale, dacă era vorba de cineva care crease probleme şi care eventual intrase în vizorul securităţii sau al partidului. În nici un caz nu-mi închipuiam că profesorii sau autorităţile din facultate se vor opune.

Pe formularul meu era însă şi o rubrică avînd pentru mine un nume ciudat: *secretar B.O.B*. Iniţialele desemnau Biroul Organizaţiei de Bază, al PCR. Am aflat că persoana cu respectiva funcţie e o profesoară de la Geografie. Pe vremea aceea, printr-o decizie administrativă de tip comunist (cu iz ilf-petrovian), facultăţile de Geografie, Geologie şi Biologie fuseseră comasate într-o unică instituţie de învăţămînt aparţinînd de Universitatea Bucureşti. Pe atunci încă mai circula şi o vorbă atribuită matematicianului Grigore Moisil legată de asemenea decizii, şi anume că soluţia cea mai bună ar fi să se comaseze Geografia cu Geologia cu Geodezia şi cu Geometria, iar decan peste toate să fie numit Geo Bogza.

În fine, am descoperit că profesoara Velcea de la Geografie era deţinătoarea titlului de *secretar B.O.B.* şi că ei urma să-i cer semnătura. N-o cunoşteam şi nici măcar nu ştiam cum arată. Am aşteptat ziua din săptămînă cînd domnia sa avea programate audienţe. Am bătut la uşa respectivului birou şi am băgat capul înăuntru. Dindărătul unei mese masive de lemn pline de hîrtii, o femeie uscată, cu părul alb şi ochi pătrunzători, mi-a spus pe ton ascuţit: „Aşteaptă acolo!“. Am rămas pe hol, unde am aşteptat cîteva minute pînă cînd am auzit din nou vocea din interior: „Să intre studentul care e la uşă!“. Mi-au trebuit cîteva momente să-mi dau seama că despre mine vorbeşte. Am intrat timid. „Am venit la dvs. să vă rog să-mi semnaţi o hîrtie.“ „Daaa... Şi în ce calitate trebuie să-ţi semnez eu dumitale o hîrtie?“ Total lipsit de tact, am răspuns: „Păi, în calitate de secretar *BOB*, tovarăşe profesoară“. În zăpăceala momentului, nu m-am gîndit să pronunţ protocolar *Be O Be*, ci am zis pur şi simplu *bob*, ca şi cum ar fi fost vorba de un bob de grîu. Tovarăşa Velcea s-a crispat toată. „Ce-i aia BOB, tovarăşe student?“ „Biroul organizaţiei... de partid“, am bîiguit eu. „Dumneata ironizezi instituţiile partidului“, a ţipat ea. „Ei bine, nu-ţi dau nici un fel de aprobare. Altădată să înveţi cum se pronunţă corect numele organizaţiilor partidului nostru.“ M-a dat pe uşă afară, fără nici un drept de apel. Aşa am descoperit cu o ciudă infinită cum vacanţa mea poate fi stricată de o persoană care nu mă cunoştea, nu ştia absolut nimic despre mine şi nici nu mă văzuse vreodată. Am încercat să ocolesc problema şi să obţin o semnătură de la adjunctul acesteia în respectiva organizaţie, un om pe care-l ştiam cumsecade, care-mi fusese profesor şi care era şi prodecan al facultăţii. Acesta a privit însă cu suspiciune formularul şi mi-a spus că nu poate semna pînă nu vorbeşte şi cu şefa lui pe linie de partid – profesoara Velcea, adică. Mi-am pus atunci speranţele în ideea că a doua oară ea va semna, pentru că, fie nu va face legătura cu episodul din biroul ei, fie se va răzgîndi în ce mă priveşte, fie, în cel mai rău caz, profesorul meu va şti s-o îmbuneze. Nu s-a întîmplat aşa. Prodecanul m-a chemat după cîteva zile şi mi-a spus că m-aş fi purtat nepoliticos cu secretara *Be O Be* şi că ea i-a relatat întîlnirea cu mine şi impresia ei că eu n-aş cunoaşte numele şi structura instituţiilor de conducere ale partidului. Ceea ce, în opinia ei, pe care prodecanul mi-a transmis-o, însemna că nici nu merit să călătoresc în alte ţări.

„Ce-i aia BOB, tovarăşe student?“

Poate că nu e chiar inutil să explic pentru cei mai tineri sau pentru uituci că libertatea de a călători, cea care astăzi ni se pare un drept cît se poate de firesc şi legitim (fie ea deocamdată şi fără integrarea în spaţiul Schengen) şi care, cel puţin pentru Europa, nu mai necesită vize, invitaţii şi alte proceduri birocratice, era, pînă nu de mult, doar un fel de favoare pentru cei pe care partidul şi securitatea îi considerau meritorii. Nu era nici pe departe de la sine înţeles că oricine putea merge în străinătate, chiar şi dacă era vorba de a călători într-o ţară vecină, din acelaşi lagăr comunist.

ready made

„S-a încercat şi a isbutit colorarea arborilor în viaţă fiind, prin injecţiuni de materii colorante.“

Noua revistă română,
vol. XIV, No. 14,
Duminică 22 Septembrie 1913

PUBLICITATE

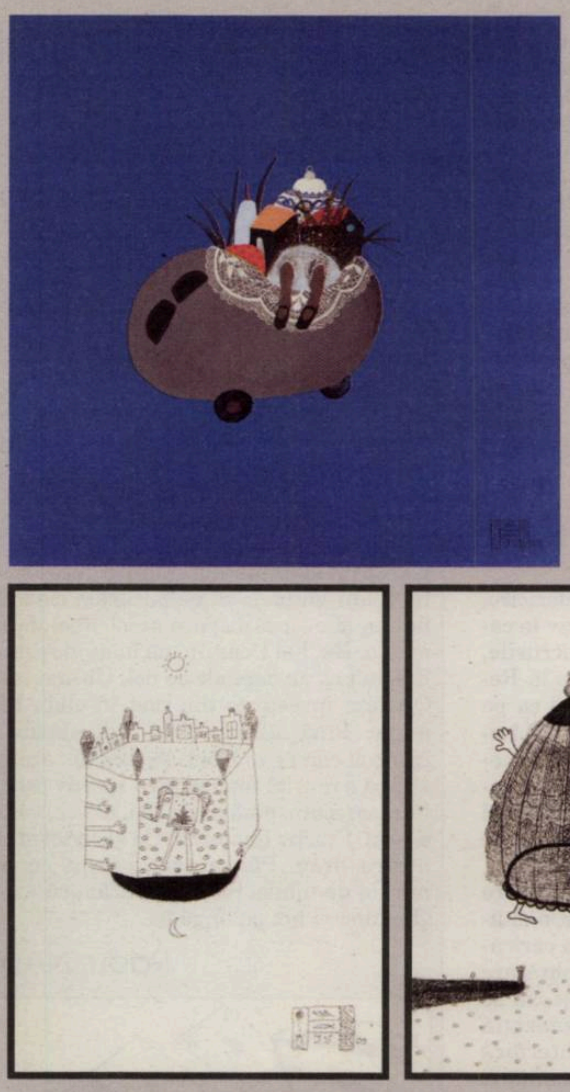

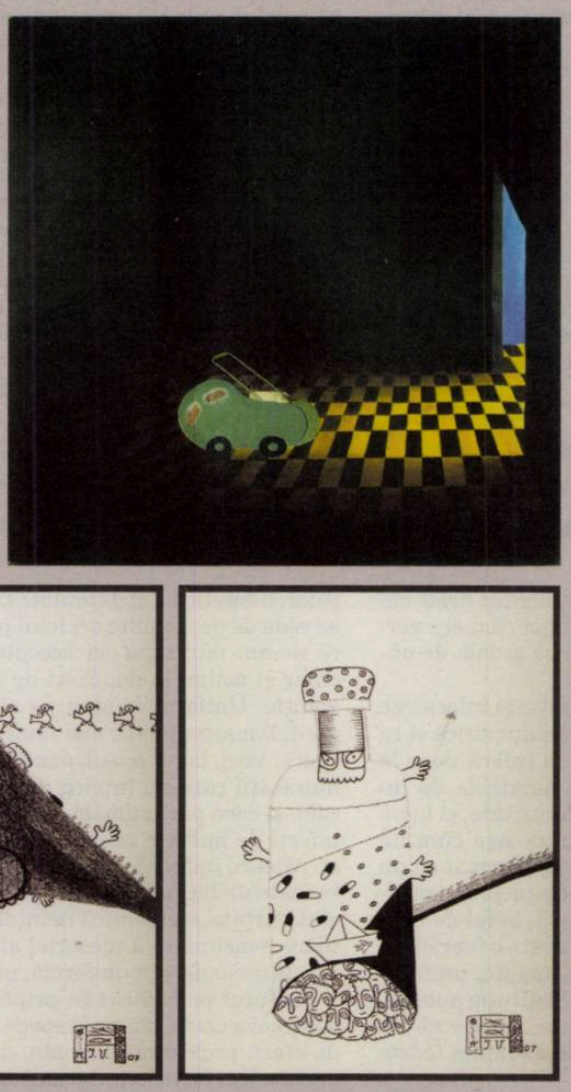

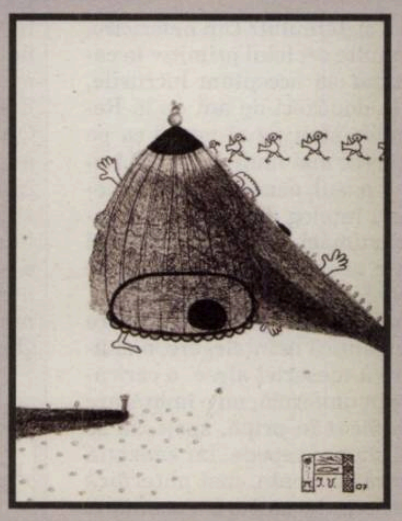

Expoziția
Iuliana Vîlsan
7 aprilie – 28 mai 2011

Suprarealismul **Iulianei Vîlsan** – artist european: Messina, București, Paris – devine prin această expoziție contemporan nouă. Remarcăm încărcătura dramaturgică a tablourilor sale: conflicte, caractere, poveste, suspans. Personajele sau obiectele-personaj capătă o existență complexă, sugestivă, încărcată. Și totuși între toate aceste semne și coduri, Iuliana Vîlsan nu plictisește, nu obosește, o anume, când exuberantă când gravă decorativitate atrage.
Fără a fi o "descărcare" de teme sau o pregătire a picturii, desenul rămâne pentru Iuliana Vîlsan o preocupare constantă, o respirație aproape cotidiană. Mie personal îmi crează senzația că nu mai este un exercițiu necesar al artistului, ca până acum vreo zece ani, ci o necesitate de exprimare, de comunicare mai directă a temelor ce o bântuie. Teme când ironice când meditative.

Radu Boroianu

EA GALLERY
ART'S FINEST

European Art gallery, Bd. Regina Maria, nr.18, sector 4 tel.: +4031.436.844
www.eagallery.ro Program: marți – sâmbătă orele 14:00 – 19:30

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Cultura nemulţumirii

Am fost întrebat zilele acestea – şi m-am întrebat şi eu – cum se explică îmbulzelile isterice de la „reducerile“ din supermagazine, la care am asistat cu toţii în faţa televizoarelor. Sărăcia, „greaua moştenire“ a cozilor comuniste, mai recentele porniri de concurenţă sălbatică etc., toate acestea sînt departe de a da o explicaţie mulţumitoare. Am mai văzut îmbulzeli, dar nu în stilul acesta. Şi nu a fost una singură, să zici că a fost o „anflamare“ accidentală de „psihologia maselor“. M-am resemnat prin urmare, zicîndu-mi în sine mea că, uneori, prostia bate antropologia... Noroc că, în timp ce mă uitam siderat la scene de Fellini suburban, din marea tăvăleală s-a ţiit un domn transpirat, şi-a aranjat puţin hainele şi a strigat în faţa camerei: „Nu e organizare, dom'le, ăştia ar trebui daţi în judecată!“.

Iată deci că a venit şi explicaţia: magazinele sînt de vină, pentru că nu au organizat haosul. Cîteva bătrînele din planul doi au dat din cap a confirmare: „aşa e, huo!“.

După ce am rîs cu poftă, am început să realizez că aveam de-a face cu expresia unui *pattern* mult mai răspîndit, care a început să organizeze reacţiile şi atitudinile societăţii româneşti în general. Mi-am adus aminte de vechiul banc cu cei doi pensionari din Cişmigiu, care privesc în tăcere cerul plumburiu. „O să plouă...“ zice unul după oarecare timp. „Mai dă-i dracu' de comunişti!“ îi răspunde, prompt, celălalt. Cam aşa şi noi: orice ni se întîmplă, orice facem, orice auzim devin doar pretext pentru a ne exprima nemulţumirea şi a conchide că *ăştia ar trebui daţi în judecată*. Nu se ştie cine, nu se ştie de ce, dar e singura soluţie. Şi e evident.

– Masterul ăsta e o bramburească! îmi aruncă brusc în faţă, politicos, dar vădit dezamăgit, un student.

– De ce? mă neliniştesc eu.

– Păi, sîntem la mijlocul semestrului şi încă nu e clar nici programul, nici orarul...

„Dom'le, ăştia ar trebui daţi în judecată!“.

M-am liniştit (într-un fel): orarul e şi la avizier, şi pe site, iar respectivul student a venit regulat la toate cursurile. Era însă nemulţumit pentru că aşa e normal să fii, şi îşi exprima public nemulţumirea pentru că e dreptul lui.

– Cum rămîne cu „întîlnirea dintre religii“, că înţeleg că despre asta trebuia să discutaţi? întreabă din sală un domn între două vîrste, profund nemulţumit şi el.

– ?...

– Păi, aţi vorbit trei ore şi nu aţi rezolvat nimic ! ne reproşează domnul cu pricina.

– De ce ne-aţi mai chemat? completează printre dinţi vecinul său de scaun.

Nu-i chemase nimeni, veniseră singuri la *Clubul Dilema veche*. Iar de rezolvat problema „întîlnirii dintre religii“, cred că şi Dumnezeu mai are încă o dilemă... Dar nimeni nu poate îngrădi dreptul omului la nemulţumire.

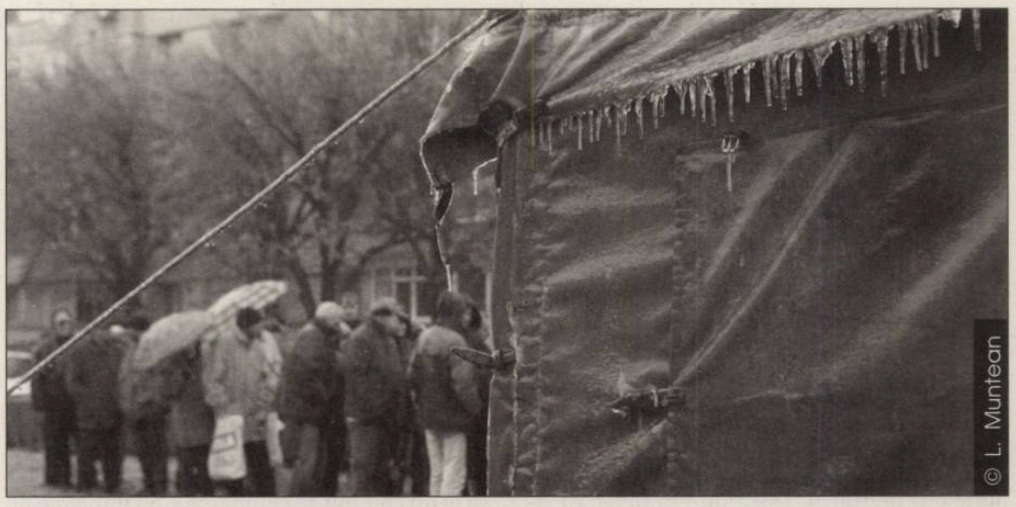

© L. Munteon

Cu toţii am devenit obiectul nemulţumirii aproapelui şi cu toţii sîntem nemulţumiţi de tot ce e în jurul nostru. Exprimarea neîngrădită a nemulţumirii a devenit principala noastră preocupare de timp liber – şi nu numai. Iar acest sport naţional a început să-şi modeleze propriul limbaj şi propriile ritualuri. Pe scurt, tinde să devină o adevărată „cultură“, cu normele, valorile şi rolurile sale sociale. Şi, pentru a te integra acestei culturi, pentru a putea comunica în cadrul ei, trebuie să-i respecţi aceste reguli ale jocului şi să-ţi manifeşti constant şi vizibil nemulţumirea. Faţă de orice, faţă de oricine.

Cu cîteva săptămîni în urmă, Mardale a „caricaturizat“ în *Caţavencu* această stare de spirit în felul său: doi bărbaţi stînd de vorbă, unul dintre ei spunîndu-i celuilalt ceva de genul următor: *Eu sînt de acord cu Băsescu în privinţa Libiei, dar cum să o spunem, aşa încît să pară că n-are dreptate?*

Sînt curios cum ar arăta talk-show-urile televiziunilor noastre a doua zi după ce un om politic ar lansa ideea că pămîntul e rotund. Pun pariu că cel puţin jumătate din populaţia ţării şi-ar manifesta ferm şi zgomotos nemulţumirea. Cum de ce? N-aţi înţeles nimic...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

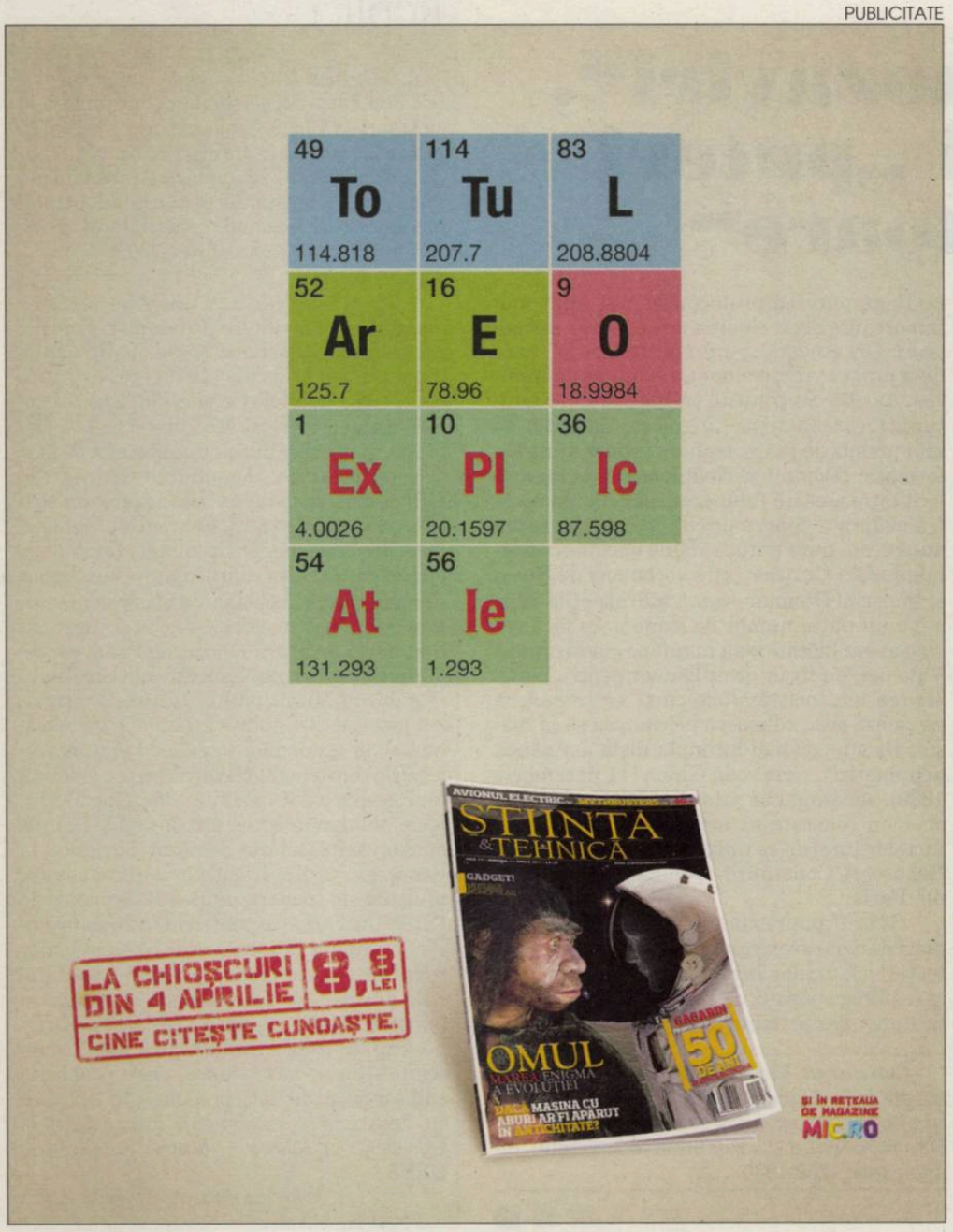

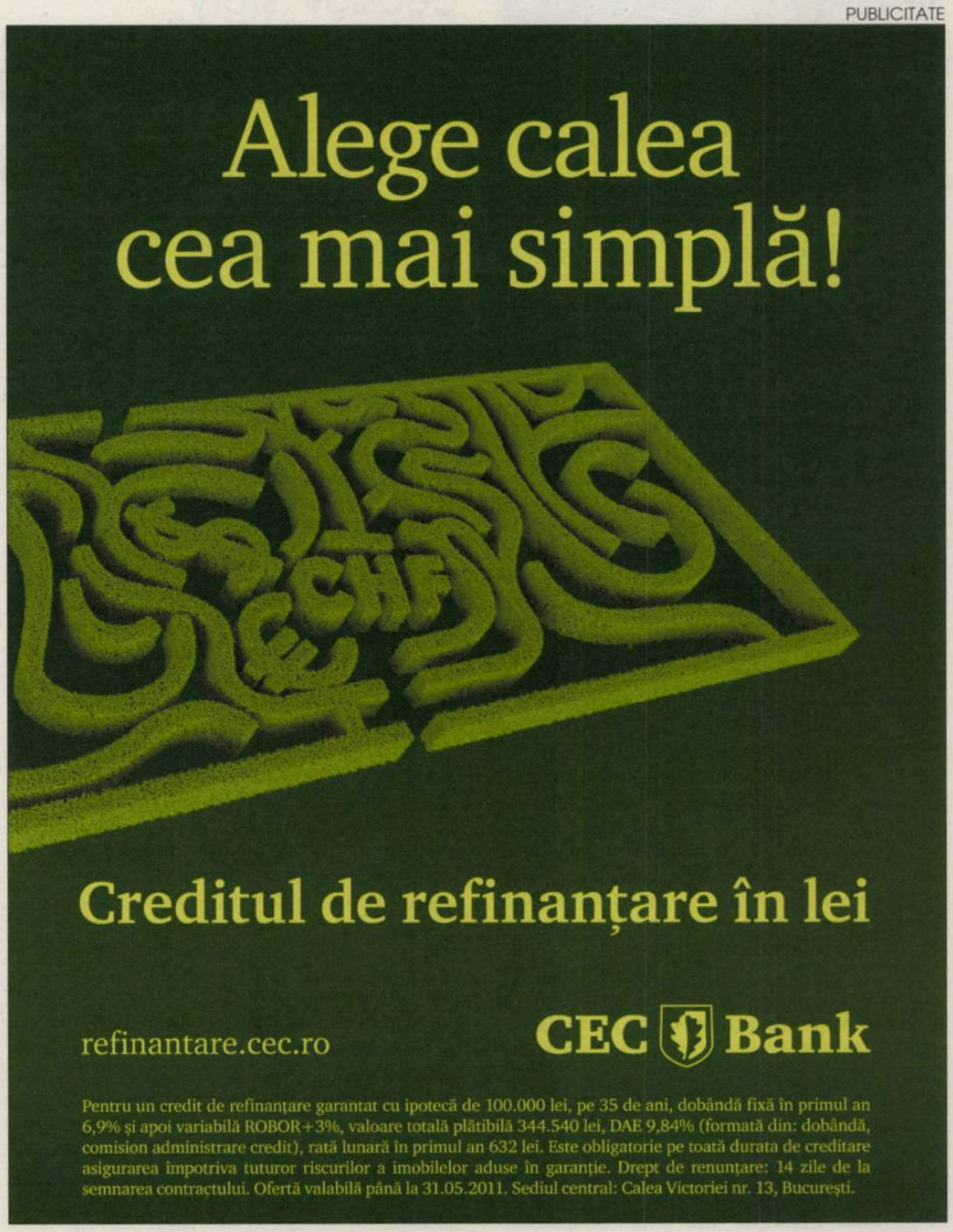

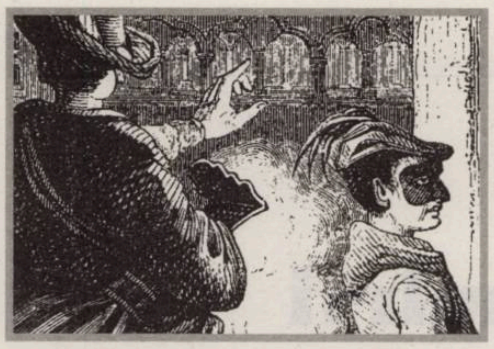

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Dnii Severin și Tudy

– doi euro-„parlamentari“ cu dare de mînă –

Prin vara lui 2007, cu ocazia unei vizite la București a președintelui de atunci al Parlamentului European, dl H.G. Pöttering, am avut plăcerea de a oferi un prînz în onoarea oaspetelui – la care am invitat politicieni reprezentativi ai partidelor noastre parlamentare. Cu toții i-am spus dlui Pöttering cît de unanimi au fost românii în a adera la UE și cum mai nimeni n-a fost la noi împotriva unui asemenea act măreț de revenire la Europa mumă. Numai că distinsul german ne-a cam strepezit elanul și s-a arătat sceptic în privința acestei unanimități: *Date fiind problemele care pot să apară, în Europa sau în România, poate ar fi bine să știți ceva mai exact cine crede într-adevăr în Uniune și cine nu, dincolo de declarațiile de moment* – cam așa ne-a spus (simplific eu) invitatul. Dacă nu mă înșel, dl Adrian Severin era de față și cred că își aduce aminte cum, la un moment dat, a ajuns în discuția noastră și cazul presei britanice – care e, se știe, extrem de caustică la adresa Parlamentului European, pe meritate sau pe nemeritate. Din păcate, iată-l pe dl Severin în situația de a proba pe propria-i cravată inventivitatea și persuasiunea unor ziariști din Albion. Ca și zgîrcenia lor teribilă! Revin mai jos asupra cazului.

Apoi, în iunie 2009, presupusul entuziasm pro-UE al românilor a ieșit la iveală într-o manieră slăbănoagă, în raport cu autorevendicatele noastre ambiții. E drept, mai peste tot în țările UE onor electoratul nu se înghesuie să voteze la euro-alegeri, considerîndu-le un fel de curse de mîna a doua, mai puțin importante decît alegerile naționale, care nasc patimi și scîntei. Doar 27,6% din românii cu drept de vot au ajuns atunci la urne (adică 5 milioane de cetățeni), un procentaj modest chiar și în comparație cu media vlăguită de la nivelul Uniunii Europene, care a pîlpîit pe la 43,4% (în condițiile în care votul în cîteva state europene e obligatoriu!).

Și ar mai fi un detaliu. După euroalegerile din '09, Partidul Liberal Democrat (FDP) din Germania a încercat (ca și alte partide de pe continent) un calcul simplu: dat fiind că ei au cheltuit în campanie 1,55 milioane de euro și au obținut 2.887.311 voturi (adică cca 11% din voturile nemților), le-a rezultat că pentru fiecare vot cules au investit puțin peste 53 de cenți. Ei bine, s-ar putea să trăim surprize dacă vreodată vom afla cît costă, în termeni reali, o campanie în România! S-ar putea, bunăoară, să descoperim că un vot la noi costă mult mai mult decît unul la nemți – ceea ce, evident, chiar ne poate umple de o oarecare mîndrie. Și, că tot vorbeam de mîndrie: dl Severin a fost realmente modest cînd a acceptat să meargă blat pe muchia legii pentru (doar) 12.000 de euro. Probabil că la 1.200.000 de euro ar fi mușcat mulți; iar pentru 120.000, tot s-ar mai fi găsit mușterii. Dar pentru un asemenea euro-bacșiș de, repet, 12.000 de euro, trebuie să fii într-adevăr modest încît să riști să te faci de basm. Ce zgîrciomani, acești britanici!

Așadar, în condițiile acestui interes debil al cetățeanului & *media* românești față de problematica europeană, nici nu e de mirare că în mintea unor concetățeni identitatea euro-parlamentarilor noștri este un mister adînc, comparabil doar cu formele de viață de pe planeta Sirius. De s-ar face vreun sondaj, în fruntea notorietății s-ar afla probabil dl Becali (pentru terenurile vîndute sau fotbaliștii cumpărați) sau dna Elena Băsescu (pentru corecțiile pe care le aplică, cu aplomb, limbii române). Ceilalți, în percepția comună, sînt mai greu de dibuit. Ah, era să uit de dl C.V. Tudor! – cred că ar figura și dînsul în top. Și, astfel, în această nebuloasă, cîteva foi de la noi l-au identificat și pe dl Tudy (video-vedeta ultimelor săptămîni) ca fiind „parlamentar european“. Ba unii chiar s-au lamentat *uite, dom'le, cine ne reprezintă la Bruxelles!* – ca și cum ar fi de datoria Regelui Belgiei să ne aleagă reprezentanții, și nu a noastră. În realitate, tînărul e doar consilier al dnei Norica Nicolai – și sper s-o fi consiliat cu energie și inspirație, că doar nu o fi fost luat acolo doar pentru veșmintele lipsă pe care dînsul le purta atît de elegant. Oricum, dna Nicolai sigur are mînă bună cînd își alege echipa – parcă a mai avut și prin Senatul României o asistentă care vota la două mîini!

Avea dreptate Shakespeare!

Cred că vă e limpede, în aceste condiții, ce mare diferență este între dl Severin și dl Tudy. Pe primul l-au cunoscut bine tabloidele britanice și, după ce s-au vrăjit reciproc o vreme, l-au prins la magiun. Pe cînd pe cel de-al doilea nu-l cunoșteau nici măcar tabloidele acelor *paparazzi* români care, teoretic, ar fi trebuit să-l voteze. Avea dreptate marele Shakespeare (citez din memorie): *Unde-și bagă coada perfidul Albion se lasă cu fricțiuni!*

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte publicată:* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

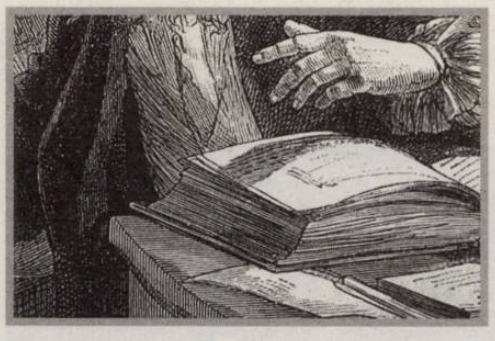

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Despre „mozaviri“, onoare și „puteri protectoare“

„Este aproape imposibil ca un popor, de care trag în părți diferite două puteri vecine și care, după o expresie vulgară, a fost obișnuit în decursul a mai multor secole să sugă la două oi, deci este aproape imposibil spuneam, ca în asemenea împrejurări poporul să nu cadă, finalmente, în cea mai deplină demoralizare.“ Analiza aparține comisarului rus Duhamel, sosit în Principate în plină revoluție pașoptistă, cu scopul bine definit de a pacifica lucrurile. Prinși în jocurile politice ale celor „mari“, domnii și boierii s-au străduit să tragă foloase din această situație și mai totdeauna să-și vîndă scump pielea. Acum, la 1848, comisarul și generalul rus găsește la București o serie de tabere unite în jurul unui boier influent, fiecare dorind pentru sine puterea și considerîndu-se îndreptățit să o aibă, uitînd deseori de „cinste“ și trezindu-se din reveria „protectoratelor“ prea tîrziu... Dar lucrurile începuseră cu mult timp în urmă…

La 4 martie 1838, vodă Sturdza se plînge comisarului Nesselrode, de consulul rus la Iași, Besack, că a părăsit misia „diplomației“ și s-a alăturat taberei care complota împotriva domniei, avînd în frunte pe postelnicul Costin Catargi. Acesta, „turbulent și îndrăzneț“, mînat de „interese personale“, profită de slăbiciunile consulului imperial pentru a-i susura zi de zi în ureche nevoia unui nou guvern, format, bineînțeles, de clientela postelnicului. Besack, „debordat de atîtea intrigi și înconjurat de insinuări perfide“, a sfîrșit prin a crede toate „supozițiile absurde“, ajungînd să afișeze o conduită deloc compatibilă cu demnitatea și înțelepciunea rangului pe care îl deținea.

Abia plecă Besack că noul consul, cu interese personale la Iași, intră în conflict cu moldovenii, uzînd de rang și uitînd de demnitate. Iată-l pe spătarul Constantin Vîrnav amestecat într-o situație de-a dreptul hilară, dacă n-ar aduce atingere „onoarei“ sale de boier al Moldovei: vechil într-un proces contra dragomanului rus, Vîrnav se trezește poftit pe la consulat. Cum o astfel de invitație nu poate fi refuzată, mai ales de cineva care cunoaște foarte bine cărările sinuoase ale „onorurilor“ în bietul pămînt al Moldovei, își pune redingota cea bună, își așază jobenul și se grăbește să onoreze invitația consulului Kotzebue, sperînd și visînd că i-a pus Dumnezeu mîna în cap și i-a deschis porțile tuturor dregătoriilor… Cînd acolo… „eu vrînd a păzi delicateța de a nu refusarise și socotind că această invitație ar fi pentru vreo altă pricină particulară…“ Nu fu „pricină particulară“, ci pricina ce tocmai se încheiase la tribunal, or poziția spătarului atrăsese „furia“ consulului care ținu să i-o strige în obraz și să-l țină de „mincinos“, pe scurt, să-l dea afară ca pe o slugă: „au început a striga, zicîndu-mi că mințesc și că să mă duc, rostind în limba franțuzească *«vous metes, allez, allez»*“.

Ofensat, spătarul se adresează lui vodă și cere nici mai mult, nici mai puțin decît „punerea la cale asupra unei asemenea jigniri de cinste din partea domnului Consul care și-au însușit o dreptate cu totul neiertată postului dumisale și după care a dumisale urmare voesce a ne arăta că tot ce ar vrea dumnealui trebuie să fie pentru noi pravilă“ (30 septembrie 1838). Poate însă vodă Sturdza să dea dreptate unui supus al său, cînd știe că tronul depinde de bunăvoința rușilor? Să-i ceară consulului Kotzebue să-și retragă cuvintele și să-și ceară iertare? Nici pomeneală de așa ceva: interesele lui vodă pe lîngă puterea protectoare sînt mult mai importante decît cinstea unui spătar moldovean. Or, această „putere protectoare“, care de-a lungul vremurilor și-a schimat denumirea, dar nu conținutul, trebuie oricînd mulțumită, preamărită, lingușită, adulată. Și mai presus de toate, trebuie întotdeauna informată: „Domnilor! Nedumeririle ce au mijlocit între această Adunare și oblăduirea noastră asupra a cîtorva pricini în cele din urmă duoă sesii, n-au putut rămîne necunoscute amîndurora Curților (este vorba aici de Rusia și Imperiul Otoman – *n.n.*). Îndrăznețile făliri ale unui puțin număr de oameni, ce fără rușine în streinătate s-au numit pe sineși organe Valahiei, au făcut destul sunet pentru nenorocirea lor, încît înaltele curți au trebuit să cerceteze și să cunoască pricina, ca să ia măsuri de a nu se mai întîmpla niște asemenea nedumeriri“, scrie vodă Ghica (11 decembrie 1839), adresîndu-se Adunării Obștești atunci cînd nu reușește să mai iasă din țțele conflictelor interne ce antrenaseră curțile de la București, Constantinopol, Petersburg, Viena, Paris…

Și în timpuri mai noi văd că domnii cei mari dau onoarea valahului pe așa-zisa „protecție“ a Curților Înalte la care se văicăresc și se plîng, sperînd, ca Vîrnav odinioară, „delicatețe“, dar primind doar praful de pe tobă.

Constanța Vintilă-Ghițulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din București. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste și sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Replici

„Tovarășul Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, va efectua, în prima parte a lunii aprilie 1979, o vizită oficială de prietenie în Jamahiria Arabă Libiană Populară Socialistă, la invitația colonelului Moammer El Gaddafi, conducătorul marii revoluții de la 1 septembrie 1969.“

„Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, a primit, joi, 5 aprilie [1979], pe V.F. Promîslov, președintele Comitetului Executiv al Sovietului orășenesc Moscova și pe I.E. Hoțialov, vicepreședinte al Comitetului de stat pentru relațiile economice externe ale URSS, care au făcut o vizită în țara noastră cu ocazia inaugurării Fabricii de panouri mari din beton pentru locuințe, «Prietenia», oferită de URSS în cadrul ajutorului acordat României pentru lichidarea urmărilor cutremurului din 4 martie 1977. La primire au luat parte tovarășii Gheorghe Pană, președintele Comitetului Executiv al Consiliului Popular al Municipiului București, primarul general al Capitalei, Ludovic Fazekas, ministrul economiei forestiere și materialelor de construcții, Nicolae Ganea, prim-vicepreședinte al Consiliului Popular al Municipiului București. A fost de față V.I. Drozdenko, ambasadorul Uniunii Sovietice la București. (...) Tovarășul Nicolae Ceaușescu, mulțumind pentru ajutorul acordat de URSS țării noastre pentru lichidarea urmărilor cutremurului, a apreciat că acest ajutor reprezintă un simbol al prieteniei tradiționale dintre popoarele sovietic și român, al bunelor relații dintre partidele și țările noastre. În cadrul convorbirii a avut loc un schimb de vederi asupra unor probleme edilitar gospodărești, precum și în legătură cu dezvoltarea colaborării dintre orașele București și Moscova, dintre România și URSS.“

România liberă, 6 aprilie 1979

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Viaţă de părinte

Zi de zi, de la lucruri mărunte – tabieturi, iritări, dorinţe, frustrări, vicii minore – şi pînă la principii clădite în ani lungi de formare, toate sînt supuse schimbărilor pe care le implică traiul alături de un copil. De copilul tău.

Ce nu mai faci, sau nu-ţi mai vine să faci, sau faci altfel, cînd devii părinte?

Nu mai arunci hîrtii pe stradă, fie şi numai atunci cînd cel mic îţi povesteşte ce a învăţat la ora de educaţie civică.

Te enervează mai rar vecina de la trei care nu reuşeşte să-şi adune la masă, din spatele blocului, cei trei copii neastîmpăraţi.

Înjuri mai puţin şi ai grijă ca minciunile pe care le spui şefului la telefon să nu fie auzite de minorii aflaţi în grija ta.

Ai o bază de date serioasă cu scuze, motive pentru care prietenii nu te mai pot vizita în miez de noapte şi nu-şi mai pot trata depresiile pe umărul tău ocupat acum de altcineva mai mic şi mai important.

Spui apăsat, aşa cum n-ai făcut-o toată copilăria şi adolescenţa ta, „mulţumesc, bună ziua, vă rog“, ca să-i formezi deprinderi sănătoase celui mic.

Îţi rogi prietenii care ţi-au mai rămas, după ce au ascultat aventurile tale cu pempărşi, vaccinuri, hrană sănătoasă, regurgitare şi digestie la trei luni, să nu-ţi mai aducă, aşa cum o făceau odinioară, ciocolată şi sucuri acidulate.

Traversezi strada pe la trecerea de pietoni, numai pe verde, fiindcă şcolarul tău tocmai a învăţat culorile semaforului.

Descoperi că o simplă interdicţie sau o pedeapsă nu sînt suficiente atunci cînd copilul tău şi-a pus în cap să descopere cum funcţionează aragazul.

Te indignează reclamele la bere şi la mezeluri.

La scenele erotice difuzate înainte de zece seara te apucă brusc setea şi grija pentru temele de a doua zi ale celui mic.

Devii expert în descifrarea etichetelor de pe produsele alimentare.

Idealurile şi visurile omenirii ţi se par un fleac pe lîngă scopul de a învăţa un copil de trei ani să se spele pe dinţi şi pe mîini înainte şi după fiecare masă.

Descoperi că morcovii şi pătrunjelul, pe care ani la rînd i-ai lăsat să atîrne pe marginea farfuriei, nu sînt chiar de neînghiţit.

Asculţi toate sfaturile nutriţioniştilor şi mănînci pe furiş la fast-food.

Ascunzi pozele din adolescenţă în care tu fumezi. Sau în care te săruţi cu altcineva decît mama/tatăl copilului tău.

Eviţi să-i stîrneşti mamei tale pofta de a povesti, în faţa copilului, amintiri din copilăria ta.

Ştii pe de rost sau cercetezi statistici, documentare, referate, concluzii despre copii, adolescenţi, despre relaţia părinţi-copii, dragostea la opt ani, şcoala la pubertate, droguri, sex şi agresivitate.

Îţi laşi urechile chinuite de ritmuri imposibile, asurzitoare, iar Sinatra şi ABBA mai asculţi doar de ziua ta.

Ştii exact care este data la care vei renunţa la tabieturile sau la viciille tale: vei putea să citeşti ziarul în baie doar cît cel mic va purta pempărşi, vei fi stăpîn pe telecomandă doar pînă cînd copilul tău va zîmbi prima oară în faţa unui personaj de desene animate, vei spune bancuri deocheate doar pînă cînd copilul tău va intra la grădiniţă, vei călca pe iarba din parcuri doar cît vei plimba căruciorul, vei mai citi tabloide doar pînă la primul abecedar apărut în casa ta, vei mai putea fuma fără să te simţi vinovat atîta timp cît nu va trebui să îi explici celui mic ce rău face tutunul.

Devii, în sfîrşit, copilul pe care şi l-au dorit atîta amar de vreme părinţii tăi: nu mai mănînci în pat, citeşti – ca să-l ajuţi la teme pe cel mic – numai Rebreanu şi Sadoveanu, vizitezi muzee, ocoleşti cluburile şi deschizi televizorul numai pe Discovery şi National Geographic.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Sărbătoare şi on the run

Am crescut cu ideea că să-ţi serbezi ziua de naştere e o tradiţie, obligatorie şi veşnică. De fapt, am fost crescută (sau m-am autocrescut...) într-un cult al sărbătorii. Îmi plăcea atît de mult felul în care ne petreceam sărbătorile, în copilărie, încît am vrut să cred că se poate inversa proporţia între timpul obişnuit, de lucru, şi timpul celălalt, cel *altfel,* al sărbătorii.

Întru acest spirit, nepragmatic, dar euforic, inventam cît mai multe ocazii de a sărbători ceva, de a face din fiecare zi una neobişnuită şi specială. Fie că îmi aranjam jucăriile, fie că ieşeam la cofetărie (cu bunica sau tatăl meu, la cîte un tortuleţ pătrat, însiropat şi fals colorat), fie că primeam prieteni – ideea era aceeaşi: trăiam într-un autoinventat timp al sărbătorii.

Uşor de făcut cînd eram mică, greu mai tîrziu. Deja mi se crease o obişnuinţă la care era dificil să renunţ: timpul de zi cu zi era cel al sărbătorii... Toată viaţa m-am luptat cu obiceiul ăsta: de aceea cred că am înţeles fără tragere de inimă noţiunea de „trebuie“, ideea de activitate obligatorie.

Pe cît am putut, am continuat să trăiesc în spiritul „sărbătorii cotidiene“ (formulă care poate fi considerată un paradox). Cînd eram la liceu, aduceam la mine acasă, după şcoală, cîte o colegă, în aproape fiecare zi: mînca la mine (cartofi prăjiţi, de preferinţă) şi ne făceam lecţiile împreună (asta după ce trecusem, scurt, şi pe la cofetăria „Casata“, din zonă, pentru un parfait sau un cataif, cu bani adunaţi din cheta printre colegi).

Cînd am ajuns la facultate, tot la mine veneau colegii la sfîrşitul orelor, după care hălăduiam fericiţi prin oraş de dimineaţa pînă seara (cu mici excepţii serioase, cum ar fi cursurile sau sesiunile). Nici atunci nu renunţasem la cofetării: era locul cel mai plăcut, dar şi ieftin unde puteai mînca, dar şi adăsta (dacă nu erai alcoolic) pe vremea lui Ceauşescu. „În fiecare zi, o prăjitură“ era deviza perioadei de atunci (vremuri în care metabolismul ne era de ajutor).

Încercam să i-o adăugăm şi pe cea cu „Nici o zi fără un film“: era puţin mai complicat pentru că, pe vremea răposatului, nu se aduceau atîtea filme, cîte zile. Noroc, totuşi, cu Cinemateca, dar şi cu cinematografele de pe Bulevard (pe atunci, 6 Martie): nu foarte curate (vezi covorul de seminţe şi trecerile şobolanilor), dar apte de revelaţii.

Un pic mai tîrziu, cu ocazia amorurilor, au urmat şi hălăduirile mai alcoolizate, dar şi mai culturale. Am descoperit barurile, în special pe cele din hoteluri, unde era o lume mai *fancy,* în care coniacul şi cappuccino-ul erau, incredibil, realităţi. Dar şi terasele cu bere la halbă, şi atît... în jurul cărora se discuta – şi hăhăia – infinit. Precum şi teatrele, expoziţiile, muzeele...

Pe scurt, *on the run* – aceasta părea că este deviza. Revoluţia, atîta cîtă a fost, a adus un alt tip de agitaţie: cea politică sau cochetînd cu politicul. Ultimii ani de facultate au fost tot *on the run,* dar între Victoriei şi Piaţa Universităţii.

Cînd s-a terminat şi s-au stabilizat amorurile, a urmat un moment traumatizant: de linişte, de aşezare. Timpul sărbătorii era să se transforme în cel al stagnării, benefice, uşor burgheze, dar...

Totuşi, a urmat goana după slujbe şi alegerea celor care erau mai, iarăşi, *...on the run*. Care presupuneau călătorii şi explorări de medii diverse. A urmat, apoi, maternitatea care, după luptele din primul an, a readus, zilnic, timpul sărbătorii.

Precum se vede pînă şi din povestea de mai sus, timpul trece, copiii cresc şi apar iar perioade de stagnare. În care sărbătorile se reîntorc, cuminţi, la locul lor „oficial“, cel pe care l-ai contestat o viaţă.

Desigur, poţi inventa mereu alte şi alte sărbători. La un moment dat însă, cînd lucrurile negative (pe care am avut grijă să nu le pomenesc în acest articol sărbătoresc) te copleşesc, începi să oboseşti să tot sărbătoreşti. Cel puţin exterior. Trebuie să poţi s-o faci şi pe dinăuntru. Numai să poţi.

Şi cînd te gîndeşti că tot articolul ăsta nu a fost altceva decît o paranteză la o recentă aniversare...

Selma IUSUF

legende urbane

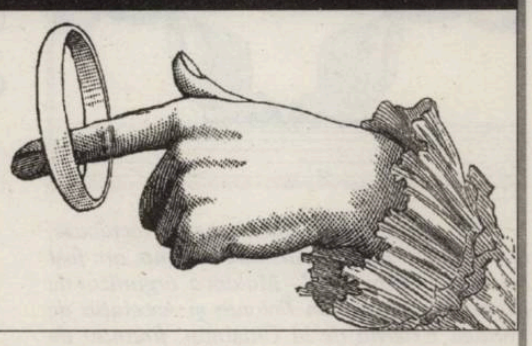

O muscă pe perete

„Unde ai fost, măi?“ sună vocea feminină uşor adormită, marcată de sesizabila răguşeală a somnului. Răspunsul vine cu un glas baritonal, demn şi uscat: „Plapor... Papol... Plapur... Prraporgexu treişpe“. „Unde măă?“ răsună vocea deja trezită şi evident amuzată. „Plapur...Plupor...“ începu ezitant şi demn acelaşi răspuns baritonal întrerupt de ţăcănitul unei brichete şi de şuieratul fumului tras în piept. „La crîşmă“ – veni scurt rezumatul. Vocea mică, feminină (acum trează şi şoptită) începe a spune ceva pe un ton egal şi deja neinteligibil. E trei dimineaţa. Un cuplu discută într-o bucătărie din oraş. Eu stau pe un perete al apartamentului vecin. Perii fini de pe trupul meu vibrează în tonalitatea vocilor de alături. Îmi trec picioarele din faţă peste cap, peste ochii mari şi faţetaţi. Îmi curăţ aripile. Am mîncat pe săturate şi, în semiîntunericul încăperii, mă gîndesc la toate cuplurile de oameni pe care le-am cunoscut.

Perechea în vîrstă. Şaptezecişiceva de ani fiecare. Patruzecişiceva de ani de căsnicie. O iubire caldă transformată acum mai degrabă în grijă. Îi văd la masă. Văd cum ea îi taie bucăţelele de carne mic-mic şi i le mută într-o parte a farfuriei. Să nu se amestece cu piureul. Lui nu i-a plăcut niciodată mîncarea amestecată. Gesturi fireşti, îndelung şi inconştient exersate, fără spectatori. Discută despre cărţi şi copii şi merg la piaţă împreună, braţ la braţ; o echipă formidabilă în căutarea unei brînze mai puţin sărate. Îmi place la ei. Nu mă nimeresc niciodată.

Tinerii care se văd abia seara tîrziu acasă. Ajung căpiaţi de oboseală şi rupţi de foame. Dialogul e scurt, eficient, un strict necesar de gesturi aproape milităreşti pune cap la cap o cină frugală. Copilul de vreo doi ani care stă peste zi ba cu bunica, ba cu vreo bonă îi ia de proaspeţi. Îl drăgălesc un pic, apoi îl culcă. Se iubesc, dar au uitat. Eu stau cuminte, sus, aproape de tavan. Am obosit de atîta uşuială din partea celor două babe. Noroc cu fetiţa asta mică. Am reuşit să mănînc nestingherită din porţia ei de uruială de biscuţi cu mere pe la ora 5 după-amiaza.

Boemii. Se culcă tîrziu, se trezesc tîrziu. Fumează mult, rîd şi sînt destul de zgomotoşi. Uneori însă nu-i aud cu orele. Stau lipiţi de calculatoare sau de cîte vreo carte cu feţe concentrate, de parcă acolo ar fi toată înţelepciunea lumii. La ei acasă se deschide mult frigiderul. Hîţahîţa după încă o bere. Am învăţat să evit frigiderul. Am rămas închisă acolo cîteva ore bune şi nu mi-a prins bine. Nici n-aveau mare lucru în el. Am zburat amorţită bîzîind zănatic şi mi-a luat ceva timp să-mi revin. Noroc că ăştia nu se dau la mine. Ea e mai zen, aşa, şi are o slăbiciune pentru toate vieţuitoarele. Păianjenii îi culege pe vreo bucăţică de hîrtie şi-i lasă frumuşel afară. Lui nu-i pasă. Sau nu vede.

Dacă vreau ceva acţiune mă duc la „agitaţi“. Aşa le zic, pentru că acolo se urlă ca într-o familie de italieni. O conversaţie normală sună la ei ca o ceartă nebună. Se găteşte mult cu fum şi aburi, farfuriile nu se aşază, se trîntesc, iar uşile bubuie apocaliptic în urma lor. E un du-te vino de lume felurită. O familie cu mai mulţi naşi, cumetri, veri, mătuşi, vecini, instalatori şi poştaşi nu am mai văzut. Ea mă urmăreşte neobosită ba cu o revistă făcută sul, ba încearcă să mă plesnească cu diverse prosopele dubioase de bucătărie. Era să mi-o facă de cîteva ori. Unde dă el nu creşte iarba. Noroc că e lent şi n-are ţintă. Dacă scap de isterică, la agitaţi prind întotdeauna cîte o bucăţică uleioasă de carne.

În fine, acum sînt la ciudaţi. Acolo unde ea ba e, ba nu e. Acolo unde ei doi se ceartă şuierat, printre dinţi, iar din cuvintele rostite mustesţte răutate amăruie. Cred că dor cuvintele alea. În faţetele ochilor mei, figurile lor apar deformate, cu capete mari, hidrocefale, guri schimonosite şi bărbii mici, ascuţite, de copil. E una din nopţile în care ea nu e. El e treaz. Cu un gest lent, cu palma perfect întinsă, mă zdrobeşte de perete. Măruntaiele mele gri-verzui au pătat peretele.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss Fm şi Magic FM.*

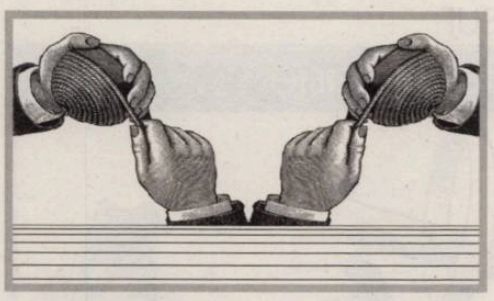

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Chestii noi pe frontul de Est

Din ciclul evenimentelor nespectaculoase, dar care vor produce urmări în timp, am fost recent la Forumul UE – Moldova, organizat de Eastern Institute din Polonia şi Asociaţia de Politică Externă de la Chişinău, finanţat de guvernele moldovean şi polonez. Cîteva dintre notiţele mele din cele trei zile de dezbateri lungi, obositoare şi interesante.

■ Primul panel a adunat un careu foarte interesant de foşti: Emil Constantinescu, fostul preşedinte polonez Aleksander Kwasniewski şi fostul preşedinte moldovean Petru Lucinschi, iar ca moderator fostul premier moldovean Ion Sturza. Întrebat de Sturza cum a reuşit să gestioneze guverne de coaliţie, cu bătaie la situaţia curentă din Moldova, Emil Constantinescu a spus că o coaliţie trebuie să aibă un obiectiv major politic pentru a funcţiona. Apoi a povestit experienţele României cu pactele pentru integrare euroatlantică, Snagov I – 1995 şi Snagov II – 1999. Retrospectiv vorbind şi din afară, parcă totuşi am fost şi noi capabili de oarecare capacitate de unire pe obiective mari. Nu ne-a ţinut mult, totuşi au fost momente bune, Emil Constantinescu face o treabă bună dînd aceste exemple.

■ Kwasniewski a început prin a-l lăuda pe actualul premier Donald Tusk pentru politica sa externă, deşi a adăugat că au avut conflictele lor în trecut. Ideea de Solidaritatea, atît de dragă polonezilor – spunea Kwasniewski –, îi face să fie solidari cu europenii rămaşi în afara UE. Din acest motiv, UE trebuie să se extindă spre Est, ca un val imediat celui de după Croaţia şi Serbia. În această idee, Polonia dorea să concentreze Preşedinţia UE care îi revine în a doua parte a lui 2011 pe zona estică, dar ceea ce se întîmplă în sud, în spaţiul arab, va deturna cel mai probabil atenţia de la asta.

■ Moderatorul Ioan Sturza îi adresează o invitaţie abia mascată fostului preşedinte polonez. Spune că după părerea sa conflictul din Trânsnistria este prelungit pentru că nu există leadership la nivel european pentru această problemă. E nevoie – spune Sturza – de un lider european proeminent, cum e Kwasniewski, care să devină reprezentant special şi îl întreabă direct cum i se pare ideea. Omul rîde şi nu zice nici da, nici nu, doar că respectivul reprezentant ar avea nevoie de un contract pe termen lung, pentru că e un conflict complicat. Impresia mea e că îi surîdea.

■ Petru Lucinschi a preluat ideea lui Emil Constantinescu şi a spus că şi Moldova a avut momentul ei Snagov – în 2005, atunci cînd Vladimir Voronin şi opoziţia au semnat un pact pentru integrare europeană, a fost momentul de deschidere al lui Voronin şi de speranţe, dar ulterior regimul a revenit la ale sale.

■ Întrebat de cineva despre restituirea proprietăţilor confiscate de comunişti, Emil Constantinescu a spus ceva surprinzător: pentru standardele regiunii, România a restituit totuşi mai mult. Oricum, mai mult decît Ungaria, astfel încît urmaşii nobilimii maghiare din Transilvania au primit înapoi bunuri, în mai mare măsură decît cei cu proprietăţi în Ungaria. Nu mă gîndisem la asta.

■ A doua zi a început la fel de în forţă cu premierii în funcţie ai Moldovei şi ai Poloniei. Vlad Filat a vorbit corect şi tehnic, descriind stadiul negocierilor cu UE pentru Acordul de Asociere şi Zona de Liber Schimb. Moartea pasiunii pentru publicul nespecializat. Filat a vrut mai degrabă să transmită mesaje pentru diplomaţii din sală. Am perceput printre rînduri nerăbdarea Chişinăului faţă de ritmul pe care UE îl permite pentru aceste negocieri. Dar, repet, printre rînduri, într-un discurs plin de mulţumiri oficiale. În schimb, Donald Tusk a ţinut un discurs inspiraţional: Moldova trebuie să aspire să intre în UE, nu contează dacă eşti un stat mic sau mare, importantă e voinţa. Şi tot aşa. Util pentru spiritul sălii, cu nimic concret. Important ca mesaj general. De ce se agită Polonia pentru Moldova? Avem amintiri proaspete. Răspuns cu cheie. Apoi a reluat ideea aceea cu solidaritatea care e importantă pentru polonezi, de parcă se vorbise cu Kwasniewski.

■ Al doilea comentator la panelul cu premierii a fost Nicu Popescu. Nicu este din Moldova, dar trăieşte de mulţi ani în vest şi e celebru prin lumea think tank-urilor europene, ca expert în spaţiul fost sovietic. După venirea lui Filat la guvern, a fost consilier al acestuia pe integrare europeană. Acum s-a retras într-un fel, consiliază nepermanent guvernul moldovean şi a reluat activitatea la European Council on Foreign Relations de la Londra. Ca o chestiune hazlie, vorbeam cu el că nu prea există români în poziţii *senior* la marile think tank-uri europene, dar multă lume îl ia pe el ca românul de serviciu de acolo, din cauza numelui. Revenind la discursul său, ca de obicei a fost savuros: vecinătatea estică a UE este acum exact cum era vecinătatea sudică în urmă cu cinci ani – relativ stabilă şi plină de autocraţi. În schimb, vecinătatea sudică e cum era cea estică acum cinci ani: plină de instabilitate şi revoluţii. Dar Republica Moldova iese în evidenţă pentru ambele vecinătăţi: este singurul stat din estul UE care e acum mai democratic decît era în urmă cu cinci ani. Ideea implicită a lui Nicu: dacă e să aibă succes undeva cu democratizarea şi reformarea vecinilor, UE are nevoie de Moldova ca poveste de succes. Am scris asta anul trecut în raportul asupra Parteneriatului Estic, căruia i-am dat subtitlul „Republica Moldova ca o oportunitate" (scris împreună cu Paul Ivan, atunci la CRPE, acum angajat la Centre for European Policy Studies de la Bruxelles – Paul e speranţa mea că vom avea un român senior la acel nivel).

■ La un moment dat, în timpul discursului lui Nicu a picat curentul. Nu a durat mai mult de 30 de secunde, dar cînd s-a aprins lumina, bodyguarzii făcuseră deja zid în faţa premierilor. Nici nu îi observasem pînă atunci. A fost hazliu. La întrebările din sală, Filat a ieşit din morga de tehnocrat. O frază simpatică: ştim că există euroscepticism în UE, dar asta nu e valabil pentru noi, noi sîntem euro-entuziaşti.

■ Am fost invitat să fiu comentator la panel-ul despre cooperarea regională. Printre vorbitori, şi Viacheslav Illarionov, membru în Duma rusă. A citit un discurs rece şi cu pretenţii, în care a afirmat de mai multe ori, în diverse formule, cît de importantă este Rusia, spunînd explicit că problemele de pe agenda Moldova – UE nu se pot rezolva fără Rusia. Nu mi-era foarte clar dacă se referă la Transnistria (adevărat, nu se pot face progrese fără voinţa Rusiei) sau în general la relaţia Chişinău – Europa. În intervenţia mea am dat exemple de cooperare regională. Mi-am exprimat regretul că acest forum nu fusese coorganizat şi de către România. Nu era timp acolo pentru detalii, aşa că intru în amănunte aici. E drept că România a fost reprezentată la nivel înalt: secretarul de stat de la MAE Bogdan Aurescu, senatorii Cristian Diaconescu şi Titus Corlăţean şi Emil Constantinescu. Am spus că totuşi e o oportunitate ratată, nu atît pentru România, cît pentru parteneriatul strategic pe care pretindem că îl avem cu Polonia în UE. Şi dacă este o temă clară de maxim interes pentru noi, unde avem ceva în comun cu Varşovia, aceea este Republica Moldova. Un forum Moldova – UE, care nu implică România decît ca invitat, e un mare păcat. Dacă începem cu gelozii regionale între România şi Polonia, vom pierde şi unii, şi alţii. Nu puteam să las totuşi fără replică intervenţia deputatului rus, aşa că am încheiat zicînd că sper că ideea aceea cu agenda UE – Moldova, care nu se poate fără Rusia, nu presupune că Rusia are drept de veto asupra parcursului european al Moldovei.

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

De ceea ce îmi pare rău

E salata verde de care n-am mereu chef. Un leu-trei lei şi gata, ai înghesuit salata în punga de plastic neagră. Dar, salata, salata luată automat, să fie în casă, nu are nici un sens, fiindcă salata se duce-n două zile. Şi mi se întîmplă să privesc zilnic salata verde, cu un sentiment de culpă. O am, dar n-am chef de ea. Şi n-am chef fiindcă salata cu ulei şi sare şi lămîie e festin, îmi vorbeşte despre dragoste, iar salata ciorbă cu afumătură mă aruncă pe culmile disperării. Aşa că-mi trebuie timp pentru salată, timp pe care, cînd o cumpăr, nu-l am. Cum să împaci timpul lui „cumpăr să fie-n casă" cu „săptămîna asta n-am timp nici să respir"? Nu, nu poţi, şi-atunci salata e victima nevinovată. O plimbi prin frigider de colo-colo. O bagi în sacoşa neagră ca la execuţie, să n-o mai vezi, să moară singură într-un colţ al nimănui şi, cînd o alungi, o ştii împuţită, la capătul puterii ei. O bagi în sacoşa neagră ca la execuţie, să n-o mai vezi, să moară singură într-un colţ al nimănui şi, cînd o alungi, o ştii împuţită, la capătul puterii ei. O bagi în sacoşa neagră ca la execuţie, să n-o mai vezi, să moară singură într-un colţ al nimănui şi, cînd o alungi, o ştii împuţită, la capătul puterii ei. Şi o arunci la coş. Şi coşul – la ghenă. Şi unde se mai duce salata ta? Tu, cel care ai luat-o ca să fie, pe ea cea născută ca să te hrănească. Of, salato, în ce timp ai nimerit, aşa înfoiată, aşa verde şi mîndră!

PUBLICITATE

adevărul literar &artistic

în fiecare miercuri, împreună cu ziarul Adevărul

ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO

- actualitatea culturală din ţară şi din lume
- garanţia informaţiei selectate valoric
- încurajarea competiţiei pe piaţa ideilor

Noi+România=LOVE?

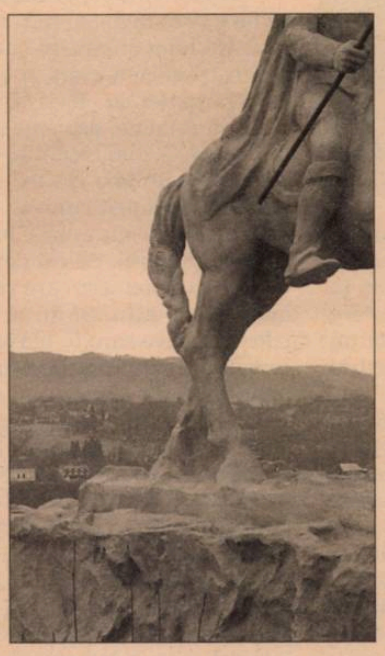

Texte şi opinii de:

- Cosmin ALEXANDRU (consultant în branding şi strategie)

„Noi cine sîntem?“

- Alice POPESCU (lector univ. şi scriitoare)

„Te-am pupat, popor talentat!“

- Bogdan GEORGESCU (dramaturg şi regizor)

„Tu de ce nu pleci din România?“

- Vlad A. ARGHIR (designer şi traducător)

„Ţară, ţară, vrem...“

- Ioana NICOLAIE (scriitoare):

„Patriotismul de abecedar“

- Alexandra CROITORU (artist vizual):

„Nu cred în patriotism“ – interviu

- Emeric JENEI (antrenor de fotbal):

„În sport trebuie să ai valoare“ – interviu

argument

România pe masa de disecţie

Nu cred că e zi în care să nu citim sau să auzim vreo remarcă legată de locul ăsta. De cît de putred e totul aici, de cît de tare ne-a dezamăgit, de cum ne serveşte dimineaţa, la prînz şi seara motive nenumărate să plecăm fără să ne mai uităm înapoi.

Cînd, însă, cutremurul loveşte îndepărtata Japonie, imediat ne întrebăm dacă nu cumva o să ne zguduie şi pe noi. Şi dacă da, ce se va întîmpla? Decretăm o catastrofă ca fiind majoră doar dacă printre victimele ei se află rătăcit şi un român. Brusc, apartenenţa contează. E forma tabloidizată a empatiei. Felul în care ne exprimăm solidaritatea şi strîngem rîndurile. Atunci ne uităm ca prin farmec nemulţumirile şi, precum uleiul, se ridică la suprafaţă sentimentalismul.

Mi s-a spus de nenumărate ori că numai noi avem o relaţie atît de tensionată cu ţara în care trăim. Că aici lucrurile nu s-au aşezat, iar noi am rămas aceiaşi fii (şi fiice) veşnic revoltaţi. Pentru un străin care vede cîtă energie consumăm în a ne privi în oglinzi cît mai mari şi mai necruţătoare e de-a dreptul de neînţeles. Tot timpul vorbim despre cum sîntem. Nu obosim niciodată şi ne ambalăm peste măsură. Cred că e un semn cît se poate de clar că iubim cu aceeaşi măsură cu care detestăm metehnele şi spiritul dezlînat al locului. Pe noi înşine, în cele din urmă.

De aceea mi s-a părut îndreptăţită o discuţie despre cum ne mai raportăm la România. Purtată cu sinceritate, cu cinism şi, de ce nu, cu ironie. În care să punem pe masă şi bunele, şi relele.

Dar, ca întotdeauna cînd trebuie să vorbeşti despre tine şi nu despre lucruri generale, poziţia nu se dovedeşte a fi una foarte confortabilă. Aşadar, le mulţumesc invitaţilor mei pentru textele pe care le-au scris pentru acest grupaj. Pentru că şi-au suflecat mînecile, au luat bisturiul şi au tăiat în carne vie. M-a interesat, de asemenea, părerea unor artişti din diverse zone, care fac proiecte şi relaţionează la alt nivel cu lumea românească.

Am aflat că ne situăm undeva între *Românii au talent,* obsesia pentru imaginea noastră în afară, bancul din textul lui Radu Pavel Gheo, lecţia de patriotism sub cerul liber ţinută de un homeless american despre care povesteşte Lucian Dan Teodorovici, kafkienele demersuri ale lui Alexandru Vakulovski de a obţine un paşaport românesc, patriotismul clişeistic din manualele de şcoală, remarca „Faci pe prostul“ pe care o primeşte tot timpul cineva care a trăit şi în altă parte atunci cînd nu pricepe lucruri atît de lesne de înţeles care se petrec pe-aici, gesturile mici, dar importante, în care crede Vlad Petreanu. Şi multe altele. (**Ana Maria Sandu**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 14 aprilie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Lea Berzuc.

Cosmin ALEXANDRU

Noi cine sîntem?

Problema imaginii României în lume nu se va rezolva pînă cînd nu vom rezolva chestiunea imaginii ei chiar în România. Discuţia e nevoie să înceapă aici, în spaţiul public, iar deciziile corecte trebuie luate şi aplicate tot aici, mai întîi.

Un brand nu se poate promova nicăieri în lume perpetuînd o părere proastă despre sine. Fervoarea cu care ne atacăm în spaţiul public conducătorii, instituţiile şi obiceiurile nu poate împinge în afară decît o imagine discutabilă. În orice ţară astfel de critici sînt la ordinea zilei, însă ele sînt dublate la fel de constant de celebrarea lucrurilor bune care se întîmplă acolo, a oamenilor cu care ţara se mîndreşte cît poate de des. Există un public consistent care resimte ambele nevoi în egală măsură şi care creează o cultură a echilibrului.

Nu cred că nouă ne lipseşte acest public. Încă. Dacă va continua să fie spălat, însă, pe creier prin mass-media cu aceeaşi sîrguinţă vreme de cîţiva ani, probabil că el va dispărea şi va fi înlocuit treptat cu unul care nu mai ştie să citească decît semnele negative. Care nu mai are ochi şi urechi decît pentru lucruri urîte. Acela va fi capătul de drum pentru orice efort de construcţie a sentimentului de apartenenţă la o comunitate de valori naţionale.

În mod recurent, singurele valori contemporane pe care mai sîntem dispuşi să le recunoaştem sînt cele care sînt recunoscute, în prealabil, de o instituţie occidentală. Orice român care primeşte un premiu sau vreo formă de recunoaştere la vest de noi e un român care merită apreciat şi aplaudat. Orice român care reuşeşte ceva aici, acasă, se pierde la coada ştirilor sau pe manşeta ziarului, marginalizat de noianul continuu de tunuri, falimente, matrapazlîcuri sau divorţuri cu mare trecere la jurnalişti şi la un anume public.

Cea mai îmbrăţişată formă de recunoaştere a noastră de către noi a devenit, foarte repede, emisiunea *Românii au talent,* care e tot un format occidental preluat aici pînă în cele mai mici detalii. Audienţa lui record e cea mai bună dovadă că există şi la noi un public numeros care caută motive de bucurie şi de mîndrie la el acasă.

© L. Muntean

Întotdeauna am apreciat la expaţii din lumea corporatistă pe care i-am întîlnit felul în care îşi duc cu ei ţara, oriunde ar merge. Au un fel de mîndrie a originii pe care o trăiesc natural şi implinit. Fără emfaze şi tuşe apăsate, doar uitîndu-se cu o bună măsură şi încredere la cele bune cu care vin şi cu o reconfortantă doză de autoironie exigentă la cele mai puţin bune. Aşa ceva cred că ne lipseşte şi ar trebui format. Ne lipseşte din raţiuni întemeiate – comunismul a construit numai false motive de patriotism – iar de 20 de ani nu ne-am apucat de reconstruit unul autentic şi convingător.

Un astfel de program de reconstrucţie a imaginii noastre de sine ar trebui să constituie obiectul de activitate al unei echipe dedicate exclusiv acestui scop. Toate demersurile de pînă acum au eşuat pentru că subiectul a fost, pentru oricine s-a nimerit să se ocupe temporar de el, un subiect între multe altele. N-are cum să meargă. E nevoie de un centru de putere (politică, civică sau economică) care să-l considere o prioritate şi care să-i dedice cîteva resurse rezonabile. Nu mari şi nici multe, dar bine organizate şi aliniate scopului.

Sînt convins că, pe lîngă creativitatea care ne e specifică, am putea găsi în multe locuri din lume instituţii şi oameni de la care să învăţăm ce a mers şi ce nu a mers la ei într-un astfel de efort. Nu e de aşteptat ca totul să semene, dar e de aşteptat să nu difere totul. Şi mai cred într-o participare consistentă a acelora dintre noi care-şi doresc subiectul lămurit cumva.

Pentru că nu e uşor să te vezi în lume cam al nimănui. Să nu poţi duce cu tine, în tine, ceva românesc care să fie recunoscut şi apreciat de alţii. Să fii la mîna stereotipurilor negative care te plasează undeva între cerşetor pe străzile Parisului, spărgător de bancomate în Anglia sau violator în Italia. În timp ce acasă, cînd se întîmplă să nu tragem ţepe, chinuim copiii în orfelinate. Noi ştim foarte clar că nu sîntem asta, dar nu ne e deloc clar ce altceva sîntem.

De capul lor, lucrurile nu s-au aşezat nicicum. De la sine nu prea ne-am ales cu nimic. Poate a venit vremea să ne uităm în sinea noastră şi să găsim acolo puterea de a nu mai lăsa lucrurile să ni se întîmple cum o da norocul. Să le aranjăm într-un fel în care au sens şi ne dau un sens din care să înţelegem ce se vede în privirile celor care se uită la noi.

Cosmin Alexandru *este consultant în branding şi strategie.*

Bogdan GEORGESCU

Tu de ce nu pleci din România?

Am scris *România! Te pup* în august 2004, moment în care aveam în buzunar un paşaport cu viză de studii în Statele Unite şi o bursă Open Society Institute pentru un an. Pe data de 23 august 2004 am şi ajuns acolo. Piesa a fost scrisă în cadrul workshop-ului de dramaturgie „Cum să scrii ceva nou“, coordonat de Roberta Levitow şi Nicolae Mandea, la Bistriţa şi Colibiţa. Iniţial, în momentul în care am propus povestea piesei pentru dezvoltare în workshop, Levitow mi-a explicat că i se pare neverosimilă – nu avusese nici o experienţă cu trenul în România. Însă, la un an după, în urma unei scurte călătorii cu trenul pe ruta Cluj – Bistriţa, a experimentat pe propria piele cum stau lucrurile şi n-a mai existat nici un dubiu.

Marea dilemă a românilor – să plece sau să rămînă în România. Am trecut prin asta cu vîrf şi îndesat, mi-a fost recomandat de multe ori să plec, să îmi găsesc un alt loc, pentru că „aici n-o să se întîmple nimic, niciodată“. Am cunoscut comunităţi de români în străinătate care trăiau într-un fel de enclave româneşti, cu minime conexiuni de supravieţuire cu locul în care erau. Iar în lumea lor ermetic închisă, tot ce făceau era să se plîngă de cît de prost e acolo, cît de buni sînt românii în comparaţie cu localnicii, ce dor le e de România, doar că, din păcate, aici cîştigă mai mulţi bani şi atunci sînt obligaţi să rămînă şi astfel să-şi poată sprijini şi rudele rămase în România. Şocant însă era să descoperi că ei rămăseseră blocaţi în momentul plecării şi că reprezentarea lor despre ce se întîmplă aici şi cum stau lucrurile nu avea mare legătură cu realitatea.

Imagine din spectacolul România! Te pup

Pe de altă parte, îmi amintesc de o discuţie cu un amic, medic chirurg, căruia i-am pus aceeaşi întrebare: „Tu de ce nu pleci din România?“ la care el mi-a răspuns: „Şi ce să fac acolo? Să tratez bube? Aici mai prinzi o tumoare de şase kile, că doar cînd îi iese pe ochi vine la doctor. Simţi şi tu că faci ceva, că operezi, nu că eşti cosmetician cu diploma de medic“.

O *„love and hate relationship“* cu România – aşa încerca Levitow să-şi explice furia noastră maximă manifestată simultan, paradoxal, cu dorinţa de a face ceva aici, de a schimba ceva, de a propune altceva. Pe de altă parte, nu cred în varianta „marelui sacrificiu“ pentru România, nu cred că merită să faci ceva aici, doar ca să fii filmat la spital pe patul de moarte şi transmis în direct pe vreo opt posturi de televiziune şi filmat şi în coşciug şi apoi înghesuit în vreo alee care nu mai e alee pentru că a devenit mormînt. Cred că există un tip de retrocedare pentru tot ceea ce ai primit aici, însă dacă a rămîne aici e doar un „sacrificiu“, atunci poate că nu e cea mai bună soluţie. Cu toate astea, se ridică firesc întrebarea: „De ce să plecăm noi, şi să nu plece ei?“ – ei, cei care pun beţe în roate, care fac din locul ăsta o afacere personală şi care se folosesc de oameni, fără a conta în nici un fel, cine, cum, de ce? Poate că asta ar fi o soluţie, să plece ei, însă maleabilitatea românilor e principala lor calitate – păcat că insuficient utilizată şi de cele mai multe ori canalizată împotriva lucrurilor de bun-simţ: asta pînă în momentul în care le ajunge cuţitul la os – tumoarea de şase kilograme de care vorbeam mai devreme.

Bogdan Georgescu *este dramaturg şi regizor, iniţiator tangaProject, membru fondator Ofensiva Generozităţii.*

România! Te pup: Trei români adevăraţi vor să părăsească România cît de curînd posibil, cît mai departe posibil. Nu sînt încă împăcaţi cu decizia lor, în schimb sînt gata de a oferi sfaturi altora, chiar dacă nimeni nu le cere. Un şomer alcoolic, cu o dantură extrem de proastă, părăsit de soţie, care a plecat să lucreze în Italia, o bătrînă care îşi terorizează rudele din Germania cu vizite dese şi neanunţate şi o tînără imatură, al cărei tată i-a dat nume de băiat pentru că întotdeauna a dorit să aibă un fiu care să-i ducă numele mai departe. Cei trei se întîlnesc într-un compartiment de tren şi îşi dau unii altora toate argumentele de care aveau nevoie pentru a urî cu adevărat România. Orchesta oferă un concert de imagini, de mirosuri şi de sunete, care punctează acţiunile ce se desfăşoară pe scenă, armonizîndu-le ura şi ipocrizia, lipsa de educaţie şi de toleranţă şi energia masivă generată de visul lor de a părăsi acest loc damnat.

Lucian Dan TEODOROVICI

O patrie cît un balon

Anul trecut, aflîndu-mă într-o vizită literară în New Orleans, am fost forţat de propriile-mi prejudecăţi să dau un sens cuvîntului „patriotism“, cuvînt care, recunosc, îmi ieşise de-o vreme din vocabular – iar asta pentru că anii comunismului, dar şi excesul naţionalist ulterior îl încărcaseră cu o exaltare pe care mintea mea refuza s-o asume. Plecam însă în SUA cu gîndul la patriotismul „manipulat“ al americanilor, cu o uşoară superioritate, pe care acum o privesc jenat, legată de aşa-zisa superficialitate a trăitorilor de peste Ocean.

N-am să insist asupra discuţiilor cu diverşi americani, mi-ar ocupa spaţiul întregului text şi tot n-ar fi suficient. Mă voi referi numai la una dintre ele. Cea care m-a impresionat într-o asemenea măsură, încît am tot povestit-o, public sau cu prietenii, de-atunci şi pînă azi. O întîlnire cu un *homeless*, într-o după-amiază cu ploaie, în care ne-am nimerit amîndoi sub o copertină. Şi am vorbit pentru că altceva nu era de făcut.

Iar în jumătatea aceea de oră, omul mi-a oferit un sens, de mult căutat de mine, pentru cuvîntul „patriotism“. N-a vorbit nici un moment despre măreţia Americii. Nici măcar nu-mi dau seama dacă m-au impresionat mai mult cuvintele sau gesturile lui. Am înţeles însă că vorbea, fără a realiza asta, despre patriotism, în momentul în care, dînd larg din mîini şi arătîndu-mi împrejurimile, a spus zîmbind: „Asta-i casa mea“. Tot despre patriotism l-am simţit vorbind cînd a schiţat cîţiva paşi de dans, spre a-mi arăta motivul pentru care n-ar părăsi niciodată New Orleans-ul. Şi-apoi, o bucată de patriotism a însemnat şi cerul pe care mi l-a arătat cu degetul, spunîndu-mi că, în majoritatea timpului, e suficient de bun ca acoperiş.

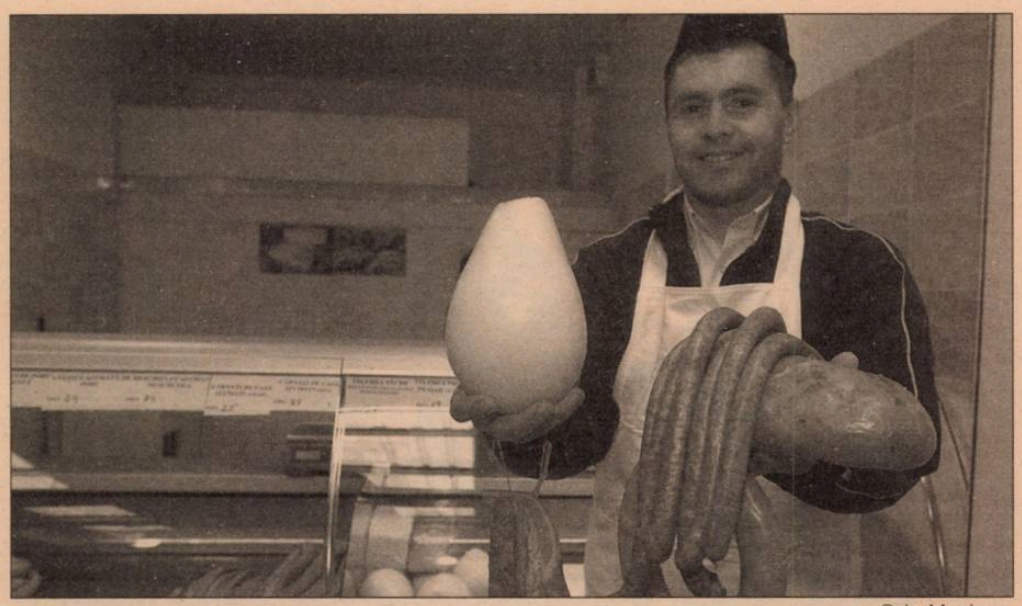
© L. Muntean

Dînd larg din mîini şi arătîndu-mi împrejurimile, a spus zîmbind: „Asta-i casa mea“.

Pare patetic. Poate c-a şi fost puţin. Dar omul nu vorbea şi nu gesticula despre toate astea pentru că era în vreun fel manipulat. Ci pentru că simţea că aparţine locului şi iubea lumea din jurul său. Şi nu voia de la mine decît să pricep asta. Habar n-am dacă am priceput pe loc. Dar faptul că m-am gîndit apoi, în drumul spre casă şi mult după aceea, la întîmplarea cu pricina cred că afirmă, măcar într-o măsură, că-n cele din urmă am priceput.

Revenit în ţară, am reîntîlnit perspectiva noastră asupra cuvîntului care face subiectul acestui text. Sîntem perfect patrioţi pe forumurile ziarelor, cînd înţelegem vag cîte ceva din politica internaţională şi ne dăm cu părerea, habarnist, dar cu un aer de superioritate, despre orice. Sîntem patrioţi la culme cînd un zănatic iese pe o stradă din Miercurea Ciuc şi spînzură o păpuşă din cîlţi, am fi gata atunci, ditamai poporul, să punem mîna pe arme şi să pornim un război împotriva persoanei respective şi a tuturor celor pe care, cu largheţe, îi bănuim în spatele lui.

Mai sîntem patrioţi în zilele de sîmbătă şi de marţi. Mă rog, în cîte-o zi de sîmbătă, în cîte-o zi de marţi, de cîteva ori pe an. Atunci cînd joacă Naţionala de fotbal. Dacă mai şi cîştigă, deşi se întîmplă atît de rar lucrul ăsta, fierbem de patriotism. Fluturăm steaguri, ne rupem hainele de pe noi, ne aruncăm telefoanele, urlăm, tremurăm şi sîntem mîndri. Atunci, cei de pe teren sînt „ai noştri“, iar noi sîntem „ai lor“. Şi cu toţii sîntem „ai României“. Iubirea de ţară se umflă ca un balon, suflările noastre se unesc pentru a-l susţine în aer. Preţ de două ore. Atît. Ajunge.

„Patriotismul nu este o izbucnire de emoţie scurtă şi nebunească, ci o dăruire liniştită şi statornică de o viaţă.“

ADLAI E. STEVENSON

România din ziua următoare unor asemenea momente e cea care trebuie însă urmărită. Pentru că în jur vei redescoperi scîrba faţă de tot ceea ce ne înconjoară. Vei auzi numeroşi oameni spunîndu-ţi, întru relevarea silei şi a veşnicei dezamăgiri, o vorbă devenită principală zicătoare naţională: „Aşa sîntem noi, românii“. Ne dispreţuim pe noi înşine şi dispreţuim tot ceea ce vedem în jur cu o patimă la care sîntem probabil campioni mondiali.

Să revin la *homeless*-ul american, pentru un contrapunct? Nu-i neapărat necesar. Totuşi, de dragul concluziei, îi reamintesc gesturile, bucuria, vorbele lipsite de emfază. Şi îndrăznesc să spun ceea ce am înţeles eu, de la acel om, despre patriotism. Iar dacă sună ca o definiţie, subliniez clar că e una personală. Patriotismul nu are o mare legătură, la drept vorbind, cu conceptul ăsta, atît de larg, de „ţară“. Patriotismul ţine doar de modul în care ştii să te bucuri de lucrurile din jurul tău. Şi să le simţi aparţinîndu-ţi, chiar dacă ele aparţin în acelaşi timp, în mai mică sau mai mare măsură, acelor oameni împreună cu care formezi o comunitate. Să le simţi aparţinîndu-ţi în sensul în care poţi să te defineşti prin ele.

Noi, am impresia, am exersat în a ne defini numai prin acele extrem de rare momente în care participăm la vreo emoţie naţională. Pe lîngă emoţiile de zi cu zi, cele care ar trebui să ne umple viaţa, trecem orbi. Orbiţi de patima de a ne distanţa de alte lucruri ce ne definesc, pe care însă nu ni le asumăm spre a încerca să le reparăm, ci doar fugim de ele. Noi, românii, se pare că avem o abilitate rară: de a vorbi despre noi la persoana întîi în puţinele momente cînd ne convine s-o facem şi la persoana a treia foarte des, în mai tot restul timpului.

***Lucian Dan Teodorovici** este scriitor. Cea mai recentă carte a sa,* Celelalte poveşti de dragoste, *a apărut la Editura Polirom.*

„În sport trebuie să ai valoare“

interviu cu antrenorul Emeric JENEI

A existat vreo presiune legată de faptul că eraţi maghiar şi, totuşi, reprezentaţi România la cel mai înalt nivel în fotbal? Să nu uităm că aţi antrenat Steaua, care era echipa Armatei.

Nu, nu exista nici o presiune. Pot să vă spun că oamenii de succes pot să aibă orice naţionalitate şi nu vor avea din cauza asta nici un fel de presiune. Şi cînd am fost şi antrenorul echipei naţionale a Ungariei, şi acolo m-au întrebat acelaşi lucru. Eu sînt cetăţean român de naţionalitate maghiară şi mă mîndresc cu asta. În sport, în general, nu contează că eşti de o naţionalitate sau alta. Trebuie să ai valoare şi să aperi culorile sub care joci.

A existat o formă de patriotism pentru cei care au fost în echipă în momentul istoric 1986, cînd Steaua a cîştigat Cupa Campionilor Europeni?

Vreau să vă spun un lucru. Orice jucător, oriunde ar juca, îşi apără blazonul, valoarea şi familia lui. El joacă pînă la urmă pentru existenţa lui. Şi interesul lui e de cîştiga şi de a fi sus de tot.

Imnul cîntat cu mîna la inimă, toată punerea în scenă dinaintea unui meci mai înseamnă ceva?

Sigur că, atunci cînd auzi imnul, îţi spui că trebuie să aperi o ţară, nişte culori, dar pînă la urmă fiecare jucător care intră pe un teren se lupă pentru el, pentru gloria lui. Ritualul rămîne, şi gesturile acestea sînt importante pentru spectatorii care îşi susţin echipa. Şi ai nevoie de aceşti spectatori fiindcă fără ei spectacolul nu există. Fiecare jucător care joacă în altă ţară nici măcar nu se gîndeşte la club, se gîndeşte la existenţa lui. Există şi un sentiment de coeziune pentru că, indiferent de unde ar fi, din Somalia sau din America, aceşti fotbalişti joacă împreună şi apără rezultatul care le asigură existenţa.

Cum vă amintiţi momentul istoric 1986?

Cupa a fost o chestie extraordinară. Indiferent de naţionalităţile jucătorilor de la Steaua, publicul a venit la aeroport în număr foarte mare şi ne-a aclamat. Aici nu a mai contat că erai neamţ (ca Duckadam) sau că erai român, toată lumea a ţinut cu Steaua, cu echipa fanion a României, care a cîştigat Cupa Campionilor Europeni. În momentul în care eşti cel mai bun dintre cei buni este o senzaţie fantastică, iar noi eram atunci Steaua şi România, şi am fost extrem de bucuroşi că am putut aduce României un trofeu pe care n-a mai reuşit nimeni să-l aducă de atunci în fotbalul românesc.

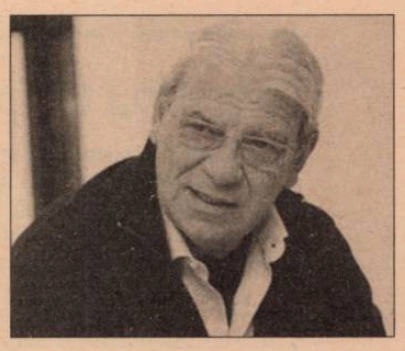

Acum la echipele de club există mulţi jucători străini (la Arsenal sînt 11). Ei joacă însă şi în echipele lor naţionale. Mai contează în această situaţie naţionalitatea unui jucător?

Anul trecut au cîştigat Cupa Campionilor Internazionale Milano pentru Italia. În minutul 87 (din 90) a intrat un italian, în rest toţi cei de pe teren erau străini. Şi asta nu i-a împiedicat să se bucure pentru această cupă pe care ei au cîştigat-o pentru Italia, chiar dacă ei erau de diferite naţionalităţi. Asta nu înseamnă că jucătorii n-ar fi patrioţi, fiecare este patriot în felul lui. Eu m-am născut în România, şi în sport ţin cu România. Acei jucători care joacă pentru o ţară cu care n-au nimic se bucură pentru succesul echipei lor şi pentru trofeul obţinut, chiar dacă n-au cîştigat pentru ţara lor, ci pentru o altă ţară, de care sînt plătiţi. Spiritul unei echipe îl fac jucătorii profesionişti. Profesionalismul aduce acel patriotism pe terenul de fotbal.

a consemnat Ana Maria SANDU

Vlad A. ARGHIR

„Țară, țară, vrem..."

Prima observaţie: tema e primejdioasă – într-o zonă a ambivalenţei, solicită o atitudine, lesne de redus la un instantaneu tratat apoi cu vehemenţa specifică acestor discuţii. „Sentimentul de dragoste şi devotament faţă de patrie şi de popor" (DEX) operează în regimul suspiciunii, al excluderii.

Mi s-a spus de prea multe ori că trebuie să-mi iubesc Patria. N-am înţeles cum.

„Pe cine iubeşti mai mult, pe mama sau pe tata?" – cred că am intuit „şantajul" şi „diversiunea" înainte de a cunoaşte termenii. Lipsa de subiect comun între „oamenii mari" şi „cei mici", între ideologie şi cetăţeni produce conversaţii jenante.

De la cinci ani mi-e dor de mare de la sfîrşitul pînă la începutul verii. Dar cum să „iubeşti" geografia, fie şi „spirituală"? Revelaţia că sînt „de loc" de pe Pămînt am avut-o cînd am ajuns prima oară la Paris: l-am luat în posesie, i-am bătut străzile pe umăr. O să le spunem cîndva ritos cetăţenilor unei galaxii „străine": „Iubesc Pămîntul"?

Istoria? Am rămas cu o succesiune de încăierări, de răzmeriţe şi bătălii, una mai crîncenă decît alta. Citeam „la istorie" după lectura din Jules Verne şi mă mira elogiul ferm adus unor domni înspăimîntători de regimul altminteri atît de prevenitor cu copiii, cum se putea vedea şi din revista *Cutezătorii*.

Epitetul „naţional" converteşte orice reper, canonic sau nu, în moaşte, în obiectiv ideologic de grad zero al culturii. Teatrul naţional, echipa naţională, ziar naţional, ştrandul republicii, biserica neamului, casa poporului – spiritul locului ipostaziat, dincolo de orice discuţie, dintr-o ridicolă spaimă de ridicol. Însuşi poetul naţional (un postromantic, sprinten la minte şi puţin bizar, cu o figură de vedetă care mi-l făcea simpatic) este (spre regretul meu) obiect de flecăreală în disputa naţională. Nu mă fac frate cu scriitori morţi, nu mă îndrăgostesc de portrete de manual, nu „iubesc" lectura, ci „îmi place" – „iubesc", să ne-nţelegem, n-are sfera semantică a lui „*j'aime*" şi „*I love*". Sînt acasă în cîteva registre ale limbii române şi ale altor trei. Nu ştiu întotdeauna în care dintre ele citesc sau visez. Oare ce „iubesc" cei, din ce în ce mai mulţi, crescuţi multilingv? Oare cum se scarpină astronauţii la nas?

Mi se pare semnificativ că „ultimul poet suprarealist" din România e încă în viaţă, deşi, de fiecare dată, la plecarea fiecărui bătrîn poet, aflăm că a fost ultimul: la 60 de ani după dezmembrare, suprarealismul nu e doar actual în locul acesta caracterizat de băşcălie, provocare şi nihilism infantil, ci pare să aibă chiar funcţia unei avansări în grad literar. Chiar faimoasa rezistenţă prin cultură a fost un fel de suprarealism: discursul „esopic" era subversiv fiindcă mima nonsensul „de partid şi de stat", ascundea şopîrle lexicale abracadabrante într-o sintaxă adesea aproape de definiţia clasică („întîlnirea dintre umbrelă şi maşina de cusut pe masa de disecţie").

Simptome ale normalităţii ar fi nedumerirea şi exigenţa – nu destinderea, buna dispoziţie sfătoasă ori băşcălia incontinentă. Tentaţia de-a vedea răul e mare. Avem la toate răspunsuri simple, orice este automat „de două feluri", dar ne plîngem de abuzul de stereotip. Sîntem noi înşine exemplul cel mai bun pentru propria critică. De fiecare dată cînd lucrurile par simple, caut să inventez măcar încă o categorie, nuanţe potrivite de gri între alb şi negru. Obligat să „trebuie", refuz reflex.

Faţada obligatorie de „iubire" e susţinută de somaţii cu datoria transcendentă. Loialităţile imaginare la ordin pe brigadă, odată acceptate ca „fireşti", devin complicitate dispusă la orice compromis, tribalism şi falsă datorie. Afecţiunea devenită afectare, ataşamentul botezat „iubire", ochii daţi peste cap – asta e imaginea mea despre retoricile care mă îndeamnă să iubesc o ţară, un lac, un

© V. Dorolti

puţ. Această vîscoasă încălcare a sferei intime în numele conceptului anacronic de „naţie" serveşte interese care *nu* sînt ale cetăţenilor de rînd.

Sîntem încă în căutarea adevărului, în loc să fim deja ocupaţi cu însemnătatea lui

Mi s-a spus de prea multe ori că trebuie să-mi iubesc Patria. N-am înţeles cum.

(ca-n ţări cu o cultură generală fixată). Diverse grade de şovinism, crimele a trei-patru regimuri succesive, lovitura de stat din 1989 (care are drept act fondator execuţia jalnică a unui rege-măscărici), marota „disidenţei" (n-ajunge doza de demnitate, se cer concepte-decoraţie), gogoriţele despre „înainte" şi „după" (cine e sau nu victimă, agent, provocator, delator, colonel – mărturi(sir)ile întîrziate, ameninţările încă actuale, judecăţile selective, greu de înţeles) – acesta e contextul în care etnicitatea este (re)chemată să joace un rol identitar, în care ne ameninţă recrudescenţa naţionalismelor – pe-aceste meleaguri somnolente politic, dar agile edilitar.

Vin mistreţii după lupi şi rinoceri, găinarii pe picior după delatori şi problema confuziei dintre ei nu-i încă rezolvată. Capra vecinului e victima unui complot. Sînt atîtea particularităţi neelucidate, învăluite ba în secret, ba în mit, ba în minciună. Cum să iubeşti ceva fără contur şi voce limpede, fără sens şi fără alt ideal decît acela de a conserva o „imagine" inexistentă? Un manechin siliconat, suspect de la prima privire şi diletant pînă şi-n scorneli?

Nicăieri în lume n-am simţit atîta furie în jur. Sîntem irascibili, de nevricale ne facem treaba atît de prost încît ne ieşim din minţi şi ne dăm reciproc lecţii răstite de bună purtare. Ne vărsăm oful în orice dialog. Fiecare literat cată să pună popreală pe vreun of, unii cumulează ofuri şi, cătrăniţi de inflaţia de spirit critic, îşi dispută jurisdicţia asupră-le. În România n-a rămas urmă de of liber (chiar şi acesta-i ocupat). Ocazional, vreun of sublimat în ONG chiar izbîndeşte nervos cîte ceva, dar indispoziţiile nu ţin destul, se succed rapid. Cum ştim, recursul la Caragiale e valabil (am fost şi la Berlin).

Căci totul (nu doar tonul) e impropriu: arhitectul dărîmă case şi inginerul montează concepte, filozoful face politică, politicianul face presă, jurnalismul, în schimb, nu-i nici o filozofie; doar bandiţii sînt bandiţi, orice-am face. Nimic nu-i dus pînă la capăt sau este dus dincolo de limite. Puţini ştiu să pună frîna la timp. Şi tocmai de-asta nu se pot ocupa şi de istorie, şi de salubritate, şi de economie, şi de filozofie, şi de politică. Şi nici nu vor.

„Vii din Lună" – mi se spune. „Cine ţi-a băgat asta în cap?" – ca şi cum aş fi prevăzut regulamentar cu pîlnie: recursul la acest argument a rămas ancorat în logica organizaţiei de pionieri. „Faci pe prostul" – m-a acuzat un prieten, cînd repetam exaspera(n)t că nu pricep şi pace unul dintre numeroasele lucruri atît de lesne de neînţeles care se petrec pe-aici. Ne ştim de trei decenii şi atît acuzaţia lui, cît şi blocajul sau prostia mea sînt victorii tîrzii ale anormalităţii.

Dacă (mai) iubesc România? Cum adică? Aşa, cu gîdilături în plex? Fluturi în burtă? Cu răspunsuri aiurea şi cu zîmbet dus? Cu dat în gropi şi poticnit pe stradă? Cu draci şi năbădăi? Nu ştiu zău – dragă România, dacă-i vorba, dumneata ce ai de zis? Mă iubeşti?

Vlad A. Arghir *este designer şi traducător.*

Meseria de patriot

Lumea aşteaptă un miracol. S-ar arunca orbeşte în braţele unui salvator, pe calul lui alb, numai să se ivească odată. „Hai să facem ceva, hai să ne organizăm, români..." sînt îndemnurile venite în valuri şi neurmate, vai, decît de un sentiment îmbîcsit de disperare.

Mulţi cred că aparţin unui loc blestemat (România), de care nu se pot despărţi cu nici un chip, din cauza unui afurisit de sentiment. Acest abur nedesluşit e numit, cu chiu, cu vai, patriotism.

Patriotismul nu s-a născut odată cu lumea. Eram mai degrabă ataşaţi de locşorul de obîrşie, de neamuri, de mica organizare locală. Dacă întrebi, azi, un bucureştean, care-i cartierul cel mai frumos, îţi va răspunde, în nouă cazuri din zece, că al lui e alesul. Ataşarea de „plaiurile natale" e atavică. Mintea noastră răspunde, animalic, nevoii de personalizare şi identificare. Patriotismul s-a născut odată cu modernitatea. De unde numai vecinătatea apropiată era „a noastră", brusc, ne-am simţit solidari cu oameni pe care nu i-am cunoscut niciodată. Victorii sau înfrîngeri ale unor străini, vorbitori ai aceleiaşi limbi, ne smulg urlete de satisfacţie sau ne cufundă în melancolie. Un concetăţean de la capătul lumii ne suscită interesul. Alegem mărfuri, indiferent de valoare, doar că-s „ale noastre". Teritorii neştiute sînt una cu sufletul nostru. Numai să atenteze la ele vreun venetic şi vom sări în apărarea celor cu care nu am împărţi niciodată nimic. Acest sentiment, explodat în secolul al XIX-lea, este autorul fiinţei naţionale europene, dar şi îngerul ei exterminator. În numele lui, se pot spune grozăvii. Iar mintea noastră, aburită de suflul înălţător al patriotismului, ia cele mai bizare decizii.

Florin IARU

(fragment din articolul apărut în ziarul *Adevărul* din 5 martie 2011)

Ioana NICOLAIE

Patriotismul de abecedar

În toamna lui 2009 s-a întîmplat să locuim – eu, Mircea şi băieţelul nostru, Gabriel –, vreme de şase luni, la Berlin. Am ajuns în septembrie şi primul lucru pe care l-am făcut a fost să-l înscriem pe copil la şcoală. O să trec peste stresul iniţial – după o foarte serioasă verificare psihologică şi medicală a copilului, făcută încă de la început, a trebuit să mai completăm nu ştiu cîte hîrtii pe la tot felul de instituţii –, ca şi peste primele săptămîni de şcoală, cînd am descoperit că un copil de şase ani se poate juca în clasă, are lego pe măsuţele de pe coridor, iar în curte îl aşteaptă vreo trei tobogane. Scrisul nu vine ca o corvoadă, fiindcă grafia este foarte simplificată: literele de mînă seamănă, cum e şi firesc, cu cele de tipar. Orele de sport sînt o plăcere, iar ieşirile în parcul din apropiere au ritmicitate.

Gabriel, acum în clasa a doua, m-a întrebat:
Ce însemnă cuvîntul patrie? Şi ce sînt aceia tătari?

Colectivul era format din douăzeci de copii, majoritatea avînd altă etnie decît cea germană. De aceea, cînd am fost întrebaţi de religie, am crezut că-i o simplă formalitate. Oricum, *ortodox* nu contează, ne-a spus directoarea, şi-a bifat ceva într-un tabel. Din săptămîna următoare, Gabriel a început să facă un curs de *Cunoştinţe despre societate* sau cam aşa ceva, ceea ce părea rezonabil, atîta vreme cît ţara de împrumut îi era deocamdată destul de opacă. Cu germana mea onomatopeică, am reuşit să aflu într-un tîrziu că doar o parte dintre copii se duc la ora cu pricina. *Şi ceilalţi?* am întrebat. *Sînt împărţiţi la orele de religie catolică sau religie protestantă, după opţiune*. Deci ăsta era motivul pentru care colegii lui Gabriel aveau nume îndeosebi musulmane!? La puţin timp după această discuţie, Gabriel a început să participe la orele de religie... catolică.

Cum binele nu ţine niciodată prea mult, am hotărît să-mi pregătesc copilul pentru şcoala care îl aştepta în ţară. Cumpărasem nişte abecedare şi nişte caiete de lucru pe care aveam să-l învăţ literele noastre caligrafice – vă mai amintiţi oare volutele H-ului sau G-ului de mînă? Cîtă vreme au stat nedeschise, ne-au părut prietenoase, deşi pe coperta unuia dansau nişte şobolani respingători, dar cînd am dat să intrăm în castelul literelor, n-am trecut nici măcar de primele trepte. Hîrtie proastă, ilustraţie proastă, rime şchioape, propoziţii agramate şi, în cazul manualului preferat de foarte multe învăţătoare, tipărit de Editura Aramis şi scris de Cleopatra Mihăilescu şi Teodora Piţilă, o lipsă totală de imaginaţie. Din acesta, mimînd un apus avînt patriotic şi rîzînd în hohote, ne-am amintit, cu glas tare, următoarele:

„Despre români

Patria mea se numeşte România. Cîmpuri întinse sunt acoperite cu lanuri de cereale. Petrecerile cîmpeneşti sunt o încântare pentru români. Ei se mândresc cu patria lor.

Poetul Eminescu era mândru de Romania. El a cântat în versuri minunate pământul românesc." (lecţia de la litera â, cu următoarele ilustraţii: harta României, steagul tricolor, un pîrîu repede de munte, clădirea Circului, un ţăran cu snopi de grîu în braţe, trei poze înghesuite cu Enescu, Brâncuşi şi Eminescu, o ţărancă torcînd şi, ultima, o horă ţărănească);

„Iancu Jianu

Iancu Jianu era un voinic de pe Jiu. Tatăl lui era boier. Jianu se săturase de lăcomia boierilor. El a jurat că îi va ajuta pe săraci. A luat drumul codrului. Acolo a alcătuit o oaste ajutat de prieteni. A luptat cu vitejie împotriva oamenilor răi. Boierii şi slujitorii lor se temeau de el. Iancu Jianu era iubit pentru curajul lui." (lecţia de la litera j);

„Pictorul Nicolae Grigorescu

Nicolae Grigorescu este cel mai cunoscut pictor român. El a copilărit în oraşul Câmpina. De mic a admirat peisajele. A pictat mai întîi icoane. Apoi a studiat pictura. Carul cu boi este unul dintre minunatele lui tablouri." (ghiciţi dvs. litera!)

„George Enescu

Geta şi Eugenia sînt colege. Geta merge des acasă la Eugenia. Aceasta cîntă la pian. Acum ascultă împreună un disc. Opera se numeşte Rapsodia Română. Este compusă de George Enescu. George Enescu a cîntat la vioară şi la pian. El a compus opere minunate despre patria noastră. Enescu a dirijat în concerte. A dus numele României în întreaga lume." (să fie oare ge?);

„Ştefan cel Mare

Ştefan cel Mare a fost domnitorul Moldovei. El îşi iubea ţara. Era viteaz în luptă. Duşmanii ameninţau pacea Moldovei. Ştefan aduna oastea. Se ducea fără frică la luptă. După fiecare victorie el înălţa cîte o mănăstire. Ştefan cel Mare este preţuit de popor pentru faptele lui de vitejie."

„Am crescut în ţara asta şi o ţară nu-ţi aparţine decît prin biografie. Ăsta e singurul mod just în care poţi să spui «asta este ţara mea»: biografia.

Numai cînd mă gîndesc la contactul zilnic cu realitatea românească, îmi dau seama că aş înnebuni a doua oară dacă ar trebui să trăiesc în România de azi. Este atîta indiferenţă în ţara asta, de vină pentru tot ce se întîmplă este şi indiferenţa populaţiei. O cunoscută scriitoare mă întreba, revoltată: cînd o să pot să scriu despre parfum, cînd terminăm odată cu dictatura? Răspunsul meu e: nici n-aţi început ca lumea. Una nu o împiedică pe cealaltă, oricum."

HERTA MÜLLER

Deci nu mică mi-a fost mirarea cînd, după aşa texte ludice, Gabriel, acum în clasa a doua, m-a întrebat: *Ce însemnă cuvîntul patrie? Şi ce sînt aceia tătari?* Pesemne că noi, cei care ne jucam mai des de-a tătarii şi de-a fasciştii, eram mult mai patrioţi decît micuţii de azi.

***Ioana Nicolaie** este scriitoare. Cea mai recentă carte a sa,* O pasăre pe sîrmă, *a apărut la Editura Polirom.*

Alexandru VAKULOVSKI

Trei paşapoarte pentru Patria mea

Maiakovski avea un poem despre cît de mîndru e el cu paşaportul sovietic. Am simţit acea mîndrie cînd eram mic, mestecînd gumă mai tare decît cauciucul, bînd suc din borcane de trei litri şi purtînd în piept insigna de pionier cu chipul lui Vladimir Ilici, mic şi blond. Eram cei mai tari din Univers şi în apogeul Războiului Rece eu mă întrebam de ce nu scufundăm odată America. Dacă nu s-ar fi prăbuşit Uniunea Sovietică ca o roşie stricată, noi am fi fost o generaţie de descreieraţi, de demenţi clonaţi.

Îmi amintesc cum mi-am făcut singur un tricolor. Aveam doar material roşu şi alb.

Dar am ratat paşaportul sovietic – al treilea, sau primul, din viaţa mea; nu mi-a părut rău – pentru că imediat în adolescentul din mine de atunci s-a trezit alt sentiment – mîndria de a fi român.

Îmi amintesc cum mi-am făcut singur un tricolor. Aveam doar material roşu şi alb. Aşa că am vopsit materialul alb în albastru şi galben şi a ieşit o frumuseţe de drapel. Pe care l-am pus pe casă. Îl am şi acum undeva în podul casei părinţilor mei. Mîndria s-a modificat, din păcate, în neputinţă, în umilire – în destin. „Eu vă vreau" a fost mai complicat decît la Lăpuşneanu.

Statul român m-a umilit de nenumărate ori, în nenumărate feluri. A fi român din Basarabia însemna a fi „frate". „Frăţismul" din start înseamnă ceva diferit. Român, dar basarabean. Din cauza asta am fost expulzat din România, pentru şedere ilegală. A fost nevoie de o petiţie ca să devin cetăţean român. Pentru că statul român nu se uita la dosarul meu de redobîndire a cetăţeniei. E povestea paşaportului meu românesc. O prea lungă poveste.

Între paşaportul sovietic şi cel românesc se află paşaportul moldovenesc. Albastru, senin. Cu paşaportul moldovenesc ies din R. Moldova. În România intru cu cel românesc. Altfel aş putea fi expulzat şi din Moldova, ca român din România. Era cît pe ce s-o păţească Moni, soţia mea. Moldoveanul din mine încă are interdicţie în România. A mai rămas jumătate de an, pînă la „ispăşirea pedepsei".

Patria mea e România. Aşa cum e şi pentru alte milioane de basarabeni. Aşa cum scrie pe sute de ziduri – *Moldova e România*. Cît despre state – nu există aşa stat. Statul nu sîntem noi – asta se vede şi în Moldova, şi în România. Nu doar se vede, dar se şi simte. Statul de care ţinem noi nu există şi nu cred că va exista vreodată. Dar asta nu mă împiedică să-l iubesc.

Noi sîntem oamenii pentru care România

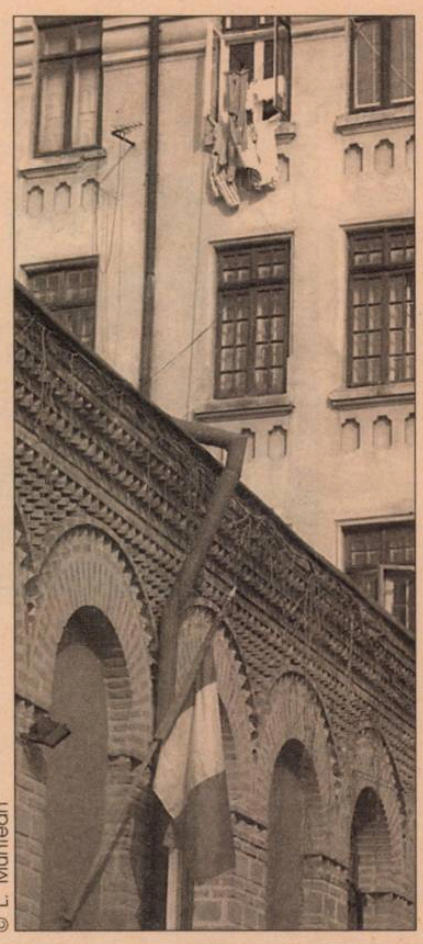
© L. Muntean

înseamnă acelaşi lucru. Şi nu ştiu de ce – înainte de a ne gîndi că visăm – noi simţim la fel.

Toată România a ieşit pe stradă după 7 aprilie, ca semn de solidaritate faţă de tinerii ucişi sau maltrataţi de poliţia moldovenească după proteste. Nu mai e cazul să spun că şi basarabenii ar fi ieşit pe stradă dacă s-ar fi întîmplat ceva similar în România (Doamne fereşte!). Nimeni dintre noi nu simte că sîntem „fraţi". Sîntem pur şi simplu români. Şi între noi nu există poduri. Nici măcar „de flori".

Patria mea se întinde între Antoneşti şi Tomeşti. Am două buletine. Două paşapoarte. Şi o singură ţară.

După mulţi ani de bătaie de joc, ultima oară cînd am trecut „podul de flori" vameşii s-au comportat normal. Adică – nu m-au întors. Nu mi-au spus că am primit cetăţenia „din greşeală". Nu m-au dezbrăcat. Nu mi-au zis că dacă fumez înseamnă că-i jignesc. Nu s-au luat de capul meu („Te crezi şmecher, dacă eşti tuns la zero?"). Acum m-au întrebat doar unde plec. E o întrebare pe care ţi-o pun de obicei prietenii. Cine ştie, poate că e timpul ca vameşii între Moldova şi România să fie prietenii noştri.

Iar răspunsul la întrebarea lor unde plec e unul singur: *acasă*.

***Alexandru Vakulovski** este scriitor. Cea mai recentă carte a sa,* 157 de trepte spre iad sau Salvaţi-mă la Roşia Montană, *a apărut la Editura Cartier.*

„Nu cred în patriotism"

interviu cu Alexandra CROITORU, artist vizual

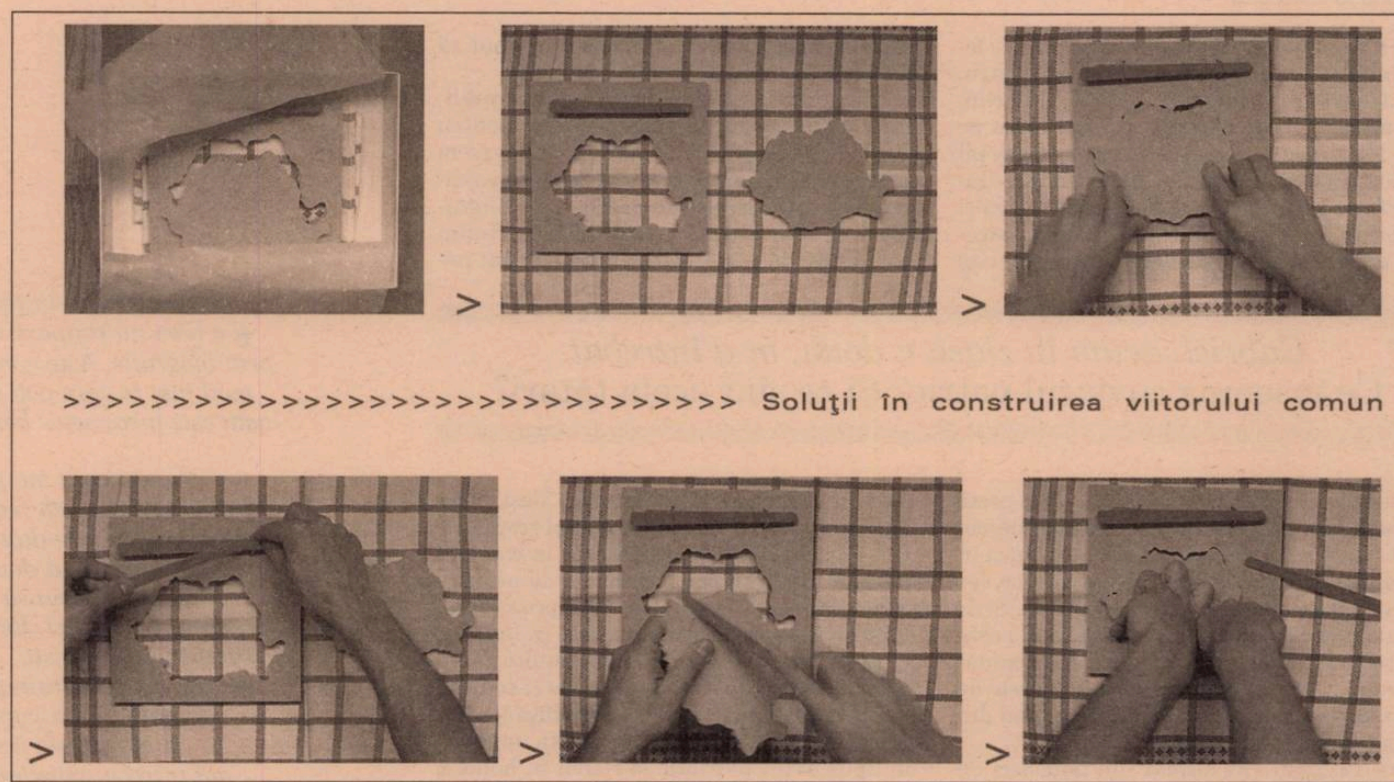

© Alexandra Croitoru 2005

Alexandra, în ce relaţie eşti acum cu România?

Mai degrabă îmi pot defini o poziţie: cea de „spectator emancipat" (în sensul lui Rancière), aflat mereu la graniţa dintre a privi şi a cunoaşte/a juca, dintre imagine şi realitate, dintre activitate/activism şi pasivitate.

Au trecut nişte ani de la proiectul tău în care recontextualizai drapelul patriei. Imaginile de atunci, în care apăreai pozată în locuri neaşteptate, cu o cagulă tricoloră pe faţă, mi se par în continuare extrem de puternice. Şi de curajoase. Ce reacţii a stîrnit proiectul tău?

*ROM_* pune în discuţie eticheta de român, etichetă care ascunde şi dezvăluie în acelaşi timp, care apare din nevoia de a ne construi pe noi în raport cu ceilalţi şi invers, etichetă care se dovedeşte a fi un construct al imaginaţiei, o simplificare, o generalizare, într-un cuvînt: un clişeu. *ROM_* a fost un proiect cu o soluţie vizuală foarte simplă şi puternică, a fost prezentat în multe expoziţii care problematizau binomul Est-Vest, dar a circulat şi în afara contextului expoziţional, imaginile ajungînd de multe ori să fie folosite pentru a ilustra dezbateri legate de identitatea naţională. Cel mai recent exemplu: o imagine din seria *ROM_* apare pe coperta ultimului număr al publicaţiei Operei Naţionale din München, număr avînd ca temă *„unfree/free"/ „rebellion"*.

Care ţi se pare forma cea mai profundă a patriotismului în cazul unui artist vizual?

Nu cred în patriotism. În ziua de azi, e foarte delicat să-ţi negociezi o poziţie între globalizare şi naţionalism, iar artiştii ar trebui să păstreze o distanţă şi un simţ critic faţă de politicile oficiale naţionale şi transnaţionale şi să conştientizeze toate încercările de manipulare, politizare, apropriere a discursului lor.

Care e primul clişeu despre România care îţi vine în minte?

„România e o ţară frumoasă, păcat că e locuită."

Care e lucrul care îţi place cel mai mult trăind/făcîndu-ţi proiectele aici?

Faptul că nu am nevoie de traduceri – înţeleg organic toate nuanţele culturale.

Dar cel care te enervează cel mai tare?

Statutul precar al artistului/cetăţeanului.

Eşti dintre artiştii legaţi de icon-urile lumii noastre. E asta o formă de exorcizare sau o declaraţie de dragoste în răspăr?

Mai degrabă o formă de cunoaştere.

La trecutu-ți mare, măcar un viitor!

interviu cu Manuel PELMUȘ, coregraf

Ce şi-a propus să fie proiectul Romanian Dance History*? De ce l-ai făcut?*

Romanian Dance History este ruda ambiţioasă şi performativă a unui proiect de cercetare a trecutului recent al dansului contemporan românesc, intitulat *Suprafeţe,* pe care l-am iniţiat acum doi ani.

Am început proiectul din curiozitate şi dintr-un fel de nevoie de a afla şi de a înţelege mai multe lucruri legate de un trecut coregrafic foarte puţin documentat şi analizat. Relaţia dansului românesc cu România era oricum dificilă şi îmi era teamă de o abordare „traumatică" sau „justiţiară" sau de o glorificare a acestui trecut atît de puţin cunoscut. Eram conştient de complexele şi obsesiile naţionale, care revendică şi doresc *să fabrice* tot felul de eroi. Ştiam că ne preocupă enorm patrimoniul, la nivel declarativ, dar nu dăm doi bani pe contemporaneitate. Ştiam că eşti mereu suspectat de intenţii duşmănoase dacă te atingi de trecutul patriei, altfel decît cu pupături.

Poetul naţional ne spusese deja că trecutul a fost mare. Aşa că de ce ne tot punem întrebări?

Şi ştiam că orice atitudine critică este înfierată rapid şi numită ori „modă occidentală", ori „lipsă de respect", ori, după caz, „stîngism".

În proiectul meu eram, însă, mult mai interesat de prezent.

Sau, mai bine spus, eram interesat de felul în care este înscris acest trecut coregrafic în prezent. Iar dimensiunea conceptuală mi se părea, de la bun început, mai importantă decît cea naţională. Priveam coregrafia nu doar ca pe o disciplină, ci şi ca pe o paradigmă socială.

Cum a fost receptat proiectul tău?

Romanian Dance History începea foarte prost pentru cei care căutau ceva glorios în acest trecut coregrafic, şi anume, cu un *statement* al coregrafului Stere Popescu: *„Let's be honest – Romanian Dance History is very weak. Be happy!"*.

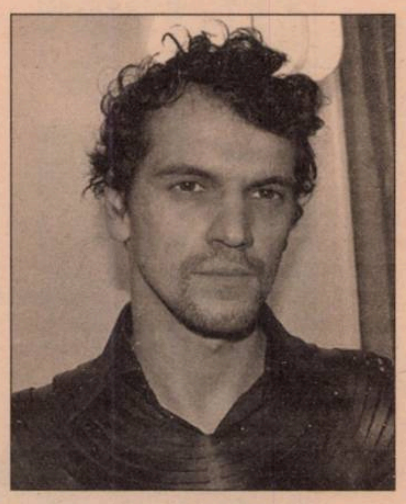

Romanian Dance History performa, vorbea şi inventa biografii. A fost plimbată prin Europa şi în numele ei au vorbit coregrafi italieni şi norvegieni. S-au urcat pe scenă şi au spus: „eu sînt istoria dansului românesc şi aş vrea să dansez!".

Romanian Dance History nu mai dorea să depindă strict de România şi nici să opereze în logica reprezentării naţionale. Nu dorea nici să mai aparţină unui singur autor. Şi era conştientă că trebuie să părăsească ţara din cînd în cînd.

Istoria performa, era curatoriată, devenise un loc şi un performance. Îşi căuta un spaţiu în oraş, pe care l-a găsit cu greu, şi doar pentru trei zile. Nu avea nici un motiv să se simtă bine în România. Fusese izgonită şi marginalizată mereu.

Cu toate astea, *Romanian Dance History* era zglobie, se juca printre documente istorice şi începea să fie din ce în ce mai interesată de o confruntare cu un context internaţional. Voia să devină internaţională, precum Stere Popescu, şi se desprindea de contextul local şi de misiunea de a scrie o Istorie. Dorea să facă Istorie. Să scrie viitorul.

Istoria se repetă şi în cazul acestei „istorii a dansului"?

În momentul acesta tocmai a început evacuarea dansului contemporan din clădirea TNB. La fel ca în cazul oricărui spectacol serios, şi această evacuare a avut parte de multe repetiţii şi operaţiuni glorioase de PR. În mai 2010, la *Romanian Dance History,* coregrafii independenţi s-au întîlnit ca să discute tot despre iminenta demolare a CNDB. Totuşi, *Romanian Dance History* nu doreşte să spună că Istoria se repetă!

Deşi există, într-adevăr, o continuitate, singura, de altfel, în relaţia dansului cu istoria sa naţională, şi anume: maxima precaritate!

Ce sentimente mai ai faţă de acest loc? Cum se raportează proiectul tău la situaţia actuală?

Nu ştiu foarte bine dacă iubesc România, dar ştiu sigur că România nu ne iubeşte. Ştiu că ne înjură pe la colţuri şi că îşi freacă mîinile fericită cînd aude sunetul macaralelor care urmează să ne demoleze singura instituţie pe care o avem. Şi ştiu că abia aşteaptă să îşi agaţe tablourile în cui, pe noii pereţi, şi să ne mai tragă o dată în ţeapă cu cartof.

Tocmai de asta *Romanian Dance History* nu doreşte să se văicărească, dar nici să omagieze. *Romanian Dance History* trebuie să inventeze şi să se facă că nu vede „contextul" local. *Romanian Dance History* nu are nici un motiv să iubească trecutul patriei. Trebuie să-l ficţionalizeze şi să trăiască în prezent, fără statui şi fără ambiţii locale. Trebuie să ignore acuzaţiile de „militantism şi activism", prin care este taxată orice fel de atitudine socială sau politică în România. Să fie *Queer,* aşa cum aproape nimic nu este în România. Să fie politică. Să danseze la Miss Piranda. Să fie ireverenţioasă şi, în acelaşi timp, să nu fugă de cei care afirmă că ar fi prea „sofisticată" şi nu destul de directă sau populară.

Cînd pleacă prin străinătăţuri, *Romanian Dance History* nu doreşte să reprezinte ţara şi nici trecutul său glorios, ci să se problematizeze, să uimească şi să sperie. *Romanian Dance History* este un terorist cultural.

a consemnat Ana Maria SANDU

Radu Pavel GHEO

FAQ: de ce să emigrezi din România?

Emigrarea sau fuga din România este o temă pe care am auzit-o de cînd mă ştiu. Părinţii noştri vorbeau cu fervoare despre fuga peste graniţă („Să scapi dracului din căcatul ăsta de România!“), noi am vorbit despre ea cu aceeaşi înflăcărare, iar azi copiii noştri (mă rog, ai celor care au) discută la fel de îndîrjit despre plecarea la studii şi obţinerea unei slujbe peste hotare. De-a lungul a cîtorva generaţii, s-au schimbat doar termenii folosiţi – „fugă“, „emigrare“, „ieşire“ sau „plecare“ –, dar realitatea acoperită de vorbe e cam aceeaşi: România e o ţară din care românii pleacă.

E ceva profund greşit într-o ţară din care, de cîteva generaţii, dorinţa cetăţenilor de a scăpa de aici e mai mare decît dorinţa de a rămîne acasă. Fiindcă orice plecare e traumatizantă, într-o măsură mai mare sau mai mică, şi e un gest de curaj căci implică un risc serios. Un act de curaj disperat: nu e uşor să pleci de acasă.

Asta stîrneşte România, patria noastră frumoasă, cu oameni viteji, harnici, demni şi ospitalieri? Ţara cu munţi înalţi, ape limpezi, păduri întinse, lanuri bogate şi o bucată de ţărm de mare? Dorinţa de fugă? De trei-patru generaţii oamenii vor să scape de aici?

În 1990 eram douăzeci şi cinci de milioane de cetăţeni români. Azi am mai fi, după ultimele date oficiale, în jur de douăzeci de milioane, iar în realitate, dacă ne gîndim cîţi români sînt plecaţi neoficial la muncă în străinătate (şi nu mai vor să se întoarcă), probabil vreo şaptesprezece-optsprezece. În douăzeci de ani, o ţară măricică a pierdut un sfert din populaţie. Da, parcă ar fi o ţară din care e bine să pleci. Am trăit într-o dictatură şi într-un stat democratic (original şi neoriginal), sub tutela Uniunii Sovietice, sub conducerea autocrată a unui lider naţionalist şi apoi ca membri ai Uniunii Europene, iar românii pleacă în continuare. În Europa, în Americi, în Japonia. Au plecat etnicii evrei, etnicii germani, pleacă etnici maghiari, ţigani şi români. Nu poţi să nu te întrebi de ce.

S-au schimbat multe după 1989, dar nu s-a schimbat esenţialul. Nu s-a schimbat spiritul locului. România a rămas o ţară din care se pleacă. A ratat un moment auroral imediat după Revoluţia din Decembrie 1989. L-a înfundat cu evenimentele din martie 1990 de la Tîrgu-Mureş şi cu glorioasa mineriadă din iunie 1990, cea care a declanşat primul val de emigrări masive din rîndul tinerilor plini de speranţe.

Dar adevărul e că, atunci cînd pui în balanţă rămînerea şi plecarea, în România prima a fost asociată de foarte mult timp cu ratarea, iar a doua – cu reuşita individuală. Chiar dacă nu e întotdeauna aşa. Prin urmare, se pleacă. Din zeci de motive:

■ *pentru că România nu oferă şanse de reuşită celor capabili.* Orice ai vrea să faci aici, o poţi face mai prost decît în Occident, în SUA sau în Canada. Piedicile pe care le întîmpini sînt imense, efortul – incomparabil mai mare, iar rezultatele – insignifiante.

■ *pentru că structurile din România sînt osificate de decenii.* Cînd spun asta, mă gîndesc inclusiv la perioada interbelică. România are o structură ierarhică rigidă, cu o birocraţie imensă, iar comuniştii doar au înlocuit o „clasă superpusă“ cu o alta, din care o mare parte se păstrează şi astăzi la putere.

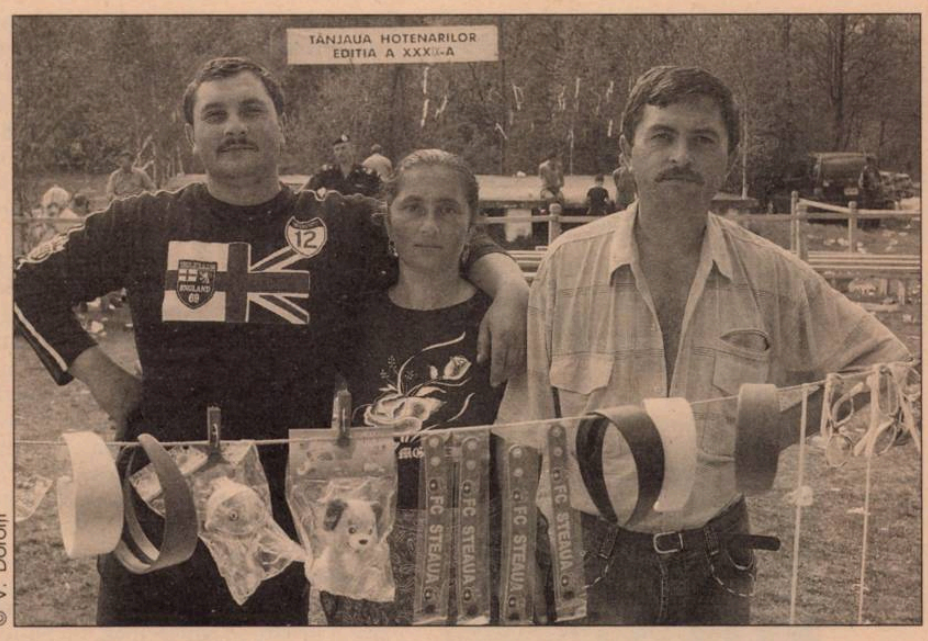

© V. Dorolti

România e o ţară care se mişcă greu şi ale cărei mecanisme sfărîmă individualităţile.

■ *pentru că România e ceea ce a fost şi va fi – o ţară săracă.* Sau, oricum, mai săracă decît ţările europene din vestul ei. Nu contează acum de ce e săracă. Este aşa cum este. De mai bine de o sută de ani, ţintele predilecte ale emigranţilor sînt ţările bogate, care au fost bogate şi atunci vor fi în continuare la fel. „Celui ce are i se va mai da şi-i va prisosi, iar de la cel ce nu are şi ceea ce are i se va lua.“ Există o logică aici. William Easterly, profesor de economie la Universitatea New York, spunea într-un text („Reinventarea roţii“, în *Foreign Policy*, noiembrie-decembrie 2010) că sfatul lui pentru dezvoltarea durabilă a unei ţări ar fi următorul: „Asigură-te că ţara ta era la curent cu tehnologia – acum cinci sute de ani“. Asta e: decalajul între o economie bogată şi performantă şi una săracă şi neperformantă va creşte, nu va scădea. Iar România nu e la curent cu tehnologia nici azi.

■ *pentru că România e o societate tribală,* o lume a clanurilor. Aici coeziunea socială e redusă, deci şi patriotismul e nesemnificativ. În schimb, sînt importante reţelele de influenţă şi relaţiile de familie. Un individ izolat, oricît de înzestrat ar fi, are foarte puţine şanse să reuşească singur, ca individ. Trebuie să aparţină unui clan anume. Aici, în paranteză fie spus, disocierea zgomotoasă a românilor, de ţigani mi se pare rizibilă, fiindcă modelul de funcţionare a relaţiilor sociale e aproximativ acelaşi, şi într-un clan de ţigani, şi într-o universitate de stat sau într-un partid politic.

■ *pentru că deja au plecat foarte mulţi dintre cei buni.* E greu să mai menţii buna funcţionare a unui sistem social în lipsa unor oameni capabili (medici, profesori, funcţionari etc.). Iar această lipsă afectează întreaga societate, adică pe fiecare cetăţean în parte.

Ş.a., ş.a., ş.a.

Şi totuşi, mai există oameni care rămîn sau oameni care pleacă şi se întorc. De ce o fac? Nu ştiu şi nici nu pot da un răspuns serios. Aşa că o să răspund printr-un banc. Cică Iţic şi Ştrul, emigranţi din România, se întîlnesc după vreo douăzeci de ani în New York. Se salută veseli, se pupă şi încep să se întrebe de cunoştinţele lor comune. „Băi Iţic, mai ştii ceva de Moşe?“ „E, da, sigur! Moşe, tare bărbat! Şi-a cumpărat o insulă în Pacific şi se duce zilnic în ocean, să vîneze rechini cu cuţitul.“ „Şi Marcel?“ întreabă Ştrul. „Marcel e meseriaş“ zice Iţic. „Acum face Himalaya, îţi dai seama? La optzeci de ani! Ia toate vîrfurile la rînd, acum e pe Everest.“ „Şi Iosif, de Iosif ce ştii?“ „A, ăsta-i un aventurier, băi!“ zice Iţic. „A rămas în Bucureşti.“

Ăştia sînt cei rămaşi sau întorşi în ţară: nişte aventurieri.

Ăştia sînt cei rămaşi sau întorşi în ţară: nişte aventurieri.

„Patriotismul este un fel de religie; este oul din care ies războaiele.“

GUY DE MAUPASSANT

„Într-unul dintre capitolele cărţii *Arhitectura Bucureştilor încotro?*, consemnînd reacţia stupefiantă a unei instituţii publice, vă întrebaţi, retoric: «Ce fel de ţară mai e şi România?». Şi lăsaţi răspunsul în suspensie. Ce fel de ţară este România?

În momentul de faţă, este o ţară unde legea nu domneşte decît în teorie. O ţară mînată de grupuri de interese. Interese personale, partizane. Mînată de cei care au bani mulţi şi poziţii înalte. Nu există lege decît pentru cei mici. Pentru cei «mari» se găsesc mereu modalităţi de a crea alte legi, convenabile.“

(Dinu C. Giurescu în interviu cu Ionuţ Stănescu, *Evenimentul zilei*, 30 martie 2011)

Radu Pavel Gheo *este scriitor. Cea mai recentă carte a sa,* Noapte bună, copii!, *a apărut la Editura Polirom.*

Statistici despre patriotism

O cercetare realizată pe 25 ianuarie (pe un eşantion de 1036 de indivizi cu vîrsta de 18 ani şi peste) de Institutul Român pentru Evaluare şi Strategie, care se referă la patriotismul la români, arată că:

Românii devin patrioţi în preajma Zilei Armatei Române, Zilei Naţionale, Zilei Unirii ori de 15 ianuarie, cînd 65% dintre români se consideră „patrioţi“, faţă de 29% dintre maghiari, 28% dintre romi şi 38% dintre alte etnii.

Doar 40,9% dintre românii cu vîrste cuprinse între 18 şi 35 de ani se consideră iubitori de ţară, iar 45% dintre tinerii sub 35 de ani se consideră patrioţi într-o mai mică măsură.

La întrebarea „Cine este cel mai patriot român din istorie?“, 18% dintre noi au răspuns că Alexandru Ioan Cuza. Acesta este urmat de Mihai Viteazul (10%), Ştefan cel Mare (7%) şi Vlad Ţepeş (5%). Totuşi, 32% dintre cei intervievaţi au răspuns „nu ştiu“.

Cînd vine vorba de care sînt cei mai patrioţi politicieni, 69% dintre români nu au nici o opţiune, 20% consideră că nici unul nu poate fi numit patriot, iar 33% nu ştiu nici un patriot.

Nadia Comăneci, Gheorghe Hagi şi Ilie Năstase sînt consideraţi sportivii care îşi reprezintă cel mai bine ţara.

Nemulţumirea din ce în ce mai mare a românilor faţă de un stat ineficient se manifestă chiar în cadrul unei atitudini patriotice.

„Oamenii au tot mai mult sentimente contradictorii faţă de patrie şi faţă de comunitatea naţională. Statul eşuat şi politicienii percepuţi ca fiind corupţi îi fac pe oameni tot mai mult să se îndepărteze de România şi să se refugieze în respectul pentru nişte slogane patriotarde. Aderenţa nevrotică fată de nişte principii şi imperative ale patriotismului, depăşind 90%, nu poate avea decît semnificaţia unei polemici cu un prezent pe care-l resimt ca fiind frustrant. Emoţia patriotică este politizată în două sensuri. Prin contrast cu politicienii, românii declară principiile ca fiind mult mai importante decît sînt respectate în realitate ori sînt fundamente pentru comportament. Pe de altă parte, patriotismul este introdus în bătălia politică cu statut de atribut care legitimează propria opţiune“ – se arată în finalul cercetării IRES.

Alice POPESCU

„Te-am pupat, popor talentat!“

Există o întrebare la care nu am în fiecare zi răspuns. Nu e nici „Ce mai faci?“ ori „Ce-ai mai citit?“, ci una, dacă nu formulată, cel puţin retoric prezentă în aproape tot ceea ce mi se întîmplă: „De ce mai eşti în România?“. Ultima oară am auzit-o acum o lună, de la o mai veche studentă de-a mea, care urmează să plece cu o bursă în Franţa. M-am simţit flatată de faptul că vede în mine o persoană extrem de inteligentă – cum s-a exprimat în prima parte a frazei –, dar nu a fost un sentiment durabil, fiindcă a venit repede continuarea: „...aşa că, sincer, nu înţeleg... de ce mai sînteţi în România?“. Nu am un răspuns inteligent la această întrebare şi, mai mult decît atît, s-ar putea să se fi înşelat în privinţa mea şi a felului în care îmi gestionez viaţa. Ar avea dreptate să nu înţeleagă. Nu sînt un exemplu bun. Nu şi dacă mă gîndesc la viitorul individual al studenţilor mei. La cel colectiv, al ţării, am obosit să mă mai gîndesc. Pe patria mea, ca principiu colectiv, o mai pot privi în faţă doar ca să-i spun atît: „M-ai dezamăgit! Dar nu eşti numai tu de vină pentru asta, ci mai ales eu că te-am crezut şi am aşteptat“. Însă nu mă pot uita în ochii unui tînăr zicîndu-i: Rămîi! Ar trebui să am argumente oneste care să mă susţină într-un astfel de demers, şi, evident, nu le am.

La un secol de la naşterea lui Cioran, am recitit un capitol şi jumătate din *Schimbarea la faţă a României*. Pe de o parte, m-a enervat (aşa cum avea să îl stînjenească şi pe el la senectute) şi, pe de altă parte, m-a enervat încă şi mai mult tocmai pentru că, în unele observaţii, istoria pare să îi dea dreptate acum, la mai bine de douăzeci de ani de la Revoluţie şi de la prima mea lectură. Desigur, nu sînt de acord cu multe dintre raţionamentele pe care le face şi asupra cărora nu pot întîrzia aici, începînd cu cel conform căruia „schimbarea la faţă“ (salvarea) României ar sta în fanatizarea ei (simptomatic, din nefericire, pentru perioada politică în care s-a format) şi terminînd cu acela care, într-o ierarhie valorică răsturnată, îl determină să opteze pentru naţionalism în defavoarea patriotismului – ultimul înţeles ca sentimentalism pasiv. Ar fi multe comentarii de făcut în privinţa celor două noţiuni, însă găsesc că e mai simplu să precizez pentru care definiţie a lor aş opta eu: pentru aceea orwelliană, în care naţionalismul este denunţat în tendinţa lui agresivă, de impunere a superiorităţii unui popor asupra celorlalte (după Cioran, tocmai absenţa agresivităţii din psihologia românească devine reproşabilă), în timp ce patriotismul este, în sine, o valoare non-agresivă, de afirmare a iubirii pentru un stil de viaţă, pentru o cultură (a ţării tale), care nu le neagă pe celelalte. Mie aceasta din urmă mi se pare o opţiune socială sănătoasă, la fel cum, la nivelul psihologiei individuale, între un paranoic şi un îndrăgostit, aleg îndrăgostitul. Dar mai sînt, oare, îndrăgostită, de stilul de viaţă românesc? În ultima vreme, se înmulţesc situaţiile în care mă copleşesc ruşinea, revolta şi furia şi nu există autorităţi ori instituţii respectabile care să mă apere de asta.... Sînt precum un copil exasperat de părinţii lui mari şi imaturi, care îl înnebunesc, îl scot din minţi şi îl bagă în pămînt de jenă, şi pe care îi urăşte în consecinţă. Îşi aduce totuşi aminte că îi şi iubeşte atunci cînd sînt maltrataţi, desfiinţaţi ori călcaţi în picioare de alţii... Şi ca mine simt mulţi. Patriotismul acesta este unul negativ, mai degrabă decît afirmativ: el devine evident abia atunci cînd altcineva ne refuză firescul şi demnitatea de a aparţine propriului nostru popor, în restul timpului însă, ni le refuzăm singuri. E un patriotism reprimat, şi nu o alegere, fiindcă, după părerea mea, are toate datele unei condiţionări inconştiente. Una determinată istoric şi geografic (D. Drăghicescu) ori poate constitutivă (Cioran) – rămîne de analizat, dar poporul român suferă de o profundă leziune narcisică. Şi singura modalitate de supravieţuire pe care pare să o fi găsit este, în fapt, o formă de apărare psihică din care îi vine foarte greu să mai iasă: rîsul. Rîsul de sine şi de propria condiţie: *Rîzi pentru tine, rîzi pentru ţară!* (Serviciul Român de Comedie).

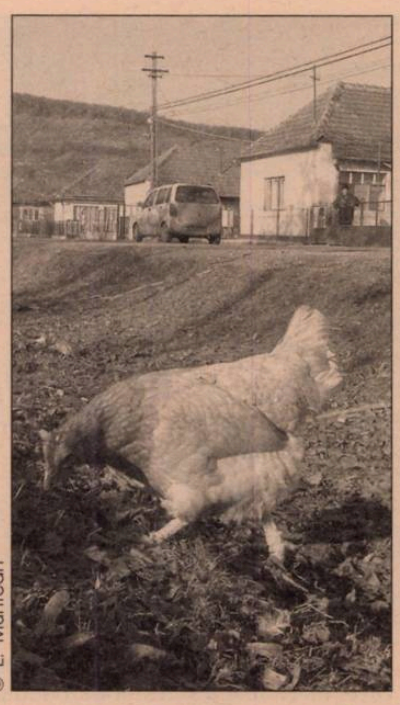
© L. Muntean

Dar mai sînt, oare, îndrăgostită, de stilul de viaţă românesc?

Pînă şi articolul acesta ar trebui să fie de o ironie elegantă, care să vă facă să vă tăvăliţi pe jos de rîs (în fond, noi am atins performanţa de a rîde retroactiv şi de comunism şi teamă îmi este că, dacă am fi trăit holocaustul, am fi reuşit să privim în urmă fără mînie şi să scoatem cîteva glume bune şi din asta), dar nu îmi vine deloc să rîd.

Mă uit la televizor şi îmi explic doar de ce o serie de emisiuni s-au transformat într-un delir naţional: fiindcă, instinctiv, sînt o formă de terapie mediatică. Este cazul deja celebrei *Românii au talent*. Desigur că nu doar românii au talent, ci şi americanii *(American Idol)*, şi germanii etc. Mai mult, o ţară precum Franţa (cu o cultură veche, spre deosebire de americani) nu mai simte nevoia să lege un demers de descoperire a talentelor de apartenenţa la naţiune şi asta nu pentru că nu ar fi foarte mîndri de ei înşişi, ci tocmai pentru că le e atît de bine în propria piele încît nu mai au nici un complex şi, deci, nimic de demonstrat.

Pe de altă parte, între *România, te iubesc!* (mult mai exigentă în selectarea tematicii şi a protagoniştilor) şi agonia şi extazul de la *Românii au talent* (spectacol complet, de la penibil la sublim), cu cine credeţi că se identifică mai mult românii? Cu cei de care pot fi şi mîndri, dar de care pot să şi rîdă, în acelaşi timp! Vorba lui Pavel Bartoş, unul dintre simpaticii prezentatori: „Te-am pupat, popor talentat!“.

Cu un ochi încă plîng şi cu celălalt parcă rîd, fiindcă vreau să cred că întrezăresc, printre toate aceste *d-ale carnavalului*, dincolo de hohotul general, gestul instinctiv al unui popor de a-şi da sieşi un pic de iubire, foarte puţină, stîngace şi infantilă, dar care poate fi şi vindecătoare, dacă înţelege că, pentru început, el este singurul care îşi poate acorda această graţie, ca mai apoi să se accepte cu luciditate şi mai tîrziu să se depăşească. Adică să crească.

Alice Popescu *este lector univ. dr. Universitatea „Titu Maiorescu“, Bucureşti şi autoarea cărţii* O sociopsihanaliză a realismului comunist, *apărută la Editura Trei.*

Vlad PETREANU

Ce-ţi mai dorim noi ţie, dulce România?

Problema e că avem acest obicei prost de a măsura dragostea, şi pentru asta ne trebuie mereu dovezi. Cu dragostea de ţară nu e mare diferenţă – ştim cît o iubim măsurînd ce facem pentru ea. La drept vorbind, pe vremuri era mai simplu. Dovada de necontestat a iubirii de ţară era să mori pentru ea. Să fim cinstiţi, erau şi mai multe ocazii – ba cu tătarii, ba cu leşii, ba cu turcii, şi dup-aia tot mereu cu ruşii. Că mureai în cadru organizat, cu oastea, sau de capul tău, prin păduri, se cheama că tot român erai în ultima clipă, deci tot pentru patrie sfîrşeai, în luptă cu străinul.

Dar acum, vedeţi, asemenea xenofobii ucigaşe au devenit nu doar de prost gust, ci şi foarte rare. Maximum de război posibil a ajuns o încăierare pe stadion cînd vin la Timişoara agitaţii ăia de la Hajduk Split. Şi, chiar şi-atunci, e greu să incluzi un cap spart cu sticlă de bere la categoria dovezi de iubire pentru patrie. Dacă viaţa s-a mai simplificat într-o oarecare măsură, şi moartea s-a schimbat: acum nici semnificaţie nu mai are – şi, cu asta, dragostea de patrie şi-a pierdut din măreţia tragică a trecutului.

Ce mai rămîne? Cum ne mai iubim azi ţara? Ce-i mai spunem, ce-i mai şoptim, ce-i mai cîntăm, cum o mai mîngîiem, ce mai facem pentru ea?

„Pentru mine,
România nu e doar o ţară.
E un destin.“

OCTAVIAN PALER

Ce-ţi mai dorim noi ţie, dulce România, zilele astea?

(Că veni vorba, imaginaţi-vi-l pe Eminescu azi. Poate c-ar scrie pe blogul lui, e-Luceafărul, la eminescu.ro, un site de nişă pentru ciudaţi care vorbesc în metafore şi suferă – ce chestie! – pentru naţiune. „Fiarbă vinu-n cupe, spumege pocalul“? Închipuiţi-vă ce comentarii ar stîrni aşa ceva, ca să nu mai vorbim de partea cu „tînără mireasă, mamă cu amor“.)

Cred că nu ne e prea clar ce mai înseamnă azi să-ţi iubeşti ţara, dar multă lume pare a crede că e tot ceva cu dureri şi inconveniente, ca pe vremea cînd era cu murit. Un timp, a fost cu neplăceri digestive („noi am mîncat salam cu soia“), apoi cu supărări de proprietari în devălmăşie („nu ne vindem ţara“), iar acum e despre a rezista aici cînd toată lumea pleacă – ceea ce seamănă cu un soi de sindrom al căpitanului de vas în curs de scufundare; sigur că şi acesta-şi iubeşte vaporul, dar dacă tot sînt locuri în bărci, ce rost are să te duci, bîldîbîc, la fund cu fierătania?

Toate astea au devenit însă neatractive. Sacrificiul în sine este ieşit din modă. Nu mai suferim decît cu scopuri măsurabile – renunţăm la eclere pentru o privire apreciativă; ne lăsăm de fumat ca să zîmbim mai alb, mai strălucitor; tăiem băutura ca să păstrăm ficatul.

Dragostea de patrie trebuie reinventată înainte de orice încercare de resuscitare. Trebuie să devină *cool* să fii patriot – dacă Bălcescu a murit ofticos, las' să trăim noi voios.

Eu, unul, produc propriile dovezi de iubire, zilnic. Nu arunc gunoaie pe stradă. Îi cert pe cei care-şi lansează chiştoacele din maşini (ştiu, ştiu; pînă nu iau bătaie, nu mă opresc). Spun bună ziua şi zîmbesc cînd interacţionez cu vînzătorii. Stau la cozi, nu mă bag în faţă, nu dau şpagă. Nu las apa să curgă degeaba. Îmi respect vecinii. Încerc să-mi fac treaba corect. Mă străduiesc să spun tot adevărul cînd sînt jurnalist. Nu bîrfesc. Mai merg şi cu autobuzul (aici mai am de lucru). Nu piratez nici filme, nici muzică. Plătesc toate taxele şi impozitele (deşi tot uit, de vreo lună deja, să achit o amendă de radar).

Da, sînt lucruri mărunte, dar ştim că iubirea în detalii stă. Despre gesturi mari putem vorbi cît vrem, pe cele mici avem a le face înainte de orice.

Vlad Petreanu *este jurnalist.*

a.l.ş

Încă o dată ne-a plecat menuetul, *adică dansul asortat lui Alex. Leo Şerban în viziunea lui Andrei Pleşu de la începuturile* Dilemei. *Nu ne-am fi imaginat că la nici doi ani după ce ne-a surprins cu hotărîrea sa de a lăsa deoparte critica de film şi de a pleca într-o lungă călătorie în Argentina, colegul nostru avea să ne mai părăsească o dată, pentru o călătorie şi mai lungă.*
Publicăm mai jos cîteva texte pe care Alex. Leo Şerban le-a scris în această revistă, din a cărei redacţie a făcut parte timp de mai bine de 16 ani. **(N. red.)**

Împupătorismul

De cînd mă ştiu, sînt alergic la pupaţi umezi. Cînd eram mic, naiv & neajutorat, exista o hoardă sălbatică de tante a căror unică trăsătură de caracter (singura pentru care mi le amintesc, de altfel) era aceasta: de cum te vedeau, te binecuvîntau cu ţoc-ţoc-uri viguroase & lipicioase. Ţin minte jena care punea stăpînire pe mine în urma acestor transporturi virale: după ce-şi puneau bine ştampila pe ambii obraji, rămîneau aşa, în prostraţie, parcă admirîndu-şi opera salivară – şi făcînd cu atît mai delicată încercarea mea disperată de a şterge, cumva, urmele efuziunilor lor...

Anii au trecut, dar eu am rămas – mărturisesc – alergic la pupături. Nu văd de ce doi oameni, care nu sînt din cale-afară de intimi, şi-ar aplica – nitamnisam – pecetea umedă a pupatului pe ambii obraji. Înţeleg, vag, că este un fel de pact instant de familiaritate – echivalentul sonor & tactil al tutuielii. Şi, cum tutuiala cîştigă teren, tot aşa şi pupatul, ce pare să fi devenit obligatoriu (cu omniprezenta variantă telefonică: „te pup(ic) dulce!"): a-l refuza – sau, măcar, a-ncerca să-l „relativizezi" (întorsătură mai bruscă a capului, control spontan al distanţei, „surfare" a epidermei etc.) – te face suspect. Şi te face cu atît mai suspect cu cît, oriunde întorci capul – pe stradă, la teatru sau la televizor –, lumea românească pare cuprinsă de un larg elan tandru naţional, fără frontiere de rasă, sex sau orientare sexuală... Curat pupat piaţa endependenţi! Deschideţi, în orice moment, aparatele dvs. de televiziune care transmit show-uri populare (adică acelea care prezintă comperi foarte populari & invitaţi şi mai populari); ce veţi vedea, atunci cînd aceştia din urmă îşi fac apariţia în mijlocul uralelor în delir ale figuranţilor de pe margine? Evident, pupăturile ritualice ale vedetelor! Mă gîndesc că s-ar putea breveta un concept de *„reality show"* care să nu cuprindă decît asta: doi comperi, doi invitaţi & masa de figuranţi – nu ştiu cîţi intră într-un platou, dar să zicem patruzeci; invitaţii pupă pe ambii obraji comperii (2 pupături x 2 invitaţi înmulţit cu 2 comperi), după care iau la rînd pe fiecare dintre cei patruzeci de figuranţi... Număraţi cîte pupături ar însemna & cam cît ar dura toată operaţiunea – după socotelile mele, ar fi fix de-un show. *Kiss-show;* nici n-ar mai fi nevoie (ciao, Darwin!) de cuvinte, vorba cîntecului.

Deranjul este cu-atît mai mare cu cît, în România, nu există o codificare strictă a pupăturilor – aşa cum se întîmplă în Franţa. Cei care au fost acolo ştiu, de pildă, că într-un fel sărută parizienii (trei pupături! *– oui, je sais...),* cu totul altfel sărută provincialii (patru!!); dacă ai ghinionul să nimereşti într-un cerc în care sînt şi parizieni, şi provinciali, pe lîngă dificultatea de-a ţine şirul pupăturilor mai există şi fatalitatea de-a o pune, pe loc, de un *„Kiss-show"* live & ad-hoc. *Sans* televiziune.

Mă-ntorc la tantele din copilărie; acestea (exasperant de risipitoare cu pupaţii umezi pe ambii-mi obraji) recurgeau subit, cînd trebuia să se pupe-ntre ele, la ceea ce aş numi (nu neapărat dylanian) *„blowing in the wind"* – adică îşi apropiau buzele ţuguiate de fălcile celeilalte şi, cu o ultimă tresărire de igienă, pupau aerul. Sperînd ca acest *cri de coeur* să fie auzit, nu pot decît să recomand, din aceleaşi raţiuni igienice, acest demodat model volatil. Sau, şi mai simplu, modelul „te pup de la distanţă": indexul în dreptul buzelor, ţoc-ţoc, bifat! M-aş bucura nespus să prindă. Ai pupiu.

Dilema veche,
nr. 81, 5 august 2005

Răspunsuri la Chestionarul lui Proust

1. Principala mea trăsătură
Inconsecvenţa.
2. Calitatea pe care doresc să o întîlnesc la un bărbat
Politeţea.
3. Calitatea pe care o prefer la o femeie
Cochetăria.
4. Ce preţuiesc mai mult la prietenii mei
Mă suportă.
5. Principalul meu defect
Pedanteria.
6. Îndeletnicirea mea preferată
Privitul filmelor.
7. Fericirea pe care mi-o visez
Tot timpul din lume.
8. Care ar fi pentru mine cea mai mare nenorocire
Munca în uzină, la o linie de asamblare.
9. Locul unde aş vrea să trăiesc
La parterul paradisului, adică în Toscana.
10. Culoarea mea preferată
Verdele închis.
11. Floarea care-mi place
Micsandra sălbatică.
12. Pasărea mea preferată
Vrabia (pentru că visează).
13. Prozatorii mei preferaţi
Sei Şonagon, Henry James, Lewis Carroll, Joyce, Proust, Hesse, Beckett, Borges, Nabokov, Mandiargues.
14. Poeţii mei preferaţi
Poeţii metafizici, Mallarmé, Trakl, T.S. Eliot, Arghezi, e.e.cummings, Ungaretti, Ashbery.
15. Eroii mei preferaţi din literatură
Robinson Crusoe, D'Artagnan, Stephen Daedalus, Marcel, Narziss & Goldmund.
16. Eroinele mele preferate din literatură
Fedra (lui Racine), Mme de Merteuil, Mme Arnoux, Alice (in Wonderland), Miss Marple, Holly Golightly.
17. Compozitorii mei preferaţi
Preclasicii, Bach, Wagner, Bartok, Cage (4'33"), Bernard Herrmann, Nino Rota, L. Cohen, Gainsbourg.
18. Pictorii mei preferaţi
Velázquez, Picasso, Miro, Klee, Bacon, Warhol, Twombly, Hockney.
19. Eroii mei preferaţi din viaţa reală
Jules Verne, Neil Armstrong, Bill Gates, Prima Clonă Umană.
20. Ce urăsc cel mai mult
Trădarea.
21. Calitatea pe care aş vrea s-o am din naştere
Bunătatea.
22. Cum aş vrea să mor
Într-un cataclism planetar.
23. Greşelile ce-mi inspiră cea mai mare indulgenţă
Adulterul şi bîrfa.
24. Deviza mea
„Minimum de efort, maximum de efect".

Dilema veche,
nr. 76, 1 iulie 2005

Nu pot spune că-mi plac fructele (prefer ciocolata), dar pot spune că, în materie de „fruct oprit", nu cred că mi-a scăpat vreunul. Fructul oprit este, se ştie, mai bun decît fructul oferit; cu timpul însă, cel oprit are tendinţa neplăcută de a semăna – la gust – cu cel oferit... Aşa că, mai nou, am renunţat cu totul la fructe. Am rămas cu nostalgia primei muşcături: e mai bine să regreţi ce ai făcut decît ce n-ai făcut (părerea mea).

Dilema veche, nr. 249,
25 noiembrie 2008,
la tema „Fructul oprit –
cine ce mai interzice"

Alex. Leo ŞERBAN

PUBLICITATE

ABONEAZĂ-TE ACUM!
Ai pînă la reducere 13%!
Adaugă abonamentului colecţiile de DVD-uri preferate:
Marilyn Monroe

Charlie Chaplin
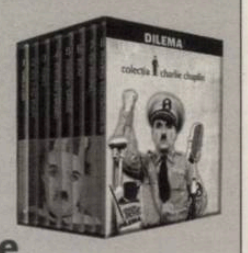
Capodoperele teatrului românesc

Opera

Primeşti o dată pe lună revista Dilemateca!
NOU!
Abonamente în străinătate
Dacă vrei să faci o bucurie cuiva drag plecat din ţară, acum îi poţi oferi un abonament la **Dilema veche**, împreună cu **Dilemateca** sau la oricare dintre publicaţiile: **Foreign Policy**, **Forbes**, **Historia**, **Ştiinţă şi Tehnică**, **OK** sau **Tango**.

PUBLICITATE

METODE DE ABONARE

SMS

3 luni abonament

Trimite un SMS doar din rețeaua VODAFONE LA 7115 cu textul DILEMA VECHE

• Costul unui SMS este de 15 euro fără TVA, pentru revista fără DVD
• Vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro Operatorul limitează la 30 euro valoarea SMS-urilor pe care le puteți trimite în decursul a 30 de zile Contravaloarea SMS-ului nu se returnează.
Informații la tel: 0800.800.111.

ONLINE pe www.dilemaveche.ro

La sediile, chioșcurile, caravanele și librăriile ADEVĂRUL

Poștă și partenerii ADEVĂRUL HOLDING

Trimite dovada plății și talonul completat

ADRESA DE LIVRARE
Nume .....
Prenume.....
Compania* .....
Cod fiscal* .....
Str. .....
.....
nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. .....
localitate .....
județ/sector .....
cod poștal .....
telefon .....
e-mail .....
Doresc să mă abonez începând cu data de .....
.....(scrieți în căsuță numărul de abonamente pe care doriți să-l contractați)

Dilema veche
☐ 3 luni (56 lei) ☐ 6 luni (109 lei) ☐ 12 luni (212 lei)
Dilema veche + colecția Marilyn Monroe
☐ 3 luni (113 lei) ☐ 6 luni (167 lei) ☐ 12 luni (268 lei)
Dilema veche + colecția Charlie Chaplin
☐ 3 luni (93 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecția Teatru românesc
☐ 3 luni (93 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecția Opera
☐ 3 luni (178 lei) ☐ 6 luni (231 lei) ☐ 12 luni (344 lei)

și am achitat S.C. Adevărul Holding S.R.L., cod fiscal RO18990288, în contul nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera, cu ☐ mandatul poștal ☐ OP nr. ..... din data .....
* Pentru adresă de facturare diferită, contactează-ne la abonamente@adevarulholding.ro
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 27 a lunii în curs.
Prin completarea acestui talon sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activități promoționale și să le dezvăluie terților conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări și să solicit ștergerea datelor adresându-mă societății S.C Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Pentru abonamente și informații sunați la 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice rețea, între orele 7^00 - 22^00 (luni - duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

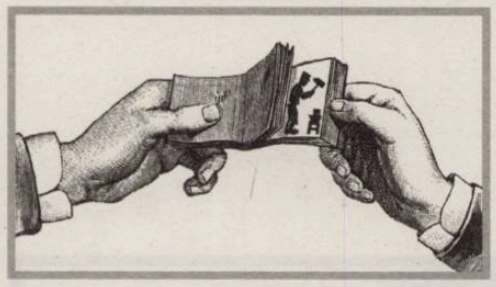

Marius CHIVU

feedbook

Salvați-vă de Roșia Montană!

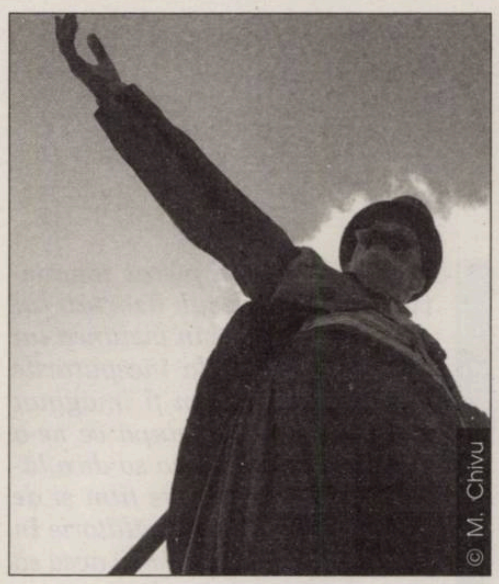

● **Alexandru Vakulovski, *157 de trepte spre iad sau Salvați-mă la Roșia Montană*, Editura Cartier, 2010.**

Cu *Pizdeț* (2002), Alexandru Vakulovski are meritul de a fi inaugurat la noi romanul cu droguri în care personajul principal este dependent, trăiește în irealitatea chimică imediată și scrie despre asta la persoana întîi. Tot în această direcție, dar cu mize și dezvoltări narative diferite, au mai scris, de fapt, doar Dragoș Bucurenci *(RealK,* 2004) și Vera Ion *(Weekend cu mama. ControlAltDelete,* 2009); alte două romane – unul mai vechi al lui Radu Paraschivescu *(Balul fantomelor,* 2000) și unul recent, al lui Andrei Ruse *(Dilăr pentru o zi,* 2011) – au acțiunea plasată în mediile consumatorilor de droguri, protagoniști fiind însă polițiștii care anchetează astfel de cazuri.

Revenind la Alexandru Vakulovski, *Pizdeț* făcea chiar mai mult. Era primul roman alternativ adevărat de la noi (următorul a fost *pe bune/pe invers* de Adrian Schiop, apărut doi ani mai tîrziu), adică: atitudine anti-establishment, cultură underground (gangsta rap mixat cu trip-hop și grunge), medii studențești interlope și amestecate etnic (mafia basarabeană a rakeților), limbaj obscen dus la extrem, argou & slang – teme, motive, referințe și limbaj inedite la noi și pentru care atunci am folosit sintagma „existențialism narcotic". A urmat sequel-ul *Letopizdeț. Cactuși albi pentru iubita mea* (2004), plasat în același mediu studențesc dominat de tentația evadării și, implicit, a autodistrugerii prin băutură și narcotice („aceste vize gratis la cer"), romanul construindu-se în jurul poveștii de dragoste a aceluiași narator Yo. Din păcate, ambele romane erau primitive și schematice: femeile sînt curve, școala induce conformismul social, societatea manipulează, legile sînt nedrepte, statul e criminal, capitalismul e o hoție, americanii – imperialiști ș.a.m.d., astfel că literatura lui Alexandru Vakulovski începea deja să semene cu o haiducie narcotică proliferatoare de clișee macho-stîngiste în slang basa cu un filon de lirism chimic. Al treilea roman, *Bong* (2007), era asemănător și abia acest *157 de trepte spre iad* aduce ceva nou. Dar nu și bun.

Protagonista romanului, scris tot la persoana întîi, este o bastardă fără nume care crește în mijlocul unei familii violente din Roșia Montană, sat decăzut, părăsit de Dumnezeu, asupra căruia apasă greu blestemul aurului. Roșienii care au plecat și-au vîndut sufletul Corporației Gold, care le-a cumpărat casele, pămînturile și chiar morții din cimitir, iar cei care au rămas și-au pierdut mințile și credința: „În Roșia Montană, Dumnezeu e doar o măsură preventivă", „Roșia Montană s-a prostituat", „Moartea e la ea acasă în Roșia Montană" ș.a. Roșia Montană este iadul din titlu, dacă nu v-ați prins. Aici bărbații sînt avizi, violenți și alcoolici, iar femeile – curve (e cumva îngrijorătoare obsesia asta – literară – a lui Alexandru Vakulovski), iar ce nu e bătaie și viol e incest sau act sado-maso. În acest mediu viciat și vicios unde totul este abuz și blasfemie, protagonista (nenumită pentru că este personificarea spiritului pur al Roșiei Montane) simte fascinația minelor, astfel că se retrage din comunitate și din familie plimbîndu-se prin galeriile părăsite. Întunericul o protejează („În mine era ca în mine"), ascultă vocile indistincte ale morților și poartă discuții cu personaje imaginare. Mai mult decît atît, în întunericul minelor morții, bastarda Roșiei Montane se simte în comuniune cu Natura, precum un alt Vineri tournierian: „Îmi imaginam că mina e un vagin imens al pămîntului și eu fut galeriile; prin prezența mea îi provoc minei plăcere, din cauza asta mă cheamă și mă apără".

Întoarsă din galeriile minei în lumea rea(lă) a comunității, fata are premoniții ale dezastrelor și catastrofelor de pe Pămînt. Izolarea, chinurile suferite și puritatea fac din ea o lunatică, un medium al morții („Eu simțeam vocile întunericului din noi, cu tot ce au adunat ele în viață și după") care percepe și prevede răul din lume: „În curînd se va întîmpla ceva foarte rău. Da, de la un moment dat simt asta tot timpul. Și nu e ceva ce ține doar de viitor, e un prezent continuu insuportabil. Mă face să transpir, să tremur, să mor de frică și să mă ascund în ungherele camerelor întunecate. Simt asta foarte clar, fizic. Și trebuie să găsesc ceva care să amortizeze durerea catastrofei. Alcool, droguri, sex... Aș vrea să fie posibil să mor odată cu totul. Dar nici pumnii de pastile, nici rănile cu lama sau cu cuțitul nu mă ajută. Și dacă se află, se găsește întotdeauna cineva care să vrea să mă ducă la spital. Uneori ajung la spital de bunăvoie. Pentru că știu că voi fi dopată gratis, fără nici un pericol. Ajungi legumă și nu-ți mai pasă de nimic. Doza – somn. Doza – somn. Doza – somn. Doza – somn la nesfîrșit". Am citat *in extenso* acest pasaj pentru că – probabil, involuntar – Alexandru Vakulovski rescrie intriga romanului *Girlfriend in a coma* (1998) de Douglas Coupland (tradus recent și în română, de Iulia Gorzo, la Editura Humanitas Fiction), unde eroina, tot adolescentă, după ce are viziunea premonitorie a degradării umanității, se dopează și intră într-o comă îndelungată care o va ajuta, astfel, să(-și) evite viitorul. Numai că ceea ce la Douglas Coupland se transforma într-un fel de parabolă apocaliptică *à la* Kurt Vonnegut, romanul lui Alexandru Vakulovski atinge fantasticul debil al Doinei Ruști. Fata ajunge să facă spiritism și să se converseze cu tot felul de spirite și fantome (Iulia Hasdeu, Grancea Rakoczi – torționarul lui Horia, Cloșca și Crișan, Vîlvele satului), apoi pleacă la Abrud ca să se înstrăineze de sat și, astfel, să se salveze, însă sfîrșește prin a combina alcoolul cu pastilele și a cere să fie abuzată sexual pentru a exorciza amintirea Roșiei Montane („Pentru el era un futai, dar nu știa că eu sînt în același timp și jertfa și altarul, că totul vine doar din ceea ce am trăit în Roșia").

Nu mi-e clar deloc ce a vrut Alexandru Vakulovski cu acest roman – în afară de a scrie despre cauza pierdută a Roșiei Montane apelînd la fantome – și cu atît mai puțin care e ideea lui de literatură. Temerea mea e că a scris o carte despre ce nu cunoaște și în care a băgat de toate, de-a valma, cum i-a venit: și fantastic (eresuri populare), și satiră, și pornografie (placată cu ceva blasfemie), și politică (apar Gelu Voican Voiculescu, Băsescu, Gabriel Resources), într-o combinație indigestă narativ, atunci cînd nu frizează penibilul. Melodramatic, vag social, cu acțiune porno-horror-fantastică, scris rău (pe alocuri, romanul seamănă cu o traducere chinuită) de un autor care se ia foarte în serios, lipsit de imaginație și de cea mai mică fărîmă de umor, superficial dpdv narativ, străveziu și frivol în semnificații, *157 de trepte spre iad* face un deserviciu (literar) Roșiei Montane.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

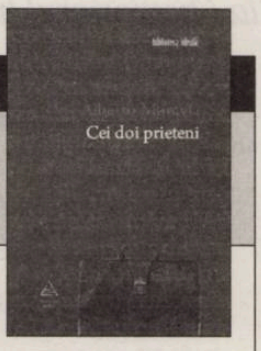

● **Alberto Moravia, *Cei doi prieteni*, traducere din limba italiană și prefață de Gabriela Lungu, Editura ART, 2011.**

E vorba de un roman pe care Moravia l-a pornit de trei ori – în trei variante substanțial diferite –, fără a duce însă pînă la capăt vreuna dintre versiuni. Așa încît povestea aceasta a doi prieteni italieni a sfîrșit chinezește, în două valize abandonate în pivnița casei de atunci a scriitorului. Peste decenii (vreo patru), cum Moravia tocmai trecuse la cele postume, manuscrisul celor trei tentative de carte a fost recuperat din acel subsol și din acele valize, fiind apoi publicat festiv, în 2007, cînd se rotunjea un secol de la nașterea autorului.

În toate cele trei versiuni îi avem pe cei doi amici – Sergio (sărac) și Maurizio (bogat) – și un complex de inferioritate (nu doar socială) al lui Sergio, lucru care-l face pe acesta să li se alăture comuniștilor. Sergio mai are o amantă (Nella/Lalla), plus o dorință aproape obsesivă de a-l vedea și pe dandy-ul Maurizio trecut la comuniști. În varianta a doua a poveștii (cea mai dezvoltată), Sergio merge pînă la a accepta să-și bage femeia în patul amicului său, în schimbul convertirii politice a acestuia. Pare tragic, dar va fi mai degrabă satiric, iar concluzia e netă: politica și erosul nu pot avea în comun decît prostituția.

Cu adevărat interesante sînt modificările apărute de la o variantă la alta, în urma cărora Sergio devine tot mai nesuferit, Maurizio – tot mai atașant, iar Nella/Lalla – tot mai complicată în ingenuitatea ei și mai îngustă în șolduri. Acuplările, inexistente în prima versiune, înfierbîntă ici-colo epica din versiunea secundă, pentru ca în a treia variantă să atingă performanțe acrobatice. În schimb, bătrîna pisică Puffi, căreia îi plăcea să scruteze apolitic capătul străzii, nu a trecut de prima versiune. Păcat.

Claudia TOIA

„Percep subiectul Holocaustului în literatură cu reticenţă“

– Norman MANEA în dialog cu Paul BAILEY –

Pe 30 martie, cu sprijinul ICR Londra, publicul londonez interesat de literatură contemporană a avut ocazia să-l asculte pe Norman Manea în dialog cu scriitorul britanic Paul Bailey, în cadrul unui eveniment moderat de scriitoarea Elaine Feinstein. Discuţia s-a axat pe subiecte de interes în lumea vestică, concentrîndu-se pe situaţia omului de litere în societatea comunistă, cenzura literară şi modurile sale de operare, disidenţa, exilul forţat şi, bineînţeles, legăturile cu patria natală.

Paul Bailey a avut ocazia să cunoască cultura şi literatura română în anii '80 cînd, alături de Elaine Feinstein, a vizitat pentru prima oară România, iar la rîndul lor, cititorii români au avut ocazia să-i citească literatura prin intermediul Editurii Univers, care, la mijlocul anilor '90, i-a tradus două romane *(La Ierusalim* şi *Bătrînii soldaţi),* precum şi prin intermediul colecţiei de autor începută la Editura Minerva. Anul trecut, romanul *Unchiul Rudolf,* care spune povestea lui Andrei Petrescu, nevoit să părăsească România legionară, a fost tradus la Editura Humanitas. Paul Bailey recunoaşte că prima sa întîlnire cu literatura română a fost prin intermediul operei lui Eugen Ionescu, a cărei dimensiune absurdă a putut s-o înţeleagă cel mai bine după vizita în România comunistă: „De fapt, după ce m-am întors din România am realizat că Ionescu nu este deloc un scriitor absurd, după cum a fost asimilat de canonul occidental, ci mai degrabă un scriitor realist“. Relaţia de prietenie dintre Paul Bailey şi Norman Manea s-a format pe acest fundament, fiind susţinută şi de recenzia la *Întoarcerea huliganului,* pe care scriitorul britanic a scris-o la mijlocul anilor '90 în *Times Literary Supplement*. Din povestea unei prietenii, Norman Manea formulează o idee ce reaşază dialectica autor-critic: „Cel mai mare compliment pe care un critic poate să-l aducă unui scriitor este să-i înţeleagă opera“.

„Prietena mea bună Nina Cassian, care locuieşte acum în New York, mi-a mărturisit că nici un scriitor nu-şi părăseşte ţara şi nici limba nativă decît dacă este complet nevoit“ au fost cuvintele cu care Elaine Feinstein, scriitoare britanică cu rădăcini în diaspora ruso-evreiască, a deschis discuţia. Norman Manea admite însă că despărţirea de România n-a fost deloc uşoară, precum n-a fost nici integrarea în societatea americană. Acum predă însă literatură europeană, ca *writer in residence,* la Bard College, în New York. „Cînd am ajuns acolo, am simţit că mi-a tăiat cineva limba. Chiar dacă între timp am învăţat engleză, nu pot să scriu decît în română“. Întrebat despre legătura cu Bucovina natală, Norman Manea recunoaşte că „nu prea se cade să întrebi un îndrăgostit despre obiectul dragostei sale“. Scriitorul îşi aminteşte clar ziua de 8 octombrie 1941, cînd întreaga populaţie evreiască a Bucovinei a fost deportată în lagărele din Ucraina. „Eu am fost deportat, Aharon Appelfeld la fel, însă Paul Celan, nu. Doar părinţii lui au fost duşi în Transnistria, unde au şi murit. Deşi nu a fost o victimă directă, Celan a trăit intens Holocaustul. A recreat şi şi-a asumat tragedia părinţilor săi într-un mod bolnăvicios, distructiv. Mulţi scriitori din Bucovina rămîn fixaţi în acest subiect, Aharon Appelfeld este un exemplu, eu nu sînt. Deşi am scris şi despre această tragedie, m-am axat mai mult pe perioada postbelică, comunistă. Percep subiectul Holocaustului în literatură cu reticenţă. Consider că nu e un subiect potrivit pentru literatură, deşi s-a dovedit uneori a fi o reţetă de succes.“

Viaţa literară sub comunism

Legat de formaţia sa literară şi despre Facultatea de Hidrotehnică pe care a absolvit-o, Norman Manea a povestit celor de faţă despre primul contact cu literatura: „Pe vremea cînd eram student, eram în mare parte doar cititor, profitînd în special de infuzia de literatură clasică rusească, care se găsea din abundenţă în România acelor ani. După cum vă puteţi imagina, era şi foarte bine tradusă. M-am refugiat în literatură, căutînd protecţie faţă de nebunia din lumea exterioară. În timpul studenţiei, pe cînd mă pregăteam să devin inginer, am început să scriu poeme de dragoste, dar nu dragoste pentru marele lider, ci pentru una sau mai multe persoane mai mult sau mai puţin imaginare. În 1966, i-am trimis lui Miron Radu Paraschivescu, care avea pe atunci un supliment la un ziar literar de provincie, *Povestea Vorbii,* patru-cinci povestiri scurte. Am stat departe de lumea literară românească şi consider acest fapt un lucru bun; eu n-am debutat ca toţi scriitorii, am debutat prin corespondenţă. Oricum, noi, oamenii de litere, sîntem ca nişte cîini, ne mirosim între noi. Ştim cînd e ceva acolo şi cînd nu e. Paraschivescu, poet comunist, dar disident avea un nas extraordinar. Din partea lui am primit un răspuns entuziast, care mi-e drag şi acum, ba chiar cel mai drag dintre reacţiile primite vreodată din partea oamenilor de litere.“

Interesul publicului britanic s-a axat în special pe viaţa literară sub comunism.

Interesul publicului britanic s-a axat, deloc surprinzător, în special pe viaţa literară sub comunism, precum şi pe modalităţile de operare ale cenzurii în respectivii ani. Punctul de plecare al discuţiei a fost romanul *Plicul negru,* ce a văzut lumina tiparului abia la doi ani după care a fost depus la editură, după ce deja suferise nenumărate „corecturi“. Norman Manea a povestit publicului despre negocierile sale cu cenzorii, despre legăturile scriitorilor cu sistemul şi despre cum a fost nevoit să facă o vizită personală cenzorului care se ocupa de romanul său, cu un buchet de flori, pentru a afla care părţi ale romanului „nemulţumesc“. „Problema“ romanului nu se regăsea doar în idei, care prezentau faţa decadentă a existenţei, ci – după cum povesteşte însuşi Norman Manea – „de vină erau în principal cuvintele. De exemplu, nu aveam voie să folosesc cuvîntul «cafea», pentru că atunci nu se găsea nicăieri, şi deci era considerat o aluzie la starea deprecabilă a ţării. «Negru» era suspicios, li se părea că apare de prea multe ori în roman. Cuvintele «cozi», «sinucidere», «viol», «Dumnezeu», «religie», «aur», «frig», «întuneric» erau şi ele interzise. Un alt cuvînt sensibil era «chimist“, nu aveai voie să-l foloseşti decît cu o singură referinţă. «Homosexual» era şi el interzis... După ce cartea a văzut în cele de urmă lumina tiparului eram complet epuizat şi fusesem deja luat la ochi. Atunci m-am hotărît să plec.“

Legat de homosexualitate, Paul Bailey îşi aminteşte cu amuzament o întîmplare din călătoria sa în România comunistă, o anecdotă ce aminteşte de toleranţa scăzută a românilor de atunci faţă de anumite subiecte. „Ghidul care mă însoţea prin Bucureşti în prima mea vizită în România era un bărbat tînăr, care în mod clar lucra pentru Securitate. Tipul mi-a mărturisit că scrie scenarii de televiziune, dar de fiecare dată cînd deschideam televizorul vedeam ecranul gol; seara puteam să-l ascult pe Ceauşescu, dar cam atît. Într-o seară, m-a împins diavolul de la spate să-l întreb despre scena gay din Bucureşti. Auzindu-mă ce întreb, s-a uitat perplex la mine şi mi-a zis: «*I think by gay you mean humorous*». Nu, nu, i-am răspuns. Mă refer la homosexuali. M-a pus atunci să-i silabisesc cuvîntul ca să fie sigur că ne referim la acelaşi lucru. A dat din cap şi mi-a spus că nu sînt astfel de oameni în România. Dar eu am insistat, trebuie să existe măcar cîţiva şi în Europa de Est, e imposibil să nu fie. Şi atunci mi-a răspuns pe un ton grav: «Nu există în Bucureşti, s-au strîns cu toţii în Budapesta»“.

Evenimentul s-a încheiat cu lectura în engleză şi în română a cîtorva pasaje din *Întoarcerea huliganului.*

Claudia Toia *studiază literatura engleză la University College London.*

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Sorin Preda, *Moromeţii – ultimul capitol* (Editura Academiei Române, 2010). Un excepţional montaj de interviuri – din Siliştea-Gumeşti pînă la Paris – cu cîţiva dintre cei care mai trăiesc azi cu amintirea lumii în care a crescut şi s-a dezvoltat talentul acelui Călăraşu T. Marin, la catalog, Marin Preda pentru istoria literaturii române. O lume dominată de întrebarea primordială dacă cel din faţă e deştept sau prost, deşi de atîtea ori acolo proştii erau ironizaţi ca „deştepţi“. O lume magică prin brutalitatea cu care îşi ascundea sentimentalismul. Cu un auz şi un ochi moromeţian, Sorin Preda ne dă o carte de o expresivitate romanescă uimitoare pînă la ultimul ei capitol, din care aflăm – lovitură de teatru! – că „siliştenii nu mai sînt de mult moromeţieni şi puţin le pasă de Marin Preda“. (Radu Cosaşu)

■ *Cui i-e frică de Virginia Woolf?* de Edward Albee – un spectacol semnat de Mariana Cămărăşan şi Alexandra Penciuc, nominalizat la Premiile UNITER în 2009, pentru cel mai bun debut, şi premiat la Gala Absolvenţilor Casandra în 2007. Un *must see,* aşa că lăsaţi frica de-o parte şi mergeţi să-l vedeţi – din 18 aprilie la Sala „George Constantin“ a Teatrului Nottara, în cadrul programului „Nopţi la Nottara“. (Patricia Mihail)

craii de burta veche

Coup *Golan*

În drum spre casă, după marele tur sud-asiatic din 1974 (India, Bangladesh, Nepal), Tito face, pe 5 februarie, o escală neplanificată la Damasc, la invitaţia personală a preşedintelui sirian Hafez al-Assad. Siria trecea printr-o perioadă dificilă, după ce, cu cîteva săptămîni în urmă, fusese bombardată de avioanele israeliene Mirage, iar negocierile anevoioase de pace, conduse de Henry Kissinger, cu privire la soarta Înălţimilor Golan, erau în plină desfăşurare. Al-Assad dorea să se consulte cu preşedintele iugoslav, dar şi să atragă simpatie, afişîndu-se alături de Tito – un lider popular şi agreat de toată lumea.

Iată meniul prînzului de la Damasc: caviar iranian cu lipie siriană, ardei umpluţi gratinaţi, coaste de miel soté, chiftele ruseşti *bitok* (de la englezescul *beefsteak)* cu cartofi fierţi, sparanghel cu vinegretă şi, la desert, *coup* Golan. Ardeii umpluţi gratinaţi se prepară după cum urmează: rumeniţi în 100 ml de ulei 500 gr de ceapă mărunţită. Adăugaţi apoi 1 kg de carne tocată de vită şi sotaţi totul 15 minute. Completaţi amestecul cu 200 gr de orez înăbuşit în unt, două linguri de boia şi sare, după gust. Umpleţi cu această compoziţie 10 ardei medii şi prăjiţi-i 10 minute în baie de ulei. Aşezaţi-i apoi, cu deschiderea în sus, într-o tavă Jena şi acoperiţi-i cu un strat de bulion de roşii amestecat cu două gălbenuşuri de ou. Coaceţi la cuptor 15 minute. Ardeii se mănîncă fierbinţi, cu piure de cartofi.

Cînd, şase luni mai tîrziu, al-Assad i-a întors lui Tito vizita, acesta i-a făcut o onoare deosebită, conducînd chiar el maşina care i-a dus la vila Brionka. La scurtă vreme după această întrevedere, Siria şi Israel au ajuns la un acord de demilitarizare a Înălţimilor Golan.

Amicul Dejun

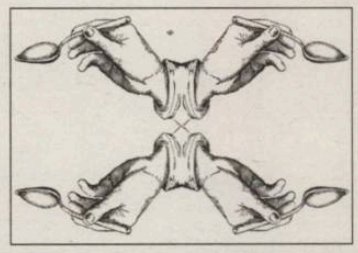

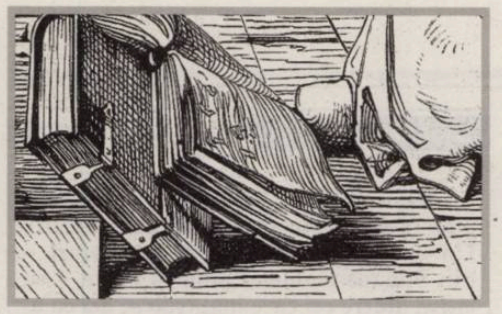

Simona SORA

biographiti

Miza pe subit

Pe vremea cînd locuiam într-un oraş mai mic care avea (în schimb) un spital mare, mă trezeam gîndindu-mă adesea la ghinionul pe care l-aş putea avea dacă aş nimeri la Urgenţe cînd de gardă ar fi fost un chirurg prost. Or fi existînd nuanţe, dar, pe scurt şi atunci cînd e vorba de tine şi ai tăi, cam aşa judeci. Nu eram nici ipohondră, nici prăpăstioasă, doar prevăzătoare într-un mod profesionist şi realist-ardelenesc. Am repetat această experienţă într-un alt oraş mic, helvet de astă dată, cu un spital mai mare şi mai bun. Aşa cum pe vremuri, în Ardeal, îmi ziceam: „Doamne fereşte să păţesc ceva cînd de gardă e doctorul R., sau doctorul P., iar la anestezie doctorul D.“, tot aşa, în Elveţia, îmi repetam ca pe un soi de mantră: „Să nu ajung la Spitalul cantonal cînd e de gardă dr. W. sau, mai rău, dr. S.“. E drept, ajuta şi faptul că lucrasem o perioadă în cele două spitale şi ajunsesem să ştiu ce poţi spera, cît de mult te apără sistemul sau asigurarea de elanul incompetenţilor, cînd e cazul să ceri transferul la alt spital sau să sugerezi (cu infinite precauţii) o a doua opinie, să ceri externarea, atunci cînd acest lucru este (fizic) posibil. N-am avut mari ghinioane, dar, mai ales, am avut o lungă perioadă iluzia că am un oarecare control asupra lucrurilor care mă privesc direct pe mine şi pe ai mei.

În ultimii ani însă, de cînd locuiesc într-un oraş prea mare ca să mai ştiu pe mîna cui pot ajunge în cazul unui accident, am încercat (pînă acum doi-trei ani, cînd lucrurile mai păstrau o umbră de responsabilitate şi decenţă în sistemul medical românesc) să circumscriu zona în care ar fi de dorit să ajung la o adică, spitalul şi doctorul la care mi-aş putea duce copilul la nevoie şi, mai ales, cazurile „penale“, acelea care există, statistic, în orice spital din lume. Sociologul britanic Anthony Giddens numeşte asta *încredere personală* (pe care o pune în ecuaţie cu încrederea în sistemele abstracte) şi care e specifică lumilor tradiţionale, nesistemice. În cazul de faţă, în lipsa unui sistem (medical), factorul strict uman (cu care te poţi identifica şi, prin urmare, căruia i te poţi încredinţa) e esenţial, dar incontrolabil şi, mai ales, impredictibil. Giddens dă însă un exemplu destabilizator: cît de firesc e să nu ai încredere în mecanismul unui avion care, în fond, sfidează bunul-simţ şi gravitaţia, dar să ai încredere în „factorul uman“ care-l conduce? Cum ar veni, să ţi se pară aberantă prezenţa ta într-un bolid (cu fuzelaj fragil, deşi metalic) la cîţiva kilometri deasupra pămîntului, dar să ai încredere în pilot pentru că are cîteva mii de ore de zbor la activ, e un om decent şi nu a avut accidente majore.

Cam asta era şi logica instinctivă (nu doar a mea) cînd, într-un oraş mai mic şi într-un spital unic, mă feream (şi îmi feream prietenii) de calamităţi profesionale. Asta pentru că am văzut, de-a lungul timpului, operaţii de apendicită pe vechea cicatrice pe unde apendicele fusese scos cu ani în urmă, fixări cu tijă la oase sănătoase (şi la membre greşite), bucăţi de grefe aterizate pe podea... Greşeli omeneşti, veţi spune, dar care – printr-o fatalitate ce-ar trebui analizată – li se întîmplau aceloraşi dr. R, dr. D., dr. S... Şi Doamne fereşte să fi fost intubat de istericul dr. X., pentru că atunci aveai nevoie de mare noroc şi de o constituţie zdravănă ca să te mai trezeşti.

Pînă acum cîţiva ani, aveam şi în Bucureşti cîteva repere. Nu atît de clare ca pe vremuri, căci acum miros mai bine calamităţile literare şi am certitudinile mele (deşi nu-mi ajută, dimpotrivă, în chestiunea supravieţuirii) în privinţa scriitorilor soporifici, infrecventabili ori de-a dreptul criminali. De atunci încoace, lucrurile s-au cam schimbat însă prin spitale. Mulţi dintre medicii pe mîna cărora te puteai da au ieşit la pensie, au ajuns *(rara avis)* inaccesibili, cu liste de aşteptare de luni de zile, sau au plecat din ţară. Mulţi dintre specialiştii formaţi după 1989, cu stagii serioase şi specializarea dusă pînă la capăt, au plecat sau sînt pe punctul de a se decide încotro s-o ia. Chiar şi în clinicile particulare, unii dintre medicii buni la care puteai apela acum cîţiva ani au dispărut ca şi cum n-ar fi fost vreodată. Cum să-ţi mai pui întrebări despre ghinionul de a da de un medic care şi-a greşit vocaţia. „Ghinionul“ (statistic) va deveni curînd (dacă n-o fi deja) regula. Nu zic că procentul de medici proşti e mai mare ca pe vremuri, însă cred că în scurt timp va trebui să ne întrebăm dacă tipul care tocmai ne operează e chirurg sau încă student la Medicină, cu trei-patru ore de disecţie la activ, în cel mai bun caz.

Mai sînt cîţiva, dar pînă cînd?

Rezidenţiatul în neurochirurgie durează şase ani (după cei şase de facultate), iar formarea deplină a unui neurochirurg bun – cine ştie cît. Un bun traumatolog are nevoie de şcoală multă, dar şi de un har special (ce ţine şi de ochi, de mînă, de un simţ al simetriilor), plus muşchi zdraveni şi picioare care să-l ţină patru-cinci ore într-o operaţie. Credeţi că unul dintre aceştia, după ce ajunge să „existe“ în meseria lui, acceptă să şi-o exercite în spitalele insalubre, cu ierarhii mînărite, fără personal de îngrijire specializat şi, eventual, pe 2000 de lei, cît îl costă halatul de molton, costumul, boneta şi saboţii? Mai sînt cîţiva, dar pînă cînd?

Asta e, nu ne mai putem lua deloc acele precauţii, asigurări ipotetice care reprezintă o chestiune de bun-simţ într-o societate ce îşi respectă cetăţenii. La noi, unde se închid spitale funcţionale, iar oameni pe moarte sînt lăsaţi la mila publică (aşa cum s-a întîmplat – inimaginabil în oricare dintre lumile posibile – la Pârscov, în Buzău, acum două săptămîni), genul ăsta de asigurări nu mai au nici o noimă. Poţi să ai o agendă plină de doctori, cîteva asigurări medicale şi un abonament la o clinică privată sau poţi să chemi, liniştit, Salvarea, atunci cînd o fi cazul, mizînd pe bunul-simţ al şoferului: de ajuns, ajungi cam în acelaşi loc. Poţi, cel mult şi cu puţin noroc, să mizezi – vorba lui Cioculescu – pe „un subit“.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

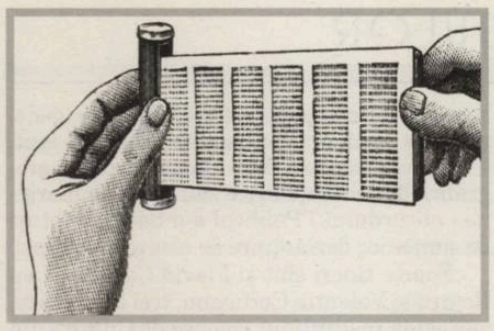

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Critica de întîmpinare: slugă sau stăpîn?

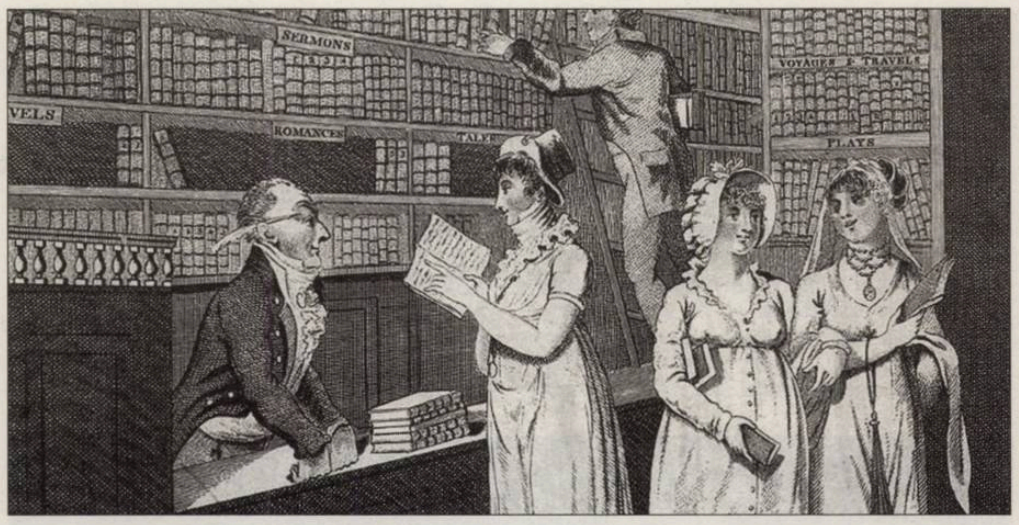

Premieră *epocală* în hurducăita-mi existenţă profesională: miercuri 30 martie, graţie stăruinţelor lui Radu Voinescu (vechi colaborator al *LA&I*-ului), am luat parte pentru prima dată în viaţă la un colocviu organizat de Secţia de critică a Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti. În Valahia, să fi debutat editorial în 1982, să fii din 1990 membru USR şi să nu fi fost niciodată invitat la colocviile breslei pînă în 2011 pare ceva absolut firesc! Nu glumesc. (Ha-ha, cine să te creadă?!?)

Tema întîlnirii: critica de întîmpinare. Moderator Horia Gârbea. (La urma urmei, în România tuturor paradoxurilor, de ce nu?) La prezidiu şi în sală: Gabriel Dimisianu, Florin Mihăilescu, Cornel Ungureanu, Tudorel Urian, Irina Petraş, Andrei Terian, Gelu Negrea, Felix Nicolau, Vasile Spiridon. Şi Viorica Răduţă (am văzut-o). Şi Ana Dobre (scrie în program). Taman la subiectul ăsta nu erau în eleganta sală pusă la dispoziţie de primarul Neculai Onţanu nici Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Ion Pop, Gheorghe Grigurcu, Alex. Ştefănescu, Mircea Martin, Al. Cistelecan, Ştefan Borbely, Ioan Buduca, Marian Popa, Marius Chivu, Simona Sora, Ioan Holban şi nici Antonio Patraş, Cosmin Ciotloş, Doris Mironescu, Bogdan Creţu (ştiu: era vorba doar de *Bucureşti*, să nu extrapolăm!), dar nici M. Iovănel, R. Voncu, C. Rogozanu. Erau acolo însă, slavă Domnului, Paul Cernat şi Daniel Cristea-Enache, vîrfurile de lance douămiistă ale întîmpinătorismului, care au şi vorbit pe îndelete, astfel încît am şi eu (de) ce să glosez în cele ce urmează!

Cam de un veac încoace, lumea noastră literară e bîntuită periodic de-o serie de întrebări, cărora, din cît li se dau mai multe, mai diverse, subtile, contradictorii ori înţelepte răspunsuri, dintr-atît rămîn (sau devin mai) insolubile. Cam o dată la un deceniu sîntem zguduiţi de: „naţional şi/sau universal“, „de ce nu avem roman?“, „penuria instrumentelor de lucru, absenţa dicţionarelor şi a marilor sinteze“, „valorificarea moştenirii culturale“, cosmopolitism *vs* naţionalism şi ruralism *vs* urbanism (başca xenofobie *vs* xenofilie) din unghiul analizei psihologice, „statutul poeziei feminine“, „genul scurt *vs* fresca socială“, „complexele literaturii române“, „etic şi estetic în critica de direcţie“, „eseul preponderent liric“, „lipsa de apetit teoretic şi vidul filosofic în critica literară“, „unde ni sînt“ textologii, slaviştii, germaniştii, sinologii, cine ne sabotează de nu luăm Nobelul, critica ştiinţifică (universitară) *vs* critica artistă, „literaturitatea textului dramatic şi, în consecinţă, de ce nu avem teatrologie“, ce se întîmplă cu comparatistica şi variantistica...

pe!) de la pălăria istoriei literare... Şi tot aşa.

În anii '50-'60, cu Crohmălniceanu, Vitner, Moraru, Paul Georgescu, Novicov, Iosifescu, Nestor Ignat, Radu Popescu, N. Doreanu, V. Mîndra, N. Tertulian, G. Horodincă & comp., critica de întîmpinare era anexa ideologiei (armate) bolşevice, plutonul de cercetare-diversiune înfipt în burta inamicului ideologic, ventrilocul jdanovismului şi stahanovismului exegetic, perfect *pe linie*, dar statornic scanat de laserul necruţător al presei de partid.

În anii '70, ai dezgheţului ceauşist – invers: critica de întîmpinare, cu Nicolae Manolescu, Lucian Raicu, Matei Călinescu, Eugen Simion, Valeriu Cristea, I. Negoiţescu, Gabriel Dimisianu (re)devine campioana „lecturilor infidele“, a călinescianismului ludico-asociativ, cosmopolit, estetizant plezirist, recuperînd valorile interbelice, ecumenice, monarhice. Ea va fi iute taxată întru incriminare şi penitenţă de jandarmeria de partid a lui Eugen Barbu, Ion Lăncrănjan, Mihai Ungheanu, Marian Popa, Pompiliu Marcea, M.N. Rusu, oripilată, aceasta, de libertăţile *României literare* citite nesmintit în siajul occidentofil şi, fireşte, rusofob al Europei Libere. Ne-am săturat să fim minimalizaţi estetic, noi, ăştia, scriitorii etnocraţiei de partid – exclama Ion Lăncrănjan în *Luceafărul*, vituperînd exacerbarea estetismului anticomunist. Jos lovinescianismul (lasă, că nici călinescianismul...) şi primatul esteticului! Critica de întîmpinare, orientată axiologic şi nu (vorba vine!) pe ideologic, era pe atunci, pur şi simplu, însăşi întruchiparea ideii de Opoziţie.

În anii '80, gheroasa gherilă de partid şi culisele isteţe ale securimii îşi diversifică arsenalul. Pe de o parte, valori moral-intelectuale interbelice, precum Edgar Papu şi Şerban Cioculescu, minimalizează, persiflează ori atacă direct foiletonismul sprinţar, insurgent, asociaţionist, ludicul poetic *à la* Nichita şi Mazilescu, textualismul optzecist, poezia *beat* etc. – pronînd zăbala conservatismului stîngist, sămănătorismul antinaţional şi cuminţenia suicidară a struţului. Pe de altă parte, critica de întîmpinare, cu libertatea ei antipartinică de *one man show*, este atacată de artileria grea a academismului găunos, a enciclopedismului apter şi teoreticianismului dezosat, întrupată în persoana lui Adrian Marino, autorul celor mai nedrepte (sub centură) atacuri la adresa impresionismului gazetăresc din toată istoria noastră literară. Egocentric resentimentar, megaloman ranchiunos, jalnic masochist, sumă de frustrări umane şi profesionale, Adrian Marino avea să le servească de minune (ca şi Marin Mincu, de altfel) cenzorilor partinici întru terfelirea gazetăriei literare, înţeleasă ca prostituare instrumentată politic, mentalitate rebelă cu felinar roşu la poartă, antinomică faţă de „nobilele idealuri“ ale „ştiinţei literaturii“ slujite înverşunat şi fără folos de fostul biograf al fantasmelor macedonskiene.

Obsesia obsesiilor tuturor, cale de patru decenii, de la Ceauşescu, Burtică şi Dumitru Popescu-Dumnezeu, la Eugen Florescu, Dinu Săraru şi Valentin F. Mihăescu: Nicolae Manolescu. Un om împotriva unui Sistem. Atît... şi nimic mai mult. Iată emblema în veac a (forţei) criticii româneşti de întîmpinare! Nu vă ajunge exemplul!?!

Alt deceniu, alte forme de invidie, altă drăcărie. În anii '90, critica de întîmpinare este atacată multiplu. Dinspre scriitorime (nu avem ierarhia adecvată, jos canonul manolescian, comunismul a falsificat totul, taberele literare au instaurat maniheismul manipulator şi, la limită, ucigător), dinlăuntrul confraţilor (nu avem o *Istorie* credibilă a literaturii de la G. Călinescu încoace, nu avem critici fără fisuri moral-estetice, scriitorii nu sînt iubiţi, înţeleşi, îndrumaţi, sprijiniţi, traduşi, premiaţi şi alintaţi cum se cuvine), pentru ca prezentul să deschidă un orizont de aşteptare gata să rivalizeze cu sîngeroasa dentiţie cît ecranul din *Jaws*.

În anii 2000...

Staţi aşa, că revin! Cum să refuz tocmai eu fălcile (şi hălcile) unui subiect aşa de generos?!?

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Şi aşa mai departe? Viaţă literară IV: august 2008 – mai 2010, *Humanitas, 2011.*

Mică, dar (etern) vioaie: critica literară de întîmpinare.

Asta, ca să nu mai spun de clasic-romanticele „fac traducţiile o literatură“, „artă cu tendinţă sau artă pentru artă“, „Ocident sau Orient“, sincronism *vs* protocronism, conservatorism *vs* avangardism, Macedonski *vs* Eminescu, Iorga *vs* Arghezi, Urmuz şi Tzara, Radu Petrescu *vs* Marin Preda şi cîte altele asemenea!

Între atîtea harpoane gigantice, mică, dar (etern) vioaie: critica literară de întîmpinare. Osul în gît. Slujitoarea care-şi arogă în primă instanţă puterea de decizie judecătorească, iluzionîndu-se că stăpîneşte piaţa, face jocurile şi stabileşte ierarhiile. Zglobia cenuşăreasă care se autopropune regină, deşi e tratată ca bufon la Curte. Bietul actor care se visează regizor, scenograf şi sufleur, de nu chiar autor. Arendaşul vătaf ce se erijează în boier făcător de ierarhii. Pana (de vul-

oferta de carte

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

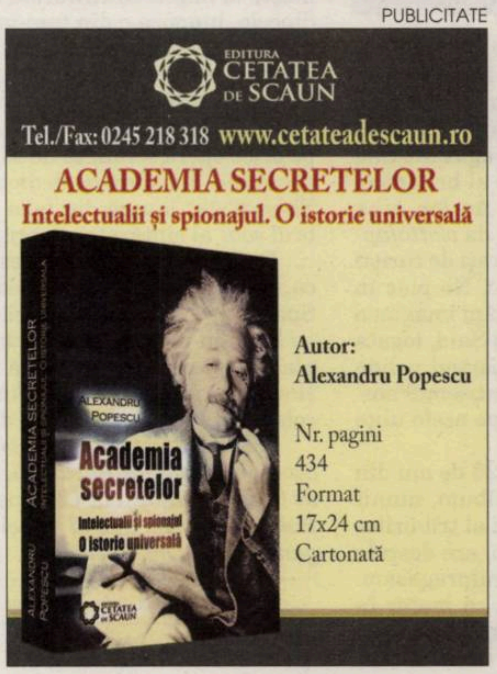

PUBLICITATE

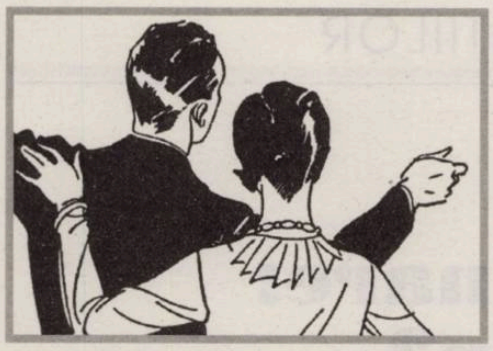

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Voinţă şi putinţă

Spuneam în articolul de săptămîna trecută că la Academia de Teatru din Tîrgu-Mureş (oraş în care am văzut, nu de mult, cîteva spectacole) există bunul obicei ca profesorii de actorie şi de regie să se prezinte din cînd în cînd în faţa publicului nu numai cu produsele muncii lor pedagogice (cu producţiile studenţilor, adică), ci şi cu mostre ale propriei înzestrări în meserie – meserie pe care, să nu uităm, le-o predau altora. Găzduite de un program numit Atelierul Academic de Creaţie, aceste mostre sînt, de fapt, spectacole „în toată firea", la care se face publicitate, se vînd bilete ş.a.m.d. Despre unul dintre ele (*Guppi* de Vasili Sigarev, în regia lui Zsolt Harsányi) am vorbit deja; celălalt a fost *Nora. Reloaded,* adaptare după celebra piesă a lui Henrik Ibsen, montat de Éva Patkó. Reluare (după anul de masterat petrecut de regizoare la Universitatea Berkeley din California) a unei variante scenice din 2008, intitulate *Nora-Nora,* spectacolul de acum propune o versiune de tip *digest* a textului ibsenian, în care primplanul îl ocupă povestea, „intriga", şi personajele. La drept vorbind, asta e suficient (mai ales privind chestiunea din unghiul sensibilităţii – şi al nerăbdării – specifice zilei de astăzi), cu atît mai mult cu cît Ibsen nu este tocmai un stilist; nu în această piesă, oricum. (Îmi dau seama brusc – şi cu destulă spaimă – că, în ziua de azi şi pentru cei mai mulţi dintre noi, „stilist" a ajuns să însemne altceva, nu „maestru al stilului", cum zice DEX. Viaţa cuvintelor este însă un subiect care, nu-i aşa?, nu are de ce să-l intereseze pe un cronicar de teatru. (Nu-i interesează ea nici pe membrii Academiei Române.) Altfel spus, derulată pe „repede înainte", în răstimpul a circa o sută de minute, istoria emancipării Norei, femeia-păpuşă, de sub tutela soţului ei şi a prejudecăţilor sociale, nu pierde prea mult, iar personajele-cheie păstrate în adaptare – Nora (Klára Tompa), Torvald (Barna Kelemen Bányai), Doctorul Rank (András Korpos), Krogstad (studentul Csaba Vass) şi Kristine, adică Doamna Linde (Rozália Máthé Lörinczi) – apar perfect conturate (dramaturgia spectacolului: Zsolt Láng). Regizoarea introduce în acţiune şi o cameră video, mînuită „la vedere" dintr-un colţ al scenei; stop-cadrele proiectate pe fundal contribuie şi ele la amănunţirea fizionomiei văzute şi nevăzute a eroilor. Jucaţi de cinci foarte buni actori, aceştia se imprimă în memoria spectatorului şi îi dau, eventual, subiecte de meditaţie. Ceea ce e foarte bine.

Ca regizoare „emancipată", la rîndul ei, Éva Patkó semnează şi concepţia spectacolului *Paparazzi sau Cronica unui răsărit de soare avortat* de Matei Vişniec, recentă producţie a Teatrului „Tony Bulandra" din Tîrgovişte (care a şi organizat, în preajma reprezentaţiei „oficiale", cu autorul în sală, o sesiune de comunicări şi dezvelirea unei plăci comemorative). Avatarurile administrative ale tinerei instituţii de spectacole sînt prea multe şi prea încurcate spre a le pomeni acum; important este că viaţa teatrului merge înainte – că merge, în general. Foarte entuziasta trupă dîmboviţeană, alcătuită majoritar din proaspeţi absolvenţi, a colaborat bine cu regizoarea (nici ea mult mai bătrînă în meserie), dar piesa, prea dificilă pentru forţe atît de fragede, a rămas o enigmă pentru asistenţă. (De fapt, e mai puţin o piesă, cît o alăturare cinematografică de secvenţe lirice sau epice, la marginea absurdului.) Publicul s-a bucurat totuşi de simpatica dezlănţuire de energie a echipei.

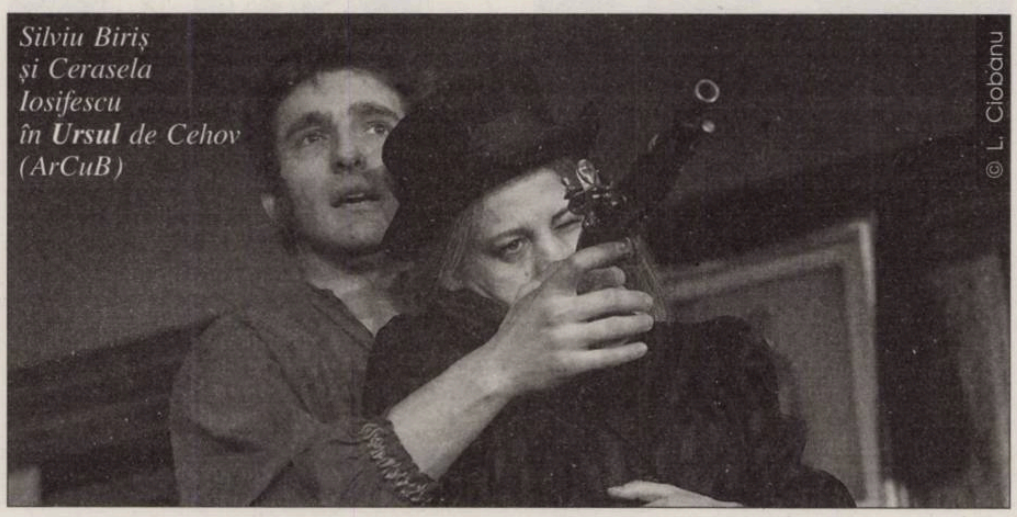

Silviu Biriş şi Cerasela Iosifescu în ***Ursul*** *de Cehov (ArCuB)*

© L. Ciobanu

Foarte tineri sînt şi Flavia Cazacu, Nicu Rotaru şi Valentin Corneanu, trei actori care, sub egida Institutului Polonez de Cultură din Bucureşti şi a unui acronim misterios (F.I.M.), au transplantat piesa *O zi de vară* de Slawomir Mrozek în subsolul Teatrului „Nottara" (sala „George Constantin"). Sub supravegherea regizorală a lui Marcel Ţop şi purtînd costumele de-a dreptul opulente „desenate" de Agnes Toma (decorul e aproape inexistent), ei au dat viaţă, haz şi, cu mici sincope, sens, scurtei parabole despre putere şi manipulare a faimosului dramaturg polonez.

Nici actorilor „cu vechime" nu le este însă străină iniţiativa particulară. Apelînd la oblăduirea Centrului de Proiecte Culturale (ArCuB) al Primăriei bucureştene, Cerasela Iosifescu, Silviu Biriş şi Ion Arcudeanu au reunit două dintre piesele scurte ale lui Cehov – *Ursul* şi *Cerere în căsătorie* – într-o montare intitulată *Două poveşti de amor,* începută sub direcţia de scenă a Teodorei Câmpineanu, dar parafată, în cele din urmă, de semnătura experimentatului Mircea Cornişteanu. În decorul solid gîndit de Bogdan Spătaru, cei trei actori oferă o adevărată demonstraţie de inventivitate, poftă de joc şi – mai cu seamă – talent, animînd fiecare cîte două personaje foarte diferite ca psihologie şi comportament.

Sînt, toate cele de mai sus, spectacole avînd în comun, dincolo de orice, dorinţa de a face ceva, de a „provoca" lumea şi destinul (profesional) în ciuda feluritelor piedici, greutăţi, indiferenţe şi indolenţe ce ne covîrşesc adesea. După cum afirma cîndva un slogan publicitar, „Dacă vrei, poţi!". Păi nu?

Alice Georgescu *este critic de teatru.*

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Globalisme şi postcolonialisme

● **Spoek Mathambo,** ***Mshini Wam,*** **BBE Records, 2010.**

Modelul unei lumi interactive, determinate tehnologic, pe care îl descria Marshall McLuhan acum cinci decenii, funcţionează astăzi. Uliţele acestui sat *broadband* ne oferă chiar acum acces instantaneu la toate mirodeniile pe care altădată le puteam gusta doar întîmplător. Mai mult, relaţia dintre centru şi periferie, ca şi cea dintre *mainstream* şi *underground,* s-a democratizat într-o serioasă măsură, uliţele dintre ele avînd sensuri duble, încărcate de un trafic înnebunitor. Schimbul acesta, de informaţie, în primul rînd, a făcut posibil un fapt, printre altele: acum şase ani, ne chinuiam să reţinem un nume precum Mathangi „Maya" Arulpragasam. Sau M.I.A., ca să rămînem la pseudonimul artistic al britanicei cu origini srilankeze, al cărei album de debut, *Arular*, avea măcar atîta putere asupra noastră cît o porţie de *wattalappam*, savurată într-un bistrou berlinez, înconjuraţi de turişti japonezi, islandezi, americani, pakistanezi etc. Ne plac în continuare exotismele, continuăm să le romanţăm imaginea pentru a le putea consuma – teoria lui Edward Said, legată de raportarea Vestului la Est, mai este încă parţial validă –, dar ceva se schimbă în această relaţie: etnocentrismul nostru slăbeşte, pe măsură ce volumul traficului pe acele uliţe de care vorbeam mai sus creşte.

Nthato James Monde Mokgata e un tip de 25 de ani din Johannesburg, Africa de Sud, al cărui prim album, numit *Mshini Wam* – o referinţă la un cîntec de război al triburilor zulu – şi scos sub numele de Spoek Mathambo, are destule legături cu *Arular*-ul revoltatei domnişoare Arulpragasam. Măcar prin colajul de genuri muzicale folosit ca motor în crearea unor piese de dans, dacă nu şi prin dorinţa de a livra o mai nouă (şi mai accesibilă) identitate muzicii din acea parte a lumii. Pentru asta, artişti precum M.I.A. şi Spoek Mathambo se folosesc de reflexe din muzica occidentală, pe care le aruncă peste tipare locale. „Control", unul dintre *single*-urile albumului, este o reinterpretare *darkwave township house* (chit că mi-e destul de greu s-o descifrez, ea este sintagma identitară pentru muzica lui SM, pronunţată chiar de el) a bătrînului hit Joy Division „She's Lost Control". În excelentul videoclip care acompaniază cîntecul, fantoma – „spoek" înseamnă chiar „fantomă" în dialectul bantu – cu megafon şi în costum alb a lui SM trezeşte la viaţă copiii Africii, metaforele „noului val al energiei africane", cum singur numeşte el mişcarea culturală căreia i se asociază. Vocea e de dincolo, hipnoza e din tam-tam-urile rituale ale afro-războinicilor, linia de bas e de aici, din clubul nostru cel de toate nopţile, gheaţa – din moştenirea lui Ian Curtis. „Mshini Wam", *lead single*-ul şi depozitarul celui mai adictiv *parapapampapapampapapam* din muzica ultimilor ani, ar fi avut loc pe orice operă semnată de M.I.A.: comentariu social montat pe *sound*-uri electro dedicate ringurilor de dans. „Let's Them Talk" muşcă din felia trip-hop-ului, ajutat şi de timbrul *soul* al cîntăreţei cu origini sud-africane Zaki Ibrahim.

De la prima la ultima piesă, *Mshini Wam* face o afirmaţie: ca să ajungem la voi, ne folosim de voi. Ăsta e secretul lui Spoek Mathambo. Amestecă techno-ul cu electro-ul, dub-ul cu hip-hop-ul etc., apoi le adaugă culoare locală. Iar asta ne place, pentru că învăţăm să trăim într-o lume multidimensională şi pentru că încercăm să ne depăşim complexele de colonizatori. OK, doar unii dintre noi.

Spoek Mathambo va concerta, alături de trupa sa de acompaniament, la Bucureşti, pe 15 aprilie, de la orele 21,00, în Control Club, şi la Cluj, pe 16 aprilie, de la orele 22,00, în Boiler Club, în cadrul seriei de evenimente NuSoundz, organizată de One Event.

Paul Breazu *este jurnalist.*

ce mai spune

Stéphane LUÇON

O mamă, un tată un bunic, un străbunic

Într-o zi, cînd filmam documentarul *Valea Corlatului,* m-a marcat o discuţie cu nea Gheorghe, simpaticul personaj de 70 de ani care povesteşte istoria satului din vale: „Dumneata eşti francez, nu?" „Da", îi răspund. „Român nu poţi să spui că eşti." Eu: „Nu." „Dar ai religie de român." Eu: „Aşa e, sînt ortodox." Gheorghe: „Degeaba! Tot francez rămîi." Şi rîdem. Petrecînd destulă vreme în Valea Corlatului, alături de cei 800 de oameni ai comunităţii de etnie romă, cu toţii vorbitori de limba română şi eventual de maghiară, am descoperit ceva despre etichetare. Aşa cum eu, francez trăind la ţară în România, vorbind mai des româna decît limba mea maternă, rămîn perceput ca francez, aşa şi comunitatea din Valea Corlatului şi personajele din documentarul meu, care par din mai toate punctele de vedere asimilaţi, incluşi, sînt percepuţi ca ţigani orice ar face. Aşa cum eu cînd sînt întrebat mă declar francez şi ei se declară romi în faţa camerei. Identitatea lor este asumată, chiar dacă nu conţine elementele tradiţionale sau clişeiste legate de ce poate să însemne a fi rom. Nu ar fi de altfel nici o problemă dacă grupul etnic al celor din Valea Corlatului nu ar avea de-a face cu situaţia în care se află: fără buletine, sau cu buletine temporare la aceeaşi adresă, cu dificultăţi în a obţine certificate de naştere, cu imposibilitatea de a se racorda la curent electric... Aşezarea romilor s-a făcut peste un pîrîu care face graniţa între Braşov şi Covasna. Simplificînd situaţia, am putea spune că judeţul Covasna nu îi vrea şi că Braşov se foloseşte de situaţia lor mizerabilă. Între cei care resping şi cei care instrumentalizează cazul social disperat, între cele două rele, nu am avut cum să aleg, aşa că filmul nu salvează nici o autoritate. În timpul filmărilor ne-am împrietenit cu un tînăr tată, cu o tînără mamă, cu un bunic şi cu un străbunic. Ei sînt eroii filmului nostru. Patru figuri ale normalităţii în faţa unei birocraţii absurde.

Stéphane Luçon *este regizor. Filmul său Valea Corlatului a avut recent premiera în România.*

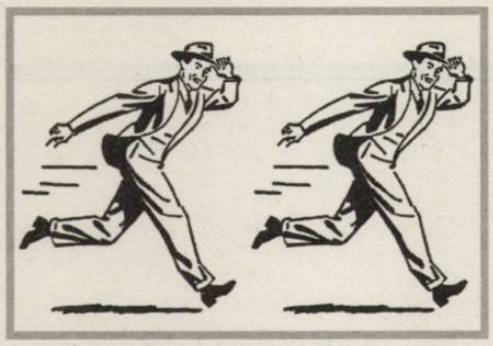

● ***Periferic* (România, 2011), de Bogdan George Apetri.**

Andrei GORZO

dilematograf

O lume murdară

Periferic, filmul de debut al lui Bogdan George Apetri, e mai mult un exerciţiu de ucenic-cineast decît un produs cinematografic consistent, dar nu e o ruşine. Avînd în vedere că realizarea lui pare să fi stat de la un capăt la altul sub semnul nehotărîrii – scenariul a trecut prin multe mîini, iar prima variantă de montaj a fost tăiată drastic (cu o jumătate de oră) după o serie de proiecţii în cerc restrîns (la una dintre ele am asistat şi eu) –, putea să iasă mult mai rău. Ana Ularu joacă rolul unei deţinute eliberate pentru 24 de ore, ca să participe la înmormîntarea unei rude. Planul ei este să-şi revadă copilul şi apoi să fugă din ţară (cu el cu tot, dacă nu reuşeşte să-l lase în grija cuiva). Apetri prezintă povestea asta într-o manieră „observaţională", ceea ce-i permite să transforme o informaţie de bază (faptul că eroina are un copil) într-o surpriză făcută spectatorului pe la minutul 30 şi să lase alte informaţii (cele privind împrejurările exacte în care eroina a ajuns la închisoare) la nivel de sugestii. Dar, cu tot gustul lui pretenţios pentru evazivitate, final deschis etc., Apetri trage spre un cinema de gen: căutîndu-şi copilul, eroina e silită să dea cu nasul prin lumea interlopă din care înţelegem că a scăpat intrînd în închisoare, să asiste la livrarea unei prostituate către un fel de vampir interlop şi la un (posibil) act de pedofilie. În varianta lungă pe care a avut-o cîndva filmul, condimentaţia asta *hard*-sordidă se aşternea pînă la urmă într-un strat prea gros, dar – iată cît de sănătoasă poate fi o tunsoare scurtă – în varianta actuală (87 de minute), valorificarea ei a luat forma unei tactici mai degrabă cochete de „agaţament": mica noastră excursie într-o sublume murdară pare astfel organizată încît să n-avem parte decît de mici, dar sugestive întrezăriri. Adeziunea parţială a lui Apetri la normele dramaturgice şi regizorale care au ajuns să fie identificate, în toate festivalurile lumii, cu „stilul românesc" conferă filmului un aer mai pretenţios decît s-ar cuveni, dar probabil că tot ea îl ţine departe de sentimentalism, care într-un film de tip hollywoodian pe subiectul ăsta – o mamă evadată îşi regăseşte copilul – ar fi fost inevitabil. Aici, inima eroinei nu pare să se înmoaie decît pentru un scurt moment, cînd se prinde într-un joc cu copilul, iar jocul, care porneşte de la plăcerea amîndurora de a trage dintr-o ţigară – copilul avînd opt ani –, nu e ceea ce toată lumea ar numi „dulce".

Tunsă scurt, tatuată şi vînoasă, cu maxilarele încleştate şi nişte ochi cînd-verzi-cînd-albaştri care se îngustează frumos a furie, Ularu se impune ca prezenţă. Alura ei de-aici – amestec de *enfant sauvage* şi mîţă vagaboandă – e bine contrastată cu feminitatea împlinită şi casnică a Ioanei Flora, care joacă rolul cumnatei ei respectabile şi speriate de gura lumii; cele două se zbîrlesc de cum se văd. Prins între ele (ca soţ al uneia şi frate al celeilalte) e Andi Vasluianu – priceput în a doza mediocritatea şi sensibilitatea. Mimi Brănescu e în elementul lui în rolul proxenetului semirespectabil cu care eroina a făcut un copil: ştie să-şi folosească faţa şi corpul astfel încît acestea să emane saţietatea descompusă a unui sibarit, iar atunci cînd conduce o „fetiţă" spre locul de întîlnire cu un interlop, ştie cum să adauge mici semnale indicînd frică şi poate chiar activitatea slabă a unei conştiinţe. Cel mai clar (deşi oricum modest) semn de talent pe care-l dă regizorul ţine de găsirea unor detalii care să confere sordidului o încărcătură electrică (ceea ce în engleză se cheamă *a kick):* punerea în scenă a interlopului ca o siluetă neclară şi nemişcată în planul doi al imaginii, filmată prin geamul maşinii, planul întîi fiind ocupat de figura crispată a eroinei; ochii lui foarte luminoşi, pe care-i descoperim atunci cînd se apropie de maşină şi se apleacă la geam; faptul că, deşi e vară şi celelalte personaje lucesc de transpiraţie, el şi gărzile lui de corp poartă costume negre. În fine, nu e vorba de cine ştie ce găselniţe, ci de clişee, dar curat decupate şi puse în lumină. Apropo de lumină, faptul că filmul e pasabil i se datorează în bună măsură lui Marius Panduru, un director de imagine plin de idei, care pare să fi profitat de ocazie (adică de un regizor nu prea sigur pe ce voia) ca să experimenteze cu multă lumină – ce bate adesea chiar în obiectiv, ca în epifaniile tehno-religioase ale lui Spielberg, cu diferenţa evidentă că acolo există o justificare tematică, pe cînd aici e doar calofilie. Ca regizor, Apetri îşi face conştiincios cota de cadre lungi şi de timpi morţi, dar, de fapt, se ţine destul de aproape de felul „clasic" (adică hollywoodian) de a povesti în imagini: atenţia ne e mutată de colo pînă colo prin montaj, există unghiuri subiective şi planuri-detaliu, ba există chiar şi un pic de impresionism – atunci cînd eroina iese clătinîndu-se dintr-o maşină accidentată şi cadrele încep să se înlănţuiască rapid, producînd mici explozii de lumină, iar aparatul de filmare se apleacă într-o rînă, prefăcîndu-se contaminat de starea ei de vertij.

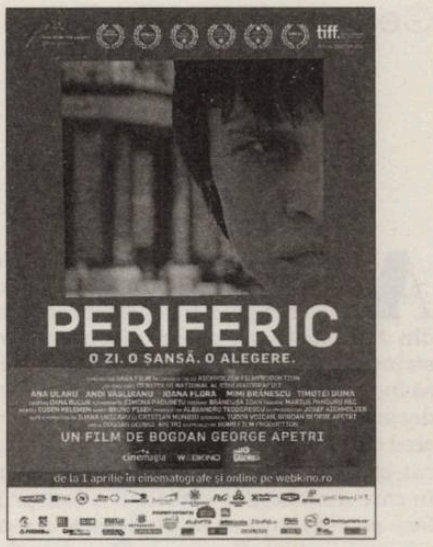

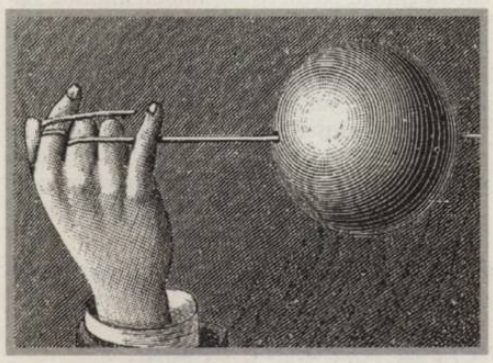

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Parteneriat privat-stat pentru arhivele Cioran

Mă bucur că manuscrisele şi documentele scoase la licitaţie săptămîna trecută, la Paris, au fost achiziţionate de un român şi că ele vor putea fi repatriate. Faptul că pînă la urmă a fost cumpărată întreaga serie de documente – şi nu doar cîteva obiecte disparate – mă bucură încă şi mai mult, căci astfel arhiva respectivă rămîne întreagă. Radio France Internationale a fost primul post care a anunţat licitaţia şi, ce noroc, omul care avea şi banii, şi dispoziţia să se lanseze într-o asemenea întreprindere asculta tocmai RFI, a înţeles exact care sînt mizele şi a acţionat rapid şi eficient.

Nu la fel se poate spune despre instituţiile publice din România. Ministerul Culturii, Cultelor şi al Patrimoniului Naţional, de pildă, fusese anunţat deja cu două luni în urmă de Ambasada Română de la Paris că urma să aibă loc licitaţia. Şi totuşi, nu a reuşit să mobilizeze fondurile necesare pentru a întregi şi a proteja cîteva documente care cu siguranţă fac parte din patrimoniul naţional al României. MCCPN a licitat „în echipă" cu TVR, reuşind să-şi adjudece cîteva dintre obiectele scoase la licitaţie, nu şi colecţia întreagă. Toţi cei îndreptăţiţi (poate chiar obligaţi) să intervină pentru recuperarea documentelor – MCCPN, Biblioteca Centrală Universitară, Academia Română etc. – au acuzat lipsa banilor şi legislaţia complicată care nu permite alocarea unor sume de bani prin licitaţie. Şi totuşi, pentru repatrierea altor obiecte de patrimoniu (nişte brăţări dacice) s-au găsit fonduri exact în aceeaşi perioadă. Semn că nu neapărat banii lipsesc, ci ierarhizarea priorităţilor. Sigur, nu e uşor să hotărăşti ce e mai important între nişte artefacte străvechi din aur sau arhivele lui Cioran. Dar o asemenea reflecţie – transparentă – ar fi trebuit să preceadă decizia de achiziţie.

Tristă mi se pare şi lipsa de reacţie a editurilor. De pildă, mi-ar fi plăcut să ştiu că la licitaţie participă un reprezentant al editurii Humanitas, editură care are în portofoliu cărţile lui Emil Cioran. Ştiu, editura e un business, iar o asemenea achiziţie nu se poate transforma în profit imediat. Însă valoarea simbolică a gestului şi a unui eventual manuscris recuperat ar fi contat cu siguranţă în ochii celor care frecventează „editura publicului cultivat". Pasivitatea e însă de înţeles. Cum afacerile cu cărţi merg tot mai prost, pînă şi editurile mari au ajuns să trăiască doar în imediat.

Dar să ne întoarcem la Cioran şi la arhivele sale, recuperate de un om de afaceri generos şi aparent dezinteresat, printr-o inter-

Dacă tot s-a „aruncat" să le cumpere, bine ar fi ca George Brăiloiu să-şi asume şi cheltuielile de întreţinere a arhivei Cioran.

venţie providenţială. George Brăiloiu a spus că vrea să doneze documentele (care l-au costat o jumătate de milion de euro) statului român. Nu ştie cărei instituţii i le va oferi – înainte să se hotărască, vrea să se informeze. Nu are de gînd să le dea oricui, în orice condiţii, şi vrea ca arhivele să fie în acelaşi timp accesibile publicului şi bine îngrijite. Aşa cum stau lucrurile cu instituţiile de stat din România, sînt convins că preţioasele documente ar fi mult mai în siguranţă dacă ar rămîne în posesia celui care le-a dobîndit. Cine a dat o jumătate de milion de euro pe ele va şti să le poarte de grijă. Mult mai bine decît ar face-o vreo instituţie care le primeşte gratuit şi nemeritat şi a cărei conducere e asigurată de nişte oameni numiţi pe criterii politice. Dacă tot s-a „aruncat" să le cumpere, bine ar fi ca George Brăiloiu să-şi asume măcar pentru o vreme şi cheltuielile (deloc neglijabile) de întreţinere a arhivei Cioran.

În perspectivă şi pe termen mai lung, nu văd de ce nu s-ar putea construi bazele unui parteneriat privat-stat. Fundaţia George Brăiloiu, avînd un patrimoniu valoros, ar putea solicita bani publici pentru a-şi putea prezenta public colecţia şi a întreţine obiectele inventariate. E un model folosit tot mai des în Europa, unde muzeele private, care funcţionează graţie donatorilor privaţi, solicită, tot mai des, de la o vreme, sprijin din partea comunităţii şi a oamenilor politici. De altfel, cred că o asemenea formulă ar fi şi mult mai legitimă, mai normală decît cadorisirea statului de către un cetăţean.

trecerea prin reviste

● JURNALUL NAŢIONAL (31 MARTIE)

Cristian Mandeal în dialog cu Claudia Daboveanu, în seria de interviuri „Români care mai au ceva de spus": „Cu Orchestra Română de Tineret încerc să creez o situaţie de excepţie în România. Vreau să-mi dovedesc mie şi altora că încă mai avem resurse. Lui Marin Cazacu, cel care a materializat această idee, cît şi mie, ne-a servit modelul din Venezuela, al orchestrei de tineret «Simon Bolivar», care azi a devenit faimoasă şi care contribuie mult la imaginea pozitivă a ţării de apartenenţă. Aşadar, încerc să continui ceea ce am făcut toată viaţa: să construiesc ceva important la mine acasă, în pofida realităţii care mă înconjoară. Oricît de mult aş fi fost plecat în străinătate, activitatea principală mi-am depus-o, totuşi, în România... Cei din orchestră sînt şi copiii mei, într-un fel. Am început cu ei în 2008, sînt doar trei ani de-atunci şi, în funcţie de suportul financiar existent, am desfăşurat o serie de proiecte ce au făcut ca această orchestră să crească spectaculos. În septembrie sîntem programaţi la Festivalul George Enescu, la Sala Mare a Palatului, în cel mai important ciclu de concerte, «Mari orchestre, mari dirijori». Vom cînta la început, pentru că aşa ne şade bine, doar sîntem o orchestră de tineret, Rapsodia I de Enescu. Apoi vom avea un foarte la modă solist violonist, David Garrett, un fel de Nigel Kennedy în versiune mai tînără, un supervirtuoz ce se potriveşte de minune cu o orchestră ca a noastră şi pe care-l vom acompania în concertul pentru vioară de Beethoven. Tinerii au fost aleşi din toată ţara, sînt buni, modeşti şi vin aici să înveţe şi să facă artă.

Entuziasmul le e egalat doar de energia pe care o transmit. L-am auzit pe unul dintre ei întrebîndu-l pe altul, de la Satu Mare: «Mă, dacă se mai face şi la anul, tu mai vii?». Răspuns: «Pe jos, pe lîngă calea ferată!». Mi-a plăcut tare mult." (**A. M. S.**)

George BLECHER

Şoapte pe hîrtie

– păreri despre scrisori, e-mail-uri, mesaje text –

Anul trecut am luat parte la un spectacol neobişnuit. Un artist pe nume Tino Sehgal a îndepărtat toată „arta“ din Muzeul Guggenheim din New York, a strîns un grup de vorbitori buni şi le-a cerut să înceapă conversaţii cu vizitatorii muzeului despre „progres“ – ce consideră că este, dacă cred că acesta există măcar. Eu m-am numărat printre vorbitori. Unul dintre modurile în care am abordat subiectul a fost prin a-i face pe vizitatori să se gîndească la e-mail-uri, mesaje text, Facebook. Sînt „bune“, „rele“, necesare, inevitabile? Reprezintă progres, regres sau doar distracţie? Răspunsurile lor au fost neaşteptate. Într-adevăr, nu erau turiştii obişnuiţi sau simpli newyorkezi care-şi omoară o oră înainte de a merge la dentist, dar mulţi dintre ei – chiar şi tinerii – nu erau interesaţi de comunicarea electronică sau reţelele sociale. Aceştia au considerat că aparatele consumă prea mult din timpul şi energia lor, fiind mai degrabă generatoare de dependenţă, decît folositoare. O fată de 15 ani mi-a spus că este singura din cercul ei de prieteni care nu are telefon mobil. „Cînd vreau să comunic cu prietenii mei, scriu scrisori.“ „Dar nu deveniţi nerăbdători?“ „Poate, dar ne place aşteptarea; face lucrurile mai incitante. Şi scrisorile sînt cam ca secretele. Şoapte pe hîrtie.“

Şoapte pe hîrtie. Expresia mi-a venit în minte acum cîtva timp, cînd verişoara mea de-a doua – o doamnă jucăuşă de 92 de ani – mi-a strecurat un bilet pe care eu şi fosta mea soţie i l-am trimis cînd s-a născut fiica noastră. „Fetiţa“ are acum 34 de ani. Scrisorica m-a trimis direct înapoi în trecut. Am văzut cum stăteam la o masă rotundă de lemn, scriind, gîndindu-ne la fiecare cuvînt, numărîndu-le şi măsurîndu-le, încercînd să îngrămădim cît mai multe informaţii pe bileţel. Fiecare însemnare trebuia să fie diferită. Ce ar vrea să ştie Jim sau mătuşa Mollie despre Lilly? Ce greutate are? Dacă are păr? Dovada strălucirii şi a splendorii ei la vîrsta de trei săptămîni? Cum spui acelaşi lucru într-o sută de moduri diferite? De asemenea, tonul fiecărui bileţel trebuia să fie deosebit – unele amuzante, altele sentimentale, altele mai reţinute. Aşa că nu au fost atît de uşor de scris. A fost ostenitor. Dar oboseala a reprezentat o pauză de la oboseala mai mare care ne-a copleşit apoi, unde ziua şi noaptea s-au contopit într-o lumină tulbure şi programul nostru de somn era direct legat de stomacul lui Lilly. Fata de la Guggenheim avea dreptate: scrierea acelor bileţele a fost un fel de şoaptă către prieteni şi familie, anunţîndu-i că mai trăim, că vrem să reluăm legătura cu ei şi să le împărtăşim groaza, dar şi entuziasmul nostru. Scrisul meu de mînă era atît de migălos, de plănuit dinainte. Hîrtia era mai aspră acum decît atunci, aproape pietrificată. Dar nu era doar hîrtia. Cuvintele însele arătau de parcă deveniseră parţial încremenite; după 34 de ani, erau mai puţin trecătoare, mai *solide*.

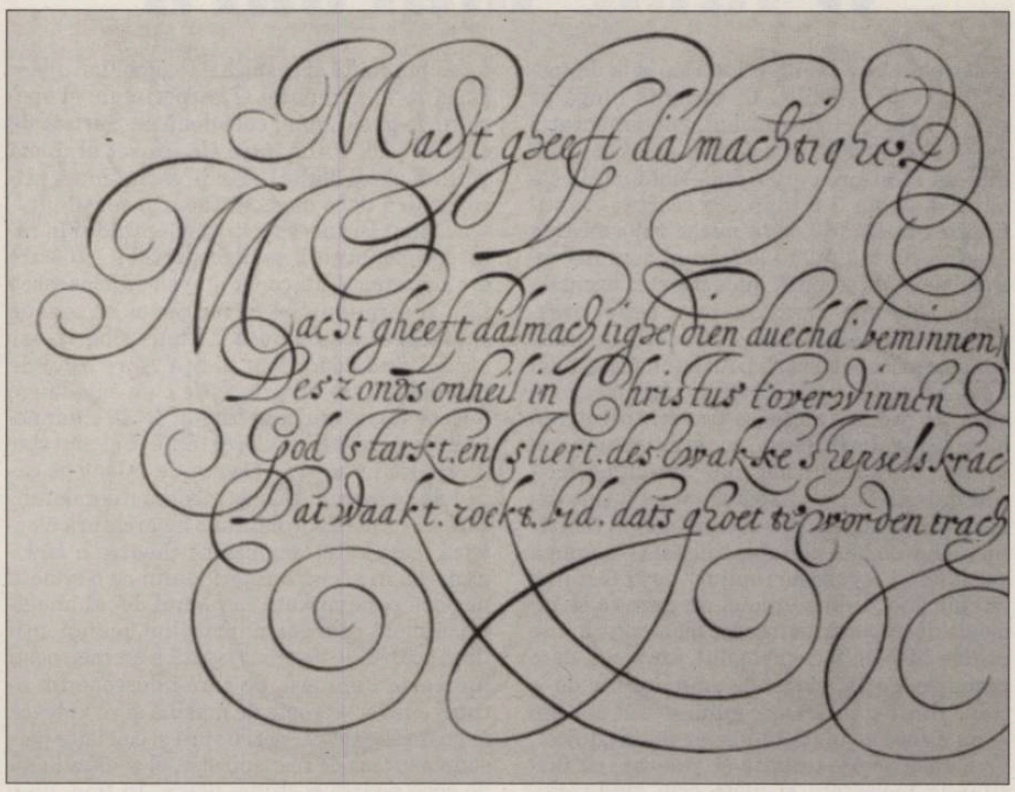

Tocmai am terminat de citit o carte numită *Passing Strange*, scrisă de Martha A. Sandweiss, despre căsnicia de 15 ani dintre un aristocrat alb din New England şi o dădacă de culoare, în anii apusului de secol XIX. Clarence King era atractiv şi avea o poziţie socială bună – printre prietenii lui se numărau un secretar de stat, nepotul şi strănepotul unor preşedinţi americani, cei mai bine-cunoscuţi artişti şi scriitori ai vremii. Ada Copeland era o fostă sclavă cu ten închis, care şi-a croit drum din Sud înspre New York, unde şi-a cîştigat pîinea cum a putut. Nu era o căsătorie înscrisă în Registrul Social, dar atunci oamenii aceştia nu se încadrau în stereotipurile etnice: King a admirat dintotdeauna femeile „indigene“, cu „plenitudinea oceanică a sîngelui şi a căldurii lor“; Ada Copeland era o persoană mîndră, ambiţioasă, sclavă doar prin naştere. Înregistrarea căsătoriei lor se regăseşte în primul rînd în scrisorile lui King către Copeland. (După cîte se pare, scrisorile ei au fost distruse.) Tăinuindu-şi adevărata identitate şi spunîndu-i Adei că era James Todd – un însoţitor de vagon de dormit, cu pielea deschisă la culoare –, el i-a trimis scrisori ce revărsau sentimentalitate. Era o latură a lui King care i-ar fi făcut pe sofisticaţii lui prieteni să se dea în lături; societatea WASP (White Anglo-Saxon Protestant – protestanţi anglo-saxoni albi) a claselor dominante nu este recunoscută pentru afişarea emoţiilor. Iată cum suna King în calitate de Todd: „Am stat întins în pat şi m-am gîndit la tine şi mi-am simţit întreaga inimă plină de iubire pentru tine. Adesea, îmi pare că nimeni nu a iubit vreodată o femeie aşa cum te iubesc eu pe tine. În sufletul meu nu este loc pentru nici o altă femeie, şi nu va exista niciodată. Întreaga mea inimă îţi aparţine pe vecie.“

King nu era Abelard, sau Keats scriindu-i lui Fanny Brawne – limbajul din scrisori vine din romane de dragoste şi felicitări de Valentine's Day. Dar însăşi banalitatea lor le face înduioşătoare. Încărcate de sinceritate, dor, dorinţă de puritate şi simplitate, ele şoptesc toate lucrurile pe care King nu a îndrăznit să le spună nimănui în afară de Ada, şi chiar şi atunci sub un nume pretins. King şoptea nu doar de-a lungul distanţelor, ci şi al liniilor trasate în funcţie de culoarea pielii sau clasa socială.

Dacă scrisorile ar fi şoapte, aparatele care le-au urmat fac tot felul de zgomote: cloţeii de Crăciun ai soneriei telefonice, pufăitul mecanismului de acţionare a faxului, sunetul de elicopter al unui computer turat.

Grija pentru scrisul de mînă a degenerat în tastare grăbită, abrevieri şi feţişoare vesele.

Era ceva captivant de „modern“ în fiecare dintre aceste sunete, cel puţin prima oară cînd le-am auzit. Întîia dată cînd m-am întîlnit cu e-mail-urile eram în casa unui prieten din Washington, D.C. Fusese corespondent străin în Uniunea Sovietică, iar acum fiul său se însurase cu o rusoaică şi trăia în Moscova. „Uite-te la asta!“ a arătat înspre monitorul bîzîitor, unde e-mail-urile pîlpîiau în alb-negru. „Nu-i al naibii de uluitor?“

Chiar era. În primii ani, e-mail-urile erau magice: întreaga lume şoptea mai mult sau mai puţin în timp real. Totuşi, undeva, de-a lungul timpului, magia a început să pălească. Pe măsură ce unele schimburi au rămas tainice şi emoţionante, altele au devenit neglijente. Grija pe care am văzut-o în scrisul meu de mînă înghesuit – ca să nu spun nimic despre caligrafia superbă din trecut – a degenerat în tastare grăbită, abrevieri, jumătăţi de propoziţie, feţişoare vesele şi LOL-uri. La rîndul său, acest lucru ar fi favorizat o dezordine emoţională şi intelectuală. Gîndiţi-vă la imaginile cu autorii de scrisori din trecut, stînd la birou şi mestecînd capătul unui stilou, în timp ce îşi formulau gîndurile. Era de aşteptat ca gîndul să preceadă acţiunea; acum, autorul poate tasta şi trimite mesajul mai repede decît poate gîndi, cu un rezultat departe de eleganţa la care aspirau autorii scrisorilor.

Cînd a devenit mai puţin esenţial să răspundem la e-mail-uri decît era în cazul scrisorilor? Şi de ce? Oare pentru că erau mai uşor de scris şi, prin urmare, nu atît de nemaipomenite? Era efortul de a scrie şi a pune la poştă o scrisoare – precum şi emoţia de a primi una – o cerere implicită de a fi onorată cu un răspuns? Greu de spus. Dar o anumită măsură a civilităţii pare să se fi pierdut. Schimbul privat dintre ceea ce Martin Buber numea „I“ (eu) şi „Thou“ (tu) a fost înlocuit, pînă la un punct, cu un schimb public mai generalizat, între „Eu“ şi „Oricine“.

Facebook, LinkedIn, Twitter şi toate celelalte reţele sociale care aşteaptă să se nască vor estompa fără îndoială graniţa dintre public şi privat încă şi mai mult. O cunoştinţă de-a mea (de fapt, o „prietenă“ de pe Facebook) a postat recent un video cu logodnicul ei cerîndu-i mîna. Era fascinant. Ea arăta cu adevărat surprinsă, el – mîndru şi timid. Ai putea spune că nu făceau altceva decît să împărtăşească un moment fericit cu prietenii lor. Dar ceva era... în neregulă. Poate pentru că ştiau că sînt filmaţi, toţi erau *prea* fericiţi, *prea* în văzul lumii. Unele dintre emoţiile mai dureroase sau stînjenitoare fuseseră omise. Unde era teama lui, uşurarea ei sufletească, caracterul *straniu* absolut a doi oameni care îşi jură unul celuilalt să fie împreună pînă la sfîrşitul vieţii?

Sînt în metrou, privind o fată care ar putea fi sora geamănă a fetei de la Guggenheim. Scrie un mesaj text – judecînd după entuziasmul ei, este destinat unei prietene dragi. Cu capul între umeri, genunchii la piept, îşi concentrează întreaga energie asupra aparatului în formă de hamburger pe care îl ţine în poală cu amîndouă mîinile. Este foarte însufleţită. Degetele ei dansează. Fruntea-i luceşte. Zîmbeşte. Din cînd în cînd, îşi aminteşte că este într-un loc public şi priveşte în juru-i, pe jumătate uluită, totuşi un pic stînjenită că oamenii ar putea să o surprindă într-o plăcere vinovată. Dar apoi se afundă din nou în tastat, degetele mergîndu-i mai rapid ca niciodată. Mie îmi pare foarte mult o formă de şoaptă.

Aşa că poate mă înşel. Poate mesajele text sînt la fel de intime precum scrisorile, cu adăugarea vitezei şi a comodităţii. Dar de ce a revenit fata de la Guggenheim la scrisori? Oare pentru că era o luddită şi o snoabă, şi vroia să se distanţeze de colegii ei? Poate avea o ambiţie secretă de a deveni o Mare Scriitoare, ale cărei cuvinte să treacă de la o generaţie la alta. Şi poate că ceea ce am pierdut nu sînt atît intimitatea şi civilitatea, cît simţul permanenţei, sau ce puţin al longevităţii.

Ca urmare a comodităţii prezente în lumea electronică, fata din metrou nu se va obosi probabil să păstreze schimbul de mesaje dintre ea şi prietena ei; la un moment dat va apăsa pe *Delete*, şi momentul de sentimente împărtăşite va fi pierdut pentru totdeauna. Cuvintele ei nu vor trece niciodată prin metamorfoza prin care au trecut bileţelul meu şi scrisorile lui King către Ada Copeland: menite iniţial unei singure persoane, cuvintele au pătruns treptat pe un tărîm de emoţii universale, situaţii împărtăşite. Pierderea acelui sentiment de longevitate, oricît de neînsemnat ar putea părea, o asemuiesc pierderii speranţei la nemurire, iar asta mă întristează.

George Blecher *a fost profesor de literatură la City University din New York, este scriitor şi a publicat articole despre politica şi cultura americană în multe reviste şi ziare din Europa.*

traducere de Patricia MIHAIL

PUBLICITATE

EMBAIXADA DE PORTUGAL BUCAREST
IC INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Zilele Filmului Portughez

19-21 aprilie / 18.30

ICR (Aleea Alexandru 38)
Intrarea liberă

CANÇÃO DE LISBOA (1933)
ALA-ARRIBA! (1942)
BELARMINO (1964)

Radio România Cultural
rfi românia
SAPTESERI DILEMA OBSERVATOR CULTURAL

Rodica BINDER

Fluturele şi uraganul sau Fukushima şi filozoful

Dacă, potrivit unor spirite mai sceptice, starea actuală a lumii este una haotică, este cît se poate de plauzibil ca, întocmai cum bătaia de aripi a unui fluture poate produce un uragan, şi catastrofa unei centrale nucleare din Japonia să fie aptă să influenţeze, aproape nemijlocit, rezultatul unor alegeri de land în Germania.

Cine, în urmă cu doar o lună, ar fi emis însă o astfel de ipoteză ar fi fost privit, în cel mai bun caz, cu maximă suspiciune. Dar cum în teoria haosului relaţiile cauzale au un extrem grad de complexitate, reacţiile la urne ale alegătorilor germani şi opţiunea lor în favoarea ecologiştilor nu au de-a face numai cu reactoarele de la Fukushima sau cu frustrările politice, ci şi cu relaţia ontologică om/natură/tehnică şi cu o bună doză de spaime metafizice.

Cine altul decît Peter Sloterdijk, filozoful care s-a încumetat în cărţile sale să pătrundă şi în interstiţiile capitalismului şi în labirintul thimotic, emoţional al mîniei, îndemnîndu-şi contemporanii, în ultima sa carte (uzînd de un vers de Rilke), „să-şi schimbe viaţa“, poate fi mai potrivit să ofere răspunsuri la întrebările prezentului, pornind de la chiar implicaţiile apocalipsei nipone? Aceasta şi pentru că Sloterdijk, realizator al emisiunii televizate intitulate *Cvartetul filozofic,* este şi un excelent „comunicator“ de idei care rămîn.

În cuprinsul interviului intitulat „Sfîrşitul focului nuclear“, publicat în numărul pe aprilie al revistei lunare de cultură politică *Cicero,* filozoful german trece cu dezinvoltură de la teoria catastrofică a lui Immanuel Velikovsky, de la teoriile interacţiunii emise de Niklas Luhmann, de la concepţia despre natură a antropologului şi orientalistului Louis Dumont, la o distincţie clară între ceea ce poate fi numit natura bună şi opusul acesteia, natura ostilă, potrivnică.

Cum cea din urmă se află în dezbatere, după seismul din Japonia, după devastatorul tsunami şi după neîncheiatul dezastru de la Fukushima, Sloterdijk distinge trei tipuri de „teroare“ care, laolaltă şi separat, dezvăluie faţa întunecată a naturii: vulcanismul, neptunismul şi ameninţarea astrală. Date fiind dimensiunile apocaliptice pe care aceste „categorii“ le pot lua în realitate şi le deţin în

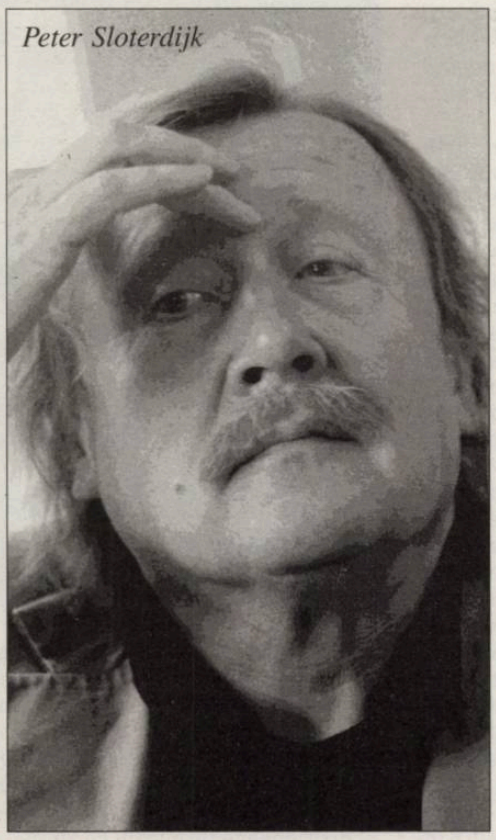

Peter Sloterdijk

mitologiile lumii, nici o persoană raţională nu a conceput vreodată posibilitatea de a stăpîni pe deplin natura.

Observaţia interlocutorului cum că Marx a nutrit această iluzie este imediat corectată: concepţia autorului *Capitalului* despre natură era *una pasteurizată filozofic* fiindcă, dintru început, au fost eliminate cele trei categorii necontrolabile: neptunismul, vulcanismul şi pericolul astral (a se citi – asteroizii şi cometele).

După încetarea Războiului Rece, sensibilitatea faţă de pericolul nuclear pare a se fi atenuat iar vocabula „era atomică“ a cam dispărut din limbajul uzual.

Oprindu-se asupra evoluţiei tehnicii în ultimii 300-400 de ani, Sloterdijk admite că omenirea dispune de o *creativitate tehnică înnăscută,* îndreptată însă *împotriva* naturii. La vremea lui, Goethe sesizase tendinţa, crezînd în posibilitatea orientării ştiinţelor spre o *empirie blîndă.*

În vîrtejul ameţitor al unei revoluţii tehnice fără precedent, care ne înstrăinează aproape brutal de natură, prin chiar oprimarea acesteia, Sloterdijk nu-şi poate imagina *ceva mai ostil omenirii şi naturii* decît acele *cuptoare* în care se produc reacţiile nucleare în lanţ. Aidoma unui Prometeu, omul este pe cale de a fura pentru a doua oară focul. Şi riscă să fie din nou pedepsit.

Remarcabilă este în cuprinsul dialogului disocierea între *pericol şi risc,* cu referire din nou la Niklas Luhmann. Pericolul poate fi înţeles din perspectivă antropologică şi ontologică, riscul se află în corelaţie cu elemente matematice probabilistice ce pot descrie eventualitatea unui eşec.

Dacă de pe urma acestuia trage omenirea învăţăminte? – ar putea fi întrebarea subiacentă impresiei emise de Sloterdijk cum că, în cea mai mare parte a cazurilor, oamenii sînt obişnuiţi să nu rămînă locului, ci să meargă mai departe după ce „un eveniment fulgerător“ i-a surprins. Or, tocmai acest „trăsnet“ este declanşatorul *energiilor transformative* – crede Sloterdijk care, într-una dintre cărţile sale, a încercat să descrie caracterul *imperativ* al acestui *eveniment fulgerător,* pe parcursul a 3000 de ani – modul în care, după astfel de întîmplări, omenirea a încercat să-şi reordoneze existenţa. Filozoful deduce că şi catastrofa de la Fukushima este un astfel de eveniment imperativ.

Omenirea dispune de o creativitate tehnică înnăscută, *îndreptată însă* împotriva *naturii.*

În anul 1910, un anume Hans Urs von Balthasar scrie o „Apocalipsă a sufletului german“, evocînd aşteptata ciocnire a Pămîntului cu cometa Halley (Caragiale a tematizat în registru comic cazul cometei Falb).

Or, această *nelinişte episodică* este dublată, tot în epocă, de alta, şi anume de cea generată de inevitabila epuizare a resurselor naturale de energie, teorie emisă deja în 1909 de fizicianul german Ostwald, laureat al Premiului Nobel. 15 ani mai tîrziu, Heidegger transferă din fizică în filozofie ideea finitudinii în scrierea *Fiinţă şi Timp.*

Dar nu cumva în regiuni precum Japonia, ameninţată de toate cele trei forme de adversitate a naturii, după o îndelungată şi istorică „abstinenţă tehnică“, construirea de centrale nucleare a fost mai mult decît un act necugetat – o aroganţă, o nebunie, o provocare?

Filozoful german crede că la mijloc s-a aflat – ca în numeroase alte situaţii – acel *optimism pragmatic* din viaţa noastră de zi cu zi, atît de străin de ideea că un *sfîrşit brusc* s-ar putea totuşi produce. Dar *nu ştim* – opinează Sloterdijk – dacă *refulăm ideea morţii sau dacă viaţa, conştiinţa de a exista este* ea *cea reprimată de gîndul morţii.* Între ele *se dă o luptă* ce cuprinde şi domeniul tehnicii, inclusiv cel al energiei nucleare, chiar dacă la *alte dimensiuni calitative* (în sensul în care Karl Jaspers s-a referit la *era atomică,* cu cele două componente – *militară şi civilă.)*

Or – crede Sloterdijk –, această eră a luat sfîrşit deja în 1945, odată cu apocalipsa provocată de cele două bombe lansate asupra oraşelor Hiroshima şi Nagasaki.

Cît despre neîncrederea oamenilor în energia nucleară, aceasta nu poate fi *nemijlocit mobilizată politic.* Mobilizarea propriuzisă derivă din *divergenţele între opinia oficială şi realităţile tehnice date.* Cît despre scepticism, el ar fi în bună parte anterior politicului, precedîndu-l.

Oricum, în paranteză fie spus, notoria angoasă, mai mult sau mai puţin metafizică a germanilor (nu întîmplător Republica Federală a şi fost poreclită *„Angstrepublik“)* a determinat şi o respingere vehement-militantistă, de către aceştia, a modelului energetic nuclear, făcîndu-i să zîmbească condescendent pe francezii a căror patrie este înţesată de centrale atomice.

Dacă Sloterdijk ar fi prevăzut rezultatul alegerilor din cele două landuri federale „grele“, unde victoria spectaculoasă le-a revenit ecologiştilor tocmai în urma catastrofei de la Fukushima, poate că şi-ar fi nuanţat sau remodelat opinia despre instrumentalizarea politică a pericolului nuclear.

În orice caz, filozoful se încumetă să facă o altă prognoză: există naţiuni care din capul locului au renunţat conştient la energia nucleară şi putem fi siguri că spre sfîrşitul secolului XXI toate naţiunile se vor dispensa de această formă de energie, fie şi din simplul motiv că ea nu va mai fi atunci disponibilă.

Bonn, aprilie 2011

***Rodica Binder** este jurnalistă la* Deutsche Welle.

PUBLICITATE

cei mai buni

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

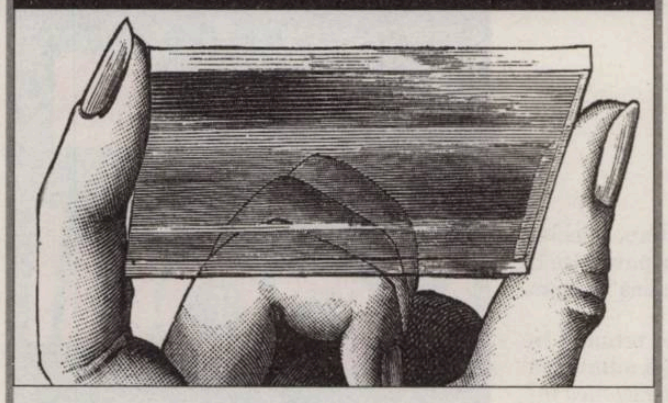

„Să ieși din lume pîș-pîș...“

Le-am fost recunoscător celor de la TVR Cultural că au redifuzat luni emisiunea din noiembrie anul trecut, în care Daniel Cristea-Enache l-a avut invitat pe Alex. Leo Şerban. Cei care nu l-au cunoscut pe Leo au putut să-l vadă aşa cum era – şarmant, inteligent, bun vorbitor, glumeţ şi profund în acelaşi timp.

În cele ce urmează, am să fac un pas înapoi şi am să-i dau cuvîntul lui Leo. Mi-e greu în momentele acestea să vorbesc despre el, iar tot ce am putut să fac a fost să transcriu, cuminte, cîteva lucruri pe care le-a spus în acea emisiune.

„Există, clar, o piramidă. Evident e că baza trebuie să fie largă, problema este că am senzaţia că această piramidă e acum răsturnată. Se spune «toată lumea are dreptul la o părere» şi eu mă întreb, în secunda doi, cum de s-a ajuns de la «toată lumea are dreptul la o părere» la «părerile celor care nu ştiu nimic sînt mai egale decît altele». Practic, acum cei care ştiu în mod solid anumite lucruri, experţii, nu mai sînt ascultaţi. Ei sînt total nişaţi, total marginalizaţi. Într-o lume normală, cum este lumea occidentală (se poate spune acest lucru), cronica este o instituţie, părerea unui nume important are greutate. Lucrurile acestea poţi să le priveşti dintr-o perspectivă stîngistă, ca pe o chestie absolut îngrozitoare care trebuie răsturnată, dar întrebarea este dacă ceea ce pui în loc este mai valoros decît ceea ce a fost. Părerea mea e că nu. Pînă la urmă, pe ce bază valorizezi?“

„Asta mi se pare că a adus democraţia: dreptul de a alege ce au ales şi alţii, nu ai altă opţiune.“

„Nu trebuie să rămîi fixat în dogme, *à propos* de criticii care spun «tot ce face un autor mare e perfect, tot ce face un autor neînsemnat este mediocru sau prost». Nici vorbă de aşa ceva! Pe mine mă interesează produsul, performanţa produsului. Politic, sînt la dreapta, asta e clar. S-a făcut în redacţia *Dilemei*, acum cîţiva ani, un fel de sondaj şi eu am ieşit cel mai libertarian, înspre neoliberalismul cel mai deşănţat. Dar asta strict politic şi chiar cred în doctrina liberală, de tipul *laissez faire* şi aşa mai departe... Mi se pare că ceea ce se întîmplă în România este rezultatul faptului că acest capitalism e făcut de foştii comunişti – şi asta strică tot. Este genul de capitalism în care faci afaceri cu statul. Ăsta nu mai e capitalism, ci tot o formă de hoţie, pentru că şi înainte lumea înşela statul cum putea. La stînga, probabil că sînt în partea culturală sau în cea care ţine de morală. Lumea este cam uniformă: dacă eşti la dreapta e ca şi cum ai o listă pe care trebuie s-o iei pe toată. Eu iau asta de-aici, asta de-aici, asta de-aici... Mie aşa mi se pare că e normal, pentru că fiecare om e altfel. Şi *Dietetica* tot asta propune: să-ţi faci propria listă, să nu fii influenţat de ce spun diferite mode sau diferiţi retori care-ţi dau o listă gata făcută.“

La finalul emisiunii, Daniel Cristea-Enache i-a pus întrebarea „Ce experienţe crezi că-ţi este dat să mai ai?“. Desigur, ascultat astăzi, răspunsul lui Leo nu poate decît să-ţi dea fiori. Acum cîteva luni, el dădea răspunsul acesta cu zîmbetul pe buze:

„Este o experienţă care mă fascinează pe zi ce trece, care este inevitabilă, care îi aşteaptă pe toţi. Şi anume bătrîneţea. Chiar savurez această glisare lentă spre bătrîneţe, pentru că este o altă experienţă. Este o experienţă pe care n-am cunoscut-o pînă acum. Tranziţia se face destul de lent, pentru că oricum eu sînt un om cu destule tabieturi. Abia aştept să citesc cartea lui Livius Ciocârlie – *Cartea cu fleacuri*... Mie mi se pare că lucrul cel mai elegant pe care-l poate face cineva este să iasă din această lume pîş-pîş, în vîrful picioarelor. Pur şi simplu, să dispară puţin cîte puţin. Să nu mai rămînă nici măcar rînjetul, ca la Pisica de Cheshire.“

Florin DUMITRESCU

Oh Joy! Surprise a înviat!

spre pomenirea celui care m-a îndemnat să scriu „mitologii barthesiene“ pe exact această pagină, acum 18 ani...

Ne amintim de pasajul din „Prinţişorul“ lui Saint-Exupéry în care ni se arăta deosebirea dintre blazarea adultului şi privirea proaspătă şi fantastă a copilului. Proba desenului: acel contur închis, bombat deasupra şi ascuţit la capetele laterale care unui om mare îi înfăţişează o pălărie – pentru un copil întruchipează un şarpe care a înghiţit un elefant! Iată – aşa sînt copiii, imaginativi şi neîngrădiţi, venea concluzia doldora de lirism retrogresiv.

Din această suavă fabulă a modernităţii pare să se inspire recenta reclamă TV pentru Kinder Surprise. Învăţătoarea desenează pe tablă un mare contur ovoid şi întreabă „Ce este aceasta, copii?“, la care răspunsurile clasei vin şuvoi: o broscuţă săltăreaţă, un căţel dătător din coadă, o navetă spaţială, un robot extraterestru etc. După nedumerirea Domnişoarei („bine, dar e doar un ou“), vine concluzia infantilă, în ripostă faţă de varianta clasică: of, adulţii ăştia... nu înţeleg nimic! În coada veselei anecdote şcolăreşti – hop şi etalarea în clar a produsului: oul Kinder Surprise, prezentat în această perioadă dinaintea Paştelui 2011 ca o reîntoarcere spectaculoasă; ca o – *Dieu pardonne!* – reînviere.

Că este într-adevăr oul Kinder un zigot al fanteziei copiilor nu-i deloc o declaraţie exagerată. Dimpotrivă, de zeci de ani, Kinder îi uimeşte pe copiii lumii cu veşnica surpriză, infinit reînnoită, a ascunzătorii ludice de tip *Easter egg*. Pentru ciocolatierii de la Ferrero există o treime sfîntă: surpriza – ciocolata – jucăria. Pentru părinţii care-şi îndeamnă copiii să desfacă gălbenuşul de plastic dinăuntrul găoacei ciocolatii-lactate, jucăria este, mai mult decît o jucărie, un kit de piese disparate care se cere asamblat, din cîteva mişcări, conform unor instrucţiuni simple. Iar pentru generaţiile de copii care s-au dedat înfiorăţi la jocul dezghiocărilor, fiecare nouă jucărie Kinder ivită din mîinile lor constituie o probă de agilitate şi abilitate. (Iată, Prinţişorule, cum te poţi maturiza păstrîndu-ţi copilăria *sfînt-exuberantă!)* Prin îmbinarea dibace a unor piese poţi ivi un muţunache colorat care, de multe ori, mai are şi o funcţie cinetică surprinzătoare: merge pe roţi, saltă pe arcuri, se dă huţa... O primă lecţie de mecanică învelită într-un staniol de divertisment! Funcţiile psihomotoare stimulate laolaltă cu apetitul pentru ciocolată... aceasta din urmă fiind la rîndul ei căptuşită (ca majoritatea produselor Kinder) de beneficul înveliş lactat... Totul frumos ca într-o fericită reclamă domestică: părinţii achiziţionează fără griji, cu zîmbetul pe buze; iar copiii sînt alimentaţi cu, pe lîngă distracţie, educaţie. Totul – vorba aceea – *ab ovo!*

După succesul oului Kinder din anii '90 şi de la începutul anilor 2000, ceva s-a întîmplat. De pe versantul consumatorilor, nu putem decît bănui motivele care au determinat, pe celălalt versant, al marketingului, înlocuirea gloriosului Kinder Surprise cu nou inventatul Kinder Joy: un ou cu o coajă din plastic moale, care a înlocuit glazura lactat-ciocolatie cu o emisferă plină de cremă şi praline fine şi a împins jucăria-surpriză în cealaltă emisferă. Mai mult deliciu şi rafinament într-o parte, mai multă moleşeală în cealaltă: noile jucării erau... realizate de-a gata; *ergo* nu mai necesitau asamblarea şi, drept consecinţă, participarea copiilor ca ingenioşi ingineraşi. Jucăriile recădeau în statutul de mici totemuri, născute-nu-făcute. Micii consumatori erau încă o dată răsfăţaţi, momiţi şi gîdilaţi la glanda confortului (şi îmbuibaţi cu un adaos baroc de glucide). Prea multă solicitare a creierului şi a manualităţii se dovedea pesemne prea riscantă în studiile strategilor pieţii! Ca o culme a principiului mură-n-gură, jumătatea comestibilă a Joy-ului era însoţită de o linguriţă-lopăţică din plastic care se potrivea perfect cu pîntecul ovoid conţinător al cremei...

Mai mult hedonism, mai mult consumerism, mai puţină activare a mînuţelor şi creieraşelor: iată cum se vedea, pînă mai an, sensul progresului din unghiul kinderaşilor kinderofagi şi ai părinţilor lor buni de plată.

Între timp a venit criza, românul şi-a mai strîns punga, copiii din pătura mijlocie reînvaţă pe zi ce trece să-şi precupeţească resursele de jucării şi să planifice mai judicios vreau-şi-eu-rile. Ce face Kinder? Scoate de pe raft aticist-hedonicul Joy şi reintroduce Surprise, desertul spartan adresat copiilor sărăcuţi, dar cu apetit de cunoaştere.

E oare asta România de azi, de la statura generaţiei unu? Ne obligă oare sărăcia să ne folosim mai mult mintea? Este oare creativitatea un efect al constrîngerilor? Confirmăm oare, la nivel de societate, parabola canarului care cîntă mai frumos atunci cînd suferă? Ajungem oare să conchidem că, într-un fel, criza asta are avantajele ei?

Ori poate huzurul de acum cîţiva ani era o iluzie? Un balon expandat artificial? Un ou neroditor? Umflarea şi dezumflarea oului Kinder e poate o pildă la care face să meditäm zilele astea, fie că ajunäm, fie că nu...

***Florin Dumitrescu** este publicitar şi scriitor.*

PUBLICITATE

Sorina SĂVULESCU

Spitalul – un vis neisprăvit

„Aveţi mîncare prin noptiere?“

Femeile şi-au aruncat priviri complice într-o tăcere vinovată. Nici un răspuns.

„Dacă aveţi, vedeţi ce faceţi cu ea, pe unde o puneţi... aici sînt microbi, viruşi, avem hepatită A, B şi C şi, dacă lăsaţi mîncarea prin noptiere, s-ar putea să plecaţi mai bolnave decît aţi venit!“

Monologul îi aparţinea unei asistente care a intrat într-un salon al Spitalului Municipal, acum vreo săptămînă. Eram în vizită la o prietenă internată acolo şi tocmai înghesuisem într-unul dintre sertarele noptierei cîteva fructe.

Uşa se închide cu zgomot, între timp asistenta a ieşit şi, după cîteva secunde, cineva îşi dă cu părerea, abia şoptit: „...deh, o fi o inspecţie!“

Eu mă trag mai spre marginea patului, regulamentar, şi întreb descumpănită unde aş putea muta mîncarea de prin noptieră. Prietena îmi face semn spre un frigider, îl deschid şi îl închid rapid... scorojit pe dinafară, înăuntru nici urmă de sertare, doar pungi de-a valma, şi-mi pare că oricum „microbii“ pot sălăşui la fel de bine şi acolo, într-o oarecare stare de latenţă, eventual congelaţi. Prietena mea zîmbeşte acru-dulce-amar, şi-mi spun că e deja mai bine.

Schimbăm vorba, ea abia aşteaptă să plece acasă, îmi vorbeşte despre un duş fierbinte şi senzaţia de îmbîcseală pe care o are aici între atîtea paturi, suferinţe, uşi trîntite şi icneli. Mă uit în jur la paturile înghesuite. Prea mulţi bolnavi, vreo două chipuri ascunse în basmale, o bătrînică tînjeşte după mere, da' n-are cine să-i aducă; îi dau două portocale şi mă întreabă dacă n-am bani. Sincer, nu pricep mare lucru şi, cînd să mai zic ceva, uşa se deschide iarăşi şi intră un tip cu o geantă de voiaj, o trînteşte cît colo şi strigă jovial: „Hai, doamnelor, parfumuri de firmă, e ieftine, e de furat!“

La plecare, dau cu ochii de o femeie întinsă pe o targă mobilă aşezată în cadrul uşii unui salon şi-mi spun că e totuşi norocoasă, are un loc în spital. Stă aşa de cel puţin o oră. Cobor în stradă, e vineri şi ştiu că n-am să mai vin şi mîine şi – sper – nici într-o altă zi prea curînd, pentru altcineva.

Pacienţii sînt suficient de bolnavi şi săraci ca să-şi mai facă iluzii că se vor vindeca.

Un străin la spital

Nu e român, dar de cîţiva ani cochetează cu ideea de a locui aici. Îmi spune că se simte atras şi deopotrivă exasperat de ţara asta în care contrarietatea substituie normalitatea în cotidian. La un pahar de vorbă îmi povesteşte, mai în glumă, mai în serios, experienţa lui în spital.

„Eram undeva în provincie şi m-am îmbolnăvit. Fiind beneficiarul unei asigurări internaţionale de sănătate, am contactat asigurătorul francez şi foarte repede am fost adus cu o ambulanţă în Bucureşti la Spitalul Universitar, urmînd ca după stabilizare să fiu preluat de o echipă medicală şi transportat în Franţa.

Am stat deci 2-3 zile în spital la Bucureşti. Starea mea de sănătate s-a ameliorat, medical am fost tratat bine. Problema a fost alta. Cele trei zile am stat singur într-o rezervă şi imediat după ce am fost instalat în cameră cu tot cu bagaje, infirmiera mi-a dat cheia şi mi-a spus să încui uşa, să o deschid doar cînd se vine la vizită şi pentru tratament. Ca să nu mi se fure ceva. Am rămas perplex.

Mi-a spus să sun dacă am vreo urgenţă, atîta doar că soneria nu funcţiona...

Pe urmă m-a pus în temă:

– Sînteţi singur?

– Da.

– Păi cum vă descurcaţi, aveţi ce vă trebuie? Prosop, săpun, pijama?

– Eu nu am nimic, dumneavoastră nu aveţi?

– Nu, cu astea trebuia să veniţi de acasă...

Am rugat-o să mi le cumpere ea şi a fost de acord.

Cu mîncarea a fost mai complicat. Mi-a explicat că nu primesc mîncare fiind internat în aceeaşi zi, o duminică în care şi bufetul din spital era închis. Mi-a adus totuşi un ardei copt, o felie de pîine şi ceva lapte. Şi, mai tîrziu, o furculiţă. Pentru că eu nu aveam nici furculiţă...

În cele cîteva zile rămase în spital, infirmiera a trecut din cînd în cînd să vadă dacă sînt bine sau îmi lipseşte ceva. Şi nu doar ea.

Am avut surpriza plăcută să constat că pot comunica în franceză atît cu medicul de caz, cît şi cu şeful de secţie.

Am cunoscut oameni atenţi şi amabili. Şi încă ceva – nu mi s-a cerut nimic pentru toate astea. Dar nu aş fi liniştit să mă tratez aici, nu m-aş simţi în siguranţă, e vorba de un sistem de sănătate care nu asigură aşa ceva.“

Devotament blocat

De partea cealaltă a mesei stă Ana. Ascultă istorioara francezului, dă din cap a înţelegere, alteori e nemulţumită şi din cînd în cînd pufneşte în rîs – *„c'est la vie“*, ori poate, în traducere liberă, autohtonă, „asta e“...

De fapt, ştiu că ea înţelege mai bine decît mine. E asistentă medicală de mai bine de 20 de ani. A lucrat în ţară, a muncit ani buni în străinătate şi pentru ea diferenţa e evidentă.

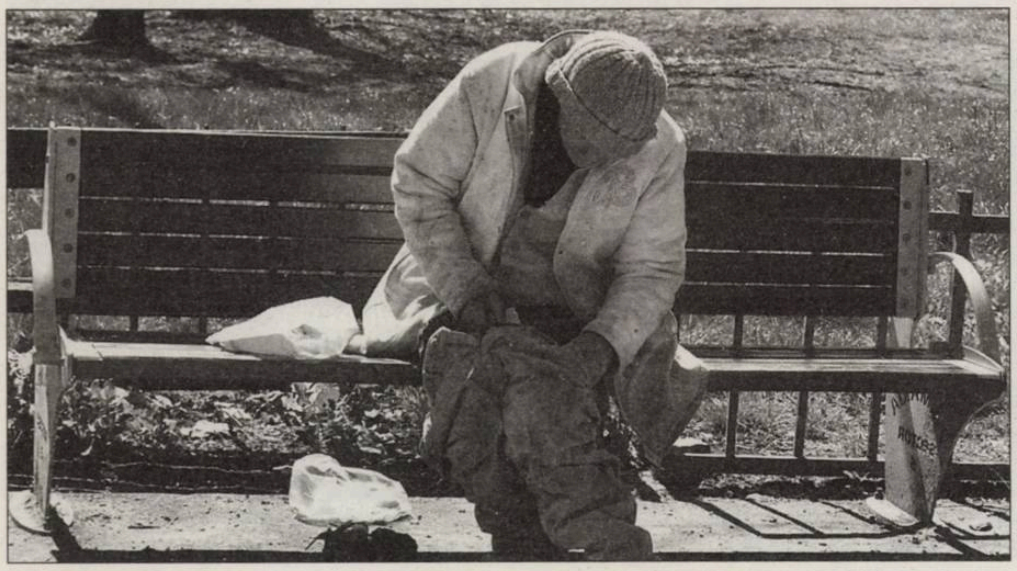

Îmi vorbeşte despre perioada în care muncind a reuşit să pună nişte bani deoparte, să înveţe, să-şi permită un concediu sau un weekend doar al ei. Să se bucure de respect pentru ceea ce face, de un buchet de flori şi un salut curtenitor cînd îşi întîlnea foştii pacienţi pe stradă.

Acum lucrează într-un spital din ţară. Am întrebat-o de multe ori de ce nu a rămas „dincolo“. Un timp, mi-a răspuns cumva liniar: „...familia, faptul că am reuşit să cîştig cît să îmi fac o casă, să am un rost“. Acum nu mai spune acelaşi lucru. Salariul e de nimic, e mai mereu prea obosită ca să mai simtă vreo mulţumire, iar pacienţii – deloc puţini – sînt suficient de bolnavi şi săraci ca să-şi mai facă iluzii că se vor vindeca.

„Un regim alimentar echilibrat, adaptat afecţiunii costă. Un regim de viaţă adecvat poate fi cel mult recomandat. Tratamentul medicamentos se limitează în parte la buget, în parte la buzunarul pacientului. Internările se fac doar în cazuri extreme şi în limita locurilor disponibile din spital.

În fond, în condiţiile astea nu se poate profesa. Te apuci de multe şi nu termini nimic. Zilnic eşti pus în situaţia de a alerga de la pacient la farmacie, de la condică la administraţie, rugat ori boscorodit; a doua zi o iei de la capăt. Vii de acasă cu săpunul, prosopul, pixul şi halatul – toate plătite din banii tăi, trebuie să fii rezonabil cînd vrei să faci un curs (e scump) şi să te îmbolnăveşti rar. Persoana aflată în concediu nu se înlocuieşte, atribuţiile sînt redistribuite către colegi. Cursurile costă, ca şi cărţile, tratatele ori revistele de specialitate.

Pacient? Prevenţie? Educaţie? Controale periodice? Monitorizări? Mă întreb şi eu ce se întîmplă cu bolnavii de cancer în faze terminale... îşi pot suspenda boala din cauză de buget?

De multe ori o asistentă se poate ocupa de o secţie întreagă, iar dacă e nevoie poate fi în acelaşi timp infirmieră şi – de ce nu? – brancardier.

Toate astea pentru un salariu mizer, pentru o posibilă viitoare pensie în cuantum neclar şi un calificativ umilitor – toţi devenim mai devreme sau mai tîrziu asistaţi.“

La începutul discuţiei mi-a vorbit despre spital şi despre problemele de sistem. Apoi ne-am dat seama că n-are sens. S-a scris şi s-a spus enorm, s-au făcut anchete şi declaraţii politice. Se ştie care sînt sumele alocate sănătăţii, cine şi cu cîţi bani pleacă acasă, se ştie de asemeni că totul se plăteşte, de la feşe şi pînă la şpăgi. Cum vede ea lucrurile? Nu prea bine. Pînă la aparatură, soluţii active şi strategii manageriale îmi spune că nu sînt... mănuşi ... „Ştii, e penibil, ar trebui să schimb zeci de mănuşi lunar, sînt materiale de unică folosinţă, ca şi seringile, nu pot să le cumpăr şi pe astea, dar dacă se întîmplă ceva, răspund.“

Spitalul pe calea pierzaniei

Aş putea să îi spun însă Anei că nu doar oamenii obişnuiţi – la propriu, muritori de rînd – se tem, ci şi instituţiile. Am citit cu oarecare surprindere un subpunct intitulat „Ameninţări“ al capitolului V privind Analiza Mediului Extern din Planul Strategic al Ministerului Sănătăţii pentru perioada 2008-2010, subpunct în care se identifică o dificultate măcar ciudată, din punctul meu de vedere: „Creşterea nivelului de informare a pacienţilor, concomitent cu progresul şi diversificarea tehnologiilor diagnostice şi terapeutice vor conduce la creşterea aşteptărilor acestora şi, implicit, la o creştere a cererii de servicii medicale complexe; sistemul de sănătate trebuie să dispună de mecanisme care să asigure direcţionarea resurselor financiare în virtutea principiului eficienţei.“

O altă ameninţare ar fi aceea că „libertatea de circulaţie a persoanelor şi a serviciilor dă posibilitatea utilizatorilor să ia contact cu furnizori de servicii din diferite ţări şi să-şi modifice aşteptările.“

Nu mai spun însă nimic, prietena mea s-a externat, deci deocamdată e bine. Ana e cam bolnavă, dar ştie să-şi poarte de grijă, francezul e asigurat, iar eu sînt încă tînără, sănătoasă şi, dacă se strică şi mai rău treaba, probabil o voi lua din loc.

Pînă la soluţionarea problemei mănuşilor chirurgicale de unică folosinţă, în premieră, Ministerul Sănătăţii a elaborat prin februarie 2011 Planul Naţional de paturi, măsură de natură să introducă predictibilitatea şi echilibrul în sistem – potrivit declaraţiei ministrului de... resort.

Ideea e că vom deveni în principiu mai supli şi mai generoşi cu semenii noştri pentru că, dacă pînă la 1 aprilie mai erau 134.760 de paturi, în 2013 vor mai fi 123.127, adică nici mai mult nici mai puţin de 1000 de inşi vor împărţi în medie cîte 5,72 de paturi. Nu ştiu cum se vor fracţiona paturile, dar cu siguranţă unii vor cădea din ele.

Sper că pînă în 2013 se vor număra şi păturile, pernele şi lingurile corespunzătoare fiecărui pat; că vom pricepe în sfîrşit că europenii au mai puţină nevoie de paturi pentru că sînt mai puţin bolnavi şi nu şi-au permis niciodată să-şi dijmuiască nou-născuţii pentru o amărîtă de cutie de lapte praf.

Şi stau şi eu şi mă întreb ce se poate întîmpla cu oamenii care, ipotetic, ar intra în cele 67 de spitale reprofilate, comasate, numite „aziluri de bătrîni“, pe care nu am înţeles încă cine le va finanţa, cine le va utila şi în care va lucra cine? La cît de versaţi sîntem la categoria „experimente“, sper să nu se gîndească cineva la introducerea stagiului obligatoriu la azil...

***Sorina Săvulescu** este avocat.*

DIN OFERTA DE PEISAJE METAFIZICE N-AI CUM SĂ MAI IEŞI CURÎND

■ Oana, Tudy, Pepe, Moni, Iri. Din această telenovelă n-ai cum să mai ieşi. (**S. G.**)

■ Cred că, de la atîta publicitate, eu nu mai înţeleg subtilitatea următoarei reclame – oferta de nerefuzat a zilei pentru îndepărtarea „firelor de păr nedorite“ este introdusă pe un site astfel: „Părul este ca un pom de Crăciun: frumos în stare naturală, însă nici cu ornamente, beteală şi luminiţe nu ai vrea să-l ai în preajma ta“. Şi cu bradu' ce-aţi avut? (**P. M.**)

■ Ce fel de poze pun, cel mai des, oamenii din jurul meu pe Facebook: peisaje metafizice; idile; petreceri; mîncare. Colorată şi în prim-plan. (**I. P.**)

■ Continuă sistematizarea cuvintelor noastre: după deja celebrul „răutăcisme“, a apărut de curînd „imbecilism“. (**R. C.**)

ÎN CAPĂTUL LIPSCANILOR SE POT CITI URMĂTOARELE VERSURI ALE UNUI BĂRBAT SERIOS: „NU ŞTIU PREA BINE UNDE MI-E DOR DE UN CAL BREAZ“

■ Statuia rotundă care era în Piaţa Charles de Gaulle, „nasturele“ cum îi zic taximetriştii, a fost mutată pe aceeaşi arteră în următorul rond, ceva mai la nord. Locul din Piaţa Charles de Gaulle a rămas gol şi numai bun de umplut cu altă statuie. Întrebarea firească e de ce n-ar veni acolo Lupoaica. Nu de alta, dar a stat deja luni bune pe loc, în capătul Lipscanilor, şi ar putea să se anchilozeze. (**A. M.**)

■ Pe cutia unui parfum italienesc din gama *L'erbolario* se pot citi următoarele versuri ale lui Rilke: „...Sprigionate profumi su profumi. / E a voi fraterne siano / la pura buccia che si nega / il succo che la riempie felice!“. Oare de ce nu funcţionează şi pentru versuri obligaţia legală de traducere? Aşa am putea (re)citi şi frumoasa strofă din *Sonete către Orfeu* tradusă în româneşte, pe vremuri, de Maria Banuş: „...miresme, miresme iscaţi! Înrudiţi / cu pura coajă, şovăitoare, / cu-al fericitei suc, ce-o străbate“. Fără să mai insistăm pe amănunte ciudate, precum acela că *Sonetele* sînt un fel de monument funerar pentru Wera Ouckama Knoop, o prietenă defunctă a fiicei poetului, şi că parfumul cu pricina e din *lemn* dulce fructat... (**S. S.**)

■ În săptămîna în care un satelit al NASA făcea prima fotografie de aproape planetei Mercur, cea mai apropiată de Soare, un nomad israelian a descoperit, într-o peşteră din Iordania, 70 de codexuri datînd din secolul I e.n., pe foiţa de plumb a unuia dintre ele aflîndu-se portretul unui bărbat tînăr cu plete, barbă şi o coroană de spini pe cap. Credeţi că e vreo legătură între aceste două evenimente? Sunaţi la... (**M. C.**)

■ Michael Martelly, cîntăreţ de muzică populară, a fost ales preşedinte al Republicii Haiti. Mi se pare atît de nostim încît mă gîndesc serios cum ar fi dacă... Dacă ce şi unde? Hai să fim serioşi cu tot ce mai e nostim în lume. (**R. C.**)

■ Undeva în Bucureşti (nu ştiu prea bine unde, fiindcă era noapte şi priveam lumea prin geamul unui troleibuz), nu departe de strada Învingătorilor, o cafenea botezată isteţ: Zvon Café. (**D. S.**)

Cu ochii-n 3,14

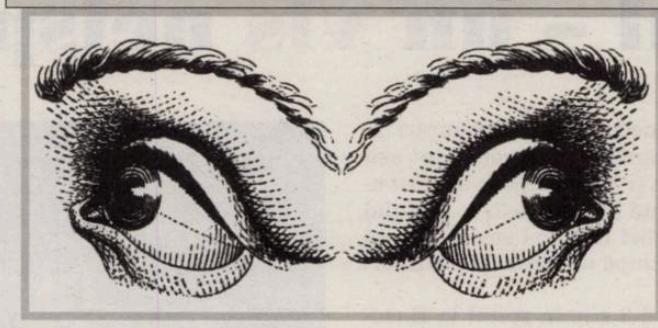

■ Acum, de cînd cu Fukushima, mi-e dor de vulcanul Eyjafjallajokull. Oare ce mai face? Duse sînt ale sale 15 zile de glorie. (**M. C.**)

■ Carevasăzică, Dinel Staicu şi-a schimbat numele în Nuţu şi a scăpat de arestare: mandatul e nul. Aşa că vin şi zic: dacă Poliţia şi Justiţia nu au acces (sau nu caută) în baza de date de la Evidenţa Populaţiei ca să afle de schimbarea numelui unui condamnat pe care-l ştie toată ţara ca pe un cal breaz, cum să ne primească „ăştia“ în Schengen? (**M. V.**)

S-A DESCOPERIT RECENT CĂ S-A FĂCUT O RECTIFICARE PE NEMESTECATE

■ Filozoful italian Umberto Galimberti a publicat acum cîţiva ani o lucrare în care (s-a descoperit recent că) a plagiat din cartea *Şase maladii ale spiritului contemporan* de Constantin Noica. Iată primul succes cu adevărat notabil al filozofiei româneşti! (**M. C.**)

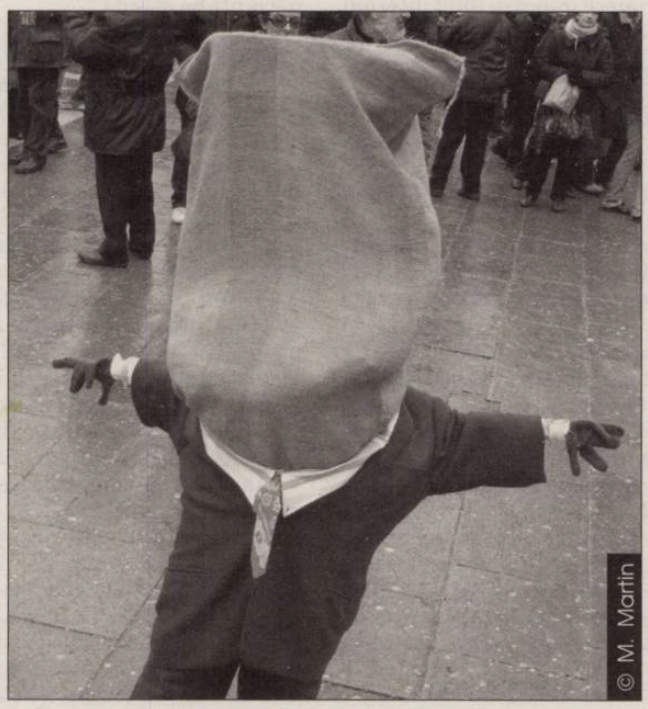

■ La agenţia fiscală de care aparţin consţat că suma pe care o am de plată pentru apartamentul meu e de două ori mai mare decît cea înscrisă pe notificarea primită acasă. Mi se spune că între timp – notificarea fusese trimisă în ianuarie – s-a făcut o rectificare. „Ce fel de rectificare?“, întreb impacientat. „Probabil s-a constatat că aveţi mai multe proprietăţi“ mi se răspunde. O rog să mi le arate şi pe celelalte. Dacă mi-a mai răsărit vreo casă, vreo moşie, şi eu n-am aflat? Din păcate, nu s-a găsit... (**M. M.**)

■ În Piaţa Matache, o doamnă se opreşte în dreptul unei grămezi impresionante de nuci. Le miroase. Vînzătorul, băşcălios, o întreabă a ce miros şi femeia răspunde că a nuci. Replica servită natural şi pe nemestecate mă face să-mi întorc instinctiv capul: „Bine că nu miros a ţigan, doamnă“. (**A. M. S.**)

SE ÎNTÎMPLĂ O DATĂ LA 823 DE ANI: BANALA DEMENŢĂ ELECTRONICĂ RĂMÎNE LA CATEGORIA NIMIC

■ „Anul acesta Iulie are 5 vineri, 5 sîmbete şi 5 duminici. Se întîmplă o dată la 823 de ani. Se numesc sacii cu bani. Transmiteţi prietenilor şi banii vor veni în 4 zile. Conform feng shui-ului chinezesc, cei care nu transmit vor rămîne fără bani. Nu riscaţi!“ Şi dacă sacii ăia promişi sînt cu mărunţiş? (**A. M. S.**)

■ Apropo de isteria E-urilor: chiar şi banala sare de bucătărie din comerţ conţine unul. E356 s-ar „traduce“ prin antiaglomerant. Vorba unei colege de redacţie: decît să-l pună în sare, nu mai bine ar da cu el prin Bucureşti? (**A. P.**)

■ Politica externă a lui Gaddafi a fost mereu un amestec de demenţă şi servilism. Mai nou, „în nemernicia lui“, liderul libian i-a spus preşedintelui Obama, într-o scrisoare: „Veţi rămîne mereu fiul nostru“ şi apoi i-a dorit succes în alegeri. Dar, apropo de servilism, nu ne e ruşine nici cu Berlusconi, care i-a pupat mîna şefului Jamahiriei Libiene Unite. (**A. M.**)

■ Interdicţia la fumatul tradiţional e deja... fumată. Într-un mall bucureştean, la intrarea în sala de cinema, un afiş, roşu pe argintiu: „Ţigara electronică este interzisă“. (**S. G.**)

■ În cursa pentru alegerea legumei oficiale a statului New York, ceapa e susţinută de democratul independent David Carlucci, iar porumbul de republicanul Michael Nozzolio. Posturile celelalte sînt ocupate deja (fruct – măr, floare – trandafir, animal – castor), cursa rămîne deschisă. (**L. V.**)

■ Elena Udrea nu a dormit în noaptea din 20 martie, cînd a urmărit ultimul meci al lui Lucian Bute – transmite Mediafax. Ministreasa susţine chiar că poate să facă o analiză a stilului în care acesta boxează. O anunţ pe această cale că Bute nu concurează la categoria cocoş. (**M. M.**)

■ De ce oare marile branduri internaţionale nu-şi pot adapta campaniile de publicitate şi spoturile la obiceiurile locale? Unul dintre ele ne îmbie „să ciocnim un pahar de Coca-Cola, la masa de Paşte!“. Aş vrea să-i anunţ pe această cale pe americani că românii, neam de neamul lor, nu au băut la masa de Paşte altceva în afară de vin. În plus, pe plaiurile mioritice nu se dă noroc cu nimic fără grade. (**A. P.**)

PUBLICITATE

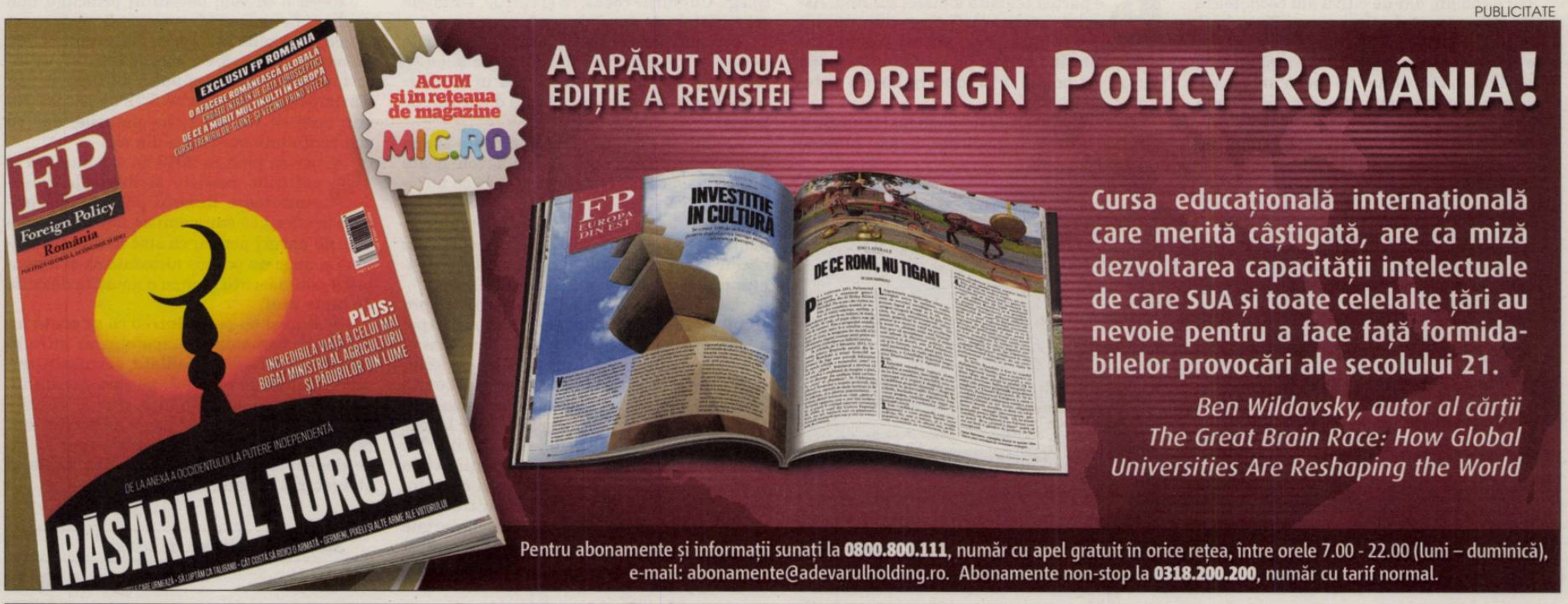

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

DVD 8 — *Împreună cu* Dilema veche

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VIII ■ nr. 375 ■ 21-27 aprilie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ preţ cu DVD: 11,99 lei

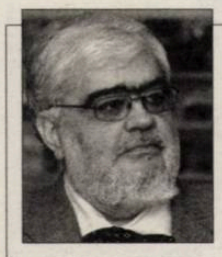

ANDREI PLEŞU

„Iubire şi idolatrie“

pagina 3

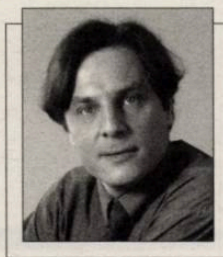

GABRIEL GIURGIU

„Licitaţia“

pagina 4

ION IVAN-RONCEA

„Am ales harpa pe nevăzute“

pagina 21

De la nume adunate

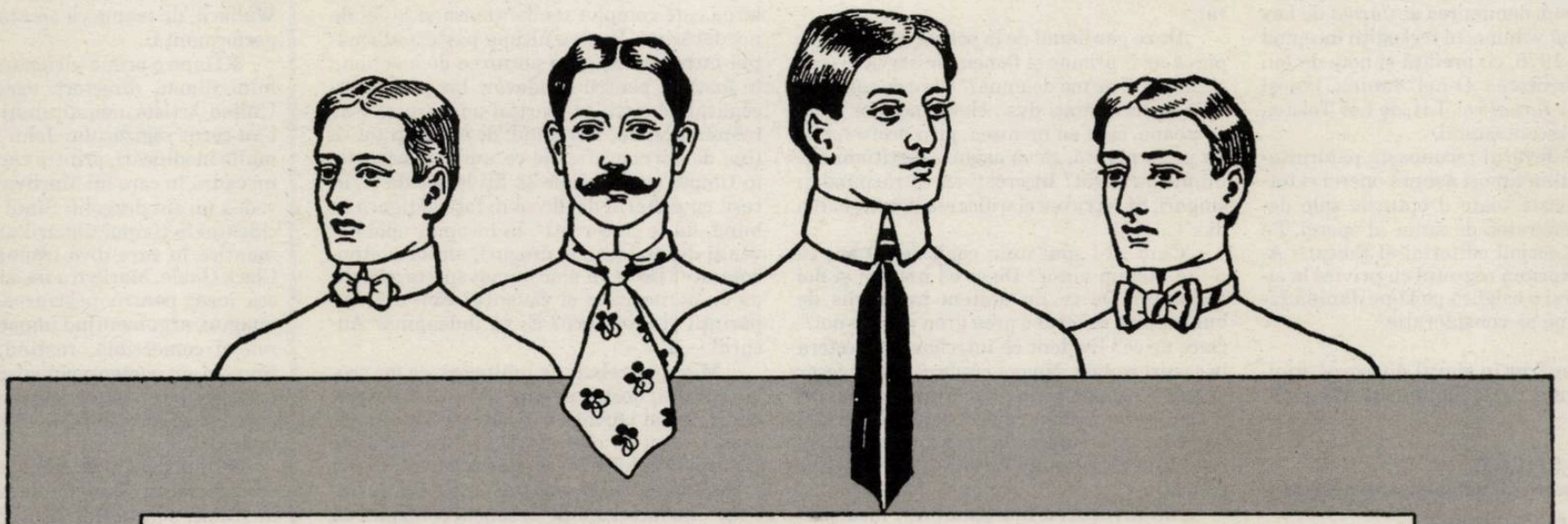

Prof. (rez.)

Eremia Tiberiu

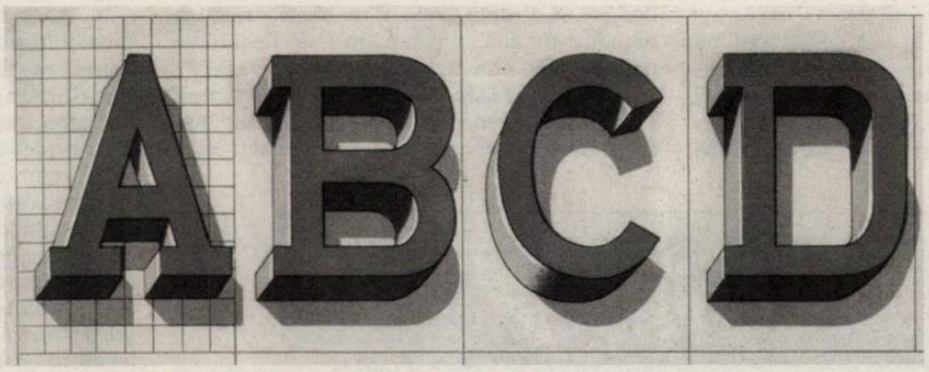

escu

interlocutor general

© Dan Stanciu

„Un nume trebuie întotdeauna să însemne ceva?“

LEWIS CARROLL

08

5 948489 140624

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

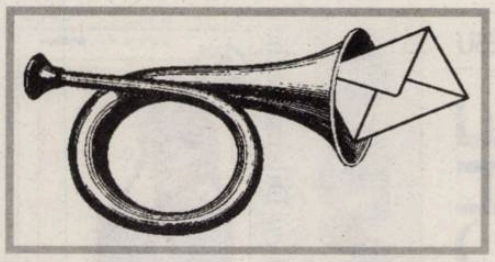

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“ *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

ACTUALITĂŢI

Am primit de la dl profesor Ion Ianoşi

Cronica unui plagiat

În noiembrie 2008, Editura Adevărul a editat opera *Memorii* de Lev Tolstoi în două volume, în traducerea lui Gheorghe Stanca, sub pseudonim Ghenadi Strungar. Avînd în vedere faptul că Editura Adevărul încheiase cu Gheorghe Stanca un contract pentru opera în cauză, prin care Gheorghe Stanca cesiona Editurii drepturile de autor asupra traducerii realizate, Editura Adevărul a fost pusă în postura ingrată de a apăra în instanţă interesele sale şi totodată cele ale „traducătorului“ Gheorghe Stanca, contrar evidenţelor şi convingerii intime a corpului editorial al Editurii.

Evident „traducerea“ lui Gheorghe Stanca era un plagiat. Opera plagiată aparţine renumitei traducătoare Janosi Jeanina-Maria, cu pseudonimul Janina Ianoşi, opera fiind editată sub denumirea de *Jurnal* de Lev Tolstoi în două volume, în trei ediţii începînd cu anii 1975-1976, cu prefaţă şi note de Ion Ianoşi. Paternitatea D-nei Janina Ianoşi asupra operei *Jurnal* vol. I-II, de Lev Tolstoi, este un fapt incontestabil.

Editura Adevărul recunoaşte paternitatea D-nei Janina Ianoşi asupra operei şi totodată recunoaşte toate drepturile sale decurgînd din calitatea de autor al operei. Pe această cale, corpul editorial al Editurii Adevărul îşi exprimă regretul cu privire la situaţia creată şi o asigură pe D-na Janina Ianoşi de deplina sa consideraţie.

(Text apărut în ziarul *Adevărul*, luni, 11 aprilie 2011, Supliment A2, p. 41)

(IN)ACTUALITĂŢI

Răspuns la scrisoarea Alinei Maria Deacu

Stimate domnule redactor-şef,

Cred că aţi publicat în nr. 366 nedumeririle cititoarei dvs. Alina Maria Deacu, influenţat pozitiv de năzuinţa acesteia spre ceva mai bine. Sau poate pentru a zgîndări o dezbatere pe tema asta. Să vă spun drept şi pe mine m-a încîntat (poate e mult spus) peroraţia candid-patetică, dar numai la gîndul că mai sînt tineri care pot şi care vor. Speranţă mult prea des spulberată, cînd citesc presa, privesc la televizor, parcurg aiurea dialoguri pe net, dar mai ales cînd ies în spaţiul public. Deoarece direcţia acuzaţiilor tinerei cititoare este complet eronată.

Citindu-i întrebările, involuntar îmi ţîşneau răspunsurile, motiv pentru care am pus mîna pe creion. Nu-mi dă pace gîndul că fac parte din generaţia „lăsată deja baltă la bătrîneţe“. De cine? De mulţi dintre cei care caută răspunsuri, dînd o direcţie greşită întrebărilor. „Oare de ce le place profesorilor să-i jignească pe elevi? Oare de ce există neînţelegeri între profesori şi elevi?“ Oare de ce? Pentru că profesorii din ziua de azi sînt disperaţi în faţa indolenţei, obrăzniciei, lipsei de interes pentru carte, lipsei totale de respect de care au parte. Pentru că profesorul intră timorat şi dezgustat la clase care-l tratează astfel. Pentru că a ajuns la capătul răbdării. Pentru că nu-i oferă nimeni protecţie şi nu are pîrghii de vreun fel să-şi asigure aşa ceva. Pentru că efortul cumplit de mare, pe parcursul zilei, al lunii, al vieţii de profesor este recompensat mizerabil. Iar dacă pentru această ultimă cauză sînt alţii vinovaţi, pentru restul trebuie să-i mulţumească „elevului“.

Stimată autoare a textului acuzator, profesorii de pe vremea mea erau idolii noştri.

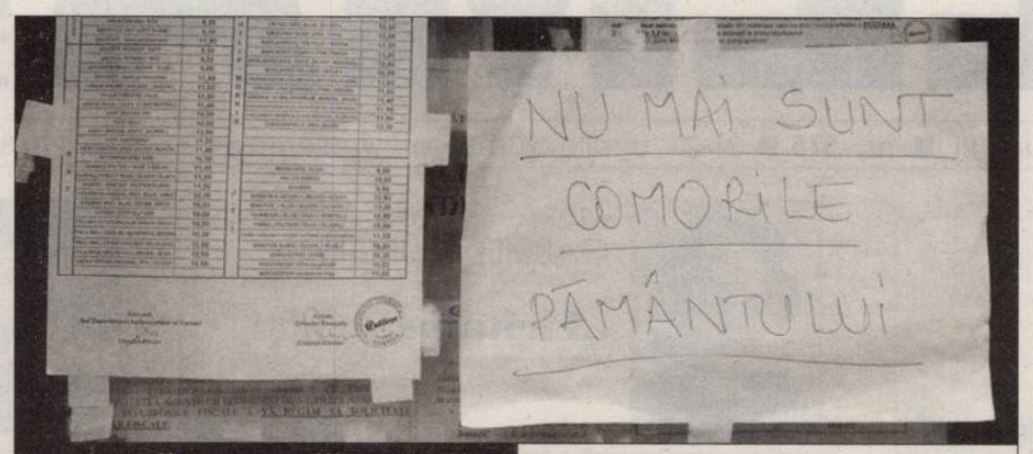

album dilematic — Augustin Ioan

Dacă, în clasă, se ajungea cumva la faza în care era nevoit să se încrunte, sigur acolo „se auzea musca“. Nu pot spune că mă bucuram cînd primeam vreo palmă, de regulă pentru că nu învăţam, dar parcă nu m-a traumatizat definitiv această „pedagogie“, de neimaginat în ziua de azi. Chiar şi cînd este înjurat.

„De ce gardianul de la poartă se poartă de parcă ar fi primar şi femeia de serviciu – ca şi cum ar fi prima doamnă?“ Oare de ce? Oare cît respect arătaţi dvs., elevii, acestor două persoane, care au menirea, prin profesiunea lor prost plătită, să vă asigure certitudine şi un mediu curat? Încercaţi să vă răspundeţi singuri. Şi veţi avea clarificarea la întrebarea dvs. (...)

„Cum să-i spui unui copil de 10 ani că n-are nici un viitor? De ce să n-avem şi noi speranţe? De ce nu sîntem îndeajuns de buni sau de ce totul e prea greu pentru noi?“ Oare de ce? Evident că întrebarea se referă la cazuri izolate. Nu pot crede că un profesor se adresează astfel unei clase întregi. Iar răspunsul este: pentru că acel copil nu învaţă, vorbeşte urît, mizerabil chiar, ştiind că nu riscă nimic. Speranţa de bine se clădeşte pe educaţie. (...)

„Am învăţat să fim ignoranţi, mediocri, egoişti.“ În sfîrşit, ceva adevăr la persoana întîi. Cu precizarea că această învăţătură este rodul propriei voinţe sau lipsei oricărei voinţe şi nu rezultatul educaţiei impuse de cineva. Cine vă opreşte să nu fiţi ignoranţi, să depăşiţi mediocritatea şi egoismul? Sînteţi complet autodidacţi în privinţa asta.

„Unde? Peste tot. Şi la şcoală, şi pe stradă, şi în autobuzele aglomerate, şi în librării...“ Adevărat spus. Numai că noi, cei cărora le sînt adresate întrebările, simţim cel mai mult. Limbaj grosolan, suburban, deşănţat (apropo de ignoranţă) şi comportament pe măsură. Alăturarea librăriei la spaţiul public, în sensul întrebării, este inadecvată, pentru că nu prea vezi elevi pe acolo.

„Acum, la liceu, nu pot înţelege de ce studiem romane, nuvele sau poezii pline de pornografie şi răutate. Cum să fie generaţia noastră o generaţie curată, o generaţie care să respecte, o generaţie model, în timp ce profesorii scot numai înjurături pe gură, ţipă la noi toată ziua, ne ameninţă?“ Iarăşi nu mă întreb şi eu, oare de ce, pentru că formularea este complet tendenţioasă şi la fel de neadevărată. Pentru ultima parte a afirmaţiei-întrebare aş avea pornirea de a acţiona în justiţie, pentru neadevăr. Iar pentru începutul acuzaţiilor (parţial adevărate) v-aş răspunde şi eu, întrebînd: de ce iubiţi tot ce ţine de pornografie, de ce umpleţi barurile în timpul cînd trebuie să fiţi la şcoală şi, în rest, cu paharul de alcool în faţă şi ţigara în mînă, de ce „încercaţi“, la început, apoi deveniţi dependenţi de droguri, alcool şi etnobotanice? De ce vă plac numai spectacole pline de pornografie şi violenţă? Sînt de vină părinţii şi profesorii? Ei vă îndeamnă? Absurd! (...)

„M-am întrebat, de multe ori, ce fac şcolile cu banii noştri, pe care îi dăm...“ Inexact, banii sînt ai părinţilor şi, în cele mai multe cazuri, greu de obţinut. De ce nu întrebaţi părinţii plătitori? Mai degrabă vor fi obligaţi să facă asta. De ce nu, toţi – şi elevi, şi părinţi – nu faceţi opinie în sensul refuzului de a plăti?

„Voi sînteţi generaţia care ne creşte. Speraţi să nu fim noi generaţia care să vă lase pe străzi în România, şi ceea ce e mai bun la noi în ţară să plece.“ Într-adevăr, grea sarcină să creşti o generaţie care refuză educaţia normală. Oare a cui e vina? Noi, ăştia „bătrîni“, ca părinţi sau profesori, ca educatori externi familiei, dorim să creştem ignoranţi, inculţi, derbedei, viciaţi? Acuzaţia e mult prea gravă şi n-o accept. Ce părinte nu doreşte să-şi vadă urmaşii realizaţi, pregătiţi bine într-un domeniu sau altul? Să fie mîndri de ei. Şi cîte eforturi depun pentru asta!

„Tineretul ăsta de azi, pe care daţi vina, s-ar putea să vă lase baltă cînd sînteţi bătrîni. Aveţi grijă, adulţilor, cum creşteţi tinere-

colecţii cu dichis

Săptămîna aceasta, pe DVD

Inadaptaţii – The Misfits (1961)

- Marilyn Monroe, Clark Gable, Montgomery Clift
- regia: John Huston
- scenariul: Arthur Miller
- Scenariul filmului *Inadaptaţii* este inspirat dintr-o scurtă povestire scrisă de Arthur Miller cu puţin timp înainte de a se căsători cu Marilyn Monroe. Ulterior, în timpul filmărilor, actriţa a profitat din plin de reputaţia lui Miller, devenit între timp soţul ei, pentru a solicita modificarea scenariului şi reducerea numărului de scene în care apărea Eli Wallach, de teamă că acesta îi va umbri performanţa.
- După o primă vizionare a materialului filmat, directorii executivi de la United Artists, nemulţumiţi de rezultat, i-au cerut regizorului John Huston mai multe modificări, printre care să elimine un cadru în care lui Marilyn Monroe i se vedea un sîn dezgolit. Sînul apăruse accidental în timpul filmării unei scene romantice în care diva evolua alături de Clark Gable. Marilyn a insistat, fără succes însă, pentru păstrarea respectivei imagini, argumentînd impactul şi valoarea ei comercială, rostind, în acelaşi timp, şi un comentariu surprinzător de profetic: „Treptat, ei vor renunţa la cenzură – deşi, probabil, nu în timpul vieţii mele“.
- În ultima zi de filmare, Clark Gable a declarat: „Dumezeule, mă bucur că, în sfîrşit, s-au terminat filmările. Monroe m-a adus în pragul unui atac de cord!“. În ziua următoare, Gable a suferit o tromboză coronariană severă, iar zece zile mai tîrziu, a murit, în spital, în urma unui atac de cord.

retul de azi.“ Nu înţeleg, din articol, cine pe cine dă vina? Din acuzatori vă erijaţi deja în victime? Nici de grija de a fi abandonaţi nu suferim, pentru că aţi făcut de mult lucrul ăsta. Aş îndrăzni să enumăr cîteva calităţi care vă lipsesc, în ceea ce ne priveşte: respect, încredere şi chiar buna educaţie, de la caz la caz. Simţim de mult timp, în piaţa publică, nu numai abandonul, ci chiar dorinţa mult prea evidentă că trebuie să dispărem. (...)

„Vrem corectitudine, vrem integritate, vrem egalitate. Vreau să putem merge la şcoală din plăcere... să ne luăm notele pe drept, nu pe bani, să se respecte legea în şcoli, şi în afara ei...“ Aşa să faceţi, să învăţaţi din plăcere, să nu vă mai cumpăraţi notele că nu vă obligă nimeni, să respectaţi voi legea în şcoli, şi în afara ei. De voi depind toate astea, nu de părinţi şi profesori.

Şi nu mai jigniţi bătrînii că vorbesc prostii prin autobuze şi la colţuri de străzi, pentru că ei măcar folosesc un limbaj urban, nu ca voi. Asupra subiectelor discutate ar trebui să vă aplecaţi spre propria generaţie. Şi mai ales asupra formelor de exprimare, din acele autobuze şi de pe stradă, din care nu lipsesc, la fiecare propoziţie, acel „băga-mi-aş“ şi multe alte bipuri, pe care hîrtia asta le refuză. Pentru că sînt „bătrîn“!

„Dacă vrei ceva frumos, trebuie să dai mai întîi. Şi respect, şi bunătate, şi frumuseţe.“ Frumos! Cînd începeţi, dragii mei tineri-elevi?

Nicolae NEGREA
Ploieşti

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

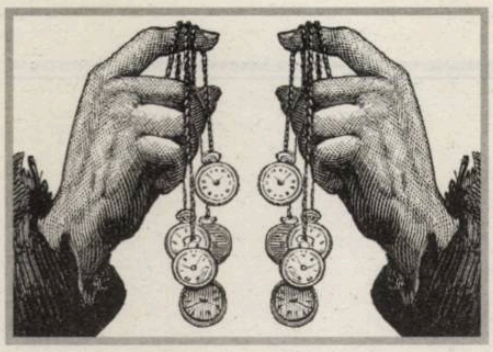

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Iubire și idolatrie

Primesc de la un cititor pe nume Valentin Stângă următoarea întrebare: „Cum disting ca *spectator* (dar și ca *trăitor,* cînd e cazul) între iubire și idolatrie? Ce anume îl separă pe *omul îndrăgostit* de *omul idolatru*?“. Dl Stângă schițează și un început de răspuns. Îl transcriu, în speranța că nu-l va supăra indiscreția mea: „Din postura spectatorului, îmi vine să spun că diferența o face aici felul în care obiectul acestor afecte e potențat, respectiv obnubilat de percepția, discursul și faptele admiratorului său. Iubită, femeia e mîntuită de accesoriu, de penumbre incomode, de tușele banalității sterile. Idolatrizată, ea devine stridentă, rebarbativ păstoasă, vampirică. La fel, în plan religios, divinitatea credinciosului iubitor e un mister cald, o autoritate afectuoasă, un zenit absorbant, în timp ce zeul habotnicului pare mai degrabă un răsfățat satrap cosmic, un soi de căpcăun metafizic, sensibil la ditirambi, mătănii și ofrande hipercalorice...“

Dl Stângă gîndește viguros și scrie excelent. Îi mulțumesc pentru dificila întrebare și sînt flatat că mă crede apt să lămuresc lucrurile. Nu sînt. În viteza unui simplu editorial pot încerca doar să mai fac cîțiva pași pe drumul analizei infinite inaugurate de el.

Mi se pare esențial să observăm că între îndrăgostit și „obiectul“ iubirii sale avem de-a face cu o specie de *continuitate*. Cei doi sînt în același plan: planul comunicării împărtășite, al unei emotivități omogene, al unui afect în permanentă mișcare de la unul la altul. Iubirea se exprimă, adesea, ca *indistincție*. Treci neîncetat în celălalt și celălalt trece neîncetat în tine. E vorba, cu alte cuvinte, de un ritual al *participării*. Al participării *reciproce*. Te regăsești, clipă de clipă, în cel care se regăsește în tine. Duci apropierea pînă la identificare. Transformi diferența în complementaritate și stricta cunoaștere în recunoaștere. Idolatria stabilește între idolatru și idol un cu totul alt raport. Nu unul de continuitate, ci unul de *ruptură*. Idolul e o expresie a *distanței*. E necontenit *deasupra* și *departe*. Idolatrul îl privește cu o extatică teroare și adoptă spontan un ritual al obedienței. În vreme ce partenerii unui act de iubire coexistă în același teritoriu, sau își construiesc un teritoriu al lor, idolul și idolatrul nu trăiesc în aceeași lume. Cel dintîi e un conglomerat de *putere,* cel de-al doilea – un conglomerat de *dependență*. Idolatrul nu speră și nu îndrăznește să urce la nivelul idolului său. La fel, idolul nu-și pune problema să coboare la nivelul celui care îi oficiază cultul. *Idolul nu se întrupează*. Nu stă la masă cu vameșii și cu păcătoșii, nu se lasă ucis de netrebnicii lumii. E suveran, rece, invulnerabil.

Într-un cuplu de îndrăgostiți, nu există, în mod normal, relații de subordonare. Cînd unul dintre parteneri devine dominator, cînd apare ideea unei ierarhii a calităților, cuplul e în pericol. Iubirea impune amîndurora un comportament *slujitor*. Fiecare se dedică celuilalt, fiecare se simte bine să fie *în serviciul* partenerului. Idolatria e, dimpotrivă, slujire unilaterală. Idolul nu spală niciodată picioarele idolatrului. Faimoasa iubire curtenească nu era scutită de un anumit halou de idolatrie, cu pasiunea ei pentru „madonizarea“ femeii, cu echivalarea constantă a îndrăgostirii cu „vasalitatea“. Rezultatul era un soi de destrupare trăită trupește. Dar îndrăznesc, domnule Stângă, să suspectez nițeluș de idolatrie și imaginea dvs. despre „femeia iubită“: „mîntuită de accesoriu, de penumbre incomode“. Nu ne putem îndrăgosti de statui. De esențe. De lumini incoruptibile. Idolatria, cum știm, înseamnă și a lua un lucru drept altceva decît este. Față de idolatrie, iubirea e un miracol de *realism:* ea celebrează ființe vii, nu fantasme. Diferența dintre omul îndrăgostit și omul idolatru? E totuna cu diferența dintre dialog și poruncă. Dintre entuziasm și frică. Mă opresc deocamdată aici. Pentru continuare, vă dau întîlnire peste 20-30 de ani.

P.S. (în altă ordine de idei): Aflu că pe Facebook au fost deschise două „conturi“ pe numele meu. Nu le-am deschis eu și socotesc, prin urmare, că sînt victima unei infracțiuni. Nu poți să folosești după bunul tău plac numele altcuiva și cu atît mai puțin să creezi rețele de „prieteni“ și să alimentezi un așa-zis dialog, fără ca el să aibă, de fapt, loc. Regret că sînt introdus samavolnic în această nouă sectă și îi previn pe adevărații mei prieteni și pe eventualii internauți că, intrînd în comunicare cu portretul meu de pe Facebook, intră în comunicare cu o stafie.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Crose brîncovenești

Palatul brâncovenesc de la Potlogi va fi restaurat. În mod normal, o asemenea știre ar trebui să ne trezească numai și numai reacții pozitive și bune sentimente. Este vorba despre un monument istoric important, care zace în delăsare de multă vreme. Dacă a intrat, în sfîrșit, în atenția autorităților, ar trebui să uităm tevaturile trecutului și să ne bucurăm. Și totuși, această știre conține toate ingredientele pentru a ne smulge – separat sau la un loc – un zîmbet sceptic, o încruntătură naturală și o cădere sinceră pe gînduri. În plus, cîrcoteala fiind o caracteristică uneori utilă a culturii române, nu putem pentru ca să exclamăm, pur și simplu, „bravos, națiune!“ și să nu privim oleacă la elementele „colaterale“ ale bunei inițiative a restaurării.

Palatul a fost, la un moment dat, „legat“ administrativ de Palatul de la Mogoșoaia și finanțat de Primăria București. Soluția era bună și firească din punct de vedere istoric și cultural – căci alătura, într-un complex muzeal, două palate care „comunicau același mesaj“ –, dar complicată din punct de vedere administrativ: Potlogi e în județul Dîmbovița. Consiliul Județean Dîmbovița s-a adresat justiției pentru a reintra în posesia palatului și a cîștigat. Tocmai se făcuseră mici restaurări (puține, din lipsă de fonduri) și se înjghebase un plan pentru posibila punere în valoare a monumentului. Totul s-a oprit. Ziarele scriau cu cîtva timp în urmă că ar fi posibil ca palatul să fie închiriat unei firme, dar zvonul nu s-a adeverit. După alți cîțiva ani de delăsare, însuși premierul a inaugurat lucrările de restaurare. Și doamna ministru Elena Udrea, evident, pentru că finanțarea se va face din fonduri europene obținute prin ministerul domniei sale.

Și-acum începe amara distracție. Cum „inaugurarea“ urma să devină știre TV (căci altfel de ce s-ar mai fi deplasat acolo demnitarii?...), s-a creat un context. Oficialități, popor, cadouașe, vorbe plăcute. Vrînd să fie simpatică, dna Udrea a făcut o autoironie pe seama tocurilor sale („Aici trebuia asfalt! De ce n-ați spus, că v-aș fi pus asfalt?“), dînd apă la moară (sau luînd apa de la moara?) știriștilor, care atît așteaptă: să mai facă un pic mișto de vestimentația & acce. Vrînd să fie simpatic, dl Boc s-a apucat să imagineze la Potlogi o nouă curte domnească, ședințe de Guvern și Parlament, dînd apă la moară (sau luînd apa de la moara?) analiștilor, care atît așteaptă: să spună că Emil Boc pregătește curtea domnească pentru Vodă (știți dvs. care...). Vrînd să fie simpatice, gazdele le-au oferit înalților demnitari cadouașe: crose de hochei pe iarbă și mingi portocalii. Să trecem peste „subtilitatea“ mesajului transmis de culoare (care e pur și simplu din categoria „să le facem pe plac șefilor“) și să cugetăm un pic la crose: oare pe pajiștea de lîngă palat se va juca hochei pe iarbă? De ce nu, la o adică? Căci doar de-aia se face o asemenea restaurare, ca să introducă palatul în circuitul turistic internațional. Să vină străinii și să ne cunoască tradițiile, între care la loc de frunte se află, nu-i așa, hocheiul pe iarbă. (Și, ca să fie totul mai convingător, vin și eu cu o propunere: să comandăm cuiva un studiu istoric, antropologic și etetera din care să rezulte că turca strămoșească e o proto-variantă a hocheiului pe iarbă, a cricket-ului și, în general, a tuturor jocurilor în care se dă cu crosa/bîta în ceva, inclusiv în baltă. Studiul ar putea fi plătit, desigur, tot din bani europeni, și ar fi ambalat frumos ca o expresie a „diferenței culturale“ după care Comisia de la Bruxelles se dă în vînt).

Problema e că tot acest amestec de detalii numai bune de făcut o știre are un *kitsch* structural care îmbrobodește tocmai ideea principală: că un important monument de arhitectură va fi, în sfîrșit, restaurat. În plus, unele experiențe triste în materie de proiecte culturale majore lăsate în seama administrațiilor locale ne produc, pînă la proba contrarie, oarecari temeri cu privire la calitatea finală a lucrării. Iar atmosfera aceasta triumfală ar fi trebuit păstrată mai degrabă pentru *adevărata* inaugurare, atunci cînd restaurarea se va fi încheiat.

Există nenumărate palate, conace, case vechi și monumente rămase în paragină. E, desigur, foarte bine că, unul cîte unul, încep să fie readuse la viață. Dar modul acesta de a comunica, triumfalist, „simpatic“ și electoral, cîte un proiect nu face decît să atragă atenția asupra unei situații generale în continuare proaste: nu există strategii, nu există politici culturale pe termen lung, ci doar, pe ici, pe colo, cîte un proiect care așteaptă să-i vină rîndul. Și iluzia autoîntreținută a „turiștilor străini“ care vor da buzna să ne descopere grădina (mică, dar cu crose de hochei „în dotare“) imediat ce se va răspîndi în lume știrea că, iată, am mai restaurat un palat...

tinerea de minte

„– Sînge? Care sînge?, spuse tulburată Pulheria Aleksandrovna.

– Este, cum să vă spun... nu vă neliniștiți, sînge, pentru că ieri, cînd hoinăream eu așa, încă aiurînd, am dat de un om accidentat... un funcționar...

– Și erai încă amețit? Dar văd că îți aduci aminte totul, îl întrerupse Razumihin.

– Așa este, răspunse Raskolnikov oarecum excesiv de grijuliu, țin minte tot, chiar pînă în cele mai mici amănunte, dar uite de ce am făcut asta, unde am fost, ce am vorbit, de astea nu-mi mai amintesc deloc.

– Este un fenomen destul de cunoscut, se băgă Zosimov, realizarea faptei este uneori perfectă, cu mare măiestrie, dar începutul lor, gestionarea faptelor, sînt incoerente și depind de diverse impresii bolnăvicioase. E ca un vis.

– «Dar asta chiar e bine că mă consideră un fel de nebun», își spuse Raskolnikov.“

F.M. Dostoievski, *Crimă și pedeapsă,*
Biblioteca Adevărul, Colecția „101 cărți de citit într-o viață“

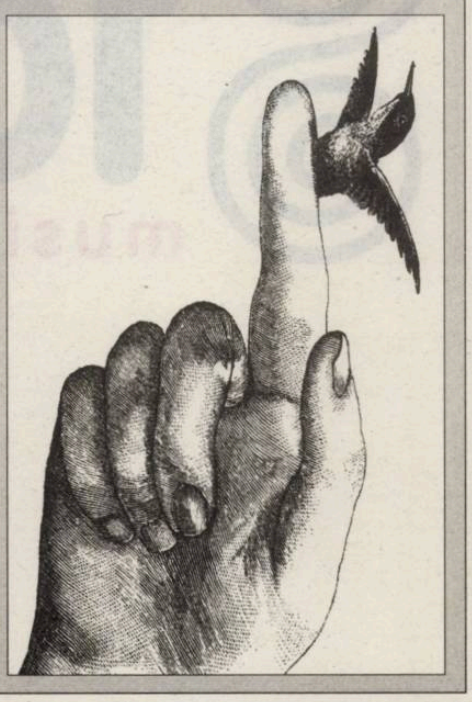

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Licitaţia

De fapt, s-a întîmplat cam aşa: miercuri seara, Comunicarea a dat un mail. Către Ştiri, PDG, Marketing, ştiţi Dumneavoastră, genul acela de „corporate mail". „Am auzit aseară la RFI de licitaţia Cioran de la Paris. Pe media sociale e zaveră mare, lumea e scandalizată cum că de ce nu cumpără Ministerul Culturii, că e ruşine. Ce-ar fi să cumpărăm noi, TVR-ul?" Citesc uşor amuzat. TVR-ul nu făcuse asta niciodată. Totuşi, ideea era destul de trăsnită pentru a avea succes. Peste jumătate de oră, eram în birou la PDG. Comunicarea îi povesteşte ce şi cum. Omul era destul de cătrănit (toată lumea făcea presiuni să cumpărăm Liga lui Mitică şi, dată fiind starea finanţelor, numai de încă o gaură la buget nu avea chef). Văd că îi sticlesc ochii, a interes. Era ceva să ne băgăm într-o licitaţie tocmai la Paris, să cumpărăm lotul Cioran şi să dăm un bobîrnac microbiştilor-pe-orice-buget, cu condiţia ca bugetul-să-fie-din-banul-public. Zice da, să încercăm, deşi pare o nebunie. În plus, aveam în acel moment la Paris, la filmări legate de Cioran, pe Realizatoarea de documentar, cu echipă de filmare cu tot.

Pe seară, ajung acasă, îl sun pe Editor, să îi cer o părere. Îl rog să se uite pe catalogul online. Se uită şi, spre unşpe noaptea, pune un diagnostic. Aflu că lotul respectiv nu are o valoare editorială ieşită din comun, că aproape totul este publicat şi răs-publicat, cu mici excepţii (cărţile poştale de la Berlin), că valoarea loturilor respective este simbolic-culturală, nicidecum profitabil-editorială.

A doua zi de dimineaţă, şedinţă a Consiliului de Administraţie. Aşa s-a potrivit, nu a fost o convocare specială. Pe ordinea de zi, cel mai important punct era cel legat de Liga de fotbal. PDG-ul introduce suplimentar „Participarea la licitaţie". Începe discuţia. Argumente pro şi contra, doar în ceea ce priveşte mărimea sumei. Nici un contraargument la ideea participării. Apoi, „ei" hotărăsc să ne concentrăm pe ceea ce ar fi mai „vizual", mai util pentru un documentar de televiziune (cărţile poştale). Recunosc, opinia Editorului ne-a ajutat în bună măsură. Participarea este condiţionată de „salvarea obrazului". Altfel spus, dacă o altă instituţie publică se hotărăşte să cumpere, în nici un caz nu vom contra-licita, ci ne vom retrage. Consilierul ne spune că are informaţii sigure de la Institut, cum că mai participă un român. Sun la Institut. Filozoful (directorul Institutului), îmi confirmă: cealaltă instituţie este BCU.

O sun pe Directoare. Au o sumă la dispoziţie, din fonduri proprii, plus ceva de la Minister. Facem un calcul. Dacă adunăm toţi banii, poate reuşim să luăm întreg lotul. Între timp, apelăm la un Licitator profesionist, să ne ajute. Facem înregistrarea la Paris, la Casa de licitaţie. De acolo, Realizatoarea documentarului îmi confirmă că totul pare în regulă.

Ne este brusc teamă să nu fim luaţi de „iepuraşi".

Directoarea insistă să venim la ea în birou, cu Licitator cu tot. Cădem de acord. A durat cam cinci ore. A fost stresant, palpitant, frustrant, amuzant, interesant, prezant. La un moment dat, de la Paris, intră în legătura cu noi Sursa. Ne spune că are de gînd să liciteze şi el (român, altfel) pentru tot lotul. Nu ştiam cine e. Mă pune să cer referinţe de la Editor. Acesta îl recomandă ca pe un om serios. Hotărîm să vedem cum merge licitaţia şi, eventual, să luăm o decizie spre final. Licitaţia a mers prost. Pentru noi. Cînd am ajuns la cărţile poştale, ne-am lămurit că, practic, nu sîntem decît două părţi interesate. Realizatoarea şi Sursa (de la faţa locului) confirmă. Ne este brusc teamă să nu fim luaţi de „iepuraşi" pentru a mări profitul Casei de licitaţie. De la preţul expertului, de 300-500 de euro, de fiecare dată cînd licitam şi noi, se ajungea la 5500-6000. Cînd tăceam, se vindea cu 1000. La final, lovitură de teatru. Achiziţia întregului lot pentru 406.000, fără taxe. Directoarea izbucneşte în plîns. La Paris, Sursa este furios.

Am o singură nelămurire. Omul de Afaceri ştia că licitează doar contra BCU şi TVR? Îl informez că, dacă trimitea un amărît de SMS, noi ne retrăgeam în cinci secunde. Nu mai îmbogăţea o negustorească (cam dubioasă) de artă. Donaţia şi interviurile erau exact aceleaşi. Doar mai ieftine cu vreo 350 de mii de euro.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

SMARTFM
107.3
music your mind

PUBLICITATE

A APĂRUT NOUL NUMĂR

În fiecare lună, 1 DVD cu biografiile a două personalități istorice

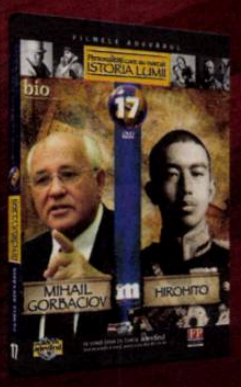

În aprilie,
„MIHAIL GORBACIOV și HIROHITO"

ACUM și în rețeaua de magazine MIC.RO

www.historia.ro

Pentru abonamente și informații sunați la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice rețea, între orele 7.00-22.00 (luni-duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Abonamente non-stop la **0318.200.200**, număr cu tarif normal.

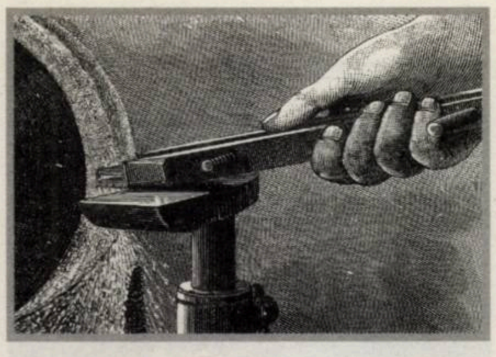

Tim PARKS

teme de azi

Dorind să rămîn optimist

La sfîrşitul anului trecut, presseurop.eu a invitat 10 autori europeni, scriitori şi analişti, semnături cunoscute, dar şi noi voci, să scrie despre Europa. Cei care văd dincolo de succesiunea de evenimente, cei care îşi imaginează un alt viitor sau cei care trăiesc actualitatea ca fiinţe umane şi ca cetăţeni. A rezultat un dosar intitulat „Zece viziuni ale Europei“, realizat în colaborare cu Der Spiegel, The Guardian *şi* Respekt. *Publicăm aici unul dintre articole. (**N. red.**)*

Provocările se multiplică, iar Europa rămîne încrezută şi confuză. Lăsînd la o parte schimbările climatice, scăderea resurselor naturale, imigraţia în masă, islamul militant, o Americă în declin şi o Chină care îşi consolidează poziţia, este clar că actualul nostru mod de viaţă nu poate continua ca atare. Schimbări imense trebuie făcute. Pentru prima dată asemenea schimbări trebuie să fie ghidate şi negociate la un nivel global. Este greu să ne imaginăm Europa, aşa cum este ea în prezent constituită, găsind unitatea, viziunea şi curajul pentru a-şi aduce contribuţia. Alternativa, din păcate, este războiul.

În anii '80 şi '90, în timp ce Comunitatea Europeană se dezvolta şi consolida, am fost suspicios în legătură cu acest proces. Trăind toată viaţa mea de adult în Italia, nu eram un englez tipic: sceptic, doritor să păstreze zdrenţele imperialismului britanic. Tonul fobic, defetist al discursului mi se părea descurajant. Speriaţi de un alt război între noi înşine, a trebuit să devenim legaţi printr-o plasă a regulilor comerciale şi a reglementărilor guvernate de laţurile birocraţiei; speriaţi de ameninţări din afară, a trebuit să formăm un bloc solid într-o apărare colectivă, împotriva produselor agricole din Africa, a manufacturilor din China şi a Imperiului Rusiei din Est.

Naţiunile s-au alăturat Europei, nu pentru că s-ar fi convertit unei ideologii interesante, ci pentru că au fost realişti şi au negociat predarea. Convinşi că un destin ca naţiune separată este un delir depăşit, se agaţă totuşi de orice petice de suveranitate mai rămîn. Aspectul liniştitor era faptul că Europa nu a încercat niciodată să atingă loialitatea viscerală pentru a convinge oamenii să moară pentru un steag. Comunitatea nu se laudă cu martiri. Pe de altă parte, singurul său impuls a fost birocratic; nu a fost nici un mîndru centru al puterii ales să preia viitorul nostru comun. În timpul discursului retoric al egalilor ce îşi pun în comun destinul, deciziile au izvorît în mod evident din antagonismul şi alianţele schimbătoare dintre Franţa, Germania şi Marea Britanie. Nu a fost niciodată uşor să fii încrezător.

O stare de spirit meschină şi conservatoare

În Italia, ipocrizia şi oportunismul procesului au fost evidente: Europa a oferit un discurs al pietăţii şi al progresului, care a ţinut locul oricărei dezbateri reale. Instituţiile sale ar putea fi blamate pentru deciziile economice dure pe care, în alte condiţii, coaliţiile de guvernămînt slabe nu le-ar fi putut lua. Fondurile sale ar putea fi analizate şi delapidate, regulile sale – dispreţuite cînd nu se potrivesc. În ciuda lăudatului său europenism, Italia – ca oricare altă ţară – se vede ca fiind o entitate separată, storcînd tot ce poate de la grup. Egoismul pare acum să crească pe măsură ce este cedată identitatea suverană. Singura onestitate cu care se poate lăuda Marea Britanie este că nu şi-a ascuns niciodată cinismul. Faptul că Blair şi Brown au stat departe de euro – „ne vom alătura atunci cînd va avea un sens economic pentru noi să ne alăturăm“ – poate părea pragmatism inteligent, dar nu prea face bine nici sufletului, nici pieţelor.

Ambivalenţa referitoare la locul unde rezidă puterea în Europa afectează toate părţile vieţii. Nici o singură ţară nu se vede pe sine ca fiind decisivă pe scena lumii şi nici o instituţie nu exprimă dorinţa colectivă. Posibilitatea pentru o viziune îndrăzneaţă şi pentru o schimbare de cotitură nu există. Nimeni nu este responsabil pentru că nimeni nu poate fi. Starea de spirit copleşitoare este meschină şi conservatoare: lăsaţi-ne să ne păstrăm stilul de viaţă privilegiat, cu orice cost; lăsaţi-ne să luăm tot ce putem cît timp putem. Ascultaţi retorica şoferilor care fac lobby cînd preţul petrolului creşte cu un cent şi o să aveţi imaginea de ansamblu. Este o stare de spirit a negării. Realităţi precum schimbarea climatică sînt acceptate la nivel mental, dar ignorate în practică. Există într-o dimensiune separată unde nu avem nici o putere. Ceea ce putem face este să luptăm cu creşterea preţurilor. Nimic nu trebuie să ne strice standardele de viaţă.

Un rezultat al tuturor acestor lucruri este că minţile cele mai luminate ale continentului, cele mai inteligente şi spiritualizate – fie tinere, fie bătrîne – nu se mai gîndesc să îmbrăţişeze o carieră în viaţa publică. Cel mult se mai implică din cînd în cînd în vreo mişcare de protest. Cel mai adesea se retrag în vieţi individuale, dînd repede colectivul drept pierdut. Această retragere a talentelor din serviciul public este amprenta decadenţei. Va produce opere de artă bune. Dar nu ne va scoate din temniţă.

Totuşi, încercăm să rămînem optimişti. Poate chiar urgenţa problemelor ne va scoate pînă la urmă din dizgraţia actualei toropeli. Ce fel de Europă aş vrea să văd în viitor? Mai întîi şi mai ales, una care să fie construită pe o viziune comună, una care să se arate încîntată de ideea de a remodela lumea, nu una care să se lupte pentru a o menţine neschimbată, una care să fie curajoasă şi pozitivă, mai degrabă decît fobică şi negativă. O astfel de comunitate ar găsi o cale să se exprime politic, chiar şi prin labirintul de instituţii care estompează în prezent exercitarea puterii.

Cu siguranţă, europenii trebuie să lase la o parte ideea că ar fi în vreun fel superiori, că au atins culmea civilizaţiei umane şi a împlinirii artistice. Acest orgoliu rămîne şi este foarte corosiv. Chiar mai important, noţiunea potrivit căreia viaţa înseamnă afirmarea voinţei cuiva pentru acumulare de bunuri şi a unui partener într-o casă cît un castel trebuie să dispară. În final, presupun, o schimbare adîncă a percepţiei în ceea ce priveşte bunăstarea şi modul în care trebuie trăită viaţa este ceea ce aş vrea să văd. Deschiderea, generozitatea şi toleranţa par esenţiale. Dar mai bine aş opri lista cu dorinţe aici. Doar exprimînd astfel de idei mă simt ingenuu şi inutil. Nu se va întîmpla. Să vorbeşti despre viitorul Europei înseamnă să rişti o depresie serioasă.

***Tim Parks** este scriitor şi eseist. A scris paisprezece nuvele, printre care* Europa *(Editura Leda, 2010) – nominalizată pentru premiul Booker,* Destiny (Destinul), Cleaver (Satîrul) *şi, cel mai recent,* Dreams of Rivers and Seas (Visele rîurilor şi ale mărilor). *Tim Parks e colaborator frecvent al* New York Review of Books *şi* London Review of Books.

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Scrisori antice

Regăsesc în scrisorile lui Plinius cel Tînăr un fel de tihnă meditativă care îmi face bine şi cred că ar face bine oricui, oricît ar fi de agitat zilele acestea*, să se lase prins de tonul lin al observaţiei, de ritmul plăcut al gîndirii acestui jurist roman care se aşeza singur în tradiţia intelectuală a lui Cicero, ştiind însă că nu va atinge niciodată performanţele acestuia.

Într-un fragment epistolar, Plinius îi descrie unui prieten un lac din Etruria: „În timp ce străbăteam moşia, mi-a fost arătat în vale un lac numit Vadimo şi mi s-a povestit totodată ceva de necrezut. Am ajuns acolo. Lacul are o formă perfect rotundă, asemănătoare cu a unei roţi culcate la pămînt; nici un golf, nici un intrînd, totul este măsurat, simetric, săpat şi tăiat parcă de o mînă măiastră. Culoarea apei este de un albastru mai deschis decît al mării şi de un verde mai închis, mirosul de sulf şi gustul de medicamente, şi are proprietatea de a consolida fracturile. Nu este prea întins, dar îndeajuns pentru ca apele-i să fie agitate de vînt şi umflate de valuri. Nici o corabie nu pluteşte pe apele lui sacre, doar cîţiva plauri înverziţi de trestii şi stuf şi de tot ceea ce creşte într-o baltă mai fecundă, şi chiar pe malul unui lac. Fiecare insulă are forma şi dimensiunile ei, toate au malurile golaşe fiindcă, izbindu-se fie de ţărmul lacului, fie între ele, se netezesc prin eroziune unele pe altele. Toate au aceeaşi înălţime şi aceeaşi greutate, căci sub apă se termină printr-o bază îngustă, ca o rădăcină, în formă de carenă, care poate fi văzută din toate părţile, căci ea este totodată şi sub apă şi la suprafaţă. Uneori insulele se apropie şi se unesc, dînd impresia unei singure întinderi de pămînt, alteori sînt despărţite de vînturile care bat în sensuri diferite, cîteodată cînd e linişte plutesc fiecare separat. Deseori, cele mai mici se unesc cu cele mai mari ca nişte bărci de transport, deseori mari şi mici se iau la întrecere ca într-un concurs de viteză; şi iarăşi împinse toate se opresc în acelaşi loc şi formează o limbă de pămînt, descoperind şi acoperind astfel lacul cînd într-o parte cînd în alta şi numai atunci cînd se adună toate în mijlocul lacului nu-i îngustează suprafaţa. Toţi ştiu că turmele, în căutare de păşune, înaintează pe aceste insule ca pe malul lacului, fără să-şi dea seama că insulele se mişcă, decît numai atunci cînd, depărtîndu-se de mal, ele se văd luate şi duse şi, înconjurate de apele lacului, se înspăimîntă. Apoi trec pe uscat acolo unde le-a dus vîntul, fără să-şi dea seama că au păşit pe pămînt, aşa cum nu şi-au dat seama nici cînd au părăsit pămîntul. Tot acest lac îşi varsă apele într-un rîu care, după ce se vede cîtva timp, dispare într-o grotă şi curge în adînc pe sub pămînt, luînd cu el şi readucînd la suprafaţă tot ceea ce a primit înainte de a intra sub pămînt.“

Şi, în altă epistolă, un fragment care i-ar fi plăcut lui Cioran: „Zilele acestea boala unui prieten m-a făcut să-mi dau seama că niciodată nu sîntem mai buni decît atunci cînd sîntem bolnavi. Căci cine este ispitit de lăcomie sau de ambiţie sau de pasiune cînd este bolnav? Nu este robul iubirii, nu rîvneşte la onoruri, dispreţuieşte bogăţiile şi îi ajunge oricît de puţin ar avea, de vreme ce în curînd le va părăsi pe toate. Atunci îşi aminteşte că există zei, că el este om; nu mai invidiază pe nimeni, nu mai admiră pe nimeni, nu mai dispreţuieşte pe nimeni; nu mai dă atenţie şi nici nu-l mai interesează vorbele rele; se gîndeşte la băi şi la izvoare. Aceasta este grija supremă, dorinţa supremă şi, dacă îi e dat să scape de moarte, îşi alege pentru viitor o viaţă liniştită şi retrasă, adică una lipsită de primejdii şi fericită. Aşa că, ceea ce filozofii încearcă să-i înveţe pe alţii cu vorbe multe şi chiar în numeroase volume, eu pot să recomand pe scurt, şi ţie şi mie, şi anume să continuăm să avem sănătatea pe care, atunci cînd sîntem bolnavi, recunoaştem că voim să o avem. Cu bine.“

„Fiecare vede altfel fericirea.“

În fine, tema fericirii nu putea lipsi din epistolele lui Plinius: „Fiecare vede altfel fericirea. Eu îl consider foarte fericit pe acela care se bucură cu anticipaţie de o faimă bună şi care dăinuie şi, fiind sigur de posteritate, trăieşte gloria care va veni. Dacă nu aş avea în faţa ochilor răsplata nemuririi, nimic nu mi-ar plăcea mai mult decît tihna netulburată de nimeni. Căci eu socot că toţi oamenii trebuie să se gîndească fie la nemurire, fie la condiţia de muritor; primii trebuie să se străduiască, să se zbată pentru ea, ceilalţi să stea liniştiţi, să se destindă, să nu-şi obosească viaţa scurtă prin strădanii inutile, cum văd că se întîmplă cu mulţi care, înşelaţi de o aparenţă de activitate jalnică şi deşartă, ajung să se dispreţuiască pe ei înşişi. Îţi spun ţie ceea ce îmi spun şi mie zilnic, pentru ca să nu mi-o mai spun nici mie, dacă tu nu eşti de aceeaşi părere – totuşi, n-ai să fii de altă părere tu, care reflectezi întotdeauna la ceva măreţ şi nepieritor. Cu bine.“

* Vremurile nu sînt uşoare. Astrologii spun că e o adevărată nebunie acolo sus, între astre, că planetele se înghesuie bezmetic în anumite case şi lasă de izbelişte altele, iar micile noastre trasee prin lume sînt tulburate de aceste căi uriaşe şi întortocheate ale corpurilor gigantice din depărtările de deasupra noastră.

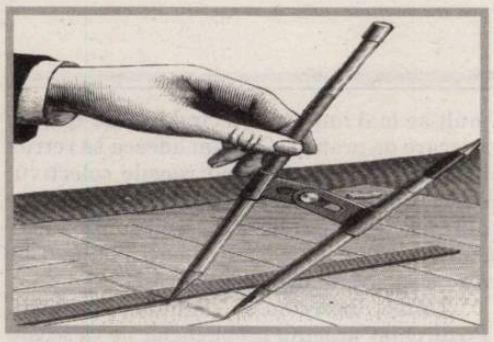

Andrei PIPPIDI

SOS București

București în Midsomer

Cînd v-aţi uitat ultima oară la prietenul nostru Barnaby? E o desfătare să priveşti pajiştile mereu verzi – unii au cîrtit totuşi că în serialul ăsta nu plouă niciodată – şi casele bătrîneşti, fermecătoarele *cottages*. Însă şi acolo sînt oameni răi care conspiră ca să le dărîme, fiindcă au un proiect imobiliar, vrînd să construiască un *supermarket* care va ruina micile băcănii locale. Sau aceşti întreprinzători taie copacii ca să aranjeze un teren de golf pentru bogătaşi. Mă uitam ieri la film şi mă simţeam ca acasă. Vedeam arhitecţi a căror ambiţie este să-şi publice proiectele în reviste lucioase şi consilieri municipali de al căror vot, plătit pe furiş, depinde soarta unui vechi cartier. Aşa o fi şi în Anglia, poate, dar în orice caz aşa e la noi, chiar dacă nu s-a ajuns chiar la crime. Şi ştiţi de ce nu s-a ajuns? Acolo oamenii trebuie ucişi fiindcă nu pot fi cumpăraţi.

Un personaj spunea, cu o strîmbătură dispreţuitoare pe care o cunosc: „Prea mulţi oameni doresc să trăiască în trecut“... Aceia luaţi astfel în derîdere sînt reprezentanţii ONG-urilor preocupate de protecţia patrimoniului. Filmul îi arată manifestînd cu pancarte pe care scrie „Defend our Heritage“ şi organizaţi într-o „Conservation Society“. Altădată aş fi crezut că asta se întîmplă numai acolo, dar, de prin 2008, conştiinţa acestei grave probleme este vizibilă şi în ţara noastră. Pe măsură ce statul s-a dezinteresat de conservarea moştenirii pe care el trebuia să o asigure, pasiunea pentru trecutul oraşului lor i-a adunat la un loc pe cei care nu s-au mai mulţumit să împărtăşească un *hobby,* socotit de alţii la fel de excentric ca şi colecţionarea de fluturi, ci au simţit nevoia să suplinească slăbiciunea instituţiilor. Unde se aflau toate condiţiile pentru angajarea în această mişcare bravă şi generoasă? În Bucureşti, desigur, fiindcă acolo devastarea oraşului vechi se întinde cel mai repede, şi fiindcă aici oamenii au computer, iar Internetul, în timp ce presa ocoleşte subiectul, permite mobilizarea.

Am să dau întîi cîteva exemple de iniţiative particulare care tind să formeze o cultură istorică cu privire la Bucureşti. Nu vorbesc de edituri, deşi Vremea publică o colecţie specială „Planeta Bucureşti“ şi Humanitas n-a rămas insensibilă la temă. Mă gîndesc la ghidul şi harta panoramică pentru Lipscani realizate de Pro Patrimonio, la operele excepţionale ale graficianului Radu Olteanu, la diverse bloguri dintre care cele mai active poartă numele dlor Vladimir Bulat şi Adrian Crăciunescu. Doi ani de zile, pînă în 2010, dl Andrei Bîrsan a organizat excursii şi expoziţii de fotografii. Alte expoziţii sau sesiuni de comunicări destinate specialiştilor şi studenţilor se datorează Asociaţiei „Case care plîng“, care şi-a propus să contribuie la extinderea şi continuarea anchetei, începute din 2005, cu privire la zonele protejate din Bucureşti. De la aceste forme discrete de opoziţie faţă de distrugerea vechilor clădiri s-a trecut la mitinguri, sub lozinci ca „Salvaţi Bucureştiul“ (mai 2008, iulie 2009) sau „Pentru un urbanism legal, civilizat“ (martie 2009). Acţiunea a luat proporţii şi s-a întins aşa de mult încît petiţia „Iniţiativa pentru protejarea patrimoniului construit“ a primit pînă luna trecută 2379 de semnături. Acestea provin din toate profesiunile, nu numai de la istorici de artă şi arhitecţi sau studenţi la arhitectură, ci de la medici, economişti, ingineri, informaticieni etc., şi din oraşe ca Sibiu, Cîmpina, Tîrgovişte, Rîmnicu-Vâlcea, Cluj, Brăila, Buzău, Timişoara, Baia Mare, Iaşi, Ploieşti.

Recent, protestele au ajuns şi la Parlamentul European. La Bruxelles au avut loc dezbateri despre Roşia Montană şi despre Bucureşti, la care delegaţii ale societăţii civile din România („Salvaţi Bucureştiul“, preşedinte Nicuşor Dan, „ProDoMo“, preşedintă Roxana Wring, Ordinul Arhitecţilor, reprezentat de Şerban Sturdza) au atras atenţia asupra agresiunilor contra patrimoniului nostru cultural din ultima vreme. O serie de acţiuni în instanţă contra Primăriei Generale a Capitalei au fost întreprinse de „România Curată“ (aflate în stadiul de investigare penală) şi de „Salvaţi Bucureştiul“. Aceasta din urmă a avut succes după un an: Tribunalul Bucureşti a luat decizia de a declara ilegal Planul Urbanistic Zonal aprobat în 2006 de Consiliul General al Muncipiului, PUZ, pe care s-a bazat proiectul Diametralei Buzeşti-Berzei-Uranus. În consecinţă, lucrările trebuie să fie sistate, după ce au făcut ca acest cartier să arate ca tranşeele din Coreea de Sud pe vremea cînd *Scînteia* se lupta cu americanii. Caracterul ilegal al actului, care n-a avut avizele indispensabile, implică şi ilegalitatea demolărilor din septembrie 2010-martie 2011. Devine zadarnică şi aprobarea pe care Comisia Naţională a Monumentelor Istorice a dat-o, într-un tîrziu şi cu două abţineri, strămutării şi reconstruirii Halei Matache, deoarece asaltul asupra ei s-a dat înainte ca acest aviz să fie obţinut. Brutalitatea şi aroganţa de care autorităţile au dat dovadă sînt acum blamate public prin condamnarea în justiţie. Rămîne de văzut ce mijloc pervers va găsi Primăria ca să ocolească această piedică în calea proiectului.

Rămîne de văzut ce mijloc pervers va găsi Primăria ca să ocolească această piedică în calea proiectului.

Acţiunea colectivă dă roade. Mai e însă mult pînă cînd de la grupurile permanent mobilizate şi specializate se va ajunge ca locuitorii unei străzi să îşi apere ei patrimoniul.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Lidia VIŞAN

SOS Provincia

Templul coral din Tulcea

Dacă intrai într-o cafenea din Tulcea pe la 1900, vedeai, ca şi Nicolae Iorga, „o tărcată expoziţie etnografică“ şi asta pentru „că se înşirau pe scaune, unele lîngă altele, căciuli bulgăreşti, căciuli mocăneşti, pălării ţărăneşti, pălării orăşeneşti, fesuri turceşti, turbane tătăreşti şi hainele corespunzătoare“. Acelaşi amestec de naţii şi pe străzi, căci oraşul a cunoscut odinioară 14 mahalale ale neamurilor, fiecare cu casele şi bisericile lor. Ce a mai rămas din ele în prezent? ...După norocul fiecăreia. Unele s-au păstrat în totalitate ca areal, dar cu modificările modernităţii, peste altele, în schimb, se întind acum bulevarde sau blocuri noi.

În comunitatea evreiască, de pildă: prin 1899 erau cca 1903 evrei, cam 10% din populaţia Tulcei. În timpurile acelea, Tulcea era un oraş prosper, cu numeroase consulate străine, activitate portuară intensă, aşa că era loc de un comerţ bunicel. Majoritatea evreilor se ocupa cu negustoria, dar erau şi buni şi apreciaţi cizmari, croitori, tinichigii. Prăvăliile comercianţilor evrei se găseau mai ales în centru şi în sectorul vechi comercial numit „Coloanele turceşti“ (despre care am detaliat într-un articol anterior).

Cum vechiul oraş era la dispoziţia apelor Dunării, evreii îşi stabilesc cartierul pe deal (Dealul Babadagului), în partea de sud a oraşului. Pe la 1930 erau aici peste o sută de proprietăţi evreieşti, case de locuit, dar şi prăvălii. Comunitatea deţinea trei sinagogi, şcoală pentru studiul Torei *(Talmud Tora), Mikve Teara*, o casă de bătrîni, o baie rituală şi organizaţii cultural-sioniste: cluburile Macabi şi Lumina.

Una dintre cele mai impozante case din oraş era cea a comerciantului evreu Avram Ellman – considerat cel mai înstărit comerciant din Tulcea în momentul alipirii Dobrogei la România. Dovadă că de la balconul casei sale a fost primită defilarea armatei române în ziua de 14 noiembrie 1878 – ziua integrării Dobrogei în hotarele României – şi tot aici şi-a aflat găzduire însuşi regele Carol I, prezent la Tulcea în octombrie 1879.

Cu toată fala şi importanţa sa, casa Ellman a fost demolată în 1970 laolaltă cu cea mai mare parte din cartierul israelit, căci nenorocul a făcut ca acesta să stea în calea desăvîrşirii „creaţiei urbanistice socialiste“ pentru oraşul Tulcea – Bulevardul Babadag.

S-au păstrat prea puţine din zestrea edilitară a comunităţii evreieşti. Templul Coral din Strada Babadagului, iar prin spatele blocurilor – cîteva case stinghere: Goffman, Rosman, Schuffer. Mai la periferie – două cimitire, dintre care unul de importanţă istorică, cu pietre funerare valoroase. Acestea sînt singurele care mai dau mărturie despre prezenţa numeroasă de altădată a evreilor în Tulcea.

Construit în 1888 (după unii în 1901) şi aflat în prezent în stare avansată de degradare, templul este deosebit prin arhitectura lui, nemaiîntîlnită la alte sinagogi din România: o clădire impunătoare, cu o faţadă simetrică şi două turnuri robuste. Impresionant este şi interiorul prin *Aron-Kodeş*-ul amplu (Arca Sfîntă în care se păstrează sulurile Torei) şi prin candelabrele şi mozaicul de pe podea, de aceeaşi vîrstă cu sinagoga. Ultimul rabin, Isac Iţhac, a oficiat în *Şil*-ul din Tulcea pînă în 1954. Pentru că populaţia evreiască s-a împuţinat, chiar şi cu rabin venit din Galaţi sau Bucureşti, sulurile Tora sînt scoase tot mai rar, întrucît e nevoie de prezenţa a cel puţin zece bărbaţi. Ultima căsătorie evreiască s-a ţinut în Templul Coral în 1977, iar penultima – tocmai în 1958, aşa că tulcenii (evrei, dar în special neevrei) au participat în număr impresionant la ceremonie, templul devenind neîncăpător. A fost poate ultima dată cînd sinagoga a cunoscut atîta lume, pentru că în prezent comunitatea mai numără doar 28 de persoane.

***Lidia Vişan** este coordonatoarea proiectului „Redescoperă-ţi Oraşul!“ al Centrului EU divers din Tulcea.*

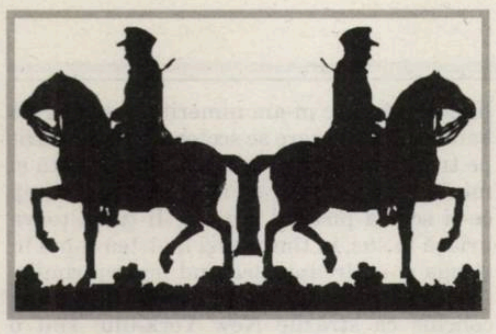

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de centru...

Cu Leo pe insula lui Alexander Selkirk

Conform celor stabilite din timp, şi anume
că trebuie să ne asumăm condiţia noastră umană şi intelectuală,
aceea că nu sîntem decît doi instrumentişti
– un contrabasist şi un saxofonist – urmăriţi
de două bande de gangsteri hotărîţi să ne ciuruiască
pentru că am fost martori la mîrşăviile lor
– am descins amîndoi, Leo şi cu mine,
pe insula Mas-à-Tierra,
insula lui Alexander Selkirk, cel numit, pentru uzul raţiunii,
Robinson Crusoe.
Ne-am tras frumos sufleţelele şi ne-am zis, pe muteşte,
că aici ne va fi bine.
Nu erau pe Mas-à-Tierra mai mult de 650 de persoane,
nu aveau cinema-uri, aveau capre, vreo 200 de capete,
aveau languste, o specie fantastic de fecundă, cu femele care
poartă pînă la vreo 400 000 de ouă de cîte 5-7 kile.
Aveau un singur orăşel, San Juan Bautista, în golful
Cumberland,
restul era tăcere, turism, nu o dată truism.

La San Juan Bautista,
aşteptîndu-l pe Pierrot le fou *cu Marilyn la babord.*

Amîndoi detestăm turismul şi truismele,
şi ne-am decis – sfidînd pustiul de piatră din jur –
să rămînem în San Juan Bautista,
un orăşel fără străzi şi maşini, cu un mic port,
cu un mic cimitir, cu doi carabinieri,
cu un comisariat în care închisoarea era cît un dulap,
„folosită cînd şi cînd pentru un pescar puţin ciupit"
– după cum ne-a precizat patroana barului „Robinson Crusoe",
o femeie la vreo 60 de ani, enormă ca Anita lui Fellini,
dar păstrînd şi ceva din Ava Gardner a lui Huston,
care ne-a oferit *un juice* de fructe,
explicîndu-ne că berea... berea vine din 15 în 15 zile,
adusă cu vaporul de pe continent.
Nu ne-a interesat continentul, ci conţinutul:
doream să ne instalăm aici, să cîntăm în fiecare seară,
i-am arătat instrumentele noastre în cutiile ciuruite,
ea a început să danseze, ca Ava Gardner în *Noaptea iguanei*.
Nu au avut loc negocieri îndelungi – ne-a acceptat,
cu condiţia să plecăm doar cînd apar la orizont
Pierrot le fou cu Marilyn la babord.
Acolo, la San Juan Bautista, sîntem şi acum,
ca doi intelectuali urmăriţi permanent de două bande de gangsteri,
prea bine lămuriţi de cum se trece de la Godard la Godot.

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și coate

Costumul, rolul social şi spectacolul instituţiilor

– dezordinea simbolică (XXI) –

În filozofia spectaculară a modului în care percepeam lumea liberă, înainte de 1989, Occidentul era forma supremă a *spectacolului* civilizaţiei. Era o reprezentaţie uriaşă la care nu aveam voie să tragem cu ochiul, dar pe care o consumam, de la distanţă, prin toate mijloacele pe care le găseam la îndemînă. Neavînd acces la spectacolul în sine, ne însuşeam cu aviditate, cu disperare, prin gaura cheii, toată desfăşurarea simbolistică pe care o întrezăream dincolo de Cortina de Fier. Practicam cele mai diverse forme de *evazionism simbolic,* încercînd să umplem golul de libertate de la noi, cu semnele lumii civilizate, cu urme de recuzită simbolică şi cu fragmente de spectacol conservat în cărţi, filme, muzici, reviste, haine. Jucam, fără să vrem, în marea reprezentaţie naţională a construirii *societăţii socialiste multilateral dezvoltate,* dar evoluam, în paralel, şi în spectacolul lumii libere, în care ne refugiam imaginar.

Odată cu Revoluţia din 1989, am renunţat la orice element spectacular care ne amintea de perioada comunistă. Orice formă de rigoare simbolică ni s-a părut, din acel moment, o reminiscenţă a dictaturii. N-am mai vrut să auzim de instituţii care funcţionează în clădiri simbol, de uniforme şcolare, de simbolistică instituţională şi naţională, de valori transfigurate în semne capabile să adune comunitatea în jurul lor. Am prizat libertatea cu aviditatea naufragiatului care e salvat în ultimul moment. Şi am crezut că libertatea se construieşte de la sine, se alimentează din definiţia ei, neavînd nici o legătură cu stabilirea unei *noi ordini*. Fără să ne dăm seama, în entuziasmul general, am aruncat la gunoi, peste noapte, exact ceea ce preţuiam la spectacolul libertăţii occidentale, pe care o prizam ilicit în perioada comunistă. Am aruncat peste bord tocmai ceea ce admiraserăm adineaori. Ordinea simbolică şi spectacolul desfăşurării ei sociale.

În bucuria delirantă a redescoperirii libertăţii, n-a mai fost loc pentru nici o formă de reconstruire a rigorii în care se păstrează orice tezaur de valori comune. De multe ori, nostalgicii regimului comunist, compatrioţii care deplîng felul *sălbatic,* în care se trăieşte azi, suspină, de fapt, după ordinea simbolică a vremurilor de odinioară, după claritatea apartenenţei la un tip de comunitate, după limpezimea reperelor care le asigurau protecţia simbolică elementară, sprijinul de care are nevoie fiecare dintre noi pentru configurarea unui rudiment de identificare şi de apartenenţă. Nu frustrarea că „acum sînt de toate, dar n-ai bani să cumperi mai nimic", nu nivelul de criminalitate, şi nici măcar degringolada politică nu joacă cel mai important rol în căderea cataleptică a contemplării „binelui" care palpita în Epoca de Aur. Nu perversul instinct al egalitarismului îi excită, în primul rînd, pe bocitorii lui Nicolae Ceauşescu. Sînt toate acestea la un loc, dar la care se adaugă o frică greu de exprimat a celor care se simt părăsiţi de protecţia simbolică, de ocrotirea unor semne care le dau încredere şi sentimentul apartenenţei. Nu doar absenţa mîinii de fier a *regizorului* care conduce spectacolul în care jucăm e prilej de lacrimi amare pentru trecutul pe care l-am pierdut. Istoria contemporană ne demonstrează că tătuci ai naţiunii s-ar mai găsi. Ceea ce nu se găseşte e coerenţa viziunii asupra spectacolului, lipsa de preocupare pentru calitatea *decorului* şi a *costumelor,* care creează confortul verosimilităţii, în interiorul căreia se poate juca rolul social. În libertate, mimarea e net diferită de joc, detaliile se văd şi se simt infinit mai bine. Iar vechea noastră obişnuinţă de a mima, vechile îndeletniciri de evazionism simbolic şi instinctul fofilării încă ne opresc intrarea, măcar mulţumitoare, în rol.

Totul moare în delirul unor dezbateri isterice.

Mimarea jocului instituţional contribuie radical la proasta calitate a spectacolului. Fluturarea cătuşelor şi libera circulaţie a probelor din dosare pe la televiziuni, demonstraţiile publice de susţinere a infractorilor şi simpatia, mai mult sau mai puţin ascunsă, pentru *haiducie* sînt semne evidente, nu doar ale pierderii contactului cu *natura ordinii,* ci mai cu seamă ale lipsei de verosimilitate a spectacolului instituţional, lipsit de fundamente simbolice îngrijite şi dezvoltate în timp. Se preferă un joc ieftin, facil, o *şopîrleală* cu rădăcini adînci, care se hrănesc din straturi profunde, nu doar din istoria recentă.

Un exemplu al spectacolului instituţional, pe care-l putem găsi la îndemînă, e situaţia uniformelor şcolare şi a branding-ului instituţiilor de învăţămînt. Într-o lume avidă de coerenţa palpabilă a sentimentului identificării, uniformele şcolare specifice fiecărui liceu în parte, iconografia instituţională, calitatea estetică a paginilor web şi toate celelalte elemente de branding interior din universul unei instituţii de educaţie ar face minuni, cu condiţia să fie de foarte bună calitate. Sigur că elementul central e calitatea profesorului, dar *nivelul spectacolului în care acesta evoluează* e esenţial pentru *baza* de la care pleacă discuţia. Exemplul se poate extinde asupra oricărei instituţii, indiferent de natura ei. Însă obsesia, justificată altminteri, existenţei eterne a lanţului de complicităţi şi slăbiciuni opreşte, din start, orice putere de configurare a unei viziuni coerente şi aplicabile. Dacă se începe cu imaginea de ansamblu, urmează tirania contraexemplelor punctuale. Dacă se aleg exemplele punctuale cele mai potrivite, urmează tirania contraexemplelor generale. Totul moare în delirul unor dezbateri isterice în care se trece, de la continuitatea daco-romană, la cazul Roswell. Pînă la urmă, toată lumea oboseşte şi abandonează. Iar la sfîrşit, discret, pe uşa din dos, întotdeauna apar, după caz, un nepot, un văr sau un consătean care „se pricepe". De regulă, lor li se încredinţează, în ultimul moment, misiunile vizionare.

(va urma)

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

tolo sport

Hop și Belu!

Gimnastica românească e din nou în top. În ce măsură revine şi interesul pentru acest sport?

Gimnastica românească, cu medaliile, gloriile şi vedetele ei de „un metru şi patruzeci", este cea mai bună ilustrare a ceea ce Lucian Boia numea cîndva „dorinţa românilor de a-şi trăi viaţa prin exponenţi şi cine poate fi mai bun pentru asta decît un campion al sportului?".

Gimnastica apare de nicăieri şi ne propune, constant, o producţie de medalii, medalii care cu glezna umflată şi care cu degetele sucite, dar medalii ale noastre, ale poporului! Ne simţim bine, ne simţim învingători. Cîntă imnul.

Tocmai de aceea, ameţiţi între atîtea culori, de la bronz la aur şi de la argint la talc, tocmai cînd ne bombam şi noi pieptul şi ne sugeam burta, ne simţeam bine carevasăzică, tocmai în aceste zile care au urmat Campionatului European de Gimnastică şi celor 6 medalii luate de fete, iată, în plină emoţie naţională, a venit Octavian Belu şi ne-a transmis: „Le-am spus fetelor că, în sport, medaliile devin istorie ca să poată face loc gloriei".

Ne-am pleoştit dintr-odată, asta e, dacă şi Belu ăsta e atît de exigent încît nu ne lasă să ne bucurăm de efortul comun al unei naţii de performeri!

Cătălin TOLONTAN

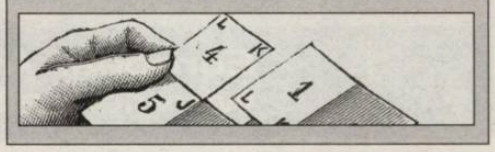

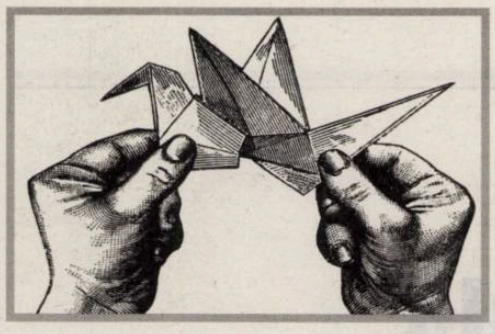

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

New York, New York

A fost o zi foarte lungă. Plecat de la Otopeni aproape de prînz, am aterizat pe JFK tot pe la prînz, în aceeaşi zi. Cele şapte ore diferenţă de fus orar coincideau aproape perfect cu durata zborului, aşa că timpul petrecut în avion dispărea ca într-un fel de buclă. Văzusem ca într-un vis crestele Alpilor încă înzăpezite, plajele de pe ţărmul vestic al Europei, întinderea albastră a oceanului punctată din loc în loc de cîte o ambarcaţiune ca o minusculă liniuţă albă, apoi marile suprafeţele îngheţate din peninsula Labrador şi estuarul colosal al fluviului Sf. Laurenţiu. Au urmat minute întregi de survol al suburbiilor New Yorkului, impresionant de rectangulare, pline de culoare şi verdeaţă.

Era pentru mine prima imagine a Occidentului, a lumii libere, la puţin timp de la Revoluţie.

În aeroport am simţit un miros, un fel de parfum discret pe care ulterior aveam să-l descopăr prin mai toate interioarele publice şi chiar să-l asociez o vreme cu ideea de *miros al Occidentului*. Pe atunci, prin România nu se foloseau şi nici nu se ştia de existenţa deodorantelor de cameră – fiindcă despre asta era vorba.

M-am dus să-mi iau bagajele de pe bandă (nu-mi dau astăzi seama cum am ştiu să mă descurc prin aeroport) şi am văzut cum un negru uriaş cu o vestă fosforescentă lua geamantanele dintr-un loc, le ridica deasupra capului şi le arunca într-alt loc. M-am gîndit cu inima strînsă la icoanele mele pe sticlă pe care le luasem să le duc românilor la care urma să locuiesc. M-am întrebat cum de se poate ca într-o ţară civilizată să se poarte aşa cu bagajele clienţilor. Următoarea surpriză a fost cînd am dat ochii cu ofiţerul din dosul unui ghişeu care trebuia să-mi ştampileze paşaportul. Un portorican acru, cu faţa buboasă şi care mesteca gumă. M-a întrebat cu o mină dispreţuitoare dacă am de gînd să fac afaceri în America. Fusesem derutat la completarea formularului din avion în care aveam doar două opţiuni pentru scopul călătoriei: bussines sau turism. Eu eram cu o bursă, aşa că le completasem pe amîndouă, iar lucrul acesta stîrnise mirarea funcţionarului. Prevăzusem însă întrebarea şi-mi ticluisem din timp răspunsul: „Sînt jurnalist aşa că a vizita America e pentru mine nu doar simplu turism, ci şi o afacere". Portoricanului i-au sticlit ochii a mîndrie şi mi-a dat drumul să trec.

A urmat întîlnirea cu profesoara care mă aştepta cu o pancartă îndărătul unor cordoane despărţitoare şi drumul cu taxiul pînă în Manhattan. Prima imagine a fost a unor hîrtii zburătăcite peste şosea de suflul maşinilor, şi mi-aduc aminte cum m-am mirat că şi la ei sînt gunoaie. Era un soare puternic şi uşor împîclit, iar undeva în faţă se profilau zgîrie-norii cenuşii ai Manhattan-ului. „America" – mi-am zis – încercînd să mă conving că nu visez.

M-au năucit traficul incredibil, mulţimea maşinilor mari şi pătrate, nenumăratele taxiuri galbene, sirenele pompierilor, ale poliţiei şi ale ambulanţei, străzile drepte şi plîne de magazine cu geamurile vitrinelor lucind de curăţenie. Imaginea oraşului era atît de vie şi de colorată încît mă obosea. Probabil că aşa se simte un deţinut abia eliberat din închisoare. Fusesem obişnuit de-o viaţă cu letargicul şi cenuşiul Bucureşti. Iar brusca aterizare în mijlocul New York-ului, venind dinspre acel Bucureşti, era ca o picare din Lună. Apropo de Lună, am observat imediat că newyorkezii păşeau altfel decît bucureştenii. Cei mai mulţi trecători de pe stradă, de culoare fiind ei, aveau un mers elastic şi relaxat, spre deosebire de concetăţenii mei care se deplasau prin oraş ca într-un fel de marş perpetuu, mînaţi parcă de goana după cele necesare traiului.

Prima plimbare pe jos a fost la fel de şocantă. În cartierul în care locuiam, de-o parte şi de alta a străzilor erau înşirate tarabe cu tot felul de mărfuri ieftine. Tarabagii, negri sau hispanici (nu ştiam să-i deosebesc), cu şepcile lor întoarse, te îndemnau să cumperi, cu gesturi largi şi vorbe pe care eu abia dacă le înţelegeam. În mintea mea era înrădăcinat tipul de vînzător apatic, zăcînd în spatele unei tejghele, sau cel al casierei de alimentară comunistă care împarte produse şi mustrări cetăţenilor înşiraţi la coadă. E drept că prin pieţele româneşti mai erau şi alte modele. Dar aici, te invitau direct pe stradă, întindeau mîna după tine să-ţi prezinte marfa. Mă simţeam de-a dreptul agresat şi nu ştiam dacă-i bine să mă uit la ei sau să trec fără să-i bag în seamă. De altfel, mi se făcuse şi un întreg instructaj: pe unde pot şi pe unde nu pot să mă plimb, de ce locuri şi de ce fel de oameni e cazul să mă feresc, ce să fac în situaţia aia sau ailaltă. Mi s-a spus că, în ciuda experienţei mele din România, în Statele Unite cel mai bun prieten de pe stradă e poliţistul. La el se poate apela cu încredere pentru orice. Primul poliţist lîngă care m-am nimerit a fost lîngă o bancă, la ora la care se scoteau banii. A sărit pe trotuar în faţa mea din duba blindată şi mi-a strigat, agitat, să stau pe loc, în timp ce-şi scotea pistolul din toc. Îi ţinea ţeava uriaşă în sus, în timp ce îşi învîrtea capul în stînga şi în dreapta scanînd împrejurimile. Atunci, în capul meu de est-european, am conchis că străzile New York-ului sînt o adevărată junglă. Încetul cu încetul, aveam însă să descopăr şi farmecul acelui extraordinar oraş care nu doarme şi în care n-am mai avut ocazia să calc de atunci.

În timp ce scriu toate astea, în centrul Bucureştiului, prin fereastra închisă se aude sirena stridentă a unei ambulanţe care se chinuie să înainteze printre zeci de maşini oprite la semafor. Traficul e infernal. După aproape 20 de ani, Bucureştiul a devenit un oraş agitat şi nebun. Uneori poate să-şi aibă şi el farmecul propriu. Cu toate astea, continuă să fie la peste şapte mii de kilometri distanţă de New York.

ready made

Petrecere poporală

„De aici tot publicul s'a dus în localul de petreceri poporale «Bombardir», unde jocul începuse. Un popor frumos, fete şi neveste, în pitoresc costum, jucau «Someşiana», în mijlocul unei lumi imense, care îi privia."

Anuarul VI al Societăţii pentru crearea unui fond de teatru român pe anul 1902-1903

PUBLICITATE

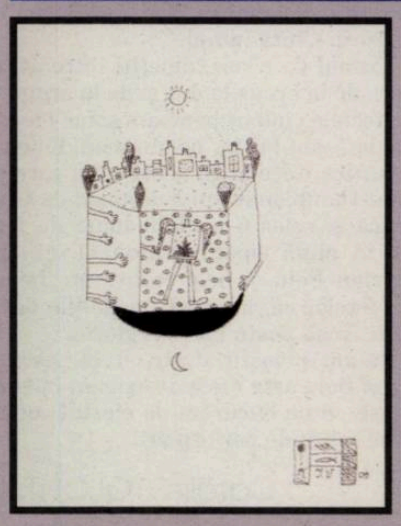

Expoziția
Iuliana Vîlsan
7 aprilie – 28 mai 2011

Suprarealismul **Iulianei Vîlsan** - artist european: Messina, București, Paris - devine prin această expoziție contemporan nouă. Remarcăm încărcătura dramaturgică a tablourilor sale: conflicte, caractere, poveste, suspans. Personajele sau obiectele-personaj capătă o existență complexă, sugestivă, încărcată. Și totuși între toate aceste semne și coduri, Iuliana Vîlsan nu plictisește, nu obosește, o anume, când exuberantă când gravă decorativitate atrage.
Fără a fi o "descărcare" de teme sau o pregătire a picturii, desenul rămâne pentru Iuliana Vîlsan o preocupare constantă, o respirație aproape cotidiană. Mie personal îmi crează senzația că nu mai este un exercițiu necesar al artistului, ca până acum vreo zece ani, ci o necesitate de exprimare, de comunicare mai directă a temelor ce o bântuie. Teme când ironice când meditative.

Radu Boroianu

European Art gallery, Bd. Regina Maria, nr.18, sector 4 tel.: +4031.436.844
www.eagallery.ro Program: marți – sâmbătă orele 14:00 – 19:30

EA GALLERY
ART'S FINEST

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Rezistenţa de catifea şi noul vis american

Adăugat de Ariadna la data de 29 martie 2011 07:03:54: „«supremul lux... să te poţi eschiva din calea bunăstării şi a misticii acesteia» – greşiţi amarnic, cei care i-aţi dat exemplu nu renunţă la bunăstare, vor să schimbe ritmul şi, deci, cadrul de viaţă, dar vor să aibă o viaţă confortabilă în continuare. Adică doar schimbă mistica bunăstării, nu îi întorc spatele. Bunăstarea, în general (că nu vorbim despre asceţi), presupune şi o doză de confort şi winnerii despre care vorbiţi mai sus nu par a vrea să renunţe la el."

Adăugat de MIA la data de 25 martie 2011 11:03:14: „Îmi cer scuze dacă greşesc sau am priceput greşit cele descrise – dar exemplele citate din articol nu susţin afirmaţia din final. Respectivii în fond au făcut, în deplină cunoştinţă de cauză (nu e citat exemplul vreunui sărăntoc care să decidă că de acum spune «pas» unei slujbe mai bune) o alegere cît se poate de raţională-economic – deoarece creşterea satisfacţiei personale implică sau poate implica inclusiv nevoia alocării de timp suplimentar. Eventual pentru argumentarea pro sau contra ideii ar trebui date mai multe detalii: de ce respectivul preferă Germania de Est, şi nu ... o casă în Apuseni? Pentru că infrastructura e mult mai bună şi nu pierde mai nimic din «confortul uzual» (şi deci evită sărăcia în continuare – cel puţin sub aspectele ei cotidiene, cele mai pregnante în fond)!"

Am vrut să răspund pe loc şi punctual acestor comentarii la pilula mea despre „rezistenţa de catifea", dar mi-am dat seama că asta ar presupune şi o dezvoltare a subiectului, aşa că revin aici cu lămuririle.

Este vorba despre o categorie de tineri „branşaţi", winneri după toate criteriile dezirabilităţii de piaţă, care la un moment dat decid să se „debranşeze" dintr-un sentiment difuz, dar profund de nemulţumire: a continua *această* viaţă de succes înseamnă a-ţi rata viaţa. Nu, nu sînt nici hippy, nici ermiţi, nu se retrag în sălbăticie, dar mai ales nu aleg să devină săraci! Dar renunţă la o parte a cornului abundenţei de piaţă (la care au deja acces deplin!). Şi, mai ales, renunţă la crezul central al acesteia: dacă la 35 de ani eşti un şef de birou într-o multinaţională sau un arhitect de succes într-un birou de arhitectură, „mistica bunăstării" îţi arată că scopul vieţii tale este să devii şef de serviciu, respectiv să ai propriul tău birou de arhitectură la 40 de ani. Această categorie despre care vorbesc se trezeşte într-o dimineaţă şi se întreabă *de ce*?. După care se decide să iasă din cursă. Doar din *această* cursă, care este modelul societăţii de piaţă, nu din societatea de piaţă şi avantajele ei. Dar, şi în această privinţă, Piaţa a fost mai rapidă şi le pune a doua zi un pliant în căsuţa poştală: *nici o problemă, avem agenţii imobiliare care se pot ocupa de evadarea dumneavoastră!* De aceea titlul de „rezistenţă", dar mai ales precizarea „de catifea"...

Toate acestea ar rămîne însă relativ irelevante sau simplă psihologie dacă s-ar întîmpla doar la noi sau doar în cîteva cazuri. Iată însă ce ne spune celebrul John Zogby, privind în „globul de sticlă" al sondajelor sale – după cum îl ironizează inamicii săi din presă – despre *„the way we'll be"*, mai exact despre ce mai înseamnă astăzi „visul american" şi cîţi mai cred în el.

Unul dintre cei mai faimoşi şi influenţi manageri de sondaje de opinie din America, Zogby a început să măsoare visul american de pe la sfîrşitul anilor '90. Întrebarea principală era una simplă: „Este posibil pentru dumneavoastră şi familia dumneavoastră să împliniţi visul american?". A constatat astfel că există patru mari categorii de populaţie în această privinţă: 1) *materialiştii tradiţionali,* pentru care visul american se referă la realizarea unei forme de succes financiar (o slujbă bănoasă, achiziţionarea de bunuri, o casă mai mare etc.); 2) *spiritualiştii seculari,* care îl interpretau mai degrabă ca pe un succes spiritual, în termeni etici şi existenţiali; 3. *visătorii amînaţi*, care mai credeau în visul american de bunăstare, dar doar pentru copiii lor; 4. *dreamless dead,* pentru care visul american pur şi simplu nu mai exista. În 2001, 76% dintre americani credeau că visul american este încă realist pentru ei înşişi; în 2010, doar 61% mai cred acest lucru. Mai important însă, *sensul* acestui „vis" s-a schimbat fundamental, consideră Zogby.

Cea mai semnificativă mutaţie o reprezintă răsturnarea raportului dintre „materialişti" şi „spiritualişti". Aceştia din urmă au ajuns să reprezinte, la un moment dat, 42% din populaţia Statelor Unite (chiar dacă au mai scăzut puţin în ultimii doi ani), faţă de 31% „materialişti" – decalajul fiind mai puternic în cadrul tineretului de azi. Aceşti „spiritualişti seculari" „au decis să nu-şi mai centreze priorităţile pe bunuri şi resping ideea că cel care moare cu mai multe jucării este cîştigătorul" – după cum se exprimă, colorat, Zogby. Mai mult, în centrul valorilor acestora se află „autenticitatea", nu în sensul oarecum notarial sau patrimonial de conformitate cu un original, ci în acela mult mai existenţial de conformitate cu sine însuşi, de auto-împlinire subiectivă. De fapt, mulţi exegeţi ai societăţii postmoderne consideră că nevoia de autenticitate, în acest sens, bîntuie în mod definitoriu minţile contemporanilor noştri mai înstăriţi.

Întorcîndu-ne la oile noastre, s-ar părea că această firavă şi „emergentă" categorie, pe care am botezat-o „rezistenţa de catifea", se înscrie într-un trend mult mai larg – şi, în mod cert, mai complex decît a putut fi el sugerat în cele de faţă. Ar fi vorba, foarte simplist spus, despre un soi de hedonism „bine temperat" şi vag moral. „Rezistenţa" din sintagma mea se referă astfel la această relativizare a priorităţilor „materialiste" şi o relativă îndepărtare de cîntecul de sirenă al acestora. Doar relativă însă, căci trebuie să fii deja înstărit pentru a-ţi permite „supremul lux" de a renunţa la o parte din bogăţiile viitoare şi să alegi să te bucuri de cele ceva mai „spirituale"!

Poate părea doar un moft în plus. Nu trebuie subevaluată însă această schimbare: mai uitaţi-vă o dată la *Timpuri moderne* şi vă veţi convinge...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

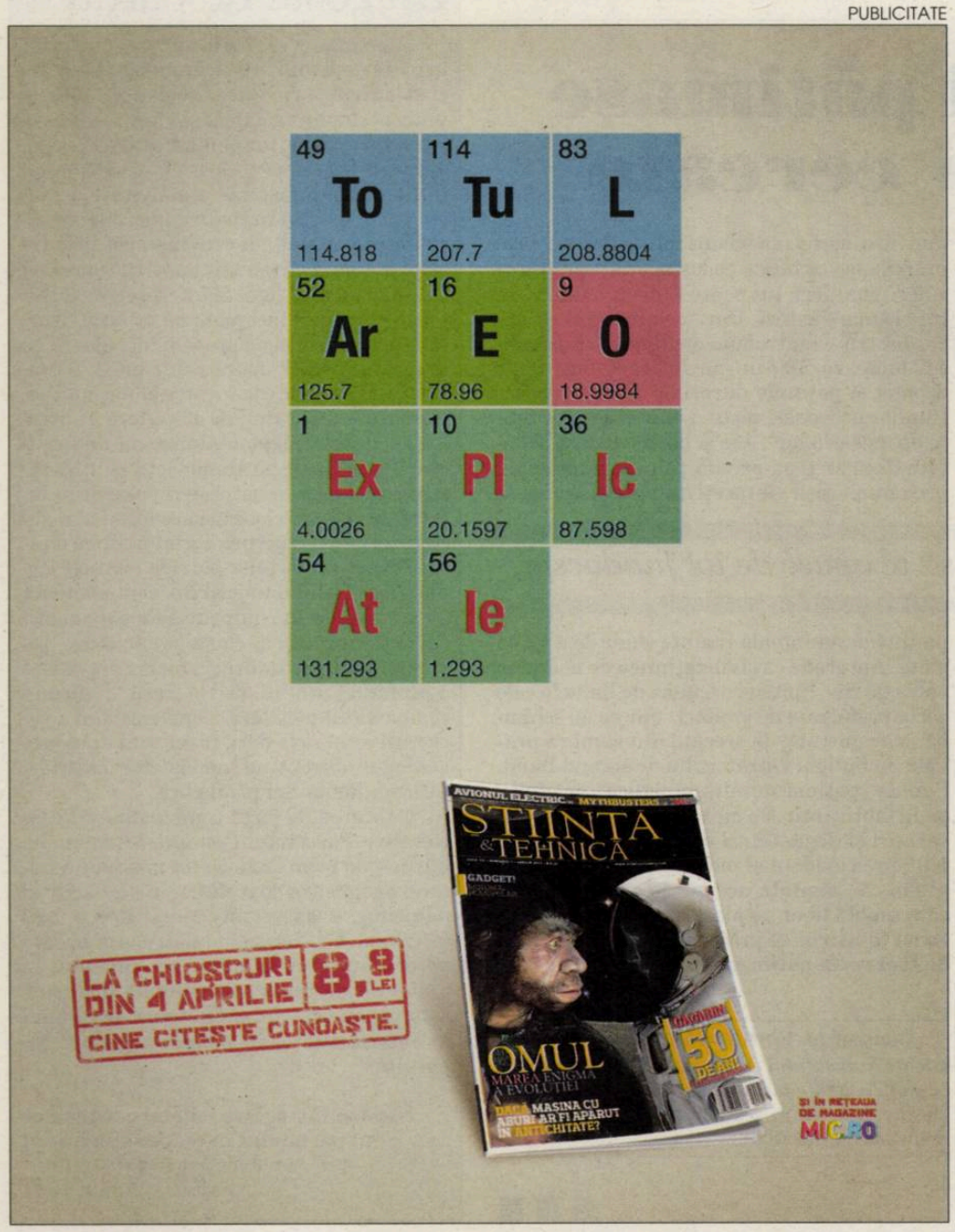

PUBLICITATE

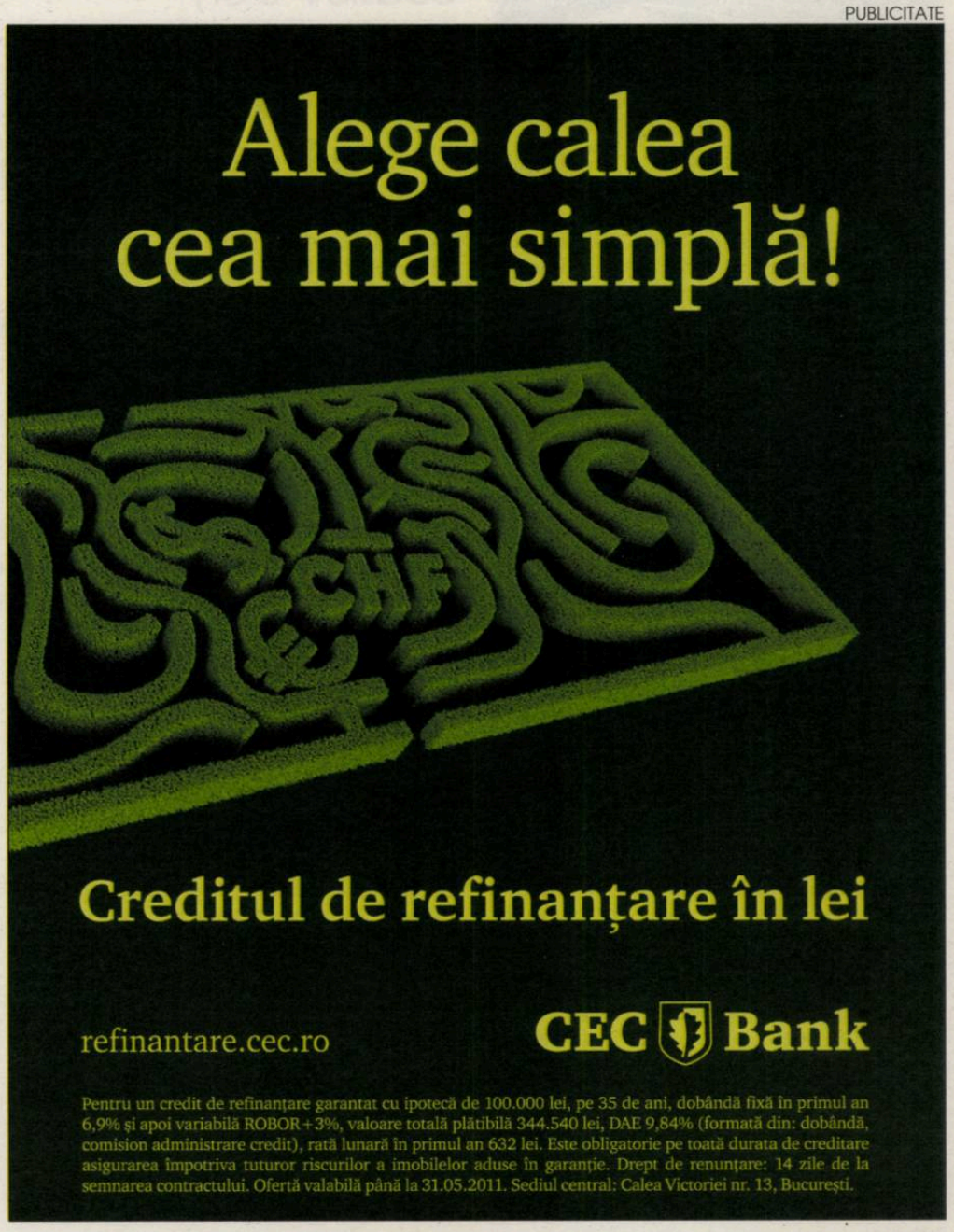

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Da, extratereştrii există! Am văzut eu unul

Pînă pe 8 aprilie a.c. credeam că singurul extraterestru pe care l-aş putea întîlni în viaţă ar fi autorul puţinelor aserţiuni despre mine din cablogramele Wikileaks. Într-una apar ca senator care, prin 2006, susţine retragerea trupelor române din Irak (exact pe dos: în noiembrie '06 spuneam într-un interviu tipărit în *Ev. zilei* că ideea mi se pare nefericită). În alta apar ca ţintă a cabalei unor ex-colegi de partid *(merci,* ştiam), iar în alta, de prin iunie 2007, apar ca ministru bănuit a susţine „interese economice ruseşti". Aici e-aici: eu cred că numai un klingonian putea prelua această ultimă *şopîrlă* – dat fiind că ALRO Slatina a fost măritată fără ca eu să fiu întrebat, iar LukOil a pătruns la noi fără să-mi ceară încuviinţarea. Totuşi, mă cam săturasem să tot fiu catalogat mereu drept agent din solda lui Soros etc., aşa că trebuia să mai diversificăm puţin gama – mulţam, Wikileaks!. Şi, pe de altă parte, recunosc (aşa cum am promis acum două săptămîni), o oarece legătură cu industria rusească eu cam am (am mai scris-o, cu ceva nostalgie). Mai precis: legătura de bază (întîmplător şi singura) pe care am avut-o cu industria rusă este un ceas *Kirovskie* pe care bunicul patern l-a cumpărat cîndva în anii '50 sau '60 din comerţul socialist, pe care şi eu l-am purtat prin '86-'87 şi pe care, într-o totală lipsă de vigilenţă, taică-meu l-a uitat pe ghizdul unei fîntîni acum cîţiva ani, pe cînd se reculegea după o partidă de pescuit prin Sud, pe la Dunăre.

Ca *startrek*-ist cu ceva vechime, eu îs sigur că civilizaţii extraterestre plutesc prin infinit – şi, pentru a le face viaţa mai uşoară, le dau şi lor cîteva detalii, în scopul de a mă scana mai bine. De exemplu, am încă – şi e funcţional! – un stilou dintr-alea chinezeşti din anii '70, cu peniţă de aur; probabil că asta mă face şi puţin agent chinez. Apoi, admit, îmi plac curmalele proaspete (mai mult decît acelea zaharisite) – cineva ar putea deduce de aici că am lucrat şi pentru poliţia lui Mubarak. Cum am primit – scris de mîna ei – şi telefonul ministrului israelian Tzipi Livni, vă daţi seama că Mossad-ul e şi el pe-aproape. Iar dacă-mi place ceasul din ultimul deceniu al lui James Bond şi îmi mai plac şi ceasurile cu cuc – e parola că nu-s străin nici de temutul spionaj elveţian.

Şi povestea nu se termină aici: fiindcă am văzut cum se face pita libaneză într-un restaurant din Ramallah, cam pricepeţi că-i am şi pe palestinieni la degetul mic. Dacă îmi place trupa Def Leppard – e graţie spionajului britanic, care-mi trimite frecvent *partituri*. Dacă îmi plac benzile desenate – e codul meu cu spionii guvernului belgian (care guvern acum nu există, dar va reapărea într-o zi!). Dacă-mi place iaurtul – bănuiţi ce grad am în spionajul bulgăresc, cel ce-a imortalizat umbrela magică ce te face să dispari! Iar dacă am studiat în Canada, deduceţi singuri că sînt agentul lui Leonard Cohen (şi al *Securităţii* canadiene). În fine, dacă *bourbon*-ul american *Jack Daniel's* îmi place mai mult decît *malt*-ul scoţian *Glenfiddich* (care-i place preşedintelui Băsescu) vă daţi seama că sînt, pe ascuns, agent al guvernatorului statului Tennessee!

Leo, spune-i lui Marilyn că încă o iubim!

Ei bine, am făcut această lungă introducere doar pentru a vă spune că, totuşi, acum vreo 15 ani eu chiar am întîlnit un extraterestru. Poate că nu v-aţi dat seama, dar cred că-l cunoaşteţi şi dvs. Numele lui era Alex. Leo Şerban (indicativul său în galaxie era *a.l.ş.*). A avut o perioadă în care se vopsea blond şi, cum fizicul lui de *alien* îl ajuta să pară mereu mai tînăr, semăna pe-atunci cu *Tintin* al lui Hergé. Am avut o plăcere teribilă în a-l tachina, pe cele mai diverse subiecte: de la preferinţele lui în materie de seriale (vă imaginaţi că îi plăcea *Melrose Place?!)* şi pînă la alte preferinţe de-ale lui. A trecut şi printr-un soi de *wikileaks,* cu poze, dar avea un talent rar de a rămîne deasupra bîrfei. Cînd aveau nevoie de un confident serios, ex-dilematicele Lena Boiangiu şi Tita Chiper la el mergeau, ca atrase de mai ştiu eu ce magie. Scria excelent – în opinia mea – şi se îmbrăca mai surprinzător decît Lady Gaga. Într-o zi l-am întrebat: *măi Leuţă* (aşa îl alintam eu)*, cum poţi să porţi espadrilele astea verzi?.* Iar el mi-a răspuns: *măi Cioroiene* (aşa se apăra el)*, eu mereu mă îmbrac casual with a difference!.* Leo a fost cel mai cosmopolit redactor al *Dilemei* şi cred că a bătut lumea cît n-au făcut-o toţi *dilematicii* ajunşi miniştri de Externe. Dar, mai ales, i-a fost dat să ajungă primul într-un loc pe care alţii (dl Cosaşu ştie ce zic) l-am cam jinduit: e primul dintre noi care-i spune *sărut mîna!*, poate chiar în aceste clipe, lui Marilyn Monroe.

Drept care: Leuţă, dacă tot m-am prins că ai fost un *E.T.* printre noi, măcar spune-i lui Marilyn că încă o iubim!

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Profesiuni pătimaşe şi remedii cercate

Suferim astăzi de o serie de boli, spunem noi, specifice civilizaţiei – hernie, cancer de toate tipurile, hemoroizi şi colon iritabil, ulcere şi pancreatite, anorexii şi bulimii – exacerbate de sedentarism şi stres, de muncă şi extenuare, de canoane „inventate", de diete cercate de alţii, de pofte dulci şi vicii întăritoare. Şi în loc să ne ajute, multe leacuri ne afundă şi mai tare în himera tămăduirii.

Pe la 1859, doctorul Iulius Barasch publica, pentru prima dată, o analiză a relaţiei directe dintre practicarea unei meserii şi efectele negative asupra corpului, oferind cu „precizie ştiinţifică" sfaturi pentru buna păstrare a sănătăţii. Trupurile trec prin aceleaşi boli profesionale şi astăzi, doar că informaţiile, numeroase şi greu de controlat, produc prea multă confuzie şi prea puţină vindecare. De aceea, e bine, din cînd în cînd, să-şi facă loc analizele dintr-o epocă în care hapurile erau mai aproape de candel decît de excipienţi şi compuşi chimici, dar cu siguranţă mult mai eficiente.

Poziţiunea corpului este responsabilă pentru multe dintre patimile trupeşti. Cei care şed mult pe scaun – ne spune dr. Iulius Barasch – pătimesc de „trînşi (emoroide), constipaţiune, umflătură de ficat şi de splină, ipohondria şi melancolia, patimi de inimă şi de plămîni etc.". Filozof sau croitor, tot şezătorul pe scaun a experimentat boala „emoroidelor" şi mai cu seamă constipaţiunea. Cum nu-ţi dă mîna să-ţi schimbi meseria, poţi încerca măcar să te adaptezi la cerinţele trupului şi să adopţi măsurile cercate de medic, adică la birou: să şezi „pe o pernă rotundă, făcută ca un cerc, umplută cu peri de cal şi găurită în mijloc", după cîteva ore „să te plimbi mult" şi să-ţi speli şalele cu un burete muiat în apă rece, cel puţin o dată pe zi", „să porţi haine largi şi nu pantaloni strimţi", „să te păzeşti de mîncăruri grele care umflă (linte, mazăre, fasole, bobi, carne grasă, pîine prea neagră)", să nu bei „lucruri prea spirtoase". Dar şi statul prea mult în picioare dăunează, aşa că slugile şi chelnerii de prin birturi, precupeţii şi curierii pătimesc de dureri şi strîmbarea osului spinării, umflarea picioarelor, slăbirea digestiei şi osteneală, plus multe altele. Remai are astfel de visuri pe astfel de vremuri?!; aşa că oftica ce lovea mulţi profesori tineri, mai ieri, nu poate fi decît o amintire înfiorătoare astăzi. Dar – avertizează doctorul nostru – nu trebuie neglijat că muzicantul lucrează într-un mediu care face mult zgomot şi patimile durerilor de cap şi iritaţiunilor nervoase, recte „zmintelile sînt lipite de meseria lor". Are şi doctorul ceva dreptate dacă ar fi să privim printre numeroşii, prea numeroşii cîntăreţi autohtoni ajunşi la gimul lor de viaţă are nevoie de plimbări şi gimnastică, de scaldă şi înot, cît mai des, la rîu, de odihnă în pat, şi nu pe scaun.

Păi, te duci la doctor, înainte să te apuce de tot fandacsia.

„Guralivii" nu scapă nici ei de patimile profesionale, căci de la predicatori la cîntăreţi, de la actori la profesori, de la unterofiţeri pînă la meşterii de danţ, de la muzicanţi la oratori, toţi îşi folosesc în exces vocea: „vorbesc mult în viaţa lor" şi sînt „supuşi la hemoragia plămînilor, la ruptura ţesăturii plămînilor, la răguşeli, la oftică... pînă la dambla". Sfatul cel mai obiectiv ar fi ca: „cine n-are plămîni buni şi un corp robust să nu îmbrăţişeze aceste meserii". Dar ce te faci dacă îţi place să cînţi, de pildă? Mai ales astăzi cînd fandacsia muzicală perverteşte multe trupuri şi asurzeşte multe, multe, prea multe urechi? Păi, te duci la doctor, înainte să te apuce de tot fandacsia, să te asiguri că ai plămînii buni şi nu dai în oftică. Sfatul lui Iulius Barasch îi viza pe profesori, „siliţi a vorbi şi a striga în clasele lor cincişase ore pe zi" cît mai tare pentru a „covîrşi strigarea tulburătoare a şcolarilor", dar cine patimă de sminteală înainte chiar de a şti să cînte. Am crede că civilizaţiunea de acum ne salvă de rîie, lipită şi ascunsă de hainele cele vechi prelucrate de croitori, dar ea îşi schimbă doar purtătorul, trecînd din sumbra prăvălie în buticul vînzătorului de second-hand. Sau de „patima numită panglică", întîlnită pe la fabricanţii „de mezelicuri", lucrători cu cărnuri şi degustători de şunci şi salamuri. Nu-i prea evident şi nici destul de sigur cînd aflăm că „sămînţa acestui lumbric parazit" cam umblă liber pe plaiurile mioritice. Şi-atunci te-ntrebi ce profesiune oare te fereşte de toate cele pătimaşe boli?!

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Dragoste de partid

„România a străbătut un drum glorios în toate domeniile vieţii economice, sociale şi spirituale, orînduirea socialistă şi-a dovedit pe deplin trăinicia şi vitalitatea (...). Factorul politic fundamental care a asigurat edificarea victorioasă a socialismului în România a fost vasta activitate desfăşurată de partid în toate domeniile de activitate; poporul s-a convins prin propria sa experienţă că partidul nostru comunist este exponentul fidel al intereselor sale vitale, călăuza sa încercată pe drumul libertăţii şi fericirii, şi de aceea îl înconjoară cu dragoste şi devotament neţărmurit, îl consideră drept unic conducător al naţiunii socialiste. Înlăturarea de la putere şi lichidarea claselor exploatatoare au determinat dispariţia de pe arena vieţii politice româneşti a partidelor care reprezentau interesele acestor clase şi care nu-şi mai găseau locul în structura social-politică a ţării. Dispariţia fostelor partide politice, formarea partidului unic al clasei muncitoare – care uneşte în rîndurile sale exponenţii cei mai înaintaţi ai clasei muncitoare, ţărănimii, intelectualităţii, între care există o profundă unitate de interese –, afirmarea partidului ca forţă conducătoare a societăţii este (sic!), deci, rezultatul unui proces legic, obiectiv, al întregii dezvoltări istorice a României postbelice.

Calitatea de forţă conducătoare în societate a Partidului Comunist Român s-a afirmat de la an la an cu tot mai multă putere, pe măsura dezvoltării în amploare şi adîncime a operei de construire a noii orînduiri. Cu fiecare nouă treaptă urcată pe drumul socialismului s-a cimentat şi mai mult unitatea poporului în jurul partidului, au crescut şi mai mult prestigiul şi autoritatea sa în masele largi ale poporului."

Nicolae Ceauşescu, „Rolul conducător al partidului în etapa desăvîrşirii construcţiei socialismului", *Scînteia,* 8 mai 1967

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

De dragul „micuţei“ sau al „micuţului“

Nicicînd ipocrizia presei nu mi se pare mai mare decît atunci cînd subiectul informaţiei pe care o prezintă este abuzul, violenţa în familie. Cînd întreg textul prezentării este presărat cu „micuţa Irina“, „Irinuca“, „cel mai mult are de suferit copilul“, „micuţul Petru“, „fetiţa celor doi de numai trei anişori“, „băieţelul cîntăreţei suferă“ etc. Toate acestea în timp ce ilustraţiile ziarelor sau ale televiziunilor descriu scandalul în cele mai mici şi mai obscene detalii, cohorte de ziarişti se întrec în a transcrie cele mai absurde, mai jignitoare şi mai inutile comentarii ale adulţilor implicaţi în tărăboi.

O ştire despre moartea unei vedete sau divorţul unui cuplu din lumea mondenă devine prilej pentru lacrimi ipocrite de reporter sau moderator de talk-show, subiect pentru lungi emisiuni în care sînt aduse în discuţie cele mai intime secrete sau mai josnice acuzaţii, invitaţie la jocul de-a votul pe ecran sau pe net, cu întrebări justiţiare de tipul: „Cu cine credeţi că ar trebui să rămînă micuţa...?“, „Credeţi că soţul a omorît-o pe...?“, „Credeţi că bunicii ar trebui să aibă dreptul să-l viziteze pe micuţul?“ etc. Toate, în numele aşa-zisului drept al publicului la informare.

Am citit, în ultima vreme, pe prima pagină a ziarelor (şi mă refer la cotidiene centrale, de informaţie, nu la tabloide, neapărat), sau am văzut, în prime time, la televizor, pe canale de ştiri, la rubrica breaking news, titluri care conţineau sudălmi grele pe obrazul mamei, reproşuri abjecte între socri şi ginere; am mai văzut sau citit reportaje cu urmăriri şi hărţuieli la grădiniţă, la morminte, îmbrînceli în faţa porţilor pentru a surprinde Salvarea venită la un copil bolnav, contabilizări ale numărului de lumînări aprinse la mormînt sau ale pomenilor făcute de un membru al familiei sau altul, detalii din trecutul promiscuu al unuia dintre părinţi, imagini de la locul sinuciderii.

Nu sînt naivă să cred că protagoniştii cazurilor de mai sus sînt departe de intenţia de a mai ciupi un pic de celebritate, chiar cu preţul unui divorţ sau al unui deces. Ei înşişi şi-au organizat şi negociat, uneori, lungi reality show-uri în care şi-au pus familia pe ecran sau în paginile tabloidelor. Ştiu, pe de altă parte, că presa nu este datoare să apere „onoarea nereperată“ a celor amintiţi.

Dar dacă jurnaliştii tot pretind că sînt îngrijoraţi de soarta copiilor implicaţi, fără voia lor, în scandaluri, dacă tot simulează interesul pentru binele copilului, atunci ar trebui poate să se gîndească un pic la ce vor citi aceştia, peste puţin timp, în ziarele care au dezbătut dramele familiilor lor. Poate că ar trebui să sacrifice un pic „dreptul publicului“ la informare şi să dea mai puţine detalii despre mizeriile care se petrec în sînul familiei. Poate că n-ar fi rău, de dragul „micuţei“ sau al „micuţului“, ca reporterii să ocolească porţile casei unde fetiţa se tratează de rubeolă, să uite să mai difuzeze declaraţii groteşti ale tatălui sau ale soacrei, să evite prezentarea la infinit a secvenţelor violente dintre rude, să nu mai invite pe neica nimeni, care n-au nici autoritate morală, nici profesională, să-şi dea cu părerea despre familie şi drepturile copilului.

Mi se va spune că nu presa este cea care a inventat replici obscene sau filmuleţe incriminante, nici imagini deplorabile. Dar presa le difuzează. Presa este cea care le vîră pe nas, şi celor hămesiţi de subiecte mizere, şi celor plictisiţi de ele. Presa transformă în personaje de prima pagină indivizi care n-au alt merit decît acela că ştiu să-şi vîndă bine dramele.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

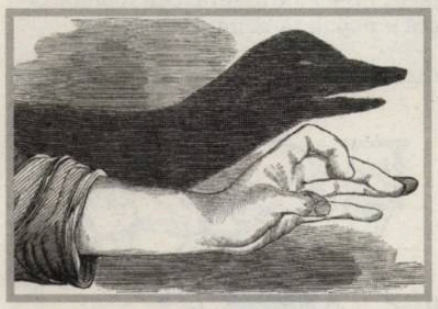

Iaromira POPOVICI

bazar

„Îndrăgostiţi“ pe stradă

Un băiat căruia i-am putea spune „de cartier“, cu o figură lipsită, cel puţin la prima vedere, de gînduri metafizice, îmbrăcat în pantaloni gen trening. O fată, *idem*, într-un trening (de astă dată sigur) alb, cu obişnuita (şi obositoarea) dungă ceva mai închisă la culoare.

Merg pe stradă, prin zona Unirii, pe străduţe. Probabil că vă aşteptaţi să spun ceva romantic, de tipul „ţinîndu-se de mînă“. Dar nu. Nici măcar ca-n poezia lui Minulescu, „Acuarelă“: „În oraşu-n care plouă de trei ori pe săptămînă / Un bătrîn şi o bătrînă – Două jucării stricate – / Merg ţinîndu-se de mînă...“ Problema nu e că nu erau bătrîni, şi nici măcar că nu se ţineau de mînă: ci că nu puteau merge paşnic pe stradă.

Există un mers al plimbării, un pas de promenadă, nici prea alert, nici prea vioi, legănat şi vag contemplativ, cu ocheade aruncate în jur. Un mers ritmat, ca de paradă. Nu era cazul celor doi: pentru că înaintarea lor pe trotuarele neprietenoase era... violentă. El nu-i făcea Ei declaraţii de dragoste. El o înjura pe Ea din mers. Ba chiar o brutaliza, din cînd în cînd: îi mai trăgea cîte una, sau o mai împingea...

Erau ca un fel de simbol-caricatură a cuplului actual, care acuză probleme de comunicare, şi în care dialogul tinde să îmbrace mai curînd forma unei persuadări violente decît a unui schimb paşnic de opinii. El o agresa pe ea, îi tot spunea să plece. Ea îi spunea să o lase în pace, dar nu pleca definitiv de lîngă el. Totul din mers.

La un moment dat, puţin după Liceul „Matei Basarab“, ea a plecat. A fugit, de-a dreptul, în direcţia opusă direcţiei lui de mers. El, după ce a stat puţin, păstrîndu-şi probabil demnitatea în faţa spectatorilor involuntari (trecătorii), s-a hotărît să alerge după ea. Nu tăcut, ci mormăind o replică pentru eventualul auditoriu: „Să vezi ce-ţi fac eu ţie dacă te prind...!“.

Cu un gust amar, mi-am continuat jalnica înaintare. Ajunsă pe la Primăria sectorului 3, aud un ţipăt din blocul albastru din spate: „Ajutor, iubi, nu mă lasă să ies! M-a închis în casă!“. Menţionez că blocul în cauză, conform comentariilor neoficiale locale, a fost făcut de Loteria Naţională (pentru cîştigătorii ei?) şi este destul de faimos în zonă: aud că, prin faţa acestui bloc, s-au turnat cîteva episoade din *La bloc*.

Cert este că ţipătul ne-a speriat pe noi, puţinii trecători, ba chiar a oprit-o din intrarea în obişnuita sa gaură din subsol pe pisica locală albneagră. Cel mai mult l-a îngrozit, însă, cum e şi firesc, pe numitul „iubi“. Acesta, în pofida, iarăşi, oricăror aşteptări romantice, nu era un tînăr visător, ci un domn solid şi mare în toate, genul de luptător nu se ştie unde. Iubi-El se pare că o iubea sincer pe Iubi-Ea a lui pentru că, auzind zbieretul, a fugit în doi timpi şi trei mişcări la uşa blocului. Uşa în cauză s-a dovedit a fi închisă. Iubi-El nu s-a descurajat, a început să dea cu pumnii şi picioarele în ea, urlînd: „Deschideţi! Poliţia!“. Se făcuse roşu la faţă, părea că se sufocă.

Ea ţipa de sus, el ţipa de jos. Lumea din jur încremenise şi privea... aşteptînd. Aşteptînd deznodămîntul unei dramolete a Bucureştilor. El, de jos, a început să-şi diversifice injuriile: i-a strigat celui de sus, cine o fi fost el, „Securistule!“ şi „Criminalule!“.

M-am bucurat să văd că „Securistule!“ a ajuns o înjurătură. Pe urmă am stat şi m-am gîndit: dacă omul de sus chiar a fost securist? Dacă e vorba de o dramă cu implicaţii politice şi nu numai?

Între timp, Iubi-Ea a fost eliberată. A coborît triumfătoare dar speriată: era o fată blondă şi firavă, cu alură de mall tipică aş putea spune. A apărut la geam şi un domn cărunt care i-a strigat celui de jos „Drogatule!“.

Imediat mi-a dat prin minte un scenariu (deh, telenovelele...): în blocul albastru locuiau părinţii ei, care nu erau de acord cu măreţul Iubi, şi, ca atare, nu o lăsau să-şi ia hainele ca să plece cu el.

Între timp, Iubi-Ea şi Iubi-El s-au urcat într-o maşină luxoasă şi duşi au fost. Geamul s-a închis. Strada s-a pus în mişcare. Pisica a intrat în gaura ei.

Selma IUSUF

legende urbane

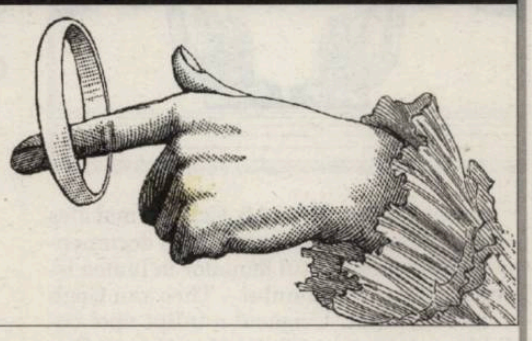

Izvor de frumusețe

„Emulsie conţinută în mini-capsule care se sparg în momentul aplicării şi care conţin elemente nutritive ce se absorb rapid şi nu încarcă tenul. Asigură o hidratare intensă de 24 de ore. Conţine extract de Chai Hu şi derivate de vitamina C care tonifică pielea şi potenţează producţia de colagen. Parfum delicat de trandafiri şi lotus alb. Aplicaţi cu mişcări circulare pe faţă şi pe gît dimineaţa şi seara pe un ten curat, după ce vă demachiaţi.“

Evident că demachierea se face tot cu produse de aceeaşi marcă. Ferească Domnul să foloseşti alt demachiant sau alt tonic, că acea cremă-minune nu-şi mai face întru totul efectul. Vă jur, domnilor, o gargară mai gogonată ca în industria cosmeticelor nu găsiţi. Dar cît de mare e tentaţia unui borcănel din sticlă groasă şi mată, cu un capac iscusit în design, un borcănel care promite că cele mai urîte riduri, cele mai persistente labe de gîscă şi cele mai fleoşcăite gîturi vor arăta în zece zile ca acum zece ani! Cît cîntec de sirenă e în promisiunea „celor mai avansate tehnologii“ care stimulează nu ştiu care strat al pielii, care au extras din măruntaiele nu ştiu cărei plante din deşert uleiuri miraculoase, care smulg caviarul din peşte şi smalţul de pe perle numai ca să ne facă mai tinere şi mai frumoase! Ulei de migdale stors la rece, ulei de argan, vitamina A pură, retinol de nuştiu-care, aur, diamante pisate, toate în căutarea pierdutei tinereţi.

Ar trebui să asistaţi la momentele în care, într-o instituţie oarecare, vin eternele doamne care vînd parfumuri şi creme provenite de prin magazinele care ar trebui să aibă eşantioanele respective. Se numesc „testere“, nu sînt de vînzare, dar ajung la vînzare la preţuri mult mai mici decît în magazinele cu pricina. (Comerţul ăsta rezistă de pe vremea lui Ceauşescu. Şi atunci comorile astea de femei veneau prin instituţiile unde munceau părinţii noştri, cu toate minunile care nu erau de găsit chiar pe niciunde. Deveneai o divă parfumată dacă puneai mîna pe un spray Impulse şi pe un săpun Fa.) Ei bine, momentul în care doamnele vînzătoare de tinereţe şi frumuseţe îşi deşartă genţile pe masa lungă din sala de şedinţe e un declic pentru toate potenţialele cliente adunate acolo. Pupilele se măresc, inima bate mai tare, ochii nu ştiu unde să privească mai degrabă, două mîini diferite cu unghii lăcuite diferit se pot încleşta pe aceeaşi sticluţă de parfum, pe acelaşi borcănel de cremă.

E freamăt în încăperea aia, e speranţă, îndoială, aşteptare, mirare, miresme, arome, texturi. „P-ăsta îl ştii?“ urmat de două fîsuri scurte, şi încăperea se umple de mirosuri grele de santal. Se desfac tuburi de rimel, se testează fonduri de ten pe încheietura mîinii.

Toate, absolut toate sînt unice. Toate, absolut toate sînt cele mai eficiente. O alchimie contemporană vîndută sub diverse etichete. Găseşti cîte ceva şi pentru adeptele unei poţiuni pure, albe, mai degrabă medicale şi sobre, şi pentru cele atrase de mistere, onctuoase uleiuri şi alge extrem orientale, şi pentru cele bio-extremiste pentru care o lavandă cultivată de mînă şi îngrăşată cu bălegar adevărat în Provenţa e calitatea supremă.

Probabil că în industria asta a cosmeticelor se minte cel mai frumos. Şi cel mai eficient. Femei cu toate minţile în cap se vor prăbuşi în admiraţie în faţa vreunei poţiuni seducătoare. Tentaţia e imensă, promisiunile aşijderea. E probabil domeniul unde fiecare doamnă vrea să audă clişee definitive. O cremă care chiar şterge riduri, tonifică fălcile căzute şi „dă luminozitate tenului“. Nimeni nu vrea să audă că e „probabil“ cea mai bună cremă din lume. Aici nu poate fi doar caroseria nemaipomenită, dar portbagajul cam mic. Aici e nevoie de certitudini sută la sută.

Şi pentru certitudinile astea, milioane de doamne se vor duce seară de seară la culcare uleioase şi bine mirositoare şi milioane de doamne cu halucinante măşti verzi vă vor deschide uşa de la intrare, seara, cînd ajungeţi acasă.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

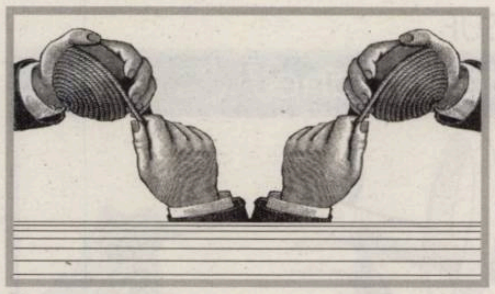

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Articol de enervat: musulmanii, multiculturaliştii, feministele, ateii etc.

■ *Cine?* Ayaan Hirsi Ali. Celebră mai ales pentru că a semnat scenariul unui documentar despre tratamentul femeilor în lumea islamică. Regizorul filmului – Theo van Gogh – a fost asasinat. Ucigaşul a înfipt apoi cuţitul în cadavru cu un bilet în care promitea că Hirsi Ali e următoarea pe listă. De atunci, ea trăieşte sub pază permanentă.

■ *Cum?* Prin conferinţele pe care le ţine şi prin cărţi ca aceasta – *Nomad – A Personal Journey through the Clash of Civilizations* (2010). Prima parte a cărţii este profund personală – povestea unei tinere somaleze născute într-o cultură islamică tribală şi ajunsă un star intelectual internaţional. Capitolele sînt dedicate rudelor: unul pentru mamă, unul pentru tată, apoi surori, frate, bunică etc. Firul roşu este acelaşi: cum face faţă modernizării o familie extinsă lovită de exil, război civil, dar şi de obiceiurile tradiţionale – mariajele aranjate, maltratarea fetelor, răsfăţarea băieţilor. Şi familia nu iese bine: o galerie înfricoşătoare de oameni schimonosiţi de cerinţe culturale şi religioase aberante. De aici nu înseamnă că Hirsi Ali îşi urăşte rudele, dimpotrivă, mare parte din carte este povestea unui supliciu sufletesc: încercarea unei femei emancipate de a ţine legătura cu ai ei, să îi ajute, să îi înţeleagă, să încerce să-i facă să o înţeleagă, însă fără şanse.

■ *De ce?* Adică de ce îi enervează pe cei din titlu. Pentru că ajunge metodic, cu exemple personale şi publice, la concluzii dure, în răspăr cu credinţele lor intime. Aici citatele ar trebui să vorbească de la sine.

■ *Pe musulmani*. „A spune că oprimarea femeilor nu are nimic de-a face cu islamul şi că este doar un obicei tradiţional nu este onest intelectual. Cele două sînt legate. O fi codul onoarei şi ruşinii tribal şi pre-islamic la originile sale, dar acum este o parte integrală a religiei şi a culturii islamice. În textul Coranului şi în legea Sharia bărbaţii şi femeile sînt în mod evident inegali. Femeile musulmane sînt considerate inferioare bărbaţilor din punct de vedere fizic, emoţional, intelectual şi moral, şi au mai puţine drepturi legale. Coranul spune că fiica moşteneşte jumătate din partea fiului (...). Coranul şi Hadith-ul (tradiţiile profetice) nu consideră important consimţămîntul femeii pentru mariaj. Coranul îi învaţă pe soţi că îşi pot forţa soţiile la izolare în casă, chiar pînă la moartea acestora". (p. 163) De altfel, cartea întreagă e un manifest care critică islamul. Nu anumite interpretări, nu anumite curente, ci islamul ca atare. Somaleza spune că problema e islamul în sine, adică ceea ce Mohamed le-a transmis credincioşilor săi. Nu prea văd ce învăţături tactice se pot scoate de aici (nu prea poţi convinge o grămadă de oameni să fie paşnici zicîndu-le că e ceva în neregulă cu religia lor în sine), dar argumentele ei se bazează pe chiar textul Coranului.

■ *Pe multiculturalişti*. „Urmează să spun ceva ce am învăţat pe propria piele, cu mari greutăţi, dar ceva ce e greu de acceptat pentru mulţi oameni binevoitori din Vest: *toţi oamenii sînt egali, dar nu toate culturile şi religiile sînt egale*. O cultură care celebrează feminitatea şi consideră femeile a fi stăpînele propriilor vieţi este mai bună decît o cultură care mutilează organele genitale ale fetelor, care le închide în spatele zidurilor şi a vălurilor, care le biciuieşte pentru că se îndrăgostesc. O cultură care protejează prin lege drepturile femeii este mai bună decît o cultură în care un bărbat poate avea prin lege patru neveste, iar surorile primesc jumătate din moştenire faţă de fraţi. O cultură care numeşte femei la Curtea Supremă este mai bună decît o cultură care consideră că mărturia unei femei valorează cît jumătate din cea a unui bărbat (...). În loc să promoveze valorile stilului de viaţă tribal, occidentalii ar trebui să facă eforturi pentru a le dezmembra. (p. 212)

■ *Pe feministe*. Nu toate feministele, bineînţeles. Pentru că şi Hirsi Ali este o feministă, care se luptă pentru drepturile femeilor concrete. Dar are lupta ei cu feministele *multiculti*. Şi dă nişte citate absolut haioase, în stupizenia lor, din nişte feministe care, de pildă, compară mutilarea genitală a fetiţelor musulmane cu purtarea tocurilor înalte în Occident, ambele fiind un fel de obiceiuri cochete. Pentru cine nu ştie, Hirsi Ali e destul de plastică: în forma cea mai comună a acestei practici se taie clitorisul şi labiile fetei astfel încît cele două răni să se unească într-un fel de centură de castitate naturală. Şi sînt unele feministe *multiculti* care consideră că a ridica problema asta înseamnă să interferezi nepermis într-o altă cultură, dintr-un reflex colonialist al omului alb.

■ *Pe atei*. Asta m-a surprins şi pe mine. Pentru că Hirsi Ali se declară ea însăşi atee. Nu crede în Dumnezeu, crede în oameni şi în raţiune. Este chiar atît de radicală în a susţine valorile iluminismului, încît Timothy Garton Ash i-a spus într-o dezbatere de acum vreo doi ani (parcă am scris atunci în *Dilema)* că este o fundamentalistă a iluminismului. Această vorbă a lui Ash a provocat o întreagă dezbatere, cu intervenţii în serie de la alţi intelectuali celebri. Pascal Bruckner l-a acuzat pe Ash că, făcînd-o fundamentalistă, echivala practic poziţia ei cu cea a fundamentaliştilor islamici. Garton Ash a dat înapoi şi şi-a exprimat regretul că se putea înţelege această echivalare din ce spusese el. Şi nu mă pot opri să observ că frumoasa şi exotica Hirsi Ali are talentul de a-i pune pe jar pe intelectualii celebri – tocmai cînd citeam cartea asta am aflat că trăieşte o idilă cu Niall Ferguson (i-am recenzat aici cartea *The Ascent of Money)*. Dar uite că m-am luat cu bîrfa. Ziceam că ateea Hirsi Ali reuşeşte să-i enerveze şi pe atei. În ultima parte a cărţii, vine cu recomandări. Şi o „fundamentalistă a iluminismului" recomandă în mod paradoxal... creştinismul. Logica e cam aşa: raţionalismul nu va convinge mulţi musulmani, dar un Dumnezeu mai bun ar putea: „Cred că avem nevoie de o şcoală creştină pentru fiecare *madrassa* – şcolile coranice unde copiii nu învaţă decît să bălmăjească Coranul şi mesajele Frăţiilor. Şcolile creştine sînt adesea poli de excelenţă în contexte educaţionale altfel jalnice, mai ales în cartierele rău famate. Îi învaţă pe copii mai mult decît să recite o carte sacră. Îi învaţă nu doar despre ştiinţă şi societate, dar şi despre un Dumnezeu care a creat raţiunea şi a spus umanităţii că raţiunea trebuie să primeze." (p. 250)

Este realist planul acesta? Eu mă îndoiesc. Şi aşa Hirsi Ali îi enerveză şi pe realişti. Ăştia erau la „etc.".

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Eu şi sculele

Mi s-a prăbuşit dulapul cu haine. Ce-i de făcut. Găsesc un meşter. Şi meşterul mă duce la Dedeman. La Dedeman nu aveau nu ştiu ce cuie, şi nu taie fierul. Mă întreb cît te costă să pui un punct de tăiat materialele. Să umbli aiurea cu ditamai fierul prin Bucureşti e ţigănie. Dar asta e. Mergem la Hornbach şi acolo ce luaserăm la Dedeman aruncăm fiindcă nu mai conta. La Hornbach am găsit exact ce căutam. Adică, nişte „umeri" de fier pe care să reazem bare. Nemţii se gîndiseră ca „umerii" ăia să aibă urechi în toate părţile. Incredibil. Nemţii ăştia, bre. Şi chiar dacă am aruncat la coş vreun milion şi jumătate, banii băgaţi în improvizaţii, m-am bucurat că am găsit ce-mi trebuia la Hornbach. Trebuia să pierd bani ca să înţeleg că pentru inşi ca mine, nepricepuţi la tehnică, e bun un neamţ. De atunci visez că-mi voi lua scule de acolo şi mă voi pune să-mi fac afacerea mea. Şi încă ceva: poţi lua două cuie dacă ai nevoie de două. În alte părţi te cari cu duzina sigilată. Nu mă pricep la nimic şi uite că acum ştiu totul. Asta cred că e şi esenţa negustoriei – să-ţi dea la îndemînă nu numai „sculele", chestiile dorite, ci şi „aripile" imaginaţiei. Ce sens are imaginaţia între scule? Maximă. Şi acum îmi dau seama că sînt mai sigur pe pămîntul acesta. Angst-ul cu mezelurile. Norilor cu piaţa&restul. Hornbach-ul cu sculele. Mi-e bine în ţara asta românească, dacă e populată nemţeşte.

PUBLICITATE

adevărul literar & artistic

în fiecare miercuri, împreună cu ziarul Adevărul

ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO

- actualitatea culturală din ţară şi din lume
- garanţia informaţiei selectate valoric
- încurajarea competiţiei pe piaţa ideilor

Coordonatoare: Luiza VASILIU

De la nume adunate

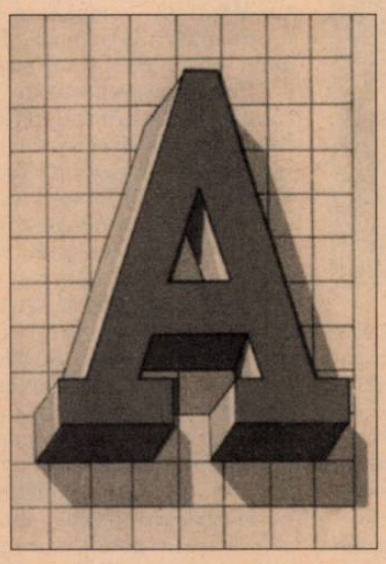

Texte şi opinii de:

● Sorin GHERGUŢ (poet):
„Denotaţie fără conotaţie“

● Alin IONESCU (jurnalist):
„De la odiosul Ceaşcă la motanul Felix“

● Florin LĂZĂRESCU (scriitor):
„Morcov. Domnul Morcov“ – interviu

● Adrian ŞONKA (astronom amator):
„Nume în sistemul solar“

● Cătălin TOLONTAN (jurnalist):
„Anatomia unui blog“

● Cornel VÎLCU (lingvist):
„Măcăţel şi adevărata putere a cuvintelor“

● Leon VOLOVICI (istoric literar):
„Numele, pseudonimul şi «problema evreiască»“

argument

Un nume cît o lume

V-aţi întrebat vreodată cum ar fi arătat viaţa dvs. dacă, în loc să vă cheme Radu, v-ar fi chemat Artaxerses? Cum ar fi schimbat un cuvînt de cîteva litere cursul evenimentelor, cum v-ar fi făcut să ieşiţi în evidenţă în momente neaşteptate, cum ar fi modificat harta dvs. sentimentală, opţiunile ideologice, preferinţele culinare? Eu, de exemplu, sînt convinsă că orice alt nume decît Luiza mi s-ar fi potrivit mai puţin, şi că o Aglaia în loc de Luiza ar fi fost o catastrofă. Nu haina îl face pe om, ci numele. Poate părea o afirmaţie extremă, dar dacă ne gîndim la „băiatul pe care-l cheamă Sue“ („A Boy Named Sue“) al lui Johnny Cash şi cum a vrut el să-şi ucidă tatăl din cauză că i-a pus un nume de fată, poate cădem de acord că relaţia noastră cu numele pe care le purtăm nu-i o chestiune de minimă importanţă. Dimpotrivă. Americanii au o American Name Society, care se ocupă din 1951 de studierea numelor, a practicilor de botez şi a informaţiilor culturale, istorice, lingvistice pe care acestea le pot furniza. Şi tot americanii au cercetat (într-o carte care se cheamă *Bad Baby Names*) influenţa pe care o are numele asupra personalităţii individului. Dacă numele de botez îţi aduce neajunsuri cu care pur şi simplu nu poţi să trăieşti, îţi alegi un pseudonim. Iar dacă eşti pe Internet, nici nu trebuie să renunţi la numele real ca să te mai cheme şi Dl Goe, Musofilos, Omicron, Reality Check, 2visible, Natafletz, aaderca, confuzius, Bunica (toate sînt *nickname*-uri ale comentatorilor de pe dilemaveche.ro). Şi pseudonimul, şi numele de împrumut schimbă ceva în felul în care ne ambalăm ideile şi le livrăm celorlalţi, în felul în care ne afişăm (sau nu) identitatea reală.

Şi-apoi, să nu uităm că fiecare lucru din jurul nostru are numele lui şi că, dacă n-am şti că masa se cheamă „masă“, am avea mari probleme în a înţelege care e rostul unui astfel de obiect pe lume. Numele e prima informaţie pe care o dăm despre noi, iar o greşeală de pronunţie sau una de ortografie ne scot din minţi („Mă cheamă Luiza, nu Eliza!“). Acest dosar, pestriţ şi destul de împrăştiat, îşi propune să ne amintească, în caz c-am uitat, cît de importante sînt numele noastre, într-o lume în care, ascultînd probabil de T.S. Eliot („a cat must have THREE DIFFERENT NAMES“), bucătarul Jamie Oliver îşi botează cea de-a treia fiică (pe primele două le cheamă Poppy Honey/Mac Miere şi Daisy Boo/Margareta Pui) Petal Blossom Rainbow/Petală Boboc Curcubeu. **(Luiza Vasiliu)**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 21 aprilie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Lea Berzuc.

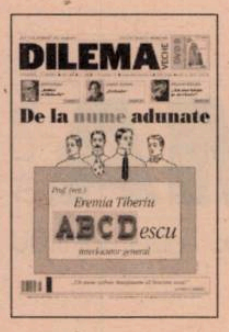

Cornel VÎLCU

Măcățel

și adevărata putere a cuvintelor

Pe Măcăţel am găsit-o, acum vreo opt ani, abandonată în faţa porţii – povestе, cred, cu nimic diferită de a mai tuturor maidanezilor deveniţi cîini de curte şi/sau apartament. Fiindcă era tare mică (o plimbam ţinînd-o, efectiv, în palmă), am decis s-o luăm în îngrijire „doar pentru vreo două săptămîni“, urmînd ca între timp să-i găsim un stăpîn; însă ca, probabil, în majoritatea situaţiilor, săptămînile s-au făcut luni, apoi ani, timp în care prin şi pe lîngă casa noastră s-au mai strîns o groază de animale (azi mai avem o căţelușă şi circa şapte pisici); dar Măcăţel rămîne – sau, mă rog, e evident că ea aşa se consideră/comportă – un fel de şefă a micului şeptel.

Cît despre nume, care, sînt de acord, poate să pară ciudat: cum o adoptasem provizoriu, am hotărît că va cădea în sarcina viitorului, adevăratului stăpîn să-i fie şi naş. Iar de strigat, o strigam: Mă, căţel! Şi cum se spune (de fapt, despre asta am înţeles că avem a scrie aici) că adevărata putere a cuvintelor/a numelor se dovedeşte atunci cînd lucrurile denumite se supun *(magic?)* chemării; şi cum biata căţelușă, deloc neaşteptat, a început curînd să răspundă apelativului, am decis – după oarecare vreme – că n-avea rost să căutăm vreun alt cuvînt, acesta fiind la fel de bun, şi poate chiar mai original, ca/decît altele. Singurul lucru pe care, lingvişti amîndoi, l-am mai inventat a fost să le spunem amicilor ce se declarau surprinşi de numele băieţesc al căţeluşei că grafia corectă e *Măcăţelle*.

Bun, va spune cititorul, putem porni discuţia de la faptul – evident – că un căţel sau chiar cîte o pisică ori vreun alt animal îndeajuns de domesticit răspunde numelui pe care i l-ai dat; dar ce facem cu restul „magiei“ semiotice a omului?

Ei bine, există, în mare, două direcţii fundamentale & contrarii în gîndirea modernă privitoare la cuvinte şi relaţionarea lor cu realitatea – nici una, firește, nemaiacceptînd vreo componentă misticoanimistă care să afirme/explice puterea cuvintelor asupra lucrurilor-în-materialitatea-lor. Şi au, întrucîtva, dreptate: fiindcă acum, spre exemplu, cînd scriu acest textuleţ şi mi s-a făcut totodată poftă de un ştrudel, făcut aseară, zadarnic îl chem: *Ştrúdele! Ştrudélule! Ştrudeláş!* – că nici prin gînd nu-i trece să se aşeze singur pe-o farfurie şi să vină încoace.

Revenind (după ce, desigur, am savurat o felie, procurată „manual“): o mare direcţie ar fi cea care privilegiază numele proprii: Măcăţel, Cornel, Petrică – doar ele avînd capacitatea de a trimite *direct* la obiecte/fiinţe pe deplin individualizate. Pentru claritatea expunerii, voi numi acest mod de a gîndi *direcţie referenţialistă;* e vorba despre un curent cu puternice accente *logic(ist)e* reprezentat, spre exemplu, de Frege, Russell, Strawson etc.

„Nimic nu ar trebui să primească un nume, de teamă ca însuşi acest nume să nu-l transforme.“

VIRGINIA WOOLF

Cealaltă direcţie pleacă nu dinspre realitate spre limbă, ci invers, dinspre aceasta (văzută ca ansamblu al numelor „comune“, în raport cu care cele proprii sînt secundare) înspre lume, mai precis spre inteligibilitatea ei. E un curent fundamental *lingvistic,* iniţiat glorios de către Wilhelm von Humboldt, conturat în deplină claritate de către Saussure & structuralism şi continuat, azi, spre a da doar exemplul cel mai important, în lingvistica integrală a lui Eugeniu Coşeriu; voi numi această a doua cale *direcţie propriu-zis semantică*.

Ca să nu complic, însă, această intervenţie cu prea multe amănunte ştiinţifice, disputa este cam aşa:

Reprezentanţii *referenţialismului* consideră că lumea e formată din lucruri, fiinţări, stări de fapt individuale, nu doar perceptibile, ci şi inteligibile ca atare: fiindcă Petrică e unul singur (sau, mă rog, aşa ar trebui să fie, dacă nu ne-ar încurca... omonimele) şi diferit de Cornel, numele lui, ca nume propriu, ar aparţine unui domeniu mai important şi mai efectiv al limbajului decît substantivele comune „om“, „bărbat“ etc. Mai mult: însăşi raţiunea existenţei (în condiţiile în care să avem tot-atîtea-cuvinte-cîte-realităţi ar fi neeconomic pînă la catastrofă) a numelor comune este doar ca, prin combinare: („autorul acestui text“), să poată trimite la individul (C.V.) la care vrem a ne referi. Un mod de a gîndi, cred eu, mai apropiat de mentalitatea magic-animistă despre care am pomenit deja: *Mă, căţel(ule minuscul negru cu urechi clăpăuge!)* ar fi doar un stadiu imperfect pe drumul către *Măcăţel!* – cuvînt care, iată, odată rostit, o atrage fără greş pe căţelușa curioasă, oricum, să afle ce-oi fi tot scriind eu aici.

Pentru reprezentanţii celeilalte direcţii (pe care, mărturisesc, mă situez fără ezitare sau cel-mai-mic-regret şi eu însumi), lucrurile individuale nu sînt inteligibile *direct* în individualitatea lor, ci doar ca aparţinînd unor clase, *soiuri, moduri* ale fiinţei/realităţii. Coşeriu, de exemplu, spune că dăm nume proprii doar unor obiecte sau fiinţări deja recunoscute ca atare în apartenenţa lor semnificativă – motiv pentru care e ciudat să numim un căţel Constantin sau Alexandru, ori să ne botezăm fiul Azorel. Cuvîntul – românesc – „copac“ nu face, desigur, copacul să fie (existenţa lui materială provine din sămînţă, calitatea solului, a climei etc.), dar îl face să fie (tocmai) copac, şi nu altceva („plantă în general“, pentru o limbă mai puţin specifică în ce priveşte vegetalele, ori „sufletul transmigrat al strămoşilor“ pentru idiomul cutărei comunităţi arhaice). Rezumînd: *prezenţa* efectivă, individuală, *hic et nunc* a lucrurilor *nu* este, firește, determinată de cuvinte (afară de cazul, deja menţionat, cînd îmi strig *pe nume* căţelușa); însă *inteligibilitatea* lor drept cutare sau cutare tip de lucru este dependentă de limbaj.

Actul oricărui botez, aşadar, e un act de nominare-individuală exercitat de fiinţe *deja* umane, altfel spus, de fiinţe care *deja* văd lumea prin grila primar-semnificativă a limbajului. E principalul motiv pentru care eu le spun căţelușelor mele Măcăţel şi Fetiţa/Fulga – iar ele, deşi fără îndoială ne recunosc şi ne iubesc poate chiar mai mult (şi în orice caz mai necondiţionat) ca noi pe ele, nu ne vor spune niciodată, nici măcar în sinea lor, Cornel şi Dina.

***Cornel Vîlcu** este lector dr. la Universitatea „Babeş-Bolyai“ din Cluj-Napoca, unde predă lingvistică generală şi semiotică.*

Morcov. Domnul Morcov

Ştef e cumnată-miu şi, mai ales, unul dintre cei mai buni prieteni ai mei. L-am cunoscut cînd eram destul de mare ca să nu mai rîd de numele lui, dar, cînd ne-am strîns mîinile pentru prima dată, un zîmbet în colţul gurii tot am avut. Apoi mi s-a părut aşa, natural, să te cheme Morcov.

„Numele proprii sînt poezie pură. Şi ca orice poezie, sînt intraductibile.“

W.H. AUDEN

Domnule Morcov, dat fiind numele tău de familie, te-ai rezolvat repede cu problema poreclei în copilărie, nu?

Bineînţeles. Eram mic, slab şi pistruiat, iar Morcoveaţă a venit de la sine, ca o completare a numelui din certificatul de naştere. Dar nu a durat mult, pentru că s-a aflat că mai am un frate mai mare care învăţa în aceeaşi şcoală cu mine şi... îi auzeam pe colegi cum îmi spuneau pe nume printre dinţi. Cei care au fraţi mai mari ştiu ce impact are asta asupra colegilor: toţi te privesc cu invidie, uită de porecle, te cheamă să joci fotbal cu ei, te invită la. Doar să nu ai ghinion de un coleg cu un frate mai mare ca al tău.

Mă roagă un prieten să te-ntreb: ai avut cumva vreun coleg de şcoală Iepure?

Eleva Iepure era visul băieţilor din şcoală. Al meu nu. Era mai mare ca mine. Însă am avut ocazia să stau cu ea în aceeaşi bancă în clasa a V-a sau a VI-a, la ora de istorie. Cred că eram destul de mari şi nimeni dintre colegi nu a făcut bașcă pe această temă. Asta nu înseamnă că nu s-a făcut. Am fost distracţia profesorului de istorie. A rîs toată ora de noi făcînd poante de genul: „Să răspundă Morcov. Mai bine nu, că te aude Iepure şi o să te mănînce“. Dar am avut alţi colegi cu nume interesante (sper să nu uit pe cineva): Bere, Butoi, Lopată, Leuştean, Budacă, Prepeliţă, Prună şi Ameţitu (era fată).

Ce poantă legată de numele tău te-a ofticat cel mai mult?

Eram la liceu, în clasa a IX-a, şi profesorul de matematică se uită în catalog şi spune: „Da, să iasă la tablă... Pintrinjăl“. Apoi îşi dă seama ce a spus, izbucneşte în rîs, după el se ia toată clasa, că doar profesorul a dat tonul, şi a urmat ceva bașcă cît timp eu am fost la tablă.

Care-au fost avantajele de-a te numi Morcov?

Cît timp am fost la şcoala generală nu au existat avantaje: toată şcoala ştia cum mă cheamă (inclusiv profesorii cu care nu am avut niciodată ore), e un nume ciudat şi uşor de ţinut minte, aşa că atunci cînd nu aveau pe cine să scoată la tablă, eu eram acela, dacă chiuleam de la o oră mă ţinea profesorul minte tot anul. În acelaşi timp, se poate să fi fost şi avantaje, dar să-mi fi scăpat mie.

În altă ordine de idei, ai vreo emoţie cu apariţia ta în Dilema veche, *în general, cu „datul la ziar“?*

Dacă discutăm doar de *Dilema veche,* nu am nici o emoţie, mai ales că am văzut şi aici nume neobişnuite. Pleşu, de exemplu. Dacă vorbim de „datul la ziar“, cu referire la anumite ziare de scandal, atunci am o teamă de a nu tîrî numele Morcov în noroi. Morcov, pe lîngă faptul că este un nume serios, este şi sănătos.

a consemnat
Florin LĂZĂRESCU

Alin IONESCU

De la odiosul Ceaşcă la motanul Felix

„Ceaşcă“: încercarea românului de a-şi îmblînzi onomastica dictatorului ucis.

La puţin timp după uciderea lui, numele de alint şi pomenire al lui Ceauşescu a devenit Ceaşcă. Această alunecare semantică de la „odiosul dictator“ la „Ceaşcă“ mi s-a părut de fiecare dată paradoxală. *Ceaşcă* e hazliu, sună aproape a nume de alint, e ca o dezmierdare ludică, un nume de amic intim cu care ai o relaţie bazată pe ironie cordială, antren şi bună dispoziţie. Or, aici, să fim înţeleşi, vorbim de un dictator ucis prin punere la zid, nicidecum de un prieten cu care împarţi zîmbete şi pahare într-o cîrciumă, povestind verzi şi uscate. Singura explicaţie cu care am reuşit să scap de perplexitatea în faţa acestei porecle a lui Ceauşescu a fost încercarea românului de a-şi îmblînzi onomastic dictatorul ucis, de a-l prelua printr-o băşcălioasă demitizare într-un univers de sens în care monstrul e redus la nivelul familiarului. Odată ucis, demonul poate fi privit cu destindere şi ironizat cu oarecare tandreţe. Doar după moarte, devenit Ceaşcă, Nicolae Ceauşescu a fost pentru prima dată, aşa cum şi-a dorit toată viaţa, în mijlocul poporului.

Această funcţie a redenumirii prin poreclă a devenit după '90 un soi de tehnologie a demitizării politicului. Asta pentru că, aflat într-o continuă goană pentru modernizare politică, românul n-a depăşit practic niciodată relaţia de tip feudal cu stăpînul. Şi cum politicianul nu-i altceva decît un boier contemporan în raport cu care singura libertate disponibilă e aceea de a-l vorbi de rău şi, eventual, de a-l porecli, românii şi-au lăsat imaginaţia să lucreze în voie. Porecla începe astfel să lucreze şi devine, pe nesimţite, dintr-o practică a egalizării iluzorii de statut, un tip de insurgenţă. Spunîndu-i lui Ion Iliescu „bunicuţa bolşevică“, îţi oferi sentimentul binefăcător al situării pe acelaşi palier existenţial, dar participi activ şi viral la un act de revoltă. Uneori, ironia acidă dintr-o poreclă poate eroda autoritatea mai energic decît o insurecţie populară.

Întîmplător, lucrez la o revistă de satiră politică, devenită un fel de laborator de inventat porecle pentru politicieni, şi pot mărturisi că unele dintre ele au reuşit să-i aducă în pragul depresiei pe unii oameni politicii. Ţin minte că fostul prim-ministru Nicolae Văcăroiu devenise pur şi simplu exasperat de apelativul „Vodcăroiu“. A trimis la un moment dat un lung şi patetic drept la replică în care încerca să demonteze ideea că ar consuma frecvent băuturi alcoolice. Fireşte, a fost un gest hazardat, care n-a făcut decît să întărească suspiciunile publicului în privinţa obiceiurilor sale bahice. Ulterior, politicienii s-au prins că genul ăsta de etichetare sumară ţine la public şi i-au deturnat sensul. Au început să-şi asume poreclele, ba chiar să le cultive, transformîndu-le în reputaţie. Vanghelie a fost un pionier, aproape involuntar, al acestui domeniu. Încercînd să se scuze pentru umorul agramat involuntar, el a sfîrşit prin a-l produce conştient, în speranţa de a-şi construi o reputaţie de individ hazliu, lipsit de complexe, popular, nonşalant în exprimare. Ca într-un joc de aikido simbolic, politicienii au început, la un moment dat, să preia din mers şi să folosească satira politică împotriva adversarilor. S-a ajuns astfel la adevărate performanţe retorice în tactica etichetării. Traian Băsescu a devenit atletul absolut al acestui gen de retorică, prin care pur şi simplu a reuşit să-şi pulverizeze oponenţii. Referindu-se la Dan Voiculescu ca la „motanul Felix“, preşedintele a transformat subtil funcţia iniţială a poreclei, ca apanaj strict al presei satirice şi al alegătorului binedispus, într-o armă politică redutabilă. A reuşit să numească ceea ce, din postura lui, ca preşedinte echidistant, era de nenumit. Astfel, porecla şi pamfletul au devenit instrumente de lucru ale statului care, prin vocea liderilor săi, au putut trasa mai apăsat liniile de forţă ale puterii. Aş spune că situaţia asta e anormală şi periculoasă pentru consolidarea statului de drept, dar mi-e teamă că cetăţenii s-au cam plictisit de chestiuni serioase şi grave. Mai important e că Pepe o poreclise pe Oana „pisică mică“, decît că preşedintele îl numeşte „motanul Felix“ pe unul dintre adversarii săi politici. În tot cazul, cutia cu porecle a Pandorei a fost deja larg deschisă şi poate că, nu peste mult timp, vom alege pentru Parlament între „Partidul Piraţilor Destrăbălaţi“ şi „Partidul Bursucilor Nesătui“.

„Nici un orator nu-l poate învinge pe cel care ştie să dea porecle bune.“

RALPH WALDO EMERSON

***Alin Ionescu** este jurnalist la* Academia Caţavencu.

Sorin GHERGUŢ

Denotaţie fără conotaţie

Poeme în proză, witzuri, alăturări suprarealiste, decupaje cu iz dadaist.

„Folosiţi numele în mod corect, creator şi cu pasiune!“
Marcello Robby, *Apendix Robby*, apud Mircea Horia Simionescu, *Dicţionar onomastic*

Andrei Pleşu observa, cîndva, într-un articol, că lingviştii pot spune foarte multe despre o propoziţie precum „Ion trece strada“, dar mai nimic (relevant) despre „trecut-au anii ca nori lungi pe şesuri“. Ca şi căderea unui măr din pom, o propoziţie simplă subiect-verb-complement poate părea, într-adevăr, ceva extrem de prozaic. Dacă ar fi să vedem aici o imputare, se pot spune totuşi destule în apărarea lingviştilor (în fond, nici fizicienii, *qua* fizicieni, nu sînt chemaţi să vorbească despre o coregrafie de Béjart altfel decît despre rostogolirea unei bile). Oricum, pentru cei cărora cercetarea aprofundată a lui „Ion trece strada“ li s-ar părea, în continuare, futilă, filozofia limbajului, mai mult decît lingvistica, oferă motive serioase de perplexitate. Gînditori renumiţi s-au aplecat, în ultimul secol şi jumătate, îndelung, chiar asupra semenilor lui „Ion“ – numele proprii. Întrebarea căreia i-au căutat răspuns poate fi sintetizată, aproximativ, dar eufonic, astfel: Ce anume numeşte numele? Nimic anume (...„denotaţie fără conotaţie“ – John Stuart Mill) sau totul (...suma descripţiilor satisfăcute de purtătorul numelui – răspuns, extrem simplificat aici, spre care tinde „linia“ Frege-Russell)?

Saul Kripke susţinea, în ianuarie 1970, o serie de trei prelegeri care, publicate în volumul *Numire şi necesitate,* aveau să fie considerate poate cea mai importantă contribuţie la metafizică şi filozofia limbajului din ultima jumătate de veac. Formulînd o critică apreciată drept devastatoare la adresa teoriilor pur descriptiviste ale numirii, Kripke propune nu atît o teorie alternativă, cît o schimbare de perspectivă. Numele pe care le folosim sînt nume pe care (cu excepţia situaţiilor speciale în care sîntem noi înşine onomaturgii) le-am întîlnit folosite de alţii. Aceştia, la rîndul lor, dacă nu le cunosc dintr-o relaţie directă cu referentul lor, le-au preluat de la alţi membri ai comunităţii comunicaţionale. Kripke identifică, aşadar, un „lanţ cauzal“ al referinţei, care duce la „botezul iniţial“ şi la purtătorul numelui (identificat prin indicare, şi nu printr-o sumă de proprietăţi). Privirea iese din „triunghiul semiotic“ semn-sens-referent şi se îndreaptă către comunicare, vorbitori, istorie – rămînînd, în mod remarcabil, una analitică.

În 1969 apărea, la Bucureşti, *Dicţionar onomastic,* debutul prozatorului Mircea Horia Simionescu. Asemenea „falsului tratat de vînătoare“ al lui Alexandru Odobescu, invocat în *Dicţionar...,* lucrarea este, evident, una pseudofilologică (ceea ce nu a împiedicat-o – povesteşte autorul în prefaţa unei ediţii ulterioare – să ajungă în mari biblioteci pe raftul dicţionarelor *proper).* Poeme în proză, witzuri, alăturări suprarealiste, decupaje cu iz dadaist, schiţe, povestiri scurte, micro-epistolare, citate din autori reali şi imaginari, relatări opac-onirice stau în dreptul unor „intrări“ printre care se găsesc nume uzuale („Ion“), istorice („Macedon“), dar şi un „Dorimedont“ sau un „Exuperiu“. Definiţiile capătă, adesea, aspectul paradoxal al unor conotaţii stipulate. Printr-o bizară alchimie sonoră, unele – sau ansamblul lor – par a vădi că de la arbitrariul deplin (al semnului lingvistic) pînă la consubstanţialitate nu e decît un pas.

Mircea Horia Simionescu pare a-şi propune să facă mai degrabă ceva mai puţin decît de „Literatură“, după cum şi Kripke avertiza că nu va oferi o teorie filozofică la patru ace. Pentru ambii, numele proprii nu sînt doar un pretext, ci o etapă semnificativă a demersului. *Dicţionarul onomastic* deschide tetralogia *Ingeniosul bine temperat,* în ale cărei următoare volume vor fi întrevăzute – spune autorul – „treptele celorlalte anotimpuri ale cunoaşterii – prin carte, prin istorie, prin critica erorii“. *Numire şi necesitate* atinge, pornind de la numele proprii, teme filozofice venerabile. *Dicţionarul onomastic* reprezintă un moment de cotitură în literatura română, *Numire şi necesitate* – unul de referinţă în filozofia secolului al XX-lea.

Mircea Horia Simionescu povestea că obiecţia filozofului Constantin Noica, după lectura *Dicţionarului onomastic,* a fost „nemăsura“. Lipsite cumva de măsură i se vor fi părut, poate, autorului *Povestirilor despre om* şi discuţiile extinse ale gînditorilor analitici despre ce spunem cînd spunem „Ion“. Forţele tari se manifestă, totuşi, pe spaţii mici.

„Un Mitică sau Mache evoluează cu totul diferit decît un August, Demostene sau Hidroxin.“

MIRCEA HORIA SIMIONESCU

***Sorin Gherguţ** este absolvent al masteratului de lingvistică teoretică de la Universitatea Bucureşti şi poet. A publicat volumele* Time Out *(Editura Timpul, 1998) şi* Orice – uverturi & reziduuri *(Editura Pandora M, 2011).*

Cătălin TOLONTAN

Anatomia unui blog

Episodul-pilot

„Ceea ce în viaţa reală e bun pe Internet devine foarte bun. Şi ceea ce în viaţa reală e rău pe net e de-a dreptul oribil.“ Citatul îi aparţine unui jurnalist american. În vara lui 2006, cînd a apărut tolo.ro, puteai zîmbi citind fraza reporterului de peste Ocean. Astăzi, te crispezi.

Forumurile şi blogurile au devenit locul de întîlnire al unor oameni populaţi de certitudini. Opozanţii sînt executaţi sumar, sub o rafală de adjective. Te afectează? O, da! Dovada? Veterani ai pericolului real s-au clătinat în faţa războiului virtual – jurnalistul de front Adelin Petrişor şi-a suspendat o vreme blogul, sătul de insulte. Un bărbat care a transmis din Irak, Bosnia şi Afganistan s-a îngreţoşat cînd „uj666of“ a început să-l scuipe printre dinţi pe „Caligula69“.

Episodul 2

Riscul de a fi curtenitor. Dar există şi o altă soluţie. După o scurtă perioadă în care comentariile au rămas la liber pe tolo.ro şi pe celelalte bloguri ataşate *Gazetei Sporturilor,* am realizat că murdăria comentariilor ajunge să strice, într-un fel neaşteptat, chiar articolele însele.

Dacă publici pe site un interviu cu Nadia Comăneci şi, în coada lui, 50 de spirite exigente încep să se certe pe un ofsaid de la un meci Steaua-Dinamo, în cîteva ore se petrec următoarele mutaţii, verificate statistic:

Redacţia are impresia că subiectul nu interesează pe nimeni şi că nu gimnastica şi nu fostele glorii fac audienţă, ci fotbalul, de vreme ce stîrneşte pasiuni şi în lipsă.

Autorul articolului e convins că a pus întrebările greşite. E evident că nu mai ştie meserie! Orice cititor îi spune că „eşti un mediocru pansat, se vede că te-a plătit boşoroaga asta de Nadia ca să nu-i zici nimik de Nicuşor Ceauşescu ăla cu care se *****“.

După ce citeşte interviul în ziar – lucru care se petrece tot mai rar, acum se intră direct pe net –, Nadia este sunată de o prietenă care îi zice: „Ai văzut ce te-a înjurat în *Gazetă...?*“. Nedumerită, „cine a înjurat-o?“, ea deschide site-ul şi vechea mulţumire de după prima lectură a interviului se transformă în spaimă. Pentru că a parcurs comentariile. Ceva nu e în regulă! Cu ea, cu ziaristul, cu toată discuţia. La naiba! Probabil că a spus numai prostii, de vreme ce oamenii o înjură în asemenea hal. Nu probabil, sigur a spus prostii!

Fanii se bucură de reîntîlnirea cu Nadia citind dialogul, dar, cînd ajung la reacţiile postate pe net, sînt şi ei cuprinşi de îndoiala că au citit ceva ce merita. Tresar, se clatină şi sfîrşesc prin a se retrage dezgustaţi. Cei care au curajul de a argumenta, comentează ei înşişi, ocazie cu care află, instantaneu, că sînt comunişti, nazişti sau homosexuali.

Episodul 3

Stop joc! În acest stil, oameni care nu-şi asumă identitatea ajung să inverseze raportul dintre realitate şi părerea lor despre realitate. Chiar şi cei care trăiesc în realitate ajung să se îndoiască de acest lucru. Pentru că realitatea este unică, pe cînd ficţiunile sînt ubicue.

Ziarul a luat, pe rînd, mai multe decizii. Întîi, a angajat o echipă care moderează blogurile. Sînt încurajate criticile, „Tolontan gîndeşte ca un bou“, dar nu calomniile, „Tolontan a furat un bou“. Îndemnurile la violenţă – „Să-l împuşcăm pe arbitru!“ – nu sînt acceptate nici în varianta lor indirectă „Te omor!“. Fără excepţie, cad la filtrul moderării intervenţiile antidemocratice, rasiste sau xenofobe. Nu se face soare, dar măcar nu mai plouă mereu, din senin. Suficient ca diferenţa de aer să se simtă uluitor. Parcă dintr-odată oamenii se străduiesc să argumenteze, şi punctele de vedere civilizate au curajul să vină unul în întîmpinarea celuilalt. Chiar şi numele, nervos inventate pe tastatură, „WertY!!!“, lasă locul cîte unui „ion.popescu“, diferenţa dintre un războinic digital şi o anonimitate blajină.

„Ăsta e privilegiul poştaşilor: ştiu numele tuturor şi nimeni nu-l cunoaşte pe-al lor.“

MARCEL PAGNOL

„Tigrii mor şi-şi lasă pieile; oamenii mor şi-şi lasă numele.“

Proverb japonez

Episodul 4

A doua măsură a fost înregistrarea tuturor celor care doresc să comenteze într-o bază de date. Oricine poate citi site-ul sau blogul, dar numai cei care acceptă o minimă identificare pot comenta articolele.

Sigur, Internetul oferă variante infinite de dedublare a personalităţii. Plus că, dacă platformele de bloguri permit moderarea, forumurile cer o periere *post-factum*. Oricîte resurse ai la dispoziţie, lecţia de pe net e aceeaşi ca în viaţa obişnuită: mai bine previi, decît să faci curat după cei 101 pitici despre care un scriitor american spunea că „stau în pivniţe neaerisite, cu şepci de baseball care au cozorocul întors şi se comportă ca nişte sergenţi ai regimentului 2.0 al lui Pol Pot“.

Episodul 5

Dar cel mai bun lucru pe care îl poţi face e să obţii o întîlnire faţă în faţă. E dificil, imposibil de replicat la nivel de masă, dar e absolut reconfortant să o faci din cînd în cînd. De regulă, la primul mail, „MetalicBoy“ te înjură de mamă. Cu „tu“, desigur. Dacă îi răspunzi politicos şi ferm, avertizîndu-l că e ultimul mesaj obscen la care reacţionezi, va reveni, oarecum mirat, spunîndu-ţi că „N-am ştiut că citiţi mesajele“. Rămîne dur, ostil, îţi neagă orice competenţă – „Mă pricep mai bine la fotbal ca dumneavoastră“ –, dar oricum, fără să-şi dea seama, a schimbat persoana de adresare şi, fără să ştie, e o victimă sigură a planului tău malefic.

Îl inviţi în redacţie. Ezită. Se declară un om cu adevărat ocupat, nu un ziarist vîndut – „Ce să vorbesc cu cineva care ţine cu Dinamo pe faţă?!!!“. Sau cu Rapid, Steaua ori echipa eschimoşilor, după caz. Capcana se strînge însă. Mimezi indiferenţa: „Cum doriţi, eu v-am invitat“. Revine după cel mult o oră, aproape gîfîind, dacă asta se poate pe mail. Fixezi întîlnirea.

Final

Cu zece minute înainte de ora convenită, „MetalicBoy“ apare. Are 1,50 metri şi undeva între 15 şi 16 ani. Străbate hala redacţiei, însoţit de recepţioneră, dintr-odată copleşit de lumina strălucitoare şi de forfota care nu se clinteşte în faţa apariţiei lui înspăimîntătoare.

Ce ciudat! Oamenii bat la tastaturi, vorbesc încordaţi la telefon sau clatină compulsiv din picior în faţa machetei unei pagini de ziar. Unde sînt complotiştii cu plicuri în buzunar, cretinii făcuţi grămadă sau paraşutele care habar n-au să scrie?! În locul lor, „MetalicBoy“ vede nişte bărbaţi şi femei cam obosiţi, cu dicţionare mari lîngă ei, pachete de biscuiţi digestivi, televizoare uriaşe şi ceasuri ca la submarinele atomice, prin care timpul se scurge parcă mai repede.

Ajunge în faţa unei cuşti de sticlă. Şi, pentru ca varianta demo să fie perfectă – sigur e o mistificare, nu mă păcălesc ăştia pe mine! –, în faţa lui apare o figură cunoscută: „Salut, sînt Andrei Vochin, bine ai venit!“. „Salut, pe mine mă cheamă Alex.“

Ziaristul rîde: „Alex, ca nervosul Alex Karev din *Anatomia lui Grey?!*“.

Cătălin Tolontan *este redactor-şef la* Gazeta Sporturilor *şi autorul blogului http://www.tolo.ro.*

Nume de trupe și de artiști români

1-Q Sapro, AB4, Abnormyndeffect, Ad Litteram, Adramalekus, Aeroport, Aforic, Aievea, Alternosfera, Amicii, Animal X, Antract, Aria Urbană, AS 20, Astrophagastra, Audiogram, Avant'n'Gard, AXXA, Azur, Bega Blues Band, Bere Gratis, Bitză, Blanoz, Blat Jargon, Blaxy Girls, Blazzaj, Bosquito, Brazda lui Novac, Brigada de Asalt, B.U.G. Mafia, Butch, Butterflies In My Stomach, Byron, Camioane'n Mulţime, Cazier, Celelalte Cuvinte, Cedry2k, Cheloo, Chemical Compound, Cindy Cat, Circa 5, Clitgore, Coaie pe Zacuscă, Codu' Penal, Compania de Sunet, Connect-R, Cromatic, Da Hood Justice, Deceneu, Deep Central, Deliric 1, Dekadens, Dl. Problemă, Domnişoara Pogany, Dordeduh, Dulceaţa Morţii, Einuiea, Electric Brother, Electric Fence, Electroputere, El Negro, E.M.I.L., Experimental Q, Fără Zahăr, Freakadadisk, Fuego, Fulmineos, Gaz pe Foc, Genius, Getto Daci, Gîndul Mîţei, Gojira, Go To Berlin, Gramofon, Grasu XXL, Grimus, Guess Who, Halat Alb, Hara, Haute Culture, Hotel Fetiş, Icsu, Implant pentru Refuz, IOD, Jazzadezz, Jazz de Necaz, JerryCo, Junkyard, K-Gula, Kazi Ploae, Kheops, Keo, Kumm, Les Elephants Bizarres, L'Orchestre de Roche, Lotul Naţional de Hardcore, Luna Amară, Mamelino, Matze, Mauser, Mes Quins, Mekanik Şef, Methadon 3000, Minus, Mondial, Morometzii, Nai'gh'ba, Natural Soft Killers, Neurotica, Negură Bunget, Nightlosers, Nimeni Altu', Nişte Băieţi, Nitro, Nosferatu, Norzeatic, Oliver, Ombladon, Omul cu Şobolani, Pacha Man, Paraziţii, Pasărea Colibri, Persona, Petre Inspirescu, Pistol cu Capse, Praf în Ochi, Prima Verba, Purulente Uretre, Puya, R.A.C.L.A., Raku, Rezistenţa Materialelor, Riff, Rimaru, Robin and The Backstabbers, Romantic Jurgen, Sarmalele Reci, Satanochio, Sensor, Sfinţii, Shukar Collective, Silent Strike, Skullp, Snails, Sophisticated Lemons, Sotto Inteso, Spike, Spin, Spitalul de Urgenţă, Stigma, Subcarpaţi, Supermarket, Şuie Paparude, Tataee, The Mono Jacks, Timpuri Noi, Toulouse Lautrec, Travka, Trei Da' Grei, Teodora La Maxim, Trio Galax, Ţapinarii, Ucigă-l Toaca, Ura De După Uşă, Urma, Uzzi, Vena Cavă, Verdikt, Veritasaga, Vexxatu Vexx, Villy, Viţa de Vie, Yvat, Zale, Zan, Zdob şi Zdub, Zebre, Zid, ZOB, Zmili. (**M. C.**)

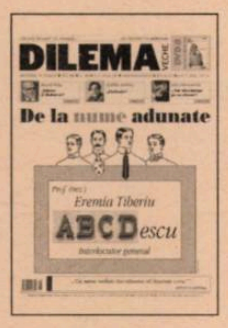

Leon VOLOVICI

Numele, pseudonimul și „problema evreiască"

Românizarea sau schimbarea numelui de familie în comunităţile etnice minoritare e un fenomen frecvent, doar că în cazul evreilor schimbarea e mai problematică (cum altfel?) şi provoacă reacţii de respingere din partea autohtonilor, dar şi a mediului evreiesc. În lumea literelor, alegerea numelui cu care va semna un autor este mai complicată – motivarea individuală, uneori de natură estetică, prevalează. Aşazisul nume „pseudo" tinde, şi de multe ori reuşeşte, să înlocuiască numele din actul de stare civilă.

Un „escu" nu te scapă de necazuri

Puţin timp după război, I. Ludo, adeptul unui naţionalism cultural evreiesc, a dezbătut pe larg, într-un eseu *(Despre pseudonim,* 1947) scris cu obişnuita lui vervă pamfletară, abandonarea de către evrei a numelor care trădează originea etnică. Ludo nu discută în mod special pseudonimele scriitorilor (şi „Ludo" este un pseudonim). Chestiunea care îl preocupă mai mult este semnificaţia *românizării* numelor de familie în mediul evreiesc, în perioada modernă. Spre deosebire de situaţia din Franţa, evreii din România, afirmă Ludo, supuşi la numeroase şicane şi persecuţii din partea autorităţilor, consideră românizarea numelor o cale (iluzorie) de salvare de umilinţe şi discriminări.

Schimbarea numelui sau adăugarea unui „escu" la sfîrşit, crede Ludo, nu-l scăpa pe evreu de necazuri, pentru că românizarea era percepută ca înşelăciune, „demascată" de naţionalişti (cu infamantele liste înşirînd numele „adevărate" evreieşti primite la naştere) sau ridiculizată de mediul evreiesc tradiţional.

O situaţie opusă şi ideală este, pentru Ludo, cazul Franţei. Aici, în 1936, un evreu pe nume (neschimbat) Léon Blum poate fi ales prim-ministru de către Adunarea Naţională. Mai mult, adaugă Ludo: „Deşi face politică franceză, deşi iremediabil francez, Léon Blum, departe de a vrea să apară în ochii concetăţenilor săi un evreu francez *bien né,* cum se intitulează unele javre asimiliste, îşi poartă numele şi originea cu aceeaşi detaşare şi aceeaşi dezinvoltură cu care îşi poartă cravata, mănuşile sau papucii de casă."

Un astfel de comportament nu se explică prin curajul acestor personalităţi, ci se datorează mentalităţii şi curajului *mediului,* opus, ca mentalitate, mediului românesc – susţine Ludo pe un ton polemic, referindu-se la societatea românească de pînă la Al Doilea Război Mondial: „Şi aşa cum, între evreul francez şi mediul francez este un schimb reciproc şi automat de mîndrie, de demnitate, curaj, ca între două vase comunicante, între evreul de aici şi mediu, tot ca între două vase comunicante, este un schimb reciproc şi automat de slugărnicie, umilinţă şi frică. Evreului îi este teamă şi ruşine de numele şi originea sa, fiindcă mediul i-a impus să-i fie teamă şi ruşine de ele."

Schimbarea numelui: cauze şi reacţii

Eseul lui Ludo oferă numeroase observaţii incisive şi îndreptăţite, dar „românizarea" şi alegerea unui pseudonim capătă o explicaţie unilaterală. Privite din perspectivă istorică şi cu calm nepamfletar, resorturile individuale şi sociale care determină schimbarea numelui sînt mult mai complexe. Procesul se generalizează spre sfîrşitul secolului al XVIII-lea, cînd evreii, de voie sau obligaţi de autorităţi (de pildă, prin decretul imperial din 1787, în Austria, sau decretul lui Napoleon din 1808), renunţă la numele ebraic, format prin menţionarea numelui tatălui, precedat de „ben" (= fiul lui), analog cu „sin" din limba română veche. La evrei, numele ebraic, totdeauna după numele tatălui, rămîne exclusiv în acte şi ceremonii religioase.

Ca în toată Europa, evreii din România îşi schimbau sau românizau numele nu numai de „teamă", ci dintr-o dorinţă legitimă de integrare, şi prin schimbarea numelui, în cultura populaţiei majoritare. De altfel, numele evreiesc care urmează să fie adaptat sau înlocuit nu era, de regulă, un nume originar evreiesc, ci tot un nume adoptat după cultura ţării din care evreii au emigrat (Austria, Rusia ţaristă). De aici frecvenţa numelor evreieşti de origine germană sau austriacă, indicînd meserii (Schneider, Schuster) sau localitatea de origine: Berliner, Leipziger, Posen. În mediul polonez, tot după oraşul de origine, mulţi evrei au ca nume Warszawski, Krakowski, Poznanski, iar în Rusia şi Ucraina ei au moştenit nume încheiate, cel mai frecvent, cu sufixul *-ici* (Moscovici, Leibovici... Volovici).

Reacţia negativă, de la persiflare la sarcasm, din partea mediului evreiesc, se manifestă numai atunci cînd cel care îşi schimbă numele încearcă prin această schimbare să ascundă, să-şi (re)nege identitatea evreiască şi mai ales cînd noul nume este exagerat de neaoş sau chiar preia numele unor celebrităţi naţionale (nu dau exemple, ca să nu lezez sensibilitatea purtătorilor actuali ai acestor nume). Folclorul evreiesc este plin de anecdote pe această temă. Freud a intuit, cum era de aşteptat, potenţialul psihanalitic al acestor fenomene de asimilare a evreilor de către mediul majoritar. El a şi adunat anecdote evreieşti despre tendinţele eşuate de camuflare identitară. De pildă, una dintre istorioarele din colecţia lui Freud are ca erou un evreu galiţian, Katzman, care se decide să pună capăt inconvenientelor identităţii evreieşti, trădată fatal de numele „evreiesc". El se mută la Paris şi cere de îndată „franţuzirea" numelui prin traducere: Katz = *chat*, Mann = *l'homme,* împreună, în transcriere fonetică: „şalom!". E un fel de a ilustra eşecul încercării de a-ţi ascunde identitatea evreiască. Într-un fel sau altul, fără voia ta, ea va ieşi la suprafaţă, te va urmări ca un stigmat, sau cei jur vor avea grijă să-ţi reamintească sau să divulge „compromiţătorul" secret.

O identitate ambiguă

Istoria familiei juristului Arnold Schwefelberg – ca să dau un exemplu la îndemînă (am publicat memoriile lui la Editura Hasefer) – ilustrează transformările care au loc în privinţa numelor în lumea evreiască din perioada modernă. Bunicul lui Arnold e trecut în hrisoavele vremii ca Iancu Pecetaru şi chiar era un vestit pecetar (gravor), primind comenzi pentru peceţi şi monede de la curtea domnească. Familia lui venise din Galiţia austriacă, de unde şi numele dobîndit acolo: Schwefelberg. Fazele emancipării evreilor din păturile înstărite pot fi urmărite şi în numele pe care îl primesc copiii la naştere. Bunicii mai poartă nume evreieşti, dar urmaşii lor preferă să dea copiilor nume care indică dorinţa de integrare „europeană", oscilînd între nume germane (în amintirea originii austriece) şi nume româneşti. Fiul lui Iancu Pecetaru e Isac, dar copiii lui sînt: Arnold, Wilhelm, Mihail, dar şi Iancu, după bunic. Copiii învaţă la şcoli româneşti sau „israelito-române". La Iaşi, Isac (tatăl lui Arnold) e dat la „Şcoala publică primară", unde îl are ca învăţător pe Ion Creangă. În sfîrşit, strănepoata pecetarului, poetă, a preferat alegerea unui pseudonim: Veronica Porumbacu.

În genere, precaritatea culturii idiş la păturile „emancipate" a diminuat substanţa culturală iudaică a intelectualilor evrei. Ei au optat destul de repede pentru o identitate ambiguă, româno-evreiască, lesne de constatat şi în schimbarea numelor.

Mă veţi întreba, revenind la cei care intră cu un pseudonim în publicistică sau literatură, de ce nu mi-am ales şi eu unul. Ba mi-am ales şi am şi semnat primele comentarii critice în revista *Iaşul literar* cu un pseudonim sută la sută românesc, ales cam pripit. Pînă în ziua în care redactorul-şef de atunci, întîlnindu-mă pe stradă, m-a întîmpinat cu „Vă salut, domnule ...escu !". M-am simţit foarte jenat, numele nu mi se potrivea şi apoi, ce-or să spună părinţii cînd vor afla: ţi-e ruşine cu numele tău? Şi am revenit de îndată la numele adevărat, asumîndu-mi, fără să mai ezit, o identitate de care oricum nu puteam şi nu doream să mă eliberez. Episodul a avut şi un epilog ironic. După emigrare, cînd numele meu nu mai era frecventabil în presa literară, pseudonimul meu temporar a cunoscut o mică glorie postumă. Un amic din România (era înainte de Revoluţie), mi-a semnalat o nouă ediţie din proza lui Ion Vinea, care includea şi o selecţie din comentariile critice despre scriitor. Articolul... pseudonimului meu despre *Lunatecii* lui Vinea era reprodus în întregime. Autorul ediţiei nu aflase cine se „ascunde" în spatele lui „escu".

Decizia mea („profund psihanalizabilă") de a renunţa, ruşinat, la numele de împrumut nu mă impiedică însă să consider cu totul legitimă opţiunea tuturor celor care s-au orientat, mai decis decît mine, spre un nume care să fie mai uşor acceptabil şi integrabil în spaţiul cultural în care au dorit să se afirme. La urma urmei, şi Eminescu a fost mai întîi Eminovici, iar Ciprian Porumbescu era, de fapt, Golembiovski.

Pseudonime celebre:

Fred Astaire
(Frederick Austerlitz)

Lauren Bacall
(Betty Joan Perske)

Brigitte Bardot
(Camille Javal)

David Bowie
(Robert Hayward Stenton Jones)

Kirk Douglas
(Issur Danielovici Demsky)

Greta Garbo
(Greta Lovisa Gustafsson)

Judy Garland
(Frances Ethel Gumm)

Cary Grant
(Archibald Alexander Leach)

Audrey Hepburn
(Edda van Heemstra Hepburn-Ruston)

Iggy Pop
(James Newell Osterberg)

Nina Simone
(Eunice Kathleen Waymon)

Natalie Wood
(Natasha Nikolaevna Zacharenko-Gurdin)

Din Top 100 cele mai amuzante nume româneşti: ■ Struţ Modest ■ Rîndunel Pisică ■ dl Carmen Stamatescu ■ Supplexa Memoranda Onac ■ Steluţa Luminiţa Întuneric ■ Rămurel Pastramă ■ Geniloni Sfeclă ■ Gigel Potrivitu ■ Rudolf Pufulete ■ William Brînză ■ Andaluzia Poşircă ■ Renato Lacrimă ■ Tuduce Dorule Dicusară ■ Triţă Făniţă ■ Viorica Speranţa Raiu ■ Roxana Grivei ■ Artaxerxe Bubulac ■ Exacustodian Păuşescu ■ Amorel Vătămănescu ■ Marcelon Bunică ■ Fridolin Boacşă ■ Momcilo Luburici ■ Georgian Elvis Gagiu ■ Tolea Ciumac ■ Salomeea Guinea ■ Codruţ Dumbravă ■ Mariana Hopulele ■ Analena Enola Fotini Maer ■ Eugen Cătălin Prefacutu Timpău ■ Mirel Joacă-Bine ■ Superman Sava ■ Bred Pit ■ Tom-Mac-Bil-Bob-Constantin Cojocaru ■ Bogdan Vodă ■ Gheorghe Bettjinio Diamant ■ Adonis Bunghiş ■ Paraschiva Sulă ■ Argentina Aristotel ■ Mucea Zinel ■ Daniel Mai-mihai ■ Rozeta Ruptureanu ■ Antonio Momoc ■ Duru Marin Cervantes ■ Lidicica Gogan ■ Venera Baltă ■ Egidiu Condac ■ Vasile San Siro Ciocoi ■ Simiorina Rad ■ Nicu Bîzdoacă ■ Simion Berebună ■ Oana Duşmănescu ■ Mioara Ciobanu ■ Adina Coadăgalbenă ■ Vasile Grămadă ■ Gasparel Mimi Tonchievici ■ Cireşel Dumitrescu ■ Ştefan cel Mare Ion ■ Mariano Monamour Ion ■ Gicu Agenor Gânscă ■ Alexandru-Dick Păsărică

Restul, la: http://www.dailycotcodac.ro

Leon Volovici *este istoric literar şi eseist, cercetător la Universitatea Ebraică din Ierusalim. A editat recent volumele:* Mihail Sebastian. Dilemele identităţii *(Editura Apostrof, 2009) şi* Eugen Relgis – Eseuri despre iudaism. Mărturii de ieri şi de azi *(Editura Hasefer, 2011; împreună cu Camelia Crăciun).*

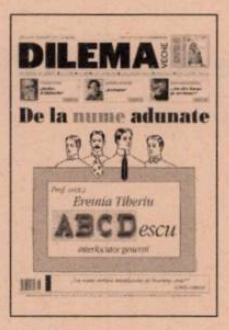

Adrian ŞONKA

Nume în sistemul solar

Privind cu atenţie spre peisajele extraterestre de pe alte planete sau sateliţi din sistemul solar, astronomii au realizat, încă de acum cîteva sute de ani, că denumirea formelor de relief ar duce la umanizarea acestora. Au ales nume ale personajelor celebre din istorie şi uneori nimeni nu i-a contrazis. Alteori însă, numele nu au rezistat: poate pentru cineva, regele Carol I al Angliei a fost cel mai bun prieten, dar pentru altcineva – un temut tiran. Cu timpul au apărut reguli consfinţite la întruniri internaţionale, reguli de bun-simţ respectate de o planetă întreagă. În prezent, nu poţi cumpăra un nume în cosmos (cu toate că unii şarlatani vînd scump această iluzie), dar îl poţi cîştiga.

Una dintre reguli este ca planetele sau sateliţii lor să nu poarte numele unui om, fie el Dalai Lama sau Michael Jackson. Numele planetelor sînt ale zeilor din mitologia romană, iar sateliţii lor poartă numele personajelor satelit ale zeilor.

Dar planetele şi sateliţii lor au forme de relief, cratere, munţi, domuri vulcanice, creste, gropi, rîpe, cîmpii şi văi, iar acestea trebuie denumite pentru o mai bună orientare. Ca să nu existe mai multe variante de hărţi cu denumiri, astronomii au ales să lase acordarea numelor în sistemul solar unei organizaţii internaţionale numite „Uniunea Astronomică Internaţională“ (UAI) cu membri din toate naţiile posibile şi imposibile, ale căror guverne au recunoscut astronomia drept o profesie. Astfel, UAI a stabilit cîteva reguli simple care se respectă de aproape o sută de ani. Una dintre ele este să nu se schimbe denumirile date înainte de înfiinţarea UAI. Alta spune că numele umane date formelor de relief nu trebuie să aparţină figurilor religioase, politice sau militare din istorie. Se acceptă cu greu denumiri ale personalităţilor pur politice care au trăit înainte de secolul al XIX-lea. Pare o lovitură grea dată „minunaţilor“ politicieni români care au scos astronomia din şcoală.

„Marte, Venus, Saturn,
ce mă miră pe mine
nu e că s-au descoperit
toate aceste astre îndepărtate,
ci că s-a aflat
şi cum le cheamă.“

JEAN NOHAIN

Numele folosite în sistemul solar sînt ale personalităţilor publice inofensive (artişti sau oameni de ştiinţă), ale zeilor şi zeiţelor sau ale diferitelor locuri de pe Pămînt. Şi pentru că sistemul solar este al tuturor, numele folosite trebuie să reprezinte toate culturile din toate regiunile planetei noastre – o regulă în beneficiul pămîntenilor. Aşadar, fiecare planetă are o temă. Mercur este planeta bărbaţilor artişti, pictori, muzicieni sau oameni de ştiinţă care au studiat planeta. Dacă vă simţiţi important, poate că, la 50 de ani după moarte, numele dvs. va sta alături de Eminescu, Beethoven, Shakespeare, Debussy sau Michelangelo.

Am văzut unde se duc bărbaţii. Dar ce facem cu femeile celebre? Avem pentru ele o altă planetă, şi mai fierbinte decît Mercur, unde plumbul se topeşte instantaneu, iar presiunea atmosferică se aseamănă cu cea de pe fundul oceanelor. Este Venus, planeta geamănă a Terrei, din punct de vedere al dimensiunii. Dacă sînteţi zeiţe din mitologiile diverselor popoare sau femei care pur şi simplu aţi adus o contribuţie deosebită în domeniul în care profesaţi, un crater de minimum 20 km în diametru sau un dom vulcanic vă va purta numele. Se va întîmpla la cîtva timp după ce veţi fi murit, dar această regulă este valabilă în cazul denumirilor de pe suprafaţa oricărei planete. Cîteva femei deja sînt pe Venus pentru că cele mai mici cratere primesc nume proprii feminine. Dacă vă numiţi Ştefania, Irinuca, Natalia, Veta, Zina sau Esterica vă puteţi mîndri: „sînteţi“ deja pe Venus!

Luna, cel mai apropiat corp ceresc de noi, este locul oamenilor de ştiinţă şi al filozofilor din Grecia antică. Spiru Haret a cîştigat greu onoarea de a fi (pînă acum) singurul român de pe Lună, prin munca depusă în domeniul matematicii. În schimb, nici un nume de român nu se află pe Marte, planeta oamenilor de ştiinţă şi a artiştilor care s-au ocupat de ea.

Unica modalitate de a-ţi pune singur numele pe cer este să descoperi o cometă. E mai uşor decît pare, dacă ai cer negru de ţară, binoclu gigant şi timp de observaţii înainte de răsăritul şi după apusul Soarelui. Dovada sînt cometele Daimaca descoperite cu un binoclu de către un simplu profesor de matematică din Tîrgu-Jiu, în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial.

Se pare că astronomii simt o plăcere deosebită cînd dau nume pietroaielor (denumite „asteroizi“) care se rotesc în jurul Soarelui. Altfel cum explicaţi denumirea a 16.453 de obiecte şi trecerea pe lista de aşteptare a încă 269.644? Pentru că numele mitologice s-au terminat de mult, s-a trecut la acordarea numelor unor personalităţi în viaţă. Printre nume de zei, întîlnim nume de actori, sportivi şi staruri rock. Poate că în viitor, în loc să călătoriţi la mormîntul lui Elvis, veţi putea zbura pînă la asteroidul 17059 Elvis. Sau poate veţi beneficia de o croazieră spaţială iniţiatică, prin centura de asteroizi, cu traseul: Luna, Marte, 2620 Santana, 4147 Lennon, 4305 Clapton, 19383 Rolling Stones, 19367 Pink Floyd, Luna, Terra. Sau poate doriţi o croazieră a scriitorilor... Brâncuşi, Eminescu, Oberth, Enescu, Grebenikov, Birlan, Dragesco şi Sanduleak sînt românii pierduţi printre sutele de mii de roci ce orbitează în perfectă linişte în jurul Soarelui.

Pînă acum, singurii români care au primit onoarea de a deveni o parte din alte planete sînt: Hariclea Darclée – soprană, Mihai Eminescu – poet, Spiru Haret – matematician şi Elena Văcărescu – poet. Există alte mii de forme de relief fără nume. În timp, vom fi şi pe Marte, mai des pe Lună sau celelalte planete. Pînă atunci însă, ar trebui să ne facem cunoscuţi pe Terra.

***Adrian Şonka** este astronom amator, coordonatorul Observatorului Astronomic „Amiral Vasile Urseanu“ din Bucureşti şi membru al Astroclubului Bucureşti. Este autorul blogului http://sonkab.wordpress.com.*

Karin BUDRUGEAC

Pe tine chiar te cheamă Karin?

De cele mai multe ori sînt rebotezată, în spirit latin, Carina, sau chiar Carmen, de urechi mai surde. Primesc săptămînal o publicaţie culturală pe numele Dna Karim Budrugeac şi uneori mail-uri adresate lui *Cher monsieur Karim*. Francezii nu se pot abţine să adauge un *e* la sfîrşit, în scris, oricît de bine ne-am cunoaşte. La pronunţie îi iert, în franceză sună ca un clopoţel zgîriat pe mijloc.

Nu îmi amintesc să-mi fi urît vreodată numele, chiar dacă nu se termina cum se cade pentru o fată, adică în *-a*. Sufeream doar că nu aveam nume de sfîntă şi, deci, o zi în plus în care să fiu specială. Dar aveam, de fapt, tot anul. Nu am suferit nici de prea multe mişţouri, poate că numele nu se pretează uşor la rime, sau golănaşii mei de la bloc nu erau dintre cei mai inventivi. Unul mi-a spus odată «haha, Karin de la carie!». Dar oricît de ofticoasă eram în copilărie, mi s-a părut un fleac de insultă.

Motive să-mi iubesc numele sînt în schimb multe. Un prieten m-a asemănat cu nebuloasa Eta Carinae. Un fost iubit care făcea un curs de film la Berlin culegea numele Karin din filmele lui Bergman şi chiar găsise o Karin în *8 1/2* al lui Fellini, un personaj fugar, cu o singură replică. Sînt o alintată: Karina, Karinush, Karinuska sau Karucina şi am o melodie dedicată, *Special K*.

În plus, fără numele ăsta, ce s-ar fi ales de replica de agăţat pe care mi-a fost dat cel mai des s-o aud: *Pe tine chiar te cheamă Karin?*

***Karin Budrugeac** este responsabilă de comunicare la Institutul Francez din Bucureşti.*

Maria BERCEA

Bercea Mondiala

Am crezut pînă în clasa a IX-a în mitul că de numele meu nu se poate face mişto. Maria era simplu, fără rime, diminutive dubioase sau particule inutile. Bercea era uşor de înţeles, dar nu foarte comun, de o bruscă sonoritate, ca o palmă peste faţă. Am trecut cu capul sus de „Maria Mirabela“, „Maria e fata cu zîmbet de foc“ şi „Maria, Maria, ce nume frumos / La fel ca sufletul din tine“ şi nu mi-a părut niciodată rău că mama mi-a ales un nume atît de comun pentru că puteam să sărbătoresc două onomastici. Dar în 1997 s-a lansat cartela Connex Go şi nimic n-a mai fost la fel. Reclama cu Gyuri Pascu care striga către o Marie invizibilă şi-i arunca cu pietricele în geam a dărîmat mitul şi m-a făcut să mă bucur de o popularitate neaşteptată, care mă agasa şi mă încînta în acelaşi timp.

La fel m-am simţit şi 13 ani mai tîrziu, cînd am intrat în redacţia ziarului unde lucram, ca să aflu că devenisem o celebritate. Aşa am aflat de Bercea Mondial. Informaţiile despre el mi-au venit filtrate de întrebări maliţioase – „Ce mai face naşu' Băsescu? Merg afacerile din Olt?“. Zile întregi am fost întîmpinată de colegi cu exclamaţia „Ooo, a venit Bercea!“. Am declarat pe Facebook că nu sîntem rude, mi-am făcut un răspuns stas – „Pe el nici măcar nu-l cheamă Bercea“ – şi am aşteptat ca scandalul să se stingă. N-am reuşit de atunci să aflu de ce interlopul din Slatina are numele meu scris în sufragerie cu litere cît un calorifer, dar am căpătat o certitudine: că nici un nume nu e mai presus de mişţouri.

***Maria Bercea** este jurnalistă la revista* Esquire.

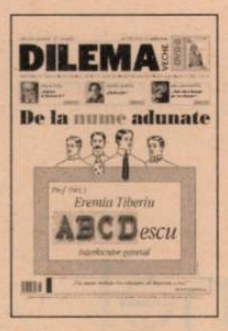

Botezul în tradiții rome

interviu cu Mihaela ZĂTREANU, director general al Centrului Național de Cultură a Romilor

Care sînt tradiţiile rome de botez şi cîte dintre ele se mai păstrează?

Încă de la început, trebuie spus că toate tradiţiile despre care vom vorbi se mai păstrează doar în comunităţile tradiţionale de romi (cei care încă mai folosesc portul tradiţional şi care în familie vorbesc predominant limba lor maternă, limba romani).

Botezul reprezintă un prim pas foarte important din viaţa nou-născutului, indiferent de etnia din care face parte. În ceea ce îi priveşte pe copiii romi, pentru ei botezul este momentul în care devin membrii cu drepturi depline ai comunităţii în care s-au născut şi, începînd de aici, fiecare acţiune a lor poate avea efecte asupra tuturor rudelor sale. Toată familia, dar şi alţi apropiaţi din comunitate participă la botez, care e de două tipuri. Cel creştinesc, care are loc în biserică – indiferent din ce cult fac parte rudele copilului – catolic, ortodox sau protestant – şi cel tradiţional rom, denumit *„romano bolimos“*, în care nici nu poate fi vorba de preot, ba chiar pronunţarea numelui acestuia este considerată aducătoare de neşansă.

În cazul botezului creştinesc, evenimentul este înţeles ca un act magic de purificare, apa sfîntă – agheasma, fiind luată din biserică de femeile care mai tîrziu îşi vor stropi casele şi rudele pentru a le proteja de impuritate.

Botezul romano înseamnă purificare şi oferirea unei valori. Acesta este botezul de pămînt – *„o bolimos e phuvaqo“* –, prin care, în vremurile nomade, copilul era aşezat la o răspîntie de drumuri – spaţiu considerat magic –, pe pămînt, şi i se presăra pe creştet puţin pămînt, rostindu-se urări de bine şi noroc, pentru a i se induce calităţi precum frumuseţea, bogăţia şi cinstea. Alt tip de botez romano este botezul de foc, în cadrul căruia copilul este trecut de trei ori peste foc din braţele tatălui în braţele naşului şi invers, în acelaşi scop purificator şi de aducere a binelui în viaţa copilului, focul fiind un element de purificare şi protecţie.

„Trandafir“, „Bruce Lee“, „Napoleon“

Foarte importantă este şi alegerea naşilor, care de obicei sînt membrii importanţi ai familiei. După botez, naşii vor avea un loc important în viaţa copilului, fiind consideraţi părinţi spirituali. De aceea, ei îl vor ajuta ori de cîte ori va avea nevoie, în toate momentele dificile din viaţa lui, însă îi vor fi alături şi în zilele de bucurie – cum ar fi zilele de naştere, ziua în care se căsătoreşte, ziua în care devine părinte etc.

Dintre ritualurile pe care romii le îndeplinesc cu ocazia botezului, amintim cîteva: nou-născutului i se pune baier (obiect de pază) – o punguţă de cîrpă roşie cu un ban de argint, un fir de busuioc şi o bucăţică de zahăr, legată la gît; sub pernă i se aşază un cuţit sau un foarfece, să-l apere de duhurile rele ale nopţii; i se fac descîntece de deochi; în jurul încheieturii mîinii stîngi, din dreptul inimii, nou-născutului i se leagă aţă roşie, cu rol de protecţie, de care este prins un ghioc sau o scoică, simboluri ale fertilităţii şi ale norocului.

Cum sînt, în general, alese numele copiilor (în trecut, dar şi în prezent) – pe ce criterii: tradiţii de familie, credinţe sau mode culturale?

Şi în trecut, dar şi în prezent, numele copiilor romi se aleg pe criteriul credinţei şi cel al continuităţii. Inevitabil, chiar dacă naşul îşi doreşte ca nou-născutul să poarte fie numele său, al soţiei ori al vreunuia dintre copiii săi, pruncul ce urmează a fi botezat trebuie să aibă, cel puţin în acte, un nume sfînt, de genul Andrei, Vasile, Constantin, Florin, Petre etc. De asemenea, sînt dese cazurile în care, atunci cînd creşte, copilului fie i se atribuie de către prieteni o poreclă, fie îşi însuşeşte el una şi, de cele mai multe ori, acestea sînt inspirate din filmele văzute, din poveştile ascultate ori pur şi simplu din calităţile asemănătoare cu anumite personaje din anturajul lor.

Cum explicaţi suprarealismul unor nume – acel suprarealism de care s-a făcut cîndva atîta caz – care trimiteau la obiecte concrete? Este un mit sau este şi un sîmbure de adevăr?

De cele mai multe ori, suprarealismul despre care vorbiţi nu se referă la numele copiilor, ci la poreclele despre care aminteam. Aşa se întîmplă ca în comunităţile tradiţionale să auzi strigat un nume mai ciudat, cum ar fi „Trandafir“, „Bruce Lee“, „Napoleon“ etc. Desigur, au fost şi cazuri în care aceste porecle au apărut şi în actele de identitate ale anumitor romi, însă aceste evenimente izolate se datorează nivelului slab de educaţie atît al părinţilor, cît şi al naşilor de botez ai copilului.

Există nume „neacceptate“ în comunităţile tradiţionale rome?

Din cîte ştiu eu, nu există nume care să nu fie acceptate de ceilalţi membrii ai comunităţii. Oricum, alegerea numelui pe care copilul îl va purta este în exclusivitate a familiei şi a naşilor acestuia. Prin urmare, nu cred că ar putea cineva – nici măcar liderul vreunei comunităţi tradiţionale – să interzică unor părinţi să-şi numească pruncul într-un fel sau altul.

a consemnat Stela GIURGEANU

PUBLICITATE

Contează ce citești, dar contează și cum

Aplicație compatibilă cu toate modelele de **iPhone**, special adaptată pentru retina display.

Available on the iPhone App Store

Aplicațiile Adevărul pentru iPhone și iPad sunt disponibile în iTunes App Store la 0,79 €.

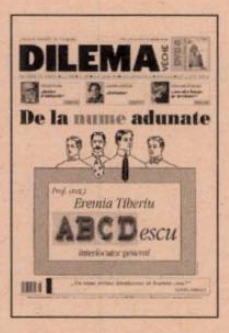

Dan STANCIU

Rețetă simplă pentru producerea numelui Ninel

Se iau doi savanţi din epoci diferite (un fizician englez şi un biolog rus, în cazul nostru), se scutură bine de praf şi se aduc pe un teren oarecum neutru. Avînd în minte definiţia frumosului a lui Lautréamont („întîlnirea dintre o umbrelă şi o maşină de cusut pe o masă de disecţie“), umbrela va fi englezul Charles Wheatstone (1802-1875), maşina de cusut va fi rusul Ilia Ivanovici Ivanov (1870-1932), iar masa de disecţie va fi onomastica sovietică din anii 1917-1940).

Wheatstone

În august 1823, cînd fizica şi filozofia încă mai erau surori, în publicaţia *Annals of Philosophy* apărea un articol al lui Charles Wheatstone intitulat „Noi experimente privitoare la sunet“ şi divizat în trei secţiuni: „Despre vibraţiile fonice moleculare“, „Transmiterea rectilinie a sunetului“ şi „Polarizarea sunetului“. Chiar fără a-l fi citit, e limpede pentru oricine că Wheatstone nu era indiferent la sunete, ba dimpotrivă. Iar interesul pe care-l purta acestora nu a fost doar unul teoretic, ci s-a întrupat în cîteva instrumente şi aparate. Un asemenea aparat era caleidofonul (un echivalent sonor al caleidoscopului), care ne este prezentat, cu acompaniament de majuscule, în titlul unui alt articol, din 1827: „Descrierea unui Caleidofon sau Caleidoscop Fonic, o nouă Jucărie Filozofică pentru Ilustrarea Mai Multor Fenomene Acustice şi Optice Interesante şi Amuzante“. Chiar fără a-l fi auzit, e limpede pentru orice ureche actuală că fizica veacului al XIX-lea nu se ferea de spectacol. Un spectacol cu siguranţă captivant trebuie să fi fost şi prezentarea altui instrument creat de Wheatstone, „Lira fermecată“ sau *acucriptofonul* (al cărui nume, dezghiocat etimologic, trimite la *auzirea unui sunet ascuns)*. Iat-o, într-o relatare din 1861: „Wheatstone, un fizician englez […], a produs, în 1822, ACUCRIPTOFONUL, un instrument avînd forma unei lire antice, atîrnată de tavan cu un cordon de mătase […]. Pentru a face să vibreze instrumentul, inventatorul introducea o cheie într-un mic orificiu din corpul instrumentului, ca şi cum ar fi întors arcul unui ceas, şi de îndată armonia se făcea auzită“. Vom vedea în continuare că ingredientul care i-a lipsit lui Ivanov, în experimentele sale, era tocmai un grăunte de armonie.

Ivanov

Ilia Ivanovici Ivanov a fost un darwinist înfocat, pe care istoria biologiei avea să-l aşeze într-un capitol deosebit, unde şed pionierii inseminării artificiale. Aidoma lui Wheatstone, şi-a dorit să creeze aparate şi instrumente, dar vii (pentru că era darwinist). Mai exact, el s-a gîndit că n-ar strica să obţină, întru slava proaspetei Uniuni Sovietice, un hibrid maimuţă-om. Pentru asta avea nevoie de ruble sau, şi mai bine, de dolari. Ca să-i capete, a adresat cîteva memorii forurilor competente, iar unul dintre foruri s-a aplecat cu înţelegere asupra cererii sale: Departamentul Instituţiilor Ştiinţifice (cu Nikolai Petrovici Gorbunov în frunte) i-a alocat 10.000 de dolari pentru o serie de experimente în Guineea Franceză, care pe atunci (nu ştiu cum o fi acum) gemea de maimuţe. Avînd tot ce îi trebuia (mai puţin acucriptofonul lui Wheatstone, o scăpare ce se va dovedi grea de consecinţe), Ivanov a plecat spre Guineea Franceză. Acolo, la Conakry, pe 28 februarie 1927, a inseminat artificial două femele de cimpanzeu cu spermă umană, iar pe 25 iunie o a treia. Eşec total (unde nu-i armonie, nema gravidie): nici una dintre cimpanzee nu a dezvoltat vreun făt în pîntece. Altfel ar fi stat lucrurile, cred, şi altfel s-ar fi mişcat spermatozoizii printre ovule dacă inseminarea maimuţelor era însoţită de un sunet ascuns, iscat de acucriptofon.

Dezamăgit, dar nu resemnat, Ivanov revine pe pămîntul Uniunii Sovietice cu aceeaşi idee, dar întoarsă pe dos: inseminarea artificială a unor femei cu spermă de maimuţă. Se stabileşte la Suhumi, obţine sprijin din partea Societăţii Biologilor Materialişti şi toate aprobările necesare pentru desfăşurarea unei noi serii de experimente, precum şi promisiunea că i se vor pune la dispoziţie cinci voluntare. Sîntem în anul 1929, an ce va însemna pentru Ivanov (care făcuse eroarea de a nu include armonia în proiectele sale) intrarea într-un carusel al ghinioanelor.

E limpede că Stalin nu prea pleca urechea la sunetul ascuns al armoniei.

Mai întîi, singura maimuţă aptă pentru reproducere din Suhumi (un urangutan postpubescent) moare, urmînd ca un alt lot de maimuţe să sosească abia în 1930. Apoi, în vîltoarea epurărilor declanşate de Stalin, Gorbunov şi încă vreo cîţiva susţinători ai experimentelor de hibridizare îşi pierd poziţiile, iar Ivanov devine ţinta unor critici virulente. (E limpede că Stalin nu prea pleca urechea la sunetul ascuns al armoniei.) În decembrie 1930, Ivanov este arestat, judecat şi condamnat la deportare. Pedeapsa e de cinci ani (cîte unul pentru fiecare dintre cele cinci femei sortite inseminării artificiale?), din care nu apucă să ispăşească decît vreo doi, la Institutul Kazah de Zoologie din Alma Ata, pentru că moare, pe 20 martie 1932, cum îi murise şi urangutanul, un nou lot de Ivanovi nefiind programat să sosească în viitorul apropiat. La catafalc, discursul funebru este rostit de ilustrul Pavlov, cel cu reflexele.

Şi ne putem gîndi că unii dintre cei care l-au condus pe Ivanov pe ultimul drum vor fi simţit adierea unui regret: dacă experimentele sale ar fi fost încununate de succes, dacă o tînără femeie sovietică ar fi adus pe lume un hibrid maimuţă-om, acesta s-ar fi putut numi Ninel.

„Am cunoscut odată un tip care, din cauză că avea prea multe scrupule, n-a vrut niciodată să doarmă la el acasă, spunînd că numele lui era un nume de dormit sub cerul liber.“

ERIK SATIE

„Atunci cînd botezi un copil, trebuie să te gîndeşti la femeia care va fi nevoită într-o zi să-i pronunţe numele.“

JULES BARBEY D'AUREVILLY

Ninel

La scurtă vreme după victoria Revoluţiei din Octombrie, puterea Sovietelor şi-a dat seama că o lume nouă are nevoie de nume noi. Şi fiindcă numele (ca orice altceva într-un stat cum era URSS) nu pot fi lăsate la voia întîmplării, fără ca partidul să vegheze asupra lor, autorităţile au editat şi au distribuit în rîndurile maselor făcătoare de copii diverse broşuri cuprinzînd prenume „politic şi ideologic corecte“, pentru ca masele ignorante să afle, şi astfel, că nu mai e ce-a fost. În general, aceste nume noi (la mare cinste între anii 1917-1940) erau acronime, compuse prin combinarea unor litere sau grupuri de litere extrase din lozincile epocii. Iată cîteva exemple (şi aici solicit clemenţa cunoscătorilor limbii ruse, le-am copiat de pe un site în limba franceză şi s-ar putea ca transcrierea unor cuvinte ruseşti să fie pe alocuri şovăielnică): **Dalis** *(DA zdravstvuiet Lenin I Stalin!* – „Trăiască Lenin şi Stalin!“); **Dazdraperma** *(DA ZDRAvstvuiet PERvoie MAia!* – „Trăiască 1 Mai!“); **Dazvsemir** *(DA Zdravstvuiet VSEMIrnaia Revoluţia!* – „Trăiască revoluţia mondială!“); **Dotnara** *(DOci Trudovogo NARodA* – „Fiica poporului muncitor“); **Elem** („Engels, LEnin, Marx“); **Iunnata** *(IUNaia NATuralistkA* – „Tînărul naturalist“); **Istmat** *(ISToriceskii MATerializm* – „Materialismul istoric“); **Jeldora** *(JELeznaia DORogA* – „Calea ferată“); **Kid** *(Kommunisticeskii IDeal* – „Idealul comunist“); **Kukuţapol** *(KUKUruza – ŢAriţa POLei* – „Porumbul este regina ogoarelor“); **Leliud** *(LEnin LIUbit Detei* – „Lenin iubeşte copiii“); **Lorierik** *(Lenin, Oktiabrskaia Revoluţia, Industrializaţia, Elektrifikaţia, Radiofikaţia I Kommunizm* – „Lenin, Revoluţia din Octombrie, Industrializare, Electrificare, Radioficare şi Comunism“); **Luidji** *(Lenin Umer, no IDei JIvîi!* – „Lenin a murit, dar ideile sale trăiesc!“); **Piatvcet** *(PIATiletku V CETîrie goda!* – „Cincinalul în patru ani!“); **Pridespar** *(PRIvet DElegatam Siezda PARtii!* – „Salut delegaţilor la Congresul Partidului!“); **Roblen** *(ROdilsia Bît LENinţem* – „Născut pentru a fi leninist“); **Selsoviet** *(SELskii SOVIET* – „Sovietul sătesc“); **Spermaia** *(S PERvîm MAIA!* – „1 Mai fericit!“); **Statrazav** *(STAlinskii TRAktornîi ZAVod* – „Uzina de tractoare Stalin“); **Vinun** *(Vladimir Ilici Ni Umriot Nikagda!* – „Vladimir Ilici nu va muri nicicînd!“); **Vist** *(Velikaia Istoriceskaia Sila Truda* – „Marea forţă istorică a muncii“). Şi ultimul, dar nu cel din urmă (fie şi numai pentru că acest nume a fost cel mai longeviv din toate): **Ninel** – numele lui Lenin citit de-a-ndoaselea.

Epilog

Au trecut anii, roata istoriei s-a învîrtit 2-3 centimetri şi Uniunea Sovietică a dispărut într-o direcţie necunoscută. Între timp, Institutul Kazah de Zoologie din Alma Ata crescuse. Era ditamai centrul de cercetări, avînd în dotare, pentru experimente, cîteva mii de babuini şi de macaci, la care se adăugau aproximativ o mie de alte maimuţe trăind libere, într-o rezervaţie special amenajată în munţii din sudul provinciei. Numai că, în zorii anilor '90, nişte umbrele şi nişte maşini de cusut s-au luat la harţă pe teritoriul Abhaziei. Ca orice război, şi acesta a produs victime colaterale. Printre ele, multe dintre maimuţele centrului de cercetări zoologice, ucise de bombardamente. Efect pervers ori poate ecoul armoniei (un sunet slab, de acucriptofon, între două explozii), bombele care le-au omorît pe unele, altora le-au deschis porţile cuştilor. A fost, spun statisticile, cea mai mare evadare în masă a unor primate. S-au răspîndit, care-ncotro, în natură. Au devenit temătoare şi s-au ferit, pe cît le-a stat în putinţă, de orice contact cu omul. Fireşte, în tot acest răstimp, li s-au născut urmaşi. Nu mi se pare deloc nepotrivit să-mi închipui că pe unul dintre ei îl cheamă Ninel.

Anca MANOLESCU

„Pentru ce întrebi de numele meu?“

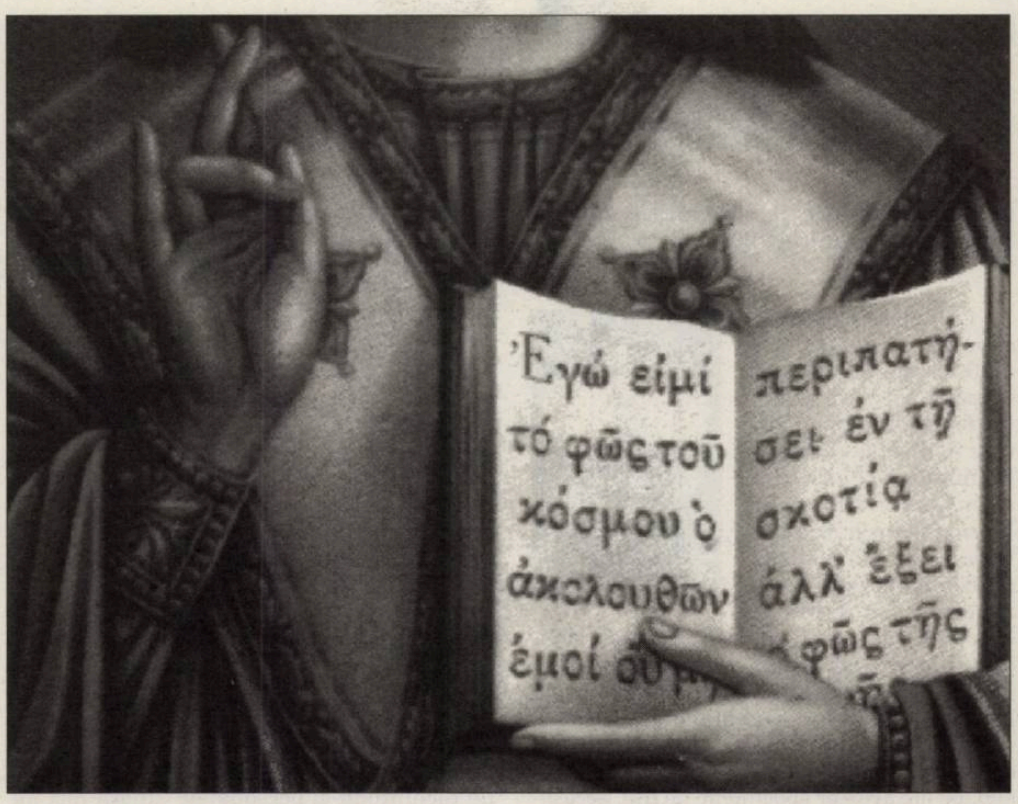

Cînd, în noaptea de pe malul Iaboculuiu, la capătul încleştării, Iacob îi cere celui cu care s-a luptat să-şi dea numele (Geneza 32, 27-32), cererea îi e oare respinsă? Celălalt refuză oare să-şi dezvăluie identitatea? Sau asistăm mai degrabă la un scenariu de acces la *calitatea* numelor divine? „Pentru ce întrebi de numele meu? El este minunat.“ E „extraordinar“, „uluitor“, *thaumaston* – traduce Septuaginta pentru o altă ocurenţă a sintagmei (Judecătorii 13, 18). Iacob primeşte aşadar un răspuns consistent: i se indică densitatea unui nume de nerostit, pe care cuvintele noastre nu îl pot cuprinde. În densitatea acestui nume – nu secret, ci pur şi simplu „de necuprins“, incomprehensibil – identitatea lui Dumnezeu este învăluită şi totodată ofensivă: căci divinul este cel care vine să se lupte cu omul rămas singur în noapte. Iar din confruntarea lor apare un alt nume, pe care plurisemantismul expresiilor din limbile semitice îl face să radieze asupra ambilor parteneri. Noul nume al lui Iacob, cel primit înainte de ivirea zorilor – Israel – poate însemna în aceeaşi măsură „cel ce s-a luptat cu Dumnezeu“ şi „Dumnezeu luptă“. Noul nume îi îmbrăţişează pe cei doi, e cifrul unei întîlniri în care amprenta divinului s-a întipărit în carnea omului şi în limbajul lui.

Nu ni se arată oare astfel felul în care limbajul omenesc poate *să prindă, să capteze* ceva din mulţimea numelor divine, din acele atribute, calităţi, aspecte ale lui Dumnezeu prin care El se caracterizează pe sine şi se manifestă – creează lumea, se revelează omului, îl însoţeşte şi îl atrage către sine – rostindu-şi prin unele unicitatea, transcendenţa, suveranitatea, prin altele prezenţa în centrul adînc al fiinţei omeneşti, dorinţa de a o transfigura, puterea nesfîrşită de a se dărui? Există în toate tradiţiile numе „coborîtoare“, afirmative, „catafatice“, prin care El instituie şi guvernează realul, cu diferenţierile, limitele, categoriile lui; există nume „ascendente“, „apofatice“ care, prin negaţie, îl arată liber de categoriile creatului, îl ascund dincolo de ele. Există nume complementare, de „dreapta“ şi de „stînga“, precum cel al îndurării şi cel al judecăţii, al milei şi al dreptăţii, al bunătăţii şi al dominaţiei. Există nume sensibile, simboluri ale trăsăturilor divine, precum Stînca sau Lumina, şi nume inteligibile precum Înţelepciune, Logos, Adevăr, Cauză a tuturor cauzelor. A studia aceste nume în textele sacre, a le cerceta şi interpreta conţinutul doctrinar, a le invoca liturgic, a le desfăşura imnic, a le actualiza în rugăciune înseamnă a intra în comunicare sau chiar în rezonanţă cu divinul, a participa la prezenţa lui.

Nume revelat prin excelenţă, tetragrama YHWH constelează textul sacru ebraic, unde apare de 6828 de ori.

Dar dincolo de toate aceste nume stă sursa lor misterioasă, numele ultim, care semnifică în fond depăşirea oricărui nume. În tradiţia iudaică, în Cabala şi în hasidism, există pasaje în care se spune că Tora cerească – cea prin care Dumnezeu a creat lumea – e ţesută din mulţimea numelor divine care explicitează Numele suprem, desfăşurîndu-i posibilităţile, puterile, semnificaţiile. Se spune că în mulţimea de nume şi de litere ale Textului, Dumnezeu e prezent „contractat“, îşi autolimitează nemărginirea, se lasă „prins“ *(asur)* în ele aşa cum, în *Cîntarea Cîntărilor,* regele se află prins, captiv *(asur)* în buclele Sulamitei (vezi pasajele analizate de Moshe Idel, *Perfecţiuni care absorb*, Polirom, 2004, pp. 177, 552).

Nume revelat prin excelenţă, tetragrama YHWH constelează textul sacru ebraic, unde apare de 6828 de ori. Rostire de sine a lui Dumnezeu, el pare să susţină întreg textul cu prezenţa lui misterioasă: nu are în limbaj omenesc o semnificaţie precisă, iar rostirea lui e evitată. Cînd textul e citit sau intonat, i se substituie termenul Adonay („Stăpînul meu“), redat în Biblia creştină prin „Domnul“. La rîndul lui, Coranul proclamă cele nouăzeci şi nouă de nume divine, „cele mai frumoase nume“, dincolo de care rămîne numele inefabil, pe care divinul şi-l comunică, poate, în experienţa mistică, cînd fiinţa e zdrobită şi realcătuită de cunoaşterea lui. În tradiţiile Indiei, Brahma are două nume: unul care îl indică drept încărcat de calificări, Brahma *saguna,* şi cel care îi indică realitatea de dincolo de orice calificări, Brahma *nirguna*. Christos întrupat aduce în faţa omului nume familiare, ale rudeniei noastre unanime. Dar a recunoaşte statura acestor nume – Tatăl, Fiul – şi a le rosti înseamnă, potrivit textelor evanghelice, a chema Duhul care să le rostească prin duhul şi prin cuvîntul omului, referindu-le la „Numele mai presus de orice nume“ (Filipeni 2, 9).

*

Există în românește cel puţin două lucrări recente care ne oferă informaţie şi cercetare filologică riguroasă în ce priveşte metabolismul numelor divine, aşa cum apar ele în textele tradiţiilor monoteiste. Septuaginta – traducerea Bibliei ebraice în greacă, începînd din secolul al III-lea î.Chr., la Alexandria – a trebuit să transmute numele divine, cu viaţa lor lingvistică crescută pe posibilităţile proprii unei limbi semitice, într-un alt limbaj, cu un alt gen de expresivitate. Despre această trecere de la o structură lingvistică şi mentală la alta dau seamă notele abundente din traducerea Septuagintei, apărută la Polirom, proiect realizat sub egida New Europe College şi coordonat de C. Bădiliţă, F. Băltăceanu, M. Broşteanu, D. Slușanschi, I.-F. Florescu. Ca rezultat al doctoratului său în filologie, Monica Broşteanu a publicat tot la Polirom, în 2005, lucrarea *Numele lui Dumnezeu în Coran şi în Biblie*. Acestor nume, volumul le trasează „harta“: le clasifică, le indică locurile de apariţie, diversele semnificaţii, structura relaţiilor dintre ele; le menţionează hermeneutica savantă; le inventariază transpunerile în traducerile româneşti ale Bibliei şi în principalele limbi moderne. Putem afla astfel cît de mare e consonanţa celor trei tradiţii în celebrarea numelor divine, dar şi ce mijloace specifice – lingvistice, intelectuale, poetice – au oferit limbajele lor pentru a formula o identitate de necuprins în cuvînt.

Anca Manolescu *este cercetător în domeniul antropologiei religioase şi doctor în filozofie. Cele mai recente cărţi publicate sînt* Nicolas de Cues ou l'autre modernité *(L'Harmattan, 2010) şi* Stilul religiei în modernitatea tîrzie *(Polirom, 2011).*

PUBLICITATE

ABONEAZĂ-TE ACUM!

Ai pînă la reducere 13%!

Adaugă abonamentului colecţiile de DVD-uri preferate:

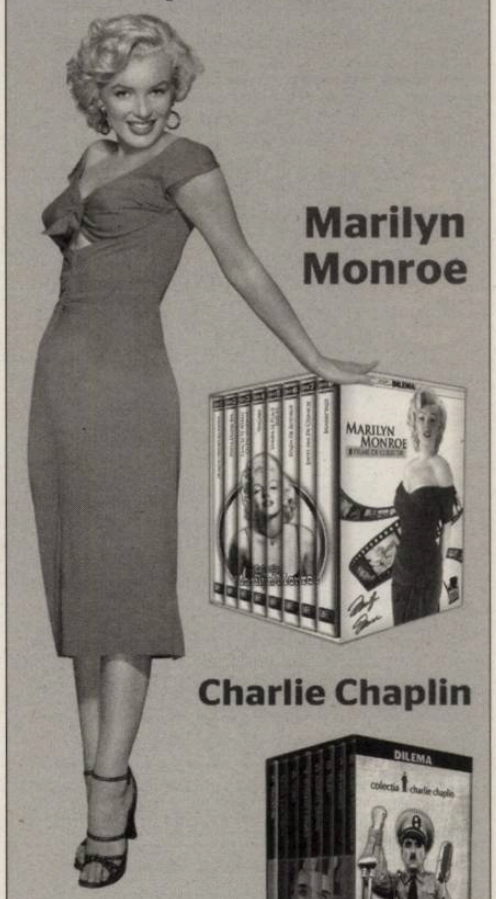

Primești o dată pe lună revista Dilemateca!

NOU!

Abonamente în străinătate

Dacă vrei să faci o bucurie cuiva drag plecat din țară, acum îi poți oferi un abonament la **Dilema veche**, împreună cu **Dilemateca** sau la oricare dintre publicațiile: **Foreign Policy**, **Forbes**, **Historia**, **Știință și Tehnică**, **OK** sau **Tango**.

PUBLICITATE

METODE DE ABONARE

SMS

3 luni abonament

Trimite un SMS doar din rețeaua VODAFONE LA 7115 cu textul DILEMA VECHE

• Costul unui SMS este de 15 euro fără TVA, pentru revista fără DVD
• Vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro
Operatorul limitează la 30 euro valoarea SMS-urilor pe care le puteți trimite în decursul a 30 de zile
Contravaloarea SMS-ului nu se returnează.
Informații la tel: 0800.800.111.

ONLINE pe www.dilemaveche.ro

La sediile, chioșcurile, caravanele și librăriile ADEVĂRUL

Poștă și partenerii ADEVĂRUL HOLDING

Trimite dovada plății și talonul completat

ADRESA DE LIVRARE
Nume .....
Prenume .....
Compania* .....
Cod fiscal* .....
Str. .....
.....
nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. .....
localitate .....
județ/sector .....
cod poștal .....
telefon .....
e-mail .....
Doresc să mă abonez începând cu data de .....
.....(scrieți în căsuță numărul de abonamente pe care doriți să-l contractați)

Dilema veche
☐ 3 luni (56 lei) ☐ 6 luni (109 lei) ☐ 12 luni (212 lei)
Dilema veche + colecția Marilyn Monroe
☐ 3 luni (113 lei) ☐ 6 luni (167 lei) ☐ 12 luni (268 lei)
Dilema veche + colecția Charlie Chaplin
☐ 3 luni (93 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecția Teatru românesc
☐ 3 luni (93 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecția Opera
☐ 3 luni (178 lei) ☐ 6 luni (231 lei) ☐ 12 luni (344 lei)

și am achitat S.C. Adevărul Holding S.R.L., cod fiscal RO18990288, în contul nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera, cu ☐ mandatul poștal ☐ OP nr. ..... din data .....
* Pentru adresă de facturare diferită, contactează-ne la abonamente@adevarulholding.ro
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 27 a lunii în curs.
Prin completarea acestui talon sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activități promoționale și să le dezvăluie terților conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări și să solicit ștergerea datelor adresându-mă societății S.C Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Pentru abonamente și informații sunați la 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice rețea, între orele 7⁰⁰ - 22⁰⁰ (luni - duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

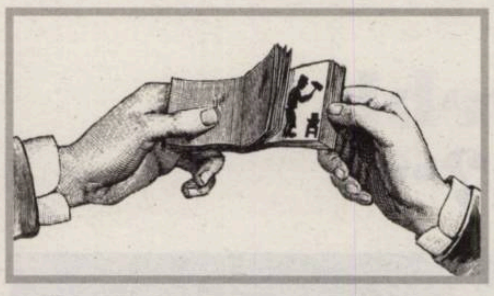

Marius CHIVU

feedbook

Inadecvarea la sex

● **Florin Piersic jr, *Romantic Porno*, Editura Humanitas, 2011.**

La debutul cu *opere cumplite. volumul unu* (2009), volum care aduna peste cincizeci de texte (foarte) scurte publicate în diverse reviste și în ghidul *24 Fun*, apreciam dexteritatea lui Florin Piersic jr de a contura o adevărată tipologie contemporană căreia îi surprindea destul de bine limbajul prețios, pervertit sau de-a dreptul agramat (figuri din multinaționale și din lumea afacerilor, parveniți și tipi de bani gata sau din show-biz, plus bloggeri, manechine, ecologiști, dandiaconești, turiști *all inclusive* ș.a.), dar și de a creiona mediile snoabe ale acestor specimene de fițe, accesorizate cu mașini și haine de lux, vile, carduri, bodyguarzi, gym, cluburi, malluri, campanii eco, reviste *glossy* etc. Scrise într-un registru stilistic limitat, dar cursiv și alert, fără profunzime sau cine știe ce conflicte, dar cu subiecte inedite și finaluri imprevizibile, transparente, explicite și cumva redundante, dar placate uneori cu mici jocuri (inter)textuale (incipituri metanarative, parafraze la titlurile unor Roa Bastos ori Papini), schițele de debut ale lui Florin Piersic jr aveau, de fapt, toate calitățile și defectele minitextelor literare destinate revistelor de consum. De data aceasta, scenaristul-actorul-regizorul revine cu un roman purtînd un titlu comercial *catchy*, roman marketizat intens de către editură (măcar de-ar beneficia de același „tratament“ și alte cărți românești).

„Povestea“ romanului este relativ simplă: patru personaje – doi bărbați și două femei – își intersectează viețile amoroase de-a lungul unei singure nopți, între ora opt seara și ora opt dimineața. Background-ul cinematografic se vede și aici, căci mi-e greu să cred că Florin Piersic jr s-a inspirat din structura romanelor unor Faulkner sau Durrell, mai degrabă Guillermo Arriaga și Paul Thomas Anderson i-au fost influențele. De altfel, cuplul Cavanosa – Sophia, bătrînul om de afaceri aflat pe moarte din cauza unei boli incurabile și mult mai tînăra, seducătoarea și infidela sa soție, te duc cu gîndul la soții Partridge din *Magnolia* (e-adevărat, fără pocăința și tentativa ei de suicid). Dar, firește, asta e doar o presupoziție critică. Pentru a continua însă în această direcție, Cavanosa este și numele personajului principal din piesa lui Fernando Arrabal, *The Grand Ceremonial*, un text tot cu un conflict erotic, în timp ce numele altor personaje secundare denotă clar apetitul lui Florin Piersic jr pentru intertext: pe un subaltern al lui Cavanosa îl cheamă Adolfo, un partener de afaceri se numește Bioy, iar numele doctorului este Casares. Mai mult decît atît, naratorul este un tip care, de fapt, se și joacă de-a naratorul, fie tachinîndu-și personajele (unora nici nu le dă nume și face din asta un statement al posturii sale creatoare omnipotente și capricioase), fie alăturîndu-li-se, din plictiseală sau din gelozie, în diverse scene – naratorul ca asistent de platou. De altfel, unul dintre cele două momente cît de cît interesante din roman este cel în care naratorul, nevăzut și nesimțit, se bagă în pat cu personajele sale într-o secvență de *ménage à trois* narativ stricată, din păcate, de insistența aceluiași de a menționa la fiecare două fraze că totul „e în închipuirea lui“. Nu e însă prima dată cînd, gafînd stilistic prin explicitare, Florin Piersic jr pare că-și desconsideră cititorul. Am să revin însă la astfel de chestiuni legate de tehnica scrisului, nestăpînite de autor și necorectate de redactorul cărții.

Romanul e construit în jurul unui actor de 35 de ani, sex-simbol („echivalentul lui Brad Pitt“), talentat și arogant, obișnuit ca femeile, orice femeie, să cadă automat în plasa deasă a farmecului său studiat, tipul macho care visează să fie „fantezia secretă a tuturor femeilor de pe pământ“. Lăsat fără nume, naratorul îi spune, metaforic, în fel și chip: omul din lună, pescarul de sirene, ucigașul de câini, în funcție de scenele în care e implicat. La vernisajul de la ora opt seara, unde se duce la vînat sex, este, pentru prima dată cu adevărat, sedus de o femeie sofisticată cu care ajunge însă repede în mașina ei, moment suficient de intens pentru a se îndrăgosti iremediabil. Vînătorul ajunge vînat, dar și femeia, pe nume Sophia, soția muribundului, este fermecată și își pierde capul. „Oamenii nu reușesc să se cunoască nici măcar într-o viață întreagă, așa cum au făcut-o ei doar într-o oră.“ O oră de mozol și fingereală într-o parcare – ca să fiu explicit. Ce trebuie să înțelegem de aici este forța destinului, a dragostei la prima vedere, a jumătății găsite și recunoscute instantaneu, adică a predestinării. Aceasta este și intriga (romantică, dar neverosimil de porno a) cărții, restul nopții/romanului fiind umplut cu cele două scene ale rupturii: Sophia îl părăsește pe Cavanosa, care moare singur în baie nu înainte de a avea un lung coșmar, la fel ca Nebuna, femeia fără însușiri pe care actorul o folosește sexual lăsînd-o apoi pradă depresiei și telefoanelor ei disperate. Pe la trei dimineața, actorul și Sophia au parte de sexul amînat, dar mult așteptat (inclusiv de cititori), pentru ca peste o oră, într-un moment de introspecție, să aflăm că Sophia are și un complex patern: tatăl ei a părăsit-o pe cînd era mică, de unde și nevoia unei figuri masculine protectiv-dominatoare în viața ei. Clasic, ca să nu zic clișeu. La opt dimineața vine și finalul romanului cînd naratorul este, în sfîrșit, „deconspirat“ drept un nebun într-un ospiciu, care a scris toată noaptea la romanul tocmai citit din nevoia proiecției unui dublu macho în pielea căruia să-și împlinească fanteziile. (Meta)intervențiile naratorului chiar au fost niște frecții la un picior narativ de lemn. Ultimul capitol putea lipsi; de ce totul trebuia să fie *atît* de străveziu?!

Nu e nimic romantic (în afara ideii de predestinare, firește, dar la nivel de revista *Ioana)* și, din păcate, mai nimic porno în acest roman. Dacă am fi avut și noi un *Bad Sex Award,* Florin Piersic jr n-ar fi avut concurență. Problema cu sexul în acest roman cu titlu promițător nu este frecvența acuplărilor (mai degrabă lipsa lor, căci se întîmplă doar o dată și jumătate în tot romanul), nici măcar clișeele (din acest pdv, da, romanul e destul de porno), ci limbajul. Și nu din cauză că ar fi explicit – dimpotrivă, frecvența cuvîntului „sex“ este aiuritoare: Florin Piersic jr folosește, probabil din pudoare, de zeci de ori cuvîntul „sex“ în doar cîteva pagini fără nici un alt sinonim –, ci din cauză că limbajul e prost folosit: de la comparații ridicole și repetitive („sexul tare ca piatra“, „sfîrcurile tari ca piatra“), la folosirea impropriе a cuvintelor („dinții ei molfăie ca și cum ar bea“, „înghit saliva ca un înecat care caută aer“, „vocile îl urmează ca niște umbre ascunse“), pînă la umorul involuntar („sexul lui și-a mai pierdut din tăria înspăimîntătoare de adineauri“, „vîrful sexului meu tumefiat de așteptare“, „sexul meu se leagănă singur prin aer“). Pe lîngă cuvîntul „sex“, o altă frecvență supărătoare este cea a verbelor performative în condițiile în care frazele lui Florin Piersic jr sînt foarte scurte, textului fiindu-i, astfel, imprimat un ritm sacadat amețitor și enervant. O altă problemă de fond a scrisului său rămîne redundanța. Iată un singur exemplu: ne spune naratorul „Și Cavanosa o privește pe femeia lui de afaceri, care are pe ea doar un halat de baie“ – inadecvarea este, așadar, mai mult decît sugerată, însă naratorul continuă prin a reproduce și gîndurile lui Cavanosa, stricînd tot efectul: *„Soția mea e o femeie de afaceri care nu respectă codul de îmbrăcăminte al femeilor de afaceri. E o femeie de afaceri în halat de baie. E o femeie de afaceri care încurcă biroul cu dormitorul“*. Pentru ca cititorul să nu rateze cumva subtilitățile stilistice, greșeala aceasta de compoziție apare deseori.

Într-un interviu acordat revistei *The One,* Florin Piersic jr spunea că el este un scriitor de nișă. În acest caz, nișa romanului său cu titlu inadecvat este constituită din propriii fani și din cititorii naivi, deci accidentali.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Emil Andreev, *Râul de sticlă*, traducere din limba bulgară de Mariana Mangiulea, Colecția „Cartea de pe noptieră“, Editura Humanitas, 2011.**

Frumos titlu de roman, trebuie să recunosc! El și naționalitatea curat bulgară a autorului m-au hotărît pe loc să văd ce-i cu cartea în chestiune. Ei bine, e de groază, de suflet la gură și de alte senzații tari – adică tot ce-i mai indicat pentru un thriller care arată misterului respectul cuvenit. *Râul de sticlă* pare să preia ce e mai frisonant din *Numele trandafirului, Codul lui Da Vinci* și *Cireșarii,* plăsmuind un suspans insidios și multiform, în care își dau „pseudopodul“ (că „mîna“ nu pot să spun) erezia savantă, paranormalul, febra sexuală și aventura de vacanță.

Avem un sat la poalele bulgărești ale Balcanilor (a cărui piață centrală e construită pe amplasamentul vechiului cimitir) și mai avem o biserică stranie a locului (a cărei pictură o renovează cîțiva studenți, însoțiți de un profesor). În sat vine să se documenteze o cercetătoare franceză (preocupată de eresuri, în general, și de bogomilism, în special), numai că proiectul său (științific, în esență) va fi iute bulversat de cîteva întîmplări inexplicabile și de atîtătoarele ipoteze ale unui localnic, preocupat el însuși de „obiceiuri păgîne și mișcări necanonice“. Localnicul e ciudat și seducător, l-a întîlnit cîndva pe Cioran, la Paris, iar acum trăiește o resemnare rece și fără nici un Dumnezeu – o viață încremenită ca un rîu înghețat.

Țițele poveștii sînt încurcate, iar *trompe-l'oeil*-ul de coloratură folclorică (personaje cu păr roșu, lugubre legende locale, proximitatea nopții de Sînziene etc.) face încă mai labirintic misterul povestit. Literatura de consum are însă aici un perfect simț al măsurii. *Râul de sticlă* are, adică, de toate, dar nu și pești de sticlă, cu milieu sub burtă.

Daria GHIU

Despre corp, la prezent

CNDB, protestul mut

Protestul organizat de către Centrul Naţional al Dansului miercuri, 6 aprilie, în faţa Ministerului Culturii şi Patrimoniului Naţional, împotriva pierderii sediului din Teatrul Naţional şi neînlocuirii acestuia cu un altul permanent, a fost unul fără cuvinte, doar dans. Dans fără muzică. Doar mişcările corpurilor. Şi sunetul acestora în aerul proaspăt al dimineţii. A fost o foarte aplicată demonstraţie de artă contemporană. Ne-a arătat, mai simplu şi mai onest decît orice, modul în care arta operează astăzi. De ce instrumente are nevoie. Totul se poate reduce la corp, el e ultima resursă, cînd nu mai ai nimic, ai corpul care lucrează. Corpul-voce.

© Ş. Bonciocat

Corpul (auto)supravegheat

În aceeaşi zi, după protest, am vizitat o expoziţie de artă deschisă pentru încă puţine zile, în mijlocul oraşului (Calea Victoriei, nr. 12C, lîngă Biserica Zlătari), într-un nou centru de artă. *Victoria Art Center,* centru de producţie culturală contemporană, al cărui director e Petru Lucaci, preşedintele Uniunii Artiştilor Plastici. Expoziţia cu care spaţiul s-a deschis pe 9 martie, „Corpul supravegheat", încearcă să radiografieze ultimii 30 de ani de artă românească în raport cu corpul. Parte a unei iniţiative ample coordonate de către profesorul Petru Lucaci la Universitatea Naţională de Arte din Bucureşti, „Corpul ca proiect cultural contemporan. Provocări teoretice, replici artistice" – expoziţia are lucrări a peste 40 de artişti. Alături de catalog, a apărut şi o publicaţie teoretică, *Corp-artă-societate. Reflecţii întrupate,* un corpus de texte semnate, printre alţii, de Laura Grünberg, Aurelia Mocanu, Ilinca Bernea, Ion Bogdan Lefter, Vava Ştefănescu, Cătălin Gheorghe. Proiectul este *work in progress* – expoziţia corpului supravegheat va fi urmată luna aceasta de „The Other Body", corpul ca alteritate. Un proiect curatorial şi două publicaţii consistente, despre o temă care acum, mai mult ca oricînd, este în discuţie.

Corpul radiografiat, scanat, fragmentat şi reaşezat, manipulat pînă la refuz, fără un scop clar...

Corpul este supraexpus în spaţiul artistic românesc, de peste 30 de ani. Folosirea acestuia în artă şi ca artă este subscrisă tocmai *supravegherii*. Aşa cum spune criticul de artă Erwin Kessler în textul de deschidere al catalogului – „Arta suspectează atît corpul, cît şi mecanismele de supraveghere prin care societatea îşi manifestă suspiciunea asupra corpului." Dacă anii '80 româneşti aparţin unei performări a corpului în spaţiul intim şi unei autosupravegheri latente a acestuia, ceea ce se întîmplă după anii '90 este o exacerbare corporală, o lăsare a trupului liber să fie supravegheat *din afară,* de către societate şi, prin artă, are loc o *supraveghere a supravegherii*. În arta lui Ion Grigorescu, unul dintre cei mai reprezentativi artişti *underground* dinainte de '89, corpul era folosit ca unic suport şi unic „spaţiu operativ". Ion Grigorescu se închide în spaţiul casei, în unicul colţ posibil necontrolat, şi îşi verifică propria existenţă constant, se monitorizează, îşi creează propria pagină de urmărire, aşa cum vedem într-o lucrare prezentă în expoziţie: „Filă operativă nr., data, indesc. Autodenunţ, miriapodul, locuiesc la întuneric şi umezeală (sub piatră), am vrut să ştiu cum merg şi n-am mai putut merge". După '90, arta din spaţiul închis explodează. În 1993, în cadrul festivalului de *performance* „Zona" din Timişoara, Dan Perjovschi îşi tatuează *România* pe umărul stîng. Zece ani mai tîrziu, într-un alt *performance,* acelaşi artist îşi distruge tatuajul. Ceea ce nu realizăm din prima secundă este că această ştergere ritualică înseamnă de fapt „bombardarea" României în întreg corpul, pentru totdeauna. Explozia cu laser lasă locul gol, dar particulele mici se dispersează precum o boală în tot organismul.

În expoziţia „Corpul supravegheat", este interesant de văzut ce se întîmplă după un proiect corporal ca acela al lui Dan Perjovschi. Noul centru de producţie culturală îşi propune să-i promoveze foarte mult pe artiştii tineri, încă studenţi sau proaspăt absolvenţi, cum este cazul, de exemplu, al Irinei Broboană, Larisa David sau cuplul Regele şi Regina Ionescu. Lucrările în expoziţie nu sînt aşezate cronologic sau tematic, aşa că intervenţiile artiştilor tineri încearcă să facă corp comun cu acelea ale unor nume consacrate: Marilena Preda-Sânc, Aurel Vlad sau Alexandru Antik. O idee în principiu bună, dar care eşuează atunci cînd proiectele tinere nu se susţin, îşi păstrează aerul de „proiect de şcoală" pe o temă dată. Corpul radiografiat, scanat, fragmentat şi reaşezat, manipulat pînă la refuz, fără un scop clar. Încercări de lucru cu corpul, oneste, dar încă exerciţii.

Şcoala românească de artă alătură încet-încet lecţiei dure a măiestriei *şi un nucleu teoretic puternic.*

Proiectul *FACES* al artistului Valeriu Mladin – realizat la secţia Foto-Video a facultăţii, cu ocazia unui *workshop*, în care profesori şi studenţi au fost invitaţi să facă experimente video cu ajutorul unei camere de mare viteză, ce poate filma pînă la un milion de cadre pe secundă – descompune fiecare gest în nano-gesturi: fiecare mişcare se dilată într-un spectacol grotesc al feţelor umane. Alături de Mladin, sculpturile lui Bogdan Raţă pun corpul la pachet, în situaţii fără ieşire, aşa cum se întîmplă şi cu lucrările lui Cătălin Bădărău, în care corpul este strivit şi lăsat fără expresie, mumificat.

Inegale ca valoare, lucrările prezente în expoziţia „Corpul supravegheat" lasă loc încă multor întrebări. Ce face arta actuală din corp şi cu corpul? Corpului automutilat în spaţiul închis îi ia locul astăzi un corp supravegheat continuu din afară. Corpului artistului contemporan îi place să se expună, să se vadă şi să se ştie expus. Comunicarea azi depinde tocmai de punerea instantanee la comun şi la vedere a corpurilor, ceea ce, în cazul lui Ion Grigorescu însemna numai comunicare *posibilă, amînată*, în viitor. Artiştii tineri tocmai de aceea simt nevoia *jocului* cu corpul, prin intermediul tehnologiei. E o punere a lui la vedere, golită de sens, apolitică şi o căutare a sensurilor, ca urmare a unei „Lecţii despre corp".

Mă întorc la protestul CNDB din faţa ministerului. Jocul mut cu corpul, în semn de protest, este deja un act politic. Dar corpul devenit semn activ, la prezent, mai contează, mai are vreo putere?

Corpul, în continuare la viitor

Demersul de la *Victoria Art Center* este absolut necesar. Pasul doi, al corpului ca alteritate, va completa ceea ce am văzut în prima expoziţie. Vorbim de o primă încercare de teoretizare a artei noilor generaţii, venită din partea Facultăţii de Arte. Asta ne spune că şcoala românească de artă alătură încet-încet lecţiei dure a *măiestriei* şi un nucleu teoretic puternic. Pe de-o parte, istoria artei româneşti din perioada comunistă începe să se scrie şi să se configureze, după 20 de ani, iar un proiect precum cel care reprezintă România la Bienala de la Veneţia anul acesta, *„Performing History"*, cu Ion Grigorescu, Anetta Mona Chişa şi Lucia Tkacova (curator: Maria Rus Bojan şi Ami Barak), încearcă să demonstreze o trăire corporală a Estului în comunism. Pe de altă parte, arta actuală îşi punctează un cadru teoretic, prin apariţia unui centru de artă ca *Victoria Art Center* şi un program susţinut.

***Daria Ghiu** este critic de artă.*

DILEMA VECHE vă recomandă

■ La Eurosport, pînă pe 2 mai, Mondialul de Snooker. Cu tac sau fără tac, sîntem gata de atac. (Radu Cosaşu)

■ Cover-story-ul „Povestea cărţii" realizat de Mimi Noel, în numărul curent al revistei *Money Express*, despre cum (funcţionează) piaţa de carte din România (care) „s-a contractat" cu pînă la 40% faţă de anii trecuţi şi, mai ales, despre ce urmează: „«Probabil că în următoarele cîteva luni, piaţa de carte digitală va exploda şi la noi. Anul acesta, vor apărea şi primele o sută de titluri electronice publicate de Polirom», dezvăluie Silviu Lupescu, şeful celei mai mari edituri locale. La fel, editurile All şi Litera au anunţat cîte o sută de titluri electronice anul acesta, Humanitas are deja în portofoliu cîteva zeci, iar restul marilor edituri au declarat că pregătesc platformele proprii pentru acest format." (Marius Chivu)

■ Dacă vreţi să aflaţi „cum s-a făcut ca două americance să se afle în inima unei mişcări artistice de care lumea din jur habar n-avea pe vremea aceea" şi, odată cu asta, cîte ceva despre Picasso, Apollinaire, Cézanne, Matisse, Max Jacob, Isadora Duncan, Cocteau, Tzara, Pound, Picabia, Hemingway, citiţi multaşteptata (la noi) şi multsuprinzătoarea (peste tot în lume) *Autobiografie a lui Alice B. Toklas*, de Gertrude Stein, Editura Humanitas, 2011, trad. de Florica Sincu. (Luiza Vasiliu)

craii de burta veche

Ghiveci Bagdad

Începînd cu anii '60, colaborarea Iugoslaviei cu Irakul a căpătat tot mai multă amploare. Inginerii iugoslavi au pus pe picioare industria irakiană de armament şi au coordonat, în anii '70, numeroase proiecte de construcţii civile şi strategice, mai ales adăposturi subterane antiatomice şi aeroporturi. Numai pentru proiectul cu numele de cod „202B" (construcţia a trei aeroporturi), Irak a plătit Belgradului suma de 2,1 miliarde USD. Saddam Hussein îl răsfăţa pe Tito de cîte ori avea ocazia, găzduindu-l în cele mai luxoase reşedinţe.

În februarie 1979, cu prilejul unui tur de forţă prin Orientul Mijlociu, Tito a locuit într-unul dintre cele mai somptuoase palate din Bagdad. La cina festivă au mai participat Branko Mikulić, Stane Dolanc şi Berislav Badurina – foşti partizani şi oameni de încredere ai preşedintelui iugoslav. Din meniu au făcut parte şapte *mezza* irakiene, ca antreu, peşte din Tigru copt cu orez şi ceapă, ghiveci Bagdad, file de vită Şeherazada, o garnitură de conopidă fiartă cu lămîie, şi curmale însiropate, la desert.

Ghiveciul Bagdad se face după cum urmează: se tranşează 1 kg de pulpă de oaie în bucăţi potrivite, se taie 500 gr de ceapă în rondele, şi 1 kg de ţelină şi păstîrnac, în cubuleţe cu latura de 1-2 cm. Carnea şi legumele se pun la fiert, împreună cu o frunză de dafin şi cîteva boabe de piper, într-o oală de pămînt, la foc domol. După o jumătate de oră, se adaugă 250 gr de orez, 100 gr de curmale fără sîmburi şi se completează, dacă e nevoie, cu zeamă de supă de legume. Se pune totul la cuptor pentru 20 de minute.

1979 a fost, pentru Tito, anul ultimelor călătorii. Pe 21 noiembrie vizitează, pentru ultima oară, România. În primăvara anului următor, moare.

Amicul Dejun

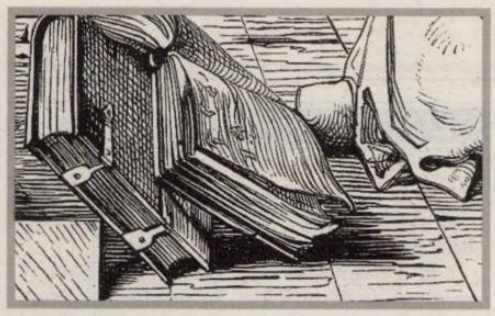

Simona SORA

biograffiti

Acum şi aici, băieţi!

Mai demult, o editoare mi-a spus – pe un ton implacabil – că orice carte care are în titlu cuvinte din registrul direct al morţii, extincţiei, tombalului nu se vinde. Moartea nu vinde. Avea şi statistici, cunoştea cazuri concrete de îngropare a cărţii din pricina titlului mortifer, n-avea îndoieli şi nu făcea experimente. Mi-am amintit intransigenţa acestei doamne de cîte ori am văzut un titlu mai morbid în topul vînzărilor de carte, printre ele *Călătoria ultimă* a controversatului Stanislav Grof. În finalul acestei cărţi interesante, oarecum de cultură generală (căci, orice-am zice, intrarea şi ieşirea din viaţă sînt chestiuni bazale), există, pentru prima dată în româneşte, un lung fragment din cartea Laurei Huxley, *This Timeless Moment: A personal View of Aldous Huxley*. Aş zice că e o introducere obligatorie la ultima carte publicată în timpul vieţii de Huxley, *Insula,* tradusă acum şi la noi, la Polirom.

Se ştie, Huxley a fost apropiat de Grof şi a ţinut cursuri la Institutul Esalen. Experienţele sale cu LSD şi mescalină sînt chiar mai cunoscute decît ideile nondualiste la care adera, şi „sistemul" în care moartea conştientă, asistenţa cuiva apropiat (împreună cu care mai făcuse experienţa ieşirii din corp) şi inducţia hipnotică erau esenţiale. În anexa pe care întemeietorul psihologiei transpersonale o adaugă cărţii sale despre „călătoria ultimă" sînt povestite – cu o limpezime aproape clinică – două experienţe de extincţie: mai întîi cea a Mariei, prima soţie a scriitorului, povestită de el însuşi, apoi cea a lui Aldous Huxley, povestită de Laura, a doua lui soţie. Huxley a murit în 1963, cartea Laurei a fost publicată în 2005, cînd astfel de experienţe-limită cu substanţe interzise puteau fi publicate în adevărul lor, nu ficţionalizate aşa cum se întîmplase în *Insula,* romanul din 1962 al lui Huxley. Relatarea scriitorului despre moartea primei soţii, însoţirea ei permanentă, îndrumarea (ca în *Cartea tibetană...),* circuitul vital (aşezarea mîinii drepte pe plexul solar al celui care moare şi a mîinii stîngi pe capul acestuia), pasele, inducţia hipnotică – toate acestea au devenit publice abia odată cu relatarea morţii lui Huxley, în 2005.

În *Insula* ele existau însă încă de acum trei decenii. Căci *Insula* e mai mult decît o utopie literară şi mai puţin decît ficţiunea unei lumi ideale – insula Pala – construită în afara dualismelor comune, a lumii mermeietorul societăţii utopice din insula Pala, unde ajunge protagonistul romanului nostru), este chiar opusul vieţii adevărate, simulacrul dualităţii şi al rătăcirii. Atenţia, în schimb, la prezentul *acum şi aici,* la tot ce există în afară de noi în acest moment prezent este „singurul exerciţiu spiritual care merită făcut", chiar dacă, inevitabil, el include şi mizeria înconjurătoare, „atenţia asupra lăcomiei, atenţia asupra ipocriziei, atenţia asupra cinismului vulgar". Orice, dar acum şi aici.

Ce putem şti însă despre adevărata experienţă a morţii? În romanul său utopic din 1962, Huxley vorbeşte despre nevoia de a stăpîni din timp (din copilărie, dacă se poate) arta de a fi conştient în moarte, de a vedea cu ochii larg deschişi drumul, iluziile, finalul.

Nu literatură vrea Huxley cu ultima lui carte şi nu „literatură" ar trebui să aşteptăm nici noi de la ea.

cantilizate şi suprapopulate şi a psihologiilor ce susţin necondiţionat şi bezmetic melodrama eului. Dacă o citeşti ca literatură, te uimesc uneori schematismul şi platitudinea personajelor ce intervin *à tour de rôle.* Dar nu literatură vrea Huxley cu ultima lui carte şi nu „literatură" ar trebui să aşteptăm nici noi de la ea. Avertismentul împotriva literaturizării este prezent în *Insula,* în treacăt, ca orice chestiune puţin importantă, între două ţipete (esenţiale) ale păsării negre Minah: „Acum şi aici, băieţi!". Literatura, se spune într-o parte din carte (scrisă de întîntr-un dialog între protagonistul naufragiat în Pala şi frumoasa Susila, aceasta din urmă, tanatholoagă cu influenţe mahayana, îi explică neofitului tocmai nevoia de exersare şi conştienţă în moarte. În cartea morţii sale, scrisă de soţia sa Laura, scriitorul reface, la nici un an distanţă de la publicarea *Insulei,* experienţa de acolo. Ultimele sale cuvinte (scrise, căci nu mai putea vorbi) au fost: „Încearcă 100 de micrograme de LSD intramuscular". Laura i-a făcut injecţia, deşi era de faţă şi medicul familiei, privind uluit, pe ecranul televizorului, asasinarea simultană a lui Kennedy. Apoi, la jumătate de oră, i-a mai administrat o doză. Ca în secvenţa condusă de Susila în *Insula,* spre sfîrşitul cărţii şi cu puţin înainte ca utopia să se spulbere, cînd soţia doctorului MacPhail ia medicamentul-moksha, Huxley cel real este liniştit, uşurat, împăcat. Cel puţin aşa pare, din afară, trupul său epuizat care se stinge fără convulsii, fără să treacă prin „groaza absolută" a necunoscutului, suferinţei, fricii şi durerii.

Totul e în *Insula,* căci, aşa cum spunea un bătrîn palez, „nimic din ce nu e *totul* nu va fi cu adevărat de-ajuns". Dar pentru că oamenii citesc inadecvat, tot ce e deja în *Insula* va fi repetat, după alţi 30 de ani, de Laura Huxley, în *This Timeless Moment:* „Aldous a fost îngrozit, cred, de faptul că ceea ce a scris în *Insula* nu a fost luat în serios. Romanul a fost tratat ca o operă ştiinţifico-fantastică, cînd de fapt nu era ficţiune, fiindcă nici unul dintre modurile de viaţă pe care le-a descris în *Insula* nu era produsul fanteziei lui, ci fusese încercat într-un loc sau altul... Dacă modul în care a murit Aldous ar fi cunoscut, poate oamenii ar deveni conştienţi că nu numai asta, ci şi multe alte lucruri descrise în *Insula* sînt posibile aici şi acum. Faptul că Aldous a cerut medicamentul-moksha cînd a murit nu e doar o confirmare a deschiderii şi curajului său, ci şi un ultim gest de mare importanţă. Un astfel de gest poate fi interpretat greşit, din ignoranţă, dar stă scris în istorie că oamenii ca Huxley învinge ignoranţa înainte ca ignoranţa să-i învingă pe ei". Atenţiune. Acum şi aici, băieţi!

PUBLICITATE

Galeria COLORS ART

este singura galerie de artă modernă din România specializată în artiști români, care au lucrat și în străinătate, cu cote internaționale

Artiștii galeriei:

Isaac ANTCHER, Corneliu BABA, Dimitrie BEREA, Victor BRAUNER, Constantin BRANCUSI, Mircea CIOBANU, Aurel COJAN, Jean DAVID, Natalia DUMITRESCU, Francois GALL, Lucian GRIGORESCU, Nicolae GROPEANU, Etienne HAJDU, Jacques Hérold, Marcel IANCU, Alexandru ISTRATI, George MARCULESCU, Samuel MUTZNER, Paul NEAGU, Gheorghe PETRASCU, Jules PERAHIM, Magdalena RADULESCU, Victor ROMAN, Paul SCORTESCU, Arthur SEGAL, Michel SIMONIDY, Victor VASARELY

Jacques Hérold (1910 - 1987)

De la Suprarealism la abstracționismul liric

Expoziția va avea loc în perioada 12 mai-2 iunie 2011. Vernisaj, joi 12 mai, începând cu ora 18:00.

Jacques Hérold - Le mouvement des levres 1968

Jacques Hérold - Jolie Blonde 1938

Jacques Hérold - La femmoiselle 1945

În 1927, Jacques Hérold, născut în Moldova, pleca spre Paris trecând prin București pentru a studia la Școala Națională de Arte Frumoase, la exact 29 de ani, după ce un alt compatriot oltean pe nume Constantin Brâncuși, făcuse același lucru. Cu acesta se întâlnește la Paris în 1931, devenind nu numai prieten, dar și bucătar, instalator, secretar, ajutor de sculptor al acestuia. Despre Jacques Hérold, în România se cunoaște prea puțin, dar în Franța el a fost considerat unul dintre cei mai mari artiști ai Suprarealismului în grupul marelui poet Andre Breton, alături de : Picasso, Dali, Marcel Duchamp, Tanguy, Max.Ernst, Lam, Dominguez, Magrite și compatriotul său din Piatra Neamț, Victor Brauner. *Colors Art Gallery*

"Hérold, un tăietor de lemne în fiecare strop de trandafir" *Expoziția personală la Galeria Cahiers d'Art-1947, Andre Breton*

"Îmi aduc aminte de tânărul Hérold în 1937, plimbându-se pe bătrânele străzi din cartierul Montparnasse, înalt, solid, cap de berbec, cu ochi de pescăruș, purtând cu noblețe semnele unei sărăcii meticuloase, cu fruntea îngândurată și transpusă unui vis. Astăzi este același, cu fruntea mai senină, ca o plajă la mare joasă, corpul și înfățișarea mai amplă, dar ochiul tot timpul în alertă, pentru a culege cu trecerea orelor, florile-zâne ale fascinației". *Les Demeures D'Hypnos-1976 , Patrick Waldberg*

"Jacques Hérold și-a consacrat viața de artist pentru a își depăși timpul și și-a cucerit propiul spațiu acum când nu mai este între noi. Dăinuirea operei sale, care va interesa din ce în ce mai mult posteritatea, o să îl aducă irezistibil la un sens inversat și complementar, să cucerească spațiul timpului." *Jacques Hérold-1995, Sarane Alexandrian*

"Considerarea visului ca un drum de cunoștere umană interioară, este o idee modernă căreia Hérold și suprarealiștii i-au dat o mare importanță, insistând aupra tuturor problemelor care includ realitatea. Înaintea lor foarte puțini au avut această îndrăzneala. Suprarealiștii au insistat tot timpul, încercând să salveze frumosul chiar în momentul când acesta era amenințat." *Jacques Hérold et le Surrealisme(1910-1987)Museé Cantini Marseille-2010, Christophe Dauphin si Rose-Helene Iche.*

Colors Art Gallery, Strada Puțul lui Zamfir nr.22-24, sector 1, București
Tel:(+40)21 211 57 28 Fax:(+40)21 210 50 42Email:office@colors-art.ro Web:www.colors-art.ro

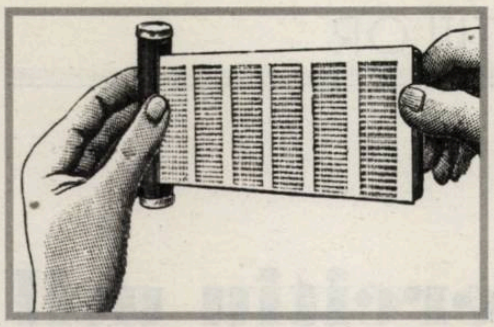

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Douămiismul de întîmpinare

Am văzut, săptămîna trecută, cum a hărţuit, mursecat şi manipulat ceauşismul critica de întîmpinare, cîtă încruntare a generat şi determină aceasta deopotrivă în rîndul scriitorimii şi printre rivalii confraţi academo-universitari ai cronicarilor din linia-ntîi. Multă lume se arată nemulţumită de statutul, diletantismul, aroganţa, versatilitatea, proiectele şi efectele manipulatoare ale criticii de întîmpinare – şi totuşi, toată lumea îi ştie de frică, îi cultivă slăbiciunile, îi caută favorurile, o şantajează sentimental, profesional, financiar şi chiar politic, îi monitorizează şi cuantifică verdictele, îşi potriveşte ideile, morala şi stilul conform grilelor acesteia, îi forţează ierarhiile ş.a.m.d.

Referatul pilot al colocviului secţiei de critică a Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti din 30 martie crt., semnat de Radu Voinescu, tocmai asta semnalează, ca fenomen de ultimă oră: *înflorirea* (şi nicidecum deprecierea) criticii de întîmpinare, potenţa ei mediatică, legătura (profitabilă pentru unii, riscantă pentru ceilalţi) dintre edituri, redacţiile ziarelor şi recenzenţi, pentru a concluziona că „avem o critică de foarte bun nivel“, slujită de condeie între 30 şi 60 de ani, privilegiate de lumea literară, şi care, în chiar numele acestei consideraţii (impuse ori benevole, nu contează acum), ar trebui să-şi asume rediscutarea ABC-ului meseriei, cu tradiţiile şi prezentul acesteia.

Primul adevăr ce rezultă cu ostentaţie din observarea cîmpului de luptă actual este apariţia unei concurenţe feroce, absentă, în formele acestea, pînă mai ieri. Cronicarul de întîmpinare nu are de contrat – conform tradiţiei – numai suspiciunile, rezistenţa şi intrigile scriitorilor –, ci şi un redutabil inamic tricefal: mecanismul de PR editorial, explozia gazetăriei culturale, plus blogosfera. Pot eu să pronez mult şi bine valoarea debutantului X, reformarea autorului Y, perenitatea ideii Z. Dacă, a doua zi, celor cîteva sute de exemplare ale gazetei în care am rubrica li se opune o campanie publicitară bine orchestrată şi manevrată extraestetic în *Evenimentul zilei, Jurnalul naţional, România liberă*, HotNews, başca nişte posturi de radio, cîteva interviuri televizate ş.a.m.d. – adio iluzia adevărului profesionist, estetic-ierarhizant.

În acelaşi timp, dacă editura decide să investească mediatic în promovarea unui autor (sau titlu) mediocru, poţi să fii sigur că de biata-ţi opoziţie se va alege praful. Iar dacă la toate astea se adaugă ofensiva blogosferei, unde lăfăiala ultrasubiectivă a sutelor de anonimi spumegoşi, complexaţi, frustraţi, resentimentari, provocatori etc. se contaminează frenetic întru exaltarea sau, dimpotrivă, linşarea colectivă a unui subiect – poţi să-ţi rumegi în tihnă, mult şi bine, senzaţia de inutilitate.

Şi, totuşi, atunci: De unde agasarea breslei, frica şi furia, sentimentul de neputinţă şi mania răzbunătoare a inamicilor faţă de plutonul întîmpinătoriştilor? De unde scrîşnetul lihnit al poetului pentru care Daniel Cristea-Enache este omul Polirom şi Dan C. Mihăilescu omul Humanitas? Din ce peşteri ale subconştientului provin şi la ce bun se exfoliază vindicativ sutele de pagini ale duşmăniei brebaniene faţă de „trădarea criticii“ (şaizeciste şi nu numai)? De unde vitriolul ţîşnit periodic din peniţa lui Radu Aldulescu şi Liviu Ioan Stoiciu, sau, ocazional, dinspre Marta Petreu, Aura Christi ş.a. la adresa exegezei, mass-mediei şi a sistemului de promovare, de vreme ce acestora li se proclamă aprioric amoralitatea, improvizaţia şi practicarea „criticii de cumetrie“?

E limpede că-i vorba de tactici de intimidare, diversiune şi racolare, de ambiţia subjugării autoprofitabile şi perpetuarea privilegiilor mai mult sau mai puţin (ne)cuvenite. Ca şi de politica vulpii la struguri. Pe scurt: o constelaţie de complexe.

Pe vremea mea (şaptezecist recuperat din mers, ca accident de parcurs, de optzecism), criticul de întîmpinare trebuia să-şi certifice mai întîi blazonul intelectual şi estetic. „Al cui eşti? De unde te revendici? Care ţi-e proiectul?“ Totul se tranşa simplu, iute, maniheist. Eşti cu „ăia“ sau cu „ceilalţi“. Cu Eminescu sau Caragiale. Cu Preda sau cu Barbu. Etnicism sau estetism. Naţionalism sau cosmopolitism. Dacă nu eşti xenofil, atunci eşti, automat, xenofob. Tragi spre Răsărit, sau către Apus? Debutezi cu o carte despre Antim Ivireanul, un eseu despre Ibrăileanu, sau direct cu o istorie a poeziei româneşti? Cu Eminescu, Creangă, Emil Botta, sau cu (post)modernismul anglo-american? Cu Sadoveanu, Marin Preda, sau Radu Petrescu? Cu Nichita, Alexandru, Ion Gheorghe, Blandiana, sau cu T.T. Coşovei, Cărtărescu, Iaru, Madi Marin şi Stratan? Oricum, lumea literară voia (şi trebuia!) să ştie de la ce panou de (non)valori se revendică noul critic de întîmpinare. Vine dinspre istoria, sau dinspre teoria literaturii? E neoclasic, neoromantic, neobaroc, neoexpresionist? E clujean „de-ai lui Zaciu“, „lunedistul lui Manolescu“, „luceferist de-al lui Ungheanu“, „teorist ca Mincu“? Vine de la *Ramuri*-le lui Sorescu, din siajul *Tribunei*, sau e de la *Steaua*? De la *Cronica*, sau de la *Convorbiri*? Etc.

Astăzi, vechea grilă a ruginit, slavă Domnului. Nu mai interesează cine-ce este, cine-de unde vine, ci doar cine-ce poate şi ce vrea. E de-ajuns să-l vezi executat pe Daniel Cristea-Enache de Andrei Terian şi Cosmin Ciotloş în *Cultura* şi *România literară* şi să te întrebi cum ar fi arătat aceleaşi cronici dacă Enache ar fi fost pe mai departe redactor la *Cultura* şi *RL*...

Ce a rămas din toate celea? Ce învăţăm din toate astea? Învăţătura criticului de întîmpinare devine că are de resorbit temeinic şi cu vrednicie istoria literară. Să-şi cunoască bine de tot părinţii, tocmai ca să-i poată trage de urechi pe strănepoţi. Că-i musai să-şi demonstreze talentele analitice mai întîi pe valori deja consacrate, ca să-şi valideze opţiunile estetice în prezent şi instrumentarul hermeneutic. Să se confrunte cu tradiţia exegetică, să-şi definească ariile confine, să-şi propună *manifestul*. Că fiecare recenzie scrisă în (firescul) regim de urgenţă se cuvine gîndită în perspectiva unei viitoare istorii a literaturii, lucru din plin validat de tradiţia Lovinescu-Călinescu-Manolescu-Simion-Ştefănescu. Şi că (aici mă despart de Paul Cernat), din vreme în vreme, criticul de întîmpinare este *obligat*, aş zice, de statutul meseriei, din raţiuni de igienă profesională, să-şi reunească în volum recolta exegetică. Măcar ca studiu de etapă şi pariu pentru validarea în timp a verdictelor.

Atunci cînd se umflă exagerat ceva pe piaţa de carte, criticul de întîmpinare vine să dezumfle – şi invers.

Adversar al ideii, Paul Cernat şi-a mai revelat un risc enorm, la întîlnirea cu pricina. El s-a vădit ca mîndru moştenitor al contra-ponderilor din critica noastră literară, de la Paul Zarifopol la Alexandru George, pe principiul inteligenţei *scrînciob*, cea care se aşază întotdeauna în partea defavorizată, sau invers (dacă vreţi), în contrapartidă cu partea favorizată. Prin urmare, atunci cînd se umflă exagerat ceva pe piaţa de carte, criticul de întîmpinare vine să dezumfle – şi invers. Iertare să-mi fie, dar cînd înlocuieşti acţiunea cu reacţiunea, cînd îţi gîndeşti intervenţiile publice în funcţie de indiferenţa sau, dimpotrivă, potenţiala supralicitare exegetică, lăsînd la o parte specificul *literar* în numele mulţimii elementelor extraliterar-sociologice, asta falsifică din start întregul traiectoriu al verdictului.

În fine, e mult de discutat. Ce mă bucură e că întîmpinătorismul este înjurat, invidiat şi admirat pe multiple paliere, că le stăm pe mai departe (cu brio) în gît teoreticienilor sterili şi că, orice s-ar face, fără tratamentul nostru în urgenţă – critica la Camera de gardă! – procentul pacienţilor decedaţi ar fi mult mai mare. Ah, pardon, uitasem: la simpozionul cu pricina, Tudorel Urian propunea comparaţia criticului de întîmpinare cu agentul de circulaţie la intersecţie. Ceea ce, în România fărădelegii ca lege şi a micii înţelegeri ca Decizie, este o imagine sinonimă cu haosul absolut. Mai degrabă, cred eu, merge imaginea recenzentului de întîmpinare ca un chirurg în urgenţă. Acolo unde, departe de laboratoarele şi radiografiile sofisticate ale comparatismului, eşti obligat să pui pe loc, fără ezitare, diagnosticul, să tai, să elimini, să coşi la iuţeală...

Restul e destinul pacientului.

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Şi aşa mai departe? Viaţă literară IV: august 2008 – mai 2010, *Humanitas, 2011.*

oferta de carte

PUBLICITATE

PUBLICITATE

cei mai buni

PUBLICITATE

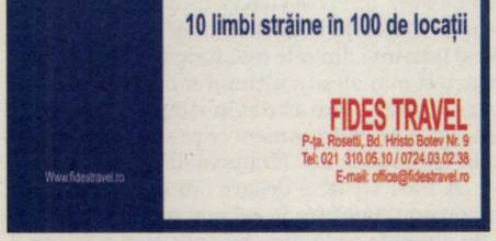

PUBLICITATE

PUBLICITATE

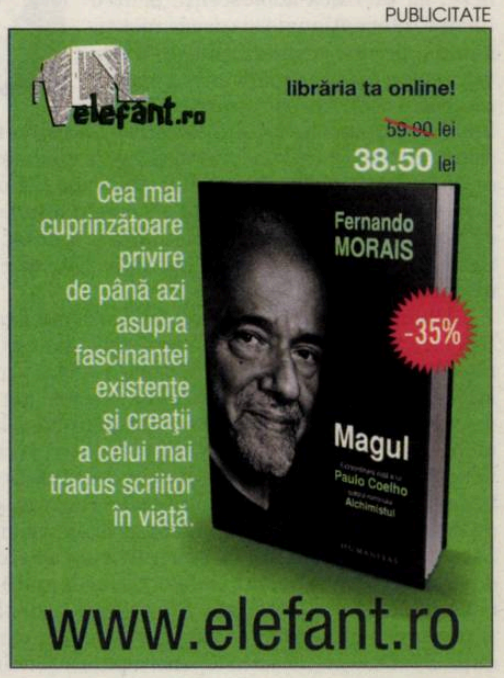

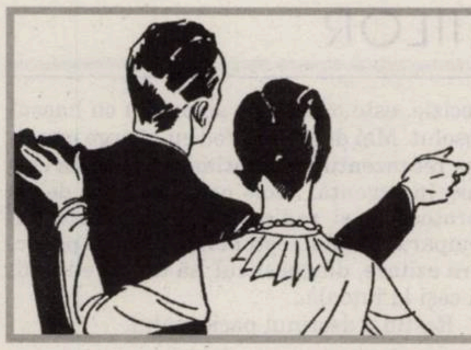

Alice GEORGESCU

viața scenei / **scena** vieții

Ţinerea de minte ca exerciţiu util

O recentă întîmplare mi-a adus aminte de „atelierul“ (workshop, pe înţelesul tuturor...) pe care, anul trecut, actorul şi regizorul britanic Michael Pennington l-a ţinut, la Ipoteşti, cu tineri actori români. A fost o săptămînă intensă, bogată, în acelaşi timp obositoare şi binefăcătoare. Tinerii actori – dintre care unii puteau defila prin lume cu un CV impresionant – chiar *au învăţat* ceva în cursul acelei întîlniri; au avut parte de o experienţă de care, cu siguranţă, îşi vor aminti mereu cu bucurie. La fel cum îşi vor aminti şi de meşterul căruia i-au fost calfe în acest atelier – sau, dacă preferaţi, de profesorul căruia au încercat să-i calce pe urme. De-aici gîndul m-a dus la pedagogi, în general, şi la propriii profesori, unii minunaţi, alţii aşa-şi-aşa... şi mi-am zis că mare lucru este să-i înveţi ceva, orice, pe alţii, şi că mare e (sau ar trebui să fie) responsabilitatea cuiva care crede că „ştie“ mai mult decît ceilalţi şi, mai ales, că e în stare să le transmită celorlalţi acest mai mult. Şi mi-am zis că, în propriul ei interes, societatea ar trebui să-i aleagă foarte atent pe aceia cărora le deleagă misiunea de a produce indivizi superiori mediei, indivizi calificaţi să se ocupe în exclusivitate de un anumit domeniu – pentru că nu mai sîntem, nu-i aşa?, nici în Antichitate, nici în Renaştere, unde omul se pricepea la toate şi unde profesorul, *învăţătorul,* cu totul altă menire avea. Ba nici în Evul Mediu nu stăteau lucrurile prea diferit.

Am văzut, la scurt timp unul de altul, două spectacole aparţinînd unor regizori din „grupa mijlocie“ (de vîrstă), unul aflat spre limita ei de sus, celălalt, mai aproape de cea de jos, dar care au fost în Institutul de Teatru (de fapt, pe vremea lor devenise deja Academie; sau Universitate?) studenţii aceluiaşi profesor – Valeriu Moisescu. Valeriu Moisescu a fost (este, însă nu mai profesează) unul dintre acei regizori prin care teatrul trăieşte cotidian, respiră aerul timpului său şi aspiră să se încrusteze în memoria cetăţii. A montat mai ales la „Bulandra“ şi la Teatrul Mic, coexistînd paşnic cu confraţi mai renumiţi, lucrîndu-şi spectacolele cu mînă uşoară, cu inteligenţă, precizie şi spirit, şi făcîndu-şi mulţi prieteni. Dintre mizanscenele lui ţin minte şi acum, după destui ani, *Ofiţerul recrutor* de George Farquhar (la Mic), *Secretul familiei Posket* de Arthur Wing Pinero şi, mai ales, *Mizantropul* de Molière (la „Bulandra“). După 1990 s-a dedicat aproape exclusiv profesoratului. Şi niciodată nu l-am auzit plîngîndu-se de studenţii săi; despre fiecare a avut o vorbă bună, o apreciere generoasă, un calificativ amabil. În mod special despre cei pomeniţi acum: Claudiu Goga şi Theodor-Cristian Popescu.

Mai tînăr decît colegul său, Claudiu Goga (actualmente directorul Teatrului „Sică Alexandrescu“ din Braşov) a debutat exploziv cu un *Conu' Leonida*... caragialian conturînd limpede absurdul al cărui strămoş a fost genialul ILC. Au urmat spectacole diverse ca tematică (deşi atingînd toate, într-o măsură sau alta, această zonă expresivă: *Sinucigaşul* de Nikolai Erdman şi *Angajare de clovn* de Matei Vişniec sînt doar două exemple, în fugă), diverse însă şi ca valoare; sau, mai bine zis, ca grad de reuşită. De astă dată, Goga a montat, la Teatrul Naţional din Iaşi, *Rinocerii* de Eugène Ionesco – piesă „grea“, semnificativă în chip special pentru teatrul românesc: a fost primul text ionescian jucat la noi (într-un memorabil spectacol la Comedie, spre mijlocul anilor 1960). Montarea de la Naţionalul ieşean – agreabilă în dimensiunea ei strict vizuală şi sonoră (scenografia: Ştefan Caragiu şi Lia Dogaru, muzica: Bogdan Burlăcianu) – începe foarte bine; descrierea cartierului parizian unde îşi face brusc apariţia „rinocerita“ ce-i va afecta pe cetăţeni (faimoasă metaforă pentru înregimentarea în filistinismul tîmp-agresiv) are pregnanţă şi farmec, iar tonul relatării e exact; din păcate, pe scenă se instalează treptat o atmosferă călduţă şi bleguţă, tensiunea (s)cade, protagonistul Bérenger (Constantin Puşcaşu) devine plîngăreţ, iubita lui, Daisy (Silva Helena Schmidt) – a cărei pondere în acţiune creşte considerabil spre partea a doua – e arătoasă, dar complet depăşită de rol, ceea ce dezechilibrează grav întregul, moliciunea îi contaminează încet-încet pe toţi interpreţii, inclusiv pe antagonistul Jean (Teodor Corban), singurul cu prestaţie energică pînă spre final. Îţi vine-a crede, aproape, că morbul despre care vorbeşte Ionesco şi-a născut, în spectacol, un dublu, contrar, dar la fel de primejdios.

Absolvent din cea dintîi promoţie postdecembristă, Theodor-Cristian Popescu s-a arătat interesat de la început (cu abateri rare) de vocaţia socială, investigativă şi terapeutică a teatrului. Înainte de a se stabili, pentru o vreme, în Canada, succesele sale temeinice s-au numit *Eu cînd vreau să fluier, fluier* de Andreea Vălean, *Copiii unui Dumnezeu mai mic* de Mark Medoff sau *Îngeri în America* de Tony Kushner – texte contemporane şi „problematizante“, vorbind despre toleranţă, înţelegere, deschidere. Mai eclectic în alegeri după revenirea în ţară, Theodor-Cristian Popescu a pus nu demult în scenă la „Nottara“, în premieră pe ţară, *Metoda* de Jordi Galcerán, o (aparentă) farsă despre manipulare, mizînd pe răsturnări permanente de situaţie şi rezolvări-surpriză. Simplu, net, elegant „croit“ (cu sprijinul scenografului Ştefan Caragiu), spectacolul – avîndu-i în distribuţie pe Cerasela Iosifescu, Alexandru Jitea, Adrian Văncică şi Gabriel Răuţă – se urmăreşte cu interes constant şi constantă plăcere. Precum, cîndva, spectacolele maestrului.

Simplu, net, elegant „croit“.

P.S. Din mizeriile memoriei obosite: titlul piesei lui Janusz Glowacki (jucată la Tîrgu-Mureş în varianta *Fără acoperiş* şi despre care am scris acum două săptămîni) nu este *Electra...*, ci *Antigona la New York*. Măcar să fi fost rude!...

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Aron BIRO

audio și n-am cuvinte

Un pian jucăuş năprasnic

● **Hiromi, *Voice*, Universal Japan, 2011.**

Hiromi Uehara e un copil minune al muzicii japoneze, din genul celor care învaţă să cînte înainte să vorbească, ţin de mici concerte la curţile împăraţilor, unde vin toţi boierii să se minuneze, îşi sacrifică adolescenţa pentru turnee internaţionale şi uneori mor tineri din pricina surmenajului ori a faptului că au trăit pe un alt string spaţio-temporal decît noi ăştia care le sîntem umili spectatori ai focului lăuntric. Doamne fereşte! Din fericire, Hiromi pare bine mersi şi ne va vizita şi pe noi anul acesta la Gărîna. După modelul aici expus, e o tînără niponă care a învăţat pianul înainte să înveţe alfabetul, s-a apucat de jazz înainte de adunare şi înmulţire, a cîntat cu Filarmonica Cehă la vîrsta examenului de capacitate şi cu Chick Corea înainte să termine liceul.

Albumul *Voices* e al treilea din seria publicată sub numele *Hiromi's Sonicbloom*, continuare a unei alte serii, semnată simplu *Hiromi*. Schimbarea titulaturii s-a făcut în urmă cu cinci ani, cu ocazia uneia din multiplele resetări ale echipei alături de care artista formează un trio de pian-bass-baterie. Un element frapant este sound-ul atipic (pentru jazz) al bateriei. Îi lipseşte eleganţa, discreţia şi sound-ul mătăsos de care vorbeam la Manu Katché, e mai degrabă răspicat şi rock, aproape de heavy metal, aspect explicabil prin experienţa toboşarului Simon Phillips care a servit ca muzician de studio pentru Judas Priest, The Who, iar de la o vreme îl ajută pe Derek Sherinian (ex-Dream Theater). Sînt totuşi şi două piese pe care ritmica rock nu se aude şi nici n-ar fi avut ce căuta – un „cover“ după Beethoven („Sonata 8 pentru pian“) şi foarte atmosferica „Haze“ – ambele însă par a avea mai mult rol de interludiu/postludiu, fiind şi cele mai scurte piese ale albumului. Restul sînt demonstraţii de pian energic, uneori jucăuş alteori chiar năprasnic, cu cîteva piese evolutive în spirit progresiv, care se clădesc încet-încet din intro-uri calme de pian, evoluînd în dezbateri de fuziune jazz-rock între Hiromi, de o parte, şi cei doi colaboratori, de cealaltă parte: toboşarul Simon Phillips şi bassistul Anthony Jackson (om de bază al chitaristului Di Meola în anii '70 şi al lui Paul Simon ceva mai recent). Ambii se află în postura de a da replica ori a completa peisajul, aşa cum şade bine unui album cu atitudine solo dar implementare acompaniată, fiind însă suficient de prezenţi încît să ofere mai mult decît o cosmetizare a sound-ului.

Albumul m-a făcut să mă întreb ce caută jazzul în Japonia. Şi nu doar acesta – rockul, goticul, chiar şi hip-hop-ul par a avea tot mai mare căutare la ei. Adesea, în legătură cu ce produc japonezii în plan artistic (indiferent de domeniu şi gen), am impresia că aceştia sînt o specie extraterestră care se străduie să emuleze practicile pămînteşti. Unii tot vorbesc despre puternica identitate culturală, de atitudine insulară şi enclavism tradiţional, însă ceea ce bate pînă la noi este cu totul altceva. Dimpotrivă, îmi par a fi foarte atenţi observatori a ce se întîmplă în lumea „de prin părţile noastre“ (în ambele tabere – americanofilă şi americanofobă) şi îşi încorporează ideile culturii americano-occidentale fără reţineri. Există o identitate, mai degrabă stilistică, dar e grefată într-un mod aproape cyborgian (uneori cu rezultate bizare spre groteşti, dar nu detaliez, căci nu e cazul aici) pe idei clasice occidentale, semn că îşi caută publicul-ţintă mai degrabă prin aceste părţi decît în rîndul consumatorilor de tradiţie japoneză. Pentru poporul lui Hiromi, şi rockul, şi jazzul au venit din altă lume. Şi totuşi ea şi-a dedicat cam toată viaţa acestor nişe, decizie luată cîndva la o vîrstă preşcolară. Nu ştiu dacă e o strategie naţională a sacrificiului de sine, dar, cum ziceam, îmi dă senzaţia de specie din altă lume care face primul pas spre împrietenirea cu băştinaşii, cu o atitudine opusă culturilor care se promovează pe sine disperat şi ostentativ.

Mie unul Hiromi mi-a cîştigat simpatia şi, din ce sugerează DVD-urile pe care le-a produs, prezenţa ei live la Festivalul de Jazz de la Gărîna ar trebui să fie unul dintre evenimentele muzicale ale anului.

Mai multe despre ediţia din acest an a Festivalului Internaţional de Jazz de la Gărîna (21-14 iulie) la www.garana-jazz.ro.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

ce mai spune

Andrei HAŢEGAN

Ghicitori pe *Electromagnetica*

Într-o perioadă, am scris cronici muzicale într-o revistă bucureşteană. Din ascultătorul fidel de albume, devenisem un tip care căuta să scoată fraze interesante despre nişte piese, care-ţi plac sau nu, şi despre nişte senzaţii, care pot fi mai greu explicate prin cuvinte. Acum aş vrea să-mi iau revanşa. Cu albumul meu: *Electromagnetica*. Scos de trupa mea: The Amsterdams.

Piesa mea preferată de pe album e „Island Of Love“. Cred că dă cel mai bine nota în care sună trupa acum. Un pic mai detaşat, cu mintea mai tulbure, dar întotdeauna în căutarea unui sunet interesant. Cea mai serioasă, să spunem, mi se pare „Three Is A Crowd“, scrisă într-o iarnă care nu se mai termina, inspirată din vieţi şi mai triste decît erau ale noastre în momentul acela. Are pian căzut pe scări şi sunet de pistol, tras direct de Bejan (chitaristul) la el în cameră. „This Burial Ground's For Two“ are povestea ei. Sau, mai bine zis, o chitară de poveste. Trasă de Dan Boeckner (Wolf Parade şi Handsome Furs) într-una din cele mai fericite zile ale trupei. O s-o recunoaşteţi mai ales în ultimul minut din piesă. „Coalmine“ e despre minerii care au dat în stînga şi-n dreapta, la un moment dat, uneori în oameni care se întîmpla să treacă prin cîmpul lor de măciuci. E cumva dansantă. Dansul fugii de bîte. „A Part Of It“ e despre om şi natură sau despre cum ar fi percepută natura în cel mai fericit moment al verii. E plină de animale, şi la instrumente, dar şi în versuri. Porci, pisici, crocodili, greieri, măgari, cu toţii s-au întîlnit pe pajiştea cîntecului ăsta. „Kids In The Garden“ vorbeşte despre viaţa la sat, care vine şi se duce cu fiecare fenomen meteorologic mai dur. E şi despre dragoste, despre noi, jucîndu-ne cu puţulica în iarbă, dar şi despre moartea care ne răpeşte fiicele atunci cînd acestea cresc. „Telescope“ e cea mai baladă de pe album. Piesa pe care nu prea vrei s-o cînţi live, de frică să nu plece lumea supărată din sală. „Apologies“ e un fel de tribut adus piesei cu (aproximativ) acelaşi nume de la Nirvana.

Restul ghicitorilor de pe *Electromagnetica* vă las pe voi să le daţi de cap.

***Andrei Haţegan** este liderul trupei The Amsterdams. Mai multe la www.theamsterdams.com şi la www.myspace.com / theamsterdams.*

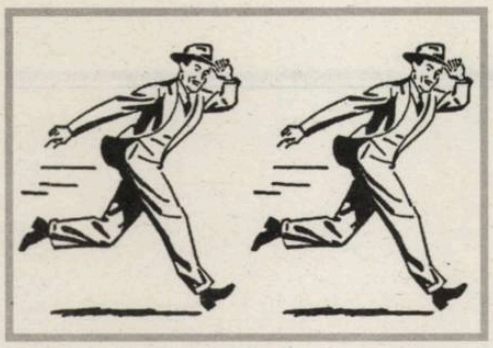

Andrei GORZO

dilematograf

Leo Şerban, critic

Reacţia mea la vestea morţii lui Alex. Leo Şerban a fost o nevoie de a pune imediat mîna pe cartea lui, *De ce vedem filme* (Polirom, 2006), şi de a-i reciti eseurile despre *Vertigo* şi despre *Persona,* despre *Anul trecut la Marienbad* şi despre Godard – contribuţii solide şi originale la iluminarea acelor vîrfuri ale modernismului cinematografic, aventuri intelectuale extatice, la mare altitudine, de care nici un alt critic de cinema din România n-ar mai fi fost capabil. Cine altcineva, în critica noastră de film (care – lucru observat de Mihai Iovănel – „se remarcă prin multe lucruri, dar nu neapărat prin calitate"), mai era echipat cu o înţelegere comparabil de intimă a operelor şi a ideilor (nu doar despre cinema, ci şi despre literatură, arte plastice etc.) care definesc modernismul? (După cum formulează tot Iovănel, într-un interviu cu Leo: „[eşti] structural modernist", deşi un modernist „perfect adaptat la postmodernitate".) Şi, dincolo de modernism, fiecare pagină din *De ce vedem filme* vădeşte o familiaritate relaxată cu istoria ideilor – o înţelegere lipsită de complexe a faptului că discuţia a început cu mult înainte să apari tu şi că o precondiţie pentru a spune ceva realmente interesant este să fii la zi cu ce s-a spus – genul de orizont care n-a fost niciodată prea larg în reflecţia autohtonă despre cinema (iar după dispariţia lui Leo se restrînge dramatic) şi fără de care reflecţia nu poate produce nimic durabil.

„Era îmbibat de jargonul gramsciano-lukacsiano-aristarcist", scrie Leo despre criticul marxist-*old-school* Florian Potra, pe care-l acuză că nu şi-a reînnoit capitalul intelectual astfel încît să se poată prezenta adecvat la întîlnirea cu ...*Marienbad.* Pe o altă pagină, el descrie bibliografia de bază a cinefilului, de la André Bazin la Pauline Kael, ca fiind drumul „de la marele «sistem discret»" (adică el) la „sistematicul «farmec indiscret»" (adică ea): încă o dată, ce confrate de-al său din România mai era capabil să concentreze atîta istorie intelectuală a cinema-ului în cuvinte atît de puţine şi de exacte? Atunci cînd, trecînd de la critici la cineaşti, el scrie că cinema-ul prizat azi – chiar şi în festivaluri – „este unul al minimei invenţii şi al maximei anecdote", sau că un cineast ca Theo Angelopoulos, care pare să-i contrazică afirmaţia, fiind „auster în materie de *story*", dar „un vulcan de lavă formală", este, de fapt, „un vulcan stins de lavă formală", sau că Bernardo Bertolucci „a fost mereu tras (uneori tragic, alteori ridicol) în două direcţii contradictorii", şi anume „rigoarea poetică a unui ermetism cinematografic de cea mai bună calitate şi manierismul *gonflé* al unui pseudo-hollywoodianism pe care-l ridică elegant în nacela «calităţii europene»" – fiecare verdict, oricît de jucăuş sau de fulgurant ar fi formulat (şi oricît de jucăuş sau de fulgurant l-ar fi scos din taste, căci scria uşor), e rezultatul unei munci îndelungate de ascuţire a criteriilor, efort care a consumat filmoteci şi biblioteci întregi.

Eseurile acelea lungi, apărute iniţial în revista *Idei în dialog* şi grupate în carte sub titlul „Memorii", sînt cele în care zboară cel mai sus. În cel despre ...*Marienbad,* el investighează ca un detectiv *novella* lui Adolfo Bioy Casares, *Invenţia lui Morel,* bănuită a fi inspirat scenariul filmului lui Alain Resnais, în căutarea „declicurilor" pe care aceasta li le-ar fi putut provoca lui Resnais şi scenaristului Alain Robbe-Grillet. Luîndu-i apărarea lui Wong Kar-wai după *2046,* pentru care cea mai mare parte a presei de la Cannes îl acuzase pe autor că nu mai face decît să-şi „reviziteze" imagini, personaje, poveşti şi teme mai vechi, incapabil să mai închege din ele un film, Leo analogizează relaţia dintre acest film „neîmplinit" sau „neterminat" şi predecesorul său, *In the Mood for Love,* cu experimentul întreprins de Marguerite Duras în continuarea filmului ei din 1975, *India Song,* cînd se întorsese, fără actori, în decorurile filmului respectiv, le mai filmase o dată, aşa pustii, şi peste aceste imagini noi aplicase sunetul primului film, obţinînd unul nou, *Son nom de Venise dans Calcutta désert* – „una dintre cele mai poetice încercări făcute vreodată de a da consistenţă senzorială Timpului". În analiza la *Persona,* a cărei intenţie declarată este „să îşi apropie [filmul lui Bergman] în singurul mod intelectualmente adecvat: acela al delirului", Leo începe prin a desfăşura cu aplomb „referinţele previzibile" (masca teatrală, „teatrul psihanalitic", teatrul lui Strindberg), urmîndu-i în asta pe alţi exegeţi (Vernon Young şi Nick Browne), pentru ca apoi, „pentru a «deregla» constatul [acestor] referinţe previzibile", să introducă o nouă propunere de privire asupra tabloului lui Da Vinci, *Madona cu pruncul şi Sf. Ana,* şi o nouă analogie, formidabil susţinută, între filmul lui Bergman şi nuvela lui Melville, *Bartleby, copistul.* În pagini ca acestea, în care Leo îşi întinde aripile cît de mult poate, dă tot ce are, puterea de analiză nu mai poate fi separată de puterea imaginaţiei, susţinerea unei analogii are ceva din îndrăzneala unei performanţe de înaltă voltijă, iar proza respiră un fel de euforie a înălţimilor.

Puterea de analiză nu mai poate fi separată de puterea imaginaţiei.

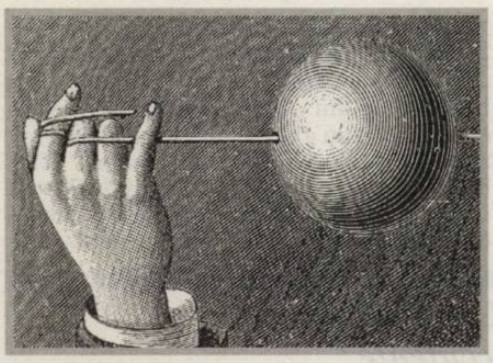

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Televizor în loc de cultură?

La începutul anilor '90, jurnaliştii occidentali în misiune la Bucureşti relatau, adesea pe un ton mirat, despre cît de cultivaţi sînt oamenii pe care îi întîlneau pe stradă. Era într-adevăr un paradox să găseşti într-o ţară săracă, izolată şi a cărei producţie culturală e supusă cenzurii atîţia oameni care vorbesc limbi străine, care sînt la curent cu apariţiile editoriale esenţiale, care cunosc patrimoniul naţional şi european uneori chiar mai bine decît cei care au trăit în libertate.

Nu ştiu ce a mai rămas din ataşamentul de atunci faţă de educaţie şi cultură. Statistici recente plasează România pe ultimul loc în Europa în ceea ce priveşte consumul de bunuri culturale. O cercetare Eurostat arată că, dintre toţi cetăţenii Uniunii Europene, românii alocă cel mic buget pentru teatru, cinema, expoziţii, concerte şi carte. Datele nu sînt neapărat surprinzătoare: într-un fel, era de aşteptat ca în ţara europeană cu PIB-ul cel mai mic cheltuielile pentru servicii şi produse culturale să fie extrem de scăzute. De altfel, statisticile arată că există un raport direct între venituri şi bugetele pe României, datele prezentate în studiu ne conduc spre concluzii dramatice: din bugetul şi aşa mic pentru cultură, românii dau cei mai mulţi bani pentru radio şi televiziune; mai mult de jumătate din acest buget merge spre achiziţia de echipamente (radio-tv) şi abonament la programe prin cablu, şi doar 6,5% pentru achiziţia de cărţi. Acum un an, un alt studiu arăta că două treimi dintre români cumpără doar o carte pe an – o situaţie unică în Europa. Studiul mai arată că românii nu sînt dispuşi să cheltuiască nici un leu pentru bilete de intrare la muzeu (doar în Bulgaria şi Turcia s-a mai constatat aşa ceva). Eurostat mai arată că România are cel mai mic număr de intrări la cinema/an raportat la numărul de locuitori (0,2).

Nu doar banii – sau lipsa lor – sînt problema, ci şi infrastructura culturală deficitară şi subvenţiile prost administrate. Pînă şi în unele state bogate (Franţa, Germania) statul subvenţionează inclusiv costul biletelor la evenimente, nu doar cheltuielile pentru producţie. În Germania, de pildă, elevii de liceu sînt obligaţi să viziteze muzeele şi locurile de memorie ale Holocaustului – biletul lor este subvenţionat direct de comunităţile locale. Iar biletele de teatru sînt adesea vîndute la un preţ preferenţial grupurilor mari care achiziţionează reprezentaţia. Soluţii se găsesc mereu – pînă la urmă, ce sens ar avea o instituţie publică de cultură dacă nu să ofere publicului evenimente de calitate? Tocmai aceasta pare să fie, de fapt, problema instituţiilor din România: faptul că producţiile nici nu ajung, de fapt, la public. Nu sînt adeptul unor măsuri socialiste, dar, pînă la urmă, cît de liberal poţi să fii în această întreprindere care se bazează în egală măsură pe talent, competenţe şi o piaţă de desfacere instabilă, cu un public lipsit de mijloace financiare? Pînă una alta, legile pieţei (şi spiritul antreprenorial prost înţeles) au făcut, de pildă, ca reţeaua de cinematografe relativ extinsă să se restructureze, să se transforme, în ultimii ani, într-un lanţ de cluburi şi discoteci. Asta face ca numeroase oraşe mici şi medii să nu mai aibă nici măcar un cinematograf. Şi aici, cifrele sînt derutante: în România sînt 184.000 de locuitori la o sală de cinema. Să ne mai mirăm de media mică de intrări anuale la cinema? Să ne mai mirăm că oamenii alocă cea mai mare parte a bugetului pentru cultură pentru achiziţia de programe prin cablu şi televizoare?

Din bugetul şi aşa mic pentru cultură, românii dau cei mai mulţi bani pentru televiziune.

care familiile sînt dispuse să le mobilizeze pentru cultură. Irlanda, Norvegia, Finlanda, Germania, Franţa şi Marea Britanie sînt state în care oamenii chiar îşi permit să plătească pentru produse culturale, în vreme ce în ţările mai mici şi mai sărace banii pentru cultură sînt mai puţini. Însă în cazul

trecerea prin reviste

ECHINOX (9-12 2010)

Frumoasă, foarte frumoasă *Antologia Echinox* datată 9-12 / 2010, dar apărută la începutul lunii trecute. Greu de stabilit o ierarhie printre cele 50 de texte incluse în ofertă: această enciclopedie de autori (de la C la V) arată spiritul echinoxist în toată splendoarea lui vitală.

„Atunci cînd ne-a venit ideea unui număr de texte noi şi/sau inedite ale scriitorilor români de azi, nu cred că ne închipuiam cît de prompte (şi de multe) aveau să fie răspunsurile. Am alcătuit împreună în redacţie o listă de oameni pe care ni i-am fi dorit, spunîndu-ne că dacă ne răspundeau măcar jumătate, ne asiguram fără probleme conţinutul unui număr absolut onorabil. Spre uimirea şi bucuria noastră, ne-au răspuns aproape toţi. Puţini dintre ei ca să ne spună că nu aveau în momentul respectiv texte pregătite pentru publicare. Cei mai mulţi ca să ne trimită imediat poeme şi povestiri şi fragmente de roman, ba chiar şi o piesă de teatru. *Echinoxul* – inclusiv mamutul nostru de companie – e copleşit şi mîndru de acest răspuns, de aceste mai vechi şi mai noi prietenii care ne obligă să continuăm una dintre orientările pe care ni le-am propus de la o vreme încoace, aceea de a «ţine aproape» de literatura zilelor noastre, atît în paginile revistei, cît şi pe site. În acest sens, credem că prin numărul de faţă vă aducem cît de aproape se poate fără a fi într-o cameră cu scriitorul care scrie. (...) Două cuvinte despre conceptul «Antologiei» de faţă. Am pornit de la ideea unei colecţii de «new writing» practicate de ani buni în spaţiul anglo-saxon. Antologiile de acest fel aduc împreună autori consacraţi şi tineri mai puţin cunoscuţi, chiar ne-debutaţi în volum. E o formulă pe care v-o propunem şi noi." (**M. M.**)

Lavinia BĂLULESCU

Muzica din subsoluri

Într-o după-amiază de sîmbătă, undeva în Timişoara. Casa Studenţilor, la adăpost de zăpada de afară. Camerele, mai degrabă boxe, găzduiesc trupe de dansatori sau cîntăreţi care se pregătesc să existe pe o altă planetă, într-un fel de univers paralel despre care puţină lume are habar. În spatele fiecărei uşi, nişte oameni şi nişte vise.

PoPa SapKA

© S. Tătaru

PoPa SapKA

„Baba, cum se aude? Unde intră cablul ăla? Uite şi tu ce pot să facă banii! Bă, să ne scuzi, dar nu aşa arată sala, de obicei, poate fi şi mult mai curată! Mă simt ca acasă aici. Dau cu o chestie pe corzi, vezi? Şi ce face? Păi, cică scrie că aşa cînt mai repede! Ha, ha! Iar fumezi înăuntru, Dima? Hai să mergem pe hol! Şi ce, nu mai ştii să cînţi la bass sau de ce te poticneşti?“ Se acordează bassul, se acordează şi tobele. Dima ia acordeonul în braţe. Hainele lor – colanţi, cămaşă şi vestă cu model naţional, papuci de skater, pantaloni de punker. Ţoale colorate ca viaţa, mult roşu, un batic galben legat de microfon şi o voce incredibilă. Se cîntă în engleză, rusă şi alte limbi pe care nu le putem identifica. Dima poartă pantaloni trei sferturi, cizme de călărie înalte şi cămaşă înflorată. „Oy!“

PoPa SapKA, trupa cu numele închisorii din Timişoara, este în mijlocul unei şedinţe foto, într-o încăpere aproape claustrofobică, fără vreun geam la vedere. În mijloc, cei cinci băieţi se pregătesc de o carieră în stil balkan pop-ska. Dezamăgiţi de publicul timişorean şi de concertele la care strîngeau cel mult 150 de oameni, muzicienii au reuşit să cînte şi peste graniţe, în Ungaria, Bulgaria, Germania sau Austria. Combinaţia aparent simplă de ska-punk şi elemente tradiţionale, ce i-ar putea asemăna, la prima vedere, cu alte trupe, de fapt vrea să fie mult mai mult. Muzica lor aduce şi elemente de blues, jazz sau chiar drumm. Tinerii nu sînt neapărat muzicieni în viaţa de zi cu zi, ci vin din diverse domenii. Unul predă pianul, altul a terminat Artele, unul este încă student, cel de-al patrulea lucrează la un magazin de muzică. Al cincilea este arhitect. Cu toţii îşi doresc o variantă profesionistă a vieţii de artist, au chiar şi un fel de manager. În plus, repetă cît pot de mult.

PoPa SapKA cîntă în mai multe limbi. Contează că, de multe ori, publicul nu pricepe despre ce este vorba în cîntec? Nu, pentru că oamenii simt ritmul, înţeleg ce există dincolo de cuvinte. La fel de importantă este şi imaginea. Peste graniţele ţării, muzicienii îşi amintesc că au avut la concerte „şi kinderi, şi oameni de 70 de ani care au spus că le-a plăcut“. O muzică încă a subsolurilor, pentru care creierul încearcă să găsească, rapid, culori şi forme asemănătoare, explicaţii, justificarea picioarelor care nu pot sta liniştite. Într-un haos de dincolo de înţelegerea oamenilor obişnuiţi, exact ca în mijlocul unei tornade, zgomotele se uniformizează, sunetele au sens dincolo de bariera banală a limbii. În rest, pentru o ureche neexperimentată, repetiţiile din camera izolată fonic sînt aproape asurzitoare. Muzica trece prin mîini şi picioare, iar senzaţia ciudată de zgomot rămîne blocată în degete, chiar şi la cîteva ore după ce s-a făcut tăcere. „Oy!“

Romantic Jurgen

În această poveste este vorba mai ales despre două pisici: Betty cea neagră şi Norocel. Teritoriul lor comun se întinde în fosta fabrică de textile Garofiţa. Una dintre feline, Betty probabil, este neglijenta care a lăsat urme urît mirositoare chiar în sala de repetiţii, unde a fost uitată peste noapte. Între timp, Norocel, pisoiul, a bîntuit fără griji pe coridoarele pustii, prin halele dezafectate şi prin curtea interioară, el, cel care cunoaşte fiecare colţişor al fabricii. Acesta este, de fapt, cel mai relaxat pisoi din lume, mai ales pentru că a învăţat de-a lungul timpului cum trebuie ascultată muzica. Poate fi făcut să miaune doar ridicat brusc, pentru o secundă, atunci cînd se aşteaptă cel mai puţin. În rest, pentru el sunetele şi tăcerea nu mai au secrete.

Cei trei tineri din *Romantic Jurgen* sînt muzicieni doar în timpul liber. În rest sînt, după caz, inginer constructor, studentă la masterat sau programator. Pe lîngă concertele din România, au cîntat şi în Germania sau Serbia. Fără vreun manager, membrii trupei s-au organizat singuri, au căutat adrese, s-au dat pe Internet pe urmele unor locuri unde se poate cînta, au trimis CV-uri şi s-au împrietenit cu oameni care cunoşteau cluburi sau baruri. Repetiţiile nu sînt atît de dese, poate o dată sau de două ori pe săptămînă. Au avut perioade prolifice, în care au compus multă muzică, iar primul lor album, intitulat *Dead Bunny Invasion,* a ieşit pe piaţă foarte repede. „A apărut cineva care a vrut să ne scoată albumul, nu aveam piese destule, dar am acceptat. Am fost dezamăgiţi că nu s-a distribuit în Occident, un lucru care ar fi fost foarte important. Acum, la următorul album, nu ne mai fugăreşte nimeni“ – a explicat Dacian, partea masculină a trupei. În ceea ce-l priveşte pe „Jurgen“, jumătate din numele formaţiei, este doar un cuvînt care aminteşte de un unchi neamţ şi a fost folosit pur şi simplu pentru că sună bine. Cînd nu cîntă, cei trei ascultă muzică. Lista lungă de preferinţe trece prin electro, old school punk, post-punk, new wave sau chiar drum'n'bass, continuă spre progressive, grunge şi stoner, pînă la trip hop.

Jos, în mijlocul camerei, se odihneşte un skateboard deşelat, iar pe pereţi se întinde o altă lume: mitraliere colorate, decupate din carton, o mîţă desenată care are un singur ochi, cauciucuri de bicicletă. Se poate sta pe o canapea verde, ruptă, minunată, printre nişte bucăţele de hîrtie care alunecă sub paşi. Lumina vine prin geamurile din tavan şi nu e îngăduitoare cu nimeni, nici măcar cu bocancul maro, fără pereche. În jurul nostru sînt multe cabluri şi mîncare pentru pisici. Hainele nimănui pe umeraşe, patru monitoare stricate, vechi şi un neon roşu. Matei, băiatul care se ocupă de sală, cere o ţigară într-un grup în care toată lumea s-a lăsat de fumat. Pe peretele din spatele canapelei, o bandă galbenă. „Stop. Poliţia Comunitară. Pericol de accidente.“ Sintetizatorul, barul prăfuit îmbrăcat în oglinzi, cafea şi ceai pentru cine cere, plus un poster – un ninja cu faţa acoperită care trage cu praştia spre toţi. Începem.

Trupa Romantic Jurgen are un videoclip filmat într-un bar din Timişoara, la melodia „Telefonez aripi“. Clipul i-a costat exact preţul a două casete video şi două drumuri cu taxiul. Pentru a ajunge să fie difuzaţi la un post important de muzică însă, cei trei spun că lucrurile sînt mult mai complicate şi costisitoare, motiv pentru care aleg să rămînă în regiunea underground a muzicii. Cu toate acestea, au destule turnee şi în ţară, şi peste hotare. Vara trecută, spre exemplu, au cîntat la „Exit“ ca „headlineri“ pe scena de electro. Deocamdată nu s-au gîndit să trăiască din muzică şi sînt convinşi că nici nu ar putea face aşa ceva în România. Cu toate acestea, sînt optimişti cînd vine vorba de gusturile oamenilor din jurul lor. Spre exemplu, spun că timişorenii ascultă, printr-un fel de tradiţie a muzicii bune, nu doar foarte mult blues, ci şi underground punk, rock sau drum'n'bass.

Ce rămîne după muzică

Pe un perete, membrii tuturor trupelor, care fac repetiţii în sala din fabrică, şi-au lăsat scrise gîndurile de-a lungul timpului. „Fans, not bands.“ „God e creştin. God nu are religie. God e ateu. Pînă şi eu am ajuns să nu mai cred în mine.“ „Trebuie să facem din nou (o) mişcare.“ „Pentru cei care s-au dus, două mîini ridicate, pentru cei privaţi de libertate.“ *„Fuck a pretty product and a pretty tune, this is ugly fucking music from an ugly fucking room.“* Cînd uşile se încuie pe dinafară, iar căldura din calorifere se preschimbă în răcoarea zăpezii de pe străzi, în sala de repetiţii rămîne o singură pisică, cel mult două. Una dintre ele, oricum, va găsi un loc de evadare. Cealaltă, rămasă pe întuneric, în linişte, va face toate lucrurile acelea secrete pe care le fac pisicile atunci cînd stăpînii lor nu sînt acasă.

„Stop. Poliţia Comunitară. Pericol de accidente.“

***Lavinia Bălulescu** este jurnalistă şi scriitoare.*

Romantic Jurgen

© S. Tătaru

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Anca Benera

Alina Şerban

Bucharest. Matter & History

The public monument and its discontents

Bucureşti. Materie şi istorie

Monumentul public şi distopiile lui

DILEMA SAPTESERI zile nopţi

„Am ales harpa pe nevăzute“

– interviu cu harpistul Ion IVAN-RONCEA –

Considerat cel mai bun harpist din România, apreciat pe plan internaţional, Ion Ivan-Roncea este membru al Asociaţiei Internaţionale a Harpiştilor şi al Congresului Mondial de Harpă, din al cărui directorat a făcut parte între 1985-1990. În octombrie 2007 a organizat primul Festival de Harpă din România, iar în 2009 a obţinut titlul de Doctor în muzică, la Universitatea Naţională de Muzică din Bucureşti. Pe 28 şi 29 aprilie va susţine – împreună cu Ion Bogdan Ştefănescu la flaut – două concerte importante, la Ateneul Român.

De ce harpa?

M-am născut în satul Frumuşani, la vreo 25 de km sud de Bucureşti. Aveam voce frumoasă, îmi plăcea foarte mult să cînt, iar părinţii şi învăţătorul meu – dl Sulfineanu – mă susţineau şi, la zece ani, m-au dus la Liceul „Lipatti“. Eu voiam să cînt la oboi, dar fiind prea mic pentru oboi a trebuit să aleg între percuţie şi harpă, ambele necunoscute mie. Toba nu prea mă atrăgea, iar despre harpă nu ştiam absolut nimic. Presupun că, în mintea mea de copil, o fi fost speranţa că harpa ar trebui să fie mai frumoasă decît toba. Şi am ales harpa pe nevăzute – o întîmplare norocoasă pentru că, după ce am cunoscut-o, şi ne-am împrietenit puţin cîte puţin, a început să-mi placă, şi cred că este instrumentul care m-a ajutat să mă exprim artistic. Rămîne însă pentru mine doar un instrument, dragostea mea fiind muzica.

De-a lungul timpului, aţi participat la numeroase conferinţe şi congrese internaţionale, aţi cîntat pe marile scene ale lumii, alături de orchestre importante. Este vreo diferenţă între cum eraţi primit înainte de '89, şi după, de către public, de către colegi?

Aş spune că diferenţa este în interiorul nostru. Şi ea se poate vedea şi în comportament, în discursul nostru – şi cel verbal, şi cel muzical, în întreaga noastră prezenţă scenică. O diferenţă esenţială nu am observat. La nivelul relaţiilor cu instrumentiştii cu care am colaborat înainte de Revoluţie, aş spune că ei nu înţelegeau ce se întîmplă la noi, şi nici eu nu eram priceput şi nici nu voiam să le explic foarte mult, deoarece realizam că sînt două realităţi atît de diferite. După Revoluţie, în primii ani, a fost o deschidere către România. La început am fost priviţi cu admiraţie – dar numai puţin.

În 2007 aţi organizat primul Festival de Harpă din România, cu ocazia împlinirii a 100 de ani...

Au fost mai mult de 100 – din datele pe care le-am cules, au fost 115 ani de la prima notificare a existenţei harpei la noi. Intenţionam de mult să fac un festival de harpă în România şi am profitat de împrejurarea că, în mai 2007, mergînd în Germania ca să aleg o harpă pentru Conservator, directorul firmei Lyon & Healy mi-a sugerat să facem o expoziţie la Bucureşti – eventual asociată unui festival. Şi astfel, în cîteva luni, am încercat să-l încropim. Pe lîngă expoziţia pe care au organizat-o firmele Lyon & Healy şi Salvi, noi (adică eu, ajutat de cîţiva sufletişti, şi cu sprijinul logistic al Filarmonicii „George Enescu“ şi al Universităţii Naţionale de Muzică din Bucureşti) am pregătit în paralel un festival, în care au cîntat cîţiva interpreţi din România şi din străinătate. L-am făcut din scurt, fără nici un ban – şi e greu să faci un festival, chiar dacă e mic, fără nici un ban. Am avut nişte sponsori care ne-au ajutat la publicitate, parteneri media, dar a trebuit să îi rog pe artiştii care au cîntat să participe fără a fi plătiţi. Încercăm să îl facem din nou în 2012, şi în funcţie de ce sponsorizări găsim.

Cum se vede succesul ca solist de harpă, comparativ cu cel al soliştilor de pian sau vioară?

Şi eu, ca şi ceilalţi solişti, îmi doresc să am succes. Însă mă preocupă mai puţin acest aspect; strădania mea de căpătîi e să cînt bine. Important e ca, odată ajuns pe scenă, să ai ceva de spus, să comunici cu semenii tăi şi să transmiţi un mesaj – de preferinţă cel al compozitorului, care vine din partitură.

Deci mai degrabă sînteţi pentru păstrarea liniei compozitorului, mai mult decît pentru improvizaţie sau o amprentă puternic personală...

Sînt şi ca educaţie, şi ca structură un tip clasic, echilibrat. Astfel că încerc să respect nu doar litera textului, ci şi spiritul său. Improvizaţia poate avea rostul ei. E vorba de frazare şi de interpretare. Noi comunicăm cu aceste două unelte. Frazarea este etapa superioară a analizei muzicale, care se bazează şi pe o analiză strictă a textului, una de tip logic, şi pe cunoaşterea intuitivă, alături de creativitate. Frazezi în funcţie de datele textului, dar felul – personal – în care comunici mesajul compozitorului te diferenţiază de ceilalţi. Interpretul trebuie să facă acest lucru într-o manieră proprie şi, cu cît te apropii mai mult de spiritul muzicii cîntate, iar comunicarea este directă şi sinceră, cu atît eşti mai credibil pentru public.

Este bine să pui foarte mult suflet – atît de mult încît să fii prins de muzică, sau e de preferat să ai o anumită distanţă?

M-a preocupat dintotdeauna acest aspect al interpretării, al comunicării mesajului reieşit din text. Eu cred că, fără implicare afectivă, fără creativitatea spontană nu există mesaj artistic, în interpretarea muzicală. Fiecare interpret îşi elaborează propria strategie interpretativă. Felul în care reuşim să facem acest lucru, în speranţa că am pătruns cît mai mult din tainele, din metafora muzicii, este esenţial, şi ţine foarte mult de echilibrul dintre afect şi intelect. Nu ştiu dacă muzica este în egală măsură artă şi ştiinţă, dacă este afectivitate şi creaţie ideatică, dar în mod sigur este şi una, şi alta.

Ce loc ocupă harpa ca instrument solist în programele de concerte? Şi unde îşi pot desfăşura activitatea artiştii, în sensul cîştigării existenţei?

Sînt ţări în care harpa este un instrument mai cunoscut, mai apreciat, şi care apare mai des pe scenă – ţări cu tradiţie de multe secole, precum Franţa, Germania, Anglia, Rusia. La noi sînt foarte puţini harpişti – cîteva zeci, cu totul, dar şi nevoia de harpişti este mai redusă. În fiecare orchestră ar trebui să existe un harpist, la cele mai mari sau la Operă sînt şi cîte doi. Există doar cîteva Şcoli de Muzică, Conservatoare... Sînt cam 40-50 de harpişti, profesionişti, elevi şi studenţi, în total. Fiind atît de puţini, şi numărul concertelor cu harpă solo este redus. Avem însă cîteva harpiste valoroase care desfăşoară o activitate solistică şi cameralã frumoasă, dintre care le-aş menţiona pe Elena Ganţolea, Maria Bâldea, Ioana Nicolescu, Emese Nagy, Judith Wunderlich, Bernadette Sara, Ionela Brădean, Roxana Moişanu, Miruna Vidican. În ceea ce mă priveşte, am avut o carieră solistică bogată – cam 20-25 de apariţii pe stagiune – concerte cu orchestrele ca solist, recitaluri solo, camerale, ori mixte, sau participări în recitaluri ale altor colegi. În cei 40 de ani de cînd am terminat facultatea, am cîntat în circa 1000 de concerte – solo şi camerale. Este un lucru cu care mă mîndresc, pentru că nu este la îndemîna oricărui harpist să o facă. Am şi avut norocul că, în România, mi-au fost deschise porţile. În momentul în care am început să mă afirm, nu mi-a fost foarte greu să primesc concerte ca solist. Primii ani sînt mai grei, pînă te cunosc oamenii şi se conving că meriţi să-ţi încredinţeze un concert sau un recital. Dar după ce confirmi cîţiva ani la rînd, lucrurile intră pe un făgaş de normalitate, şi e important că veneam pe o piaţă unde concertele de harpă erau extraordinar de puţine. Şi atunci harpa a fost binevenită. Cît priveşte activitatea curentă – locurile de muncă ale harpiştilor –, cred că răspunsul se poate desprinde din cele de mai sus, şi anume – în orchestre, şcoli şi licee de muzică sau conservatoare. Sînt şi harpiste care cîntă, ocazional, în hoteluri sau la evenimente mondene.

Cum priviţi relaţia profesor-student?

M-am străduit să fiu pentru studenţii mei nu doar un profesor, ci şi – în măsura în care credeam că învăţătura mea le poate fi folositoare – un model artistic şi un fel de maestru, de mentor, încercînd să am cu toţi o relaţie umană şi profesională bună. Am socotit întotdeauna că studenţii mei sînt nişte colegi mai tineri, cu mai puţină învăţătură şi experienţă, dar sînt colegi de breaslă şi era normal să comunicăm astfel.

Mai sînt în România studenţi la harpă?

Avem foarte puţini elevi harpişti în Şcolile de Muzică. La UNMB am doar două studente. Constat cu tristeţe o îngrijorătoare lipsă de interes pentru harpă, lipsă de interes ce ar putea afecta serios activitatea harpistică în viitor.

Cîte ore ar trebui să repete un student pe zi?

Lucrul individual este esenţial. Cu profesorul lucrezi 2 ore pe săptămînă – acestea sînt foarte necesare, dar în nici un caz suficiente. Le spun adesea studenţilor că ei se formează prin studiul individual, de aceea trebuie să înveţe cît de mult pot de la mine, în timpul lucrului la clasă, în aşa fel încît să ştie cum să se pregătească. Cred că un profesor bun trebuie să îi înveţe pe studenţi cum să studieze ca să devină proprii lor profesori. Ar trebui să studieze singuri, în medie, 4 ore pe zi la harpă, 24-25 de ore pe săptămînă.

Care este diferenţa, pentru solist, între a cînta la o harpă de concert sau la o harpă celtică?

Harpa contemporană de concert, numită harpă cu pedale, este socotită cea mai performantă. Pe ea se poate cînta un repertoriu variat, la o înaltă calitate. Instrumentul îţi permite şi dpdv tehnic, şi expresiv o interpretare cît mai frumoasă. Pe harpele fără pedale se cîntă de obicei muzică etno sau/şi de provenienţă populară, muzică scrisă în maniera baladescă sau a dansurilor irlandeze, dar este o muzică mai simplă. Tot aşa, sînt harpişti care cîntă muzică clasică, cît şi harpişti care cîntă folk, latino, pop, jazz etc.

Credeţi că harpa este un instrument prea delicat, prea blînd pentru ascultătorii din ziua de azi?

Imaginea harpei a fost asociată cu domniţe drăguţe, îmbrăcate în volănaşe, cu fundiţe, care fac glissando şi cîntă flajolete dulcegi. Însă harpa este un instrument cu o largă paletă expresivă, pe care se pot cînta tot felul de muzici, de la repertoriul clasic, pînă la contemporan, trecînd prin latino, pop, jazz..., după cum arătam mai sus. Depinde de interpret, de cît este de iscusit în a-i capta atenţia ascultătorului. La harpă se poate cînta şi diafan, şi angelic, şi sensibil, şi siropos, dar se poate cînta şi foarte tensionat, se poate cînta şi cu virtuozitate, se poate cînta şi urît, dacă e nevoie.

Mai aveţi emoţii cînd urcaţi pe scenă?

Da, întotdeauna. Asta depinde de firea fiecăruia – eu sînt o fire emotivă. Dar dacă ai pornit pe această cale şi vrei să cînţi ca solist, trebuie să înfrunţi şi dificultatea asta! Satisfacţia este însă enormă şi răsplăteşte tot efortul şi tot stresul datorat tracului. Merită!

a consemnat Patricia MIHAIL

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

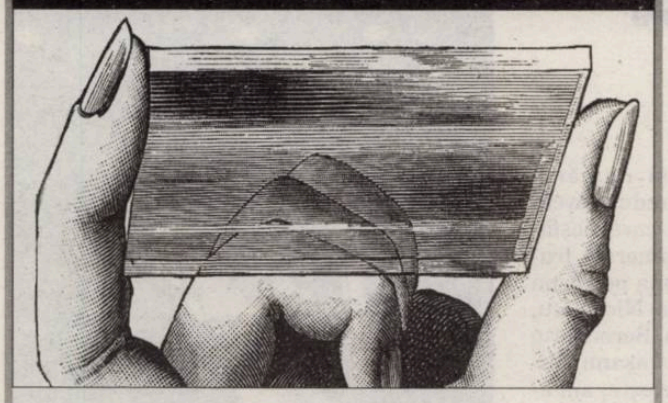

Despre responsabilitate

Din ce în ce mai multe lucruri ne spun că trăim într-o ţară a lipsei de responsabilitate. Nimeni nu pare să-şi asume răspunderea pentru dezastrul în care ne aflăm.

Celebrul caz al lui Adrian Severin care, deşi prins cu mîţa-n sac, refuză să-şi dea demisia e doar cel mai recent şi cel mai vizibil. Asta cu atît mai mult cu cît el este pus în context european, unde politicienii demisionează pentru lucruri mult mai puţin grave. Şi, oricum, gestul celorlalţi doi parlamentari europeni aflaţi în aceeaşi situaţie e semnificativ.

Politicianul român nu-şi dă demisia, pentru că la noi această meserie nu este asociată cu ideea de onoare, ci cu cea de căpătuială. Aţi auzit de vreun şmecher să recunoască de bunăvoie că e escroc sau hoţ?

Într-o astfel de atmosferă a lipsei de responsabilitate, presa însăşi a devenit iresponsabilă. Poate că, văzînd absenţa oricărui efect în cazurile de încălcare flagrantă a legii pe care le-a semnalat, a depus armele, s-a resemnat cu ideea că e inutil să te zbaţi în interesul Cetăţii şi s-a refugiat în zona facilă, a tabloidului şi a divertismentului. Aceasta ar fi explicaţia, dacă i-am acorda presei circumstanţe atenuante. Mie însă îmi vine greu să i le acord, pentru că ştiu că armele care chipurile acum sînt depuse au fost folosite mult timp pentru şantaj sau pentru jocuri de culise nu tocmai curate. Şi apoi, cine zice că presa a depus armele? Le are în continuare asupra ei, numai că le foloseşte de cele mai multe ori în interes propriu, nu în cel public.

Nu, nu am o părere prea bună despre mass-media din România – şi asta pentru că am neşansa să cunosc situaţia din interior. Pe de altă parte, tocmai pentru că ştiu foarte bine cum se face presă la noi, am o mare admiraţie pentru puţinii care înţeleg să-şi facă meseria cu responsabilitate. Ştiu că par un idealist jalnic, dar eu continui să cred că adevăratul jurnalism e cel care se pune în slujba cetăţeanului. Sună groaznic, e-adevărat, e un clişeu, dar să ne gîndim puţin şi la ce ar trebui să fie dincolo de acest clişeu...

Am lăudat de mai multe ori, în cadrul acestei rubrici, emisiunea *România, te iubesc* de la PRO TV, dar nu am scris încă nimic despre o producţie TV similară: *În premieră,* realizată de Carmen Avram şi difuzată la Antena 3. Cînd spun „similară", mă refer la faptul că e o emisiune de reportaje, dar şi că e un produs jurnalistic adevărat şi foarte bine făcut.

Duminica trecută, unul dintre materialele de la *În premieră* a fost despre situaţia dezastruoasă a CFR-ului şi cum s-a ajuns la ea. Despre cum s-a refuzat un parteneriat în care s-ar fi construit o linie de mare viteză pe ruta Bucureşti-Budapesta-Viena sau despre cum Ministerul Transporturilor emite pe bandă rulantă licenţe pentru firme de microbuze care fac concurenţă trenurilor. Tot duminica trecută, la *România, te iubesc* am putut vedea un reportaj despre defrişările ilegale.

Bineînţeles că nimeni nu se sinchiseşte de semnalele de alarmă trase de jurnaliştii de la cele două emisiuni – că doar sîntem în România!...

Tema defrişărilor nu e nouă la *România, te iubesc,* dar autorităţile nu fac nimic pentru a remedia situaţia. În reportajul de duminica trecută, Alex Dima prezenta tot felul de cazuri flagrante, iar cei cărora li se adresa ridicau din umeri indiferenţi. În emisiunea realizată de Carmen Avram, întrebat dacă nu-i o pierdere că România a aruncat la gunoi contractul pentru trenul de mare viteză, Emanoil Culda, director la CFR, răspundea candid: „Nu cred că străinii vor să ne ocolească, că sînt foarte multe de vizitat în ţara noastră".

E adevărat, lucrurile în ţara asta merg după principiul cîinii latră, caravana trece. Cei care fură sistematic România ştiu că nu au de ce să-şi facă probleme dacă sînt daţi în vileag. Dar, dacă vor fi mai mulţi cei care-i arată cu degetul, vor avea măcar o tresărire. Chiar şi pentru a le provoca această simplă tresărire – şi tot merită efortul!

Anamaria DOBINCIUC

Studiu individual

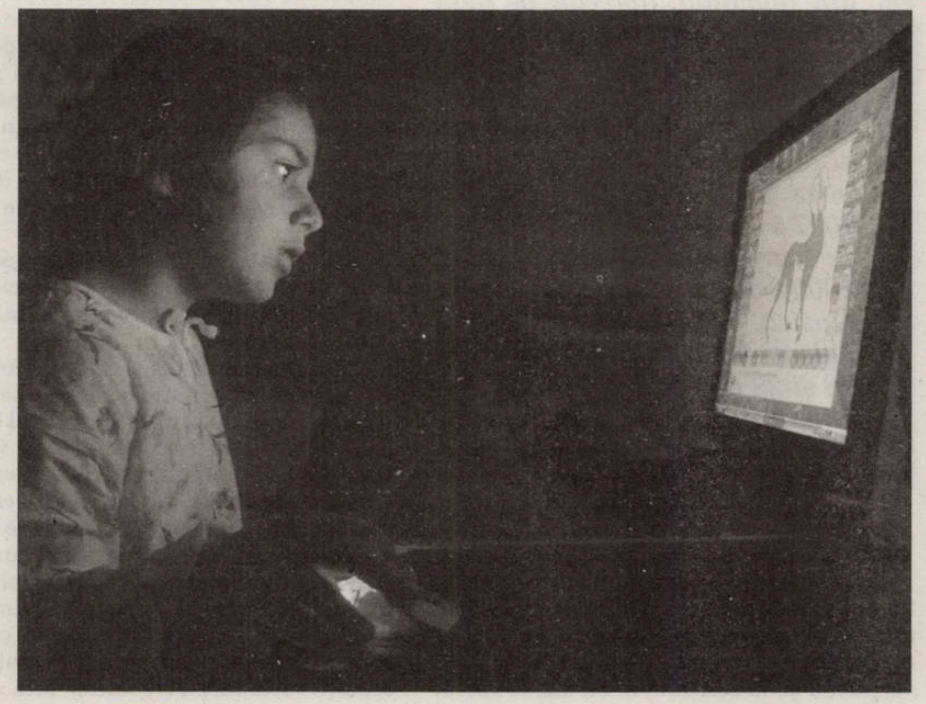

Fact: oferta posturilor TV româneşti e mai mult decît dezamăgitoare. Observaţie: din ce în ce mai multe persoane spun că nu se uită deloc la televizor. Rămîne însă întrebarea: dacă Domnul Snob Cultural a decis să-i facă felul televizorului *à la* Tudor Chirilă (apelez aici la memoria colectivă, fişierul 2010), Moni şi Iri dispar ca prin minune de pe micul ecran? Am trecut şi eu prin lungi perioade de post catodic, iar cînd puneam din nou în funcţiune maleficul obiect constatarea era că, între timp, grămada de gunoi s-a făcut şi mai mare. În mod clar, aruncarea televizorului nu e o soluţie – dacă nu cumva plănuieşti să te muţi într-un vîrf de munte, reuşeşti doar să te deconectezi de la un instrument, nu şi de la mass-media.

În teorie, pe Internet poţi să alegi ce tip de produse culturale consumi, însă, la un moment dat, din click în click, vei da tocmai peste acel gen de conţinut din cauza căruia ţi-ai sacrificat televizorul. Vestea rea e că producţiile de prost-gust şi-au găsit o nouă casă (vezi serialul web *Sclavele mele,* care e misogin doar „în aparenţă" – de fapt, nu e nimic altceva decît un bordel glorificat). Vestea bună e că Internetul a contribuit enorm la dezvoltarea unei culturi participative, care scoate receptorul din pasivitate şi îl provoacă la discuţie. Pot spune ce nu-mi place şi – mai important – pot spune ce-mi place, contribuind astfel la creşterea vizibilităţii acelor produse culturale care mă interesează. Iar pentru a fi un receptor cu adevărat activ, trebuie să fiu în stare să mă uit, printr-o lentilă critică, şi la acele produse ale căror fan sînt. Reperarea unor modele şi a unor stereotipuri cu care operează mass-media nu e deloc dificilă. Educaţia media se poate face individual, nu e nevoie de un cadru formal. Iar asta o demonstrează cel mai bine bloggerii.

Vlogul şi remixul video, ca formă de critică media

Una dintre bloggeriţele mele preferate, precum şi una dintre susţinătoarele educaţiei media este Anita Sarkeesian (http://www.feministfrequency.com). Cunoscută sub numele de *feministfrequency* pe YouTube, aceasta ţine un vlog în care vorbeşte despre cultura pop dintr-o perspectivă feministă, totul într-un limbaj accesibil. Printr-un clip foarte reuşit, Sarkeesian a contribuit considerabil la popularizarea testului Bechdel, un instrument interesant şi util pentru o verificare rapidă a prezenţei feminine în filme. Numele testului vine de la Alison Bechdel, cea care l-a creat în 1985, în banda desenată *Dykes to Watch Out For*. Pentru a trece testul, un film trebuie să îndeplinească următoarele condiţii: 1) să aibă cel puţin două personaje feminine cu nume, care 2) intră în dialog, şi care 3) vorbesc şi despre altceva în afară de bărbaţi. Sînt nişte condiţii rezonabile, nu? Ei bine, lista filmelor (americane *mainstream)* care nu trec testul e kilometrică. Clipul *The Bechdel Test for Women* are peste 300.000 de vizualizări pe YouTube, ceea ce poate părea puţin, însă pentru un nume de utilizator care conţine *„the F word"*, numărul de vizualizări e chiar impresionant. Printre subiectele abordate în cele mai recente clipuri se numără poveştile femeilor şi filmele de Oscar, *True Grit* (Ethan şi Joel Coen, 2010), *Sucker Punch* (Zack Snyder, 2011), şi recomand mai ales seria „Tropi versus femei" *(Tropes versus Women),* care deocamdată are doar două intrări: *The Manic Pixie Dream Girl,* respectiv *Women in Rèfrigerators*.

Anita Sarkeesian e implicată şi în proiectul *„Political Remix Video"* (http://www.politicalremixvideo.com), care promovează remixul video ca formă de critică. În ciuda numelui, clipurile nu abordează doar teme politice, ci şi teme de cultură pop. De altfel, practica de *vidding* (tăierea clipurilor şi folosirea unui cîntec pentru naraţiune) a fost începută în anii '70 de fani, în principal femei, ai serialelor SF şi *fantasy*. Scopul nu era critica, ci explorarea nenumăratelor posibilităţi de interpretare a materialului sursă. Înainte de editarea digitală şi YouTube, instrumente la îndemîna oricui (cel puţin în teorie) şi uşor de utilizat au fost diapozitivele şi casetele video, iar convenţiile şi comunităţile de fani constituiau mediul de distribuţie. Cele mai multe *fan vids* care se regăsesc acum pe YouTube sînt realizate de fani care pur şi simplu doresc să-şi exprime preferinţa pentru un personaj sau pentru un anumit arc al poveştii. Clipurile promovate de *„Political Remix Video"*, în schimb, sînt extrem de bine realizate şi remixate, în aşa fel încît să exprime o critică sau să evidenţieze un mesaj latent din materialul sursă. Anita Sarkeesian spune că a fi fan înseamnă a savura, a te bucura de personajele şi poveştile pe care le iubeşti, dar în acelaşi timp a le privi critic, pentru a identifica stereotipurile negative care pot amplifica şi perpetua norme sociale opresive. Iar remixul video e o formă prin care fanii se pot implica atît creativ, cît şi critic, în media.

Educaţia media se poate face individual, nu e nevoie de un cadru formal.

Aca/Fan

Anita Sarkeesian explică alegerea vlogului ca formă de exprimare, prin faptul că instituţiile de învăţămînt şi mediul academic sînt ostile culturii pop. Din păcate, aşa e – tocmai de aceea e atît de reconfortant cînd găseşti excepţii. Henry Jenkins (http://www.henryjenkins.org) e profesor universitar şi fan. „Aca/Fan" e numele pe care l-a dat acestei creaturi hibride care este atît academician, cît şi fan. Scopul său este acela de a construi o punte între mediul academic, cu teoriile sale culturale, şi consumatorii de produse media. La MIT, Jenkins a creat programul de Studii Media Comparative, iar ca susţinător al educaţiei media a creat proiectul *„New Media Literacies"*. Deşi Jenkins operează cu termeni şi concepte pe care le-a explicat în cărţile sale, nu e nevoie să le fi citit pentru a-i putea urmări blogul. Două concepte care revin sînt „cultură de convergenţă" şi *„transmedia storytelling"*. Primul concept se referă la transformările generate de intersectarea mediei tradiţionale cu cele noi. Iar *„transmedia storytelling"* e modelul pe care industria de divertisment va fi nevoită să-l adopte pentru a atrage şi pentru a menţine interesul fanilor. Conţinutul publicat pe blog e relevant pentru oricine e interesat de studii media, dar şi pentru fani, gameri sau oricine face sau se gîndeşte să facă videoclipuri DIY.

Mi-ar plăcea să dau asemenea exemple şi din blogosfera românească. Din păcate, rareori m-am împiedicat de bloguri care se ocupă mai mult sau mai puţin de critică media, şi acestea nu sînt actualizate în mod regulat, astfel că nu-mi pot forma o părere clară despre conţinutul oferit şi, cu atît mai puţin, despre impactul pe care l-ar putea avea. Dar mă gîndesc aşa: dacă cei care spun că media româneşti se află cam pe unde se aflau cele occidentale în anii '70 au dreptate, deci în era *„blood and guts tv"* (sper că nu avem şi noi „nevoie" de o Christine Chubbuck), iar remixul video a apărut tot în anii '70, poate că nu e prea tîrziu pentru o educaţie media. Deocamdată, studiu individual. Despre programe implementate în şcoli mai vorbim peste vreo zece ani.

Anamaria Dobinciuc *este absolventă a masteratului de Societate mediatică, Facultatea de Studii Europene, UBB Cluj-Napoca.*

Liliana NICOLAE

Oamenii cimitirului

Mă priveşte de sub cozorocul şepcii de piele, trasă şmechereşte pe ochi, într-o parte. Îmi zîmbeşte, şi-i văd cei doi dinţi aurii din faţă: „I-am îngropat pe toţi, domnişoară! Pe toţi 220.000!“.
Îmi spun că ăsta-i omul pe care-l caut. Ştie tot ce mişcă, dar mai ales ce nu mişcă. E – aşa cum îi place să spună – „master“. Deşi, pe uşa biroului scrie – în română şi în rusă – „Maistru înhumare“.

Un cimitir nici vesel, nici trist. Colorat.

Drumul meu spre cimitir a început (cum altfel?) într-o după-amiază gri, cu ploaie măruntă. M-am urcat într-o „rutieră“, undeva lîngă Piaţa centrală, cu destinaţia „Doina“. Doina este o stradă la periferia Chişinăului. La numărul 189 se află cimitirul. Unul dintre cele mai mari din Europa. Pe vremea comuniştilor, cimitirul se numea ca şi strada. Adică „Doina“. Nici gînd să poarte, ca azi, numele unui sfînt. Sfîntul Lazăr. Şi astăzi, însă, mulţi localnici îl pomenesc după vechiul nume.

Îţi ia ore bune să traversezi pe jos cimitirul, care se întinde ca o pădure de cruci şi monumente, unduindu-se pe dealuri domoale, tăiate de alei asfaltate. În total, peste 200 de hectare. Într-o parte – un gard de beton. În alta – un deal pe care se văd blocuri lungi. În alta – o pădure dezgolită, neagră, în care ghiceşti – ca pălăria unei ciuperci uriaşe – cupola unei biserici.

Nu pare un cimitir trist. Dar nici vesel. Aş zice că e extrem de colorat.

Aproape fiecare cruce şi monument sînt împodobite cu flori artificiale şi coroane viu colorate, cu panglici care flutură în vîntul uşor, ce s-a iscat după ploaie.

Îl traversez în lung şi-n lat cu o maşină. Rusească şi veche. Vladimir e şofer la cimitir din 1987. Face tot timpul haz de „hîrbul“ lui despre care spune că locul i-ar fi la... cimitir. Dar la cel de maşini. Vladimir face haz şi de moarte. „Cu morţii – îmi spune – n-am nimic, că nici ei n-au cu mine! Pe vremuri îi căram cu maşina în Ucraina, sau în altă parte!... Mortu' în spate, eu în faţă. Ne opream undeva, pe drum, trăgeam un pui de somn... eu, că el, săracu', dormea deja şi nici că se mai trezea!“

Vladimir opreşte hîrbul lîngă un „sector“ plin de buruieni. De-abia se văd borne mici, vopsite în negru, cu un număr scris cu alb. „Aici îs morţii neidentificaţi! Aici au borna, la Morgă au o poză, că unii mai sînt recunoscuţi după ani de zile şi vine familia şi în loc de bornă îi pune o cruce.“

Undeva, printre crucile din zare, cîţiva oameni se îndreaptă tăcuţi spre un autobuz. Tocmai s-a încheiat o înmormîntare. Iar ceva mai încolo sînt cîteva gropi proaspăt săpate. Poate mîine, sau poimîine se vor astupa. Că nu e zi în care să nu intre cineva pe poartă cu picioarele înainte. Într-o lună întreagă sînt vreo 400. Maxim 450! Aflu că lumea moare mai puţin vara.

Comuniştii îi împărţeau pe morţi după etnie sau funcţia în partid

Ploaia s-a oprit. E aproape întuneric, aşa că mă grăbesc să fac cîteva poze. „Ţac“ în stînga, „ţac“ în dreapta... Aproape lîngă fiecare mormînt e o băncuţă şi o masă. Vladimir îmi sugerează să mă urc pe o masă ca să văd cimitirul de sus. „Haideţi că vă ajut eu!“ – şi-mi întinde braţul să mă sprijin de el. Deşi... „eu cred că nici din avion nu poţi să-l fotografiezi cu totul!“ – îmi spune bărbatul.

Vrea să-mi arate „ce şi-a făcut unul în cimitir“ şi mă duce la o „căsuţă“ vopsită într-un roşu aprins. Pe un perete are o placă de marmură neagră pe care e scrisă o poezie în ruseşte.

Ce să zic?... Impresionant!

Aflu că pe vremea cînd Moldova era parte a Uniunii Sovietice, comuniştii nu dădeau voie să se facă cavouri în cimitir (oamenii nici nu văzuseră, nici nu ştiau ce-s alea!), iar inscripţiile de pe cruci erau foarte rar scrise cu caractere latine. Tot pe atunci, evreii aveau „sectorul“ lor. La fel – militarii şi secretarii de partid, care nu erau îngropaţi la un loc cu toată lumea.

După 1991, în special ţiganii au început să-şi facă monumente care de care mai „ieşite din rînd“. Îmi atrage atenţia o placă de marmură neagră pe care e desenat în mărime naturală un bărbat cu acordeonul la piept. O fotografiez. Puţin mai în spate e un adevărat ansamblu funerar: patru femei şi doi bărbaţi au fost îngropaţi unul lîngă altul, căci au murit împreună, într-un accident.

Maistrul de înhumare

A început să picure din nou, aşa că nu mai e vreme de plimbat. Poposesc, în schimb, în biroul pe uşa căruia scrie – în română şi în rusă – „Maistru înhumări“. Bărbatul cu şapca de piele şi dinţii aurii e chiar maistrul. Nicolae Gîncota. Zice că e moldovean, că aşa scrie în buletin. Dar se descurcă mai degrabă cu rusa şi cu literele slavone (aşa sînt scrise şi cea mai mare parte a crucilor din cimitir).

Îmi spune că atunci cînd era copil îi era frică de morţi şi fugea de rupea pămîntul atunci cînd „trecea vreun mort pe stradă“. Mai tîrziu însă, tatăl lui a lucrat ca paznic la cimitirul din Chişinău. El a terminat armata şi la puţin timp s-a angajat şi el gropar. Îmi spune că anii de început au fost cei mai frumoşi (!): „Eram tînăr, aveam putere... săpam groapa repede! Cel mai bine mă simţeam după ce săpam o groapă! Făceam mişcare, eram sănătos... mîncam bine şi ne mai cinsteau şi rudele mortului cu cîte un păhărel. Ştiţi că pe vremea comunismului, dacă refuzai un păhărel, tu erai de vină. N-aveai voie să refuzi!“

Treaba noastră e clară: sapi groapa, baţi cuiu', laşi sicriul, acoperi groapa şi gata!

„Bine – zic eu – şi dacă aveaţi zece înmormîntări pe zi?“

„E! vă daţi seama că deja eram beţi!...“

Nicolae Gîncota lucrează în cimitir de 32 de ani. Adică din 1978. Între timp a devenit – aşa cum spuneam – maistru de înhumări. Un fel de... maistru de ceremonii. În biroul de la intrarea în cimitir intră o familie îndoliată. În doar cîteva minute, maistrul le rezolvă problema. „Aţi văzut?“ – îmi spune satisfăcut. „Eu cimitirul îl văd din cabinet. Nici nu mai trebuie să mă duc în teritoriu. Pac-pac! Le arăt harta, ăsta-i locul, şi gata!“ Cunoaşte cimitirul ca pe buzunarele lui. Îi arăt pozele pe care le-am făcut mai devreme cu Vladimir şi recunoaşte fiecare loc, fiecare mormînt.

Din '78, la cimitirul Chişinăului s-au îngropat peste 220.000 de oameni. Mari şi mici. Bărbaţi, femei. Nicolae spune că prin mîna lui au trecut toţi. „Unii sînt acum şi cîte trei într-o groapă, că legea ne dă voie, după 7 ani, să îngropăm pe altcineva din familie în acelaşi loc. Alţii sînt doar o oală cu cenuşă adusă din străinătate, pe unde au murit!“

Îşi aminteşte că prin '99 au fost îngropaţi nişte „bandiţi“ vestiţi. Unul Zelionii (sau cum s-o scrie, că nici maistrul nu ştia!) şi unul Jaca. „Au murit împuşcaţi. Dar să nu mă întrebaţi ce şi cum, că nu ştiu! Aşa vorbea lumea, că sînt bandiţi! Să ştiţi că dacă vine vreo rudă şi ne povesteşte – bine! Dacă nu, noi nu întrebăm. Treaba noastră e clară: sapi groapa, baţi cuiu', laşi sicriul, acoperi groapa şi gata! Şi la noi e de lucru tot timpul, nu e criză niciodată! Săpăm gropi, împărţim sectoarele, facem curăţenie... Primăvara scoatem din cimitir o grămadă de gunoaie. Stăm şi noaptea să terminăm curăţenia că trebuie să fie curat de Paşte, cînd vine lumea! Să vedeţi ce e aici de Paştele Blajinilor! Lumea de pe lume! Tăti lumea vine în cimitir. Oraşul e pustiu – cimitirul e plin!“

„Acum, văd că cimitiru-i pustiu...“ constat într-o doară.

Lui Nicolae i se luminează faţa a mirare şi zice ca un înţelept: „Cum să fie pustiu?!... E plin de oameni. Dar se odihnesc!...“

Rămîn fără replică la remarca lui. Cînd mă dezmeticesc, îl întreb dacă crede în viaţa de apoi. Devine serios: „Eu cred în Dumnezeu şi atît! Să fie clar! Eu nu ştiu cum o fi dincolo. Că stau cu oamenii ăştia aici de 32 de ani şi nu mi-a zis nici unul nimic... Ce strigoi?! Ce fantome?!... Eu de ăştia nu mă tem! V-am zis: oamenii se odihnesc, nu fac nimica! Mai degrabă de ăia de pe stradă mă tem!“

Continui să-l provoc: „Dar nu-i aşa că cimitirul ăsta e ca un oraş? Cu străzi, «case», oameni mai bogaţi, mai săraci...“

„Nu, nu, nu! Nici vorbă! În cimitir ai doar rîndu', locu', sectoru' şi partea. Adică pe stînga sau pe dreapta!“

Cînd ieşi din Cimitirul „Sfîntul Lazăr“, dacă mergi pe drumul principal, de unde trebuie să iei „rutiera“, nu te grăbi să faci cu mîna primului maxi-taxi sau să o iei la dreapta spre oraş. Merită să faci vreo 300 de metri la stînga, pe lîngă gardul cimitirului. La un moment dat, o să te surprindă o cîrciumă de cartier, ce pare din alte vremuri (ca să nu zic din altă lume!). Numele ei este – sugestiv – „La porţile Raiului“. Explicaţia e simplă: proprietara cîrciumii este familia Raiu.

Mai spun doar atît: că unul dintre băieţii lui Nicolae este şi el gropar la cimitir. Iar serviciul din primărie care se ocupă de cele 11 cimitire din Chişinău se numeşte „Combinatul de servicii funerare“.

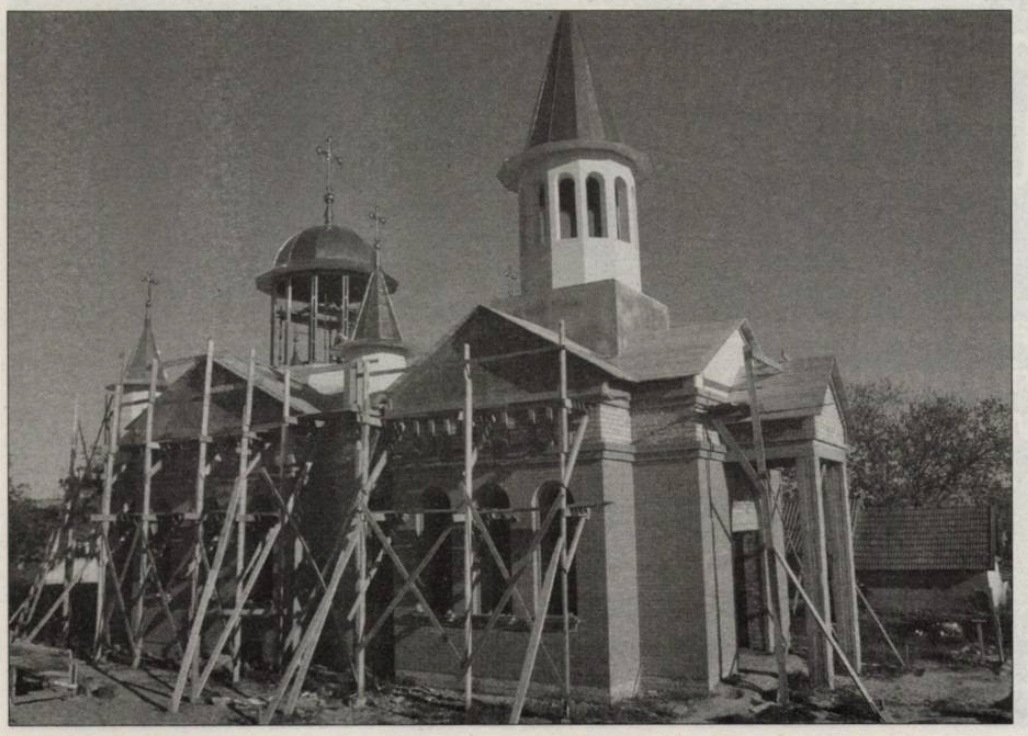

Liliana Nicolae *este jurnalist la* Radio România.

Cu ochii-n 3,14

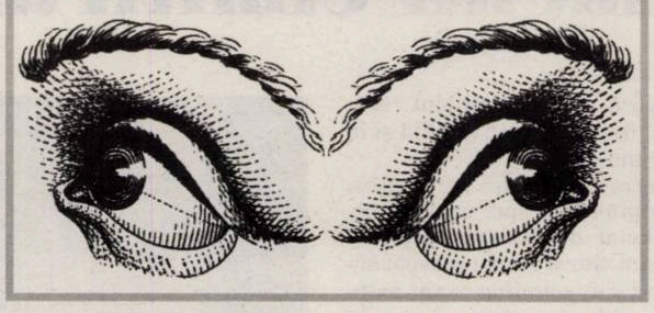

O, ZEI AI UMORULUI EFICIENT, CE GROZĂVII (TOTAL NAȘPA) STRĂBAT UN SCRIITOR CURAT?

■ Milanezul Ibra, năzdrăvanul Ibrahimovici, riscă o nouă suspendare pe trei etape, fiindcă în meciul cu Fiorentina i-ar fi înjurat pe arbitri. „M-am înjurat singur, combinînd cuvinte în italiană şi slavă... nu am insultat pe nimeni... îmi cer scuze. Nu pot să fiu supărat pe mine fără să iau cartonaşul roşu?“ O, zei ai stadioanelor, ce întrebări omeneşti străbat un fotbalist din cap pînă-n picioare şi invers? (**R. C.**)

■ Într-un băruleţ de pe strada Smîrdan, următorul anunţ: „adaos comercial de la 10 la 1000%“. Să fie simţul umorului de tejghea sau criza realităţii naşte monştri? (**S. G.**)

■ Potrivit unui studiu recent al OCDE, mexicanii muncesc cel mai mult, urmaţi de japonezi, portughezi, canadieni, estonieni şi austrieci (v. *Adevărul* din 14 aprilie). Printre europeni, s-a constatat că britanicii muncesc mai puţin decît italienii, spaniolii şi portughezii (consideraţi îndeobşte sudici cu tabieturi). În calitatea mea de meridional, nu pot decît să mă bucur. Dar, pe de altă parte, observ că studiul e despre cît de *mult* se munceşte, nu cît de eficient... (**M. V.**)

■ Cînd mă uit la canalele de ştiri şi văd ce grozăvii se mai întîmplă prin lume zilele astea, îmi vine – vorba unui prieten – să regret că nu sînt atît de dezinformat pe cît aş putea fi. (**M. C.**)

■ Se pare că *Elle* (originala) a descoperit iar cîteva vedete îmbrăcate mult prea *casual*, în drum spre supermarket sau spre brutăria din colţ: Nicole Kidman cu bască şi blazer alb, Diane Kruger cu un corsaj negru, total naşpa, şi, mai ales, Sarah Jessica Parker cu un trenci, două jachete, o centură lată şi saboţi, descompusă în faţa aparatului de fotografiat. Ce teroare, aşa se instalează agorafobia, mizantropia şi, în general, pandalia... (**S. S.**)

■ Titlu în *Time:* „Justin în Israel: ce a intervenit între Bieber şi Bibi?“. Ce (nu) s-a întîmplat – (prea) tînărul cîntăreţ şi scriitor de autobiografie trebuia să susţină un concert în Israel. Şi, eventual, să aibă o întîlnire cu prim-ministrul Beniamin Netanyahu (cunoscut în lume drept Bibi) şi cu nişte copii care au supravieţuit unui atac cu rachete în Fîşia Gaza. Dar Justin ar fi refuzat, astfel că întîlnirea nu a mai avut loc, fapt ce ar fi determinat un (aparent) scandal internaţional. Justin, stai departe de zonele de conflict! (**P. M.**)

■ Pe la Piaţa 1 Mai, o bătrînă, îmbrăcată sărăcăcios, dar curat, a întins o păturică pe trotuar, unde a înşirat, pentru a le vinde, următoarele lucruri personale: o pereche de pantofi de lac, negri, păstraţi probabil pentru o posibilă şi neîntîmplată ocazie specială, o fustă din stofă, o bluză aproape nouă, un săpun Palmolive cu ambalajul boţit, care a stat probabil printre haine, cîteva lănţişoare şi brăţări de tinichea, din tinereţile ei. În Bucureşti, mergi pe stradă şi ţi se rupe inima. (**A. P.**)

O, ZEI LINIȘTIȚI (ÎN FRAC, LA SUBSOL), CE IRONIE DIN ACEST SECOL VALUTAR NU PREZINTĂ NICI UN PERICOL DE INFECȚIE?

■ Există şapte companii aeriene care nu au avut nici un accident în ultimii 30 de ani: Air Berlin, portugheza TAP, finlandeza Finnair, australiana Qantas, Air New Zeland, Cathay Pacific din Hong Kong şi Air Nipon Airways. Să însemne asta că putem fi liniştiţi, n-or să cadă nici în următorii 30 de ani sau, aşa cum zice un amic de-al meu care nu urcă în avioane din pricina răului de înălţime: „Ce, Turnul Galata a căzut vreodată?“. (**S. S.**)

■ O nouă modă de restaurant (mai de lux): epigramele. La restaurantul „Chez Marie“, un domn în frac şi joben umbla pe la mese şi se prezenta drept... epigramist. După o scurtă introducere, îşi lăsa cărţile (de epigrame...) pe masă, în stilul surdo-muţilor din trenuri, şi se întorcea după un timp. Să vadă dacă ai cumpărat ceva, după ce le-ai răsfoit. Pentru amatorii genului, cred că-ţi şi putea recita cîteva ori încropi niscaiva ad-hoc. (**I. P.**)

■ Prima mea experienţă de felul acesta: crematoriu, ceremonie de incinerare. Totul e mai soft decît mă aşteptam. Povestea cu focul care purifică e foarte adevărată. Sîntem la subsol, vrem să urcăm. Ne luăm după indicatoarele pe care scrie „Ieşire“, dar ceva ne ţine în loc: săgeţile ne arată spre încăperea cu cuptorul. Sfidăm orientarea lor, mergem mai departe şi ajungem afară. (**A. M. S.**)

■ Pe un raft, într-o librărie, aşezate una lîngă alta, două cărţi şi o ironie a literaturii: *Cele mai frumoase poezii de dragoste* de Adrian Păunescu şi *Creştetul gheţarului* de Constanţa Buzea – adică jurnalul fostei sale soţii, în care aceasta povesteşte cum o abuza (în timp ce el scria poeziile alea de dragoste). (**M. C.**)

■ „Mă duc să-mi iau fetiţa de la grădi...“, îmi spuse un matur din acest secol al tuturor prescurtărilor. (**R. C.**)

■ Potrivit unui anunţ al Băncii centrale de la Beijing, rezervele valutare ale Chinei ar fi cele mai mari din lume. Ele au depăşit, la sfîrşitul lunii martie, valoarea de 3 mii de miliarde de dolari (iar majoritatea sînt stocate chiar în dolari). Unii analişti se grăbesc deja să prevadă viitoarea înlocuire a Statelor Unite de către China, în postura de cea mai mare putere mondială. Eu zic că trebuie să mai aşteptăm niţel, pînă la momentul în care de la Rezerva Federală a Statelor Unite va veni anunţul că tezaurul valutar al SUA a devenit cel mai mare din lume şi că e stocat în monedă chineză, adică în yuani. Abia atunci vom face ochii mici. (**A. M.**)

■ Între accidentul nuclear de la Cernobîl, din 1986, şi situaţia în care se află centrala de la Fukushima nu există nici o asemănare – se precizează, cu o insistenţă aproape suspectă, în cam toate comunicatele oficiale despre evoluţia crizei din Japonia. Ba mie mi se pare că există cel puţin o asemănare: seninătatea autorităţilor care ne asigură acum (exact ca atunci) că radiaţiile „infime“ nu prezintă nici un pericol pentru populaţie. (**M. M.**)

■ Înţeleg doar pe jumătate scandalul cu spitalele desfiinţate. Pe de o parte, îi înţeleg pe oamenii din Urlaţi sau de te miri unde, care nu mai au unde să se ducă, în caz de urgenţă, şi pe cadrele medicale care au rămas fără locuri de muncă; pe de altă parte, sînt de acord ca unele focare de infecţie unde intri bolnav şi ieşi grav bolnav să dispară. În spitalul SRI-ului din buricul Capitalei, într-o baie pentru pacienţi ce semăna cu toaleta unei bodegi, un gîndac cît o jumătate de deget se plimba nonşalant pe pardoseală, fără să se sinchisească de prezenţa omului. O fi fost vreun turnător? (**A. P.**)

O, ZEI MELANCOLICI, PUNEȚI O ÎNDOIALĂ SĂ SE-NTOARCĂ PRINTRE NOI MAI GREU

■ Pe 5 aprilie s-au comemorat 17 ani de la sinuciderea lui Kurt Cobain. Primăria din Aberdeen, oraşul său natal, i-a ridicat o statuie pe care sînt trecute versurile din „On a plain“: *„One more special message to go / And then I'm done and I can go home“*. Acum nu deveniţi melancolici, puneţi CD-ul cu *Nevermind* şi daţi volumul la maximum! (**M. C.**)

■ Pe 6 aprilie, Bob Dylan a susţinut primul său concert în China, căzînd la pace cu guvernul comunist şi renunţînd, la „sugestia“ Ministerului Culturii, la celebrele sale *protest songs*. Nu mai încape nici o îndoială, *the times they are a-changin'*. (**L. V.**)

■ După ce-a citit un articol care decreta victorios, pentru a nu ştiu cîta oară, moartea lui Dumnezeu, Alex. Leo Şerban a comentat: „IAR a murit? Da' ce, e pisică?“. Sîmbătă, 9 aprilie 2011, Alex. Leo Şerban a murit. Tot ce pot să-mi doresc acum, din cauză că mi-e un dor cumplit de el, e ca Leo însuşi să fie o pisică şi să se-ntoarcă printre noi, pentru celelalte opt vieţi pe care le mai are de trăit pe-aici. (**L. V.**)

■ Într-un supermarket, acest anunţ: „La intrarea în magazin, bagajele se lasă la cuşetă“. Cuminte, l-am depus pe-al meu acolo. Mai greu a fost să îl trezesc, fiindcă dormea profund şi se visa Apollo. (**D. S.**)

PUBLICITATE

DILEMA VECHE recomandă

Noul număr Forbes!

În slujba cărții
Pentru a-și salva ONG-ul care edita lucrări academice, profesorul Ion Bănșoiu s-a transformat, în plină criză economică, în antreprenor.
Model pentru România: Modelul european de dezvoltare economică și socială își arată limitele. Modelul anglo-saxon stimulează performanța economică și aduce plus de valoare.

Revista Forbes România apare lunea, la fiecare două săptămâni

Pentru abonamente sunați la **0372.130.245, 0372.130.246**, de luni până vineri între orele 09.00-18.00 sau trimiteți e-mail la vanzari.directe@adevarulholding.ro. Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal). Reclamații abonamente: 021.407.54.64, fax: 021.407.54.67

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

2 în 1

Dilema veche + Dilemateca

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VIII ■ nr. 376 ■ 28 aprilie – 4 mai 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8+16 pagini ■ 6,99 lei

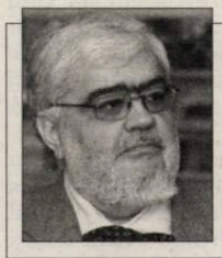

ANDREI PLEŞU

„Preşedintele şi poporul“

pagina 3

GABRIELA PREDA

„Mitul «revizitat» al lui Mussolini“

pagina 5

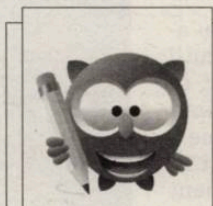

SUPLIMENT GRATUIT PENTRU COPII

DILEMATIX

Cît de înapoiaţi sîntem?

© Vasile Dorolti

„Românul s-a născut înapoet.“

DAN STANCIU

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

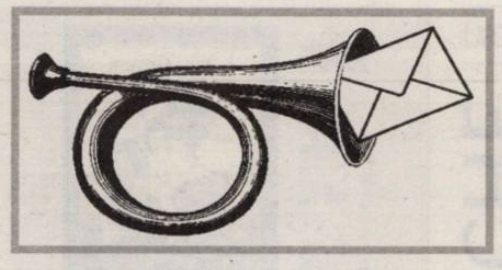

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

(IN)ACTUALITĂŢI

România şi preţul libertăţii

Cu ce preţ îţi plătesc românii libertatea postdecembristă?

Mă uit şi văd în fiecare zi: vecinii mei aruncă de la fereastră cu tot ce prind – cutii de bere, pungi de seminţe, tacîmuri, tot ce consideră că nu le mai trebuie. Apoi îşi trimit copiii afară să se joace în propriile gunoaie...

Cu motociclişti închipuiţi, îmbrăcaţi în blugi şi fără cască, fără un decent element de protecţie, care turează motoarele pe bulevardele Capitalei: de ce? Să fie auziţi şi văzuţi. Să iasă din anonimat?

Cu programe TV la care rulează non-stop emisiuni gen „reality-show“, în care „noi“ ar trebui să ne regăsim; „talk-show-uri“ mizerabile, ce însoţesc existenţe siropoase?

Cu nelipsitul metrou matinal plin de cititori de tabloide şi de bărbaţi de vîrsta a treia savurînd languros „fata de la pagina 5“?

Cu interminabilele manele, asezonate cu „fum de mici şi gust amar de bere“ – vorba poetului?

Cu „băieţaşi de cartier“ lipsiţi de orice urmă de bun-simţ, scuipînd seminţe la colţ de stradă şi savurînd berea din pet-uri de 2l luate din super-mega-hyper marketuri la oferta de sfîrşit de săptămînă?

Cu şoferi care sînt într-o continuă competiţie cu RATB-ul, cu ei înşişi, cu ceilalţi şoferi, cu viaţa, cu maşina vecinului, cu scuteristul care circulă pe trotuar şi, atunci cînd ajunge pe stradă, nu opreşte la semafor?

Cu – iarăşi mă întorc la ei – vecinii mei, care şi-au cumpărat maşini la mîna a doua mai scumpe decît apartamentele în care stau?

Cu veşnica minciună şi propagandă, şi manipulare colectivă, şi demagogie, prezente în fiecare zi la „bravii şi oneştii noştri politicieni“?

Ce monstru colectiv a creat libertatea în români? Ce tip de depersonalizare însoţeşte eul colectiv în călătoria spre adevărata democraţie?

Unde se grăbesc cu toţii? E în jurul meu o alergare, o fugă frenetică spre o „ofertă limitată“, spre „o ţară în care toate vin „3 la preţ de 1“. Se pare că asta a ajuns România: o ţară în care nesimţirea este de trei ori mai mare, în care mitocănia a venit la superofertă şi este peste tot, în care mîrlănia şi vulgaritatea sînt veşnic în rafturile unei ţări care nu a fost aşa.

O ţară care îşi poate reveni, o ţară în care cred că se mai poate face un „inventar“, o curăţenie. Dar de unde să începem? De la vecinul meu sau de la politicienii care ne conduc şi presa care le cîntă în strună?

Bogdan BUCĂTARU
b_bucataru@yahoo.com

album dilematic Mircea Vasilescu

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Adrian Cioroianu, „De ce sună bizar & bizantin Wikileaks-ul «românesc»“

Apă la moară „conspiraţioniştilor“

Mai la obiect spus – dezvăluirile din Wikileaks sînt extrem de interesante sub următoarele aspecte (dincolo de treaba cu slugărnicia şi bîrfoteca politicienilor şi liderilor români):

1) Implicarea ambasadelor SUA şi a reprezentanţilor lor în susţinerea unor firme chipurile „doar multinaţionale“, dar care brusc sînt mai mult americane decît „globaliste“, şi a unor interese mai mult decît discutabile, precum cele legate de ONG-uri.

2) Dezvăluirea implicită a faptului că, după Revoluţie, nu a prea existat o diviziune aşa clară între pro-sovietici şi pro-americani (occidentali) cum se vehiculează aşa... niţeluş „mitizant“ aproape în continuare. Nu că ar fi fost ceva absolut nou – încă din '92 se şuşotea pe la colţuri că americanii nu mai dau doi bani pe „opoziţia istorică“ şi că încearcă să închege un eventual nucleu opoziţionist pornind de la sindicate, unele organizaţii studenţeşti etc., dar analiza dezvăluită recent e totuşi un duş rece.

În rest, multă maculatură şi mai nimic altceva.

Cele două aspecte de mai sus dau apă la moară „conspiraţioniştilor“ cum nici 10 romane de Pavel Coruţ sau 100 de emisiuni la OTV nu o fac – pe principiul: dacă ăştia micii, de la nivelul unei ambasade, fac şi dreg aşa, dar ăia cu adevărat importanţi... „masono-bubulo-bilderbergii“, vă daţi seama la ce se dedau?

adăugat de MIA
la data de 13 aprilie 2011

Articolul lui Mircea Vasilescu, „Soluţii de la intelectuali“

Să ne ajute cineva, intelectualii, Biserica, oricine, dar nu noi

Din cîte îmi pot da seama, de-a lungul anilor în care, în această rubrică, v-aţi referit la intelectualii publici (cine sînt ei, ce fac, cum s-au născut şi – poate – cum au murit deja), categoria lor a devenit ea însăşi tot mai tulbure şi mai amestecată. Vremuri grele, deh! Desigur, toate acestea se pot sintetiza parafrazînd adagiul poetului romantic: „La ce bun intelectualiii în vremuri de restriştе?“.

Dar nu această dilemă vreau s-o exprim acum. Ci o alta.

Aveţi perfectă dreptate cînd observaţi că sînt tot mai frecvente asemenea invitaţii, „solicitări ori adevărate somaţii ca intelectualii să «nu mai stea pe margine», să nu se mai mulţumească doar cu statutul de comentatori, ci «să dea soluţii». Să se implice. Să scoată ţara din mizeria morală“. Pînă să ne întrebăm – legat de aceste apeluri şi de altele ca ele – „unde ni sînt intelectualii?“ sau „Dacă nema putirinţă la ce mai chichirez gîlceavă?“, eu mai am o dilemă. Nu cumva acest mod de a face apel la intelectuali ca să ne salveze de la dezastru („mizeria morală“ e unul dintre numele lui multe) este un reflex primar – şi primitiv – de a transfera sarcina salvării pe umerii altora, de la noi înşine? Eventual, chiar asupra unei entităţi greu de concretizat. (Cine ne sînt intelectualii? Cine e bun şi cine e rău între ei? Cu cine vorbim? Cine răspunde la telefon dacă eu sun la „intelectualii români“? Etc.) Cu cît mai dificil de contactat obiectiv, cu atît mai bună de invocat în scopuri salvatoare. Deunăzi, citeam că nişte politicieni din Ardeal au somat BOR să intervină pe scena politică salvîndu-ne de mizeria celor care ne conduc – e un gest pe care eu mă întreb dacă nu trebuie să îl clasificăm în aceeaşi categorie.

Şi, dedesubtul unor asemenea invocări patetice prin lipsa lor de priză la real, nu cumva este vorba despre un foarte longeviv reflex de deresponsabilizare pe care societatea românească îl cultivă cu succes? Nu am să mă iau de modelul mioritic al ciobanului care nu se salvează singur de la plănuita crimă: am şi eu nişte limite ale ridicolului. Dar de la „Cum nu vii tu, Ţepeş Doamne...“, la „Treaba statului, domnule! El ce treabă are?“, mi se pare că avem drumul prestabilit pentru a cultiva cu succes asemenea atitudini.

Probabil că aşa ceva nu îi pune în lumină bună nici pe intelectuali (publici sau nu, cum vreţi să îi socotiţi şi cum vor ei să fie): de fapt, nu sînt invocaţi pentru că ar fi nevoie de ei, de gîndirea lor critică sau de competenţele lor, ci pentru că e mai simplu să fie invocat cineva – altcineva decît noi înşine.

A doua mea dilemă se referă la noua categorie de „gînditori globali“ despre care vorbiţi, ca fiind transformarea contemporană a intelectualilor vechi (dreyfusieni sau cum îi defineşte Lepenies). Urmăresc de mai mulţi ani topurile revistelor occidentale de politici *glossy* despre „global thinkers“ (căci nu este alta mai plăcută zăbavă în provincia unde îmi duc viaţa...) şi mă întreb dacă între intelectualii care acuzau mereu puterea *(J'accuse!)* şi aceşti gînditori globali diferenţa nu e chiar foarte mare. Cam ca între „iubitul cetitoriu“ căruia i se adresau vechii noştri scriitori şi forumiştii de pe forumul dvs., în zilele noastre, de exemplu.

adăugat de Musofilos
la data de 11 aprilie 2011

ACTUALITĂŢI

Platformele sînt peste Ocean

Mă aflu în plină campanie electorală; înconjurată de candidaţi conservatori, liberali, democrat-liberali, verzi; semne şi spoturi electorale; platforme. Reprezentanţii partidelor îmi bat la uşă – nu răspund; poate moştenirea mea românească a campaniilor electorale este de vină. Vreau să fiu informată, dar de departe. Politicienii nu sînt chiar de încredere. Mă informez de la TV, de la Radio, din ziare. Fac rezumate, urmăresc emisiuni, dau teste online... numai să mă dumiresc cu cine vreau sau cu cine ar trebui să votez.

Şi, deodată, realizez cît de mult s-a schimbat atitudinea mea faţă de politică. Sînt şase ani de cînd mă aflu în Canada. N-am dat foarte multă importanţă aspectului politic al ţării – pe care o pot deja numi a mea – pînă acum, la această campanie. Poate am fost prea ocupaţi în a ne găsi un loc în noua noastră societate, poate am fugit de reacţia, parţial fizică, pe care gîndul la politica românească ne-o induce, nu ştiu care să fi fost motivul... Dar mă surprind citind platformele-program ale partidelor, urmărind candidaţii şi fiind gata să iau o decizie informată. Şi, în acelaşi timp, nu mă pot abţine să fac paralele.

Nu am convingeri politice, aşa că decizia mea va fi influenţată strict de ceea ce candidaţii promit în platformele lor, pentru că, surpriză, chiar se ţin de cuvînt. Îmi aduc aminte de interminabilele discuţii de la terasă, în România, înainte de alegeri, şi de faptul că nu era întîmplător – realizez acum – că discuţiile aveau loc acolo. Decizia se reducea, în final, la personalitatea celui ales.

Votai pe cel cu care ai fi ales să... bei un şpriţ. De aceea Băsescu este încă preşedinte. Şi admit, l-am votat şi de aici, probabil pe aceleaşi premise – e simpatic, *mon cher*...

So, am să votez o platformă, nu un grup de politicieni, cu convingerea că cei care vor cîştiga alegerile îşi vor ţine promisiunile; ceea ce doresc şi României.

Cu stimă,

Anca STAN
producător asociat
CBC News
Canadian Broadcasting Corporation
anca.stan@cbc.ca

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj 13.200 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Raportarea la străinătate**
- **Şedinţa la români**
- **Educaţia prin artă**

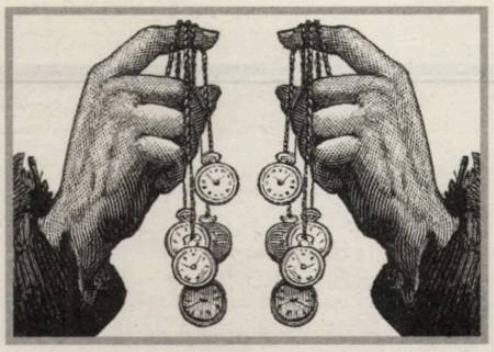

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Președintele și poporul

De curînd, președintele Traian Băsescu și-a mustrat poporul. E cam neperformant, cam netruditor, mai legat de cîrciumă decît de hectarul din spatele casei. Mărturisesc că nu e zi în care să n-am, la nivelul meu mai modest, gînduri negre despre co-naționalii mei. Cînd văd cum „se descurcă“ fentînd legile și fraierindu-și semenii, cînd văd cum se îmbulzesc la chilipiruri și moaște, cînd văd cum se poartă, cum vorbesc, cum circulă (pe jos sau la volan), cum fac rating celor mai cretine emisiuni și canale de televiziune, cum votează, cum se lasă manipulați de orice palavragiu, de orice zvon, de orice intrigă de periferie, am toate motivele să fiu exasperat. Țărișoara e brambura și nu mai capătă temenele „sincere“ decît la mitinguri electorale și la chefuri cu lăutari. Desfid orice român care pretinde că nu-și blestemă din ce în ce mai des ghinionul de a fi fost parașutat de ursită pe plaiurile frumoasei, îmbelșugatei și mult încercatei noastre patrii. Au simțit la fel și au spus-o unii mai mari decît noi: de-alde Eminescu, de-alde Caragiale, de-alde Cioran.

Problema, în cazul domnului Băsescu, e însă alta. Domnia sa este președintele acestei țări. Mai mult: Domnia sa a cîștigat capital electoral (și două-trei alegeri) vorbind de țară ca de mama și de popor ca de singurul său aliat. Cînd 322 de parlamentari au vrut să-l debarce, replica lui a fost: „Să ne întoarcem la popor!“. A urmat un referendum victorios. Dl Băsescu recurge frecvent la simbolurile naționale și o face, cred, cu convingere autentică. Pe mine personal – am mai scris-o – excesele sale sentimentale cînd e vorba de imn, de drapel și de uniforme mă irită: denotă o emotivitate standardizată, previzibilă, lăcrămoasă, cu franjuri de populism. Ce e curios e că steagul și imnul par să fie, pentru dl președinte, niște realități în sine, fără legătură cu cei pe care îi reprezintă: un fel de ornamente abstracte, ceva mioritic și steril. Poporul dindărătul lor e tot mai nesemnificativ. Poporul nu e, care va să zică, la înălțimea emblemelor sale. S-ar zice că stăm bine cu defilarea, dar prost cu producția. Ca pe vremuri.

Pe de altă parte, e evident că poporul nostru nu e, acum, altul decît era pe vremea referendumului salvator. Nu era în 2007 mai harnic, mai iubitor de glie, mai străin de șprițuri decît este acum, în 2011. N-a avut loc o revoluție genetică. Rezultă că, pentru dl președinte, poporul e deștept, performant și dulce, cînd te alege, și e leneș și bețiv, cînd te huiduie. Psihologic, pot înțelege dezamăgirea pe care o trăiește șeful statului. E o experiență clasică. După încheierea mandatului, Traian Băsescu va găsi, poate, timp să citească o piesă de Shakespeare *(Iulius Cezar),* în care același popor aplaudă pe rînd opinii contrare. Ca politician, trebuia să știe însă din instinct ceea ce discursurile către romani ale lui Brutus și Marc Antoniu l-ar fi învățat, dacă le-ar fi citit: massa e labilă, greu de mulțumit, ușor de manipulat. Azi te ridică în slăvi, mîine te acoperă de injurii. A te bizui orbește pe ea e o naivitate făloasă.

Traian Băsescu s-a supărat pe popor. Dar Traian Băsescu nu e totuna cu dumneata și cu mine. Noi putem bombăni cît vrem. N-am fost aleși, n-avem răspunderi naționale supreme. Dînsul e, însă, președintele acestui popor. Iar ca președinte a făcut două greșeli: mai întîi și-a ofensat electoratul, tocmai el care, cu ceva timp în urmă, îi certa pe românii care vorbesc urît despre România, și apoi a dat adversarilor săi o prea la îndemînă ocazie să se profileze ca mari patrioți. Parcă văd ce discursuri vor debita politicienii din opoziție și cîțiva ziariști zeloși despre minunatul nostru popor, despre virtuțile strămoșești ale neamului nostru oropsit, despre chinurile nației sub sceptrul „răului“. E rezultatul unei „ieșiri“ politice necontrolate (a cîta?) și neproductive.

Ce-i de făcut? Cred că dacă președintele unui popor e nemulțumit de poporul lui, el are de ales între următoarele variante: 1) Să pună biciul pe cei pe care îi conduce (ceea ce ar duce la dictatură). Nu cred că soluția aceasta e posibilă într-o țară a Uniunii Europene și nu cred că Traian Băsescu are visuri de dictator. 2) Să aștepte, trist, încheierea mandatului, abandonînd orice inițiativă pentru a deveni, din „președinte jucător“, un președinte dezabuzat și acru. 3) Să se retragă din funcție pentru „nepotrivire de caracter“. La ce bun să încerci mereu remodelarea unei materii recalcitrante?

Sau poate are dl Băsescu o a patra soluție?

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Exerciții de entuziasm

Am participat de curînd la o conferință cu tema „Întoarcerea în România a tinerilor cu studii în străinătate: modele de succes, oportunități și provocări“, organizată de Fundația „Dinu Patriciu“. Cîțiva foști bursieri ai fundației, care urmaseră în străinătate cursuri de master sau de doctorat și reveniseră în țară, au vorbit despre experiențele lor, despre motivele care i-au determinat să se întoarcă, despre ce au de gînd în continuare.

În felul lor de a vorbi se întîlneau un soi de pragmatism bine temperat cu un fel de entuziasm foarte sigur de sine. Erau perfect conștienți de rolul pe care l-a avut, în formarea lor, ocazia de a studia la facultăți bune din străinătate, dar toți au avut un cuvînt bun de spus și despre școala pe care au făcut-o aici ori despre profesorii lor. Și nu era nimic de complezență în faptul că țineau să exprime un gînd pozitiv despre ce au învățat în sistemul nostru de educație, altminteri atît de criticat. Observaseră direct avantajele și dezavantajele de a trăi și de a studia „aici“ și „acolo“. Și mi s-a părut că, la urma urmei, pentru ei nici nu mai e atît de relevantă distincția între „în țară“ și „în străinătate“, din foarte multe puncte de vedere. Conectați și adaptați la o lume deschisă, au trăit cu folos „experiența interculturală“ și au învățat, dincolo de materiile de la cursuri, să-și construiască viața și profesia. Întorși acasă, și-au găsit de lucru în companii serioase ori și-au deschis propria afacere. Dar partea interesantă abia de aici încolo începe. Pragmatismul bine temperat se manifesta în felul lor de a include, în proiectele lor de viitor, lumea în care trăiesc – sau, dacă preferați, comunitatea. „Sînt atîtea de făcut“ – au spus cîțiva dintre ei. Au cunoscut direct niște societăți normale, în care lucrurile funcționează cum trebuie, în care detaliile vieții de toate zilele sînt previzibile, în care mecanismele sociale sînt unse. Își dau seama că în România e greu, dar tocmai asta li se pare interesant și provocator. „Impredictibilitatea“ vieții românești îi motivează, chiar dacă – recunoșteau ei sincer – e și obositoare. Într-un fel sau altul, fiecare a spus cîte ceva despre „readaptarea“ la România (cu metehnele ei cu tot) după un an sau doi de viață într-o țară decentă și cumsecade. Dar – și asta o spuneau simplu și firesc, fără emfază – aici e „acasă“. Știu ce-i așteaptă. Nu e ușor. Dar „și la noi“ se pot face multe lucruri, și în România se pot petrece acele schimbări care să ne ducă mai aproape de normalitate.

Am rezumat (subiectiv și parțial, recunosc) o discuție care a fost mult mai bogată și mai nuanțată pentru că aceste exerciții de entuziasm ale unor tineri valoroși ar putea reprezenta, cred, una dintre sursele schimbării. Nu mi se pare că acei cîțiva absolvenți care au participat la conferință sînt „excepții“. Constat în ultima vreme în jurul meu și alte resurse de potențială normalitate: printre studenți, printre voluntari din unele ONG-uri, ba chiar și prin unele instituții publice am întîlnit destui oameni pentru care diverse forme de implicare în binele public au devenit un lucru de la sine înțeles. Constat, de asemenea, că tradiționalul discurs al lamentării naționale îi enervează din ce în ce mai des pe mulți oameni tineri – mai ales pe cei care au avut ocazia să trăiască ori să studieze în țări occidentale. Nu mi se pare că ar fi vorba de „un nou pașoptism“ – adică de tineri cu studii în străinătate reveniți în țară să-și lumineze poporul, ca pe vremea lui Kogălniceanu. Într-o lume globală nu mai e posibil așa ceva și nu mai e nici nevoie. Mai degrabă este vorba de „pata de ulei“ care se tot întinde, de oameni tineri crescuți cu Internetul la îndemînă și cu ochii deschiși spre lume, care au deprins cîteva principii și standarde ale vieții în societăți modernizate și vor să le aplice și „acasă“, chiar dacă „sistemul“ le joacă feste ori încearcă să-i respingă.

Am mici temeri că unii dintre ei nu vor avea destulă răbdare și tenacitate, că vor ceda în fața rezistenței căpoase a „societății“ sau nu vor reuși să-și țină urechile la adăpost de cîntecul fatalist al sirenelor naționale care abia așteaptă să le susure în auz „v-am spus noi că n-o să meargă, România e altfel...“. Dar, pe de altă parte, am impresia că bulgărele a pornit și, într-un fel sau altul, va crește: dorința de normalitate are șanse să fie mai puternică și decît fatalismul, și decît „excepționalismul românesc“ croșetat cînd pe față, cînd pe dos...

ținerea de minte

„Plîngerile sînt cel mai stupid lucru: mereu purtăm pică cuiva. Mereu te irită ba unul ba altul. Mereu ți-a făcut unul ori altul vreo nedreptate. Cum a fost posibil să se ajungă la așa ceva, ce înseamnă asta, acest lucru nu poate fi tolerat. Toate aceste gînduri meschine și fără de sens îți frămîntă mintea, meschine pentru că se referă la tine însuți, ba chiar numai la cea mai măruntă parte a propriei persoane, granița mereu artificială. Aceste nemulțumiri îți umplu viața de parcă ar fi înțelepciuni. Încep să prolifereze ca niște insecte scîrboase, se înmulțesc mai rapid decît păduchii. Adormi cu ele, te scoli cu ele; «viața de afaceri» a oamenilor nu constă din nimic altceva.“

Elias Canetti,
Provincia omului,
în românește
de Alexandru Al. Șahighian,
Editura Univers,
1985

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Ştirile dimprejur

Am luat, de ceva vreme, un obicei: ţin televizorul din birou blocat pe CNN. Canalele noastre de ştiri sînt atît de puţin relevante, încît am renunţat de vreun an să le mai „consum". Carevasăzică, ascult CNN cam 10 ore pe zi, şi iată, îmi rămase cîte ceva în minte.

Comentariile cele mai frecvente se referă, firesc, la Libia şi la Japonia. Pe lîngă ele, am mai aflat despre nebunia respingerii proiectului de buget în Congresul american, despre impactul votului finlandez asupra euro, despre scăderea cotei de rating a băncilor irlandeze în cotaţiile internaţionale sau despre cea mai recentă criză a societăţii americane: cea a controlorilor de zbor. Evident, din oră în oră, mai aflăm cîte ceva despre Nunta Secolului, cea din 29 aprilie.

Pe rînd, iaca direcţia comentariilor despre Libia – Occidentul ar vrea să facă, dar nu pare a şti cu exactitate ce anume. Aflăm că situaţia în oraşele asediate este disperată. Răniţii nu mai pot fi trataţi pentru că spitalele nu mai au medicamente. Liderii opoziţiei cer intervenţia terestră a puterilor occidentale. Iată că, de foarte curînd, Anglia, urmată de Franţa şi Italia, anunţă trimiterea a cîte 10 „traineri" (formatori, educatori, învăţători) militari în Benghazi. Evident, Ministerul libian de Externe protestează. Aliaţii replică. Nu e vorba despre militari, ci despre „oameni de legătură", „traineri vocaţionali", simpli „educatori militari". Imediat după „calupul-Libia", urmează ţinerea la curent cu situaţia din Siria sau cu cea din Coasta de Fildeş şi Yemen. Expertul invitat repetă, evidenţiind, rolul militar şi politic crescut al Franţei lui Sarkozy în toate cele conflicte africane.

Despre Japonia aflăm, minut cu minut, situaţia din Fukushima, în măsura în care se întîmplă ceva relevant. Reportajele sînt şocante, pe măsura tragediei. Sînt povestite întîmplările trăite de supravieţuitori. Detaliile tehnice (centrale nucleare, radiaţii, cutremure, tsunami, statistici) alternează cu interviuri ale celor care au trecut prin drama de acum cîteva săptămîni. Nu lipsesc comentariile privind impactul economic global. Fabricile de automobile se închid, o întreagă industrie (care se şi vedea spre capătul tunelului) este din nou ameninţată.

Urmează „ştirile europene". Finlandezii au dat un mare flit (în formă electorală) ideii de întrajutorare financiară comunitară. Au votat un *Nu* hotărît la un referendum menit a decide sprijinul pentru Portugalia. În plus, partidul lor de dreapta, antieuropean şi semi-izolaţionist, a cîştigat din greu în preferinţele electoratului. Decizia foştilor baci de reni, actuali iubitori de saună, votcă şi software open source, de curînd cei mai mari producători de telefoane mobile, a pus pe jar toate pieţele financiare mondiale.

Care pieţe s-au mai cutremurat şi la auzul ştirii cu refuzul bugetului Americii. Picat în Congres. Agenţiile de rating au dat în jos perspectivele obligaţiunilor emise de FED. Aşa ceva chiar că pune pe foc orice bursă serioasă din lume. Cum să explic mai bine? Retrogradarea obligaţiunilor americane naşte tot atîtea comentarii cum ar fi, să zicem, în România, ca Iri să se combine cu Oana, iar Pepe cu Monica. Sper că am fost destul de explicit.

Cea mai recentă dezbatere americană este legată de controlorii de trafic aerian. În ultimele săptămîni, mai mulţi asemenea profesionişti (bine plătiţi, de altfel) au fost prinşi… dormind în post. La propriu. Scandal, discuţii, comentarii. Ultima victimă era să fie însăşi Prima Doamnă, Michelle Obama.

La finalul *Jurnalului,* nimic mai potrivit decît Marea Nuntă (cum care? cea dintre Kate şi William, Nunta Regală, ce credeaţi?). Avem parte de interviuri cu: rude, prieteni, colegi de şcoală, analişti (de nunţi, cred), sociologi, politologi, popor. La final, mă relaxez: CNN-ul va transmite în direct toate cele ce se vor petrece pe 29 aprilie. Un expert recomandă „punga de greaţă la nunta regală" (costă 3 lire şi se găseşte, deja, de vînzare). Dragi români, relaxaţi-vă. TVR Info va transmite, de asemenea, Măreţul Eveniment Monden al Secolului. Astfel, vom deveni sincroni, preţ de cîteva ore, cu preocupările restului lumii.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

HUMANITAS
multimedia

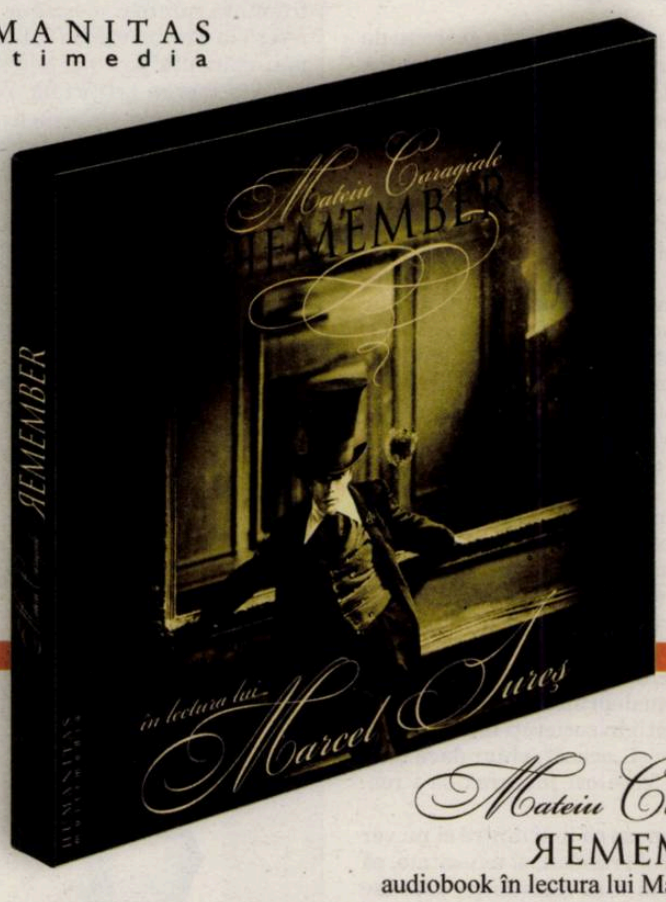

Mateiu Caragiale
REMEMBER
audiobook în lectura lui Marcel Iureş
(reeditare)

„Şapte ani, o poveste, o întâmplare ciudată sau poate doar un vis... Se-ntâmplă la Berlin în 1907. Se leagă o prietenie stranie, iar de aici, o mulţime de întrebări se ivesc. Despre prietenul meu. Şi totuşi hotărăsc să nu ştiu nimic despre el. Amintirea lui îmi rămâne proaspătă în minte, fascinantă, frumoasă şi totodată ireală. Dacă Aubrey de Vere se va identifica cu existenţa mea dintr-o anumită perioadă voi hotărî eu, personajul principal."

În lectura lui Marcel Iureş, opera lui Mateiu Caragiale devine şi mai captivantă, îndemnându-te la îndelungi reflecţii.

PUBLICITATE

centrofarm şi e·on PREZINTĂ:

TURNEUL *Stradivarius*
ALEXANDRU TOMESCU

PAGANINI
ÎNGER sau DEMON?
24 DE RĂSPUNSURI ÎN 24 DE CAPRICII + PROIECŢII VIDEO

5-29 MAI 2011 ÎN 14 ORAŞE DIN ROMÂNIA

Organizatori: Enescu, Quartz
Coproducători: TVR Cultural, Radio România Cultural
Parteneri oficiali: Medicover, BCR
Sponsori: ING, Credit Europe
Cu sprijinul: Allianz
Parteneri media: adevărul, DILEMA, Forbes

www.turneulstradivarius.ro

Gabriela PREDA

Italia: mitul „revizitat“ al lui Mussolini

Decizia recentă a unuia dintre cele mai vîndute ziare din Italia de a distribui gratuit jurnalele secrete ale dictatorului fascist Benito Mussolini nu putea trece neobservată. Mai ales în anul în care Italia sărbătorește 150 de ani de la nașterea statului național unitar. Și totuși, surprizele nu s-au lăsat așteptate: în pofida așteptărilor, decizia cotidianului „de dreapta“ *Libero* a făcut puțină vîlvă, stîrnind doar cîteva critici virulente, în principal printre pasionații de istorie și în asociațiile italiene ale victimelor Holocaustului. Cele cinci volume *cadou,* ce fuseseră deja publicate de Editura Bompiani din Italia, prezentau cîteva agende inedite, scrise de Mussolini între anii 1935 și 1939, și descoperite „din întîmplare“ în colecția unui anticar din Elveția, de către un senator din partidul de guvernămînt, Marcello dell'Utri, amic fratern al premierului Berlusconi.

„Îmi dau seama că vom fi criticați din nou, publicînd jurnalele lui Mussolini și distribuindu-le alături de ziarul nostru, fără a cere cititorilor nici un euro în plus față de prețul ziarului – scria, într-un recent editorial din *Libero,* Vittorio Feltri, directorul ziarului. Vom fi acuzați, poate, că facem apologia fascismului, așa cum s-a întîmplat și atunci cînd am distribuit DVD-uri cu discursurile celebre ale ducelui. Respingem însă toate criticile și avem sufletul împăcat: vrem doar să punem aceste documente la dispoziția publicului pentru că sîntem convinși că oricine are dreptul de a analiza atent o perioadă atît de importantă din istoria noastră, fără a fi condiționat de o parte sau de alta a politicii.“

Cu alte cuvinte, intenția era aceea de a completa versiunile deja existente ale istoriei recente. De cealaltă parte, pentru critici, problema este însă că inițiativa ziarului s-ar încadra într-un context extrem de tulbure: în ultimul timp, apologia fascismului (de altfel interzisă și sancționată prin lege) apare oricum în prim-plan în mod periodic, fie ca subiect de presă, fie în mijlocul a cine știe ce polemici pe scena politică italiană. Ultima pe listă, de pildă, a bulversat parlamentul din temelii – propunerea șoc a unui grup de cinci senatori italieni, membri ai partidului premierului Berlusconi, de abolire a legilor ce interzic reorganizarea partidului fascist. O decizie criticată pînă și de colegii de partid, în frunte cu președintele senatului Schifani, pentru care „era vorba doar de o inițiativă personală“.

Morala? Greu de spus. Îmi vine în minte un text ce susținea că italienii repetă mai mereu aceleași greșeli (de parcă ar fi singurii?!), fiind caracterizați de extreme: la un pol, sfinția blîndă a Sfîntului Francisc de Assisi, iar la celălalt pol, sclipirea perfidă a lui Machiavelli; pe de o parte, curiozitatea lui Galileo Galilei sau geniul lui Michelangelo, iar pe de altă parte, dogmatismul opresiv al iezuiților reformatori sau dictatura lui Mussolini. Oricum, dincolo de polemica cu iz politic, propunerea resuscitării partidului fascist, alături de cazul *Libero,* confirmă răspîndirea confuziei în rîndul opiniei publice italiene cînd vine vorba de fascism, mai ales pe fondul frustrărilor generate de insatisfacțiile prezentului, alimentate de criza economică, tensiunea politică, aventurile premierului sau de tendințele secesioniste ale unuia dintre partidele de guvernămînt (Liga Nordului).

Apologia fascismului apare în prim-plan.

Impresia generală este că abordarea se face în general de pe două poziții – pe de o parte, se accentuează rolul informativ și funcția constructivă a acestei noi „deschideri“ față de trecut, în vederea restabilirii adevărului istoric (?!), pe de altă parte, se vorbește despre campanii cu funcție persuasivă și manipulatorie. În plus, criticii se tem de așa-numita „picătură chinezească“, prezentă tot mai des în peisajul mediatic italian, cu obiectivul de a „șlefui din penumbră“ imaginea celei mai întunecate perioade din istoria recentă, legată inevitabil de Benito Mussolini – „ducele“ – arhetipul liderului dictator fascist. Nu întîmplător, în ultimii ani figura „ducelui“, însoțită de o serie de simboluri pozitive sau negative, a devenit, în surdină, o prezență constantă a spațiului public italian, transformîndu-se pentru mulți într-un fel de „mit“, care ar permite și o serie de operații adiacente de „bricolaj“ în scopul (re)construirii sau (re)memorării unui anumit context istoric, cu efecte imediate în comunicarea politică. Mai ales în pregătirea alegerilor din acest an.

P.S. Recent, de pildă, fotografia lui Mussolini s-a „strecurat din greșeală“ și în scenografia noului maraton al televiziunii publice Rai, dedicat sărbătoririi unirii Italiei și „mai marilor Italiei“ din ultimul secol (http://tv.repubblica.it/copertina/mussolini-tra-i-grandi-d-italia-la-scenografia-di-centocinquanta/65261?video=&ref=HRESS-2). Mesaje subliminale sau eroare de parcurs? Cert este că, dincolo de scuzele de rigoare ale scenografilor, episodul a readus în prim-plan figura ducelui, iscînd noi polemici pe scena politică. Și nu numai...

Gabriela Preda *este jurnalistă la grupul editorial* L'Espresso *din Italia.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Întîrzieri

■ În *Jurnalul* lui Gide, chiar în ziua în care diaristul împlinește 77 de ani: „Nici măcar în tine însuți nu e bine să întîrzii“. De ce? Poți vedea acolo fel de fel de creaturi înspăimîntătoare, adormite sau amorțite, larvele unui sine pe care nu-l știi și nici nu vrei să-l știi. Ți se poate face frică de tine însuți, de golul acela întunecat, plin de omizi oarbe, umede și nemișcate...

■ Nu e bine să întîrzii nicăieri. Să-ți respecți mereu condiția supremă de trecător, să ai grijă mereu ca aerul din jurul tău să nu se împietrească, ca aripa din sufletul tău să nu anchilozeze. Mentorul meu, omul pe care îl admir cel mai mult, spune că nu a putut să întîrzie într-o funcție mai mult de doi ani. Rîd. Are dreptate. Acum e din nou „pe baricade“. Nu mai mult de doi ani, îmi spun în sinea mea. De la el am primit cele mai bune sfaturi din viața mea adultă. Mi-a spus odată: „Nu te lua niciodată foarte în serios. Fă cu seriozitate treaba pe care te apuci să o faci, dar păstrează mereu un zîmbet interior și miră-te mereu de locul în care ai ajuns“. Zîmbetul interior, am înțeles nu mult mai tîrziu, este un fel de metodă de a-ți păstra libertatea. Zîmbetul interior te face să pleci mai ușor dintr-un loc în altul, te ferește de pericolul de a întîrzia prea mult într-un loc. Zîmbetul interior te împiedică să te atașezi de lucruri care nu-ți aparțin, precum acest cabinet somptuos, acest Mercedes negru cu geamuri fumurii, acest telefon alb cu stemă aurie încrustată, acest șofer care-ți duce geanta... Zîmbetul interior te ține în tine însuți atunci cînd împrejurările te îndeamnă să-ți depășești conturul, gonflîndu-ți sinele, și te ajută să ieși rapid din tine însuți cînd și aici ai zăbovit prea mult. Zîmbetul interior prescris de mentorul meu este ca usturoiul: (re)echilibrează raporturile dintre sine și lume, indiferent de partea în care se produce dezechilibrul. De fapt, te păzește de pericolul întîrzierii.

Zîmbetul interior este ca usturoiul.

■ Am întîrziat, odată, în fața unei cofetării. Eram mic, aveam, poate, 6 ani. Mă fascina sucul de portocale cu bule înțepătoare din sticla umflată la mijloc ca o spălătoreasă voinică. Priveam cu nesaț, în vitrina cofetăriei, sticla de suc. Era cel mai frumos galben pe care l-am văzut în viața mea. Un galben vital, intens, robust și răcoritor. Priveam galbenul acela... Am întîrziat privindu-l. Cofetarul a ieșit și a tras cu putere grilajul. Fierul a izbit violent fierul. M-am speriat și m-am dat doi pași în spate. Grilajul coclit confiscase sticla de suc galben. Dintr-odată, sticla de suc își pierduse calitățile – era umilită și desacralizată într-un prizonierat trist. Apucată de gheara urîtă a zăbrelelor, era confiscată de o umbră mediocră. Nu m-a mai atras, nu mi-a mai plăcut. Am plecat acasă abătut. Aveam, încă, în mînă moneda de 3 lei pe care mi-o dăduse mama ca să-mi cumpăr un suc înțepător de portocale de la cofetăria din Piața Anton. Întîrziasem în admirație atît de mult, încît consumul a devenit imposibil. A fost o lecție timpurie, pe care abia acum îmi fac iluzii că o înțeleg.

■ Am prieteni cu puseuri de cinism care frizează nazismul. Unul dintre ei îmi spune, sacadat și rece ca o mitralieră, că A. „și-a trăit traiul, și-a mîncat mălaiul!“, „ar trebui să ne lase!“, „ce tot întîrzie pe-aici?“, „să plece toți boșorogii!“, „dac-ar fi după mine aș face curățenie în doi timpi și trei mișcări – boșorogii afară!“. Acum 30 de ani, A. era un nume mare. După 1989, renumele i-a adus fotolii și onoruri. Și astăzi, pentru unii, e încă un nume mare. Se pare că a comis o greșeală, a întîrziat cam mult în scaunul său. Dar asta nu e nimic față de altă mare întîrziere a lui A. – întîrzierea într-un sine festivist, construit pe iluzia că onorurile și statuile chiar au o realitate lăuntrică, solidă. Acum, mi-e milă de A. Nu pot să-i spun asta prietenului meu. Elanul său de arhanghel dezlănțuit și credința sa viguroasă în juventism sînt indestructibile, iar eu aș risca să par retrograd. Prietenul meu are vîrsta mea. În 1990 vorbea la fel, convins fiind că „boșorogii“ țintuiesc România locului și îi strică lui destinul. La fel vorbea și în 1996, și în 2000, și în 2005. Prietenul meu întîrzie prea mult într-o idee. Acum, are fire albe-n păr, dar nu renunță la convingerea lui. Și el e la fel de ridicol ca și A., pe care îl vrea „Jos“ în continuare. Nu-i spun asta, dar, iată, o scriu aici.

■ Leo nu a mai întîrziat printre noi. Știam că e bolnav, dar aflasem cît de gravă e boala lui cu o lună înainte să moară. M-am speriat cînd am aflat în ce stare se afla. Am citit în presă multe evocări îndoliate. Toate, foarte frumoase. Am vrut să scriu și eu ceva despre el, despre prietenia noastră, despre taclalele noastre telefonice de duminică dimineața, despre admirația pe care o aveam pentru estetismul său rafinat, pentru erudiția sa, pentru felul în care își iubea contemporaneitatea. Despre ultima noastră conversație mai prelungită în care îmi explica de ce e bine să citești Beckett (pe care îl adora), și în franceză, și în engleză. Sau despre ultima noastră întîlnire, la premiera unui film românesc, unde nu am avut timp decît să ne salutăm și să ne promitem, pe fugă, că ne vom revedea pe îndelete, cîndva. Nu am putut să scriu. Nu știu de ce. Singurul lucru pe care l-am putut face a fost să revăd (a zecea oară, cred) acel genial *Ballet for life* făcut de Maurice Bejart în 1997. Un spectacol de geniu, pe muzică de Queen și Mozart, dedicat memoriei celor care nu au întîrziat printre noi suficient, precum Freddie Mercury și Jorge Donn. Costumele dansatorilor sînt create de Versace.

■ Să știi că trebuie să pleci, să știi cînd să pleci, să știi să știi să pleci... Singura slăbiciune pe care ți-o poți permite este nostalgia de după plecare.

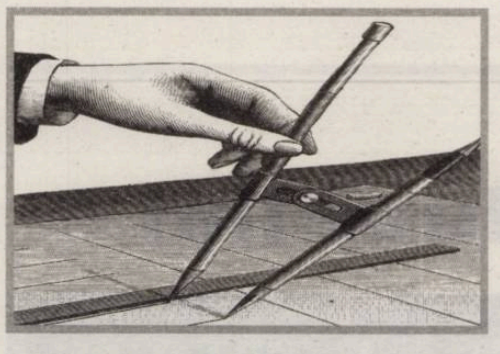

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Pe strada Doamnei

Codrii n-au înverzit încă, ba chiar săptămîna trecută crestele munţilor erau albe de parcă ne-am pregăti de Crăciun, nu de Paşti, iar la noi în oraş castanii sînt întîrziaţi. Să ieşim totuşi la plimbare atunci cînd soarele se strecoară printre nori. Unde? Strada Doamnei, numită aşa după biserica învecinată, se deschide din Bulevardul Brătianu către Calea Victoriei, în care intră între două clădiri masive: palatul mitropolitului Nifon, clădit în 1891 de arhitectul Gottereau, şi banca Marmorosch-Blank, pe care Petre Antonescu a început s-o construiască în 1915, într-o combinaţie stilistică de neoromânesc cu neogotic, şi a terminat-o după război în 1923.

Această firmă exista din 1878, cînd a finanţat calea ferată Bucureşti-Predeal, iar prestigiul ei internaţional era atît de mare încît Jules Verne, în romanul său de anticipaţie *De la Pămînt la Lună,* a inclus numele ei pe lista băncilor de la care astronauţii ar fi primit ajutor pentru expediţia lor. Fondatorul ei, Mauriciu Blank, a trăit pînă în 1927, şi mormîntul său se găsea, pînă la devastarea barbară care l-a profanat, într-un mausoleu ridicat la marginea pădurii Băneasa, pe un proiect semnat de arhitectul Duiliu Marcu.

Strada, aşa cum porneşte din faţa Spitalului Colţea, şerpuieşte spre vest, primind din stînga strada Smîrdan şi din dreapta strada Academiei, care se continuă de partea cealaltă prin strada Eugeniu Carada (plăcuţa spune greşit „Eugen"). Aproape întreagă, în afară de cîteva construcţii înnoite şi supradimensionate (banca Ţiriac, o universitate particulară), strada îşi arată vîrsta: de la sfîrşitul secolului al XIX-lea. Ascunsă într-o curte, printre copaci, se află bisericuţa bulgărească, întemeiată de familia Kalenderoglu (mai tîrziu Kalinderu, cum se chemau administratorul perpetuu al domeniilor regale pe vremea lui Carol I şi fratele său, medicul colecţionar de artă, academicieni amîndoi). Ici-colo au apărut plăcuţe indicînd calitatea de monument istoric, cum e, de pildă, la nr. 21 o casă construită în 1884 de arhitectul Enderle.

În cartierul băncilor agresiunea nu va fi uşor de oprit.

© O. Draghia

Numai această calitate, cînd este înscrisă oficial, protejează vechile clădiri de tot mai numeroasele iniţiative de modernizare radicală. Aici, în cartierul băncilor, se poate prevedea că agresiunea nu va fi uşor de oprit. De aceea, înainte chiar de clasarea formală, mă simt dator să semnalez o casă care, deşi fără plăcuţă, merită conservată. Este cea de la nr. 16, cu balcon în centrul faţadei ornate discret şi elegant cu stucaturi. Intri pe un culoar, avînd în stînga uşile celor două locuinţe de la parter, pentru a ajunge apoi la frumoasa scară interioară care urcă în zig-zag spre unicul etaj, deasupra căruia vezi cerul prin geamul unui luminator. A fost aici un reper pe harta culturală a Capitalei, acum o sută de ani. Adresa „Str. Doamnei, 16" figurează pe coperta primelor volume din publicaţiile Academiei Române. Ele erau tipărite la Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl", nume pe care l-a păstrat şi succesorul, Ion St. Rasidescu, decenii de-a rîndul.

Este un exemplu, căruia i s-ar mai putea alătura multe altele, al unei situaţii care a devenit dramatică. Istoria caselor vechi din Bucureşti a fost ştearsă cu aceeaşi înverşunare cu care au fost distruse cărţile, atunci cînd, în anii 1946-1951, au fost epurate bibliotecile publice. Naţionalizările şi intruziunea locatarilor aduşi din provincie nu numai că au schimbat total caracterul social al populaţiei din centrul oraşului, dar au condamnat la uitare trecutul acestor case. Unui trecător de astăzi, chiar dacă ar fi sensibil la interesul de mărturie istorică a identităţii locale sau naţionale, povestea casei şi a celor care au trăit acolo îi rămîne necunoscută. De cele mai multe ori, e nevoie de o anchetă de arhivă pentru a reconstitui acest crîmpei de istorie. Cine decide „desfiinţarea" unei asemenea clădiri, de obicei rău intitulata Direcţie pentru Cultură Bucureşti, nu mai acţionează în numele „luptei de clasă", dar nu dă nici o atenţie trecutului pe care îl personifică o casă a cărei demolare ar aduce avantaje foarte materiale.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca-Raluca MAJARU

SOS Provincia

Palatul Jakabffy-Juhos din Zăgujeni

Distingîndu-se cu nobleţe în peisajul construit al satelor din zonă, clădirea palatului Jakabffy-Juhos din Zăgujeni impresionează prin dimensiune şi stil, stînd mărturie astăzi unei inedite istorii multietnice.

La începutul secolului al XVII-lea, frămîntările politice de pe teritoriul Moldovei determină o migraţie în masă a negustorilor armeni înspre teritoriile transilvănene. Principele Mihai Apafi al Transilvaniei, dorind să îi atragă în favoarea sa şi vizînd dezvoltarea a ceea ce se va dovedi ulterior cea mai însemnată reţea comercială din răsăritul Europei, încurajează întemeierea unor noi tîrguri şi le garantează autonomie administrativă şi o serie de privilegii. Odată cu intrarea Transilvaniei sub dominaţia habsburgică, comunităţile armene vor trece la catolicism pentru a-şi păstra drepturile şi privilegiile deja obţinute. Intraţi în graţiile Curţii Imperiale de la Viena, armenii îşi vor întemeia două dintre cele mai înfloritoare şi prospere centre transilvănene ale secolului al XVIII-lea, Armenopolis (Gherla) şi Elisabethopolis (Dumbrăveni).

În 1721, este atestat oraşul regal liber Armenopolis – construit după planurile arhitectului roman Alexanian, pe pămînturi achiziţionate de la Coroana Habsburgică, de către familiile armene venite din Bistriţa. Unul dintre fondatorii aşezării, Hagopián – judex Jacobus Christophorus, cunoscut apoi ca Jakabffy Kristóf – va fi întemeietorul uneia dintre cele mai importante familii nobiliare ale imperiului. Descendenţii acestuia, Miklós şi Simon, vor primi titlul de Kristóff *alias* Jakabffy, semnat de însăşi Maria Theresa în 1760. Părăsind Gherla, aceştia îşi vor achiziţiona în 1808, sub forma de *donatio mixtae,* domeniul de la Zăgujeni din actualul judeţ Caraş-Severin, anexîndu-şi titlului nobiliar atributul „de Zaguzsén". După moartea din 1841 a lui Miklós, rămas singurul proprietar al domeniului, proprietatea şi rangul nobiliar vor fi moştenite, în lipsa unor descendenţi direcţi, de fiii adoptivi ai acestuia – Imre şi Gyula Kopal.

Imre îşi va construi, pe domeniile ce îi revin, un nou ansamblu rezidenţial – astăzi sediul orfelinatului din sat. În perioada interbelică, aici îşi va desfăşura activitatea Jakabffy Elemér, militant pentru egalitatea drepturilor minorităţilor naţionale şi vicepreşedintele Partidului Maghiar, din cadrul scenei politice a României Mari. În 1944, acesta va fi arestat la Zăgujeni şi internat forţat la Bucureşti, iar reşedinţa de la Zăgujeni va intra în proprietatea statului.

Gyula va prelua şantierul început de tatăl său în 1835 – ce conţinea, printre altele, palatul şi cripta familiei – finalizînd lucrările în 1850. Numeroasele datorii acumulate îl vor determina pe acesta să-şi vîndă proprietatea baronesei Hermine von der Heydte. În 1874, moartea prematură a fiului acesteia din urmă va duce la vinderea moşiei către familia de industriaşi vienezi Juhos. Familia Juhos va extinde clădirea palatului, va moderniza întreg ansamblul şi va amenaja peisager parcul aferent, împodobindu-l, în spiritul epocii, cu arbori de esenţă rară, o seră şi o piscină. Decăderea ansamblului va începe în Al Doilea Război Mondial, cînd acesta va servi ca adăpost unităţilor militare ruseşti, ca mai apoi, după utilizările inadecvate specifice perioadei comuniste, ansamblul să ajungă astăzi pe piaţa speculativă imobiliară.

Frontul amplu desfăşurat la stradă poartă atît pilaştrii încheiaţi cu capiteluri bogate, ancadramente şi decoraţii atent lucrate într-un stil baroc regional, cît şi însemne ale epocii comuniste, puse laolaltă sub pelicula de tencuială albă. Faţadele principale ale palatului sînt opace şi au o compoziţie sobră, clasicizantă, marcată de simetrie, în timp ce una dintre faţadele laterale se deschide spre exterior printr-o inedită loggie. Accesul principal în palat se face dinspre parc şi este marcat de un fronton clasic, înnobilat astăzi cu blazonul în stuc al familiei Juhos.

Anca-Raluca Majaru *este studentă la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti şi colaboratoare la proiectul „moNUmenteUITATE".*

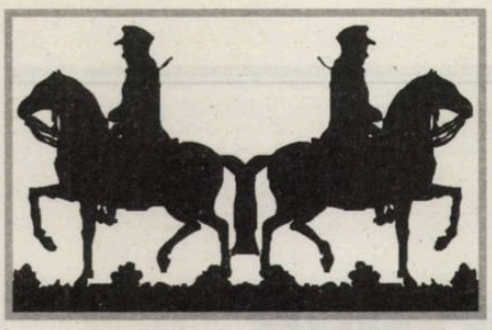

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

De 1 mai, o noapte de revelion

Tot ce-am citit mai frumos (încă mai ţin la această noţiune), în preajma zilei de 1 mai, au fost paginile 209-210 din cartea lui Sorin Preda, *Moromeţii – ultimul capitol,* în care Aurora Cornu descrie o noapte de revelion lîngă Marin Preda, în urmă cu aproape 60 de ani:

„Totul s-a petrecut în 1953, în preajma Anului Nou, cînd locuiam împreună la dna Frida Papadache. În timp ce Marin era plecat să cumpere mîncare şi băutură (nu aveam nimic pregătit), eu i-am cotrobăit prin sertare ca o pisică curioasă ce sînt şi am dat peste un manuscris în care erau nişte amintiri din copilărie puse cam în dezordine, fără să constituie încă un roman sau altceva bine definit.

M-am apucat deci să citesc într-o doară şi, brusc, am simţit că nu mai pot lăsa hîrtiile din mînă. În amestecul acela de impresii şi întîmplări ţesute haotic în jurul unui personaj destul de şters şi lipsit de importanţă epică (un anume Adam Fîntînă), apăreau amintirile lui Marin despre tatăl său, despre ţăranul de cîmpie, aşa cum trăia el, cu să-

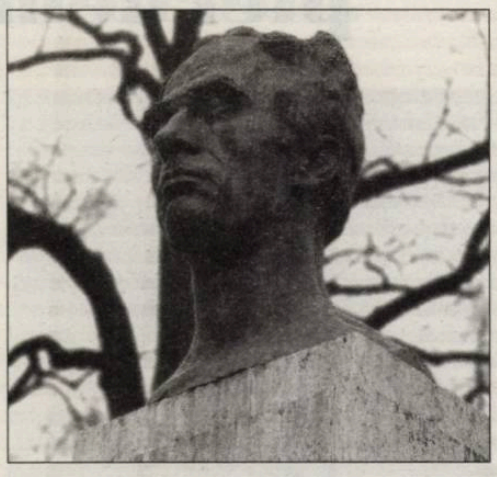

stătea deoparte şi mă privea în felul lui – cu emoţie şi curiozitate. Nu m-a întrerupt nici o secundă. Dimineaţă, i-am spus tot ce credeam despre manuscris şi el a tresărit, i s-au deschis ochii minţii. Aproape imediat, chiar

„Ce simplu se petrec unele momente importante din viaţa unui om – termini de citit un manuscris şi spui: ...“

răcia şi hîtroşeniile lui, înainte de comunism şi de colectivizare. Imediat mi-am dat seama ce comoară se afla acolo şi ce eroare uriaşă făcuse Marin cînd a topit strălucitoarele pagini scrise despre familia lui în nişte îndoielnice proiecte romaneşti... Mi-am petrecut toată noaptea de revelion citind. Marin în acea zi, s-a apucat de lucru. Imaginea lui Moromete şi a familiei lui trebuia să rămînă în acel prezent de dinainte de război, prezent pe care, pînă atunci, scriitorul parcă se temuse să şi-l asume literar. Deci rolul meu a fost să văd ceea ce oricum ar fi văzut şi el la un moment dat, deşi mă bîntuie şi acum gîndul că, dacă nu deschideam acel sertar în noaptea de revelion, poate am fi trăit împreună liniştiţi încă mulţi ani, iar *Moromeţii* nu s-ar fi constituit atît de repede în cartea unică şi indivizibilă pe care o cunoaştem astăzi.

Ce simplu se petrec unele momente importante din viaţa unui om – termini de citit un manuscris şi spui: «Marine, aici zace o capodoperă. Va fi cartea vieţii tale», în timp ce el nu spune nimic; te priveşte doar obosit şi uşor năuc, parcă întrezărind cît de important va fi acel moment în destinul său literar... Aşa era Marin – întîi scriitor, şi pe urmă amant. Cine nu înţelegea acest lucru era pierdut.“

Nu am fost niciodată printre intimii lui Marin Preda; nu voi explica aici de ce, o las pentru nuvelistica mea – m-am ferit toată viaţa să stau în preajma scriitorilor pe care îi adoram (oricît ar fi acest verb de ridiculizat din cauza, desigur, lui Caragiale). Pe Marin Preda l-am iubit ca pe nimeni altul; ani de zile, m-am diagnosticat că în faţa lui sînt ca o fetişcană masochistă. Cînd m-a chemat într-o zi la editură, după apariţia primului volum din *Supravieţuiri,* şi mi-a spus, sobru, să termin cu prostiile de tînăr scriitor, „căci nu mai eşti“, am plecat pe Nuferilor şi mi s-a făcut rău, de-a trebuit să mă aşez pe trotuar. „Ascultînd-o“ aici pe Aurora Cornu, nu am avut altă imagine decît aceea, din ’958, cînd la Pelişor, abia cunoscîndu-mă, plimbîndu-mă intimidat lîngă el, a găsit cu cale să-mi spună că „nu pot lucra fără o femeie lîngă mine“.

un sport la Răsărit

Transferuri de patroni?

De ce foarte mulţi fotbalişti români, odată ajunşi la echipe din străinătate, nu mai dau randamentul scontat?

Pentru că în România joacă patronii, iar în străinătate se transferă fotbaliştii. Invers ar fi mult mai interesant. Vă daţi seama că în faţa lui Gigi, Marian, Adi şi Adi alde Florentino, Sandro sau Roman n-ar avea nici o şansă. Ai noştri sînt prea tari. Sînt profi pînă-n vîrful dinţilor şi-n ultima moleculă de salivă. Scor de neprezentare. Din păcate, n-am priceput deocamdată care e formula succesului. Cu bieţii Deac şi Ioniţă nu facem nici o brînză, în nici un caz de calitatea celei de Pipera. Treaba a ajuns atît de gravă, încît veştile despre transferuri sînt întîmpinate, în planul secund celui festivist, cu gînduri de sicriu de lux. „S-a dus, săracu’, fi-i-ar contu’ greu!“ Nu e foarte clar ce e în capul celor care insistă să ia români care să le frece băncile, scaunele, canapelele sau ce-or mai avea prin preajma terenului. La FC Masochismenheim e încă loc, dar din ce în ce mai puţin. Probabil că varianta ideală ar fi ca un „Gigi“ să ia o echipă din afară şi să vină cu români cu tot. De genul „Osasuna e numai una“. Ar fi altfel de fotbal. Fără învingători, dar, esenţial, şi fără perdanţi. Foarte repede şi fără fotbalişti. Ca să nu ne mai plîngem de ei.

Radu NAUM

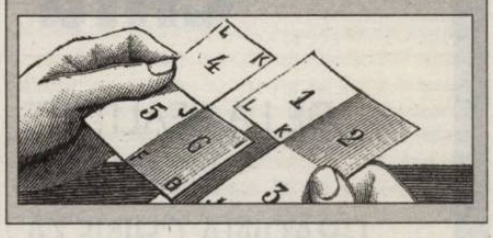

PUBLICITATE

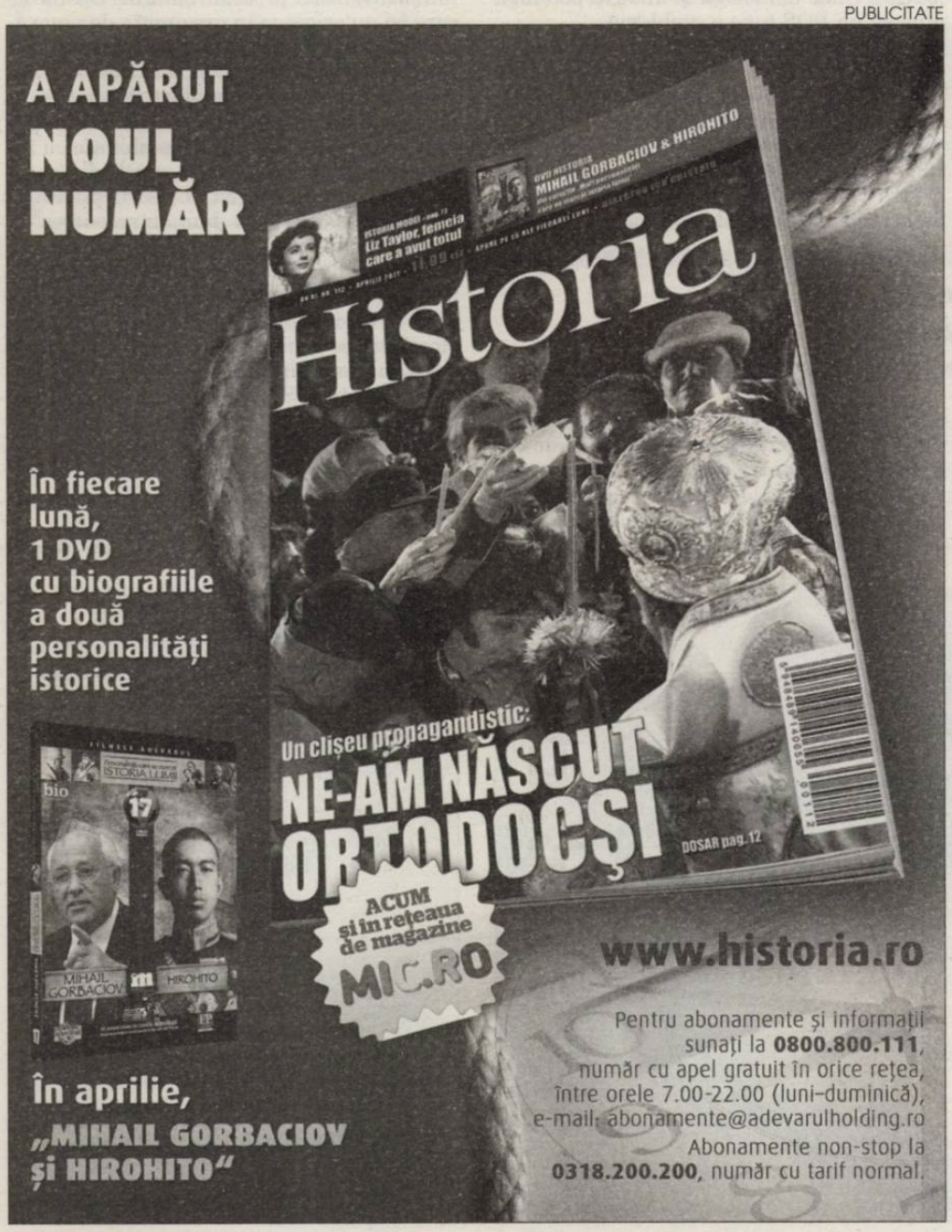

PUBLICITATE

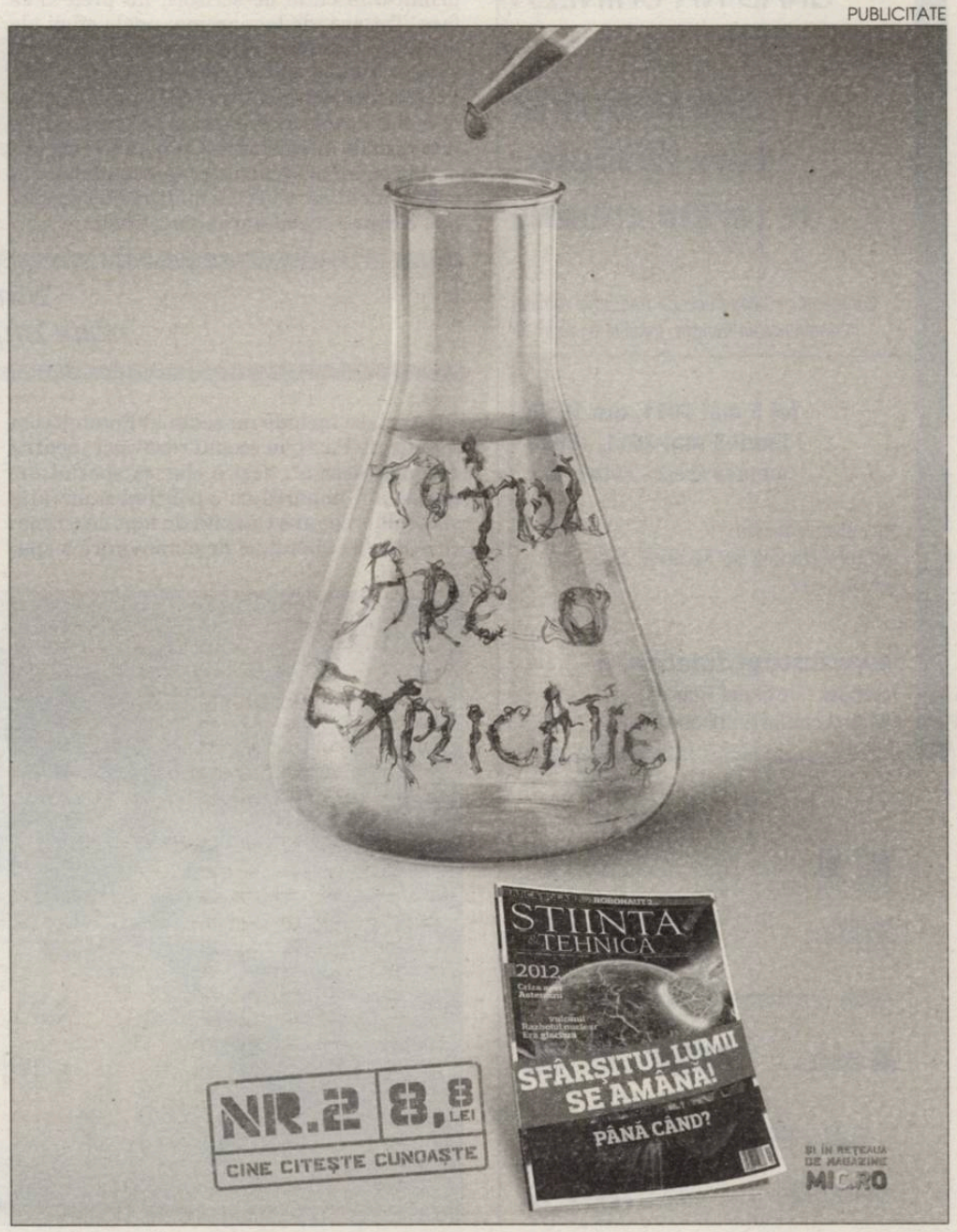

PUBLICITATE

Atelierele Deschise de Arhitectură I
BUCUREŞTI, O CAPITALĂ RĂVĂŞITĂ
LES ATELIERS LIBRES D'ARCHITECTURE I
Bucarest, une capitale bouleversée

Che Bing Chiu

DE LA REALITATE LA UTOPIE: GRĂDINA CHINEZĂ

De la réalité vers l'utopie : le jardin chinois

Conferinţă în limba franceză, tradusă în romană
I Conférence en français, traduite en roumain

joi 5 mai 2011, ora 19.30
I jeudi 5 mai 2011, 19h30
Intrarea liberă - Entrée libre

Sala Elvira Popescu
Institutul Francez din Bucureşti
Bd. Dacia 77

www.institut-francais.ro
facebook : Institutul Francez
twitter.com/InstitutFrancez

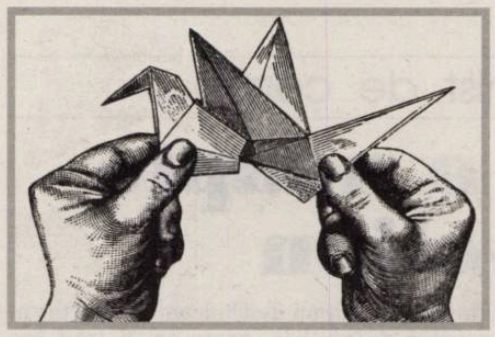

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Cum ne mai pierdem vremea

Agitaţia dinaintea Paştelui mi-a adus aminte de mulţimea de mici obstacole de care tot românul se izbeşte în calea către un trai pe care şi-l doreşte mai tihnit.

Un asemenea obstacol ar fi cozile care încă n-au dispărut. Cozi la bilete pentru spectacole mai sînt şi prin Occident, şi asta nu-i chiar rău. Dar cozi la ieşirea de la teatru nu cred să mai fie pe undeva. Şi nu mă refer la aşteptarea de la garderobă, ci la coada de la parcarea de sub Teatrul Naţional. Spectatorii ieşiţi din sală aşteaptă uneori şi peste o jumătate de oră, înşiraţi la automatul de plată al parcării. Cu cît coada e mai lungă, cu atît timpul de şedere în parcare e mai mare şi tot aşa creşte şi suma de plată. Nu mai pun la socoteală că unii se aşază la rînd lăsînd maşina cu motorul pornit, şi atunci acel subsol devine de-a dreptul periculos. Automatul e şi foarte pretenţios, refuză bancnotele care nu sînt absolut perfecte (şi cîte bancnote nu sînt puţin îndoite?).

Mai sînt apoi şi rateurile cititoarelor de coduri de bare de la casieriile magazinelor, mult mai frecvente decît prin alte părţi. Cozi la hipermarketuri se fac oricum şi din cauza economiei de personal şi pentru că, în lipsa magazinelor de cartier, multă lume e obligată să se înghesuie în marile centre comerciale.

Apoi, se închide sediul Electrica pentru renovare. Îţi trebuie factura ca să poţi plăti la Poştă sau în altă parte, şi dacă n-ai mai primit-o în cutia de scrisori, nu prea ai ce face. Tot aşa, de la o vreme, unele oficii ale aceleiaşi Electrica Muntenia Sud, după ce şi-au schimbat softul, nu mai pot primi plata unor facturi dacă spui doar numele şi adresa. E nevoie de factura în original sau de numărul de înregistrare. Cum nu toţi clienţii umblă cu hîrtii în buzunar sau cu numere în cap, evident că se iscă o mulţime de probleme, certuri, scandaluri şi încetineli.

Sîntem
nişte împiedicaţi.

Apoi, se închide un sediu al Romtelecom înainte de Paşti, în scopul renovării „pentru dumneavoastră", deşi e clar că spaţiul urmează a fi împărţit cu o policlinică privată, şi închiderea nu e cauzată de fapt de o renovare pentru clienţi, ci de o micşorare a spaţiului, pentru rentabilizarea cheltuielilor companiei. În ăst timp, telefonul se plăteşte în alte locuri – de exemplu, la un magazin Germanos, unde-ţi se cere factura şi neapărat banii cash (e şi un mare afiş lipit pe ghişeu care specifică asta), deşi e vorba de un loc care vinde tehnologie şi unde îţi poţi imagina că un POS nu e o problemă.

Firmele de asigurări de maşini, chiar şi numele mari, au proceduri birocratice absolut inutile pentru plata despăgubirilor. De exemplu, brokerii de asigurări îţi pretind în numele companiei Allianz (Ţiriac) – că bine îi mai şade numele neaoşului nostru om de afaceri în coadă – o mulţime de acte şi declaraţii despre locul şi felul în care s-a produs accidentul. Legea în vigoare duce şi ea în continuare la milioane de declaraţii false, pentru că daunele unei maşini nu sînt provocate de obicei în concordanţă cu prevederile legii. Şi dacă ar fi să respecţi legea întru totul, ar trebui să faci o mulţime de drumuri în plus la sedii ale poliţiilor locale şi aşa mai departe. E o treabă bine ştiută de toţi şoferii, de toţi poliţiştii şi de agenţii de asigurări. O lege prost gîndită, ca foarte multe altele. Companiile de asigurări par însă inspirate de asemenea reglementări în întocmirea diverselor proceduri inutile. Obstacole care îşi au originea în prezumţia de vinovăţie. Toţi sîntem nişte potenţiali infractori atît în ochii autorităţilor cît şi, mai nou, în ochii celor care lucrează cu publicul din partea unor companii private. Procedurile internaţionale ale acestor companii, combinate cu întortocheatul stil autohtnon, duc la distrugerea nervilor populaţiei. Uneori, diferenţa dintre angajaţii de la „human resources" şi vechii funcţionari de cadre comunişti sau cea dintre „managerii" unei companii multinaţionale şi vechii secretari de partid nu constă decît în modernizartea hainelor. Parcă transferul dintre generaţiile de birocraţi încîlciţi s-a făcut pe nesimţite, paşnic şi fără schimbări autentice. Şi nu ştiu cum, dar minţile întortocheate fac o bună alianţă împotriva noastră cu aparatele şi softurile proaste, care uneori nu sînt setate să rezolve nici situaţii foarte clare şi care apar în mod frecvent. Cear mai fi de spus?

ready made

„Nissa, duminică, 31 martie
Christos a înviat!
Şi atâta tot."

Carol al II-lea,
Între datorie şi pasiune. Însemnări zilnice, vol. I (1904-1939),
Editura Curtea Veche, 2003

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Ground zero

– Ia arată-ţi tu mîinile, să văd eu ce munceşti!

– Muncitorii e forţa!

– Am întrebat şi eu...

– Ce să întrebi, bă, cine eşti tu să întrebi!?

– Jos cu boşorogii!

– Românu' e muncitor şi cinstit, noi asta vrem, să fim muncitori şi cinstiţi! Ce, sîntem curve, să ne cumpere ăştia cu un Kent şi o sută de dolari?

– Cine să ne cumpere, de unde ai văzut matale?

– Haide, dom'le, fugi d-aici!

– Eşti prost, dacă eşti prost, du-te acasă şi te culcă!

– Verificaţi-l, verificaţi-l!

– Să arate actele să vedem şi noi cine este! Cine eşti, băi?

Şi, brusc, toţi aceşti oameni devin o singură voce, asurzitoare: *Iliescu te votăm, te votăm tot neamul, ca să moară de necaz Raţiu şi Cîmpeanu!.*

Uitasem. De fapt, nici nu am cunoscut cu adevărat această parte a Revoluţiei, eram pe trotuarul celălalt, cu „lumea bună"... Această „parte"? Ce formulare! Aceasta era societatea română la acel moment, *la France, mon général!...*

Filmul lui Laurenţiu Calciu *(După revoluţie)* este montajul minimalist a zeci de ore de filmat cu camera pe umăr, în mijlocul mulţimii, din primele săptămîni după Revoluţie. Acolo unde s-a nimerit şi unde a rămas cu răbdare, urmărind ore în şir discuţiile oamenilor, fără să întrebe, fără să se amestece, fără să selecteze. „Nu filmasem în viaţa mea, dar aveam, să zic, un soi de educaţie cinematografică de la Cinemateca, unde mi-am petrecut toată adolescenţa" – ne explică realizatorul. Şi, mai important, poate: „Mai aveam şi altă experienţă care cred că m-a ajutat – naveta, trei ani de navetă. La început mă enervau toţi aceşti oameni, toată bîrfa asta meschină, apoi am început să-i îndrăgesc aproape, să-i ascult..." Un lucru e sigur: Laurenţiu Calciu ştie să asculte!

Nu am nici cea mai mică intenţie să fac eu critică cinematografică sau să emit vreo judecată de valoare asupra filmului, dar vizionarea lui într-un grup de studenţi şi masteranzi, care aveau atunci doar cîţiva ani, a fost o experienţă puternică. Se rîdea şi se căscau ochii mari. „Vorbeşte serios?" – m-a întrebat la un moment dat, în şoaptă, un student. Evident că toţi vorbeau „serios", dar tînărului nu-i venea să creadă ce auzea. Sau, pur şi simplu, nu înţelegea.

Dar şi pentru mine, care fusesem „acolo", filmul lui Calciu a fost impresionant şi a avut efectul unei pale de vînt care risipeşte ceaţa de pe o coastă de munte şi te lasă să vezi brusc un întreg peisaj care se întinde la picioarele tale. Am mai văzut multe alte filme despre acea perioadă, artistice şi documentare, bune şi mai puţin bune. Toate îşi puneau însă întrebări de genul „a fost sau nu a fost?", se centrau pe un personaj sau altul de natură să lămurească sensul acelor evenimente, priveau mai superficial sau mai profund prin *culise,* în căutarea unor explicaţii ascunse. Ceea ce vezi în filmul lui Calciu este însă doar *scena,* aşa cum arăta ea atunci. Scena pe care societatea română ieşea în sfîrşit din domiciliul forţat al blocurilor pentru a se face văzută şi auzită, aşa cum era. Iar efectul este cutremurător!

Este cutremurător mai ales acum, la mai bine de douăzeci de ani după, căci îţi aduce aminte cu totală onestitate, fără cea mai mică urmă de *parti-pris,* de unde am plecat. *Ground zero,* vorba unui coleg. Marea defulare şi atît. Strigăte nearticulate, ură şi suspiciune, gîndirea de lemn a comunismului întoarsă peste noapte împotriva comunismului, dar rămînînd inevitabil tot acolo, reflexe de gregaritate şi de ură faţă de străinul presupus sau real, imposibilitatea funciară de a avea cea mai mică imagine a viitorului dincolo de emoţii amestecate de moment...

Retrospectiv, îţi dai astfel mai bine seama de handicapul societal uriaş pe care l-a reprezentat lipsa oricărei alte confruntări de masă, înainte de aceea augurală a căderii comunismului. Oful nostru este, adesea, acela de a nu fi avut şi noi un Havel al nostru. Problema reală este că nu am avut o masă critică aptă să înţeleagă ce ar fi spus un posibil Havel şi, eventual, să-l urmeze. Şi nu am avut-o, inevitabil, deoarece nu a existat nici o mişcare socială anterioară care să o pregătească cît de cît. Havel-ul nostru a fost Iliescu, singurul care se mişca precum peştele în apă în această masă descătuşată şi amorfă, în acelaşi timp. Comparativ cu el, contracandidaţii săi istorici ar fi picat cu brio examenul la marketing electoral din anul doi al oricărei facultăţi de ştiinţe politice de azi. Iar rezultatul a fost cel pe care îl trăim încă...

După douăzeci de ani, *ciné-vérité*-ul lui Laurenţiu Calciu are un efect paradoxal. Privind acele scene de început de lume, recunoşti cu uşurinţă metehne ale prezentului şi pricepi mai bine de ce sîntem încă o societate nearticulată. Pe de altă parte, măsurînd cu gîndul drumul parcurs de la acele zile, îţi dai seama cu surpriză şi o oarecare mulţumire cît de departe sîntem totuşi de acel *ground zero*...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

500, care mai de care

A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi fost n-aş fi avut ce scrie aici, o vreme în care Iaromira Popovici, Andrei Manolescu, Cezar Paul-Bădescu şi sus-semnatul eram juniorii unei redacţii care-şi avea sediul într-o clădire cu talpa pe pămînt şi cu capul în nori – rog nu vă imaginaţi că aş face vreun apropont la dl Augustin Buzura, carele era patron pe-atunci. La drept vorbind, cam toţi din acea redacţie şi din acea clădire aveau capul în nori – de la dna Catrinel Pleşu, care chiar îşi avea (ca şi azi) biroul pe la mansardă, şi pînă la dnii Radu Cosaşu şi Dan Stanciu, care oricum pluteau (ca şi azi) printre norii lor de fum talentat; de la dl Mircea Vasilescu, care suspina după norii Italiei, pînă la dna Maşek, care intra în redacţie cu un căţeluş ca un nor de spumă, sau dna Vali Andrei care – tehnoredactoare fiind – stătea toată ziua printre norii de la *Windows;* sau chiar dl Andrei Pleşu care, ministru fiind la acea vreme, deseori se afla cu avionul printre nori de-a dreptul. Aşadar, asta se-ntîmpla pe data de 12 iunie 1998, cînd umilul povestitor *qui est moi* a intrat şi el de-adevăratelea în revistă, cu o povestioară ce vorbea despre Troţki (!). Dat fiind că apariţia primei *poveşti suprapuse* era atunci girată de Lena Boiangiu şi încurajată de Tita Chiper, dat fiind că Zigu Ornea mi-a sugerat strîngerea într-un volum a primelor poveşti şi că Alex. Leo Şerban, cum m-a văzut, m-a şi întrebat, oarecum suspicios, *Auzi, dragă, ţie îţi plac filmele lui Woody Allen?* (iar eu, impertinent, i-am răspuns că nu-l dau pe Charlton Heston nici pe-o sută de *udzialeni* – ceea ce l-a ultragiat major), se cuvine să spun că aceşti patru cu nume românesc din ultima frază între timp s-au retras pe nişte norişori proprietate personală.

Chemat-am aceste nume la un fel de apel nostalgic pentru a te frăgezi, cititorule de azi, şi a-ţi spune că ceea ce citeşti acum este fix cea de-a 500-a poveste ce-a pupat pagina *Dilemei* (vechi & noi). *Mare scofală!* – veţi spune unii, iar eu voi răspunde că pentru mine e chiar mare: iată-mă-s la jumătatea drumului Şeherezadei, ceea ce nu mi se pare chiar de neglijat! *Da' de unde să fim noi siguri că e chiar a 500-a şi că nu ne minciuneşti?* – vor întreba alţii, mai neîncrezători. Uite cum s-a întîmplat: cu doi ani înainte de venirea la *Dilema,* taman ce-mi cumpărasem primul calculator şi, cum pe vremea aia ţineam – ca orice neprofesionist – toate textele la un loc, într-un singur *file,* primei poveşti suprapuse i-am dat numele *ps01.* Şi uite-aşa ajunsei – după zece ani de prezenţă şi trei ani de absenţă din acest colţ de păginuţă – pînă la *ps500.*

Momentele astea oarecum festive sînt cel mai greu de gestionat. Pentru că nici nu ştii despre ce-ar trebui să scrii mai întîi. Cînd iei Premiul Nobel pentru Pace mulţumeşti comunităţii internaţionale, care te-a încurajat etc. Cînd iei Premiul Pulitzer mulţumeşti editorului, care ţi-a publicat cartea etc. Cînd iei Premiul Oscar, mulţumeşti familiei, care a fost mereu alături de tine etc. Desigur, imediat după ce voi lua eu însumi toate aceste premii, vă voi spune în exclusivitate cum te simţi atunci. Deocamdată, nu vă pot relata decît ce simţi după ce-ai scris 500 de poveşti: sincer, mă simt cam (în)ciudat Am sentimentul că în acest interval s-au schimbat atît de multe în jurul nostru, încît de-atîta schimbare oboseşti. De exemplu: la data primelor poveşti, calculatorul pe care scriam n-avea diacritice, drept care eu scriam textul, îl printam pe-o foaie, puneam semnele româneşti cu pixul şi veneam în redacţie, unde dna Vali-Windows îl rescria pe calculator. Astăzi, la fel, dau să scriu aici cîteva fraze... doar că, în urma mea, calculatorul mă corectează cu de la sine putere, în loc de „sînt" scrie „sunt", în loc de „î" pune „â" etc., aşa încît, după ce termin textul, trebuie să-l recorectez eu însumi. Nici nu ştiu cum e mai bine: să ai un *desktop* fără diacritice sau să ai un *laptop* care să le aibă şi să te mai şi corijeze, după capul lui! Sau: la data primelor poveşti, măsuram impactul revistei prin numărul celor pe care-i vedeam citind *Dilema*, vinerea dimineaţa, prin vagoanele de metrou sau prin sălile de curs ale Universităţii. Astăzi, cei care vor citi acest text pe hîrtie vor fi probabil mai puţini decît cei ce-l vor citi pe Internet, iar cei care vor cumpăra DVD-ul cu Marilyn Monroe, ce însoţeşte revista, s-ar putea să fie mai mulţi decît cei ce vor citi revista ca atare. Altă paradigmă culturală, în doar 13 ani!

Pe jumătate cît Şeherezada!

În afara acestor mici inconveniente, te simţi bine.

În final, parafrazîndu-l pe Winston Churchill care spunea că oamenii iau întotdeauna cele mai bune decizii (după ce le epuizează pe toate celelalte), vă asigur şi eu că într-o zi vă voi spune cea mai frumoasă poveste din viaţa dvs. – dar aceasta, desigur, după ce voi fi epuizat toate celelalte alternative.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Vremea primăverii şi lucrarea ei...

Veni şi primăvara... cu miresme, miroase, pomi înfloriţi, verdeţuri, sărbători, ploi şi soare, vremuri capricioase... Fiecare anotimp are „lucrarea" sa şi trebuie tratat ca atare, respectîndu-i „vrerile", trăgînd folos din „miracolele" oferite, „prelucrînd", pe cît posibil, toate cele „răzbunătoare" ale naturii. Pentru primăvară, din vechime, doctorii, dascălii, preoţii se străduiau să înveţe norodul prin ce „mijloace să-şi ocrotească sănătatea şi frumuseţea". Mai întîi de toate, „lucrarea" primăverii este una „de fereală"; vremea schimbîndu-se brusc, tot omul este supus răcelii, din cauza vîntului rece şi umed. Urmează apoi paza de „lăcomie şi de plecate şi mai vîrtos de hrana cărnurilor celor slabe şi bolnave", căci efectele iernii se regăsesc şi la „vite şi păsări", ajunse în primăvară slabe, cu degerături, năpîrlite şi puse pe „cloceală". În plus, îi suficient să priveşti natura încă „suferindă" de topirea zăpezilor cu „zoaiele" iernii duse în rîuri, cu „tot felul de spurcăciuni" revărsate de „potoape" prin bălţi şi noroaie. Or, apele, „turburi" şi pline de „spălături" sînt cele mai periculoase, „aţiţă boala şi frigurile". Aşa că, este de preferat, ca pînă se mai limpezesc apele, „să se obicinuiască ceaiurile calde de izmă, înjumătăţite cu lapte dulce de folos".

Casele ar trebui deschise, aerisite, „vînturate" toate cele care, luni la rînd, au stat ascunse prin laviţe şi coşuri; ferestrele şi uşile lăsate deschise, ca vîntul să usuce pereţii şi să şteargă umezeala şi mucegaiul impregnate de practica uscării „cămeşilor" pe sobă. Gîştele, raţele, găinile să fie date afară, şi sub nici un chip n-ar mai trebui să se primească în casă aceste orătănii, sau puii lor, că „strică aerul". „Tutiunul să se bea" numai cu fereastra deschisă ca să poată intra aer curat; aşijderea şi luminarea casei cu lumînări sau opaiţe presupune aerisirea repetată. Curtea şi grădina trebuiesc acum curăţite de toate cele strînse şi putrezite sub zăpada iernii, dar „gunoiul trebuie aruncat departe de casă"; şi pentru că poamele sînt cele mai de folos pentru sănătate, „sătenii să sădească, mai mult decît pînă acum, pomi în grădinile şi pe marginea ogoarelor lor". Adiţional: „mai ales că din poame nu numai că se pot strînge destui bani, dar se şi pot face din ele oţet, rachiu şi alte asemenea".

Hrana îşi schimbă şi ea culoarea şi consistenţa; „lucrarea verdeţurilor" este tare de folos: „potoleşte iuţeala şi înfierbîntarea sîngelui, hrăneşte şi creşte trupul cu deopotrivă... slăbeşte şi potoleşte iuţimea *zburdărilor şi a patimilor* spre cea desăvîrşită ajungere a frumuseţii şi sănătăţii omului". Ea se dovedeşte utilă mai ales în cazul copiilor, unde „ocroteşte şi vindecă boalele cele arzătoare şi înfierbîntătoare". Pentru tot omul, verdeţurile din vremea postului primăverii lucrează cu folos. Aşa că toţi cei care se plîng de „supărările" şi „nevoile" postului şi-şi strică „stomahul" din pricina „trufiei şi lăcomiei" şi de dragul „mîncărurilor de feluri multe" nu pot cunoaşte mîntuirea.

Din post se iese cu cumpătare, alegînd cele mai bune bucate de „priinţă şi cuviinţă sănătăţii", adică bucatele fierte şi „înjumătăţite pe din doao, cărnuri şi zarzavaturi", care să fie „proaspete şi calde", păstrate în oale de pămînt. Şi dacă carnea este un pic mai grasă, un strop de miere este esenţial pentru a ajuta „mistuirea"; şi dacă zarzavaturile sînt prea fade, un strop de untdelemn de „cel proaspăt" sau de ulei, „curat", de seminţe de in au aceleaşi proprietăţi ca şi mierea. Multele feluri de bucate ar trebui evitate căci „să împotrivesc la mistuiala unui fel altuia" şi sînt spre „dărăpănarea stomahului", plus că „uimesc şi slăbesc mintea şi sănătatea". O masă se începe cu „zemuri", se continuă cu bucate „scăzute şi îngroşate", „udate", din vreme în vreme, cu apă, mai ales după „uscături, mezelicuri, brînzeturi, caşcavaluri, sărături, acrituri, prăjituri", cele mai grele „şi mai anevoie de mistuit". „Desăvîrşita fereală" de lăcomie, căci ea este pricina multor „patimi" ale stomahurilor slabe; cu alte cuvinte, „fie bucata cea mai bună şi mai lăudată din lume", dar „măsura saţiului" se cere respectată. Băutura se supune şi ea anotimpurilor, dar şi particularităţilor locului. Vinul înţelepţeşte şi ajută, dacă este băut cu măsură; cît despre celelalte „apucături" lichide, vutci, ponciuri sau ceaiuri cu rum, ele nu pot fi decît de „stricăciune sănătăţii", potrivindu-se mai bine unei „clime calde". Apa limpede şi curată de izvor rămîne cea mai „cuviincioasă", cea mai „bună" şi cea mai „hrănitoare" şi pe „toată vremea".

Sfaturi de ieri, oferite de Kogălniceanu sau Negruzzi.

Sfaturi de ieri, oferite de Kogălniceanu sau Negruzzi, de Piscupescu sau Vasici, sper să fie utile şi primăverii noastre.

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Stăpînul (I)

„ADMIRATOAREA: Ăsta e drumul lui?

VESTITORUL: Da, da. Trebuia să treacă pe aici, vă spun eu, aşa era în programul festivităţilor...

ADMIRATORUL: L-ai văzut tu însuţi sau l-ai auzit cu propriii tăi ochi şi urechi?

VESTITORUL: I-a spus-o cuiva! Altcuiva!

ADMIRATORUL: Cui? Cine este acest altcineva?

ADMIRATOAREA: Este o persoană sigură? Prieten?

VESTITORUL: Un prieten de-al meu, îl cunosc bine. *(Dintr-odată, din fundul scenei, se aud din nou urale puternice şi strigăte «Trăiască Stăpînul!»)* Uite-l, de data asta! Uite-l! Hip! Hip! Ura! Uite-l! Ascundeţi-vă! Ascundeţi-vă!

Ca la început, cei doi Admiratori se lipesc de zid, cu gîtul întins spre culisele de unde vin aclamaţiile; Vestitorul priveşte într-acolo, întorcînd spatele publicului.

VESTITORUL: Soseşte Stăpînul. Apare. Pluteşte. Gîngureşte. *(La fiecare cuvînt al Vestitorului, cei doi Admiratori tresar, îşi lungesc şi mai mult gîturile, se cutremură.)* Sare. Trece rîul. Strînge mîini. Zice piua. Auziţi. Rîsete. *(Vestitorul şi cei doi Admiratori rîd şi ei.)* Ah! I se dă o cutie cu unelte. Ce-o să facă cu ea? Ah! Dă autografe. Stăpînul mîngîie un arici, un superb arici!... Mulţimea aplaudă. El dansează, cu ariciul în mînă. O sărută pe cea care dansează lîngă el. Uraaa! Ura! *(În culise se aud exclamaţii.)* E fotografiat, în timp ce o ţine cu mîna pe cea cu care dansează, iar în cealaltă ţine ariciul... Salută mulţimea... Scuipă cît poate de departe.

ADMIRATOAREA: Vine aici? Se îndreaptă spre noi?

ADMIRATORUL: Sîntem cu adevărat în drumul lui?

VESTITORUL *(întorcînd capul spre cei doi Admiratori):* Tăceţi din gură, nu vă mişcaţi, stricaţi totul... "

Eugène Ionesco, *Le Maître (1951),* trad. Dolores Toma, *România literară,* 18 ian. 1990

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Normalitate

Ori de cîte ori este adusă în faţa opiniei publice din România problema homosexualităţii, lucrurile o iau razna. Se alege praful de legendara toleranţă românească, de bunăvoinţa şi îngăduinţa faţă de opţiuni sau feluri de a fi altele decît cele majoritare. Orice campanie iniţiată de organizaţii care susţin comunităţile gay sînt întîmpinate cu huiduieli, blesteme, isterii locale, indignări vehemente ale Bisericii, contramanifestaţii delirante. Chipuri schimonosite de ură, vorbe murdare, gesturi ameninţătoare înfrîng orice tentativă de dialog, de acceptare, de deschidere către altceva decît o presupun norma, media, majoritatea. Toate, aruncate în luptă, în numele credinţei. M-aş aştepta, însă, dacă tot sîntem un popor care-şi manifestă atît de pasional credinţa, ca aceeaşi sfîntă indignare creştinească să se manifeste, cu aceeaşi amploare şi virulenţă, şi atunci cînd se petrec fapte ce contrazic îndemnurile, legile, sfaturile cuprinse în cărţile sfinte: cînd auzim de zeci de copii abandonaţi în spitale, de părinţi care-şi maltratează copiii, de bărbaţi care-şi bat nevestele, de copii care sînt obligaţi să muncească zi-lumină sau să scotocească prin gunoaie.

Pe de altă parte, e aproape imposibil să nu sesizezi modul cel puţin neobişnuit şi contraproductiv în care comunitatea gay, de aici şi de peste tot în lume, cere acceptarea membrilor săi de către societate. Stridenţa gesturilor lor, agresivitatea cu care vor să impună o altfel de viziune despre normalitate irită sau nasc, în cel mai bun caz, o rezervă deloc încurajatoare.

Într-un context confesional în care homosexualitatea este socotită un păcat, o acţiune de genul celei iniţiate în Spania, prin care 200 de homosexuali l-au întîmpinat cu săruturi lascive, pe Papă, venit să sfinţească Sagrada Familia, nu poate naşte decît indignare, chiar dacă nu eşti habotnic. Aşa ceva pur şi simplu nu se face. Nu încerci să demonstrezi pentru dreptul tău la normalitate, lezîndu-l pe al meu. Nu poţi să-mi demonstrezi că eşti o persoană liberă, cu preţul ofensei aduse credinţei mele, simbolurilor şi ritualurilor în care cred. La fel de inadecvat ar fi fost şi un spectacol erotic oferit, în aceeaşi situaţie, de un grup de heterosexuali atei.

Nou-născut purtînd eticheta de homosexual.

Un afiş publicitar care prezintă un nou-născut purtînd eticheta de homosexual aruncă pe piaţă un mesaj, în cel mai fericit caz, fals. De cînd se studiază genetica şi comportamentul uman, nu s-au tras concluzii certe în privinţa originii homosexualităţii. Nu poţi afirma, deci, fără să işti reacţii de respingere, că un copil de două luni este homosexual, atîta timp cît sîntem încă în sfera ipotezelor. Pe de altă parte, e şi o greşeală de strategie: nu încerci să cîştigi toleranţa şi deschiderea către drepturile homosexualilor, manipulînd imaginea unui copil. (Cred că bebeluşii au şi-aşa destul de multe alte campanii de dus, în ziua de azi: împotriva contaminării cu HIV, pentru a avea spitale sau şcoli decente, pentru a fi apăraţi de adulţi. Nu mai trebuie să le adăugăm o nouă povară pe umerii lor.)

Ştiu sigur că există, şi de o parte, şi de cealaltă, oameni decenţi. Oameni care sînt în stare să accepte normalitatea celuilalt, diferită de a lui. Creştini care nu înţeleg să judece comportamente cu care nu sînt de acord, şi care lasă piatra deoparte. Homosexuali care îşi doresc să aibă o viaţă normală, fără ascunzişuri, şi care îşi duc bătăliile de zi cu zi într-un mod cuviincios. Din păcate, cei care se văd, cei care militează cel mai vehement pentru o tabără sau alta sînt şi cei care le fac cele mai multe deservicii.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Strehaia, reloaded

E lucru ştiut că mersul prin România, în orice calitate, nu e tocmai lin. Că poţi da de peisaje fabuloase, monumente aşijderea, pensiuni curate şi oameni încîntători; dar şi de ruine, fie ele de clădiri sau de foste combinate ceauşiste, blocuri mizerabile, cîini vagabonzi, pensiuni murdare şi neprimitoare şi personaje şi mai şi. Precum şi, pur şi simplu, de case urîte, făcute fără nici un gust, şi de gunoaie răspîndite în natură.

Am ajuns, recent, într-un oraş despre care am mai scris, cîndva: Strehaia, în judeţul Mehedinţi, nu foarte departe de Craiova. Conform pliantului local, aşezarea îşi are începuturile înainte de secolul al X-lea, iar în documente apare din timpul lui Vlad Călugărul (1482-1495). În secolele XIV-XVII a fost, printre altele, reşedinţa Băniei de Mehedinţi condusă de Mihai Viteazu şi chiar reşedinţă temporară a capitalei Ţării Româneşti. Mihai Viteazu este, de altfel, personajul favorit al legendelor locale: despre el se spune că este ctitorul mînăstirii locale (în realitate ctitorie a lui Matei Basarab) pentru că se pare că a petrecut, cînd era mic, alături de tatăl său, Pătraşcu cel Bun, ceva timp la curtea boierească a viitorilor boieri craioveşti (proprietarii moşiei şi ai satului, de atunci, Strehaia).

Strehaia e, deci, unul dintre locurile tipice pentru România de azi: cu o istorie, reală, cu oarece strălucire; şi cu un prezent fără speranţă. În momentul de faţă, în afară de mînăstirea Strehaia, care chiar merită vizitată (aparţinînd şcolii munteneşti din secolul al XVII-lea, premergătoare cristalizării stilului brâncovenesc), oraşul se mai poate mîndri doar cu casele ţigăneşti cu turnuleţe, care alcătuiesc un adevărat cartier.

Cine nu a auzit de prinţul Leo din Strehaia? Deja şi el e istorie, e drept că o istorie ceva mai recentă. Iar stilul în cauză, cel cu turnuleţele, poate fi şi el numit consacrat: a fost arătat, de nenumărate ori, la televizor şi sînt sigură că a constituit un model pentru mulţi dintre telespectatori (deşi, teoretic, a fost prezentat la categoria „aşa nu"...).

Iarăşi, se ştie, pentru că s-au tot făcut reportaje pe această temă, că românii din Strehaia sînt, în mare parte, săraci, pentru că – poveste, nu-i aşa, naţională – nu mai au unde lucra. Doar pentru ţiganii locali, care – cum deja, iarăşi, se ştie – sînt bogaţi. O răzbunare a istoriei, ar spune unii. O adaptare (sau lipsă de adaptare) la vremurile noastre, ar zice alţii.

Altfel, Strehaia e locul unde nu se întîmplă nimic. S-au redus pînă şi trenurile, îmi spune cineva care a fost acolo în mai multe epoci, inclusiv în cea ceauşistă: pînă şi pe atunci nu numai că erau vreo patru trenuri (acum nu mai sînt decît două), dar localnicii încă mai aveau mentalitatea confortabil-burgheză a cafelei şi taclalei. Era locul unde nu se întîmpla nimic nici pe vremea aceea, dar numai pentru outsideri: localnicii îşi plimbau de colo-colo poveştile lor patriarhale, odată cu cafelele, şi nu se plictiseau în tihna lor.

Acum senzaţia e că s-a sfîrşit şi răgazul acesta. Nici locuitorii oraşului nu mai par prea mulţumiţi cu ce li se întîmplă. Locul nu mai arată burghez, ci neîngrijit, murdar. Nesigur pentru turişti.

În gara aproape părăsită, cîini vioi, dar slabi se joacă peste şine. Nu au motiv de îngrijorare, deoarece – aşa cum ne spune o doamnă în fuste lungi ce adastă pe acolo – primul tren ce va veni e doar un personal.

Imediat lîngă gară e cimitirul. Drumul spre el trece tot peste şine, dar şi pe lîngă o baltă unde, altădată, se auzea un concert brotăcesc. Acum nu se mai aude. Totuşi, în cimitir, vrînd-nevrînd, măcar mormintele se păstrează. Cînd ajungem, în ajun de Florii, sînt destui oameni acolo, care lucrează la ele. E chiar şi un cal, alb, nefalnic, dar folositor.

Parcă, aici, se mai restabilesc lucrurile într-un făgaş nescris, dar intuit. Cele esenţiale rămîn, printre ruine. Nu mai contează atît de mult nici tonele de gunoaie din locul unde a fost, mai devreme, tîrgul. Contează poate doar că, în sărăcia pieţei, am reuşit să găsim ultimele trei flori pentru cimitir: cred că erau trei flori ale Paştelui...

Selma IUSUF

legende urbane

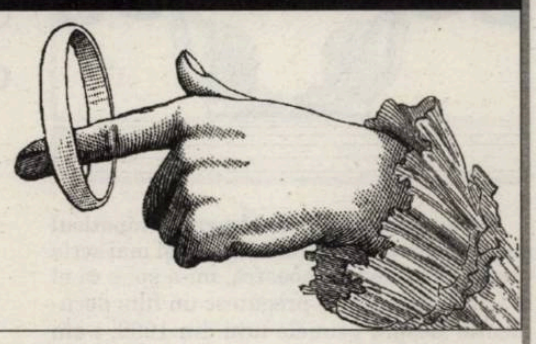

Sex, maşini, bere, sport şi ceasuri elveţiene

Normal că nimeni nu se aşteaptă ca o revistă pentru bărbaţi (şi, similar, una pentru femei) să fie plină de consideraţiuni alambicat croşetate despre eseurile lui Susan Sontag. Şi, în fine, mare parte din suflarea masculină o fi interesată şi de sex, maşini, bere şi sport. Ca bună parte din suflarea feminină, la o adică.

Deunăzi, mi-au picat ochii pe o asemenea revistă pentru bărbaţi. Un articol, întins pe vreo trei pagini, numit „Ghidul hipsteriţelor" m-a făcut să-l citesc de vreo trei ori. Era, cum îi zice şi numele, un ghid pentru bărbaţii care ar fi vrut să-şi croiască drum spre inima unei asemenea creaturi. Am aflat întîi de toate ce-i aia o „hipsteriţă". Potrivit autoarei, este o fiinţă originală care „cumpără ce e cool, ascultă ce e cool, citeşte ce e cool şi apoi dezaprobă tot ce-a fost pînă atunci cool". Doamne fereşte, oi fi hipsteriţă, mă sparie, măgulitor, un gînd. (Am nişte istorii personale cu ultimele tendinţe la detergenţii de rufe.) Cînd am mai citit că-s atît de unice de cîrcîie cluburile de ele, m-am liniştit un pic. În fine, după o descriere generală din care am ieşit uşor nedumerită, hipsteriţele astea au fost împărţite în trei categorii. În prima intrau alea care bat cluburile îmbrăcate în sutiene roşii, în a doua intrau alea care mănîncă bomboane Bucuria din Republica Moldova, iar în a treia, alea care bat oraşul pe biciclete retro cu coşuri cu flori pe ghidon. Ăstora din urmă cică trebuie să le cumpăraţi un candelabru vechi ca să ajungeţi la „inima lor vintage".

Se vorbeşte mai apoi de limbajul lor, de aplicaţiile iPhone favorite, de hipsterii celebri pe care ele îi admiră şi, la un moment dat, de cărţile lor preferate. Haida, zic, dacă la celelalte m-am uitat ca o viţea (din numele alea de „hipsteri" am recunoscut doar vreo două), măcar la cărţi poate am şanse. Am aflat că hipsteriţele citesc „Orbitoarele" lui Cărtărescu. Zice acolo că personajele scriitorului le alimentează visele. Adevărul e că Herman ăla e cam dubios. Mai departe aflu că şi *La răscruce de vînturi* e „cool". În cele din urmă, văd că fetele astea mai citesc şi *Madame Bovary*. Foarte bine, zic, uşurată că am revenit un pic între cele cunoscute. Dar citesc mai departe legat de a noastră madame Bovary. Îmi permit a reproduce cîteva fraze: „Nu există hipsteriţă care să nu fi auzit de Balzac. După ce citesc despre interesanta doamnă, pot să dezlege în voie ce înseamnă «comedia umană». Abia după aceea se pot numi culte." Zău? Aşa o fi dom'le, ce mi-e Balzac, ce mi-e Flaubert. Franţuji amîndoi, noi să fim sănătoşi şi culţi.

Am răsfoit revista mai departe. Un alt articol îi învaţă pe domni cum să devină din cocalari, gentlemani. E cu poze. Într-una, un tînăr îmbrăcat în pantaloni uşor bufanţi, cu pense, şi o cămaşă cu vreo două numere mai mare aruncă spre cititor o privire tîmpă. Ăsta era cocalarul. Alături, acelaşi tînăr îmbrăcat de data asta în haine strîmte, un sacou şic, cu o atitudine relaxată, buze mai ţuguiate şi o privire imprecisă, în zare. Ăsta e gentlemanul. Textul care însoţeşte imaginile oferă şi istoria dezabuzatului personaj cocalar, şi cheia transformării extraordinare în visătorul gentleman. Ăsta, în primă ipostază, cică e un trist care a rămas cu anii pe acelaşi post prost plătit din compania unde lucrează. Cheia transformării? Cumpără-ţi nene un sacou Boss de vreo două de milioane! E atît de simplu.

Sigur, asta e o reţetă valabilă şi în mai toate revistele pentru femei pe care le-am citit. Fie în variantă românească, fie în varianta străină, unele texte sînt de-a dreptul imbecile. Ori prin tonul cică şmecheros de genul „10 lucruri care le trebuie femeilor. Nu, nu vă gîndiţi la 10 perechi de pantofi". Mda, am rîs. Ori cu sfaturile vreunei experte care le îndeamnă pe cititoare să le deseneze partenerilor adormiţi mustăţi înainte de o şedinţă importantă drept răzbunare pentru o posibilă trădare în amor. Da, şi mai haios.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

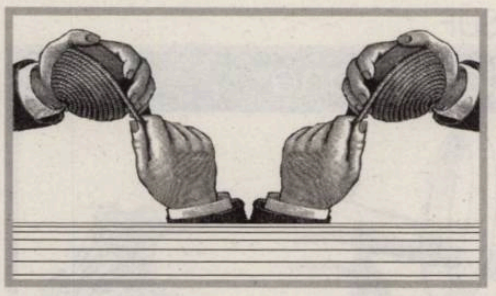

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Poporul muncitor, poporul securist, poporul enervant

■ Cînd Rupert Wolfe Murray, simpaticul scoţian care trăieşte în România şi mai scrie uneori prin revista noastră, mi-a spus că el şi Laurenţiu Calciu pregătesc un film documentar despre primele luni din 1990, i-am zis că sună interesant. Am văzut filmul şi chiar e interesant. E în stilul lor, minimalist, filmînd oamenii şi lăsîndu-i să se desfăşoare, fără comentarii suplimentare. Filmînd oamenii e un fel de a spune, pentru că în acest caz cei doi au reluat arhiva de imagini filmate de Calciu atunci şi le-au împachetat într-un documentar care se numeşte *După revoluţie*. Un documentar care te lasă mască, te mişcă, te enervează pe alocuri, îţi vine să te iei în gură cu personajele.

■ Camera se mişcă de colo-colo prin Bucureşti, pe la Piaţa Victoriei, plină de soldaţi în uniformele alea jenante ale armatei populare, la centrul de presă unde erau jurnaliştii străini (pare a fi Intercontinental), în Piaţa Universităţii, la sediul PNŢ, apoi în campania electorală cu Raţiu, Iliescu şi Roman.

■ Obsesivă este tema „muncitorilor". Am uitat asta, am uitat cît de obsedaţi eram de oamenii muncii, locul muncii. Un Dan Iosif agitat în Piaţa Victoriei, cineva îl întreabă pe cine reprezintă. El răspunde: „Eu deocamdată îi reprezint pe muncitori. Oricine vine la putere să ne reprezinte pe noi".

■ Camera insistă pe un corespondent al lui *The Times* care îşi dictează articolul la telefon. Masele cer interzicerea PNL şi PNŢ – spune el. Îmi imaginez un mic burghez citind ziarul pe malul Tamisei: undeva într-o ţară, poporul furios cere guvernului interzicerea partidelor de opoziţie. Trebuie să fi sunat ca dracu'.

■ Singurele intervenţii regizorale sînt mici texte care apar din cînd în cînd pe ecran. „După 45 de ani, românii sînt liberi să vorbească", zice unul dintre ele. Şi vorbesc. Şi vorbesc. Se înghesuie în faţa camerei, se ceartă, trăncănesc, vorbesc unii peste alţii. Cine crede că televiziunile de ştiri care dau talk-show-uri nesfîrşite cu agitaţi certăreţi au stricat poporul trebuie să vadă imaginile astea, cu poporul originar, aşa cum era el înainte de televiziunile de ştiri. De fapt, televiziunile de ştiri s-au adaptat poporului. Au devenit populare.

■ Miturile antiprivatizare şi anticapitaliste sînt atît de omniprezente, încît e cu totul de mirare că la numai şapte ani de la povestea aia, Guvernul făcea liste cu întreprinderi închise sau privatizate. Totuşi, istoria se schimbă repede. „Vor să cumpere fabricile şi Piaţa Victoriei. Ei vor sta pe Coasta de Azur şi pe tine te dă afară", zice unul dintre vorbitori. Şi cam ăsta e mesajul.

■ La un moment dat, într-o mulţime care îi acuză pe manifestanţii opoziţiei că sînt plătiţi cu dolari să manifesteze, cineva zice că el nu a văzut pe nimeni să fie plătit. În ideea că poate sînt şi ăia tot români cu opinii, nu trebuie să fie neapărat plătiţi. Scena devine şocantă. Ceilalţi devin agresivi cu el. Ajung chiar să-l legitimeze. „E terorist", strigă unul mai din spate. O gospodină agitată îi cere buletinul şi legitimaţia. Încep o dispută între ei despre cine e omul respectiv, sigur ăla nu poate fi om al muncii, de unde apar ăştia care vor să... – şi dă-i, şi luptă. Omul scoate legitimaţia, este impiegat la ITB, actualul RATB. Gospodina apucă actul, el îl trage înapoi, ea insistă să vadă dacă e vizat la zi. Asta m-a lăsat mască: viza la zi, aia era problema. Şi îi face teorie că de ce nu vrea să se legitimeze, ce are de ascuns, deşi el tocmai se legitimase, spre deosebire de ea şi de toţi ceilalţi de acolo.

■ De altfel, faza cu buletinul şi legitimaţia de întreprindere m-a făcut mai atent la cum se prezintă oamenii şi la cum se iau la întrebări despre cine sînt. Eram o societate a locului de muncă. Toţi eram încadraţi în sertăraşe fixe: lucrezi la ITB, la „23 August", la cutare institut de proiectări. Aşa se prezintă oamenii. Ca fiind oameni ai muncii, ai locului de muncă. Cînd vor să fie agresivi cu cineva încep prin „Dom'le, dumneata ce meserie ai? Unde lucrezi?".

■ Susţinătorii FSN îşi apără în mod obsesiv fabricile. Nu degeaba, FSN s-a structurat pe fabrici, au făcut organizaţii nu teritoriale, ci de fabrici. Locul de muncă – disciplina în comunism. Nu e de mirare că stînga, chiar şi asta *trendy* compusă din scriitori liber profesionişti, se dă în vînt după locul de muncă definit de vechiul Cod al Muncii, care era comunist în esenţa sa: locul de muncă e o proprietate a omului, statul trebuie să i-l garanteze, omul se defineşte prin locul acela de muncă, are drepturi nu pentru că e cetăţean şi individ, ci pentru că e muncitor, locul de muncă îi conferă drepturi.

■ O doamnă inginer care iese în evidenţă prin coerenţă: „Nu avem nevoie de dolari. Mămăliga nu se plăteşte în dolari". Asta a fost tare, ţin minte ce mare lucru era să ai dolari prin anii '90. Să fii convins că cineva vrea să-ţi cumpere mămăliga pe dolari şi să refuzi orgolios să o dai. Apoi, descoperi că mămăliga nu face doi lei, că nu ai ce face cu ea şi eşti disperat să o vinzi cui îţi dă oricît pe ea. Cam asta e istoria tranziţiei economice româneşti.

■ Mămăliga doamnei inginer este metafora perfectă pentru o economie pe care am refuzat să o transformăm cu cap. Şi am ajuns să o transformăm din necesitate. Amuzant şi copleşitor, în acelaşi timp, ataşamentul pentru fabrici. „PNŢ ne perturbează buna activitate din fabrici", strigă unul. Fabricile – locul de muncă. Le-au apărat oamenii ăia cum apăra URSS pacea: pînă nu mai rămîne piatră peste piatră.

■ Obsesia securistică şi cea a locului de muncă sînt strîns legate. Locul de muncă disciplinează. Locul de muncă încolonează. Locul de muncă obsedează. Despre Corneliu Coposu, cineva izbucneşte: „Cine sînt ăştia? Să-i verifice! Să-i verifice după Cartea de Muncă!". Aici mai intervine şi alt mesaj subliminal: ei, oamenii răi, nu pot fi dintre noi, dintre oamenii muncii, trebuie să fie ceva în neregulă cu ei. Oare ce ar fi făcut dacă chiar ar fi văzut Cartea de Muncă a lui Coposu, care muncise pe şantiere? I s-ar fi ars circuitele? Ăştia sînt cei primitivi. Alţii sînt însă versaţi, propagă calomnii sofisticate: „Ion Raţiu a fost locotenent al lui Horia Sima" / „Coposu a fost agent al Siguranţei, l-a trădat pe Maniu". Astea nu sînt vorbe pur şi simplu, ci manipulări subtile, securiştii lucrau deja pentru noua putere.

■ Ar ieşi un film tare din următoarea idee: să încerci să-i găseşti pe oamenii din film. Să-i întrebi ce mai fac, ce au făcut, ce au păţit fabricile lor, dacă au obosit, în sfîrşit, de talk-show-uri. Am în cap o carte şi un film care să meargă pe urmele celebrului slogan „Ceauşescu şi poporul": despre el ştim, dar ce s-a întîmplat cu poporul?

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

30 de milioane vaca de lapte, 10 calul

De ce? Păi, ce faci cu calul? E pacoste. Am fost zilele trecute la Strehaia, hotarul copilăriei mele. Şi vorbeam c-un om ce arunca un ochi pămîntului meu şi brusc îl văd supărat: îi sună telefonul. Vreo zece minute a perorat. Dar mai rău: n-a mai avut chef de nimic. Şi mi-a explicat omu': am luat o vacă cu treizeci de milioane şi acum are o boală de nimeni nu-i dă de leac şi-o dau cu cinşpe milioane. Şi curgem pe albia nemulţumirilor: bag nouă-zece milioane, scot atît din pămînt. Nu. Nu rentează, dom'le, să te omori cu pămîntul. Subvenţia e mică, n-acoperă hectaru', scoţi bani din buzunar şi nu scoţi toamna recoltă cît să acoperi ce-ai băgat primăvara. Nu vorbesc de secetă, nu vorbesc de inundaţie. Nimeni nu-l mai stăpîneşte pe Dumnezeu. Nimeni. Şi povestim de găini, de pui. Păi, rentează, că îngraşi artificial puii. Îi bagi în întuneric şi le aprinzi şi stingi lumina cînd vrei şi ei mănîncă în trei zile cît alţii în zece. Şi aşa se fac mari.

Şi-n timp ce vorbim, trecem pe lîngă un vecin, fost poliţist, care trage de coarne boii şi ară pămîntul. Cînd ne vede rîde şi-i spune omului meu că omul care îl ajută la arat a scăzut burta cu cinci kile. Şi urmează iar potop de glume pe seama prăpădeniei de arat cu boi. Calul? Nu-i bun, e boier, e subţire ca tigaia şi se rupe. Şi-ntreb cît e un cal. Păi, iei şi cu zece milioane, dar n-ai ce face cu calul. E sărăcie. Să-l călăreşti? Păi, unde s-o iei din loc la cît de bătrîn eşti?

PUBLICITATE

Cît de înapoiați sîntem?

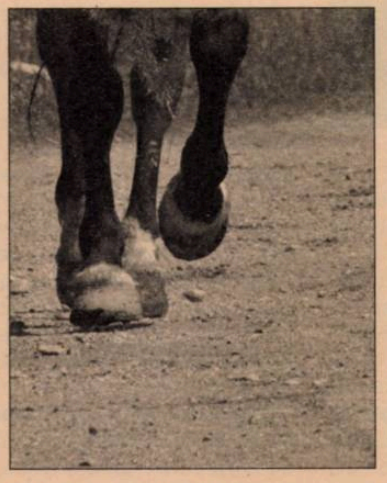

Texte și opinii de:

● Bogdan MURGESCU (profesor la Facultatea de Istorie a Universității București)
„Înapoierea economică – ieri, azi, mîine?“

● Anca MANOLESCU (cercetător în domeniul antropologiei religioase și doctor în filozofie)
„Creştinismul răsăritean şi datoria faţă de modernitate“

● Antoaneta TĂNĂSESCU (profesor la Facultatea de Litere, Universitatea București)
„Între două ţări“

● Alexandra TOMIȚĂ (autoarea cărții *O istorie „glorioasă“ – Dosarul protocronismului românesc)*
„Pe cînd protocronia salva România“

● Lucian LUCA (cercetător la Institutul de Economie Agrară)
„A te plînge e o afacere“ – interviu

argument

Pe unde sîntem?

DILEMA VECHE
Cît de înapoiați sîntem?

În anii '80, în cele două ore de funcţionare a televiziunii de stat alb-negru ni se spunea întruna că sîntem un *popor măreţ* cu un *mare cîrmaci*. Acum ni se servesc zi şi noapte, la mai multe televiziuni color, dovezi că am fi un popor înapoiat. Ba mai mult, însuşi „cîrmaciul“ de azi ne spune că sîntem un popor cu performanţe limitate.

Numărul celor care credeau în propaganda comunistă era tot mai mic în anii dinaintea Revoluţiei. Audienţa televiziunilor catastrofiste de astăzi e şi ea în scădere, dar ideea înapoierii noastre tinde să devină un clişeu bun de folosit pentru a exprima orice nemulţumire: „ca la noi la nimenea“.

Există totuşi date statistice obiective care arată că peste jumătate dintre români locuiesc în condiţii de supraaglomerare, că aproape jumătate dintre locuinţe nu au toaletă cu apă curentă şi canalizare, că tot aproape jumătate dintre locuinţe nu au baie şi nici duş. Condiţii în care nici n-ar mai trebui să ne mirăm de consumul de săpun şi de pastă de dinţi, mult mai redus decît în restul Europei.

Foarte aproape de Bucureşti există încă bordeie de pămînt care n-au nici măcar curent electric. Deşi natura ne oferă resurse importante pentru a face agricultură şi deşi avem cel mai mare procent din Europa al populaţiei ocupate în agricultură, balanţa produselor alimentare şi agricole e în mare deficit – adică importăm mult mai mult decît exportăm. Asta pentru că agricultura e în general ineficientă. Nu înseamnă că nu există şi ferme agricole performante, dar ansamblul pare să fie dezastruos pentru o ţară aflată în Uniunea Europeană.

Pentru mai mult optimism ar trebui aşadar să ne uităm la ţări din alte continente, fiindcă depinde foarte mult cu cine te compari, dar şi cum pui accentul, cum filmezi şi cum aranjezi lucrurile în scenă. Unii se întreabă dacă nu cumva şi Biserica noastră strămoşească are un aport în conservarea unor mentalităţi retrograde. Dacă şi cum ar trebui să se schimbe pentru a aduce mai multă „lumină“ în societate. Încercăm să descoperim şi cum apare conceptul înapoierii din perspectiva ideilor economice şi a istoriei. Încadrînd astfel lucrurile, sperăm să ne putem face o idee ceva mai precisă despre locul unde ne aflăm. Şi mai clarificăm puţin acea imagine despre noi înşine, care ne obsedează foarte tare. (**Andrei Manolescu**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 28 aprilie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Lea Berzuc.

Alexandra TOMIŢĂ

Pe cînd protocronia salva România

Căutînd un ton mai puţin scrobit pentru acest text, mă întrebam dacă s-ar putea scrie despre o bizarerie propagandistică a Epocii de Aur glosînd pe muchia unor sintagme precum „românii au talent" sau „românul e născut poet". Apoi mă întrebam dacă cititorul n-o fi deja sătul de exploatarea tabloidă a „talentelor kitsch", de inocenta formulă a lui Alecsandri ori de rememorarea, cu felurite prilejuri şi inflexiuni, a trecutului recent. Totuşi, protocronismul, adică amintita ciudăţenie ideologică, şi-a găsit partizani tocmai pentru că mustea, la rîndu-i, de stereotipuri agreabile. Chiar dacă azi ne pare doar o găselniţă nefericită a unei ideologii în criză de legitimitate şi inspiraţie, a iscat oareşce vîlvă în România deceniilor 8-9, susţinînd că e în stare să revalorizeze înzestrările unui popor dintotdeauna genialoid. Iar dacă o emisiune TV în format de import ori un enunţ devenit clişeu rămîn, cred, semne benigne ale autopercepţiei naţionale, încă e dificil de evaluat adîncimea amprentei protocroniste în mentalul colectiv.

Apărut cu alte mize şi în alt context, protocronismul a făcut o carieră nesperată în uriaşa potemkiniadă ceauşistă. A debutat modest, în 1974, ca o simplă şi elegantă idee ce ar fi îmbogăţit cel mult patrimoniul teoriei şi al istoriei literare. Autorul ei, apreciatul comparatist Edgar Papu, îşi dorea să demonstreze că românii au numeroase contribuţii de pionierat în literatura universală. Cu Mihai Eminescu precursor al existenţialismului, cu Ion Creangă anticipator al comicului absurd, cu Negruzzi predecesor al lui Flaubert în realism etc., Papu visa ca beletristica autohtonă să-şi ia inima în dinţi, să-şi depăşească „blestematul complex de inferioritate" ce-i crease „conştiinţa retardatară" şi să dea lumii de veste că *aici* au înmugurit ideile coapte, apoi pe alte meleaguri. Cu un cuvînt inventat chiar de el (din *proto* + *chronos,* adică primul în timp), teoreticianul îl lua de guler pe Lovinescu care, prin al său sincronism, ar fi negat orice notă de originalitate şi inovaţie în literatura noastră.

Lăudabilă iniţiativă, ar exclama poate unii azi, în vreme ce alţii s-ar amuza de sau ar blama naivitatea, totuşi ingenioasă, a comparatistului. Gurile rele şoptesc că lui Papu i s-ar fi sugerat să dezvolte curajos teoria pionieratelor în literatura noastră, cunoscute fiind preocupările sale mai vechi în a-

© A. Manolescu

ceastă direcţie. Oricum, la maturitate, protocronismul părea să fi ieşit direct din athanorul propagandei: nu numai literatura universală era tributară geniului românesc, ci întreaga cunoaştere umană. Prin anii '80, protocroniştii căpătaseră asemenea inspiraţie (a se citi: sprijin făţiş din partea puterii), încît nu doar aeronautica, biologia, pictura, muzica îşi aveau rădăcinile în cultura română, ci însuşi Ceauşescu devenise un genial precursor al unui fenomen mondial, numit „noua ordine informaţională". Fireşte, cei care, din varii motive, nu s-au alăturat protocroniştilor ori, mai curajoşi şi mai puţini, l-au respins ca pe un real pericol pentru cultura română, au fost taxaţi de atitudine antipartinică şi trădători de neam. La cîţiva ani de la lansare, termenul nu mai însemna a susţine argumentat inventivitatea românească, ci a-i intona cîrmaciului neostoite panegirice. Corul minciunilor patriotarde devenise atît de gălăgios şi a nivelat cu atîta osîrdie valorile/pionieratele „redescoperite", încît azi întreaga retorică autohtonistă ne apare cel mult ca o (altă) curiozitate, în acelaşi timp tristă şi ilară, a mitologiei comuniste.

Era această mistificare a realităţii profitabilă pentru regim? Ce avea de cîştigat puterea impunînd în cultură protocronismul ca pe o teorie justiţiară, ce trîmbiţa „vulcanica erupţie a geniului românesc, propulsat de o extraordinară istorie" (citäm fără delicii dintr-un feroce protocronist, aflat azi la senectute)? Răspunsul e la îndemînă şi l-au formulat deja mulţi cercetători ai perioadei. Alături de naţionalismul grosolan înflorit sub Ceauşescu şi de cultul personalităţii în care întreaga istorie naţională era pusă la picioarele multiubitului, protocronismul a fost doar o altă metodă prin care supuşii înfometaţi şi umiliţi erau trataţi împotriva simptomelor de revoltă şi deprimare: terapia prin mit. Celebrînd cu petarde şi fumigene originalitatea românească, protocronismul încerca, la rîndu-i, să ascundă sub un văl de fum criza economică şi socială tot mai adîncă. „Fantasmele compensatoare" – cum le numeşte un reputat istoric – redeşteptate de goarna protocroniştilor veneau să aline cu degete catifelate foamea, frica, frigul. Nu ţara era înapoiată şi guvernanţii incompetenţi, ci restul lumii ne marginalizase secole la rînd, refuzîndu-ne geniul şi dreptul la universalitate. Iată însă că, sub providenţialul Ceauşescu, eram iarăşi ce fuseserăm, şi mai mult decît atît. În ce priveşte ambiţiile politice ale multiubitului, creativitatea reevaluată a naţiunii era un truvai excelent: la mare popor, măreţ conducător. Ori invers – ca oricărui despot comunist, nu numai dialectica îi stătea la dispoziţie.

Sigur că protocronismul n-a fost unica scorneală cu ştaif prin care ceauşismul a încercat să cloroformizeze naţiunea. Pletora sa de pionierate mai mult sau mai puţin autentice n-a demonstrat lumii că sîntem *cel mai înzestrat popor,* aşa cum „Cîntarea României" n-a revelat o naţie de artişti şi nici „Daciada" n-a trimis cohorte de sportivi la olimpiade. Dacă românii au talent, atunci au cît francezii, ungurii sau turcii: luaţi ca individualităţi. Şi, cu riscul de a părea facilă, vă mărturisesc că prefer zîmbetul provocat de un concetăţean care se dă în stambă la TV, grimasei produse de emfaza patriotardă a unui Dan Zamfirescu.

Alexandra Tomiţă *este autoarea cărţii* O istorie „glorioasă" – Dosarul protocronismului românesc, *Editura Cartea Românească 2007, pentru care a primit premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor şi premiul pentru debut al revistei* România literară.

Bogdan IANCU

Explicaţii simple

Pînă la vîrsta de cinci ani am petrecut perioade îndelungate de timp la bunicii din partea tatălui meu, într-un sat din nordul Olteniei. Cînd zic sat, mă refer de fapt la un cătun format din cinci case cu prispă, care dantelau o poiană, iar pe o rază de 5-6 kilometri nu întîlneai nimic altceva decît pîlcuri de pădure şi, ici-colo, mici livezi de pruni. Casa bunicilor – la fel cu cele asemeni ei din cătunul uitat de lume – nu era conectată la reţeaua de electricitate. Bunicii aprindeau în fiecare seară două lămpi cu gaz. Apa o scoteau din fîntînă cu ciutura, şi găteau la o plită cu foc de lemne – vreascurile se găseau din belşug prin preajmă. Muncile agricole erau o corvoadă, pentru că absolut toate se făceau manual. Îmi amintesc că săpatul porumbului era complicat de faptul că trebuia mai întîi să desprindem o bucată din pămîntul cleios care se betona vara şi apoi să o spargem cu muchia sapei în bucăţi din ce în ce mai mici.

Atunci cînd ai mei se tachinau, maicămea îi înşira lui taică-meu diferenţele de civilizaţie între locurile lor de origine: ea se născuse „cu telefon la cap, autobuz la poartă şi tren în fundul curţii". În plus, bunicii mei din sudul Olteniei scoteau apa din fîntînă cu ajutorul unei pompe electrice (apa cu care se uda frecvent şi grădina de zarzavaturi) şi găteau la un aragaz cu butelie de gaz. După cinci ani petrecuţi „în sălbăticie", prima ispravă pe care am comis-o în „lumea civilizată" a bunicilor din partea mamei a fost să înfig capetele unei bucăţi de sîrmă într-o priză electrică. Ritul de trecere spre civilizaţie s-a produs cu ajutorul unui scurtcircuit pe care l-am produs atunci.

În povestea de mai sus nu se ascund germenii vreunei fabule, sau nu ai uneia care propune un model explicativ despre decalaje socioeconomice regionale de tipul „diferenţe de mentalitate" (invocate cu mîndrie de maicămea). De fapt, motivul major pentru care cele două contexte difereau atît de mult ţinea de felul în care sistemul comunist a gestionat geografii diferite atunci cînd a trecut la colectivizarea proprietăţilor ţărăneşti: pentru că dealurile din nordul Olteniei, din satul natal al tatălui meu, nu ofereau perspective pentru dezvoltarea unei agriculturi industriale şi, din acest motiv, a fost întîrziat la electrificare etc., pe cînd celălalt a fost pentru multă vreme unul dintre campionii zonelor producătoare de grîu din România socialistă. De aici atenţia diferită cu care statul socialist s-a implicat în dezvoltarea celor două sate.

Explicaţia simplistă a „diferenţelor de mentalităţi" nu este numai apanajul discuţiilor indivizilor comuni. Ea este trîntită zilnic pe piaţa ideilor primite de-a gata în zecile de dezbateri cu specialişti, la televiziunile autohtone, atunci cînd se clamează decalajul României faţă de Occident, sau cele dintre diferite regiuni ale ţării.

De fiecare dată, iese la iveală faptul că vinovaţii sînt fie ortodoxia – evocată de cei care au reverii cu ethosul protestant al muncii pe post de Biblie a civilizaţiei moderne –, fie metehnele moştenite în fibra neamului prin preluarea de la cotropitorii nevolnici care şi-au exercitat puterea pentru perioade mai lungi sau mai scurte asupra ţărilor române – evocate de românii verzi.

Constanţa celor două abordări este dată de plasarea explicaţiilor pentru înapoiere în sfera culturii specifice. Procesele istorice, la fel de specifice, care stau la baza decalajelor sînt mai mereu ignorate. Rezultă de aici un cor al văicărelilor cacofonice pline de clişee greţoase, printre care vina celor 45 de ani de comunism se detaşează clar – un campionat de identificat topuri în care sîntem pe ultimul loc în Balcani, Europa sau în lume. Orice străin care deschide televizorul în România rămîne fascinat de voluptatea cu care ne place să discutăm despre ratare.

Bogdan Iançu *este cercetător la Muzeul Ţăranului Român. Susţine seminarii la Facultatea de Ştiinţe Politice, SNSPA.*

Bogdan MURGESCU

Înapoierea economică – ieri, azi, mîine?

Conceptual, folosirea termenului de „înapoiere“, fie ea economică sau de altă natură, este legată de acceptarea teoriei progresului. Această teorie este dominantă la nivel mondial de cca două secole, dar nu este singura existentă. De-a lungul istoriei, au existat şi alte concepţii, şi chiar şi astăzi nu toată lumea acceptă ideea unei evoluţii ascendente a lumii, care este centrală pentru paradigma progresului. Multă vreme oamenii au considerat că lumea evoluează după un model ciclic, similar alternanţei anotimpurilor şi/sau vieţii organismelor vii. Într-o asemenea viziune, deosebirile real observabile între diverse ţări, regiuni şi alte entităţi umane pot fi explicate prin faptul că acestea se află în alte faze ale ciclului lor de viaţă, fără ca poziţia lor de azi să poată să asigure un avantaj/dezavantaj stabil pentru viitor. În alte societăţi au prevalat teorii liniare ale evoluţiei omenirii, dar nu toate aceste teorii liniare sînt subsumabile ideii progresului şi conduc la ideea de înapoiere. De exemplu, au existat şi viziuni regresive, potrivit cărora omenirea se degradează, evoluînd de la o epocă de aur spre forme de organizare şi funcţionare tot mai puţin armonioase, descrise prin analogie cu metale tot mai puţin nobile.

Ideea progresului s-a impus relativ tîrziu în lume. Desigur, exegeţii au găsit unele elemente ale acestei idei chiar şi la unii gînditori antici, de exemplu la Xenofan sau la Platon. Totuşi, în cultura europeană (şi de asemenea şi în alte culturi), aceste elemente au rămas minoritare, respectiv nu au putut determina concepţiile generale despre lume. Un moment esenţial a fost „cearta anticilor şi modernilor“ din Franţa sfîrşitului de secol XVII, în care Charles Perrault şi Bernard le Bovier de Fontenelle au afirmat că scriitorii moderni au putut să-i depăşească pe cei antici printre altele şi pentru că s-au putut baza pe acumulările lăsate de aceştia din urmă. Deşi în cadrul Academiei Franceze disputa nu s-a încheiat printr-un succes tranşant al uneia sau alteia dintre tabere – „anticii“ aveau şi ei adepţi importanţi, precum Boileau şi Racine – se poate aprecia că din acest moment ideea de progres avea cîmp liber de dezvoltare. Ea s-a impus în mediile intelectuale din secolul al XVIII-lea mai ales prin scrierile lui Turgot (1727-1781), îndeosebi prin discursul *Despre progresele succesive ale spiritului uman* (1750). Alţi promotori importanţi ai ideii progresului în secolul al XVIII-lea au fost Voltaire, Benjamin Franklin, Adam Ferguson, Immanuel Kant şi Nicolas de Condorcet. Odată cu revoluţia industrială, dezvoltarea economico-socială a lumii s-a accelerat, şi observarea schimbărilor survenite a devenit posibilă chiar pe parcursul vieţii aceleiaşi persoane. În consecinţă, în secolul al XIX-lea ideea că omenirea evoluează de la simplu la complex, de la mai puţin la mai mult, sau altfel spus de la „înapoiat“ la „dezvoltat“, a devenit dominantă. Această concepţie, teoretizată de filozofi precum precum John Stuart Mill sau Herbert Spencer, a influenţat considerabil atît explicaţiile referitoare la performanţa economico-socială a diverselor ţări, cît şi căutarea soluţiilor pentru depăşirea „înapoierii“.

În cultura română, conştientizarea „înapoierii“ a avut loc în al doilea sfert al secolului al XIX-lea. Dinicu Golescu, care a călătorit în Austria, Germania şi Elveţia în anii 1824-1826, aprecia că vina pentru starea nemulţumitoare din Ţara Românească aparţinea relei organizări politice şi economice, şi nu pomeneşte nicăieri de „înapoiere“ sau de vreo „rămînere în urmă“. În schimb, la sfîrşitul deceniului următor, Petrache Poenaru spunea într-o cuvîntare prilejuită de încheierea anului şcolar în iunie 1839: „Într-această epocă de întrecere generală pe stadiul progresului, şcoalele româneşti îşi grăbesc şi ele pasul din zi în zi mai mult. Neamurile Europei [...] întinzîndu-şi luminile pînă la cele mai de pe urmă hotare ale coprinsului lor au pus condiţie de nimicire pentru oricare popul [care] va rămînea în nemişcare, în mijlocul înaintării obşteşti“. Odată acceptată ideea că lipsa de dezvoltare era doar „rămînere în urmă“, rezulta că ţările „înapoiate“ nu trebuiau decît să le imite pe cele mai „avansate“ pentru a ajunge şi ele în fericita situaţie de a fi „dezvoltate“. Istoriceşte însă, ideea imitaţiei servile s-a dovedit destul de puţin capabilă să conducă la depăşirea „înapoierii“. Astfel, de-a lungul istoriei României s-a încercat accelerarea dezvoltării prin copierea modelului occidental în secolul al XIX-lea, prin aplicarea unui model al naţionalismului economic în epoca interbelică şi în reluare în faza naţional-comunistă a regimului comunist, şi prin copierea modelului socialist de inspiraţie sovietică după Al Doilea Război Mondial. În toate aceste cazuri, politicile concrete au ţinut prea puţin cont de potenţialul real al ţării şi de evoluţiile conjuncturii mondiale, şi au avut ca rezultat mărirea decalajelor faţă de ţările dezvoltate, care nici ele nu stăteau pe loc.

© V. Dorolti

Politicile concrete au ţinut prea puţin cont de potenţialul real al ţării şi de evoluţiile conjuncturii mondiale.

Această acumulare a decalajelor nu este specifică doar experienţei istorice a României. La scara lumii, „rămînerea în urmă“ este mai degrabă regula, decît excepţia. Deosebirile de nivel de dezvoltare au crescut considerabil de-a lungul ultimelor două secole. Dacă vom compara macro-regiunile cele mai prospere cu cele mai sărace la nivel mondial, folosind drept criteriu produsul intern brut pe cap de locuitor, atunci vom observa că raportul a crescut de la sub 2:1 înainte de anul 1800 la aproape 19:1 la începutul secolului XXI. Dacă vom merge la comparaţiile dintre state, atunci vom putea găsi un raport de 221:1 între Luxemburg şi Republica Democratică Congo (date ale Băncii Mondiale pentru anul 2008). În Europa disparităţile sînt ceva mai mici, dar şi aici raportul dintre Luxemburg şi Republica Moldova a fost de peste 20:1.

Am putea obiecta că produsul intern brut pe locuitor, deşi este un indicator sintetic puternic, nu dă seama de toate aspectele nivelului activităţii economico-sociale. Obiecţia este îndreptăţită, şi de aceea analiştii au dezvoltat şi indicatori mai sofisticaţi, dintre care cel mai cunoscut este indicatorul dezvoltării umane *(Human Development Index)*, care combină produsul intern brut pe locuitor cu nivelurile de educaţie şi cu speranţa de viaţă la naştere. Raportul Dezvoltării Umane pe anul 2010 este ceva mai optimist: disparitatea dintre Norvegia (locul 1, cu indice 0,938) şi Zimbabwe (locul 169, cu indice 0,140; lipsesc datele pentru un număr relativ mare de alte state) este de numai 6,7:1. În acest clasament, desigur incomplet, pentru că lipsesc datele pentru cca o cincime dintre statele lumii, România se află pe locul 50, cu un indice 0,767, la acelaşi nivel cu Croaţia. Vestea cu adevărat bună este aceea că indicele dezvoltării umane a crescut pentru majoritatea statelor lumii, indicînd mai ales creşteri semnificative ale speranţei de viaţă. România stă relativ bine la nivelul educaţiei măsurat în număr de ani de studii (calitatea pregătirii oferite tinerilor este o altă poveste), mediu la nivelul de sănătate al oamenilor, şi slab la modul de funcţionare a instituţiilor (care însă nu intră nemijlocit în indexul dezvoltării umane, deşi toţi analiştii subliniază că este crucial pentru performanţa economică a diferitelor ţări).

Cu toate acestea, şi pe bună dreptate, cei mai mulţi dintre noi sîntem nemulţumiţi de nivelul de dezvoltare economico-socială şi de felul de funcţionare a societăţii româneşti. Ce este atunci de făcut? Experienţa istorică a lumii ne arată că – deşi majoritatea ţărilor tind să „rămînă în urmă“ – unele ţări au reuşit să-şi depăşească „înapoierea“ şi să facă progrese spectaculoase pe calea dezvoltării, intrînd în grupul societăţilor prospere. Succesul a fost posibil nu prin copierea mecanică a altor experienţe, ci prin integrarea unor „învăţăminte ale istoriei“ într-un ansamblu coerent de politici care ţin cont de particularităţile potenţialului propriu şi de contextul mondial. Aceste politici trebuie să aibă în vedere un orizont de timp de unu-două decenii, ceea ce ştim că nu este uşor. Iar experienţa istorică a Irlandei, care prin strădanii proprii şi prin colaborarea intensivă cu marele capital internaţional a reuşit în doar două decenii (1987-2007) să depăşească, la nivelul produsului intern brut, majoritatea statelor Uniunii Europene, ne arată şi faptul că succesul rapid nu este întotdeauna durabil. Dificultăţile Irlandei în contextul crizei din ultimii ani evidenţiază cît de importante sînt consecvenţa, grija pentru menţinerea echilibrelor macroeconomice, consolidarea coerenţei sociale şi, mai ales, efortul pentru perfecţionarea funcţionării instituţiilor. Vom fi oare în stare să ne mobilizăm în această direcţie? Deşi mulţi ar fi tentaţi să răspundă în notă sceptică la această întrebare, s-ar putea ca viitorul să ne rezerve, dacă vom avea răbdare să reluăm analiza peste un anumit număr de ani, şi unele surprize plăcute.

Dintre europeni, românii merg cel mai rar la dentist. Două treimi dintre ei nu ajung la stomatolog nici măcar o dată pe an.

(din datele celui mai recent Eurobarometru în domeniu)

***Bogdan Murgescu** este profesor la Facultatea de Istorie a Universităţii Bucureşti. A publicat recent cartea* România şi Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010), *Colecţia „Historica“, Polirom, 2010.*

Andrei MANOLESCU

Bordeie şi conace de o sută de ani

Nu e nevoie să te depărtezi de Bucureşti mai mult de cîteva zeci de kilometri pentru a ajunge într-un loc unde oamenii trăiesc în bordeie de pămînt, fără apă curentă, fără canalizare şi fără... curent electric.

Undeva între Urziceni şi Lehliu există nişte sate suspendate parcă în spaţiu şi timp, legate între ele prin drumuri de pămînt, albe, încadrate de pitoreşti şiruri de plopi. Drumul secundar care se face la dreapta din şoseaua Bucureşti-Urziceni are o primă porţiune asfaltată. Treci de Borăneşti, Bărcăneşti şi Condeeşti şi intri în satul Frumuşica din comuna Axintele. În dreapta se înalţă brusc un şir de deluşoare, probabil pe linia unei falii tectonice. Din strada principală spre dealuri se deschid uliţe paralele care poartă nume de flori: crăiţei, lămîiţei, tufănicii, crizantemei sau mărgăritarului. O aleg pe cea din urmă şi o străbat pînă la capăt, adică la numărul 9, unde descopăr un bordei de poveste, într-o curte împrejmuită de un gard de nuiele.

42,5% dintre locuinţele din România nu au toalete cu apă curentă.

26% dintre locuinţele din Bulgaria nu au toalete cu apă curentă.

(din datele unui raport Eurostat pe anul 2009)

© A. Manolescu

Nici măcar găini

Îmi deschide o femeie în vîrstă care, fără multe întrebări, porneşte a-mi povesti traiul ei de zi cu zi şi problemele familiei. Din pricina unei „astme“ nu poate munci prea mult. S-a mutat la Frumuşica în urmă cu 17 ani, după ce i-a ars casa pe care o avea la Moviliţa. Şi-a făcut noua casă (cu o singură odaie) „din bulgărel“, cum zice ea, „numai eu cu moşul“.

Moşul, nea Sandu, are o jumătate de faţă arsă de „tomosanul zvîrlit de oi cu copitele, cînd le făcea baie într-o baltă“. Şade în fundul curţii şi îşi curăţă într-un lighean spart, de plastic, nişte coceni de porumb pentru mămăligă. Dă deoparte boabele roase de şoareci. Complet surd, răspunde cu „da“ la orice întrebare.

Unul din fiii lor a plecat „după hrana vieţii, tocmai la două sute de kilometri, la un patron, că nu mai avea din ce trăi“. Mai în spate, în alt bordei din aceeaşi curte, locuieşte una din fiice şi ginerele celor doi. Ea şi-a pierdut serviciul după ce firma de croitorie la care lucra în Urziceni a dat faliment. Nu şi-a mai putut plăti ratele la apartament şi s-a mutat la ţară, cu „bătrînii“. Operată de cancer, nu poate nici ea să muncească prea mult. A fost la Bucureşti o singură dată, atunci cînd s-a operat. De soţul ei, spune că „e handicapat, cu capul“ şi că a fost internat la Săpunaru, la fel ca şi mama lui care a fost învăţătoare şi pe care „de mult ce-a învăţat, n-a mai dus-o mintea“.

Cîteva ţoale zac atîrnate pe o sîrmă între doi pari. Tocmai le-au spălat afară, în covată. Deşi stîlpul de curent e la poartă, nu-şi pot permite să plătească o conectare. Pentru lumină folosesc o lampă cu gaz. Gătesc pe un godin cu lemne la care iarna se şi încălzesc.

41,2% dintre locuinţele din România nu au baie şi nici duş.

15% dintre locuinţele din Bulgaria nu au baie şi nici duş.

(din datele unui raport Eurostat pe anul 2009)

Moşul şi femeia lui n-au văzut niciodată Bucureştiul, cel aflat la o jumătate de oră de mers cu maşina. Toată familia trăieşte din pensia de două milioane de lei a mamei şi din puţinul porumb, legumele şi zarzavaturile pe care le pot strînge de pe cîteva sute de metri pătraţi de curte. Ar creşte animale, dar nu au ce le da de mîncare. „Nici măcar la găini?“. „Nuu, că p-alea ni le fură ţiganii.“

Măsele resetate

Ies pe poarta strîmbă, în urări de sănătate şi bucurie. Trec pe partea cealaltă a uliţei unde, într-o curte, zăresc un bărbat stînd pe jos, lîngă un scaun cu rotile. Îl salut şi el ţine să mă roage să-l aştept puţin. Ajunge tîrîş la scaun şi începe a da la roţi ca să vină la poartă şi să putem vorbi mai de aproape. Îl cheamă Dumitru Nicolae. Din iarnă i s-a retras ajutorul social din pricină că n-a mai putut face drumurile periodice pentru a-şi redovedi handicapul. „Doar nu era să-mi crească între timp piciorul pe care-l am mai scurt. Eu nu am, domnule, cum să mă deshandicapez.“ Imposibilitatea de a merge e doar una dintre problemele lui. Cealaltă: o epilepsie ale cărei crize îl doboară periodic. Omul povesteşte cum la una din ele a căzut, „şi mi-a zburat o bucată din ţeastă“. A ajuns la Spitalul de Urgenţă Floreasca, şi ăsta a fost singurul drum pe care l-a făcut la Bucureşti în ultimii ani. Altfel, dacă au nevoie de doctor, Nicolae spune că pot să meargă la Cocoş, medicul din sat, de la dispensarul din centru, de lîngă Primărie. Dentist nu ştie să existe prin apropiere. El n-a fost niciodată la dentist. Cînd îl doare o măsea, aşteaptă să-i treacă, „să se şteargă singură“. Cu timpul – spune – măselele „se resetează“, „se retează, aşa, cu liniuţa, de deasupra rădăcinii, ca pe calculator“. Ce ştie el despre calculatoare? Nimic. Zice că nu mai are nici măcar televizor, ci doar un radio cu baterii. Asta pentru că, odată ce i-au retras ajutorul social, n-a mai avut bani de curent şi i-au sigilat contorul.

Acum trăieşte doar de pe urma unor cîştiguri sporadice ale nevestei sale care face diverse munci pe la vecini. Unii uită însă s-o plătească. Mai lucrează şi pe la preot care, într-o zi, a văzut-o săpînd în curtea unui vecin şi a rugat-o să-i facă şi lui nişte treburi prin casă. I s-a adresat cu *doamna Jeana* şi cică, atunci, femeia s-a ruşinat. De ce? „Păi, cum să-i zică părintele *doamna Jeana,* cînd o vede lucrînd cu sapa?“

„A încheiat citatul“

În timp ce-mi explica asta, omul mi-a făcut semn către o vecină care tocmai trecea pe uliţă, o femeie în vîrstă cu basma: „Ea are să vă spuie o mare tragedie. Fiu-său a încheiat citatul acum cîţiva ani.“ Femeia nu aşteaptă mult şi începe a plînge zicînd că a avut un „fiu de miliarde“, care a fost manelist „cîntăreţ, de origine“ şi a murit în accident de maşină. Patru oameni şi-au pierdut viaţa acolo, într-un Mercedes pe care îl conducea viitoarea soţie a manelistului. Ea era însărcinată. Lumea îl ştia de Stelică de la Craiova. Povestea a fost relatată, la vremea ei, de tabloide. Tatăl lui a murit şi el, cînd a căzut din căruţă. Dumitru Nicolae spune că „omul a păcănit cu căpăţîna de pămînt şi a încheiat citatul“.

Peste drum e un alt bordei de pămînt, aproape dărîmat, cu acoperişul găurit şi cîrpe, în loc de geamuri. Nu pare că ar mai putea locui cineva în el. Vecinii spun însă că are un proprietar care doarme acolo, nea Dinu. Un om care pe vremuri, în armată, a avut un şoc atunci cînd s-a repezit la el un cîine-lup. „Are mari probleme cu capul, nimeni nu se poate înţelege cu el.“

Părăsesc satul Frumuşica şi mă îndrept spre Condeeşti. Pe marginea drumului merg nişte femei cu pungi de plastic în mînă. Au cules ştevie ca s-o vîndă la piaţă. Cea mai tînără spune că din banii pe care o să-i ia pe ştevie, o să cumpere Pampers pentru nepoţică. Ea nu a putut termina liceul pentru că părinţii au plecat în Franţa şi au lăsat-o acasă să aibă grijă de copiii mai mici din familie. „Părinţii sînt acolo la cerşit şi nici lor nu le mai merge prea bine. Dar nu vor să se întoarcă.“ Fata spune că a învăţat cîte ceva la şcoală şi în singurul an de liceu pe care l-a făcut. Ştie să lucreze şi la calculator, să intre pe Internet. Ar vrea să se angajeze pe undeva, să fie şi ea „un om“, dar n-are unde. „Iar noi, ţiganii, găsim şi mai greu de lucru, că ştiţi, sîntem mai discriminaţi...“

Frică de curent

Ajungînd în Condeeşti (un sat despre care localnicii îşi amintesc că s-a mai numit Eliza, Pelinul şi Stoeneşti) mă opresc la un alt bordei de poveste, în a cărui curte îşi face de lucru o femeie. Aprinde focul într-un cuptor de pămînt pe jumătate prăbuşit. Casa pare şi ea gata să cadă. Femeia mă asigură însă că „ţine“. Spune că a mai fost reparată de-a lungul vremii, că are peste o sută de ani de cînd a fost ridicată, şi că rezistă, chiar dacă e de pămînt. Înăuntru are laviţe şi cuverturi colorate aprins. Pe pervazul unui gemuleţ pătrat sînt cîteva ghivece cu cactuşi. Două tablouri mari şi ciudate, pictate în ulei, sînt agăţate în cele două odăi: un portret de băiat acoperit de un geam spart şi unul de tînără fată. Femeia îmi spune că nu are curent electric pentru că tatăl ei se temea de electricitate şi n-a vrut „să bage lumină“. A rămas aşa. Trăieşte din pensia „bătrînei“ cu care stă. N-au avut niciodată televizor, dar se duc la vecini să mai

© A. Manolescu

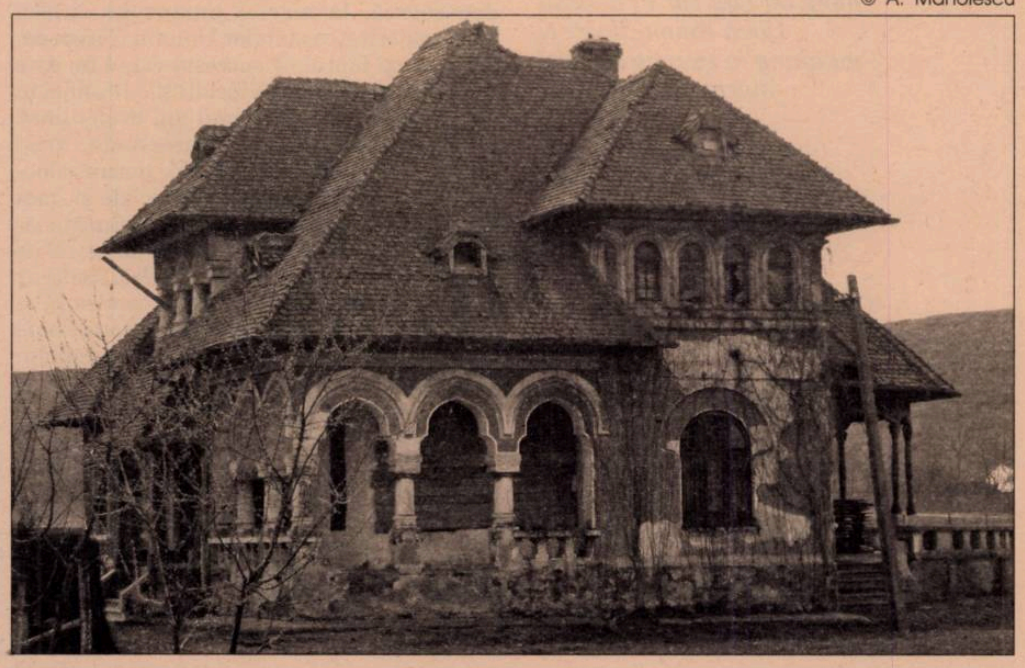

DILEMATIX

Orașul unde ne-ar plăcea să jocuim

supliment pentru copii editat de Dilema veche

De cîteva luni, fac parte din Ordinul Bufniţelor Arhitecte şi al Constructorilor de Cuiburi (pe scurt – OBACC). Deşi sînt doar un membru onorific, pentru că n-am studii de specialitate şi nici nu lucrez în acest domeniu, mai particip din cînd în cînd la şedinţe, iar arhitecţii şi constructorii îmi cer sfaturi şi aşteaptă de la mine idei. Care cuiburi sînt mai estetice: cele rotunde sau cele pătrate? Se pot construi cuiburi cu 10 etaje, fără să afectăm structura de rezistenţă a copacilor? Se poate recicla găinaţul de porumbel pentru a obţine un combustibil viabil pentru aripopropulsoare? Ş.a.m.d. De multe ori nu ştiu ce să răspund, aşa că dau diferite exemple (uneori utile, alteori nu) din oraşul în care m-am mutat de curînd: Bucureşti. Nu e un oraş care să-mi placă în mod deosebit, însă întotdeauna am spus că, dacă locuitorii săi ar avea mai mult spirit civic, viaţa din urbea lor s-ar putea schimba în bine. Le-am explicat bufniţelor că nu e cazul să-şi vopsească cuiburile în roz şi verde fosforescent, pentru că astfel ar deveni mai uşor de depistat de către prădătorii de ouă. Şi în Bucureşti mai nou e moda caselor vopsite în culori ţipătoare şi din cauza asta aspectul unor străzi e deplorabil (nu ştiu însă dacă şi hoţii dau năvală...). Le-am mai povestit că în Bucureşti se construiesc acum blocuri foarte înalte, deşi e un oraş zguduit periodic de cutremure (iar unii constructori nu respectă nici un fel de normă). Şi le-am mai zis că nimeni nu reciclează găinaţul de porumbel şi nu doar pe el, nici măcar pet-urile sau alte ambalaje nu sînt strînse de pe stradă pentru a li se găsi o nouă utilitate. În momentul în care n-am mai găsit alte exemple şi am rămas în pană de idei, m-am gîndit să lansez această temă în revistă: cum v-ar plăcea să arate oraşul în care locuiţi? Cu alte cuvinte, am aşteptat de la voi planuri, proiecte, idei şi, de data asta, chiar nu m-aţi dezamăgit. Am primit aproape 500 de „lucrări": unele dintre ele descriau oraşele prezentului, altele prezentau oraşe ale viitorului. Au fost atît de multe propuneri interesante încît, deşi eu şi asistentele mele le-am selectat cu atenţie, ele n-au încăput într-un singur număr. De aceea, am decis să facem două numere consecutive despre oraşul ideal.

Aşadar, aceia dintre voi care nu şi-au găsit textele în paginile revistei, nu disperaţi! O nouă selecţie va fi publicată în numărul din iunie al suplimentului. Dar pînă atunci îi invităm pe toţi cei care au scris (dar şi pe colegii, prietenii, părinţii, profesorii lor...), pe 30 aprilie, la Clubul Ţăranului de la Muzeul Ţăranului Român, la ora 13.30, la evenimentul de lansare a acestui număr şi la festivitatea de premiere. Vor fi premii pentru toată lumea!

Orașul viitorului, în varianta colorată

Dacă iei expresul spaţial cîteva milioane de kilometri, treci de Lună, priveşti planeta Marte cum se micşorează în urma ta şi, peste mult, mult timp, zăreşti un corp ceresc uriaş, multicolor şi înconjurat de mii de nave spaţiale sofisticate sau simple şi înseamnă că ai ajuns în apropierea planetei FANTEZIA.

Această planetă, aflată la 894 de mii de ani lumină de Pămînt, este populată cu peste 60 de miliarde de oameni şi extratereştri, care vin din peste 300 de galaxii diferite. FANTEZIA a fost numită astfel din cauza culorilor vii ale vegetaţiei de aici, dar şi pentru că are atît de mulţi locuitori diferiţi. De asemenea, are 10 milioane de oraşe, fiecare dintre acestea avînd cîte o poveste uimitoare.

Unul dintre aceste oraşe, numit Multicolorus, este renumit pentru arhitectura sa unică în Univers. Clădirile sînt construite în formă de spirale, piramide, cuburi, sfere, dintr-un material rezistent la apă, la radiaţii şi chiar şi la meteoriţi. În caz de cutremur, casele, zgîrie-norii şi celelalte clădiri se pot ridica de pe sol la aproximativ 2 m înălţime şi astfel niciun fel de dezastru natural nu le poate afecta. Un alt lucru uimitor este felul în care sînt „pictate" clădirile: cu imagini mişcătoare, care îşi schimbă culoarea. Cum e posibil acest lucru? Foarte simplu: vopseaua este alcătuită din animale microscopice ce îşi pot schimba culoarea în funcţie de starea de spirit. În acest fel, rudele sau vecinii locuitorilor oraşului vor şti mereu cînd pot să-i viziteze şi cînd nu. Parcurile, care sînt prezente aici în număr foarte mare, au vegetaţia şi fauna – una mai interesantă decît cealaltă. Există peste 30 de milioane de specii: unele sînt colorate, altele sînt atît de stălucitoare încît nu te poţi uita la ele. Cît despre faună, aceasta este, de asemenea, foarte diversificată, cunoscîndu-se aproximativ 25 de milioane de specii, însă lucrul cel mai interesant e că fiecare plantă este mîncată de cîte un animal cu aceeaşi înfăţişare.

Centrul oraşului este mereu plin de turişti. Ca şi pe Pămînt, există şi aici magazine, cafenele sau restaurante, numai că sînt puţin diferite. Magazinele, în loc să conţină haine pline de culoare, asortate cu planeta, au numai haine albe, negre sau gri. Cafenelele seamănă cu cele de pe Pămînt, însă ceea ce se bea înăuntru este mai ciudat. Locuitorii spun că specialitatea oraşului este o băutura ce îţi aminteşte de curcubeul de pe Terra şi are gust de căpşuni. Pentru vizitatorii pămînteni este ceva banal, însă pentru ceilalţi e o delicatesă. Mîncarea de aici este preparată dintr-o singură plantă, aceasta schimbîndu-şi gustul în funcţie de personalitatea fiecăruia.

Locuitorii oraşului sînt, însă, uluitori: în afara faptului că provin din 300 de galaxii diferite, vorbesc peste 500 de mii de dialecte, cea mai vorbită limbă fiind engleza. Fiecare locuitor este diferit în felul său – de la culoarea pielii pînă la complexitatea personalităţii. Deşi provin din diverse locuri, toţi sînt recunoscuţi drept cei mai ospitalieri din întregul Univers, dar şi cei mai îngrijiţi, altruişti şi bogaţi de pe Fantezia.

Cel mai ciudat lucru dintre toate rămîne coloritul vegetaţiei şi al faunei. De aceea, oraşul Multicolorus este atracţia principală de pe Fantezia. Dar, după cum se spune, nu eşti niciodată sigur de acest lucru pînă nu îl vizitezi şi îi afli toate secretele! Drum bun!

Monica TUDOR, *clasa a VIII-a, Şcoala nr. 280 „Mihail Sebastian", Bucureşti*

Un oraș straniu numit București

Era o zi obişnuită, o zi monotonă, aşa cum începe mereu. Dar ce înseamnă o zi monotonă în Bucureşti? Cred că pentru fiecare înseamnă o zi plină de stres, o zi foarte agitată. După-amiaza, traficul bucureştean este unul foarte stresant. Conducătorii auto îşi ies din cumpăt, iar pietonii nu mai reuşesc să traverseze prin locurile special amenajate.

Eram în maşina mamei şi mă întrebam „Oare cînd se va sfîrşi acest coşmar?", aşă că am închis ochii şi mi-am imaginat că Bucureştiul este un oraş în care nu ai vrea să păşeşti niciodată. Toate casele erau verzi, negre sau roşii, blocurile erau crăpate şi vechi. Maşinile aveau toate plăcuţe de înmatriculare care conţineau cuvinte horror, cum ar fi *zombie, sînge* sau numărul 13. Lumea devenise stresantă, chiar mai stresantă decît era înainte.

Ziua de marţi 13 se tot repeta, vremea era ploioasă şi plantele, în toiul primăverii, erau ofilite, chiar dacă afară ploua cu găleata. În fiecare zi, în ziar apăreau întîmplări ciudate care chiar îţi făceau pielea de găină. Copiii se jucau cu obiecte ascuţite, iar în oraş nu existau parcuri, mediul înconjurător era foarte poluat şi, în loc de felinare, pe străzile pustii se puteau vedea nişte lumînări imense care se topesc şi niciodată nu ştii cînd îţi poate cădea ceară pe cap.

Am deschis ochii şi din acest vis am realizat că trebuie să ne apreciem oraşul, cu bune şi rele, pentru că acesta poate deveni ceva mult mai rău.

Diana Andreea DRAGOMIR, *clasa a V-a, Şcoala nr. 97, Bucureşti*

Vlad a ajuns, nici el nu mai ştie cum, pe acoperişul unui oraş din anul 2080. În acest oraş fără nume, care aparţine tuturor locuitorilor săi, totul este ecologic, nu există fabrici, iar gunoiul e folosit drept... combustibil. Din păcate, claxoanele maşinilor din Bucureşti îl trezesc pe Vlad la realitate. Roman are o altă propunere: cum ar fi ca Bucureştiul să fie administrat doar de către copii?

Orașul fără nume din anul 2080

Sunetul clopoţelului se aude vesel, vestind sfîrşitul orelor. Ora se sfîrşeşte, bineînţeles, după ce ne notăm tema ce o avem de făcut pentru mîine. Era evident că nu puteam să o ratăm.

Ieşim în fugă din clasă, apoi din şcoală. URA!!!, a mai trecut o zi, ziua de luni.

Şi-ncepe drumul către casă. Autobuzul este plin-ochi şi parcă de-abia se mişcă. În jurul meu oamenii sînt obosiţi, îngînduraţi şi par nerăbdători să ajungă acasă. Şi mie mi-ar plăcea să ajung repede, într-o clipă chiar.

Dar... Ne-am oprit iar. Pe tronsonul acesta de drum se va construi un pod, acum de-abia au început săpăturile. Şi aşa va merge treaba pînă cînd se va termina podul? Mă aşez mai bine între cele două rînduri de scaune. Aici sînt mai apărat de aglomeraţie.

Oare cum ar fi să ieşi din şcoală şi, în cîteva frînturi de secundă, să ajungi acasă, în camera ta?

Ei, da, ăsta vis! Şi de ce nu? Închid ochii şi încep să-mi imaginez cum ar fi posibil. Doar au ajuns unii de la Pămînt la Lună, cînd nici nu apăruse prima maşină! Ia să vedem!

Să zicem că... sîntem în anul 2080.

În minte deschid ochii, iar în faţa mea apare o arătare ciudată ce-mi zîmbeşte şmechereşte. O fi rudă cu Mushu, dragonul?

– Salut, copilu'!

– Salut! Tu cine eşti?

– Eu? Spiritul oraşului. Cum de nu mă ştii?

– Şi cum se numeşte acest oraş?

– Ei, dar chiar îmi placi! Din ce eră ai picat? Nu v-a învăţat la şcoală că, prin convenţie internaţională, oraşele nu mai au nume?

– Dar ce au?

– Coduri!

– Coduri? Cum adică?

– Păi, după cum au dorit locuitorii lor să trăiască, s-au împărţit pe categorii.

– Aha! Şi oraşul acesta al tău din ce categorie e?

– În primul rînd, nu se vorbeşte aşa. Oraşul este al tuturor. Iar ca să-ţi faci o idee despre treaba cu codurile, te invit la plimbare.

– O, stai încet că ameţesc! Ce-i asta?

– Pentru că ne grăbim, am intrat pe banda ultrarapidă.

– Există mai multe?

– Da, de plimbare, pentru marfă, lentă, rapidă şi, mă rog, altele. Depinde de timpul pe care-l ai la dispoziţie.

– Dar nu aud nimic! Banda asta nu face zgomot deloc.

– Păi, dacă ar face zgomot înseamnă că ar fi defectă. Ori după cum vezi, nu e! Nu face zgomot, fiindcă aşa este şi gîndită şi foloseşte materiale speciale.

– Şi nu are nici gunoi.

– Cum adică gunoi? Ce este gunoiul?

– Ambalaje, chiştoace, resturi de mîncare...

– Păi, nu e vorba de gunoi, ci de combustibili.

– Vrei să spui că voi nu aveţi gunoi?

– Nu! Nu mai avem de mult! Orice material care nu mai foloseşte cuiva se reciclează sub formă de materie primă sau combustibil!

– Serios?

– Foarte serios!

Mă uit în sus şi nu-mi vine să cred cît de senin şi frumos este cerul. Soarele străluceşte puternic, dar nu simt deloc acea căldură uscată şi înăbuşitoare care-ţi face respiraţia imposibilă. Oare de ce? Şi ce culoare uniformă are acest cer!

– Da, este un efect optic dat de panourile solare. Tot oraşul foloseşte doar energie regenerabilă şi este situat într-o zonă cu foarte multe turbine eoliene.

– Şi panourile astea nu afectează vegetaţia?

– Ţi se pare că e afectată?

– Nu, ai dreptate, chiar arată super, nu vezi fir de praf. Să nu-mi spui că nu aveţi nici praf!

– Dar chiar n-avem! Nici emisii de gaze toxice, nici praf.

– Super! Deci voi nu faceţi curat niciodată, nu?

– Eroare! Noi facem tot timpul curat, tocmai prin modul nostru de a trăi şi munci.

Mi-e cam neclară chestiunea, dar nu

mai am timp să cer amănunte. În faţa noastră apare o răscruce. Banda porneşte apoi în sus, luînd forma unui ascensor. Oare urcăm pe Lună?

– Nu, doar pe acoperiş, îmi răspunse. De aici vedem tot.

Ia uite! Prichindelul acesta îmi aude gîndurile!

Cînd am ajuns sus am înţeles cum poate avea un oraş acoperiş. Panourile solare alcătuiau o imensă piramidă. În exteriorul lor, printre turbine, erau cîmpuri întinse cu roade de toate felurile. Şi peste tot erau benzi pentru transport. Nu se zărea ţipenie de maşină.

– Să ne întoarcem la coduri. După cum ai văzut, oraşul acesta nu depinde de nimic. Are tot ce-i trebuie din aer şi lumină. Altele folosesc ca resursă apa, iar unele – energia pămîntului.

– Şi oamenii unde trăiesc?

– Cum unde, stimabile? În casele lor. Casele sînt amplasate pe verticală şi orizontală, astfel încît să se folosească tot spaţiul disponibil şi să beneficieze de maximum de lumină. Sînt spre exteriorul feţelor piramidei.

– Şi oamenii? Unde muncesc? Oare cum arată fabricile lor?

– Fabrici nu avem, doar birouri, dar majoritatea oamenilor muncesc din propria locuinţă, pentru a-şi produce singuri tot ce au nevoie să trăiască.

Probabil că-mi ieşiseră ochii din orbite, fiindcă l-am văzut tăvălindu-se de rîs. Cu siguranţă Mushu îi era stră-stră-stră-bunic.

– Chiar tot?!

– Tot.

Bine, îl cred pe cuvînt. În fond, nu pare chiar aiurea, ar fi super să stai acasă, dar să muncești, nu? Să schimbăm subiectul.

– Voi n-aveţi maşini?

– Ba da.

Am orbit, oare? N-am văzut nici una.

– Nici nu ai fi avut cum. Circulă doar pe sub pămînt. În special pentru transportul mărfurilor.

Privesc în jurul meu. E curat şi liniște. Oamenii zîmbesc tot timpul, sînt fericiți. Pînă şi Mushu acesta zîmbeşte încontinuu...

Frînele scrîşnesc brusc. Doamna de lîngă mine se dezechilibrează şi-mi înfige un cot în spate. Noroc cu ghiozdanul, am uitat să mi-l dau jos.

Ei! Visul s-a sfîrşit. Claxoanele mă trezesc la realitate.

Vlad-Mihai IOAN, *clasa a V-a, Şcoala nr. 97, Bucureşti*

Orașul copiilor

Bucureşti, un oraş în sud-estul Europei. Martie 2088. O comisie de experţi din partea Uniunii Europene soseşte cu o misiune importantă. Toate datele obţinute pînă în acest moment confirmă succesul experimentului românesc.

Cu treizeci de ani în urmă, Primăria oraşului a organizat un referendum la cererea bucureştenilor, care erau din ce în ce mai nemulţumiţi de administraţia locală. Speciile urbane – cîinii vagabonzi, gîndacii şi şobolanii, care suferiseră mutaţii genetice – deveniseră de nesuportat. Oraşul era murdar, iar oamenii disperaţi. Aşa că au hotărît să facă o schimbare. Cine era capabil să redea oraşului strălucirea de altădată? Cine era în stare să găsească soluţii bune? Copiii. Nici un adult nu mai avea voie să participe la administrarea Bucureştiului, care era condus, de treizeci de ani, doar de copii cu vîrsta cuprinsă între 10 şi 16 ani.

În acest răstimp, oraşul s-a schimbat profund. Copiii au decis să se amenajeze mai multe parcuri şi grădini, piste de biciclete şi locuri de joacă. Au interzis folosirea maşinilor pe benzină şi au construit străzi suspendate şi trotuare cu două benzi de mers, care rulau singure la viteze între 60 şi 100 de km/oră. Bineînţeles, trebuia să-ţi pui centura de siguranţă. Roboţi roz şi galbeni făceau curat pe străzi, nonstop. Cum aruncai un muc de ţigară, cum apărea un robot care nu doar îl ridica, ci îţi şi dădea o amendă usturătoare: laserul pe care îl aveau în ochi găsea imediat cipul de identitate din umăr şi îl marca dintr-o clipire, vorba vine! Copiii poliţişti supravegheau traficul urban şi îl reglau doar dintr-un joystick. De asemenea, la marginea oraşului a fost construit un laborator genetic – o clădire foarte mare făcută din lego, unde se testau animalele cu mutaţii genetice: cîinii vagabonzi, care cîntau arii de operă, gîndacii, cărora le crescuseră platoşe de oţel, şi şobolanii cu aripi. Se zvoneşte însă că aceste animale şi insecte au fost transformate într-o armată eficientă şi supusă. Uniunea Europeană dorea să afle şi această poveste incredibilă. Îngheţata se dădea gratis la fiecare colţ de stradă, iar copiii mergeau la şcoală doar în weekend.

Oraşul copiilor era curat, frumos şi vesel.

Roman DAMIAN, *clasa a III-a Şcoala nr. 79, Bucureşti*

Peste mulţi ani, atunci cînd Pămîntul nostru se va transforma „într-un cub cu colţuri ascuţite ca vîrful unui ac", maşinile din oraşul Time Town vor folosi drept combustibil apa din staţiile de epurare şi vor scoate aburi, în loc de gaze de eşapament. Cel puţin aşa îşi imaginează Ioana. Copiii de la C.N. „B.P. Hasdeu" din Buzău ne-au trimis şi ei cîteva propuneri de oraşe care mai de care mai comice sau mai... dulci.

Patru variante urbane

– propuse de copiii din clasa a VI-a de la C.N. „B.P. Hasdeu" din Buzău –

Spavariciville

În sfîrşit, vacanţa de vară a sosit şi începe adevărata distracţie, dar, bineînţeles, împreună cu această minunată parte din an vin şi temele de vacanţă, printre care şi lecturile suplimentare.

M-am hotărît – am să încep mai întîi cu cititul. Parcurg lista de lecturi şi un titlu îmi surîde: *Un oraş de vis* de D. Anonimus. În aceeaşi zi, am mers la bibliotecă şi am împrumutat cartea. Cînd am ajuns acasă şi am început să ascult spusele naratorului, eram încîntat. M-am întrebat totuşi de ce nu aş putea să vizitez îndeaproape acest oraş de vis. Aşa că am aşezat cartea pe podea, deschisă la o pagină cu imagini şi am făcut un plonjon de nota zece din pat, direct în cartea lui Anonimus.

Ce-aţi crezut? Că am să mă lovesc sau am să ratez cartea? Sau că o să am de-a face cu o „cruntă realitate"? Nicidecum. Am ajuns direct în oraşul spavaricilor. Aceştia sînt spiriduşi cu părul ca peruca unui clovn, cu un nas roşu şi... sînt foarte talentaţi. Spavaricii ştiu să coasă cu pînză de păianjen, să jongleze cu raţe, să croşeteze apă minerală, să-ţi citească ora după termometru, să înveţe girafele să danseze step, iar pe hipopotami balet, să predea lecţii de bune maniere porcuşorilor, să facă seifuri din carton, să înveţe un urs panda să cînte „Bad Boys" şi să deseneze toate hărţile lumii, cu ochii închişi.

În oraşul acestor spiriduşi, ziua este plină şi interesantă. Spavaricii se distrează de minune jucînd cricket cu struţi, bowling cu popîndăi şi darts cu albine.

În acest loc se organizează des olimpiade. Însă probele sînt foarte diferite. Cîteva dintre cele mai votate probe pe site-ul Spavaricilor sînt: mutarea mobilei cu nasul, stingerea unui incendiu cu suflul şi confecţionarea de scaune din bolduri (spavaricii trebuie să se aşeze pentru a testa rezistenţa scaunului).

În Spavariciville, căci aşa se numeşte oraşul, nu există decît casele locuitorilor, cîteva magazine, multe locaţii pentru diferite sporturi şi o şcoală unde se duc toţi spavaricii în zilele de iarnă sau în zilele cu vreme urîtă, cînd spavaricii nu se pot juca.

Dar pentru că ceea ce este frumos nu durează o veşnicie, am fost anunţat că dacă o să mai stau puţin acolo, voi rămîne prizonier pe veci în acest oraş. Îmi plăcea la nebunie Spavariciville, însă mi-ar fi fost prea dor de familia mea. Am observat o lumină deasupra mea şi mi-am dat seama că ea mă va duce acasă. N-am putut să o ajung decît cu mîna pentru că era prea sus, dar noroc că mama a fost în cameră şi m-a tras cu o forţă uimitoare.

Atunci am realizat că nu toate visele noastre se vor îndeplini şi că trebuie să găsim un Spavariciville în oraşul în care trăim.

Călin NEDELCU

Chocolate Town

Mă gîndesc să spun cîte ceva despre oraşul meu. Nu voi începe cu date istorice sau geografice. Tot ce trebuie să ştiţi e că se numeşte Chocolate Town, nu a apărut şi nu va apărea niciodată pe hartă. Chocolate Town este locul în care toţi şi-ar dori să trăiască.

Spavaricii se distrează de minune jucînd cricket cu struţi, bowling cu popîndăi şi darts cu albine.

La intrarea în oraş veţi fi întîmpinaţi de 20 de ciocomaimuţele, care vă vor conduce spre inima oraşului. Dacă vi se face foame pe drum, puteţi opri la unul din ciocobarurile noastre. Aici ciocobarmanii vă vor servi cu orice mîncare doriţi. Specialitatea casei este friptură de ciocolată cu cereale.

Lîngă fiecare ciocobar se află şi un ciocostand cu îngheţată, de unde puteţi mînca diferite bunătaţi înghe-ţate, pentru a vă răcori. Cînd ciocosoarele se ascunde după cioconori şi vă simţiţi obosiţi, vă puteţi caza la un ciocohotel de o sută de ciocostele.

Pentru plimbări lungi şi relaxante, vizitaţi ciocoparcurile din centrul oraşului. Unele dintre ele sînt parcuri de distracţii. Vă puteţi distra în ciococarusel, ciocoleagăn, ciocotobogan şi multe altele.

Dacă doriţi să intraţi în acest oraş... păi... închideţi ochii şi lăsaţi imaginaţia să vă conducă pe drumuri necolindate pînă acum.

Bine aţi venit în Chocolate Town!

Roberta CORBU

Totul e inclus în cip

„După cum observaţi, acesta este oraşul viitorului, noul concept de oraş pentru România, creat de domnul inginer Icsulescu. Toate fabricile, maşinile şi obiectele sînt computerizate, toţi oamenii au un cip implantat în mînă, iar cînd au nevoie de ceva, doar se gîndesc la lucrul respectiv şi cipul transmite un semnal cu unde electrice, iar comanda este îndeplinită.

Unităţile militare sînt formate din roboţi care nu necesită pregătiri sau comenzi, deoarece au un senzor ce indică pericolul iminent.

Mîncarea este sintetizată chimic, dar 100% sanătoasă şi este transformată într-o pilulă care este înghiţită. De asemenea, stilul de viaţă este foarte sănătos, deoarece nu mai există surse poluante.

Oamenii nu se mai supără şi nu mai există conflicte, deoarece cipurile au un dispozitiv special inserat care transmite numai unde de energie pozitivă.

Toate mijloacele de comunicare sînt incluse în acest cip, deci nu mai este nevoie de alte aparate."

Acest scenariu pentru viitorul României ne-a fost prezentat de Romanian TV şi data estimării începerii proiectului este anul 2990.

Ionuţ DRAGOMIR

Oraşul Bloodyhell

Sub pardoseala şubredă a unui pod, veţi găsi poarta spre oraşul Bloodyhell. Aici, uşa este căptuşită cu piele de viperă ursuză şi cu ochi de cai nărăvaşi. Pancarda cu numele oraşului este de fapt copita unui unicorn cu ţep din Camtatcha. ***Bloodyhell*** este scris cu saliva unui Mezurian albastru. Deschizînd uşa, veţi pătrunde într-o lume chinuitoare, dar perfectă. Copacii sînt făcuţi din bucăţi de intestine subţiri, pline de suc pancreatic. Pe străzi, poţi aluneca pe saliva unei vipere portocalii foarte uşor. Casele, magazinele şi cele mai importante instituţii sînt vopsite cu sînge închegat. Din minunatele ţîşnitori căptuşite cu piele de boa şi stomac de vrăbiuţe, veţi putea gusta din acidul clorhidric special pregătit. Din magazinele de dulciuri vă veţi putea înfrupta din minunatele prăjituri cu aripi de muşte, cozi de şobolan şi rămăşiţe din trupurile gîzelor care au fost folosite la confecţionarea uniformelor celui mai vestit liceu din Bloodyhell, Liceul Pierzaniei Sîngeroase.

În acest minunat oraş, băncile sînt făcute din membrele elefanţilor ale căror capete folosesc drept scaune în primărie şi în cele mai importante bănci din oraş.

Primarul este o creatură foarte prietenoasă. Face colecţie de ochi şi organe provenite de la fiecare turist care a trecut pragul acestui oraş. Nu trebuie să vă îngrijoraţi, căci primarul păstrează ochii, cu mare grijă, în formol. Dacă totuşi vreţi să vă păstraţi faţa intactă, acesta va accepta patru degete, fiecare extras de la cîte un membru diferit. Mărinimie curată, nu?

Cele mai importante lucruri despre care nu v-am spus sînt locurile în care vă puteţi distra. Cel mai căutat colţ al oraşului este piscina cu vomă de vrăjitoare lemnoasă. Aici vă puteţi delecta cu un spectacol care prezintă disecţia unor persoane din public. Altă atracţie este parcul de distracţii „Drag me to hell". Aici vă vor întîmpina cei mai cunoscuţi artişti ai oraşului Mortadella şi Vîrcolactus. Cel mai interesant carusel este Calea Pierzaniei Infinite. Mulţi s-au tot învîrtit pînă cînd... nu s-au mai întors.

Un lucru important de menţionat este că aici nu există bani. Totul se plăteşte cu ceara din urechi.

Pe interior, casa voastră va fi tapiţată cu păr de mistreţ zglobiu, iar la robinet va curge rachiu de brad simpatic cu slănină de mînz.

Oraşul Bloodyhell vă urează bun venit, organizînd petrecerea în cazane cu sulfură de cadmiu, plineochi cu gărgăriţe coapte.

Să aveţi o şedere plăcută!

Alexandra OANCEA

Oraşul timpului

Îmi imaginez cum o să arate planeta noastră peste mulţi, mulţi ani. Poate, cine ştie, se va transforma dintr-o sferă turtită puţin la poli într-un cub cu colţuri ascuţite ca vîrful unui ac. Undeva, într-un colţ al planetei, se va găsi şi oraşul meu – Time Town. În acest oraş, aerul nu va mai fi poluat datorită noilor maşini care funcţionează pe pernă de aer. Acestea nu funcţionează cu combustibil asemănător cu cel din zilele noastre, ci cu apa din staţiile de epurare. Folosind apa, maşinile vor emana aburi care se vor transforma în nori.

Oraşele nu vor mai fi atît de aglomerate datorită minunatelor case de ultimă generaţie. Cînd populaţia oraşului Time Town va pleca către locurile de muncă, casele lor vor rămîne pe mîna roboţilor, pentru curăţenie, gătit, pază şi toate celelalte treburi casnice. Casele vor fi prevăzute cu un panou de securitate care verifică retina, amprenta şi timbrul vocii. Dacă cineva nu este înregistrat în baza de date, computerul va anunţa singur Poliţia. Casa va fi de fapt un computer gigantic. Va fi de ajuns să îi spui ce vrei, iar casa îţi va oferi totul.

Oraşul Time Town este unul dintre puţinele oraşe care consumă destul de puţină energie electrică, aceasta provenind din surse regenerabile. Acest oraş este un amestec de arhitectură şi ecologie, în care oamenii muncesc şi lucrează în armonie cu natura. Birourile lor sînt în aer liber. Cei care muncesc la birou se pot desfăta cu ceaiuri naturale, făcute de roboţii specialişti în prepararea ceaiului.

An de an, în oraş sînt plantaţi sute de copaci pentru ca atît oamenii cît şi animalele să aibă aer proaspăt. Chiar dacă Time Town este un oraş cu o tehnologie foarte avansată, asta nu înseamnă că locuitorii pot deveni leneşi. Ei vor munci pentru ca oraşul lor să devină mai frumos şi mai înfloritor. Dacă aş fi primarul acestui oraş, aş impune cîteva reguli simple, dar eficiente pentru toţi locuitorii. Sper ca în viitor el să existe undeva, pe Terra.

Ioana Teodora POPESCU, *clasa a VI-a, Şcoala nr. 97, Bucureşti*

În viitor, Bucureştiul se va numi Macigeşti şi va fi populat de căpcăuni, pe post de poliţişti, şi de extratereştrii, pe post de angajaţi la Salubritate. Rania mai crede că vom folosi Unicornii zburători în locul maşinilor şi că toţi europenii vor fi invidioşi pe capitala noastră. David are o soluţie şi împotriva corupţiei – toţi „cei cu personalitatea curată" vor locui în New Eden, oraşul îngerilor.

La Magicești

Dragii mei prieteni, ştiţi oraşul Bucureşti de astăzi? Dacă aş fi eu primarul acestui oraş, lucrurile cu siguranţă s-ar schimba. Luaţi-vă cîte o pungă cu popcorn şi ascultaţi:

Toate blocurile şi casele vor fi înnoite. Vor fi cîte două antene portocalii în formă de şerpi cobra la fiecare geam. Maşinile vor fi toate duse la Rabla, iar noi, oamenii, vom merge pe Unicorni zburători care lasă în urma lor un praf parfumat, colorat şi calmant. Toţi locuitorii acestui minunat oraş vor fi calmi şi veseli. În loc de avioane vom zbura cu uimitorii Dragoni. Printre blocurile înalte îşi va face apariţia şi Tarzan (sînt fan înrăit). Cine doreşte să-l imite pe Tarzan, sărind din liană în liană, trebuie să poarte obligatoriu costumul junglei.

Restaurantele vor servi la micul dejun faimoasa ciorbă de Hot-Dogi, inventată de mine.

Poliţiştii vor fi înlocuiţi cu Căpcăunii, deoarece hoţii se tem mai mult de ei decît de politişti, iar şeful Căpcăunilor va fi Shrek. Hoţii sigur se vor cuminţi.

Numele oraşului meu îl voi schimba în Magicești – un oraş magic. Pentru protecţia maximă a acestui minunat oraş, avem şi o echipă de luptători cu şase elemente: foc, vînt, apă, pămînt, întuneric, lumină. Nu le spun numele. Este secret. Totuşi, vă dau cîteva indicii în legătură cu echipa misterioasă, să nu ziceţi că sînt rea. Fetele sînt tinere şi talentate. Ca arme, ele folosesc rujul, rimelul şi alte lucruri cosmetice. Băieţii din echipa misterioasă vor fi tineri şi graşi. Au mîncat prea multă ciorbă de Hot-Dogi. Ei vor folosi drept arme curelele de la pantaloni cu laser, şireturile de la adidaşi şi cerceii din nasuri drept scuturi.

Capitala noastră Magicești va ajunge sigur pe primul loc în Europa.

Pentru curăţenia oraşului Magicești, vor ajuta nimeni alţii decît extratereştii pierduţi. Aceşti chipeşi extratereştri cu cîte doi ochi mari şi strălucitori ca două stele şi cu cîte trei fire de păr negru care atîrnă din capetele lor sînt înalţi şi slăbănogi, iar pielea le este verde cu pete roşii. Fetele extraterestre au buze mari şi mov.

Cu ajutorul acestor minunate creaturi, capitala noastră Magicești va ajunge sigur pe primul loc în Europa, din toate punctele de vedere. Toţi europenii vor fi invidioşi pe capitala noastră.

Rania YOUSIF, *clasa a V-a, Şcoala nr. 27, Bucureşti*

Orașul îngerilor

Bine aţi venit în New Eden, „Oraşul celor cu personalitate curată", o soluţie revoluţionară de la începutul secolului XXI împotriva distrugerii şi corupţiei. N-a glumit cel care a făcut această afirmaţie. De atunci însă a trecut mult, mult timp. Anul e 2207, iar totul este „automatizat". Cei înstăriţi poartă haine mai degrabă retro-renascentiste făcute din nanofibre care permit schimbarea culorii şi a aspectului hainei purtate, ceilalţi însă au haine obişnuite, potrivite timpului respectiv. Fiecare locuitor foloseşte proiectoare holografice, putînd astfel să vadă noutăţile zilei sau să vorbească cu o anumită persoană, pe loc, fără a-şi folosi mîinile. Părţi ale arhitecturii sînt oarecum bizare. Multe restaurante, domicilii, şcoli, chiar şi spitale sînt concepute şi construite pe tema fluidităţii şi mişcării organice, cu culori vii şi intense, avînd un decor exterior şi interior izbitor la ochi. Luminile puternice inundă oraşul pe timp de noapte, fiind de obicei mai luminat decît ziua. Elysium Park e atracţia principală. Deşi nu s-a schimbat mult în ultimele două secole, acest parc încă atrage zeci de mii de vizitatori datorită frumuseţii sale naturale, datorită istoriei sale bogate, şi datorită arhitecturii sale clasice şi incredibile, toate construcţiile fiind verificate anual şi întreţinute cu respect şi devotament, de către locuitori.

Spitalele, la rîndul lor, sînt perfecte. Toate sînt dotate cu echipament ultraperformant de ultimă generaţie care asigură un tratament adecvat, operaţii cu sută la sută şanse de succes efectuate atît de către chirurgi de top cît şi de către aparate robotizate extrem de avansate, dispozitive de menţinere a vieţii care garantează supravieţuirea şi vindecarea oricărui pacient, şi de asemenea au un staff profesionist, grijuliu, cu bun-simţ şi bine organizat .

Oraşul e sufocat de zgîrie-nori şi de zeci de mii de holograme de tot felul, proiectate fie pe suprafaţa unei clădiri, fie în aer. Acestea sînt holograme publicitare – care prezintă un anumit produs, informative – care prezintă ştirile locale şi internaţionale, sau pur şi simplu de decor. Unii oameni au nişte avataruri holografice care reprezintă o persoană, un animal sau chiar o vietate extraterestră. Însă aparatele pe care le folosesc locuitorii au putere limitată, unele aparate putînd doar proiecta în aer o hologramă bidimensională. Există însă (pentru cei care nu-şi pot permite) în parcuri publice sau în diverse locaţii nişte dispozitive care pot crea hologramă tridimensională, interactivă a unui avatar, aceste dispozitive avînd şi ele o rază de acţiune limitată. Cei înstăriţi îşi pot achiziţiona proiectoare tridimensionale care să creeze forme complicate şi flexibile.

Adrian SIMION, Şcoala nr. 188

Oraşul e organizat într-o reţea vastă şi complexă, care e condusă şi monitorizată de un AI (din lb. engl.: Inteligenţă Artificială) pe care noi îl numim „superintendentul".

El e unul dintre cei mai avansaţi AI existenţi, şi din fericire, noi îl avem. Însă nu e totul roz în acest oraş, căci nebunia e la ordinea zilei. Aici are loc cîte-un delict/cîte-o crimă la fiecare trei ore. Din fericire pentru noi, avem cel mai bun sistem medical şi cei mai buni poliţişti pe care-i poate avea un oraş, pierderile umane stopîndu-se definitiv în ultimul secol. Cei ghinionişti, cărora li se strică un membru sau un organ, pot alege să-l înlocuiască cu cibernetice bio-mecanice corespunzătoare, să folosească nano-bacterii care refac structura şi repară ţesutul sau să-şi procure organe sau membre noi prin intermediul unei imprimante 3D, restul fiind pură chirurgie.

În privinţa poliţiei, nu se putea mai bine. Fiecare agent poartă armură de primă calitate făcută din aliaj de kromită (mineral din stratul care acoperă miezul planetei) şi Kevlar, şi are acces la armament TAZER avansat care opreşte funcţiile motorii ale corpului, folosind nişte stimuli electrici, evitînd astfel pagube colaterale. Vehiculele poliţiei sînt dotate cu generatoare antigravitaţionale şi turbo propulsoare pentru maximă viteză de mişcare. De asemenea sînt echipate cu tunuri portabile EMP (din lb. engl.: Puls Electro-Magnetic) pentru a dezactiva un vehicul în caz de urmărire şi sînt echipate şi cu dispozitive KINETIC-Tech, folosite după utilizarea armamentului EMP, pentru a manevra de la distanţă vehiculul urmărit cu scopul de a evita pierderi umane. Oraşul are şi o unitate specială pentru situaţii de criză sau de pericol mare numită SPICE. Băieţii ăştia-s un mister. Ei poartă o armură foarte dură, dar mai uşoară, pentru a nu restricţiona libertatea de mişcare. Armura lor e special concepută să demoralizeze inamicul şi de asemenea foloseşte nanotehnologie de ultimă generaţie care le măreşte viteza, forţa, şi de asemenea foloseşte un modul de camuflaj optic. Ei sînt practic o combinaţie letală dintre trupele SWAT şi războinicii ninja. Însă forţa umană nu-i de-ajuns. Căci situaţia se poate oricînd agrava, iar atunci e nevoie de puţină forţă brută. În multe zone ale oraşului sînt staţionate unităţi MECHA automate. Aceşti droizi de luptă sînt alertaţi rapid datorită numeroşilor senzori de pe fiecare stradă. La început a fost mult scepticism printre locuitori cînd a intrat acest robot în dotarea poliţiei, oamenilor şi poliţiştilor de seamă fiindu-le teamă să nu se strice şi să provoace daune oraşului şi locuitorilor săi. Dar acele griji au dispărut cu timpul şi oamenii s-au obişnuit cu prezenţa roboţilor protectori. Dezvoltarea lor a necesitat ceva timp deoarece trebuia un software ultraperformant pentru ca droidul să poată memora şi utiliza corect toate funcţiile motorii, armamentul şi sistemul de comunicare şi recunoaştere a persoanelor ostile sau cu potenţial ostil. Aceste elemente sînt esenţiale pentru protecţia oraşului şi a locuitorilor săi. Căci crimele sînt de nivel extrem de ridicat, de la bombe artizanale şi luare de ostatici, pînă la virusuri devoratoare şi bombardamente EMP. De aceea fiecare centimetru din oraş e monitorizat permanent, 24 din 24, locaţiile publice şi domiciliile fiind dotate cu un sistem de panică extrem de performant care anunţă forţele de ordine în cîteva nanosecunde. Unii locuitori, dacă vor, pot să-şi procure străjeri automaţi care protejează locuinţa în fiecare clipă. Însă nu totul se rezumă la lege şi ordine în acest oraş, locuitorii bucurîndu-se de nişte instituţii de învăţămînt de primă clasă, şi de centre agriculturale plasate strategic în oraş, în care se cultivă legume şi fructe naturale, nemodificate genetic, crescute cu cele trei elemente naturale necesare – soare, apă şi pămînt. Locuitorii se bucură şi de energie curată „neotrăvitoare" şi de vehicule ECO nepoluante şi uşor accesibile, şi de servicii medicale demne de respectul tuturor. Toate acestea se întîmplă aici, în New Eden.

David SOLOMIE, *clasa a VIII-a, Şcoala nr. 11, Oradea*

Important!

Și copiii au nevoie de detoxifiere!

Știai că produsele pentru copii nu sunt neapărat sănătoase, deși sunt care mai de care mai apetisante? Alimentele care le fac micuților cu ochiul de pe rafturile magazinelor sau din restaurante sunt prea dulci, prea sărate, prea condimentate, pline de aditivi și de calorii. Toate acestea nu fac decât să-i obișnuiască pe copii cu gusturile puternice și artificiale și să le pună sănătatea în pericol.

Până de curând se spunea că micuții nu au nevoie de detoxifiere. Statisticile medicale contrazic însă această ipoteză și trag un semnal de alarmă serios: problemele de tranzit intestinal, colesterolul mărit, obezitatea și diabetul de tip 2 apar din ce în ce mai frecvent la vârste din ce în ce mai mici. Copiii mănâncă aceeași hrană ca și adulții, adică una plină de chimicale și aditivi, iau multe medicamente și consumă cantități mari de dulciuri. Iată motive suficiente pentru a afirma că și copiii au nevoie de detoxifiere.

Vrei ca micuțul tău să crească sănătos și să fie mereu plin de energie? Învață-l să facă diferența între alimentele sănătoase și cele care nu-i oferă vitaminele și mineralele de care are nevoie, ci numai calorii goale.

În întâmpinarea părinților care știu că micuții lor au nevoie de ce-i mai bun pentru a crește sănătoși vine Zenyth Pharmaceuticals, care a creat **ColonHelp Junior, vitaminizant și detoxifiant 100% natural**, gândit special pentru cei mici. ColonHelp Junior este un supliment alimentar cu 50% fibre (psyllium și susan) și 50% fructe uscate, recomandat pentru îmbunătățirea digestiei și reglarea tranzitului intestinal. Pe lângă fibrele de psyllium și susan, ColonHelp Junior conține fructe de Goji, cătină, afine, merișor, considerate „superfructe" datorită antioxidanților (vitaminele A, C, E) și celorlalte componente valoroase: vitamine din grupul B sau minerale (calciu, magneziu, potasiu etc.).

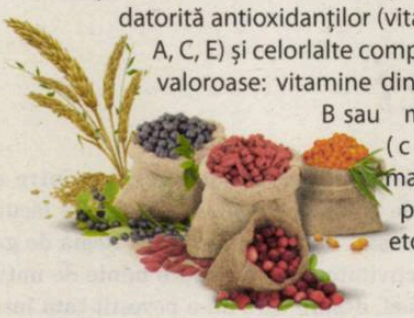

Adio, probleme digestive!

Potrivit statisticilor, 10% dintre copiii mai mici de 12 ani suferă de constipație din cauza alimentației sărace în fibre.

Datorită conținutului ridicat de fibre de psyllium și semințe de susan, ColonHelp Junior îmbunătățește digestia și reglează tranzitul intestinal, rezolvând constipația. Totodată, papaya și ananasul din formula ColonHelp Junior asigură două enzime importante – papayna și bromelaina – care îmbunătățesc digestia. Același efect benefic asupra digestiei îl au și prunele uscate, foarte bune laxative, și nuca de cocos, un bun depurativ. Este bine de știut că îmbunătățirea digestiei duce și la o mai bună asimilare a vitaminelor și mineralelor, lucru care previne carențele, foarte frecvente și periculoase la vârste fragede.

ColonHelp Junior întărește sistemul imunitar

Cel mic se îmbolnăvește des? Are imunitatea scăzută? ColonHelp Junior este exact ce-i trebuie! Produsul asigură o cantitate mare de vitamine naturale, fiind un tonic excelent al organismului. Datorită vitaminelor are o acțiune imunostimulatoare și antiinfecțioasă deosebită. Administrat în combinație cu iaurt, ca parte a unui mic dejun sănătos, ColonHelp Junior întărește imunitatea, combate infecțiile intestinale și urinare și previne obezitatea. Copiii îl vor îndrăgi imediat datorită gustului excelent de fructe!

Un plus de vitalitate și poftă de viață!

Dacă celui mic îi lipsește energia, pofta de viață sau pofta de mâncare are nevoie de un supliment de vitamine. ColonHelp Junior este un adjuvant util în stări de oboseală, în tulburări de concentrare, suprasolicitare fizică sau intelectuală. Datorită vitaminelor și mineralelor conținute, ColonHelp Junior are un puternic efect tonic și revitalizant, fiind recomandat în perioadele de convalescență și apatie.

O linguriță de ColonHelp Junior conține o doză apreciabilă de vitamina C – 12 mg, cunoscută și ca vitamina imunității!

ColonHelp Junior, un produs pentru întreaga familie!

ColonHelp Junior este bun pentru copii, dar și pentru mămici, tătici, bunici! Este primul detoxifiant recomandat gravidelor și celor care alăptează. De asemenea, poate fi folosit în cure de detoxifiere și vitaminizare de către adulți, persoane în convalescență sau cele sensibile la gustul condimentelor din ColonHelp clasic. În cazul adulților, produsul este recomandat pentru ameliorarea balonărilor, a digestiei incomplete, a refluxului gastric, a colonului iritabil și pentru reducerea colesterolului. ColonHelp Junior este de ajutor și în curele de slăbire datorită fibrelor care reduc senzația de foame și vitaminelor care previn stările de epuizare, frecvente în timpul dietelor.

Alege ColonHelp Junior, cel mai sănătos cadou pentru tine și juniorul tău!

„ColonHelp Junior este un mic dejun delicios pentru copilul meu"

Simona Bălănescu, realizator tv de emisiuni de sănătate, a fost întotdeauna un susținător al produsului ColonHelp. Aceasta a testat împreună cu Marc, fiul ei, produsul ColonHelp Junior:

„Este de datoria părintelui să îi dea copilului produsele cele mai sănătoase. Atunci când merg la cumpărături cu Marc îi explic că anumite alimente nu sunt bune, iar altele sunt necesare pentru a crește mare. Deși se spune că dulciurile conferă energie micuților, eu cred că această energie și-o pot lua cu ușurință din fructe. Și mai cred că părintele este un model, iar dacă el mănâncă sănătos, și copilul său va face la fel. ColonHelp Junior poate fi consumat cu iaurt și poate constitui un mic dejun delicios pentru cei mici. Ajută la creșterea imunității datorită conținutului de vitamina C, este puternic energizant și reglează tranzitul intestinal, lucru foarte important la copii. Lui Marc i-a plăcut nu doar gustul, ci și culoarea. În combinație cu iaurtul, produsul capătă o culoare roz, care îi atrage pe cei mici."

Atenție! Alimentele îi îmbolnăvesc pe copii

Din cauza alimentației nesănătoase, tot mai mulți copii suferă de hiperactivitate și deficit de atenție, alergii și probleme de tranzit intestinal. Colesterolul mărit, diabetul de tip 2 sau obezitatea, afecțiuni până de curând caracteristice adulților, apar mai nou la copii cu vârste din ce în ce mai fragede. Mai mult, România este pe locul al treilea în Europa în clasamentul obezității, numărul copiilor obezi dublându-se în ultimii ani.

AȘA NU!

Dulciurile, chipsurile sunt adevărate bombe calorice! Atenție! Obezitatea la copii este mult mai problematică decât cea a unui adult, pentru că celulele grase, adipocitele, odată formate în număr mare, nu mai dispar, iar slăbitul devine o problemă. Practic, copilul obez de mic va fi obez toată viața.

AȘA DA!

Micuții trebuie obișnuiți cu alimente naturale. Ei trebuie învățați să prefere un măr în locul unei bomboane și mâncarea preparată în casă în locul fast-food-ului. ColonHelp Junior îi obișnuiește pe copii cu gustul natural de fructe și, în același timp, este o metodă sănătoasă de prevenire a obezității.

Cine sînt lenoviţii? Ne spune Cristian: ei se nasc bătrîni şi întineresc pe măsură ce trece timpul. Cîţiva lenoviţi mai curioşi s-au rătăcit în universul nostru şi s-au speriat de ce au văzut aici. Concluzia lor a fost: „Se pare că ecosistemul suferă la interacţiunea cu omul". În timp ce Cristian descifrează scrierile lenoviţilor, Ana-Maria transcrie textul pe care l-a descoperit într-o carte veche în care d-ra Mirela, o bucureşteancă din anul 1925, scrie despre Micul Paris.

Jurnalul lenoviților

Spre deosebire de oamenii care se nasc aşa, ca un document blank în care poţi să înregistrezi evenimentele şi obiceiurile prezente şi care îşi fac drum către viitor, lenoviţii se întorceau din timp cu o memorie vastă, făcîndu-şi loc în trecutul nostru, viitorul lor. Ei se năşteau bătrîni şi întinereau pe măsură ce timpul trecea.

Se pare că un grup de lenoviţi mai curioşi au găsit o spărtură între cele două universuri şi s-au rătăcit în pădurea de la marginea oraşului. S-au mirat privind la sticlele de plastic ce împodobeau pădurea, la pungile cîndva colorate ale supermarketurilor şi au acordat o atenţie deosebită unui cîine mort aflat într-un stadiu avansat de putrefacţie. Au clătinat din capetele lor mari privind caserolele de mici împrăştiate pe ici-colo.

Impresiile lor au rămas într-o carte dintr-un material nemaivăzut, o carte rotundă, scrisă cu raze de soare şi care împrăştie în jur holograme ale unui viitor necunoscut nouă. Cartea are, însă, foarte multe variabile. De exemplu, o pădure plină de ghiocei, de iarbă verde, copaci şi o căsuţă unde copiii se joacă. Dacă atingi căsuţa din hologramă, locul se umple de zeci de case şi pădurea dispare, dacă atingi pădurea, ghioceii încep să cînte, căsuţa rămîne şi copiii sînt fericiţi.

Dilematix, cu ochelarii de soare puşi în vîrful nasului, analiza informaţiile din cartea scrisă cu raze de soare a lenoviţilor. Găsi cu greu opţiunea *translate* şi iată ce citi el:

Observaţii: Pădurea este plină de materiale plastice. Credem că oamenii au împodobit-o astfel ca să dea un exemplu copiilor despre suferinţa unei naturi poluate sau este ziua materialelor reciclabile. În acest sens s-au făcut eforturi deosebite, întrucît a fost adus şi un cîine mort. Copacii au fost umpluţi de praf, pentru a putea demonstra viitoarei generaţii ce înseamnă un mediu poluat. Sîntem absolut siguri că oamenii au circulat pe aici cu maşinile, căci am găsit urme pînă în adîncul pădurii, chestie puţin exagerată, dar pentru un exemplu „aşa nu" apreciem orice fel de efort. Este, totuşi, exagerat, căci am găsit cîţiva ghiocei, aproape sufocaţi sub o pungă de plastic.

La nord de pădure este un bloc înalt din beton şi sticlă. În faţa lui, pe o arie extinsă au rămas diferite materiale de construcţie, iar lacul de lîngă el este plin de cărămizi. Unele broaşte au murit, iar nuferii au frunzele albe de var. Oamenii nu ştiu, dar nuferii sînt simbolul nostru, al lenoviţilor. Desigur, ne-am înşelat, nu este vorba de o simulare, este vorba de un mod de viaţă nesănătos pentru mediu. Întrucît se pare că ecosistemul suferă la interacţiunea cu omul, propunem limitarea înmulţirii acestora prin sterilizare sau micşorarea numărului lor prin catastrofe naturale.

Unele broaşte au murit, iar nuferii au frunzele albe de var.

Pentru decizia finală am luat un interviu unui animal care spune că specia lui convieţuieşte cu oamenii încă din Antichitate: are o coadă lungă şi spune miau la fiecare final de propoziţie. Din spusele acestuia se pare că nu-i chiar atît de rău, fiindcă oamenii au închis centrul oraşului ca să lupte împotriva poluării, se deplasează cu bicicletele şi metroul, au parcuri verzi,

fluturi cu aripi mari şi colorate, fîntîni arteziene şi peşti care înoată cu zecile printre florile de nufăr. Copiii au locuri de joacă special amenajate şi chiar nu se mai construieşte nimic în oraş, pentru a putea păstra spaţiile verzi. Ceea ce era în pădure – ne-a lămurit interlocutorul nostru – era o acţiune de mare amploare împotriva poluării. Oamenii au o politică civilizată care pedepseşte prin muncă orice persoană care aruncă gunoaie pe jos. Nu mai taie nici brazi de Crăciun, îi împodobesc pe cei care îi sădesc singuri... ce idee minunată!

După acest interviu, totuşi, nu sîntem pe deplin lămuriţi. Acest animal m-a rugat insistent să-i dau mîncarea din porthand-ing-ul meu; şi, după ce i-am dat-o, a fost curios să ştie dacă ne-a plăcut *povestea* lui. Cînd l-am întrebat dacă are stăpîn, ne-a răspuns că da, stăpînul lui este un băiat care se crede copilul lui Pitagora, un puşti care scrie SF-uri în caietul de matematică. Din păcate, trebuie să plecăm fiindcă spărtura din univers se repară singură în cîteva ore, dar vom încerca să vizităm oraşul lor data viitoare, să ne lămurim pe deplin. Atunci, noi, cei din viitorul lor, vom avea grijă ca planeta să rămînă albastră şi verde aşa cum o ştim. Vom dărîma construcţiile nefolositoare şi vom face ca maşinile neecologice să dispară. Viitorul nostru, al lenoviţilor, se îndreaptă dintr-o lume aglomerată spre o lume veche cu multe specii pe care omul, din greşeală, a nimicit-o. Sîntem fericiţi că anul acesta vom avea vestitori ai primăverii în lumea noastră, fiindcă am luat un ghiocel, o rîndunică şi o gărgăriţă cu noi. Viitorul depinde de acţiunile voastre şi vi-l putem arăta noi. Se ştie doar, specia supremă dictează, dar oare ştie ce face cu puterea sa?

Dilematix zîmbi gîndindu-se la povestea motanului. Pentru restul dilemelor – se ştie deja – el are întotdeauna o soluţie.

Cristian DIACONU, *clasa a VI-a, Şcoala nr.12 „Herăstrău", Bucureşti*

De la Micul Paris la Bucureștiul de azi

Citind o carte cumpărată dintr-un anticariat, am găsit, între filele ei, o hîrtie scrisă de o domnişoară, la data de 3 aprilie 1925. Pe această foaie, domnişoara Mirela a scris un text în proză despre o zi din „Micul Paris".

Am fost plăcut surprinsă de textul acestei fete, aşa că mi-a venit ideea să vă prezint şi vouă, cititorilor, compunerea fetei care locuia în Bucureşti, pe str. Gospodinelor nr. 3.

Aşadar:

„Micul Paris

Mă trezeşte de dimineaţă cîntul mierlei care şi-a făcut cuib în vişinul înflorit din faţa casei mele, plantat între lalele şi irişi. Ieşind din casă mă întîlnesc cu vecina mea de vis-à-vis, doamna Florentina, care locuieşte într-o casă mare şi albă cu muşcate la ferestre şi o grădină foarte îngrijită – îi place să o îngrijească singură şi se supără cînd vreun copil de pe stradă nimereşte cu mingia (sic!) *în grădina ei. După ce las în urmă casa albă, întîlnesc case care mai de care mai colorate, cu flori şi pomi înfloriţi care mă îmbată cu parfumul lor. De la cîte o casă se aude un tango cîntat de patefon şi atunci cînd strada e pustie, fac pe furiş cîţiva paşi de dans şi mă visez dansînd îmbrăcată cu o rochie frumoasă într-o sală de bal. Pe stradă se aude şi tropotul cailor care trag tranvaiele* (sic!) *ce duc domni bine îmbrăcaţi şi doamne cu rochii frumoase, dar şi claxoanele cîtorva maşini negre. Dacă Micul Paris este atît de frumos şi elegant deabea* (sic!) *aştept să văd marele Paris."*

Nu am mai găsit nici casele colorate, cu pomi şi flori parfumate.

Atît de frumos era Bucureştiul pe atunci, încît parcă îmi pare rău să vă prezint Bucureştiul de azi, şi totuşi am să o fac, aşa că iată ce a rămas din „Micul Paris":

Din păcate, pe str. Gospodinelor nr. 3 nu mai există casa cu vişin înflorit, ci o bancă gri, iar în locul casei albe, cu grădină frumoasă, acum este un bloc cu zece etaje, gri şi mohorît. Nu am mai găsit nici casele colorate, cu pomi şi flori parfumate. În locul acestora – blocuri urîte, cîţiva pomi uscaţi, iar în loc de parfum de flori... un iz de mici şi de benzină.

Pe strada pe care, în urmă cu mai bine de 80 de ani, treceau tramvaie trase de cai, cu domni şi doamne elegante, acum trec autobuze pline cu oameni nervoşi şi trişti. În locul cîtorva maşini, acum sînt o mulţime de maşini conduse de domni şi doamne nervoase, care claxonează tot timpul, printre eternele gropi făcute şi astupate şi iar făcute şi tot aşa... de muncitorii de la Regia de gaze, activitate care îmi aduce minte de mitul lui Sisif, despre care mi-a povestit tata într-o seară.

Din case nu se mai aud tangouri, ci cîntece în care diferiţi domni îşi laudă, pe ritmuri arăbeşti, averile şi femeile.

Cînd am crezut că mai rău nu se poate, o haită de cîini a sărit la mine şi, după ce am scăpat de ei, încercînd să îmi adun ideile, am călcat într-o „amintire" lăsată de un căţeluş a cărui stăpînă mi-a spus că nu trebuie să mă supăr, căci se cheamă că am noroc. Văzînd, însă, cum este azi Bucureştiul, cred că nu numai eu nu am noroc...

Ana-Maria CHIRIȚĂ, *clasa a VII–a, Şcoala nr. 97, Bucureşti*

Yasmina a găsit pe stradă o misterioasă cutiuță muzicală care a teleportat-o în orășelul de dincolo de strada Lipscani – Musicalia. Aici, l-a cunoscut pe faimosul Vitalis – „părintele simfoniilor" – și a reușit să-l impresioneze cîntîndu-i la vioară. Oare își va mai dori Yasmina să se întoarcă acasă?

Musicalia – orășelul de dincolo de Lipscani

Era un loc frumos. Un loc în care îmi trăiam fericirea de fiecare dată cînd îl vizitam. Nu avea vreun nume, era un „orășel părăsit", de dincolo de Lipscani. Acesta era un cartier învechit al Capitalei căruia lumea nu îi dădea prea multă importanță. Era ca un mic sertar plin de praf al unui dulap. Într-o zi, pe cînd mă plimbam pe acolo, m-am împiedicat de o cutiuță muzicală care părea destul de veche. Micul obiect negru cu litere argintate și modele turcoaz mi-a atras atenția. Cînd am deschis-o, am auzit *Sonata Lunii*. Am ținut-o în mînă atît de mult în ziua aceea, încît am găsit felurite chei și butoane încorporate în ea. De unde era să știu că o cutie de nici doisprezece centimetri avea să mă absoarbă doar în urma apăsării unui buton? M-am trezit într-un cufăr cu modele ca cele ale cutiei. Mă aflam în Musicalia, orașul muzicii, orașul unde sufletele compozitorilor s-au reunit, unde s-a creat marele Vitalis, liderul Musicaliei. Nu îmi venea să cred că Bach, Haydn, Beethoven și mulți alții se contopiseră într-unul singur: „părintele simfoniilor".

Nu toată lumea avea ocazia să îl cunoască pe Vitalis; era un om secretos, unic și care nu se dezvăluia tuturor, deși mulți credeau că știu adevărata lui natură. Casa muzicii era locul cel mai important din Musicalia, deoarece era un centru de cultură al studenților și se situa în clădirea „harpă aurie". Piscina se afla în clădirea pian, cel mai mare complex al lor. Reuniunile oamenilor se țineau în piața publică, în jurul clădirii flaut (care era foișorul lor). Fiecare om își avea casa lui. De exemplu, casa profesorului de muzică era o vioară, deoarece sufletul lui era blînd ca sunetul viorii.

Casa muzicii era locul cel mai important din Musicalia.

Locul acela era așa frumos încît îmi venea să plîng precum un tată care tocmai a aflat de nașterea copilului său. Însă eram așa de acaparată de existența unui al „nouălea cer" încît uitasem să caut ieșirea. Nimeni nu știa de existența vreunei porți, dar am realizat că apăsasem pe un buton ca să ajung acolo și l-am căutat cu speranța de a mă întoarce acasă. Se pare că norocul nu era de partea mea, așa că totul depindea de curaj. După ce m-am gîndit, am realizat că Vitalis ar trebui să știe totul despre acel loc, deci el mi-ar putea veni în ajutor. Așadar, am înaintat cu curaj în sala de muzică, mi-am ales o vioară și am început să cînt *Simfonia Destinului* pentru că în joc era destinul meu, dar și pentru a-mi demonstra talentul. M-a privit cu admirație: ce putea să-i spună unui copil de nici 14 ani, care interpretează o melodie de nivel avansat, ca la carte?! Mi-a spus, totuși, că i-am demonstrat priceperea mea încă de cînd m-a văzut ținînd în mînă vioara într-un mod elegant, privindu-l cu convingere. Am mai aflat de la el că cine mă aduce într-un loc pe răspunderea sa mă duce înapoi acasă în același fel. Cu alte cuvinte, cea care mă putea scoate de acolo era cutia muzicală. M-a rugat să i-o dau pentru ca el să îi aplice vrăji salvatoare, iar apoi mi-a înmînat-o cu mare drag, urîndu-mi drum bun! Trebuia să mă întorc în piața publică unde rămăsese cufărul cel fermecat, să mă așez în el și să spun de trei ori: *Musicalia es Vitalis*, pentru ca vraja aplicată să prindă puterea teleportării. Înainte să plec spre foișor, i-am mulțumit maestrului, după care m-am dus acolo, într-un pas lejer, pentru a putea admira frumusețea locului pe care aveam să îl părăsesc. Eram mîndră de curajul pe care îl avusesem ca să vorbesc cu marele Vitalis.

I-am urmat sfaturile și m-am întors exact în locul de unde plecasem: o alee pietruită de pe Lipscani. Credeam că mi-am dezamăgit familia lipsind ani întregi, dar de fapt trecuse doar o jumătate de oră. Am pus cutiuța neagră în ghiozdan cu gîndul de a o păstra pe viitor, pentru că știam că aveam să revin acolo. Eram fericită că revenisem acasă, deși locul căruia îi aparțineam cu adevărat mă aștepta acolo în spate. Era orășelul de dincolo de Lipscani, a cărui adresă e cam greu de descris.

Yasmina MICU, *clasa a VIII-a, Școala Centrală, București*

PUBLICITATE

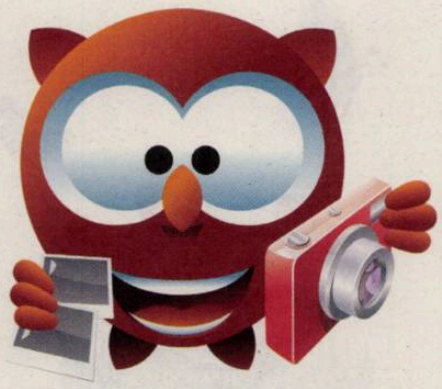

Ştiţi ce a descoperit George? O... sămînţă de oraş! Din ea s-a ivit peste noapte un orăşel unde cele mai multe dintre case au doar mărimea unei ghinde. Care este cel mai mare vis al locuitorilor acestui oraş uimitor? N-o să ghiciţi niciodată. Ei îşi doresc să crească cît mai înalţi. Nu se vor plictisi niciodată crescînd, aşa cum nici locuitorii din Punsil – oraşul imaginat de Petru – nu se vor plictisi niciodată de urbea lor.

Sămînța de oraș

Să ne începem călătoria prin culoarele subţiri şi îndrăzneţe ale imaginaţiei ca să aducem la viaţă un oraș! Văd o cîmpie verzulie scăldată în lumina soarelui, văd cerul albastru colindat de păsări multicolore venite de pe alte meleaguri. Şi culorile cîntă, cîntă o simfonie nebună care ne gîdilă urechile şi ne uimeşte ochii. În mijloc a crescut un stejar, puternic şi bătrîn cum numai stejarii sînt, demn să poarte un oraş de basm pe ramurile sale falnice. Este unul dintre puţinii stejari de pe Pămînt care a avut lipită de sămînţa din care a ieşit o a doua sămînţă – Sămînţa de oraș. Cu primul curcubeu pe care l-a văzut a simţit că o altă viaţă se trezeşte din seva sa, printre ramurile sale. Au crescut împreună – stejărel şi orăşel – pînă cînd au ajuns amîndoi mari, bătrîni şi înţelepţi.

Locuitorii oraşului sînt mai fragili şi mai scunzi decît o furnică. De obicei, măsoară 4 milimetri în înălţime, cei norocoşi ajung la 7 milimetri – desigur, aceia vor juca mîndri în echipa de baschet a oraşului.

O casă poate avea între 2 centimetri – cele din ghindă – şi chiar 5 centimetri, pentru locuitorii din „înalta“ societate (nume pe care îl găsesc foarte ironic).

Primăria e cea mai mare clădire, avînd înălţimea unei tablete de ciocolată amăruie, şi este situată la baza ramurii stîngi. O altă clădire importantă este Sediul Asociaţiei de Baschet, avînd cupola în formă de semisferă – adică de minge tăiată pe jumătate – şi fiind alimentată numai de la surse de energie solară. Toţi locuitorii joacă baschet de cînd încep să meargă suficient de bine ca să poată dribla, din motive ştiute de noi toţi: vor să crească rapid şi cît mai mult în înălţime. Dacă nu le place baschetul, pot să înveţe să înoate, pentru că au destule piscine care apar şi dispar odată cu ploile. Anul trecut s-a încercat şi un pic de fotbal, însă fără rezultat.

Cel mai haios este primarul, un omuleţ mereu îmbujorat şi cu un zîmbet larg pe faţa străjuită de o chelie veselă. Ştie mereu ce să facă, mai precis să bată gongul în fiecare seară la ora 21 şi 21 de minute fix. Vă întrebaţi de ce? Ei bine, la ora aceea, toate luminile-licurici se sting subit şi toţi merg la culcare foarte repede. Bănuiesc că ştiţi deja de ce: un somn lung asigură o creştere sănătoasă şi mai ales grabnică. Astfel, creşterile „nemaipomenite“ de peste noapte se datorează scumpului primar, pe care toată lumea îl iubeşte.

Oraşul e cu adevărat uimitor văzut de dimineaţă. Cînd soarele îşi aruncă drăgăstos razele asupra zidului de est, străjerul care, în mod normal trebuie să stea treaz toată noaptea, dă un căscat lung şi îşi întinde oscioarele. După aceea, din unele căsuţe iese fum şi totul arată ca un tablou ţesut cu o lumină rozalie-roşcată. Primul lucru pe care un cetăţean respectabil îl va face este desigur să îşi încalţe papucii de dimineaţă şi să se măsoare. După un oftat prelung sau – rareori – un strigăt de bucurie că s-a mai înălţat un pic, se pregăteşte pentru o nouă zi, dar nu înainte să bea trei picături de lapte de buburuză, despre care se spune că ajută la crescut.

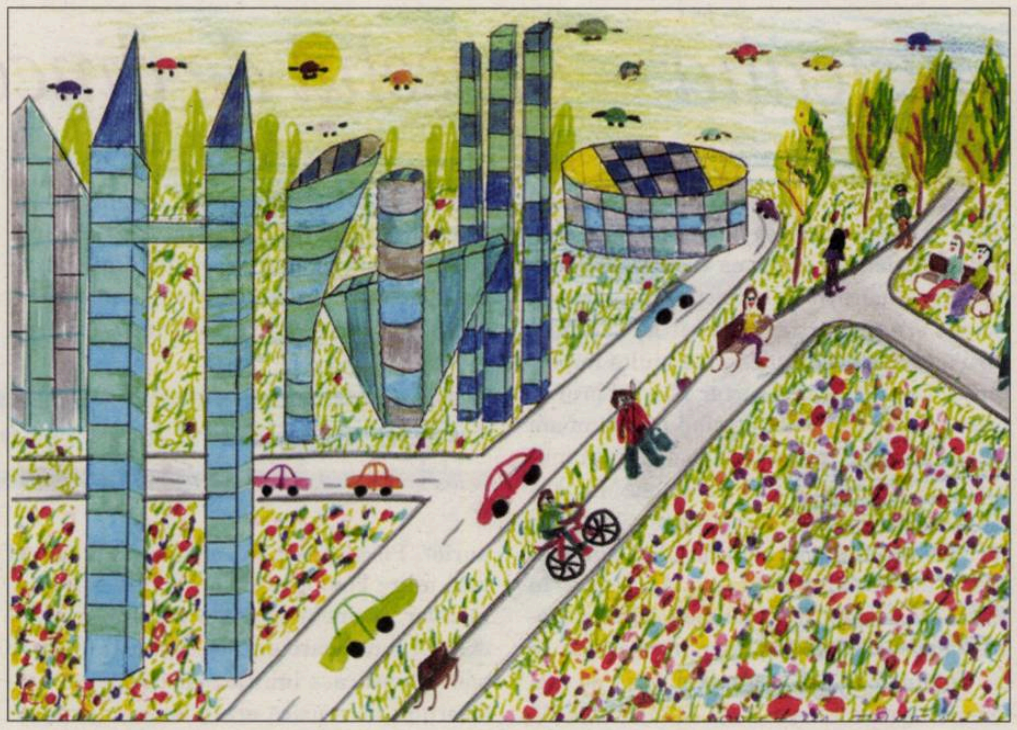

Cristina TROFIN, Școala nr. 148 „George Călinescu“

Şi aici sînt biserici, să ştiţi. De exemplu, cea mai „mare“ bisericuţă se află pe ramura dreaptă şi este pe jumătate gravată în scoarţa groasă şi dură a stejarului. În fiecare duminică merg acolo toţi locuitorii copacului şi se roagă, ca de obicei, să crească!

Există şi restaurante multe, cîteva farmacii, pentru că toţi sînt buni culegători de plante medicinale şi tot felul de ierburi cu miros şi gust ciudat. Sînt neînfricaţi şi decişi să testeze personal elixirele şi esenţele, pentru binele întregului oraș. Chiar dacă sînt micuţi, ştiu să se ajute unii pe alţii şi astfel toată lumea ajunge să ştie pe toată lumea, cei de pe ramura de est îşi ştiu toţi vecinii de pe ramura de vest.

Aşa cum a început, ziua se termină discret, cu un aer văratec în casele tuturor. Soarele coboară uşor şi înserarea îi adoarme pe toţi cu atingerea ei de catifea. Un gong sonor se aude. Noapte bună!

George STANCOV, *clasa a VII-a, Şcoala nr. 52 Iancului, Bucureşti*

Orașul în care nu te plictisești niciodată

Cu toţii ne dorim tot timpul ca ceva din oraşul nostru să se schimbe, şi cînd spun cu toţii, mă refer la absolut toate persoanele de pe planetă. De exemplu, vara trecută, vorbeam cu un prieten de-al meu din Italia pe nume Fabio (zis Bob), despre Roma şi Bucureşti. Îi spuneam că oraşul nostru s-a urîţit şi infrastructura este atît de proastă încît dacă ai scăpa o pietricică s-ar prăbuşi toată. El îmi spunea că în Roma (unul dintre cele mai frumoase oraşe ale lumii, după mine) e încă şi mai rău, ceea ce pe mine m-a uimit. Mi-a plăcut Roma atît de mult încît nu m-am gîndit vreodată că cineva se poate plînge de ea. Am ajuns la concluzia că dacă stai prea mult într-un oraş te saturi de el. Atunci oraşul de care nimeni nu se plictiseşte trebuie să fie... Dar mai bine să vi-l descriu.

Punsil este înconjurat de un lac cristalin. Un pod alb de marmură duce la intrarea cu o poartă de fier forjat, decorată cu spirale – simbolul oraşului. Poarta se ridică şi se coboară în fiecare dimineaţa şi seară. Pe zidurile înalte de piatră stau oameni bine pregătiţi pentru a apăra locul, în caz că cineva ar îndrăzni să-l atace. Înăuntru, o alee mare de piatră traversează două zone întinse cu iarbă verde, flori multicolore, bănci şi spaţii imense de joacă. Două parcuri, practic. Apoi, dacă urmezi aleea, ajungi într-un rond gigantic cu o fîntînă imensă cu apă curată, care tîşneşte în toate direcţiile. În jurul fîntînii sînt numai brutării, măcelării, băcănii şi alte magazine de unde îţi poţi lua toate cele necesare: mîncare, băutură, haine, cărţi, filme, tutun de pipă. Acesta este centrul oraşului. Tot aici, dispuse concentric faţă de fîntîna uriaşă, sînt aşezate şi spaţiile unde locuitorii Punsilului îşi desfăşoară activitatea cotidiană: şcoala, liceul, universitatea, spitalul, birourile. Sînt aşezate în centru pentru ca toţi locuitorii să poată ajunge relativ repede acolo unde au nevoie.

Dacă stai prea mult într-un oraş te saturi de el.

În partea nordică a aşezării este zona istorică. Dar nu e o zonă oarecare, căci acolo se află toate lucrurile din lume cu valoare istorică importantă. Historicum, cartierul istoric, este împărţit în 5 districte: districtul preistoric, districtul antic, districtul medieval, districtul modern, districtul contemporan.

Punsil are însă o capacitate miraculoasă: orice nouă descoperire se materializează imediat. Aşa se face că Historicum, de exemplu, în zona sa preistorică, conţine deja o copie a oraşului biblic, Arad, din Israel. Acolo, săpăturile arheologice continuă, dar tot ceea ce s-a descoperit, este prezent şi în Punsil. Turnul Eiffel, Mica Sirenă, Acropolele, Taj Mahal, Zidul Chinezesc, Uriaşii din Insula Paştelui şi încă multe alte minuni create de om şi descoperite undeva în lume îşi găsesc locul în spaţiul fără limite din Punsil. Oraşul este amenajat foarte bine, fiecare district e marcat şi îngrijit de cei mai experimentaţi arhitecţi. Ei se adaptează de fiecare dată cînd o nouă parte a oraşului este creată de către o nouă descoperire.

La fel se întîmplă şi cu muzeele. Orice nouă operă de artă importantă, nou creată, dintre cele care vor marca evoluţia domeniului, apare instantaneu în zona de artă contemporană.

Noaptea, cînd oamenii se duc la culcare, casele lor apar sub orice înfăţişare vor ei. Trebuie doar să şi le imagineze şi ele se înfăţişează. Oraşul, seara, este mult mai aglomerat şi nu din cauza oamenilor, nu, în nici un caz, ci din cauza caselor care apar peste tot, în fiecare cotlon, în fiecare parte a oraşului. Iar dacă cineva doreşte să locuiască în casa imaginată de altcineva, pereţii acesteia se recreează astfel încît să poată asigura intimitatea şi confortul dorit. Nimeni nu se supără, dimpotrivă. Dacă unul dintre locuitori reuşeşte să imagineze case pe care şi alţii şi le doresc, acesta este premiat la Festivalul Anual al Arhitecturii pentru Oameni, care se organizează în fiecare an, pe 31 decembrie.

Punsil pare o utopie, dar cred că e un oraş de care eu şi prietenul meu Fabio nu ne-am plictisi. Aşa ar trebui să fie toate oraşele din lume: după gîndul şi pe placul locuitorilor lor.

Petru ROŞU, *clasa a V-a, Şcoala „Happy Planet Kids“, Bucureşti*

Bogdan ne-a obişnuit deja cu prozele lui fantastice pline de stil şi imaginaţie. De data asta, el explorează oraşul Nicăieri, dincolo de Valea Ştearsă şi de Pădurea Iluziilor. Aici, îşi dă seama că din Nimic el poate crea un oraş de vis, iar cartierul unde îşi are domiciliul legal mulţimea vidă devine populat de fantasme.

Bun venit în Nicăieri!

Credeţi-mă, în acest oraş nu este absolut nimic. Nu este nimic de văzut, nu este nimic de auzit, nu există decît o strîmtă şi sufocantă singurătate, înfăşată strîns în aura inseparabilă a nebuloaselor incolore.

Cîndva, demult, am izbutit şi eu să ajung într-un asemenea neprimitor sălaş. Dincolo de Valea Ştearsă, trecînd peste Munţii Viselor şi explorînd cu mare băgare de seamă Pădurea Iluziilor, mi-a ieşit în cale o privelişte cu totul şi cu totul de nedescris. Falnic, se înălţa un indicator pe care scria cu litere mari de blanc: *„Bun venit în Nicăieri“*. Străzile înfăţişau oameni din toate categoriile sociale, ce forfoteau neîntrerupt şi alergau de zor, încît un om normal s-ar fi întrebat ce eveniment de o asemenea importanţă se petrecea pe plaiurile inexistenţei. Privesc în stînga, privesc în dreapta. Instinctul îmi spune că pe undeva, prin apropiere, are loc un concert, ori nişte alegeri prezidenţiale, ori poate, dacă nu mă înşel, o descoperire epocală la care, din nefericire, nu pot fi martor. La un asemenea gînd, mă simt chiar frustrat, motiv pentru care merg glonţ către unul dintre cetăţeni şi îl întreb:

– Mă scuzaţi. Aţi avea amabilitatea de a-mi explica pentru ce s-au adunat cu toţii aici? Eu sînt nou sosit, aşadar nu cunosc multe detalii.

Cu toate că m-am adresat cu o politeţe desăvîrşită, bădăranul mă îmbrînceşte şi îşi vede de drum. Vă puteţi închipui aşa ceva? Chiar dacă îl are ca frate pe onorabilul Crivăţ, chiar dacă îi are ca vecini de bloc pe Vînturile de Vest şi are relaţii printre Brizele Marine, asta nu-i dă dreptul să se comporte fără pic de scrupule cu un vizitator.

Făcînd abstracţie de incidentul petrecut cu cîtva timp în urmă, îmi continui drumul prin cartierul unde îşi are domiciliul legal mulţimea vidă, savurînd peisajul de-a dreptul unic. Niciodată nu mi-aş fi putut închipui o asemenea minune. Adică eu să descopăr un loc la care cineva cu mintea întreagă nici nu s-ar fi gîndit, un tărîm de a cărui existenţă nici marii învăţaţi nu ştiau?! Pe atunci eram nespus de încîntat. Doream cu ardoare să aflu fiecare mister, fiecare secret ce mi-l tăinuia *descoperirea* mea.

încăpere. Conform micilor mele superstiţii, am păşit cu dreptul spre rodul căutărilor mele, însă nici nu am apucat să îmi arcuiesc buzele într-un mic zîmbet, că m-am trezit aruncat într-o cădere nebunească. Tot ce puteam distinge în jur era o nemărginire din smoală, care parcă mă sufoca în fiecare secundă, în fiecare minut de picaj. Înţeleg că atunci ar fi fost momentul potrivit să ţip, să mă agit şi să mă rog pentru a ieşi din acel coşmar blestemat, însă adrenalina parcă îmi luase minţile. Îndrăznesc să spun – chiar că îmi plăcea: aerul ce-mi mîngîia tot corpul, vîjîitul neîntrerupt din urechi, părul care-mi flutura în vînt... Toate acestea mă făceau să mă simt ca un vechi luptător japonez care se purifică sub o cascadă. Dacă aţi fi trecut şi voi prin aşa ceva, v-aţi fi dat seama că nimic nu e mai plăcut decît să închizi ochii şi să te laşi în voia sorţii. Stînd turceşte, cu picioarele încolăcite şi mîinile împreunate, am închis ochii. Fără să-mi dau seama, timpul parcă ridică piciorul de pe pedala de accelerație. Treptat, viteza scăzuse la treizeci de kilometri pe oră, apoi douăzeci, zece, cinci, iar în final îşi împinse bocancul învechit pe frînă. Nu ştiu cu exactitate cît de corect a făcut parcarea laterală, însă ştiu sigur că eu nu mai cădeam.

Încuietorile Nule *sînt unele dintre cele mai proaste mecanisme întîlnite vreodată.*

De îndată ce nu se mai auzi nici un zgomot, nici o şoaptă, prin apropiere, am decis să explorez o locuinţă a anonimilor (căci aşa se numeau locuitorii *Nicăieriului)*. Am deschis una dintre uşi, fără nici o problemă *(Încuietorile Nule* sînt unele dintre cele mai proaste mecanisme întîlnite vreodată) şi am păşit pe podeaua atît de frumos şlefuită, încît oglindea chiar şi cel mai mic detaliu din

Oare cît de pricepuţi or fi fost locuitorii de creaseră un asemenea tip de pardoseală? Cu sinceritate aş putea spune că mi-aş fi dorit să cunosc materialul folosit, însă timpul poate fi atît de scurt cîteodată, încît nici nuţi dai seama cum îşi ia zborul. Am deschis ochii, pentru a constata cu stupoare că ieşisem din casă. Mă aflam din nou pe străzile Nicăieriului, căutînd marile secrete ascunse în arhivele acestui măreţ oraş. Descopeream multe alte lucruri despre acest domeniu atît de vast, dacă nu auzeam nişte cîini fioroşi lătrînd după mine: erau cîinii lui Nu-Ştiu-Cine, cel mai neprimitor anonim. Nici nu-i de mirare că sistemul lui de securitate m-a expediat cu atîta lejeritate afară. După

Îmi continui drumul prin cartierul unde îşi are domiciliul legal mulţimea vidă, savurînd peisajul de-a dreptul unic.

arhitectura locuinţei sale bănuiam ca era primar, iar după ascuţimea colţilor şi după lungimea arcului de cerc format de deschiderea boturilor celor cinci animale intuiam că nu agrea nepoftiţii.

Aşa m-am văzut eu nevoit să renunţ la toate cercetările mele mai mult sau mai puţin ştiinţifice despre locuinţele cetăţenilor din Nicăieri, pentru a acorda mai multă atenţie unei priorităţi majore. Pitbulii-fantasmă mă hăituiau mai ceva ca pe un iepure, şi nu mică mi-ar fi fost mirarea, dacă muşcătura lor ar fi putut crea ceva mai mult decît... nimic.

Bunicul meu, cu mult timp în urmă, îmi povestise că nimic nu este imposibil, că orice poate exista atît timp cît tu crezi că există. Orice vis, orice dorinţă, chiar şi orice nimic din sufletul tău se hrăneşte din credinţa pe care i-o oferi.

– Hai, gîndeşte, gîndeşte! îmi strigam în sinea mea. Nu se poate să o sfîrşesc aşa.

Oricît mă zbăteam, oricît căutam, nu găseam nici un adăpost, nici un loc suficient de bun ca să mă scape de furia nestăvilită a potăilor. Atunci am înţeles cu adevărat vorbele bunicului. Acolo unde nu există nimic, poate exista credinţă – credinţa mea. Dacă eu credeam în pericol, atunci aş fi avut parte de pericol, dar dacă eu mi-aş fi impus că nu există nimic ameninţător, atunci nu ar mai fi existat nimic ameninţător. Tocmai găsisem biletul meu către succes.

M-am oprit şi am aşteptat bestiile să vină către mine. Puteam să mă joc cu ei, după bunul meu plac. În primul rînd, mi-am imaginat că apăsam butonul *pauză,* de pe o telecomandă, iar ei au încremenit. Apoi, am apăsat pe *repede înapoi*, iar ei, pe nesimţite, s-au îndepărtat la cîteva zeci de metri. În încheiere, aveam să le dau lovitura de graţie. Trebuia să-şi ceară iertare pentru frica pricinuită.

Aşa s-a isprăvit un alt incident neplăcut.

Spre deosebire de precedentul, acum eram în culmea fericirii. Puteam crea oraşul viselor mele: cu nisipuri mişcătoare de miere, păduri de zahăr, fiecare stea purta o sfoară pentru a mă putea căţăra pe ea, soarele îşi ataşase un întrerupător, aveam abilitatea de a merge pe pereţi fără a fi afectat de gravitaţie...

Cînd deodată, o voce mai puternică decît toate cîte auzisem vreodată, îmi răsună în cap:

– TEMELE!!! TEMELE!!!

Brusc, frumosul meu orăşel se destrămă precum un nor de fum, iar sub ochii mei apăru mama ţinînd în mînă un imens caiet de matmatică. Cu puţină atenţie, mi-aş fi putut da seama că era caietul meu de teme, dar visul cu orăşelul din îngheţată şi turtă dulce mă afectase prea mult pentru a mai percepe ceva.

– Ce ai făcut pînă acum? Ai? Aud?

Şi cu toate acestea, încă nu murise totul. Caietul meu de teme la matematică avea ceva în comun cu fostul sălaş. Avea ceva ce-mi amintea de orăşelul meu *Nicăieri*. Tot ce-mi mai amintesc este că reuşisem să articulez doar trei cuvinte care mă făcură să zîmbesc:

UN GRANDIOS NIMIC!

Bogdan Cătălin MEREUŢĂ, *clasa a VIII-a, Şcoala nr. 40 „Iulia Hasdeu“, Galaţi*

Pagină realizată cu sprijinul:

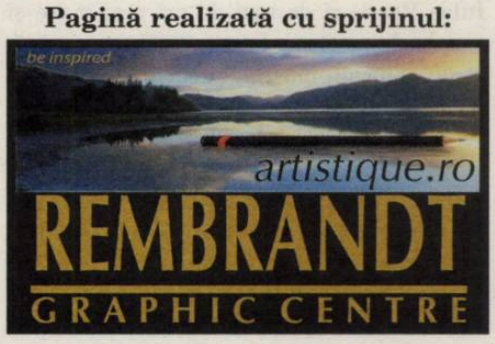

Fictivcity este oraşul administrat de marele ambasador chinez Fic-Tiv. Acest oraş zburător imaginat de Bogdan se alimentează cu apă, mîncare şi combustibil de la un soi de „benzinării" aflate pe traseu. Cristiana află că Frankenstein şi-a cam pierdut timpul prin oraşul horror Los Devils. Iar Tudor stă de vorba printr-o staţie de emisie-recepţie cu... Iaşiul, oraşul său natal.

De vorbă cu Iaşiul prin staţie Cobra

– Hei, Iaşiule, ai nevoie de o schimbare!

– Ai dreptate! Dar ce pot face?

Poate că aţi ghicit: vorbeam cu oraşul meu natal, cel în care mă aflu şi acum. Însă ceea ce mi se părea ciudat era că vorbeam cu el prin staţie Cobra. Da, în inima Iaşiului găsisem sursa de conectivitate cu acesta. Nici nu credeam că are staţie Cobra (totuşi, cum putea?), însă era perfect logic să îl contactez în inima oraşului, deoarece acolo genera cea mai mare energie, poate chiar avea un fel de creier electronic. Şi tocmai îmi spunea că nu se simte bine de vreo două săptămîni, iar eu încercam să găsesc o soluţie:

– Heeeeeiiii, Iaaaşşiuuuleeee, aiii nevooiiee dee o schimbareee...

Ups! Am dat dialogul în reluare! Scuze!

– Să ne gîndim...

– Dar ce fel de schimbare? O călătorie pe bicicletă?

– Eu nu mă gîndeam la o schimbare ca la fragmentul din cartea lui Jerome K. Jerome*. Ar fi oricum, ridicol! Şi apropo, de unde ai tu surse de informare?

– Alooo! Eu sînt tot ce vezi acum! Sînt oraşul în sine! Da, Iaşiul! Văd tot, aud tot şi chiar acum am miliarde de ocupaţii.

– M-ai dat pe spate! i-am răspuns ironic şi l-am lăsat să se umfle în pene. Însă am deviat de la subiect! Îţi trebuie ceva care să ne uimească... o schimbare tehnologică pe scară avansată!

– Pot face asta uşor.

– Păi, îi transmiţi ideile unui ieşean care are şi el staţie.

– Hmmmm... Mai bine nu.

– Cum? De ce?

– Păi, această evoluţie tehnologică pe scară avansată ar fi preluată de către ţările de afară, s-ar isca certuri pentru drepturile producătorului şi după „Al Treilea Război Mondial" provocat de încălcarea legilor de producţie sau ce o fi aia, am descoperi fiinţe de pe altă planetă cu inteligenţă superioară şi... pac! Am fi măcelăriţi de omuleţi verzi cu antenuţe sau ar fi distrusă planeta de maşina timpului, construită de un savant nebun – muhahahaha! – care s-a inspirat din teoriile ilustrului nostru ieşean. Am zis! Amin!

– Bine, eu vroiam doar să găsesc o soluţie pentru ca tu să nu te mai simţi rău.

– N-a fost în zadar, acum mă simt mai bine, cînd descopăr că o schimbare nu m-ar fi putut duce numai pe mine la pierzanie, ci toată planeta! Însă aş putea deveni un paradis...

– Ţîr, ţîr, ţîr!

– Hei, nu închide! Am spus ceva greşit cu asta?

(Am închis staţia.)

– Ce ţi-am făcut? Nuuuuu!

Era o zi frumoasă cu soare şi 25 de grade afară. Am scos bateriile sau am tăiat cablul de energie (nu sînt sigur care) din staţie şi am spălat putina. Deja vedeam păsărelele zburînd de pe turlele unei biserici şi auzeam cum fug şobolanii prin canale, prevestind o nenorocire (însă, sincer, nu credeam că va veni un cataclism). Mă gîndeam că nu trebuie făcută nici o schimbare, în afară de micşorarea maşinii vocale care face legătură cu gura Iaşiului. Dar unde se află această gură? Hmm, mai bine nu-mi răspundeţi. Oricum, cînd am ajuns acasă, am auzit din canalul de scurgere:

– Alarmă falsă, băieţi! Nu e 2012!

Oare există şobolani maiaşi ori s-au uitat şoarecii la televizor? Nu, asta ar fi prea de tot!

– Alarmă falsă, băieţi! Nu e 2012!

* Jerome K. Jerome: celebru umorist britanic care a scris *Trei într-o barcă* şi *Trei pe două biciclete*.

***Tudor Matei BĂRHĂLESCU,** clasa a V-a, Colegiul National „Costache Negruzzi", Iaşi*

Fictivcity

Acesta era numele oraşului vestitului Fic-Tiv, marele ambasador chinez... pe lîngă preşedintele Statelor Unite ale Americii. Dar, vă veţi întreba probabil, cum de un ambasador, şi încă unul al unui stat cîndva atît de sărac, poate avea propriul oraş? Ei bine, în pofida aparenţelor, Fic-Tiv era cel mai bogat om din lume. Acesta era pasionat de cărţile lui Jules Verne şi obsedat de ideea de a construi un oraş zburător.

Desigur că ideea lui părea nebunească şi imposibil de pus în practică, dar pentru un om ca ambasadorul nimic nu era imposibil. Inimaginabil, dar adevărat, oraşul fu construit, dar nu întocmai ca oraşul lui Jules Verne ci de zeci de ori mai mare şi mai modern. Oraşul avea 32 de parcuri cu pomi tropicali, măslini şi curmali, sicomori şi castani între care superbe fîntîni arteziene cu apă limpede şi curată şi alei lungi şi întortocheate străjuite de plopi care parcă vroiau să atingă cerul; avea două păduri în care se organizau vînători regeşti şi petreceri vesele.

La dispoziţia locuitorilor se aflau cele mai frumoase case, mai bine zis palate, cu grădini suspendate ca în Babilon, cu terase din marmură şi granit, şi cu pajişti pe care galopau cai pursînge arab ai bogaţilor lor stăpîni. Pe bulevardele pavate treceau numai maşini de lux şi limuzine. Iar pentru locuitorii săraci, se aflau casele de pe marginea bulevardelor, extrem de scumpe, însă un fleac pentru locuitorii din Fictivcity.

Orice locuitor cu dare de mînă putea merge la spectacolele organizate de patron. Însă durerea pentru locuitorii mai sărăcuţi (cu o avere de doar vreo 20 de milioane pe an) era că locurile se scoteau la licitaţie, iar atunci să vezi ce bătăi, ce leşinuri... însă oricine putea asculta acasă muzică bună, căci toate concertele se transmiteau tuturor celor care preferau să stea acasă, fireşte că acest lucru îi costa doar vreo două sute de mii de dolari.

Dar oare acest oraş chiar zbura? Greu de imaginat pentru orice om practic. Însă deloc atît de greu pentru Fic-Tiv. Astfel că atunci cînd a fost gata oraşul putea să şi zboare. Cu ajutorul celor cinci sute de motoare a cîte 1200 de cai putere dispuse în patru părţi ale oraşului şi a celor douăzeci de elice cu o lungime de 500 de metri care îl ajutau să se ridice de la sol asemeni unui elicopter. Deplasarea înainte şi înapoi, la stînga şi la dreapta era asigurată de cele patru elice încastrate în scheletul de fier al oraşului, pentru a nu arăta inestetic. Aceste elice erau apărate de o uşă etanşă care se retrăgea atunci cînd elicea trebuia pusă în funcţiune.

Pentru a alunga orice urmă de îndoială din mintea cititorilor, vă vom spune de unde avea oraşul toată energia de care avea nevoie. Oraşul avea un traseu stabilit, iar din loc în loc avea şi nişte staţii unde era aprovizionat cu apă potabilă, mîncare şi combustibil.

Fiind gata, oraşul porni în călătoria inaugurală pe care o finaliză cu bine. Apoi, mulţi ani şi-a continuat călătoriile, dar la ultima sa călătorie, într-o zi senină, pe cînd zbura deasupra Atlanticului, dispăru fără urmă. Poate că s-a scufundat în abisuri sau poate că locuitorii nu au vrut să renunţe la casa lor şi au luat-o în altă direcţie, spre o insulă neştiută decît de ei, dar cert este că nimeni nu a mai aflat nimic de el de atunci.

***Bogdan RADU,** clasa a VI-a, Şcoala nr. 11, Bucureşti*

Cu Frankenstein în Los Devils

– Bună, dragă cititorule! Astăzi te anunţ că vei fi uimit de un personaj despre care aş băga mîna-n foc că ai auzit! Cunoscutul Frankenstein! Dragă Frank, spune-ne pe unde ai mai fost...

– Ei... Dacă tot ai întrebat.... Am fost în cel mai nou oraş... Los Devils! Totul a început cînd m-am uitat pe net la *Cele mai groaznice oraşe*. Am rămas impresionat. Mi-am făcut apoi un plan şi lucrurile au decurs macabru de bine. M-am îmbrăcat în hainele mele de înmormîntare şi dus am fost!

– Descrie-ne, te rog, călătoria ta!

– Prima dată am fost la un restaurant specializat în şerpi şi broaşte. Şarpele era decojit şi înăuntrul lui existau degete umane, aproape descompuse, dar, fie vorba între noi, era mai bine aşa, pentru că mă cam îngrăşasem.... Dar, să revenim. După ce am mîncat, m-am dus la Muzeul de Cadavre. Nu auzisem pînă acum de atîtea feluri în care ai putea să torturezi pe cineva. Ştiai că paraziţii fac un cadavru să se descompună? Ei bine, eu nu! Personalul a fost extraordinar. M-au lăsat să încerc scaunul electric, masa de tortură, injecţia letală şi jupuirea. A fost infernal de macabru! După ce am plecat, m-am gîndit să văd cum arată oraşul din elicopter. Arăta exact ca un sarcofag. Călăul fiind sîngeros de amabil, mi-a dat o îngheţată cu limbi de broască şi sînge de demon. Asistentul său a fost macabricios de cumsecade şi m-a lăsat să sar fără paraşută, fără nimic! Ajuns înapoi pe pămînt, în timp ce mergeam pe stradă am avut norocul să dau peste o paradă a vrăjitorilor. După ce am văzut parada, am mers împreună cu prietenul meu, Jack Spintecătorul, să bem o cafea din venin de viperă la cea mai cunoscută cafenea din oraş – „Ţi-a sunat ceasul". Apoi, mi-am zis că nu pot rata cel mai îngrozitor concert care era anunţat a se desfăşura la Opera oraşului. Locul arăta aşa cum mi-am imaginat întotdeauna. O clădire imensă în stil vampirian la ale cărei colţuri străjuia cîte un demon. Melodia care m-a terifiat cel mai mult a fost „În strigătele morţii"! Închipuie-ţi că artiştii erau toţi vampiri şi că, la sfîrşit, au vrut plata în sînge. Am fost nevoiţi să facem o chetă şi tot nu i-am mulţumit pe toţi! Timpul se scursese pe nesimţite, aşa că mai aveam timp doar pentru o scurtă vizită la Vampimall.

Am mers la shopping şi mi-am luat: un lanţ de cuţite, trei perechi de pantaloni cu lame şi şase tricouri cu electroşocuri. Nu-ţi pot descrie minunăţiile de magazine. Culori stridente, între care predominau negrul de demoneţ şi roşul de vampireţ, mulţime de sunete, care mai de care mai înfiorătoare... o delectare.

– Ce ne poţi spune despre locuitori?

– Locuitorii.... n-aş putea să vă dau prea multe detalii... păreau foarte ocupaţi. Ziceau ceva de curăţenia de primăvară... glume macabre de-ale lor!

***Cristiana Elena BUCUR,** clasa a V-a, Şcoala „Căpitan Aviator Mircea T. Bădulescu", Buzău*

În stilul ei simpatic şi aiurit, Ileana ne demonstrează nu doar că ştie să pună lucrurile la punct, dar şi că are spirit civic. Dacă ar fi mai mulţi copii ca ea, Bucureştiul s-ar schimba într-o clipită. Aşadar, dragii mei, urmaţi sfatul Ilenei şi învăţaţi să jucaţi baschet la coşurile de gunoi de pe stradă! Sau votaţi-l pe Mihai la Primărie, dacă vreţi să circulaţi pe poduri suspendate şi pe benzi mergătoare!

Ileana ZIRRA

București, București, rămîi așa cum ești!

Bucureşti, Bucureşti, rămîi unde eşti! (Doar Lipscaniul să-l asfaltezi aşa cum te tot mîndreşti!). Poate că nici n-am făcut 16 ani încă, dar am văzut cu ochii mei schimbări cum ar fi cele din Vama Veche, unde mergeam de pe vremea cînd aveam 5 ani, cu familia, cazîndu-ne cu cortul lîngă cazemată, sau cele din oraşul capitală. Căci, aşa cum ar spune un personaj de-al lui Caragiale: „Sînt capitalist!".

Farmece îmi fac Sibiul şi Timişoara cînd mă plimb pe Bulevardul Loga şi cînd mă sui în turnul cel mai înalt din Sibiu şi aud cu ajutorul unei pîlnii super şmechere cum un copil şi un cuplu mint de îngheaţă apele pe Podul Minciunilor, şi acestuia îi mai sare cîte o pietricică de la bază. Chiar de nu se dărîmă podul aşa uşor, nasul tot le creşte extrem de lung tuturor, la un moment dat le e chiar greu să strănute fără să se dea cu nasul de un perete! Dar ce bine este să te pierzi în Bucureşti pentru că tot ratezi librăria, cafeneaua sau anticariatul din spatele Palatului Şuţu şi, pînă la urmă, nimereşti locul, iei o carte de arhitectură, căutînd cadoul perfect pentru un prieten, o deschizi, vezi o poză veche şi te gîndeşti dacă este din Parisul anilor 1900. Ce mai şoc cînd citeşti dedesubt: *Bucureşti, Lipscani, 1980*. Şi-apoi iei o altă carte şi te simţi ca-n cea mai magică librărie/cafenea/terasă/porţiune din Paradis, în... da, renumitul Cărtureşti, vara, la un ceai, sau iarna, în pod, la un scurt jazz care să-ţi ungă urechile după pîrîiala din troleu.

Da, s-a schimbat Bucureştiul şi nu aş ridica în slăvi nimic acum. Nu mă refer nici măcar la preţuri, despre care pot spune că nu mă mai satisfac oricum de cînd ciunga este peste 1 leu. Guma Turbo era ieftină şi tare ca piatra şi costa doar 5 bani!! Avea şi tatuaj! Dar să lăsăm subiectele lipicioase deoparte...

Nu sînt chiar o revoluţionară, dar îmi pare mereu rău cînd văd că iar e dărîmată o clădire veche şi frumoasă. Şi mutantele acelea de clădiri care sunt doborîte pînă la jumătate, iar din ruinele sale se înalţă un bloc dezgustător de sticlă, îmi dau fiori! Unde a dispărut spiritul acela de curiozitate dusă la extreme? Cînd eram mică, dacă vedeam orice clădire ruinată, cu greu mă ţineai să nu o explorez. Cît îmi mai plăcea să alerg pe holuri *bîntuite* şi să mă sui în cei mai labirintici copaci! Ah, şi dacă mai taie cineva vreun copac din cei în care mi-am petrecut eu „tinereţile", în parcurile Herăstrău şi al Circului... grrr, îi pun să mănînce toate dudele pe care nu mă lăsa bunica să le culeg la joacă, lîngă circ!

Iarna, la orele 10 seara, să faceţi o scurtă plimbare prin parcul Herăstrău, să o luaţi la pas cînd de-abia s-a depus zăpada, să admiraţi luminile calme albe sau gălbui, să vă bucuraţi de speciile noastre de brazi şi molizi... Vara, la orele 5 dimineaţa, să vă luaţi o peniţă şi-un pergament şi să faceţi un tur de lac, cînd este perfect linişte, oameni nu sînt prin parc şi auzi păsărelele cum ciripesc hai-hui de oboseală. Mai, mai că-ţi vine să te plimbi cu bicicleta. Pentru asta sînt cele care pot fi închiriate cu buletinul!

Despre Lipscani au fost multe povestite deja în numărul acesta, dar eu mai spun că fac parte dintr-un proiect al Asociaţiei de urbanism Komunitas, iar filmuleţul pe care îl fac eu cu echipa mea este chiar o explorare a centrului vechi al Bucureştiului. Prima oară cînd am mers la filmări, am descoperit cele mai ciudate cotloane, cele mai interesante graff-uri, cei mai talentaţi muzicieni (ca muzicanţii din Bremen, sigur ştiţi povestea!) şi cele mai antice clădiri! Ce misterios este cînd intri pe o poartă întredeschisă şi ajungi într-o curte părăsită, unde miroase a cîine ud, şi auzi un glas de om morocănos... Iar apoi o iei la fugă cu aparatul de filmat în mînă, cît mai departe. Şi, hopa, te trezeşti printre munţi de moloz, lîngă 500 de metri pătraţi de gunoi şi buruieni şi 10 metri pătraţi de graffiti de prin anii 1989 care spun chiar: *În centrul vechi, cu prietenii mei, 1989!*.

Proiectul meu de urbanism este exact ce i-ar trebui acestui oraş. Planul este să găsim locuri care le sar oamenilor în ochi şi să facem o mişcare care îi va trezi pe oameni la realitate! Să vadă cum este stricat acest oraş de prostii, fleacuri, precum mucuri de ţigară şi căni de plastic de la automat! Să spunem că de o parte din aceste gunoaie s-au ocupat cei de la proiectul *Let's do it, Romania!* la care am participat toamna aceasta, şi am strîns peste 10 saci de gunoi de pe centură în 3 ore, cu un grup de 5 oameni.

Trebuie să recunosc că sînt un fan înfocat al căsuţelor mititele de cărămidă sau al blocurilor clasice cu viţă-de-vie americană cocoţată pînă pe antena de tembelizor! Aşadar eu le plîng de milă cînd sînt dărîmate şi înlocuite cu monştri marini sau terestri albi, gri, verzi sau orice altceva, cu imense geamuri de termopan şi porţi impunătoare de castel, negre, printre ale căror gratii scoate un cîine fioros botul şi muşcă aerul din faţă, doar e prea zgomotos ca să se apropie cineva de el – pînă şi copiii de 5 ani, care, de regulă, nu au nici o jenă, fug mîncînd pămîntul!

Nu sînt chiar o revoluţionară,
dar îmi pare mereu rău
cînd văd că iar e dărîmată o clădire veche şi frumoasă.

Mie îmi face plăcere să stau să aştept troleul la Universitate şi să mă holbez la cărţile de la anticariat cînd nu am ce citi; mi se pare un pas înainte. Dacă vom continua tot aşa, chiar o s-avem o şansă! Eu sînt cît se poate de optimistă în ceea ce priveşte Bucureştiul, dacă ne-am ocupa de el.

Deci nu uitaţi să mai închideţi un pic ochii, să vă prefaceţi că nu sînteţi *capitalişti* şi să vă bucuraţi măcar de oraşul în care trăiţi, dacă ţara v-a dezamăgit – şi nu uitaţi că noi o putem schimba. (Vă puteţi antrena la baschet, dacă încercaţi să nimeriţi coşul de gunoi de pe stradă, doar să nu vă daţi bătuţi, şi daţi coş în final!)

Votați-mă la primărie!

Campania de alegere a primarului pentru oraşul meu a început. Printre candidaţi mă număr şi eu: un tînăr îndrăzneţ, cu multă iniţiativă şi dornic să fac ceva pentru acest oraş. Dacă voi fi ales, am de gînd să aduc multe schimbări oraşului meu.

Clădiri foarte înalte ne vor privi semeţe în fiecare dimineaţă şi ne vor aştepta cu lifturi de sticlă, aşezate pe pereţii exteriori pentru a ne conduce rapid la locurile de destinaţie. Tot oraşul va fi împînzit de poduri şi alei suspendate pe care să putem circula cu benzi mergătoare, pentru a nu mai fi nevoie să circulăm cu maşinile şi să poluăm aerul.

Pentru a ne recrea, parcurile cu tufişuri în formă de animale exotice, locuri de joacă pentru copii şi scene amplasate pentru a oferi spectacole de dans, muzică şi teatru ne vor găzdui ori de cîte ori vom simţi nevoia.

Nu voi uita nici de şcoli. Acestea vor fi mai frumoase, cu săli şi terenuri de sport, bazine de înot, săli de clasă cu table Smart, laboratoare şi cantine în care se va servi numai mîncare sănătoasă.

Un alt gînd al meu se îndreaptă spre spitale. Acestea vor fi dotate modern şi oamenii vor fi îngrijiţi de medici bine pregătiţi, pentru că eu cred că oamenii sănătoşi sînt mai fericiţi.

Mai sînt multe de schimbat în oraşul meu. Eu mă bazez pe locuitorii lui pentru a mă sprijini şi a-mi oferi idei noi. Pentru a avea un oraş curat, modern şi cu multe facilităţi nu trebuie decît să mă votaţi!

Mihai Alexandru RADU, *clasa a III-a, Şcoala nr. 192, Bucureşti*

PUBLICITATE

INSTITUT FRANÇAIS BUCAREST

Diplome internaţionale

Cursuri şi ateliere pentru copii şi adolescenţi

Serviciu de traduceri şi interpretariat

Cursuri de limba franceză generală

Cursuri speciale de franceză în mediul profesional

Cursuri « à la carte » de limba franceză

Cursuri în întreprinderi

Cours « à la carte » de roumain langue étrangère

Simulări pentru examenele DELF şi DALF

Bd. Dacia,77
Tel: 0374 125 206/0374 125 209
Program: luni-joi/12.00 - 18.00
inscri@culture-france.ro
www.institut-francais.ro

INSTITUTUL FRANCEZ DIN BUCURESTI

Eugen revine cu o nouă istorioară din seria poveştilor irlandeze. De data asta, veţi afla despre singura mare încercare din viaţa lui John S.S. Stewart, care trăieşte undeva, la 54 de kilometri de Dublin, la o fermă, „împreună cu cele zece găini, doi cocoşi, cîinele-lup Bobby şi pechinezul Murderer". Într-o bună zi, el ia hotărîrea să-şi înconjoare proprietatea cu... un gard electric.

Lupta pentru dreptate

– o poveste irlandeză –

John S.S. Stewart, născut pe data de 27 septembrie 1955, avînd vîrsta de 56 de ani, trăieşte la o oarecare depărtare de Dublin (aproximativ 54 km... nu m-am priceput niciodată la aproximaţii; oricum, nu are nici o relevanţă în povestea ce va urma), într-o casă de pe malul unui lac (nu ştiu numele lacului, nu sînt bun la geografie). Este o casă mică, cu o proprietate de 50 de hectare şi cu un garaj, în care John îşi depozitează toate sculele necesare pentru a repara stricăciunile care ar putea fi făcute de animalele sale.

Dar viaţa lui John n-a fost înainte aşa plăcută. Acum trei ani, cînd avea 53 de ani (mă scuzaţi dacă repet cuvîntul „ani", dar nu am găsit nici un sinonim), s-a confruntat cu cea mai mare încercare din întreaga sa viaţă. Am să vă povestesc, în cîteva (sau chiar mai multe) rînduri ce l-a zguduit pe John în aşa hal încît l-a făcut să-şi cumpere un gard electric (înainte nu avea, deoarece avea încredere în cinstiţii irlandezi).

Cred că cititorul şi-a dat seama deja că John gîndea într-un fel... mai puţin iubit de „capitalişti".

Era vară. Tocmai împlinise 53 de ani şi îşi sărbătorea ziua, cu peştii din lac, pescuindu-i. La un moment dat, se duse la toaletă. Cînd se întoarse, văzu o camionetă parcată de partea cealaltă a lacului. În acel moment, se aprinse o flacără înăuntrul său. Se duse el lejer spre acei oameni, iar după cîteva vorbe adresate unei matahale de doi metri lungime şi trei grosime, se întoarse cu buza umflată (la propriu) şi intră în casă. Stewart era mai nervos decît fusese vreodată în întreaga sa viaţă, simţindu-se umilit. Cu hotărîre, îşi scoase Luger-ul vechi de 67 de ani (îl primise în dar de la tatăl său, care luptase în Al Doilea Război Mondial) din cui, cu tot cu o parte din perete. Hotărît, ieşi afară. Matahala şi celălalt tovarăş al său rîdeau pe seama apariţiei micuţului războinic (irlandezul era mic de statură), dar cînd îl văzură că avea ceva în mînă, încetară să mai rîdă. Cu cît se apropia John, cu atît mai mult intruşii păreau mai neliniştiţi. Cînd văzură ruginitura din mîna eroului nostru, începură să hohotească de matahala căzu pe jos de rîs! Mare problemă, şi cînd spun „mare", chiar era enormă! Cum să-l mai ridici de la pămînt!? Stewart apăru triumfător în faţa celuilalt netrebnic şi începu să tragă în pămînt, pînă cînd, speriat, acesta îşi luă picioarele la spinare, se urcă în dubă şi plecă cît mai repede din locul acela.

Dar ce s-a întîmplat cu uriaşul? Încă era pe jos, dar nu mai rîdea. Din contră, începu să plîngă. Irlandezul se uită triumfător şi cu dispreţ la nefericitul gigant şi se întoarse la pescuitul său.

Dar tărăşenia nu se termină aici. Mai rămînea o întrebare de pus (de fapt, două, dar una nu are importanţă): de ce au venit acei oameni pe proprietatea sa, ca să-i tulbure liniştea?. Acest lucru nu-i dădea pace eroului nostru. Se hotărî să-l interogheze pe acel tîlhar.

– Ia zi, măi, nenică, cum te cheamă? întrebă el.

Uriaşul se opri din bocit, însă nu răspunse.

– A, deci eşti tare de gură, hă? Lasă că aflăm noi ce vrem să ştim, nu-i aşa? Oho, şi încă cum vom afla, şi vei plînge, de vor vedea englezoii ăştia că, dacă mai trimit spioni pe proprietatea mea, vor afla capitaliştii ăştia ce se întîmplă, oh da, vor afla şi nu le va plăcea, zise John şi izbucni într-un rîs mefistotelic.

Cred că cititorul şi-a dat seama deja că John gîndea într-un fel... mai puţin iubit de „capitalişti". Singura carte pe care a citit-o vreodată „cinstitul" nostru irlandez a fost cea scrisă de Karl Marx, vestitul *Capital*. De acolo, John şi-a elaborat propria gîndire. De aceea, el nu ieşea mai niciodată de pe proprietatea sa (poate doar ca să cumpere ziarul de dimineaţă). Îşi producea singur alimentele. Avea zece găini şi doi cocoşi, pe o suprafaţă de un hectar cultiva ierburi şi legume. Lîngă casă erau doi meri, iar pe domeniul său se găseau o mulţime de păsări sălbatice, bune de vînat. În lac – să nu mai vorbim – avea somoni şi păstrăvi. Creştea vaci şi oi, pentru lapte şi producţia proprie de brînzeturi. Deci vedeţi? John S.S. Stewart ar fi putut supravietui oricît pe domeniul său. Să nu mai vorbim de faptul că avea doi cîini (un cîine-lup şi un pechinez), care să-l păzească de invadatori. John ura pisicile. Dar să revenim la firul nostru narativ.

Îi trase vreo două palme matahalei, după care acesta cedă.

– Bine, bine, îţi spun tot! Numele meu este Andrew Sheanoc! Am venit aici împreună cu partenerul meu, Wayne Sarrin, ca să te capturăm şi să te dăm pe mîna autorităţilor, comunist bătrîn ce eşti! Acum, te rog, nu mai da!

La auzul acestor cuvinte, Stewart răspunse, pe un ton ca din filme:

– Nu sînt bătrîn, grăsanule! şi îi trase un pumn în tîmplă.

John se depărtă de omul leşinat, se îndreptă spre maşină şi, cu nişte pîrghii şi o sforţare supraomenească, reuşi să îl bage pe gigant pe bancheta din spate a autovehiculului. Se urcă şi el în maşină, iar apoi conduse spre cel mai apropiat sat. Îl lăsă pe Sheanoc pe trotuar şi îşi cumpără un gard electric îndeajuns de lung pentru a păzi întreaga sa proprietate.

Se întoarse acasă, iar după o muncă de o zi şi o noapte, reuşi să îşi înconjoare proprietatea cu gardul electric. După aceea, complet epuizat, se duse în casă.

Casa nu are mai mult de patru camere (o sufragerie imensă, o cameră de lucru destul de mare şi două dormitoare mici, plus bucătăria şi cele două băi). Pe proprietatea sa mai este şi o pădure, iar lacul se află chiar în faţa casei. Coteţul găinilor este aproape de pădure, în spatele garajului, care e lipit de casă (sper că n-am repetat „casă" sau alte cuvinte prea mult). V-am dat aceste detalii ca să vă faceţi o privire de ansamblu asupra locuinţei irlandezului.

Şi iată aşa, John S.S. Stewart şi-a cîştigat dreptul la propria părere, iar de la acea întîmplare, nimeni nu a mai cutezat să îi calce domeniul. Lupta pentru dreptate a fost, în cazul său, pierdută. Dar chiar aşa să se întîmple? Nimeni să nu aibă cutezanţa de a-l înfrunta pe acest barbar, cu intenţii criminale? Nu vă supăraţi, doamnelor şi domnilor din public care împărtăşiţi idei marxiste, aceasta este doar o povestire.

Cum am spus la începutul povestirii noastre, John S.S. Stewart are 56 de ani şi trăieşte împreună cu cele zece găini şi cei doi cocoşi, cîinele-lup Bobby şi pechinezul Murderer. V-am relatat prima aventură din viaţa sa (nu vorbesc de cîine, ci de irlandez), iar acum v-o voi relata pe a doua.

John stătea pe terasa casei sale, mîngîindu-l pe Murderer. La cîţiva metri, Bobby se juca cu o pisică (adică, stînd întins pe spate, o arunca de pe o labă pe alta, întocmai ca pe un ghem de lînă). Deodată, o maşină intră pe poarta larg deschisă (nu ştiu de ce irlandezii îşi ţin mereu porţile deschise). Era poştaşul. John îl salută cu un sforăit, dar din maşină nu ieşi poştaşul, ci doi agenţi federali trimişi unul de FBI şi altul de CIA, ca să...

Bine, asta e! E prea trasă de păr! Zău aşa, nici un copil n-ar crede povestea asta! Eu am făcut-o cît de cît realistă, şi cînd colo, îmi intră doi agenţi americani în cadru! Asta-i bună, dom'le, ce neobrăzare! Ia să spunem noi povestea ca lumea!

Era toamnă (nu că s-ar observa schimbarea de anotimp în Irlanda). John stătea într-un balansoar (ah, cît îl invidiez!), citind pentru a 375-a oară *Capitalul*, cînd, deodată, îi vine o poftă, aşa, să se ducă să înoate (povestesc la prezent, pentru că deja are 56 de ani, în zilele noastre). Se dezbracă şi sare în apă. În acel moment, are o revelaţie divină: apa e prea rece. Iese el din lac, iar atunci are loc o apariţie: o fantomă, după proporţii părînd a matahalei pe care o bătuse cu doi ani înainte, apăru din neant. După ce cei doi schimbă nişte vorbe, John se îmbracă (fără să se şteargă) şi, palid, se urcă în maşină, conduce pînă la Dublin, îşi cumpără Biblia şi se întoarce acasă. Se apucă să o citească, iar după o săptămînă, devine cel mai convins creştin din lume. Ciudat băiat, nu-i aşa?

E prea trasă de păr!
Zău aşa, nici un copil n-ar crede povestea asta!

Vedeţi, aşadar, că m-am pripit cu concluzia de mai sus: lupta pentru dreptate n-a fost pierdută, dar nici n-a existat, poate doar înlăuntrul lui John D. Hr. Stewart.

Eugen DEDIU-SANDU, *clasa a VIII-a, Şcoala nr. 5 „Corneliu M. Popescu", Bucureşti*

PUBLICITATE

Ne-am obişnuit atît de mult cu prezenţa în foile revistei a dragilor noştri „buzăi“ de la C.N. „Mihai Eminescu“, încît nici nu mai concepem un număr din Dilematix fără ei. Aşadar, ne-am hotărît să le rezervăm „pe viaţă“ o pagină în care să-i găzduim oricînd au chef să scrie (şi fără să le percepem chirie...). Atenţiune! Tăiem panglica, spargem sticla de şampanie şi inaugurăm... BUZZ DE LA BUZĂI!

De veghe în cartierul... primăverii?!

Sînt aplecaţi pe caiete, ronţăie din cînd în cînd, în căutare de inspiraţie, un capăt de creion, palmele lor cu degete mici sînt transpirate de atîta concentrare. Curînd apar tăieturile, răzgîndirile, foaia se umple de semne complicate, de fapt, cum e să stai de veghe în cartierul... Primăverii?! Pînă la urmă, la clasa a VII-a, ideile s-au lăsat prinse în pagină ca într-un insectar.

Prof. Mihaela Nicolae,
C.N. „Mihai Eminescu“ Buzău

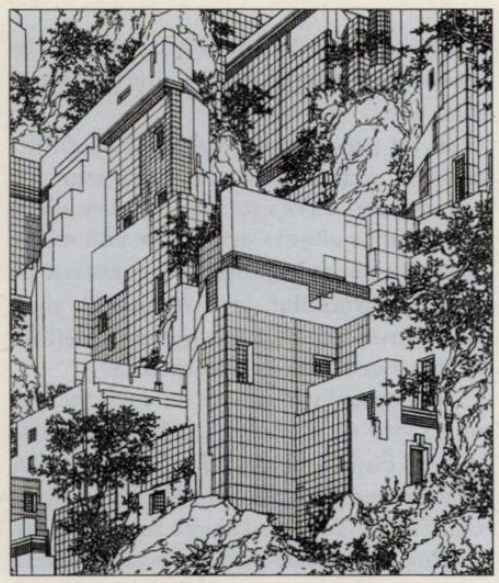

■ În drumul meu spre casă constat că peste tot sînt oameni care animă pastelatul fundal de primăvară. Trec pe lîngă o curte şi observ, întinse pe o frînghie, cearşafurile albe, strălucitoare, ca în reclamele la detergent, „învăluite într-un val de prospeţime“. Mă uit în sus şi abia am timp să mă feresc de un nor fumuriu ce se năruie asupra mea, îmi dau seama că tocmai trecusem pe sub un balcon de unde o gospodină scutura un covoraş... Vorba ceea, mătură ce mătură şi dă gunoiul după uşă!?

Andreea POŞIRCĂ

■ Primăvara mulţi oameni îşi aerisesc casele şi îşi îngrijesc lucrurile şi hainele, scoţîndu-le la aer. Iar, dacă nu au loc, le întind pe ramurile bieţilor copaci. Cînd am venit de la şcoală am văzut trei perechi de adidaşi agăţaţi de ramura unui pom. Curgeau picături de apă de pe talpa lor, în mod evident erau lăsaţi acolo de puţin timp. Mă uit spre alt copac. Pe ramurile apropiate de pămînt atîrnau cutii de conserve, iar în vîrf îşi găseau locul tot felul de pungi de plastic, saci menajeri... Eu cred că, atunci cînd vezi asemenea lucruri, trebuie să suni la RER, să le spui care este problema!

Iulian AGAPIE

■ Cerul e gri, blocurile sînt gri, totul e gri. Ar trebui ca primăvara totul să fie colorat şi vesel, însă nu se întîmplă asta şi în oraşul nostru. Mă întîlnesc pe drum cu Dile, „nu-i aşa că te tulbură culorile astea închise?“. Încuviinţez, „alătură-te mie, vreau să protestez în faţa primăverii, să ne dea culori frumoase!“. Dile are vreo 5 anişori şi încă mai crede în zînele-anotimpuri. „Nu cred că o să meargă, zînele primăverii ne-ar ignora, căci sîntem mici şi neînsemnaţi!“ îi spun. Sincer, nu vreau să-i frîng inima spunîndu-i că nu există zîne! La urma urmei, e doar un copil. „Bine, hai atunci să colorăm oraşul în acuarele!“ Ştiam că Dile va obosi pînă la urmă şi că se va opri, aşa fac majoritatea copiilor, afirmă că încep ceva măreţ, dar se opresc la jumătate. Apoi, tu îl pupi pe frunte, îi spui „Lasă, poate termini altă dată“ şi îl duci la o îngheţată.

Teodor MOLDOVEANU

■ Oamenii de pe stradă sînt trişti. Trebuie să plece la serviciu. Iau şi eu ghiozdanul, arunc în el cărţile şi pornesc spre şcoală. Oamenii de pe stradă sînt somnoroşi. La fel şi eu. Nu m-aş duce la ore nici în ruptul capului, dar e păcat să rămîn fără leac de învăţătură! Întîlnesc un angajat RER care se juca liniştit cu un cîine cenuşiu. Nu mă mai mir de ce e oraşul aşa de murdar! Cine să mătură gunoiul gri de pe stradă? Soarele îşi face apariţia şi dă ceva culoare hainelor noastre. Ajung în clasă, cer ceva de scris şi colegul meu îmi dă un creion. E gri. Dar, la prima oră, primesc lucrarea de la română. Nota este scrisă cu roşu! Brusc, sînt fericit!

Andrei COJOCARU

■ Cea mai bună metodă de a scăpa de praf este să-l arunci la gunoi. Dar cine stă să-l pună la coş? Mai uşor îl mături afară din casă, direct în stradă. Poate că ar trebui să punem nişte coşuri de baschet cu saci de gunoi dedesubt, în care copiii să arunce mingi de praf, ca să nu mai cadă direct pe pămînt. Pentru fiecare coş, copiii ar primi două bomboane, cei mici fac orice pentru dulciuri. Şi gospodinele n-ar mai avea nimic de făcut...

Alexandru ZĂVOIANU

■ Un fîşîit zgomotos de pungă de plastic îmi sparge timpanul cînd îmi cade în cap. Ce noroc pe mine că punga asta nu e prea murdară. O apuc cu două degete şi citesc ce scrie pe ea, ceva despre Crăciun, apoi o arunc într-un tomberon. Mă gîndesc cu groază cît timp zace o pungă agăţată într-un copac. Apoi trec prin faţa unei curţi şi ceva rece îmi pătrunde brusc în pantofi. O gospodină tocmai a aruncat apa cu care a spălat pe jos. Pantofii mei miros ciudat a lămîie, detergent din acela „mai curat şi mai uşor, cu aşa un ajutor“, Mr. Nu-Ştiu-Cum. Pantofii mei parfumaţi mă poartă la şcoală, unde dau de o altă baltă. Am şi eu unde să-mi limpezesc pantofii...

Oana MANEA

■ Fac curat şi dau afară praful fără a-l saluta. Dar el nu are unde se duce... şi iese afară, la buburuze şi furnici, care fac şi ele curăţenie. Praful ajunge pe un muşuroi, ca un nor radioactiv, şi insectele se îmbolnăvesc de astm. Furnicile se supără şi-ncep să-l bată cu mătura... nu mai are unde se duce şi vine încet, din nou, spre casa mea. Mă voi murdări iarăşi, la următoarea curăţenie!

Teodor MUŞAT

■ Floricele pe cîmpii, hai să le-adunăm, copii, dintre gunoaie... Aş vrea ca pe scoarţa copacilor să nu mai fie scrise chestii de genul: „I + L = Love“. Ştiţi cum se spune: numele proştilor pe toate gardurile (copacii)! Cei care scrijelesc scoarţa nu au milă de natură, nu au milă de oameni, nu au milă de ei înşişi. Nu se gîndesc că planeta noastră moare! Mă gîndesc că, încetul cu încetul, nu vor mai fi cîmpii pe care să crească flori, nici flori şi nici copii! Dar nu ştiu ce pot face eu, un copil de 13 ani, împotriva a milioane de oameni cărora nu le pasă de lumea lor...

Elena Teodora BĂLAN

■ Nu o să las ca întunericul să cadă asupra oraşului. O să transform acest copac cenuşiu într-unul verde şi fericit. O să iau cerul întristat şi o să-l scutur puţin, iar el o să se facă senin. Musca pe care furnica o trage după ea va învia...

Valentin IORGA

■ De cînd a venit primăvara ca o lalea cu olandezul său zburător, mi se pare că soarele joacă şotron sărind din temperatură în temperatură. M-am hotărît să pregătesc grădina pentru primăvară, dar nu am cu ce să mă apuc de treabă, aşa că m-am dus la supermarket să cumpăr: mănuşi de grădinărit, din piele întoarsă (27 de lei), lopată din lemn de abanos (34 de lei), cizme de cauciuc căptuşite cu piele (73 de lei), seminţe fermecate 4-You (34 de lei), greblă, stropitoare, săpăligă (88 de lei). Nenorocire! Mi-am cheltuit toate economiile, plus alocaţia pe două luni. Cine să mai aibă chef de grădinărit?

Cosmin TUDOR

■ Cei de la etaj dau cu aspiratorul, mută mobila... Bietele zambile! Tot praful de pe covoare cade pe ele, dîndu-le un aer familiar – totul în jur e prăfuit! Pînă şi acoperişurile instituţiilor importante sînt gri! Am să vorbesc cu primarul să le schimbe cu nişte ţigle vişinii. Pe stradă, Dilematix acoperă gropile din asfalt cu pastă de dinţi.

Alexandru GHIŢĂ

■ Simt că mă sufoc în acest oraş lipsit de culoare. Soarele ne-a părăsit. Aş scrie o carte pe tema acestui oraş mort. Cartea la care m-am gîndit a fugit ca gîndul, dar ideea de a înfrumuseţa oraşul a rămas. Cred că o ploaie de culoare ar rezolva totul. Dar nu sînt zeu, sînt doar o parte a acestui oraş... Oamenii nu-şi dau seama că acea curăţenie de primăvară ajunge să le otrăvească viaţa. Ar trebui să existe, la fiecare 5 cm, un coş de gunoi, pentru ca gospodinele să le nimerească şi să nu mai arunce gunoiul la întîmplare. Pînă şi gunoierii ar trebui să aibă aspiratoare în loc de mături, ca praful să nu se mai ridice în aer. Istovit, fac dansul ploii pline de speranţă...

Gabriel TOMESCU

■ Acum, că a venit primăvara, toată lumea ar trebui să se apuce de curăţenie. Eu mi-am măturat prin cameră pe la începutul lunii martie, am şters geamurile, mi-am aranjat lucrurile, dar nici o clipă nu m-am gîndit la grădină sau la curtea casei. La ţară se vede mult mai bine grija oamenilor pentru natură. Acolo se mătură chiar şi în faţa porţii caselor, nu numai înăuntru! Săptămîna trecută am fost la Măgura şi am zărit la casa de vizavi o gospodină care scutura o carpetă. Atunci mi-am dat seama că trebuie să fac şi eu oarecare schimbări...

Lucia JIPA

■ Soarele e un dovleac verzui, aşa cum aş vrea să fie tomberonul de lîngă bloc, de care mă izbesc în fiecare dimineaţă. Copiii au ieşit în parc şi îşi bagă mînuţele în pămînt, scormonind, ca să planteze floricele. Am încercat şi eu, dar am dat de noroi... N-am reuşit decît să simt ceva ce nu-mi doream...

Andreea Cristina IONESCU

■ A venit primăvara cu un abis de culoare. Am încercat azi să mut o piatră de colocolo numai pentru a vedea dacă îi e locul în curtea mea. Aş vrea să crească arbori în curtea blocului, cu ramuri ce îmbracă zidurile în muşchi umezi şi ierburi verzi, înflorind în fiecare dimineaţă şi ofilindu-se la apus. Şi, la fiecare sfîrşit de zi, să ne căţărăm în copaci (ca baronul lui Italo Calvino!), lăsîndu-ne trupurile ca moarte, să adormim în verdeaţă. Roua veselă îmi aleargă pe vîrful degetelor. O gărgăriţă jucăuşă îmi gîdilă palma, neştiind că îmi face pielea să zîmbească.

Maria MILEA

Imagine în oglindă

Am să desenez primăvara într-o oglindă. În loc de gropile măiastre care domină asfaltul o să pun omletă din ouă de flamingo. Cu albastru, am să conturez cîteva boturi lungi de balenă ca să astup o conductă din care ţîşneşte, pe alocuri, ceva care seamănă cu seul de capră. În loc de tomberoane duhninnnde, pline de gunoi, vor apărea pelicani care stau într-un picior cu gura deschisă şi poartă tutu de balerină. În sfîrşit, cu galben, am să pictez păsări căzînnnde pe cerul cenuşiu în dungi cu picăţele al dimineţii. Primăvara asta are să iasă ca o salată de roşii suprarealistă (ceea ce este totalmente ciudat).

Răzvan GHEORGHE, *clasa a VII-a, C.N. „B.P. Hasdeu“, Buzău*

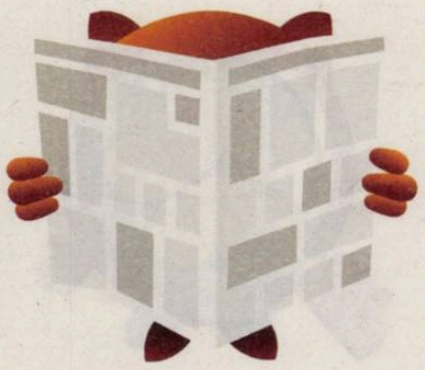

Din recenzia Alinei aflăm că prima parte a trilogiei Materiile întunecate e mai interesantă decît ecranizarea ei – Busola de aur (chiar dacă în film joacă Nicole Kidman...). Sebi ne povesteşte despre primul volum din Cronicile din Narnia, iar Bogdan crede că povestea lui J.R.R. Tolkien este, de fapt, o parabolă a lumii noastre de astăzi.

Cartea bate filmul

● *Luminile Nordului*, de Philip Pullman

În timp ce priveam plictisită, afară, la peisajul urban şi vag al oraşului, atenţia mi-a fost atrasă de un mîrîit puternic. Atunci, m-am întors înfricoşată spre locul din care provenea sunetul. Nu am zărit nimic, cu excepţia unei cărţi primite în dar de la un coleg. O carte pe care din cauza faptului că văzusem filmul înainte, nu m-am deranjat să o citesc. Mîrîitul s-a auzit iar. Am crezut că este o simplă impresie, dar mă înşelam.

Neavînd altceva de făcut, am luat cartea şi am început să citesc... Deja bănuiam că ea fusese cea care mîrîise pentru că se simţea abandonată.

Luminile Nordului de Philip Pullman este un best-seller internaţional ce aparţine trilogiei *Materii întunecate*. Personajul principal este Lyra Belacqua, o fată ce locuia la Colegiul Jordan, cel mai măreţ şi mai bogat dintre toate colegiile din Oxford.

Lyra nu era o tînără obişnuită căreia i-ar fi plăcut eleganţa. Ea era o sălbatică. Cel mai mult îi plăcea să se cţere pe acoperişul Colegiului, deoarece adora priveliştea.

În carte se remarcă apariţia unor daimoni: nişte creaturi ce însoţesc oamenii ca nişte umbre şi iau chipul emoţiilor lor. Lyra şi daimonul său – Pantalaimon – pornesc într-o călătorie fantastică pe tărîmul magic al Nordului, ţinut ocrotit de luminile fermecătoarei Aurore Boreale.

Lyra este deţinătoarea unei puteri inimaginabile, ea este singura care poate citi *Busola de Aur*. Fata e nevoită să se maturizeze, dacă vrea să-şi salveze universul.

De-a lungul cărţii au loc numeroase evenimente, precum sosirea doamnei Coulter, o femeie inteligentă, elegantă, care la început se arată prietenoasă cu Lyra, luînd-o cu ea în călătoriile cu zepelinul, dar care se dovedeşte a fi o fire întunecată şi meschină ce urmăreşte doar oprirea deţinătorului *Busolei de Aur*.

În tot acest timp, copiii sînt capturaţi unul cîte unul de cobleri, nişte creaturi ale întunericului. Lyra este nevoită să se alieze cu familia de gitani Costas, care i-au salvat viaţa. Personajul ajunge să-i cunoască pe apărătorii Nordului, urşii în armuri, şi să audă secrete atît de înfricoşătoare, încît nu pot fi dezvăluite decît în întuneric.

Nu poţi citi cartea fără să devii un personaj, fără să visezi că-ţi capeţi propriul daimon, fără să te implici cu trup şi suflet în încercarea de a salva Nordul. Nimic nu se compară cu acel sentiment în care toate emoţiile, speranţele şi visele se îmbină dînd naştere unui univers paralel, dar parcă atît de real. Acest sentiment m-a acaparat de-a lungul cărţii şi nu m-a părăsit nici acum. Cînd privesc în urmă, retrăiesc toate aventurile şi înţeleg că eu, un simplu cititor care a păşit cu teamă în lumea cărţii, am fost o piesă importantă din puzzle-ul ce a salvat Aurora.

Recomand această carte, deoarece de-a lungul ei te simţi fericit cînd priveşti peisajul de pe acoperişul Colegiului Jordan, te simţi frustrat cînd auzi planul Lordului Asriel de a separa Aurora, eşti uluit cînd afli de pulberea aurie ce alcătuieşte totul, pulbere care dă naştere unui univers paralel. Nu poţi trece cu nepăsare peste filele acestei cărţi. Nimic nu se compară cu imaginile vii ale urşilor în armură, cu imaginile vii ale Nordului. Pot spune cu sinceritate că ecranizarea – filmul cu titlul *Busola de Aur* – nu se compară cu aventurile trăite în lumea unică a acestei cărţi.

***Alina ŢUŢU,** clasa a VIII-a, Şcoala nr. 280 „Mihail Sebastian", Bucureşti*

O nouă mitologie

● *Stăpînul inelelor*, de J.R.R. Tolkien

Într-o zi de toamnă, mă plimbam pe afară, cînd privirea mi-a fost atrasă de o carte roşie din vitrina unui magazin de ziare, intitulată *Stăpînul inelelor*. Auzind de această carte, am hotărît să o cumpăr şi s-o citesc. Astfel, m-am întîlnit cu cartea.

Trilogia *Stăpînul inelelor* scrisă de John Ronald Reuel Tolkien este o continuare a operei *Hobbitul*, de acelaşi autor, şi e împărţită în trei volume: *Frăţia inelului*, *Cele două turnuri* şi *Întoarcerea regelui*. Povestea începe cu Frodo, un hobbit din Comitat, căruia i se încredinţează copleşitoarea misiune de a distruge Inelul suprem al puterii în Muntele de Foc, pentru a scăpa Pămîntul de Mijloc de ameninţarea cumplitului Sauron. Împreună cu cei opt prieteni ai săi care alcătuiesc Frăţia inelului, hobbitul porneşte la drum cu puţine speranţe că îşi va împlini misia, căci primejdiile nu întîrzie să apară.

Frăţia inelului se destramă, după ce a trecut prin primejdii neînchipuite, s-a luptat cu fiinţele întunericului şi ale adîncului şi a dat piept cu stihiile dezlănţuite ale naturii. Întîi a pierit Gandalf, în Minele Moriei. Apoi Boromir cade răpus de orci. Legolas, Gimli şi Aragon pornesc în căutarea lui Merry şi Pippin, răpiţi de oştenii lui Sauron. Nicicînd Pămîntul de Mijloc n-a văzut o bătălie mai cumplită dintre bine şi rău. În Războiul inelului, Sauron îşi aruncă în luptă cele mai hidoase făpturi şi cele mai distrugătoare maşinării, iar Prinţii Apusului primesc un ajutor neaşteptat din adîncuri. Dar soarta războiului şi a lumii stă în cumpănă, atîta vreme cît Frodo încă se află pe drumul spre Muntele de Foc unde a fost făurit Inelul puterii. Iar peste acest munte veghează neîmblînzit Sauron, în vreme ce sîngeroşii săi războinici împresoară armia oamenilor. O poveste admirabil spusă, plină de culoare, de acţiune şi, mai ales, de măreţie.

Eu cred că această trilogie este extraordinară, deoarece Tolkien a creat o lume imaginară şi o nouă mitologie, pe cît de fascinante, pe atît de convingătoare. De exemplu, elfii sînt o seminţie înţeleaptă şi nemuritoare, ce au migrat pe acest pămînt şi s-au aşezat aici formînd un popor. Ei sînt renumiţi pentru talentul lor în medicină şi artă. Gnomii sau piticii sînt un neam viteaz şi luptător. Sînt renumiţi mineri şi sculptori şi îşi au lăcaşurile în munţi.

De asemenea, Tolkien aseamănă această poveste cu lumea cotidiană. În lumea fantastică, apare un vrăjitor întunecat ce defrişează pădurile din jur. Aceasta relevă exact ceea ce se întîmplă cu ecosistemul nostru. Un alt exemplu este ţinutul întunecat, numit Mordor. Acest nume are o sonoritate apropiată celebrilor Morlocks din *Maşina timpului* de H.G. Wells, fiinţe postumane degradate, coborîte în subteran. Acest ţinut acoperit de fum şi înconjurat de uzine descrie dezastrul în care trăim, provocat de industrie.

Stăpînul inelelor a fost publicat în 1954-1955 şi nu ar fi ajuns un *bestseller* la nivel mondial dacă în 1965 nu ar fi apărut pe piaţa americană o ediţie pirat. Trilogia a avut parte şi de covorul roşu datorită celor trei filme realizate pe baza acesteia.

***Bogdan NĂSTASE,** clasa a VIII-a, Şcoala nr. 280 „Mihail Sebastian", Bucureşti*

Despre aventurile cititului

● *Cronicile din Narnia*, de Clive Staples Lewis

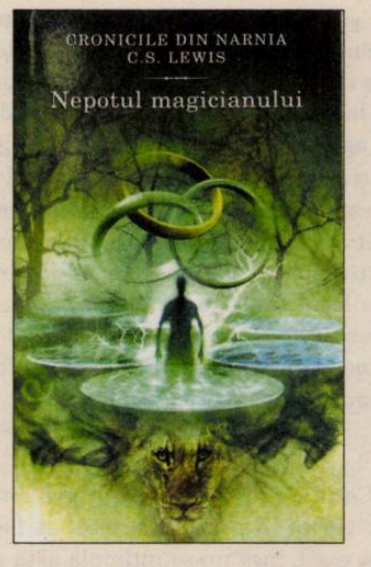

Pentru mine cititul cărţilor e o distracţie grozavă. Şi îmi place să vorbesc despre cărţile citite. Pentru a intra în lumea fascinantă a cărţilor, recomand ciclul de povestiri *Cronicile din Narnia*, de Clive Staples Lewis. Primul volum, *Nepotul magicianului*, ne dezvăluie lumea fascinantă a Narniei. Protagonişti: Polly Plumer şi Digory Ketterly care, din curiozitate şi dorinţa de a nu lăsa nimic neexplorat, ajung în camera magicianului Andrew, unchiul lui Digory. Băiatul a venit cu mama sa, grav bolnavă, să locuiască la Londra, împreună cu mătuşa Letty şi unchiul Andrew. Aici face cunoştinţă cu Polly. Fetiţa îi arată locul ei preferat de joacă, un tunel lung din podul casei sale care face legătura între celelalte locuinţe din împrejurimi. Astfel ajung în camera magicianului. Bătrînul primise o cutie cu praf magic, de la naşa sa. Din el magicianul a confecţionat cîteva inele vrăjite. Cele galbene au menirea să te ducă în pădurea dintre lumi, cele verzi te duc înapoi acasă. Unchiul Andrew o convinge pe Polly să atingă inelul vrăjit şi ea se face nevăzută. Uimit, Digory atinge inelul galben şi se trezeşte la marginea unui ochi de apă. O găseşte pe Polly în pădurea dintre lumi care are mai multe ochiuri de apă. Fiecare ochi e un portal spre o altă lume. Ajung în ţinutul vrăjit al Narniei, plin de soare, verdeaţă şi animale care vorbesc. Fac cunoştinţă cu leul Aslan şi cu fiinţe nemaivăzute.

Băiatul îi cere lui Aslan un fruct al tinereţii, pentru mama sa. Aslan îi roagă să scape mai întîi Narnia de vrăjitoarea Jadis. Cum va reuşi Digory să salveze Narnia veţi şti doar dacă o să citiţi această carte.

Ceva din interiorul cărţii m-a fermecat. Am simţit că nu mai citesc cartea, ci că trăiesc acţiunea ei. Plăcerea era zborul fanteziei, acel *transformer* al minţii, care mi-a arătat frumuseţea altor tărîmuri, a unor locuri cu însuşiri nemaiîntîlnite. Am intrat complet în universul fictiv al cărţii şi, cînd am revenit la realitate, ea mi s-a părut plictisitoare. Atunci am început să citesc următorul volum, apoi altul şi altul, mai captivante şi mai frumoase.

***Sebastian LIPAN,** clasa a V-a, Liceul Teoretic „Gheorghe Şincai", Cluj-Napoca*

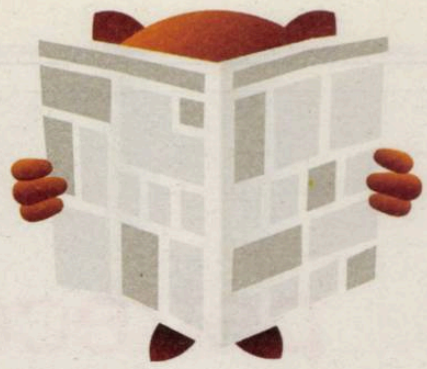

Miruna îi ia un „interviu" unui mare scriitor – Herman Melville – care îi povesteşte că l-a impresionat cruzimea cu care erau ucise balenele şi de aceea s-a hotărît să scrie Moby Dick. Cristiana ne invită să completăm lista ei cu motive pentru care o carte cum e cea cu băiatul în pijamale dungate merită citită. Iar Tudor, un viitor mare critic literar (să nu spuneţi că nu v-am zis!), are un sentiment straniu de déjà-vu, citind o fabulă aparent simpatică şi inofensivă.

O parabolă

● ***Ferma animalelor*, de George Orwell**

Ferma animalelor – ce poveste simpatică! O fabulă uşurică, numai bună pentru a fi citită unui frăţior înainte de culcare, ecranizată sub forma unui film de animaţie... fain, eh? De fapt, nu prea, mai ales după ce ai apucat să citeşti primele capitole. Fiind ceva mai mult decît o fabulă, le-o recomand mai ales cititorilor mărişori ai *Dilematixului*.

Povestea începe cam aşa: revoltate de tirania oamenilor, animalele dintr-o fermă englezească se satură de fermier şi pun stăpînire pe vechea lui casă. Înfiinţînd o comunitate nouă, bazată pe „principii democratice", ferma (acum condusă de... porci) se pune pe picioare şi intră în competiţie cu fermele vecine, folosindu-se de lozinci din ce în ce mai dubioase. Pentru bunăstarea fermei, porcii scriu un set de şapte porunci („Orice merge pe două picioare ne e duşman"; „Toate animalele sînt egale"), care trebuiau respectate cu sfinţenie de către toată lumea.

Dar, cu anii, principiile s-au pierdut, ferma a ajuns să fie condusă tiranic de către un singur porc şi de haita lui de cîini, iar animalele au ajuns să fie „unele mai egale decît altele". Astfel, locuitorii fermei ajung să trăiască drame, înţelegînd sau nu ceea ce li se întîmplă cu adevărat.

Sub pretextul unei fabule aparent nevinovate, Orwell creează o paralelă neliniştitoare la guvernele lumii moderne. Mie mi-a trezit un sentiment neplăcut de déjà-vu.

***Tudor RUSAN**, clasa a VII-a, Colegiul Naţional „Moise Nicoară", Arad*

De vorbă cu Melville

Am avut norocul să fiu aleasă, dintre colegii mei de la ziar, să-i iau un interviu faimosului Herman Melville. Într-o zi de vară am hotărît să ne întîlnim în oraşul New York, locul naşterii sale. Domnul Melville nu s-a lăsat aşteptat. Era un om grăsuţ şi purta barbă. Părea puternic, dar cînd îi auzeai glasul blînd, părea ca un copil de 12 ani. Am început cu cîteva întrebări uşoare şi fiecare întrebare avea un răspuns pe măsura aşteptărilor noastre.

***Reporter**:* Buna ziuă, domnule Melville! Mă bucur foarte mult să vă cunosc. Cărţile dumneavoastră mi-au făcut copilăria mai frumoasă.

***Herman Melville**:* Sînt foarte fericit să aud asta.

În ciuda vîrstei sale, domnul Melville încă mai roşea cînd auzea un cuvînt frumos spus la adresa lui. Se vedea clar că avea emoţii. Apoi am continuat.

***Reporter**:* De cînd v-aţi dat seama că aveţi talent la scris?

***Herman Melville**:* Sincer să fiu, din copilărie îmi plăcea să citesc cărţi de aventuri pe mare. Stăteam sub pătură cu o lumină palidă şi citeam cărţi. Cînd am crescut, am început să scriu scurte povestiri.

***Reporter**:* Este cu adevărat fascinant. Aţi scris mai multe cărţi, dar cea care a avut cel mai mare efect a fost *Moby Dick*. Poate că a fost iubită de oameni şi pentru scopul scrierii ei – stoparea uciderii excesive a balenelor. Ce v-a impresionat la aceste creaturi?

***Herman Melville**:* Am văzut la ele multă durere. Cruzimea cu care erau omorîte mă ardea în suflet. De ce? Cu ce au greşit aceste biete creaturi pentru a avea o astfel de soartă?

***Reporter**:* Este o viziune proprie. O înţeleg. Revin cu o altă întrebare. Cît v-a luat să scrieţi această carte?

***Herman Melville**:* Mi-a luat destul de mult timp, avînd în vedere că viziunea mea era interzisă. Am început-o de la 15 ani, apoi am dezvoltat ideile. Încet, încet am văzut că povestirea mea începe să devină o carte în adevăratul sens al cuvîntului. Fiecare paragraf îmi inspira noi idei.

***Reporter**:* Care a fost cel mai frumos oraş în care aţi fost?

***Herman Melville**:* Cu siguranţă, nu mă pot decide. Pot să spun unde am trăit cel mai frumos moment. În Londra, unde mi-am promovat prima carte.

***Reporter**:* Ce note aveaţi la şcoală, în general?

***Herman Melville**:* Mie îmi plăcea literatura, dar voiam să înţeleg şi matematica. Primul meu zece l-am luat în clasa a şaptea, apoi notele nu au fost mai mari de opt. În schimb, doamna de literatură mă aprecia foarte mult şi îmi plăcea să scriu, după cum am amintit mai înainte.

***Reporter**:* Domnule Melville, discuţia cu dumneavoastră a fost deosebit de interesantă. Ştiu că sînteţi foarte ocupat. Mă bucur că am avut onoarea să vă cunosc şi sper să ne revedem curînd.

***Herman Melville**:* Şi pentru mine a fost o experienţă plăcută să vă cunosc. La revedere!

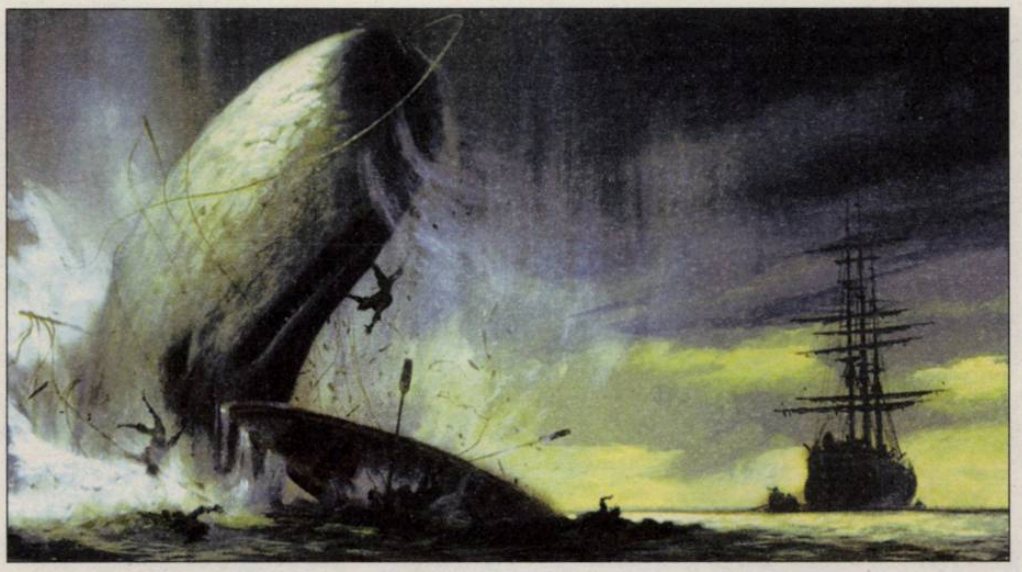

*Interviu realizat de **Miruna BĂLĂIŢĂ**, clasa a-V-a, Şcoala „Ion Creangă", Bacău*

Cînd pijamalele ascund realitatea

● ***Băiatul în pijamale dungate*, de John Boyne**

Dacă vreţi să descoperiţi mari nedreptăţi ale istoriei, cum ar fi destinul evreilor, dacă vă impresionează ororile la care au fost supuşi aceştia, aveţi o posibilitate la îndemînă: citiţi cartea *Băiatul în pijamale dungate* de John Bonle!

Viziunea le aparţine unor copii – unul evreu, Shumuel, iar celălalt, german – Bruno. Cei doi au moduri de a gîndi specifice vîrstei, copilăreşti, chiar dacă, în cazul lui Shumuel, destinul i-a răpit copilăria şi libertatea. Toată acţiunea se desfăşoară printre realităţi prea dure pentru nişte copii: închisoare, muncă silnică, lipsa hranei, moarte, suferinţă înăbuşită.

Deşi pare imposibil, între cei doi copii se leagă o prietenie care îi conduce spre..., dar mai bine nu vă spun, pentru că trebuie să descoperiţi singuri.

Motive să citiţi cartea aveţi destule:

- este despre un popor damnat;
- are elemente tragice;

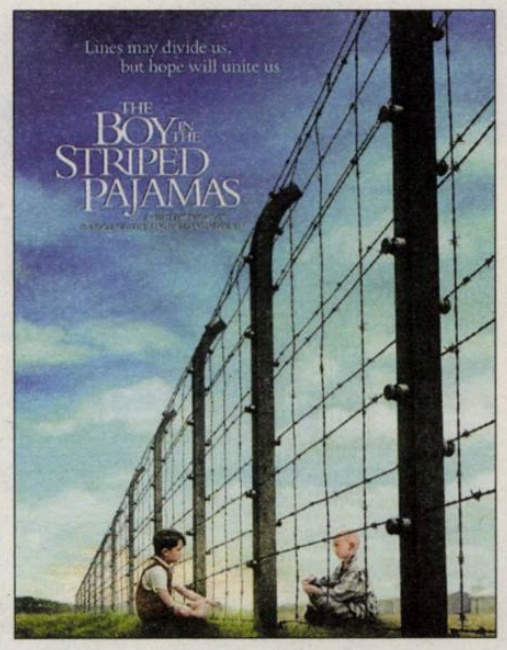

- te învaţă ce este cu adevărat prietenia;
- îţi arată ce înseamnă sacrificiul;
- se citeşte uşor;
- poate fi subiect de discuţie între colegi sau la istorie (să scapi de ascultare);
- ...

Lista rămane deschisă, puteţi completa.

***Cristiana Elena BUCUR**, clasa a V-a, Şcoala „Căpitan Aviator Mircea T. Bădulescu", Buzău*

DILEMATIX
supliment al revistei
Dilema veche nr. 376
28 aprilie – 4 mai 2011
Coordonator:
Adina POPESCU
Redactor colaborator:
Ileana ZIRRA,
clasa a IX-a, Colegiul Naţional Bilingv „George Coşbuc", Bucureşti
Viniete: shutterstock
Secretar general de redacţie:
Dana CĂLINESCU
Corectură:
Patricia MIHAIL
şi Ruxandra MIHĂILĂ
Prezentare grafică:
Dan STANCIU
Tehnoredactare:
Adrian DAMIAN
e-mail: dilematix@gmail.com
tel.: 021.231.35.00

NOTĂ: O nouă selecţie de texte despre oraşul ideal va fi publicată în numărul din iunie al suplimentului *Dilematix*

Pagină realizată cu sprijinul:

DE VIATA
BCR ASIGURARI
VIENNA INSURANCE GROUP

petrecerea se schimbă cu Orange

Orange Young - distracţie la nesfârşit

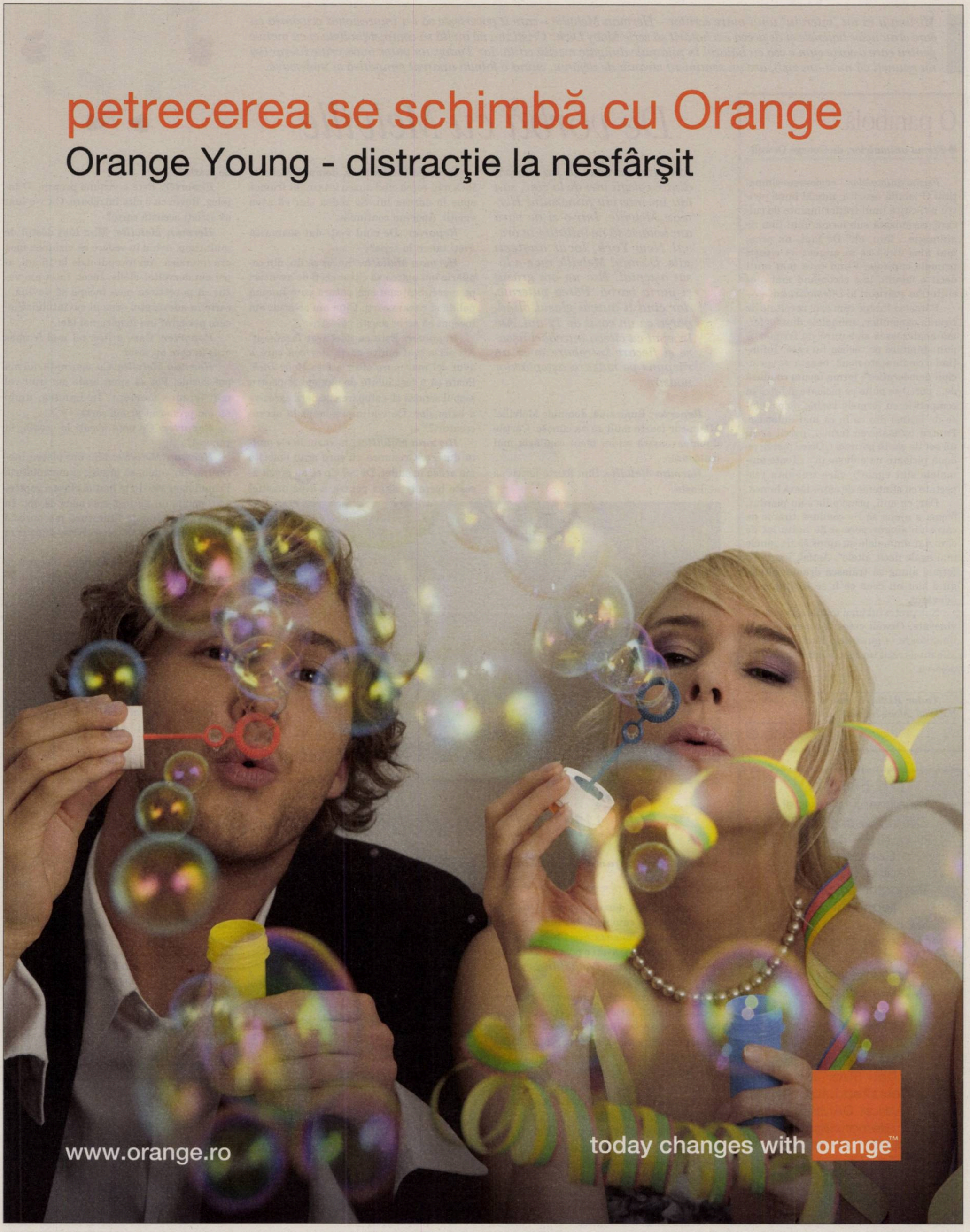

vadă cîte ceva. Sînt la curent cu scandalurile dintre *Iri* şi *Moni* şi dintre *Oana* şi *Pepe*. „Noi nu ţinem cu nimeni şi îmi pare cam urît să afli, aşa, lucruri din familia altora.“ O cheamă Maria Enache şi spune că a avut un soţ fost procuror, un om cu mari probleme fiindcă i-ar fi arestat pe nişte unguri din Sebeş despre care credea că i-au omorît tatăl. Vorbeşte şi de un al doilea soţ care a fost inginer în construcţii şi cu care a locuit Bucureşti. El însă a murit, iar ea a pierdut casa şi a fost nevoită să se întoarcă la părinţi.

În spatele bordeiului, un cioban ale cărui oi pasc pe dealurile din apropiere se hîrjoneşte cu o vecină tînără cu blugii rupţi după ultima modă. Îşi fac fotografii cu telefonul mobil. Ea îi pozează. Îşi face apariţia şi mama ei care vrea să vadă cu cine stă de vorbă vecina. „Hai şi tu aici, că a venit domnu' să ne filmeze, în sărăcia noastră. Spune-i cum îţi merge.“ Aflu că vecina trăieşte şi ea dintr-o pensie de mizerie. E destul de tînără, dar are pensie pentru că s-a născut fără degete la mîini. Şi ea spune că nu poate ţine animale pentru că „le fură ţiganii“. Uneori, zice ea, îi iau pînă şi florile din grădină.

Foste conace şi neuitate baluri

Pitoreasca zonă e plină nu doar de bordeie de pămînt, ci şi de conace boiereşti în ruină. La marginea Condeeştiului e o casă mare, veche, frumoasă, aşa cum poţi vedea prin centrul Bucureştiului, cu coloane şi cotloane. A fost de curînd înconjurată cu un gard de sîrmă din acela care se găseşte la Metro. O păzeşte un om care aduce cu Robert De Niro. Îmi spune că noii proprietari din Bucureşti au de gînd s-o renoveze, că au amenajat deja două camere în care pot locui, dar că sînt foarte mulţi bani de investit. Ştie că seamănă cu un actor de care, însă, nu-şi mai aminteşte cum îl cheamă. Pînă una-alta, el apără casa „de ţiganii care fură orice“.

Mai departe, în Bărcăneşti, mă opresc lîngă un alt conac în paragină. Mare, pătrat, cu două foişoare pe partea cu faţada plină de ornamente. Un sătean care trece pe acolo vede că mă uit la casă şi îmi spune mîndru că a aparţinut boierului Iancu Stere, care i-a fost naş de botez şi i-a pus numele de Mihai. Îmi spune că la conac, pe vremuri, se făceau mari petreceri. „Ce mai baluri! De neuitat, cum îmi spunea maică-mea odată.“ Pe vremea comunismului – îmi spune finul boierului – a fost transformat în cămin cultural, iar astăzi e lăsat să se dégradeze.

Tot în drumul de întoarcere, spre şoseaua Bucureşti-Urziceni, ajung la un al treilea conac. Are un domeniu mare pe care se mai disting fostele alei şi o fîntînă arteziană rotundă, de piatră, în faţa intrării. Unii localnici spun că l-a cumpărat un italian. Omul care-l păzeşte, un ins mare, rotund şi tuciuriu, cu o şapcă pe cap, spune însă că noul proprietar e un director din Bucureşti. Pe vremea comunismului în interior au fost birourile CAP-ului. După ce-mi arată locul şi îmi dă cîteva informaţii, îşi micşorează brusc vocea şi mă întreabă dacă, fiind eu de la ziar, nu l-aş putea ajuta cumva. Cum? Individul cel oacheş îmi explică: „Păi, să scrieţi despre cazul meu, să mi se facă dreptate, că pe mine m-au bătut cămătarii, nişte ţigani“.

© A. Manolescu

Dorel Dumitru CHIRIŢESCU

Rata

Ne aflăm în cea mai frumoasă perioadă a anului, în Săptămîna Mare. Paşii mă poartă, întîmplător, în piaţa tîrgului unde locuiesc. Lume multă şi pestriţă, aglomeraţie, dictată de tradiţiile economice şi chiar culinare ale sărbătorilor în care ne aflăm. Îmi plimb ochii prin vitrine şi nu-mi trebuie mult timp pentru a zări într-un magazin un copil însoţit de mama lui la cumpărături. Este înalt şi slab, cu o privire puţin pierdută, puţin surprinsă de ce i se întîmplă. I se citesc pe faţă orele îndelungi de lectură şi, poate, un pic de supărare datorată zgîrceniei la note a profesoarei de matematică. În dialogul cu mama sa, vînzătoarea îi arată, cu gesturi largi, teatrale, tot felul de haine pentru copilul său, părînd a se face că nu observă cum femeia refuză grăbită orice ofertă care depăşeşte un anumit preţ. Ritualul cumpărăturilor de Paşti se repetă, în aceleaşi cadre, în toate colţurile magazinului.

Brusc, îmi amintesc! Am trăit aceste clipe! Părinţii mei mă anunţau cu cîteva zile înainte că vom merge la oraş pentru cumpărături. Aveau, de fiecare dată, aerul grav al celui care spune ceva important şi care trebuie ascultat cu mare atenţie. Deşi anunţul nu mă surprindea, urmau zile de aşteptare încordată în care discutam alături de colegii mei de joacă despre lumea fabuloasă a oraşului, despre gustul primei prăjituri servite la aceeaşi cofetărie „Lumea Copiilor“ şi despre mărimea magazinelor de acolo.

Totul, în această săptămînă, se întîmplă sub semnul acestei călătorii. În dimineaţa plecării eram trezit, aproape violent, cu cîteva ore înainte. „Scoală, mă, că pierdem rata!“ îmi spunea tatăl meu, din cealaltă cameră, apăsînd ultimele cuvinte care intraseră în limbaj ca substantiv comun şi care însemnau Regia Autonomă de Transport Auto.

Mă trezeam emoţionat, ştiind că în acea zi avea să se întîmple evenimentul anului. Mă ridicam greoi, dintre vraful de cărţi ale lui Jules Verne şi Alexandre Dumas, între care dormisem, şi obiectam cu privire la oră. „Lasă, mergem mai din timp“ mă completa mama, grăbită să pună cărbuni în fierul de călcat pentru a-mi întinde pantalonii albaştri de uniformă şcolară pe care urma să-i îmbrac.

Ora 4 sau 5 dimineaţa, cînd urma să vină rata, în satul unde am crescut, era ceva de o frumuseţe rară, greu de descris. Niciodată primăvara nu a mai mirosit atît de frumos, după cum zgomotele alea nu le-am mai regăsit niciodată. Eram printre primii în staţie, iar eu mă retrăgeam cuminte, în picioare să nu-mi stric dunga de la pantaloni, într-un colţ, continuînd, cu gîndul, aventurile citite în seara precedentă.

Pe măsură ce oamenii se adunau în staţie, începeau discuţii liniştite despre cît de mult a nins iarna trecută, despre arăturile de primăvară şi ce vor pune în pămînt, sau despre cum au anunţat „ăştia“ la televizor că va fi vremea de Paşti. Părinţii mei şi colegii lor de generaţie erau fiii şi fiicele celor care aşteptaseră ani de zile venirea americanilor. Spre deosebire de părinţii lor, nu discutau decît rareori politică. Cei mai mulţi erau navetişti, muncitori manuali sau de calificări scăzute în fabricile comuniste. Erau născuţi în preajma sau după Al Doilea Război Mondial şi crescuţi în mediul socialist al lipsei de proprietate asupra pămîntului. Ei erau „oamenii noi“, ai epocii Ceauşescu.

Cu timpul, staţia de autobuz se umplea de oameni, posesori ai unui miros de parfum ieftin, pe care fabricanţii, parcă în bătaie de joc, îl puneau în recipienţi de sticlă în formă de autoturism. Aveam o colecţie de asemenea „maşini mici“. Din cînd în cînd, cineva exclama cu voce mai ridicată, peste zumzetul general: „Vine!“. Se aşternea o linişte tensionată. Pe feţele oamenilor se putea citi supărarea că ei nu auziseră rata. Într-un tîrziu, cel care a dat alarma falsă era apostrofat: „Taci, mă, că nu vine!“. „Nu e timpul!“ spunea altcineva, privindu-şi într-un gest semnificativ ceasul de la mînă.

Într-un tîrziu îşi făcea apariţia, după curbă, obosită de atîta amar de ani şi însoţită de un nor de praf, rata lui Nea Gelu – aşa cum îl cunoşteam cu toţii pe şofer. Era un om bun, între două vîrste, obosit de anii de muncă la regia de transport, în aceleaşi haine, mirosind insistent a benzină. Deşi mulţimea de oameni se mişcase haotic, încercînd să anticipeze locul unde va opri maşina, el cobora calm, cu o mînă ridicată în sus, semn că nu trebuie să ne îmbulzim. Ne va lua pe toţi. Ştia că oamenii de jos se împart în două: în abonaţi, adică muncitorii care făceau naveta zilnic şi care aveau abonament pentru a circula, şi ceilalţi, care veneau întîmplător la oraş şi care trebuiau să plătească. Îi strecuram cîteva monezi în palmă şi dacă afişa o privire mirată în legătură cu mărimea sumei, îi promiteam că-i dăm mai mult la întoarcere. „Nu ştim ce vom face pe acolo“ îi spuneau părinţii mei cu aerul preocupat al celui care trebuie să ia în calcul toate posibilităţile în legătură cu călătoria de la oraş.

© A. Manolescu

55% dintre români trăiesc în locuinţe supraaglomerate pentru standardele europene.

(din datele unui raport Eurostat publicat în 2011)

În interior, rata era un amestec de bărbaţi, păsări, femei şi copii. Cu toate că se întîlneau oameni din sate diferite, fiind o ocazie de socializare, se salutau reţinut, mai mult prin semne. Hainele din odaia de la drum, pe care le îmbrăcaseră de dimineaţă, îi făceau scorţoşi, afişînd o importanţă aproape ridicolă. În scurt timp, se aşternea liniştea pentru că navetiştii, în marea lor majoritate, deprinseseră exerciţiul dormitului în maşină.

Odată cu lumina dimineţii se apropia şi oraşul. Vedeam de departe singurul bloc „turn“, cu zece etaje, şi încercam, în funcţie de mărimea în zare a blocului, să apreciez timpul în care vom ajunge. La coborîre, călătorii îi mulţumeau în grabă lui Nea Gelu, adăugînd, invariabil, aceeaşi frază: „Chiar dacă nu are cine ştie ce maşină, el este un bun şofer“.

Oraşul era, în mintea mea, cel mai mare din lume. Mergeam ţinut de mînă deoarece, „aiurit“ fiind – cum mă catalogaseră părinţii, vecinii şi prietenii – puteam fi pierdut uşor pe străzi sau în magazine.

La cumpărături stăteam ţeapăn, neştiind ce atitudine să iau în faţa vînzătoarelor care se mişcau vioi în jurul meu. Nu ştiam cît port şi ce haine îmi plac. În discuţii, mama refuza hainele mai scumpe. Nu luam mare lucru. O pereche de tenişi, o cămaşă şi o pereche de pantaloni albaştri „ca să-i poţi lua şi la şcoală“.

Ies din reverie şi exclam, cu ochii în vitrină, aproape cu voce tare: „Ce seamănă copilul ăsta cu mine!“. Călătoria cu rata, din săptămîna Paştelui! Ce lume fabuloasă! Ce copilărie fabuloasă!

Dorel Dumitru Chiriţescu *este profesor de economie la Universitatea „Constantin Brâncuşi“ din Tîrgu-Jiu. În 2010 a publicat cartea* A treia Romă. Despre capitalism, America şi criza din 2007, *Editura Academică Brâncuşi.*

A te plînge e o afacere

interviu cu Lucian LUCA, expert în economie agrară

Ştiu că, pe lîngă economia agrară, studiaţi şi chestiuni legate de dezvoltarea rurală. Cum stăm la acest din urmă capitol? Ce ne spun indicatorii?

Conform statisticilor Uniunii Europene, dacă ne raportăm la o medie de 100 a produsului intern brut pe cap de locuitor în Europa, observăm că, în general, în zonele rurale, acest indicator este mai scăzut, ajungînd la o medie de 72 pentru toate cele 27 de ţări membre. Ei bine, în România, indicatorul pentru zonele rurale este 28, deci sub jumătate din media rurală europeană. Şi asta în condiţiile în care el nu exprimă bogăţia, acumularea, standardul de viaţă, stocurile existente, ci doar fluxul producţiei, adică viteza de dezvoltare într-un anumit an. Deci, chiar la acest capitol, al creşterii, sîntem pe ultimul loc, alături de Bulgaria care are tot 28 şi în urma Letoniei care are 29. Imediat peste Letonia, e Lituania, al cărei indicator este deja 39. Pentru zonele urbane, în schimb, la acelaşi indicator sîntem puţin peste Bulgaria şi Letonia. E încă mare nevoie şi pentru noi, dar şi pentru aproximativ o treime din Europa, de continuarea alocării de fonduri de dezvoltare rurală.

Cît de eficiente şi de echitabile sînt subvenţiile agricole la hectar? Ştiu că sînt tot felul de discuţii cum că fermele mari iau cei mai mulţi bani, deşi nu neapărat ele au şi cea mai mare nevoie.

Asta se întîmplă şi prin alte părţi. Aşa e regula simplificată care a fost propusă României. Alternativa era un sistem complicat căruia ţara noastră nu i-ar fi putut face faţă din punct de vedere administrativ. Subvenţia se aplică la hectar şi automat se ajunge la inegalitatea de care vorbeaţi. Dar aşa e regula.

Subvenţiile se acordă şi dacă terenul e nelucrat?

Regula spune că se acordă şi dacă terenul e nelucrat, cu condiţia ca acesta să fie păstrat în bune condiţii agricole. Se acordă pe bază de declaraţii şi se fac unele controale prin sondaj, dar nu poţi să-i controlezi pe toţi. Cele mai multe terenuri nelucrate sînt însă cele din jurul oraşelor, cumpărate de dezvoltatorii imobiliari care, pînă una-alta, încearcă uneori să mai ia şi subvenţii agricole pe ele. Sînt şi terenuri nelucrate ale unor agricultori individuali, dar de obicei e vorba sau de parcele foarte depărtate de sat sau de terenuri foarte proaste care nu merită efortul de a fi lucrate. Mai e şi situaţia în care terenurile sînt folosite alternativ, după o metodă destul de primitivă (dar adaptată unor condiţii de la noi) şi anume, e lucrat doi ani şi apoi un an e lăsat să se odihnească.

Înţeleg că noi ne plîngem de suprafeţe prea mari de teren nelucrate, dar că, în condiţiile în care s-ar face o agricultură intensivă, n-ar mai fi nevoie de atîtea terenuri agricole. Multe suprafeţe ar putea fi folosite la altceva.

Dacă s-ar face o agricultură intensivă, multe terenuri, într-adevăr, n-ar mai avea nevoie să fie lucrate. Dar nu-s multe propuneri de a se face altceva pe ele. Una ar fi împădurirea. Altă variantă e să fie lăsate de izbelişte şi atunci se degradează şi nu se mai poate face nimic pe ele.

Care ar fi raportul dintre terenurile unde se face o agricultură modernă şi cele lucrate primitiv cu boul sau cu măgarul?

Există cam trei milioane de proprietari care au în total aproape trei milioane de hectare, adică aproximativ o treime din suprafaţa arabilă, împărţite însă în suprafeţe mai mici de un hectar, deci care nu se califică pentru primirea de subvenţii. Printre aceştia se găsesc aceia care lucrează cu boul sau măgarul. Dar nu mai lucrează nici ei chiar aşa, ci tocmesc cîte un tractorist. E însă o categorie un pic speculată. Nici tractoriştilor nu le convine să lucreze suprafeţe mici şi să se plimbe de la una la alta, şi mai e şi problema tractoarelor care, în multe cazuri, şi-au depăşit serios durata de funcţionare, n-au fost casate la timp şi consumă foarte mult, sînt scump de întreţinut.

© V. Dorolti

29,1% din populaţia României lucrează în agricultură. Balanţa comercială a ţării pentru produse agricole şi alimentare pentru anul 2009 a fost de minus 1563 de milioane de euro.

13,3% din populaţia Poloniei lucrează în agricultură. Balanţa comercială a ţării pentru produse agricole şi alimentare pentru anul 2009 a fost de plus 1828 milioane de euro.

(din datele statistice ale Uniunii Europene)

La extrema cealaltă sînt exploataţiile mari, de peste o mie de hectare, care împreună ocupă o altă treime din suprafaţa arabilă. De la cinci mii de hectare în sus, unele s-au modernizat spectaculos şi folosesc tehnologii foarte performante, au tractoare de mare putere şi nici nu mai au nevoie să angajeze mulţi oameni. Am vizitat anul trecut o fermă din Timiş de o mie de hectare, care avea cinci mecanici şi şapte-opt tractoare plus două combine. Proprietarului îi plăcea să cumpere tractoare bune şi avea mai multe decît numărul mecanicilor şi decît îi trebuia. În momentele de vîrf mai angaja doar vreo cincişase zilieri.

Pentru prăşit, plugul e chiar o inovaţie.

Raportul dintre numărul fermelor mici şi al celor mari e stabil?

În Uniunea Europeană tendinţa este de creştere a numărului fermelor mari. Se pare că, în schimb, se subţiază numărul celor medii. În România avem foarte multe ferme mici, iar o parte au început să dispară (sau pentru că au murit proprietarii, sau pentru că oamenii nu se puteau întreţine din suprafeţele prea mici şi au plecat să muncească în străinătate). O familie bine organizată abia dacă poate supravieţui cu o suprafaţă agricolă de cinci hectare. Iar numărul parcelelor mici s-a redus cu cîteva sute de mii.

Cum vedeţi soluţia cea mai bună pentru noi? Să avem mai multe ferme medii sau mai multe ferme mari? Modelul francez sau cel american?

Fermă medie într-o ţară întinsă ca Franţa înseamnă la noi mare (adică peste o mie de hectare). Modelul american e cu exploataţii de zece mii de hectare. Pe de altă parte, dacă privim proporţional cu suprafaţa ţării noastre, am putea zice că am ajuns deja să avem exploataţii de tip american. Avem deja zeci de exploataţii de cel puţin cinci mii de hectare. Oamenii ăia au bani şi ştiu să facă lobby pe lîngă minister ca să fie sprijiniţi. Pentru dezvoltarea rurală ar fi însă mai potrivit să avem cît mai multe ferme familiale, acesta e şi modelul de agricultură stabilit de Uniunea Europeană drept cel mai propice. Fermă familială înseamnă sub cinci mii de hectare. Cele mai mari nu prea ajută la ocuparea forţei de muncă dar, dacă e vorba de a asigura alimente pe piaţa europeană, sînt mai eficiente.

Mulţi se gîndesc însă că progresul şi eficienţa în agricultură înseamnă roşii fără gust ş.a.m.d.

Unii gîndesc aşa, dar şi eu mă gîndesc din cînd în cînd că progresul în agricultură poate însemna producţii mai mari la hectar, adică nu 3000 de kilograme de grîu, ci şase, şapte mii, adică aşa cum e media europeană. Iar calitatea nu diferă neapărat în funcţie de densitatea producţiei.

Am văzut o mică fermă în Italia, cu legume şi fructe. Aveau tot felul de sisteme de protecţie a culturii, de exemplu plase împotriva grindinei sau mecanisme automate de irigare. Mi-am dat seama că pentru ei nu sînt atîtea riscuri ca pentru ţăranii români care se plîng mereu ba că a venit grindina, ba că a fost secetă, ba că au făcut graurii stricăciuni...

Asemenea sisteme sofisticate pot fi aplicate doar pentru ferme mici şi bine organizate şi nu se pot folosi pentru culturi mari, la grîu, de exemplu. Oamenii de la noi n-au prea învăţat să facă aşa ceva şi nici n-a prea avut cine să-i înveţe. În Slovenia, de exemplu, asemenea sisteme sînt folosite în staţiunile de cercetări agricole şi apoi sînt transmise şi către agricultori. În România, aşa ceva există cel mult pe lîngă marile oraşe, la fermele de legume. Însă, deocamdată, nu mi se pare că ar fi un fenomen semnificativ. Sînt unii care au aşa ceva pentru producţiile pe care le vînd pe pieţele locale. Aceşti producători au preluat unele metode mai moderne, printre care şi folosirea pesticidelor, dar unii exagerează şi lucrurile sînt greu de ţinut sub control. Aşa se întîmplă că unele produse, chiar naturale, pot fi dăunătoare sănătăţii.

Unde aţi văzut cele mai înapoiate metode de a face agricultură?

Prin judeţele Vaslui şi Botoşani sau prin Teleorman. Cînd lucram pentru Banca Mondială chiar căutam asemenea zone sărace pentru că acolo era nevoie de investiţii. Acolo, la nivelul investiţiilor de acum se poate continua şi 30 de ani de aici înainte, că tot nu se ridică nivelul general. Dar o să se mai vadă cîte ceva. În Vaslui, sărăcia însemna că abia aveau ce mînca de pe urma unor terenuri proaste, pe nişte rîpe. N-aveau bani să plătească un tractor.

Deşi în mod normal grîul nu se mai seamănă astăzi cu mîna, unii mai fac asta. Mai sînt şi pluguri trase de cai şi de boi, dar sînt folosite la prăşit, nu la arat, ca pe vremuri. Iar la prăşit, aş spune că plugul e chiar o inovaţie şi cred că aceia care fac aşa sînt chiar eficienţi. Prin Botoşani sau Vaslui şi porumbul se mai însămînţează săpînd pămîntul cu sapa. Şi în multe locuri se recoltează manual, cu secera, fiindcă oamenii au nevoie de coceni pentru animale. Îl duc cu totul acasă.

Era un banc spus pe vremuri de preşedintele Ronald Reagan. Cică: în calea agriculturii comuniste existau patru mari obstacole: iarna, primăvara, vara şi toamna. Astăzi care sînt obstacolele majore în calea agriculturii din fostele ţări comuniste?

Tot astea. În ce priveşte faptul că agricultorii se plîng, pot să vă spun că în special cei mari se plîng că-i secetă şi aşa mai departe. Asta pentru că folosesc orice prilej pentru a mai cere nişte despăgubiri. Să te plîngi e o afacere. Pe la jumătatea anilor '90, şefii fermelor agricole care erau încă de stat abia aşteptau cîteva zile mai călduroase ca să forţeze comisiile de la direcţia agricolă să le dea despăgubiri potrivit legii de atunci. Deşi erau oameni înstăriţi, aveau Mercedes, ei aşteptau în fiecare an calamitarea terenurilor ca să primească despăgubirea de la stat. După asta mai şi recoltau ce se putea recolta.

Lucian Luca *este cercetător la Institutul de Economie Agrară, expert afiliat la Centrul Român de Politici Europene şi fost consultant în România pentru Banca Mondială.*

a consemnat Andrei MANOLESCU

Antoaneta TĂNĂSESCU

Între două ţări

Reveria este, cum se ştie, una dintre cele mai sigure soluţii catartice în faţa stărilor de încordare, deznădejde, tristeţe. Să ne amintim, aşadar. Atunci, în copilărie, întîmplarea pe care o evoc imediat mi s-a părut absolut de neînţeles pentru că, pentru întîia dată, învăţătoarea mea, doamna Ana Jingoiu, a acceptat să trăiască, în faţa tuturor, cîteva momente de ezitare şi nesiguranţă, dînsa – cea care avea totdeauna o teribilă stăpînire de sine prin care ne stăpînea, în fond, şi pe noi. Inutil să menţionez faptul că de la această doamnă de demult ştiu aproape tot, de la succesiunea secolelor la hăţişurile lui *însuşi* şi *însele,* de la harta cerului la cîţi *i* se aud/se scriu în *noştri* sau *copiii de pe strada Mîntuleasa,* unde locuiesc hipopotamii, nemaivorbind de înţelesurile ascunse sub perdeaua basmului. Tocmai începusem anul şcolar şi, comentînd noutăţile de ultimă oră, Mirela, o colegă cam băgăcioasă şi care voia cu orice preţ premiu, s-a lansat pe derdeluşul unei teme sigure şi plăcute: vacanţa de vară. *Am fost la ţară...*, a început ea, şi se vedea că aşteaptă să aibă minute lungi de povestit. Dar a fost brusc întreruptă de o contracandidată la premiu: *Care ţară.... asta?* Şi contracandidata a arătat cu un gest larg harta Romîniei afişată pe perete. Am simţit greutatea liniştii ce s-a lăsat peste noi. Nimeni nu a scos nici o vorbă, nici chiar doamna învăţătoare. Băgăcioasa Mirela şi-a revenit prima: *Nu, nu asta, cealaltă... adică ţara bunicilor, ţara frumoasă a bunicilor*. A fost clipa în care, dincolo de semantică, de sinonimii şi omonimii (termeni de care, bineînţeles, nu aveam habar atunci), am înţeles că viaţa mea aparţine, din această clipă, deopotrivă ţării de pe perete şi ţării frumoase a bunicilor şi nu încetez să mă întreb, chiar şi acum, de ce din toate adjectivele lumii băgăcioasa l-a ales tocmai pe acesta: *frumoasa.* Atunci, marcată de intransigenţa vîrstei, le-am situat în opoziţie. Acum înţelepciunea/experienţa mă îndreptăţesc să le gîndesc în complementaritate, găsind tocmai aici forţa de a merge mai departe. Pentru că ştiu că, oricît de devastatoare ar fi unele evenimente, fapte, întîmplări din viaţa reală şi, mai ales, din cea de la televizor, prin care urîtul îmi intră în casă, pot respira aerul curat al frumosului şi al binelui reîntorcîndu-mă în livada de meri, la fîntîna de lîngă casa bunicilor. Gest salvator, rezerva mea de oxigen. Aş vrea să întîrzii o clipă pentru explicaţii, respingînd orice bănuială/acuzaţie de paseism, idealizare, şi cu asta mă întorc chiar la factorul care a declanşat amintirile de mai sus. Căci nu realitatea descrisă era întristătoare, ci atitudinea realizatorilor faţă de această rea-

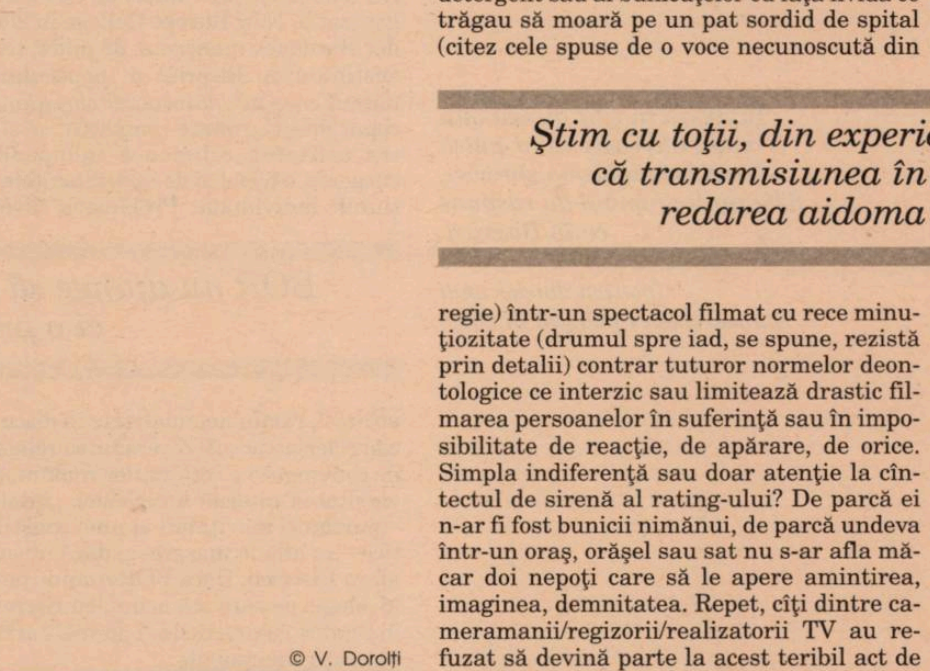
© V. Dorolti

litate, uşurinţa cu care s-au lăsat fascinaţi/manipulaţi de ea, transformînd destinul bătrîneilor care se băteau pentru o pungă de detergent sau al bunicuţelor cu faţa lividă ce trăgau să moară pe un pat sordid de spital (citez cele spuse de o voce necunoscută din regie) într-un spectacol filmat cu rece minuţiozitate (drumul spre iad, se spune, rezistă prin detalii) contrar tuturor normelor deontologice ce interzic sau limitează drastic filmarea persoanelor în suferinţă sau în imposibilitate de reacţie, de apărare, de orice. Simpla indiferenţă sau doar atenţie la cîntectul de sirenă al rating-ului? De parcă ei n-ar fi fost bunicii nimănui, de parcă undeva într-un oraş, orăşel sau sat nu s-ar afla măcar doi nepoţi care să le apere amintirea, imaginea, demnitatea. Repet, cîţi dintre cameramanii/regizorii/realizatorii TV au refuzat să devină parte la acest teribil act de nerecunoştinţă faţă de cei care i-au crescut şi le-au asigurat vacanţele frumoase? Aşa că serialul devalizării magazinelor alimentare sau cel al spitalelor dezafectate s-a dovedit a fi, în al doilea rînd, un puternic document social, dar şi, în primul rînd, un serial despre noi înşine, aproximînd lipsa noastră de rezistenţă la urît. Nu sînt vinovate nici sărăcia, singurătatea, neajutorarea bătrîneţii, nici chiar administraţiile locale sau toate la un loc. Vina e în noi. Ştim cu toţii, din experienţă practică şi teoretică (iată că *Experienţa televiziunii şi estetica* de Umberto Eco ar împlini exact 50 de ani de la apariţie), că transmisiunea în direct nu e niciodată redarea aidoma a evenimentului, ci interpretarea lui, întemeiată pe jocul punctelor de vedere generate de dispunerea telecamerelor fixe sau mobile, de semnificaţiile prim-planului şi stop-cadrului, din explorarea diferitele procedee speciale între care Eco nominaliza focalizările, accentele sonore ş.a.m.d., existente toate şi în producţiile româneşti. Aşa că, înlocuind fastul nunţii lui Reiner al III-lea cu Grace Kelly sau tensiunea unei transmisiuni sportive (exemplele lui Eco) cu deznădejdea cuprinsă în materiale de acum şi de aici, constatăm – dacă mai era cazul după atîta timp – că nu faptele contează, ci perspectiva din care ele sînt puse în scenă. O perspectivă care din Antichitate pînă spre secolul al XIX-lea fusese cu prioritate perspectiva frumosului, o perspectivă care astăzi reduce totul la derizoriu *descumpănind* (termenul este chiar al lui Eco) şi pe regizor, şi pe spectator.

Iar noi sîntem şi sursa, şi rezultatul perspectivelor noastre. Atunci, demult, priveam lumea prin lentila frumuseţii. O spune, o recunoaşte tranşant Aristotel *(Poetica,* 25, 1461b, 10-15): *În ce priveşte poezia, o imposibilitate care convinge e de preferat unei posibilităţi neconvingătoare. Poate nu-i cu putinţă să existe oameni aşa cum îi picta Zeuxis, dar el îi face mai frumoşi, căci ceea ce serveşte drept pildă trebuie să întreacă realitatea.... Deşi fac portrete asemănătoare, le zugrăvesc totuşi înfrumuseţîndu-le*. Să o întreacă, vor repeta şi consternaţi, şi ironici unii dintre autorii contemporani de emisiuni TV, de pildă, să o întreacă, dar mult mai folositor pentru rating ar fi să o coboare anulînd (distrugînd) acea realitate prin minimalizare şi mutilare şi declanşînd *descumpănirea* tuturor. Antichitatea propunea valabilitatea unui drum al idealizării: *Deşi fac portrete asemănătoare, le zugrăvesc totuşi înfrumuseţîndu-le.* Trucaj cu bună ştiinţă? Sau, mai degrabă, încrederea în faptul că un principiu, o idee *(kalokagathia* şi aici *kalos* însemna în elină *frumos),* au forţa de a genera şi opere, şi un drum al operelor, al operelor respectînd numărul de aur, *proporţia divină*, adică modelul frumuseţii despre care scrie călugărul franciscan Fra Luca Pacioli di Borgo în *Divina proportione,* carte tipărită (1509) la Veneţia în tipografia lui Alfo Manuzio, iar ilustraţiile sînt semnate de Leonardo da Vinci. Aristotel teoretizează, dar şi analizează, acest drum în care – nu mai e nevoie să precizez – Zeuxis este doar un exemplu. E un drum pe care lumea europeană merge de aproape 30 de secole.

Ştim cu toţii, din experienţă practică şi teoretică, că transmisiunea în direct nu e niciodată redarea aidoma a evenimentului.

Nu fără schimbări de accent şi de direcţie, şi Vianu este, între alţii, un observator al felului în care era frumuseţii începe să coboare spre zenit odată cu pantonomia artei, astfel încît, în *Estetica* (ediţia a II-a, 1939) profesorul notează, nu fără o urmă de mîhnire: *Meseriile, formele vieţii profesionale, sărbătorile poporului, păstrau încă o remarcabilă valoare artistică. Odată cu autonomizarea artei, celelalte manifestări ale vieţii sociale, disociate din complexul care le menţinea solidare cu arta, au pierdut orice frumuseţe. Autonomizarea artei a favorizat elanul ei creator, dar a micşorat baza ei de atingere cu întinderea vieţii sociale, îngăduind revărsarea unui val de urîţenie peste lucruri şi aşezări omeneşti*. E un val care ameninţă în mare măsură orizontul multora dintre noi şi această stare de urgenţă face ca discuţia să iasă din aula academică sau amfiteatrul universitar unde, prin tradiţie, îi este locul şi să coboare la nivelul colocvialităţii publice, la radio, la televiziune, în paginile *Dilemei vechi,* iată.

Acceptăm *descumpănirea* sau ne adunăm forţele pentru a ieşi din acest impas?

© V. Dorolti

Antoaneta Tănăsescu *este profesor universitar la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte a sa:* Unde sînt manierele de altădată, *Editura Gramar, 2010.*

Anca MANOLESCU

Creștinismul răsăritean și datoria față de modernitate

Există adepţi ai secularizării tari care declară că, prin tipul ei spiritual şi prin destinul ei istoric, ortodoxia ar fi o frînă în calea europenizării (post)moderne a societăţii româneşti. Înalta moştenire spirituală a creştinismului răsăritean, masiva lui prezenţă în civilizaţia locului ar fi, după ei, de marginalizat, dacă nu de uitat. Icoanele în spaţiul public li se par un semn de fundamentalism, un atac la adresa libertăţii de convingere. Dar ce vom face atunci cu bisericile? se întreba Francisca Băltăceanu la dezbaterea *Dilemei vechi* despre „întîlnirea religiilor". Le vom muta, le vom încercui cu blocuri pentru ca spaţiul public să apară impecabil secularizat, iar oraşele să-şi piardă orice urmă de trecut? Devotate ideologiei lor, asemenea voci trec uşor peste principiul pluralismului, fiindcă atunci cînd e vorba să apere libertatea de manifestare publică a convingerii, şi-o apără numai pe a lor. Cînd judecă raportul între ortodoxie şi modernitate, ele îşi arată insensibilitatea nu numai faţă de substanţa religiosului, ci în primul rînd faţă de poziţia multor concetăţeni ai lor.

Dar există şi oameni care, angajaţi religios, membri ai Bisericii, familiari cu tradiţia ei spirituală şi intelectuală, susţin *dinăuntrul credinţei lor* libertatea de conştiinţă şi libertatea religioasă, pluralismul, democraţia. Ei găsesc că aceste principii pot fi din plin înţelese şi pledate în orizontul creştinismului răsăritean, că îşi pot găsi acolo îndreptăţire superioară. Li se pare desigur întemeiat ca Biserica să-şi rostească criticile faţă de ceea ce, în societatea românească, îi apare drept dezordine, uitare a reperelor spirituale. Dar aşteaptă ca ea să o facă de pe poziţia unei modernităţi înţelese şi asumate.

André Scrima remarca în numeroase rînduri că ortodoxia este de o ireductibilă *modernitate verticală* căci se păstrează contemporană cu sensul Originii absolute, neîncetînd să-i sondeze adîncimea interioară. Dar tocmai fidelitatea faţă de Origine, faţă de radiaţia Logos-ului divin, a cărui economie îmbrăţişează toate epocile, îi solicită ortodoxiei, spunea el, o „credinţă creatoare". O solicită, o angajează să privească fiece epocă drept teren în care ea să-şi exercite şi să-şi dovedească modernitatea verticală.

Modernitatea tîrzie – cu separarea dintre Biserică şi Stat, cu accentul ei pe pluralism, cu statura atît de înaltă acordată individului – nu are ea destule date de care creştinismul răsăritean ar putea profita? Nu determină ea instituţia credinţei să-şi recupereze libertatea faţă de instituţiile terestre, să fie în dialog, dar nu în amestec cu ele? Nu îndeamnă ea credinţa să mizeze în primul rînd pe conştiinţa persoanei, iar nu pe conformism şi colectivism religios? Modernitatea tîrzie nu solicită oare, poate mai mult ca alte epoci, puterea de a discerne între categoriile credinţei şi cele socioistorice?

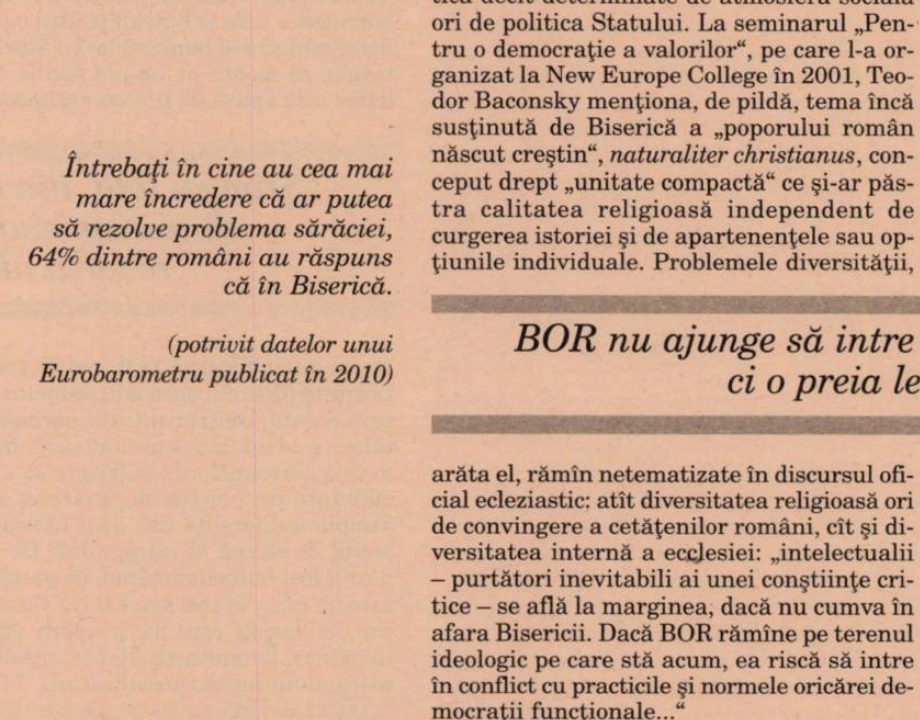
© V. Dorolţi

Întrebaţi în cine au cea mai mare încredere că ar putea să rezolve problema sărăciei, 64% dintre români au răspuns că în Biserică.

(potrivit datelor unui Eurobarometru publicat în 2010)

Faţă de acest potenţial al modernităţii tîrzii, Bisericile răsăritene nu arată însă prea mult entuziasm. Îl afirmă retoric, îl argumentează teologic, dar nu îl pun în practică decît determinate de atmosfera socială ori de politica Statului. La seminarul „Pentru o democraţie a valorilor", pe care l-a organizat la New Europe College în 2001, Teodor Baconsky menţiona, de pildă, tema încă susţinută de Biserică a „poporului român născut creştin", *naturaliter christianus*, conceput drept „unitate compactă" ce şi-ar păstra calitatea religioasă independent de curgerea istoriei şi de apartenenţele sau opţiunile individuale. Problemele diversităţii, arăta el, rămîn netematizate în discursul oficial ecleziastic: atît diversitatea religioasă ori de convingere a cetăţenilor români, cît şi diversitatea internă a ecclesiei: „intelectualii – purtători inevitabili ai unei conştiinţe critice – se află la marginea, dacă nu cumva în afara Bisericii. Dacă BOR rămîne pe terenul ideologic pe care stă acum, ea riscă să intre în conflict cu practicile şi normele oricărei democraţii funcţionale..."

BOR nu ajunge să intre în conflict cu democraţia, ci o preia lent şi selectiv.

Dar BOR nu ajunge să intre în conflict cu democraţia, ci o preia lent şi selectiv, cu reticenţe faţă de logica ei integrală. „Biserica a încurajat democraţia", spunea altundeva Teodor Baconsky *(Turn înclinat,* 2007, p. 18), „dar nu s-a grăbit să contribuie la consolidarea ei pentru că democraţia avea ca pandant secularizarea". Totuşi, după o împotrivire de cîţiva ani, BOR a cedat exigenţelor Statului laic şi a acceptat o Lege a cultelor în care să figureze nu drept Biserică naţională, ci doar larg majoritară. Factor activ al ecumenismului, distins teolog, rostind principiul pluralist al unei societăţi democratice, ÎPF Patriahul Daniel a reluat proiectul Catedralei care, pe site-ul oficial al Patriarhiei, continuă să poarte numele de „Catedrala Mîntuirii Neamului". Degeaba a protestat preşedintele Ordinului Arhitecţilor, Şerban Sturdza, împotriva lipsei de concurs public pentru un asemenea edificiu. Degeaba oameni de cultură au arătat ce paseistă, ce lipsită de valoare arhitectonică e soluţia aleasă în cele din urmă de Biserică pentru a se reprezenta pe sine. E drept că BOR organizase concursuri unde modelul inovator al echipei lui Augustin Ioan fusese premiat, dar în cele din urmă, ea a preferat totuşi să susţină un proiect care – teologic vorbind – e discutabil, care artistic vorbind e tradiţionalist. Dezbaterile din societatea civilă şi din presă, opiniile intelectualilor – fie ei experţi şi credincioşi – nu au contat pînă la urmă.

Căci pentru mulţi responsabili ai Bisericii, poporul eclezial nu se află numai în continuitate cu cel naţional. El se reduce la poporul „de rînd", la omul simplu, *considerat* a-şi trăi credinţa „fără complicaţii". Această concepţie e nerealistă, căci în lumea informaţiei furibunde şi a circulaţiei libere, aproape nimeni nu îşi mai practică în mod idilic, neinventiv, credinţa. Pe de altă parte, identificarea e contraproductivă. Făcînd din intelectuali o categorie nerelevantă pentru sine, Biserica nu îşi contrazice doar capacitatea de a integra toate vocaţiile şi înzestrările umane. Ea poate aluneca spre populism, stil arhaizant, mîndrie cantitativă, suficienţă. Îşi anemiază posibilitatea unui examen lucid asupra ei înseşi şi a timpului de faţă; poate împiedica întîlnirea între teologie şi cultura laică înaltă; îşi diminuează posibilitatea de a avea în spaţiul public o prezenţă iradiantă, formatoare. Printre punctele ce se pot reproşa Bisericii, Mihail Neamţu numea de curînd „fixarea pe comunitarism rural, ignorarea trufaşă a contribuţiei cărturarilor creştini la dezbaterea publică" *(Zeitgeist,* 2010, p. 345). Într-un studiu comparativ asupra eforturilor de reformă pe care Bisericile din Apus şi Răsărit le-au făcut în secolul al XX-lea, Ioan I. Ică spunea de-a dreptul: „Naţionalismul şi tradiţionalismul conservator au avut drept corolar descurajarea unei reflecţii autocritice, filozofice şi istorice susţinute şi a unei confruntări cu modernitatea... Potenţialul spiritual al creştinismului ortodox riscă să fie sufocat şi deviat spre forme secularizate de tip folcloric şi pietist, lipsite de relevanţă teologică, socială şi istorică" (în volumul colectiv *Pentru un creştinism al noii Europe*, 2007, p. 87).

În ce priveşte buna respiraţie a creştinismului răsăritean în modernitate, există însă şi lucruri încurajatoare. Prin cîţiva intelectuali a apărut un alt mod de a vorbi despre credinţă. Cu eleganţă şi obiectivitate, participativ şi riguros, ei ne propun atît rafinamentele de gîndire spirituală pe care le-a produs credinţa, dar şi analize necomplezente privind starea socioculturală a religiei ori manipulările ei ideologice. Teodor Baconsky, Ioan I. Ică, Andrei Pleşu, H.-R. Patapievici, Virgil Ciomoş sau mai tinerii Marius Lazurca, Mihail Neamţu, Bogdan Tătaru-Cazaban, Petre Guran, Mirel Bănică – alături de alţii – îşi aduc, fiecare, competenţele şi talentul în dezbaterea modernă pe temele credinţei. Dacă oficialii ecleziastici ignoră îndeobşte astfel de voci, ele se aud totuşi în societatea mare din care fac parte şi membrii Bisericii. Şi'treptat pot produce un nou stil de expresie publică pentru ortodoxie.

De la Paşti la Cincizecime, prin învierea lui Christos şi revărsarea Duhului, ortodoxia îşi trăieşte intensificat „modernitatea verticală". Înaintează liturgic şi noetic în misterul prezentului divin. Nu ar fi firesc ca această modernitate verticală să-şi afle forme moderne de prezenţă în cultură şi în spaţiul public?

© V. Dorolţi

Anca Manolescu *este cercetător în domeniul antropologiei religioase şi doctor în filozofie. Cele mai recente cărţi publicate sînt* Nicolas de Cues ou l'autre modernité *(L'Harmattan, 2010) şi* Stilul religiei în modernitatea tîrzie, *Polirom, 2011.*

Augustin IOAN

Bucureştii: un viitor cu geometrie variabilă

Ne plîngem adeseori că Bucureştii nu au un caracter pronunţat, care să poată fi definit ca atare, cuantificat şi, deci, continuat în arhitectura nouă? Un caracter difuz, incert sau cu un anumit grad de virtualitate, de increat, poate fi însă autonomizat şi accentuat printr-o clădire care îi flatează datul natural. Putem invoca aici chiar exemplul oferit de Kenneth Frampton în textul său despre „regionalismul critic" din 1982: un deal poate fi proiectat în două feluri: într-un fel prost, cînd dealul este nivelat (vezi Dealul Arsenalului) şi pe el se construiesc case indiferente la relaţia cu situl; şi într-un fel bun, cînd situl ondulat, dimpotrivă, este flatat în datele sale naturale, construindu-se pe el în terasă. Dacă trebuie neapărat construit un turn, atunci bine pentru el şi pentru contextul său urban este ca turnul să fie amplasat pe o înălţime, nu într-o vale, astfel încît să fie perceput în sens ascendent, iar nu invers.

Ce presupune introducerea ordinii?

Desigur, există o mulţime de locuri în Bucureşti care îndeplinesc atributele de mai sus, care toate trebuie însă reunite sub umbrela unui atribut care le subîntinde pe toate: *coerenţa*. Vom rememora, însă, faptul că majoritatea comentatorilor asupra oraşului vorbesc, la nivelul organismului urban, despre discontinuitate, fragmentaritate, eclectism. Bucureştii sînt un palimpsest. Ceea ce observăm ca fiind trăsături definitorii ale oraşului nu sînt cu necesitate atribute dezirabile ale acestuia aşa cum trebuie el configurat mai departe. Cu alte cuvinte, sînt mai rare exemplele de locuri al căror caracter trebuie păstrat şi intensificat (Bulevardul Magheru, consistent şi coerent în structura sa de modernitate pre- şi post-belică practic continuă ca înălţime şi, lucru rar pentru Bucureşti, chiar şi ca expresie) decît acele locuri al căror caracter trebuie completat cu ceea ce îi lipseşte sau chiar schimbat de-a dreptul. Magheru este un exemplu tipic de zonă al cărei caracter s-a constituit prin înlocuirea violentă a celui anterior, aşa cum s-a petrecut şi cu zona Lipscani-Calea Victoriei, unde oraşul eclectic a dislocuit tîrgul medieval fără rest. Or, dacă acest caracter există acum, trebuie încetate sofismele de genul „caracterul Bucureştilor constă în agresarea periodică a diferitelor straturi care se succed violent". Nu se poate face cu seriozitate afirmaţia că oraşul este un teren de bătălie şi că acesta este un atribut dezirabil al oraşului viitor. De la materiale la stil şi de la aspectul tectonic la relaţia cu lumina locului, Magheru reprezintă un *loc* consistent şi coerent, care trebuie conservat ca atare şi unde intervenţiile punctuale trebuie cu necesitate să respecte trăsăturile deja agregate ale acestui loc: nivel de înălţime, front la stradă continuu, expresie reţinută, consistenţă materială apreciabilă (predominanţa zidului plin în detrimentul golului de sticlă, a opacului în detrimentul transparenţei).

Locul comun al Bucureştilor-oraş-de-calcane trebuie de asemenea demontat. Pereţii orbi care ne privesc de pretutindeni sînt semnul unei politici de urbane eronate: sub deziderатul unei continuităţi de front viitoare, clădirile reale care se ridică sînt private de una, adeseori două faţade, care devin cel mult suport de reclamă, dar sînt cu siguranţă un element de urîţire a imaginii oraşului. De regulă, clădirea de alături nu mai este demolată şi înlocuită niciodată cu una pe măsura celei dintîi, preluînd astfel „reverenţa" pe care i-au făcut-o edilii şi, mai în silă, clientul şi arhitectul. Aşa se face că rămîne peretele orb, ca semn al unui mod de a privi oraşul inadecvat adevăratei sale capacităţi de a edifica continuu. Soluţia? O politică de avizări realistă, în care să se permită clădirii, care se înalţă acum, să atingă plenitudinea relaţiei sale urbane, lăsînd pe seama clădirii viitoare, dacă şi cînd va fi ea edificată, să rezolve la timpul respectiv chestiunile adecvării sale la contextul existent atunci.

Discontinuitatea, fragmentarismul, eclectismul – aşadar incoerenţa urbană – reprezintă cu certitudine „caracterul" unui traseu de felul Căii Victoriei. Întrebarea următoare este însă aceea dacă e de dorit ca acest „caracter" să fie pozitivat şi, deci, continuat (cu construcţii de înălţime variabilă, eclectice/ambigue ca stil) sau dacă nu cumva el trebuie compensat în ceea ce îi lipseşte: continuitate, omogenitate, coerenţă. Amplasarea de accente verticale destabilizează şi mai mult un astfel de context; ea flatează exact acel caracter al locului (i.e. incoerenţa) pe care nu e de dorit să îl accentuăm. Putem face referire la acel tip de diversitate bună, proprie unui cartier de tipul celui din jurul parcurilor Filipescu sau Ioanid, diversitate care, în mod paradoxal oarecum, se constituie în caracter al zonelor respective. Dar, chiar şi în aceste condiţii, coerenţa (caracter rezidenţial de standard ridicat, regim de înălţime şi tratament al lotului, relaţia cu strada şi cu vecinătăţile, prezenţa spaţiului verde) este esenţială, iar diferenţa este redusă la tratamentul stilistic al faţadelor.

Cu alte cuvinte, ne aflăm dinaintea unui alt tip de diversitate decît în cazul Căii Victoriei. Calea Victoriei este terenul de înfruntare al diferitelor straturi ale oraşului, care par să se deteste reciproc şi, de aceea, din vreme în vreme unul dintre ele este victimizat pentru ca altul să îl înlocuiască. Carnagiul care se petrece atunci cînd noul ia locul vechiului nu adaugă nimic relevant contextului urban, ci îl fracturează şi mai mult, făcîndu-l şi mai ilizibil, tot mai greu de suturat la loc. Dacă diversitatea nu este subordonată unei teme comune, integratoare, caracterul nu poate „lua loc" pe sit. Nu are vreme să o facă. Incoerenţa nu este o calitate nicăieri în organismul urban. Violenţa grefelor şi a implanturilor nu dă răgaz şi nici temei pentru configurarea unei identităţi a acestei zone atît de celebrate a Bucureştilor. Celebritate care nu se susţine şi trebuie cu grăbire corectată. Or, dacă ambele tipuri citate mai sus de a diferenţia clădirile sînt caracteristice Bucureştilor, pare evident, din perspectivă fenomenologică dar şi din bunsimţ, că diversitatea minimă a zonelor rezidenţiale amintite este de preferat şi de păstrat, în vreme ce discontinuitatea majoră a Căii Victoriei este disfuncţională pentru oraş şi trebuie corectată.

Este, în cele din urmă, o chestiune de „manipulare" de valori. În nici o cultură atributele care nu derivă cu necesitate din înţelesul clasic al simetriei (ordine, echilibru, ierarhie) nu sînt pozitivate. Într-un ţesut urban, diversitatea este necesară, dar incoerenţa este de evitat.

Bucureştii sînt un palimpsest.

Bucureştii ca federaţie de straturi

În ce fel pot fi prezente simultan straturile succesive de istorie ale unui sit în carnea casei celei noi? Această întrebare trebuie să ne-o punem cu seriozitate dacă dorim să nu fim invadaţi mai departe de subproducţia kitsch a arhitecţilor neatenţi nici la trăsăturile imanente ale sitului, cum ne recomandă fenomenologii, nici la istoria sa, aşa cum propun deconstructiviştii. De asemenea, este o întrebare-cheie dacă dorim să conferim o identitate oraşului, alta decît aceea de oraş sistematic distrus şi luat de la capăt. Probabil că, în loc de a turna beton peste vestigiile vechilor hanuri bucureştene, ar trebui să medităm la ideea unor edificii introvertite, cel puţin pentru zona centrului, cu curţi interioare/atriumuri pe toată înălţimea, către care să se orienteze întreaga viaţă a casei, chiar dacă morfologic o vom racorda pe aceasta din urmă la tipul de expresivitate vestică. Condiţia esenţială ar fi însă aceea ca atriumul să fie spaţiu public cel puţin la nivelul străzii şi, probabil, al mezaninului. Aceasta poate fi impusă drept condiţie pentru oricine doreşte să proiecteze în zona centrală şi trebuie stipulată în tema de concurs public pentru asemenea edificii.

Hanurile Bucureştilor, pe care avansul eclectismului francez le-a suprimat, pot reveni astfel la o nouă viaţă, sub forma galeriilor comerciale acoperite, a pasajelor străbătînd Centrul Istoric revitalizat, a atriumurilor la clădirile individuale şi a curţilor în profunzimea edificiilor, de felul celor pe care le găsim la clădirile interbelice de pe Calea Victoriei. Aici există aceste spaţii semiprivate, salvate din vînzoleala străzii, prin care treci cu necesitate mai înainte de a intra în holul clădirii propriu-zise. La Regia Monopolurilor lui Duiliu Marcu, acesta elogia în cartea sa de proiecte din 1940 exact o atare curte interioară, pentru uzul amploiaţilor. În centrul Bucureştilor există o suită de clădiri „gemene", flancînd intrarea într-o curte interioară, a ansamblului respectiv; indiferent dacă expresia lor este neoromânească, neo-maură sau modernistă, aceste ansambluri articulate în jurul unui spaţiu semiprivat împărtăşesc o aceeaşi perspectivă asupra relaţiei public-privat, care nu trebuie privită în termeni de excludere mutuală, ci, dimpotrivă, în sensul unei parcurgeri graduale, mai puţin traumatizante. Probabil că această înţelepciune nu ar trebui pierdută, cu tot aerul oriental al tipologiei (sau, dacă ne amintim de cvartale, împotriva asocierii lor cu stalinismul).

Subsolurile cu bolţi din centru pot fi regăsite ca tipologie şi folosite pentru restaurante, baruri, cluburi. Materialele naturale – piatră, lemn – pot intra în dialoguri şi contraste fertile cu cele high-tech (metal şi sticlă), aşa cum se întîmplă de altfel în operele marilor arhitecţi (Aalto, Siza, Wright, Ando, H. Fathi, Herzog & De Meuron etc.) Sticla, atît de prezentă în arhitectura contemporană, poate fi folosită şi în modul propus de oraşul de tîrgoveţi – geamlîcul – cu o expresie adusă la zi, aşa cum de pildă a fost el folosit în cazul noului sediu BCR sector 6, din Ghencea (arh. Dorin Ştefan, DS Studio).

Înnoirea nu trebuie să însemne preluarea mimetică a tipologiilor şi a tehnologiilor de regulă epuizate expresiv în Vest. Nu trebuie cu necesitate să repetăm erorile arhitecturii modernismului ortodox, cum îl numea Robert Venturi, ci putem găsi întemeieri pentru o arhitectură proprie Capitalei, în care actualitatea să fie ecoul ipostazelor trecute ale locului, iar acesta din urmă să piloteze din infratext actul de proiectare. Metodele noi de investigare a arhitecturii şi urbanismului oferă această deschidere alternativă către şansa de a fi contemporani fără a alunga în proces trăsăturile – multe, puţine cîte sînt – care particularizează acest oraş.

***Augustin Ioan** este arhitect şi profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti.*

PUBLICITATE

ABONEAZĂ-TE ACUM!
Ai pînă la reducere 13%!
Adaugă abonamentului colecţiile de DVD-uri preferate:
Marilyn Monroe
Charlie Chaplin
Capodoperele teatrului românesc
Opera
Primești o dată pe lună revista Dilemateca!
NOU!
Abonamente în străinătate
Dacă vrei să faci o bucurie cuiva drag plecat din țară, acum îi poți oferi un abonament la **Dilema veche**, împreună cu **Dilemateca** sau la oricare dintre publicațiile: **Foreign Policy**, **Forbes**, **Historia**, **Știință și Tehnică**, **OK** sau **Tango**.

PUBLICITATE

METODE DE ABONARE

SMS

3 luni abonament

Trimite un SMS doar din reţeaua VODAFONE LA 7115 cu textul DILEMA VECHE

• Costul unui SMS este de 15 euro fără TVA, pentru revista fără DVD
• Vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro
Operatorul limitează la 30 euro valoarea SMS-urilor pe care le puteţi trimite în decursul a 30 de zile
Contravaloarea SMS-ului nu se returnează.
Informaţii la tel: 0800.800.111.

ONLINE pe www.dilemaveche.ro

La sediile, chioşcurile, caravanele şi librăriile ADEVĂRUL

Poştă şi partenerii ADEVĂRUL HOLDING

Trimite dovada plăţii şi talonul completat

ADRESA DE LIVRARE
Nume .....
Prenume .....
Compania* .....
Cod fiscal* .....
Str. .....
.....
nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. .....
localitate .....
judeţ/sector .....
cod poştal .....
telefon .....
e-mail .....
Doresc să mă abonez începând cu data de .....
.....(scrieţi în căsuţă numărul de abonamente pe care doriţi să-l contractaţi)

Dilema veche
☐ 3 luni (56 lei) ☐ 6 luni (109 lei) ☐ 12 luni (212 lei)
Dilema veche + colecţia Marilyn Monroe
☐ 3 luni (113 lei) ☐ 6 luni (167 lei) ☐ 12 luni (268 lei)
Dilema veche + colecţia Charlie Chaplin
☐ 3 luni (93 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecţia Teatru românesc
☐ 3 luni (93 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecţia Opera
☐ 3 luni (178 lei) ☐ 6 luni (231 lei) ☐ 12 luni (344 lei)

şi am achitat S.C. Adevărul Holding S.R.L., cod fiscal RO18990288, în contul nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera, cu ☐ mandatul poştal ☐ OP nr. ..... din data .....
* Pentru adresă de facturare diferită, contactează-ne la abonamente@adevarulholding.ro
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 27 a lunii în curs.
Prin completarea acestui talon sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activităţi promoţionale şi să le dezvăluie terţilor conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări şi să solicit ştergerea datelor adresându-mă societăţii S.C Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Pentru abonamente şi informaţii sunaţi la 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice reţea, între orele 7^00 - 22^00 (luni - duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

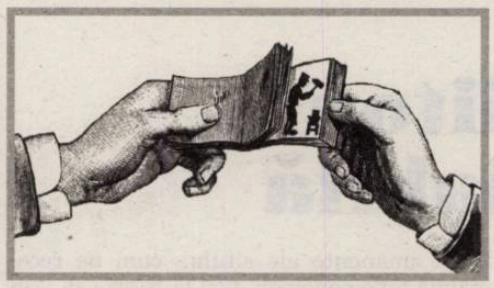

Marius CHIVU

feedbook

Toţi oamenii Bisericii

● **Tatiana Niculescu Bran, *Nopţile Patriarhului*, Editura Polirom, 2011.**

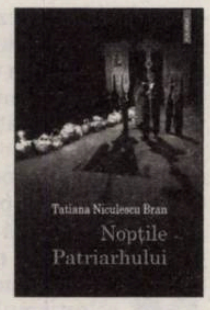

În general, scriitorii români nu se inspiră din realitate, oricît de spectaculoasă ar fi aceasta, iar genul non-fiction este reprezentat la noi exclusiv de cărţile de memorialistică. Mi-am exprimat şi cu altă ocazie nedumerirea faţă de această lipsă de aderenţă şi de interes a ficţionarilor faţă de ceea ce se întîmplă în jurul/lumea noastră ca şi cum între literatură şi realitate ar fi un zid de incompatibilitate. La începutul anilor 2000, Radu Paraschivescu scria un volum de povestiri, *Bazar bizar,* în care majoritatea subiectelor erau culese din ziare – dar acea carte a rămas un caz izolat. Asta deşi în ultimele două decenii, în societatea românească au apărut personaje fabuloase, s-au întîmplat lucruri cu un potenţial narativ extraordinar (spre exemplu, gîndiţi-vă numai la mineriade şi la evenimentele de la Tg. Mureş din anii '90) şi au fost mediatizate poveşti de viaţă incredibile. La un prim efort al memoriei, aş putea găsi însă cîteva exemple, din ultimii doi ani, care să-mi infirme impresia şi să mă facă să cred că prozatorii şi-au întors, totuşi, faţa spre realitate. Nora Iuga şi-a construit romanul *Hai să furăm pepeni* (2009) pornind de la cazul mediatizat al ţigăncuşei de zece ani, gravide în urma unui viol incestuos; inspirat tot dintr-un caz real, cel al unei fetiţe care a umplut un sat întreg de sifilis, fiind şi romanul *Lizoanca la 11 ani* (2009) al Doinei Ruşti, în timp ce *Ana Maria şi îngerii* (2010) de Radu Aldulescu spune povestea unei cîntăreţe de muzică populară din Arad ajunsă în anii '80 azilantă la Viena cu o fată bolnavă de lupus. Romanul *Ca picăturile de sînge pe linoleumul din lift* (2010) de Maria Manolescu este un colaj ficţionalizat al scandalurilor mediatice stîrnite de diverse acte artistice provocatoare ale ultimului deceniu, iar Adina Rosetti s-a inspirat, pentru romanul *Deadline* (2010), din cazul, supramediatizat şi el la vremea respectivă, al tinerei fete de nici 30 de ani care a murit din prea multă muncă într-o multinaţională. Dar toate astea mi se par a fi încă prea puţin.

Absolventă şi de Litere, şi de Jurnalism, Tatiana Niculescu Bran este singura scriitoare profesionistă de la noi care scrie cărţi inspirate exclusiv din cazuri reale. *Spovedanie la Tanacu* (2006) este, de altfel, primul roman non-fiction de la noi, iar anul trecut scriitoarea a publicat şi o piesă de teatru al cărei subiect este procesul intentat de Brâncuşi, Statelor Unite, în 1926. De data aceasta, personajul noului ei roman este Patriarhul nenumit al Bisericii Ortodoxe, situaţie care, pentru a preîntîmpina un posibil scandal, o face pe scriitoare să fie prudentă şi să menţioneze într-o notă de la începutul cărţii faptul că „personajele şi situaţiile sînt, în cea mai mare parte, fictive".

Trecut de 90 de ani şi suferind de prostată, Patriarhul se decide să lase un succesor în persoana mitropolitului său favorit. Numai că funcţia supremă în ierarhia Bisericii seamănă cu tronul unui Regat bizantin în jurul căruia se duc diverse lupte de culise din care nu lipsesc grupurile de interese, conspiraţiile şi şantajul. Numirea, încă din timpul vieţii, a unui succesor agreat i-ar asigura în continuare Patriarhului o parte din controlul Bisericii, în timp ce moartea lui ar lăsa funcţia patriarhală la latitudinea Sinodului. Or, confruntată cu tot mai mulţi ierarhi deconspiraţi de CNSAS că au avut dosare la Securitate şi dat fiind trecutul Patriarhului însuşi, pătat cu acte de complicitate, oportunism, obedienţă, slavă şi tăcere faţă de crimele regimului comunist, plus zvonurile legate de faptul că n-ar fi fost străin în tinereţe de plăceri homoerotice, Biserica are nevoie, cu atît mai mult, de o reformă morală. Conflictul dintre longevivul Patriarh şi propriul său trecut, pe de o parte, iar pe de altă parte, tensiunea dintre voinţa sa de a-şi desemna un locţiitor (cu dosar la Securitate încă nedeconspirat), precum şi de a(-şi) vedea construită Catedrala Neamului, şi uneltirile celor care-l vor succesor pe Ioanichie, cel mai important mitropolit al ţării, disidentul de altădată, dar şi preferatul masonilor – acestea alcătuiesc intriga romanului care oferă o foarte credibilă, chiar dacă ficţionalizată, perspectivă asupra încîlcitelor culise clericale şi a raporturilor de putere din spatele sistemului ierarhic bisericesc, aspirînd la influenţă politică, însă şubrezit de interese, corupţie şi colaboraţionism.

Biserica a supravieţuit regimului comunist tocmai datorită unor compromisuri, inerente şi inevitabile – crede Patriarhul – iar acum, în nopţile greu încercate de caniculă şi de chinurile prostatei, îşi face lungi procese de conştiinţă din care se scoate nevinovat: „Demolarea unor biserici nu avea nici o legătură cu desfiinţarea credinţei. Ei demolau în capitală, dar el, în ţară, pe tăcute, ridica alte biserici... Comunist, necomunist, statul plătea salariile preoţilor şi pe-ale ierarhilor, ţinea în funcţiune două institute teologice, pe unii teologi tineri şi de încredere îi trimitea la studii în străinătate şi se împotrivea, cu mijloacele de atunci, e-adevărat, pervertirii credinţei strămoşeşti prin influenţe occidentale. Greco-catolicii şi sectele fuseseră aproape anihilaţi în cei peste treizeci de ani care trecuseră de la interzicerea lor prin lege. Tineretul era educat în spiritul marxism-leninismului, da, dar cine voia să vină la biserică venea, cine voia să se facă preot se făcea... Nu ţinea mintea ca bisericile să fi rămas vreodată goale." O fi fost ea sub vremi, dar Biserica a rămas, cum-necum, în picioare. Ce poate fi mai important decît propria supravieţuire!?

Ca om al trecutului care ocupă în continuare o funcţie şi un titlu, deopotrivă simbolic şi politic, atît de importante, Patriarhul a ajuns un personaj de sacrificiu, iar soarta şi deciziile lui finale nu pot rămîne doar în sfera de interes bisericesc. Dar, dincolo de aspectele politice delicate şi încîlcite ale intrigii – un general (supra)veghează îndeaproape „situaţia" –, Tatiana Niculescu Bran surprinde însă şi drama umană a Patriarhului ajuns doar un „bătrîn bolnav şi pişăcios", ruşinat de noua lui condiţie în care „începe să simtă că trupul are un alt drum". Caznele nopţilor, pe care le îndură singur şi ale căror urmări le ascunde călugăriţei care are grijă de el, vor fi înlocuite de umilinţa resimţită în spital, înaintea operaţiei, unde are cu adevărat imaginea fragilităţii şi a decăderii sale fizice. Patriarhul nu e chinuit doar de gîndurile trecutului şi de vedeniile care-i pun la încercare credinţa, ci şi de bătrîneţea care-i răpeşte puterile, deopotrivă fizice şi ierarhice, şi pe care speră să le ţină secrete. Însoţit doar de şoferul său, singurul om de încredere, Preafericitul îşi contemplă în spital propria decădere şi degradare cînd, neputincios şi umilit de propriul corp, constată, cu oarece uimire, că îi este frică de moarte şi că, de fapt, preferă puterea pămînteană, mîntuirii din Ceruri. Acestea sînt paginile cele mai puternice din carte, aici unde avem situaţia, perfect rothiană, a omului superior (ditamai Patriarhul supravieţuitor al vremilor şi uneltirilor) care-şi înţelege şi-şi acceptă cu greu condiţia de muritor.

Ficţiune istorică contemporană, topind în naraţiune destule date şi situaţii reale, *Nopţile Patriarhului* oferă o imagine dură a Bisericii Ortodoxe care nu şi-a încheiat socotelile cu trecutul şi în a cărei ierarhie se află mulţi clerici pătaţi, motiv pentru nesfîrşite lupte interne de putere şi o prelungă criză morală şi de identitate. Discursurile personajelor clericale sînt foarte verosimile şi Tatiana Niculescu Bran a reuşit să păstreze acel echilibru al caracterelor, astfel încît adevărul, dreptatea şi binele să fie disputate de toţi oamenii Bisericii, nici unul „fără de păcat". *Nopţile Patriarhului* este un roman scris profesionist de o autoare-jurnalistă curajoasă care ştie ce înseamnă documentarea şi care-şi alege subiecte delicate, cu potenţial de controversă. Rămîne de văzut cine din ierarhia Bisericii şi cum va răspunde provocării acestei mănuşi a ficţiunii aruncate de Tatiana Niculescu Bran.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Richard Sale, *Ghidul xenofobului: islandezii*, traducere din limba engleză de Ines Hristea, Editura Nemira, 2011.**

Iată că seria *Ghidul xenofobului,* adusă la noi de Nemira (începînd din 2009), nu a ajuns la fundul sacului, cum tare mă speriasem la un moment dat, ci continuă bine mersi, adică simpatic şi isteţ, cu noi investigaţii de moravuri naţionale. O ediţie „caldă" e chiar acest volum despre „recii" islandezi – popor insular cu vreo 300.000 de membri pe inventar, oameni greu încercaţi de prohibiţia la bere pînă în 1989 (eliberator an!). C-or fi fost neam de vikingi sau de celţi, ei sănătoşi le-au dus pe toate, de la pescuit pînă la îndelungata tutelă daneză, ba chiar au găsit timp şi pentru o orchestră naţională, pentru un Muzeu de Falologie (!), pentru un Nobel literar (Halldor Laxness, în 1955) sau pentru performanţa de a fi cea dintîi naţie care a ales o femeie ca şef de stat.

Întrucît tac, islandezii fac tot felul de lucruri, multe surprinzătoare. Dar şi tăcerea lor e cu dichis. Încruntarea taciturnă, „care reprezintă normalul pentru insulari", ar fi născută „din obişnuinţa de a lua în faţă vîntul iernii". Pe de altă parte, mulţi dintre islandezii care beau – în tăcere – o cafea sînt tăcuţi pentru că nu obişnuiesc să pună zahărul în ceaşcă, ci să ţină un cub de zahăr în gură. În al treilea rînd, limba lor – cum spune şi un vers local – e mult prea dificilă pentru a o folosi la „politeţuri", „gargară" etc. În schimb, exprimarea în scris a devenit „o ocupaţie naţională". În vechime, un bard local creştea o turmă de 120 de vaci pentru a avea suficientă piele de viţel pe care să-şi aştearnă opera. Astăzi, circulă zvonul că va fi ridicată o statuie „în cinstea unicului islandez care n-a scris niciodată o poezie".

Altminteri, la fel ca toată lumea, şi islandezii sînt foarte români.

Primul film românesc lansat şi în cinematografe, şi pe Internet

– interviu cu Bogdan George APETRI –

Bogdan George Apetri (n. 1976) a profesat doi ani ca avocat, înainte de a se stabili în Statele Unite, unde a absolvit dubla specializare în Regie de film şi Imagine la Columbia University din New York. Periferic *reprezintă debutul său în lungmetraj, fiind deja recompensat cu premii importante la festivalurile internaţionale de la Locarno, Toronto, Namur, Varşovia, Viena, Moscova, Cairo, Cottbus, Salonic, Rotterdam, Göteborg şi Vilnius.*

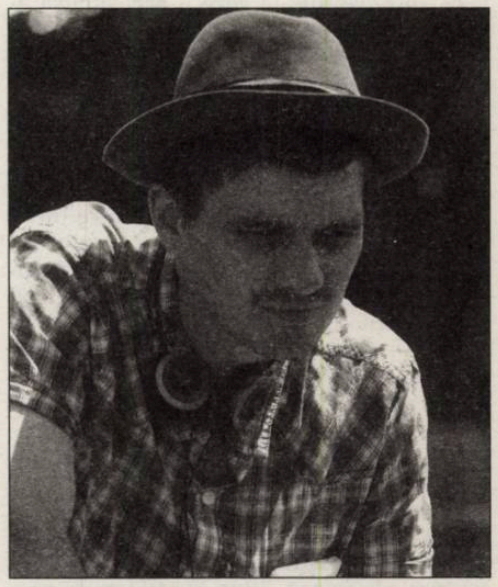

Scurtmetrajele dumneavoastră premiate la festivaluri v-au impus în lumea filmului din New York, şi nu numai. Cum a fost primit debutul în lungmetraj?

Periferic a fost proiectat la New York recent, cu doar o săptămînă înaintea premierei din România, la un festival important organizat de Lincoln Center şi MOMA. Festivalul New Directors/New Films selectează în general doar debuturi (uneori şi al doilea film al unui regizor), printre cei care şi-au arătat primul film aici regăsindu-se Steven Spielberg, Darren Aronofsky, Spike Lee, Wim Wenders, Pedro Almodóvar sau Wong Karwai.

Am fost foarte bucuros că prima proiecţie din America a fost tocmai la New York, pentru că locuiesc acolo de zece ani. *Periferic* a fost primit foarte bine, atît de critică cît şi de public – sălile au fost pline de fiecare dată. În afara Americii, reacţiile au fost similare, după Locarno, am prezentat filmul într-o mulţime de festivaluri şi ceea ce m-a bucurat a fost că spectatorii, indiferent de ţară, sînt atinşi cu adevărat de poveste şi de personaj. Nici nu există comparaţie între a lua un premiu sau a citi o cronică foarte bună şi a vedea că filmul tău are un efect puternic şi autentic asupra spectatorilor de cinema obişnuiţi.

Cum aţi îmbunătăţit scenariul filmului?

Nu s-a pus niciodată problema ca eu să îmbunătăţesc scenariul original scris de Cristian Mungiu şi de Ioana Uricariu, pentru că el era deja foarte bun – din cîte îmi amintesc, a primit premii numeroase la diferite concursuri de scenarii. Era un scenariu vechi de zece ani cînd l-am preluat eu, şi asta se simţea cumva. Am primit mînă liberă în ceea ce priveşte textul, aşa că pînă la urmă l-am modificat complet împreună cu Tudor Voican, în urma unui proces de rescriere destul de îndelungat şi complicat. Motivele nu au ţinut de considerente calitative, ci pur personale. În cazul *Periferic*ului modificarea a implicat şi schimbarea poveştii.

Aveţi experienţă în avocatură. Este personajul Matildei, deţinuta care iese din închisoare pentru o zi şi încearcă să-şi pună viaţa în ordine, o analiză de caz?

Nu m-am gîndit niciodată la Matilda ca la o analiză de caz, cu atît mai puţin din punct de vedere legal. Poate că noua premisă a filmului – o deţinută eliberată temporar pentru 24 de ore – a venit cumva din experienţa mea ca fost avocat, pentru că ştiam că acest lucru este posibil, eram la curent cu toate dedesubturile legale ale unei asemenea situaţii şi văzusem şi cazuri similare. Filmul se concentrează pe partea umană a întregii poveşti, pe personajul în sine – aspectele legale nu m-au interesat, ele sînt doar bifate ca informaţii necesare care trec în planul secund, fără să îngreuneze povestea.

Deschizînd o paranteză, aş spune că, atunci cînd lucrezi în justiţie, e exact invers – partea umană trece în plan secund aproape de fiecare dată, iar partea legală e cam tot ce contează, ajungînd aproape să sufoce toate celelalte aspecte care ţin de fiecare caz în parte. Întotdeauna m-a frapat asta cît timp am lucrat în drept penal, dar nu am făcut filmul ca o contra-reacţie la acel an pe care l-am petrecut practicînd avocatura.

Cît pot înţelege spectatorii dintr-un personaj disperat care evoluează doar 24 de ore?

În mod ideal, atît cît e nevoie pentru a participa emoţional la povestea lui. Dificultatea de a arăta un personaj de film în doar 24 de ore din viaţa lui aparţine doar regizorului, scenaristului şi actorului, pentru că lor le revine sarcina grea de a structura povestea, de a trece toate potenţialele alegeri printr-un proces riguros de selecţie, astfel încît orice rămîne pînă la urmă în film să conteze cu adevărat. O poveste care durează doar o zi are particularităţile ei de structurare, mai ales în ceea ce priveşte construcţia personajelor, dozarea informaţiilor pe parcursul poveştii. Dacă echipa filmului îşi face bine treaba, spectatorul poate înţelege mai bine un personaj urmărit pe parcursul unei singure ore şi jumătate, decît un personaj dintr-o poveste care durează pe ecran cincizeci de ani.

Cum au perceput spectatorii de la Locarno rolul interpretat de Ana Ularu?

La Locarno am trăit o experienţă deosebită pentru că au fost aproape 4000 de spectatori în sală, şi asta doar la prima proiecţie. Dar nu numai acolo, peste tot unde am arătat filmul pînă acum, spectatorii sînt atinşi în primul rînd de personajul Matilda. Ea e mereu în centrul poveştii, încît duce de una singură filmul pe umeri. Indiferent de ţară sau de continent, am observat că publicul empatizează foarte tare cu ea, ajungînd la un grad de identificare care m-a surprins chiar şi pe mine.

Un alt aspect care mă amuză e faptul că atunci cînd spectatorii o văd pe Ana Ularu după proiecţie, pur şi simplu nu o recunosc. Cred că asta spune multe nu neapărat despre o performanţă actoricească în sens tehnic, o transformare fizică care ar fi putut să fie doar de suprafaţă, ci despre un echilibru interior şi o direcţie precisă pe care actriţa a ştiut să le imprime personajului. Cred că acesta e motivul datorită căruia Matilda are un efect atît de puternic asupra spectatorilor, deseori cu reacţii aproape viscerale. Echilibrul de care vorbeam e valabil şi în cazul celorlalţi actori cu care am lucrat – Andi Vasluianu, Ioana Flora, Mimi Brănescu –, m-am simţit norocos că am avut şansa să lucrez cu ei. Îmi amintesc că la două zile după proiecţia de la Locarno, cîţiva oameni care văzuseră filmul i-au arătat nervos lui Mimi Brănescu pumnul pe stradă, mai în glumă, mai în serios.

Poţi intra pe www.webkino.ro să vizionezi Periferic.

„Miza filmului e în altă parte“

Problema prostituţiei, a abandonului şi a proxenetismului e speculată în cinema-ul actual. Ce aduce nou filmul dvs.?

Periferic nu aduce nimic nou din perspectiva asta, pentru simplul motiv că filmul nu şi-a propus să analizeze sau să comenteze aceste probleme sociale. Filmul încearcă să povestească o situaţie fictivă, să se concentreze pe un personaj aparte şi să lase spectatorului libertatea de a găsi eventualele aspecte universale din toată această poveste. Ca să dau exemple recente, *Black Swan* nu e despre balet sau lumea balerinelor, *The King's Speech* nu e despre familia regală engleză şi nici măcar despre cei cu probleme de dicţie, iar *Aurora* nu e despre crimă sau criminali. Toate aceste elemente sînt lucruri de fundal, de suprafaţă, miza filmului e în cu totul altă parte, la fel şi în cazul *Periferic*ului.

Camera lui Marius Panduru o urmăreşte pe Ana Ularu într-un ritm care te ţine cu sufletul la gură. Cum aţi lucrat împreună?

Am lucrat excelent, deşi nu ne-am întîlnit înainte ca eu să revin în România pentru *Periferic*. Văzusem cam toate filmele la care Marius Panduru a fost director de imagine, aşa că el a fost prima opţiune pentru mine, încă de la început. Colaborarea artistică dintre regizor şi operator e întotdeauna foarte strînsă, ea porneşte cu mult înainte de începerea propriu-zisă a filmărilor, cu discuţii lungi atît despre direcţia generală a filmului, cît şi despre fiecare scenă în particular. În mod normal, în timpul filmărilor nici nu mai trebuie să vorbeşti foarte mult pentru că deja majoritatea lucrurilor au fost stabilite, iar filmul s-a înscris deja pe linia dorită.

Periferic *este o coproducţie româno-austriacă. Cine este coproducătorul şi ce contribuţie a avut?*

Coproducatorul austriac e Josef Aichholzer, un producător foarte cunoscut atît la el în ţară cît şi în afară, el a produs *Falsificatorii,* un film care a cîştigat Oscarul pentru cel mai bun film străin în 2007 (chiar în anul în care s-a produs acel scandal cu omiterea lui *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile* de la aceleaşi nominalizări). Josef Aicholzer s-a alăturat proiectului în urma unui tîrg de producţie care a avut loc la una dintre ediţiile Festivalului de la Berlin, iar odată cu el au devenit parteneri Austrian Film Institute şi Vienna Film Fund. Contribuţiile au fost mai multe, dar în principal au ţinut de camera de filmat trimisă din Austria şi de partea de sunet, am avut un director de sunet austriac pe tot parcursul filmărilor, iar sound design-ul şi mixajul final le-am făcut la Viena.

În ce constă proiectul webkino şi cum funcţionează acest sistem în alte ţări europene?

În România există oraşe şi chiar judeţe care nu au nici măcar o sală de cinema. Probabil lucrul acesta nu mai e de mult o noutate pentru nimeni, dar a fost o surpriză neplăcută pentru mine. Proiectul webkino răspunde acestei necesităţi aproape de neimaginat acum cîţiva ani. În prima lună de după premieră, dacă nu ai cinema în oraşul tău, poţi intra pe www.webkino.ro şi, contra sumei de 3 euro, poţi viziona *Periferic* la o calitate foarte bună, care poate merge pînă la HD, dacă sistemul tău permite această rezoluţie. Filmul meu e primul din România care e lansat simultan în săli de cinema şi pe Internet. Sigur că prefer ca spectatorul să-l vadă pe ecran mare, nu acasă pe calculator, dar cred că este o iniţiativă foarte bună, iar din cîte am înţeles, acest tip de exploatare concomitentă nu reprezintă o premieră doar în România.

a consemnat Roxana CĂLINESCU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Nădăjduiesc ca, dacă nu mîine, 29 aprilie, măcar în zilele următoare ale acestei nunţi somptuoase de la Londra, TVR Cultural să programeze, pentru noi, poporul de rînd, *Nunta regală,* filmul în care Fred Astaire dansează pe toţi cei patru pereţi ai unei camere de hotel. (Radu Cosaşu)

■ *Sunete* s-a relansat şi parcă e mai fresh, deşi în continuare are o problemă de identitate, fiind cam nehotărîtă între underground şi mainstream (plus că nu poţi scrie în aceeaşi revistă de muzică şi de Henry Rollins, şi de... Grigore Leşe). Din cuprinsul acestui prim nou număr nu lipsesc ştirile, rubricile cu muzici noi şi vechi, documentarele, interviurile (cu White Walls, ROA, Liam Wilson, Subcarpaţi), recenziile şi recomandările de concerte. E timpul, totuşi, să avem şi noi, din nou, o revistă de muzică. (Marius Chivu)

■ 52 de autori români contemporani, texte noi, 90 de pagini de literatură nouă de cea mai bună calitate. E vorba de *Antologia Echinox*, care costă mai puţin decît o îngheţată (adică 3 lei) şi se găseşte în librăriile Cărtureşti din ţară. Vă sugerez să daţi năvală. (Luiza Vasiliu)

craii de burta veche

Tito, Şahul şi *Maxim's*

Între 12 şi 16 octombrie 1971, Şahul Mohammad Rezã Pahlavi celebrează în mod spectaculos 2500 de ani de monarhie persană. Zeci de corturi somptuoase, ridicate în plin deşert, în jurul vechiului Persepolis şi concepute de o echipă de designeri francezi coordonată de casa Dior, au găzduit sutele de oaspeţi. De partea culinară s-a ocupat în exclusivitate restaurantul Maxim's din Paris. Tito participă la festivitate alături de Edvard Kardelj, Krste Ţrvenkovski şi Vlado Popović. Delegaţia iugoslavă obişnuia să ia masa sub un umbrar, în faţa cortului prezidenţial. Iată cum sună meniul uneia dintre mese: vînat uscat la soare, cartofi „Filipine“ umpluţi cu tocătură de viţel, miel la proţap, copt la foc din vreascuri de viţă, friptură de fazan, pulpă de cerb cu legume fierte, orez şi şofran, salate, brînzeturi şi deserturi orientale. Reţeta cartofilor filipinezi s-a păstrat întocmai: se cojesc 12 cartofi mici, decupînd vîrful fiecăruia în formă de floare cu petale. Se separă florile astfel decupate de restul cartofului şi se udă abundent cu zeamă de lămîie, ca să nu se înnegrească. Scobiţi apoi cartofii, pentru a face loc umpluturii. Sotaţi, în 125 gr de unt, 700 gr de tocătură de viţel şi 500 gr de ceapă mărunţită, pentru 15 minute. Adăugaţi 2 ouă, sare şi piper negru proaspăt măcinat. Umpleţi cartofii cu această compoziţie şi închideţi-i cu vîrfurile decupate la început. Puneţi cartofii într-o tavă bine unsă, turnaţi deasupra un litru de suc de portocale şi coaceţi-i o jumătate de oră, în cuptorul preîncălzit la 200 de grade Celsius.

Amicul Dejun

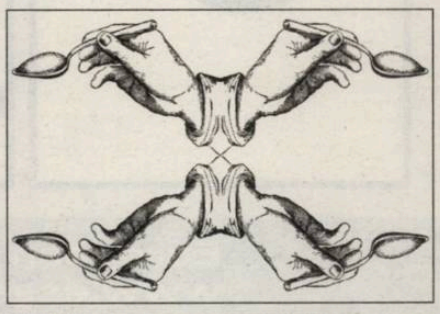

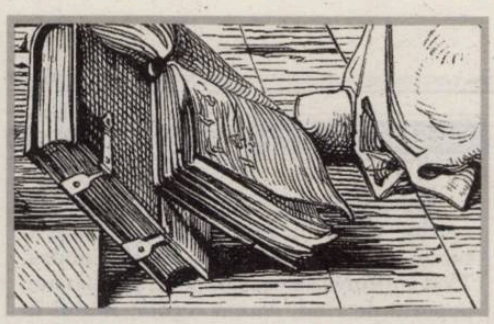

Simona SORA

biographiti

Maestrul de lectură

De ce oare nu s-a gîndit nimeni, la noi, să publice, dacă nu o ediţie de „opere“ George Steiner, măcar o antologie serioasă din opera unuia dintre cei mai paradoxali, mai incitanţi *maîtres à lire* pe care-i are în acest moment Occidentul? Să fie doar o chestiune de context, cum spunea chiar Steiner referitor la refuzul lumii anglo-saxone faţă de cărţile lui Alain? Sau un mai complicat refuz al autorităţii cuiva care nu se situează definitiv de nici o parte, cineva care copleşeşte prin erudiţie, cuprindere şi adecvare, cineva care – într-o vreme a tuturor relativismelor – predică „tăcerea interioară, concentrarea mentală şi răbdarea în faţa misterului sensului“? Oricum ar fi, chiar dacă nu avem încă în româneşte nici *Tolstoi sau Dostoievski*, nici *Antigonele* sau vreunul dintre romanele care au provocat stupoare şi proteste la Londra, trebuie să considerăm reeditarea cărţii lui Steiner despre maestru, la Editura Humanitas (alături de alte cîteva titluri şi promisiuni), un început al recuperării.

Lesson of the Master este volumul din 2003 în care Steiner adună prelegerile „Charles Eliot Norton“ ţinute între 2001 şi 2003 la Harvard. Tema acestor conferinţe, adunate sub un titlu împrumutat (ironic şi interogativ) de la Henry James – unul dintre puţinii maeştri care au rezistat revizuirilor *Americii înfricoşătoare* –, este aceea a relaţiei dintre maestru şi discipoli. Pentru Steiner însă, interogaţiile la care a fost supusă această relaţie pe muchie (în ce constă misterul predării? care e sursa autorităţii?), precum şi cele cîteva răspunsuri provizorii se constituie într-un *legato* care rezumă întreaga tradiţie (occidentală şi orientală) a culturii. Pentru „maestrul de lectură“ al unor întregi generaţii de studenţi, apropierea semantică între tradiţie şi traducere (deci, trădare) subminează din capul locului nu doar cele trei structuri relaţionale ale întîlnirii cu maestrul, dar şi cele două scenarii ale predării – revelaţia şi imitaţia. Această schemă – mai plină de viaţă, de dramă şi de sînge decît ne-am putea imagina – conturează, pentru Steiner, o istorie vie a culturii trăite, transmise, o asumare, mereu de la capăt, a acelei *libido sciendi* care dă buna cunoaştere.

Pornind de la presocratici, „citind“ alfabetele interioare ale miturilor şi parabolelor socratice şi christice, oprindu-se cu delicii la sinapsa plotiniană între creştinism şi neoplatonism, oprindu-se scurt în bolgia lui Brunetto Latini, ca să ajungă la fantomele lui Pessoa, la „maxima specificitate“ a relaţiei dintre Flaubert şi Maupassant, la Schopenhauer trădîndu-l pe Goethe sau la juna Lust din *Faust*-ul lui Valéry – Steiner povesteşte din interior o eternă întîlnire cu doar trei posibilităţi. Există desigur fiinţe care nu au nevoie de maeştri: Shakespeare, de pildă, care nici n-a onorat vreodată subiectul. Dar pentru cei care au nevoie de revelaţie/imitaţie, cum se petrec lucrurile? Tradiţia, spune Steiner, consemnează maeştri care şi-au distrus discipolii psihic, uneori şi fizic, iar pe de altă parte, discipoli care şi-au subminat, trădat, ruinat maestrul. Din fericire, există şi o a treia relaţie posibilă (pentru care Steiner pledează în subtext) – cea a unui „eros de încredere reciprocă“, al cărui model ar fi „discipolul iubit“ al lui Iisus de la *Cina cea de Taină*, dar şi Alcibiade şi Socrate, Héloïse şi Abélard, Hannah Arendt şi Heidegger.

Cum e posibilă însă predarea? Ce înseamnă a instrui cu adevărat? Şi cum se potrivesc, în intensitate, autoritatea maestrului şi vocaţia discipolului? Steiner vorbeşte despre două scenarii istorice: unul în care predarea este o imitaţie a actului divin de revelare a adevărului, maestrul nefiind aici decît un mesager; cel de-al doilea, mai apropiat profesorului Steiner (care, totuşi, clama undeva „Eu sînt Poştaşul“, mesagerul sensului), depinde de forţa exemplului personal. Predare înseamnă, în acest al doilea caz, propria viaţă a maestrului, cu toate scăderile, orbirile şi nepotrivirile ei.

Dintre enormele probleme – de responsabilitate, credibilitate şi, în fond, de destin al relaţiei care, am văzut, nu e doar trădare (translatare), ci şi tradiţie – pe care le ridică forţa exemplului personal, Steiner privilegiază, cu umor şi cu o ironie hasidică, momentele, nu puţine, cînd patima pentru cunoaştere se transformă în sex pur şi simplu, apoi chestiunea „retribuirii“ maestrului, dar şi aceea a responsabilităţii pe care acesta o are pentru comportamentul discipolilor săi.

Homoerotismul grec, „adevărata iubire“ de care vorbeşte Foucault, extrema nervozitate a discipolilor lui Plotin şi Wittgenstein, suferinţa lui Brunetto Latini „sub ploaia de flăcări“ din infern care dă, totuşi, sensul magisteriatului (nemurirea), aşa cum a fost el comentat de Bocaccio *(pedagogus ergo sodomiticus)*, precum şi pasiunile între maeştri şi discipole sînt doar cîteva clasice deviaţii ale cristalinei *libido sciendi*. Erosul deviat trebuie să fie însă unul între egali, pentru a se suprapune peste trocul celei de-a treia structuri relaţionale posibile în relaţia maestru-discipol. Altfel, el devine o simplă „exploatare sexuală a elevului în schimbul unei recomandări sau promovări“.

Codul remuneraţiei, plata pentru serviciul predării este o altă chestiune pe cît de spinoasă, pe atît de actuală a transmiterii de cunoştinţe. „Cum să treci vocaţia pe statul de plată? Cum să stabileşti preţul revelaţiei?“ – se întreabă Steiner. Dar cum să trăieşti altfel? Răspunsul e, probabil, unul dintre cele mai patetice elogii contempoane ale magisteriatului: „A instrui cu adevărat înseamnă a atinge centrul vital al fiinţei omeneşti. Înseamnă a căuta să pătrunzi în miezul cel mai sensibil al integrităţii unui copil sau unui adult. Maestrul pătrunde, sfărîmă porţi, poate face prăpăd, pentru a curăţa apoi şi a reconstrui. Predarea proastă, rutina pedagogică, instrucţia care este, conştient sau nu, cinică prin scopurile sale pur utilitare provoacă un dezastru. *Pentru că acestea smulg speranţa din rădăcini.* (s.m.). Predarea proastă este o crimă, într-un sens aproape literal, iar metaforic vorbind, este un păcat. Îl înjoseşte pe cel care învaţă... Picură în sensibilitatea adultului sau a copilului acidul cel mai coroziv: plictiseala, metanul sastiselii...“

Iată o dilemă din care Steiner iese refuzînd, în cunoştinţă de cauză, rolul şi masca maestrului. El rămîne – în această chestiune, dar şi în altele – transmiţătorul, emisarul, „poştaşul“ mulţumit să livreze exact cui trebuie instrumentul de înţelegere, privirea limpede şi practica, aproape uitată azi, a atenţiei adevărate.

PUBLICITATE

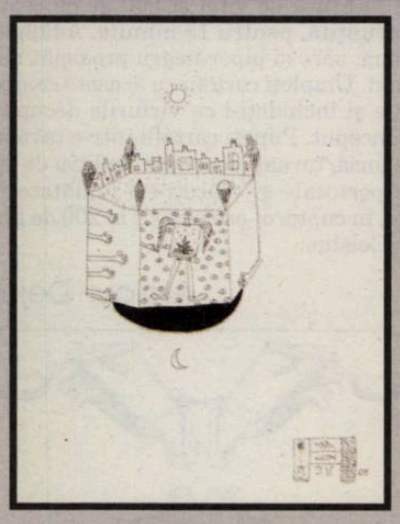

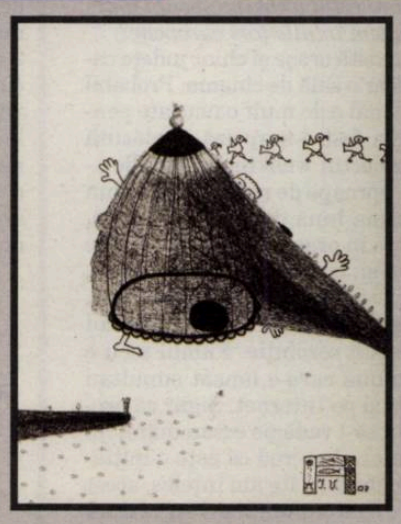

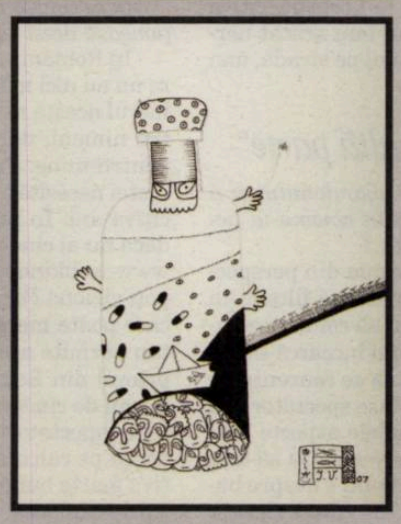

Expoziția
Iuliana Vîlsan
7 aprilie – 28 mai 2011

Suprarealismul **Iulianei Vîlsan** – artist european: Messina, București, Paris – devine prin această expoziție contemporan nouă. Remarcăm încărcătura dramaturgică a tablourilor sale: conflicte, caractere, poveste, suspans. Personajele sau obiectele-personaj capătă o existență complexă, sugestivă, încărcată. Și totuși între toate aceste semne și coduri, Iuliana Vîlsan nu plictisește, nu obosește, o anume, când exuberantă când gravă decorativitate atrage.
Fără a fi o "descărcare" de teme sau o pregătire a picturii, desenul rămâne pentru Iuliana Vîlsan o preocupare constantă, o respirație aproape cotidiană. Mie personal îmi crează senzația că nu mai este un exercițiu necesar al artistului, ca până acum vreo zece ani, ci o necesitate de exprimare, de comunicare mai directă a temelor ce o bântuie. Teme când ironice când meditative.

Radu Boroianu

EA GALLERY
ART'S FINEST

European Art gallery, Bd. Regina Maria, nr.18, sector 4 tel.: +4031.436.844
www.eagallery.ro Program: marți – sâmbătă orele 14:00 - 19:30

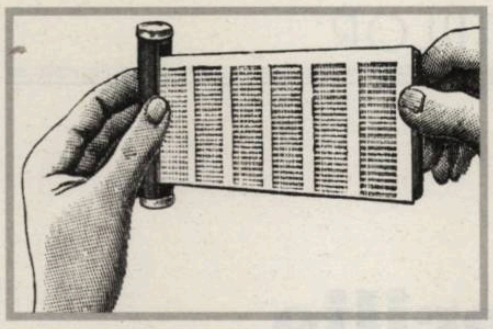

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Lectură cu surprize dinspre Vintilă Horia

M-am întrebat, în scris, şi altă dată, de ce a avut Vintilă Horia (1915-1992) aşa un destin şubred (ca să nu zic vitreg) în spaţiul cultural postceauşist. Ca şi Ernst Jünger, mă grăbesc să adaug, că tot îl preţuia intens autorul *Cavalerului resemnării*. Nici azi, de altfel, numele şi cărţile nu sar în ochii editorilor, exegeţilor şi cititorilor, tot mai puţin deprinşi, aceştia, cu lumea simbolurilor, a metafizicii şi interferenţelor oculte, a ramelor cu stucaturi mitologice, a încifrărilor parabolice, a manierismului jonglînd catifelat printre aluzii savante şi subtile ispitiri reflexive.

Din substanţialul capitol pe care i-l rezervă Florin Manolescu în *Enciclopedia exilului românesc,* selectez fără comentarii: 1) susţinerea lui Robert Escarpit cînd cu scandalul Premiului Goncourt pentru *Dumnezeu s-a născut în exil („Même sous le couperet, même la corde au cou, le criminel a droit à sa gloire littéraire", Le monde,* 4-5 dec. 1960), 2) verdictul de atunci al lui Eugen Ionescu întru ne-apărarea romancierului *lapidat* („Dacă ar fi fost legionar, poate că aş fi intervenit. Dar a fost cuzist"), 3) visul diplomatic al acestuia („de a fi Duiliu Zamfirescu sau Paul Claudel"), 4) faptul că romanele sale au fost comparate de Monica Lovinescu cu *Memoriile lui Hadrian* (Marguerite Yourcenar) şi *Moartea lui Virgil* (Hermann Broch). Dar mai ales revelaţia cum că încă avem inedite patru volume de jurnal în româneşte şi două în franceză, plus un *Jurnal intim* redactat în 1989-1990! Oare mizeria securismului de partid care l-a privat în 1960, prin „orchestra" Legaţiei RPR dirijată de Mişu Ralea, de Premiul Goncourt (ducînd, ce-i drept, tirajul lui *Dieu est né en exile* la peste 300.000 ex.) să-şi fi prelungit pînă astăzi tentaculele? Cum de e posibil să nu avem o ediţie de *Opere* Vintilă Horia, la două decenii de la moartea scriitorului ? E ciudat şi e jalnic.

Bine, măcar că, de Dincolo unde sînt, morţii *boieri* ai netrebniciei valahe ne trimit ritmic semne de *vitalitate* pilduitor-mustrătoare. Recent, la Fundaţia Culturală Memoria, doamna Maria-Pia Castaing, soţia lui Alexandre (Lulu, 1919-2009), fratele lui Vintilă Horia, ne face un dar suculent: două volume de *Scrisori din exil,* adică un volet de corespondenţă între cei doi fraţi (din 1972, cînd Lulu se stabileşte în Franţa, pînă în 1992, la moartea lui Vintilă) şi altul cu naraţiunile de călătorie culturală ale lui Alexandre către părinţi (din 1974 în 1982, cînd mor „mama Liţu" şi „tata Vintilă"). O încîntare, vă rog să mă credeţi!

Culmea e că nu Vintilă, ci Alexandre este aici, după cum vom vedea, marea surpriză.

Plecat demult din ţară, fost diplomat, *hombre discreto* cu multe sertare, Vintilă are un narcisism curat, altfel zis o vanitate înduioşătoare, practică un *savoir vivre* fără fisură şi dovedeşte o *aisance* de invidiat (schimbă şi cumpără case de vacanţă, frecventează cercuri elitare etc.). El îşi trăia viaţa precum un capitol de enciclopedie. În scrisorile lui vorbeşte Persoana, aura acesteia, prea puţin Eul filial şi fratern. Nu îşi proiectează chiar statuia, dar se vede că-i întrezăreşte soclul. Complex tipic exilului. La urma urmei, cum să nu le mărturiseşti excitat alor tăi că, plecat fiind, ai învins, că eşti curtat pretutindeni, iei masa la castel cu Giovanni Agnelli, te laşi alintat în Mercedesul lui Leonid Mămăligă şi ebluisezi invariabil asistenţa?!?

Viaţa, şi în special viitorul, e o imensă speranţă.

„Am avut un succes monstru, ca să zic aşa. Conferinţa a durat 60 de minute, iar întrebările şi răspunsurile două ore şi un sfert" *(Valle de los Caidos, oct. 1972).* „Toynbee, Gabriel Marcel şi cu mine", la Palacio de los Congresos, cînd „a trebuit să-mi cumpăr un smoking nou cu banii de pe o conferinţă" *(nov. 1972).* „La Catania şi la Roma a fost un vis. La Catania mi-au făcut interview-uri, au venit mulţi studenţi să mă vadă şi să-mi spună că, în tot sudul Italiei, eu sînt scriitorul cel mai admirat, m-au aplaudat atîta la sfîrşitul conferinţei, că-mi venea să plîng de emoţie. Conferinţa şi dialogul cu publicul au durat două ore şi jumătate" *(27 iun. 1977).* „Eu voi ţine cinci conferinţe, despre Jung la Zürich, despre Heidegger şi Jünger în Pădurea Neagră, despre misterul catedralelor în drum către Strasbourg, despre Beethoven şi muzica romantică la Bonn, iar ultima despre Goethe şi omul faustic, în drum spre Frankfurt (...) Viaţa, şi în special viitorul, e o imensă speranţă" *(25 apr. 1978).* „Am ţinut o conferinţă la Toledo, în aula magna a seminarului, în faţa a peste cinci sute de persoane. M-au întrerupt de trei ori cu aplauze" *(19 sept. 1986).* „La Salamanca am avut un succes nebun, în Aula Magna de la Universidad Pontificia, ţinută de iezuiţi cam de stînga. Era lume foarte multă, în special profesori şi studenţi, care m-au aplaudat

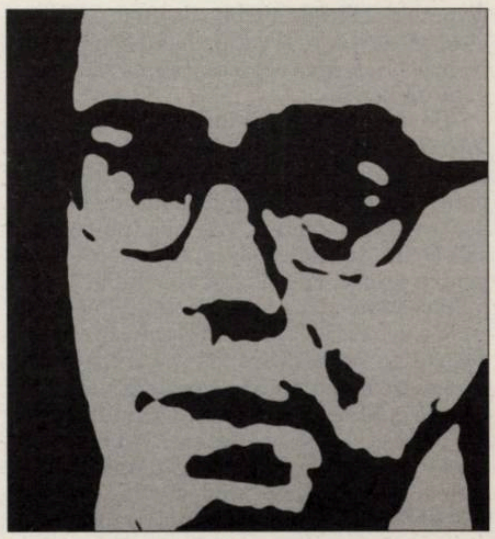

foarte" *(28 mart. 1987).* „Mi-a făcut o imensă plăcere să văd peste o sută de studenţi cu o sută de guri căscate de mirare către mine timp de o oră" *(24 febr. 1988).* Etc.

Adevărul e că nu ştim mai nimic despre prodigioasa carieră de eseist şi conferenţiar a prozatorului Vintilă Horia, omul care plănuia o carte despre „cei patru cavaleri ai sfîrşitului de ciclu: Nietzsche, Rilke, Heidegger, Jünger", îl numea pe Napoleon Bonaparte „genial bufon", decreta senin Schönbrun-ul că „fad, de prost gust, fals" faţă de Escorial sau Versailles, se declara un „om al culturii şi al naturii" deopotrivă, amestecînd delicios în aceeaşi pagină fratern-epistolară rugămintea de a i se trimite de la Paris, în dec. 1986, *L'art du roman* a lui Kundera şi *Formes traditionnelles et cycles cosmiques* de René Guénon – cu bucuria pisoiului, care, văzîndu-şi stăpînii întorşi acasă, „s-a dat de trei ori peste cap cînd ne-a văzut. Credeam că are să se transforme în pitic sau în Făt-Frumos, însă tot pisoi a rămas".

Ce impresionează cu timpul în scrisorile lui Vintilă Horia este acuta *nevoie de bine* a omului, simultan cu voinţa de *certificare* a scriitorului. În fond, cît de mult, de intens empatic, ne-am gîndit noi, cei rămaşi acasă, la teribila dramă de care a avut parte *Le Dieu est né en exil?* O fractură de-a dreptul mortală pentru naturile slabe, dar care, paradoxal, n-a făcut decît să revitalizeze fiinţa celui care avea să scrie, şase ani mai tîrziu, în 1966, *Le Journal d'un Paysan du Danube*. „Totul va veni la timp potrivit, potrivit de destin sau de Cel-care-toate-le-vede-le-socoteşte-cum-e-mai-bine. Este?" – îi scrie el fratelui în iunie '72. Un an după, simte că i „s-a uscat izvorul epic": „poate că n-am să mai scriu romane niciodată şi va trebui să mă reciclez literar pe o cale mai eseistică". Dar ce simplu şi admirabil se livrează omeneşte tocmai în această scrisoare blînd resemnată din 14 mai 1973: „Cum mi-a trecut ulcerul, mi-a trecut şi hipoglicemia. Nici nu-mi vine să cred. Nu mă mai reped în ele ca înainte (i.e. în dulciuri, care-l fascinau la fel de mult ca şi pe Lulu, *n.n.),* însă sînt mulţumit să iau dimineaţa marmeladă, să mănînc un croissant, să mă înfig într-o prăjitură la prînz. Nu-mi mai e teamă de nimic şi dorm ca un paşă".

Dar să vedeţi ce natură fericită – hedonist reflexiv, senzual cît cuprinde şi contemplativ mucalit, nesăţios călător cultural şi tandru nostalgic a fost Alexandre Castaing, adică fratele Lulu!

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Şi aşa mai departe? Viaţă literară IV: august 2008 – mai 2010, *Humanitas, 2011.*

oferta de carte

PUBLICITATE

GERTRUDE STEIN

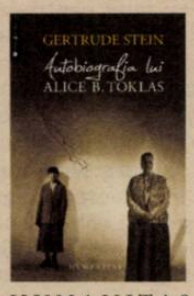

Autobiografia lui ALICE B. TOKLAS

HUMANITAS

www.humanitas.ro
www.libhumanitas.ro

PUBLICITATE

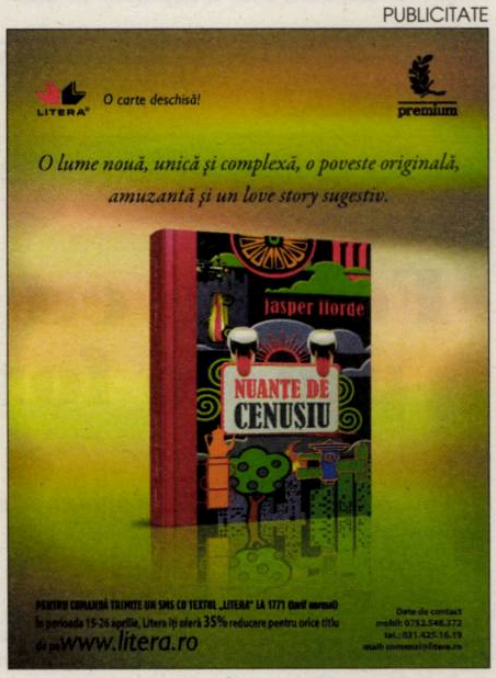

PUBLICITATE

PUBLICITATE

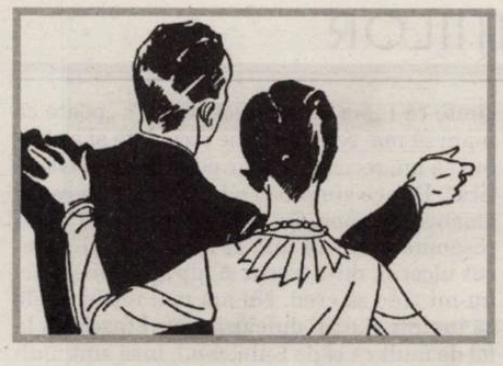

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Într-o seară de aprilie

Gala Premiilor UNITER a ajuns în această primăvară la a XIX-a ediţie. Iniţiată pentru a răsplăti, după modelul cinematografic al Premiilor Oscar, performanţele teatrale într-un „cadru“ fastuos ori, măcar, fast pentru bucuria generală a „breslei“ (minus, eventual, nominalizaţii nepremiaţi...), Gala a debutat relativ modest, în 1992, în incinta frumoasă dar nu foarte încăpătoare a Teatrului Odeon, pentru a se extinde apoi, treptat, în auditorii mult mai ample, precum sala Operei Române, sala Teatrului Naţional din Bucureşti, ba chiar uriaşa sală a Palatului, cunoscută cîndva drept Sala Congreselor (PCR). Nu era vorba despre un impuls paranoic al organizatorilor (Uniunea Teatrală din România, Gala fiind, de fapt, un proiect personal al preşedintelui UNITER, Ion Caramitru), ci despre dorinţa lor de a oferi unui număr cît mai mare de artişti ai scenei posibilitatea să trăiască „în direct“ emoţia competiţiei; întotdeauna, cererea de invitaţii depăşea cu mult cantitatea acestora şi, chiar dacă după pauza impusă de transmisia în direct rîndurile se mai răreau, sentimentul de comuniune dat de participarea la un eveniment monden de proporţii şi, în acelaşi timp, la o întîlnire „extrascenică“ relaxată cu prieteni, colegi şi chiar duşmani pierduţi din vedere în vîltoarea obligaţiilor profesionale şi a traiului cotidian nu scădea în intensitate: Gala rămînea un prilej (aşteptat, adeseori, cu înfrigurare tot restul anului) de regăsire a amintirilor, bucuriilor şi tristeţilor comune, prilej pe care existenţa obişnuită din teatru nu îl îngăduie, altminteri, decît foarte rar. Întru acestea, discuţiile, disputele şi bîrfele stîrnite de un premiu sau altul ori de cutare şi cutare lucru spus pe scenă în seara festivă reprezentau, ca să zic aşa, doar un bonus.

De doi sau trei ani încoace, Gala se ţine într-unul dintre studiourile Televiziunii Române, partener al evenimentului; este, se pare, mai ieftin – şi, neîndoielnic, mai comod pentru transmisiune. Mai mic (mult) decît sala TNB (de unde a plecat Gala) şi decorat, pentru ocazie, cu imagini ale chipurilor familiare lumii şi, cu atît mai mult, lumii teatrale – actori celebri, „în rol“ sau „în civil“ –, spaţiul acesta ar fi trebuit, în principiu, să favorizeze apropierea între oameni (care oricum se cunosc!) şi, implicit, o atmosferă caldă, prietenoasă, reconfortantă. În realitate, asta nu s-a întîmplat – nici în anii trecuţi, nici acum. În plus, anul acesta, presate, probabil, de felurite constrîngeri, gazdele au avut un foarte dezagreabil ton de urgenţă, oaspeţii fiind mereu chemaţi la ordine în infimele pauze ale transmisiei: ba să nu iasă, ba să nu intre, ba să tacă, ba să vorbească (mai repede) – şi tot aşa. Dacă, măcar, în vreme ce erau condamnaţi la imobilitate, invitaţii n-ar fi fost bombardaţi de sunetul reclamelor (imbecile, în general) difuzate generos, în intervale, de postul naţional...

În sine, spectacolul Galei nu a prea fost la înălţime. Chiar dacă amfitrionul Ion Caramitru a avut (ca de obicei) farmecul şi spontaneitatea care îi fac succesul pe scena de teatru, „momentele artistice“ au părut sărăcuţe şi improvizate; e drept, Horaţiu Mălăele şi Nicu Alifantis, care au şi „introdus“ cîte un premiu, au izbutit să anime auditoriul cu excepţionala lor charismă, dar celelalte pauze „de coloratură“ puteau lipsi. După cum şi unii dintre finanţiştii sau oficialii poftiţi să înmîneze distincţii puteau rămîne în afara podiumului; la sărbătorile familiei teatrale, prezenţa „intruşilor“ nu supără decît dacă respectivii ştiu ce înseamnă *să fii* pe scenă: vestimentaţia nepotrivită, discursurile excesive sau, dimpotrivă, insuficiente, ori, şi mai rău, lipsa de prestanţă, de *significanţă* pot să strice cheful tuturor. În cazul de faţă, victime colaterale sînt telespectatorii.

Victime colaterale sînt telespectatorii.

Altminteri, desigur, bucuria emoţionată a premianţilor (încununaţi pentru creaţii realizate în cursul anului 2010) a scuzat totul: şi cheltuielile, şi plictiselile, şi gafele (majoritatea aparţinînd operatorilor TVR, care „fixau“ chipul cuiva exact atunci cînd se rostea numele altcuiva); pînă la urmă, cu bune şi rele, acesta e sensul şi raţiunea Galei. Iată, aşadar, în formulă comprimată (nu de timp, ci de spaţiu!), numele acestor premianţi – Debut: Conrad Mihai Mericoffer (actor); Teatru radiofonic: Gavriil Pinte; Scenografie: Dragoş Buhagiar; Actor în rol secundar: Gábor Viola; Actriţă în rol secundar: Ana Ciontea; Actor în rol principal: Zsolt Bogdán; Actriţă în rol principal: Ofelia Popii; Teatru TV: Mircea Cornişteanu; Regie: Andrei Şerban; Spectacol: *Strigăte şi şoapte* de Ingmar Bergman, Teatrul Maghiar de Stat din Cluj, regia: Andrei Şerban. Laurii „fără emoţii“ (anunţaţi dinainte) au răsplătit Întreaga Activitate – Coca Bloos şi Ilie Gheorghe (actorie), Tudor Mărăscu (regie), Gabriela Nazarie (scenografie), Ion Cazaban (critică) –, Excelenţa (Tamara Buciuceanu), „Proiectele inedite şi realizările remarcabile“ („Cubul“ Naţionalului ieşean, Muzeul Teatrului de Păpuşi şi Animaţie de la Craiova) sau domenii artistice „speciale“ – teatru de păpuşi (Aneta Forna Christu), coregrafie (Lóránt András), muzică de teatru (Gabriel Bassarabescu). S-au acordat, de asemenea, premiul Mecena (Carmen Palade Adamescu) şi premiul pentru Cea mai bună piesă românească a anului, susţinut de Casa Regală a României (Radu F. Alexandru), iar Consiliul Britanic a înmînat al său Premiu pentru întreaga activitate în sprijinirea şi promovarea relaţiilor culturale româno-britanice lui Ion Caramitru.

La fericirea unora şi tristeţea altora privea impasibil, din cerul nopţii de aprilie, o imensă Lună Plină, gălbuie şi un pic ironică.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Forme cu un pic de fond

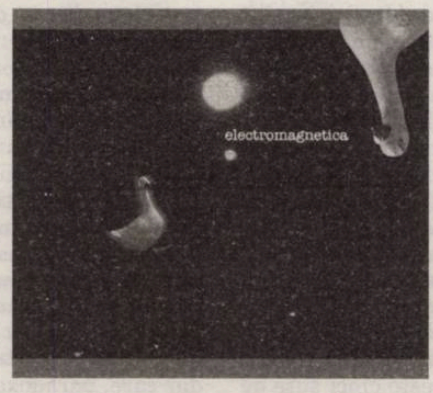

● The Amsterdams, *Electromagnetica*, Post Pop Records, 2011.

Aveam muzicieni care să cînte ca AC/DC şi Whitesnake la un loc, ca Green Day şi, în general, cam ca orice trupă de top a lumii, dar încă nu apăruse nimeni care să o facă precum Arcade Fire. „Kids in the Garden“, prima piesă de pe noul album The Amsterdams, rezolvă instant problema: o deschidere care mimează explicit monumentalitatea dramatică a unei piese ca „Wake Up“ şi o voce care nu are cum, deşi încearcă, să se ţină după Win Butler. Lipseşte pianul, dar există acolo un sintetizator foarte, foarte prezent. Ba parcă un pic prea prezent. (E, totodată, şi o declaraţie de intenţie, care încearcă să ne spună că ceva s-a schimbat în *sound*-ul acestei formaţii.) Are logică asemănarea din prima frază a acestui text, dacă te gîndeşti la faptul că tipi ca Dan Boecker şi Arlen Thompson, membri ai Wolf Parade – parte a aceluiaşi val muzical ca Arcade Fire, veniţi, la rîndul lor, tot din Montréal –, sînt creditaţi pe coperta acestui CD. (Întîmplător sau nu, tobele de pe „Wake Up“ sînt bătute chiar de domnul Thompson.)

The Amsterdams are astăzi o obsesie – acele *synth*-uri de care vorbeam înainte şi care sînt abuzate în fel şi chip pe album –, şi o direcţie – un tragism care-i apropie, în destule momente, periculos de mult de indie-ul canadian. Le stă mai bine astfel faţă de hormonala perioadă *Adolessons,* dar noile haine le sînt, în acelaşi timp, şi prea largi. Paradoxal, muzica trupei bucureştene sună cel mai bine atunci cînd cîntecele par a fi doar nişte crochiuri ale unor sesiuni fără scop, cînd se eliberează de tipar, cînd, măcar aparent, se complică. „Part of It“ e o improvizaţie ieşită dintr-o banală zi de studio a unor Animal Collective, dar, cu toate stîngăciile pe care le poţi descoperi acolo, asta nu-i distruge farmecul. Este joaca unor copii care au descoperit nişte jucării noi, cu care nu le este teamă să interacţioneze. Şi vorbesc aici de un instrumentar electronic care-i scoate cumva din rîndul genului pe care şi l-au asumat. „Country Holiday“ şi „Island of Love“, cu a lor uşoară patină Vampire Weekend, se înscriu decent în aceeaşi categorie, deşi nici una dintre ele nu egalează haosul acela seducător de pe „Part of It“. „Coalmine“ flirtează şi ea timid cu o astfel de estetică, însă cade prea repede în banal.

Acest nou album, al doilea din cariera The Amsterdams, le mută trupeţilor interesul în ale muzicii înspre o zonă ceva mai fertilă decît cel dinainte, dar aerul de neterminat, de neasimilat pe care l-am simţit mereu în muzica acestei formaţii rămîne nemişcat. Bunele intenţii nu reuşesc să acopere altfel decît parţial găurile stilistice, reprizele în care simţi că s-ar putea întîmpla ceva diferit sînt puţine şi nu ţin mult. The Amsterdams e o trupă care a evoluat, care s-a scuturat, pe ici-pe colo, de stîngăciile adolescentine de mai ieri. Care s-a aventurat cu un pas dincolo de mai vechiul conformism. Care a descoperit faptul că inserţia de sunete sintetizate şi un producător venit din altă zonă sonoră – este vorba de Cristian Ştefănescu aka Electric Brother – te aduc mai aproape de ceea ce mai înseamnă astăzi genul muzical căruia încearcă să i se circumscrie, unul care şi-a atins nivelul de competenţă, iar acum încearcă o mutare în lateral. Dar care nu are (încă?) tupeul de a se dezbrăca pînă la piele de nişte haine pe care le-a împrumutat de la alţii.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

ce mai spune

Ioana PĂUN

Experienţe socio-fonice în Bucureşti

Dacă eşti surd şi vrei să te uiţi la ştiri, n-ai să înţelegi nimic. Dacă vrei să-ţi comanzi un taxi, n-ai să poţi. Copiii de la bloc o să fugă de tine. O să te faci zidar sau o să vinzi jucării în tren. Sau nu.

Într-o societate saturată vizual, am încercat să explorez un tip de stimulare acustică a spectatorului. În *Zero decibeli* am propus o altfel de empatie – publicul are acces la perspectiva subiectivă a personajelor care nu aud – şi o altă raportare, prin experimentare, la dizabilitate. Fără victimizare şi patetism. Am studiat două tipuri de comportament, pe care de altfel le-am întîlnit în perioada de documentare: a celor care reduc şi a celor care nu reduc un surd la un handicap. Am vrut să deconstruiesc auditiv Bucureştiul. Sunetele din spectacol sînt fie produse *live*, fie preînregistrate, şi vorbesc despre un oraş abuziv.

Ca timp de lucru creativ, întreaga echipă a trecut printr-o perioadă intensivă de ateliere în care au experimentat *live* oraşul în lipsa sunetului, au strîns poveştile lor personale legate de poluarea fonică şi experienţe urbane, s-au jucat cu cele două straturi – vizual şi acustic, au mers la Asociaţia surzilor, au învăţat limbajul semnelor. La *Zero decibeli* am colaborat cu Mona Bozdog, Paul Dunca, Sever Bârzan, Andrada Chiriac, Mihaela Rădescu, Ştefan Lupu, Claudia Prec şi Alex Potocean. De fapt, pentru mine, toată aventura asta sonoră a început de la un *performance* pe care l-am făcut în Londra împreună cu grupul réaltympanica, *Connection Failed*, în care publicul purta căşti audio în interiorul unei spălătorii, prin intermediul cărora se contecta la perspectivele subiective a trei personaje care îşi spălau hainele lîngă ei. Atunci am exersat un limbaj care apropie teatrul de film şi în care limita dintre real şi fictiv este imposibil de detectat.

Vreau să dezvolt şi mai mult un tip de spectacol „experienţial“, care să extindă accesul spectatorilor la lumea prin care navighează şi resursele performative ale spaţiului social comun.

***Ioana Păun** este regizoare. Cel mai recent proiect al său este spectacolul* Zero decibeli, *la Teatrul Foarte Mic.*

Andrei GORZO

dilematograf

Virtuţile seriei B

● ***Transfer de indentitate / Source Code* (SUA, 2011), de Duncan Jones.**

Realizatorii decentului *Transfer de identitate* folosesc un alibi SF pentru a construi un specimen moderat-ingenios de *forking-path narrative* – numele dat de naratologul David Bordwell acelor poveşti care se întorc periodic la un anumit moment „de răspîntie" şi investighează consecinţele diferitor alegeri ale eroilor (care se schimbă, dacă o iau pe aici sau pe acolo, dacă fac asta sau aia). Eroul (Jake Gyllenhaal) e într-un tren şi are opt minute ca să-l identifice pe pasagerul care a pus o bombă; la capătul celor opt minute, trenul va sări în aer. Dacă eroul eşuează, superiorii săi apasă pe un fel de buton de *reset* şi el se pomeneşte din nou în situaţia de pornire – tren, suspecţi, opt minute. Şi tot aşa pînă reuşeşte. (Bordwell mai foloseşte şi termenul de „naraţiuni *multiple-draft*" – eroul are privilegiul de a reveni asupra experienţei sale ca un scenarist asupra textului său, pînă cînd corectează toată erorile şi obţine o variantă satisfăcătoare.) Ce-i permite să facă asta e o tehnologie bazată (după cum ni se explică pe repede-înainte) pe „cîmpul electro-magnetic al creierului", ale cărui circuite mai rămîn un pic deschise şi după moarte, permiţînd accesarea „înregistrării" ultimelor opt minute trăite de mort. Pe scurt, trenul a explodat înainte ca povestea să înceapă; pasagerii au murit deja – inclusiv tînăra drăguţă (Michelle Monaghan) de pe locul din faţa eroului; acesta a fost infiltrat printre ei (datorită „compatibilităţii de hărţi neuronale" dintre el şi un anumit pasager), nu în speranţa că poate schimba trecutul, ci în speranţa că, identificîndu-l pe terorist, poate contribui la prevenirea următorului său atentat. Povestind toate astea, n-am divulgat decît ceea ce se poate afla chiar din *trailer*-ul filmului, dar probabil că *Source Code* e menit să fie savurat cel mai bine de un spectator complet nepus în temă, care în primele minute e la fel de dezorientat ca eroul. Din motive explicate mult mai tîrziu, acesta se trezeşte iniţial în tren, fără să ştie unde e, ce caută acolo şi cum se face că oglinzile îi întorc imaginea unui corp care nu-i al lui. (Substituiţi-l pe Gyllenhaal cu Cary Grant şi veţi avea în faţă începutul minunat al unui film imaginar de Alfred Hitchcock.) Pentru el, ca şi pentru noi, această primă descindere în tren se lasă cu un mozaic dezorientant de impresii – mici acţiuni de-ale pasagerilor, frînturi din conversaţiile lor. Farmecul premisei narative, dar şi testul de fineţe, pe care trebuie să-l treacă realizatorii, constă în faptul că, după mai multe descinderi, eroul (şi publicul alături de el) ajunge să ordoneze haosul perceptual de la început într-o serie de evenimente anticipabile la secundă (acum o să sune un mobil, acum o să apară controlorul – la un moment dat, Gyllenhaal chiar îi oferă nedumeritei Monaghan o mică demonstraţie a puterilor lui „divinatorii": ca şi Grant în *La nord prin nord-vest,* el evoluează tot mai sigur pe sine în nişte circumstanţe care iniţial îl depăşeau), după cum ajunge să-i privească pe ceilalţi pasageri ca pe nişte cunoştinţe vechi. (Evident că, pentru ei, fiecare reîntîlnire cu el este prima întîlnire, ceea ce, dat fiind faptul că eroul îi cam maltratează pe unii dintre ei, pînă să-i elimine de pe lista suspecţilor, produce cîteva momente picante.) În plus, odată ce eroul înţelege futilitatea oricărei tentative de a-i salva, întoarcerile lui la ei (şi în special la tînăra de pe locul de vizavi) se încarcă tot mai mult cu un sentiment de tandreţe neputincioasă, asupra căruia filmele de genul ăsta nu obişnuiesc să zăbovească. De altfel, şi filmul de faţă îl alungă pînă la urmă: conform legilor hollywoodiene, naraţiunea *multiple-draft* trebuie revizuită pînă cînd ajunge la un final cu adevărat fericit, chiar cu preţul ieşirii din logica propriei premise – atîta cîtă era şi logica asta, în condiţiile în care alibiul SF oricum nu suportă o examinare prea amănunţită.

Dar, lăsînd asta la o parte, filmul are un coeficient de inteligenţă audiovizual-narativă superior mediei. Mizînd pe dexteritatea permutaţională cu care administrează o cantitate mică de decoruri, personaje, accesorii şi efecte speciale (trenul explodează iar şi iar, dar exploziile nu devin tot mai mari), *Source Code* e, într-un fel, o replică la *Inception,* ai

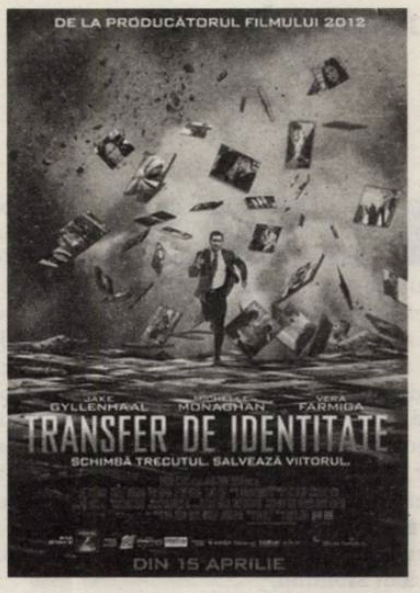

cărui realizatori pariau iniţial pe rafinament narativ, dar se acopereau multiplicînd soluţiile pirotehnice (mari bătălii cu împuşcături şi efecte speciale). Un fel de replică de serie B – nu în sensul peiorativ cu care a ajuns la noi această etichetă, ci în sensul ei originar, legat de tiparele de producţie după care funcţionau uzinele hollywoodiene în anii '50: seria A desemna filmele proiectate la o scară mare, menită a le impune publicului drept Evenimente Importante – ceea ce criticul Manny Farber a numit „artă de tip elefant alb"; seria B desemna filmele proiectate mai modest, dar adesea executate mai curat – după cum a observat Farber, care le-a numit „artă de tip termită". Dacă *Inception* e un exemplu evident de „elefant alb" din zilele noastre, *Source Code* ar fi „termita" corespunzătoare.

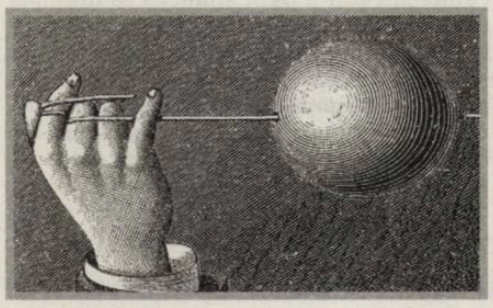

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Pe viaţă şi pe moarte

Nu avem cum să decidem asupra naşterii noastre. Dar putem decide cînd murim? Europa vorbeşte pe mai multe tonuri despre eutanasie şi sinucidere asistată. În unele ţări există deja chiar şi un cadru juridic referitor la condiţiile în care unui cetăţean îi este îngăduit să apeleze la medici pentru a pune capăt unor suferinţe insuportabile (Elveţia, Belgia, Olanda). Însă cele mai multe interzic sinuciderea asistată.

Cunoscutul scriitor britanic Terry Pratchett a devenit, de cîţiva ani, avocat al acestei cauze. Problema unei asemenea decizii e, pînă la urmă, împărţirea responsabilităţii. Căci, dacă putem accepta legitimitatea unei decizii individuale în acest sens, responsabilitatea pentru actul propriuzis este împărţită cu medicul chemat să înfăptuiască dorinţa pacientului şi cu societatea care, constatînd eşecul tuturor intervenţiilor terapeutice, e nevoită să acorde unui individ dreptul de a se sustrage regulilor instituite de societate. Or, Terry Pratchett tocmai pe autonomia individului insistă atunci cînd pledează pentru instituirea unor tribunale speciale care să judece solicitările de moarte asistată. O asemenea construcţie instituţională ar formaliza exact această relaţie sensibilă dintre cel care îşi doreşte moartea şi societate – numai astfel s-ar putea face o diferenţă (legală) între sinucidere şi moarte asistată. Conferinţa sa de la Opera din Sydney, intitulată „Despre viaţă şi moarte", s-a axat mai ales pe necesitatea unui cadru juridic. Iar ca stat laic, Australiei i-ar fi mult mai uşor să-şi procure asemenea legi, decît altor state anglofone – crede Pratchett. Cei care se opun eutanasiei din motive religioase sau recurg la clauze de conştiinţă ar trebui să se gîndească dacă nu cumva, uneori, ne este dat să îndurăm mai mult decît poate suporta un om.

Este această dezbatere de actualitate pentru România? Într-o ţară în care un film precum *Moartea domnului Lăzărescu* al lui Cristi Puiu e o ilustrare a realităţii din spitale – pacienţii pot muri plimbaţi la nesfîrşit prin spitale care nu-i primesc pentru că nu au personal calificat, echipamente de investigaţie, proceduri medicale clare şi resursele necesare – sigur că ar putea părea cinic să reflectăm asupra „morţii asistate". Aici oamenii bolnavi mor fără să-şi dorească, din cauza unor culpe medicale, a tratamentului inadecvat, a medicamentelor prea puţine şi inaccesibile. Dreptul la moarte nu poate fi luat în calcul atunci cînd nici măcar dreptul la viaţă nu e asigurat. Filozofic, revendicarea poate fi susţinută oricînd şi argumentele nu pot fi decît individuale, însă – aşa cum am arătat – responsabilitatea pentru punerea în practică a unei asemenea solicitări se împarte şi cu societatea. Or, în România, oricît de numeroşi ar fi cei care suferă individual, comunitatea nu este pregătită pentru această imensă răspundere. Cazul următor arată cam care sînt tensiunile care viciază etic şi pragmatic o asemenea decizie. Poate că nu e singurul, dar, cu siguranţă, e cel mai mediatizat. În 2008, un tînăr de 29 de ani, internat într-un spital din Constanţa, i-a cerut preşedintelui Traian Băsescu să-i aprobe eutanasierea. În petiţia înaintată preşedintelui, Eugen Constantin Anghel menţiona că nu mai suportă „suferinţa inimaginabilă" şi că doreşte să plece „din această lume crudă şi nepăsătoare", care „nu vede" suferinţa la care este supus. „Pensia mea pe caz de boală, în sumă de 350 de lei, nu-mi ajunge nici măcar pentru cele mai ieftine medicamente. (...) Domnule Preşedinte, mi-aţi face un mare bine să acceptaţi ca eu să fiu eutanasiat". Anghel avea mai multe afecţiuni, printre care ciroză hepatică virală, insuficienţă hepatică cronică, icter, ascită, hernie ombilicală şi hernie inghinală. Purtătorul de cuvînt al spitalului a explicat că starea de sănătate a pacientului este „foarte gravă, însă stabilă", că are nevoie de un transplant de ficat şi de îngrijiri de specialitate. Omul a murit o săptămînă mai tîrziu, în urma unui stop cardio-respirator. Dincolo de povestea tragică, destinul acestui bărbat are şi ceva anecdotic, căci el banalizează pînă la trivializare ideea de moarte asistată. Sigur, ciroza hepatică e o afecţiune gravă – însă a cere aprobare pentru eutanasie pe caz de ciroză e aproape o impietate, dacă ne gîndim la alte suferinţe, mult mai grele. Pornind de la un caz precum acesta şi pe fondul asistenţei oricum deficitare din spitalele româneşti, nu poţi fonda o legislaţie solidă, corectă, pentru dreptul la o moarte decentă. Însă, pragamtic vorbind – şi într-o lume ideală, dacă toate resursele de asistenţă pentru viaţă s-au epuizat, trebuie să existe măcar opţiunea morţii asistate.

Dreptul la moarte nu poate fi luat în calcul atunci cînd nici măcar dreptul la viaţă nu e asigurat.

trecerea prin reviste

● SUPLIMENTUL DE CULTURĂ (16-22 APRILIE)

În paginile *Suplimentului de cultură,* mai mulţi prieteni şi cunoscuţi îi scriu un emoţionant rămas-bun lui Alex. Leo Şerban.

Simona Popescu: „Era un băiat (că aşa o să rămînă pentru mine mereu) *exquis*. Avea o minte *exquise,* un fel de a vedea lumea *exquis,* lecturi *exquises*. Mi-a vorbit pe atunci despre *Oberman,* cartea lui Senancour, care avea să devină una dintre preferatele mele. N-am mai auzit pe nimeni vorbind despre *Oberman,* n-am mai citit nicăieri despre *Oberman* la noi (cu o singură excepţie: Radu Petrescu). Oberman era numai «al nostru». Ca şi Raymond Roussel, despre care aveam impresia că nu mai ştia, în afară de noi, pe vremea aceea, nimeni (cu o excepţie: Gellu Naum). Mi-a dat pe vremea aia (sau să fi fost imediat după '90?) un caiet cu fotografii şi texte însoţitoare, el îi spunea «roman»."

Anca Grădinariu: „S-a întîmplat aşa cum ai vrut, cum ai lăsat cu limbă de moarte, la Salsa Picante, locul cu pereţi roşii şi mîncare catalană unde îţi strîngeai prietenii şi adoratorii cînd te întorceai din exil. Mîncarea a fost genială: tapasuri şi paella cu fructe de mare. Dar nimic nu s-a comparat cu coliva făcută de mama Luminiţei. «Pentru Leo, o să fac un tort-colivă», şi s-a ţinut de cuvînt: a pus un kil jumate de miez de nucă. Lumea n-a băut ca să uite, ci ca să-şi amintească."

Iulia Blaga: „Era plin de Marilyn peste tot. Pe masa pe care era muzica. Marilyn trasă la imprimantă, mică, mare, alb-negru, color sau înrămată. Marilyn pe CD cîntînd *I Wanna Be Loved by You.* (...) Şi era plin de trandafiri, pentru că oamenii ştiau, normal, că trandafirii sînt florile tale preferate. Mulţi au spus, parcă scuzîndu-se, că au vrut să aducă micsandre (care şi ele erau în top), dar că la florărie e cu programare – două săptămîni înainte. Au fost la priveghi oameni care au stat mult timp numai ca să te privească încă o dată în fotografii şi să-şi ia la revedere de la tine. Nu adio." (**A. M. S.**)

Lavinia BĂLULESCU

Un holocaust personal

Trupul bărbatului de 84 de ani îşi permite să-l trădeze. Un genunchi artificial, o infecţie, scaunul cu rotile, cuvinte în care se măsoară viaţa de azi a lui Ştefan Şandor. Memoria, însă, nu a îndrăznit să-l părăsească pe timişorean. „Sînt doctor docent, embriolog şi teratolog, am lucrat în domeniul medicinei experimentale teoretice. Sînt membru al Academiei de Ştiinţe Medicale", aşa începe istoria lui Ştefan Şandor, rostită cu voce sacadată, clară, parcă dintr-o obişnuinţă şi o lehamite de a povesti încă o dată, încă o dată şi încă o dată, la nesfîrşit, cum a supravieţuit celui de-Al Doilea Război Mondial.

Stabilim de la început un punct comun al discuţiei, trasăm o linie imaginară, vedem nişte documente, un act îngălbenit eliberat de Crucea Roşie. Dar număr, număr – de ce nu aveţi pe mînă? Noi sîntem nişte începători în ale războiului, am văzut multe filme şi am discutat cu prea puţini oameni reali. Ştefan Şandor era fiul unui doctor, avea doar 16 ani şi locuia în Oradea, pe atunci teritoriu maghiar, cînd s-a trezit mutat în ghetoul oraşului, împreună cu toată familia sa şi alţi 30.000 de evrei. Obligaţia de a purta steaua galbenă a fost doar începutul mărunt al coşmarului prin care avea să treacă tînărul evreu. În vara lui 1944, autorităţile fasciste i-au urcat în vagoane şi i-au deportat la Auschwitz-Birkenau. Ştefan îşi aminteşte şi acum drumul către noua lui viaţă. „La graniţă, a venit un jandarm la noi la geam, unde era sîrmă ghimpată, şi ne-a spus: «Daţi-mi mie obiectele voastre de aur, preţioase, că sînteţi unguri şi să nu le duceţi în altă parte, mai bine le lăsaţi aici». Nu le-am dat nimic!"

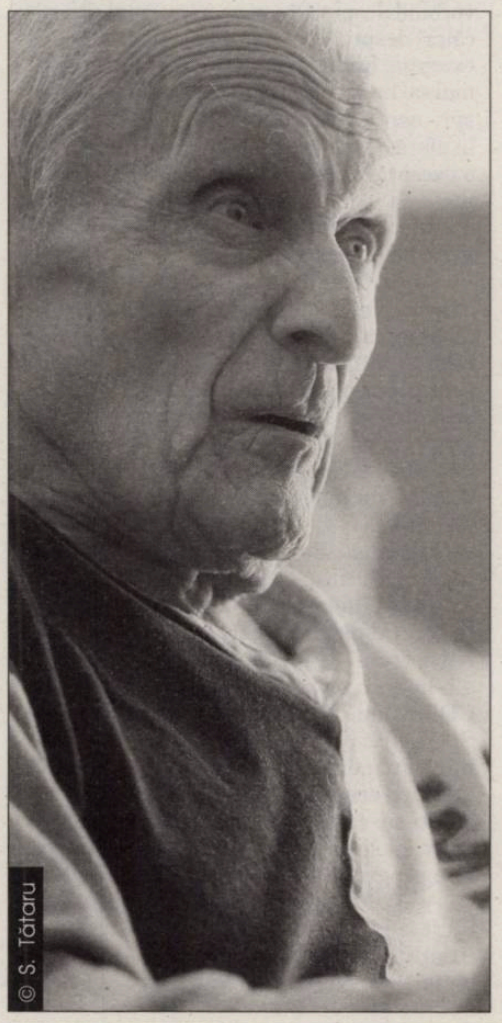
© S. Tătaru

Linia dintre viaţă şi moarte

Sosirea la Auschwitz-Birkenau a avut loc într-o zi mult prea caldă, complet diferită de clima obişnuită a zonei. Pentru că circula într-un vagon împreună cu bolnavii de plămîni, Ştefan a fost la un pas de a rămîne închis în tren, împreună cu cei care nu erau apţi de muncă şi care erau trimişi la moarte sigură. Norocul său a fost chiar strigătul mamei care ţipa, în toată îmbulzeala iscată, că fiul ei a rămas în vagon. „M-am strecurat prin uşa aproape închisă, dacă rămîneam acolo aş fi murit." A fost, de fapt, ultima dată cînd a auzit vocea mamei sale, pentru că mai apoi toţi evreii au fost împărţiţi între bine şi rău. „Eu arătam mai mare decît eram, poate de 18-19 ani, eram bine dezvoltat. Am fost îndreptat spre stînga, deci spre muncă, împreună cu tatăl meu. Ceilalţi – toată familia, mama, bunici, mătuşi – au fost aşezaţi în dreapta. A fost ultima dată cînd i-am mai văzut. Abia mai tîrziu am aflat că au fost gazaţi şi arşi."

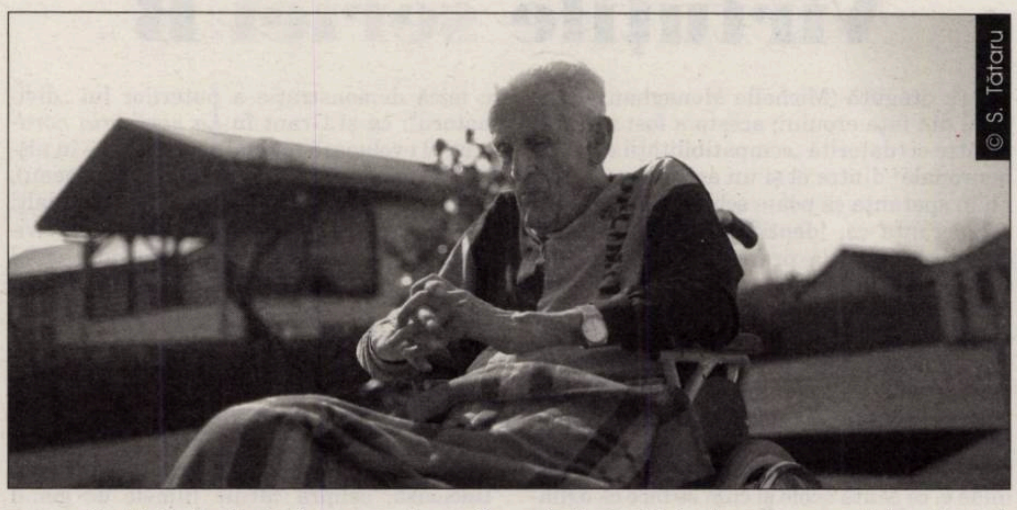
© S. Tătaru

Cînd li s-a spus că vor fi trimişi în altă ţară, într-un lagăr de muncă, evreii au îmbrăcat mai multe haine, ca să fie siguri că vor avea ce purta acolo. „Dar în ziua cînd am ajuns noi era cald. Îmi aduc aminte parcă şi acum, ne-au dezbrăcat şi ne-au tuns şi ne-au dat hainele vărgate. Toată lumea a fost fericită atunci, pentru că curgea transpiraţia pe noi. Din toţi cei 30.000 care am fost duşi acolo, s-au mai întors în Oradea 5000."

Ca într-un *La vita e bella* trăit pe propria piele, Ştefan şi tatăl lui au mai rămas la Birkenau două săptămîni, împreună cu restul prizonierilor care se aflau în tranzit, apoi au fost trimişi în Germania, la un „sub-lagăr" din Dachau. Perioada de la Birkenau a însemnat condiţiile de viaţă cele mai mizere, barăci în care mii de oameni stăteau unii peste alţii din cauza locului prea strîmt, masa luată din lighene murdare şi ruginite, pline cu zeamă, şi teama că nu vor mai exista pînă la venirea zilei de mîine. „Un timp am fost distrus, voiam să plec, spuneam că nu pot rămîne aici, apoi mi-am dat seama că nu am ce face. Eram foarte apăsat de lipsa mamei, mai ales că eram singurul copil la părinţi. Tot întrebam unde sînt toţi şi mi se spunea că i-au dus cu maşina într-un alt lagăr, ca să nu meargă pe jos. Îmi aduc aminte că tata m-a susţinut mereu, fizic şi psihic. Îmi tot zicea, Pişta, ia şi mănîncă! Dacă nu mănînci, mori, şi cu asta basta!"

După două săptămîni şi jumătate, tatăl şi fiul au fost suiţi într-un alt vagon, duşi în Germania, la Dachau, şi puşi la muncă. „Noi am avut norocul să fim într-un lagăr păzit de Wehrmacht, adică de bătrînii armatei germane, care ştiau că lucrurile s-au sfîrşit. Lîngă noi, însă, era un alt lagăr cu polonezi, francezi, ruşi, plin cu SS-işti. Acolo ieşeau cu cîini, mă rog, era ceva înfiorător ce le făceau oamenilor! Comandantul acelui lagăr venea din cînd în cînd şi la noi şi se delecta chinuindu-ne cîte puţin. La terminarea războiului, el a fost spînzurat de cei care se aflau în lagărul pe care-l conducea."

Drumul păduchilor

Între timp, drama pierderii mamei a luat o amploare inevitabilă. Şi pentru că ultima dată cînd îi auzise vocea fusese atunci cînd aceasta îi salvase viaţa, la coborîrea din vagon, tînărul a continuat să ruleze întîmplarea la nesfîrşit în mintea sa. „La un moment dat, mi-am dat seama ce s-a întîmplat, nu dintr-odată, dar parcă nu voiam să cred. De exemplu, stăteam în lagăr şi a venit un grup de femei. Îmi aduc aminte cum am fugit afară să văd dacă nu cumva printre ele va fi fost şi mama. Nu era..."

Cît timp a stat în lagăr, soarta l-a ferit pe Ştefan de boli serioase, care să-l împiedice să mai muncească şi, astfel, să-i semneze biletul către camera de gazare. Mîncarea din lagăr însemna, dimineaţa, o bucată de pîine, iar la prînz – o supă de legume. Cazaţi în paturi suprapuse, pe saltele din paie, prizonierii trăiau într-o lume în care stingerea se dădea la 10 seara, iar ziua de muncă începea la 5 dimineaţa. „Eram tunşi, dar cum? Au făcut cu maşina un drum pe mijlocul capului, ca să ne recunoască dacă cineva vrea să evadeze. Am numit ăla drumul păduchilor. Îmi mai amintesc că eu şi tata aveam nişte ghete bune în picioare, ni le-ar fi luat dacă observau şi ne-ar fi dat în schimb altele proaste, de lemn, aşa că tata ni le murdărea cu noroi, ca să pară vechi şi stricate."

Spre finalul războiului, bărbatul spune că soldaţii începuseră să se împrietenească cu prizonierii. Între timp, în lagăr erau mereu aduşi alţi şi alţi deţinuţi, dintre care foarte mulţi erau bolnavi de tifos. Cei care au supravieţuit pînă la sosirea armatei americane, în 1945, au avut de trecut încă un

„Să nu-mi spună mie că CIA nu ştia nimic!"

hop, o noapte de groază în care americanii au bombardat bateria antiaeriană condusă de tinerii hitlerişti, aflată la doar 500 de metri de lagăr. „Era o distanţă mică şi au început să cadă obuze americane pe lagărul nostru. Noi eram închişi, nu ne puteam mişca. Îmi aduc aminte că în faţa mea stătea un medic tot din Oradea. A venit o bucată de obuz şi i-a retezat jumătate de cap. Dimineaţa a intrat armata americană, victorioasă, cu jeepuri, cu gumă de mestecat, şi habar n-aveau cine sîntem noi. Totuşi, nu se poate ca americanii să nu fi ştiut! Poate nu soldaţii de rînd, dar atît! Dacă ei, americanii, în perioada asta a deportărilor, bombardau liniile ferate cu care ne-au dus, puteau scăpa milioane de oameni, pentru că nu ne ducea pe jos... Să nu-mi spună mie că CIA nu ştia nimic!"

În hainele celorlalţi

Timp de două luni după sosirea americanilor, prizonierii au rămas în continuare închişi, au primit mîncare şi uneori au avut dreptul să părăsească lagărul timp de cîteva ore. A fost momentul în care Ştefan şi tatăl său au vizitat München-ul, un oraş sărăcit complet, fără magazine sau pieţe. „Am mers în ziua aceea la grădina botanică, pentru că tatăl meu era pasionat de aşa ceva. Îmi aduc aminte că eram îmbrăcaţi în uniforme SS, desigur fără însemne, pentru că asta ne dăduseră americanii să purtăm." Tot în München, cei doi au descoperit comerţul la negru, în care deţinuţii aduşi între timp în preistorie cumpărau de la nemţi un ac cu aţă, un ceas sau alte lucruri mărunte, pentru care plăteau cu mîncare primită de la americani: pîine şi margarină.

După luni de aşteptare, medicul orădean a decis să îşi ia fiul şi să părăsească Germania cu orice preţ. „Tata, care le-a dat ajutor tot unor foşti deţinuţi iugoslavi, ca medic, a obţinut aprobarea lor ca să ne fofilăm printre ei. Atunci, împreună cu iugoslavii, am venit prin Ljubljana, Zagreb, Belgrad, Timişoara. La graniţa dintre Austria şi Iugoslavia, la toţi iugoslavii li s-a spus să plece înapoi în Germania. Noi le-am spus că poa' să ne pupe în... vorba aia, că noi nu mai plecăm, că am fost destul în Germania! Unii s-au întors şi au reuşit prin diferite ţări, prin Cehoslovacia de exemplu, să ajungă acasă!", şi-a amintit Ştefan Şandor.

O altă faţă a războiului

În aceeaşi perioadă, Livia Şandor, cea care avea să devină soţia lui Ştefan, avea tot 16 ani şi trăia în Timişoara. Pentru viitorul medic pediatru, războiul a însemnat în primul rînd imposibilitatea de a merge la şcoală. I s-au luat bicicleta şi radioul, dar a continuat să trăiască liniştită împreună cu mama şi bunica ei. Îşi aduce aminte de afişele de la intrările în restaurante, unde scria că evreii nu sînt primiţi, dar în acelaşi timp mărturiseşte că viaţa ei a continuat nestingherită.

„Am fost privilegiaţi. Sincer, nu prea am ştiut ce se întîmplă în alte zone, nu s-a ştiut nimic, habar n-am avut despre lagărele de concentrare, am început să aflăm abia după război, cînd auzeam că n-a mai venit înapoi cutare şi cutare. Bun, ştiam că se întîmplă ceva, îmi aduc aminte de la mama şi de la bunica, fiecare trebuia să fie pregătit cu un rucsac în cazul că te ia şi te duce. Aveam trei rucsacuri pregătite în casă" – povesteşte femeia. La sfîrşitul războiului, cînd nemţii din Timişoara au fost înlocuiţi de ruşi, lucrurile s-au schimbat în rău. „Abia atunci n-am îndrăznit să mergem pe stradă pentru că ruşii s-au purtat groaznic. Ei veniseră să ne elibereze, dar au luat lucruri, au violat fetele, n-am îndrăznit să mergem pe stradă nici ziua. Au fost mult mai răi ca nemţii. În perioada nemţilor, ştiam că sînt acolo, că nu te agreează şi gata" – a adăugat Livia Şandor.

Întors în ţară, Ştefan a terminat liceul şi a dat admiterea la Facultatea de Medicină din Tîrgu-Mureş. După terminarea facultăţii, a venit la Timişoara în căutarea unui conducător ştiinţific pentru doctorat şi a rămas aici. Are o fată care locuieşte în Germania şi o nepoată care învaţă la Universitatea din Berlin. Tatăl său s-a recăsătorit şi a mai trăit încă 30 de ani după terminarea războiului. În anii '70, Ştefan şi soţia sa, evreică şi ea, au făcut o călătorie în decursul căreia au vizitat mai multe foste lagăre naziste. Cei doi au ajuns la Auschwitz într-o dimineaţă de iarnă cumplit de rece. „Am luat nişte flori de la gară şi ne-am dus la Birkenau. Acolo a mai rămas şirul de barăci şi, la capăt, fostul crematoriu unde au fost arşi cei gazaţi. Am recunoscut totul. Totul! La crematoriu scria în 16 limbi ce s-a întîmplat. Fiind ultimul loc de pe pămînt al mamei, am lăsat acolo buchetul de flori pentru ea."

Ştefan Şandor nu a văzut filmul *La vita e bella*, dar ştie că a scăpat teafăr din război mulţumită tatălui său. Medicul lucrează în prezent la o carte în care îşi povesteşte toate experienţele din perioada războiului. Istoria lui personală i-a nimicit dintr-o singură lovitură mama, două bunici, un bunic, trei mătuşi, unchiul şi verişorul.

Lavinia Bălulescu *este jurnalistă şi scriitoare.*

Marina DUMITRESCU

Planète Léo

Există din fericire oameni care, plecînd din lumea aceasta, lasă în urmă, pe lîngă stări sufleteşti, înfăptuiri sau amintiri, patrimoniul unui posibil *model* pe care cei rămaşi au datoria să-l sesizeze şi să-l gestioneze cît mai just. În cazul lui Alex. Leo Şerban (sclipitorul, talentatul, versatilul, uimitorul, singularul...), acest patrimoniu e aşezat în zona de adîncime a spectaculoasei sale personalităţi şi este cu atît mai valoros cu cît nu făcea niciodată caz de el, dimpotrivă, risca să-l lase prea uşor trecut cu vederea. Capitalul la care mă refer se numeşte: seriozitate profesională, rigoare culturală, conştiinciozitatea propriului demers public, cunoaşterea elevată a limbilor străine, refuzul funciar al oricărei forme de plafonare sau de impostură. Temeinic pînă şi în fronda sau provocările sale, Leo ar trebui luat drept

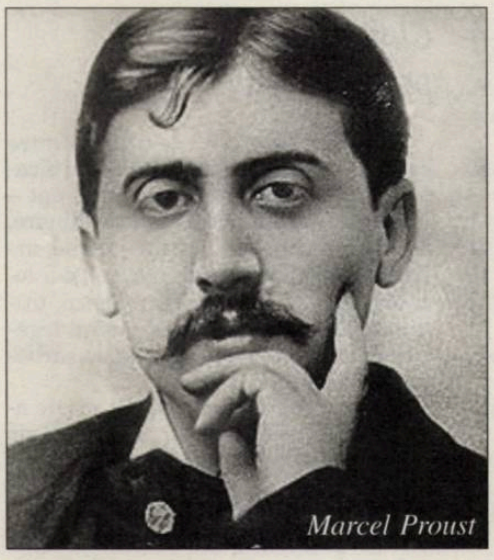
Marcel Proust

exemplu de către tinerii săi emuli şi pentru (sau mai ales pentru!) *soliditatea de fond a efervescenţei* lui umane şi creatoare.

Simbolic devine cred, în aces sens, gestul cultural prin care a.l.ş. şi-a fundamentat (cu ştiinţă, fără de ştiinţă?...) trecerea dincolo de viaţa pămîntească. Un gest programatic, fantasc şi doct în acelaşi timp, cum numai el putea comite cu zîmbetul pe buze, fără pic de emfază: lectura sistematică integrală a capodoperei *În căutarea timpului pierdut,* nu oriunde, ci tocmai... în „capitala" emisferei australe – Buenos Aires, în cursul unui interval sabatic, urmată de o minuţioasă exegeză însumînd circa 100 de pagini. Destinul a vrut aşadar ca lectura realizată între noiembrie 2009 şi ianuarie 2010 să rezoneze pe măsură, în nobil-sofisticatul eseu (inedit) intitulat *Planète Proust,* redactat (empatic cred) într-o superbă franceză. Veritabilă operă testamentară, bogată în chei de lectură, deopotrivă în ceea ce priveşte arta şi viaţa. Va fi de competenţa altora mult mai avizaţi să judece critic textul care sper că va vedea lumina tiparului cît de curînd. Ceea ce mi se pare însă important de a sublinia este faptul că pentru Leo cultura cinematografică era strict, inevitabil, legată de cea literară şi plastică, denotînd capacitatea integratoare a unei minţi neobosite.

Nu intenţionez nici măcar ipotetic să lansez o polemică, în jurul întrebării: „Cîţi din generaţia şi tagma profesională a lui Leo Şerban au citit integral, în original, fresca proustiană sau orice altă frescă similară?" – nu acesta e scopul, şi oricum rezultatul ar fi decepţionant. Aspectul asupra căruia insist cu acest exemplu liminar este pur constructiv şi se referă la felul cum trebuie să căutăm sub spuma zilelor elementele capabile a constitui patrimoniul

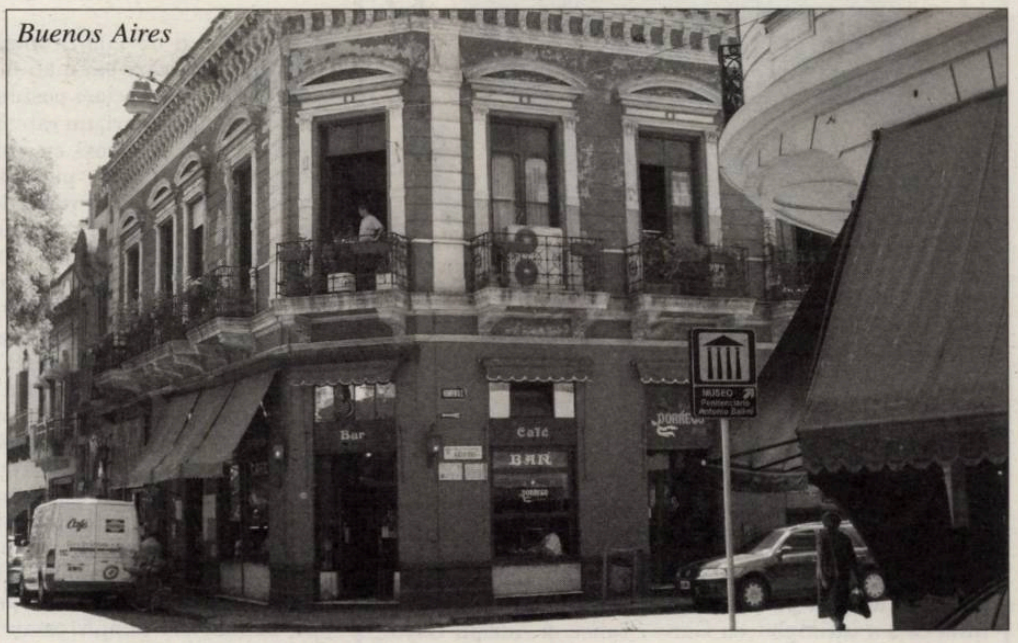
Buenos Aires

demn de urmat al unei existenţe. Dincolo de inegalabilul *stil* Alex. Leo Şerban, ceea ce trebuie înţeles de către cei tineri este că, pentru a ajunge la asemenea performanţe... stilistice, e nevoie de multă cultură, rigoare, sensibilitate. Şi că un model trebuie preluat dinspre *înăuntru* spre *înafară,* şi nu invers.

De Florii 2011

***Marina Dumitrescu** este jurnalistă la Radio România.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Galeria COLORS ART

este singura galerie de artă modernă din România specializată în artişti români, care au lucrat şi în străinătate, cu cote internaţionale

Artiştii galeriei:

Isaac ANTCHER
Corneliu BABA
Dimitrie BEREA
Victor BRAUNER
Constantin BRANCUSI
Mircea CIOBANU
Aurel COJAN
Jean DAVID
Natalia DUMITRESCU
Francois GALL
Lucian GRIGORESCU
Nicolae GROPEANU
Etienne HAJDU
Jacques Hérold
Marcel IANCU
Alexandru ISTRATI
George MARCULESCU
Samuel MUTZNER
Paul NEAGU
Gheorghe PETRASCU
Jules PERAHIM
Magdalena RADULESCU
Victor ROMAN
Paul SCORTESCU
Arthur SEGAL
Michel SIMONIDY
Victor VASARELY

Jacques Hérold (1910 - 1987)

De la Suprarealism la abstracţionismul liric

Expoziţia va avea loc în perioada 12 mai-2 iunie 2011. Vernisaj, joi 12 mai, începând cu ora 18:00.

Jacques Hérold - Le mouvement des levres 1968

Jacques Hérold - Jolie Blonde 1938

Jacques Hérold - La femmoiselle 1945

În 1927, Jacques Hérold, născut în Moldova, pleca spre Paris trecând prin Bucureşti pentru a studia la Şcoala Naţională de Arte Frumoase, la exact 29 de ani, după ce un alt compatriot oltean pe nume Constantin Brâncuşi, făcuse acelaşi lucru. Cu acesta se întâlneşte la Paris în 1931, devenind nu numai prieten, dar şi bucătar, instalator, secretar, ajutor de sculptor al acestuia. Despre Jacques Hérold, în România se cunoaşte prea puţin, dar în Franţa el a fost considerat unul dintre cei mai mari artişti ai Suprarealismului în grupul marelui poet Andre Breton, alături de : Picasso, Dali, Marcel Duchamp, Tanguy, Max.Ernst, Lam, Dominguez. Magrite şi compatriotul său din Piatra Neamţ, Victor Brauner. *Colors Art Gallery*

"Hérold, un tăietor de lemne în fiecare strop de rouă" *Expoziţia personală la Galeria Cahiers d'Art-1947, Andre Breton*

"Îmi aduc aminte de tânărul Hérold în 1937, plimbându-se pe bătrânele străzi din cartierul Montparnasse, înalt, solid, cap de berbec, cu ochi de pescăruş, purtând cu nobleţe semnele unei sărăcii meticuloase, cu fruntea îngândurată şi transpusă unui vis. Astăzi este acelaşi, cu fruntea mai senină, ca o plajă la mare joasă, corpul şi înfăţişarea mai amplă, dar ochiul tot timpul în alertă, pentru a culege cu trecerea orelor, florile-zâne ale fascinaţiei".
Les Demeures D'Hypnos-1976, Patrick Waldberg

"Jacques Hérold şi-a consacrat viaţa de artist pentru a îşi depăşi timpul şi şi-a cucerit propiul spaţiu acum când nu mai este între noi. Dăinuirea operei sale, care va interesa din ce în ce mai mult posteritatea, o să îl aducă irezistibil la un sens inversat şi complementar, să cucerească spaţiul timpului."
Jacques Hérold-1995, Sarane Alexandrian

"Considerarea visului ca un drum de cunoştere umană interioară, este o idee modernă căreia Hérold şi suprarealiştii i-au dat o mare importanţă, insistând aupra tuturor problemelor care includ realitatea. Înaintea lor foarte puţini au avut această îndrăzneala. Suprarealiştii au insistat tot timpul, încercând să salveze frumosul chiar în momentul când acesta era ameninţat."
Jacques Hérold et le Surrealisme(1910-1987)Museé Cantini Marseille-2010,Christophe Dauphin si Rose-Helene Iche.

Colors Art Gallery, Strada Puţul lui Zamfir nr.22-24,sector 1,Bucureşti
Tel:(+40)21 211 57 28 Fax:(+40)21 210 50 42Email:office@colors-art.ro Web:www.colors-art.ro

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

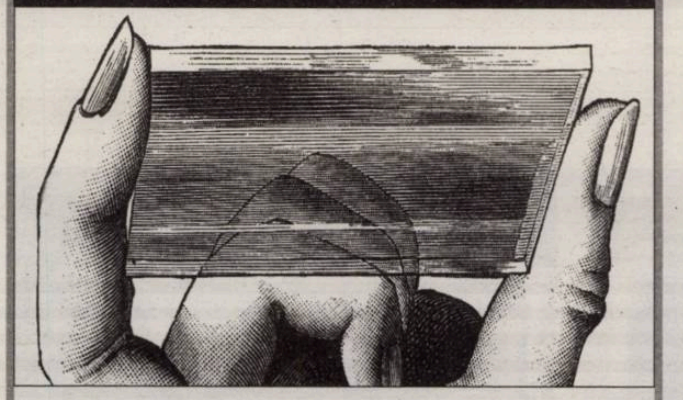

Manageri

În toamna anului trecut, două televiziuni importante şi-au schimbat managementul: la Realitatea TV a fost instalat un afacerist, Sebastian Ghiţă, iar la postul B1 a fost adus omul de bază al televiziunilor trustului Intact, Sorin Oancea. După aproape jumătate de an, deja se pot vedea roadele acestor schimbări.

La Realitatea, Sebastian Ghiţă a început prin a face presiuni asupra propriilor jurnalişti (cel mai flagrant fiind ce s-a întîmplat cu Oana Stancu şi Adrian Ursu), pentru ca, de vreo lună, să ajungă la păruială cu proprietarul trustului, Sorin Ovidiu Vîntu. Dincolo de accentele de comedie grotescă ale acestei ţigăneli între un „golan bătrîn" şi „unul tînăr" (după catalogarea lui Vîntu însuşi), cu îmbrînceli între bodyguarzi şi ameninţări în stil mafiot cu înhumări în dealurile Moldovei, am putut vedea încă o dată ce se află în culisele unui organism de presă care-şi clamează onorabilitatea. Iar ce se întîmplă acolo miroase de-ţi mută nasul. Îmi pare rău pentru jurnaliştii de la Realitatea care – unii dintre ei – încearcă fără îndoială să-şi facă treaba cu seriozitate, dar credibilitatea postului a fost grav afectată de giumbuşlucurile repetate ale patronului şi, mai nou, de hora cu strigături ale acestuia cu tînărul manager.

Cu totul altfel stau lucrurile la postul B1. Sorin Oancea e un adevărat profesionist – şi a dovedit asta din cum a ştiut să ridice Antenele. Pe de altă parte, faptul că aducerea lui la frîiele televiziunii B1 a fost o decizie inspirată e dovedit şi de evoluţia postului. În ultimele luni, calitatea programelor acestui canal a crescut considerabil. În plus, B1 s-a repoziţionat ca televiziune informativă. Este o mişcare benefică din punctul de vedere al telespectatorilor, pentru că într-adevăr era nevoie de o televiziune bună de ştiri. Asta mai ales că, după cum spuneam, Realitatea TV a devenit, în mod evident, un simplu paravan pentru tot felul de „golăneli", iar Antena 3 are tinicheaua de coadă, ca post care serveşte interesele politice ale unui fost colaborator al Securităţii.

Am văzut cîteva dintre noile emisiuni ale B1 şi nu mi s-au părut deloc rele. E adevărat, la această televiziune sînt şi producţii la care nu-mi doresc să mă uit – dar asta e altă poveste. De exemplu, nu-mi mai pot spune nimic nou nici Robert Turcescu, nici Ion Cristoiu, aşa că nu văd de ce mi-aş pierde timpul să-i urmăresc. Turcescu ar putea să mă surprindă, totuşi, în continuare, dar din păcate pentru el nu într-un sens bun. Nu am văzut din emisiunea pe care-o face împreună cu Cristoiu decît fragmentul preluat de alte televiziuni, în care fostul moderator încruntat de la *100%* se dădea în stambă dansînd alături de deputatul Edmond Tălmacean...

Dar să revenim la lucruri plăcute. Una dintre noile emisiuni ale postului B1 care merită aplauze este cea realizată de Sanda Nicola – *Generaţia cu cheia de gît*. Un titlu şi un concept care m-au cîştigat de la bun început, o realizatoare care pune întrebări de bun-simţ şi conduce foarte bine discuţia, nişte invitaţi faini, pe care mă bucur să-i văd la televizor – dirijorul Tiberiu Soare, actorul Paul Ipate, Zoltan Andras, solistul trupei Sarmalele Reci, sau actriţa Laura Vasiliu.

O altă emisiune excelentă intrată recent în grila B1 este *X-Press*, cu Radu Petreanu. *X-Press* are stilistica *Săptămînii de ştiri* de la Antena 3 (pe care am lăudat-o de cîteva ori în cadrul acestei rubrici) şi ceva în plus – de data aceasta e şi cu invitaţi.

În fine, o altă nouă producţie pe care am apreciat-o este *Razii de noapte*, realizată de fostul cuplu de prezentatori de la Turul Franţei – Radu Naum şi Radu Banciu. Cei doi fac echipă bună nu numai pe teme sportive şi sînt chiar foarte potriviţi pentru o emisiune de tip *Late Night:* Radu Naum e inteligent şi întotdeauna cu replica la el, Radu Banciu e un *raisonneur* hîtru.

Iată, deci, că mai putem avea şi televiziune care să nu fie făcută din penibil, jocuri mafiote şi „golăneală".

Tudor Călin ZAROJANU

Credinţa-n presă

De ani de zile, ironizăm politicienii care bat mătănii electorale. Credincioşi postdecembrişti sau liber-cugetători, nu ratează ocaziile de a se arăta evlavioşi, cu o lumînare-n mînă, cu aer sobru, pictînd prin aer cruci solemne. Dacă e vorba de o afişare tip „Tablou cu dreptcredincioşi", e simplu, nu trebuie decît să-şi asigure un loc în faţă. Dacă însă e pe bază de coadă (la moaşte, bunăoară), lucrurile se complică. Baie de mulţime – baie de mulţime, dar nici chiar aşa! Drept care, uzînd de legitimaţie şi şarm personal, sar peste rînd. Numai moaşte nu se dădeau „prin spate" în România.

Sigur, nu e exclus ca respectivii să fie de bună-credinţă, poate mergeau la biserică şi-nainte de decembrie 1989 (asta ar fi o chestie!), dar parcă prea se-ntîlnesc la fix cu echipele de filmare. Măcar o dată să fi auzit noi, *post festum*, de la martori simpli cetăţeni, că un înalt demnitar, lider de partid etc. s-a rugat în tăcere, fără suită şi fără presă, într-un lăcaş de cult. Mai aşteptăm. Ce-s 21 de ani la scara istoriei?

Mătăniile noastre cele nu de toate zilele

Dar noi, noi comentatorii, noi ironicii cum ne situăm faţă de credinţă? Nu cumva batem şi noi mătăniile noastre, tot ocazional, tot pentru imagine – doar că la ei se măsoară prin vot, iar la noi prin tiraj, respectiv rating? N-am reuşit să găsesc o rubrică permanentă de religie în vreun ziar, iar dintre televiziuni doar TVR are emisiuni dedicate (e un fapt, aşa că sper să nu fiu acuzat de partizanat).

Ce scriu ziarele, despre credinţă, într-o zi cu puternică încărcătură religioasă? Cum arată prima lor pagină – fie ele cotidiene exclusiv online sau şi cu ediţie de print?

Am ales Vinerea Mare, atît pentru semnificaţia ei profundă şi complexă în cadrul creştinismului, cît şi pentru că sîmbătă şi în primele două zile de Paşti nu apar toate ziarele.

Prima pagină, aşadar. N-am să menţionez numele publicaţiilor pentru că scopul nu este nici să-i lăudăm pe unii, nici să-i „dăm de ruşine" pe alţii, ci doar să observăm împreună un fenomen.

Mai întîi, iată titlurile legate într-un fel sau altul de Paşti, în ordinea în care le-am găsit, în toată splendoarea lor eclectică:

- Cum sîntem ortodocşi?! În ce mai cred românii azi?
- Muntele Athos: Nu-mi arde de Steaua
- Operaţiunea „SFÎNTA LUMINĂ". Cum a organizat Patriarhia REŢEAUA care aduce lumină de la Ierusalim pînă în ultima biserică din România
- Lista reducerilor de Paşte ... Cum va fi vremea de Paşte ... Facem împreună vacanţa de Paşte în Anatolia ... Trei modalităţi simple de a prepara acasă cozonac, drob, ciorbă de miel
- Gigi Becali s-a întors de la muntele Athos
- Unde mai găsim locuri să ne petrecem Paştele
- 15 mesaje pe care să le trimiţi de Paşte
- Modele şi vopsele naturale pentru ouăle de Paşte
- Boc s-a tuns de Paşte cu 60 de lei şi a lăsat bacşiş
- Lecţie de smerenie pentru credincioşi
- Lumină de la malul mării
- Programul băncilor de Paşte
- Vremea de Paşti
- Ce vedem de Paşte la TV
- Tirurile, interzise în Ungaria de Paşte
- Pregătiţi-vă casa de Paşte!
- Aranjamente florale de Paşte: rustice şi naturale
- Ce mîncăm de Paşte
- Programul instituţiilor în perioada Sărbătorilor de Paşti
- De Paşti, politicienii stau cu familiile şi îşi doresc să nu audă de politică
- Unde petrec vedetele de la noi Sărbătorile de Paşti
- Oul, maica formelor... a tuturor formelor
- Mii de turişti sînt aşteptaţi de Paşte pe Valea Prahovei
- Învierea lui Christos, învierea noastră

Personajul cel mai vizibil rămîne Gigi Becali.

- Lumina de Înviere, adusă de la Ierusalim cu un avionul (*sic!*)
- Sfaturi ca să ne bucurăm de masa festivă
- Produsele la preţuri promoţionale au salvat coşul de Paşte pentru orădeni
- Atenţie! Înainte de sărbători hoţii îşi fac plinul de pe spatele arădenilor (*bine că numai acolo!* – n. TCZ)
- Călăraşi: Atenţie la excese! Medicii fac recomandări pentru masa de Paşte
- 5 sfaturi ca să-ţi priască masa de Paşte
- Indicaţii şi contraindicaţii ale cărnii de miel
- Cum se ascund problemele oraşului după decoraţiuni de Paşte
- Gigi Becali după pelerinajul la
- Paştele este eternitate
- Artă şi bani sub semnul Crucii
- Teo, adio miel şi cozonac de Paşte!?
- Între Săptămîna Patimilor şi Săptămîna Luminată
- Jertfa lui Iisus şi izbăvirea oamenilor
- Premieră la Vatican: Papa răspunde întrebărilor credincioşilor
- Învierea Domnului
- Gorj: 15.000 de credincioşi, aşteptaţi în noaptea de Înviere în mînăstirile din judeţ
- Buzău: Carnea de miel, mai scumpă cu 25 la sută decît anul trecut
- Deniile din Vinerea Mare
- Pelerinaj la mînăstiri de Paşte
- Săptămîna speranţei

Cum ne decorăm presa de Paşti?

Aşadar, 7 ziare, 43 de titluri, dintre care doar două se referă la semnificaţiile Vinerii Patimilor şi în total opt – la religie. În rest, avem sfaturi culinare, informaţii turistice, ştiri mondene, artistice, privind decorarea casei şi a localităţilor, rutiere, meteorologice, utilitare şi... poliţiste – toate avînd legături mai directe sau mai vagi cu sărbătoarea Paştelui.

Cîteva subiecte merită un pic de atenţie. Cu totul impudic (ca să nu zic mai mult) modul în care Teo Trandafir, abia scăpată din ghearele bolii şi întoarsă acasă, e folosită pentru a împuşca doi iepuri dintr-un foc. Cum să facem noi ca să pomenim şi de ea, şi de Paşti, la un loc? Bingo! Nu mai are voie miel şi cozonac! Exact asta era acum problema vedetei!

Cum să facem să dăm în edili şi de Paşti? Bingo! „Cum se ascund problemele oraşului după decoraţiuni de Paşte". Mai ţineţi minte florile plantate în Bucureşti „numai pentru summitul NATO" – în realitate, şi-nainte, şi după, pînă azi, dar nu mai scrie nimeni (decît ca să spună că se aruncă bani pe flori, evident).

Cum să facem să nu-l slăbim nici în Vinerea Mare pe premier! Bingo! Boc s-a tuns de Paşti, a plătit pentru asta 60 de lei şi a mai lăsat şi bacşiş! Aha!

Foarte interesant, ca şi într-o analiză mai veche, tot pe titluri, din acest colţ de pagină, personajul cel mai vizibil rămîne Gigi Becali.

Să zicem „Mersi"

Vă-ntrebaţi, poate: Dacă sărbătoarea cea mai importantă a creştinătăţii este „rezolvată" de presă între preţul cărnii de miel şi smerenia dlui Becali, cu accente de thriller pe „REŢEAUA" (în majuscule!) care aduce lumina de la Ierusalim, ce altceva preocupă presa în Vinerea Neagră? Iată: unul dintre ziare avea drept articol principal pe prima pagină un material cu titlul: „GPS în moldoveneşte: «Chişc-o mai încet cî iei amendî»".

Cum un alt cotidian constata cu mîhnire, tot pe prima pagină, că „Ziua Pămîntului trece neobservată în România", să zicem „Mersi" că a fost măcar un pic observată Vinerea Mare şi că mai există, cît de cît, credinţă-n presă. În ambele sensuri.

***Tudor Călin Zarojanu** este jurnalist şi scriitor.*

Stela GIURGEANU

Cine-a pus teoria în practică

Este un spaţiu virtual, unde totul se petrece fără riscuri. Unde poţi face investiţii bancare, tranzacţii, unde se petrec falimente, restructurări, vînzări, cumpărări, unde au loc crize economice, dar şi profituri fabuloase. Un spaţiu unde îţi poţi înfiinţa firme, companii, poţi să testezi o idee de afaceri sau beneficiile unui produs, să-ţi „faci de cap“ într-ale afacerilor, să te „joci de-a serviciul“, fără însă să scoţi un ban din buzunar, ci, din contră, cîştigi multă experienţă, înveţi cum să faci bani. Un exerciţiu de imaginaţie, prin care poţi testa o realitate potenţială, o aruncare în lumea afacerilor, cu plasa de siguranţă ataşată. Şi, deşi sună a joc pe calculator, deşi se petrece virtual, implicaţiile sînt cît se poate de reale. Este vorba de un nou proiect al Ministerului Educaţiei – „De la teorie la practică, prin întreprinderea simulată“.

Iniţiative

Pentru că se ştie: din facultate nu ieşi cu prea multe cunoştinţe practice la activ. Se ştie de asemenea că absolvenţii de facultate se lovesc în continuare de refuzul angajatorilor, din cauză că nu au experienţă. De asemenea se ştie şi că angajatorii îşi doresc oameni deja formaţi pentru că nu mai vor să investească bani grei în traininguri scumpe pentru cei „lipsiţi de experienţă“, riscînd cu aceasta, de fiecare dată, ca investiţia făcută de ei să plece, laolaltă cu candidatul şi experienţa acumulată pe banii lor, spre o altă firmă.

Despre ce înseamnă acest proiect în România, Expertul de Informare şi Publicitate al partenerului transnaţional – **Aurora Cârstea** – spune că, dacă ar fi existat proiectul şi în timpul facultăţii sale, „n-aş mai fi pornit de la zero; ca mulţi alţii, am avut nevoie de ani de zile ca să ajung la postul pe care îl ocup acum, pentru că nu ştiam toate procedurile şi, deşi am terminat o facultate, n-aveam experienţa necesară. Prin acest proiect, punem în aplicare o metodă de învăţare practică, prin care încercăm să dezvoltăm cunoştinţele şi abilităţile studenţilor, necesare integrării cu succes pe piaţa muncii“.

Proiectul urmăreşte aşadar oferirea practicii necesare unui absolvent de facultate, pregătirea sa pentru piaţa muncii prin conceptul de „întreprindere simulată“, facilitîndu-se prin această formulă şi accesul mai mare la informare, un networking între angajator şi potenţiali angajaţi, prin metodele interactive.

Întreprinderea simulată

EUROPEN este reţeaua europeană a „întreprinderilor simulate“. Este vorba de crearea virtuală a unor întreprinderi, programe care îţi permit să ai o experienţă reală, într-un decor „fictiv“ sau, mai bine zis, într-o realitate paralelă. Poţi astfel să stabileşti contacte de afaceri între mai multe întreprinderi simulate, naţionale, dar şi internaţionale, să facilitezi şi să negociezi afaceri virtuale. „Lucrînd într-un asemenea mediu, studenţii vor învăţa, dincolo de teorie, ce înseamnă lumea afacerilor, de la cum se întocmeşte un act de înfiinţare a unei firme, la cum se declară, de exemplu, un faliment.“

Este vorba de crearea virtuală a unor întreprinderi, programe care îţi permit să ai o experienţă reală, într-un decor „fictiv“.

În acest peisaj, plin de frustrări, de căutări, de refuzuri şi nesiguranţă, a apărut un nou proiect, iniţiat de Ministerul Educaţiei, un proiect cu un nume lung şi ambiţios – „De la teorie la practică, prin întreprinderea simulată“, în care, pe scurt este vorba de 8 centre în 4 universităţi şi de 640 de studenţi participanţi.

Mai detaliat, proiectul este cofinanţat din Fondul Social European prin Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 şi este implementat de către Ministerul Educaţiei în parteneriat cu Universitatea Politehnica din Bucureşti, Universitatea Petrol-Gaze din Ploieşti, Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi“ din Iaşi, Universitatea Valahia din Tîrgovişte şi ÖSB Consulting GmbH din Austria, partener transnaţional.

Dar nu este vorba de cursuri, de o sală unde cineva vine şi îţi predă. Este simularea unei întregi firme, cu departamente care funcţionează pe principii reale, participanţii – studenţi – venind realmente ca la un loc de muncă real, ca la un serviciu.

Companiile simulate sînt de altfel replici ale unor companii existente deja pe piaţă. Funcţionează pe aceleaşi principii, au aceleaşi programe de contabilitate, au departamente, proceduri de lucru. Există, de asemenea, şi o centralizare a companiilor simulate în România, ROCT, care ţine loc de Registrul Comerţului, de bancă, de Administraţie Financiară sau FISC.

© A. Cârstea

Pentru că, deşi investiţiile, falimentele, cîştigurile sau produsele sînt virtuale, cînd aceste companii virtuale sînt înfiinţate, tot procesul necesar înfiinţării (depunere de acte, plătirea unui capital social) se întîmplă în mod real, chiar dacă e vorba de o realitate paralelă.

Cine poate intra în joc?

Majoritatea universităţilor vizate au profil tehnic, proiectul avînd în vedere în primul rînd studenţii care învaţă lucruri teoretice despre practică, dar care n-au legătură cu pragmatismul deschiderii unei firme. „Aceştia, în momentul cînd ies din facultate, deşi au cunoştinţele de bază în meseria lor, dacă vor să-şi deschidă o firmă sau să se angajeze, puţini ştiu cum să scrie o factură, cum să extragă TVA-ul, nu ştiu ce este un bilanţ sau cum să citească un extras de cont bancar“ – îmi declară Aurora Cârstea.

Totuşi, cei care doresc să se înscrie şi să ia parte la acest proiect trebuie să îndeplinească anumite criterii. În primul rînd, nu trebuie să fie angajaţi, pentru că acest concept îi pregăteşte tocmai pentru inserţia pe piaţa muncii. Al doilea criteriu este situaţia şcolară (media peste 6, cu cel puţin 50% din creditele sesiunii anterioare selecţiei, acumulate). „Studenţii participanţi îşi vor roti posturile, după o perioadă, vor fi contabili, vor lucra la Resurse Umane sau la Marketing, avînd astfel acces la mai multe experienţe, pentru a primi o viziune de ansamblu asupra a tot ceea ce înseamnă o firmă. Mai mult, există posibilitatea ca unii dintre ei, care au propriile idei de afaceri, în cazul în care ideea respectivă nu se regăseşte într-una din firmele reale de pe piaţă, în întreprinderea simulată să-şi poată pune ideea în aplicare, să-i testeze întîi virtual, fără risc, şansele de reuşită, ca, mai apoi, pornind de la acest exerciţiu să o pună în aplicare şi în realitate. Activitatea din întreprinderile simulate, create în acest proiect, va fi continuată de generaţiile următoare de studenţi, exact ca într-o companie reală.“

De cealaltă parte a proiectului sînt tutorii. Profesori sau asistenţi universitari, dar şi reprezentanţi ai angajatorilor şi ai firmelor interesate de acest proiect, printre care, trusturi media, companii petroliere, companii de telecomunicaţii şi institute de cercetare.

„Angajatorii şi firmele participă prin faptul că pun la dispoziţia acestui proiect modul lor de lucru. Practic se va face însă o replică, nu o copie exactă, pentru că activitatea poate fi diferită. Pe de altă parte, dacă, de exemplu, compania reală vrea să testeze o decizie managerială, în loc să o testeze pe piaţa reală, să rişte pierderea unor sume de bani, o poate testa în aceste întreprinderi simulate, practic în piaţa virtuală.“

Proiectul se va implementa pînă în 2013, prima etapă a debutat în noiembrie 2010, iar studenţii participanţi vor primi o diplomă de participare în proiect, eliberată de ÖSB Consulting GmbH din Austria.

© A. Cârstea

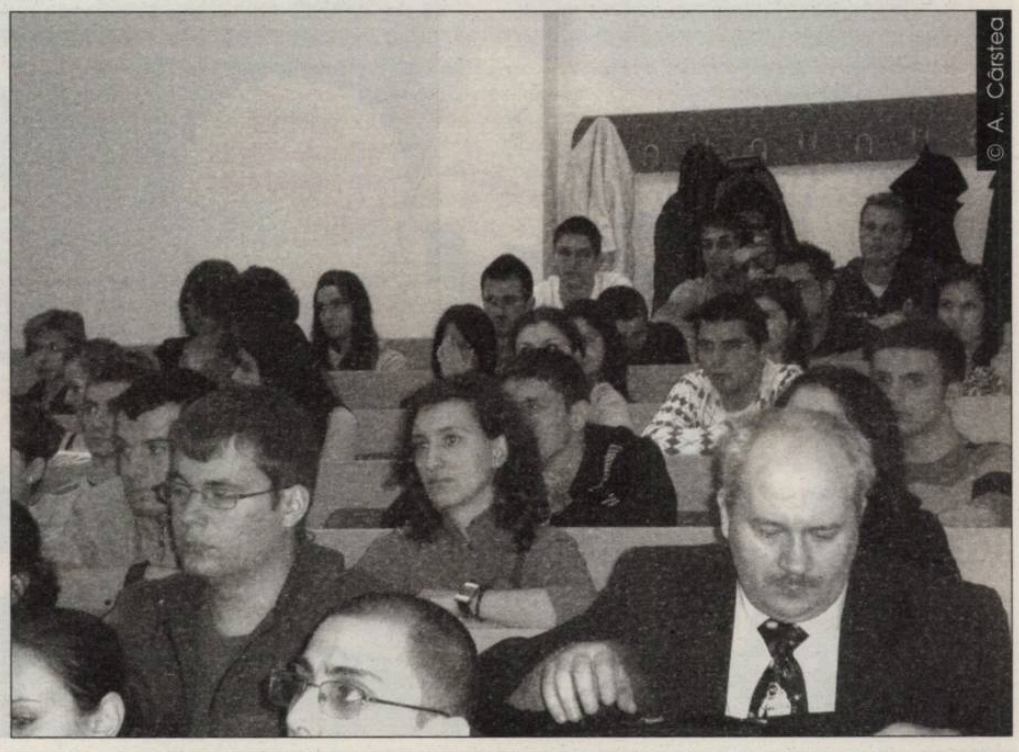
© A. Cârstea

Cu ochii-n 3,14

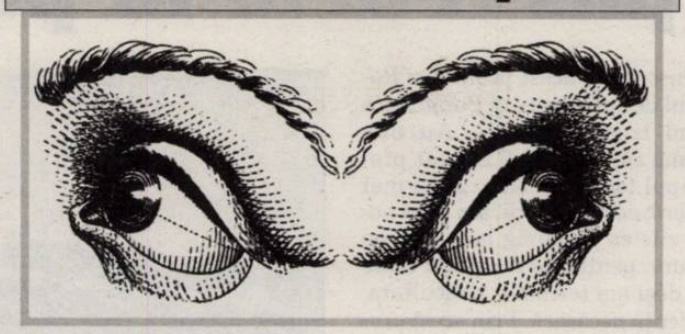

POTRIVIT INFORMAŢIILOR CELOR ÎNCREDINŢAŢI CĂ CINE RÎDE LA URMĂ RÎDE EXCEPŢIONAL, PERIOADA ÎN CARE ISPRAVA STUPIDĂ ÎŞI CAUTĂ UN LOC AR PUTEA ATINGE COTE MAXIME

■ Tare ştirea asta de pe HotNews.ro: „Doi mexicani, consideraţi ultimii vorbitori ai limbii ayapaneco, refuză să vorbească unul cu celălalt, punînd în pericol existenţa acestui idiom“ –relatează *The Guardian*. „Manuel Segovia (75 de ani) şi Isidro Velazquez (69 de ani) locuiesc în satul Ayapa, în statul sudic Tabasco, la doar 500 de metri distanţă unul de altul. Potrivit informaţiilor, cei doi nu s-au plăcut niciodată şi nu vor să-şi vorbească“. Asta e ca în bancul ăla în care balenoiul îi spune balenei: „Auzi, o planetă întreagă spune că sîntem pe cale de dispariţie şi tu îmi bagi pretextul ăsta că ai migrenă?“. (**C. G.**)

■ Tot mai numeroase sînt zilele cînd – cuprinzînd cioclopedic viaţa lumii întregi – îmi vine să le strig celor încredinţaţi că cine rîde la urmă rîde mai bine: „Doamnelor şi domnilor, staţi blînd, cine va rîde la urmă e un prost“. După care îmi iau seama (nu viaţa!) şi tac. (**R. C.**)

■ O reclamă de Paşti la carcasă de miel: „Un preţ excepţional, ciuleşte bine urechile!“. Cu alte cuvinte, unde nu-s urechi, vai de carcasă? (**S. G.**)

■ *O meserie în vitrina Bucureştiului: controlor de bilete I.T.B.* e titlul unui film de un irezistibil haz involuntar, care poate fi văzut pe YouTube (este un film didactic, realizat de Secţia de Proiectare Cercetare a Întreprinderii de Transport Bucureşti pentru uzul controlorilor de bilete ai anilor ’70). Iată un extras: „Momentul începerii controlului este unul dintre cele mai importante momente ale acţiunii de control. De aprecierea lui greşită se leagă numeroase incidente şi, de aici, numeroase contestaţii şi sesizări la adresa controlorilor. Analiza acestor contestaţii denotă că de multe ori controlorul apreciază eronat termenul «de îndată» prevăzut în Decizia 688/1974. Aşadar, controlorul trebuie să aprecieze momentul în care este depăşită limita lui «de îndată» în funcţie de situaţia concretă în care se găseşte persoana respectivă. Pentru o persoană în vîrstă, «de îndată» înseamnă toată perioada în care aceasta îşi caută un loc pe care să-şi aşeze bătrîneţile“. (**D. S.**)

■ Mai am un comentariu legat de isprava filozofului Umberto Galimberti, care l-a plagiat pe Noica. Dacă aş fi editorul cărţii *Şase maladii ale spiritului contemporan*, aş marketa-o cu următorul text: „Această lucrare a fost plagiată cu succes în Italia“. (**M. C.**)

■ Am şi eu unul. M-a sunat cineva de la *Jurnalul naţional* şi mi-a cerut să-i răspund la o anchetă. Întrebarea era complet stupidă, aşa că n-am răspuns. Iat-o: „Ce autor român credeţi că mai are şansa să fie plagiat în lume?“. Carevasăzică, plagiatul a devenit o nouă şansă de afirmare a culturii române în lume? (**M. V.**)

■ Am primit un pliant prin care sînt invitat să apăr Bucureştiul de Elena Udrea. Îmi imaginam şi eu că doamna aceea blondă ar putea reprezenta un oareşcare pericol pentru bucureşteni. Chiar şi pe pliant apare o poză de-a ei cu un mare decolteu. Pe ultima pagină a pliantului sînt însă şi pozele celor împreună cu care sînt invitat să apăr Bucureştiul. Printre ei e şi Piedone, primarul sectorului 4. Adică să mă asociez cu Piedone contra Elenei Udrea. Păi, şi dacă mi s-ar cere invers, adică să mă asociez cu Elena Udrea contra lui Piedone, mi s-ar părea cam tot aia. (**A. M.**)

■ Intrînd deunăzi la bancă, am prins sfîrşitul unei conversaţii ce părea înfocată (deşi civilizată) dintre un domn şi o doamnă, amîndoi români. El: „Doamnă, toţi din ţara asta trăiesc din banii noştri, ai europenilor.“ Ea: „Domnule, dvs. nu trăiţi tot în România?“ El: „Nu, doamnă, eu stau în Germania, sînt cetăţean european!“ Ea: „Păi, şi eu nu sînt tot cetăţean european?“ El: „Nu! Dvs. sînteţi români. Şi trăiţi din banii mei!“ Ea: „Nu, domnule, eu trăiesc din munca mea.“ El (ieşind): „Nu-i adevărat! O zi bună!“ Ea: „La fel.“ Apoi, ca pentru sine – „Şi mai multă minte...“ Discriminarea atinge cote maxime în Săptămîna Mare. (**P. M.**)

O COMBINAŢIE ÎNTRE COREGRAFIE ŞI ADMIRAŢIA PENTRU O PIATRĂ NU E O INJURIE

■ Jadranka Kosor, prim-ministrul Croaţiei – o combinaţie între Elena Udrea şi Marian Vanghelie – s-a dus la graniţă pentru a-i întîmpina personal pe turişti. Primul a fost un maghiar căruia Jadranka Kosor i-a spus, în engleza ei: *„Oh, you’re from Hungary!? I was there the day after yesterday!“*. (**M. C.**)

■ Unul dintre puţinele lucruri demne de menţionat de la adormitoarea Gală UNITER a fost discursul lui Andras Lorant care, primind premiul special pentru coregrafie, le-a mulţumit „soţiilor mele care n-au fost să fie“. Cînd o să primesc un premiu, o să fac şi eu la fel. Cu soţii, se-nţelege. (**L. V.**)

■ Dl Radu Cosaşu se amuza cît se poate de serios pe seama faptului că un cîntăreţ de muzică populară tocmai a fost ales preşedintele Republicii Haiti. Eu vreau să-mi exprim admiraţia pentru brazilieni, care l-au trimis consul în SUA pe cel mai mare poet al lor – Vinicius de Moraes –, apoi şi-au numit aeroportul internaţional din Rio după numele unui cîntăreţ de bossa nova – Antonio Carlos Jobim. Ce popoare! (**M. C.**)

■ Pe un şantier, un copilaş jegos şi pletos se tîrîie, scîncind, în urma mamei şi-a unei mătuşi. Din cînd în cînd, loveşte cu piciorul în cîte-o piatră, scuipă scîrbit şi înjură printre dinţi. „Nu vreau să mă tund“. Maică-sa trage de el şi-l grăbeşte: „Hai, bre, mai repede, că demolează ăştia frizeria pîn’ te mişti tu“. Din păcate pentru oraşul Bucureşti, dar din fericire pentru băiat, casa în care se găsea frizeria fusese demolată cu două zile înainte ca eu să asist la acest dialog. (**M. M.**)

■ În gara Strehaia (jud. Mehedinţi) m-am lămurit, pe viu, că vocabula „muiere“ utilizată pentru desemnarea zisului sex frumos, în loc de clasica „femeie“, nu e o injurie, ci un regionalism: pe toaleta, mizerabilă, de acolo, lîngă obişnuitul „Bărbaţi“ stă scris „Muieri“. (**I. P.**)

DA, A DISPĂRUT GHINIONUL (ACELAŞI LUCRU, DORIT CU ARDOARE, SCURTEAZĂ VIAŢA)

■ Internautul Bvla 2000 îmi mulţumeşte pentru semnalarea în *Dilema veche* a interviului acordat de Xavi în *The Guardian* şi mă întreabă: „Nu e aşa că propoziţia care v-a plăcut cel mai mult a fost aceea – «Rezultatul este o impostură în fotbal»?“. Da. Cu multă prudenţă în generalizare. (**R. C.**)

■ În timp ce dădea mîna cu spectatorii veniţi la concertul pe care-l susţinea în Mexic, Shakirei i-a dispărut inelul. Comentariul unui ascultător al Radio Guerrilla: „Dacă vine în România, îi dispar şi chiloţii“. Nu că „dacă“, Shakira chiar vine în România. Pe 7 mai. (**L. V.**)

■ Pentru Shakira: dacă va avea într-adevăr ghinionul ca pe 7 mai să-i dispară chiloţii, i-am găsit deja o ofertă într-un pliant Kaufland: „Set 4 chiloţi pentru femei, 100% bumbac, mărimi diverse, recomandaţi pentru uscător“. (**A. P.**)

■ Seara tîrziu, intru să fac ultimele cumpărături la un supermarket non-stop din Piaţa Amzei. Veneam de la Studio, unde rulase filmul Sofiei Coppola. Mă întîlnisem în magazin cu nişte prieteni care, de asemenea, îl văzuseră. Comentam, discutam. În timpul ăsta, produsele noastre aşteptau să fie scanate. Doamna de la casă ne-a întrebat dacă vorbim despre filmul *Undeva. Somewhere*, ăsta era. Am căscat nişte ochi mari, nu ne aşteptam să fim deconspiraţi atît de uşor. Ne-a zis apoi, amuzată, că înaintea noastră avusese parte de nişte clienţi care discutau despre acelaşi lucru. Şi nici lor nu le plăcuse foarte tare. (**A. M. S.**)

■ A fost arestat unul Florin Ghinea, cică mare interlop, mai cunoscut sub porecla Ghenosu. Chestia asta mi-a trezit nişte amintiri teribile. Cînd eram mic, la noi la bloc în Sălăjean, găsirea unei porecle era mare chestie. Se pleca de obicei de la nume şi se încerca cîte una, iar dacă respectivul se enerva, aia rămînea, că însemna că e bună. De la Ghinea nu prea au avut ce alege băieţii, dar au încercat diverse. Ghenea a fost prima. Dar m-am prins de şmecherie şi am făcut pe indiferentul. Ba chiar am contraatacat: „Hai, bă, că faţă de Labă, cum ţi se zice ţie, asta sună chiar bine“. Apoi au încercat cu Ghenă. La fel, am stat calm, nu s-a prins. Nu mai sînt sigur, dar cred că au încercat şi cu Ghenosu, că prea e la îndemînă. Oricum, înţeleg că Florin Ghinea s-a enervat la asta şi aşa i-a rămas numele. Apropo, au fost momente în viaţă cînd mi-am dorit cu ardoare să fiu prieten sau rudă cu un mafiot bătăuş, dacă ne ştie careva rude, vă rog anunţaţi-mă la redacţie. Mulţumesc. (**C. G.**)

■ În fine, s-a demonstrat ştiinţific (oare cum?) că plictiseala, „metanul sastiselii“, cum zice cineva, scurtează viaţa: în primul rînd, prin boli de inimă şi combinaţii fatale ale depresiei de fond, apoi prin adjuvante vulgare ca alcoolul şi privitul tîmp la televizor. Cu toate că, dacă daţi o căutare pe Google cu subiectul „plict“, o să găsiţi nenumărate remedii, sfaturi, indicaţii. Ce plictiseală! (**S. S.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **VIII** ■ nr. **377** ■ 5-11 mai 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

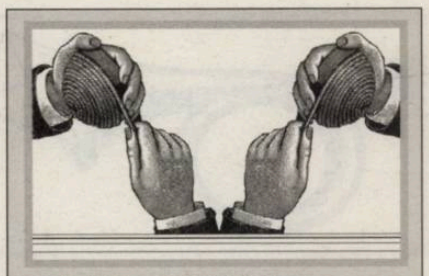

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze 12

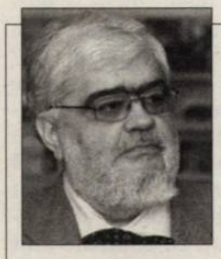

ANDREI PLEŞU

„Un afiş“

pagina 3

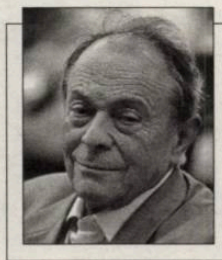

MICHEL ROCARD

„Revenirea franceză?“

pagina 5

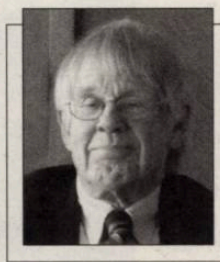

Despre Europa Liberă cu
ROSS JOHNSON

pagina 20

Străinătate, că-i mai bună decît toate?

© Lucian Muntean

„Puţini oameni ştiu să vadă lucrurile aşa cum sînt. Unii percep doar ceea ce doresc să vadă, alţii ceea ce îi facem să vadă.“

GUSTAVE LE BON

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

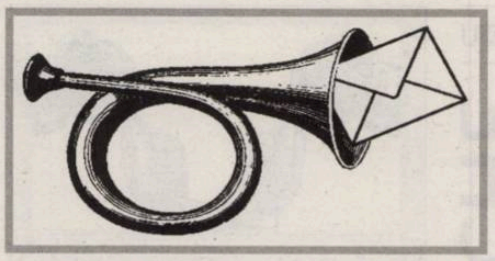

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

NR. 374

Articolul Simonei Sora, „Miza pe subit“, articolul Sorinei Săvulescu, „Spitalul – un vis neisprăvit“

Dureroasa condiţie de medic

album dilematic Vasile Dorolţi

Coincidenţa, probabil, a adus în acelaşi număr al *Dilemei vechi* două articole despre sănătate care sunau, pe tonalităţi diferite, a strigăte de disperare. Cel al dnei Sora pe o chestiune punctuală – competenţa, cel al dnei Săvulescu în registru mai larg, din nefericire cu (prea) multe accente politice. Căci degeaba tot dăm vina pe politicieni. Nu ei fac management de spitale, nu ei fac doctorii competenţi sau incompetenţi. Nu-i mai numesc, cu puţine excepţii, pe managerii de spitale, care sînt aleşi de comunitatea locală. Adevărat, sînt şi probleme care ţin de *politici* de sănătate. Lipsesc esenţial din sistem – cardul de sănătate, coplata, pachetul de servicii minimale, contractul direct al medicilor cu Casa de Sănătate şi plata în funcţie de serviciile efectuate, limitarea medicamentelor compensate, prioritate absolută pentru generice, atunci cînd există. Aceste prevederi sînt prezente aproape universal în Occident. La noi se anunţă o rezistenţă înverşunată chiar şi numai cînd sînt anunţate, pentru că ar permite probabil eliminarea substanţială a risipei şi a fraudei, uneori de proporţii enorme (cea cu numărul pacienţilor înscrişi în registrele medicilor de familie, care depăşeşte cu 7 milioane populaţia ţării e antologică). Şi pentru că, îmi pare rău să o spun, medicii sînt, inexplicabil, campioni ai rezistenţei la schimbare. (Nu numai la noi – vezi ce se întîmplă în America cu reforma lui Obama.)

Lipsa banilor *nu* face însă spitalele mai curate, profesionalismul personalului medical – mai ridicat, relaţia pacientului cu spitalul – mai prietenoasă, încrederea în sistem – mai bună. Încerc în rîndurile ce urmează să exprim cîteva păreri, cu subiectivitatea celui care şi-a trăit viaţa profesînd medicina, 20 de ani în România, 25 de ani în Statele Unite.

Primul lucru pe care îl simţi cînd te internezi într-un spital din România este senzaţia de a fi intrat într-un mecanism care se învîrte inexorabil şi în care eul îţi este anihilat. Eşti pus să alegi între supravieţuire şi anihilarea temporară a persoanei proprii. Vrei să ieşi întreg de aici? Acceptă tot ce ţi se spune (dacă ţi se spune), taci din gură, nu cere şi poate ţi se va da, găseşte învîrteli personale pentru a-ţi asigura un confort minim. În străinătate, pacientul nici măcar nu ar înţelege această paradigmă.

Doctorul care (nu) îţi explică, detaliat – ca de la egal la egal şi într-un limbaj pe care se asigură repetat că îl înţelegi – diagnosticul, manevrele terapeutice necesare, durata de spitalizare, riscurile de viaţă şi complicaţii în literatura şi în experienţa personală, eventuale tratamente ulterioare, pronostic pe termen lung, şi (nu) îţi oferă, aproape te roagă, înainte de a-ţi cere să iei o decizie, să cauţi încă o opinie. Sora care (nu) vine cu precizie de ceasornic să-ţi facă tratamentul, să te vadă cum îţi iei pastilele, să-ţi zîmbească şi să-ţi spună cîteva cuvinte reconfortante. Personalul auxiliar, care (nu) vine la intervale regulate, să te întoarcă, să te schimbe dacă e nevoie, să te întrebe dacă ţi-e sete, să-ţi dea mîncare şi să te ajute să o mănînci confortabil. Nu trebuie niciodată să ceri ceva. Totul ţi se oferă automat, la timp, cu zîmbetul pe buze. Mi se face pielea de găină gîndindu-mă la corul răspunsurilor pe care le-am auzit ridicînd această problemă: Da, da' cum sînt ei plătiţi! Adică numai de la un anumit nivel al compensaţiei îţi faci treaba? Cît trebuie să fii plătit să nu laşi un bolnav ud peste noapte? Cît trebuie să fii plătit să nu întîrzii cu injecţia de durere? Ce sumă astronomică ar trebui să ţi se dea să explici fiecărui bolnav şi familiei sale o dată, de două ori, de cinci ori ce diagnostic are, ce îi propui să faci, etapă cu etapă, ce riscuri are şi ce alt doctor ar putea să vadă pentru o altă opinie? În America, 90% dintre doctorii români şi-ar pierde în trei luni toţi pacienţii dacă s-ar purta precum cu cei din România.

În America a trebuit să se limiteze legal, din motive de evitare a greşelilor medicale provocate de oboseală, de numărul de ore pe care un rezident are voie le lucreze săptămînal (iar mulţi falsifică statisticile ca să poată lucra şi învăţa mai mult). Între orele de spital, contravizite, gărzi, conferinţe şi congrese, un medic trebuie deseori să aştepte concediul pentru a petrece timp cu familia. Regret că dna Săvulescu nu a întrebat-o pe asistenta me-dicală din articolul său şi aşa ceva, în afară de problema mănuşilor de unică folosinţă (care, apropo, e datorată unui management inept, şi nu ministrului sau PIB-ului). La senzaţia de depersonalizare se adaugă „atmosfera“ spitalului, de piaţă publică sau gară. Frigiderele gemînd de mîncare deseori mai potrivită pentru un picnic decît pentru dietă prescrisă bolnavului (dar cine se mai împiedică de detalii), ciorchini de oameni aşezaţi pe păturile bolnavilor pe care îi vizitează, mercurialul „atenţiilor“ strigat în gura mare pentru informarea noilor veniţi. Dau toate astea cuiva o senzaţie de siguranţă, de profesionalitate? Fiecare îşi consideră starea de boală cu o anumită solemnitate şi se aşteaptă să fie privită aşijderea în locul unde îşi primeşte tratamentul. Spitalul trebuie să fie, aşa cum este în Occident, o oază de linişte, civilizaţie şi profesionalism, faţă de lumea haotică de afară. Şi de predictibilitate.

Şi acum dureroasa problemă a competenţei medicale şi a malpraxis-ului. Cînd încă mai lucram în România, existau Şcoala lui Burghele, Şcoala lui Păun, Şcoala lui Matei Balş, Şcoala lui Juvara, Şcoala lui Gavriliu, Şcoala lui Setlaceck (scuze, sînt bucureştean, există sigur exemple şi în ţară). Un doctor crescut de „o şcoală“ era un profesionist de calitate, pentru că mîndria unui profesor a fost dintotdeauna nu numai rezultatul operaţiilor pe care le face, ci şi calitatea elevilor pe care i-a crescut.

„A crea o şcoală“ are şanse mai mari de a rămîne în memoria colectivă, decît rezultatele unor operaţii. Cîţi şefi de program, profesori preeminenţi ai unor specialităţi se mai laudă astăzi în România cu ce mai fac, sau că au lăsat în urmă o şcoală? A fi absolventul unei şcoli cu reputaţie este o mîndrie şi o garanţie că spitalele se vor bate pe tine. Programele de rezidenţă americane, ataşate marilor centre universitare, sînt gradate anual într-un clasament care are în subteran o competiţie feroce. Nici unul nu ar permite absolvirea pentru rezidenţi care nu sînt excepţional calificaţi. La noi, din păcate, şi poate cu excepţiile care confirmă regula, există tradiţia „profesorul operează tot“. Cît din PIB ne-ar costa să facem astfel încît să fim siguri că fiecare absolvent al unui rezidenţiat e gata să profeseze la nivel competent în orice spital din ţară?

Tot de competenţă este legată şi problema „educaţiei continue“. Ca specialist sau primar trebuie să participi (documentat), cel puţin o dată la două săptămîni, la o conferinţă (prezentări de cazuri şi conferinţa propriu-zisă) la centrul universitar cel mai apropiat, şi anual la un congres internaţional în specialitatea ta. Dacă nu trimiţi documente atestatoare ale acestei activităţi, timp de doi ani, eşti în pericol să ţi se ceară să dai examenul de specialitate din nou. Pun din nou întrebarea: Ce procent din PIB ar trebui alocat pentru ca educaţia medicală să se facă pe baza unor reguli şi standarde, exact cum se face şi practica medicală propriu-zisă? Schimbarea din temelii a educaţiei medicale nu costă nici un ban. Cere doar viziune şi rigurozitate. Nu cred, ca dna Sora, că numai cu greu putem găsi un medic bun pentru că aceştia sînt cei care pleacă. Medici buni pleacă astăzi şi din Suedia, Anglia, Germania către America, pentru că salariile sînt mult mai mari. Dar asta nu înseamnă că în aceste ţări e greu să mai găseşti medici competenţi, pentru că educaţia medicală e construită pentru a produce numai, sau majoritar, din aceştia.

Nu există medic care să nu facă greşeli. Dar atunci cînd – aşa cum scrie tot dna Sora – aceleaşi „greşeli“ li se „întîmplă“ aceloraşi medici, *we have a problem, Houston*. Nu cred că, la origine, medicii străini sînt mai buni decît cei români. Ei sînt însă crescuţi în cultura responsabilităţii. Ai greşit, plăteşti. Şi plata este extraordinar de severă. Atît de severă încît nici un medic nu-şi poate permite să lucreze nefiind asigurat, iar spitalul nu-i dă privilegii să interneze şi să trateze sau să opereze dacă n-are asigurare de malpraxis. Sumele pe care le plăteşte anual pentru asigurarea de malpraxis sînt considerabile, iar în America, mai ales pentru unele specialităţi, exorbitante. Ca şi la asigurarea auto, dacă ai vreun „incident“, anul viitor asigurarea e mai mare. Doctorul îşi execută fiecare procedură cu o rigurozitate extremă, protocoalele antiinfecţie sînt respectate cu sfinţenie, îngrijirea pe etaj – documentată cu amănunţime. Aceasta pentru că, în cazul unei complicaţii, nu mai vorbesc depre deces, primul lucru care este cercetat este dacă toţi paşii prevăzuţi de „practică medicală optimă“ au fost parcurşi. Există protocoale *fail-safe* pentru evitarea unor greşeli, de exemplu pentru a preveni operaţia pe partea greşită: la poziţionare, la dezinfectare şi la incizie, sora şefă de sală, asistentul şi operatorul principal controlează cu voce tare concordanţa între fişa pacientului, radiografii şi lateralizare. Comisiile de etică ale spitalului, ca şi cele regionale sînt informate de orice potenţial act de malpraxis şi de evoluţia lui. Dacă aceeaşi greşeală este repetată de acelaşi doctor, acesta este suspendat şi trimis la respecializare pe cîteva luni. Pentru greşeli flagrante îţi pierzi licenţa şi, deci, şi profesia. Cazuri ca unui doctor să-i moară în serie pacienţi cu acelaşi diagnostic sînt de neimaginat. Nu cred că în România doctorii simt această responsabilitate sau această presiune. Nu o au pentru că malpraxis-ul nu este încă clar definit şi pedepsele sînt inexistente sau prea blînde, uneori pînă la punctul de a fi revoltătoare. De fapt, nici măcar nu cunoaştem (sau nu vrem să cunoaştem) amploarea problemei. Nu ştim cîte complicaţii au operaţiile, de exemplu, de ulcer sau de hernie, nici într-un spital anume, nici la nivel naţional. Ar trebui să existe şedinţe lunare de morbiditate şi mortalitate pe fiecare secţie a fiecărui spital, o dată pe lună, iar datele – centralizate şi mai ales *discutate*. Atitudinea colegiului medicilor cu privire la analiza cazurilor de malpraxis este cel puţin bizară (şi hilară). Scopul final ar trebui să fie publicarea pe Internet a statisticilor spitalelor în diversele afecţiuni pe care le tratează, ca şi statisticile doctorilor pe diversele operaţii pe care le fac, numărul de cazuri de malpraxis al fiecăruia. Vrem să ne alegem maximum informaţi maşina sau televizorul. De ce nu şi doctorul sau spitalul?

Dr. Mihail STANCIU
casamiluc@aol.com
Bucureşti

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj 12.500 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

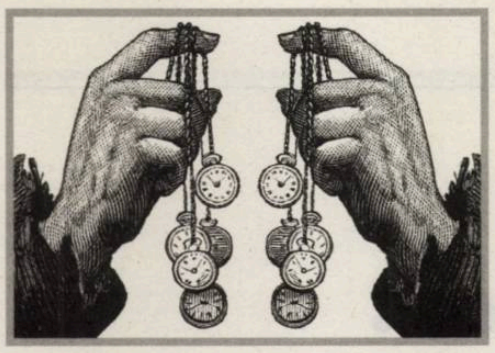

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Un afiș

Am văzut de curînd, pe Calea Moșilor, un afiș gîndit să legitimeze homosexualitatea și „să deschidă mințile“ conservatorilor de pe plaiurile mioritice. Înțeleg că afișe asemănătoare au fost plantate și în alte orașe din țară și că, peste tot, ele au avut un ecou public prost, de natură să ducă la retragerea lor. Cu alte cuvinte, inițiatorii au obținut inversul efectului scontat. Dacă aș fi homosexual, le-aș purta pică. Au fabricat un argument contra-productiv, au reușit să irite și oameni care, în principiu, n-au o poziție ferm-agresivă în dezbaterea cu pricina. Și, mai ales, au dat apă la moară tuturor „radicalilor“, care și așa nu sînt sensibili la argumentele toleranței. Era previzibil. Ideea să pozezi un nou-născut purtînd la încheietură o brățară pe care scrie „homosexual“, ceea ce ar demonstra că orientarea homoerotică nu e nici opțiune, nici boală, ci fatalitate, înclinație înnăscută, n-are cum să fie atrăgătoare pentru o minte rațională. Trec peste faptul că explicația genetică e încă în stadiul de ipoteză, trec peste faptul că există o amplă cazuistică a domeniului din care rezultă că deprinderile homosexuale pot avea origini, motivații și evoluții extrem de diverse. Dar faptul în sine de a utiliza imaginea unui copil pentru a justifica particularități biologice ale unor adulți nu e o dovadă de bun-gust sau de inteligență propagandistică. A manipula nevinovăția proverbială a pruncului pentru a induce ideea nevinovăției sexuale a unei practici erotice de maturitate e o perfidie și un abuz. Inevitabil, brățara din jurul încheieturii sugerează ideea de *stigmat* discriminatoriu: ca numerele purtate pe braț de cei internați în lagărele de concentrare. Pe scurt, autorii afișului și-au dat cu stîngu-n dreptu'. Prost inspirați, neatenți la contexte, la psihologia colectivă, la reflexele intelectuale comune, ei au vrut să ilustreze *îndreptățirea* „științifică“ a unei realități date, dar au construit un fel de *„scuză“* impură, menită nu să *obțină* toleranța și nediscriminarea, ci mai degrabă să le *impună* în stilul materialismului-dialectic.

Aș remarca, de altfel, că modul de a gîndi al inițiatorilor e deopotrivă strîmb și periculos. Un nou-născut e un agregat de *virtualități*. Nu se poate anticipa, în mod riguros, asupra însușirilor, caracterului și destinului lui. Va fi frumos? Va fi inteligent? Va fi harnic? Va fi înalt, gras, melancolic, vicios, cumsecade, bisericos, criminal? Nu se poate spune. Prea multe determinări conjuncturale, prea multe accidente biografice, prea multe influențe exterioare vor intra în joc pentru a defini un portret global. Vom lua în calcul ereditatea, genele, vom face eforturi pedagogice, ne vom strădui să stimulăm, să modelăm, să favorizăm o anumită evoluție, dar nimic nu garantează încă rezultatul. Or, afișul de care vorbim are aerul (nătîng) de a spune că, deși nu știm mai nimic despre bebelușul din fața noastră, un lucru e, totuși, cert: va fi (sau nu) homosexual! Afirmația aceasta creează, în plus, un posibil precedent deviatoriu. Ce-ar fi dacă leneșul ar încerca să ne convingă că lenea nu e o opțiune, sau o boală, ci o chestie de „fire“, de genom? Ce-ar fi dacă un criminal în serie ar declara răspicat că pofta de a ucide nu e opțiunea lui și nu e nici un derapaj patologic, ci un blestem nativ, căruia nu-i poate rezista. Sau să luăm cazul invers: orice om înzestrat va avea motive să dezvolte un complex de superioritate asupra celorlalți, pe motiv că e, *genetic,* altfel (mai bine) alcătuit. Rasismul e exact asta: sîngele arian e, *din naștere, altfel* decît sîngele „barbar“, și anume îi e superior. Iată cum un afiș programat să evacueze discriminarea sfîrșește prin a o institui la nivel suprem. El camuflează *teama de opțiune* prin invocarea unei mute fatalități. E vorba, în fond, de o șarjă prost condusă împotriva liberului arbitru. În loc să se prezinte ca o sumă de individualități cu trăsături distinctive, cu justificări diferențiate, cu o problematică existențială aparte, aparținătorii orientării homoerotice se complac în postura unei turme predestinate, victimă inocentă a unei „închisori“ genetice.

Majoritatea homosexualilor pe care îi știu (din inventarele culturii umane și din viața de zi cu zi) sînt oameni foarte inteligenți. Cred, de aceea, că întîlnirea cu acest afiș i-a dezamăgit și că, dacă e să fie apărați, preferă să nu fie apărați oricum, de te miri cine. Ideal ar fi, de altfel, ca ei să fie cei dintîi care să protesteze...

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Schengen și bunăstarea

Să ne imaginăm că s-ar reintroduce controalele la granițele interne ale Uniunii Europene. Adică la granițele dintre țările membre ale spațiului Schengen. Toate controalele. Și toate reglementările vamale. Ar fi un dezastru.

Cetățenii ar pierde timpul cu verificările, transportul de mărfuri ar presupune mai multe formalități, camionagiii ar forma din nou cozi, polițiștii de frontieră și vameșii ar fi depășiți de volumul de muncă și, la o adică, ar face grevă de zel, pentru a cere simplificarea controalelor (așa cum au făcut vameșii italieni și cei francezi la începutul anilor '80; *și asta* a contribuit la punerea în aplicare a primului acord Schengen) și noi angajări de personal. Bineînțeles, astfel de angajări ar trebui neapărat făcute – pentru că, prin intrarea în spațiul Schengen, fiecare țară a făcut concedieri semnificative, dat fiind că vameșii de la granițele interne își pierduseră obiectul muncii. Ba chiar ar trebui reconstruită și reamenajată întreaga infrastructură – clădiri, dotări etc. Bugetele publice ar avea cheltuieli sporite cu personalul și infrastructura de frontieră, transportatorii și comercianții ar cheltui mai mult din cauza formalităților vamale mai complicate și ar trebui să-și regîndească întreaga logistică (timpi de transport, aprovizionare etc.). Și, bineînțeles, aceste costuri suplimentare se vor acoperi din buzunarul cetățeanului (sau „consumatorului final“), care va plăti impozite mai mari și va cumpăra mărfuri mai scumpe.

De fapt, n-ar fi nimic nou, s-ar reveni la situația de acum cîteva decenii, de dinainte de Schengen. Dar tocmai acesta ar fi costul imens pe care ar trebui să-l plătească Uniunea Europeană: renunțarea la unul dintre marile sale cîștiguri și aruncarea la coș a unui principiu de bază, cel referitor la libera circulație. Considerat un fel de laborator al Uniunii – pentru că a dat soluții concrete pentru integrarea diverselor țări și pentru aplicarea mecanismelor comunitare – spațiul Schengen i-a putut oferi fiecărui cetățean senzația că aparține unui teritoriu unic. Cînd treci, cu trenul ori cu mașina, dintr-o țară europeană în alta și găsești doar o plăcuță de avertizare acolo unde înainte erau bariere, polițiști și verificări ale documentelor de identitate percepi cît se poate de acut realitatea creată de UE. „Străinătatea“ devine mai apropiată, senzația libertății de mișcare e mai adîncă și mai plăcută. Dacă s-ar reintroduce controalele la frontiere, probabil că ar reapărea o nouă tribalizare a popoarelor europene: vecinii ar redeveni „străini“, poate mai străini decît au fost acum douăzeci de ani. Iar pentru Uniune, ar fi începutul sfîrșitului.

Deocamdată, se cere doar reintroducerea controalelor la granițele interne pe o perioadă limitată, dar nu numai pentru motive de ordine publică și siguranță națională (ceea ce e deja prevăzut în tratatul actual), ci și din altele. Italia a eliberat permise de ședere pentru zeci de mii de imigranți veniți din nordul Africii (dîndu-le astfel posibilitatea să plece oriunde în spațiul Schengen), Franța nu vrea să-i primească, iar conflictul italo-francez s-a transformat într-o scrisoare comună adresată Comisiei Europene de Silvio Berlusconi și Nicolas Sarkozy. Cei doi lideri cer „reforma spațiului Schengen“. Extinderea motivelor pentru care pot fi reintroduse controalele mi se pare genul acela de „cerere maximală“ tactică, doar ca să aibă de unde ceda la negocieri. Dar oricum sună prost. Se mai cere un rol operațional sporit pentru Frontex (agenția europeană care coordonează colaborarea între sistemele naționale de control la frontiere), ceea ce la prima vedere pare un pas spre integrare, dar Berlusconi și Sarkozy bat aici la uși deschise: rolul Frontex oricum trebuia amplificat căci așa prevede Tratatul de la Lisabona. Se solicită de asemenea reguli mai stricte pentru țările deja membre în spațiul Schengen și pentru cele *care vor să adere* (ghici care sînt acelea?...). Introducerea unui criteriu legat de lupta împotriva corupției printre condițiile de aderare a fost cerută recent și de europarlamentarii danezi, care se opun acceptării României și a Bulgariei.

Zilele acestea, și Comisia Europeană va prezenta propriul plan de reformă Schengen. Comisarul European Cecilia Malmström scrie pe blogul său (http://blogs.ec.europa.eu/malmstrom/) că tendințele unor state membre (ghici care?...) de a se lăsa „duse de evenimente“ și de a cere „măsuri rapide“ sînt îngrijorătoare și amintește că politicile privind migrația au nevoie de strategii pe termen lung și nu trebuie influențate de „mișcările populiste“. Foarte corect spus. Numai că pînă acum fiecare țară și-a aplicat propriile politici, Sudul (mai vulnerabil la imigranți) fiind în conflict cu Nordul pe această temă, iar mișcările populiste au ajuns între timp să aibă succes tot mai mare în țări care erau percepute ca tolerante și armonioase, precum Olanda, Danemarca și Finlanda. Politicienii populiști au devenit mai sofisticați, nu se mai declară otova împotriva străinilor, ci le induc alegătorilor nu doar teama că vor rămîne fără locuri de muncă din cauza migrației necontrolate, dar și ideea că armonia socială se va strica iremediabil. Și că, dispărînd *the welfare state,* nu vor mai avea parte de pensie. Așa încît portretul-robot al votantului populist se schimbă: nu mai e muncitorul industrial ceva mai în vîrstă și cu educație precară, ci un om de vreo 40 de ani, cu educație medie și cu venit mediu – adică un om care o duce bine în Europa și care vrea ca *the welfare state* să rămînă așa cum a fost. Îngrijorările unui asemenea votant sînt sincere și explicabile. Tocmai de aceea, e relativ ușor să-i bagi în cap că soluția pentru a păstra ce avem este să închidem ușile și ferestrele casei în care, vai, ne-am simțit atît de bine pînă să vină alții cu care trebuie să ne împărțim bunăstarea în numele solidarității europene și al liberei circulații...

ținerea de minte

„Pe Tudor Arghezi l-am cunoscut la Macedonski, prin 1896, în strada Povernei, pe unde au trecut, socot, toți scriitorii români timp de mai bine de un sfert de veac. Ce-mi putea spune acest nume: Ion Teodorescu! Dar m-a impresionat înfățișarea lui de șaradă: tînărul cu ochi minunați, dar cu atitudine agresivă, înghesuit și masiv. Theo – cum îl botezase literalicește Macedonski – îi citea însă maestrului versuri de care acesta trebuie să se fi îngrozit. E sigur că Macedonski știa că se află în fața unui formidabil talent, care depășea orice măgulire sau încurajare. Macedonski cred că a stricat *cu voință,* pe temeiul că aduce îmbunătățiri, stihurile lui Theo. Prietenia Arghezi-Galaction-Cocea se întemeiase. Ne întîlnim odată pe stradă și întreb: «Ce mai nou, Theo?» «Iar făcui o poezie!» Și Theo scoate pălăria și, din căptușeală, desface un chibrit. Era de hîrtie. Îl desfășoară... și citește poezia! Nu, versurile cele mai frumoase nu sînt cele care nu s-au scris, ci versurile care te-au fermecat și le-ai uitat. Căci a rămas numai farmecul! Mă întreb și azi: s-au mai scris vreodată stihuri ca acelea? Theo și-a pierdut poezia înfășurată din nou ca chibritul și vîrîtă la loc în pălărie într-o încăierare...

În drumul de la Mînăstirea Cernica spre București, Theo și cu mine, într-o vară, aducînd două hîrci (vezi *Hîrcă pentru hîrcă),* am hotărît să rămînem repetenți. Macedonski, auzind de hotărîrea lui Theo, a exclamat: «Foarte bine! Să rămîi repetent: Ca să nu îmbătrînească!...»“

Gala Galaction, la 1929,
în *Mărturia unei generații*
de Felix Aderca,
reeditată la Editura Hasefer, 2003

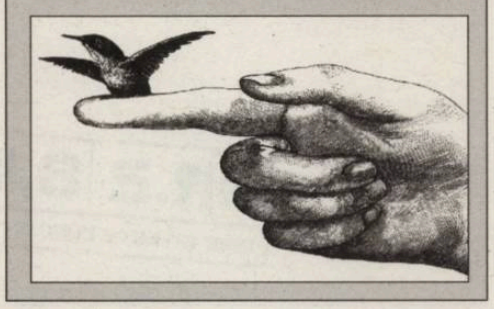

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Ecologice, vecine!

„Hai la grătar ecologic, vecine, fără cărbuni, doar din lemne“, aşa mă striga vecinul meu din Maluri acum vreo doi ani. Adevărul e că nu prea înţelegeam eu pe vremea aia ce poate fi ecologic în a arde de trei ori mai multe lemne. M-am lămurit relativ repede. Vecinul îşi lăuda grătarul „ecologic“ dintr-un motiv simplu: nu avea bani să dea pe săculeţul de cărbune (cca 8 lei la trei kile).

Apoi, am auzit despre alte chestii ecologice: perele, merele, prunele (evident, ţuica făcută din „pruna ecologică“ este, la rîndu-i, eco). „Cum adică, ecologice?“, întreb şi eu. „Aaaa, păi nu-s stropite.“ Îmi pică fisa. Aplic şi eu metoda la mine în curte. De fiecare dată cînd am 100 de lei, prefer să îi dau pe bere la nea Neluţă, decît să îi prăpădesc pe vreo chimicală cu care să stropesc pomii şi să-mi dublez, eventual, producţia de mere. Nasol a fost anul trecut cînd, din cauze necunoscute (eu, personal, cred că din cauza vulcanului islandez), toate vrejurile de roşii s-au mănat. Ba s-au mănat şi alea din solarul celuilalt vecin, tot bucureştean, agricultor de weekend, priceput, pasionat şi muuult mai harnic decît subsemnatul. Singurul care a scos ceva recoltă a fost nea Parfumel. El a dat cu „bordeleză“. Spre mirarea satului, care s-a mirat cum de ăl bătrîn a prăpădit banii pe „stropeli“.

Încet, încet, m-am lămurit că dragostea de legume şi fructe „ecologice“ este puternic motivată şi de ignoranţă, nu numai de sărăcie. În tot satul există o singură livadă tratată în fiecare an împotriva dăunătorilor, altfel decît cu centura tradiţională de var. Aparţine cuiva de la oraş. Din întîmplare, este chiar în spatele cîrciumii lui Neluţă. Între două beri, bîrfim cu sete recolta impresionantă de mere, prune şi cireşe frumoase, sănătoase. „Nu-s bune, vecine, sînt stropite, eu n-aş da la copil aşa ceva.“ Şi mai dăm pe gît „o jumătate“. De bere, normal. Tare le pică bine vecinilor mei poveştile cu micro-fermele ecologice, curate, naturale, pe care, vezi Doamne, le-ar susţine Uniunea Europeană. Se simt „la modă“, moralul este crescut, iaca un bun motiv să mai dăm pe gît o duşcă. Să nu cumva să prăpădim banii pe îngrăşăminte sau insecticide. Oricum, prea puţini mai lucrează pămîntul. De atari activităţi se ocupă femeile. Noi, bărbaţii, căutăm de lucru la oraş, în construcţii. Sau, dacă nu la oraş, pe aici prin sat, la bucureşteni: o şapă, o terasă, un foişor de grătar, o fîntînă, un cosit. Ba chiar cîte o casă de la zero, dacă se nimereşte.

„Lăsaţi-mă, oameni buni, cu ecologica voastră, nu vă îndurați de bani să-i daţi pe substanţe“, le zic, să-i provoc. „Nici vorbă, numai că băgăm substanţa aici, la Neluţă, şi, după aia, executăm stropirea în drum spre casă, la toţi pomii“, îmi răspunde cîte unul, în hohotul general. După aia, îmi tot dau citate din cîte o emisiune de televiziune sau din cîte un politician care le recomandă de mama focului să nu ignore Marea Şansă a României: agricultura ecologică. Alibiul perfect să laşi nevasta în grădină şi să nu te chinui să faci rate pentru un tractoraş. Mai rău ar fi să te osteneşti cu vreo asociere între vecini, puşchea pe limbă!

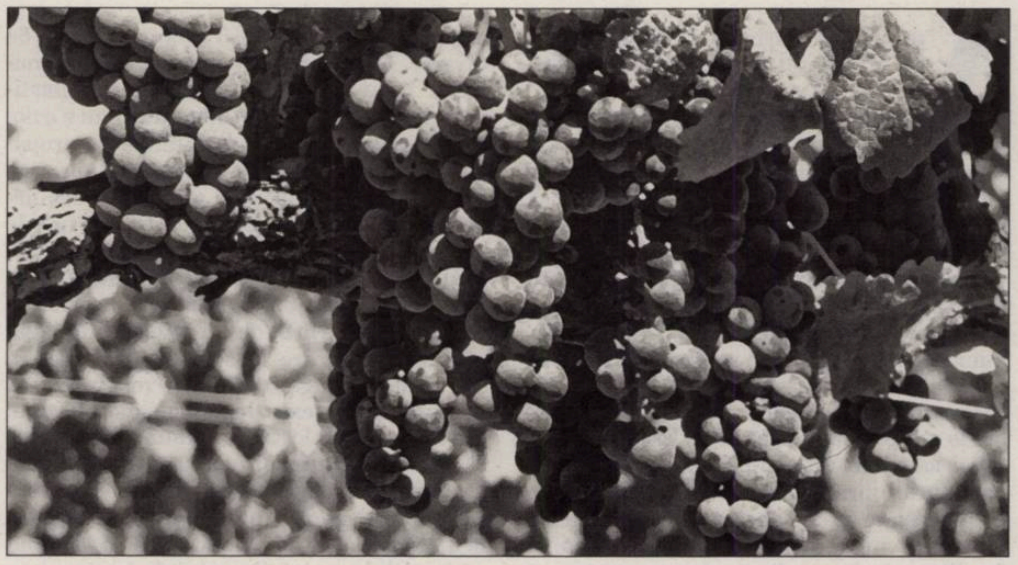

Trist e că alibiul lor vine din cele mai bune intenţii. Am buni amici (în Bucureşti) care activează de mama focului în mişcările tip slow-food, le susţin, oferă sprijin intelectual sau material. Îi organizează pe producători, îi mobilizează, cîteodată îi asociază. Mai mulţi primari locali pun spaţii publice la dispoziţie pentru tîrguri de weekend ale producătorilor „tradiţionali“. Ce mai, este în trend, e la modă, este cool. Au apărut deja magazine permanente sau semipermanente pe Calea Moşilor sau prin Floreasca. Îl avem pe celebrul nea Baciu. Există „mişcarea Suceava“, cu un sprijin politic serios şi (cam prea) tare vizibilă mediatic. Privesc toată agitaţiunea asta cu slab interes, deoarece mă uit la preţurile cerute şi îmi dau seama că tot supermarketul mă aşteaptă, ani buni de-acum încolo.

Între timp, am devenit „agent ecologic“. Vecinei mele (care are grijă de pisică atunci cînd sîntem noi la ţară), îi aduc cîteodată, fructe sau legume din curte. Mi-a intrat în reflex să-i zic: „Ia vecina, sînt ecologice, nestropite“.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

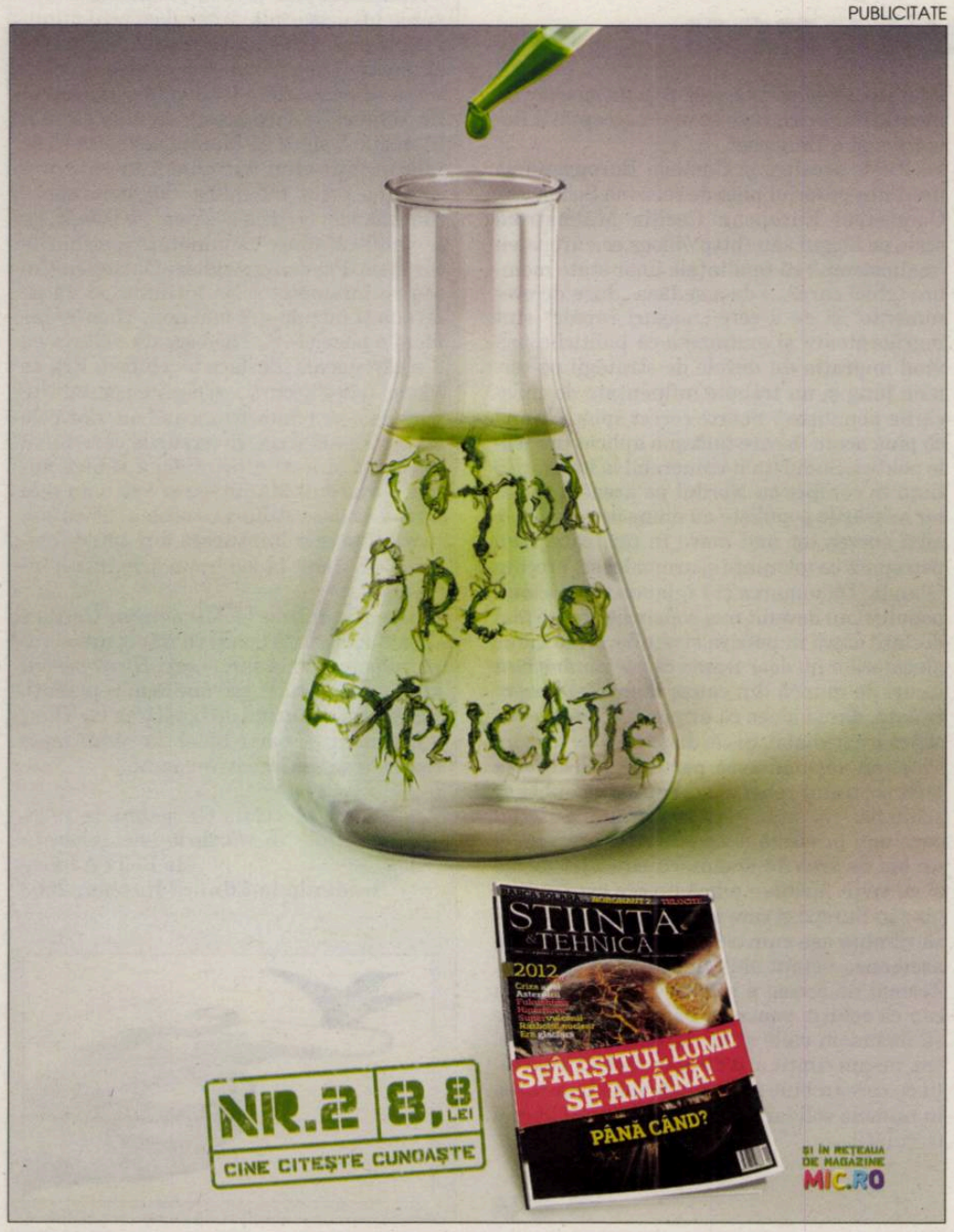

PUBLICITATE

Michel ROCARD

teme de azi

Revenirea franceză?

Cît este de greu să uiţi trecutul unei puteri coloniale? Independenţa Tunisiei durează de 55 de ani, a Coastei de Fildeş de 51 – şi totuşi Franţa joacă încă un rol important în aceste ţări. Bineînţeles că sînt mulţi cetăţeni africani care nu sînt convinşi că Franţa acţionează doar pentru a proteja viaţa celor cîtorva mii de cetăţeni francezi, ci mai degrabă cred că urmăreşte interesele strategice şi economice, care pentru unii sînt neglijabile, pentru alţii – de-a dreptul nule. Daunele pe care sclavia şi colonialismul le-au provocat acestor ţări au lăsat urme adînci. Şi, deşi s-a descurcat foarte bine timp de decenii, Franţa are o datorie de prietenie care nu o lasă să uite şi care îi cere să adopte o anumită conduită.

Coasta de Fildeş se bucură de o mare bogăţie agricolă (alături de zăcăminte de aur, diamante şi fier); Tunisia posedă largi depozite de fosfat; Libia are petrol; şi toate trei au parte de o climă moderată. Dar nici una nu a beneficiat de un sprint economic cînd li s-a declarat independenţa. De ce? Istoricul şi sociologul francez Emmanuel Todd este de părere că, peste tot în lume, boom-ul economic se declanşează de obicei la 60-70 de ani după ce 50% din populaţie este alfabetizată. În plus, cu cît creşte media de vîrstă la care se căsătoresc femeile, cu atît creşte şi se răspîndeşte alfabetizarea. Cu cît o femeie trăieşte mai mult timp singură, şi cu cît acumulează mai multă cunoaştere, cu atît îşi doreşte mai mult ca educaţia să fie transmisă copiilor ei.

Germania de Nord şi partea sudică a Scandinaviei au fost primele regiuni care au simţit beneficiile alfabetizării în masă, alfabetizare urmată de o dezvoltare economică puternică, cîteva decenii mai tîrziu. În aceste zone, media de vîrstă a măritişului a fost fixată în jurul vîrstei de 23 de ani. În lumea arabă şi în cele mai multe părţi din Africa, media este de 15 ani.

Tunisia, Egiptul şi Libia sînt trei cazuri elocvente pentru furia populară provocată de subdezvoltarea economică şi de dictatură (blamată, în mod just, pentru starea economică). Dar, pe cînd în Tunisia şi în Egipt dezvoltarea economică a crescut îndeajuns de mult, pentru a susţine micul comerţ, şi a asigura o salarizare decentă a clasei de mijloc, cea care a iniţiat de fapt revoltele şi care, pentru că este destul de numeroasă, a reuşit cel puţin să răstoarne dictatura, în ceea ce priveşte Libia, aici este cu totul altă poveste. Furia acumulată, alimentată de sărăcie şi de lipsa hranei, este o furie populară, nu burgheză. Forţele rezistenţei sînt limitate, în timp ce puterea militară – un instrument-cheie pentru avansarea socială a oamenilor săraci – rămîne loială dictaturii. Revolta nu a putut reuşi doar pe propriile puteri; de la bun început era de aşteptat o represiune sîngeroasă.

Coasta de Fildeş nu are nimic în comun cu Africa de Nord; problemele sale sînt locale, etnice şi religioase. Primul preşedinte al Republicii, Félix Houphouet-Boigny – care a fost ales după declaraţia de independenţă în 1960 şi a rămas în funcţie pînă la moartea sa, în 1993 –, a fost mereu atent să îşi construiască guvernul cu reprezentanţi ai tuturor triburilor, echilibrînd balanţa dintre catolicii din Sud şi musulmanii din Nord.

Succesorul lui, Henri Konan Bédié, nu a avut nici talentul, nici curajul predecesorului. Bédié şi-a întărit puterea pe catolici, iar guvernul – pe membrii tribali. Şi a inventat şi legitimat conceptul de „identitate ivoriană“, concept pe baza căruia musulmanii din Nord au fost etichetaţi drept străini, pentru că triburilor lor aveau extensie în Mali şi Burkina Faso.

Această politică a aprins un conflict latent, care s-a finalizat cu o lovitură de stat în 1999, prin care generalul Robert Gueï a luat puterea. Dar Gueï a rezistat doar trei ani, pentru că în 2002 a fost asasinat, împingînd ţara în război civil.

În acest climat conflictual, candidatului părţii de Nord, Alassane Ouattara, de religie musulmană, un fost oficial al FMI, i-a fost negat dreptul de a participa la alegerile prezidenţiale din 2005. Cîştigătorul alegerilor de atunci, sudistul Laurent Gbagbo, a refuzat mai apoi să-şi recunoască înfrîngerea din 2010, în faţa lui Outtara, ducînd astfel la conflicte violente, născînd temerile unui îndelungat şi potenţial genocid armat.

Atît în Libia, cît şi în Coasta de Fildeş, masacrul civil a fost previzibil. În ambele cazuri, întrebarea, pusă la Paris şi în alte capitale, a fost dacă să se intervină sau nu. Şi, în ambele cazuri, Franţa a avut un interes evident să nu o facă, pentru a-şi şterge trecutul colonialist (mai mult în Coasta de Fildeş, decît în Libia, unde Italia fusese colonialistul european). Dar zeci de mii de cetăţeni francezi locuiesc în Coasta de Fildeş. Franţa trebuia să-i protejeze.

În Libia, violenţa răzgîiată a colonelului Muammar el-Gaddafi a dus situaţia în colimatorul Consiliului de Securitate al Naţiunilor Unite, proclamîndu-se aşa-numita „responsabilitate a protecţiei“ pentru cetăţenii ameninţaţi de propriile guverne. Civilii libieni sînt în prezent protejaţi de legi internaţionale. Şi doar o decizie internaţională putea să realizeze acest lucru. Într-adevăr, votul Libanului pentru o intervenţie militară în Libia nu doar că a întărit această legitimitate, dar a sugerat cum că şi Iranul a condamnat brutalitatea lui Gaddafi.

Odată luată decizia de intervenţie, şi avînd alături Regatul Unit şi Statele Unite, vizibilitatea Franţei, ca cea mai mare forţă armată din Mediteana, a crescut. Din păcate, solidaritatea internaţională pentru protejarea armată a populaţiei aflate în pericol, de fapt, nu există.

Pericolul este acela că, în multe regiuni din Africa, foştii imperialişti sînt suspectaţi de a fi încă imperialişti, ceea ce ar putea face ca legea internaţională să pară doar un joc al puterii. Acest lucru este şi mai clar în Coasta de Fildeş: Naţiunile Unite au cerut în mod explicit Franţei, singura prezenţă străină, să implementeze rezoluţia care l-ar ratifica pe Outtara ca preşedinte ales, iar pe Gbagbo, ca urzurpator. Franţa a procedat destul de bine, lăsînd arestarea lui Gbagbo la îndemîna forţelor lui Ouattara. Războiul civil fiind astfel evitat.

Ar fi o prostie, de fapt, să credem că Franţa încearcă să-şi restaureze imperiul din trecut. Imperialismele terminate nu mai sînt viabile. Problemele reale de azi diferă enorm de vremea cînd imperiile coloniale aveau influenţă, şi trebuie tratate într-o manieră non-imperialistă. Şi, ceea ce e absolut necesar în zilele noastre este un gardian internaţional eficient al păcii şi al drepturilor omului.

***Michel Rocard** a fost prim-ministru al Franţei şi lider al Partidului Socialist.*

traducere de Stela GIURGEANU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Coposu

Acum cîteva zile, am fost invitat într-o emisiune TV să vorbesc despre Corneliu Coposu. Era vorba despre mari conştiinţe postdecembriste. Am regăsit un text scris în 2005, la 10 ani de la decesul marelui lider ţărănist. Mă întreb dacă judecata mea de atunci mai e valabilă acum.

Encomioane, regrete adînci, lacrimi politice abia stăpînite – peste toate, rămîne un fapt: nu înţelegem nici azi sensul lecţiei politice pe care ne-a dat-o Corneliu Coposu. Să văd cum oameni care îl înjurau în timpul vieţii sale îl elogiază grav-patriotic acum nu mi se pare, ca altora, greţos. Nici nu găsesc că e de neprivit spectacolul celor care, pînă în 1995, îl judecau cu relativitate subţire şi acum varsă patetic o lacrimă, ca pentru o valoare absolută care s-a dus. În fond, dacă după 10 ani de la moartea sa, sincer sau ipocrit, poate chiar mînat de o *mauvaise conscience,* criticul său de ieri pleacă capul, victoria lui Corneliu Coposu e cu atît mai mare. Dar tocmai aceste piruete (ne)vinovate ne opresc reflecţia lucidă despre însemnătatea prezenţei atît de pregnante a lui Corneliu Coposu în viaţa politică postdecembristă.

În privinţa lui Corneliu Coposu, cred că întrebarea amară despre urmaşii săi politici nu trebuie să se pună, aşa cum întrebarea „De ce nu am avut un Havel?“ nu mai ajută la nimic. Corneliu Coposu nu era un guru şi nu era nici un „antrenor“ de oameni politici. Dacă bine îl înţeleg eu, sensul destinului politic al lui Corneliu Coposu a avut o cu totul altă miză.

Am citit puzderie de interviuri cu el, l-am urmărit atent în viaţa publică, citesc, acum, evocări şi ascult oameni, care i-au fost aproape, mărturisind, privat, despre Senior. Din toate aceste surse, nu am putut identifica nici măcar o vorbă memorabilă a lui. Discursul său nu era atrăgător, el nu spunea lucruri uimitoare şi nu avea deloc talentul retoricii inubliabile. Forţa lui politică avea o altă sursă: amestecul paradoxal de intransigenţă şi flexibilitate, de principialitate încăpăţînată şi iertare serenă. Corneliu Coposu este unic în această privinţă. Nu cunosc anticomunist mai intransigent şi, în acelaşi timp, politician mai subtil. El este cel care a refuzat orice compromis cu partidul dlui Iliescu, dar şi cel care a făcut funcţională şi, pînă la urmă, victorioasă o alianţă politică uimitor de largă. Avea un dialog normal cu şeful de atunci al SRI, dar nu discuta cu Ion Iliescu. Răspundea unor chemări de protocol ale dlui Iliescu, dar marca foarte clar distanţa. Apariţia lui, în public, alături de Ion Iliescu sau de Petre Roman, nu putea în nici un fel fi interpretată drept dovadă a unei relaţii oculte cu aceştia. Nu acelaşi lucru se putea spune, de pildă, despre omologul său liberal din acei ani. Deşi trecut şi el prin infernul Gulagului românesc, deşi era şi el un anticomunist convins, asupra dlui Câmpeanu planau mereu suspiciuni de pactizare cu „criptocomuniştii“. Corneliu Coposu a rămas un fel de busolă morală *făcînd politică,* şi nu preoţie sau filozofie. În termenii eticii din *Minima moralia* dlui Pleşu, Corneliu Coposu avea *talent moral*.

În anii '90, România nu a cunoscut o confruntare de ideologii, doctrine sau programe, ci o confruntare de biografii. De-o parte, Ion Iliescu, comunistul cu „faţa umană“, aparatcik-ul, anticeauşistul. De partea cealaltă, Corneliu Coposu, anticomunistul cu 17 ani de temniţă, adversarul radical al sistemului. Dl Iliescu nu putea oferi altceva decît o împăcare cu trecutul. Corneliu Coposu oferea o rupere cu trecutul. În anii '90 nu existau opţiuni politice, ci opţiuni morale: fie Iliescu, fie Coposu, fie alfa, fie omega, căci *totul* îi despărţea pe cei doi. În 1990 şi 1992, românii l-au ales pe primul. În 1996, l-au ales pe cel de-al doilea. Deşi murise de un an, Corneliu Coposu a fost cel care a cîştigat alegerile în 1996. Moartea sa a fost un şoc emoţional cu impact electoral major.

Era noiembrie 1995 şi Corneliu Coposu îşi trăia la Spitalul Universitar ultimele zile. Dimineaţa, călătoream într-un autobuz spre Piaţa Romană. Prin difuzoare chioare, încastrate în tavan, se auzea cu greutate un post oarecare de radio. Lumea vorbea în autobuz, fără să dea vreo atenţie emisiunii de la radio – conversaţia întîmplătoare acoperea cu rumoare volumul discret din difuzoare. La ora fixă, la radio au început ştirile. Prezentatoarea a anunţat că dă legătura la Spitalul Universitar, unde echipa de doctori care îl îngrijea pe Corneliu Coposu susţinea o conferinţă de presă despre starea ilustrului pacient. Absolut orice zgomot din autobuz a încetat. Interpretînd tăcerea bruscă a călătorilor ca pe o solicitare, şoferul a dat un pic mai tare radioul. Într-o linişte neverosimilă, toţi călătorii au ascultat comunicatul echipei de medici. După ce doctorii au terminat ce au avut de spus – situaţia se înrăutăţise – lumea din autobuzul care se clătina pe Bulevardul Dorobanţi a mai stat aşa, preţ de o secundă, atîrnată de o linişte pansivă, apoi, deodată, la fel de brusc ca liniştea care venise cu cîteva minute înainte, rumoarea a cuprins din nou autobuzul şi postul de radio s-a pierdut cu totul. Am înţeles, atunci, că Ion Iliescu era condamnat să piardă. De pe patul de moarte, Corneliu Coposu cucerise inimile românilor. Şi astăzi consider că acea emoţie colectivă a fost decisivă în opţiunea pe care electoratul a exprimat-o un an mai tîrziu.

Nu cunosc anticomunist mai intransigent şi, în acelaşi timp, politician mai subtil.

Astfel privit, destinul lui Corneliu Coposu nu poate fi exemplar – cine ar mai putea repeta performanţa sa? Destinul lui Corneliu Coposu este, numai, o lecţie, pe cît de mare pe atît de simplă: pînă şi în politică, adică acolo unde te-ai aştepta mai puţin, adevărul învinge pînă la urmă.

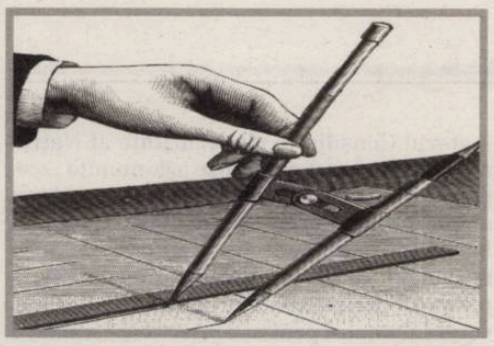

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

La Bucureşti după independenţă

Una dintre cele mai instructive cărţi despre Sud-Estul european pe care le cunosc este aceea scrisă de sociologul belgian Emile de Laveleye – *La Péninsule des Balkans* (două ediţii, în 1886 şi 1888). Autorul a călătorit în Ungaria, Croaţia, Bosnia, Serbia, Bulgaria, Turcia şi România. Experienţa lui nu se limita la această singură anchetă pe teren: a trăit doi ani la Istanbul şi vizitase Transilvania încă din 1867, cînd se găsea la Tîrgu-Mureş. Dacă a avut prilejul, a cules informaţii şi despre Basarabia şi Bucovina. În Dobrogea, recomandînd valorificarea provinciei de curînd dobîndite, a văzut necesitatea podului peste Dunăre, spre Constanţa, care va deveni principalul port al ţării.

Viziunea pe care o reflectă lucrarea, confirmată de cîteva referiri la anii trecuţi, dovedeşte că acest călător era un liberal. Momentul în care a apărut cartea era, în Belgia, caracterizat prin lupta îndîrjită dintre dreapta catolică şi liberali, din cauza căreia a întîrziat instalarea unui regim democratic. În Balcani, antagonismul dintre cele două imperii care tindeau să-şi întindă influenţa asupra regiunii, Rusia şi Austro-Ungaria, inspira observatorilor teama de un război inevitabil. Ca acesta să nu însîngereze Sud-Estul, după exemplul recentului conflict sîrbo-bulgar (1885), E. de Laveleye propunea soluţia unei confederaţii balcanice.

În România el venise în vara anului 1884. De la Giurgiu, cu Orient Express-ul, a ajuns la Bucureşti, care-i „face o impresie foarte plăcută, fiindcă oamenii nu sînt prea îngrămădiţi unii peste alţii“ (ce diferenţă faţă de ziua de azi!). „Înafară de străzile centrale, cum ar fi Podul Mogoşoaii, devenit, după luarea Plevnei, Calea Victoriei, casele nu au decît parter şi nu sînt lipite una de alta. O poartă mare se deschide spre o grădină, în care se găsesc dependinţele şi bucătăria, pe care o galerie o leagă deseori de locuinţă.“ Priveliştea dintr-un turn – probabil, Foişorul de Foc – îi aduce aminte călătorului de Moscova, cu acoperişurile pierdute în frunzişul arborilor. „Numai în centru, unde terenul e scump, se construiesc acum case înalte, ca la Paris.“ A fost găzduit la Grand Hôtel, adică în piaţa Teatrului Naţional, edificiul numit Continental (Calea Victoriei 56-58), despre care spune că era „bun, curat, chiar elegant, dar excesiv de scump“, deşi alimentele ale căror preţuri le menţionează erau foarte ieftine. Cu morun şi cu vinurile locale, o masă excelentă costa nimica toată, aşa că, spirit practic, belgianul se miră că n-au venit încă elveţienii să înfiinţeze hoteluri sau pensiuni confortabile la un preţ moderat.

Vizitele pe care domnul de Laveleye le-a făcut în lumea politică au fost la D.A. Sturdza, ministrul de Externe, şi la P.S. Aurelian, ministru al Cultelor şi Instrucţiunii, doi intelectuali distinşi. Aşadar, oaspetele a fost primit în casa unde se află astăzi Librăria Cărtureşti şi în aceea în care există Liceul francez din str. Christian Tell. La ceai, la dna Sturdza (Zoe Cantacuzino), i s-a vorbit despre Carmen Sylva şi opera sa literară, pe cînd discuţia cu soţul ei a avut ca subiect echilibrarea bugetului. În aceeaşi vreme se afla la Bucureşti generalul belgian Brialmont, însărcinat cu construcţia centurii de forturi care urmau să apere Capitala. Audienţa la Cotroceni, la Carol I, model de monarh constituţional, n-a ocolit problema evreiască şi declaraţiile regelui, fără prejudecăţi antisemite, consună întocmai cu ceea ce îi va spune mai tîrziu ministrului american Vopicka: „inteligenţi, economi, foarte activi“, evreii au calităţi redutabile în concurenţa cu românii. Din informaţia amănunţită pe care a cules-o autorul, în orice domeniu al economiei, de la agricultură la exploatarea petrolului, imaginea ce i se înfăţişează este a unei ţări în care „totul este de creat“ şi a unei gestiuni ruşinos de incompetente. Căci „românul este strălucitor, inteligent, dar leneş şi foarte cheltuitor, mai ales neprevăzător, oricînd gata să se îndatoreze pentru a-şi satisface setea de plăceri imediate“.

Deşi Constituţia, de tip liberal, imitată după a Belgiei, ca şi în Rumelia sau Bulgaria, nu putea decît să-i obţină aprobarea, acest observator obiectiv critică votul censitar şi regretă lipsa inamovibilităţii în justiţie (situaţie comparabilă atunci cu politizarea justiţiei în Spania). Notele de călătorie din care spicuim remarcă absenţa monumentelor: „Aici piatra nu povesteşte istoria trecutului“. În schimb, „plugul grosolan de lemn nu s-a schimbat din vremea lui Traian“, iar în bordeiele din Bărăgan condiţiile de viaţă i s-au părut inferioare celor din Congo. Ca dovadă, acest spectacol jignitor pentru sensibilitatea ecologistului: „Lîngă Bucureşti, se vede o grămadă imensă de bălegar care provine de la caii întreţinuţi în capitală; cînd movila s-a uscat, i se dă foc“.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Ana-Maria STAN

SOS Provincia

Destinul unui „locus teologicus“

Dacă ar fi să alcătuiesc o hartă-traseu pe care să trec monumentele religioase din România care merită să fie văzute măcar o dată în viaţă, nu aş ocoli mănăstirile din Bucovina, bisericile de lemn ale Maramureşului, bisericile de piatră din Ţara Haţegului, ctitoriile săseşti fortificate din perimetrul Braşov-Sibiu. Acestei liste i-aş mai adăuga însă o destinaţie suplimentară, puţin popularizată: biserica din Herina, judeţul Bistriţa-Năsăud.

Aşezarea, cu nume de rezonanţă celtică, a fost atestată încă din secolul al XIII-lea, făcînd iniţial parte dintre pămînturile deţinute de familia nobiliară Kacsics, iar mai apoi intrînd pentru o vreme în subordinea episcopiei catolice de Alba-Iulia. Biserica impunătoare şi albă din Herina, care se descoperă ochiului călătorului pe unul dintre dealurile înconjurătoare, cel al Hagăului, are o vechime asemănătoare: unii specialişti se pronunţă în favoarea anilor 1211-1228 ca cea mai probabilă perioadă a ctitoririi ei (vezi Corneliu Gaiu, *Biserica Evanghelică Herina,* Editura Accent, 2009), în timp ce alţii vorbesc de o datare între 1240-1260.

Prin liniile-i simple şi bine definite, aproape nealterate de trecerea veacurilor, arhitectura edificiului reprezintă un exemplu clasic al stilului romanic şi îi confirmă frumuseţea. Planul clădirii este unul standard – pe o fundaţie de piatră de carieră, se sprijină o bazilică din cărămidă, cu trei nave, despărţite între ele de cîţiva stîlpi înalţi, fiecare diferit modelat, care susţin arcade. Înlănţuirea volumetrică, amplasarea ferestrelor şi mai ales înălţimea bisericii la nivelul navei centrale frapează vizitatorul şi creează senzaţia de spaţiu şi lumină. În partea de vest, intrarea este străjuită de două turnuri impunătoare, care la o privire atentă îşi dezvăluie asimetria – dovadă discretă a reparaţiilor impuse de curgerea timpului. După o serie de intervenţii minore efectuate în secolele XVII şi XVIII, biserica din Herina cunoaşte o restaurare însemnată între anii 1888-1898, ultimele lucrări de consolidare şi refacere derulîndu-se în perioada 1995-1999, sub coordonarea Direcţiei Monumentelor Istorice din Bistriţa-Năsăud şi a arhitectului Hermann Fabini.

Utilizată la început ca lăcaş de cult catolic, biserica din Herina va intra mai tîrziu în folosinţa congregaţiei evanghelice, la fel cum s-a întîmplat cu multe alte biserici transilvănene, ca urmare a Reformei.

Astăzi, această construcţie istorică a fost revalorizată şi reintegrată în viaţa comunităţii prin eforturile cîtorva împătimiţi. Îndrăgostit de Herina, cunoscutul pictor contemporan Ştefan Câlţia a realizat aici o expoziţie de desene pe teme religioase, pe care le-a expus în lunile mai-septembrie 2008 chiar în interiorul bisericii. Declinînd sub diferite înfăţişări motivul crucii şi al literei, desenele sale în tonuri de ocru, roşu, negru şi verde, realizate pe o hîrtie de tip pergament, au resuscitat în biserica din Herina atît sentimentul religios, cît şi valoarea ei estetică deosebită. În cadrul expoziţiei a fost organizat şi un atelier de creativitate, copiii din sat fiind astfel implicaţi activ în redescoperirea patrimoniului local. Tot la Herina s-au mai desfăşurat în ultimii ani şi alte evenimente – în special concerte de muzică clasică, susţinute de Filarmonica din Bistriţa. Treptat, biserica din Herina tinde să devină iarăşi un centru de interes al comunităţii, valorii de *„locus teologicus“* adăugîndu-i-se noi şi noi semnificaţii culturale.

Este un exemplu pozitiv al modului în care o clădire-monument, cu vechime de aproape 800 de ani, poate juca încă un rol activ în localitatea în care a fost edificată. Includerea bisericii şi a satului Herina în circuitul turistic naţional ar spori potenţialul zonei, oferind locuitorilor o nouă şansă de dezvoltare.

Ana-Maria Stan *este doctor în istorie, cercetător la Muzeul Universităţii „Babeş-Bolyai“ din Cluj-Napoca.*

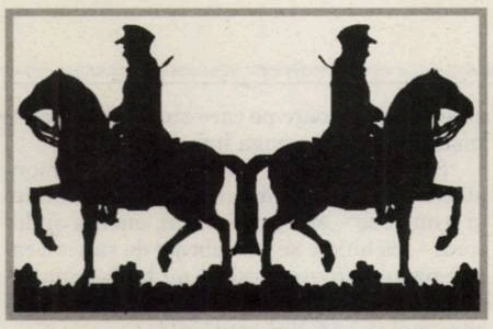

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de centru...

Aide-mémoire-ul unui inginer pensionar

La cîteva zile după apariţia în *Dilema veche* (nr. 374/2011) a acelui *aide-mémoire pentru (a)uzul intern,* am primit la redacţie un e-mail de la domnul Tudor Mihalache – 66 de ani, inginer pensionar – care ne punea la dispoziţie un *aide-mémoire* propriu:

Cristian – şeful care, în funcţie de starea în care se găsea şi ce dorea să obţină de la mine – să mă roage sau să mă „îngroape" – mi se adresa cu: Doruleţule, Dorele, Tudorică, Tudore, Mihalache sau tovarăşul Mihalache;

Petreuşi – pui schilozi, nu numai proaspeţi, pentru obţinerea cărora te trezeai la 4 dimineaţa ca să te aşezi la rînd; copiii veneau aproape de ora 6;

Carmen – prietena de la şase ani, predestinată de toţi vecinii ca viitoarea mea soţie şi care, pînă la moartea ei, în urmă cu 13 ani, a rămas ca la început;

Popescu – secretarul de partid, al dracului de rău – adică orgolios –, care mă „ţinea" pe lîngă el deoarece avea nevoie de cineva care să-i întocmească dările de seamă şi toată hîrţogăraia cerută unui comitet de partid;

Dobrescu – actualul local situat la paralela 45 pe DN1, unde am bălăcărit multe, consumînd vinul casei;

Achim – securistul uzinei, care în martie '89, cînd mi-a cerut o notă explicativă despre un incendiu la un utilaj, mi-a spus: „ştiu că mă aburești, dar atîta timp cît o faci cu stil şi plauzibil, îmi convine şi mie... vezi ce scrii acolo, să nu scapi tocmai acum cine ştie ce prostie";

Cezar Petrescu – cenacul literar al uzinei, unde – în primul rînd datorită prietenilor Cristi Crăciun şi Serghie Bucur –, am avut parte de clipe frumoase în vremuri aiurite;

Gică – omul de care mă leagă 63 de ani de prietenie; cu el, chiar dacă vorbim de cinci ori pe an, discuţia curge ca şi cînd ar fi fost întreruptă în urmă cu trei minute;

Columbia – ruinele rafinăriei bombardate în cel de-Al Doilea Război Mondial, arena de joacă a copilăriei.

Între Carmen, prietena de la şase ani, sortită a-i fi soţie, şi Gică, cel de care-l leagă 63 de ani în care „dacă vorbim de cinci ori", e ca şi cum am discutat în urmă cu trei minute – expresia care m-a curentat a fost aceea privitoare la Cenaclul „Cezar Petrescu", acolo unde „am avut parte de clipe frumoase în vremuri aiurite". Pare o frază uşurică, dar nu e. E, dimpotrivă, cît se poate de grea. E una dintre cele mai complicate ecuaţii pentru spiritul acestor locuri, incapabil nu numai să deosebească între bine şi rău, dar să le şi vadă funcţionînd împreună. O predispoziţie ancestrală – nu cu totul neîndreptăţită – pentru a vedea totul în negru ne interzice să păstrăm bucuriile pe termen lung, să le respectăm, să le ocrotim, să nu le dăm dracului – cum s-ar zice cu o vorbă blîndă. În general, ele trebuie bagatelizate, luate superficial, trecute în derizoriu, în fondul nostru neserios, fără de consecinţe pe viaţă şi pe moarte. A te fi bucurat „în vremuri aiurite" (expresie aparent lejeră) şi a ţine minte de ce şi cum te poate face – în fluxul generalizărilor – frivol, sau mai rău: optimist, şi mai rău: apolitic. Maniheismul nostru fundamentalist nu admite că în comunism am trăit şi bucurii neorînduite ideologic. Seriozitatea se măsoară după capacitatea de a te plînge, de a imputa mereu vremurilor permanenta lor nefericire; nu se obişnuieşte ca o „clipă frumoasă" (expresie aparent lejeră) să ţină, viguroasă, pînă la adînci bătrîneţi. Banalitatea răului include banalizarea clipei frumoase. Logica romanţelor e devastatoare. Nu propun s-o abolim, dar nici să bolim din maniheism – avem la dispoziţie atîtea alte boli. Cît timp mai ştim limpede printre ce ruine ne-am jucat şi ce vin al casei am băut, după o coadă la pui Petreuş, mai sîntem sănătoşi mintal. Îmi permit astfel să pun la bună păstrare, în dosarul meu special, avînd ca motto: „Bucurii enorme în vremuri atroce" *aide-mémoire*-ul domnului Tudor Mihalache (tudoraur@gmail.com).

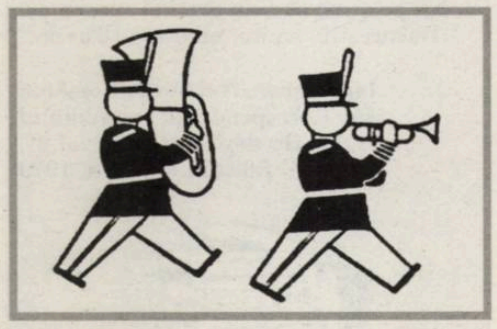

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și coate

Se dă apă sfinţită!

– dezordinea simbolică (XXII) –

De *Izvorul Tămăduirii,* ca în fiecare an, la jurnalele principale ale tuturor televiziunilor, am văzut cum se calcă în picioare *pelerinii,* compatrioţii noştri pe care îi apucă o streche de dimensiuni epice atunci cînd *se dă* ceva, orice, oriunde. În cazul de faţă, nu e vorba de vreun supermarket care scoate la ofertă electrocasnice la juma' de preţ, nu e cazul de vreun convoi cu ajutoare umanitare, nu era nici măcar o „nevinovată" adunare electorală la care se dădeau *pachete,* ca să votezi „cum trebuie". În cele din urmă, fără prea mare dificultate, se exclude şi extazul mistic ce i-ar putea anima pe compatrioţi în faţa unei mari sărbători. Rămîne, mare şi lată, vechea noastră obsesie care ne macină fără milă, de ani şi ani. *Se dă* ceva. Trebuie *să apucăm.*

Prin 1996, cineva îmi povestea isprăvile unei bunici devenite reper în „mitologia" unei familii. Dintre relatările faptelor şi vorbelor de duh ale legendarei bunici, una mi-a atras atenţia în mod deosebit. Eram invitat la o sărbătoare la care, în mod normal, se adună toată familia, ocazie de etalare a talentelor culinare, o expunere spectaculoasă a dexterităţilor gastronomice în preajma cărora se construieşte minunatul confort al spunerii de poveşti, al istoriilor despre personajele familiei, despre momentele în care un singur om, prin puterea exemplului, sau prin folosirea inspirată a prerogativelor de lider, schimbă soarta unui grup. În seara cu pricina, deşi mă aşteptam să văd un spectacol al gătitului tradiţional, am avut parte de o surpriză care, la început, m-a nedumerit. În locul platourilor decorate savant, al aromelor aiuritoare şi al rumenelilor dătătoare de ameţeli, meniul de rezistenţă era alcătuit din nişte mari porţii de... cartofi prăjiţi. E drept, la faţa locului se mai înfăţişaseră şi nişte salate remarcabile, dar momentul principal era apariţia unor banali cartofi prăjiţi. Însă povestea care însoţea aparenta sărăcie a meniului de sărbătoare merita din plin tot efortul de strunire a simţurilor care cereau un ospăţ ca la carte. Totul se întîmpla în cadrul unei petreceri date în memoria unei bunici, a unei *chiaburoaice* care, învinsă de comunism şi de naţionalizare, convocase un consiliu de familie şi pronunţase o sentinţă care avea să marcheze fundamental istoria familiei. Aflată în faţa copiilor şi a nepoţilor, bunica rostise următoarele cuvinte, devenite text de lege pentru membrii întregii comunităţi: „Comuniştii asta aşteaptă de la voi. Să mergeţi şi să vă aşezaţi la coadă. Să aşteptaţi să vi se dea cîte ceva de mîncare. Vă interzic să staţi la coadă! Nimeni din familia asta n-o să stea la coadă. Cîtă vreme o să ţină regimul ăsta, noi nu stăm la coadă. Noi nu ne înghesuim să ni se dea ceva. Nu ne umilim, ca să avem ce mînca. Chiar dacă o să trebuiască să mîncăm în fiecare zi, chiar şi de Paşti sau de Crăciun, doar cartofi prăjiţi, noi nu stăm cu ăştia la coadă!".

Cele două poveşti, una cu îmbulzeala de la butoaiele cu apă sfiţită, cealaltă cu refuzul de a sta la coadă, nu sînt aşezate una lîngă cealaltă pentru a obţine efectul ieftin al condamnării celei dintîi prin exemplaritatea celei de-a doua. Ţin să clarific acest lucru, cît se poate de hotărît, în aşa fel încît să preîntîmpin orice comentarii care m-ar acuza de vreo formă de duşmănie la adresa religiei majoritare din România. Nu poate fi vorba nici pe departe de aşa ceva. Ceea ce vreau să scot în evidenţă e cu totul altceva. Diferite feluri de rezistenţă sau de opoziţie la adresa sistemului comunist, poveşti ale unor oameni care nu au vrut să cedeze nimic din demnitatea lor – fie că erau cetăţeni obişnuiţi, ţărani deposedaţi de avere, chiaburi puşi la colţ, adepţi ai confesiunilor religioase interzise sau preoţi ortodocşi care nu au făcut nici o formă de parteneriat cu ideologia sau cu sistemul –, au salvat punctual, în locurile în care trăiau, ordinea simbolică, setul de valori şi de semne care călăuzeau vieţile unor oameni. Pentru ei, noua ordine simbolică, umilirile de tot soiul, teroarea, frica aveau o dimensiune categoric provizorie. Se hrăneau din convingerea fermă că acea uriaşă eroare, acea rătăcire a istoriei avea un sfîrşit pe care ei îl vor prinde. Prin urmare, aveau misiunea de a păstra vechea ordine simbolică, în aşa fel încît, atunci cînd teroarea se va fi terminat, să poată scoate la lumină, în stare de funcţionare, valorile care fuseseră interzise.

Prin mijloace dintre cele mai perverse, dar şi profitînd de nişte metehne mai vechi, puterea comunistă a reuşit să facă din Biserica majoritară o instituţie frecventabilă mai degrabă în virtutea obiceiului, decît a trăirii religioase sau a veneraţiei pentru nişte valori care îşi propulsează efectele spre spaţiul intim şi spre spaţiul social. Iar supravieţuirea ca instituţie a adus după sine şi preţul acestei îngăduinţe din partea sistemului, care s-a tradus, mult dincolo de orice coborîre în profan, prin alterarea unor mecanisme foarte greu de recuperat. Azi, în bună măsură, Biserica Ortodoxă Română suferă de aceleaşi maladii de care suferim cu toţii. Privaţiunile la care ne-am supus vreme de atîţia ani au produs, şi în cazul Bisericii, exesul de dorinţă a consumului, de nevoie a satisfacerilor cantitative pe care le pretindem de la *piaţa liberă.* Iar semnele dezordinii simbolice sînt prezente şi aici, deşi ne-am aştepta ca Biserica să revină mult mai repede la măsură şi la punerea unei ordini evidente în lucruri. În plus, semnele dezangajării speranţei nu vin doar dinspre ororile estetice pe care le produc unii preoţi plecaţi pe calea ctitoritului cu orice preţ, ci şi din evidenta lipsă de preocupare sau, poate, de rezultate corecte în măsurarea atentă a efectelor pe care le-au produs, în ultimii ani, repetatele erori politice ale instituţiei.

„Vă interzic să staţi la coadă!
Noi nu ne înghesuim să ni se dea ceva."

(va urma)

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

tolo sport

Cum ne putem da seama, ca spectatori sau telespectatori, dacă o demisie a unui antrenor de echipă e oportună sau nu, dacă o plecare a acestuia ar strica respectivei formaţii şi lucrurile ar rămîne la jumătatea drumului sau dacă demisia ar face bine echipei?

Fotbalul are cîteva vorbe transformate în mit. Şi sînt atît de defecte încît nimeni nu se mai îndoieşte de ele. E ca şi cum unanimitatea le-ar garanta irelevanţa. „Schimbarea antrenorului produce un şoc la echipă", sună una dintre aceste maxime. Un şoc produce, dar un şoc negativ. În turul acestui campionat, Liga 1 schimbase, în medie, un antrenor pe echipă, cea mai ridicată cifră europeană a instabilităţii şi mai mult decît rotiseră, în total, patronii din cele 6 campionate puternice ale Europei!

Acestea sînt cifrele. Şi aceştia sînt oamenii. Abia venit la Steaua, Sorin Cîrţu declară deja, cu năduf microbistic şi cu umor oltenesc: „Mai rămîn 21 de zile ca să-mi testez limitele masochismului!". Chiar şi antrenorii bine plasaţi în graţiile patronilor, aşa cum e Viorel Hizo, sînt vulnerabili. Hizo se bate la titlu cu FC Vaslui, echipă finanţată de Adrian Porumboiu, o chestiune în fond miraculoasă pentru reprezentanta fotbalistică a celui mai sărac judeţ al României.

Acum doi ani, România a pus pe lista Champions League singura echipă venită dintr-o localitate fără semafor: Unirea Urziceni. Acum, poate produce un nou record, aducînd Vasluiul, oraşul cu cei mai mulţi şomeri. Şi ce face Hizo cînd e întrebat ce va însemna pentru el dacă ia titlul cu această trupă minusculă? „Ce să însemne? Un titlu." Contrariat în faţa răspunsului eliptic, „Prea simplu pentru TV, să-ţi mai zică ceva!", reporterul a insistat: „Şi care e semnificaţia acestui titlu?". „Păi, care să fie, am luat un titlu", a răspuns, la fel, sec şi sceptic, Hizo, ca unul care a mai văzut echipe revelaţii cu antrenori daţi afară de dragul schimbării.

Cătălin TOLONTAN

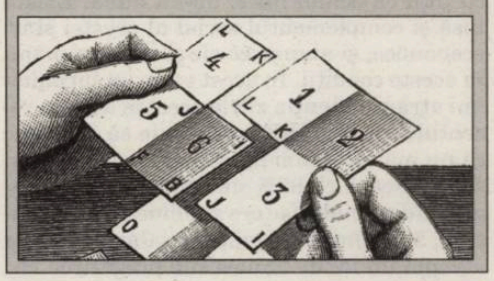

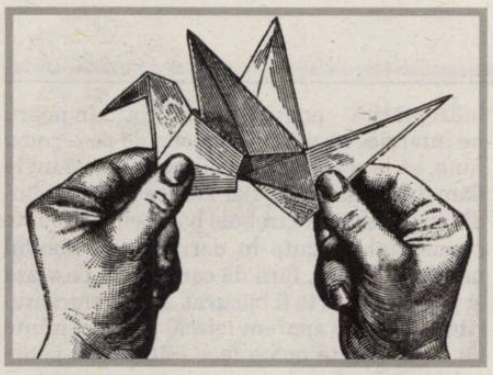

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Trei poveşti

A fost nunta regală de la Londra, a fost beatificarea Papei Ioan Paul al II-lea şi a fost împuşcarea lui Osama bin Laden. Trei evenimente la care am asistat (mediatic) în ultimele zile şi între care n-ar părea să fie vreo legătură.

Primul, o ceremonie regală fastuoasă, spectaculoasă şi în acelaşi timp sobră, fără nici un fel de stridenţe. Căsătoria dintre un prinţ, moştenitor al tronului, şi o fată care l-a fermecat într-un fel asemănător poveştii Cenuşăresei. După nunta din catedrala ale cărei înălţimi îţi tăiau respiraţia, au plecat într-o caleaşcă de poveste, tapiţată cu pluş roşu, care i-a purtat la palat pe o cale din asfalt roşu (The Mall), fiind însoţiţi de soldaţi roşii ca de plumb şi de călăreţi cu săbii lucitoare şi coifuri cu panaş. Se spune că soldaţii aceia îşi lustruiesc cizmele ore (dacă nu chiar zile) în şir, pînă cînd te poţi oglindi în ele. Această dovadă de vrednicie se adaugă calităţilor pe care trebuie să le aibă în mînuirea armelor şi curajului din lupte (fiindcă sînt militari de elită, activi). Prinţul era îmbrăcat, la rîndul său, în uniformă roşie, mireasa purta o rochie de culoarea fildeşului, al cărei secret a fost păstrat cu străşnicie pînă în ultimul moment, în vreme ce regina, cea care domneşte şi peste mări, a ales să se gătească într-un veştmînt galben. Invitatele s-au întrecut în pălării, care mai de care mai mari şi mai fistichii. Poporul i-a aclamat entuziast şi au fost „supuşi“ care au aşteptat trei zile, numai ca să vadă mai de aproape convoiul regal.

Cel de-al doilea mare eveniment a fost beatificarea unui papă vestit în toată lumea pentru înţelepciunea şi bunătatea lui. Un om care a ştiut să reprezinte Biserica, să se apropie de oamenii de rînd, să „întindă punţi“ către alte confesiuni şi chiar către alte religii şi, nu în ultimul rînd, să acţioneze politic împotriva comunismului ateu care-i ocupase

chiar propria ţară. Un papă căruia nu i-a lipsit umorul, inteligent, cultivat şi sensibil, un papă care schia, înota şi încheia uneori slujbele mai repede, pentru ca oamenii să poată merge să vadă un meci de fotbal important. Şi-a început Pontificatul îndemnîndu-şi semenii să nu se teamă. Urmaşii lui au descoperit că a făcut şi minuni care justifică în mod „tehnic“ beatificarea şi chiar o ulterioară sanctificare. Beatificarea de zilele trecute a reprezentat însă o confirmare a valorilor pe care trebuie să le urmeze un om, o personalitate, un papă, valori care duc către sfinţenie şi recunoaştere unanimă, care fac dintr-un om un reper pentru întreaga omenire. Slujba s-a făcut într-o catedrală încă şi mai mare decît cea în care s-au căsătorit prinţii de la Londra şi a fost păzită de vînjoşii soldaţi ai Gărzii Elveţiene cu halebarde şi uniformele portocalii cu albastru şi roşu.

În fine, cea de-a treia mare poveste a ultimelor zile a fost uciderea omului negru al Planetei. Povestea e cu un împărat şi mai mare decît galbena regină a Angliei (un fel de Harap Alb) şi bun aliat de-al ei, care a trimis cîţiva oşteni destoinici să-l dibuiască pe cumplitul zmeu în vizuina lui şi să-l aducă viu sau (mai degrabă) mort. În răutatea lui, zmeul se făcuse vinovat de distrugerea celor mai înalte şi mai mîndre turnuri ale cetăţii luminoasei împărăţii. Aruncase flăcări şi dărîmase totul peste mii de oameni nevinovaţi. Soldaţii l-au găbjit după o luptă crîncenă ce a durat 40 de minute, l-au răpus şi i-au aruncat corpul în mare, într-un loc neştiut de nimeni, aşa încît să nu-i mai poată fi înviat nici spiritul. S-au încheiat astfel cei zece ani de teroare pe care zmeul reuşise s-o instaureze în întreaga lume.

Sînt trei poveşti adevărate care demonstrează că în lume mai există lucruri înalte şi frumoase – sfinţenie, curaj, onoare şi datorie –, că binele se deosebeşte de rău, pe care-l poate şi învinge, şi că nu totdeauna invidia, cîrcoteala, laşitatea şi celelalte mizerii care mai există sînt rentabile.

ready made

„Scumpe amice,

O scrisoare, pornită din orice punct al Angliei, soseşte în Bucureşti în cinci zile. A ta, din septembrie, a călătorit şaptezeci şi cinci de zile pînă să ajungă în mîinile portarului meu. Cauza întîrzierei a fost că în loc să scrii pe plic, cum trebuia: BUCAREST

Roumanie,
sau scurt: BUCAREST,
ai scris: BOUKHARES
Turkey

Cu asemenea inscripţiune, bietul plic a trebuit să mă caute mai întîi la Bukhara, în Turkestan; de acolo să se întoarcă la General post-office din Londra împodobită cu fel de fel de timbre şi de notiţe negative, şi de aci pe urmă să-şi ia drumul spre mine. Bucureştiu, amice, nu este în Turcia.“

Ion Ghica, „Trei ani în România sau Corespondenţa onorabilului Bob Dowley“, în *Opere*, vol. II, Editura Minerva, 1979

Vintilă MIHĂILESCU

…@hai-hui.ro

Meserie, brăţară de aur

În răgazul de odihnă oferit de prelungita vacanţă de primăvară, ce a făcut de data aceasta o elegantă punte între Paştele ortodox şi întîiul de mai muncitoresc, o sumedenie de analişti vorbesc despre muncă. Munca la români, desigur. Institutul Naţional de Statistică a pus şi el paie pe foc, aducîndu-ne la cunoştinţă, sec, faptul că, dacă în 2008, cînd ne mergea „bine“, aveam deja cele mai mici salarii din Europa, în prezent o ducem ceva mai rău: 62% dintre salariaţi aveau în octombrie 2010 sub salariul brut de 1500 de lei. Efectivul de salariaţi a scăzut şi el cu 300.000 faţă de luna octombrie a anului precedent.

Probleme macroeconomice din care nu înţeleg mare lucru, în afară de ceea ce vedem cu toţii cu ochiul liber: nu-i a bună! Există însă şi complementul social al acestei stări economice, şi anume ce zic şi ce fac românii în aceste condiţii. În acest sens, un jurnalist îmi atrăgea atenţia zilele acestea asupra recentului sondaj IRES: „Trebuie să recunosc că nu mă aşteptam la procentele astea – mi se adresează el. 85% sînt mulţumiţi de program (deşi mulţi fac ore suplimentare neplătite), 59% sînt mulţumiţi de salariu, 76% ar accepta un loc de muncă sub pregătirea lor, iar 75% ar fi de acord cu un loc de muncă în care se fac ore suplimentare, 56% ar accepta şi un salariu mic, sub aşteptări... Ce se întîmplă?“ – mă întreabă el, patetic. Nu pot să fac nici de data asta pe Mama Omida, dar barem pot să încerc să traduc cîte ceva.

Mai întîi de toate, sare în ochi procentul mare de „mulţumiţi“. El trebuie coroborat însă imediat cu alte date de anchetă, pentru a fi relevant. Un alt sondaj relativ recent, al ICCV, arăta că 31% dintre respondenţi declară că veniturile nu le ajung nici pentru strictul necesar şi 34% că le ajung doar pentru strictul necesar. Întrebările şi datele nu sînt direct comparabile, dar putem face totuşi o mică socoteală aproximativă: cam două treimi din populaţie se află la limita subzistenţei şi totuşi 59% dintre salariaţi sînt mulţumiţi de salariul lor. De abia acum devine interesant: „Nu ne ajung banii, dar se poate şi mai rău! Aşa că zic mersi că-i am şi pe ăştia...“ Cam aceasta pare a fi „filozofia“ din spatele acestor cifre. O „filozofie“ pe care mulţi se grăbesc să o eticheteze drept „mioritică“ sau să explice prin ea de ce „nu explodează mămăliga“. Dar să nu ne pripim!

Ceea ce îl surprindea însă cel mai tare pe tînărul meu interlocutor era procentul de 76% care ar accepta un loc de muncă sub pregătirea lor. Pentru un tînăr şcolit de astăzi aşa ceva pare de-a dreptul ruşinos. „Românii nu au demnitate?“ – se revoltă el. Despre care „pregătire“ este vorba? – îi întorc eu întrebarea.

Meseriile industriale au decăzut dimpreună cu industria, iar şcolile de meserii nu mai interesează pe nimeni.

Şi poate de aici trebuie pornită citirea acestor date.

Mai întîi şi mai întîi, trebuie să ne mai aducem aminte încă o dată că sîntem încă cea mai mare populaţie rurală şi agricolă din Europa, că am fost o societate de ţărani şi avem o cultură ţărănească pentru care ethosul muncii era construit în jurul rugăciunii cotidiene: Dă, Doamne, să plouă – şi, dacă se poate, nici prea mult! Şi, avînd noi norocul pervers de a fi o ţară bogată şi mănoasă, Dumnezeu cam dădea, fără prea mult efort. Din această perspectivă, planificarea muncii, independent de „voinţa lui Dumnezeu“, era mai degrabă dovadă de vanitate deşartă decît de calcul raţional. „Fatalismul mioritic“ era, în acest caz, mai degrabă meteorologic...

Complementar, cu excepţia tîrzie a minerilor şi, relativ, a încă două-trei categorii profesionale, nu avem o tradiţie de muncă industrială. Cît despre comerţ, ce să mai discutăm, acesta era apanajul practic exclusiv al unor alogeni numai buni de blestemat ulterior.

În mod paradoxal, dincolo de ideologie, proletarizarea comunistă nu a dus nici ea la o ameliorare a acestei situaţii. Ba chiar a şi compromis, într-o anumită măsură, meseriile industriale, generînd nu atît oameni ai muncii specializaţi, cît o masă largă de „muncitori-ţărani“ – sau, cum prefer eu să-i numesc, „muncitori gospodari“. Marea lor competenţă era ceea ce un antropolog american a numit „domesticirea industriei“: deturnarea sau reciclarea unei părţi a resurselor urban-industriale în folosul propriilor gospodării. „Pregătirea“ lor consta mai puţin într-o meserie anume, cît într-o improvizaţie flexibilă de competenţe utile.

Ce s-a întîmplat după căderea comunismului? În mod ciudat, ideea de muncă a fost stigmatizată, fiind asociată cu „oamenii muncii“, iar aceştia cu „profitorii comunismului“. Păgubos anticomunism!... (Îmi aduc aminte că, pe la începutul anilor '90, am invitat un mare specialist canadian în sociologia muncii să ţină nişte cursuri la facultate; după prima oră, a fost fluierat şi acuzat că este comunist...). Meseriile industriale au decăzut dimpreună cu industria, iar şcolile de meserii nu mai interesează pe nimeni. Pe de altă parte, singura piaţă care oferă oportunităţi rezonabile de muncă este cea externă, mai mult cea informală, unde vechea flexibilitate meşteşugărească a românilor este din nou la mare preţ.

Cu această istorie şi în acest context, în ce sens este surprinzător atunci că românii – statistic vorbind – acceptă în asemenea proporţie un loc de muncă „sub pregătirea lor“? Care pregătire? Flexibilitatea este o mare calitate pe „pieţele emergente“, deci poate fi privită şi ca o trăsătură adaptativă de moment. Poate fi ea însă competitivă – sau măcar adaptativă – şi pe viitor?

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Noaptea albă la
SAMSUNG
IMAX®
Intrarea liberă. Eveniment powered by SAMSUNG.
Proiecție film documentar
STAȚIA SPAȚIALĂ 3D
Spațiul, așa cum nu l-ai văzut niciodată...
14 mai 2011
orele 22.00 – 3.00
SAMSUNG

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

De ce Învierea rămîne, totuşi, un miracol

se dedică dlui Radu Cosaşu – cel care, deşi nu ţine cu „U" Craiova, are totuşi alte calităţi!

Pariez: singura întrebare pe care nu v-aţi pus-o cu ocazia recentei sărbători pascale a fost: *cum se bucură Alex Ştefănescu* (criticul literar, la el mă refer) *cînd îşi vede mărarul crescînd în grădină?*. Ei bine, aflaţi că eu am răspuns pînă şi la această întrebare, nepusă de dvs.! Dar vă rog să aveţi răbdare – ajungem şi acolo. Permiteţi-mi s-o iau agale, cu începutul...

Se face că era o zi de sîmbătă (23 aprilie a.c., *Sîmbăta Paştilor* adică), pînă-n prînz, şi iată-mă intrînd eu într-o cofetărie din Craiova – nu orişicare cofetărie, ci fix cea prin care-mi făceam veacul licean fiind, alături de vreo congeneră filiformă (în anii cumpliţi ai crizei ceauşismului, desigur). În astă sîmbătă din 2011, afară era soare şi frumos, iar în aer plutea zumzăitul dătător de speranţe al albinelor ce polenizează tot ce prind şi al domnişoarelor care-şi caută azi, pentru alţi colegi de liceu, oarecum nervoase, minijupele prin şifoniere. Apuc eu să dau comanda, vînzătoarele roiau amabile printre cofeturi, apoi numai ce priveam hîrtia de împachetat, cum se mula ea foşnind pe conturul cumpărăturii mele – cînd colo... surpriză: un bărbat se apropie de mine cu graţie sportivă în mişcări şi, amabil, zice *Bună ziua, domnule* (şi-mi spune pe nume). La prima vedere, personajul părea cunoscut; la a doua vedere, să leşin – nu alta! Acest domn era unicul şi inegalabilul (pentru generaţia mea) fotbalist pe nume Aurel Ţicleanu, mijlocaşul de aur al *Craiovei Maxima*, cel ce-a debutat la „U" în '76 iar în '79 la naţională – dar nu pe orişicare stadion, ci fix pe *Stadio Comunale di Torino*, cei doi mă invitară şi pe mine la o cafea! Fetiţa cu chibriturile din basm, de-ar fi fost chemată să fie domnişoară de onoare la nunţa prinţului William, şi tot n-ar fi simţit ce-am simţit eu!

Dar staţi să vedeţi mai departe! De-abia de-aici încolo povestea se complică!

Paştile, mărarul şi fotbaliştii

Taman prin acei primi ani '80, în care Ţicleanu şi Geolgău străluceau prin fotbalul lor (şi urmau să strălucească, *hélas!*, prin absenţă, la Campionatul European de fotbal din Franţa '84, pentru că cei de la FRF au luat contra lui Zoff, Bettega şi Paolo Rossi! *Ce surpriză, ce plăcere!* – apucai eu să spun – iar dl Ţicleanu îmi răspunse: *uite, sînt aici cu Gheorghiţă, dacă vreţi să veniţi şi dvs., tocmai beam o cafea*... Cînd mă uit mai bine, leşinul iniţial mai că devine apoplexie: acel *Gheorghiţă* spre care mi se arăta era nimeni altul decît... ţin'te bine!... Geolgău!, Ion Geolgău (botezat *Gheorghiţă* de către Adrian Păunescu, habar n-am de ce!), cel ce-a adunat spre 400 de jocuri sub tricoul Craiovei şi care are azi o admirabilă soţie, din cînd în cînd supărată de cîte un ziarist inabil prin mai ştiu eu ce rememorări privind juneţea ex-gimnastei pe nume Nadia etc. Rezum, ca să înţelegeţi mai bine: două dintre gloriile alb-albastre ale adolescenţei mele, pe nume Geolgău şi Ţicleanu, tocmai beau o cafea în acea sîmbătă de 23 aprilie a.c., în cofetăria în care eu intrasem în amintirea anilor de liceu, şi iată că în locul lor nişte dinamovişti etc.!), imaginaţi-vă că-ncepusem şi eu să rotesc stiloul pe hîrtie – azi o poezea, mîine un eseu, poimîine un roman; de fapt, am început vreo trei romane... ştiţi cum e, doar n-oi fi fost singurul carele visa să spargă uşile literaturii române încă de pe băncile liceului! Şi aşa se face că prin vara lui '84 numai ce scrisesem eu un eseu filozofico-istorico-malagambistic despre nemurire, Sfinx şi alte alea... şi... ce să fac cu el... l-am trimis la *poşta redacţiei* la revista SLAST *(Suplimentul literar artistic al Scînteii tineretului* – pentru junii de azi). Unde, cine credeţi că gira *poşta redacţiei* pe-atunci?

Şi iată cum se-nchide cercul, iubite cetitor! Pentru că, printre oamenii de pe această planetă care m-au invitat în acest an să le fiu alături în sfînta zi a doua după Înviere, s-a numărat şi el – el, *Terminatorul* speranţelor literaţilor nechemaţi; el, care-i mai şi face eroi de emisiune TV pe închipuiţii scriitori ai naţiei; el, Alex Ştefănescu. Şi evident că m-am dus – în satul Berceni, limitrof Capitalei, unde criticul şi Domniţa lui soţie au o minunăţie de grădină, cu o sută şi ceva de pomi, cu trandafiri, magnolii şi rînduri-rînduri de pătrunjel, leuştean şi mărar (ultimul, abia răsărit!).

Dacă acum 29 de ani mi-ar fi spus cineva că-ntr-o zi voi bea o cafea cu Ţicleanu şi Geolgău, în cofetăria de lîngă liceul meu... sau dacă acum 27 de ani mi-ar fi spus cineva că veni-va ziua în care voi păpa miel şi salată la masa criticului căruia i-am trimis primele mele compoziţiuni... vă daţi seama... cred că i-aş fi spus *hai dom'le, lasă-mă cu aiurelile, fă paşi de-aici!*

Ei, şi uite că s-a întîmplat! Să mai zică cineva că Învierile astea n-au ceva miraculos în ele!

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

„Să alergaţi la biserici..."

„Vă facem ştire că datoria unui creştin pravoslavnic este a avea credinţă şi evlavie fierbinte spre cele dumnezeieşti, a păzi la sfintele biserici i sărbătorile de praznice, a se ispovidi, a se griji şi a fi feriţi de fapte împotrivitoare legii, şi cînd acestea le va păzi un norod şi va arăta credinţă în faptă, negreşit vor cîştiga mila dumnezeirii sale şi vor petrece, ei şi pămîntul acela, păziţi şi feriţi de toate relele" (10 decembrie 1783). Pitacul aparţine lui vodă Moruzi, dar are şi acordul/cooperarea feţelor bisericeşti, adică mitropolitul şi cei doi episcopi din Ţara Românească. El notează şi reaminteşte datoriile oricărui creştin şi maniera de raportare la practica religioasă: mersul la biserică, respect pentru sfintele sărbători, practica spovedaniei, a împărtăşaniei, un comportament conform cerinţelor constrîngătoare ale practicii creştine şi regăsite în legile laice. Este nevoie ca aceste percepte să fie amintite, citite cu glas tare la răspîntii, pronunţate în biserici, aduse spre ştiinţă protopopilor, ispravnicilor spre a fi difuzate apoi către enoriaşi? Se pare că da, dacă ţinem cont de numeroasele pitace pe aceeaşi temă. Acelaşi vodă Moruzi revine un an mai tîrziu, reamintind porunca ce nu prea fusese urmată: „vă facem în ştire că încă din anul 1783, la luna lui decemvre am fost scris cărţile domniei mele şi v-am arătat că datoria unui creştin pravoslavnic este a avea credinţă şi evlavie fierbinte spre cele bisericeşti" (8 august 1785). Or, creştinii de pe vremea lui Moruzi se raportează la practica religioasă cu totul altfel decît şi-ar dori vodă sau mitropolitul: trec pe la biserică cam rar, femeile sînt ceva mai evlavioase, în condiţiile în care cîrciuma se află consecvent prin preajmă, nu prea merg la spovedanie sau împărtăşanie, şi iau în serios doar partea lumească a întregului ritual, adică „priveala" şi jocul. „Ne aduceţi pe Domnia Mea la multe griji şi zdrobiri a inimei" – avea să scrie cu năduf vodă, fără să reuşească să-şi aducă norodul la biserică, deşi plantase chiar în faţa ei un jug, un stîlp al infamiei, destinat „leneşilor şi proştilor". Acelaşi lucru va încerca şi vodă Mavrogheni (1786-1790): biserici deschise zi şi noapte, preoţi cîntînd slujba, indiferent de oră, vecerniile şi utreniile contopite în slujba de seară, pentru a valoriza astfel timpul creştinului; porunci verificate prin descinderi ad-hoc şi sub anonimatul deghizării lui vodă într-un preot oarecare sau într-un călugăr refugiat, la vreme de seară, pe treptele unei biserici dintr-o parohie aleasă la întîmplare. Fidelilor li se cere participarea activă la acest program, fiind „sfătuiţi" să treacă pragul bisericii seara, cînd se întorc de pe la slujbe, obligaţi să fie parte integrantă din liturghia duminicilor şi a sărbătorilor. Orice derogare de la acest program duce la pedeapsa cu bătaia, în public. Într-o primă fază, măsurile, atent supravegheate de vodă, vor da roade. Un martor ocular va constata: „şi aşa să umplea besericile de oameni de frica poruncii, iar nu pentru dragostea lui Dumnezeu". Odată vodă trecut la cele veşnice, măsurile se risipiră în cele patru vînturi, iar norodul se întorsese tot la ceea ce îi plăcea mai mult: adică „priveala" şi „petrecerea". Acest lucru îl va face pe dascălul Ioan Dobrescu de la biserica Batiştei să critice cu virulenţă „priveala" românului: „la biserică mergeam ca la *o priveală,* care şi mai care cu haine mai bune, muerile cu felurimi de podoabe drăceşti: iar nu să intrăm în biserică cu frica lui Dumnezeu, să ne rugăm pentru păcate... Nu credeam în Dumnezeu, numai în ziduri, în haine, în înşelătorii, în mîncăruri bune, în beţii şi mai vîrtos curvia de faţă". Aşadar, mînia lui Dumnezeu şi ciuma din 1813 nu sînt decît rezultatul firesc al acestei credinţe oarecum *altfel* decît ar trebui sau s-ar vrea să fie.

„La biserică mergeam ca la o priveală..."

În acelaşi timp, mărturiile epocii vorbesc de îndîrjirea cu care se ţin posturile, de pregătirile din preajma sărbătorilor, de ridicarea de biserici, de pelerinaje, de daniile numeroase către cele sfinte, care ar putea fi considerate tot atîtea dovezi ale pietăţii românilor. Dar şi de o „viaţă creştină" populată intens de practici magice, de descîntătoare, de vrăjitoare şi doftorese, de moaşte şi icoane făcătoare de minuni. Sînt oare aceste mărturii atît de contradictorii suficiente pentru a spune că românii erau/sînt încă „creştini superficiali" sau „cei mai creştini din lume"? Păi, nu prea: sîntem aşa cum sîntem, nici mai buni, nici mai răi decît alţii. Doar atît: lipsa educaţiei a fost o constantă a societăţii noastre, preoţii din trecut ofereau doar „simplitatea" credinţei că nu prea ştiau „carte", Biserica de azi tace...

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Stăpînul (II)

„(...) VESTITORUL: – N-auziţi să tăceţi! De vreme ce vă încredinţez că a promis, că şi-a fixat el însuşi itinerariul... *(Se întoarce din nou spre fundul scenei; strigă):* Uraa! Uraa! Trăiască stăpînul! *(Tăcere.)* Trăiască, trăiască, trăiască Stă-pî-nul! *(Cei doi Admiratori, nemaiputînd să se stăpînească, strigă şi ei deodată):* Uraaa! Tră-ias-că Stăpînul!

VESTITORUL *către Admiratori:* – Gura, voi ăştia doi! Potoliţi-vă! Stricaţi tot! *(Apoi, din nou, privind către fundul scenei, în timp ce Admiratorii tac):* Trăiască Stăpînul! *(Dezlănţuit):* Uraa! Uraa! Îşi schimbă cămaşa. Dispare în spatele unui paravan roşu. Apare din nou! *(Se aud aplauzele înteţindu-se.)* Bravo! Bravo! *(Admiratorii vor să spună «Bravo!» sau să aplaude; îşi pun mîna la gură, se stăpînesc.)* Îşi pune cravata! Citeşte ziarul în timp ce îşi bea cafeaua cu lapte! Mai are ariciul! Se sprijină de marginea parapetului. Parapetul se rupe. Se ridică... Se ridică singur! *(Aplauze. «Ura!»)* Bravo! Nemaipomenit! Îşi curăţă hainele murdărite.

ADMIRATORUL *şi* ADMIRATOAREA *nu mai pot sta locului:* – Oh! Ah! Oh! Oh! Ah! Ah!

VESTITORUL *ca şi pînă atunci:* – Se urcă pe un scăunel! Face scăriţa, i se dă să tragă la sorţi, ştie că e o glumă, nu se supără, rîde.

Aplauze şi aclamaţii foarte puternice.

ADMIRATORUL *către Admiratoare:* – Auzi, auzi! Ah! Dac-aş fi rege...

ADMIRATOAREA: – Ah... Stăpîne!

Toate acestea sînt spuse pe un ton exaltat.

VESTITORUL, *tot cu spatele spre public:* – Se urcă pe scăunel. Nu. Coboară. O fetiţă îi oferă un buchet de flori... Ce va face? Ia florile... Sărută fetiţa... Îi spune «Copila mea»... (...)

Îi dă ariciul. Fetiţa plînge... Trăiască Stăpînul! Trăiască Stă-pînul!"

Eugène Ionesco, *Le Maître (1951),*
trad. de Dolores Toma,
în *România literară,* 18 ian. 1990

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți copiii să vină la tine

Alegerile mele, poverile lui

„Muncesc atîta timp ca să-i pot asigura lui tot ce are nevoie“, „nu divorţez pentru că un copil trebuie să-i aibă lîngă el pe ambii părinţi“, „mă las pe mine (deoparte) ca să-i pot da lui“ (copilului), „timp pentru mine nu mai am“ etc. Toate acestea pot fi, la prima vedere, declaraţii de dragoste nemăsurată, necondiţionată pentru copilul meu. Îl iubesc, vreau să ştie că este cel mai important membru al familiei, îmi doresc ca greşelile noastre de adulţi să nu-l afecteze cu nici un chip, nu vreau să simtă lipsuri etc.

Spun „la prima vedere“ fiindcă, la o analiză mai severă, făcută la rece, astfel de obiective de viaţă, emise nu de puţine ori în preajma copilului, pot face mai mult rău decît bine.

În primul rînd, nu e tocmai cinstit să arunc pe umerii, firavi, ai copilului meu povara alegerilor pe care le fac eu, adultul de lîngă el: eu sînt cel care stabilesc la ce standarde materiale şi sociale vreau să-l cresc, şi deci, eu aleg cît sînt dispus să sacrific din timpul meu pentru a le îndeplini. Apoi, tot un mesaj greşit pe care i-l transmit este şi acela că mă duc la muncă doar pentru că trebuie să-i cumpăr hrană, haine şi jucării. În realitate, mă duc la serviciu şi din alte motive: pentru acest serviciu m-am format în şcoală, îmi place să fac asta, am nevoie să fac asta. Tot eu sînt cel care stabilesc cît de benefică este prezenţa celor doi părinţi în viaţa lui, care este preţul pe care vrem să-l plătim amîndoi pentru a evita un divorţ, care sînt limitele între care putem funcţiona eficient ca doi părinţi atenţi cu propriul copil.

În al doilea rînd: desigur, în orice familie, nevoile copilului sînt prioritare.

În orice familie, nevoile copilului sînt prioritare.

Timpul petrecut alături de el este, mai ales, timp în care avem în faţă protecţia lui, echilibrul lui emoţional. Dar odată ce ele sînt îndeplinite, odată ce ele nu sînt puse în pericol, putem trece la pasul următor: acela în care îl învăţăm pe cel mic despre nevoile celorlalţi membri ai familiei. Despre felul în care ele pot deveni prioritare, într-un moment sau altul, şi felul în care el le poate respecta. Un copil crescut într-un mediu hiperprotectiv, hipercontrolat, cu o prezenţă agresivă a părinţilor minut de minut în viaţa lui, devine un copil anxios, cu tendinţe de dependenţă emoţională, un copil care pierde lesne curajul de a-şi folosi propriile abilităţi sau de a-şi forma propriile deprinderi în explorarea mediului în care trăieşte. Dar, mai ales, devine un copil care se va integra cu dificultate în alte medii sociale, diferite de familie, un mediu în care va trebui să înţeleagă şi să accepte nevoile celorlalţi.

Şi, nu în ultimul rînd, povara unei vieţi pline de sacrificiu pe care o arunc pe umerii copilului meu poate naşte sentimente de vinovăţie: un copil care aude mereu cum renunţ la tot şi la toate de dragul lui poate crede că rostul lui pe lume este acela de a (re)compensa toate eforturile pe care le fac pentru el. Că existenţa lui nu este o bucurie, ci o sarcină de serviciu. Că toate reuşitele lui trebuie să le transforme în răsplată pentru timpul, şi banii, şi sentimentele pe care le-am investit în el. Sigur că vreau să-mi învăţ copilul să dăruiască. Să preţuiască ceea ce i se oferă. E şi mai sigur că vreau să simtă cîtă bucurie mi-aduce simpla lui existenţă, nemaivorbind de reuşitele lui. Dar scopul lui în viaţă nu trebuie să fie fericirea mea de adult. Nu vreau să-l cresc cu aşteptări sau responsabilităţi false: de pildă, că fericirea lui depinde numai de alţii sau că singura lui datorie este să-i facă pe cei din jur fericiţi.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Podu înalt

Ştim cu toţii de Bătălia de la Podu Înalt: un alt nume pentru Bătălia de la Vaslui, din 10 ianuarie 1475, între armatele aliate creştine sub comanda lui Ştefan cel Mare şi oastea otomană sub conducerea lui Suleiman Paşa. Una dintre victoriile vestite ale românilor – stînci în calea otomanilor năvălitori –, cîştigată nu oricum, ci prin strategii viclean-inteligente asociate cu folosirea abilă a mediului înconjurător (terenul mlăştinos) şi a condiţiilor atmosferice (ceaţa).

Dar nu despre bătălia aceasta urmează să scriu. E ceea ce în unele manuale de jurnalism se cheamă un fals intro. Voi scrie, de fapt, despre un pod înalt la propriu. Înalt, bălăngănitor şi ruginit. Un pod peste Motru, pe care a trebuit să îl trec pentru a ajunge la nişte terenuri de familie primite moştenire. Pod care mi-a amintit nu numai de Podu Înalt al lui Ştefan, ci şi de toate cîntecelele copilăriei legate de poduri, gen „London Bridge“ şi „Sur le pont d'Avignon“, precum şi de problema cu trecerea podului atunci cînd ai o capră, o varză şi un lup.

De ce toate acestea? Dintr-un motiv simplu: pentru că mi-a fost frică pe respectivul pod. Psihanalitic, veţi spune, podul fiind un spaţiu de trecere, un teritoriu unde lucruri imprevizibile ţi se pot întîmpla, posibil fără întoarcere... Pentru că pînă şi un cîntecel destinat copiilor ca „London Bridge“ se referă la prăbuşirea unui pod – vechiul pod al Londrei (care măcar este înlocuit cu altul mai trainic, ca şi în „Podul de piatră“, varianta neaoşă).

Mie, una, mi-a fost însă frică, la propriu. Pentru că podul era destul de înalt (Motrul, am aflat, creşte considerabil cînd plouă, şi au fost inundaţii serioase în zonă) şi de nesigur. Se mişca aproape de cîte ori păşeai pe el, mai ales dacă venea şi altcineva în spatele tău. Nu era foarte îngust, iar pe margini se aflau nişte cabluri din sîrmă, împletite, de care te puteai ţine. Teoretic. Practic, pentru oamenii un pic mai înalţi, acestea erau mult prea joase: în aşa fel încît, ca să se simtă în siguranţă, trebuiau să meargă uşor cocoşaţi. Lucru cu atît mai neplăcut cu cît cablul de pe margine, de care trebuia să te ţii, ca să ai o oarecare senzaţie de siguranţă, era ruginit (şi nu ştiai dacă te vei trezi sau nu cu un tetanos...).

Am trecut „Podu Înalt“, în varianta Motru. Cu spaime şi ezitări. Nu am avut încotro, pentru că am aflat că era singura cale de acces spre „moşia“ de familie (mai exista o cale, dar foarte îndepărtată şi înnoroiată). Abia după ce l-am trecut, l-am întrebat pe singurul locuitor al zonei, pe care îl cunoşteam, de ce nu înlocuiesc podul cu un altul mai sigur. Nu mai ţin minte exact toată argumentaţia lui. Ideea, însă, era una singură: nu se poate. Era ceva legat şi de Primărie, şi de fonduri, inclusiv europene, şi de aprobări (avînd în vedere că zona, din cîte am înţeles, ţinea de Strehaia, care e oraş, şi oraşele au mai puţine avantaje decît comunele).

Din vorbă în vorbă, aflu că, mai demult, o femeie a căzut de pe podul în cauză şi a murit. Nu-i vorbă, era mai în vîrstă (bătrînă de-a dreptul) şi luase ceva la bord înainte... Pînă la urmă, din ce povesteşte omul nostru, reiese că moarta a fost de vină. Cert e că, după ce aceasta a murit, podul tot acelaşi a rămas.

Pămînturile pe care le-am vizitat au fost în spiritul podului: erau frumose, şi verzi, şi multe, aparent. De fapt, era un teren adeseori inundabil, pe care Primăria îl repartizase celor care nu au fost de faţă şi nu au ştiut ce să ceară la împărţeală. Practic, inutilizabil.

Spiritul despre care vorbeam că „plutea“ prin Strehaia era prezent şi aici: unul al inerţiei şi al cercurilor vicioase („...din această dilemă nu putem ieşi...“), ironic-opus măreţelor fapte de arme ale trecutului. Pe scurt, nimic nu se putea schimba sau îmbunătăţi în zonă, dintr-un motiv sau altul, real sau imaginar. Ne-am întors fără concluzii, dar şi fără speranţe, pe acelaşi pod: e drept ceva mai repede – acum prinseserăm şpilul, şi vroiam să ne vedem mai degrabă trecuţi înapoi, pe lumea cunoscută.

Selma IUSUF

legende urbane

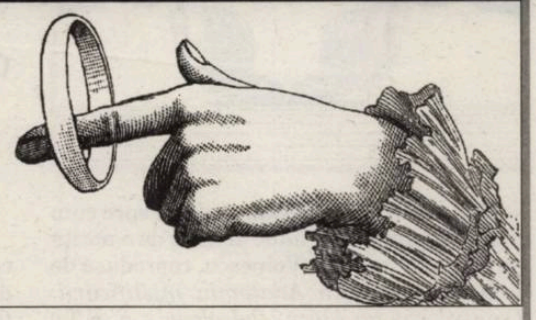

Lumina de Paşti

Sînt musulmană nu din convingere, ci prin născare. Mi-am primit religia aşa cum destinul sau întîmplarea a făcut ca părinţii mei să fie părinţii mei. La pachet cu familia extinsă, cu o copilărie uimitoare, cu dragostea pentru bunicii mei şi de neconceput altfel, a venit şi apartenenţa la o anume confesiune. Toleranţa şi europenismul alor mei m-au îndepărtat de habotnicie, extremisme sau devoţiuni oarbe. În cheia asta aş dori a fi citită scurta consemnare de mai jos a tuturor apropierilor mele de bisericile şi practicile creştine.

Am fost întotdeauna curioasă să ştiu ce se întîmplă în biserici de Paşti, de Crăciun, de marile sărbători creştine. Am întrebat, am citit, mi s-a povestit, dar impulsul de a vedea totul cu proprii ochi a venit destul de tîrziu şi a venit învăluit într-o uşoară reţinere, reţinere lesne de înţeles. N-aş fi vrut să încalc ştiu eu ce cutume sau să fac vreo gafă impardonabilă în asemenea contexte pe care le ştiu a fi sensibile. Una dintre primele experienţe care m-a adus într-o biserică n-a fost neapărat alegerea mea. Aveam de făcut la acea vreme un reportaj despre postul Paştelui cu toate semnificaţiile lui – de la purificarea fizică şi spirituală pînă la ipostazele lui mundane şi de un nestăpînit umor involuntar de genul „şaorma de post“. Am intrat într-o biserică, am întrebat politicos pe cineva de acolo unde e preotul, explicînd cam ce aş vrea de la el. Mi s-a zis că „e colo, în altar“. Cu pas hotărît, cu nestăvilit avînt reportericesc, cu flamura microfonului în vînt, m-am avîntat spre altar. M-au oprit în loc o mînă de credincioase care se înecau de indignare. „Domnişoarăăăă, cuuum, femeie în altar?“ Pînă să-mi cer scuze era să-mi iau cîteva sacoşe în cap. Am învăţat că o femeie n-are ce căuta acolo.

A doua experienţă memorabilă în contactele mele cu practicile creştine s-a petrecut la Londra. Am prins acolo Crăciunul şi am vrut să asist la slujba din acea seară. O impresionantă biserică de cartier se afla fix la colţul străzii unde stăteam. Blugii, paltonul, părul strîns cuviincios şi cheile de la casă în buzunar. Aşa m-am prezentat la slujbă. Care mi-a plăcut mult. A vorbit preotul, printre altele, de conflictul din Gaza şi de nenorocirile din Darfur. Un buletin BBC mai implicat, aşa. Lume nu foarte multă; vecini vechi de cartier şi cu mine. La final, un omuleţ bătrîn, simpatic, cu obrajii de un inconfundabil roşu englezesc de bere, a trecut pe la fiecare cu o cutiuţă. Doamne, Dumnezeule, donaţii! Mi-am zăngănit cheile în buzunar. N-aveam la mine un penny, un leu românesc măcar. Mi-au rulat rapid în cap toate opţiunile: să fug, să mă fac că pun ceva şi evident să nu pun, să se facă o minune şi să dispar într-un norişor de fum. Omuleţul a ajuns la mine, m-am scuzat că n-am bani, s-a uitat compătimitor şi, plin de înţelegere, m-a bătut pe umăr. Am învăţat că ceva mărunt trebuie să ai prin buzunare.

De Paştile care abia s-au încheiat, am vrut să văd o slujbă de Înviere. De fapt nu una, trei am vrut să văd. Anglicană, catolică şi ortodoxă. Pe anglicani i-am pierdut. Slujba austeră fusese pe la un şase după-amiază iar în mintea mea, nu ştiu de ce, rămăsese ca reper universal miezul nopţii. Răstimp, m-am dumirit în timp util că, de pildă, Biserica Italiană avea slujba la ora 8. Ştiam, evident, că de Înviere se ia lumină. Dar în capul meu, pentru lumină, tot miezul nopţii era reperul. Ei bine, cînd preotul de la Italiană a început să se apropie cu o mare lumînare şi de colţul în care cuminte stăteam, iar n-am ştiut ce face. Lumînarea mea era acasă. Nu puteam să-mi aprind de la bunul preot decît cel mult o ţigară. Am fugit.

La douăsprezece noaptea însă, neostoită, eram prezentă cu lumînare cu tot la o biserică ortodoxă. Am primit şi am dat lumină. Mai încolo, o bătrînă care dorea şi ea lumină întreba obsesiv pe cineva dacă flacăra din lumînarea respectivului e direct de la preot. „Da, da, direct de la părinte am luat-o.“ Femeia căreia eu i-am dat lumină n-a întrebat. Ce era să-i zic? „Luaţi lumină de la musulman?“

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

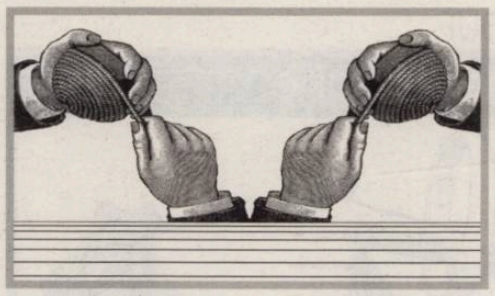

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Cum poţi să fii patriot român?

■ Numărul din *Dilema veche* despre cum iubim România. Îmi aduc aminte de o notiţă din jurnalul lui Alice Voinescu, reprodusă de Stelian Tănase în *Anatomia mistificării:* „Conversaţia cu Alecu *(Paleologu* – n. S.T.) mi-a făcut bine, a progresat formidabil în viaţa sa interioară. Am descoperit în el un simţ al justiţiei şi o obiectivitate care îi lipseau înainte şi apoi tandreţea lui pentru tot ce e românesc... S-ar putea să fie un rest de egoism acest sentiment din noi faţă de patrie, şi poate în 200 de ani oamenii vor surîde despre acest sentiment ca despre o prejudecată imensă, dar atîta vreme cît va fi natural uman să-i iubeşti pe părinţi, şi dragostea de patrie e tot atît de legitimă". Jurnalul e din anii '50, Voinescu trecuse prin puşcărie şi domiciliu forţat. Alecu cel din conversaţie urma să fie arestat în lotul Noica. Şi oamenii ăştia redescoperă tandreţea faţă de patrie.

■ Mi-a rămas în cap notiţa lui Alice Voinescu pentru că îmi răspunde la întrebarea „cum poţi fi patriot român azi?". Poţi. Cu graţie şi cu inteligenţă. Mă consider un patriot. Fac haz de mine cînd mă consider patriot. Nu pot vorbi de patriotismul meu fără să adaug o glumă. Parcă simt nevoia de gluma asta, pentru că atît de mulţi prostovani se reclamă patrioţi, încît a fi patriot în rînd cu ei se cere tratat cu o glumă. Alice Voinescu este o cosmopolită, o liberală. Pentru noi ăştia, liberalii cosmopoliţi, patriotismul e mereu complicat. Pentru naţionalişti, patriotismul e simplu, face parte din *job description*.

■ Nu mă înţelegeţi greşit, nu mă chinuie problema asta, nu am insomnii din cauza ei. Pentru mine, patriotismul este instinctual: faci ce trebuie, eşti patriot. Eşti patriot pentru că faci ce trebuie, nu pentru că îţi propui să fii patriot. Patriotismul nu poate fi făcut cu normă şi nici la ordin. Sau poate, dar iese prost. Dar cum CRPE se dezvoltă şi devenim credibili şi influenţi, aflăm pe diverse canale că nu sîntem suficient de patrioţi. Că de ce am spus la Bruxelles că monitorizarea pe justiţie şi anticorupţie trebuie să continue. Guvernul român zice pe invers, că ar trebui să înceteze. Poţi fi patriot împotriva guvernului tău?

■ „Adevăratul patriotism – singurul patriotism raţional – înseamnă să fii loial ţării tot timpul şi să fii loial guvernului atunci cînd merită." Mark Twain a zis-o şi el a meditat îndelung la patriotism. Îi ieşea mereu cu virgulă. Patriotismul nu e o statuie, nu e fix. Dacă eşti inteligent şi raţional, ai chiar obligaţia ca măcar uneori să fii patriot împotriva guvernului tău. Pentru că guvernul greşeşte. Şi tu greşeşti. Toţi greşim. De aceea, statistic vorbind, nu poţi susţine mereu doar ce spune guvernul tău şi să te crezi patriot independent.

■ Iar asta cu corupţia e o speţă uşoară. Să le vedeţi pe alea grele. Ioan Nicolae, al doilea cel mai bogat român, mă ameninţă prin presă că îmi face plîngere penală. Asta pentru că am publicat într-un raport cifrele privind gazul ieftin de care beneficiază compania sa. Interagro consumă cît toate gospodăriile din România la un loc şi ia gaz foarte ieftin, printr-o ordonanţă specială. Nicolae se plînge prin interviuri că sîntem plătiţi de nu ştiu ce firme de pe afară ca să-l scoatem pe el din afaceri, ca să nu mai „producem" noi în România îngrăşăminte. Evident că e fals, dar nu am timp de plîngeri penale pentru gogomănii. Logica mea era simplă: la modul în care ne devalizăm puţinele resurse de gaze interne, în 15 ani le vom epuiza şi vom fi total la mîna Gazprom. Mie asta mi se pare periculos, şi patriotic ar fi să evităm acest scenariu.

■ Ca să nu mai zic de Republica Moldova – acolo problema patriotismului e şi mai cu dichis. Dacă zici că guvernul României a promis X şi nu a făcut ce a promis înseamnă că dai apă la moară Rusiei, lui Voronin etc. În orice caz, nu eşti deloc patriot. Pe scurt, facem ce credem că e bine, argumentăm toate poziţiile, aducem cifre şi dezbatem cu oricine, oricînd, ceea ce propunem. Dar aflăm că nu e destul, nu e patriotic. Mă amuză acuzele astea pentru că sînt profund convins că pentru a fi un bun patriot presupune să fii inteligent şi articulat înainte.

■ Ar fi trebuit să prevăd toate astea. La urma urmei, ne ocupăm de România în UE. Şi cînd e vorba de străini, se declanşează în noi imediat un reflex de ţară mică şi provincială: sîntem noi *vs* ei. Ne facem de rahat ţara în interior, dar cînd e vorba să interacţionăm cu străinătatea, atunci devenim patrioţi, atunci trebuie să fim băţoşi, uniţi în cuget şi-n simţiri. Problema e că nu mai merge aşa. A fi în UE presupune că în cele mai multe chestiuni nu mai sîntem noi *vs* ei. UE e un alt animal, diferit.

■ Şi iar jurnalul lui Alice Voinescu. Străbate acolo o disperare adîncă, sentimentul unui elefant care se retrage să moară din lumea aia nouă construită atunci de comunişti, unde ea şi cei ca ea nu îşi aveau locul. Şi totuşi, scrie aşa ceva: „Mă simt foarte romîncă – dar de teapa celor din trecut – omenoşi şi modeşti şi doritori de o Europă mai reală, mai unită, o aştept această Europă. Îmi creşte curajul şi pofta de viaţă cînd mă gîndesc la ea: fără paşapoarte – aceeaşi monedă – colaborare cinstită între neamuri, suverane la ele acasă. Oameni liberi, legaţi de propria conştiinţă şi de dragostea de om şi credinţa în Dumnezeu!".

■ Căutînd prin *Anatomia mistificării* aceste notiţe, dau peste scrisoarea publicată de Cioran de la Paris către un prieten de departe. M-a enervat atunci cînd am citit prima dată, mă enervează şi acum. Prietenul era Constantin Noica. Care i-a răspuns, au intrat în corespondenţă şi asta pare a fi dus la arestarea lotului Noica. Are bunica mea o vorbă: „unde e deşteptăciune multă e şi prostie multă". Cioran are stil, dar cînd e să fie idiot e idiot pînă la capăt. Să-ţi beştelească de la Paris prietenii din România, terorizaţi de Securitate, pentru că privesc cu speranţă spre Occident e o mizerie. „Nu distingi mai bine nici lacunele societăţii burgheze, ba chiar te suspectez că o priveşti cu o anume complezenţă (...) Asta-i problema, într-adevăr. Ne găsim în faţa a două tipuri de societate inacceptabile. Şi ceea ce e grav e că abuzurile societăţii voastre permit acesteilalte să le continue pe ale sale" – îi scrie Cioran lui Noica. Da, fix asta era problema: abuzurile liberalismului burghez şi abuzurile comuniste erau cam egale – două chestii inacceptabile. Cînd Noica urla prin puşcărie de la bătăi (şi cum trebuie să-l fi bătut ca să urle el, atît de elegant, zice cineva prin carte, parcă Simina Mezincescu) – asta era un fel de contrapondere la oprimarea lui Cioran de către societatea burgheză prin blazare şi lipsă de idealuri. Nu prea înţeleg de ce e Cioran un erou naţional. E depăşit în aproape tot ce a scris şi, unde nu e depăşit, doar bate cîmpii cu graţie. Asta face comedia cu scrisorile sale cu adevărat amuzantă. Şi ne spune Gabi Giurgiu în rubrica sa că omul de afaceri devenit celebru pentru că le-a cumpărat, de fapt a supralicitat doar împotriva TVR şi a Bibliotecii Universitare. Dar şi ăsta a ajuns acum un patriot cu patalama de la Academie. Asta apropo că nu poţi fi şi prost, şi patriot bun. Se pare că poţi – zice Academia.

■ ■ ■

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Căpşunile-s pericol mare

Păi, simplu: ce vedem acum ca fiind căpşuni sînt falseturi. Verzi pe dinăuntru, cojoase ca nucile şi mai ales închise în cufere mici de plastic. Apetisante, dar nimic comestibil. Nu e o noutate că sîntem păcăliţi. Uite, pînea puzderie făcută de supermarketuri e o făcătură. Pe ce se bazează? Ţi se vinde prospeţimea, tu crezi că se face ca la mama acasă. Eşti făcut. Eşti legat la minte cu mirosuri şi arome. Eşti fascinat, ţi se pune pofta înaintea boului care oricum eşti cînd priveşti în vitrină, cînd salivezi văzînd. Amesteci amintirea savorilor de altădată cu ce-i pufos, cu ceea ce ţi-ai dori tu să fie ritual. Nu e. Am fost păcălit. Şi mi-am zis că mai bine înghit în sec văzînd căpşuni la-nceput de mai, decît să-mi înfig colţii în fructul fără sens în viaţa mea. Ce să-mi spună fructul acesta despre mine? Că sînt fraier, că trăiesc într-o lume artificială ce omoară anotimpurile, de dragul vînzărilor sau poftelor mele? Dar de asta sînt anotimpurile, să le aştepţi. Nu să fie o toamnă tot timpul. Am impresia că sîntem amnezici. Că doar generaţia mea de la 30 de ani în sus, să zic aşa, chiar ştie cînd se coace-n crenguţa zbîrlită căpşuna. Chiar ştie cît se face mărul în măr. Chiar tîmpiţi să fim, doar că avem bani în teşcherea? Nu, nu fac reclama lui bio şi eco, nişte prostii cum am spus-o, fac reclamă bunului-simţ, vieţii aşa cum e ea, cu căpşuna la timp, cu iubirea toată viaţa. E aşa complicat? E aşa un pericol să aştepţi să se coacă singurul lucru frumos ivit printre frunze: fructul?

PUBLICITATE

Coordonatoare: Stela GIURGEANU

Străinătate, că-i mai bună decît toate?

Texte şi opinii de:

- Ioana AVĂDANI (director executiv CJI)

„Dar ea, cum se raportează la noi?“

- Corina BERNIC (manager cultural Fundaţia Bosch)

„Străinătatea, ucenicul lui acasă“

- Sorin COSTREIE (lector la Facultatea de Filozofie, Universitatea Bucureşti)

„Prin lume“

- Patricia MIHAIL

„Între a pleca şi a rămîne e lumea întreagă“

- Luca NICULESCU (redactor-şef RFI)

„Globul de sticlă informaţional“

- Florin ONCESCU (scriitor)

„Viaţa din perspectiva străinătăţii“

argument

Noi şi străinătatea noastră

DILEMA VECHE

Străinătate, că-i mai bună decît toate?

Credem că imaginea pe care străinii o au despre România este în primul rînd una negativă. Cînd plecăm din ţară avem, mai tot timpul, impresia că purtăm un stigmat. Acela de om inferior. Ni se pare că vînzătorului care ne întreabă zîmbitor de unde venim îi dispare brusc buna dispoziţie cînd primeşte răspunsul. Avem (uneori) impresia că sîntem discriminaţi pentru că sîntem români. Ne simţim, odată ajunşi în străinătate, priviţi ca făcînd parte dintr-o civilizaţie precară şi, avînd imaginea multor exemple negative de români care ne-au dus buhul, încercăm să ne comportăm „mai catolic decît Papa“, forţînd nota de „bun-simţ“, plusînd cu „buna-creştere“, în ideea de a îmbuna imaginea pe care credem că străinii o au despre noi. Iar asta este o problemă care ne consumă, pînă la obsesie naţională.

Cum îi vedem însă noi pe străini, cum percepem noi străinătatea? Sînt 20 de ani de cînd graniţele s-au redeschis. Oamenii au posibilitatea să ia pulsul vieţii de dincolo de graniţe, să muncească şi să studieze în afară. De patru ani avem acces nelimitat la ţările din Uniunea Europeană. Trecerea graniţelor în interiorul Uniunii este doar o formalitate, iar ţările vecine ne sînt destinaţii permanente de vacanţă şi de weekend.

Cu toate acestea, cît de conectaţi sîntem la problemele lumii largi? Înţelegem şi avem acces real la viaţa străinătăţii, ajung informaţiile la noi cum trebuie sau, în mod paradoxal, tocmai azi, cînd toate canalele de comunicare sînt deschise, sîntem oare mai puţin puşi la curent cu exteriorul, decît eram înainte de Revoluţie?

Şi, vorbind de canalele de comunicare, cum influenţează mass-media nivelul nostru de percepţie? Cînd în plină revoluţie a ţărilor arabe, majoritatea ştirilor televiziunilor erau axate pe scandaluri provinciale şi pe divorţurile dintre vedetele autohtone, sau cînd tragedia din Japonia, care a îndurerat o lume întreagă, dădea la noi prilej unor neaveniţi să facă rating prin specularea iminenţei unui cutremur de proporţii cauzat de acel cutremur din Pacific – este imposibil să nu te gîndeşti: de ce mass-media românească nu iubeşte străinătatea?

Pentru că, deşi vrem să facem parte din „lumea bună“, adică dintr-o Europă occidentală, conectarea la realele probleme din afară se face – dacă şi cînd se face – superficial, într-un mod expeditiv, iar ştirile externe trec de multe ori la capitolul „fapte diverse“.

Scuza „le avem îndeajuns noi pe-ale noastre, pentru a mai putea asimila şi problemele străinătăţii“ închide nu doar accesul la informaţie, ci limitează orizontul cunoaşterii. Îngropaţi în probleme autohtone, stagnăm, iar democraţia noastră mult aclamată se fanează, în lipsa oxigenului venit din afară.

La 20 de ani de la deschiderea graniţelor, cît de accesibilă ne este totuşi străinătatea? **(Stela Giurgeanu)**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 5 mai, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Lea Berzuc.

Patricia MIHAIL

Între a pleca și a rămîne e lumea întreagă

„Pe vremea mea... era perioada comunistă, şi n-aveam voie să ieşim din ţară. Nu ieşeau decît *ai lor*“, îmi spune bunica Tatiana. În 77 de ani, nu a ieşit niciodată din ţară, dar asta nu a împiedicat-o să viseze, să spere, să se gîndească la acel *afară,* care înainte părea de neatins. Totuşi, visele au apărut mai tîrziu, conturîndu-se mai ales după Revoluţie, odată cu căderea comunismului.

„Îmi aduc aminte că eram elevă, şi nu eram UTC-istă. Şi cînd venea secretarul de partid să le predea UTC-iştilor vreo hîrtie, pe noi ne dădea afară din clasă, pînă cînd pleca tovarăşul. Noi ştiam – cum intra în clasă, băgam cărţile în pupitru şi ieşeam. Eram dintr-o categorie de oameni care nu era în ton cu comuniştii. Tata era considerat chiabur pentru că avea pămînt mult, păduri. Îi puseseră în vedere să părăsească domiciliul şi să ne ducem cu toţii într-o casă naţionalizată, părăsită de un boier – ca să ne dezrădăcineze. Pentru că nu a vrut, l-au dat afară de la serviciu. Şi noi, copiii, am tras multe...“ Într-o asemenea situaţie, nu-i mai ardea nimănui de străinătate, nu se mai gîndea nimeni la ce exista în afara graniţelor, care erau, oricum, închise pentru cei dinăuntru. „Eram atît de înapoiaţi aici, la ţară, că nu ştiam nimic. Neavînd posibilităţi să ieşim în afară, pe noi nu ne interesa. Nici măcar ideea nu exista.“ Apoi adaugă: „Lumea era supusă. Nu fugeau decît cei care aveau un mare curaj şi care erau puternici psihic.“

Fugă, nu plimbare

Într-o formă sau alta, cam aşa au început să-şi amintească despre acea perioadă şi mătuşa şi unchiul de la Craiova. Unchiul (zis şi Bibanu') provenea dintr-o familie „dubioasă“ – tatăl era moşier, mama făcuse gimnaziul în Paris. Date sigure pentru a nu ţi se permite plecarea, de teama că vei rămîne prin alte ţări. Urmarea a fost dureroasă: „A trebuit să ne înjosim, să nu ne recunoaştem proveniența. Să fim nişte oameni umiliţi. N-aveam unde să mă duc, n-aveam motive“. Face o pauză, plonjînd direct în trecut: „Înainte de Revoluţie nu te puteai gîndi la aşa ceva, pentru că avea aşa o amploare Securitatea, că nu te puteai gîndi decît să fugi, nu să te plimbi“. *Fuga* – repetă el, accentuînd vocalele. Ideea acelei fugi reale, născută din nevoia de a scăpa, de a te elibera, face ca titluri de ziare – din vremea noastră – de tipul „studenţii români fug din ţară“ să pară cel puţin tembele. „Eu nu m-am gîndit la fugă – continuă el –, m-am gîndit că o să fugă ei. Mi se pare foarte ciudat să pleci *tu* de la tine de-acasă ca să-i laşi pe *ei* să-ţi administreze lucrurile.“

Şi n-a plecat. Întrebîndu-l dacă, acum, nu şi-ar dori totuşi să iasă din ţară, îmi răspunde rîzînd: „Poate undeva în Ţările Nordice, prospere, unde e mai răcoare – Finlanda, Danemarca, Suedia. Dar nici pe la Berlin sau în Londra nu cred că ar fi rău“.

O zi în Belgrad

Mătuşa Seni – sora bunicii mele materne şi soţia lui Bibanu' – nu a ieşit decît o singură dată din ţară, pe cînd avea 23-24 de ani. A fost într-o excursie de numai o zi, cu serviciul, în fosta Iugoslavie, cînd „mai mult a durat drumul pînă în Serbia“. O ieşire care a marcat-o însă şi despre care povesteşte veselă, de parcă s-ar fi întîmplat ieri, purtîndu-mă, alături de ea, pe străduţele şi prin magazinele din oraşul vizitat: „Am văzut Belgradul vechi. Pentru mine, în '68-'69, era ceva extraordinar să vezi maşini parcate pe trotuar – ca acum, la noi –, sau scări rulante, cum sînt în Bucureşti. În acea perioadă, oamenii de acolo erau opuşi nouă. Fiind atît de tînără, m-au frapat bunătăţile, frumuseţea, avuţia; mi s-a părut ţara foarte bogată. La

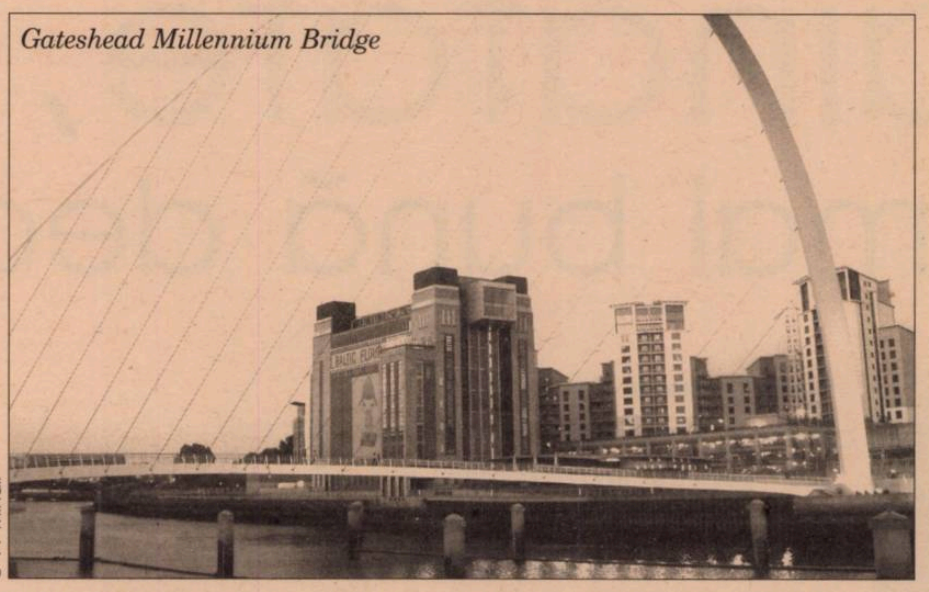
Gateshead Millennium Bridge

© P. Mihail

Născut sub un cer străin,
situat în mijlocul unei scene
schimbătoare mereu, mînat
de un suflu care-l seacă de orice
puteri, americanul nu are timp
să stabilească nici o legătură;
se obişnuieşte doar
cu schimbarea şi ajunge
să o privească drept o stare
naturală a omenirii.
Ajunge să simtă nevoia
de schimbare, de instabilitate,
cu cît le preţuieşte mai mult;
în loc să vadă în ele
un dezastru, acestea par
a-i da senzaţia de miraculos.

ALEXIS DE TOCQUEVILLE,
DEMOCRAŢIA ÎN AMERICA

noi, în '68, totul era la colectiv şi vitele cădeau din picioare pe cîmp, de nemîncate, pe cînd la ei arau pămîntul cu tractoraşele şi o maşină îi aducea în capul locului. Pe lîngă asta, am avut un ghid român (născut acolo), care ne-a aşteptat la autocar. Ne cerea discuri româneşti – erau la modă discurile cu romanţe – cu Ioana Radu, Gică Petrescu... Şi muzică populară... Dolănescu, Maria Ciobanu. Ne spunea că este student, că lucrează pe un camion mare, iese în Germania, aduce marfă. Era o ţară socialistă, dar care avea şi vederi capitaliste.“ A observat, aşadar, o relaxare a sistemului, care la noi nu exista. De acolo se putea ieşi afară la lucru, existînd chiar şi particulari, care mergeau la muncă în Italia, Germania, Austria şi aduceau venitul în ţară.

A cea unică zi i-a deschis o portiţă spre lume, ca şi cum o mînă nevăzută ar fi ridicat capacul unei cutii închise aproape ermetic. O zi, într-o viaţă, în care a putut vedea şi *altceva*. Ar mai pleca şi acum, ar vrea să vadă mai mult, dar – nici o noutate – totul depinde de bani. Cum pensiile sînt mici, nevoile iau locul dorinţelor, iar aşteptările se ajustează după croiala noilor vremuri. Îmi înşiră repede ţări, oraşe, locuri – pe unele le-ar vizita cu drag, pe altele – nu. Ca de exemplu, englezii, nemţii îi par prea sobri, distanţi, iar Italia – pe care i-ar fi plăcut să o viziteze –, ca urmare a evenimentelor petrecute în ultimii ani şi a imaginii pe care s-ar părea că o au românii acolo, aproape o îngrozeşte, trezindu-i teama – de neprevăzut, de necunoscut. O teamă izvorîtă, de fapt, din „realităţile“ zugrăvite la televizor, zi de zi, în aşa-zise jurnale de ştiri, talk-show-uri interminabile, discuţii fără rost.

În schimb, i se luminează faţa vorbind de Austria: „Cînd zic Austria văd Viena, văd lume civilizată şi parcă aud muzica lor. Arătau odată un Revelion, şi oamenii mi s-au părut foarte paşnici pe stradă. Mi-ar mai plăcea foarte mult să văd Moscova – admir arhitectura rusilor, mi se pare deosebită. Au nişte biserici fantastice“. Apoi, aflu cu mirare că „dacă aş fi putut alege, aş fi vrut să trăiesc în Japonia. Am impresia că japonezii sînt printre puţinii oameni care ştiu, concret, ce au de făcut şi cum trebuie să trăiască“. Dovada acestui fapt nu a primit-o, cum s-ar crede, urmărindu-le comportamentul de după cutremurul cumplit din acest an, ci pentru că a lucrat la o întreprindere de utilaj greu, într-un laborator de metrologie, alături de colegi japonezi, „care nu acceptau să nu facă revizia unei maşini de la cap la coadă. Ca la carte. Nişte oameni atît de corecţi, pentru care munca era ceva nobil“.

Axa Londra-Paris-New York

Am stat la taclale cu bunica mai bine de o oră. La final, mi se agăţaseră de urechi vorbele ei: „Noi nu eram prea curajoşi, ca să plecăm. Trebuie să fii născut să iei lumea în piept. Or, noi – care trăiserăm 45 de ani în stricteţea de atunci – nu aveam curaj să plecăm în afară. În schimb, după '89 s-a simţit o libertate nebună. Unii au înţeles-o chiar greşit – că pot face ce vor“. Deci de plecat s-ar fi putut, dar lipsa banilor a ales din nou în locul ei. Rugînd-o să facă totuşi un exerciţiu de imaginaţie, o întreb unde i-ar fi plăcut să trăiască. Oftează. „Ca ordine mi-ar fi plăcut la nemţi, iar ca libertate – la americani“, îmi spune, cu siguranţa lucrului ştiut bine. „Prin anii '80, şeful meu contabil, care era sas, povestea că băiatul lui a făcut studii în Germania – completează ea. Şi spunea că băiatul s-a dus odată la poştă, şi şi-a uitat la ghişeu portofelul cu toate actele. A ajuns acasă, şi-a dat seama şi s-a întors la poştă, unde l-a găsit în acelaşi loc. Nu-l luaseră nici cei care lucrau acolo, nici persoanele care au venit după. Nu puneau mîna pe ce nu era al lor. Şi ne mai spunea că era o curăţenie fantastică – treceau maşini speciale care spălau străzile cu detergent. Aşa de curăţenie era. O ţară în care merită să stai. Astfel de lucruri m-au impresionat – corectitudinea, cinstea şi curăţenia.“ În ceea ce-i priveşte pe americani, n-or fi venit ei să ne salveze, dar un (fel de) vis american tot i-a rămas: „M-aş fi dus la americani, că ăştia nu prea te sîcîiau. Acolo erai liber şi fără teamă de nimic, te lăsau să-ţi dezvolţi ideile. Nu te constrîngeau – că aia ai voie, aia – nu. Îmi plăcea libertatea asta“.

Cît despre plimbat şi vizitat, lista e lungă: „Mi-ar plăcea să cunosc şi eu Parisul... Aş vrea să văd Londra, şi Palatul Buckingham, New York-ul şi... pe unde sînt plantaţiile de lămîi, de portocali, de măslini, în ţările mai calde – Spania, Grecia. Să culeg fructele astea cum culeg de la ţară caisa – direct din copac“. Îşi aduce apoi aminte de Catedrala lui Gaudí, din Barcelona, de pasiunea pe care o are pentru Împărăteasa Sissi a Austriei, dar şi de... China, pe care i-ar plăcea să o cunoască, fie şi în treacăt.

„Ca ordine mi-ar fi plăcut la nemţi, iar ca libertate – la americani.“

La cei 77 de ani ai săi, are o vioiciune şi o poftă de viaţă pe care le admir şi le iubesc. Aşteaptă cu nerăbdare fiecare cartolină pe care i-o trimit de prin ţări străine şi, la întoarcere, ascultă cu nesaţ întîmplări din fiecare loc vizitat – „prin vederile astea, văd şi eu lumea, alături de tine“. Se bucură că tinerii, mai ales, pot pleca din ţară cu relativă uşurinţă şi înţelege, în acelaşi timp, că străinătatea – cu toată strălucirea ei de odinioară – rămîne o lume plină de speranţă, de promisiuni şi oportunităţi, dar şi un loc al posibilelor dezamăgiri, tristeţi şi neputinţe. Decizia de a-şi lua lumea în cap şi a pleca unde vede cu ochii atîrnă greu pe umerii celui care o ia – fie că e vorba de un tînăr care pleacă la studii, plănuind să rămînă (sau nu), sau de o familie care caută, prin plecarea-i de acasă, un trai mai bun – cuvinte ajunse doar un simplu clişeu în ţară. Astfel că eu nu pot decît să sper, alături de cei trei, şi de mulţi alţii, şi să aştept – vorba lui Bibanu' – „momentul în care vom fi şi noi consideraţi *de-afară*“.

Corina BERNIC

Străinătatea, ucenicul lui acasă

Prima dată cînd am simţit fiori auzind cuvîntul *străinătate* a fost în '93. Eram încă la gimnaziu, dar de cîţiva ani membră a corului de copii „Angeli" al RTV Iaşi şi urma să avem pentru prima oară un turneu *afară:* aproape o lună de concerte în orăşele din regiunea Anjou care aveau să se încheie – cum altfel? – cu două cîntări la Paris, una la Ambasada României, cealaltă la Biserica Românească. Pentru un copil care pînă atunci nu fusese lăsat de părinţi nici măcar într-o tabără şcolară, o astfel de ieşire era un lucru care abia putea fi cuprins cu mintea. Un lucru am înţeles atunci: că *străinătatea* este ceva foarte departe. A fost nevoie de trei zile şi trei nopţi de mers cu autocarul ca să ajungem la destinaţie.

Apoi am văzut cît de altfel e acolo faţă de cum e aici. Am fost cazaţi doi cîte doi, pe la familii din regiune. Unii mai mici au plîns mult şi des, alţii mai mari au strîns din dinţi, alţii mai zăpăciţi sau mai curioşi au încercat să se îndoape cît mai mult. Şi la figurat, şi la propriu. Făcînd parte din a treia categorie, atunci aveam să-mi dau seama că sînt alergică la ciocolata Bounty. Un coleg s-a îmbolnăvit de la ouăle Kinder, altul de la Toblerone... Tot atunci am văzut pentru prima dată Atlanticul, dar am şi rămas o vreme cu convingerea că francezii sînt atît de dezvoltaţi, încît la wc-urile lor curge o apă albastră care le curăţă automat. Am realizat că şi ei ne consideră pe noi diferiţi, din moment ce o familie la care am stat s-a mirat că ştiam să mîncăm cu furculiţă şi cuţit şi ne-a întrebat dacă în ţara noastră există curent electric. La Paris am văzut că deja în februarie există căpşuni. Şi că diaspora înseamnă nişte bătrînei care plîng în biserică, de îndată ce se cîntă liturghia după Gh. Cucu.

După alte cîteva ieşiri mai lungi sau mai scurte, a venit studenţia. Am înţeles încă din primul an de germanistică la Iaşi că, dacă nu reuşesc să ajung să studiez o vreme *dincolo,* nu am nici o şansă să învăţ serios germana. La aşa-zisa bibliotecă, abia dacă găseai literatură primară, de secundară nici nu putea fi vorba. Iar atunci cînd se găsea cîte un volum indicat în bibliografie, se băteau cîteva zeci de studenţi pe el. În anul III am ajuns la Universitatea din Konstanz. A fost sin-

© H. Decuble

gura dată cînd, intrînd într-o bibliotecă, mi s-a tăiat respiraţia. Intram de fapt într-un labirint enorm, deschis zi şi noapte, cu aproape două milioane de cărţi, nenumărate cotloane cu calculatoare cu acces la Internet, spaţii de lectură cu paturi pliante pentru cei care rămîneau peste noapte. Ca începător, chiar şi cu o hartă a locului, nu aveai cum să nu te pierzi cîteva ore bune căutînd orice: cărţi, toaletă sau chiar ieşirea. După două săptămîni de spaimă, în care i-am dat doar tîrcoale, m-am hotărît să apuc dihania de coarne. Au urmat zile şi luni în care i-am înţeles geografia, am început să mă descurc, ba să îmi şi placă atît de mult, încît mi-am găsit şi un loc preferat de citit. Pentru acea bibliotecă am revenit apoi la Konstanz cîţiva ani la rînd.

Coincidenţă sau nu, cartea pe care am citit-o în autocar în prima mea „navetă" de student înspre Konstanz a fost Orwell – *Pages from a Scullion's Diary*. S-a nimerit. În scurt timp am avut nevoie de un job. Într-un oraş studenţesc este uşor să găseşti: umbli din restaurant în restaurant şi întrebi dacă au nevoie de oameni. Ca începător însă, nu poţi visa decît să fii spălător de vase sau chelner. Dar cîştigi de-ajuns cît să îţi plăteşti chiria şi, dacă drămuieşti bine, să mai rămînă şi nişte bani de cărţi şi CD-uri. Munceşti însă pe rupte, cot la cot cu profesionişti care se uită la tine cu neîncredere pentru că eşti doar un student, deci neîndemînatic, şi care mor de rîs cînd văd că nu ştii să duci cîte două farfurii pe o singură mînă.

Aşa s-a făcut că am învăţat nume de mîncăruri, de legume sau băuturi nemţeşti – de la patroni turci, deţinătorii unui restaurant cu numele clasic de *Münsterhof;* cum se fac *Flammkuchen* (un soi de pizza alsaciană) şi cum cureţi o magazie frigorifică nefolosită de ani de zile – de la o berlineză pe nume Michelle. Apoi, ca barman, cum torni corect berea nefiltrată în pahar şi cum faci cocktailuri – de la patronii sîrbi ai unui restaurant italian. Cînd îmi amintesc cum trăiam atunci, avînd bani de azi pe mîine şi împrumutîndu-ne unul de la altul – amici de la Drept sau Filozofie munceau în piaţă duminica, unii, mai norocoşi, în magazine cu program normal –, înţeleg normalitatea acelei studenţii. Şi necesitatea unei astfel de experienţe: să te întreţii singur ca să poţi merge la cursuri şi la bibliotecă, să munceşti pînă pe la 1 noaptea, iar duminica să te bucuri dacă scapi de la serviciu înainte de miezul nopţii.

În străinătate poţi fi uneori acasă, iar acasă te poţi simţi uneori mai străin ca oricînd.

Am refuzat să percep toată această perioadă care s-a prelungit, cu intermitenţe, pe cîţiva ani buni de studiu, ca fiind trăită în străinătate. Ca mulţi alţi colegi care au şi rămas acolo, m-am obişnuit rapid cu „naveta" România-Germania tur-retur, cu ciudăţeniile acelor rute de autocar – noi, studenţii de la Konstanz, Freiburg sau Trossingen, împărţeam acelaşi spaţiu cu viitori zilieri sau cu prostituate şi peştii lor. Au fost multe momente greu de depăşit, nopţi care s-au lăsat duse doar cu Phoenix sau Sfinx. Momente cînd, mergînd prin ploaia care toamna pune acoperire pe Konstanz, m-am trezit fredonînd „am două umbrele, fac ce vreau cu ele..."

O singură amintire clară a diferenţei dintre români, *deci* estici, şi nemţi, *deci* disciplinaţi, nu m-a lăsat în pace nici pînă astăzi. După ce scăpasem de la universitate, mă grăbeam într-o după-amiază să nu întîrzii la restaurantul unde lucram în tura de seară. Coborîsem rapid din autobuz şi, văzînd că nu vine oricum nici o maşină, am trecut pe roşu. Pe trotuarul celălalt, un bărbat cu un copil m-a oprit şi m-a certat, spunîndu-mi că fapta mea va fi un model negativ pentru băiat. Mi-a venit să intru în pămînt de ruşine, mi-am cerut scuze cît de frumos am putut, explicînd că mă grăbesc. Simţind accentul străin, m-a întrebat de unde vin. Cînd a auzit că din România, a făcut un gest a lehamite şi a mai adăugat doar: „Tipic!". M-am mai scuzat încă o dată, năduşită de alergătură şi de ruşine, şi am fugit să salvez onoarea punctualităţii măcar la restaurant. Dar mica discuţie de pe stradă a făcut ca întîrzierea să crească la vreo 7 minute. Patronii sîrbi au rîs şi au zis că e normal, doar eram din Est, ca şi ei, iar balcanicii, se ştie, întîrzie întotdeauna.

Cînd spui străinătate, spui *afară,* spui departe de *acasă*. *Acasă* însemnînd familie, prieteni, siguranţă. Dar uneori termenii se contopesc, încetînd să se mai anuleze reciproc. În străinătate poţi fi uneori acasă, iar acasă te poţi simţi uneori mai străin ca oricînd atunci cînd te întorci în locuri dragi, dar atît de schimbate şi depopulate de imaginile memoriei tale afective, încît ele, din familiare, se transformă în străine. Cînd te afli într-o altă ţară şi începi să visezi în limba ei înseamnă că acea ţară ţi-a devenit acasă? Nicicum. Cînd te întorci în ţara în care te-ai născut, dar în propria limbă observi că e greu să înţelegi multe din lucrurile care se întîmplă înseamnă că ţara ta a devenit străinătate? Iarăşi nu. Termenii de *străinătate* şi *acasă* sînt atît de uzaţi, încît îţi vine să spui ca Marvin Gaye în anii '60: „unde-mi aşez pălăria, acolo-i acasă". Pentru mulţi dintre cei de *acasă* cazi în păcatul de a mînca pîinea neagră a străinătăţii „stropită cu vin de şampanie şi lacrimi de crocodil", cum îl lua Eminescu peste picior pe C.A. Rosetti. Pentru prietenii de afară rămîi un om cu o copilărie trăită altfel, cu altă limbă maternă, unul care întruna va fi mai stresat şi mai agitat decît ei.

În februarie, într-o dimineaţă de navetist, mergînd spre Stuttgart, am avut o pauză de vreun sfert de oră în gara din Karlsruhe. Mi-am cumpărat o cafea şi am ieşit în faţa gării să fumez. Un bătrîn mic de statură a apărut printre ceilalţi călători, şi-a scos acordeonul din cutie şi a început să cînte „Guantanamera". Barmaniţa a scos capul pe geamul cafenelei şi a strigat: „Bă, las-o bă, m-am săturat de asta!". Bătrînul a întrerupt brusc cîntecul, s-a gîndit puţin, apoi a comutat pe un vesel *dimmi quando tu verrai...* Întîmplarea mi-a luminat ziua, la fel ca un „Danchişon, mă!", auzit cu cîteva luni înainte la Köln.

Dacă ne gîndim la ritmul la care ne obligă acum viaţa să trăim, mai tot timpul cu bagajele făcute şi fugind dintr-un acasă în altul, străinătatea devine, dintr-odată, relativă, ea fiind mai degrabă ucenicul silitor al lui *acasă*. Iar caracterul definitoriu al ucenicului este tinereţea, adică tocmai timpul perplexităţii, cînd descoperi că lumea este pe dos faţă de cum ţi-ai imaginat-o, că pîinea neagră a străinătăţii are seminţe şi e foarte bună, iar salamul cu soia este produs bio; că de acasă din Edenkoben pînă acasă la Bucureşti n-ai nevoie decît de patru ore, schimbînd taxi, tren şi avion, pe cînd de acasă din Bucureşti pînă la un *acasă mai vechi,* la Iaşi, ai nevoie de şapte ore şi jumătate cu trenul. De fapt, străinătatea începe şi se termină tot în România.

***Corina Bernic** este autoare, traducătoare şi manager cultural la Fundaţia Bosch.*

Stela GIURGEANU

Depărtarea de prin satele noastre

Într-un sat prin Apuseni, un primar avea o primărie construită „pe modelul" Biroului Oval. Adică biroul apuseanului era oval. Mai avea primarul şi o lucrare de artă, meşteşugită la comandă de către sculptorul satului: un Bill Clinton încrustat într-un lemn de stejar riguros, în mărime naturală, cu un trabuc într-o mînă, şi o Monică Lewinski aşezată alături, docil, la picioarele lui. Spiritul american era, oficial, la mare preţuire, americanii fiind model de succes negreşit, iar Bill Clinton – un adevărat bărbat. Iar satul primarului era „sat european". Adică făcea parte din cele 20 de sate (din cele peste 600 participante) premiate în 2005 de către Delegaţia Comisiei Uniunii Europene în România şi decorate cu plăcuţa de intrare: „sat european".

Europenizarea rurală a fost un proiect înlesnit de Uniunea Europeană prin concursul „Satul românesc, sat european" – un program ce şi-a dorit ca aderarea României la Uniunea Europeană să însemne mai mult decît un set de reguli, o aderare economică şi politică, să fie, în primul rînd, „împărtăşirea unui set de valori comune şi aplicarea acestora în viaţa de zi cu zi". Satele cîştigătoare au fost premiate „pe baza acţiunilor comunitare care au respectat una sau mai multe valori europene". Adică: spirit comunitar, cooperare, spirit civic, toleranţă, bună convieţuire a comunităţilor multietnice şi multireligioase, capacitatea de dezvoltare comunitară prin atragerea de investiţii publice sau private, protecţia mediului etc. etc.

Cu Europa la ţară

Bineînţeles, europenizarea satelor arată diferit de la o comunitate la alta. Unele sînt mai europene chiar decît Capitala României, altele par desprinse din poveştile de acum mai bine de o sută de ani. Iar imaginea merge mînă în mînă cu mentalitatea. Dacă în unele părţi ale României rurale Uniunea Europeană este văzută ca o profesoară severă care nu ştie altceva decît să ceară lecţiile făcute, fără însă a preda mare lucru, sînt şi locuri unde această străinătate adoptivă este văzută ca o adevărată mană cerească (ale cărei fonduri financiare au fost şi ele bine-venite şi bine cheltuite). Sau, pe scurt, sintetizată de vorba unui sătean: „Uniunea asta e pentru unii mumă, pentru alţii..."

Sînt, printre aceste insule numite „europene", sate în care infrastructura este la pămînt, dar idealiştii sînt în floare, privind spre Uniunea Europeană ca spre o utopie realizabilă. Sate ale căror case nu au apă curentă, dar unde tinerii sînt însufleţiţi de concepte precum „corectitudine politică", sau de proiecte ecologice, au ambiţii de bunăstare şi dorinţe de normalitate.

Acum un an am ajuns într-un sat european, despre care ştiam că înainte de '89 era loc de depozitare a gunoaielor din oraşul Turda. Satul, Mihai Viteazu, primise patalama europeană pe un proiect ecologic, iniţiat de primarul Ioan Zeng. Prin accesarea de fonduri europene, acesta a reecologizat terenurile degradate, transformate mai apoi în păşuni pentru animale. „Am luat titlul de sat european în 2005, pe acest proiect de mediu... Jonathan Scheele în persoană a venit şi ne-a înmînat premiul." În prezent, infrastructura, curentul, gazul nu mai sînt nişte necunoscute pentru locuitorii din Mihai Viteazu. Dimpotrivă. Drumurile sînt asfaltate. Casele – renovate şi impecabile, cu termopane, antene de satelit şi maşini (străine) parcate în curţi. L-am întrebat pe primar dacă tot belşugul şi toată această europenizarea evidentă a satului se datorează exclusiv iniţiativei europene. Mi se răspunde că doar în parte, că în Europa nimeni nu-ţi dă, dacă nu ştii să ceri. „Dar dacă primeşti nişte fonduri, dacă ai cap şi vrei, poţi să faci foarte multe."

© V. Dorolti

Spiritul european faţă în faţă cu sătenii

Concursul a antrenat multe sentimente. Într-un alt sat, pe lîngă Braşov, plăcuţa care atesta apartenenţa acestuia la Europa a fost renegată pe motive de orgolii: ba că proiectul care obţinuse titlul aparţinea unui grup de iniţiativă (nu Primăriei), ba că oamenii erau reticenţi la orice mică schimbare care nu venea din partea statului, căci, la o adică, străinătatea asta nu este chiar dezinteresată, şi că ce folos ar aduce o plăcuţă şi că, pînă la urmă, ce cîştigăm noi din uniunea asta europeană?

Cu toate acestea, spiritul european, deşi nu foarte clar în mintea multora, a reuşit să treacă de nivelul teoretic, direct în practică. Aici mi-a fost dat să întîlnesc probabil cea mai europeană organizaţie din mediul rural.

Între contemporanii mei,
eu am cutreierat cea mai mare
parte de pămînt pentru
a cerceta ceea ce este mai
departe şi am văzut cele mai
multe ţări şi laturi ale cerului,
am ascultat cei mai mulţi
filozofi, iar în demonstraţiile
şi construcţiile geometrice
nu m-a întrecut nimeni;
nici chiar geometrii Egiptului,
printre care eu am peregrinat
timp de cinci ani ca străin.

DEMOCRIT

A trebuit să vină cineva din afară
ca să ne pună în valoare lucrurile importante.

Şi probabil din România. Este vorba de „Ambasadorii Zizinului", un grup de tineri adolescenţi (pe atunci) animaţi de ideea „puterii prin unitate", prin conservarea identităţilor şi prin împărtăşirea tradiţiilor. Trebuie menţionat că satul era împărţit de religie şi etnie, între locuitorii maghiari, români şi romi. Adolescenţii despre care vorbesc încercau să aducă la masă toate aceste identităţi culturale, fără a impune restricţii, organizînd de la petreceri la cursuri de dans sau de teatru, paralele cu şcoala, pentru toţi copiii din sat. Pentru că asta însemna Europa pentru ei, un loc al siguranţei şi armoniei.

Bineînţeles, şi aici, dar şi în alte zone, pragmatismul adult înclina foarte mult balanţa acestui entuziasm. „Pînă nu se face infrastructura, pînă nu se bagă gazul metan promis de nu ştiu cînd, Europa e încă departe de noi" – a conchis o preoteasă evanghelică, pentru care UE însemna, înainte de toate, civilizaţie materială.

Cine n-are străini să-şi cumpere

De multe ori se întîmplă: servilismul faţă de străini, linguşire, bîrfă, un cerc vicios complet. O atitudine pe care încă o vezi prin locurile urbane, turistice, unde o vorbă în „străinească" sau vederea unei plăcuţe de maşini din altă ţară tresaltă inimi uşoare şi alimentează spirite hulpave.

Cum sînt văzuţi însă străinii pe la sate? „Cînd mi-au spus că vine cineva din străinătate să mă vadă, şi să stau acasă că vrea musai să mă cunoască, am stat, că am promis, dar după ce am stat de m-am săturat, după trei ore de aşteptare am plecat la cîmp, căci era sărbătoare şi vroiam să fiu cu ai mei" – povestea dogarul din Laslea, cel pe care Prinţul Charles l-a lăsat să aştepte cam prea mult şi pe care, din cauza asta, nu l-a mai găsit acasă. Tot despre prinţ povestesc localnicii că „e fain de tot, atîta doar că e cam mic de înălţime, credeam că e mai înalt". „Cînd a intrat în curte" – îşi aminteşte o ţesătoare de covoare, surîzînd complice – „i-am făcut cu ochiul şi l-am întrebat de ce n-a venit şi cu Camilla", după care femeia rîde sănătos, povestindu-ne despre moştenitorul coroanei regale britanice că e „curios", „prietenos" şi „dornic să înveţe tot felul de lucruri", că nu are pic de fiţe, lăsînd să se întrevadă din poveşti o relaţie de amiciţie ca între doi buni vecini.

La fel se întîmplă şi cu englezii veniţi şi propăşiţi prin partea locului. Sînt văzuţi ca nişte oameni aproape angelici, cu bunătate de copil şi entuziasm de adolescent. În Saschiz am dat peste povestea dintre un ONG britanic şi prosperitatea satului. Legenda spune că englezii respectivi au mîncat gem de rubarbă şi s-au îndrăgostit pe loc de satul primitor. Aşa că au iniţiat ideea comercializării (la standarde europene, bineînţeles) gemului de rubarbă, investind mai apoi într-un centru de procesare a legumelor şi fructelor, reuşind să aducă pe linia de plutire Saschiz-ul, renumit acum prin tîrgurile de produse bio, pentru conservele de murături sau dulceţuri. Discutînd cu primarul despre străinii care au salvat practic locul, am aflat că de la bun început au fost primiţi cu toată deschiderea de care aveau nevoie. „Pe atunci nimic nu se mişca în Saschiz, totul era mort, şi vă daţi seama că era cazul să se întîmple ceva, ca să nu rămînem înţepeniţi în faza aceea. Mi-au prezentat planurile lor: voiau să ajute oamenii, micii producători, fiind iniţial axaţi pe biodiversitate şi producţie locală. Le-am spus din start: orice e spre folosul comunităţii e binevenit. Dacă însă ne dădeam seama că nu doreau ceva constructiv, ne-am fi retras."

Aşa că evenimentele au început să curgă: s-a construit un centru de informare turistică, un centru de prelucrare a fructelor şi legumelor, toate axate pe tradiţii şi identitate comunitară.

Cam aşa se petrece lucrul cu majoritatea străinilor veniţi şi stabiliţi în satele noastre. Unde ajung – ba înfiinţează un ONG, ba renovează o şcoală, ba se implică în problemele comunităţii. Sînt văzuţi, adică, ca un fel de mesageri ai civilizaţiei. Într-un alt sat european, Şinca Nouă, un cuplu de cetăţeni vestici (ea austriacă, el german) a dat startul la ridicarea de pensiuni. Barbara şi Christian Promberg, amîndoi biologi, au descoperit zona ca un teren propice dezvoltării ecoturismului, valorificînd-o, bineînţeles, la maximum.

Şi tocmai oful primarului din Saschiz vizavi de străinii stabiliţi în comunităţile noastre rurale este o paradoxală concluzie a percepţiei noastre faţă de străini. „Singurul lucru care mă deranjează este că a trebuit să vină cineva din afară ca să ne pună în valoare lucrurile importante. Cînd vezi că oamenii ăştia vin cu drag să-ţi spună ţie ce comori deţii şi cum să le fructifici, te apucă un soi de tristeţe. Noi avem mii de organizaţii la nivel naţional şi nimeni nu face absolut nimic..."

Globul de sticlă informațional

interviu cu Luca NICULESCU, redactor-șef Radio France Internationale

Analistul politic Seymour Martin Lipset spunea că accesul la informaţie sporeşte beneficiile democraţiei. Înainte de Revoluţie, accesul la informaţie era blocat, ştirile din afară abia pătrundeau pe filiere „ilicite". Totuşi, oamenii păreau să fie mult mai la curent cu ce se întîmplă în străinătate, decît sînt acum. Cum comentaţi faptul că prezenţa ştirilor externe în mass-media din România este mai mult facultativă?

Nu ştiu cît de bine informaţi erau românii înainte de 1989 despre ce se întîmpla în afara graniţelor, pentru că informaţiile ajungeau foarte greu, trunchiate etc. Dar înainte de '89 trăiam după „Cortina de fier". Acum însă nu prea mai există scuze. E clar că ştirile din actualitatea internaţională ocupă în general un spaţiu restrîns, marginal, sînt plasate la coada jurnalelor, sînt preferate informaţiile senzaţionaliste celor de substanţă... Există şi excepţii, există *Adevărul Europa, Foreign Policy,* jurnalele TVR, *Revista 22,* unde mai găseşti analize interesante, există HotNews.ro şi Mediafax, ca să nu spun, făcînd o pledoarie *pro domo,* că există *Dilema veche* şi RFI. Nu e însă suficient, subiectele internaţionale nu se află aproape niciodată în dezbaterea publică, chiar dacă au un impact direct asupra României. Nu îmi amintesc, de exemplu, să fi văzut multe discuţii despre pactul semnat şi de Traian Băsescu la Bruxelles, acum cîteva săptămîni, pactul Euro Plus, care înseamna practic prelungirea perioadei de austeritate. De ce se vorbeşte atît de puţin despre ce se întîmplă în alte părţi? O explicaţie ţine de audienţă. În redacţii circulă o teorie cum că „informaţia internaţională nu se vinde". Şi – de multe ori – aşa este. Nu faci multe puncte de rating cu strategia Europa 2020, cu situaţia din Somalia sau cu competiţia economică dintre SUA şi China. E vorba apoi şi de nivelul redacţiilor. Sînt puţini jurnalişti cunoscători ai politicilor internaţionale, rolul lor e relativ minor în cadrul redacţiilor, ziarele si televiziunile nu prea au bani pentru a susţine corespondenţi în străinătate, bazîndu-se în general pe depeşele unor agenţii ca AFP sau Reuters. Sînt şi prea puţini specialişti români care să se poată pronunţa pe dosare internaţionale, nu avem think tank-uri dedicate afacerilor externe, sau institute de cercetare. Cine poate cita un nume de analist român care să vorbească bine despre China? Sau despre India? Eu nu prea cunosc.

Ca urmare, de multe ori ai impresia că românii trăiesc într-un glob de sticlă informaţional. Nu ştim mai nimic nici despre ce se întîmplă în ţări vecine şi cu care avem vrînd-nevrînd o istorie comună. Credem, în schimb, că avem un destin excepţional, că sîntem ori cel mai bine, ori cel mai rău plasaţi la un capitol sau altul, că nimeni nu e ca noi. Nu e chiar aşa, şi ar fi de ajuns să ne uităm în alte părţi ca să vedem că experienţele noastre nu sînt unice.

Apăsaţi de problemele interne, nu ne mai interesează, sau nu mai putem acumula, şi ce se întîmplă în afară? Este un dezinteres al publicului sau o eroare a presei?

Nu cred că problemele interne sînt neapărat o scuză. Întotdeauna poţi găsi un pretext dacă nu vrei să te informezi, iar dezinteresul publicului sau al presei e un cerc vicios. Presa spune că nu are public, publicul se plînge că informaţiile din actualitatea internaţională sînt neinteresante. Într-un fel, ambele tabere au dreptate, dar, de fapt, nu ştiu dacă problema se mai poate pune aşa. E un clişeu să spui că trăim într-o lume în schimbare, dar un clişeu care ilustrează o realitate. Gîndiţi-vă unde erau acum 20 de ani ţări ca India, China, Brazilia, Turcia? Europa avea încă 12 membri şi se numea Comunitatea Economică Europeană. Cred că ne interesează să ştim pe ce lume trăim, să ne punem întrebări despre rolul României în UE (dincolo de afirmaţii cu aer de slogan „sîntem-a-şaptea-ţară-ca-mărime-din-UE"), despre rolul Europei în lume, despre tipul de stat pe care îl dorim, despre modul de societate în care vrem să trăim. Sînt atîtea lucruri de aflat...

Subiectele internaţionale nu se află aproape niciodată în dezbaterea publică.

Care mai e statutul unei ştiri, azi? S-a inversat raportul între ştirile mari şi cele mici?

Criza economică a lovit puternic în presă şi cred că asta se vede şi în felul în care se comportă media şi ziariştii. Au dispărut publicaţii, s-au tabloidizat altele, unele media sînt foarte politizate... A existat o perioadă, între 2005 şi 2008, în care aveai impresia că presa românească se îmbunătăţeşte, apăruseră titluri interesante, articole bine documentate, reportaje, erau editate sau preluate suplimente bune, îmi amintesc de *NY Times Book Review* care apărea împreună cu *Cotidianul*. Apoi, din cauza crizei economice, a crizei politice, a campaniilor electorale repetate, peisajul s-a degradat. De multe ori nu prea înţeleg ierarhia informaţiilor într-un jurnal TV sau într-un ziar.

© L. Muntean

Realitatea la care ne raportăm arată tot mai mult ca realitatea văzută de camerele de filmat.

SUSAN SONTAG

Globalizarea obligă la restructurări de concepte în mass-media? Ce se întîmplă în alte ţări?

De fapt, aici e adevărata problemă, sau adevărata problematică, pentru că se întîmplă şi lucruri neliniştitoare, dar şi altele, extraordinare. Trăim un moment pe care cineva îl compara cu căderea meteoritului care a dus probabil la dispariţia dinozaurilor. Dinozaurii sînt presa tradiţională, iar meteoritul este reprezentat de Internet şi de „social media", de Facebook, de Twitter, de bloguri. Oamenii nu mai sînt doar consumatori de ştiri, ci şi producători. Înainte, un ziarist decidea ce este important, ce merita publicat şi ce nu, el făcea validarea ştirii după nişte criterii deontologice clare. Redactorul-şef era cel care decidea ce articol apare pe prima pagină, de exemplu. Acum, pe prima pagină a site-ului unui ziar poţi găsi articolul cel mai citit, cel mai comentat sau cel mai răspîndit pe Facebook, articolul cel mai popular, cum s-ar spune. Iar articolele de politică externă nu sînt în topul popularităţii mai nicăieri în lume, nu numai în România, deci au de suferit. De ce să îşi mai bată capul un redactor-şef să trimită un ziarist în Darfur, de exemplu, operaţiune periculoasă şi costisitoare, care aduce eventual 20.000 de cititori, cînd articolul despre un nou medicament antidepresie e mult mai ieftin şi e citit de un milion de oameni? Pe de altă parte, fără Facebook, fără Twitter, ar mai fi avut loc oare revoluţiile din lumea arabă? Şi cît de mult am fi ştiut noi din ce se întîmplă acolo? Dar pentru publicaţiile clasice, media socială e şi un concurent, o problemă suplimentară. Confruntate cu multiple crize, avînd îndoieli în privinţa viabilităţii modelului economic, ziarele îşi suprimă posturile de corespondenţi în străinătate. Numărul corespondenţilor la Bruxelles a scăzut astfel de la 1200, în urmă cu cinci ani, la mai puţin de 800, acum. Alte genuri, cum ar fi reportajul sau jurnalismul de investigaţie, nu o duc nici ele prea bine. Cînd, graţie societăţii-reţea, oricine poate deveni jurnalist, ce se întîmplă cu noi, jurnaliştii, şi cu ziarele, radiourile sau televiziunile pentru care lucrăm? Dar asta e o dezbatere mult mai amplă.

Vrem să intrăm în rînd cu lumea, vrem să fim „europeni", „occidentali", pe alocuri chiar americani. Sîntem însă conectaţi cu adevărat la problemele externe? Ştim, la o adică, pe ce lume trăim?

Nu ştiu. Pentru cei educaţi, curioşi, vorbitori de limbi străine, accesul la informaţie nu a fost niciodată mai simplu decît acum. Poţi să mergi pe site-ul oricărui mare jurnal din întreaga lume şi să afli ceva despre un eveniment care te interesează, poţi confrunta punctele de vedere, poţi fi mai informat decît mulţi dintre cei care pretind că sînt informaţi. Citind comentariile la unele dintre articolele scrise de mine pe subiecte pe care consideram că am o oarecare competenţă, am remarcat că unii dintre cei care comentau aveau informaţii mai proaspete pe un detaliu sau altul, decît aveam eu! Deci există clar oameni interesaţi de informaţie şi care ştiu să caute sursele bune. Care e numărul lor în România, nu ştiu. Şi oricum, sînt discreţi, pentru că nu prea auzim vorbindu-se în dezbaterile publice despre chestiuni de politică internaţională. Pe de altă parte, cineva care se informează doar din surse româneşti nu află multe din cele ce se întîmplă în lume. Adică află poate ultimele fapte diverse, găseşte cîte o informaţie despre o tragedie soldată cu zeci sau sute de morţi şi, eventual cîte o dare de seamă despre un subiect mai important, dar fără punere în context sau analize de substanţă. Citind doar presa românească, ai impresia că România e un fel de insulă. Şi nu e cazul.

a consemnat Stela GIURGEANU

Sorana ŞERBAN

Străinătatea din valiză

În copilărie ascultam cu nesaţ poveştile bunicii despre timpuri de mult apuse, despre cum pe atunci oamenii călătoreau cu trăsura şi petreceau mult timp pînă la destinaţie, deplasarea într-un oraş mai îndepărtat sau în Capitală fiind adevărate zile de sărbătoare. Era începutul anilor '90, aveam televiziune prin cablu, puzzle-uri cu personaje din desenele animate Disney şi reviste cu Mickey Mouse în franceză şi în italiană. Cam în aceeaşi perioadă am început să descopăr Europa prin ochii părinţilor, care îmi descriau locuri ce păreau atît de îndepărtate, dar care prindeau contur cu ajutorul fotografiilor şi al ghidurilor turistice. Astfel, de la caii, serile dansante, războiul şi instalarea comunismului din amintirile bunicii am trecut la: Champs-Élysées (loc de achiziţie al ghiozdanului cu Barbie purtat cu mîndrie în prima zi de şcoală şi sursă ulterioară de mare dezamăgire cînd am descoperit că tot *Made in China* era), oraşele tipic germane, muzee, magazine strălucitoare, autostrăzi şi aeroporturi ce păreau decupate din filme, toate populate de tinerii *cool* pe care îi vedeam la MTV sau pe RTL. Acea lume se concretiza în cadourile ce ieşeau pe rînd din geamantane spre bucuria mea, pe care le priveam drept un trofeu şi totodată o promisiune a ceea ce mă aştepta în curînd.

La scurt timp, am început călătoriile prin lume, întîi ca turist, apoi ca student... european. Am confruntat imaginile „de la faţa locului" cu cele înghesuite în bagaj, m-am bucurat să-mi confirm vise, dar şi să descopăr drumuri noi şi nebănuite. Treptat, a fi cînd într-o ţară, cînd în alta a devenit o pendulare firească atît pentru mine, cît şi pentru colegii de generaţie. La Crăciun, la Paşti şi în vacanţa de vară ne reunim în ţară, schimbăm impresii din diferite colţuri de lume, iar între aceste momente ne întîlnim în timpul călătoriilor şi în vizite spontane. Cu fiecare kilometru parcurs, Europa a devenit mai mică şi mai familiară. Cu toate acestea, observ că, de fiecare dată cînd revin în acelaşi loc la un interval de cîţiva ani, descopăr ceva nou: un detaliu de catedrală, o străduţă pitorească sau o cafenea *chic* şi, cu siguranţă, oameni ale căror poveşti (ne)spuse mă fascinează întotdeauna.

După cum la Roma în afară
de romani mai trăia un popor
întreg de statui, tot astfel,
în lumea reală mai există una
a închipuirii,
uneori mai puternică,
în care trăiesc cei mai mulţi.

J.W. GOETHE

Astfel, între Europa – continentul din atlasul copilăriei, Europa din scrierile lui Ortega y Gasset sau din însemnările lui Adrian Marino citite în liceu – şi Europa din noul paşaport se intercalează numeroase idei, amintiri şi imagini fără prefixul „euro-", dar care includ esenţa acestui spaţiu pe care îl consider acasă şi pe care îmi place să-l numesc Europa *mea*.

Pe măsură ce descoperi imensitatea altor continente, Europa te surprinde prin sentimentul de intimitate pe care îl inspiră, chiar şi în privinţa locurilor mai îndepărtate şi momentan nevizitate. Cînd colegii brazilieni mi-au spus cu o oarecare mîndrie: „Ştiai că Brazilia este mai mare decît Europa?", nu m-a surprins constatarea realităţii, ci faptul că nu privisem niciodată Europa prin prisma dimensiunii. Încă dinainte de a merge la şcoală, aveam în minte mapamondul, aşa cum îl văzusem de nenumărate ori într-un atlas descoperit cu mare bucurie în biblioteca părinţilor. Mă fascinase modul în care Pangeea se fărîmiţase, ştiam de mulţi ani raportul dintre continente, dar aşa cum nu mă gîndesc la propria casă că e de trei ori mai mare sau de cinci ori mai mică decît alte case, la fel nu raportasem dimensiunile continentului, care îmi este cel mai cunoscut şi iubit (pînă acum), la celelalte.

De fapt, cînd aud cuvîntul Europa nu mă gîndesc la continentul în sine, nici la Uniunea Europeană, ci la spaţiul unde trăiesc, mă bucur şi uneori sufăr, unde se află familia şi majoritatea prietenilor mei – un loc de care mă leagă amintiri şi mai mult decît atît. De aceea, străinătatea începe undeva în afara Europei, mi-e greu să spun cu exactitate unde, pentru că pe măsură ce descopăr locuri noi vizitîndu-le sau cunoscînd oameni din acele spaţii altădată exotice, necunoscutul se restrînge. Astfel, rămîne provocarea unor spaţii misterioase, despre care nu am auzit şi nu am citit, dar care sînt din ce în ce mai rare. Poate părea că totul este predictibil sau deja ştiut, că nimic nu mai surprinde. Dimpotrivă, cred că oricît te-ai pregăti pentru a călători sau a trăi într-un alt spaţiu, experienţa în sine este de neegalat. Întotdeauna apare ceva ce te miră, ce te face să te întrebi şi fără de care viaţa ar fi anostă.

Indiferent că este vorba despre Europa mea sau străinătatea ale cărei graniţe se deplasează zilnic, restrîngîndu-şi teritoriul, interesant este cum port cîte puţin din fiecare loc în valiză, oriunde aş călători în varianta dus-întors. La dus împachetez cu grijă ce ştiu că îmi va lipsi de acasă, iar la întoarcere revin cu exuberanţa descoperirilor şi a întîlnirilor mai mult sau mai puţin întîmplătoare, care se transformă în poveşti spuse cu mult drag, celor care m-au aşteptat. Uneori mă întreb dacă entuziasmul se datorează vîrstei sau dorinţei de acumulare a cît mai multor idei şi experienţe, dar observ că această stare se manifestă şi în cazul unor persoane mult mai înaintate în vîrstă decît mine. Probabil că motivele sînt diferite şi că pentru ei străinătatea începe la graniţele României, dar importantă este starea creată de acest *du-te vino,* care activează, racordează la alte coordonate şi uneori inspiră.

Sorana Şerban *este vicepreşedintă a Ligii Studenţilor Români din Străinătate.*

Sorin COSTREIE

Prin lume

Ideea noastră de străinătate s-a schimbat odată cu deschiderea de după decembrie '90. Ceilalţi, străinii, nu au mai fost văzuţi ca fiind ceva atît de diferit. Au venit aici ca să ne vadă, am mers şi noi la ei ca să-i vedem. Au venit şi ca să facă treabă şi ne-am dus şi noi la ei cu treburi. Am descoperit că sînt în definitiv ca noi, poate totuşi un *pic* diferiţi. Diferenţele s-au văzut pe parcurs, cu bune şi cu rele. Două întîmplări recente îmi par sugestive în acest sens. În februarie am fost o lună la Barcelona pentru un stagiu de cercetare. Am stat într-o cameră închiriată într-un bloc. Din prima zi, de cum am deschis prima oară geamul, m-a izbit un aer de familiaritate. La început n-am înţeles de unde acest sentiment de „acasă", dar pe măsură ce mi-am dat seama că înţeleg conversaţia muncitorilor de pe schela blocului de vizavi, unde se recondiţiona faţada, am înţeles şi cît de aproape sînt totuşi de viaţa în ţară. „Conversaţia" însemna de fapt o suită de comenzi scurte de genul *vino aici*, *du-te acolo*, *adu-mi aia*, *fă asta* etc., toate făcînd însă apel inevitabil şi la organele sexuale ale tuturor rudelor participanţiilor. Aşa mi-am dat de altfel seama că vorbesc românește, cu un puternic accent din nordul extrem al ţării. Experienţa a fost traumatizantă căci, la mii de kilometrii de casă, aveam parte de o atmosferă de şantier românesc, cu tot ce are el mai urît din punct de vedere verbal. Şi aşa de dimineaţa de la 8 pînă seara la 6, la 15-20 de metri de mine. Şi să nu credeţi că nu se auzea, ba da, auzeam şi înţelegeam perfect, căci se striga ca în codru, chit că erau la cîţiva metri unul de altul.

© L. Muntean

Ce vină aveam eu? Înţelegeam românește. Cred că, dacă ar fi fost puşi să lucreze la vreo biserică, fie ea Sagrada Família sau vreo biserică din lemn, tot ca la bordel s-ar fi purtat. Bănuiesc că asta îi face să se simtă mai tari, mai puternici, mai altfel, mai ales crezînd poate că nu-i înţelege nimeni. Totuşi, Spania e plină de români, ca de altfel, întreaga lume.

Azi, cînd umbli prin lume, o poţi face în două feluri: ca turist sau ca lucrător. Ca turist *vezi*, ca lucrător *faci*. Într-un caz percepi lucrurile din afară, în celălalt le simţi dinăuntru. Ambele te ajută, pînă la urmă, să-ţi vezi şi să-ţi înţelegi propria ţară, pentru că îţi oferă un termen de comparaţie. Din această perspectivă, în prezent mă simt cetăţean universal şi-mi place foarte mult că pot umbla prin toată Europa doar cu buletinul.

Am călătorit mult în ultima vreme. Doar în ultima jumătate de an am fost la Lyon, Madrid, Haga, Barcelona şi Valencía. Peste tot am fost cu treabă: la conferinţe, seminarii sau stagii de cercetare. Mersul „cu treabă" mă făcea să mă simt mai „de-al casei", pentru că nu veneam ca să văd cum „stă treaba", ci ca „să fac treabă". Identitatea de acasă îmi este recunoscută azi şi afară, dîndu-mi impresia unei stări de normalitate, deşi cred că normalitatea o vom dobîndi cu adevărat doar cînd străinii de la noi n-or să mai fie detectaţi de la o poştă.

Prin ce îi detectăm? În primul rînd prin atitudine. Sînt calmi, toleranţi, afişînd o faţă luminoasă şi demnă. Noi sîntem umorali, gălăgioşi şi irascibii, pe faţa noastră citindu-se imediat dorinţele şi anii. Şi nu ştiu de unde s-a încetăţenit ideea că am fi toleranţi şi liniştiţi. Sîntem toleranţi, poate, faţă de corupţie, trădare, mizerie sau scandal, căci altfel sîntem cît se poate de intransigenţi şi agresivi. Iar cea mai bună măsură a acestei atitudini e, poate, strada. Căci nu tolerăm şi sărim ca arşi dacă cineva ne atinge din greşeală, în schimb nu avem nici o problemă cînd trecem pe roşu. Iar străinătatea nu va mai fi o lecţie de alteritate cînd vom mai lua totul personal, cînd vom gîndi colectiv şi cînd vom face o bună şi civilizată trecere de la visceral la cerebral.

Ca profesor, ai astăzi posibilitatea să umbli mult: să umbli prin lume, să cunoşti oameni, să ai acces la idei, concepte şi argumente. Azi, nu poţi să fii competitiv fără să fii cuplat la circuitul universal al ideilor. Şi lumea e făcută din aceste idei: ideea de Uniune Europeană, ideea de străinătate, ideea de alteritate. Mă simt cetăţean al lumii ideilor şi poate acest lucru îmi dă o oarecare detaşare şi independenţă faţă de cotidian. Cînd Republica Literelor îţi este patrie, îţi priveşti altfel ţara: devii un pic turist în propria-ţi ţară şi te bucuri altfel de ea. Acest „acasă" ne face să ne „bucurăm" în mod bizar de defectele străinătăţii: observăm cu plăcere că şi la ei e mizerie, şi la ei e corupţie, şi la ei e birocraţie. Dar e totuşi altfel şi acest „altfel" nu-l observăm cu adevărat decît după o baie de străinătate, la întoarcerea acasă, cînd ne întîmpină cîini mizeri cu suflet mare, care dau molcom din coadă, dospind o agresivitate latentă şi de haită, burţi şi feţe buhăite, şi ghiuluri şi lanţuri groase. Pe de altă parte, avem şi insule de normalitate. Unele instituţii (mai ales de învăţămînt, de la grădiniţe, la licee şi la universităţi) au aceeaşi atmosferă de „afară". E un aer proaspăt aici. E altă idee. Ne molipsim, încet, de străinătate.

Şi, vorbind de a doua întîmplare în care am detectat schimbarea: acum cîteva zile, de Paşte, am fost la ţară, unde cineva din sat a ţinut să ne facă un cadou culinar. Nu era vorba, aşa cum ne-am fi aşteptat, de friptură de miel, nici de sarmale, cozonac sau ouă înroşite, era vorba de... *lasagna*. O preferau în locul sarmalelor. Şi era bună.

Sorin Costreie *este lector la Facultatea de Filozofie, Universitatea Bucureşti.*

Ioana AVĂDANI

Dar ea, cum se raportează la noi?

Mie mi se pare că a te opri din făcutul bagajelor către cele Americi, ca să scrii despre cum te raportezi la străinătate, spune, deja, totul. Şi nu ca să epatez îmi devoalez destinaţia, căci, sincer, nu cred că mai cade cineva pe spate cînd spui că te duci în State. A devenit, pentru mulţi dintre (cei ca) noi, *business as usual*. Te duci unde ai treabă, faci ce ai de făcut, te întorci că mai e treabă de făcut şi pe acasă... şi tot aşa.

Dacă este să notez două cîştiguri monumentale ale ultimilor 20 de ani, acestea ar fi libertatea de exprimare (în toate formele ei, dintre care doar cîteva au legătură cu vorbitul) şi libera circulaţie. Faptul că poţi merge unde vezi cu ochii (bani să fie!) este un lucru care ţine de elementară igienă mintală. Imaginaţi-vă doi jurnalişti români, într-o crîşmă mai spălăţică din Ljiubljana, privind oarecum la pleasneală o plasmă pe care curgea alene un canal meteo. Temperaturile din India păreau normale. Mumbay, Calcutta, Goa... „Ai fost vreodată la Goa?“ întreabă unul într-o doară. „Da, acum doi ani“ răspunde celălalt şi încep a-şi depăna amintirile ca, pe vremuri, părinţii noştri reîntorşi de la Sovata. Relaxaţi, fără emfază, fără fală. Goa e şi ea un loc de din vale de Rovine...

Această relaxare în faţa străinătăţii este, pentru mine, semnul normalităţii. Nu am înţeles niciodată întrebările acelea cu „Nu vă e ruşine că sînteţi român?“. Sau poate că erau cele cu „De ce vă simţiţi mîndru că sînteţi român“?... Nu mi-a fost nici ruşine, nici de mîndrie nu m-am umflat din cauza apartenenţei mele la o naţie, fie ea şi mîndra

© M. Martin

naţie română. Cred că patriotismul, acolo unde există cu adevărat, operează cu alte emoţii, cu alte valori şi cu alte organe (altele decît pipota, voi a spune). Nu am fost niciodată tratată fără respect pentru faptul că sînt română – poate doar de autorităţile propriei mele ţări. Şi nici urale nu am primit pe aceleaşi temeiuri – cu o notabilă excepţie (Praga, anii '70, alte vremuri!...).

Dar dincolo de aceste experienţe personale – poate privilegiate –, nu pot să nu observ rolul schimbat al „străinătăţii“ în viaţa noastră. Vorbim de „plecat“ – şi nu de „fugit“ sau (mai neutru) de „rămas“. Vorbim de căpşunari, de instalatorul polonez, care este ca şi fratele nostru, de bonele, dădacele şi infirmierele române care oblojesc grijile unei întregi Europe (astfel încît Doamne, feri! să ai nevoie de una în România). Rîdem şi ne dăm coate privind pe YouTube filmuleţul cu sudorii care cîntă „Puşca şi cureaua lată“, în maiou şi cu vin la PET. Putem rîde (că e libertate? E!) şi rîdem ca proştii, dacă facem abstracţie de faptul că oamenii aceştia sînt, de fapt, cei mai europeni dintre noi. Sînt cei care au intuit primii care este beneficiul imediat, personal, al aderării la Uniunea Europeană şi s-au mişcat în sensul aproprierii acestuia. Era dreptul lor să plece în Europa, să muncească, să decidă că pot să facă acolo lucruri pe care, unii dintre ei, ar fi refuzat să le facă în România. Oamenii aceştia sînt, de fapt, pilde pentru noi, ceştilalţi, care vedem în Uniune un construct, o instituţie, o umbrelă de valori şi, uneori, o struţocămilă. Vorbim de românii „care ne fac de ruşine“ (să auzi asta din gura unui ministru de Externe este aproape o insultă), mai mult decît despre cei care şi-au însuşit Uniunea şi şi-au făcut-o casă. Şi este şi normal, aş spune, pentru că oferim acelaşi tratament al ignorării milioanelor de germani, olandezi, austrieci şi letoni care se duc zilnic la serviciile lor onorabile şi se întorc seara la familiile lor. Şi ne mai extaziem cînd şi cînd, şi ne ia cu plăcut leşin pe la organul naţional cînd vreun resortisant român mai apare pe la „Naţia X are talent“.

Noi sîntem străinătatea străinătăţii şi, dacă vrem să fim trataţi de pe picior de egalitate, trebuie să purcedem întîi de toate să ne privim pe noi înşine cu respect. Respect spun, nu mîndrie. Respectul datorat unei ţări europene care îşi pune cetăţenii înaintea „poporului“, care reuşeşte să se desprindă cu umor (care, de altfel, nu îi lipseşte) de etichetele pe care încearcă alţii să i le lipească. O ţară „normală“, cu problemele ei, cu bunele şi cu relele, dar, mai presus de orice, cu decenţă, cu ferment cultural, cu drag de viaţă şi spirit ludic şi ai cărei cetăţeni se simt bine în pielea lor şi în hotarele pe care doar mintea lor le trasează.

Eu nu am fost niciodată la Goa, ce să fac, dar sincer vă spun că am un sentiment de mîndrie patriotică atunci cînd, şezînd în Grand Place, cu un *lait russe* fierbinte în faţă, mă uit în jur şi-mi spun: „Frumoasă eşti, patria mea!“. Şi visez la străinătate. La Betelgueuse, de exemplu...

Briscan ZARA

El Dorado se transformă

Astăzi nu mai există El Dorado sau, cum spune şi cîntecul, El Dorado n-a murit, El Dorado se transformă, asta pentru că, dincolo de a fi o realitate materială, este în primul rînd o nevoie psihologică a omului, e speranţa de mai bine, de extraordinar de bine. De ce spun acest lucru aparent abominabil, că nu mai există? Pentru că astăzi acest tărîm al făgăduinţei, concret sau fictiv, unde totul era posibil, unde transformarea radicală era posibilă, aproape obligatorie, a dispărut de pe hartă, el s-a generalizat în aşa măsură încît există o „fi-
lială“ a lui în fiecare continent, chiar în fiecare stat, care se numeşte, în funcţie de fiecare individ, ţară sau oraş. Cei nefericiţi la oraş vor să plece la ţară şi invers. Pentru că lumea de azi nu mai este împărţită în ţări care tind să fie din ce în ce mai asemănătoare între ele, din foarte multe puncte de vedere, ci în ţară şi oraş.

America a fost pînă nu de mult un loc al tuturor posibilităţilor, un loc în care toţi sărmanii acestei lumi voiau să ajungă şi să îşi facă un cuib unde să moară zîmbind în sicriu de aur. America era oraşul suprem care avea de toate, iar restul lumii era o „ţară“ săracă, murdară şi nedreaptă. Acest loc şi aceşti oameni au existat sau mai există încă, dar „el“ nu a mai fost „upgradat“ de mult, iar „ei“ au acum peste 70 de ani. America a fost atît de mult timp şi cu atîta intensitate El Dorado, încît s-a epuizat, a devenit un stat obişnuit, oamenii au alergat cu atîta ardoare spre ea, făcînd atîtea sacrificii, încît în ziua de azi acest lucru s-a demodat complet. Idealul acela mare s-a transformat în mai multe idealuri mici, individuale, orientate spre ţeluri simple, palpabile: un apartament cu patru camere într-o zonă de lux la oraş sau o casă cu nişte teren în jur la ţară, într-o zonă pitorească. Cine vrea să plece acum în America nu e cineva care vrea să se realizeze, ci acela care şi-a pierdut orice speranţă de realizare în general în viaţă, pentru că, acum, România este ea însăşi „o ţară a tuturor posibilităţilor“. Cel ce vrea să emigreze vrea doar un apartament cu o cameră în Brooklyn sau o casă părăginită din Wisconsin. Acum, aici, poţi deveni Donald Trump, poţi face exact ce făcea un american atunci cînd locuia în „El Dorado“ – important e să vrei. Ei – va spune cititorul cîrcotaş –, de ce să vorbim despre trecut, hai să vorbim despre prezent – de exemplu, legislaţia lor e mult mai îngăduitoare decît a noastră. Poftim? Absurdul din legislaţia americană ocupă site-uri întregi pe Internet, şi nu mă refer doar la taxe şi impozite care pun probleme pînă şi unui computer performant. Ideea e că românii sînt copii răsfăţaţi, crescuţi de mama lor în puf, cărora li s-au adus la nas de toate şi care nu au fost nevoiţi să muncească din greu o zi în viaţa lor, prin urmare orice obstacol li se pare de netrecut şi, din această cauză, se supără, aruncă în capul părinţilor cu jucăriile vechi şi urlă cu patimă după altele noi. De aia vor să plece în America şi tot de aia foarte mulţi se întorc cu coada între picioare, căutînd ţîţa caldă şi protectoare a mamei sau, în caz mai rău, rămîn acolo din încăpăţînare ori ruşine şi mor nefericiţi în mizerie, o mizerie mult mai murdară decît cea de la Paşcani. Oamenii aceia, care au venit în Lumea Nouă şi care au debarcat cîndva cu miile de pe corăbii înţesate de păduchi şi şobolani, erau muritori de foame, cu adevărat muritori de foame, adică nu aveau nimic de mîncare şi au ajuns departe prin muncă grea, foarte grea. Oamenii de astăzi care „pleacă“ acolo sînt indivizi care nu au cu ce-şi plăti ratele la casă, maşină, telefon etc. şi vor să ajungă departe prinzînd un loc confortabil la o firmă mare. Poate exista oare vreun termen de comparaţie între unii şi ceilalţi?

America era oraşul suprem care avea de toate.

Paşaport: document dat în mod perfid unui cetăţean care merge în străinătate, demascîndu-l ca străin şi indicîndu-l pentru reprobare şi ultraj aparte.

AMBROSE BIERCE,
DICŢIONARUL DIAVOLULUI

Îmi amintesc cu mare plăcere o discuţie pe care am avut-o, în timpul şederii mele peste Ocean, cu unul dintre oamenii trecuţi de cei 70 de ani pomeniţi mai sus, care au trăit cu adevărat în El Dorado şi au simţit pe propria piele evoluţia fulminantă invocată atît de des.

Eram invitat la o întrunire de familie ce se făcea anual în luna mai la casa unde au locuit la început primii lor veniţi, într-un loc încă izolat de civilizaţie din statul Carolina de Nord. Se gătea tradiţionala „stew“, un fel de tocăniţă cu de toate, într-un ceaun mare, agăţat de un trepied în curte, şi se dormea o noapte afară, în jurul focului. Erau descendenţi dintr-o familie de germani care imigraseră în America din motive religioase şi, firească, materiale, n-aveau unde sta şi ce mînca, la propriu. Au primit acel teren de la statul american pentru a-l cultiva, iar de acolo a urmat evoluţia de care vorbeam. Acum toţi erau împrăştiaţi în toată ţara cu nepoţi, strănepoţi, case, afaceri etc. Persoana în cauză era ultimul supravieţuitor din prima generaţie de copii, adică cel care a trăit să spună povestea începuturilor.

Nu pot să menţionez tot, dar mă limitez la un singur aspect grăitor: la întrebarea mea – Care a fost cea mai grea perioadă a familiei? – mi-a răspuns că a fost cea a Marii Crize economice din '29-'33. Majoritatea îşi pierduseră locurile de muncă şi erau ameninţaţi din nou de foamea şi nesiguranţa de care fugiseră cu ani în urmă. L-am întrebat uşor stînjenit: „Nu v-a trecut prin minte ideea de a va întoarce în Germania?“. El a zîmbit şi mi-a răspuns pe un ton şăgalnic: „Să fugim din nou, nu eram deja fugiţi?! Nu, domnule, am rămas cu orice preţ“.

Briscan Zara *este doctorand în cadrul Şcolii Doctorale de studii filozofice, Universitatea „Al.I. Cuza“ din Iaşi.*

Florin ONCESCU

Viața din perspectiva străinătății

În general, mulțumiți

După ani mulţi petrecuţi în străinătate, ţi se face lehamite să-ţi tot analizezi viaţa din această unică perspectivă, a străinătăţii. Mersul zilnic la serviciu este, în definitiv, o realitate mai apăsătoare. Grija permanentă de a-ţi menţine sănătatea, de asemenea. Dacă, la Montréal, trei ingineri români, foşti colegi de facultate la Bucureşti, ne întîlnim la o bere, conversaţia noastră e asemănătoare, bănuiesc, cu una purtată în condiţii similare de colegi de facultate rămaşi în România. Mă feresc să mai generalizez pe seama românilor în Montréal. Îi găsesc la fel de diverşi în preocupări şi în gusturi ca pe românii din România.

În general, par mulţumiţi că se află la Montréal. Mulţi au servicii plătite bine, sau măcar rezonabil, au case, au maşini, au copii de crescut, înscrişi în şcoli competitive. În România, situaţia economică nu arată bine. Nu prea e loc de frămîntări de cuget pe tema întoarcerii acasă. Cei care le au, le ţin ascunse.

Mulţi simt că o vacanţă nu-i vacanţă dacă nu include şi o trecere prin România. În acelaşi timp, odată întorşi la muncă, se plîng că o vacanţă petrecută integral în România nu-i propriu-zis o vacanţă. (Cum era prin România? Păi, ce, am avut timp să văd ceva? N-am stat decît la mese, prin casele neamurilor!) Aşa că uneori îi auzi declarînd că s-au hotărît să mai facă o pauză cu mersul în ţară, să mai vadă şi altceva. Am prieteni care acum se antrenează (fizic) pentru o planificată excursie în Peru, la Machu Picchu.

Prin e-mail, îşi trimit unul altuia, pe post de glume, imagini bizare ori ştiri sărmane din România, care par să spună că acolo grotescul a atins noi culmi. Din cînd în cînd, îşi trimit şi prezentări Power Point cu frumuseţile turistice ale României, numai bune de arătat – cu mîndrie! – străinilor.

Noul emigrant român este diferit faţă de cel care am fost eu în urmă cu 16 ani. Pare mai uşor adaptabil la viaţa canadiană. Îşi cîştigă mai uşor primii bani, îşi găseşte mai rapid primul job adevărat, se hotărăşte mai rapid să-şi cumpere casă. Vine dintr-o lume devenită mai asemănătoare celei de-aici.

Trei tineri ingineri români care lucrează, în echipă, proiecte de renovări de săli de baie (zidărie şi instalaţii) m-au avut client. Doi au venit la Montréal de cinci ani, al treilea, doar de doi. Ultimul este singurul care încă regretă venirea la Montréal. Dar aşteaptă să-i treacă, pentru că soţia şi fiul lui n-au nici un regret.

© L. Muntean

© C. Bernic

În străinătate, dar nu printre străini

Firile oamenilor
sînt aceleaşi.
Obiceiurile îi despart.

CONFUCIUS

O tînără profesoară de literatură, critic literar, venită din ţară la Montréal pentru un stagiu profesional de o lună, ne-a împărtăşit, mie şi soţiei, o mirare. O cunoştinţă de-a ei în Montréal, o româncă, nu părea să aibă contacte decît printre români.

Am înţeles imediat substratul acestei mirări. Mi-am spus că aşa aş fi gîndit şi eu, în situaţia ei. Aş fi văzut gradul de diversificare a contactelor, pentru un român trăind în străinătate, ca pe o măsură a integrării lui în ţara de adopţie. Contactele exclusiv româneşti mi-ar fi sugerat o viaţă ghetoizată.

M-am gîndit apoi la situaţia mea şi a multor altor cunoscuţi români în Montréal. Aproape toţi evoluăm într-un mediu profesional cosmopolit şi într-unul personal preponderent românesc. Colegii de birou sînt canadieni născuţi sau canadieni făcuţi prin emigrare, veniţi din toate colţurile lumii, inclusiv din România. Prietenii, cei cu care ne întîlnim în timpul liber şi cu care ne vizităm, sînt aproape toţi români. Fenomenul nu ne e specific nouă, românilor. Portughezii fac la fel. Ştiu asta de la unul dintre puţinii prieteni neromâni, un portughez. Iar ca românii şi portughezii – se poate uşor constata – fac toţi ceilalţi. Emigranţii trăiesc pe paliere etnice.

În mod evident, această (să-i zic) regulă îi priveşte în special pe emigranţii din prima generaţie, în special pe aceia dintre ei care trăiesc în localităţi cu mari concentrări de conaţionali, cum e cazul Montréal-ului.

Noi şi noi

Pe site-urilor de Internet ale ziarelor de limbă română, în comentariile din subsolul articolelor avînd atingere, în acelaşi timp, cu politica românească şi cu diaspora (mă gîndesc la recentele dezbateri pe tema introducerii votului prin corespondenţă), contributorii se împart spontan în două tabere. Cei de-acasă şi cei plecaţi. După o scurtă etapă de argumentaţii, se intră în etapa lungă a insultelor. Cei de-acasă le cer celor plecaţi să-şi vadă de viaţa lor de pe alte meridiane şi să nu se mai pronunţe pe teme care le-au devenit străine. Cei plecaţi susţin că, dimpotrivă, depărtarea de România, scoţîndu-i din cazanul tranziţiei româneşti, i-a pus într-o poziţie de observatori privilegiaţi ai acestor teme. Mai mult, baia de democraţie din ţara de domiciliu le-a dat şi o competenţă sporită în judecarea lor. Argumentele unei tabere nu fac decît să radicalizeze atitudinea celeilalte. Există şi participanţi cu puncte de vedere echilibrate, dar comentariile lor sînt ignorate de extremişti.

Întruchipările străinătăţii

Pentru un român din România anilor '80, străinătatea era, cel mai adesea, teritoriul din vis (din cărţi, din filme, din poveştile altora). Dacă ajungea acolo (în partea ei înaintată politic, prin BTT, ori cu rucsacul în spate) se simţea ca într-un vis.

Pentru un român din România de azi, străinătatea este teritoriul accesibil în concedii, cînd are bani.

Pentru un român stabilit la Montréal de un an, străinătatea este teritoriul ostil din jurul lui. Pentru unul stabilit tot acolo de 15 ani, Montréal-ul (eventual Québec-ul, dar nu şi Canada, care-i prea mare) a devenit un nou acasă, iar străinătatea s-a mutat mai departe. A devenit teritoriul accesibil în concedii, dacă îşi face timp şi îi place alergătura (banii îi are).

Frecventarea străinătăţii în ultima ei întruchipare şi-a pierdut orice miză existenţială. A devenit o experienţă culturală. Sigur, e de bonton să spui că o experienţă culturală este şi una existenţială. Dar să nu ne ascundem după vorbe. O experienţă culturală săvîrşită în confort material e o experienţă existenţială moale. Cît despre accesarea străinătăţii în regim de vacanţă „all inclusive", ea intră la capitolul sejururilor de odihnă şi al experienţelor culinare.

Norocul pe care aş fi preferat să nu-l am

Sînt un român din diaspora norocos. Pentru opt ani de viaţă în străinătate, prezenţa mea în România a fost necesară într-un mod cît se poate de direct. Mama era din ce în ce mai bolnavă. Sigur, e un noroc pe care aş fi preferat să nu-l am. Îi zic noroc numai din această unică perspectivă. Pentru că m-a ţinut aproape de casă. Am venit în România an după an, uneori cîte două luni deodată, alteori de două ori într-un an. E o frecvenţă a venirilor acasă neuzuală printre românii din Canada. Ca să pot veni atît de des, mi-am luat forţat concedii sau mi-am abandonat serviciul. Ca să mi se aprobe concediile sau ca să mă despart în bună pace de şeful de la slujba abandonată, mi-am motivat deciziile cu sănătatea precară a mamei. Am venit în România ca să-mi văd mama, dar mi-am întîlnit şi prietenii, şi am văzut cum se schimbă lucrurile în ţară. Cînd vii o dată la şase luni e ca şi cum n-ai plecat cu totul. Sentimentul acesta îl aveam eu, îl aveau şi prietenii pe care-i vedeam la fiecare venire. O prietenă a mamei m-a lăudat, comparîndu-mă cu fiicele ori fiii plecaţi ai altor cunoştinţe, care se arătau rar prin ţară. Venirile mele dese erau, pentru mama, un motiv de discretă mîndrie. Despre fiul unei prietene bolnave mi-a spus, cu ironie, că e grijuliu, o sună pe maică-sa des. Telefonul, am înţeles, nu ajungea. Cînd a murit, n-am fost lîngă ea. Am ajuns în ţară a doua zi. Ne văzuserăm cu o lună şi jumătate mai devreme. Vorbiserăm la telefon cu două zile înainte, fără să ne treacă prin cap că era pentru ultima oară.

Noul emigrant român este diferit faţă de cel care am fost eu.

***Florin Oncescu** este jurnalist şi scriitor.*

Augustin IOAN

Predînd Sfînta Sofia străinilor

De curînd, am avut privilegiul să vorbesc despre arhitectura bizantină şi ecourile ei arhitecturale. Unde? Chiar în pridvorul (dispărut) al Sfintei Sofii. Venisem înarmat de acasă cu tot ce trebuie, ca să ţin o conferinţă bine garnisită cu fotografii la facultatea de arhitectură de la Universitatea „Mimar Sinan", din Istanbul, pentru grupul de studenţi internaţionali de la Dessau Institute of Architecture. Mulţumită dlui profesor Sorin Vasilescu, cel care deţine, foarte probabil, cea mai impresionantă arhivă foto (şi) despre arhitectura bizantină din ţară, aveam chiar şi reconstrucţii digitale ale Constantinopolului: biserici, dar şi oraşul propriu-zis. Abia prin aceste tehnici de Virtual Heritage se poate, acum, imagina cum arăta, de fapt, oraşul pre-islamic.

Dar, la faţa locului, am decis, împreună cu prof. Andrea Haase, care coordona workshop-ul, să vorbim despre acest subiect trecut în chiar lăuntrul său; doar era o excursie de studiu cu totul! Zis şi făcut: tinerii noştri colegi, care de pe unde, dar majoritatea din ţări asiatice, au trecut, incomod, de bariera de 20 de lire turceşti de căciulă (aproape 10 euro). Era o zi vîntoasă şi, cum se întîmplă, arhitectura bizantină nu este excesiv de ofertantă pe dinafară. Lucrul e ştiut, îl repetă şi Constantine Cavarnos în a sa carte de eseuri *Gîndire şi artă bizantine* (Institute for Byzantine and Modern Greek Studies, Belmont, MA, 2000): „Arhitectul bizantin era mult mai preocupat cu decorarea interiorului bisericii decît cu a exteriorului. Pe dinafară, biserica bizantină era relativ simplă, liberă de orice superfluu, în vreme ce pe dinăuntru posedă o bogăţie decorativă neegalată" (p. 63). Prin urmare, copiii noştri erau uşor dezabuzaţi căci, în mintea lor, „văzuseră" deja clădirea, de vreme ce se plimbaseră primprejur, fără taxe.

Sf. Sofia este un exerciţiu în dialogul dintre lumină şi spaţiu.

La început, cum se face, le-am spus nitică istorie. Sf. Sofia (532-537) este un edificiu pur experimental, atît de nou pentru vremea sa, încît prima cupolă s-a şi prăbuşit, fiind refăcută. Nimic de o asemenea anvergură nu se încercase pînă atunci. Sînt tentat să spun că nici după aceea. Răscoala Nika presa şi un gest de PR era necesar. De unde şi viteza incredibilă a construcţiei. De unde şi utilizarea multor materiale din felurite temple păgîne din cuprinsul imperiului, precum coloanele de porfir. Unii spun că, la două sute de ani după edictul constantinian din 330, a fost şi o formă de a „pedepsi", fie şi simbolic, arhitectura păgînă. Matematicienii care au închipuit Sf. Sofia, din mers, aveau în minte nu în primul rînd proporţiile şi măiestrita lor îmbinare simbolică. Dimpotrivă, aproape straniu pentru doi oameni ai numerelor, urmăreau un efect emoţional. Sf. Sofia este un exerciţiu în dialogul dintre lumină şi spaţiu.

Bisericile bizantine erau, la Constantinopol, mari. Mari după orice scară a lucrurilor privind lucrurile.

Cupola (32 m în diametru, o performanţă în sine şi astăzi, ca să nu mai vorbim de 532!) nu descarcă în plin, pe contur, ci prin intermediul unor stîlpi perimetrali dispuşi alternativ cu străpungeri, ferestre prin care intră lumina. Dacă nimereşti o zi cu soare şi îţi mijeşti ochii, observi cum fibrele de lumină se unesc într-un plan secant, care despică de trunchiul principal cupola şi o face să leviteze vizual. O spunea chiar şi Procopius din Cezareea, cel care scria, encomiastic dar exact, despre exact acest efect, care nu s-a schimbat în mileniul şi jumătate trecut de atunci. Părea că lumina izvorăşte dinlăuntrul bisericii – se exalta cronicarul.

Şi cui datorăm această impresie de autogenerare? Evident, mozaicurilor de aur care împodobeau, odinioară, toată biserica. Odată adusă la interior, lumina naturală era deîndată transfigurată, reflectată şi amplificată, folosind spaţiul drept cutie de rezonanţă, iar mozaicul – drept oglindă. Ca şi spaţiul redat plat, al icoanelor, desemnat drept cel mai abstract prin chiar acest mozaic de aur în care variaţiile de cîmp sînt induse de direcţiile de dispunere a unităţilor de piatră şi aur, spaţiul tridimensional, dat de incinta lăcaşului de cult, capătă această natură suprafirească, ireală, de „dincolo", care susţine cupola cu Pantokrator. O parte din icoanele uriaşe, de un nivel înălţime, au scăpat după 1453. Destule, oricum, ca să ne dăm seama de scara lucrurilor. Abia la Sf. Sofia, dar şi la Iisus în Chora (despre care a scris un text excelent doamna Anca Manolescu), îţi dai seama despre ce înseamnă arta bizantină.

Artă imperială, ea nu avea probleme de scară şi nici nu-şi tînguia nanismul transformat din sărăcie şi neputinţă în estetică, precum aici, la noi, pe *limes*. Nu. Bisericile bizantine erau, la Constantinopol, mari. Mari după orice scară a lucrurilor privind lucrurile. Mari după scara catedralelor occidentale: planul multora este comparabil, ca dimensiune, cu cel al balcoanelor de la Sf. Sofia; multe pot fi „parcate" fără probleme în interiorul acesteia, cu tot cu fleşe. Dincolo de dimensiunile mari în scară absolută a lucrurilor, efectele de perspectivă le amplifică oricum. Icoanele sînt, multe, de scară umană, dar în sensul că depăşesc înălţimea omului, toate în mozaic de aur. Cu ce să le compar, ce-i mai mîndru pe la noi? Dar de ce trebuie să amarez mai întotdeauna exemplele în portul – accidental dat – al locului naşterii, căruia pare că trebuie să îi găsesc scuze pentru propriile neputinţe? Nu e nevoie. Pentru arhitecţi cel puţin, edificiile bizantine oferă răspunsul la raportul dintre acestea şi scara oraşelor în care operează. Cînd aveţi dubii cu privire la raportul text-context în arhitectura ortodoxă urbană de astăzi, faceţi exact ce au făcut Antonescu, Ionescu-Berechet, Joja, la timpul lor: mergeţi la Bizanţ. Revedeţi lucrurile la sursă.

Şi, mai apoi, cealaltă lecţie a Sfintei Sofii: exuberanţa punerii în operă a materialelor. Pereţii sînt în întregime din marmură spartă pe cant, pentru ca plăcile să se monteze în oglindă, două cîte două, sau cîte patru. Arată ca un gigantic test Rorschak întreg interiorul bazilicii! Numai urmărind povestea plăcilor de marmură de acolo îţi trebuie o viaţă, după cum îţi trebuie una ca să urmăreşti cum bolţile şi coloanele – tot ce e curb – e în mozaic. Doar din aceste două valori de material, spaţiul este colorat peste poate! Nu faptul că e musulmană umileşte tencuiala dată peste icoane, de către cuceritorii turci, cît futilitatea ei: pur şi simplu, într-o asemenea minunăţie exuberantă de materiale nude, pentru ce să adaugi un acoperămînt pietrei şi aurului? Sper că asta a fost şi raţiunea dindărătul restaurărilor care par a se petrece înăuntru, care înlătură din tencuială, în favoarea mozaicurilor de dedesubt.

Am început spunînd că Sf. Sofia este un spaţiu fără precedent. În cărţile de arhitectură, nu ştim să îl încadrăm tipologic. E o bazilică cu cupolă? Dar atunci de ce exedrele de pe axa est-vest, care lipsesc din orice altă bazilică? Neîncadrabil, acest lăcaş de rugăciune rămîne fără genealogie, dar şi fără descendenţi. Veţi auzi pe mulţi spunîndu-vă că s-au inspirat din Sf. Sofia. Nu-i credeţi. Nici propriilor autori ai lăcaşului de cult nu le-a ieşit din prima, cum am zis. La noi, această pretenţie nu e de susţinut decît de către arhitectul (maghiar) al Mitropoliei din Sibiu. Firească, nu e vorba despre o aceeaşi scară a lucrurilor: prin comparaţie cu originalul, catedrala sibiană e o biată căpiţă de spaţiu...

Închei aici povestea micii mele vorbiri de la intrarea în Sf. Sofia. Copiilor le-am spus, la ieşire, ce ar fi spus Justinian cînd a intrat, la inaugurare: „Te-am înfrînt, Solomoane!". Dumneavoastră vă spun însă, dacă nu aţi făcut-o deja, să mergeţi la Constantinopolistanbul şi să plătiţi cele douăzeci de lire turceşti pentru a vă minuna, măcar jumătate de zi, de gloria Bizanţului celui de odinioară, a cărui margine de imperiu i-am fost, cu modestie, (şi) noi...

Augustin Ioan *este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu".*

PUBLICITATE

ABONEAZĂ-TE ACUM!

Ai pînă la reducere 13%!

Adaugă abonamentului colecţiile de DVD-uri preferate:

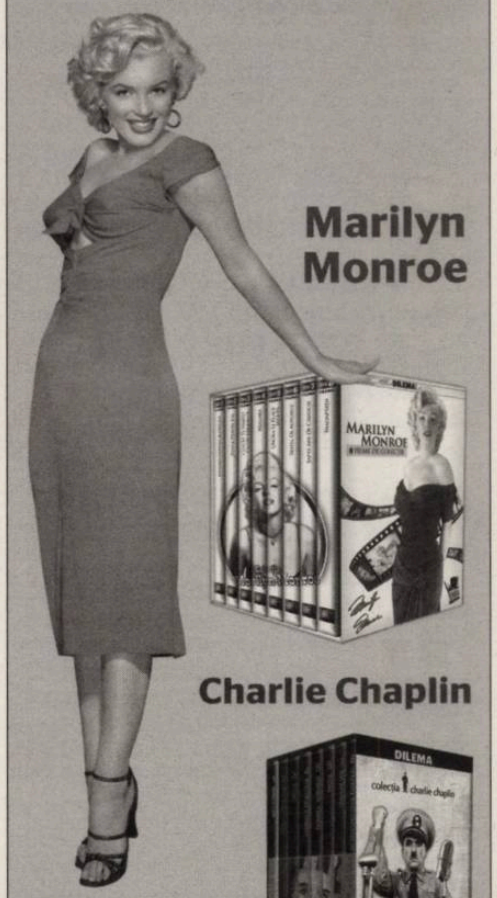

Primeşti o dată pe lună revista Dilemateca!

NOU!

Abonamente în străinătate

Dacă vrei să faci o bucurie cuiva drag plecat din ţară, acum îi poţi oferi un abonament la **Dilema veche**, împreună cu **Dilemateca** sau la oricare dintre publicaţiile: **Foreign Policy**, **Forbes**, **Historia**, **Ştiinţă şi Tehnică**, **OK** sau **Tango**.

PUBLICITATE

METODE DE ABONARE

SMS

3 luni abonament

Trimite un SMS doar din reţeaua VODAFONE LA 7115 cu textul DILEMA VECHE

• Costul unui SMS este de 15 euro fără TVA, pentru revista fără DVD
• Vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro
Operatorul limitează la 30 euro valoarea SMS-urilor pe care le puteţi trimite în decursul a 30 de zile
Contravaloarea SMS-ului nu se returnează.
Informaţii la tel: 0800.800.111.

ONLINE pe www.dilemaveche.ro

La sediile, chioşcurile, caravanele şi librăriile ADEVĂRUL

Poştă şi partenerii ADEVĂRUL HOLDING

Trimite dovada plăţii şi talonul completat

ADRESA DE LIVRARE
Nume .....
Prenume.....
Compania* .....
Cod fiscal* .....
Str. .....
.....
nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. .....
localitate .....
judeţ/sector .....
cod poştal .....
telefon .....
e-mail .....
Doresc să mă abonez începând cu data de .....
.....(scrieţi în căsuţă numărul de abonamente pe care doriţi să-l contractaţi)

Dilema veche
☐ 3 luni (56 lei) ☐ 6 luni (109 lei) ☐ 12 luni (212 lei)
Dilema veche + colecţia Marilyn Monroe
☐ 3 luni (113 lei) ☐ 6 luni (167 lei) ☐ 12 luni (268 lei)
Dilema veche + colecţia Charlie Chaplin
☐ 3 luni (93 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecţia Teatru românesc
☐ 3 luni (93 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecţia Opera
☐ 3 luni (178 lei) ☐ 6 luni (231 lei) ☐ 12 luni (344 lei)

şi am achitat S.C. Adevărul Holding S.R.L., cod fiscal RO18990288, în contul nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera, cu ☐ mandatul poştal ☐ OP nr. ..... din data .....
* Pentru adresă de facturare diferită, contactează-ne la abonamente@adevarulholding.ro
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 27 a lunii în curs.
Prin completarea acestui talon sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activităţi promoţionale şi să le dezvăluie terţilor conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări şi să solicit ştergerea datelor adresându-mă societăţii S.C Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Pentru abonamente şi informaţii sunaţi la 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice reţea, între orele 7^00 - 22^00 (luni - duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

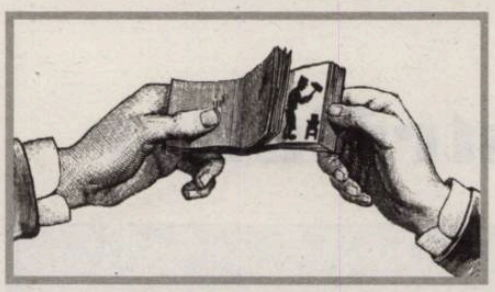

Marius CHIVU

feedbook

Care-i faza cu premiile literare?

● ***Orizont*, nr. 4 (1543), 19 aprilie 2011.**

„A fost nevoie de 23 de ani de premieri cu oprelişti şi presiuni, a fost nevoie de 4 ani de suspendare a «dreptului la premiu» şi de incertitudine cu privire la durata acestei suspendări, a fost nevoie de o explozie istorică trăită de fiecare scriitor în parte şi de o primenire a ierarhiilor Uniunii Scriitorilor, a fost nevoie de entuziasmul începutului şi de dispariţia cenzurii ideologice, a fost nevoie de cărţi scrise încă în vremea cenzurii şi publicate fără «ajutorul» ei, a fost nevoie de concurenţa dintre cărţi şi evenimente, dintre timpul citit şi timpul trăit pentru ca, în fine, premiile Uniunii să aibă valoare exemplară. Acest *unic* an în care pe talgerele balanţei juriului valoarea tinde să fie maximă şi compromisul tinde să fie minim este 1990... Lista de premii din acel an este cea mai scurtă. Performanţa nu s-a mai repetat. Compromisul îşi face loc încetul cu încetul... Cu excepţia acestui an, singurul din toată istoria Uniunii, cu premii puţine şi riguros alese, greşelile făcute de juriile dinainte continuă“ – scrie Ioana Pârvulescu în cel mai complet şi mai exact eseu dedicat premiilor literare româneşti, capitol cuprins în volumul *Prejudecăţi literare* (1999). Care au fost premiile acelui 1990 de excepţie? *Istoria critică a literaturii române* de Nicolae Manolescu (critică şi istorie literară), *Levantul* de Mircea Cărtărescu (poezie), *Femeia în roşu* de Mircea Nedelciu, Adriana Babeţi şi Mircea Mihăieş (roman), Dan Stanciu cu *Imperiul simpatiei* şi Ioana Bot cu *Eminescu şi lirica românească de azi* (debut).

Numărul curent al revistei *Orizont* publică o primă parte a anchetei „Premiile şi topurile literare: prea multe, prea puţine?“, unde răspund, printre alţii, Ioana Cistelecan, Dan Lungu, Gheorghe Mocuţa, Irina Petraş şi Răzvan Petrescu. Răspunsurile lor sînt cumva înciudate, cinice, previzibile, ceea ce arată că undeva e o problemă cu premiile literare de la noi: necesare, dar compromise de interese, găşti, *parti-pris*-uri; se acordă prin compensaţie, fiind rezultatul jocurilor şi al calculelor juriilor; n-au relevanţă pentru cititori, sînt bune doar la CV, nu fac presă, n-au notorietate, n-au impact, nici măcar nu se ţin minte. Concluzia de acum un deceniu a Ioanei Pârvulescu este, din păcate, încă actuală, de vreme ce nu există premiu literar românesc care să nu ridice cel puţin un mare semn de întrebare, care să nu conţină o bizarerie, care să nu sfideze bunul simţ critic şi să nu alimenteze diverse speculaţii. Să le trecem în revistă pe cele acordate anul acesta.

Premiul Naţional de Poezie „Mihai Eminescu“ – Opera Omnia. Juriul (Nicolae Manolescu, Mircea Martin, Cornel Ungureanu, Ion Pop, Alexandru Călinescu) a acordat distincţia şaptezecistului Dinu Flămând, deşi pe lista nominalizaţilor se aflau poeţi, obiectiv vorbind, cu o operă mai importantă, precum Ion Mircea sau Vasile Vlad. Dincolo de orice chestiune de gust personal, această opţiune a juriului rămîne profund discutabilă. Fiind vorba de ediţia jubiliară, evenimentul a fost marcat prin publicarea, la Editura Paralela 45, a 19 antologii dedicate poeţilor laureaţi pînă acum. Partea curioasă a acestui lăudabil proiect abia acum vine: volumele nu se vînd decît împreună. Altfel spus, nu poţi cumpăra, după preferinţă, doar Gellu Naum, M. Ivănescu sau Angela Marinescu, trebuie să iei şi Ilie Constantin, Cristian Simionescu etc. Ca-n comerţul de carte comunist.

Premiile Galei Tinerilor Scriitori organizată de Primăria Sectorului 2 din Bucureşti. Juriul (acad. Eugen Simion, Daniel Cristea-Enache şi Paul Cernat). Premiul „Tînărul poet al anului 2010“ i-a revenit Iuliei Militaru pentru volumul, perfect pasabil, *Marea Pipeadă,* în detrimentul lui Teodor Dună, cu al său *de-a viul,* volum care a avut parte de o receptare aproape spectaculoasă. Iulia Militaru, de altfel, o autoare practic fără receptare critică, a primit, la fel de gratuit, şi distincţia de „Tînărul scriitor al anului“, făcînd şi mai rizibilă opţiunea juriului, care însă nu s-a oprit aici, ci l-a desemnat pe Alex Goldiş drept „Tînărul critic al anului“ pentru un volum... în manuscris, în condiţiile în care ceilalţi doi nominalizaţi, Anca Haţiegan şi Raluca Dună, concurau cu volume remarcabile şi remarcate, căci deja tipărite, recenzate, votate prin topuri. De ce a acceptat Alex Goldiş un asemenea premiu (poate că meritat, dar, fiind încă nepublicat, prematur, neverificabil, şi chiar ofensator faţă de cele două colege de critică literară) mă depăşeşte. În fine, „Tînărul prozator al anului“ i-a revenit, pe merit, lui Cătălin Pavel pentru *Aproape a şaptea parte din lume* (recenzat de mine favorabil în *Dilema veche* nr. 363), dar celelalte două nominalizări ale juriului „l-au ajutat“, căci şi *Poemele secretarei* de Ştefania Mihalache, şi *Irezistibil* de Dan Coman sînt romane sub *Deadline* de Adina Rosetti, de pildă, de departe cel mai bun debut de anul trecut, nenominalizat însă.

Premiile *Observator cultural*. Juriul (Paul Cernat, Caius Dobrescu, Antonio Patraş, Iulia Popovici şi Carmen Muşat) „a făcut dreptate“ remarcabilului debut al Raluci Dună, dar n-a avut curajul să parieze pe o singură carte la categoriile proză şi poezie. Premiile au fost împărţite de prozatorii Gabriela Adameşteanu cu *Provizorat* – o opţiune cît se poate de previzibilă, dat fiind îndelunga campanie de receptare pozitivă susţinută de revistă – şi de Ovidiu Nimigean cu *Rădăcina de bucsau* (ambele cărţi nedreptăţite, prin regulament, la Premiul Naţional de Proză al *Ziarului de Iaşi,* vezi mai jos), şi de poeţii Ion Mureşan cu cartea *Alcool* şi Radu Vancu – *Sebastian în vis*. Spun că revista n-a avut curajul să parieze pe o singură carte pentru că, în mod evident, a împăcat şi proza şaizecistă cu miză politică, dar slabă literar, a Gabrielei Adameşteanu, şi proza de mare inventivitate şi savoare narativă a lui Ovidiu Nimigean, iar în cazul poeziei, a răsplătit doi poeţi, ambii foarte buni, maestru şi discipol, un *come-back,* aşa-zis, optzecist şi un nume titrat din generaţia tînără şi activă. Dacă ai un premiu, de ce să nu oferi, totuşi, întreaga lui glorie unui singur autor sau unei singure cărţi!? Prin natura lor, premiile oricum nu ajung pentru toţi; un premiu n-ar trebui să fie ceva divizibil.

Premiul Naţional de Proză al *Ziarului de Iaşi*. Juriul (Alexandru Călinescu, Valeriu Gherghel, Emil Brumaru, Codrin Liviu Cuţitaru, Bogdan Creţu şi Doris Mironescu) au premiat romanul lui Radu Pavel Gheo, *Noapte bună, copii!*. „Mă aştept să obţină cel puţin un mare premiu de proză“ – scriam în cronica dedicată acestui roman în *Dilema veche* nr. 365, aşa că mă bucur să-mi văd predicţia confirmată. Problema vine din faptul că regulamentul prevede ca un scriitor să nu ia premiul decît o singură dată, căci, nu-i aşa, e bine să se dea cît e unul să ajungă la fiecare. Altfel spus, „ajutoare, nu premii“, vorba lui E. Lovinescu. Această regulă stupidă are două consecinţe: dat fiind că autorii premiaţi nu vor mai fi nominalizaţi, indiferent de valoarea romanelor lor, premiul nu va fi acordat, de fapt, niciodată celei mai bune cărţi de proză a anului, iar competiţia va fi, de la an la an, tot mai slabă. Dovadă chiar ediţia de acum cînd romane notabile – precum *Provizorat* de Gabriela Adameşteanu şi *Rădăcina de bucsau* de Ovidiu Nimigean – n-au mai fost luate în calcul, lăsînd loc, pe pista nominalizărilor, unor cărţi modeste, precum *Ana Maria şi îngerii* de Radu Aldulescu sau *Camionul bulgar* de Dumitru Ţepeneag.

Nominalizări curioase la titlul de proza anului s-au consemnat şi la **Premiile *Reţeaua literară*** unde cîştigătorul Marin Mălaicu Hondrari cu *Apropierea* a concurat – cumva neloial, dar din „vina“ juriului (Crina Bud, Alex Matei, George Neagoe, Gelu Vlaşin şi, din nou, Paul Cernat) – cu *Scotch*-ul Ioanei Bradea şi cu *Nu ştiu cîte zile* de Stoian G. Bogdan, două romane nereuşite.

P.S. Pentru a preîntîmpina cine ştie ce procese de intenţie alimentate de acest text, menţionez că n-am făcut şi nici nu mă interesează să fac parte din juriul vreunui premiu.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

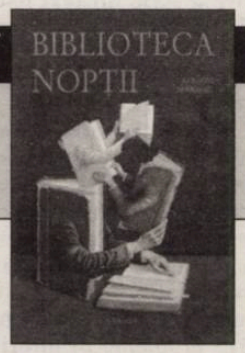

● **Alberto Manguel, *Biblioteca nopţii*, traducere din limba engleză de Anca Stoiculescu, Editura Nemira, 2011.**

Alberto Manguel a fost, în anii '60, cititorul şi asistentul personal al lui Borges, după care a devenit el însuşi autor de cărţi. Astăzi nu mai e argentinian, ci canadian, scrie în engleză şi are o casă în Franţa, unde se află şi biblioteca sa de 30.000 de volume. Printre titlurile care i-au făcut cunoscută semnătura încă din mileniul trecut se numără o *Istorie a lecturii* şi un *Dicţionar al locurilor imaginare* – două *boom*-uri ale erudiţiei înviorate de inteligenţă şi fantezie.

Biblioteca nopţii (2006) ar fi o altă răstălmăcire minunată a livrescului, povestind cîte-n lună şi-n stele despre tot ceea ce presupune adunarea cărţilor pe rafturi – de la aspecte curat tehnice (spaţiul bibliotecii, forma ei sau sistemele de catalogare) pînă la unele uşor eterate (uitare, supravieţuire, putere, imaginaţie, hazard, identitate sau chiar „umbra bibliotecii“). E o poveste frumoasă – că „studiu“ ar fi nedrept să-i spunem –, cu multă informaţie, cu inspirate filtre meditative şi cu un mod aproape poematic de „a pune problema“, făcînd din lectură o soră bună a alchimiei. Iar pentru că bibliotecile trebuie să poarte un nume, acesta va fi, rînd pe rînd, Biblioteca din Alexandria, Kabul sau Bagdad, bibliotecile Carnegie, Warburg, Dickens, Masson, Borges, Hitler, Robinson Crusoe, *literatura de cordel* (cărţuliile înşirate pe sfoară ale buchiniştilor brazilieni) sau *biblioburro* (bibliotecile-pe-măgar de prin satele Columbiei).

Manguel va face şi gestul suprem al cititorului visător şi pofticios, întocmind o listă de cărţi a căror inexistenţă îl chinuie (între care o *Istorie a bîrfei,* un jurnal al Milenei lui Kafka, o cronică a detenţiei lui Cervantes în Alger). Aşa e cînd erudiţia are suflet.

„Iubirea este periculoasă“

– interviu cu scriitoarea María DUEÑAS –

Scriitoarea spaniolă María Dueñas a debutat cu romanul Iubirile croitoresei *(Editura Polirom, traducere din limba spaniolă şi note de Ileana Scipione) – întîlnirea dintre* Pe aripile vîntului *şi* Casablanca, *cum l-a caracterizat un critic. În 2010, cartea a depăşit, în Spania, un milion de exemplare vîndute şi va fi adaptată pentru televiziune, într-o mini-serie de 13 episoade.*

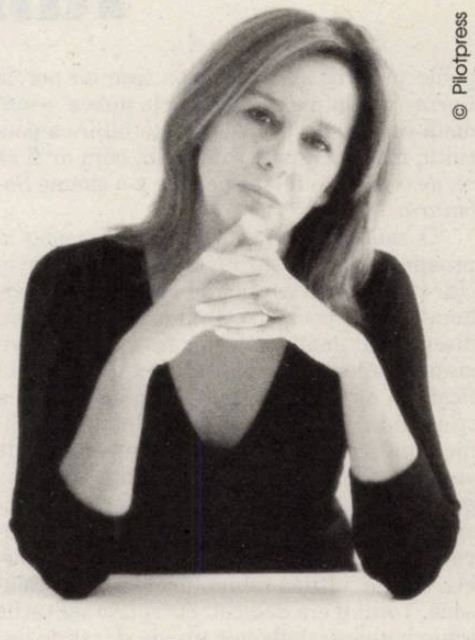

© Pilotpress

De ce aţi ales să vă întoarceţi în timp pentru Iubirile croitoresei*?*

Familia mea a locuit mulţi ani în Protectoratul spaniol al Marocului. A fost o perioadă frumoasă care s-a încheiat abrupt, şi ei – la fel ca mulţi alţi rezidenţi – au păstrat amintirea acelor zile cu vie nostalgie. Deci, din nostalgie am vrut să-mi întorc privirea către acei ani. Dar m-am gîndit şi că prezenţa spaniolă în nordul Africii e o frîntură uitată din istoria recentă. Şi acesta e celălalt motiv pentru care am decis să folosesc acea perioadă şi acel loc ca eşafodaj al romanului meu.

Am trăit o vreme în Madrid şi încă sînt foarte conectată cu acest oraş pe care îl cunosc bine. Tetuan e locul unde s-a născut şi a crescut mama mea. Iar Lisabona e fascinantă, o iubesc. Am vrut să folosesc ca decor toate aceste locuri cu care aveam o conexiune emoţională puternică.

Frazele dvs. au temperament şi un ritm alert. Se datorează sîngelui spaniol, e ceva tipic?

Sîngele spaniol e frumos, însă mă tem că ritmul se datorează mai degrabă unui efort conştient de a imprima discursului agilitate şi dinamism, decît unei reflexii spontane a temperamentului meu.

Aţi ales să scrieţi o poveste de dragoste clasică în secolul XXI, cînd iubirea arată cu totul altfel...

În ciuda diversităţii şi a tuturor patternurilor perfect acceptabile ale poveştilor de dragoste pe care le trăim astăzi, oamenii, în general, tind să iubească după schema clasică: un băiat întîlneşte o fată, înfruntă dificultăţile şi ajung la un final fericit. Cîteodată noi, oamenii, sîntem atît de simpli...

Romanul dvs. descrie un univers feminin frumos, dar oarecum demodat. Cum vă raportaţi la universul feminin din prezent?

Distanţa e destul de mică, în timp – între cele două universuri abia s-au scurs 70 de ani. Lumea, din fericire, s-a schimbat mult. Acum femeile au parte de mai multă vizibilitate, au mai multe drepturi, dar şi mai multe responsabilităţi şi angajamente.

Există şi o latură negativă în spatele succesului pe care îl aveţi de cînd Iubirile croitoresei *a fost publicat?*

Acest succes atît de neaşteptat e o experienţă pe care o trăiesc cu bucurie şi recunoştinţă. Nu i-am găsit încă o latură negativă. Am pierdut ceva din timpul liber şi din intimitate, dar pot să fac faţă acestor lucruri fără probleme.

„Totul e relativ“ este expresia dvs. preferată...

Cînd eram mai tînără, judecam totul în alb şi negru, în termeni de a accepta sau a respinge, în „da“ şi „nu“. Acum ştiu că totul este mai puţin strict, că există întotdeauna o marjă de flexibilitate, că nimic nu este atît de drastic.

Acest succes atît de neaşteptat
e o experienţă pe care o trăiesc cu bucurie şi recunoştinţă.

a consemnat Ana-Maria ONISEI

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Cristian Pătrăşconiu, *Repere intelectuale ale dreptei româneşti* (Editura Humanitas, 2010). Dacă ar exista cu adevărat în România o dreaptă şi o stîngă autentice, discuţia în jurul acestei cărţi ar fi de cu totul altă natură decît apatia care o asediază. (Radu Cosaşu)

■ Documentarul: *Metrobranding – o poveste de dragoste între oameni şi obiecte*. Personaje principale: salteaua Relaxa, tenişii de Drăgăşani, bicicleta Pegas, motocicleta Mobra, becul de Fieni şi maşina de cusut Ileana, oamenii din jurul lor, micile oraşe industriale (Mizil, Drăgăşani, Zărneşti, Fieni, Cugir, Victoria). Muzica: Partizan. Regia: Ana Vlad şi Adi Voicu. De văzut (în cadrul Festivalului Filmului European): vineri, 6 mai, ora 20.00, la Cinema Studio, în prezenţa regizorilor. (Luiza Vasiliu)

■ Textul despre noile şi foarte scumpele statui ale prostului gust din Bucureşti, scris de Dan Popescu în *24 Fun* de săptămîna trecută: „Calul lui Florin Codre are coada butucănos cabrată ca într-o perpetuă defecare, iar Carol stă ca hunii, direct pe cal. Este o struţocămilă în care grandilocvenţa desuetă a dimensiunii e minată de detalii precum costumul civil al regelui şi păturica ce înlocuieşte şaua... Ce vor comanditarii statuilor să realizeze cu ele? Politicienii noştri se gîndesc la monumente ca la nişte obiecte care au menirea să ranforseze o retorică naţionalistă. Nici un comanditar nu se gîndeşte cum să facă prietenos spaţiul respectiv din Piaţa Revoluţiei.“ (Marius Chivu)

Maria BALABAŞ

bon de audiţie

„Ferit de intemperii“

● **Byron, *Perfect*, A&A Records, 2011.**

Cel de-al treilea material discografic al trupei Byron poate fi perceput ca un fel de vitrină rebrand-uită: versiuni proprii după 16 piese autohtone, ca un upgrade aplicat nostalgiilor sau reflexelor sonore ale publicului şi ale artiştilor înşişi. Byron nu reinventează piesele, ci le aplică procedeul reestetizării, ataşîndu-le o sonoritate generic acceptată drept „frumoasă“.

„Exerciţiul“ lui Vali Sterian cîştigă în acurateţea înregistrării şi a interpretării vocale, dar pierde din spiritul originar – al acelei beţii postdecembriste în care dezordinea încă putea genera o nouă lume. Byron poetizează, melodizează, îndulceşte sonoritatea, dar nu se revoltă sau nu caută să adîncească înţelesul leitmotivelor pe care le-a ales. Acelaşi procedeu este aplicat interiorizatei şi absurdistanei „Graniţa-n raniţă“ a Adei Milea: piesa folk minimală, o incursiune într-un perpetuum mobile al războaielor inutile în care un soldat-Iona vede viaţa ca pe o succesiune nesfîrşită de poveri şi limite, îşi pierde exact caracterul de dezolare introvertită şi devine o baladă rock declamativă, fără asperităţi nedorite. Sound-ul electronic – caracteristic întregului album *Tainicul vîrtej* al lui Mircea Florian şi implicit piesei „Mă simt minunat“ – este înlocuit de Byron cu o orchestraţie specifică rockului melodic, renunţîndu-se la caracterul psihedelic iniţial şi accentuîndu-se o eventuală apartenenţă la manierismul muzicii baroce (prin apelarea la un ton asemănător celui de clavecin). În „Mica Ţiganiadă“ se încearcă o reconstrucţie zaharisită a piesei Phoenix, după obiceiul contemporan de a include – pentru un plus de exotism – pe lîngă tema principală, o linie melodică sau un *featuring,* aici un soi de raga indiană. Se pune întrebarea dacă „Mica Ţiganiadă“ chiar avea nevoie de aşa ceva şi dacă actuala formulă aleasă de Byron nu încarcă nefiresc deja legendara piesă de pe *Mugur de fluier*.

Există însă pe acest album cel puţin două piese cărora le prieşte amprenta Byron, în actuala formulă instrumentală – poate şi pentru că una este chiar creaţia lui Dan, pe vremea cînd cînta în Kumm, iar cealaltă face parte din repertoriul Luna Amară, o trupă care aderă la aceeaşi estetică a rockului. „1000 de chipuri“ şi „Chihlimbar“, spre deosebire de variantele precedent înregistrate, dezvăluie soluţii armonice şi orchestrale mai complexe, elaborate, atent şi corect căutate şi – tribut sau încercare băieţească (unii sînt mai buni decît alţii) – sînt dovada că Byron, ca trupă rock, atinge un grad al sensibilităţii şi tehnicii instrumentale etalon pentru colegii lor de generaţie.

În final, un cuvînt şi despre „Perfect“ – piesa care dă numele albumului şi care, din păcate, este lipsită de umorul netemperat al originalului Timpuri noi din 1992. Perfectul Byron este un rai cuminte, difuzabil la radio, „ferit de intemperii“. Îţi poţi imagina orice – un termopan pus perfect, o coafură perfectă, un ciorap perfect asortat –, dar nu lumea dementă, suprarealistă, a unui Artan care-şi cîntă societatea în derivă, în pragul reconstrucţiei sau al pierderii, acea societate-lambadă de la-nceputul anilor '90, în care nu mai trebuie să te-ascunzi în subterane ca să cînţi rock, dar nici nu poţi lăsa urletul să nu-ţi fie parte a vocii, atunci cînd spui „perfect“.

În 2010, şi Phil Collins, şi Eric Clapton, şi Peter Gabriel au scos albume de cover-uri – reîntoarceri la stări emoţionale dintr-o tinereţe care-a fugit prea repede, în tămbălăul secolului XX. Herbie Hancock îşi doreşte să cucerească lumea şi pacea universală cu atît de comercialul *The Imagine Project,* iar Santana a propus monstruosul proiect-cover cu piese Beatles, AC/DC sau Led Zeppelin, cotat alarmant de jos în topuri. Puţin mediatizat la noi (dar recenzat în *Dilema veche),* cel mai impresionant proiect dedicat reinterpretării unui sound istoric este albumul lui Mike Patton (ex-vocalistul Faith No More), lansat tot în 2010, *Mondo Cane* – materializarea unei munci de aproape un deceniu pentru a învăţa italiana, a prinde spiritul cantonetelor, a găsi echipa potrivită.

Pe plan local, Byron sînt exponenţii acestui trend internaţional, ale cărui rădăcini pot veni ori dintr-o gîndire de marketing bazată pe cererea pieţei, ori dintr-o pasiune adevărată a muzicianului care, dorindu-şi să înţeleagă mai bine sensul unor piese, trebuie să le cînte el însuşi. Byron nu sînt nici la finalul carierei, nu au nici forţa personalităţii unui Patton, nici înţelepciunea celui care ţine în palme industria muzicii mondiale. Altfel, consider acest album drept un exerciţiu benefic lor şi ar merita să simţim influenţele pieselor preluate pe materialele discografice următoare.

***Maria Balabaş** este realizatoarea emisiunii* Dimineaţa crossover *de la Radio România Cultural.*

craii de burta veche

Borşul de huşte

La subsolul delabrat şi supraîncălzit al casei – într-o bucătărie-dormitor, cu un cuptor care duduia întruna şi un pat ponosit, alături – o familie vindea borş. Toamna, cînd coceau bostani, mirosul acru de huşte, cel dulceag, al plăcintei de dovleac, şi aerul stătut, de vizuină, se combinau într-un abur otrăvit şi ospitalier deopotrivă. Aurel, soţul borşăresei – un beţiv blajin, cu răsuflarea îmbibată de alcool şi fum de ţigară, prietenos cu copiii, umil cu vecinii şi mut cu soţia –, stătea mereu acasă. Cînd avea muşterii, era, după puteri, lucid şi serviabil: se scobora anevoie din pat, scotea capacul putinei şi sufla deasupra borşului, cu buzele ţuguiate, pînă se risipea floarea şi ieşea la iveală un luminiş de zeamă verzuie, în care scufunda, cu tandreţe, polonicul cu smalţul plesnit. Aşeza apoi o sticlă de un litru pe un prosop împăturit, şi îi punea o pîlnie largă, din plastic galben. Turna borşul, vînturat, de la înălţime, polonic după polonic, aşteptînd să se isprăvească turbionul şuierător al fiecărei şarje şi să se astîmpere clăbucul din sticlă. Dacă era din cale afară de beat, uita să se oprească şi turna pînă cînd borşul se revărsa, mustind, pe prosop şi pe masă.

După ce ieşeam la aer, sorbeam cîteva guri din sticla plină ochi şi revedeam putina de lemn, cojile de dovleac din gunoi, cîrpa muiată în borş, pe Aurel, în papuci, pe marginea patului. Gustul acru, călduţ, lînced şi hrănitor mă fermeca, dar îmi făcea şi puţină greaţă.

Amicul Dejun

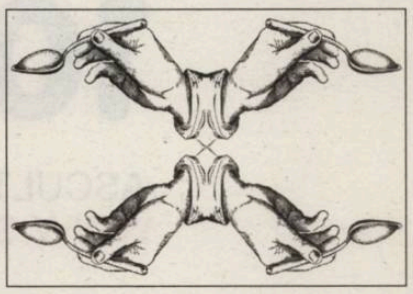

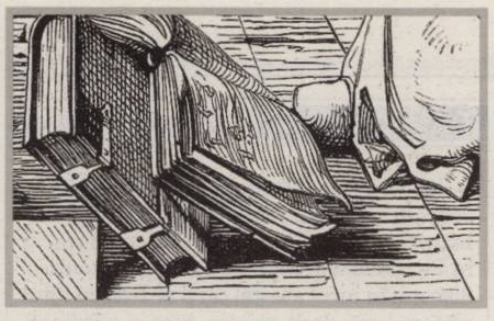

Simona SORA

biograffiti

Iubita lui Bousoño

Eram în cea mai teoretică fază a vieții mele, prin 1994, cînd l-am cunoscut pe Carlos Bousoño, la Madrid. *Teoria expresiei poetice, Iraționalismul poetic, Suprarealism și simbolizare* – fuseseră cărțile mele de căpătîi. Visam noaptea ecuațiile preconștiente, seriozitatea poetică, ambiguitatea și inadecvarea emoțională. Eram adepta „iraționalității tari", deși nu o disprețuiam nici pe cea slabă. Pricepusem, *via* Bousoño, cîte ceva din Rubén Darío, Machado și Juan Ramón Jiménez, cînd am dat de monstrul sacru. Trecuse bine de 70 de ani, habar n-aveam că încă mai preda. Frecventam cursurile, extrem de rațional-cabotine, ale lui Antonio García Berrio și tatonam un proiect, nicicînd finalizat, legat de mistica ebraică din secolul al XII-lea. Nu-mi lipsea decît să dau de Bousoño ca să cad pradă unor mai vechi predispoziții. Portița a deschis-o don Aurelio Răuță, mijlocitorul madrilen, prin excelență. Bousoño m-a adoptat în grupul de străini care-l înconjurau în fiecare miercuri, conducîndu-l cu largi volute poetice spre sala de la Complutense, unde-și ținea cursul. M-a testat scurt: „Spune-mi un vers din Solomon ibn Gabirol" – ăsta a fost botezul. Spectacolul începea însă după intrarea în sala de la *segunda planta*. I-am recitat un scurt poem bahic, *El vino que reanima,* îl învățasem, tot recitîndu-l, în lungile nopți de prospectare a Riojei locale: „Alza, amado, / ¿qué te pasa que estás somnoliendo y dormido? / Alzate y bebe un poco del vino rojizo." Nu i-a plăcut, nu cred că îi plăcea genul acesta de poezie ocazională, la fel cum nu-i plăcea nici poezia amoroasă a lui Solomon ibn Gabirol. Gabirol descrie mai bine fructe și flori, zicea, iar cel mai bine își descrie bolile proprii: „Y mi cuerpo camina por la tierra / y mi alma camina por la nubes" – iată două versuri despre adevărata iubire a poetului, înțelepciunea, *sabiduría,* cum ar fi să ai, *de verdad,* o iubită pe care s-o cheme *Sabiduría*...

O sală mică, ticsită, cu un Bousoño aproape octogenar și zburlit, scăpărînd din ochii săi albaștri și oficiind cu gesturi sacerdotale taina poeziei. Părea mai degrabă un discurs automat decît un curs academic: viziune și adevărata realitate, expresia modificată și dansul nou, femeia în oglindă și a treia îndrăgostire, monstrul Unamuno. Nimeni nu scria. Expunerea era întretăiată de versuri nelocalizabile, pronunțate sibilinic, pe altă voce. Recitînd, se întorcea cu totul înspre prima bancă unde stătea, singură, învăluită într-o coamă brună, cu mîna la bărbie, Gloria, ultima iubită (poetică) a lui Bousoño. Totul îi era dedicat: cursul, tonalitățile schimbătoare, zîmbetele timide și (rar de tot) cîteva versuri proprii, scrise de maestru cu puțin timp în urmă: „Muchacha dulce: no me amas / Tu no conoces mi figura, / mi triste rostro que lejano vela / tu faz borrosa entre la lluvia." Nimeni nu simțea nevoia să-și traducă.

Se întîmpla ceva destul de straniu, un lucru pe care, mai tîrziu, la rece, nu mi l-am putut explica altfel decît ca o uimitoare adecvare a metodei de expunere la obiect și la auditoriu. Cum să explici *poezia* unor adolescenți întîrziați din epoca pre-internautică ce scriau, la rîndul lor, poezie, proză, lungi eseuri despre poezie și proză, mici romane (tardiv) suprarealiste sau (recent) central-europene? În nici un caz teoretic, deși *theoria,* contemplarea, era permanent prezentă în discursul lui Bousoño din mica sală întunecoasă, cu aerul greu din pricina mulțimii de studenți așezați pe jos, pe pervaze, în jurul catedrei. În timp ce Carlos Bousoño – un domn din alte vremuri, cu ochelari imenși și o mustăcioară de la începutul secolului trecut – aproape se pierdea în spatele catedrei, tabla se umplea, nu se știe cum, cu semne bizare ce nu însemnau nimic (le puteam găsi aidoma în multe dintre cărțile lui) rupte de continuum-ul poetic care se revărsa asupra noastră și în care se contopeau indistinct metafizicii englezi, Vicente Aleixandre, Rubén Darío și el însuși. Căci, nu-i așa, spunea profesorul de poezie, „rațiunea nu trebuie să fie nimic altceva decît o santinelă alertă și discretă a fluenței poematice". N-am crezut niciodată că Bousoño ar fi fost un mare poet, deși, atunci, așa mi se părea; el este însă în continuare, fără îndoială, nu doar un remarcabil teoretician literar (în sensul indispensabil, acela de înțelegere a „bazelor creației", cum îl numea Gertrude Stein), ci și un unic *oficiant* al poeziei. Iubita lui ideală nu s-ar fi putut numi nici Gloria (cum se numea în momentul cu pricina), nici Sabiduría (ca iubita ideală a misticului Solomon ibn Gabirol), ci, *simplemente,* Poesía. În fine, după o oră și jumătate, fără pauză, Bousoño pleca înconjurat de grupul de străini, în care nu era nici o Dulcinee. Gloria rămînea visătoare, în prima bancă.

La ultimul curs, banca era goală, însă Bousoño nu părea să observe. Curînd însă – abia apucase să-și facă scurta introducere („Eres feliz. Saber no quieras / lo que brilla en los ojos humanos. / Sonríe tú como mañana fresca, / como tarde colmada en su ocaso.") –, ușa s-a deschis, el s-a întors și, fără să se întrerupă, cu gesturi învăluitoare, a invitat-o pe întîrziată să se așeze în prima bancă: era Charro, ultima iubită – blondă – a profesorului Bousoño.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

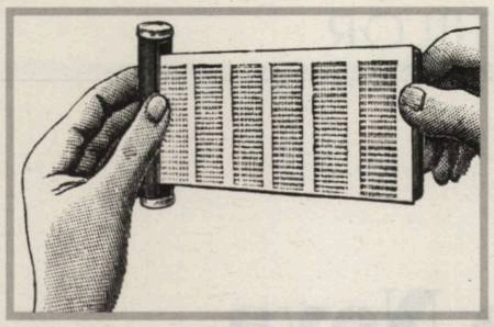

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Alexandre Castaing şi cultura plăcerii

Cum spuneam, din primul volum de corespondenţă Vintilă Horia, recent editat de Fundaţia Culturală Memoria, exegetul nu are mare lucru de cîştigat. Mai degrabă biograful, care-i va descoperi firea boierească, pasul apăsat şi traseul de cavaler învingător, delectîndu-se puţin maliţios cu tuşele narcisiace şi filfiirile de panaş ale conferenţiarului de (presupun că real) succes.

În schimb, cel puţin pentru mine, personajul surprinzător, numaidecît ataşant şi spectaculos este fratele scriitorului, Alexandre Castaing, despre care, pînă acum, nu ştiam nimic. Al doilea volum al acestor *Scrisori din exil* este integral dedicat corespondenţei sale „către cei dragi din ţară“ (1974-1992) şi îndrăznesc să spun că impune un redutabil şi suculent memorialist de călătorie.

Născut Caftangioglu, ca şi Vintilă Horia, Alexandre (Lulu) vine pe lume la Chişinău, pe 5 aprilie 1919. Familia se va stabili la Bucureşti în 1923. Studii liceale la Colegiul „Sf. Sava“, diplomă de inginer constructor, Politehnica Bucureşti, 1943, anul în care se căsătoreşte cu doamna Maria-Pia Castaing, autoarea ediţiei de faţă. În 1973, cei doi soţi se hotărăsc să rămînă la Paris. Alexandre Castaing va traduce din franceză *Dumnezeu s-a născut în exil* pentru editura Carpaţi-Traian Popescu din Madrid, scrie povestiri, versuri (publicate postum, în 2010, tot la Fundaţia Culturală Memoria) şi o piesă de teatru în trei acte, *Le Composé,* nejucată şi netipărită. Moare octogenar, la Versailles, pe 9 iunie 2009.

Epistolarul exultă o natură jovial-histrionică, temperament sangvin, *bon viveur,* un hedonism bine cumpănit, o existenţă îndestulată, derulată cu ştiinţa plăcerii. Una dintre formulele cu care se autocaracterizează Vintilă – „om al culturii şi al naturii“ – i se potriveşte şi fratelui său. Majoritatea covîrşitoare a textelor o reprezintă savuroasele relatări de călătorie. Ştiind prea bine cîtă nevoie de supape mentale, de evadări pe verticală au părinţii, rudele şi prietenii rămaşi captivi în România ceauşistă, Lulu adoră să le hrănească (în fin gourmet, sau ca gurmand dezlănţuit) nevinovatele puseuri bovarice. Aşa că-şi depliază cu fervoare călătoriile de vacanţă, fie de Crăciun, fie de Paşti, în vipia verii sau după revelion, în Anglia, Elveţia, Spania, Italia, Germania, Grecia, Belgia, Olanda, ori de-a lungul şi de-a latul provinciilor franceze, în Pirinei şi Alpi, la Monte Carlo ş.a. Analizează *Zeit*-ul heideggerian, dar ştie să contemple „pămîntul vechi“ al Castiliei, „cu sate pierdute pe coapse de munţi şi lanuri pline de maci sîngerii“. Gainsborough, Constable, Turner şi Vermeer – da, însă „nimic nu e mai frumos decît vîntul în ramurile de stejar“. Splendorile şi clopotele de la Mont Saint-Michel, dar şi „mirosul suav de pîine coaptă“, ori extazul „miresmelor de flori de tei, fîn cosit, brad“. „Expoziţie helvetă C.G. Jung“, sau fascinaţia muzeelor Florenţei, dar mai presus de emoţiile estetice este jubilaţia rafinamentului senzorial: „Cînd au dat stelele – scrie el undeva în Bologna – au început să cînte greierii. Altfel decît ai noştri, scîrţîind a contrabas şi nu a scripcă (...) Într-un sat, la Loiano, era tîrg. Tarabe cu brînzeturi, pepeni imenşi, năframe şi papuci, lume veselă, copii zgomotoşi. Totul înecat în sunetele clopotelor bisericii vechi. Ne-am aşezat la un umbrar din care atîrnau strugurii şi am băut cafeaua neagră şi îndesată, plină de aromă, după care am comandat cîte o felie de cocomero îngheţat, un fel de paradis al gurii, aşa cum ştiau să fie cîteodată şi rubedeniile lor din Brăila“. În fine, revelaţia capelelor Oxfordului („cît mi-e frică mie de inutila îngrămădire a barocului şi cît iubeam expresia stilizată, în care numai proporţia şi elanul nasc frumosul, iată am fost cucerit de această nouă formă, aşa cum un bătrîn puritan se lasă sedus de farmecele unei dansatoare“), dar şi zemoasele aşteptări de octombrie, „luna în care se bat nucii, se pun perele la pod, varza la murat şi se transformă gutuile în pastă trandafirie, parfumată şi dulce ca o zăhărică de serai“.

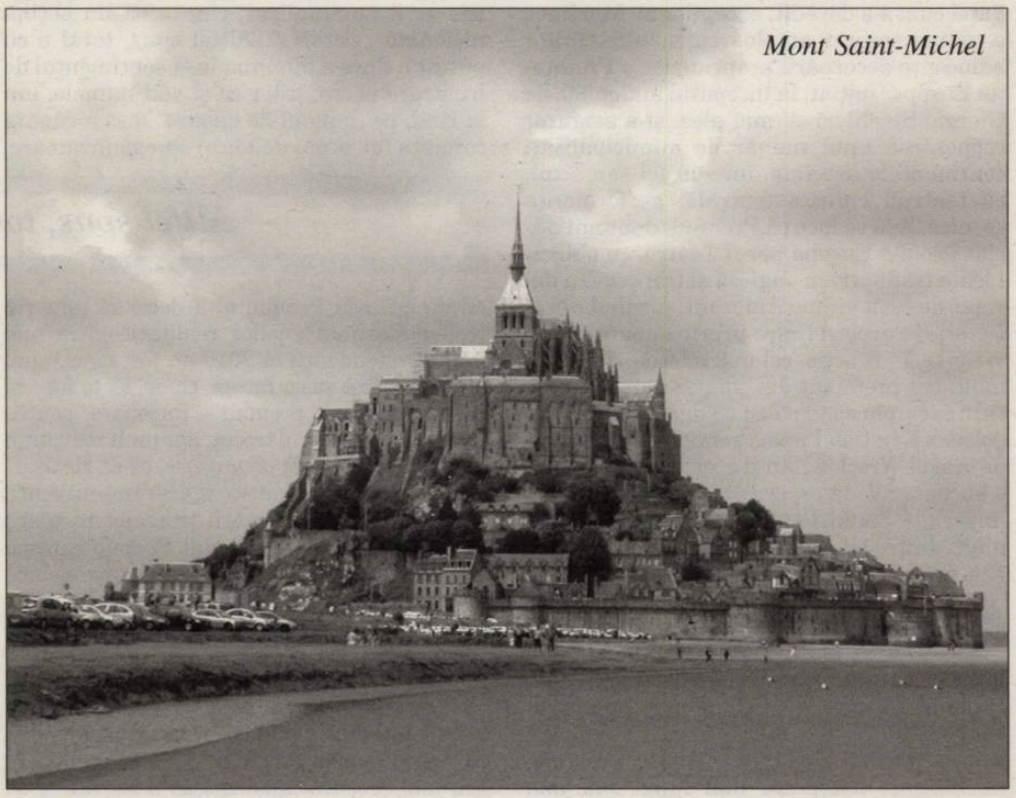

Mont Saint-Michel

Epistolarul exultă o natură jovial-histrionică, temperament sangvin, bon viveur, un hedonism bine cumpănit.

De-o parte, aşadar, memoria „lucrurilor văzute, pipăite, gustate, auzite sau mirosite“. „Lucerna adunată sub noi, subtile variaţii între amarul ismei şi răcoarea busuiocului, vălătuci de ceţuri leneşe rostogolindu-se în jurul propriei lor nefiinţe.“ „Mirosul de vrej de viţă, de coceni uscaţi, de cioplitură de salcîm, de ceaun ars.“ Să vă mai spun de cum ni se descrie atmosfera vechilor hanuri, de ceasurile de tihnă în amurg pe colinele Toscanei, de meniurile etalate cu un pitoresc egalat numai de sadismul involuntar exercitat asupra papilelor noastre mentale? Heringi cruzi cu ceapă, la Ostende. „O şuncă fiartă mai apetisantă ca şuncile lui Rubens şi mai bună la gust ca orice artă“, la Windsor. „Două pere cu coaja verzui-pămîntie, contur lung de lacrimă gata să pice, parfum discret de chilie, candelă, busuioc uscat“ – nu fără nostalgia năprasnică a „chiflelor de la Herdan“... Ia să mă opresc.

De cealaltă parte – cum altfel? – nostalgia. Iuţile, dar intensele incursiuni întru minunăţiile *d'antan*. „Tata tînjeşte după bărăganele copilăriei, mama după valea verde a Vasluiului, eu după zăpezile iernilor din Costache Negri, ghicite după ţiuitul sobei, cînd viscolul începea să cînte pe strune subţiri.“ „Zilele trecute mi-am adus aminte de moş Maimăduc, cel care trecea în geambaşie caii în cîmpiile Bărăganului către cetăţile transilvane. Caii veneau aduşi de hoţomanii tocmiţi de Maimăduc, pe drum de noapte, cu copitele învelite în cîrpe (...) Maimăduc mulţumea pentru vinul băut şi dispărea între pătul şi glicina care atîrna de streaşina grajdului. Sub cerul pe care începeau să nască stelele jucau stoluri de lăstuni chiuind cu cîntec furat de la geambaşii moşului. Maimăduc trebuie să fie acum simbriaş la Sfîntul Ilie, purtînd de grijă armăsarilor care-i poartă carul pe zile de furtună.“ „Erau extraordinare zilele de crivăţ ale copilăriei. Se auzea noaptea ţiuind soba, în pod orbecăiau fantomele trezite de vîltorile cerului, prin ferestrele acoperite de perdele se zbătea lumina felinarului, suptă de viscol. Dimineaţa geamurile erau pline de flori de gheaţă şi între cele două rînduri de geam se adunase făina albă a zăpezii intrate prin crăpături.“

Dar *ubi sunt* „bodega lui Tripcovici de lîngă Ateneu, unde curajoşii puteau mînca picioare de broască pané“, „magazinul de ochelari al lui Menu şi restaurantul lui Curcă“? Dar cafeneaua Riegler ? Dar localul lui Enescu, „unde cînta taraful lui Dinicu *A ruginit frunza din vii*... Pe Cîmpineanu urcau tramcarele cu cai, dar n-aş mai şti să spun dacă erau ale lui Toma Blîndu sau ale STB-ului...“

Nu v-am dat decît cîteva boabe, de gust, dintr-un ciorchine demn de viile de la Segarcea...

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Şi aşa mai departe? Viaţă literară IV: august 2008 – mai 2010, *Humanitas, 2011.*

oferta de carte

PUBLICITATE

PUBLICITATE

cei mai buni

PUBLICITATE

Gainsborough

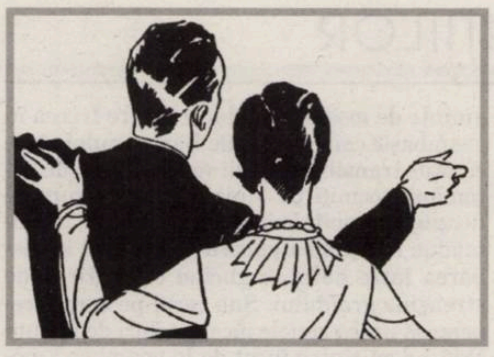

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Se topea gheața pe Neva

Premiul Europa pentru teatru este o distincție ce se acordă anual, la nivel (cum sugerează și numele) continental, pentru realizări remarcabile în domeniul teatrului. Intră în discuția juriului – alcătuit din „capii" unor organisme precum Uniunea Teatrelor din Europa (UTE), Institutul Internațional de Teatru (ITI), Asociația Internațională a Criticilor de Teatru (AICT/IATC), Institutul de Teatru Mediteranean (ITM) – atît teatrul dramatic, cît și teatrul-dans; de pildă, prima ediție urmărită de mine „în direct", acum vreo 15 ani, a avut-o ca laureată principală pe regretata Pina Bausch. Tot atunci a fost atribuit în premieră un trofeu menit să evidențieze „Noile realități teatrale", beneficiar al acestuia fiind teatrul londonez Royal Court, adevărat laborator-vitrină al dramaturgiei moderne (de aici au fost lansați pe orbite, astăzi, strălucitoare sau, mai bine zis, orbitoare, autori precum Sarah Kane, Mark Ravenhill, Martin McDonagh, Conor McPherson și mulți alții de același calibru). Pe atunci, festivitățile Premiului – alcătuind un fel de micro-festival, căci excelența premianților nu se ilustrează doar prin participarea acestora la interviuri, discuții și dezbateri, ci și prin prezentarea „vie" a cîte unui spectacol realizat de/cu ei înșiși – aveau loc în frumoasa localitate siciliană Taormina, punct de interes turistic (de parcă în Italia ar exista și altfel de puncte!) și de „fițe" mondene, aici aflîndu-se și sediul întreprinderii ce se ocupă nemijlocit de organizare, logistică, publicații ș.a.m.d., întreprindere condusă de Alessandro Martinez. Operator cultural cu fler, după cum s-a dovedit, excepțional, Martinez a extins treptat amploarea manifestărilor adiacente decernării propriu-zise a Premiului Europa (inițiat, la începutul anilor '90, de Giorgio Strehler) și, mai ales, și-a asigurat cooperarea unui număr de municipalități continentale asociate, într-un fel sau altul, cu teatrul, cultura teatrală, performanța scenică. Așa se face că Premiul (denumit oficial Premio Europa per il Teatro, cu obligatoriile traduceri în engleză și franceză) a devenit de ceva vreme itinerant, urmînd o traiectorie în același timp surprinzătoare și previzibilă, în funcție, cel mai adesea, de naționalitatea premiantului „major"; anul trecut, spre exemplu, cînd a fost cîștigat de regizorul polonez Krystian Lupa, Premiul a fost găzduit de orașul Wroclaw. Anul acesta, participanții s-au bucurat de ospitalitatea fostei capitale imperiale Sankt-Petersburg, pentru că mai mulți dintre beneficiarii laurilor pentru 2011 sînt ruși – ori locuiesc prin apropiere.

Ca în cazul oricărei distincții ce se respectă și, de aceea, urmărește să-și crească prețul (la figurat, dacă nu și la propriu) prin ardoarea cu care este rîvnită, Premiul Europa se atribuie prin nominalizări; cel puțin la secțiunea sa „secundară", deși, neîndoielnic, și trofeul „mare" presupune liste de așteptare mai lungi sau mai scurte. Literatura ce prezintă și explică mecanismul de atribuire a laurilor menționează explicit că un număr (mai) mare de nominalizări sporește proporțional șansele persoanei sau instituției în chestiune de a-și adjudeca premiul; totodată, e posibil ca, oricît de des ar fi nominalizat, cineva să nu obțină niciodată „victoria". Altfel spus, totul e cu putință. Spre a diminua însă sentimentul de frustrare al artiștilor ce-și văd numele, ani la rînd, pe „panoul de onoare" fără a căpăta coroniță (și suma de euro) corespunzătoare, administrația Premiului a decis să împartă trofeul destinat „noilor realități" între mai mulți pretendenți: în 2010 au fost cinci, anul acesta au fost șase. Începi, chiar, să te întrebi ce sens mai are premiul – întrebare, pentru mine, presantă anul trecut, dar mult mai puțin insistentă acum. *Et pour cause*, ca să zic așa.

Altfel spus, totul e cu putință.

Pentru a respecta, măcar în linii mari, ordinea înmînării trofeelor în seara festivă ce a încheiat Premio Europa per il Teatro ediția 2011, enumerarea trebuie să înceapă cu nonagenarul Iuri Liubimov, legendă vie a teatrului rus, răsplătit cu un premiu special pentru îndelungata sa activitate nu numai la Taganka moscovită (teatrul său „de suflet"), ci și, după emigrare, în străinătate. Reîntors în patrie, Liubimov a adus în micro-festivalul de la Sankt-Petersburg cea mai recentă mizanscenă a sa: *Miere* de Tonino Guerra, scenarist al lui Fellini, Antonioni și Tarkovski, și el în vîrstă, astăzi, de aproape 90 de ani. Voiam tare mult să văd spectacolul, dar, din păcate, o combinație inextricabilă de bîlbe organizatorice și năravuri birocratice m-au făcut să-l pierd. Cei mai convingători exponenți ai Noilor realități teatrale din Europa sînt în 2011, potrivit juriului, finlandezul Kristian Smeds (cu *Mr. Vertigo*, după Paul Auster), teatrul islandez Vesturport din Reykjavik (cu *Metamorfoza*, după Kafka, și o prelucrare proprie a capo-doperei goetheene *Faust*), regizorul-coregraf slovac Viliam Dočyolomanský (cu *Teatrul* și *Călătorie)*, Teatro Meridional din Lisabona (cu *Povestiri în călătorie – Capul Verde*, *Specialiștii* și *1974*, toate în regia lui Miguel Seabra, conducătorul ansamblului portughez), regizorul rus Andrei Moguci (cu *Fericirea*, după Maurice Maeterlinck) și regizoarea britanică Katie Mitchell (cu propria persoană, spectacolele concepute de ea fiind, pare-se, „prea scumpe" pentru a putea fi transportate la Sankt-Petersburg). În fine, laureatul Premiului Europa: germanul Peter Stein (octogenar), prezent cu ultima sa montare, *Urciorul sfărîmat* de Heinrich von Kleist, la Berliner Ensemble. Dar, despre toate acestea – și altele –, data viitoare. Pînă atunci, doar o imagine: la sfîrșit de aprilie, pe Neva lui Nevski pluteau la vale sloiuri. Ca într-un film rusesc.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Aron BIRO

audio și n-am cuvinte

Epopeea laponă

● Kronos Quartet, Kimmo Pohjonen & Samuli Kosminen, *Uniko*, Ondine, 2011.

Abia au trecut cîteva luni de cînd scriam aici despre Kronos Quartet, dar entuziasmul mă obligă să revin asupra lor cu ocazia albumului *Uniko*, album care, oficial, nu-i chiar al lor (dar sună ca și cum ar fi) și a fost produs în 2011 (deși lumea îl știe de prin 2004).

Să dau și puțină coerență acestui argument: numele capilor de afiș sînt Kimmo Pohjonen & Samuli Kosminen, finlandezi care într-o lume perfectă n-ar avea nevoie de nici o prezentare, dar în universul pe care-l locuim au nevoie, și mă voi ocupa puțin de umplerea acestui gol. Cei doi au compus în urmă cu aproape zece ani epopeea laponă *Uniko*, prezentată pînă recent doar live, iar de acum disponibilă și ca produs discografic în interpretarea colaborativă a celor doi compozitori alături de cvartetul avangardist condus de David Harrington. Un simptom cronic al muzicienilor fino-scandinavi e lipsa oricărui instinct de conservare, a preocupării pentru validarea produsului muzical în raport cu piața, cu „analiza nevoilor" care pare să fi îngenuncheat muzica din restul lumii. O dată la cîteva luni, prin părțile lor apare un album sau o trupă care armonizează genuri ce par iremediabil incompatibile, într-o combinație aparent lipsită de un public-țintă solvabil. Nu îmi dau seama cum fac față financiar, par mai degrabă interesați să stîrnească și să formeze gusturi decît să vină în întîmpinarea celor consacrate. Pohjonen e la bază acordeonist solo („Hendrix al acordeonului", zic cronicarii), Kosminen e electro-percuționist, iar împreună au cîntat cam orice – de la etno la colaborări prog-rock cu membri King Crimson (vezi trupa KTU), de la improvizații jazz la muzică pentru meciuri de wrestling.

Dacă ați văzut filmul *Jade Warrior*, începeți să înțelegeți în ce fel *Uniko* se încadrează în tabloul universal *world music*. *Jade Warrior* a fost primul film scandinav „cu karate" din istorie, iar soundtrack-ul său multipremiat, compus chiar de Pohjonen, conține cîteva bucăți de pe acest album (o versiune mai veche a piesei „Emo"). Filmul este o speculație fantastică pe seama rădăcinilor asiatice ale fino-ugricilor, grefată pe cîteva corelații mitologice și pe tragedia romanțată a unui cuplu de războinici chinezi refugiați în Laponia din pricina conflictului cu un demon apocaliptic. Dincolo de experimentul cinematografic, impresionează din primele minute coloana sonoră care exprimă aceeași împletire bizară ca și scenariul, între epicul scandinav și cel asiatic, aparent incompatibile, dar îmbinate cu meșteșug, atît de regizorul Annila, cît și de muzica lui Pohjonen.

Peste toate astea, Kronos Quartet reușesc să ridice materialul cu încă o clasă, impunînd texturile lor vibrante, produse de tăișul arcușurilor din care auzi cum picură sacîzul; exagerez în mod entuziast, căci sunetul e mai electrificat decît obișnuiește cvartetul și nu-s sigur, nici informat, dacă se folosește sacîz în acest caz. Prezența lui Harrington și a colegilor săi e suficient de intensă încît discul să fie referit pe ici-pe colo, drept un album Kronos Quartet – compozitorii sînt suficient de modești, încît să-i lase pe americani în prim-plan, astfel că acordeonul, sampling-ul și vocalizele guturale ale finlandezilor au mai degrabă statut de acompaniament (deși în varianta live, disponibilă pe Internet în filmări excelente, sînt semnificativ mai prezenți).

Uniko este unul dintre cele mai bune discuri *world music* care mi-au trecut pe la urechi, în măsura în care se pretează această etichetă, căci stereotipurile și amintirile de pe la festivaluri mă fac adesea să limitez semantic termenul *„world music"* la muzică africană, indiană, țigănească și Goran Bregović. Sînt deja ani buni de cînd Kronos Quartet dezintegrează stereotipurile *world music* și pe ale muzicii de cameră. Parteneriatul cu finlandezii le vine ca o mănușă și e un vehicul ideal pentru folclorul baroc, deopotrivă psihedelic și escatologic, al nordicilor. Sper că lansarea discului va prilejui un nou șir de reprezentații live, de data asta ceva mai aproape decît Moscova, cel mai apropiat loc pe unde a trecut ansamblul la lansarea originală, ca spectacol live, din 2004 încoace.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

ce mai spune

David SCHWARTZ

Paradoxul minoritarului

Cum e să trăiești toată copilăria și adolescența încercînd să fii român? Încercînd să faci ceva atît de simplu, care pentru majoritate este un dat social, perceput ca firesc și natural. Inițial tu crezi că ești român. Acasă se vorbește limba română. Trăiești la bloc, ca toți ceilalți copii. Părinții tăi sînt profesori, muncitori, contabili, mici afaceriști, ca toți părinții. Vorbesc și se comportă ca toți părinții. E adevărat că uneori mai cunoști niște rude care trăiesc la curte, vorbesc altă limbă și se îmbracă mai ciudat. Sau care vin din străinătate, îți aduc dulciuri și haine, pe care nu le porți și întreabă de cîntăreți morți acum 30 de ani. Dar uiți repede de rudele astea. Tu știi că ești român. În buletinul pe care tocmai ți l-ai făcut scrie clar – „naționalitate: română". Doar cînd ieși afară din casă se schimbă puțin lucrurile. Sau cînd ți se citește numele la strigarea catalogului. În clasă, cînd profesoara te trimite în ultima bancă, începi să nu mai fii român. Cînd copiii se uită ciudat la tine că nu participi la ora de religie, nu te mai simți așa român. Cînd vrei să intri într-un club și ești refuzat, îți dai seama că nu ești chiar român. Cînd orice conflict se termină cu aluzii la camerele de gazare e clar că nu mai ești român. Și atunci începi să te întrebi contrariat: ce dracului ești? Este istoria paradoxală a sute de evrei și romi asimilați, sau proveniți din familii mixte, care și-au pierdut limba, mulți și-au pierdut și tradițiile laice sau religioase, nu (mai) sînt recunoscuți de minoritățile din care provin, dar sînt în continuare percepuți ca străini de mulți dintre „ceilalți români". Acest paradox al minoritarului asimilat care nu își mai găsește locul nici între coetnicii săi, nici între români, care pendulează permanent între majoritate și minoritate, în loc să se simtă la fel de lejer și de liber în ambele contexte, este punctul în care m-am întîlnit și eu la nivel personal cu textul Alinei Șerban. Și punctul din care împreună cu Monica Marinescu și cu Alina am construit scenariul și direcționat spectacolul.

***David Schwartz** este regizor. Recent a montat spectacolul* Declar pe propria răspundere *la Teatrul Luni de la Green Hours.*

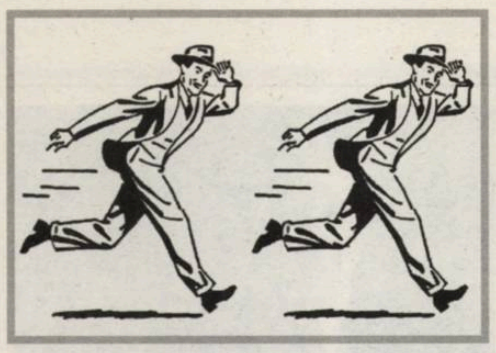

Andrei GORZO

dilematograf

Ţintuit

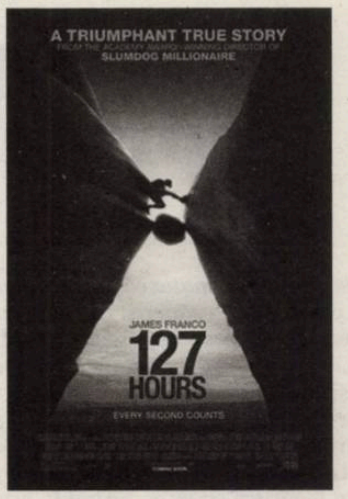

● ***127 de ore / 127 Hours* (SUA, 2010), de Danny Boyle.**

127 de ore e filmul-cu-ăla-care-şi-taie-mîna. Într-un fel, orice altă descriere e de prisos, principala motivaţie a aducerii acestui film pe lume constituind-o senzaţionalismul. Dar, lăsînd asta la o parte, e posibil ca regizorul Danny Boyle să fi văzut în acest subiect – povestea adevărată a unui alpinist amator care şi-a petrecut cinci zile imobilizat între doi pereţi de stîncă, nereuşind să se elibereze decît prin actul acela de automutilare – o provocare regizorală: Boyle *(Trainspotting, Vagabondul milionar)* e recunoscut drept kinetoman şi drept om al Spectacolului cu „s" mare, or, iată un subiect cu un potenţial extrem de redus de Spectacol şi de *kinesis* (mişcare). În primele 15 minute, cînd eroul (James Franco) încă mai zburdă liber prin munţii din Utah, Boyle îl poate filma şi de la nivelul pămîntului, şi de deasupra, şi de şi-mai-de-deasupra, şi cu camera răsturnată, şi din tufişuri, şi de peste tot. Dar ce mai poate face odată ce eroul e ţintuit, în poziţia de drepţi, pe fundul unui canion, cu mîna prinsă sub bolovanul care i-a fugit de sub picioare şi care, în cădere, s-a înţepenit între pereţii canionului? Soluţia dramaturgică a lui Boyle (şi a scenaristului său, Simon Beaufoy, care a scris şi *Vagabondul...)* este cea mai la îndemînă: să iasă cît mai des din canionul-mormînt, folosind ca alibi visele de evadare ale eroului, amintirile lui despre oameni dragi şi, de la un punct încolo, halucinaţiile lui. Iar atunci cînd trebuie să se întoarcă în canion, soluţia lui regizorală de combatere a claustrofobiei este să continue să vîneze – şi să varieze cu mare viteză – unghiurile de filmare cele mai apte a smulge un „oau!" de la spectatorii care se impresionează uşor la asemenea contorsiuni operatoriceşti: oau, „punctul de vedere" al ultimei picături de apă din termosul eroului! Oau, „punctul de vedere" al pipiului pe care acesta e silit să-l bea! Sau (în cazul spectatorului mai puţin impresionabil): oau, stupiditatea de a căuta cu orice preţ dinamismul! La urma urmei, efectul de claustrofobie vine la pachet cu subiectul pe care şi l-a ales Boyle; a-l combate atît de asiduu e o formă de autosabotaj – o dramă pe subiectul ăsta, în care spectatorul e distrat şi distras în permanenţă de unghiuri „interesante" şi de alte prostioare, e o dramă ratată. Deşi Beaufoy e la rîndul lui un *crowd-pleaser* pînă în vîrful unghiilor (a mai scris şi *The Full Monty),* el îl lasă pe erou să-şi articuleze, la un moment dat, disperarea în termeni popexistenţialişti: în ceasul lui cel mai negru, eroului i se pare că bolovanul acela l-a aşteptat acolo de cînd s-a născut. Numai că retorica audiovizuală a lui Boyle nu poate decît să alunge instantaneu implicaţiile unui asemenea gînd. E o retorică fundamental tonică (într-un mod impersonal), învăţată din televiziune, unde totul trebuie să fie dinamic, indiferent dacă dinamismul are sau n-are rost. Fiecare dintre fanteziile şi amintirile eroului e practic o reclamă la bere sau la Kodak (ideal, după cum se ştie, pentru imortalizarea clipelor frumoase petrecute în familie). Mai rău, din toate aceste fantezii şi amintiri se încheagă treptat o morală: eroul a fost prea independent – nu numai în sensul că a plecat pe munte fără să lase vorbă nimănui, ci şi în sensul că i-a refuzat comunicarea unei fete care-l iubise; pe fundul canionului, el descoperă greşeala în care a trăit şi are o viziune cu copilul pe care-l va face. Cu alte cuvinte, filmul n-ar fi fost destul de „inspirational" dacă se concentra, pur şi simplu, pe inteligenţa lui practică şi pe tăria lui de ţîţînă. I-a mai trebuit şi o „iluminare morală" regulamentară, cu toţi waţii hollywoodieni la locul lor – ceva ce, deloc întîmplător, nu veţi găsi în nici unul dintre marile filme (de la *Un condamnat la moarte a evadat* al lui Robert Bresson la *Evadare din Alcatraz* al lui Don Siegel) despre captivitate şi despre ieşirea lentă la lumină. Filmele acelea pornesc de la premisa că nu ne interesează cum au trăit eroii lor înainte; mîntuirea rezidă nu în vreo hotărîre de-a lor de-a se schimba, ci doar în acţiuni practice reprezentate cu răbdare, pas cu pas. *127 de ore* conţine cîteva minute de acţiuni interesante – eroul folosindu-şi degetele de la picioare ca să recupereze un briceag care i-a căzut sau construind un sistem de scripeţi cu care să-şi ridice bolovanul de pe mînă – şi multe-multe minute de banalitate scenaristică şi regizorală. Atunci cînd eroul, care s-a apucat să vorbească singur, pretinde că e pe un platou de televiziune, pus să dea socoteală pentru greşelile lui în faţa prezentatorului, a prietenilor şi a publicului, regizorul nu-l lasă nici pe actor să facă atmosferă de studio TV numai prin talentele lui de om-spectacol, nu ne lasă nici pe noi să ne folosim imaginaţia; Boyle îl ajută şi ne ajută punînd rîsete înregistrate şi deschizînd ecrane-mai-mici-în-ecran. Estetica asta mură-n-gură o fi făcînd din *127 de ore* un excelent program virtual de televiziune comercială (un superpilot pentru o emisiune dedicată sportului extrem), dar tot ea îl face să fie şi cinema de proastă calitate.

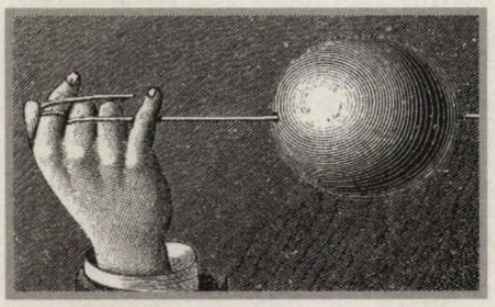

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Raportul

„Cenzura de orice fel este interzisă", se spune în Art. 30, paragraful 2 al Constituţiei. Aşa o fi, dacă scrie în Constituţie... De fapt, aşa ar trebui să fie, căci între ideal şi real încă există diferenţe. Active Watch a dat recent publicităţii raportul FreeEx 2010 cu privire la libertatea presei în România. Evoluţiile şi involuţiile nu sînt surprinzătoare mai ales pentru cei care au urmărit şi cercetările din anii anteriori. Active Watch monitorizează cîţiva parametri esenţiali cu privire la libertatea de exprimare şi analizează „cazurile" şi derapajele cele mai însemnate. Anul trecut, parcă mai mult decît oricînd, organizaţia a constatat tentative de înăsprire a regimului în care funcţionează presa şi jurnaliştii din România. Sîntem încă departe de adoptarea unei legi a presei precum cea intrată în vigoare în Ungaria, însă tendinţa de a pune presei un căluş nu e, în fond, diferită. „Autorităţile şi politicienii au promovat iniţiative legislative cu impact negativ asupra libertăţii de exprimare şi a independenţei presei (de ex.: legitimaţii de presă obligatorii, interdicţie de publicare pentru cei cu antecedente penale, declaraţii publice de interese obligatorii pentru jurnalişti, intrarea TVR Internaţional în subordinea Ministerului de Externe, retragerea licenţelor pentru presa scrisă care defăimează). Din fericire acestea nu au fost adoptate", se arată în raport. E vorba de două iniţiative – ambele respinse, pînă la urmă –, a lui Ioan Ghişe şi a lui Silviu Prigoană. Poate că ar merita să mai menţionăm aici şi Legea Pornografiei ale cărei modificări, iniţiate de George Pruteanu, ating – chiar dacă nu vizează în mod direct – inclusiv presa şi libertatea ei. Din moment ce legea fundamentală interzice „cenzura de orice fel", de ce s-ar îngrădi accesul minorilor la site-uri pornografice, mai ales că însuşi termenul de pornografie e explicat atît de vag încît ar putea acoperi o mare parte din producţia portalurilor de informaţie. (Absenţa acestei iniţiative nu e însă o scăpare a raportului, care se referă exclusiv la evenimente din anul 2010.) Pe de altă parte, presa a fost inclusă în Strategia Naţională de Apărare a Ţării printre vulnerabilităţile la adresa siguranţei naţionale. Documentul respectiv menţionează „fenomenul campaniilor de presă la comandă cu scopul de a denigra instituţii ale statului prin răspîndirea de informaţii false despre activitatea acestora" şi „presiunile exercitate de trusturi de presă asupra deciziei politice în vederea obţinerii de avantaje de natură economică sau în relaţia cu instituţiile statului".

Agresiuni împotriva jurnaliştilor au existat şi anul trecut – ba încă într-o măsură alarmant de mare, menţionează raportul FreeEx. În fine, raportul mai urmăreşte relaţia dintre jurnalişti şi patronii de presă – o relaţie de dependenţă fără iubire... De la începutul crizei economice şi pînă la finele anului trecut au fost concediaţi 6000 de angajaţi din mass-media (jurnalişti şi personal tehnic) şi peste 60 de ziare locale au fost închise din cauza lipsei de lichidităţi. Veniturile din publicitate au scăzut dramatic în ultimii ani, iar tirajele mai multor ziare *quality* s-au înjumătăţit faţă de anul precedent.

Pînă la urmă, toate aceste agresiuni (grave, dar totuşi izolate) şi ameninţări (grave şi ele, dar totuşi, doar potenţiale) nu cîntăresc în această ecuaţie a libertăţii de exprimare cît cîntăreşte lipsa de viziune şi de coerenţă a patronilor de presă. Cea mai mare ameninţare la adresa libertăţii de exprimare o constituie chiar patronii de presă, căci

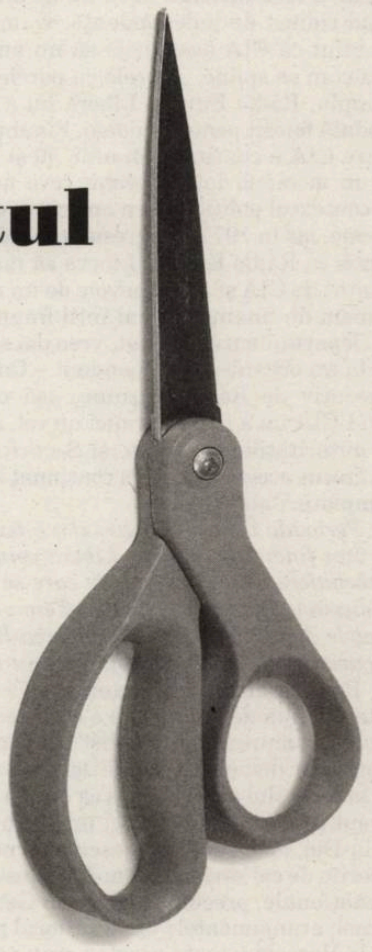

tocmai planurile de afaceri (care uneori, dar nu neapărat, se încurcă şi cu interese politice), tocmai graba cu care urmăresc profitul, tocmai înverşunarea paranoică de a avea mereu aceleaşi subiecte pe care le prezintă concurenţa, tocmai încrîncenarea absurdă de a acoperi toate nişele pieţei, tocmai concurenţa stupidă în a oferi cît mai multe suplimente (cărţi, CD-uri, gadget-uri etc.) i-au îndepărtat de fapt pe cititori de ziarul tipărit. Nu-mi mai rămîne decît să mă întreb sarcastic & ironic la ce mai foloseşte atîta libertate dacă ziarele, radiourile, televiziunile rămîn fără public?

trecerea prin reviste

● OBSERVATOR CULTURAL (NR. 572 DIN 22 MAI)

Iulia Popovici a fost la Sankt Petersburg, la Festivalul „Premiul Europa" din Rusia. Dincolo de bucurii, o dezamăgire: „Lecţia acestui cel mai important premiu continental e rolul esenţial pe care-l joacă, oricînd şi oriunde, o strategie teatrală naţională. Din partea României, nominalizaţii „Noilor Realităţi Teatrale" sînt, cel puţin de tot atîta vreme cît Viliam Dočolomanský, Gianina Cărbunariu şi Radu Afrim. Spre deosebire însă de toţi aceşti premiaţi ai ediţiei a XII-a, Gianina Cărbunariu nu are nici un premiu la nivel naţional (în afara colectivelor distincţii AICT primite de dramAcum şi de Yorick Studio, pentru spectacolul Gianinei, *20/20).* Şi oricît am susţine refrenul globalizării, europenismului etc., coeziunea naţională şi lobby-ul aferent sînt elemente importante într-un proiect ca Premiul Europa. Cum poţi vorbi despre excelenţa europeană a unui artist din propriul spaţiu naţional, dacă în ţară nu-i oferi meritata recunoaştere? Căci da, privind la spectacolele laureaţilor «Noilor Realităţi Teatrale» din 2011, teatrul românesc pare, dintr-odată, a avea o personalitate a sa, pare puternic, pare o voce de ascultat în haoticul cor european. Însă degeaba voce, dacă portavoce – ba. Strategic şi instituţional, România teatrală dă impresia unei provincii care se autosabotează cu drag şi spor, preocupată de numărul de ziduri de construit şi rîca interpersonală, monopoluri cît mai personale şi evitarea oricărei tentaţii de viziune. Om fi avînd o ţară mare, dar lumea de dincolo de graniţele ei e încă şi mai mare." (**Matei Martin**)

Europa Liberă – fereastra spre România şi spre lume

– interviu cu Ross JOHNSON –

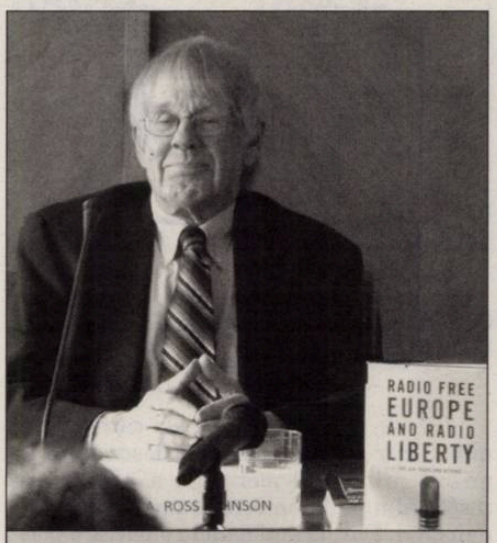

Ross Johnson a fost director al Radio Europa Liberă între 1988 şi 2002. La Bucureşti, Ross Johnson a pledat pentru strîngerea de fonduri necesare digitalizării arhivelor REL. El a anunţat că este posibil un acord între Institutul Hoover şi IICCMER şi Arhivele Naţionale, pentru a aduce la Bucureşti copii ale arhivelor REL. Arhivele emisiunilor sînt la Institutul Hoover, iar arhivele Institutului de cercetare afiliat postului de radio Europa Liberă se află la Budapesta. Pînă acum, arhive REL au ajuns în Polonia, Ungaria şi Cehia.

Este corectă afirmaţia că Radio Europa Liberă a contribuit la căderea comunismului?

Cred că e corect să spunem că Radio Europa Liberă a jucat un rol foarte important în sfîrşitul comunismului. Nu putem spune că doar Europa Liberă a făcut asta, dar Radio Europa Liberă a fost un factor important în păstrarea speranţei, informîndu-i pe oameni în legătură cu ce se întîmpla atunci în Europa şi în restul lumii, difuzînd vocile disidenţilor, ale opoziţiei. Europa Liberă a fost un fel de portavoce. Singurul mod în care disidenţii puteau comunica cu populaţia era prin intermediul Europei Libere. Se ştie cît de deranjate de Europa Liberă erau autorităţile comuniste.

Aţi lansat la Bucureşti volumele Audiovizualul Războiului Rece: Impactul asupra Uniunii Sovietice şi Europei de Est – O colecţie de studii şi documente *şi* Radio Europa Liberă şi Radio Libertatea. Anii CIA-ului şi dincolo de ei.

Cartea despre Radio Europa Liberă şi CIA tratează istoria de început a Europei Libere, în anii '50-'60. Am avut posibilitatea să folosesc arhivele guvernului american, documente care nu mai fuseseră cercetate înainte. M-am concentrat asupra faptului că Radio Europa Liberă era un parteneriat public-privat, adică implica atît guvernul cît şi cîţiva americani, persoane private importante. Era un parteneriat şi între americani şi oameni de radio est-europeni, ca cei români, care aveau un grad mare de autoritate editorială în cadrul acestei structuri. De aceea Radio Europa Liberă era atît de eficient. Cealaltă carte numită *Audiovizualul Războiului Rece: Impactul asupra Uniunii Sovietice şi Europei de Est,* la care sînt coeditor, cuprinde texte scrise de veterani ai Europei Libere şi de cercetători americani şi europeni. Volumul cuprinde şi o colecţie de documente din arhivele comuniste care arată felul în care regimurile percepeau şi încercau să contracareze Radio Europa Liberă.

Aţi menţionat CIA. Este o instituţie care continuă să fascineze. Care a fost rolul CIA legat de Europa Liberă?

PUBLICITATE

Da, aşa este, e o instituţie care-i fascinează pe oameni din toată lumea. Trebuie să ne întoarcem la finele anilor '40, ca să înţelegem cum a pornit proiectul Europa Liberă. Exista deja Vocea Americii care începuse să emită în Rusia şi apoi în alte ţări din zonă. Apoi, un grup din afara guvernului american şi altul din interior – în special George Kennan, de la Departamentul de Stat, şi Frank Wisner, de la o instituţie care avea să devină parte a CIA – au considerat că era nevoie de modalităţi non-militare de a contracara ameninţarea sovietică. Au ajuns la concluzia că pot folosi talentul unor emigranţi din Estul Europei în campania de a contracara influenţa sovietică. Proiectul a fost la început finanţat şi supervizat de CIA pentru că pe vremea aceea nici un alt organism al guvernului american nu putea face asta. Pe atunci, Departamentul de Stat nu prea vroia să aibă de-a face cu emigranţii est-europeni, aşa că totul a căzut în sarcina CIA. Dar persoane private din Comitetul Naţional pentru o Europă Liberă au insistat ca postul să aibă propria autoritate şi le-au dat de furcă celor de la CIA cerînd, dacă nu o independenţă editorială absolută, măcar un grad ridicat de libertate. În multe privinţe, CIA, pe vremea aceea, prin asemenea proiecte acţiona cam ca British Council, era pe post de finanţator, încerca să ţină sub supraveghere ce se întîmpla, dar se poate spune cu certitudine că nu administra pînă în cel mai mic detaliu aceste proiecte şi exista un grad ridicat de independenţă editorială. Proiecte ca Europa Liberă nu ar fi fost eficiente dacă nu ar fi avut un grad ridicat de independenţă. E important de ştiut că CIA avea grijă să nu amestece, aşa cum se spune, „merele cu perele". De exemplu, Radio Europa Liberă nu a fost niciodată folosit pentru spionaj. Finanţarea de către CIA a continuat în anii '50 şi '60, dar la un moment dat a devenit ceva nefezabil în contextul politic intern american din acea vreme, iar în 1971 Congresul american a interzis ca Radio Europa Liberă să mai fie finanţat de CIA şi a fost nevoie de un nou mecanism de finanţare, mai întîi finanţare de la Departamentul de Stat, vreo doi ani, apoi de la un organism independent – Comitetul Executiv de Radiodifuziune, aşa că după 1971 CIA nu a mai avut nici un rol. Evident că autorităţile comuniste şi Securitatea nu au crezut acest lucru şi au continuat să caute comploturi ale CIA.

Perioada în care Congresul a interzis CIA să mai finanţeze Europa Liberă coincide cu „deschiderea" în Occident de care se bucura Ceauşescu. În timp ce dictatorul era primit cu braţele deschise în SUA sau Marea Britanie, Securitatea îi închidea şi hărţuia pe români.

Politica americană externă şi de securitate era una de încurajare a ceea ce poate fi numit „comunism naţionalist", de încurajare a oricăror devieri de la politicile sovietice şi de la controlul sovietic. Aşa că atunci cînd regimul comunist românesc, întîi sub Gheorghiu-Dej, apoi sub Ceauşescu, a avut poziţii diferite de cel sovietic, în multe chestiuni internaţionale, precum relaţiile cu Germania, Israel, aranjamentele din interiorul pactului de la Varşovia, toate acestea erau văzute la Washington ca pozitive şi demne de sprijin. Una dintre funcţiunile REL în acea vreme era să facă publice şi cunoscute în Estul Europei iniţiativele, independente de sovietici, ale autorităţilor române pe scena internaţională. La noi la radio numeam *„cross-reporting"* acel tip de programe şi ştiri destinate Cehoslovaciei sau Poloniei despre aşa-numita „deviere românească" de la politica sovietică. Dar, în acelaşi timp, de-a lungul anilor, regimul lui Ceauşescu a devenit în plan intern din ce în ce mai represiv, aşa că serviciul românesc al REL avea datoria să adopte o atitudine critică în această privinţă. Nu era întotdeauna posibilă combinarea celor două aspecte fără să apară controverse şi probleme iar, de multe ori, Ambasada americană la Bucureşti nu era prea încîntată de tonul critic al programelor REL pentru români. Pînă la urmă, în anii '80 lucrurile s-au schimbat în plan internaţional, în aşa fel încît aşa-numita „deviere românească" nu mai era aşa de importantă, astfel încît centrală a devenit critica şi abordarea represiunii, din plan intern, în România.

Am discutat despre rolul Radio Europa Liberă în căderea comunismului. Acest post de radio emite încă în zone cu regimuri nedemocratice din Orientul Mijlociu şi Asia Centrală. Pot Europa Liberă şi mass-media occidentale, în general, să joace acelaşi rol ca cel pe care l-au avut în căderea comunismului? De exemplu, Radio Viitorul, o ramură a Europei Libere, emite în Iran şi are o mare audienţă.

Cu siguranţă mass-media independentă joacă un rol foarte important. Radio Europa Liberă încă joacă un rol important în Iran, Afganistan, Irak, Pakistan, în toate fostele republici sovietice din Asia Centrală şi Caucaz. Este nevoie în continuare de informare independentă şi am văzut asta în cazul „primăverii arabe", anul acesta. Radio Europa Liberă nu mai are, ca în timpul Războiului Rece, monopolul asupra informaţiei independente, alături de posturi ca Vocea Americii. Acum există o multitudine de canale independente şi mai este rolul important al reţelelor de socializare de pe Internet prin care oamenii comunică între ei. Şi televiziunea prin satelit a devenit extrem de importantă. Toate acestea nu existau în timpul Războiului Rece. Nu mai avem acelaşi public receptiv la mesajele Occidentului, cum se întîmpla cu publicul din Estul Europei care dorea să se reconecteze cu restul Europei. Dar, oricum e clar că nu poţi scăpa de un regim autoritar fără informaţii independente.

Au existat controverse legate de prezenţa sau menţionarea disidenţilor români la Radio Europa Liberă. Au fost voci care au susţinut că publicitatea pe care Radioul le-o făcea atrăgea furia Securităţii. Alţii spun că, dimpotrivă, celebritatea îi proteja.

Publicitatea pe care Radio Europa Liberă le-o oferea disidenţilor din Europa de Est şi din Uniunea Sovietică a jucat un rol nu doar în a face cunoscute opiniile lor, dar şi în protejarea lor. Ce ştiu eu de la persoane care au fost hărţuite sau închise de autorităţile comuniste este că erau cu atît mai protejate de regim cu cît era mai cunoscută cauza lor în Vest. Unii au susţinut că publicitatea aceasta cu cît era mai mare cu atît îi punea mai mult pe disidenţi în pericol şi că aceste chestiuni trebuiau discutate la nivel informal cu autorităţile comuniste. Dar disidenţii şi cei care au făcut închisoare spun că se simţeau mai în siguranţă cu cît erau mai cunoscuţi în Occident. Asta nu le rezolva problemele, dar le îmbunătăţea situaţia.

La mine în familie se asculta Europa Liberă, dar eu copil fiind nu mai ţin minte decît muzica. Radio Europa Liberă era mai mult decît un canal de informare, era o fereastră spre normalitatea occidentală.

Ideea era ca Europa Liberă să acopere lipsa unor canale naţionale libere şi deci să ofere totul. Da, erau ştiri, dar şi programe culturale, istorice, sport, religie şi programe de divertisment, muzică. Era o fereastră nu doar spre ceea ce se întîmpla în realitate în România, dar şi spre lume. Cred că în anii 60 aveam muzică 20% din program. Muzica era şi o modalitate de a-i atrage pe ascultătorii mai tineri, pe principiul că, după ce au ascultat muzica, poate stau şi ascultă şi comentariile politice.

În timpul Războiului Rece existau două sisteme complet diferite şi de multe ori succesul Occidentului, de exemplu, era în parte datorat, cel puţin ca imagine, comparaţiei cu Estul comunist. Asta a dat acea soft-power *de care s-au bucurat Europa şi SUA şi care acum este tot mai firavă într-o lume în care nu mai există „buni" şi „răi". De exemplu, pentru Orientul Mijlociu, SUA şi Europa nu mai reprezintă ceea ce au reprezentat pentru est-europeni în comunism.*

Trăim într-o lume mult mai complicată, aşa că misiunea de a atrage publicul este mai dificilă şi, în multe locuri din lume, există o – să zicem – înclinaţie mai scăzută spre a privi, pentru modele, spre Vestul Europei, spre SUA. În Estul Europei a existat o idealizare a Occidentului iar lucrurile nu erau aşa de frumoase cum păreau, nu era „cetatea strălucitoare de pe deal", conform descrierii lui Ronald Reagan, dar era o atracţie puternică spre Occident, care azi a scăzut. Acum sînt multiple surse de informare, lumea este mult mai diversificată. Dar încă există setea de informare şi, în cazul revoltelor arabe, vedem că e vizibilă căutarea surselor independente de informare, bineînţeles că nu toate sînt americane. Dar, de exemplu, în timpul evenimentelor din Egipt, o mare audienţă a avut televiziunea prin satelit Ahura, care este americană. Deci sursele americane de informare sînt importante, nu ca în vremea Războiului Rece, dar joacă încă un rol.

SUA au alocat fonduri importante pentru proiecte în ţări ca Iranul, similare Europei Libere în timpul Războiului Rece, adică proiecte prin care speră să cîştige, şi folosesc expresia americană „inimile şi minţile" populaţiei. Dar rezultatele – spun unii – se cam lasă aşteptate.

E nevoie de răbdare pînă să obţinem un impact al acestor proiecte, să le zicem, „de influenţare". E drept că Iranul nu a urmat, anul acesta, exemplul statelor arabe din zonă, dar sînt numeroase convulsii şi tensiuni în profunzime în Iran, gînditori iranieni independenţi comunică foarte mult între ei. Cei care nu mai au răbdare şi vor să vadă un Iran democratic ar trebui să îşi aducă aminte cît de mult a durat să apară schimbarea în Estul Europei şi în Uniunea Sovietică. Administraţia Nixon începuse să elimine aproape Radio Europa Liberă, dar din fericire decizia a fost anulată.

De cine vă aduceţi aminte cu afecţiune de la Europa Liberă, serviciul român?

În prima perioadă de trei ani, cînd am lucrat la Europa Liberă, prin anii '60, l-am cunoscut pe Noël Bernard, un director legendar. Să vă povestesc o anecdotă despre el – Ceauşescu merge în vizită într-un sat şi nimeni nu-l recunoaşte; mirat, el întreabă „Păi, cum nu ştiţi cine sînt, doar mă auziţi tot timpul la radio?!", la care oamenii îi răspund: „Vai, domnule Noël Bernard, bun venit în satul nostru!".

a consemnat Carmen GAVRILĂ

Dragoş TUDOR

Filmul ca schemă simplă de comunicare

– sau, mai bine, două feţe ale aceleiaşi monede –

E loc pentru toţi la filmele noastre şi există producţii pentru orice gust, aşa cum, la fel de bine, există şi public pentru orice gen de film. Avem, în fiecare an, în luna mai, un public care caută filmele europene, filme de tot felul. E unul dintre rarele prilejuri pentru a le găsi aici, în România. De 15 ani vă spunem asta şi o facem cu drag în continuare.

Un coleg mi-a cerut să exprim cît mai scurt părerea mea despre Festivalul Filmului European. Aproape instantaneu mi-a venit în minte formula *FFE e ffb dpmdvd*. Pentru că, aşa cum se întîmplă pentru toate denumirile lungi, prescurtările sînt preferate. Şi pentru că, într-adevăr, este foarte, foarte bun, din punctul meu de vedere. Spunînd asta, aduc şi argumentele.

Pentru că are deja 15 ediţii, într-o ţară în care nu am scăpat de mitul lui Manole. Să ai încăpăţînarea ca în fiecare an, în luna mai, să organizezi un asemenea eveniment este în sine remarcabil.

Pentru că, în ciuda unei denumiri care pare scorţoasă şi oficială, a ştiut să se adapteze din mers la vremuri, spre deosebire de multe alte lucruri care, în această ţară, rămîn, în cel mai bun caz, aşa cum au fost create: proiecte fără viaţă.

Pentru că nu are o altă miză decît bucuria de a oferi (şi uneori asta chiar la propriu, prin intrare liberă) accesul publicului larg la cele mai recente filme europene. Nu are presiunea şi orgoliul unei competiţii, nu oferă premii, nu are jurii contestate sau adulate, nu retează cariere.

Pentru că promovează doar vedetele din branşă. Fie direct, pe cei care au realizat filmele reunite în fiecare ediţie, fie indirect, cîte un tînăr regizor român cu palmares, care devine ambasador onorific şi realizează spotul de prezentare. Anul acesta este Radu Muntean, dar au mai fost Radu Jude (2010), Marian Crişan (2009), Cristian Mungiu (2008), Corneliu Porumboiu (2007) şi Cristi Puiu (2006).

Pentru că a înţeles că nu doar în Bucureşti există iubitori de film, ci şi în ţară, chiar dacă acolo nu mai sînt cinematografe. Şi dacă nu au fost, le-a inventat, fie la Craiova, la Sibiu, Iaşi, Timişoara, Braşov sau, mai nou, la Tîrgu-Mureş. Pentru că filmul există doar în măsura în care reuşeşte să arunce lumină pe pînza ecranului de proiecţie. Filmul văzut acasă, tras de pe hub şi întrerupt de ronţăitul unui sendviş e un fel de roman profund citit ca rubrică de o coloană în tabloidele pline de poze mari, colorate şi, de cele mai multe ori, neclare. Festivalul va continua să meargă oriunde va fi chemat şi primit cu onestitate.

De ce am preferat o poveste subiectivă pentru un eveniment atît de important? Pentru că, pe la mijocul anilor '90, mi se încredinţase – pornind de la un simplu joc de cuvinte remarcat de redactorul-şef într-un articol de-al meu – rubrica de film din ziarul la care îmi cîştigam traiul. Am descoperit atunci, în căutare de subiecte (nu exista încă Internet & mail – gen naşpa, cum s-ar zice azi), o broşurică despre un festival, „pe lat", cu mult albastru – în fapt, la o culoare, în care se înşirau mici prezentări de filme. Am citit despre unul, despre altul... şi nimic nu-mi era familiar. Nici titlurile nu sunau prea americăneşte, nici actorii nu erau cei de pe afişele de zi cu zi, nici pozele nu sugerau prea multă acţiune. Trăiam straniul sentiment că acest festival trebuie să fie o inepţie, din moment ce selectează doar filme de care nu a auzit nimeni. Şeful meu îmi cerea să scriu poveşti de succes, dar îmi era imposibil să-l obţin cu un text despre nişte filme anonime. Iar pozele albastre nici măcar nu puteau fi reproduse la ziar. La 18 ani, venit de nicăieri să cuceresc Bucureştiul, aveam deja vaga senzaţie că lucrurile au început prost pentru mine. Nu doar că nu am scris nimic, dar am rămas, pentru o bucată de vreme, cu o sperietură. Ce m-aş face dacă filmele americane ar înceta să apară? Cum aş putea să mă pun la curent cu alte liste de actori, cu alţi regizori şi, mai ales, ce aş putea să scriu despre filme în care, în principiu, nu se întîmplă mai nimic, în afara unor discuţii destul de monotone, fără miză? Europenii îmi erau nu doar necunoscuţi, ci şi, brusc, antipatici.

Bucureştiul este un oraş care te maturizează rapid. Fie te descompune şi te trimite în cine ştie ce extremă profesională, fie te aruncă cu capul în doi-trei pereţi şi, dacă îţi revii, te pune în situaţii pe care, altfel, nu le prea poţi trăi în nici un alt loc. Încă nu ştiu exact ce variantă mi s-a întîmplat, dar ştiu că de patru ani, devenind un *ceva* mic în angrenajul Festivalului, am înţeles că (doar uneori) lucrurile în viaţă nu sînt întîmplătoare.

Am păstrat pentru final răspunsul pe care îl dau jurnaliştilor care încep (şi, de cele mai multe ori, sfîrşesc) seria întrebărilor prin: „Care este cel mai bun film din ediţia acestui an?". Cel mai bun film din orice ediţie de pînă acum este acela pe care aţi reuşit să-l vizionaţi. Pentru că nimeni nu le va putea vedea pe toate, cu atît mai puţin cei din echipa de organizare. 50 de filme din 30 de ţări sînt două cifre care, aruncate sec, pot trece neobservate. Dar pentru piaţa românească (şi, de fapt, nu doar pentru ea) este enorm. Sînt mai multe filme europene decît cele aduse şi difuzate în circuitul cinematografic obişnuit în 5-10 ani. Sînt filme din ţări care altfel nu au nici o şansă să fie difuzate într-una dintre puţinele săli de cinema rămase în folosinţă. Sînt limbi pe care, sînt convins, nu aţi avut şansa să le auziţi cum sună nici măcar la televizor, cu atît mai puţin într-un cinematograf. Sînt actori, regizori, scenarişti etc. pentru care un film, acel film, poate însemna întreaga carieră. Dar, spre deosebire de colegii lor de peste Ocean, acel film nu înseamnă obligatoriu şi un succes financiar. Înseamnă, de cele mai multe ori, că mesajul lor a fost trimis spre public aşa cum şi-au dorit. Aşa cum au sperat. Rămîne doar ca cineva să îl şi recepteze, pentru a împlini, să zicem, cea mai simplistă schemă de comunicare. Banal, dar sigur, ea presupune întotdeauna ca de o parte a aparatului de proiecţie să fie ei, cineaştii, iar de cealaltă noi, cinefilii. În perioada 5-29 mai, şi anul acesta, aveţi ocazia să vedeţi filme. Nu vă pot promite însă că veţi avea şi şansa, pe care am avut-o eu, ca peste ani să faceţi parte din echipă.

Ediţia a XV-a a festivalului se desfăşoară în Bucureşti (5-15 mai), Braşov (12-15 mai), Iaşi (19-22 mai), Timişoara (19-22 mai) şi Tîrgu-Mureş (26-29 mai).

***Dragoş Tudor** este director general comunicare la ICR şi membru în echipa de organizare a Festivalului Filmului European.*

PUBLICITATE

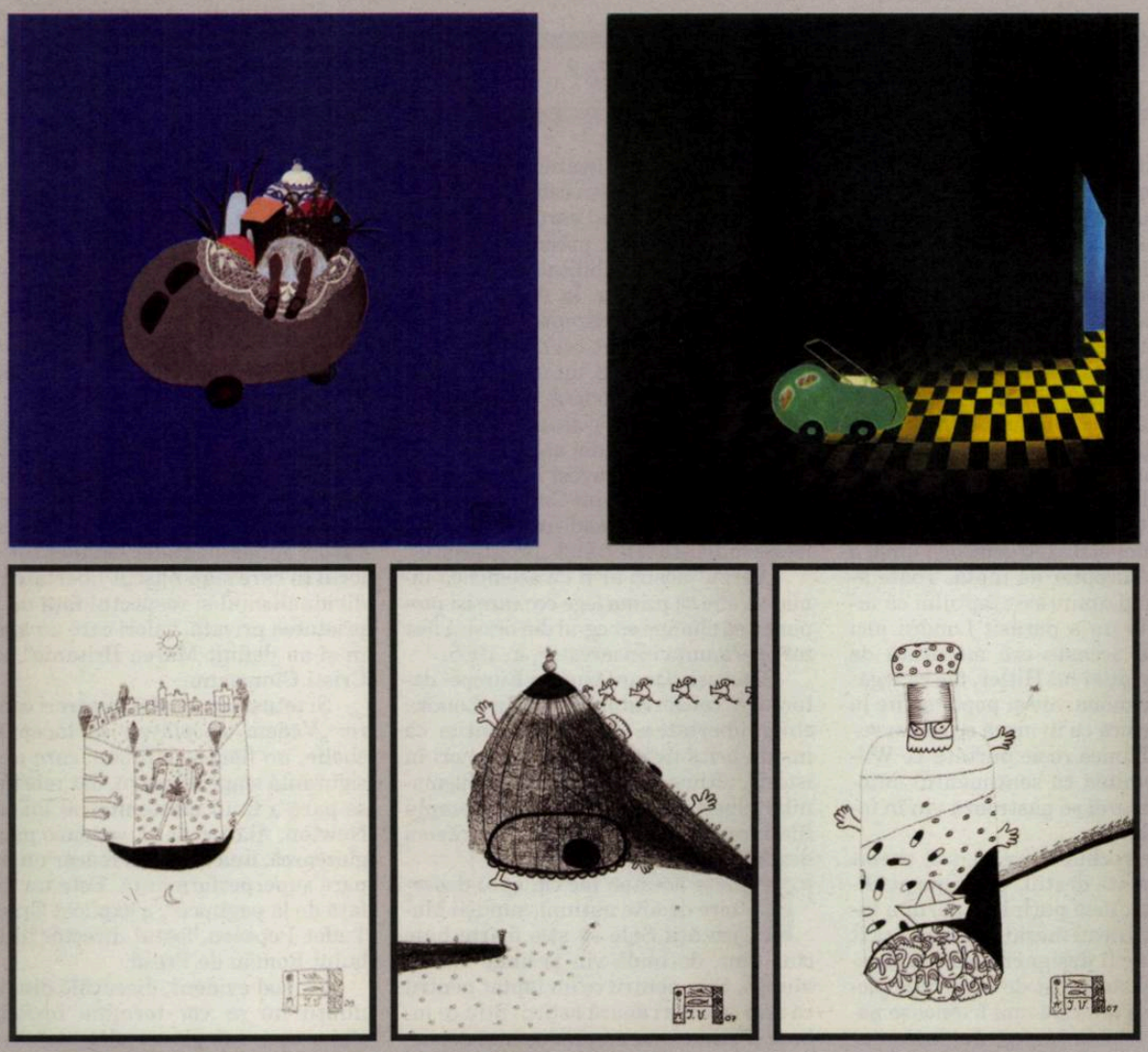

Expoziția
Iuliana Vîlsan
7 aprilie – 28 mai 2011

Suprarealismul **Iulianei Vîlsan** - artist european: Messina, București, Paris - devine prin această expoziție contemporan nouă. Remarcăm încărcătura dramaturgică a tablourilor sale: conflicte, caractere, poveste, suspans. Personajele sau obiectele-personaj capătă o existență complexă, sugestivă, încărcată. Și totuși între toate aceste semne și coduri, Iuliana Vîlsan nu plictisește, nu obosește, o anume, când exuberantă când gravă decorativitate atrage.
Fără a fi o "descărcare" de teme sau o pregătire a picturii, desenul rămâne pentru Iuliana Vîlsan o preocupare constantă, o respirație aproape cotidiană. Mie personal îmi crează senzația că nu mai este un exercițiu necesar al artistului, ca până acum vreo zece ani, ci o necesitate de exprimare, de comunicare mai directă a temelor ce o bântuie. Teme când ironice când meditative.

Radu Boroianu

EA GALLERY
ART'S FINEST

European Art gallery, Bd. Regina Maria, nr.18, sector 4 tel.: +4031.436.844
www.eagallery.ro Program: marți - sâmbătă orele 14:00 - 19:30

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

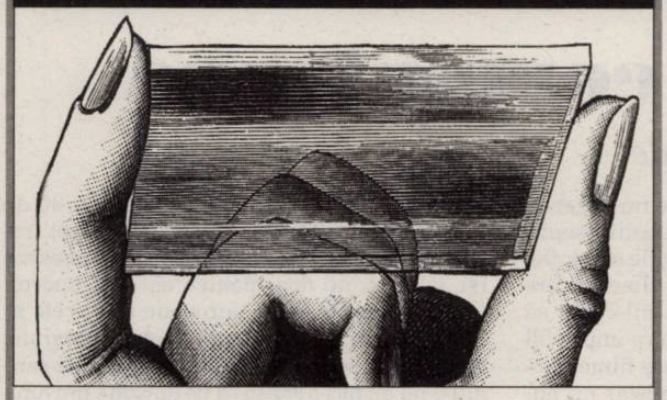

SOV

Eram în redacţia ziarului *Cotidianul* cînd, prin 2006, Doru Buşcu ne-a strîns pe toţi şi ne-a anunţat că i-au vîndut lui Sorin Ovidiu Vîntu o parte importantă din acţiunile trustului Caţavencu. Că trustul nu mai putea să reziste pe picioare proprii şi că avea nevoie de ajutorul unui om puternic financiar. Că nici el nu e prea fericit de această soluţie, dar asta e!... Ţin minte că, deşi pe vremea aceea nu era cunoscută decît o mică parte din personalitatea complexă, ca să zic aşa, a lui Vîntu, oamenii au rămas descumpăniţi la aflarea veştii. Cineva a întrebat: „Şi de-acum n-o să mai putem scrie despre FNI şi SOV?". „Normal că puteţi – ne-a liniştit Buşcu –, am primit asigurări ferme că nu se va amesteca deloc în partea editorială." Desigur, textele clasice, bune de adormit copiii, un alt fel de-a spune „Dormiţi liniştiţi, FNI veghează!". Vîntu nu s-a amestecat în partea editorială, numai că, întîmplător sau nu, jurnaliştii care nu-i împărtăşeau vederile politice au fost îndepărtaţi încet-încet. Apoi, la cîrma ziarului a fost adus Cornel Nistorescu, un om care se armoniza perfect cu partitura patronului. Apoi ediţia pe hîrtie a fost desfiinţată, iar jurnaliştii care mai rămăseseră – împrăştiaţi în bătaia vîntului.

Mi-am amintit de momentul din 2006 cînd am văzut la Realitatea TV ştirea că Sorin Ovidiu Vîntu i-a vîndut lui Elan Schwartzenberg 92% din acţiunile postului Realitatea TV. Îmi închipui ce derută o fi fost şi-n redacţia lor la aflarea veştii! Asta cu atît mai mult cu cît, cu siguranţă, ei nu au avut un Doru Buşcu care să-i anunţe oficial, ci au aflat ce li s-a pregătit de pe bloguri. De altfel, în mod ironic, materialul despre ei înşişi, dat pe post, cita ca sursă blogurile *Inpolitics* şi *Pagina de media*.

Sorin Ovidiu Vîntu e, în mod cert, unul dintre cele mai sulfuroase personaje ale scenei publice actuale. O vreme, după cum ştim, a deţinut Realitatea TV în secret şi l-a lăsat să iasă în faţă pe omul lui, sindicalistul Liviu Luca. În acea perioadă, Vîntu era un personaj controversat, artizanul marii escrocherii FNI, dar şi, în mod curios, un individ care voia să se afişeze ca iubitor al artelor. Vorbea reverenţios şi emfatic cu „domnul meu", încerca să curteze intelectualii (financiar, desigur, că ăsta era argumentul lui forte) şi, la un anumit moment, i-a dat chiar un premiu de excelenţă, de 50.000 de euro, lui Alexandru Paleologu. Ehei, departe erau vremurile în care opinia publică avea să-l audă vorbind cu multe bip-uri, ca-n interceptările telefonice care au fost date publicităţii!

Apoi a dezvăluit că el e de fapt proprietarul Realităţii TV. Apoi a ieşit pe post de cîteva ori şi, din ce spunea, reieşea foarte clar că independenţa acestei televiziuni este o himeră. Asta, în timp ce jurnaliştii care lucrau acolo făceau eforturi disperate să convingă publicul că sînt independenţi. În fine, după multe gafe, inclusiv de management, Vîntu i-a încredinţat lui Sebastian Ghiţă conducerea postului. Care, la cîteva luni de la înscăunare, s-a dovedit că a încercat să-l faulteze, în afaceri, pe Vîntu. De aici scandalul, care s-a lăsat cu lupte între bodyguarzi şi cu ameninţări cu moartea. În urma acestor ameninţări, Ghiţă sesizează Procuratura, iar Vîntu ajunge, în fine, să fie închis pentru 29 de zile. Înainte să intre în puşcărie, Vîntu declara că, desigur, e victima unei înscenări (deşi toată lumea l-a auzit cum ameninţa cu moartea) şi că „Băiatul ăsta, Ghiţă, nu-i decît o unealtă în mîinile serviciilor secrete ale lui Băsescu" (deşi el însuşi a fost cel care l-a angajat ca manager, nu i l-a băgat nimeni pe gît).

SOV e un mare cacealmist. Uneori, cacealmaua sa capătă accente de-a dreptul comice – cum sînt acele sute (nu zeci!) de racheţi pe care zice că i-a ucis cu mîna lui. Dacă vînzarea Realităţii TV nu e şi ea o cacealma, iar Schwartzenberg nu e un fel de Liviu Luca, atunci jurnaliştii de acolo ar fi cazul să se bucure că au scăpat de un asemenea personaj, care nu a făcut decît rău acestui post.

George Daniel RÎPĂ

Discursul sărutului viitorului rege

Ştiu că v-aţi uitat la nunta regală. Poate că nu aţi urmărit toată transmisia, însă cu siguranţă vă amintiţi, măcar din jurnalele de ştiri, scena sărutului, intrarea în Westminster Abbey, jurămintele mirilor, rochia galbenă a Reginei, caleaşca imperială sau imaginile cu milioanele de oameni care au împînzit străzile Londrei. Transmisia realizată de echipa BBC a fost exact aşa cum se aşteptau miliardele de telespectatori: senzaţională, amintind de difuzarea în direct a încoronării Reginei Elisabeta a II-a, la 2 iunie 1953, eveniment ce a ţinut în faţa televizorului aproximativ 20 de milioane de britanici. De altfel, datorită acelui eveniment, în doar cîteva luni, numărul britanicilor care deţineau un televizor s-a dublat.

Încoronarea reginei – la începutul anilor '50 – şi nunta dintre William şi Kate au reuşit să transmită, cu sau fără voia presei, unul dintre cele mai puternice mesaje de susţinere a conservatorismului britanic. În doar cîteva ore, instituţia monarhică britanică a reuşit să recîştige tot ceea ce părea să fi pierdut în ultimii ani.

Simbolistica unei dimineţi de aprilie

Povestea din jurul nunţii viitorului rege cuprinde o serie de simboluri conservatoare, ce au ca rol întărirea rolului monarhiei în societatea britanică, dar şi strîngerea legăturilor dintre aceasta şi popor.

Ce mesaj de continuitate mai puternic putea transmite acest eveniment, în condiţiile în care jurămintele s-au făcut în Westminster Abbey, „Casa Regilor" Angliei de peste o mie de ani?! Ce loc mai bun putea alege prinţul William (devenit duce de Cambridge) decît cel ales de Henry I al Angliei, în anul 1100?!

Unul dintre elementele care a părut să surprindă publicul românesc a fost uniforma militară purtată de William. Mesajul, evident pentru britanici, a fost acela că membrii familiei regale au luptat, aproape de fiecare dată, în primul rînd, atunci cînd a fost nevoie de ei. Prezenţa lui William în Afganistan este doar unul dintre ultimele exemple, dacă ne amintim că prinţul Andrew, fratele lui Charles, a luptat în insulele Falkland, împotriva Argentinei, unde a pilotat un elicopter de luptă. Toate acestea, dar şi amintirea faptului că familia regală nu a părăsit Londra nici măcar cînd aceasta era măturată de bombele aviaţiei lui Hitler, fac ca legătura dintre monarhie şi popor să fie la fel de puternică ca în urmă cu cîteva sute de ani. Tunica roşie purtată de William transmitea că sentimentul datoriei şi al onoarei se păstrează viu în familia regală.

Despre rochia miresei s-a vorbit mult (niciodată destul, va spune publicul feminin), însă puţini au părut a înţelege adevăratul mesaj, acela că oricît de celebri ar fi designerii care au realizat-o, aceasta a fost de inspiraţie victoriană, una din cele mai frumoase perioade din istoria Imperiului britanic.

Nici plimbarea cu caleaşca nu a fost întîmplătoare. Kate a sosit la nuntă cu maşina, asemeni unui om obişnuit, însă a plecat cu caleaşca, asemeni unei prinţese.

De ce s-au bucurat britanicii

În ultimele decenii, media de stînga a încercat să inducă ideea că monarhia reprezintă doar un episod din trecut şi că Marea Britanie ar trebui să devină o republică. Cu toate acestea, milioanele de oameni ieşiţi în stradă, pentru a se bucura alături de familia regală, arată contrariul. În plus, aproape fiecare pub sau restaurant a organizat în ziua nunţii petreceri dedicate evenimentului.

Şi totuşi, sărbătoarea britanicilor nu poate fi percepută fără a înţelege conservatorismul britanicilor şi respectul acestora faţă de tradiţie, valori morale şi ideea de familie tradiţională. Pentru a le înţelege ataşamentul faţă de monarhie, nu trebuie să uităm că englezii făceau revoluţii „glorioase", în timp ce francezii se ghilotinau la grămadă, iar hoardele roşii îndreptau tunurile spre Palatul de Iarnă.

În mod ironic, tocmai conservatorii britanici, spre deosebire de progresiştii francezi, au înţeles primii că „un stat lipsit de mijloace fără anumite schimbări este lipsit de mijloace pentru propria sa conservare" (Edmund Burke). De altfel, mai toate libertăţilor politice şi economice care există într-o democraţie au apărut în Anglia condusă de monarhi şi guvernată de conservatori. Principii precum votul universal, libertatea comerţului sau piaţa liberă au plecat din Anglia conservatoare.

Conservatorii englezi au fost primii care au reformat sistemul de sănătate, pentru a contracara efectul revoluţiei industriale, primii care au introdus un sistem de şcolarizare gratuit, primii care au susţinut implicarea femeilor în politică, primii care au construit un sistem de pensii, primii care au introdus ajutoare de şomaj, precum şi primii care au acordat posibilitatea oamenilor de a se împrumuta, la dobînzi avantajoase, pentru a-şi cumpăra o casă. Tot conservatorii au fost cei care, încă din urmă cu două secole, au interzis angajarea copiilor. Totodată, dacă astăzi plecăm în concediu şi sîntem plătiţi, se datorează tot unor idei apărute la Londra. Toate acestea au fost introduse sub guvernarea Partidului Conservator, în timp ce astăzi, în mod ironic, cei care folosesc aceste teme sînt „progresiştii".

Chiar aşa, v-au plăcut pălăriile?

„Verzii" noştri ar fi de asemenea uimiţi să afle că prima lege eco care îşi propunea să elimine smog-ul din oraşe a fost tot opera unui conservator, în 1955.

Şi totuşi, o mare parte a Europei datorează conservatorilor de la Londra chiar libertatea, dacă ne amintim că insula britanică a fost, de multe ori în istorie, ultima redută împotriva duşmanilor libertăţii, cel mai bun exemplu fiind rezistenţa la maşina de război dezlănţuită de Adolf Hitler.

Toate acestea fac ca, spre deosebire de alte naţiuni, supuşii Majestăţii Sale să ştie foarte bine cine sînt, de unde vin şi unde vor să ajungă. Ştiu pentru ce au luptat pentru că ştiu ce valori apără astăzi. Ştiu ce iubesc şi ştiu ce vor să predea mai departe generaţiilor viitoare. Nu se înclină decît în faţa lui Dumnezeu şi a Reginei, iar cînd au părăsit insula, au construit un imperiu al cărui rol civilizator nu a fost egalat niciodată. Ne-au anunţat că nu vor capitula niciodată, iar tradiţia ultimilor 1000 de ani ne obligă să-i credem pe cuvînt.

Stînga n-a gustat petrecerea

Spre deosebire de media de centru-dreapta, presa de stînga a ironizat evenimentul, în fruntea acestei mişcări aflîndu-se *The Independent*, deţinut de fostul agent KGB, Alexander Lebedev. Jurnaliştii de la *The Guardian* au iniţiat, în schimb, un sondaj online, în care îşi întrebau cititorii dacă stîngiştii ar putea să iubească nunta regală. 46% dintre cititorii ediţiei online a cotidianului britanic au răspuns „nu". „Nu trebuie să fim primii care pleacă *(poopers)* de la nunta regală doar pentru că sîntem de stînga" este răspunsul analistului Dan Hodges, la atacurile venite dinspre stînga.

Dincolo de poziţia asumată de jurnaliştii britanici, sondajele de opinie realizate în ultimele zile arată că aproximativ două treimi dintre britanici consideră că monarhia este relevantă pentru modul lor de viaţă şi că aceasta îmbunătăţeşte imaginea ţării. Majoritatea britanicilor susţin, de asemenea, că nunta celebrează adevăratele valori britanice.

„O pisi britanică"

Jurnaliştii români au privit în general cu simpatie evenimentul, bunulsimţ şi moderaţia fiind cel mai adesea întîlnite atît în presa scrisă cît şi în audiovizual. „Nunta a fost o veritabilă injecţie de pozitivism. După multă vreme au dispărut de pe ecranele TV starletele dîmboviţene. A dispărut ţopîrlănia, prostia fudulă, maneaua, prostul gust, semidoctismul. Wiliam şi Kate au adus fastul veritabil, bunul-gust, tradiţia, uriaşa istorie britanică, eleganţa vestimentară şi desăvîrşita preocupare britanică pentru etichetă", scrie Silviu Sergiu pe blogul său de pe site-ul televiziunii B1.

O privire lucidă a avut şi Cristian Cîmpeanu care, într-un editorial publicat în *România liberă,* arată că „socialiştii au avut mereu o problemă cu miturile", şi concluzionează că „monarhia este ceea ce are Marea Britanie mai bun", măcar şi pentru faptul că „toate poveştile sînt despre prinţi şi prinţese, şi nu despre preşedinţi sau secretari-generali". „Prea multă vreme corectitudinea politică a obnubilat cîteva adevăruri fundamentale: Occidentul este locul în care s-au născut libertatea, individualismul şi respectul faţă de proprietatea privată, valori care au apărut în şi au definit Marea Britanie", scrie Cristi Cîmpeanu.

Şi totuşi, au existat şi păreri contrare: „Vedem un plăvan cu început de chelie, un flăcău, William, care are cu siguranţă sînge albastru, dar mie nu mi se pare a fi un moştenitor al lui Isaac Newton. Alături de el, vedem o pisi englezească, una care nici măcar nu mi se pare superperformantă. Este un fel de fată de la pagina 5", a explicat Cristian Tudor Popescu, fostul director al Clubului Român de Presă.

În mod evident, discuţiile din jurul nunţii nu se vor termina niciodată. Chiar aşa, v-au plăcut pălăriile? Aş zice că au fost superperformante.

***George Daniel Rîpă** este jurnalist.*

Grigore VÎRSTA

De Paşti la Hermitage

Nu. Nu că nu am fi vrut să revedem şi să-l ducem pe cel mic la perla muzeelor ruseşti, Ermitajul, sau că zborurile spre Rusia au devenit mai ieftine. Nu. Pur şi simplu aşa se numeşte hotelul la care ne-am luat bilete pentru minivacanţa de Paşti. Hotel Hermitage se află cam la mijlocul staţiunii Nisipurile de Aur de pe malul bulgăresc. Construit acum opt ani, a trecut, cum se spune, din mînă în mînă, adică de la Kempinski la spanioli. Am hotărît ca de Paşti să ne răsfăţăm cu servicii de cinci stele, *all inclusive*. Cu tot cu Loganul din dotare.

Deja ştiţi drumul către Varna: din Bucureşti pînă la intrarea în Giurgiu şoseaua este modernizată. Dacă nu vrei înghesuială şi semafoare, o iei la stînga pe varianta pentru camioane ca să ajungi la vamă şi la ghereta unde se plăteşte taxa de pod, nedispărută încă. Şase euro. Obligatoriu, în geam trebuie să fie rovigneta românească valabilă atunci cînd treci de autorităţile române. Dacă nu o aveţi, ieşiţi din rînd şi trageţi o fugă cîteva sute de metri înapoi, unde este o benzinărie care are rovignete de vînzare. Urmează reinstalarea la coada de autoturisme care vor să treacă podul. (Spre ruşinea mea, asta mi s-a întîmplat mie, cel care uitasem să cumpăr rovigneta.)

După ce treci podul, cam îngust pentru traficul de astăzi – să nu uităm că a fost construit între anii 1952 şi 1954 –, rulezi pe şoselele bulgăreşti. Deocamdată în bună stare, cel puţin cea care ocoleşte centrul oraşului Ruse şi te scoate către Sofia sau Varna. Două benzi pe sens, proaspăt modernizate. Atenţie! Este bine să vă luaţi şi vigneta bulgărească. Tot de la vreo benzinărie sau chiar de la ghereta care reprezintă intrarea în spaţiul vecinilor noştri. Poliţiştii bulgari de-abia aşteaptă să vadă o maşină de România care să nu aibă vignetă.

Semnalizarea, deşi nu rupe lanţul, este suficientă pentru a te putea orienta şi fără GPS.

Ieşiţi din zona Ruse trecînd pe sub un pod şi vă orientaţi spre Shumen-Varna. Apoi, pînă la Shumen mergi pe un drum care ar putea fi categorisit drept judeţean, de către noi. Adică cu o bandă pe sens, la nivelul anilor '80. Surpriza cea bună vine de la nivelul de trafic din Bulgaria, care este mult sub al nostru. Ai timp şi spaţiu să vezi ce e în faţă şi să faci depăşirile inerente de carete trase de măgari sau de vreun Moskvici obosit. Încă ceva: nu prea veţi vedea oameni la poartă, uitîndu-se în colbul drumului, ca la noi. Cred că bulgarii sînt un pic mai retraşi sau nu vor să-şi tăbăcească fundul stînd pe băncile de la drum, uitîndu-se să vadă cine mai trece. Sau au alte treburi de făcut, cine ştie? Data viitoare voi face o anchetă jurnalistică pe acest subiect.

De la Shumen intraţi pe autostradă. Cam o sută de kilometri au fost amenajaţi, dar lucrările se desfăşoară cu rapiditate. Trei benzi pe sens, cu pante line şi curbe aşijderea. Deşi pe benzile de viteză s-a turnat asfalt de curînd, adică de vreo cîţiva ani, granulaţia criblurii folosite este atît de mare că mai bine mergeţi pe banda de urgenţă – deşi nu e voie – pentru că pe acolo mai este încă asfaltul originar, de culoare mult mai deschisă şi relativ lisă. Dovadă că patul de beton de la marginea autostrăzii a fost lucrat cu conştiinciozitate, nu ca la noi. Încă o dată vă spun, mersul pe banda de urgenţă, de la marginea autostrăzii, este interzis. Noroc, încă o dată, cu traficul din Bulgaria. În general, poliţia bulgară nu prea se plimbă pe autostradă, dar îi puteţi întîlni prin satele pe care trebuie să le traversaţi, cu radarele de tip trompetă în mîini, pîndind mai ales autovehiculele cu numere străine. Personal, am văzut cum, într-o curbă periculoasă şi cu restricţie de viteză, am fost depăşit de un autoturism cu numere bulgăreşti. Imediat mai încolo era o maşină a poliţiei, care nu a reacţionat în nici un fel asupra respectivului, ci a îndreptat radarul spre mine! Noroc că fusesem avertizat înainte de solidaritatea şoferească şi aveam viteza regulamentară pentru tronsonul de drum respectiv.

Hotel Hermitage se află cam la mijlocul staţiunii Nisipurile de Aur de pe malul bulgăresc.

În fine, ajungem la hotel în jurul orei 14. Găsesc un loc de parcare pe străduţa de lîngă. Facem check-in-ul rapid, fără coadă. La doar 20 de minute după, imensul hol de la recepţie se umple de români veniţi în vacanţă. Zgomot, hărmălaie, înghesuială. Era sîmbătă, înainte de Paşti. Toată staţiunea, deschisă special şi cu oferte senzaţionale, se umple de români. Toate hotelurile, şi pot spune că sînt multe la Nisipuri, erau pline de ai noştri! Doar pe cîţiva îi mai auzeam la masă vorbind în alte limbi.

Chiar lîngă hotel, o mică bazilică invita, prin afişul pus la uşă, la întîmpinarea Luminii împreună. Mai este o mînăstire la vreo 4 km de staţiune, dar puţină lume s-a îndreptat într-acolo. Majoritatea au venit la mica bazilică.

Zgomotoşi, românii se adună pe treptele micului lăcaş şi umplu, încet-încet, toată platforma de beton din faţa acesteia. Urmează strigăte de recunoaştere, de chemare de prieteni alături, de comentarii la micimea lăcaşului şi la faptul că nu sînt condiţii de întîmpinare „corespunzătoare" a miezului nopţii sau de numărul neîndestulător al lumînărilor puse în vînzare. Rîsete, îmbrăcăminte de vacanţă, paiete de plajă sclipesc în luminile flash-urilor. După miezul nopţii, lumînările parcă se duc singure spre hoteluri, formînd şiruri-şiruri portocalii. Copiii aduşi la slujba de Înviere deja şi-au pierdut rezistenţa şi încep să plîngă. Taţii deja se gîndesc la şpriţul pe care îl vor trage în camerele de hotel. Mamele se ocupă de ouăle fierte şi roşite din ţară, aduse în cutia frigorifică, împreună cu drobul de miel. Luminile din camerele de hotel rămîn aprinse pînă tîrziu.

E dimineaţă. Pe peluza micii bazilici, resturi. Resturi de ambalaje de la diferite chipsuri, ciocolăţi, şerveţele, baterii consumate şi aruncate pe jos. Pe lîngă ele, trec în grabă camioanele cu materiale de construcţii pentru noul hotel care se ridică în coasta celui în care stăteam şi noi. Le desparte doar lăţimea unei străzi. Muncitorii au lucrat şi sîmbăta, şi duminica de Paşti. Business-ul primează. Mă rog...

© G. Vîrsta

Hotel Melia Grand Hermitage

Rîsete, îmbrăcăminte de vacanţă, paiete de plajă sclipesc în luminile flash-urilor.

Micul dejun. O sală de masă absolut încăpătoare pentru cei aproximativ 1200 de oaspeţi ai hotelului. Mîncare, berechet. Pe mese special încălzite se aflau zeci de feluri, de la salate proaspete pînă la fripturi de pui, porc şi miel. Ba era şi un grătar la care se făceau „in situ" fripturi de vită. Garnituri, la alegere. O imensă oală cu ouă vopsite era la îndemîna tuturor. În mai puţin de douăzeci de minute toate cele roşii au dispărut, rămînînd doar cele verzi. Nici deserturile nu erau mai prejos. Pîinea era de zece feluri. Automate de sucuri, cafea şi bere (bulgărească) făceau faţă tuturor solicitărilor. Într-adevăr, hotel bun. Piscina era curată, cu salvamar inclus, cu apă încălzită la 30 de grade.

Ziua de Paşti era splendidă. Pe faleză, mulţime. Fi-miu apucă să călărească timp de cinci minute un ponei din cei trei aduşi acolo de doi bulgăraşi. Peste tot auzeai vorbindu-se numai româneşte. Pînă şi vînzătoarele de la diferite magazine o rupeau binişor pe româneşte. Vedeţi ce face comerţul din oameni? Îi obligă să comunice mai bine! La restaurante, meniul era scris şi în română, alături de engleză şi bulgară. Pînă şi reducerile erau scrise pe româneşte!

A doua zi ne hotărîm să vizităm Balcicul, cu minunatul lui castel al reginei Maria. Deşi distanţa nu e deloc mare, cu greu am reuşit să-l descoperim. În viziunea locală, acolo se află o secţie a grădinii botanice în primul rînd, şi de abia în al doilea, loc de odihnă al reginei României. N-are importanţă, castelul nu şi-a pierdut farmecul din cauza asta. Primăvară fiind, culorile lalelelor de abia înflorite erau extraordinare. Tot domeniul era îngrijit, nimic nu era lăsat de izbelişte. Pe toate cele trei terase se plantau diverse flori şi arbuşti, se curăţau aleile şi se repara ceea ce se stricase peste iarnă, de la vînturile care fac din zonă una mai puţin vizitată de la începutul toamnei şi pînă prin aprilie. Deşi în coasta domeniului regal este amenajat un restaurant, chiar pe malul mării, în parcarea căruia se aflau cîteva maşini româneşti, dintre care un tuareg cu număr de Ilfov, totuşi atmosfera era una de simplitate, decenţă şi respect. Exponatele muzeului erau bine întreţinute, iar personalul, foarte civilizat. Una peste alta, chiar dacă nu este bine semnalizat, am plecat de la castelul reginei Maria mulţumiţi şi mîndri că am ajuns şi acolo. Pe distanţa de 20 de kilometri, am întîlnit trei echipaje de poliţie. Cum sînt un om care respectă, în general, regulile de circulaţie, nu au avut de ce să mă oprească.

Marţi dimineaţa, parcă suflase vîntul prin parcările de prin staţiune. Majoritatea plecaseră încă de cu seară, ca să ajungă la serviciu în România. Cei care au mai rămas încă o zi, spre după-amiază îşi făceau bagajele. După ce sîmbătă nu aveai loc să arunci un ac pe străzile staţiunii, marţi puteai parca maşina oriunde. Nici ţipenie de om pe stradă. Sincer să fiu, aveam un sentiment ciudat. La mare, pe faleză, într-o zi cu soare, să nu fie decît vînzătorii de la magazine şi cîţiva cîini foarte liniştiţi – chiar era ciudat.

Maşina, pe care o lăsasem parcată vreme de patru zile, nu avea nici o zgîrietură în plus faţă de ce avea deja, iar alarma îmi spunea că nimeni nu încercase să o agreseze.

Ne-am făcut şi noi bagajele şi ne-am îndreptat spre casă, pe acelaşi drum.

După invazia românilor, hotelurile bulgăreşti îşi închideau porţile. Toată staţiunea intră în hibernare. Următoarea deschidere, de 1 mai.

***Grigore Vîrsta** este producător la TVR.*

© G. Vîrsta

Grădina de la Balcic

DACĂ TOT E SĂ SPUNEM LUCRURILOR PE NUME, ĂIA DE DEASUPRA VOR REIZBUCNI LA PREŢ REDUS, APOI CLIMA VA MERGE MAI BINE

■ „Numai la Metro găsiţi păstrăv eviscerat.“ Şi, dacă tot e să spunem lucrurilor pe nume, aştept continuarea: „Numai la Metro găsiţi pui decapitat, vacă înjunghiată, porc măcelărit“. (**L. V.**)

■ Mă enervează ăia pe care îi enervează urarea „Paşte fericit!“. Ăsta e motiv serios de enervare? (**C. G.**)

■ Dialog în noaptea de Înviere, între tată şi fiu, cu două lumînări-candele în mîini: „Tati, cînd se termină lumînarea?“, „Păi, cînd ţi se termină ceara…“, „Şi apa asta de deasupra e tot ceară?“, „Da, tati, e ceară!“, „Dar tu de ce ai mai puţină apă decît mine?“, „Pentru că o scurg. Şi mai taci, tati, şi ascultă ce zice părintele…“. După un moment de tăcere: „Tati, cînd mergem, că mi-au îngheţat obrăjorii?“. Puştiul – candid, tatăl – stupid. (**A. P.**)

■ Doi programatori americani au descoperit că iPhone şi iPad întregistrează şi stochează date despre locurile prin care trece utilizatorul, scrie *The New York Times* (http://bits.blogs.nytimes.com/2011/04/20/3g-apple-ios-devices-secretly-storing-users-location/?hp). Asta afectează, evident, viaţa privată şi probabil că vor reizbucni ceva dispute pe această temă. Dar eu zic să ne împăcăm cu ideea că putem fi localizaţi oricînd. Nici măcar nu e aşa nouă. Ce, parcă pe vremea cînd ne sunam de pe fix pe fix, nu era clar că sîntem acasă?… (**M. V.**)

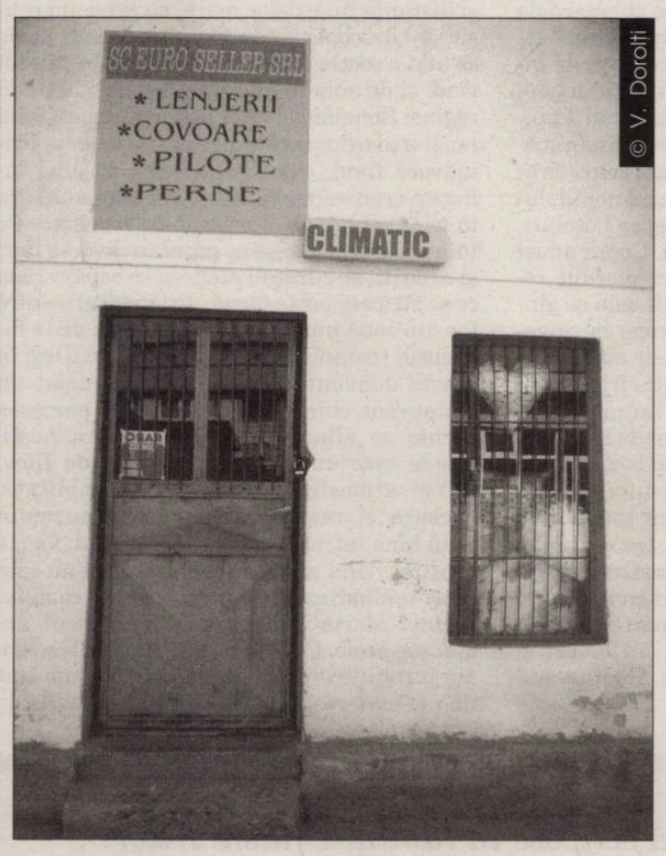

Cu ochii-n 3,14

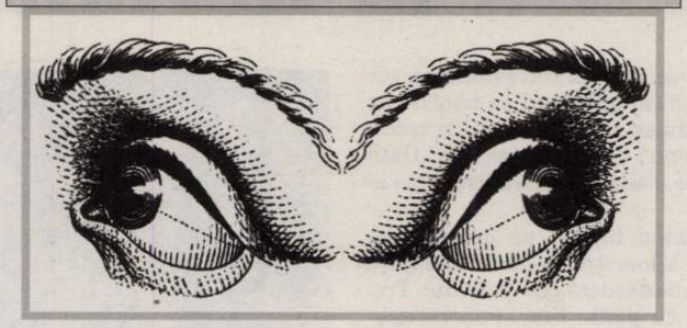

■ Totul e la ofertă azi: „Spune *La revedere* persoanei pe care n-o mai iubeşti cu 70% reducere“. Un cabinet de avocatură din Bucureşti le promite clienţilor despărţiri la preţ redus. Dacă pînă acum plăteau 1400 de lei, acum îi costă doar 400 de lei. (**A. M. S.**)

■ Am prăjit ceva şi mi-a sărit nişte ulei încins pe mînă, la încheietură. S-a înroşit pielea, apoi s-a făcut maro. M-am uitat îndelung la ea. La început semăna în mod clar cu o rachetă de tenis care loveşte o minge. Acum seamănă la fel de clar cu Fecioara şi Pruncul. Că Dumnezeu a vrut să îmi dea un semn, nu am nici o îndoială. O fi El Creatorul Universului, dar ceva timp să comunice cu mine prin prăjeli, sigur îşi găseşte. Doar că nu mi-e clar ce vrea de la mine: să mă reapuc de tenis sau să mă duc mai des la biserică? Doamne, prăjesc şi săptămîna viitoare, te rog să fii mai explicit. (**C. G.**)

■ „Cu toţii sîntem Dumnezeu, iar dacă nu recunoaştem acest lucru, clima va suferi deoarece calotele glaciare de la Polul Nord se vor topi din cauza lucrurilor dăunătoare pe care le provocăm atmosferei“, a declarat într-un interviu criminalul în serie Charles Manson. Dacă şi Manson a ajuns să vorbească despre Dumnezeu şi încălzirea globală, chiar că vine sfîrşitul lumii. (**M. C.**)

■ „Ofertă şoc de Paşte“ la un supermarket: „Carcasă de miel la un preţ incredibil de mic! În plus, cumperi o jumătate de miel şi primeşti o Coca-Cola 2L cadou!“. Veţi spune că-s eu cîrcotaşă, da’ la friptura de miel merge mai bine un vin roşu. (**P. M.**)

EVIDENT, ATUNCI CÎND PREGĂTIŢI ÎNNOBILAREA UNUI POPOR DE NIMIC (LONGEVIV CINCI MINUTE), OPTIMISMUL PICĂ PROST

■ La biserica din cartier, anul acesta, de Înviere, preotul a inovat iar: de astă-dată a rostit, la 12 noaptea, o poezie de Goga („Bisericuţă din Albac“). Nu spun că mi-a displăcut poezia (evident, cu obişnuita tentă naţionalist-plîngăcioasă), doar că nu simţeam nevoia, în momentul Învierii, de adaosuri livreşti. (**I. P.**)

■ Din categoria „Sfaturi ca să ne bucurăm de masa de Paşti“, am găsit în presă: „Folosiţi unt sau ulei de palmier atunci cînd pregătiţi cozonacul sau pasca“ şi „Înlocuiţi carnea de miel cu pui sau peşte“. Îmi vine să răspund: „Să mori tu?“, dar am impresia că nu se cuvine. (**L. V.**)

■ Din seria „Ce vinuri mai produc românii“: Murfatlar a scos vinul „Zestrea – Pinot Noir înnobilat cu Merlot“. Nici nu e scumpă „înnobilarea“ asta, bună de dat zestre: *doar* 12 lei. (**M. C.**)

■ După ce ani de zile am trăit (nu spun cum) ca „reporter harnic şi talentat“ – aşa ne socoteau documentele de partid – al unui popor şi el aşijderea, aflu azi că aparţin unui „popor neperformant“. Înţeleg acum de ce nu mai avem reporteri harnici şi talentaţi. (**R. C.**)

■ Nimic nu a fost mai înduioşător în derby-ul (de nimic) Steaua-Dinamo decît cartonul pe care stătea scris: „Mi-e dor de Steaua“. (**R. C.**)

■ Grupul de Cercetare Gerontologică din Los Angeles l-a desemnat pe Jirouemon Kimura cel mai longeviv bărbat din lume. Japonezul are 120 de ani, 11 stră-strănepoţi şi, probabil, nici un dinte. (**M. C.**)

■ În noaptea Învierii, de prin taxiuri: „354, Hristos a înviat, Giuleşti 56“. La care replica a venit prompt: „Săru’ mîna! Adevărat a înviat, în cinci minute“. (**S. G.**)

■ Nu înţeleg isteria asta cu nunta regală. Şi de ce visează fetele să fie ca prinţesa? În definitiv, ultima rundă cu vise de genul ăsta nu s-a terminat tocmai bine: prinţesa a ajuns deprimată, bulimică, frustrată şi a sfîrşit ca *showgirl* pentru un arab dubios. De unde optimismul de acum? (**C. G.**)

■ Un ziar local din Sibiu publică un editorial despre această mega-porcărie calendaristică, despre cum ne-a fost furată ziua liberă pentru că 1 mai pică într-o duminică, zi oricum liberă. Se pare că 2011 e anul dezamăgirilor pentru cine vrea să chiulească. Fiindcă şi zilele libere de Crăciun pică prost de tot (sîmbătă şi duminică), iar în ziarele franceze am citit lăcrămaţii că ziua nu ştiu cărui sfînt (în care „se dă liber“) coincide, şi aceea, cu weekendul, care e sfînt oricum, prin definiţie. M-am uitat repede pe calendar şi-am văzut că 23 august pică bine, adică într-o marţi. Se mai dă liber de 23 august? (**M. M.**)

LA CUM EVOLUEAZĂ GRĂDINA ROMÂNIEI, VREI SĂ-ŢI IAU NIŞTE MELEAGURI?

■ La cum evoluează gadget-urile astea, eu aştept primul iPhone care-ţi face şi RMN. (**M. C.**)

■ Au băgat lemurieni la Grădina Zoologică din Bucureşti. (**L. V.**)

■ La *Românii au talent* a cîştigat „Cîntarea României“. Nu mai simt nevoia nici unui comentariu suplimentar. (**L. V.**)

■ Apelativul drăgăstos „pui“ nu mi-a sunat niciodată mai firesc ca atunci cînd, într-un supermarket, el a întrebat-o pe ea: „Pui, vrei să-ţi iau nişte seminţe?“. (**A. M. S.**)

■ În prelungirea dosarului „De la nume adunate“, din nr. 375, transcriu aici o serie de toponime nord-americane şi canadiene (pe care mi le-a comunicat mai demult un prieten de pe acele meleaguri), dovezi incontestabile ale faptului că în Babelul de azi nu se vorbeşte numai romgleza, ci şi englâna. Aşadar, cîteva nume de localităţi din SUA şi Canada (cu precizarea că nu sînt traduceri în română, sînt chiar denumirile originale): Paradox, Arma, Oblong, Novice, Ideal, Mica, Enigma, Gratis, Monument, Captiva, Capac, Intervale, Ursa, Conifer, Magazine, Balta, Arabi, Tunica, Sacul, Mineral, Agenda, Rufe, Berea, Oral, Magnet, Eleva, Hazard, Talpa, Castana, Eclectic. (**D. S.**)

PUBLICITATE

LAROUSSE
ENCICLOPEDIA MEDICALĂ A FAMILIEI
în 8 volume
Volumul 2
Viața sexuală
De marți, 10 mai
împreună cu ziarul
adevărul
14,99 LEI
ZIAR + CARTE
În colaborare cu Editura Rao
Informații și abonamente
0800.800.111
(apel gratuit)
Cumpărați online pe
www.adevarulshop.ro
ACUM ȘI ÎN REȚEAUA DE MAGAZINE MIC.RO
Proiect susținut de
WWW.ACADEMICA-MEDICAL.RO
LAROUSSE
ENCICLOPEDIA MEDICALĂ A FAMILIEI
II
Viața sexuală

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

Cezar PAUL-BĂDESCU

Cultura pe sticlă 22

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VIII ■ nr. 378 ■ 12-18 mai 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

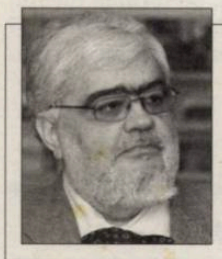

ANDREI PLEŞU

„La Berlin, despre normalitatea uitată a vieţii“

pagina 3

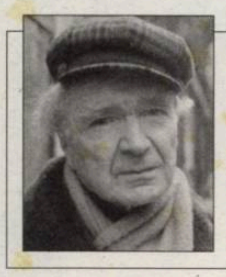

FERDINAND LEOPOLD

Despre Cioran – interviu

pagina 13

ELENA STANCU

„De Paşti în închisoare“

pagina 20

Cum ne locuim oraşul?

© Lucian Muntean

„Casa trebuie să mulţumească pe toată lumea, spre deosebire de opera de artă. Opera de artă este o chestiune personală a artistului. Casa nu este.“

ADOLF LOOS

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

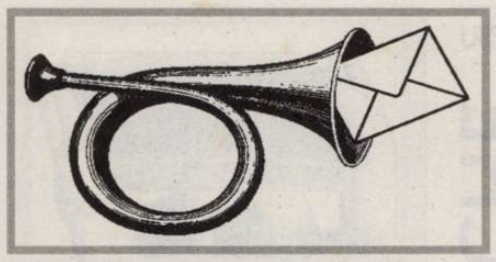

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“ *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

album dilematic Ruxandra Buglea

NR. 368

Articolul lui Cătălin Ştefănescu, „La umbra nucului bătrîn“

Replici

O analiză exactă şi onestă a situaţiei societăţii româneşti din perioada comunistă. Aşa este! Regimul ne asigura toate cele, iar noi trebuia să-i ridicăm osanale, nu numai regimului, ci mai ales „conducătorului iubit“. Cîrcotelile şi înjurăturile erau interzise. Adică nu aveam libertate de manifestare. De ce, totuşi, lumea era mulţumită, comparativ cu situaţia de azi (vezi sondajele de opinie!)? Pentru că, după cum zicea un oarecare H.L. Mencken, „majoritatea oamenilor doresc siguranţă în lumea aceasta, nu libertate“.

Omul fiind şi el un animal, acceptă uşor grija altuia pentru el. Un exemplu care-mi întăreşte această convingere: la un bloc vecin, un cîine mare şi frumos se aciuase la una dintre scări. Era teritoriul lui. Din cînd în cînd, dispărea, umbla cine ştie pe unde şi apoi revenea la locul lui. Într-o zi, o femeie l-a luat acasă, îl îngrijeşte, îl scoate cu lesa la plimbare şi, după cît am observat, cîinele e foarte mulţumit. Şi aici apare dilema coşbuciană – cum e mai bine să fii, leu sau cîine-nlănţuit?

Ce era societatea românească înainte de '90? Un conglomerat alcătuit din muncitori, ţărani şi intelectuali. Ce a devenit această societate după '90? O adunătură de dughenari, chioşcari, tarabagii, paznici, reclamagii (ăia care distribuie reclame), vorbagii (ăia care-şi dau cu părerea la TV despre orice şi oricine), ştergători de funduri prin Occidentul Europei şi, bineînţeles, parveniţii perioadei, care s-au îmbogăţit pe seama celorlalţi.

Dar acum sîntem liberi să înjurăm Guvernul, preşedintele şi pe oricine care nu ne place sau nu ne convine. Plus de asta, avem alegeri libere – putem alege, fără constrîngeri, pe cine ne place dintre cei care ne dau cîte o sacoşă cu mîncare, o umbrelă, o jachetă, o promisiune de mărire de pensii şi salarii, pe cel care-i mai gras şi mai frumos etc. Adică, de 20 de ani alegem între baba Rada şi Rada baba.

În concluzie, totul este relativ. Şi noţiunea de „libertate“ este relativă, căci libertate fără bani carevasăzică că nu există! A vorbi despre libertatea omului fără ca acesta să aibă acces la hrană şi adăpost este ca şi cum ai dota un cap chel cu o tichie de mărgăritar!

Cu stimă,

M. COSTEA
Str. Cameliei nr. 16
Bl. 30, sc. B, ap.38
Ploieşti

NR. 374

Noi + România = Love?

Avataruri ale identităţii naţionale

Mi s-a părut binevenită ideea alcătuirii Dosarului „Noi + România = Love?“ din nr. 374 al *Dilemei vechi,* găsind în el o excelentă recapitulare a principalelor poncife în uz pe această temă pe cît de îndrăgită, pe atît de tocită la ora actuală (de la dezamăgire şi revoltă, la celebra „iubire-ură“, fără a uita tradiţionala clamare, pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios, a emigrării ca unică soluţie a tuturor dilemelor existenţiale). Impresia generală este cea a unei lupte disperate cu două categorii distincte de fantome, provenite din memoria istoriei recente (trecutul comunist) şi din abisurile psihologiei individuale modelate de ea (negativism programatic, clişeizare, narcisism etc.), luptă al cărui caracter previzibil şi repetitiv anunţă după părerea mea o iminentă epuizare a întregii discuţii, sau cel puţin a fazei sale naiv-provocatoare şi esenţial distructive. Sînt convins că o anumită revenire a simţului critic în raport cu excesele „anti-identitare“ este practic inevitabilă şi că ea se va produce odată cu sfîrşitul tranziţiei de la dictatură la normalitate. (A se vedea în acest sens foarte pertinentele observaţii ale lui Alex Ştefănescu din nr. 14 al *României Literare,* într-un articol a cărui tendinţă generală ar fi fost greu de conceput cu numai cîţiva ani în urmă.)

În definitiv, nu e nevoie decît de o minimală întoarcere la normalul percepţiei de sine, ca să realizezi că o raportare coerentă la „România“ nu poate viza doar relaţia cu contextul social-economic al prezentului, ci şi (probabil în primul rînd) cu valorile şi realităţile trecutului (care trebuie studiate şi descoperite ca atare); că atitudinea cinic-indiferentă faţă de „ţara de origine“ *nu* este o dovadă de deschidere spre universalitate, ci doar de educaţie precară şi provincialism bovaryc; că invocarea rituală a naţionalismului caricatural al „Epocii de Aur“ nu poate servi la nesfîrşit drept alibi pentru incultură şi *moral insanity;* că uscăciunea sufletească şi deficitul cronic de afectivitate sînt o infirmitate, nu o dovadă de conştiinţă modernă şi depăşire a mentalităţii tribale; pe scurt, că o relaţie afectivă „normală“ cu propria identitate naţională, oricît de problematică şi afectată de vicisitudinile istoriei, este un corolar necesar al principiului că „omul nu trăieşte numai cu pîine“.

Şi nu mi s-a părut lipsit de semnificaţie faptul că unul din cei mai consistenţi contributori la suplimentul revistei, Radu Pavel Gheo, după ce-şi enumeră cu o vădită satisfacţie *ex-cathedra* cele cinci argumente în favoarea emigrării, de a căror valoare apodictică pare sincer convins, se vede nevoit să-şi încheie întreaga pledoarie printr-o piruetă mai degrabă penibilă – repovestind o străveche şi, în contextul pretins serios al discursului, extrem de lipsită de haz anecdotă: chiar şi adepţii celei mai radicale lichidări din motive de oportunitate materială a „complexului naţional“ realizează pe undeva vacuitatea şi contradicţia internă a tezelor pe care le susţin.

Mihnea MOROIANU
mihneamoroianu@yahoo.com

P.S. O variantă alternativă a motivării proscrierii sentimentului identitar pornind de la traumele educaţiei comuniste este cea bazată pe istoria ultimelor două decenii, în care „ideea patriotică şi identitatea naţională au ajuns să fie compromise pentru că tot felul de demagogi şi derbedei au făcut din ele un stindard şi îţi e jenă să intri în aceeaşi categorie cu ei“ (Andrei Pleşu pe la mijlocul recentului dialog de la Ateneu cu Adam Michnik, în ceea ce după mine a reprezentat cel mai interesant moment al întîlnirii respective). Personal, nu înţeleg cum ar fi putut respectivii demagogi şi derbedei să compromită o idee şi nişte sentimente care n-ar fi fost deja intrinsec obosite şi resemnate cu propria cădere în desuetudine. Ştiu însă că, în gura lui Adam Michnik, invocarea şi asumarea permanentă a condiţiei de polonez, în fraze cum ar fi „Cred că adevărul nu este niciodată împotriva Poloniei. Împotriva Poloniei este numai minciuna“, nu sună cîtuşi de puţin demagogic sau convenţional şi că, fiind într-un acord profund cu întreaga activitate a acestei figuri cvasilegendare a rezistenţei antitotalitare a Estului, ele ridică în faţa inteligenţiei noastre o provocare *sui generis,* imposibil de dezamorsat, pe termen mediu, cu mijloacele ambiguităţii permanente şi ale bagatelizării prin care ea în mod tradiţional excelează.

ACTULITĂŢI

Jobul, sportul, duşul

Am din abundenţă. Sarcini de servici, cărţi de citit, prieteni de contactat, vacanţe de plănuit, proiecte de trecut weekendul, haine de purtat şi haine de cumpărat, muzică de ascultat, sporturi de practicat, filme de vizionat, mîncăruri de savurat, vinuri de degustat, www-uri de accesat, concerte de văzut, muzee de vizitat, vise de interpretat, impozit de plătit, lenevii de onorat. Toate acestea sînt bunuri sau posesii, după cum sînt şi activităţi.

Dar cine sînt eu la fiecare schimbare de task?

Teleportarea e văzută în romanele SF ca dezintegrare totală urmată de crearea unei copii conforme în alt spaţiu şi timp. Aşa s-o întîmpla şi cu mine sau cu noi, mereu recreat de îndată ce trec de la un task la altul? Un pic mai bătrîn de fiecare dată, sînt altul cînd trec din job în weekend, din weekend în job, din lectură în sport, din sport în duş, din duş în cina perfectă, din film în somn profund, din vis în roua zilei. Cel dinainte a murit un pic, şi-a făcut datoria maurul. Cel nou îşi aminteşte de tot ce făcuse cel vechi. Cu timpul îşi va aminti mai puţine sau nu îşi va mai aminti mai nimic. Şi va încurca task-urile. Dar şi staţiile de teleportare din romanele SF se mai dereglează, nu-i aşa?

Şi cine sînt eu cînd mai multe task-uri se suprapun (ca acum, cînd stau într-un aeroport – superbe articulaţii spaţio-temporale mai sînt aeroporturile, adevărate staţii de teleportare! – şi scriu aceste rînduri în timp ce ascult muzică în căşti, privesc cu ochi de veşnic îndrăgostit la zeci şi sute de oameni frumoşi şi destinşi, gata de îmbarcare, şi mă gîndesc la output-urile şedinţei de azi cu colegii spanioli)?

Nu ştiu să răspund, dar pare-se că multitasking-ul e un mod de a trişa, de a încremeni un pic, de a amîna inevitabila nouă renaştere-întru-continuare. Aflînd că murim înainte de fiecare nou task, unii, mai prudenţi, încearcă să mai calmeze un pic acest intens flux al dedublării, acest mit al creaţiei şi recreaţiei perpetue.

Hai că trebuie să plec. Se lasă cu dezintegrare iar. „Walk on!“ se sugerează din căşti.

Sorin PETRESCU
spetrescu2005@gmail.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Revistă editată de Adevărul holding

Tiraj 12.800 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09
Tel.: 0800.800.111

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Educaţia prin artă**
- **Securitate *vs* libertate**
- **Excesul de marketing**
- **Monarhia mai salvează România?**

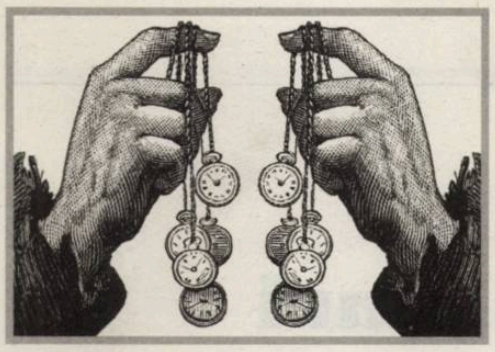

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

La Berlin, despre normalitatea uitată a vieții

De o săptămînă de cînd sînt la Berlin, descopăr că ceea ce Bucureștiul ultimilor ani m-a făcut să uit nu e doar frumusețea vieții, grația, farmecul, muzicalitatea ei, ci și strictul necesar al *normalității,* firescul, buna-cuviință a convietuirii.

Berlinul e un oraș cu o abundentă vegetație. Nici unuia dintre administratorii lui nu i-a trecut prin cap să-și bată joc de iarbă și de pomi, să construiască pe socoteala spațiilor verzi, să prefere, fără excepție, cărămida, betonul și sticla. Dimpotrivă. Totul e învăluit de adierea fragedă a unui oraș secund, „mai pur“, un oraș al plantelor, al miresmelor răcoroase, al păsărilor. În plin centru, te poți trezi dimineața într-un paradis de cîntece, venit dinspre coroanele ample ale arborilor. Ești într-un mare oraș european și ești, în același timp, într-un mare parc, într-un fragment, ușor rărit, de pădure. Respiri și te miști ca într-o stațiune montană. Traficul intens nu asfixiază niciodată auzul, văzul și plămînii oamenilor. E absorbit în verdele predominant, într-o ambianță în care „urbanitatea“ include natura și naturalețea.

Dacă circuli prin Berlin cu mașina, descoperi (redescoperi?) civilitatea rutieră. Nu există pripă isterică, fălci încleștate, furii zoologice. Fiecare șofer înclină să cedeze celorlalți trecerea, se practică zîmbetul înțelegător, răbdarea, buna înțelegere. Românul constată uimit – și adesea exasperat – că se respectă strict semnele de circulație. Dacă pe o anumită porțiune de stradă se cere limitarea vitezei, toți rulează calm, încolonați cuminte, cu treizeci la oră. Poliția nu are aerul încruntat al unei instanțe punitive, bicicliștii nu sînt dușmăniți de șoferi, pietonii nu sînt somați, cu înjurături și claxoane, să se grăbească. O pace civilizată e fundalul igienic al întregului oraș. Nu se strigă, nu se suduiește, nu se proferează obscenități vesele.

Seara, la televiziune, euforia normalității regăsite continuă. Pe nici un canal nu au loc execuții politice, în nici o emisiune politicienii nu dau de pereți unii cu alții. Se vorbește destins, cordial, eventual ironic, dar niciodată nu se ajunge la băşcălie ieftină și trivialitate. Figuri ca Dan Diaconescu, Vadim Tudor sau Gigi Becali sînt de negîndit. De neconceput sînt și moderatorii și moderatoarele în plină criză de tiroidă, sau oamenii politici pendulînd între bădărănie, mediocritate țanțoșă și delir. Lucrurile sînt mai curînd plicticoase. Dar ce plictiseală dulce! Ce parfum de umanitate așezată, bine-crescută, ademenitoare! Nu privești spre televizor dîrdîind de nervi, de exasperare, de neputință. Nu te duci la culcare înghițind calmante. Vezi filme bune, spectacole de divertisment susținute de profesioniști, emisiuni de informație strict expozitive, sobre, cinstite.

Lucrurile sînt mai curînd plicticoase. Dar ce plictiseală dulce!

Producătorii n-au atîta imaginație încît să invite la dezbaterile politice sau economice actori patetici cu aere de experți, cîntăreți care se joacă de-a baricada civică, scriitorași de mîna a doua și gazetărași amețiți de ei înșiși. Asta se cheamă, între altele, normalitate. În ziare se scrie decent, într-o limbă îngrijită, cultivată, limpede. Forumurile care însoțesc, uneori, un articol sau altul sînt semnate cu numele întreg, au tonul unor reacții mature, sînt la obiect, fără grosolănii de subterană, fără insulte și amenințări.

Nu vreau să spun că mă aflu în Paradis. Că lumea de aici se bălăcește în rozuri blege, sau că Bucureștiul nu are șarmul lui inanalizabil... Vreau doar să spun că înainte de a fi carenți la reformă, la Schengen, la moneda Euro, la moravurile politice, sîntem carenți la capitolul normalitate, civilitate, bună-cuviință. Mai vreau să spun că orice construcție care nu ține cont de această carență, care nu încearcă să o reducă, e emfază fără substanță, casă ridicată pe nisip.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

UE, de la Onțanu la Rompuy

Din 1985 încoace, pe 9 mai se sărbătorește Ziua Europei. Nu știu dacă „a sărbători“ este cuvîntul cel mai potrivit – căci sensul lui presupune o asumare a sărbătorii din partea comunității, ceea ce în acest caz nu prea e valabil. Oamenii nu ies în stradă de bună voie pentru a celebra această zi, nu se îmbracă frumos (ca pe vremuri) ca să iasă la plimbare, nu au, spontan, porniri către săvîrșirea, în comuniune, a nu știu căror ritualuri cu gîndul la Tratatele de la Roma, la Robert Schumann sau Jean Monnet. Nimic din toate acestea. E doar o zi oficială, marcată peste tot în Uniunea Europeană de evenimente organizate în principal de autoritățile publice (europene, naționale ori locale).

Nici n-ar avea cum să fie altfel. Ca și Uniunea, această zi este un construct, o creație artificială, propagată „de sus în jos“, dinspre diversele foruri către cetățeni. Așa încît i se reproșează tocmai caracterul oficial și, pe alocuri, festivist. Și astfel de excese sînt inevitabile (dar și interpretabile). De pildă, la Strasbourg a avut loc o ceremonie de ridicare a drapelului UE (adoptat acum 25 de ani). La Bruxelles și în capitalele europene s-au desfășurat (și acum, ca și în alți ani) tot felul de conferințe și reuniuni cu participarea celor mai înalți oficiali, în care discursurile seci și festive predomină. Pe lîngă acestea, Comisia de la Bruxelles și reprezentanțele sale din țările membre se străduiesc de mulți ani să organizeze și manifestări populare – în parcuri și piețe publice, cu balonașe colorate și broșurele de informare, cu muzici, concursuri și alte distracții populare. Inițiativele autorităților locale nu lipsesc nici ele, și se fac după chipul, asemănarea și trăsăturile culturale ale administratorilor. La noi, de pildă, unde edilii sînt convinși că aproape orice poate fi pus sub umbrela UE (dar după decenii de propagandă comunistă e greu să gîndești altfel), Marian Vanghelie a plantat pomi într-o viitoare „pădure a îndrăgostiților“, iar Neculai Onțanu s-a visat șef de trib european, așa că a scos la paradă tot „aparatul“ de sector: poliția locală a făcut demonstrații de arestări, garda de onoare l-a salutat cu pompă pe întîiul gospodar al sectorului, veteranii de război, fanfara și elevii (mai ales cei buni, „olimpicii“) au alcătuit fundalul uman necesar acestei desfășurări de forțe – ce mai, un „23 august“ de pe vremea comunismului realcătuit în mic, la nivel de sector, după posibilități și după buget. Și totul s-a încheiat, în stilul inconfundabil al tranziției și al administrației noastre publice, cu o năvală la sarmale: 25.000 de bucăți au constituit ofranda sectorului 2 întru propășirea construcției europene. (În paranteză fie spus, găsesc în această fanfaronadă încă un motiv pentru a desființa sectoarele din București).

Cu excese și cu festivisme cu tot, Ziua Europei trebuie luată așa cum e, fără așteptări speciale din partea noastră. În definitiv, construcția unei identități europene (ca a oricărei identități colective sau „comunitare“) are nevoie și de simboluri – precum steagul ori sărbătoarea. În jurul lor se tot adaugă, de ani buni, alte elemente care să le dea cetățenilor sentimentul că au ceva în comun, de-a lungul și de-a latul celor 27 de țări membre. Problema e nu eventualul festivism, ci ce se întîmplă efectiv cu Uniunea Europeană, al cărei proiect de construcție pare a se afla în impas. După ce, cu substanțiale eforturi, a fost adoptat Tratatul de la Lisabona – care ar trebui să facă un pas spre integrarea mai profundă – aplicarea lui șchioapătă. Speranțele că apariția unui Președinte și a unui responsabil cu politica externă va face ca UE să vorbească pe o singură voce au fost, deocamdată, înșelate: persoanele aflate în cele două posturi – Hermann van Rompuy și Katherine Ashton – aproape că nu vorbesc deloc; sau nu spun lucruri esențiale, nu sînt cu adevărat niște *voci ale UE*. Liderii politici naționali sînt, dimpotrivă, tot mai vocali. Episodul imigranților de pe insula Lampedusa, pe care Italia i-a „făcut scăpați“ spre restul Uniunii, după care împreună cu Franța a pus pe agendă revizuirea spațiului Schengen, este semnificativ: intuiesc că Sarkozy și Berlusconi „s-au vorbit“ înainte de a crea acest episod (deși aparențele arătau mai degrabă a conflict franco-italian pe tema fluxului de imigranți). Partidele populiste își fac intrarea (triumfală?) în Parlament în tot mai multe țări, pe seama unui discurs anti-imigrație. Probabil că ar fi timpul ca UE să adopte în sfîrșit acele standarde comune în privința imigranților și azilanților despre care se tot vorbește, dar deocamdată aceste politici țin de competențele fiecărui stat membru. Ideea că Grecia ar putea ieși din euro și creșterea nostalgiei față de fostele monede naționale în alte state creează valuri printre analiști și efecte la burse; dar lumea uită ușor că, dacă n-ar fi fost moneda comună și măsurile luate de Banca Centrală Europeană la începutul crizei, probabil că puține dintre fostele monede naționale ar fi rezistat. Încrederea în instituțiile europene este și ea în scădere în diverse țări, ca și procentul celor care, în sondaje, declară că regretă intrarea țării lor în UE.

Sigur, nu e cazul să fim alarmiști. Complicatele mecanisme de negociere puse la punct de-a lungul timpului vor găsi soluții la multe dintre probleme. Dar *prea lent*. Iar cetățenii europeni, obișnuiți de ceva vreme cu binele (libera circulație, moneda unică, eliminarea taxelor vamale, *welfare state* etc.), uită ușor. Iar exercițiul de imaginație „cum ar fi fost fără UE“ nu e ușor de făcut pentru cei mai mulți. Într-un fel, UE este victima propriilor succese. Ca să nu fie victimă pînă la capăt, ar trebui să mai facă un pas inteligent spre integrare – un pas pe care cetățenii să-l simtă în viața de toate zilele. Oare va reuși?

ținerea de minte

„Probabil că ați văzut-o pe mama mea valsînd pe patinoarul de la Rockeffeler Center. Are șaptezeci și opt de ani acum, dar e foarte vînoasă; poartă un costum roșu de catifea, cu fustă mini. Are ciorapi de culoarea pielii, ochelari și o panglică roșie în părul ei alb și valsează cu unul dintre monitorii patinoarului. Nu știu de ce mi se pare atît de deconcertant faptul că valsează pe patinoar, dar așa este. În timpul lunilor de iarnă evit pe cît posibil zona aceea și nu mănînc niciodată în restaurantele de la patinoar. Odată, cînd treceam pe acolo, un bărbat complet necunoscut m-a luat de braț și, arătînd spre mama, mi-a spus «Uită-te la baba aia nebună». M-am simțit foarte stînjenit. Presupun că ar trebui să fiu recunoscător pentru faptul că se distrează singură și nu e o povară pentru mine, dar mi-aș dori sincer să fi găsit o modalitate de recreere mai puțin ostentativă. De fiecare dată cînd văd bătrîne grațioase care aranjează crizanteme sau pun ceaiul în cești mă gîndesc la mama mea, îmbrăcată ca o garderobieră și trăgîndu-l după ea pe gheață pe un monitor plătit al patinoarului, în mijlocul orașului care e pe locul trei în lume ca număr de locuitori.“

John Cheever, „Îngerul podului“
în *Povestiri: integrala prozei scurte,*
traducere de Ciprian Șiulea,
Polirom, 2011

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Mize mici, orgolii mari

„Yo, man, Romania? Best pieces.“ Accentul îi era îngrozitor, nu termina cuvintele, astfel încît nu pricepeam nici jumătate din ce vroia să spună. Rînjeam cam tîmp, încercînd să-mi maschez teribila senzaţie de disconfort. Omul era un negru din Norfolk, mărunt traficant de droguri („numai naturale, omule, eu nu vînd c... din alea de sinteză“). Mă dusese la el un ziarist de la una din televiziunile locale, să-mi prezinte o „sursă“. Voia să îmi arate cum simte el pulsul din „cartiere“. Traficantul a fost primul american care a ştiut şi altceva despre România în afara trioului Ceauşescu-Nadia-Năstase (Ilie, evident), cu bonus Dracula, din cînd în cînd. El îmi spunea că la noi se produc cele mai bune „piese“. Simultan, deschisese portbagajul şi îmi arăta o frumuseţe de AKM cu pat rabatabil. Am fost flatat (sînt inginer din România). Eu ştiam că alea ceheşti sînt mai bune.

Făceam practică la una dintre cele patru staţii locale. Pe vremea aia (era 1992), conexiunea Internet pe fiecare birou era o privelişte exotică. Atmosfera în redacţii nu era grozavă. Orgolii mari, neînţelegeri cu omul patronului, bîrfe, mîncătorii. Avînd în vedere că eram un outsider pentru organizaţie, colegii ziarişti mă invitau pe rînd la masă pentru a bîrfi „tabăra adversă“. Devenisem un adrisant ad-hoc pentru toate nemulţumirile salariale, personale, de carieră. Urma să mă duc la CNN Washington, peste două săptămîni. Eram îngrozit. Mă gîndeam ce o fi acolo, dacă la o amărîtă de staţie locală orgoliile sînt atît de mari.

Am lucrat apoi la biroul din Washington al CNN-ului cam o lună. Mă laud că am petrecut jumătate din această perioadă chiar la emisiunea lui Larry King, dar am lucrat ceva vreme la *Crossfire* (talk-show cu doi moderatori) şi la *Both Sides with Jesse Jackson* (fost candidat democrat la preşedinţie, de culoare). Nu vă pot descrie emoţiile cu care am intrat în sediul faimosului post. Îmi era teamă de ce voi găsi: lupte pentru influenţă, orgolii profesionale, scandaluri permanente. Dacă pentru piaţa din Norfolk se dădeau lupte grele, d-apoi pentru un public global...

Nici vorbă. Atmosfera era mereu calmă, deşi evenimentele presau în permanenţă. Oamenii erau politicoşi, deşi erau stresaţi şi tracasaţi. Ştiau perfect ce au de făcut, deşi aveau în fiecare zi cîte un subiect nou. Erau siguri pe ei, deşi se consultau în permanenţă. Colaborau, deşi fiecare era o cvasi-somitate în domeniul lui. Spre deosebire de cei din Norfolk, oamenii de la CNN erau umblaţi prin lume, majoritatea fuseseră prin Europa (vreo doi chiar făcuseră reportaje la Bucureşti), nici unul nu a rostit faimosul: „România? Aaaa, din fosta URSS, nu?“.

Cred că mizele mici şi nesiguranţa profesională transformaseră televiziunea de provincie într-un mic iad pentru orice carieră. Dincolo, importanţa globală şi siguranţa profesională făceau din CNN un loc de muncă rîvnit şi foarte plăcut. Poate paradoxal, îmi amintesc de comparaţia asta atunci cînd deschid televizorul în România. Mă gîndesc la calitatea deplorabilă a ştirilor şi comentariilor de pe majoritatea televiziunilor noastre. Îi compătimesc sincer pe colegii mei de la Realitatea, care trebuie să

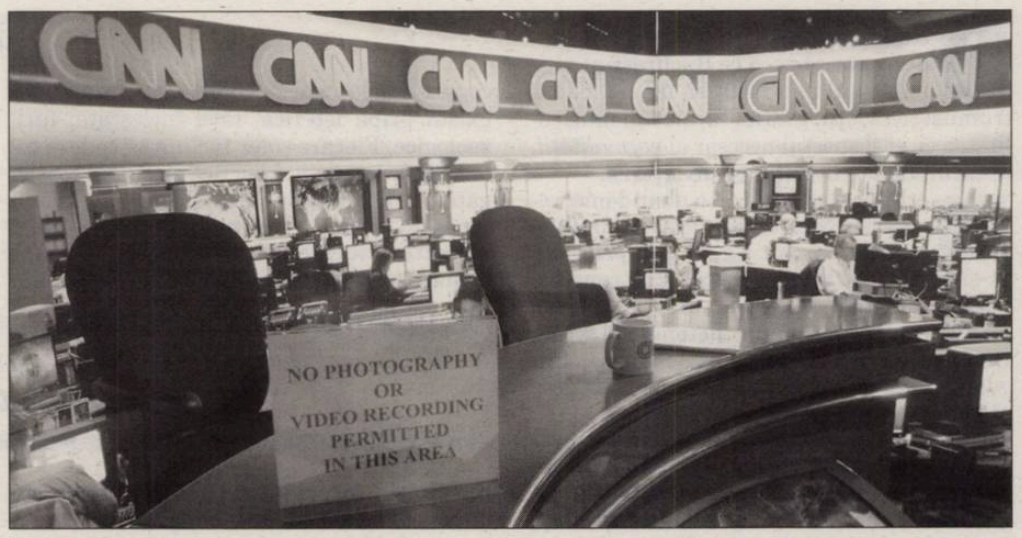

transmită cum patronul lor este dus în arest. Mulţi au cîte un credit de plătit şi familii de întreţinut. Numai de calitatea muncii nu îţi arde. Dincolo, la Antene, cam la fel. Cît de mult să te respecţi pe tine şi pe munca ta, atîta vreme cît şeful este lider de partid? Ai credite de plătit, familie de întreţinut. Opţiunile sînt individuale, e drept. Vrei să avansezi mai repede, faci temeneaua mai iute. Vrei un pic de salariu mai mare? Uiţi mai din scurt cum e „baliverna aia cu deontologia“. A nu se înţelege că prin TVR sîntem garnisiţi numai cu ziarişti imparţiali şi puri care ignoră ceea ce li se pare a fi comandă non-editorială. De multe ori, nici nu e nevoie de vreo comandă, că apare oferta în avans. În plus, cultura generală precară pune gaz pe foc, nu face decît să mărească dependenţa faţă de angajatori. În România, în breasla asta, sîntem cam mulţi din Norfolk. Provinciali şi agresivi.

A fost, de curînd, Ziua Presei. Nu am putut ajunge la festivităţile breslei. Îmi pare rău. Ioana şi Mircea, continuaţi. Vă mulţumesc.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

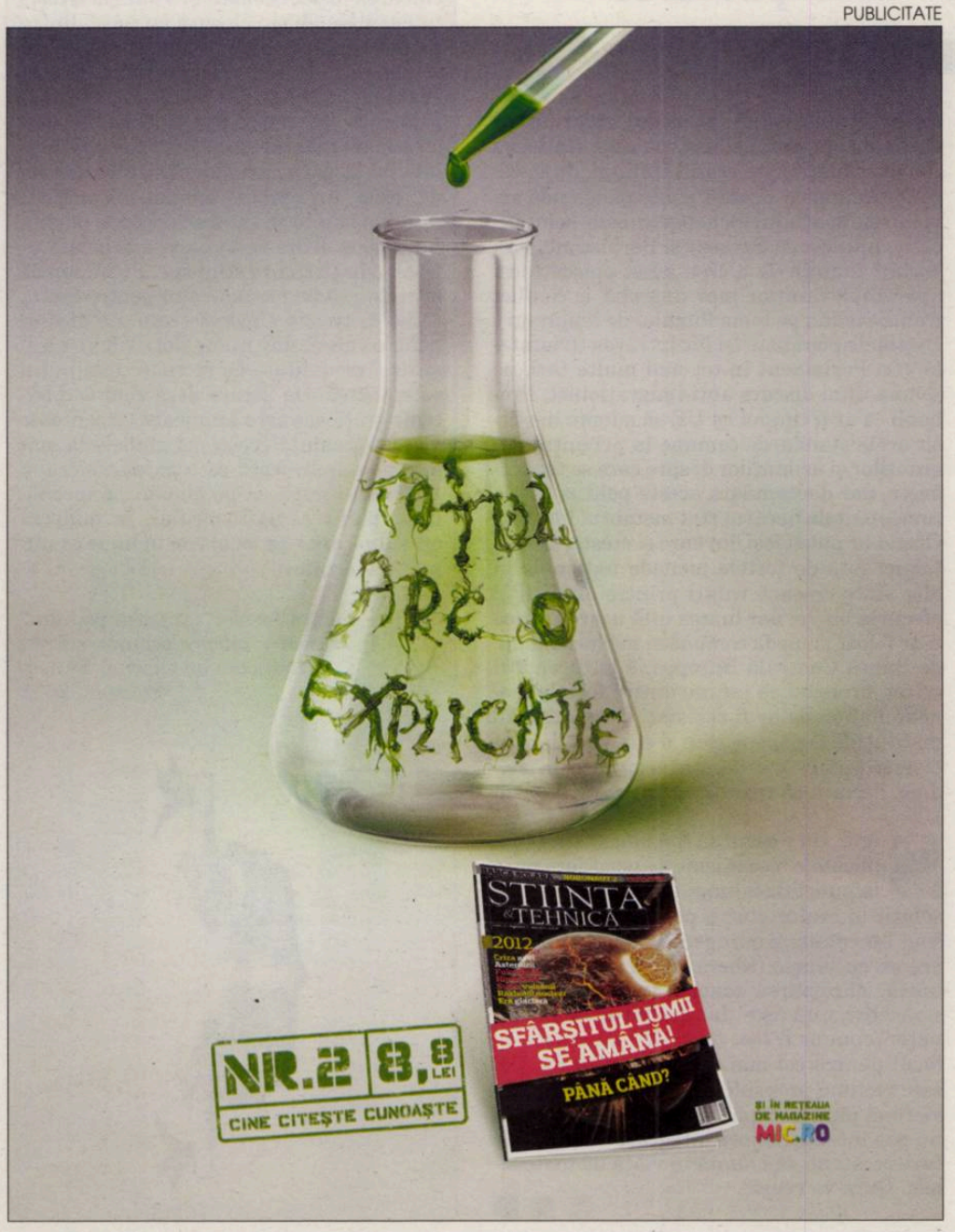

PUBLICITATE

Contează ce citești, dar contează și cum

Aplicaţie compatibilă cu toate modelele de **iPhone**, special adaptată pentru retina display.

Foloseşte QR codul pentru acces direct în iPhone App Store

Available on the iPhone App Store

Aplicaţiile Adevărul pentru iPhone şi iPad sunt disponibile în iTunes App Store la 0,79 €.

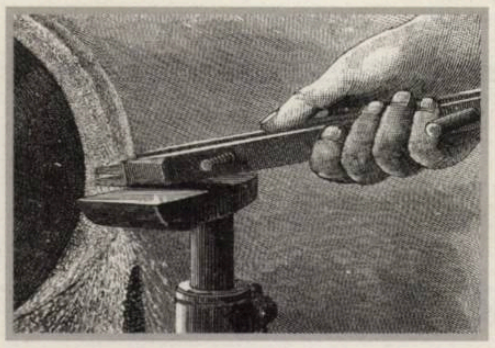

Richard N. HAASS

dezbateri **politice**

După bin Laden

Uciderea lui Osama bin Laden de către forţele speciale ale SUA reprezintă o victorie importantă asupra terorismului mondial. Este însă doar un punct de referinţă, nu unul de cotitură, în ceea ce rămîne o luptă continuă, fără un sfîrşit previzibil.

Însemnătatea a ceea ce s-a înfăptuit se datorează, în parte, importanţei simbolice a lui bin Laden. El a fost o icoană care reprezenta abilitatea de a lupta cu succes împotriva SUA şi a Occidentului. Icoana a fost, acum, distrusă.

O altă consecinţă benefică este demonstrarea eficienţei operaţiunilor antiteroriste ale soldaţilor americani. Ca rezultat, se poate spera că unii teroriştі se vor decide să devină foşti teroriştі şi că unii tineri radicali se vor gîndi acum de două ori înainte de a alege, ca primă opţiune, să devină teroriştі.

Dar orice jubilaţie se cuvine temperată de anumite realităţi. Sfîrşitul lui bin Laden, oricît de binevenit, nu trebuie confundat în nici un caz cu sfîrşitul terorismului.

Terorismul este un fenomen descentralizat – la nivel de finanţare, de planificare şi de executare. Anihilarea lui bin Laden nu elimină ameninţarea teroristă. Există urmaşi înăuntrul Al-Qaeda, începînd cu Ayman al-Zawahiri, precum şi în grupuri autonome, cu baza în Yemen, Somalia şi în alte ţări. Terorismul, aşadar, va continua. De fapt, situaţia se poate chiar înrăutăţi, pe termen scurt, întrucît există cu siguranţă indivizi care vor să arate că încă mai pot ataca Occidentul.

Cea mai bună comparaţie care îmi vine în minte, privitor la înţelegerea terorismului şi la modul în care acesta poate fi controlat, este cu o boală. Există măsuri care pot şi trebuie luate pentru a combate sau neutraliza anumite tipuri de virusuri sau de bacterii; pentru a reduce susceptibilitatea la infecţii şi pentru a limita efectele unei infecţii, în cazul în care, în pofida eforturilor noastre, ne îmbolnăvim. Boala nu este ceva care să poată fi eliminat, dar poate fi, adesea, tratată.

Asemănările cu terorismul sînt evidente.

În vreme ce majoritatea covîrşitoare a musulmanilor din lume nu este teroristă, mulţi dintre teroriştii lumii sînt musulmani.

După cum am văzut de curînd, teroriştii pot fi combătuţi şi opriţi înainte să poată face rău; persoanele şi ţările pot fi apărate, iar societăţile pot lua măsuri pentru a-şi spori capacitatea de rezistenţă, în cazul unui atac reuşit, care survine, la un moment dat, inevitabil. Astfel de elemente ale unei strategii antiteroriste extinse pot reduce ameninţarea la cote controlabile sau măcar acceptabile.

Dar „acceptabil" nu este destul atunci cînd vine vorba de a proteja vieţi inocente. Vrem să facem mai mult de atît. Iar răspunsul trebuie căutat în acţiunile de prevenire. Trebuie investit mai mult pentru a opri recrutarea de noi teroriştі şi a reduce astfel pericolul, înainte ca acesta să se materializeze.

Cei mai mulţi teroriştі din ziua de azi sînt tineri şi sînt bărbaţi. Iar, în vreme ce majoritatea covîrşitoare a musulmanilor din lume nu este teroristă, mulţi dintre teroriştii lumii sînt musulmani. În această privinţă, în multe regiuni din Orientul Mijlociu reprezintă o evoluţie potenţial favorabilă. Dacă tinerii se bucură de mai multe oportunităţi politice şi economice, şansele ca ei să se integreze mai bine în societăţile lor (şi să fie mai puţin predispuşi să recurgă la extremism) cresc.

Pakistanul va avea, foarte probabil, un rol decisiv în determinarea viitoarei amplori a terorismului. Dar, din nefericire, deşi îi găzduieşte pe unii dintre cei mai periculoşi teroriştі din lume, este departe de a fi un partener de nădejde în combaterea lui. Anumite fracţiuni ale guvernului pakistanez agreează terorismul şi nu sînt dispuse să acţioneze împotriva lui, iar altor fracţiuni le lipseşte, pur şi simplu, capacitatea de a-l combate efectiv.

Capacitatea de luptă poate fi furnizată cu mult mai uşor decît voinţa. Lumea înconjurătoare poate şi trebuie să ajute în continuare Pakistanul în acumularea puterii şi a abilităţilor necesare pentru combaterea teroriştilor din zilele noastre.

Dar nici un capital, oricît de mare, de ajutor extern nu poate compensa lipsa motivaţiei şi a implicării. Liderii pakistanezi trebuie să aleagă o dată pentru totdeauna. Nu e suficient să fii un partener parţial în lupta împotriva terorismului; Pakistanul trebuie să devină un partener cu normă întreagă.

Unii pakistanezi vor protesta împotriva recentei operaţiuni militare americane, argumentînd că a încălcat suveranitatea Pakistanului. Dar suveranitatea nu este ceva absolut; ea implică, în egală măsură, drepturi, dar şi obligaţii. Pakistanezii trebuie să înţeleagă că îşi vor pierde unele dintre aceste drepturi dacă nu îşi îndeplinesc obligaţia de a se asigura că teritoriul lor nu este folosit ca adăpost pentru teroriştі.

Dacă lucrurile nu se schimbă, acest tip de operaţiuni militare efectuate de soldaţii SUA va deveni mai degrabă regula decît excepţia – un rezultat cîtuşi de puţin preferabil participării Pakistanului la ceea ce ar trebui să fie un efort comun internaţional. În joc nu e doar ajutorul pe care Pakistanul îl primeşte, ci însuşi viitorul ţării. În lipsa unei reale implicări antiteroriste, e doar o problemă de timp pînă cînd ţara va cădea victimă infecţiei pe care refuză să o trateze.

Richard N. Haass, *fost director de Policy Planning în Ministerul de Externe al SUA, este preşedinte al Consiliului de Relaţii Externe.*

traducere de Matei PLEŞU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Puterea afrodisiacă

Legendă: Se spune că în timpul vizitei lui Nixon în China din februarie 1972, Mao Zedung a vrut să arate cumva omologului său american că ştie multe. Deşi discuţiile lui Nixon erau programate să aibă loc cu premierul Ciu En Lai, preşedintele (pardon!, Preşedintele) care şi-a legat numele de Marele Salt Înainte, de Revoluţia Culturală şi de atîtea alte istorii îngrozitoare, a vrut să-şi marcheze teritoriul şi să arate greutatea pe care o are. Se spune că, la un moment dat, în timpul întrevederii oficiale dintre cei doi lideri, Mao l-a abordat brusc pe Henry Kissinger, pe atunci asistent al preşedintelui american pentru probleme de securitate, spunîndu-i: „De multă vreme mă intrigă ceva în privinţa dumneavoastră". „Ce anume?", a întrebat Kissinger. „E o chestiune personală, dar totuşi o ridic pentru că, repet, mă intrigă. Cum se face că sînteţi atît de urît, gras, complet neatractiv şi, totuşi, aveţi în patul dumneavoastră atît de multe femei?" Desigur, liderul chinez voia să atragă atenţia americanilor că serviciul său de spionaj lucrează intens la Washington, informîndu-l inclusiv în privinţa aventurilor erotice ale celui pe care *conaisseurii* administraţiei Nixon îl numeau „preşedintele din umbră". Replica lui Kissinger a urmat imediat, a făcut epocă şi este şi astăzi citată de cîte ori vine vorba: „Puterea, domnule preşedinte, este cel mai irezistibil afrodisiac". Încîntat, desigur, de propria formulare, Kissinger însuşi a mai repetat-o public de multe ori.

Efectul afrodisiac al puterii, parcă mai puternic la început de mandat şi tot mai discret pe măsură ce se apropie alegerile, are o fenomenologie mai vastă decît s-ar crede. Nu vreau să scriu aici despre amantele, metresele şi favoritele puterii, despre domniţele care suspină în preajma junilor cu piepturi bombate prin sacouri ministeriale sau altele asemenea. Nu *acest* efect afrodisiac mă îngrijorează, pentru că, la urma urmei, faptul că interesul pentru un bărbat care devine ministru sau ambasador creşte exponenţial pe piaţa budoarelor e cel mai inofensiv lucru

Mă îngrijorează acel *efect afrodisiac al puterii care îl face pe cel ajuns acolo, sus, să se îndrăgostească de sine însuşi.*

într-o ţară care, în general, a fost mutilată de incompetenţă, corupţie şi cinism. Mă îngrijorează cel mai mult *acel* efect afrodisiac al puterii care îl face pe cel ajuns acolo, sus, să se îndrăgostească de sine însuşi. Consecinţa cea mai periculoasă a forţei afrodisiace a puterii este efectul ei narcisic. La noi, primul care sucombă efectului afrodisiac al puterii este chiar cel care o are.

Întotdeauna m-am întrebat ce poate fi în mintea unui om îndrăgostit de sine însuşi. Cînd se scoală de dimineaţă, se duce în baie, se uită în oglindă şi, Doamne!, deodată se înfioară de minunăţia pe care o vede. E atît de îmbătat de propria-i viziune, încît nu se poate transporta de colo-colo decît în clipiri de girofar şi sunet de sirenă. Nu poate să şadă decît în cabinete cu ferestre înalte, acoperite de falduri grele, imperiale, iar paşii nu-i mai pot călca decît pe parchet italian, din acela cu lame subţiri şi lungi. Nu poate lăsa aghiotantul să care hîrtiile decît în servietă din piele de Córdoba şi nu mai poate decît să aibă un fel aparte de a privi lumea din jur – amestec de preocupare şi condescendenţă. Toate astea se întîmplă pentru că ajunge să fie atît de încîntat de sine, încît nu mai poate decît să-şi acorde cel mai rafinat tratament posibil. Ajungi să te admiri enorm pentru fiecare hîrtie pe care o semnezi, pentru fiecare cap care se pleacă servil cînd treci ca un prinţ prin culoare lungi, pentru fiecare vorbă pe care o scoţi şi aplaudacii o preiau ca un ecou viu – în asemenea clipe e greu să-ţi rezişti. Te îndrăgosteşti de tine însuţi cît ai zice „ministru". Devii atît de important pentru tine însuţi încît chiar ajungi să crezi că eşti important pentru ţară, că ai un destin istoric, că aripile acestea care ţi-au crescut din umeri sînt chiar aripi de înger cu misiune salvatoare. La fiecare schimbare de putere din România avem parte de asemenea indivizi – grupul celor seduşi definitiv de aromele afrodisiace ale puterii se reproduce, se împrospătează după o regulă naturală misterioasă.

Puterea este, de fapt, un şir de ritualuri şi de false prejudecaţi. Ritualurile sînt cele mai interesante, prejudecăţile sînt triste. Un ritual, de pildă, e acela al privirii în sus spre demnitar. Pînă mai ieri era egal cu sine însuşi, îl băteai pe umăr şi el răspundea cu un zîmbet. După numire, ia distanţă şi îţi cere, cu privire aspră, să nici nu te gîndeşti la bătaia pe umăr, ci să asculţi cu atenţie ce ţi se spune. Înainte stătea de vorbă, acum are ceva să comunice. Îţi cere, în fond, să te conformezi unui ritual. O prejudecată falsă este aceea că, dacă eşti la putere, îţi e bine. Ai de toate, cum s-ar zice. Am fost şi eu sub acest „corn al abundenţei". Sincer, prefer opoziţia. În opoziţie lucrurile sînt mai clare, perspectiva e mai tranşantă şi angajamentul mai ferm. La putere, totul e amalgamat, nimic nu e simplu, nuanţele invadează peisajul pînă la eradicarea oricărui relief şi loialităţile sînt, parcă, mai fragile. În opoziţie, dacă faci concesii se cheamă că trădezi, la putere, dacă faci concesii se cheamă că guvernezi. În fine, în opoziţie am găsit mereu un fel de solidaritate cu lumea, pe care nu am găsit-o niciodată la putere. Gîndiţi-vă la cel mai complet tratat despre putere scris vreodată – dramaturgia lui Shakespeare – şi îmi veţi da dreptate. Sentimentele puternice, vitale, curajul şi demnitatea, loialitatea şi eroismul sînt ale opoziţiei. Odată ajunşi la putere, oamenii se recolorează în tonuri mai palide, devin machiavelici sau hamletieni, adică decad. În fine, acesta este cel din urmă efect al forţei afrodisiace a puterii – ca orice afrodisiac, de fapt, puterea te face să-ţi pierzi minţile. Există o singură şansă să te ţii bine: cultura. Dacă ai obişnuinţa exerciţiului cultural, poţi scăpa, dacă nu, afrodisiacul îşi face efectul imediat.

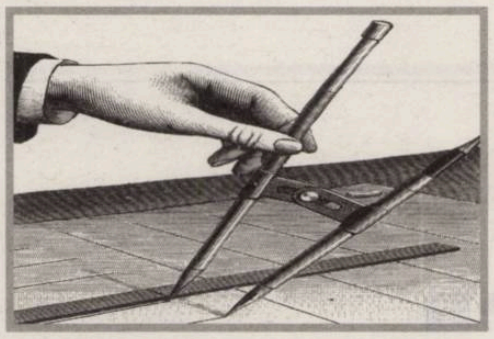

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Tupeu maxim

Mă pregăteam să scriu despre maiorul Papazoglu, unul dintre primii cercetători ai istoriei Bucureştilor, arheolog şi colecţionar de antichităţi, cînd un eveniment recent m-a silit să mă dau jos din secolul al XIX-lea. În ajun de Paşti, Asociaţia „Salvaţi Bucureştiul“ (preşedinte Nicuşor Dan) a cîştigat o nouă victorie, obţinînd de la Tribunalul Bucureşti hotărîrea cu nr. 21 773/3/2011 prin care s-au suspendat autorizaţiile de desfiinţare emise la 15 februarie cu privire la două case din Şoseaua Kiseleff, n-rele 45 A şi B. E rezultatul unei poveşti odioase care a început din 2005. Deşi sînt obişnuit să scriu numai pe baza unei investigaţii personale, de data asta mi-am cules informaţiile din presă, deoarece aceasta a urmărit ani de zile cazul.

Există în Bucureşti o doamnă avocat Lucia Chereches, care a cumpărat pe rînd aceste două clădiri şi grădina care le separă: un teren de 9000 mp, în zona cea mai scumpă a oraşului, pe care a anunţat că va construi cinci blocuri (apartamente? birouri?). Nu este prima afacere imobiliară a doamnei. Averea d-sale în 2010 cuprindea, numai în Capitală, şase apartamente în Calea Victoriei 25, un imobil în str. Atena 20, un teren şi un apartament în str. Gogol 2, alte proprietăţi în str. Parcului, unde se pregătea să ridice un bloc cu 12 etaje, în Bd. Iancu de Hunedoara şi în str. Uruguay. La ele se adaugă, în Ilfov, în comuna Gruiu 1000 mp, şi la Sinaia, pe Furnica, fostele vile Karmitz transformate într-un hotel discret şi scump. Casele din Kiseleff „nu au valoare istorică sau arhitecturală“ – dacă ar fi s-o credem pe proprietăreasă, care ne cere s-o compătimim chiar: „V-aţi gîndit cît o să mă coste dărîmarea?“. Cele două clădiri datează din 1920 şi 1927. I-au aparţinut cuiva care a făcut parte din anturajul intim al regelui Carol al II-lea, dr. Felix Wieder. Se disting printr-o eleganţă sobră. Una dintre ele este, sau era pînă dăunăzi, locuinţa oficială a ambasadorului Germaniei. Am intrat o singură dată în ea, cînd ambasadorul, între 1970 şi 1976, era Erwin Wickert (1915-2008), autorul unor romane care s-au tradus în româneşte (de pildă, *Purpura)*. Datorită acestui statut oficial, casa a fost perfect întreţinută. Nu e clar dacă moştenitorul lui Wieder ar fi reuşit să o recupereze de la RAPPS dacă n-o avea ca avocată pe întreprinzătoarea doamnă Chereches, scenariul fiind cunoscut: tergiversări pînă la apariţia băieţilor deştepţi sau a fetelor deştepte. Din avocată, a devenit proprietară. Evident însă, nu casele erau de interes, ci terenul.

Acum începe conflictul dintre dna Chereches şi Primăria sectorului 1, sau, cum declama odinioară Nottara în *Înşir-te mărgărite,* „Aici la cotul mării e lupta-nverşunată“. Avînd în vedere că Şoseaua Kiseleff e zonă protejată, casele cu pricina fiind chiar în apropiere de un monument istoric (Arcul de Triumf!), primarul Andrei Chiliman s-a opus demolării lor. A urmat un proces cîştigat de dna Chereches în iunie 2009, cînd Tribunalul Bucureşti secţia 9 l-a obligat pe dl Chiliman să emită autorizaţia de desfiinţare. Replica Primăriei a fost un recurs, respins la rîndul său în ianuarie 2010. Ameninţat cu plata unor despăgubiri uriaşe pentru lipsa de folosinţă a proprietăţii, Andrei Chiliman a semnat la 15 februarie autorizaţia de desfiinţare. Între timp însă, intrarea în vigoare a legii 261/2009 a salvat provizoriu casele. Ce spune această lege? Competenţa emiterii autorizaţiilor de desfiinţare în zone protejate revine primarului general. Cu alte cuvinte, răspunderea o are acum dl dr. Sorin Oprescu. Al dracului patrimoniu...

Ce invocă dna Chereches împotriva adversarului său? Un PUZ în favoarea intenţiei de a elibera terenul şi un aviz în acelaşi sens, de la Direcţia de Cultură Bucureşti, unde consilier superior este un domn – Ioan Daniel Chereches. În caz că nu reuşeşte nici de data asta, doamna declară, cu tupeu maxim, că va merge pînă la CEDO. Asta, zic eu, n-ar fi posibil decît dacă ar găsi în Convenţia Europeană a Drepturilor Omului ceva despre dreptul de a strica peisajul... Pe de altă parte, Andrei Chiliman este singurul dintre primarii noştri de sector care n-a neglijat problema patrimoniului şi chiar a luat, mai mult sau mai puţin consecvent, măsuri în acest sens. Sînt sigur că nu-i pare rău de hotărîrea justiţiei prin care e invalidată autorizaţia ce-i fusese smulsă sub presiune, şi să sperăm că instanţa următoare va confirma această decizie.

Deşi subfinanţate, există în România instituţii care au drept misiune protecţia patrimoniului. De ce nu sînt mai litigante şi trebuie ca societatea civilă pe bani privaţi să meargă în justiţie e un mister pentru mine. Dar bine că se găseşte ceva societate civilă! Altfel, din micul tîrg de antichităţi care a devenit obişnuit pe Kiseleff, am ajunge să contemplăm, în loc de parcurile şi grădinile moştenite, zgîrie-norii de beton şi sticlă ai celor ce trăiesc pentru a exploata la maximum fiecare petic de pămînt.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Alexandru GRUIAN

SOS Provincia

Cine i-a dat peste nas lui Cioran...?

– ...căutaţi casa lu' Goga? Îi încolo...

Copilul care ne-a întrebat, de vreo 9-10 ani, venea încet în urma noastră, evitîndune privirile, dar studiindu-ne cu coada ochiului.

– Nu... Dar tu ştii cine a fost Goga?

– Ştiu... Un poet...

– Dar Cioran ştii cine a fost?

Răspunsul veni uşor ezitant:

– ...tot un poet...

Se îndepărtă, probabil speriat de perspectiva unor întrebări cu iz didactic.

Venisem în Răşinari pentru a vedea casa în care s-a născut Emil Cioran. Despre existenţa casei memoriale Octavian Goga aflăm de pe un panou instalat pe marginea drumului, dar nimic despre Emil Cioran. Ne-am amintit de documentarul *Exerciţiu de admiraţie,* aveam în minte ideea că ar trebui să ajungem pe lîngă un cimitir, unde copilului Emil Cioran îi plăcea să se joace fotbal cu craniile.

Cum nu vedem nici un cimitir, întrebăm din nou, primim indicaţii mai precise şi ne apropiem de centrul comunei. O ultimă întrebare şi oprim lîngă o biserică ortodoxă mare, cu arhitectură interesantă şi pictură exterioară veche, bine păstrată. La cincizeci de metri în josul străzii, cumva pe un colţ, vecină cu podul peste pîrîul ce străbate localitatea, vedem casa în care s-a născut nu filozoful, ci scriitorul Emil Cioran – dacă e să ne luăm după placa aplicată între geamuri. Mă rog, acceptăm denumirea generică de scriitor. Oricum, o săgeată de tablă montată pe un stîlp ne trimite nu spre casa memorială Cioran, ci spre mult mai prozaica „pensiune“ Cioran, grafiată agramat şi pretenţios, cu caractere în stil slavon.

Lîngă casă, un bust pe un soclu formează un ansamblu umil, disproporţionat în comparaţie cu parterul masiv. Bustul – fără nume, se mizează probabil pe logica privitorului şi corelaţia cu placa de pe casă – pare opera stîngace a unui elev al clasei de arte plastice, aflat mult prea la început de carieră pentru a merita un material mai nobil decît ghipsul. De departe, ni se pare că nu prea seamănă, dar de aproape regăsim totuşi, în cutele de pe frunte şi în buzele cu colţuri arcuite în jos, expresia sceptică a lui Cioran.

Sintagma folosită ca titlu nu are însă nici o trimitere cinică spre polemici filozofice, ci desemnează ceea ce ni s-a părut o impietate – nasul statuii este spart, rana albă se oferă fără menajamente privirii, aproape că îţi vine să întorci capul, jenat de minima consideraţie acordată de propria comună unui filozof-simbol al unui secol.

Nici o altă explicaţie, cine a fost Emil Cioran („scriitor“ e suficient, deci puştiul avea dreptate – cel puţin semantic), ce a scris, unde, cînd, de ce merită un bust – fie el şi de ghips, dacă în bronz e prea mult. Oricum, pe placa tombală din Paris, cei de acolo au avut grijă să scrie Răşinari. Reciproca nu e valabilă.

La Răşinari, Goga se bucură de mult mai multă consideraţie. Poate pentru că în şcoală se învaţă la limba română poeziile sale, încă din clasele primare, iar românii se regăsesc mai degrabă în motivele cultivate de poet – ţăranul, viaţa rurală? Sau ştiu de la istorie despre Guvernul Goga-Cuza?

Cioran, personalitate globală, de la a cărui naştere tocmai s-au împlinit (pe 8 aprilie) 100 de ani, pare destul de ostracizat – şi din programele şcolare, dar şi din panoplia de celebrităţi a Răşinarilor. Îmi vin în minte argumentele arheologului elveţian Laurent Chrzanovski, ce lucrează şi cu Institutul Cultural Român, argumente referitoare la turismul cultural – adică exact forma de turism pe care ar trebui să o aibă în vedere administraţia locală a comunei. În viziunea elveţianului, pentru ca o zonă – includ aici o gamă largă de subdiviziuni administrative, de la sat la municipiu – să atragă turişti, este nevoie ca mai întîi comunitatea locală să conştientizeze şi să valorizeze ceea ce are. Turismul cultural va deveni astfel o rezultantă logică a respectului pe care şi-l acordă respectiva comunitate.

***Alexandru Gruian** este jurnalist, doctorand al Universităţii „1 Decembrie 1918“ din Alba Iulia.*

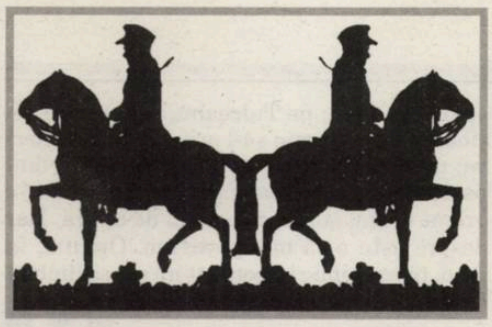

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

La o dispariţie

A fost mai întîi lenea – sentiment, desigur, detestabil, chiar dacă ginerele lui Karl Marx i-a adus un elogiu inegalabil, apreciat de socrul său, într-o carte intitulată cu o maximă impertinenţă: „Dreptul la lene“,

a fost şi mai întîi comoditatea mea teribilă şi oribilă,

amîndouă m-au făcut, de cînd mă ştiu, să nu mişc un deget spre a învăţa să bat la maşina de scris,

toată viaţa nu m-am atins de clapele unei Olivetti, îmi erau instinctiv antipatice, urîte, nu insist, repet: mi-a fost lene să trec de la creion la un Remington,

ca apoi – în dialectica aceea nepotolită a sentimentelor –

să apară justificarea, viclenia prin care ce-i urît şi chiar retrograd, stupid, să devină rezonabil, logic, firesc,

şi astfel să nu-ţi mai fie ruşine de lenevia ta, să n-o mai numeşti aşa, s-o înnobilezi, să găseşti că e inteligent, foarte inteligent, a vedea într-o maşină de scris un inamic al literelor tale naturale, al caligrafiei, al ritmului uman, prea uman, cu care un creion rotunjeşte o frază, direct pe hîrtie, fără zgomot, mai ales fără zgomot,

hîrîitul, huruiala, ciocăneala, clămpănelile ei îmi distrugeau muzica interioară a unui gînd,

melodia ei nu avea gingăşie, delicateţe, senzualitate, totul în vocea ei era rece, mecanic, scheletic, monoton,

toate aceste defecte devenite păcate mă îndreptăţeau să o detest cu o vigoare care îmi descoperea

– în aceeaşi dialectică a tot ce-i uman –

o înamorare pe viaţă de creionul meu, de guma din vîrful lui, de ascuţitoarele cu care-l reînsufleţeam şi, bineînţeles,

de pixul ulterior, nu mai puţin iubit, în truda de-a pune pe curat manuscrisul în creion (numai creionul şi pixul dintre degete ne dau dreptul de a numi, cu gravitatea necesară, o hîrtie – manuscris)

(şi tot în paranteză, pot scrie că hărnicia pixului cu care mi-am trecut prin două-trei ape manuscrisele m-a mîntuit de vina îndeajuns de tragică a lenei, deşi atîţia mă făceau de „înapoiat digital“)

Inutil să dezvolt solidaritatea mea cu toţi cei care scriau de mînă în secolul tuturor portocalelor mecanice, de la Arghezi şi Camil, la Rebreanu şi Sebastian.

Din tot acest amestec intens s-a născut şi s-a consolidat cultul meu faţă de dactilografe; nu au fost multe, dar le-am fost fidel pînă la superstiţie, pînă la a le stîrni iubitelor mele gelozia; doar viaţa asta densă şi moartea neadjectivată m-au despărţit rînd pe rînd de falangele lor; cred, cu grija ipohondrică de a fi modest, că am fost singurul scriitor contemporan care a redactat un necrolog la dispariţia unei dactilografe, una din acele compuneri care se lasă cu felicitări pentru „cît de frumos ai scris despre doamna Sass“, iar ţie nu-ţi vine să urli decît: „mai bine nu l-aş fi scris“.

Ca unul care nici în ruptul capului sau al creionului nu i-am scris vreunei iubite la maşină, ci numai de mînă, am baza morală să divulg că mi-am venerat dactilografele – toate impecabile în meseria lor – ca pe fiinţele care au pătruns cel mai adînc printre literele mele.

Nu am însă baza morală pentru a concepe un necrolog frumos, azi, după ce confratele meu D. S. mi-a adus – între patru ochi, cum se cuvine între doi rezistenţi din comandoul lui René Magritte – vestea dispariţiei (în India!) a ultimei fabrici de maşini de scris din lume;

pot doar propune tuturor computeriştilor – cu care nu am nici un contact din acelaşi rasism de „creionar“ – să ţină un minut de tăcere, consemnat pe ecranele lor, în memoria maşinilor de scris lichidate în procesul nestăvilit de perfecţionare a omului.

P.S. Chiar în clipa încheierii acestui articol, aflu de la colega mea L. V. că vestea a fost dezminţită viguros de proprietarii unei fabrici de maşini de scris din America; întregul meu articol rămîne valabil, iar propunerea finală se amînă pînă la o dată ce va fi anunţată la timp.

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Umilinţă şi smerenie

– dezordinea simbolică (XXIII) –

Vremurile în care am stat la cozi pentru a primi raţia de alimente ne-au predat din plin toată programa de lecţii ale umilinţei. Zile în şir, luni, ani, am contabilizat trecerea timpului, prin bifarea fiecărei căsuţe de pe cartelele care puneau la punct cît şi ce anume trebuia să mîncăm, pentru a putea deveni *revoluţionari de profesie*. Bătrîni treziţi cu noaptea-n cap, cărîndu-şi după ei scăunelele pliante, elevi care ieşeau de la cursuri şi le luau locul, ca să-şi păstreze poziţia cîştigată la coadă, şi a le da bieţilor oameni un scurt răgaz de odihnă sau şansa de a merge la o toaletă, familii întregi care ieşeau de la serviciu şi intrau în „schimbul“ de la coadă, şiruri nesfîrşite de indivizi încolonaţi în faţa magazinelor alimentare, prin intermediul cărora Partidul ne învăţa să mîncăm raţional. Milioane de oameni care se supuneau unei umilinţe cumplite, pentru a avea ceva de mîncare. Cozi de lungimea unei străzi sau a unui bulevard, la care, dacă nu se tăcea, se vorbea în şoaptă. Apoi, cînd uşile magazinului se deschideau, îmbulzeala disperată, lupta de *a apuca* să iei ceva, strigătele celor care erau mai în spate şi cereau să se dea mai puţin, ca să poată lua fiecare cîte ceva, *să ajungă la toată lumea,* iar mai presus de toate, privirile celor care mai aveau de aşteptat şi cîntăreau, cu invidie, pungile de un leu, în care se întrezăreau pachetele cu făină, mălai, zahăr, unt, sau sticlele cu ulei ale norocoşilor care reuşiseră să fie printre primii la coadă. Mai cu seamă în cea de-a doua parte a anilor '80, orice gestionar sau şef de magazin era un om foarte puternic şi „respectat“. Orice vînzător de la „Alimentara“ devenea cineva cu care era foarte sănătos *să te pui bine*. Condiţia de lagăr în care se trăia presupunea dezvoltarea unor abilităţi deosebite în a fi supus, cuminte, respectuos faţă de cei puternici şi mereu gata de a te umili în faţa oricui te putea ajuta, cumva, să obţii cîte ceva. Orice.

Prin diferite concursuri de împrejurări, unii dintre noi au trăit mai puţin aceste experienţe, dar cei mai mulţi au traversat acele vremuri respirînd din plin aerul umilinţei. În urma unui mecanism psihologic foarte simplu, amintirea acelor ani s-a şters prima, s-a evaporat ca prin minune, în aşa fel încît să nu ne urmărească visul fiecărei nopţi şi să uităm cît mai repede monstruozităţile la care am fost supuşi şi constrînşi să consimţim, fie zgomotos, fie tacit. Nu e foarte uşor să uiţi că n-aveai ce mînca, erai ponosit, aşteptai apa caldă cu zilele, citeai la lumînare şi te încălzeai la aragaz, dar aplaudai frenetic la congrese, strigai din rărunchi la defilări, agitai steagul Partidului şi panouri cu lozinci, cîntînd pînă la răguşeală despre viaţa fericită şi traiul minunat din Epoca de Aur. Cei care n-au fost nevoiţi să stea la coadă tratează problema în glumă şi sînt, de obicei, aceia care spun că „hai să fim serioşi, n-a fost chiar aşa de rău, puteai să te descurci, n-a murit nimeni de foame în vremurile alea“. Iar cei care au trăit pe propria piele umilinţa statului la coadă pentru a primi de mîncare uită durerea ascunsă şi frustrarea acelor momente, camuflînd instinctiv ruşinea umilinţei sub nostalgia tinereţii sau a clipelor de bucurie elementară cu care au împodobit fresca amintirii acelor vremuri. Deseori, tot ei sînt cei care descurajează cu maximă hotărîre orice proces de conştiinţă şi orice tentativă de scormonire a locurilor igrasioase din memoria anilor marcaţi de frig, foame şi teroare. Iar reacţia cea mai tragicomică e cea în care fiecare dintre noi devine un „specialist“, intelectualizînd patologic analiza acelor vremuri, sau desfiinţînd orice alt punct de vedere, sub sentinţa că despre aşa ceva trebuie să vorbească doar oamenii foarte calificaţi – *intelectualii,* nu?! – care să hermeneutizeze cît mai sofisticat toată treaba, în aşa fel încît să iasă ceva suportabil la audiţie sau la lectură. Ceva care ne mobilizează competenţele culturale, ne satisface orgoliile de victime care şi-au intelectualizat trauma, dorind să li se spună doar ceea ce au chef să audă, şi care ne scuteşte de orice întîlnire, fie ea şi întîmplătoare, cu bunul-simţ.

Condiţia de lagăr în care se trăia presupunea dezvoltarea unor abilităţi deosebite în a fi supus.

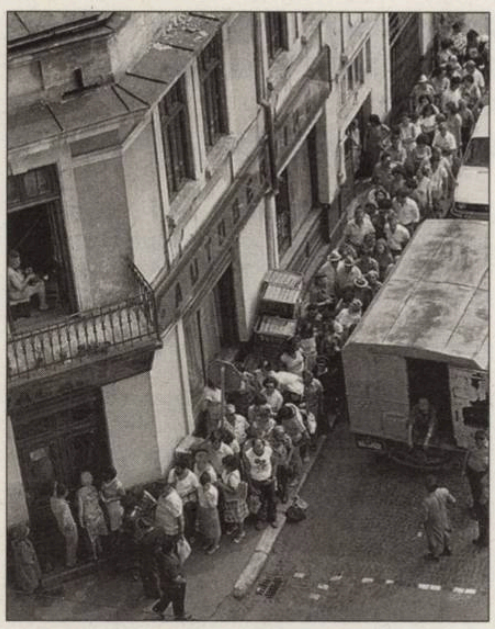

Umilinţa înghiţită în acei ani se deprindea teoretic la şcoală, în mod implicit, la lecţiile de învăţămînt politic, la locul de muncă, în şedinţele de partid sau în adunările oamenilor muncii, şi se verifica în practică la coadă, în frigul din case, în nopţile lipsite de curent electric, în frustrarea de a nu te putea exprima liber. Refugiul în biserică, în dimensiunea ei instituţională, nu era la îndemînă, pentru că Partidul a lucrat din plin la obturarea acestei posibilităţi de retragere din calea ideologiei oficiale. În mod fatal, umilinţa era predicată explicit în cele mai multe dintre lăcaşurile de cult, iar menţionarea conducătorilor ţării în cadrul ritualului era obligatorie. De prea puţine ori a existat inspiraţia de a face o diferenţă clară între *umilinţă* – care conţine în aria sa de semnificare atît *supunere,* cît şi *sentimentul inferiorităţii* – şi *smerenie,* care presupune consecvenţa *respectului pentru adevărul ultim, pietate* şi *bună-cuviinţă*. Practica îndelungată a umilinţei primare ne-a învăţat să reacţionăm inferior în faţa momentelor importante ale existenţei individuale, dar şi în faţa marilor momente ale comunităţii. Aici e unul dintre locurile cele mai importante în care *dezordinea simbolică* a devenit, prin cronicizare, o maladie a celor mai ascunse resorturi ale felului nostru de a fi. Îmbulzeala şi călcarea în picioare la cozile la care se dă apă sfinţită păstrează memoria *foamei fizice* şi a *umilinţei,* uitînd cu totul smerenia, respectul şi buna-cuviinţă faţă de o *valoare spirituală*.

(va urma)

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

un sport la Răsărit

FC Farsa

Jos Barcelona! E posibil? De ce nu i-a găsit nimeni pînă acum antidotul?

Propun altceva. Jos cei care ţin cu Barcelona! Jos oportunismul! Jos spiritul de turmă şi lipsă de imaginaţie! Jos sus! Sus jos! Pe bune, m-am săturat de fabuloasa noastră apetenţă de a căpuşa orice întreprindere de succes, de a amuşina, convenabil, pe lîngă fructele dulci ale altora. Să ţii, originar, cu nişte neica nimeni presupune o investiţie de timp şi suferinţă pînă cînd eventual să guşti un pic, dar meritat, din miere şi apoi iar, tot meritat, din fiere. Să ţii cu Pique a lu' Shakira şi cu ăla micu de respiră suspect de uşor nu implică nici un risc. Te bucuri fad de multe ori şi nu te întristezi niciodată pentru că de fapt nu îi iubeşti pe catalani, ei sînt doar un mijloc de transport peste smîrcurile propriilor neizbutinţe. Barcelona n-are nevoie de antidot, ea se va îneca în oceanul de dragoste falsă care o înconjoară. Barcelona e ca un star pop. Cîtă vreme scoate hit-uri, e ok, dansezi şi te droghezi în ritmul ei. Cînd o să i se înmoaie jocul, pa şi pusi! Atunci, tată, eşti fan Real Madrid. Cum de cînd? Dintotdeauna!

Radu NAUM

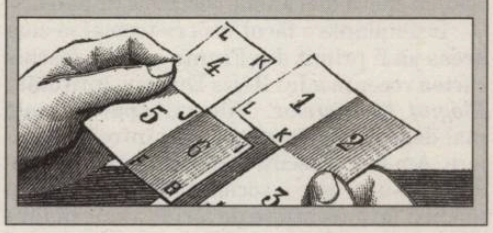

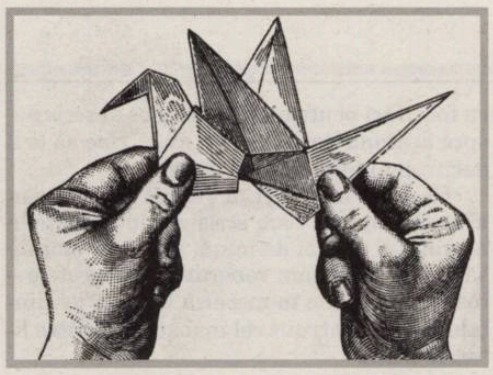

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

La clasă

Am intrat în clasă şi brusc parcă m-am întors în timp. Întîrziasem cîteva minute (aşa cum mi se întîmpla uneori şi cînd eram elev). Cu o uşoară senzaţie de jenă, m-am aşezat în ultima bancă, singura rămasă liberă. Tabla neagră cu linii roşii pe jumătatea din stînga era parcă aceeaşi. Băncile în schimb, recent instalate, nu mai aveau locul cel rotund pentru pus călimara, desuet chiar şi pe vremea noastră. În faţă, pe perete, deasupra tablei unde pe atunci şedea eterna poză a lui Ceauşescu, acum atîrna tricolorul avînd suprapusă peste el şi stema înrămată a republicii. Deasupra uşii, pe un panou de carton era scris cu litere roşii de mînă un citat despre gloria României, din Nicolae Bălcescu. Pe acelaşi perete, acolo unde noi eram obişnuiţi să fie cuierul, fuseseră agăţate nişte panouri didactice cu secvenţe ale istoriei naţionale – „Epoca lui Ştefan" sau „Geto-dacii". Vizavi, între geamurile care acum sînt de termopan, şedea icoana Fecioarei Maria cu Pruncul.

Mama lui Husar i se plîngea dirigintei că fiul ei a pierdut minute întregi din timpul lucrării de matematică pentru că stă singur în bancă. „Vă rog să-l puneţi cu fata cu care stătea înainte." Legătura dintre lipsa colegului de bancă şi timpul pierdut era mai absconsă. Husar n-a ştiut ce număr să aleagă. Mai ţineţi minte cum se dădeau lucrările pe rînduri? „Numărul unu – numărul doi, numărul unu – numărul doi." Ei bine, sistemul s-a păstrat. Şi la fel ca în urmă cu zeci de ani, unii profesori mai pedanţi dau lucrare şi pe trei sau patru rînduri, aşa încît elevii să nu poată copia nici de la colegul din banca de alături. În ce-l priveşte pe Husar, nu se descurcase cu libertatea democratică de a-şi alege locul şi, deci, subiectul.

Elevul pedepsit a început să se strîmbe şi ora a fost complet compromisă.

În sfîrşit, s-a ajuns la concluzia că elevii trebuie să stea în bancă aşa cum a hotărît diriginta de la început şi nu după prietenii, aşa cum s-a ajuns ulterior: „Cînd stau cu cine vor ei, nu mai sînt atenţi la ore". Parcă şi pe asta mi-o amintesc. „Pot să vă destăinuiesc – a continuat diriginta – că tocmai din acest motiv, că nu se mai înţelegea cu ei, doamna de matematică le-a dat lucrare cu subiecte grele şi au luat note mici."

O mamă a întrebat de ce profesorii nu-i dau afară din clasă pe cei care nu sînt cuminţi. Sau, măcar, să-i pună la colţ. Diriginta a zîmbit: „Asta se făcea pe vremea dvs. Acum n-avem voie să-i dăm afară din clasă, n-avem voie să-i jignim pe copiii dvs. şi, mai nou, n-avem voie nici măcar să-i lăsăm la toaletă dacă nu e ceva extrem de urgent. E o măsură luată pentru că, luna trecută, un elev din şcoală a cerut voie la toaletă şi după ce a ieşit din clasă a început să arunce pe geam coşurile de gunoi şi să facă tot felul de alte vandalisme. Nici măcar nu s-a mai dus la toaletă. Cît despre pusul la colţ sau scosul în faţa clasei, o profesoară a încercat recent, încălcînd regulile, şi a ieşit un circ întreg. Elevul pedepsit a început să se strîmbe, toţi ceilalţi au izbucnit în rîs şi ora a fost complet compromisă. Să ştiţi că nu mai e ca pe vremea dvs.".

Diriginta a strîns fondul clasei, ca pe vremuri, şi fondul şcolii, care nu era pe vremuri. A intrat doamna de muzică şi a cerut să i se spună de ce unii elevi absentează de la cor, că la inspecţie s-ar putea să iasă prost (ca pe vremuri). I s-a explicat că din cauză de teze.

Părinţii au mai aflat şi că băieţii se întind pe geam, la etajul unu, să culeagă corcoduşe dintr-un pom. Un murmur de spaimă a străbătut sala. În schimb, la dezvăluirea că fetele au tras bileţele cu numele băieţilor cu care se vor mărita, lumea s-a amuzat. „Deja de acum?", a întrebat un tată. „Păi, ar fi bine să ştim şi noi poate că trebuie să ne pregătim, că nu mai e ca pe vremea noastră."

Ehei... pe vremea noastră? Îmi aduc aminte de Simona cea zveltă, care se lăsa pipăită de băieţi, de Angela cea trupeşă, căreia diriginta îi prevestea că toată viaţa o să aibă parte de bani din partea bărbaţilor, de Luminiţa cea pistruiată, care-şi scria formule pe coapsă, şi la lucrare îşi sufleca sarafanul ca să le citească şi să ne zăpăcească pe noi: pe Yogi, care devenise celebru pentru că şi-a spart un dinte; pe Tulceanu, cel pe care niciodată nu reuşeam să-l prind cînd mă enerva; pe Vlad, cel care în pauze ne arăta diapozitive cu femei goale; pe mine, care într-o vreme eram, aoleu, colegul ei de bancă. Dar despre asta o să mai povestim. Oricum, în fond, parcă nimic important nu s-a schimbat. Poate că nici nu trebuie.

ready made

„La Cîmpulung dacă vrei să mănînci carne în ziua aceea, trebuie să fii în piaţă la 4 ceasuri dimineaţa. Adecă povestea ăluia: cînd o trage fleica la bărăţie, să sfîrîie clopotul pe grătar. Altfel la 6 ceasuri găseşti pe măcelari răzuindu-şi scaunele şi spălîndu-le ca să fie gata pentru a doua zi."

Petre Ispirescu, *Snoave sau poveşti populare*, vol. II, Editura Cartea Românească, 1988

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Închiderea societăţii deschise?

– Europa va deveni cu adevărat o ţară, mă rog, o „uniune", o „federaţie", doar atunci cînd va exista o singură limbă, ca în Statele Unite!

– Chiar credeţi asta? – mă îndoiesc eu, politicos.

– Categoric! Mai mult, este pe cale să se întîmple. Iar pentru generaţia de acum nici nu va fi vreo problemă să aibă ca limbă oficială engleza, practic sînt obişnuiţi de mici să o vorbească din cauza Internetului...

– Nu cred că francezii, de pildă, vor renunţa vreodată să vorbească limba lor! – mă împotrivesc eu.

– N-am spus asta! Sigur că vor continua peste tot graiurile parohiale, dar va exista o unitate de comunicare administrativă. Spre asta se îndreaptă omenirea, nu vedeţi? Economic, politic şi moral chiar, fragmentarea asta pe naţiuni, cu mii de frontiere, nu mai este viabilă, e depăşită.

Discuţia a continuat cu prezentarea altor imperative ale „satului planetar", în care tînărul om de afaceri credea sincer şi documentat. Viitorul apărea clar, dezirabil şi inevitabil, doar presărat, pe ici, pe colo, cu cîteva inevitabile obstacole de parcurs.

Întîmplarea a făcut însă ca tocmai în ziua aceea să fi primit din Franţa şi să fi deschis cartea recentă a lui Régis Dubray, intitulată *Elogiul frontierelor*. Viitorul apărea acolo mai degrabă sub semnul unei întrebări majore. Am fost crescuţi în convingerea că o societate bună este o societate deschisă, de la medicii fără frontiere de ieri la vameşii fără frontiere de mîine. Dar cosmosul în general este mai întîi de toate diferenţiere, iar pentru organismele vii la început a fost pielea, membrana care a despărţit primele două celule: frontiera este *bonne à vivre,* conchide Dubray, parafrazîndu-l pe Lévi-Strauss. „Puternica dorinţă de a dura o înscrie în programul a tot ceea ce mişcă şi respiră. Iubitorii noştri de «fără frontiere» vor oare să şteargă astfel inconvenientul de a se fi născut? Dacă fiinţa şi limita apar împreună şi una prin cealaltă, ambiţia lor ar fi de fapt o abdicare? O boală a bogăţiei? Europa, omul bolnav al planetei?"

Acest malaise *european care se face tot mai simţit în ultima vreme.*

Reflexul contrar şi durabil al împrejmuirii şi localizării, Dubray îl citeşte în banalitatea tradiţiilor şi a nostalgiilor active: „La cei aşezaţi de mai multă vreme, ubicuitatea betonului şi tele-ce-ştiu-eu-ce provoacă de asemenea un apetit de bio şi de broccoli fiert. De arbori genealogici şi de arte primare. (...) De asemenea, cu fiecare salt în viitor, pofta de revenire la bunica, sau la ceea ce credem că a fost ea, mai face un pas înainte. (...) Este ca şi cum ar exista o înţelepciune a corpului, cel social inclusiv, ca şi cum nevoia de apartenenţă ar avea termostatul său ascuns. Cînd nu mai ştii cine eşti, te simţi prost cu toată lumea – şi în primul rînd cu tine însuţi."

Dubray nu face nici cea mai mică referinţă concretă, politică sau economică, la contextul actual, şi nu-l interesează nici „detalii tehnice" precum spaţiul Schengen, ci exprimă doar acest *malaise* european care se face tot mai simţit în ultima vreme, acest sentiment ce devine angoasant că „termostatul" bătrînului continent dă semne de defecţiune, că Europa în ansamblul său nu mai ştie cine este şi, în consecinţă, se simte prost cu toată lumea. Din această perspectivă de principiu, cotidianul romilor noştri sau al arabilor lor este doar o mîncărime neplăcută, dar trecătoare, pe corpul unei Europe care a început să se simtă prost în pielea ei.

Elogiul frontierelor nu este decît o carte de intelectual rafinat. Semnificaţia ei, precum şi a celorlalte texte similare care au apărut în ultima vreme, depăşeşte însă cu mult sfera livrescului academic. Ea exprimă o tulburare de sistem şi traduce *sui generis* nervozitatea politică deja vizibilă în jurul acestei probleme.

Multiculturalismul a eşuat – anunţa nu de mult cancelarul Germaniei. Este o declaraţie politică majoră şi deosebit de riscantă într-o „societate deschisă", anunţînd însă o posibilă revizuire structurală profundă a însuşi principiului „deschiderii" în raport cu care diferitele măsuri europene recente, mai mult sau mai puţin populiste, nu sînt decît jocuri de glezne, mici încălziri tactice înaintea unei decizii strategice. Va dori – şi va putea – însă Europa să elaboreze o astfel de strategie care presupune şi o revizuire fundamentală a întregii sale ideologii? Cum ar putea fi gîndită şi legitimată atunci o relativizare a deschiderii pe care criza nu a făcut decît să o aducă pe agenda conştientă a populaţiilor? Cum va arăta în acest caz relaţia dintre democraţie şi piaţă, cei doi piloni pe care s-a construit Occidentul actual, şi care se dovedesc tot mai dificil de conceput ca o unitate de interese, economicul cerînd mobilitate iar politicul fiind speriat de gestionarea acesteia?

Europa pare să nu aibă încă răspunsul la aceste întrebări. Dar nici preşedintele Bush nu părea să viseze la „axa Răului" pe vremea cînd Huntington lansa *Ciocnirea civilizaţiilor...*

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte a sa este* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Noaptea albă la

SAMSUNG

IMAX®

Intrarea liberă. Eveniment powered by SAMSUNG.

Proiecție film documentar

STAȚIA SPAȚIALĂ 3D

Spațiul, așa cum nu l-ai văzut niciodată...

14 mai 2011
orele 22.00 – 3.00

SAMSUNG

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Sînteţi gata pentru revenirea monarhiei în România?

145 de ani de la venirea pe tron a lui Carol I-ul

Previzibil, nunta regală londoneză din 29 aprilie a.c. a stîrnit un interes real la noi – semn că imaginile colorate cu parfum de poveste plac românilor, după cum plac şi altora în lume. Noroc cu Will & Kate: vreme de-o zi, de pe ecrane au dispărut maneliştii şi decolteele gonflabile ce altfel dau tonul mondenităţilor, iar alte doamne – de la dna Monica Tatoiu la dna Lia Lambrino de România – chiar au reactivat, cu această ocazie, virtuţile pălăriilor *live,* purtîndu-le prin studiouri TV şi aducîndu-şi astfel între tîmple ceva din faimoasa ceaţă londoneză.

Dar mult mai important este că în aceste zile se împlinesc, într-o teribilă discreţie, 145 de ani de la un eveniment ce ne-a modificat benefic istoria. În mai 1866, principele Carol I devenea domn la Bucureşti; începea astfel scurtul dar consistentul capitol de istorie numit monarhia constituţională românească. Dacă Franţa nu cădea în iunie 1940... sau dacă anglo-americanii ar fi debarcat în Balcani prin '43... sau dacă & dacă... am fi tot avut şi noi, la Bucureşti, nunţi regale. *Exact asta ne mai lipsea!* – va spune careva, mai suspicios, dintre dvs. Nici eu nu intenţionez să spun aici că nunţile regale ar fi soluţia problemelor noastre. Ci doar vreau să sugerez că nu e bine să faci pariuri pe istoria viitoare. Şi, dacă acceptaţi că farmecul (sau blestemul) istoriei noastre a constat mai mereu într-o previzibilitate cu totul relativă, poate acceptaţi şi această întrebare: sînteţi pregătiţi pentru revenirea monarhiei în România?

Monarhia are avantajele şi dezavantajele ei. Balanţa dintre acestea depinde de cine judecă. Dacă tot sîntem în pură teorie, hai să începem cu jumătatea plină a paharului. Imparţial vorbind, monarhia are – în cazul nostru – cel puţin două atuuri: 1) respectă tradiţia istorică a poporului care sîntem; şi 2) oferă un arbitru în stat. Să dezvoltăm puţin. De la Burebista pînă la Mihai I-ul, vreme de 2000 de ani, frumoasele pămînturi de sub picioarele noastre au cunoscut doar o succesiune de domni. Nu spun că tradiţia, prin ea însăşi, ţine de foame sau apără de frig. Dar mi se pare limpede că în unele cazuri – vezi-i pe englezi... pe belgieni... ş.cl. – tradiţia are valoarea ei, nu numai simbolică. Cînd alte repere sînt în criză, tradiţia ajută efectiv. Oricît s-a străduit o întreagă istoriografie ideologizată s-o scoată din pămînt şi din iarbă verde, România n-a avut tradiţie republicană. Iar acest detaliu e cu totul vizibil acum, cînd practic nici unul dintre preşedinţii ultimilor 20 de ani (sau aş putea să spun 60?) n-a reuşit să fie arbitru în stat, capabil să rămînă deasupra partidelor sau programelor doctrinare. Între cine conduce statul şi cine conduce guvernul, la noi, planează spectrul unei perene confuzii. Republica română, cîtă a fost ea, mereu a dus lipsă de un arbitru politic valid.

Tot în teorie, monarhia are şi dezavantaje. Iată două: 1) modernitatea europeană pare mai curînd republicană decît monarhică; şi 2) pe monarh n-ai dreptul să-l alegi, ci eventual doar dreptul de a-l accepta. Să dezvoltăm: republica – spre deosebire de monarhie – pare o formă de stat mai *modernă,* în ton cu vremurile. În Europa, e drept că numărul republicilor e mai mare decît cel al monarhiilor. Dar tot la fel de adevărat e că – statistic vorbind – nivelul de viaţă, totuşi, e mai ridicat în monarhii decît în republici (să fie o coincidenţă?). Un alt neajuns – vor spune unii, cu îndreptăţire – este că dacă te-ai pricopsit cu un rege, bun sau rău, cu el rămîi şi nu mai poţi să-l schimbi precum roteşti preşedinţii. Aşa să fie? Cel puţin în cazul nostru, teoria cu schimbarea liderilor merită nuanţată. Gheorghiu-Dej a domnit 20 de ani peste ţară, ca un paşă, fără să fie o singură zi rege (nici măcar preşedinte). Ceauşescu a condus mai mult decît Ferdinand (13 ani) şi Carol al II-lea (10 ani) la un loc; iar dintre contemporani, Ion Iliescu şi Traian Băsescu vor rămîne în istorie cu cîte 10 ani de şefie – adică la paritate cu „inamovibilul" Carol al II-lea şi, oricum, mai mult decît regele Mihai (sau decît domnii Mihai Viteazul sau Al.I. Cuza!). Altfel spus: odată ales, un preşedinte la noi trebuie să fie foarte inabil pentru a nu obţine şi un al doilea mandat!

Întrebîndu-vă dacă sînteţi pregătiţi pentru revenirea monarhiei, nu sugerez să scoateţi de la naftalină toaletele de bal şi nici să reînvăţaţi peste noapte imnul regal. Vreau doar să spun că nimic nu atestă că istoria României s-a definitivat odată cu republica. În definitiv, cîţi români în viaţă prin 1987 (să zicem) ar fi bănuit că peste 10 de ani România urma să fie condusă de PNŢ, iar peste 20 de ani de PNL? De luat aminte: istoria românilor (ca orice Istorie) nu are un scenariu scris dinainte, *once and forever* – cum ar spune Will & Kate, drăguţii de ei.

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Nevoia de igienă şi legislaţii sanitare în România modernă

Secolul al XIX-lea avea să acorde o importanţă însemnată igienei, parte integrantă a modernizării statului. Nu este o temă românească, Europa naţiunilor acordă un loc important medicalizării societăţii, iar medicul îşi ţese încet, încet un cîmp de acţiune care îl va face indispensabil pentru orice proiect de viitor. Adunînd laolaltă legislaţia sanitară din România modernă, grupul de cercetători coordonat de Alin Ciupală şi Constantin Bărbulescu ne oferă dovada documentară a acestei evoluţii şi maniera în care se produce tot acest proces de reformare *[Legislaţia sanitară în România modernă (1874-1910)*, Alina Ioana Şuta, Oana Mihaela Tămaş, Alin Ciupală, Constantin Bărbulescu, Vlad Popovici; Presa Universitară Clujeană, 2009, 745 pp.].

Trebuie doar notat şi surprins decalajul acestui proces – dacă „Europa" se arată preocupată de sănătate şi igienă, de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, şi această grijă devine argument capital în creşterea populaţiei, în ţările române, dezbaterile, rapoartele şi legiferările prind cu adevărat contur abia spre sfîrşitul secolului al XIX-lea. Fiecare lucru dovedit util şi fiecare lucru considerat periculos capătă o lege şi un regulament: vaccinarea, industriile insalubre, transportul cadavrelor, comerţul cu substanţe medicamentoase şi otrăvitoare, verificarea morţilor, igiena şi salubritatea locuinţelor ţărăneşti, combaterea conjunctivitei granuloase, fabricaţiunea alimentelor şi băuturilor, alienaţii şi spitalele rurale, prevenirea bolilor molipsitoare, funcţionarea căminului moaşelor rurale, curăţenia din ogrăzile particulare etc. De pildă, la 1893 se decide înfiinţarea unor Consilii de igienă şi salubritate publică, pentru fiecare judeţ, cu atribuţii destul de largi, întrucît igiena şi salubritatea publică pot însemna la un moment dat foarte multe. Or, la această epocă consiliile ar trebui să se ocupe de alimentaţia populaţiei, să ia „măsuri ca ţăranii să fie povăţuiţi asupra traiului care le convine mai bine", „să redigeze (sic!), la caz de trebuinţă, poveţe populare pentru populaţia rurală", „să intervină... unde hrana nepotrivită devine cauză de boli", să supravegheze şi să dea sfaturi cu privire la fabricarea şi comercializarea băuturilor alcoolice, alimentarea cu apă potabilă, să privegheze prostituţiunea, curăţenia uliţelor, construirea instituţiunilor publice... Multe, mult prea multe pentru nişte consilii formate totuşi din oameni feluriţi... dar dotaţi cu legi şi regulamente.

Casele de prin sate nu mai puteau fi construite numai din lemn şi acoperite cu stufăriş, dacă ar fi să dăm crezare regulamentului din 1889, care insistă pe var cît mai mult, în interior şi în exterior; pe lumina naturală şi ferestre mari şi mobile acoperite cu geam şi „nepermiţîndu-se sub nici un cuvînt ferestre fixe şi cu hîrtie sau ţiplă"; pe spaţiu şi o bună împărţire a interiorului, cu cel puţin două odăi şi bucătărie; pe latrine în fundul curţii, „departe de locuinţă cu cel puţin 10 metri", făcute din zid sau scînduri, fie şi din nuiele cu pămînt, dar acoperită cu fie sau şiţă; pe curţi împrejmuite cu garduri; pe depozitarea bălegarului şi a necurăţeniilor de prin curţi, afară în cîmp; pe coşare aşezate la cinci metri de casă, bine aerisite, suficient de mari şi bine curăţite; pe curăţenia generală din septembrie şi martie; pe măturarea curţilor cel puţin o dată pe săptămînă, iar în fiecare sîmbătă strada jumătate ar trebui, de asemenea, măturată; pe spoirea caselor la fiecare trei luni, cu var curat, fără „alte amestecuri de culori"; pe curăţirea grădinilor de buruieni şi plantarea de arbori, „care aduc răcoarea casei şi curăţă aerul", fără ape mocirloase pentru porci şi gîşte prin curţi sau pe uliţele satelor; pe interzicerea sacrificării vitelor mari în curţi sau, şi mai rău, în uliţă, şi pe amenajarea unui loc curat la marginea satului, pe curăţirea şi spălarea locului unde a fost sacrificat porcul sau mielul; pe curăţenia din preajma cîrciumilor, cu obligaţia cîrciumarilor de a mătura în fiecare zi, a ridica gunoiul strîns o dată pe săptămînă etc. Primăriile sînt direct responsabile de aplicarea acestui regulament şi mandatate să aplice pedepse, urmînd codul penal. Multe altele sînt reglementate acum, e de-ajuns să privim această colecţie de documente utilă şi interesantă, datorată unor cercetători harnici şi devotaţi, nu numai celor care studiază secolul al XIX-lea, ci tuturor celor implicaţi în permanenta şi interminabila modernizare a societăţii româneşti.

Şi dacă tot ne întrebăm cît de înapoiaţi sîntem... îi suficient să privim prin casele şi curţile României de azi şi să observăm că multe, mult prea multe dintre ele nu corespund nici măcar unui regulament de la 1893... Cît despre celelalte neigienice lucrări... rămîn, ca totdeauna, pe altădată...

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Stăpînul (III)

„ADMIRATORUL: – Vine încoace?

ADMIRATOAREA: – Vine încoace?

VESTITORUL o rupe deodată la fugă şi iese prin fundul scenei: – Pleacă! Grăbiţi-vă! Haide! *(Dispare, urmat de cei doi Admiratori, strigînd cu toţii «Ura! Ura!») Scena rămîne goală pentru cîteva clipe. Din stînga apar, îmbrăţişaţi, cei doi Amanţi, se opresc în mijlocul scenei, se despart; ea are o coşniţă în mînă.*

AMANTA: – Haide la piaţă, o să găsim ouă!

AMANTUL: – Oh! Şi mie îmi plac tot atît de mult cît şi ţie! (...)

VESTITORUL, *privind către fundul scenei:* – Stăpînul păşeşte, calcă, i se calcă pantalonii. (...) Stăpînul zîmbeşte. Se plimbă, în timp ce i se calcă pantalonii. Mănîncă flori şi fructe care cresc pe marginea drumului. Mănîncă şi rădăcină de copaci. Lasă copilaşii să vină la el. Are încredere în toţi oamenii. Instaurează poliţia. Salută justiţia. Îi cinsteşte pe marii învingători, îi cinsteşte pe marii învinşi. În sfîrşit, spune versuri. Asistenţa este foarte emoţionată.

CEI DOI ADMIRATORI: – Bravo! Bravo! *(Apoi, hohotind de plîns):* Oh! Oh! Oh!

VESTITORUL: – Toată lumea plînge. *(Se aud plînsete din culise; Vestitorul şi cei doi Admiratori hohotesc tot atît de tare.)* Linişte! *(Cei doi Admiratori se opresc din plîns; tăcere şi în culise.)* I-au fost daţi stăpînului pantalonii. Stăpînul îi pune pe el. E mulţumit! Uraaa! *(Din culise se aud urale şi aclamaţii. Cei doi Admiratori ovaţionează, sar în sus, bineînţeles fără să vadă nimic din ceea ce se bănuie că s-ar petrece în culise.)* Stăpînul îşi suge degetul. *(Către cei doi Admiratori):* La locurile voastre, la locurile voastre, voi ăştia, nu vă mai mişcaţi, staţi liniştiţi, strigaţi: Trăiască Stăpînul!

Eugène Ionesco, *Le Maître (1951),*
trad. de Dolores Toma,
în *România literară,*
18 ian. 1990 (v. şi nr. 376, 377)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Consiliul copiilor

Pe vremea cînd lucram într-o organizaţie pentru copii aflaţi în dificultate, am coordonat proiectul numit „Consiliul copiilor“. Pe scurt, era vorba despre înfiinţarea unei primării, în care funcţiile de conducere – primar, viceprimar şi vreo şase consilieri – să fie deţinute de copii aleşi prin vot, din rîndul comunităţii lor. Lucrurile s-au desfăşurat după tot tipicul: candidaţi înscrişi, campanie electorală, buget alocat fiecărui candidat în mod egal, birou electoral, afişe, sloganuri, promisiuni, toate realizate de şi pentru copii.

De departe cea mai savuroasă dintre etape a fost cea în care s-a desfăşurat campania electorală: după un mic instructaj făcut candidaţilor, în care le-am povestit ce înseamnă un program electoral, cu ce promisiuni se pot prezenta în faţa alegătorilor, ce e legal şi ce nu, ce reguli de fair-play trebuie să respecte, au început să curgă reclamaţii, întrebări, uimiri, cereri de lămuriri, şi de-o parte şi de cealaltă: „Doamnă, ăsta chiar are bani să facă trei piscine, aşa cum promite?“, „Ce crede el, că dacă mi-a dat o minge răsuflată, o să-l votez toată viaţa?“, „Pe cine să aleg, pe soră-mea sau pe prietenul meu cel mai bun?“, „Doamnă, ăsta promite peste tot că dă discotecă în fiecare seară dacă îl alegem, dar eu vreau teren de tenis, nu discotecă, şi nimeni nu promite teren de tenis!“; „Am voie să le dau alegătorilor bomboane de ziua mea?“, „Dacă sînt corigent la matematică am voie să candidez?“, „Dacă voi cîştiga alegerile, cine mă ajută să mă ţin de promisiuni?“, „Cum să fac să fiu ascultat dacă ajung primar?“. Au pictat afişe electorale, au organizat spectacole, concursuri, trataţii cu prăjituri făcute de adulţi, au încercat jocuri de seducţie cu coordonatorul de proiect etc. În luptă au fost aruncate toate resursele: banii de buzunar, cadourile primite de Crăciun sau de Paşte, încercări de trafic de influenţă printre adulţii din organizaţie, gablonzuri, mingi, dulciuri, promisiuni etc.

„Dacă sînt corigent la matematică am voie să candidez?“

La întîlnirile cu alegătorii, candidaţii au fost nevoiţi să răspundă la întrebări dure, clare, directe: „De unde o să ai bani să faci asta?“, „La ce ne-ar folosi să faci astalaltă?“, „La ce bun un primar sau un viceprimar?“, „Dacă nu eşti bun ca primar sau consilier, cum te pot schimba?“, „Dacă ai să fii primar, ai să ţii partea fraţilor tăi sociali?“, „ Dacă eşti consilier şi te faultez la fotbal, o să fiu pedepsit?“.

Trebuie să spun că, dincolo de hazul şi inocenţa întîlnirilor electorale, alegerile au fost cîştigate, însă, de cei care au avut promisiuni realiste, realizabile. Aleşii copiilor şi-au luat rolul în serios: la şedinţele din „primărie“ au discutat problemele reale ale copiilor din organizaţie: relaţia cu şcoala, cu potenţialii viitori angajatori, programe de meditaţii pentru examene sau de educaţie sexuală.

Rezultatele obţinute în urma desfăşurării proiectului de-a lungul a cîţiva ani buni n-au fost deloc rele: au obţinut bani din vînzarea hîrtiei pentru a le face cadouri copiilor internaţi în Spitalul „Victor Babeş“, au organizat echipe de voluntari care să ajute azilul de bătrîni de la Străuleşti, au realizat un regulament de ordine interioară, au împărţit sarcini pentru respectarea lui, au strîns bani pentru meditatori etc. De-a lungul timpului, am avut un primar care a demisionat din cauza situaţiei şcolare care s-a degradat, un viceprimar care a abandonat funcţia fiindcă s-a îndrăgostit şi trei consilieri care au fost demişi fiindcă au încălcat legile date chiar de ei.

Orice asemănare sau, dimpotrivă, diferenţe notabile între lumea electorală a adulţilor şi cea a copiilor nu sînt deloc întîmplătoare.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Carul din stele

Am stat, de curînd, pentru o noapte, la o pensiune de patru margarete undeva între Craiova şi Filiaşi. Pensiunea se numea, interesant, Carul din stele.

Interesant datorită multiplelor posibile conotaţii ale denumirii. Întîi, cuvîntul „car“ în sine: acesta sugerează, evident (în contextul dat), ideea de rural. Mai bine zis de rustic, de rural reinventat – avînd în vedere carele stilizate folosite ca decoraţiuni-emblemă de către multe dintre pensiunile româneşti. Apoi, iarăşi, carul e de multe ori asociat, în acelaşi context, cu „Carul cu boi“ al lui Grigorescu: acesta a fost – şi încă mai este – nelipsit de pe pereţii oricărui motel sau chiar hotel respectabil din ţară. În zonă, poate exista, mai de departe, şi asocierea cu Carul cu proşti care, zice-se, s-a răsturnat la Caracal...

Carul nostru aspiră însă mai sus. La stele. Precum turnul cu patru nivele şi creneluri, pare-mi-se, inclus în structura pensiunii. E o combinaţie între carul rustic şi Carul mare. Nu degeaba aceeaşi firmă are şi în Craiova Restaurantul Galaxy – Carul din stele. Ne păstrăm în aceeaşi sferă tradiţionalo-astronomică.

Lăsînd deoparte denumirea (care şi ea, pînă, la urmă, are o găselniţă) pensiunea nu era inconfortabilă. Dimpotrivă, era curată şi cu mîncare în general gustoasă. Tipică însă pentru amestecul neaoş: chiar şi lucrurile făcute cu grijă şi interes din partea proprietarilor dau chix în privinţa amănuntelor (poate tocmai pentru că nu cer ajutorul unui „for de specialitate“, cum ar fi un designer de interioare, ci preferă propriile gusturi şi opinii, oricît de bine intenţionate, totuşi, neavizate). De pildă, în camera noastră, pereţii erau un verde tare (sau praz, aş putea spune, pentru a fi în ton cu zona...) cu argintiu, iar lampa imita ramuri de copac...

Mîncarea, în schimb, era preparată cu grijă pentru partea cu orice preţ tradiţională, dar şi regională: „Veţi savura mîncăruri diferite de prin părţile Olteniei, dar şi de pretutindeni, de prin ţară, aşa cum numai oltencele ştiu s-o facă. (...) Vechea artă de a face grătar la foc viu şi nu pe jar e la mare preţ la noi, căci proţapul e gata pregătit pentru a-şi întîmpina muşterii“ (http://www.carul dinstele.ro).

Deja se structurează o ideologie a mîncării, din care reţinem, la prima mînă, două lucruri: vechimea şi... oltencele. *Know-how*-ul feminin local păstrător al tradiţiei.

În ce priveşte vechimea, textul site-ului pensiunii continuă, trecînd deja în mitologicale naţionale: „(...) Oltenia reprezintă, poate, locul unde latinitatea s-a păstrat cel mai bine. Triburile geto-dacice, existente odinioară, au fost cucerite de romani, iar urmele cetăţilor ridicate de ei pe aceste meleaguri rezistă pînă astăzi. (...) Gusturi din toate veacurile pînă în vremea noastră ne învaţă să descoperim farmecul mîncării «la ţest». Plămădit din pămînt, frămîntat asemenea unui aluat, cuptorul creează o legătură spirituală între om şi hrană“.

Şi continuă pe acelaşi ton. E clar: omul, istoria şi a sa hrană sînt strîns „conectaţi“. În realitatea pensiunii toate acestea se oglindesc, în afară de decorul rustic, în felurile de mîncare: există „carne la găleată“, pastramă de oaie, pastramă de porc, cîrnaţi de oaie... În general gustoase.

Şi însoţite de muzică. Localul are un taraf. În seara în care am ajuns era o petrecere. Am crezut, întîi, că e o nuntă, după cît de mulţi şi cît de simandicos erau înveşmîntaţi mesenii. Dar nu – era doar ziua cuiva. Se cîntau piese „clasice“ lăutăreşti. Doamnele purtau tocuri, foarte înalte, şi rochii elegante, de seară. Domnii erau la costum. Era un grup mai curînd de oraş, poate de la Craiova, şi nicidecum sărac. Dar cînd era de dansat, nu stăteau pe gînduri: pe tocuri sau nu, cu toţii s-au încins în horă, şi nu o dată.

Din colţul nostru, de spectatori „superiori“, am devenit, curînd, un public invidios. Invidios că nu participă şi că trăieşte, îndeobşte, într-o lume civilizată, a statului, prăfuit, pe margine.

Ne-am înecat, măcar, civilizaţia în carne la garniţă şi vinul roşu al casei. Şi, una peste alta, ne-a plăcut să fim, puţin, în Carul din stele.

Selma IUSUF

legende urbane

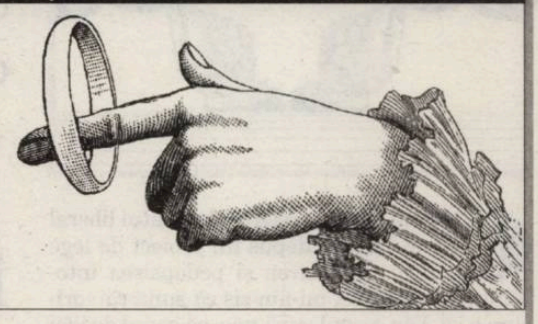

Singur ca o ciupercă

Expresia îi aparţine lui Llosa şi nu ştiu de ce mi-a plăcut atît de mult. Am văzut şi ciuperci crescute în pîlcuri, dar, dacă mă gîndesc bine, tot singure păreau, privite una cîte una. Cum singuri sîntem în oraşul ăsta mare; umăr la umăr pe străzi şi-n autobuze. Deunăzi mi-am dat seama şi de ce. Căutasem varii răspunsuri, nici unul mulţumitor. Acum ştiam clar. Pentru că sîntem plăsmuiri artificiale, domnilor. Nu sîntem făcuţi din carne, maţe şi ADN, ci din fire de lînă unii, din mătăsică, alţii, din fier forjat sau oţel inoxidabil iară – o bună parte din noi. Nişte alcătuiri fără suflet.

Cu gîndul ăsta în cap, am văzut într-o bună zi strada şi o să vă povestesc acum ce a ieşit. Am plecat de acasă coborînd trepte care nu erau din piatră, ci din lespezi prelungi de muşchi roşiatici elastici sub călcătură. Portăreasa era din fier. Împletea un pulover din maţe subţiri şi, la fiecare mişcare, cotul drept îi scîrţîia îngrozitor. „Artrita, mamă“, zise. Pe unul dintre inelarele ruginite îi sclipea, montat în ligamente lucioase, un ochi cu un iris hipnotic de albastru. Am dat apoi colţul străzii şi, iat-o. Cerşetoarea fără un picior mă aştepta pe mine şi pe miile de trecători de fiecare zi. Din ciotul piciorului tăiat ieşeau trei fire: negru, albastru şi roşu. Cam ca-n *Terminator,* dacă aţi văzut filmul. Bomba cu ceas care era inima ei ticăia aşa ameninţător de vreo trei ani. Nimeni nu se încumetase să taie nici unul dintre fire de frică să nu greşească sau pur şi simplu din indiferenţă. Femeia trăia aşadar cu teama de moarte, dar odată eliberată de teama asta ar fi murit. Paradoxală creatură.

Mai jos, la metrou, o domn făcut din lînică veche se agăţase încă de la intrare într-o sîrmă ieşită dintr-un gardian care ţipase la el. Domnul cobora treptele şi se deşira încetul cu încetul – un ochi pe faţă, unul pe dos –, într-o lentoare de o tristeţe de film italian. Pe undeva, la jumătatea drumului către casă, se va deşira cu totul, iar cei de la ambulanţă vor da un verdict sec: accident cerebral. Eu vedeam însă adevărata cauză, vedeam cum firele vechi de lînă se dezghiocau lent din împletitură şi nu puteam face nimic.

Mai departe, un grup colorat de fete de liceu împreuna felurite materiale şi texturi într-un grup gureş. Una dintre ele strălucea, făcută din mătase blondă. Alta absorbea lumina în catifeaua neagră din care era făcută. Alte două, din tinichea aurită, clopoţeau vesel povestind ce au făcut de 1 Mai. Încă una, făcută din pănuşi de porumb, tăcea foşnitor. Avea fruntea spuzită de coşuri adolescentine, din ştrasuri.

Erau privite insistent de nişte gospodine, şi ele strînse în grup. Lidera de opinie părea cea făcută din lurex. Restul prietenelor ei erau strîns împletite din bumbac cu amestec. În înghesuiala de fiinţe li se mai deranjaseră ba coafurile din permanent mic de liţe moi, roşcate, ba cîte o ureche rozaliu lăptoasă ce ajunsese să atîrne din cusătură. În învălmăşeala de trupuri care se aruncase în metrou, o bătrînă mică, din pîslă, se descususe între omoplaţi. Din ea ieşea un ghemotoc de vatelină, ca din ursuleţii de jucărie. Fusese pesemne agăţată de domnul făcut din fier forjat, nou-nouţ, care avea o mustaţă intricată stil Art Nouveau deasupra unei guri aflate într-o perpetuă grimasă. Domnul era însoţit de o doamnă, probabil nevasta. O proteja cu un braţ subţirel şi negru de asaltul mulţimii. Doamna era făcută din gresie lucioasă italienească. Avea multe borduri cu modele pe gît, la încheieturi şi la degete. Tînjea după pantofi de marmură, dar se mulţumea deocamdată cu o imitaţie. Fierul forjat şi marmura au coborît la Gara de Nord. Eu am coborît cu bătrîna descusută o staţie după.

Cînd am ieşit din metrou ploua cu apă de sus. Pîsla din bătrînă prinse a se umfla şi îngreuna pînă ce biata femeie n-a mai putut umbla. Eu am început să mă topesc încet. Fusesem făcută, se pare, din gelatină alimentară cu şase feluri de E-uri. Teribil eram de singuri. Ca nişte ciuperci.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

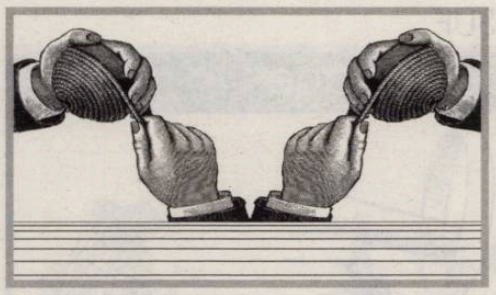

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Înjuraţi-i pe profeţi în baie, cît mai e voie!

Cînd am citit în presă că deputatul liberal Mirel Taloş a depus un proiect de lege pentru prevenirea şi pedepsirea intoleranţei religioase, mi-am zis că sună rău oricum o iei. Din corpul ştirii reieşea genul de idei ale deputatului: religia trebuie protejată de oamenii răi care o ponegresc. Sînt două filoane de gîndire care nasc asemenea legi. Unul este islamul oficial, state ca Pakistan şi Arabia Saudită fac pe dracu'n patru (scuzaţi expresia!) ca să protejeze legal sensibilitatea religioasă, şi uneori se lasă cu lapidări. Al doilea filon este multiculturalismul radical, acela care zice că dreptul omului X de a nu se simţi ofensat bate dreptul omului Y de a se exprima liber. Am mai scris aici, cînd cu scandalul caricaturilor cu Mahomed, că un stat modern nu poate limita libertatea de expresie de dragul sensibilităţii religioase. Şi asta pentru că sensibilitatea religioasă este o... sensibilitate, deci subiectivă, deci interpretabilă, deci imposibil de aplicat rezonabil în practică. Dacă X-lescu crede că sensibilitatea sa religioasă este afectată de Y, statul nu poate să îşi propună să îl protejeze din principiu fără a afecta tot din principiu libertatea civilă a lui Y. Asta e, sîntem adulţi şi vaccinaţi, chiar dacă sîntem religioşi. Bineînţeles, asta nu înseamnă că îndemn la intoleranţă religioasă. Doar că nu văd de ce nu s-ar aplica oamenilor religioşi şi sensibilităţilor lor principiile generale, adică drepturile omului valabile pentru toţi – religioşi, atei, ecologişti sau biciclişti.

Cu astea în minte, am dat să caut proiectul de lege pe site-ul Camerei Deputaţilor. Şi ce am găsit e mult mai rău decît mă aşteptam. Să citim împreună. Expunerea de motive a legii zice: „sensibilitatea religioasă a practicanţilor unei religii trebuie protejată de instituţiile statului în interesul general al convieţuirii publice". Principiul e oricum prost în sine, aplicat în text de lege îngrozitor de stupid. Să purcedem deci la citit legea. Staţi jos?

Art. 2 (1): „Pentru asigurarea unui climat de toleranţă religioasă, precum şi pentru promovarea respectului între practicanţii tuturor cultelor religioase, cetăţenii sînt obligaţi să aibă un comportament tolerant şi responsabil faţă de celelalte culte religioase". Aha, deci sîntem obligaţi să fim toleranţi şi responsabili. Aşa, brusc, avem o obligaţie în plus. Nu să fim toleranţi că aşa e frumos, că aşa ne roagă frumos domnul deputat, că aşa e de dorit. Nu, sîntem direct obligaţi de către stat. Că el ştie mai bine. Să vedem în ce constă obligaţia. Aflăm imediat ce nu avem voie să facem. Art. 2 (2): „Prin «comportament intolerant religios» se înţeleg acele gesturi, fapte, activităţi, discursuri, comunicări scrise ori vorbite, directe sau indirecte care, indiferent de modul de exprimare – public/privat, Internet/poştă electronică – prin puternica lor legătură religioasă, incită la comportamente violente, de negare sau ridiculizare a drepturilor religioase ori a membrilor altor culte/comunităţi religioase".

Aici sună ca dracu' (scuzaţi expresia) la atît de multe niveluri, încît nu am loc să le semnalez pe toate. De pildă, cum vine aia faptă indirectă? Dar ăsta e amănunt. Nu înţeleg cum adică „prin puternica lor legătură religioasă". S-ar zice că numai faptele şi discursurile care au o puternică legătură religioasă şi incită la bla-bla sînt pedepsite. Deci dacă zic despre Mahomed că a fost nasol în calitatea mea de creştin sînt pasibil, dar dacă o zic ca ateu e OK? Nu-l dă logica afară din casă pe deputatul Taloş (apropo, m-am intersectat cu el cînd era consilier al lui Tăriceanu la Guvern, culmea!, pe o lege care ţinea de libertatea de exprimare şi omul mi s-a părut OK, ce dambla l-o fi lovit?!). Observaţi că nu aveţi voie nici măcar să negaţi sau să ridiculizaţi drepturile religioase. Deci, dacă ziceam „ce dambla religioasă l-o fi lovit", eram cam pasibil. Şi nici măcar în privat sau prin e-mail nu aveţi voie să ridiculizaţi drepturile religioase.

Art. 3 (1): „Este interzisă adoptarea unui comportament intolerant religios în legătură ori privind: divinitatea, formele de cult, textele fundamentale, arhitectura religioasă, personalităţile teologice, evenimente istorice religioase, elemente de vestimentaţie religioasă". Nu, serios, ce dambla religioasă l-o fi lovit! Hai să zic că vrei să-l protejezi pe Isus, dar chiar şi personalităţile teologice? Ridiculizarea = comportament intolerant religios (art. 2, al. 2). Coroborăm asta cu art. 3 (1) = este interzis acest comportament inclusiv în legătură cu personalităţile teologice. Rezultă că dacă zic că un popă bate cîmpii = amendă penală? Şi chiar şi arhitectura religioasă? Chiar şi vestimentaţia religioasă? Serios, mi-am terminat glumele la faza asta.

Şi chiar era momentul, pentru că trecem la amenzi şi puşcărie. Art 5 (1): „Constituie contravenţie şi se sancţionează cu amendă cuprinsă între 2000 şi 4000 de lei următoarele fapte: a) Efectuarea de acte, gesturi ori ţinerea unor discursuri private care ridiculizează drepturile religioase ori membrii altor culte-comunităţi religioase cunoscute, dacă ulterior au ajuns la cunoştinţa opiniei publice indiferent pe ce cale".

Nu, chiar aţi citit bine. E vorba de acte *private*. Deci dacă eu îi zic unui amic la telefon: „Băi, îl bag în mă-sa pe Buda ăla" şi sîntem interceptaţi de SRI şi stenogramele ajung în presă, sînt pasibil de amendă penală. Pentru că l-am jignit pe Buda în privat. Dacă vă tăiaţi cu lama în baie şi îi înjuraţi pe proroci, vecinul care v-a auzit vă poate face reclamaţie pentru că l-aţi lezat religios. Vă daţi seama de grozăvie: un tînăr deputat liberal vrea să interzică să vorbeşti urît de religie chiar şi în privat. Sîntem liberi să înjurăm religia măcar la noi acasă? E ca în bancul cu libertatea de expresie în URSS – eşti liber să înjuri Partidul, dar nu mai eşti liber după aia. Deci, ai dreptul să înjuri religia în privat, dar dacă „indiferent pe ce cale" află opinia publică, te-ai ars, băi, intolerantule! Statul ăsta multicultural al nostru e al dracu' (scuzaţi expresia) de vigilent să nu cumva să lezezi profeţi morţi la tine în baie.

Mai departe. Art. 6: „Fapta oricărei persoane de a ţine discursuri publice sau private prin care instigă la violenţă, *membrii* unei comunităţi religioase, instigare ce a avut drept urmare declanşarea unor violenţe reale şi efective împotriva altei comunităţi religioase, constituie infracţiunea de intoleranţă religioasă şi se pedepseşte cu amendă penală cuprinsă între 10.000 şi 50.000 lei sau închisoarea cuprinsă între 1 şi 3 ani". E o greşeală acolo în proiectul de lege, unde am marcat cu italic, nu e clar dacă se pedepseşte instigarea unor membri ai unei comunităţi religioase sau împotriva lor. Oricum ar fi, tot deosebit de stupid sună. Lasă limbajul de jurist senil care e prezent peste tot în text – cum adică violenţă reală şi efectivă? Poate fi violenţă reală, dar neefectivă, sau efectivă, dar nereală? Dar problema de fond e de ce avem nevoie de legiferare specială pentru a preveni instigarea la violenţă religioasă. Instigarea la violenţă simplă, aia pe care deja o pedepsim prin codul penal, ce are?

Plus că lasă procurorilor marje mari de arbitrar. Dacă mă apuc să zic: să-l bată Dumnezeu pe deputatul Taloş pentru ideile astea – e metaforă sau instigare la violenţă religioasă? Poate că Dumnezeu e ocupat cu altele mai grave, dar mă aude un alegător şi aruncă cu o piatră în deputat, îndeplinind voia Domnului. Deci violenţa devine efectivă şi reală, dar eu sînt de vină? Şi dacă eu sînt de vină, trebuie să fiu pedepsit pentru că l-am băgat pe Dumnezeu la înaintare? Altfel era instigare laică şi rămîneam judecat pe codul penal? Nu e de glumă, e caz de puşcărie.

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

15 lei să-l vezi pe Vlad Ţepeş

Mănăstirea Snagov. Zi de duminică. Verdeaţă. Lac. Ţigănime pe drum. Să văd şi io minunea: mormîntul lui Vlad Ţepeş. Şi sar pîrleazu' şi ajung la pod şi trec şi podu'. Şi ajung iar pe tărîmul fericirii: verdeaţă, linişte, apă de jur-împrejur. Plutea duhul lui Înger, nu al lui Vlad. Nici grătar „să-şi înalţe" nasul, nici peşte să dea din coadă. În pragul uşii, un pui de călugăr. Tace. Tace. Tace. Se uită. Intru? Nu intru? Intru? Nu intru? Intru! Privesc chipul îngerilor, al lui Doamne-Doamne, uite-o şi pe Sfînta Maria. Uite, uite. „15 lei de persoană!" – aud. Cum? „Taxa este de 15 lei!" Am zis 5 lei. Nu 15. Un leu cincizeci? „Nu, 15 lei." Mi se pune pata. În biserică. N-aveam în buzunare decît 10 lei. Ce să fac? Să nu dau? Păi, eram cu copilu', cum să-i fac eu una ca asta? Sînt la doi paşi de Ţepeş, cum să nu-i arăt copilului Ţepeşul? Scot banu' cît am în buzunare şi dau. Atît am, atît dau, nu ne lăsaţi? Mormăie ceva şi nu se opune intrării. Aşa de scump să-l vezi pe Vlad? Şi-năuntru, nu e Vlad. E o lespede albă şi o inscripţie: „Vlad Ţepeş". Nimic altceva. Lespedea e învechită. Vederea ei costă 15 lei. Jaf în biserica mare. Vă spun eu: nu-i mare lucru de văzut. Şi, culmea, cică Vlad Ţepeş nu-i acolo. E la Comana. Nici bătaia dintre istorici privind locul îngropăciunii nu merită atîţia bani.

PUBLICITATE

Coordonator: Mircea VASILESCU

Cum ne locuim orașul?

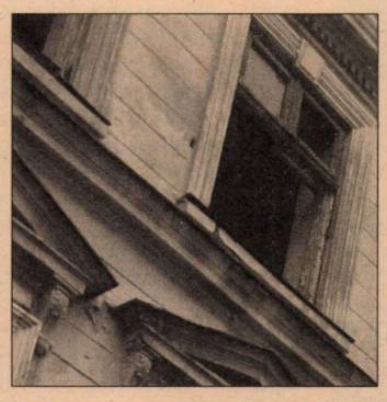

Texte și opinii de:

- Gabriel LIICEANU (scriitor)

„Arhitecţii trebuie spînzuraţi? Da!“

- Andrei PLEȘU (scriitor)

„Monstruozităţi legislative şi haos urbanistic“

- Mircea CĂRTĂRESCU (scriitor)

„Un oraş asumat de o minte care visează“

- Ciprian MIHALI (conf. dr., Universitatea „Babeș-Bolyai“, Cluj-Napoca)

„Despre substanţa etică a arhitecturii“

argument

Arhitectura spațiului public

Înainte de 1989, industrializarea socialistă şi migraţia de la sat la oraş au creat blocurile-tip, cu şcoli şi grădiniţe înghesuite printre ele. Statul comunist a realizat planuri de sistematizare care au însemnat, de cele mai multe ori, demolarea unor părţi vechi ale oraşelor pentru a face loc noilor „centre civice“ ori altor proiecte în acord cu viziunea propagandistă a vremii. Totul era controlat şi impus de stat. După 1990, revenirea la proprietatea privată (fără o mentalitate adecvată acesteia) şi haosul legislativ au creat „cartiere rezidenţiale“ fără planuri de sistematizare, case individuale de forme şi culori amestecate (după chipul, asemănarea, gustul şi banii proprietarilor), dar şi clădiri de birouri din oţel şi sticlă amplasate în cartiere vechi de vile cochete ori sedii de instituţii publice urîte şi nefuncţionale. Demolările au continuat – adesea arbitrar – şi prin voia noilor „rechini imobiliari“, şi la iniţiativa unor primari. De cîtăva vreme, societatea civilă a început să fie mai activă şi mai coerentă: diverse asociaţii au contestat (prin ieşiri în stradă ori în instanţă) proiecte pe care le-au considerat abuzive ori dăunătoare oraşelor.

Şi totuşi, mai avem mult pînă cînd ne vom „reîmpăca“ şi vom ajunge să ne locuim decent, calm, frumos oraşele în care ne e dat să trăim. Pentru a ajunge acolo, avem încă de dezbătut şi de înţeles problemele arhitecturii, ale locuirii civilizate, ale renaşterii spiritului comunitar. Balul Arhitecţilor din acest an (organizat pe 25-27 februarie de Ordinul Arhitecţilor din România la Sinaia) a cuprins şi o conferinţă despre „Arhitectura spaţiului public“. Au participat Andrei Pleşu, Gabriel Liiceanu, Mircea Cărtărescu, Dan Perjovschi, Dumitru Borţun, Cristi Puiu, Ciprian Mihali, Alexandru Bălăşescu. Ideea de a aduce în faţa unui public format din arhitecţi cîteva personalităţi de formaţie umanistă reprezintă, din partea OAR, un semn de deschidere către societate, un mod de a lansa „consultări“ asupra problemelor breslei şi asupra rolului său în România de azi. Publicăm, în acest dosar, cîteva dintre intervenţiile de la această conferinţă, cu părerea de rău că spaţiul nu a permis reproducerea integrală a dezbaterilor. (**Mircea Vasilescu**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 12 mai, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Lea Berzuc.

Arhitecții trebuie spînzurați? Da!

Kázmér Kovács: Spațiul public românesc de azi le creează frustrări atît arhitecților și urbaniștilor, cît și celor care-l locuiesc. O discuție despre spațiul public pune problema responsabilității acelora care creează acest spațiu – arhitecți și urbaniști –, dar și a celor care îl locuiesc. Într-un registru tehnic, arhitecții pot concepe spații care să găzduiască viața publică. Aș vrea să vorbim despre cum a ajuns spațiul public românesc acolo unde se află azi și despre cum am putea să ne raportăm mai responsabil la el și unii, și alții, profesioniștii amenajării spațiilor publice și cei care le locuiesc. Singura referință bibliografică pe care doresc s-o invoc pentru a demara discuțiile este o carte scrisă de un arhitect francez, Philippe Trétiack, intitulată *Faut-il pendre les architectes?* („Trebuie să-i spînzurăm pe arhitecți?"). Critic, dar și necomplezent, autorul pune problema acestei responsabilități. Nu ne va consola să aflăm de la Philippe Trétiack că nici ei nu stau prea bine cu arhitectura de for public și, în general, cu raporturile dintre arhitecți și comanditari, dintre comanditari și oraș, dintre oraș și locuitorii săi.

Gabriel Liiceanu: Faptul că dvs. doriți un dialog cu oameni de formație umanistă este foarte flatant pentru noi, dar dificultatea rămîne neatinsă în ce ne privește. Nu știu exact ce vă putem spune pentru că, dialogul fiind unul pe teme de arhitectură în spațiul public, atunci fiecare dintre noi și-a pus problema ce are, de fapt, să vă spună. Sau ce așteptați dvs. de la oameni ca noi. Plecînd de la titlul cărții pe care tocmai ați prezentat-o și încercînd să răspundem dacă trebuie sau nu să fiți spînzurați, răspunsul este *da*. Și am să vă spun de ce. Răspunsul e da pentru că sînteți de o singurătate totală. Oricum aș întoarce pe toate fețele lucrurile, cînd e vorba de a aprecia cum arată un oraș – Bucureștiul, de pildă – pe orice coridor am lua-o și orice altă răspundere am încerca să găsim, pînă la urmă, răspunzătorul suprem este arhitectul, în mintea mea. Grozăvia este că dvs. trebuie să vă asumați această singurătate sau această izolare. Am să spun în două-trei cuvinte în ce constă după mine izolarea arhitectului și, în final, de ce se pune problema dacă el trebuie spînzurat sau nu din vina acestei singurătăți.

Să începem cu răspunderea locuitorilor. Chiar dacă lucrurile sînt gîndite dincolo de istoria momentului actual, dincolo de România, nu cred că locuitorii orașelor, în general ai comunităților, membrii comunității au avut un raport direct cu felul în care arhitecții, de-a lungul timpurilor, și-au gîndit operele. Opera nu cred că a ieșit niciodată printr-un dialog dintre locuitori și arhitect. Dumneavoastră nu vă negociați opera de artă cu locuitorii. Dacă ne întoarcem la zilele noastre și la București, sîntem confruntați cu o populație care nu a reușit să-și creeze o structură comunitară, care a ieșit dintr-o perioadă istorică în care atomizarea era garantată, în care simțul comunitar a fost distrus – dacă el exista dinainte de război –, cu o populație în care răsturnarea valorilor s-a făcut sistematic și în care oameni fără cultură au ajuns să dicteze felul în care se face arhitectura țării: indivizi cu patru clase au reușit să-și impună modelul arhitectural. Dar, una peste alta, populația actuală a României nu poate fi atrasă ca partener valabil într-un asemenea dialog. Eu nu cred că locuitorii Bucureștiului au cea mai mică urmă de competență de a se pronunța în privința esteticii, a arhitecturii și a urbanismului. Nu cred asta. Sînt inculți, vin dintr-o perioadă care i-a deformat, i-a mutilat. Gustul nu e punctul tare în momentul de față. Deci nu în ei veți găsi un aliat. Și nici nu veți găsi o scuză.

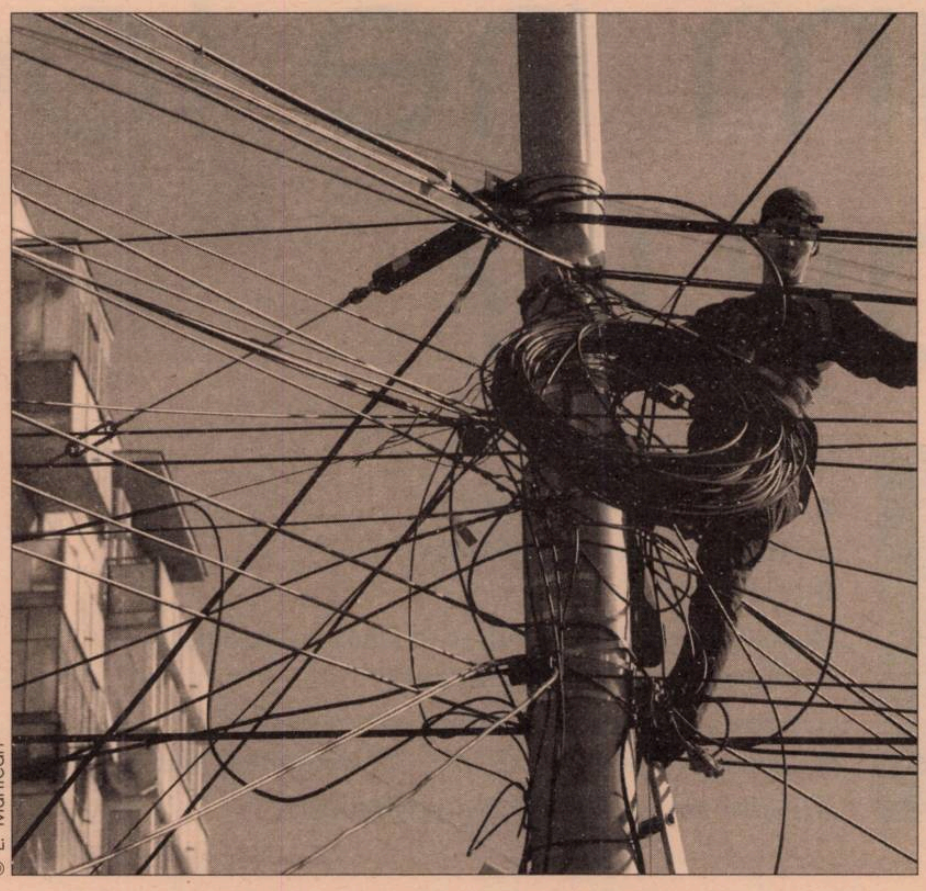

© L. Muntean

Kázmér Kovács, moderatorul dezbaterii, este conf. dr. arh. la Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu" din București.

© L. Muntean

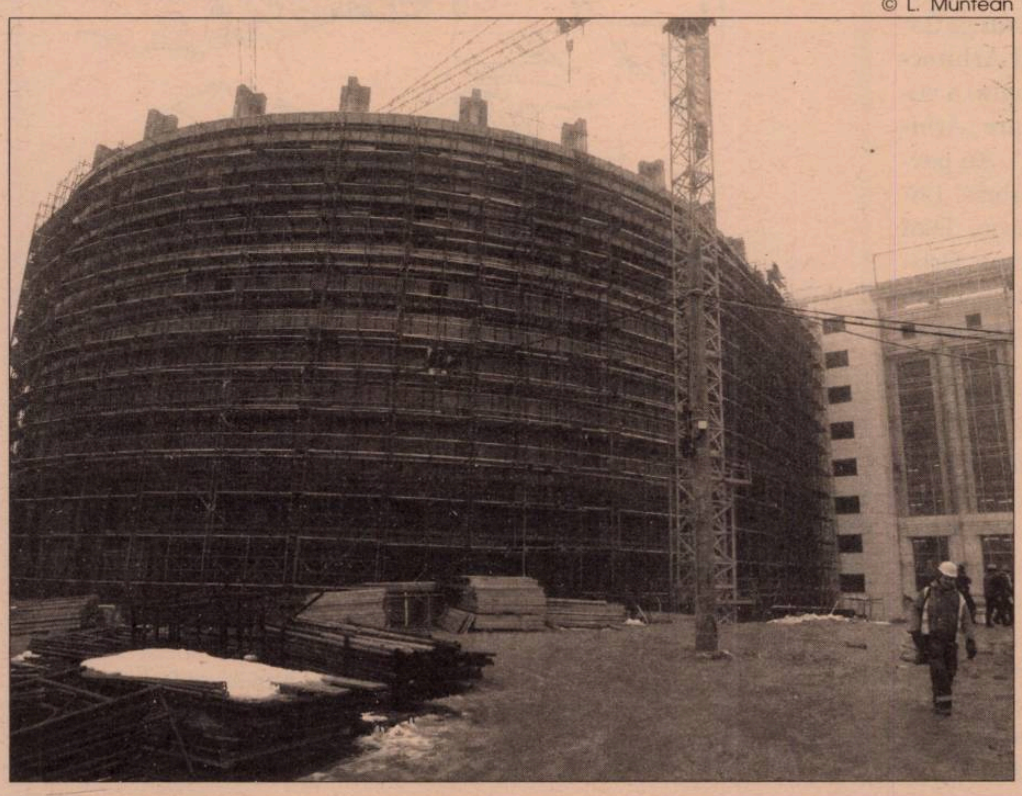

Indivizi cu patru clase au reușit să-și impună modelul arhitectural.

acestor 20 de ani văzînd ce se întîmplă în București. Nu e o discuție comodă. Nu îmi propun să vă flatez, ci pur și simplu să discut ca membru intelectual al comunității bucureștene – care nu există, cum spuneam – ce cred despre ceea ce văd venind din direcția profesiunii dvs. Mi-e greu de fiecare dată cînd trec cu mașina prin Piața Charles De Gaulle să privesc blocul Vodafone, cînd știu că a fost premiat de Ordinul Arhitecților: o clădire care în sine are virtuțile ei, bănuiesc, dar care, plasată acolo, pur și simplu a scos din scară Bucureștiul, așa cum a scos din scară Bucureștiul clădirea băncii din spatele Muzeului Antipa, așa cum au scos din scară Bucureștiul alte și alte clădiri care au apărut. Cu a cui răspundere? În nici un caz nu m-a întrebat cineva pe mine; în nici un caz nu cred că pot fi întrebați locuitorii Bucureștiului, al căror vot, pentru mine, așa cum arată țara noastră, nu contează. Și atunci, întrebarea mea este: pentru Dumnezeu, cine

Pentru Dumnezeu, cine răspunde pentru felul în care arată Bucureștiul?

Mergem mai departe. Dacă arhitectul este izolat în raport cu locuitorii orașului care beneficiază în final de imaginea pe care el o dă orașului, atunci în raport cu cine se pune problema unui dialog? În raport cu comanditarul? Comanditarul, cînd este vorba de un particular, este un locuitor cu bani. Și ne întoarcem la problema gustului care, în cazul lui, este, de obicei, submediocru. Nu e cazul să dau exemple. Cînd te uiți la casele pe care le invoca Andrei Pleșu într-un text de-al lui, aflate vizavi de Palatul Mogoșoaia, răspunde pentru felul în care arată Bucureștiul, pentru felul în care se dărîmă case din săracul patrimoniu pe care îl avem, pentru felul în care se înalță uneori lucruri care, repet, ca proiecte arhitecturale sînt, pesemne, cu totul meritorii, dar amplasate acolo constituie un scandal? De fapt, ce așteptați de la noi? Pentru că sînteți cu adevărat izolați: în practicarea meseriei dvs., în singurătatea dvs. și în răspunderea dvs.

Monstruozități legislative și haos urbanistic

Kázmér Kovács: Dacă singurul mod de a ieşi din izolarea noastră este de a avea parteneri cu gust şi cu educaţie arhitecturală, aceasta este o sarcină pe care nu şi-o pot asuma arhitecţii. Mă gîndesc la iniţiativele de educare, încă din clasele elementare, în materie de artă şi arhitectură, dar acestea rămîn încă un deziderat. Domnule Andrei Pleşu, aţi dori să vorbiţi despre funie în casa spînzuratului, vă rog?

Andrei Pleşu: Mulţumesc pentru acest privilegiu. Găsesc că cine a avut ideea de a face, înainte de Balul Arhitecţilor, o dezbatere de idei, a avut o idee foarte bună; pentru că, după ce faci indigestie de idei, pofta de a dansa vital, fără idei, creşte. Anticipez, aşadar, un bal pasionant.

Vorbesc ca unul care reuşeşte încă să iubească Bucureştiul. Iar problema iubirii nu e de neglijat cînd este vorba de arhitectură. Îmi aduc aminte că l-am întrebat cîndva pe Radu Cosaşu ce se consideră el cînd se uită la un meci România-Israel. Mi-a răspuns: bucureştean. Şi o spunea foarte serios. Şi doctorul Ion Vianu mi-a spus că vine des în România, după 1990, pentru că nu se poate dezlipi de Bucureşti. Una din primele probleme pe care le are Bucureştiul este că n-a încăput, în ultimii 20 de ani – ca să nu spun în ultimii 60 de ani –, pe mîna unei administraţii îndrăgostite de Bucureşti. Primarii nu iubesc Bucureştiul. Fie fiindcă nu sînt din Bucureşti, fie că stau prost cu iubirea în general, fie că au alte priorităţi. Un oraş nu poate să arate bine dacă e administrat de oameni cărora le e indiferent.

Există arhitecţi care iubesc foarte mult o anumită poziţie, vor funcţii – ceea ce e omeneşte. Există arhitecţi care spun „îmi iubesc meseria". A-ţi iubi meseria înseamnă a avea poftă să construieşti indiferent în ce context: „Eu nu pot să refuz nimic pentru că eu iubesc meseria asta, nu pot să trăiesc fără să o practic". O asemenea iubire e nobilă pînă la un punct, dar în realitate poate fi pernicioasă. Eu nu spun că arhitecţii n-au făcut şi nu fac unele lucruri. M-am uitat îndărăt şi am văzut că există reacţii ale Ordinului Arhitecţilor, ale comunităţii arhitecţilor, faţă de ce se întîmplă prost în jur. Mi-am notat, de pildă, Declaraţia de la Cluj, de acum trei ani, cînd Ordinul Arhitecţilor a scris, negru pe alb: „Oraşele sînt în derivă". A comunica această concluzie, de la înălţimea Ordinului profesioniştilor în domeniu, e un lucru foarte important şi e bine că s-a făcut. A existat şi Pactul pentru Bucureşti, tot în 2008, la care au aderat 24 de ONG-uri. Există, aşadar, o conştiinţă publică a problemelor. Pe de altă parte, problemele nu se rezolvă, continuă în devălmăşie şi sigur că dl Liiceanu are dreptate să se întrebe cine e de vină. E de vină administraţia – incompetentă şi mereu ocupată cu alte lucruri; e de vină – şi asta dvs. ştiţi mai bine decît mine – legislaţia; şi e de vină şi o anumită paloare a instituţiilor, criteriilor şi mecanismelor europene care să supravegheze mersul lucrurilor şi să intervină atunci cînd e cazul. În legătură cu legislaţia, aş vrea să fac un codicil. Mi-am dat seama că, în ultima vreme, Parlamentul ţării a discutat unele legi care priveau şi arhitectura. Dacă sînt bine informat, toate deciziile care s-au luat au fost aberante. S-au abrogat lucruri bune şi s-au legiferat monstruozităţi. Una dintre monstruozităţile care s-au legiferat este ceea ce, în jargon profesional, se cheamă – destul de dizgraţios – PUZ. PUZ-urile au devenit o reţea canceroasă de „prevèderi" – cum se spune în Parlament – care castrează Planul Urbanistic General şi lasă loc liber unui tip de iniţiativă şi de bacşiş care face ca planul general să fie absolut inutil. Faptul că Parlamentul României a aprobat acest tip de legislaţie şi că se îngăduie derogări infinite de la planul general arată o formă de iresponsabilitate cu care sîntem obişnuiţi, de altfel, dar despre care nu vorbim destul. Se discută zilnic la televizor şi în ziare despre ce face Parlamentul, ce-a mai zis Băsescu, ce-a mai zis Ponta... Aţi auzit vreodată o dezbatere publică despre problema arhitecturii, despre legile din Parlament care privesc arhitectura? A amendat cineva voturile din Parlament care au creat acest haos urbanistic? Absolut niciodată! Parlamentul a lucrat cu o nonşalanţă şi cu un tip de impenitenţă incredibile. Nu pare să intereseze pe nimeni asta. Se poate construi oricum, poţi negocia orice tip de condiţii legate de înălţimea clădirii, de densitatea sitului ş.a.m.d. fără nici un fel de risc, căci au fost legi care au micşorat riscurile, au fost legi care au făcut în aşa fel încît să se suspende eventuala pedeapsă cu închisoarea, dar şi legi care au pus termene de prescripţie convenabile, ca să nu se mai poată prelungi la nesfîrşit un litigiu. Prin urmare, s-a creat un întreg sistem prin care lucrurile să fie relativizate, fleşcăite, deresponsabilizate, iar oamenii să-şi poată face mendrele.

Relaţia între constructor şi populaţie este şi ea şchioapă. În alte ţări eşti consultat, dacă trăieşti într-un cartier, în legătură cu ce urmează să se construiască acolo. Relaţia între construit nou şi patrimoniu, relaţia între construit şi verde sînt şi ele stricate. Pe de altă parte, noi nu avem nici destul spirit de ofensivă pentru a ne mobiliza cînd este vorba de asemenea lucruri. Şi nu numai prin scrisori de protest, dar şi printr-un fel de civilizaţie a comunităţii. Cu mulţi ani în urmă, am fost la Würzburg, care a fost unul dintre oraşele germane bombardate în proporţie de 80% în timpul războiului. La Würzburg erau multe biserici, astfel încît emblema oraşului era un profil desenat cu multe turnuri de catedrală. Dar ele au dispărut după bombardamente şi s-a pus problema reconstrucţiei oraşului. Prima lege adoptată a fost ca cea mai înaltă clădire din oraş să nu depăşească în înălţime cel mai mic dintre turnuri, pentru ca profilul oraşului să rămînă acelaşi. Este un tip de respect faţă de sine, un tip de iubire pentru locul în care trăieşti care ar trebui cumva recuperat. Nu ştiu cum se face asta şi nu-mi fac mari iluzii, în general.

S-a creat un întreg sistem prin care lucrurile să fie relativizate, fleşcăite, deresponsabilizate.

© L. Muntean

Arhitectura începe unde se termină ingineria.

WALTER GROPIUS

Arhitectura începe atunci cînd pui cu grijă două cărămizi împreună.

LUDWIG MIES VAN DER ROHE

PUBLICITATE

Un oraș asumat de o minte care visează

Kázmér Kovács: Cele două intervenţii precise şi de o francheţe cu totul şi cu totul admirabilă ne pun cu adevărat bine în context – şi am pronunţat un cuvînt care revine în discuţiile despre urbanism şi arhitectură, cel puţin de cînd admiratul şi poate adesea admirabilul Rem Koolhaas a pronunţat faimoasa formulă care a devenit legendară *„fuck context!"*. Este o atitudine de frondă, dar care spune totuşi multe pe aceeaşi linie a responsabilităţii despre care a vorbit dl Liiceanu şi pe care a nuanţat-o apoi dl Pleşu.

Există două referinţe româneşti în această carte a lui Philippe Trétiack – care, de altfel, se ocupă de arhitectura şi de urbanismul din Franţa. Una este cea cu locuitorii din noua Piaţă Georges Pompidou din Le Valois – unde s-a ras o bună bucată din ce era – căreia riveranii îi spun „Place Ceauşescu". A doua se referă la o nouă stradă din cartierul marii biblioteci, Tolbiac din Paris – un cartier plin de denumiri vechi şi pitoreşti ale străzilor –, unde un nou bulevard a fost botezat „Avenue de France", zice autorul, „ca să nu se creadă cumva că e la Bucureşti". Nu sînt referinţe care să ne măgulească, dar au virtutea de a ne reamplasa în context. Contextul este cel al unei atitudini faţă de spaţiul public, faţă de oraşul care seamănă cu noi, şi din aceste motive ne şi supărăm. Chiar şi un oraş urît şi destructurat este trăit *şi afectiv* – cînd mai bine, cînd mai rău. Pînă la urmă, fiecare dintre noi, locuitorii sau privilegiaţii „amenajatori" ai spaţiilor locuite, trăim un oraş care este numai al nostru sau care seamănă doar aproximativ cu oraşul celorlalţi cu care îl împărţim. În acest sens aş vrea să-l rog pe Mircea Cărtărescu să vorbească despre Bucureştiul pe care îl exprimă atît de puternic în cărţile sale.

Mircea Cărtărescu: Faptul că stau faţă în faţă cu dvs. mă sperie un pic, pentru că întotdeauna lucruri de acelaşi fel pe care le văd adunate la un loc dau un aer straniu. Îmi amintesc scena aceea foarte cunoscută din *Procesul* lui Kafka, în care personajul intră într-o sală şi vede o mulţime de oameni care purtau aceeaşi insignă. Sentimentul e de un straniu absolut: cum să se adune toţi oamenii din aceeaşi meserie în acelaşi loc? E prea mult, e foarte ciudat... Cu atît mai ciudat mă simt cu cît eu nu am avut niciodată de-a face cu arhitecţi: am trăit într-o lume fără arhitecţi. De cînd m-am născut, am trăit în case standard, tipice, fără nici o „urmă arhitecturală" în ele, poate pentru că, aşa cum spunea Wittgenstein, am trăit într-o lume în care „nu era nimic de celebrat". Wittgenstein era foarte preocupat de arhitectură şi spunea că arhitectura nu poate apărea decît unde este ceva de celebrat. M-am născut şi am trăit într-o lume care era nu numai lumea comunistă aşa cum o ştim, ci era şi lumea părinţilor mei – oameni foarte simpli, care m-au înzestrat cu ceea ce oamenii simpli îşi înzestrează adesea copiii: cu învăţături de bun-simţ, cu dorinţa de a deosebi binele de rău. Dar cunoaşterea lumii adevărate, a orizontului deschis, nu mi-au putut-o da, pentru că nu au avut-o nici ei. Erau oameni veniţi la oraş de la ţară şi, în afara unei decenţe şi a unui caracter bonom, nu puteau aspira nici la mai mult – nici pentru ei, nici pentru copiii lor. Am trăit succesiv în şapte-opt case fără arhitectură. Şi astăzi trăiesc într-o casă fără arhitectură. Am fost fericit în case mizerabile, am fost nefericit cînd am putut trăi, pentru un an sau cîteva luni, în străinătate în case cu arhitectură, aşa încît din acest punct de vedere nu există diferenţă. Diferenţa este din perspectivă intelectuală, de mentalitate. E vorba de acea mentalitate cu care te naşti sau pe care o capeţi în primii ani de viaţă, aşa cum îţi capeţi stilul sau graţia. Eu m-am străduit să recuperez ceea ce nu am putut avea iniţial.

Pentru mine, arhitectura nu înseamnă în primul rînd stil. Cred că arhitectura poate fi minunată şi cînd e dezastruoasă, sau cînd

© L. Muntean

nu există, sau cînd zona în care trăieşti s-a dezvoltat şi ea cum a putut, tîrîş-grăpiş, cu excrescenţe peste excrescenţe, ca un cuib de scoici sau ca un atol de corali. A fost o perioadă a vieţii mele cînd am avut o serie de vise despre case. Visam case aproape în fiecare noapte, devenise chiar sîcîitor pentru mine, plicticos. Visam case opulente, baroce, maiestuoase şi ţin minte că plîngeam în vis dorindu-mi una dintre ele, gîndindu-mă că aşa aş fi vrut să trăiesc, că aşa aş fi vrut să locuiesc şi ştiind, chiar şi în vis, că ele sînt numai locuinţe fantasmagorice. Mi-am dorit şi eu un oraş construit după chipul şi asemănarea mea, într-un fel – un oraş pe care să-l pot modela eu însumi, cu locuri imposibile în realitate, dar care în realitatea mea subiectivă să fie exact ceea ce vreau eu să fie. Perioada aceea de vise s-a asociat cu o perioadă în care am scris nişte pagini extraordinar de nostalgice. Nu sînt un mare cunoscător al Bucureştiului – poate că tocmai de aceea am simţit nevoia să-l reclădesc după alte reguli. Mi-am dat seama că oraşul pe care îl iubesc eu nu este un oraş frumos din punctul de vedere al modernităţii arhitecturale, ci este un oraş ruinat, în care arhitecţii ar fi construit în mod deliberat case ruinate, nu case întregi; este un oraş în care toate faţadele sînt coşcovite, în care pe faţade sînt stucaturi şi figurine de ghips cu nasurile ciuntite; un oraş pe măsura mea şi care are foarte puţine legături cu cel real. Şi eu iubesc oraşul Bucureşti, dar iubesc şi locuri triste şi nostalgice. Nu simt nevoia unei arhitecturi urbane de foarte înaltă calitate. Cele mai frumoase momente pe care mi le amintesc, dintre cele trăite la Bucureşti, sînt serile de vară; serile de vară pe care le petreci la o grădiniţă, cu nişte prieteni, după zăpuşeala de peste zi, şi care pentru mine n-au fost egalate de nimic din ce am trăit, oriunde m-au dus paşii în lume. Nu am regăsit aceste seri despre care Mateiu Caragiale spunea că „se întorc". Arhitectura industrială, de un kitsch înduioşător, arhitectura fanată, trecută, ruinată, fisurată şi fărîmiţată a vechilor depouri, a castelelor de apă, a fabricilor învechite care acum sînt dărîmate – toate acestea mi se pare că, în mizeria şi sărăcia lor, în insignifianţa lor agresivă, dau un anumit farmec acestui loc imaginar care pentru mine este Bucureştiul. În momentul cînd dispare una dintre piesele acestea ale unei arhitecturi interioare şi fantastice, dar care are un corelativ în realitate, eu mă simt agresat cu o forţă extraordinară. Nimeni n-a scris despre – sau poate nici n-a observat – moara Dîmboviţa, o clădire uriaşă de cărămidă (uriaşă mi se părea mie cînd eram copil), aflată în spatele blocului unde am trăit 25 de ani, petrecîndu-mi acolo copilăria şi adolescenţa. Acea clădire uriaşă de cărămidă – care mie mi se părea un palat personal, un castel personal, o construcţie intimă, interioară, un organ al corpului meu – a fost dărîmată fără nici un aviz, peste noapte, ca să se construiască un ansamblu de 11 blocuri foarte înalte. Cînd am văzut moara aceea dărîmată, moara despre care scrisesem zeci sau sute de pagini în cîteva dintre cărţile mele, nu mi-a venit să-mi cred ochilor. Era o agresiune nu atît asupra Bucureştiului real, era o agresiune asupra cărţilor mele, asupra lumii mele, asupra creierului meu. Moara aceea, care era oricum un monument de arhitectură – era o clădire geamănă cu „vaporul" lui Assan –, era pentru mine un lucru vital, un fel de jalon prin care eu recunoşteam Bucureştiul meu. Cînd această moară a dispărut, rămînînd doar în cîteva atestări istorice şi în paginile cărţilor mele, m-am simţit păgubit de o parte a oraşului pe care o iubeam extraordinar de mult.

Întotdeauna mi-am dorit să am un oraş al meu personal. Întotdeauna mi-am dorit să am acest muşuroi – pentru că eu privesc oraşul ca pe un furnicar; întotdeauna mi-am dorit un lucru pe care şi l-au dorit foarte mulţi autori, şi anume să îşi pună de fapt amprenta pe un oraş, astfel încît acel oraş să nu mai fie un ansamblu de clădiri din materie friabilă, ci să fie un ansamblu psihic, un oraş psihic, un oraş imaginar, un oraş asumat de o minte care visează. Mă gîndeam că Sankt Petersburg se leagă inextricabil de numele lui Dostoievski, Lawrence Durell a reconstruit Alexandria în tetralogia lui, Borges a reinventat Buenos Aires ş.a.m.d. Atîţia autori au oraşele lor pe care le-au reinventat, le-au reconstruit printr-un fel de simbioză cu propriul lor corp şi propria lor minte. Un autor mult mai puţin important decît aceştia a vrut la un moment dat să-şi asume un oraş de asemenea mult mai puţin important decît cele pe care le-am menţionat. Poate cea mai mare bucurie a mea este că există acest oraş imaginar, acest Bucureşti care este numai al meu şi în care poate intra oricine prin portalul modestelor mele scrieri. Este un oraş după chipul şi asemănarea mea.

Poate cea mai mare bucurie a mea este că există acest oraş imaginar, acest Bucureşti care este numai al meu.

Kazmer Kovacs: Aş putea spune că rolul nostru, al arhitecţilor, într-o astfel de punere în context, se evidenţiază prin absenţă. Iată că oraşul poate exista şi fără noi, dar îl putem distruge ca să construim 11 case în locul uneia singure, deşi aceasta semnifica mai mult decît cele 11 la un loc. Sîntem în zona memoriei, a semnificaţiei locurilor, şi ce altceva este la urma urmei spaţiul public decît acest univers personal al fiecăruia dintre noi? Responsabilitatea despre care vorbeau mai devreme dl Gabriel Liiceanu şi dl Andrei Pleşu, raportată la cîştigul sau pierderea pe care i-o putem pricinui unui oraş real care se proiectează în milioane de oraşe imaginare, a căpătat o dimensiune suplimentară. Memoria implică, inevitabil, ideea de monument istoric, de monument de arhitectură sau de patrimoniu urban.

În Occident,
au existat întotdeauna încercări
de a face din clădirile religioase,
fie că e vorba de biserici
medievale sau renascentiste,
obiecte eterne pentru celebrarea
lui Dumnezeu. Materialul ales,
precum piatra, cărămida
sau cimentul,
e destinat să păstreze
în eternitate cea ce e înăuntru.

TADAO ANDO

FCD

supliment realizat de **Fundaţia Creştin-Democrată**
în colaborare cu **Dilema veche**

PENTRU O ROMÂNIE
A CLASEI DE MIJLOC

Sumar

● Mihail NEAMŢU
Condamnaţi la repetenţie?

● Adrian PAPAHAGI
Barbari, filistini, lumpenime. Gînduri despre clasa de mijloc

● Teodor BACONSCHI
Vocea clasei de mijloc: pentru o mişcare populară

● Ioan STANOMIR
Umanism, capitalism şi libertate

● Radu PREDA
Clasa de mijloc şi calea împărătească

● Dragoş Paul ALIGICĂ
Clasa de mijloc şi capitalismul: o nuanţare importantă

● Cosmin ALEXANDRU
Clasa de viitor

● Dan SUCIU
Exclusă din sectorul public

● Alexandru GUSSI
De ce nu gîndim cu capul nostru şi cum am putea să o facem

● Cătălin AVRAMESCU
Un vot pentru clasa mijlocie

„Taică-meu, om aşezat şi înţelept, m-a povăţuit bine în viaţă: starea mea era cea de mijloc, care se mai cheamă şi starea de sus a clasei inferioare. În lunga sa experienţă, el unul a găsit că e cea mai bună stare din lume, cea mai propice fericirii omului – ferită de obida, lipsurile, salahoreala şi suferinţa pălmaşilor, dar întru nimic împovărată de mîndria, luxul, ambiţia şi invidia clasei superioare a omenirii.“

DANIEL DEFOE, ROBINSON CRUSOE *(1719)*

Mihail NEAMȚU

Condamnaţi la repetenţie?

Nu e o noutate faptul că alianţele de centru-dreapta – de fapt, majoritatea popularilor europeni – încurajează clasa de mijloc. Înţelegem prin această denumire populaţia activă situată între extrema pauperităţii asistenţiale şi polul opulenţei demonstrative. Sînt oameni care fug de sărăcie fără să rîvnească la bogăţia sfidătoare sau luxul gratuit al prădătorului. Dacă mizeria e respingătoare, neatractivă poate fi şi viaţa trăită într-o vilă cu aspect de fortăreaţă, pusă în spatele unor garduri înalte, lipsite de gust, deschidere sau ospitalitate. Există oameni educaţi care aspiră la o viaţă *comunitară* decentă, trezindu-se dimineaţa devreme şi culcîndu-se seara tîrziu, cinstindu-şi propriile tradiţii cu o cumînţenie deloc eclatantă.

Putem da acestei categorii de cetăţeni şi o definiţie economică: venituri peste medie (cifrate în Occident între 2500 şi 3000 Euro lunar, iar în România probabil undeva între 1000 şi 1500 euro). Criteriul pecuniar trebuie însă rectificat prin participarea oamenilor la un orizont de valori stabile. Reprezentanţii profesiunilor liberale (arhitecţi, avocaţi, judecători, medici, farmacişti, profesori, experţii tehnici), dar şi comercianţii, micii proprietari de asociaţii sau acţionarii din IMM-uri se simt afiliaţi unui proiect economic, cultural şi social de tip liberal-conservator (uneori cu nuanţe creştin-democrate). Succesul acestei clase de mijloc este garantat de *libertatea de asociere* (cu scop lucrativ sau non-profit), *respectul pentru valorile morale tradiţionale* (familie, biserică, patrimoniu, civilizaţie), precum şi *încurajarea mobilităţii profesionale*. Cu cît intervenţionismul statului creşte, cu atît prosperitatea materială şi spirituală a clasei de mijloc e mai puternic ameninţată.

Statisticile spun că, dacă este evaluată sub raportul veniturilor, clasa de mijloc în România acoperă între 10-15% din populaţia activă. Numărul copleşitor de mare al educatorilor, al cercetătorilor, al profesorilor de gimnaziu sau liceu (pentru a nu menţiona medicii) obligaţi să trăiască cu un salariu sub 500 Euro pe lună arată fisuri şi vulnerabilităţi grave în viaţa micii burghezii române.

Chestiunea agrară trebuie atacată cu mai mult curaj.

Avem încă o ţară predominant agrară, cu peste 45% din populaţie trăind în mediul rural. Cu greu se vor putea naşte fermierii europeni din nişte ţărani privaţi de capital, mijloace tehnologice, cultură organizaţională sau motivaţie psihologică. Lipsesc din comunele şi satele noastre nu doar pieţele de desfacere (abatoarele, silozurile pentru cereale, punctele de colectare pentru produsele lactate etc), ci şi instituţiile de educaţie specifică (liceele agricole sau şcolile profesionale cu specific agro-alimentar). Nu doar prin *know-how* şi respect pentru tradiţie au ajuns fermierii italieni sau tirolezi să producă în afumătoare faimoasele şunci, jamboane, *prosciutto crudo* etc. Contează enorm legislaţia de încurajare a asociaţiilor familiale, infrastructura tehnică şi o reţea comercială pusă la punct.

Pentru ca România să se poată mîndri în cîteva decenii cu o veritabilă clasă de mijloc, chestiunea agrară trebuie atacată cu mai mult curaj. Deocamdată, ştim că subvenţiile pentru fiecare hectar de teren cultivat sînt, în România, mult inferioare altor ţări din Uniunea Europeană. E un prim motiv al stagnării locale. Mai ştim că o asociaţie familială care produce excelente sortimente de salam (marca Nădlac) are mari dificultăţi să treacă de la producţia domestică (cu piaţă de desfacere foarte limitată) către producţia de serie. Excesul de reglementare birocratică în detrimentul legilor pieţei explică situaţia de fapt.

Criza economică a lovit puternic şi firava noastră clasă de mijloc cu profil urban. Dacă anii 2004-2008 au reprezentat perioada himerelor speculative, anii 2009-2010 au răvăşit sectorul privat, fără ca firmele de stat să se restructureze managerial. Ştim că nu există o clasă de mijloc acolo unde consumul şi inovaţia stagnează. Evident, nici iluzia prosperităţii prin îndatorare nu poate fi cultivată *ad infinitum*. Pentru majoritatea românilor, jumătate din salariu este cheltuit pentru alimente. E de la sine înţeles ce loc mai rămîne economiei cunoaşterii, investiţiei în cultură, mecenatului în artă, inovaţiei tehnologice, turismului etc.

România nu are o solidă clasă de mijloc şi din cauza exodului masiv de populaţie activă: oamenii cei mai competenţi, curajoşi sau energici au luat în ultimul deceniu drumul Apusului. A rezultat, pe lîngă o soluţie individuală pe cont propriu, tragismul dezbinării atîtor familii (cu istoriile nescrise ale copiilor despărţiţi de părinţi, ale bunicilor uitaţi de nepoţi, ale prieteniilor rupte peste prăpastia atîtor continente – toate plecînd de la nevoia de supravieţuire post-comunistă).

Nu există soluţii-miracol. Totuşi, renaşterea clasei de mijloc presupune stoparea risipei banului public, relansarea economiei bazată pe servicii, ieşirea din logica rurală a subzistenţei, privatizarea sectoarelor neproductive ale Statului, combaterea tuturor formelor de monopol, captarea iniţiativei şi a inteligenţei antreprenoriale ascunse în marile oraşe, precum şi deschiderea faţă de experienţa românilor din diaspora.

Altminteri, vom rămîne colegi de clasă medie trimişi în fiecare an de Europa civilizată la examenul de repetenţie.

Adrian PAPAHAGI

Barbari, filistini, lumpenime

– gînduri despre clasa de mijloc –

În a sa *Culture and Anarchy*, Matthew Arnold împărţea societatea victoriană în barbari (aristocraţi), filistini (clasa de mijloc) şi *populace*, ceea ce voi numi, crud şi lipsit de complezenţă, lumpenime. Barbaria aristocraţilor consta în combinaţia paradoxală dintre frustele virtuţi militare şi graţioasa lor transgresiune. Lumpenimea epocii era masa de manevră a contemporanului bărbos al lui Arnold – „oropsiţii sorţii", „clasa muncitoare". Între virtutea decadentă a barbarilor şi fierberea revoluţionară a lumpen-proletariatului se etalează, în toată dichisita ei meschinărie, burghezia filistină. Clasa de mijloc este ultima dezvoltare a orăşenimii ce se desprinde la sfîrşitul evului mediu în prosperele Toscana, Burgundia sau Flandra, şi în cele din urmă în întreaga Europă, din ţărănime şi din sărăcimea oraşelor, rivalizînd în strălucire, depăşind în bogăţie, dar evitînd cu grijă în risipă aristocraţia.

În răstimpul dintre scrisorile familiei Paston şi epoca industrializării, burghezii îşi creează o etică în care viciile private se convertesc natural în virtuţi publice. Dar, mai ales, pun ban peste ban, cu satisfacţia tihnită a unui Samuel Pepys, sau cu încrîncenarea patologică a unui Scrooge. Mediocră şi filistină, burghezia este totuşi motorul progresului. Materialistă, darwinistă şi pietistă, transformă totuşi meritul şi conjunctura – eterna ecuaţie *virtus-fortuna* – în fundament al unei noi tradiţii, din ce în ce mai conservatoare. Oricît ne-ar displăcea să recunoaştem acest lucru, ca oameni de gust sau ca pauperi frustraţi, prosperitatea victoriană şi soliditatea haussmaniană, elanul risorgimental şi buna aşezare teutonă sunt produsul clasei de mijloc.

Valorile clasei de mijloc devin din progresiste – reacţionare, pe măsură ce aristocraţia degenerează şi dispare, iar lumpenimea se extinde şi se emancipează. E ceea ce îmi place în toată această poveste. Cavalerii industriei şi progenitura lor bine şcolită, oxonienii şi normalienii devin, printr-o răzbunare postumă a evului mediu, noua meritocraţie, noua aristocraţie. Cei liberi şi puternici invocaţi de don Luigi Sturzo preiau în fond ştafeta cavalerismului medieval: cu mult mai puţin eroism, dar cu îndoită eficienţă. Clasa medie devine clasă superioară.

Clasa medie din România nu are cultul riscului, ci tentaţia înrădăcinării.

Toate acestea în alt film decît cel care, din nefericire, rulează la noi după 1947. Aici se produce taman contrariul: întreaga societate sărăceşte şi se lumpenizează, iar la vîrful ei parvine după revoluţie o nouă castă de barbari de identică extracţie. Între lumpenimea amărîtă, lipsită de orizont şi moştenitorii Securităţii reuşeşte totuşi să se înfiripeze şi la noi o clasă medie. Ea scapă însă taxonomiilor de sorginte apuseană. Bine educată, dar fără mari resurse financiare, clasa noastră de mijloc cunoaşte o prosperitate relativă şi nutreşte aspiraţii pe măsură.

După ce nivelarea comunistă şi eliminarea reacţiunii burghezo-moşiereşti şi-au lăsat amprenta nefastă asupra societăţii, nu putem decît să ne dorim lărgirea cît mai grabnică a clasei de mijloc şi creşterea forţei sale. Nu văd de ce nu i-am trece cu vederea pusilanimitatea şi nu i-am accepta snobismul atîta vreme cît reuşeşte să extragă din mizerie şi asistenţialism cît mai mulţi oameni. Transplantarea idealurilor mari- sau mic-burgheze în solul fertil al patriei este salutară, dacă o dată cu ele importăm un anumit spirit de întreprindere şi etica aferentă.

Într-adevăr, fără a fi eroică, clasa medie cultivă patriotismul. Fără apetenţă pentru sfinţenie, manifestă reflexele secularizate ale creştinismului: politeţea, filantropia, decenţa. În lipsa geniului, apreciază educaţia. Cultivă în toate manifestările sale acea *aurea mediocritas* pe care o recomandă Horaţiu: calea de mijloc între exces şi privaţiune, între sublim şi grotesc. Ridicolă pe alocuri, obtuză cu program, ar putea zugrăvi griul într-o lume de stridenţe. E admirabilă însă pentru soliditatea şi tradiţionalismul ei, atunci cînd s-a desprins de destulă vreme din lumpenime şi nu a intrat încă în decadenţă.

Să fim aşadar optimişti: omul-masă, ghetoizat în betoane, tinde oricum să îşi depăşească trista condiţie. Cu timpul, mulţi vor reuşi. Micii întreprinzători, intelectualitatea, funcţionărimea devin astfel pe nesimţite clasa de mijloc îmburghezită care deplasează axa de greutate a politicii româneşti de la stînga spre dreapta. România clasei de mijloc, mai respirabilă decît ţara în care trăim acum, nu reclamă „revoluţia bunului simţ", ci o evoluţie lentă, aproape imperceptibilă. Pe care să o capteze cum se cuvine o mişcare conservatoare.

Clasa medie din România, spre deosebire de oligarhie şi mafie, nu are cultul riscului, ci tentaţia înrădăcinării. Nu ne putem aştepta de la ea la gesturi spectaculoase, dar o putem bănui de fidelităţi de durată. Acesta e rolul ideal al dreptei româneşti inexistente: să moşească clasa de mijloc *in statu nascenti* şi să o reprezinte de acum încolo. Pariul politic trece prin statistică: cînd clasa medie va depăşi numeric populaţia săracă, sedusă şi abandonată ritmic de stînga, România va intra în alt ciclu istoric.

Teodor BACONSCHI

Vocea clasei de mijloc: pentru o mişcare populară

Istoria se hrăneşte din excese, dar viaţa prosperă în tihna intervalului. Filozofia şi politica se pot face cu ciocanul, zidurile nu. Între zarva elitelor mai mult sau puţin autoproclamate şi clocotul înăbuşit al maselor, clasa de mijloc pune modest, dar consecvent cărămidă peste cărămidă la edificiul binelui comun: deşi nu stîrneşte entuziasm, moderaţia este mortarul oricărei construcţii sociale şi politice durabile.

Moderaţia înseamnă bun simţ, iar clasa de mijloc bună aşezare. Farmecul burgheziei este într-adevăr discret, dar difuz şi durabil. Să epatezi burghezul sau să bagi spaima în el poate fi un ideal pentru tinerii (îmbătrîniţi urît) din mai 1968 sau pentru Ana, Luca, Teo şi Dej, dar conduce invariabil la distrugerea societăţii, ca să nu mai vorbim de daunele provocate pavajului.

Devenită miraj în România proletarizată a epocii comuniste, clasa de mijloc a reuşit totuşi să renască după 1989. Dacă ne întrebăm unde este şi de ce vocea ei nu se aude, nu înseamnă doar că trebuie să dăm mai încet televizorul, ci mai ales că nu ştim să privim împrejur. Pentru a descoperi clasa de mijloc, România firească şi la locul ei, se cuvine în primul rînd să nu ne încurcăm în prejudecăţi sociologice sau economice. A pune semnul egalităţii weberiene între capital şi burghezie înseamnă, în România, dar şi în lumea globalizată a concernelor multinaţionale, să judeci după criterii desuete. Clasa de mijloc este mai eluzivă decît convine unei definiţii ştiinţifice bazate pe cifre şi date cuantificabile.

Fireşte, familia medie, cu unul sau doi copii, o casă sau un apartament, o maşină sau două şi eventual un cont – sau măcar un credit – la bancă se încadrează perfect în definiţia clasei mijlocii. Nivelul de educaţie poate fi un criteriu, aşa cum poate să fie averea. Nimic nu ne împiedică, de asemenea, să glosăm pe marginea distincţiilor dintre mica şi marea burghezie sau, cu alte cuvinte, dintre *upper middle class* şi *lower middle class*. Ne putem întreba dacă – excepţie făcînd rarii oligarhi şi, sper, tot mai puţinii oameni care trăiesc de azi pe mîine – clasa de mijloc nu îi cuprinde cumva pe mai toţi românii, funcţionari sau patroni, medici sau profesori.

Dar niciuna dintre aceste discuţii nu mă interesează. În definiţia mea de lucru, clasa de mijloc este România cumsecade, pe care o întîlnesc la tot pasul şi care, cu tot negativismul ambiant, nu a încetat să prospere şi să construiască în aceşti douăzeci de ani. Oriunde călătoresc, cunosc români vrednici, care dezmint prin tot ce fac marea ieremiadă naţională. Lamentaţia, fatalismul, mizerabilismul orchestrate de televiziunile toxice par să aparţină unei malebolgii care nu se intersectează cu realitatea în care trăim majoritatea dintre noi.

Ca ministru de externe, am cunoscut comunităţile româneşti de la Roma sau München, Vancouver sau New York. Ca politician, m-am convins de calitatea oamenilor din Iaşi, Cluj, Oradea sau Galaţi. Pretutindeni mi s-au prezentat iniţiative admirabile, înscrise firesc şi fără ifose în strădania comună pentru mai bine. Mi s-a vorbit de reviste, construcţii, şcoli, festivaluri, contacte internaţionale; am descoperit acţiune şi voinţă, creaţie şi ideal.

Dar înainte de toate m-am covins – dacă mai era nevoie – că, în paralel cu nevolnicia şi nemernicia etalate impudic pe ecrane, există în România o clasă mijlocie, care articulează un nou tip de acţiune şi reclamă un altfel de discurs. Aceşti oameni vrednici, liberi şi puternici s-au desprins de asistenţa statului şi ţin pe umeri întreaga societate. Nu mai aşteaptă să li se dea, ci dăruiesc, în spiritul maximei biblice parafrazate de Nicolae Steinhardt: „dăruind vei dobîndi".

Chiar într-o ordine secularizată a lucrurilor, contribuţia tuturor la binele comun se răsfrînge în sporirea binelui individual. Nu este vorba aici de mîna invizibilă despre care vorbeşte Adam Smith, ci de mîna pe care o pune fiecare dintre noi la construcţia edificiului social. E vorba de ieşirea din greaua boală comunistă şi lunga ei convalescenţă, de reconstituirea comunităţii şi a conştiinţei interesului general. Înmulţirea talanţilor nu se face nici prin risipire euforică, nici prin tezaurizare harpagonică, ci prin investirea lor cu largheţe în educaţie, în familie, în comunitate.

Ieşiţi răi, urîţi şi murdari din comunism, ne-am aruncat cu o frenezie demnă de o cauză mai bună într-un surogat cu iz de bazar oriental al visului american. Din etica şi echitatea socialistă ne-am făcut o trambulină pentru a ateriza pe negîndite în etica protestantă şi spiritul capitalismului, înţelese cum s-a putut după un curs scurt, la seral. Am acumulat fără a împărţi şi am pretins fără a dărui. În acelaşi timp, însă, am călătorit, am evoluat, ne-am înscris pe orbita lumii libere şi am descoperit ne-

Ne-am aruncat cu o frenezie demnă de o cauză mai bună într-un surogat cu iz de bazar oriental al visului american.

firescul proastei aşezări post-revoluţionare.

A venit ziua ca virtuţile României cumsecade să se transforme în normă şi să genereze schimbarea de societate prin care să întoarcem definitiv foaia tranziţiei. Actorul principal al acestei schimbări nu poate fi decît clasa de mijloc, prinsă pînă acum în menghina unui sistem în care precaritatea colectivă se converteşte periodic în voturi, garantînd astfel perpetuarea puterii deţinute de moştenitorii Securităţii.

Este datoria unei mişcări populare autentice să răspundă aşteptărilor clasei mijlocii, să trezească din apatie civică şi din abandon electoral partea cea mai bună a societăţii. Fesenismul şi-a dat măsura într-un deceniu de singurătate la putere, iar liberalismul de mucava a cam demonstrat ce poate alături de conservatorismul butaforic. Populismul, cultivarea pasiunilor joase şi alimentarea zilnică a resentimentului îşi pierd publicul tot mai obosit. Clasa de mijloc din România sau, simplu spus, oamenii vrednici au nevoie de un alt tip de mesaj, de un proiect de societate cu care să se identifice, iar acesta nu se rezumă la matracajul televiziunilor sau la demagogia lipsei de program.

Care este aşadar răspunsul politic la aşteptările clasei mijlocii? Moderaţia, politeţea, bunul simţ în primul rînd. Un anumit conservatorism, cuviincios cu cele sfinte, respectuos cu tradiţia autentică şi cu patrimoniul, preocupat de puritatea limbii şi îngrijorat de otrăvirea mediului. Un cult sobru al libertăţii, care să evite excesele libertine şi libertariene. Educaţia responsabilităţii în administraţie, în guvernare, în îngrijirea medicală.

Toate acestea sunt descrierea fidelă a democraţiei de inspiraţie creştină, pe care s-a clădit mişcarea populară europeană de la Luigi Sturzo la Helmut Kohl. Mişcarea populară se adresează clasei medii. Cei liberi şi puternici au menirea să-i ridice spre demnitate şi prosperitate pe cei nevoiaşi, lărgind astfel mereu rîndurile clasei de mijloc.

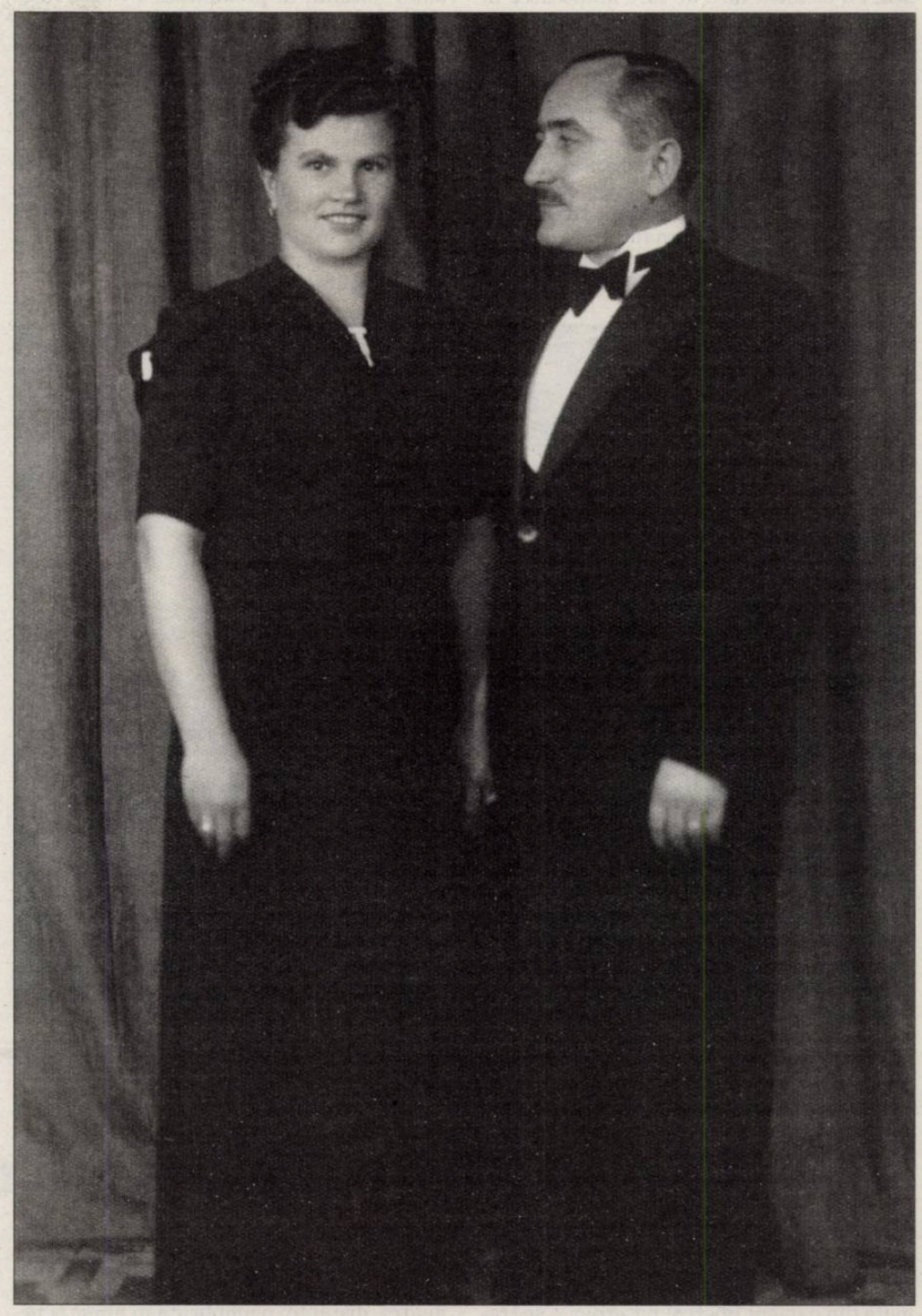

Mişcarea populară reprezintă centrul, media, justa măsură între egoismul liberal şi colectivismul socialist. Ea recunoaşte prosperitatea economică drept garanţie şi totodată efect al demnităţii persoanei umane, dar nu îi ridică templu, nici nu bate monedă cu chipul ei. Bursa şi capitalul sunt foarte utile ca instrumente, dar nu sunt un scop în sine al societăţii umane. Cu egală justificare pot fi respinse masificarea egalitaristă şi asistenţialismul pe care le propovăduieşte stînga. Dezastrul comunismului şi deriva capitalismului bazat pe specula financiară şi vînzarea de vînt demonstrează pertinent că ambele sunt impasuri. Clasa de mijloc – întreprinzătoare, dar prudentă – este mai degrabă înclinată să aleagă calea de mijloc între *laissez-faire* şi socialism pe care o întruchipează, pretutindeni în Europa, mişcarea populară.

Forţa clasei de mijloc nu vine din exces, ci din soliditate.

În efortul de a construi o dreaptă modernă, care să reprezinte clasa medie din România şi să propună un nou pact social şi politic, toţi cei care credem într-o politică a valorilor şi a viziunilor avem un larg bulevard în faţă. Pe valul unei ample mişcări populare, putem marginaliza pînă la insignifianţă partidele construite pe inavuabile, dar lesne de observat reţele clientelare.

Nu e vorba nici de o nouă revoluţie, nici de răsturnări spectaculoase de situaţii. Clasa medie, în cuminţenia ei, îşi generează deja liderii, la fel de neţipători ca ea. Întreprinzători, intelectuali, politicieni dintr-o nouă generaţie pregătesc, adesea fără să-şi dea măcar seama, drumul mişcării populare care va înlocui în proximul ciclu electoral establishment-ul expirat al tranziţiei.

Am făcut elogiul moderaţiei şi al clasei medii. Nu aş vrea să se înţeleagă însă că este vorba de un panegiric organicist al lipsei de acţiune sau de zugrăvirea encomiastică a mediocrităţii, decît dacă o înţelegem ca *aurea mediocritas* sau ca „justă măsură". Forţa clasei de mijloc nu vine din exces, ci din soliditate. Aceasta lucrează deja în societate şi creează bunăstare, chiar şi pe timp de criză. Nu văd cum ar putea să mai rămînă pentru multă vreme fără expresie politică.

În lunile şi anii care vin, România va auzi, din ce în ce mai pronunţat, glasul clasei mijlocii. Dacă politicienii dreptei româneşti nu îl vor recunoaşte, îşi va crea singură portavocea.

Ioan STANOMIR

Umanism, capitalism şi libertate

În dezbaterea intelectuală actuală din România, acurateţea conceptuală este un element fără de care alunecarea în trivialitatea insultei şi inflamarea fanatismului devin un risc imposibil de evitat. Odată cu naşterea unei stîngi care intenţionează să realizeze sincronizarea cu reflecţia occidentală (este cazul grupării „Criticatac"), urgenţa unei clarificări ideologice în spaţiul centrului-dreapta românesc nu mai poate fi ignorată. În acest dialog care se anunţă contondent şi provocator, recursul la valori poate face diferenţa între bricolajul inept şi construcţia de lungă durată.

Creştin-democraţia, din acest punct de vedere, este un ansamblu care nu poate fi imaginat în absenţa unui set de valori fondator: situată în proximitatea conservatorismului anglo- american, viziunea democreştină are în centrul ei refuzul explicit şi intransigent al masificării. La egală distanţă de populismul stîngii şi de rătăcirile dreptei radicale, democraţia creştină (prin care înţeleg un discurs ce integrează canonul conservator post-burkeean) mizează, în contra curentului, pe alianţa fecundă dintre personalismul de sorginte iudeo-creştină şi încrederea în capacitatea individului de a fi agentul auto-organizării sale, la adăpost de tentaţia etatistă.

De aici, întîlnirea, doar în aparenţă paradoxală, dintre preţuirea liberului-arbitru şi creşterea organică a comunităţii, comunitate care să elimine patologia atomizării. Ceea ce lecţia americană sugerează creştin-democraţiei româneşti este privilegierea naturii deschise a acestei comunităţi: aceasta se cere fondată nu pe un cult al autarhiei xenofobe, ci pe asumarea unui set de principii în jurul căruia să se cristalizeze insulele de normalitate. Atunci cînd Russell Kirk elogia, în pagini memorabile, proiectul de societate al lui Wilhelm Röpke, vorbind despre centralitatea umanismului şi moderaţiei prin opoziţie cu expansiunea totalitară, gîndurile sale trimiteau către această inserţie armonică a individului în cadrul comunitar, inserţie ce nu anulează în nici un fel potenţialul de unicitate al fiecărei persoane.

Recursul la valori poate face diferenţa între bricolajul inept şi construcţia de lungă durată.

Căci umanismul, capitalismul şi libertatea pot fi privite ca temeliile pe care se ridică edificiul intelectual al reflecţiei demo-creştine. Diseminarea proprietăţii, lupta împotriva „proletarizării" (în tradiţia aceluiaşi Röpke), cultivarea unui sens al demnităţii umane, rezistenţa în faţa asaltului vulgarităţii sînt cîteva dintre articulaţiile unui discurs menit să confere centrului-dreapta rigoare şi credibilitate. Economia la scară umană este situată la antipodul rigorismului orb ce confundă bunăstarea colectivă cu atingerea ţintelor macroeconomice, ignorînd concretul existenţei cotidiene. Guvernarea nu este şi nu poate fi nici visul utopic al intelectualilor, dar nu se poate reduce nici la procustianismul financiar lipsit de orizont.

În această lectură creştin-democrată, ordinea capitalistă se naşte din combinarea, atentă şi umană, a energiilor individuale şi a instinctului de solidaritate comunitar. Etatismul dominînd imaginarul stîngii maschează, inabil, replierea către dominaţia unei Puteri ce rămîne arbitrară, chiar şi în clipele sale de aparentă bunăvoinţă. Încrederea în stat, ca instrument al mînturii colective, contrazice scepticismul conservator pe care l-aş asocia democraţiei creştine. Viitorul trebuie să aducă cu sine formularea unui cadru instituţional care să clarifice domeniul administrat de stat, imaginînd un echilibru între intervenţia centrului şi sensibilităţile locale. Gradualismul reformei, iar nu voluntarismul ucazului transmis de la Guvern sau prefectură: opţiunea în favoarea umanismului implică atenţia la costuri şi refuzul reflexului de a trata cetăţeanul în termenii unei abstracţii contabile.

Astfel citită şi articulată, democraţia creştină aspiră să plaseze moderaţia în centrul cetăţii, împingînd către margini reflexele radicalismului politic. Personalismul creştin-democrat nu se poate (re)concilia cu avatarurile populismului. Luciditatea viziunii implică confruntarea demonilor cetăţii, chiar şi atunci cînd lupta pare pierdută. Optimismul duratei lungi poate clădi acolo unde graba revoluţionară pustieşte şi distruge. Reabilitînd alianţa dintre umanism, capitalism şi libertate, creştin-democraţia autohtonă îşi poate revendica un viitor.

Radu PREDA

Clasa de mijloc şi calea împărătească

Problematica unei *clase de mijloc* – segmentul de a cărui consistenţă depinde echilibrul unei societăţi formate din oameni liberi şi puternici – se traduce în termeni teologici recurgînd tot la o metaforă a echilibrului. Literatura filocalică, mai veche şi mai nouă, prezintă *calea împărătească* drept idealul pe care un creştin înzestrat cu discernămînt, spiritual şi istoric deopotrivă, trebuie să îl urmeze. Un astfel de om, cetăţean al patriei terestre şi al celei viitoare, cereşti, este orice altceva, dar nu un „căldicel" *(cf.* Apocalipsă 3, 15-16), adept al jumătăţilor de măsură, calea de mijloc nefiind tot una cu „imparţialitatea" românului despre care scria cu haz şi tristeţe Caragiale. A fi de mijloc sau de centru nu înseamnă a fi cu toţi şi cu nimeni, a cultiva dilema pînă la indecizie, a da tuturor dreptate, a fi susţinător, de pildă, al democraţiei şi a avea înţelegere faţă de securiştii în egală măsură, a condamna corupţia şi a arăta o surprinzătoare omenie faţă de corupţi, a milita pentru drepturile omului şi a dezvolta fără rezerve afaceri în China etc. Calea de mijloc nu exclude opţiunile tari. Dimpotrivă, ea se construieşte pe acestea. Aşa cum din punctul de vedere al economiei şi politologiei, clasa de mijloc este în fapt motorul bunăstării şi garantul stabilităţii, tot astfel, în planul valorilor şi al ideilor, aceeaşi clasă de mijloc nu poate fi neutră, distantă, neimplicată în nimic şi neluptînd pentru niciun principiu. În lectură social-teologică, virtuţile căii de mijloc sau a celei împărăteşti sînt cel puţin trei. Să le trecem în revistă.

Prima virtute este însăşi menţinerea cumpătului în faţa tentaţiilor extreme. Prin însăşi aşezarea ei, calea de mijloc îşi menţine cursul între extrema sau ispita de dreapta (în termeni filocalici, abstinenţa exagerată prin care omul ajunge să se nege pe sine) şi extrema sau ispita de stînga (neglijenţa spirituală prin care omul se pune în centrul atenţiei). Simplistă cum pare la prima vedere, o astfel de imagine transportă un mare adevăr. Clasa de mijloc şi creştinul mergînd pe calea împărătească îşi împlinesc menirea prin refuzul excesului, în orice formă ar fi acesta: de la grija excesivă faţă de săraci, manifestată printr-o seducţie fără acoperire, populistă, la dorinţa excesivă de bunăstare, în spirit neoliberal, fără întrebarea asupra preţului social pe care o presupune aceasta. Opusă aşadar excesului, calea de mijloc sau împărătească este una a decenţei, a realismului. Teologic, între compasiunea faţă de mirii rămaşi fără vin la nunta din Cana, riscînd ruşinea în faţa oaspeţilor, şi alungarea negustorilor din templu, Evanghelia ne descoperă un Hristos al bunului-simţ, ferm şi pe măsura exactă a momentului. Clipele spirituale sînt de regulă discrete, consumîndu-se fără mulţi spectatori sau chiar deloc: de la naşterea în condiţii modeste la singurătatea mormîntului ce avea să rămînă curînd gol.

Clasa de mijloc şi creştinul mergînd pe calea împărătească îşi împlinesc menirea prin refuzul excesului, în orice formă ar fi acesta.

A doua virtute derivă din prima. Echilibrul între extreme este posibil doar dacă ştii ţinta. Cu ochii aţintiţi spre un orizont concret, calea de mijloc poate fi străbătută cu tenacitate. Din punct de vedere politic, un astfel de ţel este promisiunea unei societăţi drepte, unde valoarea nu este negată şi nici slăbiciunea gratificată, unde prosperitatea unora nu se obţine prin pauperizarea sistematică a altora, dar şi unde meritele personale nu sînt suspectate, iar reuşita materială nu are mereu iz penal. Teologic, unui proiect de societate trebuie să îi corespundă o mentalitate şi o stare de spirit pe măsură. Pentru noi, moştenirea comunismului rezidă înainte de toate într-un anumit mod de a gîndi care influenţează nemijlocit modul de a acţiona. Corupţia endemică a ultimelor două decenii traduce gravele confuzii de planuri, coliziunea scopului personal cu binele comun. Soluţia este de aceea nu doar la nivel legislativ sau birocratic, ci mai ales la nivelul *ethos*-ului unei societăţi care se declară religioasă într-o proporţie covîrşitoare. Or, întrebarea legată de raportul dintre majoritatea religioasă şi majoritatea coruptă este încă în aşteptarea unui răspuns.

În fine, a treia virtute a gîndirii de mijloc este folosirea mijloacelor adecvate. Calea împărătească este astfel tocmai pentru că nu oscilează furtunos între interesele de moment şi nu îşi compromite ţelul pe termen lung. Clasa de mijloc, solidă în educaţie şi fidelă valorilor, inclusiv celor religioase, se va lăsa mai greu antrenată în aventuri politice sau economice. Responsabilitatea echilibrului revine elitei acestei clase, manierei în care se armonizează aspiraţia către confortul material cu ispita comodităţii intelectuale. Şi de data asta, un rol esenţial îi revine comunităţii religioase de la baza comunităţii civice. Dacă ar fi să definim perioada post-comunistă, ea se caracterizează printr-o regăsire amînată a funcţiilor sociale: clasa diriguitoare tinde mai curînd spre mediul de afaceri, liderii sindicali visează să fie miniştri, serviciile secrete îşi vînd informaţiile, economia privată caută (şi găseşte!) noi căi de ocolire a responsabilităţii fiscale ş.a.m.d. Bisericile şi confesiunile Europei de Est sînt la rîndul lor în căutarea modului adecvat de a se manifesta în spaţiul public. Iată de ce este cît se poate de adevărat că o clasă de mijloc, politică şi antreprenorială, articulată în consecinţă, va ajuta indirect la reluarea cursului pe calea împărătească, aşa cum practicarea consecventă a acesteia din urmă va duce la apariţia, în sfîrşit, a unei clase de mijloc, dincolo de excesele toxice şi de confuziile care poluează în prezent cerul societăţii româneşti.

Dragoş Paul ALIGICĂ

Clasa de mijloc şi capitalismul: o nuanţare importantă

Două teze ne vin imediat în minte, în mod reflex, cînd cineva pronunţă „clasa de mijloc“. Prima: apariţia, consolidarea şi creşterea clasei de mijloc formează baza socială şi garanţia instituirii ordinii capitalist-democratice într-o societate. A doua: clasa de mijloc este principalul suport social al partidelor politice ale dreptei moderne, pro-capitaliste, şi prin implicaţie, sursa şi beneficiarul doctrinelor asociate ei. Avem deci aici, implicit, o teorie a relaţiei dintre (a) un element social (clasă sau pătură socială), (b) un element economico-politic (capitalismul democratic) şi (c) un element cultural-ideologic (doctrinele „de dreapta“). Ea ne oferă un cadru explicativ, un principiu de ordine socială şi, mai mult, un set de predicţii şi prescripţii. În conjuncţie sau separat, tezele şi teoria ne fac să avem speranţe mari de la clasa de mijloc. Prosperitatea şi libertatea noastră depind de aceasta. Viitorul însuşi. S-o „încurajăm“!

Este însă modelul de mai sus în întregime corect? Cît de justificat este faptul că aceste teze şi modelul din spatele lor sînt literă de evanghelie pentru majoritatea celor ce abordează – fie teoretic, fie practic – problema capitalismului şi a dreptei pro-capitaliste? Întrebările de mai sus sînt cu totul legitime. De fapt, prin preocuparea unei serii de autori, începînd cu unul dintre titanii teoriei economice şi sociale din secolul trecut, Joseph Schumpeter, în jurul lor s-a creat o întreagă literatură. Această literatură dezvoltă o perspectivă mult mai nuanţată, cunoscută sub diferite nume: teoria „noii clase“, a „tensiunilor structurale ale capitalismului“, „contradicţiile culturale ale capitalismului“.

Indiferent de nume, ideea e simplă: capitalismul, clasa de mijloc şi expresiile ei politico-ideologice sînt într-adevăr intrinsec legate. Relaţia este însă mai complexă şi evoluează în timp. În fazele iniţiale ale modernizării unei societăţi, clasa de mijloc este garanţia ordinii capitaliste. Tot ea este şi rezervorul şi baza socială a dreptei modernizatoare. Pe măsură ce societatea se maturizează întru modernitate, clasa de mijloc creşte şi se diversifică. Şi astfel, treptat, în interiorul ei se formează o pătură socială care, la adăpostul prosperităţii asigurate de sistem, începe să producă idei, doctrine şi mişcări politice inamice capitalismului. De aici o „contradicţie fundamentală a capitalismului“: tot mai mulţi membri ai prosperei clase produse de sistemul capitalist uită că sînt creaţia libertăţii şi prosperităţii asigurate de acesta şi devin instrumentul distrugerii sistemului, erodîndu-i treptat baza culturală, intelectuală şi instituţiile centrale.

Altfel spus, ajuns la maturitate, un sistem capitalist bazat pe o clasă de mijloc numeroasă devine uşor-uşor arena unei metamorfoze. Din sînul clasei de mijloc se degajă o pătură foarte activă şi vocală care se dedică unor principii, idei şi politici anticapitaliste. Prin influenţa pe care o are în massmedia, educaţie, marketing, cultură etc. aceasta are un impact disproporţionat cu ponderea. Pînă la urmă ea schimbă însăşi percepţia de sine a clasei de mijloc. În plus, sînt tot mai mult şi mai mult înrădăcinaţi nu în afara clasei de mijloc, ci în chiar sînul acesteia. Coaliţii de grupuri de interese organizate în jurul statului asistenţial devin tot mai influente. Şi prin ele, politicile redistributive, antiantreprenoriale. Consumul, redistribuţia, post-materialismul iau locul preocupărilor pentru productivitate, eficienţă, performanţă economică.

Din sînul clasei de mijloc se degajă o pătură foarte activă şi vocală care se dedică unor principii, idei şi politici anticapitaliste.

Istoria recentă a Occidentului e un laborator pentru aceste teorii. Începînd cu a doua jumătate a secolului XX, o tot mai mare parte a populaţiei lumii trece treptat pragul prosperităţii şi intră în rîndul clasei de mijloc. În Occident este un fenomen de masă. Marea majoritate a occidentalilor se află deja într-o lume post-materialistă. Şi astfel vedem cum pe măsură ce o societate avansează economic, tot mai mulţi membri ai clasei de mijloc se identifică cu viziuni care, odată puse în practică, subminează economic, demografic şi politic aceste societăţi. Cînd prioritatea în acţiunea în viaţa publică îţi e dată de doctrine soteriologice precum ecologismul, vorbind în numele „salvării Planetei“, sau anticapitalismul New Age, vorbind în numele „salvării săracilor“, teza potrivit căreia prin însuşi succesul său, capitalismul îşi generează premisele propriei distrugeri, nu pare prea departe de adevăr.

Pe scurt, clasa de mijloc poate fi în varii etape ale evoluţiei unei societăţi o bază fermă a dreptei procapitaliste. Pe de altă parte, tot ea poate fi, în alte etape, purtătorul unor germeni sociali şi culturali ostili acesteia. De ce e discuţia importantă pentru noi? Din trei motive: (1) Ne ajută să evităm capcana de a crede că prezenţa unei clase de mijloc este eterna garanţie pentru evoluţia benefică a societăţii noastre. (2) Ne ajută să înţelegem de ce ideologia dreptei politice moderne nu este o suprastructură ce decurge automat dintr-o bază socială dată de clasa de mijloc. (3) Ne ajută să înţelegem de ce, pe măsură ce timpul va trece şi clasa de mijloc se va consolida, apelul retoricii stîngiste nu va scădea. Din contră, va creşte. Fenomene ce azi le considerăm marginale, lipsite de substanţă şi ridicole vor rămîne lipsite de substanţă şi ridicole, dar vor fi tot mai vizibile şi acceptate ca normale şi demne de a fi luate în considerare de tot mai mulţi.

Marea majoritate a occidentalilor se află deja într-o lume post-materialistă.

O notă finală. Teoria de mai sus presupune o viziune dinamică bazată pe noţiunea de stadii sociale şi evoluţia lor în timp, în creşterea şi descreşterea unei societăţi. Din ce se vede azi în SUA şi UE începem să întrezărim ce se întîmplă cînd mişcările sociale şi ideologiile anticapitaliste duc treptat spre faliment societatea asupra căreia ea ajunge să reprezinte un vector important nu numai al vechiului „socialism“. În jurul ei se grupează rentierii statului asistenţial, reziduurile sociale pseudointelectuale, activiştii radicali de profesie, oportuniştii, plus ghiveciul social numit „clasa creativă“. Toţi structuralmente anti-capitalişti. Şi astfel, adversarii capitalismului şi societăţii libere „noua clasă“ şi aliaţii ei au o tot mai mare influenţă. Pornind de la experienţa cazului Occidental, putem aşadar dacă nu anticipa cel puţin extrapola, posibile evoluţii pe termen lung.

Întrebarea e: pot societăţile subminate din interior de forţele asociate cu „noua clasă“ renaşte? Se mai pot ele relansa cînd o bună parte a clasei de mijloc este convertită la noile doctrine şi mentalităţi? E greu de spus. Schumpeter lasă să se înţeleagă că nu. Dar răspunsul său era bazat în pură speculaţie teoretică. Empiric vorbind, nu avem încă nici un exemplu de la a cărei experienţă să putem extrapola bazat pe fapte. În avangardă, adică între ţările occidentale care deschid calea în această privinţă, procesul de subminare abia acum intră în stadiul terminal şi începe să genereze contrareacţii de tipul Tea Party. E greu însă de spus ce va urma. Oricum, China nu aşteaptă... Nici pe occidentali, dar nici pe noi.

Fundaţia Creştin-Democrată

FCD

Fondată în toamna anului 2010 din iniţiativa lui Teodor Baconschi, Fundaţia Creştin-Democrată constituie un proiect de anvergură ce îşi propune să promoveze valorile fundamentale care au construit Europa postbelică, precum demnitatea şi libertatea persoanei, binele comun, tradiţia creştină şi respectul pentru creaţie, educaţie şi familie, patriotismul, cultura memoriei şi respectul pentru patrimoniul naţional. Pe de altă parte, doreşte a fi un liant între politică şi societatea civilă, după modelul fundaţiilor politice din statele occidentale, cum ar fi Fundaţia Konrad Adenauer (Germania) sau Fundaţia Robert Schuman (Franţa).

Fundaţia Creştin-Democrată desfăşoară un amplu spectru de activităţi menit atît să disemineze valorile sale, cît şi să consolideze dorinţa de implicare civică a cetăţenilor, adresîndu-se cu predilectie clasei de mijloc, marcată adesea în România de o resemnare faţă de capacităţile politicului de a genera soluţii durabile la problemele societăţii. Fundaţia doreşte totodată să responsabilizeze tinerii prin implicarea în proiectele Fundaţiei pe baza unui voluntariat care să capteze şi să canalizeze energia creatoare a acestora.

Fundaţia Creştin-Democrată a iniţiat conferinţe şi dezbateri pe teme de actualitate, precum rolul femeilor în viaţa publică din România, legea capitalei sau perspectivele de dezvoltare a cercetării ştiinţifice. Totodată, la editura Curtea Veche a fost lansată colecţia „Democraţia creştină“, care oferă societăţii româneşti posibilitatea de a cunoaşte fundamentele viziunii creştin-democrate.

În plan social, Fundaţia Creştin-Democrată, în deplină concordanţă cu valoarea creştină a filantropiei, a demarat proiecte de ajutorare a copiilor defavorizaţi, a căror amploare va fi intensificată pe parcursul acestui an.

Fundaţia Creştin-Democrată este ancorată în reţeaua europeană a fundaţiilor politice similare. Există deja un protocol de colaborare cu Fundaţia Hanns Seidel din Bavaria (Germania), documente similare urmînd a fi semnate cu Fundaţia Konrad Adenauer. Structura de parteneriate reflectă misiunea Fundaţiei de a consolida legătura dintre politic şi spaţiul public, dar şi de a se implica în acţiuni sociale concrete în spiritul creştinismului.

Cosmin ALEXANDRU

Clasa de viitor

Acum nişte ani, cînd eram mai apropiat de subiectul politic, am vrut să înţeleg cum se formează oamenii politici în alte părţi. Prima întrebare i-am adresat-o unui bun prieten american care mi-a descris următorul proces: întîi îţi creezi un grup de susţinători şi candidezi la conducerea unei comunităţi mici, a vecinilor sau cartierului în care locuieşti. După un timp, dacă îţi faci treaba bine, încerci să conduci un grup mic de comunităţi. Apoi poţi candida la un loc în consiliul local şi, dacă eşti în continuare bun, poţi ajunge primar. De acolo, după alţi cîţiva ani, poţi spera la un loc în congresul statului în care locuieşti şi, dacă ai învăţat destule, poţi concura, după încă nişte ani, la postul de guvernator. Presupunînd că din această poziţie poţi aduna suficient capital uman, financiar şi politic, următorul pas poate fi cel de membru al Congresului SUA.

A doua lămurire am primit-o de la un partener de afaceri austriac, foarte apropiat de spaţiul politic naţional şi european. El mi-a spus că în Austria opţiunea despre eventualul parcurs politic al cuiva o au în general părinţii, pentru că ei îşi înscriu copiii în instituţii de educaţie (chiar de la gradiniţă începînd) care formează copiii mai degrabă în spiritul valorilor creştin-democrate, unele, sau social-democrate, altele. Aşadar, un tînăr care îşi descoperă aspiraţii politice este deja în mediul unei opţiuni politice unde poate începe să-şi construiască relaţii, competenţe şi sprijin. Dacă nu ai un astfel de parcurs formativ facultativ, singura posibilitate de a intra în politică este să ajungi o personalitate foarte cunoscută şi apreciată într-un domeniu şi, la un moment dat, să te aliezi cu un partid pentru un avantaj comun: tu cîştigi şansa de a-ţi pune în practică ideile la nivelul societăţii, partidul cîştigă voturi şi influenţă de pe urma reputaţiei şi capabilităţilor tale profesionale, iar societatea cîştigă de pe urma unei acţiuni politice mai eficace.

Cele două sisteme par foarte diferite dar, deşi adoptă drumuri distincte, se închid în acelaşi loc: oamenii şi valorile lor. Americanii îşi construiesc carierele politice pe conceptul în care şi-au construit naţiunea, acela de *„self-made man“*, iar europenii pe conceptul pe care s-au construit naţiunile de aici, acela de „apartenenţă“ la un grup aristocratic sau la altul.

Şi un sistem şi celălalt au în centru clasa de mijloc. Ea deţine cele mai multe voturi şi către ea trebuie onorate cele mai multe promisiuni. Dezvoltarea ei, valorile şi opţiunile ei ridică, menţin sau coboară de la putere politicieni şi partide. Elitele, inclusiv cea politică, au sens doar dacă sînt recunoscute ca atare de clasa de mijloc. Progresul apare numai în măsura în care fiecare clasă contribuie la dezvoltarea celeilalte. Asta înseamnă că fiecare e cumva obligată să ţină cont de valorile şi interesele celeilalte, să găsească cele mai bune soluţii pentru ele. Nu prea pot supravieţui una fără cealaltă.

La noi se poate. În acest moment clasa politică românească e o combinaţie pervertită a celor două sisteme de mai sus. Poţi avea o carieră politică doar dacă te afiliezi unor grupuri de interese ai căror membri şi-au construit averea personală şi, deci, puterea preluînd în nume propriu, cu mai multe sau mai puţine mănuşi, din averea statului.

Elitele, inclusiv cea politică, au sens doar dacă sînt recunoscute ca atare de clasa de mijloc.

Politicienii şi partidele nu depind de clasa de mijloc, nu au nevoie de voturile ei. Partea cea mai însemnată a voturilor vine din sistemul instituţiilor administraţiei de stat, centrale şi locale. Ea nu e clasa de mijloc. E clasa de stat, în general de stat pe loc, pentru că e de departe segmentul social cel mai convenţional şi mai rezistent la schimbare.

La rîndul ei, clasa noastră de mijloc nu prea are nevoie de politicieni. Încearcă din răsputeri să-şi organizeze viaţa într-un fel în care să minimizeze pe cît posibil contactul cu partidele sau cu oamenii politici. Ne evităm programatic, clamînd în acelaşi timp către cealaltă parte respectarea obligaţiilor sociale. Dar obligaţii faţă de ce fel de societate, a cui, pentru cine?

Soluţia de unificare poate veni dintr-o singură direcţie. Clasa politică nu-şi poate forma propria clasă de mijloc. Contravine principiilor pe care s-a format şi prin care se perpetuează. Clasa de mijloc este cea care îşi va putea crea un nou tip de politicieni. Greu, cu paşi înainte şi înapoi, dar o va face pentru că puterea ei economică şi socială pe termen mediu şi lung e mult mai mare. Cheia se află în cooperarea între mediul de afaceri şi mediul intelectual. Primului îi lipseşte viziunea socială, celui de-al doilea, abordarea pragmatică. Combinaţia atuurilor lor e, însă, singura capabilă să răstoarne de la putere clasa care ne ţine pe toţi în loc.

În 1990, cînd bătrînul activist Silviu Brucan prezicea 20 de ani pentru refacerea societăţii româneşti după trauma comunismului, toţi am fost convinşi că se înşeală. S-a înşelat. Nu am avut, însă, nevoie de jumătate din timpul estimat de el, aşa cum speram noi atunci, ci vom avea nevoie, foarte probabil, de dublul perioadei prezise de el. Cam atît va dura să ne tranformăm şi noi dintr-un teritoriu locuit de o populaţie într-o ţară locuită de o naţiune.

Dan SUCIU

Exclusă din sectorul public

De la Caragiale la Emil Boc, clasa de mijloc e sublimă, dar lipseşte (aproape) cu desăvîrşire. A fi la mijloc, a avea venituri medii, a încasa un salariu ceva mai mare decît cei 1944 brut şi 1414 net pe economie nu înseamnă că eşti în clasa de mijloc. Vrînd-nevrînd, clasa de mijloc rămîne un construct ideologic, dacă nu măcar unul cultural, şi cu siguranţă unul economic. Şi ţinînd cont de toate acestea, avem o schizofrenie socială de amploare cu oameni care se consideră clasă de mijoc, dar care economic pot fi cu greu plasaţi în această categorie. Acea clasă de mijloc la care visează toţi susţinătorii unei comunităţi active presupune caracteristici pe care mijlocaşii noştri nu le au: economii, proprietăţi, o anumită autonomie financiară care poate fi menţinută şi în lipsa unui job pentru cîteva luni, un consum constant de servicii şi mărfuri, nu doar de produse alimentare. În marile oraşe, aceste caracteristici sînt des întîlnite. Marile oraşe sînt însă cam rare... Şi atunci cînd din start ruralul are 40% din populaţie, iar pensionarii sînt vreo 6 milioane, e greu de crezut că acea clasă de mijloc mult visată să fie mai mare de 1 milion de membri, extrem de puţin pentru o ţară europeană.

Problema nu o reprezintă cifra, ci tendinţa. Guvernarea Boc a reuşit să micşoreze ponderea clasei de mijloc eliminînd aproape cu desăvîrşire orice reprezentant al statului din această categorie. Poate cea mai grea lovitură a fost dată profesorilor care, cu excepţia unor universitari, nu au nici o şansă să mai fie consideraţi clasă de mijoc dacă nu au norocul unei unchi sau unei mătuşe care să le împartă din avere. A doua lovitură dată clasei de mijoc ţine de criza imobiliară. Sîntem ţara cu cei mai mulţi proprietari de apartamente/imobile din Europa. O bună premisă pentru a formă o clasă de proprietari independentă. Dar nu este aşa, ci mai degrabă o premisă care face greu posibilă o categorie de rentieri, reprezentanţi clasici ai acestei categorii pe care o căutăm. Averea potenţială a aspiranţilor din marile oraşe s-a prăbuşit spectaculos. Dacă acum trei ani puteau lua în calcul 70-100.000 de euro pentru apartamentul clasic de trei camere din blocurile vechi, acum preţurile sînt la jumătate, dacă mai au loc tranzacţiile, şi încrederea pe care preţul acela o pompa în fiecare familie urbană că stă pe o mică avere s-a spulberat. Fără reprezentanţi ai sectorul public, fără valori imobiliare larg răspîndite, clasa de mijloc a primit două lovituri zdravene. Cum poate să îşi mai revină de vreme ce este exclus să se mizeze pe termen mediu pe creşteri salariale spectaculaose sau pe o relansare a pieţei imobliare la nivelurile ameţitoare ale anilor 2007-2008? Cum nu reprezintă nici o miză electorală reală – pensionarii, mediul rural şi sectorul public sînt categorii mult mai uşor de mulţumit electoral – e de presupus că nici anul electroral nu va aduce prea multe. Dar ce ar putea aduce guvernul Boc, care se consideră într-un fel sau altul reprezentatul legitim al acestei categorii urbane, relativ educate, active? Faptul că ţine cu dinţii de cota unică pe venit de 16% este singura încercare de a atrage atenţia şi acestei categorii, deşi ţinta o reprezintă investiţiile atrase şi mai puţin veniturile personale. Cîţiva paşi mici făcuţi în această perioadă pot da speranţe pe măsură (adică mici) cum ar fi contabilitatea simplă sau simplificarea depunerilor de declaraţii fiscale. Pentru oamenii aceştia contează. Pe de altă parte o fiscalitate mai sever aplicată pentru persoanele fizice (reglementările privind drepturile de autor, controlul fiscal mai aplicat etc.) riscă să elimine tocmai acea diferenţă de venit care făcea saltul posibil spre clasa de mijoc. Şi atunci, fără economii, adio speranţă.

În căutarea visului românesc.

Pentru a sprijini activ o clasă de mijloc guvernul ar trebui să facă lucruri care acum îi sînt imposibile. Ar trebui să introducă deduceri pentru a încuraja servicii medicale şi şcolare suplimentare. Ar trebui să diminueze TVA-ul la produse de bază pentru a lărgi puţin sfera consumului. Ar trebui să stimuleze economisirea, care se situează la cifra nesemnificativă de 25 de miliarde de euro, undeva sub 20% din PIB (ţările europene bat suta). Ar trebui să dezvolte antreprenoriatul (nu doar cu programe pentru tineri crescute în seră) şi să stimuleze prin garanţii relevante creditarea. Toate aceste lucruri sînt fantezii în momentul de faţă pentru un guvern care conduce *ad hoc*, de azi pe mîine. Ţin de o strategie de durată lungă şi de un partid care îşi va asuma cu adevărat reprezentativitea acestei clase. Care pînă atunci nu poate decît să crească odată cu ţara. Dacă economia va creşte, atunci, pe cont propriu, lipindu-se de capitalul străin care va mai veni, străduindu-se să dezvolte prin talent şi ambiţie afaceri proprii, clasa de mijloc îşi va face loc încet şi cu dificultate, umplînd din nou cu case de unul sau două etaje periferiile marilor oraşe în căutarea visului românesc: acela de a fi independent de valurile uriaşe ale unei economii imature şi ale unui sector public imprevizibil, asta dacă nu cumva vechile reţele de corupţie vor continua să umple aleatoriu reprezentanţii sectorului. Pînă cînd clasa de mijloc nu va reuşi să ia în stăpînire sectorul public, şi va încerca doar să evadeze din ghearele lui sau să beneficieze incorect de poziţia publică, nu va avea nici o şansă să ia în stăpînire societatea. Şi pînă atunci e o cale lungă.

Alexandru GUSSI

De ce nu gîndim cu capul nostru şi cum am putea să o facem

– cîteva gînduri despre relevanţa politică a „clasei“ de mijloc –

Istoria celor peste 20 de ani de după 1989 este poate în primul rînd istoria unei lupte pentru autonomizarea faţă de Stat. Este ceea ce-i caracterizează pe cei pe care discursul public îi consideră membri ai „clasei de mijloc“. Aceştia sînt cei care reuşesc să-şi cîştige independenţa economică şi nu numai. Dar dacă în anii '90 această independenţă se cîştiga faţă de statul post-totalitar nereformat, mai tîrziu apare evidentă necesitatea de a face faţă şi unor structuri oligarhice şi reţelelor private care se hrănesc din diverse monopoluri.

Nu sîntem cu adevărat europeni pentru că structura socială şi economică nu este una de tip european. Monopolurile din diverse sectoare ale economiei permit menţinerea monopolurilor sau a oligopolurilor mediatice şi politice, acestea contribuind decisiv la împiedicarea dezvoltării unei importante clase de mijloc.

De 21 de ani funcţionează procesul transformării frauduloase a puterii politice în putere economică, apoi a puterii economice în putere politică, după care procesul o ia de la capăt. Acest cerc vicios nu se poate repeta decît dacă statul de drept nu este funcţional, societatea civilă este foarte slabă, presa este în general controlată, iar cetăţenii activi şi întreprinzătorii sînt descurajaţi prin toate mecanismele posibile pînă cînd înţeleg că, în acest context, numai renunţarea la independenţă este cheia reuşitei.

Meritul principal al acestor ultimi ani este că toate aceste condiţii ale perpetuării sistemului au fost zdruncinate. Sentimentul de impunitate al elitei centrale şi locale nu mai este la fel de evident, Justiţia şi-a crescut considerabil gradul de autonomie, Parchetul este mai eficient etc. Tarele sistemului au fost expuse public mai crud ca niciodată, ceea ce ne-a permis să vedem un grad de mafiotizare greu de bănuit şi imposibil de acceptat. Bazele legitimităţii sistemului au fost astfel serios zdruncinate, dar fenomenul este departe de a fi ireversibil.

Dacă aveam o clasă de mijloc puternică, am fi fost într-o conjunctură favorabilă schimbării întregului sistem de partide, ca Italia la începutul anilor '90.

Afirmarea în anii următori a unui activism civic care răspunde acestei realităţi va fi decisivă.

Dacă aveam o clasă de mijloc puternică, am fi fost într-o conjunctură favorabilă schimbării întregului sistem de partide, ca Italia la începutul anilor '90. Acum pare că în România nu există resursele necesare pentru o astfel de schimbare. Dar această privire este statică, iar dacă vedem lucrurile în dinamica lor vom sesiza că apar momente cînd devine posibilă (măcar) deschiderea jocului politic.

Ca şi înainte de 1989, în perioada de tranziţie cetăţeanul a învăţat din experienţă să privească Statul cu neîncredere, iar alternanţele politice au fost provocate pe logica maniheistă a conflictului Stat *vs.* societate.

Din păcate însă spaţiul nostru public nu este unul favorabil încercării de a înţelege cu adevărat situaţia în care ne aflăm. Interpretările excesive, intrumentalizările politice, catastrofismul împing în mod vinovat către depresie colectivă şi apatie politică. Confuzia generală este o confuzie organizată, care urmăreşte să nu existe o suficientă presiune publică nici măcar pentru reformarea actualelor vehicule politice, cu atît mai puţin pentru dezvoltarea pluralismului civic şi politic.

Totuşi reuşita acestei strategii a confuziei este imposibil de prevăzut pentru că, dincolo de statusul economico-social, dincolo de apartenenţa la o clasă de mijloc occidentalizată care ar putea fi motorul modernizării, fiecare individ are o conştiinţă morală şi aspiraţii care sînt de cele mai multe ori în flagrantă contradicţie cu perpetuarea cercului vicios identificat mai sus.

Cred deci că este foarte riscant să facem în actualul context exerciţii de futurologie asupra resurselor societăţii româneşti, cu atît mai mult cu cît discursul dominant, fiind catastrofist, face parte din categoria profeţiilor auto-creatoare, efectul de demobilizare al acestuia facînd, voluntar sau ca efect pervers, şi mai dificilă depăşirea crizelor şi găsirea unor soluţii durabile.

Dacă democratizarea este sinonimă cu spiritul critic, iată că excesul unui spirit critic pervertit prin metode de propagandă contribuie la deficitul democratic, simţindu-se nevoia ca, pe lîngă degetele pe rană, să avem şi diagnostice purtătoatoare de speranţă.

În astfel de momente putem înţelege mai bine ca oricînd valoarea unui îndemn precum cel al lui François Guizot: *„Enrichissez-vous... !“*. Trecînd peste originea controversată a citatului, rămîne o idee caracteristică genezei sistemelor democratice necesitatea de a avea o masă critică de oameni independenţi. În societăţile occidentale actuale „clasa“ de mijloc este majoritară şi asigură regimurilor politice legitimitate democratică şi stabilitate. În România de azi, îndemnul lui François Guizot ar fi acela de a aspira activ la apartenenţa la clasa de mijloc.

Un test mai bun decît orice anchetă sociologică asupra stadiului dezvoltării clasei de mijloc din România este acela al posibilităţii apariţiei şi al eventualei evoluţii a unui partid politic care să susţină consecvent libertatea economică, privatizarea, dezvoltarea societăţii civile, depolitizarea funcţiei publice sau consolidarea statului de drept. Existenţa unui astfel de reper poate deveni o dovadă că undeva, acum tăcută politic, o parte a societăţii româneşti doreşte să provoace mai mult decît simple alternanţe politice, avînd puterea de a susţine o acţiune colectivă în favoarea unei schimbări autentice.

Dragoş RADU

Klasa de mijloc: reţeta noastră secretă

Termenul „clasă de mijloc“ are în limba germană, prin *Mittelklasse,* două sensuri principale. Unul poate fi asociat direct cu terminologia lui Karl Marx, al doilea cu un automobil Mercedes. Dacă în cazul automobilelor semnificaţia este clară, fiind dată de anumite caracteristici concrete, „clasa de mijloc“ rămîne un concept vag, cu înţelesuri multiple, cînd e utilizat pentru clasificări sociale.

Conceptul în sine de clasă, cu rădăcini mult mai vechi decît marxismul, este impregnat ideologic în toate nuanţele lui semantice contaminate de colectivism, milenarism, materialism ori determinism istoric. Altminteri, orice clasificare aplicată unei societăţi e logic admisibilă, oricît de arbitrar ar fi criteriul prin care sînt diferenţiaţi membrii acelei societăţi. Fie că este definitită statistic, ca interval în distribuţia veniturilor, ori funcţional, prin intermediul diviziunii sociale a muncii şi a raportului faţă de factorii de producţie, clasa de mijloc este întotdeauna o entitate fictivă. Ea poate cuprinde un număr mai mare ori mai mic de indivizi în funcţie de modul de a o defini.

Dincolo de acestă ambiguitate a definiţiilor şi de moştenirea ideologică plină de capcane, clasa de mijloc este considerată adesea un factor important pentru progresul economic şi consolidarea democraţiei. Asta presupune însă înţelegerea clasei de mijloc ca o masă critică, eterogenă, compusă din indivizi cu interese diferite, uneori divergente însă nu imposibil de armonizat. Ei au în comun faptul că nu depind în urmărirea acestor interese nici de statul clientelar, nici de cel asistenţial.

Înţeleasă în acest fel, ca masă critică, o clasă de mijloc în formare e folosită în economia politică pentru a ilustra două mecanisme importante ale modernizării. În primul, clasa de mijloc joacă un rol crucial în procesul democratizării. Existenţa ei poate tempera conflictele politice dacă pretenţiile redistributive ale membrilor ei sînt moderate. Asta se întîmplă fie atunci cînd clasa de mijloc creşte numeric astfel încît alegătorul median devine membru al acesteia, fie cînd alegătorul median aparţine deja clasei de mijloc iar aceasta se îmbogăţeşte suficient pentru a deveni independentă de stat. În cel de-al doilea, procesul de dezvoltare economică este determinat de deciziile legate de ocupaţii şi implicit de formarea unei clase de mijloc. De ce ţări altminteri similare dezvoltă dinamici ocupaţionale diferite, unele ducînd spre prosperitate, cealalte spre stagnare? Cum se explică apariţia întreprinzătorilor capabili să dezvolte industrii, să creeze locuri de muncă facînd investiţii şi inovaţii într-un caz, iar în celălalt numai a micilor proprietari, a artizanilor şi lucrătorilor pe cont propriu sau în gospodării agricole de subzistenţă?

O masă critică, eterogenă, compusă din indivizi cu interese diferite, uneori divergente însă nu imposibil de armonizat.

Principala explicaţie este legată de o combinaţie de politici inconsistente de liberalizare economică care conduc la inaccesibilitatea creditului, persistenţa monopolurilor, distorsiuni pe piaţa muncii şi incitative perverse de a participa în economia informală. În lipsa unei ordini economice determinate de proprietatea privată şi concurenţă autentică nu se va putea forma masa critică de antreprenori medii şi mici esenţială unei economii stabile şi prospere. Este acel *Mittelstand* căruia ordo-liberalii germani W. Eucken, L. Erhardt sau W. Röpke îi acordau un rol vital în funcţionarea economiei de piaţă şi îl considerau un scut împotriva manipulărilor ideologice socialiste.

Tocmai astfel de manipulări au făcut parte din reţeta tranziţiei aplicate în România după 1989. A fost o strategie de întîrziere a reformelor, de amînare a privatizării şi liberalizării. Un plan de împotrivire faţă de formarea unei clase de mijloc ca masă critică care ar fi garantat ireversibilitatea democratizării şi a reformelor economice.

Din acest plan a făcut însă parte chiar utilizarea retorică a clasei de mijloc. Aproape toate programele politice au eroizat-o, guvernele au declarat mereu că o încurajează, opoziţia că e singura care o apără. Iar toţi laolaltă s-au lamentat că nu există, că e prea subţire, că nu se implică.

Această strategie a echilibrat în mod iscusit balastul ideologic al noţiunii de clasă cu nostalgia după o normalitate adesea asociată cu „burghezia“ exterminată de comunism. Invocarea clasei de mijloc s-a potrivit ca o mănuşă retoricii căii de mijloc în economie şi celei despre democraţia originală.

Scopul a fost însă tocmai excluderea celor care ar avea caracteristici corespunzatoare clasei de mijloc din corpul politic şi, pe cît posibil, din părţile profitabile ale economiei. Fie prin inducerea neparticipării, fie prin încurajarea emigrării. Prin aptitudinea de a-şi asuma riscuri şi prin spirit întreprinzător, dar şi prin preferinţe politice şi atitudinea faţă de stat, majoritatea celor peste două milioane de migranţi români ar fi fost în mod firesc parte a clasei de mijloc. În ţară ar fi putut poate contribui la acea masă critică capabilă să încline mult mai clar balanţa în favoarea reformei.

După două decenii în care a fost stimulat exit-ul, abandonul, neimplicarea, ce ar putea reda încredere în virtuţile participării politice? Cum poate fi contracarată atrofierea capacităţii de a contesta o aşezare a lucrurilor care pare predeterminată?

Cătălin AVRAMESCU

Un vot pentru clasa mijlocie

Cum votează clasa mijlocie? Nu, nu mă refer la cum pun ştampila pe buletinul de vot aceia care sînt identificaţi de sociologi ca aparţinînd „clasei mijlocii“. Mă refer la un tip ideal şi la sistemul de vot care i-ar corespunde acestuia.

Am să reformulez. Oare sistemul de vot pe care îl avem acum corespunde, în principiu, valorilor clasei mijlocii? Îi asigură acesteia o reprezentare corectă? Sau, dimpotrivă, lucrează împotriva intereselor clasei mijlocii?

Haideţi să examinăm această chestiune plecînd de la o chestiune adesea menţionată, însă niciodată discutată: norma de reprezentare. Aceasta este numărul de alegători ce corespunde unui reprezentant. Norma de reprezentare variază foarte mult în statele democratice. În Senatul Statelor Unite norma de reprezentare este cam de 1 la 3 milioane. În parlamentul unicameral al Estoniei norma de reprezentare este cam de 1 la 13.000. Pentru Camera Deputaţilor din România norma de reprezentare este de 1 la 70.000, iar la Senat de 1 la 160.000.

Cum este mai bine pentru clasa mijlocie? La prima vedere, oricum. Însă diavolul se ascunde în detalii. Normele acestea de reprezentare înseamnă că avem, în această ţară, colegii destul de mici, mai ales dacă le raportăm la mărimea populaţiei. Numeroase colegii sînt rurale. Nu conţin nici un oraş sau conţin doar tîrguri mici. Acest lucru are consecinţe directe. O parte dintre cei aleşi vor reprezentate interese strict locale. Vor fi departe de a reprezenta interesele clasei mijlocii, prin definiţie urbană.

Un sistem care rezervă locuri unor asociaţii de excentrici nu este întru totul compatibil cu valorile clasei mijlocii.

La începuturile Statelor Unite, fondatorii republicii au creat intenţionat colegii electorale mari (în raport cu populaţia acelor timpuri) pentru că era nevoie de cei aleşi să reprezînte interese cu adevărat publice, generale. Nu interesele vreunui grup sau vreunui cătun.

La noi colegiile rurale prezintă o complicaţie suplimentară. Acolo este ţara votului captiv. Nu spun că în mediul urban lucrurile sînt perfecte. Însă acolo votul este mai degrabă unul ideologic, argumentat. În parte datorită alegătorului din clasa mijlocie, al cărui vot nu poate fi cumpărat cu două kilograme de mălai.

Interesul clasei mijlocii este, aşadar, trecerea la un sistem cu mai puţini reprezentanţi, un sistem care să facă aproape imposibilă crearea de colegii exclusiv sau dominant rurale. Ce coincidenţă... La referendumul din 2009, validat de Curtea Constituţională, românii şi-au exprimat clar voinţa: reducerea numărului de aleşi la 300. O asemenea reducere ar fi un pas în direcţia bună. Colegii mai mari.

Să examinăm acum sistemul de vot. De peste douăzeci de ani alegerile parlamentare sînt organizate într-un sistem proporţional. La început, din 1990, pe liste blocate, iar din 2008 în falsul „uninominal“ (în realitate un sistem proporţional şi cu mandate compensate în funcţie de scorul de partid – o schemă folosită cîndva în alegerile pentru Senatul italian).

Sistemul proporţional are cîteva efecte nocive. Unul dintre ele este încurajarea extremismului. Într-un sistem majoritar, mandatul este luat de cîştigătorul colegiului. Restul voturilor se pierd. Într-un sistem proporţional însă, fiecare partid care trece pragul electoral îşi are asigurată o „felie“ parlamentară. Or, acest lucru este adesea primejdios. Ideologiile cronic minoritare sînt rareori opiniile unor grupuri de genii neînţelese. De regulă e vorba de asociaţii de trăzniţi, pentru care Pămîntul este pătrat, economia planificată aduce fericirea, capitalismul este o invenţie sionistă, paşapoartele biometrice au Numărul Fiarei, iar Elvis trăieşte.

Sistemul majoritar favorizează opiniile comune, dominante. Clasa mijlocie s-a dezvoltat într-o cultură, aceea anglo-saxonă, care recunoştea meritele „simţului comun“. Virtuţile acestei clase sînt, printre altele, prudenţa, cumpătarea şi scepticismul. Ceea ce filozofii moderni ai empirismului şi ai individualismului au respins şi au criticat au fost exaltarea şi fanatismul.

Un sistem care rezervă locuri unor asociaţii de excentrici nu este întru totul compatibil cu valorile clasei mijlocii. Nu este o întîmplare că principalele democraţii – Statele Unite, Marea Britanie, Canada, Franţa, Australia – au, toate, sisteme de vot majoritare. Acestea au creat partide solide, cu o capacitate notabilă şi de a guverna, şi de a reforma. Mai mult, aceste partide sînt, cu necesitate, partide complexe, pluraliste. Şi invers: partidele structurate de votul proporţional sînt, de regulă, mai mici, monocrome şi disciplinate, partide în care disidenţa interioară este descurajată şi sancţionată eficient, prin negarea sau limitarea accesului pe listele de partid.

Altă problemă gravă a sistemului proporţional este că ia din mîna alegătorilor puterea de a forma, la urne, o majoritate. În sistemul majoritar guvernările de coaliţie sînt rareori necesare. Însă în sistemul proporţional acestea sînt regula. Mai grav, uneori proporţionalismul fragmentează într-atîta spectrul politic încît regula este chiar a guvernărilor minoritare (adesea chiar şi acestea formate din coaliţii).

Aceasta duce la cel puţin două efecte nedorite. Primul: durata medie guvernării scade, pentru că avem de-a face cu coaliţii separat. Într-un sistem proporţional însă, alianţa de guvernare se constituie, de regulă, prin tratative între liderii de partid.

Sistemul nostru electoral mai are un defect grav din punctul de vedere al intereselor clasei mijlocii. Este prea simplu. Iei buletinul şi pui ştampila. Simplitatea acestui sistem deschide larg uşa manipulării alegătorilor şi a agendei electorale.

Politica, ideal vorbind, ar trebui sa fie o confruntare, cu reguli stricte şi demne, între argumente raţionale. În timpurile de pe urmă însă politica a devenit excesiv de simplă, ca un meniu fast food. Dacă tot ce trebuie este să obţii o adeziune minimală („Ştampila pe trandafir!“) şi exclusivă atunci de ce să te complici, ca politician? Ţinta predilectă a campaniilor va fi alegătorul nesofisticat, care e dispus să accepte un consemn de vot exprimat, şi acesta, în termeni rudimentari, emoţionali.

Nu este o coincidenţă că acolo unde clasa mijlocie a fost influentă sistemele de vot au devenit, adesea, mai sofisticate. Aceste sisteme presupun, spre exemplu, exprimarea unei liste de preferinţe, de tipul Ionescu 1, Vasilescu 2, Georgescu 3 etc. Aceste sisteme au cîteva efecte interesante. Obligă partidele şi alegătorii la un minim efort de inteligenţă. Spre exemplu, constrînge partidele să renunţe la campanii strict negative, conduse de consultanţi angajaţi cu ora.

Să rezumăm: colegii mai mari, partide mai reprezentative, mai complexe şi mai apropiate de opiniile comune, limitarea accesului în Parlament a grupărilor extremiste, recunoaşterea principiului majorităţii şi scăderea probabilităţii ca o minoritate politică să şantajeze guvernarea, precum şi un sistem de vot inteligent şi complex, pe măsura unei clase de oameni educaţi. Acesta este profilul unei legi electorale ce ar conveni clasei de mijloc.

Este momentul, acum, să lămurim ce este clasa de mijloc.

Mai uşor este să spunem ce nu este. O definiţie strict sociologică şi economică este insuficientă sau chiar eronată. Clasa de mijloc nu este pur şi simplu „clasa din mijloc“. Adică grupul de oameni de la mijlocul intervalului statistic. Mediu de bogaţi (sau de săraci). Educaţi „aşa-şi-aşa“. Cu opinii incerte, „centriste“. Cu 1,7 copii, posedînd 0,9 maşini şi plimbînd 1,2 cîini.

Cel mai bun tratament istoric al clasei mijlocii pe care îl cunosc este cartea lui Lawrence James, *The Middle Class. A History* („Clasa mijlocie. O istorie“), publicată în 2006. Pentru James clasa mijlocie nu este un grup omogen. Nu este înregimentată unui partid şi nici mesmerizată de o dogmă. Nu este caracterizată de avere sau de statut.

Negustori şi ofiţeri, avocaţi şi funcţionari, învăţători şi tehnicieni, actori şi scriitori, ingineri şi medici.

Clasa mijlocie este caracterizată de profesionalism. Spre deosebire de clasa muncitoare şi de ţărani, care îşi cîştigă pîinea zilnică muncind cu spinarea, şi spre deosebire de aristocraţi şi clerici, care exploatează resursele statutului lor social, clasa mijlocie acoperă „profesiile“, acele activităţi pentru care îţi trebuie o formare specializată, adesea chiar şi o educaţie intelectuală. Negustori şi ofiţeri, avocaţi şi funcţionari, învăţători şi tehnicieni, actori şi scriitori, ingineri şi medici.

Clasa mijlocie nu este structural ostilă altor stări sociale. Dimpotrivă. Ea cultivă, pe de-o parte, o etică a muncii, iar pe de altă parte este atrasă de manierele şi stilul aristocraţiei. Este ostilă însă socialismului şi sindicalismului revoluţionar, cele două mari ameninţări la adresa ordinii capitalismului liberal de la începutul secolului XX.

Noi ne întrebăm uneori, în această ţară, unde este clasa mijlocie. Vă propun acum să reformulăm această problemă. Cum se poate manifesta politic clasa mijlocie? Clasei mijlocii îi trebuie nu doar un partid anume. Nu doar impozite mici, şcoli bune şi o presă liberă. Clasei mijlocii îi trebuie şi un sistem electoral favorabil. Unul în care voturile sale să conteze.

Despre substanța etică a arhitecturii

Kázmér Kovács: În mod simplu, poate prea simplu, relaţia dintre arhitectura de nou şi arhitectura conservatoare de patrimoniu se pune în termeni antagonici, ceea ce, după convingerea mea, este o eroare de percepţie. Cele două atitudini edificatoare sînt complementare. Oare abordarea spaţiului public de către locuitori şi abordarea tehnică şi marginală de către profesionişti pot fi despărţite de semnificaţia şi posteritatea sa?

Ciprian Mihali: Vreau să ridic puţin moralul: nu sînt bucureştean, nu iubesc Bucureştiul, nici nu-l detest. Am început să-l cunosc îndeaproape şi cu mare plăcere cînd eram bursier al Colegiului „Noua Europă“, timp de trei ani am făcut cîteva zeci de mii de kilometri în trenul dintre Cluj şi Bucureşti şi pe străduţele din jurul Colegiului. Aşadar, am o relaţie mai degrabă plăcută, dar distantă cu el: nu mă pasionează şi nici nu-mi afectează visele. La Cluj avem toate motivele de optimism – am dat miniştri străluciţi, am dat un grup de stînga revoluţionar, am dat un prim-ministru curajos, am dat o campioană a României la fotbal şi, mai nou, am dat cel mai tînăr şi mai dinamic preşedinte al Ordinului Arhitecţilor. Prin urmare, viaţa e frumoasă la Cluj...

Trebuie să vă spun că îi frecventez pe arhitecţi, dintr-un soi de complicitate cu paşii calculaţi, după încheierea tezei de doctorat, pentru că m-au pasionat aceste discipline sau preocupări vocaţionale. Am tatonat terenul de partea arhitecţilor, de partea juriştilor şi de partea medicilor. Toate cele trei categorii sînt bănoase, dar cei mai simpatici rămîn arhitecţii, oricum am lua-o. Toate trei sînt profesii vocaţionale, poate printre ultimele pe care societatea noastră le permite. În ce constă această chemare pe care societatea modernă a creat-o ca pe un factor de responsabilitate socială? Juristul, omul legii, este *chemat* să facă dreptate, medicul este *chemat* să redea sănătatea, arhitectul este *chemat* să îngăduie locuirea. Dar dacă dreptatea şi sănătatea presupun mai degrabă gesturi şi intervenţii excepţionale – nu sîntem, din fericire, bolnavi tot timpul şi nici neîndreptăţiţi tot timpul – cu arhitectura ne zbatem zi de zi. Iar dacă îi vedem la televizor mai des pe medici şi pe jurişti decît pe arhitecţi este şi pentru că rănile nedreptăţii şi rănile sistemului sanitar sînt mai dureroase sau măcar mai evidente şi mai spectaculoase, într-o societate ea însăşi spectacularizată. Arhitectura este mai discretă din acest punct de vedere. Dar este o discreţie permanentă, zilnică. Apropiindu-mă de arhitectură, m-au interesat dimensiunea ei cotidiană şi felul în care ea ne afectează în gesturile şi în simţămintele cele mai mărunte. Dacă dl Liiceanu, dl Pleşu şi dl Cărtărescu au această senzaţie rănită, această iubire rănită şi acest amestec de dragoste şi ură faţă de Bucureşti, aşa cum le putem avea şi noi faţă de Cluj – căci şi Clujul este o rană deschisă – este pentru că felul în care arată oraşul, materialmente vorbind, la nivelul senzaţiilor, este ceva care lucrează pe pielea, pe epiderma corpului şi gîndurilor noastre în fiecare moment. Înjurăm sistemul medical o dată pe an, avoţaţii ne enervează punctual; arhitectura este discret, dar permanent prezentă. În felul acesta, ea face oraşele de astăzi nelocuibile; şi cînd spun „nelocuibile“ mă refer la sensul heideggerian al termenului, acela de *a putea să fii* în oraş. Îl invidiez pe Mircea Cărtărescu că a putut să fugă din oraşul real în cel imaginar şi că a putut visa case. Dacă tot e vorba despre vise, trebuie să vă spun că de mulţi ani încoace visez numai călătorii în locuri dintre cele mai bizare, nu visez niciodată că sînt într-un loc. S-ar putea ca arhitectura, aşa cum arată ea astăzi în oraşele noastre, să ne îngăduie tot mai puţin să visăm. Arhitectura nu este o substanţă generatoare de imaginaţie. Ea

Casele în care locuim nu îngăduie nici un fel de visare.

este o arhitectură plată, iar această platitudine a ei nu se compensează nici prin înălţimea turnurilor – care este o pseudo-soluţie la platitudine – şi nici prin strălucirea sau luxul materialelor. Ea nu îngăduie, din acest punct de vedere, visarea, nu îngăduie profunzimea. Acea casă despre care vorbeşte Mircea Cărtărescu este o casă cu cotloane, aşa cum o defineşte Gaston Bachelard: are cotloane, are ascunzişuri, generează spaime, generează sentimente contradictorii, generează reverii, te poartă într-un întreg evantai emoţional, senzitiv şi imaginar. Casele în care locuim, clădirile publice pe care le frecventăm nu îngăduie nici un fel de visare, ele sînt construite cu sens unic, cu simţ unic, sînt destinate unei singure funcţiuni: locuirea pur funcţională, metri pătraţi, impozit pe metrul pătrat, clădirea publică destinată strict unei funcţiuni. Casele nu au profunzimi, nu au straturi. Toate acestea ţin de un soi de „mizerie simbolică“ a spaţiului public. Termenul nu se referă doar la sărăcia simbolizării, ci şi la decuplarea care are loc între cei care produc simboluri şi cei care le consumă. Nu mai sîntem, noi înşine, producătorii propriilor simboluri, semnificaţii, valori: le consumăm. Or, simbolizarea şi valorile sînt acest element de cheag, de articulare a relaţiilor dintre noi. Ca să fim cu ceilalţi, e nevoie să punem ceva între noi. Or, nu avem ce să punem între noi. Există firme care pun ceva între noi, există oferte, există promoţii la mediere; instanţele şi instituţiile de mediere se înmulţesc pe măsura creşterii distanţei dintre noi şi a singurătăţii noastre.

Cînd visăm singuri,
e vorba doar de un vis,
dar cînd mai mulţi oameni
visează împreună
este începutul
unei noi realităţi.

FRIEDENSREICH
HUNDERTWASSER

Revin la întrebarea lui Kázmér Kovács despre spaţiul public şi semnificaţia sa. Eu aş citi expresia „arhitectura spaţiului public“ într-un alt sens: nu avem o arhitectură *în* spaţiul public şi nu avem arhitectură *şi* spaţiul public, ci este vorba despre o arhitectură *a* spaţiului public. E limpede că termenul „arhitectură“ nu se referă aici la meseria arhitectului, nu se referă nici măcar la o sumă de obiecte create, ci la un soi de proces: „arhitecturarea“ spaţiului public, care este un proces complex, eterogen, nesfîrşit, permanent deschis. În acest proces, arhitectul are o contribuţie parţială. Şi cred că responsabilitatea este una împărtăşită. Altfel spus, arhitecturarea a ce? Nu există un spaţiu public anterior pe care arhitectul ar veni să-l umple cu obiecte. Nu există pe de o parte arhitectura, iar pe de altă parte spaţiul public. Mai mult, aş spune că nici nu există spaţiu pînă nu există arhitectură. Spaţiul începe odată cu primul gest al unei scobiri într-o peşteră, al înălţării unei fundaţii, al fixării unui zid: abia atunci începe să existe spaţiul. Spaţiul public începe să existe, la rîndul lui, abia după ce există o intervenţie arhitecturală: este un gest iniţiatic. Responsabilitatea arhitectului vine din clipa primă în care „taie“ spaţiul, croieşte. Arhitectul e un lucrător de finete: aşa cum e filozoful un lucrător de finete cu conceptele, arhitectul o face în materie; într-o materie care nu e neapărat fizică – beton, cărămidă etc. –, ci este materia care ne ţine pe noi ca fiinţe materiale (nu duhuri, nu fantome, nu îngeri) laolaltă cu ceilalţi. Dacă lucrurile stau în felul acesta, atunci arhitectul liberează spaţii, le produce, creează condiţiile unei libertăţi fără de care noi înşine nu am putea fi unii împreună cu alţii.

În ce fel „arhitecturarea“ spaţiului unui oraş cum este Clujul prin instalarea a trei sute de camere de luat vederi în oraş – care este în sine un gest de intervenţie spaţială masivă – ne permite să fim mai liberi, mai destinşi, mai umani unii cu ceilalţi? Cînd vorbim de responsabilitate, eu mă gîndesc la substanţa *etică* a arhitecturii. N-aş vedea arhitectura ca operă de artă şi nu gustul e cel care ne doare mai tare. Este mulţimea gesturilor, a sentimentelor şi a atitudinilor pe care ni le provoacă arhitectul în momentul în care înalţă o construcţie. El o pune la locul ei – în cartier, pe deal, pe stradă. Care vor fi gesturile şi reacţiile zilnice, miile de reacţii faţă de ea? Mircea Cărtărescu spunea că a trăit 25 de ani într-o casă: acolo a avut loc un proces de compenetrare – el „intră“ în casă, casa „intră“ în el. Cum „intră“ oraşele în noi, cum „intrăm“ noi în oraşe zi de zi? Nu mă gîndesc la excepţiile nedreptăţii sau ale bolii, ci la bombardamentul mărunt şi permanent pe care arhitectura îl provoacă asupra noastră. De aceea mi se pare că, înainte de toate, arhitectura este substanţă etică, adică *ethos*, practici, obişnuinţe. De aceea, refacerea oraşului astăzi în România este un proces atît de traumatizant, pentru că există obişnuinţele sedimentate, straturile de obişnuinţe, există o geologie întreagă a felului nostru de a fi şi care nu se schimbă prin nişte pereţi mai frumoşi – sau „bandajaţi“, sau revopsiţi. Aşa cum pereţii aceia sînt uzaţi, aşa sîntem şi noi uzaţi de ei. Simpla spoială nu ajută şi cu atît mai puţin ajută calitatea gestului arhitectural aşa cum o vedem în cartierele noi de la marginea marilor oraşe.

Dacă arhitectura este un gest etic, este şi un gest politic. Acest *ethos* este unul al cotidianului, dar face posibilă politica într-un anumit sens. Nu politica instituţională a unui guvern – ci pluralitatea a ceea ce sîntem noi; faptul că ne suportăm unii pe alţii ca diferiţi şi faptul că putem duce cu noi diferenţele dintre noi se vede sau nu se vede în arhitectură. Se vede astăzi în ce grad sîntem toleranţi sau intoleranţi faţă de măsuri punctuale care au fost luate în Cluj, de exemplu, pe strada Coastei – celebrul caz în care, peste drum de casa primarului, o colonie de romi a fost evacuată la minus 15 grade în luna decembrie pentru a fi mutată lîngă groapa de gunoi, în aşa-zisă „locuire de urgenţă“ sau „locuire socială de urgenţă“. S-a spus că „sînt insuportabili în centrul oraşului, sînt murdari, ne fac de ruşine, primarul trece zilnic prin preajma lor, să-i evacuăm ca să facem un oraş mai curat şi mai frumos“.

Prin urmare, spre deosebire de cazul Bucureştiului, nu cred în valenţe estetice, igieniste, ordonate ale spaţiului public. El este mai întîi *public* şi abia apoi spaţiu: este eterogen, fragmentat, este neplăcut, eventual ostil – dar el funcţionează numai în felul acesta. Consensul îl omoară şi îl face spaţiu funcţional. La Cluj ne simţim foarte bine fiecare dintre noi în cele două malluri, în care consensul e deplin. Mai mult, într-unul din ele, Pollus, s-a recreat oraşul, căci aleile din el se numesc „Avram Iancu“, „Mihai Eminescu“ ş.a.m.d.: oraşul s-a mutat la mall, fizic, iar centrul oraşului este pustiu. Aşa-zisul spaţiu public, care ne doare pe noi, nu mai este în spaţiu: ori avem „spaţiu verde“ – care e un spaţiu de divertisment, pe dealurile de lîngă Cluj sau în altă parte – ori avem „public“, iar publicul acesta nu mai este spaţial: s-a rupt „spaţiul public“ ca atare în „spaţiu“ şi „public“. Cei doi termeni se întîlnesc rar şi, cînd se întîlnesc, nu dau ceea ce am vrea noi să dea.

© L. Muntean

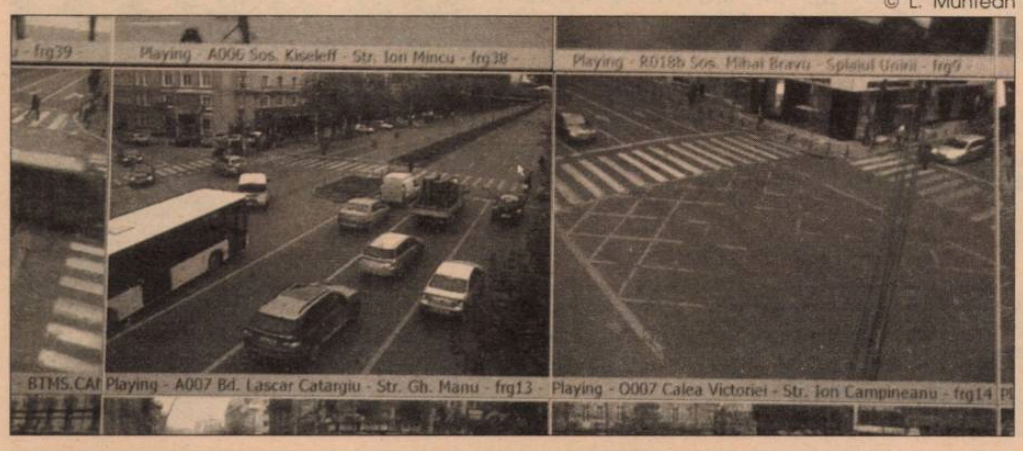

Ființa de timp a arhitecturii

Kázmér Kovács: Chestiunea mallului ca pseudo-spaţiu public ar merita un seminar aparte. Ciprian Mihali a pomenit în finalul intervenţiei sale despre „ce se vede“ şi „ce nu se vede“; asta se leagă de acel regulament de la Würzburg în care nici o clădire nu poate fi mai înaltă decît cea mai scundă clopotniţă din oraş. Eu cred că ce se va vedea va fi altceva decît ceea ce e bine acolo şi ceea ce e bine aici. E clar că este vorba de semnificaţie: arhitectura şi oraşul în primul rînd *se văd*. Arhitectura *reprezintă*, ca orice artă vizuală. Probabil că ceea se se întîmplă în această epocă nu este nici măcar încercarea de a reinventa un stil – stilul este la fel de fragmentat ca viaţa publică despre care vorbeaţi mai devreme. Noi toţi, deşi o admitem cu o oarecare dificultate, sîntem derutaţi atunci cînd trebuie să inventăm forme din nimic. Ne cunoaştem meseria, ştim, tehnic, cum trebuie făcute lucrurile, dar *ce* trebuie să facă un arhitect trebuie să ne spuneţi dumneavoastră. Am vrea să ne sfătuiţi, domnule Liiceanu, pentru a nu fi spînzuraţi pînă la urmă.

Gabriel Liiceanu: Venind în mijlocul dvs., trebuie să vă fac un dar – nu putem veni cu mîna goală, trebuie să vă lăsăm ceva. Ce dar aş putea să vă fac, dinspre meseria mea? M-am gîndit că dvs. faceţi parte dintre artiştii pentru care nu cuvîntul e materia primă. Dumneavoastră sînteţi, pînă la urmă, izolaţi şi prin faptul că nu sînteţi vorbitori: vorbiţi arătîndu-vă proiectul sau împlinirea lui, dar nu sînteţi chemaţi să-l comentaţi, nici să-l explicaţi. Şi atunci, poate că oamenii care lucrează cu cuvîntul ar putea să devină, în mai mare măsură decît dumneavoastră – iubindu-vă, înţelegîndu-vă –, purtătorii de cuvînt. Darul pe care vreau să vi-l fac ar arăta cam aşa: în fond, arhitectura este o artă în care viitorul intră în permanenţă în conflict cu trecutul. Aţi pomenit de patrimoniu. De cîte ori pui în joc scena arhitecturii, pui în joc înfruntarea unui moment de dezvoltare – deci de perspectivă – cu ceva care a apărut în urma noastră şi care trebuie sau nu conservat. Am să vă spun o mică poveste legată de un filozof. Ştiţi că, atunci cînd spunem „fiinţe“, noi ne gîndim la obiecte. Însă Aristotel a făcut o observaţie de o fineţe enormă: că fiinţele nu se rezumă numai la obiecte, la corpuri materiale, ci există şi fiinţe făcute din timp. De pildă, spune Aristotel, nu poţi asemui fiinţa unei mări cu fiinţa unei zile, a unei dimineţi; sau fiinţa unui pom cu fiinţa unei bătălii care a avut loc între ora 10 şi patru după-amiaza. Există, aşadar, fiinţe de timp. Dumneavoastră operaţi, într-o enormă măsură, nu numai cu fiinţele care au întrupări, care se materializează, ci cu fiinţe de timp, cu vîrste, cu lucruri care se petrec în secole, care capătă vechime. Cînd folosim cuvîntul „a ucide“, noi avem în vedere nu aneantizarea unui obiect, ci lichidarea unui segment de timp; cînd ucizi, ucizi fiinţe vii, deci suprimi viaţa lor. Nu suprim viaţa paharului dacă îl sparg, dar suprim viaţa unui om, suprim timpul pe care el îl avea de trăit. Atentatul pe care îl fac e atentatul asupra unui proces, asupra unei secvenţe temporale. În sens propriu, nu se ucide decît ceva care există în timp. Dacă dumneavoastră deveniţi conştienţi de faptul că operele înaintaşilor dumneavoastră sînt fiinţe de timp, şi nu numai fiinţe materializate, şi că, atunci cînd apar oameni care sînt dispuşi să le ucidă, să le suprime, se săvîrşeşte o crimă majoră. Atunci cînd mi-am pus problema ce am trăit noi în ultimii 20-30 de ani înainte de 1990, unul dintre lucrurile care m-au cutremurat cel mai tare, fără să realizez pe moment de ce, a fost felul în care s-au lichidat patrimonii. Am asistat în 1986 la momentul în care Mînăstirea Văcăreşti urma să dispară. Am văzut-o, printr-un privilegiu, în momentul în care avea turlele smulse şi cînd soarele intra prin cele două găuri şi lumina pictura. Cantitatea de pictură care se afla acolo atingea, pesemne, suprafaţa unui stadion de fotbal. Fusese făcută cu vreo două secole în urmă. Pe urmă am aflat că ceea ce exista pe pereţi era de fapt supra-pictat: pictura originară era dedesubt. Astăzi, la Mogoşoaia, există cîteva mostre din frescele originare. Cînd brutele care au stabilit că Mînăstirea Văcăreşti trebuie rasă de pe suprafaţa pămîntului sau că Uranusul trebuie distrus şi că în locul lui trebuie făcută Casa Poporului au comis crime la propriu – au distrus timpul unor generaţii. Au ucis istoria noastră, ne-au ucis memoria. Acesta este, cred, lucrul pe care ar trebui să-l reţinem cînd sîntem confruntaţi cu ceea ce se întîmplă astăzi, de pildă, pe Buzeşti. N-am să fiu niciodată partizanul unor maghernițe numai pentru că erau construite în 1890; dar printre ele erau lucruri a căror înlăturare echivalează cu crimele. Ele s-au săvîrşit sub ochii noştri în aceste săptămîni şi pentru că nu sîntem conştienţi în ce măsură suprimarea unui lucru care are vechime şi a cărui fiinţă e făcută din timp echivalează cu o crimă. A păstra patrimoniul, a-l conserva, a-l îngriji, a-l adeveri, cum se spune cu un cuvînt frumos, german – *bewahren,* care înseamnă a conserva un lucru adeverindu-l în fiinţa lui – înseamnă exact asta: a striga dinăuntrul artei dumneavoastră, a arhitecturii, „îmi omorîţi fiinţa de timp a predecesorilor mei!“. Am spus că arhitectura se naşte într-un conflict între viitor şi trecut. Este evident că arhitectura nu e numai conservare, ci este şi expansiunea noului, iar acest proces trebuie să se afle în dialog permanent cu ce păstrezi şi ce dărîmi. Iarăşi este adevărat că discuţiile noastre se poartă pur idealist dacă nu ţinem cont de noutăţile care survin în istoria speciei umane. Una e să faci arhitectură cînd populaţia globului e de cîteva sute de milioane, ca în Renaştere, altceva e să faci arhitectură cînd în curînd cele şapte miliarde pe care le va atinge planeta vor face să se rupă craca pe care stăm cu toţii. Sigur că sloganul lui Noica la un congres de arhitectură – „Nu faceţi case mai înalte ca arborii!“ – îi face astăzi pe arhitecţi să surîdă: cum să nu faci case mai înalte ca arborii de vreme ce sîntem şapte miliarde şi se va ajunge la zece în următoarele decenii? În mod fatal, arhitectura e obligată să meargă spre „urîţenia“ verticalităţii tot mai nemăsurate.

Asta am vrut să vă spun: cadoul meu este fiinţa de timp a meseriei dumneavoastră. Folosiţi darul acesta ca să argumentaţi atunci cînd vi se dau jos operele predecesorilor.

© L. Muntean

Creaţia continuă fără încetare prin intermediul omului. Cei care privesc legile Naturii ca pe un sprijin pentru lucrările lor colaborează cu Creatorul.

ANTONI GAUDÍ

Arhitectura e obligată să meargă spre „urîţenia“ verticalităţii tot mai nemăsurate.

PUBLICITATE

Arhitecții nu sînt integral vinovați

© M. Tibuleac

Kázmér Kovács: Sens şi memorie. E clar că noi nu putem construi sens. Cu ceva noroc şi cu ceva talent, putem construi ceva care, în timp, poate acumula straturi de semnificaţie şi care să însemne ceva pentru o generaţie viitoare. Aş vrea să rămînem la acelaşi subiect, dar aş introduce un detaliu derizoriu, pentru a schimba cumva unghiul de abordare. Noi, arhitecţii, avem un client temut care vine cu o revistă de arhitectură populară sau cu o schiţă şi noi ne străduim să-i explicăm că nu trebuie să ne spună *cum* vrea să-i facem casa, ci *ce* vrea de la acea casă. Domnule Pleşu, ce vreţi să ştie să facă oraşul dumneavoastră şi casele pe care trebuie să le construiască bietul arhitect?

Andrei Pleşu: Mi-a plăcut foarte mult cadoul pe care vi l-a făcut dl Liiceanu. Am avut o strîngere de inimă cînd mi-am imaginat cum ar avea loc o întîlnire între dl Liiceanu şi dl Sorin Oprescu. Dl Liiceanu i-ar vorbi despre „fiinţa de timp" şi despre *bewahren* ca fiind o complicată nuanţă între „a păstra" şi „a adeveri"...

Noi trăim inevitabil cu sentimentul că se întîmplă o catastrofă la noi acasă. Dar ar fi interesantă o discuţie despre ce se întîmplă în arhitectură în general, pentru că nu sîntem o planetă care merge de la sine în direcţia bună, iar la noi sînt nişte fisuri... Îmi aduc aminte ce stupefiat am fost în 1990: primul ministru de Externe străin care a venit în România după Revoluţie a fost Roland Dumas. Era un domn foarte distins, avea un aer de marchiz, cu nişte plete de gavotă... S-a pus problema „ce-i arătăm". Şi pe toţi ne-a apucat panica la gîndul că ar putea vedea Casa Poporului. Ne gîndeam cum să facem să nu o vadă. Dar pînă la urmă a fost inevitabil: a trebuit să-l ducem acolo, pentru că a vrut el. I-a plăcut foarte mult. Pe urmă am dus acolo – de data aceasta cu titlu de test – un istoric de artă german foarte bun, Horst Bredekamp. Mi-a spus: „Foarte interesant, văd un Piranesi aici, este o clădire finită, care are aspectul unei ruine". A plecat visător din faţa ei. O reţetă este să spui „este o clădire postmodernă". Există cîteva cuvinte salvatoare: în filozofie, dacă dai peste o contradicţie, scapi spunînd „e ceva dialectic aici"; în arhitectură sau în artă, dacă dai peste ceva greu de asamblat, spui „e ceva postmodern". Se întîmplă ceva în lume, mai complicat decît credem noi...

M-am întrebat la un moment dat dacă ce mă supără e strict arhitectura. Ceea ce nu-mi place mie în Bucureşti e strict ce văd la nivel arhitectonic? Nu. Sînt multe alte lucruri care nu îmi plac în oraş şi, mai ales – o spun cu o simpatie echivocă –, nu îmi place populaţia. Nu îmi plac oamenii pe care îi văd pe stradă. Nu îmi place cum arată, nu îmi place cum sînt îmbrăcaţi, nu îmi place cum merg, nu îmi place cum vorbesc. Dacă e să fiu cinstit, există, dincolo de cîteva probleme de arhitectură, ceva care mă deranjează global. Dacă te uiţi la pozele de Bucureşti interbelic, ceea ce te impresionează – dincolo de clădirile care au încă noblеţe – e lumea de pe stradă: arată altfel. Johnny Răducanu mi-a spus odată: „Cînd veneam din mahala în centru, simţeam nevoia să mă îmbrac frumos; mă obligau clădirile în care îmi petreceam seara să nu vin îmbrăcat oricum". Deci nu e vorba doar despre oamenii care fac clădiri, ci şi despre clădirile care fac oameni. Există un tip de clădire nouă care nu obligă la nimic: o foloseşti, o traversezi, dar nu-ţi creează nici un fel de obligaţii – nici de îmbrăcăminte, nici de comportament, nici de discurs. Asemenea clădiri sînt nişte *scule* şi atîta tot. Or, asta e foarte grav. Arhitecţii pot îmbunătăţi calitatea locuitorilor dacă le impun clădiri care să fie mai mult decît nişte simple unelte, dar, la rîndul lor, oamenii trebuie şi ei modelaţi. Cine, în România de astăzi, îşi pune problema să construiască oameni? Nu e vorba de oameni noi, de modele. E vorba de a recupera o anumită decenţă interioară, un anumit simţ al valorilor, un anumit prestigiu al individualului, o anumită calitate a respectului. Este o problemă pe care nu o putem pune în cîrca arhitecţilor. Ei ar putea contribui la rezolvarea ei, dar dacă fac lucruri excepţionale şi înăuntrul lor pătrunde o calitate umană indigerabilă, acele clădiri nu se valorizează. Aşa că „problema e complexă", arhitecţii nu sînt integral vinovaţi, iar ceea ce e de rezolvat nu poate rezolva nimeni.

Nu e vorba doar despre oamenii care fac clădiri, ci şi despre clădirile care fac oameni.

Bucureștiul de altădată

Am ajuns, prima oară, în Bucureşti pe la vîrsta de 16 ani, venind din Botoşanii mei liceali. Era toamnă tîrziu şi totul m-a fascinat. Mi se părea o minunăţie, ieşită parcă din cărţile pe care le tot citeam. Şi la toate au pus capac afişele care anunţau un spectacol de operetă cîntat de nimeni altul decît de Ion Dacian. Visul de a asista la un astfel de spectacol nu era, pentru mine, realizabil. Venisem cu treburi, însoţit şi cu banii număraţi. Dar spectacolul străzii, cu tramvaie, automobile, cu vitrinele strălucitoare şi pline de mărfuri atrăgătoare, tot acel vuiet, totul mă uluia şi priveam năuc în toate părţile, neputîndu-mi reveni. De la Gara de Nord, spre zece dimineaţa, nimerisem în acest furnicar care mă uluia efectiv. Persoana care mă însoţise mă privea uimită şi mie aproape că-mi pierise graiul. Am realizat, instantaneu, că micul Paris e o realitate de netăgăduit şi că mie mi-a fost hărăzit să-l contemplu aievea. Depăşise tot ceea ce credeam despre un mare oraş, o mare capitală şi, de aceea, nu-mi mai reveneam din uimire. Amintirea aceea de atunci, a primului contact cu Bucureştiul tentacular, dădea la o parte tot ce citisem (ah, povestioarele sămănătoriste şi, mai ales, romanul lui Cezar Petrescu *Bucureşti, oraşul prăbuşirilor*!), în locul imaginilor de nenorociri inventate scriptic rămînea realitatea unui oraş fascinant. Am mai fost de cîteva ori în Bucureşti. Dar acea primă impresie, aproape halucinantă, n-am retrăit-o niciodată. Apoi, în 1951, mi-a fost dat să ajung student la Bucureşti. (...)

Am citit, apoi, cărţile lui Papazoglu, Const. C. Bacalbaşa, Vătămanu, G. Potra şi altele. Nu mă săturam să aflu momente ale evoluţiei oraşului. Desigur, trecerea dintr-un oraş plin de grădini, de vii (sus, pe strada – fostă? – 13 septembrie şi pe dealul Filaretului) şi străzi fără concepţie edilitară a început-o vestitul primar Pache Protopopescu, în a doua jumătate a veacului al XIX-lea. El, injuriatul de personajele lui Caragiale, a tăiat calea spre marile bulevarde, desfiinţînd străzi patriarhale, dărîmînd multe clădiri. Pe acolo, mai sus de Piaţa Rosetti, pe partea dreaptă a străzii, venind dinspre Universitate, a dărîmat mănăstirea Caimata, locul fiind şi azi semnalat de o piatră pe care scrie tot ceea ce azi trecătorul trebuie să ştie, dacă îl interesează. Tot pe atunci s-au ridicat cele două clădiri din capul Căii Victoriei (dinspre cheiul Dîmboviţei), fosta Poştă Centrală şi C.E.C.-ul. A fost, pentru asta, şi în proces, devizul fiind – obiceiul pămîntului! – descoperit umflat de tantiemele comisioanelor. Spre sfîrşitul veacului al XIX-lea sau începutul celui următor s-a înălţat clădirea Bibliotecii Centrale Universitare (trecută recent printr-un crunt, devastator dezastru), pe vremuri numită Fundaţia Principelui Carol, cu o sală de conferinţe, la parter, de mare vogă între războaie. Atunci, în interbelic, de fapt, s-a modernizat esenţial Bucureştiul cu marile şi impunătoarele clădiri de pe cele două mari bulevarde, oraşul căpătînd aspectul unuia efectiv occidental. (...)

Fragmente dintr-un articol apărut în Dilema *nr. 455, 16-22 nov 2001*

Zigu ORNEA

PUBLICITATE

Lucrul bine făcut și „emoțiile juste"

Kázmér Kovács: Domnule Cărtărescu, arhitecţii nu pot face nimic pentru oraşul dumneavoastră personal, pe care îl oferiţi cititorilor. Şi totuşi...

Mircea Cărtărescu: Din păcate, cred că arhitecţii pot face destul de puţin şi pentru oraşele reale. Eu cred că foarte puţini arhitecţi – chiar cei foarte buni şi cu viziune – au posibilitatea, în lumea reală, să-şi realizeze visele. Nu numai pentru că nu au condiţii ori pentru că sînt mai degrabă nişte meseriaşi decît artişti – nu oricine e un Hundertwasser sau mai ştiu eu cine, un arhitect care poate să accentueze latura estetică a operei sale. Dar şi pentru că este o mare diferenţă între a lucra cu hîrtia şi creionul şi a lucra cu forme fizice. Formele fizice cer o foarte solidă însuşire a meseriei. E o mare diferenţă faţă de artele liberale mai sprinţare cu care sîntem mai familiari. Nici cel mai prost roman nu cade pe tine – nu eşti în pericol citindu-l. Îmi amintesc de o povestire a lui Woody Allen, care vorbea despre un stomatolog cu viziune: un stomatolog care avea idei personale. Se simţea un artist închistat în limitele foarte strîmte ale meseriei lui, iar clienţii lui se plîngeau că nu pot purta protezele făcute de el, pentru că aveau tot felul de excrescenţe, după cum îi dictase viziunea sa artistică. Protezele sale erau total nefuncţionale, erau aduse înapoi a doua zi şi puse într-o expoziţie pe care şi-o deschisese „artistul" în cabinetul său dentar. Mă gîndesc că arhitectul arhetipal este în aceeaşi situaţie: puţine lucruri îi permit ca el să devină cu adevărat un arhitect în sensul înalt al cuvîntului – pentru că bănuiesc că şi în cazul dvs., ca şi în cazul scriitorilor, există o arhitectură „populară", „subculturală", şi o arhitectură înaltă. Cred că foarte puţini arhitecţi au reuşit să construiască lucruri care să însemne ceva din punct de vedere estetic. Mi se pare că aceia dintre dumneavoastră care au făcut asta sînt nişte mari privilegiaţi. Dar, aşa cum dl Liiceanu v-a făcut acest extraordinar dar parabolic pornind de la definiţia lui Aristotel, aş vrea să vă furnizez şi eu o consolare, care e consolarea fiecărui artist sau meseriaş sau a oricărui om care trăieşte în lumea reală sau imaginară: consolarea lucrului bine făcut. După părerea mea, un lucru bine făcut trebuie să fie şi frumos, şi etic – aşa cum a spus Ciprian Mihali, trebuie să fie şi un gest politic, şi un gest ideologic. Cred că un lucru bine făcut, un lucru care te reprezintă pe tine şi reprezintă o epocă, şi o necesitate umană într-un oraş uman, este un lucru nobil, care trebuie celebrat, cum spunea Wittgenstein. Dacă noi căutăm în lumea noastră un lucru care trebuie celebrat, cred că acel lucru este individul care locuieşte casa pe care o construim. Dacă îl respectăm pe acest individ, îl celebrăm prin casa pe care i-o facem după chipul şi asemănarea lui. Cred că asta este consolarea fiecărui om, din fiecare colţ al lumii, indiferent dacă poate face cercetare sau nu, dacă poate face arhitectură sau nu, dacă poate scrie o carte sau nu. Cred că asta este consolarea noastră, a tuturor.

© L. Muntean

Kázmér Kovács: Aşadar, trebuie să ieşim din „maşina de locuit" după vreo 80 de ani (cîţi are această nefericită sintagmă a lui Le Corbusier), pentru că putem avea satisfacţia lucrului bine făcut. Sigur, o casă care nu cade pe locuitorii săi este prea puţin, dar de acolo încep lucrurile. Chiar dacă semnificaţia e mai încolo. Ne puteţi da un sfat, domnule Mihali?

Oamenii pot locui orice.
Şi ei se pot simţi mizerabili
în orice sau extatici în orice.
Cred tot mai mult
că arhitectura nu are nimic
de-a face cu asta.
Desigur, asta e deopotrivă
eliberator şi alarmant.

REM KOOLHAAS

PUBLICITATE

Nu licitaţie. Concurs.

Ciprian Mihali: N-aş putea să am pretenţia de a le da sfaturi arhitecţilor venind dinspre filozofie, unde în cel mai bun caz sîntem capabili să punem nişte întrebări – căci de răspunsuri nu poate fi vorba... Singurul sfat este ca, prin ceea ce spunem şi gîndim, mai degrabă să-i dezvăţăm pe alţii decît să-i învăţăm. În lucrul cu studenţii, mi se pare că dacă poţi să le zdruncini nişte lucruri cu care vin din şcoală produci o fisură, o dislocare. Arhitectura întreagă este o dislocare – este o punere pe traiectorie. Remobilizarea şi redinamizarea arhitecturii trebuie însoţită de o mişcare similară în gîndire: nu putem face o arhitectură a momentului cu o gîndire a trecutului sau a unei şcoli. O structură de transmitere a cunoaşterii învechită nu poate să producă o branşare pe mize ale momentului – fie că sînt arhitecturale, economice, juridice sau de altă natură – ci produce nişte rigidităţi şi o sumă de certitudini confortabile, foarte comode.

Adolf Loos spune: „Opera de artă este o chestiune privată a artistului. Casa nu este o chestiune privată. Casa nu poate fi adusă pe lume fără ca cineva să-i simtă nevoia; casa *răspunde* unei nevoi. Artistul nu este responsabil faţă de nimeni; arhitectul este responsabil faţă de toată lumea. Opera de artă smulge oamenii din comoditatea lor. Noi însă îl detestăm pe cel care ne smulge din comoditatea noastră şi vine să ne tulbure confortul. De aceea iubim casa şi detestăm arta. Artistul este propriul său stăpîn, arhitectul este servitorul comunităţii. Sarcina arhitecturii constă în a provoca emoţii juste". Am două probleme cu acest text. Prima este aceasta a emoţiilor juste, a doua este că, pornind de la aceste „emoţii juste", pot să spun de ce Mircea Cărtărescu, bunăoară – ca să iau un exemplu la îndemînă –, este cel mai bună dovadă pentru faptul că arhitectura nu este operă de artă. Pentru că numai în cazuri excepţionale o arhitectură cenuşie de tip comunist a putut să producă o literatură atît de bogată şi atît de colorată stilistic ca a lui. Ceilalţi douăzeci şi ceva de milioane de oameni n-am produs asta şi nu sînt şanse ca aşa ceva să se întîmple. Prin urmare, arhitectura poate să condiţioneze opera de artă, dar ea însăşi nu este operă de artă – căci altfel am fi avut toţi acelaşi talent. Îl citim pe Mircea Cărtărescu, dar în continuare gîndurile noastre sînt populate şi de cenuşiul blocurilor, şi de pătrăţelele, de cuştile în care am trăit şi n-am avut, cei mai mulţi dintre noi, şansa şi talentul de a evada în scrisul care l-a salvat pe Mircea Cărtărescu. Noi, ceilalţi, rămînem măcar cu speranţa unor „emoţii juste", cum spune Adolf Loos. Ce poate însemna o „emoţie justă"? Poate însemna o minimă adeziune la arhitectură – mai mult de atît nu putem pretinde. Nu cred că aceste noi clădiri de birouri îl mai pot inspira pe Mircea Cărtărescu – pe el sau pe alt scriitor. Îl vor ajuta să-şi plătească mai uşor taxele, dar nu e sigur că spaţiul respectiv îi vor mai stîrni vreun acces scriitoricesc.

Andrei Pleşu: Mă simt dator să dau şi eu un sfat. Unul foarte *terre-à-terre,* dar mi s-ar părea decisiv dacă s-ar realiza acest lucru. Faceţi ceva ca nici un proiect să nu se mai atribuie prin licitaţie, ci prin concurs. Eu cred că dacă se reuşeşte asta, multe lucruri se vor rezolva. Nu licitaţie. Concurs.

Gabriel Liiceanu: Adaug şi eu: faceţi ceva ca aceste concursuri să nu fie corupte.

© V. Cătună

Mulţumiri agenţiei de PR Borţun-Olteanu pentru sprijinul acordat în realizarea acestui dosar.

Cioran – şocant şi enigmatic

– interviu cu Ferdinand LEOPOLD –

În 1933, aflat în Germania la studii, într-o scrisoare expediată şi publicată în ţară, tînărul bursier român credea că pentru a înţelege Germania acelor zile trebuia să îndrăgeşti tot ce este exagerat. Este una dintre cele mai puţin ofensive, mai puţin şocante şi provocatoare reflecţii făcute de Cioran în cuprinsul a 25 de articole, selectate din corpusul celor circa 140 scrise pînă în 1949, traduse, antologate, însoţite şi de o postfaţă sub semnătura lui Ferdinand Leopold, apărute la editura Suhrkamp sub titlul Über Deutschland *(„Despre Germania“).*

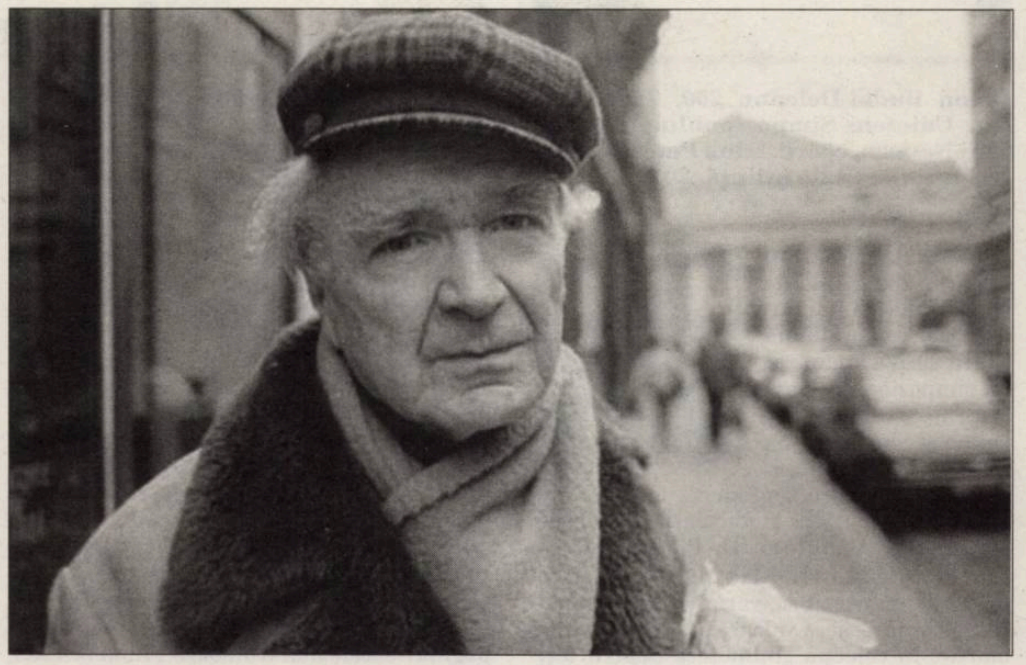

În jurul unui trecut vinovat

Trecutul brun al celui despre care Peter Sloterdijk avea să afirme că este *cel mai important scriitor filozof* a fost luat sub lupă deja în studiul Martei Petreu, intitulat *Un trecut deocheat* precum şi în controversata carte *Uitarea fascismului,* scrisă de Alexandra Laignel-Lavastine, lucrări la care şi Ferdinand Leopold se referă în postfaţa antologiei. Pe bună dreptate, traducătorul atît de dificilelor şi explozivelor texte revendică necesitatea unui studiu ştiinţific solid al publicisticii cioraniene (care, în paranteză fie spus, este un teren minat).

Era previzibil ca în absenţa unei contextualizări istorice corespunzătoare, a unei mai profunde cunoaşteri a realităţilor româneşti din anii '20 şi '30 ai secolului trecut, în absenţa unei traduceri a pătimaşei scrieri *Ţara mea,* şocul produs de mărturiile textuale ale nebuniei, ale rătăcirilor juvenile, ale pasagerei, dar nefastei admiraţii nutrite faţă de Hitler şi nazism – păcate de care Cioran s-a căit ulterior şi pentru care şi-a făcut *mea culpa* – să fie în Germania zilelor noastre mai puternic decît în Franţa ori România. Este adevărat că unele dintre textele incluse în antologia germană nu au mai fost republicate nici în România... Dar nu mai puţin adevărat este că în Republica Federală, din raţiuni istorice şi legitime imperative morale, sensibilitatea faţă de orice formă de fascism este incomparabil mai accentuată decît oriunde altundeva pe continent. Centenarul Cioran în spaţiul cultural de limbă germană marchează abia începutul unor dezbateri mai puţin encomiastice, dar nu mai puţin necesare în jurul unui trecut vinovat pe care şi publicarea cărţii „Despre Germania“ îl scoate din uitare. Ferdinand Leopold, traducătorul şi realizatorul acestui volum „antologic“, a acceptat să-mi acorde în scris răspunsuri memorabile la întrebările pe care i le-am adresat încă înaintea apariţiei oficiale, pe 12 martie, a cărţii „Despre Germania“, în librării.

Pentru început vă cer o mărturisire: ce vă apropie şi ce vă desparte de Cioran?

Cum e şi firesc, şi nu ar putea fi altcum, de Cioran mă apropie şi mă leagă o oarecare afinitate filozofică, un anumit sentiment al vieţii, o anumită atitudine faţă de lume. Atunci cînd i-am cunoscut opera şi am început să o aprofundez, eram cufundat în studii de filozofie mahăyănistă şi i-am urmărit cu mare interes reflexiunile asupra teoriei vidului şi budismului în genere, ceea ce s-a prelungit într-o corespondenţă, iar apoi s-a adîncit într-o prietenie. Poate nu e inutil să amintesc amănuntul că l-am „descoperit“ pe Cioran, în urmă vreo trei decenii, prin intermediul celebrului japonolog Oscar Benl, un universitar cu adevărat universal, care-l confrunta în seminare pe Cioran cu filozoful şi misticul zen Dōgen. Ceea ce mă desparte – m-aş mărgini aici doar la constatarea că, probabil spre deosebire de Cioran, am avut avînturi sistematice, am cunoscut ispita sistemului...

Există în prezentarea volumului Über Deutschland *o trimitere la interesul stîrnit în Germania, după publicarea aproape completă a operei, de aşa-numita „pată brună“ de pe vesta albă a acestui sceptic ilustru, o pată pe care actualul volum o face foarte vizibilă. Vă aşteptaţi la o receptare diferenţiată, nuanţată a acestei antologii sau la demonizarea fără drept de apel a articolelor scrise între anii 1933 şi 1935, cînd Cioran s-a aflat la studii într-o Germanie intrată sub malefica zodie a naţional-socialismului?*

> *De Cioran mă apropie un anumit sentiment al vieţii, o anumită atitudine faţă de lume.*

Nu-mi rămîne decît să sper că receptarea va fi suficient de nuanţată; în schimb, tentaţia demonizării e inerentă şi acută. Nu mulţi au răbdarea şi interesul necesar pătrunderii şi aprofundării vieţii intelectuale din România interbelică. De altfel, este şi un travaliu anevoios şi complex. Cred că, în ultimă instanţă, e nevoie şi de mult timp pentru a putea surprinde şi digera dedesubturile vîltorii intelectuale de atunci. Însă trebuie radiografiat fondul pe care au putut creşte fenomene abisale precum clocotul cioranian.

> *Spre deosebire de Cioran, am avut avînturi sistematice, am cunoscut ispita sistemului...*

Astăzi, la un hotar al istoriei

În ce măsură contextualizarea istorică a textelor cioraniene, bibliografia ştiinţifică a publicisticii sale din acei ani, în special a articolelor despre Germania, ar putea atenua, fără a neutraliza, caracterul radical, exploziv al acestei „moşteniri grele“?

Contextualizarea istorică şi bibliografia ştiinţifică sînt condiţiile elementare şi indispensabile pe care un astfel de studiu istoric le presupune. Altminteri nu văd cum am putea înţelege ceea ce s-a întîmplat; adică înainte de a trage concluzii, ar trebui să urmărim de-a fir a păr şi cu luare-aminte cum era structurat contextul cultural al epocii, ceea ce, firește, nu e deloc lesne. Mărturisesc că unele dezvoltări sau deraieri îmi par, privite din perspectiva de azi, de-a dreptul ininteligibile, cu neputinţă de înţeles şi de explicat. Ori, în ce termeni poţi judeca ceea ce nu înţelegi?

În postfaţa antologiei pe care aţi semnat-o, menţionaţi că, spre deosebire de Nae Ionescu sau Mircea Eliade, publicistica lui Cioran nu este nemijlocit legată de evenimente politice concrete. Din lectura articolelor pe care le-aţi tradus, mi s-a părut că Cioran se foloseşte de eveniment doar ca de o platformă de decolare a ideilor sale deşi, cum afirmaţi, „nu-şi dă gîndul pe faţă“. Oare patosul stilistic care, după cum spuneţi, îi făcea discursul „seducător şi primejdios“ mai poate avea şi azi efect?

Ceea ce spuneam în postfaţă era o impresie, o sugestie. Într-adevăr, nu am aflat de la Cioran nimic din ceea ce ar trebui să ştiu pentru a-i putea judeca adecvat raţionamentele sau, mai bine zis, parafrazîndu-l pe stilistul francez, *„les rages, les aveux, les anathèmes“* din tinereţe. Seducător şi primejdios e de multe ori ceea ce nu înţelegem, ceea ce nu e compatibil cu argumentul, ceea ce ne răpeşte spiritul critic, adresîndu-se altor planuri ale fiinţei decît celor raţionale. Dar tocmai acestei seducţii tînărul Cioran pare a nu-i fi putut opune serenitatea apolinică, complăcîndu-se într-un extaz dionisiac, ale cărui resorturi sînt departe de a fi complet cartografiate. Istoria culturilor ne-ar putea înlesni înţelegerea acestor ocoluri, tîrcoale, abateri, scurtcircuitări ale gîndirii şi simţirii. Arta ar fi să încercăm să devenim conştienţi că sîntem supuşi unor forţe şi impulsuri pe care nu le putem nici stăpîni, nici întrevedea fără un efort autonoetic considerabil, dar acesta trece, precum şamanul, întîi printr-un iad...

Cu privire la patosul stilistic, cred că astăzi nu-şi are locul şi rostul, dar trebuie să-i dezghiocăm miezul în context istoric; dintr-o astfel de analiză minuţioasă n-am avea decît de învăţat, cu atît mai mult cu cît astăzi ne aflăm la un hotar al istoriei. Nu e niciodată inutil să pătrundem pînă în rărunchii problemelor – chiar de-ar fi să nu ne slujim de Cioran decît drept pretext.

a consemnat Rodica BINDER

Partea a doua a interviului va apărea în numărul viitor.

PUBLICITATE

ABONEAZĂ-TE ACUM!

Ai pînă la reducere 13%!

Adaugă abonamentului colecţiile de DVD-uri preferate:

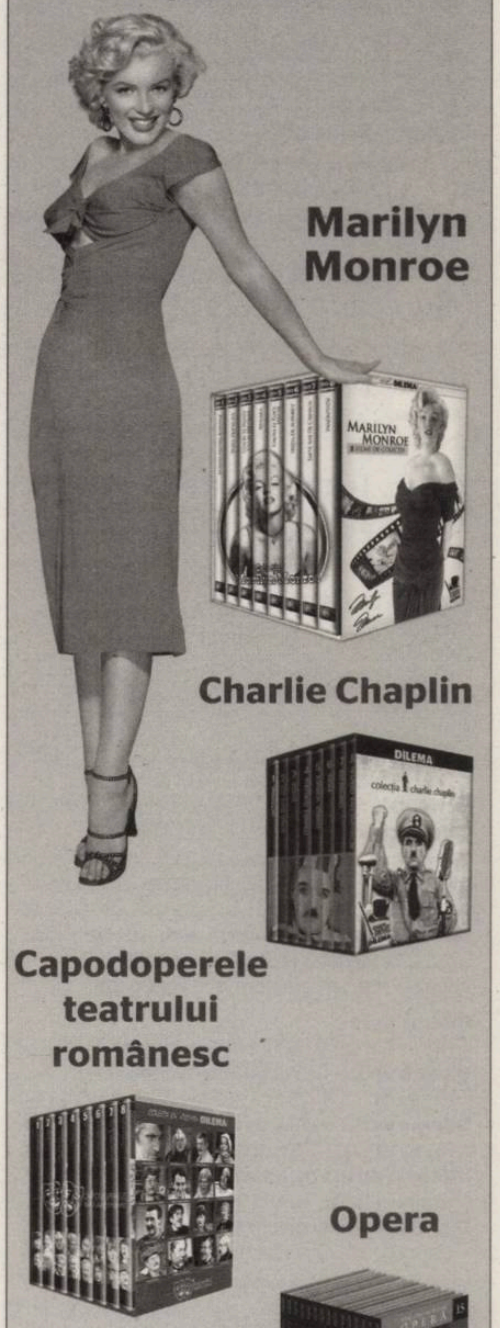

Primeşti o dată pe lună revista Dilemateca!

NOU!

Abonamente în străinătate

Dacă vrei să faci o bucurie cuiva drag plecat din ţară, acum îi poţi oferi un abonament la **Dilema veche**, împreună cu **Dilemateca** sau la oricare dintre publicaţiile: **Foreign Policy**, **Forbes**, **Historia**, **Ştiinţă şi Tehnică**, **OK** sau **Tango**.

PUBLICITATE

METODE DE ABONARE

SMS

3 luni abonament

Trimite un SMS doar din rețeaua VODAFONE LA 7115 cu textul DILEMA VECHE

• Costul unui SMS este de 15 euro fără TVA, pentru revista fără DVD
• Vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro
Operatorul limitează la 30 euro valoarea SMS-urilor pe care le puteți trimite în decursul a 30 de zile
Contravaloarea SMS-ului nu se returnează.
Informații la tel: 0800.800.111.

ONLINE pe www.dilemaveche.ro

La sediile, chioșcurile, caravanele și librăriile ADEVĂRUL

Poștă și partenerii ADEVĂRUL HOLDING

Trimite dovada plății și talonul completat

ADRESA DE LIVRARE
Nume .....
Prenume .....
Compania* .....
Cod fiscal* .....
Str. .....
.....
nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. .....
localitate .....
județ/sector .....
cod poștal .....
telefon .....
e-mail .....
Doresc să mă abonez începând cu data de .....
.....(scrieți în căsuță numărul de abonamente pe care doriți să-l contractați)

Dilema veche
☐ 3 luni (56 lei) ☐ 6 luni (109 lei) ☐ 12 luni (212 lei)
Dilema veche + colecția Marilyn Monroe
☐ 3 luni (113 lei) ☐ 6 luni (167 lei) ☐ 12 luni (268 lei)
Dilema veche + colecția Charlie Chaplin
☐ 3 luni (93 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecția Teatru românesc
☐ 3 luni (93 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecția Opera
☐ 3 luni (178 lei) ☐ 6 luni (231 lei) ☐ 12 luni (344 lei)

și am achitat S.C. Adevărul Holding S.R.L., cod fiscal RO18990288, în contul nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera, cu ☐ mandatul poștal ☐ OP nr. ..... din data .....
* Pentru adresă de facturare diferită, contactează-ne la abonamente@adevarulholding.ro
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 27 a lunii în curs.
Prin completarea acestui talon sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activități promoționale și să le dezvăluie terților conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări și să solicit ștergerea datelor adresându-mă societății S.C Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Pentru abonamente și informații sunați la 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice rețea, între orele 7⁰⁰ - 22⁰⁰ (luni - duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

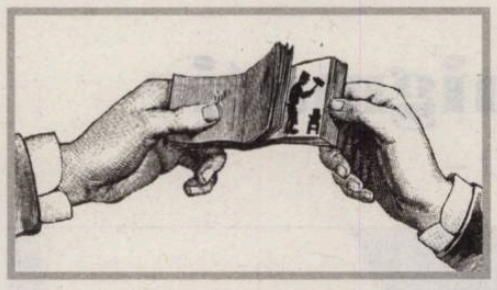

● **Ion Budai-Deleanu *250, Țiganiada azi,* Caietele Simpozionului Național Cluj-Napoca, coord. Irina Petraș. Editura Casa Cărții de Știință, 2010.**

Marius CHIVU

feedbook

250: Odiseea Țiganiadei

Anul trecut s-au împlinit 250 de ani de la nașterea lui Ion Budai-Deleanu, iar filiala Cluj a USR a organizat un simpozion național în urma căruia au rezultat aceste caiete cu intervențiile participanților, dar care reproduce, integral sau fragmentar, și cîteva studii clasice cunoscute ale unor G. Călinescu, D. Popovici, Ioana Em. Petrescu sau Nicolae Manolescu; în total 22 de texte critice, variate – inevitabil – și ca abordare, și ca valoare. La sfîrșitul lunii martie, în colecția „Biblioteca pentru toți" editată de *Jurnalul Național*, a apărut și o nouă ediție a *Țiganiadei* al cărui studiu introductiv l-am semnat, concentrîndu-mă asupra contextului cultural nefavorabil în care a apărut opera și, mai ales, asupra receptării ei foarte curioase.

În caietele simpozionului, Simona Antofi identifică în cronologia receptării semne ale „vîrstelor criticii literare", o idee care, prin anii '80, o preocupase și pe Alexandra Indrieș, aceasta afirmînd chiar că opera lui Budai-Deleanu a făcut ca, în cultura noastră, parodia criticii să se nască înaintea criticii literare. Remarcă pertinent Simona Antofi: „Vîrstele culturale ale metadiscursului asupra *Țiganiadei* ilustrează traseul metodologic al discursului critic românesc, pe de o parte, iar pe de altă parte, apetența criticilor pentru demersul preponderent teoretizant sau pentru cel accentuat analitic și demonstrativ." *Țiganiada* a fost nevoită să „crească" odată cu cultura română (receptarea ei critică arătînd asemenea cercurilor vizibile în tulpina stejarului), așa se explică de ce i-a trebuit un secol și jumătate pentru a fi recunoscută drept o mare creație. Altfel spus, nu era „vina" epopeii, ci a culturii în care a apărut.

Cîteva date ne ajută să înțelegem cărui fapt se datorează ghinionul de care vorbeam și în studiul introductiv mai sus menționat. Prima variantă a *Țiganiadei*, redactată între anii 1792-1795, a fost publicată de Teodor Codrescu în revista *Buciumul român* din Iași, în 1877, apariție care nu a stîrnit atunci absolut nici un interes printre literații vremii. Pornind de la ideea eronată a vulgarizării textului, epopeea va cunoaște apoi un șir lung de ediții de popularizare, prejudecată care s-a menținut pînă azi. Prima ediție de acest fel apare în 1900 la Brașov și, abia în 1925, Gh. Cardaș publică și a doua versiune a poemului, cea finală, cu legendarele note de subsol. Care a avut și ea parte de o ediție prescurtată, în îngrijirea lui Ion Pillat, în 1918, poetul fiind însă de părere că „numărul cititorilor n-a sporit căci citirea in-extenso a miilor de versuri ale poemei întregi nu e tocmai ușor", avertizînd cu faptul că cititorul *neprevenit* riscă să obosească, acțiunile paralele fiind „greu de urmărit" și justificînd astfel o ediție reprezentativă „doar cu paginile ei cele mai frumoase". Abia în 1969, o ediție definitivă, realizată de Florea Fugariu, va face posibilă, pentru prima dată în istoria literaturii române, o analiză critică exactă asupra variantei finale a poemului încheiat la 12 martie 1812. Adică la 157 de ani după scrierea lui.

Țiganiada a avut apoi o lungă perioadă de receptare predominant confuză, dacă nu chiar negativă. Primul studiu important este cel al lui Aron Densușianu, din 1887, intitulat „O musă cenușăreasă" și care se încheia cu aceste vorbe: „Credem că am probat îndeajuns însemnătatea acestei poeme, care avură nefericirea să stee o jumetate de secol înmormîntată de vie, aproape de douăzeci de ani stă moartă și lungită sub ochii noștri – tristă probă cît sîntem de înapoiați în gustul artei și orbi în aprețierea meritului". Ediția lui Florea Fugariu și numărul special al revistei *Luceafărul* din 1970 sînt cele două momente care, un secol și jumătate după scrierea ei, au rupt lanțul ghinioanelor acestei opere unicat în literatura română, care i-a luat absolut pe nepregătite pe primii comentatori și care i-a pus în dificultate pe cei din generațiile următoare. Cei mai mulți nici n-au știut, de fapt, ce anume au în față și nici cum ar trebui să citească un poem ramificat, cu trei niveluri textuale, ale cărui episoade li se părea că se succed prea repede și cu prea multe personaje. De la fraza lui Gh. Asachi din 1830 („cununa de acel întîi poet românesc") și pînă la aprecierea lui Mircea Cărtărescu din 1999 („una dintre cele mai sofisticate construcții epice din literatura română"), receptarea *Țiganiadei* a fost cît se poate de sinuoasă, plicticoasă și inadecvată.

La sfîrșitul anilor '70, Eugen Negrici deplîngea soarta *Țiganiadei*, epopee căreia exegeții îi rezervaseră pînă atunci aproape exclusiv studii de tip sursologic și comparatistic, arătîndu-se de-a dreptul fascinați în a decripta în operă, greșit văzută drept clasicistă, crezuri politico-filozofice, țintele satirei și implicit *mesajele* ascunse ale alegoriei, precum și strategiile estetice (puține) în raport cu modelele europene. Citite cronologic, articolele și studiile închinate epopeii își relevă o strînsă dependență printr-o puternică contaminare mai mult sau mai puțin involuntară. Polemicile și contradicțiile au fost puține, mai degrabă completări. Premisele false de la care au plecat aproape toate comentariile critice ale *Țiganiadei* au condus, dacă nu la aberații interpretative, atunci la interpretări neconforme, care n-au făcut decît să șteargă din strălucirea epopeii prin istoricizarea agresivă a subiectului și a substratului intens ideologizat al întîmplărilor eroi-comice. Destinului vitreg care a scos-o din circuitul literar normal, sincronic, și amînării unei ediții critice bune i-a urmat un la fel de nedrept val interpretativ al genezei, în urma căruia zeci de eseiști, critici și istorici literari s-au întrecut în a „descoperi" și indica cît mai multe teme și motive, influențe și modele estetice grecești, latinești, italiene și franceze (Eugen Negrici vorbea de un „viol sursologic") fără de care Budai-Deleanu nu și-ar fi putut scrie opera. Operă neapărat patriotică, cu intenții de culturalizare și cu cheie politică, menită să-i pună pe românii transilvăneni pe gînduri, să-i facă să reflecteze la propria condiție, să-i mobilizeze chiar pentru a-și recăpăta independența și demnitatea. Apoi, din cauza faptului că mai toți comentatorii au căzut în capcana diversiunii create de presupusa autenticitate a *Epistoliei închinătoare* și a *Prologului,* paradoxurile criticii s-au ținut lanț: poemul este original, dar se poate face o listă cu modelele europene; notele de subsol fac parte din poem, dar subminează textul; opera este o scriere etnografică, dar țiganii au fie numai rolul de a amuza, fie militează iluminist contra feudalismului; epopeea e clasică, dar parodiază clasicismul; este o capodoperă, dar pe alocuri nerealizată ș.a.m.d.

Epopeea a avut parte de aproximativ două sute de abordări în texte critice mai mult sau mai puțin aplicate, de interes parțial sau integral, de întinderi și de consistențe variate, de la articole ocazionale pînă la studii dedicate exclusiv. Peste o sută de critici, istorici literari, esteticieni, lingviști sau scriitori au scris despre acest poem și, cu toate acestea, nu avem azi mai mult de zece contribuții critice satisfăcătoare, restul părînd trase la indigo. Astfel, Ioanei Em. Petrescu *(Ion Budai–Deleanu și eposul comic,* 1974) îi revine meritul de a fi combătut ideea satirei și a alegoriei clasiciste, demonstrînd că *Țiganiada*, de fapt, parodiază eposul eroic, fiind un poem epic burlesc. Nicolae Balotă, dar, mai ales, Eugen Negrici (*Figura spiritului creator*, 1979) și Ion Istrate (*Barocul literar românesc*, 1982) au demonstrat că e vorba de o operă barocă în genul burlesc și nu de un poem eroic clasicist cu mesaj iluminist, iar Nicolae Manolescu (*Istoria critică a literaturii române*, 1990), apoi și Mircea Cărtărescu (*Postmodernismul românesc,* 1999) au insistat asupra sofisticatei construcții epice cu un puternic caracter de metaficțiune datorat notelor de subsol. Cine se bagă să anticipeze viitorul *Țiganiadei?*

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

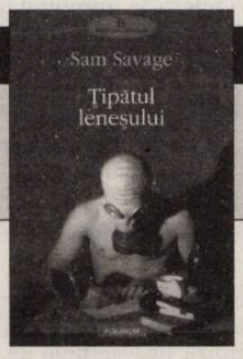

● **Sam Savage, *Țipătul leneșului,* traducere din limba engleză de Vali Florescu, Colecția „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2011.**

Leneșul din titlu nu este cel proverbial, care mai mult aleargă, ci acea bizarerie zoologică blănoasă și tînguioasă care-și face veacul prin copaci, îndeletnicindu-se cu singurătatea și cu mișcări înnebunitor de lente.

Cam așa va fi și protagonistul acestui roman – cam în pom, adică, și încremenit într-o singurătate de care nici absurdul, nici nebunia nu vor rămîne străine. E vorba, pe scurt, de un scriitor cvasinecunoscut, care trăiește tot mai greu din închirierea cîtorva locuințe moștenite și care scoate de unul singur o revistă ultraobscură, într-un orășel american din anii '70. Omul aproape că nu se dezlipește de mașina lui de scris, la care concepe scrisori după scrisori, anunțuri către chiriași, liste de cumpărături sau de priorități și, din cînd în cînd, cîte o pagină din „marele" roman pe care îl are în plan. Ce citim noi pare să fie banda acestei mașini de scris, pe care se derulează cronica implicită a unui eșec pe toate planurile, laolaltă cu trecerea tiptilă a personajului de la sporovăiala nevrotică *(à la* Woody Allen) la scrînteala sadea, amară în comicul său. Undeva, la granița dintre cele două stări, e această frază: „Am început să mănînc cu degetele fiindcă nu suport zgomotele tacîmurilor atingîndu-se de farfurie. Îmi amintesc prea tare de faptul că mănînc de unul singur".

Sam Savage e un maestru al deriziunii tandre aplicate condiției de scriitor. A dovedit-o prin chiar debutul său, la 66 de ani, cu acea poveste a unui șobolan bibliofil, *Firmin*. Și o confirmă, iată, trei ani mai tîrziu, cu acest al doilea roman al său, monolog epistolar al unui personaj-scriitor pentru care echilibrul mental rămîne doar „o aberație a tinereții".

Cătălin TOADER

Dacă e mai, e jazz

– Festivalul de Jazz Sibiu 2011 –

Unul dintre cele mai clare semne de primăvărare este, de ani buni, aerul îmbibat de jazz bun care bate dinspre Sibiu. Poveştile muzicale din triunghiul desenat între Teatrul Gong, scena din Piaţa Mică şi Sala Thalia se încăpăţînează să se deruleze de pe un mosor plin de sevă şi de aer curat. Fără a beneficia de afişe împănate de vedete, multe dintre ele plictisite şi plafonate, Festivalul de la Sibiu rămîne, alături de alte cîteva manifestări din domeniu (vezi festivalurile de la Gărîna, Timişoara, Green Hours şi, mai nou, Satu Mare), un creuzet al artiştilor proaspeţi, indiferent de vîrsta biologică. După ce ne-a regalat la ediţiile trecute cu recitaluri memorabile semnate Omar Sosa, Kenny Garrett, Yuri Honing Quartet sau Jazz Big Band Graz, Sibiul jazzistic propune şi pentru ediţia 2011 o săptămînă plină şi o colecţie de primăvară variată şi plină de tonuri fusion.

Festivalul a început pe 8 mai, cu recitalul Yuri Honing Wired Paradise. Prezent şi pe afişul de anul trecut, dar în altă formulă, saxofonistul olandez Yuri Honing a fost, cel puţin pentru mine, marele moment al ediţiei 2010. Muzician complex, Yuri acoperă o plajă extrem de largă interpretativ, de la swing şi bebop la funk, jazz rock şi muzică experimentală. Printre premiile primite în carieră menţionăm doar Edison Award – echivalentul olandez al Premiului Grammy –, obţinut în 2001 pentru albumul *Seven*, înregistrat alături de Paul Bley, Gary Peacock şi Paul Motian. Avînd un trecut extrem de încărcat, dacă ţinem cont doar de colaborările cu giganţii Pat Metheny, Paul Bley sau Charlie Haden, Yuri Honing vine în această primăvară la Sibiu cu proiectul *Wired Paradise*, un proiect electro-fusion cu accente foarte rock. Playlist-ul se va baza, cel mai probabil, pe piesele de pe *White Tiger*, al treilea proiect discografic al trupei, înregistrat în concert, în timpul turneului mondial din 2009. Alături de Yuri Honing, pe scena din Piaţa Mică au mai urcat Frank Möbus (chitară), Stef van Es (chitară), Mark Haanstra (bas) şi Joost Lijbaart (tobe). Pe 9 şi pe 10 mai, pe scena din Piaţa Mică, au avut loc două recitaluri ale unor trupe autohtone – Prezent Percussion şi Trenul de noapte. Pe 11 mai am ascultat recitalul unei alte trupe româneşti, Funkin Le Free, despre care trebuie să povestim puţin. Înfiinţată în 1995, la Timişoara, de muzicienii băştinaşi Florin Barbu (bas) şi Eduard Jak Neumann (saxofon), trupa abordează un repertoriu jazz fusion, cu influenţe de funk şi folclor balcanic, dar care nu are nici o problemă în a experimenta tangente la rockul psihedelic. Trupa este completată de chitaristul Jimmy Cserkesz şi tobarul Tavi Scurtu, doi haiduci cu tolba muzicală plină. Recitalul lor e de neratat, mai ales după ce l-am aplaudat pe Edi Neumann anul trecut, pe aceeaşi scenă în aer liber din Piaţa Mică, într-un frig năprasnic, cu proiectul său *Curtainbust*, dedicat jazzului de avangardă. Dacă n-aţi pus încă mîna pe el, căutaţi albumul *Curtainbust*, scos în 2010 la casa Soft Records... E un regal de improvizaţie şi muzică de avangardă cum nu s-a mai cîntat de multă vreme pe la noi.

Pe 12 mai, programul se mută la Filarmonică, unde orchestra locală are în program un recital clasico-jazzistic: Aaron Copeland („Music for Theater"), George Gershwin („Rhapsody in Blue") şi Leonard Bernstein („Symphonic Dances din West Side Story"), toate dirijate de Winston Vogel. În încheierea serii: recitalul de soul-jazz *made in Belgia* cu vocalista Fanny Beriaux, posesoarea unui timbru foarte special, alături de trupa din care fac parte chitaristul Manu Bonetti, toboşarul Jerome Baudart şi contrabasistul Max Malcomes. Seara de vineri, 13 mai, va fi deschisă de un alt saxofonist bănăţean (Sala Thalia). Liviu Butoi este unul dintre „greii" jazzului românesc contemporan, deşi nu este unul dintre răsfăţaţii mediatizării. Declarat muzicianul anului în 2003 de Societatea Română de Radiodifuziune, Liviu Butoi a scos, în calitate de şef de trupă, albumul *Păsări* (2004, disc pe care îi regăsim pe Mircea Tiberian – pian, Arnault Cuisinier – contrabas şi Edward Perraud – percuţie), albumul care a fost declarat discul de jazz al anului. Seara este închisă de recitalul cvintetului polonez Chromosomos, trupă formată din muzicieni tineri, adeptă a unui stil ce îmbină jazzul experimental cu nu-jazz şi trance, dar şi cu arome de rock progresiv. Fără să mă substitui unui prezicător, intuiesc că vor fi unul dintre vîrfurile acestei ediţii.

© V. Bella

Chucho Valdés

Weekendul final al festivalului va aduce pe scena Sălii Thalia încă patru nume importante ale jazzului contemporan. După ce, în 2008, a participat la festival drept component al cvartetului lui Marius Popp, saxofonistului austriac Harry Sokal vine din nou la Sibiu, de data aceasta cu propriul trio, şi va deschide seara de sîmbătă, 14 mai. Şi pentru că un festival variat nu poate avea consistenţă fără un moment latino, vedeta acestei ediţii intră în scenă sîmbătă, la ora 21:00. Protagonistul este nimeni altul decît Chucho Valdés, un monument al muzicii cubaneze (are 87 de discuri editate şi încă multe alte colaborări), fondatorul celebrului grup Irakere şi cîştigător al numeroase premii Grammy. Alături de grupul Afro Cuban Messengers, Chucho Valdés promite ritmuri în stare să ridice în picioare şi cea mai morocănoasă asistenţă. Duminică e seara doamnelor, deschisă de proiectul franco-american China Moses & Raphael Lemonier Quartet. China e o vocalistă senzaţională, mare admiratoare a celebrei Dinah Washington, care abordează un repertoriu jazz-soul plin de culoare, iar Lemonier este un pianist foarte căutat la această oră. Festivalul va apune strălucitor pe arome portugheze, odată cu recitalul superbei Maria João, o vocalistă viscerală şi fermecătoare, care aminteşte discret de Björk, dar şi de Molly Johnson. Încă o ediţie mare a Festivalului de la Sibiu, din care, ca în fiecare an, nu au lipsit nici terasele din centrul vechi, unde jazzul a continuat cu aer rece şi şpriţuri asemenea.

***Cătălin Toader** este jurnalist freelancer.*

Teatrul Gong, scena din Piaţa Mică şi Sala Thalia.

Luiza VASILIU

O bucurie de festival (de jazz)

Între 19 şi 22 mai, în Grădina Green Hours din Calea Victoriei 120, va avea loc cea de-a treia ediţie a Green Hours International Jazz Fest (alintat „GHIJFest"), primul festival internaţional al unui club din România. Cuvîntul-cheie în fraza de mai sus e „grădină". În mijlocul sălbăticiei urbane care e uneori Bucureştiul, să poţi asculta muzici atît de speciale la loc ferit, chiar pe Calea Victoriei, în timp ce maşinile aglomerează bulevardul iar oraşul se sufocă de fum şi căldură, e o bucurie rară pe care vă doresc s-o găsiţi şi dvs. la GHIJFest-ul de anul ăsta.

Probabil aveţi deja impresia că exagerez, dar vă asigur că nu. În 2010, a şi plouat, dar asta n-a speriat pe nimeni, dimpotrivă, ne-a dat impresia că facem parte dintr-un club secret, al unor inşi cărora le place să asculte un jazz bun de tot chiar dacă plouă şi umbrelele nu-i acoperă decît pe jumătate. Nik Bärtsch îşi flutura salopeta-pelerina neagră printre mese şi bănci ca şi cum ar fi fost la el acasă, Omer Klein şi ai lui dădeau autografe şi făceau poze cu fanii, discutînd despre bătrînul Monk, şi peste toate plutea un aer de familiaritate şi bună dispoziţie tihnită.

Am motivele mele să cred că lucrurile nu vor sta altfel la GHIJFest 3. Intrarea în atmosferă se va face cum nu se poate mai potrivit joi, 19 mai, cu seara „Sophisticated Ladies", respectiv cu Alexandrina şi Maria Răducanu. Vineri va cînta Marilyn Mazur Group – Marilyn, daneză născută la New York, e percuţionistă, compozitoare, bateristă, vocalistă, dansatoare, lider de trupă (de mai multe trupe, de fapt), un fel de „Mother Drum", cum se cheamă o piesă senzual-bubuitoare de pe albumul *Elixir*, scos în 2008 în colaborare cu Jan Garbarek.

Polar Bear

© V. Berdinl

Festivalul continuă sîmbătă cu Polar Bear (nu, nu Grizzly Bear, nici Panda Bear – ar trebui odată scris un studiu despre trupele cu nume de urşi), febleţea mea din jazzul britanic actual. Sigur, critica spune că e post-jazz, pentru că Polar Bear amestecă orice (funk, d&b, electronica, psihedelic etc.) cu jazzul, practicînd o sănătoasă lipsă de inhibiţii vizavi de graniţele genului. „Nu e doar jazz, e sunetul libertăţii", scria Paul Morley în *The Observer*, lăudînd dezinhibarea contagioasă a celor cinci britanici. În fine, duminică seară, trioul trinaţional alcătuit din pianistul Leszek Możdżer, basistul Lars Danielsson şi percuţionistul Zohar Fresco va încheia festivalul. Presimt că neliniştitoarea şi delicata „Eden" (de pe albumul *Between Us And The Light*) se va potrivi de minune cu o seară de mai în grădina de la Green. Dacă nu mă credeţi, puteţi să verificaţi şi singuri.

Anul acesta, GHIJFest se extinde printr-un parteneriat inedit cu Cafeneaua Artiştilor din Buzău, unde în zilele de 20, 21 şi 22 mai vor concerta Alexandrina, Polar Bear şi Twin Thoughts.

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Geo Bogza, *Poemul invectivă şi alte poeme* (cu o prefaţă de Paul Cernat, Colecţia „Biblioteca pentru toţi", 2010). Am auzit că s-ar fi epuizat. Au alergat probabil, auzind că e cu mult sex şi înjurături, şi au dat peste „fecioară galbenă cu pulpe de nostalgie" din „Cîntecul de revoltă, de dragoste şi moarte" din urmă cu peste 70 de ani. După ce a fost înmormîntat, prin '90, pentru nişte „meridiane sovietice", ce revanşă, ce reînviere! (Radu Cosaşu)

■ Richard Branson este un tip foarte haios, care la 16 ani devenise deja bogat din afaceri proprii (o revistă de muzică). Acum e un tip foarte bogat şi neconvenţional. Cartea lui scoasă de Editura Publica – *Afacerile, dezbrăcate* – e şi ea foarte haioasă şi utilă oricărui om care are ambiţia să fie şef peste ceva organizaţie, afacere şi chiar pentru cei care nu sînt şefi, dar visează la asta cînd sînt singuri în baie. Din multele exemple de cum poţi gîndi afacerile neconvenţional, gîndiţi-vă la ăsta: pentru că arătau foarte bine, solniţele companiei aeriene Virgin, a lui Branson, se furau în draci. În loc să se lupte cu asta, a scris pe toate „Şutit de la Virgin". Şi solniţele au ajuns un obiect promoţional de mare succes. (Cristian Ghinea)

■ Dacă vă place Günther Grass, dacă sînteţi curioşi cum mai experimentează scriitorul octogenar, dacă aţi citit cu sufletul la gură *Decojind ceapa*, înseamnă că deja v-aţi luat *Aparatul de fotografiat* (traducere de Ana Mureşanu, Editura Polirom), continuarea mărturisilor sale în cheia ficţiunii celei mai sofisticate. (Marius Chivu)

craii de burta veche

Limbi-de-mare Jules Janin

Curăţaţi trei limbi-de-mare frumuşele, despicaţi-le de-a lungul pîntecelui şi depărtaţi fileurile, fără a le separa de tot. Puneţi peştii pe grătarul, uns generos cu unt, al unei poasoniere (vas de fiert peşte), cu despicăturile în sus. Umpleţi fiecare peşte cu cîte o duzină de trufe şi turnaţi în vas o supă de legume – din ţelină, morcovi, ceapă, verdeţuri şi vin de Rin –, cît să acopere peştii. Puneţi poasoniera să clocotească la foc iute, pînă cînd supa scade la jumătate. Daţi-o apoi la cuptor şi lăsaţi-o să fiarbă molcom încă 5 minute, udînd, în răstimpuri, limbile-de-mare cu zeama din vas. Scoateţi peştii, cînd sînt gata, scurgeţi-i, dezosaţi-i, puneţi trufele deoparte şi umpleţi-i din nou, de data aceasta, cu cîteva linguri de aromate; aranjaţi-i pe un platou, cu deschizătura în jos. Subţiaţi fondul obţinut din supa scăzută cu un pahar de vin de Rin, strecuraţi-l, degresaţi-l, completaţi-l cu o măsură de sos *tortue* (din zeamă de vită, ierburi aromatice, piper, ceapă, ciuperci tocate, trufe, vin de Porto, roşii şi pastă de anşoa) şi puneţi-l la fiert cîteva minute. Adăugaţi apoi trufele, trei duzini de scoici, tot atîtea cozi de raci, curăţate şi opărite în prealabil, şi, la sfîrşit, o bucată de unt de raci. Vărsaţi acest ragut peste limbile-de-mare şi serviţi-le cu restul de sos *tortue* alături.

Numit, la vremea lui, şi „prinţul criticilor", Jules Janin – autorul straniului roman *L'âne mort et la Femme guillotinée / Măgarul mort şi femeia ghilotinată* – a fost succesorul lui Sainte-Beuve în Academia Franceză şi criticul literar, vreme de 40 de ani, al revistei *Journal des Débats*. Marele critic de limbă franceză a inspirat, nu se ştie cum, şi această reţetă cu limbi-de-mare.

Amicul Dejun

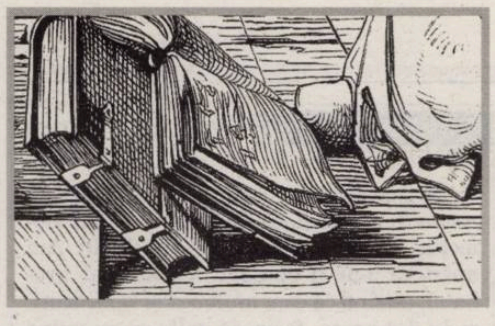

Simona SORA

biographiti

Adevărul adevărat

Nici nu se putea o mai bună introducere în opera Gertrudei Stein ca această jucată, ironică, neconvenţională şi complet neaşteptată (în tonalitate, grafie sau intensitate) *Autobiografie* (a) *lui Alice B. Toklas*. Ea e, aşa-zicînd, cea mai bună ilustrare a ideii (pe care Gertrude Stein a susţinut-o) că, în literatură, esenţială este relaţia între perspectiva aleasă de autor şi felul în care aceasta este „aplicată“ în carte. Viziunea, în proză mai ales, de aici vine, pagina „sună“ bine sau prost în funcţie de adecvarea perspectivei (a punctului de vedere, cum spun teoreticienii) la materialul avut în vedere: „viaţa“, „realitatea“ sau doar 10 secunde dintr-o istorie oarecare. După ce citeşti (din obligaţie profesională) prea multe „romane“ în care personaje plate declamă lucruri pe care (în economia cărţii care le-a făcut posibile) nu aveau de unde să le cunoască, după ce arzi „metanul sastiselii“ pe lungi spaţii (tipografice) care sună a gol (pentru că, mai nou, tot românul s-a născut dacă nu romancier, măcar memorialist sau eseist fin), oricare dintre cărţile Gertrudei Stein este o răscumpărare. „Autobiografia“ de faţă – în fond unul dintre cele mai bune romane pe care Stein le-a scris vreodată – cu atît mai mult, cu condiţia să fie şi un prolog la opera atît de variată şi de subtilă a scriitoarei.

Perspectiva acestei false autobiografii este, aşadar, cea a partenerei de viaţă a Gertrudei Stein, o californiană ajunsă la Paris în 1907, care devine nu doar prima cititoare, secretara, în fine, editoarea boemă a cărţilor sale, dar şi persoana cea mai apropiată, confidenta, „nevasta“ lui Stein, cum o numea Hemingway, cu un vag resentiment pentru ironiile încrucişate la care l-au supus, de-a lungul timpului, cele două doamne. Cu mult înainte însă ca Hemingway (şi alţi scriitori din „generaţia pierdută“) să tacă şi să înghită fiindcă ştia că mai avea multe de învăţat, pe la celebra adresă pariziană *(27 rue de Fleurus)* unde locuiau cele două, se perindaseră (viitori) mari artişti ai începutului de secol XX, de la Matisse, Picasso, Braque, Juan Gris, Rousseau Vameşul, Max Jacob la Jean Cocteau, Tristan Tzara, Scott Fitzgerald sau Ezra Pound. Însoţiţi de neveste, iubite sau amici, unii dintre ei declanşau în auzul fin al Alicei B. Toklas nu doar „sunetul de clopoţel al geniului“, ci şi succinte portrete (prea) omeneşti în care meschinăria şi poltroneria se amestecau indistinct cu însuşiri rare. Probabilele conversaţii ale Alicei Toklas cu Gertrude Stein, complicitatea dintre ele au fixat, astfel, personaje memorabile, la polizarea cărora participă şi alţi colocatari din *rue de Fleurus*. Menajera volantă Hélène (care pleacă şi revine odată cu fiecare generaţie) oferă, de pildă, o nuanţă esenţială pentru creionarea lui Matisse: „...un franţuz n-ar trebui să rămînă la masă pe nepoftite mai cu seamă dacă o-ntreabă dinainte pe fata-n casă ce-o să fie la cină... Aşa că dacă Miss Stein îi spunea, Monsieur Matisse rămîne astă-seară la masă, ea zicea, atunci nu fac omletă, ci jumări. E nevoie de tot atîtea ouă şi de tot atîta unt dar e o dovadă de mai puţin respect iar el o să priceapă“.

Lucrul cel mai important însă pe care-l conturează G. Stein prin perspectiva rară a Alicei B. Toklas (care suprapune exterioritatea descriptivă peste o intimitate împărtăşită) este ţinta căutărilor ei (nu doar literare) de o viaţă întreagă: „adevărul adevărat“, autenticitatea ultimă. Biografia (viitoarei) mari scriitoare, între California şi diferite capitale europene, periplurile nesfîrşite ale familiei Stein mai ales din pricina unei mame intransigente constituie însă doar fundalul (favorabil, în final, prin versatilitate şi provocări) al unei intense biografii livreşti al cărei martor privilegiat e Alice B. Toklas: „...citea aşa cum citeşte şi astăzi, adică fără încetare. Citeşte oricînd şi orice-i cade în mînă şi nu suportă nici acum să fie întreruptă şi mai cu seamă ori de cîte ori ar fi citit o carte şi oricît de stupidă ar fi cartea aceea nu îngăduie nimănui s-o ia în răspăr şi nici să se apuce cumva să-i povestească ce se-ntîmplă mai departe. Ce se petrece într-o carte este şi acum pentru ea *adevărul adevărat* (s.m.) aşa cum a fost dintotdeauna“.

Acest „adevăr adevărat“ este însă mai degrabă unul imaginativ decît unul analitic, în ciuda experimentelor incitante de scriitură automată pe care Gertrude Stein le făcuse la Harvard cu William James. Imaginaţia pe care o foloseşte în cărţile sale („autobiografia“ de faţă *y compris)* ţine însă de un soi de inteligenţă textuală care se manifestă cel mai clar în complexitatea observaţiei şi mai ales în construcţia romanelor sale, care au influenţat mai multe generaţii literare. Iat-o pe Alice B. Toklas, cel mai creditabil martor implicat al istoriei literare şi plastice, trăgînd aceste concluzii de bun-simţ: „Observaţia şi construcţia fac imaginaţia, sînt adică o garanţie a prezenţei imaginaţiei, asta le-a spus multor scriitori tineri. Odată cînd Hemingway a scris într-una dintre povestirile lui că Gertrude Stein ştie întotdeauna ce e bine făcut într-un tablou de Cézanne ea l-a privit şi i-a spus, Hemingway, remarcile nu sînt literatură“.

A şti ceva despre adevărurile ultime nu presupune însă, pentru Gertrude Stein (cel puţin în această carte), o conştiinţă nefericită, ci înseamnă mai cu seamă a intui (prin toate recursurile posibile la intuiţie, imaginaţie şi inteligenţă prozastică) formele fundamentale ale creaţiei, ale reconfigurării şi transfigurării artistice, singurele lucruri care pot da sens *voinţei* de a scrie, picta, compune. Cu vorbele fără egal în exactitate, înţelegere şi ataşament ale incredibilei Alice Babette Tocklas, transcrise în stilul fără virgule şi fără sublinieri al Gertrudei Stein: „Înţelege foarte bine bazele creaţiei astfel încît sfaturile şi observaţiile ei critice sînt de nepreţuit pentru toţi prietenii ei. Cît de des nu l-am auzit pe Picasso spunîndu-i, racontez moi cela, cînd ea vorbea despre vreun tablou de-al lui şi îşi ilustra opinia cu ceva la care tocmai lucra. Pînă şi în ziua de azi ei doi poartă lungi conversaţii în singurătate. Se retrag împreună în garsoniera lui, stau cu genunchii unuia lipiţi de-ai celuilalt, chirciţi pe nişte scăunaşe, iar Picasso zice, expliquez-moi cela. Şi stau aşa şi îşi explică unul altuia felurite lucruri. Vorbesc despre cîte şi mai cîte, despre tablouri, despre cîini, despre moarte, despre nefericire, pentru că el, Picasso, e spaniol aşa încît pentru el viaţa e tristă şi amară şi tragică“. Adevărul adevărat e însă că, între portretele Gertrudei Stein (cel mai celebru fiind cel făcut de Picasso), autoportretul indirect-interior construit cu vorbele intuitivei Alice e şi cel mai autentic.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

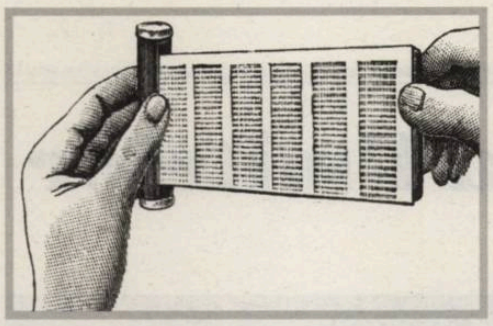

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Caligrafie, calofilie, kalokagathie

(iaca poznă)

Trag nădejde că domniile voastre vor fi înţeles la iuţeală că subtitlul (relativizant şi autopersiflant) l-am lipit din (poate excesiv) bun-simţ: să nu cumva să se creadă că, într-o vreme iconoclastă, demitizantă, detabuizantă, atoatedemolatoare, dumneata vii cu bibiluri, dichisuri, liubemuri de-ale Didinii, tot felul de şerbeturi de-astea kalokagathice, de te rîd, mă-nţelegi, şi curcile. Adicătălea, cum, coane, *kalos* în plină misofilie, *agathon* şi *agapé* în ditamai domnia resentimentului, a dezmăţului isteric şi-n forfota sadomasochistă a urii generalizate?!?

Ni se face constant imputarea, nouă – paseiştilor obsedaţi de frumuseţea Măsurii, bieţi reacţionari care ţin cu dinţii de armonia clasică, rînduielile tradiţiei, cuminţenia părinţilor, valorile familiei, de patriotism, *isichia* şi alte atari „prejudecăţi tribale" –, cum că sîntem contraproductivi, melancolici la modul suicidar, nişte frîne bolnăvicios de nostalgice, sugrumînd progresul, sincronizarea, salturile elastice peste etape. Noi sîntem cei care visează revigorarea stilului arhitectural neoromânesc al lui Ion Mincu şi ne opunem unui Bucureşti compus din zgîrîie nori ca-n Dubai plus mahalale indiene. Noi venim cu teatrul lui Blaga în minte la spectacolele după Sarah Kane, rătăcim mai degrabă în Mircea Vulcănescu decît în Foucault, rămaşi la Camus, departe de Sartre, bovarizînd mai intens la Hurezi, Ieud, Mogoşoaia, Putna şi-n culele de la Măldăreşti, decît la Duchamps,Warhol şi toate „instalaţiile" postmodernităţii.

Ei bine, nimic nu întrece frenezia care te cuprinde cînd ajungi să şochezi şi să farmeci

raţia lui Eminescu scrisul frumos, ce rost au multele pagini cu litere maniacal şlefuite şi semnături narcisiace din manuscrisele lui. Caligrafia ca ritualizare a energiilor şi fluidului temperamental, ca terapie, narcoză scriptică şi ceremonial mental. Cum ţi se îmblînzeşte fiara odată pictată cu cerneală. Cum se mlădie Kundalini prin stil, syrinx, pană, condei, apoi scrisul la lumînare, vraja ortografiei, literele magice, lumea ca pagină, cuvîntul ca bomos sacru, scriitura ca labirint, erotica scrierii, vechile practici de purificare (de la orfico-pitagorei pînă la epoca doamnei de Sévigné) a fiinţei înainte de scriere, cu abluţiuni, la cei vechi, şi primenire vestimentară, în epoca noastră... Ş.a.m.d.

Pe scurt, simpla, elementara grijă a caligrafiei ca semn al calofiliei. Scrisul îngrijit ca marcă a iubirii de armonie şi frumuseţe, totul înscris în idealul kalokagathic, de care nu văd de ce ar trebui să ne fie ruşine, chit că trăim într-un context cloacal.

Ce ziceţi că s-a întîmplat?! Aproape fără excepţie, copiii au clacat. Nimeni nu reuşea necum să termine fraza, dar nici măcar să scrie frumos doar primele două cuvinte: „Dragii mei". Cineva chiar mi-a arătat cum nu-i mergeau degetuţele nici măcar să facă litera D, aşa rotund, mîndru şi boghet, cum se cuvine. Obişnuiţi din pruncie cu tastatura, total străini de toc şi călimară, alfabetizaţi pe telecomandă şi telefonul mobil, robotizaţi, într-o bună zi, cu copiii sau nepoţii, exerciţiul de mai sus. Şi explicaţi-le rostul vindecător şi fermecător al caligrafiei. Măcar o scrisoare de-o pagină pe an dacă ar accepta să scrie de mînă – şi tot i-ar debusola benefic.

Recent, în nr. 1 (55) pe 2011 al revistei *Poezia*, mi-am găsit un aliat înţelept şi savuros în persoana caligrafului francez de origine irakiană Ghani Alani, moştenitor al şcolii de scriere frumoasă din Bagdad. Născut în 1937, locuieşte la Paris din 1967. „Am văzut (spune el în interviul realizat de Marius Chelaru) bătrîni, femei şi bărbaţi irakieni care nu ştiau nici să citească, nici să scrie, aplecîndu-se pentru a ridica de jos o bucată de hîrtie doar pentru că avea scris ceva pe ea. Aceşti oameni credeau că acolo se ascundea ceva, atît de sfîntă era scrierea pentru acest popor." El ne povesteşte despre îngerii din al patrulea cer al înălţării Profetului, cei însărcinaţi să scrie faptele pămînteşti ale oamenilor, şi ale căror tocuri de scris fac un zgomot asurzitor cît păcatele acelora. Calamul, instrumentul de scris, era considerat parte integrantă a corpului caligrafului, prelungire a mîinii şi minţii sale.

De bună seamă că „scrierea are o dimensiune sfîntă. Actul caligrafic este o formă de rugăciune, obligîndu-l pe caligraf să fie curat spiritual. De altfel, unii caligrafi făceau băi purificatoare şi-şi puneau calamul spre Mecca înainte de a începe caligrafierea unui text sfînt". Sigur că te gîndeşti numaidecît la ritualul hieroglifelor, la verticalitatea scrierii japoneze, la îndelungul ceremonial iniţiatic al Punctului, acompaniat de sunete misterioase, la întregul labirint necesar pentru a scrie cele cîteva silabe ale unui haiku. În plus, în caligrafia arabă *respiraţia* joacă un rol ce frizează budismul:

Obişnuiţi din pruncie cu tastatura, clonaţii noştri urmaşi nu-şi mai potrivesc fiinţa pe tiparele armoniei şi frumuseţii naturale.

cu tombaterismul tău fobia la trecut a adolescenţilor, presupusa dumnealor alergie la mainstream şi la mulţimea celor calificate drept peltele paseiste. În ultimii ani, am făcut de cîteva ori, la întîlnirile cu liceenii, un experiment năucitor deopotrivă pentru ei şi pentru mine. Luaţi un creion şi-o foaie de hîrtie şi încercaţi să scrieţi caligrafic, deci cît mai încet, atent şi frumos: „Dragi părinţi, aflaţi despre mine că sînt bine sănătos, ceea ce vă doresc şi dumneavoastră".

În timp ce ei, amuzaţi, trufaşi, miştocari, cabulipseau să-şi pregătească foile şi pixul, eu le „băgam bla-bla-ul" (cum ar zice ei), făcîndu-mi, anesteziant, numărul paseist. Ce era caligrafia altădată, chiar şi pentru noi, cei ajunşi la şcoală în dejism, căutătorii de peniţe Redis: armonie a simţirii, eleganţă, rafinament, disciplină, respect faţă de ierarhie, cultul frumuseţii, rotunjime, echilibru. Cuminţire. Ce însemna pentru genecomputerizaţi şi alergici la tot ce ţine de firesc, clonaţii noştri urmaşi nu-şi mai potrivesc fiinţa pe tiparele armoniei şi frumuseţii naturale, ci se forjează exclusiv pe *divaisuri*, în arcanele artificialităţii, dizarmoniei şi sterpiciunii. Bine, zic, voi nu mai roadeţi guma de la capătul creionului?!? Nu vă mai băgaţi nările în sticluţa cu cerneală? Nu mai ascundeţi bileţele în penare? Mai ştie cineva ce-i aia o sugativă? Ştie cineva ce va să zică o *radieră?* Nu vă mai suflecaţi mînecile, înainte de-a scrie, aşa cum îşi scuipa în palmă plugarul înainte de-a se apleca pe coarnele plugului? Păi, atunci, ce să mai înţelegeţi din orfevrăria cu plaivazuri boante a lui Arghezi? Cum să mai pricepeţi *mania* caligrafiei eminesciene?

Mai ştie cineva ce-i aia o sugativă? Ştie cineva ce va să zică o radieră?

Măcar dumneavoastră, prietenii *Dilemei vechi*, crema cremei (cum ar fi zis bietul a.l.ş.) fie congeneri, fie părinţi mai tineri, încercaţi „Respiraţia este scînteia vieţii. Cînd oprim respiraţia pentru a face o linie, o melodie sau un pas de dans, nu mai sîntem pe pămînt. Sîntem la jumătatea drumului dintre viaţă şi moarte. Nu avem aceeaşi respiraţie atunci cînd trasăm o linie orizontală, ca atunci cînd trasăm o verticală. Caligrafia rimează cu respiraţia caligrafului. Şi dacă vorbim despre caligrafia vie pentru a desemna o caligrafie bună, atunci este pentru că lucrarea conţine suflarea artistului".

Superb. În fine, „caligrafia a luat locul picturii în civilizaţia arabo-musulmană, pentru că este în acelaşi timp cuvînt şi imagine. Este o artă care cheamă totalitatea celor cinci simţuri. Caligrafia a fost considerată ca o răscruce, un fel de echilibru în artă. Ca imagine, există noţiunea de mişcare şi, deci, de viaţă. Ca slovă, este muzică, timp, spaţiu..."

Zău că e bine să ne şoptim singuri, din cînd în cînd, basme dintr-astea. Sigur că tot la tastatură ajungem să le povestim. Dar cel puţin o facem în cunoştinţă de cauză.

(Să vă mai spun că, estimp, am ajuns să primesc epistole scrise de mînă de la elevii cu pricina...?!?)

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Şi aşa mai departe? Viaţă literară IV: august 2008 – mai 2010, *Humanitas, 2011.*

oferta de carte

PUBLICITATE

PUBLICITATE

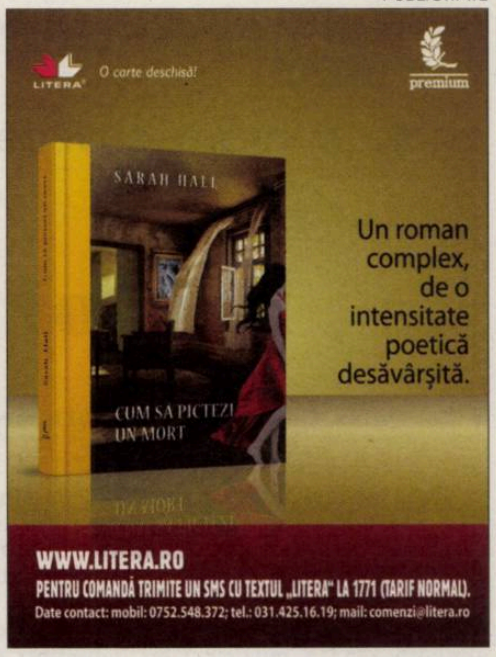

PUBLICITATE

cei mai buni

PUBLICITATE

A fost un exerciţiu dur de testare a limitelor

– interviu cu Jerzy SKOLIMOWSKI –

Festivalul Filmului European organizat de Institutul Cultural Român a început pe 5 mai cu filmul polonez Essential Killing, în regia lui Jerzy Skolimowski. Filmul a fost distins cu Marele Premiu al juriului la Festivalul de la Veneţia din 2010 şi cu alte numeroase distincţii internaţionale. Capturat de soldaţii americani în Afganistan, Mohammed (Vincent Gallo) este transferat într-un centru de detenţie secret din Europa. Cînd vehiculul cu care era transportat este implicat într-un accident, se trezeşte dintr-odată liber, fugar prin zăpada pînă la genunchi, în pădurea îngheţată din apropiere, într-un mediu cu totul diferit de deşertul care-i era familiar. Urmărit permanent de o armată care oficial nici măcar nu există, Mohammed este forţat să ucidă pentru a supravieţui.

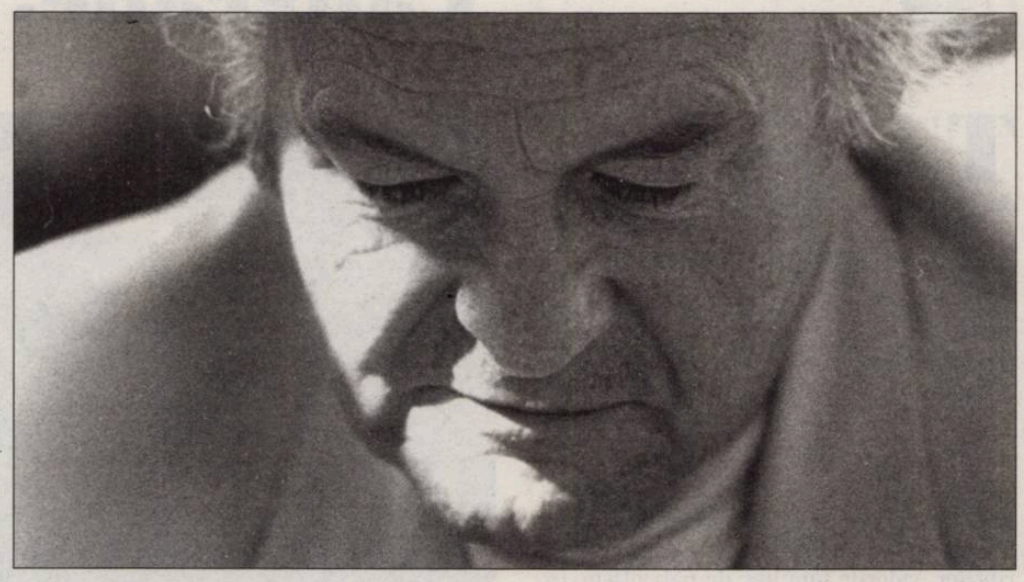

Înainte de Essential Killing *v-aţi dedicat poeziei şi mai ales picturii. În ce măsură v-a influenţat pictura în realizarea unui film atît de cinematografic?*

Nu multă lume cunoaşte că toată viaţa am pictat. Mi-am dorit să ajung pictor cu mult înainte de a mă gîndi că aş putea urma o şcoală de film. Am dat chiar la Academia de Arte din Varşovia, dar am fost respins din două motive: nu aveam origine sănătoasă şi am fost considerat lipsit de talent. Pentru că subiectul examenului a fost ceva de genul „imaginaţi-vă tipul ideal de erou socialist", am fost acuzat pe bună dreptate de lipsa convingerilor mele politice, dar niciodată nu am pus la îndoială că sînt, de fapt, un pictor talentat. În orice caz, pictura a ocupat mereu un loc aparte în viaţa mea, însă nu am căutat în mod conştient analogii sau punţi de legătură între pictură şi regie. Am fost întrebat deseori despre asta, iar eu răspund la fel de fiecare dată şi anume că folosesc „zone diferite ale creierului" cînd lucrez la aceste două activităţi distincte. Nu mi se întîmplă niciodată să vizualizez scenele sau cadrele din film, dar probabil că există principii estetice fundamentale comune de care eu nu sînt pe deplin conştient.

De ce aţi optat pentru situaţia în care un bărbat este vînător şi victimă în acelaşi timp?

După Festivalul de Film de la Veneţia am povestit în numeroase interviuri despre ideea coincidenţei şi a unei inspiraţii puternice care m-au condus la construirea personajului din *Essential Killing*. Am realizat la scurtă vreme că nu voi putea să păstrez atenţia asupra poveştii dacă aş amăgi publicul folosind un tipar simplu de tip *alb-negru* sau *bun-rău*.

Empatizaţi cu personajul dumneavoastră?

Povestea din film transmite empatie pentru o fiinţă umană aflată într-o situaţie care îi scapă de sub control şi care este, tocmai din această cauză, complet de neînţeles. Dacă personajul se numeşte Mohammed sau Muslim ţine doar de vremurile în care trăim, însă eu nu mi-am propus să avansez mesaje politice sau religioase. Imaginaţi-vă doar cîteva personaje asemănătoare, de naţionalităţi diferite, cu opţiuni religioase diferite, puse în faţa unei încercări similare în alt moment istoric.

Cîştigă sau nu lupta personajul din film?

La această întrebare invit publicul să reflecteze. Răspunsul vine doar din partea lui.

Ce secvenţe s-au filmat greu şi de ce?

Am avut o perioadă de filmare foarte grea, în zone îndepărtate din Polonia şi Norvegia, la temperaturi de minus 30 de grade Celsius. În secvenţe diferite, actorul Vincent Gallo a jucat în picioarele goale, îmbrăcat foarte sumar. A fost un exerciţiu dur de testare a limitelor rezistenţei pentru toată echipa de filmare. De asemenea, am forţat tot ce am folosit ca dotare tehnică, încercînd să adaptăm filmarea la condiţii termice extreme.

Cum aţi defini legătura dintre poezie şi cinematografie?

Amîndouă ating zone pe care cuvintele nu le pot atinge. Orice altă explicaţie suplimentară ar suna superficial.

Ce regizori români v-au atras atenţia?

Am văzut bună parte din filmele româneşti din ultimii ani şi am fost foarte impresionat. Pot spune că am aşteptări mari de la noua generaţie de regizori. Vreau să adaug că Bucureştiul are un farmec unic, am simţit asta de cîteva ori în ultimii zece ani şi, deşi pare un loc comun, o spun cu toată convingerea.

Interviu realizat cu sprijinul Institutului Polonez.

a consemnat Roxana CĂLINESCU

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Frivol

● ***Mes Quins*, German Electro, 2011, mesquins.ro*.**

Dacă Minus aducea, cu EP-ul *95*, în noua muzică fabricată în România ţipetele pescăruşilor unor ilustrate de pe Litoral, Mes Quins ne accesează şi gratulează nostalgia cu sunetele mării şi ale glasurilor de copii din fosta Tabără Internaţională de la Năvodari. Nostalgic e şi interesul trupei din Bucureşti pentru muzică. Mai exact, pentru o anumită zonă a muzicii. Clar delimitaţi de noul val de formaţii locale cărora li s-ar putea lipi uşor pe frunte titulatura lipsită astăzi de sens căreia obişnuim să-i spunem indie – val ieşit la lumină în ultimii 4-5 ani –, Mes Quins au ales calea sunetelor sintetizate. Pe „Always Nowadays" îşi semnează apăsat declaraţia de intenţie: *„I love you honey / But you're way too much / Into bands like Interpol Bloc Party Vampire Weekend / Muse and Snow Patrol"*. Ei nu sînt nici The Amsterdams, nici The MOOoD şi, în general, nici unul dintre „The"-urile, cîte or fi ele, care au infuzat, recent, subterana muzicală de aici. (Ba parcă seamănă, pe undeva, cu The Pixels, dar atît de puţin că nu se pune.) Sunetul lor e unul simplu şi, aici s-ar găsi punctul de întîlnire cu proiectele generaţioniste de care care vorbeam mai sus, revivalist. Anii '80 au creat pop-ul electronic, iar aportul unor indivizi precum Phil Oakley şi Giorgio Moroder, dar şi al unor colective de muzicieni care ieşeau din deceniul anterior aruncînd anatema pe chitări pentru că sintetizatoarele începeau să se ieftinească – înlocuiţi asta cu accesibilitatea nelimitată astăzi la software-ul de producţie muzicală –, dar şi pentru că tocmai se întîlneau, în siajul unor Kraftwerk sau Suicide, cu viitorul – imaginaţi-vă că viitorul se întîmplă chiar acum. De undeva de pe-acolo li se trage celor de la Mes Quins, dintre Human League, Electric Manoeuvres in the Dark şi broderiile electropop ale mustăţii lui Moroder, dar şi dintre estetica minimal wave-ului european şi filozofia retrofuturistă a unui label precum DFA, care încă reuşeşte să nască pui. Vii.

Mes Quins se joacă cu toate acestea, într-un fel destul de copilăresc şi vag asumat, pînă la urmă. Este o formaţie care, la fel ca sursele lor muzicale, nu prea se ia în serios. Sînt kitsch, şic, ironici, au farmec şi, pe deasupra, norocul de a avea un textier, Silviu Gherman, mult peste media scriitorilor din muzica locală. Cîntă în germană, franceză, engleză, portugheză şi, dacă e nevoie, în română. Accentul e neaoş în toate cazurile, dar asta e rău doar uneori. Pastişează cu neruşinare. Sînt dansabili. Sună superficial, subprodus, ireverent. Devin plictisitori atunci cînd piesele lor sar de graniţa celor trei minute sfinte ale pop-ului. Sînt plictisitori, mai rar, totuşi, şi atunci cînd sar de două minute. Sînt capabili să producă hituri, unele de digerat acum în Control şi la anul în Club A. „Prinţeso" este unul dintre ele, genul acela de cîntec pe care îl vei reţine uşor, îl vei fredona la duş şi, eventual, te vei căzni apoi să ţi-l dezlipeşti de creier. „Favella" este altul, o glumă bună în care un hiperabuzat riff rockabilly, aşezat în loop, un ritm pe măsură de simplu şi acea voce care pronunţă portugheză cu accent ardelenesc (cred) ar putea deveni un imn printre cîntecele de tabără. Nu neapărat cea de la Năvodari. Bineînţeles, asta dacă laptopurile sau sintetizatoarele ar putea vreodată înlocui eternele chitări ale trubadurilor de ocazie. Îmi place.

* *Electro German,* primul album al trupei Mes Quins, poate fi descărcat gratuit de pe site-ul mesquins.ro.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

ce mai spune

Adrian VOICU

„Mi-e frică"

Pe tot parcursul copilăriei mele am trăit o stare de frică uniformă şi continuă. Îmi era frică să nu se întrerupă curentul în timpul emisiunii *Lumea desenului animat,* îmi era frică să nu se ia apa caldă în timp ce făceam baie şi aveam şampon pe cap, îmi era teamă cînd mergeam cu părinţii la vreun magazin, să-mi cumpere un cadou, că nu voi găsi ceea ce-mi doream, la şcoală îmi era frică să nu-mi uit acasă cravata de pionier, apoi, după 1989, îmi era frică să nu mi se fure bicicleta – lucruri care, bineînţeles, s-au şi întîmplat pînă la urmă.

În timpul filmărilor la *Metrobranding* m-au apucat toate fricile copilăriei. Plus altele noi. Parcă eram la furat de corcoduşe. De fiecare dată cînd eram surprinşi filmînd, ne huiduiau şi ne goneau de parcă am fi spionat cine ştie ce bază militară. Era exact ca atunci cînd ne urcam în copac – un copac public, oarecare – să culegem corcoduşe, şi atunci venea un domn în maiou, cu o bîtă ridicată în aer, urlînd şi ameninţînd de parcă în copac ar fi crescut diamante, nu corcoduşe. Aşa am descoperit o frică nouă: frica de aparatul de filmat. Această frică te apucă în momentul în care singura activitate culturală la care participi este televizorul. După mine, televizorul e al doilea mare pericol după bomba atomică. Ucide spirite constant, uniform şi masiv. Iradiază zilnic şi generează noi şi noi angoase. În plimbările mele prin ţară am întîlnit o droaie de oameni prăpăstioşi – asta a fost ca o revelaţie pentru mine. *Metrobranding* este un film despre frică, dragoste şi lamentaţie. Ne este frică de ce va urma, iubim anii de tinereţe şi obiectele nemuritoare care şi astăzi stau, sfidătoare, în faţa noastră, fără să-şi arate vîrsta, şi ridicăm ca nişte adevăraţi constructori ziduri ale plîngerii oriunde ne-am afla – la chioşcul de ziare, pe holurile spitalelor, judecătoriilor, şcolilor şi facultăţilor. Oriunde ne-am afla, ne aşezăm cuminţi pe scăunel şi ne lamentăm.

***Adrian Voicu** este regizor. A realizat, împreună cu Ana Vlad, documentarul* Metrobranding – poveste de dragoste între oameni şi obiecte. *După premiera din cadrul Festivalului Filmului European, va putea fi văzut în cinematografele din Bucureşti începînd cu 26 mai.*

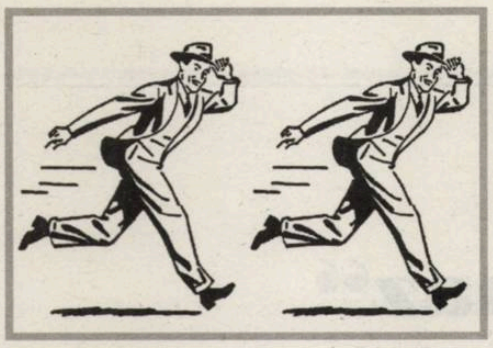

Andrei GORZO

dilematograf

Între două rele

● *Naşa* (România, 2011), de Virgil Nicolaescu şi Jesús del Cerro; *Viaţa mea sexuală* (România, 2011), de Cornel George Popa.

Atunci cînd un afacerist bucureştean e arestat, din cauza legăturilor lui cu nişte gangsteri, soţia lui americancă (Whitney Anderson) trebuie să facă faţă tentativelor acestora de a o intimida. Soluţia ei este să-şi înfiinţeze propria organizaţie „criminală", recrutîndu-şi copilul, servitoarea, avocatul (Răzvan Vasilescu), cei doi contabili (Gheorghe şi Lucian Ifrim) şi trei admiratori proveniţi din rîndurile poliţiei. Deşi înarmată iniţial doar cu atitudine şi cu pistoale de jucărie, această trupă reuşeşte să-i învingă pe gangsterii adevăraţi („capii" Alex Velea şi Cătălina Grama-Jojo, „bodyguarzii" Toma Cuzin şi Gabriel Duţu). Povestea asta e înrămată şi etichetată explicit ca un basm – o vedem prin ochii unui copil care şi-o imaginează pe măsură ce citeşte, pentru o prietenă, însemnările făcute într-un caiet de băieţelul eroinei. Revenirea periodică la situaţiaramă (unde, de la un punct încolo, cititorii caietului încep să se întrebe cît mai durează povestea) e o idee neînţeleaptă, iar ideea de a pune din cînd în cînd stop pe imagine, pînă cînd cititorii-povestitori clarifică un punct sau altul, e stîngaci executată. Stîngăcia e destul de mare şi în restul filmului *Naşa*: deşi au existat doi scenarişti, majoritatea personajelor sînt prea puţin lucrate (în convenţia lor de desen animat) – celor mai mulţi dintre actori nu li s-au dat destule elemente cu care să se joace. Cei mai defavorizaţi sînt gangsterii: partitura lui Alex Velea se reduce la două note – apucătura de a se ruga şi apucătura de a vorbi într-o limbă africană atunci cînd e nervos –, iar partiturile lui Jojo şi ale bodyguarzilor nu există, deşi aceştia din urmă au o scenă de luptă (împotriva eroinei şi a băieţelului ei) în care actorii încearcă să lucreze ca o echipă de tip Stan şi Bran. Lucrurile nu stau mult mai bine nici în cealaltă tabără: contabilii sînt două exemplare relativ finisate (sau măcar desenate din mai mult de-o linie) ale stereotipului respectiv (iar fraţii Ifrim, la rîndul lor, lucrează bine în echipă), însă poliţiştii (care, ce-i drept, măcar nu sînt desenaţi după modelul Garcea) se reduc fiecare la cîte o liniuţă începută şi neterminată (unul începe cu o depresie, dar o pierde pe drum; altul se îndrăgosteşte de eroină, dar pare să uite), iar Răzvan Vasilescu e o coală albă. În loc să se rezolve printr-o mare înfruntare comică între cele două bande, lucrurile se rezolvă prin ieşirea din pămînt a unui jurnalist echipat cu toate probele necesare pentru arestarea gangsterilor şi pentru eliberarea soţului eroinei. Interludiile tandre dintre soţie şi soţ, mamă şi fiu etc. sînt înfiorător de mecanice – muzica ne semnalează pavlovian că pe durata următoarei secvenţe nu mai trebuie să ne amuzăm, ci să ne înduioşăm. Şi filmul e regizat ca pentru micul (nu pentru marele) ecran – în pofida numărului mare de personaje, planul doi al imaginii e rareori activ. Dar aşa lucrat de mîntuială cum este, *Naşa* e ceva mai puţin inept decît alte comedii produse de MediaPro. Şi e cu siguranţă mai puţin înapoiat în reprezentarea femeilor şi a altor etnii/rase (deşi cea mai potrivită îndeletnicire pentru un arab se dovedeşte a fi tot aceea de traficant de arme). E vorbit mai mult în engleză decît în română, alibiul fiind eroina, iar motivaţia profundă fiind ori strategică (asta să fie calea de a impune un produs autohton pe piaţa autohtonă?), ori aspiraţională (oare asta îl ajută pe Andrei Boncea să se simtă ca un producător hollywoodian?).

Eroina filmului *Viaţa mea sexuală* (adaptat de regizorul Cornel George Popa după propria piesă de teatru, distinsă cu premiul UNITER) lucrează ca vînzătoare într-un *sex-shop* şi, în pofida faptului că e o femeie serioasă-şi-devreme-acasă, nimeni din jurul ei (ba chiar, după toate aparenţele, nimeni din Bucureştiul zilelor noastre) nu pare capabil să se raporteze la slujba ei într-un mod cît de cît relaxat: nici colegul, nici tatăl ei, nici vecinii, nici reprezentanţii firmelor respectabile la care încearcă să se angajeze şi, în fine, nici regizorul. Deşi titlul şi subiectul pe care şi le-a ales acesta pot sugera senzaţionalism bălos, perspectiva lui e provincial-adolescentîn-înţelegător-întristată, în genul offf-că-pline-mai-sînt-metropolele-de-omuleţi-mîhniţi. Popa pare să fi studiat premisele dramaturgice şi stilistice ale „noului cinema românesc" (reprezentarea unor activităţi banal-casnice în „timp real", privilegierea marcată a mizanscenei în defavoarea montajului), dar textul său teatral – în care personajele, atunci cînd deschid gura, n-o mai închid pînă nu-şi varsă tot oful – nu se lasă uşor aclimatizat pe ecran. Dat fiind faptul că e un text ce se caracterizează nu doar prin elocvenţă subpoetică („Stau aici şi nu ştiu niciodată ce-i afară. Mă înnebunesc pereţii ăştia negri" etc.), ci şi printr-o sărăcie generală a mijloacelor tehnice (personajele o ţin de la un capăt la altul într-o singură notă: tatăl eroinei bombăne, colegul ei e isteric, mama acestuia îl cicăleşte), nu e nici o pierdere pentru cinema-ul românesc.

■■■

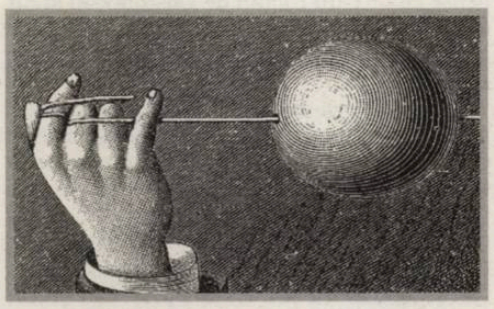

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Trăiască pîra!

Trăiască pîra, delaţiunea, turnătoria! Trăiască informaţia senzaţională! În criză de subiecte – de fapt, de imaginaţie şi de reporteri autentici –, ziarele nu mai ştiu cum să stoarcă ştiri „tari". Pînă şi ziarele considerate serioase par să fie în criză de jurnalişti de investigaţie. *Wall Street Journal* a deschis recent o platformă online dedicată turnătorilor şi turnătoriilor. „Documentele şi bazele de date ar fi cheia către jurnalismul modern. Acestea se găsesc mereu în spatele uşilor ferecate – mai ales atunci cînd conţin indicii cu privire la înşelăciuni, abuzuri, poluare sau trafic de influenţă. Iată de ce vă solicităm ajutorul!", scrie pe pagina de gardă a site-ului „SafeHouse" găzduit de celebrul cotidian american. Cititorii publicaţiei sînt invitaţi să trimită indicii sau documente compromiţătoare, să-şi dea de gol colegii, şefii sau vecinii, să deconspire orice lucru necurat.

Deocamdată nu s-au găsit prea mulţi turnători, căci – notează presa americană – platforma găzduită de *Wall Street Journal* nu asigură – aşa cum promite – confidenţialitate, iar persoanele dispuse să colaboreze în anonimat pot fi uşor identificate. Odată corectate aceste erori de proiectare, sistemul va funcţiona, bine mersi, aşa cum funcţionează deja şi Openleaks – o replică pentru cetăţeni a deja celebrei platforme Wikileaks.

Mecanismul e simplu şi previzibil: odată transmise, fotografiile, documentele, mărturiile etc. sînt preluate de ziar şi tocate mărunt-mărunt; învinuitul este tîrît la judecata publicului şi condamnat înainte ca Justiţia să se pronunţe. Cel care „asamblează" dovezile (a căror autenticitate e, firește, discutabilă, de vreme ce totul e transmis anonim) şi instrumentează procesul e jurnalistul – lui îi revine misiunea să înşire, pe pagina de ziar, capetele de acuzare. Un jurnalism simplu şi pînă la urmă lipsit de riscuri, de vreme ce investigaţia se bazează pe nişte materiale servite de-a gata, nu pe o cercetare amănunţită pornită din redacţie.

Sînt tare curios ce-o să iasă, în viitorul apropiat, din aceste cutii în care anonimii toarnă presupusele nedreptăţi. Un nou Watergate? Greu de crezut. Cazul acela a pornit de la o observaţie jurnalistică, subiectul s-a dezvoltat în urma unor investigaţii pertinente, iar afacerea a fost deconspirată de-abia într-un final graţie unei turnătorii.

Nu numai ziarele recurg la turnători, ci şi statele. Cine s-ar fi gîndit, de pildă, că în Danemarca li se va cere cetăţenilor să se toarne unii pe alţii? Şi uite că se întîmplă! Tot mai multe municipalităţi invită cetăţenii să denunţe fraudele vecinilor lor. Iniţiatorul acestui demers este primarul social-democrat din Copenhaga, Frank Jensen. Pornind de la premisa că fraudele sociale s-au banalizat şi că ajutorul social atribuit în unele cazuri ilegal a devenit prea costisitor pentru municipalitate (e vorba de fraude în valoare de cîteva milioane de euro anual), Jensen s-a angajat să deschidă oficii la care cetăţenii pot reclama eventualele fraude. Cetăţenii îşi pot astfel denunţa vecinul care trăieşte din ajutor social, dar cîştigă bani şi muncind la negru, sau vecina de palier care beneficiază de alocaţia de părinte singur, deşi trăieşte în concubinaj. „Ştiu că este o formă de intruziune în viaţa privată a oamenilor. Dar chiar dacă denunţul nu trebuie să fie principalul element al acestei iniţiative, trebuie să ne ascuţim vigilenţa împotriva acestei plăgi sociale. Ne costă într-adevăr foarte scump, şi este de datoria noastră, faţă de cetăţenii cinstiţi, să punem capăt acţiunilor celor care cred că pot avea orice prin înşelătorie. Iar aceştia devin acum tot mai numeroşi", a explicat primarul, strîns cu uşa de organizaţiile civice. Cetăţenii cinstiţi sînt chemaţi să-i toarne pe cei necinstiţi, să fie vigilenţi în locul statului incapabil să asigure domnia legii. Cred că aşa se pun bazele unui stat poliţienesc. Deocamdată amenin-ţarea e soft. Poate că în curînd o să ni se recomande să ne supraveghem mai îndeaproape vecinii: să raportăm la ce oră au stins lumina, dacă şi-au stropit sau nu grădina, dacă au cazan de ţuică, dacă au prieteni musulmani. Etc. Un stat democratic în care oamenii consimt – liberi şi nesiliţi de nimeni – să spioneze în numele democraţiei, al statului de drept, al siguranţei naţionale, al adevărului etc. e securitatea în versiune soft.

Frank Jensen

■■■

trecerea prin reviste

● LE FIGARO (22 APRILIE 2011)

Paolo Rumiz traversează, de zece ani, Europa. Scriitor şi jurnalist, realizează anual cîte o călătorie de cîteva săptămîni în Europa necunoscută occidentalilor, traversînd graniţele pentru a distruge clişeele. Pleacă fără bagaj şi călătoreşte cu ce apucă, preferă întîlnirile spontane cu oameni „adevăraţi" reuniunilor cu personalităţi, îl interesează prezentul (şi istoria) la firul ierbii, nu evenimentele. Se consideră slav în suflet, german în abordarea culturală, italian prin limbă şi puţin francez. Rezultatul acestor investigaţii – o serie de reportaje – este publicat apoi în serial de cotidianul *La Repubblica*. Cu puţin timp înaintea celei de-a unsprezecea călătorii, *Le Figaro* i-a consacrat un portret. Descoperim un reporter sensibil, încrezător în puterea terapeutică a scrisului:

„M-am simţit trădat de orbirea Europei faţă de Balcani, mai ales faţă de Bosnia, unde se considera că erau numai islamişti, acolo unde erau europeni cu o cultură turcă. Această incapacitate de a explica, această impotenţă în faţa violenţei împotriva nevinovaţilor m-a îmbolnăvit fizic. Voi simţi întotdeauna o datorie faţă de sărmanii bosniaci. Am scris mai tîrziu o poveste în versuri despre Bosnia, o poveste de dragoste care se desfăşoară de la sfîrşitul războiului pînă în 2002. Cititorii care nu înţeleseseră corespondenţa de război i-au înţeles poezia. Jurnalismul nu este întotdeauna adevărul. Trebuie găsit uneori un alt limbaj. Am găsit acest decasilabic care mişcă sufletul. Am putut astfel spune lucruri pe care nu reuşisem să le fac înţelese într-o viaţă întreagă de jurnalism. Astăzi, sînt ca un funambul pe muchie de cuţit, între adevărul jurnalismului şi transfigurarea oferită de poezie şi ficţiune".

Elena STANCU

„Cînd stai «pe cameră», Paştele nu mai are nici un haz“

Aici, toţi se străduie să nu se gîndească la nimic. Aşteaptă cu răbdare să treacă timpul şi evită momentele de singurătate. Cel mai mare duşman al lor este plictiseala, care în perioada asta poate deveni de neîndurat. Joacă cîteva partide de rummy, şah sau table şi primesc ouă roşii la micul dejun. Asta au însemnat Sărbătorile de Paşti pentru cei 76 de deţinuţi de la Penitenciarul din Chilia Veche, judeţul Tulcea.

© E. Stancu

„Greu că acuma, de Paşti, nu ai şi tu un spriţ, o bere, o muzică, o distracţie, tot gardianul şi gratia o vezi“, îmi spune bărbatul musculos şi mic de statură din faţa mea, cu o fizionomie tăioasă şi rîs şmecheresc. Vasile Nazarie este condamnat la nouă ani de închisoare pentru viol şi îşi ispăşeşte ultimul an de pedeapsă la Penitenciarul din Chilia Veche. Satul a fost înainte de Revoluţie una dintre cele mai dezvoltate localităţi din Delta Dunării, dar astăzi este doar o aşezare izolată: vaporul face din Tulcea trei, patru ore, iar pe uscat nu se poate ajunge decît cu tractorul sau cu o maşină de teren, pe un drum de pămînt, după ce treci Dunărea cu bacul. În sat au rămas mai mult familii de bătrîni, haholi (ucraineni) şi lipoveni, iar cîteva case tradiţionale, cu acoperişuri de stuf şi tîmplărie albastră, se descompun părăsite pe marginea uliţei.

Penitenciarul se află la marginea satului, într-un peisaj industrial în plin proces de deteriorare. Aici fusese construit în anii '80 un abator imens, despre care se spune că urma să adăpostească 40.000 de porci. Nu se mai văd decît ruinele, structurile masive de beton şi stîlpii de susţinere, populaţi de turmele de oi care pasc printre ele.

Dimineaţa, clădirea închisorii este aproape goală. Deţinuţii sînt plecaţi la muncă, la cîmp sau prin împrejurimile penitenciarului – închisoarea are 130 de hectare de teren, turme de oi şi vite. Mulţi deţinuţi din ţară fac cereri de transfer pentru a putea veni la Chilia Veche să muncească. Dacă lucrează în perioada detenţiei, primesc „zile cîştig“ şi se pot elibera mai repede. Însă cel mai mare avantaj este că atunci cînd lucrează, deţinuţii pot sta „afară“, într-un spaţiu mare, în care se simt aproape liberi, iar timpul trece repede.

Izolarea

Vasile Nazarie stă într-o cameră de 20 de persoane, majoritatea cu pedepse foarte mari. Încăperea este pestriţă, decorată cu bucăţi discordante de mobilă – mese şi scaune mai mari, mai mici, din lemn sau plastic – adusă de acasă sau rămasă moştenire de la alţi deţinuţi. Paturile metalice, suprapuse, adăpostesc universul fiecăruia: sub sau lîngă paturi se pot vedea cutiile din carton în care îşi ţin savoniere, farfurii, lame de ras, conserve, hîrtie igienică.

La amiază, deţinuţii se întorc în camere rupţi de oboseală. Este ultima zi din săptămînă în care lucrează – mîine e Învierea. Sărbătorile nu sînt însă aşteptate cu prea mare entuziasm de deţinuţi: perioadele acestea îi fac să se gîndească la situaţia lor, la familie, iar lipsa libertăţii devine mai greu de îndurat. „O să ne pregătim şi noi cum om putea pentru Paşti“, spune Dumitru Brînză, închis de 13 ani pentru omor. „Măcar să avem pe masă o bucată de carne, un ou, o prăjitură. Ne-au spus că ne fac masă festivă şi ne dau un ou şi o gogoaşă, două, cum are făină de la Tulcea.“ Este unul dintre puţinii deţinuţi credincioşi din Chilia Veche, aşa că el se ocupă de curăţenie la capelă; în noaptea Învierii, preotul din sat va ţine aici o slujbă.

Pentru că e dificil de ajuns la Chilia Veche, deţinuţii sînt vizitaţi foarte rar. Dumitru nu o mai văzuse pe bunica lui din 1999 şi cînd, la insistenţele lui, cei din familie au adus-o la vizită, a început să plîngă: dacă ar fi întîlnit-o pe stradă, nu ar fi recunoscut-o. Un alt deţinut ne-a rugat să îi printăm o fotografie cu el pe care s-o trimită mamei lui – nu s-au mai văzut de şase ani şi nu mai ştie cum arată fiul ei. „Acum, înainte de Paşti, te podidesc gîndurile“, mărturiseşte Dumitru. „Mi-am pierdut mama cînd eram la închisoare. Ştiam că e bolnavă, că în ultimul an a tras numai cu medicamente, dar mă gîndeam că apuc să ajung acasă şi să mai stau cîteva săptămîni cu ea. N-a fost să fie.“

Ciprian Nuţu are un băiat de şapte luni pe care nu l-a văzut niciodată pînă acum. Ciprian nu seamănă cu ceilalţi deţinuţi; este blond, are un ten curat şi pare un puşti de liceu. A fost însă prins de Interpol în Italia, extrădat în România şi condamnat la patru ani de închisoare pentru furt calificat. Astăzi împlineşte 23 de ani. „E amărăciune mare în sufletul meu că nu pot fi cu familia de Paşti, ei îs în Italia, io-s aicea, doar la telefon ce ne mai auzim“, îmi spune. „Nu ştiu ce-om face, cum ne-om întîlni.“

Învierea

Penitenciarul nu este foarte mare, are doar cîteva încăperi care adăpostesc cei 76 de condamnaţi. Uşile grele, coridoarele lungi şi reci lasă mai mult impresia de spital sau de fabrică socialistă. Nimic nu te duce cu gîndul la Sărbătorile de Paşti, doar un televizor antic, pe care rulează din cînd în cînd reclame cu băuturi răcoritoare şi coşuri cu ouă vopsite, îţi aduce aminte că astăzi e Învierea.

Sîmbăta, toţi deţinuţii ies la fotbal. Este o zi însorită, dar friguroasă, cu un vînt usturător. Despre vremea din Chilia Veche sătenii spun că aici vîntul bate doar de două ori pe an: şase luni din sud, şase din nord. În ciuda frigului, se fac echipele, se stabilesc regulile şi deţinuţii încep să joace. La scurt timp însă, izbucneşte cearta: cine stă în apărare, cine în atac, cine aleargă mai mult, cine mai puţin.

Fiecare deţinut îi tratează pe colegii lui cu condescendenţă, ca şi cum ceilalţi merită să se afle acolo, dar în cazul lui s-a produs o greşeală, el e o excepţie. „Tu nu intri la fotbal?“, îl întreabă unul dintre jucători pe un tînăr negricios de lîngă mine. Cineva de pe teren răspunde în locul lui: „Nu vrea, bă, să transpire, că pă urmă merge la discotecă!“. Fotbalul durează doar două ore, iar deţinuţii se retrag „să stea pă cameră“. Şi să aştepte să treacă şi ziua asta.

Biserica din Chilia Veche este cea mai înaltă construcţie din Delta Dunării – are aproape 50 de metri înălţime. Aici se strîng, la miezul nopţii, toate familiile din sat. În timpul slujbei, cîteva bătrîne cîntă în ruseşte, iar alta îşi aminteşte că fostul preot din sat „o mai lua şi el pe rusă uneori“. La trei dimineaţa, preotul iese din biserică „să sfinţească bucatele“: oamenii au pregătit coşuri cu mîncare pe care preotul le stropeşte cu apă sfinţită. În spatele lui, doi bărbaţi cară un coş imens, în care sătenii pun ouă şi cozonaci pentru deţinuţi. Localnicii spun că obiceiul de a oferi ouă roşii deţinuţilor în noaptea de Paşti există de cînd s-a construit biserica la ei în sat, în secolul al XIX-lea.

„Pentru ei e important să primească ceva din afara închisorii, să simtă că cineva se gîndeşte la ei de Paşti, mai ales că familiile îi vizitează atît de rar aici“, spune Iulian Axentiev, şeful secţiei Chilia, care aparţine de Penitenciarul Tulcea. Iulian încearcă să le facă viaţa mai uşoară deţinuţilor, să le pregătească o masă consistentă în zilele de sărbătoare şi să discute cu ei cît mai des. El l-a rugat pe preotul din sat să vină la penitenciar în noaptea de Înviere, pentru că, din cauza distanţei mari, preotul închisorii de la Tulcea nu poate veni de Paşti şi aici.

Cînd slujba se termină, la cinci dimineaţa, preotul porneşte spre penitenciar împreună cu Iulian Axentiev. Cîţiva deţinuţi aşteaptă deja pe coridor. „E esenţial ca ei să participe la slujba de Înviere“, spune preotul Cristian Justinian Tînjală. „E un exerciţiu de reintegrare pentru deţinuţi, un act de normalitate, care îi ajută să se simtă în rînd cu restul lumii.“ În spaţiul strîmt din capelă se înghesuie vreo 20 de deţinuţi, îmbrăcaţi în cele mai bune haine ale lor. Preotul ţine o scurtă slujbă, vorbeşte cu ei, ciocneşte ouă roşii şi, la plecare, le urează: „Să vă lumineze Dumnezeu calea spre locuri mai bune!“.

În ziua de Paşti, toţi deţinuţii încearcă „să-şi treacă timpul“.

Deşi Vasile Nazarie a participat acum la slujba de Înviere, îmi mărturiseşte că dacă venea preotul închisorii de la Tulcea, rămînea în cameră să doarmă. „La mandatul trecut, chiar înainte să mă eliberez, am avut de Paşti un conflict cu preotul puşcăriei“, povesteşte Vasile. „Cum venea el cu lumînarea de jos pînă sus prin toate camerele, a ajuns şi la mine. Iar la puşcărie mai sînt şi travestiţi, cum le spunem noi. Şi io l-am întrebat în legea noastră, a hoţilor: «De jos şi pînă aicea cîţi ţi-au sărutat mîna?» «Păi mulţi!» «Păi atunci cum să ţi-o sărut io? Mergi de te spală!» Iar el mi-a făcut un raport de am primit amînare două luni. Şi atunci mi-am zis: «Nu te mai halesc neam!».“

„Pe cameră“

După micul dejun – la care au primit ouă roşii – deţinuţii rămîn în camere plictisiţi. „Asta e cel mai rău: să te plictiseşti“, îmi explică Vasile. „Pînă prin 2006 puteam să avem «afaceri prin ţară» şi aşa am trecut prin vreo şase penitenciare. Dădeai în judecată la mişto pe cineva dintr-un oraş şi tribunalul te muta la penitenciarul de acolo. Stăteai cîteva luni într-o puşcărie, pînă îi cunoşteai pe hoţi, pînă te integrai, trecea timpul.“

În ziua de Paşti, toţi deţinuţii încearcă „să-şi treacă timpul“. Unii dorm pînă tîrziu, alţii joacă table, rummy, şah sau se uită la TV. „Cînd stai «pe cameră», Paştele nu mai are nici un haz“, mărturiseşte Dumitru. „Am încercat să ascultăm şi noi o muzică, dar unul vrea manele, altul populară, altul muzică uşoară şi nu s-a putut. Astăzi e cea mai grea zi pentru toţi, că de luni încolo ne-om lua cu lucrul. Cel mai rău e să nu lucrezi. Anul trecut, cînd s-a oprit munca pe 20 noiembrie, parcă nu mai trecea secundele, orele, zilele, pînă-n martie, cînd am început să ieşim la cîmp.“

Dumitru mai are doar trei luni pînă la eliberare, dar asta nu e neapărat o consolare pentru el: a fost închis cînd avea 19 ani şi ultimii 13 ani i-a petrecut în închisoare. „Mi-e frică şi să mă gîndesc“, îmi spune. „Nu ştiu ce-oi face afară, sînt conştient că o să-mi trebuiască timp să mă acomodez, să le cîştig încrederea celor din jur, familiei, prietenilor.“ Dumitru începe să plîngă. E uluitor să vezi un bărbat masiv, condamnat pentru crimă, plîngînd cu sughiţuri în faţa ta. Te simţi brusc ca într-un roman de Dostoievski şi nu ştii dacă ar trebui să simţi compasiune sau să te gîndeşti că sistemul judiciar şi-a făcut datoria.

În structura mentală a deţinuţilor, crima pe care au comis-o este o chestiune abstractă: ei nu au ucis, violat sau furat, ci au comis „o faptă“. Iar Vasile, spre deosebire de Dumitru, e perfect împăcat cu „fapta“ sa. Unul dintre primele lucruri pe care le spune este că, deşi a violat o minoră împreună cu trei „tovarăşi“, el nu şi-a trădat prietenii şi din cauza asta a primit o pedeapsă mai mare. „Mă bucur că mi-am lăsat prietenii afară, că măcar ei şi-au făcut o viaţă, lucrează în străinătate, şi-au făcut vile.“ Vasile speră să se elibereze la anul. „Am trecut de la maxim la închis şi acum la semideschis. Mai am doar un pas, deschisul. Am muncit toată iarna, am avut comportament bun şi evidenţieri, aşa că n-au de ce mă ţine aici.“

Penitenciarul din Chilia Veche funcţionează în sistem deschis şi semideschis, aşa că mulţi dintre deţinuţi sînt la finalul pedepsei şi urmează să se elibereze în curînd. Vasile Bărcăcianu, care a făcut nouă ani de închisoare pentru tîlhărie şi omor, va fi eliberat anul viitor. Cînd va ieşi din închisoare, va avea 48 de ani. La fel ca Dumitru, se teme că nu va reuşi să se integreze. „Dacă te priveşte cineva pe stradă, ai impresia că eşti urmărit, deşi nu faci nimic. Te simţi în centrul atenţiei şi asta te stînjeneşte, oricît ai fi de tare.“ Iulian Axentiev, şeful penitenciarului, spune că, odată ce iese pe poarta închisorii, destinul fiecărui deţinut este un joc de noroc. „Totul depinde de cine-l sprijină, dacă are sau nu familia aproape. Altfel, trebuie să se descurce singur şi, de obicei, nu are unde să se angajeze.“

Luni, deţinuţii vor începe munca şi nu vor mai avea timp de gînduri. Fiecare va încerca să uite de el, „să-şi treacă“ cei doi, cinci sau zece ani de pedeapsă. După atîta timp, eliberarea pare ceva abstract, iar „afară“ este un univers greu de imaginat, aproape înfricoşător. Probabil că acesta e motivul pentru care, la eliberare, deţinuţii îi spun lui Iulian: „Şefu', păstrează-mi patu', că mă-ntorc!“.

***Elena Stancu** este jurnalistă.*

De ce avem nevoie de film documentar românesc?

– un dialog cu Adrian RĂSPOPA –

Este al doilea an consecutiv în care Fundaţia Soros România va sprijini financiar realizarea unor filme documentare româneşti prin intermediul unui concurs de proiecte adresat profesioniştilor din domeniu. Programul se numeşte Open Society Documentaries. *Ce reprezintă, de fapt, acest program?*

Cred că forma actuală a programului este rezultatul evoluţiei unei idei mai vechi, formulată iniţial, în 2007, de o colegă de la Fundaţia Soros. Ea propunea atunci un program de conştientizare a problemelor cu care se confruntă românii, prezentate de la „firul ierbii", de la ei, din spatele casei. Era, de fapt, o iniţiativă prin care televiziunile locale private, cu grilă de programe şi conţinut propriu, erau stimulate să iasă din rutina ştirismului şi să producă documentare cu o componentă vădit investigativă. Pentru participanţi s-a organizat un training cu experţi în domeniu (mi-amintesc că în primul an mentor le-a fost chiar Alexandru Solomon) şi s-au acordat nişte premii consistente pentru cele mai bune producţii. Programul a fost testat în 2008, cu rezultate încurajatoare. Oamenii erau mulţumiti că au şansa să înveţe cum se face un documentar, ceea ce, trebuie să recunoaştem, într-o televiziune locală unde meseria se prinde de cele mai multe ori din mers şi pe teren, nu e puţin lucru.

În anul următor, în momentul în care am preluat eu acest program, din cauza crizei care îşi făcea simţită prezenţa şi în România, multe dintre televiziunile locale s-au închis sau şi-au restrîns activitatea. I-am invitat la Sibiu, în cadrul Festivalului Astra Film, pe managerii celor mai importante televiziuni private la o discuţie despre situaţia televiziunilor locale, pentru a vedea cît de oportună mai era continuarea programului. Din vreo 50 de confirmări au venit doar 17 participanţi, în condiţiile în care toate costurile erau acoperite de fundaţie. Am înţeles atunci că era necesară o regîndire a programului.

Începînd cu anul 2010, am schimbat total actorii. Am decis să optăm pentru realizatorii profesionişti de film documentar, mizînd pe o creştere a calităţii producţiilor şi pe şansa unei distribuţii mai eficiente a lor şi implicit a unei propagări mai eficiente a mesajelor pe care aceste filme le conţin. A rămas un program de conştientizare, dar am decis să-l aducem la un alt nivel. Aşa am pus bazele competiţiei de proiecte de film documentar destinate realizatorilor profesionişti – *Open Society Documentaries,* şi în acelaşi timp am lansat un concurs de scurtmetraje – *Open Society Shorts,* prin care să-i încurajăm pe tineri să fie tineri şi să-şi spună ofurile prin intermediul unor filme scurte. Pe de altă parte, am hotărît să ne alăturăm eforturilor Asociaţiei DocuMentor de a organiza training-uri pe film documentar şi aşa am organizat anul trecut, la Timişoara, o sesiune EURODOC care reprezintă una dintre cele mai prestigioase iniţiative de training din Europa.

Din ce motive Fundaţia Soros a decis să se implice în finanţarea documentarelor româneşti?

Am mai fost întrebat de ce Fundaţia Soros investeşte în producţii româneşti, şi nu cumpără filme documentare străine, verificate şi testate, pentru a-şi face programele de conştientizare şi de educaţie civică cu ele. În paranteză fie spus, facem şi asta din cînd în cînd, însă destul de rar. Răspunsul la întrebare este unul logic. Cînd îţi propui să schimbi mentalităţi, să educi şi să creşti generaţiile noi în alt spirit decît cel al apatiei, neîncrederii, al „combinaţiilor" şi „tunurilor", schimbarea trebuie să vină gradual şi natural, din interior. Nu-i îndeajuns imersiunea într-un vis creat de cineva din afară. Filmul documentar social e un instrument de conştientizare extrem de puternic şi trebuie să fie o extensie obligatorie a oricărei democraţii solide, alături de presă. O piaţă independentă de film documentar reprezintă, dincolo de o componentă estetică, o contribuţie majoră la întreţinerea unui nivel constant al stării de veghe asupra sănătăţii unei societăţi.

Filmul documentar social e un instrument de conştientizare.

Interesul Fundaţiei Soros este cel de a le arăta românilor, şi în special tinerilor, cum arată România şi de a-i determina să facă ceva pentru ea. Să faci conştientizare prin film şi să discuţi despre valori ale civismului e un prim pas, extrem de necesar, însă fără exerciţiul acţiunii, al implicării şi al voluntariatului sub orice formă, lucrurile rămîn undeva la jumătatea drumului. Trebuie să-i obişnuim pe cei tineri cu voluntariatul, să devină o reacţie normală la lucruri şi situaţii din societate care îi apasă. Un elev de liceu din SUA n-are nici o şansă să fie acceptat de universităţi fără un CV doldora de activităţi de voluntariat şi de implicare civică pe care le învaţă şi le practică la şcoală. Noi selectăm doar nişte note într-un sistem, fără să ne pese de personalitatea în devenire a viitorului cetăţean. Şcoala ar trebui să înceapă „să producă" oameni, nu doar să arunce cu informaţii aride în copii.

În ce constă programul Open Society Documentaries *din acest an?*

Anul acesta, concursul de proiecte va avea două secţiuni: una pentru un proiect care este deja în producţie, alta pentru un proiect aflat într-o etapă de dezvoltare, pentru a oferi şanse şi ideilor bune să prindă contur. La fiecare secţiune oferim o cofinanţare în valoare de 10.000 de dolari. E o competiţie deschisă, cu şanse egale, în care proiectul, şi nu rezonanţa numelui celui care îl propune, primează. Concursul se desfăşoară în parteneriat cu TVR. E o încercare de a angrena televiziunea publică într-un exerciţiu al susţinerii producţiei autohtone de documentar independent. Filmele produse vor fi difuzate la TVR, dar am luat în calcul şi necesitatea de a susţine prezenţa lor în circuitul festivalier. Fundaţia Soros le va promova şi prin prezentarea lor în cadrul unor evenimente pe care le vom organiza, ca premise pentru intervenţii prin voluntariat pentru diverse probleme din societatea noastră.

Adrian Răspopa *este coordonatorul programului* Open Society Documentaries, *din cadrul Fundaţiei Soros România.*

a consemnat Adina POPESCU

PUBLICITATE

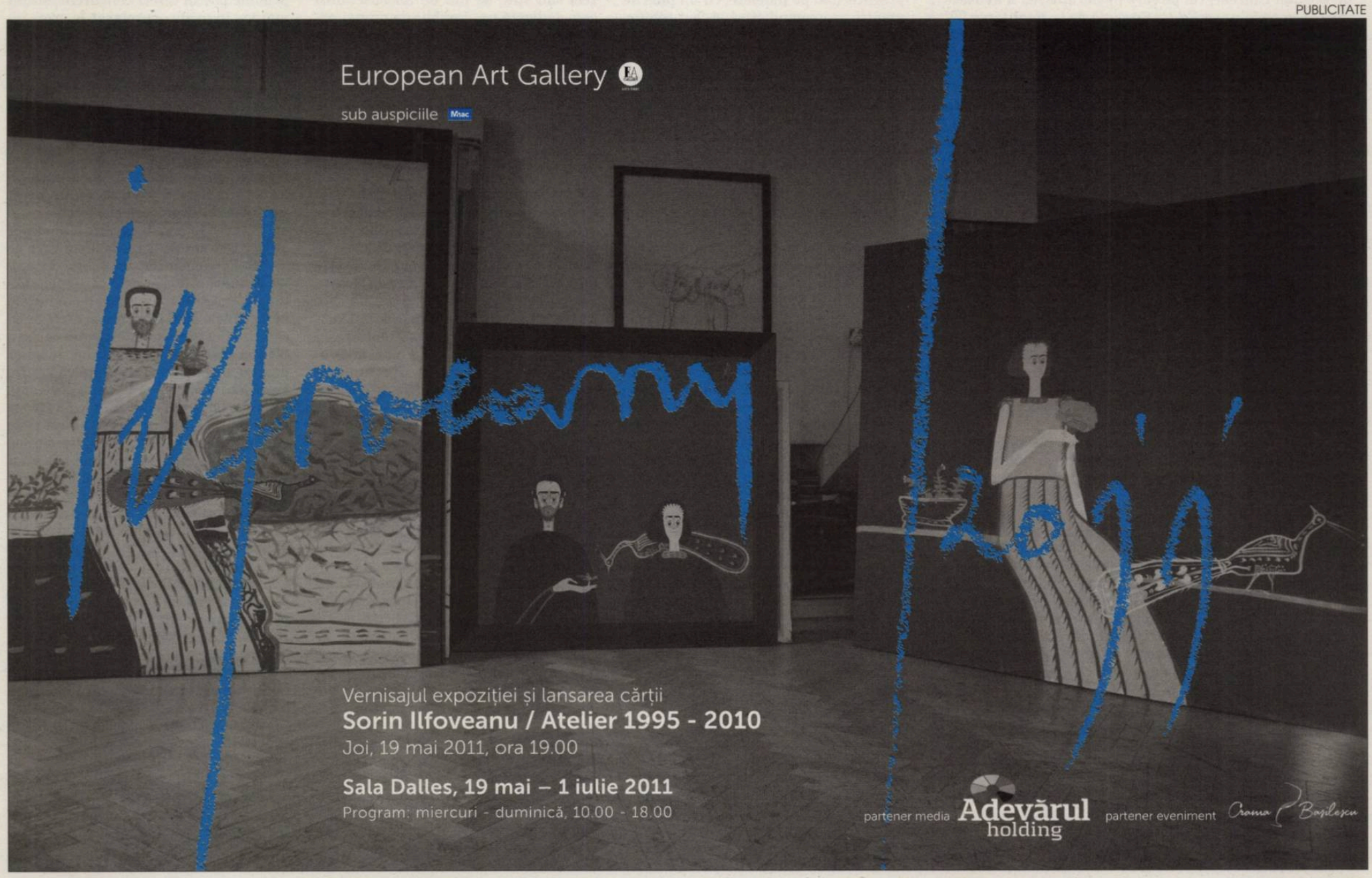

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

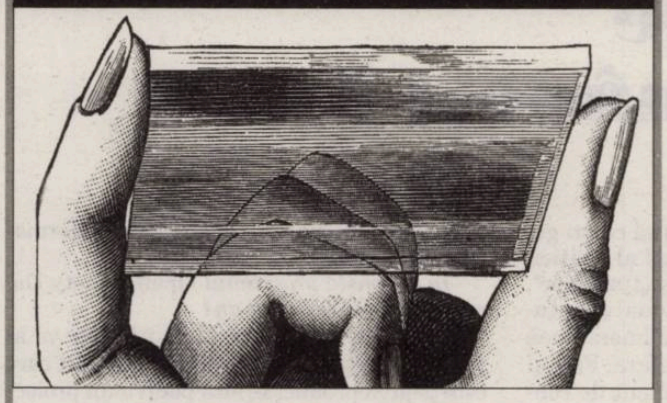

Jurnalismul de cumetrie

M-am întrebat de mai multe ori în cadrul acestei rubrici ce caută pe micile noastre ecrane unele figuri de comentatori pe care le vedem toată ziua bună ziua. Aceeaşi nedumerire şi-au exprimat, în repetate rînduri, şi alte voci din presă.

Ce competenţe, ce charismă televizuală, ce calităţi de vorbitor are de exemplu o Monica Tatoiu, de se înghesuie toate televiziunile s-o invite în platourile lor şi s-o pună să-şi dea cu părerea despre absolut orice, de la divorţuri mondene la criza economică, de la problemele amoroase ale vreunui personaj dîmboviţean, la chestiuni de geopolitică? Este inteligentă, informată sau măcar decorativă şi nu-mi dau eu seama? Mare mister!

Sau Bogdan Chireac... Jurnalistul curat, dar care a avut grijă să facă afaceri dubioase cu Serviciul de Telecomunicaţii Speciale, omul integru, dar care nu s-a dat în lături să se asocieze într-un şantaj cu Sorin Roşca Stănescu, domnul care afişează în faţa camerelor de luat vederi o morgă de seriozitate, dar care atunci cînd nu e filmat vorbeşte cu organele genitale la vedere, ca orice golănaş de cartier.

Vinerea trecută, Vlad Mixich publica pe site-ul HotNews un articol sub formă de scrisoare deschisă adresată Corinei Drăgotescu, în care-i punea o întrebare legată de Bogdan Chireac, cel pe care moderatoarea îl avusese invitat în emisiunea *Ediţie Specială* de la Realitatea TV şi căruia i se adresase la un moment dat: „Eu vreau să-l întreb pe Bogdan Chireac, pentru că nu mai vreau minciuni de la nici un politician. Şi atunci îl întreb pe Bogdan Chireac, care este analist şi este în afara zonei politice". Vlad Mixich aminteşte şi o recomandare de acum un an şi jumătate: „Clubul Român de Presă şi Asociaţia Jurnaliştilor din România «recomandă instituţiilor de presă şi jurnaliştilor să nu-i mai prezinte pe Sorin Roşca Stănescu şi Bogdan Chireac drept jurnalişti sau cu orice altă titulatură care face referire la această meserie»". Dă şi cîteva exemple care ilustrează cum îl văd alţi jurnalişti pe Bogdan Chireac: „Chireac este lubrifiantul prin care politicienii şi presa fac comerţ cu prestaţii reciproce. Ei obţin dividendele îngenunchierii autorităţii în faţa intereselor private. Sînt brokerii de putere", scria Cătălin Tolontan. Şi Vlad Mixich îşi încheie textul publicat la HotNews: „Raportul Freedom House privind libertatea presei, care menţionează în dreptul României (depăşită chiar şi de Bulgaria şi de Italia) «parţial liberă», este doar o oglindire a realităţii. Acea Realitate în care şantajiştii şi agenţii de influenţă continuă să fie invitaţi şi prezentaţi ca «analişti» credibili. De ce aveţi încredere în astfel de oameni, doamnă Corina Drăgotescu?".

Aş fi şi eu curios să aflu răspunsul Corinei Drăgotescu la această întrebare, dar mă tem că nici eu, nici Vlad Mixich nu-l vom primi. Nu se va deranja marea formatoare de opinie să răspundă unora care pentru ea nici nu există.

Aşa stînd lucrurile, voi încerca să intuiesc motivele pentru care un personaj iremediabil compromis ca Bogdan Chireac este în continuare pus să arbitreze şi e oferit telespectatorilor drept reper al imparţialităţii. Unul este evident: mulţi jurnalişti îşi desconsideră publicul şi-l cred redus mintal, fără memorie, uşor de prostit. Poate că unii telespectatori chiar aşa sînt, dar, în cazul acesta, mi se pare de-a dreptul imoral să profiţi de handicapul lor, în loc să-i ajuţi să şi-l depăşească. Apoi, invitarea lui Chireac, în continuare, la televiziuni dovedeşte că nu e un caz izolat şi că mulţi alţi jurnalişti îi sînt cumetri. Că sînt conştienţi că joacă în aceeaşi ligă şi că-i unesc aceleaşi interese. Că de fapt aşa e o mare parte din presa românească – ipocrită, şantajistă şi coruptă. Bogdan Chireac e doar partea vizibilă a aisbergului. Un om care a avut neşansa să fie dat de gol şi pe care acum colegii de breaslă se grăbesc să-l reabiliteze, gîndindu-se că s-ar fi putut să fie ei înşişi în locul lui.

Florin DUMITRESCU

Întrerupem programul pentru o cerşeală

© A. Manolescu

Cine se uită la televizor a putut să constate de la o vreme această tendinţă. Emisiunile de ştiri, de dezbateri sau de mondenicale – nu toate, doar cele care se respectă – musai să se întrerupă la un moment dat pentru o anume paranteză de bilanţ, devenită aproape ritual. În derularea unui show TV asta e cartea Numerilor. E momentul în care se anunţă audienţele emisiunii; fie ele raportate în ultimele zile, în ultima lună sau pe un interval mai amplu – depinde cum rezultă mai avantajos. Tot ca să dea bine la cifre, se delimitează şi targetul telespectatorilor urmărit: rurali sau urbani, mai mult sau mai puţin educaţi, incluzînd sau nu printre ei pe copii ori pe pensionari... Trebuie să existe un anume decupaj al publicului-ţintă care să asigure emisiunii, din variabilele de soft selectate, statutul de lider al audienţelor.

Emisiunea se derulează, curge firesc, subiectele se leagă, atenţia tuturor creşte, cînd deodată, în plin vîrf al interesului, stop! Gazda show-ului începe să vorbească parcă altă limbă: puncte de rating, all urban, afinitate... Cei mai spontani vorbitori arată spre cameră nişte foi printate, pe care se zăresc tabele evidenţiate ici şi colo cu roz sau galben fluorescent. E măiestria cameramanilor să arate acele puchineţe de cifre, cu virgule-ntre ele şi procente-n coadă, la valoarea pe care pasămite o exprimă: aceea de dominare a pieţii audiovizuale, de supremaţie în gusturile telespectatorimii. Există posibilitatea ca momentul de lăudăroşenie să fie pregătit mai pe îndelete, cu un plus de atenţie propagandistică şi fast tehnic. Atunci ne sînt proiectate pe o plasmă grafice dintr-acelea cu muntişori sau cu macaroane divers colorate în poziţie erectă. Muntele cel mai înalt sau macaroana cea mai lungă ne reprezintă pe „noi laolaltă", voi telespectatorii şi noi broadcasterii, prin intermediul scorului de audienţă pe care l-am obţinut.

Gazda show-ului începe să vorbească parcă altă limbă: puncte de rating, all urban, afinitate...

Delicat moment. Tocmai cînd îi e telespectatorului lumea mai dragă, tocmai cînd afinitatea înfloreşte, punctele de rating explodează şi uniunea dintre „noi" şi „voi" atinge armonia supremă, pac: totul se întrerupe, totul se suspendă, iar maeştrii empatiei publice comută instantaneu la o setare total contrară, bălos autoreferenţială şi găunos lăudăroasă. Publicul-ţintă are toate motivele să se simtă descumpănit, telecomenzile capătă dintr-o dată mare căutare, armonia „noi-voi" riscă să se destrame şi să migreze către nişte „ei" incerţi şi dubioşi.

De ce se sinucid balenele, eşuînd în grup pe plajele dezolate? De ce se zvîrlă lemingii de pe stîncile fiordurilor? Mister. La fel de misterios, la fel de iraţional ne apare şi ritualul paradoxal sinucigaş al emisiunilor de top de a se îneca în plictisul şi fanfaronada etalării rating-ului.

Plannerii, nu telespectatorii

Cu toate acestea, o noimă a acestui comportament aberant există. O putem afla de la unii insideri dispuşi să mărturisească, şi sună atît de aberant pentru cei din afara branşei, încît aceştia pot părea urmaşi ai lui Münchausen. Ei bine, această inserţie de plictis şi matematică lăudăroasă care exasperează zeci sau sute de mii de telespectatori este dedicată unui public de numai patru-cinci inşi! Ei sînt *plannerii,* specialişti din agenţiile de media care fac negoţ cu spaţiul de publicitate. Ei anume trebuie convinşi că emisiunea la care se uită e un suport rentabil pentru publicitate, întrucît e urmărită de cît mai mulţi consumatori. Sînt oameni foarte importanţi, deprinşi să decidă soarta unor mari bugete de media, cu cîte cinci-şase zerouri în coadă. Special pentru hatîrul lor, special pentru interesul lor profesional, extrem de nişat şi de ocult (pentru noi ceştilalţi, profanii), a apărut acest nou gen televizual care invadează toate emisiunile de succes: raportarea de audienţe-record. O atare deviaţie de program era de negîndit înainte de epoca *peoplemetere*-lor, dispozitive care, instalate în reţea, permit aprecierea statistică îndeajuns de acurată a audienţelor, la intervale de timp relativ fine şi pe segmente demografice reprezentative.

Bine, dar pentru a lămuri un media planner există şedinţele de peste zi, din timpul programului de lucru, există toate acele meeting-uri şi briefing-uri cu cafele şi retroproiecţii pe perete. Există contexte mai profesionale – cadre mai organizate – de a îndupleca un samsar al eterului să ia în considerare o emisiune sau alta. Dar dacă nu am mai aştepta şedinţa de a doua zi? Dacă l-am aborda pe expertul media direct din fotoliu, cînd e relaxat şi – vorba aceea – cu garda jos? A fost de ajuns o televiziune, un realizator de emisiuni care să facă primul pas şi să-şi laude îndeplinirile, pentru ca restul să-l imite şi să riposteze, să pluseze, să supraliciteze. Sînt unii care, dat fiind contextul competitiv, nu scapă ocazia să atace polemic postul direct concurent, situat mai jos în grafic, surclasat la scor, înfrînt. Dacă nu e complet înduplecat, planner-ului i se prezintă puţină propagandă denigratoare, poate, cine ştie? O funcţiona, că e şi el om! Publicitatea comparativă e interzisă prin lege. Spoturile în care Coca-Cola se răfuieşte faţiş cu Pepsi (sau BMW cu Audi) sînt istorie de cel puţin două decenii. Nimeni nu poate însă împiedica concurenţii televizuali să se înghiontească în direct pe slot-ul orar pe care şi-l împart.

Nu e singura bizarerie a mediilor româneşti actuale, prin care se subjugă interesul public raţiunilor de marketing; şi prin care telespectatorii sînt trataţi ca masă de manevră în meciurile strategice din spatele ecranului. Asistăm la adevărate turnire pentru cîştigarea favorurilor marilor dealeri de media, care explică multe ciudăţenii emise pe (diverse) post(uri). Promourile pentru emisiunile de ştiri şi de dezbateri (înlănţuite în calupuri de mai multe ore, în cazul televiziunilor de ştiri) capătă un fason tot mai tehnic şi un limbaj tot mai specializat. E evident pentru martorul avizat că sînt mesaje cu acelaşi target restrîns la o mînă de oameni. Abundenţa de termeni în engleză – anume engleza specializată a branşei – e un indiciu că titlurile de emisiuni şi de rubrici îi vizează nu atît pe telespectatorii români obişnuiţi, cît pe cei cîţiva experţi media „care contează". Telespectatorul ca atare devine o fracţiune de procent, un increment, o cifră pulsacee din coada contorului. El e important în măsura în care îngroaşă o sumă; participă la o statistică. Puterea lui, capriciul lui, sceptrul lui – le constituie telecomanda.

Florin Dumitrescu *este publicitar. Ultima carte publicată este volumul de poezie* Încîntece, *Editura Vinea, 2010.*

Alexandru R. SĂVULESCU

La Constanţa, de Înviere

Anul acesta am decis să plec din Bucureşti de Paşte. Dintr-o sumă de motive, alegerea mea s-a îndreptat spre litoral. Deşi citisem ultimele noutăţi în ziare şi ascultasem emisiunile care deplîngeau starea staţiunilor româneşti de pe litoral, ştiam că, orice-ar fi, întîlnirea cu marea va fi plăcută. Cînd sînt la mare, nu pot să nu mă gîndesc la vacanţă şi la copilărie, la vremurile cînd totul mi se părea posibil.

Mamaia by car

Pentru început, ca să intru în atmosferă, am traversat Mamaia de la un capăt la celălalt, cu maşina. La intrarea şi ieşirea din staţiune, controversatele staţii de taxare nu funcţionau încă, semn clar că sezonul şi curăţarea de bani a turiştilor nu începuseră încă. Mamaia era de altfel aproape pustie. Atmosfera tristă a hotelurilor tip cutie de chibrit, fie ele mari sau mici, de mai multe sau mai puţine stele, era subliniată şi de lipsa aproape totală a turiştilor. Cîteva maşini ici-colo, şi o mînă de oameni ieşiţi la plimbare, în căutarea unor atracţii care nu se lăsau descoperite. Ciudata şi inutila telegondolă (oare de unde numele acesta?) funcţiona, plimbînd cîte o pereche de pasageri răzleţi care probabil nu ştiau ce altceva să facă. În zona Cazinoului din Mamaia, cîţiva oameni se plimbau pe aleea mărginită de buticuri semi-improvizate, unele deschise. I-am auzit comentînd dezamăgiţi: „Aceeaşi marfă de anul trecut...“. Cîţiva chelneri aşezaţi în faţa restaurantelor din zonă încercau fără mare succes să atragă clienţi pe terasele lor.

Privind blocurile comuniste reciclate, m-am întrebat care ar putea fi motivaţia unui turist pentru a veni în această staţiune, mai ales că, la numai cîteva zeci de kilometri mai la sud, oferta bulgară la patru stele este mai ieftină decît cea românească la două stele... Am privit trist fostele cămine de nefamilişti pentru angajaţii sezonieri, gîndindumă la camerele lor de nici zece metri pătraţi, şi la cum au fost ele transformate în camere de hotel de două stele după 1989. Dar nu numai hotelurile de două stele mi s-au părute triste, ci şi cele de patru sau cinci stele. La Mamaia, toate sînt îngrozitor de înghesuite unele într-altele, lipsesc locurile de parcare, nu există spaţii verzi. Lumea profitului financiar este omniprezentă, cu menţiunea că aici acest profit trebuie obţinut într-o perioadă mai scurtă decît oriunde altundeva, adică în numai trei luni pe an, atît cît ţine sezonul estival, pentru că nu prea există hoteluri pregătite şi pentru sezonul rece – asta ar însemna investiţii suplimentare în izolaţie, sisteme de încălzire etc.

O atmosferă de lipsă de interes, clădiri nerenovate, gunoaie nestrînse, nimic nou sau atractiv.

Chiar şi puţinele clădiri antebelice ale staţiunii, cum ar fi Cazinoul sau Hotelul Rex, şi-au pierdut în urma unor renovări şi adaptări succesive mult din stilul distinct care le scotea în evidenţă. De altfel, arhitectura tradiţională cu case din blocuri de calcar, cu olane roşii pe acoperiş şi garduri joase de piatră este aproape complet dispărută şi înlocuită de schematismul blocurilor anoste de beton armat, lipsite de orice element de originalitate sau de integrare în peisaj.

Dar nu numai blocurile vechi sînt construite fără rost. Am văzut pe malul lacului Siutghiol un grup de blocuri noi, construite cert mai bine şi mai frumos decît blocurile comuniste, dar îngrozitor de înghesuite unele într-altele. Erau blocuri cu apartamente de închiriat. Un localnic mi-a spus că după ce a fost construit şi vîndut primul rînd de blocuri, la şosea, a mai fost construit încă unul, la lac. Fîşia de pămînt dintre şosea şi Siutghiol fiind însă foarte îngustă, al doilea rînd de blocuri a trebuit să fie construit aproape lipit de primul. Nu numai că le-a luat vederea la lac primilor, dar împiedică lumina soarelui să mai ajungă vreodată la apartamentele de la parter şi chiar de la etajele 1 şi 2, ca să nu mai spun că vecinii se pot acum privi direct din sufragerie în sufragerie.

Tot blocuri cu apartamente de închiriat au fost construite şi la marginea staţiunii, după Tabăra Nord, chiar înainte de Mamaia Sat, pe malul mării. Acelaşi gen de blocuri

fără personalitate, doar că de data aceasta ceva mai mari şi mai urît construite, vospite în culori tari, ţipătoare. Tot aproape lipite unele de altele, înghesuite după aceeaşi logică a profitului.

Plec îngîndurat din oraşul vechi, printre gunoaiele spulberate de vînt şi haitele de cîini vagabonzi.

Din toată Mamaia, singură Tabăra Nord pare ceva mai plăcută vederii, cu căsuţe mici şi ceva verdeaţă. De partea cealaltă a şoselei însă, se întinde un teren viran care arată deprimant, plin de gunoaie. Presupun că este doar o chestiune de timp pînă ce şi aici se vor turna betoane.

Amintiri şi ruine

Am vizitat însă pe urmă gara din Constanţa, recent renovată, şi fotografiile de acolo, cu cele mai importante monumente arhitectonice din oraşul vechi, mi-au reamintit că există şi un loc unde s-a construit altfel: centrul istoric al municipiului Constanţa, Peninsula Constanţei, un loc care poartă amprenta Levantului, amestec insolit al unor culturi bogate şi diverse, oraş port, centru comercial, financiar, administrativ, turistic, religios, dovada unei culturi de bună înţelegere şi convieţuire între etnii şi religii dintre cele mai diverse. Este un loc unde istoria, şi cu precădere cea a sfîrşitului de secol al XIX-lea – începutului de secol XX, dar şi mai vechi, trăieşte încă pe stradă, nu este nevoie să intri în muzee ca să dai de ea.

Din păcate însă, această zonă emblematică a oraşului a ajuns într-o stare de degradare nemaiîntîlnită. Nu mă aşteptam să se fi refăcut peste noapte Constanţa amintirilor mele, dominată de străzile cu case pitoreşti din oraşul vechi, unde la fiecare pas te întîmpina aroma cafelei turceşti preparate la nisip, gustul covrigilor fierbinţi, al plăcintei dobrogene cu telemea de oaie, sau gustul dulceamărui de bragă, dar nici să văd atîtea case în ruină, străzi inundate de gunoaie, oameni trăind în mizerie printre haite de cîini vagabonzi.

Fiecare a doua sau a treia casă din oraşul vechi este nelocuită, lăsată în paragină, cu acoperişul smuls, fără geamuri sau uşi. Am văzut în scurta mea plimbare „reciclatori“ de metal sau lemn care încă mai găseau fier forjat sau bucăţi de parchet pe care să le smulgă ziua în amiaza mare din aceste case abandonate. Am văzut alte case, fără geamuri, fără uşi, care fuseseră transformate în depozite de gunoi pentru vecini.

Sinagoga Mare este o ruină fără acoperiş, pe cale de a se prăbuşi. Cazinoul de pe faleză se află la rîndul său într-o stare avansată de degradare, ca şi faleza, de altfel.

O atmosferă halucinantă, aşa cum nu mi-am închipuit că este posibil să existe în plin centru al celui mai vechi oraş al ţării.

Dar distrugerea peninsulei este făcută şi cu mijloace mai moderne: micul port turistic Tomis este desfigurat de scheletul uriaş al unui bloc neterminat, care aşteaptă să fie demolat de ani de zile, situat în faţa Comandamentului Marinei Militare, în timp ce moscheea centenară este flancată la numai cîţiva metri de strania clădire cubică, albastră, a unui sediu ultramodern de bancă, de sticlă şi oţel, al cărui loc ar fi putut fi oriunde, mai puţin aici.

Trei adolescenţi traversează pe roşu. Se opresc pe mijlocul străzii, fără să dea nici o atenţie maşinii care vine. Doamna de la volan încetineşte şi claxonează scurt ca să-i facă atenţi. Adolescenţii se opresc din discuţie, devin agresivi, încep să se agite în jurul maşinii, înjurînd-o pe femeia de la volan, făcînd gesturi ameninţătoare. Unul dintre ei îşi strecoară pumnul prin geamul întredeschis al maşinii. Speriată, femeia accelerează ca să scape. Băieţii rîd obraznic, făcînd semne obscene cu mîna în urma maşinii.

Fiindcă n-am vrut să mă despart de Constanţa cu impresia deprimantă pe care mi-a lăsat-o oraşul vechi, am coborît pe plaja de la Modern (unde s-a ţinut şi o slujbă de Înviere, pe un podium improvizat), ca să mă plimb puţin pe malul mării. Deşi mai era doar puţin pînă la apusul soarelui, pe plajă erau încă oameni. La început am fost mirat să văd cîţiva tineri în mînecă scurtă (în timp ce eu mă apăram de vîntul destul de tăios purtînd o haină peste pulover), apoi am văzut şi un altul în slip, stînd întins la soare pe un prosop. Pînă la urmă nu m-a mai surprins inevitabilul – o pereche de adolescenţi care s-au aruncat în apă. Băiatul chiar a înotat cîteva braţe, fata a rămas în apă pînă la brîu, acoperindu-şi sînii cu braţul şi ţipînd din cauza frigului, dar fără să plece de lîngă băiat.

Alexandru R. Săvulescu *este geolog şi jurnalist.*

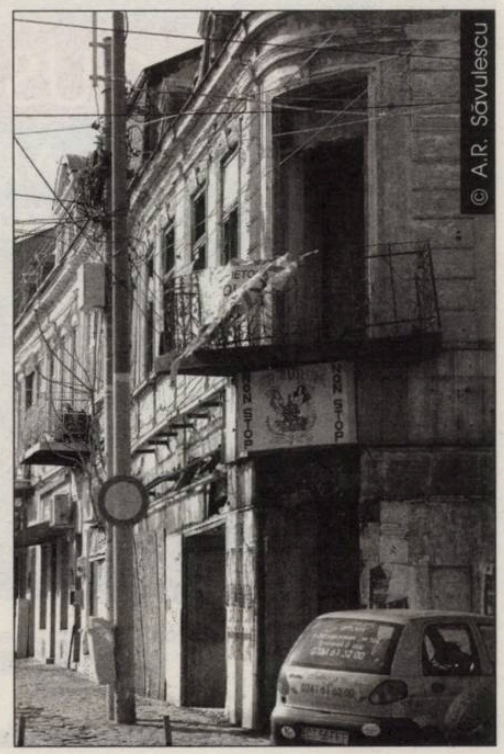

Monumentele Constanţei

Peninsula Constanţei sau Oraşul vechi, cum i se mai spune, reprezintă astăzi o însemnată parte a patrimoniului cultural naţional. În scopul păstrării monumentelor din oraş, a fost elaborată o propunere de lege cu privire la declararea Rezervaţiei arheologice şi turistice Peninsula Constanţei.

Potrivit expunerii de motive a acestui proiect de lege, „din fondul de construcţii existent în 1940, 20% au fost distruse sau demolate, 40-45% se află într-un stadiu avansat de degradare, necesitînd intervenţii urgente cu lucrări de consolidare şi reparaţii capitale, iar aproximativ 35-40% se află într-o stare mai bună, însă necesită reparaţii curente“.

Cîteva dintre monumentele şi instituţiile de cult din Peninsula Constanţei (în ordine cronologică):

- Farul genovez, construit în jurul anului 1300 şi restaurat între anii 1858-1860;
- Geamia „Hunkiar“ (Azizie), ctitorită de sultanul Abdulaziz, construită între anii 1862-1869, din piatră cioplită;
- Biserica greacă „Schimbarea la faţă“, ridicată între anii 1863-1865, din cărămidă şi marmură albă adusă din Grecia;
- Catedrala ortodoxă „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel“, construită în stil greco-roman din cărămidă presată, între anii 1883-1885, după planurile arhitectului Ion Mincu;
- Statuia lui Ovidiu, executată în 1887 de sculptorul italian Ettore Ferrari;
- Moscheea „Carol I“, construită între anii 1910-1913 la propunerea regelui Carol I, în semn de respect faţă de populaţia turcă;
- Sinagoga Mare (Sinagoga Aşkenazilor), construită în 1911, cu decoraţii de influenţă maură, în prezent abandonată şi în pericol de prăbuşire;
- Muzeul de Istorie Naţională şi Arheologie Constanţa, găzduit în clădirea monumentală a fostei Primării, construită între anii 1911-1921, după planurile arhitectului Vasile Ştefănescu;
- Bazilica romano-catolică „Sfîntul Anton de Padova“, construită între anii 1935-1937, din cărămidă aparentă, în stil romanic.

ÎNTR-UN SUPERMARKET DUIOS, SĂRMANA FATĂ CU FUNCŢII DIFERITE POZASE ÎN EXORCISTĂ

■ De-ale publicităţii: într-un supermarket bucureştean am fost îmbiată să încerc „noul Murfatlar“. De ce „nou“? Îşi schimbase eticheta. (**S. G.**)

■ Două tinere corporatiste, probabil colege de birou, coboară scările de la metrou, la Piaţa Victoriei, şi dau cu nasul de un afiş publicitar în care Mihai Petre, zîmbitor, face reclamă la sucul Tymbark. Una dintre ele îi spune celeilalte pe un ton duios de parcă ar fi zărit un vechi prieten care e nevoit să cînte (cu talent sau nu) la chitară într-o staţie de metrou din cauza unei situaţii financiare dificile: „Uite-l şi pe Mihăiţă! Mai face şi el un ban“. (**A. P.**)

■ De cîteva săptămîni, parcă-parcă îmi lipsea ceva, coborînd la metrou, la Crîngaşi. Într-un tîrziu, mi-am dat seama: nu mai era Adelina. Adelina, bruneta cu ochi verzi, fundă roşie-ntre sîni şi mărgele la gît, care ţinea în mînă o pizza, iar deasupra umărului stîng avea scrise vorbele: „...mmm... ce bună e... şi DOAR 9,9 lei!“. (Pizza? Fata? Amîndouă?) Iar dedesubt: „Vestimentaţia Adelinei este furnizată de magazinul online...“ Cu atîta informaţie îngrămădită pe-un singur panou, nu-i de mirare că a fugit sărmana fată. S-o fi dus să-şi schimbe hainele... (**P. M.**)

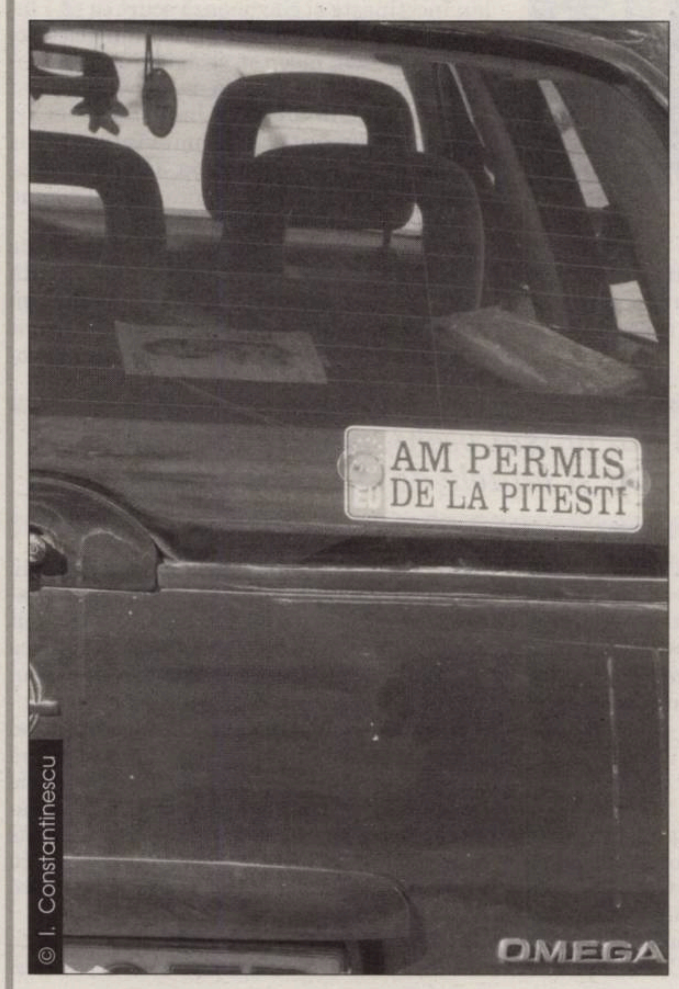

Cu ochii-n 3,14

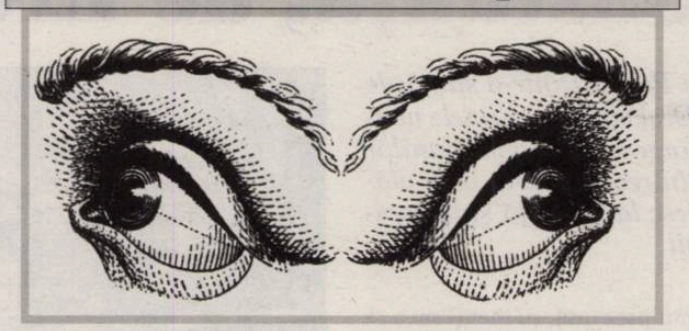

■ Ultimul club în care am fost, recent, se numeşte Kulturhaus. Are mai multe încăperi, cu funcţii diferite, intitulate „Fotohalle“, „Kinohalle“, „Konzerthalle“, „Theaterhalle“. Pe lista de preţuri scrie, în nemţeşte, „Preisliste“. Iar în programul de pe site, evenimentele sînt trecute, pe zile: Montag, Dienstag, Mittwoch etc. Ce mai, e aproape ca la München. Singurul lucru care lipseşte cu desăvîrşire e curăţenia. Peste tot pute de trăzneşte, iar podelele sînt prevăzute cu un strat dens de jeg. Aţi ghicit: clubul se află la Bucureşti, în ţara formelor fără fond. (**M. M.**)

■ Am asistat acum cîteva zile la cele mai ciudate ştiri Realitatea TV de la ora 20: Oana Zăvoranu pozase în... exorcistă în Joia mare, şi Dan Ciachir comenta acest eveniment, din perspectiva... păcatului. Prezentatoarea punea întrebări pe aceeaşi linie. Oana Zăvoranu explica cît şi cum să-ţi arăţi picioarele „lucrate“ din cizmele înalte. (**I. P.**)

RICARDO KAKA, MARIUS TIŢA, MARINELA, GAZ METANUL ŞI PITICII ÎMPIEDICĂ, IEŞIND DE LA TRIBUNAL, EXTREMA SLĂBICIUNE A PRINŢESEI

■ După recentele meciuri dintre FC Barcelona şi Real Madrid, ne putem întreba cum se poate ca jucătorii madrileni de talia unor Cristiano Ronaldo, Ricardo Kaka sau Mesut Ozil (aflaţi şi sub conducerea unui monstru precum José Mourinho) să nu fi reuşit aproape nimic împotriva Barcelonei. Tot aşa, ne putem mira că un jucător prolific (dacă nu chiar magnific) al Barcelonei, cum e Lionel Messi, n-a făcut mare lucru atunci cînd a jucat pentru echipa naţională a Argentinei. Răspunsul nu poate fi decît unul singur: sistemul (echipa) în care evoluează un jucător e mult mai important decît talentul individual. Iar barcelonezii au sistem. (**A. M.**)

■ Din cînd în cînd mă mai uit la galele K1 (ca să mă pregătesc pentru bătăile promise de unii scriitori) şi aşa am aflat că un luptător pe nume Marius Tiţa este nepotul lui Marin Preda. Unde (vrei să) dai şi unde crapă! (**M. C.**)

■ Miron Cozma către soţia şi iubirea vieţii lui, Marinela (după ce-au trecut pe sub Poarta Sărutului din Tîrgu Jiu): „Sărutul nu e numai dintr-o anumită direcţie... e din toate părţile. Sărutul te înconjoară, sărutul te copleşeşte“. La care Marinela a răspuns: „Eu ce să spun, totul este foarte clar“. Înclin să-i dau dreptate. (**L. V.**)

■ La Mediaş, Dinamo egalează în minutul 93: 1-1. Se pune mingea la centru şi imediat, în ultimele secunde ale prelungirilor, Gaz Metanul – conform ideii: „Nu-i echipă în Ardeal ca echipa Gaz Metan!“ – face 2-1. Avem şi noi englezismele noastre. (**R. C.**)

■ Se tot vorbeşte de ceva timp (m-am prins, „la figurat“) despre Partidul Albă ca Zăpada. Şi piticii? Ei îşi fac partid separat? Sau rămîn „societate civilă“? (**M. V.**)

■ Pe cutia unui medicament *made in USA* care împiedică creşterea în volum a prostatei, se poate citi următoarea atenţionare: „Dacă sînteţi gravidă sau alăptaţi, consultaţi doctorul înainte de folosire“. Mi-a amintit de o replică din filmul *Balanţa:* „Al mai prost om din lume e americanul!“. N-am zis-o eu. (**A. P.**)

■ Oana Zăvoranu, ieşind de la tribunal: „Fericirea e o chestie relativă. Ca şi nefericirea“. Poţi pentru ca s-o contrazici? (**L. V.**)

■ Letizia Ortiz, prinţesa (spaniolă) de Asturias a rămas, cu siguranţă, în umbra ambiţioasei Kate Middleton. După apariţia fotografiilor nud, după acuzaţia că şi-ar fi copiat rochia după Rania, regina Iordaniei, zilele trecute, toate ziarele spaniole s-au dat preocupate de extrema slăbiciune a prinţesei. S-o hrănim! a exclamat presa iberică într-un glas şi, desigur, fără să uite că pînă să devină parte a familiei regale, prinţesa Letizia era jurnalistă. (**S. S.**)

UN AMIC, O AMICĂ DE LA TACO BELL SAU UN STALIN SÎNT ANGAJAŢI, DE BĂTRÎNEŢE, LA STAREA CIVILĂ

■ Un amic şi-a pus un status pe Facebook care sună aşa: „Osama bin Laden a murit. Adevărat a murit!“. (**A. M. S.**)

■ Iar o amică mi-a trimis pe chat un mesaj: „Osama a murit. Trăiască Obama!“. (**M. V.**)

■ În urma unui proces, s-a stabilit că friptura de la Taco Bell conţine doar 35% carne. Recent, McDonald's au introdus în meniu ceva care se cheamă McWrap. E şaorma. (**M. C.**)

■ La cîte mofturi şi mîştouri româneşti – nu o dată vesele şi îndreptăţite – s-au emis cu prilejul nunţii regale de la Londra, îmi permit să citez o idee ceva mai sobră, demult acceptată şi de conservatorii, şi de laburiştii englezi: monarhia e garanţia cea mai sigură că în Anglia nu va apărea vreodată un Hitler sau un Stalin. (**R. C.**)

■ Într-o convorbire din *Gazeta Wyborcza* (recent tradusă şi în româneşte în *Lettre Internationale),* între Zygmunt Bauman şi Tomasz Kwaśniewski, Bauman le aminteşte catastrofiştilor şi criziştilor că „în Silicon Valley, locul unde sînt angajaţi cei mai buni dintre cei mai buni, *crème de la crème* a minţilor din avangarda progresului mondial“, perioada medie de angajare este de opt luni. Cine s-ar fi gîndit că viteza (în carieră) poate deveni de-a dreptul deprimantă, iar schimbarea locului de muncă de două ori pe an – semnul indubitabil al elitei? (**S. S.**)

■ La prima ştire care anunţa moartea lui Osama Bin Laden, pe HotNews.ro, un comentariu suna cam aşa: „Eu ştiu de ce a murit. De bătrîneţe“. (**A. P.**)

■ Relansată de curînd, revista literară *Cronica veche* are şi o rubrică intitulată „Moment“ şi care e un fel de „Cu ochii-n 3,14“. Iată şi un fragment de comentariu referitor la nume înregistrate recent la Starea Civilă: „Rîndunel Pisică, Renato Lacrimă, Alexandru-Dick Păsărică şi, *pour la bonne bouche,* Supplexa Memoranduma Orac“. Cum-necum, *Dilema* e-n toate! (**M. C.**)

PUBLICITATE

LAROUSSE
ENCICLOPEDIA MEDICALĂ A FAMILIEI
în 8 volume

Volumul 3
Sarcina, naşterea şi îngrijirea copilului

De marţi, 17 mai
împreună cu ziarul

14,99 LEI
ZIAR + CARTE

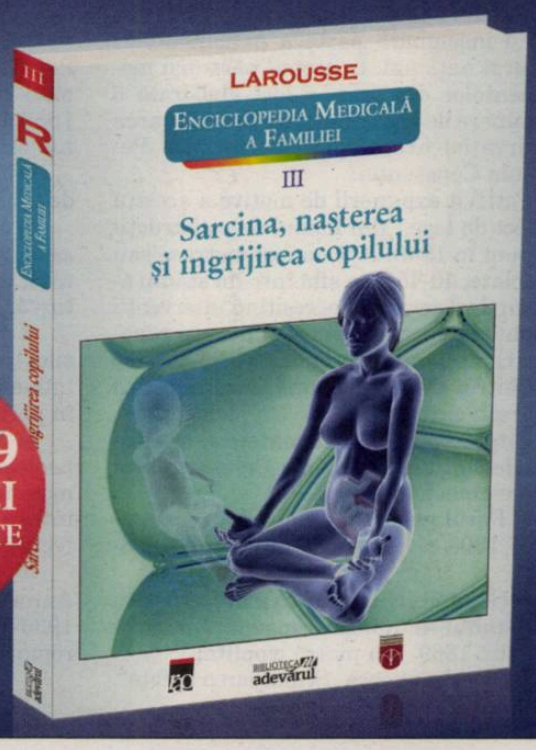

În colaborare cu Editura Rao
Informaţii şi abonamente 0800.800.111 (apel gratuit)
Cumpăraţi online pe www.adevarulshop.ro
ACUM ŞI ÎN REŢEAUA DE MAGAZINE MIC.RO
Proiect susţinut de ACADEMICA
WWW.ACADEMICA-MEDICAL.RO

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

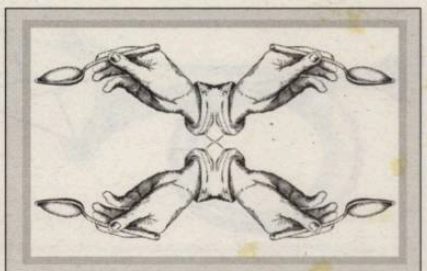

Amicul Dejun

craii de **burta** veche 15

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **VIII** ■ nr. **379** ■ 19-25 mai 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

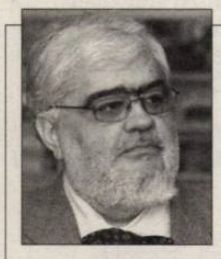

ANDREI PLEŞU

„Noutăţi“

pagina 3

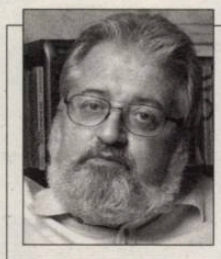

ANDREI PIPPIDI

„Arheologie cu excavatorul“

pagina 6

ADINA POPESCU

„Părinţi şi copii“

pagina 23

Gusturile nu se discută, se învaţă

„Arta nu este ceea ce vezi, ci ceea ce îi faci pe alţii să vadă.“

EDGAR DEGAS

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

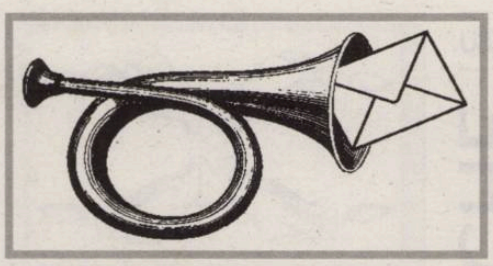

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

ACTUALITĂŢI

Portofoliul

Am avut noroc în viaţă. Destinul mi-a aşezat în braţe chiar ceea ce-mi doream cel mai mult: nobila carieră de profesor de limba română. Şi aş fi trăit fericită pînă la adînci bătrîneţi sau măcar pînă spre finalul marşului meu triumfal către pensie, dacă în cale nu mi-ar fi apărut... portofoliile. Portofoliile elevilor. Portofoliul dirigintelui. Portofoliul personal. Portofoliul Comisiei CEAC. Portofoliul Comisiei de parteneriat între şcoală şi familie. Portofoliul comisiei metodice. De fapt, despre acesta din urmă vreau să vă povestesc. El este fratele mai mic, dar mult mai vigilent (ştiţi că, în basme, mezinul are toate virtuţile) al vechiului „dosar“. Personal, l-am perceput ca pe buzduganul zmeului din poveste, care mai întîi te asurzeşte din depărtare, apoi ţi se aşază falnic în faţa ochilor, să te înspăimînte. Este o forţă miraculoasă, căreia nimeni nu i se poate sustrage, deci nu puteam face excepţie, mai ales că mie, după buzdugan, mi s-a arătat însuşi zmeul-zmeilor, care mi-a relevat forţa portofoliului, făcîndu-mă să înţeleg că fără el risc să rămîn un profesor nedemn, la marginea reformei, încăpăţînat să distrugă viitorul european al elevilor cu „Popa Tanda“ şi „Prepoziţia“.

Metamorfoza mea s-a produs brusc. Vechiul dicton „Cuget, deci exist“ mi s-a rostogolit instantaneu din minte şi în locul lui s-a aşezat provocatoarea sintagmă: am portofoliu, deci exist.

Încep deci drumul iniţiatic al portofoliului, cu orgoliul nemăsurat de a ajunge la taina tainelor, de a cărei ignorare mă simţeam teribil de vinovată. Aş pune în portofoliu citatul acela din Eminescu, care îmi place mie aşa de mult, şi care zice că dascălul este un stîlp cald de lumină, în jurul căruia creşte şi înfloreşte viaţa, dar cei treizeci şi trei de cerberi numiţi „documentele portofoliului“ îmi interzic categoric, aşa că renunţ la Eminescu şi mă reped pînă la director să-mi dea o dovadă pentru atragerea de fonduri extrabugetare utilizate în procesul didactic. Urmez neabătut drumul: „Date personale“. Scriu frumos numele colegilor mei, facultăţile absolvite, gradele didactice şi vechimea, de parcă nu s-ar afla la secretariat şi nu le-ar şti toată lumea. Acum, „Planificările anuale, semestriale şi proiectarea unităţilor de învăţare“. Ele se află, ca întotdeauna, în biroul directorului, dar nu le poate transfera în portofoliul meu, pentru că fac parte din portofoliul lui de director. Îl înţeleg. Mi le restituie, totuşi, sub forma de împrumut. Cumpăr un top de coli pentru xerox, tuş, duc vechea mea imprimantă la reparat şi reuşesc să xeroxez cele vreo 200 de coli. Urmează „Planul managerial anual“. Mi se pare necesar, îl concep şi sînt mulţumită. Numai că observ că trebuie să-l reformulez de trei ori: o dată ca plan pe semestrul I, o dată ca plan pe semestrul al II-lea şi o dată ca analiză a activitaţii pe semestrul I. Execut transformările de rigoare cu gîndul la virtuţile magice ale cifrei 3 şi fixez iar lista documentelor: „Schema orară“. Adică orarul. Tuturor colegilor de catedră. Fireşte că acesta este mare şi frumos scris în cancelarie, dar geamul gros îmi împiedică accesul la el. Scot discret carneţelul din geantă, aştept un moment de singurătate (unii colegi sînt teribil de neiniţiaţi şi risc o ploaie de ironii), copiez cele vreo 90 de ore, fug acasă, le scriu pe calculator şi le scot la imprimantă. Gata. Urmează „Lucrările semestriale ale elevilor“. Fac rapid un calcul: cinci profesori, cu cîte patru clase a cîte douăzeci şi cinci de elevi în medie, egal cinci sute de lucrări. Deja sînt în culpă. N-am ştiut (zmeul chiar zicea că sînt puerilă) că lucrările sînt ale portofoliului şi le-am restituit autorilor lor, de la care nu le mai pot pretinde. Oricum, merg mai departe: „Seturi de subiecte pentru Testarea Naţională“. Iar sînt în dilemă. Editurile s-au întrecut în publicarea acestui gen de lucrări şi standurile sînt pline. Oare ar trebui să le achiziţionez pe toate? Depăşesc capcana şi continui: „Evidenţa progresului şcolar în anul curent“. Adică o sută de nume de elevi, în dreptul cărora transcriu febril notele din cataloage. Termin şi-mi savurez reuşita. Eroare. Progresul trebuie urmărit „pe întregul parcurs al şcolarizării“. Aşadar, înapoi la cataloage, de data aceasta la arhiva şcolii, unde mă aşteaptă cam o mie cinci sute de note de transcris. Emoţia mă copleşeşte. Mîna începe să tremure, ochii disting cu greu prin ochelarii aburiţi. În sfîrşit, n-aş putea spune cum şi cînd reuşesc să termin şi să mă întorc tenace la listă: „Diplomele elevilor la olimpiade“, „Liste bibliografice“, „Activităţi de perfecţionare“, „Publicaţii“, „Preocupări ştiinţifice“, „Teste aplicate elevilor“, „Activităţi extracurriculare“. Ei, da, aici este punctul nostru forte şi materialele s-au adunat în volum destul de mare, numai că trebuie să le xeroxez.

Xeroxez. S-au terminat colile. Tuşul. Foliile protectoare. Dosarele. Îmi trebuie un blioraft. Alerg şi cumpăr. Xeroxez. Băiatul zice că ar mai trebui să fac mîncare. Xeroxez. Fata spune că ar pleca în Franţa cu o bursă. Xeroxez. La televizor se anunţă că a mai fost un cutremur. Xeroxez. O prietenă mă sună din spital. Xeroxez. Pe masă s-a adunat un teanc de facturi. Xeroxez. Teea dintr-a VII-a este grav bolnavă. Xeroxez. De la televizor aud că Guvernul nu poate mări salariile profesorilor. Xeroxez. Xeroxez şi plîng.

Mihaela DUMITRACHE
dum.ella@yahoo.com

album dilematic Nicuşor Szaiff

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul Mariei Iordănescu, „Alegerile mele, poverile lui“

Deresponsabilizarea, o boală naţională

Mă bucur că abordaţi o problemă atît de gravă a societăţii noastre; ea este cu atît mai gravă cu cît are repercusiuni asupra copiilor şi îi deformează psihologic, lăsîndu-i cu sechele uneori pentru tot restul vieţii, vizibile în felul cum îşi vor formula alegerile de viaţă şi cum vor rata sau nu relaţia de cuplu, relaţia cu propriii copii etc. (...)

Părintele care declară că ia toate deciziile sale „pentru binele/viitorul copilului“ vrea să le pară celorlalţi ca fiind un părinte foarte iubitor, care se sacrifică de dragul copiilor, şi că el merită laude şi statui. Nu cred. Un părinte nemulţumit de viaţa lui, depresiv, alcoolic sau dependent de medicamente, infidel şi veşnic furios, care însă „rabdă tot să nu strice echilibrul familial al copilului“, nu vrea să fie văzut ca un adult incapabil să îşi schimbe viaţa personală. Ci ca un sacrificat pe altarul viitorului copiilor săi. De altfel, mă întreb ce fel de fericire familială trăiesc copiii care au un părinte cu un asemenea comportament? Copilul înţelege că părintele suferă pentru el, ceea ce devine foarte uşor „din cauza lui“. Deresponsabilizarea inconştientă a adultului provoacă supraîncărcarea psihologică a copilului. Cum spuneam, nu cred că e vorba de iubirea adultului pentru copiii săi, ci de iubirea adultului pentru sine însuşi. Ca vechi cititor dilematic, m-aş bucura să continuaţi în articolele dvs. seria de diagnostice ale greşelilor noastre de părinţi.

adăugat de Musofilos
la data de 10 mai 2011

Articolul lui Andrei Pleşu, „La Berlin, despre normalitatea uitată a vieţii“

Normalitatea şi la Sfîntu Gheorghe

Am citit cu mare drag textul dumneavoastră despre Berlin şi normalitatea uitată a vieţii, şi nu m-am putut abţine să nu vă invit, domnule profesor Pleşu, la Sfîntu Gheorghe. Locul în care locuiesc de mai bine de 10 ani, după ce m-am născut în Brăila şi am petrecut opt ani în Bucureşti, dintre care în primii patru am urmat Facultatea de Filozofie, locul în care am avut privilegiul să vă am profesor de etică şi „angelologie“. Evident că stilul dumneavoastră de a fi/a vorbi/a scrie m-a influenţat definitiv şi iată-mă ajuns tocmai în inima Secuimii, cu dorinţa de a pune în aplicare multe dintre gîndurile şi ideile dumneavoastră referitoare la superioritatea dialogurilor şi raţiunii în faţa afectelor şi pasiunilor gregare, dar nu numai... Am ajuns între timp să mă ocup de Clubul de dezbateri din localitate, de mai multe acţiuni de voluntariat şi am reuşit chiar să devin consilier local independent... Nimic, chiar nimic nu se compară totuşi cu această bucurie extraordinară de a simţi că trăieşti într-un oraş în care normalitatea este cuvîntul de ordine. O comunitate transilvană în care bunul-simţ este ceva instinctiv, iar melanjul dintre cele două etnii are o forţă creatoare greu de imaginat pentru cineva care trăieşte în afara ei. Zgomotul ultranaţionalist a scăzut în intensitate, extremiştii îşi fac rar simţită prezenţa, dar sînt destul de rapid şi eficient puşi la punct, adesea chiar ignoraţi total de majoritatea populaţiei. În plus, sîntem extrem de fericiţi că avem parte de o viaţă culturală bogată, trei teatre, două muzee, programe muzicale clasice şi moderne, evident, nu la nivelul celor „din Capitală“, deşi le mai găzduim din cînd în cînd şi pe acestea, dar şi fără greaţa, mitocănia, fiţele şi impostura de Dîmboviţa...

Ar fi o mare onoare pentru noi să vă avem la Sfîntu Gheorghe chiar şi pentru cîteva ore, domnule Andrei Pleşu! Invitaţia este deschisă pentru oricînd veţi dori să ne vizitaţi! Asta doar dacă vreţi să redescoperiţi normalitatea şi la Sfîntu Gheorghe.

adăugat de Mădălin Guruianu
la data de 17 mai 2011

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj 12.500 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Securitate *vs* libertate**
- **Excesul de marketing**
- **Monarhia mai salvează România?**

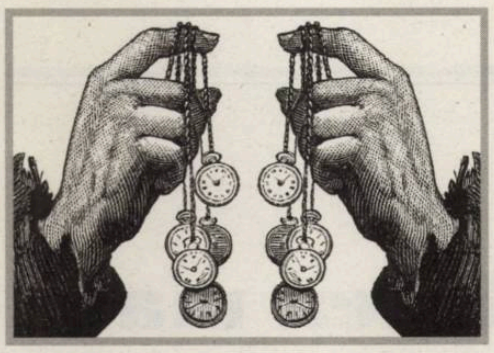

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

Noutăţi

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cîtă noutate suportă omul? De-a lungul unei vieţi obișnuite te adaptezi, vrînd-nevrînd, la o mulţime de performanţe ale inventivităţii umane: apar instituţii noi, unelte noi, proceduri noi, sau forme înnoite ale celor deja existente. Ca să nu mai vorbim de insolitul pe care îl implică, pentru fiecare parcurs individual, trecerea de la o vîrstă la alta, de la un statut la altul, de la o anumită înţelegere a lumii la una îmbogăţită, sau radical diferită. Acomodarea cu împrejurări, idei, fapte și obiecte noi face parte din regia curentă a oricărei vieţi.

Pe de altă parte, dincolo de un anumit dozaj, inflaţia noului poate deveni grav alienantă. Ea se converteşte rapid în șoc și nevroză. Nu sîntem pregătiţi să traversăm senini experienţe de transfer în alt timp. Pînă și cea mai ingenioasă și flexibilă minte a secolului al XV-lea s-ar sminti prompt, dacă s-ar trezi dinaintea unui televizor, a unui telefon mobil sau a unei rachete spaţiale. Dar să nu mergem prea departe. Smintitoare poate fi, uneori, și *mica* noutate, inovaţia de detaliu, practicată ca scop în sine, cu un fel de neliniște ludică fără utilitate imediată. O mulţime de lucruri se „înnoiesc“ bezmetic, dincolo de orice imperativ al funcţionalităţii. Avem de-a face, în anii din urmă, cu un fel de furie a ingeniozităţii minore, cu o bucurie imatură a fabricării de *gadget*-uri, de dragul surprizei și al „progresului“. E efectul unei ideologii a „îmbunătăţirii“ perpetui, de natură să-l aducă pe potenţialul beneficiar într-o stare de neputincioasă perplexitate. Sînt una din victime. Constat, din ce în ce mai des, că sînt depășit de „unelte“, adică exact de ceea ce ar trebui să-mi fie de folos, „la îndemînă“, gîndit anume ca să-mi ușureze viaţa. Alexandru Dragomir observase cîndva că avansul tehnologiilor sporește constant distanţa dintre utilizator și instrumentul utilizat. Te slujești de instrumentul cu pricina, dar înţelegi din ce în ce mai puţin cum funcţionează. Cum funcţionează roata sau un scripete sau chiar un angrenaj „bielă-manivelă“ e încă transparent. Dar cum funcţionează radioul sau liftul sau telefonul nu mai e materie de cunoaștere comună. Le putem însă folosi, chiar dacă nu le pricepem mecanica intimă. Cred însă că ne aflăm într-o etapă nouă. Nu mai sîntem în situaţia de a ne uita la televizor fără să știm cum funcţionează. Sîntem, ca să zic așa, în situaţia de a nu mai ști cum se deschide televizorul. Nu aparatul e „obscur“, ci însăși utilizarea lui. Manipularea devine atît de (inutil) sofisticată, încît „uzul“ iese din uz.

Un exemplu: desfăcătorul de conserve (tradiţional) e o sculă simplă. Îl folosesc de decenii milioane de oameni fără să simtă nevoia unor îmbunătăţiri fundamentale. Se poate schimba *design*-ul, se pot aduce unele ameliorări *simplificatoare,* dar produsul în sine e bun așa cum e și verificat ca atare prin multiplă folosinţă. Dar au apărut „ameliorări“ care nu simplifică, ci, dimpotrivă, complică utilizarea pînă la enigmă. Am petrecut două seri încercînd să deschid cu o versiune „nouă“ a instrumentului o cutie de compot. O operaţiune în principiu elementară a devenit o taină, un proiect irealizabil. Am traversat toate fazele disperării și ale ridicolului, am schimbat unghiuri, poziţii, strategii, am înjurat, am rîs ca prostul, am intrat în conflict ideologic cu modernitatea, dar am cedat. Am adormit epuizat, cu nostalgia compotului inaccesibil.

Alt exemplu: hotelurile „serioase“ tind să preia în dotare o nouă specie de duș. Are cinci guri de apă fixe, așezate paralel cu peretele și una mobilă. Manevrarea lor se face cu ajutorul a trei butoane groase, care, mișcate cum trebuie (dar cum trebuie?), reglează, în chip misterios, temperatura apei, direcţia jetului și intrarea în funcţie a unuia sau altuia dintre cele șase „dușuri“ ale dispozitivului. Este exclus să pricepi de la bun început ce ai de făcut pentru a îndeplini banalul ritual al spălatului matinal. Cazi, nud, pe gînduri, tatonezi, experimentezi, te uzi în cap, te opărești, îngheţi. Încropești, în cele din urmă, un lavaj aproximativ, penibil, simţindu-te încolţit, ca o fiară rudimentară, de civilizaţii nepămînteşti. Ca și deschiderea unei conserve, dușul cotidian cere, în prealabil, un studiu temeinic, o competenţă de elită. Eşti urmărit toată ziua de eșecul din zori și te culci cu angoasa reluării luptei a doua zi. Și mai sînt și alte „provocări“: sticle care se deschid „altfel“, bancomate cu șmecherii noi, frîne de mînă care nu se mai declanșează cu mîna, tirbușoane suprarealiste, deodorante imprevizibile și cîte și mai cîte năzdrăvănii ale unor inși cu incontinenţă de idei. Nu zic: oi fi și eu de vină. Oi fi neîndemînatic, nătîng, expirat, lipsit de imaginaţie. Dar nici nu mi se poate cere să fiu un monument de inteligenţă ca să mă spăl sau să mănînc conţinutul unei cutii de conserve.

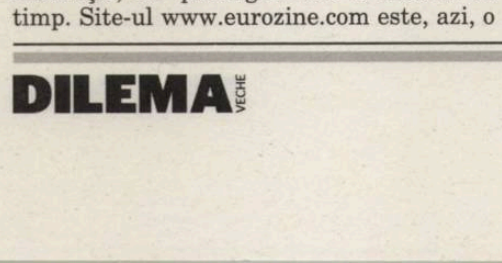

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Dare de seamă de la Linz

Ca în fiecare an, Eurozine – reţeaua revistelor culturale europene, www.eurozine.com – a organizat conferinţa care îi reunește pe reprezentanţii tuturor revistelor partenere. De data aceasta a avut loc la Linz, la Lentos Kunstmuseum, și a avut ca temă „Changing Media. Media in change“. Mi-am petrecut weekendul trecut cu intelectuali și editori de reviste culturale din toate ţările europene, în dezbateri despre libertatea de expresie, schimbările din mass-media (provocate de tehnologie sau nu), copyright, aplicaţii iPad și iPhone pentru presa culturală și altele.

Pentru cine nu știe ce este Eurozine, simt nevoia unei scurte recapitulări. Eurozine e, înainte de toate, o idee simplă și inteligentă. Totul a început cu mulţi ani în urmă prin întîlniri informale ale cîtorva editori de reviste culturale din mai multe ţări europene: schimbau opinii și articole. Cu timpul, întîlnirile s-au instituţionalizat, Eurozine a devenit o asociaţie culturală cu sediul la Viena, iar dezvoltarea Internetului a permis găsirea instrumentului perfect pentru această idee simplă, dar frumoasă și eficientă: o reţea de reviste care să preia și să traducă texte unele de la celelalte, astfel încît să contribuie la construcţia unui spaţiu public european. În prezent, din reţea fac parte peste 80 de reviste. La sediul din Viena lucrează o echipă condusă de Carl Henrik Fredriksson, fost critic literar la *Ord & Bild* (cea mai veche și mai prestigioasă revistă culturală din Suedia). Pe lîngă conducerea executivă, există un „Editorial Board“ (din care am plăcerea să fac parte de doi ani) care se întrunește de patru ori pe an pentru a discuta și stabili linia editorială, relaţiile cu revistele partenere, situaţia financiară și orice alt subiect care privește bunul mers al organizaţiei. Plus un Advisory Board format din personalităţi culturale europene. Eurozine a devenit o adevărată instituţie, iar prestigiul său a crescut în timp. Site-ul www.eurozine.com este, azi, o platformă pentru publicarea în mai multe limbi a articolelor apărute în revistele membre. De cînd e membră în reţea, *Dilema veche* a luat, dar a și dat: mi-a făcut plăcere cînd colegii mei de la alte reviste au avut cuvinte bune despre articolele preluate de Eurozine din revista noastră. (Și mai urmează: în curînd vor apărea pe www.eurozine.com, în limba engleză, dezbaterile Herta Müller-Gabriel Liiceanu și Adam Michnik – Andrei Pleșu, care au constituit substanţa unor dosare în *DV*).

De altfel, aceste conferinţe anuale, la care participă peste 100 de intelectuali și editori de presă culturală, sînt o bună ocazie de a constata că, dincolo de specificităţi naţionale, ne leagă foarte multe lucruri. Sîntem mult mai „asemănători“ decît părem și avem cam aceleași probleme (dar și soluţii) de împărtășit. Zicala „ca la noi la nimeni“, de care ne agăţăm cu atîta îndîrjire, nu face decît să ne ţină cu ochii aţintiţi asupra copacilor, în pofida pădurii în care ne-am rătăcit „pe mîna noastră“. Discutînd cu editori din alte ţări (inclusiv acelea pe care noi le numim, îndeobște, „ţările civilizate“), am observat aceeași preocupare pentru diminuarea fondurilor destinate culturii și presei culturale, aceeași grijă de a păstra independenţa editorială, ferind-o de intruziunile comercialului, „marketingului“, intereselor instituţionale sau de grup, ba chiar și aceeași insistenţă în a dezbate îndelung subiecte care par vechi și „rezolvate“, dar pe care dinamica mass-media de azi le aduc din nou la suprafaţă cu nuanţe suplimentare. Dincolo de asemănări, persistă însă diferenţele, iar ele provin mai degrabă din atitudine. N-am întîlnit lamentări pe tema „moare cultura“, ci încercări de a găsi soluţii inteligente de promovare a culturii într-o lume dominată, ce-i drept, de producţia de masă și de *entertainment*. Noutăţile tehnologice – care în mediile culturale românești mai degrabă sperie, a se vedea inutila dispută pe tema „tinerii nu mai citesc pentru că stau toată ziua la computer“ – sînt privite ca niște instrumente a căror folosire adecvată poate ajuta presa culturală să se îndrepte către un public nou, mai tînăr. O întreagă sesiune de dezbateri a fost dedicată „trecerii“ de la tipar la iPad: tonul general este unul optimist, cei mai mulţi văd în noile tehnologii o bună ocazie pentru revistele culturale de a fi mai bine difuzate, cu costuri mai mici decît în varianta tipărită.

Eadevărat, pentru a le utiliza eficient e nevoie ca și modul de a face presă culturală să se adapteze. Dar nici asta nu e o sperietoare. Knut Olav Åmås, editor la *Aftenposten* din Oslo (unul dintre ziarele de referinţă din lume; iar Norvegia e de mulţi ani pe locul 1 sau 2 în lume la cititul ziarelor) a spus cîteva lucruri interesante: jurnalismul tradiţional încă are influenţă prin calitatea jurnaliștilor (deci nu va fi „ucis“ de *social media* și bloggeri); în Norvegia, cititorii caută *„knowledge and insight“,* nu senzaţionalism; totuși, chiar și în Scandinavia tirajele și vînzările ediţiilor tipărite au scăzut, așa că principala provocare a ziarelor de calitate este să atragă cititori mai tineri, dar fără să-i piardă pe cei mai în vîrstă, pentru că ei reprezintă partea pretenţioasă și critică a ziarului. Cît despre bani, „un ziar sărac nu e un ziar bun“, așa că veniturile sînt foarte importante: una dintre direcţiile care trebuie urmate este obţinerea de venituri din versiunea *online,* inclusiv – sau mai ales – prin vînzarea conţinutului de calitate (cum e cel produs de presa culturală). În sfîrșit, a mai spus Knut Olav Åmås, tehnologiile „nu se omoară una pe alta“, ci se completează – așa ne arată istoria jurnalismului, astfel încît noile tehnologii solicită o „gîndire editorială integrată“.

Pe scurt și în concluzie, după o vorbă a dlui Radu Cosașu, „ca la noi e și la ei“. Și viţăvercea.

ţinerea de minte

„Scriitorul bun nu spune mai mult decît gîndește. Și asta este foarte important. Pentru că spusul nu este numai expresia, ci și realizarea gîndirii. Așa cum mersul nu este numai expresia dorinţei de a ajunge la un ţel, ci și îndeplinirea ei. De ce tip este însă această îndeplinire: dacă apreciază just ţinta sau dacă se pierde, dezlînată și nereliefată, în dorinţă – acest lucru depinde de antrenamentul celui care merge către ea. Cu cît se disciplinează mai mult, evitînd mișcările inutile, ocolite și împleticite, cu atît este mai satisfăcătoare ţinuta corpului și mai conformă cu realitatea angajarea în acţiune. Scriitorul prost are multe idei în a căror urmărire se avîntă ca un alergător prost și neantrenat, care își mișcă membrele fără vlagă și nesigur. Tocmai de aceea nu poate spune niciodată clar ce gîndește. Este darul scriitorului bun să prezinte gîndirii, prin stilul său, spectacolul unui corp bine antrenat spiritual. Nu spune niciodată mai mult decît gîndește. Astfel scrisul său nu este niciodată în folosul propriei lui persoane, ci numai în folosul a ceea ce vrea să spună.“

Walter Benjamin, *Iluminări,*
traducere de Catrinel Pleșu,
Editura Univers, 2000

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Agricultura mică şi politica mare

Ştim cu toţii că viitorul aurit al agriculturii româneşti se bazează pe fermele mici care produc bio, eco, fără îngrăşăminte sau organisme modificate genetic. Ştim asta din mai multe surse: de la ONG-urile de mediu care diabolizează „modificatele“ cu mult sîrg şi fără argumente prea solide. De la politicienii care, în campaniile electorale, îşi maschează lipsa de viziune întru politici agricole prin îndemnuri către fermieri bio, mici şi curaţi. De la Comisia Europeană însăşi care, în buna tradiţie europeană postbelică de rit francez, încurajează preţurile mari pentru produsele agricole întru supravieţuirea fermelor de 20 de hectare de prin Midi-ul francez, Alpii tirolezi şi sudul Spaniei. În plus, mai avem parte şi de campanii profesioniste de imagine ale unor foarte buni meseriaşi în ale comunicării. Ei ne învaţă că slow food-ul şi preparatele tradiţionale sînt teribil de dezirabile pentru middle class-ul urban, sastisit de produsele de supermarket şi prea snob pentru a intra într-un McDonald's (sinonim cu plebea urît mirositoare, ceea ce e departe de adevăr, măcar în România). Aşa că ideea mîncării bune (fără E-uri), tradiţionale, a devenit relativ repede „trendy, catchy, cool“. În fond, nimic rău în asta.

Simpatic este cînd căutarea „Sfîntului Graal Agricol Comunitar“ (adică ieftin, dar şi scump, mult, dar şi natural) duce la propuneri de reglementare împotriva bunului-simţ economic. Cam la asta mă gîndeam asistînd la dezbaterea găzduită de CRPE-ul prietenului Cristian Ghinea. De fapt, nu puteam lipsi de la o întîlnire numită „O propunere românească pentru noua Politică Agricolă Comună“. Propunerea (gîndită de dl Liviu Luca) era în două puncte şi se referă doar la fermele foarte mici, sub 5 hectare. Zice aşa: punctul unu, să nu se mai scrie cîte o cerere anuală de subvenţie, ci numai una la şapte ani, conform exerciţiului bugetar comunitar. Doi: să rămînă subvenţia, chiar dacă proprietarul îşi vinde terenul, în ideea de a încuraja vînzările de terenuri şi formarea unor exploataţii ceva mai viabile economic.

În ceea ce priveşte „cererea doar o dată la şapte ani“, îmi pare o încurajare a mentalităţii de asistat. Dacă nici măcar minimul gest de a cere nişte bani de pomană nu îl faci, ci aştepţi să vină „de la sine“, situaţiunea devine tristă. Dacă nici măcar un drum de o zi la oraş, la APIA, nu poate micro-fermierul să facă, o dată pe an, de ce ar binemerita să capete din banul public? Propunerea de a rupe subvenţia de suprafaţa agricolă şi a o lega de proprietar îmi pare de un socialism teribil (în sensul ignorării totale a legilor pieţei). Păi, iată ce cred eu că s-ar întîmpla. Omul îşi vinde hectarul şi păstrează subvenţia. Cumpărătorul ia hectarul „fără subvenţie“ şi se trezeşte că are un handicap faţă de concurenţii săi care au întreaga suprafaţă „cu subvenţie“. Primul efect va fi o mărire a ofertelor de vînzare şi scăderea celor de cumpărare. Mai mulţi vînzători şi mai puţini cumpărători înseamnă, pe o piaţă liberă, scăderea preţului mărfurilor. În acest caz, ieftinirea hectarului. Ceea ce, inevitabil, îi va dezavantaja *exact* pe cei de care propunerea respectivă zice că ar avea grijă. Dar asta nu e tot.

Invitaţi la dezbaterea respectivă erau şi reprezentanţi ai unei asociaţii de mici proprietari, numită Eco-Ruralis (cum altfel?). Ei îşi apărau interesele, astfel încît, împreună cu o sumedenie de alte asociaţii similare din toate părţile Europei, aveau altă propunere pentru politicile domnului Cioloş: subvenţia directă să se acorde în funcţie de... (suspans) ...numărul de persoane angajate la respectiva fermă. Altfel spus, cu cît ai avea mai mulţi lucrători la hectar, cu atît ar fi mai bine! Revenirea la sapă şi carul cu boi! A nu se uita: UE ne-a propus să îi ajungem (tehnologic) din urmă pe americani pînă în 2020. În plus, aş dori să văd ce tip de acte justificative ar putea produce un asemenea fermier român. Contracte de zilier pentru cosit, praşilă sau sapă? Să nu ne întrecem cu gluma, vă rog.

Una peste alta, dincolo de cîrcotelile mele, dezbaterea în sine a fost reconfortantă. În sfîrşit, se discută (şi în România) pe tema Politicii Agricole Comune. Ceea ce nu-i puţin lucru.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

PROCESUL LUI PAVEL, APOSTOLUL NEAMURILOR
de Mircea Duțu

Editura Herald vă invită la lansare în cadrul **Bookfest**
Sâmbătă, 28 mai 2011, ora 16:00
Invitați:
Prof. univ. dr. **Mircea Duțu**
Acad. **Constantin Bălăceanu-Stolnici**
www.edituraherald.ro
telefon: 021.319.40.61
EDITURA HERALD

PUBLICITATE

audiobookuri noi la HUMANITAS multimedia

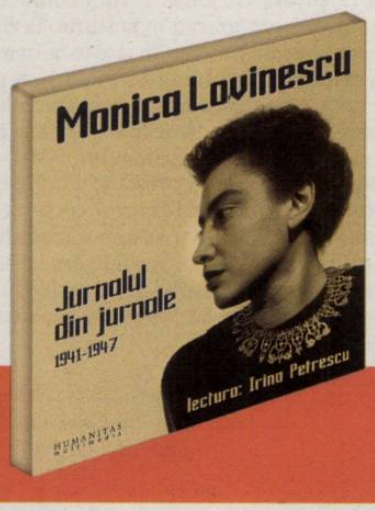

MONICA LOVINESCU
Jurnalul din jurnale 1941–1947
în lectura Irinei Petrescu

„Când am redeschis, în anii '90, Jurnalele mele din România (din iunie 1941 până în septembrie 1947 – sosirea la Paris) n-am făcut-o din vreo nostalgie a adolescenței. Presupun că nu am mai rezistat ispitei de a încerca să alcătuiesc un fel de Jurnal al Jurnalului sau, cel puțin, să-mi verific *biografia*.“

MIRCEA ELIADE
La țigănci
în lectura lui Victor Rebengiuc

„Nu îndrăznea să privească cerul, dar simțea deasupra capului aceeași lumină albă, incandescentă, orbitoare, și simțea văpaia fierbinte a străzii lovindu-l peste gură, peste obraji. [...] Aproape ajunsese când auzi tramvaiul gemând metalic în urma lui. Se opri, și-l salută lung cu pălăria. *Prea târziu!* exclamă. *Prea târziu!*“

Vă așteptăm la BOOKFEST 2011, între 25 și 29 mai

centrofarm și e·on PREZINTĂ:

TURNEUL *Stradivarius*
ALEXANDRU TOMESCU

Recomandat de DILEMA VECHE

PAGANINI
ÎNGER sau DEMON?
24 DE RĂSPUNSURI ÎN 24 DE CAPRICII + PROIECȚII VIDEO
5-29 MAI 2011 ÎN 14 ORAȘE DIN ROMÂNIA

www.turneulstradivarius.ro

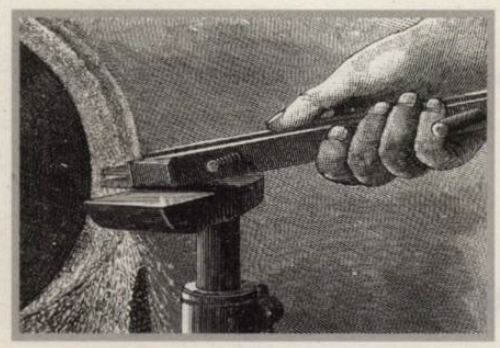

Omar ASHOUR

filozofii lumii

A fost uciderea lui Bin Laden o greşeală?

„A trăit ca un erou, a murit ca un martir... dacă au ucis un Osama, alţi o mie se vor naşte", spune un comentariu de pe Facebook al unui grup intitulat „Toţi sîntem Osama bin Laden". Grupul a fost înfiinţat la o oră după anunţul preşedintelui SUA, Barack Obama, referitor la moartea liderului Al-Qaeda. Grupul de pe Facebook are deja în jur de 30.000 de *like*-uri. Mai mult, există mai mult de 50 de grupuri similare pe Facebook.

Reacţiile Al Jazeera şi ale altor surse arabe de ştiri la moartea lui Bin Laden au fost amestecate. Unele îl privesc drept un idol pe bărbatul considerat un criminal în masă în Vest, iar moartea şi îngroparea sa în largul mării de către forţele americane nu vor submina percepţia din ochii simpatizanţilor lui. Într-adevăr, fostul mufti al Egiptului, Sheikh Nasr Farid Wasil, l-a declarat deja martir pe Bin Laden, „pentru că a fost ucis de mîna duşmanului". (Sheikh Wasil, trebuie precizat, nu are legături sau simpatii cunoscute pentru Al-Qaeda şi reprezintă o şcoală islamică de gîndire foarte diferită.)

Lăsînd la o parte semnalele amestecate din online, din lumea virtuală, întrebarea critică este dacă eliminarea lui Bin Laden marchează începutul sfîrşitului Al-Qaeda în realitate. Unele organizaţii teroriste s-au prăbuşit, bineînţeles, în urma morţii charismaticului lor lider. Îmi vine în minte cazul lui Shoko Asahara, fondatorul Aum Shinrikyo (grupul japonez care a organizat atacul cu gaz sarin asupra metroului din Tokyo, în 1995).

Dar capturarea şi încercarea liderilor violenţi este probabil un semn mai bun al sfîrşitului unor astfel de organizaţii – şansele pentru un asemenea rezultat sînt mai mari cînd aceşti lideri îşi revizuiesc vederile şi îşi îndeamnă adepţii să lase armele. Abimael Guzmán, liderul Gherilei Maoiste „Cărarea luminoasă" din Peru, şi Abdullah Ocalan, liderul Partidului Muncitoresc din Kurdistan (PKK) în Turcia, sînt exemple notabile în acest sens.

Prin contrast, departe de a cauza decesul unei mişcări armate, uciderea unui lider charismatic, de către duşmani, poate transforma o astfel de personalite într-un martir. Che Guevara a fost mult mai valoros militării de stînga, după moarte, decît în timpul vieţii.

Islamismul armat are particularităţile sale, firește, dar împărtăşeşte de asemenea caracteristici importante cu unele dintre aceste grupări, înclusiv relaţia dintre eliminarea fizică a unui lider şi supravieţuirea organizaţiei. Structuri descentralizate, cu ideologii relevante, operînd în contexte pline de condiţii favorabile acţiunii armate, supravieţuiesc de obicei pierderii liderilor, în vreme ce organizaţiile ierarhice, de tip cult, de cele mai multe ori nu o fac.

De la 11 septembrie încoace, Al-Qaeda a fost departe de-a fi un grup ierarhic. Ramificaţia lui Abu Musab al-Zaraqawi's din Irak demonstrează bine acest lucru: gruparea se numea Al-Qaeda în Mesopotamia din motive de propagandă şi recrutare, dar era autonomă organizaţional şi operaţional. Cînd colaboratorul apropiat al lui Bin Laden, Ayman al-Zawahiri, i-a cerut lui Al-Zaraqawi să evite ţintirea şiiţilor, acesta a înteţit, în schimb, violenţele împotriva lor.

Modelul francizei Al-Qaeda se aplică, de asemenea, în Algeria, Yemen, Mali de Nord şi Somalia. Şi, precum mişcările de gherilă de altădată, Al-Qaeda ia parte la tacticile „frontului ideologic": mici celule urbane şi/sau indivizi vulnerabili sprijină ideologia şi se autorecrutează sau pun bazele, pe cont propriu, unei celule afiliate.

În toate modurile sale descentralizate de operare, Bin Laden a jucat în primul rînd rolul de ghid inspiraţional şi personalitate iconică – un rol jucat mai bine cînd a fost ucis de armele americane, decît cînd era în viaţă, ascunzîndu-se de ele. Să ne gîndim la Sayyid Qutb, intelectualul islamist care l-a influenţat pe Bin Laden, precum şi pe alţii. Qutb a fost executat de dictatura lui Gamel Abdel Nasser din Egipt, în august 1966, în încercarea de a-i reduce influenţa. Această tactică a dat greş, întorcîndu-se împotrivă-i. Din cei 98 de colegi prizonieri din Frăţia Musulmană, cu care Qutb discutase despre noua sa ideologie de confruntare în 1964, 35 erau susţinători aprinşi, 23 se opuneau cu putere, iar 50 ezitau. În ciuda prestigiului şi status-ului său intelectual, Qutb nu a reuşit să-i convingă pe majoritatea colegilor săi prizonieri, care aveau aceleaşi idei, în condiţii de represiune.

Însă nici nu a fost Qutb intelectualul executat, că s-a şi născut Qutb marele martir. Susţinătorii lui au devenit curînd mii, nu zeci, iar el a ajuns să inspire generaţii întregi, nu doar indivizi închişi. Mai mult, Qutb a fost executat de un lider arab naţionalist musulman, pe cînd Bin Laden a fost ucis de forţele speciale ale Marinei americane. Acest lucru reprezintă o diferenţă importantă în lumea musulmană.

Întemniţarea, urmată de renunţarea la violenţă, a devenit aproape un trend al mai multor grupări ale Jihadului; de remarcat puternicul grup islamic egiptean, facţiuni ale Organizaţiei al-Jihad din Egipt, şi grupuri mai mici, precum Grupul de luptă islamic libian. Conducătorii mişcărilor armate islamiste nu au abandonat doar violenţa politică, ci au şi delegitimizat-o ca modalitate de schimbare socială şi politică, după petrecerea unor perioade de timp în închisoare. Spre exemplu, Sayyid Imam al-Sharif (cunoscut şi drept Dr. Fadl) – un ideolog al Al-Qaeda timp de un deceniu – a publicat mai multe cărţi denunţînd activismul armat, atît pe motive teologice, cît şi tactice, după cîţiva ani petrecuţi în închisoare.

Acelaşi lucru se aplică Grupului Islamic – o mişcare implicată în acte violente în aproape 12 ţări, în anii '80 şi '90, incluzînd revolta armată din Egipt, bombardamente în SUA şi Croaţia, tentative de asasinat în Etiopia şi tabere de antrenament în Afganistan. În anii 2000, conducătorii închişi ai Grupului au produs mai mult de 25 de cărţi, cu scopul de a delegitimiza violenţa politică drept metodă pentru schimbare.

Eliminarea „ghidului spiritual" (în opoziţie cu liderii organizaţionali) al unui grup militant poate fi percepută ca o victorie politică a guvernului, pe termen scurt, dar probabil că acest lucru face ca un proces cuprinzător de deradicalizare să fie mai puţin probabil, şi nu va însemna în mod automat sfîrşitul organizaţiei respective. Pentru rezultate pe termen lung, capturarea este aproape întotdeauna mai eficientă decît uciderea.

***Omar Ashour** este lector şi director al Programului de Studii ale Orientului Mijlociu, de la Institutul de Studii Arabe şi Islamice al Universităţii din Exeter (UK) şi autorul cărţii* The De-Radicalization of Jihadists: Transforming Armed Islamist Movements.

Copyright: Project Syndicate, 2011
www.project-syndicate.org

traducere de Patricia MIHAIL

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Antifilozofica

În anul 155 î.Hr., puternica şi trufaşa Romă a aplicat o amendă usturătoare Atenei pentru o controversată acţiune de ocupare şi jefuire a orăşelului Oropos. Atenienii au decis să trimită la Roma o misiune diplomatică alcătuită din trei filozofi pentru a pleda cauza suspendării amenzii. Cel mai faimos dintre ei era Carneades, ceilalţi doi fiind Diogene din Babylon – Stoicul şi Critolaus Peripateticul. Carneades – fondator al celei de-a treia Academii, sceptic ireductibil şi sofist de mare abilitate – avea 58 de ani şi era, la Atena, o figură în bună măsură reprezentativă pentru spiritul timpului. După mai bine de două secole, platonismul se acrise în scepticism şi tot ceea ce detesta Socrate mai mult, adică sofismul, devenise propriu chiar platonicienilor de generaţie atît de tîrzie. Mă opresc doar o secundă aici cu povestea, pentru a sublinia felul în care atenienii au găsit cu cale să alcătuiască o delegaţie către Roma într-o chestiune de asemenea gen – au trimis filozofi! Naivi, ar putea crede vreun cititor acum. Nici vorbă, mă grăbesc să răspund. Şi iată de ce.

Ajungînd la Roma, cei trei filozofi au fost primiţi cu entuziasm de tineretul local, extrem de interesat de cultura ateniană şi foarte dornic să cunoască vedetele filozofice ale momentului. Filozofii s-au instalat pentru o perioadă mai lungă – pe atunci, ambasadele de genul acesta durau luni de zile sau chiar ani – şi au început să facă ceea ce filozofii ştiau foarte bine să facă pe atunci: să vorbească. Carneades avea o priză remarcabilă la junii Romei. Un veac şi jumătate mai tîrziu, Plutarch – el însuşi grec după origine şi formaţie, dar roman după cetăţenie – va descrie succesul lui Carneades astfel: „Graţia oratoriei lui, a cărei abilitate era cu adevărat măreaţă şi faima-i era la aceeaşi înălţime binemeritată, strîngea un public numeros şi favorabil şi, imediat, prin acest public oraşul se umplea, ca de un vînt, cu sunetul ei..." Romanii mai în vîrstă erau pur şi simplu încîntaţi pentru că tinerii nu-şi mai pierdeau vremea cu prostii, nu mai leneveau şi nu mai provocau neplăceri, ci erau cuceriţi cu totul de pasiunea pentru filozofie.

Filozofia devenise o modă printre tinerii de acum 20 de ani.

Mă opresc iar, cu o mărturie: cunosc acest fenomen de aprindere filozofică colectivă a tineretului. La noi, în primii ani după 1989, într-o frenezie a lecturilor absolut libere după deceniile de cenzură, tineretul universitar, mai ales, dar şi cei mai vîrstnici descopereau filozofia cu o voluptate uimitoare. Filozofia devenise o modă printre tinerii de acum 20 de ani. Prin urmare, cred că pot să-mi închipui ce era cu tinerii romani seduşi intelectualmente de retorica lui Carneades.

Cato cel Bătrîn a fost unul dintre puţinii romani care au privit cu neîncredere succesul ambasadei ateniene printre tinerii Romei. Se temea că gloria cuvintelor va deturna tineretul de la ceea ce trebuia să urmărească de fapt, adică gloria armelor şi gloria acţiunii. Sigur, Cato Bătrînul îi dispreţuia pe filozofi (pentru el, Socrate fusese un fel de farsor periculos, care urmărea să distrugă vechile şi bunele obiceiuri, să-şi tiranizeze ţara şi să inoculeze cetăţenilor Atenei ideea nesupunerii faţă de legi), dar şi filozofia în general. Mai mult, după expresia lui Mommsen, Cato trebuie că vedea în Carneades şi amicii săi un fel de spioni veniţi să destabilizeze din interior puternica cetate romană. Puternică e un fel de a spune pentru că, în acea vreme, Roma se confrunta cu probleme sociale, economice şi politice serioase – doar două decenii mai tîrziu, fraţii Grachi vor lovi temeiurile sistemului şi Republica va începe să se năruie inexorabil. Totuşi, Cato cel Bătrîn credea în forţa Romei sale. Şi simţea că trebuie să o apere.

La un moment dat, Carneades a organizat două prelegeri, în două zile consecutive. În prima prelegere, a pledat pentru justiţie. A vorbit despre importanţa justiţiei şi, mai ales, despre felul admirabil în care romanii ştiau să facă justiţie, printr-un sistem instituţional cu adevărat unic. A doua zi, a pledat exact invers. Folosind argumente de genul celor pe care le folosise Trasymachus în dialogul cu Socrate din *Republica,* Carneades a pledat împotriva justiţiei. A explicat că justiţia nu există, că e imposibilă, că, dacă se încearcă, eşecul e lamentabil şi dureros, spunînd chiar că, dacă Roma ar face justiţie, ar trebui să renunţe la întregul Imperiu şi să recadă într-o sărăcie lucie, ceea ce, recunoştea cu oarecare ipocrizie Carneades, ar fi fost de neconceput. În mare, ştim destul de bine ce a spus Carneades în a doua sa prelegere, pentru că, ne spun experţii, cunoscutul discurs al lui Philus din cartea a 3-a din *De Re Publica,* scrisă de Cicero un veac mai tîrziu, ar reproduce destul de fidel acest memorabil discurs. Se pare că efectul prelegerilor lui Carneades asupra minţilor tinerilor romani a fost puternic. Un val speculativ i-a cuprins pe toţi tinerii cu carte şi jocul punerii sub îndoială a orice a devenit sportul intelectual preferat. La prelegeri a asistat şi Cato cel Bătrîn care, imediat după a doua prelegere, a mers în Senat şi a făcut tot posibilul pentru expulzarea imediată a ambasadei ateniene. Nu i-a trebuit mult să-i convingă pe senatori de pericolul prezenţei pe străzile Romei a unuia care era în stare să pună minţile tinerilor romani în situaţia de a construi argumente de dragul argumentelor, de a funcţiona autonom faţă de credinţe şi rigori, interioare ori sociale, cu atîta succes. Cato simţise pericolul uriaş al practicii gîndirii speculative. O simţise irezistibilă şi intuise că excesul acestei gîndiri va fi de neoprit. Încerc să-mi imaginez groaza care a cuprins pe cineva precum Cato văzînd că este posibil ca un om să plede teza şi antiteza cu egală măiestrie şi forţă persuasivă. Era groaza unui om extrem de inteligent care descoperă cît de vast şi acaparator poate fi teritoriul scepticismului şi cît de seducător e drumul îndoielii care duce direct acolo.

Evident, de cîte ori se spune această poveste, Cato cel Bătrîn iese prost. Mie mi se pare, dimpotrivă, că e eroul pozitiv al poveştii.

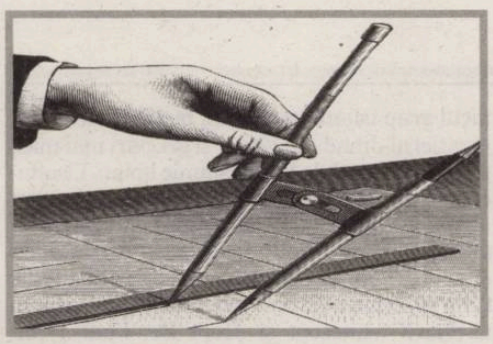

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Arheologie cu excavatorul

B-I-m-B-17893.01 este sau, mai bine zis, a fost numărul de cod sub care erau înscrise pe lista monumentelor istorice ruinele mănăstirii Sf. Sava, acea ctitorie a lui Vodă-Brâncoveanu unde a fost întîia vatră de învăţământ universitar în Ţara Românească. Monument pe care, de zeci de ani, nu-l mai văzuse nimeni, fiind acoperit de un strat gros de asfalt. Adresa cunoscută: pe Bulevardul Regina Elisabeta, sub statuile lui Heliade-Rădulescu, Gheorghe Lazăr, Mihai Viteazul şi Spiru Haret. De cînd acestea au fost mutate *provizoriu*, ca să se poată scobi adînc un parking subteran, a fost clar că nu există nici o intenţie de a aduce la lumină, sub ochii trecătorilor, vestigiile celui mai vechi trecut cărturăresc în Bucureşti. E ca şi cum – am văzut şi asta odată, la Lungani (Iaşi) – se întinde o şapă de beton peste pietrele de mormînt cu inscripţii chirilice. Ba nu, de data asta, nu mai rămîne *nimic* în pămînt, fiindcă acolo, sub Piaţa Universităţii, se vor îngrămădi sute de maşini.

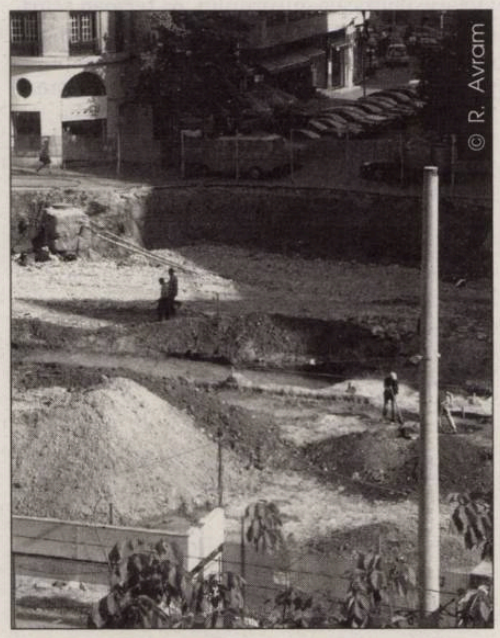

De luni de zile, privind cu studenţii mei de la ferestrele celui de-al treilea etaj de peste drum, le arătam cum se face arheologie cu excavatorul în capitala ţării noastre. Se vedeau zidurile frînte ale bisericii în care se cîntase odinioară *Is polla eti* (La mulţi ani!) pentru Constantin Vodă Descăpăţînatul şi ale chiliilor în care dascălul Lazăr îi învăţa carte pe şcolarii din generaţia lui Heliade. Monumentul invizibil devine inexistent, fiindcă, fără să fi fost oficial amputat de pe listă, el a fost declarat „descărcat de sarcină arheologică". Aşadar, în locul valorificării *in situ* care se impunea, desfiinţarea! La Ministerul care-şi zice „al Culturii şi *al Patrimoniului Naţional*", din neputinţa de a stăvili iniţiativa modernizatoare asupra căreia au căzut de acord Primăria Generală şi o mare întreprindere hispanică de construcţii, funcţionari indiferenţi au acceptat ca un petic de iarbă şi o inscripţie grandilocventă să fie tot ce va mai aminti de Academia Domnească de la Sf. Sava. Fiindcă nu e Salamanca, nu-i aşa? Investitorilor spanioli nu li se poate cere să cunoască abecedarul culturii româneşti. Adică să ştie că în 1688, în anul cînd se tipărea pentru prima dată întreagă Biblia în româneşte, Şerban Cantacuzino îl chema pe un învăţat grec din Trapezunt, deci de pe ţărmul sudic al Mării Negre, ca să întemeieze şcoala pe care Brâncoveanu imediat a adus-o aici. Atunci, cum spunea pisania cu mîndrie: „Măria Sa din temelie a zidit aceasta ce se vede aşa iscusită şi frumoasă". După care, cinci sferturi de veac, români şi balcanici au învăţat împreună aici ceea ce putea da tradiţia intelectuală bizantină, altoită cu o ştiinţă occidentală în plină expansiune. Limba greacă în care se preda, pînă la Lazăr, era echivalentul latinei de la colegiile iezuite. În româneşte, cele dintîi manuale s-au tipărit doar în 1834. În ajunul Revoluţiei din 1848, Bibescu era gata să introducă la Sf. Sava franceza ca limbă de predare. În 1864, înfiinţarea Universităţii la Bucureşti a fost, fără îndoială, un pas înainte, dar, în acelaşi timp, s-au şters urmele paşilor precedenţi. Ridicarea clădirii noi de către arhitectul Al. Orăscu în faţa celei acum dărîmate era gîndită de unii ca o eliberare de trecut, ca o intrare în familia europeană. Acum, sîntem aşa de europeni că facem un parking acolo unde strămoşii au găzduit cea mai înaltă cultură din sud-est.

Poate că reconstituirea, fie şi parţială, a monumentului istoric pe traseul temeliilor n-ar fi fost posibilă, din lipsa documentelor care s-au păstrat la Varşovia sau Berlin, la Dresda sau Moscova, acolo unde s-a întreprins acţiunea de manifestare a continuităţii prin restituirea inimii culturale a acelor centre majore ale Europei. Dar la întrebarea dacă măcar s-a avut în vedere un asemenea proiect trebuie să răspundă Muzeul de Istorie a Municipiului Bucureşti. Şi el tace.

Cît o să mai tacă?

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca-Raluca MAJARU

SOS Provincia

Palatul Bohus din Şiria

Aşezat într-o zonă aflată la contactul vechilor provincii istorice Banat şi Crişana, zonă unde diversitatea culturală a locuitorilor săi joacă un rol important în definirea particularităţilor regiunii, ansamblul nobiliar Bohus din Şiria stă astăzi mărturie unei istorii căreia i-a fost personaj principal.

Şiria este o localitate arădeană aşezată la poalele munţilor Zarand, a cărei denumire în maghiară – *Világos*, însemnînd [cetate] *luminoasă* – aminteşte de bogata istorie a aşezării. Atestată în secolul al XIII-lea, cetatea Şiriei va fi un important oraş medieval maghiar şi un înfloritor centru al zonei în timpul stăpînirii otomane. După cucerirea habsburgică, cetatea medievală va fi distrusă, păstrîndu-se pînă astăzi ca mărturie ruina acesteia. Localitatea Şiria, însă, va rămîne şi în perioada modernă un reper în zonă şi unul dintre cele mai importante tîrguri ale regiunii.

În 1755, în momentul înnobilării sub Coroana Habsburgică, domeniul Şiriei va fi donat lui Emericus Bohus de Behárfalva, membru al unei vechi familii nobiliare maghiare de origine slovacă. Pe această moşie, baronul János Bohus îşi va construi în 1838 un impresionant ansamblu rezidenţial.

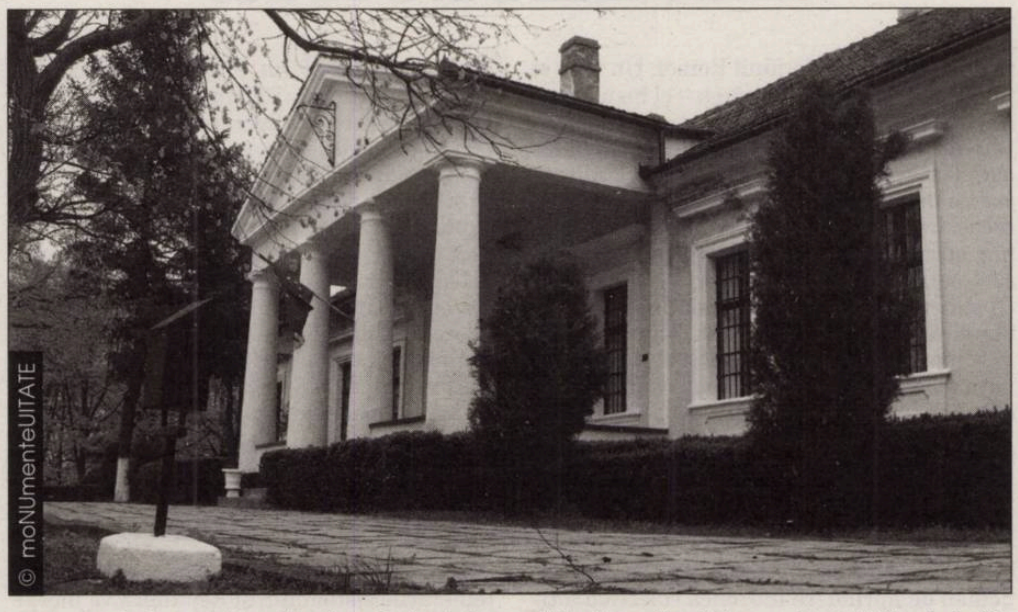

Ansamblul Bohus joacă un rol semnificativ în contextul luptei pentru definire naţională a secolului al XIX-lea, mişcare la care vor participa atît János Bohus, înalt funcţionar public al judeţului Arad, cît şi soţia acestuia, Antónia Szögény Bohus. Aceasta din urmă este una dintre figurile importante ale vieţii publice maghiare, remarcîndu-se prin acţiunile sale feministe, prin implicarea în reformarea sistemului educativ maghiar şi prin suportul entuziast acordat artelor plastice şi literaturii naţionale. În cadrul Revoluţiei din 1848-49, baroneasa va susţine înflăcărat trupele generalului Görgey Artúr, comandantul suprem al armatei revoluţionare şi vărul său. Ironia sorţii va face însă ca revoluţia să îşi primească lovitura finală tocmai în bătălia de la Şiria, după cum consemnează însuşi Antónia în jurnalul său, capitularea în faţa armatelor ruse conduse de Katlaroff fiind semnată tocmai în biblioteca palatului Bohus. Rămînînd o patriotă convinsă şi după această înfrîngere, baroneasa îşi va risca statutul social pentru a-i aproviziona cu cele necesare pe revoluţionarii maghiari condamnaţi şi închişi de tribunalul austriac. În ultimii ani ai vieţii, deşi rămasă fără vedere, va fi în continuare activă pe scena publică prin dedicarea completă în cadrul acţiunilor caritabile.

În clădirea Palatului funcţionează şi astăzi muzeul comunei.

Perspectiva ascendentă asupra palatului, ce se prezintă dinspre spaţiul public, oferă vizitatorului o imagine solemnă, voit impunătoare. Clădirea este construită în conformitate cu moda reşedinţelor nobiliare ale începutului de secol XIX din spaţiul cultural maghiar, fiind valorificată de parcul bucolic ce o înconjoară. Volumul se construieşte în jurul unei curţi centrale, aflate în legătură cu parcul, spre care se deschidea cîndva un portic astăzi închis. Palatul este tratat plastic într-o notă neoclasică, optîndu-se pentru o formulă stilistică ce promovează o eleganţă a simplităţii şi sobrietăţii.

La începutul secolului al XX-lea, odată cu stingerea familiei Bohus, ansamblul îşi pierde farmecul de odinioară şi intră într-o perioadă de adumbrire pînă în 1960, cînd va intra în atenţia administraţiei publice şi va fi refuncţionalizat în folosul comunităţii. Astfel, în clădirea Palatului funcţionează şi astăzi muzeul comunei – avînd o expoziţie permanentă dedicată marelui român al locului, scriitorului Ioan Slavici –, iar clădirile anexe găzduiesc biblioteca şi Căminul Cultural al comunei. În parcul ansamblului, printre aleile sinuoase şi vegetaţia abundentă, se găsesc răsfirate statui ale marilor personaje autohtone. Cea mai veche şi spectaculoasă dintre acestea, inaugurată în 1910 şi clasată monument istoric, este cea a Antóniei Szögény Bohus, sculptura ce stă mărturie, alături de întregul ansamblu, a unui preţios trecut astăzi ignorat.

Anca-Raluca Majaru *este studentă la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti şi colaboratoare la proiectul „moNUmenteUITATE".*

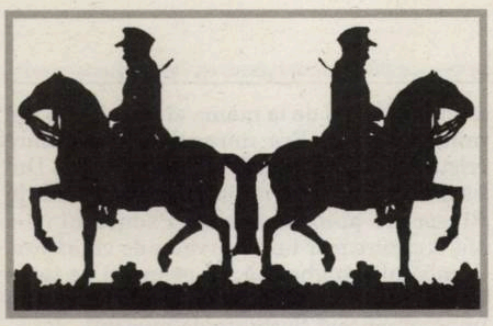

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Revizuirea în fotbal

După 25 de ani de la victoria Stelei la Sevilla, cer permisiunea să gîndesc tot ca în urmă cu 5 ani, în 2006...

Veţi surîde sau nu, dar celebra cerinţă lovinesciană a revizuirii valorilor în literatură s-a extins şi în fotbal, cum era firesc la românii pentru care totu-i fotbal. Cel mai recent exemplu l-a constituit sărbătorirea celor 20 de ani de la cucerirea Cupei Campionilor Europeni de către Steaua, la Sevilla, în faţa Barcelonei şi a regelui Spaniei. De două decenii (şi ele obsedante, mie-mi spui...?) triumful acela a intrat, cum se zice, repede şi definitiv, în legendă, a devenit un mit şi are statutul unui poem, al unui roman clasic inatacabil. Televiziunile i-au adus „prinos de recunoştinţă", omagiul cuvenit unui „arc peste timp", sintagmele unui limbaj dintr-o marmură la îndemînă, demnă de un monument ridicat eroilor cunoscuţi de la Duckadam la Puiu Iordănescu. În acest peisaj intens şampanizat de după bătălie, în clinchet de pahară cu cîte un strop de lacrimă umană, a apărut în *22* articolul lui Traian Radu Ungureanu „Sevilla – 20 de ani de iluzii" care, prin forţa expresiei, dincolo de orizontul cronicilor sportive, mi-a impus ideea revizuirii valorilor şi în fotbal. Avem un lovinescian şi în arenă. Nu e caz de întristare, ci dimpotrivă.

TRU – singurul nostru cronicar sportiv cu o fervoare a competenţei în problemele mapamondului (cu el şi cu Alex. Leo Şerban încep *Ideile în dialog)* – demitizează energic victoria aceea istorică de la 7 mai 1986. Oximoronul stă la baza demonstraţiei: „Steaua 1986 era o echipă foarte bună, dar în spatele acestei afirmaţii simple dospesc însă bine ascunse o sumedenie de circumstanţe nedemne..." Şi, de asemenea: „Performanţa a fost în acelaşi timp superbă şi mult mai mică decît credem astăzi". În sfîrşit: „Evident, o Cupă a Campionilor nu strică nimănui, dar ideea după care sărbătorim azi o mare victorie e o deformare amplă..." Cît de amplă pentru a spulbera afirmaţia simplă că Steaua era o echipă foarte bună?

Strict fotbalistic, demolarea mitului se operează prin înfierarea finalei ca „un meci supraîncărcat de fotbal prost" atît din partea Stelei, cît şi a adversarei „prost pusă în teren şi rău antrenată de englezul Terry Venables, un antrenor simpatic şi mediocru..." Steaua – dinamitează TRU – a avut şi noroc (urît, foarte urît – *n. mea),* celebrele 4 penaltiuri apărate de Duckadam au fost nişte nimereli „într-o cascadă de bîlbîieli, neputinţe, spaimă şi şansă". După 20 de ani, nici cascada de scîrbă şi dispreţ a revizionistului nu e mai mică, de-ţi vine să sugerezi Stelei să dea Cupa înapoi! Între noroc şi întîmplare, e demascată ca factor determinant al victoriei şi „exploatarea în regim colonial a fotbalului românesc". Intrăm, în fine, acolo unde trebuia să ajungem: în politică, la „circumstanţele nedemne care dospesc..." Alături de Dinamo, „Steaua era beneficiarul monstruos al dominaţiei de partid şi de stat asupra fotbalului". Aşa era. Şi ce-i cu asta? „Fotbalul era o temă suprapoluată şi mizeră de evaziune şi consum. Steaua şi victoria ei în Cupa Campionilor au fost capodopera acestei complicităţi în care puterea de stat a asigurat mizeria şi sleirea, iar mulţimea, aplauzele recunoscătoare. Amar de patriotismul care se naşte pe ruinele demnităţii." Aşa să fie? O întîmplare, de nu o nimereală, a făcut ca la cîteva ore după lectura articolului să văd la TVR 1 un extraordinar documentar englezesc despre fotbal şi politică în Argentina. În 1978, sub crunta dictatură a juntei militare, formidabila echipă a lui Kempes cucerea titlul mondial în delirul mulţimilor. Stadionul se afla în apropierea uneia din cele 300 de închisori ale regimului odios. În celulele lor, deţinuţii auzeau uralele de afară şi, cît erau ei de duşmani ai orînduirii, urlau de bucurie şi disperare la fiecare gol sau ratare. În clipa de triumf final, au cîntat cu mulţimile de pe stadion, inconştienţi politiceşte, dar fericiţi ca argentinieni. Noaptea, în pofida legii marţiale, mulţimile au invadat bulevardele aclamînd nu junta, ci echipa lui Menotti, antrenorul magic. Patriotismul nu le era amar, iar demnitatea nu o vedeau ca pe o ruină. Dacă vreun gazetar de oricît talent le-ar fi spus să nu se bucure fiindcă fac jocul dictaturii, mai nimeni nu l-ar fi ascultat, exact aşa cum s-a întîmplat şi la Bucureşti, în '86, cînd mii de bucureşteni – sub controlul miliţiei ceauşiste, ei da... – s-au încolonat şi s-au dus, în Plevnei, la Club, să-i slăvească pe Jenei şi ai lui, nu pe dictator. Nu a fost nici o complicitate cu Puterea, ci o ignorare a ei. Şi asta să fie monstruos? Fotbalul cunoaşte asemenea incorectitudini politice, ca tot ce e talent sub orice dictatură. (...) Ca unul care am ţinut „sub comunism" cu UTA şi cu „frizerii" Progresului, îl urmez pe TRU în detestarea regimului Ceauşescu, dar voi fi pe mai departe un melancolic după fotbalul lui Dobrin, Bölöni, Radu Nunweiller, Balaci şi al atîtor „daci liberi". E felul meu de a-mi revizui valorile între un corner şi un penalti indiscutabil.

Dilema veche,
nr. 122, 26 mai – 1 iunie 2006

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Marele Juriu Naţional

– dezordinea simbolică (XXIV) –

Dată fiind experienţa vastă a umilinţei pe care am suportat-o în Epoca de Aur, am ieşit din comunism cu bagaj de *connaisseuri* în mai multe teritorii. Învăţaserăm să citim la lumina lumînării, *să recuperăm, să recondiţionăm şi să refolosim* cam tot ce ne pica în mînă, să ne strecurăm prin puţinele breşe ale sistemului, să fentăm vigilenţa Partidului, să facem mici stocuri de alimente, să scăpăm de concentrările la armată pentru munca pe marile şantiere ale patriei, învăţaserăm toate cotloanele în care puteam să ne refugiem din calea *libertăţii penitenciare* în care trăiam. Însă dincolo de dezvoltarea abilităţilor de supravieţuire fizică, îndobitocirea din Epoca de Aur a mai avut încă un efect paradoxal. Ne-a făcut să căutăm şi să găsim cele mai ingenioase căi de acces spre cultura alternativă. Pe de o parte, Partidul a construit o infrastructură impresionantă de instituţii ale educaţiei, unde trebuia să deprindem în profunzime secretul de a deveni *revoluţionari de profesie,* mecanismul ideologic de a *ne însuşi cele mai avansate cunoştinţe, pentru a putea contribui din plin la edificarea societăţii socialiste multilateral dezvoltate.* În bibliotecile săteşti, comunale şi orăşeneşti, în şcoli şi în universităţi, pe lîngă miile de volume cu opere ideologice, se mai găseau şi *trufandale* culturale de tot soiul, traduceri ale unor cărţi fundamentale, discuri, reviste culturale care mai strecurau *marfă de calitate.* Mitul bibliotecii, ca loc miraculos de refugiu, a funcţionat, fie în spaţiul public, fie în cel privat, în cel mai real mod cu putinţă. Asemenea deţinuţilor politici din închisorile sinistre ale reeducării, unde oamenii învăţau limbi străine şi îşi transmiteau cunoştinţe pentru a-şi păstra minţile active, în libertatea democraţiei clasei muncitoare, cultura alternativă rămînea singura şansă de a supravieţui, sau de a avea măcar iluzia unei vieţi normale. Prin urmare, se citea enorm şi se asculta muzică. La urma urmei, ce puteai să faci într-o lume schimonosită de lipsuri, de frică şi de teroare?

Numai că pactul nostru cu lectura, cu muzica, apropierea de film şi de teatru au avut, pentru noi, nişte dimensiuni cu totul speciale. La noi, experienţa lecturii depăşea cu mult limitele stabilite de teoriile literare. Deseori, aici, lectura nu era doar o experienţă, ci EXPERIENŢA. Parteneriatul nostru cu poveştile, cu locurile, cu personajele lumilor ficţionale ale literaturii s-a construit în prezenţa unei participări afective cu totul extraordinare. Pentru mulţi dintre noi, marile momente ale vieţii nu erau experienţele reale din existenţa fiecăruia, ci, în cel mai bun caz, se amestecau cu momentele fundamentale în care citiserăm o anumită carte. Iar greutatea afectivă a unui asemenea moment cîntărea enorm, pentru că dezlocuia un volum gigantic de realitate şi punea în loc o experienţă posibilă, o trăire virtuală a unei poveşti pe care o confiscam, fiecare pentru sine, fiecare în felul lui, aşezînd-o undeva în imediata apropiere a realităţii, sau înlocuind, pur şi simplu, realitatea cu povestea. Neavînd prea multe *cîrlige* care să ne fixeze în lumea de dincolo de spaţiul locuinţei sau al bibliotecii, şi neavînd nici o motivaţie de a preţui în vreun fel realitatea în care trăiam, refugiul în lectură şi dimensiunea pactului cu literatura căpătau nişte proporţii colosale. Absenţa şansei de a trăi normal în lumea reală, de a deveni, de a exista dădea naştere posibilităţii de a umple cu ficţiune şi fascinaţie a lecturii toate golurile profunde pe care realitatea le lăsa în vieţile fiecăruia dintre noi. Marea experienţă a lecturii a fost, pentru mulţi, ceva care se situa net deasupra oricărui exerciţiu al imaginaţiei şi mult dincolo de orice formă de *gimnastică* a trăirilor emoţionale. Identificarea cu poveştile, cu locurile şi cu personajele marilor lecturi a devenit, în acest fel, nu doar un act de construcţie individuală a unora dintre noi, ci o a doua dimensiune a existenţei, o altă realitate, la fel de veridică, sau poate, uneori, mult mai convingătoare şi mai persistentă decît cea pe care o trăiam de fapt. Dacă, în conformitate cu amuzantele vorbe de duh – care se spuneau şi încă se mai spun despre literatură –, mai zicem uneori cum că *ar fi o fereastră deschisă spre lume,* atunci se poate spune, în acelaşi registru, că unii dintre noi s-au aruncat de multă vreme pe fereastra cu pricina. Nu pentru că am fi urmat vreo formă de sindrom colectiv al Annei Karenina, ci pentru că această modalitate de abandonare a realităţii, în faţa umilinţei şi în faţa lipsei de orizont, era o opţiune extrem de la îndemîna fiecăruia dintre noi. Plonjam în căutarea oricărei forme de cultură, în căutarea oricărei porţi, spre orice altă lume, alta decît cea în care trăiam.

Însă multe dintre *competenţele* cîştigate în acei ani şi-au arătat din plin efectele secundare în vremurile care au urmat. În momentul în care am avut ocazia să ne exprimăm liber, să comunicăm, să împărtăşim ce avem mai de preţ, am descoperit că, deşi ne doream să împărţim valori comune, nu ştim să fim un public gata să primească spectacolul culturii pe care ne-o doriserăm, în toate formele, atît de fierbinte. Sîntem ca un soi de juriu care dă note şi verdicte docte. Amestecăm totul într-un ghem de frustrare care ne opreşte să „respirăm" normal. Avem enorm de spus şi nu găsim nici un răgaz pentru a asculta. În plus, orice referire la o valoare culturală supusă dezbaterii ni se pare un atentat la adresa competenţelor noastre intelectuale, un amestec nepermis în convingerile pe care ni le-am format cu greu, în vremuri aspre.

(va urma)

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

tolo sport

Prim-ministru tehnocrat

Aşa arată propunerea noastră, a microbiştilor, pentru poziţia de premier independent al României. Este cetăţean olandez, cu studii superioare, atitudine şi costumaţie business, integritate, şi fără nici o legătură cu ţara noastră, alta decît că ţine la piept eşarfa tricoloră pe care este chipul fotbalistului român Mihai Neşu. Accidentat grav la coloană acum zece zile la antrenamentul lui FC Utrecht, echipa sa de club, Mihai Neşu, 28 de ani, este imobilizat în spital. Conştient, dar neputincios să-şi mişte membrele şi să respire fără asistenţă, Neşu e într-un moment de cumpănă nu doar al carierei, ci mai ales al destinului său.

Atitudinea olandezilor în faţa încercării prin care trece românul ne schimbă radical modelul „popoarelor reci şi popoarelor calde". Doctorii echipei stau zi şi noapte la spital, coechipierii se roagă pentru el, suporterii au umplut stadionul cu inscripţii, iar clubul a comandat un uriaş steag tricolor cu care jucătorii ambelor echipe au acoperit o jumătate de teren la cel mai recent meci de acasă al lui Utrecht. Fără să fie niciodată o vedetă, Neşu este o viaţă.

Şi, pentru că orice guvernare se exprimă prin respectul acordat vieţii, ieşit din închisoare, Nelson Mandela a spus: „Noua societate a Africii de Sud îşi va valida succesul în bucuria copiilor", rămînem fermi în a-l propune pe domnul în costum drept prim-ministru tehnocrat al României. Dacă i se vor descoperi legături cu cine ştie ce partid politic de la noi, se poate încerca, ca variantă, la oricare dintre cei 25.000 de olandezi prezenţi la meci cu eşarfe tricolore în mîini.

Cătălin TOLONTAN

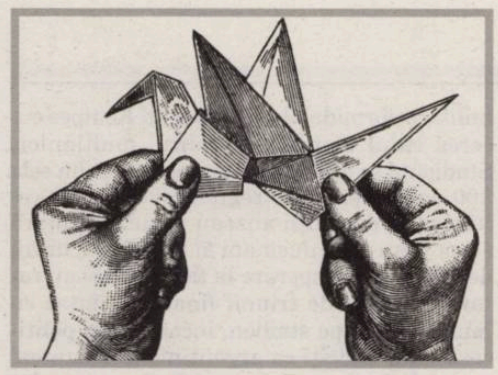

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Un drac şi-o ţuică

Era februarie, zăpada de un metru şi un frig de minus 15 grade. O Românie abia ieşită din comunism. Aveam rucsacuri mari în spate şi încercam să ajungem la un refugiu din Retezat, la care mai fuseserăm cu ani în urmă. Un loc în care zile şi săptămîni la rînd nu vedeai picior de om, ci doar nişte urme de animale sălbatice, dimineaţa, prin zăpadă.

O maşină ne lăsase la o intersecţie, în plin cîmp îngheţat, de unde urma să luăm o altă rată spre Rîu de Mori. De acolo mai aveam de mers încă vreo 17 kilometri, pe jos sau cu vreo ocazie, pînă în fosta colonie muncitorească Rîuşor, unde speram să putem înnopta. Aşteptam în acea staţie bătînd din picioare pe loc ca să nu îngheţăm. Dintr-odată, lîngă noi a apărut ca din pămînt un individ şchiop, cocoşat şi negricios, cu o desagă în spate. Purta o haină ponosită de postav verde, ca de pădurar. Ne-a întrebat ceva într-o limbă ininteligibilă. Multe consoane stîlcite parcă una de alta. Părea handicapat. Ne-am uitat unul la altul, neştiind cum să reacţionăm. Eram destul de tineri ca să nu ne putem ţine rîsul într-o asemenea situaţie. Şi am format spontan un cerc hlizindu-ne între noi, fără să ne uităm la el. Cînd ne-am potolit, arătarea nu mai era nicăieri. Dispăruse la fel cum venise. Era totuşi un loc deschis şi ne-am întrebat unde se putea evapora... Poate că, rîzînd, nu ne dăduserăm seama cum a trecut timpul, iar el avusese vreme să ajungă la primul gard de unde n-aveam cum să-l mai vedem. „E intersecţie!“, a zis o fată cu voce pierită. „Şi ce dacă?“ „Păi, poate că era chiar dracu'“. Am izbucnit din nou cu toţii în rîs, deşi simţeam un fior rece pe şira spinării (poate că de la ger). „Bine că am rîs“ – a zis altcineva –, „fiindcă Necuratul se teme de rîs“.

A venit autobuzul cu geamurile aburite. Ne-a dus la Rîu de Mori unde un băiat, care ne însoţise tocmai de la gară, se oprea la părinţii lui. Ne-a povestit că ai lui fac parte dintr-o comunitate de italieni pietrari veniţi în România, între războaie, în căutarea unui trai mai bun pe cînd: „acolo era fascism şi pe aici era încă bine“. Ne-a atras atenţia că drumul spre Rîuşor e greu, fiindcă nu e deszăpezit, şi s-a oferit să ne găzduiască.

Am pornit totuşi la drum, plini de curaj. Era pustiu şi înaintam anevoie sub norii joşi şi încremeniţi. Făceam pas după pas şi se tot întuneca. Moralul ne scădea ca o liniuţă pe calculator. Cît vedeai cu ochii, nu era nici ţipenie de om. Fata care pomenise de dracu' a întrebat ce ne facem dacă apar lupii. I-am spus că nu mai sînt lupi, dar dacă totuşi vedem vreo haită, n-avem decît să ne căţărăm pe stîlpii de înaltă tensiune de pe marginea drumului. Mai bine electrocutat decît mîncat. Aflasem cum, la plecare, fata cea plină de spaime fusese gata să piardă trenul pentru că se certase cu taică-su. El îi punea în bagaje desuuri rupte (aşa încît, la o adică, ei să-i fie ruşine să se dezbrace în faţa vreunui băiat). Ea le scotea, el le punea la loc. M-am amuzat la gîndul că vajnicul părinte nu se gîndise şi la lupi.

Dintr-odată, lîngă noi a apărut ca din pămînt un individ şchiop, cocoşat şi negricios, cu o desagă în spate.

La un moment dat, am auzit un motor. Din vale venea o Rabă care scotea mult fum, opintindu-se prin nămeţi. Eram salvaţi. Şoferul a trecut însă pe lîngă noi, ignorîndu-ne strigătele. Am crezut că nu vrea să ne ia, dar a oprit cîteva zeci de metri mai sus, acolo unde terenul era mai drept, ca să nu rămînă înzăpezit. Fetele s-au înghesuit în cabină, iar noi, băieţii, ne-am căţărat în benă. Ne-am instalat cum am putut mai „comod“ pe un strat subţire de pămînt îngheţat. Motorul însă se oprise şi nu mai voia să pornească. Şoferul s-a dat jos cu o făclie şi a început să plimbe flacăra pe dedesubt, de-a lungul conductei de motorină. „A îngheţat gazul în ea“, ne-a explicat. „Nu ia foc?“ „Cum să ia, măcar să se dezgheţe.“ Într-un tîrziu a pornit. Vîntul din benă „decapotată“, combinat cu multele grade în minus, era de nesuportat. Trecea prin geci şi căciuli ca prin sită. Cu mîini tremurînde, unul dintre noi a scos din rucsac o sticlă de ţuică de prune de la mama lui (şi de la mama ei). Am dat-o din mînă în mînă. Era miraculoasă, o licoare cristalină şi aromată, dătătoare de viaţă. După două ture s-a terminat. Cînd am ajuns la Rîuşor era aproape noapte. Pădurarul ne-a oferit cazare într-un observator de vînătoare. O căbănuţă îngheţată, cu geamuri pe toate părţile. Am făcut focul şi în seara aia ne-am îmbătat cu ceai fierbinte de muşeţel.

ready made

„Mă rog, între o insectă care trăieşte o singură zi la umbra unei piramide eghiptene şi piramida aceea, care este deosebirea cea mai adâncă? Dimensiunile? Densitatea şi soliditatea structurii materiale? Durabilitatea în timp? Desigur nu. Deosebirea cea mai adâncă între ele e că insecta e vie, iar piramida nu.

Piramida e de granit, insecta de nişte ţesuturi mucoase; insecta d-abia se vede, şi piramida e piramidală.“

I.L. Caragiale, *Opere*, vol. III, Editura Naţional, 2000

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Micile aberaţii ale marilor oraşe

Un coleg mi-a atras atenţia zilele acestea asupra unui site specializat în „căshi de lucs“, un fel de corespondent urbanistic al site-urilor despre pitzipoance & cocalari. Ai ce vedea, trebuie să recunosc, e plin de, cum să le spun... curiozităţi urbane.

În urmă cu destul de mulţi ani, nişte prieteni bulgari lansaseră o astfel de arhivă de fotografii ca proiect de „arte vizuale“. Imaginea mea preferată – transformată şi în carte poştală – era o fotografie cu palatul lor Victoria, o Casa Scînteii mai mică, pe care flutura mîndru în vînt steagul naţional. Undeva, dedesubt, la o fereastră de la etajul patru, fluturau modest nişte izmene la uscat, stilul „moartea pasiunii“... Din galeria „căshi de lucs“ mi-a fost mai greu să-mi aleg preferata. Poate o imagine ce ar putea fi intitulată „culmea intimităţii“ şi care prezintă, sec, o sală de baie modernă, modestă dar onestă, echipată cu două WC-uri gemene, aşezate candid unul lîngă celălalt.

Majoritatea imaginilor sînt însă din seria indefinită „casa mea, fac ce vreau cu ea!“. *Protocronismul* acestui curent a început în comunism, prin modesta, dar înverşunata luptă cu statul: s-a chemat „balconiada“. Statul avea o anumită idee că faţada locuinţelor ţine de spaţiul public şi, mai ales, că el este stăpînul absolut al acestui spaţiu, dar nu a reuşit pînă la urmă să controleze această tiflă de pe faţa privatului: balcoanele se închideau unul după altul şi în spatele grilajelor de fier cornier gospodarii blocurilor făceau ce le trăsnea prin cap. A urmat apoi postcomunismul şi „balconiada“ s-a extins şi s-a diversificat: cei de la parter şi-au făcut ieşire directă în stradă, au lipit eventual un mic „butic“ în faţă, şi-au pictat faţada lor şi doar a lor etc. Regele spaţiului public a murit, trăiască regele spaţiului privat!

Trecînd în revistă imaginile adunate pe site-ul cu pricina de-a lungul a cîţiva ani, poţi identifica cîteva teme recurente ale micilor şi mai marilor aberaţii urbane ce au urmat privatizării originale a spaţiului citadin. Ele încep cu „detaliile“ ce ţin de faţade, de la case vechi, negustoreşti, cu faţade coşcovite pe care surîde un termopan nou-nouţ, şi pînă la caroiajul pestriţ al blocurilor comuniste, pe faţada cărora fiecare nou proprietar şi-a vopsit şi şi-a amenajat, cum a crezut el de cuviinţă, suprafaţa ce-i revine după calculele sale. Peticele de culori ţipătoare sînt elementul comun cu celelalte clădiri, mai modeste, ba chiar şi cu unele biserici mai făloase. Machiajul faţadelor continuă cu operaţii estetice mai complexe: un balcon transformat în foişor de lemn acoperit cu şindrilă, în stil post-neoromânesc, un apartament de bloc de la etajul doi, pe faţada căruia a crescut un acoperiş în pantă ce taie, oblic, o parte din fereastra vecinului de la etaj, un alt balcon încadrat cu două coloane dorice de ipsos alb strălucitor şi cîte şi mai cîte.

Bineînţeles, imaginaţia arhitecturală a proprietarului postsocialist se poate desfăşura în deplina sa creativitate cînd întregul spaţiu îi stă la dispoziţie – altfel spus, cînd există un singur proprietar. Dreptul la aberaţii este, în acest caz, nelimitat. El merge de la locuinţe private dintre cele mai fanteziste (ca să ne exprimăm politicos-eufemistic) şi pînă la construcţii publice dintre cele mai agresive, ridicate într-un dispreţ rece pentru tot ceea ce există în jur. Cunoaştem, nu mai comentez...

Uneori, acest erou al timpurilor postcomuniste, proprietarul, se prezintă însă în expresia sa pură şi directă de proprietar şi atît. Precum în fotografia publicată în urmă cu cîteva săptămîni de *Dilema veche* şi în care se putea citi următorul afiş lipit pe zidul unei case: „Acest trotuar este proprietate privată!“. Scurt şi cuprinzător. Dintre numeroasele imagini ale site-ului care ilustrează această ipostază, am ales următoarea situaţie: un bloc vechi, comunist, cu o peluză lungă de iarbă, îngrădită de un gărduleţ de metal de la un capăt la altul al faţadei; pe doi metri, în dreptul unui apartament de la parter, această bandă verde este întreruptă de o alee pavată care duce la o intrare de garaj tăiată în peretele blocului; spre trotuar, intrarea pe această alee este păzită de o barieră cu cartelă magnetică, de genul celor care păzesc parcările la instituţii; pe alee, îndreptîndu-se spre garaj, se poate vedea un Mercedes nou-nouţ. Punct.

Pe mine personal această ipostază mă înspăimîntă cu adevărat. Dacă diversele culori şi forme ale construcţiilor noastre urbane pot fi trecute la capitolul estetică şi tratate, eventual, după înţelepciunea *de gustibus non disputandum*, acest gen de declaraţie civicofobă, nedisimulată şi necontrolată o resimt ca pe o agresivitate personală. Îmi pot imagina chiar că, dacă voi trece pe trotuarul „său“, proprietarul postsocialist va scoate puşca şi va trage în mine – sau ceva de genul acesta...

Îmi pare rău, pot fi considerat conservator sau, mai rău, antiliberal, dar aici se opreşte înţelegerea mea pentru *statul minimal*. Ca cetăţean, mi-aş dori ca acest stat de drept să nu mai privească, miop, din postura sa de *Deus otiosus*, şi să mă apere de acest „drept de proprietate“ fără frontiere, care îmi afectează dreptul meu la libertate!

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

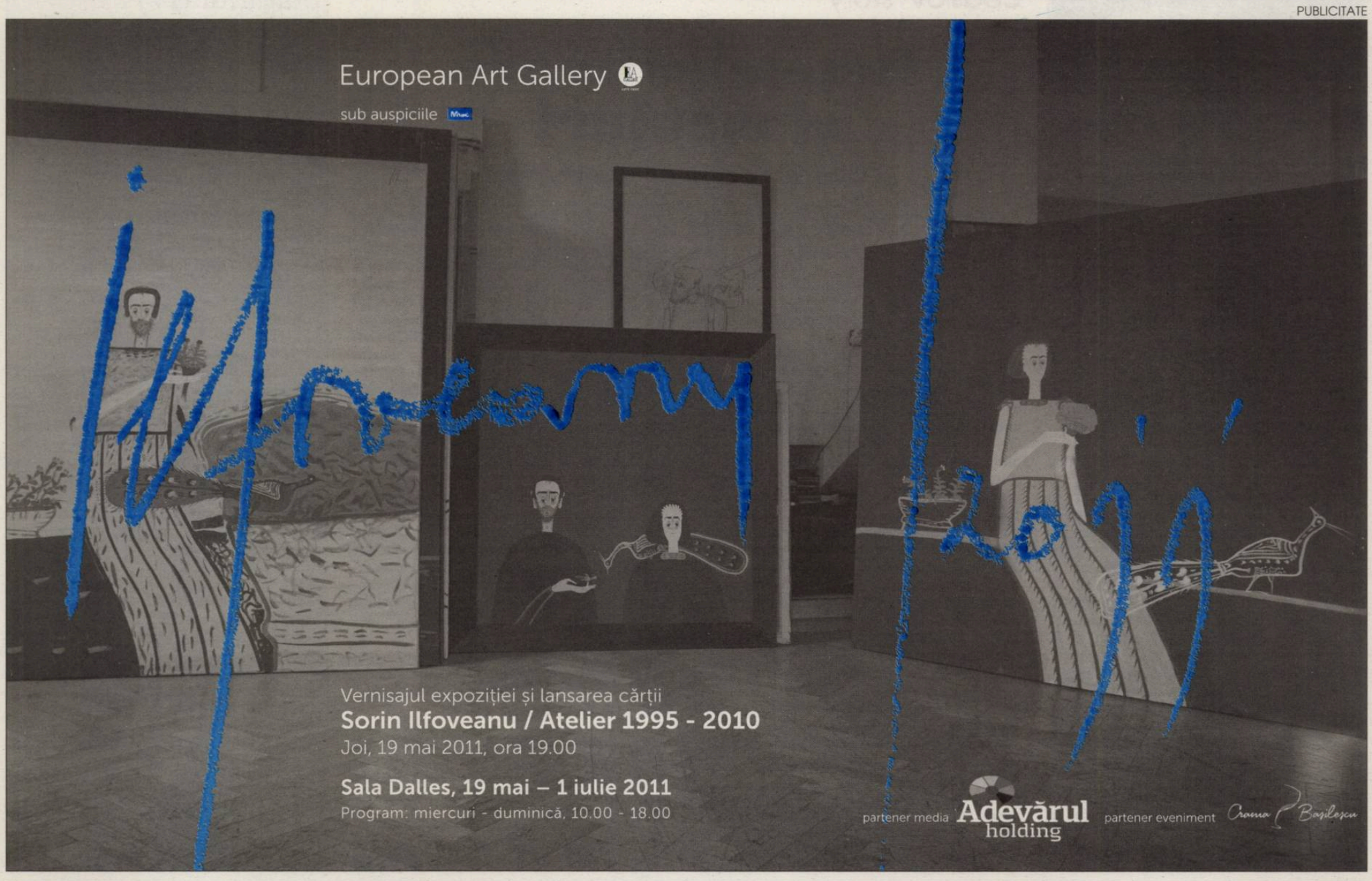

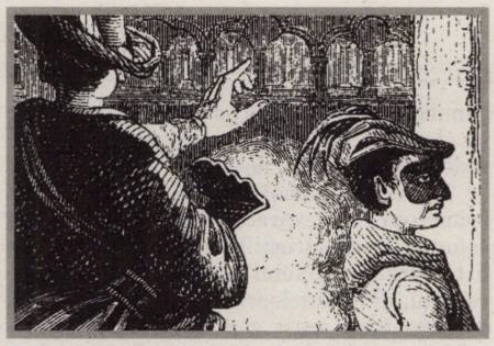

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Scrisoare din Arabia (1)

Despre cum am descoperit-o pe Katara

Nimic mai interesant în aceste tulburi zile ale noastre – mi-am zis eu – decît să laşi CNN-ul în pace şi să vezi lumea arabă la ea acasă, cu propriii tăi ochi. Şi aşa se face, onorabile cititor al acestor nedemne rînduri, că m-am gîndit să trimit către tine răvaşe cu doar cîteva firimituri din minunăţiile ce-mi sînt date să le văd aici, în atît de îndepărtata de noi ţară a Qatarului, mai precis în uimitoarea capitală a acesteia, pe nume Doha (unde anual are loc unul dintre cele mai interesante forumuri de dezbatere a actualităţii internaţionale). Dacă nu ştiţi pe unde se află Qatarul, puteţi să vă uitaţi pe harta lui Ptolemeu (cea din secolul al II-lea al erei noastre) şi veţi găsi acolo aşanumita ţară *Katara*: după numele unor nomazi ai Arabiei pe care, cu un secol înaintea hărţii, istoricul Pliniu cel Bătrîn îi numea *katharrei* – probabil (spun istoricii) cu trimitere la încăpăţînarea acestora de a căuta apă prin deşert. Dacă, cumva, nu aveţi la îndemînă vechea hartă de acum 2000 de ani (sau dacă, pur şi simplu, nu vă interesează cine au fost Ptolemeu, Pliniu ş.a.m.d.), e de ajuns să luaţi orice hartă a lumii din prima benzinărie şi, în estul Arabiei Saudite, pe malul Golfului, veţi vedea o peninsulă în formă de con de brad ce se ridică parcă din nisip şi împunge apa. Aceasta este Qatarul.

Cu totul previzibil, ediţia din acest an a Forumului Doha a avut ca temă (r)evoluţiile din Orientul Mijlociu. Desigur, o să redau în umila mea misivă cîte ceva din cele discutate acolo, de către oamenii (unii dintre ei luminaţi) ce au participat. Dar mai înainte, o!, mărite destinatar al acestei epistole, permite-i nevolnicului cronicar să-ţi împărtăşească din măruntele sale impresii de drum.

Cum ar fi cîteva cuvinte despre doamnele stewardese de pe linia *Qatar Airways*. Poate să pară curios că încep o scrisoare despre arabi vorbind taman despre femeile lor, dar rar mi-a fost dat, pe avioanele infinitului adîncurilor văzduhurilor latitudinilor şi longitudinilor pe care le-am întretăiat pînă acum, să văd un personal mai amabil şi mai profesionist. Nu, nu vă imaginaţi că m-am găsit să fac reclamă pentru astă companie de avioane, ci mai curînd extazul meu are legătură cu un mieluşel nevinovat ce mi-a ieşit în cale chiar acolo, dincolo de nori, sub cea mai agreabilă formă a lui pe care-o poţi întîlni prin Arabia. Ce vreau să spun: cum stăteam eu îngîndurat şi legat de scaunul avionului, pe drumul de costişă noroasă ce duce către Doha, mi-a fost dat să gust cele mai fantastice costiţe de berbecuţ din viaţa mea – şi zic asta ca unul care nici măcar nu e înnebunit după carnea de miel, ci mai curînd o gustă ca tot românul, din Paşti în Paşti. Ei bine, stimabililor, vă place sau nu oaia, mielul & familia lor gastronomică, tot ce pot să vă spun este că acele costiţe au fost fe-no-mena-le! Pînă acum credeam că cel mai bun miel se gustă prin tavernele grecilor. Cu regret spun ţie, Irene Papas... şi ţie, Onasis... şi ţie, Zorba, grecule – de azi cred că cel mai bun e, totuşi, pe avioanele *katharreilor*.

Iar al doilea lucru fenomenal este că acea duminică în care tocmai plecam către ţara şeicului Hamad al Khalifa Al Thami şi a şeicei Moza (o să scriu şi despre domniile lor, se înţelege) nu era una orişicare: ci chiar duminica din 8 mai a.c. Repet: 8 mai! V-aţi prins? Cu fix 90 de ani în urmă, pe 8 mai 1921, se năştea Partidul Comunist din România. Altădată, pe cînd eram elev, de această zi se recitau poezii şi se închinau imnuri republicii socialiste. Iar la nouă decenii de la înfiinţarea partidului care a adus (prin baioneta sovietelor) republica în România, iată-mă-s plecat spre una dintre monarhiile Golfului arabic. Ce ironic se răzbună Istoria uneori! Să tot aniversezi în stilul acesta! Să mai spun că în acea dimineaţă a plecării am lăsat în urmă un Bucureşti cu ploaie rece, aproape lapoviţă (nu ştiu cum se face, dar ceea ce în lume – cică – e încălzire globală la noi s-a tradus în astă primăvară printr-o răcire locală!), iar la coborîrea din avion, la Doha, deodată simt venind spre mine şi îmbrăţişîndu-mă tandru... cine credeţi? cin' să fie?... nu una... nu două... nu şapte... ci nu mai puţin de vreo 30 de cerculeţe Celsius arzătoare şi zglobii, ce păreau a călări în voie un vînt cald şi aromat, printre pîlcuri de curmali şi de leandri.

Cum bănuiesc că printre cititorii acestor biete rînduri trimise din Arabia se vor găsi şi cîţiva bărbaţi români cu intenţii în general serioase, trebuie să vă spun de la bun început că această ţară nu este cea mai potrivită pentru a vă găsi mireasa. Nu pentru că n-ar fi frumoase qatarezele (dimpotrivă – sînt unele frumuşele foc), ci pentru că...

Ajuns aici cu firul poveştii, strănepotul Şeherezadei văzu lumina zorilor mijind şi, sfios peste poate, tăcu.

(va urma)

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

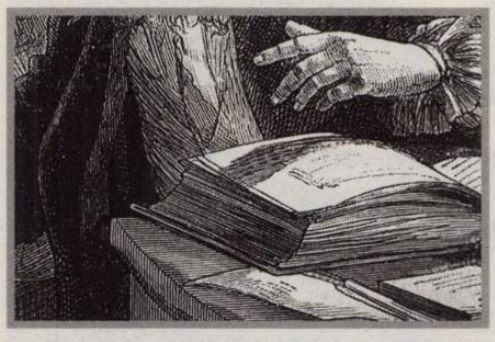

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Reţete culinare şi meniuri

– o încercare de istorie gastronomică –

Titlul expoziţiei temporare, găzduite pînă în septembrie 2011 de către Arhivele Naţionale ale României, ascunde, de fapt, un şantier de cercetare. Gastronomia este o artă, o artă a gusturilor desăvîrşite, o artă a gătitului, dar mult mai important ni se pare drumul către această artă. Dacă astăzi descoperirile ştiinţei facilitează mult calea între produse şi farfurie, n-a fost întotdeauna aşa. Plus, nici gusturile nu mai sînt ce au fost, căci grăbiţi să avem farfuria plină, cît mai repede cu putinţă, nu mai avem răbdare ca bucatele alese să se perpelească încet în cuptorul cu lemn. Despre acel cuptor cu lemne vă vorbeşte, mai întîi de toate, expoziţia de la ANR, unde fierbe mocnit supa de raci, în zeamă de carne, iar în tingiri se perpelesc crapi, bine „gătiţi cu sare, piper, ierburi mirositoare, bine tocate şi ceapă tocată mărunţel", peste care se aruncă capere şi nucşoară. Alături, găluştile cu carne se scaldă în zeama gălbuie peste care s-au presărat din abundenţă verdeţuri fel de fel. Vremurile sînt însă schimbătoare şi aduc cu ele lipsuri şi privaţiuni, ce pe timp de război devin şi mai evidente. Regimentului 4 Roşiori „Regina Maria" i se oferea la 13 martie 1917 următoarea cină: „Pateu de ficat ca la Oituz, Miel preparat ca în tranşee, Mazăre gloanţe cu schije şi brînză, Curcan din zona de refacere, Salată culeasă pe front, Îngheţată culeasă de pe Carpaţi, fructe doborîte cu lancea, Cafea englezească, nu turcească, Vin roşu de Cotnari şi de Bordeaux". Dincolo de amuzament, meniul oferă informaţii despre orientarea politică a României în acest moment dificil pentru întreaga Europă. De altminteri, spiritul vremurilor, în care privaţiunile de tot felul sînt o constantă, se reflectă în meniurile diferitelor restaurante. Cînd firma Ghermany îşi deschide o „nouă bodegă pe boulevard", meniul este copios asortat vremurilor de război, oferind „mîncare gătită cu ce s-a putut găsi pe piaţă", „fripturi interaliate cu diferite zarzavaturi pacifiste", „cocărie îndulcită după putere", „băuturi albe, roşii, negre şi spumoase, răcorite şi pe spongi" şi îndemnul „mîncaţi şi beţi, cît puteţi şi cît aveţi".

Dar chiar şi în vremuri bune, nu toată lumea gătea la fel. Modernizarea avea să ducă la naşterea unei puzderii de instituţii, la preluarea sub aripa protectoare a statului a diferitelor categorii sociale. Or, toţi aceştia trebuiau hrăniţi. Cum? De pildă, elevilor de la Liceul „Coşbuc" din Năsăud li se oferea, la 20 iunie 1904, într-o luni, „zupă de baraboi şi găluşte de curechi", iar pe 21 iunie 1904, „zupă de carne, sos şi garnier"; duminica meniul devine ceva mai consistent cu „zupă, friptură de porc cu sfeclă, prăjitură". Şi în vremuri de foamete (1947), se experimentează... preparatele suedeze... menite a-i salva pe copiii din Focşani de la înfometare. Astfel, cu 6,7 kg de macaroane se încerca „confecţionarea" a 100 de porţii. Cum? Urmînd reţeta suedeză: „din ambalajul însemnat cu iniţialele MAC se iau 6,7 gr macaroane şi se toarnă în 0,5 l apă clocotindă, se fierbe 20 minute". Şi se specifică: „Această fiertură reprezintă o porţie de mîncare". Raţionalizarea începu aşadar de timpuriu şi înflori în perioada de „glorie" a socialismului multilateral...

Laptele şi pîinea, produse esenţiale în hrana populaţiei, nu puteau ajunge oricum pe piaţă. Primăria oraşului Focşani interzicea, la 1909, „vînzarea de lapte din care s-a scos smîntîna", laptele trebuia să „se aducă în comerciu în stare naturală", adică „să se presinte ca un liquid netransparent, de culoare albă sau slab gălbuie, de un miros şi gust plăcut, de densitate (greutate) mai mare decît a apei, de reacţiune slab alcalină sau amfetera". Precizarea era cu atît mai necesară cu cît mulţi dintre precupeţi obişnuiau să pună în lapte, sau în smîntînă, una, alta, ba zaharină, ba apă, ba sodă potasă, ba scrobeală, ba făină, ba acid boric... fiecare după ştiinţă... Diversitate în toate, întrucît „conservele Griviţa", „cele mai superioare", puteau fi „cerute de pretutindeni", iar restaurantele se întreceau în a oferi vinuri „Ştirbei, de Rin, Chardoni, de Drăgăşani şi de Dealul Mare", vişinate şi „crem de moca", „ţuică şi mastică", „delicioasa bere Azuga", la halbă sau la ţap... Cît pentru vegetarieni, Restaurantul „Natura" (1908) de la Ateneu, oferea apă... pentru toate burţile, asortată la „mîncăruri variate, delicioase, preparate din legume felurite", alături de un „serviciu prompt şi conştiincios" la „preţuri ieftine", întrucît localul „nu urmăreşte cîştigul", ci satisfacerea clientului.

De vreţi să călătoriţi în timp, printre gusturi şi miresme, „troleibuzul electric vă lasă direct la poarta localului" din Bdul Regina Elisabeta, la nr. 49.

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Stăpînul (IV)

„VESTITORUL: Soseşte Stăpînul. Iată-l pe Stăpîn. La locurile voastre. Atenţie!

Admiratorul şi Amanta se lipesc de zidul din dreapta; Admiratoarea şi Amantul, de zidul din stînga; cele două cupluri se înlănţuie şi se sărută.

ADMIRATORUL, AMANTA: Iubito, iubitule!

ADMIRATOAREA, AMANTUL: Iubitule, iubito!

În acest timp Vestitorul şi-a reluat locul, cu spatele către public, cu privirea aţintită spre fundul scenei; aplauzele se mai potolesc.

VESTITORUL: Linişte. Stăpînul şi-a mîncat supa. Vine. Vine.

Aclamaţiile se înteţesc; Admiratorul, Admiratoarea, Amantul, Amanta strigă.

TOŢI: Ura! Ura! Trăiască Stăpînul!

(I se aruncă confetti, înainte ca el să apară. Apoi Vestitorul se retrage brusc într-o parte, pentru a-l lăsa pe Stăpîn să treacă; celelalte patru personaje înţepenesc cu braţul întins, plin de confetti; spun, totuşi): Ura! *(Stăpînul va intra prin fundul scenei, va merge pînă în mijlocul ei, în prim-plan, va şovăi, va face un pas la stînga, apoi se va hotărî şi va ieşi, energic, cu paşi mari, prin dreapta, în uralele puternice ale Vestitorului şi în uralele mai slabe şi mirate ale Admiratorului, Admiratoarei, Amantei, Amantului; într-adevăr, mirarea acestora pare îndreptăţită întrucîtva, căci Stăpînul nu are cap, deşi are pălărie; e uşor de făcut: actorul care joacă rolul Stăpînului nu are decît să-şi pună un pardesiu cu gulerul deasupra capului şi, peste el, o pălărie; omul-cu-pardesiu-şi-pălărie-fără-cap este o apariţie destul de surprinzătoare; ea va stîrni, fără îndoială, o oarecare senzaţie. După plecarea Stăpînului, Admiratoarea spune):* Da, dar... Stăpînul nu are cap!

VESTITORUL: Nu are nevoie, de vreme ce are geniu.

AMANTUL: Aşa e."

Eugène Ionesco, *Le Maître (1951)*, trad. de Dolores Toma, în *România literară*, 18 ian. 1990 (v. şi nr. 376-378)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Cu cine vrei să stai, cu mama sau cu tata?

Printre preţuri mari la alimente, scumpirea gicaloriei, criză, recesiune, nunta secolului, legume aduse din import şi despărţiri costisitoare, un nou subiect revine din ce în ce mai des în dezbaterea consumatorilor români de talk-show-uri: după divorţ, cu cine e mai bine să rămînă copilul, cu mama sau cu tata?

Răspunsul majoritar, de la avocaţi la jurnalişti, de la mame la comentatori amatori, e „cu mama“, atîta timp cît aceasta nu poate fi acuzată de imoralitate sau de abuz asupra copilului. Împotriva acestui răspuns majoritar s-au înfiinţat organizaţii de apărare a drepturilor taţilor, s-au făcut anchete în rîndul populaţiei, analize, statistici, comparaţii între noi şi „lumea mai civilizată“.

Mai întîi aş spune că obţinerea custodiei unui copil nu înseamnă nimic altceva decît asumarea creşterii lui în cele mai bune condiţii. Nu e nici un titlu de onoare, nici un premiu „de cel mai bun părinte“ oferit în competiţia dintre tine şi partener.

În al doilea rînd, custodia unui copil nu se negociază, sau n-ar trebui să se negocieze, la tribunal. Se ştie că separarea părinţilor este, în sine, un act care afectează negativ, pe termen lung, viaţa afectivă a copilului. Cu atît mai traumatizat va fi un copil negociat pe treptele justiţiei. Divorţul şi consecinţele lui ar trebui să fie mai întîi discutate în familie, explicate, hotărîte împreună cu cei care vor fi afectaţi în cea mai mare măsură. Înainte de a face anunţul cel mare „gata, noi divorţăm“, punem la punct detaliile vieţii de „după“: copii, partaj, locuinţă, vizite. Instanţa ar trebui să fie doar o ultimă soluţie şi nu prima aleasă pentru a ne face ordine în traiul dus separat.

Un copil hărţuit de dorinţele adulţilor este nefericit.

Apoi, cererea unui copil în custodie este, sau ar trebui să fie, un act de responsabilitate, şi nu unul care să răsplătească partea vătămată în procesul de divorţ. Vrei copilul nu ca pansament pentru orgoliul tău rănit de un divorţ nedorit, nu pentru că te temi de gura lumii, nu fiindcă vrei să-i demonstrezi cît de mult îl iubeşti luptînd pentru el în instanţă, nici pentru că ai mai mulţi bani de investit în viitorul lui.

Vrei să îţi fie încredinţată custodia copilului pentru că eşti convins că în mediul pe care i-l oferi tu el poate trece mai uşor peste trauma produsă de separarea părinţilor. Pentru că eşti convins că nevoile lui afective şi materiale, de siguranţă, protecţie, securitate, apartenenţă, îi vor fi împlinite mai degrabă alături de tine, decît de celălalt. Dar toate aceste argumente trebuie discutate, în primul rînd, cu celălalt părinte, şi nu cu judecătorul sau asistentul social. Pe celălalt trebuie să-l convingi, să-l ajuţi să înţeleagă, să-i explici, să-i demonstrezi că poţi, pe termen lung, să te angajezi cu mai multe forţe în creşterea copilului. Dar obţinerea custodiei nu înseamnă excluderea din viaţa copilului a celui care a pierdut-o. Dimpotrivă. Promisiunea de a-l creşte mai bine vine la pachet cu înţelegerea nevoii copilului de a-i avea pe ambii părinţi alături de el.

Şi, nu în ultimul rînd, o dovadă de dragoste pentru copilul tău este să ştii să renunţi la drepturile tale de părinte în favoarea drepturilor lui de copil. Să ştii să spui: „Copilul meu va sta acolo unde-i va fi cel mai bine. Eu îi voi fi alături, oricît de departe ar fi“. Sigur că, teoretic, ambii părinţi au dreptul la custodia copilului lor. Dar un copil hărţuit de dorinţele adulţilor care-l cresc este un copil nefericit. Este un copil pe care nici un tribunal din lume, nici o lege nu-l vor face să-şi găsească locul în familia lui destrămată.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Maternitatea. The dark side...

Prima parte a maternităţii mele nu a fost una uşoară. De fapt, a fost una dintre cele mai complicate perioade din viaţa mea. Nu din cauza copilului în sine, care era cît se poate de cuminte şi drăguţ, ci din cauza tuturor celorlalte lucruri din jurul meu, care păreau să conspire la un dezastru al lumii călduţe – şi cunoscute – de pînă atunci. Şi, evident, din cauza capacităţii mele reduse, cel puţin în primele cîteva luni, de a face faţă unui alt ritm de viaţă şi unei alte responsabilităţi.

Mi-am adus aminte de toate acestea cu ocazia unei lecturi: Douglas Kennedy, *O relaţie specială* (traducere de Lidia Grădinaru, Editura Trei, 2008). În ciuda coperţii sexy (o tînără în costum de baie, cu lungi unghii roşii, care visează pe o plajă), romanul oferă o altfel de viziune asupra maternităţii. Mai profundă şi mai realistă, deşi din partea unui bărbat. Altfel decît obişnuitele romane idilice pentru femei, în care dificultăţile perioadei sînt tratate cel mult în cheie comică.

Romanul lui Kennedy începe ca o poveste de dragoste, ceea ce şi este, pînă într-un punct. O ziaristă... internaţională se îndrăgosteşte, în timpul unei „misiuni“, de un alt ziarist aşijderea, care, de altfel, îi şi salvează viaţa. După o perioadă de iubire... furtunoasă, Tony (căci aşa se numea El) îi cere mîna lui Sally (evident, Ea), care devine şi mamă.

Cuplul se mută la Londra, unde, conform şabloanelor, urmează să „înceapă o viaţă nouă“. Şocul cultural (pe linie Henry James-iană, Sally fiind americancă...) e doar o mică parte a problemelor celor doi. Probleme anticipate subtil de Kennedy încă din prima parte a romanului, cea oarecum idilică, în care, deşi cei doi îşi trăiesc iubirea, simţi că ceva nu e chiar în regulă...

În etapa londoneză tensiunile se acumulează, gradat, iar strălucitorul Tony devine tot mai absent. Se conturează ca un personaj neplăcut prin inconsistenţa voită pe care i-o rezervă autorul. În ce o priveşte pe Sally, aceasta trăieşte la nivel fiziologic eşecul relaţiei ei: este în pericol să piardă sarcina, apoi trece printr-o cezariană de urgenţă, înainte de termen; are necazuri la alăptare; se tratează de depresie postnatală şi insomnie cu pilule, cu care îşi „otrăveşte“, fără să vrea, copilul, prin alăptare (nu vă îngrijoraţi, copilul se face bine); şi, în sfîrşit, ajunge să fie internată în spital pentru o lungă perioadă, cu aceeaşi depresie postnatală, devenită severă, şi anorexie.

Maternitatea ca o sumă de boli – ce sinistru, veţi zice. Sinistru, dar adevărat. Nu în totalitate, dar nu putem contesta latura fiziologică şi naturalistă a maternităţii. Ca să accezi la cealaltă, despre care ne spun filmele şi cărţile standard, cea idilică, trebuie să fii capabil s-o depăşeşti pe aceasta: *the dark side...*

Evident, nu e imposibil, depinde de rezistenţa psihică a fiecăreia, de capacităţile de adaptare la o nouă situaţie, care te solicită mai mult, şi de ajutorul celor din jur. Or, eroina romanului lui Kennedy tocmai de aşa ceva ducea lipsă: de sprijinul real al cuiva apropiat. Soţul ei, Tony, e tipic pentru „partenerii“ convenţionali în situaţii de criză: aparent alături, dar, de fapt, absenţi.

Stările prin care trece Sally – mai ales depresia adîncă, gata-gata să treacă pragul final – reprezintă, desigur, varianta extremă. Reduse, însă, la proporţiile medii, să zicem, reflectă cîteva dintre temerile reale ale femeii care tocmai a născut: sentimentul iniţial de respingere faţă de odraslă, pînă se obişnuieşte cu ea; asociată, în mod paradoxal, cu o continuă spaimă să nu i se întîmple ceva copilului; precum şi cu un sentiment constant de vinovăţie (cel puţin o perioadă) şi inadecvare.

Asociate cu surprizele tot mai neplăcute din partea bărbatului ei, care, deodată, din indiferent devine negativ de-a dreptul şi-i ia copilul, situaţiile prin care trece Sally devin chiar *horror*. Reuşeşte, totuşi, să le înfrîngă, şi, odată cu ele, şi latura întunecată a maternităţii. Trecînd prin iniţierea într-o altă etapă prin care trec toate proaspetele mame. Şi dîndu-i ocazia lui Douglas Kennedy să facă din maternitate o poveste cu suspans.

Selma IUSUF

legende urbane

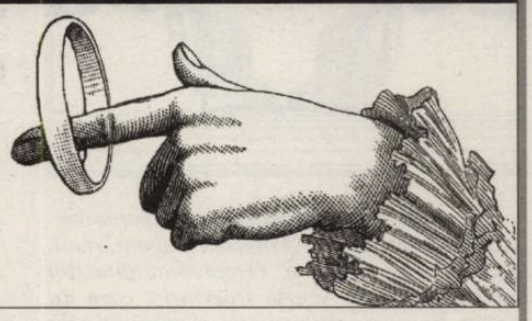

Manageriţe în ştrampi

„Unu, doi, trei, patru! Unu, doi, trei, patru! Şi cinci, şi şase, şapte, opt!“ O voce răguşită reuşea să treacă prin uşile închise şi să acopere muzica dată foarte tare. Se auzea „Pump Up the Jam“ al Technotronicilor de pe la finele anilor '80. Am rîs a îndoială. Pentru prima oară, după sute de ani, călcam pragul unei săli de sport. De bunăvoie şi cu abonament.

Primul şoc l-am avut la vestiar. O colecţie mare de femei şi fete în diverse stadii de dezbrăcare, care ciripeau necontenit. M-am chinuit să-mi deschid uşiţa repartizată dimpreună cu cheia, strecurîndu-mă pe sub sînii frumoşi ai unei domnişoare destul de nervoase. Îi povestea unei prietene grase, cu chiloţi roşii, despre o aprinsă discuţie la telefon cu iubitul. Clişeul era desăvîrşit. Iubitul era numit „al meu“, iar prietenei îi spunea „fatăăh“. Nu ştiu dacă în glumă, dar pe mine m-a păcălit. Hărmălaia din vestiar era desăvîrşită. Mirosea a tenişi încinşi, a deodorant şi a păr uscat cu föhnul. Era cald şi umed, iar inima mea bătea tare. Părea că am picat într-un regiment de infanteriste aprige, gata să cucerească lumea, pămîntul, magazinele de pantofi şi pe alea de poşete. „Cum Dumnezeu să fac eu faţă – mă gîndeam – lîngă amazoanele astea cu muşchii oţeliţi de atîtea antrenamente? Cît de mare-mi va fi ruşinea dacă o să-mi pierd suflul după primele cinci minute, regretînd milioanele de ţigări fumate din liceu şi pînă acum? Dacă fac un atac de cord?“

Ne-am încolonat la un moment dat şi am ieşit din vestiar fiecare cu cîte un prosopel alb primit de la fata de la recepţie. Am intrat în sala de antrenament. Ca un novice care nu ştie cum să mînuiască zecile de linguri, linguriţe şi cuţite de la o masă cu ştaif, le-am copiat întocmai gesturile. Ne-am luat fiecare o salteluţă din muşama roşie, un stepper şi ne-am aşezat în şiruri şi coloane de-a lungul şi de-a latul sălii. Lîngă mine, două domnişoare – una blondă, alta brună – vorbeau de un audit intern de la firmă.

„Gataaaaaa!“, s-a auzit vocea răguşită şi autoritară a antrenoarei. O fată subţirică, numai nerv şi vînă, îmbrăcată în nişte colanţi strălucitori. Muzica a izbucnit asurzitor şi, iată, micul meu calvar deja începuse. „Hai, încordează fesierii! Abdomenul, atenţie la abdomen!“, urla sergentul major din faţa noastră. Fesierul ca fesierul, dar eu, una, n-aveam nici o şansă cu abdomenul pentru că mă apucase o criză de rîs. Combinaţia de madame ţopăinde şi oboseala aia disco de ani '80-'90 a fost prea mult pentru mine. Mi-a fost teamă, ca în timpul şcolii, că o să fiu dată afară din clasă. Fetele frumoase şi mai puţin frumoase, slabe şi grase se bîţîiau cu îndîrjire. Fix în faţa mea, o doamnă de dimensiunile unei mici balene încerca să se aplece cu mult sîrg. O priveam direct în turul treningului albastru. Ba nu. Turul treningului ei albastru îmi acoperise tot orizontul. Printre hohote înăbuşite de rîs, încercam şi eu să ţin pasul. Am fost însă remarcată. „Hai, hai că nu sîntem la cafenea! Hai, şi unu, şi doi, şi trei, şi patru!“ Sergentul major în colanţi strălucitori îmi arăta cum să fac mişcările. Eu între timp căzusem într-o rînă şi o aprobam rînjind, dînd din cap: „Am înţeles“. „Mă bucur că eşti de acord – gîjîi răguşit antrenoarea –, da' facem şi noi ceva mişcare azi?“ „Şi unu, şi doi...“ Ne muştruluia ca pe copii. În jurul meu, ditamai manageriţele de marketing, directoare de HR, PR-iste, finanţiste pe la firme de audit se executau fără să crîcnească. Trosnea celulita pe noi, mîini şi picioare zburătăceau haotic, dar atîta hotărîre rar mi-a fost dat să văd. În ochii îngustaţi de efort fiecare se vedea deja zîna cu muşchi prelungi care va deveni. A fost o oră intensă. La final, în vestiar, era o linişte mormîntală. Fiecare îşi vîra muşchii dureroşi în cîte o fustă sau un pantof cu toc. Iar la intrare, pe o canapea, trei tineri îşi aşteptau cuminţi iubitele îmbujorate de efort. Feţele lor purtau toată resemnarea lumii.

În stradă mi-am aprins o ţigară. Mi s-a părut cea mai bună ţigară din lume.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

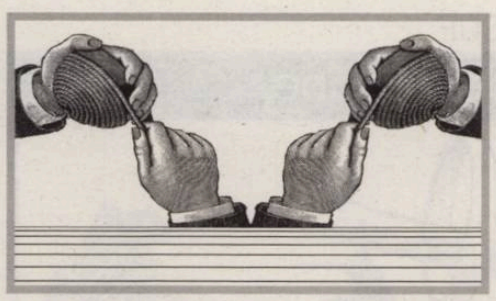

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Revenire la povestea cu Staborul

Doamna Daniela Vasilescu ne-a trimis o replică la articolul meu „Poveste cu ţigani, romi, căsătorii şi modernizare“. O reproduc, tăind din motive de spaţiu scurte fragmente care nu afectau linia de argumentaţie, şi răspund spre final.

Stimate Dle Ghinea,

Vă scriu în primul rînd pentru că articolul dvs. invită la dezbatere încă din prima frază, dar în al doilea rînd, deoarece am fost afectată de lipsa de echilibru din articol. Să mă explic: în timp ce ideea că un tribunal tradiţional al romilor ar putea avea beneficii clare prin rezolvarea mai uşoară a conflictelor este expediată în două rînduri, potenţialele consecinţe negative ale funcţionării unui astfel de tribunal ocupă tot restul articolului şi încă prin întrebări peiorative – „Am avea motive să credem că respectiva va fi bătută crunt?“ – şi paralela la *sharia,* care în conştiinţa cititorului european oarecare (neinformat) deja ridică semnale de alarmă. Consider că în acest mod i se face tribunalului ţigănesc un proces nemeritat *„avant la lettre“* şi prin aceasta se întăreşte atitudinea discriminatorie împotriva romilor, deja greu de schimbat în societatea noastră. Nimic din ce fac ei nu e bun, trebuie privit cu suspiciune etc. etc.

Cred că acest sentiment pe care mi l-a lăsat articolul ar fi putut fi combătut prin menţionarea faptului că în spaţiul public românesc nu am auzit, pînă acum, de nici un conflict între o hotărîre a Staborului şi normele juridice care constituie cadrul legal oficial; dimpotrivă, Staborul ajută, în unele cazuri, organele legii pentru pedepsirea unui infractor, deferindu-l pe acesta justiţiei. De asemenea, o privire mai atentă asupra gestului dlui Cioabă arată că el, sub pretextul protejării şi amplificării unei vechi tradiţii a romilor, nu face altceva decît să o apropie, prin formele adoptate, de justiţia „mainstream“. Cred că intenţia exprimată de dl Cioabă, inclusiv în declaraţia citată, este de a completa justiţia oficială, şi nu de a o înlocui sau contrazice (...).

Nu ştiu ce părere aveţi dvs., dar eu resimt lipsa de cenzură socială a comportamentelor în societatea noastră actuală, ca să nu mai vorbim de ineficienţa justiţiei, care găseşte căi de a nu sancţiona comportamente pe care toţi membrii societăţii le condamnă din punct de vedere moral, social (...). Poate că prin întărirea tribunalului lor comunitar romii răspund tocmai acestei carenţe a justiţiei publice pentru care cu toţii avem partea noastră de vină.

Vă puneţi problema protecţiei indivizilor contra comunităţii la romi – dar se pare că este foarte simplu de realizat. Alegînd să nu mai facă parte din comunitate, aceştia ies automat din sfera de autoritate a Staborului. Apartenenţa la comunitate şi aderenţa la hotărîrile acestui tribunal sînt la latitudinea fiecărei astfel de persoane. Desigur, nu mă refer aici la minori, care nu pot face această alegere şi pe care justiţia şi societatea trebuie să continue să-i protejeze chiar împotriva comportamentelor abuzive ale propriilor părinţi. De aceea cred că exemplul nunţilor între copii utilizat de dvs. nu îşi are locul într-o discuţie despre Stabor, pentru că, pur şi simplu, în acest caz justiţia oficială trebuie să-şi facă datoria indiferent de tradiţii, norme ale comunităţii rome, sau altele de acelaşi fel.

Avînd în vedere toate acestea, v-aş ruga să aşteptăm mai întîi să vedem faptele – ce influenţă şi ce consecinţe va avea activitatea tribunalului dlui Cioabă asupra comunităţii rome – şi să ne abţinem de la a-i anticipa eşecul. Deşi educaţia dlui Cioabă poate fi mai sumară sau mai tîrzie decît a dvs. sau a mea, nu mi-a făcut deloc impresia unei persoane lipsite de inteligenţă (...).

Închei spunîndu-vă ca sînt de etnie română, sînt ortodoxă şi am răspuns „nu“ la ancheta socială a Academiei Române la întrebarea „Aţi fi de acord cu intrarea unei persoane de etnie romă în familia dvs.?“.

Cu stimă,

Daniela Vasilescu

Răspuns

Vă mulţumesc pentru mesaj şi pentru argumentaţie. Articolul meu recunoaşte posibilele bile albe ale Staborului respectiv şi faptul că mă întind mai mult cu riscurile nu e lipsă de echilibru, ci pur şi simplu asta mi-am propus: să dezbatem riscurile. Ceea ce şi facem. Am pomenit *sharia* în contextul în care şeful Bisericii Anglicane vorbise despre asta. Iar el se referea la o formă de justiţie tradiţională, aşa cum sînt şi tribunalele rabinice, şi ele pomenite de mine. În rest, îmi faceţi un proces de intenţie.

Spuneţi dvs. că nu a existat nici un conflict între decizia Staborului şi normele juridice româneşti. Posibil, dar nu avem de unde şti. Nici eu, nici dvs., pentru că pur şi simplu este o realitate ignorată. Dimpotrivă, eu ştiu poveşti de la mine de la ţară (vechi, din copilărie) în care miliţianul negocia cu bulibaşa predarea hoţilor romi. Şi uneori se mulţumea cu faptul că bulibaşa îi trăgea o mamă de bătaie respectivului hoţ şi dădea calul înapoi proprietarului. Se termină cu bine, dar tot e un conflict cu normele juridice.

Mai spuneţi că Staborul poate ajuta organele legii. Poate. Dar poate că nu. Poate că nu are chef. Poate că ţine cu hoţii. Poate are altă părere despre caz. Mulţi de „poate“. Caz în care justiţia nu mai e una pentru toţi. Dacă Staborul e drăguţ şi ne ajută, foarte bine – de la caz la caz. Dar zic că nu e o idee bună să ne propunem în sine ca relaţia dintre stat şi indivizii romi să fie intermediată prin Stabor.

Şi eu resimt lipsa de cenzură a comportamentelor sociale. Ba chiar afirm răspicat că rasismul la adresa romilor este larg răspîndit în România. Dar nu orice critică la adresa romilor este rasistă. Acesta este păcatul multiculturalismului: îi tratează pe indivizii minoritari ca fiind nematuri destul cît să suporte o critică şi o dezbatere. Îi infantilizează dorind să-i protejeze.

Vreau să apăr drepturile romilor ca indivizi. Dreptul comunităţii de a fi într-un fel sau altul mi-e suspect. Pentru că, la un moment dat, dreptul comunităţii înseamnă dreptul bulibaşelor de a decide asupra individului supus lor. Şi cred că statul modern, liberal, nemulticultural trebuie să intervină pentru a apăra individul de bulibaşă. Dvs. ziceţi că sînt bine intenţionaţi. Foarte bine. Dar dacă nu sînt, atunci vreau un stat pregătit să intervină.

Şi ajung la Florin Cioabă. Nu ştiu de ce vă luaţi faţă de el atitudinea asta superioară (educaţia lui poate fi mai...). Eu îl tratez ca pe un lider. Calitate în care îl critic. Mai mult chiar, afirm că declaraţia lui citată de mine denotă rasism. Ştiu, nu e comod să te gîndeşti că şi minoritarii pot fi rasişti. În definitiv, poliţia gîndirii de la SNSPA m-a tras de urechi pentru că am zis că şi negrii pot fi rasişti. Dar să ne gîndim puţin. Dacă un român zice: „Individul X se căsătoreşte cu un ţigan şi îşi pierde urma printre ţigani“, am spune despre el că e rasist? Eu aş zice că da. În fond, a te amesteca cu romii e o chestie profund negativă în capul lui. Ce zice Cioabă? „Cei găsiţi vinovaţi sînt marginalizaţi, apoi sînt obligaţi să întemeieze familii cu români şi aşa li se pierde urma.“ A întemeia familii cu români e o chestie negativă în capul lui. E rasism? E un rasism de sorginte tribală, dar tot rasism este. Poate că Cioabă are un rol pozitiv, nu ştiu, dar nu văd de ce i-am judeca declaraţiile mai puţin sever decît o facem cu liderii români.

Nu înţeleg poanta cu respingerea ideii de a avea un rom în familie, eu unul nu aş avea nimic împotrivă. Vă mulţumesc că mi-aţi dat prilejul să aduc aceste clarificări.

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Reduceri! Reduceri!

Privesc acum nişte reduceri de preţuri. Televizorul nu ştiu care se reduce cu vreo juma de milion. Blenderul de mînă Vasilică cu vreo cinci lei. Zahărul cutare cu vreun leu. Laptele ălălalt cu doi lei. Pricep puţin de ce un produs se reduce. Cum de s-a lansat cu un preţ mare, a fost redus brusc şi va deveni un ciuruc. Visez la locul insuportabil al magaziilor interminabile cu produse expirate. Teveul, blenderul pot avea muzeul lor, nu toate teveurile şi blenderele, adevărat, ci doar cele norocoase, dar zahărul şi celelalte mîncate? Ele nu. Ele, odată ieşite din termen, devin bune de aruncat/ars. Visez să însoţesc pe ultimul drum produsele pe care nu le-am putut „înghiţi“. Vă daţi seama că produsele astea n-au cunoscut nici lumina supermarketului? Plimbate icicolo, pînă cînd sînt distruse. Produse fără suflet, aruncate în lumea focului fără sentimente. Produse manipulate de ici pînă colo. Privesc în ochi un crap viu dintr-o poză. Preţul lui era 17, acum e 12. E un crap ca toţi ceilalţi. Bine făcut, solzos, cu ochii morţi. Şi chiar şi la destinul acestui peşte mă gîndesc. Oare el, el care a stat mort în poza moartă, oare el ce destin o fi avut? Cine l-a pozat? Cine l-a privit în ochi? Cine i-a dat jos solzii? Cine i-a scos maţele? Ce pisică s-o fi bucurat de maţe? Cine l-a mîncat?

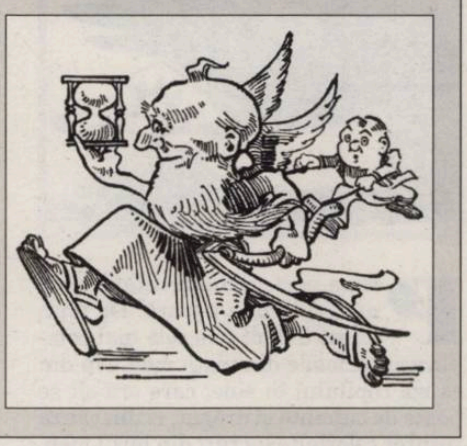

PUBLICITATE

DILEMA VECHE recomandă

Citește noul număr Forbes România!

Arhitecții viitorului

La 28 de ani, gemenii Zielinski au remodelat Parisul și au desenat un oraș de mai multe miliarde de euro în Emiratele Arabe. Cum văd ei Bucureștiul?

Revista Forbes România apare lunea, la fiecare două săptămâni

Pentru abonamente sunați la **0372.130.245, 0372.130.246**, de luni până vineri între orele 09.00-18.00 sau trimiteți e-mail la vanzari.directe@adevarulholding.ro. Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal). Reclamații abonamente: 021.407.54.64, fax: 021.407.54.67

Gusturile nu se discută, se învață

Texte şi opinii de:

● Grigore CONSTANTINESCU (critic muzical)
„Prezenţa fantomatică a muzicii în şcoală“

● Sandra ECOBESCU (președinta Fundației Calea Victoriei)
„Fără catedră, fără restricţii, fără emfază“

● Adina NANU (istoric de artă)
„Arta de a trăi din plin“

● Unda POPP (prof. univ. la Catedra de Modă)
„EMI la şcoala de Modă“

● Şerban STURDZA (arhitect)
„Monumente şi meşteşuguri“

● Alexandru TOMESCU (violonist)
„Concerte educative“

argument

Educație întru bun-gust

DILEMA VECHE
Gusturile nu se discută, se învață

Ce este, pentru cei mai mulţi dintre noi, „Educaţia prin artă“? Simplu – cel puţin pentru cei care au făcut şcoala pe vremea comunistă, educaţia prin artă e cea pe care şi-a făcut-o fiecare, cum a ştiut mai bine sau cum l-au ajutat apropiaţii (părinţii, prietenii): uitîndu-se la albume, mergînd la expoziţii şi muzee, ascultînd muzică şi ducîndu-se la concerte, la filme şi piese de teatru...

„Educaţia prin artă“ instituţionalizată? Da, într-o oarecare măsură, şi pe vremeă aceea existau cîteva posibilităţi, precum conferinţele organizate de Muzeul de Artă, filmele proiectate de Muzeul Colecţiilor, programele pentru elevi de la Ateneu sau diferitele cursuri de la Sala Dalles. Dar toate acestea reprezentau doar soluţii alternative, şi nu centrale. În şcoală făceam o oră de desen, care putea fi simpatică sau plictisitoare, în funcţie de profesor. Şi una de muzică – o teroare pentru afonii ca mine... În liceu, nimic.

Nimic care să ne educe în vreun fel gustul. Gustul de a putea discerne o operă de artă de valoare de una kitsch. Dar şi de a fi capabil să-ţi asortezi fusta cu bluza. Şi, de ce nu, de a-ţi decora decent o sufragerie.

Veţi spune, probabil, că toate acestea sînt intuitive. Ţin de bunul-gust şi bunul-simţ al persoanelor cu oarece educaţie în alte domenii. Din păcate, s-a dovedit însă că nu-i deloc aşa. A dovedit-o modul în care arată Bucureştiul, dar şi România „postrevoluţionară“ în urma construcţiilor grăbite, haotice şi excesiv de eficiente ale tranziţiei. Felul în care aleg să arate şi să se poarte tot mai mulţi dintre semenii noştri.

Şi ce soluţii propuneţi, veţi spune, iarăşi – să se înveţe bunul-gust la şcoală? Da, dar nu teoretizînd pe tema asta inutil: ci arătîndu-le copiilor „aşa da“-urile şi „aşa nu“-urile din jurul lor. De pe stradă, începînd cu statuile, clădirile şi monumentele din oraşul fiecăruia.

Există chiar şi un manual de liceu (pentru clasa a XI-a, secţia uman), care încearcă aşa ceva. Manualul este scris de Adina Nanu, istoric de artă şi specialistă în Istoria costumului, căreia îi mulţumim că ne-a dat ideea acestui dosar tematic şi că ne-a ajutat la realizarea lui.

Manualul nu rezolvă problema educaţiei noastre prin artă. Nici pe cea a populaţiei şcolare, dar nici pe cea adulţilor, care ar trebui să i se lase pradă... o viaţă. Există, în continuare, cîteva iniţiative private şi instituţii, să le zicem alternative, care o practică, fie că e vorba de pictură, arhitectură, muzică, teatru sau film.

Dar sînt departe de a fi suficiente şi de a se constitui într-un sistem. Sistem care să-l facă pe adultul mediu să se bucure, cu adevărat, şi în cunoştinţă de cauză, dar şi să ţină seama de ceea ce vede sau aude în jurul său. (**Iaromira Popovici**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 19 mai, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Lea Berzuc.

Adina NANU

Arta de a trăi din plin

Simţi că trăieşti din plin (şi nu vegetezi, plictisindu-te), doar atunci cînd vibrezi cu totul, trup şi suflet. Asta ar putea fi una dintre definiţiile fericirii, iar transmiterea acestei trăiri mai departe s-ar numi comunicare prin artă.

Orice om se naşte artist: primii ani de viaţă el trăieşte intens prin toate simţurile, se implică total în tot ce face. Doar aşa se explică uimitoarele desene ale copiilor.

Aceştia învaţă apoi să citească şi să scrie, şi şcoala le dezvoltă intelectul, uitînd cu totul că mai există şi alte mijloace de comunicare, extraverbale, uitînd că pentru formarea omului complet e necesară dezvoltarea tuturor aptitudinilor şi talentelor care dau vieţii bucurie.

În învăţămîntul obligatoriu, la noi, despre poezie se vorbeşte numai la limba română (şi uneori la o limbă străină). Educaţia vizuală şi cea muzicală sînt considerate însă dexterităţi – adică frivolităţi fără însemnătate – şi au dreptul numai la o jumătate de oră pe săptămînă, şi asta numai pe hîrtie, pentru că, la cea mai mică ocazie, şi acest scurt răstimp este virat unor materii mai „serioase". Dar ce este mai serios decît comunicarea dintre oameni?

Psihologii au stabilit că, într-o convorbire, atenţia ascultătorului este atrasă mai ales de imaginea vorbitorului, apoi de tonul cu care se adresează acesta şi doar într-o mult mai mică măsură de ceea ce se spune. Prin urmare, trebuie să ne gîndim bine nu numai la *ce,* dar şi *cum* comunicăm între noi.

O facem de obicei prin *cuvinte,* rostite sau scrise, semne convenţionale ale gîndirii. Comunicările extraverbale, care *nu pot fi traduse în cuvinte,* ci doar eventual comentate, sînt mult mai impresionante decît vorbele, care rămîn convenţii abstracte. Un film documentar convinge mult mai uşor decît orice relatare la radio.

Spectacolul complet – teatrul, musicalul sau filmul de ficţiune –, îmbinînd toate artele, atrage publicul cel mai numeros. Dar adevăratul spectacol – dacă ştii să-l vezi – e chiar în realitate. Or, şcoala trebuie să te înveţe să-l vezi.

Sîntem obişnuiţi să considerăm viaţa zilnică banală, prozaică, plicticoasă, în contrast cu ceea ce se numeşte *entertainment,* adică distracţie. Or, la o privire mai atentă, se observă cum, datorită tehnicilor actuale, mijloacele de comunicare vizuale şi muzicale sînt de fapt infiltrate peste tot, în toate locurile de muncă. Sîntem copleşiţi de imagini publicitare, mai bune sau mai proaste, de muzică şi de scenarii de toate calităţile. Problema esenţială este să alegem ce ne face bine şi să ne ferim de a fi manipulaţi, să nu ne pierdem timpul cu ce nu merită, ci să ne bucurăm de cele mai elevate şi mai subtile creaţii ale adevăraţilor artişti.

Dar cine ne iniţiază în această „artă de a trăi"? Cine cultivă discernămîntul?

În şcoală se predau limba maternă uzuală, gramatica şi se dau eşantioane de literatură, pe care profesorii le-au învăţat la Facultatea de Litere, iar de înzestrarea acestora cu sensibilitate şi cultură depinde ca şcolarii să păstreze pînă la adînci bătrîneţi plăcerea lecturii, dar şi a unei vorbiri plăcute.

Nu la fel se petrec lucrurile la desen şi muzică, deşi profesorii provin şi ei din universităţi de specialitate artistică. Nu ştiu cum s-a ajuns aici, dar în şcoala generală nu se mai dă importanţă transmiterii simple dar armonioase, prin imagine şi sunet, ci se vorbeşte numai de vîrfurile artistice celebre, învăluite în misterul geniului. În consecinţă, elevii sînt împărţiţi de la început în „dotaţi", care sînt orientaţi către şcolile speciale de arte plastice şi muzică, pe cînd cei netalentaţi sînt neglijaţi şi lăsaţi de capul lor.

În felul acesta societatea îşi formează doar viitorii creatori, pictori, sculptori, arhitecţi sau compozitori şi interpreţi muzicali, pe cînd cei care vor forma publicul acestora, „andrisanţii" – cum spunea Caragiale –, nu sînt pregătiţi pentru a recepta mesajele artiştilor.

Arta se rezumă la imaginaţia fiecărui om (şi asta deoarece cîteodată defectul văzut de unii se apropie de perfectul văzut de alţii). M-am gîndit de multe ori la ce înseamnă să vezi artă în tot ce există. Normal, există haos şi cosmos, şi există persoane care văd arta în haos. Mult timp am crezut că arta se află în amîndouă. Mai tîrziu mi-am dat seama că haosul pe care îl vedeam eu era de fapt cosmos, doar că nu realizam.

(A.V., 14 ani, Şcoala nr. 36 „Ionel Teodoreanu")

Manuale pentru liceu

Convinsă că, pentru creatorii care ies din universităţile de artă, trebuie format şi un public pe măsură, după ce o viaţă întreagă am predat istoria artelor numai în învăţămîntul superior, m-am apucat să scriu manuale pentru liceu.

Primele au cuprins o adaptare a aceleiaşi educaţii vizuale destinate studenţilor, în ideea stabilirii unui limbaj comun între pictori şi vizitatorii expoziţiilor, între oamenii de teatru şi public etc.

Apoi am descoperit şi alte priorităţi. Cartea pe care am scris-o pentru clasa a XI-a are drept scop să-i facă pe elevi să privească cu atenţie, dar şi să vibreze privind tot ce le trece pe sub ochi: de pildă, clasa, clădirea şi curtea şcolii în care se află, biserica din preajmă sau monumentul din piaţă, să se întrebe în faţa fiecăruia dacă-i place sau nu şi de ce. Pentru a se obişnui şi antrena să se concentreze asupra unei imagini pînă ce aceasta îi spune tot ce are de spus, dar şi să-şi conştientizeze propriile simţiri, am propus întrebări la care elevul să răspundă singur şi să-şi exprime părerea personală, ascuţindu-şi spiritul critic. Rolul profesorului este în acest caz cel de călăuză şi de sfătuitor avizat, atent la modul diferit de dialogare al elevilor cu aceeaşi imagine, ştiut fiind că fiecare reacţionează potrivit propriei structuri. Matisse spunea că la actul contemplării unui tablou participă 50% pictorul şi 50% privitorul. Cu acest prilej, elevii află ce înseamnă patrimoniul naţional şi cum trebuie ocrotit.

Cartea mea nu ajunge însă în mîna tuturor elevilor, aşa cum mi-am dorit, ci numai a celor din „filiera teoretică", alcătuind în cel mai bun caz doar o treime din efectivul clasei. Cei care studiază ştiinţele matematice sau biologice sînt probabil socotiţi prea „serioşi" şi scutiţi de astfel de „frivolităţi".

Imaginea umană

Dar chiar şi numai pentru viaţa zilnică este necesar un alt fel de iniţiere în comunicarea vizuală şi auditivă.

Pentru a da un singur exemplu, *imaginea umană* este un domeniu total neexplorat.

Dacă am umbla în pielea goală, aşa cum ne-am născut, nu ar fi nici o problemă. Dar, de cînd e omul pe pămînt, s-a îmbrăcat, începînd cu Adam şi Eva, cărora, potrivit Bibliei, Dumnezeu le-a făcut primele veşminte.

Apoi omul a preluat funcţia Creatorului, alcătuindu-şi singur o nouă imagine, ca o a doua piele, cu care se înfăţişează înaintea semenilor. (Nu e vorba numai de veşminte, ci de întreaga înfăţişare, de la tunsoarea părului şi pînă la inelul de pe deget.) Acest înveliş afişează cine e purtătorul – sau drept cine vrea să fie luat –, ce rol joacă şi ce loc ocupă în societate, îi exprimă personalitatea şi îi trădează nivelul culturii şi al gustului.

Această imagine este alcătuită cu aceleaşi mijloace vizuale ca şi portretul Giocondei lui Leonardo da Vinci sau statuia lui David de Michelangelo: din *desen,* care stabileşte proporţiile şi contururile, din *umbre şi lumini,* care modelează volumele, *culori,* care stîrnesc adînci reacţii afective, pe cînd *materialele* din care sînt făcute hainele declanşează reacţiile simţurilor, toate aceste impresii definindu-l pe purtător.

Putem să nu călcăm toată viaţa într-un muzeu sau într-o sală de concert, dar sîntem obligaţi să ne creăm în fiecare zi imaginea. E fără îndoială arta de amatori cea mai larg răspîndită.

Se vorbeşte atît de mult despre modă acum, pentru că ea se află în cea mai mare criză din toată istoria ei. Înainte vreme, oamenii „distinşi", regii, apoi cîntăreţele de operă sau vedetele de cinema erau îmbrăcaţi de profesionişti în ansambluri unicate, *haute couture,* pe cînd azi toată lumea îşi cumpără confecţii disparate pe care nu se pricepe să le asambleze în compoziţii artistice. De aceea „asortarea", adică armonizarea formelor şi culorilor, e ignorată, iar tinerii de pe stradă arată cum arată.

Pe piaţă circulă o mulţime de „ghiduri de manipulare" în care se dau reţete pentru a părea mai slab, mai tînăr şi mai atrăgător sau pentru a avea succes la interviuri, dar nu se explică nimic. Singura soluţie este educaţia vizuală în şcoală, axată, eventual în ultima clasă a învăţămîntului obligatoriu, pe imaginea umană. De aici decurge desigur obligaţia Universităţilor de Arte Plastice de a-i forma pe absolvenţi şi în acest sens.

Muzică şi vorbire

În acelaşi fel ar putea fi abordate şi la orele de muzică unele probleme legate de viaţa zilnică.

Uimitor mi se pare dezinteresul pentru muzica vorbirii. Acelaşi cuvînt poate fi rostit dulce, ca o şoaptă de dragoste, rece, cu indiferenţă, aspru, cu ton de poruncă, sau agresiv, ca o insultă.

Asta învaţă însă numai actorii, la Universitatea de Artă Teatrală şi Cinematografică.

Dar de ce să nu înveţe şi omul de rînd că – aşa cum zice dictonul francez – *„Le ton fait la musique?"* Inflexiunile vocii sînt muzică, rostirea urcă şi coboară ca şi notele pe portativ, şi nu numai ariile operelor, cîntate în cuvinte, dar şi muzica instrumentală porneşte de la vorbire pentru a exprima stări sufleteşti.

Atenţia pentru ceea ce spunem trebuie să fie la fel de mare ca şi pentru felul cum o spunem. Universităţile de Artă Teatrală şi Cinematografică şi Conservatoarele de muzică şi-ar putea intensifica cercetările interdisciplinare pe această temă, oferind viitorilor profesori noi posibilităţi de a-i atrage şi implica pe elevi.

Capacităţile dobîndite astfel le-ar fi de folos toată viaţa, şi după pensionare.

Vîrsta a treia

În legătură cu „vîrsta a treia", am citit cu încîntare Legea educaţiei permanente, al cărei proiect a fost publicat în 2009 şi aprobat nu de mult. Aceasta e definită astfel: „Educaţia permanentă reprezintă totalitatea activităţilor de învăţare realizate de-a lungul vieţii, de la educaţia timpurie pînă la educaţia după pensionare, în scopul dezvoltării cunoştinţelor, abilităţilor şi competenţelor, dintr-o multiplă perspectivă, personală, civică, socială sau ocupaţională". Din articolele următoare am mai reţinut intenţia statului de a stabili parteneriate cu toate părţile interesate în acest fel de educaţie, de a înfiinţa un muzeu, un post de radio şi altul de televiziune etc.

Putem spera că se va realiza măcar începutul unei campanii de reabilitare a educaţiei artistice – vizuale şi muzicale – în învăţămîntul obligatoriu, cît şi de reactivare a interesului celor vîrstnici pentru valorile culturii.

Cine a muncit în silă iese la pensie bucuros, cine a lucrat cu pasiune continuă sub o formă sau alta şi bine face, după cum reiese din toate cercetările actuale despre continuarea antrenamentului, ca singurul mijloc de amînare a îmbătrînirii. Pornind de la adevărul ştiut că „funcţia creează organul", se crede că doar activitatea ţine în viaţă principalele funcţii ale organismului, începînd cu cele psihice, în formula: *„use it or lose it".*

În majoritatea cazurilor, pensionarii se trezesc, încă tineri şi în putere, cu un timp liber cu care nu ştiu ce să facă. Ei se află în cazul şomerilor, pe care sociologii americani îi sfătuiesc să-şi privească situaţia ca pe o nouă şansă de realizare, să se întrebe „ce-mi face inima să cînte?" şi să se reprofileze, reeduce, reorienteze, să-şi recupereze destinul.

Singurul domeniu unde nu se fac distincţii de vîrstă este cel al creaţiei artistice. Niciodată nu este prea tîrziu pentru a redescoperi bucuriile contemplării, iar participarea cu toată fiinţa la „trăirea artistică" e de natură să redeştepte sensibilitatea tinerească.

***Adina Nanu** este prof. univ. şi predă, de peste 50 ani, Istoria artelor, a stilurilor şi costumului la Universitatea Naţională de Artă şi Universitatea Naţională de Artă Teatrală şi Cinematografică din Bucureşti.*

Şerban STURDZA

Monumente și meșteșuguri

Constatarea mea ca arhitect, ca om de şantier, este că România e acoperită de o majoritate impresionantă de obiecte construite prost, neîndemînatic, fără cunoaşterea cît de cît profundă a unor tehnologii dintre cele mai obişnuite. Degeaba sînt puse în joc sume importante de bani sau proiecte bine gîndite, abil desenate şi susţinute convingător în faţa investitorilor, atîta timp cît punerea lor în practică dezamăgeşte. Asta se întîmplă şi atunci cînd vrei să realizezi un proiect cu tehnologii avansate şi materiale moderne (hi-tech), dar şi atunci cînd conjunctura cere ca tehnologiile şi materialele să fie cele tradiţionale (fie cazul restaurărilor de monumente istorice, fie cazul unor construcţii obişnuite, deseori aflate în peisajul rural). Lipsa vechilor şcoli de arte şi meserii se simte în fiecare gest legat de construcţie. Asta înseamnă pur şi simplu că trebuie găsit un răspuns practic, imediat, căci altfel energiile sînt cheltuite în mare parte în mod inutil. Legat de aceste observaţii mai apare un aspect interesant: dacă vrei să repari/restaurezi/reabilitezi o clădire istorică, fie ea monument sau nu, ai nevoie de „specialişti". Şi cum specialiştii se găsesc la oraş şi deseori clădirile istorice sînt în sate, intervenţia se face prin „desant". Specialiştii de la oraş, de obicei firme cu patalama, vin, rezolvă chestiunea şi pleacă. Ce se întîmplă atunci cînd clădirea va trebui să fie întreţinută, dar specialistul nu mai e dispus să vină, iar în împrejurimi nu există oameni care se pricep? Acesta este cazul real pentru sute de clădiri istorice, monumente clasate sau nu, din România.

O reţea de ateliere aşezate în preajma unor monumente.

În aceste condiţii, ideea care se impune de la sine este de a face o reţea de ateliere aşezate în preajma unor monumente care, în mod evident, vor avea nevoie nu numai de primele intervenţii, dar şi de lucrările de întreţinere. În aceste locuri oamenii pot învăţa ceea ce este necesar, servind cît se poate de bine clădirea, pe de o parte, şi găsindu-şi o meserie calificată, pe de alta. Aşa s-a născut ideea unei hărţi a României care să cuprindă diverse puncte ale unei reţele de ateliere şi centre de formare pentru meserii tradiţionale. Punctele reţelei sînt bineînţeles aşezate în imediata vecinătate a unor repere culturale, clădiri istorice etc.

Conacul Petre P. Carp este unul dintre punctele acestei reţele şi, în prezent, se dezvoltă cu încetul în direcţia unui centru pentru învăţarea de meserii tradiţionale, pentru că aici este vorba de un peisaj cultural mai amplu, în care ansamblul monumentului istoric compus din parc, conac, mausoleu, biserică constituie numai o parte. Ansamblul se află în satul Ţibăneşti, la egală distanţă de Iaşi, Roman şi Vaslui, deci poate pregăti în viitor meseriaşi specializaţi pentru foarte multe monumente istorice aflate la o distanţă relativ mică. Pentru că iniţiativa este privată şi nu beneficiază pînă în prezent de nici un fel de sprijin, lucrurile evoluează încet, dar se bucură de interesul comunităţii, al unor persoane din satele vecine şi, de cîteva ori pe an, de interesul studenţilor de la diverse şcoli de arhitectură sau al unor meseriaşi invitaţi la ateliere, de obicei de vară.

Metoda de lucru este atelierul *(workshop)* cu participanţi foarte diverşi, de la elevi din sat, indiferent de vîrstă, la studenţi sau profesionişti, în ideea de a completa iniţierea efectivă cu schimbul liber de idei între diverse categorii sociale sau vîrste. Experienţele începute în 2006, iniţial cu copiii din sat care făceau exerciţii de sculptură în lemn sau metaloplastie, i-au entuziasmat şi pe participanţi, dar şi pe iniţiatori, şi au fost continuate cu cursuri de iniţiere în meşteşugul prelucrării fierului prin forjă.

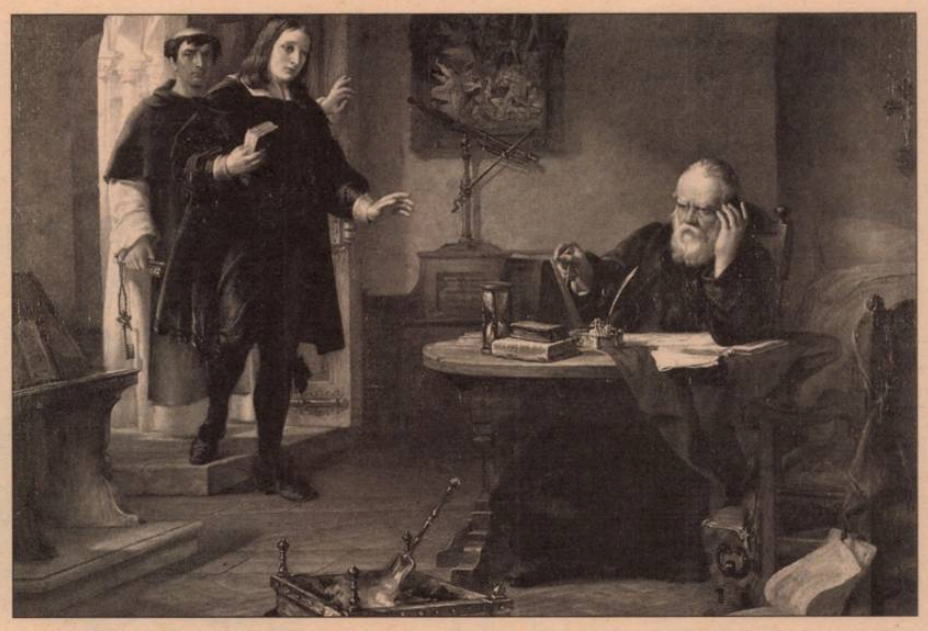

Atelierul de forjă este condus în ultimii trei ani de formatori veniţi din Franţa şi educaţi după modelul calfelor din Evul Mediu. Ei fac parte dintr-o organizaţie numită „Les Compagnons du Devoir du Tour de France". În fiecare an, *un compagnon,* care stă circa nouă luni la Ţibăneşti, lucrează fier forjat în tehnici tradiţionale, făcînd obiecte artistice, deseori pentru monumente istorice, şi, în acelaşi timp, iniţiază grupuri de elevi care vin benevol pentru a învăţa meseria. Grupul şcolar P.P. Carp a făcut anul acesta un parteneriat cu Asociaţia Maria şi cu Fundaţia Pro Patrimonio pentru a dezvolta un program de învăţămînt practic şi teoretic. Ideea este ca, progresiv, aceste cursuri să fie acceptate în programa şcolară, desfăşurîndu-se după cursul deja întocmit; şi, astfel, să poată oferi elevilor cunoaşterea temeinică a unei profesii. Este de observat că, în nomenclatorul meseriilor din România (COR), poziţia de fierar de artă nu există, cu toate că în nomenclatorul european ea este recunoscută.

Prezenţa specialiştilor francezi la Ţibăneşti va genera probabil, în curînd, educarea unor formatori români, care vor putea, la rîndul lor, să transmită meşteşugul mai departe. De Sf. Petru (29 iunie) în fiecare an, la Ţibăneşti se face o întîlnire cu mai mulţi fierari veniţi din diverse locuri şi cu participanţi care vor să se iniţieze. Se bate fierul împreună, făcîndu-se un obiect pentru comunitate. Anul acesta probabil se va realiza o troiţă.

*Arh. **Şerban Sturdza** este iniţiatorul Proiectului centrelor de formare pentru meserii tradiţionale din clădirile istorice şi vicepreşedinte, în prezent, al Fundaţiei Pro Patrimonio şi al Ordinului Arhitecţilor din România.*

Cecilia MOTAŞ

Rita Levi-Montalcini

O să vă întrebaţi ce caută Rita Levi-Montalcini (căci despre ea este vorba) la această temă?

Rita este o bravă cercetătoare. (Oare nu există o artă a cercetării ştiinţifice aşa cum este o artă culinară, de exemplu?)

A făcut şi greşeli, a dat şi înapoi, dar bucuria, bucuria lăuntrică nu a părăsit-o niciodată.

În ciuda concepţiilor învechite ale tatălui (femeile fără carieră, doar copii şi casă), a rasismului conducerii Italiei de atunci, a fap-

A pus în evidenţă factorul de creştere a nervului NGF.

A început încă de pe băncile Facultăţii de Medicină şi a pus în evidenţă, din 1950, factorul de creştere a nervului NGF. Rezultatele ei au fost trecute ca orice date ştiinţifice interesante, dar abia după decernarea Premiului Nobel, în 1986, a răbufnit boom-ul NGF şi a NGFs (multipli factori de creştere).

Gîndiţi-vă că ieşise oficial la pensie de 7 ani, aşa că şi-a reluat cu mult mai mult entuziasm şi încredere cercetările. Nu s-a lăsat decepţionată nici o clipă, a mers înainte cu perseverenţă, cu elan, cu plăcere şi mai ales cu bucurie.

tului că era femeie, a mers cu stăruinţă înainte pînă la evidenţierea factorului de creştere a nervului.

NGF este o proteină mică, importantă pentru creşterea, menţinerea şi supravieţuirea celulelor nervoase. A fost separat, purificat, obţinut recombinant şi întrebuinţat în tratarea multor boli ale sistemului nervos deoarece reduce degenerarea neuronală. Odată cu aprofundarea cercetărilor, s-a extins şi aria întrebuinţării la tratarea unor boli psihice, ca schizofrenie, demenţă, autism, boli cardiovasculare precum ateroscleroza sau cele ulcerative, ale pielii sau corneei. Dar neaşteptatul cercetărilor actuale rezidă în complexitatea mediului de mişcare şi acţiune a NGF, cum este sistemul nervos central sau sistemul imun, mai mult decît NGF însuşi.

Pentru continuarea acestor cercetări, Rita a înfiinţat Institutul European de Cercetare a Creierului (EBRI) la Roma, centrat pe bolile neurodegenerative, ca Alzheimer, Parkinson, scleroza amiotrofică laterală (ALS).

Dar cel mai surprinzător fapt este că acest NGF intervine în două etape esenţiale ale vieţii: dragostea şi longevitatea.

S-a constatat că nivelul NGF din sînge creşte semnificativ cînd te îndrăgosteşti prima dată..., dar scade după un an!!!

Administrarea de NGF (autoarea îşi pune în ochi zilnic) conduce la prelungirea longevităţii şi a capacităţilor mintale.

Nu toţi oamenii trebuie să trăiască 100 de ani, secretul vieţii este să gîndeşti tot timpul, dar să te opreşti a te gîndi numai la tine. A gîndi fără a munci nu are rost, munca este la fel de esenţială.

Arta sîntem noi.

(G., 13 ani, Şcoala nr. 36 „Ionel Teodoreanu")

***Cecilia Motaş** este cercetător pensionar şi a lucrat la Institutul de Biochimie al Academiei Române (1950-2002).*

Un concept aproape inexistent

interviu cu Adrian BRĂESCU, inspector şcolar

Ce înseamnă, în momentul de faţă, „educaţie prin artă“ în învăţământul primar, gimnazial şi liceal românesc?

În învăţământul românesc nu există acest concept. Educaţia plastică, disciplină de trunchi comun atît în ciclul primar, cît şi în cel gimnazial, este, în esenţă, o formă de educaţie artistică, adică alfabetizare în domeniul limbajului, a expresiei, tehnicilor etc. Educaţia vizuală, disciplină de trunchi comun în ciclul liceal inferior, este mai aproape, prin conţinuturi şi competenţele dezvoltate, de ideea de educaţie prin artă.

Cîte ore de muzică şi de desen există în programa celor trei etape de învăţămînt?

În ciclul primar – cîte o oră pe săptămînă pentru fiecare dintre ele; în clasele V-VII – cîte o oră pe săptămînă pentru fiecare dintre ele; în clasa a VIII-a – cîte o jumătate de oră pentru fiecare; în clasele a IX-a şi a X-a, Educaţie vizuală şi Educaţie muzicală – cîte o oră pe săptămînă pentru fiecare dintre ele.

Ce se studiază la aceste ore? Pot fi ele numite ore de „educaţie prin artă“? Includ şi elemente de istoria muzicii şi a artelor plastice, lecţii de receptare şi interpretare a unui tablou sau a unei piese muzicale?

Au incluse în conţinuturi şi noţiuni de istoria artelor sau a muzicii şi au, de asemenea, şi „analiza de imagine“, dar... după fotografii, albume etc.

Înţeleg că există o situaţie specială la clasele de uman de la liceu. Care este aceea (cîte ore sînt şi ce se studiază exact)?

Clasele de liceu, filiera teoretică, profilul umanist, specializările filologie şi ştiinţe sociale parcurg, cu o oră pe săptămînă, o disciplină numită Educaţie artistică, ale cărei conţinuturi şi competenţe sînt legate de cunoaşterea şi punerea în valoare a patrimoniului cultural-artistic local şi regional.

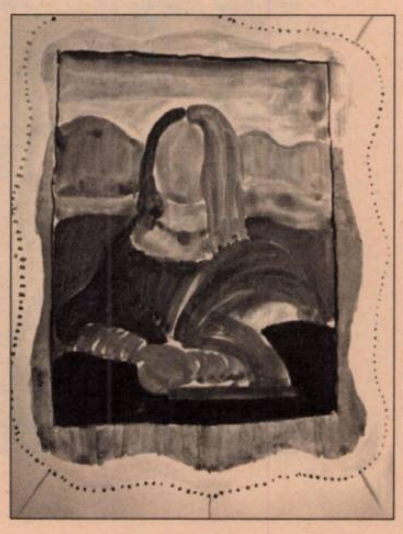

Este, ca şi programa de educaţie vizuală, o noutate în peisajul educaţional românesc şi este foarte probabil ca, în unele zone, să nu fie îmbrăţişată cu prea mult entuziasm, pentru că noi am învăţat că cele mai cunoscute opere de artă aparţin patrimoniului universal, se găsesc doar în muzee, iar acele lucruri „minore“, modeste, frumoase, care dau farmec ambientului cotidian pe lîngă care trecem în fiecare zi – case, porţi, uşi, grădini, fîntîni, biserici vechi etc. – nici nu le vedem sau nici nu remarcăm cînd au fost vopsite, modificate, transformate hidos, în fapt, siluite, pentru că nimeni nu ne-a învăţat cît sînt de preţioase pentru noi toţi, pentru cultura noastră...

Este suficient cît se studiază acum, în opinia dvs.?

Există şi curriculum la decizia şcolii, există şi activităţi extracurriculare, educative.

Ce se poate face pentru ameliorarea situaţiei?

Avem şi problema resursei umane. Nu sînt destui profesori, mai ales în mediul rural. Tinerii absolvenţi nu sînt atraşi de aceste catedre atunci cînd sînt scoase la concurs. Este o problemă mai delicată.

Profesorii sînt pregătiţi pentru a ţine astfel de ore? Există proiecte de training al acestora?

Există profesori foarte bine pregătiţi. Am avut şi un program de training pentru inspectorii de specialitate, care s-a derulat cu sprijinul unor instituţii de cultură (Muzeul Satului, Universitatea Naţională de Muzică Bucureşti, Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti) şi a unor personalităţi în domeniul patrimoniului cultural. Din păcate, nu toţi mai sînt acum în funcţii, aşa că trebuie să reluăm acest program.

A apărut ideea unor ore care să nu se ţină în şcoli, ci în muzee, la filarmonici, în oraş, în parteneriat cu alte instituţii?

În oraşele privilegiate, care au asemenea instituţii de cultură, se pot întîlni şi profesori inimoşi, care ţin astfel de lecţii, dar nu putem spune cu mîna pe inimă că este o practică în învăţămîntul românesc.

S-a făcut vreodată un sondaj privind cunoştinţele... artistice ale diverselor categorii de elevi?

Nu. Elevii noştri obţin foarte multe premii la concursurile internaţionale pentru nivel gimnazial. Acest lucru ne bucură şi ne dă certitudinea că avem un curriculum bun şi cu o foarte lungă tradiţie.

În privinţa nivelului de cultură în domeniul expresiei în diverse domenii artistice sau a patrimoniului cultural artistic, din moment ce peste 75% din elevii români de clasele a XI-a şi a XII-a nu au în planul de învăţămînt ore de educaţie artistică şi nici nu s-a întîmplat să ceară oficial acest lucru, la ce bun un sondaj?

Adrian Brăescu *este inspector şcolar – Arte.*

Diana MARINCU

Arta este despre noi

Mi-am amintit de curînd, citind cartea despre Ştefan Bertalan scrisă de Ileana Pintilie, cum a putut fi posibilă configurarea unei direcţii pedagogice distincte şi originale în cadrul învăţămîntului artistic în Timişoara anilor '70. Prin iniţiativa artiştilor din grupul Sigma, profesori atunci la Liceul de Arte, s-a reformulat complet o programă de desen de mult depăşită, cu scopul de a actualiza cunoştinţele elevilor. Ei şi-au propus „formarea unor comportamente active de organizare a mediului şi a unor capacităţi de receptare şi selectare a mesajelor estetice venite dinspre mediul ambiant“. Astfel a fost iniţiat laboratorul de cercetare şi pregătire a unor intervenţii artistico-ambientale şi au fost introduse ore interdisciplinare cu profesori invitaţi din alte domenii (arhitectură, matematică etc). O şcoală a descoperirii şi a autoformării, noul sistem pedagogic se baza pe o „conştientizare a procesului de învăţămînt avînd ca finalitate crearea unei generaţii de tineri artişti care să intervină concret asupra spaţiului în care trăiesc“.

Scopul acestui exemplu introductiv este de a marca ideea centrală a ceea ce aş numi eu un învăţămînt de artă ideal: arta este activă, este o modalitate de participare la formarea societăţii în general şi o variantă de închegare spirituală, identitară. Modalităţile de predare şi învăţare ar trebui în mod constant reformulate în funcţie de schimbările lumii în care trăim şi de noile probleme cu care ne confruntăm. Eu nu am viziunea celor menţionaţi mai sus şi nu pot propune o structură revoluţionară. Nu ştiu cum ar trebui predată arta în şcoli, dar ştiu cu certitudine cum arta *nu* trebuie predată copiilor. Ştiu că trebuie să ocolesc tot ceea ce am identificat ca fiind nociv pentru copii: programa rigidă şi plicticoasă după care se desfăşoară în general orele de educaţie plastică, manualele anoste şi îmbîcsite, pavoazările tricolore de 1 Decembrie, temele de măiestrie în care ornamentul e mai presus de concept, sărbătorirea lui Eminescu prin desene pastelate.

Arta este modalitatea
care arată talentul artistului.
Modul în care el îşi exprimă
sentimentele pe hîrtie.
Eu fac „artă“ aproape din orice
lucru pe care îl ating.
Cînd am pensula în mînă parcă
încep să „patinez“ pe foaie,
creînd forme extraordinare,
Şocîndu-mă şi pe mine.
Bravo mie!

(B., 13 ani, Şcoala nr. 24
„Principesa Ileana“)

Elevii cărora le predau eu au vîrste cuprinse între 11 şi 14 ani. Niciodată, în doi ani, nu i-am învăţat *cum* să deseneze ceva şi nu i-am depunctat pentru imperfecţiuni tehnice. Din experienţa mea (am făcut studii de măiestrie) ştiu că nu contează cît de „frumos“ desenezi. Ce contează cu adevărat este ce întrebări îţi pui în legătură cu ce vezi sau ce desenezi. E posibil să greşesc, dar prefer ca elevii să înveţe ceva consistent, real din ceea ce le arăt la şcoală şi la expoziţii. Să gîndească, să se raporteze critic la o operă de artă, să îşi formeze singuri Muzeul lor imaginar, să aleagă o istorie a artei şi o definiţie a artei dintr-o multitudine de variante. Sigur, nu îmi fac iluzii că acest lucru poate deveni posibil peste noapte.

Împreună cu prietena şi colega mea, Bianca Băilă, am formulat un demers pedagogic personal, o încercare numită *The School Question Center,* cu un important accent pe întrebare, nu pe răspuns. TSQC s-a format ca o arhivă de texte şi imagini care are ca punct de pornire problematizarea felului în care arta este predată şi explicată în şcoală. A pornit ca un gest foarte personal, de detaşare faţă de toate lucrurile pe care le simţim străine în structurile învăţămîntului. „Mona Lisa a dispărut“ a fost primul eveniment public dintr-o serie ce documentează activitatea noastră cu elevii şi a avut ca miză principală stîrnirea unei discuţii despre clişeele de gîndire legate de capodopere şi sistemul educaţional. Elevii au răspuns temei noastre – regîndirea Mona Lisei – transformînd-o într-un personaj de desene animate, în star rock sau vedetă emo. Sutele de picturi şi desene puteau fi privite pe pereţii galeriei Atelier 35, dar şi atinse, răsfoite, studiate. Expoziţia mai cuprindea două publicaţii, prima dedicată răspunsurilor elevilor la chestionarul nostru (Ce este arta? Ce rol are arta în societatea de azi? Este importantă pentru voi? Dacă da, de ce?) şi a doua constituind o selecţie a întrebărilor puse de ei despre artă, despre funcţia artiştilor şi despre instrumentele cu care ei lucrează.

O altă provocare adresată elevilor a fost o temă legată de vise, proiecţii şi planuri de viitor. Fascinantă mi se pare marcarea momentului vîrstei lor, moment în care orice pare posibil. Cînd vine vorba despre viitor, viziunea lor nu este în nici un fel condiţionată de neajunsuri materiale, clişee de gîndire, imagini stereotip. Viitorul este imaginat aşa: „casele vor fi liniştite şi vor folosi energie de la soare“, „cînd voi fi mare voi juca în filme cu Chuck Norris“, „mai încolo va fi oraşul de gelatină“, „oamenii vor sta cîteodată în cap şi lipiţi unul de altul“.

Bianca a împins şi mai mult critica sistemului, rugîndu-i pe elevi să îşi imagineze hora lor personală de 1 Decembrie. Rezultatul: hora urîţilor, hora personajelor de desene animate, trenuleţul magic, dansul pinguinului. Nici o lucrare nu apela la naţionalismul ieftin încurajat de obicei în şcoli.

Nu ştim cît contează pentru elevi ce încercăm să-i învăţăm, dacă e mai bună abordarea noastră, cît învaţă din excursiile la muzee şi expoziţii din Bucureşti. Dar dacă vor înţelege că arta nu este doar o materie care vorbeşte despre ceva din trecut, fără legătură cu prezentul, că nu este vorba despre capodopere în faţa cărora trebuie să îngenunchem, că e în regulă să îţi placă sau să nu-ţi placă Mona Lisa, că prin artă ar trebui să îţi pui întrebări, nu să găseşti răspunsuri, că e ceva viu, organic, nu un mormînt al culturii, eu voi fi mulţumită. Dacă vor înţelege în final că arta e despre oameni, despre noi toţi şi, deci, şi despre ei înşişi, educaţia vizuală în şcoli va avea un sens.

Diana Marincu *este doctorandă în Istoria şi Teoria Artei, la Universitatea Naţională de Arte Bucureşti, şi profesoară de Educaţie plastică.*

Alexandru TOMESCU

Concerte educative

„How much money do you make?"

Întrebarea de mai sus nu îmi fusese pusă de vreun om de afaceri, nici de vreun impresar, ci de un... băieţel de doar 5 ani, tot numai zîmbet şi candoare! Eram într-o grădiniţă din Los Angeles, unde fusesem invitat să le arăt copiilor pentru prima dată un instrument muzical – vioara. Totul mersese foarte bine: le cîntasem cîteva piese scurte, apoi mă aşezasem în mijlocul lor, cu picioarele încrucişate sub mine, şi ne jucam împreună descoperind, rînd pe rînd, toate jucărioarele din cutia mea de vioară: în afară de cea mai mare jucărie – vioara şi arcuşul – un mic higrometru, un diapazon, colofoniul adormit în săculeţul său. Cel mai mult le plăcuse metronomul electronic – avea doar butoanele cu care erau atît de familiarizaţi. Pînă ce, dintr-odată, am ajuns la business! Tocmai le povesteam despre călătorii, despre concerte, despre scena inundată de lumină; cred că li se părea o viaţă tentantă în ultimă instanţă şi au vrut să afle finalitatea ultimă în America: cea financiară. Am încercat să le explic că pentru un artist contează în primul rînd lucrurile spirituale, să-i facă pe oameni fericiţi prin muzica sa, şi abia apoi banii – dacă vin, sînt bineveniţi, în nici un caz nu reprezintă un scop în sine. Nu ştiu dacă m-au înţeles...

Îmi amintesc de un alt concert educativ, la care participasem pe cînd eram încă elev: o mică orchestră de cameră ne vizita şcoala. Împreună cu alţi colegi de-ai mei, eram împărţit între sentimente contradictorii: bucuria de-a fi scăpat de ora de matematică şi spaima de-a fi la doar două scaune distanţă de învăţătoare, care ne supraveghea necruţătoare, nu care cumva să tuşim sau să ne zbenguim în timpul concertului. Un profesor cu barbă s-a apucat să ne recite nişte poveşti lungi şi prăfuite despre compozitor. Dintr-odată, ora de matematică părea mult mai deschisă la aventuri decît acest concert atît de scorţos! Bietul compozitor trăise foarte mulţi ani, compusese încă şi mai multe lucrări (era genial, desigur!), iar discursul nu se mai termina! Scurtele fragmente muzicale păreau mai degrabă o agrementare a discursului sec şi pompos. Cînd am ieşit în cele din urmă la aer, în recreaţie, m-am gîndit că nu voi mai călca prea curînd prin sala de concert. Lucrurile au luat însă o altă întorsătură...

Arta este o activitate care-ţi ocupă timpul, dar care totodată te distrează. Rolul artei în societate este de a ne face mai sensibili şi mai atenţi la oamenii din jur.

(D., 14 ani, Şcoala nr. 36 „Ionel Teodoreanu")

Am devenit violonist, am început să îndrăgesc din ce în ce mai mult cele ce se petrec în sala de spectacol. Acea comuniune de trăiri cu publicul, acea stare de libertate produsă de muzică nu le-am regăsit nicăieri altundeva. Muzica este vibraţie, este o stare de comunicare pură, neîngrădită de cuvinte. De multe ori, muzicienii înşişi ridică fără voia lor stavile între ei şi public. Acea atitudine de „eu ştiu şi simt ceva ce tu nu vei putea înţelege niciodată" nu face decît să ne îndepărteze unii de alţii. Artistul trebuie să empatizeze în modul cel mai complet şi mai subtil cu cel căruia îi cîntă. Este prima premisă a unui dialog: să ştii cui te adresezi, să deprinzi limbajul său şi să transmiţi, dar să şi asculţi în acelaşi timp. De multe ori, organizatorii concertelor educative de la noi greşesc tocmai aici: uită că interlocutorul este un public foarte tînăr, care are cu totul alte preocupări decît studiul vieţilor marilor compozitori şi care are nevoie să fie ascultat în primul rînd. Întrebările pe care le pun copiii la astfel de concerte arată interesul lor real, practic, ludic în raport cu muzica. De multe ori ar prefera să aibă voie să vină pe scenă şi să atingă instrumentele muzicale, să ciupească o coardă de violoncel sau să înveţe să cînte la xilofon, decît să asculte prelegeri nesfîrşite despre genialitatea lui Mozart. O vor descoperi ei înşişi, mai tîrziu, fiecare în felul său. Mulţi muzicologi din ziua de astăzi par a fi uitat că însuşi Mozart a fost copil la un moment dat. Şi nu doar el. Readucerea muzicii clasice din sfera aceasta a muzeului îngheţat şi restrictiv în viaţa reală, în care îndrăzneşti să experimentezi, să te joci este poate cea mai mare dovadă de curaj pentru un muzician.

Un concert educativ reuşit este acela la care toată lumea învaţă cîte ceva, nu doar copiii din sală, ci mai ales muzicienii. Ne este teamă să rîdem pe scenă, nu îndrăznim să facem vreo şotie cu instrumentul de concert – „vai, dar aşa ceva nu se cade!"; toate acestea încearcă să ni le readucă aminte chiar copiii cărora le cîntăm. În clipa în care vom da voie copilului din noi să se exprime din nou, vom putea regăsi spontaneitatea şi exuberanţa pe care le-am pierdut poate pe parcurs. A cînta poate deveni o joacă: uitaţi-vă doar la semnificaţia cuvîntului în alte limbi: *to play, jouer, spielen*. Totul este foarte simplu: trebuie doar să avem ochi de văzut, urechi de auzit şi inimi de simţit.

***Alexandru Tomescu** este violonistul care, de dragul revistei lui preferate, a schimbat – temporar! – arcuşul în condei şi vioara-n călimară.*

Grigore CONSTANTINESCU

Prezenţa fantomatică a muzicii în şcoală

Putem vorbi despre primatul educaţiei religioase şi al educaţiei muzicale în formarea personalităţii umane? Primele clipe de viaţă cunosc întîlnirea botezului cu cea a cîntecului de leagăn, paşii spre anii dintîi sînt marcaţi de semnul crucii, povestirile biblice şi formarea auzului în aceeaşi măsură în care părinţii sau bunicii dăruiesc urmaşilor sfaturile de ţinut minte o viaţă. Educaţia cîntăreţilor bisericeşti a condus spre progresul sistemelor teoriei sonorităţilor şi relaţia cîntare-rugăciune, educaţia execuţiilor artei corale renascentiste a mers spre etape care au format auzul şi percepţia mesajului componistic. Dacă putem vorbi în timp despre educaţie muzicală continuă, iată un itinerar ce dezvăluie, dincolo de formele de comunicare, principalele trasee ale lungului drum al muzicii, al zilei... către noi, cei de azi, care nu trebuie să ne confundăm cu înserarea.

Sîntem în secolul XXI sau, altfel spus, la începutul deceniului al doilea din mileniul II. Pentru viaţa ce ne înconjoară, educaţia muzicală şcolară a reprezentat un interes maxim din partea celor care, depăşind secolul al XIX-lea, considerau că meridianul formator al muzicienilor profesionişti, al tradiţiei formaţiilor corale şi afirmării culte în muzicalitatea poporului român înseamnă o unitate majoră a civilizaţiei moderne. Semnalele vin din partea unor mari profesori iniţiatori ai procesului muzical educaţional – poate primul de o asemenea importanţă fiind Dumitru Georgescu-Kiriac, discipol al lui Vincent d'Indy la Schola Cantorum şi Paris. O treaptă mai sus afirmă concepţiile pedagogice ale profesorului George Breazul, menite a lărgi orizontul acesta la un plan european, cu valoare de sinteză şi aplicaţie socială, spre care încă privim şi acum cu admiraţie şi interes. Firesc, doar cei care înţelegem ce răspundere implică o astfel de preocupare în evoluţia culturii naţionale.

Nu numai Breazul în România, ci şi sistemul educaţional al lui Zoltán Kodály în Ungaria, Şcoala educaţiei euritmice a lui Jaques Dalcroze în Elveţia, cea a lui Carl Orff – *Schulwerk* – în Germania, Şcoala Suzuki în Japonia sînt cîteva dintre strategiile educaţionale prin intermediul cărora muzica îşi îndeplineşte lucrarea formativă asupra omului modern. Nu este vorba de muzicianul profesionist, pentru care răspunsurile depind de talent şi sisteme de studiu, înaintea lansării sale în viaţa muzicală de interpret sau compozitor. Privirile noastre se îndreaptă către omul societăţii contemporane, cel rezultat din integrarea sa în şcolaritatea obligatorie la care participă trăind înconjurat de media radiofonică şi de televiziune, de viaţa stagiunilor cu diverse iniţiative pe genuri, de ocazia contactelor în funcţie de ierarhiile comunităţilor umane. Principiile educaţionale sînt diverse, construite pe tradiţia perpetuă a transmiterii de la vîrstnici la tineri, dar şi de la o experienţă pozitivă la alta, în şirul aceleiaşi generaţii. Noneducaţionale, tentaţiile atrag negaţia, obiceiurile, intrarea în derivă, opţiunile imitative. În ansamblu, educaţia are de făcut faţă unor multitudini de aspecte, conţinutul ei muzical „strecurîndu-se" printre toate oponenţele posibile, de-a lungul scării vîrstelor.

O realitate descurajatoare aparţine locului de „cenuşăreasă" pe care îl ocupă în ultimele două decenii educaţia muzicală în şcoala de toate gradele. Disciplină cu timp redus, oferită adesea ca activitate complementară unor norme cu ore mai puţine şi unor profesori fără pregătire specială, aşa-numita „Oră de muzică" a pierdut de multă vreme importanţa cuvenită, în tabloul strategiilor educaţionale din domeniul cultural. Privim de aproape, cu multe reţineri, care este atracţia spre muzică a tineretului şi compensaţia interesului dincolo de lumea şcolii. Clasele primare acceptă, după grădiniţă, melodiile simple, modelele unirii sunetului cu ritmul şi jocul. Treptat, acumulările generale nu fac, odată cu creşterea vîrstei, obstrucţie spaţiului acordat primirii informaţionale dinspre lumea sonorului. Atenţie însă! Educaţia este – sau ar trebui să fie – supusă rigorii sistemului de lucru, pentru a trezi şi susţine interesul copilului, apoi al adolescentului, în continuare al tînărului pentru complexa problematică a muzicii, ca o componentă esenţială a culturii. Cine priveşte serios şi cu dorinţă de realizare în direcţia aceasta? Prea puţini sînt cei îngrijoraţi de absenţa sau prezenţa fantomatică a muzicii în şcoală. Aminteam de existenţa unor sisteme educaţionale. Să remarcăm la Filarmonica bucureşteană ciclurile de concerte iniţiate duminica dimineaţa în această stagiune, spectacolele lirice sau coregrafice de la Operă şi Operetă. Idei există, dar nu suficient de operative pentru a-i aduce pe tineri spre muzică. Iar lipsa educaţiei muzicale se simte, începînd de la modulaţia discursului cotidian şi ajungînd la capacitatea de a susţine comentarii adresate unui grup, de vorbitor la conferinţe, pledoarii sau emisiuni radio, TV. Muzica este o condiţie a existenţei, imposibil de realizat aleatoriu, sub semnul întîmplătorului, indiferenţei sau al relei-voinţe. „Sănătatea este atît de muzicală – spune Boetius – încît boala nu e nimic altceva decît o disonanţă, iar această disonanţă poate fi rezolvată doar prin muzică." Să fim încrezători privind spre generaţiile care se ridică, în speranţa că „viitorul sună bine", incluzînd în parametrii existenţiali Educaţia muzicală.

***Grigore Constantinescu** este prof. univ. la Universitatea Naţională de Muzică din Bucureşti, preşedintele Uniunii Criticilor Muzicali din România, autor de publicistică muzicală, volume de muzicologie, realizator de emisiuni de radio şi televiziune.*

Florin BARBU

Privirea corigentă

Educaţie. Artă. Două cuvinte temeinice, care, în zilele noastre hiperinformatizate (citiţi cu acces cvasiinstantaneu la orice, oriunde, oricînd), încă mai fac diferenţa, decisivă, între oameni. Cel puţin, aşa cred eu. Educaţie prin artă... Spun şi eu „vast program“ şi nu, nu mă gîndesc c-ar fi o prostie. Altele ar fi întrebările. Cum, cu cine şi, mai ales, de ce?

Am avut ocazia şi plăcerea, sinceră, să particip la cîteva astfel de încercări. Mai precis, am fost invitat să discut cu elevii diferitelor licee despre filmele pe care aceştia fie le vedeau odată cu mine, fie le văzuseră cu cîteva zile înainte. Vorba aceea, *quite a challenge!* Cum să-i faci curioşi, deschişi, cum să nu-i pierzi vorbindu-le şi explicîndu-le, cam o oră, cum şi de ce *Reconstituirea, Waltz with Bashir, De battre mon coeur s'est arrêté, Hîrtia va fi albastră* sînt filme foarte bune, pe care e bine că le-au văzut şi de la care nu vor pleca aşa cum au intrat, fără nimic? E, oarecum, simplu. În primul rînd, nu trebuia să fiu didactic şi preţios, îndepărtîndu-i de filme. Ei le văzuseră, mai rămînea să-i fac să vorbească despre cele (ne)văzute, să încerce să se-ntrebe „de ce vedem filme?“. Cu puţine excepţii, reacţiile din timpul proiecţiilor erau superficiale (adică hăhăieli, ieşiri din sală, comentarii infantile), în special la filmul lui Lucian Pintilie, căruia nu-i găseau mari subtilităţi, nu reuşeau să-l pună în context, cu alte cuvinte. Nici nu auziseră de regizor, iar filmul era o premieră pentru toţi. Nu-i nimic, de asta sîntem aici, să înţelegem, dacă vrem, de ce „acest Pintilie“ este considerat cel mai bun film românesc. De fapt, toată discuţia s-ar putea reduce la doar două cuvinte: dacă vor. Fireşte, îmi veţi spune, unii dintre dumneavoastră, că la vîrsta asta (a liceului), noi, cei mari, ştim mai bine ce le trebuie copiilor şi că e mai puţin o chestiune de opţiune a juniorilor, cît una de educaţie a lor, de care tot maturii sînt responsabili. Maturii aceştia responsabili n-au fost în stare să introducă în curricula şcolară o absolut necesară materie de educaţie vizuală, deşi trăim ore bune din zi & noapte cu ochii lipiţi de tot felul de ecrane, iar pentru o mare parte a aceleiaşi generaţii mature filmele lui S. Nicolaescu sînt istorie autentică. Aşa că i-am întrebat pe foarte tinerii spectatori dacă la lecţia de istorie contemporană au fost duşi de către profesorii lor la *Autobiografia lui Nicolae Ceauşescu?* Dacă nu greşesc, o singură clasă a mers la premiera de la Sala Palatului. Sincer, remarcabil, cu atît mai mult cu cît sînt şi profesori care refuză filmul lui Andrei Ujică pentru că s-au săturat de... mizerie. În acelaşi timp, cam jumătate din populaţia României regretă vremurile ante-'89. Finalmente, răspunsul este foarte simplu. Filmul, poate mai mult ca orice artă (ştiu, Constantin Noica nu considera cinematograful o artă, dar asta e o altă discuţie) înseamnă manipulare. Orice imagine înseamnă manipulare. Cu atît mai mult imaginile în mişcare, cu pretenţiile lor de redare a vieţii aşa cum e ea. Educarea privirii ne ajută să înţelegem (de văzut, vedem toţi) de ce filmele de propagandă ale lui Leni Riefenstahl nu-s acelaşi lucru cu „Cîntarea României“, să zicem. Iertare pentru blasfemie, dar aveam nevoie de o comparaţie grosolană. Sau de ce *Inglorious Basterds* este cinema pur. Hai să zicem că documentarul nu-i acelaşi lucru cu ficţiunea şi că atunci cînd mergem la cinema nu vrem „decît“ să evadăm din plictiseala vieţii de zi cu zi. De altfel, acesta e reproşul adus filmelor noului val românesc: sînt toate la fel, arată ca-n viaţă, cu oameni obişnuiţi, care vorbesc liber şi fac ce facem toţi. Răzvan Rădulescu îi răspundea/explica unui admirator (la TIFF, după proiecţia *Felicia,...)* că nu, acele filme româneşti nu-s deloc ca-n viaţă şi că, în nici un caz, nu-s la fel. Din nou, lipsa unei minime educaţii cinematografice, chiar şi a spectatorului sincer entuziast, duce la astfel de erori frecvente.

Arta este un efort de creaţie conştient. Arta este tot ceea ce este conştient făcut şi duce la un fel de creativitate. Pentru a ne vedea chipul folosim o oglindă, iar operele de artă le vedem pentru a ne vedea sufletul.

(A. D., 14 ani, Şcoala nr. 36 „Ionel Teodoreanu“)

Am fost invitat să discut cu elevii de liceu despre filme.

Cu toate astea, toţi ne pricepem la filme şi ştim de ce preferăm *Avatar* oricărui titlu românesc. Nu rîdeţi, comparaţia nu e ridicolă; în Bulgaria, produsul lui James Cameron a fost depăşit la intrări de un film bulgăresc. La fel, în Polonia, *Titanic* a fost... scufundat de un film polonez. La noi, *Aurora* nu are sunetul conceput de Cristi Puiu, pentru că tehnicienii din sălile de cinema cred că nu-i mare lucru dacă nu se aude chiar totul...

Cu toate astea sînt şi semne bune. Programele *cinema.edu, Education a l'image, Caravana cinematografică* organizată de Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului şi Memoria Exilului Românesc, dar şi serile cu film românesc de luni şi seria Wim Wenders de la NCRR (Noul Cinematograf al Regizorului Român), pe lîngă festivalurile care fac, oricum, săli destul de pline, adună din ce în ce mai mulţi cinefili.

Şi aş mai spune ceva. Foarte important. Prima temă/lecţie pe care trebuie să o ştie şi să o aplice orice iubitor de cinema e că filmele trebuie văzute pe ecran mare. Cu lumina stinsă. Adică într-o sală de cinematograf. Măcar prima oară.

***Florin Barbu** este critic de film, realizatorul emisiunii* Cinemas, *B1 TV.*

Unda POPP

EMI la şcoala de Modă

Long Life Learning este un concept relativ nou pentru noi, deşi românii au o vorbă oarecum similară: „Omul cît trăieşte învaţă“.

Prima formulă „LLL“ presupune un proces sub coordonare specializată, în timp ce zicala noastră neaoşă se referă în special la diferitele experienţe întîmplătoare care şi ele, într-un fel sau altul, ne îmbogăţesc.

Despre Modă, chiar fără să vrem, învăţăm mereu nu doar ce se poartă, dar mai ales trucuri noi, cum să părem cît mai subţiri, ce să împrumutăm din dulapul bunicilor, de fapt cum să devenim cît mai creativi.

Moda este una dintre îndeletnicirile general umane care te obligă să-ţi revizuieşti permanent imaginea în funcţie de ultimele tendinţe şi de mesajele pe care doreşti să le transmiţi semenilor. Splendidă şi superficială, mărginită doar la aparenţe, moda este atît de efemeră, încît te trimite automat la reflexii majore. Deşi astăzi, poate mai mult ca oricînd, valoarea supremă este frumuseţea, rămîne de văzut cum fiecare făptură, în diferitele momente ale trecerii sale, va găsi soluţia optimă de a fi şi redeveni mereu frumoasă.

Se schimbă moda, ne schimbăm şi noi. Dacă în adolescenţă vrem doar să fim la fel cu idolii propuşi de cei mai în vogă creatori, şi la tinereţe adevăraţi *trendsetteri,* abia mai tîrziu apare ideea compunerii unei imagini exterioare în acord cu firea şi sensibilitatea diferită a fiecăruia. Personalitatea formată va determina alegeri nuanţate din numeroasele propuneri ale designerilor, astfel încît personajul afişat să transmită, în linii mari, acelaşi mesaj (de tipul: sînt o intelectuală rasată, lucrez în domeniul bancar etc.) fără ca imaginea să rămînă mereu aceeaşi, fixată ca într-o uniformă.

Din cochetărie sau plictiseală, răsfoitul unei reviste de modă este un gest mereu util, menit să te pună la curent cu ultimele tendinţe. Aparent, toată lumea ştie ce se poartă şi ce i se potriveşte mai bine şi, totuşi, există acum tendinţa generală de eficientizare a oricărui gest, de utilizare a persoanelor competente în ideea obţinerii rezultatelor maxime.

Avem o şcoală care pregăteşte tinerii care vor deveni viitorii specialişti ai modei (sînt acum foarte multe meserii în acest domeniu: stilist, *buyer, seller, visual merchandiser,* ilustrator, creator de modă) şi care vor oferi consultanţă de imagine celor interesaţi.

În cadrul departamentului „Modă“ al Universităţii Naţionale de Arte Bucureşti am alcătuit o programă de învăţămînt cît mai complexă, cu ore de *lifestyle,* cursuri de previziune şi multe experimente interdisciplinare, toate menite să-i pregătească cît mai bine pe viitorii lucrători într-un domeniu atît de vast, dar timpul scurt şi mai ales tinereţea studenţilor cu vîrste cuprinse în general între 18 şi 23 de ani nu ne-au permis prea multe incursiuni stilistice în zonele vîrstei adulte.

Din dorinţa extinderii domeniului de studiu, dar şi pentru a utiliza experienţa celor care predau, am înfiinţat de curînd un centru de cercetare de Eveniment Modă şi Imagine, pe scurt „EMI“, care funcţionează pe lîngă departamentul de „Modă“ al Universităţii Naţionale de Arte Bucureşti.

Printre multe altele, acest nucleu format din profesori şi studenţi masteranzi, dar şi colaboratori externi, îşi propune să ajute persoanele care au depăşit vîrsta şcolarizării să înveţe cîte ceva din limbajul hainelor, să experimenteze pe propria piele puterea de comunicare a veşmintelor, în ideea îmbunătăţirii imaginii lor exterioare în acord cu fizicul, vîrsta, profesia, evenimentul sau starea lor de spirit.

Arta este o înşiruire de lucruri care îţi vin în acel moment în minte. Arta este ceea ce vrei tu să fie. Prin artă eu înţeleg un lucru magic, fantastic, minunat.

(A. M., 13 ani, Şcoala nr. 36 „Ionel Teodoreanu“)

Prof. univ. ***Unda Popp*** *coordonează departamentul „Modă“ şi este autoarea a numeroase performinguri de costum, în ţară şi în străinătate.*

DILEMA VECHE
Gusturile nu se discută, se învaţă

Sandra ECOBESCU

Fără catedră, fără restricţii, fără emfază

Educaţia prin artă, încă din copilărie, este o şansă pe care o poţi avea doar dacă ai părinţi preocupaţi de asta, prieteni artişti sau, caz rarisim în zilele noastre, un profesor charismatic care să îţi predea artele, atît de absente în programa şcolară de la noi. Din păcate, şcoala românească funcţionează după un model care îşi propune în special memorarea de informaţii, identificarea copiilor supradotaţi şi uniformizarea elevilor, nicidecum potenţarea creativităţii, valorificarea talentelor şi a aptitudinilor personale, posibile prin educaţia prin artă.

Muzica, pictura, dansul sau teatrul lipsesc aproape cu desăvîrşire din şcoli pentru că percepţia generală este că meseriile care au legătură cu artele nu garantează un venit stabil şi decent, iar societatea românească nu este interesată de produsele culturale veritabile. Această percepţie generează un număr mare de absolvenţi de facultate mediocri în domenii considerate a garanta bunăstarea materială – mulţi dintre ei nefericiţi de profesia cu care apoi au de-a face întreaga viaţă.

Ideea fundaţiei a pornit tocmai de la această mare lacună din educaţia publicului larg în ceea ce priveşte iniţierea în domenii culturale şi umaniste, de fapt esenţiale pentru fiecare individ care vrea să înţeleagă lumea şi vrea să se bucure de probabil cea mai senzaţională manifestare a omului: *arta*. Şi, de asemenea, de la dorinţa de a evada din rutină, din stresul serviciului, din zona de uniformizare în care majoritatea oamenilor funcţionează în cea mai mare parte din timp, după terminarea unor şcoli unde cu grijă am fost puşi în cutiuţe cu etichete prestabilite.

Cînd am pornit la drum cu această idee a unei şcoli alternative care să propună cursuri în domenii artistice publicului larg, prietenii au spus că este o utopie pentru că românii nu vor plăti pentru cursuri de istorie, artă sau filozofie. Realitatea a fost alta. Am început activitatea cu doar un angajat (subsemnata), un sediu, un laptop vechi şi cîteva scaune; nici un sponsor, nici o investiţie. Publicul a apărut şi a crescut în scurt timp. De la un curs pe zi, am ajuns în trei ani la trei cursuri pe zi (seara), inclusiv în weekend, plus conferinţe săptămînale în muzee, în oraş sau în spaţii neconvenţionale.

Cel mai mare capital al fundaţiei îl constituie profesorii – oameni care lucrează în domenii artistice şi umaniste, cu pregătire serioasă şi totodată talent pedagogic, charismă, care farmecă publicul şi îl transportă în lumea fabuloasă, plină de surprize a artelor şi a umanioarelor. Aş menţiona doar cîteva nume dintre profesorii fundaţiei, oameni care au aderat la ideea noastră de a educa publicul fără emfază, catedră sau reguli stricte: Neagu Djuvara, Georgeta Filitti, Tiberiu Soare, Petre Guran, Mihail Neamţu, Ştefan Vianu, Mirel Banică, Andrei Pleşu, Adina Nanu, Sebastian Grama şi Theodor Paleologu (lectorii sînt scrişi în ordinea cronologică a sosirii în „echipă"). În acest moment, programa fundaţiei numără peste 20 de cursuri permanente şi peste 30 de profesori şi colaboratori.

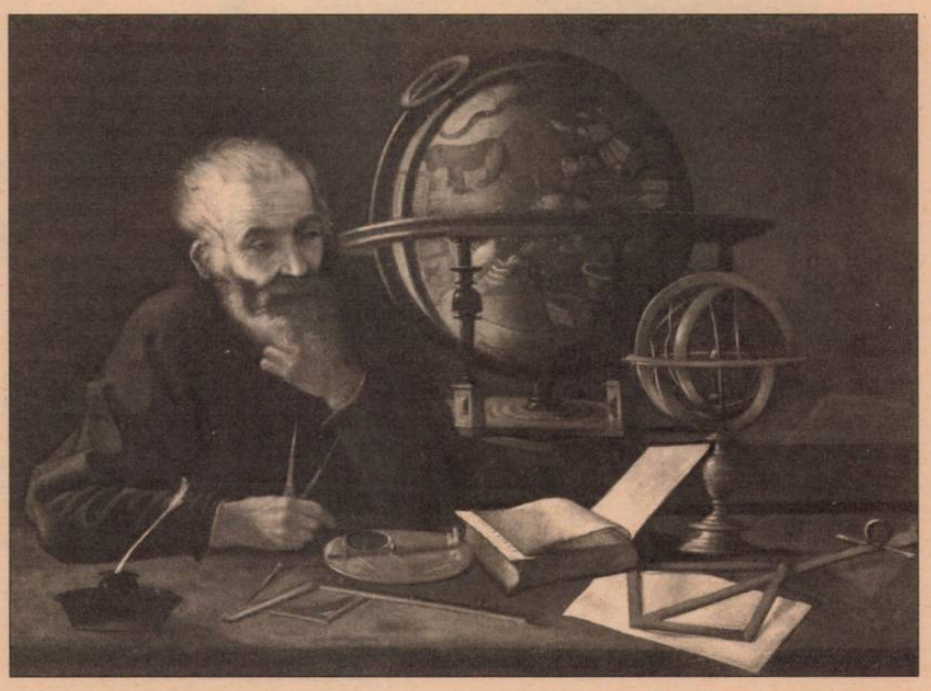

Unul dintre subiectele de suflet ale fundaţiei este istoria oraşului Bucureşti, subiect prezentat prin diverse metode şi scenarii, de la conferinţe interactive în diverse spaţii încărcate de istorie (muzee, case memoriale, mănăstiri sau cafenele vechi, hoteluri din secolul al XIX-lea), la plimbări de sîmbătă prin Bucureşti – pe Calea Victoriei, Bulevardul Magheru, zona Ioanid-Dacia sau Bulevardul Kiseleff. Anul acesta, completăm povestea oraşului cu Luna Bucureştilor – o serie de evenimente lansate în mai, amintind de Bucureştiul interbelic şi de cum ştiau oamenii să îl sărbătorească în perioada 9 mai – 9 iunie. Aşadar, îmbrăcăm educaţia prin artă în numeroase forme, tocmai pentru a ne putea adresa unui public mai variat, nu doar publicului fidel, de la atelierele şi conferinţele fundaţiei.

Publicul fundaţiei, care vine şi revine la ateliere, este format nu doar din tineri, elevi sau studenţi interesaţi de domenii cum ar fi pictura, antropologia, fotografia, istoria cinematografiei sau jurnalismul, ci şi mulţi adulţi peste 25-30 de ani, care realizează că educaţia prin artă reprezintă nu doar o formă de dezvoltare personală continuă, de cizelare a propriei personalităţi, ci şi o formă fericită de relaxare şi de comunicare cu oameni inteligenţi, cu interese comune.

Unul dintre profesorii fundaţiei, care predă la facultate, mi-a spus într-o zi că publicul de la fundaţie are altă privire decît studenţii, sau oamenii care participă la conferinţele serioase, organizate de instituţii cu tradiţie şi prestigiu. Adică au o privire mai vie, sînt bucuroşi că se află acolo joi seara, să spunem, la cursul de arhitectură, de antropologie sau de mistică. Astfel, am realizat că acei oameni, cursanţii de la fundaţie, sînt deschişi şi entuziaşti pentru că decid singuri să fie în sală, aleg pentru ei un anumit curs, un anumit profesor şi sînt cu adevărat pasionaţi şi încîntaţi de ceea ce li se povesteşte, de ceea ce li se întîmplă. Un public viu, normal şi variat care se bucură de educaţia prin artă.

Sandra Ecobescu *este preşedinta Fundaţiei Calea Victoriei.*

Conferinţele din Tel Aviv

Adina Reich, născută în 1928 în Bucureşti, a studiat scenografia la Institutul de Arte Plastice „N. Grigorescu" din Bucureşti, a lucrat la multe spectacole ale Teatrului Evreiesc din Capitală, apoi la Tel Aviv, unde s-a mutat cu părinţii. A predat Istoria stilurilor şi a costumului, publicînd cărţi în limba ebraică. Aceasta este ultima scrisoare înainte de moartea ei fulgerătoare, adresată prietenei ei din copilărie şi apoi colegă de facultate, Adina Nanu, care o întrebase despre educaţia permanentă prin artă (şi nu numai) în alte părţi.

7 ian 2011

Dragă Adina,

După cum ţi-am promis, îţi scriu despre cursurile organizate de secţia pensionarilor din primăria Tel Aviv. Directoarea este soţia ajutorului de primar, care face parte din „partidul pensionarilor" şi a fost ales şi reales în alegerile municipale.

Avînd relaţii atît de bune cu instituţiile culturale şi sociale, această cucoană a reuşit să obţină pînă în prezent acces la vreo 8-10 săli de conferinţe, la muzee, cluburi de pensionari şi case de cultură. Conferenţiarii sînt în majoritate profesori universitari, dar şi „figuri publice", ca de exemplu jurnalişti din presa televizată sau radiodifuzată, ghizi turistici, critici de artă etc.

Ciclurile de conferinţe (5-14 conferinţe într-un ciclu) pe care le-am auzit pînă acum au fost: Îmbunătăţirea memoriei; Plimbare prin excavaţii arheologice; Scrieri în limba ebraică din Babilon şi pînă în secolul al XIX-lea; Civilizaţiile precolumbiene; Istoria dinastiilor europene şi islamice; Istoria pianului; Plimbare prin regiunile Franţei; Parisul necunoscut.

Arta este o operă prin care omul îşi exprimă sentimentele.

(C., 12 ani, Şcoala nr. 36 „Ionel Teodoreanu")

Acum trei ani am descoperit „conferinţele-concert", ce se ţin în sala de spectacole a Primăriei, care este în apropierea locuinţei mele. Conferenţiarul este compozitor, pianist, dirijor şi profesor la Academia de Muzică. Este foarte simpatic şi are umor, pe lîngă cunoştinţe şi un repertoriu vast, iar anul trecut a fost distins în Franţa cu titlul de „Cavaler al Artelor", după care a fost primit la conferinţă cu întrebarea „Unde ţi-ai lăsat calul?". Nu ştiu dacă este cunoscut şi în România, numele lui este Ghil Şohat (are 39 ani). Conferinţele lui sînt însoţite de cîte un recital de pian, vioară, violă sau alt instrument, la care cîntă împreună cu alţi artişti şi mai tineri, premiaţi la diferite concursuri, la care el este uneori în juriu, sau aduce filme cu concerte, sau opere cu cele mai celebre formaţii. La aceste programe am auzit pînă acum: Simfoniile lui Gustav Mahler; opere celebre, de la Mozart la Alban Berg; Schubertiada; Marile creaţii pentru pian; Bach şi compozitorii romantici.

Pe lîngă cursurile care se ţin o dată pe săptămînă (cursuri semestriale) sau o dată pe lună (cursuri anuale), au loc şi conferinţe izolate sau plimbări ghidate de o jumătate de zi. Am luat parte la conferinţa „Bach şi arhitectura" şi la o plimbare în cartierul Templierilor (nu ce crezi tu). Aceşti „Templieri" au fost colonişti germani creştini care s-au instalat în Ţara Sfîntă la începutul secolului XX şi au adus progresul tehnologic, ca de exemplu presa mecanică pentru ulei de măsline, care funcţionează demonstrativ pînă astăzi ca să servească la învăţarea mecanicii de maşini. Acum se restaurează cartierul în formă de parc.

Alte subiecte pentru cicluri de conferinţe sînt: Călătorie mondială pe ecranul cinematografic; Capodopere muzicale ale compozitorilor vienezi; În jurul pămîntului în 6 întîlniri: scena artistică la Londra, Tokio, New York, Berlin, Barcelona şi Tel Aviv; Capodopere ale istoriei artelor.

Acestea din urmă au loc la Muzeul de Artă din Tel Aviv şi se compun astfel: o oră conferinţă, o jumătate de oră pauză (cu reducere la bufetul muzeului pentru cafea şi croissante) şi o oră vizită în muzeu, în grupuri de 15-20 persoane, fiecare cu ghidul lui.

„Academia pentru pensionari" publică din timp catalogul activităţii pe fiecare semestru, cu informaţii despre ziua, ora şi locul unde se vor ţine conferinţele, numărul conferinţelor şi taxa pentru fiecare, şi te poţi înscrie prin telefon, plătind prin „credit card". După ce te-ai înscris, primeşti prin poştă programul de studiu *(silabus)* cu data fiecărei conferinţe, chitanţa şi o înştiinţare tipărită dacă s-au programat şi alte activităţi care nu apar în catalog. Pentru fiecare curs primeşti o legitimaţie (pe un dreptunghi din plastic, ca un credit card) pe care sînt scrise toate datele relevante, care serveşte drept bilet de intrare. Dacă mai ai întrebări, am să-ţi trimit răspunsul.

Cu mult drag,

Ady

Mihaela MICHAILOV

Educația gîndirii critice

„Ne hrăniţi. Ne alegeţi hainele. Impuneţi regulile. Ne faceţi promisiuni şi speraţi să le uităm. Încercaţi să ne spuneţi ce se-ntîmplă în lume. Ne explicaţi care este semnificaţia războiului. Şoptiţi cînd credeţi că nu auzim.“ 14 copii cu vîrste între 8 şi 13 ani se aliniază şi vorbesc despre o lume care-i învaţă ce să fie şi ce să aleagă, cum să ajungă nişte copii perfecţi înainte să fie pur şi simplu copii, într-unul dintre cele mai puternice spectacole despre educaţie pe care l-am văzut vreodată, creat de compania Forced Entertainment – *That Night Follows Day*. Un performance-lecţie despre maturizare şi conştiinţa deciziei personale, pe care copiii o învaţă „jucîndu-se de-a“ şi experimentînd posibile situaţii şi identităţi.

Teoriile şi practicile educaţiei prin artă sînt, în România, sub nivelul zero al dezbaterii. Într-un sistem care privilegiază încă surplusul de informaţii nefiltrate, nivelul de asimilare liniară, învăţarea împotriva greşelii fireşti şi gîndirea non-critică, educaţia prin artă nu reuşeşte să-şi creeze un spaţiu oportun de intervenţie. Beneficiul introducerii ei vizează două componente esenţiale. Pe de o parte, ar produce o *revoluţie în reflecţia* asupra sistemului de învăţămînt şi, pe de altă parte, ar elabora practici educative deschise, flexibile şi permeabile, care i-ar transforma pe elevi din spectatori ai sistemului în actori ai lui, capabili nu doar să recepteze neutru o serie de informaţii, ci să acţioneze în virtutea folosirii lor. În statutul participativ al elevului s-ar produce astfel o mutaţie extrem de importantă. Elevul devine actor social. Prin intermediul educaţiei prin artă poate să-şi conştientizeze aptitudinile, poate să-şi reprezinte problemele cu care se confruntă şi poate să-i reprezinte pe cei care nu au forţa să o facă, transformîndu-se în vocea unor colectivităţi. Elevul ajunge să fie o conştiinţă vie a lumii în care trăieşte.

Dezvoltarea unui parteneriat de gîndire între spaţiul-sursă de schimbare – şcoala – şi factorul de schimbare – arta – constituie o necesitate pe care sistemul de învăţămînt din România încă nu o conştientizează. Cînd arta iese din spaţiile care îi sînt destinate şi pătrunde în şcoli influenţează decisiv formarea unor indivizi cu o conştiinţă empatică şi o raportare critică la mediile din jur.

Introducerea teatrului în educaţie este un proiect de maturizare socială şi de construcţie a conştiinţei civice. Încă din 1917, unul dintre cei mai importanţi vizionari în domeniul educaţiei, Caldwell Cook, specifica rolul fundamental pe care îl poate avea teatrul în educaţie, prin accentul pus pe două noţiuni esenţiale: autoînţelegerea şi empatia. Prin jocul de rol şi transferul de identitate, copilul înţelege mai bine dimensiunea problemelor pe care le trăieşte şi poate rezona şi la problemele cu care se confruntă cei de lîngă el.

Într-o lucrare esenţială despre rolul educaţiei prin artă – *Development through Drama* (London, Longmans, 1967) –, Brian Way punctează cîteva dintre avantajele unui astfel de sistem educaţional. Îi oferă elevului şansa de a învăţa, experimentînd relaţia cu lumile cu care intră în contact, şi de a folosi în existenţa de zi cu zi resurse proprii de transformare. Este dezvoltată astfel modalitatea de a-i face pe tineri să participe critic în reţeaua socială din jurul lor.

Ceea ce pare un simplu act de divertisment – copiii învaţă un text de teatru pentru ca apoi să-l joace în faţa unui public, dramatizează situaţii de viaţă şi poveşti personale pe care le expun în spectacole făcute de ei – este, de fapt, o interacţiune responsabilă cu societatea şi un mod de a genera posibile soluţii de transformare. Soluţiile oferite de către categorii de vîrstă luate destul de puţin în considerare au un efect de reprezentare a respectivelor categorii. Potenţialul adolescenţilor, neexplorat exact în punctele în care ar necesita să fie folosit pentru tipul de reacţie pe care o poate naşte, este cel mai important capital simbolic de schimbare socială. Aceste grupuri de vîrstă cresc acţionînd şi propunîndu-şi, prin jocul teatral, să joace un rol social, să determine, activ, o percepţie de reprezentare categorială.

În 2010, Universitatea Naţională de Artă Teatrală şi Cinematografică „I.L. Caragiale“ a iniţiat un proiect de învăţare permanentă – „Şcoala de Duminică“.

Prin jocul de rol şi transferul de identitate, copilul înţelege mai bine dimensiunea problemelor din jur.

Miza acestui proiect este de a deschide domeniile specifice artei teatrale şi cinematografice spre categorii de public cît mai diverse, indiferent de pregătirea lor profesională, astfel încît să fie accesibile şi celor care vor să experimenteze, pe termen scurt şi într-un cadru profesionist, zone artistice diferite.

Cursurile – fotografie, arta actorului, scenariu dramatic, scenariu de film, videoclip – oferă noţiuni teoretice de bază şi cunoştinţe practice esenţiale pentru fiecare domeniu în parte. Se creează astfel un spaţiu-platformă de educaţie accesibilă şi, totodată, aplicată, un context de învăţare care poate provoca, ulterior, nevoia de aprofundare.

„Şcoala de Duminică“ este structurată pe module de cîte 10 cursuri, la finalul cărora toţi cei care absolvă primesc un atestat. Vîrstele cursanţilor prezenţi pînă acum în cadrul proiectului au variat între 16 şi 50 de ani. „Şcoala de Duminică“ propune un format de învăţare permanentă conceput în aşa fel încît, indiferent de vîrsta şi de profesia cursanţilor, noţiunile dobîndite să creeze nivelul de înţelegere necesară unui mod de a gîndi teatral şi cinematografic.

Mihaela Michailov *este critic de teatru şi doctorand al Academiei de Teatru şi Film.*

(Citatele reprezintă răspunsurile elevilor de la şcoli din Capitală la întrebări privind definirea artei şi rolul ei în societate, în cadrul proiectelor iniţiate de The School Question Center. *Desenele înfăţişînd-o pe Mona Lisa sînt realizate tot de către elevi, parte din Proiectul „Mona Lisa a dispărut“.)*

PUBLICITATE

Cioran – şocant şi enigmatic

– interviu cu Ferdinand LEOPOLD –

Publicăm partea a doua a interviului cu cel care a tradus, antologat şi a scris postfaţa în limba germană (pentru editura Suhrkamp, sub titlul Über Deutschland *– „Despre Germania“) la volumul cuprinzînd cele 25 de articole semnate de Emil Cioran în tinereţe. În 1933, aflat în Germania la studii, într-o scrisoare publicată în ţară, tînărul bursier Cioran credea că, pentru a înţelege Germania acelor zile, trebuia să îndrăgeşti tot ce este exagerat. Este una dintre cele mai puţin ofensive, mai puţin şocante şi provocatoare reflecţii făcute de Cioran în cuprinsul celor 25 de articole, selectate din corpusul celor circa 140 scrise pînă în 1949.*

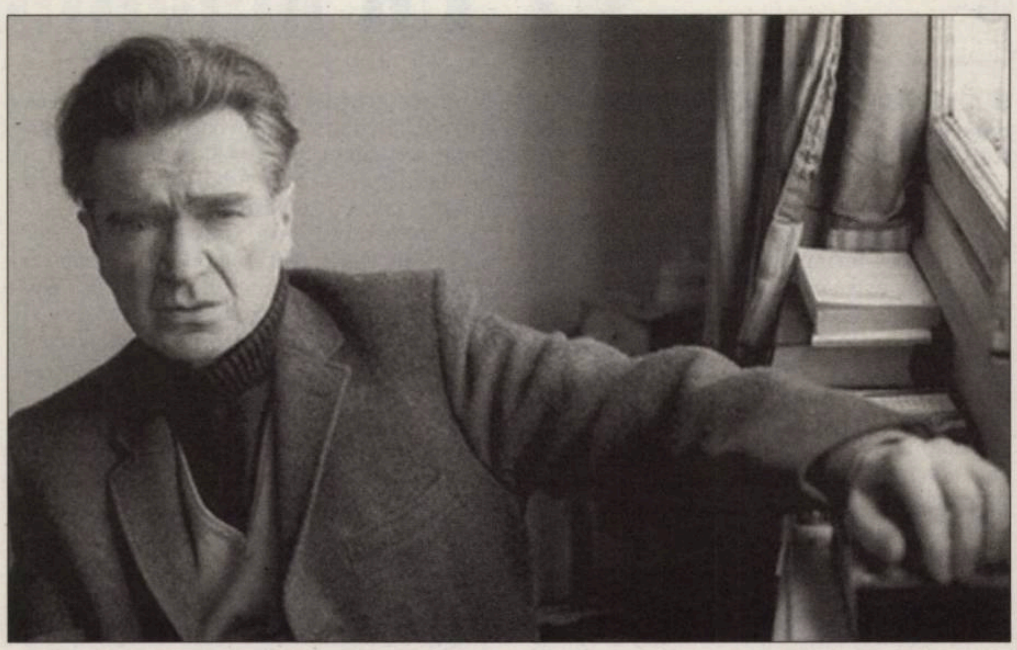

Afirmaţi în postfaţa antologiei că, atunci cînd admiră, Cioran este radical, cînd dispreţuieşte, este nuanţat. Bernd Mattheus, în foarte docta şi voluminoasa biografie Cioran. Portretul unui sceptic radical, *îi atribuia subiectului său o gîndire viscerală. Împărtăşiţi acest punct de vedere?*

Gîndire viscerală, de ce nu? – ar trebui însă definit şi delimitat termenul. Cioran vorbeşte, pînă la delir, de iraţional, iraţionalitate; neîndoielnic, un termen-cheie al gîndirii sale. Dar fondul, ceea ce se ascunde îndărătul acestui concept, mi se pare aproape inextricabil, esenţial totodată pentru înţelegerea, hermeneutica gîndirii cioraniene. Dar, pînă în prezent, am impresia că nu mulţi au stăruit asupra unor astfel de întrebări. Iar dacă „iraţionalul“ este absolut esenţial pentru desluşirea hăţişurilor cioraniene, atunci ce să mai zicem de ceilalţi termeni, pe care am îndrăznit să-i înşir în acea postfaţă? Fără a face pe cunoscătorul, mă văd nevoit să transmit însă acel fior: văd întinzîndu-se ameţitoare prăpăstii, hăuri…

Cioran pare a face parte din categoria acelor scriitori despre care Valéry afirma (reproduc din memorie ideea fragmentului) că ei preferă să fie citiţi de foarte multe ori de cîteva persoane decît o singură dată de un număr infinit de cititori. Cercul cititorilor lui Cioran este, în lume, destul de restrîns, dar fidel. Credeţi că textele sale despre Germania, provocatoare, incitante vor spori numărul acestora aici, în spaţiul culturii germanofone?

Nu ştiu nici ce fel de „chapelle“ are Cioran, nici cît de credincioasă îi rămîne aceasta. Dar, de bună seamă, formula lui Valéry surprinde structura lăuntrică a gînditorilor din familia spirituală a lui Cioran; aceştia sînt gînditori la antipodul filozofilor academici, explicativi şi discursivi: la ceilalţi, esenţele, fondul sînt, dimpotrivă, întotdeauna ocultate, adumbrite, implicate, în ultimă instanţă impenetrabile, deşi forma pare accesibilă şi vertiginoasă. Aceasta şi din cauză că o mare densitate nu suportă decît veşmîntul poetic – cu alte cuvinte, un înalt grad de formalizare, ceea ce însă nu favorizează şi facilitează demersul hermeneutic (care aici se impune însă în mod cu atît mai imperios).

Sînt felurite căi de acces la Cioran şi la textele interbelice. Deşi ocazionale şi redactate fugitiv, ele nu sînt neglijabile, fie şi drept repere pe calea unei evoluţii singulare. Rodnică cu adevărat lectura textelor „eretice“ nu poate fi, cred, decît – în Germania şi oriunde – pentru cei frămîntaţi de întrebarea Cum şi de ce, în ce mod şi din ce cauze au putut avea loc anumite evenimente nefaste, dezastruoase, pe ce căi şi în ce măsură se răsfrîng sau sînt distorsionate în publicistica cioraniană? Cred că nu numai „cioranienii“ ar trebui să asalteze, etimologic vorbind, să „obsedeze“ textele cu întrebări, mai degrabă decît să îşi regăsească propriile răspunsuri în ele…

Über Deutschland *(„Despre Germania“), este o replică la volumul* Despre Franţa *pe care l-aţi şi tradus în germană. Interesante mi se par interferenţele textuale dintre cele două scrieri şi, mai cu seamă, tematizarea relaţiei dintre cele două ţări şi „modele“ în articolul „Germania şi Franţa sau Iluzia păcii“. Din perspectiva actualităţii – cărui model credeţi că i-ar da Cioran prioritate azi?*

Ideea de a publica un geamăn al volumului *Despre Franţa* aparţine editurii. Sînt texte de factură diferită, în sensul că în *Despre Franţa* Cioran începe să se lepede de furia militantă, fără a deveni mai puţin radical; predomină însă accente sceptice, resemnări. Îmi imaginez că „germanizarea“ României, de care vorbea Cioran în anii interbelici, viza sau sugera doar un „model“ cultural tradiţional, întrucîtva pe linia marilor „filogermani“ sau „germanofili“ români. Pe de altă parte, nu cred că, personal, Cioran a resimţit vreodată tentaţia de a prinde rădăcini în Germania. Începînd din 1941, e însă limpede că nu a mai putut rezista farmecelor Franţei şi astfel ideea „germanizării“ i-a devenit inutilă. Dar problema ar trebui analizată mai pe larg şi în profunzime: e vorba de un „model“ sau mai degrabă de o atitudine de un anumit tip, şi ce implică aceasta?

Cioran întrevedea cultura română a vremii în ipostaza de parazit al culturii franceze şi observa că unii tineri credeau că România se poate salva doar prin germanizare. Să nu uităm: Caragiale s-a exilat la Berlin, capitală care, pentru intelectualii interbelici, aşa cum Nicolaus Sombart constata scriind chiar despre Cioran în volumul Pariser Lehrjahre, *nu era decît o staţie de tranzit spre Paris. În pofida germanofiliei sale juvenile, Cioran a preferat definitiv Franţa. A cedat el presiunii modelului cultural, sau a dorit să se vindece de „hitlerism“ nu doar prin budism, ci şi prin refugiul definitiv într-o ţară ai cărei locuitori „preferă o minciună bine spusă, unui adevăr prost articulat“?*

O problemă destul de complexă, pe care am atins-o parţial şi la întrebarea precedentă. E greu de spus care au fost motivele care l-au determinat pe Cioran să se stabilească în Franţa; în orice caz, au fost multiple: de ordin politic, cultural, stil de viaţă, credinţa şi superstiţia literelor, un anumit purism în hedonism etc. Aş aminti doar că Cioran şi-a descoperit propria-i Franţă, poate nu în primul rînd Parisul, poate nu înainte de toate secolul XX – l-ar fi putut subjuga şi fascina o anumită rigoare, un estetism sau formalism şi o frivolitate aparţinînd altor veacuri, demult revolute; ceea ce s-a oglindit în idealul său stilistic, formal şi a constituit neîndoielnic o contrapondere la iraţionalismul sau „dionisismul“ său funciar. Fondul gîndirii sale însă nu a fost niciodată „francez“, deşi forma ei este puternic marcată de impactul cu spiritul tradiţiei franceze – aşa cum însuşi a mărturist-o, anticipîndu-şi întreaga traiectorie, şi într-un articol din anii '30, pe care l-am publicat. Cred că Cioran aparţine altor planuri, mai degrabă arhaice şi universale, decît atribuibile sau tributare unei anumite naţiuni. Dar ar fi încă multe de explorat, de evaluat… De aceea spuneam că n-ar trebui să ne grăbim să vorbim despre un „model“, căci ce ar implica el, în ce coordonate ar putea fi prins… Sau înseamnă „model“ – *Vorbild, Vor-Bild?* De-aici s-ar putea, poate, purcede.

Vă cer, în final, încă o mărturisire: Ce vă leagă de limba română, de scriitorii români şi de opera lui Cioran?

Limba română mi se pare extrem de ademenitoare şi ispititoare. Regret că nu o mai pot cultiva aşa cum mi-aş fi dorit odată, dar nici nu doresc să devin, cum îi plăcea lui Cioran, cu un dram de cochetărie şi ironie, să se autointituleze – sau să se autoînnobileze? –, „trădător al limbii materne“. Aş concluziona atrăgînd atenţia asupra faptului că o caracterizare densă şi sugestivă a farmecului limbii române am găsit-o la marele eseist polonez Jerzy Stempowski (într-o scrisoare din 1947).

Cît despre literatura română, n-aş putea vorbi decît în termenii unei patimi şi nostalgii.

a consemnat Rodica BINDER

Cred că nu numai „cioranienii“ ar trebui să „obsedeze“ textele cu întrebări, mai degrabă decît să îşi regăsească propriile răspunsuri în ele…

Îmi imaginez că „germanizarea“ României de care vorbea Cioran în anii interbelici viza sau sugera doar un „model“ cultural tradiţional.

PUBLICITATE

ABONEAZĂ-TE ACUM!

Ai pînă la reducere 13%!

Adaugă abonamentului colecţiile de DVD-uri preferate:

Primeşti o dată pe lună revista Dilemateca!

NOU!

Abonamente în străinătate

Dacă vrei să faci o bucurie cuiva drag plecat din ţară, acum îi poţi oferi un abonament la **Dilema veche**, împreună cu **Dilemateca** sau la oricare dintre publicaţiile: **Foreign Policy**, **Forbes**, **Historia**, **Ştiinţă şi Tehnică**, **OK** sau **Tango**.

PUBLICITATE

METODE DE ABONARE

SMS

3 luni abonament

Trimite un SMS doar din rețeaua VODAFONE LA 7115 cu textul DILEMA VECHE

• Costul unui SMS este de 15 euro fără TVA, pentru revista fără DVD
• Vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro
Operatorul limitează la 30 euro valoarea SMS-urilor pe care le puteți trimite în decursul a 30 de zile
Contravaloarea SMS-ului nu se returnează.
Informații la tel: 0800.800.111.

ONLINE pe www.dilemaveche.ro

La sediile, chioșcurile, caravanele și librăriile ADEVĂRUL

Poștă și partenerii ADEVĂRUL HOLDING

Trimite dovada plății și talonul completat

ADRESA DE LIVRARE
Nume .....
Prenume.....
Compania* .....
Cod fiscal* .....
Str. .....
.....
nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. .....
localitate .....
județ/sector .....
cod poștal .....
telefon .....
e-mail .....
Doresc să mă abonez începând cu data de .....
.....(scrieți în căsuță numărul de abonamente pe care doriți să-l contractați)

Dilema veche
☐ 3 luni (56 lei) ☐ 6 luni (109 lei) ☐ 12 luni (212 lei)
Dilema veche + colecția Marilyn Monroe
☐ 3 luni (113 lei) ☐ 6 luni (167 lei) ☐ 12 luni (268 lei)
Dilema veche + colecția Charlie Chaplin
☐ 3 luni (93 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecția Teatru românesc
☐ 3 luni (93 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecția Opera
☐ 3 luni (178 lei) ☐ 6 luni (231 lei) ☐ 12 luni (344 lei)

și am achitat S.C. Adevărul Holding S.R.L., cod fiscal RO18990288, în contul nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera, cu ☐ mandatul poștal ☐ OP nr. ..... din data .....
* Pentru adresă de facturare diferită, contactează-ne la abonamente@adevarulholding.ro
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 27 a lunii în curs.
Prin completarea acestui talon sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activități promoționale și să le dezvăluie terților conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări și să solicit ștergerea datelor adresându-mă societății S.C Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Pentru abonamente și informații sunați la 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice rețea, între orele 7^00 - 22^00 (luni - duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

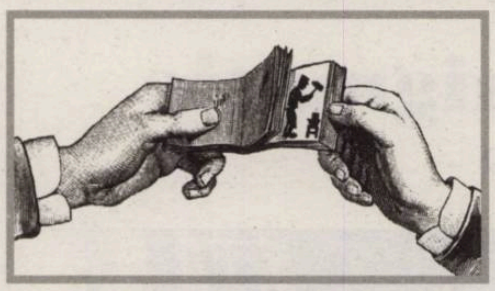

Marius CHIVU

feedbook

Un maghiar la Gherla

● **Ádám Bodor – *Zsófia Balla, Mirosul puşcăriei*, traducere de Marius Tabacu, Editura Curtea Veche, 2011.**

Unul dintre cele mai bune lucruri întîmplate literaturii noastre în ultimul deceniu este faptul că i-a „recuperat“, cît de cît, pe scriitorii români bilingvi, dar, mai ales, pe scriitorii străini de origine română sau doar născuți aici. Și nu mă refer, acum, la generația „clasicilor“ Cioran – Eliade – Ionesco sau la Paul Celan, ci la cei (mai) tineri. Dintre toți aceștia (dacă se-ntîmplă să las pe-afară vreun nume important, doar memoria capricioasă e de vină), Ioan P. Culianu, Andrei Codrescu și Cătălin Dorian Florescu sînt traduși aproape integral; Herta Müller a trebuit mai întîi să ia Premiul Nobel ca să apară și în limba română; Eginald Schlattner, Richard Wagner, Gabriela Melinescu, Dumitru Radu Popa, Petru Popescu, Anamaria Beligan și Aglaja Veteranyi au fiecare cîteva cărți de proză traduse; mai sînt eseiștii: Matei Călinescu, Virgil Nemoianu, Toma Pavel, Vladimir Tismăneanu, Călin-Andrei Mihăilescu sau Marius Babias; unii încă „așteaptă“ să fie traduși cum trebuie – precum Oskar Pastior și Dieter Schlesak, spre exemplu; alții abia acum sînt descoperiți și de către cititorii români, fie pentru că tocmai au debutat, cum e Marius Daniel Popescu, fie pentru că doar în ultimii ani editurile s-au arătat interesate de literatura lor. Și aici e cazul, poate cel mai interesant, al scriitorilor maghiari născuți în Ardeal: Attila Bartis (n. 1968, Tg. Mureș), György Dragomán (n. 1973, Tg. Mureș) și, cel mai recent, Ádám Bodor (n. 1936, Cluj), tradus anul trecut cu cele mai cunoscute două romane ale sale: *Vizita arhiepiscopului* (Editura Polirom) și *Zona Sinistra* (Editura Humanitas).

Mirosul puşcăriei este, pur și simplu, una dintre cele mai interesante cărți-interviu pe care le-am citit și o perfectă introducere/addenda a romanelor lui Ádám Bodor. Zsófia Balla – ea însăși scriitoare și jurnalistă, s-a născut de asemenea la Cluj, iar din 1993 trăiește la Budapesta – cunoaște foarte bine și biografia, și opera lui Ádám Bodor, știe ce să-l întrebe și cum să-l provoace, dar, mai ales, unde să insiste. De altfel, trebuie că nu i-a fost prea greu întrucît Ádám Bodor are vervă, umor, o poftă de a povesti și o memorie a detaliilor extraordinare. Cartea-dialog a celor doi (publicată în 2001) se referă, aproape exclusiv, la Ardealul natal multietnic, zonă est-europeană prin excelență de graniță, și la perioada petrecută de scriitor la Cluj, concentrîndu-se, de fapt, pe cei doi ani, '52-'54, petrecuți de Ádám Bodor, pe atunci un adolescent de 17 ani, la închisoarea Gherla. Povestea detenției politice este relatată amănunțit și are meritul, în primul rînd, de a revela un tip de experiență – cel al disidenței maghiare în România – despre care, din păcate, nu știm mai nimic. Spune Ádám Bodor: „De obicei, la vîrsta aceea se formează asociațiile de drumeție, încep să se înfiripe cercurile colecționarilor de fluturi, se pun bazele formațiilor de muzică, ale bandelor de tîlhari și ale cercurilor literare. Dar situația de atunci a făcut ca eu să devin unul dintre membrii fondatori ai Uniunii Tinerilor Anticomuniști, adică IKESZ. Voiam să răsturnăm regimul. Eram aproape toți elevi ai Colegiului Reformat din Cluj. Situația politică de atunci e cunoscută: cu cîțiva ani în urmă comuniștii preluaseră puterea și atrocitățile erau în toi... Chiar dacă organizația noastră nu avea un caracter antiromânesc, fiind maghiari, noi chiar nu ne puteam imagina viitorul regiunii decît sub forma unui Ardeal liber, organizat, bineînțeles, după principii democratice, sub conducerea noastră. În acele condiții, eu visam la portofoliul ministerului de externe.“ Acuzat de trădare de țară, tatăl lui, economist de profesie, se afla deja la Canal, astfel că adolescentul Ádám Bodor fusese exmatriculat înainte de bacalaureat, și impulsul revoluționar descris mai sus era cît se poate de romantic, adică sincer, înflăcărat, naiv, și chiar livresc (asasinatul unor activiști comuniști maghiari, de pildă, era plănuit și inspirat de o crimă dintr-un roman de Edgar Wallace). Arestarea s-a petrecut în urma unei acțiuni în care adolescenții anticomuniști au umplut Clujul cu manifeste instigatoare tipărite pe hîrtie igienică la o tipografie de jucărie: „Textul era deplorabil: «Oameni, luptați împotriva terorii cîinilor roșii, care vă arestează părinții, fiii și vă distrug viața întregii familii. Conducerea»“.

Interogarea și perioada detenției la Gherla („un loc mult mai cumplit chiar decît se zvonea“) sînt povestite cu mare artă de Ádám Bodor. „Reeducările“ prin tortură ale colegilor de detenție săvîrșite de, atenție!, studenții legionari convertiți – printre aceștia chiar viitorul părinte Calciu: „faptul că acum numele lui se află printre cele ale martirilor ține de imaginea denaturată a unei epoci denaturate“ – oferă cîteva momente teribile, frisonante, care alternează cu situații, unele, extrem de emoționante, altele de un comic absurd rar, așa cum este, de pildă, scena reconstituirii, imediat după proces: „Ne-au dat cîte un maldăr de manifeste și ne-au pus să reluăm scena, așa cum s-a petrecut în realitate. La început au fost nevoiți să ne îmboldească, am dat un spectacol jalnic, plin cu elemente parodice: răsfiram peticele alea de hîrtie cu mișcări largi, de parcă am fi fost la semănat. Uneori vîntul mai lua cîte unul, atunci pandurii vigilenți începeau să alerge cu brațele ridicate, nu cumva curentul să-l ducă dincolo de gard sau, Doamne ferește, chiar pe stradă de unde le mai adunaseră o dată cu mîinile lor harnice“.

Scăpat de la Gherla puțin mai repede în urma unor intervenții chiar la Dej, Ádám Bodor a ales apoi să studieze teologia reformată, nu din vreo chemare religioasă, ci ca un refugiu, întrucît acolo istoria și filozofia nu erau impregnate de leninism și, pînă la plecarea sa din țară în 1982, se conturează încet-încet cariera lui de autor de povestiri la revista *Utunk*, debutat apoi și în volum, în 1969. Poveștile sale legate de pasiunea pentru Munții Rodnei și prieteni (de altfel, scriitorul își face portretul unui tip mai degrabă solitar, retras mereu în natură, vizibil marcat de experiența detenției sale și a tatălui său: „am încercat să supraviețuiesc pendulînd între piscurile munților și prieteni“), scurta tentativă de a deveni pictor (alt episod de un comic fabulos), reconstituirea atmosferei boeme și a vieții literare maghiare clujene, încercările de emigrare în condițiile dosarului politic, toate istoriile sale au deopotrivă accente nostalgice și de frustare, conțin mult umor, dar și tristețe. Iar cînd vorbește despre „iluziile trecutului“ și despre dezastrul din pușcărie care l-a marcat profund, despre îndîrjirea de a nu se mai întoarce sau despre condiția sa de scriitor maghiar „musafir“, „privat“, situat mereu la granița dintre Ardeal și Ungaria („am rămas pe de lături“), ignorat aici, refuzat dincolo, plecat, dar tentat de întoarcere, confesiunile lui Ádám Bodor sînt extrem de emoționante: „Între timp, în anii care au trecut, s-a întîmplat ceva cu mine. Cu sufletul meu de imigrant. Sau, probabil, asta vine odată cu vîrsta și numai limitarea timpului rămas, sentimentul instinctiv și permanent al efemerității, mă duce tot mai des cu gîndul la plaiurile părăsite de acasă... Cînd ajung la Piatra Craiului, palpitațiile nu mai sînt de angoasă, ci de bucuria revederii, de emoție, cînd simt mirosul de fîn sau cînd îmi trece prin fața mașinii cîte un bătrîn în opinci sau cîte o găină cu fundul dolofan. Și toate acestea, în ambivalența lor, sînt din ce în ce mai intratabile“.

Extraordinar povestitor, plin de umor, cu un acut sentiment al istoriei și al dramei celui plecat din locul de baștină, Ádám Bodor oferă o privire retrospectivă asupra comunismului românesc, absolut necesară. De altfel, vorbind deopotrivă despre „conștiința ardelenească“ și șovinismul maghiarilor, despre politica internă românească deplorabilă față de maghiari, despre multinaționalism și toleranță, trecut, graniță și convietuire, confesiunile sale au o dimensiune politică ce rămîne neapărat de aprofundat. Un scriitor care trebuie descoperit!

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Félix J. Palma, *Harta timpului*, traducere din limba spaniolă de Ana-Maria Tamaș, Colecția „Fiction Connection“, Editura Trei, 2011.**

Șireată proză scrie acest spaniol! Povestea din *Harta timpului* extrage senzaționalul din toate filoanele literare posibile (romanță, policier, SF, ficțiune istorică), aplică apoi o scurtă cură de dezvrăjiri realiste, după care, potrivit efectului yo-yo, lasă fantezia să ia și mai mult în greutate, în volum, în consistență etc. Trei părți are romanul și de tot atîtea ori va funcționa această viclenie narativă, făcută să dea dependență de jocurile imaginației.

În principiu, sîntem în noiembrie 1896, la Londra. De aici încolo însă, fiecare episod dezvoltă propria acțiune, cu propriul set de personaje și propria „călătorie în timp“: în urmă cu opt ani, pentru salvarea ultimei victime a lui Jack Spintecătorul; în 20 mai 2000, cînd oamenii învinguse armata roboților propulsați de motoare cu aburi; într-un alt viitor, dintr-un univers paralel. Singurele figuri statornice – aflate în toate cele trei secvențe – sînt H.G. Wells (născocitorul „mașinii timpului“) și G. Murray (proprietarul unei așazise companii de „călătorii temporale“), adică ficționarul și farsorul, polul călătoriei virtuale și polul călătoriei butaforice. Rolul lui Murray e același de fiecare dată: patronează un fals seducător. Cel al lui Wells e inimaginabil de diferit de la un episod al cărții la altul, intrînd și în broderia unor povești de amor, și într-o amețitoare poveste polițistă „cu manuscrise“, alături de Bram Stoker și Henry James.

Sînt 700 de pagini în total, dar scriitura atletică a lui Félix J. Palma și umbra subțire a farsei – sau a jocului cu farsa – te țin vioi pînă la capăt. Prima călătorie în timp din carte începe cu tehnicul îndemn: „Dă-i drumul, vere!“. Restul, veți vedea, e plăcere.

Cristina MODREANU

Urmaşii lui Andrei Şerban la La MaMa

Cînd Andrei Şerban părăsea România, la începutul anilor '70, ca să meargă la New York şi să lucreze la La MaMa, după ce fusese „descoperit" de Ellen Stewart (cum povesteşte în numărul din martie al revistei *American Theater,* într-un grupaj dedicat recent dispărutei „zîne bune" a teatrului off-off Broadway), micul teatru de pe Strada 4 se afla deja în atenţia generală, dar marile sale reuşite nu veniseră încă. Şerban însuşi avea să devină o parte importantă din istoria acestui loc, reper al teatrului inovator, mereu în căutare de noi voci şi deschis experimentelor artistice. Condus pe drumul riscant al perpetuei nevoi de nou şi de autentic de către Ellen Stewart – care a pus pe locul doi propria carieră de creator de modă pentru a se ocupa de un teatru underground care nu reuşea la începuturile sale nici să-şi plătească chiria –, La MaMa a devenit un simbol al artei nealiniate dezideratelor comerciale, un fel de Mecca a tinerilor artişti inovatori. Nu mai puţin – o platformă de dialog artistic între culturi, unul dintre proiectele sale actuale numindu-se chiar *Bridge*.

La MaMa a devenit un fel de Mecca a tinerilor artişti inovatori.

Spectacolul *Heaven on Earth,* în regia lui Dan Safer, jucat la mijlocul lui februarie la La MaMa, apoi în turneu în Franţa, converteşte textul tip colaj al dramaturgului Charles Mee într-o demonstraţie de teatru-dans susţinută de performeri americani (Witness Relocation) şi invitaţii lor francezi (Compania Ildi! Eldi), aşadar se integrează perfect în acest context favorabil experimentului şi schimburilor între culturi. Ceea ce surprinde şi amuză pe spectator, de la bun început, este permanenta şi intenţionata subminare a materialului dramaturgic preexistent. Narativitatea de tip tradiţional este întreruptă brutal sau măcar pusă în paranteze sistematic de către intervenţiile coregrafice neaşteptate. Există o replică în textul lui Mee – el însuşi un practicant al strategiilor de subminare a regulilor de compoziţie dramatică tradiţionale – care descrie foarte bine ceea ce se întîmplă în scenă: *„What do you love about this?", „That anything can happen".*

Ce se întîmplă este că mai multe poveşti sînt începute şi apoi intercalate unele cu altele. Sînt introduşi succesiv mai mulţi naratori, practic fiecare interpret se erijează la un moment dat în narator, dar cei mai mulţi nu sînt în stare să producă naraţiunea – ezitări, blocaje, răzgîndiri, emotivitate jucată îi fac pe fiecare să cedeze prim-planul altcuiva. Pe lîngă dispariţia unui unic fir narativ, se înregistrează şi absenţa personajului *per se*. Interpreţii nu dialoghează unii cu alţii, produc doar enunţuri şi se adresează direct publicului. Dramaturgia de tip clasic a fost aruncată în aer („teatrul postdramatic", cum ar spune H.T. Lehmann), iar ceea ce vedem în scenă sînt rămăşiţele exploziei – fragmente de poveste, momente izolate de dans, profilul cîte unui eventual personaj care îşi contrazice apoi rapid condiţia, parcă temîndu-se de a fi fixat într-un contur prea clar. Spargerea convenţiilor în spectacolul regizat de Dan Safer se face cu metodă şi este semnalizată ca atare: cîte un performer îşi asumă această sarcină plasînd un stativ de reflector în mijlocul scenei şi oprind/schimbînd cursul spectacolului. În clipa în care spotul de lumină coboară asupra lui, totul devine posibil, iar direcţia pe care o va lua spectacolul e complet imprevizibilă. Uimitoare e tocmai această fluiditate a schimbărilor de registru şi de ton: de la comic, uşurel şi vag superficial, la momente de meditaţie profundă asupra condiţiei umane, potenţate tocmai de plasarea în contrast. Nu mai puţin impresionantă este mobilitatea performerilor – ei, cînd dansează, cînd intervin „cu text" pentru a „rupe" ritmul instalat al spectacolului, cînd trec în prim-plan pentru a încerca să preia misiunea de narator. O admirabilă „stare de atenţie" îi caracterizează, pe lîngă excelenta formă fizică.

Avînd ca temă principală nevoia de reîntoarcere la bucuriile simple ale vieţii în situaţii de criză, spectacolul se adresează într-o manieră surprinzătoare şi atractivă unui public tînăr, modern, avansînd un punct de vedere numai aparent vetust în legătură cu ceea ce contează în viaţă cu adevărat: să iubeşti şi să fii iubit. Construit în maniera contemporană a colajului, cu simţ ludic şi cu un tip de umor foarte modern, mustind de ironie, cu aluzii la lumea de azi, producţia devine unul dintre cele mai interesante răspunsuri la întrebarea care frămîntă dintotdeauna artistul, relansată mereu în funcţie de schimbările societăţii şi ale publicului – Cum să spui o poveste?.

***Cristina Modreanu** este critic de teatru. Cea mai recentă carte publicată este* Casa dinăuntru, *Editura Cartea Românească, 2008.*

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Despre destinul poeţilor oficiali, pe linie, în comunism, nu am mai citit – de la Kundera cu a sa *Viaţă în altă parte* – o nuvelă de vigoarea acestei *Trădări* a polonezului Adam Zagajewski *(Lettre Internationale,* ediţia de primăvară 2011, în traducerea Sabrei Daici). Lucrînd pervers, cu o inteligenţă energică, pe toate registrele lirismului şi sarcasmului, cu o „cădere finală" magistrală – îndrăznesc, după lectură, să emit un urlet de entuziasm: urgenţă! (Radu Cosaşu)

■ Între 19-22 mai, Green Hours International JazzFest – 4 zile de jazz în aer liber cu cel puţin trei recitaluri obligatorii: deja clasicii Marilyn Mazur Group şi Możdżer Danielsson Fresco Trio, dar şi Polar Bear, pentru mine una dintre revelaţiile jazz ale anului trecut. Luaţi-vă bilete din timp, grădina e mică! Mai multe la www.greenjazzfest.ro. (Marius Chivu)

■ „Cum au ajuns Regele Mihai şi Dan Diaconescu sub aceeaşi umbrelă", un reportaj de Vlad Odobescu, apărut în *Evenimentul Zilei,* 10 mai 2011. Cel mai sprinţar, mai viu şi mai bine scris reportaj pe care l-am citit anul ăsta într-un ziar românesc. (Luiza Vasiliu)

■ Vă place Wim Wenders? Pînă la sfîrşitul anului, Goethe-Institut Bucureşti prezintă în fiecare marţi a lunii, la Noul Cinematograf al Regizorului Român, cîte un titlu din filmografia regizorului german. Proiecţiile beneficiază şi de prezenţa unui invitat din lumea filmului românesc sau german. (Ana Maria Sandu)

craii de burta veche

Turbanele lui Paskevici

Vineri, 12 ianuarie 1855, ASR prinţul Ivan Paskevici, viceregе al Poloniei şi conte de Erevan, oferea un *lunch* pentru 36 de persoane, sub îndrumarea celebrului *maître* A. Heurteux, cu următorul meniu:

Supă de orz perlat *à la Princesse*
Cremă de sparanghel
Coşuleţe din trufe Lucullus

*

Copane de pui în aspic
Vită *à la Godard (cu garnitură de trufe, momiţe de vită, găluşte de pasăre şi creste de cocoş)*
Somon *Régence*
Turbane din fileuri de iepure
Piept de potîrniche cu ciuperci
Pui de raţă feliat, în timbal
Miezuri de anghinare cu glazură de vin Madera
Friptură de fazan şi de clapon cu trufe

*

Şarlotă Condé
Îngheţată moscovită de ananas
Buşeuri aranjate în terase
Îngheţată de alune de pădure cu *kirsch* şi fructe confiate

În iunie 1854, cu nici un an în urmă, trupele ruseşti conduse de mareşalul Paskevici se retrăgeau, izgonite de turci, în Valahia, după ce asediaseră fără succes, vreme de două luni, Silistra. Grotesca alcătuire a *Turbanelor din fileuri de iepure* schimonoseşte bravura exasperantă a trupelor otomane şi împlineşte, măcar în farfurie, o fantezie nerealizată: turcii fugind ca iepurii.

Amicul Dejun

Iulia DONDORICI

bon de lectură

Hans Fallada redescoperit

● **Hans Fallada, *Jeder stirbt für sich allein*, Aufbau Verlag**

În ultimele luni, un nou titlu german se află pe listele internaţionale de best-seller-uri. Dar nu este vorba despre un nou roman senzaţional al cutărui autor contemporan bine cotat, ci de o redescoperire neaşteptată a unui scriitor aparţinînd modernităţii clasice europene, Hans Fallada, şi a romanului său *Fiecare moare singur*, tradus şi în româneşte la Editura de Stat pentru Literatură şi Artă în anul 1951.

Acţiunea romanului pleacă de la o întîmplare adevărată, petrecută în Berlin în anul 1940, cînd nişte simpli muncitori, soţii Otto und Elise Hampel, se hotărăsc să întreprindă o acţiune pe cont propriu împotriva lui Hitler, împrăştiind bileţele şi cărţi poştale, scrise de mînă, prin scările unor imobile din capitala germană. Evident că Gestapoul le ia repede urma, sînt denunţaţi şi arestaţi în 1942, iar un an mai tîrziu condamnaţi la moarte.

Fallada află de aceste întîmplări în 1945, într-o vreme în care ele nu fuseseră făcute publice, de la Johannes R. Becher, viitor ministru al Culturii în Republica Democrată Germană, care l-a şi îndemnat să scrie despre ele. Iniţial, Fallada stă la îndoială, în primul rînd din considerente etice – întrucît nu fusese el însuşi un opozant al regimului fascist, se temea să nu preia acest rol în mod fraudulos –, dar povestea îl prinde atît de puternic, încît într-un tîrziu (1947) reuşeşte să scrie cele 700 de pagini ale romanului în numai patru săptămîni. Se stinge din viaţă la scurt timp după aceea, cu sănătatea ruinată de muncă şi de consumul excesiv de droguri, alcool şi somnifere.

Fiecare moare singur este, înainte de toate, o povestire scrisă „la cald" pe o temă care nu şi-a pierdut nici pînă azi interesul, şi nu s-a contaminat în nici un fel de discursurile ulterioare despre dictatura nazistă şi societatea care a făcut-o posibilă. Fallada nu-şi pune întrebarea cum a fost posibil Auschwitz-ul; în loc de asta, figurile lui sînt oameni obişnuiţi descrişi în comportamentul lor cotidian, cu lăcomia şi invidia lor sau cu felul în care calculează avantajele şi dezavantajele, nu în ultimul timp materiale, ale faptului că „vecinul evreu de la etajul patru" este evacuat din locuinţă şi deportat în urma unui denunţ lipsit de orice motivaţie ideologică. Figurilor lui le lipseşte orice urmă de eroism – astfel, înainte de a se hotărî să treacă la fapte împotriva Führer-ului, una dintre protagoniste îl admirase cîndva pe Hitler şi chiar făcuse parte dintr-o organizaţie fascistă de femei. Mecanismele denunţului şi ale trădării, teama, nesiguranţa şi neîncrederea sînt omniprezente, invadează cele mai ascunse cotloane ale minţii umane, viaţa privată, de familie, şi pe cea publică deopotrivă. În acest punct, figurile lui capătă un caracter universal, căci nu altfel s-a scris, de pildă, despre societăţile comuniste din Europa de Est. Poate tocmai de aceea romanul său are această neaşteptată priză la contemporan, fiind acum (re)citit cu entuziasm de cronicarii de pretudindeni.

La vremea scrierii lui însă, romanul lui Fallada nu corespundea orizontului de aşteptare din acea parte a Germaniei pe cale de a deveni socialistă. *Fiecare moare singur* a apărut pentru prima dată în 1947, dar într-o formulă cenzurată de redactorii editurii, care nu au tăiat numai cîte un pasaj pe ici, pe colo, ci chiar un capitol întreg.

Mai surprinzător este că *Fiecare moare singur* nu este, acum, un succes importat de pe piaţa germană de carte în străinătate, ci invers. În 2002, traducerea franceză a textului integral se vindea în peste 100.000 de exemplare, cea în limba engleză atingea numai în SUA 150.000 de volume vîndute, Penguin anunţînd că a vîndut peste 300.000 de exemplare în 13 luni, cifră prin care Fallada surclasează scriitori mult mai cunoscuţi precum George Orwell, Jane Austin sau Charles Dickens. În primăvara acestui an a apărut prima ediţie necenzurată a romanului în limba germană, la editura berlineză Aufbau.

***Iulia Dondorici** este traducătoare.*

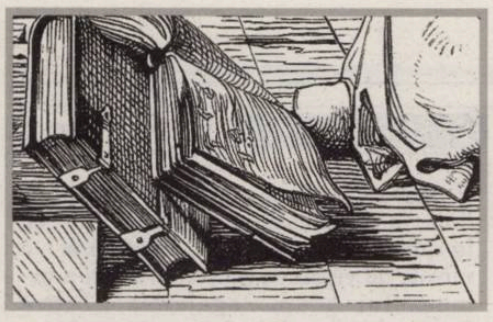

Simona SORA

biographiti

Eleva Dora dintr-a VII-a

Zilele trecute, aşa pe la prînz, cînd sună lumea cu diverse treburi, am primit un telefon dur de tot. Nu era un apel obişnuit de jurnalist cultural care-şi face paginile cerînd imperativ, ultimativ (şi, în ultima vreme, grobian) opinii ferme şi rapide despre, de pildă, colaborarea scriitorilor cu Securitatea; nu era nici vreo invitaţie precisă la tîrgul de carte din mai-iunie (unde, în ultimii ani, prefer să mă duc neinvitată, că doar e eveniment public). Era propria mea fiică (s-o numim Dora), care avea o dilemă. Pe scurt, voia să ştie repede dacă eu spusesem la o recentă şedinţă cu părinţii *că ea citeşte Dostoievski!* Adică, mă întreabă aproape şoptit, i-ai spus tu vreunei mame că eu aş citi Dostoievski?! De ce vrei să ştii, am întrebat-o, ca să trag de timp, dar şi pentru că nu-mi aminteam deloc cînd pronunţasem cuvîntul ruşinos care declanşase această dramă. Îi era ruşine, se simţea prost, i-o făcusem din nou vorbind aiurea, cu cuvinte pretenţioase asezonate cu nume obscure, ca să ajung în impasul scurt şi vanitos (deci, ruşinos) numit Dostoievski. Mai bine ziceam Tolstoi, şi nu Lev Nicolaevici, ci Alexei, măcar ăsta fusese o dată pe o listă de „obligatorii", cu *Buratino*.

Ce zisesem despre ea şi despre Dostoievski, mă întreba, aşadar, fiică-mea care va împlini curînd 14 ani şi care e, aţi ghicit, într-a şaptea, nu ca *elevul Dima* care era deja la liceu (într-a unşpea) – cum îmi spune Dora de cîte ori încerc să-i pasez cartea lui Drumeş. Cui spusesem eu, la şcoală, că *Adolescentul* de Dostoievski este o carte pentru adolescenţi, iar dacă nu încearcă *acum* să o deschidă măcar, s-ar putea să n-o mai facă vreodată?! Cînd spusesem că *Jurnalele Vampirilor, Galerista* şi *Fete de înghețată* sînt doar lecturi mai bune decît nimic? Suna prost, dar recunoşteam ceva, un fel de orbire neagră care mă năpădeşte cînd aud *adolescente* vorbind pe stradă... Oricum, *clou*-ul era Dostoievski, nu cred că am mai invocat vreodată atît de mult, într-o conversaţie telefonică (poate doar în vreuna cu Agopian), numele lui Feodor Mihailovici.

Ce zisesem despre ea şi despre Dostoievski, mă întreba, aşadar, fiică-mea care va împlini curînd 14 ani.

Cum nu-mi place, de fapt, să vorbesc la telefon, am mărturisit, ca să minimalizez gafa. Da, zisesem ceva, unei singure mame, apoi ea a reluat discuţia cu mai mulţi, cred că da, oricum nici Dora, nici altcineva nu se apropiase de Dostoievski, asta ştiam cu toţii, nu ne făceam iluzii. Nu, nu, mă întrerupe Dora (deşi, de obicei, n-o face), ai spus că *eu citesc Dostoievski acum!* Atunci am priceput că îi era, pur şi simplu, ruşine. Cum să citească ea Dostoievski cînd nimeni nu-l citeşte? Cum să-şi forţeze ea maxilarul inferior şi vălul palatin ca să pronunţe răspicat (cum făcea cu mine, la telefon) cele cinci (!!!) vocale din numele lui D.? Ar fi ca şi cum ar pune cratimă în SMS-uri, ar fi ca grija pentru gramatică pe Twitter sau împiedicarea de majuscule pe Facebook. Ar redeveni tocilara de acum cîţiva ani, care scria cu stiloul şi purta uniformă. *Boooring!*

Şi, în acel moment, am hotărît s-o las în pace, măcar un timp. Să nu-i mai trimit (pe mess) dirigintei (o tînără şi incredibilă profesoară de română pe care o adoră cu toţii pentru că nu-i obligă să citească, dar se înţelege mai bine cu cei care citesc) lista scurtă de lecturi obligatorii la 14 ani, că nu-i mai dau Dorei – la pachet cu ultimii vampiri – şi cele *Nouă povestiri* de Salinger, să nu mai amestec cărţile care mi-au făcut mie plăcere cu lucrurile care-i plac ei acum. Drept să vă spun, în disperare de cauză, i-am condiţionat o vreme (pe vremea cînd încă se mai putea) pînă şi banii de cheltuială cu cîteva lecturi (e-sen-ţi-a-le) pentru care nu-şi găsise timp. Un monstru matern! Noroc că, pînă să-mi dau seama de exagerare, apucasem să-i bag pe gît, pe lîngă dementele curate pe care le citeşte (noaptea, sub pătură, asta e neschimbat), o bună parte din excelenta listă a Sandei Cordoş din *Ce rost are să mai citim literatură?*. E un reper bun, cred că asta le-am şi spus la şedinţa cu părinţii – la urma urmelor, la 14 ani, trebuie să citească, pe lîngă basme, poveşti şi „cărţi cu jucării" (aici întrînd şi *chick lit*-ul, şi cărţile cu vampiri), şi Truman Capote, Cervantes, Michael Ende, Ana Blandiana, Mircea Cărtărescu, Simona Popescu sau Radu Stanca. Fiecare dintre aceşti scriitori au cărţi care pot fi înţelese (şi gustate) la preadolescenţă, în cea de-a doua copilărie, cum o numeşte Sanda Cordoş, care s-a descurcat, desigur, mai bine cu Rada, fiica ei (cred că a şi terminat facultatea).

Dar ce ar trebui să citească, în cea de-a treia copilărie, adolescenţii intransigenţi care fac corp comun împotriva lucrurilor obligatorii? Dacă m-aţi întreba pe mine (fiică-mea tot n-o face...), *Adolescentul* de Dostoievski ar fi prima carte pe listă. Apoi *Prăbuşirea casei Usher* şi *Annabel Lee* de Poe, *Doamna Bovary* de Flaubert (care-i mai soft decît vă amintiţi), *Maitreyi* şi *Domnişoara Christina* de Eliade, *Moby Dick* de Melville, *Mîndrie şi prejudecată* de Jane Austen, *Daisy Miller* de Henry James, *Mătuşa Julia şi condeierul* de Llosa, *Omul invizibil* de Wells, *Zenobia* de Gellu Naum, *Travesti* de Cărtărescu sau *Exuvii* de Simona Popescu. Da, e o listă (scurtă) pentru lunga vară fierbinte care va urma, în care pînă şi elevii dintr-a VII-a o s-o lase mai moale (vrînd, nevrînd) cu Internetul, cu vampirii şi cu fobia aseptică pentru autori peste 30 de ani. Sau, Doamne fereşte, morţi şi nevampirizaţi.

PUBLICITATE

Fundaţia Calea Victoriei, Dilema Veche şi Cercul Militar Naţional
organizează:
Luna Bucureştilor
9 Mai - 26 Mai 2011 - Expoziţie costume din perioada interbelică - colecţia Adina Nanu la Cercul Militar Naţional
14 Mai 2011 - Spectacol de teatru Criza teribilă monşer - la Cercul Militar Naţional
21 Mai 2011 - Proiecţia primului film color despre Bucureşti - la Cercul Militar Naţional
26 mai 2011, Balul Bucureştiului Interbelic
Muzică si costumaţie interbelică. Participare pe bază de inscriere la bal@victoriei.ro
05 Iunie 2011 - Concert muzică interbelică şi Parada costumelor
Intrare gratuită la toate evenimentele din cadrul Luna Bucureştilor, exceptând Balul Bucureştiului Interbelic.
Mai multe detalii pe: www.balulinterbelic.ro

Sponsori: Sub egida Băncii Naţionale a României
Organizatori: DILEMA, Fundatia Calea Victoriei
Parteneri Media: DESCOPERĂ.ro, SAPTESERI

PUBLICITATE

RETROSPECTIVA

ULRICH SEIDL
8-16 iunie
Noul Cinematograf al Regizorului Român
Muzeul Ţăranului Român, Str. Intrarea Monetăriei, nr. 3, Bucureşti
Parteneri: Noul Cinematograf al Regizorului Român
Sponsor: Raiffeisen BANK
Hotel partener: Golden Tulip Victoria - Bucharest
forumul cultural austriac buh

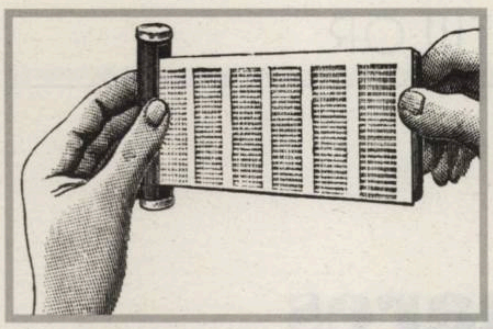

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

O jucărie toxică: „iepoca de aur“

Cadou apelpisit la ocazie festivă. Cîţiva prieteni care m-au deprins oarecum, pe mine, individualistul autoritarist, cu cele democratice şi spiritul de echipă (îmblînzindu-mi răbdător, cale de trei ani, într-un *board* de ONG cu serios blazon, ignoranţa în materie şi impulsurile coleric-vanitoase), m-au regalat nu „doar“ cu două sticle de vin de colecţie şi un stilou umilitor, ci şi cu o carte năstrușnică, născătoare deopotrivă de dulceţuri nostalgice şi fiere melancolică: *Epoca de aur, pentru copii (The Golden Age for children)* de Ştefan Constantinescu. O lucrătură editorială frumoasă (Andreea Cârnu, Giorgiana Zachia, Alexandru Stoica, *design and paper engineering* Arina Stoenescu), apărută în 2008 graţie colaborării Institutului Cultural Român din Stockholm cu Labyrint Press şi Pioner Press din capitala Suediei. („Printed in China“, *hélas).*

Proaspăt întors către miezul nopţii de la sobrul bairam de rămas-bun-la-ncheiere-de-mandat, odată strecurat în pijama n-am putut să mă abţin: am plonjat cu (pe rînd) stupefacţie, furie, neputinţă, durere, draci şi resemnare în bucoavna brusc aducătoare de ceauşism. Dînd paginile cînd cu mirare şi masochistă plăcere, cînd cu turbare, mi s-a reactualizat violent amestecul de enervare şi blazare, de îngăduinţă paternă şi severitate fraternă, de afecţiune, jubilaţie stilistică, iritare şi compătimire cu care am citit *O lume dispărută,* incitanta carte dedicată adolescenţei în ultimul deceniu ceauşist de Paul Cernat, Angelo Mitchievici, Ion Manolescu şi Ioan Stanomir. Dar şi, pînă la un punct, *Cartea roz a comunismului,* de Gabriel Decuble şi trist-savuroasele istorii de viaţă adunate de Dan Lungu în cercetările lui sociologice. Ori sentimentele împărţite cu care am văzut filmele produse de Cristian Mungiu din suita *Epocii de aur,* împreună cu încruntările create de inconştientele pledoarii cu arome sovieto-muscălești suflate pe fripturi maoisto-guevarist-68-iste de constelaţia Ernu-Cistelecan-Matei-Ponta&Co.

Născut în 1968, „decreţel“ carevasăzică, Ştefan Constantinescu trăieşte şi lucrează la Stockholm şi Bucureşti. Ingenioasa inginerie grafică a albumului (care înţeleg că a generat un real succes de librărie) ne readuce-n suflet, vedere şi simţiri cozile la Alimentara, raţionalizarea benzinei şi, în consecinţă, alternarea duminicilor cu numere (de maşină) pare şi impare, triplarea natalităţii în 1968 faţă de 1966, în urma interzicerii avortului şi a altor metode contraceptive, involuţia lui Moş Crăciun către Moş Gerilă, stabilirea de către Partid a cotelor zilnice alimentare în 1986-1989 (i.e. 107 gr. carne, 215 gr. lactate, 75 gr. fructe, 116 gr. cartofi, 181 gr. alte legume), odiseea achiziţionării unei maşini Dacia (pentru care mîncai cîţiva ani iaurt în loc de carne şi pe care o aşteptai minimum cinci ani după achitarea avansului, pentru a fugi cu ea, imediat după aceea, la *service),* distrugerea (ori criminal de inutila strămutare) a bisericilor, nebunia *sistematizărilor,* Decretul 98 prin care se instituia controlul riguros al maşinilor de scris, nenorocitele blocuri botezate *cache-églises*... şi încă altele.

Totodată – asemeni generaţiei semnatarilor din *O lume pierdută*, care mîngîiau cu ochii inimii *eugeniile*, sticlele de Cico, *Pif*-urile şi *Rohan*-ul editate de comuniştii francezi, napolitana *Dănuţ*, pufuleţii, uniforma „şoimilor patriei“, cutare replici din filmele lui Sergiu Nicolaescu ori Şovu-Corjos, forfota manufacturieră de la „cercurile pioniereşti“ ş.a.m.d. – te trezeşti şi tu, sexagenar (ne)vindecat, pipăind, ca orbul lumina, reproducerea în miniatură a carnetului de UTC, a buletinului de identitate (aşa-zisul „birou de populaţie“), a certificatului de naştere şi a legitimaţiei-abonament pentru raţia alimentară, stupida şi poroasa copertă a Caietului de elev, lamentabila imagine a cărţilor poştale, dar şi miniaturile bancnotelor de 10, 25, 50 şi 100 lei, pe care visai să le aduni ca pe sfintele moaşte. Cum să nu-ţi răsară în minte – dorindu-ţi un capitol aparte pentru ele – mult-visatele etichete ale produselor cu care se făcea jegosul troc al supravieţuirii în jalnica descurcăreală de atunci – Kent, Amigo, Rexona, Fa, Ballantine's,Vegeta, OB etc., ori să nu doreşti un spaţiu mai larg pentru rostul determinant al postului de radio Europa Liberă, fie şi plecînd numai de la influenţa enormă a lui Cornel Chiriac?!

Dilemă: cum să extirpi, astăzi, nostalgia celor care, în plin marasm profesional şi coşmar ideologic, i-au văzut la Bucureşti în 1965 pe Louis Armstrong, Duke Ellington, Josephine Becker, apoi pe Bécaud, Yves Montand, Juliette Gréco, Jacques Hustin, Hugues Aufray şi toată stelimea de la „Cerbul de aur“, ca să nu mai zic de fanii lui Mony Bordeianu, Mugur Winkler, Dorin Liviu Zaharia, Marcela Saftiuc, Mircea Florian, Liviu Tudan, Doru Stănculescu, Cristi Minculescu şi toţi ceilalţi – arătîndu-le că totul n-a fost decît joc de supape controlate, cînd ei ştiu bine că *aia* a fost *viaţa lor?*

Dilemă: e clar că formula „epoca de aur pentru copii“ funcţionează aidoma trenuleţului electric pe care-l cumpără-n extaz pentru fiii şi nepoţii lor taţii şi bunicii frustraţi în copilărie. Ce să priceapă în 2020 din criminala bicisnicie a ceauşismului Matei, finul nostru acum în vîrstă de cinci ani, cînd va extrage din biblioteca naşului albumul de faţă?!? E clar că astfel de cărţi, ca şi *Autobiografia lui Ceauşescu,* filmul lui Andrei Ujică, presupun o judecată adecvată, de *insider* care poate să condamne în cunoştinţă de cauză, nu de *outsider* picat din lună. Adevărata *educaţie întru* abia de acuma trebuie să înceapă. Citiţi scrisoarea Adinei Brădeanu de la pp. 58-60, unde Studioul Sahia apare simultan în culori faste şi nefaste: „numărul unu al propagandai comuniste“, dar care a salvat de la foame şi ratare o armată de regizori talentaţi. O instituţie mamut, o minciună mamut, dar şi o sinecură, dar şi o şcoală de profesionalism. Tot aşa, în lumea culturală, avem de pritocit mari ambiguităţi de carieră şi caracter precum Zaharia Stancu, Laurenţiu Fulga şi Marin Preda, Zoe Buşulenga şi Radu Beligan, D.R. Popescu, George Bălăiţă şi Marin Constantin, C. Noica şi Al. Paleologu, George Ivaşcu, Mihnea Gheorghiu, Valeriu Râpeanu, Dinu Săraru...

O fantasmă parşivă.
Una de ascuns, dacă nu ştim s-o facem adecvat digerabilă şi degrabă jetabilă.
Ori de explicat îndelung,
şi nu punînd accentul pe insulele de normalitate,
ci pe oceanul de anormalitate.

De-aia vin şi zic: „iepoca de aur“ este o jucărie toxică. O fantasmă parşivă. Una de ascuns, dacă nu ştim s-o facem adecvat digerabilă şi degrabă jetabilă. Ori de explicat îndelung, şi nu punînd accentul pe insulele de normalitate, ci pe oceanul de anormalitate. E limpede că rememorarea, patosul evocativ înfrumuseţează, cauţionează, estompează ororile. Dar e la fel de limpede că nostalgia unei tabere de vară pioniereşti la Năvodari, a unor spectacole de la Bulandra sau Teatrul Mic, a unor momente dinspre începuturile Cenaclului „Flacăra“ ş.a.m.d. nu au, în ruptul capului, dreptul de-a exalta trecutul, stimulînd infantile elanuri socialiste într-un organism şubrezit de sărăcia şi debusolarea prezentului, başca terorismul sindical şi nenorocitele fantazări pe tema egalitarismului, protecţiei sociale, statului asistenţial etc.

Aud că Fundaţia Soros din România pregăteşte (şi finanţează) un studiu sociologic de anvergură naţională asupra modalităţilor de predare a istoriei comunismului în şcoală. Tare ar fi bine să ne implicăm cît mai mulţi, cît mai serios, în analiza şi dezbaterea rezultatelor.

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Şi aşa mai departe? Viaţă literară IV: august 2008 – mai 2010, *Humanitas, 2011.*

oferta de carte

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

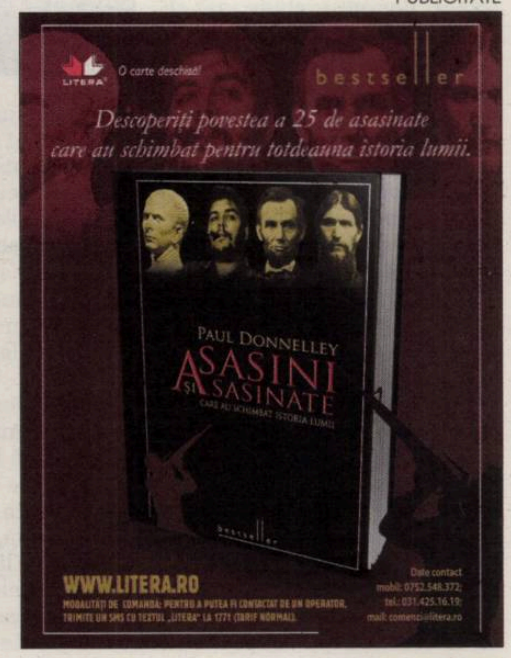

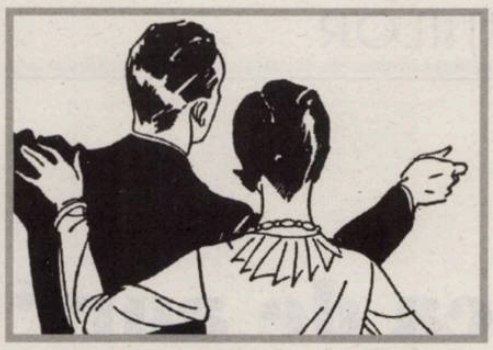

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Realităţi de palmares

Acurs oarece apă pe Dunăre de la ultima mea povestire despre teatru şi viaţă; la fel şi pe Neva, cu a cărei imagine „cinematografică" – sloiuri de gheaţă alunecînd domol la vale, cu cîte un pescăruş poposit în echilibru precar pe suprafaţa zgrunţuroasă – încheiam prima relatare despre ediţia 2011 a Premiului Europa pentru Teatru, găzduită, în aprilie, de Sankt-Petersburg, fosta capitală imperială a Rusiei. Revin acum cu amănunte despre autorii şi ansamblurile cărora li s-a înmînat trofeul în incinta (imperială, şi ea) a Teatrului Alexandrinski, superbă clădire de secol XVIII (1756), cu foaiere şi coridoare complicate, cu sală semicirculară şi şase etaje de loji în roşu, alb şi aur(iu), fiecare decorat cu alt fel de ornamente, cu scenă pe care s-a plimbat comod o căruţă-caleaşcă trasă de un cal resemnat, cu plasatori (bărbaţi, toţi) îmbrăcaţi în frac şi purtînd mănuşi albe (nu doar în seara de gală, ci şi la reprezentaţiile obişnuite), cu bufet unde se servesc (şi se consumă), înainte de spectacol şi în pauzele de douăzeci de minute dintre acte, sandvişuri cu somon şi caviar roşu, şampanie în sticluţe de două cupe (cristal autentic) pentru cupluri însetate de cultură, nemaivorbind despre îngheţată, prăjituri, cafea, ceai, sucuri şi siropuri; biscuiţi şi napolitane „preambalate" n-am prea văzut. De altfel, despre teatrele petersburgheze şi ce se întîmplă în ele, pe scenă, în sală şi în atenanse, voi relata, separat, data viitoare.

Întorcîndu-ne la europenii noştri teatrali, trebuie spus că, treptat, interesul evenimentului pare a se muta dinspre distincţia „mare" (ce se decernează unei personalităţi incontestabile, inclusiv prin rezistenţă biologică, din zona regiei în special) către premiile atribuite aşa-numitelor „noi realităţi teatrale" – mai variate din toate punctele de vedere: geografic, estetic, ca adresabilitate ş.a.m.d. Înmulţirea exponenţială a acestor trofee (de la unul singur s-a ajuns, anul acesta, la şase), semnalează o corespunzătoare creştere a numărului de locuri de pe continent unde se face teatru bun, dar, totodată, şi o anumită relaxare a criteriilor după care este judecată excelenţa – lucru vizibil cu deosebire, aş zice, la ediţia trecută. În 2011, premiile „secundare" au fost împărţite, totuşi, mult mai judicios, deşi, spre exemplu, spectacolul de teatru-dans intitulat chiar *Teatrul* şi prezentat de un teatru-studio din Praga sub direcţia de scenă a laureatului Viliam Dočolomanský a uimit prin ţinuta sa aproape amatoristică, dintre cei circa zece dansatori unul singur dovedind şi calităţi actoriceşti. (E drept, nu am văzut, din cauza programării, celălalt spectacol regizat, în aceleaşi condiţii, de Dočolomanský şi intitulat *Călătoria.)* Iar dacă în privinţa performanţelor artistice ale englezoaicei Katie Mitchell a trebuit să credem pe cuvînt juriul şi, eventual, pe regizoarea însăşi (care a ţinut o conferinţă unde a explicat, sper, şi de ce montează spectacole ce nu pot fi deplasate de la sediu!), celelalte patru premii au fost „argumentate", pentru public, mai mult decît convingător. Începînd cu cel atribuit rusului Andrei Moguci, autor (pe lîngă reprezentaţia galei de premiere) al unui foarte poetic şi foarte colorat spectacol pentru copii, *Fericirea,* pe un text compilat din operele lui Maurice Maeterlinck, unde actorii recită, cîntă, dansează, fac acrobaţii şi animă obiecte (inclusiv nişte păpuşi de peste cinci metri înălţime). Continuînd cu acela primit de finlandezul Kristian Smeds, sosit la Sankt-Petersburg cu o montare realizată la Teatrul Naţional din Helsinki – *Dl Vertigo,* după Paul Auster –, epopeea realist-fantastică a unui adolescent care învaţă să zboare (!) făcînd teatru, de o extraordinară inventivitate la nivelul folosirii spaţiului şi a mijloacelor tehnice (ecleraj, sonorizare etc.). Sau cu acela obţinut de Teatro Meridional din Lisabona, care s-a înfăţişat cu două spectacole „întregi" – *Povestiri din călătorie: Capul Verde* (unde o uluitoare actriţă, acompaniată la diverse instrumente muzicale improvizate, trezeşte la viaţă povestind, cîntînd, rugîndu-se, dansînd, un univers deopotrivă exotic şi familiar) şi *1974* (incursiune patetic-ironică în istoria recentă a Portugaliei, „curat", dar oarecum enigmatic în lipsa unor referinţe precise) – plus un fragment de *work in progress (Specialiştii,* un fel de pantomimă foarte hazoasă despre automatizarea reflexelor democratice), toate în regia lui Miguel Seabra, conducătorul trupei. Şi sfîrşind cu acela – cel mai puţin „discutabil", poate – care a distins teatrul islandez Vesturport din Reykjavik, prezent cu o înscenare de impecabilă acurateţe şi de pătrunzătoare emoţie a nuvelei kafkiene *Metamorfoza,* precum şi cu o versiune proprie, „actualizată" şi agrementată cu mijloace de expresie dintre cele mai variate (fiecare, perfect stăpînit), a capodoperei goetheene *Faust,* ambele regizate de Gísli Örn Gardarsson, component al grupului.

Interesul evenimentului pare a se muta dinspre distincţia „mare" către premiile atribuite aşa-numitelor „noi realităţi teatrale".

Prezentat, „în vedetă", la finalul săptămînii teatrale petersburgheze, *Ulciorul sfărîmat* de Heinrich von Kleist, spectacolul laureatului 2011 al Premiului Europa pentru Teatru – germanul Peter Stein –, a adus, în fruntea unui teatru legendar (Berliner Ensemble), un actor legendar: Klaus-Maria Brandauer, primit cu o furtună de aplauze la prima sa intrare în scenă din această montare picturală, concomitent foarte „solidă" şi extrem de graţioasă.

Decernat lui Iuri Liubimov şi teatrului moscovit Taganka (cu spectacolul *Miere* de Tonino Guerra), premiul special al Europei scenice a făcut discret trecerea spre performanţele în domeniu ale gazdelor, pe care le vom detalia în următorul articol. Pînă atunci, cum ziceam, pocind vorbele vecinilor, în copilărie, *da-svidania.*

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Chimie organică dark

● The Kilimanjaro Darkjazz Ensemble, *From the Stairwell,* Denovali, 2011.

Numele trupei The Kilimanjaro Darkjazz Ensemble şi grafia în care e scris pe copertele albumelor sînt bine alese – dubios, sexy şi gotic în acelaşi timp –, menite să creeze aşteptări neclare, alunecoase. Dă semne că ar avea legătură cu jazzul, dar nu e chiar jazz. E dark jazz.

Probabil amatorii de virtuozităţi şi tehnicalităţi vor fi dezamăgiţi dacă se lasă furaţi de asocierea cu jazzul, care aici e doar pretext pentru o muzică preponderent instrumental-atmosferică, de tip soundtrack horror, sumbră şi lugubră, abia punctată pe alocuri cu improvizaţii free jazz nu prea îndrăzneţe, dar nici lipsite de miză. Una din piese se numeşte „Giallo", omagiu adus subgenului horror cu acelaşi nume (şi muzicii pe care a consacrat-o) promovat de italieni în anii '70 prin pionieri ca Dario Argento. De altfel, nucleul grupului, cuplul olandez Jason Kohnen – Gideon Kiers, şi-a început cariera cu coloane sonore pentru horror-urile expresioniste mute ale anilor '20-'30.

Uneori e muzică ambientală, dar nu în sensul strict, accentul nu e pus totuşi pe susur de ape, ciocănit de pietre şi suflu de vînt, ci se şi cîntă efectiv, chiar dacă la un pas lent, care se cere acompaniat de imagini (nelipsite din prestaţiile live). Unica piesă pur ambientală se numeşte „Cocaine", iar ambianţa e mai degrabă viscerală, intestinală, decît *environmental.* Titlul se poate corela cu experienţa liderului Jason Kohnen în grupul de pionierat stoner rock Celestial Seasons şi, probabil, nici faptul că numele său de scenă e Bong-Ra nu-i o coincidenţă. Tot pe coordonate ambientale se şi încheie albumul („Past Midnight"), dar aici nu mai e vorba de colaj de efecte electronice, ci de o ambianţă instrumentală, îmbrăcată în cacofonii free jazz discrete, subordonate obiectivului general de soundtrack sinistru.

Deşi e rezultatul unei munci de DJ, îndelung doftoricită în studio, muzica celor de la TKDE are suficientă chimie organică (adică oameni, pian, trombon şi alte instrumente), încît să poată fi prezentată şi live, condiţii în care trupa se prezintă drept The Mount Fuji Doomjazz Corporation, cu o structură puţin diferită şi muzicieni de ocazie invitaţi să contribuie cu improvizaţii doom sau cu părţi vocale (neesenţiale, în sensul că nu sînt voci de prim-plan, ci îngînări atmosferice şi şoapte vampireşti). N-am văzut proiecţiile video cu care trupa îşi augmentează concertele, dar m-aş aştepta să văd femei aruncîndu-se prin vitraliile unei biserici, unghii scrijelite cu lama de ras şi fecioare despletite alergînd de-a lungul unei faleze prin furtună.

E destul de la îndemînă să faci muzică de ambianţă, mulţi începători se ascund în această zonă comodă din punct de vedere al solicitării tehnice, al cerinţelor de meşteşug muzical, adesea şi al ideilor. Se experimentează adesea la nimereală, fără vreo viziune, şi se păstrează pasajele interesante din multe ore de amestecat lingura în oala de sunete. Uneori, cei care se încăpăţînează suficient ajung să o transforme într-o formă de minimalism şi să facă o carieră din asta – anii '70 şi '80 au dat cîţiva pionieri care au făcut cam tot ce era de făcut în domeniu, cei drept venind din zona electronică (mă gîndesc la Coil şi la trupele înrudite). TKDE împrumută destule din zona aceea, dar nu pot fi acuzaţi de lipsă de viziune, deşi o datorează în mare parte unui anumit tip de experienţă audiovizuală ce vine din cinematografie.

Undeva bine ascuns în întunecimile underground-ului, e un întreg curent de muzică din asta suicidală – atît la figurat, prin temele propuse şi emoţiile stîrnite, cît şi la propriu, în sensul că n-ai cum să te aştepţi să faci bani ca muzician din aşa ceva, trebuie să fii pregătit să dai totul şi să nu te alegi cu nimic, nici măcar cu o recenzie. Norvegienii Ulver sau Manes, nemţii Bohren & der Club of Gore sînt exemple din aceeaşi oală, deşi nu-s sigur că îmi serveşte analogia, nu cred că sînt mult mai celebri decît TKDE. De fapt, nu ştiu dacă poţi fi celebru în genul ăsta de muzică. Poate e mai bine aşa, ca ascultător îmi dă impresia de frăţie secretă, împărtăşită doar de cunoscători, de parcă muzica e cea care m-a ales şi nu eu pe ea.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

ce mai spune

Cosmin PERŢA

Cîteva zile am stat cu nasul în cărţi

Ideea unui Tîrg Naţional al Cărţii de Poezie a pornit de la Ioan Cristescu. M-a cooptat şi pe mine, am vorbit cu Muzeul Literaturii, Uniunea Scriitorilor şi Biblioteca Metropolitană, în principiu, am stabilit o echipă, după care am purces la elaborarea proiectului. Scopul iniţial, acela de a pune un mic reflector şi pe cenuşăreasa producţiilor editoriale – cartea de poezie –, a fost curînd completat de ideea unui spectacol poetic în toată regula. Prima ediţie a fost de un succes real. Tîrgul a avut peste 2000 de vizitatori, fără să mai socotim oamenii care au participat la lecturile publice, s-a vîndut carte de poezie de aproximativ 9000 de lei, iar timp de patru zile între Piaţa Romană şi Calea Victoriei a fost o densitate extraordinară de poeţi valoroşi pe metru pătrat.

Anul acesta vom avea standuri cu volume de poezie de la 18 edituri, iar publicului îi propunem patru spectacole de poezie (cu actori, muzicieni şi poeţi de marcă), 11 lecturi publice cu 36 de poeţi de primă mînă, un cenaclu, un colocviu şi o dezbatere, toate pe teme actuale ale poeziei şi toate concentrate în cele patru zile ale tîrgului.

Cred în eficacitatea tipului acesta de expunere publică a poeziei. Este un prilej rar pentru publicul restrîns al poeziei de a participa la un astfel de festival şi, iarăşi, un prilej pentru publicul străin de poezie de a o auzi, sau măcar de a auzi de ea. La prima ediţie, în public, erau zeci de oameni veniţi din provincie doar pentru a asculta. Sînt convins că şi anul acesta va fi la fel.

Cîteva zile am stat cu nasul în cărţi, căutînd poeme pe care să le punem pe bannerele festivalului. Am redescoperit capodopere, bijuterii de Turcea, Cezar Baltag, Virgil Teodorescu, D. Stelaru, Ştefan Baciu, Caraion, Gherasim Luca, Gellu Naum, Virgil Mazilescu, Radu Săplăcan şi mulţi, mulţi alţii. De ce, de ce să nu punem minunăţiile acestea de texte la loc de cinste pe zidurile oraşului, de ce să nu ne bucurăm de ele? Măcar patru zile o vom face!

***Cosmin Perţa** este scriitor. Coordonează Tîrgul Naţional al Cărţii de Poezie (Bucureşti, 18-22 mai).*

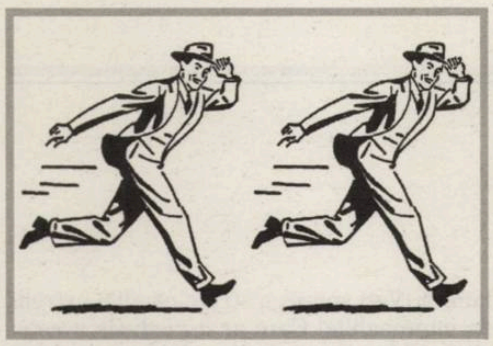

Andrei GORZO

dilematograf

Un impresar

● ***Ursul* (România, 2011), de Dan Chişu.**

Cel de-al doilea film scris şi regizat de Dan Chişu, *Ursul,* e în genul carnavalesc-balcanic inventat de Emir Kusturica (şi descris de criticul american J. Hoberman ca un amestec de Fellini la viteză accelerată cu „dansul săbiilor" în variantă *gipsy* şi cu „dansul Sfîntului Vitus"). N-are nici măcar o fărîmă din ingeniozitatea regizorală a lui Kusturica – e sută la sută poveste şi zero la sută stil regizoral –, dar n-are nici pretenţiile de noblețe ale altor contribuţii românești recente la tradiţia respectivă, precum cea a lui Horaţiu Mălăele din *Nunta mută* sau cea (doar parţial românească) a lui Radu Mihăileanu din *Concertul.* Şi e mai bine aşa – decît amestecul de influenţe stilistice neasimilate din filmul lui Mălăele, mai bine fără pic de stil. Complimentul „postmodernist rafinat", adresat anul trecut lui Chişu de către criticul Valerian Sava, e comic de nepotrivit: Chişu povesteşte ca un om neîmpovărat de nici o conştiinţă specială a tradiţiilor narative la care aderă şi de nici o ambiţie particulară de a-şi marca propriul teritoriu în interiorul acestor tradiţii – spre deosebire de Mălăele şi de Mihăileanu, ale căror demersuri trădează o parte din anxietăţile ce vin odată cu conştiinţa de sine. În *Ursul,* Chişu încă n-a ajuns să-şi complice viaţa în felul acesta.

Acţiunea comediei lui se desfăşoară la cîteva luni după Revoluţia din decembrie 1989, cînd ideea că de-acum înainte îşi vor hotărî singuri soarta este încă ameţitor de nouă pentru români. Lucrurile nu stau altfel nici la Circul din Bucureşti: se dezbate cu urlete situaţia financiară a instituţiei, se urzesc proiecte nebuneşti de remediere a acesteia, se votează printre alte urlete, se cere repetarea votului şi se scandează „Nu ne vindem ursul!" – asta deoarece proiectul de salvare financiară avansat de directorul Circului constă în eliberarea bătrînului urs zis Moşu' într-un anumit colţ de natură şi în bătaia puştii unui anumit turist german, care ar fi dispus să plătească zeci de mii de mărci pentru a vîna un autentic urs carpatin. Propunerea lui fiind respinsă de angajaţi, directorul n-are altă soluţie decît să fure ursul şi să pornească, într-o cursă contra cronometru, spre locul de întîlnire cu vînătorul german. Descoperind ticăloşia, angajaţii se înghesuie în trei vehicule (printre care o motocicletă cu ataş) şi pornesc pe urmele lui, majoritatea încă îmbrăcaţi în hainele de scenă (din care, de altfel, nu par să iasă niciodată). La rîndul lui, vînătorul e îmbrăcat într-un fel de costum tradiţional, cu pantaloni tirolezi şi pană la pălărie. Efectul de carnaval e desăvîrşit în momentul în care el poposeşte la o nuntă de romi, unde se îmbată, fiind cît pe-aci să nu mai ajungă la întîlnire. Date fiind toate acestea, e de apreciat disciplina cu care Chişu spune povestea, deşi aspectul cîrpit-la-montaj al unora dintre scenele de acţiune implicînd ursul – de exemplu, cea în care, transportat în duba directorului, trece pe lîngă un alt urs, aparţinînd unor romi, întîlnire ce-i înnebuneşte pe amîndoi – sugerează că regizorul n-a putut să obţină toate cadrele pe care şi le dorise. În general, ursul proiectează mult mai puţină personalitate decît s-ar cuveni, dat fiind statutul lui de personaj titular. Din contră, unii dintre colegii lui umani din distribuţie se proiectează cu toate puterile – cel puţin alea vocale. Sigur că prea multă subtilitate actoricească nici n-ar avea ce să caute într-un film de genul ăsta, dar unora dintre actori – care vorbesc tot timpul la fel de sus, şi anume foarte sus – nu le-ar fi stricat să mai umble din cînd în cînd la butonul de volum. Astea fiind zise, Mihai Constantin (interpretul dresorului) e bine asortat la urs; Magda Catone (asistenta iluzionistului) e cu siguranţă o apariţie, în echipamentul ei de prostituată felliniană; Axel Moustache (care figurează pe genericul de final cu numele de Alexander Mustaţă) are în permanenţă un zîmbet fericit pe faţă (joacă rolul unui inventator rom poreclit Tarantino, deşi numele respectiv încă nu însemna absolut nimic – nici în România, nici în California – la vremea cînd se desfăşoară acţiunea); Şerban Pavlu, care, spre deosebire de majoritatea celorlalţi membri ai distribuţiei, nu are nici blană, nici haine viu colorate (e directorul circului), are în schimb un registru comportamental mai variat; Cosmin Seleşi (contabilul circului) face chiar un pic de compoziţie (mustaţă pleoştită, expresii mîhnite şi sandale purtate peste ciorapi); iar Claudiu Bleonţ (iluzionistul) e surprinzător de reţinut. În pofida unui final trist (deşi, ce-i drept, doar sugerat) care e nelalocul lui într-un film atît de lejer, *Ursul* e cea mai puţin disfuncţională comedie populară românească din recenta serie ce mai cuprinde *Naşa, La bani, la cap, la oase* şi *Bună! Ce faci?,* deşi talentele demonstrate aici de Chişu sînt doar talentele unui impresar, nu şi talentele unui om de cinema: e un film în care contează doar anecdota, nu şi tehnica spunerii ei (aceasta e neglijabilă), după cum contează doar menajeria care umple ecranul, nu şi meşteşugul regizoral (numit şi stil) al umplerii lui.

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Insomnia

– la noaptea muzeelor –

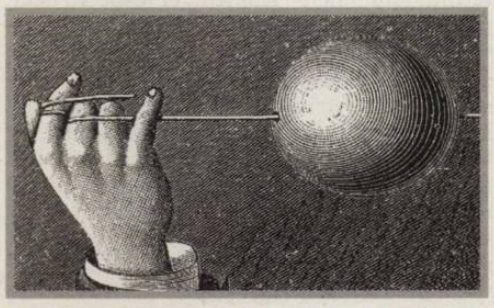

În Europa se consideră în general că statul e dator să finanţeze conservarea patrimoniului şi să subvenţioneze producţiile culturale. La ce bun acest angajament atît de costisitor? – se întreabă unii cetăţeni. Cine sînt beneficiarii? Într-adevăr, problema apare atunci cînd subvenţii masive sînt direcţionate către zone aparent „moarte", către instituţii care par să nu trezească publicului un interes imediat. Da, avem nevoie de muzee – cred că fraza aceasta ar întruni majoritatea sau chiar unanimitatea; pe de altă parte, muzeele au, cel puţin în România, cifre de vizitare extrem de scăzute. Cum rezolvăm acest paradox între un principiu (ataşamentul faţă de instituţiile de cultură) şi dimensiunea practică (mersul la muzeu)? În anii '80, ministrul francez al culturii, Jack Lang, a întreprins cîteva demersuri substanţiale pentru a ameliora accesul publicului larg la manifestările culturale. Misiunea pe care şi-a propus-o a fost „democratizarea culturii". Printre invenţiile sale se numără, de pildă, „Sărbătoarea Poeziei", „Sărbătoarea Muzicii" şi „Noaptea Muzeelor". Două principii stau la baza conceptului: gratuitatea şi adresabilitatea. Mesajul pe care a încercat să-l transmită atunci era că accesul la evenimentele culturale nu e un privilegiu al elitelor, ci un drept universal. Muzeele (dar şi teatrele, sălile de concerte etc.) sînt spaţii publice în care oricine e binevenit. Ideea lui a servit drept model în numeroase ţări europene.

Anul acesta, la Noaptea Europeană a Muzeelor (14 mai) au participat cîteva mii de instituţii, 54 de ţări, iar evenimentul a antrenat, global, cîteva milioane de vizitatori. Şi muzeele din România s-au aliat la acest maraton, propunînd programe speciale şi aşteptîndu-şi vizitatorii pînă tîrziu în noapte. Judecînd după cifrele furnizate chiar de organizatori, Noaptea Muzeelor a fost un succes: la Bucureşti şi în ţară s-au înregistrat cîteva zeci de mii de intrări.

Îmbulzeala şi cozile din faţa Muzeului Naţional de Artă din Bucureşti mi-au amintit cumva de cozile de pe vremuri din faţa magazinelor alimentare: oamenii se împingeau şi aşteptau ceva – nu prea ştiau nici ei ce anume – dar dacă tot s-a băgat ceva şi, pe deasupra, mai e şi gratis, de ce n-ar sta la coadă toată noaptea? Singura diferenţă faţă de amintitele cozi de la Alimentara e că aici, la muzeu, „marfa" ajunge pentru toată lumea: o găseşti tot aici şi azi, şi mîine, şi, mai mult ca sigur, o să fie şi poimîine. Pe de o parte, înghesuiala din Noaptea Muzeelor e semnul unei precarităţi, dar ea indică şi apetenţa pentru participare la o activitate culturală. Semn bun pentru muzee, căci asta înseamnă că „piaţa" cere – totul e să ştie ce şi cum se întîmplă.

Înghesuiala din Noaptea Muzeelor e semnul unei precarităţi, dar ea indică şi apetenţa pentru participare la o activitate culturală.

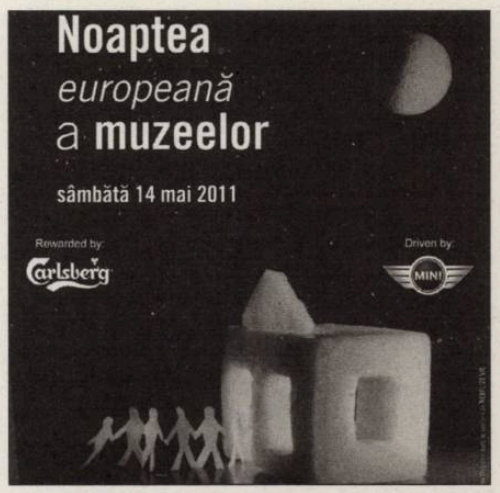

Cel mai interesant în toată această poveste mi se pare dimensiunea civică pe care a căpătat-o evenimentul cultural: dincolo de comicul îmbulzelilor am putut observa şi un tip de participare activă şi un partaj – între necunoscuţi – al mirajului descoperirii. Oameni care s-au îmbulzit la coadă îşi făceau cu ochiul în galerii şi-şi împărtăşau cunoştinţele despre patrimoniu. Cred că acest tip de comportament ar putea fi speculat, pe viitor, de muzeografi, atunci cînd concep programele şi parcursurile muzeale. Arta trebuie să vorbească, arta e (şi) un prilej de interacţiune.

Foarte adecvat în acest sens mi s-a părut experimentul stradal realizat de Muzeul Naţional de Istorie Naturală „Grigore Antipa" şi Muzeul Naţional al Ţăranului Român. În Muzeul-Labirint miza a fost tocmai ludicul şi interacţiunea, şi tocmai de aceea a şi prins. Mai mult ca sigur, şi-au cîştigat o mulţime de clienţi noi.

Însă cel mai important beneficiu al Nopţii Muzeelor e schimbarea de atitudine pe care acest eveniment anual o poate antrena: anume prin desacralizarea unui spaţiu considerat de mulţi inaccesibil.

trecerea prin reviste

● LE FIGARO (5 MAI 2011)

Filmul lui Woody Allen, *Minuit à Paris*, a deschis anul acesta Festivalul de Film de la Cannes. Într-un interviu acordat lui Olivier Delcroix, regizorul vorbeşte despre cel mai nou film al său ca despre o declaraţie de dragoste făcută Parisului. Întrebat care sînt primele amintiri pariziene pe care le păstrează, Woody Allen răspunde:

„Era în 1964. Producătorul Charles K. Feldman mă angajase să scriu scenariul unei comedii stupide, *What's New Pussycat?*. A fost o nebunie. După această experienţă îngrozitoare, am jurat că nu voi mai face niciodată acest gen de film. În schimb, am descoperit Parisul. Timp de opt luni am trăit ca un prinţ la Hotelul George V, unde am scris şi rescris în fiecare zi nişte secvenţe inepte. Îmi mai amintesc, de asemenea, de două tinere costumiere, newyorkeze ca şi mine, care au decis să se mute la Paris după ce s-au terminat filmările. Ele mi-a propus să fac şi eu la fel. Dar, speriat, am refuzat. Toţi prietenii mei locuiau la New York. Şi psihanalistul meu la fel. Apoi, mult timp, am regretat această decizie. La vremea aia eram celibatar. Aş fi putut să petrec momente fantastice în acest oraş de care mă îndrăgostisem."

Owen Wilson, personajul din filmul său, *Minuit à Paris*, descoperă oraşul bătîndu-l cu piciorul. Regizorul spune că-i seamănă: „Şi eu sînt un mare plimbăreţ. Toţi newyorkezii sînt. În această dimineaţă, înainte de întîlnirea noastră, mi-am dus copiii la şcoală şi am mers pe jos. Îmi petrec viaţa mergînd pe străzile oraşelor pe care le vizitez. Nu un muzeu te face să înţelegi un oraş, ci mersul pe străzile lui. La Paris, de exemplu, în timpul celor trei luni de filmare la *Minuit à Paris*, mi-am petrecut timpul plimbîndu-mă prin parcul Monceau sau pe Champs-Élysées. De multe ori aşa îmi şi veneau ideile. Mersul mă ajută, mă eliberează." **(A. M. S.)**

Europa şi arabii

– interviu cu Şerban Filip CIOCULESCU –

De ce vă preocupă ce se petrece în Orientul Mijlociu şi Africa de Nord – MENA? De ce să-i preocupe pe cititori?

MENA este un decupaj geopolitic foarte important, şi nu de azi, de ieri. Să spunem că am fi trăit în secolul al XVI-lea şi ar fi trebuit să răspund acestei întrebări; din postura de european şi bun creştin, desigur m-aş fi gîndit la expansiunea aparent inexorabilă a Imperiului Otoman şi la charisma cumplită a lui Soliman Magnificul, un echivalent mai „luminos" al lui Bin Laden. Dar şi mult mai înfricoşător, pentru că, orice s-ar zice, Califatul islamic mondial visat de recent-împuşcatul conducător al organizaţiei Al-Qaeda are şanse infinit mai mici de a fi realizat decît a avut acel imperiu musulman eurasiatic dorit probabil de Soliman! Oare este legitim să „cuplăm" Levantul (Orientul Mijlociu sau Asia vestică) cu Africa de Nord? Aparent, nordul Africii şi Golful Persic nu au în comun decît vecinătatea geografică, în realitate există o religie predominantă – islamul – şi nişte riscuri şi ameninţări la adresa securităţii europene şi euroatlantice destul de pregnante: terorism, state eşuate, imigraţie masivă, explozie demografică şi „exces" de populaţie foarte tînără, trafic de armament şi substanţe periculoase, numeroase regimuri nedemocratice şi corupte etc. În timpul mandatului fostului preşedinte american George Bush jr., strategii americani foloseau expresia Marele Orient Mijlociu spre a descrie regiunea aceasta, dar acum sintagma pare discreditată.

MENA trebuie să ne preocupe deoarece constituie o vecinătate directă a Uniunii Europene, un areal din care riscurile şi ameninţările pot „migra" către Europa, în condiţiile în care globalizarea aduce nu doar interdependenţă economică între naţiuni, ci şi fluxuri de bunuri, idei, persoane, ca şi droguri, arme, substanţe periculoase ce străbat graniţele tot mai permeabile ale Europei... Nici nu mai insist asupra poziţiei de principal depozit de petrol al lumii şi una dintre marile zone gazeifere. Competiţia pentru acces la resurse între SUA, UE, China, India, Japonia se va acutiza pe măsura epuizării acestora, fapt ce va spori importanţa MENA în calculele polilor de putere.

A nu da atenţia cuvenită regiunii respective poate genera o miopie strategică faţă de fenomenele negative menţionate sau faţă de oportunităţile economice, iar conştientizarea lor după producerea efectelor este tardivă. A te face că nu ştii şi a adopta „politica struţului" nu poate fi o soluţie nici pentru România. Dacă dorim să ne construim un profil de politică externă demn de un stat UE aflat în rîndul puterilor mijlocii, nu putem să ne concentrăm doar asupra flancului estic, chiar dacă ne simţim mai apropiaţi de interesele Republicii Moldova decît de ale Egiptului, să zicem. Nu doar decidentul de politică externă, ci şi simplul cetăţean informat trebuie să cunoască potenţialul avantajelor şi dezavantajelor legate de vecinătatea sudică a UE. Să ştie de unde provine petrolul importat de România, de unde vin imigranţii şi potenţialii teroriştii, dar şi doctori sau ingineri de succes. În plus, solidaritatea strategică dintre membrii UE semnifică şi că nu putem lăsa doar Franţei, Italiei şi Spaniei grija de a gestiona aceste riscuri, izolîndu-ne ca într-un turn de fildeş. UE nu are nevoie de blatişti, nu?

Cum vedeţi integrarea unor state ca Tunisia sau Maroc în UE?

Părinţii fondatori ai Comunităţilor Europene nu au prevăzut limite geografice ale extinderii acestora, de aceea tratatele europene nu cuprind referiri la limita maximă a expansiunii entităţii postmoderne numită azi UE. Teoretic, se pot integra cu succes state care au socializat pe deplin valorile şi principiile europene, care îndeplinesc „criteriile de la Copenhaga" – democraţie, stat de drept, economie de piaţă şi care aplică *acquis*-ul comunitar. Însă mai există o condiţie *sine qua non:* ţările candidate trebuie să fie agreate de ceilalţi membri ai Uniunii, deoarece primirea ca atare necesită unanimitate în Consiliul European. Deja sînt probleme serioase legate de candidatura Turciei, stat care se chinuie de cîteva decenii să convingă „reticentele" Franţa şi Germania că este un membru al familiei europene, dar fără mult succes. Marocul este un regat condus de un monarh conservator, dispus totuşi să accelereze ritmul reformelor politico-sociale, în timp ce Tunisia se află pe „val" în rîndul statelor ce au trecut cu succes de prima etapă a revoluţiilor ce au dus la răsturnarea unor regimuri dictatoriale. Chiar dacă, treptat, ambele ar deveni democraţii electorale adevărate, state de drept, iar reformele aplicate de guverne ar creşte semnificativ nivelul de trai al populaţiilor, este puţin probabil că ar exista o majoritate de state europene dispuse să le integreze în familia lor, şi cu atît mai puţin unanimitate.

Va conta, cred, în mare măsură soarta Turciei: în cazul în care acest stat va reuşi finalmente integrarea şi va fi un *success story,* se va vorbi probabil mai favorabil de perspectiva primirii şi a altor state musulmane. Momentan, perspectiva este una foarte îndepărtată, simpla ei menţionare le provoacă europenilor (inclusiv românilor) zîmbete de neîncredere sau chiar stări de iritare, deoarece „brandul de ţară" al celor două state implică imagini preponderent negative în mentalul colectiv european: islam, violenţă comunitară, sărăcie, imigraţie ilegală. Repet, în plan geografic nu există limite clare ale extinderii, aşadar ne putem imagina UE ca un soi de imperiu postnaţional, benign, bazat pe economie şi valori, ajungînd să cuprindă părţi din Africa de Nord, Orientul Apropiat, Caucaz. Însă aceasta este, cel puţin deocamdată, un exerciţiu de imaginaţie, o proiecţie strategică.

Personal, nu ştiu cît de bine e să se continue lărgirea UE prin includerea unor populaţii aparţinînd unor arii culturale atît de diferite de ceea ce numim „moştenirea iudeo-creştină" şi greco-romană a Europei. Cred că aspectul pur economic – obţinerea unei pieţe unice mai mari, sporirea bazinului de forţă de muncă mai ieftină, accesul la energie – nu trebuie să treacă înaintea aspectelor geografic şi cultural-civilizaţional, deoarece o Europă prea eteroclită va fi inerent una mai slabă, mai divizată, cu tensiuni interne.

Desemnează ceva noţiunea de Eurabia? E de temut?

Noţiunea de Eurabia, folosită probabil încă din anii '70 ai secolului al XX-lea în Europa de Vest (ca titlu al unui jurnal publicat de preşedintele Asociaţiei pentru Solidaritate Franco-Arabă, Lucien Bitterlin), a fost recent redescoperită de Bat Ye'or, o franţuzoaică de origine egipteană, specializată în studiul regiunii Orientului Mijlociu. Numai că respectiva priveşte evoluţia Europei într-un mod foarte alarmist şi conspiraţionist.

O Europă prea eteroclită va fi inerent una mai slabă, mai divizată, cu tensiuni interne.

Practic, sugerează că vechea Europă iudeo-creştină lasă loc uneia postmoderne, slăbite în plan cultural, relativistă şi noncombativă, în care elementul islamic se insinuează tot mai periculos. Mai mult, crede că ex-preşedintele francez Charles de Gaulle, deziluzionat de pierderea coloniilor şi de hegemonia economică a Americii, a decis în anii '60 o alianţă cu musulmanii, cu arabii, ca să contracareze jocul în doi al SUA şi URSS. Practic, prin „Dialogul Euro-Arab" ar fi deschis cutia Pandorei pentru imigraţia musulmană masivă, antisemitism şi antioccidentalism.

Francezii şi britanicii care au redecupat Orientul Mijlociu după Primul Război Mondial, anulînd o parte din promisiunile făcute liderilor arabi de Lawrence al Arabiei cînd s-au răsculat contra hegemoniei otomane, au fost conştienţi că exista un conflict latent între propria lor civilizaţie creştină, cu forţă expansionistă, şi islam, religia celor colonizaţi, asupriţi, dar cu amintiri încă proaspete de cuceritori.

Actualmente, musulmanii (nu doar arabii) vin în Europa nu în calitate de cuceritori ai Spaniei şi sudului Italiei, cum au făcut în secolele imediat de după apariţia profetului Mahomed sau mai tîrziu sub forma turcilor otomani ajunşi la porţile Vienei. Nici în calitate de subiecţi coloniali ai metropolelor vestice, ci ca inşi dornici de un nivel de viaţă mai bun. Înainte de a pleca, adesea în mod periculos şi improvizat, spre Europa, ei îşi construiesc mental o Europă ca tărîm al fericirii şi bunăstării, punînd cap la cap poveşti ale celor care au stat acolo, imagini de pe Internet sau de la televizor. Practic, Eurabia ar reprezenta atît o Europă în care elementul islamic devine foarte puternic, cît şi o posibilă sinteză culturală iudeo-creştino-islamică. Veţi spune, o struţo-cămilă, extrem de improbabilă! Care ar fi piedicile acestei sinteze? În primul rînd, credinţa majorităţii musulmanilor europeni în superioritatea religiei lor, una în care profeţii evrei şi Isus Cristos, considerat de creştini fiul lui Dumnezeu, sînt doar profeţi, plasaţi sub Mahomed, cel care a revelat spusele lui Allah. Deşi inferiori în plan socioeconomic, cel mai adesea, musulmanii europeni compensează prin credinţa în superioritatea lor religioasă şi morală. În acest fel devin adesea intoleranţi şi se izolează de majoritari. În cazuri extreme devin agresivi, chiar terorişti. Islamiştii nu înţeleg decît vag separaţia dintre stat şi biserică, specifică lumii europene vestice, şi ajung uneori să considere Sharia ca fiind codul juridic suprem, în dauna codurilor legale din statele unde trăiesc.

Împărţind lumea în Dar al Islam (Casa islamului) şi Dar al Harb (Casa războiului), conform unei interpretări simpliste a Coranului, extremiştii ajung să considere că duşmanul îl reprezintă chiar populaţia creştină majoritară, în mijlocul căreia trăiesc. Obişnuiţi să se supună doar Shariei (legii sacre islamice descrise în Coran şi în faptele profetului Mahomed – Hadith), ei respectă doar parţial sau aproape deloc legile laice ale statelor europene, sau o fac, dar din pură constrîngere, de formă. Ajung să considere *murdar* tot ce provine de la necredincioşi. În schimb, beneficiază cu plăcere de nivelul de trai crescut al Europei, în ideea că la un moment dat aceste teritorii vor face parte dintr-un mare Califat islamic. Evident, există şi moderaţi printre musulmani, sau indivizi laici (musulmani „sociologici") care detestă un asemenea mit politic nociv, dar extremiştii tind să fie mai vizibili. Şi din păcate legitimează extrema dreaptă europeană, islamofobă şi antiimigraţionistă. De fapt, extremiştii din ambele tabere au nevoie organic unii de ceilalţi pentru a se legitima!

(Puteţi citi discuţia integrală, în FP România *online)*

Şerban Filip Cioculescu *este conferenţiar la Facultatea de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti, şi cercetător la Institutul de Studii Politice, de Apărare şi Istorie Militară.*

PUBLICITATE

Pavilion 16 (C4), Romexpo

Institutul Cultural Român
la Salonul internaţional al cărţii
Bookfest 2011

Dezbatere
Vineri, 27 mai,
ora 18:00
Monument şi Memorie
Invitaţi:
Anca Benera,
Ioana Beldiman,
Augustin Ioan,
Monica Sebestyen

Lansare
Sâmbata, 28 mai,
ora 12:00
Portrete domneşti în colecţii străine
Invitaţi:
Anca Brătuleanu,
Ioana Beldiman,
Andrei Pippidi

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

DILEMA VECHE · OBSERVATOR CULTURAL · zile şi nopţi

FP România
nr. 22, mai/iunie 2011

Noua ediţie *FP România* arată ce face Al Qaida şi fără Osama (în primul rînd, se mută în Africa de Nord) şi cum prezenţa militară americană la Deveselu securizează ţara noastră (în primă fază, acţionînd asupra percepţiilor). Ediţia era dedicată terorii globale a asigurării hranei pentru toţi: cu tot mai multe guri de hrănit, recolte deturnate şi preţuri în creştere, chiar ne paşte foametea? Plus, cine şi cum face lobby la Bucureşti, cine şi cum ar trebui să-l facă la Bruxelles. Recomandarea specială: miracolul urban găsit de Francis Fukuyama în fosta capitală a violenţei columbiene – „Este greu să ne amintim de ce au renunţat americanii să încerce".

Valentin STÎNGĂ

(homo)Sexualism

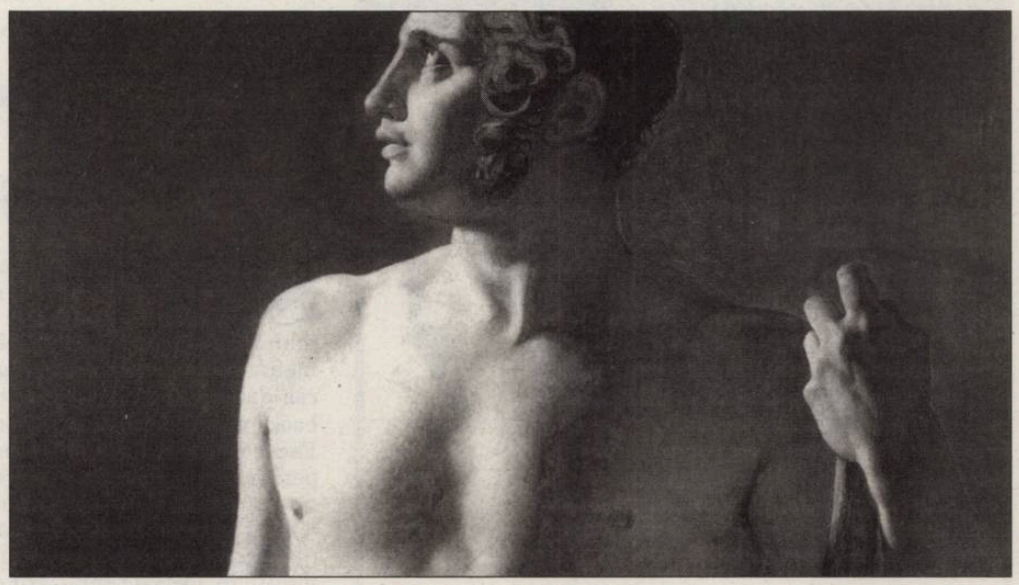

În urmă cu două săptămîni, Andrei Pleşu explora hermeneutic, în *Dilema veche* (nr. 377), un poster ciudat, înfăţişînd un sugar de propagandă *gay*. La scurt timp, în jurul acelui text, aveau să răsară încruntături, ecouri moralizatoare, suspine, decepţii şi tranşee. Activişti contrariaţi, forumişti surescitaţi. Autorul devenise, peste noapte, iezuit şi homofob, tombateră vicleană, un „elitist" neîngăduitor.

Nu-mi propun, în cele ce urmează, să pozez în dulău al prestigiilor „sub asediu". Prin urmare, aceste rînduri nu sînt o apologie a poziţiei asumate de domnul Pleşu. Totodată, nu intenţionez să *rezolv* chestiunea homosexualităţii, să o bifez suficient la capătul cîtorva note. Nu dispun nici de timpul necesar unei asemenea *campanii* mentale, nici de competenţa adecvată. Pot, totuşi, să fixez sumar niscaiva idiosincrazii proprii legate de gestionarea acestei teme şi să propun redistribuirea cîtorva accente.

A trata (homo)sexualitatea sub autoritatea suspectă a opoziţiei „predeterminare vs *opţiune" e, după judecata mea, simptom de lene intelectuală.*

Mai întîi, mărturisesc că mă indispune pripeala reducţionistă, strategia *lecţiei scurte,* fără arborescenţă, fără complicaţii pitoreşti. De pildă, a trata (homo)sexualitatea sub autoritatea suspectă a opoziţiei „predeterminare *vs* opţiune" e, după judecata mea, simptom de lene intelectuală. Daţi-mi voie să cred că lucrurile sînt niţeluş mai întortocheate, că problema dictează un traseu cognitiv mai amplu. Specificul erotic al persoanei nu poate fi explicat precum lămureşti originea miopiei şi clasat contabiliceşte a acesteia. Potrivit primei convingeri, sexualitatea e un instinct sănătos, a cărui manifestare e atracţia heterosexuală şi a cărui excepţie morbidă e homoerotismul. E teza unui conservatorism opac şi inflexibil, campat în iluzia grasă că manevrează pedagogic Adevărul, suma evidenţelor zdrobitoare. Cealaltă perspectivă e slobodă, *unbiased* şi vigilentă, fructul cîtorva decenii de gălăgie emancipativă, achiziţii criticiste şi dezvăţ bombastic. Protagoniştii ei sînt dezinhibaţi, sprinteni, proteici, dar absorbiţi, totuşi, de un idol: Toleranţa. Pentru aceştia, sexualitatea e un gen încăpător, o noţiune universală, înglobantă în raport cu o diversitate de specii, *toate* legitime: heterosexualitate, homosexualitate, necrofilie, botanofilie (de ce nu?) ş.a.m.d. În consecinţă, societăţii îi revine sarcina de a securiza juridic şi hrăni cultural acest pestriţ platou erotic şi de a amenda cu instrumentarul determinismului biologic. La fel, nici teoria alegerii raţionale (engl. *Rational Choice Theory)* ori eşafodajul unei *Emotional Choice Theory* n-ar avea căderea (nici anvergura) să confişte suveran termenii şi reperele dezbaterii. Preferinţele sexuale, ca domeniu de investigaţie, par să aparţină mai degrabă zonelor de confluenţă a psihanalizei teoretice cu antropologia culturală, decît unor discursuri antagonice şi păgubos schematizante.

Apoi, găsesc dilema „Homosexualitatea: *maladie* sau *particularitate legitimă?*" şubredă şi inoperantă. Ea opune două concepţii despre sexualitate care nu ţin cont de dimensiunea „traumatică" şi exotică, în ansamblul lumii vii, prompt discriminarea. Mi-aş lua distanţă şi faţă de acest binom facil, îndrăznind o conjectură mai puţin optimistă în marginea sexualităţii. Dacă sexualitatea e mai degrabă o *aporie,* o componentă stranie, o deviaţie neclasabilă, decît animalitate constitutivă sau ingredient indispensabil coerenţei umanului? În fond, sexualitatea nu ne înrudeşte, frustrant, cu regnul animal, ci, din contră, ne desparte ireversibil de faună. Nimic mai străin lumii necuvîntătoarelor decît perversiunile, fetişismul, reveria *porno* sau absolutul (fatal, uneori) al cîte unei pasiuni erotice. Dar sexualitatea nu e nici etuvă culturală, nu e marca plinătăţii noastre într-un ierarhic tablou al Fiinţei. Dimensiunea sexuală a vieţilor noastre e mai curînd un capital de bruiaj şi de indefinibil, *rană paradoxală* rezultată din întîlnirea ritmurilor copulatoare ale Naturii cu angrenajul simbolic al Culturii. Hău carevasăzică, nu panaş...

Zic, deci, că în frecventarea unei astfel de teme, ignorarea sofistică a nuanţelor şi evacuarea altor orizonturi interpretative sînt modalităţi sigure de a rata *provocările* ei reale. Vrei să geometrizezi viril, să reduci bătăios chestiunea la cîteva dihotomii de cadru polemic şi sfîrşeşti în precaritate, fals şi tevatură. Iar afişul buclucaş tocmai asta face: ne serveşte un crochiu drapat în candoare şi insolit. În loc să atragă atenţia asupra *complexităţii* problemei, o „pliveşte" drastic, camuflînd manevra sub moţăiala feerică a unui bebeluş. Aş mai adăuga aici că nici mobilizarea problemei homosexualităţii în direcţia unui *spor de toleranţă* nu mă încîntă. De ce n-am *bagateliza* niţel tema identităţii sexuale, de ce nu am profesa, tactic, cîteva înţelepte delimitări de nimbul angajant al acestei marote? N-ar fi mai potrivită vizarea *indiferenţei generale* decît insistenţa halucinată pe dobîndirea cîtorva procente de toleranţă? Dacă aş fi homosexual, o declaraţie de tipul „Ah, eşti gay? Eu sînt hetero, dar te accept, nu te judec, e foarte bine că aveţi tavernele voastre..." m-ar mîhni. Îmi vine să spun că m-aş simţi *hărţuit* de săţioasa toleranţă a preopinentului. În schimb, aş priza bucuros o reacţie de genul: „De ce îmi spui că eşti gay? E *irelevant*... Bem o bere?".

În fine, nu reuşesc să mă acomodez defel cu ambiguitatea derutantă a *homosexualismului,* a combativităţii pederaste. Pe de-o parte, subiectul homosexual visează ca specificul lui erotic să fie înregistrat, validat, acceptat. E *altfel* şi face paradă (la propriu) cu asta. Homosexualitatea lui e timbru select, dulce fatalitate, proba unei elecţiuni absconse. Pe de altă parte, acelaşi histrion al propriei sexualităţi se isterizează, miorlăie indignat şi suferă vădit dacă îl preiei în lumea ta *ca homosexual*. Nu-i convine să-l asociezi la tot pasul cu o deprindere minoritară, să-l prezinţi amicilor drept „homosexualul Gică" ori să-i ceri reţete de prăjituri, sfaturi şi pronosticuri gay. E stînjenit şi furios cînd simte că-i reduci existenţa la contururile unui rigid ecuson erotic. Aşadar, întreb, cu melancolie vag freudiană: „Ce-şi doreşte, cu adevărat, un homosexual?".

***Valentin Stîngă** este eseist.*

cei mai buni

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

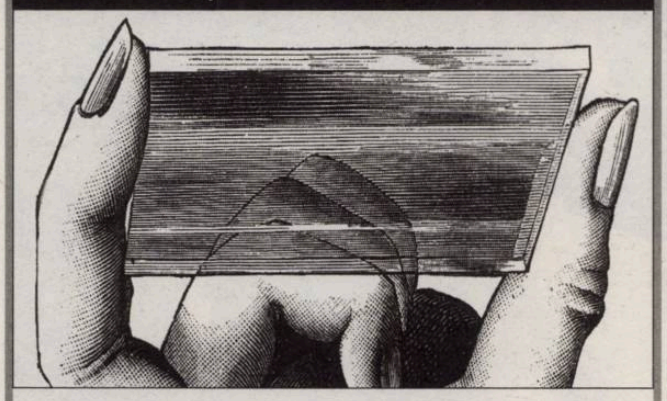

„Analiști“

Săptămîna trecută scriam despre mania televiziunilor de a invita aceleaşi figuri pe post de analişti şi mă opream la un caz flagrant de impostură. În fine, trecînd peste cazul respectiv, întrebarea rămîne: De ce televiziunile ne oferă cu obstinaţie aceiaşi comentatori, oricît ar fi ei de urechişti, de penibili, de compromişi chiar? Într-unul dintre comentariile legate de articolul meu, pe care le-a postat pe Facebook, amicul Florin Iaru dădea un răspuns în care invoca mai multe motive: „O televiziune care rulează cam 50-100 de invitaţi pe zi are mari probleme în a găsi a doua, a treia zi altă cantitate rezonabilă şi proaspătă de comentatori. Asta ar însemna cam 500 de invitaţi săptămînal.“; „Sînt, de multe ori, ore imposibile, începînd de la 10 seara, şi sînt zile imposibile (vineri, sîmbătă, duminică) în care oamenii care dau bine pe ecran au şi un pic de viaţă personală.“; „Sînt multe emisiuni la care invitaţii anunţaţi cu o săptămînă înainte uită să vină sau se răzgîndesc în ultimul minut. În toate (absolut toate) televiziunile există soluţii de urgenţă, multe bazate pe prietenii sau amiciţii“.

În principiu, Florin Iaru are dreptate. E, într-adevăr, greu să găseşti specialişti noi şi, în plus, care să nu se blocheze în faţa camerelor de luat vederi. Să fie buni vorbitori, să se comporte natural şi să arate acceptabil („să dea bine pe sticlă“, cum spun cei din televiziuni). Şi să fie şi dispuşi să vină în studiourile tale. Pe scurt, e într-adevăr greu să faci televiziune de calitate.

Curiozitatea e că unii indivizi, la care sînt abonate posturile TV, nu par să fie specialişti în nimic, spun numai prostii, se comportă penibil şi nici măcar nu „dau bine pe sticlă“. Au, într-adevăr, calitatea că nu se blochează cînd sînt puse reflectoarele pe ei şi că sînt disponibili la orice oră din zi şi din noapte. Dar oare asta e de ajuns? Apoi, ce te faci cînd imaginea şi credibilitatea unor astfel de personaje sînt grav afectate? Te agăţi de ele cu disperare, cu riscul de a te scufunda şi tu împreună cu ele?

Oameni care au ceva de spus şi pe care nu-i cheamă nimeni în faţa camerelor de luat vederi sînt destui, numai că producătorii TV sînt comozi şi lucrează la minima rezistenţă. Sau – ca să le dăm şi lor o şansă – nu au timp să gîndească dincolo de clişee. Desigur, specialişti care nu au notorietate sînt şi mai mulţi, dar am înţeles că televiziunile aleargă după feţe cunoscute, şi la acestea mă refer. Într-o primă fază, emisiunea *Generaţia cu cheia de gît* a adus la rampă oameni valoroşi, care au ce povesti şi care, deşi se bucură de notorietate, nu sînt deloc băgaţi în seamă de televiziuni. De exemplu, dirijorul Tiberiu Soare, Zoltan Andras de la Sarmalele Reci sau actriţa Laura Vasiliu. Şi am aplaudat emisiunea moderată de Sanda Nicola pentru acest lucru. Deci iată că se poate şi că, dacă vrei să ieşi din cercul vicios al analiştilor de serviciu, găseşti oameni minunaţi şi care-ţi aduc şi un aer proaspăt în platouri.

Dar să nu ne facem că nu ştim: televiziunile nu caută specialişti sau oameni valoroşi, ci personaje care să facă „spectacol“ la TV. Nu trebuie să spună lucruri cu miez, să ştie despre ce vorbesc, ci doar să pară că ştiu, să turuie vrute şi nevrute şi mai cu seamă să alimenteze show-ul. Oamenii de televiziune au în cap numai „show“-ul din „talk-show“. Nu contează cum e aşa-zisul spectacol. Invitatul poate să-şi dea poalele peste cap, poate să se facă de rîs, poate să sară la gîtul altor invitaţi. De fapt, este chiar preferabil să se întîmple toate acestea. Dacă unul dintre invitaţi ar face un gest nebunesc – de exemplu, să-şi dea în direct pantalonii jos şi să se dea huţa pe lustră –, oamenii de televiziune ar fi cei mai fericiţi.

În cazul „analiştilor“ pe care-i vedem tot timpul şi de care toată lumea s-a săturat, cred că nici măcar o astfel de scenă cu ei urcaţi pe lustră n-ar mai stîrni interesul cuiva. Dar, în fond, de ce n-ar încerca şi asta, că cine ştie?...

Codruţ CONSTANTINESCU

Necredinciosului i se va lua Facebook

Se pare că întreaga umanitate s-a mutat pe Facebook. A dat buluc. Se înghesuie precum o făceau înainte românii în faţa celebrelor alimentare comuniste. De aceea întrebarea dacă existi neavînd cont pe Facebook poate începe să pară justificată. Facebook este un minunat instrument pentru ca fiecare om, indiferent de micul său destin planetar, să lase o urmă a micii sale treceri pe acest pămînt. Genialitatea lui constă în faptul că poate fi totul în acelaşi timp – atît o sursă de socializare, cît şi una de cumpărături, una de regăsiri, cît şi una de pierderi (mai greu), un mijloc prin care toată lumea devine prietenă cu toată lumea, într-o imensă concordie universală. Termenul de spaţiu virtual desemnează chiar asta, o altă lume care, din fericire (sau nefericire?), evoluează puţin paralel cu lumea adevărată, deviind într-un anumit moment pentru a se transforma într-o lume care are prea puţin de-a face cu lumea reală, de la care a plecat. Este de multe ori (nu vreau să absolutizez) doar o reflexie a ceea ce am dori să fie. Edificator în această privinţă este succesul planetar (peste 60 de milioane de utilizatori – împătimiţi) al jocului Farmville. Pe un site ajutător regăsim rezumatul acestui joc „de strategie“ – „La început ai 6 parcele de teren, pe care dacă le foloseşti cu grijă poţi ajunge să ai sute de parcele, profituri uriaşe, poţi face cadouri altor fermieri-prieteni – poţi avea (virtual vorbind) ferma la care ai visat. La început e recomandat să te axezi doar pe cultivarea terenurilor, după care poţi să plantezi pomi fructiferi, să cumperi animale şi alte lucruri necesare unei ferme“. Imaginea pe care ne-o oferă Farmville este edificatoare: o parte din umanitate a devenit dependentă sau se amuză cu un joc care imită o realitate care era mai mult decît familială străbunicilor ei: viaţa la ţară care, pentru imensa majoritate a occidentalilor, pare la fel de îndepărtată precum invazia mongolă. Însă perdurează o nostalgie a vieţii la ţară, şi de ce nu am putea recupera această nelinişte boemă, stînd frumos în fotoliu, cu o bere în faţă, cultivînd virtual cîmpurile fără să facem nici un alt efort decît acela de a da, din cînd în cînd, un click? Aceasta ar fi cea mai eficientă metodă de a cultiva sutele de mii de hectare de teren agricol din România, aflate într-o pîrloagă istorică.

Forţa Facebook constă în capacitatea voyeuristă de a oferi un fel de Messenger universal.

Intimitatea la comun

O altă nedumerire. Oare cei de la Facebook, tocmai de acolo, din îndepărtată Californie, ştiu că sînt bărbat din moment ce în partea dreapta a ecranului îmi apar următoarele reclame: care sînt fanteziile erotice ale bărbaţilor (poză cu o grupare de majorete în fustiţe foarte scurte), reclamă la mocasinii de numai 98 de lei (încălţăminte care este la mare modă acum), la hainele *casual* (reduse cu 70%) şi la un magazin cu accesorii erotice? Oricum se leagă. Din cînd în cînd mai apare o reclamă şi la maşini second hand – îmi era prezentat un Logan la un preţ incredibil. Hai să fim serioşi, cucereşti pe cineva cu Loganu' pentru a avea nevoie de jucării erotice, pentru a-ţi îndeplini fanteziile sexuale, pentru a te dezbrăca de hainele *casual* şi a-ţi scoate (sau nu) mocasinii? Forţa Facebook constă în capacitatea voyeuristă de a oferi un fel de Messenger universal, la care pot participa o multitudine de oameni. Nu trebuie să fim naivi să credem că se împărtăşesc gînduri ascunse, sentimente relevatoare, ci mai ales fotografii, link-uri şi bîrfe. Există o categorie a utilizatorilor de Facebook, foarte numeroasă, care foloseşte aplicaţia pentru a se oferi privirii celorlalţi şi, cum la emisiunile foarte numeroase – e drept, prea numeroase – dedicate vedetelor din cloaca naţională, este destul de greu să apari, iată că pe Facebook orice fată cu mai puţine prejudecăţi poate posta fotografii incendiare care să-i aducă în cîteva ore sute de admiratori înfocaţi. Iar de aici pînă la întîlniri fizice nu este decît un pas. Unul pe care însingurarea – dar şi curiozitatea – îl poate face. Posibilitatea de a comenta fotografiile este folosită pentru ca admiratorii să-şi prezinte omagiile „Mumoasă foc!“, „Adorabilă!“, „How nice!“ sau simple „mmmmmmm“ „ouaaau“, care denotă pofta unora pentru intimitatea altora. Facebook este şi un peşte care face lipeli. O altă categorie este cea care foloseşte Facebook pentru a posta fotografii cu copii, cu fraţi, verişori, nepoţei, căţei, pisici, iepuraşi, poze foarte personale – însă, se ştie, cu cît eşti mai personal, cu atît stilul este mai profund. Prizate sînt şi petrecerile, mesele – în fond, de ce nu ar trebui să ştie întregul univers ce am mîncat noi la masa de Crăciun sau Paşti?

Implicare şi interactivitate

Implicarea este importantă, definitorie, pentru omul modern, iar Facebook nu avea cum să nu vină în întîmpinarea lui. Poţi adera la diverse grupuri de genul salvaţi Roşia Montană sau prepeliţa de munte şi, în acelaşi timp, poţi adera la alte cauze nobile căci întrebarea revelatoare este *„Do you care about something?/Îţi pasă de ceva?“*. Adică Facebook îţi bate obrazul, te trage de urechi, te scoate din nepăsarea ta mioritică – *„Băi, nesimţitule, nu vezi cît de egoist eşti, aderă şi tu la cauza luptei împotriva sărăciei din lumea a treia, împotriva încălzirii/glaciaţiunii globale sau a proliferării nucleare!“*. Din nefericire, Facebook nu are cum să lupte împotriva tarelor mioritice, căci existenţa în această lume virtuală este la fel de pasivă precum uitatul la televizor şi mîncatul seminţelor, creînd aceeaşi dependenţă. De ce? De celălalt, de ce mai face/zice semenul nostru (de preferat unul sexy). Amuzantă este şi posibilitatea de a-ţi dovedi gusturile, preferinţele, de a da *like* pentru tot felul de lucruri, de la vreun articol, pînă la diverse mărci de maşini, băuturi răcoritoare cancerigene. În mod democratic, te poţi răzgîndi şi retrage acel *like* printr-un *dislike*, însă ce te faci cînd moare un om pe care-l apreciai, pe care-l citeai, cum îţi exprimi condoleanţele, căci a oferi un *like* pare o culme a nesimţirii fiindcă este interpretabil. Înseamnă că îţi place că a murit, nu? Apariţia posibilităţii de a urî prin *hate* ar spori în mod sigur atractivitatea reţelei. De asemenea – o sugestie lui Mark Zuckerberg –, nu ar strica dezvoltarea automată în dreptul fotografiilor postate, în mod special a celor de tinere domnişoare atrăgătoare, a icon-ului ce reprezintă un telefon cu mesajul *„Can I have your number?“* sau ceva de genul *„Can we meet?“*. Unde? La cel mai select restaurant. Virtual.

Îmi este imposibil să înţeleg cum o persoană avînd cont pe Facebook, dar şi două-trei mii de prieteni mai poate urmări postările acestora. Îmi imaginez o conversaţie între doi tineri: „Tu cîţi *friends* ai, bă? 469. Te-am luat, bă, fraiere, panaramă ce eşti, eu am 1236!“. A avea prieteni – o pură ipocrizie, limba română este mult mai nuanţată, folosind şi termenul vag de cunoştinţă – devine asemeni întrecerii în muncă de dinainte de 1989, cînd socialismul victorios, nemaiavînd cu cine să concureze, îşi propusese să se întreacă pe sine însuşi. Vestigiile capitaliste rămăseseră mult în spate! O întrecere stahanovistă în *friends*! Oare cîţi *friends* ar fi avut Aleksei Stahanov? Dintr-o altă perspectivă, toţi tătucii popoarelor comuniste, începînd cu Lenin şi Stalin, i-ar fi avut drept *friends* pe viaţă pe toţi supuşii. Avantajul Facebook constă şi în faptul că poţi deveni amic cu tot felul de celebrităţi (oameni politici, staruri rock, vedete TV, fotbalişti şi foste soţii de fotbalişti) care în mod normal nu ar da o ceapă degerată pe tine. Şi te poţi mîndri: băi, frate, ştii că sînt *friend* cu Obama şi Madonna? Chiar azi i-am întrebat ce au mîncat la cină! Democraţia absolută! Încurajarea imensei paranoia naţionale! Este posibil ca necredinciosului să i se ia Facebook? Mi se poate imputa ipocrizia. Adică de ce mai ai cont pe Facebook dacă stai şi critici, faci pe Toma necredinciosul, mîrîi şi ne enervezi cu remarcile tale ironice? Te-a obligat cineva să ai cont pe Facebook? Nu aş putea abandona frontul Facebook pentru că m-aş condamna la sinucidere din moment ce întreaga umanitate stă pe Facebook. Ca orice invenţie a geniului uman, şi Facebook cunoaşte acea dualitate religioasă, iar graniţa dintre ridicol şi sublim este de multe ori invizibilă, dar, cu toate acestea, merită studiată cu atenţie şi umor. Chiar, ce legătură mai este între *Facebook* şi *book*?

***Codruţ Constantinescu** este publicist şi istoric, autorul blogului http://cdc77.blogspot.com.*

Adina POPESCU

Părinţi şi copii

– despre cum se taie şi se reînnoadă cordonul ombilical –

Recunosc, am făcut parte dintr-o generaţie protejată. Astăzi, nu-mi mai dau seama ce înţelegeam noi din comunism (în anii '90, între cele două lumi exista o separaţie mult mai clară), însă un fapt era sigur: petreceam mai mult timp cu părinţii decît petrec copiii de astăzi. Nu eram crescuţi de bone sau cel puţin nu se numeau bone, ci „femei". De pildă, „femeia" mea de pînă la 4 ani era doamna Doncean de la III, o moldoveancă de la ţară, de pe lîngă Suceava, despre care nici acum nu ştiu cum de ajunsese de una singură într-un apartament de două camere din Militari, şi care mă tîra după ea la toate cozile din cartier. De fapt, prima mea amintire, de pe la 2 ani şi ceva, arată cam aşa: soare, blocuri, o coadă interminabilă care nu se mişca din loc, undeva la o mare distanţă în faţă un panou cu o ceaşcă aurie de cafea, pe un fond negru, la intrarea într-un magazin, miros de cafea, Maia – voinică, cu batic şi pardesiu crem, la coadă, eu de mîna ei, plîngînd, în jurul nostru vorbindu-se despre cafea. Care copil născut după 1990 se poate mîndri cu o asemenea primă amintire?

De regulă, pe la vîrsta de 4 ani eram pasaţi şi în grija statului (mai întîi la grădiniţă, apoi la şcoală), dar tot familia era „celula de bază". Mă refer la familiile normale, cu doi părinţi, care erau pe atunci parcă mai multe decît cele de astăzi – regimul nu admitea disfuncţionalităţi, iar riscul de a-ţi găsi marea iubire pe Internet nu exista.

La munte, la mare, în orice împrejurare

Concediile din anii comunismului rămîn memorabile, fiindcă există o serie de activităţi pe care copiii le făceau împreună cu părinţii, conform unui program prestabilit. La mare: ne trezeam la 8 ca să prindem cu toţii ultravioletele, apoi, ne prăjeam la soare, ne bălăceam, tata îşi cumpăra ţigări BT de la ţigănci, jucam jocuri cu mingea, făceam castele, mîncam clătite, iar gemul de caise amestecat cu nisip ne scîrţîia printre dinţi, ne întorceam la hotel, mîncam la prînz ce ne dădeau la cantină, tata cerea în plus chifle, ei beau bere, noi – Brifcor, dacă aveam noroc – Pepsi, părinţii trăgeau un pui de somn după masă, noi ne plictiseam, uneori ne jucam în faţa hotelului cu alţi copii cu părinţi care dormeau, mergeam din nou la plajă, mîncam lubeniţă sau piersici atît de coapte încît zeama ne lipea degetele şi trebuia să ne băgăm iarăşi în apă, mama stătea cu un prosop pe spate – se arsese de dimineaţă, apoi seara ne plimbam prin staţiune, jucam minigolf, mîncam cu toţii îngheţată, mergeam la Luna Park, noi ne dădeam în Tagada sau ne ciocneam cu maşinuţele, ei se uitau şi ne făceau cu mîna, ne întorceam la hotel, tata vîna ţînţari, mama cerea la recepţie să schimbe patul pliant, era abia ora 11, stăteam pe balconul care comunica cu alte balcoane şi ascultam ce-şi spuneau alte familii care în ziua ce tocmai trecuse făcuseră aproape aceleaşi lucruri, cu mici variaţiuni.

La munte – făceam programare la gazdă, soseam, stăteam în camera cea bună cu vedere la stradă şi la Caraiman, dacă prindeam 23 august vedeam seara Crucea luminată, la baie era boiler, gazda ne atrăgea atenţia să nu facem apă pe jos, dimineaţa plecam pe munte, urcam la Gura Diham sau la Poiana Izvoarelor, ei beau bere, noi – Brifcor, culegeam zmeură, dacă nu trecuseră „pe traseu" alte familii înaintea noastră care s-o fi cules, seara ceream zahăr gazdelor ca s-o mîncăm, ei stăteau la masa de sub nuc cu gazdele şi povesteau, noi ne plictiseam, ne plimbam prin staţiune, ne întîlneam cu alţi copii, în tabere, în treninguri bleumarin, care mergeau încolonaţi, mîncam îngheţată, a doua zi ne durea gîtul (sau făceam urticarie de la zmeură şi luam clorocalcin), uneori urcam cu telefericul la Babele, cumpăram brînză de la ciobani, le rugam pe gazde să ne depozităm brînza în frigiderul lor, gazdele ne procurau lapte de vacă, noi ne strîmbam şi spuneam că ne place mai mult „cel de Alimentara", cîntam pe munte marşuri sovietice învăţate de tata în armată, ajungeam la Mălăieşti şi ne miram cum de nu era curent electric, urcam pînă la Omu, era frig, făceam poze cu Chmena, a doua zi ploua, iar cînd plouă la munte, n-ai ce face, stai în cameră şi aştepţi să treacă timpul care a mai rămas pînă la finalul „sejurului".

Toate aceste amintiri sînt atît de mult legate de părinţii mei, încît nu-mi mai dau seama cît de mult fac parte din viaţa mea şi cît din a lor, de parcă timp de 10-12 ani am fi fost în permanenţă o entitate tricefală. În acelaşi timp, sînt amintiri comune pentru o generaţie, căci nu făceam nimic deosebit faţă de alte familii cu copii, în vremuri socialiste. Dacă nu era Venus, era Saturn, iar dacă nu era Buşteni, era Călimăneşti, dacă nu era urticarie, era amigdalită. Aceleaşi lucruri se întîmplă şi acum, posibil la Albena, în Creta sau la munte, în Alpi. Este vorba despre acea perioadă pe care, adult fiind, încerci să o recuperezi, amintindu-ţi detalii nesemnificative din micul univers în care figurile centrale erau invariabil mama şi tata.

O bulă care se sparge

Relaţia autentică dintre părinte şi copil nu durează mult, acum breşele apar mult mai devreme, însă esenţa lor e cam aceeaşi. La un moment dat, indiferent de afecţiunea pe care o acorzi sau cea pe care o primeşti, părinţii devin indezirabili – sînt doar acea alungire incomodă a ta de care ai vrea să de-

Toate aceste amintiri sînt atît de mult legate de părinţii mei, încît nu-mi mai dau seama cît de mult fac parte din viaţa mea şi cît din a lor.

dezbari cît mai repede. E ca o bulă care se sparge. În momentul în care ai ajuns în afara bulei, *împreună* nu mai există, iar părinţii şi tot ceea ce propun ei, toate acele activităţi comune pe care le făceaţi înainte într-un mod firesc – de la a împărţi o masă şi pînă la a merge la supermarket – se transformă în situaţii jenante. Abia atunci observi că tata vorbeşte prea tare pe stradă sau că mama nu ştie să se rujeze, că nu te *reprezintă*. Cine sînt ei? Nişte străini.

Nu mai funcţionează nimic – nici relaţia de tip *buddy* între tată şi fiu, de tipul: „Hai să bem o bere şi să discutăm despre problemele tale!", nici relaţia picioasă între mamă şi fiică, bazată pe sfaturi erotice spuse „pe ocolite" şi pe schimbul de pantofi şi de rochii. Mi-am imaginat că pentru noi a fost mai greu: nu aveam pagină de FB, ci oracole, nu puteam să-l abordăm pe X pe mess, aşa că îl hipnotizam precum şarpele Kaa în curtea şcolii, trimiteam bileţele în loc de SMS-uri. Excesul de comunicare de acum n-a făcut decît să împingă vîrsta rupturii cu 2-3 ani mai devreme (adică pe la 12-13 ani), însă problemele au rămas aceleaşi. Cînd se atinge vîrsta critică, pentru un părinte timpul petrecut cu copilul său devine un coşmar – e în permanenţă mofluz şi irascibil, are pretenţii, însă nu mai are aşteptări de la tine, se enervează dacă îi cumperi ceva, însă e apatic dacă nu-i cumperi nimic.

Dacă îl iei cu tine în concediu, să te aştepţi la un dezastru, fiindcă tu nu eşti decît un înlocuitor detestabil pentru gaşca pe care şi-o doreşte *atunci* şi *acolo*. Poţi să fii sigur că atunci cînd vede un cuplu pe faleză se gîndeşte ce mişto ar fi să se sărute cu cutărică pe malul mării, că dacă îl laşi cinci minute în faţa hotelului va pleca aiurea şi că se va întoarce plin de frustrări, apoi se va uita la tine ca şi cum ai fi un personaj dintr-un film vechi, alb-negru. Psihologia puberului şi a adolescentului nu s-a schimbat odată cu tehnologia. Îi văd pe stradă, chiar dacă acum se îmbracă altfel, au căşti în urechi, îşi butonează telefoanele şi vorbesc la ele într-o romgleză cool – adolescenţi care bravează, însă de fapt nu ştiu unde să se mai ascundă de propriile umbre, iar cea mai mare problemă a lor este faptul că au părinţi care s-ar putea să-i găsească şi să-i tragă din gaura de şarpe înapoi.

Armistiţiul

Reconcilirea intervine după 20 şi ceva de ani şi treptat familia redevine „celula de bază a societăţii". Familia cea nouă care tinde să o includă în ea şi pe cea veche. De obicei, părinţii sînt din nou indispensabili, în momentul în care copiii au la rîndul lor copii şi, astfel, li se redescoperă o utilitate. Şi chiar dacă nu au venit încă pe lume nepoţii, întotdeauna se va găsi o mamă care să te viziteze periodic în noul „cuib", ca să gătească, să facă curat sau măcar să-şi dea cu părerea despre lustra cea nouă din dormitor sau despre jaluzele. Şi un tată care să-ţi recomande un prieten mecanic pentru maşină sau să-ţi bată un cui în casă, atunci cînd eşti prea ocupat cu jobul. Familiile se reunesc şi au tendinţa să se transforme în clan. Se stabilesc, totuşi, nişte reguli care să asigure o intimitate: mesele familiale de sărbători sînt din nou obligatorii (şi nu te mai uiţi tot timpul la ceas, sperînd ca timpul să treacă mai repede), însă va trebui să te împarţi între ai tăi şi ai lui/ei, locuinţele sînt separate, însă se acceptă vizite reciproce care să nu dureze mai mult de o săptămînă, vacanţele comune de odinioară nici nu intră în discuţie, doar dacă vin şi copiii care au nevoie de un supraveghetor permanent, eventual, ca să te recompensezi, le plăteşti alor tăi o excursie în Grecia, ca să „se simtă şi ei bine, săracii!", căci în anii comunismului nu mergeau decît la Mamaia, „mai ţii minte, mamă, cînd ai făcut indigestie de la ciocolata aia chinezească şi a trebuit să ne întoarcem acasă cu 5 zile mai devreme, tocmai cînd s-a făcut vreme de plajă?".

În ciuda regulilor de bun-simţ şi a unor limite pe care viaţa de adult le impune, există semne mult mai clare că părinţii s-au „reîntors", iar influenţa lor e mai puternică decît oricînd. Acel cordon ombilical pe care te-ai înverşunat să-l tai în adolescenţă se reînnoadă de la sine, iar legătură pare una mai trainică decît cea din copilărie, aducînd cu sine un amalgam de sentimente cum ar fi recunoştinţă, duioşie, responsabilitate. Uneori, într-un mod inconştient, îţi alegi partenerii ca substituţi pentru mamă sau pentru tată. Îţi observi reacţii care-ţi trezesc amintiri vagi: parcă le ştii de undeva. Copiezi fără să vrei modelul lor în atitudinea faţă de propriii tăi copii, pentru că e cel pe care îl cunoşti cel mai bine (şi, în fond, n-a dat greş, nu-i aşa?). Şi, inevitabil, le repeţi greşelile, aşteptînd consimţămîntul lor. Conform unui sondaj mai vechi realizat de *Reader's Digest*, sîntem pe primul loc în Europa la „vorbit cu mamele la telefon".

În tot acest timp, părinţii sînt conştienţi că nu şi-au recuperat copilul pierdut, însă reconcilirea reprezintă pentru ei o perioadă de înflorire. Vor simţi din nou că le aparţii, de data aceasta cu un sentiment de mîndrie: ei te-au crescut şi te-au educat, tu te-ai „realizat", ai un job bun, eşti la casa ta, te-ai căsătorit, ai la rîndul tău copii. Mărturii sînt toate acele fotografii pe care le poartă în permanenţă cu ei (sau le ţin la îndemînă într-un folder de pe desktop) pentru a le arăta unui eventual prieten vechi sau unui fost coleg de serviciu: „Ăsta e livingul lor...", „Asta e maşina pe care şi-au adus-o din Germania...", „Aici e la petrecerea de Crăciun, de la firmă...", „Aici sînt în vacanţă, în Croaţia...". Sau: „Hai să-ţi arăt poze cu ei, din America! Au plecat acum trei ani, mergem şi noi în vizită, la vară...". Încă trăim într-o ţară în care o despărţire, de altfel dureroasă, poate fi pentru părinţii noştri un prilej de mîndrie.

Din nou împreună

Primele semne că părinţii încep să îmbătrînească sînt un şoc pentru copiii-adulţi. Devin, brusc, conştienţi de trecerea propriului lor timp şi de faptul că acea relaţie, cu suişurile şi coborîşurile ei, pe care însă se puteau baza într-un mod necondiţionat, indiferent de ce le-ar fi rezervat viaţa, are ceva atît de fragil. Şi că la un moment dat cordonul ombilical se va rupe definitiv, iar acum nu va mai fi nimeni de vină. În momentul în care realizezi toate astea, vrei dintr-odată să faci împreună cu părinţii tăi toate acele lucruri banale şi mărunte pe care nu le-ai făcut vreme de 10-20 de ani. Să bei cu tatăl tău o bere, să faci schimb cu mama ta de rochii şi de pantofi. Să mergeţi împreună la Venus şi să vă plimbaţi seara prin staţiune, să mîncaţi cu toţii îngheţată (mai puţin tata, căruia acum îngheţata îi face rău din cauza prafurilor pe care le pun ăştia în ea... unde-i îngheţata de altădată?). Să mergeţi la Buşteni, deşi Crucea nu mai e luminată de 23 august, iar ei nu mai pot să urce pe munte, dar nu-i nimic, veţi rămîne undeva, pe la poale, iar acel *împreună* de odinioară va căpăta din nou un sens.

Pe o terasă de la Sinaia, o mamă în jur de 80 de ani şi o fiică de 60 stăteau la o cafea. Nu-şi vorbeau, doar îşi savurau cafeaua şi un moment de linişte, de familiaritate. Vor exista tot timpul lucruri care vor rămîne nespuse.

Cu ochii-n 3,14

DIN NOIEMBRIE, M-AM GÎNDIT LA BORDEL, IAR ÎMPĂRATUL ŞI-A TATUAT CÎTEVA SFATURI CU TANCURILE

■ Cînd am auzit că din noiembrie ţigările vor fi „altfel“, iniţial am crezut că vor avea filtrul la capătul celălalt. Nu. Filtrul rămîne unde e. Dar ţigările se vor stinge singure. Din asta vor avea de cîştigat fabricanţii de brichete (căci va trebui să reaprindem) şi producătorii de calmante (căci ne vor apuca dracii mai mult şi mai des). (**M. V.**)

■ Ieri am participat la o discuţie despre ce ne place la oraşul nostru. M-am gîndit mult, în urma discuţiei, şi am ajuns la următoarea concluzie: banca (stil Negoiţă, şi nu Piedone, fără spătar) din faţa blocului, de sub salcie şi de lîngă coşul de gunoi. Pe care nu am adăstat decît rareori, rămînînd mai curînd o aspiraţie. (**I. P.**)

■ Pe o poartă, o tăbliţă. Pe tăbliţă, un mesaj: „Închiriez cameră cu una“. Invitaţie la bordel sau act ratat? (**M. M.**)

■ Rog casa de Hohenzollern-Sigmaringen să fie pe recepţie: „Steaua are un împărat, iar împăratul e Gigi Becali“, a spus Gigi Becali. Nu ştim ce-a spus Steaua, dar asta nu are prea mare importanţă. (**L. V.**)

■ Duminică, 8 mai, la emisiunea *Apropo TV* s-a discutat despre ce tatuaje îşi mai fac „vedetele“ din România şi de ce. Tînăra cunoscută drept Iguana şi-a tatuat o... iguană, care să reflecte „firea ei schimbătoare“ (!), numitul Alex „Yamasha“ Velea are pe spate următoarele vorbe: „Dumnezeu e, cu mine“ (virgula n-a pus-o el), iar Carmen Şerban... Eee, aci lucrurile devin de-a dreptul complexe. Prin tatuajul său, ea a încercat să-şi „reliefeze existenţa“ – un trandafir care „este viaţa“, ce se termină în cheia sol – muzică, şi un cap de mort (realizat după o bijuterie Roberto Cavalli) care reprezintă moartea, totul în formă de cruce. Pam pam! (**P. M.**)

■ Din revista *Cinema* (1 Dec. – 14 Dec. 1944), „singura publicaţie de cinematograf din ţară“, aflăm cîteva sfaturi venite direct de la Hollywood pentru figuranta perfectă: „În timpul turnării, nu priviţi aparatul de filmat cu un aer interesat; chiar dacă junele-prim al filmului a flirtat cu tine pe platou, fă-te că nu-l cunoşti, atunci cînd îl întîlneşti în oraş (eviţi astfel un afront: agentul său de publicitate i-a interzis desigur să se compromită cu *oricine);* încearcă să faci lumea să creadă că nu-ţi lipseşte nimic, chiar dacă mori de foame, pentru că nimeni nu împrumută nici un cent unui sărac“. Vă daţi seama ce clasă ar fi avut „vedetele“ noastre dacă ar fi ştiut de secretele astea vechi? (**A. M. S.**)

© V. Doroţi

■ Cînd am fost, acum trei ani, la Damasc, am avut un ghid haios, plin de poante, din regiunea Homs. Ne spunea, după fiecare hohot de grup, că numai în Homs se fac aşa glume bune, şi că ei sînt, în ţara lui Bashar, pe cale de dispariţie. M-am întrebat ce-o mai fi făcînd, zilele trecute, cînd în Homs au intrat militarii sirieni cu tancurile. Face haz de necaz, cu siguranţă, inclusiv de specia homsiană radical pe cale de dispariţie. (**S. S.**)

GAURA DIN PANTOF DE LA PROTECŢIA COPILULUI ÎMI UREAZĂ CA FILMELE SĂ FIE DUBLATE CU LITERE MARI

■ Toate televiziunile au sărit cu gura şi cu imaginile pe gaura din pantof a dlui Jeffrey Franks. Dar nici una n-a găsit cu cale să-i aducă un elogiu pentru strădania sa de a vorbi românește. Ceea ce e absolut admirabil, într-o ţară ai cărei miniştri şi parlamentari au nevoie nu doar de bani de la FMI, dar şi de translatori de engleză. (**M. V.**)

■ Supărat pe justiţie, după ce a trimis o epistolă către primul ministru în care cerea, printre altele, demiterea directorului de la Protecţia Copilului, ajuns la capătul puterilor, Irinel Columbeanu a declarat că doreşte să se angajeze ca „storcător de bube“. Pe timp de criză, orice meserie e bună. (**S. G.**)

■ Idei la tot pasul. „Să trăiţi excelent!“, îmi urează un şofer cînd cobor din taxiul lui şi îi răspund pe măsura veseliei sale: „Să urce-naţiunea în zbor!“. (**R. C.**)

■ Deci Victor Socaciu a depus un proiect de lege prin care vrea ca filmele să fie dublate obligatoriu. Am cîteva comentarii. 1) Poate că Victor Socaciu este analfabet. Putea să spună că are nevoie de ajutor la citit, nu să facă un proiect de lege. 2) Umblînd eu prin ţări străine care au prins obiceiul acesta tîmpit cu dublarea (Bulgaria, Moldova, Italia), mă gîndeam că ăla care a decis ca în România să se subtitreze ar trebui declarat erou naţional. Cine ştie cum s-a luat decizia să ne spună, sînt chiar curios cum ne-am situat de partea bună a problemei. Pentru că filmele dublate sînt o odioşenie, o... o... (bine, mă calmez); 3) Există această legendă cu oamenii politici care sînt ticăloşi şi cu artiştii (Ah! Artiştii!!!) care sînt oameni de bine, şi drăguţi, şi valoroşi, nişte comori naţionale adică. Cum se face atunci că artiştii ajunşi în politică (Loghin, Dolănescu, Socaciu) sînt atît de nuli, mai nuli decît media politicienilor normali? (**C. G.**)

■ Idei la tot pasul. „Feminismul, înainte de toate!“ stă scris, cu litere mari, pe un zid din centrul Capitalei; rămînem obsedaţi textual. (**R. C.**)

ALTFEL SPUS, PUTEAI SĂ-ŢI IMAGINEZI DIN MERS: DRACULA PARC, TRECUT DE 60 DE ANI, A STAT CU DAN PURIC ÎN DOLCE VITA

■ Se pare că limba influenţează ce şi cît ne amintim. Altfel spus, depinde de naţionalitate cît de bine de amintim una-alta. Nu-i aşa că e convenabil!? (**M. C.**)

■ Una dintre cele mai nostime ştiri ale săptămînii trecute a fost aceea în care se spunea că premierul Emil Boc are cel mai mic salariu dintre toţi prim-miniştrii europeni. Puteai să-ţi imaginezi că un neştiut mecanism internaţional ordonează şi ierarhizează lucrurile, ducînd la o corelare între salariul unui premier şi competenţa sa (nu vorbim de statură). Dar, aceeaşi ştire (de pe euractiv.ro) ne aduce aminte şi că premierul european cel mai bogat este la fel de înalt-competentul Silvio Berlusconi. Şi atunci, carevasăzică... tot haosul e stăpîn peste continentul nostru. (**A. M.**)

■ Cîteva versuri dintr-un gen foarte la modă – maneaua fiscală: „O sută de milioane / Eu îi fac din gropi fiscale; / Dau cu cardu' / cu miliardu' / Am mai mulţi bani ca Sapardu'“, „Am semnal pe GPS / Şi fac banii din mers“, „Scoate banii de la bancă / Să-ţi arăt că nu-s ţărancă / Bagă cardu-n bancomat / Ca să văd că eşti bărbat“. (**M. C.**)

■ După mai vechile gogoşi ale lui Matei Agathon cu Dracula Parc, primarul Clujului, Sorin Apostu, a anunţat un lucru mult mai serios: cică oraşul său va avea cel mai mare *parc fotovoltaic* din ţară. Adică un parc în care locuitorii îşi fac poze în timp ce se electrocutează? (**A. M.**)

■ Boala folosirii diminutivelor în exces, cînd este, dar mai ales cînd nu este cazul, a ajuns şi în spitalele din România. În timp ce un rezident consulta un pacient trecut de 60 de ani şi-i spunea, pe un ton autoritar de altfel: „Mari ochişorii, vă rog!“, o asistentă vorbea la telefon – „Nu pot să vi-l dau pe domnu' doctor acum. Tocmai face o injecţiuţă“. (**A. P.**)

■ A venit, a schimbat o garnitură, a dat două fisuri de silicon, a stat în total 15 minute şi a luat 50 de lei. Ştiu ce-o să mă fac cînd o să cresc mare: instalator. (**A. P.**)

■ Interviu cu Dan Puric în *Dolce Vita* nr. 9, publicaţia farmaciilor Help Net: *„De ce nu aţi plecat din ţară? Tipul de spectacol pe care îl faceţi este universal...* Da, dar energia e locală, seva este de aici. Eu trebuie să stau aici să îndrept, să fac nişte oaze de curăţenie. *Cum v-a venit ideea conferinţelor?* Efectiv, nici eu nu ştiu, cred că m-am pomenit vorbind. *Vă stabiliţi de la început un scenariu?* Numai nişte puncte esenţiale. Problema este nu să mă audă oamenii pe mine ce frumos vorbesc, ci să diagnosticăm o situaţie, facem o terapie şi o profilaxie. *Ţineţi o dietă specială pentru a fi în formă?* Încerc să ţin toate posturile, şi atît. *Dvs. aveţi vicii?* Da, citesc peste măsură şi gîndesc nepermis de mult şi iubesc absolut.“ Oau! (**M. C.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

2 în 1

Dilema veche + Dilemateca

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VIII ■ nr. 380 ■ 26 mai – 1 iunie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 6,99 lei

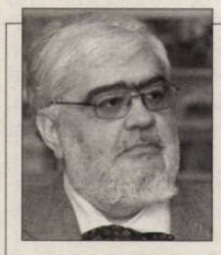

ANDREI PLEŞU

„Firescul cercetării“

pagina 3

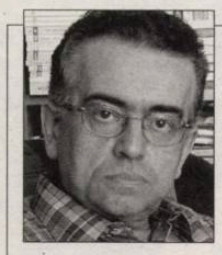

DAN C. MIHĂILESCU

„Muncit de draci, lucrat de îngeri“

pagina 15

Interviu cu
JIŘÍ MENZEL

pagina 20

Libertatea de a fi supravegheat

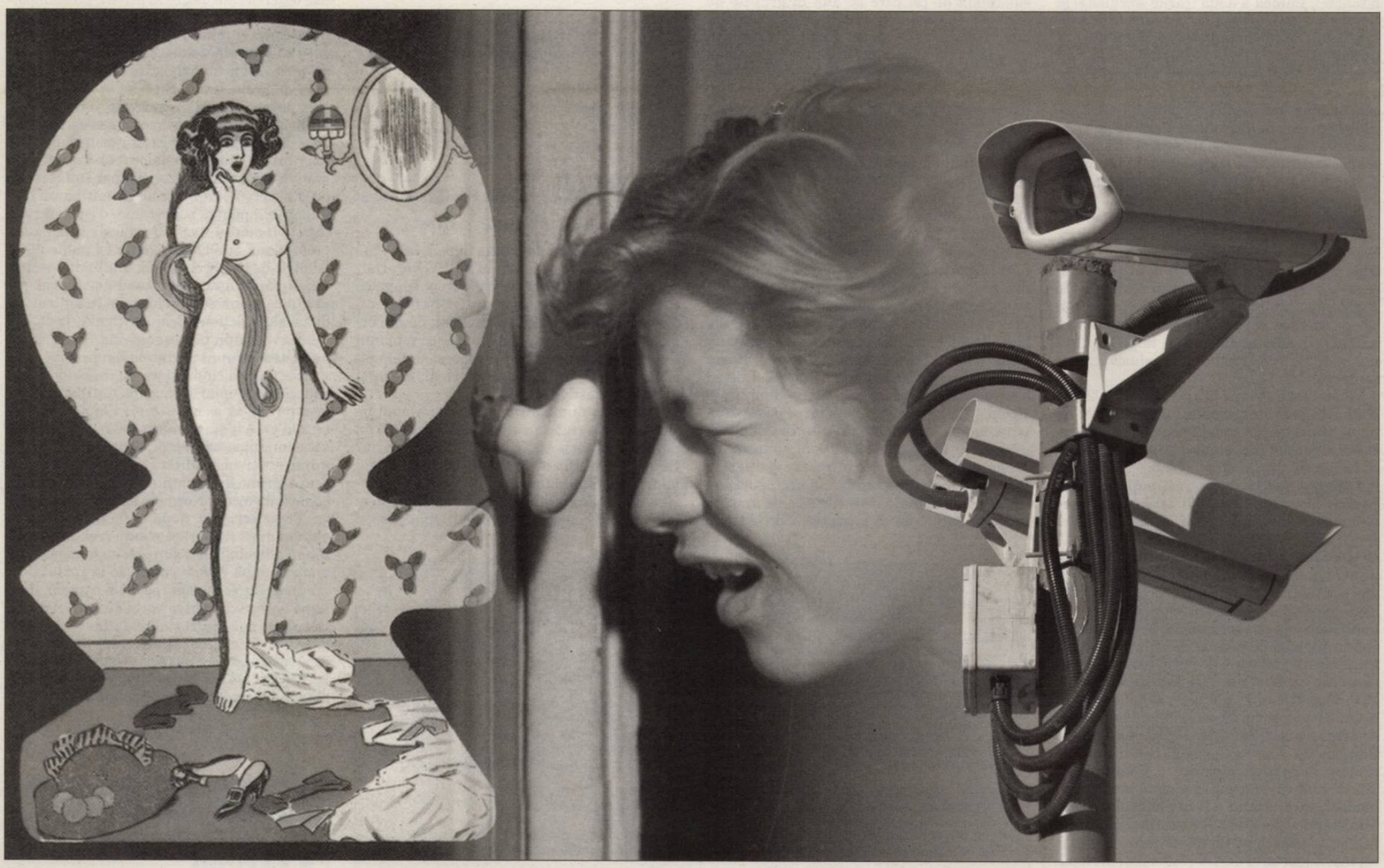

„Peste cîţiva ani, avioanele vor fi pilotate de un comandant şi de un cîine. Treaba cîinelui va fi să stea cu ochii pe butoane, pentru ca pilotul să nu se atingă de ele.“

SCOTT ADAMS

5 948489 140617 21

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

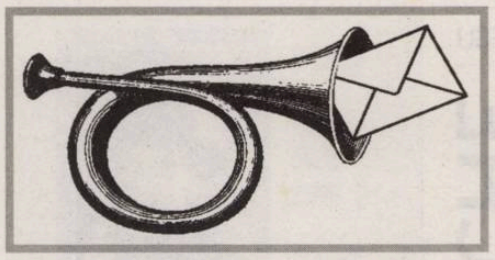

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..." *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE")*

NR. 364

Articolul lui Dorel Dumitru Chiriţescu, „Căile neştiute ale banilor"

O dilemă: România: necro- sau multi-polară?

Am citit cu multă plăcere şi interes articolul „Căile neştiute ale banilor" scris de domnul profesor Dorel Dumitru Chiriţescu. Mai rar pe la noi semnalări cu privire la cauzele sărăciei extreme din unele ţări şi impactul pe care îl au politicile ţărilor bogate asupra celor în curs de dezvoltare. Pentru mica noastră comunitate, a organizaţiilor reunite în FOND („Federaţia Organizaţiilor Neguvernamentale pentru Dezvoltare"... internaţională!), articole de acest fel sînt mici daruri, cadouri la care probabil că mulţi dintre noi se gîndesc: „Iată, domnule! În sfîrşit! Încă unul care mai scrie – deci gîndeşte – dezvoltare internaţională!".

Am însă şi o dilemă. Autorul ne spune că „Pînă la urmă, statele în curs de dezvoltare, **printre care şi România**, se află sub o dublă şi nemeritată presiune, generată de necesitatea integrării pe pieţe şi de volatilitatea banilor".

Dilema mea e în legătură cu acest „printre-care-şi-România". Pe vremea cînd lumea era bine împărţită în Lumea întîi (ţările capitaliste), Lumea a doua (ţările socialiste) şi Lumea a treia (ţări aşa-zis „în curs de dezvoltare"), era de la sine înţeles că România era ţară din Lumea a doua pînă cînd... pînă cînd tovarăşul Nicolae Ceauşescu a decis să încurce puţin lucrurile şi să declare în anul 1972 că România este un fel de hibrid: o ţară socialistă în curs de dezvoltare. Celor de pe toate meridianele lumii care au ridicat din sprînceană, le-a răspuns argumentînd viguros că sistemul politic al unei ţări nu depinde de gradul de dezvoltare economică, aşa încît o ţară socialistă putea foarte bine să fie şi în curs de dezvoltare în acelaşi timp. În anii următori, România a investit multe resurse pentru a-şi demonstra apartenenţa la grupul ţărilor în curs de dezvoltare, inclusiv prin acordarea de „asistenţă ştiinţifică, diplomatică şi materială" (ca să citez din memorie din sursele vremii) şi prin aderarea, în 1976, la G77 – Grupul celor 77, o coaliţie de ţări exclusiv în curs de dezvoltare.

România a stat pe lista G77 pînă în 2007, cînd a devenit stat membru UE şi... stat donator de asistenţă oficială pentru dezvoltare. Poate că puţini concetăţeni ştiu că din 2007, ca toate celelalte noi state membre UE, România alocă – mai mult sau mai puţin eficient, că doar încurcate sînt căile dezvoltării internaţionale – resurse publice pentru dezvoltarea altor ţări. Uniunea Europeană foloseşte orice ocazie pentru a se mîndri cu faptul că este cel mai important donator al lumii, 56% din asistenţa oficială pentru dezvoltare plecînd de pe acest continent. Suma pe care, anual, România o raportează ca fiind destinată asistenţei oficiale pentru dezvoltare variază între 80-100 milioane de euro, ceea ce reprezintă cam 0,007% din PIB, faţă de 0,33% din PIB cît ar trebui să ajungem să donăm pînă în 2015 (conform angajamentelor luate odată cu aderarea la UE). Anul trecut, preşedintele Băsescu, în vizita sa oficială la Chişinău, a promis Republicii Moldova o finanţare de 100 de milioane de euro pe patru ani. Aceste fonduri, care urmau a fi implementate prin Ministerul Dezvoltării Regionale şi Turismului, au transformat România în unul dintre cei mai importanţi donatori prezenţi în Republica Moldova! Celelalte două ţări care sînt prioritare pentru politica de dezvoltare internaţională a României sînt Serbia şi Georgia, cu Irak şi Afganistan ca state „în atenţie".

Este adevărat că, dincolo de statutul său de stat membru UE şi donator internaţional, România are încă propriile sale probleme de dezvoltare. În clasamentul HDI 2010 (Human Development Index), România este poziţionată pe locul 50 din 168, înconjurată de Kuwait, Letonia şi Muntenegru (respectiv locurile 47, 48, 49) şi Croaţia, Uruguay şi Libia (respectiv locurile 51, 52 şi 53). Acest loc este încadrat la „dezvoltare umană *înaltă*" (locul 8 în cadrul acestei grupe), la o distanţă considerabilă de cei care se află în grupele de „dezvoltare umană medie" (ţări precum Gabon, Honduras, Congo...) sau „dezvoltare umană joasă" (Uganda, Burkina Faso, Liberia...). Desigur, România este întrecută de ţări precum Norvegia, Italia şi Germania, care fac parte din grupa celor cu dezvoltare umană foarte înaltă.

În cadrul grupei din care face parte (dezvoltare umană înaltă), România este colegă cu Rusia (locul 65), Turcia (locul 83), Brazilia (locul 73) şi Venezuela (locul 75), care sînt considerate economii şi chiar puteri globale (re)emergente (China face şi ea parte din această categorie de puteri emergente, însă se află încă în grupa celor cu dezvoltare umană medie, pe locul 89 în clasament). Aceste ţări nu se sfiesc să îşi reclame importanţa globală şi un loc în capul mesei naţiunilor, în ton cu Robert Zoellick, al unsprezecelea şi actualul preşedinte al Băncii Mondiale, care, într-un discurs din aprilie 2010, a arătat că „Lumea a treia a murit şi acum trăim într-o lume multipolară". Poate că România nu se poate compara cu ţări îndrăzneţe precum Brazilia, Venezuela şi Turcia, ca să nu mai amintim de Rusia sau China. Însă o întrebare esenţială e: România doreşte să rămînă în necropola Lumii a treia populată de ţările aşa-zis „în curs de dezvoltare" sau să păşească – fie şi timid şi stîngaci la început – în lumea multipolară care se construieşte în jurul nostru?

E o dilemă importantă, zic eu, pentru că, în funcţie de răspuns, discursul public se va contura... ori aşa, ori altminteri! Printre atîţia experţi în politică externă ai revistei, nu aţi vrea să încercăm o dezbatere „pe bune" a acestei teme? Un dosar tematic? Un Divan al *Dilemei vechi?* O sticlă aruncată-n mare?

Mirela OPREA, PhD
Expert relaţii internaţionale
Fundaţia World Vision România

N.red.: Mulţumim pentru idee. Poate facem un dosar cu tema „România în curs de?..."

album dilematic Dana Purgaru

ACTUALITĂŢI

Ne vedem la Paştele cailor...

„Adevărat a-nviat!" Cam în perioada Paştelui se vorbeşte aşa, mai în stil „Yoda". Dar, mai în glumă, mai în serios, putem spune că aceste inversiuni ne lasă puţin mai conştienţi de vechimea acestui ritual pascal, de importanţa sa majoră, făcînd abstracţie că românul e mort după religie. Căci ortodocşi sîntem pînă la moarte, mai ceva decît ruşii, grecii şi toate ţările estice laolaltă!

Invocăm numele Domnului doar cînd ne sufocăm. Ne rugăm să ne pice ceva, cumva, din cer. D'apăi „la noi" de unde altundeva, nu? Cînd nu mai ştim de la care unul-altul să mai luăm, „Doamne, dă-mi, căci Tu eşti unul!". Tragem de fermoare pînă cînd se rup şi acestea, iar în caz că nu ştiaţi, nu prea îţi mai găseşti croitor dornic să repare asemenea ispravă.

Nimic nu ne stă în cale! Ne batem pînă şi pe lumina ierusalimică sau pe acea apă sfinţită. Nici una însă nu ne poate feri de vînătăile de rigoare. Am putea da idei ăstora de la Capcom să fabrice un „Church Fighter", care probabil ar întrece încasările tuturor „Mortal Kombat-urilor" şi pentru care ar trebui modificată vîrsta minimă a jucătorilor, respectiv mărit numărul de manete, taste şi combinaţii de butoane. Cred că în timp ce scriu eu acum, japonezii, care suferă de pe urma cataclismului nuclear, încă îşi aşteaptă cuviincios rîndul la porţia de apă.

Sîntem morali înainte de a fi creştini? Nu! Sîntem un chist, o rană deschisă, lipsiţi în primul rînd de spirit civic. N-avem nici un Dumnezeu! Deşi ne dăm drept nişte pioşi, emoţia ne este astupată de faptele vizibil antonimice, alea care ne fac penibili, amărîţi, plîngăcioşi şi amari (!) pentru restul Europei – fie ea cea laică, ori bisericească. Stagnăm infestaţi, între frustrări şi resemnare. Nu ştim ce e de făcut. Nu e, ci sînt! Har, Domnului!

Ştim bine că pînă şi Iisus a fost privit ca un smintit cînd a devastat interiorul unui lăcaş sfînt unde zăceau negustorii profitori, scenă reluată pe marile ecrane de Franco Zeffirelli. Da, da, invoc o peliculă pe care am văzut-o parcă toţi din stadiul embrionar, plictisiţi pînă peste cap de regretatul Robert Powell. Totuşi, este actorul pe care l-am identificat de mic cu „Cel miruit". Practic, în timp ce mă rugam, asemănam divinitatea cu chipul bizantin al acestuia. Aveam doi eroi preferaţi, cel de pe măgar şi Căpitanul Planetă.

Cît despre biserica noastră, parcă e pusă acolo pe un piedestal de pe care nu poate cădea. Avem un patriarh de care atîrnă lingouri de aur (vezi sceptrul, coroana şi firul kilogramic din care-i sînt cusute veşmintele blingbling), în timp ce oamenii aruncă la tas cu foi de un leu. Să te ferească Cel Sfînt de măicuţele descreierate, negre în priviri, precum portul întunecat, şi goale de Dumnezeu. Călugării, strîmţi la minte, par şi ei nişte dezaxaţi, gata să te scalpeze dacă mişti un pas greşit ori rătăceşti prin mănăstire în pantalonii ăia kaki de Steve Irwin. Sînt, aş spune, oameni care abia aşteaptă o altercaţie, o încăierare, un motiv cît de mic pentru a se răsti la enoriaşi. Mentalităţi ruginite, hîrjoneală, lipsă de toleranţă, atitudine nelalocul ei. Tu eşti duşmanul, ei sînt dumnezei. Să mai amintesc de preoţii nervoşi că nu şi-au primit banul (neimpozabil) pentru o sfeştanie, o cununie sau chiar o înmormîntare? Îl vedeam pe popa după moartea bunicii mele cum îşi palpa atent jebul pe dedesubtul hainei, umflîndu-i-se inima după cît îi era de rotund buzunarul. Vă asigur că m-am abţinut, deşi tot înăuntrul îmi dicta să reacţionez ca un ţicnit. Ieşit din minţi şi năpădit de dezgust, îmi venea să mă năpustesc asupra părintelui cu pricina.

Ne mirăm cînd cineva ne deschide o uşă sau sare să împingă o maşină din instinct! Avem nevoie ca asemenea mici fapte să nu ni se mai pară nişte minuni. Avem nevoie ca ele să se înmulţească treptat, pentru a da naştere miracolului normalităţii. Tot ce ne trebuie este o fărîmă de bunătate, că la prescură ştim să ne îmbrîncim. Normalitatea e acolo, undeva. Poate într-o zi, după ce (şi dacă) vom învăţa cum să ne curăţăm cum trebuie rufele, o vom redobîndi, aşa cum găsim bani prin buzunare, după ce le scoatem de la spălat.

Doar după ce vom redeveni oameni, doar după aceea vom putea vorbi despre credinţă, ciocnit de ouă, brazi şi alte datini şi obiceiuri creştine. Dar pînă atunci mai avem. Pînă atunci, văd că s-au pus serios băieţii pe treabă cu ridicarea Catedralei Mîntuirii Neamului. „Doamne, ocroteşte-i pe români!"

Iulian-Leonard TELEOACĂ
boboscooter@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Bogdan SCOROCÂRJĂ
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65 e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj 13.000 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Excesul de marketing**
- **Monarhia mai salvează România?**

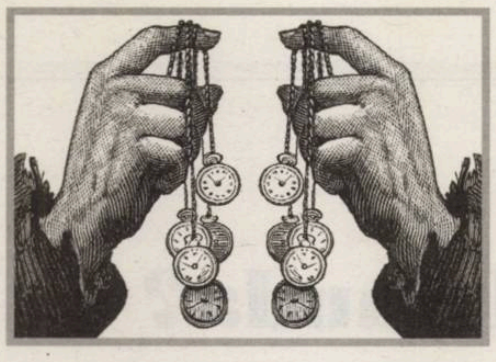

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Firescul cercetării

De curînd, la un Institut de Studii Avansate din Berlin, a avut loc o mică revoluție. Profesorul Thomas Pavel a vorbit, dinaintea unei asistențe academice internaționale hiper-calificate și super-pretențioase, despre problema „opțiunii și a non-opțiunii în literatură“. Pentru cine nu știe, Thomas Pavel, profesor la Universitatea din Chicago, e totuna cu Toma Pavel, care a debutat, la București, în 1968, cu o carte spectaculoasă în contextul de atunci, intitulată *Fragmente despre cuvinte*. Plecat din țară în 1969, a făcut o consistentă carieră academică în Franța, în Canada și în Statele Unite, publicînd lucrări de referință pe teme de istorie și teorie literară. Prieten mai tînăr al lui Nicu Steinhardt și al lui Mihai Șora, Toma Pavel a început prin a cultiva rigorile analizei „formale“ (în variantă structuralistă), pentru a se distanța ulterior de ele, într-un efort hermeneutic marcat de interogație liberă, patos existențial, bucuria lecturii și autenticitate. De la cartea sa *Sintaxa narativă a tragediilor lui Corneille* (apărută la Paris în 1976) pînă la *Lumile ficționale* (1986) și *Mirajul lingvistic* (1988) se conturează un parcurs profesional care se eliberează, curajos, de prestigiul (trecător, dar autoritar) al metodologiilor de ultimă oră, pentru a regăsi firescul exegezei și plăcerea de a „asculta“, cu o reînnoită prospețime, textul literar.

De ce vorbesc de „mica revoluție“ a discursului ținut de Toma Pavel la Berlin? Pentru că publicul locului se distinge, în genere, prin specializare, sofisticare, ambiț metodologic, idolatrie a „științificului“ și insomnie a informației „la zi“. E vorba de o evoluție care bîntuie de multă vreme mediile academice planetare: înregimentarea *„trendy“*, euforia terminologică, înlocuirea interogativității vii prin lăcomie bibliografică și a creativității prin hărnicie lucie – acestea sînt (cu excepțiile de rigoare) criteriile care te califică sau descalifică. Pe acest fundal, Toma Pavel a desenat o expunere subtil candidă, o „poveste“ în a cărei desfășurare măsura e dată de exercițiul *firescului,* de regăsirea „normalității“, de savoarea inanalizabilă a bunului-simț. Toma Pavel a avut îndrăzneala de a fi diferit, de a fi „original“, chiar extravagant, valorificînd resursele naturaleții. Textele și conceptele treceau pe planul doi, de dragul imersiunii în „mările calde“ ale vieții și ale ficțiunii literare, înțeleasă ea însăși ca viață reală, ca sondaj în logica destinului. Riscul asumat de Toma Pavel e riscul – savuros – al revenirii la „fenomenul originar“ al scrisului și al culturii în genere. În definitiv, la fel cum viața unui om nu se poate sistematiza și pricepe pe bază de „exactități“ statistice sau de monomanii teoretice, tot astfel literatura nu s-a născut și nu e frecventată pornind de la o motivație de tip analitic. Hîrșiți în naratologie, intertextualitate, structuralism (cu variante post- și neo-), deconstructivism, teoria cîmpului literar, *Gender Studies,* antropologie culturală, psihologia receptivității, sociologie, lingvistică cantitativă (aspirînd la inviolabilitatea modelelor matematice) sau chiar *„Exakte Literaturwissenschaft“* („știință exactă a literaturii“), ne îndepărtăm, inevitabil – și adesea ireversibil – de opera propriu-zisă, de intenția, intimitatea și farmecul ei. În loc să fie prilej de plăcere și cunoaștere, cititul devine *pretextul* unui edificiu autonom, *ocazia* unei divagații savante. Materia primă a hermeneutului nu mai este *dragostea genuină de literatură,* ci satisfacția de sine, vanitatea propriei ingeniozități. Consumatorului acestui tip de exegeză îi piere, de regulă, cheful de lectură. În cel mai bun caz, ca și exegetul pe care tocmai l-a citit, va merge la bibliotecă pentru a-și confirma o ipoteză metodologică insolită, pentru a-și testa vioiciunea intelectuală, pentru a fi „branșat“.

Să ne înțelegem. Nu pledăm pentru lectura incultă, pentru disprețul „experimentului“ științific, pentru degustarea placidă a materiei literare sau pentru emotivitatea de primă instanță a întîlnirii cu textul. Amplasamentul lui Toma Pavel e productiv și legitim tocmai pentru că a trecut prin toate „tehnicile“ de lectură consacrate. Dar „a trecut“! Și s-a întors la text și la reflecție îmbogățit, dar liber. Lecția lui nu poate fi decît profitabilă pentru zeloșii metodologiilor și ai discursurilor paralele. Ea îndeamnă la o constantă reintegrare a simplității și a marilor întrebări existențiale, precum și la expresia prietenoasă a ideilor. Întrebat de o publicație din Chicago ce le-ar spune colegilor săi mai tineri, Toma Pavel a răspuns: „Țineți-vă departe de scrisul pretențios și incomprehensibil. Mulțumiți-vă să spuneți o poveste ca lumea“. Asta e tot!

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

O nouă graniță: între Nord și Sud

S-ar părea că, în fața crizei, politicienii europeni sînt tot mai dezorientați. „Motorul franco-german“, gripat de mult, a început să meargă în gol cu ajutorul ambelor părți. După ce Nicolas Sarkozy a cerut revizuirea Tratatului Schengen (și a declarat, în ultima vreme, tot felul de năzbîtii), Angela Merkel a căzut și ea în capcana stereotipurilor culturale, printr-o declarație care readuce în discuție solidaritatea europeană: „Ar trebui ca cetățenii din țări precum Grecia, Spania, Portugalia să nu iasă la pensie mai devreme ca în Germania; în schimb, toată lumea ar trebui să încerce să facă aceleași eforturi. Nu putem arăta pur și simplu solidaritate și să spunem că aceste țări ar trebui să continue la fel ca înainte. Germania va ajuta, dar va ajuta doar atunci cînd alții încearcă să îmbunătățească lucrurile“. După ce un ministru german i-a enervat pe greci sugerîndu-le să-și vîndă insulele pentru a ieși din criză, Angela Merkel își pune în cap tot Sudul printr-un îndemn generalizat la muncă.

Doamna cancelar nu spune, de fapt, nimic nou. Ideea că în țările meridionale oamenii și-au păstrat *il piacere di vivere* (cum de-o fi uitat doamna Merkel de Italia?...), că soarele mediteraneean îndeamnă la tihnă și tabiet, în timp ce Nordul e harnic, meticulos și ordonat, e de multă vreme un loc comun. Problema e că un șef de guvern și un important lider european nu trebuie să spună asta și, în orice caz, nu trebuie să transforme un stereotip cultural în explicație pentru criză. Bineînțeles că doamna Merkel a fost criticată dur pentru afirmațiile sale și, mai ales, contrazisă cu argumente. În ziarul portughez de afaceri *Jornal de negocios,* editorialista Helena Garrido califică declarația doamnei Merkel drept „derivă populistă“: „Cancelarul german a aruncat ulei pe un foc care scuipă deja flăcări foarte periculoase“. Argumentele sînt de găsit în statistici: „Este de ajuns a arunca o privire pe statistici pentru a-ți da seama că nimic din ce a declarat Angela Merkel nu se potrivește cu realitatea. Germanii sînt cei care dețin recordul european cu privire la numărul zilelor de concediu. Grecii sînt cei care lucrează cel mai mult. Și dacă olandezii sînt cei care ies cel mai tîrziu la pensie, portughezii sînt foarte aproape, pe locul patru. A declara că o uniune monetară necesită ca toți să aibă același număr de zile de concediu, același număr de ore lucrate și aceeași vîrstă de pensionare înseamnă a contribui la ignoranță, care este cel mai bun aliat al populismului și xenofobiei. Astfel de armonizări sînt consecințele, și nu condițiile succesului monedei euro“. (articolul integral se află pe *presseurop.eu* – http://www.presseurop.eu/ro/content/article/663801-cu-merkel-populismul-nu-si-ia-vacante).

Să zicem că editorialista portugheză e subiectivă, pentru că țara sa e direct vizată. Dar Angela Merkel a fost criticată chiar de presa germană. *Die Welt,* sprijinindu-se tot pe cifre și statistici, subliniază că, deși cuvîntul-cheie pare să fie „armonizare“, nu li se poate prescrie tuturor bolnavilor același medicament: Irlandei i se sugerează, de pildă, să mărească impozitele la nivelul Germaniei pentru a depăși dificultățile financiare, dar „sistemul fiscal atractiv este probabil cel mai mare avantaj competitiv și deci cea mai bună șansă pentru Irlanda de a regăsi creșterea economică“. Creșterea vîrstei de pensionare nu e nici ea o soluție general-valabilă, pentru că, scrie *Die Welt,* „la noi, îmbătrînirea populației este deja mult mai avansată decît în sudul Europei. Prin urmare, cei mai bătrîni sînt indispensabili pe piața muncii la noi, dar nu și în Grecia“ (http://www.welt.de/print/die_welt/politik/article13380831/Europas-Einheitsbrei.html).

Așadar, afirmațiile doamnei Merkel nu se susțin dacă luăm în considerare datele concrete, statisticile, argumentele economice. Dar nu asta e important, ci *efectul* acestor afirmații. Stereotipurile culturale bazate pe generalizări pe care oricine pare să le cunoască și să le accepte au un „ce“ emoțional care prinde de la marele public mult mai repede și mai ușor decît orice argumentație științifică. Angela Merkel a aruncat o piatră în baltă și a dat apă la moară celor care caută explicații ușoare ale crizei și le găsesc mai totdeauna în ograda vecinului. E straniu cum ditamai liderii europeni vorbesc cu o asemenea lejeritate. Sigur că iresponsabilitatea unor guvernanți din Grecia (care au făcut cheltuieli publice nejustificate) creează probleme întregii Uniuni Europene și mai ales monedei euro. Sigur că – așa cum avertizează unii analiști – dacă Italia sau Spania ar ajunge în situația Greciei, UE n-ar putea face aproape nimic pentru salvarea lor, așa cum a făcut pentru Grecia, iar proiectul european ar fi cu adevărat pus în pericol. Dar nimeni nu pare dispus să scoată gunoiul care s-a tot adunat de multă vreme sub preș: Comisia Europeană și toate celelalte organisme sofisticate și birocratice n-au fost în stare să elaboreze, din timp, mecanisme *comunitare* prin care să controleze derapajele și să prevină șocurile. Căci despre cheltuielile publice enorme ale Greciei se știa de mult, așa cum se cunosc și dezechilibrele financiare ale Italiei. Dar, în multele lor *summit*-uri, consilii și întîlniri de tot felul, liderii europeni vorbesc frumos despre „Europa comună“, negociază îndelung și, aproape de fiecare dată, proiectul comun trebuie să facă un pas înapoi în fața intereselor și jocurilor practicate de statele naționale. În vremuri de prosperitate, mișcarea a ținut. În vremuri de criză, apare panica; și atunci, e mai ușor să dai vina pe „ceilalți“ decît să asumi o responsabilitate comună. „Ceilalți“ se află întotdeauna peste graniță – fie ea reală sau „culturală“. Cum e aceasta între Nord și Sud, consfințită în cîteva fraze de cancelarul unuia dintre „pilaștrii“ construcției europene.

ținerea de minte

„Se știe deja, nemții sînt în Paris, cu o zi mai devreme decît era prognozat. Poate fi luat drept certitudine faptul că Hitler se va duce la Versailles. De ce nu-i pun o bombă și nu-l aruncă în aer cît e acolo? Trupele spaniole au ocupat Tangerul, evident, în scopul de a le permite italienilor să-l folosească drept bază. Probabil că, la ora asta, ar fi destul de ușor de cucerit Marocul spaniol de la Marocul francez și, dacă vor face asta, atît aici, cît și în celelalte colonii spaniole, și îl vor pune pe Negrin sau pe altul ca el în fruntea unui guvern alternativ, îi vor da o lovitură severă lui Franco. Însă nici măcar guvernul britanic actual nu s-ar gîndi niciodată să facă ceva. Aproape că nimeni nu-și mai poate imagina că guvernele aliate vor lua vreodată inițiativa.

În permanență, atunci cînd mă plimb prin stațiile de metrou, mă scîrbesc reclamele, chipurile ce te privesc tîmp și culorile țipătoare, lupta dementă și atotprezentă de a convinge oamenii să irosească munca și materiile prime pentru a consuma articole de lux inutile și medicamente dăunătoare. Cît gunoi va mătura acest război, dacă am reușit să rezistăm vara asta! Războiul e pur și simplu o revenire la viața civilizată, mottoul lui e «Răul fie al meu bine», și atît de mult din binele vieții moderne e de fapt rău, încît e discutabil dacă, una peste alta, războiul face de fapt rău.“

George Orwell,
Jurnale, Polirom, 2010

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Ce caută Regina în Irlanda?

În afară de presupusul viol al lui DS-K, mai există alt subiect pe lumea asta? Au înnebunit toţi. CNN-ul e plin de analize serioase, dar şi de „capete vorbitoare" care doar îşi dau cu părerea. Aud de toate: teoria conspiraţiei, scandalizări pioase, comparaţii nepotrivite.

Victimă colaterală: Regina Elisabeta a II-a. Exact cînd cu scandalul năbădăiosului de la Fondul Monetar, s-a găsit Regina să facă o vizită istorică, gestul politic cel mai important (după unii) al îndelungatei sale domnii. Majestatea Sa a vizitat Dublin-ul. Este prima vizită a unui monarh britanic, în Irlanda, în ultimii 90 de ani. Adică, de cînd vorbitorii de gaelic (limbă oficială a Uniunii Europene, recent introdusă, vorbită de cîţiva locuitori ai Republicii şi care sînt, evident, de religie catolică) şi-au cîştigat independenţa. Cine să mai dea atenţie gesturilor simbolice, declaraţiilor de reconciliere, dorinţei de împăcare? Toată lumea are de comentat goana cu chiloţii-n vine a contracandidatului lui Sarkozy în cursa pentru conducerea Hexagonului.

Gesturile Majestăţii Sale au fost extrem de spectaculoase. Poate cel mai controversat dintre ele a fost vizita la stadionul Croke Park. În 1920, trupele speciale britanice au deschis focul asupra spectatorilor la un meci de fotbal. Au murit 13 spectatori şi căpitanul uneia dintre echipe, toţi neînarmaţi. Gestul extrem de dur al englezilor a fost „justificat" de uciderea, cu cîteva zile înainte, a 14 ofiţeri britanici de către IRA. Represalii în toată regula împotriva populaţiei civile, ceea ce nu reprezintă o amintire confortabilă pentru nici una dintre părţi. Pricinile de amintiri simbolice nu se opresc aici. Avionul Majestăţii Sale a aterizat pe aeroportul militar Casement, numit astfel în memoria unui militar irlandez, înrolat în trupele britanice în timpul Primului Război Mondial. La acel moment, de dragul obţinerii independenţei faţă de Coroană, mulţi localnici au cam cochetat cu nemţii şi nu au fost foarte zeloşi în a lupta pentru Rege. Unul dintre ei, Roger Casement, a fost judecat de Curtea Marţială, găsit trădător şi executat. Irlandezii nu au uitat că bunicul Reginei Elisabeta, George al V-lea, a refuzat să îl graţieze.

Este drept că şi Majestatea Sa are amintiri personale dureroase în ceea ce-i priveşte pe irlandezi. Vărul său primar, Lordul Mountbatten, a fost împuşcat de IRA în 1979, în timpul unei vacanţe de pescuit. La vremea aceea, Gerry Adams, liderul Sinn Fein (numit astăzi „aripa politică a IRA"), a socotit că „execuţia a fost pe deplin justificată". Acelaşi Gerry Adams trebuie să fie acum socotit drept frecventabil, de dragul reconcilierii pornite în 1998 prin Acordul din Vinerea Mare (faimosul Good Friday Agreement) care prevedea ca grupările teroriste catolice şi protestante să predea armele.

Cu toate acestea, în epocă (adică acum 12 ani), o vizită a unui monarh britanic la Dublin era de neconceput. Fie vorba între noi, nici acum nu a picat defel bine multor localnici. Catolicii au ignorat toate gesturile întru reconciliere (inclusiv scuze pentru civilii omorîţi, în timp, de armata engleză) şi au considerat că vizita doreşte doar să reafirme suveranitatea Coroanei Britanice asupra celor şase comitate din nord. Protestanţii unionişti nu s-au bucurat nici ei, afirmînd că Regina consacră un Stat (Republica Irlanda) a cărui constituţie este ostilă oricărei prezenţe britanice în Insulă. „Contribuabilii îngrijoraţi" (indiferent de religie) socotesc drept exorbitant costul măsurilor de securitate (circa 42 de milioane de euro) acum, cînd Republica este într-o formă economică execrabilă. Fostul „tigru gaelic" de acum 4-5 ani de-abia se tîrăşte între negocieri cu FMI (văzute drept o supremă umilinţă) şi tratative cu miniştrii de finanţe ai Zonei Euro, pentru planuri de salvare bugetară.

Va reveni, în urma vizitei, Irlanda în Commonwealth? Nici vorbă. Se aşteaptă doar închiderea unor răni vechi, dialogul, normalizarea. Cît priveşte grijile *de azi* ale irlandezilor, adică deficitul bugetar, mai rămîne doar să vedem cine o să conducă delegaţia Fondului Monetar la Dublin, căci şeful e prins cu treburi, la New York.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

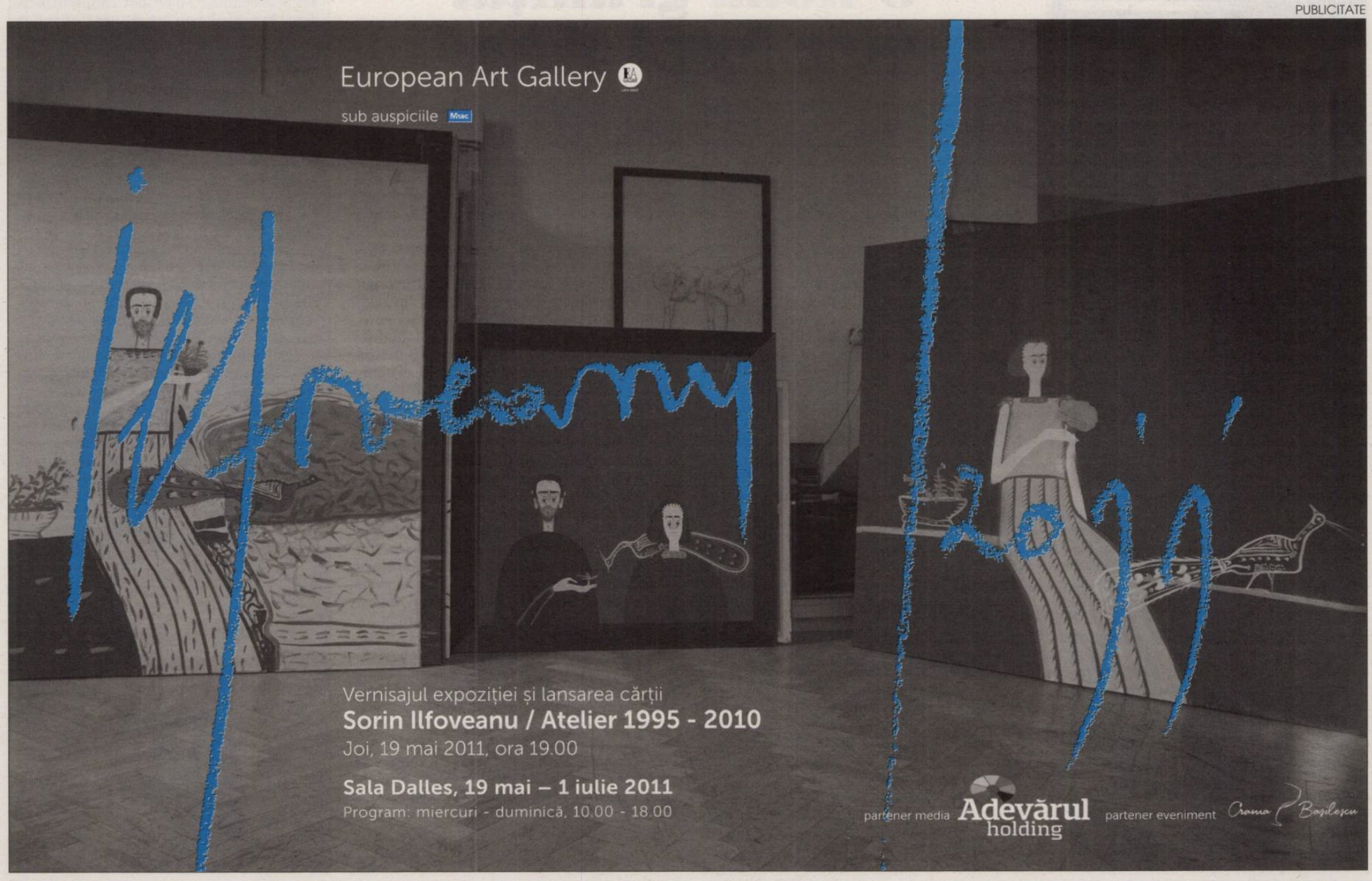

Gabriela PREDA

Reîmpărţirea Italiei

Sărbătorirea a 150 de ani de la Marea Unire găseşte în Italia o neîncredere generalizată în stat şi un amalgam de entităţi separate care încearcă să stoarcă tot ce pot de la grup.

Italia trece printr-o criză de identitate fără precedent, chiar în pragul aniversării a 150 de ani de la naşterea statului naţional unitar, sărbătorită cu fast în întreaga ţară. Un raport publicat recent la Roma de unul dintre cele mai prestigioase institute italiene de cercetare socială, Demos *(„XIII Rapporto su Gli italiani e lo Stato di Demos-la Repubblica")*, descrie o ţară din ce în ce mai divizată, în care credibilitatea statului naţional pierde tot mai mult teren, iar extrema dreaptă cîştigă un capital crescînd de simpatie pe fondul crizei economice ce sărăceşte treptat mare parte din populaţie.

Potrivit raportului, italienii nu mai au încredere nici în politică sau în administraţie, dar nici în sindicate sau în asociaţiile de protecţie a consumatorilor. În plus, se declară „obosiţi", dezamăgiţi, confuzi, din ce în ce mai pesimişti cu privire la viitor şi tot mai „înstrăinaţi de stat". Analiza avansează un scenariu preocupant, potrivit căruia cunoscuta dialectică Nord-Sud ar fi deja depăşită, avînd în vedere „reîmpărţirea Italiei" în aşa-numite trei noi „macro-zone de atitudini faţă de stat", în care centrul ţării ar avea un rol de „punte".

Orizontul cenuşiu

Nodul discordiei: federalismul fiscal, iniţiat de partidul populist şi anti-imigranţi Liga Nordului – mişcarea lui Umberto Bossi, devenită cel mai puternic aliat la guvernare al premierului Silvio Berlusconi. În principiu, reforma federalismului va permite colectivităţilor locale să păstreze o parte mai mare a impozitelor pe care le strîng, dar în realitate, este percepută drept „o supapă" pentru oportunişti şi un pericol de cea mai mare parte a populaţiei. Mai ales în zonele mai sărace ale ţării, din Sud, unde peste 40% dintre italieni susţin că Nordul ţării este ipocrit şi egoist, nerecunoscînd că „miracolul său economic" din ultimele decenii s-a bazat şi pe „stoarcerea" Sudului de resurse. În acelaşi timp însă, un sfert dintre italienii din zonele bogate din Nord consideră Sudul şi *„terroni"* (termen peiorativ – în traducere *ţărănoii din sud)* drept o „povară pentru dezvoltarea ţării". În plus, centrul ţării se simte şi el deseori „la mijloc" în eterna dispută Nord/Sud însă nu face diferenţe, considerînd ambele „macro-regiuni" drept „prea egoiste şi oricum mult prea ajutate la nivel central".

Liga Nordului a înţeles mai înainte decît oricine altcineva că sfîrşitul ideologiilor şi criza statului central duc la teritorializarea voturilor.

Cu alte cuvinte, nimeni nu mai este dispus să aibă încredere în nimeni şi Italia se vede practic ca un amalgam de entităţi separate care încearcă să stoarcă tot ce pot de la grup. Scandalul Fiat, criza economică, ruinele miracolului istoriei de la Pompei, gunoaiele care s-au întors pe străzile din Napoli, inundaţiile din NE, victimele cutremurului din Aquila, care aşteaptă încă reconstruirea, reprezintă metafora Italiei din ziua de azi. Stînd pe acest morman de moloz, ţara se prezintă mai „dubitativă" ca oricînd şi se întreabă dacă o scară de valori poate fi încă folosită, în condiţiile în care realităţii cenuşii a vieţii italianului de rînd i se oferă drept substitut povestea vieţii strălucitoare a controversatului premier, cu ale sale douăzeci de proprietăţi, nenumărate chefuri şi mondenităţi.

Mentalitatea asediului

Analiza Demos, ce lasă un gust amar chiar în anul aniversării naşterii statului naţional unitar italian, a luat prin surprindere mulţi politicieni de la Roma, chiar dacă pentru observatorii atenţi rezultatele erau cît se poate de previzibile. Pînă de curînd, succesul controversatului Berlusconi se baza şi pe astfel de mesaje subliminale, ce implicit înstrăinau italienii de o serie de instituţii ale statului, prezentate drept „adversari" – de pildă, imaginea magistraţilor sau măsurile ad-hoc/amnistiile instaurate pentru înlăturarea obstacolelor pentru fraudatorii fiscali şi constructorii ilegali. Problema este că astăzi – nota recent cotidianul *La Repubblica* – mulţi italieni confundă statul cu reprezentanţi aleşi, avînd în vedere că cei care profită de sistem sînt de fapt o mînă de oameni şi reprezintă de ceva timp un fel de oligarhie cu contacte pînă şi în reţelele Mafiei.

Pe acest fond, singurii „cîştigători parţiali" par a fi populiştii: declamînd o retorică deseori secesionistă, exaltată, *prin flatarea rudimentară a sentimentului de mîndrie locală,* Liga Nordului a înţeles, mai înainte decît oricine altcineva, că sfîrşitul ideologiilor şi criza statului central duc la teritorializarea voturilor. Treptat, partidul s-a implantat metodic, alegînd sloganuri simple şi devenind un fel de *„agenţie teritorială unde sînt agregate interesele locale"*. Potrivit directorului Institutului Demos, Ilvo Diamanti, profesor de ştiinţe politice, „Liga a reuşit să dezvolte un discurs în care securitatea teritoriului şi apărarea tradiţiilor apar ca un refugiu faţă de insecuritatea lumii". În final, mulţi au fost cei „seduşi": de la miile de mici întreprinzători convinşi că impozitele lor sînt *„delapidate"*, pînă la angajaţii acestora care se tem că imigranţii le vor lua locurile de muncă, trecînd prin agricultorii iritaţi de legile de la Bruxelles şi meşteşugarii preocupaţi de concurenţa din China şi din ţările în curs de dezvoltare.

***Gabriela Preda** este jurnalistă, corespondentă a ziarului* Adevărul *la Roma.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Leopardul de pe Kilimanjaro

„Kilimanjaro este un munte acoperit de zăpadă, înalt de 19710 picioare, şi se spune că e cel mai înalt munte din Africa. Vîrful dinspre Apus e numit *Masai Ngaje Ngai,* Casa Domnului. Foarte aproape de vîrful dinspre Apus se află hoitul uscat şi îngheţat al unui leopard. Nimeni n-a reuşit să explice ce căuta leopardul la această altitudine." Acesta este epigraful unei capodopere de proză scurtă intitulate *Zăpezile de pe Kilimanjaro* de Ernest Hemingway. Fragmentul acesta a fost interpretat în fel şi chip. Fiind vorba despre Hemingway, mulţi sînt siguri că orice interpretare în cheie simbolică este nepotrivită şi chiar cred că acolo sus, pe Kilimanjaro, există hoitul nedescompus al unui leopard. Ştiu oameni care au călătorit pînă în Tanzania şi au urcat zile întregi pe potecile şerpuite spre *Masai Ngaje Ngai,* anume ca să găsească leşul leopardului, neputrezit în condiţiile specifice locului. Unii spun că l-au găsit. Au coborît cu fotografii în care vedeai clar un craniu şi oase care puteau foarte bine să fie de leopard, prinse ca într-un cleşte veşnic în gheaţa veche de 11.000 de ani – după cum spun geologii. Alţii nu au fost atît de norocoşi. S-au ostenit pînă în vîrf, au căutat ce-au căutat leopardul, nu l-au găsit şi s-au întors nefericiţi. S-au mulţumit să creadă în fotografiile celor mai norocoşi decît ei, colecţionate într-o cabană de la poalele muntelui de un olandez bătrîn şi cam ţicnit, despre care se spune că ar fi fost bun prieten de pahar al lui Hemingway. Dar ştiu şi mulţi alţi admiratori ai respectivei nuvele pentru care cadavrul leopardului de lînga Casa Domnului este un simbol atît de important, încît nici nu contează dacă există sau nu. Am auzit pe unii dintre aceştia povestind vrute şi nevrute despre ce a vrut să spună autorul american în fragmentul oarecum misterios pe care l-am citat. Astfel, unul dintre ei a publicat pe Internet, cu o nedisimulată mîndrie hermeneutică, un eseu îndrăzneţ în speculaţii, în care apropie *Zăpezile de pe Kilimanjaro* de *Divina Commedia*. Aşadar, leopardul are un rost la Hemingway pentru că are un corespondent la Dante – în capodopera dantescă, leopardul este prima fiară care încearcă să

Muntele Purgatoriului, aşa cum se poate deduce că arată după ceea ce ne spune Dante, seamănă izbitor cu Kilimanjaro.

oprească ascensiunea autorului spre piscurile luminii, ale adevărului şi speranţei, iar Muntele Purgatoriului, aşa cum se poate deduce că arată după ceea ce ne spune Dante, seamănă izbitor cu Kilimanjaro. În nuvela lui Hemingway, eroul principal moare, în cele din urmă, la poalele lui Kilimanjaro, şi ultimul vis, care-l duce spre moarte, este un zbor spre piscul muntelui african. Tot o călătorie în vis i se întîmplă şi lui Dante. Iar toate aceste corespondenţe dau substanţă asimilării leopardului de la Hemingway cu leopardul de la Dante, şi sub aspectul semnificaţiei. Dar ştiu şi alte interpretări în cheie simbolică ceva mai cuminţi, care nu se aventurează în corelaţii atît de largi. Leopardul mort aproape de vîrf, acolo unde eroul va ajunge în visul preletal, este corespondentul hienei foarte vii care bîntuia în fiecare seară cîmpia din apropierea cortului în care zace, ros de cangrenă, eroul povestirii.

Deh, aşa e literatura de calitate: fascinează şi provoacă, spune limpede ceva, dar sensul este, adesea, altul, îndeamnă spiritul, dar şi trupul, pe căi îndepărtate şi spectaculoase. Ceea ce mă uimeşte pe mine în fragmentul citat mai sus este misterul propriu-zis al aflării leopardului într-un loc cu totul neobişnuit pentru el. Am şi eu părerea mea în legătură cu asta şi simt nevoia să o spun acum, cînd mă întreb, mai acut decît altădată, care este, în esenţă, diferenţa dintre leopard şi hienă, pe lumea asta. Primul gînd care mi-a venit în minte cînd am citit pentru prima oară rîndurile lui Hemingway a fost că leopardul s-o fi rătăcit prin acea zonă neprielnică şi a murit de frig şi de foame. O fi urmărit cu ardoare vreo vietate şi a ajuns printre zăpezi. O fi fost fascinat de împrejurimile neverosimile în care s-a trezit deodată, într-atît de mult, încît nici nu şi-a mai dat seama că viaţa îi este în pericol, instinctul de supravieţuire i-a îngheţat de uimire în faţa zăpezilor despre care nu ştia nimic, le-a contemplat stupefiat şi a sucombat. Cum se spune într-un proverb englezesc vechi de secole, *„Curiosity killed the cat"*. Sau poate că nu curiozitatea fascinată a fost cauza, ci elanul misterios spre înălţimi. Tot plimbîndu-se prin cîmpiile de la poalele muntelui Kilimanjaro, leopardul privea adesea piscul alb. Tot privind, ceva s-a născut în sufletul lui şi, apoi, un impuls irepresibil de a ajunge acolo a pus stăpînire pe el, şi acest impuls a devenit voinţă. A pornit spre vîrf şi a murit înzăpezit, nu departe de ţintă. Nietzsche are un aforism genial: cu cît priveşti mai adînc într-o prăpastie, cu atît prăpastia priveşte mai adînc în tine. Poate că în sufletul leopardului s-a produs o oglindire nietzscheeană a vîrfului de apus din Kilimanjaro – cu cît leopardul privea vîrful mai mult, cu atît vîrful privea mai mult leopardul. Şi leopardul a plecat spre vîrful zis Casa Domnului, pentru că altfel nu se mai putea. Tot gîndindu-mă la rostul leopardului de pe Kilimanjaro, tot aflînd feluritele gînduri pe care admiratorii lui Hemingway (printre care mă număr) le au despre el, m-am trezit întrebat recent de un reporter: „Care este personajul literar preferat?". Am răspuns, aproape fără să mă gîndesc, „Leopardul de pe Kilimanjaro".

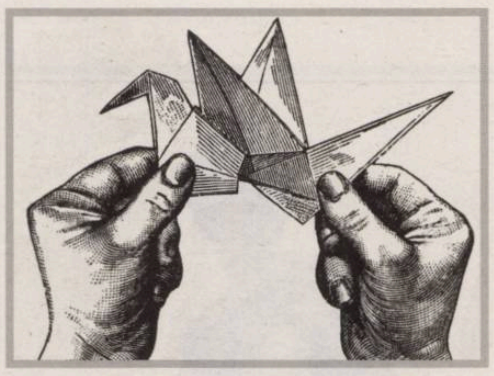

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Războiul sexelor

Fiindcă tot e vremea tenisului (Roland Garros-ul e în plină desfăşurare şi nici Wimbledon-ul nu e departe), observ că diferenţele de stil dintre jocul bărbaţilor şi cel al femeilor se tot micşorează. Sportul alb (nu mai e alb demult) s-a transformat în industrie, iar odată cu dispariţia rachetelor de lemn s-a dus şi romantismul. S-a ajuns, exact aşa cum prevedea Ion Ţiriac acum mulţi ani, la un fel de ping-pong la scară mare. Se joacă neomenesc de rapid şi cu lovituri aproape standardizate. Pînă şi fair play-ul a devenit parcă un fel de automatism. S-a pierdut ceva din spectacol, s-a cîştigat în dramatism. Numărul 1 la bărbaţi e un Nadal care nu „se joacă" niciodată, numărul 1 la femei e o Wozniacki cu al său *tenis procentaj* imbatabil. Jucătorii se uzează mult mai repede. Nu cred că azi mai e posibil un fenomen ca Jimmy Connors (un luptător plin de umor) care, la aproape 40 de ani, ajungea să joace în turul 3 la Roland Garros cu mult mai tînărul Michael Chang, în faţa căruia pierdea doar din cauza unei accidentări.

Cu toată apropierea de forţe, nu mai sînt la modă nici partidele între bărbaţi şi femei. În 1992, tot Jimmy Connors era cel care, la sfîrşit de carieră, juca un meci demonstrativ cu Martina Navratilova. Partida se disputa în Las Vegas şi fusese supranumită „războiul sexelor" (azi ar fi probabil riscant din punct de vedere al corectitudinii politice). Navratilova era mai tînără cu patru ani decît el, dar, dat fiind că era femeie, i se oferiseră cîteva condiţii favorizante. Ea avea dreptul la două servicii normale pentru fiecare punct, în vreme ce Connors putea servi doar o dată. Apoi, ea avea la dispoziţie terenul de dublu, adică putea trimite mingea pe un teren mai mare, iar pentru el terenul era cel îngust, de la meciurile de simplu. Cu toate astea, Connors şi-a învins celebra adversară în doar două seturi.

Nu vreau să spun că bărbaţii ar fi mai buni la tenis. Cred însă că e ceva în neregulă cu asemenea meciuri directe între băieţi şi fete. Şi am aflat asta înaintea lui Jimmy Connors, cînd, prin clasa a VII-a, colega mea de bancă Luminiţa, cea care ne plăcea tuturor băieţilor din clasă, mi-a spus că ştie tenis. Era o zgîtie de fată, roşcovană şi pistruiată, cu nişte cozi lungi şi împletite. M-am mirat, dar n-am stat pe gînduri să răspund provocării. Eu făceam deja tenis de ani buni. A doua zi ne prezentam cu rachetele, unul în faţa altuia, pe dreptunghiul de beton din curtea şcolii, unde erau trasate şi linii pentru tenis. Am improvizat un „fileu" dintr-o sfoară pe care am legat-o de un cîrlig din perete, într-o parte, şi de catargul pe care la ceremonii se ridica steagul, în cealaltă. Am observat imediat că Luminiţa ţinea racheta (pe care ea o numea *paletă)* ca pe un făraş şi că loviturile îi erau bruşte şi stîngace. Cu alte cuvinte, nu prea ştia să joace, dar eu, gentleman, îi „făceam jocul". Cînd dădea pe sub „fileu", zicea că-i bună, iar eu mă făceam că nu văd. Cînd mingea ei cădea în afara terenului, pretindea că se joacă pînă la liniile pentru dublu. În schimb, dacă eu dădeam acolo se punea *out* (exact ca la meciul lui Connors). Eu serveam numai o dată, ea, fiindcă era fată, avea „dreptul" la două lovituri, uneori chiar trei. De fapt, ce să mai vorbim, dădea pînă cînd nimerea terenul (era chiar mai isteaţă decît Navratilova). Regulile dintre noi se schimbau neîncetat în funcţie de situaţie şi totdeauna în favoarea ei. Uneori, îmi arăta marcajul pentru volei, mai apropiat de fileu. „Asta e tuşa", zicea ferm, şi-mi spunea apoi că am dat dincolo, deci afară. Jocul era tot mai aberant iar eu, din ce în ce mai derutat. Nu înţelegeam pînă unde trebuie să fiu cavaler şi de unde pot începe să-mi revendic drepturile. Nu vedeam nici tuşa dintre jocul cu reguli precise şi joaca între un băiat şi o fată. N-am ajuns la nici un rezultat. Eram învîrtit pe degete şi dădeam „tot *out,* tot *out*", ca în celebrul monolog al lui Toma Caragiu. Mai tîrziu am auzit şi poezia cea mai scurtă, scrisă cred de Dan Laurenţiu: „Un bou s-a îndrăgostit de Luminiţa / Boul acela eram eu". Mulţi ani după aceea, aveam să aflu că Luminiţa s-a măritat cu un italian din brigăzile speciale anti-mafia, care se întorcea acasă, coborînd pe scară din elicopter. Eu am continuat să joc tenis, străduindu-mă pe cît posibil să evit jucătoarele. Se pare că tendinţa e mondială. Se încearcă a nu se isca bătălii între sexe. După meciul din Las Vegas, Navratilova n-a mai jucat cu bărbaţii. A refuzat provocări similare din partea lui McEnroe şi Năstase, pe motiv că ar fi ceva nedemn.

Nu vreau să spun că bărbaţii ar fi mai buni la tenis.

ready made

„Felurimi de pasări, găini, columbi, vrăbii, sticleţi şi altele de deosebite feţe se aduc fără suflare pe masă, li se smulg penele şi fulgii şi, împreună, se pun într-un vas.

Toarnă dasupra spirt, îi dă foc şi, volvorînd flacăra, îi pune capacul. Atunci trece pe dasupra magica sa vargă, descopere vasul, – păsărelile zboară, columbii de aceleaşi colori, albi sau negri, gunguie, cocoşul bate în aripi şi face a-i răsuna viteazul său glas de preveghere."

I. Heliade Rădulescu,
„Îndemînările lui Rodolfo", în *Opere,*
vol. III, Editura Minerva, 1975

Simona DAVID

De ce se poate la Alba Iulia?

În această primăvară, la Alba Iulia, m-am vindecat de aroganţă. Sau măcar de o parte a ei. Cea care ţine de falsa impresie că am văzut şi auzit destule – o meteahnă destul de obişnuită în rîndul celor care au lucrat multă vreme în şi cu media.

Ce-am văzut la Alba Iulia? O cetate, dar nu orice cetate. Ci un oraş într-o cetate, unde se lucrează de zor, ca într-un stup de albine, pentru că în doi ani vor să „gate" treaba. Mărturisesc că m-am bucurat, ca atunci cînd eram copil, cînd am văzut spectacolul schimbării gărzilor şi am asistat la ridicarea drapelului şi la tragerea salvelor de tun. În zilele noastre, puteţi, desigur, să urmăriţi ceremonia şi pe YouTube, dar nu este deloc acelaşi lucru. Pentru că la Alba Iulia, impresionante sînt spaţiul larg, peluzele verzi, porţile, pietrele şi zidurile restaurate cu mare grijă, respect şi – aş îndrăzni să spun un cuvînt mare – dragoste.

Dacă l-aş fi auzit în alt context pe primarul Mircea Hava spunînd că „la Alba Iulia nimic nu s-a întîmplat, totul s-a făcut, după multă chibzuinţă, cu curaj şi aşa cum trebuie", aş fi zis, probabil, că nu e decît un alt discurs bine ticluit. Însă am avut prilejul să văd, la faţa locului, că nu e doar vorbărie, mai ales atunci cînd ai o echipă de tineri ambiţioşi care arată că „la noi se poate" şi „nouă ne pasă". Un model diferit în România, unde majoritatea se plînge şi aşteaptă ajutor de undeva de sus, nu-i aşa?

Aici vorbele se bazează pe cifre, pe fonduri, pe rezultate. Alba Iulia e pe primul loc în ţară la capitolul fonduri europene atrase – aproximativ 200 de milioane de euro – şi e un model pentru alte autorităţi publice care vor să aplice ceea ce se cheamă parteneriat public-privat. Se lucrează la proiecte pentru fonduri europene din 1996-1997. Pentru refacerea Cetăţii, lucrările de laborator au durat vreo doi ani, dar a meritat, pentru că au fost obţinute fonduri de aproximativ 67 de milioane de euro, iar rezultatele se văd pe teren. Se lucrează nu numai în Cetate, ci şi în oraş.

Dacă există un secret, atunci pare a fi unul simplu: în primul rînd, să recunoşti că tu nu eşti aşa de deştept şi că ai ce învăţa de la alţii. Şi să ai proiecte! Primarul ne-a povestit că a învăţat de la italieni că e bine să ai proiectele gata, aşa cum ar fi pe o masă paharele goale, pregătite, ca atunci cînd vine carafa cu fondurile europene, să aibă unde turna. Apoi, lucru mare, autorităţile locale au fost pregătite cu fondurile pentru cofinanţare, pe care le-au obţinut prin credite bancare pe 25 de ani. Tot un fel de parteneriat public-privat, din care toată lumea are de cîştigat.

Acum, primul pas a fost făcut, avem un proiect frumos, Cetatea. Întrebarea următoare este *Ce facem cu ea?*. A fost una dintre temele de discuţie la primul congres internaţional despre turismul rural organizat în şi de România, precum şi la Forumul referitor la Strategia UE pentru Regiunea Dunării – ambele organizate în Cetate în luna mai (şi motivele pentru care m-am aflat acolo). Unul dintre participanţii străini a remarcat că sînt cetăţi şi în alte oraşe, şi în alte ţări. De ce ar alege cineva tocmai Alba Iulia, cît timp îi ia să ajungă acolo şi pentru cît timp ar rămîne în oraş? Ce tururi tematice există în regiune? La nivel global, oamenii sînt din ce în ce mai interesaţi să descopere lucruri noi, să afle poveşti. Aşadar, care este povestea noastră?

Ceea ce se pierde, de multe ori, din vedere este că posibilii vizitatori nu sînt doar peste mări şi ţări. Reprezentanţii Organizaţiei Mondiale a Turismului au arătat, chiar la Alba Iulia, că oamenii au devenit interesaţi de ceea ce se întîmplă în apropierea lor. Aşadar, îi putem avea în vedere pe locuitorii

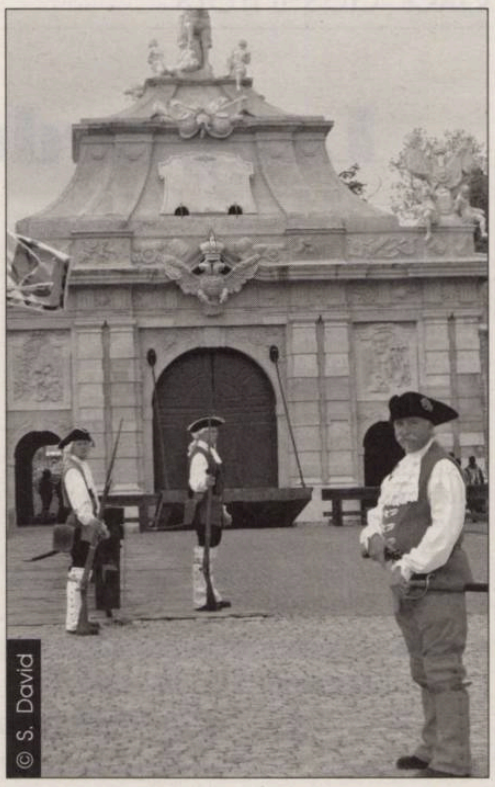

propriei ţări sau pe cei ai ţărilor vecine. Fratele meu, care locuieşte în Sibiu de cîţiva ani, a aflat de la mine despre Cetatea de la Alba Iulia, cu toate că ar ajunge acolo cam într-o oră. Deci, dacă ai ceva interesant de spus, cum ar fi să te gîndeşti cum să faci ca vestea să ajungă (şi) la cei din apropiere?

Apoi, străinii înţeleg mai puţin povestea Cetăţii, legată atît de strîns de identitatea noastră naţională. Cum ar fi dacă elevii din clasele primare ar învăţa despre Unire, pe viu, la Alba Iulia, poate chiar însoţiţi de părinţii lor? Cum le-ar rămîne în minte lecţia, după ce au văzut schimbarea gărzilor? Ce ar fi dacă ar vedea că şi la noi *se poate*?

Am vizitat Sala Unirii şi Catedrala unde este înmormîntat Iancu de Hunedoara. Da, astăzi sîntem departe de a pune în valoare cu adevărat moştenirea istorică şi patrimoniul cultural. Dar turismul cultural şi dezvoltarea relaţiilor interumane se numără printre priorităţile Strategiei UE pentru Regiunea Dunării, care include 14 state (nu numai zona de pe malurile Dunării) şi va face disponibile fonduri de cca 100 de miliarde de euro în următorii 10 ani. Veţi fi poate surprinşi să aflaţi că România, alături de Bulgaria coordonează acest domeniu. Ce înseamnă acest lucru rămîne de văzut, pentru că deocamdată nu sînt clare nici procesul, nici grupul de lucru.

M-am întîlnit la Alba Iulia cu un clujean care, la 76 de ani, tocmai s-a întors dintr-o croazieră de patru luni în jurul lumii. Mi-a spus că nici unul dintre locurile văzute nu l-a impresionat precum Cetatea de la Alba Iulia, care abia după anul 2000 le-a devenit accesibilă românilor (înainte fiind confiscată de armată). Poate pentru că aici se află o capitală a sufletului nostru, unde ne putem reconecta direct la sentimentul de mîndrie că sîntem români, fără nici un fel de emfază. Şi acest lucru este extrem de valoros în sine. Dincolo de a face turism sau bani, este vorba despre cum ne creştem copiii şi despre ce credem despre noi înşine. E de-ajuns să vezi Alba Iulia, pentru a renunţa, pur şi simplu, la multe dintre limitele pe care ni le-am pus singuri (sau împreună). E un loc bun de start pentru a porni mai departe.

***Simona David** este expert în comunicare, Director Corporate Affairs la Adevărul Holding.*

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Paideia şi „impactul“ intelectual

– Foarte interesant! ne felicită un domn din board-ul suprem. Dar aţi reuşit să împărtăşiţi cîte ceva din rezultatele voastre, şi oamenilor politici, autorităţilor din ţara dumneavoastră?

– Autorităţile de pretutindeni nu sînt foarte interesate de munca intelectuală... se apără (auto)ironic un coleg.

– Să formulez altfel, revine domnul. Care este influenţa a ceea ce faceţi voi asupra societăţii, ce impact au rezultatele voastre?

Asta era, „impactul“! Iar acest impact, această influenţă asupra societăţii înseamnă automat convingerea oamenilor politici, a Puterii, de întemeierea şi utilitatea a ceea ce facem noi – în cazul de faţă, un grup de specialişti în ştiinţe sociale din Balcani. Domnul din board-ul suprem face parte dintre cei cîţiva înţelepţi care urmau să decidă dacă activitatea Centrului de Studii Avansate, în care ne aflam, merită sau nu să fie sponsorizată mai departe. Cu toţii sînt mai mult decît amabili, chiar compasionali, dar problema rămîne: Care este impactul acestui gen de activităţi asupra societăţii – pe şleau spus, la ce ne folosesc ele?

Nimic mai firesc – şi necesar – ca evaluarea utilităţii sociale a unei munci, cu atît mai mult cînd aceasta cere să fie finanţată din bani publici. Modul în care este gîndită şi apreciată această „utilitate“ mă pune însă pe gînduri.

– De pildă, încerc eu să nuanţez problema. Cu toţii, aici, sîntem profesori, cadre didactice. Rezultatele muncii noastre de cercetare, experienţa acumulată lucrînd împreună, din domenii şi ţări diferite, s-au revărsat asupra unor mii de studenţi, asupra modului lor de a privi şi aborda problemele sociale, ceea ce, mai departe, va avea un impact asupra societăţii în ansamblul său...

Tăcere în sală, un soi de „bine, şi?...“. Tac, prudent, să nu cumva să agasez audienţa.

Şi totuşi, ceva nu este în regulă. Mă indispune mai ales „evidenţa“ binomului Intelectual-Putere. Pentru unii, probabil, „intelectualul“ trebuie să critice puterea, să-şi exerseze permanent şi competent raţiunea critică. Pentru alţii, evident, acesta trebuie să-şi dovedească utilitatea sprijinind puterea, să-i ofere soluţii şi sfaturi competente, astfel încît aceasta să poată guverna mai bine. Şi într-un caz, şi în celălalt însă, „impactul“ activităţilor „intelectuale“ pare a se epuiza în relaţia directă cu „puterea“, singura în măsură să intervină cu adevărat asupra mersului societăţii. Doar că, în acest caz, „intelectualul“ este pus – şi de multe ori se pune singur – din start în faţa unei opţiuni intrinsec alienante: oportunism sau frustrare. Intru în jocurile de putere, mă „sacrific“ pentru a putea influenţa lucrurile „din interior“ sau nu, îmi păstrez „demnitatea“ şi rămîn – sau mă retrag – în bibliotecă. *Pe ce bani?* – vine însă atunci întrebarea practică a puterii.

Este ciudat că într-o lume democratică, în care „societatea civilă“ a devenit un ţel în sine, aceasta nu intră, de fapt, în calculul „impactului“ muncii intelectuale. Şi este alarmant că exact acum, cînd o astfel de societate civilă şi-a cîştigat, de bine, de rău, dreptul şi condiţiile de existenţă, ea rămîne în afara destinaţiilor intelectuale, fiind convertită, eventual, într-o cale de acces tot spre jocurile de putere şi resorbită astfel în vechiul binom Intelectual-Putere.

Această educaţie „tehnică“ era utilă, dar ea nu producea prin sine şi „buni cetăţeni“ – considera Aristotel.

Poate că ar fi util – şi poate că ar avea chiar un anumit „impact“ – să ne aducem aminte acum de idealul paideic al vechilor greci. În contextul idealului mai larg al democraţiei, paideia era arta de a pregăti *cetăţeni* liberi şi morali, un soi de „societate civilă“ croită pe altă măsură. *Banausos* privea o altă categorie, considerată inferioară, de *meşteşugari*, de oameni utili funcţionării directe şi curente a societăţii. Această educaţie „tehnică“ era utilă, dar ea nu producea prin sine şi „buni cetăţeni“ – considera Aristotel.

Este discutabilă, în prezent, această ierarhizare, dar utilitatea paideei pentru *calitatea* vieţii sociale în general ar fi greu de negat. Mai ales în condiţiile în care comunismul, mai de mult, şi capitalismul de piaţă, mai recent, propun (impun) de fapt o inversare a acestei ierarhii, *banausoi* (oamenii muncii – spuneau comuniştii, spiritul antreprenorial – spun mult mai eufemistic capitaliştii) fiind promovaţi în fruntea societăţii ca singurii cu adevărat utili. Corespunzător, bunul cetăţean devine tot mai mult un risc prea costisitor – chiar dacă stindardul democraţiei nu poate fi pus în nici un caz în bernă. Valorile şi practicile guvernării se înclină astfel tot mai mult în faţa Pieţei, care îi adresează un fel de *adio, dar rămîn cu tine* Democraţiei, mascînd astfel divorţul lor *de facto*. Ce mai înseamnă însă atunci autoguvernarea unei societăţi pregătite doar să se dezvolte, dar nu şi să se autoguverneze?

Îmi permit deci să susţin că rolul intelectualului, fie el şi ruda sa săracă din „umanioare“, nu a scăzut şi nu trebuie să scadă, ci dimpotrivă, poate şi trebuie să fie oarecum la fel de important ca pe vremea părinţilor modernităţii. Cu condiţia însă ca să nu îşi mai – şi să nu li se mai – măsoare „impactul“ doar prin raportare la putere, fie ea politică sau economică. Societatea civilă – adică, în ultimă instanţă, o societate bună de trăit pentru noi toţi – nu este o generaţie spontanee şi nu se formează doar prin perfecţionarea mijloacelor de producţie şi de consum; ea trebuie educată permanent iar educaţia, în sensul său profund, este paideie. Şi intelectualitatea a ştiut totdeauna cîte ceva în această privinţă...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Fabulos de mincinos

HUMANITAS multimedia

Gottfried August Bürger
Aventurile baronului Münchhausen
audiobook în lectura lui Ion Lucian

„Eroul povestirilor care urmează a trăit cu adevărat. S-a născut în orăşelul Bodenwerder, din Saxonia Inferioară, la 11 mai 1720 şi a murit în Hanovra, 22 februarie 1797. Se numea Karl-Friederich Hyeronimus von Münchhausen, era baron [...], pasionat de vânătoare şi-i plăceau, pesemne, călătoriile. [...] Dacă, printre amicii săi, Münchhausen se va fi dovedit cel mai inspirat, cel mai înzestrat cu imaginaţie şi, totodată, cu darul povestirii, atunci nu este de mirare că s-au găsit condeie care să le pună pe hârtie, mai luând, poate, şi de la alţii...“ Barbu Cioculescu

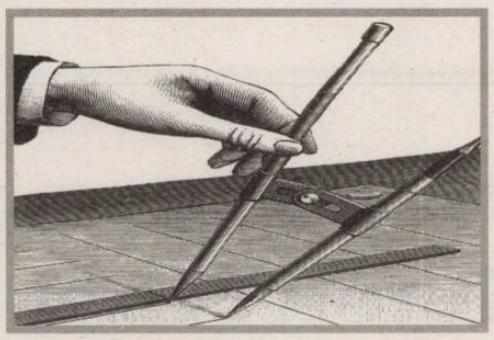

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Încă un zăbranic

Ce ne-am face fără Catiuşa? Neobosita ziaristă Catiuşa Ivanov este redactorul de la HotNews căruia i se datorează o mulţime de informaţii despre casele bucureştene demolate, deşi aveau valoare de patrimoniu. Acum zece zile, a denunţat distrugerea casei din str. Povernei nr. 2. Dacă vreţi s-o vedeţi astăzi, clădirea prăbuşită este acoperită de o învelitoare neagră, ca vălurile de doliu, zăbranicele pe care le poartă văduvele la ţară, la înmormîntare. Noua victimă a investitorilor imobiliari, lucrînd probabil mînă în mînă – Alecsandri Estates şi Rosetti Estates – a făcut parte din ansamblul de clădiri ce formau un scuar la răspîntia străzilor Dr. C. Daniel, Visarion şi Povernei, deci între B-dul Lascăr Catargiu şi str. Căderea Bastiliei, o paşnică piaţetă în care se jucau copiii şi cîinii în jurul unui strat de flori. În casa demolată, ca şi în cele de peste drum, cărora le vine rîndul să fie date jos, funcţiona de zeci de ani Proiect-Bucureşti, instituţie care-şi avea centrul pe strada vecină, Vasile Alecsandri, la numărul 4. Acolo s-a dărîmat din 2006, iar portarul lăsat să păzească maidanul pe care nu s-a construit încă nimic era aşa de furios, că mi-a declarat că va vota cu Vadim Tudor.

Adeseori aflăm istoria unor asemenea case numai după ce ele nu mai sînt.

Povestea e mai complicată şi arată cum s-a procedat, pas cu pas, pentru a lua în stăpînire şi a nimici tot ce aparţinuse marii firme de arhitectură pentru a ridica în această „zonă protejată" (vorba vine!) cîteva blocuri de şase etaje. Stratagema a fost aceeaşi încă din 2005, cînd s-a folosit o greşeală din lista monumentelor istorice, unde nr. 8 de pe str. Povernei figura cu numărul 60 (absurd, fiind vorba de o străduţă!). Dacă-i aşa, păstrăm inexistentul nr. 60 şi dărîmăm nr. 8: casa lui Theodor Rosetti-Solescu (1837-1923), acel cumnat al lui Vodă-Cuza, magistrat junimist, care, după ce fusese ministru de Justiţie şi de Finanţe, a fost chiar preşedinte al Consiliului în 1888-1889, apoi şi titular al Instrucţiunii Publice. La un moment dat, locuia acolo chiar pictorul Luchian, fapt pe care îl amintea o placă pe faţadă cu efigia artistului. Cînd am protestat contra acestei siluiri a legii, mi s-a răspuns foarte politicos de răposatul Ştefan Damian că mă înşel, deoarece casa Rosetti-Solescu este în altă parte, anume la nr. 2 de pe Povernei (chiar clădirea sfărîmată acum): nu putea fi adevărat, fiindcă pe frontonul edificiului neoclasic pe care-l sfîrtecau pickhammerele exista stema familiei Rosetti cu cei trei trandafiri. Acum s-a jonglat iarăşi cu numerele poştale, ca şi cum autorizaţia de desfiinţare pentru V. Alecsandri 4 ar fi valabilă şi pentru parcela atacată în mai 2011, deşi loturile, chiar dacă aveau acelaşi proprietar (Proiect-Bucureşti), erau totuşi diferite.

Potlogăria nu ţine. Anul trecut, cînd s-a încercat deja să se obţină de la Primăria Capitalei autorizaţia de desfiinţare pentru Povernei 2, comisia zonală a refuzat-o, ştiind foarte bine că era vorba de o casă construită de Louis Blanc, unul dintre

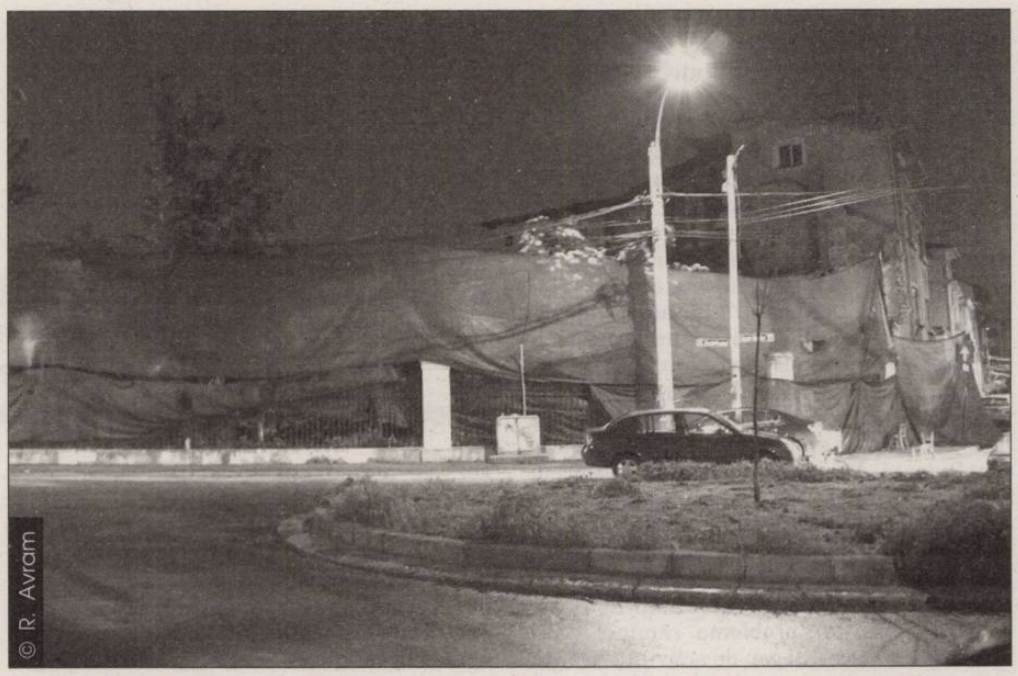

© R. Avram

arhitecţii francezi care, la sfîrşitul secolului al XIX-lea, au contribuit la înfăţişarea europeană a oraşului. Cel care-i comandase lui Blanc proiectul, generalul Gheorghe Adrian (1820-1889), era un ardelean care luptase în 1848 alături de Avram Iancu şi pe care Kogălniceanu îl considera drept „un bărbat însuflat de mult patriotism, iubitor de cultura neamului românesc". A fost şi ministru de Război în 1867-1868, în două guverne dominate de paşoptişti, precum şi donator al Academiei Române, care se grăbise să-l primească printre membrii ei de onoare. Aşadar, unul dintre constructorii naţiunii şi ai statului ei. Locuinţa în care el a murit a fost zdrobită. Crimele de acest fel se înmulţesc şi adeseori aflăm istoria unor asemenea case numai după ce ele nu mai sînt. Distrugerea lor, pe furiş, mişeleşte, n-o să mai lase decît cutii de beton pe care noii noştri capitalişti le plănuiesc pentru a închiria birouri, cu toate că nevoia de birouri a fost deja satisfăcută, aşa că aceste spaţii vor rămîne goale.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Biserica Olari din Curtea de Argeş

Curtea de Argeş este una dintre localităţile care s-au dezvoltat încă din vremea întemeierii statale a Ţării Româneşti. Chiar dacă vechiul oraş şi-a pierdut relativ repede funcţia de capitală, el a rămas unul dintre cele mai importante centre urbane româneşti pînă în perioada de început a secolului al XX-lea. O bună parte a populaţiei era compusă din meşteşugari, iar olarii par a fi fost printre cei mai numeroşi. Organizaţi în breaslă, ei se grupează într-o anumită parte a oraşului, de unde şi denumirea cartierului Olari, păstrată pînă astăzi. Şi tot pînă astăzi, cînd meşteşugul olăritului nu mai constituie ocupaţia de bază a locuitorilor, biserica cu hramul Adormirea Maicii Domnului, situată în această zonă a urbei, este cunoscută mai ales ca biserica Olari. Biserica breslei şi-a păstrat funcţia parohială, şi acest fapt explică păstrarea ei în cult pînă în zilele noastre.

Pe de altă parte, înfăţişarea ei este unică în peisajul arhitectural al Ţării Româneşti şi acest fapt a determinat probabil interesul relativ neobişnuit de care edificiul s-a bucurat din partea cercetătorilor domeniului. Fiindcă, începînd cu N. Iorga, continuînd cu Grigore Tocilescu, Victor Brătulescu, Virgil Drăghiceanu, N. Ghika Budeşti, Grigore Ionescu – adică marile nume ale celor care au pus bazele istoriei arhitecturii româneşti –, toţi au încercat să elucideze problemele legate de datarea construcţiei, de meşterii şi comanditarii ei, ca şi de edificiile ce ar fi putut servi drept model neobişnuitului edificiu. Cu toată insistenţa cercetătorilor, chiar şi a celor din epoci mai apropiate nouă, rezultatele nu au fost pe măsura eforturilor făcute: biserica Olari continuă să aibă o istorie încă nedesluşită.

Compoziţia volumetrică lipsită de abside laterale, dar încheiată la vest cu o absidă şi avînd un turn clopotniţă alipit pe latura de sud a corpului bisericii i-a determinat pe cei care au studiat edificiul să remarce asemănări cu arhitectura bisericilor Moldovei secolului al XVII-lea. Chiar dacă destule elemente şi întreaga compoziţie ne trimit cu gîndul la biserica Sf. Ioan Botezătorul din Suceava, zidită în 1642 la porunca lui Vasile Lupu, nu s-a putut stabili pînă acum o relaţie directă între ipoteticele surse moldovene şi formele adoptate de meşterii bisericii Olari.

Nici despre meşteri, comanditari şi data construirii bisericii nu avem informaţii certe. O inscripţie aflată pe o cruce de piatră din vecinătatea construcţiei menţionează cîteva nume: *„Tudor, monahia Salomia..., Radul, Voica, Albul, Voina, Neacşa, Albul... Frăncul, Oprişa, Stanciu, Ivani, Rucsanda, Alba, Despa, Voicu"*. Aceştia ar fi putut fi reprezentanţii comunităţii urbane şi ai breslei olarilor care au donat bani şi au dispus ridicarea construcţiei, probabil spre sfîrşitul secolului al XVII-lea. Cît despre pictură, ea nu se limitează la spaţiul interior: reprezentări de sfinţi îmbracă partea superioară a faţadei de sud. Ipoteza cea mai plauzibilă este că ea datează din 1869, an indicat într-o inscripţie din interiorul bisericii. Or, această ultimă caracteristică întăreşte convingerea că ne aflăm în faţa unei biserici zidite şi împodobite de o comunitate urbană suficient de puternică şi totodată dornică să-şi manifeste independenţa şi rolul social, prin gestul ctitoririi. Aici nu mai asistăm la o manifestare singulară: numeroase biserici din zona de deal, cu precădere în Oltenia, dar şi în Argeş, sînt întemeiate şi realizate de comunităţi urbane sau rurale în secolele XVIII-XIX şi împodobite cu pictură exterioară. Tratarea faţadei bisericii Olari se înscrie în ceea ce Andrei Paleolog – şi el unul dintre „clasicii" cercetării artei româneşti – numea, în 1984, „acordul final al unui crez estetic de tradiţie bizantină ce-şi află sursa şi vigoarea în mai bine de cinci sute de ani de artă medievală românească şi balcanică".

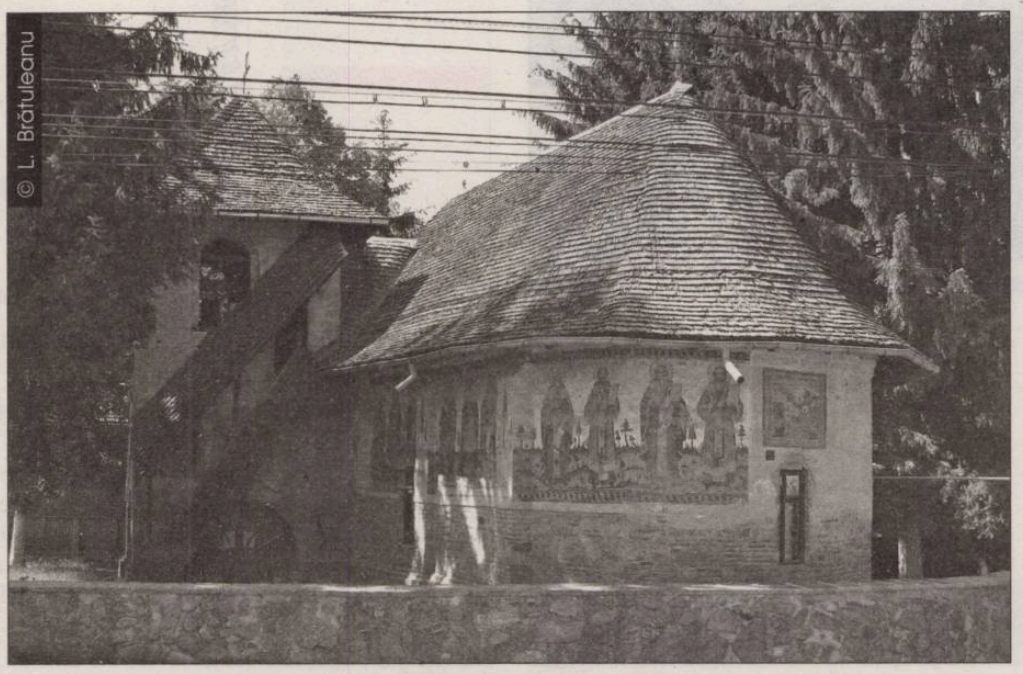

© L. Brătuleanu

Anca Brătuleanu *este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti.*

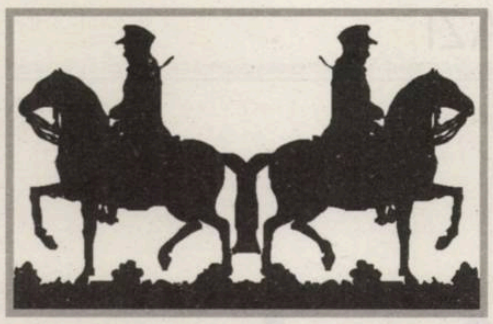

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de centru...

Consideraţii frivole despre nişte bile

În zilele de 29 şi 30 aprilie, 1 şi 2 mai 2011 – cînd imensa majoritate a omenirii urmărea, fără să se suspecteze de schizo, nunta regală de la Londra, beatificarea Papei Ioan Paul şi asasinarea lui Bin Laden în Pakistan –, am făcut parte din acea minoritate (vinovată sau nu?) care-şi permitea să se concentreze, fără să-i pese de frivolitatea nonconformismului ei, pe finala Mondialului de snooker de la Sheffield, dintre scoţianul John Higgins şi londonezul Judd Trump.

Higgins, la 40 şi ceva de ani, fusese de trei ori campion mondial, Trump, la doar 21, era pentru prima oară într-o finală la acest nivel. Cota lui la pariuri era de 80/1. Higgins semăna oarecum cu Jack Lemmon hibridizat cu Harry Langdon. Trump venea din *free cinema*-ul englez, dintre acei tinerei urîţi, cu o mutră asimetrică, şuie, iradiind o inteligenţă imediat ataşantă. Higgins – hotărît – emana antipatia invincibilităţii, a campionului care „le pune cu mîna". Snooker-ul – pe româneşte şi fără mult savantlîc – e sportul în care perfecţiunea e atunci cînd-zici-că-le-pune-cu-mîna. Higgins era din categoria asta enervant de înaltă. Trump – numit de toată lumea Judd, semnul precis de simpatie spontană şi temeinică – se gîndea nu atît la perfecţiune cît la spectacolul loviturilor aiuritoare, incredibile, de o îndrăzneală extraordinară; sînt extravaganţele talentului.

Sigur că ţineam cu el, dar – fără nici o plăcere – i-am spus şi dlui Nicolae Manolescu, şi dlui Livius Ciocârlie (pasionaţi tenaci ai snooker-ului) că va învinge Higgins, va învinge clasicul, va învinge mai mult ca perfectul, şi nu viitorul; ambasadorul României la Unesco mi-a strigat, de la Paris, într-unul din acele momente muzicale cînd viaţa, precum Gorică Pirgu, are şi ea „părţile ei": „să nu-l văd, are un noroc îngrozitor!".

Într-adevăr, problema meta a acestei finale a fost norocul şi deci ghinionul celor doi. Higgins avea atîta noroc încît clipa cea mai intensă a celor două zile de joc a fost atinsă cînd un spectator din sală a izbucnit furios împotriva scoţianului şi imediat a fost evacuat (snooker-ul nu e fotbal, nimeni nu zice pîs cît timp omul se concentrează). „N-am nimic cu el, m-a exasperat norocul lui" – s-a explicat scandalagiul, disociind pedestru. E una din exasperările majore ale vremii noastre – norocul unora, „bulanul", cum i se zice ordinar, din lojă pînă la peluzele fotbalului. Un clişeu mai pedant susţine – dîndu-se rezonabil – că „norocul ţine cu cei îndrăzneţi", fără să adauge însă esenţialul: norocul ţine cu cei îndrăzneţi care ştiu jocul, cu cei competenţi, adică. Competenţi în concentrare nervoasă, în rezistenţă morală, în viclenie. Restul e melodramă, lăudăroşenie şi lamentare. Poate să apară nedrept de crud, dar despre şansă şi ghinion nu discut decît de la un nivel de competenţă în sus. Doar la jocurile care au sinceritatea să se numească „jocuri de noroc", ghinionul şi bafta îşi fac de cap, şi de aceea este (aproape) o lege ca ageamiii să cîştige în prima lor zi la cazinou sau la curse... Ageamiu, oricît noroc aş avea în faţa lui Belladona la bridge sau împotriva lui Kasparov la şah, „nu se pune", cum se zice. Tot aşa este oriunde vreţi, în fotbal sau la baseball (din care nu înţeleg nimic). Higgins, norocosul exasperant, nu a avut mai mult noroc decît Trump, tot meciul a fost foarte echilibrat şi au decis, în cele din urmă, două lovituri ratate de Judd din nerăbdare, din lipsă de inspiraţie (care nu e ghinion...), din acele detalii monstruoase ale bilei-care-nu-vrea-să-intre. Doar la acest nivel de competenţă, detaliile iau chipul (ne)norocului. Dacă voi scrie că Higgins a avut mai multă răbdare, sper să nu scandalizez ca orice om neserios, prea încrezător – chiar cînd se uită la nişte bile – în hegemonia sistemului nervos asupra oricăror alte sisteme.

Nimeni nu are voie să urle la snooker...

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și coate

De veghe în lanul de frustrare

– dezordinea simbolică (XXV) –

La noi, unul dintre marile argumente cu care se construieşte poziţia de forţă dintr-o conversaţie – care desfiinţează orice şansă a prezentului de a se ridica la valoarea trecutului – e faptul că atmosfera de tranşee, interdicţiile de tot felul, viaţa grea şi frustrările din perioada comunistă au funcţionat, în mod paradoxal, ca nişte puncte forte, ca nişte avantaje, ca un fericit punct de plecare în devenirea multora dintre noi. Se spune, deseori, că „atunci cartea era carte, şcoala era şcoală, aveai frică de ceva, n-aveai treabă cu toate nebuniile astea de azi". Orice apropiere de o carte, un film, un spectacol, o muzică anume sau un gen muzical, făcută în vremurile acelea, păstrează un fel de aer testamentar, imposibil de depăşit. Iar vitregia condiţiilor în care s-a petrecut procesul devenirii capătă o valoare în sine, o aură de unicitate şi o credinţă de întemeiere imposibil de zdruncinat. Înţelegem cu greu că, în felul acesta, ne-am oprit într-un loc pe care nu vrem să-l mai părăsim, că amputăm şansa de continuă interpretare a cărţilor pe care le-am citit şi a muzicilor pe care le-am ascultat.

Pentru că „ne mutaserăm" din calea unei realităţi care ne teroriza, în ficţiune, în lumi ale imaginaţiei, am consumat orice gest cultural pînă în cele mai intime fibre ale sale, însuşindu-ne drepturi de proprietate afectivă absolută asupra unor teritorii ale literaturii, teatrului, muzicii, filmului. Prin urmare, orice schimbare de unghi al interpretării, orice tentativă de revalorizare ne atacă personal. E un afront la adresa identităţii noastre. E o insultă directă, aruncată în faţa competenţelor noastre culturale.

Am consumat orice gest cultural pînă în cele mai intime fibre ale sale.

Fenomenul de *însuşire*, de *luare în proprietate* a unei creaţii de care ne-am legat profund la un moment dat e unul cît se poate de firesc. Nu trebuie să fi trecut prin comunism ca să trăieşti acest fel de experienţă. Însă unii dintre noi au reuşit să ducă acest fapt mult dincolo de graniţele definiţiei sale universale. De multe ori, în funcţie de nivelul de frustrare trăită în viaţa reală a Epocii de Aur, dreptul de proprietate afectivă se extindea, de la o carte, asupra întregii literaturi, de la un concert, asupra muzicii în general, de la un film, asupra cinematografiei. E foarte adevărat, nu puţini dintre proprietarii unor teritorii de o asemenea vastitate se remarcau, şi o mai fac şi acum, printr-o cunoaştere uluitoare a zonelor asupra cărora se înstăpîniseră cu cele mai bune intenţii. Însă înţelegerea faptului că puterea fizică de a memora, că forţa umană de a păstra în stare brută marele tezaur cultural sînt puteri limitate dispărea încetul cu încetul la unii dintre aceşti supraoameni, lăsînd loc liber de joacă pentru *sindromul de unic păstrător al cheilor adevărului*. Iar atunci cînd teroarea poverii tezaurului cultural acumulat găseşte breşe fireşti şi invadează realitatea, *păstrătorul cheilor adevărului* se refugiază în siguranţa ultimei redute care apără integritatea proprietăţii afective – „generaţia mea". Problemele „generaţiei mele" nu pot fi rezolvate decît de *supraoameni ai generaţiei mele,* singurii care au competenţa intelectuală, dar mai ales afectivă de a emite o părere despre aşa ceva. E foarte greu să accepţi că tezaurul cultural poate să şi terorizeze, în afară de a lumina, de a înnobila, de a da un sens vieţii. Iar teroarea nu vine din natura însăşi a tezaurului cultural, ci din felul de a-l administra, din modalitatea de a-l păstra, din puterea de a-l ţine în viaţă.

Pentru unii dintre aceşti păstrători ai valorii, tezaurul cultural s-a transformat într-o colecţie gigantică, nu într-un loc viu al experienţei fiecăruia. De multe ori, aceste spaţii individuale ale acumulării culturale au eşuat de mult în încercarea de a fi teritorii ale explorării, transformîndu-se în peşteri unde stau la păstrare, de-a valma, cantităţi uriaşe de material cultural aşezat sub semnul unor definiţii de nedepăşit, fabuloase biblioteci interioare mumificate involuntar, din dorinţa de a cunoaşte, de a evolua, din dorinţa de a scăpa de urîţenia unei realităţi trecute sau de amintirea frustrării de a fugi de acea realitate. Aşa se face că *Bach nu se poate cînta decît într-un anumit fel, teatrul nu poate fi altfel decît aşa cum l-am descoperit la un moment dat, filmul moare sub presiunea comercialului, jazzul e doar unul anume şi nu avem ce discuta la acest subiect, iar rockul progresiv s-a încheiat acum treizeci de ani*. Orice tentativă de exprimare artistică întîlneşte un juriu, nu un public, o instanţă evaluatoare care verifică, nu primeşte, o adunare de competenţe care scanează, nu participă. Sub o falsă etichetă a conservatorismului sau a oricărei forme de purism se ascunde, în fond, o profundă experienţă a frustrării. O suferinţă greu de exprimat a faptului că, pentru unii, devenirea individuală s-a consumat într-o formă de *ilegalitate culturală*, într-un spaţiu al greutăţilor depăşite cu dificultate, al tranşeelor supravieţuirii spirituale. Iar acest fapt, în sine, e un palier de valoare şi de putere, de la care pleacă orice discuţie. Încetul cu încetul, în cel mai trist şi ridicol mod cu putinţă, se creionează portretul contemporan al *ilegalistului cultural*.

Iar moravurile culturale ale unei lumi care păstrează încă în doze consistente acest fel de raportare la cultură se reflectă glorios în moravurile sociale, unde religiozitatea se consumă la cozi, la care oamenii se calcă în picioare, solidaritatea se manifestă cu aer de operetă, doar în caz de calamităţi naturale, iar participarea la spaţiul public se rezumă la *analiza culturală* a talk-show-urilor de televiziune.

(va urma)

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii Garantat 100% la TVR 1.*

un sport la Răsărit

Noi cu braţe ca Oţelul (Galaţi), vom culege muşeţelul (în Champions League)?

Culegem pe naiba! Mai nou, cu legea asta nelegiuită a etnobotanicelor, cică pînă şi planta asta a copilăriei noastre, a muncii pionereşti, a planului pe clasă al pungilor cu care ne bătea partidul de ne sunătoare apa-n cap nu mai e permisă. Deacum culegem doar ruşine. Inclusiv în Europa. Din fericire, va fi ultima, că altă calificare directă în grupe nu mai pupăm, iar pe muncă... nu, mulţumesc! Englezii de la Nottingham Forest au stabilit un record: au cîştigat Liga Campionilor în sezonul următor celui în care au luat primul titlu. Românii au dat-o pe dos: imediat după prima participare în Ligă, Urziceni a retrogradat. Pe aici, campioanele apar precum ciupercile după ploaie şi dispar ca îngheţata la soare. Dacă ai clipit din ochi le-ai ratat. Fotbalul e la mişto şi măcar Marius Stan n-a vrut să fie luat drept Stan şi Bran. A zis repede că îi e chiar jenă, la oraşul şi stadionul unde fiinţează Oţelul, să dea ochii cu boierii continentului. Chestiunea, deci, e asumată. Rămînem aici, noi cu noi, practic noi minus noi. Egal zero.

Radu NAUM

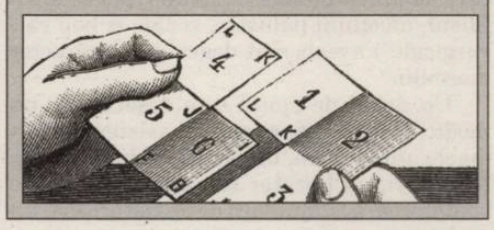

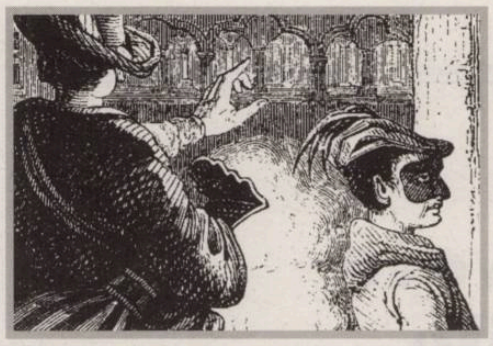

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Scrisoare din Arabia (2)

In'ş'Allah: despre femei, politeţuri şi alte mirodenii

Încercam, aşadar, în precedenta mea scrisoare – care sper să vă fi găsit cu bine, ceea ce vă doresc şi pe mai departe – să spun domnilor cititori că ideea de a căuta o mireasă prin Qatar comportă anumite riscuri (şi totodată invit doamnele/domnişoarele cititoare să nu m-abandoneze, pentru că am pentru dînsele o reţetă a fericirii, ceva mai jos!). Aşadar, a-ţi căuta mireasă acolo e riscant nu pentru că ele, qatarezele, n-ar fi drăgălaşe (ba sînt) sau pentru că ar fi musulmane sau pentru că ai locului s-ar teme de străini (dimpotrivă: Qatarul e azi una dintre cele mai calme ţări din lumea arabă, iar străinii sînt bineveniţi). Mai curînd motivul e unul de ordin statistic: din cei 1,7 milioane de locuitori ai Qatarului, doar 24% sînt femei. Explicaţia: autohtonii, ca atare, sînt cîteva sute de mii; restul sînt străini veniţi să muncească, în general bărbaţi tineri, fără familii. Aceasta face ca pe stradă, prin hoteluri sau prin instituţii să vezi inevitabil mai multe mustăţi decît gene rimelate. Femeile sînt efectiv rare în Qatar – ceea ce le sporeşte şi mai mult valoarea –, iar în ochii turistului asta aprinde curiozitatea, mai ales cînd le vezi în veşmîntul lor lung şi negru, multe dintre ele doar cu o fantă cît degetul în dreptul privirii (iar unele poartă chiar şi o mască de metal uşor peste frunte, năsuc şi pometi!). Şi chiar dacă (să presupunem) vei vedea pe stradă o qatareză şi să mai presupunem că tu eşti un bărbat singur şi ea e tot singură şi că pe strada aceea nu mai e nimeni în afară de voi, iar tu de fapt eşti cam rătăcit şi vrei s-o rogi să te îndrume spre o destinaţie – mai bine n-o fă, pentru că nu-i politicos şi ai mari şanse ca respectiva să se simtă ofensată. La fel, e indecent să urmăreşti cu ochii vreo femeie, după cum nu e deloc indicat să stai cu picioarele astfel încît să-i arăţi talpa interlocutorului tău arab. Aceste sfaturi le găseşti la tot pasul, inclusiv în pliantele din camerele de hotel – şi ţi se va mai spune ca, la masă, să nu apuci mîncarea cu degetele stîngii, să nu întinzi mîna (nici în semn de salut) către o persoană de sex opus, să nu fotografiezi femei (sau bărbaţi) de la care n-ai un acord explicit în acest sens etc.

Dincolo de litera aparent constrîngătoare a ghidurilor turistice, am verificat însă pe pielea mea, cu plăcere, cît de amabili sînt qatarezii: fie că i-am întîlnit în Hotelul Sheraton – unde am negociat trei minute pe ceas cu un localnic care insista să intru pe uşă înaintea lui (iar eu insistam să intre el, pentru că mi se părea ceva mai în vîrstă) –, fie că i-am salutat prin băcăniile lor micuţe înşirate pe stradelele înguste ale bazarului Waqif – unde, la un moment dat, pe cînd tocmai probam un batic din acela cu care arabii îşi acoperă capul, un tînăr m-a întrebat dacă se poate fotografia cu mine (vă cam daţi seama ce ciudat îi păream) şi, cum eu am zis da, l-a mai tras în poză şi pe bunicul lui, un bătrînel despre care mi-a spus că are 105 ani (exagera puţin – mai curînd arăta de vreo 97!). Bazarul din fiecare oraş – sau *souk*-ul, cum îl numesc localnicii – este un perimetru definitoriu pentru spiritul arab şi o teribilă atracţie pentru orice vizitator. Cel mai mare (şi mai vechi) *souk* din Doha e cel numit Waqif. E bine să intri în el pe cît posibil sătul – altfel, aromele condimentate ce răzbat de la orice grătar al puzderiei de terase din zonă sau cele din prăvăliile cu mirodenii, fructe uscate, nuci, migdale şi fisticuri îţi vor lua minţile. În *souk* toţi vînzătorii sînt bărbaţi şi aproape toţi cumpărătorii sînt femei. Dar nu vă grăbiţi să vă imaginaţi precupeţe cocoşate sub plase şi cu mîinile lungite de coşul zilnic. Nicidecum; în spatele fiecărei femei merge cîte un cărăuş (somalezi? sudanezi?) cu cîte o roabă. Femeile cumpără, iar vînzătorii le pun pungile direct în roabă. Cărăuşul îşi însoţeşte apoi clienta pînă la ieşirea din *souk*, unde de regulă femeile sînt aşteptate de cîte o maşină (trăsnet) în care toate cumpărăturile sînt urcate fără ca precupeţele să le atingă măcar. Sincer să fiu, am văzut – prin pieţele noastre – europence cu mult mai deşelate.

În epistola viitoare, *in'ş'Allah*, voi mai vorbi despre femeile şi bărbaţii locului, despre familia domnitoare şi despre alte cele. Deocamdată, să ofer distinselor cititoare reţeta promisă: se face că eram eu prin *souk*, cam rotisat de cele 44°C ambientale şi, mai mult mort decît viu, abia mă tîrăsc pe terasa unei cafenele. După două minute, minune! Ţineam în mîini o licoare atît de binefăcătoare încît m-am dus la bucătărie să le cer reţeta. Iat-o: se ia o mînă de frunze proaspete de mentă ...

Ajuns aici cu firul poveştii, strănepotul Şeherezadei văzu lumina zorilor mijind şi, sfios peste poate, tăcu.

(va urma)

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

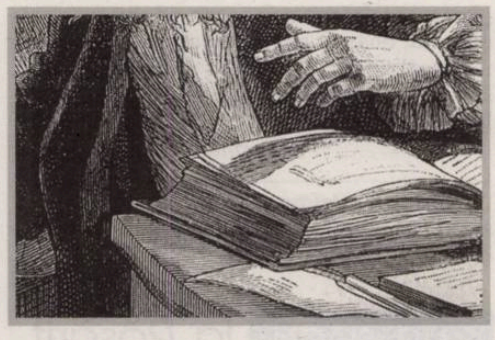

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Un spital pe la sfîrşit de secol XIX

România a cunoscut mai multe perioade de schimbare şi modernizare. Mai ales în ultima vreme, cînd nimic din ce se ridică ziua nu mai este bun noaptea, ca să spunem aşa pentru a sancţiona lipsa de coerenţă a reformelor impuse de unii şi abrogate de alţii. Dar se poate observa şi o lipsă de continuitate, în măsura necunoaşterii trecutului.

Pe la 1881, guvernul de atunci îşi da toată silinţa în înfiinţarea de spitale rurale. Bani sînt doar pentru patru astfel de unităţi noi, locaţiile fiind alese „astfel încît să răspundă la toate trebuinţele ţării", aşezate „cît se va putea în centrul regiunii ce va avea a deservi fiecare". Cum personalul specializat este încă o cerinţă, se face apel la călugări şi călugăriţe, cărora li se încredinţează, preferenţial, slujbele de infirmier şi infirmieră, statul ocupîndu-se de întreţinerea lor (şi mănăstirile aflîndu-se sub îngrijirea Fondului de Stat). De altminteri, multe din mănăstiri sînt implicate, încă la această dată, în administrarea serviciului medical, căci epidemia de pelagră a obligat statul să deschidă spitale ad-hoc, în locaţiile acestora, şi să ceară implicarea lor în îngrijirea sătenilor bolnavi. Un astfel de spital avea cam 30 de paturi, dintre care doar o treime revenea femeilor. Ceea ce presupunea că se îmbolnăveau mai puţin decît bărbaţii? Sau că bolile pentru care se putea ajunge la spital („pelagra, sifilisul, afecţiuni palustre, scabie şi boli chirurgicale") aveau mai degrabă un caracter masculin?

Un astfel de spital este deservit de un medic, un subchirurg sau un asistent în farmacie, un econom, un preot, un infirmier la 10 paturi, un bucătar sau o bucătăreasă, o spălătoreasă, o ajutoare de spălătoreasă, un băieş, un argat de curte, dar care face şi pe portarul. Medicul trebuie să fie doctor în medicină şi este numit prin decret regal, în urma unui concurs. El locuieşte în incinta spitalului, unde i se asigură locuinţă, iluminat şi încălzit şi primeşte o leafă lunară de 500 de lei. În aceeaşi situaţie se află şi subchirurgul. De ştiut că economul nu poate prelua slujba decît după ce a depus o garanţie de 4000 de lei, o sumă destul de importantă pentru vremea respectivă, dacă ţinem cont că salariul său este de 150 de lei pe lună (plus 50 de lei diurnă).

Printre cele cu care avea să fie dotată fiecare sală se numără putini pentru băi complete, putini pentru băi de şezut, putini pentru băi de mîini şi picioare, camizole de forţă, oale de noapte, ploşti de sticlă pentru ud, scaune, orologii, termometre, icoane, transparente la ferestre, candele, sfeşnice, scuipători, linguriţe de porţelan pentru medicamente, castroane, scaune, paturi (aşternute cu un mindir de paie sau de foi de porumb, două perini, una de paie, alta de lînă, o plapumă pentru iarnă şi alta pentru vară), rufărie pentru pat (cearşafuri, feţe de perine, ştergare, şervete), rufărie pentru bolnavi (trei scufe de noapte pentru fiecare pat de bărbat şi trei legături de cap pentru fiecare pat femeiesc, cinci cămăşi, patru perechi izmene, şase perechi ciorapi, trei batiste, o pereche papuci, o garnitură pentru menstruaţie pentru fiecare pat femeiesc, un halat de iarnă şi două de vară). O treime din această rufărie trebuia reînnoită o dată pe an, în timp ce fiecărui bolnav i se dau haine curate de două ori pe săptămînă şi aşternuturi doar o dată.

Pentru fiecare bolnav se prescrie un regim alimentar specific bolii. De exemplu, o porţie întreagă presupune: dimineaţa 300 gr supă de chimen sau 150 gr lapte dulce sau lapte bătut; prînz 600 gr supă de vacă, 800 gr pîine sau 900 gr mămăligă, 450 gr carne de vacă; seara acelaşi fel. La prescrierea medicului, unii bolnavi pot primi şi suplimente, printre care se află fie un ou proaspăt fiert, fie 150 gr brînză, fie compoturi sau fructe, fie 75 gr ţuică, 300 gr vin roşu sau alb, însă „ordinar", fie chiftele prăjite etc. Există şi o dietă de post care începe dimineaţa cu supă de linte sau fasole şi se încheie cu mîncare de prune sau praz. De menţionat că din această mîncare se ospătează gratuit întreg personalul spitalului, doar că porţia este cu acribie stabilită, mai ales în ceea ce priveşte carnea şi pîinea. Medicamentele ieftine vor fi privilegiate, iar cele „mai scumpe" au nevoie de „justificări bine argumentate".

Pe hîrtie totul arată foarte frumos şi mai ales ordonat. Pe la sate, lucrurile vor fi stat însă cu totul altfel, cu medici care se vor fi simţit cam „exilaţi" pe acolo, cu economi deloc atenţi cu banul public, cu prefecţi deloc darnici, cam ca prin zilele noastre...

Pentru orice proiect de astăzi recomand a se consulta *Legislaţia sanitară în România modernă (1874-1910)*, editori: Alina Ioana Şuta, Oana Mihaela Tămaş, Alin Ciupală, Constantin Bărbulescu, Vlad Popovici; Presa Universitară Clujeană, 2009.

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Bucureşti, cetate a viitorului (I)

„... vom avea o cetate cu ziduri groase, multe şi înalte. Casele vor avea un număr indeterminat de etaje. Anul trecut s-au construit o sută. Anul acesta s-au construit cinci sute. Anul viitor se vor construi cinci mii. (...)

În acelaşi timp, în alte părţi ale oraşului, se dărîmă cartiere întregi, cu case mici, se pustieşte locul şi se reaşează, în plină cetate, cîmpia – dar pavată: pieţe.

Înfăţişarea este, desigur, occidentală, dar înfăţişarea, de fapt, nu se poate şti cum este, căci vara rarii locuitori sînt orbiţi de căldura care izbucneşte din pămînt, de soarele care arde de sus, şi iarna locuitorul este aruncat la zeci de metri de furia crivăţului sau nămolit în troienele de zăpadă. Pieţele foarte occidentale, bune, desigur, în ţările cu climă temperată, sînt, la noi, răscruci ale tuturor intemperiilor, vînturilor, lupilor.

Astfel, casele cu confort modern vor creşte, se vor aglomera, dar vor fi goale, căci Bucureştii nu vor avea niciodată destui locuitori pentru ele; şi în pieţele goale vor rătăci hectare de pustiu şi lupii. Vom avea telefoane care nu vor zbîrnîi şi în care nu se va auzi decît absenţa vocilor omeneşti. Tipografii mari, imense, cu maşini perfecte ce nu vor avea ce să lucreze; seara, cetatea ce se întinde la nesfîrşit, şi se va mai întinde, va fi luminată de reclamele cinematografelor, teatrelor, restaurantelor, în care vor rula filme în faţa sălilor întunecate şi goale, vor răsuna glasuri în auzul unor urechi absente, orchestre pentru cîte un singur comesean trist, morocănos şi somnoros, ce va fi fost şi singurul spectator al teatrului cu două mii de locuri de alături."

(Eugen Ionescu, în vol. *Război cu toată lumea,* II, ediţie de Mariana Vartic şi Aurel Sasu, Humanitas, 1992)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Cîteva lucruri care ne-au lipsit

Pentru ce îi invidiez pe tinerii din ziua de azi: pentru că pot citi orice carte, revistă sau pot asculta orice muzică, de aici sau din străinătate. Pentru că îi pot vedea şi asculta pe cîntăreţii lor favoriţi în concertele susţinute în România. Pentru că au apă caldă şi lumină (aproape) tot timpul. Pentru că pot visa cu ochii deschişi să facă studii în străinătate, pot scrie pe bloguri tot ce le trece prin cap, pot concura la *Românii au talent,* pot urmări emisiuni civilizate, dedicate lor, la televizor. Îi mai invidiez pentru că în viaţa lor există Google, programe sofisticate pentru orele de biologie sau istratamente eficiente împotriva acneei, cotiere, genunchiere şi căşti de protecţie pentru mersul pe bicicletă. Pentru că pot vorbi, oricînd, cu prietenii lor de peste mări şi ţări. Pentru cafenelele şi cofetăriile cu arome şi gusturi ameţitoare. Pentru ambalajele care te fac să-ţi pierzi minţile şi să cheltuieşti cu nesaţ.

Mai am, desigur, multe alte motive să-i invidiez (şi să mă bucur pentru ei): pentru festivalurile de film şi teatru, cabinetele de educaţie sexuală sau consiliere şcolară, National Geographic şi Discovery, spray-uri şi parfumuri de bună calitate, tricourile de fiţe, genţile de firmă, eugeniile şi pufuleţii moi, audio şi e-book-uri, tîrguri de carte, arhive pe suport electronic, Moşi Crăciun şi iepuraşi care se plimbă prin oraş de sărbători, reclame amuzante şi inteligente. Pentru că ştiu de mici cum arată creveţii (adevăraţi), fructele de avocado, andivele şi, tot de mici, ştiu cum se mănîncă un ananas. Mă bucur pentru că au în faţa lor nenumărate drumuri pe care pot păşi, meserii pentru care se pot pregăti, pasiuni pentru care pot lupta sau hobby-uri pe care le pot practica. Mă bucur şi pentru că se pot înscrie în programe de voluntariat, în asociaţii de protecţia animalelor sau de luptă împotriva corupţiei sau a drogurilor, în echipe de sport din străinătate sau în fancluburi.

Mă bucur că le au pe toate acestea, şi multe altele, la timpul potrivit, la îndemînă.

La drept vorbind, trebuie să spun că sînt cîteva motive, nu multe, pentru care şi tinereţea mea, de dinainte de '89, ar putea fi invidiată: jucători de fotbal excepţionali, crema de la joffre sau mascote fără cusur, piesele de teatru de la televizor, îngheţata de 3,75 lei, bairamurile ţinute cu cico şi merdenele, sucurile (berile) îngropate în nisipul de la Vama Veche, ca să le ţinem reci, pletele negre ale lui Pittiş şi versurile cu ţîfnă şi şopîrle ale trupelor rock şi folk, bucuria cu care alergam prin tîrg să prindem o carte bună sau să ascultăm un scriitor favorit, cenaclurile literare. Oareşce programe de revelion, cu artişti şi cuplete fără moarte, bulevardele neîmbîcsite de maşini şi buticuri, comerţul cu viniluri ale artiştilor interzişi. Şi cam atît.

Pentru cafenelele şi cofetăriile cu arome şi gusturi ameţitoare.

torie, elite neţinute sub obroc, artişti de mare valoare care nu sînt interzişi, cursuri de educaţie cinematografică, de bune maniere sau despre limbajul corpului, magazine pline de jucării şi de cărţi cu coperţi lucioase, încărcate de culori. Pentru că sînt invitaţi la tîrguri educaţionale, unde şcoli româneşti sau străine îşi prezintă seducător ofertele, la emisiuni unde pot vorbi despre drepturile copiilor, la conferinţe sau lecţii ţinute de profesori impecabili. Pentru hainele lor colorate, gadget-uri sofisticate,

Mă bucur pentru ce au tinerii, copiii din ziua de azi. Oare ştiu cît de departe sînt de tinerii de ieri, care astăzi le sînt părinţi? Se bucură ei cu adevărat de ceea ce au?

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

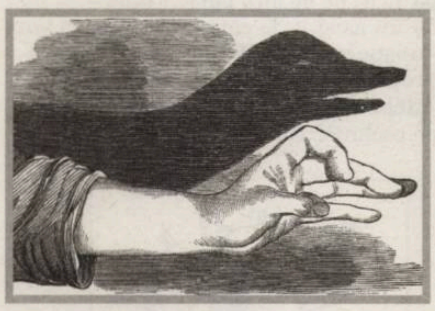

Iaromira POPOVICI

bazar

Între noi, Nevestele disperate...

Dintre „Nevestele disperate", din serialul cu acelaşi nume (Marc Cherry, 2004), parcă Susan Mayer (Teri Hatcher) mi-e mai apropiată. Susan are o fire mai... artistică (doar e ilustratoare de cărţi pentru copii, şi apoi profesoară de desen), e directă şi, de multe ori, dezastruoasă.

O dă în bară cu mai multă sau mai puţină ingenuitate, în diverse situaţii, pentru că nu se poate abţine să nu spună lucrurilor pe nume, cu toate riscurile, şi nici să se pună în situaţii ridicole. Şi totuşi, Susan e loială şi nu e adepta compromisurilor. Dacă m-aş pune, fără fasoane, în pielea unei telespectatoare standard, pe Susan aş alege-o. La prima mînă.

La o a doua mînă, dacă stau să mă gîndesc mai bine, îmi place Gaby (Gabrielle Solis, *alias* Eva Longoria). Nu neapărat pentru că a avut, încă din primele episoade, o idilă Lady Chatterleyană cu grădinarul, nici pentru că arată senzaţional în stilul de bombă sexy latino. Ci tot pentru că e o persoană directă, care spune tot ce-i trece prin cap, fără menajamente, un pic din alte considerente decît Susan: dacă Susan o făcea pentru că i se părea că aşa trebuie, asta-i ordinea corectă a lucrurilor, Gaby o face, în mare parte, din egoism. Farmecul cu care o face şi instinctul ei de „superfemeie", care stă la baza acestora, fac ca replicile ei, chiar atunci cînd sînt cerinţe imposibile, să fie simpatice şi benigne.

Şi Lynette (Felicity Huffman) e directă. Ea mai este, însă, şi mamă-eroină (are 5 copii), precum şi, cu interminenţe, o profesionistă de top. Cuplul ei cu Tom Scavo (Doug Savant) este cel mai longeviv dintre toate din serial. Şi cel mai fidel: în ciuda conflictelor repetate iminente, Tom şi Lynette îşi sînt mereu suficienţi unul altuia şi nu s-au trădat niciodată cu adevărat. E greu să nu-ţi placă Lynette, fiind un personaj puternic şi cu o morală în general stabilă. Spun „în general", pentru că nu pot uita scena în care Lynette îl plăteşte pe un coleg de echipă de-al unuia dintre băieţii ei, ca să-l lase pe acesta să cîştige la baseball. Onestitatea ei are nişte limite, şi anume cele ale propriei familii... Dar nu poţi să nu vrei să te identifici cu Lynette, nu neapărat pentru că este o *control freak* (visul-coşmar al multor femei măritate), ci pentru că ea şi Tom îşi împart judicios egal sarcinile căsniciei, chiar rolul de susţinător al familiei.

Mai rămîne Bree (Marcia Cross), care, cel puţin iniţial, e cel mai aproape de noţiunea clasică de *„housewife"* şi, în acelaşi timp cea mai caricaturală şi cea mai *creepy*. Spun iniţial pentru că, în timp, Bree se deschide, devenind mai receptivă la noi experienţe, şi personale, şi profesionale. Pînă la urmă, Bree are mai multe căsnicii şi chiar o relaţie extraconjugală, precum şi o afacere proprie prosperă. Moralitatea ei e o combinaţie între şabloanele bunei-creşteri, doctrina creştină pe înţelesul tuturor şi interesul pragmatic.

De altfel, este interesant că, într-o lume aparent feminină, banii sînt foarte importanţi. Aproape în orice situaţie şi în cazul tuturor personajelor, banul poate cumpăra, practic, orice. Femeile din Wisteria Lane sînt foarte conştiente de acest lucru, la fel cum sînt de farmecele lor şi de puterea legilor, pe care le scot la iveală, în funcţie de interesul fiecăreia, destul de des. Lumea „gospodinelor" *middle class* din suburbie este cît se poate de pragmatică, banii şi statutul social sînt importante. De acolo se porneşte...

În ce priveşte morala, şi în special morala prieteniei, aceasta există, desigur, între toate cele patru neveste. Dar nu e totală: Susan, Gaby, Lynette şi Bree ţin una la alta, ţin cont una de cealaltă, dar au şi momente de scăpare, în care prietenia le este ameninţată.

Noroc că acele momente sînt doar temporare. Ele arată că nevestele nu sînt, nici una dintre ele, perfecte. La fel cum atmosfera din suburbii nu poate rămîne perfectă, fiind mereu şi abil subminată de cîte un răufăcător/răufăcătoare.

Toate acestea fac din *Neveste disperate* (acum, seria a VI-a) un serial fermecător şi digerabil. Prin umor şi prin ironizarea neostentativă a convenţiilor.

Selma IUSUF

legende urbane

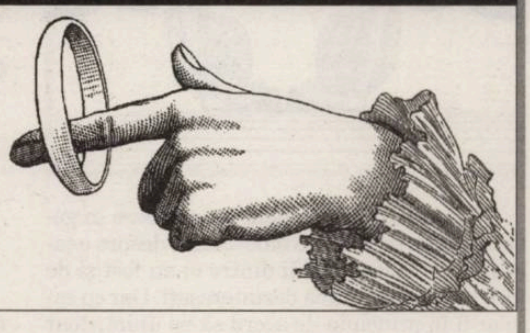

Veselia obligatorie

Am asistat deunăzi la o discuţie cu accente dramatice între două doamne. Se plîngeau una alteia de abundenţa de nunţi din vara asta, la care erau obligate să meargă. „Dragă – zicea una dintre ele – mi se duc peste zece milioane dintr-un foc!" Ceea ce ar fi trebuit să fie un motiv de bucurie pentru doi oameni care se însoţesc şi apropiaţii lor devenea o enormă sursă de stres. O încrengătură de cutume şi tabuuri sociale făcea ca nişte zeci de suflete – deopotrivă gazde şi invitaţi – să se uite adînc în portofele, să facă împrumuturi, să organizeze diverse şi să-şi croiască rochii.

Căci o nuntă cinstită, una care să nu işte mai multe comentarii decît e cazul, are cîteva puncte fixe. Un restaurant. Care, după putirinţa mirilor şi socrilor, poate fi, de pildă, într-unul din cluburile de pe malul Herăstrăului, într-un hotel scump sau într-una din halele alb termopanate prin cine ştie ce cartier. Sau pe stradă, la cort. Oriunde va fi organizată paranghelia, imposibil de ratat însă modelul de scaune. Toate vor fi îmbrăcate într-un soi de huse cu nişte îndoielnice funde imense legate la spate. Pare că fiecare mesean aşezat are dosul împachetat ca un cadou de Crăciun. Culoarea huselor variază în funcţie de hachiţele miresei, de culoarea rochiilor domnişoarelor de onoare sau de inventivitatea coloristică a firmelor care organizează astfel de nunţi. Căutaţi – dacă aveţi un moment liber – firmele astea pe Internet. Limbajul dulceag, lemnos şi vag agramat, pretenţia de stil şi pozele afişate vă vor stîrni probabil niscai zîmbete. Iacătă ce zice una dintre firmele astea care-şi prezintă oferta de decoraţiuni pentru nuntă: „Fîntîna de ciocolată este un produs inovator care crează un plus de rafinament nunţii dumneavoastră. Este perfectă pentru fructe, bezele, cookie-uri sau covrigei". Sub acest text, o fotografie cu o mireasă grăsuţă într-o rochie mulată din care izbucnesc nişte braţe sugrumate moaie sfielnic o căpşună pe băţ în ceva ce seamănă cu un vulcan noroios de la Buzău. Mireasa are pe cap o pereche de pene zburlite.

Sînt apoi oferte pentru nunţi tematice. „Nuntă ca în basme", „nuntă în stil mafiot", „nunta fantasy-Lord of the Rings" (aşa ceva chiar mi-aş dori să văd) şi, desigur, nunţi subacvatice. În fotografia însoţitoare nu-ţi dai prea bine seama ce se întîmplă: o mireasă cu o cuşmă roşie are obrajii umflaţi şi scoate nişte bule pe gură, iar mirele mai are puţin şi pare că moare. Se vede şi vîrful unui alt cap, chel. Naşul, pesemne.

Alţii oferă baloane. Smocuri, mănunchiuri, solitare, albe, colorate, metalizate, cu heliu sau fără heliu. Tuşa de rafinament: două inimi imense făcute din baloane prinse împreună de un alt şirag de balonaşe mai mici care par a întruchipa o verighetă. Înduioşător un îndemn de la una din firmele organizatoare: „Credem că prima zi a vieţii noastre împreună va fi mai frumoasă dacă voi ne veţi permite să ne ocupăm de organizarea celui mai frumos eveniment". Un menaj *à trois:* mirele, mireasa şi firma de nunţi, pururea împreună carevasăzică.

Cine doreşte poate comanda sculpturi în gheaţă. Am văzut că sînt cerute teribil de des lebedele. Apoi aranjamentele florale. De regulă, pentru masa mirilor se face o piramidă vegetală extrem de elaborată, în spatele căreia îţi poţi mînca nevăzut şi netulburat sarmalele.

Cît despre meseni, ăsta e subiect de altă poveste. Nicăieri tipuri mai deosebite strînse laolaltă. Veri invazivi de gradul al treilea în cămăşi albe cu mîneci scurte şi mătuşi stilate retrase. Rude-femei pe care nu le-ai mai văzut în viaţa ta în bluze cu *animal print,* permanent şi şlapi negri care toacă mărunt o horă. Rude-bărbaţi cu burţi maiestuoase, palme mari şi pantofi maro împletiţi. Verişoare în lame. Colege de serviciu în tafta. Beţivi aposi care te pupă umed pe obraz. Dizeuza care-ţi cîntă lîngă masă privindu-te cum mănînci şalău. Şi mai ales mireasa tristă care dansează cu un aer împietrit. În coafura ei betonată de fixativ nu se clinteşte nici un fir de păr. E obosită moartă.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

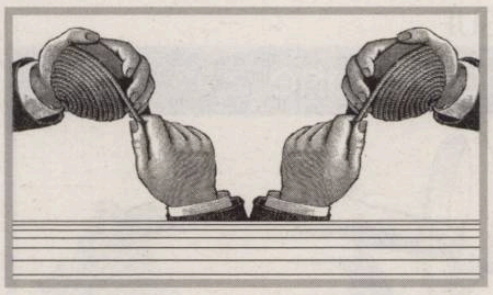

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Moldova din mintea noastră

■ Foarte mulţi oameni au o părere în general bună, sînt foarte binevoitori, despre o ţară în care foarte puţini dintre ei au fost şi de care sînt mai degrabă dezinteresaţi. Dar cu care ar fi în principiu de acord să ne unim, doar să nu coste foarte mult. Cam asta e concluzia pe care am tras-o eu dintr-un sondaj la care am contribuit, un sondaj în care i-am întrebat pe români ce părere au despre Republica Moldova. De fapt, cam aşa aş rezuma în două propoziţii cărţulia în care am prezentat rezultatele acestui sondaj, scrisă împreună cu Victoria Stoiciu, Liliana Popescu şi István Horváth („Republica Moldova în conştiinţa publică românească", Fundaţia Soros, 2011).

■ Doar 7,6% dintre români au răspuns pozitiv la întrebarea dacă au vizitat vreodată Republica Moldova. Dacă ne uităm la răspunsul pe regiuni, e chiar mai rău. Doar 4% dintre ardeleni şi 6,4% dintre munteni, în schimb 15% dintre moldovenii din România au vizitat vreodată Republica Moldova. E paradoxal de puţin. Totuşi, vorbim despre o ţară care e colea, peste gîrlă, unde te înţelegi cu oamenii pe limba ta. Şi, mai ales, ţara unde puteai merge timp de 17 ani după Revoluţie doar cu buletinul, nici măcar nu aveai nevoie de paşaport. Apoi, aveai nevoie de paşaport, dar nu de viză (mă rog, cu excepţia celor două luni cît a durat nebunia lui Voronin cu vizele pentru români, eu sînt mîndrul purtător al unei vize moldoveneşti pentru care am stat două zile la coadă). Nu ştiu cîţi oameni au vizitat Bulgaria, dar dacă mă gîndesc că astă-vară erau mai multe maşini româneşti decît bulgăreşti pe drumul de la Vama Veche la Varna, aş paria că mai mulţi români au vizitat Bulgaria decît Republica Moldova. Ce spune asta despre noi? Că în obsesia pentru Occident, nu am văzut rostul unei vizite peste Prut?

■ Doar un sfert dintre români cunosc din vedere o persoană din Republica Moldova, 14% am avut sau avem colegi veniţi de acolo şi 5% au relaţii amicale cu cineva din Republica Moldova. În schimb, 64% dintre respondenţi îşi iau informaţiile despre Republica Moldova de la televiziuni. Ce înseamnă asta? Că experienţa celor mai mulţi dintre români cu Republica Moldova este una profund mediată. De mass-media, de educaţia şcolară, de cîntece, de alte surse în general decît experienţa directă. Deci există şanse serioase ca Moldova din capul concetăţenilor noştri să fie una diferită de Moldova reală.

■ Mă gîndesc acum la impresia creată românilor care merg totuşi în RM. Sînt de obicei două tipuri de reacţii. Românul tipic care merge acolo pleacă cu o imagine mediată despre Basarabia. Basarabia – pămînt românesc, Basarabia cea frumoasă, Basarabia din „Limba noastră-i o comoară". La faţa locului, reacţia unora este de mirare negativă: oamenii vorbesc ruseşte pe stradă, dar de ce vorbesc ruseşte, doar sînt români. Apoi constaţi că eşti cam singurul din jur care nu înţelege ruseşte, şi aşa vă descoperiţi între voi românii din România, rămîneţi pe afară în multe conversaţii. Şi tragi concluzia de respingere: aaa, ăştia sînt rusificaţi. Sau refuză înadins să vorbească româneşte. Nu te gîndeşti că rusa este limba primului contact – doi străini care intră în dialog pe stradă la Chişinău ştiu aproape cert că amîndoi vor înţelege rusa, totuşi o treime dintre locuitorii capitalei nu vorbesc româna. Deci, te lasă rece aspectul funcţional al traiului acelor oameni, te superi pe ei că nu vorbesc numai româna, că nu se pliază pe imaginea basarabeanului cu care ai plecat de acasă. Şi te întorci în România şi povesteşti cui vrea să te asculte că nu mai e nici o şansă cu Basarabia. Asta e reacţia de şoc negativ. A doua reacţie e taman pe dos. Te ataşezi sentimental de ţara aia, asta mi s-a întîmplat mie. E ca nici o altă ţară în care ai fost. Este în mod evident altă ţară, dar atît de asemănătoare cu a ta, încît eşti şi nu eşti în străinătate. În nici o străinătate nu te plimbi pe Bulevardul Ştefan cel Mare. În străinătate nu te miri ce bine s-a potrivit de i-au pus pe Mihai Eminescu şi Veronica Micle să se intersecteze (spre deosebire de Bucureşti, unde el e ditamai bulevardul, iar ea doar o străduţă mică, hăt departe, spre gară). Că respingi Basarabia cea reală sau te ataşezi de ea, cert e că la întîlnire şocul se produce: e altfel decît Basarabia aia care îţi închipuiai că e acolo, dintotdeauna.

■ Dar, repet, sînt foarte puţini cei care merg acolo şi au această experienţă. Cei mai mulţi trăim cu ţara imaginară în minte. Şi avem faţă de ea resurse impresionante de duioşie, nostalgie şi bunăvoinţă. Un covîrşitor 72% cred că „RM este o ţară europeană şi ar trebui să devină membră a Uniunii Europene", faţă de doar 11% care zic că „aparţine spaţiului rus şi ar trebui să rămînă parte a spaţiului de influenţă rusească". Avem deci 72% din populaţia unei ţări UE care e în favoarea extinderii UE spre o ţară de la est, o majoritate cu totul atipică. Sînt principalul autor al seriei de întrebări din sondaj despre Moldova şi Uniunea Europeană. Şi recunosc că am fost puţin sadic, am vrut să văd cît de decişi sînt totuşi românii să sprijine Moldova. Am întrebat prima dată dacă oamenii sînt de acord cu afirmaţia: „România ar trebui să sprijine prin toate mijloacele posibile aderarea Republicii Moldova la UE". 65% spun că da. Bun, dar, m-am gîndit, ia să vedem dacă oamenii susţin asta şi dacă riscăm să intrăm în conflict cu majoritatea europenilor. Zic că am fost puţin sadic pentru că într-un fel am făcut jocul ăla sadic cu: pe cine iubeşti tu mai mult, pe mami sau pe tati? Românii au încă o imagine bună despre UE, aşa că am întrebat ce părere au despre afirmaţia: „România ar trebui să îşi menţină politica actuală faţă de Republica Moldova, chiar dacă aceasta ar intra în conflict cu poziţia Uniunii Europene". 45% spun că da, ar trebui să ne menţinem această poziţie. Deci am pierdut pe drum pe unii, pe care i-ar pune pe gînduri un refuz al europenilor. Dar tot sînt destui care ar alege să aducă Moldova în UE, chiar şi în cazul unui conflict cu Bruxelles-ul. Oricum, sînt mai mulţi decît cei care cred că ar trebui să renunţăm dacă se supără europenii pe noi (37%, restul pînă la 18% sînt cei care nu dau nici un răspuns, deci pur şi simplu au fost doborîţi de dilemă).

■ E un scenariu forţat, dar nu cu totul fantezist. Deja sînt semnale că europenii, la nivel oficial, obosesc faţă de insistenţa românilor, la nivel oficial, privind integrarea sau aproprierea Moldovei de UE. Insistenţă cu care sînt perfect de acord, o consider legitimă şi necesară, am afirmat asta în mai multe rapoarte ale CRPE, rapoarte care circulă la Bruxelles, deci promovez legitimitatea politicii româneşti acolo unde contează, spre deosebire de patrioţii isterici care iar ne-au sărit în cap şi cu prilejul acestui sondaj, că nu am fost suficient de patrioţi. E un tip care predă la Facultatea de Sociologie şi care ne-a acuzat pe autorii sondajului, absolut fabulos, că am plasat subiectul Basarabia „într-un cadru nefiresc de neutru". Deci, dacă nu aţi înţeles poanta: un sociolog profesionist acuză pe unii care au făcut un sondaj că au fost excesiv de neutri în cercetare socială. Nu e fabulos? Vorba unuia dintre colegi, pentru a evita neutralitatea ar fi trebuit să formulăm întrebări de genul: „Aşa, luat omeneşte şi româneşte, ca pe tot românul de treabă, sper că vă preocupă soarta fraţilor şi surorilor noştri din Basarabia, şi nu sînteţi indiferenţi faţă de ei ca un cîine făr' de suflet cum sînt toţi cei care sînt dezinteresaţi de acest subiect".

■ Acum, că v-am mai distrat cu o formă de patriotism din ăla stupid, de care vorbeam acum trei săptămîni, puneţi dvs. mîna şi citiţi restul sondajul[illegible] în cartea care se poate *downloada* de pe site-[illegible] Fundaţiei Soros – soros.ro. Veţi afla între altele [illegible]e acolo cum se face că îi iubim pe basarabeni ch[illegible]r mai mult decît pe nemţi.

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Nu mai e subvenție

M-am uitat zilele trecute la retragerea subvenţiilor de la căldură. E clar că nu-mi mai permit să stau la bloc decît furînd, dînd în cap. Se triplează preţurile la întreţinere. Din trei milioane, voi plăti treişpe. Dar, pe de altă parte, trebuie să nu mai fiu un asistat de către stat. Aşa că voi plăti treişpe milioane. E momentul să-mi asum propriile limite şi abandonez ce am: să nu plătesc treişpe milioane înseamnă să plec pe coclauri. Să mă sălbăticesc. Adică să trăiesc normal, în natură. Să nu mai am salariu fix, să nu mai merg la serviciuri, să nu mai am telefon mobil, să fiu doar eu, eu, cu creierutrupupiciorustîng. Şi ce să fac eu cu mine însumi? M-am uitat zilele trecute la retragerea subvenţiilor de la căldură. E clar că nu-mi mai permit să stau la bloc decît furînd, dînd în cap. Se triplează preţurile la întreţinere. Din trei milioane, voi plăti treişpe. Dar, pe de altă parte, trebuie să nu mai fiu un asistat de către stat. Aşa că voi plăti treişpe milioane. E momentul să-mi asum propriile limite şi abandonez ce am: să nu plătesc treişpe milioane înseamnă să plec pe coclauri. Să mă sălbăticesc. Cum îmi voi începe viaţa iar? Voi suporta arsul pădurii? Dar nu ştiu să fac focul. Aşa că voi înjura Guvernul. Uite cum înjur eu Guvernul. Eu mă înjur pe mine. Pe mine mă înjur eu. Înjur eu pe mine mă. Ce sînt eu să ştiu să înjur? Omul căruia i se taie subvenţia. Adică să trăiesc normal, în natură. Să nu mai am salariu fix, să nu mai merg la serviciuri, să nu mai am telefon mobil, să fiu doar eu, eu, cu creierutrupupiciorustîng. Şi ce să fac eu cu mine însumi? Voi suporta arsul pădurii? Dar nu ştiu să fac focul. Aşa că voi înjura Guvernul. Uite cum înjur eu Guvernul. Eu mă înjur pe mine. Pe mine mă înjur eu. Înjur eu pe mine mă. Ce sînt eu să ştiu să înjur? Omul căruia i se taie subvenţia. Adică să trăiesc normal, în natură. Să nu mai am salariu fix, să nu mai merg la serviciuri, să nu mai am telefon mobil, să fiu doar eu, eu, cu creierutrupupiciorustîng. Şi ce să fac eu cu mine însumi? Cum îmi voi începe viaţa iar? Voi suporta arsul pădurii? Dar nu ştiu să fac focul. Aşa că voi înjura Guvernul. Uite cum înjur eu Guvernul. Eu mă înjur pe mine. Pe mine mă înjur eu. Înjur eu pe mine mă. Ce sînt eu să ştiu să înjur? Omul căruia i se taie subvenţia. Adică să trăiesc normal, în natură. Să nu mai am salariu fix, să nu mai merg la serviciuri, să nu mai am telefon mobil, să fiu doar eu, eu, cu creierutrupupiciorustîng. Şi ce să fac eu cu mine însumi? M-am uitat zilele trecute la retragerea subvenţiilor de la căldură. E clar că nu-mi mai permit să stau la bloc decît furînd, dînd în cap. Se triplează preţurile la întreţinere. Din trei milioane, voi plăti treişpe. Dar, pe de altă parte, trebuie să nu mai fiu un asistat de către stat. Aşa că voi plăti treişpe milioane. E momentul să-mi asum propriile limite şi abandonez ce am: să nu plătesc treişpe milioane înseamnă să plec pe coclauri. Să mă sălbăticesc.

PUBLICITATE

www.dilemaveche.ro

din 9 iunie

DILEMATIX

SUPLIMENT PENTRU COPII INTELIGENŢI EDITAT DE DILEMA VECHE

Salvaţi vacanţa de vară!

Numărul din 9 iunie va conţine o nouă selecţie de texte despre oraşul ideal imaginat de voi. Aţi fost atît de inventivi, încît Dilematix a decis să mai publice un număr pe aceeaşi temă, cu lucrările altora dintre voi. Totuşi, el se gîndeşte deja la vacanţă. Însă ia-o de unde nu-i! De la o Agenţie de Turism, a aflat că vacanţa de vară a dispărut fără urmă. Aşadar, cît mai este timp, ajutaţi-l pe Dilematix să rezolve acest mister. Altfel, riscaţi să nu aveţi unde pleca la vară. Aşteptăm rezultatele investigaţiilor voastre, anchete, procese verbale, jurnale detectivistice şi alte texte cu iz poliţist, iar cele mai interesante vor fi publicate în numărul din septembrie al suplimentului şi vor cîştiga premii. Exemplificaţi textele cu desene şi fotografii realizate de voi.

De asemenea, aşteptăm să trimiteţi recenzii ale ultimelor cărţi citite, reportaje şi interviuri cu personalităţi reale sau fictive pe adresa: dilematix@gmail.com

Data-limită de transmitere a materialelor (texte, desene, fotografii tematice): 15 iunie 2011

NOTĂ: Se acceptă doar textele în format doc, docx, rtf, scrise cu diacritice şi desene în format jpg sau pdf;

Pentru toate lucrările autorilor trimise către Dilematix, transferul proprietăţii intelectuale se realizează în mod automat către SC Satiricon SRL în momentul expedierii acestora prin intermediul poştei electronice. Condiţii detaliate pe www.dilemaveche.ro

numai împreună cu DILEMA VECHE

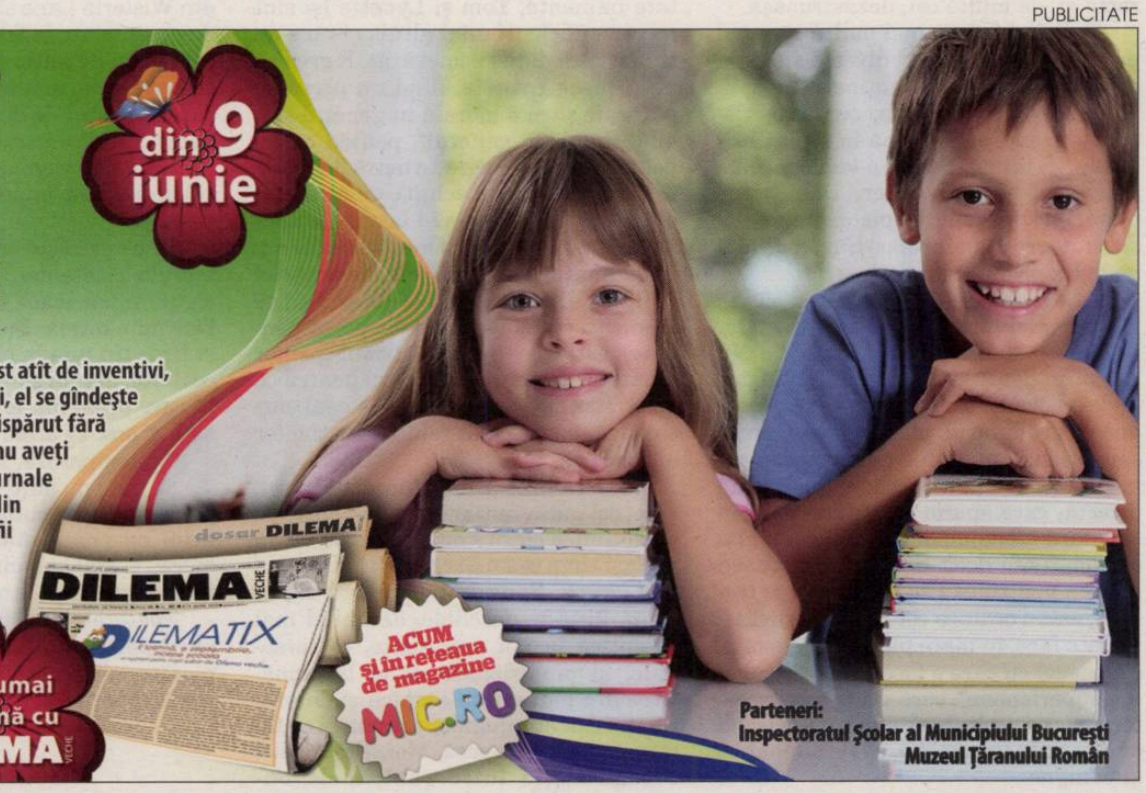

Parteneri:
Inspectoratul Şcolar al Municipiului Bucureşti
Muzeul Ţăranului Român

Coordonator: Matei MARTIN

Libertatea de a fi supravegheat

Texte şi opinii de:

- Ciprian MIHALI (conferenţiar la Facultatea de Filozofie, Universitatea Babeş-Bolyai) „Spectacolul securităţii“
- Shlomo Ben AMI (vicepreşedinte al Centrului Internaţional pentru Pace de la Toledo) „O afacere imobiliară“
- Ruxandra IVAN (lector la Facultatea de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti) „Antonimul libertăţii“
- Bogdan MANOLEA (jurist, specialist în legislaţia IT) „Cum securizăm Internetul? Prin cenzură!“
- Carmen GAVRILĂ (analist de politică externă) „Starea de asediu“

argument

O relaţie concurenţială

DILEMA VECHE
Libertatea de a fi supravegheat

„Pentru siguranţa dumneavoastră renunţaţi la libertate.“ Această (anti)deviză stîrneşte comentarii indignate şi reacţii vehemente. Într-adevăr, sună absurd, mai ales într-un stat democratic şi prosper, în care oamenii sînt obişnuiţi deopotrivă cu protecţia şi cu libertatea neîngrădită. Şi totuşi, e tot mai evident că cei doi termeni au intrat într-un soi de relaţie concurenţială, dacă nu chiar de antonimie. Căci noile tehnici de supraveghere puse în slujba securităţii tind să ne reducă din libertăţi, să limiteze drepturi considerate, pînă nu de mult, de la sine înţelese. La ce folosesc aceste concesii făcute libertăţii? Chiar ne ajută să trăim într-o lume mai sigură? Ultimul deceniu ne-a arătat că, pînă la urmă, oricît ar progresa defensiva şi oricît de severe ar fi măsurile de securitate, sentimentul de siguranţă stagnează. Căci pe măsură ce tehnicile de supraveghere se diversifică şi se ameliorează, progresează şi tacticile, şi tehnicile teroriste.

Acest război – dacă e război – nu e cu mult diferit de teoria evoluţionistă care a arătat că speciile au evoluat concurenţial, dar fără a ajunge să cîştige o poziţie dominantă. Oricît ar evolua, prădătoarele nu vor duce la extincţia erbivorelor, pentru că şi acestea din urmă îşi rafinează, în paralel cu duşmanii lor, tehnicile de supravieţuire; la fel cum nici erbivorele nu vor ajunge să evolueze într-atît încît să scape de carnivorele pe care le hrănesc. Mutînd discuţia în acest plan nu ne mai rămîne decît să constatăm eşecul, în absolut, al oricărei politici de securitare: eşecul e aproape un dat natural şi nu putem spera decît la mici victorii de moment (care, nici acelea, nu sînt sigure). Pe de altă parte, asumarea acestei condiţii de vulnerabilitate nu trebuie să conducă la blocaje: măsurile de securitate sînt o condiţie a supravieţuirii.

Libertarienii ar sancţiona imediat această concluzie spunînd că drepturile şi libertăţile constituie o miză existenţială, că încălcarea lor e o abdicare de la valorile esenţiale ale umanităţii şi, prin urmare, o formă de suicid. Apropo: Ce faceţi atunci cînd în avion însoţitoarea de zbor vă spune, pe un ton potolit, înainte de aterizare, să vă legaţi centurile de siguranţă? Pentru siguranţa dumneavoastră renunţaţi la libertate. **(Matei Martin)**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 26 mai, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Lea Berzuc.

Ovidiu GHERASIM-PROCA

Terorismul erodează liberalismul

După moartea lui Osama bin Laden nu trăim într-o lume mai bună. Încă nu am înţeles mesajul terorismului islamic?

Vestea uciderii lui Osama bin Laden m-a luat prin surprindere: nu credeam că mai e în viaţă sau că ar fi fost capabil să mai pună la cale, personal, vreun atentat. De fapt, nu credeam că îi mai pasă cuiva dacă trăieşte sau nu. Autorul moral al atentatelor ce au marcat debutul de rău augur al noului mileniu a devenit rapid mult mai puţin relevant decît nenorocirile care au urmat: războaiele din Irak şi Afganistan, atentatele de la Madrid şi Londra. Dar semnificaţia morţii sale nu trebuie minimalizată, aşa cum funcţia simbolică a persoanei ce a întruchipat terorismul islamist global nu este de neglijat. Manifestările publice care au celebrat evenimentul o arată din plin. Locuitorii oraşului New York şi-au gustat cu entuziasm, aproape tribal, răzbunarea. Pentru militanţii islamişti de pretutindeni, liderul Al-Qaeda era probabil un exemplu, un model de viaţă sfîntă, războinicul providenţial. Dispariţia lui în condiţii umilitoare îi demoralizează. Dar nu, moartea unui terorist odios nu va face ca lumea în care trăim să fie mai bună, aşa cum s-a grăbit să ne anunţe, satisfăcut, cu gravitate, preşedintele Statelor Unite ale Americii.

Nevoia de Al-Qaeda

Odată cu Osama bin Laden a murit un simbol. Din nefericire, statele occidentale care au participat la intervenţiile militare din Irak şi Afganistan au creat înainte de asta un altul: Al-Qaeda, gruparea descrisă de obicei ca o organizaţie teroristă tentaculară, mondială, împotriva căreia se poate lupta doar printr-un efort militar şi poliţienesc ieşit din comun. Figura ascetică a temutului terorist nu îi va mai inspira pe cei ce doresc să comită atentate în numele Al-Qaeda. Numai că Al-Qaeda este ea însăşi un simbol, o simplă etichetă, mai mult o ficţiune identitară decît o instituţie. În realitate, Al-Qaeda este forma pe care o dă globalizarea fundamentalismului islamist. Forţa acestui fenomen este în mod deliberat supraestimată. Nu e rău, întrucît capacitatea grupusculelor teroriste de a produce daune este enormă. Dar nu avem de-a face cu o organizaţie centralizată, ce posedă structuri bine definite, ci cu o reţea difuză, formată din celule autonome cu vederi diferite, dar avînd principii comune. 11 septembrie 2001 a reprezentat o reuşită spectaculoasă pentru terorismul global, un succes alarmant al violenţei devastatoare, dar, privit în perspectivă, nu pare să fi fost mai mult decît un accident favorizat de neglijenţa sistemului american de securitate internă, în condiţiile în care incidentele erau de aşteptat. Şocul unui eveniment de o asemenea amploare, unul care i-a luat prin surprindere chiar şi pe jihadişti, l-a transformat pe Bin Laden în *star* media, ţintă vizibilă a urii, Al-Qaeda devenind forţa misterioasă cu care noua celebritate reuşise să cutremure o mare putere mondială.

Aşa a început o colaborare propagandistică stranie. Administraţia americană avea nevoie să dea o identitate vizibilă adversarului, ca să demonstreze că nu este neputincioasă în faţa pericolului nevăzut, în faţa duşmanului ascuns care loveşte perfid, în faţa ucigaşilor care nu respectă nici o regulă. Terorismul islamist nu putea refuza o modalitate eficientă de afirmare a identităţii. Terorismul, activitate secretă prin natura ei, creează propria lui cultură, constrînsă de anonimat. Asumarea unor atentate care nu îţi aparţin, atribuirea atentatelor unei organizaţii-simbol sînt practici tipice în contextul dat. Mişcările teroriste sînt animate de ideologie, dispun de instrumente de mobilizare, de propagandă şi îndoctrinare. Fundamentalismul islamic, mai mult decît mişcările nereligioase comparabile, are nevoie de mituri eroice. Al-Qaeda este astăzi întreaga comunitate a grupurilor teroriste islamiste şi a celor ce le susţin. Nu va dispărea cu uşurinţă.

Normalizarea represiunilor

Dar cu adevărat important e faptul că puţini se gîndesc la mesajul profund prezentat lumii întregi de către teroriştii. Preşedintele american a reafirmat necesitatea efortului militar, chiar dacă uciderea lui Osama bin Laden a fost rezultatul investigaţiilor serviciilor secrete. Mai mult decît atît, presa a primit de îndată informaţii ce ar fi dus la concluzia că meritul pentru succesul operaţiunii revine celei mai contestabile şi mai detestabile iniţiative a administraţiei americane – lagărul de la Guantanamo, o sfidare la adresa doctrinei drepturilor omului (faimos pentru negarea în practică a valorilor juridico-politice occidentale prin reinventarea torturii). Întreaga politică de restrîngere a drepturilor şi libertăţilor fundamentale, de supraveghere generalizată şi promovare a războiului trădează această catastrofală neînţelegere. Terorismul islamist este încurajat în primul rînd de ură, iar aceasta are surse multiple. Elita musulmană din Orientul Apropiat nu poate uita trecutul colonial, tratatele de pace de la Paris, colonizarea Palestinei de către israelieni, reprimarea mişcărilor protestatare religioase, actele de agresiune jignitoare venite din partea Occidentului. În schimb, atentatorii sinucigaşi, atunci cînd nu sînt pur şi simplu victime ale îndoctrinării, au pe cineva de răzbunat: copii, soţi, soţii, rude, victime ale războiului sau ale represiunii. Nici fanatismul nu ar fi posibil fără un sentiment insuportabil al nedreptăţii, iar intervenţiile din Irak, Afganistan şi Pakistan nu au făcut decît să crească baza de recrutare a voluntarilor islamişti.

Al-Qaeda este astăzi întreaga comunitate a grupurilor teroriste islamiste şi a celor ce le susţin. Nu va dispărea cu uşurinţă.

„Cel care se simte supravegheat ajunge să fie de o sută de ori mai paranoic şi mai periculos decît cel care este într-adevăr supravegheat."

JEAN DION

Victoria teroriştilor

Din punct de vedere cultural, fundamentalismul islamic este un hibrid curios. Asociază mentalităţi occidentale cu convingeri religioase şi valori arhaice, dar, în definitiv, se reduce la o luptă cu caracter ideologic împotriva modului de viaţă occidental, împotriva valorilor liberale, văzute ca sursă a corupţiei morale şi a decăderii islamului. Nu cumva, însă, prin distrugerea încrederii civice în puterea publică, prin abandonarea respectului pentru drepturile umane inalienabile, pentru demnitatea umană, realizăm tocmai scopurile inamicilor acestui mod de viaţă pluralist, tolerant, la care imigranţii din întreaga lume visează ca la un ideal?

Atentatul terorist de la 11 septembrie 2001 a dat o lovitură funestă siguranţei publice, în state de a căror putere militară nimeni nu se poate îndoi. După primele măsuri de combatere a terorismului însă, mulţi comentatori occidentali au observat că aceleaşi acte teroriste au lezat în modul cel mai dăunător cu putinţă înseşi principiile pe care s-a fondat cultura democratică a Vestului, mai ales preţuirea pentru libertatea individuală. Efectele terorismului sînt insidioase, indirecte, şi de aceea combaterea lor ţine în egală măsură de reflecţia, de conştiinţa publică, ca şi de acţiunea forţelor de ordine. Probabil că cea mai mare victorie pe care şi-o pot „revendica" grupările teroriste internaţionale ar fi tocmai erodarea principiului civic al libertăţii individuale, temelia modului de viaţă umanist şi relativ tolerant pe care îl afişează societăţile cosmopolite de tip occidental. Cînd teroarea influenţează nu numai publicul ci şi instituţiile statului, rezultatul va fi o restrîngere crescîndă a libertăţilor ce formează patrimoniul ordinii legal-raţionale, fundamentul regimurilor politice liberal-democratice. Cît de departe sîntem dispuşi să mergem pe această cale?

Terorismul internaţional islamist nu este de neînţeles, oricît de absurd ne pare la prima vedere. Scopurile sale sînt strict politice, ţinta către care se îndreaptă este abstractă. E rezonabil să credem că teroriştii urmăresc obţinerea unor decizii defetiste prin delegitimarea instituţiilor de stat şi a conducătorilor politici. Mijloacele pe care le folosesc trădează o profundă cunoaştere a societăţii occidentale şi, de aceea, terorismul reuşeşte să obţină victorii facile, chiar cu ajutorul celor ce i se împotrivesc. Într-un anumit fel, terorismul islamist, atunci cînd este îndreptat împotriva statelor occidentale, poate fi interpretat ca o lecţie de civism. Nu sînt victime ale terorismului decît cei ce trăiesc într-un regim social în care individualitatea are o valoare inestimabilă. Acţiunea teroristă nu selectează victimele, reflectînd astfel refuzul discriminării şi idealul egalităţii în libertate, propriu politicii occidentale. Terorismul islamist le aminteşte cetăţenilor responsabilitatea pentru deciziile politice ale conducătorilor lor, dar şi îndatoririle fundamentale ale elitei politice, îndatoriri de prea multe ori uitate.

Sîntem ţinte ale urii oarbe tocmai pentru că statele în care trăim ne respectă ca indivizi şi legile ne tratează imparţial *[sic!]*. E limpede că terorismul islamist va dispărea odată cu valorile politice care ne protejează. Avem privilegiul de a fi potenţiale victime ale atacurilor teroriste şi ar trebui să fim mîndri de asta. Terorismul islamist va dispărea în momentul în care *habeas corpus* va fi doar o amintire, tortura va fi o practică obişnuită în anchetele penale, închisorile secrete ne vor părea banale. Atunci cînd vom fi lipsiţi de drepturi în numele imperativelor de securitate se va pierde şi puterea de şantaj a terorii. Va rămîne intact, ca sursă a intenţiilor teroriste, doar mecanismul răzbunării. Răzbunarea, privită cu ochii unui antropolog, este un fel de definiţie arhaică a dreptăţii, un resort primitiv al violenţei justiţiare, cel ce i-a făcut pe mulţi să jubileze la aflarea veştii că Bin Laden a murit. Se poate spune aşadar că „s-a făcut dreptate". În fine, tolerînd apologia torturii, susţinînd înmulţirea atribuţiilor coercitive ale statului, vom avea o societate mai sigură. Riscul atentatelor teroriste va scădea drastic. Dar cine va mai dori să trăiască într-o astfel de societate?

Articol apărut în *Foreign Policy*, ediţia română (mai-iunie 2011).

Ovidiu Gherasim-Proca *este lector în cadrul Departamentului de Ştiinţe Politice, Relaţii Internaţionale şi Studii Europene al Universităţii „Al.I. Cuza" din Iaşi.*

Promisiunea uitată a președintelui Obama

Se întîmpla pe 22 ianuarie 2009: de abia instalat la Casa Albă, Barack Obama semna un act solemn prin care se angaja să închidă penitenciarul de la Guantanamo creat de administraţia Bush ca instrument în „războiul împotriva terorismului". În 2011 se împlineşte un deceniu de la înfiinţarea acestui teritoriu de non-drept în care sute de oameni sînt ţinuţi prizonieri fără să fi fost condamnaţi de vreo instanţă. Şi doi ani de la promisiunea (neîndeplinită) a preşedintelui Obama.

Decretul prezidenţial prevedea închiderea centrului de detenţie de la Guantanamo – o enclavă a SUA pe teritoriul cubanez – cel tîrziu într-un an şi îngheţa funcţionarea tribunalelor militare speciale instituite de administraţia Bush, tribunale aspru criticate de organizaţiile pentru drepturile omului şi de candidatul la preşedinţie Barack Obama. Poziţia de preşedinte nu asigură însă şi succesul măsurilor scontate: închiderea centrului de detenţie de la Guantanamo s-a transformat într-o cursă cu obstacole.

Una dintre problemele principale ale Casei Albe este soarta prizonierilor. Tabăra de la Guantanamo a găzduit încă de la începuturile sale, după 11 septembrie 2001, peste 700 de prizonieri acuzaţi de legături cu Al-Qaeda şi organizaţii ale talibanilor din Afganistan. La începutul acestui an, după eliberarea unora dintre deţinuţi, transferul în alte ţări şi condamnarea altora, numărul celor rămaşi efectiv la Guantanamo a scăzut la 200. Fiecare eliberare a fost rezultatul unor îndelungi şi complicate negocieri, căci mulţi dintre cei deţinuţi sînt acum ei înşişi vînaţi de talibani (fiind consideraţi trădători). Unii dintre prizonieri au fost trimişi în ţări care le pot asigura protecţia, precum Franţa sau Marea Britanie. Alţii – cum ar fi uigurii (musulmani din provincia chineză Xinjiang) – a trebuit să fie transferaţi în alte ţări dispuse să-i primească (Elveţia, Albania), fapt ce a amplificat încă şi mai mult tensiunile dintre SUA şi Beijing. Alţii, foarte puţini la număr, au fost aduşi pe teritoriul american în baza unei schimbări a statutului de excepţie de la Guantanamo la statutul de justiţie ordinară. Însă pînă şi aceste decizii sînt controversate.

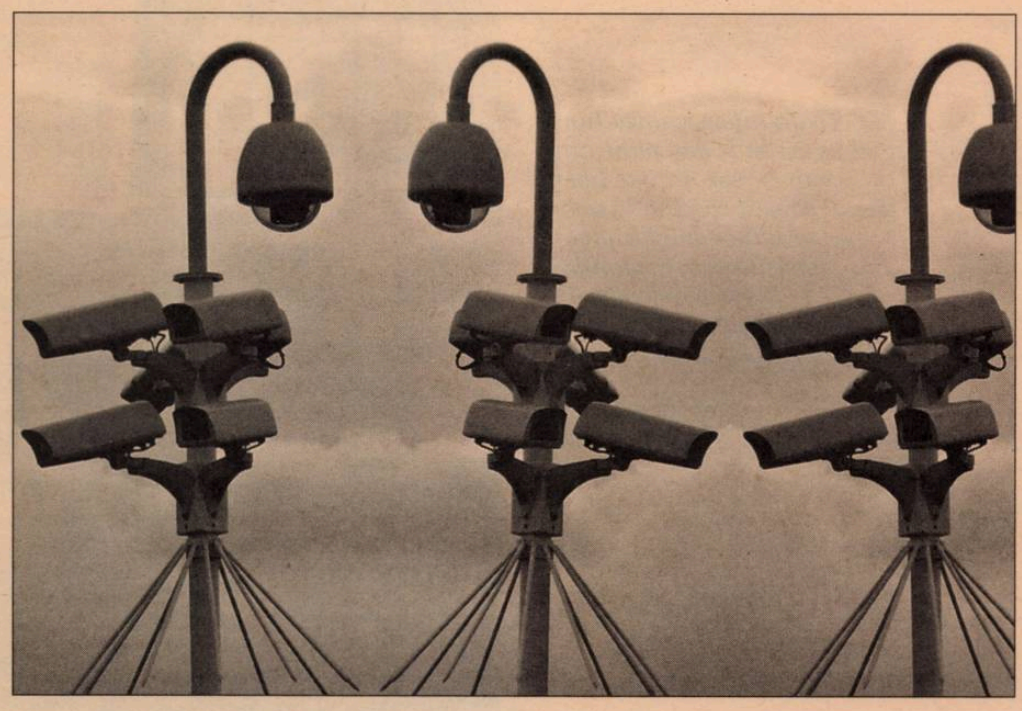

Cînd guvernul a anunţat, de pildă, că Khalid Sheikh Mohammed va fi judecat de un tribunal civil de la New York, numeroase organizaţii care militează pentru drepturile omului au contestat decizia.

Pentru alţii, care încă mai aşteaptă să fie judecaţi, administraţia Obama a vrut să construiască un centru special de detenţie la Thomson, Illinois. Dar, spre surprinderea tuturor, proiectul a fost respins în Senat cu o majoritate covîrşitoare. De fapt, unii dintre aleşii democraţi au avut, cum se spune în limbajul politic american, „picioare reci" *(cold feet)*, adică le-a fost frică să nu pară indecişi în chestiuni legate de securitatea naţională. În aşteptarea momentului electoral intermediar (alegeri care se vor desfăşura anul acesta în unele state), senatorii s-au gîndit că e poate prea riscant să accepte propunerea doar de dragul unei promisiuni făcute de Obama – promisiuni care oricum nu contează prea mult în climatul politicii interne. Probabil că pînă la urmă centrul de detenţie de la Thomson se va construi, dar asta nu înseamnă că Obama a scăpat de probleme; pentru că în SUA nu pot fi reţinuţi prizonieri în afara normelor de drept, aşa cum se întîmplă în prezent la Guantanamo.

Nu e uşor să gestionezi două războaie şi consecinţele etice adesea dificile.

Pe de altă parte, există 50 de persoane judecate de tribunalul militar care nu pot fi nici eliberate, pur şi simplu (căci nu au unde să meargă), dar nu pot fi nici condamnate într-o jurisdicţie ordinară. În loc să fi instituit două categorii (cei eliberaţi şi cei condamnaţi), s-a recomandat instituirea unei a treia, a celor urmăriţi în stare de arest pe timp nelimitat, fără termen de judecată. În aceste condiţii nu se poate spera, pe termen scurt, la închiderea penitenciarului.

Una peste alta, Barack Obama are toate motivele să acuze „greaua moştenire" a lui George W. Bush: nu e uşor să gestionezi două războaie şi consecinţele etice adesea dificile. Guantanamo precum şi închisoarea de la Bagram (Afganistan) fac parte din această moştenire. Dar discursul cu moştenirea nu are cum să ţină prea mult. Între timp, războiul din Afganistan a devenit şi războiul „său", mai ales de cînd a decis să mărească efectivele americane şi mai ales după revocarea brutală a lui McChrystal, şeful forţelor NATO, care i-a oferit lui Obama şansa de a-şi afirma autoritatea în poziţia de „comandant-şef". Contrapartida acestei creşteri a autorităţii, dar şi agenda politică încurcată şi opoziţia deosebit de virulentă sînt motivele pentru care lui Obama îi este acum imposibil să-şi ţină toate angajamentele. Cel care se dorea o antiteză a lui Bush a fost constrîns să-şi asume tocmai zona de umbră a mandatului fostului preşedinte. Încă o dată, *realpolitik* a cîştigat în faţa idealului.

(după *Tribune des droits humains*, www.infosud.org) **(M. M.)**

Circulația informației. Ieri, astăzi, mîine

Pentru celebrul romancier şi intelectual ***Umberto Eco,*** *afacerea Wikileaks subliniază ipocrizia care domină raportul dintre state, cetăţeni şi presă, şi prefigurează o întoarcere spre metode arhaice de comunicare.*

Într-un articol din *Libération* (2 decembrie 2010), intitulat „Hackeri răzbunători şi spioni în diligenţe", Eco face un soi de istorie culturală a spionajului. Cîtă supraveghere începe într-un stat liberal, democratic? Ce fel de tensiuni apar între libertate şi supraveghere? „Pe vremuri, pe timpul lui Orwell, puteam concepe orice putere ca pe un fel de Big Brother care controla fiecare gest al subiecţilor săi. Profeţia lui Orwell s-a dovedit adevărată de cînd, putînd controla orice mişcare datorită telefonului, fiecare tranzacţie efectuată, hotelul vizitat, autostrada împrumutată şi aşa mai departe, cetăţeanul devenea victima totală a ochiului puterii. Dar atunci cînd demonstrăm, cum se întîmplă acum, că nici măcar criptele secretelor puterii nu pot scăpa controlului unui hacker, raportul de control încetează să fie unidirecţional, el devine circular. Puterea controlează fiecare cetăţean, dar fiecare cetăţean, sau cel puţin hackerul (ales ca răzbunător al cetăţeanului), poate cunoaşte toate secretele puterii." – scrie Umberto Eco.

Mai poate rezista atunci o putere în condiţiile în care nu este în stare să-şi păstreze secretele? Înscriindu-se cumva în continuarea lui Georg Simmel, Eco e de părere că un adevărat secret este un secret gol (iar secretul gol nu va putea fi niciodată dezvăluit!). Este însă adevărat şi faptul că orice informaţie asupra caracterului lui Berlusconi sau Merkel este „într-adevăr un secret gol, căci ţine de domeniul public. A dezvălui, aşa cum a făcut-o Wikileaks, că secretele lui Hillary Clinton erau secrete goale înseamnă a-i lua orice putere. Wikileaks nu a făcut nici un rău lui Sarkozy sau Merkel, dar le-a făcut un rău prea mare lui Clinton şi Obama". Şi atunci care să fie consecinţele acestei răni provocate unei puteri atotputernice?

„Este evident că, în viitor, statele nu vor mai putea pune online, nici măcar pe linii protejate, vreo informaţie clasificată – ar fi ca şi cum ar lipi-o pe un afiş la un colţ de stradă. Dar este la fel de evident că, odată cu tehnologiile actuale, este inutil să speri că poţi întreţine raporturi confidenţiale prin telefon. Nu e nimic mai uşor de descoperit decît dacă şi unde s-a deplasat un şef de stat în avion, şi dacă şi-a contactat vreunul dintre confraţi."

Cum vor putea fi întreţinute pe viitor raporturile particulare şi rezervate? – se întreabă, în continuare, Umberto Eco. „Ştiu bine că, deocamdată, previziunea mea ţine mai mult de science-fiction şi este deci romanescă, dar sînt obligat să-mi imaginez agenţi ai guvernului care se deplasează discret în trăsuri cu itinerarii incontrolabile, nefiind purtători decît de mesaje învăţate pe de rost sau, cel mult, ascunzînd eventualele informaţii în tocul pantofului. Informaţiile vor fi conservate într-o copie unică într-un sertar închis cu cheia: pînă la urmă, tentativa de spionaj Watergate a avut mai puţin succes decît Wikileaks."

Pînă una-alta, spune Eco, s-au produs nişte răsturnări interesante. „Altădată, presa încerca să înţeleagă ceea ce se întîmpla cu secretele ambasadelor. Astăzi, cele care cer informaţii confidenţiale presei sînt, invers, ambasadele." **(M. M.)**

Carmen GAVRILĂ

Starea de asediu

Spaima de străini, pericolul contaminării cu mentalităţi „decadente“ occidentale, radicalismul islamic, starea de război cu Israelul – tot atîtea motive, reale sau inventate, pentru ca state ca Iranul, Siria sau Egiptul să pună, prin legislaţie, securitatea statului mai presus de libertăţile individuale şi libertatea presei.

Tărîmul mullahilor

„Dacă ataci sau critici un *mullah* (cleric), sau dacă pui în discuţie sistemul de republică islamică, te poţi încadra la atingere adusă Islamului şi/sau securităţii statului“ – îmi explica în 2009 o amică iraniană, fotoreporter. „Dacă critici felul în care acţionează o instituţie a statului sau critici modul de administrare a banilor publici, aduci atingere siguranţei naţionale“, „dacă nu eşti atent cum vorbeşti despre alte religii, devii suspect de misionarism şi prozelitism şi iar ajungi la atingere adusă islamului“... şi tot aşa continuă înşiruirea de interdicţii, limite sau acţiuni şi teme care te pot arunca în închisoare, dacă nu mai rău. Dar asta nu înseamnă că Iranul tace.

Toată înţelepciunea lumii
nu va putea să le dea pîine atîta
timp cît vor rămîne liberi;
dar ai să vezi că pînă la urmă
ne vor aduce singuri plocon
libertatea şi, depunînd-o
la picioarele noastre,
ne vor spune: „Înrobiţi-ne,
dar astîmpăraţi-ne foamea!“.

F.M. DOSTOIEVSKI,
FRAŢII KARAMAZOV

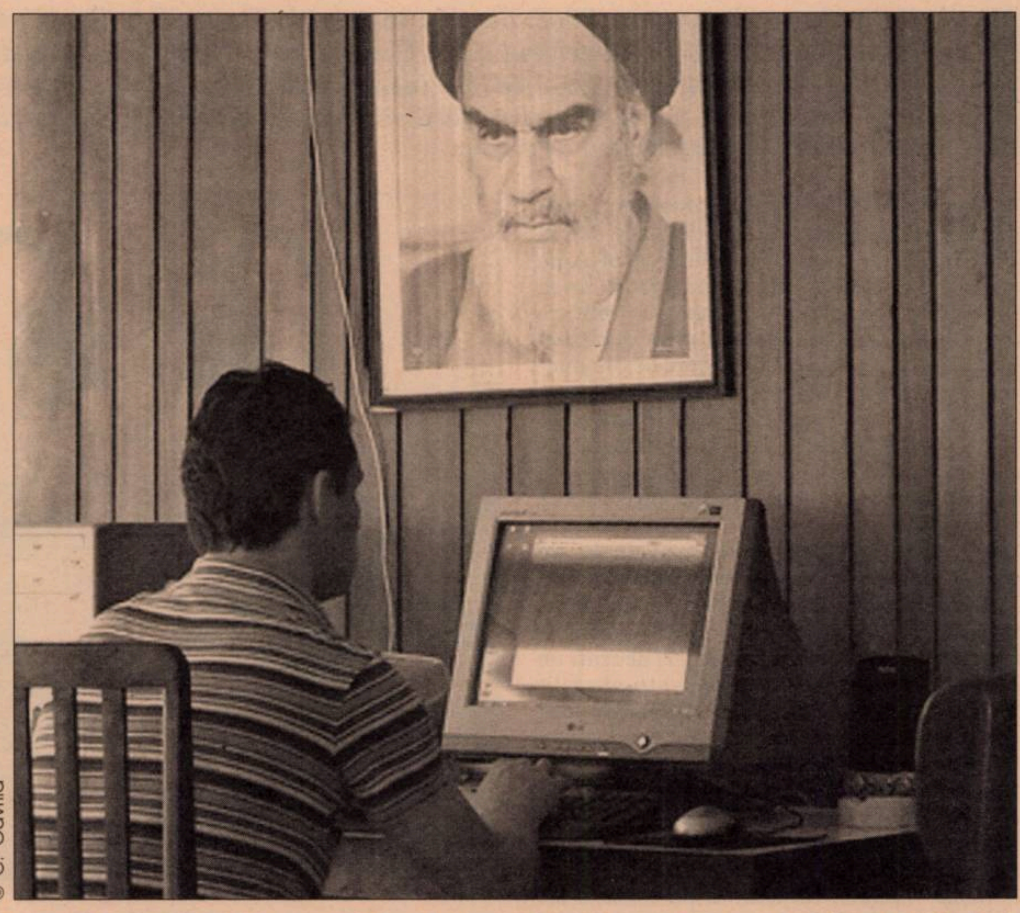
© C. Gavrilă

Libertatea de expresie a iranienilor obişnuiţi se manifestă mai ales în spaţiul privat, dar din anii '90 pînă acum, în pofida restricţiilor aspre de după protestele din 2009, un spaţiu public atipic pulsează de opinii, unele de-a dreptul radicale, de genul „religia trebuie separată de politică“. Taxiurile sînt un astfel de spaţiu de libertate de expresie şi se transformă parcă în studiouri de televiziune occidentale cu adevărate dezbateri şi talk-show-uri, cu călătorii pe post de participanţi. Aproape nimic nu este tabu, mai ales în perioadele electorale. Totul funcţionează, relativ fără riscuri pentru siguranţa personală, cîtă vreme discuţia nu se concretizează în acţiune. În schimb, spaţiul public oficial – mai ales presa – este profund marcat de cenzură şi autocenzură. Orice discuţie despre egalitatea între sexe, separarea religiei de politică şi administraţie se traduce prin atingere adusă siguranţei naţionale ori islamului, iar a scrie ori a vorbi despre aproape orice temă presupune un balet printre reguli şi interdicţii.

Aceleaşi reguli de protejare a siguranţei statului se aplică în economie. Oficialii iranieni declară că doresc investiţii străine în Iran şi privatizare, dar niciodată o firmă străină nu poate avea controlul asupra afacerii respective. Din motive de siguranţă naţională, pachetele majoritare sînt deţinute tot de iranieni. În domeniul petrolului, situaţia este şi mai complicată. Iranienii au încă – şi istoria le spune că pe bună dreptate – obsesia controlului asupra resurselor ţării, după experienţa tristă cu firmele britanice şi americane care, înainte de revoluţia din 1979, dominau resursele de petrol iraniene iar din profit nu ajungea mai nimic la populaţie. Tot pentru siguranţa statului, de cîţiva ani, Gărzile Revoluţionare Pasdaran se asigură că economia rămîne doar în mîini iraniene.

Iranul pentru iranieni

De cînd a devenit Ahmadinejad preşedinte în 2005, Pasdaran au pătruns încet, dar sigur, în politică, în administraţie şi în economie. Gărzile Revoluţionare şi-au creat companii care au primit contracte guvernamentale de miliarde de dolari pentru lucrări în construcţii ori în domeniul petrolier sau gaze. Potrivit unei legi date de parlament, Pasdaran au întîietate în faţa altor companii iraniene sau străine atunci cînd se acordă contracte pentru lucrări publice. Într-o manifestare de forţă fără precedent, Pasdaran au determinat rezilierea contractului cu o firmă turcă pentru noul aeroport Imam Khomeni din Teheran. Gărzile nu au ezitat să tragă în direcţia unui avion turc care tocmai ateriza pe aeroport. „Era periculos pentru securitatea naţională ca cel mai mare aeroport iranian să fie administrat de o firmă străină“ – mi-a spus Reza, un membru al gărzilor, retras la pensie. Prezumţia de la care se porneşte este că, pentru Pasdaran, interesul naţional se află pe primul loc, deci siguranţa naţională e asigurată în faţa riscurilor economice presupuse de investitorii străini şi influenţele pe care le pot aduce cu ei.

© C. Gavrilă

Ameninţarea din afară a Siriei

Minorităţile, mai ales kurzii şi ce a mai rămas din minoritatea druză, războiul neîncheiat cu Israelul şi radicalismul islamic sînt văzute de partidul Baas sirian ca principalele surse de risc pentru siguranţa statului. Legile privind starea de urgenţă au fost prelungite ani la rînd. Aşa cum explica recent, pentru Radio România, fostul ministru de Externe israelian Shlomo Ben Ami, o eventuală pace Siria-Israel poate lăsa regimul de la Damasc fără motivaţia pentru restricţiile pe care le impune asupra libertăţii indivizilor – „o pace cu Israelul, pentru sirieni devine de fapt o chestiune de identitate pentru regim, dacă ai pace cu Israelul nu mai poţi avea starea de urgenţă, nu mai ai pretextul, ceea ce înseamnă că trebuie să devii democratic, iar regimul nu vrea asta“. Protejarea de inamicul din exterior este formula clasică pentru protejarea de fapt a unui regim, nu a statului – o formulă foarte populară în Orientul Mijlociu şi Africa –, iar problema drepturilor individuale în balanţă cu riscurile externe pur şi simplu nu se pune, sau nu s-a pus pînă la „primăvara arabă“.

Duşmanul din casele siriene şi egiptene

Acelaşi lucru este valabil pentru celălalt duşman public numărul 1 – islamul radical. Un duşman invocat atît în Siria, cît şi în Egiptul lui Mubarak, pentru a justifica starea de urgenţă nu doar în exterior, în faţa partenerilor occidentali sensibili (cel puţin declarativ) la derapaje în protejarea drepturilor omului, dar şi în interior, pentru opinia publică naţională. E drept că invocarea radicalismului islamic nu este cu totul nejustificată. În Egipt, ca şi în Siria, nu au lipsit atentatele organizate, de exemplu, de Fraţii Musulmani, care nu şi-au făcut griji în privinţa pierderilor colaterale de vieţi de civili. Hafez al Assad a rămas în istorie ca omul care a strivit în sînge şi aproape a şters de pe faţa pămîntului oraşul Hama, care ajunsese un bastion al islamului radical promovat de Fraţii Musulmani sirieni, pentru că, în viziunea regimului, Siria nu îşi permitea luxul de a lăsa să se exprime „democratic“ un grup care nu-şi ascundea intenţia de a schimba regimul şi a instala un tip de administraţie de inspiraţie islamică. În Egipt, jurnalistul Mohamed Mostafa consideră că riscul radicalismului islamic poate fi evitat prin cointeresarea şi implicarea Fraţilor Musulmani în jocul politic care presupune compromis şi negociere, deci moderaţie – „dacă Fraţii Musulmani nu sînt implicaţi în politică, se vor radicaliza“.

Riscurile libertăţii

Problema este că, în baza legislaţiei care permite contracararea islamismului radical – după cum arată statisticile mai tuturor organizaţiilor neguvernamentale internaţionale din domeniul drepturilor omului –, orice tentativă de critică, fie ea şi constructivă, la adresa regimului ori a felului în care este administrată ţara, intră în categoria activităţilor care afectează siguranţa naţională. „Voi, europenii, vă permiteţi libertăţi individuale pentru că vă exprimaţi opiniile în cadrul unui sistem deja verificat, pe care vreţi uneori să îl reformaţi, dar nu să îl înlocuiţi radical, or, aici nu e cazul, la noi democraţia este riscantă, reforma poate însemna nu ameliorare, ci schimbare radicală, aici bolovanii nu doar se clatină, ci au tendinţa să se rostogolească, şi atunci cum îi opreşti?!“ – îmi explica recent un jurnalist sirian. Derapajele au devenit regulă pentru că este vorba despre un spaţiu în care orice exprimare de tip democratic este văzută ca avînd potenţial exploziv, pentru că nu există exerciţiul schimbului liber şi paşnic de opinii, pentru că alternanţa la putere este considerată un factor de risc, pentru că în aproape toate statele din Orientul Mijlociu a intrat profund în sînge senzaţia de stare de asediu.

***Carmen Gavrilă** este analist de politică externă la Radio România.*

O afacere imobiliară

interviu cu Shlomo Ben AMI

Una dintre cele mai fierbinţi zone de pe glob este Orientul Mijlociu. De ce tocmai acolo? Care sînt mizele conflictului dintre israelieni şi palestinieni? Şi care sînt raporturile dintre libertate şi pace? Shlomo Ben Ami este unul dintre vectorii procesului de pace în regiune. Ca ministru de Externe al Israelului, a stabilit termenii acordului şi a chemat la negocieri părţile implicate. Ca vicepreşedinte al Centrului Internaţional pentru Pace de la Toledo acompaniază, din nou, aceste discuţii dificile. Conflictul – spune el – seamănă foarte bine cu „o afacere imobiliară". „Cînd vom reuşi să rezolvăm problema teritoriilor, vom avea un acord de pace."

Dacă ne uităm la harta Israelului, unde ar fi linia corectă de demarcaţie? Credeţi că acest conflict poate fi rezolvat printr-o linie trasată pe hartă?

Toată lumea ştie unde începe şi unde se termină Israelul, cu toţii ştim ce înseamnă Israelul legal. Israelul ilegal constă în alte teritorii, colonii etc., şi ele formează, de fapt, miezul disputei. A defini frontiera e un element esenţial în orice acord de pace. Cred că liderul israelian, care va reuşi să creioneze limitele unui teritoriu recunoscut internaţional, va îndeplini într-adevăr o misiune istorică. Dar nici măcar asta nu e suficient pentru a garanta pacea. Mai sînt şi alte elemente ale conflictului. Chestiunea refugiaţilor e arzătoare. Nimeni nu înţelege de ce să fondezi un stat palestinian pentru ca diaspora lor să se întoarcă apoi în alt stat. Trebuie avută în vedere o soluţie care să cuprindă o reparaţie economică. Mai este apoi chestiunea locurilor sfinte, a Ierusalimului. Există soluţii – nu trebuie să inventăm nimic –, trebuie doar voinţă politică. După douăzeci de ani de proces de pace care nu s-a terminat niciodată cu un acord final, toată lumea ştie care sînt soluţiile. Trebuie să ne punem pe treabă şi să conciliem diferenţele dintre cele două părţi.

Amos Oz este de ani buni unul dintre promotorii soluţiei celor două state separate. Ce rămîne din acest proiect?

Nu e invenţia lui, însă ceea ce spune Oz are mai multă rezonanţă, poate, decît ce spun alţii. Între timp cam toată lumea acceptă această idee – pînă şi Benjamin Netanyahu o acceptă. Doar că sîntem incapabili să o implementăm. Eu am fost şeful delegaţiei în timpul summit-ului de la Camp David cu Bill Clinton şi tocmai despre asta am vorbit atunci. Fără să ajungem la o soluţie.

Bill Clinton, apoi George W. Bush, acum şi Barack Obama – de ce se implică SUA în acest conflict?

În mod inevitabil au mai multă influenţă. Eu unul cred că Europa inspiră, dar nu intimidează, în vreme ce America intimidează, dar nu inspiră.

S-a schimbat ceva de cînd preşedinţia americană a fost preluată de Barack Obama?

Este preşedintele care a avut cele mai mari aşteptări. Însă nu a ştiut să-şi gestioneze aceste ambiţii, să croiască drumul spre un acord. Cred că a greşit cînd a cerut îngheţarea „implantărilor". Solicitarea lui e corectă din punct de vedere moral şi politic, dar n-a ajutat prea mult în procesul de pace. În Israel avem un proces electoral complicat, aproape suicidal. E un proces care nu lasă spaţiu de manevră şefului guvernului. El este mereu limitat de presiunile grupurilor politice. E un sistem fragmentat, cu multe partide – nu există un grup care poate face o politică coerentă. De asta e şi atît de greu să ajungem la un acord, pentru că guvernul însuşi nu reuşeşte să întrunească suficientă susţinere.

Acum, că Obama a decis să se retragă din procesul de pace în Israel – are multe probleme interne, dar şi multe chestiuni nerezolvate în Afganistan, în Irak, în Iran, în Libia –, e şi mai evident că a greşit atunci cînd, iniţial, şi-a propus atît de mult. Cred însă că, dacă va cîştiga şi al doilea mandat, va fi un preşedinte diferit, va fi mai activ în procesul israelo-palestinian.

Credeţi că o reformă a statului ar putea ajuta în procesul de pace?

Cred că, dacă s-ar schimba legea electorală astfel încît să generăm un guvern stabil şi deci coerent, am putea face un pas important. Există grupuri care încearcă să mobilizeze societatea civilă în favoarea unui asemenea proiect. Nu am reuşit decît soluţii parţiale. În anii '90 aveam un sistem de alegere directă a premierului. Era o nebunie, căci alegeam un prim-ministru care trebuia apoi să-şi caute un sprijin politic printre grupurile din Knesset. Între timp am abandonat acel sistem şi am adoptat un regim parlamentar. Însă tot instabil este şi acesta. Riscul schimbării sistemului electoral e următorul: Israel e un caleidoscop etnic şi religios, există nenumărate grupuri de diverse nuanţe. Dacă ridicăm pragul electoral, se poate întîmpla ca elemente importante ale societăţii să nu mai fie reprezentate la nivel parlamentar. Iar marginalizarea politică le poate împinge spre atitudini radicale. Imaginaţi-vă cum ar fi ca arabii (minoritari) să nu mai fie reprezentaţi în Knesset; sau ce s-ar întîmpla dacă un alt grup religios minoritar nu ar mai avea acces la decizia politică. Ele ar putea deveni periculoase pentru societate în ansamblul ei.

În aceste condiţii, care să fie liniile reformei?

Nu legea electorală trebuie schimbată, ci modul de acţiune al partidelor. Soluţia e crearea unor alianţe sociale care să treacă dincolo de scopurile punctuale şi precise ale grupurilor care reprezintă acele minorităţi. În SUA, partidul democrat e de fapt o alianţă a tuturor minorităţilor, el îi reprezintă deopotrivă pe afro-americani, pe hispanici, pe evrei, pe homosexuali etc. De ce n-am încerca şi în Israel să clădim asemenea alianţe ale minorităţilor? Cred că s-ar putea găsi o formulă care să-i adune laolaltă, de pildă, pe evreii orientali, pe ruşi, precum şi anumite elemente din clasa de jos şi de mijloc.

Mi se pare că începeţi să credeţi, pentru Israel, în ceea ce se cheamă multiculturalism, într-un moment în care Europa e pe cale să abandoneze această idee...

Încercăm să discutăm multiculturalismul în Israel după ce o altă paradigmă a fost testată – anume societatea unică. Părinţii fondatori ai Israelului porneau de la ideea unui nou evreu, rezultat al revoluţiei sioniste. Un om nou care să fie un amestec de agricultor şi luptător, după modelul din *Exodus* de Leon Uris. Uite că nu a funcţionat. Astăzi nu există un portret unic al israelianului. Realitatea e mult mai complicată. Chestiunea multiculturalismului se pune în Europa mai ales pe fondul valurilor de imigranţi şi a problemelor sociale şi economice cu care se confruntă. În cazul nostru, multiculturalismul e o realitate constitutivă. Crearea unui stat iacobin pe fondul social caleidoscopic existent e o utopie. La noi, campaniile electorale sînt mai degrabă un soi de *Kulturkampf*, decît o alegere politică. Chiar credeţi că războiul şi pacea sînt chestiuni esenţiale în campania electorală? Nu. Oamenii nu votează în funcţie de atitudinea cu privire la război sau pace, ci în funcţie de interesele identitare, economice, sociale etc.

Pînă la urmă, conflictul însuşi dintre israelieni şi palestinieni e un element de afirmare a identităţii. Odată ce conflictul se va rezolva, ce se va întîmpla cu acele grupuri?

Aveţi dreptate. Într-adevăr, războiul uneşte, în vreme ce pacea separă. Dincolo de diferenţe, grupurile etnice şi religioase ale Israelului sînt unite atunci cînd vine vorba de siguranţa naţională, de pericolul arab, de presiuni externe etc. Sper ca în vreme de pace să nu fim conduşi spre o dezintegrare a societăţii. Rolul elitelor e tocmai acela să definească noi orizonturi pentru societate. Care nu trebuie neapărat să fie teritoriale. E vorba de aspiraţii ştiinţifice, sociale, economice etc. Israelul este astăzi o putere mondială în privinţa noilor tehnologii. Israelul e a doua ţară din lume în ceea ce priveşte investiţiile în IT. Silicon Valley nu poate funcţiona fără Tel Aviv. Sîntem o ţară mică, din care jumătate e deşert, şi oamenii au ştiut să-şi caute terenuri de afirmare.

interviu realizat de Matei MARTIN

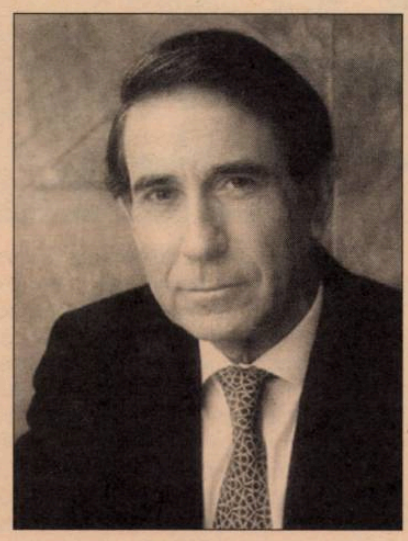

Shlomo Ben Ami *este vicepreşedinte al Centrului Internaţional pentru Pace de la Toledo. A studiat istoria la Universitatea din Tel Aviv şi la Oxford. În perioada 1999-2001 a fost ministru al Siguranţei şi al Externelor, în guvernul condus de Ehud Barak. Cea mai recentă carte publicată este* Scars of War, Wounds of Peace: the Israeli-Arab Tragedy *(Oxford University Press 2006).*

Pe 14 aprilie, la invitaţia Institutului Cervantes şi a Fundaţiei Europene Titulescu, Shlomo Ben Ami a susţinut la Bucureşti conferinţa cu titlul „Este posibilă pacea în Orientul Mijlociu?".

PUBLICITATE

Degustări literare / Dégustations littéraires

Jeudi 26 mai/Joi 26 mai ora19.00/ 19h00

Salon de thé/Salonul de ceai Serendipity, Romexpo, Pavilion 18

La littérature érotique/ Literatura erotică

Les invités/Invitati:

Magdalena Mărculescu directrice éditoriale des Editions **Trei** et **Pandora M**, elle coordonne avec **Pascal Bruckner** la collection de littérature érotique **Eroscop**

Laura Albulescu directrice éditoriale des Editions **ART**

Modérateur/Moderator: **Matei Martin**

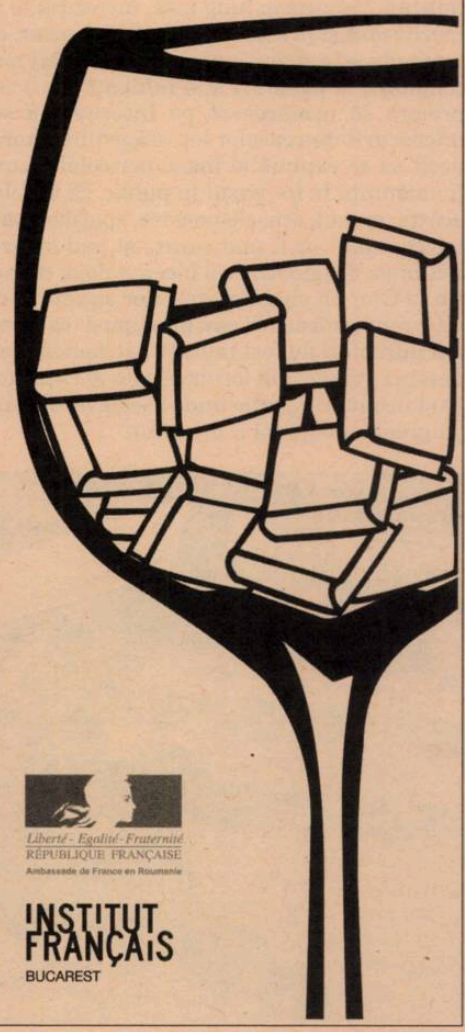

Liberté - Égalité - Fraternité
RÉPUBLIQUE FRANÇAISE
Ambassade de France en Roumanie

INSTITUT FRANÇAIS
BUCAREST

Ciprian MIHALI

Spectacolul securității

După montarea sutelor de camere de luat vederi în oraş, clujenii au dreptul aproape în fiecare zi la imagini difuzate în presă cu accidente spectaculoase, maşini răsturnate în intersecţii, ciocniri violente, bătrîni loviţi în plin pe trecerea de pietoni de şoferi grăbiţi şi neatenţi. Fiecare film oferit cu generozitate de poliţie, prelucrat pentru a difuza violenţa în buclă, adună zeci de mii de vizualizări, provoacă în sfîrşit senzaţii tari („Atenţie, imagini şocante!“, ultimul spot publicitar, ultima găselniţă a traficului virtual umflat de traficul rutier), groază amestecată cu o plăcere perversă şi, peste toate, uşurarea, dacă nu chiar bucuria, că eu sau cineva apropiat mie ori doar cunoscut a scăpat şi de data asta. Ordinea şi siguranţa publică au fost din nou salvate graţie tot mai numeroşilor şi vigilenţilor ochi electronici, supravegheaţi ei înşişi dintr-un spaţiu demn de *1984,* anume construit, de cîţiva ochi umani lipiţi în permanenţă de zeci de ecrane ce difuzează nonstop spectacolul oraşului.

Primul oraş Schengen din România?

La inaugurarea Centrului pentru Prevenirea Criminalităţii, primarul Clujului se felicita pentru reuşita instalării a peste două sute de camere de luat vederi în oraş, fapt care l-ar transforma în primul oraş Schengen din România. O nouă intrare în Europa, un nou obiectiv atins, unul deloc simbolic de această dată, pentru că, nu-i aşa, la o lună de la darea în funcţiune, acest panopticon întins peste oraş reuşise performanţa de a înregistra patru infracţiuni şi cîteva zeci de contravenţii rutiere, totul pentru mai puţin de 120.000 de euro pe an din banii Primăriei. O sumă infimă, pînă la urmă, dacă ne gîndim că e imaginată ca o investiţie pe termen lung şi că, în acelaşi timp, produce efecte imediate: pe lîngă aparenţa de preocupare pentru siguranţa cetăţenilor cu care se iluzionează şi cu care ne vrăjeşte administraţia, ea oferă o sursă de venit nesperat unei prese lipsite de inspiraţie şi ahtiate după senzaţionalul cel mai brutal cu putinţă. Pe termen lung însă, investiţia se amortizează şi în alte feluri decît financiar: ea va conduce la străzi mai sigure, la şoferi mai temători, la locuitori mai inhibaţi, care vor prefera să urmărească pe Internet, în semiobscuritatea caselor lor, tragediile altora, decît să se expună ei înşişi pericolelor care îi ameninţă la tot pasul în public. Şi în felul acesta, oraşul, oraşele noastre, spaţiile noastre comune vor fi mai curate şi mai sigure. Acţiunea de igienizare a început deja, cel puţin la Cluj, în ciuda protestelor societăţii civile: romii infractori sau presupuşi (ca romi) a fi infractori au fost mutaţi, asemenea unor deşeuri umane, din locuinţele lor sărăcăcioase şi insalubre, „acolo unde le este locul“, lîngă groapa de gunoi a oraşului.

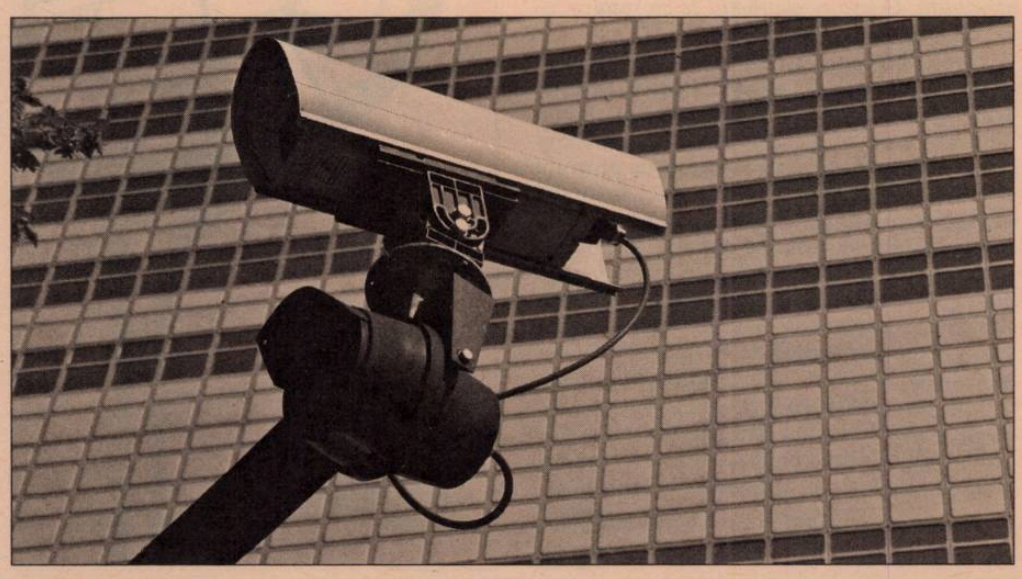

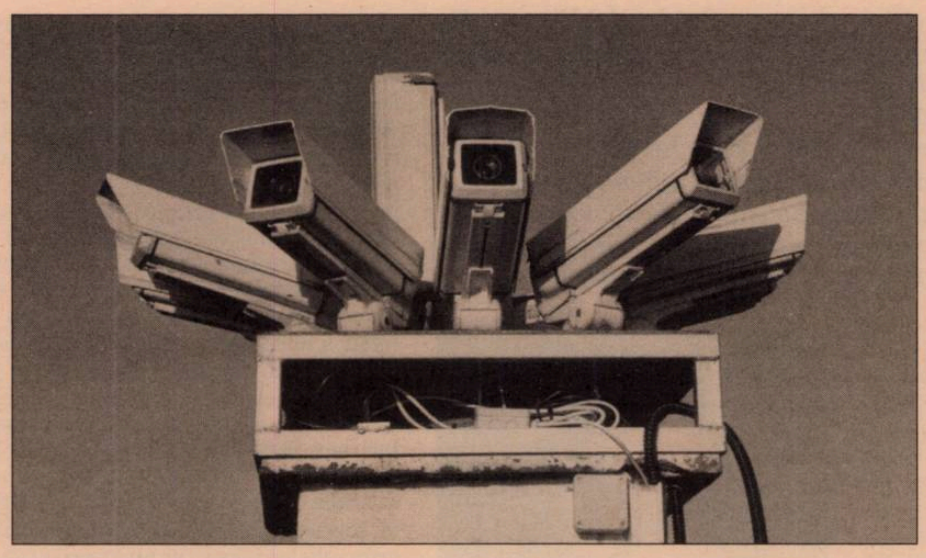

„Oala pe care o păzeşti nu dă niciodată pe-afară.“

(proverb)

Dincolo însă de aceste fapte diverse, care nu vor zdruncina mersul înainte al societăţii pe calea cea dreaptă a democraţiei securitare şi nici nu vor produce abisale interogaţii, rămîne aproape imperceptibilă o lentă transformare a felului în care înţelegem să ne negociem, în societate şi ca societate, raportul dintre securitate şi libertate. Trebuie să spunem numaidecît că acest raport nu e unul oarecare pentru că nu implică două valori auxiliare ale existenţei individuale şi colective. Securitatea şi libertatea nu sînt atribute ori drepturi pe care să le primim sau pe care să le negociem în mod liber; ele ţes textura minimală a posibilităţii înseşi de a trăi la nivel personal, dar şi a posibilităţii de a fi cu ceilalţi, de a revendica drepturi pentru sine şi de a recunoaşte celorlalţi drepturi.

Statul – un compromis necesar

Căci – aşa cum o spun unii teoreticieni critici azi – eroarea cea mai mare şi cu consecinţele cele mai greu de calculat în plan practic constă în a considera securitatea ca primul dintre drepturi. Desigur, atunci cînd spunem asta, spunem că nici un alt drept nu este posibil fără acest prim drept asigurat, care este de fapt dreptul la securitatea vieţii, dreptul la viaţa însăşi. Pe o filiaţie hobbesiană, şi cu imaginea omului ca lup pentru ceilalţi într-o stare mereu ameninţătoare de natură, unii teoreticieni se grăbesc să vadă în stat compromisul necesar supravieţuirii, acel compromis prin care, în schimbul unei părţi din libertăţile lor, indivizii primesc de la o putere superioară lor, pe care o constituie prin contract, protecţia propriilor vieţi. Ca şi cum – iar asta cu atît mai insistent după instaurarea masivă a discursului securitar în ultimii zece ani – supravieţuirea proprie şi a celorlalţi nu e posibilă decît pe fondul unei renunţări progresive la unele drepturi şi libertăţi.

Primul argument împotriva acestei erori este acela care indică o confuzie teribilă între un drept şi un fapt. Viaţa, prin însăşi „natura“ sa, este precară, neasigurată, mereu ameninţată. Existenţa ei îi conferă în mod nemijlocit o demnitate care se formalizează într-un drept superior tuturor celorlalte drepturi. Altfel spus, securitatea ar fi dreptul prim (şi cronologic, dar şi valoric) pentru că el ar fi cel mai aproape de starea naturală a instinctului supravieţuirii şi a evitării pericolelor. Căci nici un alt drept, nici o altă libertate n-ar fi posibile, atîta vreme cît asupra vieţii ar plana pericole şi ameninţări de tot felul. În raport cu această securitate ontologică, inevitabilă şi urgentă, libertatea (pe toate palierele pe care poate fi ea definită) ar rămîne ceva mediat, ceva la care se poate ajunge abia după ce sîntem în siguranţă şi la care se poate renunţa, la nevoie, dacă viaţa devine nesigură.

Un alt decalaj (fals suprapus celui dintre natură şi cultură) pare să se instituie la nivelul conştiinţei (sau al percepţiei) pe care o avem în privinţa securităţii şi libertăţii. Astfel, dacă cea din urmă se învaţă, se exersează, se poate obţine prin luptă, dar se poate şi pierde, dacă libertatea este deci o valoare interpretată cultural, securitatea este universală şi perceptibilă nemijlocit pentru oricine, în orice situaţie şi oriunde pe glob. Mai precis, nu atît securitatea, cît absenţa ei, care se traduce în una dintre stările cel mai bine împărţite din lume – *frica*. Nu ştim cu toţii, nu vrem, nu putem, nu ne interesează uneori să ştim ce este şi cum arată libertatea; asta şi pentru că ea mai înseamnă iniţiativă şi curaj. Dar ştim cu toţii, în felul cel mai firesc, adică mai spontan şi mai natural, ce înseamnă frica, ce înseamnă să te temi, să fii străbătut de spaime, să fii împietrit etc. Eroii sînt personaje legendare în jurul cărora se spun poveşti fantastice. Însă cei mai mulţi dintre noi şi în situaţiile cele mai frecvente nu sîntem şi nu vrem să fim eroi. Vrem doar să supravieţuim, să ne ştim protejaţi, la adăpost de tot ce ne poate ameninţa din exterior.

Mi se pare că o parte covîrşitoare a discursurilor de astăzi, mai ales aşa cum le creează sau le preia mass-media, exploatează la maximum acest decalaj între faptul natural al insecurităţii (fricii) şi faptul cultural al libertăţii. Motivele pot fi numeroase; pentru unul mai provocator ar fi loc aici: frica, deşi sentiment universal, este incomunicabilă. Sau, mai precis, pe ea nu se poate comunica şi nu se poate construi nimic comun. Mai mulţi indivizi cuprinşi de frică intră în panică, se compactează, devin masă amorfă, fără chip, fără raţiune şi fără direcţie. Mulţimea înfricoşată este o mulţime organică, oarbă, compusă din indivizi orbi (ori, ceea ce e acelaşi lucru, care văd monstruos); ea este un agregat de unităţi identice şi totuşi izolate, reunite de ceva care le interzice să fie împreună altfel decît ca masare, comasare, îndesare. Ea face masă şi în sensul fizic, dar şi în sensul mediatic: cultura mediatică a fricii creează masele care se hrănesc dintr-o asemenea cultură, o cer, o cultivă şi o alimentează la rîndul lor. Mii, milioane de indivizi complet lipsiţi de profil vizibil ies din ascunderea vieţii lor neînsemnate şi apar în lumina reflectoarelor publice numai dacă devin, cu voia sau fără voia lor, actori ai unei situaţii de viaţă şi de moarte, de demnitate a vieţii şi a morţii (boală, accident, crimă, viol, jaf, cutremur, incendiu etc.). Acele situaţii care nu se comunică, doar se contemplă, se evită, se trăiesc mediatic, adică mijlocit, printr-un ecran de protecţie, într-un proces de nesfîrşită atomizare şi de refugiere în privat. Iar spectatorii imploră zeii, cerul, soarta sau alte divinităţi de ocazie să nu fie atît de liberi încît să fie ei înşişi priviţi de ochiul vigilent al camerelor de luat vederi conectate la reţelele mondiale de vizibilitate.

Nici un alt drept nu este posibil fără acest prim drept asigurat, care este de fapt dreptul la securitatea vieţii, dreptul la viaţa însăşi.

Ciprian Mihali *predă filozofia contemporană la Universitatea „Babeş-Bolyai“ din Cluj-Napoca. Cea mai recentă carte publicată:* Dublu tratat de urbanologie *(împreună cu Augustin Ioan), Editura Idea, 2009.*

Ruxandra IVAN

Antonimul libertății

Cum am ajuns – sau cum am fost făcuți? – să credem că ar exista o opoziție între securitate și libertate? De ce vorbim atît de mult despre securitate și amenințare, în condițiile în care speranța medie de viață continuă să crească de la un deceniu la altul, iar evenimentele cu adevărat grave, care ne pun în pericol, sînt statistic irelevante, ele căpătîndu-și proporțiile apocaliptice mai ales prin dimensiunea lor de spectacol mediatic? De ce vorbim atît de puțin despre libertate? Care este, de fapt, opusul libertății?

Constatăm, începînd cu anii '90, o adevărată inflație a discursului securitar – atît în spațiul politic, cît și în cel al științelor sociale. Odată cu această evoluție începe să se afirme într-un mod din ce în ce mai vizibil o anumită opoziție ce pare a exista între securitate și libertate: dacă vrem să ne simțim în siguranță – ni se spune – trebuie să-i permitem statului să folosească mijloacele care îi sînt necesare pentru a ne proteja, renunțînd la o parte din drepturile și libertățile noastre.

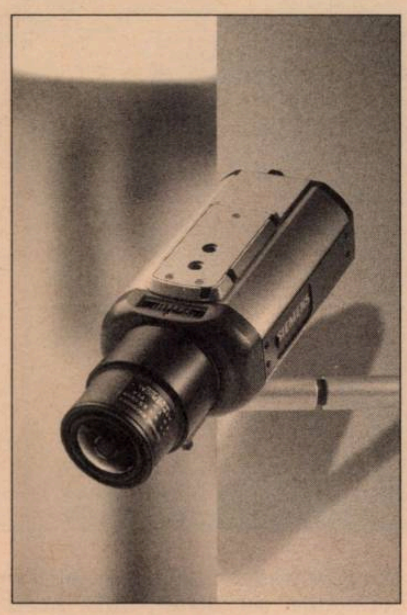

Această opoziție nu este însă naturală. Ea a ajuns să pară naturală prin repetarea pînă la saturație a ideii că, în mod necesar, mai multă siguranță antrenează mai puțină libertate, dar și prin extinderea aproape nelimitată a sferei de acoperire a conceptului de „securitate". Pe parcursul Războiului Rece, securitatea era gîndită într-o paradigmă exclusiv militară. Atunci, problema binomului securitate-libertate nu se punea în termenii de astăzi. În momentul în care ideea de securitate a ajuns să acapareze toate sferele vieții cotidiene (vorbim astăzi de „securitate energetică", „securitatea mediului", „securitate alimentară" etc.), ea s-a suprapus în mod invaziv peste sfera libertății, cele două începînd să pară exclusive.

Dar punerea în opoziție a celor doi termeni justifică și legitimează suspendarea libertății în favoarea securității. Or, suspendarea libertății este un gest de care statul postindustrial are nevoie pentru a se re-confirma pe sine ca stat, prin afirmarea trăsăturii sale fundamentale, suveranitatea, care este însă și cea mai slăbită de procesele globale care au loc astăzi. Riscînd să repetăm un loc comun, mergînd în același timp dincolo de el, credem că globalizarea, precum și procesele de permeabilizare a frontierelor legate de aceasta au fragilizat nucleul dur al suveranității statului, care a pierdut controlul său tradițional asupra unui teritoriu clar delimitat. Mai mult decît atît, această permeabilizare a frontierelor duce la o problemă de identitate a statului, deoarece frontierele sînt cele care pun distincția de netăgăduit dintre interior și exterior, dintre „noi" și „ei". În momentul în care această diferență devine fluidă, sînt puse sub semnul întrebării înseși fundamentele cele mai solide ale existenței statului, identitatea sa și suveranitatea sa teritorializată. De asemenea, comunicarea pe Internet a făcut posibilă apariția unor loialități și a unor adevărate comunități transnaționale și deteritorializate, lucru imposibil acum un secol, cînd o comunitate nu se putea constitui decît în relație cu un anumit teritoriu. Spațiul politic se transferă astfel de pe un teritoriu foarte precis și, prin aceasta, controlabil, într-o zonă virtuală de ambiguitate care scapă structurii ierarhice și mecanismelor de dominație și control ale statului național. Cu alte cuvinte, această indistincție crescîndă dintre ceea ce se află în interior, deci sub jurisdicția statului, și ceea ce se află în exterior – adică, din punctul de vedere al statului, în mediul internațional anarhic și, deci, periculos – face ca statul, ca formă politică, să devină din ce în ce mai irelevant. Sîntem conștienți de cantitatea și vehemența obiecțiilor care ar putea fi făcute față de această afirmație și, cu toate acestea, credem că e momentul ca și această pistă de reflecție să fie examinată.

Așadar, cum procedează Statul în fața acestui asalt asupra fundamentelor sale? Ei bine, el încearcă să-și re-instituie suveranitatea amenințată. Or, dacă înțelegem suveranitatea, urmîndu-l pe Carl Schmitt, drept capacitatea de a decide starea de excepție, atunci problema opoziției dintre securitate și libertate ne trimite chiar în miezul acestei chestiuni. Decizia de a suspenda regimul juridic ordinar (prin limitarea drepturilor și libertăților fundamentale) sub pretextul necesității de a asigura securitatea *vieții* populației este gestul prin care statul reușește, pe de o parte, în mod simbolic să se afirme ca suveran. Pe de altă parte, gestul are și un rezultat practic, acela de a-i permite statului să exercite în mod direct, asupra vieții biologice a individului, controlul pe care l-a pierdut asupra teritoriului ca spațiu de conținere a corpului politic, prin fenomenul de permeabilizare a frontierelor amintit mai sus, dar și prin de-teritorializarea spațiului politic.

Libertatea nu se află în opoziție cu securitatea, ci cu supunerea. Cît privește nevoia noastră de securitate, poate că ar fi bine să ne amintim, din cînd în cînd, că protecția este arhetipul dominației (Max Horkheimer) și că societatea are nevoie de guvernare, nu de tutelă.

Ruxandra Ivan *este doctor în științe politice al Universității Libere din Bruxelles și lector la Facultatea de Științe Politice a Universității București. A publicat, printre altele,* La politique étrangère roumaine, *apărută la editura Universității din Bruxelles, 2009.*

Constantin VICĂ

Fetiș securitar, nostalgii libertare

Nu are sens să opui libertatea securității sau invers. Cele două nu există „în stare pură" decît în discursul politicienilor sau în dicționarele de concepte ale filozofiei politice. În lumea socială pe care o explorăm în timp real și cu resurse limitate, libertatea și securitatea trebuie să coexiste pentru a oferi grade acceptabile de stabilitate și de schimbare ale unei societăți. Odată ce începi să restrîngi libertățile civile în numele unei securități a statului sau a poporului, de fapt sporești controlul indivizilor în detrimentul libertății lor. Dar și o libertate a fiecărui individ într-o lume în care siguranța vieții tinde către zero nu are sens. Libertatea asumă riscuri, dar cînd riscurile sînt prea mari, nimeni nu mai vrea să-și exercite libertatea. Sau foarte puțini, care devin victime sigure.

Nu există o singură libertate, un singur înțeles al ei. Poate fi înțeleasă ca lipsă a interferențelor unei puteri, sau ca un act nedeterminat, sau ca libertate de a încheia contracte. Și nu am numit decît cîteva dintre sensurile ei, cele mai evidente. Nu vorbim despre libertate în general, ci despre libertatea *de a* face sau *de a nu* face ceva, de a accepta sau a nu accepta etc. Există mai multe moduri de a stabili marile categorii ale libertății: fie ca libertatea negativă și libertatea pozitivă, fie ca libertatea politică & socială *vs* libertatea economică etc. Iar aceste categorii e necesar să stea împreună pentru ca oamenii să-și atingă potențialul uman, să se împlinească. Un stat în care poți cumpăra orice produs, să zicem un stat fără clase economice, dar în care libertatea de exprimare e inexistentă nu oferă cadrul pentru o viață bună. La fel, un stat în care poți critica puterea fără să fii pedepsit, dar nu-ți poți permite o asigurare de sănătate sau plata studiilor (pentru că doar o minoritate deține toate resursele) e o lume nedreaptă, în care indivizii nu sînt liberi. Dar aceste lucruri sînt evidente tuturor. Mai mult, istoria ne ajută să înțelegem că societățile drepte sînt doar cele în care categoriile, tipurile de libertate s-au susținut reciproc. Iar aceste societăți sînt foarte puține, amenințate continuu fie de totalitarism politic, fie de corporatism economic.

„Pune-ți toate ouăle într-un singur coș și stai cu ochii pe el."

MARK TWAIN

Securitatea are sens doar dacă poate contribui la extinderea sau conservarea libertăților cetățenilor. Dacă-și găsește o altă justificare, e o securitate care constrînge și limitează, un pretext pentru o anumită clasă (de obicei politică sau administrativă) să-i domine prin control pe ceilalți cetățeni. Și în numele securității se fac cele mai mari crime. Precum libertatea, nici securitatea nu poate exista ca un ideal general, fără nici un designator, fără o specificare. În plus, acțiunile securitate ar trebui să aibă un termen limitat, ele sînt intervenții pentru o perioadă clar fixată cu un scop limitat. Dar teoria nu se potrivește cu practica: duhul odată ieșit din lampa fermecată, cu greu poate fi introdus la loc. „Primăvara arabă" a început pentru că de multă vreme în acele țări se conducea „cu mînă de fier" în numele securității, într-un regim al stării de urgență. USA Patriot Act, care ar trebui să expire pe 29 mai 2011, a fost în vigoare zece ani și administrația, în numele securității, a încercat să-l extindă continuu. Am ajuns să scanăm corporal copii pe aeroporturi și să păstrăm date de trafic pentru cel puțin jumătate de an, tot în numele securității. În numele securității se împînzesc orașele cu camere de supraveghere. Securitatea a devenit un fetiș al epocii noastre. Iar rezultatele sînt mediocre: toți sîntem supravegheați, consumîndu-se resurse imense, dar foarte greu sînt prinși inamicii, închipuiți sau nu. Nu reținerea datelor de trafic sau scannerele corporale îi prind pe teroriști, informația produsă de aceste mecanisme este inutilă, dar asigură locuri de muncă și privilegii celor din interiorul sistemului. Informația de care experții în securitate au nevoie este ascunsă și nu se descoperă dacă supraveghezi tot. E nevoie de intuiție, raționamente corecte și oameni infiltrați în rețelele care pun în pericol viețile cetățenilor nevinovați. Secretul se combate în secret, nu fisurînd sferele private ale tuturor indivizilor. Pentru că aceste breșe în viața privată au un efect devastator asupra libertății noastre și, indirect, asupra dorinței noastre de a mai socializa, de a fi împreună în construcția lumii sociale.

Siguranța pe care ți-o aduce sfera privată e importantă. A transforma viața privată într-un film public cu scopul de a ne apăra pe noi de noi înșine e un cal troian. Desigur, experții în securitate vor încerca întotdeauna să-și justifice metodele explicînd că scopul scuză mijloacele. Dar chiar așa să fie? Și nu cumva scopul este de multe ori exagerat sau amplificat doar pentru a susține mijloace represive și interferențe nedrepte în viețile oamenilor? De ce ar fi amenințarea terorismului islamic mai gravă ca lipsa de transparență instituțională? De ce e mai importantă siguranța statului decît agregarea libertăților individuale? Întrebările pot continua la nesfîrșit, dar nu va răspunde nimeni, pentru că teoreticienii și practicienii securității trăiesc într-o matrice în care întrebările despre libertate nu au rost.

Constantin Vică *este doctorand în Etica Noilor Tehnologii la Universitatea București.*

Bogdan MANOLEA

Cum securizăm Internetul?

Prin cenzură!

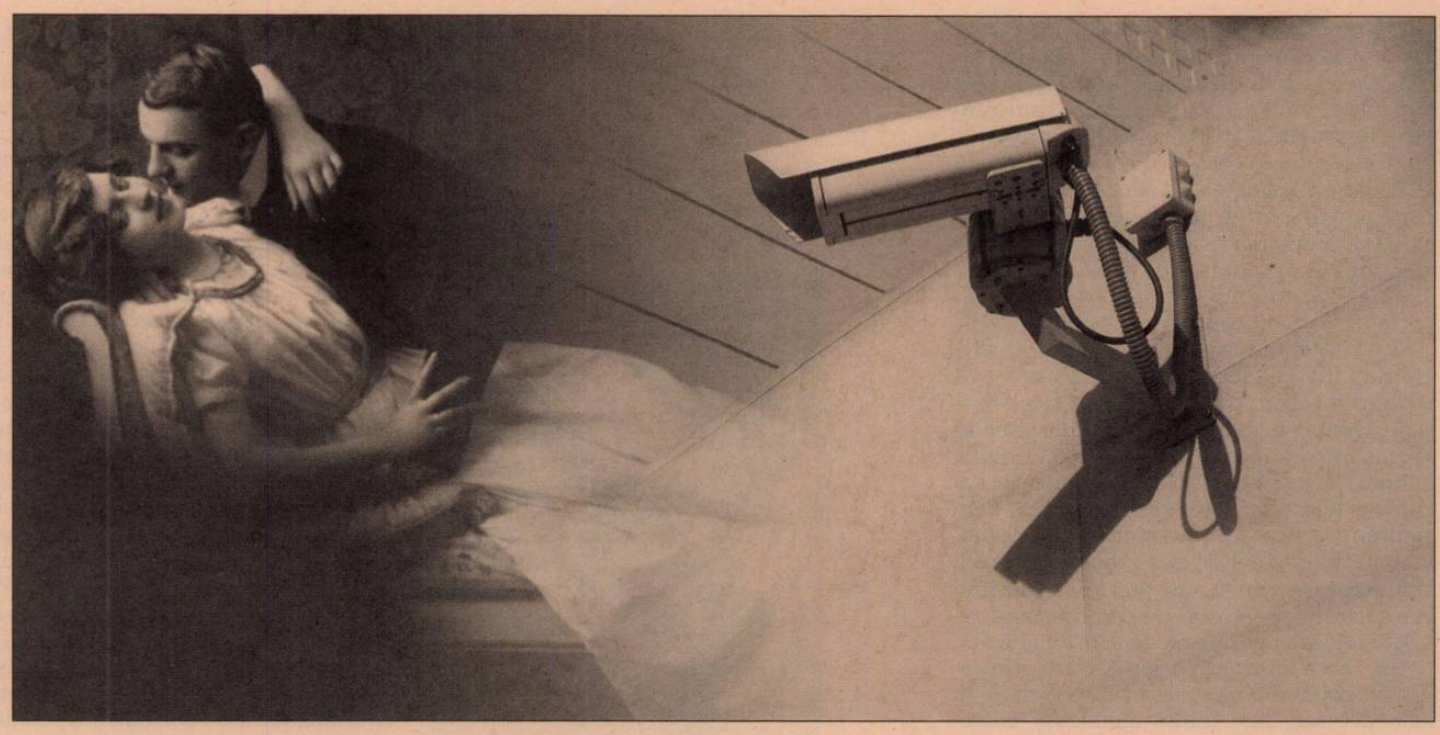

Internetul interpretează cenzura drept o eroare şi găseşte rute alternative.

IAN GILMORE

Prin anii '60, americanii au vrut să facă o reţea de calculatoare care să supravieţuiască oricărui atac nuclear. Pentru asta au construit un tip de reţea simplă, deschisă şi descentralizată, pe care o numim astăzi Internet. Noua idee a fost ca punctele reţelei să îndeplinească doar activitatea tehnică necesară de bază (transmiterea informaţiei mai departe), fără a gîndi prea mult la ce fac. Adică sînt cam proaste. De altfel, Internetul mai este numit *„the stupid network"* (reţeaua proastă).

Acest tip de reţea descentralizată şi deschisă, care a acaparat tot globul, are multiple avantaje practice. Printre care şi faptul că îndeplineşte funcţia urmărită iniţial – să supravieţuiască unui atac nuclear. Pe de altă parte, nu există un buton de închidere: Internetul nu se opreşte niciodată pentru revizii tehnice între orele 3 şi 4 în fiecare prima duminică din lună. Un alt avantaj, poate nedorit la început, este că e extrem de greu (niciodată 100% perfect şi aproape imposibil tehnic) de a instala un sistem de cenzură tehnică a Internetului. Astfel, libertatea de exprimare de pe Internet este egală cu nivelul cel mai ridicat al ţării conectate la reţea. Evident, aceasta ridică nişte probleme de securitate însemnate.

Libertatea strică

Dar unele state, unde Internetul a pătruns deja, nu-s mulţumite cu politica asta. Internetul, ca orice mass-media, trebuie să arate doar ce decide guvernul, nu? Motivaţii se găsesc suficiente, iar securitatea cetăţenilor este întotdeauna scoasă în faţă. Cum reţeaua asta făcută de americani nu este un lucru sigur, mai bine să încercăm să-i impunem tehnic nişte limite. Şi dacă poate fi făcută să arate doar ceea ce vrem noi, cu atît mai bine. Cam asta este politica unor state. Să le luăm pe rînd.

Coreea de Nord a adoptat cea mai bună soluţie. Împiedică accesul cu totul. Doar 30 de site-uri nord-coreene există, toate aprobate dinainte de guvern. Oricum, se pare că doar un număr mic de potentaţi au acces la Internet. Din punct de vedere al securităţii, aceasta este, evident, cea mai eficientă decizie. Un principiu din domeniul securităţii zice că cel mai sigur calculator este cel deconectat de la Internet, dar şi de la curent. În plus, trebuie să fie îngropat la 100 de metri sub pămînt. Perfect adevărat!

China a adoptat un sistem mai perfid. Cu peste 400 de milioane de utilizatori de Internet, guvernul şi-a devotat resurse serioase pentru un Mare Zid Chinezesc al Internetului *(Great Firewall of China)*. Unul dintre cele mai mari şi mai sofisticate sisteme de filtrare a conţinutului pe Internet a fost creat din fonduri guvernamentale pentru a se putea garanta siguranţa cetăţenilor chinezi cînd navighează online. În special prin limitarea accesului la orice conţinut ce ar putea aduce atingere sistemului de stat (ar fi mers aici „orînduirii socialiste", nu?). Acest sistem este impus şi tuturor furnizorilor de servicii Internet, firmelor online care lucrează în China, inclusiv motoarelor de căutare. De exemplu, dacă vei căuta „Tien an men 1989", nu vei găsi nimic referitor la evenimentele din 4 iunie.

Sistemul de filtrare este completat de unul de propagandă online, cu utilizatori însărcinaţi cu atribuţii de „dezbatere şi convingere". Pentru că nici un sistem de filtrare nu este perfect, autorităţile chineze iau şi măsuri suplimentare de închidere a robinetului de informaţie, atunci cînd lucrurile par a ieşi de sub control (vezi violenţele etnice din Xinjiang, iunie 2009), iar Facebook şi Twitter sînt pe lista neagră a site-urilor care nu pot fi accesate. Din motive de securitate, evident. Pentru că sînt mult prea greu de controlat.

Turcia ar fi trebuit să fie un exemplu mai bun, mai ales în demersurile sale de integrare europeană. Însă unul dintre articolele din Codul Penal care incriminează orice insultă adusă fostului preşedinte Atatürk a fost folosit de numeroase ori pentru a obţine în instanţă blocarea unor site-uri întregi (de exemplu YouTube, Blogger sau Wordpress). Niciodată nu s-au gîndit ca întîi să-i notifice pe administratorii site-urilor respective. Mai nou, lucrurile par a merge în mai rău. La finalul lui aprilie 2011, o instituţie prezidenţială a trimis tuturor furnizorilor de Internet şi găzduire de site-uri o listă de 138 de cuvinte ce trebuie filtrate pe Internetul turcesc. Unele erau în engleză *(girl, free, partner)*, iar altele în turcă *(yasak* – interdicţie sau *itiraf* – confesiune). Dacă planul acesta pare a fi eşuat, o altă iniţiativă lansată la începutul lui mai 2011, anunţată de altă instituţie oficială, de data aceasta guvernamentală, prevede că toate calculatoarele din Turcia conectate la Internet vor fi obligate să instaleze o măsură de securitate obligatorie, dar confidenţială. Adică să instaleze una dintre cele patru variante de filtre obligatorii: familie, copii, domestic sau standard. Lista de site-uri blocate de filtre nu este disponibilă public.

Măsuri europene

Toate aceste măsuri de filtrare şi blocare a conţinutului ilegal, de către diverse ţări, au fost criticate în numeroase ocazii de oficiali ai SUA sau de cei ai Uniunii Europene pentru că încalcă libertatea de exprimare. Numai că şi ţările Uniunii Europene se joacă cu aceleaşi idei. Motivaţii oficiale ale blocării sînt legate de alte subiecte, de obicei mai sensibile şi mai comerciale: farmacii de pe Internet neautorizate sau jocuri de noroc nelicenţiate pe un anume teritoriu (ex. Franţa, Italia), pornografia infantilă (ex. Danemarca, Suedia, Marea Britanie) sau chiar adultă (ex. România) ori protecţia drepturilor de proprietate intelectuală (ex. Olanda – deocamdată există doar un proiect de lege – sau Franţa, cu un sistem de verificare a întregului conţinut pentru a depista posibilele încălcări ale dreptului de autor, legea HADOPI) – toate acestea sînt folosite pentru a impune exact aceleaşi măsuri criticate în „ţările nedemocratice", inclusiv filtre secrete de site-uri considerate ilegale, care trebuie să fie puse în aplicare de furnizorii de Internet.

Din motive rareori justificate, măsurile de securitate par atît de necesare încît nu mai putem accesa Internetul fără ele. În schimb, rămîn doar argumente teoretice şi filozofice crearea unei infrastructuri de cenzură care poate fi (şi în unele cazuri este deja) abuzată, atingerea implicită adusă libertăţii de exprimare sau inutilitatea măsurilor tehnice care pot fi uşor depăşite.

Nici măcar principiul fundamentat al unui stat de drept, prin luarea unei măsuri de blocare cu evitarea unei decizii judecătoreşti, nu mai are destulă forţă. Cu atît mai puţin soluţia evidentă şi legală – deja existentă – de ştergere a conţinutului declarat ilegal şi pedepsirea celor vinovaţi pentru publicarea sa pe Internet.

De fapt, nici în UE nu sîntem departe de China. Grupul de lucru care se ocupă de aplicarea legii în Consiliul European a luat în discuţie la 3 martie 2011 un plan pentru crearea unei „graniţe virtuale Schengen" în UE. Într-o prezentare denumită „Către un Cyberspaţiu European Unic şi Sigur", făcută publică abia în mai 2011, furnizorii de Internet europeni erau propuşi să joace rolul de vameşi ai tuturor informaţiilor pe care un european ar avea dreptul să le acceseze pe Internet. *Déjà-vu?*

Pare inacceptabil în zilele noastre ca poştaşul să filtreze scrisorile care ajung la tine. Sau ca operatorul tău de telefonie să decidă de la cine ai voie să primeşti telefoane. Doar în cazul Internetului, măsura similară – blocarea prin furnizorul de acces a oricărui site – este văzută, doar de puţini sperăm, ca o măsură de securitate, şi nicidecum una de cenzură a libertăţii de exprimare.

Resurse adiţionale:

Blocarea Internetului – *http://www.edri.org/docs/blocarea_internetului.pdf*

Raportul Freedom of the Internet 2011 – *http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=664*

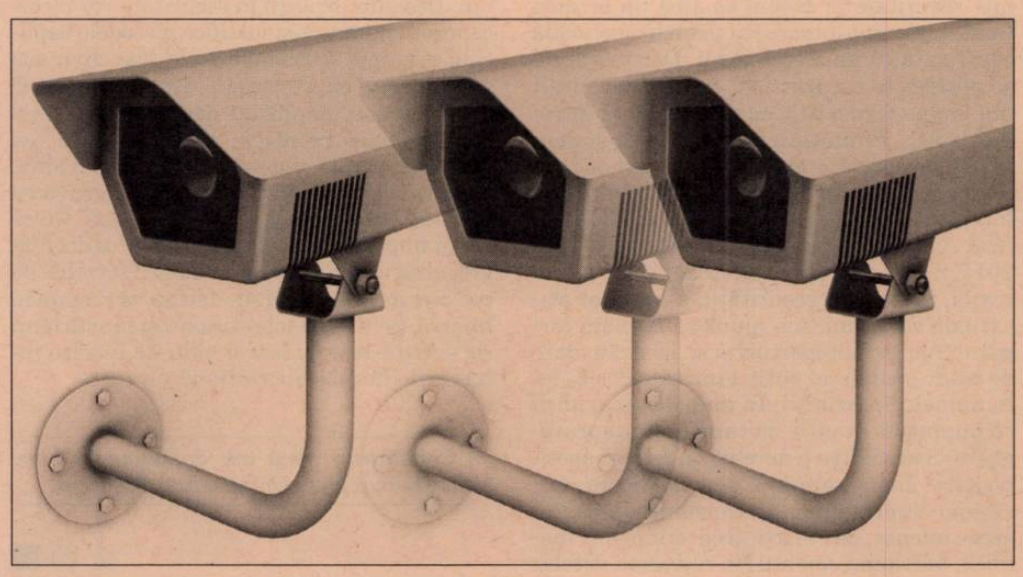

Bogdan Manolea *este jurist. Editează site-ul http://legi-internet.ro.*

Alin VARA

Răul, astăzi

Să fie oare acest început de mileniu o sursă de optimism, după un secol sîngeros ce pare că a dat măsura supremă a barbariei umane? Să fim oare capabili de a împărtăşi optimismul lui Ioan Paul al II-lea şi să încercăm a „trece pragul speranţei?“ Sau ne aflăm oare prinşi într-o structură de civilizaţie ale cărei lumini se sting?

Semnalele care vin din Vest nu mai sînt de mult timp încurajatoare. Dincolo de presa mainstream şi de atenţia acordată de aceasta problemelor presante de economie şi politică, cel interesat trebuie să depună un oarecare efort pentru a căuta semne ale unui curent subteran mult mai discret, dar unul care este adevărata sursă a mutaţiilor de mentalităţi ce schimbă implacabil faţa Occidentului. Acest curent este cultura, iar în centrul acesteia se află „cultul“: raportarea la transcendenţă sau cadrul metafizic în lumina căruia se determină tipul de relaţionare cu aproapele.

Senatul francez a adoptat de curînd o lege care permite cercetarea pe embrioni umani. Aflăm că aceasta s-a făcut după lobby-ul insistent al oamenilor de ştiinţă, animaţi desigur de raţiuni etico-medicale. Nu vor trebui să îşi facă griji pentru „materialul de cercetare“: există deja aproximativ 150.000 de embrioni congelaţi prin laboratoarele Franţei Luminilor. Pe lîngă această ştire, site-ul LifeSiteNews.com ne informează şi asupra unui caz în care guvernul francez a lucrat curat şi discret: un profesor de istorie a fost revocat pe termen nelimitat din funcţia deţinută la un liceu, fără dreptul de a mai preda în şcoli publice şi pierzîndu-şi toate beneficiile sociale, pentru că şi-a exprimat public poziţia anti-avort, la o oră cu elevii săi. S-a considerat că elevii nu sînt suficient de maturi pentru a vedea imagini cu copii avortaţi, deşi – spune el – participarea la acea oră nu fusese obligatorie. În plus – se apără profesorul –, cum se face că, totuşi, elevii sînt consideraţi suficient de maturi încît să primească informaţii despre metode contraceptive şi despre avort la şcoală şi chiar să primească pilula „de a doua zi“ de la cabinetele medicale şcolare, fără a fi nevoie de acordul părinţilor? Decizia finală privind revocarea profesorului din sistemul public de învăţămînt a venit de la minister.

În timp ce astfel de ştiri apar periodic, dînd o relativă măsură a crizei morale profunde în care ne aflăm, genocidul tăcut al avorturilor continuă. Organizaţia pro-avort Guttmacher Institute raportează aproximativ 40 de milioane pe an. Cele mai prudente estimări nu coboară mai jos de pragul de 20 de milioane. Pentru o comparaţie: la Auschwitz (1940-1945) au murit aproximativ 1,1 milioane de oameni. Pentru foametea pusă la cale de sovietici în Ucraina (1932-1933), estimări moderate ajung la cifra de 3,3 milioane de morţi (cf. Timothy Snyder, *Bloodlands,* 2010).

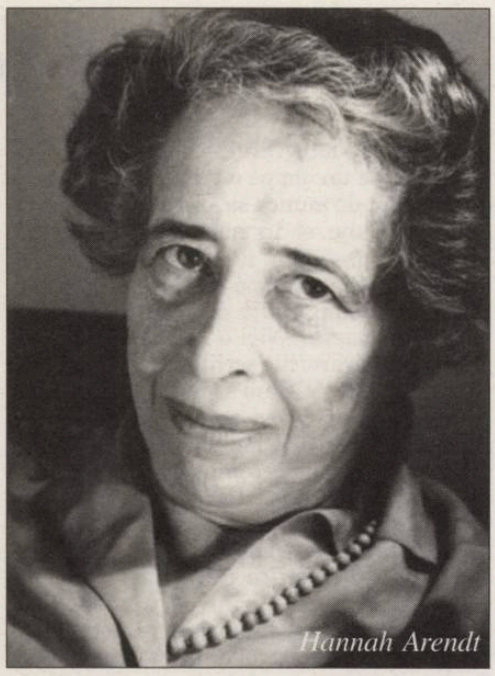
Hannah Arendt

Lectura standard a istoriei recente este că liberalismul epocii Luminilor s-a confruntat în mod sistematic cu diverşi duşmani ai societăţii deschise: nazismul, comunismul şi alte forme de dictatură. Paradigma este, aşadar, politică. Bătălia s-a dat între cei ce respectă diversitatea opiniilor şi cei care au încercat să impună o ideologie, între cei care credeau în pluralitatea adevărurilor şi cei care credeau în Adevărul absolut. Se uita însă o întrebare simplă: cum a fost totuşi posibil ca unii oameni să creadă în necesitatea impunerii unor ideologii, chiar cu preţul unor crime fără precedent?

Răspunsul ar fi că numai o imagine incompletă asupra realităţii umane a făcut posibilă convingerea că o idee abstractă merită impusă cu forţa unor întregi naţiuni. La un moment dat, în istoria modernă oamenii au început să creadă: 1) că este posibil ca natura umană şi întreaga realitate să fie schimbate; 2) că demnitatea umană este un concept relativ, un construct sociocultural care poate fi uşor deconstruit şi că ea merită să fie încălcată pentru un scop mai înalt. Aceste idei, la rîndul lor, apar după ce credinţa în dimensiunea metafizică a omului a dispărut.

Astfel, răul provenea nu din faptul că aceste grupări revoluţionare au crezut într-un adevăr absolut, *ci din faptul că adevărul în care credeau era greşit.* Numai reducerea persoanei, a faptelor şi a gîndirii acesteia la diverse tipuri de cauzalităţi şi determinisme (darwinism, istoricism, materialism) a putut face posibilă ideea că pot exista proiecte pentru care demnitatea individuală merita sacrificată. Devastatoare consecinţe vor avea trei figuri ale secolului al XIX-lea: Marx şi teoretizarea determinismului economic ce stă la baza oricărei configuraţii politice sau culturale; Freud şi ideea sa despre om ca prizonier al angoaselor sexuale; Nietzsche, „descoperitorul“ voinţei de putere ca sursă a moralităţii şi culturii.

Marea provocare a modernităţii este aşadar reducţionismul aplicat persoanei umane.

În mod clar, trăim timpuri în care demnitatea umană este violată pe scară largă, sistematic, prin colaborarea tacită dintre o societate debusolată, ostilă ideilor de virtute şi de adevăr obiectiv, şi un stat liberal lipsit de repere şi tot mai închis faţă de opiniile alternative. Nucleul acestui fenomen este o viziune reducţionistă asupra persoanei umane, conform căreia omul este o fiinţă strict materială, incapabilă de a avea liber arbitru şi responsabilitate, ale cărei idei sînt emanaţia unor fenomene socio-istorice, şi a cărei valoare variază în funcţie de context: productivitate economică, sănătatea codului genetic, adecvarea la disponibilitatea viitorilor părinţi de a-l creşte, randamentul (în stare de embrion) în cercetările ştiinţifice etc. Dar se potriveşte oare această perspectivă cu optimismul vremurilor post-totalitare, unul ce proclamă că marele rău al modernităţii a trecut, iar calea către fericire este deschisă? În fond, care este răul modernităţii?

o valoare relativă, şi nu ca pe un bun absolut şi un miracol.

Orice idee care ignoră caracterul sacru şi inviolabil al persoanei şi care, prin implicaţiile concrete, nu are ca obiectiv exclusiv binele persoanei reprezintă o ofensă la adresa demnităţii umane. Curente contemporane din ştiinţele umaniste şi sociale care continuă mai sofisticat tipurile de determinism exemplificate de Marx, Freud şi Nietzsche sînt astfel de ofense. Justificările acordate avortului, eutanasiei, experimentelor pe embrioni umani prin ideea că fiinţa umană nu are aceeaşi demnitate sau esenţă în diferite faze ale vieţii sau prin aceea că unele vieţi nu merită prelungite reprezintă grave alterări ale simţului dreptăţii. A pune interesul politic sau naţional mai presus de apărarea demnităţii persoanei este, la fel, semnul unei ierarhii valorice profund corupte.

Unul dintre cei care adoptă lectura clasică asupra istoriei recente este Vladimir Tismăneanu. Domnia sa, incontestabilă autoritate în cercetarea comunismului, se remarcă prin intervenţii publice onorabile îndreptate către construirea unor criterii solide pentru judecarea comunismului şi către stabilirea unei ierarhii de valori politice necesare spaţiului public românesc. Numai că filtrul domniei sale pare a fi îndreptat exclusiv asupra bătăliei dintre lumea liberă şi comunism, o confruntare dintre Bine şi Rău care s-a terminat fericit în 1989. Lipseşte însă o critică mai profundă a antropologiei propuse de modernitatea post-carteziană sau o analiză a proiectului de întemeiere a moralităţii de pe baze kantiene sau utilitariste. Lipseşte o denunţare a abuzurilor democraţiilor liberale, de la momentul Hiroshima şi pînă la poziţia legislativă în legătură cu problemele de bioetică. Semnalarea derapajelor morale ale actualului guvern „de dreapta“, „popular“ este, la fel, absentă: reducerea ajutorului financiar pentru mame, uşurarea procedurilor de divorţ, facilitarea legislativă a apelului la „mame-surogat“, susţinerea prin bani publici a fertilizării in vitro. S-ar părea că nu demnitatea umană este conceptul fundamental de judecare a istoriei şi a politicii contemporane, ci încleştarea liberalism *vs* comunism. Aşadar, pericolul este de a închide ochii la excesele statului liberal (sau ale unui partid) doar pentru că acesta este oponentul comunismului (sau al stîngii).

Vladimir Tismăneanu o citează des pe Hannah Arendt, autoarea clasicului studiu *Originile totalitarismului.* Mai profundă mi se pare însă următoarea carte a acesteia, *Condiţia umană.* Acolo modernitatea în ansamblul ei este văzută ca o consecinţă a unei mutaţii profunde în istoria ideilor, survenită în secolele XVI-XVII: este vorba de disoluţia metafizicii, neîncrederea în capacitatea omului de a găsi adevărul prin contemplarea Fiinţei, instalarea îndoielii carteziene în centrul atitudinii filozofice occidentale. Ideile au consecinţe: rămas fără aură supranaturală, omul devine rapid victima unei anihilări teoretice, apoi fizice.

Fostul judecător de la Curtea Federală Constituţională Germană, Ernst-Wolfgang Böckenförde, observă în cartea *Stat, Societate, Libertate* că statul liberal este prizonierul unei contradicţii: pe de o parte, este forţat să apere o ordine politică a toleranţei şi a pluralismului, dar pe de altă parte nu poate garanta stabilitatea acestei ordini fără apelul la un cadru obiectiv aflat *dincolo* de opţiunile subiective ale actorilor politici. Un astfel de cadru – spune el – ar fi dat de capacitatea religiei de a oferi un coagulant social. Am putea adăuga că religia este şi un punct de plecare pentru restaurarea imaginii fiinţei umane. Fără îndoială, drumul pînă la aplicarea concretă a acestei soluţii este foarte lung şi trebuie să îmbine legislaţia fermă cu apărarea libertăţii de conştiinţă a cetăţenilor. Dar este singura cale acceptabilă.

***Alin Vara** este masterand în teologie la Universitatea din Bonn.*

PUBLICITATE

ABONEAZĂ-TE ACUM!

Ai pînă la reducere 13%!

Adaugă abonamentului colecţiile de DVD-uri preferate:

Primești o dată pe lună revista Dilemateca!

NOU!

Abonamente în străinătate

Dacă vrei să faci o bucurie cuiva drag plecat din țară, acum îi poți oferi un abonament la **Dilema veche**, împreună cu **Dilemateca** sau la oricare dintre publicațiile: **Foreign Policy**, **Forbes**, **Historia**, **Știință și Tehnică**, **OK** sau **Tango**.

PUBLICITATE

METODE DE ABONARE

SMS

3 luni abonament

Trimite un SMS doar din rețeaua VODAFONE LA 7115 cu textul DILEMA VECHE

• Costul unui SMS este de 15 euro fără TVA, pentru revista fără DVD
• Vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro
Operatorul limitează la 30 euro valoarea SMS-urilor pe care le puteți trimite în decursul a 30 de zile
Contravaloarea SMS-ului nu se returnează.
Informații la tel: 0800.800.111.

ONLINE pe www.dilemaveche.ro

La sediile, chioșcurile, caravanele și librăriile ADEVĂRUL

Poștă și partenerii ADEVĂRUL HOLDING

Trimite dovada plății și talonul completat

ADRESA DE LIVRARE
Nume .....
Prenume.....
Compania* .....
Cod fiscal*.....
Str. .....
.....
nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. .....
localitate .....
județ/sector .....
cod poștal .....
telefon .....
e-mail .....
Doresc să mă abonez începând cu data de .....
.....(scrieți în căsuță numărul de abonamente pe care doriți să-l contractați)

Dilema veche
☐ 3 luni (56 lei) ☐ 6 luni (109 lei) ☐ 12 luni (212 lei)
Dilema veche + colecția Marilyn Monroe
☐ 3 luni (113 lei) ☐ 6 luni (167 lei) ☐ 12 luni (268 lei)
Dilema veche + colecția Charlie Chaplin
☐ 3 luni (93 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecția Teatru românesc
☐ 3 luni (93 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecția Opera
☐ 3 luni (178 lei) ☐ 6 luni (231 lei) ☐ 12 luni (344 lei)

și am achitat S.C. Adevărul Holding S.R.L., cod fiscal RO18990288, în contul nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera, cu ☐ mandatul poștal ☐ OP nr. ..... din data .....

* Pentru adresă de facturare diferită, contactează-ne la abonamente@adevarulholding.ro

Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 27 a lunii în curs.

Prin completarea acestui talon sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activități promoționale și să le dezvăluie terților conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări și să solicit ștergerea datelor adresându-mă societății S.C Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Pentru abonamente și informații sunați la 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice rețea, între orele 7⁰⁰ - 22⁰⁰ (luni - duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

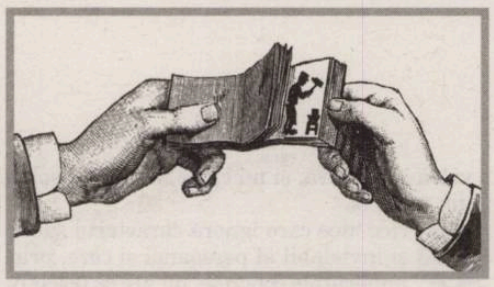

● **Ion Cucu, *Cum ar arăta viața fără fotografie?*, volumul I dintr-un interviu de un cristian, Editura Casa de pariuri literare, 2010.**

Marius CHIVU

feedbook

Poveștile fotografului

Vreme de 50 de ani, Ion Cucu a fost, practic, fotograful oficial al literaturii române. Arhiva lui numără aproape 20.000 de imagini, dintre care, conform propriei estimări, nici măcar o treime n-au fost publicate pînă acum. Numeroși scriitori îi datorează imaginea cu care au rămas în memoria colectivă, alții îi datorează de-a dreptul relativa posteritate, căci opera lor s-a arătat mai puțin durabilă decît portretele realizate de Ion Cucu. Nu exagerează deloc un cristian atunci cînd afirmă, în cuvîntul înainte al acestui prim volum dintr-o serie de trei, că „pe unii dintre scriitorii români Ion Cucu i-a făcut mai scriitori decît sînt în realitate; le-a dat privilegiul (și șansa) de a fi ilustrați într-o istorie literară; fără el, despre mulți dintre scriitorii astăzi uitați n-am fi avut decît o scurtă fișă de dicționar". De altfel, rubrica foto pe care Ion Cucu a ținut-o, începînd din 1973, timp de două decenii, în revista *Luceafărul*, așa se și chema: „O istorie a literaturii române". Dacă măcar despre o parte din impresionanta arhivă știm tot, nu cunoaștem însă mai nimic despre acest om, extrem de pasionat, dedicat și harnic, care a jucat el singur rolul martorului, al diaristului în imagini al literaturii postbelice, și cu atît mai puțin poveștile pe care le-a adunat în tot acest timp, istoriile, acele mii de cuvinte din spatele fiecărei fotografii. Găsesc întru totul lăudabilă inițiativa lui un cristian de a-i oferi fotografului șansa să și vorbească. Cele trei volume proiectate vor „developa" în sfîrșit (și) portretul lui Ion Cucu, dar vor face mai mult decît atît, se vor constitui într-un fel de istorie orală a literaturii postbelice, singura onestă, căci dragostea față de scriitori și plăcerea confesiunii vor fi singurele motivații.

Prima parte a cărții este, de fapt, un interviu în care fotograful se dezvăluie, în primul rînd, ca un om pe cît de modest, pe atît de pasionat de munca sa. „I-am iubit pe scriitori" – spune el în nenumărate rînduri, scriitorii îl fascinau, iar viața și cariera sa au avut în centru și pe margini aceste personaje, cele mai multe dispărute azi, venerate de-a dreptul. Nici o clipă Ion Cucu nu se miră de bizareriile scriitorilor, nu le evocă toanele și defectele, nu se îndoiește de ei, nu se plînge că ar fi fost personalități dificile, iar această memorie indulgentă, plină de înțelegere și chiar de compasiune („scriitorii sînt niște oameni foarte chinuiți; îi chinuie albul hîrtiei; sînt sigur de asta") se datorează nu doar dragostei și admirației purtate lor, dar și unei *ars poetica* personale, caracterizate, în primul rînd, printr-un aproape straniu devotament și, dacă vreți, respect cît cuprinde pentru subiectul din fața obiectivului. Fotograful este nostalgic după vremurile în care „literatura însemna ceva", dar și după scriitorii care nu mai sînt. Într-unul dintre cele mai emoționante pasaje din interviu, mărturisește: „La un moment dat aveam obiceiul de a pune cîte o cruce în fototeca mea, care este imensă. Le făceam o cruciuliță scriitorilor care dispăreau. Undeva pe plicuri. Și la un moment dat se umpluseră de cruci. Atunci am avut o criză existențială. Am schimbat toate plicurile într-o noapte. Am îngropat acel cimitir. Pot spune că am stat în genunchi 50 de ani ca să fotografiez scriitori. Am intrat în această spirală și n-am mai ieșit din ea".

Ion Cucu i-a însoțit pe scriitori peste tot: în deplasări, la ședințe, premieri, întîlniri („soția mea îmi spune că am dormit cu scriitorii de două ori mai mult decît am dormit acasă"), a fost mereu acolo, pîndea, făcea instantanee, era mai degrabă fotoreporter decît fotograf, în sensul că-i lipseau concepția și tușeul personalității artistice. Dacă i-aș analiza critic arta, aș spune că Ion Cucu nu lucra *cu* scriitorii, el lucra *pentru* scriitori; se dăruia lor, nu-i făcea pe ei să se dăruiască potențialului privitor, ochiului etern din spatele obiectivului. I-a pozat pe scriitori, nu scriitorii i-au pozat lui. S-a pus în serviciul scriitorilor, i-a urmărit de la baza soclului, n-a „jucat" alături de ei, fotograful și scriitorul n-au schimbat energii ca de la egal la egal. Fără îndoială că „absența" fotografului e o mare calitate, iar portretele realizate de Ion Cucu au firesc, au naturalețea nepremeditării, surprind „mișcarea", dar sînt mai mult discrete și mai puțin căutătoare, mai mult rețin decît revelează. Ideea lui artistică este cea a frumosului de tip clasic (Ana Blandiana „era frumoasă, deci fotogenică") și e prea puțină concepție modernă în arta fotografiei sale, învățate pe teren, nu studiate. Spune fotograful: „Dacă am luptat pentru ceva, este ca scriitorul să nu arate hidos, să n-arate strîmb, să nu te respingă fotografia lui. Asta a fost marea mea bătălie. Niciodată nu i-am cerut unui scriitor să-mi pozeze, să stea într-o parte sau alta, cu mîna în aer sau să privească fără ochelari. Și asta se solda cu un uriaș efort de a-l suprinde într-o imagine favorabilă lui. Niciodată n-am regizat nici o fotografie. Eu am pîndit clipa. Mi-am făcut din asta un merit. Nu i-am deranjat, nu le-am cerut nimic... Voiam să fie plăcuți, stenici, gînditori, melancolici. I-am urmărit, mă duceam după subiect, la lansări, la multitudinea de cenacluri literare și-acolo mă apropiam în vîrful picioarelor, în ideea de a-l reprezenta pe măsura valorii personajului. Adesea eram nemulțumit". Nemulțumit poate tocmai pentru că lui Ion Cucu – repet, om admirator și admirabil, modest și la locul lui, cu mult bun-simț și plin de respect – i-a lipsit acel tupeu, acel orgoliu artistic de a se căuta și pe sine în subiecții lui. De ce portretul unui scriitor, pentru a fi bun, trebuie să fie neapărat favorabil lui – și ce înseamnă, de fapt, favorabil? –, iar clipa nu trebuie întotdeauna pîndită, ea trebuie și provocată. Un fotograf nu doar pîndește, ci și atacă. E un vînător, deci mai și păcălește, mai pune și capcane. Din acest punct de vedere, fotografiile lui Ion Cucu sînt valoroase mai mult din pdv istoric, decît estetic. Portretele sale cu adevărat remarcabile – atît cît mă pricep eu la arta fotografiei – nu sînt atît de multe, tocmai pentru că sînt prea discrete, prea cuminți, prea respectuoase. Or, arta nu are nevoie să fie respectuoasă. Ion Cucu a avut o slăbiciune pentru scriitori și de aici, cred eu, vine și slăbiciunea fotografiei sale în spatele căreia a stat mult prea retras. Dar el mărturisește că oricum nu pune mare preț pe fotografia sa decît în perspectiva ideii de moștenire culturală: „Fotografiile sînt făcute de mine, dar nu-mi aparțin. Aparțin generațiilor care vor veni". Punîndu-și viața în slujba scriitorilor și a istoriei literaturii, sacrificînd cumva arta pe altarul meseriei (prost plătite, apropo), omul este, de fapt, cu atît mai admirabil. Întrebat dacă nu-l doare faptul că fotografiile sale sînt folosite deseori fără a fi întrebat, fără a-i fi plătite drepturile de autor, uneori chiar și fără a i se indica numele, Ion Cucu răspunde: „Mă și doare, sigur că mă doare, dar mă și mîngîie".

un cristian știe să-l descoase și despre copilăria din cartierul Rahova cînd juca fotbal și era poreclit Potecuță, despre figura tatălui deportat la Canal pentru vina de a nu fi declarat comuniștilor zece hectare de pămînt primite de bunicul său, erou în Primul Război Mondial, de la regele Ferdinand, despre începuturile într-ale meserie, cînd era fotograf în presa politică... Dar adevărata calitate de povestitor a lui Ion Cucu se vede în partea a doua a cărții, cînd evocă 27 de scriitori, episodul dedicat lui Paul Georgescu fiind o extraordinară schiță. *Cum ar arăta viața fără fotografie?* Așa cum ar arăta fără povești. Adică în nici un fel. Titlul acestei cărți-interviu-confesiune este, de fapt, o punere în abis, pentru că nu există fotografie pentru care Ion Cucu să nu aibă și o poveste. Cu fotografiile mai e cum mai e, dar cui nu-i plac poveștile?

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Bernhard Schlink, *Minciuni de vară*, traducere din limba germană de Gabriela Eftimie, Colecția „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2011.**

Fanii *Cititorului* lui Schlink vor găsi cu ce să se răsfețe și în aceste *Minciuni de vară*. Sînt șapte povestiri cu delicateți melancolice de acuarelă, unde e vorba de minciunile strecurate în istoria unor relații și de suflete în care numai vară nu e, ci curat extrasezon, cu tot ce înseamnă el ca solitudine, oboseală, senzație de „prea tîrziu" sau de „anapoda". Doar în „Străin în noapte" lucrurile sînt ceva mai polițiste; în rest, dramele sînt legale și civile, tristețile au forța fineții și a evoluției subtile, iar minciunile, oricît de mari sau de mici, de vinovate sau de ingenue, tot adevăr biografic generează.

Cel mai mult mi-a plăcut minciuna aproape kafkiană din „Noaptea din Bade-Baden": un dramaturg, aflat de șapte ani în amor cu o universitară ce preda teoria dreptului, se duce în orașul în care avea loc premiera unei piese a lui, iar aici, în mare taină, are grijă să împartă patul de hotel cu o altă femeie, doar pentru a-i da „un sărut discret", de noapte bună.

În „Ultima vară", minciuna ține de hotărîrea unui bătrîn suferind (cîndva „specialist în filozofia analitică") de a-și lua viața înghițind pe ascuns un cocteil de otrăvuri. Aici veți găsi această vorbă imensă a personajului, spusă atunci cînd soția îi descoperă intențiile: „Îmi pare rău... că am vrut să decid singur cînd nu mai fac față vieții... Dacă nu se mai poate, o să hotărîm împreună că nu se mai poate..."

Iar în ultima proză, „Călătoria spre sud", lupingul sentimental trăit de o bătrînă la regăsirea iubitului din studenție se închide cu această lemă: „Deciziile mari, care-ți influențează viața, nu pot fi considerate corecte sau greșite". E adevărul minciunilor, n-ai ce să-i faci.

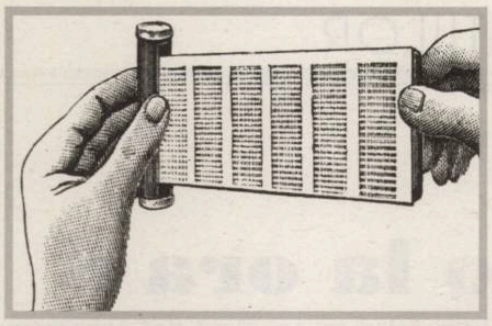

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Muncit de draci, lucrat de îngeri

Cînd bunul prieten care-mi este, de vreo patru decenii, Costion Nicolescu m-a întrebat dacă aș fi de acord să-i însoțesc la Muntele Athos, pe post de cronicar, pe cîțiva pictori din iubitul grup „Prolog" – trei meșteri (Constantin Flondor, Horia Paștina, Mihai Sârbulescu) cu ucenicii lor (Andrei Rosetti, Sorin Scurtulescu, Nicolae Badiu, George Mircea, Cristian Dițoiu), împreună cu Mircea Oliv și „în regia" lui Ionuț Totu – am acceptat numaidecît. Instinctiv. Inconștient. Ba chiar sinucigaș (mental și sufletește) aș zice.

De ce? Nu știu. Ar fi trebuit să-mi pun în prealabil o seamă de întrebări. Dacă eu, un om dotat cu așteptări, motivații și condiții ce țin de „dimensiunea turistică a existenței", știu ce va să zică un pelerinaj la locuri sfinte. Dacă păcătoșenia mea de om neînchinat la icoane, păgînia mea panteistă cu intarsii mistice poate înțelege sfințenia, tragica, labirintica, minunata istorie a locului, supunîndu-se cu naturalețe duhului ortodoxiei athonite. Dacă – insubordonabil, incontrolabil, instabil, coleric și imprevizibil cum sînt – știu, sau măcar bănuiesc, la ce mă înham: era vorba de aproape două săptămîni de hagialîc, într-un loc fabulos, dar cu legi tainice și aspre, în chip flagrant ostil hedonismului care mă caracterizează. Bicisnicul meu epicureism ar fi trebuit să se intereseze cum și cît călătorim, cît, cînd și cum mîncăm, cum (și cîți!) vom dormi în aceeași cameră, cum arată wc-urile, dacă avem sau nu curent electric, în ce măsură avem (sau nu) acoperire pentru telefonia mobilă, care sînt obligațiile netrebnicilor *civili* în sacru-cazonul context ș.a.m.d.

Adevărul e că rar se poate găsi un tip mai inadecvat la un loc, mai antinomic față de un șir de situații cu specific atît de marcat, mai inconfortabil pentru echipă, mai agasant pentru oficialități și mai surprinzător pentru sine însuși, decît am fost eu acolo. Musai să-mi fac *mea culpa* în public pentru disconfortul și iritarea produse unora dintre cei prezenți.

Pînă la 58 de ani, am intrat în biserică la vreo cinci nunți și tot atîtea botezuri. În total, cel mult 15 de ore de slujbă religioasă. Or, acum, am stat în biserică (mai mult în picioare, slujbele fiind, majoritatea, în grecește!) cam 40 de ore numai în zece zile! M-am spovedit și împărtășit la șase ani (cînd, la Denii, m-am lovit cumplit cu scăfîrlia de colțul mesei și am jurat că e pentru ultima oară cînd mă mai prind ai mei acolo), apoi la 23, înainte de nuntă, la Antim, în mai 1976, cînd am avut un dialog amețitor cu părintele Sofian Boghiu – și în sfîrșit acum, la schitul Prodromu, luat ca din oală, cu toți dracii din mine, și supus unei năprasnice limpeziri de sine cu anafură și agheasmă.

Turistic, din 1990 (cînd am ieșit prima oară din țară) încoace, am fost un hiperalintat, fie oficial, fie particular, în hoteluri de trei, patru și cinci stele, la Sibiu și Budapesta, la Paris, Brașov, Lisabona și Florența, la Viena, Cluj, Veneția, Praga, Iași, Lille, Sinaia, Geneva, Belgrad, Zürich, Chișinău ș.a. cu halucinante mic-dejunuri suedeze care durau cîteodată și două ore, cu papuci de catifea, frigidere bine garnisite, săli de baie ca-n gineceurile din *Halima*, sindrofii, chiolhanuri, degustări ș.cl.... pentru ca acuma să revin brutal, auster și mizer, direct în constrîngerile stagiului militar din Bacăul verii lui 1977, în dormitorul comun (cu trei, șapte, paisprezece suflete), cu nopți albe datorate celor zece mostre de sforăituri demonic-simfonice pe minut, cu două wc-uri la 20 de pîntece, cu numai două mese pe zi, la 8,30 și la 18, durînd un sfert de ceas, cît predica, fără pic de carne (unica excepție: o sardină de căciulă), cu șleauri de-o juma' de metru pe drumuri de munte amețitoare, cînd ești buimăcit, storcoșit și bulucit în camion ca un sac de cartofi, fără oglindă pentru bărbierit (după patru zile de neras, m-am ciumpăvit la perete: mă *oglindeam* pur și simplu în zid, fericit că, în sfîrșit, am prins o chiuvetă liberă, numai cu apă rece, evident). Plus prima reluare din viață a closetului turcesc, după experiența de la 11 ani, pe Șoseaua Viilor nr. 43! Aș avea nevoie de harul demential al lui Andrei Pleșu, cînd își descrie robinsonada unei cărți care trag nădejde să apară spre sfîrșitul acestui an și care va conține, alături de jurnalul zburătăcirilor mele, mărturii ale pictorilor (meșteri și ucenici), reproduceri, interviuri ș.a.

Pînă la 58 de ani, am intrat în biserică la vreo cinci nunți și tot atîtea botezuri. În total, cel mult 15 de ore de slujbă religioasă.

Ne-am început drumul către Aghion Oros (adică Sfîntul Munte: nimeni nu-i zice Athos!) vineri 29 aprilie, orele 19, și am revenit în București miercuri 11 mai, la 6 dimineața. Traseul: Ouranopolis-Daphni cu vaporul „Aghios Panteleimon", Kairres (Careia) și o noapte la mînăstirea Sf. Andrei, apoi vizite la Cutlumuș și Kapsala, o noapte la mănăstirea Pantocrator, urmată de Karakalou și patru nopți la schiturile românești Lacu și Prodromu, cu incursiuni la Marea Lavră, Iviron, Stavronikita și – adevărat regal *pour la bonne bouche* – trei zile la mănăstirea Vatoped, urmate de alte două la Thessaloniki, pentru muzee, unde ghid ne-a fost Ioana Mircea, fiica lui Oliv, făptură de-o efervescență artistică greu comparabilă.

De-a lungul drumului, ca răsplată a Creației pentru ostenelile din bisericile Creatorului, ne-am umplut de frumusețile unei naturi pur și simplu dumnezeiești. Nu știam că Athosul are faima de-a fi „grădina Maicii Domnului". Ei bine, totul parcă este anume crescut edenic, de la amețitorul mariaj de munte și mare, cu păduri de chiparoși peste litoraluri de-nceput de lume, peșteri, culmi, cîmpuri de maci de-un roșu orbitor, cu irișii cît crizantemele, cu șerpi traversînd leneș potecile, broaște țestoase de-o seculară nepăsare și țipete nocturne de șacali, totul înecat divin în simfoniile ciripitului de rîndunele. Din copilărie n-am mai auzit și văzut, ca aici, forfota nebună, îmbătătoare, a rîndunicilor. La Prodromu aveau și cîte trei, patru cuiburi suprapuse, ba încă și pe culoarele interioare dintre chilii zburătăceau de la intrare la ieșire, într-o veselire halucinantă. Să fii martor, într-o înfrigurată singurătate, al acelei jumătăți de ceas dinainte de răsăritul soarelui, cînd toată suflarea micuțelor aripate își înalță imnul de laudă către noua dimineață hărăzită de Dumnezeu, urmărind uriașele fuioare de ceață valsînd *au ralenti* printre culmi – e ceva de nepovestit. Simți efectiv cum îți îngenunchează văzul și auzul.

Despre oamenii care ni s-au dăruit acolo ca niște faguri de miere o să încerc o umilă poveste săptămîna viitoare.

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Și așa mai departe? Viață literară IV: august 2008 – mai 2010, *Humanitas, 2011.*

oferta de carte

PUBLICITATE

PUBLICITATE

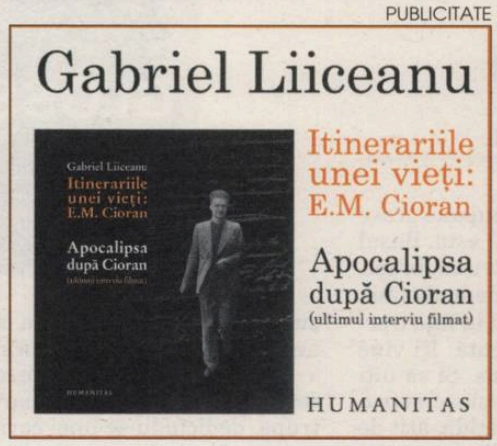

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

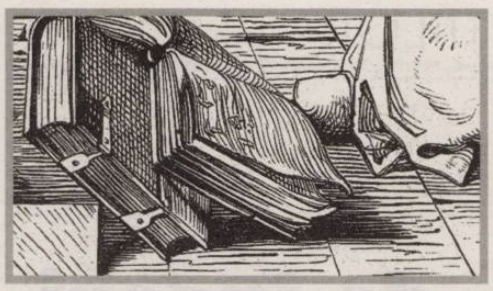

Simona SORA

biographiti

Amintiţi-vă de Sábato la ora 6

Mi-am amintit recent, la moartea lui Sábato, de-o vorbă a sa pe care a repetat-o în cîteva cărţi, cu mici variaţiuni. „Amintiţi-vă de mine la ora 6", îi spunea lui Borges în dialogurile din 1974-'75 consemnate de Orlando Barone (traduse în românește la Polirom de Ileana Scipione). „Amintiţi-vă de mine la ora 9", îşi începea Sábato testamentul politico-literar intitulat *Antes del fin,* evocînd legătura ce se făcea, în satul de cîmpie unde se născuse, între memorie şi continuarea existenţei. La 6 sau la 9 (înclin spre 6, cînd se trezea, în *pueblo,* tatăl spartan al lui Ernesto), formula era o rugăminte involuntar-poetică de a fi trezit dimineaţa la o anumită oră, de a nu fi uitat în lumea (de dincolo) a somnului. Trezirea este, de altfel, în diferite tradiţii spirituale, unul dintre principalele exerciţii de „revenire în simţiri", de reintrare în corp, exemplul cel mai la îndemînă (căci, pînă una, alta, toţi ne trezim dimineaţa) pentru a contempla vidul persoanei, un veritabil exerciţiu zen. În dialogul cu Borges chiar aşa e privită trezirea dimineaţa, ca un salt şi ca o repetiţie zilnică a morţii: „«Amintiţi-vă de mine la ora nouă.» Aşa se spunea înainte, la ţară, pe cînd eram copil. Să-ţi aminteşti de o persoană, ca de cineva care a uitat de existenţă. Cînd dormim, sufletul călătoreşte dincolo de spaţiu şi de timp".

În autobiografia sa testamentară, scrisă la 86 de ani – Sábato a murit luna trecută, cu puţin înainte de centenarul care i se pregătea cu fast în Argentina –, legătura între memorie şi viaţă este tocmai motivul scrierii unor memorii amnezice şi selective, însemnări ale unui „bătrîn al tribului" care se pregăteşte să dispară, nu înainte de a se adresa tinerilor. *Antes del fin* (tradus în românește cu titlul *Înainte de tăcere)* este, de aceea, o fulgurantă trecere în revistă a momentelor esenţiale dintr-o viaţă de aproape 100 de ani, mai mult un prilej de despărţire lucidă decît o veritabilă autobiografie. Sábato a trecut însă de la comunism şi anarhism la ezoterism, de la cercetarea în fizică şi matematică (în Laboratorul Curie de la Paris) la ficţiune, de la deviaţionism şi critica materialismului dialectic (contradicţie în sine, căci dialectica „se aplică actelor spiritului") la suprarealism şi căutarea „omului integral". În toate aceste salturi riscante, Sábato a fost martorul incoruptibil (deşi atît de controversat) al unui secol de coşmar urmat de zorii noii ere, la fel de dezamăgitoare în indiferenţa ei rapace. Dar el a fost mai ales unul dintre marii romancieri ai ultimelor două secole (Thomas Mann i-a elogiat *Tunelul,* iar Albert Camus i l-a tradus în franceză – iată doar două argumente de autoritate, pe care şi memorialistul le aminteşte *antes del fin),* cărţile sale fiind incursiuni liminale în acele zone inaccesibile filozofiei şi care altădată „erau rezervate magiei şi mitologiei". *Tunelul, Despre eroi şi morminte, Abbadon Exterminatorul,* dar şi cîteva dintre eseurile sale ar trebui citite înainte de eliptica investigare a unei vieţi complicate şi contradictorii, în care doar dragostea pentru pictură şi dependenţa vitală de scris au fost constante.

Există însă în această autobiografie atipică două feluri de întîmplări „salvate" (unele intens personale, altele, aşa-zicînd, generice). Fără această directă şi simplă consemnare de final, ele ar fi rămas simple fapte de viaţă, pierdute odată cu memoria lui Sábato, nu atît de prodigioasă precum cea a lui Borges, dar selectivă în cel mai „sabatian" mod cu putinţă. În întîmplările personale, lumea e aceeaşi, dar emoţia bătrînului scriitor o transfigurează prin tristeţe, regret, căinţă şi mai ales printr-o simplitate a stilului, o precizie curat sabatiană (pe care, din păcate, n-o veţi putea sesiza în traducerea Gabrielei Lozneanu, apărută la Editura RAO, în 2000). Cînd scrie *Antes del fin,* Sábato e singur, fără Matilde (însoţitoarea sa de o viaţă), dar mai ales fără Jorge Federico (fiul cel mare, mort într-un accident), şi nimic din trecut sau prezent, nici una dintre cărţile sale, nici faima, nici chiar înţelegerea fatalităţii morţii nu-i pot atenua durerea: „Cînd se va termina cu această povară copleşitoare şi absolută? Gîndirea mi se afundă în durere. Unde au zburat acum cuvintele? Mi-aş da toate cărţile – sărace, ridicole, precare, şchioape, nişte nimicuri faţă de pierderea aceasta –, mi-aş da tot renumele, acest renume pe care îl pun în ghilimele, şi toate onorurile şi premiile ca să-l readuc pe Jorgito."

Soţia sa Matilde, evocată cu iubire şi recunoştinţă, e protagonista unei vechi întîmplări pariziene pe care Sábato o povesteşte cu remuşcarea şi anxietatea ireparabilului: „Îmi amintesc seara cînd am lăsat-o la Paris, ca să urmez o femeie care fusese contesă înainte de revoluţia rusă. Îmi fusese prezentată de către un prinţ care lucra pe atunci ca taximetrist şi cu care discutam despre Cehov, Dostoievski şi Tolstoi. Agitaţia în care trăiam în perioada suprarealistă era atît de mare, încît am abandonat-o pe Matilde la poartă, cu micul Jorge în braţe, comiţînd un lucru oribil, care n-a încetat niciodată să mă tortureze. De aceea cînd... vreo călugăriţă bătrînă îmi spune «să vă ţină Dumnezeu mulţi ani de-acum încolo», mă întreb dacă merit".

Dar există în acest breviar al memoriei şi cîteva întîmplări impersonale, cu protagonişti anonimi, de o intensitate cu nimic mai prejos. Un mic cerşetor din Retiro îi aminteşte lui Sábato de Rimbaud, dar şi de miile de copii asasinaţi, sechestraţi, traficaţi în São Paolo; rememorarea (nume, figură, familie) a miilor de *desaparecidos,* pe cînd era preşedintele *Comisiei Naţionale pentru Dispariţia Persoanelor* (CONADEP), ca şi urmările, acuzaţiile, actualizările acelui raport din 1984 îl descurajează, dar nu-l împiedică să încheie acest testament parţial, cu un „pact între învinşi", o acceptare a eşecului şi o euforie a martiriului: „...mai întîi va trebui să acceptăm că am eşuat. Altminteri vom ajunge să fim tîrîţi de profeţii televiziunii, de cei care caută salvarea în panaceul supradezvoltării. Consumismul nu este un substitut al paradisului. Situaţia este foarte gravă şi ne afectează pe toţi. Dar, deşi este aşa, mai există cîţiva care fac eforturi să nu trădeze valorile nobile. În lume, mii de oameni supravieţuiesc în mizerie. Ei sînt martirii".

Sábato n-a trădat (în cei 100 de ani pe care i-ar fi împlinit pe 24 iunie) „valorile nobile" – iată un motiv, alături de cărţile sale unice, să ne amintim de el, măcar o vreme, dimineaţa, la ora 6. Sau la 9.

P.S. Aşteptăm, în anul centenarului lui Ernesto Sábato, o nouă traducere a autobiografiei sale sau măcar una îndreptată, adnotată şi, în fine, redactată.

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

De joacă

● **Battles, *Gloss Drop,* Warp Records, 2011.**

După acea introducere, te aştepţi ca nişte timpane grave şi încruntate să anunţe un marş. Nu se întîmplă asta. Basul schiţează timid un ritm copilăresc, ezitant, pentru ca, brusc, întregul mecanism să se arunce într-un carusel nepredictibil, dar complet seducător, de sunete. Senzaţia că ai în faţă o orchestră care a luat-o niţel razna e foarte prezentă. Îţi vine să te ridici şi să te inviţi de unul singur la dans. Şi să uiţi că math rockul, subgenul muzical căruia i se circumscrie trupa americană Battles, are o sonoritate atît de rigidă, atît de inadaptată muzicii lor de pe acest al doilea album, numit *Gloss Drop.* Şi că al doilea cuvînt al sintagmei este „rock". Şi că în faţa ta sînt doar trei indivizi – vrăjitorul Tyondai Braxton nu mai face parte din proiect – mai degrabă serioşi, iar nu o orchestră dementă.

Dacă în 2007, anul de debut discografic, cu surprinzătorul şi, de ce nu?, revoluţionarul *Mirrored,* Battles se regăseau estetic înăuntrul cîmpului semantic al genului muzical de care vorbeam mai sus, astăzi sînt un pic în afara lui. „Inchworm", cîntecul pe care încercam să-l descriu la început, are, de la un capăt la celălalt, arome care nu-ţi dau timp să-ţi revii nici o secundă din beţia dată de amănuntele microscopice, de carnavalul de crescendouri şi descendouri, de schimbările de ton comice, de şotronul imperturbabil al beţelor lui John Stanier. „Futura", o altă favorită personală, e *soundtrack*-ul perfect pentru un *Batman* regizat de Lynch. Frugala „Dominican Fade", o fantezie cu vibraţie sud-americană, e atît de gustoasă încît nu ar fi trebuit să se termine niciodată. Pe „Rolls Bayce", un circ suprarealist îşi face ieşirea din scenă pe umerii clovnilor. În fond, acesta trebuie să fie secretul colectivului de muzicieni numit Battles: deşi vrăjită de paradigma *loop*istă a muzicii – Terry Riley e o referinţă comună în interviurile acordate de membrii trupei –, muzica creată, produsă şi performată de americani nu duce la saţietate. Repetiţia există, dar nu te trimite în pragul unei crize de nervi. Construcţiile sînt dense, dar nu te sufocă. Chitările sună a orice altceva decît a chitări, dar nici nu-ţi doreşti să auzi pe-acolo vreun solo rockist şi expert.

Tyondai Braxton, vocalistul, chitaristul şi, mai important, compozitorul, nu mai face parte, cum spuneam şi înainte, din trupă, dedicîndu-se unei cariere solistice încă dinainte de a se intra în studio pentru acest nou album, dar efectul acestei dispariţii – una aparent decisivă – nu se contorizează în daune iremediabile. Poate şi pentru că urme ale metodei lui încă se mai regăsesc în muzica făcută de Battles. S-a pierdut ceva din ritmicitatea aceea ermetizată de pe *Mirrored,* din mecanica avangardistă a aranjamentelor lui Braxton, dar nu în totalitate. Spiritul lui a rămas pe loc. În plus, *Gloss Drop* aduce un aer de libertate şi de umor în sunetul grupului, faţă de perioada anterioară. Minusul este legat, însă, tot de efectul Braxton: dacă pe albumul precedent, intervenţiile sale vocale erau organic integrate în compoziţie, făcînd corp comun cu orchestraţia, acum, cu toată panoplia de invitaţi mai mult sau mai puţin celebri, părţile de voce sînt semirateuri. Chilianul Mathias Aguayo distruge parţial single-ul „Ice Cream". Gary Numan este, pe brutala „My Machines", doar propria caricatură. Vocea lui Kazu Machino, de la Blonde Redhead, e prea evident indie pentru a funcţiona firesc într-un context ca acela de pe „Sweetie & Shag". În economia albumului, însă, acestea sînt doar accidente pasabile, nereuşind să-i fure acestuia nimic din respiraţia proaspătă, experimentală şi comică pe care o aduce muzicii.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

ce mai spune

Maria MANOLESCU

Îmi răcoresc buzele arse acolo unde...

După aproape doi ani în care mi-a fost greu să ies din *trip*-ul ultimei piese pe care am scris-o (www.capetineinsuti.ro), am învăţat în sfîrşit să mă iubesc şi eu pe mine, cu toate că mă înmoi şi încep să preţuiesc lucrurile frumoase şi liniştite, şi devin şi scriu aşa:

„[...] facem cut şi ajungem la monumentul eroilor, super ţeapa pe care m-am pişat cu Radu în semn de protest în vremurile noastre revoluţionare.

Mă uit la ea şi nu-mi spune nimic. Aş vrea să mă enerveze, aş vrea să mă scoată din minţi, aş vrea să găsesc un motiv de revoltă în urîţenia asta sinistră care-şi bate joc de eroi, de oraş, de banii noştri. Banii noştri sînt sus pe dulap, acum trebuie să-i împărţim.

Trebuie să scriu pe ţeapă un slogan cu adevărat tare, ceva care să mişte oamenii, să-i trezească, să-i atingă cumva, să ardă metalul ca acidul, ceva care să meargă cu impactul vizual al sosului chimic, să-l fac pe Radu mîndru de mine, sînt beat după două pahare de vin şi nu-l mai am decît pe el. Dar nu-mi vine nimic. Radu e prietenul meu, singurul, am făcut mii de revoluţii împreună, ne-am îmbătat, am urlat, am spus atîtea lucruri, ceva trebuie să fi rămas. Dar nu-mi vine nimic şi nu ştiu ce caut aici la 3 noaptea. Mi se face ruşine, sînt pe punctul să cedez nervos, e normal, o reacţie fizică de la foame, trag o gură de ketchup, e iute ca naiba, îmi arde stomacul, îmi arde cerul gurii, îmi dau lacrimile de iuţeală, mă ridic şi nu-mi mai pot opri lacrimile, pierd săruri importante, fierbinţeala din gură se întinde în tot corpul, mă apropii de ţeapă, îmi pun palmele pe ea, e rece, îmi lipesc obrazul fierbinte de ea, o iau în braţe, e sinistră, plîng ca boul. Îmi răcoresc buzele arse acolo unde m-am pişat în vremurile bune." *(fragment dintr-un roman în lucru)*

***Maria Manolescu** este scriitoare. Cel mai recent roman este* Ca picăturile de sînge pe linoleumul din lift, *Editura Cartea Românească, 2010. Mai multe la www.mariamanolescu.ro*

Veronica D. NICULESCU

Majoratul unui festival major

– Festivalul Internaţional de Teatru de la Sibiu, ediţia a XVIII-a –

Festivalul Internaţional de Teatru de la Sibiu (FITS), cel căruia oraşul gazdă îi datorează atît de mult din ceea ce a devenit, ajunge în acest an la ediţia a XVIII-a. Între 27 mai şi 5 iunie, adică în zece zile, în Sibiu vor avea loc cam atîtea evenimente cîte zile are un an. Cele peste trei sute cincizeci de spectacole, desfăşurate în săli sau în aer liber, reunesc participanţi din şaptezeci de ţări. Trupe din Japonia, Austria, Franţa, Italia, Polonia, Canada, China, Iran vin să ne înfăţişeze un univers al teatrului contemporan, concentrat în programul unui festival care se poate lăuda că se apropie, ca amploare, de celebrele festivaluri de la Avignon şi Edinburgh.

Ghid de supravieţuire într-un program uriaş

Pe nouăsprezece pagini se întinde programul acestui magnific festival, iar totul este organizat la cheie, cu mult timp înainte de primul gong. Pentru ca spectatorul să se poată descurca în toată această vîltoare de evenimente, există anumite repere fixe, categorii de evenimente desfăşurate pe întreaga durată a festivalului în anumite locuri şi la ore stabile, pe lîngă avalanşa de spectacole de teatru propriu-zis, care au loc fie în sala Teatrului Naţional „Radu Stanca“, fie la Casa de Cultură a Sindicatelor sau la Teatrul Gong.

Astfel, iubitorii cărţii vor şti că în fiecare zi de festival, la Centrul Cultural Habitus, de la orele 11 şi 11,30 au loc lansări de carte, iar de la orele 14 şi 15 – conferinţe speciale susţinute de personalităţi. Librăria Humanitas va găzdui de la ora 12 spectacolele-lectură, de acum organizate împreună cu ICR. Numeroase expoziţii vor însufleţi spaţiile festivalului. Dan Perjovschi, cu proiectul „Pe partea cealaltă“, va pune stăpînire pe zidul exterior al teatrului din Sibiu, fotografii Scott Eastman, Dragoş Spiţeru şi Mihaela Marin, colaboratori fideli ai festivalului, vor expune imaginile cele mai frumoase din ediţiile trecute la Centrul de Informare Turistică şi la Habitus. Bursa de spectacole se va desfăşura la Casa Sindicatelor între 2 şi 4 iunie, iar Sibiu Bookfest, tîrgul de carte organizat pentru a doua oară în cadrul festivalului, are loc între 2 şi 5 iunie, în Piaţa Mică.

Dacă dimineţile şi amiezile sînt dedicate lansărilor de carte, conferinţelor şi spectacolelor-lectură, serile sînt ale regelui teatru, acolo unde îi stă domniei sale cel mai frumos: pe scenă.

Evenimente de top

Cîteva spectacole eveniment vor face deliciul spectatorilor, majoritatea veniţi de departe, cum se întîmplă în fiecare an. Cap de afiş, chiar în prima zi de festival, *Idiotul* în regia lui Eimuntas Nekrosius, cu Meno Fortas Nekrosius Theatre Company din Lituania. Nekrosius a mai fost prezent în festivalul de la Sibiu în 2009, cu o superbă *Livadă de vişini* care a avut ca public personalităţi de prim rang din lumea teatrului. Acum, regizorul lituanian aduce în festival un spectacol foarte recent. „E important ca teatrul românesc să fie în pas cu tot ceea ce înseamnă teatrul internaţional acum. Iar acesta este penultimul spectacol creat de Nekrosius“ – spune Constantin Chiriac, directorul FITS şi al Teatrului Naţional „Radu Stanca“ din Sibiu. Spectacolul are o durată de cinci ore.

Tot din prima zi se vor putea întîlni spectatorii cu unul dintre cei mai importanţi invitaţi ai festivalului din acest an: Ascanio Celestini, care deschide o nouă secţiune a festivalului, cea de Teatru-Film. „Încercăm să omagiem polivalenţa artiştilor care au creat excelenţă în zona spectacolului de teatru şi care au glisat în zona filmului. Nu vrem să ne ducem în ceea ce înseamnă scopul şi activitatea TIFF în această privinţă, pe noi ne interesează plurivalenţa unor mari personalităţi care s-au exprimat atît în zona dramatică, cît şi în cea de film“ – explică directorul Constantin Chiriac. Celestini vine la Sibiu cu o serie de trei spectacole în care el este regizor, scenarist şi interpet: *Războiul unui nebun, Oaia neagră* şi *Fabrica*.

Considerată una dintre cele mai importante regizoare din lume în această clipă, Emma Dante va fi prezentă în festival cu *Balerinii timpului,* o creaţie nouă, de la începutul acestui an, care se joacă şi la Teatrul Naţional din Bruxelles şi la Odeon în Paris.

De la Teatrul Naţional din Bruxelles vine şi piesa *Tristeţile căpcăunului*, în regia lui Fabrice Murgia. Alte vîrfuri ale festivalului: *Portretul lui Dorian Gray*, cu trupa Burgtheater Wien, venită pentru prima oară la Sibiu, spectacolul de circ modern *Anonimii celebri,* cu Les Parfait Inconnus din Canada, „un spectacol foarte frumos, o nebunie pentru toate vîrstele, programat de două ori“, după cum mărturiseşte Constantin Chiriac.

De asemenea, dintre spectacolele realizate cu trupa Teatrului Naţional „Radu Stanca“ din Sibiu: *D'ale carnavalului*, cel mai recent spectacol marca Silviu Purcărete; *Felii*, cu Ofelia Popii premiată de UNITER pentru cea mai bună actriţă în rol principal – de fapt, Ofelia Popii fiind unica interpretă a unei partituri complexe, pe şapte voci, scrisă de Lia Bugnar; *Opinia publică,* în viziunea regizorului Theodor Cristian Popescu. Toate aceste spectacole se bucură de aportul scenografului Dragoş Buhagiar.

O seamă de minunăţii

A încerca să descrii toate minunăţiile care alcătuiesc programul festivalului de la Sibiu este o sarcină asemănătoare celei de a descrie vietăţile aflate pe un hectar din fundul oceanului. Căci mult prea multe, de facturi şi dimensiuni atît de diferite, sînt evenimentele ce dau viaţă festivalului.

Astfel că le vom mai menţiona, încorsetaţi de spaţiu, pe doar alte cîteva: *Ispita Cioran,* o nouă biografie poetică marca Gavriil Pinte, jucată în tramvai pe ruta Sibiu-Răşinari; *Leonce şi Lena,* în regia lui Zoltan Balasz, cel mai important regizor maghiar în acest moment; spectacolul trupei Le Naif Théâtre, *Visul unei nopţi de vară,* regizat de Richard Demarcy, personalitate a teatrului francez; spectacolul de teatru-dans *Pierduţi în ceaţă,* cu compania Dazzle din Japonia; *Vocile din Cimitirul vesel,* prezentat doar o dată într-o ediţie precedentă, realizat cu muzica lui Shaun Davey, compozitor cu care se va lucra pentru spectacolul *Călătoriile lui Gulliver* pe care Silviu Purcărete îl pregăteşte pentru anul viitor; *Metoda,* spectacol al lui Theodor Cristian Popescu, de la Teatrul Nottara; *Polanski, Polanski,* un text de Saviana Stănescu pus în scenă de Nomad Theatrical Company, regia Tamilla Woodart; *Miriam W.,* în regia lui Radu Afrim, cu trupa Teatrului „Toma Caragiu“ din Ploieşti; *O noapte furtunoasă,* regizat de Alexandru Dabija la Teatrul Naţional Iaşi; *Recviem pentru Hiroshima,* spectacol din Iran; *Cuvîntul progres spus de mama sună teribil de fals,* cel mai recent text al lui Matei Vişniec, pus în scenă în Franţa.

Tuturor acestora li se alătură spectacole de dans, de muzică, spectacole de noapte în localuri. Şi, foarte important pentru publicul larg, spectacolele de stradă, peste nouăzeci la număr, cu păpuşi, muzicieni, statui vii, balerini suspendaţi de macarale, în tot centrul istoric al Sibiului, în fiecare după-amiază şi seară.

De la nivelul 2007 în sus

Anul trecut, organizatorii FITS mărturiseau că ediţia 2010 li se pare a fi atins o limită superioară. Prin urmare, ediţia 2011 era o mare provocare. Bugetul festivalului e similar celui de anul trecut, 5,8 milioane de euro, din care bani publici doar un sfert, majoritatea sumelor venind din finanţări internaţionale, parteneriate, sponsorizări.

„E o ediţie grea, o ediţie care vine pe fundalul acestei crize prelungite, o ediţie care vrînd-nevrînd încearcă să respecte acea continuitate de după 2007, de a nu reduce, ci de a creşte mereu proiectul acestui festival“ – afirmă directorul FITS, Constantin Chiriac. „După 2010, cînd au fost nume atît de sonore, nu mi-am imaginat că va fi greu să facem un festival măcar la fel. Dar cred că ediţia din acest an va fi măcar la fel de importantă. Din fericire, Primăria şi Consiliul Local au acordat aceeaşi sumă festivalului. În plus, a apărut un nou finanţator, prin Ministerul Turismului şi al Dezvoltării Regionale, care susţine tot ceea ce înseamnă zona de *outdoor*. E important că ministerul a înţeles că festivalul este un brand al României şi probabil se va implica şi în alte proiecte ale teatrului“ – spune Constantin Chiriac.

Programul complet al festivalului, precum şi bilete online, pe www.sibfest.ro.

***Veronica D. Niculescu** este jurnalistă.*

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Sîmbătă, 28 aprilie, pe TVR 1, finala Ligii Campionilor Europeni: Manchester United – Barcelona, pe Wembley, la Londra. Atît. Nici un cuvînt în plus – orice comentariu ar fi un amestec în afacerile interne ale vecinului. (Radu Cosaşu)

■ Albumul bilingv *Bucureştiul ascuns. Fişe pentru o tomografie urbană editat de Igloo.* Aproape 300 de pagini de fotografii şi texte cu/despre tot ce nu (vrem să) vedem din Bucureşti. (Marius Chivu)

■ Pe 27 şi 29 mai, de la ora 17,00, şi pe 28 şi 30 mai, de la ora 15,00, la Cinemateca Eforie, puteţi vedea filmul despre care Graham Greene scria în 1936 că pune în scenă „bunătatea şi simplitatea, maltratate într-o lume profund egoistă şi brutală“. *Mr. Deeds Goes to Town* (r. Frank Capra), cu un Gary Cooper genial, e exact filmul de care aveţi nevoie ca să vă recăpătaţi speranţa cu „s“ mare, în caz c-aţi pierdut-o. (Luiza Vasiliu)

■ Din ciclul Conferinţelor Ateneului Român, nu rataţi discuţia de luni 30 mai, la ora 19, dintre preşedintele Uniunii Scriitorilor, Nicolae Manolescu, şi invitatul său special, scriitorul şi disidentul anticomunist din anii '80, Dorin Tudoran, pe tema: „Un ideal pierdut: normalitatea“. (Mircea Vasilescu)

craii de burta veche

La Cairo, cu sarmalele de acasă

Una dintre destinaţiile preferate ale lui Tito era Egiptul, pe care-l vizita, pe mare, la bordul iachtului Galeb. În februarie 1962, în timpul unei croaziere de opt zile, Tito a vizitat Alexandria, Cairo, Qina, Luxor şi Aswan. Pe 4 februarie, în prima zi a sejurului, preşedintele Gamal Abdel Nasser l-a întîmpinat pe Tito cu toate onorurile, în Alexandria, şi l-a însoţit apoi în trenul de Cairo. Gustarea din tren – compusă din supă de pui cu tăiţei şi sarmale de porc cu afumătură – a fost dată de Tito şi pregătită de o echipă de bucătari iugoslavi, cu ingrediente aduse de pe vasul Galeb.

Iată reţeta sarmalelor: alegeţi 2 kilograme de foi de varză murată. Tocaţi 2 cepe, 100 gr de slănină afumată şi 50 gr de şuncă de casă. Amestecaţi totul bine cu 1 kg de carne tocată – porc şi viţel, părţi egale. Adăugaţi 200 gr de orez, sare, piper, boia dulce şi un pahar de vin alb. Umpleţi foile de varză cu tocătură şi rulaţi-le în formă. Puneţi pe fundul unei oale fişii de varză murată şi aranjaţi sarmalele de-a lungul pereţilor, lăsînd în mijloc un spaţiu gol, pe care îl umpleţi cu varză murată tocată şi cu 150 gr de şuncă de casă tăiată în cubuleţe. Puneţi deasupra 150 gr de slănină afumată tăiată fişii şi 500 gr de costiţă afumată. Acoperiţi cu cîteva foi de varză, adăugaţi apă şi lăsaţi să fiarbă 2 ore şi jumătate, fără să amestecaţi.

Iată cum ecumenismul culinar de acasă (bosnieci şi sîrbi, musulmani şi creştini, vită şi porc) s-a propagat, prin Tito, şi în trenul de Cairo. Nu ştim dacă Nasser s-a înfruptat şi el din sarmalele cu porc şi cu vin. Dar pesemne că pentru cei aflaţi la drum există şi în religia islamică pogoräminte.

Amicul Dejun

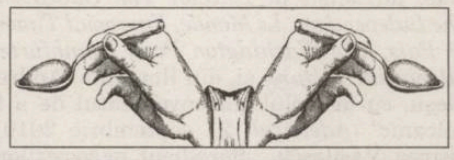

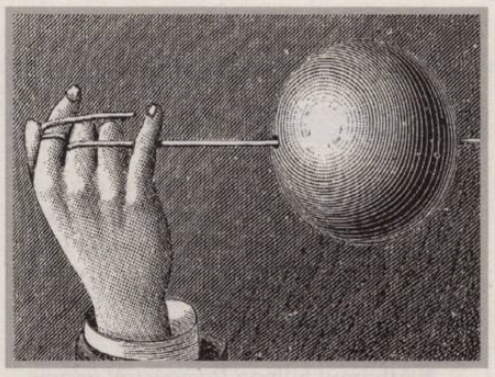

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Persona non grata

N-a fost tocmai un an bun la Cannes, dar a fost, cu siguranţă, o ediţie interesantă – scriu ziarele franceze. Cel mai important festival de film european s-a încheiat duminica trecută iar criticii, ocupaţi pînă mai ieri cu dimensiunea cotidiană, evenimenţială, trag acum linia şi fac bilanţul. Ce a fost bine? În primul rînd, filmele, apoi atmosfera şi scandalul stîrnit de Lars von Trier. Ce n-a ieşit? Palmaresul (prea ecumenic, prea împăciuitor), direcţia americană a premiilor (în Franţa e aproape un delict), absenţa angajamentului social şi politic al artiştilor, altădată foarte vizibil; şi acelaşi scandal cu Lars von Trier în chip de erou principal.

Anul şi scandalul e deja aproape o deviză pe Croazetă. Dar, de data asta, a fost prea de tot. Marele regizor danez a spus, în timpul conferinţei de presă de după proiecţia celui mai recent film al său, *Melancholia*, că-l simpatizează pe Hitler, explicînd – nici mai mult, nici mai puţin – că îl înţelege. Comentariile erau un răspuns la nişte întrebări cu privire la originile sale germane, pe care le-a descoperit în 1989, după moartea mamei sale. Ele veneau însă în continuarea unor afirmaţii recente dintr-o revistă daneză cu privire la „gustul său pentru estetica nazistă".

zis-o şi singur. Speriaţi de posibilele urmări ale declaraţiei lui von Trier, organizatorii festivalului au reacţionat declarîndu-l *persona non grata*. Festivalul de la Cannes „oferă artiştilor din lumea întreagă o tribună excepţională pentru a-şi prezenta operele şi pentru a apăra libertatea de exprimare şi de creaţie" şi „regretă profund că această tribună a fost utilizată de Lars von Trier pentru a exprima cuvinte inacceptabile, de netolerat, contrare idealurilor de umanism şi generozitate, acele principii care patronează existenţa însăşi a festivalului", au spus organizatorii. La cererea lor expresă, regizorul şi-a cerut scuze (a spus, cu jumătate de gură, că a fost o glumă) şi a părăsit festivalul. Filmul său înscris în secţiunea competitivă nu a fost exclus, ba, pînă la urmă, a luat şi premiu (pentru interpretare feminină).

Cît despre Von Trier, acesta a mai apucat să mai dea un interviu revistei *Hollywood Reporter*, în care a continuat să se joace cu focul afirmînd că, dacă el ar fi Hitler şi ar scoate un film bun, Festivalul de la Cannes ar avea obligaţia să i-l selecteze. Şi, ca să fie sigur că ironia e totală, a adăugat că aproape că se bucură că a fost declarat *persona non grata*.

Pînă la urmă, ce e condamnabil în ce spune Lars von Trier? – s-au întrebat mulţi din-

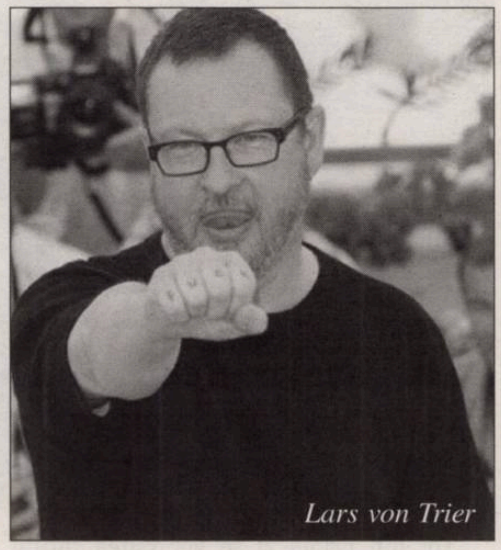

Lars von Trier

re nu-i împărtăşesc convingerile şi care, din cîte s-a spus, s-au simţit lezaţi), cuvintele lui pot să rănească o mulţime de oameni pentru care nazismul şi Hitler reprezintă cel mai mare rău posibil. Să spui că „îl înţelegi pe Hitler", să admiţi că eşti nazist de pe scena mondială care e Festivalul de la Cannes e ca şi cum, exilat într-o mică Elveţie care respectă deopotrivă corectitudinea politică şi libertatea de exprimare, ai arunca cu sticle incendiare în opinia publică. Am auzit comentarii de tot felul, printre care şi o pledoarie în care artistul e scuzat... pentru că e artist. OK. Numai că Von Trier a făcut un *statement* politic, nu un eseu artistic. Omul „e dus", s-a mai zis, n-are rost să-l pedepsim. Nici nu a fost pedepsit – a fost doar izolat. Aşa cum „un om dus" nu mai este chemat la petreceri pentru că e indezirabil. *Persona non grata*. O soluţie cît se poate de nimerită: pentru cei care-i iubesc filmele, pentru cei care-i detestă rătăcirile.

Pînă la urmă, ce e condamnabil în ce spune Lars von Trier?

Declaraţia a picat prost pentru toată lumea şi presa internaţională a preluat imediat – cu inevitabilele trunchieri – ştirea că Lars von Trier e nazist. S-a interpretat mult şi s-a scurtat enorm, dar, una peste alta, a tre fanii săi, dar şi oameni care susţineau, pur şi simplu, libertatea de exprimare. Răspunsul e simplu: dincolo de convingerile sale (care, pînă la urmă, îl privesc), dincolo de inadecvare (care îi priveşte pe invitaţii ca-

Ruxandra CIOCÎRLAN

ABC pentru Europa de mîine

Presseurop.eu, primul site de ştiri multilingv din Europa, a publicat luna aceasta *ABC pentru Europa de mîine*, o colecţie de 26 de articole reproduse din presa internaţională în limbile engleză, germană, franceză şi italiană. Textele incluse trec în revistă subiecte sociale, politice şi economice de primă importanţă pentru Uniunea Europeană, într-o manieră concisă şi nepărtinitoare faţă de interesele instituţiei antemenţionate. De la politica diplomatică a lui Catherine Ashton, la chestiunea federalismului european, a Balcanilor şi filozofiei economice a UE, pînă la dezbaterea şanselor de supravieţuire a monedei unice şi a Comunităţii celor 27 de state membre, publicaţia expune în mod direct problemele – unele minore, altele deosebit de greu de soluţionat – ce pot periclita şansele reuşitei proiectului european.

Cartea reuneşte o serie de voci ilustre ale culturii şi presei europene ale momentului, printre care filozoful spaniol Fernando Savater şi sociologul german Jürgen Habermas, jurnalişti ai ziarelor *The Guardian, The Independent, Le Monde, Financial Times, El País, The Washington Post, Frankfurter Allgemeine Zeitung* şi, din România, Andrei Pleşu, cu articolul „Inconvenientul de a fi balcanic" *(Adevărul*, 21 septembrie 2010), Mircea Vasilescu, „Paradisul negocierilor"

(Dilema veche, nr. 365, 10-16 februarie 2011) şi Cristian Delcea, „Am fost ţigan o săptămînă" *(Adevărul,* 2 noiembrie 2010).

Creat în 2009 la iniţiativa Uniunii Europene (şi finanţat de aceasta), portalul de informaţie independent *Presseurop.eu* selectează şi traduce în 10 limbi – printre care şi limba română, o secţiune coordonată de jurnalista Iulia Badea Guéritée – ştirile esenţiale pentru sfera europeană apărute în publicaţii internaţionale importante. Obiectivul acestei iniţiative îl reprezintă crearea unui spaţiu public în care dialogul social să fie încurajat, prin relatarea subiectelor de actualitate din peisajul contemporan al bătrînului continent. *ABC pentru Europa de mîine* urmăreşte să popularizeze activitatea platformei Presseurop, la baza căreia stă colaborarea dintre patru reviste europene: *Courrier international* (Franţa), *Forum* (Polonia), *Internazionale* (Italia), *Courrier internacional* (Portugalia).

Ashton, Balcani, Cetăţeni, Declin, Euro, Federalism, Geopolitică, Integrare, Rromi, Schengen, Turcia, Universităţi. Despre starea curentă a Europei şi capacitatea acesteia de a (mai) articula ceea ce Habermas numeşte „o soartă europeană comună", în *ABC pentru Europa de mîine* – mic compendiu de problematici europene comunitare aduse la cunoştinţa cetăţeanului cosmopolit de către specialişti din toată lumea, prin *Presseurop.eu*.

trecerea prin reviste

● *VICE*
VOLUMUL 1
NUMĂRUL 1
MAI 2011

Vice e cool. Sau nu. Depinde de perspectivă. Problema e că ni se vinde (de fapt, ni se dă gratuit) drept cool ceva foarte diferit de ce era cool într-o vreme. Acum e *cool* ce e *trash*. Iar *Vice* e trash. Deci cool? În fine. Dincolo de problemele de identitate am găsit şi unele chestii interesante. De pildă povestea lui Spets, producătorul unei serii de emisiuni TV despre mafioţii ruşi (el însuşi e mafiot); sau interviul cu un specialist în ketamină; sau reportăjelul din Pakistan intitulat „Vacanţă cu talibani"; sau articolul despre „Noul capitalism din Afganistan (Răpirea ca industrie)"; sau fotoreportajul cu ce se mai poartă (şi cum trebuie să te porţi) la Rokolectiv; sau interviul cu George Lois. Nu-s rele nici recenziile de albume muzicale (deşi cele mai multe formaţii par din altă galaxie). Una peste alta, ai ce citi, chiar dacă, pînă la urmă, ludicul şi umorul sarcastic devin obositoare. La fel cum şi grafica (ţipătoare pînă la violenţă) te cam scoate din sărite. Dar asta ţine de conceptul editorial – de acea tensiune dintre trash şi cool.

Fred De La Taille, publisher-ul ediţiei româneşti, e sigur că revista o să aibă succes. Chiar şi în condiţiile în care titlul e cunoscut doar vag în România şi nu există alte publicaţii similare. „Bineînţeles că piaţa autohtonă este pregătită. *Vice* livrează informaţie într-un fel complet diferit şi spune lucrurilor pe nume. Cred că românii s-au plictisit de ipocrizia *glossy* peste care dau în paginile tuturor revistelor mainstream. România evoluează foarte rapid iar *Vice* poate ajuta în acest proces." E prea optimist? Un articol care se întinde pe două pagini ale revistei pare să-i dea dreptate. Două clarvăzătoare din Chitila, Vanessa şi Mihaela, au fost chemate să dea în cărţi ca să prezică viitorul revistei în România. „O să fie foarte difuzată, foarte vizionată de foarte multe persoane", zice una. Asta dacă nu o să vină Al Treilea Război Mondial – o mai domoleşte cealaltă. Hmmm. Nu ştiu care dintre ipoteze e mai probabilă. **(M. M.)**

PUBLICITATE

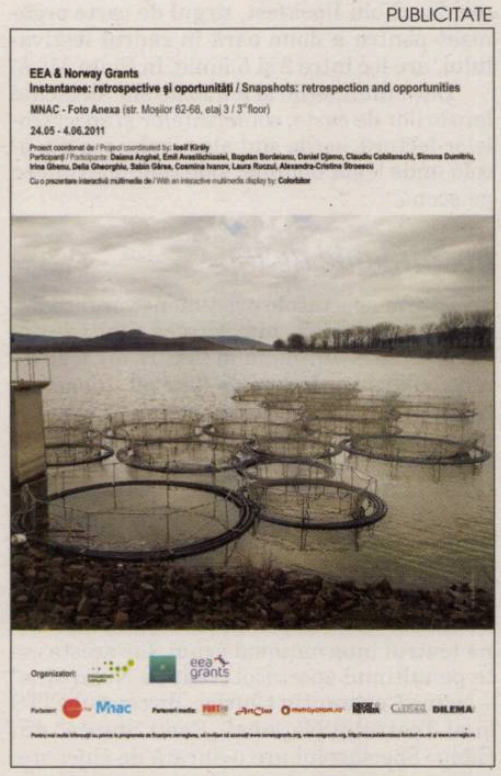

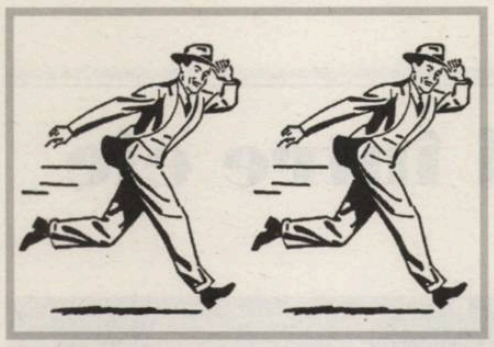

● ***Unchiul Boonmee / Loong Boonmee raleuk chat* (Thailanda, 2010), de Apichatpong Weerasethakul.**

Andrei GORZO

dilematograf

Obiecte misterioase

În noul film al thailandezului Apichatpong Weerasethakul, *Unchiul Boonmee* (Palme d'Or 2010), un bolnav de rinichi, retras într-o fermă de la marginea junglei, e vizitat acolo de spiritele soției și fiului său, dispăruți cu ani în urmă. Efectul acestor apariții nu e potențat prin tehnici hollywoodiene moderne. Ieșirea creaturilor din noapte, una după alta, ca din niște culise, și așezarea lor la masa personajului titular, pe terasa de la etajul casei lui, în cadre fixe, țin mai degrabă de tehnicile regizorale de pe vremea așa-numitului cinematograf „primitiv" de pînă pe la 1910. Statutul de fantomă al soției e marcat, aproape la fel de arhaic, printr-un efect de transparență, în timp ce fiul e un actor îmbrăcat într-un fel de costum de Chewbacca, despre care Weerasethakul a spus în interviuri că e, de fapt, reconstituirea *look*-ului unui monstru dintr-un serial local la care se uita în copilărie. Cineast experimental școlit la Institutul de Artă din Chicago și la fel de activ pe scena *video art*-ului, Weerasethakul pare angajat într-un demers de recuperare a unui soi de inocență artistică pe care criticul J. Hoberman l-a calificat drept „preistoric" – referindu-se nu numai la „preistoria cinematografului", ci la însăși preistoria omenirii: dacă tehnologia cinematografică ar fi existat pe atunci, poate că așa ar fi arătat poveștile spuse cu ajutorul ei. Stilul său poate fi caracterizat, parțial, prin faptul că aparatul de filmare și decupajul nu caută să dea inflexiuni evenimentului înregistrat (cu alte cuvinte, să-l comenteze) și prin prelungirea languroasă a unor acțiuni (ceea ce André Bazin numea *„un cinéma de la durée"*). Dar predilecțiile astea stilistice nu sînt urmărite atît de consecvent – nici de la un film la altul, nici în interiorul aceluiași film – încît să devină rigori. Mizanscena e lipsită de mari ambiții sau virtuozități coregrafice. Și, cel mai frapant, acțiunile puse în scenă pot să „nu aibă nici un sens" în raport cu ceea ce a fost înainte de ele și cu ceea ce vine după. De pildă, după ce urmărește îndelung un bărbat și o femeie ieșiți la picnic, *Blissfully Yours* – descris de Hoberman ca o versiune voit-preistorică a pastoralei lui Jean Renoir, *Une partie de campagne* – sare într-o altă parte a pădurii, la un alt bărbat și la o altă femeie, despre care, deși i-am întîlnit mai devreme, habar n-aveam că sînt împreună, după cum habar n-avem cum au ajuns acolo. La scurt timp după aceea, cel de-al doilea bărbat dispare și nu se mai aude de el. Partenera lui pleacă singură prin pădure și dă peste celălalt cuplu. Dacă pierderea partenerului a neliniștit-o, ea se calmează jucîndu-se în apă cu cealaltă femeie. Bazin scrisese despre Renoir că, deși acesta pornește de la o poveste, el o lasă să-și poarte singură de grijă, interesul lui deviind dinspre ea înspre orice se întîmplă sau se poate întîmpla în lumea vizibilă și audibilă. Așa și în *Blissfully Yours* al lui Weerasethakul, numai că și mai și: felul lui de a nara (sau de a înșira acțiuni pe firul după-amiezei de plajă) e racordat la plăcerile lenevitului la soare – minute în șir în care femeia desprinde coji de piele de pe spinarea iubitului ei sau se joacă (în plan-detaliu) cu penisul lui. Din senin începe să se audă un monolog interior al iubitului (filmul mersese pînă atunci fără voci din *off*), iar pe ecran încep să apară enigmatice inserturi scrise și desene naive (aplicate peste imagini). Deci care sînt normele interne ale tipului de narațiune/reprezentație propus de Weerasethakul? Filmele lui sînt extraordinar de imprevizibile, deși după vizionarea mai multora încep să se contureze *niște* norme: atît în *Tropical Malady* (Premiul Juriului, Cannes 2004), cît și în *Blissfully Yours* (Premiul secțiunii Un Certain Regard, Cannes 2002), genericul de început intră abia pe la mijloc; dintr-o poveste modernă de dragoste, *Tropical Malady* intră într-o legendă despre un spirit care a luat forma unui tigru, după cum și *...Boonmee* sare de la o reuniune familială supranaturală într-un basm istoric libidinos-magic, despre o prințesă care se lasă posedată sexual de un pește de rîu; dacă *...Boonmee* conține actori îmbrăcați în costume de Chewbacca, *Tropical Malady* conține babuini subtitrați (în traducere, țipetele lor devin mesaje sibilinice) și chiar o aluzie la un unchi căruia nu i se spune pe nume, dar care, aidoma unchiului Boonmee, „poate să-și amintească viețile lui trecute" (această frază dă de altfel și titlul noului film, în original). Obscuritatea sensurilor unui film de Weerasethakul e adesea pusă pe seama trimiterilor sale la credințe, mituri și simboluri tradiționale thailandeze, dar insistența asta asupra tematicii budiste/animiste a artei sale (transmigrația sufletelor, interpermeabilitatea vieții prezente cu viețile trecute) și asupra rădăcinilor ei folclorice nu explică de ce aceasta provoacă la fel de multă nedumerire și la ea acasă, după cum îi pune în umbră componente admirabile precum aplecarea (plină de curiozitate excentrică) asupra mundanului și joaca (plină de umor) cu forma cinematografică.

Mizanscena e lipsită de mari ambiții sau virtuozități coregrafice.

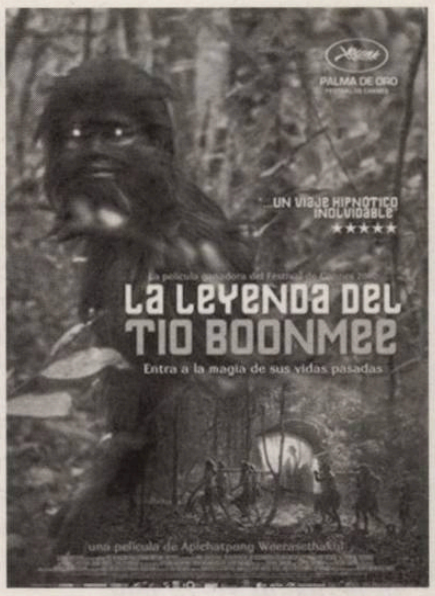

PUBLICITATE

Fundația Calea Victoriei, Dilema Veche și Cercul Militar Național
organizează:

Luna Bucureștilor

9 Mai - 26 Mai 2011 - Expoziție costume din perioada interbelică - colecția Adina Nanu la Cercul Militar Național

14 Mai 2011 - Spectacol de teatru Criza teribilă monșer - la Cercul Militar Național

21 Mai 2011 - Proiecția primului film color despre București - la Cercul Militar Național

26 mai 2011, Balul Bucureștiului Interbelic

Muzică si costumație interbelică. Participare pe bază de inscriere la bal@victoriei.ro

05 Iunie 2011 - Concert muzică interbelică și Parada costumelor

Intrare gratuită la toate evenimentele din cadrul Luna Bucureștilor, exceptând Balul Bucureștiului Interbelic.

Mai multe detalii pe: www.balulinterbelic.ro

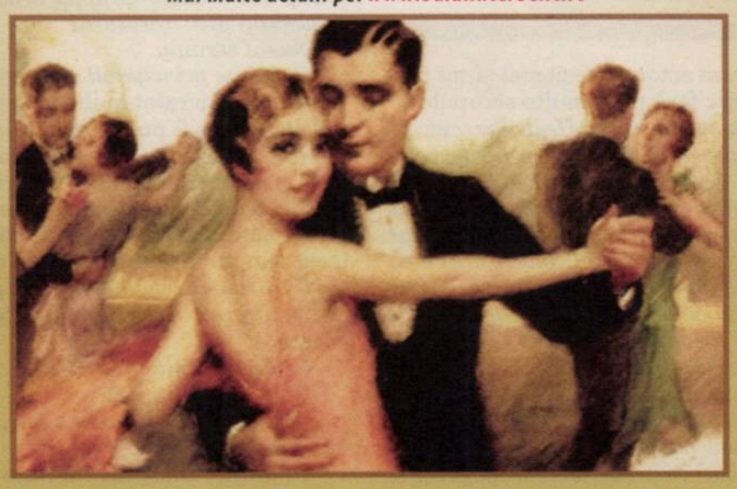

Sponsori: Sub egida Băncii Naționale a României

Organizatori: DILEMA Fundația Calea Victoriei

Parteneri Media: DESCOPERA.ro SAPTE SERI

PUBLICITATE

Unii au multe știri.
Ziarul nostru
are cele mai multe știri.

Peste o jumătate de milion de cuvinte. În 600 de știri*. Zilnic.
Cu aplicația Adevărul
pentru iPhone

* estimări interne ale companiei din data de 15 februarie 2011

Folosește QR codul pentru acces direct în iPhone App Store

Available on the iPhone App Store

Aplicațiile Adevărul pentru iPhone și iPad sunt disponibile în iTunes App Store la 0,79 €.

Ca şi cum două fotografii ar vorbi între ele

– interviu cu Jiří MENZEL –

Consideră că filmul este o muncă colectivă. Detestă regizorii care-şi tratează actorii ca pe nişte animale sau ca pe nişte peşti în acvarii. Nu s-a sfiit să-i aplice unui producător nişte lovituri de nuia în public, la un Festival de la Karlovy Vary, extravaganţă soldată cu o amendă la poliţie. Nu se consideră un artist, ci doar un om care îşi face meseria. La 28 de ani cîştigă Oscarul pentru cel mai bun film străin (Trenuri bine păzite, *1966), apoi un Urs de Aur la Berlinala din 1990 pentru* Ciocîrlii de sîrmă. *Ultimul lui film,* L-am servit pe regele Angliei *(2006), este a şasea ecranizare după opera scriitorului ceh Bohumil Hrabal. Este vorba despre Jiří Menzel, cunoscut regizor de film, de teatru, actor şi scenarist, reprezentant legendar al noului val din cinematografia cehă a anilor '60, prezent la Bucureşti cu ocazia retrospectivei organizate de Centrul Ceh în perioada 16-19 mai.*

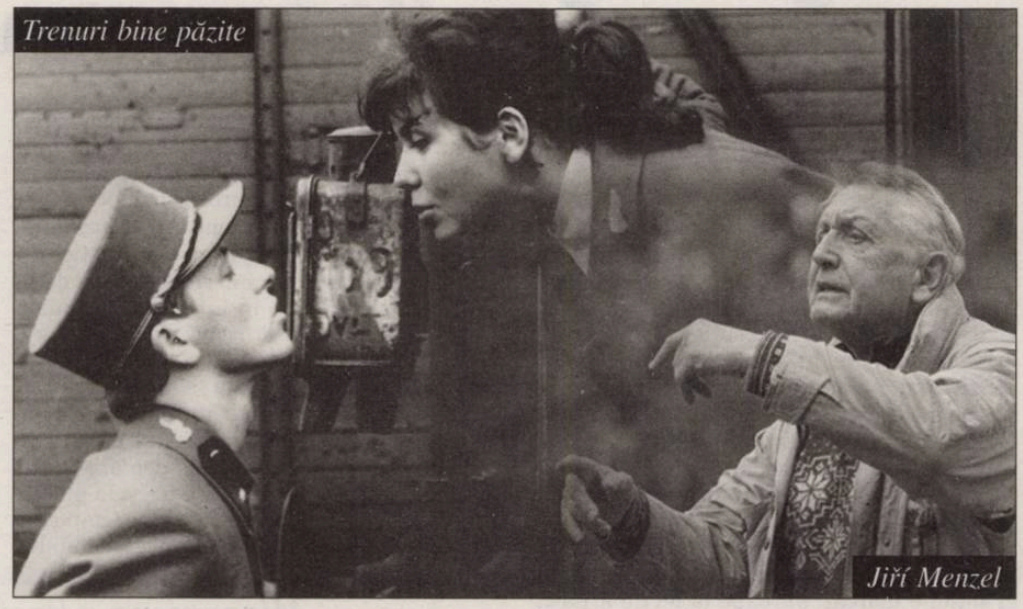
Trenuri bine păzite

Jiří Menzel

Privind filmele dumneavoastră, te frapează faptul că privirea cu care aţi învăluit toate personajele este una plină de înţelegere şi de tandreţe, chiar şi faţă de cele reprobabile şi dubioase. În mod clar, nu este ochiul unui moralist. Nu v-a tentat niciodată, cînd aţi fost dezamăgit de oameni, să fiţi cinic sau mizantrop?

Cinic sînt uneori, trebuie să admit, dar nu m-a tentat niciodată să cad în mizantropie. Prefer să rezolv astfel de conflicte interioare apelînd la puterea paradoxului, e un mod inteligent de a trece mai uşor peste anumite lucruri. În orice caz, nu-mi place deloc ideea că trebuie să iei toate lucrurile în serios.

Nu vă place să daţi lecţii, să emiteţi judecăţi radicale despre oameni?

Nu-mi place să dau lecţii pentru că nu-mi place să primesc lecţii. Din acest punct de vedere, m-am întîlnit perfect cu Bohumil Hrabal.

Sînt convinsă că, pentru mulţi, antologică rămîne scena din Trenuri bine păzite *în care dispecerul feroviar (jucat de Josef Somr) din acea gară minusculă îi aplică tinerei sale colege (Jitka Zelenohorská) pe pulpe şi pe fund ştampilele oficiale „unităţii". Sînt voci care au spus că şi numai pentru scena asta filmul ar fi trebuit să primească Oscarul.*

Da, fireşte, e picantă. Eu n-am obiceiul să-mi revăd filmele, dar pot să vă spun că sînt unele lucruri pentru care nu pot să-mi asum meritul, nu sînt responsabil de reuşita lor şi nu le pot crea de unul singur, doar prin viziunea mea regizorală. E meritul actorilor şi al cameramanului. De exemplu, în *Amintiri (Cutting it short)*, scena dintre Magda Vášáryová şi Rudolf Hrušínský, în care îi pulverizează în nas uleiul de eucalipt, nu ar fi făcut doi bani dacă nu ar fi fost jucată de doi actori extraordinari. Eu nu fac decît să speculez talentul lor. Arta mea constă în faptul că am pus faţă în faţă textul lui Hrabal cu aceşti doi mari actori şi cineva a filmat. Mi s-a întîmplat să mă aflu odată în spital şi la televizorul din cameră am văzut un medalion Hrušínský. Fireşte, a apărut şi scena pe care tocmai am amintit-o şi, după ce-am revăzut-o, mi-am zis: „La naiba, e foarte bună!". Dar, cum am spus, nu e meritul meu.

Este adevărat că aţi vrut să schimbaţi finalul la Trenuri bine păzite, *să-i deturnaţi nota tragică şi să-l mai îndulciţi, iar Hrabal v-a convins să rămîneţi totuşi la varianta textului original în care personajul principal moare brusc şi absurd?*

Lucrurile nu au stat chiar aşa. Am vrut, într-adevăr, un final fericit în care actorul rămîne în viaţă. Dar l-am filmat şi am constatat amîndoi că este o încheiere proastă, neinspirată, şi am renunţat la idee pentru că acel final ar fi distrus filmul. Aşa că am rămas la versiunea originară.

În filmele dvs. nu se vorbeşte foarte mult. Adesea personajele îşi şoptesc lucruri importante la ureche, iar unele scene te fac să te gîndeşti la filmele mute. S-ar zice că nu sînteţi un adept al vorbăriei în cinema. De ce?

Am o slăbiciune pentru filmele mute şi am vrut ca spectatorul să simtă că-l trimit la ele. Eu susţin că secolul al XX-lea a adus în istorie două nenorociri: bomba atomică şi filmul sonor. Filmul e o povestire în imagini. Trebuie să fie ca şi cum două fotografii ar vorbi între ele.

PUBLICITATE

„Eu susţin că secolul al XX-lea a adus în istorie două nenorociri: bomba atomică şi filmul sonor."

Filmele pe care le-aţi făcut nu sînt tocmai corecte politic. Ce anume vă plictiseşte în corectitudinea politică?

Politicul e ceva efemer. Ne influenţează viaţa, e adevărat, dar existenţa umană e infinită.

Aveţi vreo superstiţie ca regizor?

Sînt superstiţios că port ghinion.

Milan Kundera v-a fost profesor de literatură comparată doi ani la facultate. Am reţinut că v-a învăţat în ce constă diferenţa dintre literatura cehă şi cea a altor ţări. Cum aţi descrie-o?

Materia care ne era predată în acei ani în facultate era structurată extrem de idiot: istoria literaturii cehe, apoi, fireşte, literatură sovietică cît încape, iar din marea literatură universală mai rămîneau doar 4 ore la final. De-abia Kundera m-a făcut să înţeleg şi să conştientizez ce tip de literatură se făcea în alte ţări, în special în Occident. Am fost învăţaţi la şcoală că avem o cultură egală cu a altor popoare, dar el m-a ajutat să descopăr că lucrurile stăteau altfel. Prin ce e particulară literatura cehă? Aş zice prin modul unic în care-i priveşte pe oameni. Nu prezintă istorii mari, extraordinare, ci se opreşte asupra oamenilor obişnuiţi, mărunţi, şi extrage din cotidian lucruri extraordinare, şi e o privire în care umorul transfigurează totul. Asta-mi place cel mai mult în literatura şi teatrul ceh: faptul că, printr-o glumă, reuşesc să spună lucruri inteligente.

Ce alţi autori vă mai plac?

Čapek e iubirea mea din copilărie. Am fost solicitat să ecranizez piesele lui de teatru, dar am refuzat pentru că sînt datate şi anacronice, iar povestirile au tot fost ecranizate. Dar articolele lui pot fi citite în continuare, sînt extrem de interesante şi actuale. Cred că umanismul lui, modul în care-i preţuieşte pe oameni, este unic.

Aveţi cîteva roluri de actor în palmares. Nu o să vă întreb acum de ce aţi jucat în filmele altora, ci de ce v-aţi distribuit roluri pasagere în propriile dvs. filme. A fost un mod de a face cu ochiul spectatorului, în maniera lui Hitchcock? Cum le-aţi ales? Citeaţi scenariul şi vă gîndeaţi: ar fi amuzant să joc rolul ăsta?

Da, dar nu sînt singurul, István Szabó, de pildă, face acelaşi lucru. Nu-mi alegeam eu rolurile, în funcţie de cine ştie ce preferinţe, ci pur şi simplu mă adaptam unor situaţii neprevăzute. În *Trenuri bine păzite*, de exemplu, s-a întîmplat că actorul care trebuia să interpreteze rolul doctorului nu a putut să vină în ziua respectivă, aşa că m-am îmbrăcat şi l-am jucat eu. De regulă, cînd se îmbolnăvea cineva, eu salvam situaţia.

În teatru, am avut numai roluri pasagere, de tipul doctorului. Avantajul meu a fost că nu eram actor profesionist şi-mi permiteam să risc fără prea multe scrupule.

Ivan Klima a afirmat că Hrabal nu este suficient de cunoscut în Occident, pentru că este foarte dificil de tradus şi imposibil de interpretat în termeni politici. Chiar dacă s-a spus despre Hrabal că este un scriitor cinematic, iar multe scenarii sînt scrise în colaborare cu el, trebuie să vă fi izbit de dificultatea de a „traduce" în limbaj cinematografic textele lui. Ce credeţi că aţi lăsat pe dinafară?

Se traduce greu, aşa e, fiindcă are un limbaj foarte bogat şi imaginativ. Apoi, cred că cititorul e mai inteligent decît spectatorul, de aceea sînt mai puţini cititori. Dificil şi important e să faci ca problemele inteligente şi subtile dintr-un text literar dens să devină inteligibile pentru spectator. Vă asigur că nu e uşor.

Citeam undeva o evocare a prieteniei dvs. cu Bohumil Hrabal şi spuneaţi acolo că, printre lucrurile care vă despărţeau, se numărau fumatul şi pasiunea pentru un produs în care Cehia excelează, berea (Hrabal fiind, se ştie, un legendar băutor de bere). Deci nu vă place berea, deşi e celebrată atît de somptuos şi de convingător în L-am servit pe regele Angliei? *Aveţi vreo crîşmă preferată, cum avea Hrabal?*

Am jucat chiar într-un serial de televiziune numit *Hospoda* (*Crîşma*) rolul unui psihanalist care-şi făcea veacul într-o crîşmă. Nu am făcut-o pentru că ar fi fost una dintre îndeletnicirile mele preferate, ci pentru că, pur şi simplu, aveam nevoie de bani atunci. Şi toţi ştiau că nu o fac de dragul artei, ci al banilor. Cîrciuma mea preferată este patul.

Spuneaţi undeva că, dacă te străduieşti prea tare să faci sau să obţii ceva, distrugi acel lucru. Să înţelegem că nu v-aţi străduit prea mult în viaţă?

E o concluzie la care am ajuns curtînd fetele. Nu mi-a ieşit niciodată cînd m-am străduit. Apoi, am constatat că, în literatură, lucrurile scrise din plictiseală sau ca să-ţi dis-trezi prieteni ies mai bine decît cele făcute cu metodă.

Am observat că nu pierdeţi nici un prilej de a vă vorbi de rău. Aţi declarat în nenumărate rînduri că sînteţi leneş, lipsit de curaj şi de ambiţie şi că, pe scurt, nu vă meritaţi reputaţia. De unde modestia aceasta „arogantă", venind din partea unui regizor care a cunoscut celebritatea internaţională la 28 de ani? Vă displac atît de tare oamenii care se iau în serios ori narcisismul artiştilor? Sau e doar încă un paradox cehesc?

Da, îmi displac oamenii care se iau în serios, la fel ca narcisismul. E ceva prea pretenţios pentru gustul meu. Cînd vorbesc urît despre mine e o formă de şiretenie pentru că îi forţez pe ceilalţi să descopere că lucrurile nu stau chiar aşa cum le prezint eu. În plus, nimeni nu polemizează cu mine.

La final, cu permisiunea dvs., v-aş propune să-mi răspundeţi la cîteva întrebări mai personale din Chestionarul *lui Proust. Care este principala dvs. trăsătură?*

Nasul strîmb.

Care este principalul dvs. defect?

Lenea. Am ratat multe în viaţă din cauza indolenţei. Aş fi putut învăţa, la timpul lor, pianul, engleza, latina, dar n-am făcut-o din pură lene şi trebuie să mărturisesc că sînt lucruri pe care le regret şi care îmi lipsesc. La fel cum trebuie să admit că nici nu am făcut sau nu fac nimic să scap de lene.

Care este îndetelnicirea dvs. preferată?

Să joc, pentru că nu mă pricep şi e o provocare.

Ce urîţi cel mai mult?

Oamenii îngîmfaţi.

Care sînt greşelile care vă înspiră cea mai mare indulgenţă?

O, multe. Dacă un om nu e ticălos, văd în fiecare o bucăţică din mine.

a consemnat Laura ALBULESCU

Laura Albulescu *este redactor-şef la Editura ART.*

efectul de **ecou**

Lecţia de educaţie... fizică

Într-un fel o întrebare
Într-un fel o veche dilemă (eternă)

Stimate domnule Andrei Pleşu,

Cum au mai zis-o şi alţii (foarte puţini la număr) şi cum o gîndesc poate ceva mai mulţi decît primii, dar fără s-o spună, eu cred că principala lecţie de educaţie a poporului român, toate straturile ei sociale adunate la un loc, adică cum i-ar plăcea francezului să zică, confundate, ar fi prin a-i învăţa şi a-i pune să joace de două ori pe săptămînă (timp de cinci ani): RUGBY. Ei, da, cu Y, şi cu litere mari. E jocul acela cu o minge ovală cam ca un ou, şi care sare alandala, iar ca s-o prinzi trebuie să te antrenezi fugind după găini prin ogradă-n plin praf sau noroi. E jocul acela în care dai pasă înapoi ca să ajungi înainte. E jocul acela în care pe timp de ploaie, de soare, de ninsoare, în mocirlă sau pe terenul uscat ca betonul te-arunci pe jos în cap, în brînci, în umeri, în coate şi-n genunchi cu bucurie şi cu tot corpul. E jocul acela unde toţi cei 15 dintr-o echipă fac corp comun ca să cîştige terenul, mingea, partida, jocul şi spiritul lui. E jocul acela în care te baţi cu adversarul fără să te iei la cafteală. E jocul în care, dacă îţi iei de gît adversarul, eşti pedepsit cu o eliminare. E jocul acela în care nimeni nu se plînge că-l doare sau că arbitrul nu are dreptate. E jocul acela în care jucătorii nu-l contestă şi nu-l insultă niciodată pe arbitru. E jocul acela în care, învingătorii îi aplaudă pe învinşi la sfîrşit, la ieşirea de pe teren. E jocul acela în care, pînă mai ieri, pauza între cele două reprize de 40 de minute fiecare era doar de 5 minute, direct pe iarba terenului, muşcînd din cîte o jumătate de lămîie şi bînd nişte apă. E jocul acela în care nimeni nu se vaită sau se preface tăvălindu-se pe jos de durere, chiar dacă i s-a spart arcada-ntr-o ciocnire voinicească. E jocul în care se sîngerează, se dau îngrijiri medicale şi se joacă în continuare. E jocul în care echipele îşi cîntă imnul naţional cu mîndrie şi dragoste cu gura pînă la urechi, împreună cu un stadion întreg în picioare. E jocul acela în care la sfîrşit, chiar dacă între timp s-au mai ciocnit bărbăteşte, toţi îşi strîng mîna prieteneşte. E jocul acela în care *fair-play*-ul, ei da, tot cu Y, este singurul care contează parcă mai tare chiar decît scorul. E jocul pe care ar trebui să-l impunem la şcoală începînd chiar de la grădiniţă, iar pentru cei care au ratat începutul vor lua lecţii la seral sau, dacă sînt în stare, de dis-de-dimineaţă. E jocul pe care ar trebui să-l joace Băsescu, Crin, Ponta, Boc, Pleşu şi Liiceanu, toţi politicienii, oamenii de afaceri, jurnaliştii, scriitorii şi artiştii şi toţi ceilalţi, atîta vreme cît pot fi în picioare pe un teren cu iarbă, lung de 100 de metri şi lat de 50.

Vă imaginaţi ce meciuri fantastice s-ar încinge!?!

Cei care vor evita educarea prin practicarea acestui sport vor fi eliminaţi din viaţa publică şi vor fi îndreptaţi spre muncă obştească obligatorie. Atît cît va dura perioada de tranziţie: 10, 20, 30 de ani şi chiar mai mulţi, de este nevoie.

Ei, DA, domnule Pleşu, vom instaura Dictatura Rugby-ului, oricît ar şoca unele cuvinte cu „i" sau cu „y".

E, cred, singura scăpare a poporului român din pierzania în care se duce de-a dura ca un bolovan sau ca o minge turtită de ping-pong, într-un hău fără fund, fără să-şi mai dea seama şi fără să facă ceva, şi-n care se lamentează de secole recitînd poezii, făcînd haz de necaz şi cîntînd tot felul de balade, unele mai populare decît „altele", dezbateri televizate, şi analize filozofico-mistico-politico-social-economice-etc. prin tot felul de ziare şi reviste, care mai de care, şi-n care tot omul azi „scrie", şi „scrie", măi, frate, de s-au ameţit şi nu mai ştiu cum să scoată cămaşa şi încotro s-o apuce.

Parc-ar fi un popor veşnic beat. Luaţi-o cum doriţi: drogat, „bit", suficient sieşi, prost (educat) sau alte interpretări şi traduceri.

Stop!

Înainte de toate, să ne suflecăm mînecile şi să trecem la treabă, vom teoretiza după-aceea.

Aferim!

Sînteţi de acord, domnule Pleşu??

(Aveţi cumva altă soluţie??)

Vă scrie un cititor care vă citeşte şi vă admiră (deşi cîteodată mă cam necăjiţi lăsîndu-vă parcă prea uşor atras-dus în jocul polemicii neaoşe-desuete; ştiu, e greu de rezistat „stînd pe loc", în acel loc; eu de aceea am şi plecat).

Vă mulţumesc pentru răbdarea, timpul şi spaţiul acordat, spor la treabă şi inspiraţie şi sper poate pe curînd,

Petre GRIGORESCU (54 de ani)
Paris, mai 2011

Răspunsul lui Andrei Pleşu

Dragă Domnule Grigorescu, textul dvs. m-a entuziasmat, m-a binedispus, m-a umplut de o frăţească invidie. Vă mulţumesc!

cei mai buni

PUBLICITATE

PUBLICITATE

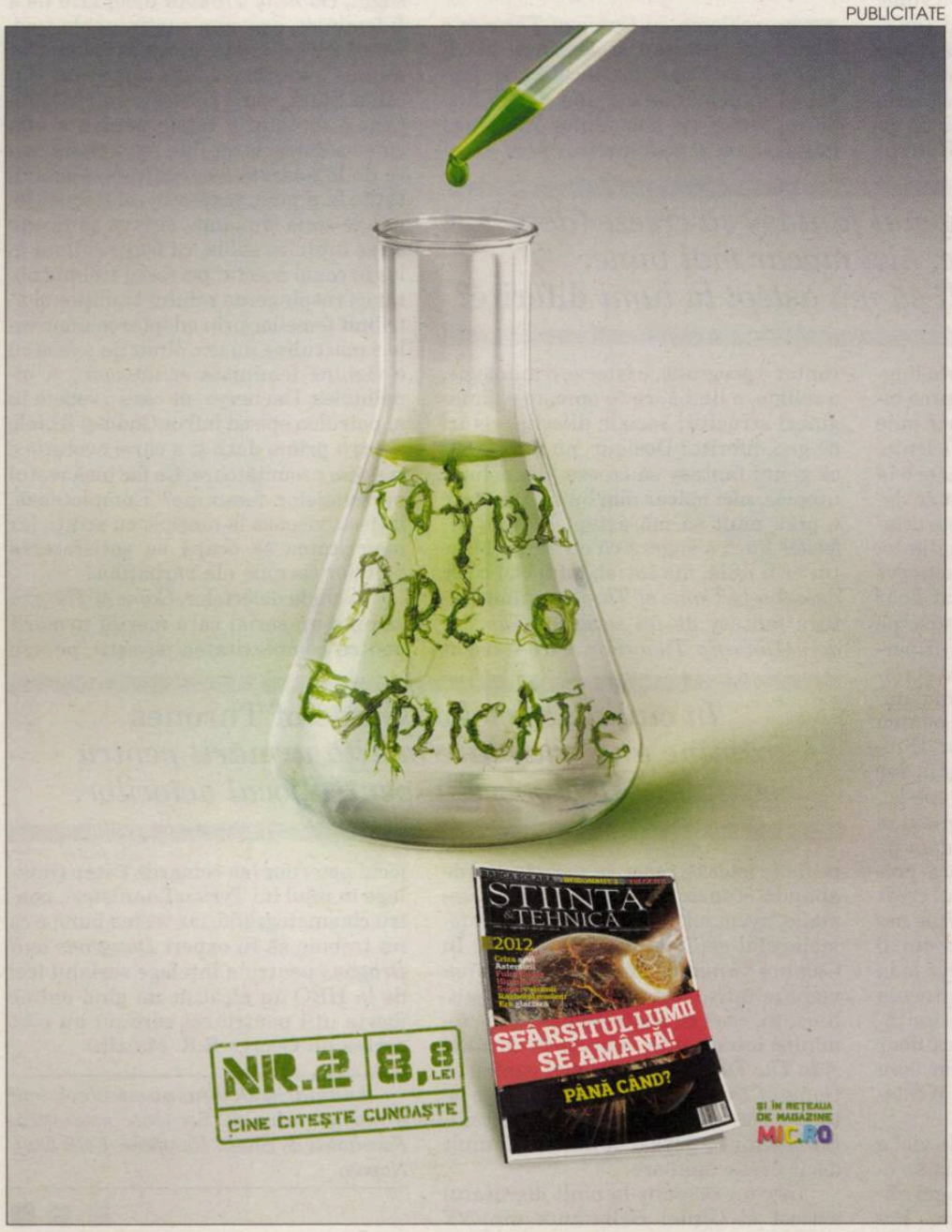

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

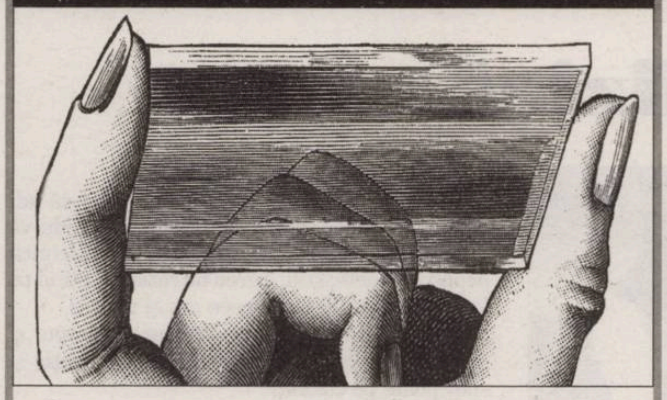

„Schimbă canalul!“

De cînd ţin această rubrică, am auzit de mai multe ori zicerea „De ce te indignezi de ceea ce vezi la televizor? Dacă nu-ţi convine, schimbă canalul!“. Deunăzi, o doamnă mă informa că „s-a inventat telecomanda“. Acelaşi îndemn, de a schimba canalul, îl auzim cu toţii, pe post, de la unii realizatori TV mai zurbagii. Cu alte cuvinte, *sînt tare şi nu vreau să fac pe plac nimănui, îmi fac emisiunea cum poftesc şi, dacă nu-ţi place ce vezi, valea!* Prin asta, respectivii ţin să braveze şi să ne arate – chipurile – că nu i-ar preocupa audienţa (deşi, evident, nu-i aşa) şi, pe de altă parte, să-şi cauţioneze trăsnăile. Desigur, o asemenea atitudine face şi un foarte bun marketing emisiunii, aşa cum anunţul la ştiri de tipul „imaginile care urmează s-ar putea să lezeze unele sensibilităţi“ nu face pe nimeni să schimbe postul, ci, dimpotrivă, să ciulească urechile şi să deschidă bine ochii, în aşteptarea a ceva nemaivăzut.

Dincolo de marketing, ideea, după cum vedem, a făcut şi face carieră.

Oare aşa să fie? Realizatorii de televiziune au libertatea să se dea în stambă oricum în faţa camerelor de luat vederi, pentru că noi avem libertatea ca, dacă nu ne convine ce vedem, să dăm pe alt canal? (Interesant e că nimeni nu zice „închide televizorul!“, ci doar „mută pe alt post!“ – pentru a rămîne de fapt captivi în acelaşi cerc vicios.)

Afirmaţia „e emisiunea mea şi fac ce vreau în ea“ se vrea echivalentă cu „sînt la mine acasă şi mă comport cum poftesc“. Numai că lucrurile nu stau deloc aşa. O emisiune nu e un spaţiu privat al unui individ, ci un loc public, iar ea e în egală măsură şi a realizatorilor, dar şi a telespectatorilor. A spune că, dacă nu-ţi convine ce vezi, poţi să schimbi canalul e ca şi cum un individ care se descheie la prohab în plină stradă îţi zice că, dacă nu-ţi place privelişte, eşti liber să întorci privirea. Ca să nu mai vorbim că pe strada respectivă circulă tot felul de lume, inclusiv copii. Cam acelaşi lucru se întîmplă şi în cazul spaţiului public televizual. Prin urmare, realizatorii TV nu sînt la ei acasă în emisiunile lor – şi asta, chiar dacă ar transmite din garsoniera proprie. Şi nici patronii de televiziuni nu pot să facă ce vor pe moşia pe care-o au – pentru că moşia asta face parte dintr-un domeniu public.

Cît despre îndemnul pe care-l primesc eu, personal, să schimb canalul dacă nu-mi place ceea ce văd – nici acesta nu ţine. Desigur, eu pot să butonez telecomanda, ba, mai mult, aş putea să închid de tot televizorul şi să renunţ la el. Mărturisesc că m-aş simţi foarte bine dacă aş putea face acest lucru (am renunţat la un moment dat la televizor, cînd am fost pentru mai mult timp plecat din ţară, şi viaţa mea a fost minunată). Nu fac asta nu pentru că am o rubrică despre televiziune în care trebuie să scriu, ci pentru că există foarte mulţi compatrioţi care nu conştientizează că pot schimba canalul, cu atît mai puţin că pot arunca televizorul la gunoi. Sînt oameni dependenţi de televizor şi al căror spirit critic e, în cel mai bun caz, adormit. Oameni care nu se pot desprinde pentru că sînt hipnotizaţi. Şi, hipnotizaţi fiind, fac ce li se spune, sînt manipulabili şi manipulaţi.

De ce mor eu de grija altora, de ce mă interesează soarta celor care ajung masă de manevră? Nu pentru că mi-aş dori să fac apostolat, să luminez poporul, şi alte lucruri de genul acesta pe care le găseşti numai în manualele de şcoală generală, ci dintr-un interes egoist: lîngă oamenii aceştia trăiesc şi cu ei interacţionez. A schimba canalul pe desene animate sau chiar a închide televizorul ar însemna să-mi bag capul în nisip. Concetăţenii mei manipulaţi de televiziuni vor rămîne majoritari şi, în plus, la fel de majoritari vor fi şi la vot. Iar ce votează ei îmi determină viaţa.

Anamaria DOBINCIUC

Urzeala împotriva femeilor

Avînd în vedere tot *hype*-ul creat în jurul serialului *Game of Thrones / Urzeala tronurilor,* încă dinaintea difuzării primului episod, e aproape imposibil să nu rămîi cu pofta de a vedea măcar un episod. Însă dacă nu ai citit cel puţin prima carte din seria fantasy *A Song of Ice And Fire / Cîntec de gheaţă şi foc,* de George R.R. Martin, primul episod al noii producţii HBO te poate lăsa într-o stare acută de confuzie. E ca şi cum ai vedea un oraş necunoscut dintr-o maşină care merge cu 120 km/h. Introducerea în lumea de tip medieval creată de George R.R. Martin e mult prea abruptă – sînt prezentate o mulţime de personaje, dintre care trei oricum mor în primele 15 minute, şi abia ai timp să respiri între atîtea scene violente şi perechi de sîni. Da, aşa ştii sigur că urmăreşti o producţie marca HBO şi da, creatorii serialului au promis că nu vor omite şi nici nu vor îndulci scenele de violenţă sîngeroasă şi de sex, care se regăsesc în carte. Citind însă mesajele de pe forumul HBO, aflu cu surprindere că cea mai problematică scenă din acest prim episod a fost de fapt tratată cît de elegant posibil în textul lui Martin. Şi ca să nu mă scandalizez în necunoştinţă de cauză, am început să citesc şi cartea.

Virgină de vînzare

În încercarea de a recîştiga tronul, Viserys Targaryen, membru al uneia dintre Marile Case din Westeros, aflat acum în exil împreună cu sora lui, plănuieşte o alianţă prin căsătorie cu luptătorii nomazi Dothraki. Astfel, o vinde pe sora lui, Daenerys, liderului Dothraki, Khal Drogo. Parada de măruntaie animale şi umane (o nuntă Dothraki fără cel puţin trei morţi ar fi plictisitoare) e greu de digerat, dar şi mai greu de digerat e scena de viol marital. E drept că între cei doi soţi există o barieră lingvistică, însă e clar că Drogo ştie prea bine sensul cuvîntului „nu“, iar lacrimile lui Daenerys ar trebui să fie suficiente. Totuşi, acesta nu pierde vremea şi o ia „ca pe o sclavă“. Complet diferit se derulează scena în carte. După nişte atingeri mai mult sau mai puţin ezitante, Drogo întreabă „Nu?“, iar Daenerys spune „Da“. Asta ar fi însemnat doar cîteva secunde în plus de filmare, pe care producătorii HBO şi le-ar fi permis. De ce au considerat scriitorii serialului că un viol ar fi un element mai important pentru acest arc sau pentru evoluţia personajului e un mister. Dimpotrivă, violul dăunează poveştii, iar asta se vede încă din al doilea episod. Aici, scena de sex, luată din context, e chiar feministă, pentru că o vedem pe Daenerys luînd controlul asupra propriei sexualităţi. Însă în contextul creat de scriitorii serialului, totul devine neverosimil – scena aceasta, scena din al patrulea episod, în care Daenerys le ia apărarea oamenilor lui Drogo, precum şi faptul că în cele din urmă se îndrăgosteşte de acesta. Sau poate că doar suferă de Sindromul Stockholm (sau care o fi echivalentul în cultura Westeros).

Nu mă aştept ca genul fantasy să creeze (doar) lumi utopice, nici măcar mai bune. Dar oare e prea mult să mă aştept la lumi diferite?

Pe lîngă faptul că scena de viol e problematică prin simpla sa existenţă, aceasta vine să-mi alimenteze suspiciunile de rasism. Poporul acesta ficţional, Dothraki, care ar fi echivalentul hispanicilor, şi sclavii lor negri nu vorbesc limba comună şi sînt consideraţi inferiori celor din Westeros şi se comportă ca nişte sălbatici. Şi exact ca un sălbatic a violat-o Drogo pe Daenerys. Faptul că ea ajunge să-l iubească nu-l face mai uman şi nici nu şterge cu buretele violul. Rămîne de văzut dacă personajul, care în carte e văzut doar prin ochii lui Daenerys, va evolua într-un mod pozitiv. Altfel, îi voi suspecta în continuare de porniri rasiste atît pe Martin, cît şi pe creatorii serialului.

O opţiune dezamăgitoare

Problema cu *Game of Thrones* e că rasismul şi sexismul pot fi foarte uşor justificate prin faptul că lumea creată e una de tip medieval. Însă ca nou-venită în lumea fantasy, am o nedumerire: dacă ai inventat o geografie, o istorie, o mitologie, o religie, o limbă, ce te opreşte să imaginezi structuri sociale diferite, roluri de gen diferite? Desigur, nu mă aştept ca genul fantasy să creeze (doar) lumi utopice, nici măcar mai bune. Dar oare e prea mult să mă aştept la lumi *diferite?* Fără a sugera că opera lui Martin ar fi nulă, mă întreb totuşi cu ce se deosebeşte *Game of Thrones* minus latura fantasy de un serial ca *The Tudors / Dinastia Tudorilor,* care e bazat pe fapte istorice reale. În ambele seriale abundă scenele violente, respectiv sexuale, avem intrigi şi decapitări, iar femeile sînt cetăţeni de rang secund. În *Game of Thrones,* femeile trebuie să navigheze într-o lume extrem de masculinizată, ceea ce poate da personaje feminine interesante, cum există de altfel şi în *The Tudors*. Însă tocmai pentru că *Game of Thrones* nu e bazat pe fapte istorice, păstrarea rolurilor de gen tradiţionale mi se pare o opţiune mai mult decît dezamăgitoare.

În ciuda defectelor, Game of Thrones *rămîne un serial care merită urmărit pentru complexitatea poveştii, pentru jocul actorilor.*

Într-un răspuns la mult discutatul articol al Giniei Bellafante din *NY Times* (aceasta face o generalizare-monstru spunînd că *Game of Thrones,* şi prin extensie întregul gen fantasy, poate plăcea doar bărbaţilor), Alyssa Rosenberg, de la *The Atlantic,* spune că odată cu secolul al XX-lea, autorii de fantasy au început să folosească poveştile pentru a imagina modalităţi prin care femeile să-şi apropriere puteri care înainte le-au fost refuzate. Ei bine, dacă acesta ar fi într-adevăr cazul lui *Game of Thrones*, asta ar însemna că e un serial feminist, iar eu n-aş mai avea nici o obiecţie. Deşi m-a bucurat constatarea, încă de la al doilea episod, că doar lumea creată e una puternic patriarhală, iar serialul în sine nu e misogin, *Game of Thrones* e departe de a fi feminist, aşa cum susţin unele voci. Într-adevăr, există cîteva personaje feminine puternice şi bine conturate: Catelyn Stark, care porneşte într-o călătorie *à la* Vitoria Lipan pentru a afla cine i-a defenestrat fiul; Arya Stark, care de la o vîrstă fragedă refuză activităţile feminine, respectiv rolul tradiţional de soţie şi mamă, şi vrea să înveţe să se lupte cu sabia, ca fraţii ei (mai ales în cazul acestui personaj trebuie notat că respingerea rolului tradiţional atribuit femeilor prin adoptarea unor valori masculine nu are nimic de-a face cu o viziune feministă sănătoasă); şi bineînţeles, Daenerys, pe care o vedem în al patrulea episod înfruntîndu-şi fratele pentru prima dată şi a cărei evoluţie e cea mai promiţătoare. Ce fac însă restul personajelor feminine? Complotează, bîrfesc, visează la mariaje cu prinţi, iar majoritatea se ocupă cu satisfacerea poftelor carnale ale bărbaţilor.

În ciuda defectelor, *Game of Thrones* rămîne un serial care merită urmărit pentru complexitatea poveştii, pentru jocul actorilor (se remarcă Peter Dinklage în rolul lui Tyrion Lannister), pentru cinematografie, iar vestea bună e că nu trebuie să fii expert *Dungeons and Dragons* pentru a înţelege serialul (cei de la HBO au alcătuit un ghid online foarte util pentru cei care nu au citit cartea lui George R.R. Martin).

Anamaria Dobinciuc *este absolventă a masteratului de Societate mediatică, Facultatea de Studii Europene, UBB Cluj-Napoca.*

Liliana NICOLAE

De după gratii

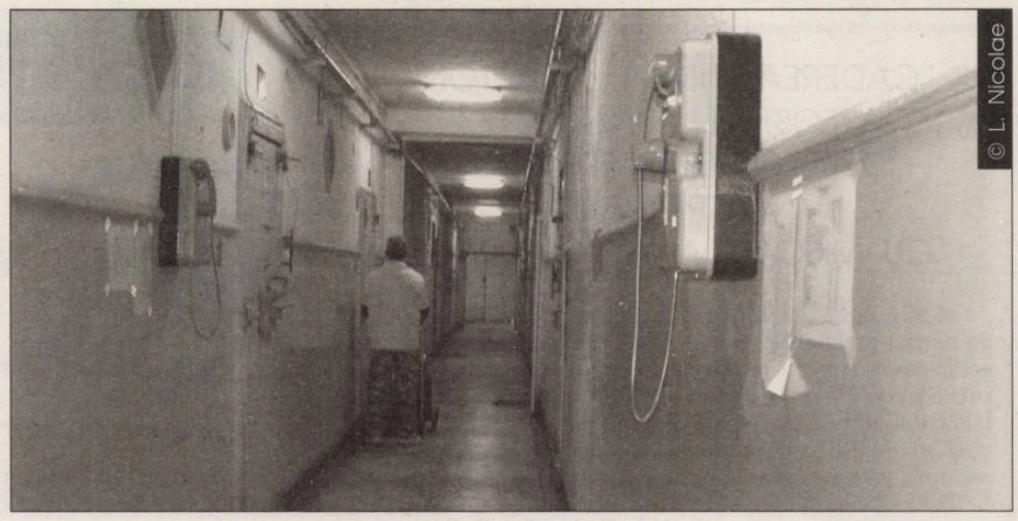
© L. Nicolae

Am făcut aproape o săptămînă, zi de zi, drumul către penitenciar. Cu 102 pînă la capăt, adică pînă la ieşirea din Bucureşti prin Progresu, iar de acolo cu un microbuz spre Gara Jilava.

Pentru Penitenciar cobori înainte de ultima staţie, undeva într-o intersecţie. Apoi – preţ de vreo 2 kilometri, pe jos, pe un drum pustiu, în plin cîmp.

În prima zi, pe un vînt care te spulbera, am făcut drumul împreună cu o femeie şi copilul ei de vreo 4 ani. Soţul ei era arestat pentru că fusese prins la volanul unei maşini, deşi n-avea carnet de conducere.

„Deţinutul nu mai e ca omu' original"

Gardul din plăci de beton al penitenciarului Jilava se vede din depărtare, prelungit cu sîrma ghimpată.

Fac controlul de rutină, las telefoanele mobile (închise) la intrare şi mă preia un ofiţer care avea să fie ghidul meu în fiecare zi. Marian Diga este şeful secţiei I. Acolo mă conduce în prima zi. Un alt filtru, o uşă care se deschide doar dacă din ghereta ultimului filtru cineva apasă un buton, apoi încă o uşă cu un sistem special de închidere/deschidere şi iată-mă pe culoarul secţiei I, printre deţinuţii care se plimbă.

Cei de aici sînt în regim semideschis. Ori au condamnări pentru fapte nu foarte grave, ori mai au puţin pînă vor fi puşi în libertate.

Primul deţinut pe care-l cunosc este un bărbat de aproape 50 de ani. Scrie o declaraţie în care spune că e de acord să dea un interviu şi începe povestea: „Totul s-a întîmplat acum trei ani. Într-o seară, am fost la un club, am cunoscut o fată şi am plecat de acolo împreună. Pe drum... un accident de maşină, iar fata a murit pe loc. Atunci o cunoscusem. O vedeam prima oară în viaţa mea!".

În acea seară, fata necunoscută şi-a încheiat socotelile cu viaţa, iar bărbatului i s-a schimbat viaţa. A fost condamnat la ani de închisoare pentru omor din culpă. „Cît am stat la puşcărie m-am tot gîndit la ce s-a întîmplat. Cred că asta a fost soarta ei! Bine, şi greşeala mea! Trebuia să plătesc, dar parcă e prea mare pedeapsa!" Bărbatul s-a gîndit şi la lumea pe care a găsit-o în penitenciar. Spune că acum i-ar da mai mult credit unui fost deţinut.

„Ce dacă cineva a făcut puşcărie? Asta nu înseamnă că, după ce şi-a ispăşit pedeapsa, nu poate să-şi vadă de viaţa lui, de familie, să-şi găsească un loc de muncă... Pentru că, din cîte am văzut, se ajunge foarte uşor aici. Nu toţi oameni din puşcărie sînt nişte nenorociţi. Eu, de exemplu, nu mă simt deloc aşa! Am făcut o greşeală, plătesc pentru ea şi cu asta basta! Ba aici sînt şi mulţi oameni cu studii superioare..." – spune cu oarecare admiraţie.

După terminarea interviului îl întreabă respectuos pe ofiţerul care a stat tot timpul cu noi: „Gata, şefu'? Sînt liber?". „Da, eşti liber! Adică... liber! Mai ai pînă la terminarea pedepsei!"

Următorul la rînd: un bărbat de aproape 70 de ani. El nu ştie să scrie declaraţia, aşa că îl roagă pe un coleg s-o facă în locul lui, apoi o semnează cu o mîzgălitură. „Neam de neamul meu n-a ajuns pe aici!" Acum, însă, s-a întîmplat să ajungă el, dar nu singur, ci împreună cu trei dintre băieţii lui. Într-o seară s-au luat la bătaie într-o cîrciumă cu un om din sat, apoi s-au dus şi la el acasă şi au continuat scandalul. Aşa s-a ales cu 3 ani şi două luni de închisoare pentru violare de domiciliu. „Cum e aici?!... Căldurică, mîncărică, facem şi şcoală, avem şi sală de sport... condiţii sînt bune pentru cine nu are un număr la poartă! Dar eu am lăsat acasă nevasta bolnavă şi un hectar jumate pe care n-are cine să-l lucreze!"

Pe culoarul secţiei I se aud roţile unui cărucior şi o voce puternică: „Poftiţi la masă, domnilor!". Deţinuţii se strîng lîngă uşă şi scot prin vizetă castroane de tablă în care se varsă conţinutul unui polonic. „Mîncărica" de care spunea bărbatul de 70 de ani, cu care tocmai vorbisem, era în ziua aceea ciorbă de fasole şi mîncare de cartofi. Momentul pare unul de o anumită solemnitate pentru cel care împinge căruciorul cu oalele cu mîncare. Poartă o bonetă ca de bucătar şi un halat albgălbui. E foarte politicos: „Poftiţi, domnule deţinut!". „Cu ce să vă servesc, domnule? Felul întîi? Sau felul doi?" „Poftă bună, domnilor!" De partea cealaltă a vizetei: „Maaaamă, ce mîncare avem noi astăzi!". „Oau! Ce de bunătăţi!" „E foarte bună mîncarea la noi, să ştiţi!"

Bărbatul de 70 de ani o să ia prînzul un pic mai tîrziu, după ce termină interviul. Ştie că „afară" lumea o să se cam ferească de el acum, după ce a făcut puşcărie. „Şi eu gîndeam înainte la fel: dacă auzeam de unu' că a fost la pîrnaie, treceam pe partea cealaltă cînd mă întîlneam cu el. Şi aşa o să fac şi de acum încolo. Mai ales după ce am văzut cum e la puşcărie! Trebuie să te fereşti, că deţinutul nu mai e... cum să vă zic eu?... nu mai e ca omu' original! Iar aici o zi e ca un an! Ne sculăm la 5 jumate, la 6 e masa, apoi în post... pe urmă, dacă nu zbiară vreunul, te culci, că n-ai ce să faci! E plictiseală mare! Ca în libertate nu e nicăieri. Am zis că n-o să mai dea pe aici zece neamuri de-ale mele!"

„Între noi şi societate, nu există nici uşă, nici geam, la ora actuală"

Pe hol e mai tot timpul zarvă. Deţinuţii în sistem semideschis intră dintr-o cameră în alta, vorbesc tare, se plimbă. Pe mine mă salută respectuos, şi-mi fac loc să trec printre ei: „Sărut mîna! Iar aţi venit pe la noi?".

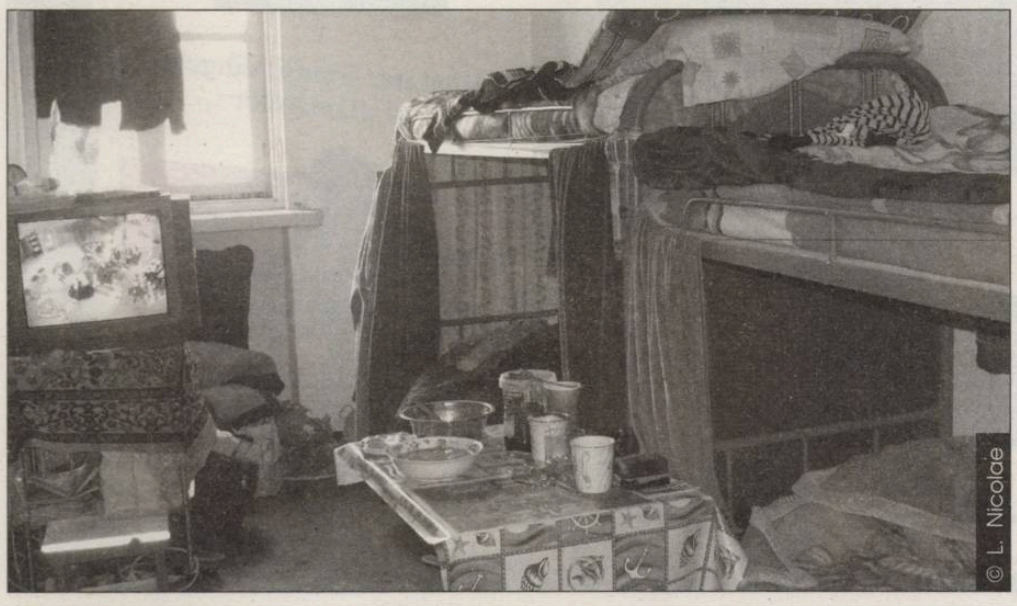
© L. Nicolae

Însoţită de un ofiţer, intru la întîmplare într-o cameră în care sînt îngrămădite cel puţin 6-7 paturi suprapuse. Pături, haine – aruncate peste tot. Unele sînt înghesuite chiar pe lîngă geamuri, ca să nu mai intre frigul pe acolo. Camerele sînt întunecoase. Pereţii plini de igrasie sînt acoperiţi ici-colo cu poze de calendar cu femei frumoase. Mergem spre fundul camerei, unde mai mulţi deţinuţi se strînseseră la un loc, ca şi cum ar fi vrut să ascundă ceva. Asta şi făceau. Improvizaseră un mic reşou. Au săpat un şanţ de vreo 2 centimetri în podeaua din ciment, în care au băgat o siguranţă. Două fire ajungeau la o priză şi... gata reşoul, pe care deţinuţii încercau să fiarbă nişte varză tocată mărunt. Au strîns totul în grabă cînd ne-am apropiat. N-au mai apucat să ascundă însă telefonul mobil, aruncat pe unul dintre paturi.

Gardurile de interior ale penitenciarului Jilava sînt pline de graffiti colorate. Desenele sînt făcute de către un fost deţinut. Tot el a vopsit şi coşurile de gunoi sau cîteva pietre aruncate pe spaţiul verde. Ca să pară totul mai colorat. Într-o lume cenuşie. Cîţiva deţinuţi mătură aleile, fără nici un spor. Alene, dînd cu mătura de mai multe ori în acelaşi loc, deşi n-au ce să mătură că totul e lună! Le spun în treacăt: „Vai, ce spor aveţi!". Iar unul dintre ei îmi răspunde în şoaptă: „N-avem voie să vorbim cu dvs.!".

„Cum e aici?!... Căldurică, mîncărică, facem şi şcoală, avem şi sală de sport... condiţii sînt bune pentru cine nu are un număr la poartă!"

Ofiţerul mă însoţeşte în clădirea din stînga, unde se află postul TV cu circuit închis al penitenciarului Jilava. Aici îl întîlnesc pe Cristian, un fost ziarist, condamnat pentru înşelăciune. I se spune „Profesorul", pentru că ţine nişte cursuri de alfabetizare, iar anul trecut i-a învăţat pe cîţiva limba germană.

Mai are şi emisiuni la postul TV, iar anul trecut a jucat într-o piesă de teatru, alături de alţi colegi. La Nottara. „A fost emoţionant! Nu am crezut niciodată că nişte deţinuţi, oameni atît de diferiţi între ei, pot face o echipă aşa de bună pe scenă. Cel mai mult m-a emoţionat o fetiţă care ne-a oferit flori..."

Amintirea îl face să lăcrimeze şi acum, cînd îmi povesteşte. Îşi aduce aminte şi de femeia care-l aşteaptă acasă. Şi iar lăcrimează, şi-mi spune cît de mult o iubeşte!

Ştie că „afară" îi va fi greu (deşi mai are pînă la ispăşirea pedepsei!). E convins că societatea nu oferă nici o şansă celor ca el. „Legal, îi acceptăm şi pe homosexuali, dar cînd demonstrează pe stradă, aruncăm cu pietre în ei. Aşa e şi cu foştii deţinuţi! Nu există nici un fel de program care să ne ajute afară. Metaforic vorbind, societatea nu că nu ne deschide nici o uşă sau un geam. Între noi şi societate, nu există nici uşă, nici geam, la ora actuală."

Cît stau în penitenciar, deţinuţii pot să înveţe carte sau să lucreze pe calculator. Pot să înveţe şi o meserie. Anul trecut, 56 de condamnaţi de etnie romă au fost calificaţi ca agricultori şi au lucrat în serele şi grădinile penitenciarului, iar alţi 14 deţinuţi au fost calificaţi ca lucrători în construcţii. Cei care participă la cursuri sînt, însă, destul de puţini. Majoritatea spun că „afară" de-abia îşi găseşte de lucru un om care nu are „tinichea de coadă", ca el, aşa că nu se străduiesc deloc. Unii au învăţat în închisoare să cînte la un instrument. Cu cîţiva deţinuţi absolvenţi de Conservator au făcut şi o formaţie cu ajutorul unei organizaţii – Concordia.

Iar dacă în penitenciare programele care îi pregătesc pe deţinuţi pentru eliberare sînt insuficiente, odată ieşiţi pe poarta închisorii deţinuţii sînt ai nimănui.

Eliberarea

T.D. e emoţionat. Îşi frămîntă mîinile atunci cînd vorbeşte cu mine. Are 42 de ani. Ultimii 9 i-a trăit la închisoare. E la a doua condamnare, pentru trafic de droguri... Prima – pentru furt calificat. Frămîntatul mîinilor are o explicaţie: bărbatul urmează să fie pus în libertate în mai puţin de 24 de ore. Am impresia că-mi spune o „poezie" pe care o spun toţi în pragul eliberării: „O să-mi văd de treaba mea, o să-mi găsesc un loc de muncă, o să-mi fac o familie. Nici nu vreau să mai aud de droguri sau de închisoare!". Aşa spun toţi. Numai că peste jumătate dintre ei se întorc. Recidivează. O dată. Sau chiar de mai multe ori. În cazul nostru: T.D. nu mai are părinţi. Doar un frate cu care nu a păstrat legătura („nici măcar nu ştie că sînt la închisoare!"). A făcut doar 8 clase iar înainte de a fi condamnat a mai lucrat din cînd în cînd ca tinichigiu. Învăţase să pună şi parchet. Dar a descoperit că din droguri ies banii mult mai uşor. Va putea să o ia de la capăt?!...

Se întreabă şi singur ce şanse o să aibă: „Cînd o să zic că vin după 9 ani de puşcărie... cine mă angajează? O să-mi spună «vino mîine», iar mîine... înseamnă niciodată!".

A doua zi, bărbatul e proaspăt bărbierit şi e numai un zîmbet. E nerăbdător. Îl întreb ce zic „colegii". „E!... sînt invidioşi!" Fiecare are, însă, o vorbă pentru el: „Să fii cuminte!", „Să te apuci de muncă afară! Deşi... nu cred că ai prea multe şanse!", „Bă, să vii repede înapoi! Pe noi tot aici ne găseşti!".

În penitenciar, T.D. a mai lucrat şi a cîştigat nişte bani care o să-i ajungă o perioadă, afară. A mai făcut nişte cursuri şi le-a vorbit deţinuţilor despre riscurile infectării cu HIV. Dar recunoaşte că aceştia îl cam luau în rîs!

Cînd a luat-o pe drumul pustiu, care traversează cîmpul pînă la staţia de microbuz din Jilava, a plecat cu mîinile în buzunar. Nu a luat cu el decît cardul pe care i s-au pus banii (banii „noi", că în timp ce era la închisoare, leul a devenit RON, sau „leu nou") cîştigaţi. În rest, a lăsat colegilor şi haine, şi lenjerie, şi tot! Nu l-a aşteptat nimeni la ieşire. „Nu-i nimic!" – zice. „Cred că nimeresc drumul către casă!"

Varianta audio poate fi ascultată aici: http://www.romania-actualitati.ro/sansa_de_a_o_lua_de_la_capat-2669

***Liliana Nicolae** este jurnalistă la Radio România.*

CĂDEREA LUMII DE CARTON A FOST UN LUNG PRILEJ DE A NE SIMŢI FRANCEZI LA PĂTRAT, CU MIŞCĂRI APROAPE URIAŞE

■ Minune a globalizării, în finala mică a Mondialului de hochei pe gheaţă, aceea dintre Cehia şi Rusia, ambele echipe aveau înscris pe tricourile lor numele aceluiaşi sponsor: Skoda. Pentru cei care ştim ce a însemnat în istoria lagărului nostru, înainte de căderea Zidului, un meci de hochei între URSS şi Cehoslovacia, a fost un lung prilej de a ne simţi voioşi în sarcasmul nostru. (**R. C.**)

■ Pe cîteva panouri din Bucureşti au apărut anunţuri cum că sîmbătă, pe 21 mai, vine sfîrşitul lumii. Căci, pînă una-alta, în vremurile noastre pînă şi Apocalipsa are nevoie de publicitate. (**S. G.**)

■ „Bine aţi venit pe situl coliva-bucuresti.com.ro. Puteţi comanda la domiciliu colivă tradiţională la caserolă, platou de ceramică sau cutie de carton.“ Accesaţi coliva preferată! (**M. C.**)

■ După izbucnirea scandalului în care e implicat şeful FMI, jurnalista Laura Chiriac de la Realitatea TV a povestit că, atunci cînd s-a aflat la Bucureşti, Dominique Strauss-Kahn s-ar fi comportat „foarte politicos şi amabil“ faţă de ea, insistînd să rămînă mai mult la un dineu. Jurnalista spune că politicienii francezi au în general un stil curtenitor şi povesteşte că şi cu Nicolas Sarkozy a „păţit ceva asemănător“, cînd acesta a venit la Bucureşti în calitate de ministru de Interne. Nu te poţi gîndi decît că marele ghinion al jurnalistei noastre (cu nume asemănător cu al fostului preşedinte al Franţei) este acela că n-a trăit pe vremea lui Napoleon Bonaparte. (**A. M.**)

■ La Noaptea Muzeelor, în timp ce mergeam pe stradă, trec pe lîngă mine un el (ceafă lată, muşchi la pătrat, 2 metri pe 2) şi o ea (o *bimbo* blondă). El îi spune ei, desfăcînd braţele larg, a explicaţie: „Şi atunci Carol al II-lea...“ Chiar şi numai pentru replica asta, a meritat să se facă o Noapte a Muzeelor. (**L. V.**)

■ Sloganurile (şi campaniile) de tipul „Salvaţi Vama Veche!“, „Salvaţi Centrul Istoric!“, „Salvaţi Piaţa Obor!“ sînt relative. În Piaţa Obor, de pildă, fosta patrie a manelelor pe care voiau toţi să o „salveze“ la un moment dat – în vreme ce în hala-monument istoric ce se degradează de la o zi la alta zoaiele continuă să clipocească, şobolanii să mişune, iar drojdierii să se adune în ultimul birt cu damf de rachiu prost care le-a mai rămas –, în „piaţa nouă“, la etaj, o parte din spaţiu e ocupat de expoziţii de pictură, pe pereţi sînt fotografii cu Tîrgul Moşilor de altădată, din difuzoare răsună muzică clasică, iar micii producători de la Sibiu sau Braşov îşi vînd marfa cu mişcări aproape coregrafiate. Naturalism *vs* realism magic. Şi acum, sincer: voi pe care din astea două aţi „salva-o“? (**A. P.**)

■ Cînd s-a lansat „brandul de ţară“, toată presa română (liberă şi endepandantă cum e) s-a dat de ceasu' morţii s-o prindă pe dna Udrea cu frunza plagiată. În buna ei tradiţie şi cunoscutul său stil, aceeaşi presă română a lăsat baltă subiectul. Acum, la televizor şi pe panouri uriaşe plasate peste tot (bani să iasă...), ditamai campania despre care se zicea că o să ne umple de turişti străini ne propune, sec, să „redescoperim România“. Păi, asta facem clipă de clipă, şi constatăm că România e tot aia. De ce mai era nevoie şi de-o campanie în acest sens? (**M. V.**)

Cu ochii-n 3,14

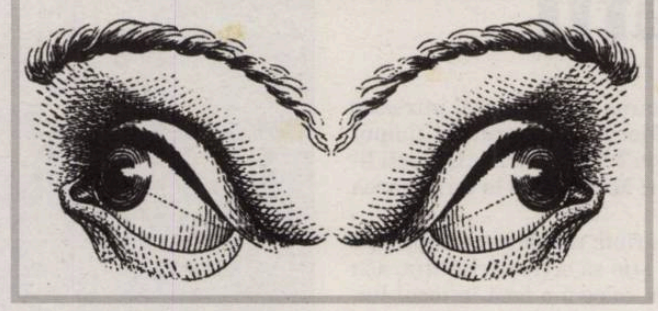

ŞTIRE SEXUALĂ: NE-AM RĂSUCIT PREA DEVREME DE LA PARTER SPRE AEROPORT

■ Ştire explozivă: în China, zeci de cultivatori s-au trezit că le explodează pepenii. (**M. M.**)

■ Valentin Uritescu se arăta scandalizat (în emisiunea *Dănutz SRL)* că în repertoriul Teatrului Naţional din Bucureşti se poate găsi o piesă care se cheamă *Viaţa mea sexuală*. Cîteva zile mai tîrziu, aflu că Valentin Uritescu joacă în filmul *Viaţa mea sexuală*. E ceva care-mi scapă? (**L. V.**)

■ Ţin minte cît ne-am sucit şi ne-am răsucit, în '93, pînă ne-am decis să ne botezăm revista *Dilema*. Trăiserăm şi discutaserăm decenii fără vreo dilemă. Cine mai ştia ce-i o dilemă? Ăsta-i titlu de revistă românească? E dificil, e elitist, e criptic. Trecut-au anii şi azi teleaud că pînă şi în partidul de guvernămînt există o dilemă: Boc sau Blaga? (**R. C.**)

■ O prietenă îmi trimite pe Messenger o ştire comentată: „Angela Merkel îi atacă pe leneşii Europei: portughezii, grecii şi spaniolii au prea multă vacanţă şi ies la pensie prea devreme“. Cu alte cuvinte, au o viaţă. Şi sînt vinovaţi pentru asta. Subscriu. (**A. M. S.**)

■ De cîte ori intru într-un spital din România, mă aştept (da, ştiu, am prejudecăţi) ca totul să fie groaznic. Din fericire, nu se întîmplă mereu chiar aşa: la Fundeni, la Cardiologie, mi s-a părut curat, ordonat, iar personalul destul de politicos. La fel şi la Urologie. Mi-a plăcut şi restaurantul de la parter. Să fie ceva cu mine? (**I. P.**)

■ Bucureşti – capitală europeană, da? Păi, de exemplu, la Viena, cînd iei CAT (trenul spre aeroport) din buricul tîrgului (Wien Mitte), poţi să faci *check-in* acolo, pe peron, şi în felul ăsta scapi de bagaje. Vă imaginaţi cum ar fi, la noi, un *check-in* în staţia lu' 783 din Romană? (**M. V.**)

E ATÎT DE SIMPLU: BUCURĂ-TE ACTIV DE FRUMUSEŢEA VERDE CU OCHI ROZ

■ Deci joi a apărut *Dilema veche*. Deci acolo deputatul PDL Sever Voinescu, un apropiat al dictatorului suprem Traian Băsescu, a scris un editorial numit „Puterea afrodisiacă“. În weekendul imediat următor, americanii, prietenii pe care Traian Băsescu tocmai i-a primit cu scutul în România, l-au arestat pe şeful FMI pentru abuz sexual. Care şef FMI l-a enervat pe Traian Băsescu cînd cu declaraţia aia stupidă cu taxarea bogaţilor. Deci avertisment Voinescu în *Dilema veche* – scut – arestare. E atît de simplu: Băsescu i-a făcut-o. Ce se întîmplă cu ăştia de la Antene, le-a scăzut vigilenţa? (**C. G.**)

■ N-am lipsit decît două săptămîni din patrie, dar la întoarcere mi se păru c-am nimerit pe teritoriul altei planete, cu înţelesuri greu de pătruns, ca-n reclama asta: „Economiseşte şi cîştigă o lădiţă de bani! Deschide-ţi un Flexidepozit pe 4 luni în Lei sau Euro şi bucură-te de flexibilitate“. Grozav, de-atîta flexibilitate mi-e să nu înţepenim în lădiţa aia. (**D. S.**)

■ În urma unor investigaţii tomografice, s-a ajuns la concluzia că prinţesa egipteană Ahmose-Meryet-Amon, fiica ultimului faraon din dinastia a XVII-a, a murit la 40 de ani din pricina unei avansate arterioscleroze, avînd arterele coronare aproape blocate. Cum (se crede că) pe vremea aceea se mînca mai sănătos, nu se fuma, iar „stilul de viaţă“ era mai degrabă activ, cercetătorii nu-şi explică boala decît printr-o moştenire genetică defectuoasă despre care nu s-au păstrat informaţii scrise, din motive de securitate dinastică. Şi cînd te gîndeşti că avea nevoie doar de un simplu bypass! (**S. S.**)

■ A (re)început „show-ul incendiar“ al verii, emisiunea în care totul se învîrte în jurul „jocului seducţiei“ – *Burlacul*, sezonul 2. Despre tînărul burlac, Bote le-a spus de la început, şi le tot repetă mîndrelor pretendente, că e un „prinţ pe cal alb“, că e frumos, deştept, şcolit pe-afară şi... bogat. Dar că trebuie iubit şi apreciat nu pentru că are bani, ci pentru sufletul lui. Că e cel mai tînăr miliardar din România, dar că îşi caută o fată care să nu fie vulgară şi superficială. Că are bani, vezi bine, dar că apreciază frumuseţea naturală. Asta-i ca şi cînd ţi s-ar spune să nu te gîndeşti la un pahiderm, cînd ai ditamai elefantul cu tine-n cameră. Ce să mai înţeleagă sărmanele fete? (**P. M.**)

■ În Papua-Noua Guinee, oamenii de ştiinţă au descoperit 200 de noi specii de păsări şi insecte, printre care şi o lăcustă verde cu ochi roz. Numai bună pentru un cocktail! (**M. C.**)

PUBLICITATE

LAROUSSE
ENCICLOPEDIA MEDICALĂ A FAMILIEI
în 8 volume

Volumul 5
Sănătatea inimii, sângelui și plămânilor

De marți, 31 mai
împreună cu ziarul

14,99 LEI
ZIAR + CARTE

În colaborare cu Editura Rao
Informații și abonamente 0800.800.111 (apel gratuit)
Cumpărați online pe www.adevarulshop.ro
ACUM ȘI ÎN REȚEAUA DE MAGAZINE MIC.RO
Proiect susținut de ACADEMICA
WWW.ACADEMICA-MEDICAL.RO

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

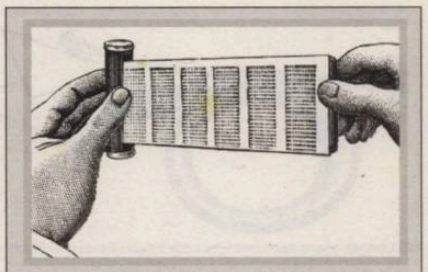

Dan C. MIHĂILESCU
ce mi se-ntîmplă 15

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VIII ■ nr. 381 ■ 2-7 iunie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

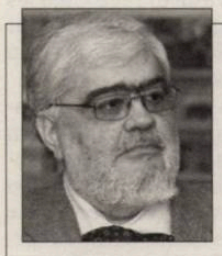

ANDREI PLEŞU
„Din presa germană“
pagina 3

ANDREI CREŢULESCU
„Cannes 64“
pagina 17

STELA GIURGEANU
„Vin, pîine cu nuci, ore de poveşti“
pagina 23

Vînzare cu orice preţ?

„Nu citesc niciodată reclamele. Mi-aş petrece tot timpul dorindu-mi lucruri.“
FRANZ KAFKA

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

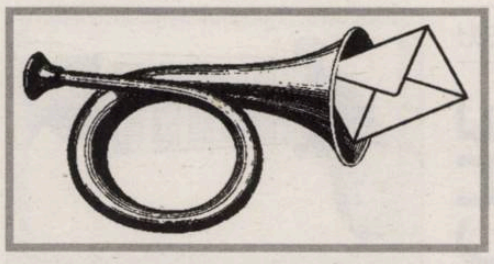

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“ *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

ACTUALITĂŢI

Decît un altruist interesat, mai bine un egoist cu inima mare...

Ştiu. Sîntem un popor cu sînge cald, spre fierbinte. Sîntem temperamentali, sentimentali şi orice altceva ne-a mai învăţat profesorul de istorie, într-un avînt patriotic, despre bravii fii ai lui Decebal şi Traian. Dar, mă întreb şi eu, ipocrizia... aia de unde ni se trage?

Sînt unul dintre oamenii care se bucură de viaţă, sînt unul dintre oamenii care nu trebuie să citească despre „zen“-uri şi „chi“-uri, ca să ştie că o existenţă fără hohote de rîs e doar o pierdere de vreme.

Dar sînt un om care s-a săturat ca umanitarismul să fie arborat cu atîta tam-tam în scopuri comerciale. „Ce naiba! – veţi spune, citind aceste rînduri – normal că există latura comercială, întotdeauna a existat.“ Nimic mai adevărat, trăim în epoca lui Marketing cel Viteaz, însă se pare că nouă, ăstora dintre Carpaţi, ne iese ca la nimeni alţii.

Televizăm donaţii, dansăm pentru invalizi şi părinţi plecaţi în Italia, ne asigurăm *prime time* pentru următoarele 6 luni, după ce am ridicat trei case într-o localitate de potopiţi. Ne pasă de urşii panda şi de orfanii din Irak, de lipsa de igienă din India şi de nu ştiu ce molimă africană.

Urmărind acest avînt de gesturi şi declaraţii, de fonduri babane promise şi/sau transmise către năpăstuiţi, am avut la un moment dat dilema dacă mai există vreun bolnav de SIDA? Chiar, mai există? Chiar s-au vindecat toţi?... sau, pur şi simplu, de cîteva sezoane nu se mai poartă? *Think a little bit...* şi mai *think a little bit* de ce într-unul din anii trecuţi, noi, ţara plină de bube în sistem şi de probleme de mult eradicate în ţări europene, făceam teledonuri în *prime time* pentru confraţii haitieni...

Dragă, eşti atît de comercial, uneori... Fan-tas-tic!

Sigur că da, trebuie să fim solidari, şi unitari, şi buni creştini... Sigur că da!

Ne îmbrăcăm frumos, ne punem zîmbetul ăla blajin pe faţă, mergem la TV sau la bal sau la orice ne asigură vizibilitate şi fluturăm plicul sau promisiunea sau CEC-ul. În restul timpului, evaziune fiscală şi şpagă pentru vreun contract de jupuit statul.

La semafor la Dorobanţi scoatem 50 de lei (noi!!!) pentru cerşetor, din colţul optim pentru privirile ziariştilor de mondenităţi de prin cafenele sau tufişuri. În rest, furăm drepturi de autor şi ne ne-impozităm veniturile.

Construim biserici şi împărţim pachete la babe sărace cu duhul, şi vorbim despre asta la 3-4 posturi TV. În rest, cămătărie, abuz de încredere, şantaj.

Ne luăm brăţară şmecheră cu mesaj umanitar odată cu nu-ştiu-ce pantofi sport de ultimă fiţă. În rest, furăm la întreţinere şi-i fraierim pe ăia slabi.

Poveşti de genul: am găsit un portofel cu bani şi acte pe jos şi m-am dus cu el la poliţie sînt azi SF-uri sau dovadă că povestitorul e cel mai mare papagal posibil. Cam cîţi dintre noi ar mai face astăzi aşa ceva? Ia să vedem altruiştii. Pentru că, dragul meu cititor, asta ar fi cam singura formă pură de altruism. O faptă bună de la care nu ai nimic de cîştigat, nici măcar mulţumiri.

Prin definiţie sîntem nişte egoişti. Acţionăm pentru propriul interes şi nu vrem să cunoaştem renunţarea. Şi am inventat un concept care să ne mascheze, dar în acelaşi timp să ne lase să ne manifestăm egoismul elevat: altruismul. Donăm şi ajutăm pentru a primi răsplata, pentru a ni se mulţumi, pentru a-l face pe celălalt să se simtă dator, recunoscător. O facem pentru statut şi imagine, pentru admiraţie şi respect. Prea puţin e pentru celălalt.

album dilematic Alix Vrana

Pînă şi pentru cea mai puţin meschină şi ipocrită persoană, tot în egoism îşi au rădăcinile acţiunile de binefacere. E sentimentul că ai făcut un bine, că ţi-ai dovedit că eşti un om bun, că poţi trece asta în bilanţul anual, la „+“-uri. Adormi zîmbind rememorînd bucuria omului ajutat, neuitînd că TU ai fost acela. Dacă nu erai TU...

Şi pentru că vreau să vă chinui pînă la capăt... altruistul absolut?... În pragul unui înec, el şi prietenul lui, un singur tub de oxigen... o alegere.

Alexandra GĂINĂ
alexandra8097@yahoo.com

NR. 377

Articolul lui George Daniel Rîpă, „Discursul sărutului viitorului rege“

De mai mulţi ani mă consider un conservator, chiar înainte de vîrsta recomandată de Churchill. De asemenea, este destul de probabil că am opinii asemănătoare cu ale domnului George Daniel Rîpă despre postmodernism, stînga politică, corectitudinea politică etc. Dar cu toate acestea, citirea articolului „Discursul sărutului viitorului rege“ nu mi-a produs o reacţie prea plăcută. Poate pentru că în alte articole, precum cele despre BBC sau încălzirea globală, agresivitatea şi revolta care reieşeau din articole, deşi mai la locul lor într-un blog personal, erau întemeiate.

În cazul de faţă însă, tonul pare mult prea deplasat, mult prea nedilematic. Poate pentru că pentru mine propaganda este tot propagandă, chiar şi atunci cînd este de partea ta. Sau poate pentru că principii ca votul universal nu au fost aplicate prima dată în Marea Britanie, conservatorii britanici nu au fost primii care au susţinut dreptul de vot al femeilor, sistemul de sănătate englezesc a fost creat de măsuri luate de liberali în 1911 şi de laburişti în 1948, primul sistem de pensii modern a fost creat de Bismarck, ajutoarele de şomaj au fost create tot de partidul liberal, rezistenţa din Al Doilea Război Mondial i se datorează mai mult lui Churchill personal decît Partidului Conservator (Arthur Neville Chamberlain era tot conservator).

Din păcate însă, aceste mici exagerări de natură retorică nu sînt singurele lucruri care m-au deranjat.

Lirismul unor paragrafe ca „Toate acestea fac ca, spre deosebire de alte naţiuni, supuşii Majestăţii Sale să ştie foarte bine cine sînt, de unde vin şi unde vor să ajungă. Ştiu pentru ce au luptat pentru că ştiu ce valori apără astăzi. Ştiu ce iubesc şi ştiu ce vor să predea mai departe generaţiilor viitoare. Nu se înclină decît în faţa lui Dumnezeu şi a Reginei, iar cînd au părăsit insula, au construit un imperiu al cărui rol civilizator nu a fost egalat niciodată. Ne-au anunţat că nu vor capitula niciodată, iar tradiţia ultimilor 1000 de ani ne obligă să-i credem pe cuvînt“ îmi aduce aminte prea mult de textele naţionalist-religioase atît de prezente în mediul românesc. În plus, paragraful citat este şi foarte departe de adevăr. Marea Britanie este, din păcate, unul dintre cele mai „politically correct“ state din Europa.

A susţine monarhia englezească nu te face conservator. A fi conservator nu înseamnă să susţii orice tradiţie oricînd. În plus, prinţul şi probabil viitorul rege Charles se deosebeşte într-un singur punct important de elita de stînga din Marea Britanie – nu suportă architectura modernă.

În încheiere, aş mai spune că a transforma o nunta regală, în mare parte lipsită de importanţă practică, într-o ocazie de propagandă şi reglare de conturi cu adversari inexistenţi nu este ceva foarte englezesc (presupun că autorul este familiarizat cu termenii ca *„stiff upper lip“* şi *„fair-play“*).

Mihai Alexandru POPA
reacţionar de centru

Răspunsul dlui Rîpă

Domnule Alexandru Popa,

Reformele la care am făcut referire vizau strict spaţiul britanic, ca de altfel întreg articolul. În ceea ce priveşte sistemul de sănătate britanic, ţin să vă reamintesc că tot conservatorii noştri se fac vinovaţi de primii paşi. Menţionez aici primele reforme ale lui Sir Robert Peel, care a reuşit prin Public Health Act, din 1848, să reducă rata mortalităţii în anume zone defavorizate. Să nu-l uităm nici pe Benjamin Disraeli, care a încercat prin Public Health Act să contracareze efectele revoluţiei industriale. Ne aflăm în 1875! Să numim în acelaşi sens şi Pure Food and Drugs Act, din acelaşi an. În 1911, liberalii au completat legislaţia în domeniu.

Din fericire, doar o parte a stîngii britanice pune la îndoială monarhia constituţională, ceea ce mă face să cred că totuşi susţinerea regalităţii este apanajul conservatorilor. Poate că nu reuşim să vedem întotdeauna importanţa „practică“ a unui eveniment, iar unul dintre motive ar putea fi şi acela că supuşii majestăţii sale se simt mai legaţi de generaţiile de la 1200 (care au trăit sub un Ion) decît ne simţim noi de generaţia părinţilor noştri (conduşi tot de un Ion). Poate că şi acest sentiment i-a făcut să reziste, singuri, împotriva lui Hitler. Chiar aşa, noi pentru ce valori am fi dispuşi să luptăm? Închei însă, înainte de a (re)deveni liric. Rămîn însă cu cel puţin două nelămuri: De ce e rău un naţionalism sănătos la cap şi de ce e rău să fii religios? Pe de altă parte, în numele căror idealuri ar trebui să celebrăm internaţionalismul şi de ce ar trebui să fim atei?

George Daniel RÎPĂ

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Bogdan SCOROCÂRJĂ
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj 12.200 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Monarhia mai salvează România?**
- **Cărţile care contează**
- **Ce ne mai emoţionează**
- **Cioran**

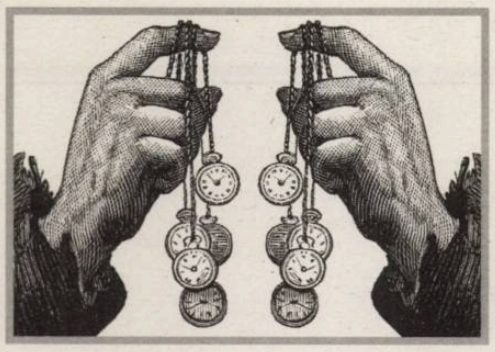

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Din presa germană

Emmanuel Todd este un important politolog, istoric, demograf și sociolog francez, printre ale cărui performanțe se numără prezicerea, în 1976, a destrămării imperiului sovietic. *Der Spiegel* i-a luat, de curînd, un interviu pe tema „primăverii“ arabe din Orientul Mijlociu și Magreb. Emmanuel Todd e optimist. Al-Qaeda era deja pe ducă înainte ca Bin Laden să fie prins și executat, ideea unui Islam monolitic și inapt de schimbare e o construcție mentală occidentală, tineretul și femeile emancipate din țările arabe sînt gata să demonstreze că „excepționalismul“ musulman (implicînd teza incompatibilității sale cu democrația și a despotului luminat ca unică soluție practicabilă în context) nu reprezintă decît un clișeu depășit. Dl Todd atrage atenția asupra a trei simptome ale modernizării, evidente în întregul spațiu oriental și responsabile de explozia actuală: 1) Accelerarea procesului de alfabetizare (mai ales în rîndul femeilor), 2) Scăderea natalității și 3) Regresul endogamiei, adică al obiceiului de a încuraja căsătoriile între veri primari. Sînt semne ale unei ireversibile schimbări de mentalitate. Individul și opțiunile sale capătă un prestigiu sporit, autoritatea capului de familie și – prin ricoșeu – a conducerii politice sînt în scădere. Asistăm la demarajul unei evoluții care poate fi numită „dez-islamizare“. Asemenea fenomene (cu corelativul decreștinării) au însoțit nașterea democrației și în Europa – e de părere Emmanuel Todd. Teza lui Huntington se dovedește, așadar, falsă. Culturile și religiile lumii nu tind spre conflict, ci spre omogenizare. Într-o lume globalizată, diferențele se vor șterge, astfel încît vom întîlni, mai peste tot, același *model* politic, același tip de organizare socială, aceleași principii diriguitoare.

În ce mă privește, am oarecari îndoieli. Nici eu nu cred în mecanica belicoasă a teoriei lui Huntington. Cred, în același timp, că, într-adevăr, tineretul arab (care a ajuns să constituie cam jumătate din populația musulmană și care, direct sau indirect, a fost „contaminat“ de civilizația apuseană) va avea de spus un cuvînt greu în modelarea noii societăți arabe. Nu cred însă în decolorarea cvasitotală a Islamului (cum nu cred nici în decreștinarea europeană, mai curînd un deziderat ideologic decît un fapt statistic), nu cred nici că diversitatea lumii poate încăpea într-un model de funcționare *unic* și nu cred că cele trei simptome ale modernizării menționate de Emmanuel Todd sînt un soi de „cauze“ ale evenimentelor de-acum. Alfabetizarea, scăderea natalității și reducerea endogamiei sînt mai degrabă *efecte* ale unei evoluții surde, care a început înainte de „trezirea“ de azi și care vorbește de o *evoluție* (lentă dar organică) a Islamului, și nu neapărat de o (galopantă) autosuspendare a lui. În sfîrșit, prognoza lui Todd (un mapamond entropic) nu mă face fericit. Dacă totul s-ar topi într-o uniformitate fără forme de relief, într-o standardizare, fără sare și piper, a tradițiilor și moravurilor, într-un „esperanto“ cultural palid și somnolent, umanitatea ar intra în moarte termică. Prefer un Islam care intră într-un dialog inteligent cu lumea, unui Islam care ar alege să dispară.

*

Un important cotidian german *(Badische Zeitung,* fondat în 1946 și acoperind mai cu seamă sudul țării) publică o recenzie la ultimul volum al lui E.M. Cioran, apărut la editura Suhrkamp. E o colecție de articole scrise de Cioran în tinerețe, pentru revista *Vremea*. Articolele în sine sînt, astăzi, greu de suportat: cuvinte calde despre Hitler, isterii legionaroide despre netrebnicia românească (agrementate cu propuneri... radicale) etc. Episodul cu pricina din biografia cioraniană nu e o noutate. Fapt e că, republicate în anul aniversar, articolele în discuție au efectul unei stigmatizări care nu mai stă să aleagă grîul de neghină. Cioran e „demascat“: e un fel de Heidegger mai brutal, un „dușman al omului“, cum sună titlul articolului din cotidianul citat. George Bernard Shaw a fost ceva mai norocos. Nimeni nu l-a trecut la rubrica *„bad guys“,* în ciuda articolelor lui în favoarea lui Hitler, sau a apelului adresat, în 1934, către chimiști, cărora le cerea să inventeze un „gaz“, apt să ucidă fără dureri pe cei care parazitează comunitatea, un gaz „uman“. („Invenția“ a fost adusă „pe piață“ de nazism cîțiva ani mai tîrziu.) Dar Bernard Shaw a știut să se înamoreze și de Uniunea Sovietică, ceea ce lui Cioran nu i-a reușit. Din păcate, din toată țărășenia iese prost... Eminescu. Articolul cotidianului din Pădurea Neagră îl citează, alături de Mircea Eliade și Nae Ionescu, printre membrii marcanți ai Gărzii de Fier! Care va să zică nici măcar gazetarii germani nu-și mai fac lecțiile cumsecade...

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

O prostie în limba română

Se plimbă prin Parlament, de ceva vreme, un proiect de lege care cere ca minoritățile să studieze istoria și geografia în limba română. La Camera Deputaților, a fost „adoptat tacit“, pentru că îi trecuse termenul în care trebuia supus dezbaterii în plen. Acum ar trebui discutat în Senat, unde coaliția guvernamentală are doar un vot în plus.

Chestiunea a dat, deocamdată, ocazia unor mici daraveri de clopotniță în politichia românească. Roberta Anastase crede că trecerea legii prin Camera Deputaților e o „defecțiune a coaliției“; Marko Bela zice că e o inițiativă „demagogică și ultranaționalistă“ și că adoptarea ei „ar arunca în aer coaliția“; Kelemen Hunor zice că a căzut de acord cu premierul să blocheze legea în Senat; Mircea Toader, liderul senatorilor PDL, zice că legea va fi respinsă de Senat; Ilie Sârbu, liderul senatorilor PSD, zice că legea va fi adoptată în Senat și deschide ușa negocierilor cu UDMR. Iar președintele Băsescu zice că partidele au dormit în Parlament în timp ce legea trecea pe lîngă ele spre termenul-limită. Așadar, problema pare a fi, pentru politicienii români, soarta coaliției: moare sau se predă? Nici unul n-are nimic de zis despre chestiunea în sine, nimeni nu simte impulsul să argumenteze dacă e sau nu e nevoie de această lege. Nimeni nu are nimic de zis pe tema „cum e mai bine pentru elevii aparținînd minorităților etnice: să învețe geografia și istoria în limba maternă sau în limba română?“. Căci, la urma urmei, „beneficiarii“ legii vor fi copiii, nu?

Sigur că întrebările mele sînt retorice. De la început, „argumentația“ legii era precară – și nici n-avea cum să fie altfel. Inițiatorul – un deputat renegat de PDL – zice că, din moment ce există școli private în limbile minorităților, nu consideră necesar ca istoria și geografia să fie predate în școlile de stat în limbile minorităților. Pe ici, pe colo, legea tinde să devină chiar ridicolă, din moment ce prevede, pentru minoritari, „obligația transcrierii și a însușirii toponimiei și a numelor proprii românești și în limba română“. La halul în care a ajuns utilizarea limbii române, o asemenea obligație ar trebui prevăzută și pentru români (dacă nu chiar *în primul rînd* pentru ei), inclusiv pentru aleșii neamului, ale căror „competențe lingvistice“ sînt, în unele cazuri, cu totul precare. Dar acestea sînt mai degrabă detalii. Problema principală a acestei inițiative legislative este prostia pe care o conține și o propagă. De bine, de rău, propunerea ca minoritățile să învețe limba română din aceleași manuale ca și românii a căzut atunci cînd s-a discutat Legea Educației. Acum, două materii cu un ridicat grad simbolic – istoria și geografia – sînt tratate din perspectiva unei ideologii de secol XIX, de parcă gîndirea umană ar fi rămas pe loc în epoca afirmării statelor și identităților naționale. Și nici măcar atît, căci „gîndire“ e un cuvînt inadecvat cînd ne referim la o asemenea năzbîtie legislativă: pur și simplu, sînt reluate niște stereotipii și prejudecăți, cu pieptul bombat a patriotism, dar fără nici o idee de viitor. Presupoziția că, dacă vor învăța să transcrie corect în limba română numele lui Mihai Viteazul și al muntelui Căliman, maghiarii nu ne vor mai fura Ardealul e o prostie. Căci – de fapt – acesta e „dedesubtul“ inițiativei: să nu creadă 'mnealor ungurii că le merge cu noi, care sîntem aici de 2050 de ani, cu toponimele noastre cu tot! Că doar inițiatorul și cei de-un gînd cu el nu au în vedere, cînd scot astfel de lucruri din străfundul gîndirii lor, minoritatea slovacă ori ruteană! Numai că o astfel de presupoziție țintește greșit și are, de obicei, un efect contrar: încercînd să trîmbițeze naționalismul „nostru“, nu face decît să zgîndăre naționalismul „lor“. Pentru copiii aparținînd minorităților, româna e o limbă străină (pentru că limba lor maternă e alta, pentru că acasă și în comunitățile lor vorbesc limba maternă etc.) și trebuie predată/învățată după programe și manuale speciale, ca și franceza ori engleza. Or, e o naivitate să-ți închipui că a-i obliga pe niște elevi de gimnaziu care (eventual) nu stăpînesc bine limba română să silabisească și să scrie corect „Kogălniceanu“ ori „Brâncoveanu“ poate avea alt efect decît enervare și plictiseală.

„Dedesubtul“ inițiativei: să nu creadă 'mnealor ungurii că le merge cu noi.

Pe de altă parte, e suficient să ne uităm cu atenție în jur: de cîțiva ani, cei mai buni elevi pleacă, după absolvirea liceului, la studii în străinătate pentru a învăța *în orice limbă,* numai învățătură să fie. Și ar pleca și mai mulți dacă le-ar permite situația materială. Unii se întorc în țară, alții își construiesc o viață „acolo“, în lumea largă. E opțiunea lor. Într-un asemenea context, propunerea legislativă cu pricina e doar (încă) un semn de provincialism și închidere. În mod normal, ar fi trebuit respinsă de la început, nu merita mai mult de zece minute de dezbatere. Și totuși, nu: a ajuns „cheia“ vieții politice românești, de ea depinde soarta coaliției și a guvernării. Nici acum, în ceasul al doisprezecelea, nu îndrăznește nimeni să spună deschis „haideți să ne lăsăm de fleacuri că avem treburi serioase“. Și uite-așa, o prostioară legislativă scrisă în limba română devine mai importantă decît e cazul...

ținerea de minte

„Mă scol dimineața, domnilor, și simt că vreau să beau. Dar nu oricum. Voiam să beau într-un chip deșuchiat. Să fiu într-o casă, cu hol mare, ca o sală de han, eu și niște prieteni să bem sus la balcon și caii să ne aștepte, cu șeile pe ei, jos, între mese. Și doream ca sala să aibă pereții tapetați, model parizian, cu fete la fîntînă și soldați din armata imperială care le așteaptă să-și umple ulcioarele jucînd zaruri pe tobă. Mă scol și plec în oraș, să fac rost de cai. Prieteni, domnii mei, găsești oriunde, mult mai greu e să găsești un cal. Capul între umeri, mîinile în căptușeala sacoului și nu văd că la o intersecție de străzi stopul e pe roșu. Trec. Polițistul mă oprește.

– Ce faci?

– Dă-mi un cal, domnule.

– O să-ți dau o copită.

– Pardon, mie-mi trebuie un cal întreg.

– Întoarce-te!

– N-am timp.

Mă apucă de guler și, pentru că nu-l vede nimeni, îmi dă una sub fălci. Fiți atenți, rămîne cu gulerul în labele lui crescute pe bastonul de cauciuc și eu sar în aer la înălțimea de 6 metri virgulă 30. Balon fără nacelă.“

Fănuș Neagu,
Frumoșii nebuni ai marilor orașe,
Editura Eminescu, 1976

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

O femeie la FMI

De curînd, mi-a murit o (altă) idee greşită. Credeam că numai în administraţiile încă nesigure pe proceduri şi reguli personalitatea şefului contează. În fond, ce dacă ministrul/directorul X din ţara/instituţia occidentală Y este blond sau brunet, homo sau heterosexual, dacă este cinefil sau iubeşte pisicile? Sub el, în instituţia pe care o conduce vremelnic, lucrează „vieţaşii", adică experţii, profesionişti bine pregătiţi. Şeful vine şi pleacă, în funcţie de alegeri. Experţii rămîn şi decid linia istoriei lungi a instituţiei respective. Numai la noi (ziceam eu), asemeni altor democraţii în maturizare, se răstoarnă tot ministerul (cu politicile de rigoare), în funcţie de personalitatea şefului.

Ăsta e motivul pentru care nu am dat mare atenţie arestării şi demisiei lui Strauss-Kahn. Nu am crezut nici o clipă că linia ideologică a Fondului Monetar sau hotărîrile privind Grecia, Portugalia sau Irlanda pot depinde în aşa mare măsură de cel aflat în fruntea organizaţiei. Nu îmi închipuiam că o instituţie de talia şi complexitatea Fondului Monetar poate fi atît de dependentă de persoana aflată la conducerea administrativă. Admit greşeala şi încerc să o îndrept, oferindu-vă informaţii care să vă ajute în a descifra viitoarea politică a FMI.

Aşadar, favorita cursei pentru succesiunea lui DS-K se numeşte Christine Lagarde. Fiind femeie, este puţin probabil să se repeadă cu pantalonii în vine spre cameriste de hotel. Dar dacă... Nu e. Are doi copii, deci nu e. Dar cu... Nici cu... De la divorţ, are un partener stabil, om de afaceri din Marsilia. Pînă aici e bine, din acest punct de vedere conducerea FMI va fi una stabilă. A fost sportivă de performanţă (înot sincron, echipa naţională a Franţei). Înseamnă că va sprijini amenajarea unei săli de gimnastică la subsolul sediului din Washington? Cunosc spaţiul acela şi nu cred că are loc pentru o piscină. Nu îmi vin în cap alte măsuri spectaculoase pe care să le prevăd din simpla lectură a biografiei doamnei Lagarde.

Lăsînd gluma la o parte, clar este că, după un bărbat, evreu, căsătorit cu o doamnă bogată, socialist şi flamboaiant, la conducerea FMI-ului va urma o femeie, catolică, divorţată de un domn bogat, de dreapta şi extrem de directă în argumentaţia publică. Înseamnă oare că FMI-ul îşi va schimba cu 180 de grade orientările strategice? M-aş mira. Mai degrabă, va fi un subiect ceva mai plicticos pentru presă, poziţie ceva mai potrivită unui organism financiar internaţional. Asta nu înseamnă că doamna Lagarde o fi vreo ilustră necunoscută pentru ziariştii de profil. Dimpotrivă, a fost o răsfăţată a acestora. *Forbes* a aşezat-o pe poziţia 17 în topul celor mai influente femei ale lumii, iar *Financial Times* a declarat-o cel mai bun ministru de Finanţe din toată zona euro. Spre deosebire de accentul şarmant-graseiat al lui DS-K, doamna Lagarde vorbeşte o englezească americană de cea mai bună calitate, deprinsă în cei aproximativ 20 de ani cît a lucrat la uriaşa firmă de avocatură Baker & Mackenzie (specializată în achiziţii şi fuziuni). A fost prima femeie care a ajuns preşedinte al renumitei firme, dar şi

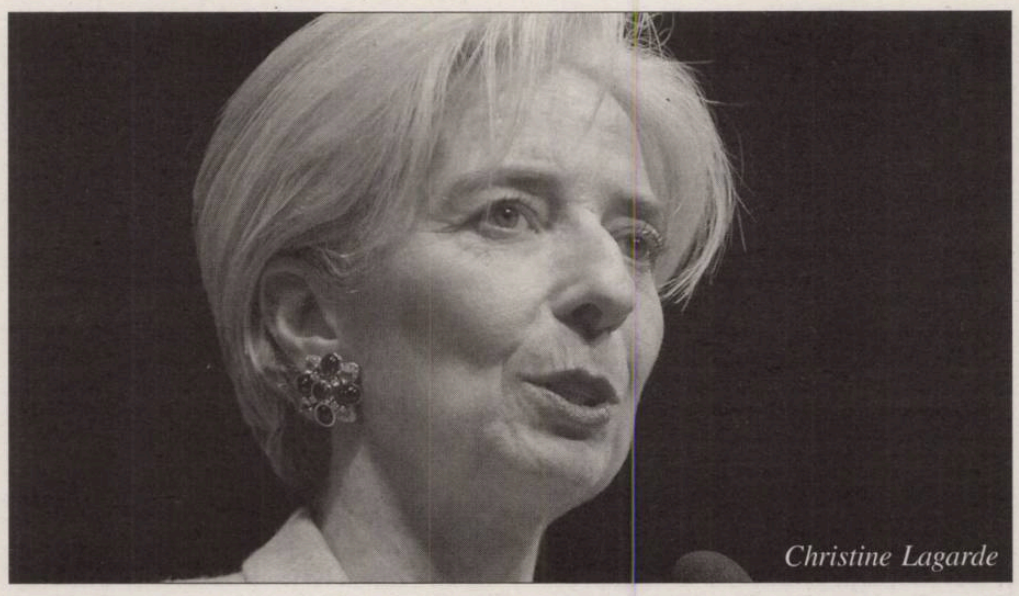

Christine Lagarde

prima femeie care a devenit, în 2007, ministru de Finanţe în Franţa. Premiera era valabilă pentru oricare dintre cele 8 ţări cele mai dezvoltate ale lumii (prietenește cunoscute sub numele de G8). Cariera politică pare a o fi ostenit, din moment ce, în februarie anul acesta, se gîndea (public şi cu voce tare) să mai lase funcţiile de o parte şi să „se retragă spre frumoşii ei trandafiri de lîngă casa din Normandia". Tot atunci, mîndră de eticheta „una dintre cele mai influente femei din lume", considera că actuala criză economică a apărut din cauza „excesului de testosteron din sediile marilor bănci şi instituţii financiare".

La mai puţin de trei luni distanţă, doamna Lagarde este gata să schimbe liniştea normandă pe balamucul negocierilor cu Grecia. În plus, excesul de testosteron din biroul şefului FMI va fi înlocuit cu discretul parfum (din trandafiri de Normandia) al marii burghezii franceze. Gentilomi şi francofoni, să-i urăm succes.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

POEȘIS

ÎNTÂLNIRI LITERARE GERMANO-ROMÂNE

BUCUREȘTI - 8 iunie / 19.00 / La Scena
Ulrike Almut Sandig, Björn Kuhligk,
Gabriel Dalis, Svetlana Cârstean

BUCUREȘTI - 9 iunie / 19.00 / La Scena
Daniel Falb, Uljana Wolf, Andrei Gamarț, Val Chimic

BRAȘOV - 10 iunie / 17.00 / Librăria Okian
Uljana Wolf, Ulrike Almut Sandig,
Andrei Dósa, Mihail Vakulovski

SIBIU - 11 iunie / 18.00 / Librăria Humanitas
Björn Kuhligk, Daniel Falb, Rita Chirian, Radu Vancu

organizatori: GOETHE INSTITUT · Poesis International · BIZ BUKAREST

cu sprijinul: Centrul Cultural German Brașov · Deutsches Kulturzentrum Kronstadt

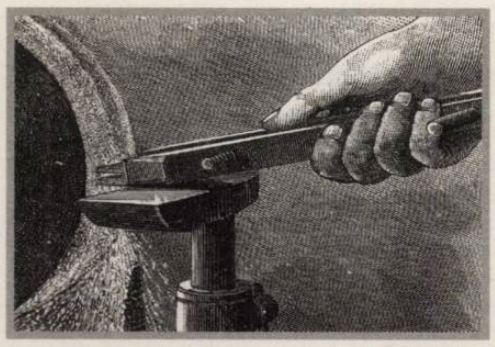

Peter SINGER

etica vieții

Cînd e mai bine să previi, decît să consolezi

Cînd în luna martie Japonia a fost lovită mai întîi de cutremur, apoi de tsunami, Brian Tucker se afla în Padang, Indonezia. Tucker lucra împreună cu un coleg la proiectarea unui refugiu care ar fi putut salva mii de vieţi în cazul în care – sau mai degrabă atunci cînd – un tsunami indentic celui format în Oceanul Indian în 1797, la o depărtare de cca 1000 de kilometri sud-est de locul unde s-a format şi tsunami-ul asiatic din 2004, ar putea lovi din nou. Tucker este fondatorul şi preşedintele unei organizaţii non-guvernamentale, GeoHazards International, a cărei misiune este de a reduce numărul victimelor cutremurelor, din comunităţile vulnerabile.

Padang este una dintre aceste comunităţi. În partea de nord, în Banda Aceh, în tsunami-ul din 2004 au murit 160.000 de oameni. După spusele geologilor, falia care a provocat acel tsunami este posibil să se rupă şi înspre sud, punînd în pericol oraşele de coastă precum Padang-ul, care are o populaţie de 900.000 de locuitori, ameninţaţi în următorii 30 de ani de un cutremur major, urmat de tsunami.

În Banda Aceh, în urma tsunami-ului, a murit mai bine de jumătate din populaţia oraşului. În Padang, după estimările directorului biroului municipal de management al dezastrelor, un tsunami similar ar putea omorî peste 400.000 de oameni.

Tucker povestea că, stînd pe plaja din Padang şi privind oceanul, încerca să îşi imagineze cum ar fi să vezi dintr-odată ridicîndu-se în faţa ta un zid de apă de cinci metri care întunecă orizontul şi se năpusteşte asupra oraşului. Acum, de cînd ştim înălţimea tsunami-ului care a lovit Japonia, nu mai trebuie să ne punem prea mult imaginaţia la contribuţie – poate doar în cazul în care trebuie să vedem cu ochii minţii digurile construite de japonezi pentru a reduce impactul tsunami-ului.

Într-adevăr, digurile n-au funcţionat după aşteptări, dar Japonia a fost, fără îndoială, mult mai bine pregătită decît este acum Padang-ul. Aici, chiar dacă este emisă avertizarea de tsunami, locurile înalte sînt prea depărtate, iar străduţele înguste – prea sufocate de trafic pentru a permite oamenilor să ajungă în siguranţă acolo.

De aceea GeoHazards International încearcă să implementeze o idee mult mai practică, denumită Parcul de Pămînt pentru Evacuare în caz de Tsunami (TEREP). Ideea este să se construiască dealuri mici în părţile joase ale oraşului, ale căror nivele superioare să poată fi folosite ca parcuri sau ca terenuri de sport. Cu o avertizare de cîteva minute, oamenii ar putea să se îndrepte către aceste TEREP-uri, fiind în siguranţă deplină odată ajunşi la ultimul nivel.

De aceea GeoHazards International încearcă să implementeze o idee denumită Parcul de Pămînt pentru Evacuare în caz de Tsunami.

Asemenea parcuri sînt o soluţie care nici nu costă mult şi care ar putea salva oamenii de pericolul tsunami-ului. Pentru construcţie se vor folosi doar materiale locale, ar fi un bun comunitar şi refugiu pentru sute de oameni.

Cu toate acestea, GeoHazards International nu are resursele necesare pentru a construi îndeajuns de multe TEREP-uri. După 20 de ani de funcţionare, organizaţia a rămas încă modestă, mai ales dacă o comparăm cu Crucea Roşie, organizaţie al cărei scop principal este acordarea ajutorului în caz de dezastru. Oamenii sînt dispuşi să doneze sute de milioane de dolari pentru a ajuta victimele de *după* dezastru, chiar în cazul unor ţări bogate precum Japonia, dar nu şi cînd vine vorba să investească în ceva ce ar salva viaţa şi a o proteja *înaintea* producerii unui cataclism.

Unul dintre motive este acela că prevenirea unui dezastru nu face rating. Oamenii donează unor victime identificabile. Dacă e să construim asemenea refugii, nu vom vedea niciodată oamenii care altfel, fără banii noştri, ar fi murit. Nici un orfan disperat după ajutor nu va mai apărea la ştirile de seară. Dar nu e mai logic să donezi pentru salvarea vieţii părinţilor, decît pentru ajutorul copilului orfan, ai cărui părinţi tocmai au murit?

Aceasta este situaţia pentru care trebuie să ne punem la contribuţie imaginaţia, să înţelegem şi să fim motivaţi de un bine pe care îl putem face. Din păcate, nu oricine poate face acest lucru.

Un alt motiv pentru care nu dăm bani pentru prevenirea unui dezastru este cunoscut de fiecare dintre noi care a tot amînat să meargă la dentist, pentru că perspectiva unei dureri acute pentru următoarele săptămîni sau luni nu este atît de motivantă ca reticenţa să ai de-a face imediat cu un mic disconfort. Ne spunem că poate nu e aşa de grav, deşi ne dăm seama că, după toate probabilităţile, chiar este.

Mulţi dintre noi nu putem cîntări cum trebuie evenimentele viitoare, mai ales cînd sînt nesigure. Aşa că ne spunem că geologii pot greşi, că probabil Padang-ul nu va fi lovit de nici un tsunami în următorii 30 de ani, şi că pînă atunci vom avea tehnologia necesară pentru a le putea prezice, iar oamenii vor avea îndeajuns de mult timp să ajungă la locurile înalte.

Ar trebui însă să ne lăsăm ghidaţi de ideea că o asemenea intervenţie ar putea salva vieţi, multe vieţi, fără a costa prea mult. Toate acestea sînt dovezi că asemenea construcţii reprezintă, într-adevăr, o valoare reală.

***Peter Singer** este profesor de bioetică la Universitatea Princeton şi profesor laureat la Universitatea Melbourne. A publicat, printre altele, volumele* Practical Ethics, One World *şi, recent,* The Life You Can Save.

Copyright: Project Syndicate, 2011
www.project-syndicate.org

traducere de Stela GIURGEANU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

La ce bun să citesc Cioran?

Cînd, la începutul anului, cineva mi-a spus că se împlineşte secolul Cioran, am zîmbit imediat gîndindu-mă cum anume s-ar putea aniversa aşa ceva. Sigur, instituţiile de cultură execută ritualul ştiut în asemenea ocazii: simpozioane, conferinţe, concursuri de eseuri şi altele asemenea. Primăriile care se simt vizate vor face şi ele ceva. Nu în ultimul rînd, revistele de cultură vor găzdui cu generozitate texte de toate felurile despre Emil Cioran. Dar toate acestea mi se par a fi fatalmente urmărite de o umbră de ridicol, avînd în vedere că cel celebrat credea, de pildă, că renunţarea e singura formă a activităţii umane care nu umileşte.

Eu am citit primele pagini scrise de Emil Cioran prin 1988, la 19 ani. Era o carte apărută sub titlul *Eseuri,* autorul de pe copertă era E.M. Cioran, iar traducerea era semnată Modest Morariu. Dacă nu greşesc, cartea apăruse la Editura Cartea Românească. Cred că volumul mai există şi acum în adîncurile de mult nefrecventate ale bibliotecii mele. Graţie postului Europa Liberă, Monicăi Lovinescu şi lui Virgil Ierunca, ştiam bine cine este autorul, înainte de a-l citi. Dau aceste repere pentru că, sînt sigur, cazul meu este al unei întregi generaţii. Cioran, citit în vremurile smintite ale ceauşismului decrepit, de un tînăr cam necopt, era un şoc! Stilul, viteza vorbelor, judecata casantă, spectacolul ideii şi al senzaţiei, îndrăzneala elegantă şi parfumul puternic, de crin imperial, al scepticismului din acele pagini m-au uluit şi mi-au stîrnit admiraţia aceea albă şi consistentă de care era în stare la 19 ani.

Imediat după 1989, am făcut parte din generaţia căzută sub seducţia marilor nume interbelice, de care cenzura comunistă lipsise cultura română în sensul ei cel mai larg. Apăreau în avalanşă cărţile care, în mod normal, nu ar fi trebuit să lipsească vreodată de pe rafturile librăriilor noastre, semnate Eliade, Cioran, Ionesco, Noica, Vulcănescu. Într-un fel sau altul, citisem cîte ceva din fiecare înainte de Revoluţie, dar acum citeam cu nesaţ indiscriminat absolut orice apărea sub semnătura lor şi mă îmbibam de o imensă admiraţie nostalgică. Ajunsesem să mă plimb pe străzile Bucureştilor pe care ştiam că trecuseră la vremea lor aceşti autori şi să mă întreb cum arăta strada atunci – ce văzuseră ochii lor? Dintre toţi, Cioran mi-a plăcut cu deosebire. Şocul din 1988 reverbera în continuare. Cele două cărţi ale lui mai altfel decît celelalte – adică *Schimbarea la faţă a României* şi *Exerciţii de admiraţie* – m-au bucurat cel mai mult. Celelalte mă cucereau, mai ales, prin virtuozitatea spectaculoasă de a improviza pe aceeaşi temă. Cînd, într-un interviu celebru în epocă, Cioran e întrebat de Gabriel Liiceanu cum de a putut scrie 15 cărţi despre acelaşi lucru, autorul se explică prin obsesie.

Acum, sînt cu totul altul, după cum cu totul alţii sînt congenerii mei care trăiau frisonul intelectual al primilor ani '90. Ce-mi rămîne din Cioran? Un singur lucru, important cît viaţa: virtuţile terapeutice ale ideii

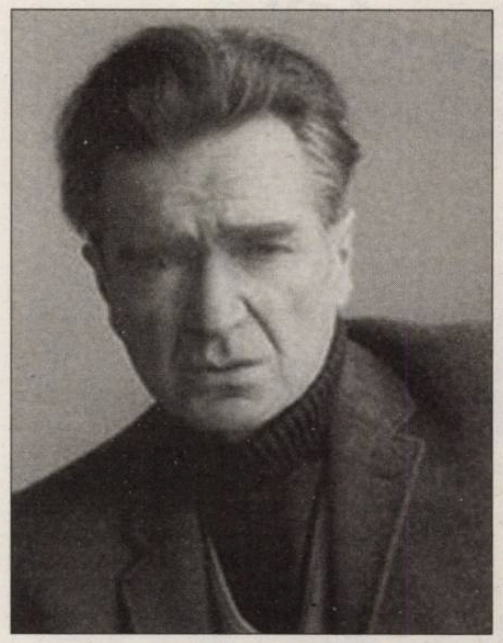

sinuciderii. Cioran a dat şi el răspunsul său temei care a preocupat întreaga-i generaţie: cum se poate evada de sub tirania istoriei? Şi Eliade, şi Ionesco, şi Noica asumă această problemă, iar răspunsul lor e, în esenţă, solidar, de vreme ce toţi spun că se poate evada de sub tirania istoriei, dar diferit în privinţa căii de fugă care se recomandă. Eliade vorbeşte despre o grotă din Himalaya, Noica – despre cultură, Vulcănescu – despre credinţa creştin-ortodoxă, iar Ionesco – despre rîs, ca reacţie la un Creator care ne-a abandonat în absurd. Cioran propune mînuirea ideii sinuciderii. Ideea că te poţi oricînd sinucide, că stă în puterea ta şi numai a ta să pui capăt oricînd calvarului vieţii zilnice, dacă e bine gestionată, îţi dă tocmai puterea de a suporta o lume fără sens, căzută iremediabil în iluzii dureroase.

Cuvîntul cel mai adesea folosit despre Cioran este „luciditate". Sînt oarecum contrariat. Cioran era un iubitor al delirului, un propovăduitor al anatemei, un admirator al ereziei, era, cum singur spunea, un calomniator al universului. Mi-e greu să asociez fervoarei lui Cioran luciditatea, după cum mi-e greu să spun, de pildă, despre Nietzsche că era un lucid. Pe de altă parte, jocul cu ideea sinuciderii este util fiinţei numai în condiţii de maximă luciditate.

În plus, la orice recitire, indiferent a cîta, textele lui Cioran mustesc de farmec literar, inepuizabil precum mirul din piatra de la Biserica Sfîntului Mormînt. Aşadar, Cioran este o terapie pentru anumite spirite şi o mereu surprinzătoare încîntare pentru orice spirit.

P.S. Nu pot încheia fără să remarc cît de provocator se închid, în succesiune, centenarele pentru România. După centenarul Cioran, de anul acesta, urmează centenarul Caragiale, la anul. Totuşi, e frumos pe lume!

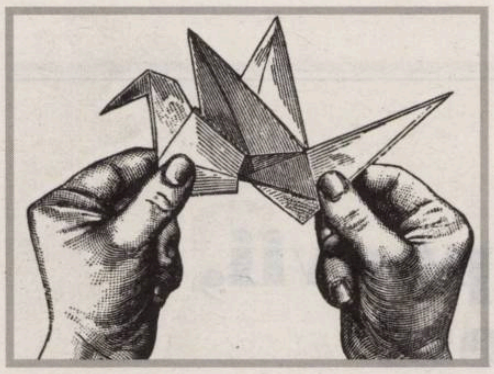

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Amestec franţuzesc la centimă

Astăzi ni se pare că moneda euro există de cînd lumea şi că va fi tot cît va ţine şi lumea (nu ne îngrijorează că prin Europa au apărut niscai dubii). Eu, totuşi, îmi mai aduc aminte (că nu era chiar aşa de demult) de francii francezi, de bancnotele acelea mari şi vesel colorate, dar şi de variatul mărunţiş, centimele care-ţi încărcau buzunarele prin anii '90, în vremea cînd la noi, din pricina inflaţiei, monezile aproape că dispăruseră.

De acel mărunţiş voiam să scăpăm, patru români aflaţi în drum spre Strasbourg, pentru că a doua zi urma să intrăm în Germania şi ne gîndeam că nici nu puteam şi nici nu merita să-l schimbăm în mărci. Ajunsesem la Reims şi ne suceam gîturile în faţa ameţitoarelor turnuri ale catedralei. Coborînd ochii mai spre pămînt, am zărit în acea piaţă fabuloasa vitrină a unui magazin de vinuri. Erau acolo sticle de toate culorile, formele şi mărimile, neobişnuite pentru nişte oameni veniţi dintr-o ţară unde sticlele rămăseseră încă la doar cîteva tipuri, conform inconturnabilului standard de stat, care ajunsese să ne îmbutelieze pînă şi minţile în recipiente STAS. În faţa acelei diversităţi, ne-am zis că e momentul să scăpăm de tot mărunţişul. Una dintre fete ne-a atras însă atenţia că magazinul e pentru fraierii de turişti şi că probabil am putea găsi aceleaşi vinuri, bune (doar eram în regiunea Champagne), dar mai ieftin, la oricare magazin alimentar mai retras din calea principală a vizitatorilor oraşului. Aşa s-a făcut că, la vreo două străzi mai încolo, am dat peste o „alimentară", cum îi ziceam noi, care avea pe rafturi aceleaşi sticle spectaculoase. Am început să ne învîrtim printre rînduri, încercînd să corelăm preţurile, calităţile şi mărunţişul pe care-l puseserăm la un loc, într-o punguţă de plastic. Evaluam ingeniozitatea formei fiecărei sticle, admiram culoarea lichidului din interior, citeam eticheta. Alegerea se dovedea o treabă grea, mai ales că pe atunci în afară de Bordeaux (şi poate Côtes du Rhône), nu cred că mai ştiam vreo marcă de vin franţuzesc. Fiecare dintre noi apărea de după cîte un rînd de rafturi cu o propunere. Un rosé uşor acidulat şi fructat într-o sticlă cu gîtul strîmb, poate puţin cam scump. Unul roşu mai ieftin, de masă şi cu un nume complicat şi total necunoscut, îmbuteliat într-un fel de carafă cu dop. Sau poate mai bine un Bordeaux la litru, într-o sticlă familiară nouă? Dar o şampanie roşie, că tot eram în zona cu pricina? Ce-ar fi să luăm şi un coşuleţ de paie cu două sticle la un preţ de una singură, un roşu-rubiniu şi un albauriu?

Ne-am zis că e momentul să scăpăm de tot mărunţişul.

Lăsam unele şi alegeam altele. Le abandonam şi pe acelea însă, de îndată ce găseam altceva ce ni se părea mai interesant, încercînd mereu să socotim şi dacă ne-ajunge măruntul. Vînzătoarele începuseră să fie cam neliniştite de forfoteala noastră, dar noi nu reuşeam să ne hotărîm. Pipăiam şi întorceam sticlele pe toate feţele. Probabil că nu ne-a scăpat nici una din magazin, în condiţiile în care nu erau deloc puţine (şi nici urîte). În cele din urmă, am umplut un coş în care nu erau două sticle la fel. Ne-am dus la casă şi am aflat că suma totală pe care o datoram era cu vreo cîţiva franci buni mai mică decît ce aveam noi în pungă. Era de bine, dar constatarea a dat peste cap întreaga construcţie. Ne-am întors la rafturi cu gîndul să renunţăm la ceva mai ieftin şi să luăm ceva mai scump. *Reforma* asta ne-a consumat încă vreo jumătate de oră. A doua oară însă, bonul depăşea cu foarte puţin mărunţişul nostru pe care l-am înşirat în faţa figurii tot mai prelungi a casierei. În disperare de cauză, unul dintre noi a scos atunci o bancnotă mărişoară, pe care o ţinuse de rezervă. Eram astfel scutiţi de o nouă *reformă*, dar am primit mult rest. Adică mult mărunţiş, din acela de care voiseem să scăpăm.

Am trecut totuşi destul de uşor peste ratarea acestui scop, cu ochii sticlind la butelcuţele franţuzeşti cu care ne alesesem. Ni se părea că, oricum, făcusem o afacere bună. Urma, desigur, să „gustăm" în acea seară din vreo două, dar pe restul aveam de gînd să le ducem celor de acasă, pe post de cadouri. Ajunşi la Strasbourg, după ce am admirat tramvaiul cel silenţios şi un spectacol de lumini proiectate pe faţada catedralei, am tras în sfîrşit la un hotel, unde am cugetat foarte atent asupra alegerii dopului uneia dintre frumoasele sticle, în care merita să învîrtim tirbuşonul. Nu mai ştiu care a fost criteriul de început, cert e că în ziua următoare am traversat Germania cu minţile apăsate de cadourile pentru cei de acasă.

ready made

„Pe unul l-a întrebat: cum vrei să te esecute, cu spînzurătoare sau în ţeapă? el a răspuns să-l mai lase a se gîndi; şi tot s'a gîndit, tot s'a gîndit, iar cînd l-au forţat a răspunde odată, el s'a scărpinat în cap şi şi-a dat pe faţă decisia lui:

«Eu aş mînca caşcaval», a zis el."

„Scrisori către pitarul Marcu N. Duiliu din Brăila", în volumul *I. Heliade Rădulescu. Acte şi scrisori adnotate şi publicate de Emil Vîrtosu*, „Cartea Românească", 1928

PUBLICITATE

Ia-ţi cartea cu reţete deeeliciooooase!
noua colecţie
"Delicii în bucătărie" de la Adevărul!

De vineri, 3 iunie,
Volumul 4

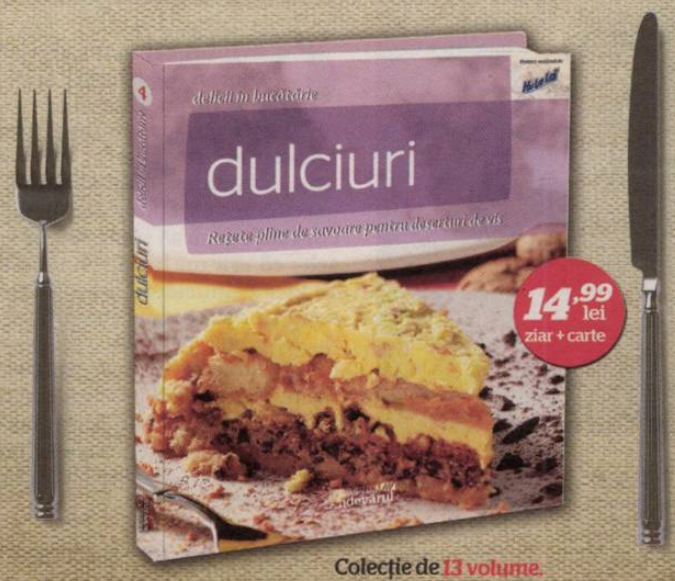

Colecţie de 13 volume.

Proiect susţinut de HulaLai
Informaţii şi abonamente 0800.800.111 (apel gratuit)
Cumpără online pe www.adevarulshop.ro
ACUM ŞI ÎN REŢEAUA DE MAGAZINE MEGA

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Criteriul 3

– La cine e criteriul 3?

– De unde dracu' să ştiu? se enervează coordonatorul-şef, excedat.

– Era la Marica... îşi dă cu părerea, timid, un asistent.

– Să-l aducă imediat la mine! ordonă coordonatorul-şef.

– Nu e gata... îl informează, cu ochii în pământ, asistentul timid.

– Am adus criteriul 3! intră în sală, triumfător, Andrei, un doctorand de la Comunicare.

– Băi, deşteptule, tu nu vezi că ăsta e criteriul 2? îl bruftuluieşte coordonatorul-şef, după o scurtă inspectare a dosarului.

– Păi asta e ce ne-aţi dat... se apără doctorandul.

– M-am săturat! Eu plec.

Şi pleacă.

Intră doamna Constanţa de la Contabilitate:

– E greşit totul, banii se calculează pe proiecte, nu pe persoane!

– Să vezi că, atunci cînd o să facă adunările pe ţară, o să rezulte că s-au cheltuit mai mulţi bani decît tot bugetul pe cercetare din România, se amuză cinicul, trăgînd liniştit din pipă.

– Şi acum ce facem? se interesează asistentul timid, prevăzînd că pe el va cădea din nou măgăreaţa.

– O luaţi de la capăt! îl informează scurt Constanţa de la Contabilitate, punîndu-i dosarul în braţe.

– Păi...

– Nici un păi! se răsteşte coordonatorul adjunct.

Ies în curte să fumez o ţigară. De cîteva zile, universitatea este în fierberea „clasificării" şi „ierarhizării" universităţilor, declanşate de ministrul Funeriu. Am încercat să vorbesc cu nişte colegi din alte universităţi, dar am primit doar SMS-uri iritate cu „şedinţă metodologică" sau „sînt în plin scandal, te sun cînd se termină". Nu mi-a răspuns nimeni. Pe culoare e agitaţie de parcă s-ar fi anunţat un incendiu. Toată lumea aleargă cu dosare în mînă, ca şi cum ar vrea să le salveze în ultima secundă de la dezastru şi nu găsesc intrarea în adăpostul antiaerian. Vasilica de la Personal trece pe lîngă mine în fugă. E plinuţă şi transpirată. Se împiedică de o treaptă, îşi pierde un papuc şi blestemă printre dinţi: *Zăpăceală mare, domn' profesor* – îmi explică peste umăr, rostogolindu-se mai departe pe trepte.

Cînd mă întorc, „celula de criză" discută în aşteptarea criteriului 3.

– Nu înţeleg ceva, intră în vorbă un asistent mai versat. Toate aceste „performanţe" se cumulează pe discipline, trei de la mine, patru de la tine etc. şi rezultă ceva pe ansamblu. Bun! Dar noi sîntem zece în tot departamentul, deci cumulăm un punctaj de la zece oameni. Ce nu înţeleg este cum vor compara mai departe aceste punctaje. Adică o să ne compare cu alte universităţi care au, de pildă, 30 de membri în disciplina respectivă?

– Exact! pufăie din pipă cinicul.

– Păi, atunci înseamnă că oricît am fi de buni noi, să zicem, tot vom fi în urma celor care sînt mai mulţi!...

– *Welcome to real life!* suflă cinicul un fum subţire spre tavan. Mai mult decît atît. Am vorbit azi-dimineaţă cu X. (persoană importantă în minister) şi l-am întrebat cum vor calcula ei toţi aceşti indicatori. M-a luat deoparte şi mi-a zis, aşa, confidenţial: Hai, măi, Mircea, că doar nu-ţi închipui că vom lua în calcul toate cifrele astea, că ne apucă iarna!...

– Păi, şi atunci noi de ce muncim acum? se miră colegul cu nelămurirea.

– De proşti! vine prompt răspunsul din mai multe guri căscate.

– Oricum, stăm cam prost după aceste criterii... îşi dă cu părerea, perplex, alt coleg, şcolit în Franţa şi cu doctorat în SUA, convins că ne taie pe toţi la indicii americani de impact.

– Stai liniştit, după ISI, noi ăştia cu ştiinţele sociale şi umanioarele oricum nu existăm. În afară de două rapoarte internaţionale, nimeni din facultatea noastră nu apare în baza lor de date. Mai mult, am căutat şi eu, de curiozitate, cîteva nume de intelectuali români, aşa, gen Pleşu, Liiceanu şi aşa mai departe. Zero, niente, kein, nada, nu există, nici un „indice de impact"! Şi-au trăit viaţa degeaba, ca noi toţi!...

– Vezi, asta se cheamă egalitate a şanselor! Vă pup! se ridică cinicul din fotoliu şi părăseşte sala celulei de criză.

Mă gîndesc la mine, care am căutat cîteva zile în toate bazele de date „acreditate" cele trei articole recente ale mele, publicate în Canada şi Franţa. *Zero, niente, kein, nada* – vorba colegului. Francofonia e cu nasul pe sus şi nu prea s-a înscris la numărătoarea inteligenţelor. Noroc că m-am scos cu un interviu în *Korunk* şi un articolul în *Lettre Internationale* din Budapesta, de care uitasem cu desăvîrşire...

Peste cîteva ore, apare cineva cu dosarul criteriului 3. Toată lumea răsuflă uşurată şi o doctorandă conştiincioasă începe să introducă datele în baza ministerului. Peste cîteva minute, se face însă albă la faţă, tastează cu disperare ceva, după care se uită speriată la noi: *a căzut serverul naţional*...

Asta e! Mă ridic şi le propun soluţia românească. *Adică?* mă privesc cu toţii, curioşi.

Hai la o bere! le explic eu şi ies pe uşă.

Să cînte muzica!...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

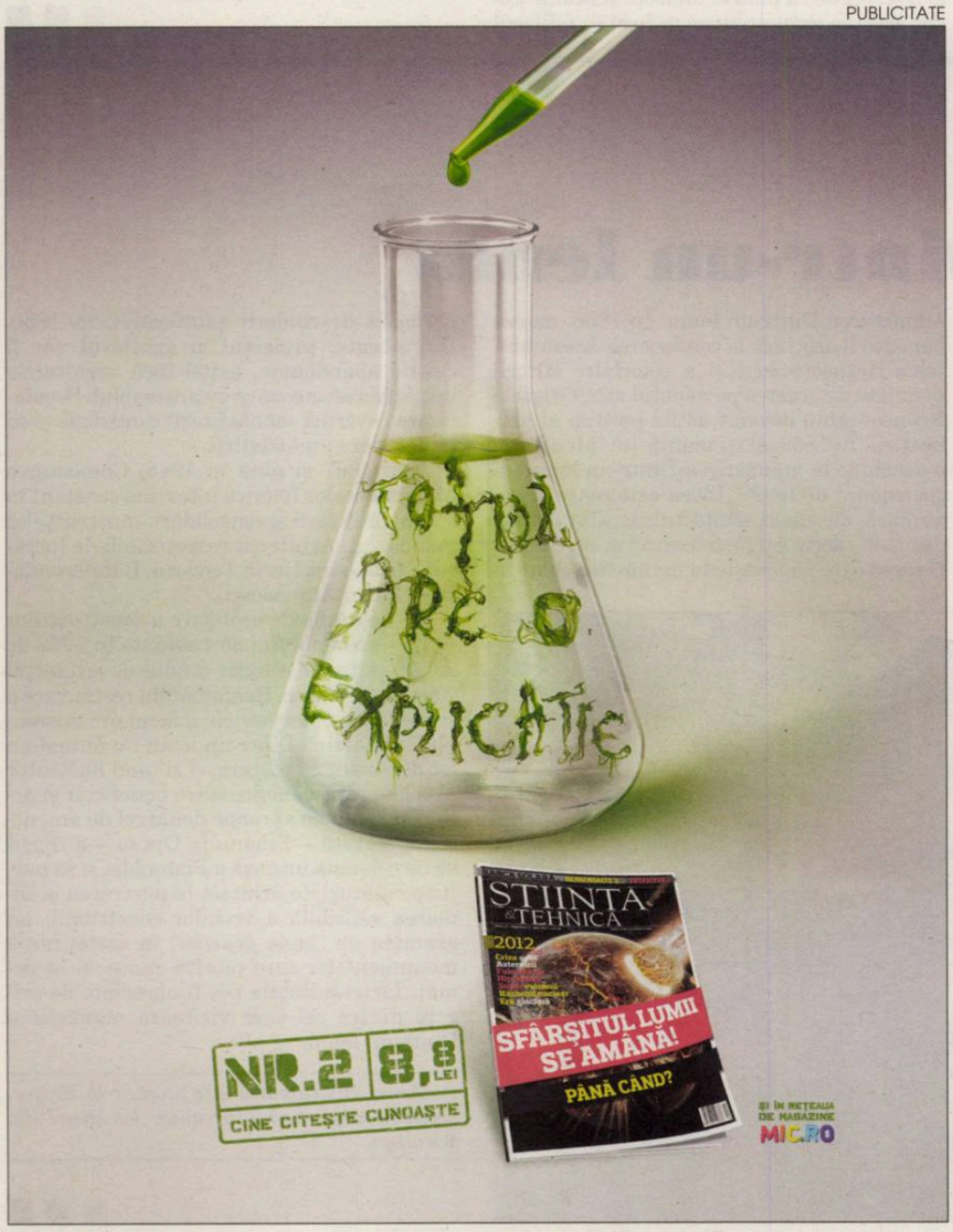

PUBLICITATE

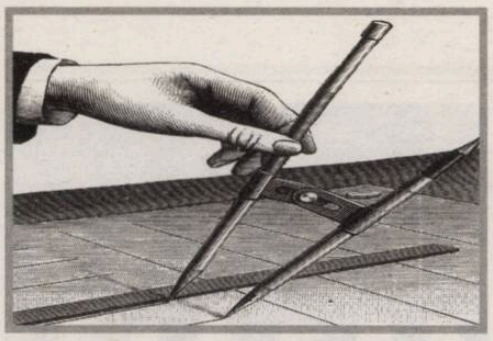

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Bucureşti 1937

O carte uitată, pe care Humanitas o rechemă la viaţă *(Roumanian Journey,* London, 1938), a apărut zilele acestea în traducerea Mariei Berza. E prima oară cînd avem prilejul să aflăm impresiile pe care le-a notat, îndată după întoarcerea din această *Călătorie în România,* un eseist, dramaturg şi poet – Sacheverell Sitwell (1897-1988). Acest nume este bine cunoscut în istoria literaturii engleze, mai ales datorită surorii sale, poeta Edith Sitwell, de la care avem frumoase evocări istorice *(Fanfare for Elizabeth* şi *The Queens and the Hive),* alături de o carte amuzantă şi originală, *English Eccentrics*. Fratele mai mare, Sir Osbert (1892-1969), în autobiografia pe care a scris-o după război, aduce belşug de informaţii despre familiile aristocratice din care se trăgeau toţi trei. Chiar prenumele ciudat al călătorului aminteşte pe un strămoş care era în Camera Comunelor sub ultimii Stuarţi, avînd origini mult mai îndepărtate în Normandia. Montegufoni, în Toscana, este castelul în care autorul nostru se retrăsese la apusul vieţii. Aşadar, omul avea în memorie peisaje şi muzee din Italia, Spania, Grecia.

Sitwell a văzut toată ţara, de la Sighişoara la Cernăuţi.

În România a ajuns în septembrie 1937, ca oaspete al prinţesei Callimachi, Anne-Marie Văcărescu, care e responsabilă şi pentru altă povestire a unei călătorii din aceiaşi ani: cartea lui Derek Patmore – *Invitation to Rumania* – care ar merita şi ea tradusă. Sitwell a văzut toată ţara, de la Sighişoara la Cernăuţi. Ce are de spus despre Capitală nu e mult, dar este apreciat cu luciditate: „Aproape fiecare casă are mai mult loc în jurul ei decît în orice alt oraş. Aceasta îngăduie utilizarea generoasă a spaţiului pentru curţi interioare, acareturi, grajduri şi altele, sporind desigur pitorescul tihnit al locului. Există din păcate şi semne de cumplită sărăcie. Nici un oraş nu poate creşte rapid pînă la o populaţie de şapte sute de mii de locuitori fără ca dezvoltarea să fie însoţită de mizerie. Construcţiile noi răsar de fiecare parte a străzilor. Dacă priveşti în jos din grădina amenajată pe acoperişul unui bloc modern, ai parte, în toate direcţiile, de priveliştile şi de zgomotele caracteristice şantierelor de construcţii. Unele clădiri sînt chiar exemple reprezentative ale stilului modern în arhitectură. Din fericire, graţie suprafeţei generoase pe care se întinde oraşul, această reconstrucţie nu a antrenat distrugeri importante ale vechilor clădiri". Problema cu care ne confruntăm azi, cînd populaţia s-a triplat, era mult mai puţin gravă în epoca interbelică.

Altă constatare pentru care trebuie să-i dăm dreptate lui Sitwell e în legătură cu absenţa monumentelor istorice de vîrsta celor care se pot întîlni în vestul Europei: „O casă era ridicată ca să reziste cîţiva ani şi era refăcută de fiecare generaţie". De aceea, „trecutul Bucureştiului, sau acea parte a trecutului său care i s-a transmis de la Iaşi, este la fel de importantă pentru psihologia sa de astăzi tot aşa cum trecutul Romei, al Madridului, Londrei sau Sankt-Petersburgului este important pentru tendinţele lor şi aspectul lor contemporan".

După ce i s-a perindat prin faţa ochilor o cîmpie prăfoasă şi aridă, cu multe mlaştini, Sitwell a intrat în oraş, ale cărui contraste l-au impresionat ca pe toţi vizitatorii care l-au precedat: „Suprafaţa sa imensă şi spaţierea generoasă a caselor ţin încă de Orient, în timp ce zgîrie-norii, mai mult ca model decît ca realitate, şi blocurile moderne de locuinţe se înalţă în toate direcţiile. Bucureştiul e descris în vechile cărţi de călătorie ca oraşul pădurilor şi al livezilor. Vedem biserici, sau mai degrabă capele, ridicate în inima unor zone comerciale gălăgioase, ştiind că pînă la mijlocul veacului trecut acestea erau ascunse vederii în mijlocul unui petic de pădure". Pe Sitwell nu-l interesau numai formele arhaice de pietate, pe care le-a găsit, de pildă, la lipovenii din Deltă, ci şi vechea artă religioasă: s-a oprit la Stavropoleos, la Antim, la Văcăreşti. Cît despre mahalalele pitoreşti, el nu era exigent: „Viaţa în cartierele sărace din Bucureşti trebuie să fie destul de plăcută. Hrana e din belşug şi foarte ieftină; de fapt, în România, viaţa e mai ieftină decît oriunde altundeva în Europa".

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Mănăstirea Dintr-un lemn

Conform tradiţiei, prima biserică a mănăstirii Dintr-un lemn a fost construită din lemnul unui singur stejar, pentru a adăposti o icoană făcătoare de minuni găsită în secolul al XVI-lea. În jurul acestei biserici modeste s-ar fi organizat un prim schit de maici. Faima icoanei l-a determinat pe marele boier Preda – bunicul viitorului domnitor Constantin Brâncoveanu – să-şi pună meşterii să construiască, ceva mai în vale, o biserică de zid, corpuri de chilii, o stăreţie şi anexele necesare traiului călugăriţelor, toate înconjurate de un zid înalt. Mănăstirea Dintr-un lemn deschide astfel şirul ansamblurilor mănăstireşti fortificate tipice pentru Ţara Românească. Modificări sînt aduse de către domnitorii, în ordine: Şerban Cantacuzino (1678-1688) – pentru biserică, iar Constantin Brâncoveanu (1688-1714) şi Ştefan Cantacuzino (1714-1716) – pentru stăreţie. Printre altele, acesta din urmă – inspirat de modelele instituite de Brâncoveanu la Hurezi şi Potlogi – amplifică stăreţia în jurul unei logii şi o transformă într-o elegantă reşedinţă domnească. Tot el modifică în acelaşi spirit, înnoitor pentru epocă, întreaga faţadă de vest a mănăstirii.

Mai puţin cunoscută este istoria mănăstirii din epoca modernă – şi modernizatoare – a secolelor XIX-XX.

Platonida (stareţă de la 1808 la 1855, al cărei portret poate fi văzut în muzeul mănăstirii), călăuzită de Hrisant, stareţul de Hurezi, păstrează caracterul de reşedinţă domnească al incintei bisericii, punînd la dispoziţia ultimilor Brâncoveni, marele ban Grigore şi soţia sa Safta, clădirea stăreţiei, pe care aceştia o amenajează cu mobilierul adus de la Bucureşti. Stareţa mută o bună parte a locuinţelor maicilor şi anexele gospodăreşti într-o nouă incintă, construită la est de prima şi cu care aceasta comunică prin vechiul turn de poartă.

Între timp, Safta Brâncoveanu, care pare să fi rămas deosebit de legată de acest loc, face dese vizite lăcaşului. În 1835, ea pune bazele Aşezămintelor Brâncoveneşti, sub epitropia cărora rînduieşte, în 1838, şi mănăstirea Dintr-un lemn. În 1856, marea bănească îl asociază la conducerea Aşezămintelor Brâncoveneşti şi a celorlalte ctitorii pendinte de acestea pe nepotul său, Grigorie Brâncoveanu, devenit astfel epitrop al mănăstirii. În 1859, el îşi manifestă intenţia de a deschide la mănăstirea Dintr-un lemn un „pensionat de fete". „Ideea este mare şi generoasă, desenele arhitectului... sînt demne de idee" – scrie Auguste Lancelot, un călător francez care poposeşte la mănăstire chiar în perioada deschiderii şantierului, în 1860. Din păcate, proiectul şi şantierul vor fi curînd abandonate, astfel încît rezultatele iniţiativei afectează grav ansamblul. Secularizarea averilor mănăstireşti contribuie şi ea la decăderea mănăstirii.

Din 1907 şi pînă în 1948, Comisiunea Monumentelor Istorice intervine constant în scopul protejării şi consolidării construcţiilor mănăstirii. Arhitecţii responsabili de lucrările făcute sînt Horia Teodoru, I. Referendaru şi Iancu Atanasescu.

Acţiunile de protejare a construcţiilor ansamblului sînt reluate în 1992 de către un colectiv condus de arhitectul Aurel Ioan Botez. Remarcabila restaurare a stăreţiei, apoi a bisericii, a făcut din ansamblul mănăstirii Dintr-un lemn nu numai un loc de vizitat cu plăcere, ci şi unul ilustrator al colaborării benefice între beneficiar şi arhitect. Timp de aproape douăzeci de ani, actuala stareţă – Emanuila Oprea – a reuşit să fie o demnă urmaşă a Platonidei şi să participe alături de arhitect la păstrarea şi înnoirea sensibilă a vechilor construcţii: un exemplu de „bune practici" în restaurarea monumentelor care merită cunoscut şi urmat. Iar rezultatele pot fi apreciate de oricare dintre cei care vizitează mănăstirea Dintr-un lemn.

Anca Brătuleanu *este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti.*

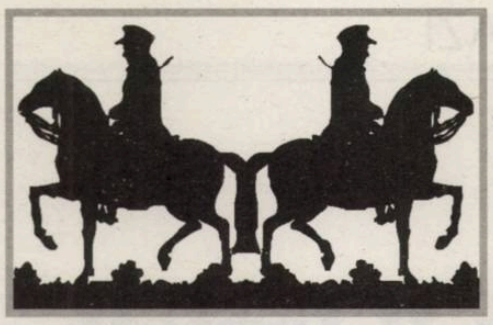

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Cîteva clipe ale unei beţii fericite

E sfîrşitul lui mai 2011,
ziua creşte spre solstiţiu,
e deja vară la Bucureşti,
lumea-i cum este şi ca dînsa sîntem noi, plini de detalii numite D.S.K., Obama, Netanyahu,
vulcanul islandez erupe din nou,
Mubarak e în depresie,
europenii nu înţeleg justiţia americană,
se înţeleg tot mai puţine,
un prieten mă sună să-mi strige că nu-l înţelege pe Stalin,
un altul – peste o oră – că nu pricepe nimic din *Ulyse*-le lui Joyce,
iar eu sînt la 1830 şi ceva, cînd Lucien Leuwen republicanul e sfătuit de ultramonarhista doamnă de Chasteller, văduva unui general de brigadă ataşat pe lîngă Carol al X-lea, să scurteze întîlnirile cu ea, din prudenţă, pentru a nu stîrni bîrfele şi gelozia lumii:

„Doamna de Chasteller îl însoţi ca şi cum ar fi vrut să îmblînzească, prin această mască de politeţe, ceea ce l-ar fi jignit în rugămintea ei. În tinda scării îi spuse:

– La revedere, domnule, pe poimîine...

Lucien se întoarse spre dînsa, sprijinindu-se cu mîna dreaptă pe parmaclîcul de acaju, deoarece, evident, se clătina. Doamnei de Chasteller, fiindu-i milă, îi trecu prin gînd să-i întindă mîna englezeşte, în semn de prietenie.

Lucien, văzînd mîna doamnei de Chasteller apropiindu-se de a sa, o luă şi o duse încet la buze. În timpul acestei mişcări, obrazul lui aflîndu-se alături de cel al doamnei de Chasteller, dete drumul mîinii şi o strînse în braţe, lipindu-şi buzele de obrazul ei. Doamna de Chasteller nu avu puterea să se îndepărteze, ci rămase nemişcată şi se lăsă moale în braţele lui Lucien, care o strîngea în extaz şi o săruta tot mai mult. În sfîrşit, doamna de Chasteller se desprinse uşor, dar ochii ei scăldaţi în lacrimi exprimau în chip sincer dragostea cea mai vie. Izbuti totuşi să-i spună:

– Adio, domnule!

Cum el o privea pierdut, ea rectifică:

– Adio, *prietene*, pe mîine... Dar acum du-te.

Plecă şi coborî scara, întorcîndu-se, ce e drept, s-o mai privească. Lucien coborî scara adînc tulburat şi apoi beat de fericire, lucru care-l împiedică să-şi dea seama cît era de tînăr şi de prost“.*

Stendhal

De cîte ori citesc *Lucien Leuwen* al lui Stendhal, mă simt beat de fericire, ceea ce nu mă împiedică să fiu zguduit – poate încă prost, deloc tînăr – de naturaleţea cu care se putea scrie cîndva că „ochii ei, scăldaţi în lacrimi, exprimau în chip sincer dragostea cea mai vie“.

* Stendhal, *Lucien Leuwen*, în traducerea lui Şerban Cioculescu, Editura pentru Literatură Universală, 1962.

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Cu materialul clientului

– dezordinea simbolică (XXVI) –

În urmă cu douăzeci şi cinci de săptămîni, am început o serie de articole în care am încercat să spun cîte ceva despre *dezordinea simbolică* în care rătăcim de ani buni. Nu am pretins nici o clipă că deţin vreun adevăr suprem sau cheia unei teorii care explică fără putinţă de tăgadă tot ceea ce ni se întîmplă. Toată această serie de articole, ajunsă acum la final, e, în bună măsură, expresia unei nevoi, pe care mulţi o resimţim, de a vorbi cît mai deschis despre unele dintre experienţele colective prin care am trecut, de la instaurarea comunismului, trecînd prin anii de recuperare a libertăţii, după 1989, pînă azi. Nu în ultimul rînd, e şi rezultatul unei forme de frustrare, cauzată de refuzul, tacit uneori, zgomotos şi agresiv alteori, de a dezbate în fel şi chip – pentru că subiectul e enorm – efectele pe care le-au produs în plan psihologic mutaţiile politice, sociale şi culturale prin care am trecut.

Lipsa libertăţii de expresie şi discursul oficial din anii comunismului, sentimentul de vină colectivă, resimţită atît de difuz, dar incontestabil de continuu, au dus la o teamă nedefinită de a desface cuferele cu experienţe comune. Iar atunci cînd, rareori, am deschis aceste cutii, am procedat ca la dezgroparea unui cadavru dintr-un film suprarealist, organizînd mai întîi o expoziţie cu ciolanele scoase la lumină şi uitînd să cerem măcar o părere din partea unui legist. În plus, şcoala Epocii de Aur ne-a învăţat că nu avem voie să greşim. Că nu se poate opera decît cu certitudini. Şi din teama de a nu greşi, din obsesia de *a face totul,* de cele mai multe ori, am reîngropat ciolanele, după expoziţie, cu credinţa că simpla lor plimbare, ca cea a ursului de la bîlci, e absolut suficientă, prin succesul la public.

În esenţă, ideea de la care a pornit această serie de articole e faptul că ordinea simbolică pe care au cultivat-o profesionist şi consecvent monarhii României, după 1866, a fost înlocuită de o alta, producătoare de efecte catastrofale, dar la fel de profesionistă şi mult mai consecventă, după 1947. Cea dintîi venea dintr-o expresie liberă, din căutarea unei soluţii formale şi substanţiale care să îmbrace nevoia de coerenţă a sentimentului naţional, transpus în proiectul unei naţiuni, care căuta să-şi ocupe locul într-un context istoric. Cea de-a doua venea în urma unei ocupaţii militare, care aducea o ideologie greu de impus fără teroare şi fără schimbarea prin forţa extremă a celei dintîi. Prima ordine simbolică îşi baza subtilităţile coagulante pe aspiraţiile naţionale, pe idealuri, pe fascinaţia proiectului comun. Iar succesul acestei strategii s-a dovedit a fi evident, vreme de şaptezeci de ani, dar fără şanse de continuitate. Cea de-a doua ordine simbolică îşi baza subtilitatea de a funcţiona şi de a creşte în timp pe cultivarea fricii, dar şi pe stimularea perversă a înlocuirii fascinaţiei pentru proiectul comun, cu grija pentru supravieţuirea individuală. În acest caz, succesul strategiei se vede din 1947 încoace, cu şanse de continuitate cel puţin alarmante. Ambele ordini simbolice au lucrat, în cele din urmă, cu *materialul clientului*. Cu diferenţa că cea de-a doua, cea comunistă, i-a făcut „clientului“ *o ofertă pe care n-a putut s-o refuze*.

Atît minciuna, cît şi adevărul au nevoie de strategii.

Atît minciuna, cît şi adevărul au nevoie de strategii şi de spectacolul strategiilor, pentru a putea ieşi biruitoare. Cu cît evoluează mijloacele de spectacol, cu atît mai difuz se zăreşte graniţa dintre cele două. Însă am fi nişte naivi, buni de expus în formol la muzeele viitorului, dacă am crede că **adevărul** îşi găseşte singur drumul spre izbîndă, cu bocceluţa de valori subînţelese în spinare. Democraţia, libertatea, prosperitatea, liniştea valorilor comunitare nu se instalează confortabil, peste noapte, în biroul din care teroarea a fugit pe fereastră. Iar tămîierea locului sau chermezele aniversare nu ţin, în nici un caz, locul dezinsecţiei. Odată înlăturată din prim-planul expunerii publice, ordinea simbolică a comunismului nu dispare pur şi simplu, ca iepuraşul în jobenul magicianului. Caracterul de parazit superadaptabil, dobîndit în timp, şi cortegiul de maladii asociate îi garantează o putere fenomenală de supravieţuire. Şansa de a scăpa de boală pleacă de la recunoaşterea faptului că boala există, şi trebuie să treacă printr-un lung proces de analize amănunţite. Iar tratamentul de succes nu poate fi altul decît administrarea competentă a unei noi ordini simbolice.

Condamnările publice şi arderile în efigie, fără gesturi politice profunde, urmate de strategii legislative clare, sînt la fel de lipsite de efect şi de ridicole ca usturoiul în filmele cu vampiri moderni. Însă o altă ordine simbolică, fie ea una nouă sau una regăsită, nu se construieşte decît cu oameni cu viziune şi cu şcoală, cu tot ce are mai bun de dat *materialul clientului*. Iar dacă aici – vorba patriotului de terasă – momentan *stăm prost,* poate ar fi sănătos să ne amintim că n-am excelat niciodată la încurajarea compatrioţilor care au avut calităţile necesare şi au vrut cu adevărat să se pună în slujba unui proiect atît de mare. Am preferat să închidem ochii la proliferarea lungilor şiruri de nepoţi, veri şi consăteni, înlocuind nevoia de cunoaştere a meseriilor cu ceea ce noi pretindem că ar fi un soi de *politică*. În fapt, se dovedeşte că ceea ce numim astfel e doar o sumă de moravuri barbare, mutate în costume croite modern. E ca şi cînd ne-am masca nostalgia pentru practicile voodoo, în dosul hainelor preoţeşti. Pînă la urmă, în cazul ăsta, una dintre marile noastre metehne ne-ar putea ajuta nesperat de mult. Vorbitul. Măcar de-am vorbi despre aşa ceva, cum o facem despre altele. Ar fi un pas, fie el şi mic, spre o formă de înţelegere.

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

tolo sport

Substanța jocului

Astăzi, mîinile care preiau eprubetele lui Mesi şi Nadal sînt mai curate decît erau pe vremea lui Maradona şi Agassi?

Da, poate fi şi aceasta o explicaţie a fotbalului de vis jucat de Barcelona, echipa care atinge periculoasa unanimitate a aprecierii. Aşa ceva nu s-a mai pomenit în fotbalul mai viu decît Camera Lorzilor, în fotbalul unde consensul este interzis şi unde vom lăsa copiilor nerezolvată fibonacianna dilemă „Cine a fost mai mare: Pelé sau Maradona?“. Nu s-a mai văzut, aşadar, o părere respectată cap, coadă, din Pipera şi pînă pe Copacabana, da, domnilor şi doamnelor, Barcelona lui Guardiola e cea mai bună echipă a istoriei fotbalului. Şi uite că vine *Dilema veche* ca să întrebe un jurnalist sportiv dacă nu cumva tiki-taka e produsul de sinteză al dopingului. Sincer? Nu cred. Nu cred că Barça stă mai bine la sensibilul subiect „refacerea jucătorilor“ decît Real Madrid sau Juventus Torino. Ceva îmi spune că Messi nu are nevoie de nici o substanţă care să-i accelereze reacţiile, pentru simplul motiv că, atunci, nu s-ar mai înţelege nici el pe el, la cît de iute şi imprevizibil e în mod natural în teren. Stimulare îi mai trebuie lui! Permiteţi-mi să rămîn naiv şi ignorant în miezul celui mai frumos fotbal jucat de la Dinamo Kiev încoace. Fiecare cu reperele şi anabolizantele memoriei lui.

Cătălin TOLONTAN

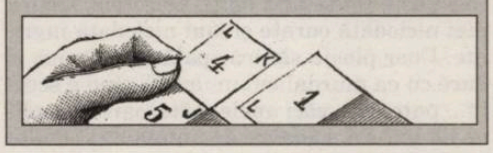

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Scrisoare din Arabia (3)

Reţeta arabă pentru a fi fericit (şi miliardar)

Mai află, o!, înţeleptule cititor al epistolei mele, că lumina soarelui cade altfel asupra ta atunci cînd te afli pe nisiposul pămînt al capitalei Doha; şi, spunîndu-ţi asta, nu insinuez misticisme, ci doar strecor observaţia banală că, deşi Qatarul e pe acelaşi fus orar cu România, ţara arabă e mai la est – astfel încît dimineaţa se luminează mai devreme, iar seara, pe la ora 18, deja începe să se întunece. Aceste ore – ale serii şi dimineţii – sînt şi cele în care mai vezi ceva mişcare pe şantierele din cartierele Al Dafna şi Onaiza, pe malul Golfului. Qatarul va organiza Campionatul Mondial de fotbal din 2022 şi pînă atunci va da în folosinţă (dacă am înţeles bine) alte 80.000 de camere de hotel – aşa încît blocuri erectile în construcţie vezi la tot pasul, iar noaptea, la lumina neoanelor, observi prin ele zvon de muncitori. Pur şi simplu, ziua – între orele 11 şi 16, să zicem – nu poţi lucra afară şi nici să te plimbi *per pedes* nu prea e indicat. Vei fi fost uimit, preabunule cititor, de cîte ori am insistat aici asupra temperaturii de la faţa locului – dar, crede-mă, pînă nu ţi-e dat să respiri la 45-48° C (şi probabil ceva mai multe, la nivelul solului pavat cu asfalt, betoane sau marmură), nu poţi pricepe, din vorbe, ce înseamnă. Şi musca-n zbor face infarct de cît de cald e! În orice spaţiu închis pe care calcă picior de om e aer condiţionat. Şi mai ciudat e că, deşi căldura-i mare, în cea mai mare parte a anului nu transpiri, chiar şi cu cojoc pe tine. Aerul e atît de uscat, încît apa se evaporă instantaneu, nemaiavînd răgaz să-ţi lase pete umede la subraţ. Dealtfel, există legenda – îmi spune dl Adrian Măcelaru, ambasadorul nostru la Doha (unul dintre cei mai buni diplomaţi pe care-i au Externele noastre; plus că vorbeşte araba atît de bine, încît fiii lui Mohamed, cu care l-am văzut discutînd, zgîiau ochii de mirare cînd aflau că nu-i de-al lor) – că oraşele arabe aşa s-au şi fondat: acolo unde lăsau o oaie tăiată în soare şi nu se strica (ci se usca, se mumifica), acolo s-au înălţat şi zidurile. O fi, n-o fi adevărat, ce mai contează – la 45 de grade, cînd vîntul serii nu te-adie, ci te cam frige, zău că e credibil.

Stăpîn peste aceste încinse plaiuri este emirul şeik Hamad bin Khalifa al-Thani (meritoriu de popular la nivelul străzii, cum vom vedea mai jos), iar moştenitorul său desemnat este fiul-şeik Tamim bin Hamad al-Thani, care ne-a fost coleg la conferinţa ce ne-a adus aici şi din vorbele căruia educaţia de tip occidental transpare lesne. La fel de importantă – şi de populară, la nivelul străzi – mi s-a părut a fi, cît mi-am putut da eu seama, şeika Moza, soţia emirului, o femeie de o apariţie absolut notabilă, care este pe-aici un fel de patroană a artelor şi ale cărei preocupări şi pledoarii pentru educaţie & cultură i-ar cam pune la colţ pe alţi lideri din lume care-l caută pe Herodot nu prin cărţi, ci prin Google. Într-o societate în care muncitorii constructori sînt indieni, taximetriştii sînt pakistanezi, cameristele de la hotel sînt asiatice (am văzut şi românce!), printre poliţişti vezi somalezi, printre piloţii de avioane vezi francezi iar printre stewardese vezi egiptence (am văzut şi aici o româncă), tot ce-i poate uni pe oameni este cultura şi/sau banul. Şeika Moza militează bine pentru prima.

Şi, apropo de doamne, iată că-mi aduc aminte să dau distinselor cititoare ceea ce le promisesem – o reţetă (culeasă de mine din bazarul Waqif) care pe căldură le va face fericite şi voioase: se ia, aşadar, o mînă bună de frunze de mentă (nu vă zgîrciţi – măcar vreo 20 de frunzuliţe) şi se stoarce peste ele zeama de la o jumătate de lămîie mare (sau, şi mai bine, zeama de la o *lime* întreagă); puneţi apoi zahăr brun sau miere ca la vreo două linguri, aruncaţi totul într-un blender cu vreo 400 ml apă şi împingeţi la grămadă şi vrei cinci cuburi tari de gheaţă, să se piseze. Veţi obţine o minune de licoare galben-verzuie, cu guler de spumă verde – de nu vă va plăcea, să nu-mi spuneţi mie *a'salam'aleykum!* Dacă vă va plăcea, aflaţi că cine bea asta constant timp de 20 de ani devine apoi, peste noapte, miliardar în dolari (evident, cu condiţia să mai şi citească – de preferinţă textele mele – în tot acest interval!).

Şi nu pot încheia, o!, prea'ndurătorule cititor (indiferent de *gender*-ul şi religia ta), înainte de a-ţi spune şi povestea cu poliţistul şi cu emirul Hamad al Qatarului. Aflaţi, bunăoară, că emirul merge deseori prin zonele comerciale sau prin bazaruri, ca tot omul; drept care, într-o seară, a ieşit şi el cu şoferul la un mall şi, tocmai pe cînd îşi parca maşina (nu chiar bine, pesemne), hop apare un poliţist şi...

Ajuns aici cu firul poveştii, strănepotul Şeherezadei văzu lumina zorilor mijind şi, sfios peste poate, tăcu.

(va urma)

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Vara şi lucrarea ei

Cine mai are astăzi timp şi inspiraţie pentru a pune pe seama climei multe dintre obiceiurile, bolile, trăsăturile unei naţii? Mai nimeni... Pe la începutul secolului al XIX-lea, doctorii scriau de zor despre această legătură inerentă, insistînd asupra faptului că „sulimanul climei" face diferenţa între diferitele naţii şi este un instrument util în deosebirea unui „arap (sic!) dintr'un ţarigrădean, un ungur dintr'un neamţ, un leah dintr'un muscal, şi un englez dintr'un american". Aserţiunea îi aparţine doctorului Ştefan Piscupescu, care merge chiar mai departe vorbind despre „frumuseţea chipului şi [în] vîrtutea trupului" modelate după „minunata lucrare" a climei. În timp ce doctorul Constantin Caracaş vorbeşte mai degrabă de schimbările bruşte de temperaturi din lunile mai şi iunie sau de căldurile excesive al lunilor iulie şi august (cu media de 25-27 de grade la umbră), responsabile de multele boli ale norodului. Or, „căldura mare" necesită un comportament aparte. Ea este benefică pentru orice organism viu şi „înviorează pămîntul de frumuseţea florilor şi de dulceaţa miroaselor feţii cîmpiilor" şi „subţiază şi uşurează apa şi aerul", iar „trupurile cu viaţă saltă şi se dezmiardă". Multe sînt beneficiile acestui anotimp atît pentru trup, cît şi pentru minte, căci le este dat să respire miresmele naturii, să se bucure de apă şi scaldă, să se lase în voia vînturilor uşoare, să se hrănească cu rodirile pămîntului. Aceleaşi „călduri" sînt „vinovate" de punerea în lucrare a apelor puturoase, căci peste tot se află bălţi, heleşteie, lacuri, mai niciodată curate şi mai niciodată îngrijite. Doar ploaia săracă spală totul în jur şi duce cu ea murdalîcul uman. Şi cînd e secetă... putoare... căci apele stătătoare sînt pline de ierburi, cadavre de animale şi „multe alte materii" care „putrezesc de căldura cea mare" şi înverzesc luciul apelor, „evaporînd exalaţiuni puturoase, umplînd de hidrogen azotat sau de aer carbonat atmosfera, stricînd-o şi aducînd vătămare sănătăţii" – scrie medicul Caracaş pe la 1828. Aerul stricat şi încins de căldură are efect negativ asupra nervilor şi pîntecelor, ducînd la boli endemice şi de care doar sfînta ploaie te poate scăpa. Cîteva sfaturi se cer, aşadar, pentru păstrarea şi ocrotirea sănătăţii. Mai întîi de toate, tot omul este dator să aibă grijă la hrană şi la băutură: ar fi de preferat „să se ferească de hrana de peşte şi de raci", cum şi „fereala de băuturi reci şi îngheţături", mai ales după „osteneală şi năduşeală". Recomandat ar fi să se consume ceaiuri călduţe, de muşeţel, îndoite cu lapte şi îndulcite cu „zahar". Şi cine are, ar putea să sastisească în compania unei „fierturi de şărbet de cuişoare, îndulcit cu zahar". Fereala de peşte ţine de maniera de conservare a lor, căci aduşi, mai ales de la Dunăre, ajung la destinaţie după ore bune, dar într-o stare avansată de „stricăciune". O poliţie sanitară nu s-a inventat încă, aşa că precupeţii îi vînd fără remuşcări, aducînd vătămare populaţiei şi provocînd friguri. Se recomandă consumarea peştelui proaspăt, de prin bălţi şi heleşteie, cu toate că nu-i atît de dulce ca cel de Dunăre, şi nici atît de bun, păstrînd, oricît ar fi de „curăţit", mirosul de noroi. Nici peştele sărat nu-i prea bun în mijlocul verii, întrucît se mistuie greu. Răsfăţul suprem al acestor veri îl constituie pepenii, cultivaţi peste tot şi de oricine, buni, dulci, aromaţi, gata să răcorească orice trup încins de marea fierbinţeală. Ananaşii, harbujii, lubeniţele, gadalupele sînt „hrănitori", „zaharoşi", „răcoritori", „digestivi" şi tocmai buni pentru „stomacul obosit, potolind setea şi pornind urinarea". Pentru mulţi dintre ţărani, mai ales în marele post al Sfintei Marii, pepenii reprezintă singura hrană, zile la rînd. Dar dacă ei pot fi consumaţi fără grijă, nu acelaşi lucru se poate spune despre castraveţi, „gustarea obişnuită a locuitorilor care îi mănîncă cruzi numai cu sare", fără a şti că produc „dispepsii, vărsături, inflamaţii şi diaree, fiindcă răcesc prea tare stomacul".

Mai apoi, bine ar fi ca mai tot omul să nu umble cu capul gol şi să se ferească de „bătaia căldurii razelor soarelui" şi folosirea scăldătorilor şi a băilor în apele limpezi, proaspete şi reci, mai ales „în zilele cele mai frumoase şi mai luminoase" cel puţin o dată (şi chiar de două ori) pe săptămînă. Copiii însă, mari iubitori de scaldă în apele tulburi şi repezi, şi chiar în pîraiele liniştite, ar trebui bine păziţi: mai întîi de toate de frica vîrtejurilor, şi mai apoi de murdăria prezentă mai ales în apele ce trec prin marile tîrguri. Dîmboviţa nu face excepţie, unde tot locuitorul îşi varsă, fără griji, bălegarul de prin curţi.

O ultimă „fereală", importantă pentru doctorul Piscupescu şi adresată cu multă convingere tuturor adulţilor: „fereala împreunării şi a vărsării seminţei din trup", întrucît este mai vătămătoare decît toate. Dar despre asta vom mai povesti...

Să aveţi o primăvară plină de miresme şi „dulceţuri"!

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Bucureşti, cetate a viitorului (II)

„Pe Bărăgan oamenii [nu] se vor întîlni mai rar decît în Bucureşti, cetatea, ieri vie, mică şi înflorită – mîine pustie şi mărită, mărită ca prin microscop, ca broasca ce devine bou şi nu crapă (dar i se distanţează enorm stomacul de ficat, inima de plămînii cu care nu va mai putea comunica decît prin praştie).

În oraşul făcut pentru a cuprinde cincisprezece milioane de locuitori comozi vor fi, nu mai mult decît astăzi, cinci sute de mii de inşi, care vor trebui (ca să se bucure de beneficiile tuturor societăţilor, aşezărilor, instituţiilor) să fie cinci sute de mii de scriitori, cinci sute de mii de studenţi, cinci sute de mii de ofiţeri, de preoţi, de actori, de gazetari etc. şi care vor fi astea, cu schimbul, cîte două ore pe zi, în chip de planton.

Nu înţelegem că, pentru a ne apăra de crivăţ, ne trebuiesc străzi mici, cu casele înghesuite una în alta; că pentru a nu ucide lenea noastră orientală ne trebuiesc case mici şi grădiniţe în jur, cu tot; că *music-hall*-urile vor fi dezertate şi că românii se vor retrage, ca de atîtea ori în istorie, în munţi, unde vor mai găsi cîrciumi, opinci şi lăutari.

A ne occidentaliza însemnează a muri. Vom muri într-un cimitir cu ziduri, solemn, cu turnuri, cu pieţe, cu telefoane.

Ca în cetatea visată de Papini *(Gog)*, caldarîmul va suna a gol. Vor creşte, la poalele palatelor de zece sau douăzeci de etaje, ierburi.

Se vor înmulţi gîndacii în sălile de concert. Vor umbla şobolanii pe străzi, goniţi de pisici, pisicile de urşi.

Şi cetatea noastră va fi frumuşică şi un pic apocaliptică. Aşa stă frumos şi e modern. Vezi autorii curenţi."

(Eugen Ionescu, în vol. *Război cu toată lumea,* II, ediţie de Mariana Vartic şi Aurel Sasu, Humanitas, 1992; v. şi nr. anterior)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Rețele de civilitate

Apărătorii drepturilor animalelor propun rezolvări.

Îmi plac cîinii, am crescut doi pînă acum, încerc un dialog civilizat cu cei care-mi ies în cale, pregătiţi cu un rînjet neprietenos să-şi apere aşa-zisul teritoriu, care e şi al meu, şi sînt îngrozită, la fel ca orice om normal, să văd cum sînt supuşi unor tratamente iraţionale, inumane. Pe de altă parte, traiul în Bucureşti a devenit un slalom printre haitele de maidanezi, slalom care-mi consumă zi de zi resurse de energie, demnitate, curaj.

Am făcut parte, recunosc, din corul bombănitorilor împotriva celor care apără drepturile animalelor cu orice chip: din cauza haitelor de cîini care mă înconjurau seară de seară în curtea de la Romexpo, am renunţat la un serviciu, tot din cauza lor refuz cu îndîrjire să vizitez prieteni, rude sau colegi care locuiesc în cartiere suspecte şi tot teama de patrupedele care se comportă haotic mă face să caut, pe net, nevrotic, obsesiv, înverşunat, un obiect, un sistem, un mecanism care să mă apere de ei. (Ştiu toată gama de răspunsuri şi comentarii pe care le-ar putea stîrni mărturisirea mea şi ţin să le contrazic pe toate: nu, nu m-a muşcat nici un cîine în copilărie şi nu frica mea îi aţîţă, fiindcă de cele mai multe ori mă atacă din locuri ascunse, fără ca eu să-i văd.) Am rostit şi eu, furioasă, vorbe meschine, acrite, indiferente, ieftine: „nu ştiu, nu mă interesează cum, dar să dispară din drumurile noastre“, „n-avem bani pentru copiii orfani, şi dăm bani pentru cîini“.

Dar succesul campaniei pentru salvarea cailor de la Letea m-a pus pe gînduri. Şi nu numai: de ceva timp încoace am fost atentă la discursul tuturor celor implicaţi în protecţia animalelor. I-am auzit, citit, văzut în talk-show-uri, pe stradă, în demonstraţii, pe Facebook, şi, în afara unor stridenţe emoţionale, vorbele, dar mai ales faptele lor mi s-au părut cu totul şi cu totul neobişnuite aici, în România discursurilor goale, a luptelor de partid şi de profit, a confruntărilor politice cu muşchi şi zîmbete şmechere.

Îşi apără principiile, proiectele, cauzele, nu cu argumente patetice, ci cu soluţii concrete, invitaţii la civilitate şi la umanitate şi, nu în ultimul rînd, cu propriile resurse financiare şi fizice. În confruntarea cu autorităţile care se grăbesc să tranşeze măcelăreşte problema animalelor fără stăpîn, apărătorii drepturilor animalelor lasă deoparte glumiţele ieftine, ironiile de bere şi acuzele sterile şi explică, propun rezolvări, descriu programe, pun la bătaie tot arsenalul prin care (ne)-ar putea convinge că nu trebuie să iubeşti animalele cu pasiune fatală ca să-ţi doreşti o soluţie civilizată pentru a le aduna din bătaia vîntului.

Am urmărit cîteva campanii de salvare a cîinilor vagabonzi, pe reţelele de socializare: m-au impresionat eficienţa gesturilor, precizia scopurilor, claritatea mesajelor. Punct ochit, punct lovit: un cîine pierdut şi bolnav a fost găsit şi adoptat, nişte cai sălbatici pregătiţi pentru abatoarele din Italia – salvaţi printr-un protocol încheiat între stat şi organizaţie nonguvernamentală, sute de cîini salvaţi de la euthanasiere şi mutaţi în adăposturi construite de voluntari. Au evitat să-şi risipească energia în declaraţii antiguvernamentale sau strigăte emfatice la luptă. Au cerut, atunci cînd a fost cazul, anchetarea celor care au ucis cîini, au adus de acasă hrană şi materiale de construcţii, au sterilizat şi vaccinat gratis cîinii. Şi, nu în ultimul rînd, pe mulţi dintre ei i-am văzut implicaţi şi în nenumărate campanii de salvare a copiilor aflaţi în dificultate.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Spital. Made in Romania

Am, Slavă Domnului, ceva experienţă prin spitalele româneşti. Nu neapărat pentru că am avut probleme de sănătate esenţiale personale sau în familie, ci mai curînd pentru că, de cîte ori s-a-ntîmplat să fie ceva, am fost cu toţii, cît de mult s-a putut, în jurul bolnavului/bolnavei. Asigurîndu-i respectivului/respectivei o şedere spitalicească dacă nu mai lină, măcar mai sigură.

Am înţeles mecanismul: la spital, oricîte diferende am avea în timpul dinafara lui, nu-i de joacă. Ruda bună la spital(-ul românesc) se cunoaşte. Dacă bolnavul are pe cineva devotat şi hotărît în preajmă, are şi şanse de supravieţuire (mai mari). (Aşa se explică şi „Slavă Domnului“ de mai sus.)

Şi asta nu numai pentru că, de multe ori, doctorii înşişi îl roagă pe bolnav să-şi aducă anumite medicamente, pe care nu le au la spital, de acasă. Şi nici pentru că, în caz că pacientul se află la reanimare şi nu se poate mişca deloc, are nevoie de cineva care să-i dea constant o gură de apă sau să-i golească plosca (cer scuze celor mai gingaşi) – în afara infirmierei „de pe salon“ cu toane, în ciuda bacşişurilor. Nici măcar pentru a-i aduce altfel de mîncare decît cea de spital, care, din cîte am văzut, a rămas... de spital.

Ci pur şi simplu pentru a veghea că personalul medical face tot ce trebuie. Pentru a fi pe fază şi la curent cu ce se întîmplă în fiecare clipă, pentru a preveni (pe cît e omeneşte posibil) eventualele greşeli, măcar punînd întrebări şi mituind unde e nevoie. Paranoia? – se vor întreba, poate, unii mai raţionali şi – încă? – obişnuiţi cu sisteme care funcţionează.

Nu. Pur şi simplu grijă pentru aproapele tău. Nu că tu, ca neiniţiat în medicină, ai putea face cu adevărat ceva. Dar arătîndu-te interesat şi nelăsînd nimic de la tine, le arăţi măcar, celor de la spital, că îţi pasă şi că, în caz că s-ar întîmpla ceva, e cineva care le-ar putea da de furcă. Plus că s-ar putea, pur şi simplu, să constaţi vreo neregularitate. Aşa cum ni s-a întîmplat nouă cu bunicul meu, căruia, diabetic fiind, i s-a pus o perfuzie cu glucoză în loc de ser fiziologic, pe la începutul anilor '90. Am fost pe fază, şi a scăpat.

Acum nu mai sîntem la începutul anilor '90, cînd nu numai că se greşeau perfuziile, nu numai că, pentru transfuzii, veneam cu sîngele direct de la Centrul de Hematologie, ci şi asistentele se şicanau cu doctorii pe motive electorale. Acum, în ciuda numeroaselor ştiri *horror* despre spitale, în special din provincie, şi a dezastruoasei percepţii generale asupra sistemului medical românesc, am constatat că, totuşi, lucrurile s-au mai schimbat. Cel puţin în anumite spitale.

La Fundeni, la Cardiologie, de pildă, mi s-a părut că e foarte curat. Şi organizat. Saloanele arătau chiar civilizat şi personalul medical vorbea politicos şi părea că-şi face datoria. E drept că, mai tîrziu, după ce mi-am petrecut ceva timp pe acolo, am constatat că, de fapt, există „mici“ discrepanţe între modul în care personalul mediu, cel puţin, se poartă cu bolnavii mai *„high class“* faţă de cum îi tratează pe cei mai... *„working class“*. Şi că organizarea în general corectă i-a permis, totuşi, unei paciente dezechilibrate mintal să stea în salon neînsoţită şi să aibă porniri violente faţă de alţi bonavi... de inimă.

Totuşi, repet, s-au făcut progrese mari, şi nu numai în lucrurile mici: cele mai importante sînt în ce priveşte chiar tratamentele medicale, care au evoluat spectaculos (e drept că în lume şi mai mult, dar nici noi nu sîntem străini de progrese). Boli precum stenoza aortică, de pildă, de care altădată se murea, se operează acum... aproape pe bandă rulantă. Se fac operaţii complicate, pe cord deschis, şi tot soiul de transplanturi. Analizele prin care se află diagnosticul sînt mult mai exacte, şi simplul consult de altădată e doar o infimă etapă de pornire.

Totul e să ştii la ce doctor să nimereşti. Din partea cui să vii. Şi să dispui de mijloacele necesare unui tratament decent pe parcursul spitalizării; o imagine oarecum de prestigiu, care să-ţi susţină intrarea, şi atenţii pentru toate felurile de personal.

Selma IUSUF

legende urbane

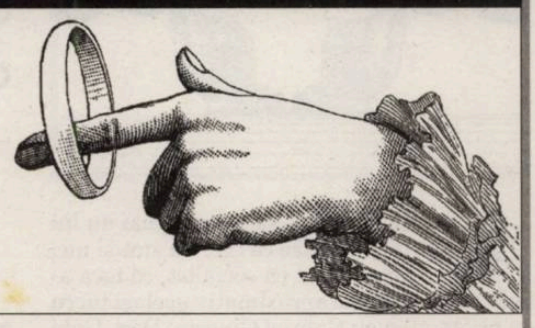

Parfumuri de doamne și domnițe

Eminiona cu nişte ochi mari, căprui-mierii, extrem de luminoşi. Pomeţi slavi, o rochie de lolită pe un trup subţirel. Vorbeşte cu o precizie de metronom despre note de bază, de mijloc şi de vîrf. De tuşa finală, de echilibrul aromelor şi de cum se „dezvoltă“ ele pe piei cu PH-uri diferite. De povestea unui chimist care scotea esenţe secrete din minerale pure. De generaţii de profesionişti care au descifrat secretele bergamotei, ylang ylang-ului şi ale tuberozei. Ne aflăm într-un *boutique* de parfumuri de lux în centrul Bucureştiului.

Nu ştiam că există aşa ceva şi pe aici, cu atît mai puţin nu călcasem în vreunul din aromat-misterioasele aşezăminte, prin străinătăţuri. Turist mediocru, cu aparatul de fotografiat savonieră prin buzunare şi cu ochii după clădiri frumoase, pisici comune şi cîrciumi ieftine, nu-mi trecuse o secundă prin cap să intru în vreo parfumerie de lux. Mă simţeam respinsă din start de sclipicenia ce se întrezărea de după vitrine şi de decorurile căutat decadente. Flip-flopşii mei prăfuiţi nu aveau ce căuta acolo.

Aici, la Bucureşti, am ajuns în parfumerie în circumstanţe pe care le voi povesti, poate, altădată. Dar cît de fericită am fost să văd sticle şi sticluţe, recipiente şi pocaluri, să mă învălui în arome ameţitoare, să testez şi aia, şi ailaltă. Doamne fereşte, scăpase ursul la miere, vulpea la struguri, calul în ovăz! Miniona slavă continua să mă ademenească cu vocea-i educată. O Circe insidioasă care probabil că ghicise în privirile mele hămesite o victimă sigură. Avea dreptate. Pe rafturi se lăfăiau marii clasici, în timp ce eu îmi dădeam seama că pînă acum folosisem autori de duzină. Rancé, Floris, Houbigant, Frapin. Istorii, poveşti, regi, regine şi celebrităţi. Decantoare, cristale, ciucuri de mătase, brocart. În mijlocul magazinului erau aşezate maiestuos mai multe recipiente imense din Baccarat din care puteai lua cîte grame de parfum din cele rare doreai. Cred că aveau un soi de ţuţuroi ca la butoaiele de vin. Dacă visul unora e să curgă bere de la robinet, eu îmi vedeam propriul vis cu ochii. Damigene cu parfum. Esenţele tari se păstrau, la urma urmei, în cisterne.

Vînzătoarea-sirenă era extrem de profesionistă. Făcea exact ce trebuia să facă. Anume, să te simţi singurul client, unicul client din lume. De o răbdare îngerească, era perfect echilibrată şi compusă. Cînd, după mine, au intrat în parfumerie vreo trei tinere hotărîte, s-a comportat egal. Şi eu care credeam că mă simpatizează. Tinerele, despre care ai fi spus că sînt mai degrabă gătite, şi nu bine îmbrăcate, n-au reuşit s-o stoarcă de energie şi nici să-i ciobească amabilitatea şi calmul. Păreau a fi extrem de sigure de ele, îşi cunoşteau bine drepturile şi era clar că sfioşenia mea de fost pionier le era străină. Ele erau din grupul celor care lăsau dîre de parfum bun, prost dozat, prin lifturi. Care-şi stricau cîte o cămaşă scumpă cu o pată uleioasă de aromă preţioasă. Care reuşeau să producă un siaj aromat de la un capăt al Căii Victoriei la celălalt. Probabil că afişau aceeaşi siguranţă şi prin restaurantele selecte, în faţa farfuriilor cu un gram de mîncare sclifosită şi trei pete decorative de sos.

Simţind că gîndurile mele devin din ce în ce mai proletare, mi-am văzut finalmente de anevoioasa sarcină de a testa cît mai mult şi de a-mi păstra nasul cît de cît echilibrat în festinul ăla de mirosuri. La plecare am primit cadou o poală de mostre. Miniona mi-a zis că le-a ales special pentru mine. Că alea crede ea că mi se potrivesc mie. De data asta n-am mai crezut-o. Mostrele alea descriau un suflet mai degrabă clorotic, romanţios şi floral. Nu ghicise ce miasme moscate zăceau în mine.

Pentru că, a doua zi, învăluită în parfumul împărătesei Josephine (vă asigur, în zilele în care ea făcea baie), călătoream într-un vagon de metrou cu plasa de rafie a vecinului de scaun pe unul dintre picioare.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

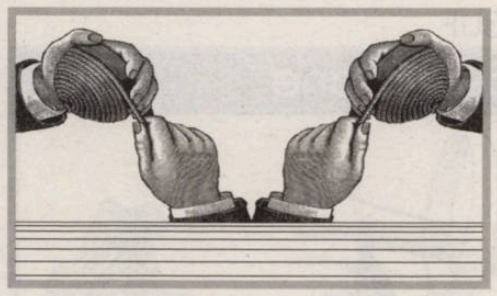

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Nu, tot nu sîntem socialişti

Abia ce a trebuit să-i explic mai an lui Adrian Năstase că nici nu sînt şi nici nu mă prezint ca socialist, că iaca acum trebuie să fac aproximativ acelaşi lucru cu prietenul meu Gabriel Giurgiu. Deci, Gabi ajunge la concluzia că un raport scos de organizaţia pe care o conduc face o propunere de un „socialism teribil (în sensul ignorării totale a legilor pieţei)". Cum îl cunosc pe Gabi mai bine decît restul cititorilor săi, sînt sigur că a făcut-o ca să mă stîrnească şi nu pot să-l dezamăgesc. Aşa că îi răspund, dar mai întîi trebuie să explic contextul în care, pare-se, ne-am dat cu socialiştii ăia inamici ai legilor pieţei.

Gabriel Giurgiu v-a povestit acum două săptămîni despre masa rotundă organizată de Centrul Român de Politici Europene, unde am promovat o idee a colegului nostru Lucian Luca. Dintr-o eroare pe care tipografia nu ne-a mai permis să o corectăm, el a scris „Liviu Luca". Vă implor să faceţi diferenţa: Liviu Luca este un sindicalist dubios care l-a îmbogăţit pe S.O. Vântu din banii sindicatului de la Petrom, Lucian Luca este o enciclopedie vie de statistici agricole, cercetător la Institutul de Economie Agrară şi expert afiliat al CRPE pe probleme de politici agricole europene. Acest al doilea Luca a publicat la CRPE un *policy brief* care se numeşte: „Subvenţie multianuală, decuplată de suprafaţă – o propunere românească pentru viitorul fermelor mici din Europa". El vine în contextul în care comisarul pentru agricultură Dacian Cioloş caută o soluţie pentru a simplifica sistemul de plată a subvenţiilor europene, mai ales în cazul fermierilor mici. Ne-am gîndit că o mînă de ajutor nu ar strica, iar acum e momentul cel mai bun, pentru că Cioloş a anunţat obiectivul şi Comisia lucrează la viitoarea propunere legislativă. În acest context, am stat cu Lucian Luca, am făcut scheme şi am citit statistici, în căutarea unei propuneri concrete şi acceptabile. Credem că am găsit-o. În primul rînd, trebuie răspuns la întrebarea aparent simplă: Ce înseamnă fermă mică?. Fermă mică în Franţa are cîteva zeci, dacă nu sute de hectare, ceea ce în România intră la fermă mijlocie, dacă nu mare. Lucian a venit cu o idee simplă: dat fiind că subvenţiile în UE se distribuie acum pe bază de istoric şi de cît pămînt ai, atunci să plecăm de la principiul că fermierii mici sînt cei care acum primesc puţini bani ca subvenţie. Bun, ce înseamnă puţini bani? Ca să terminăm cu povestea asta şi să simplificăm totul, am zis să luăm treptele statistice folosite acum de Comisia Europeană. Aşa că propunerea noastră a fost simplă: fermierii care acum primesc mai puţin de 1250 euro/an intră la categoria ferme mici. Deci lor li s-ar aplica propunerea noastră. Cîţi adică? Din cei 7,8 milioane de fermieri europeni, 5 milioane pică sub pragul de 1250 euro. Ei ar fi beneficiarii. În cazul României, asta înseamnă 90% dintre primitorii de subvenţie de la noi.

Bun, am stabilit cine sînt clienţii. Acum, ce vrem pentru ei? Şi aici ajungem imediat la punctul în care Gabriel Giurgiu vînează socialisme. În acest moment, pentru a primi subvenţia, fermierul se înregistrează la APIA, la un interval regulat trece prin procedura de verificare şi reconfirmare a parcelelor şi face nişte cereri anuale. Noi am propune să nu mai treacă prin acest exerciţiu de birocraţie pură decît o dată la 7 ani. De ce la 7 ani? Pentru că atît durează exerciţiul financiar al UE. Omul se înregistrează la început şi primeşte subvenţia pentru cei 7 ani. 5 milioane de europeni ar scăpa de un exerciţiu de birocraţie.

Care ar fi beneficiile? Cel dintîi e şi cel evident: noi considerăm o idee bună în sine ca omul să aibă mai mult timp să muncească decît să piardă timpul interacţionînd cu birocraţia. Nu aş zice că ăsta e un principiu socialist. Dar Gabriel Giurgiu zice: „Dacă nici măcar minimul gest de a cere nişte bani de pomană nu îl faci, ci aştepţi să vină «de la sine», situaţiunea devine tristă. Dacă nici măcar un drum de o zi la oraş, la APIA, nu poate micro-fermierul să facă, o dată pe an, de ce ar binemerita să capete din banul public? Propunerea de a rupe subvenţia de suprafaţa agricolă şi a o lega de proprietar îmi pare de un socialism teribil (în sensul ignorării totale a legilor pieţei)". În primul rînd că nu e un gest minim, ci pentru foarte mulţi ţărani, care altfel au puţin de-a face cu statul, e o chestie complicată. Acum, nu prea înţeleg limpede la care legi ale pieţei se referă. A merge la oraş să ceri bani de la stat nu e chiar idealul de piaţă liberă, de fapt singura piaţă care beneficiază e piaţa microbuzelor de transport. Şi venim noi, socialiştii, şi facem propunerea ca omul să nu mai bată drumul la oraş degeaba. Măi, să fie! În ce priveşte subvenţia în sine, noi nu emitem nici o părere. Pentru că e o decizie care nu depinde de noi, nici măcar de Dacian Cioloş. E o decizie politică a UE să continue să subvenţioneze agricultura. Dacă asta vrea să critice Gabi Giurgiu, foarte bine. Dar dacă tot dăm subvenţia, trebuie să-i punem pe oameni să şi treacă prin proceduri birocratice cît mai complicate, uite aşa, de-ai naibii, că oricum nu merită subvenţia aia? Eu aşa înţeleg ce spune Gabriel Giurgiu: dă-i dracu' de ţărani, dacă tot vor subvenţie, să facă drumuri lungi şi dese la oraş pentru ea.

Ei bine, dragă Gabi, nu reuşesc să te înţeleg. Ce are ideologia de-a face aici? De ce sîntem noi socialişti, şi tu – promotor al pieţei libere? Mi se pare încă unul dintre cazurile alea în care ne punem eticheta de stînga sau dreapta şi ne dăm la gioale ca la fotbal, dinamovişti *vs* rapidişti, fără vreo legătură cu substanţa în sine a problemei.

Mai departe, pe lîngă obiectivul debirocratizării, mai aveam ceva în minte. Am observat noi că unii fermieri care au pămînt puţin nici nu îl lucrează, nici nu îl vînd. Îl ţin aşa, în ideea să încaseze subvenţia pentru el. Pe la Ministerul Agriculturii se învîrt fel de fel de idei fanteziste despre cum i-am putea face pe ţărani să vîndă: să le dăm amenzi pentru că nu îl lucrează, să facem controale etc. Viziune centralistă şi în forţă. Nu va avea nici un efect. Dar să ne gîndim puţin: dacă omul îşi ţine pămîntul pentru a încasa subvenţia, asta se întîmplă în practică pentru că... Ei bine, tocmai pentru că trebuie să facă cererea aia anuală, să arate anual că mai are pămîntul în proprietate. Dar dacă i-am garanta că primeşte subvenţia doar pentru că se înregistrează în primul an şi apoi urmează alţi 6 ani să primească subvenţia fără alte proceduri? Da, îl va vinde, deci îl bagă în circuitul agricol.

Bun, dacă sîntem puriști – aşa cum e Gabriel Giurgiu – te poţi revolta că omul primeşte bani şase ani, deşi nu mai are pămîntul. Dar în practică asta va funcţiona exact ca renta viageră: oricum am dat şi mai dăm (celor deja înscrişi, nu se mai primesc noi dosare) bani unor oameni pentru că şi-au vîndut pămîntul, nu am face decît să continuăm o politică care a avut efecte bune la nivel naţional, dar pe banii UE. Şi nu pe viaţă, ci doar 7 ani. În ce priveşte cumpărătorii acelui pămînt, ei vor fi lipsiţi de subvenţie (cumpărînd, ştiu asta de la început) doar în acel exerciţiu financiar, deci ştiind că vor intra ulterior în circuitul de subvenţii. Adică o modalitate isteaţă de a impulsiona concentrarea de terenuri, în loc să ne apucăm de amenzi şi să sporim birocraţia.

Ei bine, eu nu văd nimic socialist nici aici, dar dacă nu mă provoca Gabi Giurgiu, nu îndrăzneam să scriu un articol cu atîtea date tehnice, într-o revistă ca *Dilema veche,* aşa că îi mulţumesc.

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Farmacie

Plec luni, ba, nu, marţi de la redacţie ca să iau un medicament. Şi unde să caut dacă nu lîngă Universitate, unde mi-e teritoriul? Bun, intru în farmacia de pe Academiei, de sub coloane, şi ce credeţi? O plictisită îmi răspunde, aceeaşi plictisită îmi dă medicamentul, sătula asta îmi cere 6 lei, îi dau, javra însă imediat se trezeşte: n-am mărunt. Bătea un vînt în farmacie, mă luase frig. Eu, să schimb? E farmacie, nu ţărănie, nu piaţă de morcovi, ce-o fi cu farmacia asta? Ce-o vinde, ce-o face farmacista asta acasă, îşi pileşte unghiile de la picioare? Uite aşa am ieşit şi-n vipia de afară fug la altă farmacie. Reţineţi: nu intraţi în farmacia de pe Academiei, de sub coloane, poate dă faliment şi nu-mi mai stă ca Fata Morgana în cale. Umblu pînă la Sensi Blu de la Dunărea-Pescarul. Aici, medicamentul, acelaşi, costă 7 lei. Bun, asta e. Dau bani, iau rest. Dar credeţi că povestea mea se termină aşa frumos? Nu, nu. Descopăr că medicamentul era expirat rău de tot. La Sensi Blu. Aşa că nu intraţi nici la Sensi Blu. Acest articol ţine loc de sesizare la reclamaţii *call center* consumatori. Am înghiţit în sec, mi-am asumat pierderea, a trecut viaţa. Peste trei zile, hop-ţop iar pe Academiei, la farmacie. Farmacista scîrbă tot înfiptă acolo. La fel de greu şi-a desprins fundul de scaun. De data asta n-avea faşă de nu ştiu ce fel. Problema mea nu e farmacista. Problema gravă sînt eu. Eu, care m-am ars şi am revenit să mă ard încă o dată. Amnezia? Nu, speranţa că e mai bine. De ce dau şansă celor ce n-au nici o şansă, de ce pierd timpul cu mine însumi, în halul ăsta? Detalii mai multe şi mai siropoase în articolele viitoare.

PUBLICITATE

Vînzare cu orice preț?

Texte și opinii de:

● Șerban ALEXANDRESCU (publicitar)
„Funda fără cadou“

● Cosmin ALEXANDRU (consilier personal branding)
„Brandurile personale pot fi şi nocive“ – interviu

● Iulian COMANESCU (analist media)
„Revistă cu DVD sau DVD cu revistă?“

● Alexandru DUMITRESCU (publicitar)
„E mult mai multă prudenţă acum în publicitate“ – interviu

● Mircea KIVU (sociolog)
„Românii şi marketingul“

● Dan POPESCU (galerist)
„Arta înainte şi după comerţ“

argument

Realitatea e un zid cu reclame

Totul în jur e marketing. Viaţa tinde să fie o reclamă. Realitatea a devenit un spam.

Trăim vieţi-reclamă cu idealuri-reclamă într-un oraş-reclamă: primeşti reclame pe mobil şi în inbox; deschizi o revistă şi trei sferturi din conţinut sînt reclame; la televizor pare că reclamele au acelaşi spaţiu ca emisiunile; la radio asculţi mai multe jingle-uri decît melodii; mergi la cinema în mall şi filmul nu începe decît după ce ai halit cîteva calupuri bune de reclame (de ce mai plătim atîta pe bilet?!); cînd accesezi un site trebuie mai întîi să închizi cu grijă toate ferestrele cu reclame care ţi se deschid în faţă, cutia poştală e burduşită de pliante, broşuri, flyere şi bilete xeroxate cu tot felul de oferte, anunţuri, promoţii; intri în super/hipermarket şi eşti înconjurat de rafturi, vitrine, bannere, postere şi afişe cu oferte şi promoţii; străzile sînt străjuite de panouri; blocurile şi clădirile sînt acoperite de meşe; în metrou, podeaua, treptele, scaunele, totul e îmbrăcat în reclamă; în autobuze, troleibuze, tramvaie, monitoarele rulează încontinuu clipuri şi anunţuri (atunci de ce abonamentul e aşa scump!?); cumperi ceva dintr-o farmacie/supermarket şi în pungă ţi se strecoară nişte pliante...

Is there anybody outhere?

Colaboratorii acestui dosar încearcă să răspundă la cîteva întrebări esenţiale: care-i starea marketingului românesc, ce păcate are de ispăşit? Care este relaţia românilor cu marketingul şi ce efect are asupra noastră? A omorît marketingul presa? Mai există şi poate supravieţui arta (muzica, literatura) fără marketing?

Este marketingul o fatalitate sau există un exces şi zilele-i *as we know it* îi sînt numărate? Sau e ca-n pseudo-profeţia *insider*-ului Jef I. Richards: „Moartea publicităţii? Cred că apare în Cartea Apocalipsei. Este ziua cînd oamenii de pretutindeni vor fi mulţumiţi cu greutatea lor, cu părul lor, cu pielea lor, cu garderoba lor şi cu propria aromă“. (**Marius Chivu**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 2 iunie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Lea Berzuc.

Mircea KIVU

Românii și marketingul

începutul unei idile

Un banc mai vechi rezuma percepţia comună despre activitatea de marketing: cică premiul anual al breslei s-ar fi acordat *ex aequo* unuia care vînduse frigidere eschimoşilor şi altuia care plasase calorifere în Africa Ecuatorială. Evident că e o încercare de denigrare, în realitate sîntem mult mai subtili, iar eschimosul nu era chiar idiot, cumpărase un frigider nou, *ozone-friendly,* cu numai 39 de dolari.

Philip Kotler, unul dintre cei mai cunoscuţi profesori ai disciplinei, spune că „marketingul este activitatea umană îndreptată spre satisfacerea nevoilor şi dorinţelor prin procese de schimb". Despre nevoi şi dorinţe, ştim că, pe măsură ce le satisfaci, se nasc unele noi. Imaginea arhicunoscută („piramida lui Maslow") este o vulgarizare: Abraham Maslow nu vorbeşte nicăieri despre o piramidă, ci despre o ierarhie. (Cel puţin, nu în articolul de referinţă, „A Theory of Human Motivation", publicat în *Psychological Review,* 50/1943). În realitate, avem de-a face mai degrabă cu o piramidă răsturnată: nevoile „de bază" sînt relativ restrînse (hrană, aer, apă, sex etc.), pe cînd nivelurile superioare (securitate, dragoste/apartenenţă, stimă, autorealizare / *„self-actualization")* sînt extrem de variate.

Aici intervine şmecheria cu marketingul. Dacă te limitezi să satisfaci nivelurile de bază ale nevoilor, nu prea poţi să multiplici mult producţia. La urma urmelor, un milionar nu poate să mănînce, ca să se sature, mult mai mult decît un sărăntoc. Faptul că mănîncă icre negre în loc de mămăligă e de fapt expresia nevoii de autorealizare. Dacă-i aşa, oamenii de marketing trebuie să stimuleze diversificarea nevoilor de pe palierele superioare ale ierarhiei. Ei reuşesc chiar ca satisfacerea unei nevoi să genereze imediat o alta. Ţi-ai cumpărat o casă, ai nevoie de mobile, tot mai multe mobile, astea se aglomerează, locul devine strîmt, ai nevoie de o casă mai mare.

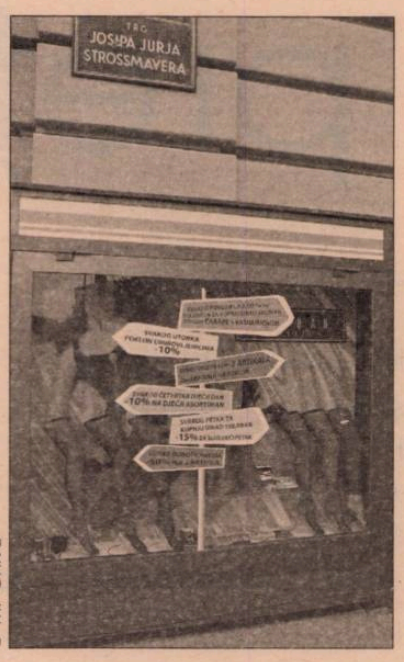

© M. Chivu

Metodele prin care oamenii de marketing ne induc nevoi (mă abţin să le numesc *false,* căci ele sînt reale, atîta timp cît determină anumite acţiuni, iar nesatisfacerea lor produce insatisfacţie) sînt variate şi din ce în mai sofisticate (marketingul fiind o ştiinţă în plină dezvoltare). Mai ales nevoia de stimă este cea care generează nevoi, uneori aberante, mai ales atunci cînd ideologia dominantă asociază aprecierea cu ideea de competiţie. Că e vorba de maşini, haine, telefoane mobile, icre negre, utilitatea le vine în primul rînd din afirmarea statusului posesorului. Nu vedem prea des pe cineva să mănînce singur, la el acasă, icre negre (ce-i drept, nici nu prea am avea cum).

Aşa se naşte consumerismul. El a pus stăpînire pe Apusul Europei şi America de Nord, cu jumătate de secol în urmă. Au apărut şi reacţii împotriva lui (vezi Şcoala de la Frankfurt şi subcultura hippie). Astăzi, un occidental este relativ „imunizat" la tehnicile grosiere de stimulare a consumului şi nu se mai înghesuie să cumpere trei kilograme de ulei, ca să capete unul gratis – pentru simplul motiv că lui îi sînt suficiente două, deci îi e clar că va plăti unul în plus.

Românii au fost, pînă în 1989, feriţi de tentaţiile consumerismului, atîta timp cît nu reuşeau să-şi satisfacă nici măcar nevoile de bază. Anii '90 ne-au adus abundenţa de produse pe piaţă, dar şi o scădere a veniturilor reale, devorate de inflaţie. O sursă constantă de frustrare. Dar inflaţia galopantă ne-a mai învăţat ceva: nu are rost să economiseşti, dacă laşi azi necheltuită 100 de lei, mîine va valora doar 50. Aşadar, cheltuieşte-ţi repede banii pe care-i ai (pe lucruri mărunte, căci pentru cele scumpe oricum nu-s deajuns), împrumută-te cît poţi.

Cam din anul 2000, economia românească a intrat pe un trend ascendent. Oamenii amînaseră repetat să-şi schimbe frigiderul uzat, combina stereo demodată, mobila delabrată şi, în general, să se răsfeţe. Cum au dat de ceva bani, ajutaţi şi de creditele uşor de luat, au început să consume febril. Specialiştii în marketing şi-au pus la lucru tehnicile de stimulare (de obicei, cele mai primitive) exersate în anii de boom economic ai Occidentului; au funcţionat minunat, căci consumatorul român, neimunizat, se deda cu candoare deliciilor cumpărării în rate, la promoţie, cu cupoane gratuite, cîştiga colecţionînd capace de bere. În sfîrşit, se simţea şi el European.

Lucrurile s-au mai domolit odată cu criza economiei, dar şi cu apariţia unei oarecari saţietăţi a consumatorului român, care a început să se profesionalizeze. Dar arsenalul tehnicilor de marketing e departe de a se fi epuizat, există încă metode puţin fructificate de a-l convinge pe consumator că are neapărat nevoie de nu-ştiu-ce. E bine, e rău? Depinde unde te uiţi. Pînă la urmă, consumul ţine producţia în mişcare. Pe de altă parte, se ajunge uneori la forme monstruoase de marketing.

Te uiţi la un calup publicitar, nu se poate să nu fie două-trei reclame pentru medicamente (din cele din categoria OTC – care nu au nevoie de prescriere medicală). Vrei să ai o circulaţie mai bună? Cine nu vrea!? Ia X. Ai dureri de şale? Cine nu are!? Ia Y. Eşti stresat? Cine nu e!? Ia Z. Vrei să-ţi îmbunătăţeşti viaţa sexuală? Ba bine că nu! În felul ăsta, ajungem să înghiţim medicamente cu pumnul, ceea ce nu doar ne uşurează portofelul, dar pe termen lung ne face să uităm că, totuşi, medicul e cel care ar trebui să ne spună ce medicament ne trebuie, şi nu simpatica actriţă cutare. Iar de cînd industria farmaceutică a înţeles că, dacă vrea să-şi vîndă produsele, cei care trebuie „stimulaţi" sînt medicii, lucrurile mi se pare că iau o întorsătură periculoasă.

***Mircea Kivu** este sociolog.*

Bogdan IANCU

Pseudojurnal de consumator-țintă

La sfîrşitul anilor '90, în căminele din Grozăveşti studenţii găseau cu puţin efort cam tot ce găsesc astăzi la supermarket sau la mall. Existau camere-butic aprovizionate cu ţigări, pîine, băuturi alcoolice şi răcoritoare, seminţe de floarea-soarelui sau de dovleac, ciocolată; camere-frizerie şi camere-coafor; camere cu maşină de spălat de închiriat. La capătul coridoarelor năpădite de mirosurile ciorbelor la plic şi al cartofilor perpeliţi în ulei, care populau reşourile depuse pe hol, se găseau camerele studenţilor descurcăreţi în care, pentru sume modice, puteai să cumperi dischete sau CD-uri şi să înregistrezi filme pe care să le vezi cu colegii mai puţin descurcăreţi şi care încă nu erau conectaţi la reţelele locale prin care se făcea *sharing* în draci. Tot aici se printau referate şi uneori lucrări de licenţă. Toate astea erau marketizate creativ în toaletele de la capătul culoarelor, prin fluturaşi care se eternizau pe uşile sau pereţii coşcoviţi.

La parterul căminelor se găsea un panou îmbrăcat într-o suprafaţă textilă de care aracetul anunţurilor se lipea perfect. Aici îşi mai făceau uneori loc afişe cu filme difuzate la Preoteasa, concerte sau baluri ale bobocilor. Într-o iarnă, după ce afişul pe care scria „PIERDUT PISICĂ BIRMANEZĂ" a invadat în valuri repetate panourile şi geamurile de la capătul coridoarelor, o minte sprintenă s-a sesizat şi un număr cel puţin egal de afişe pe care scria „VÎND MĂNUŞI DIN PIELE DE PISICĂ BIRMANEZĂ" a năpădit campusul. În rest, oraşul era populat discret cu reclame-print de mici dimensiuni, cu mesaje care comunicau cu precădere cifre din pachetele de reduceri.

„Publicitatea este chiar esenţa democraţiei."

A.P. Cehov

Zece ani mai tîrziu, cotidianul meu se deschide cu un pop-up la fiecare nouă pagină de revistă (chiar şi cele culturale) sau de ziar accesată, pe care trebuie să îl alerg pe ecran cîteva secunde pînă reuşesc să-l închid. Dacă trimit cel mai inocent mail de pe adresa de Gmail, la mai puţin de o oră conţinutul lui este disecat pe cuvinte-cheie care atrag în inbox, după o chimie a cărei formulă mi-e străină, la fiecare mail deschis, următoarele mesaje: „Găteşte fără ulei", „Elimină DIABETUL natural", „Detoxifierea organismului". Oare portretul meu de consumator creat de filtrele invizibile este cel al unui ipohondru? Şi dacă da, cum s-a ajuns aici, de vreme ce nu obişnuiesc să vorbesc despre migrenele mele etc. (sau nu prin corespondenţa online) cu nimeni?

Autobuzul care mă poartă dinspre casă – zona Domenii – spre Piaţa Victoriei răsună, la intervale regulate, de urletele unui copil nevrotic care vrea ciocolată Laura sau de imnul lanţului de „farmacii ale inimii". Ca şi cum nu era de ajuns, monitoarele amplasate în autobuze şi troleibuze, în urmă cu cîţiva ani, au devenit şi ele canale de transmitere a reclamelor. Cînd îţi plăteşti abonamentul pentru liniile RATB, nimeni nu te întreabă dacă eşti de acord să ţi se împuie capul cu publicitate şi nici măcar dacă numărul decibelilor este suportabil. Şi asta nu-i nimic, există forme mai grave de agresare prin publicitate: semnezi un contract cu o companie de telefonie mobilă, bifezi un X îngroşat în căsuţa care te va proteja de SMS-uri cu oferte de la bănci, magazine de haine sau tombole şi, în mai puţin de o săptămînă, vei constata că ai făcut un efort inutil.

Seara, la întoarcerea acasă, din cutia poştală se iţesc colţurile îndoite ale cataloagelor stufoase ale hypermarketurilor şi ale magazinelor de tip Brico, iar dedesubt, rătăcite timid, stau ascunse ofertele celor care vor să-ţi cumpere apartamentul sau ale celor care vor să ţi-l zugrăvească. De clanţa uşii de la intrarea în apartament stă agăţată nesmintit o broşură din paginile căreia îţi surîd cîteva zeci de tipuri de pizza. S-au adăugat de curînd fluturaşii unor restaurante chinezeşti şi ale altora care livrează la domiciliu „mîncare ca la mama acasă". Primăvara, Bulevardul Ion Mihalache este bîntuit de megafoane care cheamă la concerte, tîrguri de turism sau de nunţi. Aceleaşi informaţii se regăsesc lipite vîrtos pe tomberoanele gigantice pentru deşeuri reciclabile din vecinătate. De pe tomberonul pentru reciclat plastic şi metal priveşte în jos, cu un aer misterios, Ştefan Bănică jr, de pe cel pentru reciclat sticlă zîmbeşte tîmp Horia Brenciu, iar pe cel pentru reciclat hîrtie şi-l împart frăţeşte Nigel Kennedy şi Damian Drăghici. Tomberonul din urmă e plin-ochi cu ambalaje pentru pizza. Brandurile de restaurant de pe cotoarele ambalajelor sînt aceleaşi cu cele de pe fluturaşii agăţaţi zilnic de uşile apartamentelor.

Fuga de marketing te aruncă în braţele primitoare ale blogurilor cîtorva amici. Cele cu succes la public s-au tivit recent cu reclame.

***Bogdan Iancu** este antropolog şi ţine blogul http://micutisme.blogspot.com.*

Iulian COMANESCU

Revistă cu DVD sau DVD cu revistă?

Vara trecută, în căutare de apă minerală: traversez intersecţia către chioşcul de ziare. Acolo, dau cu ochii de un CD *Jurnalul naţional* cu Dan Aldea. Mă uit pe lista de piese, descopăr şi lucruri din *Lume albă*, albumul Sfinxului pe care eu nu l-am văzut reeditat după 1990. Cer obiectul. Vînzătorul, amabil: „Aveţi ce face cu ziarul?". Nu, n-am. Vînzătorul scotoceşte totuşi sub tejghea şi scoate un pătrăţoi gros de hîrtie împăturită. Îl apropie de cititorul de coduri de bare, acesta dă de Numărul Fiarei, piuie. „E altul, dar tot aia e..."

Scena e familiară. În perioada 2006-2009, presa scrisă din România a trecut printr-o furie a „inserturilor", adică a cadourilor puse în ţipla revistei sau date odată cu ziarul. Cadourile au fost – şi sînt – de cele mai multe ori cărţi, CD-uri sau mai nou DVD-uri cu filme şi seriale, dar istoric era vorba şi de alte lucruri.

De unde credeţi că ştiu toate astea? Fiindcă am fost unul dintre cei care au inventat genul ăsta de nebunie. Şi nu în 2006, ci în 1999. Sper ca Ringier, unde am contribuit la apariţia acestui gen de business, să nu se supere pe mine pentru detaliile pe care le dau aici, doar au trecut mai bine de zece ani. Prin toamna lui 1999, am aterizat la încă nou-apăruta revistă *Unica,* unde am găsit, aproape gata, un CD cu răposata Laura Stoica, care, pe vremea aceea, era nu numai vie, ci şi pe coperta revistei. M-am prins imediat că am putea face ceva mai vandabil dacă am încerca o compilaţie cu „noul val", care la momentul respectiv se numea Genius, 3rei Sud Est, André sau Animal X. Vă sună odios numele astea? Sincer, nici eu nu sînt vreun fan. Nu le-am ascultat decît din obligaţie profesională, cînd cu CD-urile acelea, din care am produs cîteva zeci. Piaţa de reviste glossy exploda în acei ani, *Unica* nu se mai bătea doar cu *Avantaje,* ci şi cu *Olivia,* azi dispăruta *Madame Figaro, Cosmopolitan* şi altele. Deci trebuia marketing.

Lucrul acesta îl pricepea mai bine ca mine Răzvan Corneţeanu, spre care făcuse primii paşi Dan Muraru de la casa de discuri Roton; ceva asemănător mai făcea, puţin înainte sau imediat după, şi Adrian Rus de la Hiparion, un grup care edita reviste gen *Casa Mea, Domus* sau *Căminul* şi care s-a vîndut cu succes la Medien Holding *(România liberă)*. Eram redactor-şef adjunct la *Unica,* dar cred că o treime din timp mi-l petreceam cu acele CD-uri, care se inserau într-o jumătate din tiraj. Vindeam cam 20 de mii de exemplare cu insert, la un preţ aproximativ dublu faţă de tirajul fără. Era ceva destul de laborios şi cred că făceam treabă bună în chip de producător ad-hoc. Plecam cu o listă de 30-40 de piese, făceam un demo, îl dădeam la ascultat la fetele de la marketing, care erau mult mai „în target" decît mine, trimiteam la casa de discuri rezultatul. La un moment dat, una dintre acestea a luat playlist-ul unui CD cu colinde, pe care-l făcusem pentru *Unica,* şi l-a scos pe piaţă după un an, sub un alt nume. Conform unei legi nescrise din industriile creative româneşti, dacă se fură ceva, e bun.

Inserturile din *Unica* au început destul de repede să se diversifice. Nu e vorba de cărţi şi DVD-uri, ci de mostre de ruj, machiaj, detergent. Frumos a fost cînd publicitatea a venit cu nişte pacheţele de cafea, care s-au spart în ţipla revistelor, astfel încît frumoasa de pe copertă a fost mînjită pe faţă cu o substanţă maro. Altădată, s-a distribuit un număr prea mare de reviste cu, iertaţi-mă, tampoane, din care cîteva mii s-au întors în redacţie. Marketingul a avut drept sarcină să scoată inserturile din ţiplă şi să le dea angajaţilor, în timp ce revistele erau trimise la topit. Aşa se face că mai toţi angajaţii Ringier, băieţi sau fete, au plecat în acele zile acasă cu nişte pungi de-un leu pline cu cele cîteva mii de device-uri igienice. Vă daţi seama ce ambasadori de brand...

Marketing al marketingului

Dincolo de aceste anecdote, pentru care vă rog încă o dată să mă iertaţi, ne-am dat seama destul de repede că businessul riscă să scape de sub control. Mai mult sau mai puţin, cumpărătorii tirajului cu inserturi voiau mai curînd CD cu revistă decît revistă cu CD. La ce muzică autohtonă se colporta pe radiourile FM în acei ani – ceva mai bună decît cea de azi, apropo –, era foarte greu să targetezi CD-ul la fel cu revista. Ştiu că odată am făcut un test cu un Santana vechi – era prin 2000, cînd chitaristul tocmai răsese vreo nouă Grammy-uri cu *Supernatural* – şi a fost un fiasco. Una peste alta, de la un punct încolo a devenit o preocupare mai importantă să desprindem revista de insert. Cred că şi-n ziua de azi, cînd a ajuns să vîndă în total mai puţin decît vindea cu CD (sub 20 de mii de exemplare), *Unica* mai cochetează cu diferite cadouri.

Îngrijorările apăruseră prin 2002-2003. Eu am plecat de la revistă, anii au trecut şi marketingul cu inserturi devenise o realitate generalizată, chiar dacă endemică şi nu neapărat strigată pe TV. Prin 2006, cînd eu aveam deja blog de media şi firmă de consultanţă, Dragoş Stanca a lansat colecţia de cărţi *Cotidianul,* marketată cu dichis cu imaginea lui Ioan T. Morar, care avea şi emisiunea *Lumea citeşte* la TVR 1. S-a declanşat nebunia: după *Cotidianul* au urmat *Evenimentul zilei* (start ratat, în ultimele zile ale mandatului Răzvan Ionescu), apoi *Adevărul* şi *Jurnalul naţional*. Pe blog şi în particular, am discutat cu diferiţi manageri de media, m-am arătat sceptic – cum şi eram. Mi s-a spus de fiecare dată că „merge", ori în sensul că ar fi un marketing eficient pentru publicaţia cu care erau la pachet, ori că, la preţul total al publicaţiei şi insertului, operaţiunea era profitabilă.

Dacă nu se fură, nu e bun.

A urmat criza, care a atins rău presa scrisă. Publisherii au fost obligaţi să taie o serie de costuri, printre care şi cele de... marketing al marketingului. Fiindcă, după ce apăruseră ca locomotive promoţionale pentru publicaţii, DVD-urile şi toate celelalte au trebuit să beneficieze ele însele de marketing, adică de campanii de promovare la TV, care costă mult. Ce se va alege de toate acestea peste încă cinci ani? Mă gîndesc că în ziua de azi, de fapt, site-urile fac pe alocuri un fel de inserturi cu filmuleţe scandaloase, care le atrag un trafic imens, dar nu au legătură cu propria poziţionare. În general, în mediul digital, toată lumea încearcă să dea diferite *goodies*. Probabil că hîrtia nu mai contează cine ştie ce şi genul de „balot de conţinut" primitiv, despre care vorbim, va fi mutat cumva în vreo schemă de distribuţie online. Dacă se poate trage o concluzie din toată povestea, e ceea ce îmi spunea Claudiu Şerban, azi manager şi acţionar la *Evenimentul zilei* şi *Capital* şi, acum vreo şapte-opt ani, director executiv la Ringier: marketingul reuşit pentru un titlu *quality* (publicaţie serioasă) are legătură cu conţinutul. O acţiune de felul ăsta sînt, de exemplu, Premiile *TV Mania,* în care cititorii revistei încoronează vedetele şi emisiunile de diferite genuri.

Dar, sigur, acest gen de constatare de bun-simţ contează prea puţin în dinamica pieţei. La fel cum, în urmă cu patru ani, toată lumea se repezea să facă inserturi, prin 2013 sau 2014 genul ăsta de marketing ar putea fi redus la minimum, nu doar din motive de lipsă de bani, ci şi fiindcă *trend setter*-ii pieţei dau înapoi. Dacă nu se fură, nu e bun.

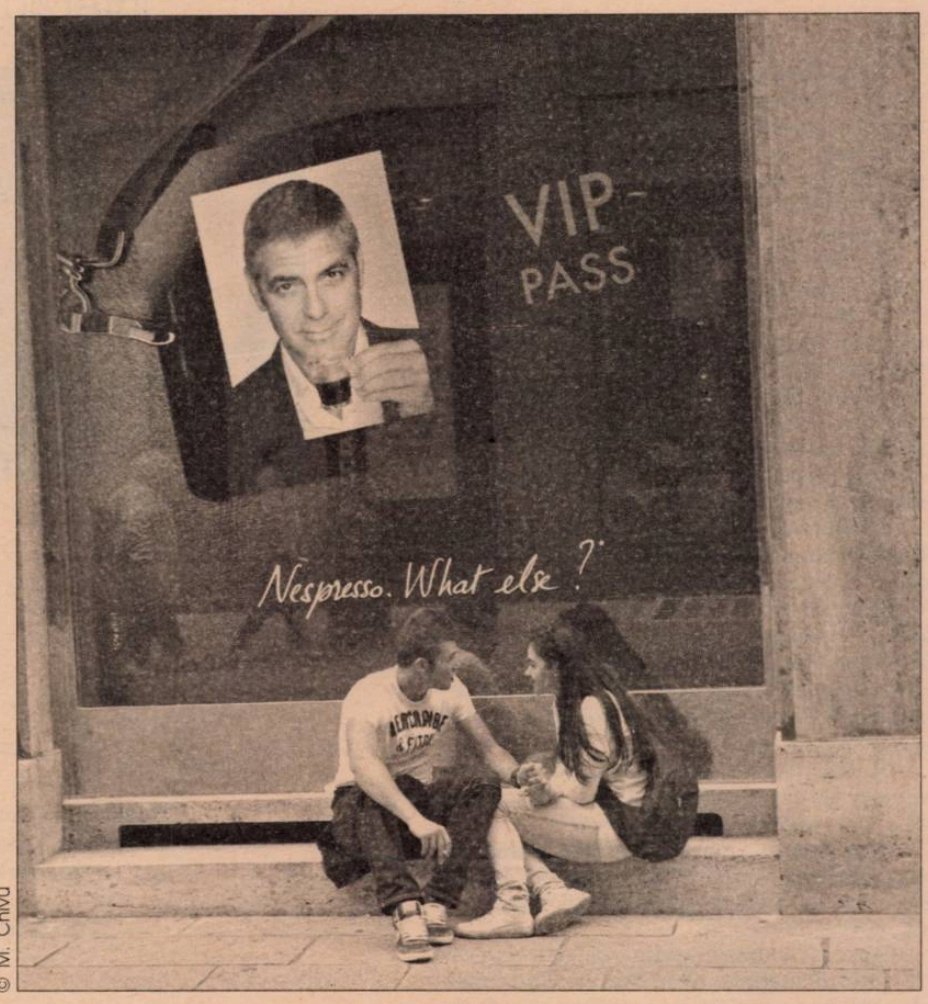

© M. Chivu

Iulian Comanescu *este analist media şi managing partner la Comanescu SRL (consultanţă media). A publicat volumul* Cum să devii un Nimeni. Mecanismele notorietăţii, branduri personale şi piaţa media din România, *Editura Humanitas, 2009. Mai multe pe www.comanescu.ro*

Facebook dă dureri de cap brandurilor

„Reţelele sociale tip Facebook, Twitter sau LinkedIn promovează brandurile, dar în acelaşi timp le pot afecta, pentru că utilizatorii emit păreri şi construiesc astfel reputaţia unui produs sau serviciu. Companiile recunosc că nu mai reuşesc să ţină pasul cu dezvoltarea tehnologiilor, care permit clienţilor să reverse pe net o avalanşă de comentarii.

Cristian Hălmăjan, director de marketing la Deloitte, susţine că, în prezent, organizaţiile se confruntă cu situaţia în care clienţii evoluează mai repede decît firmele care deţin brandurile respective. «Consumatorii au încredere în ceea ce citesc pe bloguri, pe forumuri sau pe reţelele sociale, iar înainte de a cumpăra propriu-zis, îşi fac documentarea de pe Internet», a mai spus Hălmăjan. În opinia acestuia, tot clientul internaut este cel care defineşte trendul unui produs sau serviciu, prin ceea ce comunică în mediul online despre produsul respectiv.

Postările consumatorilor se pot transforma, în acelaşi timp, într-o sursă de informaţii pentru compania respectivă, care are tot interesul să fie prezentă în mediile sociale precum Twitter, Facebook, dar şi pe forumuri. «Ne apropiem de 2 miliarde de utilizatori ai platformelor de comunicare, ceea ce reprezintă o sursă de informaţie pentru marketeri. Şi asta pentru că utilizatorii spun ce cred, ce le place, ceea ce companiile nu au de unde să ştie altfel», a completat Hălmăjan. El a menţionat că în acest moment brandurile sînt înconjurate de adevărate comunităţi virtuale, iar firmele fac eforturi de a se integra în grupurile de utilizatori. Mai mult, reprezentantul Deloitte susţine că firmele chiar iau decizii bazîndu-se pe informaţiile pe care consumatorii le furnizează pe aceste site-uri. Pe de altă parte, acesta a adăugat că există consumatori care iau prin surprindere compania, «cerînd soluţii pentru domenii pe care tu nu le-ai studiat».

La rîndul sau, Silvius Neagu, business development manager la compania de marketing Star Storage, recunoaşte că pentru companii este din ce în ce mai greu să comunice, clientul fiind tot mai informat şi prezent în online."

(www.dailybusiness.ro,
13 aprilie 2011)

„E mult mai multă prudență acum în publicitate"

interviu cu Alexandru DUMITRESCU

Ca expunere mediatică, dar şi în spaţiul urban, se poate vorbi astăzi, în general, de un exces de marketing? Practic există reclame în orice mediu cu care intrăm în contact: la radio, TV, Internet, prin telefon mobil, pe faţadele clădirilor, în cutiile poştale, panouri stradale, flyere etc.

E normal ca publicitatea să intre în alte medii care par (sau chiar sînt) mai eficiente – cu riscul violării intimităţii. Reclamele pe telefonul mobil, de exemplu, au apărut tocmai pentru că se presupunea că e un mediu „nepoluat" de reclamă, deci orice informaţie verşi acolo vei avea mai mult impact. E ca teoria cu păscutul oilor. Orice pajişte păscută de oi e vraişte timp de cîţiva ani, deci ne mutăm pe o pajişte nouă, virgină.

Problema e că, cel puţin în România, bombardamentul continuă şi pe mediile „clasice", în paralel cu dezvoltarea celor „neconvenţionale". Chiar dacă avem mai multă reclamă în căsuţă pe Gmail, panotajul nu s-a restrîns, rămîne la fel de agresiv. E cumva „reglementat", ca şi spoturile TV, de micşorarea bugetelor – nu de discernămîntul celor care fac reclamă.

Există riscul ca marketingul să atingă limita în care va fi supraevaluat – crezîndu-se că poate vinde orice, oricui, oricît?

Din fericire, marketingul îşi atinge în mod constant anumite limite fără să aibă nevoie de reglementări: cînd ultrabombardează, devine ineficient.

Am citit acum cîteva luni un articol în care autorul susţinea că în Statele Unite rata de click pe reclamele inserate în paginile de Facebook este sub 5%. Iată cum cel mai lăudat vehicul de comunicare şi-a arătat nişte limite, pentru simplul fapt că oamenii nu au făcut „click" la abordarea celor care au plasat reclamele. Asta nu înseamnă că nu există aplicaţii de Facebook care sînt extraordinare ca mijloc de comunicare. Înseamnă doar că orice instrument de marketing e la fel de bun ca omul care îl concepe. Şi că abordarea mecanică „Facebook are succes, deci orice pun pe Facebook are succes" a eşuat. Ce bine!

Cum arată piaţa românească din punct de vedere al bugetelor de marketing: este criză, sau bugetele au fost mici dintotdeauna şi criza s-a simţit mai puţin?

Bugetele au fost întotdeauna mult mai mici decît în Vest. Totuşi, pentru că forţa de muncă e mai ieftină (fir-ar), noi ne-am descurcat cu ele aşa cum au fost. Cred că în 2007-2008 erau chiar prea mari pentru noi, sincer vorbind. Acum sînt dureros de mici, dar ar trebui să ne facem treaba chiar şi în condiţiile astea. Văitîndu-ne nu rezolvăm nimic.

Alexandru Dumitrescu

„Este menirea noastră să le facem pe femei nefericite cu ceea ce au."

B. Earl Puckett

„Nu-i spuneţi maică-mii că lucrez într-o agenţie de publicitate. Ea crede că, de fapt, cînt la pian într-un bordel."

Jacques Seguela

Din păcate, problema gravă nu e că sînt mai puţini bani, ci că e mult mai multă prudenţă (ca să nu zic panică de-a dreptul). Ştiţi că sînt teoriile alea economice conform cărora nu contează doar indicatorii economici în sine, ci şi starea de spirit a populaţiei. Ei bine, la noi starea de spirit e destul de proastă. Şi chiar cînd credeam că în criză vor avea cîştig de cauză cei curajoşi care rup pisica, iată că n-avem de unde să-i luăm.

„Emoţia e un factor-cheie"

Multe spoturi reciclează aceleaşi idei, altele „împrumută", unele sînt de-a dreptul reluate din campanii mai vechi... Se poate vorbi – dincolo de bugete, prudenţă etc. – şi de o criză de creativitate în publicitatea românească?

Faptul că ideile se reciclează nu e o catastrofă. Şi bancurile sînt la fel. Cred că am auzit, la intervale de 10-15 ani, generaţii de bancuri care se repetă. Pentru că publicul se schimbă şi pentru că omenirea n-are capacitatea de a genera idei absolut noi, pe bandă.

Faptul că ideile se reciclează şi telespectatorul/cititorul/user-ul se prind că e reciclare... Asta e problema. Înseamnă că ideea nici măcar n-a fost reciclată/transformată, a fost, pur şi simplu, reluată fără ruşine. Şi asta nu e din cauza crizei de creativitate, se leagă de ce vorbeam mai devreme – panica şi frica de a încerca ceva nou pe timp de criză. Mai bine reluăm ce a funcţionat – sau ce a părut că a funcţionat.

În ce măsură informaţia poate suplini metodele de marketing? Ce poate face creativitatea în faţa informaţiei, în sensul că, de pildă, Google îţi poate spune oricînd mai multe despre un produs decît orice spot?

Informaţia face o parte din treabă. Numai că în cazul publicităţii informarea merge mînă în mînă cu persuadarea. Google îţi dă multe informaţii, dar Google nu te poate convinge de orice. Emoţia e un factor-cheie în alegerea unei mărci. Bineînţeles, Google poate contribui indirect la persuadare (găseşti un link la un spot sau la un articol de presă care te influenţează), dar nu poate face singur toată treaba.

„Românii sînt foarte deschişi la nou"

Sînt românii fideli brandurilor? Le „încearcă" sau se ataşează de ele?

În general, majoritatea românilor încă „încearcă", aşa cum te-ai exprimat tu. Bineînţeles că există oameni care sînt fideli unor mărci. Sau că fiecare om are o listă de mărci preferate într-o anumită categorie. De exemplu, fiecare om are o listă de două-trei beri pe care le-ar bea. Dacă nu găseşte nici una dintre cele două-trei mărci la cîrciumă, de-abia atunci trece la altele. Totuşi, în mare, românii sînt foarte deschişi la nou şi nu sînt în nici un caz la fel de fideli cum sînt englezii faţă de o echipă de fotbal din liga a 4-a, de exemplu.

Se poate spune că în ultimii ani brandurile româneşti au cîştigat teren în faţa celor străine pe fondul campaniilor gen „ca la mama", „din Ardeal", „reţeta bunicii", „beciul boierului" etc.?

Nu e o regulă. Probabil în segmentele *economy* şi *mainstream* mărcile româneşti au cîştigat pe categoriile de mîncare şi băutură, pentru că oamenii şi-au dat seama că „ştim şi noi să facem vin, ţuică, sarmale şi alte alea". Oricum, la un moment dat, în toată Uniunea Europeană a fost revenirea asta a mîndriei naţionale – „hai, ne-aţi băgat pe toţi într-o oală, dar sîntem naţiuni diferite". Probabil asta s-a resimţit cumva şi la noi.

Dar în mod sigur fenomenul e doar la nivelul anumitor categorii. La cosmetice n-aş băga mîna în foc, de exemplu... Deşi mi-ar plăcea să văd o marcă românească lider de piaţă pe categoria asta.

Cum se împacă morala cu marketingul? De pildă, în chestiuni delicate precum produsele farmaceutice sau în cazul acelor produse a căror calitate este îndoielnică...

Morala şi marketingul? N-aş putea să spun. Poate înţeleg puţin-puţin la marketing, dar morala e un subiect care mă depăşeşte total. Industria farmaceutică e o nebunie care are propriile reguli, nu cred că are sens să încercăm s-o înţelegem.

În afară de TV, cum se face marketing la ţară?

Păi, sînt multe alte medii: radio, ziare locale, plus materialele de la punctul de vînzare. Să nu uitam că „buticurile" din sate sînt mici şi mai aglomerate, dar sînt mai deschise faţă de tot felul de postere şi alte materiale mici care ajută la promovare.

Însă, ce-i drept, e foarte greu să construieşti o marcă exclusiv cu un public rural.

Alexandru Dumitrescu *este director de creaţie asociat la agenţia McCann-Erickson.*

---

a consemnat Marius CHIVU

© M. Chivu

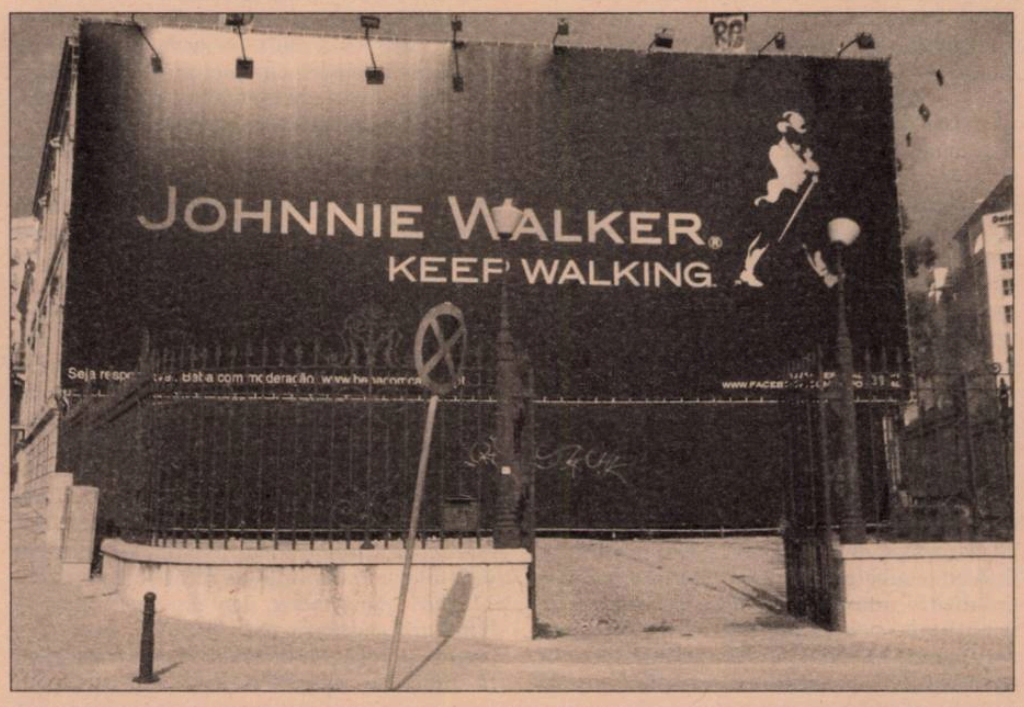

Şerban ALEXANDRESCU

Funda fără cadou

Invitat să scriu despre excesul de marketing de pe la noi, şi surprinzîndu-mă incitat de subiect, am avut pentru o clipă senzaţia că aş fi un fel de *snitch* sau un răspopit semi-ipocrit, dacă aş aborda, totuşi, subiectul. Pentru o clipă doar; chiar dacă îmi cîştig pîinea făcînd asta, nu înseamnă că nu văd care sînt consecinţele extremei în care s-a ajuns la un moment dat în domeniu.

Marketingul în sine nu e un lucru rău, dimpotrivă. Mai ales într-o ţară în care nu se face *show & tell* la şcoală, puţină lume care ştie să facă ceva valoros poate şi vorbi coerent sau prezentabil despre asta. În esenţă, marketingul ar fi, de fapt, despre împachetarea atrăgătoare şi prezentarea cu şanse mari de „vînzare" a unei valori, altminteri mute. Deci, de trei ori „ura" pentru marketing! Însă modul în care marketingul e abordat, practicat, înţeles şi dezbătut în România astăzi are, într-adevăr, ceva bolnăvior, excesiv şi uşor nevrotic. Şi cred că spune şi multe despre noi, ca popor.

Marketingul „modern" şi îndeosebi bucăţile lui mai concrete şi mai imediate – publicitatea şi branding-ul – au fost descoperite abia postrevoluţionar şi destul de întîrziat, dacă vorbim de o manifestare ceva mai *profi* a fenomenului. Ca mai peste tot în Europa de Est. Şi cam ca orice noutate în România, a fost teribil de abuzată şi „purtată la orice", ca o poşetă pe care o adorăm şi faţă de care am făcut o fixaţie, fie că se potriveşte, fie că nu se potriveşte cu ce purtăm. Dar am senzaţia că abuzul la care sîntem martori vine şi din altceva, ceva profund românesc şi rudă bună cu „abuzul imobiliar". Aţi ghicit, e vorba de lene! E încă o scurtătură românească către succes şi bani grămadă. E ruda mai *glitzy* şi ceva mai onorabilă a „tunului" la care visăm cu toţii, într-un fel sau altul: efort minim, rezultat maxim. S-a abuzat de marketing din credinţa că „nu contează ce faci şi cum faci, o campanie beton o să te scoată".

Nu o să uit niciodată unul dintre primii clienţi potenţiali ai primei agenţii la care am lucrat – erau nişte cetăţeni vorbitori de limbă arabă care aveau nişte vagoane cu cafea mucezită şi voiau să compenseze asta printr-o campanie de publicitate, care să le vîndă marfa compromisă. OK, între timp am depăşit oarecum genul ăsta de vremuri şi de abordare, însă nu prea mult, „filozofic" vorbind. Pentru că în continuare s-a înceţăţenit impresia că nu contează mai deloc produsul sau serviciul pe care îl oferi, cîtă vreme e bine sau puternic promovat. Asta a venit, în primul rînd, din multă lene şi lăcomie; pentru că e mult mai greu şi mult mai scump să-ţi schimbi în bine produsul, decît să te duci la o agenţie şi să ceri o campanie de publicitate. Unde mai pui şi că astfel te va vedea lumea pe TV şi vei avea cu ce să te lauzi la rude şi la prieteni – împuşti doi iepuri dintr-un foc. Orice lucru care împiedică sau măcar amînă prestarea unui efort real şi semnificativ este mai mult decît binevenit în România; de ce acest domeniu ar fi făcut excepţie?

În al doilea rînd, s-a ajuns aici şi din cei doi bani pe care nu îi mai dăm unii pe alţii, de destulă vreme încoace. Credem sincer că sîntem înconjuraţi de fraieri retarzi care nu au discernămîntul să-şi dea seama dacă un produs e bun sau prost, pentru că sînt uşor hipnotizabili cu media. Plecînd de la „fapte şi personaje reale", această concepţie este responsabilă pentru multe alte lucruri care ni se întîmplă cotidian – de la trecutul pe roşu la semafor, pînă la comportamentul parlamentar. Credinţa că toţi ceilalţi sînt nişte fraieri cu discernămînt nul şi reacţie zero este explicaţia multor lucruri din ţară, şi – cred eu sincer – şi a abuzului de comunicare comercială.

Dar nu prea avea cum să fie altfel, cîtă vreme întreaga noastră economie a fost setată post-'90 pe „impexărit". Import-export, mai mult import, intermediat, pus marje, nimic greu, nimic pe care să poţi pune mîna,

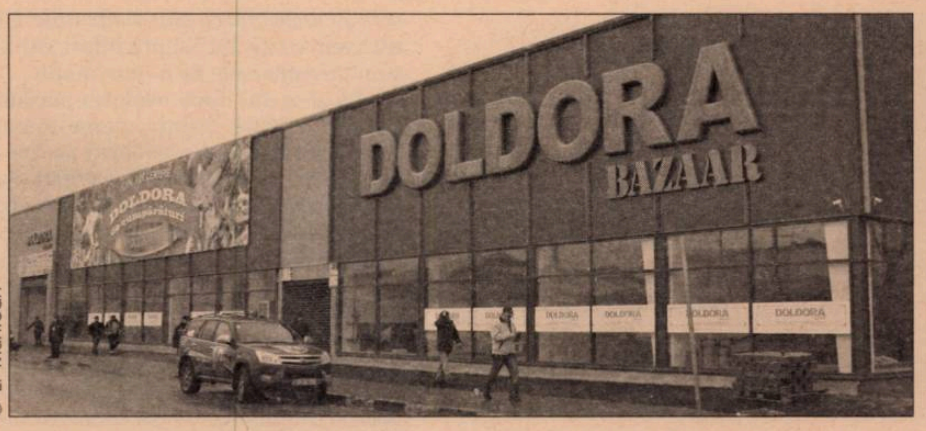

© L. Muntean

nimic concret, nimic la care să-ţi asumi mari riscuri sau să necesite mari investiţii ori măcar răbdare. O ţară isterică, nerăbdătoare, pusă pe recuperare & compensare & acumulare nu avea cum să-şi producă o altfel de industrie de marketing. Şi vorba aia, „noi creştem odată cu ţara". Astfel, în timp, s-a creat impresia că e suficient să „împachetezi" ceva, în fond, neesenţial – produsul – şi să pui o fundă frumoasă de publicitate – astfel, *the job is done*.

Dar tot timpul ne va demonstra şi reversul acestui mod de acţiune – de altfel timpul a şi început s-o facă. Post-criză, puţine sînt categoriile de piaţă în care mai e atît de evident faptul că „nu contează produsul, *it's all in the packaging*". Boom-ul pre-criză forjase mitul marketingului atotputernic. Atît doar că efectele vizibile nu erau atît de la marketingul mai performant sau mai competent, cît de la ploaia de bani demnă de o nuntă ţigănească care a gonflat brusc şi „ne-pedagogic" economia noastră pişpirie. Dar *crash*-ul post-criză a început să mai lămurească lucrurile şi să separe apele. De trei ani de zile, companiile, din inerţie, mai degrabă, au încercat să opereze plecînd de la aceleaşi premise ca şi pînă acum, dar sînt semne că, încet-încet, lumea îşi revine din hipnoză; exact ca şi în cazul „imobiliarelor". Pentru toată lumea angrenată în domeniu, anii post-criză vor însemna o „postliceală" nedorită, dar utilă, în care vor fi – în cele din urmă – învăţate cîteva lecţii de la care elevii nouăzecişti lipsiseră, luaţi de valul „antreprenoriatului lejer".

Va mai exista şi o reacţie adversă emoţională, determinată de fauna de marketing. Pentru că multă vreme am avut o serie de „persoane şi personalităţi" din domeniu care au făcut surf spectaculos pe valul vînzărilor determinate de conjunctură, şi nu de talentul sau capacitatea lor din domeniu. Media a pompat şi ea temeinic în soclul acestor statui gonflabile – parţial pentru a plăti „datorii" (la propriu: eu îţi dau publicitate, tu pui reflectoarele pe mine) –, şi astfel a construit nişte personaje supraexpuse şi – post-criză – „sub-livratoare". Însă noile vremuri vor developa adevărul despre mulţimea de experţi şi pseudoexperţi din marketingul românesc. În astfel de vremuri se va vedea „cine ştie, totuşi, şi cine nu ştie, de fapt" meserie. Marketingul a fost dintotdeauna o rezervaţie în care au abundat Ostap Benderi cu competenţe aproximative sau non-existente şi, din nefericire, la porţile rezervaţiei bat în continuare mulţi oameni care ar face asta strict din vanitate, din lipsa unei idei mai bune sau din lipsa totală a oricăror *skill*-uri (cu excepţia operării propriului cont de Facebook).

Sînt puţin panicat de nestăvilita poftă românească de a împacheta lucruri, cuplată cu rezerva generală vizavi de a învăţa să fabrici conţinutul pachetelor. Dar nu putem face cu toţii cutii şi panglici, cineva trebuie să facă şi cadourile. În caz contrar, în scurtă vreme nu prea va mai fi nevoie nici de fundă.

„Prima lege în publicitate este să eviţi promisiunile concrete şi să cultivi cu plăcere vagul."

BILL COSBY

„Publicitarii inventează constant leacuri pentru care nu există boli."

Anonim

***Şerban Alexandrescu** este unul dintre partenerii agenţiei Headvertising.*

PUBLICITATE

Atelierele Deschise de Arhitectură I
BUCUREŞTI, O CAPITALĂ RĂVĂŞITĂ
LES ATELIERS LIBRES D'ARCHITECTURE I
Bucarest, une capitale bouleversée

François CHASLIN

SITUAŢIA ARHITECTURII FRANCEZE
Un état de l'architecture française

Conferinţă în limba franceză, tradusă în romană I Conférence en français, traduite en roumain
joi 5 mai 2011, ora 19.30
I jeudi 5 mai 2011, 19h30
Intrarea liberă - Entrée libr

Această conferinţă va fi precedată de o masă rotundă cu tema
"BUCUREŞTI: DE LA ORAŞ LA METROPOLĂ" /
Cette conférence sera précédée par une table ronde sur le thème
« Bucarest : de la ville à la métropole »
joi 9 iunie 2011, ora 17.00 I jeudi 9 juin 2011, 17h00

Masă rotundă în limba franceză şi română, tradusă în franceză I Table ronde en français et en roumain, traduite en français

Sala Elvira Popescu Institutul Francez din Bucureşti I Bd. Dacia 77

www.institut-francais.ro
facebook : Institutul Francez
twitter.com/InstitutFrancez

Constantin VICĂ

Marketing pentru minte, creier și captivitate

Odată cu Internetul, marketerii au reușit „să deschidă ferestre în minţile consumatorilor“ (Daniel Solove). Dar nu s-au oprit aici, se pare că acum pot stinge sau aprinde lumina cînd vor ei. Pentru că după marketingul bazelor de date, al datelor personale, un nou zeu opreşte în agenţii: neuromarketingul.

La început consumatorii erau anonimii care mergeau la piaţă sau la magazin, cumpărau ceva, plăteau cu bani peşin şi dispăreau în mulţime. Astăzi tranzacţiile se fac cu cardul, băncile cunosc tot ce facem, magazinele ne oferă carduri de fidelitate şi ne înghesuie în bazele lor de date, pline de superoferte, pe fiecare website lăsăm cîteva urme, fiecare website îşi aruncă undiţa în computerele noastre (prin acele *cookies),* de bună voie şi inocenţi ne transcriem vieţile pe platforme imense, precum Facebook sau Google, participăm la sondaje etc. Toate aceste informaţii se strîng în baze de date imense unde sîntem împărţiţi în tipuri de consumatori, în cutii bine definite din care scapi greu. Există legi care ne garantează viaţa privată, legi care nu permit transferul de date personale între companii şi care cer anonimizarea lor, dar practica arată că e imposibil să controlezi atîta informaţie. Nici gîndul că *noi nu sîntem* persona *noastră digitală* nu ne ajută: pentru omul de marketing noi sîntem exact profilul şi imaginea pe care o prezentăm. Şi nu trebuie să afle ce în mintea noastră, doar s-o vadă exteriorizîndu-se, în acţiune. Comportamentul spune tot. Bazele de date nu se mai limitează la informaţii privind genul, vîrsta, puterea de cumpărare sau clasa socială a consumatorului, ci cuprind detalii privind anumite preferinţe şi idiosincrasii, istoria comercială a fiecăruia etc. Se pot face predicţii mult mai uşor şi se pot inocula dorinţe mult mai rapid. În acelaşi timp, *noi nu vom şti niciodată cît ştiu companiile despre noi,* nu avem controlul asupra informaţiilor, nu avem mecanismele de a pune limite.

„Odată oamenii aveau nevoie de produse pentru a supravieţui. Acum produsele au nevoie de oameni pentru a exista.“

NICHOLAS JOHNSON

„O revistă este doar un suport pentru ca oamenii să citească reclame.“

JAMES COLLINS

La zece ani după explozia marketingului bazelor de date, ştiinţa merge mai departe. Neuromarketingul este bazat pe cele mai noi descoperiri din neuroştiinţe; scopul său este să afle răspunsul creierului la stimuli vizuali, sonori, olfactivi şi chiar tactili. Nu mai contează subiectivitatea consumatorului, ci reacţiile sale neuronale, activitatea din interiorul organului decizional. Mintea e deja depăşită, preferinţele bazate pe valori sînt o poezie de preşcolari. Nu mai contează cine e consumatorul, ci cum funcţionează mecanismul său de decizie; nu mai contează comportamentul, ci reacţiile din cutia neagră. Adio viaţă interioară, adio autonomie, totul poate fi scanat şi putem vorbi acum *pe limba creierului*. Ştiam că anumite culori provoacă pofte, anumite sunete excită sau sperie şi tot aşa; acum ştim şi dozajul în care trebuie emise mesajele, ce zonă din creier se activează, pentru cît timp etc. Dacă există o etică a cercetării ştiinţifice, iar experimentele din neuroştiinţe respectă anumite coduri, nu acelaşi lucru putem afirma despre neuromarketeri. Sînt grupuri întregi în populaţie care pot fi manipulate uşor odată expuse unor campanii de neuromarketing. Cel mai la îndemînă exemplu: copiii. Marketingul este, prin natura lui, un atac la adresa autonomiei personale, chiar dacă e unul uşor, *soft*, care poate fi combătut prin experienţa fiecăruia şi prin faptul că piaţa e deschisă, iar oamenii văd în concurenţă produsele şi serviciile. Dar neuromarketingul nu poate fi respins prin simţ critic, mesajele sale sînt, în limbaj popular, subliminale.

Preocuparea pentru implicaţiile morale ale neuromarketingului e redusă: am descoperit doar două articole care să trateze această problemă în revistele de specialitate. Unul dintre ele, din 2010, apărut în *Journal of Marketing Management,* e o cercetare (realizată pe 111 profesori de marketing, 52 de neurologi şi 56 de marketeri) ale cărei concluzii nu mă bucură. Toţi participanţii sînt de acord cu faptul că neuromarketingul nu e o metodă manipulativă de a vinde bunuri sau servicii de care oamenii nu au nevoie. Atunci de ce să investeşti atît de mult în promovarea unor produse/servicii necesare? Dacă oamenii îşi doresc cu necesitate ceva, de ce preferăm să comunicăm creierului lor, nu personalităţii lor? De ce să intrăm în cutia neagră doar pentru a-i vinde ceva de care persoana are nevoie? Şi întrebările ar putea continua la nesfîrşit.

Efectul pervers al eficientizării prin ştiinţă (fie a datelor, fie a neuronilor) se va răsfrînge în primul rînd asupra oamenilor din marketing: creativitatea lor nu va mai conta deloc în viitor. Dacă totul se poate reduce la atît, de ce de mîine n-ar face marketing cîteva supercomputere? Atitudinea hiper-raţionalistă transformă acest domeniu într-un joc de calcul matematic, în care inovaţia sau ideile atipice nu-şi vor mai găsi locul. Prinşi în matrice, consumatorii vor cumpăra fericiţi şi automatizaţi aceleaşi produse, zi de zi, într-un cerc închis. Ştirea bună e că în România e încă prea devreme pentru neuromarketing, iar bazele de date nu sînt utilizate încă la puterea lor maximă. Ştirea proastă e că nu va mai dura mult.

Constantin Vică *este doctorand în etica noilor tehnologii la Universitatea Bucureşti. A terminat un master de etică şi filozofie politică la Université Paris-Est Créteil.*

„Brandurile personale pot fi și nocive“

5 întrebări pentru Cosmin ALEXANDRU

Care-i diferenţa dintre un produs şi o persoană în termeni de marketing? În fond, ce trebuie să „vîndă“ fiecare?

În termeni de promovare, lucrurile se aseamănă foarte mult pentru că reprezentarea noastră şi faţă de un produs, şi faţă de un om e similară, se sprijină tot pe atribute de brand: cum arată, cum se numeşte, de unde e, la ce e bun, prin ce e diferit etc. Diferenţa esenţială e de conţinut. În timp ce produsul îşi poate replica la infinit conţinutul cu exact aceleaşi caracteristici şi dozaje, omul nu e în postura asta. În cazul unei persoane, „produsul“ e stilul personal, cu aptitudinile şi abilităţile lui de exprimare, diferite de fiecare dată. Acest „de fiecare dată“ e şi un pericol, şi o oportunitate. Faţă de un produs, care îşi poate îmbunătăţi prezenţa destul de rar, o persoană are această şansă cu fiecare apariţie.

Cum se marketizează o persoană? De unde se începe şi cît de departe se poate merge cu personal branding*-ul?*

Un efort de marketing personal trebuie să îmbine două condiţii: cum îi vine persoanei mai bine (trebuie să poată personifica autentic personajul pe care-l propune) şi cum e publicul dispus să o primească mai bine. Procesul începe de la dorinţa cuiva de a capitaliza, în termeni de notorietate, bani, admiratori sau alte avantaje, trece prin disponibilitatea persoanei de a se expune public în domeniul în care activează şi ar trebui să reducă motoarele atunci cînd omul simte că brandul i-a luat-o înainte, adică a început să aibă o viaţă proprie care îl trage după ea.

Oricine poate deveni un brand, dacă are consilierea potrivită şi marketingul necesar? Altfel spus, ce îi trebuie unui mare scriitor mai puţin cunoscut „marelui public“, precum Răzvan Petrescu, să zicem, pentru a deveni un brand precum Mircea Cărtărescu?

© E. Oprina

Cosmin Alexandru

Aproape oricine cu un conţinut bun poate deveni un brand, dacă-şi doreşte asta. Cînd eşti foarte bun la ceva şi îţi propui să ai şi rezultate de pe urma priceperii tale, construirea unui brand nu poate decît să te ajute.

Piedica stă de obicei în mentalitate. Se întîmplă adesea, şi în domeniul cultural, ca oameni de valoare să nu-şi dorească o expunere publică asumată, fie pentru că nu e felul lor, fie pentru că nutresc convingerea că simpla existenţă a valorii lor ar trebui să fie suficientă pentru ca lumea să-i caute, să-i admire şi să le ofere statutul pe care şi-l doresc şi pe care-l merită. Uneori asta se întîmplă, alteori nu. Mulţi confundă branding-ul personal cu lauda de sine, ceea ce nu e doar fals, ci şi foarte neproductiv.

În cazul evocat în întrebare, lui Răzvan Petrescu i-ar fi prins bine mai multă expunere pentru ca publicul să poată afla de el şi să se poată bucura de opera lui. I s-ar fi întors mai multă recunoaştere, mai multe vînzări şi mai mult sprijin pentru proiectele pe care le-ar fi propus.

Este postura de brand idealul la care aspiră orice persoană publică sau, mai degrabă, o fatalitate mediatică? E suficient să apari constant la TV şi în ziare pentru a fi perceput drept brand?

O persoană publică nu prea se poate feri de formarea unui brand personal asociat cu ea. E obligată la expunere, iar asta generează reacţii şi opinii în rîndul publicului. Dacă însă tot eşti în postura de a apărea frecvent în mass-media, ar fi preferabil să-ţi pui problema felului şi a frecvenţei apariţiilor într-un mod care să te ajute la construcţia unui brand personal coerent şi convingător. Altminteri, apariţiile rămîn la stadiul de amatorism, iar publicul va sancţiona asta, mai devreme sau mai tîrziu.

Care e relaţia dintre brand şi moralitate? Un brand este automat şi moral, adică un model a cărui valoare de piaţă este dincolo de îndoială, sau există şi branduri false, nocive?

Nu există o relaţie cauzală între un brand şi moralitate. Un brand are atîta putere cîtă sînt oamenii dispuşi să-i dea, indiferent de gradul lui de moralitate. Găsim şi branduri personale false, după cum există şi branduri de produse false. Ele sînt imorale prin faptul că proiectează calităţi pe care nu le au.

Brandurile personale mai pot fi însă nocive prin faptul că-i pot manipula, îi pot îndemna şi îi pot convinge pe oameni să facă lucruri care nu sînt în interesul acestora. Un brand personal bine făcut are o mare putere de influenţă. Felul în care-şi foloseşte puterea ţine, pe de o parte, de propriile criterii de etică şi responsabilitate, iar, pe de altă parte, de criteriile de evaluare şi de exigenţă ale publicului.

Cosmin Alexandru *este managing partner la agenţia B&P Brandivia. Mai multe la www.cosminalexandru.ro.*

a consemnat Marius CHIVU

Dan POPESCU

Arta înainte și după comerț

Se spune că artiştii şi meşteşugarii se trag din stirpea lui Cain. Ei sînt cei care au transgresat tabuurile, copiii rătăcitori şi neliniştiţi. Există o întreagă tradiţie filozofico-religioasă prin care ei sînt demonizaţi sau li se prescrie o viaţă în afara cetăţii. Platon îi vede ca pe nişte proliferatori de copii ale eidos-urilor eterne, iar de atunci toate radicalismele iconoclaste i-au tratat pe artişti cu adversitate. Ei bine, dacă lucrurile stau aşa în cazul artiştilor, nu trebuie să vă aşteptaţi ca negustorii de artă sau galeriştii să stea mai bine la capitolul imagine a autorităţii morale.

Primul intermediar între artişti şi colecţionari, de care s-a auzit, a fost Giovanni Batista Della Palla, un italian ce vindea artă renascentistă chiar şi regelui Francisc I. Folosea toate tertipurile reprobabile în a achiziţiona artă, şantaja, profita de dezastre sociale în a pune mîna pe lucrări. Sfîrşeşte asasinat în puşcărie. El este primul intermediar de artă atestat istoric şi nu are deloc o faimă bună. Este responsabil de mai toate stereotipurile legate de cupiditatea negustorilor de artă. E un debut istoric meschin al breslei, însă lucrurile se îmbunătăţesc simţitor odată cu timpul: Paul Durant-Ruel, Joseph Duveen, Ambroise Vollard sau Daniel-Henry Kahnweiler, Michael Knoedler, Peggy Gugenheim, Betty Parssons sau Leo Castelli sînt negustori ce au făcut cu putinţă arta modernă şi contemporană. Ei au fost motorul din spatele artei, cei care au crezut şi au promovat arta în care credeau. Modelul intermediarului se schimbă odată cu modernitatea, el nu mai e doar un comis-voiajor care îţi prezintă lucrări, ci devine şi un promotor al artiştilor prin expoziţii organizate în spaţii proprii sau închiriate. Galeriştii apar ca un fenomen al noii arte burgheze şi au sens într-o societate unde comanditarul aristocratic sau ecleziastic nu mai există ca actor important în zona artei.

În spaţiul dîmboviţean, galeristul este o invenţie nouă. Tradiţia românească a avut mai degrabă continuitate în ceea ce priveşte colecţionarul privat. Toată lumea a auzit de Krikor H. Zambaccian, Alexandru-Bogdan Piteşti sau Iosif Dona. Ei au fost colecţionari-promotori fără de care arta modernă românească n-ar fi avut fermentul de creştere, iar muzeele româneşti ar fi fost simţitor mai sărăcite. Galeristul ca impresar, promotor şi negustor este o apariţie post-decembristă. Iar lucrul acesta se vede chiar în termenul „galerist", care e un împrumut lingvistic recent din engleză. În România, în Bucureşti, în 2001, apare „De interese" – prima asociere de artişti (Gili Mocanu, George Vasilache, Dan Horja, Matei Cîlţea şi Oana Tănase), care anticipează ideea de galerie comercială cu program. După un an, ea se transformă într-o galerie comercială complet asumată, iar Matei Cîlţea devine galeristul. Tot în 2002 apare şi galeria pe care o conduc – H'art. Mai apoi, apar pe rînd: Anaid, în 2004; Plan B, în 2005, şi Galeria Andreiana Mihail, în 2006. De curînd, lucrurile s-au mai diversificat, noile apariţii de notat sînt Galeriile Ivan, Laika şi Sabot, ultimele două la Cluj. Aceştia sînt cei care au investit în principalii artişti români contemporani. Ei au creat bruma de piaţă şi au reuşit să fidelizeze o mînă de colecţionari români şi internaţionali faţă de arta artiştilor pe care-i reprezintă.

Galeriști sînt cei care descoperă artişti, îi promovează prin expoziţii şi cataloage, încearcă să găsească colecţionari, mediază relaţia artiştilor cu alte galerii şi muzee, participă cu ei la tîrguri internaţionale de artă. Fără dedicaţia lor uneori absurdă nu ar fi existat vreo piaţă românească de artă contemporană şi cariera multor artişti români cunoscuţi ar fi fost mult mai spinoasă sau poate n-ar fi existat deloc. Aceasta a fost „lecţia de istorie". E un context ce merită ştiut pentru că articolul de faţă o să capete o tentă ceva mai personală.

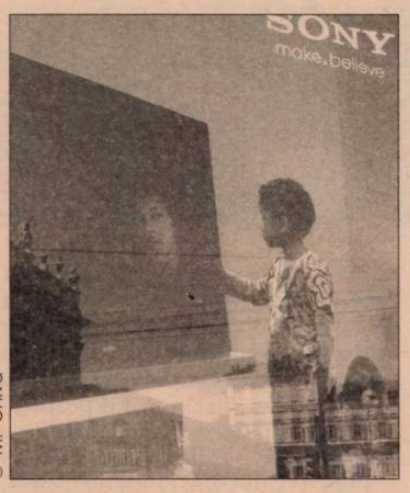

© M. Chivu

„Creativitatea fără strategie este numită artă. Creativitatea cu strategie este numită publicitate."

JEF I. RICHARDS

„Publicitatea este cea mai grozavă formă de artă a secolului 20."

MARSHALL MCLUHAN

Totul devine un bîlci

Am participat de curînd la o conferinţă publică organizată de *Dilema veche* intitulată „Ce valoare mai are arta?". M-am dus cu inima îndoită spunîndu-mi că iar o să fie o şuetă din categoria „ce caut eu în viaţa mea". În ultima vreme, toată lumea doreşte să afle lucruri despre artă – dacă e veche, cît de veche e şi cît costă, dacă e nouă, cît de nouă e şi... cît costă. Am realizat cu insatisfacţie că lumea e mai puţin interesată de cum mai funcţionează arta, ce mai poţi spera de la ea şi referitor la ce. Cînd se vorbeşte despre valoare, reflexul actual este de a te gîndi la strategii de marketing, licitaţii, cote sau bani. Discuţia s-a purtat numai şi numai în acest sens, iar reacţiile mele de tipul „dacă vrei să-ţi elucidezi lucruri ce ţin de artă vorbind despre piaţă, marketing şi faimă e ca şi cum ai încerca să înveţi să iubeşti studiind ginecologie" au părut paradoxale.

Într-adevăr, pe hîrtie, un galerist comercial ar trebui să fie un campion al comerţului şi ar trebui să ia în calcul toate modalităţile onorabile sau mai puţin onorabile prin care cota unui artist poate să crească. Am întîlnit foarte mulţi galeriști de tipul acesta. Cu ei, discuţia despre artă este o frază de introducere, după care conversaţia devine una de strategie economică. Ei bine, trebuie să mărturisesc că, oricît m-aş strădui, eu nu pot fi un astfel de galerist. Nu sînt anti-comerţ, doar am deschis cutia Pandorei. Sînt totuşi împotriva identificării artei cu comerţul. Cred că un artist n-ar trebui să expună mai des de o dată la doi ani şi că ritmul acesta îndrăcit, prin care sistemul de galerii pretinde ceva nou în fiecare an, este unul funest. Cred că expoziţiile de grup sînt de cele mai multe ori nişte gesturi autoritariste ale curatorilor care decontextualizează lucrările unor artişti şi produc cu ele un Frankenstein cultural penibil. Pe de altă parte, tîrgurile de artă, deşi importante din punct de vedere comercial, n-ar trebui luate prea mult în serios fiind doar nişte instrumente de promovare a artei. După fiecare tîrg pe care-l bifez am un sentiment acut de greaţă şi extenuare. Parcă am petrecut o săptămînă într-un supermarket. Acelaşi sentiment, asezonat cu ceva furie, îl am şi în urma vizionării bienalelor de tot felul. Acest sistem de galerii-curatori-bienale-tîrguri-case de licitaţii transformă artistul în producătorul propriului său brand, experimentalismul, funcţionalitatea artei se transformă în decorum, în gesticulaţie de tip „fashion". Totul devine un bîlci al deşertăciunilor orchestrat în favoarea noului zeu al comerţului.

„Arta nu e în criză, arta este criză."

Bine, bine, se va spune, dar fără aceste instituţii sau funcţii, arta contemporană n-ar putea funcţiona. Sînt perfect de acord. Ele sînt însă doar mijloace care n-ar trebui să devină obsesia lumii artistice. Cînd am deschis galeria, în 2002, lumea artistică era o aglomerare de lipsă de speranţă şi orizont. Nu existau decît galeriile UAP, prost conduse şi cu un program haotic. Miza atunci nu era comerţul, ci mai degrabă cum să producem un şoc cultural în „ciorba" levantină în care fierbeam. Nu se vindea mai nimic. Încet-încet, artiştii cu care lucram au arătat înspre mine cînd se vorbea despre galerist. Mi-am luat titulatura în serios şi am învăţat/descoperit ce înseamnă asta pe parcurs. După patru-cinci ani, a început să crească un pic şi piaţa, în special prin faptul că galeriile au început să aibă şi un program internaţional. Galeria mea a mizat şi pe piaţa internă în speranţa că, preţ de trei-patru ani, cît timp un artist român expune mai mult în ţară, vor circula cîteva lucrări şi la colecţionarii autohtoni. Un colecţionar este la fel de greu de obţinut ca o lalea neagră. E nevoie de deschidere, timp liber şi cîteva resurse materiale şi nenumărate ore de discuţii în jurul artei pe care le-o prezinţi. Din nefericire, sînt încă foarte puţini. Nici acum lucrurile nu stau pe roze. Se vinde greu, şi doar o mînă de artişti trăiesc din urma artei lor.

Această situaţie este una dezavantajoasă, dar nu neapărat una dezastruoasă. Artiştii care rezistă capătă avînt şi sînt păsări rare. Nu trebuie să uităm că într-o anumită măsură arta nu e în criză, *arta este criză*. Varianta opusă o întîlniţi în orice mare metropolă a lumii unde comercialismul şi competiţia acerbă fac ca totul să fie doar marketing şi strategie de promovare. Cred că situaţia românească este mai aproape de acea situaţie de mijloc ideală. Sînt destule galerii raportate la artiştii care merită reprezentaţi, expoziţiile au impact şi sînt urmărite de fiecare dintre actorii de pe scena artistică. Poţi, practic, să urmăreşti arta contemporană în integralitatea ei. Competiţia este în continuare una artistică, nu doar una mercantilă. În New York, să parcurgi toată arta contemporană este o imposibilitate fizică. Arta românească poate acum circula şi afară. Ar mai fi nevoie de mai mulţi colecţionari autentici, dar şi acest lucru va apărea cu oarecare efort.

Şi totuşi, în pur stil românesc, am putea să ratăm şi această oportunitate. Cum? Vă dau un exemplu recent: ultima licitaţie de artă contemporană de la principala casă de licitaţii din România. Din avion totul pare OK. S-a vîndut relativ bine şi retorica casei de licitaţie este că preţurile vehiculate sînt obiective şi transparente. Pentru cei care ştiu cît de cît cum funcţionează piaţa, această retorică este praf în ochi. Un galerist este mult mai aproape de „mîna invizibilă" a lui Adam Smith în ceea ce priveşte preţul unei lucrări. El ştie foarte bine cît face o lucrare de o anumită dimensiune şi produsă într-o anumită tehnică şi ţine cont de pedigree-ul unui artist în configurarea preţului. El ia în considerare aceste lucruri, plus faptul că va trebui să vîndă şi mîine, şi poimîine, la minimum acelaşi nivel. Obiectivitatea unei licitaţii este discutabilă, fiind nevoie doar de orgoliul a doi oameni ca preţul să sară nejustificat. Ca să nu mai vorbim de situaţiile, nu prea rare, cînd licitaţia poate fi manipulată de către terţi direct interesaţi să crească cota unui artist. Pe de altă parte, cei de la casa de licitaţie în cauză nu au respectat un criteriu esenţial interior meseriei lor: o casă de licitaţii scoate la vînzare obiecte de artă care sînt deja în colecţii. Ei funcţionează pe ceea ce americanii numesc *secondary market*. Pe *primary market* funcţionează galeriile şi negustorii privaţi. Ei bine, mai mult de jumătate dintre lucrările de la licitaţii au fost luate direct de la artişti. În felul acesta, „binevoitorii" oameni cu ciocănele construiesc cote „transparente" în jurul unui pahar de şampanie la Marriott. Ei vor profitul de pe o piaţă primară pe care au construit-o timp de nouă ani cîţiva galeriști dedicaţi şi nu vor să-şi asume şi cheltuielile de promovare ce sînt esenţiale pe piaţa primară.

Iată un exemplu de comercialism fără scrupule care poate să dea peste cap un balans foarte fin într-o piaţă care e ultimul bastion al credibilităţii de după criza economică. Iată cum Della Palla se reîntoarce sub altă formă. Şi totuşi am motive să fiu optimist: arta valoroasă este mai tot timpul în altă parte decît în saloane sclipitoare.

Dan Popescu *este curatorul Galeriei H'art. Mai multe la www.hartgallery.ro*

Cum se vinde o carte

1. Cît de eficiente sînt lansările şi machetele din reviste pentru promovarea unei cărţi?
2. Ce metode alternative de promovare foloseşte editura dvs.?
3. Ce lipseşte marketingului de carte din România?

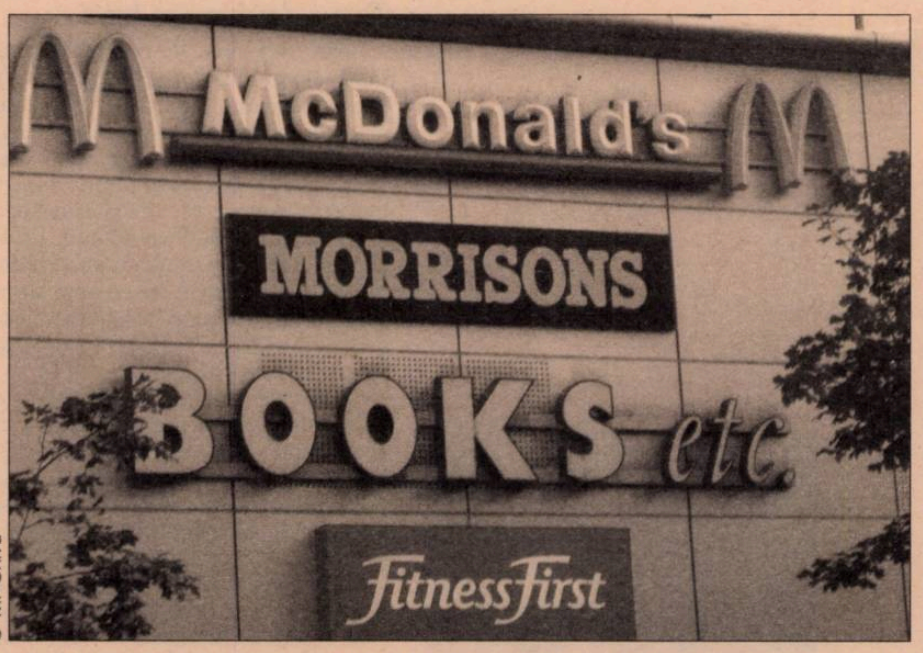

© M. Chivu

Oana BOCA
Editura Polirom

1) Este mult mai greu să măsori rezultatele culturale faţă de cele de business-pur-şi-simplu. Răspunsul la această întrebare, însă, cred că poate să-l parafrazeze pe cel la cunoscuta „nelămurire“: cîţi scriitori ies de la Facultatea de Litere? Mai exact, campaniile de promovare funcţionează cam atît cît bănuiam că se va întîmpla atunci cînd am aprobat includerea unui anumit volum în oferta editurii. Nu poţi să publici un titlu despre care ştii că are un public de nişă, pentru ca, după cîteva luni, cînd soseşte din tipar, să te hotărăşti că vrei să îl transformi în best-seller, investind în bannere plasate la metrou, machete în reviste şi lansare cu „vedete“. Desigur, există întotdeauna loc pentru imprevizibil, iar piaţa de carte autohtonă rămîne destul de surprinzătoare. Regula, însă, spune că potenţialele best-seller-uri se atrag în oferta unei edituri (iar departamentul de Marketing/PR/Promovare le ajută prin campanii), nu se transformă peste noapte.

2) E în funcţie de unde decidem că începe alternativul. Mai putem, în anul 2011, să includem comunicarea interactivă sau platformele de social media în categoria „metodelor alternative“? Eu spun că nu, deoarece acestea au fost destul de bine asimilate în România, devenind canale mainstream, pe care cele mai multe companii le folosesc în campaniile lor de comunicare. O metodă alternativă folosită de Editura Polirom ar putea-o constitui, cred, diferitele tipuri de „mariaj“ pe care le facem cu alte tipuri de produse cu care avem public comun, ceea ce în termeni tehnici se numeşte co-marketing. De exemplu, Colecţia „Chic“ a devenit partenera în promovare a unei cunoscute firme de bere pentru femei, cu care împărţim beneficiile de business şi imagine. Însă, dacă alternativ înseamnă puţin cunoscut/folosit, atunci mă tem că ar trebui să alegem exemple din... Marea Britanie.

3) Banii! Mă refer atît la lipsa unor bugete generoase de marketing care ar permite dezvoltarea unor campanii de impact, cît şi la – trebuie, din păcate, s-o spunem – lipsa unor salarii atractive pentru angajaţii din domeniu, situaţie care duce la o continuă migrare a comunicatorilor din domeniul editorial către business-uri unde salariile sînt semnificativ mai mari. Iar această perpetuă schimbare a angajaţilor din departamentul de Promovare/PR/Marketing duce la lipsa profesioniştilor: nu poţi să înţelegi domeniul editorial şi să şi faci performanţă în doar cîteva luni – un an. Un regret personal, dacă vreţi, vine din faptul că, după aproape opt ani de experienţă, nu reuşesc să mă ocup decît foarte puţin, şi uneori accidental, de ceea ce se numeşte branding.

Mihaela COMAN
Editura Humanitas

1) Sînt eficiente, dar insuficiente. Ele funcţionează pentru publicul restrîns la care ajung: la o lansare de carte, fie ea în librărie, fie într-un loc mai puţin convenţional, pot participa cîteva zeci de persoane, poate chiar o sută, în cazurile autorilor foarte îndrăgiţi, un newsletter ajunge şi el la o bază de date limitată, cîteva mii de persoane, iar revistele de cultură sînt puţine, iar tirajul lor a devenit în ultimii ani descurajant de mic şi el, cu excepţia *Dilemei vechi,* poate. Poate ar trebui adăugate aici şi cele cîteva posturi de radio şi de televiziune, de nişă şi acestea, care sînt ecoul acestor lansări şi newslettere: Radio Romania Cultural, TVR Cultural, Radio Guerrilla.

2) Am avut cîteva campanii pe outdoor, canal de promovare cît se poate de convenţional, care pentru Bucureşti pare să fie eficient. Altminteri purtăm tot felul de războaie – unele vizibile, altele de gherilă. Promovarea pe Internet, care este cronofagă şi greu de măsurat: site-urile editurii, Facebook-ul, blogurile (ale noastre, şi nu numai), canalul editurii pe YouTube, trailerele de cărţi. Lansări mai puţin convenţionale: teatrul în vitrină, lecturi publice, deplasări la sediile companiilor. Iar anul acesta avem cîteva proiecte inedite şi de mari dimensiuni, pe care n-o să le dezvălui încă, veţi afla despre ele din newsletters, reviste, Internet...

3) Un răspuns la îndemînă ar fi că marketingului de carte în România îi lipseşte bugetul de marketing. Şi poate ar fi chiar un răspuns corect, cîteva zeci de milioane de euro pe an ar fi de ajuns să facă din orice carte o vedetă de televiziune de calibrul berii, al detergenţilor sau al telefoniei mobile. Adevărul este că marketingului de carte îi sînt inaccesibile canalele media care au audienţe mari şi acoperire naţională. Visăm emisiuni TV în *prime time,* în care să se întîlnească patru, cinci oameni de cultură, care să intre în dezbatere pe marginea unei cărţi interesante, pe care au citit-o toţi invitaţii (cum sînt atîtea în Franţa, de exemplu).

„Am crezut dintotdeauna că a scrie sloganuri de publicitate este a doua cea mai profitabilă formă de scris. După biletele de răscumpărare, bineînţeles.“

PHILIP DUSENBERRY

„90% din reclame nu vînd mai nimic.“

DAVID OGILVY

Oana DUMITRU
Editura Vellant

1) Lansările, machetele, newsletters sînt eficiente în măsura în care sînt folosite cum trebuie. Dacă sînt insipide, prost targetate şi se fac doar de dragul de a le bifa în planul de marketing, nu vor aduce nici vînzări, nici vizibilitate proiectelor editoriale aruncate astfel în piaţă. Azi, cititorii sînt tot mai selectivi cu acele newsletters la care se abonează şi cu lansările la care participă, iar asta ne obligă să fim mai creativi, mai atenţi şi mai spectaculoşi în promovare. Deja multe cărţi din afară beneficiază de trailere excepţionale şi de site-uri de prezentare elaborate: încet, dar sigur, instrumentele de marketing folosite în domeniul cărţii le copiază pe cele din domeniul filmului, se rafinează şi pun tot mai des accentul pe interactivitate.

2) Pentru că cititorii noştri îşi petrec mult timp online, ne-am dus după ei acolo: pe Facebook, Twitter, Flickr, YouTube – în toate aceste locuri ale pierzaniei sîntem prezenţi cu idei de lectură, interviuri cu scriitorii Editurii Vellant, videoclipuri de promovare, campanii de „crowdsourcing“ şi diverse ştiri din lumea cărţii.

3) Marketingului de carte din România îi lipseşte în primul rînd piaţa. O piaţă de carte. E puţin cam arogantă această sentinţă – exagerată, ce-i drept –, dar are în ea un sîmbure de adevăr. Din fericire, editurile autohtone nu au oprelişti în a prelua titlurile de pe piaţa internaţională, au autori de succes români, există chiar cîteva lanţuri de librării. Cu cititorii şi canalele de comunicare stăm mai rău. Cititorii citesc într-adevăr tot mai puţin – ne-o arată studiile şi comparaţiile cu ceilalţi europeni –, însă aceştia suferă realmente de o putere de cumpărare scăzută. Din păcate, marketingul se face în primul rînd cu bani. Şi atunci cînd din piaţă nu ţi se întorc banii investiţi, şi marketingul este mai sărăcăcios şi se bazează strict pe idei, mai puţin pe obiecte/acţiuni. Pentru că obiectele, acţiunile (că sînt lansări spectaculoase, că sînt jocuri de artificii sau aducerea unui scriitor în turneu de promovare – treabă scumpă) costă o grămadă de bani.

Florina PÎRJOL
Editura TREI

1) Lansările sînt eficiente în măsura în care deviază de la tiparul obişnuit: doi plicticoşi spun trei cuvinte despre carte, într-o librărie în care sînt patru oameni rătăciţi. Cam aşa arată lansările de carte în România; să fim sinceri, deocamdată nu avem (cu mici excepţii) evenimente reale, vii, la care oamenii să-şi dorească să participe cu adevărat. Dacă e vorba de o lansare cu autor şi autorul e o figură cunoscută, atunci e relativ simplu, succesul vine de la sine. Dacă nu, trebuie găsit un concept care să transforme şirul de speech-uri convenţionale într-un spectacol. Uşor de zis, greu de pus în practică. Newsletter-ul continuă să fie un instrument eficient, dar el e dublat acum şi de promovarea pe Facebook sau Twitter, care funcţionează excelent pentru publicul de pe reţele de socializare. Iar machetele au şi ele rolul lor: ele funcţionează ca un fel de semnal pentru cititori, pentru că fac o selecţie, sînt nişte recomandări. Nu facem, de obicei, machete decît pentru titlurile-vedetă şi încercăm să le facem să rămînă pe retina cititorului.

2) Există şi metode alternative de promovare care sînt eficiente în special în cazul cărţilor cu un public bine targetat, de pildă, cărţile care se adresează studenţilor şi universitarilor şi cărţile care se adresează specialiştilor. În acest caz, recurgem la tehnici de semnalare (afişe, newsletters, teaser-uri) a acestor titluri în instituţiile respective.

3) O relaţie mai strînsă între editori şi librari, pe de o parte, şi între librari şi cititori, pe de altă parte. Cred că ne lipseşte o breaslă adevărată a librarilor – care să fie, ca în afară, pasionaţi de cărţi, să citească, să ştie să facă dintr-o carte cu potenţial un best-seller, să aibă cluburi de lectură şi să dea premii. Există astfel de librari, probabil, şi în acest moment în România, nu vreau să ofensez pe nimeni, dar numărul lor e mic şi „puterea“ lor nu se vede încă. Eu am văzut pentru prima dată ce înseamnă să intri în contact cu cititorii, stînd la standul editurii la Tîrgul Gaudeamus de anul trecut: a fost o experienţă uluitoare şi mi-am dat seama cît de important e ca omul să aibă un „ghid“, un adviser, un prieten, în momentul în care intră în librărie.

anchetă realizată
de Marius CHIVU

Andrei GĂITĂNARU

Detaliile apocrife şi succesul de box office

Marile sărbători creştine accelerează pulsul credincioşilor. În astfel de perioade, aceştia par a fi mai atenţi, mai disponibili şi mai atraşi de ritmul vieţii Bisericii. Cel mai adesea, se trece de la astenie spirituală, la galop duhovnicesc. Totul culminează în infarct spiritual, abandonare a cursei sau marcare pantagruelică a reuşitei ascetice. Evident, exerciţiul credinţei are pentru unii un efect tonifiant. Ceea ce începe ca un pariu cu miză vagă se poate finaliza sub semnul unei bune orientări a credinţei.

Disponibilitatea celor care îşi fortifică mărturisitor credinţa este întîmpinată nu doar de viaţa liturgică a Bisericii. Atleţii credinţei beneficiază şi de un sprijin mercantil. Este vorba despre întîlnirea reciprocă dintre cerere şi ofertă. De la vînzătorii produselor de post, pînă la senzaţionalul mediatic al unor neverosimile descoperiri arheologice, totul este dispus înaintea celui care, măcar ocazional, escaladează versantul vieţii creştine. Uneori, însă, ajutorul întîlnit pe cale poate avea şi un efect deviant. Cu alte cuvinte, poţi fi smintit tocmai de ceea ce ar trebui să te echilibreze. Mirosul unor inocenţi covrigi proaspăt scoşi dintr-un cuptor poate rupe firul unei rugăciuni abia înfiripate.

Aşa stau lucrurile şi cu acele documentare de tip Discovery, în cazul cărora, mai ales în perioada marilor praznice, eşti îmbălsămat în atmosfera de *thriller* a unei cabale creştine. Urmărind cîteva asemenea filme, am avut senzaţia că cel care nu stă bine la capitolul „credinţă“ riscă să rămînă cu mai puţin din ea. Nu din cauza problemei care iniţiază naraţiunea filmului, ci din pricina argumentaţiei, adică a modului în care este livrat răspunsul.

Nu este nimic ilegitim în a te întreba „Cum de avem doar patru evanghelii canonice?“, „Ce s-a întîmplat cu Sodoma şi Gomora?“ sau „Ce a fost, de fapt, Iuda Iscarioteanul – ucenic fidel sau trădător zelos?“. Nu poţi ocoli, însă, perplexitatea atunci cînd afli că legitimarea canonică a celor patru evanghelii este exclusiv rezultatul uneltirilor politice ale împăratului Constantin cel Mare. Acesta ar fi optat în favoarea celor patru evanghelii, în dauna altor cîtorva sute de presupuse texte apostolice, pentru a-şi consolida efortul de unificare a unui Imperiu Roman aflat în pericolul destrămării. Ca atare, efortul învăţaţilor Bisericii nu a fost decît acela de a fundamenta teologic o decizie politică. Cu alte cuvinte, teologia primelor secole ale creştinismului a fost scrisă la comandă politică. Ajungem astfel la concluzia că Sfinţii Părinţi au jucat rolul unor „tonomate“ şi că ceea ce a fost eliminat va rămîne o seducătoare necunoscută, pe care doar o epocă mai corectă politic o va redescoperi şi, de ce nu, reabilita.

Mai departe, putem afla că, de fapt, Sodoma şi Gomora au fost lovite de meteoriţi. Explicaţia este învăluită în dovezi aduse de observaţii astronomice, geofizice şi meteorologice. Pentru că impactul a devastat mai mult decît două oraşe, justeţea pedepsei divine este pusă sub semnul întrebării. Au existat şi victime colaterale. Rîurile au ieşit din matcă, inundaţiile au făcut ravagii, o secetă cumplită s-a aşternut apoi peste toate. Efectul distrugător a fost de lungă durată. Astfel, pe lîngă soţia lui Lot, au murit şi mulţi alţi oameni din afara celor două cetăţi. Fie coerciţia nu a fost justă, din cauza victimelor colaterale, fie nu a fost vorba despre o pedeapsă. În fond, dacă locuitorii cetăţilor au fost omorîţi de meteoriţi, nu mai putem vorbi despre coerciţie divină şi, ca atare, nici despre vinovăţie. De fapt, nu mai putem spune mare lucru. Ştim sigur doar că acolo nu a fost mîna îngerilor lui Dumnezeu. Ei nu folosesc meteoriţi.

Un subiect predilect pentru acest gen de produse TV este cel angajat de întrebarea: „Cine a fost cu adevărat Iuda Iscarioteanul?“. Documentarele dedicate acestei teme îşi propun să ne ofere portretul unuia dintre cele mai controversate personaje din istoria creştinismului. După o succintă descriere a modului în care este surprinsă figura acestuia în Evangheliile canonice, sîntem prinşi în suspansul unei interogaţii mai puţin frecventate, fiind aduşi în faţa ipotezei în jurul căreia este construită Evanghelia după Iuda – document apocrif, de provenienţă gnostică, redactat în secolele III-IV. Nu cumva Iuda a fost cel mai iscusit dintre ucenici, cel care l-a ajutat pe Hristos să îşi împlinească planul mîntuirii întregii omeniri, acceptînd propunerea acestuia de a-l vinde arhiereilor, pentru a putea fi împlinită profeţia? În fond, cel care are grijă de finanţele unei persoane, grup sau organizaţii nu poate fi decît un om de încredere. Tocmai pentru că ceilalţi fie nu rezistă tentaţiei de a se acomoda cu apropierea banilor, fie nu sînt dispuşi să se încurce în chestiuni prea lumeşti, precum contabilitatea. Excepţiile confirmă regula. Ni se poate aminti, în acest context, şi de faptul că, în romanul *Ultima ispită a lui Hristos,* Nikos Kazantakis avusese aceeaşi intuiţie. Se poate sugera că această coincidenţă nu este chiar întîmplătoare şi că, astfel, nu mai este tocmai o coincidenţă. Episodul sinuciderii va fi analizat din perspectiva ipotezei unei crime realizate de supuşii arhiereilor, cu scopul de a şterge toate mărturiile dorinţei acestora de a-l prinde pe Hristos. Eventual, vom fi aduşi în faţa unei interogaţii care va sugera o aparentă incoerenţă în textul neo-testamentar: Dacă trădarea lui Iuda a fost profeţită, ce sens mai are să vorbim în cazul acestuia despre liber arbitru şi, implicit, despre vinovăţie? În cele din urmă, ne va fi înfăţişat profilul unui personaj despre care nu vom mai şti ce să credem: A fost Iuda cel care, prin propriul fel de a fi şi prin alegerile sale, a făcut posibilă împlinirea unei profeţii – una care putea fi actualizată şi altfel, cît timp arhiereii fariseilor căutau să-l prindă pe Hristos cu orice preţ? Sau, mai degrabă, Iuda a fost pionul de sacrificiu al unui plan grandios? Documentarul va lăsa deschisă calea interogativă care duce către cea din urmă variantă, anulînd printr-un stil expeditiv alternativa sa. Astfel de documentare te pot găsi, la început, într-o stare de disponibilitate faţă de revelaţia Hristică şi te pot lăsa, la final, în postura de chestor al faptelor lui Hristos. Rugăciunea va fi înlocuită de suspiciune, iar Noul Testament de Codul Civil.

Poţi fi smintit tocmai de ceea ce ar trebui să te echilibreze.

Am scris toate aceste lucruri pentru că se apropie Praznicul Cincizecimii. În măsura în care pasajul pogorîrii Sfîntului Duh sub forma unor limbi de foc pe cei 12 apostoli va fi reflectat de acest tip de documentare, mă aştept să aflu că, de fapt, a fost vorba despre un fel de combustie periferică observată la o specie de salamandre amazoniene şi că apostolii nu vorbeau limbi, ci se adresau într-un fel de *lingua franca* a epocii, eradicată din orice fel de izvoare istorice de ambiţia hegemonică a Imperiului Roman.

În fond, nimeni nu prea mai cumpără lucruri spuse de secole. Tradiţia patristică, ca orice *mainstream,* poate obţine mai greu un succes de *box office,* în timp ce orice detaliu apocrif poate fi convertit în succes de piaţă.

***Andrei Găitănaru** este doctorand la Facultatea de Filozofie şi membru al Centrului de Studii Medievale la Universitatea Bucureşti.*

PUBLICITATE

ABONEAZĂ-TE ACUM!
Ai pînă la reducere 13%!
Adaugă abonamentului colecţiile de DVD-uri preferate:
Marilyn Monroe
Charlie Chaplin
Capodoperele teatrului românesc
Opera
Primeşti o dată pe lună revista Dilemateca!
NOU!
Abonamente în străinătate
Dacă vrei să faci o bucurie cuiva drag plecat din ţară, acum îi poţi oferi un abonament la **Dilema veche**, împreună cu **Dilemateca** sau la oricare dintre publicaţiile: **Foreign Policy**, **Forbes**, **Historia**, **Ştiinţă şi Tehnică**, **OK** sau **Tango**.

PUBLICITATE

METODE DE ABONARE

SMS

3 luni abonament

Trimite un SMS doar din reţeaua VODAFONE LA 7115 cu textul DILEMA VECHE

• Costul unui SMS este de 15 euro fără TVA, pentru revista fără DVD
• Vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro
Operatorul limitează la 30 euro valoarea SMS-urilor pe care le puteţi trimite în decursul a 30 de zile
Contravaloarea SMS-ului nu se returnează.
Informaţii la tel: 0800.800.111.

ONLINE pe www.dilemaveche.ro

La sediile, chioşcurile, caravanele şi librăriile ADEVĂRUL

Poştă şi partenerii ADEVĂRUL HOLDING

Trimite dovada plăţii şi talonul completat

ADRESA DE LIVRARE
Nume .....
Prenume .....
Compania* .....
Cod fiscal* .....
Str. .....
.....
nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. .....
localitate .....
judeţ/sector .....
cod poştal .....
telefon .....
e-mail .....
Doresc să mă abonez începând cu data de .....
.....(scrieţi în căsuţă numărul de abonamente pe care doriţi să-l contractaţi)

Dilema veche
☐ 3 luni (56 lei) ☐ 6 luni (109 lei) ☐ 12 luni (212 lei)
Dilema veche + colecţia Marilyn Monroe
☐ 3 luni (113 lei) ☐ 6 luni (167 lei) ☐ 12 luni (268 lei)
Dilema veche + colecţia Charlie Chaplin
☐ 3 luni (93 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecţia Teatru românesc
☐ 3 luni (93 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecţia Opera
☐ 3 luni (178 lei) ☐ 6 luni (231 lei) ☐ 12 luni (344 lei)

şi am achitat S.C. Adevărul Holding S.R.L., cod fiscal RO18990288, în contul nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera, cu ☐ mandatul poştal ☐ OP nr. ..... din data .....
* Pentru adresă de facturare diferită, contactează-ne la abonamente@adevarulholding.ro
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 27 a lunii în curs.
Prin completarea acestui talon sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activităţi promoţionale şi să le dezvăluie terţilor conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări şi să solicit ştergerea datelor adresându-mă societăţii S.C Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Pentru abonamente şi informaţii sunaţi la 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice reţea, între orele 7^00 - 22^00 (luni - duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

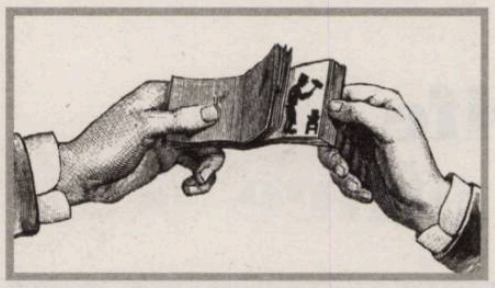

● **Bogdan O. Popescu, *Viaţă de aruncat*, Editura Polirom, 2011.**

Marius CHIVU

feedbook

O reuşită schimbare de gen

Debutul în proză al lui Bogdan O. Popescu, care anul trecut şi-a publicat al şaselea volum de versuri, este o frumoasă surpriză, din cel puţin două puncte de vedere. Remarc în treacăt trendul poeţilor convertiţi la proză, dar ce mi se pare cu adevărat important, în ceea ce-l priveşte pe acest autor, este faptul că, deşi vag irizată de o sensibilitate lirică, proza lui de debut pare ruptă complet de propria poezie şi reuşeşte să fie *altceva,* aşa cum observă şi Mircea Cărtărescu în prefaţă, plasînd simţul de observaţie pe gravitate, combinînd simţul tragicului şi al absurdului existenţei cu plăcerea de a construi personaje şi de a le lăsa să vorbească. Cînd am recenzat *Aerobiciclete,* volumul de poezie de anul trecut, am scris despre Bogdan O. Popescu că preferă tema dragostei cu gesticulaţie retorică şi tonus adolescentin, fiind un poet extrem de vivace, dezinvolt şi (auto)ironic, tandru şi nostalgic, construind versuri ludic-sentimentale cu metafore şi imagini la limita suprarealismului uneori, al unui optzecism retro, cel mai adesea. Mai nimic din toate astea aici, în aceste proze fără reziduuri, unde scriitorul nu se mai joacă de-a literatura şi reuşeşte să se manifeste, literar vorbind, perfect independent, desprinzîndu-se cu totul de modele. Eşti îndreptăţit să vorbeşti despre maturizare în condiţiile în care mecanismele exacte şi fragile ale prozei scurte trădează, în opinia mea, mult mai uşor decît principiile poeziei. Mai ales că, a doua surpriză, convertită în calitate, pe care am avut-o citind cele opt proze ale volumului, este faptul de a nu putea desprinde, în ciuda unor mici artificii meta-narative care revin, vreun *pattern,* preferinţa pentru un singur tip de abordare sau pentru un model de narator.

Cu toate acestea, prozele încearcă să surprindă, fiecare în felul ei discret, nu neapărat o latură, ci, mai exact, un anume punct tragic al vieţii, acea clipă a irumperii absurdului sau a morţii în profan, momentul în care existenţa se dereglează imperceptibil sau cînd în dragoste se produce declicul declinului, iar pasiunea trece în dramă. În „Fuck 30 years!", o tînără femeie de afaceri de succes are brusc viziunea fatalităţii, a echilibrului precar al mulţumirii de sine şi al existenţei satisfăcătoare. Trecerea pragului de 30 de ani se face în umbra îndoielii, căci viaţa ei umplută doar de carieră, chiar dacă una exemplară, i se pare, dintr-odată, periclitabilă. Are momente de introspecţie neliniştitoare, nu are nici un iubit, în schimb are un prieten bolnav de cancer pe care îl vizitează la Bruxelles. Încercarea ei de a-l convinge să recurgă la soluţia disperată a unei ultime operaţii este, de fapt, gestul din oglindă al propriei frici de moarte. Este aici o scenă – foarte subtilă – a „confruntării" dintre frica ei şi iminenţa morţii lui. La sfîrşitul unei ultime plimbări, el o roagă să facă dragoste, iar ea, prinsă în acest vertij al slăbiciunii de sine şi al emoţiei de conjunctură, „încuviinţează cu o îmbrăţişare". Numai că actul nu are loc din pricina lui, care nu poate, iar ea „pleacă, *mirosind a acelaşi parfum*" (s. m.). Atingerea, „contaminarea", n-a avut loc şi femeia îşi recapătă suflul vieţii. Metafora parfumului care anunţă moartea este însă mult mai explicită şi chiar mai dramatică în „Miros de femeie bătrînă", o povestire care începe, foarte cald, cu rememorarea unor secvenţe din copilărie în care copilul, înconjurat de bunici şi de poveştile lor fabuloase din război, nu suportă mirosul de stătut şi vechi al cohortei de tanti, prietenele bunicii, care îl obligă să le pupe. Copilul percepea îmbrăţişarea femeilor bătrîne cu o „senzaţie de sfîrşeală", iar acum, ajuns el însuşi la maturitate şi aflîndu-se chiar în casa de la ţară a bunicilor de altădată, constată pervertirea definitivă a simţului său olfactiv care percepe moartea în toate obiectele şi fiinţele din jur. Tot o povestire a declinului, a fantei tragice prin care viaţa şi dragostea riscă să se scurgă, este şi „Ultima", unde un foarte priceput şi faimos doctor şi cercetător, dispărut cu totul în spatele solicitantei meserii şi a carierei sale energofage, a cărui „viaţă personală îi fusese jucată la loterie", are şansa salvării atunci cînd se îndrăgosteşte de o femeie frumoasă şi inteligentă, asupra căreia proiectează visele lui cu ochii deschişi, dar, mai ales, acel „rest de speranţă [care] mai rezista celor patruzeci de ani ai lui". Pasiunea dragostei celor doi escaladează foarte repede, numai că, într-unul dintre momentele de extaz, doctorul îşi transformă iubita în propria pacientă, descoperindu-i o gravă boală de inimă: „Era prima dată cînd punea un diagnostic făcînd dragoste. Doctorul omorîse deja îndrăgostitul. O crimă perfectă." Dacă aici în calea iubirii se interpune, cu amară ironie, cel mai însufleţit organ al fiinţei, proza titulară este parabola dragostei care, cu timpul, se aglomerează, se îngreunează şi, în cele din urmă, se sufocă de lucruri şi obiecte neînsufleţite. Casa bărbatului capătă treptat semnele dragostei sub forma hainelor, a cosmeticelor şi revistelor iubitei care, iniţial, doar marchează un teritoriu şi semnifică posesia sentimentală pentru ca, la un moment dat, să ajungă să populeze şi să ocupe complet spaţiul din care cei doi sînt finalmente excluşi: „Prin toată casa de şase camere mai exista de fapt un singur culoar, pe care putea trece numai o persoană, culoar care trebuia folosit cu schimbul." Precum „noul locatar" ionescian, bărbatul percepe uzura şi epuizarea dragostei (atunci cînd începi „să mimezi pur şi simplu din memorie şi cu zîmbetul pe buze" viaţa) sub forma invaziei, a armatei de obiecte personale care cuceresc, acoperă şi sufocă totul. Pe negîndite, sentimentele şi-au pierdut suflul şi magnetismul, căzînd pe podea cu zgomotul obiectelor neînsufleţite. E aici o frumoasă metaforă chimică a dragostei în felul în care eterismul sentimentului îşi pierde proprietăţile, îşi schimbă starea, transformîndu-se într-o substanţă solidă care, fatalmente, dislocă fiinţa şi, în cele din urmă, o agresează.

Cea mai elaborată şi mai întinsă proză (o povestire în ramă care ocupă jumătate din volum) este însă „Şobolanii se lovesc de ziduri", deopotrivă povestea unei găşti de cinci adolescenţi din vara lui 1989 şi amorul interzis al unuia dintre ei, proaspăt student, îndrăgostit de o profesoară măritată şi cu copil. Construită pe două planuri temporale, povestirea se deschide, în paralel, cu două drumuri cu trenul: unul, din trecut, spre o tabără de creaţie literară; celălalt, în prezent, spre o unitate militară unde protagonistul, tînăr poet proaspăt admis la facultate, în urmă cu cîteva luni, merge la încorporare. Între cele două drumuri s-a întîmplat dragostea, astfel că povestirea ilustrează, în acelaşi timp, şi o educaţie sentimentală, şi o ieşire din adolescenţă. „Şobolanii se lovesc de ziduri" este titlul povestirii din povestire, aparţine nu protagonistului, ci unui prieten de cenaclu, astfel că se creează un efect de punere în abis, fiind vorba, în fond, de o exorcizare simbolică a vîrstei, a naivităţilor şi fricilor ei. Din cîte cunosc, aceasta este şi prima proză de la noi care are ca subiect taberele de creaţie ale tineretului aşa-zis comunist (tot despre o tabără e vorba şi în *Travesti*-ul cărtărescian, dar acolo registrul este oniric) şi Bogdan O. Popescu surprinde destul de bine acea atmosferă conturînd, în acelaşi timp, şi personajul adolescentului îndrăgostit de literatură, teribilist şi nonconformist, în limitele de atunci. Cum spuneam, e şi cea mai elaborată proză din carte, alternînd registrul oralităţii (cu exemple de folclor urban) cu cel liric, cînd introduce în povestire poemele de dragoste ale protagonistului, şi cred că are toate calităţile pentru a deveni scenariu de film.

Clişeul zice că după un volum de povestiri e bine şi e timpul să urmeze un roman. Eu sper ca Bogdan O. Popescu să continue cu povestiri. Are toate calităţile necesare.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Michel Houellebecq, *Harta şi teritoriul*, traducere din limba franceză de Daniel Nicolescu, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2011.**

Aş face, mai întîi, o delimitare între partea a treia a romanului şi tot restul cărţii. Apoi aş zice aşa: tot restul cărţii e cel care i-a adus autorului, anul trecut, un binemeritat Premiu Goncourt; partea a treia a romanului depăşeşte însă cadrele literaturii premiante şi conţine un soi de moment extatic al autorului, clipa lui de dizolvare în propria ficţiune, transa jubilatorie a unei imaginaţii deprinse altminteri cu cinismul mizantrop.

În esenţă, ce ni se povesteşte e viaţa unui artist plastic „definitiv neutru", pentru care „lumea se înfăţişa doar ca un dispozitiv raţional, văduvit de magie sau de vreo oarecare atracţie". Omul se lansează cu fotografii ale unor hărţi rutiere Michelin, după care trece (cu un enorm succes de piaţă) la pictură, unde „consemnează" consumismul contemporan prin scene „de muncă şi viaţă" în stilul vechiului realism socialist. Biografia lui va fi istorisită pînă la capăt (adică pînă în anii 2030!), iar pe firul ei găsiţi o sumedenie de paranteze balzaciene despre mecanismele actualităţii, laolaltă cu povestea unui amor fără elan, a Crăciunurilor melancolice petrecute cu un tată sabotat de suferinţă şi, mai ales, a cîtorva întîlniri cu Michel Houellebecq, apărut în carte ca personaj.

Ei bine, în partea a treia a cărţii, biografia plasticianului e lăsată puţin deoparte pentru a fi dezvoltat un *intermezzo* poliţist de o ironie enormă, unde detectivii ascultă Liszt, citesc Nerval, iubesc cu pasiune şi cresc bişoni sterili, iar victima (decapitată şi hăcuită cu năduf) e chiar personajul Houellebecq. Neagră autoficţiune, splendid loc de veci! Apoi romanul îşi vede din nou, consistent şi masiv, de ale lui.

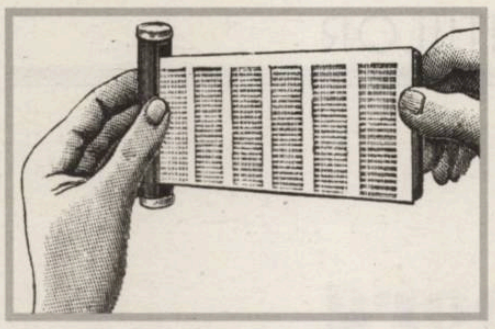

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Oare ne-am întors de la Athos?

Dacă joia trecută v-am istorisit cîte ceva despre muncile la care Athosul mi-a supus cale de zece zile hiperalintarea şi îndrăcirile, musai să mă aşez acum în celălalt capăt al scrînciobului şi să povestesc despre *îngerimea* locului.

Mai întîi, am avut revelaţia echipei. Se spune că, normal, în pelerinaj, ca şi în ascensiunile montane, e bine să mergi în echipe de patru-cinci persoane, care se cunosc foarte bine, oameni care s-au format asemănător, se completează perfect, îşi presupun reciproc reacţiile etc. Or, noi acum am fost 12 (meşteri şi ucenici, bucureşteni, timişoreni, bistriţeni, între 25 şi 75 de ani) plus cei doi şoferi (Cătălin Simina şi Mihai Logoja, de la firma „Livio Dario" din Alba Iulia). În afară de Mihai Sârbulescu şi Horia Paştina (plus, firește, Ovidiu Golescu, ginerele meu, om evlavios, iute adecvat la situaţie), eu nu cunoscusem în prealabil pe nimeni din grup. Iar majoritatea eram la Sfîntul Munte pentru prima oară.

Aşa se face că am avut surprize cu duiumul. Bărbaţi în toată firea, însuraţi, dar bursieri la Roma, discutînd cu sfîntă înverşunare, noaptea-n microbuz, cînd mie-mi cădea capul de somn, despre şansele irosite de România-n anii '90 pe piaţa europeană de artă, despre tehnici curatoriale, marketing muzeistic, managementul galeriilor şi comerne), luminîndu-şi cu lanterna strecurarea-n veşminţe, să-l vezi pe Horia Paştina cum pluteşte ca un fulg peste realitate, într-o levitaţie aiuritoare, de om al lui Dumnezeu rătăcit în ograda lumii, ori să vorbeşti cu Ionuţ Totu, la opt dimineaţa, în decorul dumnezeiesc al Pantocrator-ului, crucificaţi între mare şi munte, despre Măniuţiu, Purcărete, Andrei Şerban, Oana Pellea, Ducu Darie, Manuela Golescu, Dragoş Pâslaru şi Radu Afrim – apoi judecaţi domniile voastre dacă toate astea nu compun ceva fain!

Începi să înţelegi ce înseamnă Athosul, cu ceremonialitatea bizantină, stilistica ritualică şi disciplina cazonă, cu nervul, ritmul alegru şi cultul ierarhiei.

A urmat părintele Iacob de la Kapsala. Un haiduc tînăr, român energic, impetuos şi eficient, deopotrivă robotitor, vizionar şi boier, care, cu numai doi fraţi, a plecat din Vatoped şi a făcut un rai dintr-un „tăpşan prăvălatic", cum ar fi spus Sadoveanu, pe coame de munte locuite de vulturi. A defrişat, a făcut grădină, a găsit cinci izvoare în cîteva sute de metri, a terasat şi taluzat terenul cu ţului mondial cu tablouri, despre culisele marilor licitaţii, despre herminiile bizantine faţă cu iconografia occidentală, inventariind cîţi Holbein-i şi cîţi Vermeer-i sînt ici şi colo-n Europa, ori despre cum devine cu Panselinos şi Teofan Cretanul, totul cu o împătimire care m-a umplut de uimire şi admiraţie. Pînă acum, credeam că numai lumea literară şi cea a teatrului pun o pasiune aproape ucigătoare în abordarea chestiunilor profesionale. M-am înşelat. Lumea artei rămîne, inclusiv la noi, ţara lui Bogdan-Piteşti, un dans de fachir pe cărbuni tot mai încinşi. Excelau dialogal George Mircea, Sorin Scurtulescu şi Andrei Rosetti, electrocutaţi periodic şi cu şarm de Mihai Sârbulescu şi Nicu Badiu.

Nici măcar autopersiflarea, cu care mă tot lăudam, cică nu intră la smerenie, ba dimpotrivă, tot la infatuare.

Pe urmă, să-l vezi pe Andrei Rosetti cum se trezeşte tiptil la patru dimineaţa ca să meargă la slujbă – aproape cinci ore pe stomacul gol! – împreună cu minunatul cuplu Flondor-Paştina (neobosiţi zi şi noapte, *memento* halucinant pentru căscăunzii ca mimuncitori albanezi, are isteţime cît cuprinde pentru chestii suav-mercantile şi – culmea! – e gata să facă, în acel decor mirific, tabere de vară pentru pictorii şi sculptorii noştri. Am jurat să-l ajutăm necondiţionat.

Iar acum vine mîndria sa, marea mea revelaţie, incredibilul părinte Daniil de la Vatoped, fost Alexandru (Alecu) Cotescu, fiul Valeriei Seciu şi-al lui Octavian Cotescu. Ştiam de mult, de la părintele Iustin Marchiş şi de la Costion Nicolescu, că este o *duminică* de om, însă nimic nu se compară cu atingerea directă a unui asemenea personaj imponderabil şi angelic, mustrător şi afabil, mostră vie de ce va să zică autoritatea îngăduitoare (sau îngăduinţa autoritară) în spaţiul athonit. Mi-a suportat nonşalant, ca un părinte-frate-mai-mare, toate hachiţele. M-a smuls pe mutește de două ori din pridvorul bisericii, la şase dimineaţa, şi m-a înfipt în strană, la cîţiva centimetri de corul Vatopedului, care m-a copleşit definitiv, mi-a înălţat sufletul ca *Liturghiile* lui Ceaikovski şi m-a făcut să aflu, în sfîrşit, un desăvîrşit echivalent pentru cantatele lui Bach. Ce înseamnă corul liturgic la Vatoped voi încerca să descriu în cartea noastră. Acolo, în superba concurenţă vocală şi (chiar) coregrafică a zece seminţii de fraţi cîntăreţi, începi să înţelegi ce înseamnă Athosul, cu ceremonialitatea bizantină, stilistica ritualică şi disciplina cazonă, cu nervul, ritmul alegru şi cultul ierarhiei, cu acceptarea fraternă a alterităţii, smerirea de sine şi *fervoarea integrării* în textura ortodoxiei atotînţelegătoare.

De la căldura fratern-paternă cu care mă înconjura Ioan Alexandru, la 20 de ani, nu am mai simţit pe umeri aşa o ocrotitoare aripă angelică, tandru compătimitoare, ca sub atingerea părintelui Daniil. Am umblat cît de cît pe la călugării noştri, din studenţie – la Rohia, Sihăstria, Sihla, Secu, Dragomirna – pînă la Putna, vara trecută, însă de o aşa *frăţietate* caldă, deopotrivă mustrătoare, subtil aluzivă şi pilduitoare, n-am avut parte niciodată. Nici cînd m-a plantat – pe mine păcătosul, frizînd obrăznicia într-un context antinomic pentru necredincioşia mea – în faţa stareţului Efrem al Vatopedului, un ghiduş cipriot dotat cu scanner infailibil în citirea sufletelor, nici măcar atunci nu m-am simţit oropsit. M-am lăsat taxat cu senină resemnare drept parşiv, fanfaron, vanitos, ins pitoresc, dar periculos la o adică. *Egoismos* a decretat în cazul meu stareţul Efrem, căruia îi rîdeau molipsitor ochii. Nici măcar autopersiflarea, cu care mă tot lăudam, cică nu intră la smerenie, ba dimpotrivă, tot la infatuare.

Cum era să nu mă înfig întru penitenţă, odată ajuns acasă, în al doilea volum, recent apărut, al *Everghetinos*-ului, traducere care i se datorează părintelui Daniil şi fratelui Pahomie, cu prefaţa Arhimandritului Efrem, egumenul Vatopedului, unde se vorbeşte de „ascultarea fără iscodire", cea care nu cunoaşte întrebarea şi îndoiala vătămătoare, despre „tăierea voii proprii" la „cei care mult vor să se creadă înţelepţi, se lasă în voia gîndurilor şi rămîn pururi şezînd la uşile propriilor case"! „Vai de sufletul în care intră necredinţa, netemerea de Dumnezeu, neştiinţa, nebunia şi neruşinarea, căci va ajunge hrană vulpii."

Prea multă siguranţă (logoreică) de sine, prea multă încredere în cultură şi filozofie, plus o perspectivă excesiv de estetică asupra miezului religios al vieţii – a decretat iute, în ce mă priveşte, stareţul Efrem, gingaş, dar necruţător subliniat de privirile părintelui Daniil, cel care ne tălmăcea dialogul. Cine mi-ar fi putut spune aceleaşi lucruri fără să-mi provoace furia, ci doar lăsîndu-mă fără replică ?

Despre monahii noştri de la Colciu (unde am dat peste un tînăr călugăr fost angajat la... PRO TV Tg. Mureş), Prodromu, Lacu şi Sf. Ipatie, despre diferenţele de stil dintre slujbele românilor şi ale grecilor (accent pe cuminţenia gestuală şi firescul cuvîntului şoptit, la cei dintîi, şi pe coregrafia nervoasă, elegantă, subtilă, plus forţa corului, la ceilalţi) şi despre multe altele voi da seamă în cartea care ne va reuni amintirile. Deocamdată, întrebîndu-mă dacă, sufleteşte, nu doar fizic, ne-am întors de la Aghion Oros, plănuiesc deja viitorul drum acolo. De această dată, în cunoştinţă de cauză.

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Şi aşa mai departe? Viaţă literară IV: august 2008 – mai 2010, *Humanitas, 2011.*

oferta de carte

PUBLICITATE

PUBLICITATE

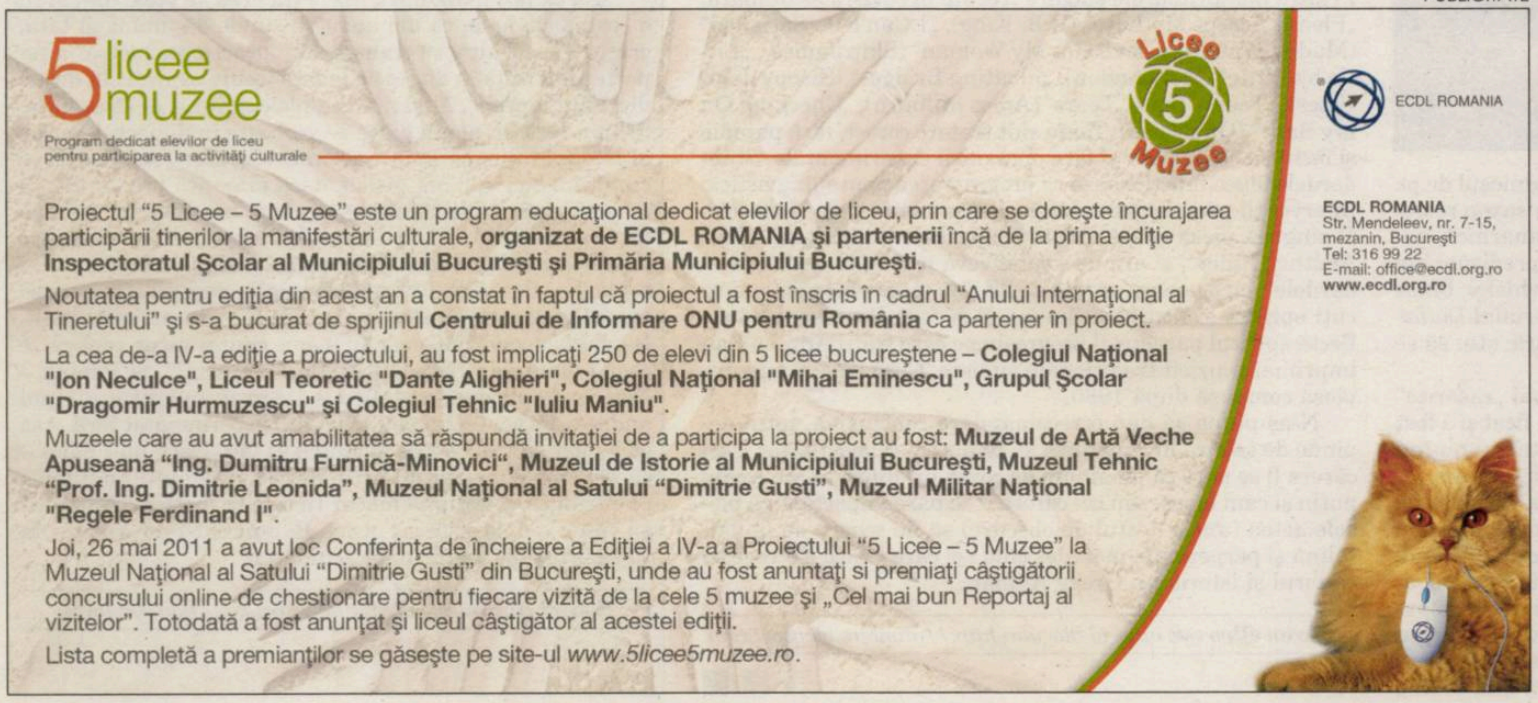

PUBLICITATE

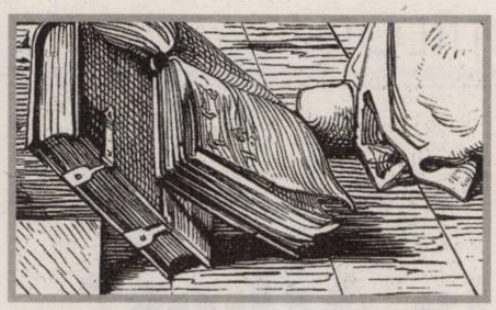

Simona SORA

biographiti

Spaţiul Swedenborg

Am dat întîmplător, acum cîţiva ani, pe TVR 2, noaptea tîrziu, de un film bizar. L-am prins de pe la jumătate şi-am rămas neclintită pînă la sfîrşit, cînd ultimul cuvînt, de despărţire, l-a avut regizorul, (pe atunci) tînărul şi subţiraticul Lars von Trier. Era un miniserial pentru televiziune numit *Riget,* care ajunsese, pe româneşte, *Spitalul cu fantome.* Ceva straniu chiar şi pentru Lars von Trier (căruia îi văzusem pînă atunci majoritatea filmelor), un filmuleţ pe care l-am văzut pe bucăţi şi căruia i-am păstrat, pînă de curînd, o amintire falsă. Acum vreo lună însă, am revăzut serialul, fără întreruperi, cu toate episoadele sale – atît pe cele din 1994, cînd probabil îşi merita titlul horror sub care a apărut în România, cît şi pe cele din 1997, de cu totul altă factură. Se vedea, mi-am zis acum, ruptura, faptul că cele două volete ale miniseriei *Riget* au fost despărţite de o criză de identitate şi, se pare, de o convertire la catolicism pe care Lars von Trier s-a apucat s-o mai povestească o dată zilele trecute, la Cannes.

Nu că n-ar fi povestit-o pe larg încă din 1995 (într-un interviu din *Die Zeit,* dar probabil şi în alte locuri), e drept, fără accentele *nazi* care-i vor aduce, fără îndoială, nu doar o nouă criză de identitate, ci şi o binemeritată pauză de gîndire. Dar nu despre felul în care a insistat Lars von Trier să devină *persona non grata* la Cannes aş vrea să scriu (deşi, sînt convinsă, asta a afectat felul în care-i vedeam pînă nu demult filmele), ci doar despre cîteva secvenţe din cea de-a doua parte a miniseriei *Riget,* care-ar fi trebuit, desigur, să se numească în româneşte (cu accentele christice implicite) *Împărăţia.*

Cum, probabil, vă amintiţi, *Riget* se petrece în Spitalul Central Regal din Copenhaga, clădire construită pe un teren mlăştinos în care, vreme de sute de ani, se vărsase murdăria (nu doar fizică) a zonei şi care devine, cu ajutorul oamenilor de deasupra, un fel de portal deschis spre rău, unde se petrec fenomene stranii şi unde medici, asistente, bolnavi şi brancardieri par, iremediabil, atinşi de nebunie. Într-o aripă dezafectată a vechiului spital regal se reuneşte, periodic, o lojă masonică ce-şi pune adesea membrii (medici chirurgi) în primejdie să rămînă fără nas. În fine, o clădire fantomatică de pe care *suedezul* Stieg Helmer, un medic prost, le strigă unor interlocutori invizibili „gunoaie daneze" şi în subsolul căreia doi adolescenţi trisomici încearcă să păstreze echilibrul fragil al binelui cu răul. În toată această necurată demenţă apare şi o bolnavă închipuită, doamna Drusse, medium de meserie, aflată în căutarea unor spirite rănite şi care descoperă ceea ce Lars von Trier, cu inventivitatea sa incontestabilă, numeşte „spaţiul Swedenborg".

E partea cea mai interesantă a filmului, o curată utopie onirică pe care, probabil, numai Bernard Shaw a mai încercat-o în piesa de teatru *Om şi supraom.* Şi Shaw, şi Lars von Trier plonjează într-o zonă mai intensă, mai vie şi mai colorată decît cea diurnă, populată cu simboluri (riscant de interpretat) şi fantasme a căror descifrare este permanent relativizată. Doamna Sigrid Drusse „vînează" spirite blocate în „spaţiul Swedenborg" pentru a înţelege de ce natură e continuitatea sufletului după moarte. Ea vede, cu o uimitoare intensitate, un tigru (spitalul), un şarpe (doctorul) şi nişte păsări călătoare (spiritele rătăcite), la fel cum în *Cartea de vise,* Emanuel Swedenborg îşi povestea experienţele apocaliptic-animaliere din somnul său vizionar: „Vedeam un animal mare, cu aripi; uneori arăta ca un om, cu toate că avea un bot mare. Nu îndrăznea să mă atingă, alergam după el cu sabia, fără speranţă şi forţă în braţe pentru a-l atinge; în sfîrşit, l-am văzut stînd în faţa mea cu o puşcă şi, cînd trase, ieşi ceva ca un venin, totuşi nu mă răni pentru că eram protejat; atunci, imediat după aceea, i-am înfipt sabia în gîtlej, cu toate că fără mare forţă; m-am urcat şi mai sus, mi se părea că aud spunîndu-se că era mort" (trad. de Gabriela Melinescu).

> *Şi Shaw, şi Lars von Trier plonjează într-o zonă mai intensă, mai vie şi mai colorată decît cea diurnă.*

În *Riget,* în acest spaţiu swedenborgian se ajunge prin moarte clinică, iar personajul mediumnic al lui Lars von Trier nu se dă în lături de la nimic pentru a pendula între lumi, odată cu adevăraţii bolnavi din spital. În vastele spaţii swedenborgiene descrise de „ultimul profet" născut la Stockholm se ajunge prin extaz, prin „păşirea în spirit" sau printr-un „somn supranatural" care modifică percepţia lucrurilor. Şi într-unul, şi în celălalt spaţiu mişună îngeri şi demoni, în fond, oameni care, după moarte, se pot hotărî încă să opteze între bine şi rău. „Spaţiul Swedenborg" e tocmai acea zonă liminală în care, morţi fiind, oamenii mai au o ultimă opţiune. Borges, într-un eseu despre Swedenborg, defineşte astfel această utopică opţiune: „Omul conversează... cu îngerii şi cu demonii. După propriul său temperament, el e atras fie de unii, fie de alţii. Cei care se condamnă la infern – Dumnezeu nu condamnă pe nimeni – se simt atraşi de demoni. Dar ce sînt infernurile? După Swedenborg, ele pot avea diferite aspecte. Pentru noi sau pentru îngeri, ele au aspectul unor regiuni mlăştinoase... dar cei care sînt acolo par fericiţi. Se simt fericiţi în felul lor, adică sînt plini de ură şi regatul lor nu are monarh: ei conspiră tot timpul unii contra altora. E o lume politică, joasă, o lume de conspiraţii. Acesta este infernul."

De mult pe muchie de cuţit, supralicitat şi adorat în egală măsură, „King Lars" s-a gîndit, se pare, în ultima vreme, să încerce şi el, încă din viaţă, infernurile mlăştinoase. Mie uneia îmi plăcea mai mult swedenborgianul LvT din secolul trecut.

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Nemuritoare şlagăre

● Gregg Allman, *Low Country Blues,* Rounder Records, 2011.

Am avut dintotdeauna o slăbiciune pentru cultura americană sudistă, despre care continui să cred că e cel mai autentic izvor de spiritualitate americană, în sensul că e trivial, instinctual, visceral, incapabil să se cenzureze şi, de aceea, pe alocuri monstruos. De-a lungul timpului, m-am învîrtit în multe nişe, am cochetat cu multe subculturi şi contraculturi, dar puţine m-au impresionat precum talmeş-balmeşul de pe graniţa de sud a SUA, alcătuit din naţionalism saxon retrograd, mitologie voodoo, francofilie, latinitate anarhică, xenofobie, aligatori, preşedinţi şi congressmani predispuşi la genocid ori la a fi asasinaţi, sete de petrol şi whisky, blues secesionist, jazz ocult, rock crăpat de arşiţă, serialul *Dallas* şi filme horror scandaloase. Sînt băieţi de la ţară: ştiu să se bucure, dar şi să plîngă!

Gregg Allman, care vine totuşi din zona mai „răsărită" a sudului (Florida), i-a supravieţuit fostului său ficat şi a fost însurat de „cel puţin şase ori", spun documentele – nu îmi dau seama ce ascunde ambiguitatea exprimării, dar am reţinut că Cher s-a numărat printre neveste şi a divorţat de ea de două ori. Alături de fratele Duane, a înfiinţat, în urmă cu aproape jumătate de secol, The Allman Brothers Band, nume de fundament în muzica americană în general, în southern rock în particular. Titulatura a rămas şi după dispariţia prematură a fratelui, şi a continuat să facă istorie (cu multe hîrtoape şi divorţuri) în paralel cu cariera solo, mai orientată spre blues, a lui Gregg. Monstrul sacru încă se ţine bine avînd în vedere viaţa-i tumultuoasă, iar recent a scos acest album de revenire, după o pauză de 14 ani. Poate e cam puţin ce se aude pe album, mai ales la anii ăştia şi la cariera pe care o încununează: multe cover-uri din istoria blues, un gen cu precădere conservator, pentru care atitudinea progresivă e adesea dăunătoare, iar tradiţionalismul – o virtute centrală.

Apropo de asta, am fost recent să văd concertul blues al unui amic. La pauză, cînd l-am întrebat cînd termină cu cover-urile şi vin cu piesele lor, mi-a răspuns „în blues nu există cover-uri, doar standarde". Deci vorbim de un album de standarde, după unii – o lecţie de istorie, produsă de T Bone Burnett, mogul al muzicii americane tradiţionale (Oscar anul trecut pentru muzica din tematicul *Crazy Heart* şi antologatorul a numeroase coloane sonore pentru filmele fraţilor Coen). Materialul e organizat în jurul vocii uşor vlăguite a lui Allman şi a clapelor sale Hammond, cu un sound aerisit, poate prea aerisit, spart într-o manieră aproape live. Unii îi reproşează lui Burnett că şi-a făcut un obicei recent din a scoate bani de pe spinarea „standardelor", şi în acest caz eticheta încadrează nu doar piesele discului, ci pe Allman însuşi. Printre nemuritoarele şlagăre trecute în revistă se numără: „Please Accept My Love" (B.B. King), „I Can't Be Satisfied" (Muddy Waters), „Devil Got My Woman" (Skip James), „Little by Little" (Mel London), „Floating Bridges" (Sleepy John Estes), „Tears, Tears, Tears" (Amos Milburn), „Checking On My Baby" (Otis Rush). Toate sînt tratate corect, fără parodie şi făcut cu ochiul, dar şi fără obrăznicii experimentale. Standardele blues funcţionează ca programarea neuro-lingvistică, intervenţii prea invazive riscă să destrame vraja şi efectul. O singură piesă de pe album îi aparţine lui Allman, „Just Another Rider", şi are un sound ceva mai rock decît „standardele", cu o uşoară aromă de ZZ Top (poate cei mai cunoscuţi epigoni ai fraţilor Allman). E şi favorita mea, căci reflectă spiritul paradoxal progresiv pe care fraţii Allman l-au imprimat muzicii tradiţionale sudiste. Cred că e şi singura piesă compusă după 1960.

N-aş putea să dau o recomandare concluzivă, totul depinde de tabăra în care alegi să te înscrii ca ascultător – cei cărora li se pare că un album de cover-uri după 14 ani e cam puţin şi cam leneş, sau cei cărora li se pare important ca piesele astea (unele destul de obscure) să fie scoase de la naftalină şi perpetuate, mai ales cînd cel care o face e o voce cu calibrul şi istoria lui Gregg Allman.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

ce mai spune

Robert BĂLAN

O coadă de motan nespălat

Dacă tot m-ai întrebat ce mai fac, află despre mine că sînt bine, sănătos, ceea ce îţi doresc şi ţie. Numai că de curînd m-a apucat din nou „artisticăreala anuală". Îi zic aşa pentru că, de cînd am terminat facultatea, făcutul pe artistul a devenit mai mult un hobby. Dar mă mai apucă aşa o dată pe an să mă dau în spectacol. La propriu. Da' trece repede.

Mai ştii tu textul ăla pe care îl scriam împreună cu Elena (Vlădăreanu – *n.a.)* ca să fac un spectacol pentru masterul de teatru de animaţie? Ei bine, află că disertaţia nu mi-am dat-o nici pînă acu', dar m-am gîndit să fac ceva cu piesa aia, pentru că nu îmi plac textele de sertar. Din simplul motiv că nu le citeşte nimeni. Aşa că m-am gîndit să-i fac o versiune pentru un spectacol de teatru radiofonic.

Aşa că ia-l p-ăla micu (dacă nu vrea să stea, dă-i şi tu o scatoalcă-două, că am auzit că „unde dă mama şi tata, creşte") şi ascultă tu transmisia, „practic exclusivă" a reporterului Mîţă în direct de la faţa locului. Adică „În direct din Feliningrad". A, şi nu uita pisica! Zi-i şi ei să asculte! (Chiar dacă la noi în piesă se vorbeşte în dialectul nordic al mieunatului, să ştii că avem traducător.) Asta ca să ai cum să îi zici dup-aia pisicii, dacă mănîncă prea mult, că o să ajungă ca Miţontakis sau, dacă nu se spală, că o să fie ca puricosul Chaton. Io aşa fac cu pisicile mele, pe care deja le-am obligat să audieze piesa. Lui Pisicel – care nu-i acelaşi cu detectivul Pisicel din piesă, deşi nu ştiu cum se face că parcă seamănă un pic – chiar i-a plăcut foarte mult. Ba chiar a miorlăit uşor în somn cînd a auzit replica „e coadă de motan nespălat în afacerea asta!". Şi Pamuk – ăsta-i celălalt motan al meu – a dormit liniştit în timpul audiţiei. Pe şoareci şi pe copii n-am experimentat încă. Aşa că aştept să văd ce zice ăla micu al tău. Dacă nu-i place – că ştii cum e, nesimţiţii ăştia de ţînci răsfăţaţi nu înţeleg ce e frumos –, io zic că măcar tu o să te distrezi. Am uitat să spun: e o poveste cu pisici. Bănuiesc că nu aveai cum să te prinzi şi singur pînă acum, nu?

***Robert Bălan** este regizor de teatru şi jurnalist cultural.*

Andrei CREȚULESCU

Pomul lăudat

– Cannes 64 –

Unde vom contrazice, o dată pentru totdeauna, faimoasa zicală cu sacul – chiar ne-ar trebui unul încăpător. Anul acesta, pomul lăudat chiar a fost de găsit la Cannes, dar nu sub chipul şi asemănarea acelui film mult amînat, mult trîmbiţat şi care a sfîrşit multipremiat, ci a selecţiei, pur şi simplu. Cum spuneam de curînd: vrei soare, mergi la Veneţia; vrei atmosferă – pofteşte la Berlin; vrei filme aprige – hai la Cannes. Trecem deci peste aglomeraţie, peste cozile interminabile, peste organizarea bizară, trecem chiar şi peste rosé-ul de la standul românesc (Allah cu tine, Laurenţiu!), trecem şi peste prieteni, şi peste apartamentul scăldat auditiv de valuri, asta e, nu-i timp, nu-i spaţiu, şi ajungem la... filme. Întîmplător au ba, selecţia de anul ăsta a stat sub semnul copiilor – pe care i-am aflat ignoraţi (în *Habemus Papam),* dezaxaţi (în *We Need to Talk about Kevin),* arestaţi (în *Polisse),* deprimaţi (*Oslo, 31 August),* abuzaţi (în *Snowtown,* în *Sleeping Beauty,* în *Michael,* chiar şi în *La piel que habito),* evadaţi (în *Le gamin au velo,* în *Le Havre,* în *Les Geants),* marcaţi (în *The Tree of Life),* frustraţi (în *Loverboy)* sau ambetaţi (în *Melancholia).* Dar experienţa cinematografică n-a fost defel o copilărie – trecînd peste *faux-pas*-ul de-acum notoriu (bancul cu Von Trier şi naziştii), festivalul şi-a reconfirmat (după două ediţii relativ molatece) statutul suveran. Iată cîteva dovezi, pe americăneşte *highlights*...

■ *We Need to Talk about Kevin*. Regizoarea britanică Lynne Ramsay ajunge la al treilea film şi se întoarce cumva pe teritoriul splendidului debut *Ratcatcher*. Kevin cel din titlu este eroul (!?) unei cărţulii devenite bestseller mai an – Ramsay a decis s-o adapteze mai degrabă din perspectiva mamei, cu rezultate năucitoare. Cînd aţi mai văzut un personaj care să-şi deteste/adore/dispreţuiască/înţeleagă copilul (nu neapărat în această ordine), pendulînd filmic între un trecut decent şi un prezent aberant, dat fiind că numitul copil şi-a executat cu sînge rece colegii de şcoală? Tilda Swinton interpretează un rol greu încadrabil în acest film dureros de stilizat (să-i zicem *Elephant – part 2*) şi, pînă în ultima clipă, aş fi jurat pe un premiu de interpretare.

■ *L'artiste*. Doi francezi şugubeţi, regizorul Michel Hazanavicius şi actorul Jean Dujardin, responsabili pentru seria adorabilă *OSS 117*, au mers frumos la Hollywood şi au tras un film... mut. Format academic (1.33:1, pătrat adică), alb-negru, cu inserturi, cu partitură, cu tot tacîmul – mut, ce mai. O declaraţie de amor la adresa cinema-ului clasic, care cinema clasic este deopotrivă mîngîiat şi urecheat, uneori în spaţiul aceleiaşi secvenţe. O bijuterie isteaţă, realizată după toate regulile artei (pare făcut în 1929, atunci cînd se petrece), unde Fairbanks, Valentino, Murnau, Welles, Lang etc. sînt trecuţi în revistă cu aplomb şi unde ni se oferă, totuşi, două secvenţe „sonore", una mai savuroasă ca cealaltă. Premiul de interpretare masculină e doar cireaşa de pe tort.

■ *Le gamin au vélo / La piel que habito.* Am senzaţia că şi fraţii Dardenne, şi Almodóvar, au cîte un contract cu Cannes-ul. La belgieni se stipulează că nu trebuie să plece de pe croazetă nepremiaţi, la spaniol se precizează că nu care cumva să miroasă „palmodorul". În privinţa Dardennilor e chiar uşor – filmele lor sînt din ce în ce mai simple, din ce în ce mai minunate; cel de faţă îndrăzneşte chiar niscai muzică (Beethoven, în speţă), un star veritabil (Cécile de France) şi ceva mai multă speranţă; îndrăznesc şi eu să spun că atîta vreme cît belgienii fac filme, umanitatea mai are o şansă. În privinţa lui Pedro e mai delicat – filmul dumisale (prima colaborare cu Banderas de la *Átame!* încoace) e oarecum inclasabil, o combinaţie de melodramă gotică, horror cerebral şi poveste de dragoste damnat-bolnavă; închipuiţi-vă că Douglas Sirk ar fi tras un remake hitchcockian după *Les yeux sans visage* al lui Georges Franju şi vă veţi apropia cumva de rezultat. Imposibil de povestit mai mult fără a devoala surprize majore – emoţia pe care o simţi în stomac la ultima scenă îţi confirmă amploarea acestui cinema inimitabil, care ar fi meritat premiul cel mare cu ochii închişi.

■ *The Tree of Life / Melancholia.* „Terrence Malick a venit la Cannes special pentru Palme d'Or" au spus maliţioşii – mă rog, „a venit" e un fel de-a spune, dar esenţialul e acelaşi: a fost cel mai previzibil premiu din istoria recentă. Filmul în sine nici nu cred că a contat, nu pentru juriul condus de Robert De Niro. Combinaţie improbabilă de misticism, alegorie, meditaţie şi poem, această *Odisee spaţială 2011* (ale cărei momente sublime coexistă cu momente absolut debile) a fost anunţată drept evenimentul ediţiei şi trebuia confirmată ca atare de palmares. Punct. Lars von Trier a venit la Cannes să provoace, *comme d'hab,* dar a venit înarmat cu un film formidabil, o apocalipsă intimă şi sfîşietoare, care începe ca un *Festen* ceva mai absurd şi se termină... se termină odată cu lumea. Grandios – iar premiul junei Kirsten Dunst mai şterge din gogomăniile juriului.

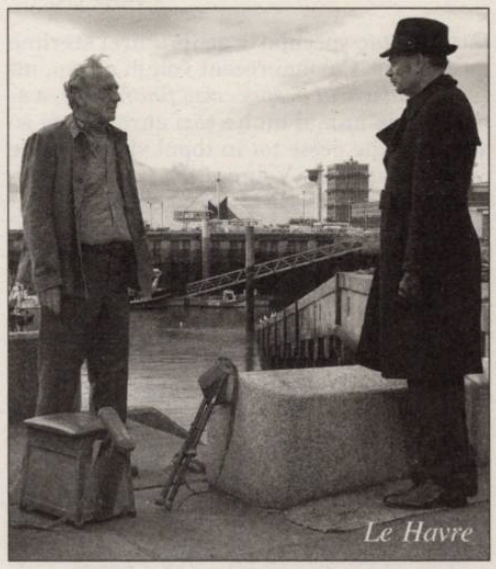
Le Havre

■ *Le Havre*. Favoritul personal, favoritul criticilor, favoritul publicului kinosseur. Un film de Aki Kaurismäki – şi asta ar cam trebui să spună tot. Tandru, static, aiuritor, impasibil, hazliu, suprarealist, ingenios, hîtru, sec, rock'n'roll, boem (sic!), bref finlandez, franţuzesc, pachetul complet. Parafrazînd – cei care n-au văzut filme de Kaurismäki să facă bine să vadă, cei care-au văzut să facă bine să-l vadă pe ăsta.

***Andrei Creţulescu** este critic de film.*

Ana Maria SANDU

Tricoul cu numărul 10

Am ajuns la Cluj, la TIFF, în 2003, la ediţia a doua. De atunci, în fiecare an l-am aşteptat cu nerăbdare. Festivalul cel mai important de film înseamnă nu doar sute de filme, ci şi oameni, evenimente, petreceri, un aer inconfundabil de vacanţă, un timp suspendat în care lucrurile se întîmplă după alte reguli decît cele de acasă. Timpul se măsoară în filme, în cîte reuşeşti să vezi într-o zi. Anul acesta TIFF-ul împlineşte zece ani şi pare mai provocator ca niciodată. Nu uitaţi: Cluj 3-12 iunie, Sibiu 15-19 iunie.

TIFF 2011 într-o scurtă prezentare:

■ Corneliu Porumboiu (pe post de Hagi) a îmbrăcat tricoul cu numărul 10 şi a devenit imaginea acestei ediţii aniversare. O să-l vedeţi pe toate afişele, iar în spotul video, o să-l auziţi cum răspunde la întrebarea: „A fost sau n-a fost... fault în careu?". Regizorul Marian Crişan a regizat clipul de prezentare, iar trimiterile pline de umor la filmul de debut al lui Porumboiu sînt savuroase. O să vă amuze discuţia din studioul de televiziune sportivă.

■ În cadrul secţiunii speciale 100%, veţi putea vedea o retrospectivă integrală dedicată celui mai respectat regizor român: Lucian Pintilie. Regizorul va fi prezent la Cluj.

■ 12 titluri în competiţia TIFF, dedicată regizorilor aflaţi la primul sau al doilea lungmetraj. Filmele vin din Islanda, Suedia, SUA, Germania, Danemarca, Argentina, Belgia, Uruguay, Israel, Rusia, India. Filmul românesc prezent în acest an în competiţia oficială este *Principii de viaţă,* al doilea film de lungmetraj semnat de regizorul Constantin Popescu.

■ Zilele Filmului Românesc se anunţă şi ele foarte pline. Astfel, la zece ani de la apariţia Noului Val de cineaşti români, publicul se va putea bucura de o proiecţie cu totul specială, a unui film perceput ca un moment-cheie pentru cinematografia românească – *Marfa şi banii,* debutul lui Cristi Puiu din 2001. De asemenea, în cadrul ZFR va fi lansat cel de-al doilea număr al revistei *Aperi-TIFF,* ediţia glossy în limba engleză a publicaţiei festivalului, realizată în parteneriat cu Institutul Cultural Român din New York, şi dedicată atît actualităţii cinematografice din 2011, cît şi aniversării celor 10 ani de la apariţia Noului Cinema Românesc.

■ Secţiuni noi: *Wasted Youth,* cu filme care vorbesc despre viaţa de adolescent. În cadrul acestei secţiuni va fi proiectat filmul şoc *Gandu* (regia Q-Kaushik Mukherjee), despre povestea unui tînăr ale cărui frustrări şi probleme îl determină să caute refugiul într-o lume dominată de rap, pornografie şi droguri. *Back to TIFF* reuneşte cele mai recente producţii ale regizorilor premiaţi în ediţiile precedente ale festivalului. Astfel, regizorul spaniol Daniel Sánchez Arévalo se întoarce la Cluj cu comedia *Verii,* al treilea film al său, după *Albastru închis aproape negru* şi *Graşii,* prezente în competiţia TIFF la ediţiile precedente şi ambele recompensate cu Premiul Publicului.

■ *Potiche,* comedia regizată de François Ozon, deschide TIFF 2011. O satiră actuală şi o distribuţie impresionantă: Catherine Deneuve, răsplătită cu Premiul pentru Întreaga Activitate la TIFF 2008, Gérard Depardieu, Fabrice Luchini.

Programul complet al festivalului pe www.tiff.ro

DILEMA VECHE vă recomandă

■ George Orwell, *Jurnale* (traducere din engleză şi note de Vali Florescu, după o ediţie îngrijită de Peter Davison, Editura Polirom, 2010). Tot ce-am citit mai straniu în domeniul memorialisticii: două jurnale – unul, strict domestic, de o minuţie gospodărească (ouă, păsări, legume, flori, meteo) înnebunitoare, alternînd cu un altul, politic, social, al evenimentelor care au dus la război, din timpul războiului şi după, inclusiv boala şi spitalul, de o precizie la fel de uimitoare. La cîte ştii despre inteligenţa şi talentul lui Orwell, devine apăsătoare întrebarea: Ce se ascunde în această „construcţie"?. „Doar" pasiunea vieţii? (Radu Cosaşu)

■ Sîmbătă am fost la Observatorul Astronomic din Bucureşti. Unde am rîs de m-am prăpădit. E acolo un astronom foarte haios care îţi prezintă planetele şi restul într-un fel de zici că eşti la stand-up comedy, de pe un laptop cu un program foarte şmecher (programul prezentărilor aici, pe site-ul Observatorului: http://www.astro-urseanu.ro/calatorie-univers.html). Şi apoi te urci pe terasă şi te hlizeşti şi tu în direct la ele. Hai, mergeţi, e super-tare! (Cristian Ghinea)

■ Probabil cel mai bun povestitor american contemporan: John Cheever, *Povestiri – integrala prozei scurte,* traducere de Ciprian Şiulea, Editura Polirom. (Marius Chivu)

■ Gellu Naum, *Opere I. Poezii,* Editura Polirom, 2011, 800 p., ediţie îngrijită şi prefaţă de Simona Popescu. În sfîrşit! (Luiza Vasiliu)

craii de burta veche

Borşul roşu al lui Brejnev

În timpul vizitei din URSS, în august 1977, Tito a locuit într-o casă de oaspeţi de pe malul lacului Baikal, la sute de kilometri depărtare de cea mai apropiată localitate. Un singur vapor naviga, la acea vreme, pînă acolo. Primarul Irkuţkului şi *Okrugul* siberian au organizat un prînz pentru preşedintele iugoslav, iar Brejnev s-a ocupat personal de prepararea unui borş purpuriu, din sfeclă.

Batogul de Baikal, borşul rusesc *à la* Brejnev, pulpa de căprioară cu sos de coacăze sălbatice, găluştele de griş, ciupercile marinate şi tortul de afine au fost însoţite cu votcă, cumis, coniac „Rossia" vechi de 15 ani, cu vinuri şi şampanii georgiene.

Iată ce a gătit Brejnev: tăiaţi julien 500 gr de carne de vită, 150 gr de ţelină şi tot atîta păstîrnac şi morcovi. Mai tăiaţi 500 gr de varză în cuburi mari şi feliaţi 200 gr de cîrnat afumat. Puneţi 300 ml de untdelemn într-o tigaie încăpătoare şi sotaţi rapid ţelina, păstîrnacul şi morcovii; adăugaţi apoi carnea. Daţi prin răzătoare 300 gr de sfeclă roşie, stoarceţi-o bine de zeamă (pe care o păstraţi la îndemînă) şi căliţi-o, alături de celelalte ingrediente, în tigaie. După 10 minute, adăugaţi şi cuburile de varză. Prepararea borşului trebuie să dureze – nici mai mult, nici mai puţin – 30 de minute. La sfîrşit, îngroşaţi borşul cu rîntaş, asezonaţi-l cu sare, piper şi pătrunjel, şi dregeţi-l cu zeama de sfeclă amestecată cu smîntînă.

Amicul Dejun

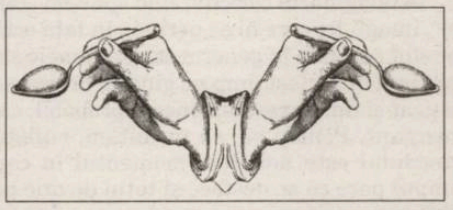

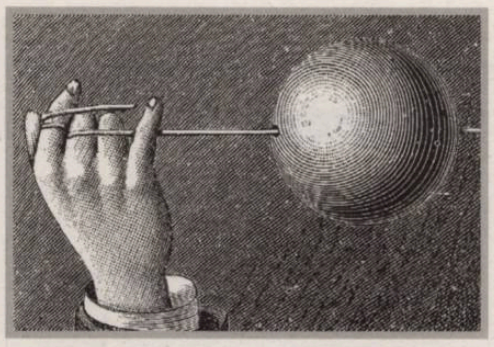

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Bookfest

A fost sau n-a fost afectată piaţa de carte de criza economică mondială? Datele sînt paradoxale şi confuze. Pe de o parte, în Europa se tipăreşte mai mult ca oricînd. Pe de altă parte, bugetele familiale s-au diminuat considerabil. Puterea – de fapt, disponibilitatea – de a cumpăra cărţi a scăzut şi ea. Însă în Franţa şi în Germania, cel puţin, editurile o duc bine. Cele mai multe fac ce făceau şi înainte de criză: publică mult şi bine. Altele au văzut în criză nu doar o soluţie a supravieţuirii, ci un potenţial de creştere. De pildă, încercînd să ofere o explicaţie inexplicabilului. Dacă presa şi oamenii politici nu dau răspunsuri convingătoare, oamenii se îndreaptă spre librării. Probabil că nu vor găsi soluţii credibile recitindu-l pe Marx: *Capitalul,* dar şi alte lucrări capitale ale părinţilor comunismului au reapărut precum ciupercile după ploaie – scuze, după criză – peste tot în lume. George Soros a prevăzut criza capitalismului global, încă de-acum vreo cinci ani. Nu-i de mirare că analizele celui care a realizat cel mai spectaculos atac speculativ asupra lirei sterline au căutare. Cel mai recent volum al său, intitulat *Adevărul despre criza financiară,* a apărut deja în mai multe ţări europene şi se află aproape peste tot în topul vînzărilor de carte non-fiction. Volumul *Franţa în capcană. Cum să înţelegem criza,* semnat de jurnalistul Jean-Marc Sylvestre, se află şi el printre cele mai bune vînzări; iar editura PUF a publicat, în celebrisima colecţie „Que sais-je?“, volumul *Casa de economii.*

Mult mai vulnerabilă decît în Franţa, piaţa de carte din România nu a putut ţine pasul. Recenta ediţie Bookfest a fost parcă mai tristă ca niciodată. Pe culoare – lume puţină. La standuri – linişte ca într-o bibliotecă părăsită. În spaţiile de conferinţă – multe scaune goale. Să fie de vină criza financiară? Să fie editurile într-un impas? Într-un articol-anchetă din *Dilemateca* (de la începutul anului 2009), estimam că piaţa de carte nu va fi afectată de criză în mod direct. Editurile erau oricum obişnuite cu întîrzierile de plată, fluxul de producţie s-a adaptat la normalitatea de aici, oamenii din branşă (căci industrie nu e un termen potrivit) şi-au creat propriul sistem de funcţionare, defazat, dar eficient. Criza financiară nu ar fi avut de ce să fragilizeze această construcţie în care s-a investit puţin şi care a produs încă şi mai puţin – susţineau unii dintre protagoniştii de atunci. Alţii credeau că, dimpotrivă, lipsa banilor va afecta puternic piaţa de carte. În fine, s-au găsit şi cîţiva care să considere criza economică o oportunitate: oamenii nu îşi vor mai putea permite distracţii scumpe, aşa că vor recurge la cea mai ieftină formă de divertisment, cartea. Una peste alta, în 2009 editorii au fost moderat-optimişti. Cele două ediţii trecute (2009 şi 2010) ale Bookfest n-au prezentat nici un simptom al degradării atmosferei pe piaţa de carte, ba chiar s-au înregistrat şi cîteva recorduri în ceea ce priveşte numărul de vizitatori şi al cărţilor vîndute. Editurile încă mai aveau, din anii trecuţi, cărţi noi în faza de producţie, portofoliile erau în curs de dezvoltare şi încă mai existau bugete de promovare pentru anumite titluri.

N-a fost cazul anul acesta. Dincolo de absenţa publicului, am remarcat epuizarea portofoliilor. Cele mai multe edituri au venit cu clasici (sînt opţiuni sigure), cu reeditări ale unor cărţi de succes, cu cărţi semnate de vedete. Ca să evite problemele financiare, cei mai mulţi editori au încetinit ritmul de producţie şi şi-au restrîns planul editorial la cota de avarie. Logica e simplă: publicînd mai puţin, se cheltuie mai puţin. Strategia poate fi însă perdantă: căci publicînd mai puţin îţi reduci şansele de a atinge publicul, de a atrage bani. La actuala ediţie Bookfest s-a vîndut cu 5-10% mai puţin decît anul trecut. Impresia generală e că, într-adevăr, s-au diminuat substanţial bugetele pe care oamenii sînt dispuşi să le afecteze cărţii. Dar nici cei mai avuţi nu prea aveau ce cumpăra...

Armonia perfectă între masculin şi feminin

– interviu cu dansatorul argentinian César AGAZZI –

Este din Buenos Aires, dansează tango salon de 15 ani, este adept al stilului tradiţional, dar deschis către evoluţie în stiluri, cum ar fi tango nuevo. César Agazzi a dansat şi a predat în Europa şi SUA, şi a făcut parte din compania Pasión de Tango şi Explosión de Tango. Are 35 de ani şi s-a născut într-o familie de intelectuali cunoscuţi în Argentina (tatăl său a fost jurnalist şi a unificat pentru prima dată toate sindicatele din presa argentiniană, iar mama sa este psihanalistă şi profesoară universitară de psihologie).

De ce are tangoul un efect atît de puternic asupra oamenilor? În ce constă fascinaţia lui?

Într-o lume care ni se prezintă zi de zi mai structurată şi mai rigidă şi mai programată, acolo unde se pare că fiecare aspect al vieţii noastre trebuie organizat şi controlat, într-o lume unde simpla idee de a eşua ne sufocă, să întîlneşti un dans care se bazează pe improvizaţie constantă şi în care muzica exprimă ceea ce este mai intim în fiinţa umană este ca şi cum ai descoperi o gură de scăpare. Prin care se eliberează tensiunile şi presiunile la care sîntem supuşi în viaţa noastră cotidiană.

Posibilitatea de a crea şi de a explora, în acelaşi timp, sentimentele şi emoţiile noastre cele mai diverse, într-un mediu social în care diferenţele dispar cu adevărat, este un alt ingredient puternic. În final, cred că tangoul ne face să întîlnim armonia perfectă între masculin şi feminin, în aceeaşi măsură în care rolurile se stabilesc natural între parteneri. Dar dincolo de orice, tangoul este transformator în esenţa lui, este hipnotic şi seducător deopotrivă. Tot ceea ce spun aici este o simplă opinie personală, iar răspunsul final şi definitiv rămîne un mister. Ceea ce este sigur este că, odată ce înveţi să dansezi tango, acest dans nu te va mai părăsi niciodată...

De ce credeţi că sînt mulţi străini care vor să îl înveţe?

În imaginarul colectiv, cînd spunem „tango“, imaginile care ni se perindă în faţa ochilor sînt asociate în general cu ceva magic sau mistic şi în acelaşi timp ne gîndim la ceva sofisticat şi fin, cu ceva întunecat probabil, sau intrigant. Pentru că, să nu uităm, sufletul tangoului este noaptea, momentul în care timpul pare că se desface şi totul devine posibil.

Naturaleţea tangoului este romantică în ea însăşi, tangoul este nebunia dragostei (pierdute şi reîntîlnite), este disperarea pasiunii, impetuozitatea nostalgiei, tangoul este tot ceea ce ne face unici şi speciali. În cazul meu, cînd eram mic, tangoul era muzica bunicilor, un sunet trist şi plictisitor, aproape urît; odată cu timpul, Buenos Aires s-a amestecat în sîngele meu şi Piazzola a dat glas sentimentelor mele tinere. Am început atunci să mă gîndesc că într-o zi voi învăţa să dansez tango şi, nu ştiu, îl vedeam ca pe ceva care nu poate lipsi din educaţia unui cavaler. Cînd mă aflam la *milonga* (acea petrecere din locuri ciudate, unde oamenii îşi dau *rendez-vous* ca să danseze tango), îmi imaginam un pod obscur şi plin de fum şi de umbre, locuit de fiinţe stranii coborîte din vis. Iată unde ne duce fantezia atunci cînd vorbim despre tango. Cred că tangoul reprezintă o aventură pentru oricine nu îl cunoaşte, că este străin sau argentinian. Tangoul este ca o poartă magică ce ne poate transporta în alt timp şi în alt loc, fără ca noi să ne mişcăm mai departe de oraşul în care trăim.

De ce aţi ales să îl predaţi dvs. în toate colţurile lumii?

Cînd am început să dansez tango în Argentina, bătea la uşă o mare criză economică, şomajul ajunsese la 20%, militarii şi dictatorii voiau să asasineze speranţele unei generaţii rebele (atunci au „dispărut“ 30.000 de persoane), se părea că nimeni nu îi poate pedepsi. Încetul cu încetul, scepticismul şi amărăciunea de a te gîndi că lumea nu se va schimba începeau să-şi facă loc în sufletul meu. Adevărul este că, la cei 20 de ani ai mei, nu eram mîndru că eram argentinian, dar bine, prin tango mi-am schimbat perspectiva şi m-am reîntîlnit cu rădăcinile mele. Mă gîndesc la străbunicii mei care au venit din Europa persecutaţi de mizerie şi de foamea de pămînt, neavînd în buzunare decît speranţa unui viitor mai bun. Şi au mers mai departe, muncind şi făcînd sacrificii, şi au construit un viitor mai bun pentru familie. Asta m-a inspirat să îmi caut posibilităţile ascunse, ca fiinţă umană şi ca bărbat. Mie tangoul mi-a dat speranţe că lucrurile se pot schimba, nu contează cît de rău credem că ne este în anumite momente ale vieţii noastre, mereu se poate mai bine. Noi înşine putem fi mai buni cu noi înşine şi cu ceilalţi. Tangoul este o îmbrăţişare care merge pînă la cele mai intime dorinţe ale noastre, o punte norocoasă între prezent şi viitor, care ne apropie între noi. Nu putem schimba lumea, dar putem să încercăm, fiecare la locul său, sinceri cu noi înşine şi cu cei din jur. Pentru mine, tangoul este această dorinţă nebună de armonie şi de bine între toate fiinţele omeneşti. Prin intermediul tangoului, eu am văzut cum viaţa mea s-a transformat complet, şi astfel simt dorinţa de a-mi împărtăşi experienţa cu cel mai mare număr posibil de oameni.

***César Agazzi** predă timp de o lună lecţii de tango la Bucureşti.*

a consemnat Iuliana ALEXA

trecerea prin reviste

● FRANKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG (16 mai 2011)

De parcă ar trebui neapărat să obţină profit, National Gallery caută soluţii ca să-şi optimizeze fluxul de vizitatori. Ultima invenţie e parcursul expoziţional în regim de *blockbuster*. Obiectivul: reducerea timpului de vizitare. Julia Voss explică într-un articol din *Frankfurter Allgemeine Zeitung* cum ni s-au schimbat obiceiurile legate de vizita la muzeu. „Pe vremuri vizitatorul de muzee care nu se uita decît fugar la tablouri era un personaj ridicol. Astăzi se încearcă atragerea lui – toţi ceilalţi vizitatori stau în drum. (...) Patru minute şi 17 secunde este durata maximală de timp admisă de National Gallery pentru vizitatorii unei expoziţii a operelor lui Leonardo da Vinci. Nicholas Penny, directorul galeriei, are o mulţime de sfaturi legate de cum poate fi făcută o astfel de vizită. Ar trebui să fie scăzut inclusiv timpul de deplasare necesar pentru a ajunge de la un tablou la altul pentru ca, în final, parcursul să se termine în intervalul stabilit.“ Important este, spune el, ca vizitatorii să citească cu atenţie pagina de web şi să se informeze înainte de vizită. Adică: trebuie să citească, nu să privească. „Pentru a scurta durata şederii în faţa unui tablou, s-a născocit un întreg arsenal de tehnici psihologice. Inclusiv arhitectura e folosită ca mijloc de manipulare. Puhoaiele de oameni sînt împinse de-a lungul unui culoar, printre tablouri, spre ieşire. Cui i se năzare să se întoarcă la un tablou este împiedicat în unele cazuri de uşi care nu se deschid decît într-o singură direcţie. Mobilierul neospitalier, care a eliminat canapelele de odinioară, sugerează că muzeul nu-i un loc de petrecere – oamenii sînt îndemnaţi să plece, nu să stea.“ **(M. M.)**

PUBLICITATE

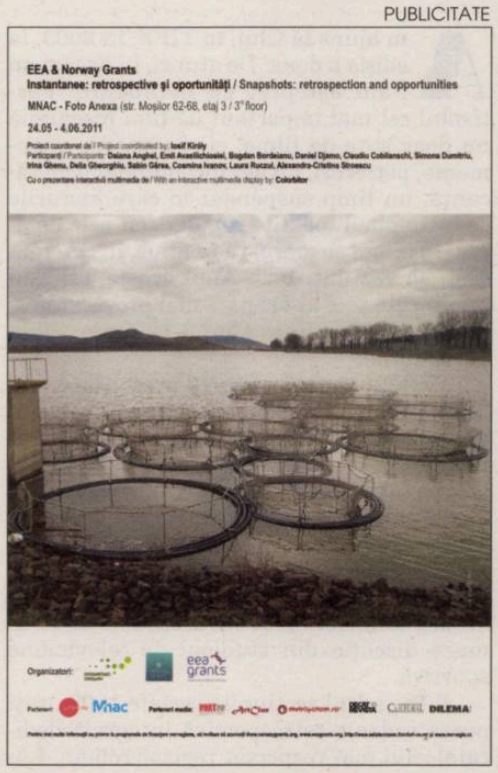

Andrei GORZO

dilematograf

Cu tandreţe

● ***Metrobranding – o poveste de dragoste între oameni şi obiecte*** **(România, 2011), de Ana Vlad şi Adrian Voicu.**

Splendidul documentar *Metrobranding* (prezentat la Festivalul Filmului European, intrat apoi pe piaţă şi sper că încă disponibil în programul vreunui cinematograf din Bucureşti) investighează „viaţa de apoi" a şase mărci româneşti extrem de proeminente în peisajul nostru cotidian de dinainte de căderea comunismului: maşina de cusut Ileana, tenişii de Drăgăşani, bicicleta Pegas, motocicleta Mobra, salteaua Relaxa şi becul de Fieni. Fabrica de maşini de cusut de la Cugir (de unde venea Ileana) s-a închis între timp (spre deosebire de fabrica de armament

Documentarul investighează „viaţa de apoi" a şase mărci româneşti extrem de proeminente în peisajul de dinainte de căderea comunismului.

din acelaşi oraş), dar realizatorii Ana Vlad şi Adrian Voicu stau de vorbă cu un fost director şi cu o doamnă care fotografia utilajele apoi la Zărneşti, locul de origine al Pegasului şi al Mobrei, şi de acolo la Mizil, unde asistă la confecţionarea unei saltele şi unde inter-

(numele celor intervievaţi nu apar scrise pe ecran), urmăresc o maşină la lucru, îi examinează componentele şi privesc diafilme cu alte modele. Nici fabrica de tenişi de la Drăgăşani (FINCA) nu mai produce, dar Vlad şi Voicu testează cîteva perechi: mai întîi merg la un copil care bătea mingea, îl conving să încerce cu un pantof de Drăgăşani într-un picior şi cu adidasul său obişnuit în celălalt, şi-l roagă să le comenteze diferenţa; apoi merg la un ortoped, unde Ana Vlad primeşte felicitări pentru conformaţia armonioasă a piciorului ei, aşa cum apare într-o radiografie (cu pantof de Drăgăşani cu tot), la care realizatoarea răspunde că piciorul pozat îi aparţine de fapt coautorului ei; şi, în fine, merg la un antrenor de sport. Testele ies în favoarea produsului. Documentariştii merg vievează cîteva muncitoare de la fabrica Relaxa (deschisă în continuare). La Fieni, cineva le citeşte dintr-un eseu despre lumină, cu un motto din „La steaua" lui Eminescu.

Peste tot, oamenii vorbesc cu demnitate despre obiectul muncii lor. Unii sînt melancolici, dar alţii sînt binedispuşi. Din cînd în cînd, cineva poate să hiperbolizeze Gloria Trecutului, asociată calităţilor unui model de bicicletă sau ale unei perechi de tenişi, dar de obicei există prin preajmă şi cineva care să ia lucrurile uşor sau în glumă. Filmul e în primul rînd despre ei: nu despre fetişismele sau sentimentalismele narcisice ale generaţiei din care fac parte realizatorii (ambii născuţi în 1980), ci despre o generaţie de muncitori legaţi profund de acele obiecte. Această clasă, mistificată la greu în discursul oficial de dinainte de 1989, dar adesea şi în discursul politic/mediatic/intelectual de după, e documentată aici de nişte minţi perfect deschise, cu o curiozitate un pic ludică, dar foarte scrupuloasă, nepoluată de nici o ambiţie de a demonstra vreo idee preconcepută despre destinul ei. Făcînd un documentar despre decăderea unor industrii, realizatorilor le-ar fi fost uşor, de pildă, să găsească imagini „de atmosferă" din registrul dezafectării/delabrării/dezolării, dar ei nu caută asemenea imagini – n-au venit chitiţi să facă o elegie şi, dacă filmul lor poate fi perceput drept una (asta în pofida vioiciunii şi a umorului unora dintre personaje), în orice caz nu e una emfatică. După cum nu e ironic la adresa „măreţiei" între timp decăzute – asta în pofida flerului regizoral pentru efecte comice derivate din compoziţia cadrului, ca de pildă efectul movilei de tenişi înălţate în faţa domnului care vorbeşte, destul de solemn, despre declinul fabricii de la Drăgăşani, comparîndu-i soarta cu a dinozaurilor. Chiar şi atunci cînd găsesc comedie într-un asemenea cadru, nu se poate spune că documentariştii lucrează împotriva personajelor, împotriva demnităţii acestora – „găselniţa" lor e legitimată de atitudinea glumeaţă a doamnei care stă lîngă vorbitor („Export?" – pronunţă el, încercînd să descifreze inscripţia de pe un pantof, la care ea sugerează varianta „rebut") şi de faptul că el însuşi, păstrîndu-şi tonul serios, o poate da din senin pe glumă („Ăsta este spionaj industrial, să aveţi grijă..."). Sensibilitatea etică a realizatorilor e fără fisură – ocazionalele lor ghiduşii nu ies niciodată din limitele ghidu-

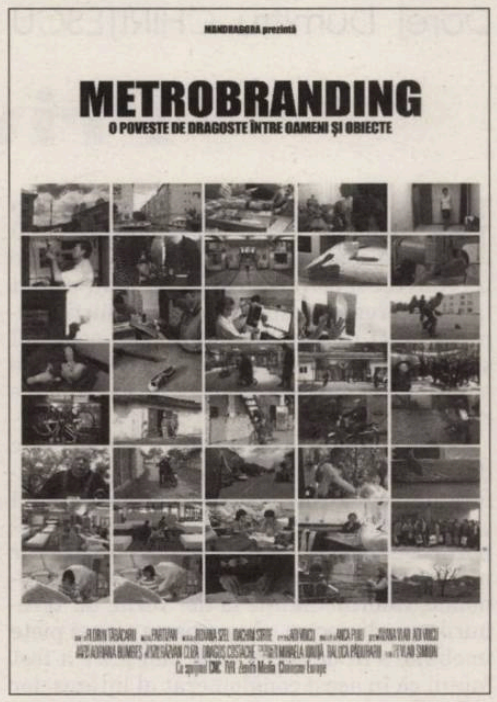

şiei *dulci*. Copilul cu un pantof de un fel şi unul de un fel e chiar *cool* sau *stylish* ca apariţie, cum e şi bărbatul în toată firea care la un moment dat încearcă o bicicletă de copil, iar cadrele cu muncitoare la sfîrşitul programului, filmate printre maldăre de cearşafuri în timp ce se pregătesc de plecare, ţin de cea mai pură poezie neorealistă – necalofilă şi neretorică. După cum arată filmul, fascinaţia generaţională a realizatorilor pentru relicvele „epocii de aur" trebuie să se fi transformat, în cursul investigaţiilor, într-o dragoste neafectată, neideologizată pentru clasa muncitoare pe care o descopereau. Prin filmul lor, aceasta ar putea constitui o revelaţie şi pentru alţii, sau cel puţin o corectură la impresia generală de lumpenizare, de abrutizare, pe care o poate lăsa televizorul. Din acest film iese foarte frumos.

cei mai buni

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Dorel Dumitru CHIRIŢESCU

Privatizarea luminii

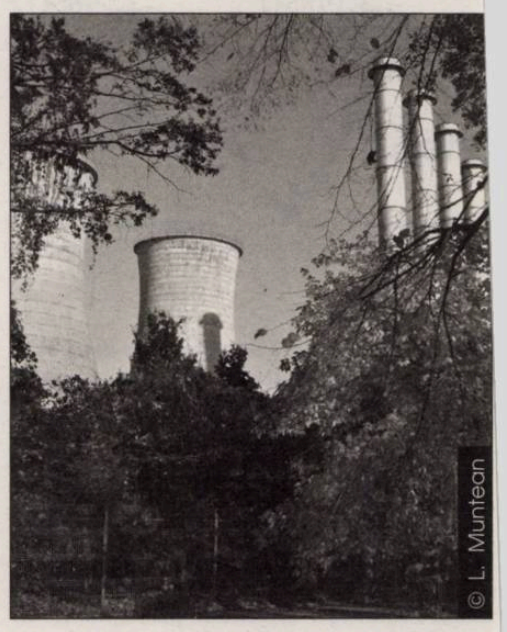

Nu există fenomen economic produs în România postrevoluţionară care să fi fost însoţit de atît de multă corupţie precum cel al privatizării. La noi s-au vîndut fabrici, terenuri, capacităţi de producţie importante şi uneori chiar rare, sub aspectul segmentelor de piaţă cărora li se adresau, pe sume foarte mici şi prin metode şi procedee ridicole.

Sub imperiul creării rapide a unei clase de capitalişti, rudele şi prietenii şi-au transferat între ei firme pentru a căror existenţă şi funcţionare regimul anterior investise enorm. De cele mai multe ori, noul proprietar nici măcar nu le-a păstrat în circuitul economic, valorificîndu-le la fier vechi, iar terenurile au alimentat o bună parte a unei pieţe imobiliare în devenire. Cel mai grav a fost faptul că în acest conglomerat al intereselor şi desfiinţărilor au intrat la rînd cu mici magazine şi combinate petrochimice, şi combinate siderurgice, adică industrii de vîrf, al căror management merita mai multă atenţie.

Acum, aici, amintesc toate aceste greşeli deoarece şmecherii parfumaţi, proaspăt frizaţi şi în costume scumpe, care mişună prin politica noastră, discută tot mai intens despre privatizarea producţiei de energie electrică. Aştia sînt periculoşi pentru că, în cazul unei decizii greşite, ar ridica din nou din umeri – aşa cum au făcut-o în cazul Romtelecom, BCR sau Petrom. Din cauza acestor cadavre parfumate, România are azi o dependenţă de preţ de cost uriaşă de tot felul de companii minuscule din ţări minuscule din zona noastră geografică. De data asta lucrurile pot fi chiar mult mai grave şi trebuie să fim mult mai atenţi. Dacă nu, putem repeta erorile, mai ales că, în mare, condiţiile de mediu politic şi economic nu sînt schimbate.

Sîntem dominaţi încă de corupţie, confuzie, bune intenţii fără strategii şi mai ales de strategii ale răuvoitorilor.

Monopolul de stat e de preferat celui privat

Mă pronunţ categoric împotriva acestui demers de privatizare. Motivele sînt nenumărate. În primul rînd, aşa cum spuneam, mediul politic nu s-a schimbat foarte mult. Trăim sub conducerea aceleiaşi tipologii de personaj politic, caracterizat de amatorism, grabă şi mesianism reformator. De orice pot fi acuzaţi oamenii politici din România de azi, numai de patriotism excesiv, nu. Or, problema privatizării producţiei de energie electrică tocmai asta ar cere în primul rînd: PATRIOTISM. Un pas făcut în grabă, şi ne putem trezi în întuneric, la propriu, prin stingerea luminii de către un competitor geopolitic din zonă sau de mai departe.

Monopolul de stat este în acest moment de preferat monopolului privat. Prin el însuşi, monopolul privat, oriunde în lume şi în orice ramură a economiei, este mai periculos decît monopolul de stat.

Circulă pe piaţă un subiect fals, acela al proastei gestionări de către stat şi a costurilor ridicate la care se produce energia electrică. Poate că, din motive sociale, costurile sînt uneori încărcate, dar aceste considerente sînt de preferat tendinţelor speculative, chiar antinaţionale pe care le poate dezvolta un operator străin.

De orice pot fi acuzaţi oamenii politici din România de azi, numai de patriotism excesiv, nu.

Din exportator de energie electrică, România poate deveni în scurt timp importator de energie electrică. Fenomenul se poate produce nu neapărat prin închiderea de capacităţi de producţie, ci prin politici de preţ „atent“ conduse împotriva populaţiei României şi a industriei româneşti.

Nu există studii, programe şi proiecte pe termen mediu şi lung. Germania, de exemplu, a anunţat, cu ocazia accidentului de la Fukushima, că pînă în 2020 va renunţa la producţia de energie electrică în capacităţi nucleare. Ce se va întîmpla în viitor? Greu de cuantificat fără o contribuţie serioasă a unor oameni ai domeniului. Or, ce strategie s-ar mai putea face fără ca aceste capacităţi să aparţină României?

În cazul multora dintre privatizările date ca exemplu, clasa politică românească a invocat presiunea pentru integrarea în NATO şi UE, ce venea din exteriorul României. Ni s-a sugerat, fără a ni se spune clar, că numai după integrarea economiei României se poate genera un reflex al integrării politice. Azi, această presiune a încetat. România este membră NATO şi UE, iar paşii pentru viitor şi-i poate gîndi mai atent într-o situaţie de detaşare. Mai ales că este vorba despre energia ţării. În geopolitică se ştie că cine deţine energie deţine putere economică, iar cine deţine putere economică îşi poate negocia altfel influenţa politică.

Cineva s-a „jucat“ la modul negativ cu România atunci cînd, împreună cu Petrom, a vîndut şi rezerva de petrol. Azi, odată cu vînzarea complexurilor energetice Rovinari şi Turceni, putem vinde şi rezerva de cărbune. La modul propriu, pentru că trebuie să spunem că exploatările miniere sînt părţi, subunităţi ale celor două complexuri amintite. Dacă cineva doreşte să stingă lumina în România, atunci ar trebui să-l invităm să nu se grăbească. Deja, ca urmare a privatizării Petrom în România, există cel mai scump combustibil la pompă, într-o ţară cu un venit mediu pe cap de locuitor de 3-4 ori mai mic decît media europeană.

Să nu ne grăbim ca după petrol să ne vindem şi cărbunele, apa şi apoi... aerul.

Trebuie să mai spunem că o asemenea privatizare ar presupune un întreg complex de legi care să apere România de o preluare geo-economică duşmănoasă. Or, un asemenea complex de legi, azi, nu există. Este vorba despre impactul social, de mediu, de poziţionare a viitorilor investitori în economia şi societatea românească. Nu vindem un magazin fără vad comercial, ci producţia de energie electrică a ţării. Un asemenea sistem legislativ trebuie să fie bine pus la punct, avînd el însuşi nevoie de timp pentru dezbatere şi aprobare parlamentară.

În ce condiţii un eventual pachet de acţiuni majoritar poate fi revîndut? Care este regimul exportului de energie după privatizare? Se pot desfiinţa şi dezafecta capacităţi de producţie de energie?

Ce şi cum privatizăm?

O altă întrebare ar fi: Ce privatizăm de fapt?. Azi, după cum se ştie, există mai multe companii şi forme de producţie a energiei electrice. Structurile organizatorice de azi nu integrează mai multe forme de producţie. Mai pe înţeles, există separat firme care produc pe bază de hidro, firme care produc pe bază de cărbune şi, separat, centrala nucleară de la Cernavodă.

Costurile cu producţia energiei sînt diferite şi foarte diferite în funcţie de forma de producţie, după cum, chiar de la sezon la sezon sau de la o zi la alta, sistemul energetic naţional este alimentat de operatori diferiţi. Cînd este secetă, merg termocentralele, iar cînd este apă, merg hidrocentralele. Privatizarea actualelor forme de organizare ar ridica probleme imense de concurenţă neloială pe o piaţă a energiei electrice. Pe de altă parte, a constitui structuri administrative noi care să integreze cele trei forme de producţie a energiei ar cere, din nou, timp şi eforturi, mai ales după eşuarea în justiţie a înfiinţării companiilor Electra şi Hidroenergetica.

Să discutăm şi despre o posibilă metodă de privatizare. Două sînt principalele metode: la bursă şi prin negociere cu un investitor important (de regulă din domeniu, care aparţine unui mediu economic extern).

Metoda de a vinde pe bursă un pachet minoritar sau majoritar de acţiuni al viitoarelor companii integrate mi se pare într-adevăr cea mai păguboasă. Nu există nici un control asupra stabilităţii, seriozităţii şi poziţiei în domeniu a viitorului proprietar. Este ca şi cum am vinde cu ochii închişi. În acest context, asumarea de către viitorul proprietar a unor obligaţii sociale, economice, de mediu este imposibilă. Prin bursă oricine poate ajunge la pachetul majoritar sau minoritar (după cum se instituie regula) care să-i poată permite a revendica managementul companiei. Eventualele obligaţii faţă de România, neasumate prin contracte ferme, pot să dispară printr-un lobby politic sau în justiţie. Ce surprize putem avea?!

Privatizarea managementului este o altă soluţie pe care o discută analiştii noştri economici şi politici. Adică, ar trebui să înţelegem noi, muritorii de rînd, că managementul statului dezvoltă clientelă, corupţie şi deficite, iar managementul privat nu. Sigur? Eu mă îndoiesc de asta! Cred chiar că managementul privat ar fi cea mai la îndemînă soluţie prin care s-ar produce corupţie şi mai multă, deficite – şi mai mari.

O amînare

Contextul internaţional politic şi economic ne îndeamnă, de asemenea, la o amînare a deciziei de privatizare. Lumea se războieşte şi pentru resurse. Nu întîmplător, ţările cu cele mai mari interese economice în Nordul Africii – Italia şi Franţa – au atacat primele Libia. Orientul Mijlociu este în continuă fierbere, iar China şi India cer tot mai multe materii prime. Barilul de petrol a depăşit în mod constant 100 de dolari şi se discută deja despre cifre mai mari, chiar ameninţătoare. În acest context, de curînd, China, sufocată de lipsa proprie de materii prime şi energie, a anunţat, după mulţi ani, un deficit comercial.

Apare automobilul electric şi în mod sigur lumea va încerca soluţii noi, altele, pentru a-şi asigura accesul la energie. Totul este în mişcare. A vinde azi, repede, producţia de energie electrică ar fi ca şi cum am renunţa la unul dintre ultimele argumente ale unui viitor corect negociat pe scena economică şi politică internaţională.

Programul de investiţii (mai ales în cazul complexurilor energetice Rovinari şi Turceni) poate fi regîndit şi accelerat, pentru că bani există în România şi astfel de obiective (care produc o asemenea marfă) găsesc bani la orice bancă din lume. Trebuie să spunem că, în condiţiile de care aminteam – de creştere accelerată a preţului la hidrocarburi – şi în condiţiile dependenţei relative a României de gazele naturale din import, producţia de energie pe bază de cărbune, hidro şi energia nucleară sînt principalele opţiuni şi alternative de viitor. În contextul relansării creşterii economice, cererea de energie, în Europa şi în zona noastră, este de aşteptat să crească. Energia înseamnă aur. Nu este un produs care să stea pe stoc. Ea înseamnă independenţă şi putere.

Un alt motiv pentru amînarea unei decizii este acela că în Europa există o puternică tendinţă de concentrare a industriei energetice şi un ritm foarte ridicat de creştere a cererii de energie electrică. Opinăm că numai în condiţiile menţionate se poate atinge obiectivul important enunţat de Strategia energetică a României în perioada 2007-2020 „de acoperire integrală a consumului intern de energie electrică şi termică în condiţii de creştere a securităţii energetice a ţării“.

În final, doresc să subliniez dimensiunea strategică a producţiei de energie electrică. Paul Claval, în lucrarea sa *Geopolitica şi geostrategia. Gîndirea politică, spaţiul şi teritoriul în secolul al XX-lea,* arată că statele trebuie să beneficieze de resurse suficiente, să poată avea acces la resursele care lipsesc de pe teritoriul lor şi să dispună de pieţe care să le permită să cîştige devize indispensabile pentru a plăti importurile.

Perspectiva economică este esenţială. Nu poţi aspira la stabilitate şi nivel de trai, la afirmarea şi poziţionarea favorabilă a unei ţări, dacă nu ai siguranţa producţiei de energie. Ne aflăm în plină dezordine economică şi politică internaţională, generată de schimbările majore la început de secol XXI. Criza financiară globală este numai o faţetă, un moment. Ne aflăm în mijlocul unei bătălii pentru reaşezarea sferelor de influenţă. Nu avem strategii clare pentru gestionarea unei lumi în mişcare şi, dacă nu sîntem atenţi, va dispărea chiar şi posibilitatea elaborării lor.

Avem nevoie de mai multă atenţie şi de mai mult patriotism, fără exagerări, fără vorbe goale, pur şi simplu.

Dorel Dumitru Chiriţescu *este profesor de economie la Universitatea „Constantin Brâncuşi“ din Tîrgu-Jiu. În 2010 a publicat cartea* A treia Romă. Despre capitalism, America şi criza din 2007, *Editura Academică Brâncuşi.*

PUBLICITATE

Anca MANOLESCU

Sănătatea care te îmbolnăveşte

La începutul lui 2011 am vrut să-mi plătesc, ca de obicei, asigurarea de sănătate. De astă dată nu la sector, ci la Casa de Asigurări de Sănătate a Municipiului Bucureşti. Noul ei sediu, din str. Gheorghe Ţiţeica, e luxos: marmură gri, ascensoare silenţioase, pereţi vitraţi. Şi o mulţime de uşi, dintre care doar la cîteva se aflau cozi. Mari, dense, nemişcate. Printre ele, se agitau, aiuriţi, clienţii (sau beneficiarii?), trimişi de la un ghişeu la altul, de la o săgeată la alta, de la un afiş lipit cu tradiţionalul *scoci* la altul. Şi coada de la „Informaţii" era plinuţă. Acolo mi s-a spus că pot evita aşteptarea plătind la CEC. Dar că tot voi avea de înfruntat coada cea mare, unde se eliberează „Adeverinţa de asigurat" fără de care eşti un nimeni pentru sistemul de sănătate din România. Chit că ţi-ai plătit la timp contribuţia, medicul de familie nu te mai primeşte (s-au înmulţit controalele), de medicamente compensate nici vorbă, iar de spital nu te poţi apropia, bănuiesc, decît pe propria puhgă (prea slabă faţă de cheltuieli). Dar auzisem că instituţia asiguratoare achiziţionase de cîţiva ani un sistem computerizat foarte scump pentru a-şi gestiona – pe plan naţional – toate activităţile. S-a scris mult în *Caţavencu* despre asta. Scump, dar măcar o fi performant, capabil să rezolve civilizat chiar şi relaţia cu beneficiarii, l-am creditat eu cu nădejde. Cozile or fi doar un fenomen de început! am încercat eu să mă liniştesc (deşi „începutul" dura deja de ani de zile). Poate că sistemul n-a fost încă pe deplin „implementat", funcţionarii nu ştiu încă să-i manevreze în mod expert capacităţile, „menu"-ul. Ori s-a făcut înghesuială de plătitori şi sistemul – prea „nou" – dă rateuri, face încurcături, iscă blocaje. O fi – vorba lui Caragiale despre telefonul unei redacţii ieşene – „cam năzuros – e încă june".

Am revenit peste patru luni, acum cîteva zile, cu dosarul actelor necesare pentru a căpăta mult rîvnita adeverinţă. Citisem cu atenţie lista lor pe un afiş, o notasem, o verificasem pe Internet, le obţinusem pe toate. Eram sigură de izbîndă. Am găsit o uşă cu o coadă mică şi – ce bucurie! – era chiar uşa care se potrivea categoriei mele de asigurare. Un mic miracol, care n-a durat desigur mult. Doamna de la ghişeu mi-a spus fără menajamente că pentru adeverinţă trebuie să stau la coada cea mare. Dar, binevoitoare, mi-a atras atenţia că-mi trebuie şi alte acte. S-a uitat reticentă la chitanţele mele de la CEC, netrecute prin coadă. A verificat pe computer şi a constatat – satisfăcută – că exista o greşeală: maşina afişa o sumă mai mare decît cea de pe chitanţele mele îndoielnice. Procedeul curat, sigur era să stau la coadă, la toate cozile necesare.

Să încerc să rezolv cu o pilă, o relaţie?
Dar ce relaţie nu se ofileşte dacă îi soliciţi servicii
din trei în trei luni? Ce pilă rezistă?

Iar dacă voiam să fac o reclamaţie împotriva batjocurii la care e supus plătitorul asigurărilor de sănătate, n-aveam decît. Dar trebuia să mă duc în strada Sergent Matei N. Dumitru. Acolo era sediul Direcţiunii.

M-am apropiat – deja nervoasă – de coada esenţială, coada adeverinţei. Nu era o coadă, era un ciorchine. Vreo cîteva sute de persoane, haotic, dar sufocant înghesuite, aspirau – după părerea mea fără speranţă – către o uşă ascunsă după un fişet. Strategic plasat, fişetul nu dădea voie cozii să se transforme într-o chiftea care să blocheze uşa. În preajma ei coada se subţia şi doar cei puternici se puteau menţine pe poziţie.

Privirea a început să mi-o ia razna, tensiunea – să mi se ridice, glasul – să-mi bolborosească. Mi-am impus calmul, nu-mi puteam permite să mă îmbolnăvesc de furie. Nu aveam adeverinţă de asigurat! Dar lovitura cea mai aspră a venit cînd soţul meu (ne gîndisem că înfruntarea era prea mare pentru unul singur) mi-a explicat că ADEVERINŢA trebuie reînnoită o dată la trei luni. Or, preaîndepărtata uşă nu părea să poată absorbi – într-o zi de lucru – întregul ciorchine. Nu aveai nici o garanţie că nu vei pe-trece – o dată la trei luni – zile şi zile nădăjduind să ajungi dincolo de prag. Pentru persoanele neasigurate de un angajator, viaţa putea deveni o bătălie continuă pentru a obţine hîrtia adeveritoare. Coada la sănătate risca să înlocuiască, în mod „salutar", „european", neistovitele cozi la alimente din comunism.

Ce să fac? Cum să atac problema majoră, complicată, plină de necunoscute şi obstacole a adeverinţei? Să înfiinţez o Asociaţie de luptă pentru „fluidizarea" şi civilizarea modului de a obţine adeverinţa de asigurat şi de a plăti cotizaţia la Casa de Asigurări de Sănătate (ALFCMOAAPCCAS)? Chiar dacă eu nu voi obţine nicicînd adeverinţa, măcar voi milita pentru binele românilor neasiguraţi de un angajator! Voi contribui la sănătatea lor, ferindu-i de cozile şi nervii din str. Gh. Ţiţeica! Sau să încerc să rezolv cu o pilă, o relaţie? Dar ce relaţie nu se ofileşte dacă îi soliciţi servicii din trei în trei luni? Ce pilă rezistă? Nu. Rămîn onestă. Dar deocamdată fără adeverinţă. Cel mai realist ar fi să-i cer lui Dumnezeu un miracol: o viaţă şi o moarte sănătoase, cărora să nu le pese de adeverinţa de asigurat la CASMB!

Anca Manolescu
plătitoare conştiincioasă la CASMB,
dar fără speranţă de adeverinţă

Codrin Liviu CUŢITARU

Autoritarismul românesc

Într-un articol publicat acum cîţiva ani, făceam, la un moment dat, o constatare ce mi s-a părut ulterior puţin exagerată. Spuneam atunci că ar trebui să vedem în Ceauşescu o gigantică tumoră care, odată „operată" (prin „ablaţia" revoluţionară), a diseminat rapid, la distanţe mari de locul iniţial, în forma unor tumori mai mici, dar mai nocive decît excrescenţa-mamă. Mai exact, în decembrie 1989, Ceauşescu dispărea ca speciment unic, lăsînd totuşi loc unui şir interminabil de Ceauşeşti mai mici – clone miniaturale, răspîndite malign pe trupul secătuit al încercatei noastre patrii. Am avut senzaţia însă că, elaborînd un astfel de silogism, săream cumva calul. România devenise, între timp, membră NATO şi UE, liberalismul făcuse progrese pe toate palierele vieţii sociale, iar noile generaţii studiau comunismul la şcoală, ca pe un fenomen definitiv clasat.

Astăzi, sînt nevoit să revin la acea observaţie grăbită şi, aprofundînd-o, să-i remarc – în ciuda tuturor obiecţiilor de formă care i s-ar putea aduce – validitatea incontestabilă de fond. „Tumora originară" Ceauşescu a metastaziat în corpul societăţii româneşti actuale, declanşînd ceea ce ar trebui numit – paradoxal, admit – „ceauşismul post-ceauşist". Într-un anumit sens, el este ceauşismul adevărat, autentic, experimentat la nivel de esenţă mentalitară, identitară, şi nu doar la cel de structură, cum se întîmpla înainte de 1989. Tipologia *ceauşescului,* dacă-mi e permisă o asemenea substantivare, a intrat, abia după două decenii de la „ablaţie", în fiinţa noastră de adîncime, în exerciţiul nostru existenţial de ansamblu. În mod uşor absurd, înainte de Revoluţie, avîndu-l pe Ceauşescu în frunte, România se încăpăţîna să funcţioneze – în planul identităţilor colective – ca un organism sănătos, ce-şi „colectează" răul într-un singur loc, la nivelul conducerii, la „centru", unde gîngăveala şi stupiditatea clasei (comuniste) „coordonatoare" era disprețuită, ridiculizată şi, pînă la un punct, izolată, ca impact psihologic, de marea masă a populaţiei.

Ceauşescu şi ai lui reprezentau duşmanul comun. Exista între noi, ceilalţi, o solidaritate robustă şi necondiţionată, nerostită neapărat, dar sugerată constant printr-o gestică elaborat-simbolică. Oamenii aveau impulsul civilităţii şi, obosiţi de retorica autoritaristă generală, practicau jocul democratic pe falii mici, clandestine, ce constituiau supapele evadării din spaţiul concentraţionar. Ne simţeam adesea călăuziţi de generozitate, aveam fiorii unei stări de complicitate universală, vorbeam codificat şi ştiam – dincolo de suspiciunea turnătoriei, devenite, e drept, un fel de patologie naţională la români – că undeva, în subteran, freamătă o fraternitate latentă, aptă de a schimba, fie şi într-un viitor incert, destinul nostru istoric (sublimul „stării" respective a fost atins în zilele Revoluţiei propriu-zise!). Dacă Ceauşescu supravieţuise atîta timp pe palierul discursivităţii publice, neverosimil, în cel al percepţiei mentaliste el se transformase în cenuşă cu mult timp înainte de 1989, tocmai în virtutea amintitei solidarităţi populare şi a unităţii tăcute dintre oprimaţi. Numai cei care au trăit acei ani oximoronici pot înţelege subtilitatea unei asemenea curiozităţi.

Astăzi, prin contrast – unul, fără îndoială, nefericit –, situaţia a ajuns perfect opusă. Discursul se vrea european, în timp ce, în planul identităţilor comunitare şi al mecanismelor publice, bătrînul Ceauşescu a înviat într-o multitudine de Ceauşeşti mai mult sau mai puţin diriguitori. Am chiar bănuiala că, dacă nu ar fi fost resuscitat de modul nostru de gîndire paseist şi patetic, el (Ceauşescu) ar fi trebuit (re)inventat. Se pare că, în absenţa lui, echilibrul tipologic-identitar românesc intră pe panta unei iremediabile prăbuşiri. Vechiul autoritarism, cu precădere, a revenit în forţă, luînd nu numai profil de *modus operandi,* ci şi de *modus vivendi*. Experimentul ceauşistic a iradiat în segmentele principale comunitare, derulîndu-se, cum spuneam, ca proces tipologic. Nu ne mai raportăm la un Ceauşescu singular şi bine delimitat, ci ne lovim de Ceauşeşti nediferenţiaţi, răspîndiţi haotic pe întregul interval.

În România contemporană, nu mai poţi iniţia un dialog minim cu diversele compartimente ale existenţei sociale, că pătrunzi, *volens-nolens,* într-un sistem de restricţionări cu prototip ceauşist. Accesul la un birou/ghişeu/serviciu/departament oarecare este cenzurat de fantomele vechii autorităţi dictatoriale. Orice şef de scară retrăieşte în prezent, mnemotehnic, deliciile de coordonare ale Marelui Cîrmaci. Femeile de serviciu din instituţii dau directive şi te cheamă la ordine, iar secretarele sînt inexpugnabile autorităţi de fundament sistemic. Directoraşii abia îi văd pe cei din faţa lor, copleşiţi fiind de propria-le importanţă. Individul obişnuit nu mai face un pas fără a fi strivit de palma gigantică a nu-ştiu-cărei „notabilităţi". Nu mică mi-a fost mirarea deunăzi, intrînd în ghereta portarului unei anumite instituţii şi întrebînd unde se află biroul X, să-l văd pe individul somnolent dinăuntru cum ridică o privire piezişă şi zice: „Drrragă tovarrăşe şi prretine, mai întîi faci cererre şi după aceia întrrebi! Altfel, vei fi arrestat!". Ultima propoziţie (sacadată) a fost însoţită de un gest entuziast, cu mîna în aer, sugerînd proiecţia către viitor. Am ieşit năucit şi mi-am dorit, o clipă, să smulg drapelul tricolor, de la uşa clădirii, pentru a-l (re)decupa, sănătos, la mijloc.

Codrin Liviu Cuţitaru *este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

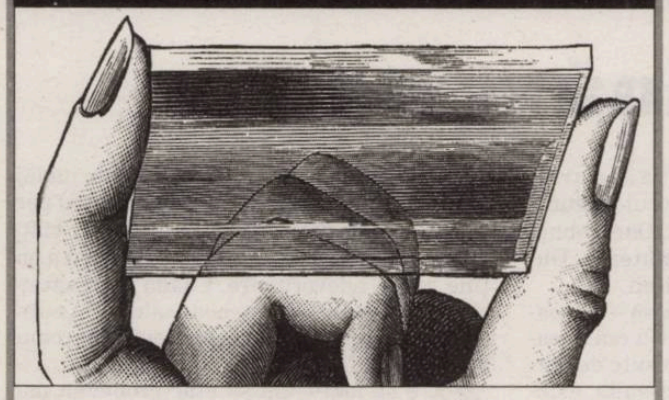

Dincolo de lamentații și de festivisme

Oamenii de televiziune de la noi, cînd vor să facă în sfîrşit lucruri consistente, serioase, iau în braţe lamentaţia. Şi, cu această lamentaţie în braţe, ne povestesc cît de rău am ajuns s-o ducem, cum suferim profund la capitolele şcoală, stradă şi spital (şi multe altele pe lîngă acestea), cum rapiţa-i moft şi cum se duce dracului giudeţul. Este vorba, pe scurt, de interpretarea în buclă a celebrului şlagăr „ca la noi la nimenea!“. Avem cu toţii voluptatea lamentării, aşa că nu poţi decît să mergi la sigur cu un astfel de repertoriu.

De ce văicăreala a ajuns să fie considerată singura atitudine valabilă cînd e să vorbim de ţărişoară şi de traiul nostru pe-aici? E simplu: am trăit o perioadă de 50 de ani în care propaganda comunistă ne spunea încontinuu că la noi e minunat, că oamenii sînt fericiţi şi că fac planul cincinal în cel mult patru ani şi jumătate. Ne-a ieşit pe nas festivismul ăsta şi ne-am bucurat că după '90 am putut să arătăm cu degetul toate bubele noastre şi să fim cioranieni.

Eu, drept să spun, m-am cam săturat de lamentaţiile pe tema „ca la noi la nimenea!“. E ceva care şi-a pierdut de mult din fronda sau din aura intelectuală pe care-o avea cîndva şi a ajuns un simplu clişeu. Lucrurile nu merg strălucit în ţara asta, e-adevărat, dar cu siguranţă nu ne aflăm în vreo bolgie a infernului şi s-or mai găsi şi lucruri pozitive pe-aici. Noi înşine nu stăm tot timpul disperaţi, deprimaţi şi plînşi, ci trăim pur şi simplu şi ne bucurăm de viaţă.

În timp ce noi ne declarăm în cor exasperaţi de România şi de ghinionul de a ne fi născut aici, există unii străini care se simt atraşi de ţara noastră. Ce ziceţi de o americancă de origine coreeană care se declară îndrăgostită de România de 20 de ani, de o englezoiacă preocupată, în trecut, de monumentele pe care le dărîma Ceauşescu şi, astăzi, de frumuseţile Transilvaniei, de un cunoscut înalt funcţionar european care declară că i-ar plăcea să se stabilească în Maramureş? I-am văzut pe toţi aceştia în primul episod al seriei de documentare *Culoarele puterii,* realizate de Irina Păcurariu şi difuzată la TVR 1.

Urmăresc de mult ce face Irina Păcurariu şi pot să spun că niciodată nu m-a dezamăgit. E un om de televiziune serios, cum rar găseşti pe la noi, care s-a ţinut întotdeauna departe de şuşe şi care a refuzat căile bătătorite. De data aceasta, a articulat inteligent un excelent proiect: cum se vede România din perspectiva unor străini importanţi, care au avut de-a face cu ea.

Aşa am putut s-o vedem, de exemplu, pe Jessica Douglas-Home, cea care înainte de '89 îşi risca libertatea să aducă intelectualilor români cărţi de filozofie şi publicaţii de specialitate din străinătate şi care era suspectată de Securitate că ar fi spioană, iar în dosarele secrete era numită „o doamnă foarte periculoasă“. Tot aşa, am putut s-o vedem pe Anneli Ute Gabanyi, şi ea acuzată că ar fi colaborat cu „agenturile germane“, pe care poliţia politică ceauşistă o numea „Mata Hary“. Sau pe femeia de afaceri Chang Oh, cea care se declară îndrăgostită de România şi care unuia dintre copiii ei i-a dat numele Camil, de la Camil Petrescu.

Ştiţi cum se justifică oamenii de televiziune pentru faptul că invită în studiouri mereu şi mereu aceleaşi personaje: ba că sînt foarte puţini comentatori care să vorbească bine în faţa camerelor de luat vederi, ba că nu toţi „dau bine pe sticlă“, ba că ninge, ba că plouă. Documentarul *Culoarele puterii* a adus pe micul ecran nişte persoane extraordinare, care aveau şi farmec personal, aveau şi ceva consistent de spus şi făcuseră şi ceva important în viaţă. Iată că se poate!

Şi, în plus, iată că se poate ca realitatea să fie prezentată la televizor şi altfel decît numai în negru sau numai în alb. De ceva vreme, s-a inventat televiziunea color, care-ţi permite să arăţi inclusiv nuanţele acestei lumi.

Florin SPĂTARU

Războiul dintre Facebook şi Google

Cei doi copii se uită la masa cu soldăţei şi se încruntă unul la celălalt. Printre movile virtuale şi linii de tren, cei doi îşi desfăşoară şirurile de soldăţei, îşi poziţionează tancurile şi aleargă cu elicopterele prin aer. Amînă cu puţină emoţie momentul confruntării pentru că nu mai e nimeni în afară de ei doi şi soldăţeii lor: unii albăstrii, iar alţii cu puţin albastru, galben, roşu, verde şi mult alb. Cei doi copii controlează doi giganţi care nu se mai pot ignora reciproc: „tînărul“ Facebook şi „bătrînul“ Google.

Să începem cu ultimul episod: Facebook a recunoscut acum două săptămîni că a angajat o firmă de PR de top pentru a denigra Google şi practicile sale în materie de folosire a datelor personale ale utilizatorilor. Lucrurile au luat însă o întorsătură nefericită cînd unul dintre cei care trebuiau să scrie împotriva Google a denunţat această intenţie şi nu a acceptat atacul la comandă. Facebook a prezentat explicaţii puţin cam mototolite conform cărora nu aceasta a fost intenţia cînd au angajat firma de PR, dorind doar ca ea să ducă o campanie de informare corectă în legătură cu matrapazlîcurile gigantului căutării online. Prin această lovitură sub centură, Facebook atacă Google Social Circle, o funcţionalitate ce exista obscur de mai multă vreme printre rezultatele căutării universale, dar care a devenit un interes major în lupta din sfera socializării, unde Google nu punctează, deşi încearcă acest lucru de mai mult timp. Cu această funcţionalitate, Google foloseşte date preluate de la reţelele de socializare cum ar fi Twitter pentru a îngloba, printre rezultate, şi link-urile recomandate de prietenii unui utilizator.

Confruntare cu perdea

Acest episod dovedeşte că lupta dintre cei doi copii teribili ai mărilor virtuale nu este declarată făţiş, ci mai degrabă cu perdea. Inamicul numărul 1 pentru Google este Microsoft, după cum declara luna aceasta directorul general al Google, Eric Schmidt, numind obsesie această confruntare imaginată dintre G şi F, trecînd cu vederea faptul că Facebook nu numai că a refuzat oferta de parteneriat preferîndu-l pe Microsoft, dar nu şi-a dorit niciodată să o accepte. Obiectivul declarat fiind să îi ia locul motorului de căutare în centrul universului virtual. Intenţia de la origini a Google, aceea de a indexa toată informaţia existentă şi de a o face accesibilă tuturor, înseamnă şi acces la sfera în expansiune deţinută de Facebook. Iar planeta Facebook a ieşit complet de pe orbita Google şi s-a aliat cu Microsoft prin integrarea motorului de căutare al acestuia, Bing. Un atac frontal va fi integrarea printre rezultatele de căutare a acţiunilor realizate în contul de Facebook. Majoritatea căutărilor vor antrena rezultate ce depind direct de ce anume le-a plăcut prietenilor, fie că vorbim de un oraş sau de mîncarea dintr-un restaurant. Toate aceste rezultate vor fi disponibile dacă un utilizator este conectat la Facebook şi în contul său de Bing în acelaşi timp. Se pare că acest parteneriat a dat roade pentru motorul de căutare de pe locul 3 în Statele Unite, el mai cîştigînd aproximativ trei procente anul trecut, pe o piaţă dominată de Google cu 65 de procente.

Lupta dintre cei doi copii teribili ai mărilor virtuale nu este declarată făţiş, ci mai degrabă cu perdea.

Lupta nu se duce doar în domeniul navigării pe Internet, pentru că Google îşi permite luxul să atace şi pe alte pieţe adiacente online-ului. De fapt, există puţine pieţe pe care Google să nu fi infiltrat produse sau servicii. Google cîştigă teren pe piaţa smartphone-urilor datorită sistemului de operare Android, ce i-a permis acapararea a 53 de procente. Se pare că, în lupta cu Facebook, acesta pregăteşte o mică şopîrliţă: noile telefoane nu vor permite sincronizarea contactelor din contul de Facebook. Motivul invocat e imposibilitatea de a exporta informaţiile de pe platforma Facebook, dar putem vedea posibilitatea de a plăti o poliţă în ceea ce priveşte accesibilitatea informaţiilor, aşa cum şi Gmail, serviciul de mesagerie online al motorului de căutare, nu mai există ca opţiune pentru a-ţi invita prietenii pe platforma de socializare.

Racolarea dezertorilor

Se pare că gigantul socializării ştie să vorbească dulce la urechea tristă sau frustrată a unor angajaţi de la Google. Anul trecut, mai mulţi oameni de top ai Google au fost cooptaţi de Facebook, deşi se cunosc condiţiile excepţionale de lucru din Googleplex şi iniţiativa de a acorda angajaţilor 20% din timpul de lucru pentru a lucra la proiecte personale şi pentru a veni cu idei noi. Pe lîngă această iniţiativă, există multe alte servicii puse la dispoziţia angajaţilor. Exodul către Facebook ţine de sumele oferite, dar şi de oportunităţile imense ce se ivesc într-un imperiu în plin sezon de cuceriri. Iniţiativa Google de a acorda o mărire de 10% tuturor celor 25.000 de angajaţi ai săi a venit tocmai pentru a contracara alte ispitiri care să-i facă să se piardă în tabăra adversă.

Aceste cîteva scene din războiul în derulare ne fac să ne gîndim la confruntări epice, mai ales dacă Facebook va fi cotată la bursă şi ar putea face rost de fluviile de bani care să-i permită să scufunde nava Googleri-lor.

Facebook este succesul *nec plus ultra* în materie de reţele sociale şi a fost vedeta ultimei conferinţe RoNewMedia de la Bucureşti. Numărul persoanelor ce fac parte din reţeaua de socializare precum şi evoluţia ei uimitoare o recomandă pentru locul întîi. Numai că acest loc era deţinut de Google şi lor nu le-a fost deloc comod să admire colosul ce se bazează pe efectul Like şi prietenia extrem de contagioasă. Printre cei care au susţinut prezentări au fost deci un reprezentant al Facebook (Mark Cowan) şi unul al Google (Steffen Ehrhardt). Din prezentările celor doi şi din discuţiile de după se putea observa îngrijorarea celor de la Google: a venit în sfîrşit momentul pentru intrarea în scenă şi a unui Goliat, iar Google va trebui să uite de plictiseala de a strivi tot timpul pigmei în domeniile online-ului. Din aroganţa sau euforia greu controlată a celor de la Facebook reieşea că sînt pe val şi că vor cuceri lumea sau au făcut-o deja după ce au cotrobăit prin buzunarele utilizatorului, cu mîinile prietenilor. Numai că acest război nu a ajuns încă la partea cea mai importantă şi este în continuare în faza tranşeelor. Poate că recent anunţata luptă pentru a cumpăra platforma de microblogging Twitter, pentru o sumă de aproximativ 10 miliarde de dolari, va fi scînteia ce va aprinde vîlvătaia.

Cei doi copii nu au numai soldăţei diferiţi, ci şi viziuni diferite asupra lumii virtuale. Dacă Google se bazează pe algoritmul complex al căutării online, Facebook foloseşte reţeaua fiecărui utilizator pentru a construi un nou tip de folosire a Internetului: prin prisma prietenilor sau a propriilor preferinţe. Intimitatea oferită cu atîta lejeritate devine o cursă. Sloganul „nu fi rău“ al Google se va pierde probabil undeva printre loviturile ce vor duce Internetul mai departe pe tărîmuri mai libere şi mai creative (am spera naiv, uitînd că ambii coloşi sînt Saturni ce ne devorează intimitatea).

Florin Spătaru *este filolog şi lucrează în marketing online.*

Vin, pîine cu nuci, ore de poveşti

– interviu cu Erich NEBENFÜHR, viticultor austriac –

Pe **Erich Nebenführ** l-am cunoscut la o degustare de vin, organizată la crama sa din apropierea oraşului Retz. Un oraş medieval, viticol prin excelenţă, aflat la cîteva zeci de kilometri de capitala austriacă, despre care aveam să aflu că este construit de fapt pe o întreagă reţea de beciuri şi subterane, crame străvechi pline cu butoaie cu vin.

Via, de ale cărei roade ne-am bucurat îndelung (degustarea a durat şase ore, trei ore pentru vinurile roşii, trei pentru cele albe), aparţine familiei Nebenführ din secolul al XVII-lea, mai precis din anul 1643, tradiţia viticolă şi pasiunea fiind transmise din tată în fiu. Crama în care am ajuns se află la capătul unor trepte de piatră, adînc coborîte sub pămînt. Uşor luminată, puternic răcoroasă. De altfel, umiditatea de aici, de 97-98%, a favorizat apariţia unei ciuperci benefice vinului, care în timp a cuprins toţi pereţii din cărămidă netencuită ai cramei, iar în masa lipicioasă acoperită cu ciupercă turiştii au lipit, tot de-a lungul vremii, monezi. Bineînţeles, pentru noroc.

Iar la masa aranjată cu pahare, apă, o scuipătoare şi un coş plin cu pîine cu nucă (pentru dresul gustului) ne-am aşezat la vin şi la poveşti.

„Vom testa vinuri albe din 2010“ – a început degustarea, cu informaţia că anul trecut a fost un an „incomod“ pentru proprietarii de vii, pentru că a plouat mult vara chiar înainte de recoltă şi din cauza asta au apărut mucegaiuri şi ciuperci dăunătoare.

Pentru că sîntem înconjuraţi de „vechime“ (ne aflăm într-o cramă de familie, întemeiată de sute de ani...), vă provoc la o întrebare despre „nou“. Despre moda bio. Aţi spus că anul trecut, din cauza ploilor, au apărut mulţi paraziţi. Folosiţi măsuri bio pentru combaterea bolilor de struguri?

Asta e o problemă cu două tăişuri: dacă infecţia e moderată, poţi folosi tratamente uşoare, nechimice şi nu atît de agresive. Dacă însă vremea umedă se prelungeşte, clima este proastă, mana persistă, ajungi la chimie. Altfel n-ai cum. Au fost ani în care sporii de ciuperci de vin s-au produs în cantităţi uriaşe, rămînînd în surplus pentru anii următori. Ca aceştia să moară definitiv, e nevoie să treacă ani întregi uscaţi. Dacă e doar un an uscat, cu climă bună pentru struguri, dar apoi vin iar ploi, se reactivează. Sporii de ciupercă dispar abia în cinci-şase ani. Şi atunci folosim chimie. Vinul „bio“ pur e o iluzie, nu te prea descurci bazîndu-te strict pe „tradiţional“. Lucrînd doar cu „bio“, ai toate şansele să pierzi via şi să dai faliment.

Ce substanţe folosiţi?

Pe lîngă piatra vînătă, încă folosită, substanţe sistemice care, odată împrăştiate peste via tînără, intră în sevă, impregnează planta, ca un fel de vaccinare, planta creşte mai departe, ani de-a rîndul, cu antidotul acesta în sînge, poate respinge paraziţii şi dăunătorii. Vorbind de aceştia vorbim automat de filoxeră, la care doar soiurile rudimentare rezistă mai bine, avînd nişte substanţe amare care nu-i plac. Soiurile rafinate, nobile sînt cele mai atacate de filoxeră.

Substanţele chimice folosite la îndepărtarea paraziţilor nu dăunează totuşi şi omului?

Nu, fireşte că nu. Vorbim de nişte soluţii biodegradabile, de o perioadă de 8 pînă la 14 zile, ceea ce e valabil şi în ceea ce priveşte piatra vînătă şi substanţele sistemice.

Vinurile austriece au început să fie din ce în ce mai căutate. Există o reţetă a succesului, la minut?

Pe un butuc trebuie să existe maximum opt lăstari, şi pe fiecare lăstar maximum un ciorchine, pentru a nu diminua calitatea. Noi restrîngem forţat cantitatea de strugure, pentru a mări calitatea vinului. În Austria, de altfel, limita legală e de 6750 de litri pe hectar, iar noi mizăm pe producţie controlată, o reţinem în parametrii ficşi, nu vrem să facem mult. În timpul verii, prin iulie, tăiem ciorchinii, lăsînd doar cîte unul pe fiecare lăstar, ca seva să se strîngă şi să se concentreze în acel unic ciorchine. În via noastră, ca să avem calitate supremă (DOC), ne restrîngem la jumătatea de producţie legală, astfel că la un hectar producem doar 3500 de litri.

Unde vindeţi?

În restaurante mai puţin. Nici în magazine nu ne prea băgăm. Producţia fiind destul de mică, cumpărătorii sînt dintre cei fideli. Adică am clientela mea, formată de ani de zile prin degustările pe care le organizez la cramă.

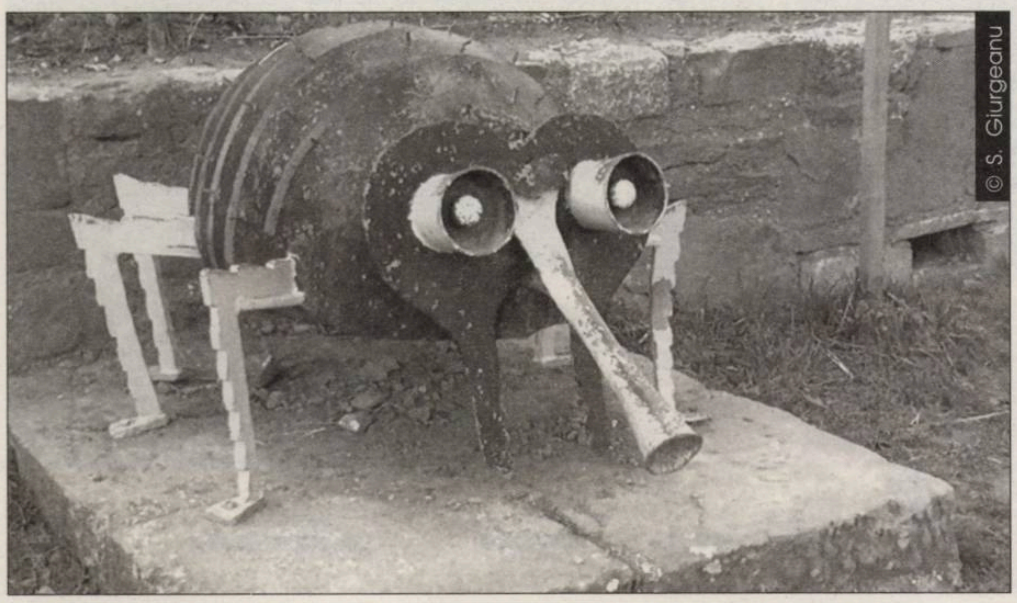
© S. Giurgeanu

© S. Giurgeanu

Nu te poţi „plictisi“ de acelaşi vin, pentru că e diferit de la an la an, de la o recoltă la alta.

Mulţi struguri au putrezit, fiind nevoie să fie culeşi manual, ceea ce implică costuri mai mari şi producţie mai mică. „Dar sînt buni şi ani mai proşti – ne spune totuşi, mucalit, proprietarul –, ca să-i poţi aprecia, astfel, pe cei buni.“

Butoaiele uriaşe pe lîngă care stăm sînt făcute ca odinioară, din stejar sau salcîm. Durata de viaţă a unui butoi durează în funcţie de climatul în care a crescut copacul. „Dacă, de pildă, copacii cresc în zone umede, butoaiele au viaţă mai scurtă, dacă provin însă din lemn compact, de zonă uscată, ţin şi 50 de ani. Butoaiele mici se aduc ca atare, iar cele mari se asamblează în pivniţă. Cele de vin roşu sînt din stejar, iar cele pentru vinul albe – din salcîm.“

Gustul vinului ţine doar de soiul de strugure?

Depinde şi de sol. În părţile mai înalte din Austria, în sol predomină granitul. În vale sînt terenuri mai argiloase, mai grase, lut, argilă. După părerea mea, pămîntul arid face vinurile marcante, prieşte în special albului, pentru un Riesling, de exemplu.

Ce înseamnă Klosterneuburg?

Este o unitate de măsură a viticultorilor austrieci. Un Klosterneuburg înseamnă măsurarea unui kilogram de zahăr la suta de litri de zeamă de struguri, o măsură care decide gradul de alcool al vinului. Cu cît e mai ridicat acest grad, cu atît vinul e mai potent alcoolic. Şi cu cît aciditatea e mai mare, se estompează dulceaţa.

Vorbind de gust – pentru că am tot auzit de gustul barrique –, este barrique patalamaua calităţii?

Aici e o poveste mai lungă. În Austria, moda de barrique a venit acum 15 ani din Franţa şi mulţi băutori de vin au spus atunci că vinul roşu e mai bun cu gustul de barrique, dar între timp moda s-a estompat, a trecut. Ce se întîmplă? Din cauza „trendului“ au apărut tehnici de imitare a barrique-ului, adică în tancuri de inox se adaugă peleţi de stejar şi se suflă oxigen ca prin oxigenare să-l îmbătrînească prematur, şi să imite astfel barrique-ul. Lumea aflînd de aceste tehnici, şi de faptul că barrique-ul e de multe ori simulat, a ajuns să prefere un vin roşu cinstit. Cum la barrique în zilele noastre nu mai poţi şti dacă e pe bune sau e imitat, cînd dai de un vin fructos poţi spune că e original. Azi cîştigă din nou teren în Austria vinurile roşii cu gust fructos, ca opus gustului de lemn. Dacă vreţi, la modă e aroma vinurilor chiliene.

Încălzirea globală şi clima preferată de struguri?

Merlot şi Schiraz, vinurile exotice, soiurile venetice sînt soiuri care se coc tîrziu, mai tîrziu ca cele autohtone. Acestor soiuri le prieşte o climă mai caldă, tocmai pentru că se coc încet. Însă soiurilor locale, nu, căldura creşte prematur gradul de zahăr, structura fiziologică nefiind matură, iar strugurele, deşi nu se coace, are deja prea mult zahăr. Acelaşi soi dă alt gust, în fiecare an. Depinde de mulţi factori, dar ce e cel mai bine e că niciodată nu poţi şti cu exactitate ce vin va ieşi. Nu te poţi „plictisi“ de acelaşi vin, pentru că e diferit de la an la an, de la o recoltă la alta.

Ce vinuri mai beţi, în afara celor austriece?

Dintre vinurile roşii, le prefer pe cele franţuzeşti celor italiene, vinurile italiene fiind imature, prea acide, şi chiar cu o vechime de şapte ani, tot par necoapte.

Cît ţine vinul?

La noi, în Austria, cîţiva ani, pentru că e un vin tînăr.

Cu cel ce rămîne nevîndut ce faceţi?

Nu rămîne. Fiind recolte controlate, producem puţin, nu e riscul de inflaţie. Prognoza meteo se anunţă din timp, şi dacă anul urmează să fie prost, lumea se repede să cumpere, iar vinul se vinde mai abitir ca în alţi ani.

Criza?

În vin n-am prea observat-o. Cei care vînd pentru restaurante poate au simţit. Dar consumul de casă e acelaşi, lumea bea la fel. Pe de altă parte, natura a contribuit la trecerea uşoară a viticultorilor austrieci peste criză. Dacă 2008 a fost un an bun, în 2009 producţia a scăzut, iar în 2010 am avut cea mai proastă recoltă. S-a reglat astfel natural producţia cu vremurile de criză economică.

Pentru că nu pot evita întrebarea... Cum vi se par vinurile româneşti?

În România nu a apărut încă ideea de vin ca afacere de familie. „Afacerile“ sînt ori prea mici, de curte, ori la proporţii industriale. Nu se formează tradiţie în acest fel. O afacere din tată în fiu, de familie, solidă nu există. Problema vinurilor româneşti albe e că în România e climă continentală, veri calde, ierni reci şi din cauza asta vinului îi lipseşte aciditatea, caracterul mineral. Din păcate, asta se corectează cu acid citric, care dă o aciditate nearmonioasă, are vîrfuri care nu se îmbină cum trebuie cu restul vinului. Vinurile roşii sînt mai bune.

O vie se poate epuiza?

Pe vremuri, se desţelenea terenul, se smulgeau buruienile etc. Acum lăsăm acolo tot ce creşte pe lîngă, fiindcă cele care cresc putrezesc natural toamna, regenerează pămîntul. De cînd avem formula asta, plantăm chiar noi cîteva soiuri de buruieni şi nu mai trebuie să arăm sau să „întoarcem“ pămîntul. O cosim mai apoi, tundem verdeaţa dintre vii şi o lăsăm acolo să putrezească, aceasta fiind un regenerant natural al solului. E şi o metodă bună anti-inundaţie pentru că fixează pămîntul.

Cum înveţi să faci vin?

Dacă eşti atent la vie. În beci nu se întîmplă mare lucru. Vinul se face de fapt dacă lucrezi curat sus, în vie. Acolo este laboratorul vinului. La suprafaţă. Unii cred că pot lăsa via să crească oricum şi pe urmă reglează vinul în beci. Ceea ce e total greşit. Procesul creării unui vin implică mulţi paşi mici, dacă sari prea mulţi, se pierde controlul iar sutele de paşi mici săriţi nu mai pot fi salvaţi cu soluţii de ultim minut.

În al doilea rînd, la fel de important – trebuie să ai instinctul în sînge. Să te poţi plimba prin vie şi, uitîndu-te la struguri, să spui: mai bine facem un rosé excelent decît un roşu prost. Să îţi dai seama că va ieşi un vin roşu prost şi să-i culegi înainte de vreme. E nevoie să fii realist, să nu te ambiţionezi să faci ceva după plan, să rămîi lucid. Cînd bei un vin, trebuie să ai grijă să laşi sevă pentru următorul, să nu bei ca să se golească paharul.

a consemnat Stela GIURGEANU

ZVONURI ÎN CARNE ŞI OASE (1): O COMBINAŢIE DELICATĂ DE SALTEA ŞI NESUPUNERE VA FI SINGURA ACOPERIRE ACCESIBILĂ FULGERĂTOR

■ Moment politic 1: „Directoru prefecturi locale Raul Grigoraşcu insultat grav dumnezeu mami şi palme cafine central. Ameninţat moarte. Viaţa onorul nesigure. Rugăm anchetat urgent faptu." (I.L. Caragiale, „Telegrame"). Moment politic 2: „Noi (consilierii locali Stelian Mugur Alin, Stanciu Ninel, Pârvan Alexandru), pînă în prezent şi nici în viitor nu ne vom da demisia din PSD. În municipiu s-a zvonit că cei 3 consilieri PSD nu au fost loiali partidului. Aceştia au fost educaţi de dl Trăistaru Petre să fie corecţi. Nu se aştepta să se arunce astfel de zvonuri în municipiu. A jurat cu mîna pe Biblie că în exercitarea mandatului nu a avut în vedere nici un interes personal. Cine trebuie să vorbească de frustrări în acest caz, cei trei consilieri vizaţi, în nici un caz. Îl doare sufletul şi inima că se întîmplă aceste lucruri. În campania electorală actualul primar şi viceprimar au fost adversari politici, însă cînd au cîştigat în alegeri i-a felicitat. Cine este acum cel care dă cu pietre, cine arată cu degetul? Personal este într-o presiune fantastică. Crede că fiecare trebuie să ne revizuim atitudinea. Ar spune mai multe lucruri, însă îi este ruşine de vîrsta unor oameni." *(Proces-verbal încheiat cu ocazia şedinţei ordinare a Consiliului Local al municipiului Calafat din data de 28.04. 2010).* (**D. S.**)

■ „Legenda spune că Sfinxul veghează ca apa de munte să ajungă la cîmpie unde se amestecă cu hamei şi orz ca să facă berea asta spumoasă şi gustoasă", aşa scrie pe eticheta berii „Bucegi". Vă puteţi imagina că există undeva un publicitar în carne şi oase care a inventat tîmpenia asta şi s-a găsit cineva care chiar i-a dat bani pe ea!? (**M. C.**)

■ Cică parfumul clasicei creme Nivea e „o combinaţie delicată de bergamotă, portocală, lavandă, trandafir, liliac şi lăcrămioară, cu discrete note de ambră". Ciudat, mie mi s-a părut mereu că miroase a lăcrămioare topite-n unt şi pudrate cu detergent. (**L. V.**)

■ Un tip, la telefon, în tramvaiul 41: „Ştii că există oameni cărora li se-ntîmplă numai lucruri bune. E, asta nu are legătură cu norocul, aşa sînt ei". Tot la telefon, dar de această dată la metrou: „Fată, dacă-l văd pe Tudor în viaţa asta pe saltea, io mă pocăiesc!". (**P. M.**)

■ Din motive cu totul limpezi, mi-a trecut fulgerător prin minte că limba română, în inconştienţa geniului ei expresiv, e singura din lume în care cele trei iniţiale FMI se pot citi ca un substantiv: femei. (**R. C.**)

■ După reacţia de nesupunere a ultimei femei pe care a încercat să şi-o „subordoneze", Dominique Strauss-Kahn şi-a pierdut funcţia de director la Fe.Me.I. Probabil că îi va lua locul un altul mai convingător şi care să nu mai lase aşa de uşor Fe.Me.I. din mînă. (**A. M.**)

■ Eu cred că e bine să consumăm fructe/legume/alimente modificate genetic, iradiate, care conţin E-uri etc. Numai aşa copiii noştri vor căpăta toleranţă la ceea ce, în viitor, va fi singura mîncare accesibilă pe această planetă a cărei populaţie, spun statisticienii, va creşte cu 30% în următorii 25 de ani. Avem un sfert de secol să ne obişnuim cu ideea. Şi cu gustul artificial al vieţii. (**M. C.**)

Cu ochii-n 3,14

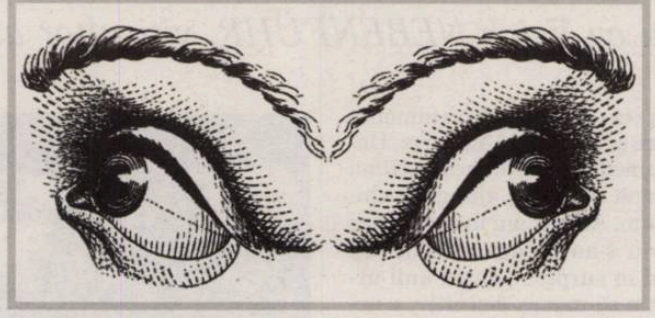

■ Agenţia spaniolă EFE relatează cît de impresionat a fost Prinţul Carlos „de Inglaterra", cu ocazia vizitei sale recente în România, de o înmormîntare pe care a văzut-o în Ardeal, de obiceiurile preromanice încă bine păstrate şi mai ales de „praznicul fabulos" (brînza şi palinca fiind de bază) la care a fost invitat împreună cu jumătate de sat. Mă întreb: oare cîţi dintre vecini erau, de fapt, jurnalişti sub acoperire? (**S. S.**)

ZVONURI ÎN CARNE ŞI OASE (2): UNIVERSUL VÎNJOS CONŢINE UN CVINTILION DE UMBRELE INTERNAŢIONALE (CÎTE N-AI VĂZUT ÎNTR-O VIAŢĂ)

■ Astrofizicienii au estimat, de curînd, că Universul conţine 300.000.000.000.000.000.000.000 de stele, cică de trei ori mai multe decît se crezuse pînă acum. Această exactitate mă liniştește definitiv. (**M. C.**)

■ Un poster lipit pe geamul unei farmacii ne anunţă că: „Pînă şi cel mai vînjos haiduc ajunge pensionar". Protagonist e Florin Piersic, alături de o copiliţă, în dreptul căreia apare replica: „Şi eu voi fi pensionar". Dacă ne-ar fi spus că

şi ea va fi haiduc(ă), ar fi părut şi mai credibil. (**A. M. S.**)

■ Dintre cele un cvintilion de insecte care trăiesc în lume, cam 500 de bilioane sînt ucise anual de şoferii din Olanda, în trafic. Criminalilor! (**L. V.**)

■ La fiecare ploaie am senzaţia că bucureştenii folosesc maşinile pe post de umbrele. (**A. M. S.**)

■ La Kanal D sau la Naţional TV (mereu le încurc pe astea), într-o emisiune, Adi cel Minune a ţinut morţiş să recite o strofă din Minulescu. Mai mult decît atît, a pus-o în direct pe o muzică de manea (cu trupa „din dotare"), tînguindu-se la cuvinte precum „răvăşităăăă!" sau „Dumnezeeeu!". Adriane, dacă tot e s-o dai pe din astea, îţi zic eu, din cultura mea generală, că Minulescu e un poet minor. Treci, tată, la din ăştia mai grei, cum ar fi Eminescu sau Alecsandri, iar dacă le vrei pe alea internaţionale, e unul Baudelaire, cu piesa „Albatrosul" (o să-ţi amintească de o trupă din copilărie!). (**A. P.**)

■ În curtea unui spital poţi vedea multe, (aproape) cîte n-ai văzut într-o viaţă: de pildă, pe iarba din jurul Fundeniului, am văzut – şi mai ales ascultat – un grup de ţigănci care boceau, probabil, moartea cuiva apropiat. Un bocet sfîşietor, sălbatic. (**I. P.**)

ZVONURI ÎN CARNE ŞI OASE (3): UN AUTENTIC OM DE NOROI (NU CONTEAZĂ CARE) PARE SĂ-ŞI FI SCHIMBAT ANOTIMPUL

■ Caricatură despre afacerea Dominique Strauss-Kahn în *Le canard enchaîné*. Doi amploaiaţi la hotel stau de vorbă. Primul: „Cum, dom'le, să se dea la cameristă, cînd, la banii lui, putea să-şi ia o prostituată?". Celălalt: „Păi, aici se vede că e un autentic om de stînga". Nici sexul nu mai e apolitic. (**M. M.**)

■ Un producător de iaurt a ales să-şi facă reclamă într-un mod „monstruos". La metrou, poţi vedea panouri cu un King Kong suferind parcă de ciumă bubonică, însă dacă te uiţi mai atent vei descoperi că e alcătuit din „delicioase" fructe de pădure, gata să explodeze în paharul tău cu iaurt. Dragi publicitari, dacă mergeţi pe reţeta esteticii urîtului, aşteptăm să o adoptaţi pe cea autohtonă şi să faceţi ceva şi „din bube, mucegaiuri şi noroi", că tot ne-au stresat profii din liceu cu Arghezi, pe la teze. Măcar un suc! (**A. P.**)

■ Un iaurt – nu contează care – propune varianta „extreme fruit". Am înţeles că sînt la modă sporturile extreme, senzaţiile extreme, experienţele extreme etc. Dar dacă şi iaurţelu' de dimineaţă ajunge să ne aţîţe adrenalina, ce viitor are – dacă-mi permiteţi pentru ca să cad în filozoficale – *homo sapiens?* (**M. V.**)

■ Bob Dylan, în 1966, la 25 de ani: „Pur şi simplu nu-mi pasă – pe bune că nu-mi pasă – ce zic oamenii despre mine. Nu-mi pasă ce cred oamenii despre mine. Nu-mi pasă ce ştiu oamenii despre mine. Nu-mi pasă absolut deloc". Pe 24 mai 2011, Dylan a împlinit 70 de ani şi nu pare să-şi fi schimbat opiniile de-acum aproape o jumătate de secol. E o performanţă rară. (**L. V.**)

■ Dacă n-aţi citit romanul lui Mohammed Hanif *Explozia întîrziată a fructelor de mango*, nu-i nimic, citiţi acum *Anotimpul fructelor de mango* de Amulya Malladi. Cum ar zice (romanul lui) Jeanette Winterson: *Portocalele nu sînt singurele fructe.* (**M. C.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

Conţine suplimentul gratuit
DILEMATIX

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VIII ■ nr. 382 ■ 9-15 iunie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8+16 pagini ■ 3,99 lei

ANDREI PLEŞU

„Moarte şi rating“

pagina 3

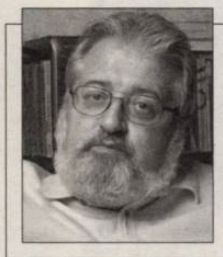

ANDREI PIPPIDI

„Ce Primărie am avut!“

pagina 8

SIMONA SORA

„Insula surîsului“

pagina 16

De la regalitate la realitate

„Majestate, ţara a fost învăţată să vă iubească. D-acum o să o învăţăm să ne iubească pe noi.“

PETRU GROZA, prim-ministru, după ce i-a prezentat regelui Mihai actul de abdicare, 1947

5 948489 140600 23

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

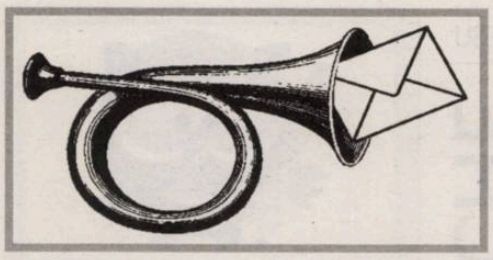

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

ACTUALITĂŢI

Rezistenţa prin bancuri

Domnule Vasilescu,

Am o mare nedumerire. Poate mă lămureşte *Dilema veche*. Este vorba de sintagma „rezistenţa prin cultură“. Am văzut că există şi o emisiunea la TVR. Am priceput că este vorba de scriitorii care în anii regimului comunist, neputînd să se manifeste deschis faţă de constrîngerile regimului, recurgeau la tot felul de „şopîrle“ ca să ocolească cenzura şi, astfel, cititorii să-şi dea coate şi să zică: „Ai văzut ce subtil le-a zis-o?!“.

Cred că se uită un lucru esenţial. Poporul cum a rezistat? Păi, el n-a rezistat tot prin cultură? Prin cultura bancului! Eu cred că, mai degrabă de a ridica statui cutărui scriitor, ar fi mai bine să-i ridicăm, la propriu, o statuie legendarului Bulă!

Cu stimă,

M. COSTEA
Ploieşti
str. Cameliei 16
Bl. 30, Sc. B, Ap. 38

album dilematic Alexandru Mădălin Busca

NR. 379

Articolul Simonei Sora, „Eleva Dora dintr-a VII-a“

Doamnei Simona Sora, pentru Dora,

Stimată doamnă, permiteţi-mi să vă mărturisesc că, în calitate de cititor-cu-contract-pe-perioadă-nedeterminată al *Dilemei vechi,* am aşteptat de multă vreme subiectul dumneavoastră ultim. Începusem, chiar, să cred într-o paradigmă a redactorilor care au copii, toţi, mari amatori de citit. Vă mulţumesc pentru infirmarea acestui gînd şi vă ofer o posibilă soluţie, care, testată de curînd, începe să dea roade.

Mai întîi, cîteva cuvinte în legătură cu contractul amintit mai sus. Vă promit să nu-l reziliez, unilateral, atîta vreme cît textele vor vorbi despre experienţe personale sau vor desena amplasări subiective în tranşee generale. Mă interesează exclusiv fragmente de memorie, scrise de persoane vii, într-o subtilă, dar perfect naturală stră-petrecere a traseelor de viaţă, cu propriile mele drumuri. Nu mai am timp să citesc diverse „Shogun“-uri, vreau experienţe directe. În viteza în care sînt obligat să trăiesc, am învăţat să fiu selectiv, cu tot riscul omisiunilor. Dracu' poate pe la toate! zicea bunica. Aşa că prefer orice relaţie directă cu persoane care trăiesc în prezent, mă interesează cum gîndesc alţii, care sînt păţaniile lor, ce alegeri au, ce sînt în stare să facă şi ce le este imposibil să rezolve.

Experienţa dvs. cu Dora în ce priveşte cititul, redusă la dozajul dintre refuz şi căutare a cărţii, în gestul copilului mă interesează în cel mai înalt grad. Vă interesează şi pe dvs. unde vă situaţi cu Dora prin comparaţie cu reuşita doamnei S. Cordoş cu fiica ei, nu-i aşa? Pentru că ştiu deja că zbaterea aceasta are loc numai în plan strict personal, mă topesc de plăcere citind rîndurile pe care le-aţi scris. Nu pentru că m-aş bucura că are şi vecinul meu o capră puţin cam moartă, ci pur şi simplu pentru că mă simt solidar cu oricine se încumetă să traverseze deşertul acesta. Fără apă. Fără cămilă.

Aşa că vă scriu ca să vă mulţumesc pentru ce mi-aţi spus despre Dora şi ca să vă împărtăşesc modul cum am izbutit noi să punem la treabă tehnologia modernă în sprijinul unei idei vechi. Poate va fi de folos. Doru (să-i spunem aşa, ca să fie din acelaşi banc cu Dora) n-a dovedit o mare pasiune pentru citit. Şi desigur că a trecut, la rîndul lui, prin faze vampiristice, dar într-o zi ne-a comunicat că îşi doreşte un *e-book reader* şi am acceptat. Bine am făcut! În două luni, printre teze grele, program încărcat şi meciuri de baschet, dumnealui a citit *I, Robot,* a lui Asimov, *The Catcher in the Rye* a lui Salinger şi *Wuthering Heights* de Emily Brontë. Da, în engleză. Şi a făcut-o cu mare plăcere. Niciodată n-a stat cu mîna pe vreo carte scrisă în româneşte atît de mult timp cît a făcut-o cu *e-book*. Nu vi se pare un *gadget* fascinant? În plus, arată elegant, e *slim,* are butoane fine şi dicţionar rapid accesibil, suprapus pe text. Cărţile sînt uşor de obţinut, se achită online sau se descarcă gratuit de pe site-uri generoase.

Aşa am ajuns să gîndesc că, dacă biblioteca viitorului se va reduce, poate, la dimensiunea unui sertar, iar comoditatea devine criteriu practic într-o lume confruntată cu schimbări de vectori, de ce să nu acceptăm, oare, un stil nou, cîtă vreme produce efecte benefice? Desigur că îmi jur în barba mea căruntă că eu nu voi citi niciodată decît dintr-o carte cu pagini de hîrtie. Copilul meu însă va trăi într-o lume, pe care, la o distanţă de numai o jumătate de secol de-acum înainte, nu cred că sîntem capabili să o imaginăm.

Faceţi o încercare cu *e-book reader*. Poate nu va fi atît de greu s-o convingeţi pe Dora că trăiesc personaje sîngeroase şi la Dostoievski, dar marile uimiri le va avea cînd va vedea că există acolo şi îngeri, care tocmai pe ea o aşteaptă.

Mihai IDU

NR. 379

„Gusturile nu se discută, se învaţă“

Am apreciat tematica dosarului „Gusturile nu se discută, se învaţă“. Un titlu incitant şi foarte actual, nu numai la noi, ci pretutindeni. În ciuda unei participări merituoase, în special a doamnei Adina Nanu şi a muzicienilor Al. Tomescu şi Grigore Constantinescu, după părerea mea, dosarul nu se ridică la nivelul aşteptărilor. Lipseşte ceva convingător, care să sublinieze importanţa acestei tematici alese. Acel ceva ar trebui să fie argumente ştiinţifice.

Astfel, un om inteligent poate fi cultivat, iar aceste trăsături se formează prin învăţare, prin educaţie. Cercetările din ultimele două decenii dedicate mai ales creierului au demonstrat că inteligenţa nu este dată de numărul de neuroni sau al circumvoluţiunilor, ci de formarea conexiunilor neuronale, adică a imensei reţele bazate pe sinapsele dintre neuroni. La un om inteligent, această reţea interneuronală analizează rapid şi eficient informaţiile primite din mediu, inclusiv învăţămîntul.

Desigur, în funcţie de mai mulţi factori, se nasc copii foarte inteligenţi, dar s-a dovedit că dezvoltarea intelectului depinde de educaţia primită în familie şi la şcoală, dar mai ales de mediul social în care se dezvoltă. Cîte talente şi dotări inteligente s-au pierdut prin lipsa unei educaţii sau a unui mediu social inadecvat...

Predarea unor cunoştinţe utile, necesare reuşirii în viaţă, în mod atrăgător determină formarea unor reţele interneuronale eficiente şi durabile. Atragerea copiilor spre cultură, artă se realizează numai printr-un învăţămînt de calitate, modern, prin exemplificări adecvate. În fond, gusturile spre cultură, artă, ştiinţă se formează încă din copilărie, atît în familie, cît şi în învăţămînt. S-a mai demonstrat importanţa Inteligenţei Emotive, diferită de cea Raţională (IQ). Dezvoltarea Inteligenţei Emotive (IE), localizată în sistemul limbic, din centrul creierului, determină gusturile, sensibilitatea pentru artă, dar şi controlul emoţiilor în situaţii dificile.

Cazul cel mai elocvent este predarea muzicii în învăţămîntul actual, complet neatrăgător, ineficient, ce determină gusturi îndoielnice, de nivel scăzut. Manelizarea este rezultatul unui învăţămînt de nivel inferior şi se asociază cu maniere grosolane, agresive şi incultură. Din păcate, în societatea actuală, televiziunea a luat locul învăţămîntului, cu programe şi emisiuni ce formează gusturile şi preferinţele publicului. În acest sens, am putea prezenta o relaţie aproximativă: Manelizare + Telenovelizare = TV-tembelizare.

Formarea gusturilor de nivel scăzut determină activarea instinctelor primitive legate de agresivitate şi sex, cele două mari tematici ale filmelor şi emisiunilor TV, accesibile unei largi părţi a publicului de toate vîrstele. Dar această masă de oameni cu gusturi îndoielnice a fost şi este pe placul politicienilor, fiind uşor manevrabilă. Această constatare s-a aplicat în tot cursul istoriei.

dr. Radu M. OLINESCU
Cercetător principal I, *Visiting professor*
la Universitatea Illinois
la Urbana-Champaign 1995-1997

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Adrian Cioroianu, „Reţeta arabă pentru a fi fericit (şi miliardar)“

Preafericite povestitor, îmi îngădui să adaug la răcoroasa licoare, pentru a fi cu adevărat desăvîrşită, şi un strop de esenţă de trandafiri (naturală). Este un mic ingredient care nu cred că v-a fost dezvăluit. Gustul omului se rafinează prin cunoaşterea mai multor civilizaţii (fie şi prin gastronomie). Dar nu mai staţi prea mult prin acele locuri, pentru că riscaţi să vă convertiţi. Vă salvează însă ironia.

Salam aleicum!
Rania

adăugat la data de
05 iunie 2011
03:06:02

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Bogdan SCOROCÂRJĂ
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj 12.500 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Cărţile care contează**
- **Ce ne mai emoţionează**
- **Cioran**
- **Criza umanioarelor**
- **Reforma spitalelor**
- **Bani de nimic**

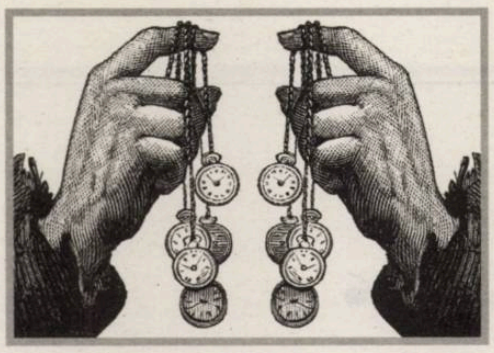

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Moarte și rating

Un sunet nou, din punctul meu de vedere, se face auzit în multicolorul concert mediatic al patriei: sunetul morții. Că moartea este, publicistic vorbind, un subiect „rentabil“ o știe toată lumea. Iar supralicitarea funebrului e pe piață de mult, cu sprijinul tabloidelor, dar și al ziarelor cu pretenții. Familiile celor decedați contribuie și ele, cu o amețitoare lipsă de pietate și de bun-gust, la întreținerea bîrfei și a scandalului, așa încît cititorii află vrute și nevrute despre victime, luni întregi după dispariția lor. Dar nu aici e noutatea de care pomeneam. Noutatea constă în reinserția temei morții în spațiul politicului.

Am trăit întotdeauna cu iluzia că istoria politică românească nu ilustrează vreo înclinație specială spre asasinat. Marea excepție a fost episodul legionar, ceea ce m-a făcut să spun că legionarismul a fost, în mod paradoxal, un *naționalism neromânesc*. Uciderea adversarului și, eventual, sinuciderea rituală mi se par mai curînd excrescențe musulmane al ortodoxiei, decît expresia unei filozofii românești a acțiunii publice. „Mioritic“ prin tradiție, românul se vede pe sine nu atît ca agresor, cît ca victimă. Decît să omoare, preferă să se lase omorît, sau să cadă la învoială. Un anumit relativism, o anumită experiență istorică și o anumită imagine de sine („blînd“, „iertător“, „ospitalier“) au măcar meritul de a ține în frîu eventuale instincte criminale, precum și inerția sîngeroasă a spiritului de răzbunare.

Or, iată că pe 28 mai cîteva ziare s-au grăbit să titreze gros o știre despre moartea președintelui țării, desfigurat în urma unui accident de circulație. Cititorul afla, apoi, că e o știre falsă, postată fraudulos de pe o adresă a *Antenei 3,* cu intenția de a virusa computerele care ar fi căzut în capcană. Ziarele s-au complăcut însă, voluptuos, în difuzarea știrii false, dînd ocazia unor forumiști crînceni să-și exhibe toate toxinele: „Ce veste bună!“, „Sper să fie o profeție adevărată!“ etc. Micile vedete ale *talk-show*-urilor autohtone au avut ce mesteca ore întregi în emisiunile lor: știrea ar fi fost anume postată de pe o adresă a *Antenei 3,* pentru a se putea iniția închiderea postului. Așadar, totul a fost pus la cale de Băsescu. Sau de Guvern, ca să distragă atenția de la adevăratele probleme ale țării. Oricum, asocierea numelui președintelui cu o perspectivă funerară a fost valorificată din plin, cu o jenantă lipsă de stil, de bun-simț, de măsură. Numai că, indiferent ce obiecții, ce exasperări, ce antipatii ar stîrni un politician, a pune în joc asemenea „proceduri“ războinice e, omenește, incalificabil.

O gazetă de subterană a publicat, de curînd, o poemă obidită scrisă, ni se spune, de un ofițer. E un îndemn versificat la răzmeriță și linșaj. Se intitulează „Nu-i iertați!“ (e vorba de guvernanți) și conține îndemnuri virile de genul: „Stîrpiți-i fără milă!“, sau „Răsplătiți borfașii cu dreptul de a murii“ *(sic!)!* Un amestec țeapăn de *kitsch,* ură și agramatism, reprodus *in extenso* (cu precizarea la o adică deculpabilizantă) că e vorba de un „viral“. Dar important e „mesajul“: nu mai avem decît o singură soluție: să punem mîna pe topor!

Foarte prizată e și ipoteza lansată, în alt plan, de tot soiul de conspiraționiști nevrotici în legătură cu moartea lui Eminescu. Ce n-au știut Dumitru Caracostea, G. Călinescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, D. Morărașu, Edgar Papu, Constantin Noica, Perpessicius, Vianu sau Ion Negoițescu, știu Gheorghe Funar, George Roncea, Dan Diaconescu, Nicolae Georgescu și N.D. Petniceanu din Mehadia: Eminescu a fost asasinat de serviciile secrete austro-ungare (alții spun că de Ohrana țaristă, de evrei sau de extratereștri). Prea era patriot! Grav e însă că asasinatul a fost facilitat de alți cîțiva români cu care, altfel, ne mîndrim: Titu Maiorescu, P.P. Carp, Ioan Slavici, toți agenții ai străinătății. Așa slujim noi țara! Consolidăm prestigiul unui român și demolăm, pentru asta, prestigiile altor trei. Dar consolidăm astfel, cu adevărat, prestigiul lui Eminescu? Are anvergura lui nevoie de asemenea provinciale scenarii politiste?

Într-un asemenea context, nu mă mai mir că, pînă și la nivelul modest al prezenței mele publice, ideea sancțiunii fatale funcționează. Că pe *forum*-ul cîte unui articol al meu apar postări care mă somează să mor, sau care cer spînzurarea mea promptă, evacuarea de pe curata noastră planetă a întregii mele familii, ori organizarea unei pedepse ca aceea sub care a sucombat Nicolae Iorga (ce onoare!). Rar lucru, la români, atîta radicalitate! Nu pot decît să mulțumesc celor care administrează forum-ul de la *Adevărul,* pentru modul cum slujesc libertatea presei.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Uniunea Europeană a bacteriilor

Dacă n-ar fi dramatic, ar fi de tot rîsul: un microorganism pune sub semnul întrebării instituțiile și mecanismele Uniunii Europene. Tot continentul a fost cuprins de panică din cauza infectărilor cu o variantă pînă acum necunoscută a unei bacterii. Paradoxul este că, pe măsură ce se comunică mai mult și mai transparent (cel puțin în aparență), panica sporește – în ciuda asigurărilor date de tot felul de oficiali – la toate nivelurile – local, regional, național și european.

Pentru asemenea cazuri, Uniunea Europeană și-a pus la punct un sistem de alerte foarte sofisticat, bazat pe cooperarea dintre autoritățile veterinare din fiecare țară. Numai că, oricît ar comunica și ar coopera între ele, în cazul de față toate stau și se uită la veterinarii din nordul Germaniei, care trebuie să caute bacteria criminală. Iar autoritățile germane au făcut deja o gafă dînd vina pe castraveții spanioli; presa a comunicat-o și dezastrul s-a produs. Castravetele a devenit, în egală măsură, simbolul și victima unui sistem complicat care, construit pentru a apăra sănătatea cetățenilor europeni, a dat-o (iar) în bară. Cea mai bună sinteză a tragicului destin al bietului castravete a realizat-o acum cîteva zile cotidianul *Libération,* pe prima pagină: fotografia unui castravete și, alături, titlul „Presupus inocent“.

Presa europeană comentează această nouă panică europeană în termenii unei noi crize europene. De pildă, Bart Sturtewagen, redactorul-șef al ziarului belgian *Der Standaard,* observă că, deocamdată, „consecințele temute au rămas sub nivelul așteptărilor dramatice“: „Bacteria poate ucide, dar din sutele de cazuri de maladie atestate, numărul morților s-a limitat la optsprezece. Sînt optsprezece decese extrem de regretabile, dar sînt doar optsprezece, un procent minim raportat la numărul de nemți și de persoane aflate în vizită în Germania care mor într-o săptămînă din alte cauze. Și nimic nu indică pe moment că acești pacienți ar fi fost la rîndul lor contagioși. Nu este un motiv pentru a pune un întreg continent în fierbere. Trebuie să precizăm că nu este totuși vorba de ciumă“. Și totuși, înainte de a descoperi leacul împotriva bacteriei și de a limita, astfel, numărul de îmbolnăviri, s-a produs un mic dezastru economic. Comerțul cu legume a luat-o razna, iar cea mai importantă victimă e Spania. Editorialistul belgian observă, pe bună dreptate, că în condiții de panică funcționează regula „fiecare pentru el“: „Am constatat acest lucru în timpul crizei bancare, la fel și în timpul crizei financiare din Grecia, vom fi martorii acestui deznodămînt cînd în curînd regula «fiecare pentru sine» va domni pe piața energiei și remarcăm repetarea aceleiași situații în fața acestei isterii alimentare. Europa, care trebuie să-și deschidă și să-și mențină deschise granițele, privește neputincioasă cum acestea se închid din cauza unei comunicări defectuoase și cum se declanșează un dezastru economic disproporționat“.

Castravetele a devenit, în egală măsură, simbolul și victima unui sistem complicat.

După ce „criza castravetelui“ a luat amploare, e inutil să mai recurgi la chestiuni raționale și de bun-simț, cum face, de exemplu, cotidianul olandez *Volkskrant:* „A nu mai consuma castraveți este o dovadă de isterie ridicolă, îndeosebi dacă legumele sînt spălate și curățate de către consumatori – iar această recomandare a fost făcută întotdeauna“.

Într-un fel, și presa contribuie la menținerea panicii și la amplificarea dezastrului. Pe de o parte, presa e datoare să informeze – iar cînd complicatele mecanisme europene de alertă și comunicare dau greș, n-are încotro și înghite eroarea. Pe de altă parte, comentariile care insistă pe ideea că avem de-a face cu o nouă criză europeană alimentează, pe termen scurt, neîncrederea în ceea ce UE poate face în asemenea cazuri care privesc siguranța vieții de toate zilele a cetățeanului.

Numai că UE a devenit ceva prea stufos pentru a mai putea funcționa după reguli de bun-simț (precum, în acest caz, spălatul legumelor; sau, în alte cazuri, spălatul pe mîini...). Complicatele reguli și mecanisme privind protecția consumatorului, enormele sume din bani publici pentru a asigura instituțiile care să controleze etichetarea corectă ori respectarea ingredientelor în industria alimentară se dovedesc neputincioase în fața unui asemenea caz și, mai ales, în fața reacțiilor emoționale. Deocamdată, nu s-a produs un dezastru sanitar, dar e pe cale să se producă unul economic. De parcă n-ar fi fost suficiente crizele financiare din Grecia, Irlanda și Portugalia ori disputele privind Tratatul Schengen. UE pare să se închidă tot mai mult și să reinstituie granițele chiar și în fața unei bacterii.

Numai că bacteria a „învățat“ și ea comportamentul european: se plimbă liber dintr-o țară în alta și îmbolnăvește la nimereală pe cine prinde, indiferent de naționalitatea din pașaport.

ținerea de minte

„Cum se face că-i priviți pe oameni, că priviți lumea cu atîta bunăvoință?

Din lașitate. Cum văd că cineva este mai deștept decît mine, îl întreb amabil despre cele ce nu știu. Cînd cineva este mai puternic decît mine, ca să nu-mi dea una peste bot, eu îi laud puterea fizică și devin prietenul lui. Și cînd cineva este mai frumos decît mine, din fericire sînt puțini astfel de oameni în Europa Centrală, atunci declar că el este de fapt cel mai frumos din republică, dar că pe locul al doilea mă aflu imediat eu. Din cauza asta oamenii mă iubesc, iar eu, compătimindu-i, devin ca ei și nimeni nu-i oprește ca ei să nu devină ca mine. Și după aia! Eu îi ascult cu atenție atît de mare pe ceilalți, că și atunci cînd sînt de o altă părere mă identific cu omul pentru care opinia lui este alfa și omega, este însăși viața lui. Pe deasupra îl și susțin în această opinie a lui, care poate mie-mi poate face foarte rău. Fiindcă eu am ajuns atît de bine, sau atît de rău, încît ca să pot trăi n-am nevoie pentru asta de nici un fel de opinie. Sînt un pic voyeur, eu privesc doar și sînt imediat uluit de ceea ce văd. Mai degrabă insuflu curaj celorlalți de a trăi în lume.“

Bohumil Hrabal, *Mașinuța,*
Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2002

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

„O politica care...“

Păi, cum să încerci să îmbunătăţeşti o politică care, deliberat, ignoră cu nonşalanţă principiul competitivităţii, interesele consumatorilor şi propriul titlu? Este vorba despre celebra, faimoasa, unica Politică Agricolă Comună. E „o politică care“, aplicată numai în ţări cu economii de piaţă concurenţiale, orientate spre client, reuşeşte să ignore piaţa (pentru că distorsionează mecanismul reglării preţului prin cerere şi ofertă), principiul concurenţei (pentru că oferă stimulente unora, dezavantajînd pe alţii) şi îi defavorizează pe clienţi (adică pe consumatori, promovînd politici ale preţurilor înalte, convenabile producătorilor). Îşi ignoră pînă şi propriul nume, atîta vreme cît se plătesc subvenţii directe pentru terenuri de golf, aeroporturi, staţiuni turistice, mici plantatori suedezi de canabis (acum doi ani, fix 2500 de euro) sau mari proprietari (miliardari) de terenuri de vînătoare. De aia, zic, politica care se numeşte Politica Agricolă Comună este o mare cacofonie în sine.

Este vorba despre celebra, faimoasa, unica Politică Agricolă Comună.

Să te apuci – precum Cristian Ghinea şi Lucian Luca (am trimis cuvenita erată la 10 minute după articol, mama ei de tipografie...) – să îmbunătăţeşti CAP-ul european (CAP vine de la *Common Agricultural Policy,* îmi place mai tare acronimul ăsta), prin măsuri de genul decuplării subvenţiei de proprietate şi introducerii unei cereri multianuale seamănă cu încercarea lui Gorbaciov de a reforma URSS-ul, păstrînd intact regimul politic. Astfel încît, introduc cuvenita nuanţă. Socot încercarea respectivă drept socialistă de rit gorbaciovist. Nu seamănă a Che Guevara (apropo, am auzit că barul din Bruxelles cu respectivul nume a dat faliment, ducă-se!), nu seamănă a Troţki, şi nici a Stalin. Este doar simpatic-gorbaciovistă.

Să reiau argumentaţia la care nu am primit contraargumente. Dacă se decuplează subvenţia directă de suprafaţă, adică se va plăti, şi dacă proprietarul îşi vinde terenul, în scopul formării de suprafeţe mai mari, deci mai profitabile, ce crede Cristi Ghinea că se va întîmpla? Nu cumva o să crească oferta şi o să scadă cererea (terenul fiind vîndut fără subvenţia adiacentă...)? Oare ce se întîmplă în economii de piaţă (în pieţele în care nu se aplică Politica Agricolă Comună, evident), atunci cînd scade cererea şi creşte oferta? Din ce ştiu eu, preţul scade. Scade, carevasăzică, exact preţul pămîntului. Cu alte cuvinte, amărîtul/amărîta cu pînă la 10 hectare proprietate se va pomeni că deţine un bun mai puţin valoros decît înainte. Va mai fi interesat(ă) să vîndă? În opinia mea, nu prea. „La preţul ăsta, de ce să-l vînd, lasă-l acolo, că nu cere de mîncare“ este o replică des auzită la ţară, mai ales în condiţiile în care „foncirea“ pe terenul agricol nu reprezintă, în România, o avere. Altfel spus, autorii propunerii constată că ţăranii români nu prea vînd pămîntul la preţurile de acum. Apoi, îşi închipuie că, introducînd o măsură care, în opinia mea, va scădea preţurile terenurilor, ţăranii români o să se înghesuie să vîndă.

Cea de-a doua parte a propunerii lui Lucian şi a lui Cristi vine din simpatia faţă de micul proprietar nevoit „să facă drumuri lungi şi dese la oraş“ pentru a căpăta subvenţia. Să definim „dese“. „Dese“ înseamnă, în acest caz, o dată pe an! O dată pe an, la cel mai apropiat centru APIA. Sincer, nu cred că este un efort supraomenesc. „Cel mai apropiat centru APIA“ nu înseamnă neapărat „la oraş“. O simplă căutare pe site-ul Agenţiei de Plăţi şi Intervenţie pentru Agricultură va arăta că locuri precum Comana, Valea Plopilor, Hotarele şi Bolintin Vale (am luat exemplul judeţului Giurgiu, la întîmplare...) nu sînt chiar „oraşe depărtate“, în care micul proprietar nu ar călca decît urgisit de o birocraţie asupritoare care îl obligă samavolnic să depună o cerere pe an (pentru a primi banii altora, apropos). Orice judeţ are cel puţin cinci centre APIA. Întreţinute şi plătite şi ele din bani publici, orice s-ar zice.

În final, dragii mei prieteni Cristian şi Lucian: să încerci să cîrpeşti o politică care ia de la consumator şi dă producătorului reprezintă, orice s-ar spune, un gest uşor excentric, în cazul în care eşti un om care crede că economia de piaţă funcţionează mai bine decît cea controlată de stat.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

adevărul literar &artistic

în fiecare miercuri, împreună cu ziarul Adevărul

- actualitatea culturală din țară și din lume
- garanția informației selectate valoric
- încurajarea competiției pe piața ideilor

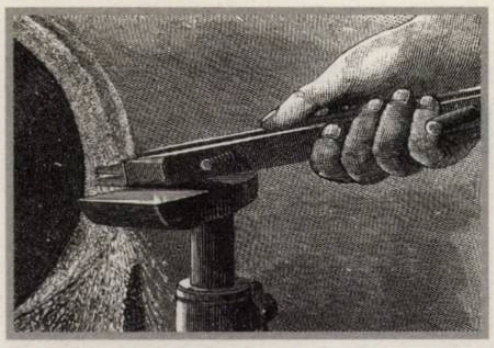

Christopher R. HILL

America într-o lume nouă

Procesul de pace şi Primăvara arabă

Discursul preşedintelui Barack Obama despre revoltele populare care au loc în Orientul Mijlociu, urmat de vizita la Washington a prim-ministrului israelian Beniamin Netaniahu, a urmărit să demareze un nou efort de resuscitare a procesului de pace israelo-palestinian.

În schimb, Netaniahu a găsit în discursul lui Obama un prilej de a sublinia propria opoziţie, bine documentată, faţă de soluţia bistatală bazată pe revenirea la graniţele ante-1967. El a ales să nu ia în considerare nici tema utilizării acestor graniţe ca punct de plecare al negocierilor, nici ideea lui Obama privind schimbul de teritorii (un element de uz curent în negocierile internaţionale de pace), ca mijloc de a ajunge de la acest punct de plecare la închiderea jocului.

Reacţia lui Netaniahu la iniţiativa lui Obama a semnalat ceea ce, de la o vreme, era evident: complexul proces regional cunoscut sub denumirea de „Primăvara arabă“ şi apropierea anului electoral american pentru alegeri prezidenţiale sînt circumstanţe defavorabile tentativei de reluare a procesului de pace. După cum a sugerat declaraţia lui Netaniahu, israelienii au cîteva îngrijorări majore: dacă ecuaţia de bază rămîne, în cele din urmă, „teritorii contra pace“, cine vor fi interlocutorii lor, după ce furtuna din lumea arabă se va potoli?

Acest moment anevoios este un bun prilej pentru a formula cîteva întrebări fundamentale privind chiar efortul de pace – un proces a cărui durată, măsurată în ani, începe să coincidă cu durata de viaţă a unora dintre protagonişti.

Elementele unui eventual acord se cunosc de ani de zile: crearea unui stat palestinian viabil – un obiectiv susţinut de ultimii doi preşedinţi ai SUA –, asociată cu menţinerea unor graniţe sigure pentru Israel, cîteva aranjamente suplimentare cu privire la Ierusalim, şi un pachet economic. Dacă aceste componente ar fi ambalate şi vîndute ca un joc de societate, participanţii la joc nu ar considera foarte dificilă instaurarea păcii în Orientul Mijlociu. Şi totuşi, de zeci de ani, nici una dintre tabere şi nici vreunul dintre numeroşii moderatori de pace nu au fost capabili să cîştige jocul.

Acum, cînd o situaţie regională furtunoasă se suprapune cu un sezon electoral american la fel de furtunos (în care nici o temă nu e cruţată de arena politică), sarcina asamblării acestor elemente este cu atît mai dificilă. E prea devreme să evaluăm efectul istoric al „Primăverii arabe“, dar dacă ar fi să tragem astăzi o concluzie, am spune că Israelul şi vecinii săi palestinieni nu prea au nici o legătură cu aceasta. Evenimentele din această primăvară – din Africa de Nord, din Peninsula Arabă şi chiar din Levant – trebuie să-i fi convins pe americani (şi pe alţii), care îşi imaginează că lumea arabă nu se gîndeşte decît la cauza palestiniană, de contrariu.

În lunile care urmează, ne putem aştepta ca ţările din regiune să se concentreze pe probleme de guvernare, pe dezvoltarea de competenţe, pe drepturile omului şi pe modalităţi de a crea economii capabile să răspundă aspiraţiilor propriilor cetăţeni, greu încercaţi, către o viaţă mai bună. Noii lideri arabi se vor lupta din răsputeri cu aşteptările tot mai mari ale publicului, iar disponibilitatea lor de a se implica în procesul de pace va trece pe planul doi.

E prea devreme să evaluăm efectul istoric al „Primăverii arabe“.

Astfel, s-ar putea argumenta că, în timpul acestei delicate perioade de tranziţie şi în absenţa totală a oricărui indicator de progres, procesul de pace ar putea beneficia – cel puţin pentru moment – de o remiză, dacă nu de o benefică neglijare. Cînd nimic nu se mişcă în direcţia bună, cea mai adecvată măsură ar putea fi apăsarea butonului *pauză*.

Aici, fiecare trebuie să păşească cu grijă. S-a discutat îndelung asupra modului în care evenimentele regionale ar putea, eventual, afecta procesul de pace. De exemplu, orice guvernare din Egipt va trebui să se confrunte, pe viitor, cu mai multe structuri democratice interne (cum ar fi comitetele parlamentare). Dar şi absenţa unui proces de pace ar putea influenţa, la rîndul ei, evenimentele regionale din ţările Orientului Mijlociu în care au loc reforme. Nu trebuie să ignorăm felul în care absenţa unui proces de pace ar putea eroda, în cele din urmă, realizările fragile (şi cîtuşi de puţin universale) din restul lumii arabe.

Dacă procesul de pace nu are loc, vidul rezultat ar putea tenta pe oricine din lumea arabă să exploateze problema aşteptărilor economice crescînde – şi a aşteptărilor politice, vai, spulberate – prin binecunoscuta demagogie anti-israeliană. Unul dintre aspectele cele mai promiţătoare şi îmbucurătoare ale „Primăverii arabe“ a fost remisiunea radicalismului arab în avantajul unor oameni reali, nerăbdători să abordeze probleme reale; dar absenţa unui proces de pace ar putea favoriza revenirea lui.

Dę aceea, decidenţii politici trebuie să facă faţă unor provocări dificile. Este esenţial să se răspundă „Primăverii arabe“ cu un ajutor pe măsura oportunităţilor istorice ale mişcării. Efortul administraţiei Obama în Egipt, precum şi propunerile G8 cu privire la ceea ce trebuie făcut pentru întreaga regiune, indică faptul că liderii internaţionali realizează că parcurg un moment decisiv.

Dar această recunoaştere nu va fi suficientă. Liderii mondiali trebuie să ajute un proces de pace cotonogit să se ridice de la podea, să-şi revină în fire şi să lupte mai departe.

Christopher R. Hill, *fost ministru secretar de stat pentru Asia de Est în Ministerul de Externe al SUA, a fost ambasador SUA în Irak, Coreea de Sud, Macedonia şi Polonia, trimis special al SUA în Kosovo, negociator al Acordurilor de pace Dayton şi negociator principal al SUA pentru Coreea de Nord, între 2005-2009. În prezent, este decanul Facultăţii de Studii Internaţionale Korbel, la Universitatea Denver.*

Copyright: Project Syndicate, 2011
www.project-syndicate.org

traducere de Matei PLEŞU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Trei bancuri mistice

■ Cînd noaptea însăşi obosise de atîta ruletă, Jucătorul a constatat că mai are doar un *chip* de 100 de dolari de jucat. Pierduse tot, tot, tot. Se simţea golit, jalnic şi trist. Cînd a împins *chip*-ul pe masa de joc, intenţionînd să-l lase undeva, la întîmplare, dar neapărat „în interior“, pe numere, căci aşa juca mereu, cu un fel de demnitate iraţională la care ţinea fără să poată spune de ce, a auzit o voce baritonală, venind de sus, care i-a spus: „Pune pe 0!“. A crezut că i se pare şi, distrat, nu a băgat în seamă, dar, cu o fracţiune de secundă înainte ca *chip*-ul său să se oprească, în hazard, undeva pe tabelul cu numere imprimat pe pluşul verde împlinind pariul, s-a auzit de sus aceeaşi voce „Pune pe 0!“. A privit în jur. Nimeni altcineva din cazinou nu a auzit vocea aceea, şi Jucătorul, intrigat, a ridicat ochii în tavan. Ar fi vrut să vadă cine vorbeşte. „Nu te mai uita ca prostul, ei, da, sînt eu, Domnul Dumnezeul tău, şi-ţi spun: Pune pe 0!“ Cu un gest mecanic, Jucătorul a pus jetonul pe 0. *No more bets,* ruleta s-a învîrtit şi bila a înţepenit în căsuţa 0. În aceste cazuri, casa plăteşte 37 la 1. Crupierul e amuzat – are aerul că aşa minuni se mai întîmplă, şi plăteşte. Jucătorul, bucuros, strînge *chip*-urile cîştigate şi vrea să plece. Aude de sus aceeaşi voce: „Pune totul pe 0!“. Ridică ochii neîncrezător, vrînd să spună că e imposibil să iasă de două ori consecutiv 0, dar vocea e imperativă: „Pune totul pe 0, cînd îţi spun!“. Paralizat, Jucătorul se execută. *No more bets,* ruleta se roteşte nebuneşte, bila se lansează nebuneşte în sens invers rotirii ruletei şi se duce direct în căsuţa 0. Crupierul e încremenit. Lumea din cazinou începe să vină în jur. Casa plăteşte 37 la 1. Jucătorul radiază. Nu ştim dacă s-a întrebat cum de i s-a putut întîmpla tocmai lui aşa ceva, dar e greu de crezut pentru că pur şi simplu nu a mai avut timp. Vocea de sus i-a ordonat: „Pune totul pe 0!“. Cu încredere, a pus tot ceea ce cîştigase pe 0. Crupierul şopteşte *No more bets,* rotirile încep şi bila albă merge direct la 0. Şoc în cazinou. Casa trebuie să plătească iarăşi 37 la 1. Se verifică atent înregistrările de la joc – Jucătorul nu trişase, iar ruleta era corectă. Jucătorul strînge *chip*-urile care totalizau, acum, o imensă avere. Cazinoul era pregătit să închidă, aruncînd linţoliul negru peste masa care a produs falimentul. Vocea de sus, doar de Jucător auzită, spune iarăşi: „Nu pleca. Stai la masă şi pune totul pe 0“. Fermecat de ceea ce i se întîmplă, Jucătorul aruncă totul pe 0. O tăcere imensă striveşte totul. Crupierul, convins că visează, spune *No more bets* şi roteşte. Bila se aruncă furioasă. Şi intră, cuminte, la căsuţa 13. O hărmălaie infernală izbucneşte. Unii aplaudă, alţii înjură, unii cer ceva tare de băut, alţii rîd în hohote. Jucătorul, cu ochii cît cepele, priveşte bila aşezată la 13 şi nu mai poate respira. Aude doar de sus cum vocea baritonală şi autoritară, pe care o ştie bine, scapă cu năduf o remarcă: *„Oh, shit!“*.

■ Un domn cu nimic ieşit din tiparul domnilor de azi se plimbă agale prin pădure. Deodată, în calea sa apare ursul. Fiara e turbată de foame şi domnul nu are nici o şansă. Totul durează cîteva secunde, ursul îl înşfacă, deschide gura mare şi, cînd să-şi înfigă colţii ucigători, cu un oftat, domnul zice: „Oh, Doamne, Dumnezeule…“ şi totul încremeneşte ca într-un stop-cadru cinematografic. Ursul rămîne nemişcat, cu gura deschisă la doar cîţiva centimetri de capul domnului. De sus se aude o voce: „Aşadar, ai ajuns să mă rogi. Toată viaţa ta mi-ai negat existenţa. Ba, mai mult, ai făcut tot timpul băşcălie de mine cu prietenii tăi, intelectualii. Spuneai că sînt o nălucă pentru idioţi, că sînt un vis pentru fricoşi. Spuneai că n-am nici o putere. Spuneai că e imposibil ca cineva cît de cît educat să creadă în mine. Şi acum, iată, eşti la ananghie, cum n-ai mai fost, şi îmi ceri ajutorul. În fine, sînt gata să te ajut să trăieşti, să te scot din ghearele ursului, cu condiţia să te întorci la prietenii tăi şi să le spui exact ce ţi s-a întîmplat. Domnul, evaluînd în sine situaţia, şi-a dat seama că nu e prea bine. Cum să apară el, cel mai subtil ateu, să le spună amicilor că Dumnezeu există? Ce-or să zică de el, după o viaţa întreagă dedicată calomnierii divinităţii? Nu se poate. Şi, cum domnul nostru e mintos, îi spune lui Dumnezeu: „Da, acum sînt convins că există. Şi îmi dau seama că am comis unele erori de judecată. Dar nu pot să mă dezic de ceea ce spun de-o viaţă. Aşa că, uite, îţi propun ceva. În loc să mă fac eu creştin, ce-ar fi să-l faci creştin pe ursul acesta care vrea să mă mănînce?!“ „De acord“, zice Dumnezeu şi realitatea revine la viteza normală. În secunda următoare, ursul îl trîntește la pămînt pe isteţul domn, pune laba grea pe el, ca să nu poată mişca, şi, cu ochii smeriţi spre cer, spune: „Îţi mulţumesc Ţie, Doamne, pentru masa pe care mi-o dai în seara asta şi te rog pe tine, Doamne, binecuvîntează bucata aceasta de carne pe care, în bunătatea ta, mi-ai scos-o în cale exact cînd mi-era foame etc.“.

■ Un domn se plimbă pe marginea prăpastiei şi, neatent, cade în gol. Cu un gest reflex norocos se prinde în cădere de creanga unui copac. Atîrnat deasupra hăului, omul nostru aude cum creanga trosneşte, gata să se rupă, şi strigă deznădăjduit: „Hei, e cineva pe-aici? Ajutor! Doamne, mă aude cineva?“. Din cerul nesfîrşit de deasupra se aude o voce: „Dă-ţi drumul! Sînt eu, Domnul Dumnezeul tău, şi te voi prinde. Nu-ţi fie frică! Dă-ţi drumul!“. Omul nostru se uită în jos, vede abisul stîncos, după care ridică ochii spre marginea prăpastiei şi strigă: „Totuşi, altcineva nu mă aude? Nu mai e şi altcineva pe aici?“.

P.S. Fiecare dintre aceste bancuri poate constitui punctul de plecare al cîte unui consistent eseu teologic. Le public aici în speranţa că vreunul dintre cititorii acestui colţ de pagină se va simţi provocat.

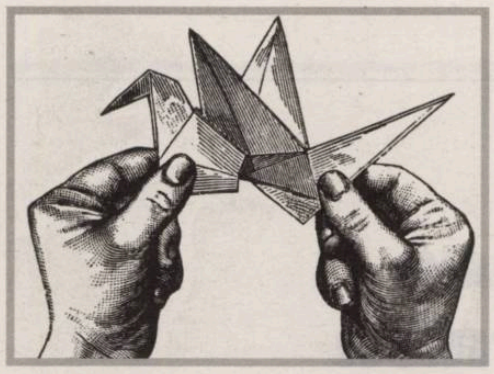

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Recucerirea cetăţii Rîşnov

Au trecut mai bine de trei ani de cînd scriam cum autorităţile locale din Rîşnov şi cele judeţene din Braşov se luptă să ia înapoi Cetatea Rîşnov, care fusese concesionată unei firme conduse de un italian. Povestea e destul de cunoscută. Din anul 2000, Alberto Drera începuse să renoveze cetatea în care pînă atunci păşteau oile. Italianul a transformat „zidul părăsit" într-un obiectiv turistic. De îndată ce au apărut semnele profitului, autorităţile locale au început să-şi arate nemulţumirea faţă de desfăşurarea contractului de concesiune. Surparea unui zid proaspăt renovat a constituit motivul pentru care Primăria i-a acuzat pe concesionari că fac lucrări de mîntuială, neautorizate. În mijlocul bătăliei pentru cetate, Alberto Drera a murit de inimă, iar una dintre fiicele sale a preluat lupta.

tenitoarele lui Alberto Drera aduceau aminte sutele de mii de euro investite de tatăl lor în cetate şi faptul că înainte de concesionare autorităţile locale nu aveau nici cea mai mică intenţie de renovare. Anul trecut, justiţia şi-a spus cuvîntul şi cetatea a fost redată Primăriei printr-o sentinţă definitivă şi irevocabilă a Înaltei Curţi. Deci, din punct de vedere juridic, dreptatea a fost acordată Primăriei, iar comentariile pe această temă sînt de prisos. Locuitorii Rîşnovului şi cei interesaţi se pot însă întreba dacă acest rezultat al demersurilor Primăriei din Rîşnov le este benefic.

Am vizitat din nou cetatea, la peste un an de la definitiva ei „recucerire". Prima constatare a fost că accesul cu maşina pînă la poartă nu mai e posibil. Automobilele se lasă în parcarea din vale, de unde vizitatorii sînt preluaţi de un tractor cu remorcă, de genul

De cînd Primăria a preluat cetatea, totul se distruge şi se degradează.

În conflict au fost antrenaţi Ministerul Culturii, politicieni şi parlamentari. De-o parte se invoca distrugerea patrimoniului istoric în scopuri comerciale, de cealaltă se vorbea despre investiţii private şi despre restaurarea unei cetăţi pe care nepăsarea de decenii a autorităţilor publice o adusese în stadiul de ruină. În luptă au fost aduse expertize şi avize care de multe ori s-au dovedit contradictorii. Din Consiliul judeţean se auzeau voci care susţineau că autorităţile ar fi renovat mult mai bine cetatea dacă aceasta n-ar fi fost concesionată, în vreme ce moşminicarelor de pe Litoral. Mi-am zis că o fi mai bine ca maşinile să nu mai polueze zona. Însă, chiar şi parcurs pe jos, întregul drum din vale şi pînă la poartă e îmbibat de mirosul gazelor de eşapament de la tractoraşele care poluează cît o mulţime de autoturisme. Acesta e totuşi un amănunt nesemnificativ. La poarta cetăţii, Primăria a instaurat propria ordine. La casa de bilete era coadă. Casiera împărţea cartele pe care mai întîi le trecea (foarte ardeleneşte) printr-un dispozitiv de încărcare magnetică, după care rupea fiecărui vizitator şi cîte un bilet de hîrtie. Acesta putea fi păstrat în buzunar, în schimb cartela trebuia dată unui portar (plătit probabil tot de Primărie), care făcea importantul oficiu de a o introduce atent, pentru fiecare, într-un aparat de genul celor de la metrou. Totul, sub ochii vigilenţi ai unui agent în uniformă neagră de la poliţia locală.

Ajuns în sfîrşit în interiorul cetăţii, am descoperit că muzeul care fusese deschis de firma italianului, cu arme medievale şi instrumente de tortură, a fost închis. Nimeni nu mi-a putut spune ce se va întîmpla cu el. Spaţiul în care turiştii trăgeau cu arcul era, la rîndu-i, închis. Mai sînt cîteva magazine de suvenire, dar nu mai există nici un local. Ideea italianului era ca în cetate să existe şi mici baruri sau restaurante. Autorităţile locale nu par însă că agreează asemenea locuri (de desfrîu?) în mijlocul unei cetăţi istorice în care, pe deasupra, s-a mai turnat şi filmul *Nemuritorii* al lui Sergiu Nicolaescu.

Cel mai şocant amănunt este însă acela că vînzătorii sînt tăcuţi şi speriaţi. Cineva care a trăit în România dinainte de 1989 nu poate să nu priceapă imediat situaţia. Am reuşit totuşi să aflu de la localnici, pe tonuri de confesiune secretă, că, de cînd Primăria a preluat cetatea, nimeni n-a mai bătut un cui acolo, că totul se distruge şi se degradează. Acum cîţiva ani, exact aceasta era previziunea angajaţilor de acolo, cînd au auzit că Primăria vrea să preia cetatea. Şi cred că putem să facem chiar un pariu, în cît timp istorica cetate va redeveni un frumos loc de păşunat.

ready made

Posibil şi neposibil

„Ceea ce poate fi ori se poate întîmpla, este **posibil** sau cu **putinţă.** Este posibil, că eu voiu trăi 70 de ani; însă este posibil şi aceea, că mâne ori poimâne să mor.

Este posibil ca mâne să ploae; ca un şcolar silitor să se lenevească, şi altul netrebnic să se facă silitor, ascultător şi bun. O masă de fer, un scaun de oţel, o tablă de aur, aceste toate-s posibile.

Ceea ce nu poate fi sau nu se poate întîmpla, este **neposibil** sau **cu neputinţă.** Este neposibil ca un moşneag să se mai facă earăşi tînăr ca de 10 ani; ca un cal să sboare şi o găină să poată veţui în apă. – Un arbore vorbitor, focul rece, apa uscată, sunt lucruri neposibile.

Un orb a văzut o peatră de moară plutind pe apă; un mort a scos'o la mal; o vrabie a luat'o în cioc şi a dus'o în cuibul ei; ear puii de vrabie au mâncat'o... Ce zici? Pot fi aceste posibile?"

Învăţătorul copiilor. Carte de cetire în clasele primare de ambe secse cu litere şi slove cuprinzînd învăţături morale şi instructive,
de Institutorii: C. Grigorescu, I. Creangă şi V. Răceanu, Iaşi, Tipografia Naţională, 1883

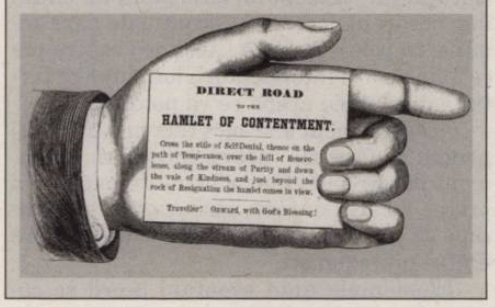

PUBLICITATE

E MAI MULT BINE DECÂT CREZI.

GALA SOCIETĂŢII CIVILE
Promovează spiritul civic

Eveniment susţinut de
adevărul

galasocietatiicivile.ro

Partener principal: ROMPETROL
Parteneri: URSUS Breweries, CARPATCEMENT HEIDELBERGCEMENT Group, ING, RAPOSEFP, Hellenic, ERSTE Stiftung, MIC.RO, euroministorage
Parteneri media principali: Europa fm, b1
Parteneri media: IQads, SMARK, Esquire, Responsabilitate Socială, ELEVATE, News Outdoor, OOPS, COCOR
Cu sprijinul
Agenţie de brand
Un proiect milleniumpeople

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Semnalizări, trafic şi societate

„Respect“ şi „încredere“... pare că exact acestea lipsesc în traficul bucureştean.

Traficul continuă să fie unul dintre principalele ofuri ale bucureştenilor. Mai larg, ceea ce se întîmplă în stradă, de la curăţenie la cîini comunitari şi de la starea drumurilor la trafic, se află pe primele locuri în ierarhia nemulţumirilor locuitorilor Capitalei, aşa cum rezultă din noua ediţie a „cartografierii sociale a Bucureştiului“, realizată la SNSPA de către colegul meu Alfred Bulai. Există desigur diferenţe între cartiere, traficul fiind perceput mai înăbuşitor în zone precum Drumul Taberei şi Militari sau Colentina şi Pantelimon şi relativ mai acceptabil în Berceni sau Rahova. În ansamblu însă, „traficul“ rămîne o problemă obsesivă atît pentru cei care circulă cu maşina personală, cît şi pentru cei care apelează la transportul în comun, un soi de metonimie a oraşului, chiar dincolo de problemele reale de circulaţie. Comportamentul în trafic este astfel şi el mult mai grăitor decît blocajele sau „evenimentele“ raportate de către poliţie, un soi de *spune-mi cum circuli şi îţi spun în ce oraş trăieşti*.

În acest sens, de vreo două luni mă îndeletnicesc cu o statistică personală uşor perversă: cîte un sfert de oră, din cînd în cînd, urmăresc maşinile care nu semnalizează stînga sau dreapta atunci cînd ar trebui să o facă. La primul stop mai lung, îmi notez apoi cazurile „aşa da“ (cei care au semnalizat) şi cele „aşa nu“ (cei care nu au semnalizat). Tocmai am ajuns la o mie, aşa că am tras linie şi am calculat procente: în 32% dintre cazuri, şoferii bucureşteni nu semnalizează atunci cînd o iau la stînga sau la dreapta, schimbă banda etc. Desigur, e o statistică pe genunchi, fără nici o pretenţie de precizie şi fără „marjă de eroare“ riguroasă. Şi totuşi...

Şi totuşi, e suficient pentru a considera că este un soi de fenomen de masă şi a te întreba de ce? Nu ar fi greu, nu ţine de creşterea excesivă a numărului de maşini, de lipsa parcărilor sau inflaţia bordurilor, de gropile din şosea sau lipsurile din legislaţie – şi nu poate fi pus nici pe seama edililor. Nu, e simplu, e clar şi ţine doar de oameni. Dar se pare că exact aici e problema!

Semnalizarea se adresează eminamente celuilalt, partenerului de trafic, îi anunţă din vreme intenţiile tale pentru a putea să anticipeze mişcările lui, este un soi de comunicare în spaţiul public al şoferilor spre bunul mers al traficului comun. Desigur, există oraşe sau ţări întregi cu o circulaţie (aparent) mult mai haotică decît a noastră, în care semnalizarea este ultima dintre probleme. Dar acolo există altfel de „reguli“, un soi de drept cutumiar al circulaţiei, bezmetic pentru necunoscători, dar suficient pentru iniţiaţi. La noi, semnalizarea este regula acceptată şi practicată în două cazuri din trei – dar eludată într-o treime dintre cazuri. De ce? Ce ne spune povestea asta?

Mai întîi de toate, ne spune faptul că nu poţi avea încredere în regulă (lege), pentru că ea poate fi respectată sau nu, în mod relativ aleator. Deci trebuie să fii *prudent*, nu *corect*. Imediat după aceasta, ea ne spune însă ceva ce mi se pare şi mai grav deoarece este mai „gratuit“. Să zicem că pot să înţeleg faptul că nu respect legea atunci cînd acest lucru îmi aduce un avantaj; nu este moral, nu este legal, dar poate fi util pentru mine, deci are o anumită explicaţie. Dar să nu respect legea uite-aşa, că n-am chef, şi, mai mult, chiar atunci cînd acest lucru îmi poate fi defavorabil (ba chiar, la limită, fatal), asta e mai greu de înţeles.

Se poate spune că semnalizarea este o bagatelă, că nu aceasta este principala cauză a accidentelor şi a altor „evenimente rutiere“. Da, aşa este, dar chiar dacă nu se află la originea *siguranţei* circulaţiei, ea este, poate, cea mai simplă şi directă expresie a *confortului* circulaţiei: a semnaliza înseamnă a comunica cu ceilalţi, a-i *respecta* şi a construi astfel o *încredere* reciprocă între membrii unei echipe întîmplătoare. Şi, indirect, toate acestea te fac să te simţi mai sigur şi mai relaxat.

„Respect“ şi „încredere“... pare că exact acestea lipsesc în traficul bucureştean – şi, extrapolînd, în societatea românească. Nu semnalizez pentru că nu-mi pasă de cel de lîngă mine, pentru că acesta pur şi simplu

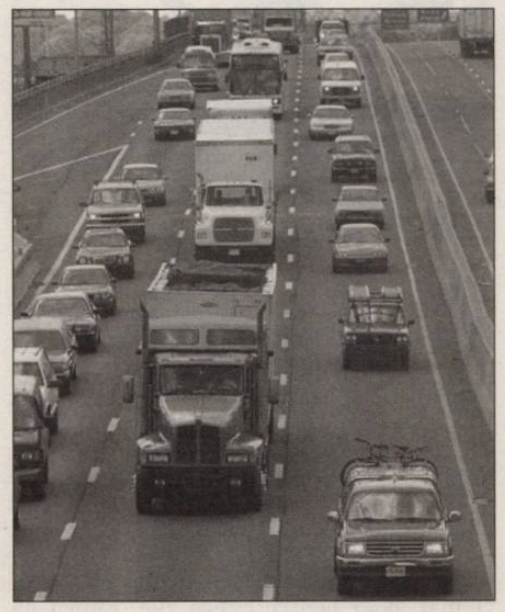

nu există pentru mine, nu îi datorez nimic. Mai mult, a semnaliza înseamnă a anticipa o mişcare a mea şi a respecta această promisiune. Ei bine, nici nu ştiu exact cum mă voi mişca şi nici n-am chef să mă angajez în „promisiuni“! Sînt un şofer liber într-un trafic liber! Semnalizarea e pentru *loseri*.

Există însă şi un element înduioşător în tot acest darwinism rutier: cînd semnalizezi că vrei să intri pe o bandă sau pe o stradă şi cel din spatele tău chiar îţi respectă semnalizarea şi îţi permite să „te bagi“, eşti atît de uimit, încît simţi nevoia să-i mulţumeşti, clipind de două, trei ori cu ambele semnalizatoare. Un strop de normalitate, şi începi să crezi că lumea e plină de oameni drăguţi...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

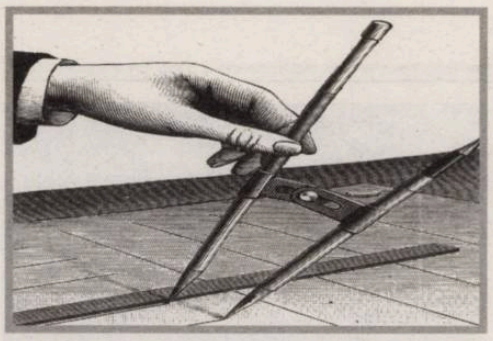

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Ce Primărie am avut!

Zilele astea, cînd ne pregătim pentru referendumul care va stabili cum să fie condusă Capitala, mi s-a părut că ar merita să se ştie cum funcţiona la început Primăria, care a apărut printr-o lege a lui Cuza din 1864. De aceea am vrut să văd *Desbatterile consiliului communal din Bucuresci urmate în şedinţele ţinute de la 14 apriliu pînă la 23 iuniu 1866* – o carte de peste 300 de pagini, publicată în 1866.

Imediat după lovitura de stat care l-a detronat pe domnitor, în locul căruia a fost proclamat, doar pentru cîteva zile, Filip I de Saxa-Coburg, s-a constituit, la 15 februarie, comisia interimară a comunei, în frunte cu Dumitru Brătianu. Aşa cum, în ordinul de zi al noului ministru de „Resbel", se declara că „măreţul fapt de la 11 Fevruarie a pus România pe o cale nouă de fericire şi armata a bine meritat de la patrie", D. Brătianu îi felicita pe bucureşteni că „Evropa" îşi are privirile aţintite asupra lor. Dintre cei 15 consilieri municipali, numiţi, nu aleşi, făceau parte doctorul Panait Iatropol, care va fi următorul primar în 1867-1868, poetul paşoptist Grigore Serrurie, alt literat, Radu Ionescu, autorul unui roman, Gr. Cantacuzino şi Gr. Lahovari, ca reprezentanţi ai boierimii, şi Pană Buescu, întemeietorul unei bogate şi intelectuale familii burgheze. Şedinţele se ţineau seara, fiindcă în restul zilei aceşti domni erau ocupaţi; cel puţin o dată, procesul-verbal se încheie cu cuvintele: „timpul fiind înaintat în noapte, şedinţa se ardică la 11 ore". Salariu aveau doar primarul şi cei doi adjuncţi ai săi, indemnizaţii pentru ceilalţi, dar compoziţia acestui grup se schimba odată cu Guvernul (în 1866 Locotenenţa Domnească numise un guvern Ion Ghica, în locul căruia, de la venirea lui Carol, au intrat conservatorii lui Lascăr Catargiu). În realitate, nici personalul executiv al administraţiei centrale nu-şi văzuse leafa de un an, bugetul a rămas deficitar încă doi ani, la 8 mai 1866 se alocă numai 500 de galbeni pentru a serba primirea Măriei Sale în Capitală, „avînd în vedere lipsa de fonduri în care se află comuna".

Cum funcţiona la început Primăria, care a apărut printr-o lege a lui Cuza din 1864.

Prin urmare, o preocupare constantă a consiliului era să adune bani cu care să facă faţă cheltuielilor. De pildă, se încasa o taxă de la birjari pentru dreptul de a staţiona în pieţe publice şi o taxă pe berea fabricată local, se recupera chiria pescăriilor din piaţa Ghica, în zona unde au fost mai tîrziu Halele, acolo fiind „36 de maghernițe pentru vînzare de obiecte de nutriment".

Altă problemă era asanarea oraşului: „curţile mai multor case din capitală sînt pline de gunoaie şi alte necurăţii, care, infectînd aerul, vatămă sănătatea locuitorilor". Tot din cauza poluării constatate, se ordonă scoaterea din Bucureşti a fabricilor de săpun, care „infectează aerul". Serviciul medical are sarcina să verifice dacă „spirturile sînt mai toate falsificate", deoarece zvonul public afirmă că în cele mai vîndute băuturi alcoolice se pune vitriol diluat cu „mari cantităţi de apă".

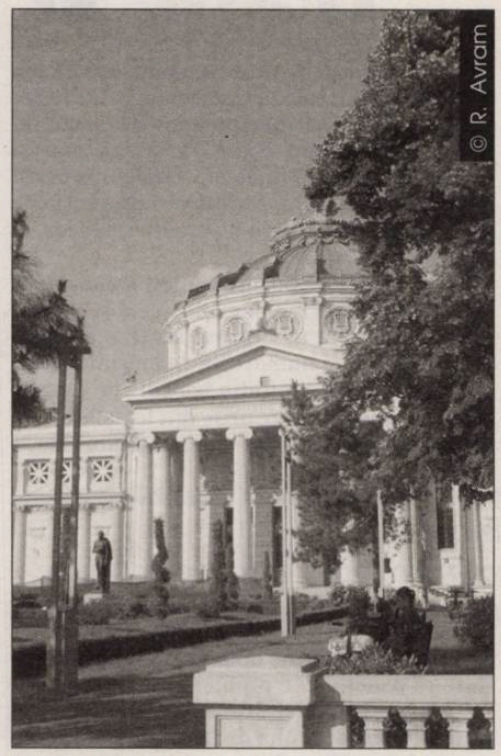

Printre operaţiile urgente de salubrizare era canalizarea străzii Lipscani. De asemenea, modernizarea a impus edililor pavarea străzilor. Cum spuneau chiar ei, „pavagiul reclamă o grabnică reparaţiune", pentru care s-a adus de la Sibiu un „maestru pavator", aromânul Naum Nasta, specializat în caldarîmul cu piatră cubică. Pe vremea lui Cuza, proprietarii de case din vecinătate fuseseră obligaţi să contribuie la cheltuiala refacerii pavajului, dar s-au împotrivit sub pretextul că era neconstituţional! Supravegherea acestei activităţi îi revenea corpului tehnic. Acelaşi serviciu al Primăriei trebuia să asigure respectarea alinierii caselor, după un plan aprobat din 1859. Atunci, ca şi acum, cînd ne luptăm cu PUG-uri şi PUZ-uri, această reglementare dădea naştere la proteste şi tergiversări, însă arhitectul-şef, Kuchnowski pe numele său, nu permitea excepţii.

O atenţie deosebită se arăta programului de înfrumuseţare. Grădina de la Sf. Gheorghe a fost încredinţată „horticultorului" francez Louis Leyvraz. Pentru grădina Episcopiei (a Ateneului de azi) s-a autopropus Alexis Godillot. El cerea nu mai puţin de 2.500.000 de franci, sumă care depăşea larg totalul veniturilor comunei, ceea ce a provocat nesfîrşite negocieri. În concepţia sa, numărul băncilor şi al felinarelor se dubla, se instalau două fîntîni monumentale de fontă cu statui alegorice şi se construia o capelă de stil bizantin în centrul terenului care se întindea pe 90 x 45 m. Lucrările au început în 1866 şi nu s-au terminat decît în 1870.

Asemănarea cu moravurile actuale rezultă din faptul că se preconiza trimiterea la Paris a doi-trei funcţionari ai Primăriei „ca să observe Halele, squarii, grădinele, podurile, cheiurile, abatoarele, ca să ajute cu cunoştinţele dobîndite"...

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Descoperite pe net

– Grupul statuar din satul Hilişeu-Crişan, judeţul Botoşani –

Din întîmplare, am dat peste un blog al cărui autor călătoreşte în dorinţa de a vedea locuri şi edificii de prestigiu mai puţin cunoscute (http://www.blogprinvizor.ro). Aşa am descoperit grupul statuar de la Hilişeu-Crişan.

Pentru foarte mulţi dintre noi, numele localităţii nu spune nimic. Asta şi pentru că satul, situat la graniţa de astăzi cu Ucraina, s-a numit pînă la colectivizare Hilişeu-Curt. *Marele Dicţionar Geografic* (Vol. III, Socec, Bucureşti, 1900) afirmă că familia Curt avea moşii aici încă din 1759, că şcoala a fost făcută, probabil pe la jumătatea secolului al XIX-lea, „de către Alecu Curt, care dă toate înlesnirile necesare spre întreţinerea ei în bună regulă, ajutînd pe elevi cu cărţi şi cele necesare la învăţătură şi pe 20 elevi săraci îmbrăcîndu-i". Tatăl său, Vasile Curt, este cel care a pus să se ridice biserica de lemn, terminată în 1802. Ea pare să fi fost o capelă a curţii boiereşti. „Ograda bisericei în partea dinspre casa proprietăţei este închisă cu zid, în centrul căruia se ridică clopotniţa pe care se află bustul Mîntuitorului între doi îngeri, iar pe coama zidului stau busturile [!] a 6 [12, *n.a.]* Apostoli. Aceste împodobiri sînt făcute de către proprietarul moşiei, Alecu Curt, la anul 1858." Alte surse susţin că anul construcţiei ar fi fost 1832 şi că zidul care separa curtea casei de cea a bisericii se datorează soţiei sale, Ana Curt.

În fine, este limpede că informaţiile asupra domeniului familiei Curt de la Hilişeu trebuie căutate într-o documentaţie mai consistentă. Certă rămîne existenţa, pe parcursul secolului al XIX-lea şi la începutul celui următor, a ansamblului curţii boiereşti a familiei Curt. Topografia actuală a locului indică chiar amplasamentul casei, a cărei incintă era despărţită de cea a bisericii – biserica de lemn de la 1802 – conform cu organizarea unor asemenea ansambluri în epocă. Pînă aici, nimic special. Şi nimic neobişnuit, din păcate, în dispariţia casei şi a anexelor sale, survenită probabil după exproprierea din 1949. Ce s-a păstrat merită însă o atenţie deosebită. Fiindcă – trebuie să recunoaştem – imaginile sînt spectaculoase. Descoperim că separarea dintre cele două incinte nu se făcea printr-un simplu zid. Ceea ce avem în faţa ochilor este o întreagă compoziţie alcătuită din turnul clopotniţă pe care se profilează statuia lui Isus şi din cele două aripi de zid ce se desfăşoară simetric în falduri marcate, fiecare, de statuia cîte unui apostol. Dacă nu putem vorbi de o mare îndemînare a sculptorului în realizarea celor treisprezece personaje, trebuie să remarcăm abilitatea celui care a gîndit modul lor de aşezare, silueta dinamică şi elegantă a ansamblului.

Sigur că, pentru ceea ce numim de regulă arhitectura românească, înfăţişarea aceasta pare să fie o prezenţă neobişnuită. Dacă însă ne gîndim la strînsele relaţii ale moldovenilor cu Galiţia, cu precădere cu Lemberg-ul – denumirea actualului Lviv din Ucraina –, pentru care este reprezentativă şi astăzi arhitectura barocă a ansamblului Catedralei greco-catolice Sf. Gheorghe, construit la mijlocul secolului al XVIII-lea, înţelegem că transferul de forme către o biserică ortodoxă din nordul Moldovei s-a făcut aproape firesc. Fiindcă e foarte posibil ca tocmai catedrala menţionată să-l fi inspirat pe comanditarul sau constructorul de la Hilişeu-Crişan, fără ca – în acest teritoriu de frontieră – gestul şi rezultatul lui să fi părut nepotrivit.

Ţine de noi să asimilăm grupul statuar ca aparţinînd culturii româneşti şi să nu ne lăsăm influenţaţi de indicaţia seacă şi lipsită de lămuririle necesare din Lista Monumentelor Istorice: „BT-II-m-B-01990, ansamblul bisericii Adormirea Maicii Domnului, sat Hilişeu-Crişan, comuna Hilişeu-Horia, Adresă 36, Datare: sec. XIX". Şi, în măsura posibilului, să mergem să îl admirăm mai de aproape. Pare să merite!

Anca Brătuleanu *este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti.*

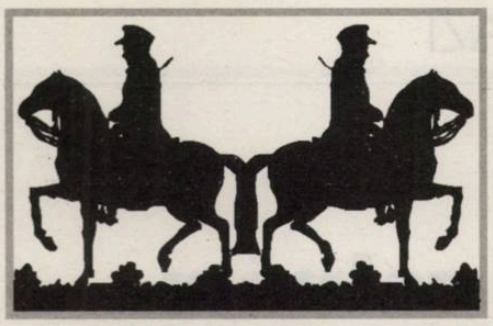

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

O autopropunere

În atenţia lucrătorilor şi lucrătoarelor din Serviciile multilateral dezvoltate:

aflu din surse nu doar secrete, dar şi autorizate, că în curînd va avea loc un concurs pentru ocuparea unui post de documentarist în Serviciile dumneavoastră. Avînd oroare de sistemul PCR (pile, cunoştinţe, relaţii), visînd de mult la un asemenea post – după epuizarea inevitabilă a zăcămintelor mele de imaginaţie – mă simt în stare, şi nu cred că sînt impertinent, să mă înscriu la vedere şi să vă prezint o mostră de notă documentară (conform viziunii mele) în cazul că voi obţine acest post. Nu vă ascund că mă voi concentra doar pe presa intelectuală, străină şi română, la zi, tocmai pentru că e incontestabilă scăderea numărului ei de cititori, atît la noi cît şi aiurea. Purced:

În săptămîna 21-27 mai 2011, în *Suplimentul de cultură* de la Iaşi, Iulia Blaga citează în cronica sa privitoare la Festivalul de la Cannes această afirmaţie a fraţilor Dardenne, regizori belgieni: *„Pesimismul a devenit azi conformist. Toată lumea s-a învăţat să se plîngă."*

În acelaşi număr 315, Emil Brumaru scrie: „Spre seară, am recitit o nuvelă de Kundera, ultima din *Ridicole iubiri*, «Eduard şi Dumnezeu», am înfulecat-o cu o poftă rară, ca în vremea adolescenţei, e foarte interesantă şi m-am gîndit cum a reuşit el să pună atît de bine viaţa aceea, la milimetru, însă cu generalizări, cu discuţii şi cu alunecări de teren neaşteptate. E de urmărit într-adevăr «acel comic necunoscut al istoriei şi cel (greu de acceptat) al sexualităţii». *E nevoie de cîte o clipă ca asta."*

De asemenea, tot în aceeaşi revistă, Doris Mironescu, în cronica sa la romanul *Minoic* de Caius Dobrescu, susţine: „Chiar dacă astăzi nu se mai scriu romane-istorie, cititorul păstrează *o melancolie faţă de ambiţia nemăsurată a acelui compendiu de umanitate* pe care l-a găsit în Balzac, în Stendhal sau în Dostoievski."

În *Orizont*, nr. 5/2011, Alexandru Budac e memorabil: „Între un individ care jubilează frenetic pe forumuri cînd un elicopter cu soldaţi israelieni se prăbuşeşte, invocînd dreptatea şi cuptoarele naziste, şi un intelectual cu panaş care argumentează laborios în ce fel evreii corup neamul strămoşesc, nu văd nici o diferenţă. Deşi unul e agramat, iar celălalt foloseşte o retorică flamboaiantă, amîndoi exprimă aceeaşi idee. Ura (de clasă sau de rasă) nu are stil, şi *nimeni nu poate întocmi o scară de evaluare a antisemitismului şi xenofobiei pe criterii de finețe*."

În *Télérama* pariziană, nr. 3200 din 11 mai 2011, preşedintele Sarkozy explică de ce nu doreşte să vadă filmul de lungmetraj artistic (nu documentar) *Cucerirea*, inspirat de victoria sa în alegerile din 2007: „Existenţa mea s-a schimbat de atunci, de asemenea din respect pentru Carla şi pentru a-mi proteja sănătatea mintală. Narcisismul nu a fost vreodată o soluţie bună, *prea mult narcisism te poate înnebuni*... Nu insistaţi, n-o să vă comunic punctul meu de vedere asupra scenariului, regiei şi actorilor. *Prea multă comunicare e periculoasă.* Ştiu despre ce vorbesc."

O mostră de notă documentară, în caz că...

În aceeaşi *Télérama*, Woody Allen declară: „Nu am realizat, în 25 de ani, un film mare... Sincer, nu cred că posed ceea ce-i necesar pentru a fi un cineast de geniu... Mi-ar plăcea la nebunie să dau o capodoperă, dacă aceasta nu ar afecta rezervarea mesei mele la restaurant... Celor tineri, le propun să aibă plăcere în ceea ce fac, *să nu-i preocupe celebritatea şi succesele, ele nu-i vor ajuta să fie mai puţin muritori.*"

Sublinierile îmi aparţin, sînt singurele semne personale pe care mi le-aş permite în transmiterea unor asemenea idei care ar trebui să ajungă şi sub ochii şefilor dumneavoastră şi chiar ai şefilor şefilor dumneavoastră, pînă la Guvern şi chiar Preşedinţie, oricît i-ar plictisi sau le-ar dispreţui ca prea intelectualiste. Îmi permit să cred că Serviciilor noastre multilateral dezvoltate le lipseşte – moştenire ceauşistă? – intelectualismul. M-aş strădui să-l promovez, în obscuritatea postului meu. Dacă nu, nu.

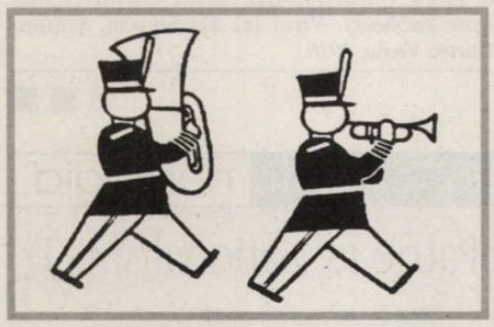

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Răul de înălţime

Idiotul, de Feodor Mihailovici Dostoievski. Un roman din topul absolut al *hiturilor* literaturii universale, în viziunea scenică a lituanianului Eimuntas Nekrošius, unul dintre cei mai *la modă* regizori de teatru din ultimii douăzeci-treizeci de ani. Un spectacol care durează cinci ore, prezentat în deschiderea Festivalului Internaţional de Teatru de la Sibiu. Aş face mai degrabă un deserviciu spectacolului, dacă m-aş apuca să povestesc despre cum îl vede Nekrošius pe Prinţul Mîşkin. Pentru cei care au avut norocul să prindă un loc în sală, o repovestire n-ar însemna mare lucru, iar pentru cei care n-au avut această şansă, sau pentru cei care n-au rezistat de-a lungul celor cinci ore, ar fi complet inutil. Sper însă că ar putea naşte un anume interes o poveste despre o modalitate de a face şi de a înţelege spectacolul teatral.

Eimuntas Nekrošius, fondatorul Teatrului *Meno fortas* de la Vilnius, îşi direcţionează actorii spre o *luare în posesie* a textului literar, devenit scenariu dramatic. Spre deosebire de felul în care sîntem obişnuiţi, pe aici, pe la noi, să vedem un actor care spune un text, actorii trupei lui Nekrošius par să-şi fi însuşit atît de profund ceea ce au de spus în spectacol, încît ai senzaţia că ei înşişi sînt autorii a ceea ce se spune pe scenă. Totul conduce spre o imagine generală a reprezentaţiei care te trimite direct la convingerea că textul e ca o ţară aflată sub ocupaţia definitivă a actorilor. Orice înşiruire de cuvinte, orice gest, mişcare, imagine scenică devine subiectul unui act de guvernare profund responsabilă. Într-o asemenea situaţie, cu conştiinţa puterii instalate asupra textului, actorii stăpînesc un teritoriu în care te simţi incredibil de sigur, trăind o senzaţie extrem de rară, în care ţi se pare că nu se poate întîmpla nimic în afara a ceea ce s-a plănuit. O siguranţă care te determină să te livrezi spectacolului propus, fără să ai măcar intenţia punerii vreunei condiţii. Deşi orice frază e însoţită de o mişcare coregrafică şi, teoretic, verosimilitatea spunerii ar trebui să fie alterată, perfecţiunea execuţiei e atît de supraumană, încît regulile obişnuite de a accepta o realitate fabricată devin lipsite de valoare. Spiritul de conservare – al controlului realităţii în faţa ficţiunii – adoarme imediat, născînd un soi de încredere fără limite, o uşurinţă nemaivăzută de *a te da pe mîna* unor artişti. În fond, da, e foarte simplu – oamenii aceia au învăţat şi deprins textul în cele mai delicate fibre şi nervuri ale sale. La fel au făcut şi cu indicaţiile regizorului. Însă nu e numai atît. Ei înşişi se livrează lumii pe care o propune spectacolul, într-un mod atît de profund, încît aproape că nu ai cum să nu faci şi tu la fel. La urma urmei, un actor de mare clasă nu e cel care îţi întinde o mînă, pentru a te trage după el, ci cel care pleacă într-o direcţie, atît de convingător, încît simţi că trebuie să-l urmezi. Şi chiar dacă nu o faci, păstrîndu-te prudent la mantinela observaţiei estetice, chiar şi acolo ţi s-a pregătit ceva. Deliciile fabricaţiei spectaculare sînt aranjate cristalin, într-o adevărată obscenitate a discreţiei, unde chiar şi contemplarea mijloacelor de a zămisli seducţia te conduce tot spre o acceptare a vrăjii.

Idiotul, *de Feodor Mihailovici Dostoievski în viziunea scenică a lituanianului Eimuntas Nekrošius.*

Textul literar prinde un soi de viaţă unică, o succesiune suverană de cuvinte, muzică, dans şi imagine scenică, o alcătuire perfect asamblată, care nu mai lasă loc de altceva, nu mai permite alternativă, creîndu-ţi, fie şi pe moment, senzaţia că numai aşa se poate vedea acest text. Ba mai mult decît atît, că numai aşa se poate vedea, în general, orice. E drept, această înstăpînire estetică poate să şi deranjeze. Unii pot fi animaţi de convingeri de *libertate şi neatîrnare* în raport cu o instituire atît de dictatorială a unei lumi *făcute* de nişte artişti păstoriţi de un *guru* al teatrului contemporan. Această ofensivă de proporţii a seducţiei poate fi primită cu reticenţă, din partea cuiva care nu acceptă genul acesta de „afrodisiac". Însă licoarea propusă e, pînă la urmă, atît de savant preparată în gusturi, arome şi culoare, încît parcă e ditamai păcatul să n-o deguşti. E un alt fel de a vedea teatrul. Un lucru la mare înălţime, în stratosfera definiţiei acestei arte, ca loc de întîlnire a celorlalte. Pentru că spectacolul lituanienilor de la *Meno fortas* exact aşa arată, ca un loc privilegiat, de întrepătrundere a tuturor artelor. Iar felul în care vorbesc şi se mişcă în scenă actorii lui Nekrošius te face să crezi că nu există spaţiu pentru aceşti oameni, că-şi pot subordona, fără probleme, orice dimensiune. Pe de altă parte, e foarte important să amintesc faptul că toată această dirijare obsesivă, tot acest control al detaliului infinitezimal, toată această dictatură a regizorului-guru nu arată ca o lucrare făcută de nişte oameni aflaţi sub fascinaţia biciului necruţător al creatorului. Sînt absolut vizibile bucuria şi siguranţa actorilor de a se mişca la frontiera dintre emoţiile individuale şi asumarea unei responsabilităţi. O responsabilitate evidentă, venită din acceptarea reală a propriilor opţiuni artistice şi din respectul pentru un asemenea tip de teatru.

Curajul acestui spectacol de cinci ore depăşeşte nivelul excentricităţilor ieftine şi al sfidării nerăbdărilor contemporane ale spectatorului bolnav de sintaxa televizorului. Dincolo de felul atît de convingător în care spune povestea din *Idiotul* lui Dostoievski, mizanscena lui Nekrošius e o declaraţie culturală senină, o expresie admirabilă a unei aroganţe sublime, de a intra în joc cu limitele absolute ale efemerităţii spectacolului teatral. Bineînţeles, nu e deloc singurul fel de a face teatru de calitate. Dar e un lucru la mare altitudine, într-o zonă unde răul de înălţime se transformă într-un fel de extaz foarte greu de obţinut prin alte mijloace.

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

un sport la Răsărit

Putem crede că FRF a ales şutul şi nu driblingul? Cît de valabil e golul lăsat în Liga 1 prin decizia de retrogradare a unor echipe?

E şut, dar fisîit. Dacă se trăgea cu sete, cădea aproape tot zidul de fum al Ligii. Atenţie mare însă că se pregăteşte contraatacul! Să nu se ducă Timişoara în cupele europene, primesc, dar să nu retrogradeze, şi nici Bistriţa. Să rămînem cu toţii strînşi la focul călduţ al Ligii. Să depănăm amintiri, despre cît de bine era pe vremea cînd nenorociţii ăştia de la UEFA stăteau naibii la spriţul lor şi nu tînjeau la căpşunica noastră. Slab alcoolizată, dar în cantitate adecvată. Sigur, următorul pas ar fi să nu mai retrogradeze nimeni, decît dacă vrea. În general, să nu se mai plătească nici un fel de datorii, iar statul, mama lui!, să nu mai ceară banii, că şi-aşa nu ajută deloc fotbalul ăsta năpăstuit. În regim de urgenţă să se promulge o lege prin care şmecherii să poată să îi facă în foi de viţă pe fraieri. Şi-aşa nu se mai uită multă lume la fotbalul românesc, măcar să rămînă cei care trebuie, ca să se uite unii la alţii, tovarăşii de nădejde, cei care susţin nebunia de a nu vinde drepturile TV altfel decît la preţuri la care nu le cumpără nimeni. Cît de mare e golul? Care gol? Şi cine vrea să ştie? Păi, băi, ai dat tu vreodată cu piciorul în minge, ai avut datorii de milioane de euro, ca să pui astfel de întrebări?

Radu NAUM

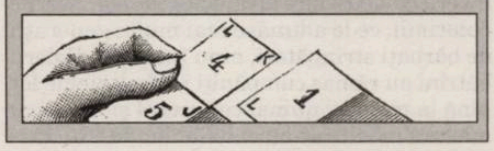

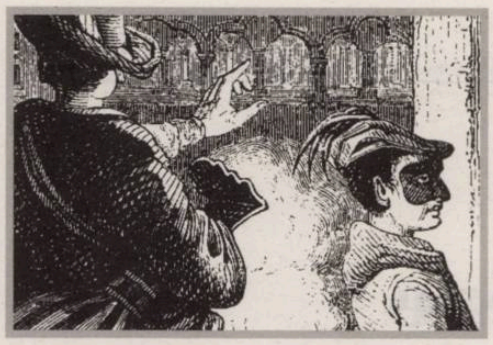

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Ungaria – România: reluăm fentele inamicale de altădată?

În meciul Budapesta – București e (minus) 1 la 1

Cuprins de neliniște în fața invadatoarei realități, povestitorul întrerupe, fără voia sa, șirul epistolelor din lumea arabă – revin la el săptămîna viitoare, sper – și iată-mă-s discutînd tensiunea în curs de escaladare dintre România și Ungaria, *via* „Ținutul Secuiesc". Puțini dintre dvs. mă veți bănui de pasiuni etnomaniace; prin ce am scris sînt cunoscut mai mult pentru *demitizarea* istoriei naționale decît pentru *glorificarea* ei. Dar mă tem că, azi, în vecinătatea noastră, alții își mitifică propria istorie. Aceasta-i cheia de lectură a poveștii cu „Ținutul Secuiesc".

Să recapitulăm: la sfîrșitul anilor '80, discursul național românesc era știrb, ridat și fără ecou (pentru că propaganda ceaușistă uzase de el excesiv), în timp ce naționalismul maghiar era june și credibil, fiind difuzat de proaspăta opoziție anticomunistă. La începutul anilor '90, discursul naționalist (sau „identitar") era în Ungaria apanajul dreptei, în timp ce în România el cădea în sarcina ex-clienților vechii Securități și pomanagiilor lui Ceaușescu. Pe acest clișeu s-a structurat primul deceniu postcomunist al ambelor țări și s-a ajuns ca, în România, partide de dreapta să fie „internaționaliste", iar cele de stînga să fie „naționaliste". Dreapta românească promova un discurs cosmopolit, „european" și corect-politic, în timp ce partidele de dreapta din Ungaria au evoluat, nefericit, spre tușe bizare ale naționalismului revanșard și revizionist. *Bref:* în cazul României, partidele dreptei moderate (gen PNȚ & PNL), ca și singurul președinte autentic de dreapta (Emil Constantinescu) au încurajat multiculturalismul, concordia și detensionarea etnică, în timp ce stînga română, de la PSD la PRM, era naționalistă, temătoare de unguri și dispusă unirii *din cuțite și pahare* cu Republica Moldova. Acesta-i paradoxul românesc al anilor '90: de la partide la intelectuali, cei *de dreapta* erau calmi în privința Transilvaniei și radicali în privința Basarabiei – în timp ce stînga românească postcomunistă jongla cu naționalisme, majoritatea retorice.

În răstimp, în Ungaria lucrurile au fost mai limpezi și totodată mai accelerate: stînga politică a domolit pasiunile etnocentriste, iar dreapta le-a încurajat. O spun fără plăcere: premierul Viktor Orban are azi idei perfect consonante (și opuse, desigur) cu naționalismul românesc (stîngisto-postcomunist) din anii '90. Iar partidul *Jobbik* (dedicat unei *Ungarii mai bune),* în prezent la guvernare, este în mod flagrant incompatibil cu tratatul în vigoare între Budapesta și București. Cum liderii săi dau în fandacsie cînd sînt întrebați despre Trianon (vezi interviul dat de Gabor Vona, liderul *Jobbik,* săptămînalului austriac *Zur Zeit* în iunie 2010, pe www.jobbik.com), aceasta – categoric – nu-i tocmai benefic proiectului UE din care Ungaria și România sînt parte.

Mai precis: cînd mi se spune că „Trianonul e sinonim cu încercarea de a lichida națiunea maghiară"... sau că „epoca lui Horty a descătușat energiile pozitive" ale ungurilor... permiteți-mi, ca cetățean român, să mă simt jenat. Cînd soția ambasadorului maghiar la București (în 2011) se pune pe recitat versuri discutabile... cu tot respectul pentru doamnă, dar gestul a fost de o ineleganță crasă la adresa țării gazdă pentru dînsa. Cînd Laszlo Tökes propune (în 2010) modelul Kosovo pentru secui... regret, dar nu cred că vorbește în ton cu *credo*-ul Uniunii Europene. Cînd un smintit cu cetățenie română și afiliere etnică maghiară îl spînzură *(simbolic)* pe Avram Iancu... la ce anume se așteptă el? Cînd ministrul de Externe al României îl cheamă alaltăieri *la clarificări* pe ambasadorul maghiar (într-o întîlnire, aflu, *amabilă, dar rece),* cerîndu-i explicații cum de „reprezentanța Ținutului Secuiesc" și-a găsit adăpost taman în *Casa Regiunilor Maghiare* din Bruxelles... cu întreit regret o spun: iată un caz *rarissim* între țările UE de azi. Dacă reprezentanții Alsaciei franceze s-ar refugia cu ifose într-o clădire europeană a statului german ar ieși un scandal internațional.

Un proverb spune că nu poți să fii cu fundul în două luntrii. Radicalii maghiari, azi, încearcă să recruteze tineri din Transilvania pentru acțiuni tot mai explicite și, în paralel, să descrie Ungaria ca pe un paradis al dreptei „moderne" europene. Guvernul dlui Orban tace. *Idem* Guvernul șantajat al dlui Boc. Spirite (religioase?) exaltate vor scoaterea arhivelor bisericilor maghiare ardelene de sub custodia Arhivelor Naționale române. Ca și cea cu „reprezentanța Ținutului Secuiesc", mișcarea e străvezie și sună a provocare sadea.

Cred că e cazul ca cineva de la Ministerul de Externe al Ungariei să mediteze mai profund asupra gesturilor pe care le încurajează. Sau să-și asume riscurile.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte publicată:* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

La ce bun lectura „Vintage"?

Două „opere" importante prin savoare și parfum de epocă.

Cît și cum mai citesc tinerii de astăzi sînt întrebările la care vrea să afle răspuns mai toată lumea, dar mai ales editorii, în încercarea de a-i „cuceri". Răspunsurile sînt destul de greu de cunoscut într-o epocă plină de alte tentații și în care lectura abia de se mai regăsește printre preocupările cotidiene de omorît plictiselile. Sînt pline ochi librăriile de cărți, așa cum Internetul dă pe dinafară de atîta carte colportată, plagiată, traficată... în timp ce lectorii tineri ajung prin aceste locuri doar pe fugă pentru a însăila un referat sau a „pregăti" cine știe ce eseu cerut de cine știe ce profesor aiurit... Așa se văd lucrurile, luate ca întotdeauna de-a gata, căci lectura n-a murit încă, vreau să cred, iar noua Colecție „Vintage", de la Editura Humanitas îmi susține această speranță. Colecția debutează cu două „opere" importante prin savoare și parfum de epocă: Radu Rosetti – *Ce am auzit de la alții. Amintiri,* și Iacob Negruzzi – *Amintiri din Junimea*. Secolul al XIX-lea a fost unul prolific în memorii și jurnale, dar mai ales în nașterea unor povestitori desăvîrșiți, capabili să surprindă și să redea schimbările din lumea lor. Citindu-l pe Rosetti, de pildă, a nu știu cîta oară, mă las purtată de toate metamorfozele unui veac atît de încercat: „În domnia lui Mihai Sturdza (1834-1849) viața mondenă era cu deosebire strălucită în Iași. Averile boierimii, ce le adunase mai multe generații de bărbați strîngători, erau întregi... Boierii bătrîni au rămas cumpăniți în cheltuielile lor pînă la moarte, numai cu încetul și foarte cu măsură modificat-au ei feliul lor de trai. Dar majoritatea celor tineri, mai ales acei care făcuse în străinătate studii mai mult sau mai puțin ipotetice, înțălăgeau să se bucure de toate îndemnurile și rafinamentele aristocrației străine, fără a ține socoteală de costul lucrurilor aduse de la celălalt capăt al Europei... vechiul mobilier al caselor boierești a fost în curînd înlocuit prin mobile noi aduse cu grea cheltuială din Germania, din Franța și chiar din Anglia... Vechiul port, părăsit de femei la începutul veacului, a fost înlocuit și de bărbați prin acel european, slugile au fost îmbrăcate în livrele, aproape toate uneltele gospodăriei casnice au fost înlocuite prin altele de altă formă, aduse din Apus." – scrie Rosetti, încercînd cu măiestrie să redea, cu ajutorul poveștilor, farmecul unei lumi ce apunea, lăsînd locul alteia, mai puțin frumoasă pentru el, dar la fel de curioasă pentru noi astăzi. Personaje principale în povestea lui Radu Rosetti sînt boierii de altădată, membri ai familiei sale, fiecare adus în scenă pentru a trasa o caracteristică a epocii, pentru a spune ceva despre un obicei, pentru a sublinia o trăsătură specifică unei categorii sociale ce avea să se stingă. Or, penelul său pătrunde în cele mai mici unghere ale conacelor boierești și alunecă printre pasiuni și ocupații, plăceri, dorințe, speranțe, insistă asupra celor mai mici detalii din intimitatea acestor oameni, mulți dintre ei participanți la scrierea și facerea istoriei. Cum să nu-ți placă Rosetti, și mai ales cum să nu vrei să știi mai mult despre Balș, Roznovanu, Catargi, Ghica, Suțu sau Sturdza, Lațescu sau Boldur, fiecare devenit erou, prins în propria viață. Multe dintre povești ar constitui neîndoielnic scenarii de filme istorice, la fel de necesare pentru a cunoaște epoca, așa cum sînt și aceste memorii și jurnale.

În aceeași colecție se așază și *Călătorie în România,* scrisă de Sir Sacheverell Sitwell, un aristocrat englez, poet, critic de artă, memorialist, prieten cu prințesa Anne-Marie Callimachi și călător pe meleagurile noastre pe la 1938. Amintirile sale sînt pline de simpatie și ne dezvăluie chipul unei alte Românii, în care mitul „micului Paris" este cu totul abandonat: „Cînd m-am hotărît să merg în România, am fost sfătuit de multă lume să văd mai întîi țara și apoi capitala. După unii, Bucureștiul nu e mai mult decît o copie slabă a Parisului. În realitate, Bucureștiul nu are nimic de-a face cu Parisul, exceptînd cîteva magazine de modă." Și cu toate astea, Sitwell s-a lăsat cucerit de un oraș plin de „personalitate".

Referatele gata făcute de pe Internet colportează numai locuri comune și pun accentul pe lucruri puțin importante, stricînd, de cele mai multe ori, parfumul unei epoci. Dacă vreți să-l simțiți pe cel veritabil, pe cel „împănat" de savoarea unui limbaj bine meșteșugit și bine mînuit, drumul deschis de lectura acestor memorii și jurnale trebuie doar urmat. Și dacă tot cotrobăim prin tîrguri și oboare în căutare de orice ar putea fi *„vintage",* de ce nu și o carte de altădată în haine noi...

Constanța Vintilă-Ghițulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din București. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste și sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Patrie *vs* Naționalism (I)

„Paris, 19 martie 1945

Societatea ideală va trebui să vadă definitiv înlăturată nu numai preeminența statului asupra omului, dar și orice fel de supremație politică. În viitorul visat, politicul va fi înlocuit cu o modestă bucătărie administrativă. Știu însă foarte bine că, deocamdată, numai prin acțiunea politică revoluționară se poate înlătura răul politicului.

E absolut necesar ca în România să se desființeze, din rădăcini, ideea națională. România a fost și este încă bolnavă de naționalism. Naționalismul a otrăvit toată cultura și tot sufletul românesc. E cel mai teribil cancer moral și nu poate fi extirpat decît prin intervenția hirurgului. Ca orice cancer însă, el poate să reapară cînd nu te mai aștepți, în cine știe ce altă parte a organismului moral. Și sub cine știe ce formă.

Din pricina naționalismului – care e, de fapt, un fel de refulare și de impotență intelectuală – cultura românească nu a putut pătrunde în lumea valorilor universale și a rămas o bolnavă cultură locală. Problema «specificului etnic», pentru care s-a vărsat atîta cerneală timp de atîtea zeci de ani, a fost, pentru România, o nenorocire tot așa de mare ca un cutremur de pămînt permanent, ca alianța militară cu Germania: a paralizat orice avînt, a împiedicat orice deschidere, orice ieșire, orice detașare, orice libertate, orice viață a spiriului.

Tineretul românesc, învățat de profesori hidoși, înguști sau răi, de adevărați satrapi, a fost ros pînă la măduvă de boala necruțătoare a naționalismului românesc, care ajunsese, pe plan cultural, să fie o organizare a refuzului și a disprețului față de cele mai nobile înnoiri – era, în realitate, un reflex burghez de apărare împotriva tuturor ideilor sociale înaintate, generoase ce veneau ori puteau veni din străinătate."

Eugen Ionescu, „Fragmente dintr-un jurnal intim", în *Război cu toată lumea,* 2, ediție de Mariana Vartic și Aurel Sasu, Humanitas, 1992

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Supernanny necalificată

Am stat de vorbă recent cu directoarea unei firme de recrutare în babysitting. S-ar putea crede că în vremuri de criză, cu puține oferte pe piața muncii, ispita unei profesii pentru care, deocamdată, nu se cer diplome sofisticate și a unui angajament pe termen lung – cel care își dorește o bonă pentru copilul său, o vrea pentru cel puțin un an – ar trebui să aducă lungi șiruri de candidate la ușa firmei.

Lucrurile stau, din păcate, altfel. Majoritatea celor care-și doresc un post de babysitter vin la interviul de recrutare în disperare de cauză: caută de lucru în toate domeniile disponibile pe piață, de la vînzător, la muncitor pe șantiere sau în fabricile de confecții, de la menajeră în hoteluri, la barmaniță în restaurante și, după multiple respingeri sau ore de muncă neplătite, se hotărăsc să încerce meseria de dădacă. De ce? Cele mai multe răspunsuri se învîrt în jurul aceloraşi argumente: „Dacă n-am găsit altceva...“, „La vîrsta mea nu mă mai angajează nimeni!“, „Am experiență, am trei copii mari...“. Jobul de bonă pare unul la îndemîna oricui și puține candidate par a înțelege că există diferențe majore între a crește un copil din postura de mamă și a avea în grijă copilul altuia.

La interviul de recrutare, față în față doar cu cel de la resurse umane, toate candidatele își declară disponibilitatea totală, pe bani puțini: fac ore suplimentare, fac și un pic de menaj pentru copil, se duc oriunde. Doar să fie clienții oameni serioși, copiii să nu fie prea răzgîiați, să nu fie jignite și să li se dea banii la timp. În momentul în care li se prezintă oferta, lucrurile se schimbă: încep cîrcotelile, familia stă prea departe, copilul e prea mic, nu știu să gătească așa sofisticat, iar salariul e prea mic pentru cîte au de făcut. Li se aduce aminte că oferta salarială este cu vreo două milioane mai mare decît cea pe care o primește un educator sau un medic începător. Răspunsul vine prompt, cu țîfna celui care a trecut prin școala vieții și nu poate fi păcălit cu una, cu două: „Doamnă, eu știu ce greu e să crești un copil. Știți cîte sînt de făcut pe lîngă el? Dacă părinții vor o bonă bună, să plătească“. Sînt întrebate ce pot oferi în schimbul salariului pe care îl cer: niscaiva cunoștințe de educație, oareșce limbi străine, idei de jocuri sau cîntece pentru copii? Nici vorbă. Răspunsul înflorește rapid, fără rețineri, pe buzele candidatei: „Am crescut trei copii, știu cum *se face*. Știu să citesc povești, să-l învăț poezii...“ Așteptările clienților sînt reduse drastic de simțul realist al viitoarelor bone: „Dacă fac de mîncare copilului, nu mă pot ocupa și de temele lui de la grădiniță“, „ori ies cu el la plimbare, ori îi calc hăinuțele“, „dacă am de făcut piața, nu-l mai pot lua de la școală“ etc. Angajamentul pe termen lung, cerut de părinți, este și el pus sub semnul îndoielii: „Dacă îmi găsesc ceva mai bun, vă spun din timp...“

„Am experiență, am trei copii mari...“.

În fața propunerilor venite din partea firmei de a urma cursuri de formare în meseria de babysitter, obiecțiile curg într-un ritm amețitor: „n-am nevoie, știu“, „ mi-am crescut nepoții, asta face cît zece cursuri de perfecționare“, „am trecut prin viață, doamnă, știu bine cu ce se mănîncă meseria asta“.

Firma de recrutare de care vorbesc face angajări și pentru servicii de curățenie la firme sau particulari. Nu de puține ori li se propune candidatelor cu un profil psihologic și profesional nepotrivit cu cel al unei bone să facă menaj. Răspunsul este unul greu de comentat: „Nu menaj, e foarte complicat și cu multe responsabilități. Prefer babysitter.“

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Ritualuri de interior

Cînd stai mult într-un interior, în propria casă, ai tendința să reevaluezi spațiul în general. Evident, micul spațiu domestic devine locul marii tale lumi, atîta cîtă încape într-un apartament de bloc.

O să rîdeți, dar începe destulă... Nu are legătură cu bucșirea obiectelor, nici cu cîtă mobilă poate fi cuprinsă înăuntru. Lumea în mic se creează automat, copiind sau, mai bine zis, adaptînd creativ lumea mare: oricît de insignifiant ar fi spațiul ales pentru această reclădire, ritualurile de folosire a acestuia sînt cele care contează.

Noile ritualuri, ritualurile reinventate, cît mai complicate... Fără ritualuri, oricît de mărunte, lumea respectivă nu rămîne decît o adunătură de inanimate. Inanimatelor ăstora, adică obiectelor, le trebuie acțiune, ele trebuie să fie implicate, mereu, în ceva dinamic.

De aceea, oamenii care-și petrec mult timp în același loc își găsesc varianta lor domestică de ritualuri: tabieturile. Cu cît îți petreci mai mult timp în același loc, cu atît tabieturile-ritualuri devin mai complexe și locul respectiv – tot mai încărcat de semnificații...

De pildă, dimineața te trezești într-un pat, nici acela așezat cu totul întîmplător: eventual cu o icoană la cap, o lampă în stînga lui și un *CD player* alături, dar nicidecum vreun raft suspendat deasupra, în caz de cutremur... la poalele lui, trei rînduri de papuci pufoși, iar în față, un termopan doar crăpat, atît cît să intre aerul – firicel, dar nu și dușmanul imemorial al românului, curentul... De asemenea, perdeaua aproape de tot netransparentă acoperă geamul, dar doar parțial, pe cele două laturi: una pentru a nu fi văzut de vecina de la scara alăturată, care e mai tot timpul la geam deoarece e singură și unica ei preocupare sînt cîinii vagabonzi din spatele blocului.

Geamul poate ușor trece într-altă sferă, una mai poetică, pentru că, atunci cînd ești imobilizat într-un interior (cu un picior bolnav, să zicem) e singura legătură cu exteriorul. Singura dovadă că mai există și un alt univers, un univers ce, văzut prin filtrul de sticlă, capătă mai curînd o valoare estetică, decît reală: e ceva ce poate fi privit și interpretat, iar nu trăit. Desigur, există și varianta hitchcockiană, cea din fermecătorul *Rear Window (În spatele ferestrei,* 1954*)* în care personajul lui James Stewart descoperă o crimă uitîndu-se pe geamul său, cît timp e imobilizat acasă cu un picior în ghips. Dar, inițial, și uitatul lui pe geam era doar... cinematografic – de pildă, cînd personajul lui Grace Kelly, iubita lui din film, aduce mîncare și băutură, e cu atît mai evidentă poziția lor de consumatori aflați la cinema în fața geamului-ecran.

E adevărat, un alt contact cu exteriorul e telefonul: dar la acesta se poate renunța ușor, pur și simplu... nerăspunzînd. Îmi amintesc o scenă din *The Accidental Tourist* (Lawrence Kasdan, 1988), în care, în familia Leary, telefonul suna disperat, în timp ce ei jucau cărți, pare-mi-se, și cu toții îl ignorau deliberat.

Odată ce te dai jos din pat, drumul spre bucătărie e inevitabil. Acolo e plăcerea „supremă“, cafeaua, pe care întîi ți-o imaginezi, apoi o miroși, și în cele din urmă o sorbi, cu încetinitorul. Eventual în timp ce mai bei un pahar cu lapte rece, te uiți la știri sau la un film. Dacă mai rămîne puțin din ea, atunci citești, tot pe fundalul aburului ei, cîteva pagini serioase, despre societatea de consum, și cîteva mai puțin, despre amoruri psihanalizabile...

După care apare o altă opțiune hedonistă, și anume baia (care poate urma gimnasticii pe muzică, atunci cînd ești apt pentru ea). Și lista ar tot putea continua, inclusiv cu micile-marile gesturi ale ordinii obsesive, ce-ți intră în instinct în astfel de situații, dar și cu cele ale fricilor de tot felul (de la închisul ușii de la intrare la cel al aragazului).

Toate, de la cafeaua de dimineață, la udatul florilor și observarea ciorilor cenușii pe pomul de sub geam demonstrează același lucru: orice „gaură“, fie ea de șarpe sau de om, poate deveni o lume, odată ce-i sînt inventate legi și ritualuri. Cu riscul de a căpăta, cel puțin unele, nuanțe ușor maniacale... Dar nu plictisitoare.

Selma IUSUF

legende urbane

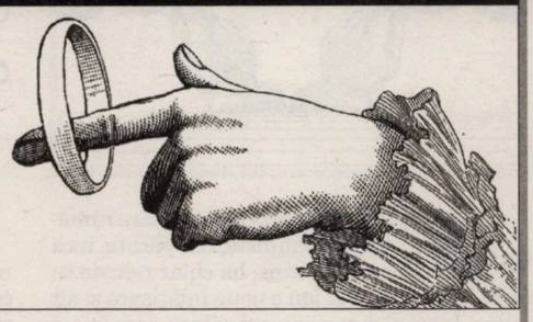

Centrul Vechi

Am văzut un Alexander Portnoy în Centrul Vechi. Avea blugi, sacou și un rucsăcel. Părea mult îmbătrînit, dar în ochi îi mai juca sclipirea aia de conștiință acută de sine. Avea în față ceva ce părea a fi un pahar cu vin alb și lîngă el două fete, ghide de ocazie, care pronunțau „neișănăl“ și „interneișănăl“. Satir bătrîn și acrit, cine știe de ce aterizase în Bucureștii noștri! Multe și mărunte poți vedea și auzi în centrul ăsta vechi. Păcat că zona asta mă refuză.

Pentru că m-am rătăcit și mă rătăcesc de cînd mă știu în ghemușorul de străzi de cîteva sute de metri: Lipscanii, Covacii, Șelarii și Blănarii. Pentru că nu pot privi cu un ochi de turist detașat amalgamul de clădiri renovate și de maghernițe delabrate. De străzi proaspăt pietruite și de podețe provizorii de lemn năclăite de noroi uscat. Lumea pestriță de acolo mă amețește. Sigur că mai poți zîmbi cînd, mergînd pe una dintre străduțe, ridici capul la auzul unei bormașini gospodărești: într-o clădire îngustă lipită de un club-bar cu pretenții, la etajul 1, un nene în maiou dă găuri deasupra capului unei cariatide de ipsos rămase fără nas: își pune un Dolce. Locuitorii Centrului Vechi și vizitatorii sînt ca apa și uleiul. O fată cu piercing în sprînceană pozează cu iPhone-ul un maidan plin de gunoaie unde cineva își atîrnase rufele în plină vedere. Mamăi în șlapi șterg cu mîna goală mucii nepotului desculț. Sînt privite ca exponatele de muzeu de vorbitori de englezească și nemțească. Tii, ce colorit local! Ce excursie reușită, cîtă viață adevărată! Iar acum hai să ne îmbătăm ca porcii în Nuștiucare Pub.

Amestecătura aia de clădiri o avea farmecul ei. M-a mînat curiozitatea odată să intru într-unul dintre gangurile dubioase care se revarsă în stradă. La dreapta, o ușă dublă cu lemnul crăpat era larg deschisă și dădea spre niște trepte late, tot din lemn. Am intrat. Țipenie. Lumina de afară se strecura cu greu prin cîteva ferestre înalte, înguste, crăpate și foarte murdare. Am ajuns undeva la etajul 1 într-un hol rotund, încăpător. Într-un colț – troace, haine și cutii de carton. Se auzea un televizor. Nu eram chiar într-o casă de oameni, dar eram pe aproape. În dreapta, spațiul holului fusese mușcat de un soi de despărțitură cu geamuri și perdeluțe. De acolo se auzea televizorul. Am mai întrezărit un frigider burtos și o masă. Am plecat. Intimitatea acelei clădiri fusese desființată la finele anilor '40. Așa rămăsese și acum. Căscată în stradă, cu mațele la vedere.

Nu-i înțeleg nici pe puștanii care roiesc pe terase. Parcă la vîrsta lor noi aveam măcar niște beri în față. Ăștia se fîțîie de colo-colo, n-au stare și cer încontinuu țigări. N-am eu atîtea pachete cîte țigări gratis au ei nevoie. Unul dintre ei, de la o masă aproape lipită de a noastră, a reușit să mă scoată din sărite. Scaunul pe care stătea părea a fi viu și se ciocnea periodic de spătarul scaunului meu. Vorbea extrem de tare cu o voce care se mai rupea cînd și cînd într-o scîrțîială prepuberă. Îi spunea amicului de Cola „bro“. Oi fi îmbătrînit. „Hai atunci într-un club unde e muzică live“, mi se spune.

A fost mai rău. Niște rockeri fanați de pe vremea cînd eu eram probabil în generală scremeau un soi de Dylan sau ce-o fi fost aia. Joane Baeze bete cui țineau isonul. În hruba aia era cald, umed și mai mult fum de țigară decît îmi puteau duce plămînii. Și un zgomot „live“ infernal.

Am ieșit. Afară, magazinele de pe vremea lui Ceaușescu identic conservate. Puținele locuri unde mai găsești fermoare și degetare. Rochii de mirese. Artizanat românesc. Păpuși grotești în costume populare. Un butoiaș minuscul de vin din lemn lăcuit. Totul pus în vitrine ieșite parcă din închipuirile unei gospodine care a luat-o razna. Spre bulevard, doi englezi cu jobene verzi, uriașe, rămase de pe la un sfînt Patrick irlandez se împleticeau urlînd spre un taxi. Șoferul, cu mobilul la ureche, le-a deschis rînjind portiera. „Hai pa, bă, că m-am ocupat din centru' vechi!“

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

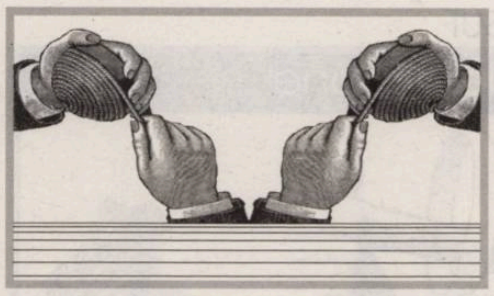

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Sclavu' lu' Ceaşcă

„Eu trăiesc într-o ţară în care rămăşiţele comuniste, din păcate, încă nu s-au stins, ba chiar reînvie ca nişte spectre care-şi iau o nouă înfăţişare şi alt nume. În unul dintre interviurile pe care le-am acordat cu ocazia lansării în Polonia a *Dictaturii lui Nicolae Ceauşescu,* spuneam că este o carte care vrea să arate că nu e rentabil să fii sclav şi, dacă citind ce am scris eu, fie şi numai o singură persoană renunţă la statutul de sclav, atunci consider că a meritat să consacru şase ani de muncă pentru a o scrie. Cu aceeaşi speranţă aştept şi ediţia în limba română." Aşa zice Adam Burakowski în prefaţa la ediţia românească a cărţii *Dictatura lui Nicolae Ceauşescu – Geniul Carpaţilor* (tocmai apărută la Polirom). Apărută mai întîi în Polonia, avînd la bază cercetarea de doctorat a autorului.

Este istoria lui Ceauşescu spusă rece, sec. Din afară. Chiar mă gîndeam că seamănă cu volumul lui Dennis Deletant despre Antonescu, o fi ceva cu dictatorii recenţi şi intens politizaţi de trebuie să vină cercetători străini să scrie bine şi temeinic despre ei.

Este o poveste cronologică ce urmăreşte ridicarea şi căderea lui Ceauşescu, de la paj fidel al lui Gheorghiu-Dej la dictator suprem, şi se termină simbolic cu momentul zborului cu elicopterul de pe Comitetul Central. Marele atu al cărţii este plasarea permanentă în contextul blocului comunist, Burakowski trăgînd multe paralele interesante. Poate aici e şi punctul maxim de interes pentru cititorul român, care în medie ştie oricum mai multe despre Ceauşescu decît cititorul polonez obişnuit, pentru care a fost scrisă cartea, de fapt. O asemenea punere în contextul blocului sovietic prinde bine unui public român obişnuit cu o istoriografie care tratează România mereu ca pe o insulă, doar cu oarecare contacte, mai degrabă războaie, cu vecinii. Ceauşescu seamănă cu Stalin în modul în care a ajuns la putere (lipindu-se de liderul precedent şi războindu-se apoi cu un rival din structurile armate – Troţki, Drăghici), dar cu puţini alţi elefanţi comunişti care în anii '70-'80 îl depăşeau în vîrstă. Criza economică care a cuprins tot blocul comunist în anii '70, şi din care nu şi-a mai revenit, a avut cam aceleaşi cicluri peste tot. Dar doar Ceauşescu a ajuns la catastrofala decizie de a plăti anticipat toată datoria externă.

Despre asta, pionierul din mine ţine minte orele de dirigenţie în care eram prelucraţi pe subiectul măreţei înfăptuiri. Ce mai mîndrie pe noi: să nu avem datorie externă! Habar nu aveam ce însemna de fapt, dar era ceva grozav, oricum tot ce ţinea de extern, de străini era ceva dubios, dacă mai era şi datorie la mijloc, atunci... bine că scăpaserăm de ea. Burakowski respinge teza după care Ceauşescu a luat această decizie pentru a nu mai depinde de străini. Explicaţia pe care o preferă polonezul: Ceauşescu credea sincer că economia României se poate dezvolta numai prin investiţii masive şi în industria grea, pe care creditorii străini nu le acceptau atunci cînd negociau cu românii reeşalonarea datoriei (România a fost aproape de încetarea de plăţi la începutul anilor '80, ca şi Polonia şi alte state comuniste, şi a renegociat cu creditorii anumite condiţii). Oricum, creditorii ăia au avut dreptate în final, investiţiile din anii '80 au fost o risipă. Dar eu mă îndoiesc că gîndirea lui Ceauşescu în legătură cu datoria externă a fost atît de sofisticată. Ţin minte că tema datoriei externe ni se servea la pachet cu xenofobia generală a regimului: să nu mai depindem de străini, dragi copii, să fim independenţi! Independenţa economică – chiar ăsta era sloganul. Atunci, tind să nu fiu de acord cu Burakowski: mi-e greu să cred că un calcul pur raţional (chiar dacă greşit) privind dezvoltarea economică a dus la această decizie. La cum lega propaganda datoria externă de xenofobie, îmi pare că a fost un sentiment mult mai primitiv de dominaţie totală asupra ţării: el era stăpînul nostru şi stăpînul nu putea avea un alt stăpîn în creditorii externi. Aşa înţelegea Ceauşescu lumea, personajul era de un primitivism îngrozitor.

Se plînge în mai multe locuri Burakowski că cercetătorii nu au acces la arhive. Nici cele ale Ministerului de Externe, nici celelalte. Şi tot revine plîngerea asta în logica sa de cercetător, la modul: Eu vă spun chestia asta, dar mă bazez pe arhive poloneze sau pe alte documente, pentru că arhivele româneşti nu sînt accesibile. De pildă, arhivele româneşti despre greva minerilor din 1977. E una din acele chestii mici, dar deosebit de iritante despre cum funcţionează statul nostru. De ce protejează statul român secretele unui dictator mort de 20 de ani?

O sursă principală şi extins utilizată de autor sînt telegramele diplomatice ale ambasadei Poloniei comuniste la Bucureşti. Surprinzător de bune, bine informate şi realiste. Descriu fără menajamente mizeria regimului, pentru uzul comuniştilor de la Varşovia. Diplomaţii polonezi aveau şi contacte informale cu oficiali români înalţi, pentru a se informa. Wikileaks de-a dreptul, ce să mai! O fază suculentă, aceea unde se descriu lipsurile alimentare de care sufereau inclusiv diplomaţii, cu excepţia celor occidentali care îşi aduceau de acasă alimente.

Uneori Ceauşescu este un prostănac atît de ridicol, încît sentimentul nu e de enervare pe el, ci de cum a fost posibil ca un asemenea prostănac să facă ce a făcut el. Asta se vede din discuţiile sale în cerc restrîns. După celebra vizită în China din 1971, le spune tovarăşilor din Comitetul Executiv că a fost întîmpinat de „sute de mii de oameni, dar nu grămadă cum se iese la noi, ci în mod organizat, cu şcoli, fanfară, jocuri sportive, dansuri. Şi la coreeni a fost la fel. Şi cred că avem şi de învăţat, totul era ordonat. A fost un fel de sărbătoare, o manifestare sărbătorească". (p. 153)

Asta apropo de argumentul pe care îl aud mereu în legătură cu Ceauşescu: nu aveai cum să nu te crezi genial dacă atîţia oameni te lăudau şi îţi adresau omagii. De parcă oamenii ăia se încolonau să îl pupe în fund în mod spontan, fără legătură cu voinţa sa. De fapt, pentru oricine e înzestrat cu minim bun-simţ nu ar fi fost de acceptat propriul cult al personalităţii. Aici nu e vorba de filozofie complicată sau de teorie sofisticată. Pur şi simplu, bunul-simţ, banalul simţ al ridicolului ar trebui să te împiedice. Ceauşescu a fost nesimţit la un nivel cu totul primar, uman vorbind era defect.

Burakowski descrie cu minuţiozitate multele schimbări care erau menite să facă sistemul să funcţioneze. Unele ridicole, altele criminale de-a dreptul. Ideea ca angajaţii să participe la beneficiile întreprinderii. Dacă fabrica depăşea planul, oamenii erau plătiţi în plus. O idee frumoasă, aşa comunistă. O idee tîmpită. De fapt, planurile erau oricum făcute luînd în calcul capacitatea maximă a fabricii, ca să le depăşeşti, trebuia să munceşti peste program, chestie care se întîmpla arbitrar, muncitorul fiind la mîna şefului, care şi el era terorizat de sus să depăşească planul. Burakowski descrie în amănunt asemenea frecţii la picior de lemn, care încercau să salveze un sistem canceros. Cu cît trecea timpul, măsurile erau mai puţin ridicole şi mai mult criminale. Unele sînt incredibile astăzi – se interzice populaţiei să mai cumpere mîncare din altă localitate decît cea de domiciliu. Vorbim de acelaşi popor care acum se luptă de zor cu dictatura lui Băsescu în timp ce sparge seminţe în faţa televizorului unde e înjurat dictatorul. Şi are chiar nostalgii.

Nu ne-am împăcat cu Ceauşescu. De asta îl facem „Ceaşcă". Ne e ruşine cu el. De ce a făcut cu noi. Am acasă o fotografie cu mine pionier. Cine o vede rîde de cît de drăgălaş eram. Mă uit uneori la mine şi parcă nu îmi vine să cred că am fost un fel de *hitlerjunge,* cîndva, în altă lume. Poate de asta nu putem scrie cărţi reci despre Ceauşescu: am fost sclavii lui.

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Naivi cu experienţă

Caut colega de apartament pentru companie intima, cu sau fara experienta, garantez discretie, intimitate, seriozitate, comision 50%, venituri zilnice 500-1000 l. zilnic. rog seriozitate. zona centrala Bucuresti.

Citesc şi nu-nţeleg prea bine.

Casting Tv, selectam persoane toate varstele pentru diverse emisiuni tv cu audienta maxima. roluri / public spectator / reclame. blvd iancu de hunedoara nr 37 bloc 37 sc D apt 1 et 1 interfon 01. urgent!

Citesc şi-nţeleg totul.

SALARIU FIX 15-25 MILIOANE sau comision 50-70%, bonusuri, exclusiv fete, pt. locatie Metrou Romana, decoruri placute, camere digitale, plasme Panasonic, cabina de dus in camera modelului. Suna acum!

Citesc şi nu-nţeleg nimic.

SECRETARA, RECEPTIE hostess, promotere, tinere prezentabile cu / fara experienta pentru salon consacrat,conditii avantajoase ,program flexibil.

Citesc şi-nţeleg totul.

Activitate profitabila, 3 h / zi, persoane active, pensionari, 800$.

Citesc şi nu-nţeleg prea bine.

Asistenta manager. Om de afaceri rezident in zona de lux angajez urgent eleva studenta pt. masaj si secretariat. Conditii deosebite, experienta nu este necesara. foto si cv by mail, seriozitate.

Citesc şi-nţeleg totul.

Doamna singura, fara obligatii, prezenta ok, caut partener pentru deschiderea unei afaceri in tara sau strainatate. Rog oferte serioase.

Citesc, înţeleg totul şi deraiez.

Am nevoie de o idee de afaceri.

Citesc, înţeleg, nu-nţeleg, totuşi există naivitate în lume?

PUBLICITATE

dosar DILEMA VECHE

Coordonatori: Cristian GHINEA
Ruxandra Irina CIOCÎRLAN

De la regalitate la realitate

Texte şi opinii de:

- Mihnea MĂRUŢĂ (jurnalist)

„Focuri, serve şi salve cu şi despre monarhie“

- Vlad PETREANU (jurnalist)

„Un succes înainte să optăm pentru încă un eşec“

- Şerban PAPACOSTEA (istoric)

„Am simţit aşa o ruptură...“ – interviu

- Christian MITITELU (fost director al secţiei româneşti a BBC)

„Monarhia constituţională – tradiţie şi modernitate“

argument

Care republicani?

Cînd am discutat în redacţie acest număr, ne-am pornit pe numărat monarhiştii. Cutare, cutărică, doamna aceea, ăla o mai trăi?, sună-l pe X, el sigur e monarhist. Adevărul e că nu ne-au ieşit foarte multe figuri publice la numărătoare. Apoi am stat şi m-am gîndit: asta înseamnă că noi, ăştialalţii, sîntem republicani? N-aş zice. Eu nu prea ştiu republicani convinşi, adică oameni care să fie convinşi în forul lor intim că republica e mai bună decît monarhia. Citesc că vreo 20% dintre englezi sînt republicani, vor să renunţe la monarhie. Puţini, dar barem ei au republicani (unii aici: www.republic.org.uk. Cu prilejul nunţii regale puteai cumpăra de la ei cu doar 3,99 de lire o cană pe care scria: *I'm not a royal wedding mug* – Nu sînt o cană despre nunta regală).

De fapt, monarhie *vs* republică nu mai e o temă, nu prea mai vorbim despre asta, e o *non-issue,* cum ar zice englezii. Ceea ce e paradoxal din mai multe puncte de vedere. În primul rînd că a fost o chestiune arzătoare imediat după 1989. În 1992, cînd a avut loc vizita regelui Mihai, după o încercare eşuată în 1990, terminată ruşinos pentru Ion Iliescu şi Petre Roman. Apoi, cu ocazia unor scandaluri, monarhia a părut un pericol pentru republică. Ţin minte, parcă prin 1997, cînd regele a primit paşaport românesc (deşi nu renunţase niciodată la paşaportul său de dinainte – precizează ferm într-o carte de interviuri) pe numele Mihai de România. Ce mai vaiet, ce mai zbucium la Tucă Show! Apoi vine al doilea paradox: regele a venit în România, a primit reşedinţe oficiale, e parte din peisajul nostru public. Cine ar fi crezut în 1990 că Ion Iliescu şi regele Mihai al României vor trăi la bătrîneţe oarecum vecini, unul la Palatul Elisabeta, celălalt peste Herăstrău, colea în vila de nomenclaturist sărac şi cinstit, amîndoi cu pază, amîndoi apărînd rar în public. Parcă l-am reprimit pe rege, dar am omorît monarhia.

Într-un fel şi această temă din *Dilema veche* face parte din seria de paradoxuri. Ne-am uitat mai mulţi, chiar în redacţie, la nunta prinţilor englezi şi aşa am zis: ia să mai dezbatem monarhia. Atunci părea că există interes pentru temă. Dar asta era acum o lună. Că sînteţi interesaţi sau nu, noi ne-am făcut treaba: avem puncte de vedere diferite, o dezbatere (cu Mihnea Măruţă), un interviu cu un personaj extraordinar (Şerban Papacostea) şi un tur prin timp, prin ziarele din 1992, studiate cu atenţie de Ruxandra Ciocîrlan, tînăra şi entuziasta stagiară de la revistă. Şi tot în această temă veţi avea o mare surpriză: un om pentru care consecvenţa e principiu de viaţă se declară aproape monarhist. Aproape. Surpriză, surpriză... (**Cristian Ghinea**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 9 iunie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Lea Berzuc.

Focuri, serve și salve cu și despre monarhie

o dezbatere cu Mihnea MĂRUȚĂ

Este genul de persoană care impune respect fără să facă eforturi. Mihnea Măruţă a condus fostul ziar Cotidianul, *de unde s-a retras înainte ca apele să se strice acolo. S-a retras la Cluj, de unde venise. Acum scrie ca freelancer, îl puteţi găsi în primul rînd pe www.mihneamaruta.ro. Acolo, Mihnea a publicat pe 3 mai un text cu titlul: „Restauraţia. Pot convinge un republican?". L-am provocat să continuăm dezbaterea aici, cu mine pe post de republican. Să începem...*

■ Dragă Cristi,

De cîteva zile, de cînd a înviat dezbaterea privitoare la restauraţie, mi-am propus şi citesc cu mare atenţie comentariile cititorilor. Acolo se găsesc, cred, soluţii pentru o eventuală echilibrare a balanţei de păreri, pentru reintrarea monarhiei „în calculele" românilor.

Las la o parte categoria de comentatori care, în sprijinul republicii, atacă mereu, previzibil, punctele slabe ale dinastiei – excepţia de la sobrietate şi decenţă numită Carol II, lipsa actuală a unui moştenitor de sex bărbătesc sau arivismul lui Radu Duda. Acestea sînt deja marote. Pe mine, personal, m-ar interesa să conving (sau măcar să îl fac să se îndoiască) pe unul care consideră că republica e superioară monarhiei şi mai adecvată României. Pe unul ca tine, nod de influenţă, pe cineva care *s-a gîndit la asta*. Cu alte cuvinte, aş vrea să pot înlocui – sau, cel puţin, să zgîlţîi – o concepţie, nu o prejudecată.

Care e prima „fandare", argumentul prim al poziţiei republicane? Dacă nu greşesc, sună cam aşa: *„De ce să ne mai întoarcem? Monarhia e de domeniul trecutului, or România trebuie să privească înainte"*. Pentru a-l contracara, se invocă pe bună dreptate modul în care a fost silit să abdice regele Mihai, *violul statal* din 1947, ilegitimitatea regimului comunist şi, în consecinţă, reintrarea în „normalitate".

Nu cred însă că apelul la o reparaţie istorică e suficient de puternic: sîntem înclinaţi – observ asta şi la mine – să acceptăm această fatalitate. Vrem să mergem mai departe, nu ne convine să reluăm o operaţie nereuşită, să redeschidem „pacientul". E prea complicat, iar noi ne amăgim invariabil – nu numai în cazul de faţă – că avem alte treburi, mult mai urgente, mult mai apăsătoare.

Dar, dar... în spatele argumentului că restauraţia ar fi un regres se ascunde altceva, cu adevărat important. Aici vreau să ajung în această primă scrisoare: *a spune că monarhia e de domeniul trecutului presupune o viziune liniară a istoriei*. Cine crede că republica e „mai modernă" este – vrea, nu vrea – parte din paradigma raţional-iluministă, un produs al educaţiei pozitiviste şi al propagandei materialiste, adept (conştient sau nu) al doctrinei care statuează că omul reduce permanent numărul necunoscutelor universului şi că omenirea se află într-un progres „neabătut". Pentru mine, aceasta e o amară iluzie; e drept, descoperirile ştiinţifice fascinează şi ne pot înlesni viaţa, însă nu ne fac nici mai buni, nici mai fericiţi.

Dacă istoria ar fi un *crescendo* al civilizaţiei umane, cum explicăm, de pildă, nazismul, comunismul sau terorismul internaţional? Sînt ele doar nişte discontinuităţi într-un grafic de succes? Şi de ce urmăresc *toate* aceste „accidente" ideologice să răstoarne monarhiile? De ce le „stau în gît" regii lumii?

Rîndul tău,
Mihnea

Regina Elisabeta şi regele Ferdinand

„Să fii supusul unui Rege nu este un lucru chiar atît de uşor. Cel mai greu este să te dezbari de obişnuinţele evlaviei republicane, de ifosele mult prea înrădăcinate ale mentalului emancipat sau, mai pe şleau, să sistezi definitiv paricidul zilnic. Practic vorbind, să renunţi de bunăvoie la dreptul de a avea opinii despre Regele tău. Prin urmare, să nu îl mai judeci, aşa cum te obişnuiseşi să îi judeci pe preşedinţi, şi să încetezi să mai pui pe tocător modul cum domneşte." – Sorin Dumitrescu, „Cum trebuie iubiţi vrăjmaşii"

(din volumul Lumea Regelui, *Polirom, 2011)*

■ Dragă Mihnea,

Am amînat puţin să scriu acest prim răspuns pentru a termina cartea *Lumea Regelui*, volumul omagial pentru regele Mihai, scos de Polirom şi editat de principele Radu. L-am terminat deci şi sînt din nou impresionat de ACEST rege. Aşa cum sînt un admirator al personalităţii istorice care a fost regele Carol I – am şi făcut în 2004 la *Dilema* un număr special despre Carol. Spun asta ca să-ţi dai seama că nu sînt antimonarhist; dimpotrivă, ador tipul acesta de rege care se ridică la înălţimea funcţiei. În definitiv, regalitatea este o promisiune. Iar oamenii care îşi onorează promisiunile trebuie respectaţi, indiferent de ce opinii avem noi despre mersul istoriei.

Şi am ajuns la mersul istoriei. Sfîşietoare mărturiile din carte despre plecarea regelui, despre alungarea regelui din ţară. Nu aş spune niciodată că abolirea monarhiei a fost un progres. În nici un caz. A fost un salt în hău, a fost o cădere spre un regim criminal, condus de criminali. Ar trebui să fiu tîmpit sau total ideologizat la stînga ca să spun că plecarea regelui şi instaurarea republicii populare ar fi parte a unei scheme legitime, de progres istoric de la o formă mai proastă la una mai bună, eventual asta justificînd şi crimele acelei republici. Pentru că nu cred în mersul istoriei ca progres, aici ai risipit primul glonţ pe mine.

Nu cred că există, în interiorul democraţiei, forme de guvernare inerent bune şi forme inerent proaste. Atenţie: în interiorul democraţiei. Şi tocmai acesta este reproşul pe care îl aduc monarhiştilor de astăzi, acel nucleu mic care a rămas: ei cred asta. Ei cred că monarhia constituţională este, în interiorul democraţiei, inerent mai bună decît republica. Deci, îţi propun să nu judecăm istoric, ci faptic. Să nu comparăm monarhia constituţională a Elizabetei a II-a sau a regelui Mihai cu republica populară a lui Gheorghiu-Dej. Să comparăm mere cu mere şi avioane cu avioane.

De ce ar fi România de astăzi, ţară democratică şi membră a UE, mai bună, mai funcţională, mai frumoasă dacă ar fi monarhie constituţională decît e republică? Aceasta este întrebarea mea pentru tine. De ce „Monarhia salvează România?". În primul rînd, o salvează de la ce anume? Oricum o iei, bilanţul acestor 20 de ani de democraţie sînt OK pentru generaţia ta, pentru generaţia mea şi pentru generaţia copiilor noştri. Eu aşa zic şi sînt gata să argumentez. 20 de ani de democraţie, nu de republică. Deci, de la ce ne-ar salva monarhia?

scriem sub „acoperirea" acestui gînd, aşa că miza cea mare pentru mine e ca, încercîndu-te pe tine, *să-i conving pe cît mai mulţi dintre ei*. De aceea, din moment ce eşti de acord că istoria nu are neapărat traiectorie ascendentă, pot spune că mi-am atins primul obiectiv, şi anume de a nu trata restauraţia, *a priori*, drept un regres.

Şi acum, răspunsurile.

1) În România, orice structură imită şi perpetuează apucăturile conducătorului ei, depinde de el şi i se predă. De ce sîntem aşa sau cum am ajuns aici e o altă discuţie. Cert e că, la noi, nimic nu se face fără aprobarea şefului, astfel că instituţiile pot fi judecate, fără teama de a greşi, după liderii lor. Asta e premisa numărul unu. A doua premisă este că ansamblul societăţii româneşti tinde spre aplatizare: greutatea intelectuală sau etică e trasă în jos, punctele de maxim sînt împinse către orizontală. Pentru că presa i-a dat nas, *neica nimeni* îşi dă cu părerea despre orice, se trage de şireturi şi se bate pe burtă cu profesionistul. Distanţele fireşti au fost anihilate, iar respectul e izolat. Premisa numărul trei: monarhia înseamnă *o familie regală*, care a beneficiat de o anumită educaţie, e supusă unei tradiţii impunătoare şi unor convenţii apăsătoare, iar acestea o obligă să acţioneze sub imperativele onoarei şi nobleţei.

O restauraţie ne-ar salva de la actuala *de-ierarhizare*. Date fiind cele trei premise descrise mai sus, *o restauraţie ar reinventa distanţele sociale,* ar alimenta reţinerea şi gîndirea de două ori, premergătoare acţiunii publice. O familie cu un comportament nobil s-ar constitui într-un exemplu binevenit de conduită, şi asta chiar la nivelul cel mai intens al mediatizării.

2) Ce ne ţine în loc pe noi, ca naţie, în ultimii ani? De unde ne vine copleşitorul sentiment de nemulţumire, de ce nu ne împăcăm cu condiţia noastră, cu *ceea ce sîntem?* Cauza, după părerea mea, e dezbinarea, care capătă tot mai frecvent accente de ură. Ne dispreţuim pe noi înşine, dar, simultan, dintr-un *freatic* instinct de conservare, căutăm infirmări exterioare sau, altfel formulat, confirmări din străinătate ale incertelor noastre valori.

Monarhia ne-ar „coase" deşirata îmbrăcăminte socială, începînd de sus, de la „gu-

Dacă istoria ar fi un crescendo, *cum explicăm, nazismul, comunismul sau terorismul internaţional?*

Răspund apelului tău la a aboli progresismele istorice, invitîndu-te să te dezici şi de progresismul istoric al propriei tabere. Există în Europa, azi, republici parlamentare perfect funcţionale, unde şeful statului are rol simbolic şi nu decide cine conduce ţara. Adică şeful statului exercită rolul unui monarh constituţional: domneşte, dar nu conduce. Finlanda şi Germania sînt două dintre ele. Aşa cum există monarhii constituţionale europene perfect admirabile. Deci, îţi întorc provocările: 1) De la ce ne salvează monarhia?; 2) De ce, în interiorul democraţiei, găseşti mai bună *per se* monarhia decît republica? Cum anume ar produce monarhia astăzi, în interiorul democraţiei româneşti, un salt calitativ care să-i justifice revenirea?

Intuiesc linia de argumentaţie şi deja pregătesc următoarele salve.

Serva e la tine!
Cristian

■ Dragă Cristi,

Înainte de a răspunde celor două(-trei) întrebări, dă-mi voie să consider că primul meu glonţ n-a fost „risipit". Dimpotrivă. În definitiv, noi ştim dintru început că acest schimb de mesaje e destinat cititorilor, ler". Dacă păstrăm forma republicană, nici un preşedinte nu va reuşi să fie „al tuturor". Nici unul nu se va putea desprinde de partidul din care provine, pentru că societatea noastră nu e una care să acorde încredere şi să aibă răbdare. Presiunea formaţiunii care dă preşedintele intră în conflict cu expectanţele învinşilor de a fi trataţi la fel.

Monarhia rezolvă această sciziune, elimină nerăbdările – pentru că e dinastie, atenuează pornirile viscerale şi coboară înfruntarea grupurilor de interese la nivelul doi al statului, pe care are dreptul să-l supravegheze. Miniştrii sînt, constituţional, „ai Regelui"; există o instanţă superioară care le poate cere socoteală, alta decît politizatele comisii parlamentare sau şi mai îndepărtatul electorat.

„De ce ar fi România de astăzi mai bună, mai funcţională, mai frumoasă dacă ar fi monarhie constituţională?" – asta m-ai întrebat. Pentru că ar avea un model familist veritabil, fiindcă regalitatea ar fi nasturele care astupă butoniera neîncrederii noastre şi, respectiv, deoarece ar repune o scară între cei ce trag România după ei şi cei care trebuie să-şi recapete locul, nu mai sus de sanda.

Să vină salvele, :)
Mihnea

Dragă Mihnea,

Mă sperii la modul serios. Dacă înţeleg eu bine, linia ta logică e următoarea: românii au nevoie de un şef suprem care să le dea peste degete, aşa sînt ei croiţi. Şeful suprem e bine să fie rege pentru că regii sînt de familie bună, deci reprezintă un model, ne trag pe toţi în sus. Este aşa o disperare optimistă în modelul tău logic, încît mă sperii. Pentru că eu aşteptam explicaţii concrete, iar tu îmi oferi modele teleologice bazate pe un optimism nejustificat.

Dacă „nimic nu se face fără aprobarea şefului“, atunci criteriul ereditar e mai periculos decît cel electiv. În plus, nu prea cadrează cu o monarhie constituţională, că doar nu vrem întoarcerea la monarhia absolută, nu? Dar mi-ai ridicat o nesperată minge la fileu: tocmai pentru că la noi depind atît de multe de şef, criteriul ereditar este de nesusţinut. Să mă explic.

Zici tu că regele, familia regală ar fi un model prin excelenţă. Poate fi. Poate să nu fie totuşi. Criteriul ereditar e o loterie. Şi nu aş fi dat replica asta, atît de facila replică clasică antimonarhică, dacă tu nu îmi ridicai mingea la fileu. Dacă e o loterie, atunci au fost prea mulţi regi greşiţi în istorie, pentru a avea încredere în criteriul tău. Iar dacă vorbim de persoane greşite pentru rolul lor, avantajul republicii este că se schimbă – stai cu greşitul patru ani, hai, opt ani şi apoi gata. Ceea ce nu se poate cu un rege, trebuie să recunoşti. Din patru regi cîţi a avut România, unul a fost complet greşit – Carol II. Şi am avut totuşi o dinastie norocoasă din acest punct de vedere, dacă te uiţi la celelalte ţări balcanice care în secolul al XIX-lea au încercat şi ele implantul de domn occidental.

Ziceam că argumentul antimonarhic al eredităţii este facil. Deci, dacă prin cine ştie ce miracol istoric-ştiinţific am avea garanţia unor regi buni, să zicem că se inventează un sistem prin care putem selecta caracteristicile fătului înainte de a se naşte, atunci eu aş fi monarhist? Vezi cum îmi îngreunez singur sarcina? Ei bine, tot nu. De ce? Tocmai pentru că la noi şeful statului este mai important decît funcţia sa simbolică, cum spui tu. Şi am un argument bun pentru a spune că monarhia ar eşua în România democratică, ar eşua în scandaluri şi conflict cel puţin pe cît e măcinată această republică de scandaluri şi conflict. Cel puţin. Aproape cert chiar mai mult.

Dragă Mihnea, întrebarea-cheie la care trebuie să răspundă orice sistem democratic este: Cine-l numeşte pe şeful guvernului? Americanii au rezolvat-o simplu: poporul îl numeşte direct, pentru că la ei preşedintele este şi şeful guvernului. În Europa avem acest sistem al şefului statului care e diferit de şeful guvernului. În monarhiile constituţionale, funcţionează cutuma că regele nu are nici un cuvînt de spus. Şi acesta este cuvîntul-cheie: *funcţionează*.

Citeam într-un excelent dosar al revistei *Prospect* despre monarhia britanică că ultima dată cînd un monarh britanic a decis cine să fie şeful guvernului peste capul parlamentului a fost în 1832. Ar funcţiona cutuma la noi? Sînt sigur că nu. Nu avem nici tradiţia, nici instituţiile solide, nici partidele solide care să-l oblige pe monarh să respecte cutuma. Monarhia noastră nu a respectat această cutumă nici sub cei mai buni regi ai săi. Marele Carol I, pe care amîndoi îl admirăm, a pus în practică rotativa guvernamentală, adică regele decidea la anumite intervale să-i schimbe pe liberali cu conservatorii, şi invers. Aşa drept şi mare cum a fost, Carol chiar micro-manageria politica noastră. Cînd Take Ionescu i-a spus că ar trebui să se mai creeze un al treilea partid, a fost scandalizat şi nu i-a mai vorbit o vreme. Profesorul Şerban Papacostea, căruia i-am pus această întrebare în interviul pe care îl public în acest număr, spune că totuşi Carol I respecta trendurile opiniei publice. De acord, omul avea un fler fantastic. Dar tot decizia sa personală era cine să conducă ţara. Apoi, votul universal de după Primul Război Mondial a distrus sistemul bipartid al lui Carol, dar regele Ferdinand, şi el mare şi bun, tot a avantajat partidele regăţene clasice împotriva transilvănenilor şi ţărăniştilor. Ba chiar, profesorul Papacostea (un monarhist convins ca şi tine) îmi povestea cum i-a cerut, înainte să moară, demisia lui Averescu pentru că Brătianu se temea că, dacă moare regele, nu mai apucă să scape de Averescu. Multă lume uită astăzi că democraţia românească a fost distrusă de Carol II, nu de Antonescu sau de legionari sau de comunişti. Ăştia i-au pus cruce, dar primul dictator din epoca noastră modernă a fost regele. Dar chiar înainte de a instaura dictatura regală, Carol a făcut ce a vrut cu decizia de numire a premierului. L-a numit pe Goga în 1937, deşi partidul său ieşise abia pe locul 4 în alegeri. Înainte de asta, rupsese din partidul liberal o aripă de tineri care îi erau favorabili. Pentru că îi promisese personal lui Maniu că se întoarce în ţară fără Elena Lupescu şi doar ca membru al regenţei, fără a-l detrona pe copilul Mihai I, Carol a dat de înţeles ţărăniştilor că nu vor mai ajunge la putere cît timp va fi Maniu şef la partid. În ce-l priveşte pe regele Mihai, e drept că el a domnit în nişte circumstanţe cu totul extraordinare, deci nu putem şti ce ar fi făcut altfel. Dar te rog să observi că nici unul dintre regii României nu a respectat cutuma cea mai importantă a monarhiei constituţionale: poporul decide cine conduce guvernul, nu regele.

Îmi poţi spune: bine, dar nici preşedinţii nu sînt mai breji. Poate. Însă preşedinţii ăştia aleşi direct au o legitimitate directă şi răspund direct în faţa electoratului pentru decizia lor de a numi un premier. Există în mod evident un conflict constituţional astăzi în România, avem răspunsuri diferite la întrebarea: Cîtă discreţie are şeful statului în desemnarea persoanei premierului? În general, opoziţia zice că puţină sau deloc. Tot în general, preşedintele zice că multă (şi Iliescu, şi Constantinescu şi, mai ales, Băsescu au folosit această putere). Nu intru în amănunte aici. Cert este că preşedintele răspunde în faţa poporului la alegeri şi oricum are mandat limitat.

Îţi dai seama ce atmosferă va fi atunci, cu un jucător în fruntea statului, neales, şi care mai are în medie cîteva zeci de ani de mandat?

Eu nu cred că un rege care ar lucra cu partidele astea de astăzi s-ar abţine de la a interpreta situaţia cum îi convine. Poate cu bună-credinţă cum a făcut Carol I, dar tot o democraţie dirijată s-ar chema. Faptul că principele Radu are păreri politice, că a luat chiar partea uneia dintre tabere în conflictul legat de suspendarea lui Traian Băsescu arată că riscurile sînt prea mari. Departe de a fi deasupra tuturor – cum speri tu –, un rege peste un sistem de partide slabe ar fi o autoritate prea mare, ar găsi mereu pretexte pentru a dirija şi dicta (ţara e în criză, situaţia e specială etc). Am avea mai mult ca sigur un rege jucător.

Dragă Mihnea, îţi dai seama ce atmosferă va fi atunci, cu un jucător în fruntea statului, neales, şi care mai are în medie cîteva zeci de ani de mandat? Aşa îndîrjiţi şi enervaţi pe republica asta a noastră, măcar să-i recunoaştem şi un merit: jucătorul de la vîrf are multă discreţie în decizia sa cea mai importantă (cine conduce guvernul), dar acest jucător se schimbă, şi noi, nu genetica, decidem cum şi cu cine.

Uite că m-am întins, am simţit nevoia unui tur istoric mai îndelungat. Ne apropiem de limita de spaţiu, ne-ar trebui o carte ca să spunem totul. Oricum, e frumos ca, eu fiind gazdă, tu să ai ultimul cuvînt.

Cu drag,
Cristian

„Este adevărat că popularitatea şi simpatia faţă de Rege şi faţă de familia sa au crescut. Oamenii cunosc şi înţeleg mult mai multe decît acum 20 de ani. Tinerii sînt mai informaţi, mai conectaţi şi simt nevoia de repere identitare şi statale. Ei au simpatie faţă de curajul şi statura morală ale Regelui, ca şi faţă de abnegaţia şi modestia fermecătoare ale Principesei Moştenitoare. Milioane de români din Europa şi America, tineri şi competenţi, înţeleg mai bine, mai profund cît de important este să trăieşti într-o ţară mîndră, demnă şi respectată. În plus, candidatura mea la Preşedinţia României în anul 2009 a deschis calea principiilor regale către o parte mare a societăţii româneşti, aducîndu-ne o notorietate de peste 90%.“ – Alteţa Sa Regală Principele Radu

(din volumul Lumea Regelui, *Polirom, 2011)*

Dragă Cristi,

Grea misie, misia de a avea ultimul cuvînt, mai ales că nu mai am prea multe „semne“ la dispoziţie. :)

Optimismul meu – „nejustificat“, cum spui tu – stă pe cîteva sute de ani în care aici, sub o formă/denumire sau alta, au domnit regi. La urma urmei, dezbaterea noastră n-ar avea temei dacă în România de azi n-ar exista nici o problemă, dacă *republica* noastră ar merge ca unsă. *Republica* e noutatea care nu funcţionează; monarhia a demonstrat îndeajuns – şi continuă să demonstreze – că e fiabilă.

Tu nu prescrii nici un tratament pentru criza noastră de valori. Evidenţei că românii sînt paternalişti, tu-i contrapui temerea absolutistă (deşi un „tată“ nu e necesarmente dictator), iar posibilităţii ca monarhia să oblojească ura româno-română, tu-i strecori îndoiala accidentului ereditar.

Mai departe: zici că întrebarea-cheie în orice sistem democratic este *Cine-l numeşte pe şeful guvernului?* Care dintre preşedinţii noştri – aleşi direct şi, deci, legitimi, cum îţi doreşti – a răspuns „în faţa electoratului“ pentru vreunul dintre premierii pe care i-a numit? Iliescu – pentru stagnarea lui Văcăroiu? Constantinescu – pentru hilarul Radu Vasile? Băsescu – pentru *„mînă spartă“*: Tăriceanu? Sau, într-o republică democratică, „a da socoteală“ înseamnă să fii reales?

Eu nu cred că desemnarea premierului e marea încercare a unui şef de stat, ci capacitatea de a asigura normalitatea socială, acea stare indefinită de bine care se numeşte „acasă“. În plus, a specula că regele ar fi un „jucător“ sau că monarhia ar „eşua în scandaluri“ e o funie nu doar evocată, ci de-a dreptul prinsă de grindă în casa spînzuratului.

Pentru a risipi orice teamă de arbitrar, iată un fragment al Constituţiei regale din 1923: *„Nici un act al Regelui nu poate avea tărie dacă nu va fi contrasemnat de un ministru, care prin aceasta chiar devine răspunzător de acel act“* (art. 87). Se întîmplă aşa ceva în republica noastră ferită de „loteria genetică“?

Mulţumesc din suflet,
Mihnea

Christian MITITELU

Monarhia constituțională – tradiție și modernitate

Cum s-ar fi comportat regele Mihai dacă, după 1990, românii ar fi avut posibilitatea să aleagă şi ar fi optat pentru monarhia constituţională?

Sînt înclinat să cred că, prin temperament, prin educaţie, prin calităţile demonstrate în momente decisive, dar şi prin legăturile cu casa regală de Windsor (bunicul reginei Elisabeta a II-a a renunţat la numele german al dinastiei), regele Mihai s-ar fi inspirat din modelul britanic. Iar modelul britanic este unul de succes. A supravieţuit, adaptîndu-se şi remodelîndu-se.

Desigur, monarhia are o lungă tradiţie pe insulele britanice, întreruptă doar în secolul al XVII-lea de un scurt experiment republican, care era să ducă la dictatură. În acest sens, ea întruchipează istoria şi continuitatea statului, aşa cum nu o poate face un conducător ales.

Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord nu are o Constituţie scrisă. Există, în schimb, un set de documente: statute adoptate de parlament, decizii judecătoreşti şi tratate internaţionale. La acestea se adaugă convenţiile constituţionale – reguli necodificate, dar împămîntenite. Parlamentul poate modifica aranjamentele constituţionale prin adoptarea unor legi, fără să fie nevoie de referendum. Şi nu există Curte Constituţională.

Suveranul este învestit cu importante atribuţii executive – prerogativele regale. În fapt, le exercită cu multă reţinere, consultîndu-se cu guvernul. Între aceste prerogative figurează aceea de a-l numi sau demite pe premier. Dacă alegerile produc o majoritate absolută în Camera Comunelor, numirea este o formalitate: este numit liderul partidului sau al alianţei care deţine majoritatea.

Dacă rezultatul scrutinului este neconcludent, suveranul poate arbitra. Astfel, în martie 1974, nimeni nu a întrunit o majoritate absolută. Laburiştii au obţinut însă cele mai multe mandate. Cu toate acestea, regina a dat prima şansă de a forma guvernul, conservatorului Edward Heath, care tocmai pierduse alegerile, deoarece acesta spera să formeze o majoritate împreună cu liberalii. N-a reuşit. Drept care, regina l-a numit premier pe liderul laburist Harold Wilson.

În 2010, regina a trebuit să arbitreze din nou. Nici laburiştii, care se aflau la putere de 13 ani, şi nici conservatorii nu au obţinut o majoritate absolută. Fiecare a încercat să negocieze o alianţă cu liberal-democraţii. Aceştia au optat pentru conservatori. Gordon Brown a demisionat, iar regina l-a însărcinat pe liderul conservator David Cameron să formeze guvernul.

Cît priveşte exercitarea prerogativei de a-l demite pe premier, trebuie să ne întoarcem în urmă cu 177 de ani. După cum nu s-a mai întîmplat de 119 ani ca monarhul (regina Victoria) să nu accepte nominalizarea unui ministru (insultase familia regală). Legile intră în vigoare dacă sînt promulgate de către suveran. Dar, în ultimii 300 de ani, nici un monarh nu a refuzat să promulge vreo lege. Prerogativele sînt exercitate de şeful statului cu deosebită responsabilitate, de regulă după consultarea premierului sau a altor miniştri. Monarhul nu se poate opune guvernului; poate doar să ofere sfaturi sau avertismente.

Tot cu acordul guvernului, suveranul convoacă parlamentul la data stabilită, sau dizolvă Camera. Dacă guvernul este învins printr-o moţiune de cenzură, premierul poate cere monarhului să dizolve Camera. Dar acesta nu este obligat să dea curs solicitării, dacă consideră că se poate constitui altă majoritate fără să fie nevoie de alegeri. Sau poate accepta solicitarea, cum a făcut tot în 1974, la numai şase luni de la scrutinul precedent. Regina a realizat că guvernul minoritar al lui Harold Wilson nu reuşea să-şi impună programul în parlament. Au avut loc noi alegeri şi Wilson a obţinut o majoritate de trei mandate, care le-a permis laburiştilor să guverneze pînă în 1979.

Se confirmă astfel ceea ce spunea, cu 150 de ani în urmă, publicistul Walter Bagehot, anume că Regatul Unit are nevoie de un şef de stat... pentru crizele care se pot produce ocazional. Monarhul domneşte, guvernul guvernează, iar parlamentul este suveran. Aranjamentul este ilustrat cel mai bine de somptuoasa inaugurare anuală a sesiunii parlamentare: Regina, sosită în caleaşcă la Camera Lorzilor, citeşte de pe tron programul legislativ al guvernului. O face pe un ton neutru, indiferent dacă-l agreează sau nu. După ce pleacă, parlamentul dezbate programul.

Pentru cei neobişnuiţi cu simbolismul acestor ceremonii, ele pot părea desuete. Nu în Mareă Britanie, unde nici un partid nu propune eliminarea lor, ca să nu mai vorbim de modificarea formei de guvernămînt. Iar, la nivelul opiniei publice, cu toate problemele care au afectat imaginea monarhiei în anii '90, culminînd cu destrămarea căsătoriei moştenitorului tronului şi moartea tragică a prinţesei Diana, sondajele arată constant că doar cca 20% din populaţie ar sprijini abolirea monarhiei.

Meritul este în primul rînd al sistemului, care funcţionează fără sincope, controverse sau dispute între parlament şi şeful statului. A contat însă şi adaptabilitatea instituţiei. Monarhiile care au supravieţuit Primului Război Mondial au înţeles că nu mai pot exercita puterea. Pot însă domni. Pot rămîne credibile. Pot menţine misterul şi ceremonialul, care – în mod paradoxal într-o lume din ce în ce mai secularã, egalitară, consumeristă şi aplecată spre divertisment – continuă să exercite o fascinaţie.

Monarhia britanică se bucură astăzi de o deosebită preţuire, şi datorită desăvîrşitului comportament constituţional, public şi privat al reginei Elisabeta a II-a. Comportament desăvîrşit are şi regele Mihai. A acţionat cu mare curaj şi responsabilitate în 1944. S-a opus instaurării regimului comunist şi înfeudării ţării. S-a purtat cît se poate de demn în lungul şi dificilul exil. După 1989, nu s-a lăsat convins de cei care îl îndemnau la riscuri. Prin conduita sa discretă, dar consecventă, rămîne un model pentru cei care vor să-şi slujească ţara.

„Sînt foarte bucuros să contribui cu aceste rînduri ca un omagiu de recunoştinţă, respect şi admiraţie faţă de personalitatea şi drumul parcurs de Mihai I al României. În multe ocazii, de-a lungul vieţii mele, am avut prilejul de a cunoaşte îndeaproape anvergura sa instituţională şi politică, imensul său patriotism şi, mai ales, extraordinara sa dimensiune umană.“ – Majestatea Sa Regele Juan Carlos I al Spaniei

(din volumul Lumea Regelui, *Polirom, 2011)*

Cărei lumi i se adresează, astăzi, monarhia?

Regina Elisabeta pare să se simtă mai în largul ei la cursele de cai, sau printre aristocraţi, care trăiesc în conace răcoroase şi vînează potîrnichi. Noi avem ciocoi noi, iar vînatul preferat e mistreţul. Nu e de mirare că regele Mihai se simte mai bine printre gospodarii satelor, printre militari – inclusiv veterani de război, oameni din toate categoriile sociale. Dar cine crede că, măcar prin vîrsta celor doi monarhi, regalitatea este ancorată într-o lume pe cale de dispariţie, să se uite atent la publicul invitat la sărbătoririle organizate în grădina Palatelor Elisabeta şi, respectiv, Buckingham.

Moştenitorii, în orice caz, sînt în pas cu vremurile. Contactele lor cu publicul sînt frecvente şi diversificate, în primul rînd prin activităţile fundaţiilor non-profit pe care le patronează. Prinţul Charles, care preţuieşte atît de mult România neprihănită, militează pretutindeni pentru conservare, protecţia naturii, protejarea unui mod de trai ameninţat de consumerism şi mercantilism. Principesa Margareta, deşi nu dispune de o avere personală, urmează exemplul familiei regale britanice, cu fundaţia ei, activă pe plan social, educaţional şi cultural.

Iar decizia regelui Mihai de a renunţa la descendenţa exclusiv masculină în stabilirea liniei succesorale nu reprezintă oare o deschidere spre o lume în care femeia nu mai este considerată inferioară bărbatului? În Marea Britanie, chestiunea nu a fost încă pusă în dezbatere, după cum nu a fost nici excluderea de la succesiune a unui moştenitor de confesiune romano-catolică. În schimb, căsătoria prinţului William cu Katherine Middleton, ca şi cea, mai timpurie, a principesei Margareta cu Radu Duda, ambii consorţi nefiind de viţă regală sau princiară, nu reprezintă oare tot un pas în procesul de adaptare la modernitate?

Îmbinînd tradiţia cu modernitatea, sînt convins că monarhia britanică va supravieţui pe termen lung. Păstrez speranţa că nici în România nu am închis uşa definitiv regalităţii.

Christian Mititelu *a fost director al secţiei româneşti a BBC.*

649 de oameni au semnat Petiţia pentru schimbarea formei de guvernămînt din România în monarhie constituţională, *creată de cauza de pe Facebook „Pentru schimbarea formei de guvernămînt din România, în monarhie“ (5000 de membri). Din nervii şi speranţele lor:*

Mihai Nedelcu – „Republica nu a reuşit să aducă nimic bun României, faptul că acum ne este ruşine să spunem că sîntem români arată că viitorul naţiunii noastre este în pericol. Speranţa este în simboluri, în valori şi în unitate. Cred că doar monarhia poate constitui liantul care poate realiza toate acestea.“

Cristina Iorga – „Este ultima noastră speranţă pentru întoarcerea la normalitate, demnitate, onoare şi respect.“

Elisoara-Narcissa Toma – „În 1992 MS a trecut prin Piteşti spre Curtea de Argeş. La intrarea în Piteşti l-am aşteptat doar trei persoane – eu, mama şi o cunoştinţă. Ce ruşine mi-a fost de MS că vecinii mei ar fi ieşit cu mic cu mare să îl vadă pe Iliescu dacă ar fi venit.“

Maria Toma – „Am crezut tot timpul în reinstaurarea monarhiei. Aceasta este singura modalitate prin care România ar putea reveni la normal. Sînt monarhistă de generaţii. Pt. familia noastră, Drapelul şi Regele sînt sfinte. Nu am fost membră a PC, dar am muncit din greu la Mina Ruşchiţa, în Complexul Energetic Rovinari, ca electrician. După 38 de ani de muncă ca electrician, cu Şcoala de Energie Electrică promoţia 1952 din Sibiu şi Liceu, am o pensie de mizerie. După 1990 s-au inventat grupele pt. scoaterea la pensie a unora care nu aveau nici vîrsta şi nici vechimea necesare. Li s-au dat şi ani nemunciţi, şi bani pe nemuncă, şi pensii de 140%, adică s-a inventat un nou sistem de furt. [...] Într-o monarhie am fi trăit mult mai bine şi nu s-ar fi întîmplat aşa ceva. Numai în comunism s-au practicat oportunismul şi nemunca bine plătită şi falsa solidaritate dintre nomenclatură şi oamenii de rînd tot mai săraci şi umiliţi.“

Sanda Florentina Popa – „Consider să mă alătur acestui apel ca o punte de legătură între noi, toţi românii, pentru aducerea la normal a ţării. Monarhia a existat înainte de Al Doilea Război Mondial şi era dreptul ei şi al Familiei Regale a României să rămînă în ţară şi la Tronul României încă din 1944, cu atît mai mult să revină imediat după Revoluţia din 1989. Cred că titlul acestei petiţii trebuie să solicite ABROGAREA Constituţiei actuale şi adoptarea celei adecvate Monarhiei.“

***

De pe blogul principelui Radu, ca răspuns la „manifestul regal“ intitulat „În România ar trebui discutată restauraţia monarhiei“:

Damian Dumitru – „Monarhia parlamentară îndeplineşte un rol pe care nici un preşedinte ales nu-l poate îndeplini vreodată. Ea limitează formal setea de putere a politicienilor, deoarece prin ea funcţia supremă în stat este ocupată odată pentru totdeauna. Numai în felul acesta am putea scăpa de această clasă politică sau, mai bine spus, de ciocoii noi care au prădat ţara.“

Dariana Baltador – „De douăzeci de ani aştept acest manifest perfect argumentat. Eu însămi cred că restaurarea Monarhiei în România e ultima dintre şansele pe care România le mai are pentru a ieşi din «coşmarul» în care se află din 1989. Sîntem cu toţii sătui de imoralitatea, autosuficienţa, demagogia, incapacitatea, lipsa demnităţii, minciuna în care se «desfată» o clasă politică putrezită şi decadentă.“

Vlad PETREANU

Un succes înainte să optăm pentru încă un eșec

Despre subiectele în dispută se scrie în general simplu în presa noastră – pentru că pe nimeni nu interesează nuanţele, ci numai confirmările, aşa că nu ai decît să-ţi alegi locul, la stînga sau la dreapta problemei, deasupra sau dedesubtul ei, şi să dai drumul la texte. Important e să fii crezut şi urmat, ca un lider (de opinie), aşa încît trebuie să manifeşti fermitate în primul rînd – şi logică doar dacă mai rămîne loc în fundal.

Pînă la urmă, flamura se flutură cu muşchiul, nu cu nevroze intelectualiste. Subtilităţile-s pentru fătălăi, iar analiza-i obicei pidosnic, după cum sugerează şi alcătuirea cuvîntului. Îndoiala e permisă doar cînd e dubitaţie, capcană retorică întinsă fraierilor de contra-opinenţi care ar crede că, prin miracol, ai fi chiar dispus să te apleci (oleacă) asupra argumentaţiei lor.

Aplecare, da! dar niciodată altfel decît din dispreţ.

Pe de altă parte, chiar dacă aici, pe Dîmboviţa, problema (oricare-ar fi ea) e-n pariu cu veşnicia, care s-o-ngroape prima pe cealaltă, nimic nu impune şi opinionistului să-şi menţină mai mult de-un ciclu electoral poziţia faţă de ea. Sub scuza că numai boul e consecvent, orice titirez se pretinde „deschis la minte", chiar dacă asta nu-l face decît, cel mult, un anti-bou, orice-ar fi însemnînd asta.

În societatea vocilor publice autohtone, ştim cine pe care cracă stă – fireşte, doar pînă la prima zburătăceală. Aici, eşti cu sau eşti împotrivă – şi dacă nu eşti cu, atunci negreşit eşti împotrivă. Măcar pentru un timp.

***

Cînd, în apropierea Paştelui din '92, şefa mi-a spus că voi relata de la prima vizită oficială a regelui Mihai în România, nimic nu era-n dubiu. În chestiunea respectivă, ziarul *Azi* era înainte de orice „antimonarhist", la fel cum era şi antiţărănist, antiliberal şi, în general, anti-orice era antifesenist. Publicaţia era un membru viguros al societăţii opinioniştilor autohtoni, ca atare fermă în alegeri şi neinteresată de subtilităţile unei dezbateri veritabile republică *vs* monarhie.

„În fine, la 14,50, de deasupra (din copaci, adică), se aude un răsunet de bucurie: «Uite-l, uite-l, el e!». Mihai de Hohenzollern urcă pe masă, mînuind cu regească siguranţă gigafonul. Încearcă să vorbească, însă românii, prea puţin obişnuiţi cu eticheta, îi strigă «mai tare, mai aproape!». Regele pare nedumerit, se uită înspre suită; i se explică ce trebuie să facă. Prima frază sună astfel: «Am ajuns la Bucureşti de la Putna după 45 de ani de pribegie». În timp ce poporul îl încurajează scandînd «victorie!», o bătrînică înlăcrimată blestemă drumurile nenorocite care au determinat o asemenea întîrziere de neiertat."

(Vlad Petreanu, „Uite-l!",
Azi, 28 aprilie 1992)

Că, la ziarul *Azi*, regele n-avea prea multe şanse la simpatie, nu se-ndoia nimeni. Că omul ar fi avut dreptul la un tratament jurnalistic, nu ideologic, nu-mi amintesc să fi preocupat pe cineva. Cînd am plecat în urmărirea coloanei oficiale din dimineaţa aceea, n-aveam nici eu vreo îndoială asupra tonului materialului. Regele nu era cu noi, oricine-ar fi fost „noi" în perioada respectivă, carevasăzică neîndoielnic era împotrivă, aşa că trebuia „zdrobit", descrierea uzuală de pe culoarele redacţiei, „cu verb puternic", a tratamentului rezervat pentru *ceilalţi*.

Doar că, undeva de-a lungul acelei zile, „zdrobirea" regelui a devenit oarecum... nepotrivită. Omul pe care veniseră toţi să-l vadă, ei bine, chiar părea un tip rezervat, mai degrabă surprins şi încurcat de toată atenţia, neştiutor într-ale politicii de miting, care i-ar fi impus atunci discursuri bombastice, promisiuni înfăşurate-n hiperbole şi încuscriri în masă în baia de mulţime de la sfîrşit.

Or, dacă omul nu putea fi zdrobit, poate că ar fi trebuit dezbătut sistemul – doar că asta nu interesa pe nimeni. Nu era cu muşchi, nu era cu flamură. Sigur era cu nuanţe. Clar era neinteresant.

Aşa că am scris despre adoraţia mulţimii, în loc să scriu despre subiectul adoraţiei mulţimii. Recunosc, n-a fost tocmai jurnalistic să iau peste picior atîţia oameni deodată, dar nici n-a fost o zdrobire propagandistică. Mă şi mir că ziarul m-a publicat; în condiţiile de atunci, de fapt nu compusesem un reportaj de atmosferă – semnasem, practic, o opinie separată. Rămîneam republican, dar eram din ce în ce mai puţin fesenist. Eram deja suspect de gîndire proprie.

***

Partea proastă în pseudodezbaterea republică *vs* monarhie, care revine periodic în actualitate, cu mai multă sau mai puţină vigoare, este că, întotdeauna, ne concentrăm pe persoană şi ignorăm sistemul – şi sîntem gata să luăm în calcul schimbarea sistemului doar pentru că, astfel, s-ar schimba şi persoana.

Acum, că ne-am dezîndrăgostit de Băsescu, am vrea pe altcineva în loc – doar că, uite, începem să avem şi noi deja un trecut în amoruri politice, deci dezamăgiri. Şi pe Iliescu l-am iubit în proporţie de 87% în 20 mai 1990, doar ca să divorţăm în 1996 (şi să ne răzgîndim patru ani mai tîrziu – s-au mai văzut împăcări în dragoste, nu?). Şi pe Milu l-am dorit, dar numai vreo doi ani, după care am ţopăit de bucurie cînd ne-a anunţat că l-a-nvins Securitatea, ca atare nici nu mai candidează. Cît despre Băsescu – aşa cum îl huiduim acum spontan, cînd face greşeala să apară-n public, aşa îl ovaţionam deunăzi spontan, cînd se-ndura să mai apară şi el în public.

Atunci cum aş putea crede că vorbeşte cineva serios despre adoptarea unui sistem în care figura reprezentativă e acolo *pe viaţă*, cînd limita noastră de suportabilitate în această privinţă e mai mică de patru ani?

Mai mult: în dezbaterea aceasta, aşa şchioapă, incompletă cum e ea, s-au insinuat, inevitabil, tot soiul de necrofagi ai politicii autohtone, care cred că reputaţia se cîştigă prin încercare şi eşec şi că principiile sînt ceva din cauciuc care se-ncalţă cînd e noroi în curte. Oamenii aceştia, despre care nimeni n-ar fi bănuit vreodată că ar fi regalişti, se freacă de familia regelui în speranţa că astfel vor mai şterge ceva din mizeria de pe ei. E ca şi cum un vierme ar insista că dă dovadă de bun-gust pentru că roade mere golden.

Ce nu prea vrem să acceptăm e că nu omul garantează sistemul, ci invers. Nu ne place pentru că, de fapt, „sistemul" sîntem noi toţi. Noi îl facem să funcţioneze şi noi îl determinăm să eşueze.

Ne-ar trebui măcar un succes înainte să optăm pentru încă un eşec.

***Vlad Petreanu** lucra la ziarul* Azi *în 1992, cînd a relatat despre vizita regelui Mihai. Astăzi este moderator la postul B1 TV şi blogger la www.petreanu.ro*

Cristian CÂMPEANU

Pariul lui Pascal

Putem privi întrebarea dacă monarhia ca sistem de guvernămînt mai poate fi relevantă în contextul modernităţii seculare în două feluri.

Din punct de vedere istoricist, ea se sprijină pe ideea că societatea omenească se află într-un progres continuu şi inevitabil, că există o forţă binevoitoare, dar de neoprit care mişcă istoria înainte şi că omenirea evoluează în permanenţă de la forme primitive la forme superioare de organizare socială şi politică. Prezumînd această evoluţie ineluctabilă „înainte şi în sus" putem postula superioritatea intrinsecă a modernităţii numai în virtutea succesiunii în timp. Ce vine după este în mod necesar un progres faţă de ce era înainte, republica urmează monarhiei şi îi este superioară. Nimeni nu se poate sustrage. Zeitgeist-ul se mişcă în chip obiectiv şi cine nu pricepe mersul istoriei e fie o relicvă din vremuri revolute, fie un reacţionar care se aşază de-a curmezişul marşului Ei şi va fi strivit de tăvălugul progresului.

Bineînţeles, dacă observi – şi este relativ uşor de observat – că istoria e departe de a fi o cavalcadă a spiritului, că nu include în nici un fel ideea de evoluţie sau de progres şi că, în general, nu conţine nimic obiectiv şi necesar, atunci toată povestea de mai sus se destramă. În felul acesta, modernitatea (asociată republicanismului) şi tradiţia (asociată monarhiei) pot fi luate în considerare drept competitoare legitime, ceea ce în grila deterministă n-are nici o noimă. De îndată ce am stabilit acest lucru, să constatăm că modernitatea republicană pare mai bine plasată în cursă pentru că vine însoţită de libertăţile şi drepturile asociate constituţionalismului. Monarhiile contemporane par, la rîndul lor, într-o situaţie precară, pentru că sînt instituţii hibride, nevoite să accepte constrîngerile moderne ale constituţionalismului pentru a supravieţui. Cum constituţionalismul este trăsătura esenţială a guvernămîntului modern, caracterul republican sau monarhic devine un amănunt secundar, care ţine mai degrabă de culoarea locală. Ceea ce este cu adevărat important este garantarea prin Constituţie a drepturilor şi libertăţilor individuale în raport cu guvernămîntul.

Regele Mihai

Problema modernităţii recunoscută ca atare de la Weber încoace este că nu mai este capabilă de sens. În „lumea dezvrăjită" a modernităţii, oamenii sînt liberi şi autonomi, dar nu mai ştiu ce să facă cu aceste daruri. Omul modern l-a dat afară pe Dumnezeu din Cetate şi acum nu se mai simte nicăieri acasă. A cîştigat un vehicul extrem de puternic – libertatea –, dar nu ştie încotro să se îndrepte. Odată legătura cu transcendenţa tăiată, nu mai putem spera în nimic şi sîntem deposedaţi de miturile fundamentale. Despre consecinţele dezastruoase ale acestei catastrofe (în sens originar) a modernităţii a scris Horia-Roman Patapievici cînd a descris Omul Recent şi nu doresc să reiau aici pledoaria sa pentru recuperarea Sensului şi refacerea legăturii cu transcendenţa. Este suficient să amintesc îndemnul său de final „Să fim moderni, dar *Nihil sine Deo*".

Altfel spus, monarhia constituţională ne oferă şansa de a ne valorifica la maxim drepturile şi libertăţile şi de a ne simţi în continuare acasă în lumea şi în ţara noastră.

Acel ceva care face ca toate basmele să fie despre prinţi, prinţese şi regi, şi nu despre preşedinţi şi comisari.

Acest lucru o transformă în ceva mult mai important decît un sistem de guvernămînt printre altele. Este acel ceva care face ca toate basmele să fie despre prinţi, prinţese şi regi, şi nu despre preşedinţi şi comisari.

Sigur, această opţiune nu se sprijină întru totul pe raţiune, pentru că nici nu e posibil. Cred însă că acest „deficit de raţionalitate" nu o şubrezeşte, ci o întăreşte. Opţiunea pentru monarhie este similară mai degrabă Pariului lui Pascal: ai totul de cîştigat şi nimic de pierdut.

***Cristian Câmpeanu** este jurnalist la* România liberă.

„Am simțit așa o ruptură...“

interviu cu istoricul Șerban PAPACOSTEA

*O casă mare, boierească, pe o stradă liniştită din centrul Capitalei. Şerban Papacostea te primeşte jovial şi te conduce spre birou, o încăpere plină de cărţi vechi, spre care ajungi urcînd nişte scări majestuoase, care trosnesc, şi străbaţi holuri cu alte cărţi. O statuie atrage privirea chiar lîngă birou. Îmi spune cu tristeţe: „E un cult al mareşalului Averescu în casa asta, cît o mai ţine, cît sînt eu aici“. În tinereţe a participat la manifestaţiile tineretului de simpatie faţă de regele Mihai, apoi comuniştii l-au trimis la Canal. Tatăl său, Petre Papacostea, a fost un om politic apropiat lui Averescu şi o persoană cu care monarhii României se consultau. Cu istoricul Şerban Papacostea am stat de vorbă despre o altă lume. Lumea sa. (**C. G.**)*

Domnule Papacostea, vă propun să ne amintim puţin de copilăria dumneavoastră. Monarhia şi regele erau personaje importante în viaţa publică pe vremea aceea. Cînd aveţi primele amintiri legate de asta?

Absolut. Acesta era elementul firesc. Nimeni nu cred că gîndea în alţi termeni pentru viaţa politică, indiferent de orientare – mai la dreapta, mai la stînga, mai liberală, mai ţărănistă ş.a.m.d. Primele mele amintiri sînt datorate familiei şi activităţii politice a tatălui meu, care a fost implicat în viaţa politică, în partidul averescan, şi a fost apropiat colaborator al mareşalului Averescu. A avut contact şi cu Ferdinand în timpul lui Averescu. După aceea, pe regina Maria am cunoscut-o şi eu personal într-o scurtă întîlnire. Şi, în faza finală, cu regele Mihai, al cărui sfetnic a fost. I-am adus aminte cînd a revenit în ţară despre tatăl meu, şi-a adus perfect aminte despre această legătură. Dincolo de cazul special al oamenilor care erau implicaţi în viaţa politică, pot să vă evoc amintirile elevului care am fost în vremea aceea. Era o atmosferă patriotică naţională centrată asupra persoanei regelui şi a imnului regal, pe care în ultimii ani de liceu, '37-'38, îl auzeam de două ori pe săptămînă, luni dimineaţa, cînd ridicam drapelul în curtea liceului, şi sîmbăta la prînz, cînd se încheia săptămîna şi coboram drapelul în sunetele imnului regal, „Trăiască regele“, căruia îi ştiam textul şi melodia.

Era ceva consubstanţial cu respectul faţă de persoana regelui şi de instituţia pe care o reprezenta, şi faţă de ţară, în fruntea căreia se afla. Am participat ca student la manifestaţiile din ce în ce mai masive pentru prilejul sărbătoririi regelui sau a sărbătorii naţionale de la 10 Mai în perioada post-23 August. Pe măsură ce au sporit tensiunile, tot mai mult ziua regelui sau Ziua Naţională aduna mari mase de tineret în jurul statuii lui Carol I din Piaţa Palatului – asta se întîmpla între instaurarea Guvernului Petru Groza şi plecarea regelui.

Regele Mihai povesteşte într-un interviu scena cînd Petru Groza i-a pus în faţă actul de abdicare. La reacţia sa – „Dar ce va spune ţara?“ – Groza a replicat: „Majestate, ţara a fost învăţată să vă iubească. D-acum o să o învăţăm să ne iubească pe noi“. Ideea lui Groza era că iubirea faţă de monarhie i-a fost într-un fel inoculată poporului român. Această experienţă a adolescentului care cînta imnul regal o simţeaţi ca pe o opresiune, ca pe un fel de îndoctrinare sau vi se părea ceva normal?

Mi se părea ceva absolut normal şi pot să spun că aveam sentimentul că eram o parte din acel tot care însemna naţiunea, ţara, în fruntea căreia era regele. Groza trebuia să găsească şi el o justificare. La sfîrşitul lui '47, regimurile s-au radicalizat în toate ţările din Europa. Din '44-'45 pînă la sfîrşitul lui '47, Stalin a permis o formulă intermediară, cu aparent pluralism, largă concentrare democratică. Ipoteza mea e că el spera ceea ce îi spusese Roosevelt la Ialta – că cel mult doi ani ţine trupele americane în Europa, şi o Europă părăsită de trupele americane va fi o pradă uşoară. La sfîrşitul lui '47, cînd a înţeles că noua conducere americană nu mai are de gînd să plece, cu Planul Marshall şi cu celelalte măsuri, a hotărît să îşi impună formula totală. Atunci a fost forţat să plece şi regele Mihai. A produs consternare pentru că, după actul de la 23 August, regele devenise simbolul – chiar mai puternic, mai evident decît înainte – al naţiunii şi al rezistenţei naţionale. Pînă atunci fusese ţinut în umbră de tatăl său şi de generalul Antonescu. După proclamaţia de la 23 August, pe care o am şi acum în memorie, el a devenit dintr-odată exponentul interesului naţional, al rezistenţei naţionale, indicatorul după care ne orientam speranţele.

Deci cei trei ani de la 23 August 1944 pînă la abdicare au fost un caz fericit, în care regele era un personaj popular şi instituţia monarhică era populară.

Poate mai mult decît în tot trecutul, românii au văzut în instituţia monarhiei şi în persoana regelui temelia rezistenţei.

Dar atunci cînd regele personal nu era popular? A fost un moment de zdruncinare cînd Carol II a trebuit să plece, după pierderile teritoriale, cînd el personal nu mai era popular, cînd a venit Antonescu... Cum era percepută atunci instituţia monarhiei?

Nu, Carol II nu a fost popular. Mareşalul Averescu a fost unul dintre cei ce au reuşit să întîrzie dictatura regală. Pentru că în România democraţia s-a prăbuşit cel mai tîrziu dintre toate ţările din această zonă.

Cînd a murit Averescu?

În '38. Aveam 10 ani cînd a murit.

Spuneaţi că Averescu s-a opus.

Averescu şi alţii au încercat şi au reuşit să întîrzie dictatura regală pînă în '38. Au fost manifestaţii, întruniri publice, o suită extraordinară de articole în ziarul *Îndreptarea,* al Partidului Poporului. Apăreau în ziarul *Îndreptarea* articole cu aluzii istorice – Madame du Barry şi dezmăţul, sau Henric II, regele Franţei, care prezent la un turnir a intrat în lupta între cavaleri; a vrut să participe şi el şi a fost omorît. Era o aluzie: ce se întîmplă dacă cel care păstrează funcţia de arbitru intră în luptă? Îmi povestea mama că erau cozi mari la chioşcuri cînd se vindea *Îndreptarea,* era o rezistenţă împotriva acestei abandonări a cursului democratic.

Regele Carol I

„Mîine, după porunca oficialilor, capitala va fi în sărbătoare şi se va veseli, după comandă, pentru căsătoria prinţului Ferdinand de Hohenzollern cu Maria de Edimburg. Arcurile de Triumf s-au înălţat, negustorii au primit ordin să facă luminaţie, focul bengal şi artifiţiile nu aşteaptă decît fitilul indispensabil, în cazărmi soldaţii sînt ghiontiţi în vederea parăzii. [...] Social-democraţia, reprezentanta cinstită şi conştientă a poporului muncitor, îşi bate joc de scena de mîine şi e adînc convinsă că nu-i departe vremea cînd povestirea unor asemenea scene va stîrni omerice hohote de rîs la o omenire liberă, înfrăţită, în care nu vor exista exploatatori sub nici o formă.“

(Anton Bacalbaşa, Munca, *24 ianuarie 1893)*

Cred că merită studiat lucrul acesta: cum de totuşi Carol a ezitat atît de mult timp. Fiindcă venise de la început, din '30, cu ideea, sugerată şi de Iorga, care era un adversar al formulei plurale, dar i-au trebuit opt ani lui Carol ca să macine partidele şi să se impună.

Credeţi că a vrut de la bun început să desfiinţeze democraţia parlamentară?

Da. Carol a vrut să introducă un regim autoritar în favoarea monarhului şi în defavoarea factorilor politici democratici.

Revin la întrebarea de mai devreme. Avem un caz fericit cu regele Mihai după '44, cînd persoana sa este foarte populară şi această popularitate se contopeşte cu instituţia monarhiei, şi avem un caz nefericit în Carol II, în care persoana este nepopulară, intră în nişte acţiuni politice care se termină prost. Dar în asemenea moment era şi instituţia în sine contestată? Averescu, de pildă, pe care îl cunoaşteţi bine...

Nici o clipă. De pildă, Averescu era primministru în 1927 şi regele Ferdinand, în ajunul morţii, ştia că era muribund, i-a cerut demisia şi Averescu i-a dat-o. Deşi avea majoritate parlamentară şi mai avea de guvernat trei ani, şi-a dat demisia ca să respecte factorul constituţional de sus, cum se numea. A abandonat puterea. Mussolini, el care nu concepea să nu ai putere, a zis o vorbă tare – *„ma cue culo questo Averescu“* – să ai puterea în mînă şi să îi dai drumul.

De ce anume a cerut Ferdinand demisia lui Averescu?

A încercat să facă un guvern care să preia conducerea la moartea sa. A mai trăit cîteva zile după asta. Ionel Brătianu s-a temut că, odată regele mort şi Averescu rămas la putere, nu-l mai clinteşte nimeni. Aşa că a revenit la putere după un scurt Guvern Barbu Ştirbei. Averescu a impus partidului decizia asta, au fost şedinţe grele, discuţii mari. Într-atît se respecta şi respectau instituţia monarhică. Şi ei, regii, o respectau, şi Carol I, iar despre Ferdinand nu mai spun. Au dovedit din plin că au ştiut să se identifice cu istoria naţională, cu interesele naţionale. S-au identificat cu naţiunea, aşa i-am simţit eu întotdeauna şi cred că nu e numai un sentiment personal, ci unul general de identificare a naţiunii cu această instituţie. Chiar dacă cu Carol II s-au stricat nitel lucrurile cînd a venit dictatura regală şi mai erau şi nemulţumiri – exilul la care a supus-o pe regina mamă, de pildă.

Am avut nişte regi puternici. Nu cumva am avut nişte regi prea puternici? Carol I, pe care îl respect enorm, dar care totuşi a instituit acel sistem al rotativei guvernamentale, în cazul lui Ferdinand mi-aţi dat chiar dvs. un exemplu, Carol II nu mai vorbesc, nu cumva totul depindea prea mult de voinţa unui singur om? Nu e chiar sistemul acela britanic unde regele domneşte, dar nu guvernează.

Dar au respectat pactul constituţional la care s-a supus Carol I cînd a jurat pe Constituţie, au fost arbitrii vieţii naţionale. Poate sub Ferdinand, cu influenţa reginei Maria, au existat intervenţii, imixtiuni, dar în mare, regimul a funcţionat remarcabil la români, care aveau o lungă istorie de dominaţie directă, de lupte politice, lipsă de continuitate, lipsă de echilibru intern. Aşa încît monarhia a fost salutară pentru societatea românească. Cît de favorabilă a fost societăţii româneşti se vede din faptul că România a dat atunci tot ce a avut mai bun. În viaţa politică, în cultură, un început de integrare în viaţa europeană spre care românii aspiră în chip tradiţional.

Au respectat pactul constituţional la care s-a supus Carol I cînd a jurat pe Constituţie.

Am avut şi situaţia inversă, lipsa unui rege puternic, trei ani de regenţă după moartea lui Ferdinand. Erau trei persoane în regenţă şi nu prea se înţelegeau, atunci în mod inevitabil instituţia monarhului a fost slabă. Cum a funcţionat?

Acea situaţie a dovedit tocmai cît de fragilă e viaţa politică în absenţa unui rege arbitru, cum a fost Carol I, cum a fost Ferdinand. Din cîte ştiu din auzite, începuseră să se simtă inconvenientele absenţei arbitrului constituţional. Asta i-a împins pe mulţi înspre ideea readucerii lui Carol II. Alte grupuri din viaţa politică cereau prezenţa arbitrului, ba chiar în Partidul Liberal, după moartea lui Ion Brătianu, s-a desprins atunci gruparea lui Gheorghe Brătianu, din care făceau parte o serie de tineri liberali, pentru că PNL ca politică oficială se opunea întoarcerii. Cea mai mare parte a lumii politice româneşti a privit cu neîncredere revenirea lui. Mulţi au sperat, au crezut în promisiunile lui, s-au simţit trişaţi. De cum a venit, a încercat să divizeze partidele. Şi în partidul mareşalului Averescu, unii dintre colaboratori, chiar figura a doua a partidului, Octavian Goga, a cedat, a intrat în jocul regelui.

Şi a avut de cîştigat, l-a pus prim-ministru, deşi ieşise pe locul 4 în alegeri.

Dar asta cînd? După opt ani, un guvern de cîteva săptămîni, după care l-a dat afară, i-a cerut demisia şi după aceea a venit dic-

tatura regală, n-a fost decît un preludiu. Asta l-a costat mult pe Goga. Chiar am o caricatură cu Averescu şi tatăl meu *(Petre Papacostea)*. Tatăl meu în chip de Sfîntul Petru şi pe gard Goga în chip de cocoş, şi spune Averescu: „Adevărat grăiesc ţie, Petre, că nu va cînta de trei ori cocoşul şi te vei lepăda de mine". Atît de puternică era legătura dintre tatăl meu şi Goga, dar pe Averescu nu l-a trădat.

Era această idee că cine cedează presiunilor regale se compromite?

Da, era, pentru cei care erau ataşaţi solid de tradiţia monarhiei constituţionale a intra în jocul lui Carol II era un semn negativ şi a rămas mult timp.

Să ajungem la momentul rupturii de monarhie. Cum aţi perceput dvs. personal acel moment? Ţineţi minte unde eraţi cînd aţi auzit vestea?

Eram aproape de Piaţa Romană cînd s-a anunţat. Am simţit o ruptură interioară, atunci am înţeles cît de gravă este situaţia şi cît de neagră perspectiva. Atît de puternic era sentimentul că regele este ţara, mai ales în condiţiile de atunci, ale ocupaţiei sovietice. În condiţiile în care el, atît cît îi permitea situaţia lui, şi-a manifestat rezistenţa, aşa am perceput-o. L-am revăzut cînd a venit în ţară. Prima dată cînd a venit şi l-a gonit Iliescu, purtătorul de cuvînt al Guvernului, Bogdan Baltazar, a dat o declaraţie unde vorbea de cum au exploatat regii ţara, cei patru regi – a zvîrlit cu noroi în toţi patru. Atunci eu eram director la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga", fusesem ales de oameni, primele alegeri libere la institut. Au venit oamenii la mine, chiar membri de partid, şi au spus „Nu putem lăsa aşa minciuni...". Şi am dat un comunicat în care am contrazis acele vorbe şi, nu ştiu cum, s-a dat la TVR, ca poziţie a istoricilor din institut. Regele a aflat şi, cînd i s-a permis să vină în ţară, mi-a transmis că doreşte să se întîlnească cu o delegaţie a istoricilor. Era atîta lume acolo... Deşi cineva de la uşă striga „Istoricii mai întîi, istoricii mai întîi", abia pe la 10 seara am ajuns să îl vedem. Am ţinut un mic discurs, i-am amintit de tatăl meu, îşi aducea perfect aminte. Regele şi-a făcut datoria. Aş putea spune despre el ce am auzit spus despre un fruntaş politic mort în puşcărie, la Aiud: A făcut mereu ce trebuia să facă şi nu a făcut niciodată ceea ce nu trebuia să facă. Eu, care am fost antemergătorul din familie, am fost primul dus la Canal, acolo a ajuns cineva care îl cunoştea pe unchiul meu şi mi-a spus că l-au arestat şi pe el. Cînd am ieşit, m-am revăzut cu el, şi el eliberat, şi mi-a povestit multe despre cum s-a comportat elita românească în închisoare. Şi aşa a spus despre omul acela şi eu am scris asta despre regele Mihai în carte *(Lumea Regelui)*: A făcut în toate împrejurările ceea ce trebuia să facă şi nu a făcut ceea ce nu trebuia să facă.

a consemnat
Cristian GHINEA

Ruxandra Irina CIOCÎRLAN

O polaritate ameţitoare

răsfoind ziarele din 1992, cînd cu vizita regelui

Ziua de 24 aprilie 1992, Vinerea Mare din anul acela, a coincis cu prima vizită a regelui Mihai în România după abdicarea sa de la tronul ţării, în 1947. Scurta sa întoarcere – 24-26 aprilie – amînată sistematic de la răsturnarea regimului comunist, în urma opoziţiei de neclintit a puterii politice de la acea vreme, a marcat un moment de entuziasm popular consemnat în presa vremii cu încîntare fanatică de unii şi dispreţ făţiş de alţii.

În prima zi a vizitei, regele Mihai I participă la slujba de Înviere de la Mănăstirea Putna, iar în cea de-a doua soseşte în Bucureşti, unde este primit cu ovaţii de către sute de mii de simpatizanţi (CNN-ul estima că numărul acestora s-ar fi ridicat la un milion). Domniţa Ştefănescu scrie în *5 ani din istoria României: o cronologie a evenimentelor decembrie 1989-decembrie 1994:* „Fostul rege al României este primit în triumf de locuitorii Capitalei, care se regăsesc din nou în stradă, cu sutele de mii. Regele este întîmpinat cu pîine şi sare şi cu ouă roşii. Pe traseul dintre Aeroport şi Biserica Sf. Gheorghe, [Rover-ul] cu stema regală înaintează cu greu, datorită mulţimii dornice să revadă, după decenii de interdicţie, pe cel care a fost rege al României." Acesta este întîmpinat de mulţimea care scandează: „Nu mai vrem 10 Mai / Fără regele Mihai", „Majestate nu pleca / România-i ţara ta!", „Majestate noi te vrem / la Palatul Cotroceni!" sau „Iliescu ce mai stai / Vine regele Mihai". Intrînd în biserică, „ex-regele" (apelativ utilizat cu largheţe în articolele antimonarhiste apărute în urma sejurului) declară: „Am ajuns la Bucureşti de la Putna după 45 de ani de pribegie."

Drumul din Piaţa Sf. Gheorghe pînă la Hotelul Continental, unde era cazată familia regală, a fost apoi străbătut „cu o exasperantă încetineală" *(Azi,* 28 aprilie 1992) din pricina şuvoaielor de oameni care blocau trecerea. În îmbulzeală se zăresc însă şi personaje bine-cunoscute – Mircea Diaconu, Mircea Dinescu, Dan Lăzărescu, Ana Blandiana, Ticu Dumitrescu, Romulus Rusan, Victor Rebengiuc, Vartan Arachelian, precum şi şefii partidelor importante de atunci – Corneliu Coposu şi Ion Raţiu (PNŢCD), Radu Câmpeanu şi Marcian Bleahu (PNL şi MER, parte din coaliţia guvernamentală), şi „numeroşi reprezentanţi ai PAC, ai ligii studenţilor, ai ligilor şi micilor partide monarhiste şi ai AFDP [Asociaţia Foştilor Deţinuţi Politici din România]" *(Tinerama).* Regele petrece a treia şi ultima zi a vizitei la Curtea de Argeş, unde i se organizează aceeaşi primire triumfală, calificată de săptămînalul *Tinerama* drept un „referendum fără urne" (la momentul acela, se dezbătea necesitatea organizării unei consultaţii publice privitoare la forma de guvernămînt dorită pentru România post-'89). Entuziasta întîmpinare, de care avusese parte în timpul acestei prime vizite, îl determină pe regele Mihai să declare pentru Agenţia France Presse, la cîteva zile după Paştele petrecut în România, că „este gata să se instaleze definitiv în ţară, chiar şi fără a se reurca pe tron".

Un moment de entuziasm popular consemnat cu încîntare fanatică de unii şi dispreţ făţiş de alţii.

Publicaţiile vremii – printre care cotidienele *Adevărul, Azi, Cotidianul, România liberă* şi săptămînalele *Tinerama* şi *Expres* – vehiculează păreri de o polaritate ameţitoare, atît în idei, cît şi în stilul scriiturii: tabăra monarhistă priveşte sosirea regelui drept prilej de reîntregire naţională, politică şi spirituală, în timp ce opozanţii acuză familia regală şi mulţimea ce sprijină cauza acesteia de manipulare politică, în primul caz, şi de lipsă de discernămînt, în cel de-al doilea. Pe de o parte, se crede că „Restaurarea monarhiei în România devine o posibilitate" şi că „Dacă sîntem cu adevărat un popor creştin, venirea în ţară [...] a Regelui Mihai în noaptea sfîntă a Învierii este, poate, pentru noi, un semn că România nu este omisă din planurile lui Dumnezeu şi că un Paşte petrecut împreună cu cel care n-a încetat niciodată să fie suveranul României ar putea simboliza învierea chinuitului neam românesc dintre vechile hotare" (Sanda Aronescu, „Regii sînt oglinda alcătuirii sufletului", *Cotidianul,* 25 aprilie 1992). Personalităţi ale vieţii culturale îşi manifestă de asemenea simpatia, deşi cu mai multă moderaţie: Mircea Dinescu îşi declară afinitatea faţă de „ideea de regalitate", Ana Blandiana înclină să creadă că „prezenţa regelui Mihai poate fi o soluţie a reconcilierii naţionale" „pentru viitor", iar Dan Lăzărescu adaugă: „Îi înţeleg emoţia şi nădăjduiesc că, în cea mai scurtă vreme, Majestatea-Sa Regele Mihai se va înapoia pentru totdeauna în Capitala pe care a părăsit-o la 30 decembrie 1947, sfîrşit de zi şi început de noapte." *(Tinerama,* 1-7 mai 1992)

„Permiteţi-mi ca să încep mai întîi cu dinastia, şi în combaterea ce-i voi face mă voi servi de fapte şi voi arăta că ea este nu numai un rău, ci şi o absurditate. Voi stabili mai întîi patru puncte principale, pe care apoi le voi dezvolta la rînd.
1) Dinastia la noi este contra tradiţiunilor;
2) Dinastiile au cauzat totdeauna suferinţe şi necazuri naţiunilor;
3) Dinastia este o uzurpaţiune a proprietăţii naţionale;
4) Dinastia este contra principiilor şi aspiraţiilor către care ţinteşte lumea modernă."

(Ion Eliade Rădulescu, Discurs în Adunarea Constituantă din 1866)

De pe baricada republicanilor, Sergiu Andon scrie în ziarul *Adevărul* din 29 aprilie că vizita „suveranului pe care l-a avut România pînă la sfîrşitul anului 1947" este „neoficială, nepolitică, nerestauraţionistă, nesemnificativă" („Coloana a şasea") şi ironizează aspiraţiile regaliste printr-o avertizare adresată regelui: „Feriţi-vă de bîză, Majestate!" (unde bîza, obicei „proletar", este „o manipulare mai mică"), precum şi o „urare" acidă: „Să trăiesti şi să ne laşi să trăim, Majestate!". Mai mult, ziarul *Azi* chiar acuză simpatizanţii fostului monarh de obedienţă nechibzuită: „Supunerea a fost totală, chiar oarbă [...] Uralele curgeau necondiţionat. Singurul criteriu-pretext: faptul că cel din faţă avea «sînge albastru». Oamenii simt nevoia să se închine – oricînd şi oricum – cuiva, indiferent cine ar fi acela. Supuşii pe vecie." (Corina Creţu, „Supuşii", *Azi,* 28 aprilie 1992)

Tot din ziarul *Azi* se desprinde ideea că trecerea prin ţară a lui Mihai de Hohenzollern nu poate aduce nici o schimbare situaţiunii politice actuale – „A venit regele... şi a plecat" (Irinel Rădulescu, „A venit regele", 28 aprilie 1992); „O persoană ca Mihai nu poate aduce nici un fel de echilibru. Nu portretul din tinereţe – frumos, e-adevărat – ne interesează, ci ceea ce este Mihai azi. Atît fizic, cît şi intelectual, debilitatea este vizibilă" (Ioan Gavra, al cărui răspuns la declaraţia regelui pentru Agenţia France Presse a fost consemnat de Corina Creţu). Cea mai răspîndită acuză la adresa vizitei rămîne, totuşi, aceea de joc politic dus în colaborare cu opoziţia dornică de putere: „Nu mai surprinde pe nimeni că forţe politice conservatoare, declarat împotriva Constituţiei, precum PAC, PNŢCD & co susţin o astfel de soluţie pentru că, dincolo de toate acestea, agitarea regalismului fostului rege Mihai nu constituie pentru ele decît o altă încercare de adjudecare a puterii." (Radu N. Alexandru, „Cu faţa la trecut", *Azi,* 28 aprilie 1992)

După plecarea regelui, în seara de duminică, 26 aprilie 1992, cele două tabere continuă să se întreacă în pronosticuri cu privire la posibilitatea ca reapariţia suveranului în ţară să însemne şi reîntoarcerea sa pe scena politică. Atît monarhiştii, cît şi antimonarhiştii agreează totuşi ideea că atitudinea suveranului în timpul călătoriei fusese una vădit neutră din punct de vedere politic (însuşi regele spusese că nu se va pronunţa asupra acestui subiect, întrucît se afla într-o „vizită particulară, religioasă"). Poate de aceea gruparea republicană acordă o ultimă concesie semnificaţiei evenimentului: „Cred că excursia acestui personaj a fost benefică pentru toată lumea: a eliminat un subiect litigios; a decomprimat un resort latent conflictual; a acoperit o «pată albă» în relaţiile ţării cu exteriorul; a dat satisfacţie unui segment, cît de îngust este el, al eşichierului politic – partidele şi grupările monarhiste." (Octavian Ştireanu, „Reîntoarcerea pe pământ", *Azi,* 28 aprilie 1992)

Sergiu Andon: Casa Regală îmi aduce o rază de speranță

Dumneavoastră aţi scris o serie de articole în ziarul Adevărul *despre rege şi monarhie, foarte critice. V-aţi schimbat în vreun fel opinia faţă de ce consideraţi atunci?*

Eu am fost crescut în spirit monarhist. La 30 decembrie 1947 şi în serile următoare, locuind aproape de Piaţa Victoriei, stăteam cu părinţii mei pe Şoseaua Kiseleff crezînd că va trece regele spre gara Băneasa. Mi se pare că nici nu mai era în Bucureşti, asta era presupunerea noastră acolo, [voiam] să îl petrecem măcar cu privirea. Ulterior, e adevărat că am devenit republican în convingeri, crezînd sau reproşînd monarhismului în special constituirea de camarile şi rolul camarilelor în viaţa politică şi socială. Experienţa celor 20 de ani de dictarhie (democraţie-anarhie) arată că reţetele democraţiei în România, nu ştiu de ce, nu prind. Am început chiar să am îndoieli dacă nu au ceva intrinsec fals, intrinsec nevalabil, şi spun asta pentru că am a ne reproşa nouă, românilor, o parte din eşecul experimentului democratic din aceste două decenii, pe metehne de mentalitate şi de moralitate naţională, de etos, dar în acelaşi timp nu pot observa că, la scară mai mică, o parte dintre fenomenele negative ale democraţiei se manifestă şi în democraţii avansate. Şi există în mine un vierme de îndoială care mă face să mă întreb dacă nu cumva asta se trage din faptul că modelul democratic iniţial, în cetăţile greceşti, a fost conceput de populaţii sudate, oameni care se cunoşteau între ei, pe cînd în aglomerările comunităţilor contemporane, alegătorul – temelia democraţiei – ştie în foarte mică măsură pe cine votează.

În al doilea rînd, mai observ că, atunci cînd un laic se află în cea mai înaltă magistratură, dacă nu are foarte mult bun-simţ, foarte multă stăpînire de sine, foarte multă capacitate de a nu se lăsa corupt de putere, rezultatele sînt deseori nefaste. Tentaţia coruperii de putere prinde foarte uşor.

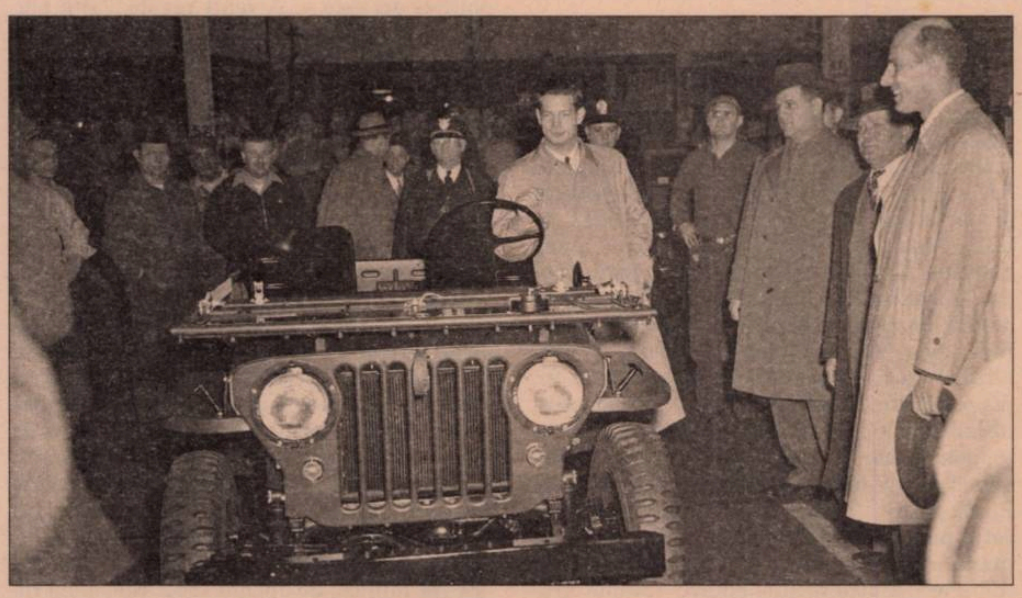

Aşa că eu compar tot mai mult monarhia cu acel simbol al *kipei* la evrei, băscuţa aceea pe care şi-o pun pe creştet şi a cărei explicaţie religioasă este de a nu uita niciodată că mai e cineva deasupra ta. În aceste condiţii, rămînînd republican, pînă una-alta, adesea mă gîndesc că o magistratură, o funcţie în stat cu valoare simbolică a *kipei* ar reprezenta un element care să-l facă pe magistratul care deţine puterea la cel mai înalt nivel să nu uite că mai e ceva deasupra lui. Ce mă reţine (şi nu opinez cu rezervă sau nu mă întorc indecis la părerile mele anterioare) sînt două lucruri – unul este că în multe monarhii, datorită chiar a regulii sîngelui albastru şi a sîngelui închis, intervin, din păcate, fenomene de degenerare biologică, genetică, medicală. Regula sîngelui albastru are acest viciu intrinsec.

A doua reţinere e legată, mărturisesc sincer şi cu oarecare sfială, de opinia populaţiei. Eu nu mă consider om politic şi în orice caz nu am de gînd să îmi mai continui cariera dincolo de această legislatură de parlamentar. Om politic înseamnă să ai obiective politice. Eu n-am. Deci nu din calcul electoral populist, ci pur şi simplu pentru că mă raportez, în luările mele de opinie publică, la un anumit auditoriu. E vorba de o consonanţă cu opiniile lor şi am în jurul meu oameni foarte respectaţi, rude, care nu simt încă sau nu au aceste îndoieli sau nu optează încă pentru soluţia monarhică. De aceea nu pot să spun că abandonez poziţia republicană.

Mă preocupă în continuare această îndoială şi această obsesie, a *kipei*, această obsesie că societatea, mai ales societatea românească, în halul de degradare în care a ajuns, nu va ajunge niciodată să înceapă să se redreseze, dar în primul rînd mă preocupă dobîndirea acestei conştiinţe pentru cel care este împins în sus, dar pornind de la alegătorii lui, că nu este buricul pămîntului, că există ceva abstract deasupra lui. Vreau să mai spun, revenind la Casa Regală a României, că apreciez foarte mult, ca republican, dacă vreţi, dar nu numai – ca om, ca român – reacţia ei la situaţia naţională, îmbinarea de decenţă şi rezervă cu povaţa şi cu încurajarea, aş zice chiar că, uneori, îmi aduce în proiecţiile mele foarte pesimiste, cu privire la viitorul pe termen scurt şi mediu al poporului român, îmi aduce o rază de speranţă, în sensul că (acestea) sînt personalităţi consecvente, în primul rînd. Pentru că îmi mai vine în minte o virtute a monarhilor buni şi, dacă vreţi, parţial ţine de monarhie, şi anume elementul constanţei.

„Consecvenţa pentru mine e principiu de viaţă."

Consecvenţa pentru mine e principiu de viaţă, dar extrapolez mereu şi consider că orice popor, de la individ la marea comunitate naţională, are de cîştigat dacă ştie să fie constant şi consecvent unor principii. Nouă, românilor, ne lipseşte foarte mult constanţa, consecvenţa şi principialitatea şi, cum spuneam, simbolul monarhic este şi un simbol al constanţei, ba uneori zic că Trahanache a fost caricaturizat de actori, prin interpretare, şi de regizori. În realitate, obsesia lui, a lipsei de principii, stîlcit cum o spunea, este un lucru foarte tragic.

a consemnat
Ruxandra Irina CIOCÎRLAN

Da, categoric

scurt interviu cu pianistul ***Dan Grigore***

Poate monarhia să joace un rol politic semnificativ în România?

Da, categoric. [Monarhia] e exact ce ne lipseşte. Am spus-o şi am mai făcut-o publică declaraţia asta. După părerea mea, întoarcerea la regimul monarhic constituţional ar fi cea mai bună soluţie pentru România. În sensul în care, pe de-o parte, nouă ni se potriveşte ca psihologie colectivă acest model, pentru că noi asta am fost, şi chiar dacă s-a deformat de comunism şi s-a reluat de către acele dinastii de bandiţi pe care au încercat comuniştii să le impună după modelul coreean, totuşi, această deformare nu a schimbat profunda caracteristică a psihologiei colective, care este absolut calchiată pe sistemul monarhic constituţional. Aici am vorbit de adevărul psihologic al alcătuirii noastre identitare. Pe de altă parte, e vorba de o legitimitate. Să nu uităm că în 1947 această legitimitate a fost întreruptă brutal şi a fost schimbată în mod samavolnic cu nişte organisme care au fost impuse de Moscova. Aşa că întoarcerea la sistemul monarhic constituţional ar fi nu numai adevărată, din punctul de vedere al fiinţei noastre naţionale, ci şi legitimă, din punct de vedere juridic şi constituţional.

Şi credeţi că aceste deziderate pot fi îndeplinite de Casa Regală românească, aşa cum arată ea acum?

Da, categoric.

Fir-ai al naibii, Majestate!

„Fir-ai al naibii, Majestate, că rău mă mai speriaşi! Păi, ce cauţi Matale, ca şi anul trecut, tot pe furiş, aproape de graniţa României, taman acum, cînd se afumă Capitala cu petarde şi lacrimogene, cînd minerii, mîndrii bărbaţi ai adîncurilor, şi-au lăsat trăscăul ca să mişculeze cocteiluri Ribbentrop sau Molotov, că tot aia e! Tocmai acum să vrei să vii matale coşcogeamite căpăţîna încoronată, p-aci printre anarhişti şi zăpăciţi de cap, de foame şi de privatizare, să ce? Să faci ordine?"

(Sergiu Andon, editorial în *Adevărul,* 28 septembrie 1991)

„Vai ce bucurie pe noi, monarhiştii, că vă vedem, în sfîrşit, dragă Majestate! De unde pînă cînd am ajuns eu monarhist? Hai să nu răscolim trecutul, Sire scump! Dacă v-apucaţi de aşa ceva, vă prinde paştele cel-lalalt, al cailor, în deplasare, pentru că numărul adoratorilor dv. o să crească foarte mult, fiindcă românul imparţial se dă repede cu puterea (...). De fapt, eu am mai spus că aş fi fost demult monarhist, dar mă deranjează că la curtea regală apare camarila. (...) Camarilă se poate forma, vei spune, şi la curtea prezidenţială, ba şi pe lîngă guverne (...) Numai că, spre deosebire de camarilele aciuate sub blazon, camarilele republicaniste mai ştiu puţin şi de frică, se mai înfiorează din cînd în cînd cu perspectiva înlocuirii, se mai tem de «critică şi autocritică», de Garda Financiară, de oprobriul public. (...) Nu văd de ce n-aş fi monarhist. Numai să nu-mi pretinzi să ies la defilare! Pe de o parte, că sînt sătul de mitinguri şi parăzi, pe de alta, că mi-e frică de bîză. ...Bîza e, aşa, un fel de manipulare mai mică (...). Dacă chiar vrei să joci ceva, ieşi pe Lipscani, unde domneşte egalul matale, Regele Romilor, şi joacă alba-neagra, că pare-se că ăsta e viitorul nostru. Să trăieşti şi să ne laşi să trăim, Majestate!"

(Sergiu Andon, „Feriţi-vă de bîză, Majestate", editorial în *Adevărul,* 26 aprilie 1992)

Irina CĂRĂBAȘ

Avangarda românească și identitatea evreiască

Astăzi totul are o identitate, vizuală, locală, regională, etnică, de grup, de gen, de generație, precum și tot felul de alte identități, a căror înșiruire ar putea ajunge la dimensiunile unui articol. Termenul în sine este utilizat pînă la epuizare, astfel încît cu greu mai știm ce înseamnă, iar clișeele pîndesc la tot pasul. În aceste condiții, conferința despre avangarda din România și identitatea evreiască, organizată de Centrul de studii iudaice de la Universitatea București în colaborare cu Biblioteca Academiei Române, a reprezentat o provocare. A avut totodată o dimensiune recuperatorie deoarece această problematică, deși abordată sporadic de cercetătorii din spațiul românesc, nu a avut pînă acum parte de un proiect coerent.

De la începuturile istoriografiei sale, avangarda istorică din România se găsește într-un continuu proces de recuperare. Soarta avangardei în timpul regimului comunist a fost fluctuantă: ea începe cu un *revival* imediat după război, urmat de marginalizare și tăcere, în timpul realismului socialist, pentru ca, în a doua jumătate a anilor '60, să fie permisă, odată cu dezghețul ideologic, o redescoperire a fenomenului. În ultima perioadă menționată se poate data debutul cercetării academice despre avangardă. Desigur că a fost vorba de o redescoperire controlată ce a transformat unele teme în tabu – printre ele, relația avangardei cu politica/politicul/totalitarismul/realismul socialist sau cu identitatea evreiască. Și după 1990, cînd avangarda românească intră într-un nou stadiu de reconsiderare odată cu celelalte avangarde din Europa Centrală și de Est, aceste teme rămîn dificile și spinoase, deoarece presupun un examen critic al propriei istorii ce depășește domeniul cultural.

Grupurile coagulate în jurul revistelor de avangardă din anii 1920-1930 – *Contimporanul, Integral, unu, alge* etc. – aveau o majoritate de scriitori și artiști de origine evreiască. La o privire generală, ar putea trece aproape neobservată. Avangardiștii au rămas cunoscuți sub diversele pseudonime pe care le-au adoptat și care ocultează numele de familie purtător al unor indicii asupra originii lor. În plus, avangarda nu a fost pentru ei un proiect identitar și cu dificultate se pot găsi în publicațiile comune referințe la teme sau subiecte legate de politica, viața, cultura sau tradițiile evreiești. Nu se poate vorbi, ca în cazul unor grupări

Tristan Tzara

din Rusia, Ucraina sau Polonia, de o asociere a avangardei cu efortul de a revitaliza sau moderniza cultura evreiască, fie ea de limbă ebraică sau idiș. Nici producțiile literare sau artistice ale avangardiștilor din România nu au fost exclusiv sau, în unele cazuri, deloc interesate de o tematică evreiască. Atunci, se pun mai multe întrebări conexe: Cum ar putea fi gîndit raportul avangardiștilor cu propria identitate etnică?; Ce semnificație îi atribuiau?; A modelat ea în vreun fel opera lor?; Cum anume?

Înainte de a schița răspunsurile pe care participanții la colocviul de la București le-au dat la aceste întrebări, trebuie menționate contribuțiile unor cercetători străini care au considerat identitatea evreiască drept o particularitate a avangardei din România. Într-o carte devenită celebră, S.A. Mansbach leagă aderarea la strategiile contestatare ale avangardei, a artiștilor și scriitorilor evrei, de un simptom al marginalității sociale și politice *(Modern Art in Eastern Europe. From the Baltic to the Balkans,* Cambridge, 1999). Preluînd din zbor teza lui Mansbach într-o lucrare publicată inițial la MIT Press în 2006, tradusă și în românește *(Dada Est. Românii de la Cabaret Voltaire,* București, 2010), Tom Sandqvist încearcă destul de confuz să convingă că originile dadaismului trebuie căutate în cultura evreiască din România.

Fie că s-au aplecat asupra unei explicații ce privea avangarda în ansamblu, fie că s-au concentrat asupra unor figuri particulare, prezentările din cadrul colocviului au pus în evidență existența mai multor moduri identitare nu întotdeauna unitare sau constante în timp.

Camelia Crăciun a articulat teoriile sociologice ale lui Robert Merton cu teoria avangardei, așa cum a fost ea construită de Peter Bürger și Renato Poggioli, pentru a arăta că deziderateле avangardei corespundeau trăsăturilor unui grup social marginal. O idee similară a sugerat și Paul Cernat, care plasa avangarda din România la intersecția dintre marginalitate și periferie. Radu Stern, curatorul unei expoziții despre avangarda românească, deschisă recent la Muzeul evreiesc din Amsterdam, s-a aplecat cu precădere asupra definițiilor negative ale avangardei și receptării ei de către mediile antisemite din anii '30.

Cînd se trece la investigarea producției artistice, elementele identitare au o prezență încă și mai subtilă, nu neapărat asumată, reperabilă mai ales în subterane. În aceste condiții, cercetătorul este cel care scoate la iveală identitatea, o izolează, o numește. Comunicarea Măriucăi Stanciu a așezat pictopoezia, poezia vizuală publicată de Victor Brauner și Ilarie Voronca în *75 HP* (1924), în descendența unor practici din cultura evreiască, cu tradiție îndelungată, de asociere a imaginii și textului, întîi în paginile manuscriselor și ulterior în tipărituri și mai ales în portrete tipografice. Milly Heyd a inclus, printre sursele unor artiști precum Victor Brauner sau Reuven Rubin, imagini de artă creștină din Moldova natală. Analiza cîtorva fragmente din Paul Celan făcută de Cyril Aslanov a demonstrat elocvent natura palimpsestică a textului poetic a cărui limbă germană încapsulează structuri sau cuvinte ce nu ating o semnificație completă decît prin recursul la idiș.

Paul Celan, a cărui apartenență la avangardă este indecisă deoarece nu a făcut parte din nici o grupare, a fost una dintre figurile proeminente ale colocviului. Destinul său tragic, discutat de Andrei Oișteanu pornind de la notațiile de jurnal ale lui Emil Cioran, a deschis problematizarea identității evreiești de după Holocaust. Dintr-o perspectivă similară, Michael Finkenthal a interogat literatura lui Gherasim Luca, Dolfi Trost și Paul Păun. Cel de-al doilea val al avangardei, din care cei trei făceau parte, a constituit și obiectul contribuției lui Petre Răileanu despre remodelările suprarealismului operate de aceștia și a Valentinei Iancu despre aderiunea lor la ideile comuniste din perioada în care publicau împreună revista *alge*.

București – Zürich – Paris – Tel Aviv: Avangardiști români și evrei în spațiul cultural românesc, *Biblioteca Academiei române, 26-27 mai 2011*

Un alt personaj prezent în ipostaze multiple a fost Marcel Iancu. Pe de-o parte, Geo Șerban a adus informații noi cu privire la arhitectura sa din România, pe de alta, Augustin Ioan împreună cu studenții săi au propus un interesant exercițiu de reconsiderare a graficii lui constructiviste, luată ca punct de plecare pentru compunerea cu ajutorul computerului a unor structuri volumetrice arhitecturale. Recitirea momentului dadaist de la Zürich, căreia i-a fost dedicată o sesiune aparte a conferinței, l-a inclus încă o dată pe Marcel Iancu alături de Tristan Tzara și de alții. Comunicările lui Ion Pop, Christine Vogel și Adrian Notz au reexaminat aspecte ale strategiilor dada ce vor fi recuperate ulterior de avangarda românească, chiar dacă nu într-o manieră literală. Dada va rămîne în primul rînd un model, un mit și un întemeietor absolut al spiritului avangardist.

Conferința a prilejuit și organizarea unei expoziții cu grafică, publicații și manuscrise din colecțiile Bibliotecii Academiei Române, parte dintre ele piese mai puțin cunoscute sau mai puțin comentate ale avangardiștilor din România și ale altor artiști din preajma lor. Catalogul alcătuit de Cătălina Macovei cuprinde un text introductiv de Magda Cârneci, participantă și la conferință, ce trasează cîteva direcții de cercetare a relației complicate și complexe dintre avangardă și identitatea evreiască.

***Irina Carabaș** este critic de artă.*

PUBLICITATE

ABONEAZĂ-TE ACUM!
Ai pînă la reducere 13%!
Adaugă abonamentului colecțiile de DVD-uri preferate:
Marilyn Monroe
Charlie Chaplin
Capodoperele teatrului românesc
Opera
Primești o dată pe lună revista Dilemateca!
NOU!
Abonamente în străinătate
Dacă vrei să faci o bucurie cuiva drag plecat din țară, acum îi poți oferi un abonament la **Dilema veche**, împreună cu **Dilemateca** sau la oricare dintre publicațiile: **Foreign Policy**, **Forbes**, **Historia**, **Știință și Tehnică**, **OK** sau **Tango**.

PUBLICITATE

METODE DE ABONARE

SMS

3 luni abonament

Trimite un SMS doar din reţeaua VODAFONE LA 7115 cu textul DILEMA VECHE

• Costul unui SMS este de 15 euro fără TVA, pentru revista fără DVD
• Vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro
Operatorul limitează la 30 euro valoarea SMS-urilor pe care le puteţi trimite în decursul a 30 de zile
Contravaloarea SMS-ului nu se returnează.
Informaţii la tel: 0800.800.111.

ONLINE pe www.dilemaveche.ro

La sediile, chioşcurile, caravanele şi librăriile ADEVĂRUL

Poştă şi partenerii ADEVĂRUL HOLDING

Trimite dovada plăţii şi talonul completat

ADRESA DE LIVRARE
Nume .....
Prenume .....
Compania* .....
Cod fiscal* .....
Str. .....
.....
nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. .....
localitate .....
judeţ/sector .....
cod poştal .....
telefon .....
e-mail .....
Doresc să mă abonez începând cu data de .....
.....(scrieţi în căsuţă numărul de abonamente pe care doriţi să-l contractaţi)

Dilema veche
☐ 3 luni (56 lei) ☐ 6 luni (109 lei) ☐ 12 luni (212 lei)
Dilema veche + colecţia Marilyn Monroe
☐ 3 luni (113 lei) ☐ 6 luni (167 lei) ☐ 12 luni (268 lei)
Dilema veche + colecţia Charlie Chaplin
☐ 3 luni (93 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecţia Teatru românesc
☐ 3 luni (93 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecţia Opera
☐ 3 luni (178 lei) ☐ 6 luni (231 lei) ☐ 12 luni (344 lei)

şi am achitat S.C. Adevărul Holding S.R.L., cod fiscal RO18990288, în contul nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera, cu ☐ mandatul poştal ☐ OP nr. ..... din data .....
* Pentru adresă de facturare diferită, contactează-ne la abonamente@adevarulholding.ro
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 27 a lunii în curs.
Prin completarea acestui talon sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activităţi promoţionale şi să le dezvăluie terţilor conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări şi să solicit ştergerea datelor adresându-mă societăţii S.C Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Pentru abonamente şi informaţii sunaţi la 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice reţea, între orele 7^00 - 22^00 (luni - duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

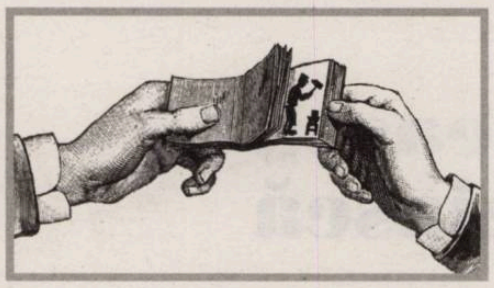

● **Ioana Pârvulescu, *Lumea ca ziar. A patra putere: CARAGIALE*, cu 248 de reproduceri inedite, Editura Humanitas, 2011.**

Marius CHIVU

feedbook

Caragiale 2.0

Caragiale trăia într-o lume ca o gazetă – aceasta era concluzia Ioanei Pârvulescu la capătul celor şapte eseuri din *În ţara Miticilor* (2007), în fond tot atîtea plimbări critice prin pădurea locurilor comune crescute în ultimul secol în jurul acestui scriitor; dar abia acum, cînd revine asupra contextului epocii, Ioana Pârvulescu pune punctul pe i: Caragiale şi scria ca la gazetă.

Se pare că ultima contestare a lui Caragiale s-a consumat în 1935, dar nici Ibrăileanu, nici Lovinescu, nici Zarifopol nu credeau că opera sa va trece proba timpului, că va mai putea fi înţeleasă şi gustată şi de generaţiile viitoare. De aceea, cele două întrebări care au stat la baza reluării acestui demers de istorie literară sînt legate, prima, de reticenţele contemporanilor cu privire la rezistenţa operei sale, văzute ca fiind prea ancorate în realitate şi efemer, scrise într-un limbaj prea gazetăresc, aproape vulgar; a doua îndreptîndu-se spre lumea reală, cea care i-a servit scriitorului de model pentru opera comică. De ce a părut prea actual contemporanilor săi şi, dacă a fost aşa, cum arăta actualitatea în care trăia şi scria Caragiale? Două întrebări la care nu s-a dat un răspuns mulţumitor, deşi vorbim despre scriitorul cu cea mai lungă, mai frumoasă şi mai vie posteritate din toată literatura română. Însă, ca şi în cazul lui Eminescu – revendicat de către toate formele de naţionalism: ortodoxism, legionarism, protocronism şi, acum, de noua dreaptă; ajuns să „sprijine“ cauza mai tuturor intereselor politice, morale sau literare ale posterităţii –, nici Caragiale n-a fost scutit de suprainterpretări. Scriitor de satire la începutul secolului trecut, precursor al absurdului imediat după război, anticipînd retorica comunistă sau comportamentele politice postdecembriste, Caragiale a fost adaptat, mai mult sau mai puţin forţat, actualităţii artistice şi ideologice a oricărei epoci. În acest îndelung proces de reinterpretare şi, mai ales, de supra-actualizare, nimeni nu a mai fost preocupat să-l încadreze pe scriitor în propria epocă şi să refacă contextul acelei prime actualităţi. Analizînd felul în care a fost pus în scenă de regizorii ultimelor decenii (Visarion, Pintilie, Tocilescu, Măniuţiu), Nicolae Manolescu se arăta şi el, acum cîţiva ani, oarecum dezamăgit de „imaginea distorsionată“ a scriitorului. Ideea de la care pleacă, aşadar, Ioana Pârvulescu este că numai înţelegînd de ce şi în ce fel părea Caragiale contemporanilor săi actual, riscant de actual, putem pricepe şi rezistenţa operei sale în posteritate.

Or, pentru a ajunge la literatura lui, Ioana Pârvulescu face „un ocol“ prin presa din vremea lui Caragiale. Şi nimeni nu se pricepe mai bine să caute prin gazetele de altădată şi să extragă de acolo lucruri pline de farmec şi de relevanţă literară. Am spus, şi cu altă ocazie, că Ioana Pârvulescu a reinventat, practic, documentarea literară, reuşind să transforme un gen academic, specializat, anost şi rigid, într-unul capabil de best-seller-uri. Puţină istorie (literară), puţină sociologie, studii culturale şi de viaţă privată, subtile interpretări critice, totul scris cu umor şi, mai ales, cu talent şi curiozitate literară, trecînd dincolo de informaţie şi de documente, ataşîndu-se de personaje cu multă înţelegere – aceasta este formula cu care Ioana Pârvulescu (prin cărţile *Întoarcere în Bucureştiul interbelic* şi *În intimitatea secolului 19)* a schimbat faţa istoriei literare ca gen. Asta se vede şi în acest mic volum în care reuşeşte să reconstituie imaginea extrem de vie şi de spectaculoasă a presei din vremea lui Caragiale, care a făcut el însuşi gazetărie din 1873 pînă în 1911. Demonstraţia faptului că temele din comediile şi schiţele lui sînt strict inspirate de ziar, scrise ca la ziar şi, uneori, publicate în ziar se impune cu fiecare pagină în care textul este însoţit cu decupaje din presa vremii: „jurnalele reproduc pe larg procese: pledoariile procurorului şi apărătorului, cuvîntul acuzaţilor, detaliilor“, „discursurile politice sînt date în cele mai mici amănunte, cu tot cu întreruperile şi replicile din sală“, „carnavalul e tot o temă de gazetă“, „jurnalistul tip Rică Venturiano, Caţavencu sau Caracudi e noul personaj creat de gazete“ „telegramele şi «depeşile» sînt, la rîndul lor, materia primă a ziarelor; bacalaureatul şi problemele lui sînt reluate de presă în fiecare an“ etc. (Unul dintre cele mai neaşteptate exemple este legat de schiţa „Bùbico“: o istorie asemănătoare, preluată din presa vremii, apare şi în *Idiotul* lui Dostoievski.) Punînd faţă în faţă o pagină de „informaţiuni“ din *Constituţionalul* cu o pagină din schiţa „Reportaj“, se vede clar cum exprimările, clişeele, titlurile, numele sînt, toate, gazetăreşti, cum materia primă a literaturii lui Caragiale este împrumutată/selectată toată, în detaliu, din ziare.

Odată demonstraţia fiind făcută, Ioana Pârvulescu subliniază, mai întîi, originalitatea scriitorului de a inventa şi de a paria pe o formulă literară atît de radicală, care fireşte că i-a nedumerit pe contemporani: „Curajul său artistic mi se pare uriaş, dincolo de faptul că presa chiar a fost şi a fost socotită, de la început, un loc destul de dubios; într-o epocă în care avangarda nu se vedea şi manifestele ei nu apăruseră, într-o epocă în care chiar şi poezia îşi permitea puţine ieşiri peste graniţa literarului tradiţional admis, Caragiale lărgeşte, ca nimeni altul, limitele esteticului, incluzînd în literatură tot ce alţii socoteau exclus. Alege cu grijă cuvîntul cel mai tocit, cel mai uzat de presă, în timp ce un poet ca Eminescu sau un critic ca Maiorescu, iar mai tîrziu chiar fiul lui Caragiale, Mateiu, fac tocmai dimpotrivă: evită cu grijă vorbele tocite, aleg din «arhivă» vorba rară.“ Însă ideea de a folosi materia din gazete n-ar fi fost de-ajuns, şi Ioana Pârvulescu insistă pe felul, pe geniul artistic cu care scriitorul a ştiut ce anume să aleagă, cum să sublimeze artistic un asemenea material, oferind astfel şi răspunsul întrebărilor de la început: „Formula lui Caragiale, arta lui poetică, este ziarul. Opera sa comică este scrisă pe hîrtie de ziar, alcătuieşte o mare gazetă cu toate defectele presei vremii, adunate laolaltă. Aşadar: exista o realitate care era deformată în bună măsură de gazetele epocii. Aceste gazete sînt deformate încă o dată, artistic, de Caragiale. Răspunsul la cele două întrebări de plecare, despre rezistenţa operei comice a lui Caragiale şi despre lumea reală contemporană lui, este unul singur: ziarul. Aşa se explică totul. Pe de o parte, ca efemeride, ca «momente», gazetele dau o anume dreptate celor care simţeau în schiţe o actualitate trecătoare; pe de altă parte, ele explică de ce «lumea lui Caragiale», adică modelul real al personajelor lui şi al vieţii lor, era şi, mai ales, nu era la fel ca-n opera lui. Imediatul e ajustat ziaristic de confraţii gazetari, iar ziaristica e aranjată estetic de Caragiale... Lumea din vremea lui Caragiale este, aşadar, dublu prelucrată: o primă «mistificare» o fac ziariştii epocii, pe-a doua o face autorul, cu har şi haz. Îndărătul fiecărei întîmplări şi al fiecărui personaj caragialesc stă un gazetar care pîndeşte şi ia notiţe, iar îndărătul fiecărui gazetar stă scriitorul Caragiale.“

Frumuseţea (şi meritul) demonstraţiei Ioanei Pârvulescu este faptul că face vizibil, inclusiv cu ajutorul celor peste două sute de reproduceri, ceea ce era, de fapt, mult prea la vedere pentru a atrage atenţia. Numeroşi critici şi istorici literari au intuit sau observat dimensiunea gazetărească a literaturii lui Caragiale, dar nici unul n-a reuşit (nici măcar Ioana Pârvulescu însăşi, din prima încercare) să meargă pînă la capăt şi să formuleze simplitatea de geniu a artei sale şi, mai ales, să-i dezlege „misterul“ actualităţii mereu înnoite a operei comice. Asta este însă o ironie demnă de Caragiale.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Panos Karnezis, *Infamii mărunte*, traducere din limba engleză de Mirella Acsente, Editura Leda, 2011.**

Panos Karnezis, grec devenit londonez şi inginer ajuns scriitor, a debutat literar cu acest volum de povestiri despre viaţa într-un mărunt sat elen. Locul nu are nume, dar are personaje de toată povestea şi istorii de toate categoriile, mergînd, în linii mari, de la tragic pînă la comic, iar în linii mici, de la crimă şi neagra taină de familie pînă la înşelăciuni pitoreşti şi nostime păcăleli. În fond, e un loc dăruit cu toate cele ale vieţii, numai că darul, fatalmente grecesc, ascunde întotdeauna o tărăşenie nebănuită, născătoare de moi suspansuri balcanice.

Satul numără mai puţin de 30 de case, ocupă o vale între dealuri „de culoarea scorţişoarei“, deţine cafenea, pensiune, biserică (Sfîntul Timotei Bombardatul) şi o populaţie dispusă să dea culoare locală întregii liste de păcate lumeşti. Există un primar gata să facă sacrificii pentru a aduce ploaia, un frizer care-şi construieşte în clopotniţă o maşină de zbor, un şef de gară rămas fără gară, un preot în aşteptarea proximei apocalipse, o fată bătrînă cunoscută ca „o nemaipomenită visătoare de după-amiază“, plus un catîr cu pălărie şi cu lumbago, o bătrînă iapă de rasă, numită Istoria, sau un papagal vorbitor care nu vrea să recite din *Odiseea,* ci poezii pentru copii. Şi mai există, apoi, tot felul de personaje „în trecere“: camionagioaica tatuată ca un docher şi iubitoare de păsări exotice, hoţul cu flaşnetă şi cu o enciclopedie a lumii într-un singur volum, vînătorii violatori, un episcop vindecător, ba chiar şi un rege pornit în exil.

E o lume pestriţă şi molcom-pasională, unde siesta are metafizică, iar îngerul păzitor e plictisit „ca o persoană care aşteaptă autobuzul“. O lume povestită minunat, pe care merită să o vizitaţi pe îndelete.

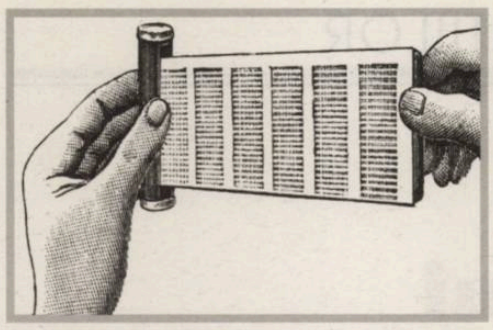

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Să tot vină vacanţa!

Joi 26 mai, pe la orele 12, cînd am intrat la Bookfest, în cea de-a doua zi a Tîrgului, m-au potopit două reacţii. Una de jale, alta de nostalgie.

Pustiul din jur m-a năucit. *Dacă* eram cîteva zeci de persoane în ditamai perimetrul de trei, patru pavilioane. La Editura Vremea, unde am făcut primul popas *(În căutarea unor istorii uitate,* de Mihai Sorin Rădulescu), mi s-a spus că miercuri, în prima zi, vizitatorii chiar că s-au numărat pe degete! Cum să nu mă las numaidecît electrocutat de suita de flashback-uri din *Bookarest*-urile anilor '90, cînd ne călcam literalmente cu miile în picioare printre etajele Teatrului Naţional, sub ochii patern-obosiţi ai lui Mihai Oroveanu, sufocîndu-ne de bucurie intelectuală şi isterie dialogală, cărînd din greu sacoşe cu bucoavne şi sorbind asiduu beri la Motoare, cînd trăgeam şi cîte patruzeci de „semnale de carte" într-un singur număr din *Litere, arte & idei,* unde redactam în extaz acele „Călătorii cu biblioplanul", cea mai arzătoare chestie pe care am scris-o vreodată în numele libertăţii (de lectură) postcomuniste!

Nu am lipsit de la nici o ediţie a Bookarest, Bookfest şi Gaudeamus, în aceşti 20 de ani. M-am lăsat extatic vampirizat de lansările de carte şi socializarea aproape sinucigaşă, am infuzat optimism cultural, am admirat, ignorat sau bîrfit intens, aşa cum se cade în cuprinsul breslei, m-am amăgit conştient, făcînd respiraţie gură la gură cititorilor, cum că tot ce facem are un rost, că nu-i dracul fesenist aşa de negru şi că Dreapta, patriotismul, aristocraţia spirituală încă deţin taina şi puterea Rostului pe lume. Întîlneam în tîrg, pe atunci, zeci şi zeci de scriitori, efectiv la tot pasul. Era firesc, de nu chiar obligatoriu, să fii văzut ore în şir, fie şi numai sîmbăta sau duminica, printre standuri, în vreme ce acum, cale de patru zile, nu cred că am strîns treizeci de mîini şi am schimbat două, trei ocheade cu neprietenii.

Cuvîntul de ordine mi s-a părut a fi: desfrunzire.

De bună seamă că fervorile începutului nu-şi puteau menţine tăria, motivaţiile, forţa molipsitoare. Dar nici nu-mi puteam închipui că voi ajunge să citesc aşa un text dezarmant, absolut descurajator, precum articolul Simonei Sora din *Dilema veche* de acum două săptămîni, în care autoarea deplîngea furia neputincioasă (dar nu mai puţin devastatoare) a unei adolescente faţă de afirmaţia mamei sale cum că ea, fiica, ar citi Dostoievski, afirmaţie care i-a atras dispreţul coroziv al colegilor de clasă!

„Ochiometric", nu pot spune că am văzut la Bookfest mai mulţi oameni de vîrsta a doua şi a treia, decît *teenageri,* dar un lucru e cert: faţă de mulţimea copiilor între 3 şi 10 ani pe care i-am văzut în 2005 şi 2006 la Salonul Cărţii de la Paris, veniţi cu părinţii, cu şcoala sau grădiniţa, fie tolăniţi pe cărţi colorate şi jocuri intelectuale, fie ţopăind lîngă scene şi ecrane, alături de actori şi păpuşoaie livreşti, colorînd, răsfoind ş.a.m.d. – aleile Bookfest-ului arătau ca un loc de joacă pustiit, străin de tot ce va să zică natalitate, simţul prevederii, perspectiva zilei de mîine. Degeaba avem grijă de azilul de bătrîni care sîntem, dacă nu ne îngrijim din vreme de cultura nepoţilor stimulaţi să frecventeze librăriile şi bibliotecile viitorului. Se impune în regim de urgenţă un proiect comun al Uniunii Scriitorilor cu Ministerul Învăţămîntului, mass-media şi ONG-urile din domeniu, cu UNITER, ba chiar şi companii coregrafice, grupări sportive etc., adică tot ce poate cuprinde şi susţine lumea cărţii în ochii publicului în formare.

Aleile Bookfest-ului arătau ca un loc de joacă pustiit.

Nu ştiu nimic despre numărul vizitatorilor şi cifra de vînzări (numai la Humanitas am fost martor cînd s-a atins al treilea miliard!), dar cuvîntul de ordine mi s-a părut a fi: *desfrunzire*. Poate unde au fost şi zile calde, taman bune de ieşit în natură şi dat buzna pe grătare. Nici lungirea orarului pînă la 10 seara nu cred că va fi sporit încasările, sleind, în schimb, uneori pînă la isterizare şi leşin, bietele energii ale personalului editorial. Din mai multe locuri am auzit sugestia (pe care o susţin fără ezitare) de a face, la Bookfest şi Gaudeamus, din noaptea de sîmbătă spre duminică ceva asemănător Nopţii Muzeelor şi institutelor culturale, cu valuri de rolleri ahotnici de noutăţi, evenimente unicat, discount-uri şoc ş.a.m.d.

Dacă e să dau seamă de ce cărţi am adus la vizuină, apoi să ştiţi că Humanitas a inaugurat o nouă colecţie, „Vintage", unde au apărut acum amintirile lui Radu Rosetti şi notele de drum în România, din 1937, ale lordului Sacheverell Sitwell, a reeditat în condiţii de lux (şi cu adaosuri esenţiale) cartea lui Gabriel Liiceanu din 1995 despre Cioran (cea mai completă biografie existentă, plus textul filmului din 1990) şi a lovit piaţa cu un nou jurnal cărtărescian: *Zen,* care va face, ca de obicei, valuri de admiraţie şi turbare. Tot la Humanitas, Ioana Pârvulescu deschide cu brio *(Lumea ca ziar)* seria caragialiană dinspre centenarul din 2012, Alex Ştefănescu prezintă romanul Mirelei Stănciulescu, *Emoţia,* în termeni de manifest pentru resensibilizarea fiinţei noastre literare, Vlad Zografi ne surprinde cu un nou volum de teatru *(Toate minţile tale),* iar posteritatea lui Dinu Pillat îşi regăseşte *Tinereţea ciudată*. Să vă mai spun cu ce delicii am citit şi prezentat necruţătorul eseu antifreudian al lui Michel Onfray?!

Dacă de la Polirom am înşfăcat noul roman al lui Haruki Murakami, *IQ84,* şi *Iubirile croitoresei,* de María Dueñas, de la Doxologia din Iaşi m-am ales cu o străveche încîntare, de mult visată: reeditarea *Epifaniei* lui Daniel Turcea („cele din urmă poeme de dragoste creştină"), apărută cu binecuvîntarea Înaltpreasfinţitului Teofan, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei: fericit moment, cred, pentru resituarea acestui minunat caz literar şi religios, vecin deopotrivă cu Ioan Alexandru şi Dorin Liviu Zaharia.

Două apariţii somptuoase: vol. II din *Familiile boiereşti din Moldova şi Ţara Românească,* tratatul coordonat de Mihai Dim. Sturdza la Simetria, şi *Elitele şi arhitectura rezidenţială în Ţările Române (sec. XIX-XX),* de Narcis Dorin Ion, album apărut la Oscar Print.

La Eikon, Aurel Sasu – autor şi al unor incitante glose la *Memoriile* lui Valeriu Anania – îngrijeşte ediţia Constantin Fântâneru, *Poezia lui Lucian Blaga şi gîndirea mitică,* iar Dora Mezdrea reuneşte toate textele lui Vasile Băncilă despre Nae Ionescu, „un cavaler prestant al spiritului". De la RAO am plecat cu primul volum din *Jurnalul* lui Gombrowicz şi cărţoiul lui Larry L. Watts despre România ca oaie neagră (şi, în răstimpuri, cal troian) în turma păstorită de Kremlin KGB, GRU and comp. (*Fereşte-mă, Doamne, de prieteni).* Cu aceeaşi carte-n plasă avea să-mi iasă-n drum şi Stelian Tănase, care m-a cadorisit cu noul lui roman, *Moartea unui dansator de tango*. (Apropo de întîlniri, chit că, vă ziceam, mult mai rare ca altădată, nu-mi pot ascunde bucuria unor iuţi, dar calde întretăieri cu Gabriel Liiceanu, Horia-Roman Patapievici, Mircea Cărtărescu, Nicolae Manolescu, Bujor Nedelcovici şi Dorin Tudoran, cu Neagu Djuvara şi Andrei Pippidi, cu Ioana Pârvulescu, Aurel Sasu, George Arion, Mircea Vasilescu, dar şi cu Irina Petrescu, Victor Rebengiuc şi Valentin Uritescu.)

Dacă mă uit şi la *Doar adevărul* Annei Politkovskaia (Meteor Pres), la cele zece volume de *Opere* Pavel Chihaia, de la Ex Ponto, la romanele lui Ismail Kadare şi Nikos Kazantsakis de la Humanitas, la evocările lui Virgil Alexandru Dragalina din *Escadrila de Nistru* (Editura Militară), la binevenita editare, de către Institutul Cultural Român, a Raportului Comisiei Prezidenţiale pentru Patrimoniu, despre care presimt că voi scrie cît de curînd, ori la şirul de romane de la RAO, Litera, Corint, ART, Nemira, îmi dau seama că vacanţa pică taman bine!

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Şi aşa mai departe? Viaţă literară IV: august 2008 – mai 2010, *Humanitas, 2011.*

oferta de carte

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Din 13 iunie Forbes LIFE

Forbes România îți aduce la începutul fiecărei luni revista ForbesLife

Secretele luxului, dincolo de aparențe

PUBLICITATE

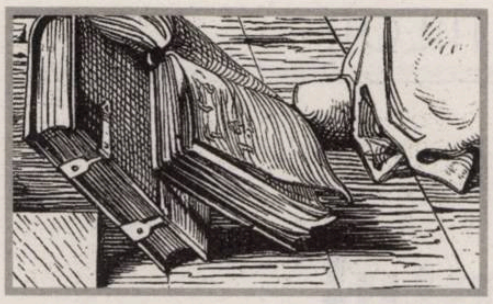

Simona SORA

biographiti

Insula surîsului

L-am văzut pe Nicolas Bouvier pentru prima şi ultima dată în 1997, la Fribourg, unde venise să ţină o conferinţă. N-avea cum să fie o simplă conferinţă, înţelesesem acest lucru cu o zi înainte, cînd îi răsfoisem, la bibliotecă, *L'usage du monde*. N-avea să fie deloc o conferinţă, mi-am dat seama cînd am intrat în amfiteatrul cel mare al universităţii fribourgheze şi am văzut pe catedră o sticlă de Bordeaux nedesfăcută, prin care treceau ultimele raze de soare din toamna aia. Pentru că la Fribourg, în mijlocul Elveţiei, plouă tot timpul, iar toamna ţine de la sfîrşitul lui august pînă aproape de St. Nicolas, patronul cantonului şi al catedralei medievale din centrul vechi al oraşului. La fel primăvara – plouă fără oprire, aşezat, ardeleneşte, de-ţi vine să-ţi iei cîmpii şi s-o tai dacă nu spre sudul însorit, măcar mai aproape, în Ticino. Sau, cel mai bine, acasă, la Bucureşti, unde chiar şi atunci cînd plouă, e şi soare şi praf şi mizerie şi toate celelalte.

Amfiteatrul era plin, lucru rar în cosmopolita universitate bilingvă, unde conferenţiau cu regularitate vedete academice ale momentului, de la Lévinas şi Paul Ricœur la George Steiner sau Umberto Eco. Se ştia însă de ceva timp că Bouvier, cel mai important scriitor helvet în viaţă (pe atunci), autorul unor cărţi-cult (excelent traduse recent şi în românește de Emanoil Marcu, la Humanitas), era grav bolnav. Refuzase, din acest motiv, de cîteva ori invitaţia, ajunsese la Fribourg în cele din urmă, iar sala era cu totul neîncăpătoare, dar în stilul acela elveţian (ordonat, eficient şi aseptic) care previne, din pornire, haosul şi sufocarea. Locurile erau toate ocupate, iar pe lateralele sălii erau oameni aşezaţi pe jos, prelungind perfect semicercul rîndurilor de bănci, fără răsfrîngeri sau suprapuneri nedorite. Era ordinea pe care Bouvier a descoperit-o, cu admiraţie, la termitele din Ceylon, dar pe care o avea, sigur, şi el în sînge.

A intrat, evident, la 17,58, însoţit de oficialităţi, s-a aşezat la catedra înălţată, deasupra căreia era scris cu litere de-o şchioapă *Défense de fumer,* şi şi-a aprins o ţigară. A destupat sticla de vin cu un briceag-tirbuşon, şi-a turnat în paharul cu picior, a luat o gură şi a început să vorbească. Nu era, cu siguranţă, o conferinţă cum anunţau afişele care împînziseră universitatea, ci mai degrabă o confesiune despre viaţă, scris, albumul de fotografii pe care tocmai îl pregătea, muzică, din nou scrisul. Cînd l-am citit, mai tîrziu, pe Nicolas Bouvier, mi-am dat seama că – lucru rar la adevăraţii scriitori – vorbea cum scria, sau poate că atunci, într-una dintre ultimele sale apariţii publice, se întîmplase „să scrie" sub ochii noştri, scoţînd rotocoale de fum în sala în care sigur nu se fumase de zeci de ani, şi sorbind rar din Bordeaux-ul Château Seguin.

N-aş putea să redau întocmai pagina inedită scrisă de Bouvier atunci, sub privirile noastre, dar paradoxurile, discreţia, umorul cu totul personal le-am regăsit nu demult în *Peştele-scorpion,* cea mai artistă şi mai autistă carte a sa, scrisă la 20 de ani după revenirea din Ceylon şi după cvasi-sinuciderea din acea „Insulă a surîsului". La fel ca în jurnalul celor nouă luni în Ceylon, la Fribourg, în 1997, Bouvier vorbea despre singurul miracol pe care-l putem aştepta de la viaţă, de găsit tocmai în „uzură, în această erodare a vieţii... care ne înfricoşează, deşi n-ar trebui". Vorbea despre „posibilitatea unei insule" aşa cum nimeni n-a mai făcut-o după el, despre contradicţia de fond între scris şi exotism, despre *transparenţa* şi *detaşarea* la care trebuie să ajungi, ca scriitor, sau despre „propriul sicriu" întîlnit în fiecare gară (reală sau imaginară), în care eul mic, blindat şi guraliv trebuie închis. „Înainte să scoţi un cuvînt, trebuie să devii umbră, ecou, boare, musafir în locul cel mai umil de la masă" – spunea Bouvier, înconjurat de studenţi sau profesori care se pregăteau, încă de atunci, să scrie rafturi întregi despre cărţile lui. Cineva l-a întrebat, la sfîrşit, despre tatăl său, bibliotecar genevez, pe care l-a iubit cu înţelegere şi cu un fel de identificare distonantă, mărturisită şi în *Peştele-scorpion,* dar care apărea clar în vraja aruncată de Bouvier peste publicul fribourghez din acea seară de toamnă: „Cîndva, într-un moment din viaţa lui, o umilinţă despre care nu ştiu nimic l-a redus la tăcere. Cînd crede că o întîmplare merită povestită, e un povestitor fără egal. Îşi toarce povestea ca pe un fir; ascultătorii sînt năuciţi – şi aproape îşi reproşează – că s-au lăsat vrăjiţi de vorbele unui om atît de modest. Cel mai adesea preferă să se exprime prin aluzii complice, la limita tăcerii. Sau face cu ochiul, pe bune; începe să descopăr că tăcerea lui e ca o bombă plină de umor şi înţelepciune bonomă. Oricum, în ciuda cîtorva conflicte inevitabile, nu pot să nu-l consider una dintre fiinţele cele mai cumsecade din cîte-am întîlnit."

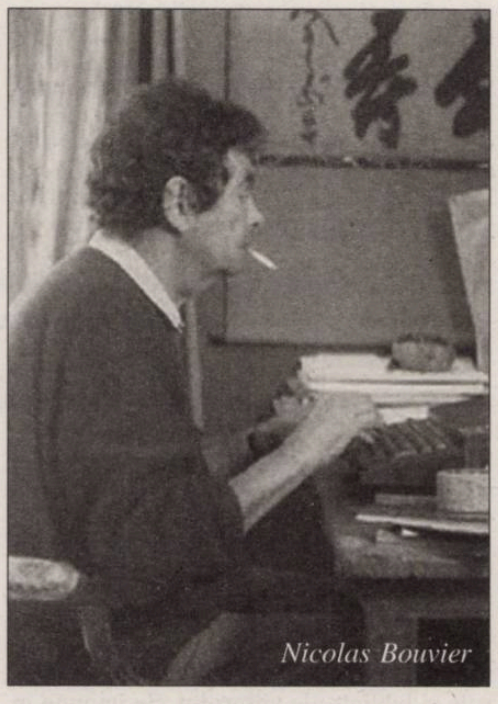

Nicolas Bouvier

Nicolas Bouvier semăna, în seara aceea, la Fribourg, cu Serge Gainsbourg, învăluit în fum de ţigară şi cîntînd, printre copii trişti, *Je suis venu te dire que je m'en vais,* cu mai multă grijă pentru ritmul, magia, frumuseţea din jur decît pentru călătoria pe care era, acum, obligat să o facă.

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Memoria ca update

● **Kate Bush, *Director's Cut*, Fish People, 2011.**

Cînd clopotele unei biserici încep să bată în deschiderea cîntecului „Flower of the Mountain", ştii că urmează să te scufunzi într-o lume în care pop-ul este un animal bizar şi deviant, născut într-o zodie de aer. Este însăşi lumea celui mai extravagant şi misterios star al ultimilor 35 de ani de muzică (scuze, Michael Jackson!) – pe numele lui, Kate Bush –, o lume în care „Wuthering Heights", cîntecul compus şi performat de o fată de 19 ani, înzestrată cu o voce, o apariţie şi un talent irepetabile, se uita în jos din vîrful topurilor muzicale ale sfîrşitului de ani '70. O lume în care pînă şi ocheadele seducătoare aruncate literaturii fac casă bună cu muzica.

Director's Cut nu e un album nou semnat de solista britanică, ci o operă prin care cîntăreaţa îşi vizitează şi rescrie trecutul. Cele 11 piese, patru extrase de pe *The Sensual World* (1989) şi restul de pe *The Red Shoes* (1993), au fost refăcute sau, în unele cazuri, complet reînregistrate. Iar rezultatul trecerii cîntăreţei prin propriul trecut are sens: tonul a devenit mai matur şi mai profund, sunetul – mai cald şi mai organic. Muzica de pe *Director's Cut* nu mai aparţine unui timp identificabil din trecutul nostru şi al ei, devenind parte dintr-un prezent care îşi ajustează memoria pentru a putea trăi în pace cu ea.

Astăzi, cuvintele lui Molly Bloom, din finalul capodoperei lui James Joyce, *Ulysses,* îşi fac, în sfîrşit, loc pe acel cîntec deschis de clopotele bisericii, numit cîndva „The Sensual World" şi transformat acum, după ce moştenitorii scriitorului irlandez şi-au dat acordul, în „Flower of the Mountain". Iar intervenţiile vocale ale computerului de pe „Deeper Understanding" sînt efecte realizate în Auto-Tune, un software care corectează şi transformă registrul vocal. Şi care a infuzat la nivel apocaliptic muzica – R&B-ul e cea mai cunoscută victimă – ultimilor ani. La Kate Bush însă, acel *„I bring you love and deeper understanding"* metalic, repetat de cîteva ori, contrapunctează cu graţie orchestraţia relativ liberă a noii variante. Devastatoarea bijuterie „Moments of Pleasure" se transforma, pe *Director's Cut,* într-o operă cu nuanţe funebre insinuată între notele unui pian grav şi reverberaţiile unei voci mult mai dramatice şi mai răscolitoare decît în versiunea originală. Polii cîntecului au fost inversaţi acolo, semn că timpul aduce, pe lîngă maturitate, şi un pregnant sentiment al pierderilor iremediabile, de la ani, la oameni, cu care încerci continuu să te împaci.

Dar nu e totul atît de trist pe *Director's Cut*. Pe „And So in Love", e de ajuns ca „sad" să fie înlocuit cu „sweet" pentru ca întreaga semnificaţie a piesei să devieze într-o zonă în care, astăzi, Kate Bush se simte confortabil: dragostea lipsită de convulsii. *„We used to say «Ah, hell we're young» / But now we see that life is sad and so is love"* cînta Bush în 1993. *Update*-ul de anul acesta corectează ceea ce era valid acum aproape două decenii.

Despre asta este, în principiu, vorba pe *Director's Cut*. La suprafaţă, Kate Bush îşi rescrie vechile cîntece şi le recîntă analogic pentru a le elibera – aşa cum singură o spune – de efectele negative ale digitalizării. Poate că aşa e. Dar ceea ce simt eu ascultînd acum *Director's Cut* este faptul că britanica îşi rescrie trecutul pentru a-l fixa în noile coordonate ale propriei vieţi. Pentru a-l aduce aici şi acum, aliniindu-l noii sale existenţe şi sensibilităţi.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

ce mai spune

Saviana STĂNESCU

Polanski, Polanski

Anul trecut, de Revelion, Grant Neale m-a abordat cu o propunere incitantă: să-i scriu un monolog, un *one-man show* în care să-l joace pe Roman Polanski. Toată lumea îi spunea că seamănă leit cu celebrul regizor aflat, pe atunci, în arest la domiciliu în Elveţia. În plus, sînt născuţi în aceeaşi zi, pe 18 august. M-am apucat numaidecît de lucru. În lunile următoare i-am văzut toate filmele, am citit cîteva cărţi despre el, am văzut documentarul *Polanski – Wanted and Desired,* am cercetat transcript-urile de la proces şi din emisiunile lui Larry King, care a intervievat-o pe victima lui Polanski, Sam Geimer, acum o femeie de 40 de ani. Eticheta de pedofil îl urmăreşte de atunci pe prolificul regizor. Societatea americană nu iartă şi nu uită scandalurile sexuale. Vezi şi povestea cu Dominique Strauss-Kahn, a cărei similaritate ne-a adus mulţi spectatori la spectacolul *Polanski, Polanski,* săptămînile trecute, la New York. Oamenii simţeau nevoia să discute, să dezbată aceste cazuri, iar textul meu le oferă un asemenea prilej. Eu nu dau verdicte, prezint un conflict interior, îl dramatizez, îl explorez. Spectacolul nostru nu este o docu-dramă, am creat un personaj ficţionalizat, un alt Polanski, oferind o fereastră/oglindă în psihologia posibilă a controversatului personaj real. Am vrut să prezint nuanţe şi o analiză mai complexă decît dihotomia erou-criminal, *good guy-bad guy*. Din discuţiile cu spectatorii newyorkezi am înţeles că am reuşit să-i provoc la nişte autointerogaţii: puritanismul american *vs* permisivitatea sexuală europeană, egalitarismul american *vs* elitismul european etc.

Cu *Polanski, Polanski* m-am întors la pălăria mea poetică, şi nu regret. Pare a fi formula perfectă pentru teatrul corporal în care excelează Grant şi o posibilitate de explorare viabilă a unui subiect dificil, pe muchia tabloidului. Mi-am dorit să centrez drama interioară a personajului pe balansoarul artist-om, pe genialităţi şi greşeli, urcuşuri şi coborîşuri. Aceasta este misiunea teatrului, pentru mine: să pună întrebări necesare, nu să ofere răspunsuri absolute.

***Saviana Stănescu** este poetă şi autor dramatic. Cea mai recentă piesă a sa* – Polanski, Polanski – *a fost regizată de Tamilla Woodard şi se joacă la New York. Spectacolul a fost invitat în cadrul Festivalului Internaţional de Teatru de la Sibiu.*

Cătălin TOADER

Let's Bugge

Una dintre marile veşti, artistic vorbind, ale acestei veri vine, oarecum firesc, atunci cînd e vorba de jazz contemporan, dinspre Norvegia: Bugge Wesseltoft soseşte la Bucureşti! El va susţine un concert pe 11 iunie la TNB.

Primul contact cu Bugge Wesseltoft mi-a fost înlesnit de Mezzo, vinovat, de altfel, de multe alte întîlniri miraculoase din viaţa mea. Se întîmpla acum cîţiva ani şi ceea ce auzeam acolo devenise brusc extrem de interesant pentru urechile mele, chiar dacă era vorba despre o mixtură de cool-nu-chill-smooth-jazz, de care nu eram foarte atras. Era un extras din prima lui lucrare de anvergură, *New Conception of Jazz*. Puţin mai tîrziu, l-am surprins pe Bugge în altă ipostază, aceea de electro-vrăjitor pe o scenă pe care o împărţea cu un DJ (faimos, după cum aveam să aflu curînd, după o scurtă documentare), Laurent Garnier. Încă o dată, deşi nu mai ascult disco de pe vremea petrecerilor din liceu, muzica produsă de cei doi era foarte apetisantă. Cu un plus pentru Bugge, fireşte, care reuşea, dincolo de muzică, şi performanţa să se strecoare atletic printre zecile de cabluri de pe scenă, măruntaie expuse ale unui animal electronic cu origini nordice (Bugge este mare fan al sintetizatoarelor suedeze marca Nord Lead). Cam tot pe atunci mi-am amintit şi unde i-am văzut numele pentru prima dată... Pe coperta albumului *I Took Up the Runes* (1990), al mult mai celebrului său compatriot, saxofonistul Jan Garbarek. Pe această imprimare, Bugge reuşeşte, ca orice vărsător respectabil, să contrabalanseze strălucit, cu ajutorul sintetizatorului, tonurile grave ale pianistului titular de pe disc, Rainer Brüninghaus.

Bugge a copilărit într-o suburbie a oraşului Skien, aflat la sud-vest de Oslo, şi a prins gustul muzicii bune de la tatăl său, Erik, un virtuoz chitarist de jazz. A început să studieze pianul la 3 ani, iar după cîţiva ani de lecţii a hotărît să devină autodidact. Una dintre întîmplările importante din copilăria sa este întîlnirea, în fanfara şcolii, cu Audun Kleive, viitor mare tobar, cel care avea să-l introducă şi mai adînc în fenomenul jazz. Debutul muzical se produce într-o trupă de punk rock, pe cînd Bugge avea 14 ani, dar descoperă curînd pianul electronic şi nenumăratele posibilităţi de explorare a sunetului pe care i le oferă acest instrument, astfel că se apucă de studiu. În mod aproape ironic, Bugge a refuzat cu îndîrjire educaţia muzicală formală, devenind, astfel, unul dintre cei mai importanţi pianişti contemporani fără să aibă studii de specialitate oficiale. Începutul deceniului 9 îl prinde în diverse proiecte pop/rock de pe scenele locale (U and Z, Oslo Groove Company, The Talisman Group sau Et Cetera), iar din 1989 primeşte roluri importante în Knut Risnaes Quartet şi Oslo Jazzhouse. Imediat după aceste experienţe este remarcat de Arild Andersen, unul dintre cei mai importanţi contrabasişti contemporani, şi învitat pe proiectele discografice *Sagn* (1990) şi *Arv* (1994). În aceeaşi perioadă este contactat şi de Jan Garbarek, astfel că Bugge apare pe *Molde Canticle* (lucrare compusă special pentru Festivalul de la Molde, care avea să devină apoi albumul *I Took Up the Runes)*. Valoarea şi abordarea sa total neconformistă a sonorităţilor electronice au atras atenţia şi altor mari muzicieni norvegieni, astfel că Bugge Wesseltoft ajunge parte integrantă din grupurile conduse de trompetistul Nils Petter Molvær sau chitaristul Terje Rypdal, iar în 1992 este membru în Jazzpunkensemble al lui Jon Eberson.

La Bucureşti, Bugge ajunge ca invitat într-un proiect local relativ recent, dar extrem de consistent, Modern Solo Piano, apărut ca urmare a unei întîmplări simpatice. Nişte oameni căutau un pian pentru Festivalul de Jazz de la Green Hours, au ajuns la TNB, iar cei de acolo le-au spus că au pian, că nu-l pot scoate din teatru, dar că pot invita artiştii să concerteze în sala de teatru. Astfel, cei trei căutători de piane, care au demarat între timp şi proiectul jazz.ro, au hotărît să extindă festivalul de la Green Hours cu un apendice în Sala Atelier a Teatrului Naţional. Întîmplare care ne pune, iată, faţă în faţă cu încă o întîlnire magică, după cele din noiembrie 2010 – Nik Bärtsch, şi martie 2011 – Vassilis Tsabropoulos. La TNB, Bugge va concerta pe grand piano şi instrumente electronice. O seară în care puteţi aplauda două faţete componistic-interpretative ale unui muzician pe cît de visceral, pe atît de spectaculos.

***Cătălin Toader** este jurist.*

Bogdan RĂILEANU

bon de audiţie

Pămîntul lui Electric Brother

● Electric Brother, *Pe Pămînt*, self released, 2011.

În dimineaţa în care am ascultat prima oară acest album erau 5 grade afară. Era februarie şi maşina în care mă găseam nu se grăbea nicăieri pentru că înăuntru nu era frig. Înăuntru curgea o poveste audio temperat-continental-tropicală organizată în aproximativ 17 piese. La data respectivă, Electric Brother nu ştia exact ce o să mai intre în acest album audio-topografic, dar se hotărîse: urma să scoată, după 8 ani, al doilea album solo. Un album conceptual, realizat cu ajutorul unui reportofon mai dichisit care l-a însoţit în călătoriile sale. Albumul se numeste *Pe Pămînt* şi e audiţia unei călătorii prin România şi prin cîteva colţuri ale lumii. Este un material conceptual născut din influenţe: ritmuri africane, indiene, europene şi mai ales româneşti, care se joacă într-un *sound* bine aranjat instrumental pe note de *downtempo* şi *lo-fi* aproape cinematografic.

Vorbim aici de un *road album* desprins parcă dintr-o coloană de film de-al lui Wim Wenders, care curge frumos şi îţi dă timp de gîndire, îţi leagă toate gîndurile într-un spaţiu în care rătăceşti cu ochiul minţii şi te întrebi dacă vezi ce a văzut şi el. Era o stradă din Lisabona, era un tramvai, nu? Era o femeie pe marginea drumului lîngă pădurea Letea sau erau nişte copii într-o şcoală africană? Pămîntul e plin de viaţă şi de sunet. Trecerile le simţi doar uitîndu-te la titlurile pieselor care te ajută să înţelegi unde ai fost, altminteri muzica te duce departe, te face să te pierzi pe pămînt aşa cum ţi-ai dorit mereu.

Peste toate, Electric Brother adaugă la jumătatea drumului o melodie realizată împreună cu solista Lizzy Parks, o colaboratoare mai veche a formaţiei Nostalgia 77.

„Tomorrow" e piesa de *heavy rotation*. Lizzy Parks ne aduce aminte că Electric Brother este un producător cu state vechi şi un muzician versatil care ştie să adune în grădina sa experimentală cele mai interesante combinaţii. Ecoul vocii lui Lizzy e dus mai departe pe un ton disruptiv: Darka din Letea apare din senin, vie şi neprelucrată. În vocea ei intuieşti asprimea unei vieţi petrecute în Deltă. Albumul merge mai departe, subtil, pe drumul filmic al sunetului planetar din mintea lui Electric Brother, sunet scos din minele de la Petrila, din acordeonul unor lăutari sau din murmurul urban al unei seri petrecute în Siria. Aşa se aude pămîntul lui, în 18 paşi cu capul dat pe spate şi cu ochii închişi. Sau deschişi, pentru că pe 10 iunie, la Cluj, în cadrul TIFF, are loc un concert şi lansarea oficială a acestui material. E de văzut şi de ascultat.

***Bogdan Răileanu** este colaborator al blogului* Wetpaper *(http://www.wetpaper.ro/), unde scrie despre filme şi muzică.*

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Un consistent fragment *(România literară*, nr. 21, 27 mai 2011) din volumul Ioanei Pârvulescu *Lumea ca ziar. A patra putere: Caragiale* îmi impune să anunţ – fără a recurge la multe explicaţii bio şi bibliografice personale – că aştept să citesc cu pixul între degete această istorie a presei noastre în al cărei titlu fiecare cuvînt e magnetic. (Radu Cosaşu)

■ „Lipscaniul de astăzi arată ca o recuzită gata pentru o petrecere care se tot amînă: decor de epocă, rochii de mireasă, droguri şi iubiri uşoare, cadouri ieftine şi antichităţi, biciclete nebune şi ceaiuri nemaiauzite, eco, bio, şaorme, scoici, narghilele, excentricităţi, *cool,* euforia trăncănelii, *party*-uri, beţivi, *funny, takeaway,* crîşme pentru toate buzunarele, dar şi un cutremur la pîndă gata să prefacă mofturile în praf şi pulbere." Dacă vreţi să ştiţi mai multe despre ce mai e nou în Centrul vechi al Bucureştiului, citiţi cartea *Lipscani. Ghid turistic şi de chefuri* de Eugen Istodor, apărută recent la editura ART. (Matei Martin)

craii de burta veche

Stalin – negociere *à la russe*

Pe 21 septembrie 1944, un avion sovietic îl aducea pe Tito, de pe insula Vis, la Moscova, cu escală în România, pentru a discuta cu Stalin condiţiile în care Armata Roşie va lupta pe teritoriul iugoslav. Negocierile dintre cei doi lideri au început după un prînz la faimosul Hotel Lux din Moscova. S-au adresat unul altuia, ca atunci cînd s-au cunoscut, înainte de Primul Război Mondial, cu „tovarăşe Stalin" şi „Walter" (numele de cod al lui Tito în Internaţionala Comunistă). După un demaraj amical al discuţiilor, atmosfera s-a încins, la propunerea lui Stalin ca partizanii iugoslavi să acţioneze sub comandă sovietică. Negocierea părea că a eşuat. Seara au mîncat, la *dacea* lui Stalin, icre de Manciuria, nisetru şi morun marinat, castraveţi acri, gulaş de vin cu găluşte, grătar rusesc de pui, ciuperci murate, gogoşi şi afine.

Pentru grătarul rusesc, se iau pui de 800-1000 gr, se despică de-a lungul spinării, se dezosează, se sărează şi se piperează. Umpleţi puii cu rămurele de rozmarin proaspăt şi stropiţi-i cu coniac Courvoisier. Puneţi-i apoi la rece, între două funduri de lemn, cu o greutate deasupra, pentru 2-3 ore. Coaceţi-i pe grătar, la foc mic, mai întîi pe partea interioară, pentru cca 20 de minute. Se mănîncă cu ciuperci şi cu stridii marinate alături.

Se spune că Stalin l-a îmbătat pe Tito atît de tare, cu vin negru georgian şi cu votcă rusească, încît acesta a fost nevoit să amîne cu o zi plecarea. Cînd a revenit acasă, la Vršac (Vîrşeţ), în Banatul sîrbesc, puhoaiele Armatei Roşii treceau deja graniţele româneşti, reunindu-se cu partizanii sîrbi.

Amicul Dejun

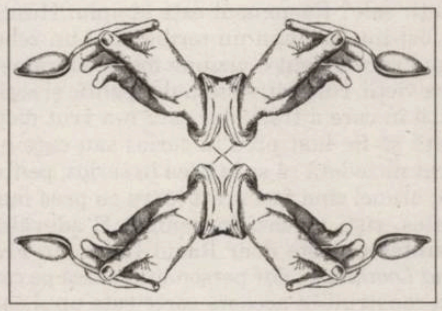

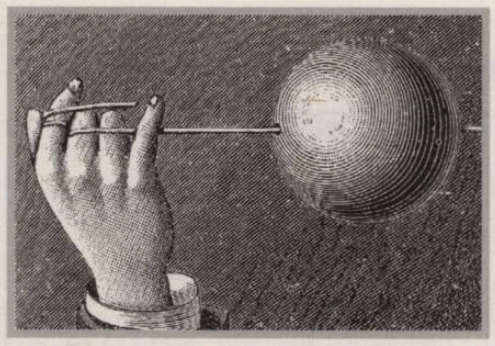

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Patriotismul lui Ismail Kadare

Arestarea lui Radko Mladici şi cercetările din procesul său au produs valuri de indignare în Serbia. Fostul lider militar este considerat de numeroşi sîrbi un mare patriot, un erou al naţiunii. Tribunalul Penal Internaţional îl anchetează, printre altele, pentru genocid şi crime împotriva umanităţii, acte comise în timpul războiului din Bosnia (1992-1995). O figură pe cît de cunoscută, pe atît de controversată repune în discuţie termenii de „naţiune“ şi „patrie“. Pentru Europa occidentală pare un subiect depăşit, o discuţie fără obiect (care doar se actualizează, la nevoie); în Balcani, lucrurile sînt mult mai ceţoase. Tot ce ştim e că nu ştim nimic – pare că spune Ismail Kadare într-un interviu publicat recent în *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. „Nu e bine să vorbeşti cu cineva din Balcani despre termenul de naţiune. Căci se ajunge repede la neînţelegeri. Noi, toţi cei din Balcani – croaţi, sîrbi, bosniaci, albanezi –, am avut întotdeauna o patrie, nu şi o naţiune. Imperiul Otoman nu ne acorda acest statut de naţiune. Era interzis. Concepţia Imperiului Otoman era dominaţia islamică – era, ca să spunem aşa, un concept internaţionalist pe baze religioase. Cînd s-au retras turcii au venit comuniştii. Nici comunismul nu-i un concept naţional, ci unul internaţional. Sub Enver Hodscha, n-am vorbit despre o naţiune albaneză; eram parte a Internaţionalei comuniste. După prăbuşirea regimului Enver Hodscha oamenii au confundat termenii de «libertate» şi «naţiune». Libertatea cîştigată a produs, după ce-am devenit o naţiune, şi unele lucruri urîte. Ne-a mers ca unui om care a avut o copilărie nefericită: cînd a ajuns la maturitate, deci la independenţă, s-a transformat într-o creatură monstruoasă. La noi, în Albania, încă se mai amestecă binele cu răul.“

> *„Patria nu cunoaşte graniţe, ea îl urmăreşte pe patriot chiar şi cînd acesta trebuie să-şi părăsească ţara.“*

Autorul, cu dublă cetăţenie, albaneză şi franceză, şi care are două domicilii, la Paris şi la Tirana, nu are nici o ezitare să sublinieze „la noi, în Albania“ cînd vorbeşte despre ţara sa. Şi foloseşte fără nici un complex termenul de patriotism. „Cuvîntul patrie trimite la cultură şi la tradiţiile pe care aceasta le înglobează. Nu are nimic de a face cu şovinismul sau cu rasismul – fasciştii nu au făcut decît să altereze sensurile noţiunii utilizînd această semnificaţie. Patriotismul nu e sinonim cu naţionalismul.“ În toată această nebuloasă, nici măcar recursul la istorie nu ajută prea mult pentru a stabili definiţii exacte. Cu toate acestea, Kadare oferă o pistă plauzibilă pentru a explica modelul ce le-a servit albanezilor. „Patria îi adăposteşte pe patrioţi, iar patrioţii existau încă înainte să se fi născut naţiunea. Pe patrioţi îi uneşte cultura şi limba, printre ei există un consens cu privire la ce ar putea fi naţiunea. Înainte să existe Albania, patrioţii albanezi şi-au ales în chip de imn «Marseilleza». Era pentru ei un simbol al libertăţii, al egalităţii, al fraternităţii. Modelul statal la care aspirau era Elveţia. De ce? Căci acolo s-au reunit nişte oameni care vorbeau în trei limbi diferite şi asta i-a impresionat pe

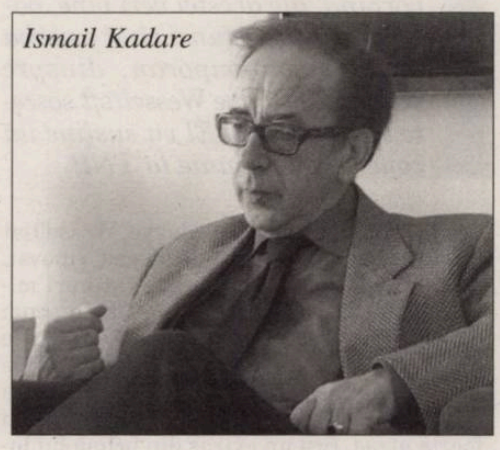

Ismail Kadare

albanezi. Naţiunea e o construcţie cu graniţe. Patria nu cunoaşte graniţe, ea îl urmăreşte pe patriot chiar şi cînd acesta trebuie să-şi părăsească ţara.“

Dintre toate cîte am citit în ultima vreme despre patriotism şi naţionalism, aceste rînduri mi se par cele mai edificatoare.

Gruia DRAGOMIR

bon de lectură

Adevăratul H.S.T.

● ***Gonzo. A Graphic Biography Of Hunter S. Thompson*, desene de Anthony Hope-Smith, texte de Will Bingley şi prefaţă de Alan Rinzler, Ed. Self Made Hero .**

„Dar înainte de a părăsi acest subiect sumbru, daţi-mi voie să vă spun cîte ceva despre mine: foarte puţin – dar de-ajuns. În primul rînd, nu trăiesc dintr-o orgie într-alta, cum poate v-am făcut să credeţi. Beau mult mai puţin decît cei mai mulţi cred şi gîndesc mult mai mult decît ar crede cei mai mulţi. Sînt destul de sincer în ceea ce privesc anumite lucruri pe care oamenii le tratează superficial şi sînt aproape insultător de neinteresat de unele lucruri pe care oamenii le iau foarte în serios. Pe scurt, s-ar putea spune că sînt antisocial: cu siguranţă nu într-un mod foarte alarmant, dar mai mult decît par.“ Asta spunea Hunter S. Thompson într-unul dintre interviurile incluse în volumul *Ancient Gonzo Wisdom: Interviews with Hunter S. Thompson*. În prefaţa la *Gonzo. A Graphic Biography Of Hunter S. Thompson,* în care viaţa lui HST de la 9 ani pînă în momentul sinuciderii este transpusă în benzi desenate, Alan Rinzler se întreba de ce Hunter nu e luat mai în serios, dincolo de „teribilismele“ sale gonzo alimentate de droguri şi băutură. De ce pentru cei mai mulţi imaginea lui Hunter din *Fear and Loathing in Las Vegas* şi legenda din jurul acestei cărţi/film a rămas mult mai puternică decît restul lucrurilor şi a jurnalismului de calitate pe care Hunter le-a făcut de-a lungul vieţii sale? Răspunsul este simplu: Hunter a fost întotdeauna un teribilist şi un rebel, unul care a avut o viziune foarte clară asupra vieţii, culturii, sistemului politic şi societăţii în care a trăit, dar care n-a vrut niciodată să fie luat prea în serios sau care n-a vrut niciodată să se ia prea în serios, pentru că, atunci cînd faci acest lucru cu prea mult patos, rişti să cazi în penibil. E adevărat, Hunter nu este doar Raoul Duke din *Fear and Loathing...,* dar personajul mască pe care l-a construit în această carte este unul care l-a ajutat să treacă peste multe episoade grele din viaţa sa. În spatele personajului Raoul Duke şi a valizei în care stă înghesuită o galaxie de droguri, Thompson a fost unul dintre cei mai buni şi mai inovativi jurnalişti. Nu a cîştigat Premiul Pulitzer, dar cui îi pasă, cînd a lăsat în urma lui sute, mii de articole prin care a transformat radical jurnalismul, dîndu-i o cu totul altă dimensiune (schimbînd accentul de la obiectiv la subiectiv) şi dînd jurnaliştilor de pretutindeni o palmă, pentru a-i trimite de pe tuşă direct în mijlocul acţiunii, făcîndu-i să se implice direct în reportaj şi să devină personaje în povestea lor (de la *the fly on the wall* la *the fly in the soup).* Cine şi-ar fi imaginat că poţi deveni un jurnalist respectat scriind despre politică ca despre un meci de fotbal american, inserînd în articole tot felul de poveşti alimentate de LSD şi să mai tragi, printre rînduri, şi cîteva linii de coca? Pentru peisajul jurnalistic din România, ce/cum scria Thompson în anii '60 este încă ceva exotic. Un tabu. *Fuck it!*

La fel ca şi documentarul despre viaţa sa, intitulat *Gonzo,* benzile desenate, în care este rezumată în linii foarte mari întreaga lui viaţă şi realizările sale, ni-l prezintă pe adevăratul HST, cel serios – o hartă a evoluţiei lui Thompson în cultura pop – de la un scriitor obscur, cunoscut doar pentru cartea despre *Hell's Angels,* la legenda vie a jurnalismului gonzo. Unele episoade se concentrează exclusiv pe politică, altele – pe relaţiile sale cu alte personaje din peisajul acelor decade care au modelat într-un fel sau altul istoria Americii. Desenele lui Hope-Smith şi selecţia de replici ale lui Bingley reuşesc să pună într-o pastilă eficientă întreaga viaţă a lui Thompson şi se concentrează mai mult pe creativitatea genialului scriitor din anii '60-'70, decît pe colapsul din următoarele decade. Totuşi, totul este doar o schiţă, nu o caricatură, a lui HST, una care poate deschide apetitul celor interesaţi de ce se ascunde dincolo de gonzo şi de *Fear and Loathing...,* dar una deloc satisfăcătoare pentru fanii *die hard* care i-au devorat atît cărţile, cît şi colecţiile de scrisori sau articole. Pînă la urmă, cei care-l iubesc pe Hunter îl iubesc pentru că a avut curajul să nu fie serios şi totuşi să fie luat în serios, o inteligenţă pe care prea puţini o au. Iar cei care-l iubesc pe Hunter nu vor să-l vadă schiţat în benzi desenate rigide, ci vor să-l vadă reprezentat în desenele explozive ale genialului Ralph Steadman.

***Gruia Dragomir** este jurnalist şi traducător.*

trecerea prin reviste

● OBSERVATOR CULTURAL (nr. 576, 27 mai 2011)

Anul acesta „totul e nou, totul e altfel“ la Berliner Festspiele. Alexandru Al. Şahighian a fost la *Theatertreffen* şi a văzut, printre altele, un Rege Lear alternativ. „Titlul complet al spectacolului e cam lung, dar îndeajuns de exact: *Testament – pregătiri întîrziate pentru succesiunea generaţiilor.* De jucat, joacă She She Pop, o trupă de performance, alcătuită din actori mai curînd semiprofesionişti, preponderent femei, şi cei trei taţi perfect reali şi perfect neprofesionişti a trei dintre actriţe (care au, de regulă, alte meserii la bază – una dintre ele e, de exemplu, asistentă medicală)... O trupă de oameni fără aere de staruri, care – un lucru în afara oricărei discuţii – nu se pot nicidecum măsura cu „greii“ de elită ai ansamblului din Köln (prezent, cum am văzut la această ediţie, chiar de două ori), dar care propun publicului un spectacol viu, direct şi inteligent, sensibil şi cu umor. Şi simpatic. (...) Aranjamentul scenic (care aparţine trupei) e simplu. În faţă stînga, o măsuţă cu un patefon şi, la perete, trei fotolii pe care stau aşezaţi pînă aproape de sfîrşit cei trei «Leari». În spate, trei tablouri mari, pe care sînt proiectate prin camerele video capetele supradimensionate ale celor trei regi. În dreapta scenei, un suport de lemn pe care e prins textul Regelui Lear (acela al lui Shakespeare!) şi care poate fi rulat. În faţa suportului, o altă cameră video, care captează imaginea textului şi o transmite pe un ecran mare plasat în dreapta, dar nu pe scenă, ci chiar în sală. Cînd unul dintre actori vrea să facă un comentariu scris, recurge la o cariocă, cu care, de pildă, taie, subliniază sau modifică un cuvînt din Lear, ceea ce se poate vedea pe ecranul din sală. Actorii sînt îmbrăcaţi în haine de stradă banale, cu o mică sugestie de epocă «Lear», blugi şi, la gît, un guler de dantelă ca al unui paj medieval (costume: Lea Søvsø)... Spectacolul se vrea (şi este) un *Lear* cu comentarii – ironice sau nu – la text şi la situaţia actuală, la problemele bătrîneţii în societatea germană contemporană, şi cu autocomentarii la modul de elaborare a textului.“ **(M. M.)**

Andrei GORZO

dilematograf

Frişcă

● *Nevasta la putere / Potiche* (Franţa, 2010), de François Ozon.

Noul film de François Ozon, *Potiche* – care e şi primul lui film distribuit pe piaţa românească, de la *8 femei* (2002) –, e reprezentativ (ca şi *8 femmes)* pentru latura lui de pastişator/parodist, fetişist ironic al modelor trecute şi rafinat idolatru al marilor actriţe. Avînd-o în rolul principal pe Catherine Deneuve, *Potiche* e adaptat după o comedie de bulevard lansată în teatrele franceze în 1980: o farsă politică despre emanciparea unei burgheze aparent mediocre, nevastă supusă a unui despotic patron de fabrică (şi, înainte de asta, fiica paternalistului întemeietor al fabricii). Atunci cînd soţul ei (care bineînţeles că o şi înşală cu secretara) e obligat să-şi ia concediu de odihnă, ca urmare a unei ciocniri cu muncitorii exploataţi, ea nu numai că se dovedeşte capabilă să conducă fabrica într-un mod mai popular şi totodată mai eficient decît al lui (dintr-o rivală plină de dispreţ, secretara devine susţinătoarea ei cea mai ardentă – deşi concurată acerb de sindicaliştii pînă atunci arţăgoşi), dar mai şi scoate la iveală, cu nonşalanţă, un trecut sexual plin de dinamism şi de varietate (din care face parte inclusiv un lider local al Partidului Comunist), dovedind că, pe frontul ăsta, nu-i mai trebuie nici o emancipare – e mult mai puţin convenţională decît bărbaţii din viaţa ei şi decît propriii copii. După ce cîştigă şi nişte alegeri locale (învingîndu-l pe mai experimentatul – dar, faţă de ea, greoi-sentimentalul – lider comunist), irepresibila eroină anunţă instaurarea unei noi ordini „maternaliste“ şi toate tensiunile de clasă şi de gen pe care le dramatizează filmul se dizolvă în şampanie, cîntec şi cult al divei. Piesa trebuie să fi fost de la bun început frivolă, dar Ozon a mai adăugat un strat de frişcă, accentuîndu-i teatralismul şi *côté*-ul „de epocă“ (acţiunea e plasată în 1977), imitînd unele dintre ticurile stilistice mai *cheesy* (ţinînd în special de montaj şi de muzică) specifice cinematografului popular de-atunci şi, încă o dată, dînd frîu liber „divofiliei“ sale. Cu alte cuvinte, a tratat piesa în acel spirit analizat pentru prima dată de Susan Sontag în eseul ei din 1964, „Note despre *«camp»*“. Filmul poate fi savurat în feluri diferite de publicuri diferite: pe de-o parte, un public naiv-nostalgic după tinereţile lui Deneuve şi ale lui Gérard Depardieu (liderul comunist) şi consumator neironic de teatru burghez, public care chiar poate să se complacă inocent în simplismul rezolvărilor ficţionale date războiului dintre sexe şi luptei de clasă, şi care chiar poate să rîdă cu poftă la glumiţele „brînzite“ ce umplu textul – de pildă, atunci cînd eroina o dă exemplu pe Maria Antoaneta, care după ea „nu şi-a pierdut capul“ în faţa mulţimii răsculate, sau atunci cînd îşi apără soţul comparat cu Hitler, admiţînd totuşi că au în comun şuviţa de pe frunte; de partea cealaltă, un public receptiv la *camp,* care, de exemplu, poate întîmpina scena reuniunii romantice dintre Deneuve şi Depardieu – pe o canapea (model leopard) de discotecă şaptezecistă şi pe muzica „surorilor“ Baccara – cu amestecul cerut de deriziune şi duioşie şi care, în general, poate vedea ghilimelele puse de Ozon peste tot. *(Potiche* e un film de la care Alex. Leo Şerban ar fi ieşit levitînd de fericire: la finalul ultimului articol-în-formă-de-dialog pe care l-am scris împreună, pentru site-ul *Dilema veche,* ca răspuns la nişte incursiuni simplist-politizante în domeniul criticii de film, găzduite de site-ul *CriticAtac,* Leo îmi ura să am parte de multe asemenea filme, de a căror frivolitate virtuoză „încruntatele figuri de stînga“ nu s-ar putea bucura niciodată.)

O farsă politică despre emanciparea unei burgheze aparent mediocre, nevastă supusă a unui despotic patron de fabrică.

Filmul se dizolvă în şampanie, cîntec şi cult al divei.

Philippe Rombi, autorul muzicii originale, e versatil şi precis în demersul lui parodic, care cuprinde fluierături *à la* Ennio Morricone, *chabadabada*-uri *à la* Vladimir Cosma, accente de suspans şi de surpriză de maximă *cheesiness* şi *emportements* înaripat-romantice reverberînd pînă în perioada pre-1970 a carierei lui Deneuve, dominată de sublimele *musical*-uri ale lui Jacques Demy, *Umbrelele din Cherbourg* şi *Domnişoarele din Rochefort.* (Faptul că fabrica din *Potiche* e o fabrică de umbrele ţine de coincidenţă, dar prezenţa lui Deneuve îl transformă într-un omagiu, iar unii dintre actori, ca de pildă Jérémie Rénier în rolul fiului ei, au exact acelaşi tip de petulanţă ca actorii din *Domnişoarele....*) La fel ca în anii '70, un dialog telefonic e un pretext numai bun pentru împărţirea ecranului în două; tranziţiile de la o secvenţă la alta se fac adesea prin *wipe-out*-uri (atunci cînd o nouă imagine parcă o şterge pe cea de dinaintea ei) sau prin efecte de iris (atunci cînd o nouă imagine începe ca un punct în mijlocul celei dinaintea ei şi se lărgeşte fulgerător peste ea); în secvenţa din discotecă, Depardieu (a cărui mătăhăloşenie emană gentileţe şi melancolie) şi Deneuve înaintează îndelung unul spre celălalt (de fapt, fiecare spre cameră). Filmul e la fel de *silly* şi la fel de atent pus la punct ca ţinuta (rochiţă transparentă şi guler de blană) în care eroina merge prima oară să-i înfrunte pe sindicalişti.

cei mai buni

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Carmen GAVRILĂ

Kurzii rătăcitori în Orientul tulbure

Revoltele din Orientul Mijlociu readuc în discuţie teme peste care s-a pus, voit sau nu, praful uitării sau al ignorării. Kurzii fără ţară ar putea fi avantajaţi de un Orient Mijlociu, dacă nu democratic, măcar mai puţin temător faţă de tot ce se plasează în afara majorităţii. Nu întîmplător proverbul „Singurii noştri prieteni sînt munţii" este kurd.

În continuare şansele unei ţări pentru kurzi sînt mici, dar măcar, în sisteme politice multipartite, kurzii ar putea cîştiga drepturi sociale, cu toate că noi partide ar fi interesate de votul lor. Deja în Siria, după primele proteste în stradă, regimul le-a promis kurzilor dreptul la cetăţenie siriană.

Misterul kurd

Kurzii nu doar nu au o ţară, dar nici originea numelui lor nu este clară. Cercetătorii susţin variante diferite, de la denumirea unui grup etnic pînă la numele unei categorii sociale. Cert este că limba vorbită de kurzi este de origine iraniană. Şi prezenţa lor este notabilă în special în zona acoperită cîndva de Imperiul Persan. Astăzi sînt zone dens populate de kurzi în Iran, Irak, Turcia, Siria, Afganistan. Alte grupuri trăiesc în Armenia, Georgia, Israel, Azerbaidjan, Rusia şi Liban. De la sfîrşitul secolului al XX-lea, au sporit numeric comunităţile de kurzi din Statele Unite şi din ţări europene ca Germania, Elveţia, Marea Britanie şi Austria.

Sunniți, dar nu frați

Kurzii au fost de-a lungul timpului o monedă de schimb sau un instrument de presiune folosit de Iran, Irak, Turcia şi Siria. Astfel, uneori Iranul şi Siria au sprijinit minoritatea kurdă de pe teritoriul lor sau din afară, pentru a slăbi puterea de la Bagdad, pe vremea lui Saddam Hussein. Ulterior, acest sprijin temporar a fost retras şi înlocuit cu campanii repetate de represiune. Nici religia nu a reuşit să fie o cale de dialog şi îmbunare a autorităţilor statelor din Orientul Mijlociu sau Caucaz care găzduiesc marile comunităţi kurde. Majoritatea kurzilor este musulmană sunnită de rit shafi. Spre deosebire de sunniţii din Orientul Mijlociu, practicile mistice islamice sînt răspîndite printre kurzi, iar acest fenomen îi apropie mai degrabă de musulmanii de orientare sufită din Asia Centrală. Un număr mic de kurzi sînt şiiţi. Ei locuiesc din Iran, în provinciile Kermanshah şi Ilam, Irak (în centru şi sud-est). Alţi kurzi (puţini) din Turcia sînt alevi (considerată o ramură a islamului şiit, dar catalogată drept erezie, de către mulţi musulmani deopotrivă sunniţi şi şiiţi).

PUBLICITATE

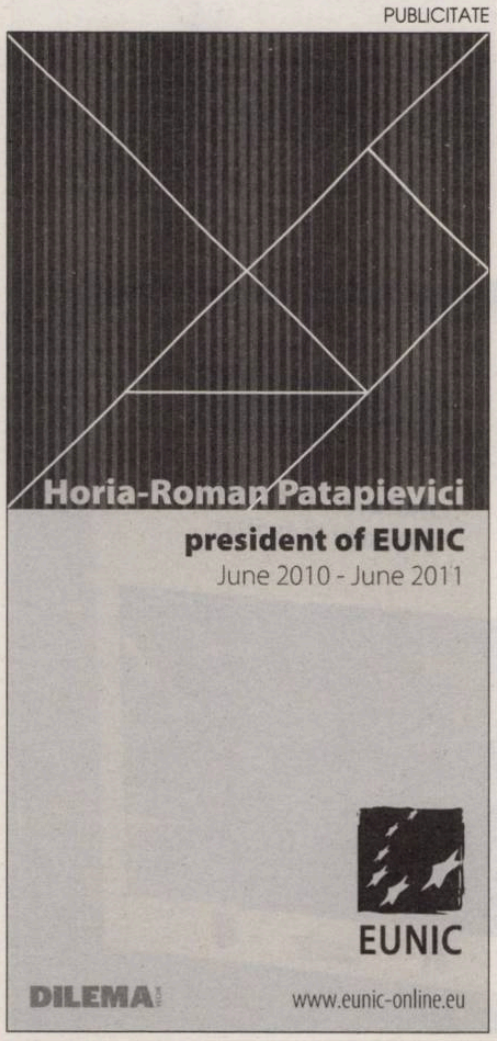

Jihad împotriva kurzilor

În prezent, kurzii reprezintă aproximativ 17% din populaţia Iranului şi, potrivit istoricilor, ar fi urmaşii triburilor ariene care au migrat din Asia Centrală şi s-au stabilit pe teritoriul republicii islamice de astăzi de unde s-ar fi răspîndit în Irakul, Siria, Turcia, Armenia şi Azerbaidjanul de astăzi. Ca şi kurzii irakieni, cei iranieni nu au ascuns că aspiră la crearea unui stat independent al kurzilor, care să reunească grupurile din Irak şi Turcia, ceea ce i-a pus din start pe lista de riscuri a puterii de la Teheran. Kurzii iranieni îşi păstrează limba, obiceiurile şi tradiţiile în pofida încercărilor autorităţilor, fie ele în vremea şahilor ori după instaurarea regimului islamic, de a asimila populaţia kurdă şi de a-i şterge identitatea, inclusiv prin relocarea unor grupuri din zonele tradiţional locuite de kurzi. În general, kurzii iranieni locuiesc în zone sărace şi reprezintă o problemă socială, fără rezolvare, cel puţin deocamdată, din partea autorităţilor. Ca şi în Irak şi Turcia, în Iran au izbucnit de-a lungul timpului revolte ale kurzilor fie în încercarea de a obţine varii forme de autonomie sau doar recunoaşterea unor drepturi în cadrul majorităţii. În 1946, kurzii iranieni au fost pe punctul de a-şi vedea visul împlinit, în timpul ocupaţiei sovietice. În nord-vestul Iranului s-a format atunci aşa-numita „Republică a Mahabad-ului". Dar independenţa a fost de scurtă durată. După retragerea trupelor sovietice, armata iraniană a recucerit teritoriul iar preşedintele micii republici a fost spînzurat. Ulterior, şahul Pahalvi a interzis chiar utilizarea limbii kurde. Nici relaţia cu noile autorităţi a proaspăt declaratei republici islamice nu a fost mai bună. Rebelii kurzi au intrat în conflict direct, armat, cu regimul islamic, iar în august 1979, ayatollahul Khomeini a mers pînă la a declara „război sfînt" împotriva lor, un jihad care s-a soldat o lună mai tîrziu cu masacrarea de către gărzile revoluţionare a 56 de kurzi din satul Qalatan şi a tuturor locuitorilor din satul Qarna. Deşi de atunci situaţia kurzilor s-a ameliorat iar ei au dreptul să îşi păstreze şi exprime identitatea şi cultura, în ultimii 20 de ani, autorităţile conduc campanii repetate de control a minorităţii kurde şi operează arestări ale liderilor locali. Ultima revoltă de proporţii a kurzilor iranieni a avut loc în 2005, după arestarea unor activişti kurzi, şi a durat o lună şi jumătate, în toată zona de est a Kurdistanului iranian.

Kurzii irakieni

Majoritatea kurzilor irakieni sînt grupaţi în partea de nord şi nord-est a ţării, în aşa-numitul „Kurdistan irakian", iar ponderea lor este de aproximativ 17% din populaţia Irakului. Istoria recentă a grupului etnic al kurzilor irakieni a fost marcată de politica constantă de oprimare a liderilor irakieni din Bagdad, din anii '60 pînă în timpul lui Saddam Hussein. În mod constant liderii irakieni au încercat să dizolve marile concentrări kurde şi au procedat la mişcări masive de populaţie. Numai între 1975 şi 1978, 200.000 de kurzi au fost obligaţi să plece din nord în alte regiuni irakiene. După ani de război civil, în 1992 kurzii au ţinut propriile alegeri parlamentare şi şi-au înfiinţat propriul guvern. Kurzii irakieni au considerat binevenită prezenţa americanilor în 2003 şi au colaborat cu forţele coaliţiei. În anii de după înlăturarea lui Saddam Hussein, în timp ce restul Irakului era marcat de haos, răpiri şi lupte între facţiuni şi cu trupele străine, Kurdistanul irakian era o oază de ordine şi securitate, prin comparaţie cu restul ţării. De altfel, tot aici au apărut primele semne de redresare economică, în jurul zăcămintelor de petrol. Pershmerga – luptătorii kurzi controlează *de facto* oraşe extrem de importante economic şi pentru rutele de transport – Kirkuk şi părţi din Mosul, iar prin Constituţia din 2005 sînt recunoscute autoritatea şi legile Guvernului Regional Kurd.

Turcia vs *PKK*

Kurzii din Turcia s-au aflat şi se află într-un permanent conflict cu autorităţile de la Ankara, un conflict marcat cu nenumărate atentate teroriste organizate de PKK (clasificat în SUA şi Europa ca organizaţie teroristă) şi de atacuri sîngeroase ale armatei turce în zonele locuite tradiţional de etnicii kurzi. Cererile kurzilor au oscilat, de-a lungul timpului, de la independenţă şi crearea unui stat propriu în sud-estul Turciei, la drepturi şi recunoaştere culturală şi etnică în interiorul statului turc. Zonele locuite de kurzi în Turcia sînt în general sărace, zone de munte cu o economie extrem de nedezvoltată, bazată mai mult pe agricultură şi oierit, fără infrastructură şi greu accesibilă. Numărul kurzilor a scăzut în urma conflictelor cu armata turcă şi din cauza imigraţiei masive, fie spre marile oraşe turce ca Istanbul, fie spre Kurdistanul irakian şi Europa, imigraţie determinată nu numai de permanenta stare de război şi de sărăcie, dar şi de lupte interne între PKK şi clanurile locale de kurzi care refuză autoritatea PKK. Liderul PKK Abdullah Ocalan se află în prezent în închisoare pe viaţă, în Turcia. Guvernul de la Ankara se află sub o permanentă presiune din partea Uniunii Europene pentru a ameliora situaţia drepturilor etniei kurde. Unele date arată că în 1980 în Turcia trăiau aproximativ 5 milioane de kurzi, în timp ce CIA Factbook arată că în 2008 erau aproape 14 milioane.

Cedări parțiale în Siria

Pe teritoriul Siriei de astăzi trăiesc aproximativ 1,6 milioane de kurzi, mai ales în zonele de nord şi nord-est, dar şi în oraşe mari ca Alep, Qamishli sau capitala Damasc. Drepturile lor sînt restricţionate iar existenţa oricărei forme de organizare pe criterii etnice şi politice este exclusă, de vreme ce în Siria sînt interzise orice fel de asociaţii etnice. Kurzii sirieni îşi pot doar parţial folosi limba şi exercita identitatea prin cultură ori tradiţii, în condiţiile în care, ca şi în alte state care găzduiesc kurzi, şi în Siria populaţia kurdă este supusă unei campanii de asimilare, care presupune restricţionarea utilizării limbii kurde prin interzicerea şcolilor private kurde şi a publicaţiilor în limba kurdă, neacordarea de autorizaţii pentru firmele cu nume kurde, impunerea de nume arabe (copiii nu sînt înregistraţi de autorităţile locale dacă au nume kurde). Abia după protestele recente din Siria, preşedintele Bashar al Assad a decis să îşi asigure liniştea măcar din direcţia minorităţii kurde şi a promis că aceştia vor putea fi cetăţeni sirieni şi vor avea mai multe drepturi. În trecut, nici din Siria nu au lipsit ciocnirile între populaţia kurdă şi autorităţi, aşa cum s-a întîmplat în 2004, cînd o revoltă în oraşul Qamishli, din nord-est, care a durat cîteva zile, s-a extins în capitală şi în oraşele locuite de kurzi de la graniţa de nord cu Turcia. Acum, potrivit relatărilor de la faţa locului, o parte dintre kurzi sînt pe străzi în protestele organizate de majoritarii sirieni.

***Carmen Gavrilă** este corespondent diplomatic Radio România.*

PUBLICITATE

Florian GHEORGHE

efectul de **ecou**

Noua marfă de lux – securitatea personală

Ultimii ani au amplificat cererea de securitate la nivelul tuturor comunităţilor umane, fapt cauzat de o criminalitate din ce în ce mai diversificată şi de dovezile privind incapacitatea instituţiilor specializate ale statului de a asigura protecţia tuturor persoanelor şi bunurilor acestora. La acestea se mai adaugă interesul exagerat acordat de mass-media crimelor grave, corupţiei şi abuzurilor de tot felul, în faţa cărora par să nu existe soluţii. Cînd peste acestea se suprapun şi dezastrele naturale repetate, ca în cazul inundaţiilor, un sentiment de părăsire cuprinde pe toată lumea. În acest context, oamenii se deschid la cooperare, ascultă experţii în domeniu şi fac cheltuieli pentru echipamente de protecţie, ţin în apartament cîini-lupi sau iau somnifere să poată dormi noaptea...

Deseori, securitatea oamenilor obişnuiţi pare o preocupare conjuncturală a guvernanţilor sau a aleşilor locali în preajma alegerilor, pentru a evita o eliberare din funcţie, după o crimă sau un accident de circulaţie cu urmări grave. Atunci se vorbeşte despre dreptul fundamental al oamenilor de a trăi într-un mediu liniştit şi curat, de importanţa creării locurilor de muncă pentru a-i integra pe cei marginalizaţi sau fără domiciliu stabil.

Faptul că preocupările pentru prevenirea criminalităţii au apărut în mediul urban nu trebuie să ne surprindă: aici sînt mai vizibile efectele delictelor comise şi tot aici cetăţenii fac presiuni asupra aleşilor locali şi asupra poliţiei să intervină pentru ca lucrurile să nu scape de sub control. La noi s-a studiat şi s-a scris foarte puţin, fapt care întreţine ideea că represiunea e singura modalitate de a lupta contra criminalităţii, că intervenţiile în forţă sînt suficiente pentru a menţine ordinea socială. Abordările retorice nu lipsesc însă din discursul unor înalţi funcţionari din poliţie sau din administraţiile locale. Un program serios de prevenire a criminalităţii este precedat de o fază obligatorie în care se evaluează ştiinţific starea de lucruri existentă, mijloacele şi acţiunile întreprinse deja pentru a-i face faţă. Acest demers profesional urmăreşte să fundeze viitoarele intervenţii pe un diagnostic corect al complexităţii fenomenului infracţional, ţinînd cont de particularităţile locale şi de nevoile reale de securitate. Desigur, diagnosticul realizat are o valabilitate limitată în timp deoarece realităţile sociale, umane şi instituţionale sînt într-o permanentă schimbare. Rolul său este de a orienta iniţiativele şi a întări parteneriatele ad-hoc. De asemenea, publicul trebuie să ştie că programele locale de prevenire desfăşurate pe banii săi au la bază contribuţia unor experţi care reprezintă mai multe discipline.

Bogaţii şi săracii securităţii

Societatea atîtor riscuri implică o ofertă enormă de dispozitive de securitate aflate la tot pasul: camere de supraveghere, bariere, porţi de control, grilaje, antifurt, cartele magnetice, senzori de mişcare, agenţi de pază şi multe altele. Ca urmare, oamenii se împart în două categorii: cei care îşi pot cumpăra securitatea (personală, a familiei, a bunurilor) şi cei care nu au bani suficienţi şi aşteaptă ca poliţia să-i protejeze de prădători. La acestea trebuie să adăugăm procesul de feudalizare specific marilor oraşe: e vorba de zonele cu case aflate în spaţii dotate cu ziduri şi instalaţii sofisticate, dispunînd de personal special instruit pentru supraveghere şi intervenţie. Intrarea într-o astfel de zonă se face după un ritual standard cunoscut doar de cei care locuiesc aici.

Această situaţie are consecinţe neaşteptate la nivelul criminalităţii, de care ar trebui să ţină cont forţele de ordine. Iată despre ce este vorba: cînd dau lovituri, delincvenţii obişnuiţi respectă trei principii, şi anume, să nu depună un efort prea mare, să evite riscul de a fi prinşi şi să obţină un beneficiu imediat. Ei ştiu că cel mai profitabil este să spargi locuinţa unei persoane înstărite, dar, urmare a „feudalizării", riscul creşte, şi ei procedează altfel. Se duc în cartierele sărace şi cu puţini poliţişti, sparg mai multe case, de unde fură valori modeste, dar, în final, beneficiile sînt comparabile cu cele obişnuite dacă ar fi furat din zona bogată, dar periculoasă pentru libertatea lor. Studiile consacrate acestei realităţi au denumit cartierele lăsate de izbelişte „zone fuzibile": precum siguranţele de la tabloul electric care se ard, dar salvează aparatura din restul casei, tot aşa, delincvenţii se vor deplasa spre cartierele sărace, lăsîndu-i pe cei avuţi să trăiască în linişte. E de la sine înţeles că poliţiştii, sub un anumit număr, nu pot face faţă acestui fenomen.

O criminalitate din ce în ce mai diversificată.

Nu întîmplător, în anii '60, marele criminolog V.V. Stanciu recomanda crearea unui cod al prevenirii criminalităţii care să funcţioneze paralel cu codul penal. Acesta ar fi trebuit să „împiedice crearea zonelor de deteriorare sau de patologie socială" în care criminalitatea este endemică, aşa cum se găsesc în oraşele suprapopulate. Cu durere mai adăuga faptul că statul lasă omul să ajungă în catastrofă şi abia apoi îşi propune să-l ajute. Desigur, şi V.V. Stanciu a văzut pericolul ca sub lozinca prevenirii criminalităţii să fie afectate libertăţile individuale prin măsuri exagerate de supraveghere şi control. Aşa se întîmplă ori de cîte ori cînd vreun nou şef al unei secţii de poliţie impune subordonaţilor săi să coboare în stradă şi să dea dovadă de toleranţă zero: se ajunge astfel la situaţia că poliţiştii hărţuiesc pe toată lumea iar ostilitatea cetăţenilor faţă de ei creşte. Ce fac delincvenţii? Ei aşteaptă cîteva zile pînă cînd noii sosiţi în stradă devin pasivi şi nemulţumiţi şi, apoi, trec din nou la delictele obişnuite.

Prelegeri şi costuri

De obicei, prevenirea criminalităţii este concepută la nivelul secţiilor de poliţie ca un efort de a merge prin şcoli şi a vorbi elevilor despre consecinţele legale ale comiterii de infracţiuni şi despre soarta unor delincvenţi care de mici au luat-o pe căi greşite. Dacă au fost mulţi elevi la întîlnirea cu poliţiştii înseamnă că acţiunea a fost un succes. Nu exclud faptul că pot exista unele rezultate pozitive, dar fără urmări notabile. Pentru că a merge la oamenii corecţi şi a le vorbi despre infracţiuni şi asprimea legilor are o rezonanţă limitată. Şi iată de ce: un expert canadian, Maurice Cusson, a demonstrat că ameninţarea cu legea penală se adresează următoarelor trei categorii de cetăţeni: celor cinstiţi şi morali, celor care fură de plăcere sau pentru că nu pot face rost de bani altfel şi, în sfîrşit, delincvenţilor ocazionali şi celor profesionişti. Ei bine, doar ultimii se tem de lege, doar ei sînt sensibili la creşterea pedepselor în anumite perioade. Dar pe aceştia îi sperie cel mai mult arestarea şi pedepsirea marilor delincvenţi, a celor cu cariere de invidiat şi care au devenit modele de succes pentru cei tineri. Celelalte două categorii de cetăţeni – adică majoritatea populaţiei – sînt indiferenţi faţă de ameninţarea cu legea. Cu alte cuvinte, ar trebui să ne bucurăm cînd avem mulţi recidivişti în închisori, pentru că asta ar însemna că avem o societate sănătoasă care nu produce condiţiile pentru a apărea noi şi noi delincvenţi.

O abordare serioasă a criminalităţii la noi este cerută şi de un aspect trecut cu vederea: costurile sale. Acestea sînt enorme şi generate de pierderi de vieţi omeneşti, de îngrijiri medicale şi psihologice acordate victimelor, de efectele corupţiei şi furturilor de bunuri aparţinînd cetăţenilor sau firmelor, de fraudele economice, fiscale şi vamale, de tulburările ordinii publice, de schimbarea obiceiurilor oamenilor determinată de teama de infracţiuni, de comerţul clandestin şi profiturile lumii interlope, de cheltuielile firmelor particulare şi de stat pentru a se proteja, de cheltuielile privind funcţionarea poliţiei, a jandarmeriei, parchetelor, tribunalelor şi a penitenciarelor. La acestea se mai adaugă şi alte aspecte greu de cuantificat, dar producătoare de pierderi şi mari suferinţe: vieţile distruse ale rudelor victimelor criminalităţii, reacţiile de răzbunare, neîncrederea ce survine în relaţiile sociale, frica permanentă de o nouă agresiune, pierderile turistice şi culturale, imaginea defavorabilă în ochii străinilor. Pentru 1996, Anglia menţiona un cost al criminalităţii de 51 de miliarde de lire sterline, iar Canada de 46 de miliarde de dolari, costuri greu de suportat chiar şi pentru aceste ţări. Ca urmare, abordarea profesională a complexităţii fenomenului infracţional contemporan impune personal suficient, dotări adecvate, salarii pe măsura riscurilor, dar şi un Institut Naţional de Criminologie: pe lîngă miile de miliarde de lei aduse pagube cetăţenilor ţării şi economiei naţionale prin extinderea fenomenului infracţional, costurile determinate de funcţionarea instituţiilor reprezentative în acest domeniu ar fi insignifiante. Avem deci nevoie de o dezbatere publică privind dificultăţile noastre sociale generatoare de criminalitate.

Florian Gheorghe *este psiholog, conferenţiar la Universitatea Hyperion din Bucureşti, autor al cărţii* Prevenirea criminalităţii. Teorie şi practică, *2005.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Petre BARBU

Astă-seară ne plictisim la Gală!

Am citit că Asociaţia Profesioniştilor de Televiziune din România a organizat o gală şi a dat nişte premii. Am parcurs lista premianţilor. M-am întunecat. Nu contează cine sînt „fericiţii profesionişti". Oricum, gala asta este o glumă proastă, dacă ne uităm la premianţi şi apoi la gunoaiele pe care ni le livrează zilnic televiziunile noastre.

O altă gală a premiat femeile de afaceri cu „realizări remarcabile în ultimul an, în ciuda crizei financiare pe care o traversează România". La această gală a fost introdus şi un premiu acordat celui mai admirat bărbat de afaceri, de către femeile de afaceri... Adică un fel de concurs de frumuseţe.

O fundaţie (n-are importanţă numele) a ţinut o gală în care a premiat „implicarea socială a celor mai importanţi parteneri" ai săi, la Hotelul Radisson BLU din Bucureşti. Obrazul subţire al unei gale cu cheltuială se ţine.

O gală cu un nume caraghios, „OSCAR românesc pentru excelenţă", a dat nişte premii de excelenţă. Evenimentul a fost susţinut şi de Compania de Teatru Passe-Partout Dan Puric. Actorul Dan Puric a fost premiat în cadrul acestei gale. Cine susţine o gală primeşte un premiu la gală...

Bucureştiul s-a umplut de gale. Cred că nu există publicaţie cu pretenţii, fundaţie vioaie, site cu trafic confidenţial sau organizaţie profesională să nu fi organizat (măcar o dată în viaţă) o gală. Nu contează ce fel de gală sau ce semnificaţie are pentru comunitate şi pentru oamenii simpli. Contează să fie o gală. Să se dea nişte premii în bani sau trofee, să adune pe lista laureaţilor nişte „nume grele", să lanseze invitaţii la cîţi mai mulţi indivizi din „lumea bună", să vină buluc indivizii, să dea năvală televiziunile şi presarii într-o „ambianţă caldă şi prietenoasă" (şi ceva mîncare la bufet) şi, după discursuri, felicitări, glumiţe, vorbe goale, şampanie şi poze (multe poze!), gala trebuie să beneficieze şi de aşa-numita „expunere media". Galele sînt o pîine de mîncat pentru agenţiile de PR şi pentru firmele de evenimente, care s-au înmulţit ca ciupercile, în plină criză. Mai toate galele se înghesuie în Bucureşti. N-am auzit ca vreuna să aibă loc la Ţăndărei sau Tecuci. Sigur, nu sînt locuri inspirate pentru a face o gală, pentru că ar creşte costurile transportului bufetului şi al vedetelor. Şi ce televiziune şi-ar trimite reporterii şi cameramanii la dracu'n praznic? Gala trebuie neapărat să se desfăşoare la centru şi să beneficieze de „maximă vizibilitate".

De obicei, gala nu este un concurs pe bune. Organizatorii adună un juriu de faţadă, pentru că premiile sînt deja stabilite după simpatii, interese şi prietenii. Toată lumea este mulţumită la o gală. Organizatorii – pentru că au dat premii, laureaţii – pentru că au luat premii şi invitaţii gură-cască – pentru că au mîncat, au băut moca şi au schimbat impresii şi cărţi de vizită. Astfel, Gala pretinde că intră în istorie.

Avem o inflaţie de gale şi de premianţi într-o Românie mediocră. La atîtea gale care înfloresc în fiecare an şi la premianţii pe care acestea îi scot ca pe bandă rulantă, România ar trebui să fie o ţară pe podiumul mondial. Nu este. Sîntem bolnavi de festivism, de discursuri şi de aplauze. Facem gale dintr-un soi de plictiseală, fără nici o miză, doar ca să ne pupăm şi să ne linguşim între noi. Mă mir că nu s-a organizat pînă acum o Gală a Galelor, ceva asemănător cu faza finală a festivalului „Cîntarea României" de pe vremea lui Ceauşescu, în care fiecare gală să vină cu premianţii săi, cu vedetele şi trofeele sale, şi să se încingă o Gală Naţională. Mihai Tatulici şi Andreea Marin ar fi buni de prezentatori la gala asta... terminală. E doar o sugestie.

Valoarea unei gale nu constă în „greutatea" celor premiaţi, în numărul vedetelor care şi-au mişcat fundurile pe scenă, în faima politicienilor fără agendă ori a oamenilor de afaceri care au „onorat cu prezenţa". Cred că galele trebuie să impună valorile reale. Nu se întîmplă aşa. În fond, de ce avem atîtea gale pline de premianţi de-o seară? Pentru a satisface nişte orgolii mărunte. Sînt destui oameni valoroşi în România, care îşi văd de treabă în anonimat şi care trăiesc fericiţi, fără să primească vreun trofeu din partea unui tiriplic şi să fie aplaudaţi de o asistenţă ipocrită. Mai uşor cu galele, nu vă mai vînturaţi orgoliile de propagandişti!

***Petre Barbu** este senior-editor la revista* Forbes România.

Rubrica semnată de Cezar Paul-Bădescu, *Cultura pe sticlă*, va fi reluată peste cîteva săptămîni.

Tudor Călin ZAROJANU

Ziarişti pe bune

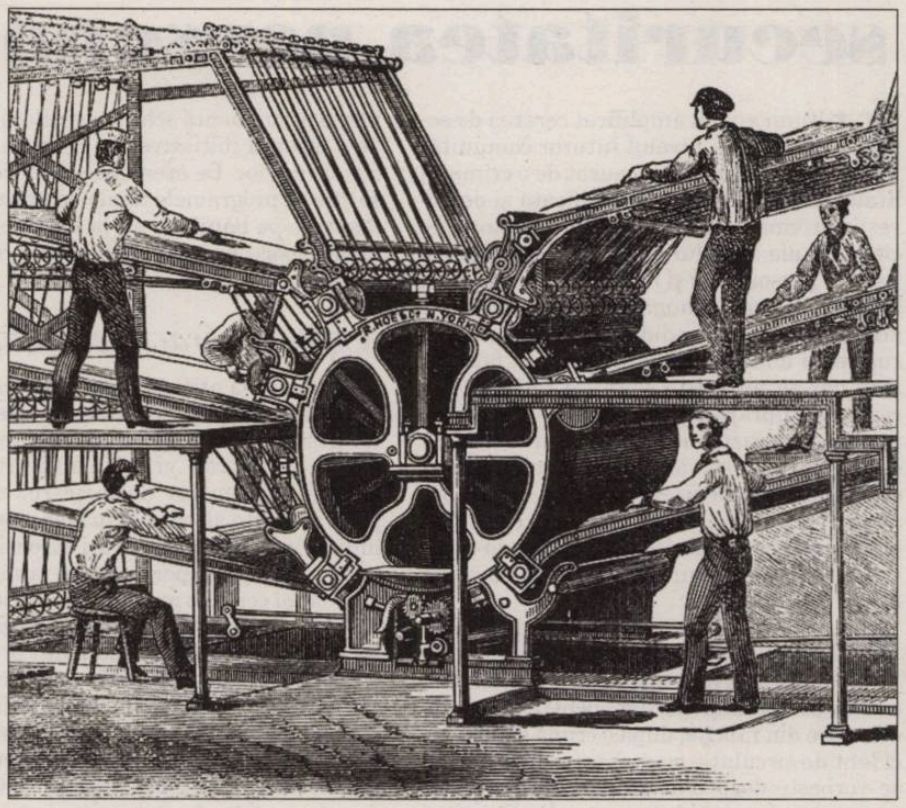

Cum e presa românească actuală, se ştie! Nu. Nu se ştie, pentru că vorbim despre ea cu gîndul exclusiv la cei cîţiva senatori de drept ai talk-show-urilor, plus cîteva zeci de reporteri TV mai mult sau mai puţin inspiraţi, mai buni sau mai modeşti cunoscători ai limbii române, stăpînind mai aprofundat ori mai superficial domeniile pe care le acoperă. Oricum, acestora din urmă – cu puţine excepţii – nici nu le reţinem numele. Dar trebuie spus ceva şi în apărarea lor: doar o (mică) parte din ceea ce produc şi din felul în care apar în vieţile noastre se află în sarcina lor – restul (inclusiv penibilităţi) sînt urmarea felului în care sînt folosiţi.

Pe de altă parte, mai ales de cînd a început să se mute pe Internet cu arme (prietenii ştiu de ce!) şi bagaje *(idem)*, presa scrisă e tot mai anonimizată şi mai îngustă în formele de exprimare. Dacă în anii '90 puteam vorbi despre destule voci marcante ale cuvîntului scris, despre remarcabili autori de reportaje, anchete şi interviuri, azi ziarele sînt compuse aproape exclusiv din ştiri – de multe ori preluate *ad litteram* de pe agenţii – şi editoriale.

Vă spun ceva aceste nume?

Cu toate acestea, există în România de azi, şi au existat tot timpul, ziarişti adevăraţi şi presă de calitate. În primul rînd, în agenţiile de ştiri – canale de presă esenţiale care implică un nedrept anonimat. Relativ recent, unele ziare au început să menţioneze numele autorilor de ştiri venite pe agenţii, dar, cum imaginea face cît o mie de cuvinte, absenţa ei îi lasă pe ziarişti tot în umbră. Vizibilitatea – la propriu şi la figurat – este cea care asigură notorietatea şi încrederea în competenţa ziaristului.

Vă spune ceva numele **Lucia Efrim?** Este, de ani buni, unul dintre cei mai tari ziarişti pe zona justiţiei. Dacă am o nelămurire legată de reţineri, arestări, procese, situaţii juridice sofisticate, pun mîna pe telefon şi o sun, profitînd de faptul că am avut bafta să-i fiu coleg la Mediafax. Ca şi **Elvirei Gheorghiţă,** „Doamna doctor", mega specialist în probleme de sănătate şi învăţămînt. N-am întîlnit încă un profesor universitar sau şef de clinică să nu se însenineze cînd îi aude numele!

În al doilea rînd, presa online. Ultimii ani au însemnat – cum spuneam – o tristă restrîngere a prinţurilor, dar şi o fericită dezvoltare a jurnalismului de Internet. Astăzi există bloguri personale mai bine informate şi mai bine scrise decît unele publicaţii de trust. În plus, pe site-urile de presă şi de ştiri scriu oameni de o foarte bună calitate, care fie s-au lansat direct aici, fie au migrat dinspre celelalte canale mass-media. HotNews, de pildă, mi-a prilejuit bucuria descoperirii mai multor voci de excepţie: **Anne-Marie Blăjan,** „doctor" în materie de politică externă, poate singurul ziarist român care, la începutul crizei financiar-economice mondiale, a enumerat convingător şi spectaculos *avantajele* pe care România le putea avea de pe urma acesteia!; **Cristian Orgonaş,** un neobosit cercetător al istoriei economice, capabil să producă solide – şi surprinzătoare! – comparaţii între salariile, pensiile şi preţurile din diferite perioade, inclusiv înainte şi după decembrie 1989; **Dan Popa,** un excelent analist economic, dacă vrei să înţelegi ce se-ntîmplă cu adevărat şi ce e probabil să se mai întîmple, trebuie să citeşti articolele lui, scrise, *nota bene,* într-un limbaj accesibil oricui; **Vlad Mixich,** hotărît să descopere toţi românii excepţionali din lume şi făcînd cu ei interviuri care se citesc cu sufletul la gură.

Oameni care nu se pricep la orice

În al treilea rînd, oameni din diferite canale de presă care, spre deosebire de cei care se pricep la orice, s-au specializat cu adevărat într-un domeniu, dînd dovadă de o cultură impresionantă, dar formulînd şi un punct de vedere clar, puternic, personalizat. Dacă vreau să ştiu cîţi bani face un film pe care o să-l văd sau nu şi să fiu la curent cu ce mişcă în lumea cinematografiei, am mai multe variante de semnături, dintre care, personal, o prefer pe cea a **Iuliei Blaga.** Dacă vreau să mă prind cum merge economia – la noi şi-n lume – mă uit la **Moise Guran.** Dacă am nevoie de o analiză meseriaşă a campionatului naţional de fotbal... Am glumit, n-am nevoie de aşa ceva.

În al patrulea rînd, în contra curentului care a dus la cvasidispariţia reportajelor şi anchetelor „de autor", atît din presa scrisă cît şi din cea vizuală, supravieţuiesc totuşi cîţiva încăpăţînaţi ale căror filme şi emisiuni abia aştept să le văd, indiferent care ar fi subiectele alese, pentru că de fiecare dată îşi lasă amprenta inconfundabilă şi de fiecare dată e ceva interesant. Menţionînd aici numele lui **Cornel Mihalache** şi **Răzvan Butaru,** pot fi suspectat de subiectivism, căci îmi sînt colegi (şi prieteni) în TVR, dar am să adaug imediat excelenta emisiune PRO TV *România, te iubesc!*

Oameni din diferite canale de presă care s-au specializat cu adevărat într-un domeniu.

Cum s-a deformat percepţia

Am lăsat intenţionat la coadă zona editorialiştilor şi a realizatorilor de talk-show, care – în ansamblul ei – a deformat grav atît percepţia asupra presei cît şi presa însăşi, prin instituirea şi cimentarea impresiei că *ziaristul e un cetăţean care-şi dă cu părerea*. Despre orice. Acelaşi om vorbind cu apăsare şi fără dubii despre poneiul roz, calificarea naţionalei de fotbal, ţinutul secuiesc, lista compensatelor, bacteria e-coli, războiul din Libia, mişcările tectonice, doctrine politice, subtilităţi legislative şi juridice, orice altceva. Este exact ceea ce *nu* fac cei amintiţi mai sus.

Nu e de mirare că rezultatele sînt pe măsură. Aţi avut vreodată curiozitatea să căutaţi articolele de acum doi, patru, zece ani ale vreunui editorialist VIP şi să vedeţi în ce măsură ceea ce preconiza s-a adeverit? Căci fără prorociri nu se poate! Nu se cheamă că eşti analist!

Cît despre moderatori, majoritatea n-au nici o treabă cu etimologia cuvîntului, amintindu-mi de o caricatură a legendarului Matty: un arbitru de fotbal alergînd, făcînd semne largi şi strigînd: „Hai! Acum, că sîntem în avantaj!!".

Şi totuşi, chiar şi în această zonă există ziarişti adevăraţi. Dintre editorialişti, admiraţia mea se îndreaptă, de pildă, spre **Alina Mungiu-Pippidi.** Dintre moderatori, îmi place tot mai mult **Mihai Rădulescu.** Şi nu sînt singurele exemple.

Jurnalismul românesc nu este o breaslă formată din oameni care-şi vînd sufletul, din isterici şi din pipiţe care n-au reuşit (deocamdată) să-şi găsească altceva de lucru. Nu în întregime, şi nici măcar în majoritate. Cei mai mulţi dintre ziarişti sînt oneşti, muncitori şi destul de în temă cu lucrurile despre care vorbesc. Unii dintre ei sînt supercompetenţi. Unii sînt strălucitori. Din păcate, destui sînt (cvasi)anonimi. Dar nu trebuie decît să vrei, ca să reuşeşti să ajungi la ceea ce fac ei şi să fii informat pe bune.

***Tudor Călin Zarojanu** este jurnalist şi scriitor.*

Patricia MIHAIL

„Raiul pe pământ“

– povestea unei tinere harpiste –

„Toată lumea, cînd aude de harpă, se gîndeşte la poveşti, zîne şi altele asemenea. Harpa înseamnă cu totul altceva.“ Şi, terminînd de rostit aceste cuvinte, **Roxana Moişanu** a continuat apoi să-mi vorbească despre acel „altceva“, vreme de mai bine de o oră. E drept, acesta nu este un basm cu zîne, spiriduşi şi feţi-frumoşi. Nu am fost învăluite în praf de stele cît am stat la o limonadă şi-un pahar de vorbă. Nu au apărut, de nicăieri, rochii dantelate de prinţese. Eram doar noi, refăcînd drumul Roxanei, de la orgă, la harpă.

Nevoia de a cînta

După prima mea întîlnire cu harpa, în octombrie 2010, la „Ora de Pace“ – recitalul Roxanei de la Ceainăria Teatrului Act –, am rămas vrăjită şi am continuat să vin la fiecare spectacol care i-a urmat. Astfel, am cunoscut-o pe Roxana, dar şi pe maestrul ei – cum îl numeşte în modul cel mai natural cu putinţă –, profesorul Ion Ivan-Roncea. Acesta din urmă, fiind întrebat de ce a ales harpa, mi-a răspuns zîmbind: „Ştiţi, eu m-am născut în satul Frumuşani, iar acolo toată lumea cîntă la harpă“. În fapt, a fost vorba despre o întîmplare fericită, norocoasă, în care harpa l-a ales pe solist.

Într-un mod asemănător, pare-mi-se, ursitoarele au îndreptat-o şi pe Roxana către muzică şi, în special, către acest instrument. „Obişnuiam să ascult emisiunile lui Iosif Sava; într-o zi, în clasa a V-a, mă întorceam de la şcoala generală din cartierul unde învăţam şi, efectiv, am avut o deschidere către muzica clasică, iar din momentul acela am simţit nevoia fizică să cînt la pian. Pur şi simplu.“ A vrut să facă pian, ba chiar orgă, dar, din pricina vîrstei (avea deja 12 ani şi nu mai putea recupera), a fost pusă în situaţia de a alege între harpă şi oboi. În final, a ales harpa – care, la fel ca orga, necesită aceeaşi coordonare a mîinilor cu picioarele –, pianul devenind instrumentul secundar de studiu. „Din momentul în care mi-au cumpărat pian, nu am mai ştiut ce înseamnă să ieşi în faţa blocului să te joci, pentru că stăteam şi studiam. Asta îţi dezvoltă foarte mult educaţia muzicală, citirea notelor la prima vedere.“ Totuşi – întreb eu –, nu simte că a pierdut ceva, că a ratat anumite momente ale copilăriei? „Nu – îmi răspunde imediat –, îmi doream atît de mult să fac muzică, încît nu îmi mai trebuia altceva, era o plăcere. Cu asta suplineam totul. Satisfacţiile sînt imense. În plus, era mult mai interesant să studiez la pian, decît să mă joc cu păpuşile.“

Aurmat Liceul „George Enescu“ din Capitală şi apoi Universitatea Naţională de Muzică, la clasa profesorului Roncea, despre care spune că era exigent în privinţa studiului, dar şi înţelegător cînd era vorba de a împăca orele de curs cu repetiţiile de la Opera Română (unde este angajată încă din anul III de studiu), dat fiind că şi el a îmbinat cu succes cariera de profesor cu cea de solist de harpă.

Congrese şi festivaluri

Deşi încă tînără, Roxana se poate mîndri cu o carieră demnă de laudă – începînd cu anul 1994, cînd are primul recital solo important, la Centrul Cultural Român din Paris, şi continuînd cu Premiul I şi Premiul de Excelenţă al Uniunii Interpreţilor, Coregrafilor şi Experţilor Muzicali la Olimpiada Naţională din 1997. Apoi participarea la Congresul Mondial de Harpă din 1999, de la Praga, unde a fost selecţionată să cînte în cadrul programului *Focus on Youth Concerts*, precum şi la cel din 2002, de la Geneva, unde a debutat cu orchestra Filarmonicii din Ploieşti, sub bagheta dirijorului Ilarion Ionescu Galaţi. Despre Congresele Mondiale de Harpă îmi povesteşte că sînt „raiul pe pămînt“. Cei care participă sînt, de obicei, persoane avizate, implicate în lumea harpei, solişti, din care 70-80% sînt prezenţi şi pentru a interpreta. „Aici vine numai crema; este o experienţă bogată, participi la cursuri, workshop-uri, poţi cumpăra partituri, accesorii etc.“

De altfel, aceasta este una dintre problemele din România – aici nu ai posibilitatea cumpărării unui instrument, nu există un magazin pentru accesorii, corzi, fetru (material de care ai nevoie să înveleşti pedalele harpei). Din acest motiv, primul Festival de Harpă din România, organizat în 2007 de către Ion Ivan-Roncea, cu ocazia împlinirii unui secol de harpă în ţara noastră, a fost foarte important pentru solişti, dar şi pentru public, deschizînd o poartă către lumea harpei. Mai mult, odată cu expoziţia cu vînzare realizată de firmele Lyon & Healy şi Salvi, artiştii au avut posibilitatea de a-şi achiziţiona instrumente.

© A. Bulbooacă

Harpa de concert vs harpa celtică?

Posesoare a două harpe – una de concert, cu pedale, şi una celtică –, Roxana are timpul împărţit între spectacolele de la Operă şi proiectele proprii. După cei peste 10 ani petrecuţi pe scena Operei, ca harpistă solistă şi şefă de partidă, Roxana afirmă că, deşi aici este mai dificil, nu ar mai pleca într-o orchestră simfonică: „La Operă e altă senzaţie, nu trebuie să fii atent numai la dirijor, trebuie să cauţi urechile şi la ce auzi de pe scenă, la solişti, pentru că solistul e cel mai important şi trebuie urmărit. Iar momentele de dialog între harpă şi solişti sînt foarte dese în lucrările pentru Operă. La fel şi solourile, spre deosebire de cazurile partiturilor de muzică simfonică...“

În ultimii ani, Roxana a păşit în afara sferei muzicii clasice, abordînd genul muzicii de film: „Am decis să fac recitaluri cu muzică de toate genurile. Am încercat să prelucrez, să adaptez diverse alte partituri pentru harpă. Poţi familiariza publicul cu acest instrument (harpa celtică – *n. red.)*, printr-o astfel de muzică, mult mai lesne decît prin cea clasică. Uşor, uşor pot fi apropiaţi“. Îmi explică apoi cum e cu diferenţa de timbru dintre cele două harpe: „Cea de concert are un sunet mai amplu, mai catifelat, pe cînd harpa celtică sună mai aspru, ducîndu-te cu gîndul la muzica irlandeză“. Din ce în ce mai însufleţită, continuă să-mi spună despre schimbarea armoniilor, a tonalităţii, despre diezi, bemoli, despre grosimea şi materialul din care sînt făcute corzile, dar şi despre faptul că fiecare harpă, fie ea celtică sau de concert, are secretul ei: „Flajoletul trebuie găsit pe fiecare harpă în parte, e un procedeu aparte de tragere a corzii prin apăsare, şi trebuie să îi găseşti punctul de coardă“.

Pas cu pas, ne îndreptăm din nou înspre punctul de pornire – „Ora de Pace“. Acest recital a prins viaţă prin intermediul Facebook-ului, cînd a luat legătura cu ea o harpistă amatoare din America, spunîndu-i despre Peace Hour: „În timpul acestui eveniment, fiecare harpist din lume cîntă o oră pentru pace. Indiferent că este pe veranda din faţa casei lui sau într-un loc cu public, precum a fost Ceainăria de la Teatrul Act – un loc intim, liniştitor“. Recitalul din data de 10.10.2010 a fost însoţit şi de proiecţii video, realizate de Radu Rădescu – cel care i-a şi propus de altfel colaborarea. Despre susţinerea unui recital într-un spaţiu precum cel al Ceainăriei spune că este un test, o experienţă formatoare pentru un solist. „Publicul stă foarte aproape de tine. În mod normal, există o distanţă în sala de concert, care te face să ai senzaţia de protecţie. Se spune că fiecare muzician trebuie să îşi creeze o aură în jurul lui în momentul în care cîntă, pentru a nu fi atins de orice zgomot. Dar asta nu înseamnă că trebuie să te laşi furat de peisaj, pentru că există riscul de a uita pe unde te afli, de a te rătăci. Depinde de experienţa fiecăruia dintre noi. De aceea este bine să ai cît mai multe apariţii pe scenă, recitaluri în care publicul să-ţi fie aproape, ca la Ceainărie, pentru că te ajută să te cunoşti mai bine pe tine, să te autocontrolezi şi să-ţi ţii firea.“

Aurmat apoi un alt recital, în luna noiembrie, de această dată la Sala Mică a Ateneului, intitulat „Acorduri pentru harpă şi proiecţie de cameră“ – un recital maraton în care, timp de o oră şi jumătate, Roxana a cîntat atît pe harpa de concert, cît şi pe cea celtică – o premieră în ţara noastră, cînd ambele tipuri de harpă au fost pe aceeaşi scenă.

Duo *Cell'Arpa*

Cell'Arpa

Anul 2011 a început şi el cu o întîlnire inedită, cu Alexandrina, pe care a cunoscut-o la emisiunea *Garantat 100%*. Astfel, după ce au cîntat împreună cîteva piese în concertul susţinut de aceasta pe 22 decembrie anul trecut, colaborarea a continuat, iar pe 7 aprilie 2011 harpa celtică a Roxanei s-a alăturat din nou pianului Alexandrinei, fiind însoţite de această dată şi de violoncelul lui Mladen Spasinovici. De altfel, cel mai nou proiect al Roxanei este duoul *Cell'Arpa*, format, începînd cu luna aprilie 2011, împreună cu violoncelistul Mladen Spasinovici.

În această formulă, ei au cîntat pentru prima oară împreună, oficial, la sfîrşitul lunii aprilie. Recitalul de harpă celtică şi violoncel „Musica Mundi“, cu *visuals* realizate de acelaşi Radu Rădescu, a avut loc tot la Sala de Lectură a Teatrului Act. „Am avut un public pe care l-am simţit aproape de noi. Urmează, pe viitor, să investim mai mult în aparatura electronică, astfel încît captarea sunetului să fie mult mai fidelă şi mai realistă“, mi-a spus Mladen după concert. Prin recitalurile lor atipice, cei doi caută să promoveze nu doar muzica clasică, ci şi muzica de film sau folclorul românesc. Tocmai de aceea, „Musica Mundi“ ne-a purtat lin din Irlanda, în Israel, şi din România, în America de Sud. Pentru viitor, au o mulţime de lucruri de perfecţionat: „Noi ne gîndim că, prin recitalurile acestea live însoţite de proiecţii video aducem ceva nou, nefiind mulţi cei care fac acest lucru. Şi asta pentru că sînt foarte multe aspecte tehnice la care trebuie să ai grijă, de care publicul nu are de unde să ştie...“ îmi spune Roxana. Apoi completează: „Există un risc, deoarece imaginea poate veni uneori în detrimentul muzicii, şi viceversa. Oamenii pot fi captaţi de nişte imagini foarte frumoase, sugestive, şi s-ar putea să piardă muzica. Sau, dimpotrivă, pot fi atenţi la muzică, şi nu la ce se întîmplă pe ecran, pierd o secvenţă şi apoi sînt derutaţi... Rămîne de văzut cum vom rezolva această problemă“. Pînă una-alta, se pregătesc de recitalurile pe care le vor susţine în această vară în ţară, dar au şi planuri multe pentru toamna ce va veni...

În final, vă spun drept, acesta nu este un basm, deşi graţia şi naturaleţea cu care Roxana cîntă la harpă, alăturate dedicării lui Mladen, te transportă pe alte tărîmuri şi în alte vremuri. Nu. Acesta nu este un basm, deoarece, pentru a păşi în poveste, trebuie să te afli în sala de concert. Sau, după cum spunea un domn pe pagina de Facebook a duoului, trebuie să devii „un martor fidel“.

Duoul Cell'Arpa *va fi prezent pe 12 şi 13 iunie 2011 la Festivalul Rozelor din Rîşnov, iar pe 14 şi 15 august la Festivalul Internaţional de Film Istoric de la Rîşnov.*

ÎNTR-O VREME DE TARABE PE CREIER, ZÎMBEŞTI MAI RELATIV DECÎT FIINŢELE VECHI

■ *Forclorfenuron*. E un accelerator de creştere din cauza căruia pepenii din grădina de 3 hectare a dlui Liu au explodat care cum a ştiut mai bine. Într-o vreme de placidităţi estivale, salut gestul pepenilor chinezi de-a nu se mai lăsa îndopaţi cu toate porcăriile. (**L. V.**)

■ Înainte era corect pluralul „căpşune“. Cînd s-a constatat că foarte multă lume zice „căpşuni“, s-a considerat această variantă drept corectă şi democratică, apoi autorii dicţionarelor au binevoit să recupereze şi varianta veche. La fel se întîmplă cu fructele numite odată „cireşe“. Au devenit similare pomilor, adică „cireşi“, pentru ca apoi – cu chiu, cu vai – să fie readmisă şi varianta mai veche. Oricum, în piaţă se vînd numai „cireşi“. Şi mă aştept să văd cît de curînd pe tarabe „pruni“, „meri“, „peri“ şi, de ce nu, „mandarini“. Iar tarabagiii or să ne servească în „doi minuţi“ cu „fructi“ spălaţi la „robineţi“. (**A. M.**)

■ Telefonul mobil e cancerigen. Pînă şi Organizaţia Mondială a Sănătăţii a admis că vorbitul la telefon poate cauza tumori pe creier. Încă un motiv să nu răspunzi cînd te sună şeful, soacra sau vreo altă persoană dragă. (**M. M.**)

■ „Cu 99 lei în loc de 480 zîmbeşti mai natural decît Angelina Jolie şi Brad Pitt.“ Nici naturalul nu mai e ce-a fost. Costă. (**A. M. S.**)

■ Am intrat, dintr-una într-alta, pe site-ul unui restaurant turcesc din Bucureşti în care e prezentat „bucătarul excentric“ Salih, un turc relativ tînăr, născut la Şanliurfa, care-şi povesteşte un vis printre „munţi de lipii şi arbori de cataif, rîuri de ayran şi fluturi făcuţi din aromele cele mai fine de boia dulce“. Am priceput cum e cu munţii şi rîurile, dar boia iute o fi avînd? (**S. S.**)

■ Ca tot intelectualul de mai, m-am dus şi eu la Tîrgul de Carte, să beau o bere cu un amic şi să casc gura la fiinţele de hîrtie. Am dat o raită printre standuri şi rafturi, am răsfoit cîte ceva şi am cules (pentru a vi-l oferi) numele unei edituri: Editura CONFISC. (**D. S.**)

■ În cartierul Aviaţiei, printre sedii de multinaţionale şi blocuri de sticlă (post)moderne, două nume vechi şi parfumate: str. Tăbliţei şi Intrarea Condeiului. (**M. V.**)

PE VREMEA UNORA DINTRE NOI (A TUTUROR PĂRINŢILOR MAIDANEZI), VEDEAM LA TELEVIZOR UŞI SEMANTICE

■ Banchetul de sfîrşit de a VIII-a nu mai este ce era pe vremea unora dintre noi (un dans cu *quick cola* în sala de sport…). Despre unul dintre cele ale generaţiei de acum pot spune măcar atît: la fetele prezente acolo am văzut cele mai multe tocuri înalte din viaţa mea. (**I. P.**)

■ Victorie, victorie mică, dar o victorie a noastră, a tuturor stanbraniştilor, cîţi om mai fi: într-un interviu acordat Anei Maria Onisei *(Adevărul literar şi artistic* din 25 mai), Jiří Menzel, încîntătorul regizor ceh, a declarat că pe o insulă pustie ar lua cu el filmele cu Laurel şi Hardy. (**R. C.**)

Cu ochii-n 3,14

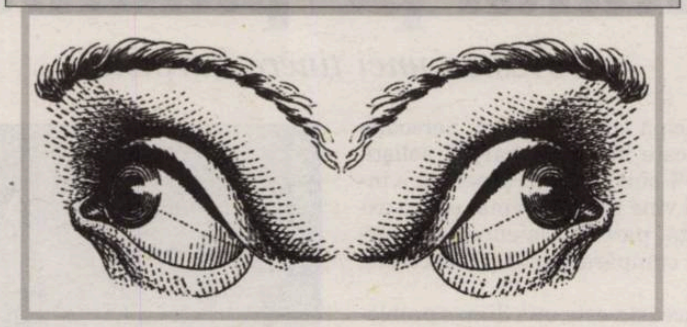

■ În parcul Herăstrău din Capitală, într-o după-amiază, pe înserate, două familii îşi aclamau odraslele care se fugăreau pe monumentul părinţilor fondatori ai Uniunii Europene. Euroscepticism în faşă. (**S. G.**)

■ În Mexic a apărut moda bijuteriilor vii. Se ia, adică, un cărăbuş, pe a cărui carapace se lipesc pietre preţioase, transformîndu-l dintr-o insectă oarecare într-un gîndac de fiţe. Oare dacă acelaşi tratament s-ar aplica şi cîinilor noştri maidanezi, nu s-ar mai înmuia cei care susţin legea eutanasierii? Căci una e să fii muşcat de un cîine vagabond, alta e să simţi în pulpă un canin încrustat cu nestemate. (**S. G.**)

■ Un grup gălăgios de tineri sub 20 de ani, în Piaţa Romană. Discută fleacuri. O fată: „Îl mai ţine minte cineva pe Ciorbea?“ Mai multe voci: „Da, mă, da… chiar!“ „Băi, mi-a marcat copilăria. Numa' cînd îl vedeam la televizor şi începeam să plîng!“ E fabulos cum politicienii de ieri se transformă în mituri şi sînt pe post de bau-bau al copilăriei pentru generaţiile de azi! Noi am avut unul singur. (**A. P.**)

■ Într-un bar din Maribor, Slovenia – o budă. În budă – două uşi, două alegeri: „Mujeres“ şi „Virgenes“. Aviz amatoarelor! (**P. M.**)

■ O prietenă din Polonia, care studiază limba română, îmi trimite următoarea întrebare: „Care-i diferenţa dintre Fernando *din* Caransebeş şi Fernando *de la* Caransebeş? *Din* înseamnă că s-a născut acolo, iar *de la* înseamnă că e un reprezentant al acestui oraş?“. Iată cum a ajuns Caransebeşul să pună probleme semantice! (**M. C.**)

DACĂ MAI GĂSIŢI LUMEA LARGĂ PRIN BUZUNARELE DUMNEAVOASTRĂ, PUTEŢI GĂSI PATRIE

■ Biletul de autobuz (sau de tramvai) a devenit istorie. Dacă mai găsiţi vreunul rătăcit prin buzunarele dumneavoastră, păstraţi-l. S-ar putea ca era cartelelor magnetice să dureze. (**A. M. S.**)

■ De curînd, la centenarul naşterii sale, Maurice Nadeau – cel care i-a lansat în lumea largă a marii literaturi pe Malcolm Lowry, pe Henry Miller, pe Varlaam Şalamov – a fost de părere că „nu ai de ce să te lauzi cînd împlineşti o sută de ani… S-a găsit unul chiar să mă întrebe: «Cum? Ai vîrsta asta? Şi nu ţi-e ruşine?»“. (**R. C.**)

■ René Redzepi, bucătarul-şef al restaurantului Noma din Copenhaga, a fost declarat cel mai bun bucătar din lume, detronîndu-l în sfîrşit pe catalanul molecular Ferran Adrià. Redzepi e autorul cărţii *Noma. Timpul şi spaţiul în bucătăria nordică*, şi în restaurantul lui puteţi găsi următoarele feluri de mîncare: *Stridia şi oceanul*, *Anghinare de Ierusalim cu măghiran*, *Găina şi oul*, *„Gammel Dansk“ cu măcriş*. Am să mă gîndesc intens la asta următoarea dată cînd mai intru la KFC. (**L. V.**)

■ Titlu mare pe OTV: „OTV prezintă în continuare elita României: celebrul Olimpian Ungherea“. Dacă elita României e făcută din foşti redactori ai revistei *Pentru Patrie* (editată înainte de '89 de Miliţie), ne-am pricopsit! (**M. V.**)

© I. Popovici

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEȘU**

DILEMA VECHE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro 7

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE ■ Anul VIII ■ nr. 383 ■ 16-22 iunie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

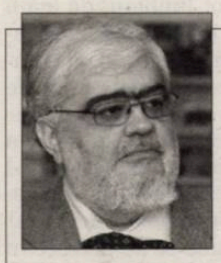

ANDREI PLEȘU

„Ale lumii două fețe“

pagina 3

SLAVENKA DRAKULIĆ

„Cine l-a creat pe Ratko Mladici?“

pagina 5

INTERVIU CU ADAM BURAKOWSKI DESPRE

„Geniul Carpaților“

pagina 22

Către carte

– note despre starea lecturii –

„Respectul față de cărți poate fi arătat doar prin folosirea lor.“

UMBERTO ECO

5 948489 140600 24

Redacția DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 București ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

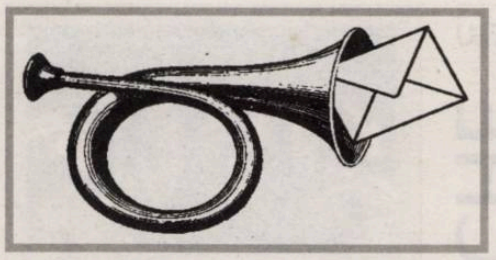

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“ *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Cristian Ghinea „Nu, tot nu sîntem socialişti“

Plăţi plafonate

Micii fermieri, vrînd-nevrînd, sînt subiectul privilegiat al modificării viitoarei Politici Agricole Comune (PAC). Dincolo de polemica clarificatoare Giurgiu-Ghinea, este bine de ştiut că mecanismul CRPE propune o abordare ce ar putea rezolva nişte probleme. Ce este interesant de urmărit, cum va arăta noul Regulament ce va fi pus în discuţie în cursul lunii iunie, şi ce feţe vor face marii fermieri cînd vor înţelege că lucrurile se vor schimba... plăţile plafonate sînt o măsură care va aduce justiţie în plăţile din PAC... deci să aşteptăm rumoarea şi vacarmul ce se va naşte în toamnă...

P.S. Pentru Lucian Luca, ca o soluţie de *branding* personal, poate adăugarea unei iniţiale, ar putea fi o soluţie.

Tiberiu CAZACIOC

NR. 380

Articolul lui Radu Cosaşu „Consideraţii frivole despre nişte bile“

BABA şi SNOOKARU'

Eppur si muove

Tanti Katerina (Kaethe pentru puţinele prietene rămase încă în viaţă) merge pe 85 de ani, e fosta profesoară de acordeon&pian la Şcoala Populară de Artă, locuieşte într-un orăşel pe undeva prin România şi s-a pensionat de atîta vreme că nici minte nu mai ţine.

Statutul ei de văduvă plus vicisitudinile senectuţii nu-i mai permit deplasări „live“ la felurite distracţiuni, aşa că i-a mai rămas doar cel mai accesibil partener al bătrîneţilor, televizorul.

Trebuie să precizăm că dumneaei urăşte telenovelele şi politikia (în această ordine şi NU invers, vă rog frumos...) şi nu s-ar uita la emisiuni gen *Ţi-o pui cu blondele* sau altele *idem,* nici s-o tai în 101 pătrăţele perfect inegale!

Acum cinci ani însă, a descoperit *snooker*-ul – şi viaţa i s-a schimbat radical!

Mai cochetă ea mai an cu oarece patinaj sau gimnastică fete – că tot fusese corepetitoare de gimnastică în tinereţe – pînă cînd magnetofonul a înlocuit-o, dar snooker-ul a detronat rapid toate celelalte pasiuni.

A fost un *coup de foudre,* să nu-ţi vină să crezi, soro!

Aşa că, de (cam) un cincinal, snooker-ul e alfa & omega:

Ştie toate regulile pe de rost, cunoaşte (aproape) personal pe toţi competitorii, mai ceva ca cei doi comentatori oficiali naţionali – mai mult sau mai puţin avizaţi într-ale snooker-ului de competiţie.

E *per-tu* cu Ronnie O'Sullivan (preferatul, de suflet, *number one!)* şi suferă la orice bilă dată-n bălării de englez.

În timpul jocurilor, discută cu jucătorii, îi sfătuieşte, îi manageriază şi pătimeşte pe lîngă ei. E o adevărată comedie s-o asculţi din camera alăturată, cum trăieşte fiecare lovitură de tac!

Nu ţi-ar scăpa vreun concurs, nici moartă – şi e de o lipsă de spirit sportiv delicioasă (şi pur feminină...) , are antipatii şi simpatii care nu au nimic de-a face cu logica sau cu mersul jocului.

Ţine cu băieţii tineri, supli şi prezentabili şi nu ţi-ar accepta sub nici o formă că John Higgins are oarece calităţi şi-i bate pe cei mai mulţi competitori de le sună apa-n cap! Dar ea nu-l place că-i bătrîn (omul merge pe 36 de ani...), gras, antipatic şi nu-i lasă pe preferaţii ei să răzbească.

Şi după ce se termină (la ore mici) cîte-un meci aprig disputat, ţine musai să-l comenteze faţă cu faţă – cu mine, bietul, că sînt *available,* chit că mă scoală din somnul cel mai dulce.

Iar eu, ce-aş mai putea spune despre mama mea, decît:

„Ţine-mi-o, Doamne, încă mulţi ani (relativ) sănătoasă şi Drucker de Snooker, cu mintea încă (relativ) limpede – şi dacă tot decizi s-o iei în dreapta Ta, fă-o în timpul unei partide de snooker a lui Ronnie O'Sullivan! – cînd bate la adversar ca la fasole!“

Peter SZUEGYI
peter.szuegyi@yahoo.com

album dilematic — Mirel Bănică

(IN)ACTUALITĂŢI

Sîntem cine?

Unii care mereu visăm să nu ratăm şi mereu ni se pare că ratăm, deşi niciodată nu poţi spune că ai ratat cîtă vreme din orice experienţă se învaţă ceva?

Cei care niciodată nu ne mulţumim cu ce ne pune viaţa pe tavă? *(„Be happy with who you are!“)*

Cei care ne „bicium“ fiii şi fiicele, ca nu cumva să o dea-n bară? (După ce părinţii noştri procedară la fel...)

Cei care se uită la cer în fiecare dimineaţă cu zîmbet pe buze şi inima sus? (Cîţi se mai uită la cer?)

Suflete pierdute în pub-uri şi cluburi cu jazz, blues şi rock live, călărind o tejghea de bar, ascultînd cum ne curge prin conducte muzica picurînd din boxe, sorbind berea ce ne umflă ochii de lacrimi indescifrabile? (Între timp o lecţie de modestie şi de măiestrie oferită la Viena, în cadru intim, de către Ray Wilson, ultima voce Genesis, scoţianul-fără-figuri.)

Cei care, oriunde s-ar afla pe globul ăsta turtit la poli, vor simţi mereu briza de la Constanţa sau chemarea Carpaţilor sau enigma Deltei? (Din orice smarc poate apărea oricînd Spînu, *alias* Colea Răutu...)

Unii care caută să înţeleagă dacă chiar există acele universuri decalate fazic cuantic, care coexistă cu universul nostru sau în apropierea lui? Sperînd că acolo, în intimitatea unui pliu, mai la îndemînă decît credeam, se află cei dragi plecaţi...

Viena, mai 2011

Sorin PETRESCU
spetrescu2005@gmail.com

ACTUALITĂŢI

Brazilia – un moft

Încerc să-mi dau cu apă rece pe faţă ca să pot înţelege. Oare oi fi beat sau m-am deconectat cumva de la o lume normală?

Iată faptele: Echipa naţională are un meci decisiv cu Bosnia pentru calificarea la Campionatul European 2012. Îl cîştigă la scor şi după un meci entuziasmant. Elevii lui Răzvan Lucescu au zburdat pe teren (mă ambiţionez să folosesc tot limbajul de lemn al comentatorilor TV). O seară feerică, declaraţii după meci, strălucire, delir. Toată lumea e de acord că mai există şanse reale de calificare. E adevărat că domnul selecţioner era cam prea vindicativ şi ceea ce spunea suna ca o răfuială *post-factum* cu acei care-i ceruseră cu insistenţă demisia după ultimele contraperformanţe (este la fel de adevărat că nici el nu prea înţelegea ce se petrece în societatea noastră). Na, că v-am făcut-o, parcă spunea. V-am arătat că pot, că avem încă o generaţie de fotbalişti plină de talente şi abnegaţie (de ce nu a arătat asta şi la meciurile de dinainte – asta nu ştiu). Vine şi preşedintele federaţiei, dl Sandu, şi laudă, tămîiază, felicită. Totul pare OK. Diamantele, Mutu (implicat în scandaluri şi în ultima vreme cam obosit şi slab la echipa sa de club), Marica (scos din lot mai de mult, de la Stuttgart), Raţ (pe care Lucescu senior nu mai vrea să-l joace la Şahtior) dau declaraţii pline de speranţă şi de entuziasm. Toată lumea e fericită, a doua zi lotul acesta mirobolant pleacă în Brazilia să joace un meci amical cu marea echipă a lui Ronaldo şi Ronaldinho (ce onoare!). M-am culcat fericit (dar vorba lui Andrieş: M-am culcat sub Ceauşescu, m-am sculat sub Iliescu). A doua zi, pe la ora prînzului, pe o bursetă a unei televiziuni aflu că bravul selecţioner, care a învins aşa de mirific cu o seară înainte, şi-a dat demisia de la echipa naţională şi a fost angajat pe dată la Rapid. Că Mutu nu mai pleacă în Brazilia căci vrea să plece în vacanţă, la fel şi splendidul fundaş al lui Porto, Săpunaru, la fel şi fundaşul lui West Bromwich Albion, Tamaş. Ce s-a întîmplat peste noapte? Am pierdut meciul la masa verde? Aflu că la naţională va veni dl Hagi, care a mai fost şi n-a făcut mai nimic, ca şi la alte echipe mai mari sau mai mici (mare jucător, minuscul antrenor). Recunosc că sînt bulversat. Ce se întîmplă în lumea noastră sau în lume, în general? Au ajuns să conteze doar orgoliile mai mult sau mai puţin rănite? Ce mîndrie e asta? Las' că v-arăt eu vouă şi pe urmă plec! Vedeţi cine sînt eu? Ăsta sînt şi nici nu-mi pasă de voi, care urmăriţi cum fug 11 nenorociţi după o minge şi se chinuie să o introducă într-o plasă. Domnule Răzvan Lucescu, recunosc că m-aţi dat gata! Cred însă că a cam venit vremea să mă-nvăţ minte: gata cu uitatul la nişte jucători pentru care un meci cu Brazilia nu este de nasul lor. De astăzi, rămîn cu cititul, teatrul, filmul şi... de ce nu, compania *Dilemei vechi* care mă încîntă şi nu mă dezamăgeşte niciodată.

Anton POPESCU
popescuanton@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Bogdan SCOROCÂRJĂ
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj 12.500 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Ce ne mai emoţionează**
- **Cioran**
- **Criza umanioarelor**
- **Reforma spitalelor**
- **Bani de nimic**

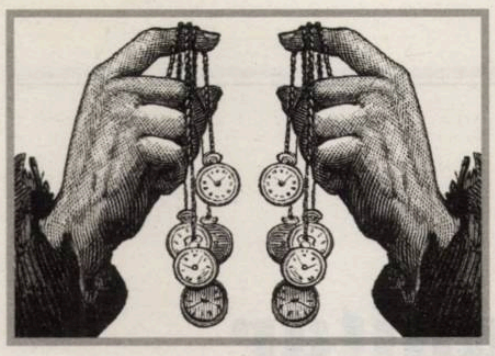

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Ale lumii două fețe

O față

Am văzut de curînd un film intitulat *No country of our time* („O țară din alt timp“). Filmul a fost produs de trei tinere doamne din fosta Iugoslavie care, tot în trei, au fondat o asociație (SEE.ID, adică „În dialog cu Europa de Sud-Est“), destinată să stimuleze dialogul intercultural pe tema complicatului teritoriu, european totuși, de la sudul Dunării. Filmul, o suită de interviuri, are ca temă „Yugo-nostalgia“, sau „Tito-nostalgia“ și, una peste alta, privește duios către „frumoasele vremuri de altădată“, cînd eroicul Josip Broz transformase Federația Iugoslavă într-un paradis. Cei intervievați au argumente de tot felul: de la farmecul tonomatelor care, pentru un dinar, îți ofereau melodia preferată, pînă la absența șomajului, accesibilitatea stațiunilor de vacanță și, nu în ultimul rînd, „frăția și unitatea“ *(Bratstvo i Jedinstvo)* multietnică care domnea pe tot teritoriul Federației. Pe-atunci, Iugoslavia era „europeană“, azi nu e; pe-atunci, Iugoslavia era o țară mare și avea un președinte de talie mondială, azi e o fostă țară, fărîmițată, în criză de lideri. „Ar trebui făcut un film despre Tito – spune unul dintre intervievați. L-aș vedea pe Mel Gibson în rolul principal.“ Trebuie spus că, printre interlocutorii aleși de regia „documentarului“, mulți sînt suficient de tineri ca să nu fi avut o experiență directă a „socialismului cu față umană“ de dinainte de 1989. Se inventează, astfel, o specie necunoscută pînă acum a nostalgiei: nu nostalgia pentru ceva care nu mai este, ci nostalgia pentru ceva necunoscut.

Pe scurt: ieri – lumină, azi – întuneric. Comunismul era uman, multietnic, etic și echitabil, capitalismul e injust, etnicist, lipsit de suflet. Am stat de vorbă cu una dintre producătoarele filmului. Simte că lumea în care trăim nu e bună. (Unde am mai auzit, oare, această fină observație?) Trebuie criticată și îmbunătățită. Nu capitalism ne trebuie, ci pace socială. Ca pe vremea lui Tito. Nici un cuvînt despre Milovan Djilas, fostul tovarăș de drum al lui Tito, arestat de el în mai multe rînduri și dispus să declare, într-un interviu din 1988, că experimentul comunist s-a dovedit incapabil să funcționeze atît la nivel economic, cît și la nivelul nevoilor și libertăților umane esențiale. Nici un cuvînt despre Slavenka Drakulici, care a atras mereu atenția, în mod apăsat, că războiul din Balcanii de Vest a fost pregătit de ani îndelungați de propagandă naționalistă, sub regimul Tito. Filmul pe care l-am văzut e un fel de muzeu tandru al epocii „pre-capitaliste“ și confirmă teza Mariei Todorova potrivit căreia „o stafie bîntuie lumea academică: studiul nostalgiei postcomuniste“. Nu atît studiul, aș spune, cît nostalgia însăși. De metafora muzeului se folosește și Slavenka Drakulici, într-o carte de mare succes (în capitalism) *Doi subcîini și o pisică. Trei reflecții despre comunism*. Șoricelul Bohumil e ghid într-un muzeu al comunismului, dar își previne „turiștii“ că important nu e ce se vede, ci tocmai ceea ce nu se vede: complicitatea impură, frica și ipocrizia vieții sub totalitarismul titoist. Apropo de capitalism: toate cele trei realizatoare ale filmului lucrează în Occident (Klagenfurt, Frankfurt/Oder, Marburg, Jena, Berlin), iar filmul a fost finanțat de Universitatea din Graz (Austria) și de Fundația Friedrich Ebert.

Altă față

Aflu, din presa românească, despre fulminanta despărțire a unei domnișoare de iubitul ei (fotbalist). O cheamă Andreea Tonciu, a plîns în direct la o emisiune de televiziune și și-a cerut iertare de la mama, pe care n-a ascultat-o. Nu știu cine e Andreea Tonciu. Dacă aș întreba de ce se difuzează, în *prime time,* știri despre zbuciumata ei biografie, mi s-ar răspunde, probabil, că asta cere publicul. Înseamnă că stăm bine. O populație care, în plină criză, degustă astfel de „gratuități“ e o populație mai fericită decît ne închipuim. Declarațiile domnișoarei Tonciu (cînd nu se referă la detalii ale năvalnicei ei sexualități, dar chiar și atunci) au un *ce* candid. La întrebarea: „Nu vroiai, totuși, să te măriți cu fotbalistul?“, răspunsul a sunat dezarmant: „Nu. Că nici nu m-a cerut!“ Am fost tentat să bombăn trivialitatea și gustul pentru neant al presei noastre, mereu înclinată, chiar în publicații cu pretenții, să se manifeste țățește. Dar după filmul cu Tito-nostalgia, mi-am pierdut aplombul. Păi, măcar fata asta (Andreea Tonciu – *pour ne pas la nommer)* nu vrea să schimbe lumea în numele unei idei fixe. Abia dacă îndrăznește să ceară iertare de la mămica. E limpede că, față de platitudinea ideologică, platitudinea existențială miroase, cît de cît, a viață.

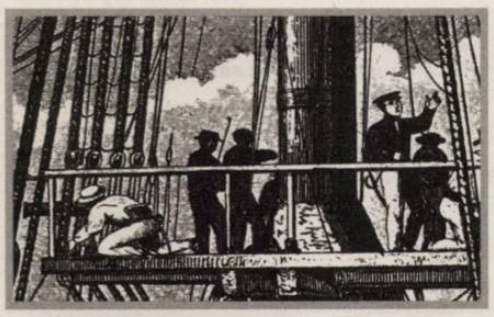

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Maxi-județe fără nume

Avenit și vremea regionalizării... Se știe de mult că actuala împărțire teritorială e ineficientă, comentatorii serioși și cîteva ONG-uri au argumentat necesitatea unei noi structuri administrative încă dinainte de aderarea la UE, iar struțo-cămila „regiunilor de dezvoltare“ pentru a absorbi fonduri europene s-a dovedit doar o invenție birocratică în plus (deși, s-o recunoaștem, fără ea ar fi fost și mai complicat să beneficiem de bani europeni). În prezent – așa cum se întîmplă adesea în peisajul nostru cînd se redescoperă, cu delicii, apa caldă – subiectul a explodat: România trebuie împărțită în cîteva regiuni mari, în locul județelor actuale. Și ogorul public s-a umplut de reacții și opinii. Felul în care se discută despre un subiect atît de important merită puțină atenție.

Dat fiind că propunerea a venit de la președintele țării, era la îndemînă titlul „România lui Băsescu“, așa că unele ziare l-au folosit. Dar cu asta sîntem obișnuiți: sînt încă destui care cred că toate – și bune, și (mai ales) rele – ni se trag de la Vodă. Ce-i drept, adesea Vodă le dă dreptate. Acum însă problema e suficient de serioasă încît să nu mai aibă importanță cine propune soluția. Reîmpărțirea administrativă este importantă pentru dezvoltarea țării pe cîteva decenii înainte. În mod normal, ar trebui să genereze un minim consens: partidele, președinția, presa, instituțiile, mediul academic ar trebui să cadă de acord asupra unui set de principii (în primul rînd asupra ideii că e o reformă absolut necesară) și să genereze discursuri argumentate și raționale. Nu se întîmplă așa. În presa ultimelor zile am găsit foarte puține puncte de vedere serioase. În schimb, subiectul e „exploatat“ fie pentru a genera un anumit fel de audiență, fie pentru hîrjoneala politică obișnuită. Bineînțeles că USL a apărut (solemn, la Sala Palatului) cu propria variantă de regionalizare și bineînțeles că în aceeași zi premierul Emil Boc a contracarat-o la televizor – căci asta-i grija politicianului român, nu să facă într-adevăr ceva, ci să spună la televizor că va face. Dar comentatorii și știriștii au pus și ei paie pe foc, încercînd să deturneze de tot discuția. S-a umplut Internetul de variante ale „viitoarei hărți“, de speculații despre cine vor fi noii „baroni regionali“ și despre cum vrea PDL să-și plaseze oamenii la șefia noilor „maxi-județe“ (de parcă PDL ar sta veșnic la putere). La Antena 3 s-a vorbit în termeni catastrofici despre cum trasarea noilor regiuni va reface, vezi Doamne, „demarcația Diktatului de la Viena“. La mai multe posturi TV știriștii s-au repezit, în binecunoscutul stil telenovelistic, să plîngă pe umărul cetățenilor care vor fi nevoiți să-și schimbe cărțile de identitate (deși e limpede că această formalitate se va face, din punct de vedere practic, mai încolo, după ce totul va fi așezat și se poate organiza cumsecade). Așa încît discuția – care va continua, desigur – a fost deja împinsă spre false probleme și spre chestiuni derizorii.

Din păcate, acest mod de a reacționa lasă deoparte substanța lucrurilor. Și în primul rînd *structura* propriu-zisă a regiunilor. Constat că, deocamdată, ele au fost trasate cam vraiște. De teamă că ungurii vor pleca spre alte orizonturi cu propria regiune în buzunar, lîngă județele cu populație maghiară dominantă au fost plasate altele, care să diminueze proporția minorității maghiare. Iar în partea de sud-est, s-a „desenat“ o regiune care se întinde de la Vama Veche pînă la Soveja, în Munții Vrancei. Așadar, nu e doar o nouă împărțire administrativă, ci un proiect de inginerie social-identitară? În ce măsură urmașii Vrîncioaiei se vor simți ca aparținînd aceleiași comunități regionale cu lipovenii din Deltă și cu locuitorii din cîmpia dobrogeană? Și, presupunînd că vor găsi elementele care să „compună“ această apartenență, această nouă identitate, ce nume i se va găsi? Cum vor fi desemnați locuitorii acestui maxi-județ de sud-est? „Sud-esteni“? Și cei din regiunea „centrală“ se vor numi „centreni“? Iar cei din nord-vest – „nord-vesteni“? Sudul iese mai bine din combinația asta: oltenii rămîn olteni, iar cei din Muntenia vor putea fi numiți „munteni“.

Sigur că întrebările mele sînt retorice (și voit stupizele), dar vreau să spun că, pe lîngă frica de ungurii care ar putea să ceară autonomia (care a întîrziat atîta rezolvarea problemei regiunilor), în aceste propuneri se manifestă și o frică de istorie. Discursul despre „statul național“ și, mai nou, despre „interesul național“ (exprimat vag și interpretabil) a distrus identitățile regionale. Iar la noi există – ca și în Italia și Germania, de pildă, care și-au construit unitatea națională cam în aceeași perioadă cu România – niște regiuni istorice de care oamenii se simt legați în mod firesc. Nici împărțirea pe județe, nici discursul oficial comunist n-au reușit – simplu spus – să-i „dezvețe“ pe oameni că sînt (și) bănățeni, moldoveni, olteni, maramureșeni ș.a.m.d. Normal ar fi ca revenirea la regiunile istorice – în care coeziunea socială încă poate fi refăcută pe baze culturale, de tradiție, de mentalitate etc. – și nu „desenarea“ după criterii administrative (sau după interese ale grupurilor politice locale) a unor zone noi, amestecate. Dar există, în clasa noastră politică, o foarte slabă cultură istorică și o precară cultură a specificităților locale (dincolo de clișee ori de bancurile cu olteni, ardeleni etc.).

Ceea ce mi se pare însă total aiuritor este felul în care este adus mereu în vorbă „marele argument“ al reîmpărțirii teritoriale: ca să accesăm mai eficient fondurile europene. Doar atît? Nu e meschin? Facem o ditamai reformă administrativă (cu efecte pe multe decenii înainte) doar pentru asta? Și dacă la un moment dat nu vor mai fi fonduri europene, revenim la județe? N-ar trebui – dacă tot reformăm – să adoptăm soluția *cea mai bună și mai eficientă,* indiferent de sursa fondurilor, indiferent dacă „ne cere UE“ sau nu? Obsesia de a pune mîna cît mai ușor pe niște bani pare să fi ajuns principala ocupațiune mintală în „clasa noastră politică“. Drept pentru care *va urma.*

ținerea de minte

„Ioana e foarte inteligentă, și dacă i-o spun într-un moment de apropiere sufletească, se roșește de bucuria complimentului. Dar cînd există o mică distanță între noi, se îngălbenește de disperare, ca și cum complimentul implică lipsa dragostei mele, pentru care nu e nevoie de inteligență, și chiar îl făcusem ca să-i dau ceva în schimb, să o consolez. Inteligența ei constă în spirit critic cu ocazia cărților, ceea ce n-am mai întîlnit niciodată la altă femeie, de obicei mai subtilă, dar prea personală, și-și traduce impresiile numai prin «îmi place» sau «nu-mi place». Întotdeauna părerea Ioanei, spusă cu ample detalii, foarte serioase, e exactă, și n-am nici o ezitare cînd ea îmi recomandă o carte, explică pe eroi tot așa de bine ca și pe eroine, și nu o dată m-a învățat multe lucruri asupra lui Neron sau Mitriade ai lui Racine, personagii pentru mine așa de familiare. Inteligență virilă, fără memoria facilă a femeilor.“

Anton Holban, *Ioana,*
Editura Eminescu, 1974

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Aventura castravetelui comunitar

Am avut, de cîteva ori, plăcuta sarcină de a vorbi colegilor ziarişti despre frumuseţea scrierii pe teme europene. Printre multele argumente pe care le foloseam, aveam un exemplu preferat: norma privind dimensiunea castravetelui. Circa 20 de ani, numita legumă comunitară era împărţită pe categorii de calitate, în funcţie de... curbură. Altfel spus, dacă respectivul castravete avea mai mult de 10 milimetri abatere de la orizontală pentru fiecare 10 centimetri lungime, era considerat de calitatea a doua. Castravetele european de primă categorie trebuia să fie cît mai drept posibil. Am bănuit că norma avea ceva de-a face cu industria conservelor (se ştie, e mult mai greu să înghesui în borcan castraveţii strîmbi). Porneam de la acest exemplu pentru a ilustra, pe de-o parte, aparenta aberaţie a unor norme emise de Comisia Europeană, pe de altă parte, pentru a ilustra felul în care varii grupuri de interese îşi negociază în propriul folos legislaţia comunitară.

Acum vreo cîteva luni (să fie un an?), am primit printr-un banal comunicat de presă ştirea că numitul castravete a căpătat un fel de a doua viaţă. A fost eliminată prevederea cu privire la curbură! De acum, tot castravetele îşi merita calificarea de calitate doar în funcţie de gust şi prospeţime. Sincer, avînd în vedere că eliminarea discriminării legumei strîmbe a avut loc după 2007, i-am bănuit pe vecinii bulgari că au făcut ceva presiuni.

Nu a apucat să mi se aşeze relaxarea că apăru dandanaua E-Coli, isteria de presă, scandalurile interguvernamentale. Nu mai insist asupra învăţămintelor pe care le-a detaliat săptămîna trecută Mircea Vasilescu: inexistenta solidaritate europeană, precipitarea funcţionarilor Comisiei, acquis comunitar stufos şi ineficient.

De aceea, vă propun să citim printre rînduri o comunicare a comisarului Cioloş. Primul punct aminteşte că prioritatea este eliminarea crizei sanitare (asta înseamnă că e la comisarul Dalli – sănătate şi protecţia consumatorilor – în curte). A doua afirmă că prioritară este şi despăgubirea producătorilor afectaţi (aha, o fi criză sanitară importantă, dar să nu uităm să alocăm banii pentru producătorii agricoli). În plus, ar fi bine să se extindă ajutorul şi pentru producătorii de dovlecei, ardei gras, lăptuci şi roşii. Se dau şi cifre: despăgubirea va fi de 50% din preţul de referinţă. Cei care sînt membri în varii forme asociative (organizaţii ale producătorilor) pot primi pînă la 70% despăgubire, prin adăugarea unor fonduri operaţionale (mesaj: Asociaţi-vă, dragi fermieri europeni, că e mai bine!). Vorbim, în total, de o cincime de miliard de euro. Nu e chiar puţin. Banii sînt disponibili prin asociaţii sau prin agenţiile naţionale de plăţi şi intervenţii în agricultură, ale statelor membre.

Ultimele două puncte ale comunicării sînt extrem de interesante. Penultimul sună mai degrabă a scuză: facem tot posibilul pentru a ne descurca în limita resurselor existente în această perioadă grea, afectată de criza financiară. Apoi, la ultima frază, comisarul Cioloş recunoaşte că această întîmplare a prins relativ nepregătită Comisia Europeană pentru ca, pe final, să promită că va trage învăţămintele necesare în planul său de a reforma Politica Agricolă Comună.

Tehnic vorbind, comunicarea comisarului este aproape perfectă. Transmite mesaje plăcute fermierilor şi, concomitent, reaminteşte de reformarea Politicii Agricole, proces care reprezintă cel mai important angajament al mandatului său. Fie vorba între noi, ar fi obiectivul numărul 1 al *întregii* Comisii Barroso, pentru că, personal, refuz să consider Strategia UE 2020 ca fiind ceva util şi relevant, iar pe celelalte fronturi se aude zumzăială de bătălie grea (reglementările financiare corporatiste sau problema agenţiilor de rating).

Cred că domnul Cioloş s-a descurcat bine într-un context în care nu au existat decît interese naţionale, Comisia în ansamblu a părut depăşită de evenimente, iar opinia publică se întreabă din ce în ce mai serios la ce-or fi bune sutele de mii de pagini de tratate şi legislaţie. Iar povestea nu s-a terminat. Aventura castravetelui comunitar, drept sau strîmb, continuă. Am o presimţire.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

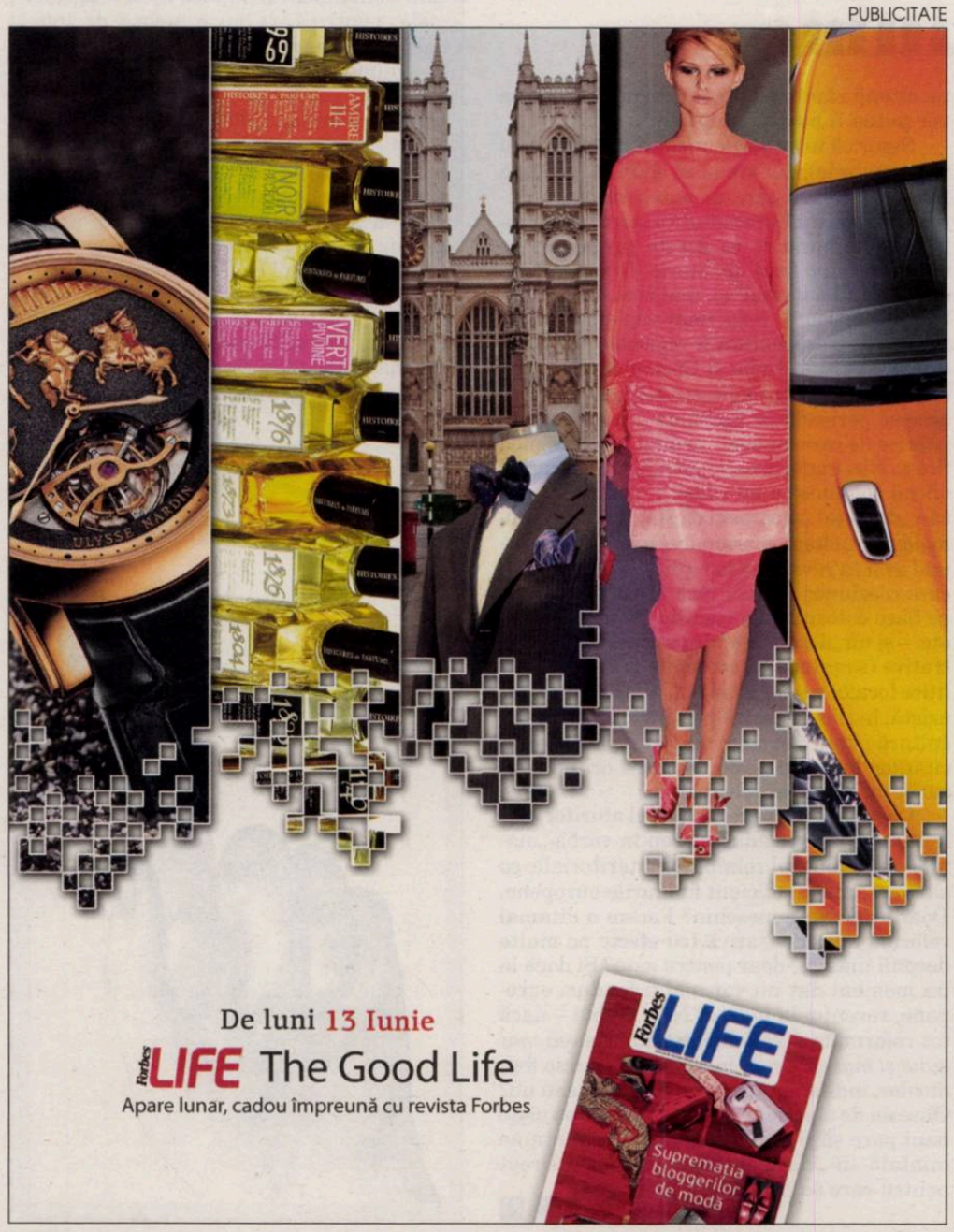

PUBLICITATE

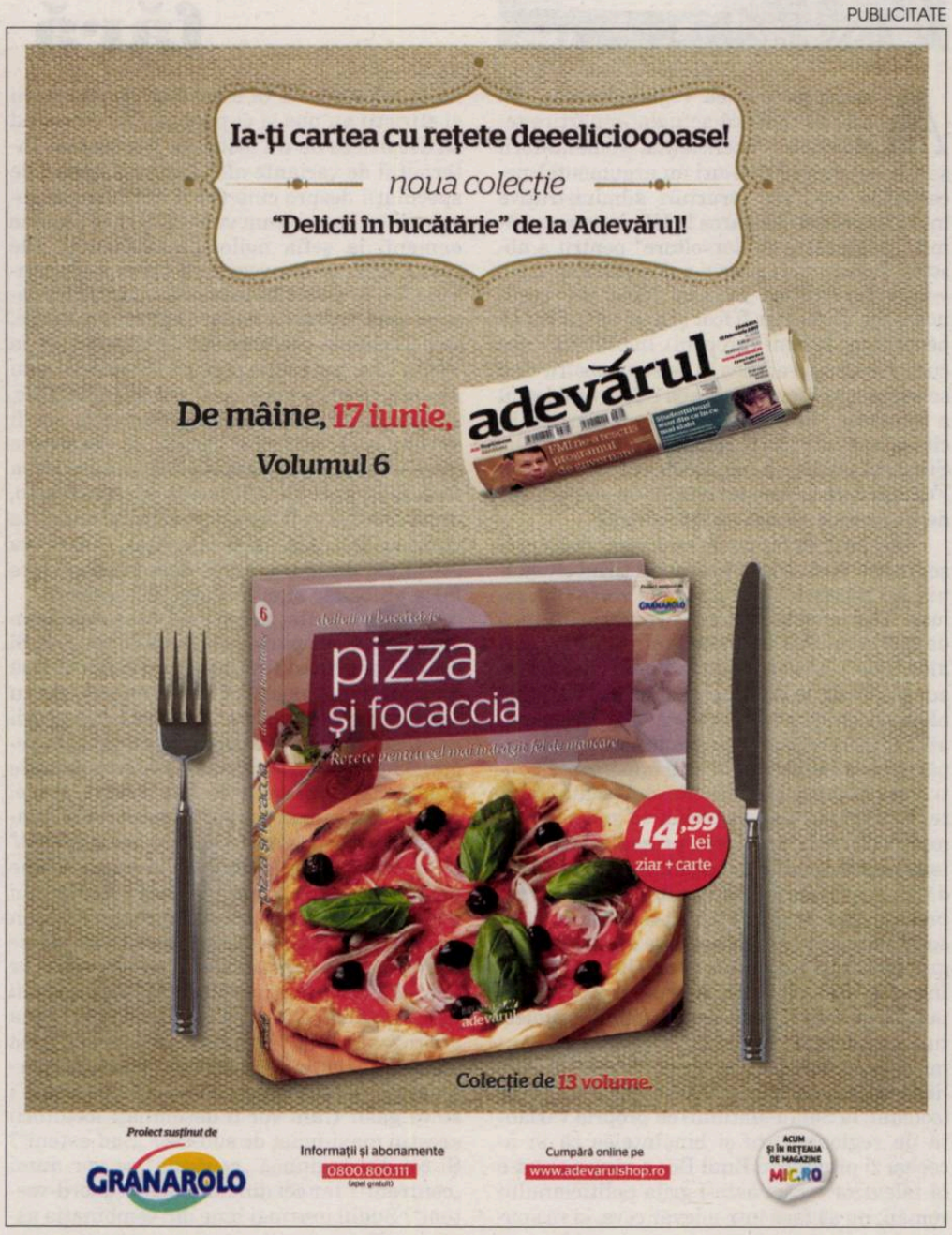

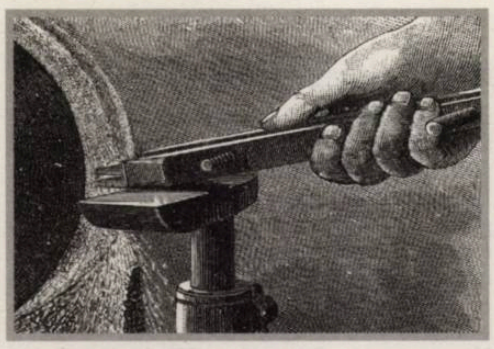

Slavenka DRAKULIĆ

Cine l-a creat pe Ratko Mladici?

Era 5,30, în dimineaţa zilei de 26 mai, dar un bătrîn din Lazarevo, Serbia, era deja treaz şi gata să părăsească locuinţa. Cu o seară înainte îşi adunase toate documentele şi medicamentele şi le pusese într-o pungă de plastic. Ştia că, acolo unde mergea el, nu va mai avea nevoie de ele. A sărit peste micul dejun şi s-a aşezat, aşteptînd. Cînd a sosit poliţia, nu şi-a ascuns identitatea şi le-a înmînat cartea de identitate de mult expirată, cu numele lui real, Ratko Mladici, născut în 1942. Apoi, şi-a scos portofelul, a privit pentru ultima dată fotografia cu familia lui, şi le-a dat-o şi pe aceasta. „Voi aţi ucis-o", i-a spus el poliţistului, arătînd spre fotografia Anei, fiica lui în vîrstă de 23 de ani. „Nu, nu noi", i-a răspuns calm poliţistul. „Ştiu că nu aţi fost voi", a zis Mladici. „Dar mai ştiu şi cine a făcut-o şi de ce." Pe urmă, în timp ce poliţiştii îi căutau prin modesta-i casă, a vorbit despre mama lui, Stana, despre educaţia sa la Academia militară, despre viaţa sa dinainte. După o vreme, au părăsit casa, Mladici fără cătuşe, şi s-au urcat în maşina de poliţie care aştepta afară.

Cel puţin asta a spus presei sîrbe un martor oficial din Lazarevo. S-ar părea că Mladici ştia nu doar data exactă, ci şi ora la care poliţia urma să vină să-l ia. Arestarea sa a fost orice altceva, numai noroc nu. Conform presei, Mladici a făcut o înţelegere cu autorităţile: se va preda singur, dacă o parte din recompensa de 10 milioane de euro stabilită de guvernul sîrb va ajunge la familia lui, iar arestarea sa va fi discretă şi el nu va fi încătuşat. Primele fotografii cu el intrînd într-un tribunal din Belgrad înfăţişează un bărbat ca oricare altul, cărunt, uşor cocoşat, purtînd o şapcă de baseball. În perioada cît a fost fugar a suferit cel puţin două atacuri cerebrale, şi a avut şi alte probleme de sănătate. Toate acestea după sinuciderea fiicei sale Ana, în 1994. Se spune că ea nu şi-a putut ierta tatăl pentru ce făcuse în Bosnia; el a crezut întotdeauna că ea fusese ucisă de duşmani.

La 69 de ani, el arată mult mai bătrîn, umbra celui care fusese odată – comandantul arogant, crud şi cu privirea rece al forţelor sîrbe din Bosnia. A reuşit să scape de justiţie vreme de 15 ani, deşi întrebarea care rămîne este dacă s-a ascuns într-adevăr sau a fost protejat de cineva sus-pus. După spusele fostului şef-adjunct al securităţii de stat, Zoran Mijatovici, care a condus arestarea şi extrădarea lui Slobodan Miloşevici din 2001, Mladici ar fi putut fi arestat mult mai devreme, spre exemplu, odată cu Miloşevici. Dar nu a existat dorinţa politică, mai ales după ce a devenit preşedinte Vojislav Koštunica, spune el într-un interviu pentru B92. În viziunea lui Mijatovici, serviciile secrete nu puteau acţiona legal împotriva unui ofiţer al armatei activ: aceasta era responsabilitatea securităţii militare. El admite că Mladici era protejat de prietenii săi din armata sîrbă. Evident că Mladici s-a simţit în siguranţă; spre deosebire de Radovan Karadžici, el nu şi-a asumat niciodată o identitate falsă. Abia după 2001 s-a ascuns – sau, mai bine spus, a dispărut de pe radar. Ştiau autorităţile unde anume, astfel încît să acţioneze abia acum? Bineînţeles că nimeni nu este dispus să confirme asta. Totuşi, modul în care a fost arestat, fără să opună rezistenţă, oferă credibilitate acestei teorii.

Pare că pragmatismul politic a învins, într-un tîrziu, în Serbia. Deşi preşedintele Boris Tadici a fost primul care a negat că arestarea lui Ratko Mladici ar fi avut de-a face cu dorinţa Serbiei de a deveni candidată la statutul de membru al UE, foarte puţini sînt cei care cred că arestarea a fost o pură coincidenţă. Conform sondajelor de opinie, majoritatea sîrbilor cred că, de fapt, a fost un schimb. Duminică seara, cîteva mii de radicali au ieşit pe străzile Belgradului să protesteze. Numărul lor ne dă o idee despre cît de puţin sînt preocupaţi cetăţenii de rînd de soarta lui Mladici. Ar mai putea fi un erou pentru jumătate dintre ei – după cum arată sondajele –, dar aceştia nu sînt pregătiţi să iasă şi în stradă pentru el. Cu toate acestea, arestarea sa este cu siguranţă importantă şi simbolică la mai multe niveluri, nu doar pentru Serbia. Este un mesaj: crimele de război nu dispar şi dreptatea trebuie înfăptuită. Este important ca semn al respectului pentru cei morţi – şi, chiar mai mult, pentru cei care se află în viaţă: pentru acei sîrbi, musulmani şi croaţi care trebuie să continue să convieţuiască. Reprezintă, de asemenea, şi un gest politic al guvernului sîrb, îndreptat spre închiderea acelui capitol din istorie şi înaintarea spre un viitor comun în UE. Vîntul schimbării a bătut acum un an, cînd parlamentul sîrb a votat „Declaraţia de la Srebenica", care condamna atrocităţile comise împotriva bosniacilor, exprimînd sincere condoleanţe şi cerînd iertare, recunoscînd astfel implicarea sîrbească în războiul din Bosnia.

Ratko Mladici va fi judecat într-o sală de tribunal – singurul mod în care se poate determina dacă un individ este vinovat sau nevinovat. Dar, ca şi în cazul altor criminali de război, se rezumă totul la vina sa individuală? După războaiele groaznice care au devastat fostele republici iugoslave Bosnia, Croaţia, Kosovo, lăsînd în urmă cel puţin 100.000 de morţi şi 1 milion de oameni fără adăpost, poate procesul lui Mladici să încheie această poveste?

Există ceea ce se numeşte responsabilitate colectivă politică? Aceasta este întrebarea pe care o evită toată lumea. Cu siguranţă este imposibil să vorbim de vina colectivă a unei populaţii întregi, fie că este vorba despre sîrbi sau despre oricare altă naţiune. Dar pot cetăţenii din Serbia (sau Bosnia sau Croaţia) – care au votat în repetate rînduri pentru lideri naţionalişti, care i-au implicat în războaie distructive – să creadă că ei nu au avut nici o contribuţie la transformarea lui Mladici într-un criminal de război? Nu există nici o instanţă de judecată care să-i judece – alta decît istoria şi propria lor conştiinţă. Este un paradox că tocmai Mladici le-a reamintit de rolul lor în măcelul pe care le-ar plăcea atît de mult să-l uite.

Slavenka Drakulić *este scriitoare şi jurnalistă de origine croată. În prezent trăieşte la Viena.*

www.eurozine.com
Copyright: Eurozine

traducere de Patricia MIHAIL

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Din Jurnal

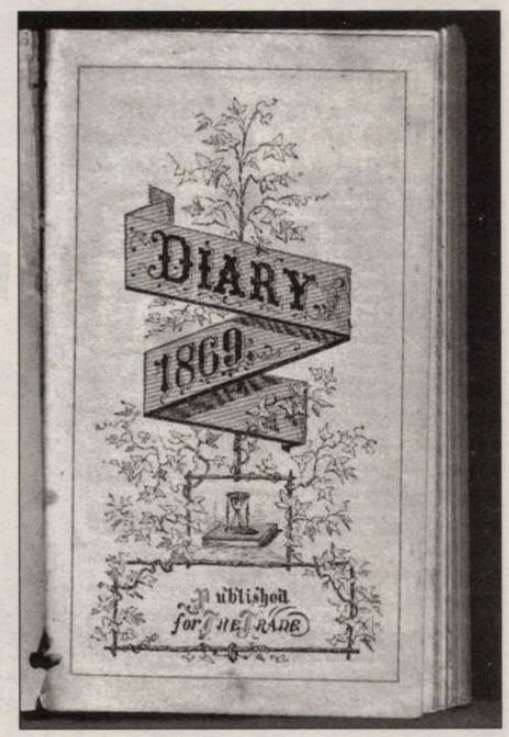

12 *septembrie 2005.* Psihologii tot mai încearcă să desfacă ghemul de emoţie şi raţiune din noi. Hume a spus-o acum cîteva secole: raţiunea e sclava emoţiilor. Acum, toate cercetările par să-i dea dreptate. Dintr-un complex de teste pe care docenţii marilor universităţi le aplică, extrag unul care m-a impresionat. Un grup de oameni este pus în faţa următoarei situaţii: Un tramvai a scăpat complet de sub control şi goneşte nebuneşte. Pe şine, în faţa lui, se află cinci persoane incapabile să se mişte şi complet lipsite de ajutor. Pe un pod, pe sub care va trece tramvaiul înainte de a lovi cele cinci victime sigure, se află o persoană corpolentă şi subiectul. E clar că, dacă subiectul împinge grasul de pe pod în faţa tramvaiului sălbatic, vehiculul sare de pe şine şi cele cinci persoane care urmează să fie zdrobite de tramvai ar fi salvate. Întrebarea este: „Îi daţi brînci?" 85% dintre subiecţi au spus „Nu" şi 15% au spus „Da". Apoi, subiecţii cercetării s-au distrat bine. Au fost serviţi cu răcoritoare şi dulciuri, au vizionat sitcomuri preferate şi au fost duşi în fel de fel de locuri amuzante. Au fost întrebaţi din nou. Numărul celor dispuşi să sacrifice grasul s-a dublat. S-ar zice că rîsul ne face mai lucizi. Sau mai cinici? Sau mai nepăsători?

August 2006. La începutul lunii, a murit în somn Elizabeth Schwarzkopf. Avea 90 de ani. A fost una dintre cele mai mari soprane ale lumii, impunîndu-se, mai ales, în repertoriul mozartian şi straussian, dar şi în lieduri şi în piese vocal-simfonice. Indiscutabil, unul dintre marile ei roluri a fost acela al prinţesei von Werdenberg, soţia Mareşalului, din *Cavalerul rozelor,* prea lunga capodoperă a lui Richard Strauss. (Despre *Cavalerul rozelor* circulă o anecdotă care îmi place mult. În ultimii săi ani de viaţă, septuagenarul Richard Strauss este angajat la Viena să dirijeze propria operă. În timpul unei repetiţii, se apleacă discret către concert-maistru şi spune: „Of, Doamne, am obosit, cît poate să fie de lungă opera asta!" Surprins, violonistul replică şoptit: „Maestre, dar dumneavoastră aţi scris-o!", şi bătrînul Strauss răspunde: „E adevărat, dar cînd am scris-o nu mi-a trecut niciodată prin cap că am să ajung să o dirijez"). Istoricii operei spun despre Schwartzkopf că, în rolul prinţesei von Werdenberg, cînta perfect şi conferea personajului o notă unică de senzualitate vie, dar tomnatică, un aer de sexualitate pregnantă şi tristă. Încerc să-mi imaginez. Văd în presa internaţională că dispariţia ei readuce în discuţie chestiunea colaborării cu regimul nazist. Tînără soprană la Berlin, Schwarzkopf a acceptat să intre în Partidul Nazist, în 1940. Cînd, în 1983, a vorbit despre asta, a şocat pe mulţi spunînd nonşalant: „Toată lumea din teatru s-a înscris. Aşa erau timpurile, iar nouă nu ne păsa deloc de nazişti". Dar episodul meu preferat din viaţa ei este cel petrecut la începutul anilor '50, cînd Schartzkopf a acceptat să „împrumute" două do-uri colegei ei Kirsten Flagstad, pentru o înregistrare cu *Tristan şi Isolda*. Flagstad era spre apusul carierei şi nu mai putea atinge notele înalte, aşa că Schwartzkopf a mers în studio, a înregistrat cele două do-uri şi a acceptat ca acestea să fie „montate" în rolul înregistrat de Flagstad, fără ca nimeni să sufle un cuvînt. Peste cîţiva ani totul s-a aflat, s-a iscat un scandal enorm şi, în mijlocul disputei, este provocat să se pronunţe marele Glenn Gould. Pentru el, Schwarzkopf a făcut un gest de curtoazie în interesul unei Isolde cît mai bune, ceea ce nu e deloc blamabil din punct de vedere artistic – dimpotrivă.

4 decembrie 2006. Pînă să-l întîlnească pe Stephen Spender (un literat englez foarte socialist), George Orwell avea o părere foarte proastă despre el. Îl considera un „tovarăş de drum al comuniştilor", un „poet de rang secund, oricum epuizat", „un om la apogeul slăbiciunii lui". Cînd îl cunoaşte la o petrecere însă, Orwell îl găseşte pe Spender agreabil, simpatic, inteligent. De atunci, Orwell spune că nu e bine să mergi la petreceri unde ştii că vin şi duşmani de-ai tăi, pentru că s-ar putea să înceapă să-ţi placă de ei după ce i-ai cunoscut personal. Prietenia dintre Orwell şi Spender a durat mult, dar a fost cu totul ciudată. Orwell l-a inclus pe Spender pe celebra sa listă cu „cripto-comunişti", care a ajuns pe căi încă neconfirmate la Serviciile secrete britanice, şi adaugă alături de numele său caracterizarea: „Simpatizant sentimental cu înclinaţii homosexuale". Vorba lui Timothy Garton Ash – trebuie să ai ceva de poliţist ca să poţi dejuna cu un prieten şi apoi, imediat ce ajungi acasă, să-l pui cu asemenea caracterizare pe o listă a indivizilor numai buni de urmărit. Adevărul este că, după ce l-a cunoscut pe Spender – care a murit în 1995 acoperit de supreme acolade academice pentru o frumoasă carieră de profesor de literatură –, niciodată Orwell nu l-a mai putut ataca cu virulenţa şi cu claritatea de conştiinţă cu care o făcuse înainte. Nu este, deci, prea bine să îţi cunoşti personal inamicul. Rişti să te împrieteneşti cu el şi intri într-o situaţie complicată şi foarte greu de gestionat.

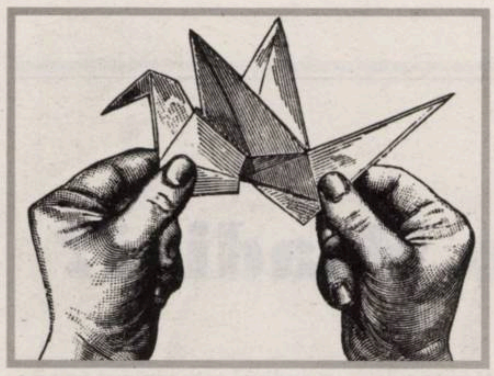

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Vechi monede şi întîmplări

Revin la vremurile cînd fiecare naţie europeană îşi avea moneda ei proprie. Vorbeam despre *francii* francezi cu bancnote mari şi flamboaiante şi eu centime mici şi zornăitoare. Spre deosebire de ei, *schillingii* austrieci şi micuţii lor *groschen* erau nişte bani mai discreţi, tot aşa cum discret a fost la început şi negustorul arab din faţa unei tarabe de tras la tir, din parcul Prater. M-a văzut că mă uit spre puştile lui şi mi-a făcut cu ochiul. Mi-a arătat afişul pe care scria că, dacă nimereşti nu ştiu ce ţintă mai specială, vei primi în dar un ursuleţ de pluş. Nu ursuleţul mă tenta pe mine, ci cocoşul puştii şi mai ales cocoşul din mine care voia să demonstreze ce bine ştie să tragă la ţintă. Am pus, aşadar, mîna pe armă şi am ţintit ceva mic. Cred că n-am nimerit, iar arabul s-a pregătit să-mi încarce din nou puşca. Am tras iar şi tot n-am nimerit. Am vrut atunci să mă uit la puşcă, să văd dacă nu cumva e vreun reglaj, dar arabul mi-a smuls-o din nou din mînă şi mi-a încărcat-o. Scena s-a repetat de vreo cîteva ori, timp în care n-am apucat nici măcar să aflu cît costa un foc.

Am tras de vreo 15 ori cu o lipsă de eficienţă de-a dreptul frustrantă. În cele din urmă, tot mai suspicios şi observînd şi privirile îngrijorate ale prietenilor, m-am oprit, în ciuda insistenţelor enervante ale arabului de a mai continua. Cînd s-a convins definitiv că nu mai are succes, mi-a arătat un mic contor al puştii, pe care nu-l văzusem pînă atunci. Indica optzeci şi ceva de focuri. „Păi, n-am tras atîtea" am ripostat eu. El însă deja apăsa tastele unui calculator de buzunar şi-mi arăta rezultatul: vreo trei sute de schillingi. Nu eram încă obişnuiţi cu banii lor, dar ne-am dat seama că e peste măsură de mult (cca 40 de dolari, în banii de astăzi). A început o tîrguială în mai multe limbi, noi încercînd să-i explicăm că nu resetase contorul şi că n-are nici preţul afişat la vedere, el pronunţînd tot mai agresiv cuvîntul *polizei*. Ca din pămînt, a apărut şi un fel de inspector, interesat de cauza divergenţei. Atunci, gazda noastră vieneză, un român stabilit acolo de mulţi ani, a pus pe tejghea o bancnotă de o sută de schillingi şi ne-a îndemnat s-o întindem, ceea ce am şi făcut. Arabul s-a luat, însă, după noi. L-a abordat pe însoţitorul nostru, întrebîndu-l în nemţeşte din ce ţară e. „România" – a răspuns acesta din mers. Atunci, arabul s-a dat vreo cîţiva paşi înapoi îngîndurat, socotind ceva în mintea lui întunecată. Deodată s-a luminat, a întins din nou pasul să ne ajungă din urmă, şi cînd a prins privirea însoţitorului nostru i-a zis: „F...-ţi pu...a". Erau probabil singurele cuvinte pe care le ştia în română. Am fost foarte miraţi că în parcul atît de faimos al unui oraş civilizat poţi păţi aşa ceva. Era pe vremea cînd în mintea noastră Occidentul era echivalent cu perfecţiunea paradisiacă. Ulterior am aflat că o mai păţiseră şi alţii. Mi-au rămas în minte cele două bancnote de 50 de schillingi aruncate pe tejghea, ca metodă de a scăpa dintr-o încurcătură.

Era pe vremea cînd în mintea noastră Occidentul era echivalent cu perfecţiunea paradisiacă.

Unele dintre primele bancnote străine cu care am avut de-a face după 1990 au fost drahmele greceşti, cu ai lor leptoni. Mult timp ne-a trebuit pînă am învăţat să facem transformările din drahme în dolari, şi invers. Aveam în portofel dolari şi îi schimbam cu ţîrîita, de frică să nu ne păcălim. Mi-amintesc cum, la un moment dat, am văzut un curs de schimb foarte bun, afişat în geamul unei bănci şi m-am repezit să schimb acolo o sumă mai mare. Văzînd că nu vorbesc greceşte, un funcţionar mi-a oferit un curs mult mai prost, în vreme ce un altul umbla să modifice afişul din vitrină. M-am supărat şi n-am mai schimbat nimic. Am priceput încă o dată că în Grecia se negociază orice.

Într-un mic magazin alimentar am vrut să cumpărăm nişte struguri. Un kilogram costa vreo 300 de drahme. Vînzătorul ne-a întrebat de unde sîntem şi s-a bucurat să audă că din România. Avea un nepot care făcea medicină la Cluj. Ne-a spus, mie şi soţiei mele, că semănăm între noi şi că trebuie să fim fraţi. „Nu, nu sîntem fraţi", am ripostat noi. El totuşi insista, arătîndu-ne pe rînd cu degetul: *„brother and sister"*. Mi-am amintit de incestuoasa lor mitologie. Ne-a zis în cele din urmă că ar fi mai bine să recunoaştem ceea ce el pretindea că ghicise. Pentru asta se oferea să ne dea strugurii la jumătate de preţ. Ni s-a părut o afacere destul de bună, aşa că, în cele din urmă, eu şi soţia mea am recunoscut că am fi fraţi. Ca Zeus şi Hera. Asta l-a înveselit nespus pe vînzător.

ready made

„Într'o revistă săptămânală un domn redactor vorbind într'o notiţă despre Descartes, concede indulgent:

«A fost un om de oarecari dimensiuni...»

Aşi, ce eroare! ce grosolană eroare! cum poate să afirme domnul redactor aşa ceva, când «microscopicul» Descartes n'a scris măcar o singură carte despre India, ca d. Mircea Eliade, de pildă..."

Adevărul Literar şi Artistic,
No. 875, Duminică 12 Sept. 1937

PUBLICITATE

DIN 15 IUNIE, NOUL NUMĂR

În fiecare lună, 1 DVD cu biografiile a două personalități istorice

În iunie, „ITZHAK RABIN și EISENHOWER"

ACUM și în rețeaua de magazine MIC.RO

www.historia.ro

Pentru abonamente și informații sunați la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice rețea, între orele 7.00-22.00 (luni-duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Abonamente non-stop la **0318.200.200**, număr cu tarif normal.

PUBLICITATE

Adevărul îți aduce o colecție care te inspiră

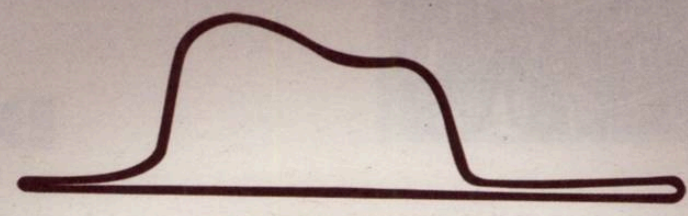

Pentru cei care citesc,
acesta este un șarpe boa care a înghițit un elefant.
Pentru toți ceilalți este o pălărie.

Joi, 16 iunie,
MARCHIZUL DE SADE
CELE O SUTĂ DOUĂZECI DE ZILE ALE SODOMEI

Ediție publicată împreună cu Editura 3 TREI

librăriile adevărul
Informații și abonamente 0800.800.111 (apel gratuit)
Cumpără online pe www.adevarulshop.ro
ACUM ȘI ÎN REȚEAUA DE MAGAZINE MIC.RO

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Micul Bucureşti

N-am mai fost de mult prin lipscănărie. Nu-mi place, ca să fiu sincer. Urmez însă acum, de la distanţă, grupul de ziarişti preumblaţi de Eugen Istodor cu *Ghidul turistic şi de chefuri* al Lipscanilor în mînă, pe urmele plimbărilor sale de documentare. Forţat să mă opresc din cînd în cînd – şi mai ales să *privesc* –, (re)descopăr alt Lipscani. E plin de mici bijuterii arhitectonice, dintre care însă majoritatea stau să-ţi cadă în cap. Unele balcoane şi feronerii atîrnă, dezmembrate, chiar deasupra meselor de la interminabilele terase. *Cînd îţi iau comanda, ar trebui să-ţi aducă şi cască de protecţie* – zîmbeşte un turist ad-hoc al grupului lui Eugen. Dan C. Mihăilescu vorbeşte despre slujbă de Maslu şi alte parastase la căpătîiul răposatului Centru Istoric al Bucureştiului. Nu mai lipseşte decît ca nea Gigi, lăutarul, să ne cînte „Te-am zărit printre morminte". (Eugen Ciocan chiar ne-a îmbrăcat o dată pe cîţiva dintre noi în haine de epocă şi ne-a fotografiat pe ruinele lipscănăriei, ca pe nişte fantome ale trecutului în cimitirul Capitalei.) În schimb, nea Gigi se apropie de mine şi-mi cîntă la ureche „Yesterday". Bine şi aşa...

Cam multă agitaţie şi euforie însă pentru o înmormîntare! D.C.M. vorbeşte despre Lipscani de la brîu în sus şi este cuprins de dezolare. O fotografie din *Ghidul...* lui Eugen îi confirmă perspectiva: Lipscani *by night* este un şir de luminiţe punctuale la nivelul solului, marcînd vitrinele, peste care se pierd în cerul nopţii fantomele întunecate ale etajelor părăsite. Lipscaniul „de la brîu în jos" este însă exploziv şi pestriţ. *Pare Berăria Naţională!* – se revoltă Gheorghe Leahu, unul dintre cei mai buni cunoscători ai zonei: *Firmele de bere au încurajat proprietarii din zona Lipscani să facă reclamă, încurajîndu-i şi subvenţionîndu-i prin bani, mese, utilaje. Terasele îngreunează traseul turistic, e imposibil de parcurs, e un labirint unic în lume. Vă spun eu că nu există niciunde aşa ceva!* Oamenilor, care alcătuiesc acest labirint viu şi care îşi sorb berea la umbră, nu prea pare să le pese însă de aceste regrete de urbanist. Se înghesuie şi mai mulţi pe la mese şi pur şi simplu se bucură de vreme, în ciuda vremurilor. Nu seamănă deloc a înmormîntare...

Lipscănăria a devenit, într-un fel, micul Bucureşti al zilelor noastre.

Doi masteranzi de-ai mei ne povestesc cum e cu spaţiile interioare ale acestor cluburi şi baruri şi cum sînt ele folosite de către tineri şi „sub-culturile" lor de apartenenţă: *În mai 2010, această zonă număra aproximativ 100 de baruri şi cluburi. Toate cluburile din Centrul vechi folosesc un sistem al petrecerilor în funcţie de seri, deci folosesc muzică diferită în seri diferite.* „Cînd plecam de aici, din Fire, în altă parte... nu ştiu, aveam chef să dansez sau să agăţ altceva... Mie îmi place să dansez, nu mă interesează ce poa' să zică unu' sau altu'. Ei, şi îmi întorceam tricoul pe dos, să nu se vadă formaţia, să nu mai fiu în uniformă, şi mergeam în alt club..." – povesteşte un „subiect" al celor doi studenţi ai mei. Identităţi fluide, spaţii volatile, dispariţia „tabieturilor"... Posmodernitate mare, monşer!

© wikipedia commons

O imagine din *Ghidul...* lui Eugen rezumă parcă mai bine decît totul acest amalgam: lupa capitolină priveşte heratic în zare, de pe soclul ei, în timp ce la baza acestuia doi maidanezi se uită pe jos după resturi de mîncare din gunoaie.

Nu ştiu cît de îndreptăţită a fost reputaţia Bucureştiului de „micul Paris", dar lipscănăria a devenit, într-un fel, micul Bucureşti al zilelor noastre. Are de toate, cîte puţin din toată Capitala, şi „de la brîu în sus" şi „de la brîu în jos", şi masiva delăsare a edililor, şi iniţiativa haotică a antreprenorilor, şi agonie, şi extaz. Principalul merit al ghidului, în acest context, este faptul că operează pas cu pas cîte un zoom, ca pe GPS, şi ne plonjează dincolo de aparenţe, scoţîndu-ne în evidenţă cînd mizerii mai mari decît credeam, cînd spaţii mai frumoase decît speram. Dacă ar pune mîna pe el, cred că mulţi proprietari din zonă l-ar răspopi pentru drăgălăşeniile pe care le-a scris despre locantele lor – dar asta e! – este primul ghid Michelin de Dîmboviţa, marca Istodor.

Vorba turistului, *love it or hate it,* dar ăsta e Bucureştiul!

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

Tu câți factori de risc ai? Bifează

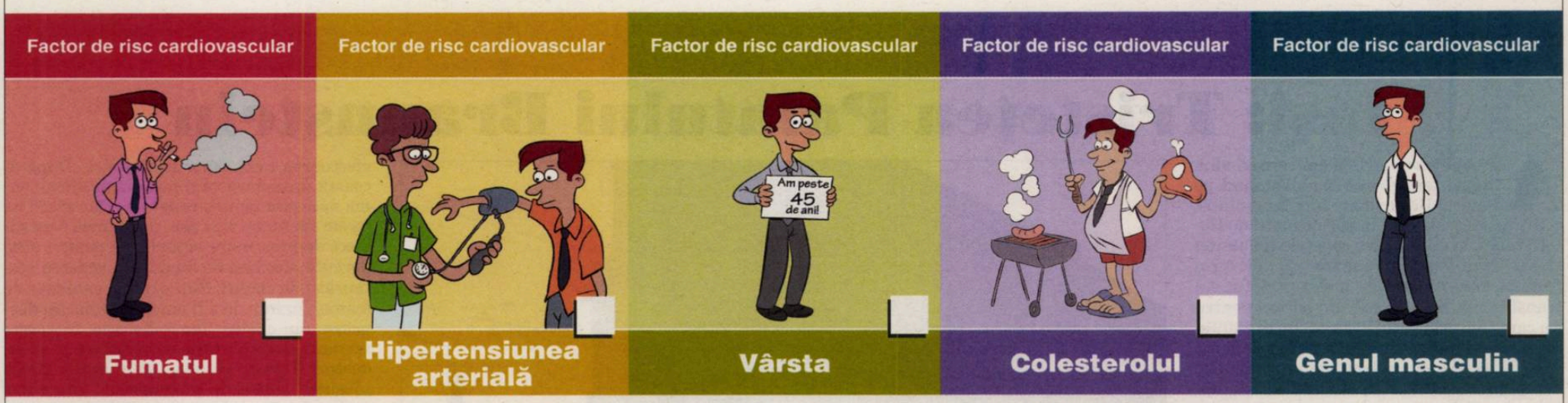

Atenţie, risc cardiovascular!

Care sunt cauzele bolilor cardiovasculare? Să fie tensiunea ridicată? Sau fumatul? Colesterolul? Sau poate înaintarea în vârstă?...
Factorii de risc cardiovascular au efect cumulativ. Cu cât se adună mai mulţi factori, cu atât e mai grav pentru sănătatea ta.
Puţin din fiecare înseamnă un risc mare!
Cunoaşte-ţi factorii de risc cardiovascular şi acţionează preventiv.

Intră pe **www.soscardio.ro** sau sună gratuit la **0800 070 777** şi fă-ţi **Testul cartonaşelor de risc** prin telefon.
Mergi acum la medic, pentru calcularea riscului tău cardiovascular!

SOS CARDIO

Campanie iniţiată de FUNDAŢIA ROMÂNĂ A INIMII şi susţinută de MINISTERUL SĂNĂTĂŢII

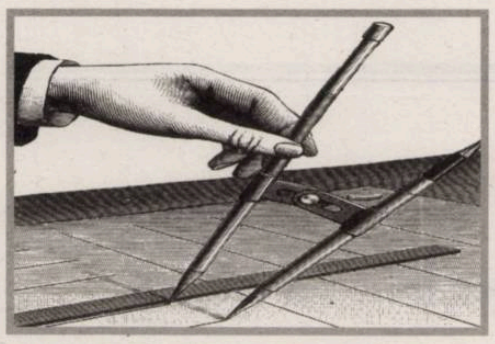

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Un vechi proiect pentru sistematizarea Bucureştilor

O broşură cu acest titlu a fost publicată în 1935 de Institutul Urbanistic al României (exista o instituţie cu aceste preocupări, cu sediul în str. N. Filipescu, 23, şi a scos zeci de lucrări din „Biblioteca Urbanistica"). Autorul, Gh. Vîrtosu, inginer, a fost probabil frate cu istoricii Emil şi Ion, primul fiind profesor la Universitatea din Bucureşti, iar al doilea, pentru cîtva timp, arhivist la Biblioteca Academiei. Broşura poartă o dedicaţie: „Domnului Arh. O. Doicescu, în semn de deosebită consideraţie".

Era vorba de un regulament întocmit cu un secol mai devreme, la 1836. Sfatul Orăşenesc, prima formă a viitoarei Primării, fusese înfiinţat din 1830 pentru a aduce la îndeplinire prevederile Regulamentului Organic despre „ale sănătăţii, curăţenia şi buna orînduială" a oraşului. „Cîte privesc ale sănătăţii" erau în sarcina doctorilor C. Hestiotes şi Albert Grunau; urmau să existe cinci medici, fiecare pentru un district al Capitalei, şi serviciul lor presupunea consultaţii, timp de două ore zilnic (!) la sediul central „ce să va închiria întradins". Le erau asociaţi „la întîmplările extraordinare" doi chirurgi, unul operator şi altul mamoş, şi un „doctor de vite". Pentru cele 20 de farmacii se prevedea să fie aprovizionate cu toate medicamentele „care să arată în farmacopia austriecească", iar „spiţerii" trebuiau să aibă diplomă de la „vreo Academie", deci din străinătate.

Ca „arhitecton al oraşului" apare în 1836-1841 Heinrich Feiser, după ce arhitecţii Harting şi Moritz von Ott fuseseră consultaţi la alcătuirea unor directive preliminare. „Numeraţiile caselor", cu tăbliţele respective, au servit la înregistrarea tuturor clădirilor şi a proprietarilor lor. La pavarea străzilor, socotindu-se prea costisitor caldarîmul, s-a folosit „nisip pietros", cu excepţia centrului, unde „cele patru mari uliţi" au fost pietruite cu cheltuiala proprietarilor riverani. Rezistenţa celor „împotrivitori la plată" urma să fie învinsă „pin mijloace poliţieneşti". Eventual, refuzul de a participa putea chiar atrage confiscarea terenului respectiv şi vînzarea sa la licitaţie. Cu alte cuvinte, se făcea apel la beneficiarii acestei îmbunătăţiri a circulaţiei. „Pentru uliţele lăturalnice din mahalale", care aveau nevoie de pavare şi de „alignaţie", locuitorilor li se oferea posibilitatea aceloraşi avantaje, dar cu condiţia ca majoritatea să fie de acord să contribuie, achitînd preţul înainte. Alinierea să se facă „fără însă să se strice clădiri de case temeinice", pînă la obţinerea unei lărgimi de stradă de cca 12 metri. De asemenea se preconiza lărgirea Dîmboviţei pînă la 34 de metri, operaţie care ar fi făcut-o „plutitoare" (navigabilă) şi ar fi evitat inundaţiile, pînă atunci frecvente. Totodată, curăţirea rîului era o necesitate, „căci acum să află într-o stare foarte urîtă... din murdarlîcurile şi gunoaile aruncate într-însa". Dragarea şi adîncirea albiei aveau nevoie de „o maşină ce este în Evropa pentru asemenea lucrări, care poate costisi pînă la 2500 galbeni împărăteşti". Spre a se evita pericolul incendiilor, nu mai puţin dese decît inundaţiile, s-a dat dispoziţie ca să se întrebuinţeze pentru acoperiş olane, ţigle sau tablă, şindrila nefiind admisă în centru, iar casele să fie construite numai de zid.

Rezistenţa celor „împotrivitori la plată" urma să fie învinsă „pin mijloace poliţieneşti".

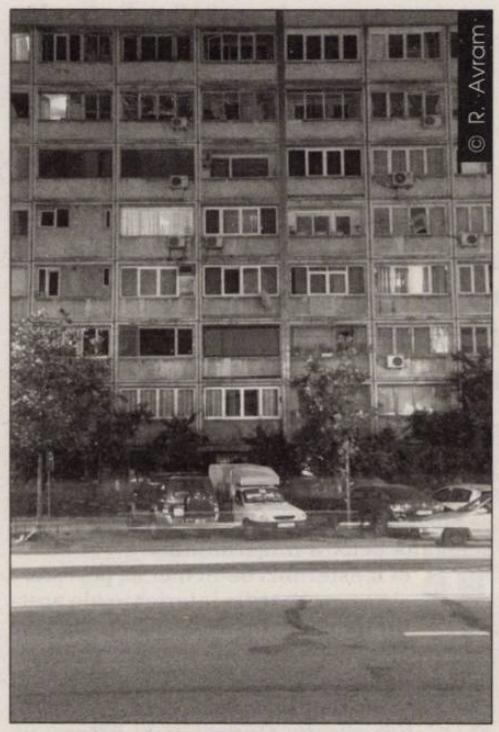

Alte prevederi ale proiectului se referă la asanarea oraşului şi canalizare. De pildă, „scurgerea apelor după toată uliţa Mogoşoaiei în Dîmboviţa". Tot pe malul rîului, s-a închiriat din 1832 un loc pentru abator. Reglementarea comercializării alimentelor a limitat numărul precupeţilor (mişunau intermediarii între producători şi clienţi, peste 200), a creat şase pieţe, cu puţuri şi cişmele, pentru a căror înfiinţare cheltuiala se va acoperi din donaţii şi taxe. Se recomanda şi mutarea cimitirelor afară din oraş, dar „rămîne a să pune în lucrare mai în urmă, cînd casa Sfatului să va îndeletnici de bani, a putea face cheltuielile cuvenite".

Sistematizarea implica şi aspiraţii mai înalte, aşa că de „înfrumuseţare" se ocupa o comisie specială, care a pus, pînă în 1836, 450 de felinare şi avea intenţia de a înfiinţa „plimbări obşteşti" (ca viitoarea Şosea botezată Kiseleff, din recunoştinţă pentru proconsulul reformator), dar se amînă tot din lipsă de fonduri, ca şi clădirea unui teatru, pe care îl va construi Ştirbei după 1850. Toate aceste silinţe au impus şi numirea unui inginer pe lîngă arhitectul care nu prididea cu partea tehnică a gospodăriei bucureştene. Fără broşura pe care am răsfoit-o, nu am avea destul de clar imaginea unor vechi strădanii de a învinge inerţiile şi mizeria.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Sorin Cristian SEMENIUC

SOS Provincia

Iaşi: Tristeţea Palatului Braunstein

Aproape că nu există om care să vină în Iaşi, iar privirea să nu-i alunece pe Palatul Braunstein: într-unul dintre colţurile Pieţei Unirii, la 200 de metri de Hotel Traian, la unul dintre capetele renumitei străzi Cuza-Vodă. Impunător şi unic prin fruntea maiestuoasă de metal, Palatul s-a transformat, în timp, într-un pericol pentru cei care trec prin vecinătatea-i. Între 2002 şi 2006, de pe faţada care nu mai fusese renovată de zeci de ani, cădeau regulat bucăţi de beton, pînă ce un utilaj al Primăriei a desprins bucăţile potenţial periculoase pentru trecători. Iar la un moment dat, cupola ce reprezintă emblema edificiului era cît pe ce să fie mistuită de un incendiu provocat de cîteva persoane care-şi găsiseră acolo adăpost. În interior, doar unele detalii amintesc de gloria de altădată a Palatului, năpădit acum de mizerie, vopsea scorojită, lemn putrezit şi mirosuri ascuţite – o atmosferă neaşteptată pentru ceea ce este cunoscut drept kilometrul 0 al „Capitalei Culturale".

S-a ajuns aici dintr-un motiv devenit clasic în istoria recentă: clădirea, naţionalizată de comunişti, a fost împărţită de Municipalitate celor care nu deţineau locuinţă. După 1989, o parte dintre urmaşii celui care a ridicat imobilul au depus o cerere de retrocedare, urmată, aşa cum se întîmplă invariabil, de ani de procese, degrabă tributare viciilor de procedură, expertizelor – în general, amînărilor pe perioadă nedeterminată. Acum cîţiva ani, acestor urmaşi li s-au retrocedat 4/7 din suprafaţa de 571 de metri a clădirii. Restul a rămas Primăriei şi chiriaşilor săi. Context perfect pentru tergiversarea renovării: Municipalitatea a invocat legea, care nu permite investiţii într-o clădire aflată în litigiu, în timp ce noii proprietari nu şi-au făcut niciodată cunoscute intenţiile, fiind oricum blocaţi de prevederea care îi obliga să acorde o perioadă de graţie chiriaşilor, înainte de a-i evacua. Mai mult: printr-o sentinţă din decembrie 2010 (în ciuda celor de mai sus, procesele dintre cele două părţi au mers mai departe, un alt dosar fiind provocat de controversa împărţirii imobilului: pe orizonală sau pe verticală), Municipalitatea a obţinut dreptul de a cumpăra cele 4/7 contra sumei de 2,6 milioane de lei. În mod natural pentru toată această poveste, procesul a continuat la o instanţă superioară, suma fiind considerată, de cei din Primărie, prea mare.

De-abia în aprilie 2011, autoritatea locală a putut face primul pas spre ceea ce ar însemna oblojirea rănilor vechii clădiri: lansarea unei cereri de oferte menită să ducă la efectuarea unei expertize tehnice. După această procedură va fi pus diagnosticul: suma necesară pentru renovare. Dar să nu ne facem speranţe: nu-i aşa, recesiunea e un subiect de prea mare actualitate pentru a ne permite alocarea de fonduri în vederea restaurării de clădiri. Sînt oameni care mor de foame. Înainte de a fi omorîţi de bucăţi desprinse din clădiri. Iar o discuţie, în aceste vremuri, despre istorie, arhitectură şi spirit, deseori îl poate cataloga pe iniţiator drept „desuet", „lipsit de pragmatism" sau chiar „nebun".

Cu toate acestea, există un proiect, mai vechi, care include clădirea într-o listă de imobile bolnave, destinate să readucă farmecul de odinioară al străzii Cuza-Vodă. Municipalitatea doreşte să obţină pentru asta fonduri europene, dar e clar că totul va dura. Totul a rămas la nivel de proiect. Poate nici nu se va împlini.

Palatul Braunstein a fost ridicat la jumătatea secolului al XIX-lea şi este format din subsol, parter şi trei etaje. Construit de antreprenorul Adolf Braunstein, iniţial a fost hotel şi sediu de bancă, apoi redacţie a unor ziare şi sediu al unor partide. Clădire-emblemă a Iaşului, în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial a fost unul dintre puţinele imobile din Piaţa Unirii care a rămas în picioare după bombardamentele germanilor.

Sorin Cristian Semeniuc *este doctorand al Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi.*

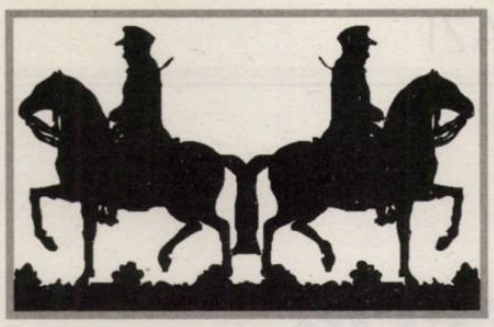

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Imposibil plictisul cu Cioran

Îl citesc pe Cioran – cu creionul în mînă – fără urmă de plictis. Cu intense bucurii şi iritări, da. Cu poftă şi refuz, cu irespect şi brusc entuziasm – niciodată cu plictis; l-am pus printre talentele exorbitante ale neamului, un nabab în talent care nu avea de ce să facă roman, poezie, teatru, fiindcă făcea literatură la un nivel de unde o putea dispreţui, sincer sau ipocrit – nu mă interesa. Nu m-a interesat niciodată sinceritatea sau ipocrizia lui – expresia era mai presus de toate. M-a convins şi m-a răsucit în multe idei, l-am refuzat în altele, vehemenţele lui – pentru atîţia, porunci! – nu m-au tiranizat. Unde nu l-am înţeles este „în problema" plictisului, pe care l-a definit ca „un amestec de proastă digestie şi catastrofă cosmică". Oricît îmi plac violenţele contrastelor vitale, nu-l pricep, nu-l pot combate sau, cu un termen larg folosit cîndva, condamna. Nu-s în problemă. Nu-mi pot permite. Niciodată – sper să nu scandalizez – nu m-am plictisit şi nu văd în asta, cu cît mă duce mintea, o infirmitate, un gol chinuitor în cultura sufletească, o ignoranţă catastrofică. Sînt cîţiva scriitori, cîteva opere, cîteva isterii istorice, cu puterea într-adevăr a unor cicloane, care mi-au blocat accesul la plictisul intens, creator, devastator, *apud* Cioran. O voi plăti, dacă mai am timp, căci de căzut din timp, nu am avut încă parte. Printre cei care m-au interzis de la plictis – şi-l pun printre cei mai presanţi din ultimii 30 de ani, cam de cînd a apărut în România, sub Ceauşescu, scandalul reeditării lui Cioran – a fost şi rămîne „fiul acelui popă din Răşinari", cum l-a localizat Sartre cînd l-a consacrat ca prim stilist al limbii franceze.

Imposibil plictisul cu Cioran în zilele şi nopţile îndelungi după ce-am aflat de la el că gîndul inconturnabil la sinucidere poate fi amînat pentru un răsărit de soare.

Imposibil plictisul cu Cioran de cînd a precizat atît de strict şi stenic că nu disperarea e calea spre adevăr, ci decepţia.

Fără de plictis ziua şi zilele acelea, după ce-am citit, entuziasmat, exerciţiul lui de admiraţie pentru „Crăpătura" lui Scott, nuvela aceea în faţa căreia se înclina, cum nu prea obişnuia, încîntat de verdictul ei: „Orice viaţă e un proces de demolare" (regretînd, desigur, în final, că Scott scrie romane...).

Fără de plictis ziua – cît o eternitate – cînd Zigu Ornea mi-a dezvăluit pentru prima oară că a existat o conferinţă, la radio, a lui Cioran, în noiembrie '40, spre slava Căpitanului, şi zile de-a rîndul întrebarea către mine: Şi tu nu l-ai slăvit pe Stalin? Să fie totuna? Şi dacă nu e totuna?

Zile de-a rîndul *sans ennui,* anticiclonul acela de antiplictis, iscat din studiul lui „Un popor de singuratici" şi toate vorbele din jur precum că „l-au plătit ovreii".

Zile de-a rîndul – de unde plictis? – după ce am găsit în Kundera cum l-a sfătuit Cioran, în primele luni în Paris, să nu pomenească de Anatole France fiindcă nu-i de *bon goût*.

Nopţi îndelungi cu fraza lui către Dieter Schlesak: „Cum de am putut scrie în *Schimbarea la faţă* asemenea tîmpenii...?", avînd în minte acea carte trimisă la Humanitas, prin '90, cu masive tăieturi operate de el, stupefiindu-i pe Pleşu şi Liiceanu.

După cum nu mă plictisesc nici inconditionalii săi pioşi, nici detractorii lui indignaţi de strategiile „între laşitate şi viclenie", nici cei tot mai uimiţi de formidabila poftă de viaţă a acestui nărăvit şi ilecuibil pesimist. Aceştia sînt chiar amuzanţi – dacă îţi poţi permite să te amuzi în preajma lui Cioran. Eu cred că ne putem permite. Chiar cu acordul lui, în numele acelei lipse de solemnitate cu care trata toate poncifele absoluturilor, inclusiv „sentimentul românesc al fiinţei".

Nimic din ce-i cioranian nu mă plictiseşte. Chiar fiindu-mi străină descrierea apocaliptică – de la vertij la ciclon şi pînă la diavol – a plictisului său nu mă lasă rece pentru că ştiu de unde-i vine – din propriile lui deconspirări de bolnav care urăşte doctorii, în frunte cu acela de la Viena: „Predilecţia mea pentru plictis... ţine de temperamentul meu, de fiziologia mea, de starea arterelor mele, de nervi, de stomacul meu..." Îl bănuiesc – alţii nu îndrăznesc... – de o ipohondrie temeinică, bravă, dusă pînă pe culmile inspiraţiei. Numai un ipohondru poate avea această luciditate rapidă, impudică şi exactă în a se expune pentru a-şi inventa o altă boală. Plictisul lui e o curată ipohondrie, fabuloasă stilistic, exorbitantă şi decisivă în puterea ei de a crea o operă, un personaj obsesiv, cît Oblomov de pildă... Literatura noastră – cu ipohondrii de calibrul lui Caragiale, Ibrăileanu şi Zarifopol – nu deţine un specimen de valoarea acestui chinuit, plin de dinamism, de o vitalitate capabilă să se hrănească din toate contradicţiile vieţii, din toate incertitudinile şi răzgîndirile ei. Cred că Cioran nu s-a plictisit niciodată pe cît de grandios şi gongoric a scris despre plictis. Sînt vicleniile dintotdeauna ale acestei boli.

Acuzat că aş face psihologism liric, îndrăznesc să afirm că, în acest domeniu, ştiu despre ce vorbesc.

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi **coate**

Click, Screen, Flash

Oriunde te-ai întoarce, dai peste cîte un aparat de fotografiat, o cameră video mai mică decît săpuniera lui Pinocchio, sau un telefon ultrasofisticat care, deşi ar încăpea lejer în buzunarul lui Neghiniţă, filmează HD şi face poze. Nimic nu mai rămîne nefotografiat, nefilmat, nepus pe Facebook, nearătat lumii. Să ne-nţelegem: *voi progresul cu orice preţ,* nu-mi trece prin minte să mă pun în calea curentului şi n-am de gînd să profeţesc vreo apocalipsă a pixelilor. Zic asta de la început, să nu cumva să trezesc suspiciuni în rîndurile împătimiţilor de gadgeturi, gata să ardă pe rugurile virtuale orice *eretic retrograd*. Dar ceea ce-mi dă fiori pe şira spinării e muntele de simulare care creşte în dosul potopului de scule şi sculuţe de fixare şi catalogare a oricărui moment, a oricărei imagini de pe lumea asta.

Aproape că nu mai există spectacol de teatru la care să nu auzi click-ul aparatului de fotografiat. „Liniştea" respiraţiei publicului dintr-o sală de spectacol şi-a schimbat radical contururile auditive, dînd într-o obezitate galopantă, într-o stridenţă care a devenit normă. O masă sonoră care conţine – dincolo de sunetul telefoanelor mobile şi de şoaptele spectatorilor care răspund conştiincios la apel – nelipsitul click sau melodioarele de întîmpinare de la pornirea aparatelor digitale. În mare, e absolut normal să te obişnuieşti cu faptul că, vrei-nu vrei, o artă cu public urmează în mod natural toate modificările prin care trece publicul căruia i se adresează. La urma urmei, au fost vremuri în care interactivitatea extremă şi vacarmul domneau în sălile de spectacol. Nu componentele auditive ale „liniştii", ale masei sonore a „tăcerii" din sala de spectacol sînt cele mai importante, în cazul de faţă. Foiala, tuşitul, şoaptele, pînă la urmă chiar şi exasperantul sunet al telefonului care face praf vraja oricărui spectacol, fac parte din substanţa vie a artei spectacolului, în limitele absolute ale acceptării convenţiei dintre scenă şi publicul din sală.

Însă click-ul aparatului de fotografiat înseamnă mult mai mult decît un deranj auditiv, o tulburare a seducţiei sau un element nou din repertoriul de sunete al „tăcerii" publicului contemporan. Sunetul obturatorului de la aparatul de fotografiat marchează un moment esenţial în filozofia spectacolului teatral de azi. Pe o rază care depinde de intensitatea sunetului de obturator sau de distanţa la care se află aparatul, o parte din public iese considerabil din limitele miracolului efemerităţii oricărui spectacol teatral. Acel sunet marchează o *fixare* definitivă. Înseamnă că o *clipă,* la care se vor adăuga, cu toată mărturia sonoră, şi multe altele pe parcursul spectacolului, se va fixa definitiv undeva, în afara universului de pînă acum al reprezentaţiei. O mulţime de *clipe* ale *realităţii* efemere a spectacolului pleacă, fizic, acasă la cineva. Scoatem din discuţie adaptările pentru televiziune, repetiţiile făcute special pentru filmat şi fotografiat, bucătăria de marketing a premierelor. Dincolo de toate acestea, în lumea spectacolului dintr-o zi obişnuită, la spectatorii obişnuiţi, există deja... obişnuinţa de a răpi bucăţi din efemeritatea reprezentaţiei.

Obiceiul acesta face ca unii dintre noi să nu mai vadă şi să nu mai audă spectacolele sau concertele cu ochii şi cu urechile, ci cu sculuţele cu care vin asupra lor. Momentele tensionale sau spectaculoasele revelări vizuale, care se petrec pe scenă, sînt marcate aproape matematic de un ritm al declanşărilor care se aud în sală. Fără să ne dăm seama, mecanica nevăzută a unui spectacol iese la lumină prin *punctele ei de sudură,* care devin *vizibile* tocmai prin semnalarea sonoră pe care o face aparatul de fotografiat.

Evident, la concerte, fenomenul nu se poate petrece în liniştea unui spectacol teatral. Aici, semnalul ruperii efemerităţii e dat de oceanul de ecrane al aparatelor care trimit spre un *etern* prezent continuu, tot ceea ce e destinat unui prezent instantaneu. Artiştii nu mai au de înfruntat, de manipulat sau de gestionat doar energia unui public, ci şi foamea lui de a imortaliza orice clipă. Luxul sublim al imperfecţiunii dispare cu voioşie, lăsînd loc unor standarde universale. Jumătate din public vede concertul pe ecranul aparatului cu care filmează sau fotografiază. Cealaltă jumătate vede spectacolul real, multiplicat în ecranele semenilor din public, pierzînd, fără să fi făcut ceva, exact ceea ce pierd şi cei care au ambiţia, dorinţa, nevoia de a transforma efemeritatea într-un surogat de prezent continuu.

Vacanţele se fac în virtutea depăşirii eroice a planului la fotografii şi filmări. Oraşele, satele, munţii, mările, oceanele, insulele, străduţele înguste, bulevardele, căsuţele, catedralele, cetăţile, palatele, grădinile, magazinele, terasele, plajele sînt văzute prin aceleaşi ecrane, iar click-urile fixează totul, definitiv, în galerii virtuale. Nunţile şi sărbătorile se consumă în faţa camerelor de filmat şi a aparatelor de fotografiat, de parcă scopul nu ar fi căsătoria sau sărbătorirea, ci simularea cît mai convingătoare a fericirii momentului. Într-o panică vecină cu delirul, într-o foame de a captura cît mai mult din realitate, obţinem exact inversul a ceea ce căutăm. Pe History Channel se face reclamă pentru seriile de reconstituiri şi investigaţii de pe Crime and Investigation Network. Sloganul campaniei de lansare a documentarelor te invită să nu ratezi aşa ceva, să devii *martorul* acestor subiecte. În schimbul obositoarei şi solicitantei calităţi de participant la orice, soseşte, glorios, calitatea de martor. Cu alte cuvinte, nu mai e de nici un folos să ai un tip de atitudine, ci e suficient să fii informat, să fii la curent. Din ce în ce mai des, oamenii dintr-o sală de spectacol nu mai ies revoltaţi, gînditori sau exaltaţi. Ies *cu dovada* faptului că au fost acolo. Pot demonstra asta, cu poze şi filmări.

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

tolo sport

Vine Hagi la echipa naţională?

Iată întrebarea supremă în fotbalul românesc, de vreme ce ea include binomul de maximă notorietate: Hagi şi echipa tuturor suporterilor. Aiurea! Cinstit vorbind, nu e deloc aşa. Dar deloc! A fost cîndva, dar din motive care ar putea fi analizate doar într-o nouă colecţie de 100 de cărţi *Adevărul* plus *Jurnalul* plus o serie de desene animate ale *Gazetei*, din motive sportive, calofile, caraghioase şi educative aşadar, s-a ales praful. Astăzi, tinerii dau buluc joi seara să vadă ce mai fac Mo şi F.O.C.A. pe siteul Robotzilor. Habar n-au şi nici nu-i interesează dacă Gheorghe Hagi vine la echipa naţională. Indiferenţa nu e doar atuul celor proaspeţi, chiar şi generaţia care ieşea în Piaţa Universităţii în vara americană a lui 1994 nu mai e curioasă ce se va alege de „naţională". Audienţele meciurilor sînt mici, interesul fotbaliştilor convocaţi este el însuşi subcuantic, FRF iese din blazare doar pentru cîte o păruială verbală la televizor; ce pretenţie poţi avea de la suporteri? Astfel încît, într-o asemenea situaţie confuză, la întrebarea „Vine Hagi la echipa naţională?", răspunsul e „Mai degrabă nu!". E genul de răspuns care nu poate fi dat peste cap de ora de închidere a ediţiei. Încă ceva. Un pont. Joi noaptea după 2 e mai uşor să intri pe site-ul Robotzilor. Puneţi-vă ceasul, cum altădată ni-l puneam la meciurile României de peste Ocean ca să-l vedem pe Hagi!

Cătălin TOLONTAN

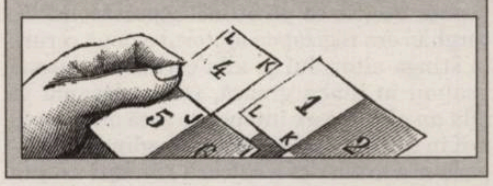

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Scrisoare din Arabia (4)

Şukran! – Al-Jazeera, regele şi poliţistul

În această parte a misivei mele, prea'nţeleptule cititor, voi spune că una dintre cele mai reale surprize ale şederii mele în Qatar a fost televiziunea pe nume *Al-Jazeera*. Probabil că şi dvs., cînd treburile sau funcţiile vă mai plimbă prin lume, deseori mai daţi – prin camere de hotel – peste acest post carele vorbeşte de ani buni în numele lumii arabe (sau a unei părţi a ei). Pînă acum, eu l-am cam trecut cu vederea. Nu pentru că m-aş fi aşteptat să văd pe ecran – precum sună clişeul – decapitări de oameni îmbrăcaţi în portocaliu etc., ci pentru că aşa e clădită mintea umană: oriunde ar duce-o picioarele, prima dată caută ceea ce-i este familiar. E mult mai probabil ca un occidental, oriunde ar ajunge, să-şi priponească telecomanda pe posturile – de la CNN la TV5, *via* Boomerang – pe care le priveşte şi acasă.

Doar că eu, o!, cucernicule martor al spuselor mele, iată că nu ştiu cum se face că-ntr-o dimineaţă, cum leneveam în patul moale şi nu prea mă-nduram să-mi bag picioarele-n papucii de sub el, deodată dau cu ochii de o fată frumuşică foc care-mi zîmbea pe englezeşte şi care avea în vene sînge arab cam cît avea şi televizorul JVC pe ecranul căruia ea spunea oarece. Ba încă frumuşica părea indiancă, după chipu-i; iar mai apoi, pe urmele ei, mi-au dat bineţe un tînăr de culoare, o doamnă cu trăsături nipone şi tot aşa, ca şi cum Turnul Babel ar fi reînviat în bătaia telecomenzii mele. Cam acesta este Al-Jazeera English Channel, care emite (ca şi frăţiorul său original, în limba arabă) din capitala Doha. În zilele următoare erau aşteptaţi, în conferinţa la care participam, atît Wadah Khanfar (directorul general al Al-Jazeera Network) cît şi David Foster, fost prezentator vedetă la Sky News-ul britanic, apoi angajat din 2005 la postul din Doha, contra unei sume de contract pe care unii dintre noi – *y compris* Andreea Esca sau Rodica Culcer – am putea-o găsi indecent de *încurajatoare*.

Ce vreau să zic: explozia, în ultimul deceniu, a posturilor arabe prin satelit pare a avea directă legătură cu o reală competiţie în domeniul ştirilor: în primul Război din Golf (la începutul anilor '90), ca şi imediat după 2001, piaţa imaginilor despre zonă era dominată categoric de CNN. Între timp, prin posturile arabe care emit şi în engleză – precum qatarez-ul Al-Jazeera, sauditul Al-Arabiya etc. –, situaţia s-a mai nuanţat. În termeni de *soft power* – cum ar spune politologul Joseph S. Nye –, statele arabe doresc să aibă propriul purtător de cuvînt şi propriul lor ecou în fluxul ştirilor de pretutindeni. Pe scurt, aşadar: varianta în engleză a Al-Jazeera, cu amalgamul ei de *anchor*-i de diverse naţii, e notabil de profesionistă iar programul matinal (pe care l-am văzut cîteva zile la rînd) mi s-a părut complet şi echilibrat. Desigur, are şi lipsuri: de exemplu, cît timp m-am uitat eu la el, n-a amintit nimic despre dna Briana Caragea şi nici despre dl Irinel, dar – e drept – nici alte catastrofe (cum ar fi mesaje de la Al-Qaeda) n-am văzut pe-acolo.

În rest, să mai spun că, dacă vrei să munceşti prin Qatar, ai unde: vorbim despre una dintre ţările cu cel mai mare venit *per capita* din lume, inclusiv prin faptul că au descoperit rezerve mari de gaze naturale şi petrol (şi e, cred, cel mai mare exportator de gaz lichefiat din lume). În legătură cu cei ce muncesc, iată că termin povestea pe care v-o-ncepusem săptămînile trecute (n-am aflat-o de la TV, dar e drăguţă): Se spune că monarhul locului, emirul Hamad bin Khalifa al-Thani, a ieşit într-o seară cu şoferul său prin oraş şi, în faţa unui mall, doar ce apare înaintea maşinii un poliţist care le arde o amendă pentru parcare neregulamentară. Pe loc, şoferul a încercat să se tîrguiască (în definitiv, totul se cam negociază în lumea arabă), dar poliţistul nu şi nu, se ţinea tare şi completa cu pixu-n catastif. Taman atunci emirul, de pe bancheta din spate a maşinii, coboară geamul fumuriu. Poliţistul, cînd vede cine e destinatarul *de jure* al amenzii, se albeşte la faţă a leşin. Dar – spune mai departe povestea – poliţistul nu numai că n-a fost mustrat de rege, ba chiar ar fi fost gratulat. O fi aşa, n-o fi aşa – cine mai ştie? Lumea arabă e întreţesută de poveşti şi, în vîntul serii, cînd boarea tare călduţă îţi usucă buzele şi ochii iar singura alinare e un ceai verde ne-ndulcit, dintr-odată îţi devine clar de ce Şeherezada s-a născut pe-aici pe undeva, prin ăst colţ de lume.

...Dar iată că aici povestitorul, ca umil nepot autorevendicat al Şeherezadei ce este, încheie totuşi scrisoarea, vă mulţumeşte *(şukran!)* pentru răbdare şi, ca să respecte tradiţia, încalecă şaua unui avion ce-o ia spre Vest, peste nisipuri şi peste cămilele *kaffarei*-lor neobosiţi ce încă mai caută – ca şi acum 2000 de ani – apă prin deşert.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

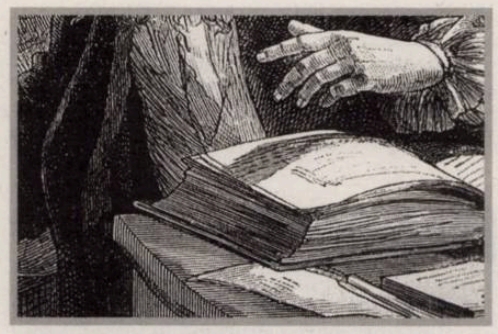

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Despre muzică şi cercetare

Pe la noi, muzica n-a fost şi nici nu este încă un domeniu serios de cercetare sau măcar de formare. Prin şcoala generală, orele de muzică sînt ore de chiul, cel puţin aşa era pe vremea mea cînd profesorul, care preda muzică, desen şi sport, se arăta favorabil fotbalului. De altminteri, suplinitor fiind, n-avea noţiuni nici despre muzică, nici despre desen; nu spun că n-am „apreciat" chiulul... atunci, ci doar că am pierdut enorm, recuperînd după „ureche" şi alandala. Şi de acolo cam începe totul... şi a te gîndi că cineva s-ar apuca să studieze muzica ca pe orice domeniu de cercetare ţi s-ar părea... un pic „extravagant"... Nu mică îmi fu mirarea să descopăr că astfel de visători există... Nicolae Gheorghiţă este unul dintre ei. Conferenţiar la Universitatea Naţională de Muzică din Bucureşti, Nicolae Gheorghiţă se implică, cu erudiţie, în această muncă titanică de scrierea unei istorii a muzicii la noi. Prima parte a acestei cercetări este dedicată începuturilor influenţei bizantine şi a muzicii bisericeşti (*Byzantine Chant between Constantinopole and The Danubian Principalities: Studies in Byzantine Musicology,* Sophia: Bucharest, 2010).

Aflăm astfel că vodă Brâncoveanu este primul care acordă importanţă studierii muzicii, disciplină legată încă de Biserică şi de practica religioasă. Filotei, fiul agăi Jipa şi prim cîntăreţ în biserica metropolitană, redactează primul manuscris de muzică românească, dedicat, bineînţeles lui vodă Brâncoveanu. Se ştie că pe atunci „spectacolul" liturghiei era regizat cu ajutorul a două coruri: în stînga altarului se afla corul care intona psalmii în limba greacă, iar în dreapta se afla un alt cor care intona, de astă dată, psalmii în limba română. Şi asta oglindeşte importanta influenţă a culturii greceşti asupra Ţărilor române, căci corul grecesc a înlocuit corul de limbă slavă. Or, această influenţă avea să atingă apogeul cu secolul al XVIII-lea şi pe vremea fanarioţilor.

Găsindu-şi refugiul şi liniştea la Iaşi sau la Bucureşti, mulţi greci îşi vor urma „destinul" muzical în preajma domnilor fanarioţi sau pe lîngă şcolile bisericeşti de „muzichie". Unul dintre ei este Dionisie Fotino, cunoscut mai ales pentru a sa *Istorie a Daciei,* dar care s-a preocupat, mai întîi de toate, de muzica bizantină, lăsînd o importantă operă în acest domeniu. Sau Nichifor Kantuniaris, prieten al mitropolitului moldav, Veniamin Costachi, compozitor a numeroase cîntece liturgice, dedicate mitropolitului, domnului, boierilor influenţi. Lucrurile par să meargă mai bine după înfiinţarea noii şcoli de muzică de pe lîngă biserica Sfîntul Nicolae din mahalaua Şelari (16 iunie 1817). Printre fondatori şi profesori: Anton Pann, Macarie Ieromonahul, Teodorachis Castrino. Şcoala se află sub epitropia episcopului de Argeş, Iosif, boierului Ioan Hagi Moscu şi a unui oarecare Dumitrache Polizache, ca şi sub patronajul Patriarhiei de Constantinopol. Vremurile tulburi vor face ca şcoala să fie închisă de mai multe ori, căci pe vremea lui Tudor, de pildă, cui i-ar mai fi păsat de muzica bizantină?! Uliţele Capitalei răsunau de „cîntece oltenești", aducîndu-l la disperare pe dascălul Ioan Dobrescu de la biserica Batiştei: *„îţi venea să nebuneşti de cîntece oltenești, de trăsnete de pistoale. Toţi nebuni de vin",* avea să mărturisească cu patimă.

Cea de-a doua parte a cercetării este dedicată muzicii laice şi influenţelor bizantine şi otomane asupra ei. Ca şi călătorii străini, prin intermediul cărora şi eu mi-am cules informaţia, nu ştiam să fac prea clar diferenţa între muzica de curte şi muzica militară, vorbind doar de meterhanea. Dar iată că Nicolae Gheorghiţă ne lămureşte vorbind de meterhanea ca muzică de curte şi de *tabl-khlane* ca muzică militară, cîntată de ieniceri. Mai aflăm apoi că un moldovean talentat în arta viorii, Miron, i-a cîntat Sultanului Selim III (1761-1808), compunînd şi contribuind la dezvoltarea unui stil „ala Turca". Epoca fanariotă dezvoltă un stil de muzică propriu, ceea ce avea să fie cunoscut drept *„de inimă albastră",* cîntat de lăutari şi ascultat de la vlădică la opincă. Acest stil de muzică pătrunde atît de adînc în gusturile publicului că nimic nu-l poate înlătura, nici vremea modernizării, cu valsurile, polcile, mazurcile ei. Şi nu puţine sînt mărturiile de prin anii 1840, cînd după „eleganţa" unui bal pe note de vals, totul sfîrşeşte într-o agapă valahă unde taraful lui Ochi-Alb cîntă de-şi rup cucoanele condurii cei noi de Paris, şi boierii oftează de mama focului la fiecare vers.

Cercetarea lui Nicolae Gheorghiţă este una importantă într-o societate normală şi excepţională într-o societate ca a noastră. Sper ca versiunea engleză a cărţii să primească şi una în limba română, astfel încît mult mai mulţi să se împărtăşească din această frumoasă poveste a muzicii.

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Patrie *vs* Naţionalism (II)

„Răul vine de acolo că orice autoritate tinde să devină abuzivă. Cum să faci ca autoritatea să nu fie ispitită să abuzeze? E o voinţă de stăpînire, un orgoliu imbecil care trebuie neapărat stîrpit. Elită este omul nemuncit de voinţa autorităţii. Cum să stîrpeşti acest lucru în ţara lui «ştii cine sînt eu»?

Pe strada mea, într-un noiembrie aspru şi sumbru, cete de legionari, încarnînd toată bestialitatea şi întreaga nelimitată prostie a omenirii şi cosmosului, treceau cîntînd nu ştiu ce «cîntec» (un fel de răget) de fier, cu vorbe de fiere şi fier, scuipînd fiere şi fier, figuri de fiare înlănţuite şi înfierate. Cînd te uitai la figurile lor, care semănau aşa de tare între ele, încît aveai certitudinea că toţi sînt acelaşi chip multiplicat pe care citeai ofiţerime, prostime, magistratură, Eleonora, burghezie, naţionalism, stupiditate, cînd te uitai la ei, aveai impresia gravă că România este pierdută pentru umanitate. Pe măsură ce înaintau, noaptea iadului cobora peste străzile oraşului.

Căpătai însă certitudinea, în acelaşi timp, că acolo unde nu sînt ei se află lumina, dar ei se răspîndiseră peste tot. I-am regăsit şi în Franţa, sub uniformele miliţienilor lui Darnand. Miliţienii le semănau la chip. Acelaşi tip uman. Aceleaşi ritualuri. Cînd hitleristul francez Philippe Henriot a fost executat de o mînă de tineri patrioţi, miliţienii au organizat la Lyon, la «Casa miliţiei» – adevărată casă legionară – un bizar ceremonial în faţa unui imens portret al trădătorului: îngenuncheri, uniforme şi centuri, sentinele cu figura sumbră, purtînd bine întipărite semnele că sînt stăpînite de o mistică degradată şi, în jurul lor, aceeaşi atmosferă insuportabilă, un aer greu, ambianţa instinctelor inferioare descătuşate."

Eugen Ionescu, „Fragmente dintr-un jurnal intim", în *Război cu toată lumea,* 2, ediţie de Mariana Vartic şi Aurel Sasu, Humanitas, 1992 (v. şi nr. anterior)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

La om, buna purtare e ca la pom

Am citit de curînd un articol în care, pe un ton grav, cu accente funebre, se prevestea decesul literaturii pentru copii. Mă pregăteam să bombăn apăsat împotriva viziunilor apocaliptice ale autorului articolului, cînd am dat, pe un site al cadrelor didactice şi al elevilor, peste nişte texte folosite la serbările şcolare. Texte care aparţin noii literaturi pentru copii.

Site-ul se numeşte calificativ.ro. Înainte de a trece la textele care mi-au slăbit entuziasmul în privinţa creaţiei pentru cei mici, trebuie să precizez cîteva dintre reuşitele autorilor care scriu acolo: sînt prezentate materiale informative despre examenele profesorilor şi ale elevilor, legislaţia şcolară, topuri ale dascălilor şi liceelor cu merite deosebite, lucrări artistice ale elevilor etc.

O secţiune importantă este dedicată serbărilor copiilor. În multe dintre ele se regăsesc texte clasice din literatura pentru copii, selectate mai mult sau mai puţin inspirat. Dar nu la ele mă voi referi, ci la acelea care par a fi creaţii ale unor amatori, creaţii cărora o minimă cenzură estetică le-ar anula dreptul de a fi prezentate pe o scenă.

De pildă (ortografia şi punctuaţia aparţin autorilor): dintr-o serbare a primăverii, evident, nu putea lipsi ghiocelul, a cărui singură trăsătură evidentă pare a fi aceea că este somnoros: „a ieşit din neaua cu capul în jos / cu genele prinse(!) mic şi somnoros." Alta: „ghiocel, ghiocel / mic şi somnoros/ ai sosit pe la noi ca un Făt Frumos(!)."

O altă încercare nereuşită este aceea de a descrie un peisaj de primăvară, într-o poezie dedicată mamei: „Vine primăvara / Ghioceii înfloresc / Deasupra bălţii adînci / Fazanii se încălzesc."

Altă poezie, de astă dată despre copilărie, cu accente, spre finalul ei, suprarealiste: „(...) Al său e răsăritul în pragul dimineţii / un zîmbet de lumină / ce-n scutece să-l ţină / (...) lasă copilul să se joace pe stradă / pentru el acasă înseamnă la masă / şi desene animate / (...) mai tîrziu anii îl vor închide într-o cetate / din care va trimite solie / un gînd ambalat într-o poezie / (...) lasă-l viaţa atît de mare să fie / de fusta mamei agăţat un băiat."

Pe o altă pagină, versuri care descriu trezirea crudă la realitate, din lumea poveştilor: „Dar am înţeles ce-a fost / Visul a avut un rost / Noaptea cînd dormeam frapat(!) / O poveste am visat."

Versurile dedicate Zilei Copilului ne aduc o veste cu totul surprinzătoare, 1 iunie e prima zi a lunii iunie: „La întîi de Cireşar /e un început de lună / aducem copiilor în dar / o lume mult mai bună."

Altă serbare, dedicată lui Eminescu. Textul pe care urmează să-l spună prezentatorul vorbeşte despre norocul pe care l-a avut Eminescu, acela de a avea limba română „la îndemînă", noroc de care, probabil, nu s-au bucurat prea mulţi: „Extraordinar este faptul că el nu a trebuit să se lupte pentru a stăpîni graiul românesc, căci acesta i-a fost mereu la îndemînă, ajutîndu-l chiar(!) în realizarea de imagini artistice deosebite."

Ziua Mamei bulversează cu totul calendarul plantelor (dar şi semnele de punctuaţie): „Vino dragă primăvară / Răspîndeşte peste ţară / Flori de mai stînjenei / Ghiocei şi brebenei."

La serbarea de sfîrşit de an, bucuria vacanţei este uşor umbrită de efectele crizei mondiale: „Vino vara cea de toţi dorită / Adune vacanţa cea mult aşteptată / Desigur la munte sau la mare, pleacă numai cine are / Sute, mii în buzunare!"

Pentru final, o poezie cu îndemnuri de bună purtare: „Fii cuminte, drag copile, poartă-te frumos şi bine / Căci la om buna purtare este ca la pom: o floare. / Fii cuminte că-ţi stă bine!"

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

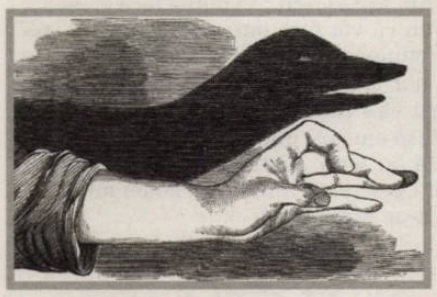

Iaromira POPOVICI

bazar

Muzeul copilăriei

Fac parte (aşa cum am mai scris...) dintre iubitorii şi colecţionarii de jucării din toate etapele existenţei mele (inclusiv din cea a maturităţii...). Pe cît am putut, nu am aruncat nimic, am depozitat totul şi mi-am revăzut „patrimoniul" de cîte ori am avut ocazia. De asemenea, mă înscriu între iubitorii şi nostalgicii necondiţionaţi ai copilăriei, de departe cea mai interesantă perioadă pe care am trăit-o (în principal datorită unor părinţi care au ştiut să-mi creeze o mitologie atît de puternică, încît mai nimic din ce a urmat după nu a mai putut-o egala).

Din toate aceste motive (la care se adaugă şi plăcerea pe care mi-a oferit-o, de cele mai multe ori, vizitarea unor muzee ale copilăriei din străinătate) sînt cu totul pentru înfiinţarea unui Muzeu al copilăriei la noi. Este una dintre puţinele idei care a reuşit să mă entuziasmeze în ultimul timp: idee pe care mi-a împărtăşit-o, cu mulţi ani în urmă, **Ioana Popescu,** cercetător la MŢR. Şi care, în sfîrşit, va fi pusă în practică!

Realizarea unui muzeu al copilăriei, deocamdată virtual, face parte dintr-un proiect european iniţiat de Muzeul Ţăranului Român, intitulat „Copilăria. Rămăşiţe şi patrimoniu". Acesta se va derula timp de doi ani (mai 2011-aprilie 2013) cu sprijinul programului Cultura al Uniunii Europene (avînd drept coorganizatori Institutul Cultural Român, Muzeul Lebork din Polonia, *Association pour la promotion de l'éducation des enfants* din Franţa şi, drept parteneri, Ministerul Culturii şi Asociaţia Ethnokids din Belgia).

Ioana Popescu explică ce urmează să fie şi să conţină muzeul: „Tot ce se poate spune despre copilărie: toate obiectele care au oarece contact cu copilăria: sat vechi, sat nou, oraş vechi, oraş nou, specific local; poveşti spuse şi filmate; tot ce se găseşte în poduri, resturi de obiecte, resturi de fotografii ale bunicilor cînd erau copii. Un bagaj de rămăşiţe de cultură materială din care să rezulte un patrimoniu al copilăriei, pe care să-l declarăm ca atare, să-l justificăm. Să justificăm de ce patrimonializăm anumite obiecte, în ce constă valoarea lor de trecut, dar şi de viitor, în ce măsură un element contemporan de copilărie în oraş poate deveni mîine un patrimoniu al trecutului, al tradiţiei legate de copilărie."

Pe scurt: un muzeu care să cuprindă tot ce se poate (şi ce nu se poate...) legat de copilărie. Obiecte deja existente, începînd cu colecţiile de patrimoniu ale MŢR din secolele al XIX-lea şi al XX-lea: ceramică, împletituri, port al copiilor, piese de folosinţă zilnică pentru aceştia... Continuînd, apoi, cu colecţii particulare – există un număr de entuziaşti care şi-au păstrat nu numai jucăriile, ci şi alte obiecte legate de cotidianul copilăriei (haine, vase, mobile etc). (Perioada comunistă, cea mai puţin expusă şi cu cele mai perisabile piese, va beneficia, probabil, de o sală aparte.) Şi ajungînd la colecţiile actuale ale puradeilor păstrători...

Asta în ce priveşte partea strict materială. Acesteia i se vor adăuga şi „ateliere mai nuanţate şi mai complexe decît actualele ateliere de creativitate ale MŢR, prin schimbul de experienţă cu partenerii străini, dintre care unii chiar prin asta se detaşează: prin ateliere intergeneraţionale deosebite." (Ioana Popescu)

Muzeul va fi, cel puţin pentru început, virtual: „o *neverending story,* căreia nu i se va pune punct niciodată. Cînd va deveni un muzeu real, vom vedea pînă unde se va putea înainta cu el." (Ioana Popescu)

În 2013 realizatorii proiectului trebuie să ofere acces la site-ul muzeului: „Vrem ca el să existe cu mult înainte, iar în 2013 să-i dăm doar tuşa finală. Vrem ca acest site să crească sub ochii publicului, care să ne poată urmări paşii." (Ioana Popescu)

Muzeul are în plan şi o expoziţie itinerantă în Europa: „Un nucleu care să conţină esenţa acestui muzeu, ce va pleca prin ICR-uri, urmînd ca în fiecare loc în care ajunge să fie îmbogăţit cu aportul cultural local. Expoziţia va fi mereu alta, dar pornind de la acelaşi concept." (Ioana Popescu)

Aştept, cu nerăbdare, primele expuneri ale acestui muzeu, încă incredibil. Şi continui să-mi ofer sprijinul, cu bietele mele jucării prăfuite.

Selma IUSUF

legende urbane

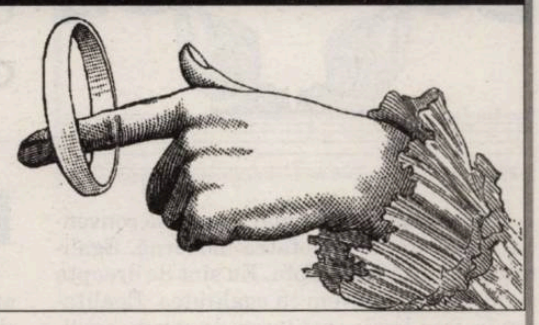

Ramon

„Ramon" – stătea tatuat pe sînul ei stîng cu dărnicie expus. Nu cred că avea mai mult de 16 ani. Avea însă toate însemnele şi accesoriile unei fete, cum se spune, „dă cartier": cercei mari, covrigaţi, de aur, un păr roşu strîns neglijent într-un coc cu o gheară de plastic, unghii lungi cu floricele aplicate, un decolteu adînc, o privire scurtă, fustă aşijderea. Ramon stătea aşezat lîngă ea, ea era în picioare. „Ce mănînci, fă?" o întrebă scurt în timp ce-şi butona mobilul. Asta îi arătă ceva pe menu-ul cu poze lăţit pe un perete întreg. Era 1 noaptea, într-o vineri abia încheiată. La o coadă formată afară, mai bine de 15 persoane căutau să-şi ostoiască foamea la McDonald's-ul din Romană.

Ramon şi fata erau cam pe la jumătatea cozii – un cuplu generic pe care îl ştiam bine. El, un paşă aparent indiferent, purtîndu-şi mîndru pe stradă cadîna pe jumătate goală, dar în stare să omoare un privitor mai insistent. Cel puţin în teorie. Pentru că nimeni nu se poate atinge de „femeia lui". Doi copii amîndoi, dar trăindu-şi deja foarte devreme o viaţă tristă de cuplu. Ea încasează ocazional palme şi pumni cu răbdarea unei căţele bătrîne, el o poartă ca pe un mărţişor de tarabă şi-i dă, în zilele bune, „de la fast-food". Părinţii le-ar putea fi fraţi, iar fraţii mai mici de pe acasă le-ar putea fi copii. Părul lui frumos, negru cîrlionţat sclipeşte de gel. Gulerul tricoului e purtat ridicat, în picioare are cei mai hidoşi pantofi cu bot ascuţit pe care i-am văzut vreodată. Albi. În aşteptarea mîncării, ea i se aţine pe aproape într-o langoare absentă.

În faţa Ramonilor e un tip înalt şi pufos, tot cu o amică. Clişeistic, exact genul pe care-l vezi de regulă mîncînd fast-food. Pare că a ajuns mînat de foame la coada cu pricina de undeva de prin blocurile din apropiere. Într-un tricou oarecare, şlapi de baie şi un şort destul de scurt cît să dezvăluie varicele de om gras. Fata de lîngă el, aproape la fel de pufoasă, roşcovană şi pistruiată ca o irlandeză, n-are stare şi povesteşte ceva lung despre un televizor Samsung. Are o frumoasă rochie lungă de vară pe care vîntul i-o lipeşte de picioarele zdravene. El tace, îşi muşcă buzele cînd şi cînd şi pare uşor disperat că durează mult. Petrece cu privirea pe fiecare norocos care pleacă de la coadă cu cîte o pungă maronie de hîrtie din care adie prăjelile înmiresmate. E genul grăsuţului de care făceau mişto toţi colegii, în generală. Acum, la treizecişiceva de ani încă mai pleacă vara cu un grup de amici la Vamă care, evident, „nu mai e ce a fost".

În spatele graşilor, o fată singură cuc care nu prea ştie ce să facă. Să plece, să rămînă? Alege să plece.

În fine, ultimii – un grup de tineri veniţi de pe o terasă de prin apropiere. Nu se săturaseră cu porţiile mici de acolo. Păreau însă bine hrăniţi cu multe beri. Îşi treceau de la unul la altul pălăriuţa albă în carouri a unuia dintre ei. O probau rîzînd tare şi scăpînd pălăriuţa aia pe jos cînd şi cînd. Stăpînul ei morfolea înciudat o ţigară neaprinsă. Una dintre fetele din grup se retrăsese pe un scaun şi plîngea încetişor şi alcoolizat. „Mă, dacă borăşti te simţi mai bine", veni un sfat. „Lasă-mă puţin", îngăima ea. Faţa frumoasă îi era udă de lacrimi. Cîteva şuviţe de păr i se lipiseră de obraz. Purta pe umeri toate necazurile pămîntului în noaptea aia de vineri. Cîteva beri îi deschiseseră toate perspectivele sumbre ale micii ei vieţi. Acum. Mîine va fi mahmură şi vinovată. Se aplecă şi vomită scurt peste gard.

„Curve", mormăi Ramon, ajuns între timp în faţa vînzătorului. Fotografiile mari, colorate, cu picioare crocante de pui şi paiele lungi ale cartofilor prăjiţi îi luceau în ochelarii ţinuţi pe cap. Întoarse capul peste umăr spre fata lui decoltată, cuminte şi absentă: „Auzi, fă, suc vrei?"

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

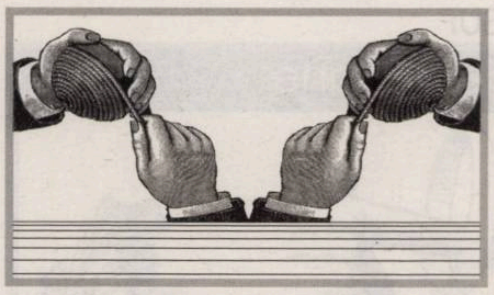

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

De ce iubesc egalitatea

■ Egalitatea e cea mai frumoasă convenţie inventată de societatea modernă. Egalitatea e hulită la dreapta. Eu sînt de dreapta şi nu înţeleg ce avem cu egalitatea. Egalitatea în faţa legii, egalitatea de şanse, egalitatea între cetăţeni. În nici un caz egalitatea economică, aia nu a fost şi nu va fi egalitate, ci sclavie faţă de birocraţi. E uimitor cum o societate ca a noastră, pe care comunismul a vrut să o egalizeze, este atît de inegală. Doar că sîntem inegali pe criterii aberante: prin legi şi birocraţie. Am scris că nu vreau pensii mari, speciale şi nemuncite pentru militari. Mi-au sărit în cap că sînt comunist, că vreau egalitate. Splendidă probă de lipsă de logică: nu vor egalitate cu mine, ci pe banii mei. Ei se simt speciali faţă de restul lumii, ci restul lumii trebuie să plătească pentru asta.

■ Evident că natura nu ne-a făcut egali. Unii sîntem mai înalţi, alţii mai mici. Unii sîntem mai deştepţi, alţii sînt mai proşti. Unii sînt mai atletici, alţii sîntem mai grăsuţi. Unii avem moşteniri, alţii nu ne avem decît pe noi. Nu sîntem egali. Dar avem obligaţia să ne tratăm ca şi cînd am fi. Fără egalitatea asta, meritul nu mai face doi bani. Cine e mai bun e mai în frunte. Cine munceşte mai mult e mai în frunte. Cine îşi doreşte mai mult e mai în frunte. Dar meritul nu poate funcţiona fără convenţia egalităţii, acea idee primară care ne aliniază pe toţi cînd vine vorba despre drepturile cetăţeneşti. Sîntem egali în calitate de cetăţeni. Egalitatea nu trebuie lăsată pe mîna stîngii. Oricum abuzează de ea, oricum nu ştie ce să facă cu ea. Egalitatea e o valoare de bază şi pentru dreapta. Nu orice egalitate e comunistă.

■ Egalitatea a făcut din armata romană cuceritoarea lumii, pentru că armata era singura instituţie care permitea talentelor să ardă barierele sociale. Bărbaţi băltind în acelaşi noroi – ei au făcut imperiul. Armatele care au adoptat convenţia egalităţii au fost mereu mai eficiente. Tocmai armata – instituţia ierarhiei şi a disciplinei. Ne supunem ierarhiei şi ordinelor, dar ştim clar de ce sînt unii în poziţia de a da ordine şi alţii în poziţia de a le executa. Nemţii care intrau în contact cu ofiţerii români, în marele război, erau şocaţi că aveau ordonanţe. Un fel de slugă personală asigurată de stat. Nu aveam tunuri şi puşti, dar aveam ordonanţe. O armată de aristocraţi perdanţi, ne-am salvat cu multă carne de tun dintre ţărani.

■ O discriminare despre care se vorbeşte prea puţin: cea socială. Culmea e că era cumplită în comunismul tîrziu şi se relaxează din ce în ce mai mult în capitalism. Sistemul de meditaţii pentru intrat la facultate în anii '80 şi apoi '90 te făcea dependent de reţeaua ta socială, de fapt a părinţilor. O cercetare care nu s-a făcut: cum au schimbat facultăţile private ierarhia socială din România.

■ Am găsit la un moment dat pe blogul lui Sorin Adam Matei o cifră care m-a şocat pînă şi pe mine: cică şansa de a ajunge la facultate, dacă nu ai părinţi cu facultate, e de şapte ori mai mică în România decît în Marea Britanie. Societatea aia britanică, rigidă, aristocratică permite mobilitatea socială bazată pe merit, mult mai mult decît o societate remodelată de egalitarismul comunist.

■ Am luat mereu cruciada anti-moguli a lui Traian Băsescu ca pe o chemare la egalitate. Pentru că vreau să fiu egal cu Vîntu, Patriciu şi Voiculescu. OK, poate nu voi fi chiar egal în practică, pentru că oamenii nu vor trata niciodată la fel doi inşi dintre care pe unul scrie „două rate pe 30 de ani“ şi pe altul „1 miliard de euro cash“. Dar convenţia trebuie să existe, trebuie să ne prefacem că o respectăm. Şi dacă ne prefacem că o respectăm, chiar ajungem să o respectăm: sîntem cetăţeni egali. Statul e chiar convenţia asta în sine, el are obligaţia morală să mă trateze la fel, are obligaţia morală de a ne convinge că ne tratează la fel, că sîntem cetăţeni, că cine se apucă de scheme Ponzi merge la puşcărie, că te cheamă Ghinea sau Vîntu. Altfel nu sîntem egali.

■ Vreau egalitatea şi pentru boi, şi pentru căţei. Mai ales că eu personal sînt din ce în mai puţin căţel şi din ce în ce mai mult bou. Aaa, domnu' Ghinea, poftiţi, cum să staţi la coadă?! (dumneavoastră, care apăreţi la televizor – se subînţelegea). Mi-a fost o ruşine să intru în pămînt faţă de oamenii din faţa mea. Îmi venea să îmi cer iertare de la fiecare în parte. Dar ei păreau a fi OK cu asta, li se părea ciudat că stătusem la coadă, doar apăream la televizor. Mi-a fost ruşine pentru ei.

■ Mă enervează mic-burghezii care sînt atît de fericiţi să aibă pe cineva mai jos decît ei. Tocmai eu, care propovăduiesc spiritul mic burghez în această rubrică. Radu Cosaşu m-a întrebat care e diferenţa între clasă de mijloc şi mic burghez. I-am zis că e una de stil. Ca între „a face dragoste“ şi „a penetra“. Pare acelaşi lucru, dar nu e. Adevăratul mic-burghez nu e un aristocrat ratat. Acel „mic“ chiar asta se şi vrea: putem fi cu toţii mic-burghezi. Dar e uimitor cît de puţin le trebuie unora pentru a se apuca de privit de sus spre alţii. Cînd discutam despre lansarea unui partid nou, cineva propunea să nu fie primiţi acolo cei fără studii. Cineva anonim, de pe net, nu Heidegger. Omul nu dovedise nimic în viaţă, el personal, dar avea deja gărgăunii inegalităţii superioare: avea studii, era special. I-am răspuns că nu mă bag în nici un partid în care bunica mea cu 4 clase şi mama mea cu 10 clase nu ar merita să intre. Nu sînt convins că a înţeles ideea.

■ *Bun, dar ce îmi veni cu egalitatea? Iar mă face Gabi Giurgiu socialist. Păi, să vă dau nişte exemple. Cînd vom şti că sîntem egali.*

■ Sîntem egali pentru că refuzăm să scoatem legitimaţia de ziarist pentru a scăpa de amenda de la poliţia rutieră. Sîntem egali pentru că, dacă scoatem legitimaţia de ziarist pentru a scăpa de amenda de la poliţia rutieră, poliţistul rîde de noi şi ne arestează pentru trafic de influenţă.

■ Sîntem egali pentru că, dacă cineva vrea să trîntească un bloc turn în cartierul nostru, chiar pe proprietatea sa privată, trebuie să ne ceară nouă vecinilor aprobarea, pentru că e cartierul tuturor, şi dacă nu votăm cum vrea el, atunci nu îl face. Punct.

■ Sîntem egali pentru că, dacă cineva îşi pune ecuson cu „Senatul României“ sau cu „Guvernul României“ în geam, poliţia tot îi dă amendă. Sîntem egali pentru că votăm o lege că nimeni nu are voie să aibă ecusoane d-astea în geam, cu excepţia celor fix două maşini blindate pe care le avem noi ca stat şi care îl vor duce pe Obama de la aeroport la palatul lui Ceauşescu. Atît. Sîntem egali pentru că Parlamentul e al tuturor, nu al fufelor angajate pe acolo şi care îşi pun rapid ecuson în geam.

■ Sîntem egali pentru că, dacă avem un trafic infernal, stăm cu toţii în el, indiferent de cine sîntem, pe cine cunoaştem şi ce marcă de maşină avem. Sîntem egali pentru că poliţistul din stradă dă imediat amendă celui care forţează intersecţia şi nu face discriminare în funcţie de cum arată maşina. Sîntem egali pentru că nu vom da niciodată autorizaţie de funcţionare unei firme care vrea să facă transport urban cu elicopterul, ca la Sao Paolo.

■ Sîntem egali pentru că cei mai mulţi dintre copiii deştepţi şi săraci ajung la facultate. Sîntem egali pentru că ăştia mici, odată ajunşi, nu îşi vor dori de la stat decît să-i trateze ca pe cetăţeni, nu să le dea pensii speciale.

■ Cînd vom fi atît de egali vom fi mai buni. Nu mai comunişti, nu mai capitalişti. Mai buni.

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Lumînări pentru tort

Zi de naştere. Serbată în Constantin Brâncoveanu. Tort este. Lumînări ioc. Mare greşeală. A mea. M-am zgîrcit: bă, e prea scump aici la torturi, hai să iau de la supermarketurile de la mall-ul City din Brâncoveanu. Şi mă duc după lumînări. Şi caut la Billa. Ioc. Am întrebat o tipesă de aia îmbrăcată în Billa şi mi-a spus că nu ţin asemenea produs. M-am dus să verific în magazin şi am luat la pas dihania de Billă. Plec. Gîndesc că voi găsi la Primăvara, alt magazin de acolo. N-am văzut atîta faliment de cînd mama m-a născut. Pe raft cîte un exemplar din fiecare produs. Mălai, un pachet. Făină, un pachet. Apă, o sticlă. M-a apucat rîsu'. Nimic mai distractiv să vezi ditamai hărăbăraia goală. Zeci de rafturi pe care te aştepţi să stea marfa, goale-goale. Duceţi-vă să vedeţi cum arată falimentul. Aer, mult aer în jur. În magazinul Primăvara am găsit lumînări pentru tort, dar cifre disparate. 8, 8, 8, 0, 0. Era clar că nu se vroiau vîndute. Păi, altfel cum rămăseseră aşa la disperare. Cifrele alea strigau de pe raft să le cumperi. Implorau. N-am cumpărat sadic. Dar am rămas fără lumînări. Tort fără lumînări. Rămîne tortul fără lumînări. Aşa am colindat prin toate maghernițele din jur. Nici pic de picior lumînăros. Doar de mort, că e plin de cimitire în jur. Aşa că, nu m-a dus capu', am rămas chiar fără. Am fost zgîrcit. Aş putea face greşeala să spun că voi face data viitoare cum trebuie: cumpăr din prima. Aş putea spune asta, dar n-o voi face. Voi fi mereu pradă ezitării că-i bine să nu fii jupuit. Gîndul ăsta însă omoară plăcerea, spontaneitatea. Ştiu să fac asta. Am descoperit falimentul zonei. Degeaba. Falimentul zonei m-a descoperit pe mine: tont.

PUBLICITATE

Coordonatoare: Adina POPESCU

Către carte

note despre starea lecturii

Texte şi opinii de:

● Radu Pavel GHEO (scriitor)
„Îndrumător de lecturi“

● Simona KESSLER (agent literar)
„Criteriul e unul singur: a şti să citeşti!“ – interviu

● Florin LĂZĂRESCU (scriitor)
„Pe viaţă şi pe moarte“

● Monica ONOJESCU (profesoară de limba şi literatura română)
„Lectura – o prioritate a politicilor educaţionale“

argument

Cărţile care contează?

DILEMA VECHE

Către carte

– note despre starea lecturii –

Pe forumuri, am descoperit o comunitate nostalgică după cărţile uitate ale copilăriei generaţiei mele, multe dintre ele neavînd parte de o reeditare. Nu este vorba despre Cărţile Mari, cele care dacă sînt citite pe la 13-14 ani pot marca viaţa, nici măcar despre acele *ever green* ale mai multor generaţii de copii cum ar fi *Cuore* sau *Singur de lume*. Erau cărţile noastre „comuniste“, de la Editura „Ion Creangă“, multe cu autori români, altele scrise de nume obscure din fostul bloc socialist, poveşti cu tente propagandistice „obligatorii“ pe care nu le luam în seamă sau nu le pricepeam sensul, majoritatea cu ilustraţii care creau o impresie atît de puternică încît şi acum îmi amintesc personaje, detalii. *Cipi, acest pitic uriaş, Fetiţa de pe Terra, Talismanul de safir, Povestiri istorice, Făt-Frumos certat cu gluma, Habarnam, Familia Roademult, Trei grăsani...* erau cărţile „care contau“ pentru noi la momentul acela şi pe care mai mulţi dintre forumişti, care au devenit între timp părinţi, le caută acum ca să le scaneze sau să le tragă la xerox pentru copiii lor.

Mi-am dat seama cît de relativ este să spui despre o carte sau alta că e „importantă“. La şcoală, ne-au îndopat încă din clasele primare cu romanele istorice ale lui Sadoveanu sau cu povestiri despre „luminosul“ 23 august ale lui D.R. Popescu şi ni s-a spus că acestea sînt lecturile după care ar trebui să ne ghidăm în viaţă. Literatura străină era aproape inexistentă, iar unui copil căruia îi cădea întîmplător în mînă *Povestea cu un hobbit* a lui J.R.R. Tolkien (tradusă probabil dintr-un accident tot la Ion Creangă) i se oferea accesul într-o lume atît de diferită faţă de cea din *Fraţii Jderi*, încît efectul era unul năucitor şi de durată. Copiii de astăzi consideră Harry Potter o carte „importantă“ (şi se uită cu dispreţ la cărţile scanate de părinţii lor special pentru ei, care aparţin unui alt timp, altei lumi). Cred că ar trebui să le respectăm opinia, chiar dacă nu sîntem de acord cu ea.

N-am ales întîmplător acest exemplu legat de cărţile pentru copii. Pînă la 12 ani am citit mult şi anapoda, inclusiv cărţi proletcultiste pentru copii, pe care le descopeream în biblioteca bunicilor, publicate la Editura Tineretului. Apoi a venit marea schimbare, şi un timp n-am mai citit mai deloc. Se întîmplau lucruri mult mai fascinante în jurul meu: la televizor erau *Dallas* şi *Sclava Isaura*, rockerii se luau la ceartă cu depeşarii, se deschideau fast-food-uri celebre. Am revenit la cărţi abia pe la 20 de ani. În tot acest timp, am ratat cărţi „importante“, aşa că nu m-am mai putut întoarce la lecturi definitorii, la Balzac sau la Proust, şi am trecut direct la contemporani. Din nou am început să citesc mult şi anapoda. Criteriile în funcţie de care valorizăm cărţile sînt pur personale şi ţin în mare parte de conjuncturi, de traseele pe care ni le alegem în viaţă. Iar modul în care unele cărţi, aparent „neimportante“ ni se agaţă de memorie şi persistă acolo rămîne pentru mine un mister. De ce îmi amintesc atît de bine pălăria lui Cipi, acest pitic uriaş, mai bine chiar decît planeta Micului Prinţ, de parcă aş fi avut-o vreme de 20 de ani tot timpul în faţa ochilor? Sau de ce în anumite momente, unele dintre ele cît se poate de serioase îmi vine în minte aproape obsesiv un vers – *Motoşel şi Botoşel erau doi pisoi la fel* şi mă face să rîd? **(Adina Popescu).**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 16 iunie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Lea Berzuc.

DILEMA VECHE
Către carte

Marius LAZĂR

Fabrica de cititori

Cărţile sînt prieteni reci, dar siguri.

VICTOR HUGO

Încet, trece şi recesiunea, iar piaţa cărţii pare să se întremeze, chiar dacă probabil va mai dura pînă să atingă nivelul din 2008, toamna. Producţia editorială va trece probabil peste criză. O putem numi „criza mică", fiindcă a depins de condiţii economice mai curînd exterioare acestui sector: producţia editorială a scăzut la cota de avarie fiindcă în general a scăzut puterea de cumpărare a consumatorului, care a tăiat masiv în ultimii ani din bugetul familiei destinat bunurilor de folosinţă îndelungată, vacanţelor, distracţiilor şi cărţii. (Pentru multă lume, iată, cartea nu este un produs de necesitate, ci unul mai curînd de divertisment.) La fel, criza imobiliară a generat costuri sporite pentru retaileri şi difuzori. Dar acestea vor trece. Prea curînd nu vom ieşi însă din „criza mare", care este structurală, de durată şi se accentuează constant de vreo 15 ani.

Cei cărora le sînt familiari indicatorii oficiali, privind producţia de carte, publicaţi de Institutul Naţional de Statistică ştiu deja că, din 1990 încoace, numărul de titluri editate a continuat să crească pînă în 2008, dar că numărul total de exemplare tipărite a scăzut în aceeaşi măsură. S-au editat, prin urmare, titluri mai multe, dar în tiraje din ce în ce mai mici. În ultimii patru-cinci ani, titlurile înregistrate în Depozitul Legal se tipăreau în medie în cam 700 de exemplare – o valoare despre care orice editor ştie că se situează sub limita rentabilităţii. Iar dacă mai ţinem cont că, în România postsocialistă, numărul de volume editate pe locuitor a scăzut de la aproximativ 4,5 exemplare, cîte se produceau în 1978, la 0,3 în 2008, ne dăm seama că, în ciuda diversităţii ofertei, care satisface din ce în ce mai bine segmentul cumpărătorilor fideli, cartea ajunge, în realitate, la tot mai puţini consumatori. Trendul este prin urmare unul constant descendent şi sugerează o cădere implacabilă în subdezvoltare.

Prăbuşirea sistemului etatizat de difuzare a cărţii, alături de deficienţele inerente create de practicile de monopol asupra distribuţiei cărţii (şi care finalmente îi încarcă insuportabil preţul final) au făcut acest produs cvasi-inaccesibil zonelor din afara oraşelor mari sau clienţilor cu venituri modeste. Nu vreau să spun că vina aparţine exclusiv retailer-ilor sau editorilor. Dar investiţiile încă precare şi oroarea de risc care alimentează o piaţă bazată pe ajustarea producţiei la posibilităţile de achiziţie mai curînd decît la cerere – creează o logică economică prin care întreprinderea editorială devine dependentă de consumatorul motivat,

în timp ce-l neglijează pe cel mai timid sau doar în formare. Ea continuă să predice „convertiţilor", alungîndu-i dispreţuitor deopotrivă pe „novici" şi pe „necredincioşi" şi fuge după cumpărător, dar îl uită pe cititor. Urmează exclusiv logica capitalului, ignorînd proiectul de societate pe care îl aduc cu sine implicit cartea şi lectura, proiect care, şi el, ar putea fi generator de profit.

Cultura scrisă şi oamenii instruiţi se bucură în continuare de un prestigiu cel puţin formal.

O carte este o versiune a lumii.

SALMAN RUSHDIE

Fiindcă adevărata soluţie de redresare aici rezidă: în lectură. Subvenţionarea cititorului printr-o politică naţională a cărţii şi a lecturii s-ar putea dovedi mai importantă decît programele de sprijinire a culturii scrise prin finanţarea unor titluri considerate necesare, dar mai puţin rentabile, aşa cum sînt propuse de edituri. Este vorba de găsirea unor soluţii care să spargă cercul vicios al inaccesibilităţii cărţii şi care pot merge de la stimularea achiziţiilor din bibliotecile publice pînă la elaborarea de politici educaţionale şi culturale, centrate nu atît pe producător cît pe cititor. Asta ar putea conduce simultan la creşterea tirajelor, diminuarea preţurilor de cost şi implicit creşterea numărului de cumpărători.

„Fabrica de cititori" este de fapt un epifenomen al „fabricii" de poziţii sociale.

Cartea este, de la an la an, din ce în ce mai greu de procurat de către cititorul instruit, dar cu venituri mici. Nu au rost comparaţiile cu preţurile cărţilor din alte ţări (pe care, de multe ori, cartea din librăriile româneşti le ajunge din urmă), ci mai curînd comparaţiile cu partea din venitul net al unui cetăţean obişnuit alocat unei cărţi. Aici cred că publicul românesc este net defavorizat – iar faptul că în aceste condiţii continuă să mai dea banii pe cărţi este un semnal extrem de încurajator. De fapt, ultima anchetă a CCCDC ne arată că românii preţuiesc mult educaţia livrescă şi cartea ca mijloc de ascensiune socială, chiar şi atunci cînd nu citesc. Cultura scrisă şi oamenii instruiţi se bucură în continuare de un prestigiu cel puţin formal, chiar dacă românilor le place să stea mai mult la televizor. Chiar de circumstanţă, sau chiar venind dintr-un imbold conformist, precum încrederea în biserică sau armată, încrederea în rostul social al instruirii livreşti şi în succesul în carieră, pe care îl favorizează cititul, este remarcabilă. Şi cu toată critica generalizată pe care o întîmpină sistemul de învăţămînt, puternic devalorizat de discursul public, goana după diplome nu încetează.

Dar mai e un aspect – de data aceasta mai subtil: lectura este, la rîndul ei, un fenomen multiplu determinat: ea variază în funcţie de nivelul de educaţie, de zona de rezidenţă, de apartenenţă socială. În acelaşi timp, ea depinde şi de politicile familiale de investiţie în educaţie. A-i spune sau a-i citi seara copilului poveşti este nu numai un mod de a-l distra sau a-l adormi, ci totodată un mod de a-l forma anticipat pentru lectură. Cercetarea CCCDC din acest an arată că între cititul poveştilor de către părinţi în copilărie şi cariera de cititor de la vîrsta adultă există o puternică corelaţie – tot aşa cum există corelaţii la fel de semnificative cu uşurinţa asimilării lecturilor obligatorii de mai tîrziu, din şcoală, cu plăcerea de a parcurge lecturi înafara programei sau cu succesul şcolar. Pe de altă parte, *cititul* poveştilor de către părinţi, mai mult decît *spusul* lor, este el însuşi condiţionat de nivelul de educaţie al părintelui şi de apartenenţa socială: cu cît ocupaţia acestuia e mai dependentă de un proces mai îndelungat de şcolarizare, cu atît este el mai preocupat de investiţia în educaţie pentru propriii copii – şi atunci începe prin a le citi poveşti. Educaţia pentru lectură este asumată astfel drept condiţie cvasiobligatorie de apartenenţă la clasele mijlocii – iar lectura, ca tip de consum, este şi un marcator social. Aşa se face, de pildă, că aversiunea intelectualistă faţă de necititori este, implicit, una prin care excluderea socială se exprimă în dublu sens, în termeni culturali: ea vizează, în jos, pe cei cărora accesul la educaţie le este mai curînd blocat, iar în sus, pe noii îmbogăţiţi, a căror „parvenire", nefiind bazată pe acumularea de capital cultural, justificată meritocratic, e privită drept ilegitimă.

Aceasta înseamnă că „fabrica de cititori" este de fapt un epifenomen al „fabricii" de poziţii sociale. Ea pune la lucru nu numai un capital economic, ci şi unul cultural, mecanisme de reproducţie culturală care le urmează pe cele ale reproducţiei sociale. Lectura, familia, educaţia publică şi diferenţierea socială fac, împreună cu principiile de justiţie socială dintr-o colectivitate, un tot. Avem cu toţii nevoie de cititori ca să ne scoată din criza profundă a cărţii. Dar un proiect de „fabrică de cititori" este, implicit, şi un proiect de societate care, din păcate, se mai lasă aşteptat.

Marius Lazăr *este sociolog, cadru didactic la Universitatea „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca.*

Radu Pavel GHEO

Îndrumător de lecturi

Unul dintre clişeele vremii noastre (mă tem că şi al vremilor trecute) e acela că tinerii din ziua de azi nu mai citesc. Cum să mai citească, de vreme ce pierd vremea la calculator, pe Internet, prin cluburi şi pe străzi?

Nici noi, pe vremea noastră, nu mai citeam ca odinioară, căci pierdeam vremea prin discoteci, pe stradă... numai calculator nu aveam. Nici Internet. Presupun că, la rîndul lor, nici părinţii noştri nu mai citeau ca odinioara odinioarei. Şi aşa mai departe – dar nu prea mult, fiindcă ajungem în vremurile, nu prea îndepărtate, cînd în România analfabetismul nu mira pe nimeni, iar lecturile da.

Cum e greu să evaluezi pofta de lectură a altor generaţii (nici cu a ta nu e prea uşor), m-am dus, mînat de curiozitate, pe cîteva forumuri de cititori de cărţi, adică în spaţiile acelea virtuale de pe Internet, care te împiedică să citeşti. Acolo îi descoperi pe cititorii autentici, nespecializaţi, care nu şi-au făcut din lectură (sau din scris) o meserie, ci fac asta doar din plăcere. Şi ce citesc ei? Cum îşi selectează lecturile, cum le evaluează, ce li se pare important?

Pentru puriştii literaturii o astfel de investigaţie ar putea să ofere destule surprize. Pe forumul *softpedia,* de exemplu, la secţiunea de discuţii despre scriitorii români, există – pe lîngă paginile de discuţii generale – cîteva *topics* dedicate doar unui autor sau unei cărţi. Unele au stîrnit destul interes ca să umple cîteva pagini de discuţii. Cine sau care sînt ele? Păi, ar fi aşa: *Ion* al lui Rebreanu, *Cişmigiu et co.* al lui Grigore Băjenaru, *Elevul Dima dintr-a şaptea* de Mihail Drumeş, M. Eminescu, Pavel Coruţ, George Bacovia, Adrian Păunescu, Ileana Stan (?), Radu Tudoran, *Moromeţii* lui Preda, *De ce iubim femeile* de Mircea Cărtărescu, I.L. Caragiale, *Baltagul* lui Sadoveanu, Patapievici şi – cel mai comentat *topic* – *Cireşarii* lui Constantin Chiriţă.

Pe acelaşi forum există şi o secţiune intitulată „Cărţi care mi-au schimbat viaţa", adică o treabă cu adevărat serioasă, căci o carte care (crezi că) îţi schimbă viaţa nu-i de ici, de colo. Şi ce cărţi pot schimba viaţa unui om? *Maestrul şi Margareta, Cei trei muschetari, Lupul de stepă, Cireşarii, Dune,* cărţile lui Karl May, *Arta conversaţiei* a Ilenei Vulpescu, *Alexis Zorba, La Medeleni, Alchimistul* lui Coelho, *Pe aripile vîntului, Romanul adolescentului miop,* seria „Harry Potter", *Crimă şi pedeapsă, Parfumul* lui Patrick Süskind, *Misterele Parisului,* cărţile de război ale lui Sven Hassel, *Cămaşa lui Hristos, Procesul* lui Kafka, romanele lui Pavel Coruţ, *Jurnalul fericirii* al lui Steinhardt, *Oameni şi şoareci, Ada sau ardoarea, Cinci ani la Auschwitz, Magicianul* lui Fowles ori *Aşa grăit-a Zarathustra*.

Mă uit şi mă gîndesc cît de tare diferă listele de mai sus de canonul cititorilor „profesionişti". Există cărţi a căror valoare literară a fost considerată – în general pe bună dreptate – una redusă şi totuşi au rezistat la proba timpului şi a cititorilor mai mult decît scrieri declarate canonice. Printre autorii studiaţi de mine în liceu (şi nu din motive ideologice) se număra Alexandru Ivasiuc, azi aproape uitat; în schimb, cărţile lui Radu Tudoran – *Fiul risipitor* sau *Toate pînzele sus!* – se citesc şi azi cu pasiune, ca şi *Cireşarii* sau *La Medeleni*. Bănuiesc că se vor mai citi cel puţin pînă la sfîrşitul secolului.

Desigur, forumiştii sînt – cum spuneam – cititori nespecializaţi. Nu ştiu să evalueze critic construcţia unei cărţi, consistenţa personajelor sau a naraţiunii, caracterul inovator al unei opere, locul ei în literatura universală ş.a.m.d. Dar *citesc*. Cu sinceritate şi pasiune, de plăcere sau ca să se instruiască; citesc pentru că asta sînt: cititori. Ei sînt publicul. Pe ei îi vînează editorii şi librarii, la ei se raportează scriitorii. Iar pentru ei cărţi precum cele de mai sus sînt importante. Păi, cum nu, dacă le-au schimbat viaţa? Poţi să preţuieşti mai mult un roman de (să zicem) Faulkner ori Joyce decît *Alchimistul* lui Coelho, atunci cînd cel din urmă ţi-a hotărît destinul?

La ce sînt bune cărţile?
Îmi vine să răspund:
la totul şi la nimic.
Poţi trăi foarte bine
fără să citeşti.
Milioane de oameni
n-au deschis niciodată o carte.
A vrea să le explici ce pierd
e totuna cu a explica unui surd
frumuseţea muzicii lui Mozart.

NICOLAE MANOLESCU
în „Cititul şi scrisul"

Şi atunci care cărţi mai contează? Pentru fiecare, altele. De fapt, dacă mi-ar sta în puteri, aş introduce la o facultate umanistă (poate la Litere, poate la Psihologie?) un curs de Îndrumarea Lecturilor. Nu l-aş vrea sofisticat şi încărcat de teorii despre valoarea artistică şi socială, ci unul centrat pe cititor ca individ, într-un moment dat al vieţii lui. Apoi, cursul absolvit la purtător, să chemi oamenii la tine şi să le recomanzi lecturile adecvate. Să vină şi să ţi se dezvăluie, ca la psihanalist, iar tu să-i conturezi profilul de cititor şi să-i recomanzi cărţi care în mod sigur or să-i placă.

Căci nu toate cărţile se potrivesc cu toţi oamenii. Pentru fiecare om lecturile esenţiale sînt altele – şi se mai şi modifică de-a lungul timpului. Ce să citeşti cînd eşti furios pe lumea de azi? Caragiale, Mark Twain, Houllebecq? Dar cînd ai avut o zi proastă la serviciu? Poate Jerome K. Jerome. Un David Lodge sau *Lucky Jim* al lui Kingsley Amis cînd ai frustrări academice, un Michael Ende cînd lumea ţi se pare urîtă, *Don Quijote* cînd îţi piere entuziasmul şi încrederea în oameni. Iar cînd eşti adolescent sau adolescentă sau eşti într-o dispoziţie nostalgică şi vrei să-ţi aminteşti de copilărie, oho... de unde să încep?

Îndrumător de lecturi. Da, asta ar fi o meserie frumoasă.

***Radu Pavel Gheo** este scriitor.*

Alex CĂLIN

Duhul care a ieșit dintr-un vas de aramă

Dacă aş fi întrebat ce cărţi importante – cărţi care contează – am citit în ultimele două-trei luni, aş avea nevoie de puţin timp de gîndire, şi nu din cauză c-ar fi fost foarte multe. Cu ceva efort, mi-aş putea reaminti şi cărţile citite în ultimul an, să zicem. Mai departe însă mi-ar fi foarte greu să spun ce cărţi citeam într-o anume perioadă, aş putea da doar răspunsuri vagi, valabile pentru intervale mari şi imprecise de timp. Cu o singură excepţie: ştiu exact ce citeam în luna septembrie a anului 1980, cu cîteva zile înainte de-a începe clasa a II-a.

Obişnuiam să mă joc cu volumele din bibliotecă, mai ales cu cele groase şi cartonate, numai bune pentru tot felul de turnuri, ziduri sau tunele. Deşi ştiam să citesc, nu mă interesa deloc conţinutul lor. Descifram din cînd în cînd titlurile mai scurte sau scrise mai atrăgător, dar fără să le şi înţeleg. Multe volume erau cărţi de matematici superioare, adunate de tatăl meu, profesor, altele erau dicţionarele omniprezente în orice bibliotecă de orăşean mediu din acea vreme. În acea zi din preajma începerii noului an şcolar – eveniment care mă întrista deja prin presimţita pierdere a libertăţii – s-a întîmplat ca una dintre cărţile cu care mă jucam de-a constructorul să-mi cadă, la propriu, în mînă, şi să se deschidă chiar în faţa ochilor mei. Citeam de mult timp foarte bine, dar nu citisem nici o carte de unul singur. Îi vedeam pe părinţii meu citind foarte des – e drept, alte moduri de-a se distra nu prea erau – şi îmi doream să fac şi eu ca ei, însă mi se părea imposibil să pot parcurge prin puterile mele o carte „adevărată". Dar cartea care căzuse în faţa mea se deschisese ca pusă cu mîna de cineva, astfel încît ochii mi-au căzut pe primele rînduri de pe pagina din stînga: un pescar tocmai pescuise un vas de aramă şi, cînd îl deschisese, din el ieşise un duh înspăimîntător. Din ce ţară era pescarul? Ce era acela un „duh"? De ce fusese închis în vas şi aruncat în mare, cu mii de ani în urmă? Am continuat să citesc chiar pe covor, unde eram, şi deveneam din ce în ce mai curios. Cinci-şase pagini au zburat pe neştiute cînd, brusc, povestea s-a dovedit a fi o parte dintr-o altă poveste. Am continuat, sperînd să dau de capătul firului, dar se întîmpla tocmai invers, poveştile curgeau una din alta, tot mai minunate, şi capătul la care visam să ajung părea tot mai îndepărtat. Am citit zeci de pagini, pierzînd şirul poveştilor, pînă cînd a treia zi m-am decis să iau cartea aşa cum trebuia, de la început. Început care a fost mai uimitor decît tot ce citisem pînă atunci şi care, deşi mi-a luminat puţin drumul prin carte, m-a făcut să visez mereu la o poveste în care intri şi nu mai ieşi niciodată.

O casă fără cărţi îmi pare
un corp din care a zburat
sufletul.

CICERO

Cartea de care vorbesc este, desigur, *O mie şi una de nopţi,* cea „repovestită" de Eusebiu Camilar (bineînţeles, multă vreme am citit „Cămilar" – era foarte firesc să-l cheme aşa pe autorul unei cărţi de basme arabe) şi ilustrată de Angi Petrescu Tipărescu. Cele două volume masive nu aveau şi „Cuprins", o idee inspirată pe care ediţiile mai noi n-au urmat-o – aşa că, odată intrat în vîrtejul basmelor, nu mai aveai cum să ieşi.

Sînt sigur că sînt şi în ziua de azi copii care trăiesc astfel de experienţe. Dar cărţile copiilor noştri sînt altele, şi uneori, nouă, adulţilor, nu ne plac şi nu le înţelegem, la fel cum nu ne place că se joacă mult pe calculator sau că preferă filmele cu vampiri. Ar trebui să depăşim bariera pe care o construim singuri între noi şi copii şi să încercăm să înţelegem ce-i atrage pe ei în ziua de azi. Ar fi frumos şi ne-ar hrăni nostalgiile să vedem cum copiii de acum cresc cu cărţile pe care le-am avut noi cînd eram ca ei. Poate de aceea mulţi părinţi caută titluri de acum douăzeci sau treizeci de ani şi încearcă entuziaşti – şi deseori repede dezamăgiţi – să le introducă în viaţa copiilor lor. O direcţie mai bună şi mai firească de urmat poate ar fi să încercăm să le oferim copiilor cărţi care să le placă şi să facem efortul de-a înţelege ce-i atrage la ele, ce părţi din sufletul lor ating noile teme ale literaturii contemporane pentru copii. Nu cred deloc în lecturile „obligatorii" sau în cărţile „de şcoală", ci în cărţile „particulare". Literatura este una singură, şi scopul nostru, ca părinţi sau profesori, trebuie să fie atragerea copiilor spre cărţi, prin plăcerea lecturii, nu prin presiune şi metode de predare rigide.

Nu-mi fac griji.
Cartea va dăinui.
Citeşti tot timpul: citeşti în tren,
în autobuz. Citeşti în parc.
Citeşti cînd te plimbi şi chiar
cînd faci dragoste poţi să citeşti.
Cu computerul este mai greu...

UMBERTO ECO

Toţi cititorii-adulţi au fost mai întîi cititori-copii, dar unii dintre ei au uitat – ca să parafrazez începutul *Micului prinţ* – şi poate că important nu este atît ce cărţi îşi vor aminti copiii de azi cînd vor fi maturi, cît să aibă ce să-şi amintească. Şi, cu siguranţă, singurele cărţi ale copilăriei de care-şi vor mai aduce aminte peste ani vor fi cele care le-au plăcut cu adevărat şi doar prin ele vor ajunge şi la marea literatură.

***Alex Călin** este directorul Editurii Cartea copiilor.*

Florin LĂZĂRESCU

Pe viață și pe moarte

Ce carte mare ar putea fi scrisă cu tot ceea ce se cunoaşte! Dar mult mai mare ar fi cartea cu tot ce nu se cunoaşte.

JULES VERNE

Nu există cărţi morale sau cărţi imorale. Cărţile sînt bine scrise sau prost scrise. Asta e totul.

OSCAR WILDE

Nimic nu-i mai păgubos – i-am spus autorului – decît să facem lansarea de carte duminică la 10 dimineaţa. Eu am experienţă, am organizat zeci de lansări. Ştiu ce vorbesc. Există zile şi ore, dovedite statistic, bune sau rele pentru aşa ceva. Iar duminică la 10 dimineaţa e mai mult decît o zi proastă, mai rău decît ceasul cel rău al lansărilor de carte. Mai precis, nu că nu mai făcusem, dar nici măcar nu mai auzisem de aşa ceva – i-am spus autorului. Lăsaţi, vă rog, cum zic eu! – a insistat el. Dacă nu ar fi avut o vîrstă înaintată şi o faţă blîndă, calmă, l-aş fi avertizat tăios că n-o să vină nici dracu' la „eveniment". Însă aşa, m-am mulţumit doar să gîndesc că n-o să vină nici dracu'. Bine-atunci – mi-am spus – de dragul bătrîneţii sale, o să mă trezesc cu noaptea-n cap, şi-o să-i ţin de urît într-o sală mare, goală, duminică dimineaţa la ora 10. O să ne uităm împreună, un sfert de oră, la scaunele ionesciene din faţă, apoi o să plecăm acasă. Eu – să mă culc. El – să mediteze la prostia pe care o făcuse pentru că nu m-a ascultat şi la cum îşi bușise cu mîna lui lansarea cărţii sale despre viaţa de după moarte. Duminică dimineaţa, pe la 9 jumate, în sală eram doar eu, autorul, vreo cîteva pachete de cărţi (aduse tot la insistenţele lui) şi vreo sută de scaune goale de plastic. Hai să le aliniem mai bine – m-a rugat autorul. Le-am aliniat la frînghie, că şi aşa n-aveam ce face. Pe urmă, ca să sporesc efectul de neant al manifestării, am desfăcut un pachet de cărţi şi le-am aşezat în cîteva teancuri pe masă. Am mai turnat în două pahare apă plată, i-am întins unul autorului, pe celălalt l-am luat eu, am sorbit o înghiţitură, mi-am dres vocea şi m-am adresat lui, calm: Eu v-am spus! N-a avut nici o reacţie. Nu vreţi să aliniem şi ghivecele cu flori din dreptul ferestrelor? l-am întrebat. Pe la 10 fără 5, pe uşa larg deschisă au început să se scurgă încolonat, ca şoimii patriei în vizită la fabrica de pîine, zeci de oameni. Au ocupat toate scaunele, ba chiar vreo doi au rămas în picioare, sprijinindu-se de perete. Însă, spre deosebire de şoimii patriei, toţi se uitau la mine şi la autor într-o tăcere – în cazul de faţă, pot folosi liniştit clişeul – înmormîntală. Autorul s-a întors şi m-a privit şi el. Mi-am plănuit un discurs în gînd (nu-mi pregătisem nimic, eram convins că nu vine nici dracu'), evaluînd care va fi reacţia publicului la ceea ce urmează să spun. Timp în care nu m-am putut abţine să nu calculez în minte cam de cîţi sugari ar fi nevoie ca să coboare media de vîrstă din încăpere sub 70 de ani.

Esenţialul unei cărţi diferă de la un cititor la altul.

Apoi m-am înviorat şi, după o scurtă introducere, i-am dat cuvîntul autorului. A vorbit cam o oră, fără întrerupere, despre viaţa de după moarte. Cei din sală îi sorbeau fiecare cuvînt, cu o atenţie pe care cred că şi bunul Iisus şi-a dorit-o atunci cînd a rostit mulţimii Fericirile de pe Munte. Au urmat zeci de întrebări din partea audienţei şi tot atîtea răspunsuri din partea autorului. În ochii oamenilor se aprinsese mai multă speranţă decît le oferise slujba din biserică la care cred că participaseră înainte de a veni la lansare.

În aceste condiţii, n-am mai avut nimic de zis. Am acceptat că, cel puţin în ziua cu pricina, sînt doar un simplu vînzător de cărţi (apropo, le-am vîndut pe toate) care nu înţelege nimic din ceea ce scrie în ele.

Ei bine, astăzi sau de fiecare dată cînd vine vorba despre criteriile de evaluare ale cărţilor cu adevărat importante, reconsider lansarea din acea duminică dimineaţă şi acea carte cu un titlu pe care nu-l mai ţin minte precis (dar sigur era despre viaţa de după moarte). Şi povestea asta mă face să cred că esenţialul unei cărţi diferă de la un cititor la altul, că depinde de fiecare în parte, că nu ţine de o estetică elaborată, ci de o trebuinţă interioară a celui care o deschide, o citeşte şi, la capătul lecturii, după ce a întors ultima pagină, are sentimentul că autorul i-a vorbit despre un subiect – oricare ar fi acela – pe viaţă şi pe moarte.

***Florin Lăzărescu** este scriitor.*

„Criteriul este unul singur: a ști să citești!"

un dialog cu Simona KESSLER

Cărţile cele mai bune sînt acelea pe care cei care le citesc cred că le-ar fi putut scrie.

BLAISE PASCAL

Care mai sînt criteriile în funcţie de care publicul românesc cumpără/citeşte cărţi? S-au schimbat ele în ultimii ani?

Dacă este adevărată statistica recentă potrivit căreia România e fruntaşă la analfabetism în Uniunea Europeană, criteriul este unul singur: a şti să citeşti! Pentru cei ce citesc în mod firesc, nu cred ca s-a schimbat ceva. Cei preocupaţi de lectură îşi aleg cărţile fie după nevoie şi interes (cărţi profesionale, practice etc.), fie după gust şi plăcere (ficţiune literară sau comercială). Diferenţa între literatură şi maculatură trebuie să o facă fiecare după inteligenţă şi gust. Fără doar şi poate, critica literară are un cuvînt de spus dincolo de subiectivismul fiecărui individ cititor.

De cumpărat, se cumpără, firește, după buzunar. Şi dacă este adevărat că societatea românească a sărăcit în ultimii douăzeci de ani, se poate spune că este şi un pic mai incultă.

Cînd este vorba despre o carte valoroasă, „care contează", cititorii se gîndesc în general la conţinut. În ce mod poate contribui la valoarea cărţii „imaginea" ei?

O copertă bună poate vinde şi o carte proastă, cu atît mai mult o carte bună. Dacă un cititor doreşte să citească un autor anume, nu se va împiedica însă de o copertă urîtă. În orice caz coperta trebuie să dea un *feeling* al conţinutului, fie că este o copertă de literă simplă şi elegantă, fie una „dramatică" sau „lirică", cu o imagine expresivă. O copertă bună înseamnă şi text adecvat şi bine proporţionat pe verso.

Este în România traducerea un criteriu de diferenţiere între o carte bună şi una proastă?

O traducere proastă poate compromite o carte bună, dar o traducere bună nu poate face dintr-o carte proastă una bună. Cu cît un cititor este mai educat, cu atît mai mult ştie să recunoască şi să aprecieze o traducere bună. În cazul literaturii „uşoare", de divertisment, nici editorii şi nici publicul cititor nu par să-şi pună problema calităţii traducerii; astfel, în mod doar aparent paradoxal, traducerea proastă a unor romane de Sandra Brown nu a împiedicat sute de mii de femei să le citească avid la începutul anilor '90.

De ce editorii români preferă pentru copii cărţile importate, şi nu sînt interesaţi să-şi „producă" propriile cărţi?

Nu ştiu dacă se preferă neapărat cărţile importate pentru copii, cert este că sînt mai accesibile, fiind produse în Orientul Îndepărtat. Producţia locală este mai scumpă şi trebuie spus că nu este chiar uşor să faci cărţi pentru copii. Se cere experienţă şi un anume drag de-a îmbina povestea cu ilustraţia. Nemi, departamentul de carte pentru copii al Editurii Nemira, a început să publice în 2008 carte românească pentru copii, splendid ilustrată de tineri artişti români foarte talentaţi, dar costul ridicat a zădărnicit o iniţiativă foarte bună.

Cum credeţi că se formează noua generaţie de cititori? Citeşte orice? Citeşte selectiv? Nu mai citeşte deloc?

Sînt două teorii aici: unii spun că tinerii de azi nu mai citesc deloc, că sînt inculţi şi suficienţi şi că pentru ei tehnologia *rules:* computer, iPod, iPhone etc., alţii sînt de părere că dracul nu e chiar aşa de negru. Deşi nu-mi place să generalizez, cred însă că se citeşte mai puţin decît înainte de 1989, cînd cititul însemna refugiu, cultură şi divertisment, cînd lumea avea şi mai mult timp. După 20 de ani, pentru tînăra generaţie lectura nu mai e pe primul loc nici în informare şi instruire şi nici ca *fun*. Divertismentul s-a diversificat galopant, de la filme americane la telenovele hispanice, de la emisiuni de divertisment neaoş „supervulgar" la „megaconcerte", iar cititul a căzut în topul activităţilor *cool*. Cultura nu e *cool* pentru marea majoritate. Dar eu sînt convinsă că există tineri care citesc cu plăcere, care au o deschidere firească spre cărţi, care au descoperit într-un cerc, e drept, mic, că e *cool* să citeşti.

Cum se pot „revitaliza" reeditările, clasicii? Este nevoie de promovare, de un concept modern?

Şi un *ever green* trebuie udat din cînd în cînd. Fără doar şi poate, e nevoie de un concept modern în promovarea clasicilor, fie că e vorba de o ediţie critică, fie de o traducere nouă, fie de o concepţie grafică atractivă, fie de un format electronic care poate fi preferat de tineri.

Avînd în vedere faptul că citiţi foarte mult şi cărţi de diferite facturi, care mai sînt pentru dvs. „cărţile care contează"?

Pentru mine contează cărţile care mă însoţesc peste timp, care îmi sînt aproape asemeni prietenilor, la care mă pot întoarce oricînd fără să am surprize neplăcute. Ţin în bibliotecă ca pe un stîlp de rezistenţă *Omul fără însuşiri* de Robert Musil, dar nu trebuie neapărat să fie cărţi grele, pot pune alături şi o cărticică precum *Anul iepurelui* de finlandezul Arto Paasilinna, importante pentru mine sînt cărţile care îmi dau senzaţia că, pentru o clipă, înţeleg lucrurile şi care mă fac să mă simt bine.

Citesc şi cărţi uşoare, de vacanţă, aşa cum beau limonadă rece pe caniculă, şi arunc cît colo cărţi care nu mă atrag de la primele pagini, asumîndu-mi subiectivismul.

***Simona Kessler** este agent literar, directoarea agenţiei Simona Kessler International Copyright Agency.*

„O carte importantă nu se face pe hîrtie de ziar"

un dialog cu Stela LIE

Cînd este vorba despre o carte valoroasă, „care contează", oamenii se gîndesc în general la conţinut. În ce mod poate contribui la valoarea cărţii „imaginea" ei?

Mă gîndesc tot timpul că am două răspunsuri: Dacă aş trăi în Vest sau aşa cum trăiesc aici. Dacă aş trăi în Vest aş vedea cum coperta, care este „afişul" cărţii, anunţă imediat ce fel de carte este. Sînt coduri vizuale, reguli care cred că ţin de cultura lor generală (şi dedesubt sînt regulile Buchgestaltung-ului, Bookdesign-ului, pe care le folosesc cei care fac cărţi).

Design-ul cărţii trebuie să fie potrivit conţinutului, materialele folosite – la fel. O carte importantă nu se face pe hîrtie de ziar (decît dacă vrea să spună ceva cu asta). Un design inspirat vinde cartea mai bine (în vest, la noi cred că-i totuna). Eu nu mai cumpăr cărţi urîte. Cu greu mă apropii de standuri la Bookfest, e prea mult circ. Dar am văzut atîţia oameni cumpărînd cărţi monstruoase pentru copii, edituri care prezintă rafturi, metri de carte oribilă (tot la Bookfest) şi ieftină. De ce cred editorii că se poate ieftin şi bun?

În România, cumpărătorii de carte nu au gusturi formate în ceea ce priveşte cartea ca obiect. Credeţi că publicul se poate educa în acest sens şi cum?

Cum să educăm publicul? Dacă editorii înşişi par complet indiferenţi (cu unele excepţii) la felul cum arată cartea? Nu angajează absolvenţi de design sau grafică, ci lucrează cu neprofesionişti.

O reeditare a unui clasic se poate „revitaliza" printr-un concept grafic modern?

Poţi să faci mereu cărţi cu poveşti clasice, frumoase, chiar dacă nu sînt tot timpul „noi", „moderne". Dar şi cele noi sînt interesante (am văzut o *Scufiţa Roşie* de-a drepul violentă la Centrul de Carte Germană). O carte frumoasă cu poveşti româneşti este cea de la Reader's Digest de acum cîţiva ani, cu ilustraţii variate şi mai ales cu un lay-out creativ, frumos (Silvia Olteanu).

În ceea ce priveşte cărţile pentru copii, edit urile de la noi preferă cărţile „importate", cu tot cu ilustraţii, „la pachet". De ce nu-şi fac propriile cărţi?

Cred că le e teamă de munca de editare a unei cărţi. Nu ştiu cum se face şi cît timp se vinde orice... De ce şi-ar bate capul? Sînt mai mulţi oameni implicaţi în realizare, contracte cu fiecare, bani etc. Ca să faci un proiect editorial, trebuie să iubeşti cărţile şi să ai o idee. Pe urmă, să aduni scriitori, să găseşti ilustraţiile potrivite. Cine ar mai face astăzi *Antologia Inocenţei* aşa cum a făcut-o Iordan Chimet?... Există semne discrete că unii ar încerca ceva, dar... mai e mult pînă departe. În Germania, de ani de zile cărţile frumoase sînt premiate anual. Ministerul Culturii, Asociaţia Editorilor din România, cineva ar putea face asta şi la noi (dacă ştiu eu despre concursul Schoenste Buecher, e clar că ştiu şi ei!).

Cine mai face grafică de carte astăzi în România? Poate fi o meserie?

Ilustraţie de carte fac absolvenţii noştri, dar dacă nu există cerere... Membrii Clubului Ilustratorilor sînt artişti care fac/pot face ilustraţie. Dacă lucrezi mai comercial, poţi avea şansa comenzilor, dar mă tem că trebuie să cauţi şi/mai ales în străinătate de lucru, nu ai putea să trăieşti din ce îţi oferă editorul român. Care o să spună că nici ilustratorul nu vine cu propuneri – dar oare ăsta e rolul unui ilustrator, să conceapă el o carte?... Dar ceea ce numiţi „grafică de carte", iar eu „design de carte" e altceva. Însă există şi la noi oameni care ştiu să facă asta. Chiar pot să dau nişte exemple: Dinu Dumbrăvician (cu Faber Studio) face coperţi, reviste. Atelierul de Grafică este o firmă care face design de carte, vrei un album, o carte, te duci cu materialul la ei, plăteşti şi primeşti documentul digital sau şi mai bine, ei îl pot urmări în tipografie. Dintre designeri de carte independenţi pot să o menţionez pe Carmen Apetrei.

Ce înseamnă, în concepţia unui grafician, o carte „care contează"?

Toate cărţile pe care le cumpăr, contează. Îmi pare atît de rău că am luat o grămadă de cărţi ale Agathei Christie care arată oribil, mă enervează, chiar dacă nu le recitesc. Cumpăr cărţi pentru copii în străinătate, cînd apuc, sînt scumpe, dar le iau apoi des în mînă, ca pe nişte albume. Cărţile lui Wolf Erlbruch, sau Joanna Concejo sau Lisbeth Zwerger (sînt atît de mulţi ilustratori cunoscuţi în Vest...). Am multe cărţi de beletristică nemţeşti sau elveţiene, cu coperta îngrijită, simplă, chiar cele paper-back (necopertate), chiar fără imagine (cărţi ieftine). Mai bine o copertă fără imagine decît una cu colaj fotografic. Sau dacă e nevoie de o fotografie, măcar să fie una originală, nu anonimă, din băncile foto de pe Internet.

***Stela Lie** este grafician şi artist vizual, lector la Universitatea de Arte Bucureşti.*

Unde se ard cărţi, în cele din urmă se ard şi oameni.

HEINRICH HEINE

Carla DUSCHKA

Grafica de carte, între meserie şi artă

Citim din ce în ce mai puţin. E mult şi bulversant ce se întîmplă în jurul nostru, ca să mai avem liniştea lecturii, deşi aparent toată lumea se informează, citeşte. Informaţia este fundamental necesară: *dacă nu eşti bine informat, nu exişti* pare să fie sloganul zilelor noastre, ba chiar e atît de multă *informatică*, încît ne trebuie metode de selecţie – altă problemă...

Aşadar e necesar să citim, dar mai avem nevoie de cărţi? Sună aproape absurd. Putem reformula, forţat: Dacă ne e foame, mai avem nevoie de pîine? Şi răspunsul vine de la sine.

Nu putem citi de-a valma, aşa că ne trebuie aceste recipiente care să conţină cîte un calup de informaţie. Secole de-a rîndul am avut codexuri frumos rînduite în biblioteci, de-acum, cu noile medii electronice, apar alte forme de cărţi, vom vedea mai încolo care sînt avantajele şi dezavantajele.

Dar întrebarea merge dincolo de forma cărţii: mai avem nevoie de marile scrieri, esenţiale, de romane grave şi eventual lungi, sau, mai greu, de filozofie? Nu putem elimina nişte lucrări-cheie dintr-o minimă cultură generală şi nici literatura de specialitate, obligatorie pînă la un punct, iar pretenţia la civilizaţie şi la un nivel de trai decent presupune culturalizare, n-avem ce face!

Deci cartea e de bază şi am citi cu toţii, dar nu mai avem timp, răbdare, stare. Lectura în sine e un act profund intim şi sînt convinsă că poate fi o bucurie pentru orice om alfabetizat, doar că drumul pînă acolo e greu, plin de obstacole. Sînt atît de multe lucruri care ne consumă energia şi atenţia pînă la momentul imediat următor gestului de a deschide cartea, încît nu ne mai cufundăm în text.

Pe acest traseu complicat intervine graficianul. El e intermediarul care dă formă, transpune un conţinut în aşa fel încît să ajungă cît mai bine şi corect la cititor, prin crearea formei care să capteze atenţia şi să ajute la lectură. Dacă cel mai important lucru e conţinutul unei cărţi, felul cum arată e esenţial, de asemenea.

Cartea bună e ca o conversaţie cu un om deştept.

LEV TOLSTOI

Grafica de carte se află pe o tangentă între meserie şi artă. Litera, aşezarea în pagină, formatul – toate s-au dezvoltat organic, odată cu puterea de observaţie şi înţelegere a omului, sînt anumite reguli vizuale şi tehnice fără de care nu poţi porni la construcţia unei cărţi. Dar tocmai jocul după anumite reguli face frumuseţea lucrului, dincolo de care începe spectacolul, componenta artistică, libertatea graficianului de a găsi cele mai ingenioase rezolvări – fără a pierde din vedere conţinutul, bineînţeles; *design*-ul de dragul *design*-ului, ca să vorbim în termeni actuali, e inutil.

Lumea este plină de cărţi minunate pe care nimeni nu le citeşte.

UMBERTO ECO

Aşa stînd lucrurile, graficianul face parte din categoria celor care formează gustul publicului. Desigur, aici e o problemă complicată care ţine de educaţie şi de educaţia artistică în general. Carenţele există la toate nivelurile; lipsa unei tradiţii şi a gustului în materie de carte frumoasă chiar are urmările pe care le vedem. Practic, ne-am obişnuit să avem în jurul nostru cărţi urîte, prost făcute, ne-am obişnuit cu chinul de a parcurge rînduri înghesuite şi texte dezordonate, aglomerări inutile de efecte ieftine pe coperte şi pagini. Dacă în anii '60-'70 exista o normalitate în grafica noastră de carte, ba chiar lucrări excepţionale premiate la competiţii internaţionale, trăim de vreo două-trei decenii un paradox: în loc să se fi petrecut un progres – ca în alte părţi, mai spre vest –, s-a întîmplat exact invers, ba chiar meseria de grafician a fost ignorată sau prost înţeleasă odată cu apariţia computerului, la îndemîna oricui. A devenit poziţia pe care au lucrat secretare, ingineri, sociologi... şi lista poate fi foarte lungă – oameni cu tot felul de alte specializări. Absurd. Vă daţi seama cum ar fi să ne apucăm, care după cum avem chef şi simţim că e rost de cîştigat bani, să facem chirurgie, avînd la îndemînă un bisturiu. Dar, din artă şi domeniile conexe nu moare nimeni. Totuşi, efectele negative există.

Strict pragmatic vorbind, dacă majoritatea editurilor ar realiza cît de important este felul cum arată publicaţiile, începînd chiar cu manualele şcolare, dacă s-ar forma o breaslă a graficienilor care să militeze pentru idealuri comune şi care să pornească eventual nişte competiţii de specialitate pentru încurajarea profesionalismului în acest domeniu – poate s-ar îmbunătăţi situaţia. Este un lucru matematic, măsurabil, că un text bine aşezat este citit şi înţeles de mai multă lume, iar dimpotrivă, unul prost aranjat este mai degrabă abandonat, fie el tipărit sau în format electronic.

Nu visăm direct la capodopere, dar ne dorim o igienizare – poate acesta este cuvîntul potrivit. Ca şi în multe alte domenii, e atît de important să începem să avem în vedere efectele pe termen lung. Cărţi decent lucrate şi programe eficiente care să redescopere plăcerea lecturii i-ar forma altfel pe oameni şi poate ar stopa agramatismul care ia amploare.

Concluzia ar fi că e nevoie de cărţi bine făcute şi rolul graficianului devine cu atît mai important cu cît ne mobilizăm mai greu pentru citit. Iar în ce priveşte cartea tipărită, meseria în sine va deveni şi mai fascinantă, întrucît va permite mai mult spectacol, dincolo de corectitudinea transmiterii unor informaţii.

***Carla Duschka** este grafician la Atelierul de grafică (www.graphicfront.ro) şi asistent la Universitatea de Arte Bucureşti, secţia grafică.*

Monica ONOJESCU

Lectura – o prioritate a politicilor educaționale

„Cercurile de lectură“ este un proiect iniţiat în 2004 de Asociaţia Profesorilor de Română (ANPRO) ca un răspuns dat de practicieni la impasul în care se afla şi încă se mai află lectura şcolară, în general, şi lectura cărţii de literatură, în special. Cercurile – activităţi extraşcolare, cu acces neîngrădit care funcţionează pe principiul unor „comunităţi de lectură“ în care se discută liber despre orice fel de cărţi – au fost propuse ca o alternativă la tipul de lectură şcolară practicat la clasă. Deşi în cercuri se pot discuta texte de orice fel, preponderent este valorificată cartea de literatură, nu neapărat pentru potenţele ei estetice, ci mai ales pentru rolul ei formator, pentru măsura în care contribuie la dezvoltarea intelectuală şi personală a copiilor. Pe de altă parte, majoritatea profesorilor care participă la proiect, încă din al doilea an şi-au dublat activitatea practică cu una de cercetare didactică, subiecţii fiind grupul de elevi cu care lucrează. Iniţial cercetările lor (din categoria aşa-numită cercetare – acţiune) au urmărit diferenţele dintre lectura „metodică“ şi cea din afara clasei, motivaţiile (sau lipsa motivaţiilor), pentru una sau alta, interesele de lectură ale elevilor precum şi experimentarea unor strategii de lectură mai eficiente. Pe parcurs, multe dintre soluţiile experimentate în cercuri au fost transferate în clasă. S-a produs însă şi mişcarea inversă, discuţiile din clasă extinzîndu-se într-un cadru mai puţin formal, cel al cercurilor. În momentul de faţă ne interesează crearea unui curent în favoarea unei schimbări de perspectivă în abordarea literaturii în clasă. Adică, ne dorim, odată cu noile programe şcolare, o abordare mai firească, cu luarea în considerare a „drepturilor“ cititorului.

În cei şapte ani de existenţă, proiectul s-a extins considerabil. Au fost cooptaţi profesori şi învăţători din majoritatea judeţelor. În acelaşi timp, proiectul s-a deschis şi spre alte categorii interesate de problema lecturii la tineri: bibliotecari, librari, editori, cercetători, părinţi sau scriitori.

Una dintre primele activităţi a fost un atelier prin care se urmărea crearea atmosferei şi împrietenirea copiilor în numele cărţilor pe care fiecare le-a adus cu sine ca să le dăruiască celorlalţi. Fiecare copil sau profesor şi-a scris propria pagină cu recenzii, cu ilustraţii, cu promo-uri în viitoarea carte mare. Apoi s-au adunat paginile şi, la propriu, s-a confecţionat „Cartea mare“. În ea intră *Jurnalul* Ioanei Em. Petrescu şi *Despre idei* a lui H.-R. Patapievici, Borges cu *Cărţile şi noaptea,* Jules Verne cu *Doi ani de vacanţă*. Nu lipsesc *Micul prinţ, Singur pe lume, Robinson Crusoe,* poveştile lui Andersen şi o carte la modă printre cei mici, *Jurnalul unui puşti*. Harry Potter nu se mai bucură de interes, în schimb rămîn în top cei trei muschetari şi, surpriză, *Sărmanul Dionis*.

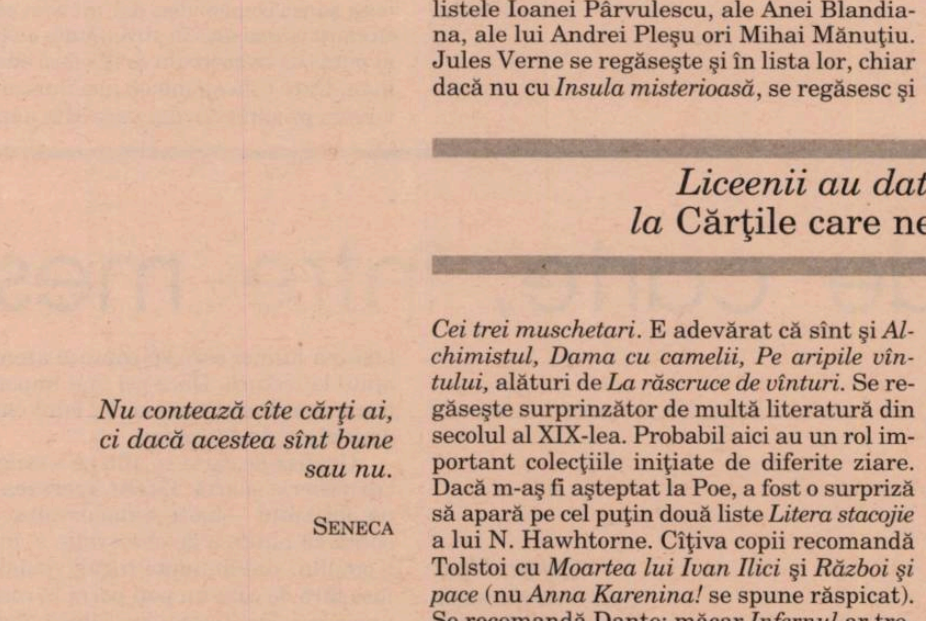

În ultima zi, liceenii au dat propria replică la *Cărţile care ne-au făcut oameni* (editor Dan C. Mihăilescu, Humanitas, 2010), vorbind despre cărţile care ne/îi fac oameni. Îşi au deja propriile liste de lecturi formatoare. Descopăr destule titluri care apăreau şi în listele Ioanei Pârvulescu, ale Anei Blandiana, ale lui Andrei Pleşu ori Mihai Mănuţiu. Jules Verne se regăseşte şi în lista lor, chiar dacă nu cu *Insula misterioasă*, se regăsesc şi

Nu contează cîte cărţi ai, ci dacă acestea sînt bune sau nu.

SENECA

Cei trei muschetari. E adevărat că sînt şi *Alchimistul, Dama cu camelii, Pe aripile vîntului,* alături de *La răscruce de vînturi*. Se regăseşte surprinzător de multă literatură din secolul al XIX-lea. Probabil aici au un rol important colecţiile iniţiate de diferite ziare. Dacă m-aş fi aşteptat la Poe, a fost o surpriză să apară pe cel puţin două liste *Litera stacojie* a lui N. Hawhtorne. Cîţiva copii recomandă Tolstoi cu *Moartea lui Ivan Ilici* şi *Război şi pace* (nu *Anna Karenina!* se spune răspicat). Se recomandă Dante; măcar *Infernul* ar trebui citit. La cerc ei au citit *Divina Comedie*, în întregime. Timid, cineva pronunţă şi *Don Quijote*. Chiar dacă există potriviri de titluri între cărţile liceenilor şi cele ale celor 19 oameni de cultură care îi răspund lui Dan C. Mihăilescu, aceasta nu înseamnă mare lucru. Este bine că există cărţi, aceleaşi, socotite esenţiale de generaţii de cititori, aflate la o distanţă de aproape o jumătate de veac unele de altele. Dar asta nu înseamnă că automat toţi cei care au citit sau citesc aceste cărţi s-au „făcut oameni“. Aceasta depinde în primul rînd de ei. Mă întreb atunci: bine, dacă pînă la urmă felul în care te raportezi la lectură şi la cărţi este o problemă personală, atunci ce rost mai au cercurile? Ce fel de cititor îşi propun să formeze? În termenii programei şcolare ar trebui să spun: un cititor competent, un cititor care să citească şi să prelucreze eficient informaţiile pentru tot restul vieţii, un cititor reflexiv, un cititor critic, un cititor care să trăiască plăcerea lecturii etc. Ideal ar fi să se poată realiza toate acestea, dacă nu la şcoală, măcar la cercuri.

Liceenii au dat propria replică la Cărţile care ne-au făcut oameni.

Este bine că există cărţi, aceleaşi, socotite esenţiale de generaţii de cititori.

Însă nu se poate da nici o garanţie de reuşită. Cercurile pot face totuşi foarte multe: cultivarea interesului pentru lectură, descoperirea plăcerii lecturii, chiar dacă uneori nu trece dincolo de simple forme de seducţie, plăcerea discuţiilor libere despre cărţi în care subiectivitatea nu este cenzurată de nimeni. Şi mai ales ceea ce mi se pare cu adevărat important: îi poate face pe copii să descopere că prin marea literatură îşi pot apropria spaţiul, epocile, destinele altor oameni şi, în ultimă instanţă, le mediază autocunoaşterea.

Printre exerciţiile aproape nelipsite din stagiile de formare profesională sînt cele prospective. „Formabilii“ sînt puşi în situaţia de a-şi vedea instituţia/şcoala, viaţa personală ori statutul profesional peste un număr de ani. Se mizează pe capacitatea individului de a-şi pune imaginaţia în serviciul realităţii, stimulîndu-se descoperirea unor soluţii şi a modalităţilor de punere în practică. Iată ce mi-aş dori să se întîmple peste 5 sau măcar peste 10 ani:

- proiecte ca „Cercurile de lectură“ şi „Lecturiadele“ să fie intrate deja în limbajul comun al elevilor şi profesorilor din întreaga ţară;
- mass-media care să susţină campanii de stimulare a lecturii cu implicarea tuturor cetăţenilor ţării. În fond nu numai toată America, ci şi „toată România“ poate citi;
- un institut măcar, dacă nu mai multe, care să aibă ca obiect de cercetare mecanismul lecturii, mai ales în cazul tinerilor cititori;
- edituri care să investească nu numai în studii de piaţă pentru obţinerea profiturilor pe termen scurt din auxiliare didactice cu răspunsuri „definitive“ la orice dilemă, ci susţinînd programe de promovare a lecturii, mai ales în rîndurile tinerilor cititori. Profitul pe termen lung va fi sigur;
- scriitori români care să nu se simtă desconsideraţi doar pentru că scriu cărţi bune pentru copii;
- un Minister al Educaţiei care să considere lectura problemă prioritară a politicilor educaţionale;
- un curriculum naţional în care „într-o societate a cunoaşterii“ literatura română ori străină să-şi aibă locul bine meritat. În fond, cel mai accesibil şi mai profund discurs despre om şi despre condiţia sa în lume se găseşte în cărţile mari ale omenirii;
- părinţi buni şi buni cititori ei înşişi care să-şi facă timp să citească şi să discute cu copiii lor despre cărţi. În fond, ei sînt primii care-şi pun amprenta asupra viitorului de cititor al propriilor copii;
- profesori nestresaţi şi dispuşi să facă cu zîmbetul pe buze încă ani buni de voluntariat în slujba lecturii;
- şi, în sfîrşit, absolvenţi, indiferent de profilul şcolii, care să treacă bacalaureatul doar după ce au dovedit că au citit, au recitit şi şi-au apropriat o listă de cel puţin 10 cărţi fondatoare din literatura lumii, începînd cu *Iliada* şi *Odiseea*.

Monica Onojescu *este profesoară de limba şi literatura română, coordonatoarea proiectului „Cercurile de lectură“.*

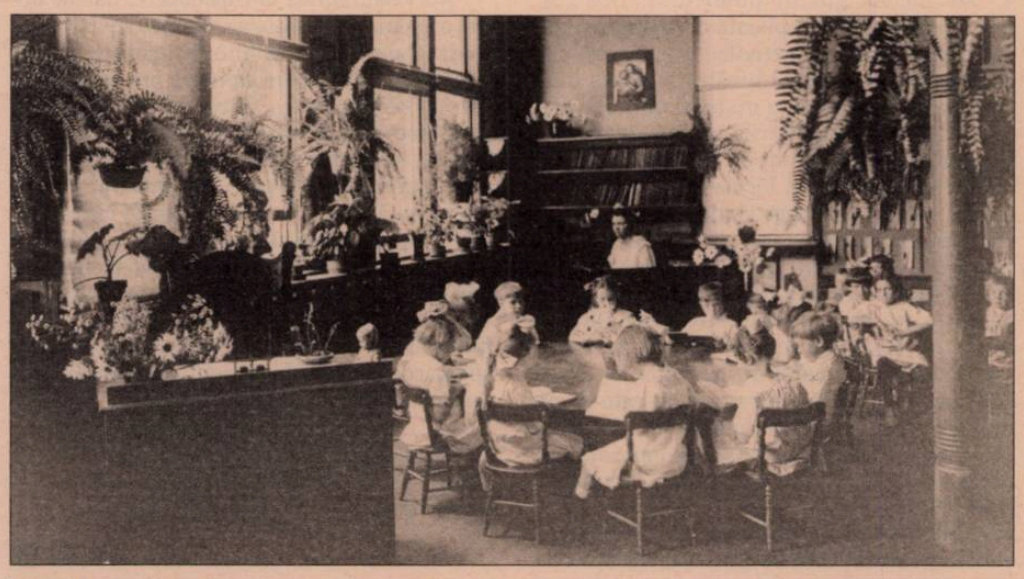

Sanda CORDOŞ

Un zmeuriş fără poteci

Unele cărţi sînt gustate, altele înghiţite, dar prea puţine sînt mestecate şi digerate.

FRANCIS BACON

„Cum se coace zmeura, cum cresc merele, cum se petrec alte fenomene în natură", astfel apar şi există – scria Virginia Wolf – cărţile în lume. Dacă zmeurişul cărţii este, astăzi, la noi, tot mai bogat, lipsesc, în schimb, de cele mai multe ori, potecile de acces. Acolo unde ar trebui să fie căile cele mai simple şi mai la îndemînă, creşte (din nepricepere, dezinteres, incompetenţă) un hăţiş greu de trecut. Primul traseu blocat sau încă (mereu?) în lucru este cel al şcolii, acolo unde, de douăzeci de ani, se reformează metode, concepte, instrumente (nu-i vorbă, importante şi ele) şi se ignoră conţinuturi. E suficient să comparăm programele şcolare liceale din ultimul secol (punctul de plecare poate să fie instructiva carte realizată de Alina Pamfil şi Ioana Tămâian – *Studiul limbii şi literaturii române în secolul XX,* Cluj, 2005), ca să observăm că programa actuală este cea mai conservatoare, neîndrăznind să aducă în uzul elevilor literatura actuală. Doar cîteva exemple: programa din 1908 îl includea pe Octavian Goga (27 de ani), cea din 1934 se încheia, la clasa a VII-a (penultima de liceu) cu Panait Cerna (n. 1881) pentru ca ultima clasă liceală să fie rezervată în întregime numai scriitorilor contemporani (extremi contemporani, cum am zice astăzi); programa din 1967 îi cuprindea pe Nichita Stănescu (34 de ani), D.R. Popescu (32 de ani), Marin Sorescu (31 de ani). Astăzi, în 2011, sîntem tot acolo. Lista autorilor canonici, adică obligatorii (pe care, trebuie spus, cei mai mulţi profesori n-o depăşesc), se încheie tot cu Marin Sorescu (75 de ani de la naştere). Profesorii reformişti ajung să predea la clasă *tineri* scriitori optzecişti (aflaţi, adică, între 50 şi 60 de ani) sau, în cel mai fericit caz (rarissim), texte de Simona Popescu (46 de ani), iar aceştia sînt consideraţi un fel de eroi ai didacticii. Am auzit adesea spunîndu-se că profesorii de română de azi n-ar fi pregătiţi să predea literatură actuală. Refuz să cred (ca să dau un singur argument) că profesorii de acum sînt mai nepregătiţi decît cei de la sfîrşitul anilor '60 (mulţi dintre ei instruiţi în anii '50) care au reuşit să-i predea, la sate şi la oraşe, pe Nichita Stănescu, Marin Sorescu ori Ana Blandiana.

M-am referit doar la literatura prezentă în liceu, dar, din nefericire, hăţişul se întinde peste şi încurcă mai toată programa şcolară. Manualele de citire ale celor din ciclul primar reiau, de zeci de ani, aceleaşi texte gata plicticoase sau devenite astfel prin reluări abuzive, în care elevii identifică cuvinte frumoase (de tipul promoroaca *sidefie,* fulgul *strălucitor* etc.), dacă nu conţin şi producţiile versificate (cam de nota 5) ale chiar autorilor de manuale. Atîta vreme cît avem o literatură pentru copii excepţională (de la Ana Blandiana şi Constanţa Buzea la Daniela Crăsnaru, Grete Tartler, Alexandru Muşina sau Ioana Nicolaie – ca să rămîn în acelaşi perimetru al ultimelor decenii) nu înţeleg de ce trebuie să recurgem pentru educaţia copiilor noştri la zmeura creată în laborator. Sigur, ar mai fi un detaliu: autorii de programe şi manuale ar mai trebui să-şi facă timp şi pentru citit literatură.

Departe de mine gîndul că literatura actuală ar fi mai bună decît cea a epocilor trecute; vreau doar să subliniez că stă în puterea acestei literaturi să le vorbească elevilor despre lumea lor, despre dilemele şi valorile ei, să se transforme, aşadar, în calea de acces spre zmeurişul inepuizabil al cărţilor de ieri şi de alaltăieri. Pentru că întrebarea primă a cititorului (şi cu o atît mai mare acuitate a celui tînăr) este: Vorbeşte această carte despre mine?

A doua potecă plină de gropi se află în administrarea jurnaliştilor din paginile de cultură ale ziarelor. În sfertul (jumătatea) de pagină pe care îl (o) au la dispoziţie, s-ar putea face recomandări atrăgătoare, în loc de a rezuma sau de a reproduce comunicate editoriale; din păcate, destui dintre ei sînt deja plictisiţi de literatură, nu lasă să se vadă c-ar citi ei înşişi, sau oricum nu prea des.

Rămîn, prin urmare, la mare preţ, recomandările pe care cititorii şi le fac între ei. Cum sîntem aproape de vacanţă, îmi îngădui să intru şi eu în acest joc. Pentru cei mai mici, aproape-cititori, cred că nu trebuie ocolită reeditarea (revizuită, cu o prefaţă de Irina Petraş, la Editura ASCR din Cluj) a remarcabilului ciclu de cărticele ale Constanţei Buzea: cinci volume, de la *Cărticică de doi ani* la *Cărticică de şase ani*. Pentru cei mari, merită căutate romanele excelente ale anului 2010, încă în librării: Gabriela Adameşteanu – *Provizorat,* Polirom; O. Nimigean – *Rădăcina de bucsau,* Polirom; Radu Pavel Gheo – *Noapte bună, copii*, Polirom; Ioan Groşan – *Un om din Est,* Noul Scris Românesc, Tracus Arte; Tatiana Dragomir – *Cara aurita,* Limes; Bogdan Suceavă – *Noaptea cînd cineva a murit pentru tine,* Polirom; Ruxandra Cesereanu – *Angelus,* Humanitas; Marin Malaicu-Hondrari – *Apropierea,* Cartea Românească; Adrian Petrescu – *Dansul focului sau 21. Roman despre o Revoluţie care n-a avut loc,* Humanitas. Sau mai recentele (dar la fel de captivante) romane datorate Editurii Polirom: Marta Petreu – *Acasă, pe Cîmpia Armaghedonului;* Dan Lungu – *În iad toate becurile sînt arse;* Caius Dobrescu – *Minoic*, 2011. Aş da oricînd mai departe subtila şi profunda autoficţiune a Magdei Cârneci – *Fem*, Cartea Românească, ca şi jurnalele apărute de curînd, scrise de Mircea Cărtărescu – *Zen. Jurnal 2004-2010,* Humanitas, şi Radu Petrescu – *Prezent şi în acelaşi timp străin. Jurnal 1977-1982*, explorări interioare de mare densitate, făcute fără cruţare.

***Sanda Cordoş** este conferenţiar universitar la Facultatea de Litere a Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca şi autoare a mai multor cărţi, printre care* Ce rost are să mai citim literatură? *(Editura Compania, 2004).*

Marilena ŞERBAN

Dreptul de a citi orice

Majoritatea cărţilor din ziua de azi dau impresia că au fost scrise într-o singură zi din cărţi citite cu o noapte în urmă.

CHAMFORT

Am citit în *Dilema veche* un articol de Tudor Călin Zarojanu care mi-a plăcut foarte mult şi care conţinea următorul fragment: „Datorită părinţilor, dar şi anturajului, am crescut într-un ecumenism cultural fără limite. Nici măcar pentru o clipă n-am întrezărit vreo contradicţie, concurenţă sau nepotrivire de caracter între Pink Floyd şi Mozart, între Rembrandt şi Andy Warhol, între *Zboară cocorii* şi *Blow Up*". Am remarcat, cu tristeţe, că nu şi datorită şcolii s-a întîmplat asta, dar am fost de acord că a punctat onest un fapt.

Ce cărţi contează? Cred că esenţial pentru mine, ca profesor, este să reuşesc să identific cărţile care contează pentru copii. De cele mai multe ori, ne gîndim că importante sînt cele despre care noi am învăţat sau am descoperit că sînt importante. De aici dificultăţile de a accepta listele de lectură propuse de elevi. Evident, şcoala trebuie să promoveze criteriul estetic, dar aş spune că mai întîi ar trebui să se asigure că are cititori. Asta se poate întîmpla numai în măsura în care pleacă de la cărţile care contează pentru ei, ajungînd la cele care contează pentru istoria literaturii.

Mă gîndesc că, cel puţin în gimnaziu, mai utile ar fi orele de *lectură* (îmi amintesc de orele de *citire* din primară), în care să se citească texte variate, inclusiv cele preferate de elevi, avînd ca fundal elemente de teorie literară esenţiale. Undeva, la sfîrşitul gimnaziului, dar mai ales în liceu, ar fi bine să înceapă „bătălia estetică", în sensul unei argumentări pertinente privind valoarea cărţii din această perspectivă. Altfel spus, mă văd luptînd cinstit, în clasă, deci nu cu argumentul autorităţii, pentru a demonstra că ceea ce propun eu, din lista „obligatorie", e mai valoros, dintr-un anume punct de vedere, decît ceea ce citesc elevii mei.

În cele din urmă, fiecare are dreptul la propria ierarhie, inclusiv copiii. Îmi vine în minte unul dintre drepturile enumerate de Daniel Pennac: „Dreptul de a citi orice". (Daniel Pennac, *Comme un roman).* Cînd l-am descoperit, am avut o strîngere de inimă, pentru că mi-am dat seama că eu, ca cititor, ţin la acest drept, considerîndu-l firesc şi important, dar că îl încalc cînd e vorba de elevii mei. Şi ca remuşcările mele să se înmulţească (în mod fericit, aş spune), am dat şi de un Nabokov: „Cititorii se nasc liberi şi trebuie să rămînă liberi". (V. Nabokov, *Cursuri de literatură)*

Reflectînd asupra acestor idei, am ajuns la concluzia că abordarea lecturii la clasă e, în mare măsură, nenaturală. Soluţia personală pe care am ales-o a fost să le propun copiilor lectura cursivă, promovată printr-un proiect naţional, numit „Cercuri de lectură", al Asociaţiei Naţionale a Profesorilor de Limba şi Literatura Română (ANPRO). Este o soluţie care priveşte activitatea extracurriculară, dar care are efecte implicite şi asupra activităţii de la clasă. Totuşi, încă aştept soluţiile sistemice, cu impact, de la cei care scriu politicile educaţionale...

În altă ordine de idei, cred că a te opri la literatura română e păgubos. Dincolo de ipocrizii naţionaliste, aş spune că nici nu e foarte ofertantă din perspectiva literaturii pentru copii. Listele făcute de elevii de gimnaziu la cercul meu de lectură arată că, în mod natural, aceştia se raportează şi/mai ales la literatura universală sau la cea contemporană. E un firesc asupra căruia ei ne atrag atenţia, dar care, la nivel de sistem, e ignorat.

Închei cu amintitele drepturi imprescriptibile ale cititorului, invitîndu-vă la un exerciţiu de reflecţie: Ce aţi exclude sau cu ce aţi completa lista? Dacă sînteţi în poziţia unui „consilier de lectură" (părinte, profesor, prieten etc.) pentru un tînăr: Pe care le respectaţi şi pe care le încălcaţi?

Drepturile imprescriptibile ale cititorului *(apud* Daniel Pennac, *Comme un roman,* Galimard, 1992):

1) Dreptul de a nu citi. 2) Dreptul de a sări paginile. 3) Dreptul de a nu termina o carte (de citit, firește). 4) Dreptul de a reciti. 5) Dreptul de a citi orice. 6) Dreptul la bovarism (maladie transmisibilă pe cale textuală). 7) Dreptul de a citi oriunde. 8) Dreptul de a citi pe sărite. 9) Dreptul de a citi cu voce tare. 10) Dreptul de a tăcea (de a nu vorbi despre ceea ce am citit).

***Marilena Şerban** este profesoară de limba şi literatura română la Liceul Greco-Catolic „Timotei Cipariu".*

„Nu sperați că veți scăpa de cărți"

1. Care mai sînt criteriile în funcţie de care citiţi/cumpăraţi cărţi? S-au schimbat ele în ultimii ani?
2. Care sînt „cărţile care contează" în momentul de faţă pentru dvs., cele pe care le-aţi păstra în bibliotecă?

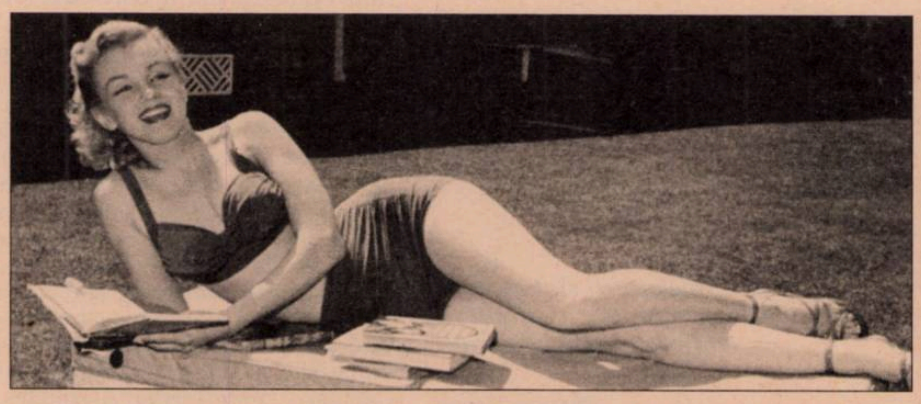

Bogdan VOICU
psiholog

1. În primul rînd, sînt destul de pragmatic: citesc ceea ce cumpăr, şi invers. Rareori împrumut, se întîmplă însă destul de des să citesc ce a cumpărat soţia mea. Nu citesc mult. Cred că media mea este de una-două cărţi pe lună. Aceasta poate însemna şi 300, dar şi 2000 de pagini, în funcţie de dimensiunea cărţii (dacă îmi place cu adevărat, o citesc destul de repede, indiferent de mărime).

Citesc mai ales literatură contemporană, în principal traduceri în limba română (sau cărţi scrise în limba română), dar acest ultim aspect tocmai a început să se schimbe: traducerile sînt adesea de o calitate îndoielnică, aşa că am trecut la citit în original, atunci cînd înţeleg limba. Selecţia o fac plecînd de la ceea ce ştiu despre autor, de la similitudinea cu alţi autori ce mi-au plăcut şi, nu în ultimul rînd, plecînd de la minirecenziile pe care le găsesc pe Internet. În privinţa acestora, evit criticii români consacraţi (am avut frecvent surpriza neplăcută de a constata că opiniile lor sînt influenţate de interese comerciale, de legături de prietenie sau de slaba lor calitate profesională) şi prefer „amatori" ce îşi dau cu părerea despre cum e scrisă cartea, şi nu despre acţiunea ei.

2. Nu sînt prea sentimental: nu am cărţi de care să mă ataşez în mod deosebit. Nu simt nici nevoia de posesie de carte, deşi avem acasă o bibliotecă cu destule volume.

Iulian COMĂNESCU
analist media

1. Cred că criteriile s-au schimbat, mai ales de cînd am/avem acces la piaţa externă. Cînd mergem la Berlin sau la Londra, facem cîte-o orgie de 200 de euro sau de lire la HMV sau la Blackwell, cu cărţi, muzică şi filme. În materie de citit, sigur că s-a mai schimbat ceva, am renunţat, de exemplu, la filozofie pentru titluri legate de comunicare/media, dar am şi vechile păsărele, gen istoria Bizanţului, pe care o citesc în toate felurile.

2. M-a distrat şi dat pe spate ultimul Eco – *Cimitirul din Praga,* într-un fel în care nu mai credeam că poate să mi se întîmple, din fragedă tinereţe. E o carte totală, scrisă cu furie, care ne conţine pe noi şi prezentul într-un mod care ar fi dureros dacă n-ar fi atît de nebunește de amuzant. Am mai cumpărat, în consecinţă, Carrière şi Eco, *Nu speraţi că veţi scăpa de cărţi,* care e la coadă, împreună cu, hm, *Căderea Constantinopolului* a lui Steven Runciman, care sînt curios cît de serioasă e.

Oana BOCA
director de promovare la Editura Polirom

1. După atîtea „operaţii pe cord deschis" la care am asistat în cei opt ani de cînd lucrez la Polirom, da, sigur că s-au schimbat criteriile, inevitabil... Deşi nu dispun de o sensibilitate nativă în evaluarea unui text, în timp am căpătat un soi de luciditate care mă ajută să intuiesc reuşitele şi să le separ de restul. Apoi, am învăţat să aproximez costurile necesare apariţiei unui nou titlu, iar acum pot să îmi dau seama dacă preţul de librărie al unei cărţi este cel corect. Aşa se face că, de multe ori, am decis – pe criterii morale, cum ar veni – să nu mai cumpăr anumite volume.

Din păcate, s-a mai întîmplat o transformare: în ultimii ani, înconjurată fizic de atîtea cărţi, am căpătat un fel de dezinteres în ceea ce priveşte obiectul carte: împrumut cu multă uşurinţă volumele, le dăruiesc cu largheţe, le rătăcesc şi nu le simt lipsa...

2. De vreo trei ani, am început să resimt acut lipsa lecturilor de specialitate, aşa că m-am ocupat de acest neajuns. În ultimul an, zona de interes s-a îngustat, am intrat pe nişa cărţilor dedicate brandingului, de produs şi corporatist. Mă mişc odată cu ţara...

Nu este alta mai frumoasă şi mai de folos în toată viaţa omului zăbavă decît cetitul cărţilor.

MIRON COSTIN

Igor MOCANU
publicist, curator şi traducător

1. Adevărul e că nu sînt deloc persoana potrivită să răspundă acestor întrebări. Criteriile după care cumpăr şi citesc o carte îmi sînt dictate, din păcate, de preocuparea academică de moment, iar momentul poate dura ani buni. Prin urmare, achiziţiile pe care le fac sînt cît se poate de la obiect, prompte şi, ca atare, disperant de previzibile. În acest moment mă preocupă două subiecte care se tratează şi prin cărţi: avangarda şi fotografia. E cît se poate de limpede ce cărţi voi cumpăra şi citi eu cîţiva ani buni de-acum încolo.

2. Pentru mine, toate cărţile contează. Nu am pus nicicînd liniştirea tumultului realităţii pe seama unor cărţi şi nici cea a tumultului cărţilor pe seama realităţii. Ambele generează la fel de multă cunoaştere. Se-ntîmplă rar să revin la o carte, altfel decît în scopuri de cercetare. Sînt două discursuri sinusoidale care se întretaie şi se întrepătrund continuu. În acest moment, am pe birou volume de Gellu Naum, Rudolf E. Kuenzli, N. Steinhardt, Tudor Caranfil, Andrei Oişteanu, Catalogul PhotoEspaña 2011, Yann Martel, Jean Piaget, Mihail Vakulovski şi o antologie de proză satirică publicată de ziarul *Astra* în 1986, *Cărămida cu mîner.* Acestea contează pentru mine acum, mîine vor conta şi altele.

Nu poţi profita de o carte dacă nu o citeşti, aşa cum nu poţi profita de bani dacă îi ţii la altul.

Proverb chinezesc

Elena VLĂDĂREANU
scriitoare şi jurnalistă

1. Da, criteriile s-au schimbat foarte mult. În ultimii doi ani am ţinut cont de preţ mai mult decît am făcut-o vreodată. Ştiu că e ruşinos să vorbeşti despre asta, dar cărţile sînt din ce în ce mai scumpe – sau bugetul meu din ce mai mic –, nu-mi vine să cred că trec şi cîteva luni fără să-mi cumpăr o carte. Mai mult, trec luni fără să intru în librării, aflu de apariţii noi din presă sau de pe siteurile editurilor. Înainte îmi cumpăram cărţi doar ca să-mi cumpăr, pe multe nici nu le citeam imediat sau nu le-am citit nici acum. Dar era acea plăcere de a le avea, de a le vedea în bibliotecă, de a le răsfoi. Această plăcere, din păcate, a devenit un lux. Acum, cînd mă gîndesc să-mi iau o carte, aceea trebuie să-mi fie foarte utilă. Şi aşa ajung la următoarea întrebare.

2. În momentul de faţă, cărţile care contează sînt lucrările teoretice, care îmi folosesc la cursuri. Mă gîndesc cu tristeţe că nu mi-am luat ultimii Houellebecq, McEwan şi Javier Marias, lucru care ar fi fost de neconceput în urmă cu doi-trei ani.

Ioana BOT
profesor de literatură română la Universitatea „Babeş-Bolyai", critic literar

1. Nu mi-am schimbat criteriile de-o viaţă, dar astăzi ajung prea uşor la *toate cărţile* pe care visez să le am în bibliotecă, ceea ce înseamnă că le cumpăr şi... cumpăr mereu prea multe cărţi. Nu rezist. Mă consolez cu gîndul că lectura e viciul meu nepedepsit. Cumpăr cărţi de specialitate (adică volume *de literatură,* dar şi volume *despre literatură),* ficţiune (englezească şi italienească, mai ales, în anii din urmă), poezie (în original, neapărat), istoria mentalităţilor, istoria ştiinţelor. Tot ce mă interesează.

2. Lista mea „scurtă" (unii o vor găsi lungă, poate, dar pentru mine e „chintesenţa care contează") nu s-a schimbat din anii studenţiei, în linii esenţiale: vreau să am în casă toată proza clasică, mare, pe care o citesc mereu cu un tremur de spaimă şi de plăcere, pe care n-o mai pot lăsa din mînă (Tolstoi, Caragiale, Borges, Oz, Márquez, Cehov, Camus, Cervantes, Calvino, Grass, Creangă, Proust, Hortensia Papadat-Bengescu, Mann...). Poezia în ale cărei ritmuri incantatorii mă regăsesc, după ce constat că m-am pierdut (Eminescu, Auden, Mallarmé, Rilke, Cărtărescu-Iaru-Stratan, Arghezi, Shakespeare). Şi marile poveşti ale lumii, pe care le reiau inavuabil de des *(Odiseea, Panchatantra,* Perrault, Grimm, Andersen, Caroll). Sînt „cărţile mele" pentru că sînt „despre mine", răspund unor elemente care mă compun pe mine însămi.

Robert ŞERBAN
scriitor şi jurnalist

1. Sînt un cititor de presă culturală. Cînd oameni, pe al căror gust şi bună-credinţă contez, scriu recenzii şi cronici despre o carte sau alta, devin atent. Dacă semnele despre op-ul respectiv sînt constant bune înseamnă că merită să-mi investesc timpul în lectura sa. Dacă se întîmplă, însă, să nu-mi placă, să nu mă prindă, las cartea din mînă rapid. Asta întrucît sînt printre fericiţii care posedă o bibliotecă doldora de cărţi bune şi foarte bune, noi şi... vechi, care abia mă aşteaptă.

2. Acum citesc cărţi despre artele vizuale. Şi în ultimii trei ani cam tot asta am lecturat căci, urmînd Istoria şi teoria artei, am dorit să-mi parcurg bibliografia, ba chiar s-o îmbunătăţesc... Am făcut facultatea asta de plăcere, la mijlocul vieţii, prin urmare am citit cu plăcere. Să nu uit să pun la socoteală faptul că, aproape zilnic, ca editor, lecturez cel puţin un manuscris. Iar cînd manuscrisul respectiv devine carte, ea e una care contează pentru mine.

Corina BERNIC
manager cultural la Fundaţia Robert Bosch

1. Criteriile nu cred că s-au schimbat mult în ultimii ani. Ori de cîte ori intru într-o librărie, fie România, Germania sau aiurea, mă bucur mult atunci cînd dau peste cîte o surpriză plăcută. Asta nu înseamnă că stau să mă uit după topurile librăriilor, n-am făcut niciodată asta. Mă bucur mult cînd dau peste cărţi care mă surprind, la care nu m-aş fi aşteptat, care contrazic ideea de *mainstream.* Cumpărînd sau tot primind cărţi datorită job-ului pe care îl am, cititul nu mai este de mult concediu sau.. vacanţă de vară. De aceea, cînd găsesc, de exemplu, *101 poeme despre fotbal,* o antologie de poezii publicată de o mînă de poeţi scoţieni sau atunci cînd la un anticariat din Bucureşti găsesc cîte un jurnal de Geo Bogza sau articolele lui Minulescu despre Bucureştiul de la începutul secolului trecut, cumpăr fără nici o ezitare. Astfel de surprize şi întîmplări îmi readuc aminte de gustul bun al cărţilor citite din plăcere, şi atît.

2. Acum pentru mine contează cărţile pe care le am de tradus. Sună, poate sec, dar mai am pe anul ăsta de terminat încă vreo două-trei şi tare îmi doresc să le văd în biblioteca mea, pe românește. Ce mi-aş mai dori mult în bibliotecă? Toate cărţile lui Salinger în original, Beckett şi Semprun. Şi ar mai fi, dar, hai să zicem că atît mi-ar ajunge deocamdată. Timp să fie, că de citit e oricum.

Cătălin BUCIUMEANU

Profeţii, fizica & Dumnezeu

Filozofia a murit, ba nu – e moartă! –, trăiască fizica! Prezicătorii acestei constatări sînt doi fizicieni celebri care împreună – asemeni odată lui Nietzsche –, privind spre cerul înstelat trag concluzia, nu mai puţin flamboiantă decît predecesoarea ei („Dumnezeu a murit.“) că vremea problemelor a trecut. Tot ceea ce contează acum este cunoaşterea. Stephan Hawking & Leonard Mlodinov – căci despre ei este vorba – au lansat împreună, în 2010, o carte de dimensiunea unei provocări. *The Grand Design* (Bantam Books, New York, 2010) este felul celor doi de a disloca puţin liniştea în care s-a instalat lumea contemporană. Este mănuşa de fier, teutonic forjată în focul argumentelor, aruncată ştiinţelor umaniste. În spaţiul dezbaterii autohtone au fost preluate doar afirmaţiile spectaculare, temele periferice, deloc de neglijat, dar care ascund în spatele lor milenii de reflecţie greu de *elucidat* în cîteva rînduri. Necesitatea existenţei lui Dumnezeu şi speranţa unei vieţi dincolo de graniţele morţii sînt teme vaste, imposibil de tratat în maniera unei ştiri efemere.

Bunăoară Hawking & Mlodinov sesizează corect o problemă epistemologică mai veche. Fiinţa umană este prin natura sa curioasă – fapt consemnat încă din primul capitol al *Metafizicii* lui Aristotel –, întrebîndu-se şi căutînd răspunsuri la ceea ce o miră. Doar că vastitatea spaţiului în care trăieşte şi întrebările ce umplu acest abis nu sînt pe măsura răspunsurilor obţinute.

Cum să înţelegem lumea în care trăim?, Care este natura realităţii?, De unde venim? sau *Are nevoie Universul de un Creator?* – toate aceste întrebări trimit, în genere, către frămîntările filozofiei.

Însă filozofiei i s-a constatat – prematur – decesul!? Şi cauza acestei morţi este pusă pe seama incapacităţii filozofiei de a ţine pasul cu ştiinţele, cu ultimele descoperiri şi dezvoltări ale acestora – în special cu fizica. Realitatea zugrăvită astăzi prin lentila unor teorii diferă enorm de realitatea zugrăvită acum douăzeci de ani prin teoriile acelor vremuri. Într-un fel se vedea cerul lui Arhimede şi în cu totul alt fel se vedea cerul lui Kopernic sau Galilei. Prin urmare, *Marele model* este o încercare de a răspunde – prin intermediul ultimelor descoperiri teoretice fizico-matematice – la probleme vechi de cînd lumea. Acest melanj teoretic este capabil să ne ofere o nouă viziune, mult mai coerentă, a Universului în care trăim, o viziune mult diferită faţă de harta tradiţională în care a fost zugrăvită realitatea pînă acum.

Albert Einstein, alături de alţi fizicieni, a încercat să dezvolte – la un moment dat – o teorie a cîmpurilor existente în Univers, care să ţină cont de cele patru forţe guvernatoare ale lumii fizice, o teorie a cîmpurilor unificate care să explice totul.

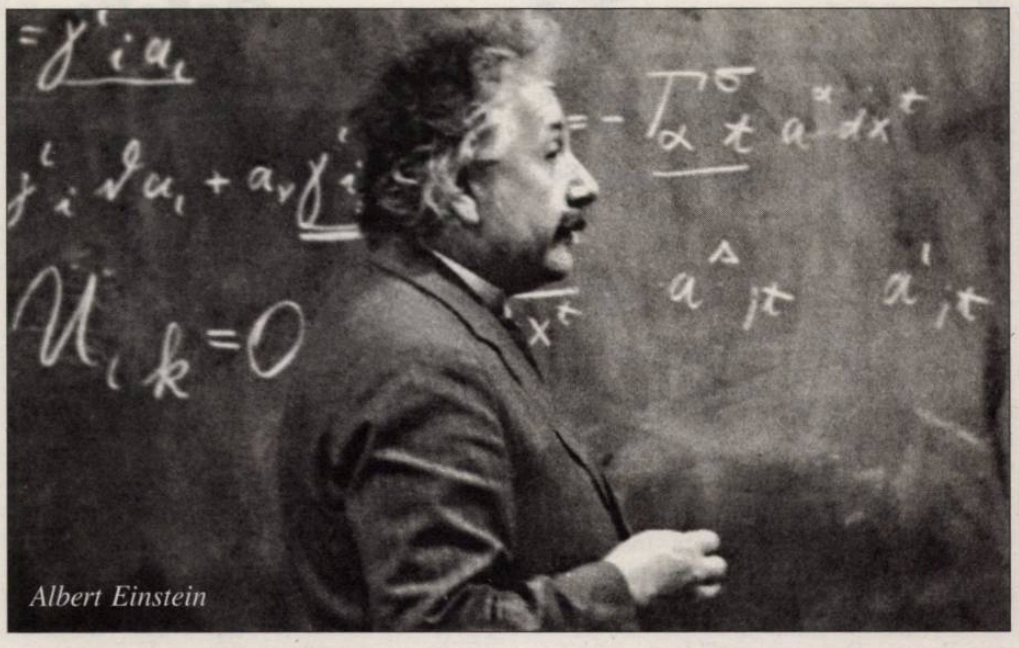
Albert Einstein

Hawking&Mlodinov propun, la rîndul lor, o teorie – mai curînd o *familie* de teorii, de tipul „cheii franceze“ – care, plimbată peste tot în Univers, este capabilă să dea explicaţii eficiente despre orice. Această familie de teorii poartă numele de ***teoria-M*** şi ar putea constitui – din punctul lor de vedere – Gralul ştiinţei.

Prin urmare, modul în care umanitatea se raportează la Universul din care face parte s-ar putea schimba radical. Această lentilă complexă oferă minţii noastre posibilităţi cu totul neaşteptate care ne aşază în perspectivă noi frontiere. Interstiţiile la care pînă în momentul obţinerii unui răspuns. Apoi ea cade în umbra răspunsului, dispare, se clasează, se dizolvă în magma răspunsului, care rămîne şi se adună altor răspunsuri asemeni lui.

Orice ştiinţă este alcătuită dintr-un depozit de răspunsuri şi dintr-un set de întrebări care urmează – prin rezolvare – să sporească acest depozit.

În filozofie însă există o imensă disproporţie între răspuns şi întrebare. Oricîte răspunsuri primeşte o problemă, oricîte abordări şi ocolişuri sînt date unei chestiuni, întrebarea supravieţuieşte de fiecare dată, fiindcă nici un răspuns nu satisface definitv şi plenar cîmpul problemei. Am putea spune chiar că fiecare *explicatio* întăreşte şi transformă întrebarea în ceva şi mai puternic semantic.

Harta genetică şi tabelul lui Mendeleev au devenit – conform ştiinţelor – numele şi prenumele corpului uman.

pînă mai ieri ştiinţa privea neputincioasă, alimentînd discursul celor care nu au crezut niciodată în puterea microscopului, acum se lasă cartografiate pînă în cele mai mici detalii. Legile fizicii acoperă cu succes spaţii incomensurabile şi, cum era şi firesc, pentru o minte înclinată spre argumentul raţional mai degrabă decît spre confortul credinţei, Dumnezeu poate fi evacuat cu succes din propria creaţie.

Ştiinţa are metodă: experiment, observaţie, concluzie. Pe baza metodei, ştiinţa desluşeşte legea din lucruri. Cu cît necunoscutul se destramă mai mult sub simplitatea de monolit a legilor fizicii, cu atît mai satisfăcut se declară omul de ştiinţă. Cunoscîndu-i principiul, îi cunoaşte esenţa.

Numai că pretenţia fizicii asupra filozofiei – şi de ce nu, asupra teologiei – a devenit categorică mult prea devreme. Într-o reflecţie cu privire la natura relaţiei dintre întrebare şi răspuns, Alexandru Dragomir („Întrebare şi răspuns“, în *Crase banalităţi metafizice*, Humanitas, 2004) distingea foarte clar între două tipuri de întrebări ce împart cîmpul cunoaşterii în: probleme şi cunoştinţe. Relevanţa acestui *intermezzo* este de a demonstra, pe cît e cu putinţă, că filozofia nu poate şi nu are de ce să tragă concluzii în dreptul ştiinţelor tari, tot aşa cum nici ştiinţele n-ar trebui încurajate să tragă ferm obloanele către orizontul metafizicii.

Bunăoară, cunoştinţele şi problemele fac priză în mod diferit pe realitate. În timp ce cunoştinţele se adresează mai curînd ştiinţelor, problemele sînt apanajul filozofiei.

În ştiinţă întrebarea are preeminenţă *De aceea, istoria filozofiei este istoria întrebărilor care revin şi a răspunsurilor care trec.*

Ce rezultă de aici? Faptul că, probabil, acele întrebări la care ştiinţele au dat un răspuns nu erau cu adevărat întrebările filozofiei – ceea ce ne conduce într-o nouă direcţie. A spune că legile fizicii pot ţine loc de Dumnezeu sau că fiinţa umană e o selecţie isteaţă cînd nu e un compot de elemente chimice – e cam prea puţin. Harta genetică şi tabelul lui Mendeleev au devenit – conform ştiinţelor – numele şi prenumele corpului uman. Despre suflet însă, din păcate, nici numele, nici prenumele nu ne spun mare lucru.

Poate n-ar fi cu totul inutilă o reflecţie asupra graniţelor şi a temeiurilor în baza cărora un domeniu pretinde teritoriul celuilalt, cu sorţi de izbîndă. Dacă aruncăm o privire în perioada de pionierat a formării ştiinţelor, ce putem observa? Că nu întotdeauna s-a putut pleca de la ceva ferm. Prin urmare, ştiinţele au înaintat în cunoaştere aşezînd la temelie ipoteze uneori surprinzătoare – chiar paradoxale. Să poţi pretinde din perspectiva fizicii, astăzi, în secolul XXI, că Dumnezeu a devenit o asumpţie inutilă este la fel de păgubos cu desconsiderarea unei ipoteze de lucru, nemaivorbind de ingerinţa fizicii pe un teritoriu în care experimentul, observaţia şi concluzia – chiar legile fizicii – sînt irelevante.

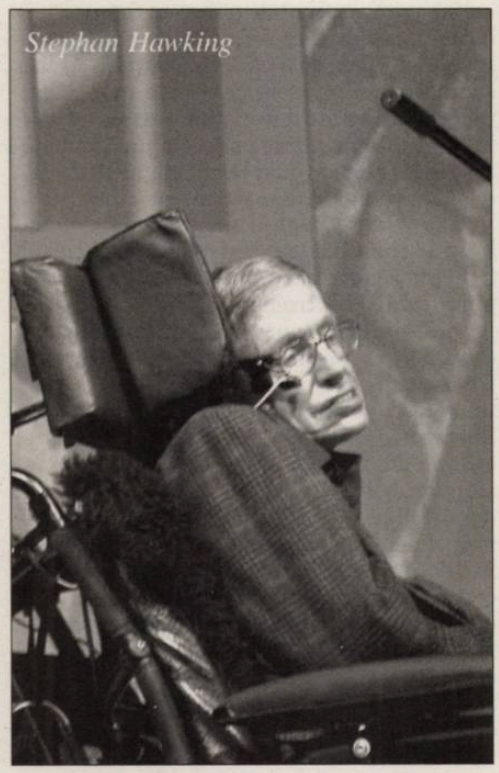
Stephan Hawking

Cătălin Buciumeanu *este doctorand la Facultatea de Filozofie, Universitatea Bucureşti.*

PUBLICITATE

ABONEAZĂ-TE ACUM!
Ai pînă la reducere 13%!
Adaugă abonamentului colecţiile de DVD-uri preferate:
Marilyn Monroe

Charlie Chaplin
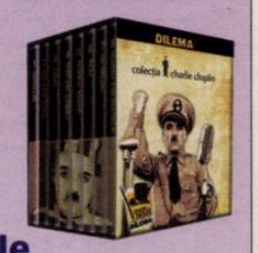
Capodoperele teatrului românesc
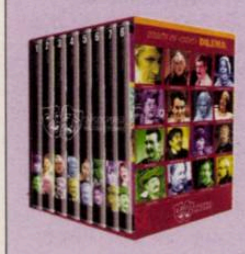
Opera
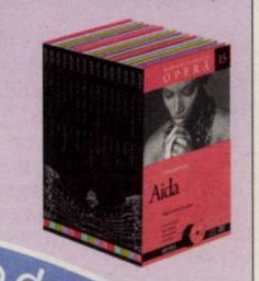
Primeşti o dată pe lună revista Dilemateca!
NOU!
Abonamente în străinătate
Dacă vrei să faci o bucurie cuiva drag plecat din ţară, acum îi poţi oferi un abonament la **Dilema veche**, împreună cu **Dilemateca** sau la oricare dintre publicaţiile: **Foreign Policy**, **Forbes**, **Historia**, **Ştiinţă şi Tehnică**, **OK** sau **Tango**.

PUBLICITATE

METODE DE ABONARE

SMS

3 luni abonament

Trimite un SMS doar din reţeaua VODAFONE LA 7115 cu textul DILEMA VECHE

• Costul unui SMS este de 15 euro fără TVA, pentru revista fără DVD
• Vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro
Operatorul limitează la 30 euro valoarea SMS-urilor pe care le puteţi trimite în decursul a 30 de zile
Contravaloarea SMS-ului nu se returnează.
Informaţii la tel: 0800.800.111.

ONLINE pe www.dilemaveche.ro

La sediile, chioşcurile, caravanele şi librăriile ADEVĂRUL

Poştă şi partenerii ADEVĂRUL HOLDING

Trimite dovada plăţii şi talonul completat

ADRESA DE LIVRARE
Nume .....
Prenume.....
Compania* .....
Cod fiscal*.....
Str. .....
.....
nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. .....
localitate .....
judeţ/sector .....
cod poştal .....
telefon .....
e-mail .....
Doresc să mă abonez începând cu data de .....
.....(scrieţi în căsuţă numărul de abonamente pe care doriţi să-l contractaţi)

Dilema veche
☐ 3 luni (56 lei) ☐ 6 luni (109 lei) ☐ 12 luni (212 lei)
Dilema veche + colecţia Marilyn Monroe
☐ 3 luni (113 lei) ☐ 6 luni (167 lei) ☐ 12 luni (268 lei)
Dilema veche + colecţia Charlie Chaplin
☐ 3 luni (93 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecţia Teatru românesc
☐ 3 luni (93 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecţia Opera
☐ 3 luni (178 lei) ☐ 6 luni (231 lei) ☐ 12 luni (344 lei)

şi am achitat S.C. Adevărul Holding S.R.L., cod fiscal RO18990288, în contul nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera, cu ☐ mandatul poştal ☐ OP nr. ..... din data .....

* Pentru adresă de facturare diferită, contactează-ne la abonamente@adevarulholding.ro

Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 27 a lunii în curs.

Prin completarea acestui talon sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activităţi promoţionale şi să le dezvăluie terţilor conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări şi să solicit ştergerea datelor adresându-mă societăţii S.C Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Pentru abonamente şi informaţii sunaţi la 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice reţea, între orele 7^00 - 22^00 (luni - duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

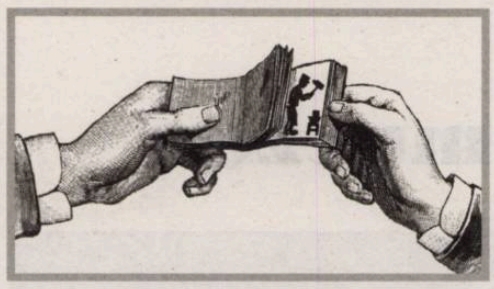

● **Alex. Leo Şerban, *Alte camere, alte glasuri de ieri*, Editura Pandora M, 2011.**
● **Alex. Leo Şerban, *Mica dietetică*, Editura ART, 2011.**

Marius CHIVU

feedbook

a.l.ş. forever

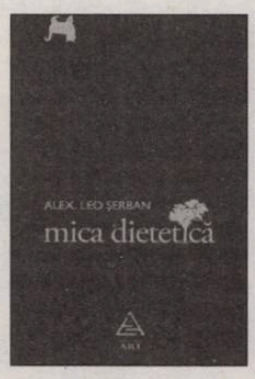

„Există un soi de terorism discret, care-ţi vine dinspre cititorii fideli. Aceştia aşteaptă, aşteaptă, aşteaptă – aşteaptă de la tine «să confirmi». Fetişul Operei îi stăpîneşte. Ei au investit în tine, şi-au pus speranţele şi vor ca aşteptarea lor să nu fi fost în zadar. *Publish or perish!* Ei, şi? *«Perisse Rome plutôt que les principes!»*. Or, principiul (în cazul meu, cel puţin) este: nu te lăsa posedat de «Destin». Nu ceda şantajului cu «Opera». Nu te plia. Nu publica. Nu accepta «înserierea» – ieşi din rînd! Pe scurt: fă ce-ţi place – nu ceea ce place altora, ceea ce le place să creadă că-ţi place... Viaţa alimentează Opera (vezi Proust). Dar reciproca?! În general, o operă nu este validată decît – scuzaţi – *post-mortem*, aşa încît este cam trist să-ţi închipui că merită să laşi totul baltă... Or, paradoxul postumităţii este că niciodată nu te poţi bucura de ea. Rînd pe rînd, enormă şi eluzivă, ea prezintă dezavantajul de-a nu o putea contempla din perspectiva care o validează." Alex. Leo Şerban scria toate astea acum mulţi ani într-un număr din *Dilema veche*, reluînd ceea ce tot el formulase cîndva a fi „complexul Paşadia", adică hotărîrea de a nu lăsa nimic, de a nu „construi" o Operă, de a nu trăi în perspectiva ei şi, în fond, de a nu crede în ea, căci „fericirea nu stă în a face, ci în a fi o operă de artă". Acel articol se încheia cu ideea că în absenţa acelui „dezarmant, bizar, ingenuu, cvasificticv, romanţios aproape" articol menţionat în Constituţia americană care asigura dreptul la căutarea fericirii, nimic nu are cu adevărat sens, nici Viaţa, nici Opera. Invoc acel text, destul de personal, al său pentru că, iată, acum cînd Alex. Leo Şerban nu mai e în viaţă, opera lui deja îi ia/ţine locul.

După ce a debutat la 17 ani cu un poem, scris în engleză, în revista *Chicago Review*, Alex. Leo Şerban n-a mai publicat versuri decît de cîteva ori, deşi a continuat să scrie. Pentru că imaginea care însoţeşte poetul, aceea de om „sensibil", nu-i plăcea, dar, mai ales, pentru că poezia era o chestiune mult prea personală, mult prea intimă, pentru a deveni şi publică. (Excepţie făcînd poemele dedicate Lisabonei pe care le-a publicat sub forma unui album-jurnal, a unui omagiu adus oraşului unde a trăit Pessoa). De altfel, povestea acestui prim şi ultim volum de poeme – unic şi la propriu, şi la figurat – o spune Svetlana Cârstean, coordonatoarea colecţiei „Cercul poeţilor apăruţi", în textul de deschidere unde şi aminteşte un interviu mai vechi, realizat de ea însăşi, în care Alex. Leo Şerban îi mărturisea „teama de a scrie cărţile pînă la capăt, angoasa în faţa formei definitive, a punctului final care nu mai lasă loc de intervenţii, de digresiuni sau bonusuri". Ca şi cum literatura nu poate exista decît postum, ca şi cum opera nu ar putea coexista cu propriul creator, acesta oglindindu-se în creaţie numai de Dincolo. *Alte camere, alte glasuri de ieri* îşi conţin în titlu propriul principiu artistic şi propriul destin. Cele cinci cicluri de poeme – primul datînd din 1984, ultimul de anul trecut – reflectă, de altfel, „camerele" interioare ale lui Alex. Leo Şerban de-a lungul anilor, vîrstele sale emoţionale şi culturale succesive, „glasurile" sale care s-au schimbat în tot acest timp. Poemele poartă permanent chipul şi glasul („ghicite, nu descifrate") celui care le-a scris, sînt aşadar (şi) autoportrete în forme, tonuri şi stiluri variate & variabile. Introspective, metaforice sau descriptive (picturale la propriu şi la figurat), biografice sau livreşti, intertextuale; ermetice sau (doar) sentimentale, fie că e vorba de haiku-uri sau de sonete, de versuri albe sau rimate, pe teme date ori inspirate de operele altor artişti (Bosch, Dürer, Giacometti sau Michaux) cu care întreţin un fin dialog în oglindă, filtrul estetizant al exerciţiilor de sine ale lui Alex. Leo Şerban are întotdeauna rafinament şi o anume exactitate a eleganţei în emoţie şi sens. Simplitatea şi absenţa absolută a oricăror influenţe artistice fiind atinse în ciclul final, intitulat „Lispoeme", unde poemele sînt, de fapt, nişte imagini, nişte „capturi" de scene de viaţă şi de stări de o claritate şi o sensibilitate pure. Aici se vede cel mai bine graţia sa poetică, în aceste poeme finale, retras cu totul în spatele instantaneelor urban-lusitane marcate de absenţa/prezenţa lui Pessoa, dar numai pentru a fi „ghicit" (nu neapărat şi „descifrat") cel mai bine. Căci ultima piesă a operei sale, ultimul poem scris de Alex. Leo Şerban (datat 30 noiembrie 2010, ziua împlinirii a 75 de ani de la moartea lui Pessoa) este, de fapt, un omagiu adus frumuseţii, misterului şi dispariţiei. Vieţii.

Dacă volumul de poezii este cutia de rezonanţă a glasurilor sale interioare necunoscute, *Mica dietetică* îl „redă" pe Alex. Leo Şerban cel public, cel bineştiut, „permanent contemporan" (vorba Svetlanei Cârstean), mereu în priză cu sine şi cu ce-i în jur. Volumul e alcătuit din texte de publicistică (cîteva sînt însă inedite) şi sînt aranjate în funcţie de teme: gusturi / plăceri / preferinţe / principii personale, interviuri şi liste, modă şi cultură pop, sociale, trenduri, Bucureşti, familie, Internet, oraşe, cărţi, filme, autori – Proust, Mateiu Caragiale, Agatha Christie, Alain de Botton, Borges, ş.a. *Mica dietetică* dă măsura inteligenţei, culturii, farmecului personal şi umorului cu care scria (şi trăia) Alex. Leo Şerban al cărui viciu recunoscut era cel al „autoantagonismului": „a spune despre tine – tu însuţi – lucruri dintre cele mai dezavantajoase, mai devalorizante, mai «delicate»... O reputaţie proastă e mai uşor de întreţinut!". De altfel, nenumărate dintre frazele lui pot fi scoase din context şi aranjate sub forma cugetărilor unui a-moralist: „calităţile mi le cultivă prietenii, defectele mi le cultiv singur", „românul se naşte supărat, trăieşte vexat şi moare frustrat; dar nu moare pînă nu-i indispune şi pe ceilalţi", „stilul devine o pagubă colaterală a modei", „ştii că ai îmbătrînit cînd plăcerea de a refuza o persoană care se ştie irezistibilă e mai mare decît plăcerea de a o pune cu ea", „a fi pe Facebook e ca şi cum ţi s-ar propune să intri într-un club care stă nonstop, cu uşile larg deschise", „bloggerul este noul proletar: revendicativ, vindicativ şi profund antielitist", „ideile trebuie tratate ca pe nişte accesorii, astfel evităm riscul de a deveni fanatici", „e bine să ne cultivăm micile comodităţi personale – cu riscul de a părea excentrici", „visez să nu fiu luat în serios pentru ce spun, ci numai pentru ce fac" etc. Citind textele (şi ideile) sale spectaculoase prin combinaţia de inteligenţă, umor şi gust personal, întotdeauna deopotrivă personale şi contradictorii, ai în numai 200 de pagini imaginea intelectualului şi omului Alex. Leo Şerban, cel căruia îi plăcea să fie controversat şi controversabil, paradoxal şi contradictoriu: un hedonist capricios, narcisist autoantagonist, principial schimbător, elitist chic, snob superior şi frivol cu stil, aristocrat pop, *trendy old school*, un solitar cu mulţi prieteni etc. Proustian îndrăgostit de ABBA şi o-Zone, admirator al stilului lui Neagu Djuvara şi elogiator al şlapilor, consumator de operă preclasică şi de cartofi prăjiţi, adept al infidelităţii faţă de propriile idei, deplîngînd declinul huiduielii în timp ce condamnă mitocănia, preferînd controversele polemicilor, şi tot aşa. Dar abia în aceste „încrucişări" şi „amestecuri" de gust personal, popular şi cultural rezidă calitatea şi capacitatea de a fi iconic. Alex. Leo Şerban e, poate, singurul tip cu adevărat original de la noi.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Stefan Merrill Block, *Povestea uitării*, traducere din limba engleză de Rodica Ştefan, Colecţia „Raftul Denisei", Editura Humanitas Fiction, 2011.**

În 2008, italienii au fost foarte sensibili la literatura despre fragilitatea minţii omeneşti. S-a făcut atunci mare tamtam pe marginea romanului de debut al lui Paolo Giordano, *Singurătatea numerelor prime* (tradus şi la noi, anul trecut, la RAO), unde povestea are în prim-plan un autist şi o anorexică. Tot atunci şi tot mare tamtam s-a făcut şi în jurul altui roman de debut, *Povestea uitării*, al americanului Stefan Merrill Block, unde tema e încă mai dură: Alzheimerul familial precoce. Atît de impresionaţi au fost italienii de acest roman, încît aveau să-l desemneze drept debutul cel mai reuşit, la Festivalul de Literatură de la Roma. La noi nu cred c-o să se facă atîta zarvă (nu s-a făcut nici în cazul lui Paolo Giordano), dar ceva freamăt tot ar trebui să fie, măcar pentru că *Povestea uitării* face uitarea... memorabilă.

Block construieşte un roman pe trei voci (două profund omeneşti şi personale, plus una anonimă şi vrăjită ca a unei sirene din adîncuri), împletind confesiune biografică, studiu ştiinţific, anchetă de teren şi joc al imaginaţiei, într-o ficţiune concentrată mai ceva ca „Secretul gustului". E o saga a genei uitării, purtătorii acestei gene fiind programaţi să uite totul: „Cum să scrie, cum să vorbească, cum să meargă, cum să stea aşezaţi, cum să înghită, cum să respire şi – în final – cum să rămînă în viaţă". Povestitorii, în schimb, sînt „sănătoşi": unul e un cocoşat bătrîn, de un autism plenar, celălalt – un tînăr pe care un schimb de priviri cu un străin l-ar face să înghită un pumn de Prozac. Cruţaţi de blestemul Alzheimerului familial, ei vor trăi coşmarul mai plin al memoriei: de un negru desăvîrşit, cu fine luciri ironice.

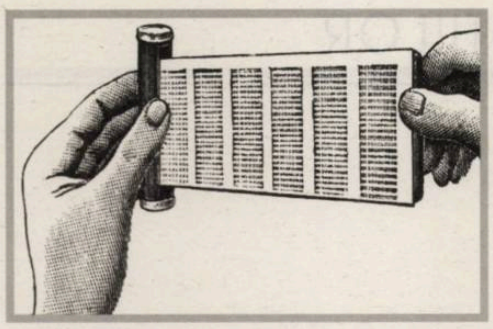

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

România la anticariat

Cum vă spuneam, luna trecută la Bookfest Humanitas a lansat o nouă colecţie – „Vintage“ – în ton sprinţar şi fertil cu mersul vremii, anume cu deviza (tot mai efervescent reiterată) a paseiştilor: „să dăm şi trecutului un viitor!“

Deja în numărul trecut al *Dilemei vechi* Andrei Pippidi a salutat cartea lui Sir Sacheverell Sitwell din 1938 – *Călătorie în România (Roumanian Journey),* tradusă acum de Maria Berza. Odată cu aceasta, duminică 29 mai s-au lansat la Bookfest şi evocările lui Radu Rosetti – *Ce am auzit de la alţii,* scrise pe la 1920-'22 (au vorbit Neagu Djuvara, Maria Berza, Andrei Pippidi, Lidia Bodea şi subsemnatul). Urmează Iacob Negruzzi – *Amintiri din Junimea.*

Îndeobşte, cînd ne refugiem în trecut, urmărim două impulsuri aparent contrarii, dar care, în esenţă, definesc acelaşi deficit şi aceeaşi nostalgie: fie să regăsim frumuseţile şi virtuţile pierdute, fie să ne recertificăm netrebnicia, viciile, nevindecarea. Oscilăm, cum ar veni, între „unde eşti copilărie, cu pădurea ta, cu tot ?“ şi „toate cîte-au fost vreodată în prezent le-avem pe toate“. Cum, bunăoară, să nu tresari încruntat văzînd la Radu Rosetti, în plin veac 19, răpiri de copii ca şantaj întru recuperarea datoriilor, exact ca-n vremea racketiştilor noştri? Marele logofăt Răducanu Roset „era încă foarte mic, cînd, împreună cu soră-sa, Zoe, a fost răpit de nişte ţigani nomazi, puşi la cale de un creditor din Transilvania al tatălui lor, căruia acesta îi datora o sumă de şase sute de lei. Ţiganii dusese copii la casa creditorului, un negustor din Kezdi-Vasarhely (Tîrgu Secuiesc, *n.ed.)* care a trimes răspuns comisului că-i va elibera îndată ce va primi banii“. Tot aşa, dai de lăcomia domnilor, firescul fărădelegii şi bunul plac sfidător al cîrmuitorilor, de copii de bani gata (i.e. „beizadele dezmierdate“), de boieri naţionalişti şi boieri cosmopoliţi, ori de xenofobia cu merchez economic, mai niciodată întemeiată pur şi simplu pe meritocraţie, la fel de păguboasă ieri ca şi azi: „Era lucru firesc ca pămîntenii să fi fost cuprinşi de ură faţă de aceşti străini cari ştiuse să acapareze atît de răpede şi favoarea domnilor şi slujbele cele mai grase. În învinuirile ce li se aduc de cronicari trebuie numaidecît să facem o parte destul de însemnată invidiei boierimii pămîntene, care, fără a avea mai multe scrupule decît Cupăreştii, era departe de a fi înzestrată cu aptitudinile lor.“

În acelaşi timp, ca fiu de logofăt (Răducanu Rosetti), cu strămoşi domnitori (Antonie Ruset şi Manole-Giani Ruset), el însuşi fost prefect conservator de Roman şi Brăila, Radu Rosetti (1853-1926) ne dă nu doar tabloul siestei matinale a boierilor, cu dulceţile şi ciubucul aduse la pat, urmate de zacusca de pe la zece, cu plecatul în zori la partidele de vînătoare, ori cu nebunia balurilor şi rolul occidentalizant al ofiţerimii ruse din Moldova în spectaculosul nostru salt de la anteriu, işlic, anteriu şi iminei, la frac şi joben, dar şi imaginea ierarhiei eficiente, a bunei autorităţi înţelept exersate. „După toate cîte le-am văzut în copilăria mea şi le-am auzit de la bătrîni din toate stările, de la ţigan pînă la logofăt mare, nu era nimica sămănînd a fudulie, a *hauteur,* în raporturile dintre boierul cel mare şi omul lui de casă. Acesta era tratat cu o familiaritate binevoitoare, adesea chiar afectuoasă. Se stabilea astfel, între ocrotitor şi ocrotit, o rudenie spirituală, înfiinţînd legături de o natură cu totul specială.“ Lecţie, dacă ne gîndim bine, de o actualitate surprinzător de ramificată.

Această lume rurală reprezintă „viitorul ţării“.

Una aidoma, de citit deopotrivă la propriu şi la figurat, ne vine dinspre „fetele de boieri cari s-au căsătorit cu ruşi. Aproape toate au fost nenorocite: bărbaţii, pe lîngă că le-au mîncat averile, le-au înşelat în chipul cel mai neruşinat şi aproape totdeauna le-au maltratat. Nu ştiu pentru ce, sora bunului meu dinspre mamă, a lui Grigore Ghyka, domnul de la 1848-56, a fost căsătorită cu generalul rus Şubin (...) un beţiv care o snopea în bătăi. Moartea acelei bestii a fost pentru dînsa o adevărată mîntuire.“

Cît despre privirea îndelung binevoitoare a lui Sir Sacheverell Sitwell de la 1937 – care notează că nicăieri viaţa nu este mai ieftină ca-n România, admiră sincer şi intens Hurezii („România toscană“), Cozia, Dintr-un Lemn, Bucovina, Delta şi chilimurile olteneşti (dar nu ezită să admonesteze desfigurarea făcută de Lecomte de Noüy la Curtea de Argeş), care ne evidenţiază vitalitatea, prospeţimea, iuţimea de minte şi de limbă, ca semn al inteligenţei tranzacţionale de sorginte bizantină – el ne stîrneşte astăzi (auto...)invidia cu formule precum: „se poate cultiva absolut orice oriunde în România“. Pe lîngă petrol, fier, cărbune, românii au Rucăr-Branul cu brînza de capră în coajă de brad şi puii rumeniţi pe cărbuni, başca musacaua, alături de seducătoarea colecţie de dalii a Reginei Maria, rafinamentul sefarzilor bucureşteni, Calea Victoriei care seamănă cu Bond Street, pitorescul muscalilor şi lipovenilor, plus o invidiabilă alogenie ruso-franco-vienezo-turco-fanariotă, cît se poate de atractiv-productivă.

Multă bogăţie naturală, care a generat (şi dumnezeiasca inflaţie a grădinilor de vară, este în chip fericit dublată – notează Sitwell – de „lumea rurală, care nu a fost contaminată încă de bolile industriale ale marilor oraşe“. Această lume rurală reprezintă „viitorul ţării“ – ne loveşte părinteşte pe frunte absolventul de Eton şi Oxford, care-şi încheie călătoria fredonînd *Ionel, Ionelule* şi *Să vină pompierii, inima să-mi stingă*... Asta, nu fără a-şi excita condeiul la vederea sălaşelor de ţigani, chit că nu omite să le sublinieze acestora ambiguitatea fizionomiilor („expresia provocatoare, făţarnică, privirea hipnotizatoare“), cerşitul dizgraţios, atîrnatul agasant de coatele trecătorilor, de portiera maşinii ş.a.m.d.

„Românii, predominant latini ca origine, au înfăţişarea civilizată, uneori supercivilizată, a spaniolilor sau italienilor“ – le mărturisea Sir Sitwell confraţilor săi din grupul „Bloomsbury alternativ“. Păi, aşa da! Îmi vine să exclam ca bunică-meu, cînd gusta, la umbră de nuc, un pelinaş plăcut înţepăcios: „Bravo! Ca la foc! Să trăieşti părinte!“

Vintage. România la anticariat. Scene, sentimente şi senzaţii de consignaţie. Nu-ţi rămîne decît să-nchizi ochii şi să oftezi. De plăcere, de furie, de neputinţă... Mă rog, după cum ţi-e naturelul.

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Şi aşa mai departe? Viaţă literară IV: august 2008 – mai 2010, *Humanitas, 2011.*

Ruxandra Irina CIOCÎRLAN

Cronica unei (deocamdată) mici reuşite

Lansarea pe 30 mai a Centrului de Artă Comunitară Vîrsta 4, un program desfăşurat de tangaProject împreună cu rezidenţii Căminului de persoane vîrstnice „Amalia şi Şef Rabin dr. Moses Rosen“ din Bucureşti, a transformat sala de mese a căminului în sală de festivităţi. Atmosferă dată nu neapărat de aranjamentul încăperii – scaune aşezate ca la o serbare şcolară, ferestre învăluite în lumină de bec gălbuie, nostalgică, ecranul pîlpîind nerăbdător din retroproiectorul în aşteptare –, ci de evidenta şi absolut molipsitoarea bucurie a celor prezenţi. Spectatorii întîrziaţi pătrund într-un freamăt de voci ce suprapune o multitudine de poveşti, punctate sistematic de blitzuri clipind întru imortalizarea momentului.

Rumoarea din sală se linişteşte cînd pe ecran încep să se deruleze imagini familiare pentru rezidenţii căminului şi membrii centrului, care alcătuiesc majoritatea publicului. Unii critică secvenţe cu voce tare sau exclamă entuziast „Ăsta sînt eu!“ atunci cînd îşi zăresc numele pe genericul de început. Alţii aplaudă după cîte o scenă emoţionantă, acoperind sunetul următoarelor cîteva secunde. Toţi stau însă cu privirea aţintită asupra imaginilor proiectate. Filmul, intitulat *Trebuie să clădim un orizont,* documentează activităţile desfăşurate timp de doi ani în Căminul „dr. Moses Rosen“ de către tinerii voluntari Paul Dunca, Alice Monica Marinescu, Mihaela Michailov, Katia Pascariu şi David Schwartz. În cele 80 de minute ale peliculei, membrii proiectului îşi arată contribuţia pe care au avut-o la cîteva dintre iniţiativele ce au pus bazele Centrului de Artă Comunitară Vîrsta 4: un atelier de poveşti personale, unul de colaje, spectacole cu public, o petrecere în care bătrînii dansează pe şlagăre ale muzicii populare şi un concert susţinut de trupa românească Mes Quins. Toate dezvăluie, cu fineţe şi umor, faţete ale personalităţii „actorilor“ şi ale interacţiunilor creative dintre ei.

Importanţa profundă a activităţii centrului constă în păstrarea unor poveşti ce altfel s-ar pierde fără urmă, lucru reuşit prin implicarea naratorilor în activităţi care să îi bucure. Pentru asta stă mărturie o avalanşă de zîmbete. Ale lor – de pe ecran, de pe scaunele de lîngă tine; şi ale tale – la vedere sau nu. Într-o scenă din atelierul „Ce-am văzut / ce-am auzit săptămîna asta“, David Schwartz lansează afirmaţia „un premier a declarat că femeile sînt vinovate pentru că sînt vinovate“. Doamna Iudith Ardeleanu intră în joc, zîmbind şăgalnic: „Săptămîna asta am citit undeva că femeile sînt a opta minune a lumii“. Aceeaşi Iudith Ardeleanu dansează sprinten alături de doamna Medi Wechsler Dinu la petrecerea de după spectacolul *Vîrsta obiectelor* – două femei mititele, cu părul alb se leagănă şi se învîrt graţios, în timp ce toţi ceilalţi privesc spectacolul din scaunele de pe margine.

Poate că s-a datorat ultimelor imagini ale filmului, consumate pe acorduri de muzică populară (totul s-a terminat c-un sănătos „hop-şi-aşa“) sau luminilor reaprinse ce permiteau asocierea persoanelor din film cu cele din sală. Dar am avut senzaţia că lansarea Centrului de Artă Comunitară Vîrsta 4 a fost o mică reuşită. Reuşită fiindcă a demonstrat că greşesc aceia care privesc „vîrsta a patra“, vîrsta „internării în cămin“ (David Schwartz), drept una care nu mai are multe de oferit. Şi „mică“ pentru că încă mai rămîn multe de făcut pentru a schimba „percepţia fragilă şi lacunară asupra bătrîneţii în România“, aşa cum spune Mihaela Michailov. Printre altele, înfiinţarea unei biblioteci în care să se arhiveze materialele şi arta comună adunate pînă în prezent, permanentizarea proiectului la Căminul „Moses Rosen“ şi repetarea acestuia în alte cămine din ţară.

tangaProject este un atelier de teatru independent pentru dezvoltarea şi explorarea noilor tipuri de teatralitate şi dramaturgie, experimentarea mijloacelor de expresie teatrală şi introducerea conceptului de teatru comunitar prin ateliere şi workshopuri, educaţie, cercetare şi observaţie, lucru în echipă, interdisciplinaritate, artă implicată, responsabilizare socială. Membrii fondatori: Miruna Dinu, Bogdan Georgescu, Vera Ion, Ioana Păun, David Schwartz. Iniţiator: Bogdan Georgescu. (http://tangaproject.blogspot.com/)

oferta de carte

PUBLICITATE

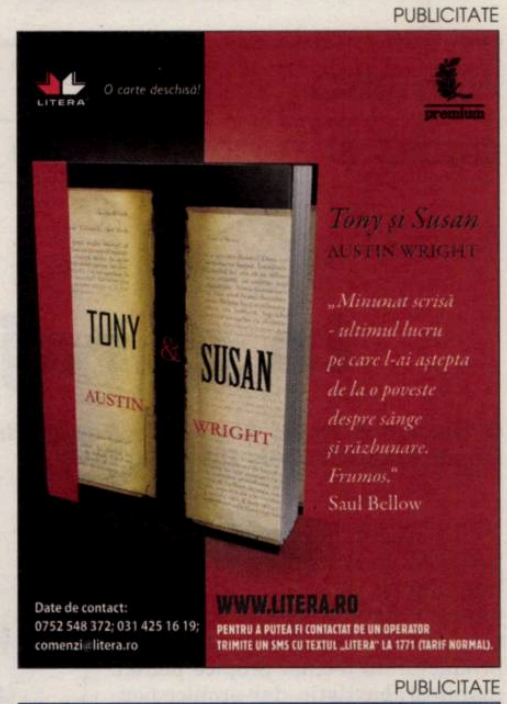

PUBLICITATE

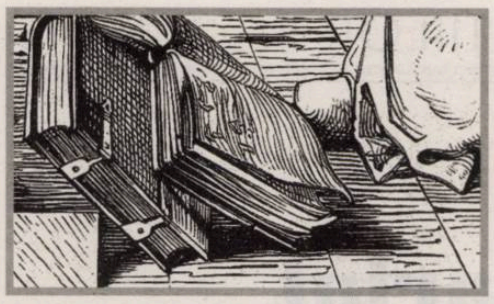

Simona SORA

biographiti

Onoare

Nu ştiu dacă, acum cîţiva ani, cînd s-a încins prin revistele noastre literare o discuţie despre „marile teme“, onoarea (cu aerul ei vetust şi emfatic) a fost, în vreun fel, băgată în seamă. Căci – chiar dacă nu subiectul face cartea – eşecul, falsitatea, construcţia greşită a unui roman pot ţine şi de hazardata evaluare a forţelor proprii în abordarea unei teme. Aşa cum există subiecte de tinereţe sau subiecte de maturitate, tot aşa există subiecte riscante, alunecoase în funcţie de cuprinderea perspectivei alese. Îmi amintesc că s-a vorbit, cu acea ocazie, despre Istorie (cu majusculă), despre romanul (încă aşteptat) al Revoluţiei – în general, despre tot ce se putea opune autoficţiunii, egoprozaismului, minimalismului sociologizant. Poate şi de asta m-aş fi aşteptat să se pomenească, măcar în treacăt, această temă uşor de majusculizat – onoarea.

La urma urmelor, cîte romane despre onoare avem? Pe cine a interesat în ultima sută de ani subiectul acesta mereu inactual, greu de cuantificat şi care adesea, în literatura zilelor noastre, capătă „accente sarcastice şi ironice contaminate de tonuri convenţional-mafiote“, cum zicea cititorul model Alberto Manguel? În literatura noastră recentă am putea găsi cîteva exemple, mai ales nonficţionale – de la Paul Goma şi Ion Vianu la Aniţa Nandriş-Culda; sînt mai degrabă cărţi ale demnităţii personale şi abia apoi ale onoarei – chestiune mai abstractă, mai generică, asumînd o opţiune într-o situaţie dată. Onoarea ar fi, în această perspectivă, o valoare de coeziune, de stratificare în timp a demnităţii asumate de generaţii, dar, în acelaşi timp, o alegere instantanee ce sfidează biologicul, gregarul, supravieţuirea. „Conduita onorabilă“ pe care o cerea Seneca ţine şi de rădăcini (plantate uneori în soluri străine), dar şi de ţîşnirea solitară a convingerii că există destule lucruri mai importante decît viaţa.

Acesta este complicatul subiect al romanului lui Javier Cercas, *Anatomia unei clipe* (ce stă să apară, în excelenta traducere a Corneliei Rădulescu), carte pe care Cercas a scris-o de cîteva ori, abandonînd la un moment dat, fără mari drame, 400 de pagini dintr-o variantă mult prea literară. Abia scriind *nonfiction*-ul final din *Anatomia unei clipe,* acest veritabil profesionist al scrisului (pe care cititorii români îl ştiu din *Soldaţii de la Salamina* sau din *Viteza luminii)* a înţeles că *realitatea faptelor cerea o altă cale,* nu cea ficţională. Faptic, era vorba despre lovitura de stat eşuată din 23 februarie 1981 (orele 18,23!), cînd mai mulţi complotişti au pătruns în sala Congresului Deputaţilor din Spania, încercînd o restaurare a franchismului fără Franco. Ce s-a întîmplat cu adevărat atunci, ce a dus la lovitura militară care-ar fi putut schimba pentru mult timp istoria Spaniei şi, mai ales, care a fost semnificaţia unui gest de onoare ce nu a schimbat nimic, dar care a dat o altă greutate momentului? – iată întrebările lui Cercas după ce a înţeles că „evenimentele de la 23 februarie conţineau în sine toată forţa dramatică şi tot potenţialul simbolic pe care-l cerem literaturii“.

Adevărul e că forţa literaturii ţine şi de asemenea eclipse ale omenescului (cu laşităţi, turpitudini, instincte de supravieţuire), ea poate veni din forţa unui gest, din fatalitatea unei neînţelegeri, din obstinaţia (caraghioasă pînă la sublim) a cîte unui sentiment unilateral. Gestul fondator al minunatei cărţi scrise de Javier Cercas cu armele prozatorului, jurnalistului, martorului necreditabil (al cărei prolog îl puteţi citi în numărul de primăvară al revistei *Lettre internationale)* este conduita onorabilă a prim-ministrului de atunci, Adolfo Suárez, care a rămas pe scaunul său sub ploaia de gloanţe şi în timp ce majoritatea colegilor săi se aruncaseră la pămînt. Împreună cu adjunctul lui, generalul Gutiérrez Mellado, rămas în picioare, şi cu comunistul Santiago Carillo care şi-a aprins, sfidător, o ţigară, cei trei au făcut un gest de onoare pe care se poate întemeia, simbolic, saga Spaniei moderne. Acest gest, mai important ca orice reconciliere tîrzie, a fost înregistrat de camerele televiziunii care filmau învestitura unui nou prim-ministru în locul celui ce avea să fie eroul serii. Javier Cercas crede că e prima transmisiune în direct a unui eveniment politic de asemenea anvergură, deşi se pare că şi acest *direct* e doar o iluzie *post factum,* căci înregistrările au putut fi văzute doar după ce lovitura a eşuat definitiv. Nu vă aminteşte asta de patetica noastră revoluţie în priză directă?

Adevărul e că forţa literaturii ţine şi de asemenea eclipse ale omenescului.

Gestul celor trei – şi, mai ales, cel al lui Suárez, pe care scriitorul nu-l simpatiza în mod deosebit (probabil şi din pricina unei asimilări fantasmatice cu propriul tată) – l-a determinat pe Javier Cercas, după vizionarea nesfîrşită a întregistrării norocoase din acel februarie belicos, să scrie mai degrabă un documentar unde să-i dea realităţii haotice şi vagi drepturile ei şi unde să disece infinitezimal „anatomia clipei“ în care Adolfo Suárez „a înţeles cine este“. Avem de-a face, cred, cu un gest de onoare şi din partea lui Javier Cercas: acela de a renunţa, cu oricîte regrete, la o carte interesantă, care ar fi plăcut multora (mai ales celor aplecaţi spre teoriile conspiraţiilor), în favoarea unei cărţi cu adevărat „onorabile“. Doar aşa Cercas a reuşit să facă şi din noi „martorii unui magnific act de rezistenţă faţă de repetata infamie a istoriei“, cum scria tot Alberto Manguel, lectorul lui Borges şi un subtil exeget al virtuţilor pierdute. Este, fără îndoială, o cale regală de a scrie despre dementele istoriei care, oricît ne-ar plăcea nouă s-o scriem cu I mare, tot prin istoria noastră mică şi tot prin gesturile – onorabile sau dezarmante – ale celor din jurul nostru trebuie mai întîi să treacă.

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Freakşi în garaj

● **Garage á Trois, *Always Be Happy, But Stay Evil,* Royal Potato Family Records, 2011.**

La origini, garage rockul nu reprezenta un stil anume de rock, ci o împrejurare de a face rock, care îşi punea amprenta asupra soundului, prin prisma condiţiilor şi valorilor de producţie nu tocmai propice pentru manifestul artistic, dar propice pentru epifaniile şi spiritul genului. Aşa cum pe vremuri (medievale sau ancestrale) biserica, pădurea ori peştera ofereau împrejurarea în care se producea muzica, iar mai apoi saloon-ul, hambarul ori coşmelia cu sclavi, istoria modernă a rockului s-a scris în garaje. La noi mai mult în pivniţe, printre sfecle şi barabule, dar Occidentul motorizat superior a consacrat de prin anii '70 imaginea garajului ca sală de repetiţii, scenă şi loc de îngropat ambiţii. La noi, eu unul n-am văzut cum arată un garaj, pînă la o vîrstă ruşinos de înaintată, iar din cele văzute de atunci puţine ar putea găzdui faza gestantă a unei trupe rock. Aş putea să mă întind cu comemorarea împrejurărilor în care am văzut repetînd, în tinereţea fragedă, trupe ca Sadic şi Un an mai tîrziu (nu-i căutaţi pe Internet, n-au ieşit niciodată din pivniţă), dar o las pentru o ocazie mai rock, căci albumul de care e vorba aici nici măcar nu foloseşte instrumente de coarde.

Garage à Trois s-au gîndit că dacă există un gen numit garage rock, ar trebui inventat şi unul numit garage jazz. Ce-i drept şi jazzul, născut în popor, şi-a făcut ucenicia prin grajduri şi cîrciumi, dar aspectul nu mai e tocmai evident în zilele noastre. Rockul a făcut din asta o emblemă de rezonanţă aproape biblică (= Mesia născut în iesle), jazzul însă a evoluat într-un gen academic care pare uneori că se străduie cu toate mijloacele să îşi îngroape dosarele trecutului.

Muzica celor de la Garage à Trois, deşi suficient de complexă şi psihedelică încît să se alinieze la înalte idealuri progresive, are un sound spart, de tip p(f)unk, în mare parte datorită toboşarului Stanton Moore (Galactic) care sună cam din topor, creînd un contrast intenţionat şi interesant cu elemente mai aristocrate precum saxofonul (Skerik), vibrafonul (Matt Dillon) şi clapele (Marco Benevénto). Şi nici acestea nu sînt întotdeauna elegante – Skerik şi Dillon îşi trădează experienţa cîştigată în proiectele dezmăţate ale lui Les Claypool (Primus), cel care a demonstrat pentru prima dată (mie, cel puţin) de ce între funk şi punk e doar o diferenţă de o literă. Umbra lui Claypool se întinde destul de mult peste muzica trupei, însă e eschivată cu succes de absenţa bassului şi a chitarei, substituite în mod ingenios de clape şi vibrafon. Clăparul Marco Benevento e în mod particular responsabil cu a umple posibilul gol creat de pe urma lipsei unor instrumente teoretic obligatorii în funk. Se înţelege că Garage à Trois e, de fapt, un cvartet, şi nu un trio, cum ar sugera numele.

Dacă ar fi să forţez asemănări cu ce am mai prezentat în această rubrică, mă duce gîndul la un alt grup care a demonstrat că n-ai nevoie de chitară să cînţi progresiv: Medeski, Martin & Wood. De altfel Medeski a trecut şi el (în fugă) prin Garage à Trois, înainte de Benevento. Înainte de el, grupul a avut chiar şi un chitarist, cu care totul suna chiar mai funk şi mai garajist. Acum însă instrumentele de coarde au dispărut cu totul, nu există nici măcar bassul cu care trioul lui Medeski mai emulează rockul cinstit, ritmul e definit doar de toba spartă însoţită de clape, aşa că adesea Garage á Trois rarefiază ritmul şi merg în direcţia muzicii de film, fără solouri şi virtuozităţi jazz individualiste. Suspectez chiar unele inserţii de teme de cinema, muzică de thrillere hitchcockiene, însă oficial e declarat doar un cover după tema din „Assault on Precinct 13“ (suficient însă pentru a confirma că într-acolo le-a stat gîndul muzicienilor cînd au compus acest material).

Revistele pe care le-am mai răsfoit îi califică pe Garage à Trois drept freak jazz, ceea ce îmi sugerează că mediile critice nu sînt încă pregătite pentru a recunoaşte un bastard cu numele garage jazz. Pînă la urmă nu contează cum îl cheamă, important e că-i sănătos, energic şi merită adoptat de ascultători din cele mai variate direcţii.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

ce mai spune

Radu JUDE

Ceva destul de atipic...

Cînd am fost invitat să „spun“ ceva la această rubrică, am fost sfătuit să povestesc cîte ceva despre ultimul film pe care l-am făcut, o producţie independentă numita *Film pentru prieteni.* Am acceptat, dar nu m-am aşteptat să îmi vină atît de greu să fac asta. În primul rînd, pentru că nu ştiu să (mă) explic, apoi dintr-un fel de pudoare: pe cine interesează, de fapt, tribulaţiile unui regizor obscur de Dîmboviţa? Totuşi, pentru a nu vă dezamăgi, voi pomeni scurt ceva despre film: are 60 de minute, e destul de atipic, cel puţin aşa cred, şi nu există, deocamdată, nici un distribuitor interesat să-l prezinte, un motiv în plus să tac în ceea ce-l priveşte. Ofer, totuşi, pentru a nu fi total necivilizat, linkul spre un fel de trailer al filmului: http://tinyurl.com/6kvqb5r

Altminteri, mai bine vă povestesc despre un eveniment important al vieţii mele recente – singurul care cred că merită împărtăşit aşa, unor necunoscuţi. E vorba despre descoperirea unui mare scriitor: Vasili Grossman. Am citit întîi *Panta rhei,* un roman care amestecă incredibil poezia, proza cea mai puternică şi eseul. Cred că nici o altă incursiune în răul secolului trecut nu m-a răvăşit la fel de tare ca această carte de mici dimensiuni (poate doar vizionarea lui *Shoah* de Claude Lanzmann). Asta, dincolo de meritele literare mai mult decît evidente. De fapt, miza textelor lui Grossman nu e niciodată una pur literară, ci, mai degrabă, etică şi existenţială, iar asta pare a fi un lucru foarte rar astăzi. Apoi am citit pe nerăsuflate *Viaţă şi destin,* un roman scris cu o putere de evocare pe care n-am mai întîlnit-o de la cărţile lui Tolstoi. Şi, de altfel, această carte pare a fi un fel de replică peste timp la *Război şi pace* şi îndrăznesc să spun (fără să mă pricep cu adevărat la literatură, nu sînt critic literar) că este cel puţin la fel de bună. În orice caz, e mult mai tristă.

***Radu Jude** este regizor de film. A realizat, printre altele, scurtmetrajul* Lampa cu căciulă *şi filmul de lungmetraj* Cea mai fericită fată din lume.

Ana Maria SANDU

Jurnal de TIFF

Nu am mers la prea multe festivaluri de film în viaţa mea, dar nu-mi imaginez cum ar fi să stau acasă în timpul TIFF-ului şi să nu mă bucur de timpul acela suspendat în care singura întrebare firească e: „Ce filme vedem azi?“. Ca în fiecare an, festivalul a însemnat alergătura de la un cinematograf la altul, gustul de şaorma (mîncată la ore tîrzii din noapte), discuţiile care se prelungesc mult după ce am ieşit de la cinematograf, prietenii pe care ştiu că nu am cum să-i revăd în altă parte, o echipă care funcţionează ca o maşinărie perfectă şi, oricît de puţine ore de somn ar avea la activ, reuşeşte nu numai să fie eficientă, dar şi să zîmbească şi să-şi trateze invitaţii ca pe cei mai importanţi oameni de pe pămînt.

Kill me Please

Albumul cu fotografii

Dacă TIFF-ul ar fi un album cu instantanee, aş alege, fără să clipesc, din 2002, drumul din Piaţa Unirii pînă la Cinema Victoria, făcut cu un Mihai Chirilov blond, slab, îmbrăcat cu un tricou cu Björk şi nişte pantoloni din material lucios. Habar n-am cum nu şi-a pierdut răbdarea şi continuă să le spună şi azi invitaţilor şi prietenilor la ce filme să meargă pentru că el crede că le-ar plăcea. Fără îndoială, jocul de-a ghicitorul îl amuză şi, atunci cînd ai de ales între două sau trei titluri care încep la aceeaşi oră, părerea lui e cea mai bună soluţie.

Primul an în care TIFF-ul s-a organizat şi la Sibiu, am umblat o zi pe străzile frumoase şi lustruite, cu Dana Enulescu, Anca Grădinariu şi Alex. Leo Şerban. Eram un comando cinefil care vorbea cîte în lună şi-n stele, ne minunam în faţa fiecărei clădiri şi rîdeam cu gurile pînă la urechi ca într-o vacanţă absolută, bucuroşi că am schimbat puţin decorul. După-amiaza aceea s-a încheiat apoteotic cu concertul din piaţă al Fanfarei Ciocîrlia, la care cred că nu e om care să fi fost acolo şi să nu fi ţopăit ca un nebun.

Nu m-am mirat deloc anul ăsta cînd am auzit mai mulţi cunoscuţi spunînd că, din cauza unei şepci verzi, a unei genţi colorate sau a unei perechi de ochelari cu rame groase, li s-a părut că-l zăresc pe Leo pe străzile Clujului. E personajul care ne-a lipsit din fotografia de grup de la ediţia a zecea.

Apoi, mai sînt multe filme care-mi sînt atît de clare în minte de parcă le-aş fi văzut ieri. Şi ştiu atît de bine că n-aş fi ajuns niciodată la ele dacă n-aş fi mers la TIFF.

Anul trecut, cînd am făcut AperiTIFF-ul, ziarul zilnic al festivalului, în fiecare seară îmi venea să plîng de ciudă că trebuia să stau în redacţie şi de toate tabieturile mele de festival se alesese praful. Mi-am promis că anul ăsta îmi voi lua revanşa şi fix aşa am făcut. M-am reîntors la ritmul de văzut filme, băut cafele, pierdut nopţi, mîncat pe apucate.

Mă gîndeam că cei care mergem an de an la TIFF sîntem norocoşi. N-o să trebuiască să spunem niciodată că am îmbătrînit, ci doar la cîte ediţii de festival am venit de-a lungul vieţii.

TIFF 2011

Unele lucruri nu s-au schimbat: drumul Clujului e la fel de lung, trenurile arată normal, dar ajung cu întîrziere. Pe lîngă cărţile de altădată, l-am parcurs şi cu Internet la purtător, ceea ce mi s-ar fi părut de-a dreptul SF, acum opt ani. Mi-am lăsat geanta la hotel şi într-o jumătate de oră, cu tot cu ameţeala de pe drum, intram în renovatul cinematograf Republica, rebotezat de curînd „Florin Piersic“ (cu o mică escală de cafea la barul La Mărgelatu din hol) să văd *7 păcate iertate,* un film indian simpatic, care a reuşit să mă remonteze. Pe măsură ce soţia îşi mai căsăpea cîte un soţ (a avut şase cu totul, pe cel de-al şaptelea l-a luat gata mort), eu îmi reveneam. Actriţa Priyanka Chopra arde ecranul, poveştile se înşiră ca mărgelele pe aţă şi finalul răstoarnă acest ritm care părea fără sfîrşit: după fiecare nouă încercare, o altă dezamăgire şi o răzbunare pe măsură. Totul construit ca un imens spectacol. Am zis film indian, deci între morţile anunţate se cîntă, rîde şi dansează.

Următoarea destinaţie, Palatul Bannfy, Bonţida, la care visasem cu ochii deschişi şi cu un an în urmă. M-am urcat într-un microbuz de la TIFF şi am plecat într-o excursie de mai bine de o jumătate de oră. Cînd am ajuns, curtea imensă a domeniului fusese luată cu asalt de o mulţime de oameni care veniseră să vadă proiecţia în aer liber a filmului *Odessa în flăcări*. Totul semăna cu o mare sărbătoare cîmpenească. Ruinele palatului păreau translucide de la lumina ecranului. Eram extrem de curioasă, ştiam cîte ceva despre filmul pierdut şi regăsit. *Odessa în flăcări* (realizat în coproducţie româno-italiană, în 1942, de regizorul italian Carmine Gallone) are toate ciudăţeniile unui film de propagandă, cîntecele noastre populare răsună în italiană, românii sînt buni, iar bolşevicii – nişte fiare. Nu-i de mirare, aşadar, că filmul nu servea deloc ideologiei comuniste şi că, atunci cînd aceştia au ajuns la putere, l-au interzis. La cîte filme manipulatoare politic am văzut înainte de 1989, mi s-a părut că *Odessa în flăcări* avea farmecul istoriei.

Singura întrebare firească e: „Ce filme vedem azi?“.

Încă din prima seară la Cluj am simţit că TIFF-ul a devenit un eveniment important pentru locuitorii de acolo, nu doar pentru cei „transhumaţi“ de la Bucureşti – şi ei parcă mai numeroşi ca niciodată. De fapt, era suficient să ajungi la proiecţiile în aer liber din Piaţa Unirii ca să-ţi dai seama că publicul clujean e din ce în ce mai entuziast, mai numeros şi mai cinefil.

Slalom printre multe filme

Trebuie să recunosc că festivalul a devenit un maraton. Faci slalom printre multe filme, ai vrea să fii şi aici şi acolo, şi la o lansare de carte şi la un calup de scurtmetraje, şi la o discuţie cu invitaţi străini despre filmul românesc, la prezentarea ediţiei a doua (în engleză) a publicaţiei *AperiTIFF*-ului special sau la lansarea cofretului de DVD-uri cu 11 debuturi din ultimii 10 ani. Ubicuitatea mi se pare o stare de graţie, dar în lipsa ei fiecare face ce poate. Adică, alege. Şi suferă de o frustrare stranie că nu poate să se împartă şi că ziua nu are mai multe ore şi că mereu va trebui să renunţe la ceva şi să verifice dacă a doua zi mai are o a doua şansă cu un film pe care voia neapărat să-l vadă. TIFF-ul părea calm anul ăsta de la cafenea sau din Grădina Botanică, dacă mergeai la pas pe străzile pietonale, pavate recent cu piatră.

Regizorul Lucian Pintilie, căruia i s-a organizat o retrospectivă anul acesta la TIFF, a fost într-o formă de zile mari: sclipitor, autoritar, cuceritor, cu un umor foarte special. Discuţiile la care a participat după proiecţiile filmelor sale au părut un spectacol cel puţin la fel de interesant ca revederea *Balanţei* sau a *Reconstituirii*.

Marfa şi banii după 10 ani se ţine bine.

Am mai luat cu mine: *Oxigen* (regia Hans Van Nuffel, Belgia), o poveste despre viaţă spusă din anticamera morţii. Protagoniştii suferă de o boală genetică care le afectează plămînii şi care îi face dependenţi de spital şi de tratamente. Dincolo de melodramă simţi că mai e ceva şi că filmul ăsta e o confesiune. *Kill me Please,* tot belgian, regia Olias Barco, o comedie neagră foarte bine făcută. Are şi umor, şi tensiune, şi răsturnări de situaţie, şi nişte personaje incredibile, care par cînd cehoviene, cînd nişte surori şi fraţi de-ai lui Charlie Chaplin. Chilianul *Gatos viejos* (regia Pedro Peirano, Sebastian Silva) e caligrafic, crud, în obsesia pentru bătrîneţe şi boală care pun stăpînire pe mintea unei femei. *La vida util* al uruguaianului Federico Veiroj, construit în jurul unui personaj urmuzian, de o candoare fără margini, funcţionează ca o melancolică declaraţie de dragoste pentru cinema.

La vida util

Documentarele au fost şi ele spectaculoase la TIFF. O să amintesc doar cîteva: *Cinema Komunisto* (Serbia, regia Mila Turajlic), *Viaţa mea cu Carlos* (Chile-Spania, regia German Berger), *Jiro visează la sushi* (SUA-Japonia, regia David Gelb).

Am revăzut şi *Ceremonia* lui Chabrol şi nu oricum, ci în aceeaşi sală cu Jacqueline Bisset, invitată la TIFF-ul de acum. Nu ştiu dacă o fi fost asta cauza, dar filmul mi-a plăcut din nou.

Şi pentru că TIFF-ul şi-a asumat un proiect pe termen lung şi se gîndeşte să crească spectatori, cineaşti şi critici de film, nu pot să nu amintesc de programele Let's Go Digital şi EducaTIFF.

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Anunţăm din timp, ca să nu avem vorbe: din 20 iunie, pe digiSport, Wimbledonul. Eeeeeeeeeee! (Radu Cosaşu)

■ Decît să umblaţi cu tramvaiul unde „căldura e încinsă, înăbuşitoare“, mai bine rămîneţi acasă în fotoliu, cu jaluzelele trase, sorbiţi dintr-o limonadă rece şi ascultaţi, feriţi de orice pericol exotic-erotic, povestirea „La ţigănci“ de Mircea Eliade, citită minunat de Victor Rebengiuc pe noul audiobook de la Humanitas Multimedia. (Marius Chivu)

■ „Otilia sînt eu – eu respir acolo“, spune Dana Bunescu, monteur şi designer de sunet al multora dintre cele mai importante filme româneşti din ultima vreme, despre personajul principal din *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile*. Citiţi interviul consistent pe care l-a acordat Gabrielei Filippi şi lui Andrei Rus *(Film Menu,* nr. 10, aprilie 2011) şi vă garantez că veţi începe de-acum încolo să şi *ascultaţi* ce se întîmplă într-un film, nu numai să vedeţi. (Luiza Vasiliu)

craii de burta veche

Limbi de oaie dominicane

Opăriţi şi fierbeţi apoi în zeamă de supă 12 limbi mai arătoase de oaie. Aranjaţi-le apoi pe un platou şi lăsaţi-le să se răcească sub presă uşoară; daţi-le o formă rotunjită, cît mai elegantă, şi glazuraţi-le. Decupaţi în formă de creste 12 felii de limbă şi înroşiţi-le cu cîrmîz. Luaţi o pîine albă, în formă de cilindru puţin înalt, şi fixaţi în centrul ei un soclu rotund din grăsime, uşor bombat, pe care limbile să se poată sprijini vertical. Deasupra soclului fixaţi un paner mic, tot din mulaj de grăsime, decorat cu spriţul, cu firicele verzi. Suprafaţa laterală a cilindrului de pîine se va decora cu romburi verzi şi cu anse, iar deasupra pîinii se vor dispune în cerc 12 ineluşe de grăsime, la 2 centimetri de margine. Pe fiecare inel se va fixa cîte o limbă glazurată, cu vîrful în sus. Potriviţi între limbi, la distanţe egale, cele 12 creste roşii şi fixaţi-le cu aspic. În cei 2 centimetri rămaşi liberi, aranjaţi circular un şirag din cuburi de aspic, cu cîte un cruton în vîrf. Înconjuraţi baza cilindrului cu un cordon gros de aspic mărunţit, cu care umpleţi şi panerul de deasupra. Pentru susţinerea crestelor decupate se poate folosi, în locul soclului de grăsime, şi un uger de vacă sau o calotă din unt de Montpellier (unt frecat cu anşoa, ou fiert, verdeţuri şi usturoi).

Nu-i de mirare că reţeta celor 12 limbi este asociată unui ordin bisericesc. Dominicanii sînt numiţi şi *Ordo Prædicatorum* – ordinul propovăduitor, după modelul celor 12 apostoli.

Amicul Dejun

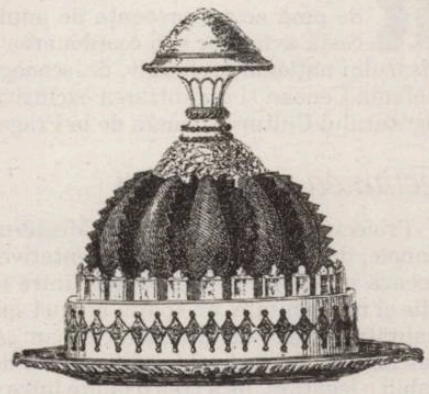

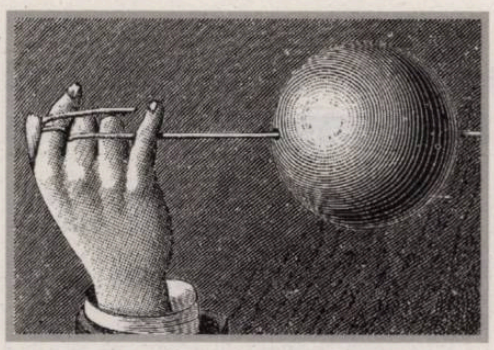

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Social-democraţia europeană după Judt

Cu puţin timp înainte să se stingă din viaţă, Tony Judt lucra febril la manuscrisul ultimei cărţi. *Ţările îi merge prost. Un tratat despre nemulţumirea noastră* a apărut recent în Germania şi stîrneşte, ca fiecare carte a cunoscutului istoric, deopotrivă admiraţie şi antipatie. Volumul e un soi de testament ideologic – dacă îmi este permisă această noţiune forţată –, un tablou (în tuşe uneori îngroşate) al situaţiei politice şi sociale din Europa şi State Unite după cel de-Al Doilea Război Mondial. Ce rămîne din vechile clivaje? Care să fie viitorul euro-atlantic în noua eră? Care sînt transformările pe care le aduce globalizarea în studiul istoriei recente şi contemporane? *Die Zeit* îi consacră unuia dintre cei mai fini cunoscători americani ai problematicii europene un portret şi o recenzie a acestei ultimei cărţi.

Încă de la început, autorul se poziţionează: e social-democrat şi unul dintre cei care regretă dispariţia ideologiei social-democratice aşa cum o ştia, cîndva. „Statul providenţial a căzut, pe nedrept, în desuetitudine" – spune Judt. De acolo, din America, a putut vedea mult mai bine ceea ce europenii, sau, mai bine-zis, elitele intelectuale din Europa n-au mai văzut: după experienţele catastrofale ale secolului trecut s-au căutat, vreme de decenii, baze noi pe care să se întemeieze societatea. „Social-democraţia" şi „Statul-providenţă" erau termenii-cheie ai acelor ani.

„Consensul social-democratic" din secolul al XX-lea a produs cele mai vizibile progrese din istorie. Niciodată oamenii n-au avut atîtea şanse la un trai bun" – notează Judt, citîndu-l pe Ralf Dahrendorf. Începînd cu anii '80 au început să se arate şi limitele finanţării unei asemenea politici. Aşteptările mari au fost, în cele din urmă, contrazise de eşecul sistemului asistenţial. Pentru elite, momentul a reprezentat un motiv de îngrijorare, pentru mase a fost un prilej de revoltă. Însă asta nu explică lipsa de perspectivă a social-democraţilor de acum: una e să reflectezi asupra resurselor de finanţare ale unui sistem bun, cu totul altceva e să-ţi pierzi încrederea în sistemul în sine – spune Judt. „Capitularea gîndirii" în faţa problemelor concrete, punctuale ale sistemului economic ar putea distruge „civilizaţia euro-atlantică". Ce s-a întîmplat între timp şi cum s-au abandonat, pe parcurs, aceste idei fondatoare?

Cînd spune că „ţării" îi merge prost, istoricul se referă la mult mai mult decît creşterea inegalităţilor sociale sau la slăbirea sectorului public de cînd cu „revoluţiile ideologice" centrate pe libertatea pieţelor. În diagnosticul pe care îl face societăţii contemporane, Judt menţionează inclusiv acuta incapacitate a societăţilor de a se exprima politic – există deci şi o dimensiune subiectivă a răului, care trece dincolo de datele obiective (statistice) invocate. Judt revizitează aici consideraţiile lui Edmund Burke despre Revoluţia Franceză. Burke, cel care spunea că orice societate care încearcă să distrugă resorturile statului se va dizolva în „praful individualităţii". Privatizarea şi dereglementarea de azi sînt, pentru Judt, cauze ale îngustării perspectivei asupra societăţii pe care o înţelegem doar ca pe o colectivitate de întreprinderi sau întreprinzători pe o piaţă; politicul nu ar mai reprezenta azi decît proiectarea, în plan aspiraţional, al unor interese particulare. O asemenea perspectivă ar fi o ameninţare la adresa democraţiei şi, pînă la urmă, chiar şi la adresa libertăţii. „Am ajuns să nu mai ştim cum se vorbeşte despre aceste lucruri" – spune istoricul. Încă înainte de primul război, lumea era deja în mare măsură globalizată, spune Judt. Însă acea globalizare şi-a găsit brusc sfîrşitul în timpul războiului. Acum este din nou globală şi situaţia e privită ca un dat, nu ca un fenomen. Istoria, spune Judt, ne învaţă că globalizarea e de fapt reversibilă. Cît priveşte teza cu privire la lipsa de relevanţă a statelor-naţiune şi a statelor suverane în general, Judt e, din nou, sceptic: pînă la urmă, nu tot statele au intervenit pentru a reduce haosul atunci cînd economia globală şi pieţele financiare au luat-o razna?

Pînă la urmă, diagnosticul se transformă în pledoarie, iar analiza – în propagandă. Şi de aici, construcţia începe să se fragilizeze. Încercînd să construiască pe fundaţia (şubredă) a socialismului din secolul trecut, Judt riscă să treacă drept un socialist post-utopic-dar-totuşi-utopic.

Irina IONESCU

Spaţiul ca performance de sine stătător

Cvadrienala de Scenografie de la Praga (16-26 iunie) îşi propune să prezinte fenomenul actual al interdisciplinarităţii dintre arte, prin spectacole de teatru ambiental, montaje de lumini şi sunet, instalaţii semnate de artişti din peste 62 de ţări (cinci continente), printre care Romeo Castellucci, Anna Viebrock, Ilya şi Emilia Kabakov, Nathaniel Mellors, Thierry Mugler, Josef Nadj. Aproximativ 5000 de companii profesioniste sînt de asemenea invitate: teatru, dans, operă, spectacole multimedia şi performance art. Ţări precum Armenia, Kazakhstan, Columbia şi Mongolia vor participa pentru prima dată, alături de veterane precum SUA, Mexic sau Germania. Organizată şi finanţată de Ministerul Culturii din Cehia şi realizată de Institutul de Arte şi Teatru, cu sprijinul UNESCO, al Programului Cultura 2007-2013 al Uniunii Europene şi al altor organizaţii, Cvadrienala are o continuitate de 44 de ani (prima ediţie a avut loc în 1967).

Anul acesta se va desfăşura în peste 10.000 m^2 de spaţiu expoziţional (diverse locaţii), ce aşteaptă peste 40.000 de vizitatori. Un juriu internaţional de profesionişti, dintre care face parte şi teoreticianul american Marvin Carlson, va acorda la final premiile Cvadrienalei pentru fiecare secţiune în parte.

România a participat la toate ediţiile de pînă acum, prezenţa de anul acesta avînd loc sub coordonarea comisarului naţional prof. univ. dr. scenograf Ştefania Cenean şi organizarea exclusivă a Institutului Cultural Român de la Praga.

Secţiunea profesionişti

Proiectul are ca temă mitul Meşterului Manole, dar prin imagini reprezentative se creează un spaţiu la intersecţia dintre tradiţie şi modernitate, un spaţiu al unei spiritualităţi atemporale. Ştefania Cenean: „Am ales motivul folcloric al jertfei ca efort de a stabili o legatură, de a crea o punte între om şi Dumnezeu. Spaţiul devine fizic prin pereţii care îl delimitează, vopsiţi în alb – imagine simbolică a materialităţii pure [...], o instalaţie de lumini se aprinde intermitent, dînd senzaţia unei pulsaţii, transformînd pereţii în ceva organic, care respiră şi iluminează, şi făcînd să apară forma unei cruci şi conturul unei femei însărcinate zidite în perete. Lumina e caldă, iar atmosfera spaţiului alb se transformă la fiecare *pulsaţie*. La baza unuia dintre pereţi există o reflexie a mînăstirii – semn că spiritualitatea, deşi invizibilă, este prezentă. Locul în care se prăbuşeşte Manole e metaforizat într-o pereche de aripi de ţiglă [...] pe podea mai sînt împrăştiate găleţi – măsuri simbolice şi modalităţi de a *transporta*, şi la propriu şi la figurat. Intrarea în spaţiu e delimitată de un gard împletit, *accesul* se face, metaforic, prin intermediul tradiţiei."

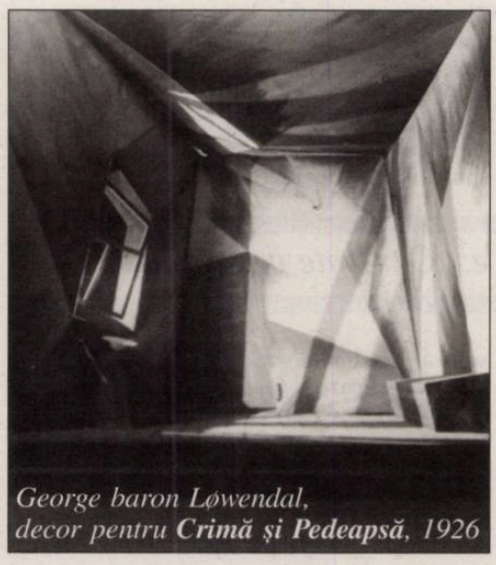

George baron Løwendal, decor pentru ***Crimă şi Pedeapsă****, 1926*

Secţiunea arhitectură

Ştefania Cenean: „La secţiunea arhitectură am optat pentru tema *fast backward / PLAY / fast forward*. Va fi prezentată intenţia de revenire la arhitectura iniţială a Teatrului Naţional din Bucureşti, după planurile arhitectului Romeo Belea, arhitectură *mascată* de regimul comunist de dinainte de '89, care a mutilat proiectul iniţial. Conexiunea cu prezentul este revelată de proiectul arh. Angelo Rovenţa, o soluţie ingenioasă intitulată «Black Cube – Extindere temporară a Teatrului Naţional din Iaşi». Un alt proiect prezentat va fi Odeon Studio, realizare a arh. Ioana şi Răzvan Luscov. Secţiunea arhitectură este amplasată în biserica Sf. Agnes din Praga, transformată astfel în spaţiu cultural." Proiectele vor fi prezentate prin intermediul a două monitoare, pe care se va derula o selecţie de fotografii, planuri de arhitectură, schiţe şi explicaţii legate de contextul în care au luat naştere construcţiile prezentate.

Secţiunea studenţească

Vor fi prezentate lucrări ale studenţilor scenografi din cadrul UNATC şi UNA, reunite sub tema *Eugen Ionescu, Eugène Ionesco*. Scenografia standului este reprezentată de cufere de epocă în care se vor fixa lucrările studenţilor: machete, schiţe, fotografii, instalaţii, costume, obiecte de recuzită. Lucrările vor fi prezentate într-un cadru-modul de monitor PC, golit de elementele componente.

În paralel, o altă expoziţie de scenografie va putea fi vizitată în Galeria ICR Praga: „George baron Løwendal. Redescoperirea unui mare scenograf european de la începutul secolului al XX-lea" – curator Viorica Petrovici. La vernisaj va rula şi filmul documentar *Familia Løwendal*, realizat de Anca Filoteanu (premiul APTR 2006) şi va fi lansat albumul de scenografie *George Løwendal – un aristocrat în luminile rampei*, editat de Institutul Cultural Român şi Fundaţia Løwendal. Evenimentul face parte din programul Noaptea Muzeelor Pragheze.

Irina Ionescu *este teatrolog. Este director în cadrul Direcţiei Generale a Institutelor Culturale Româneşti din Străinătate.*

trecerea prin reviste

● DIE WELT
(13 IUNIE 2011)

David Garrett e starul pop al muzicii clasice, un wunderkind al viorii. A început să cînte la 5 ani, la 14 ani semna deja primul contract cu Deutsche Grammophon. Acum trentagenar, este mereu în turnee. Susţine concerte deopotrivă la marile filarmonici şi pe stadioane sau săli polivalente. Într-un interviu acordat cotidianului *Die Welt*, povesteşte cum a ajuns vedetă şi ce înseamnă să cînţi Paganini pentru mase de oameni. Are mai mult trac pe o scenă mare, în aer liber, decît la un concert de la Filarmonică? „Nu, nu e nici o diferenţă. Aş spune chiar că, dimpotrivă, atmosfera e mai degajată în cazul unui concert pe o arenă mare. La concertele *open air* oamenii chiar au chef să se distreze. La Filarmonică e uneori mai dificil." Care să fie muzica viitorului? „Nu se poate generaliza. Desigur, clasicii au un avans uriaş, căci, vreme de secole, s-au putut alege cei care au compus muzica atemporală. În ceea ce-i priveşte pe muzicienii de azi, nu se poate spune acelaşi lucru. Nu putem şti ce o să fie valabil peste ani. Eu unul aleg pentru discurile sau concertele mele acea muzică în care văd un potenţial – cred că această muzică va ţine pe termen lung." Ce şanse mai are muzica clasică? Şi ce trebuie făcut pentru a o salva? „Muzica clasică nu trebuie salvată. Cel mult ar trebui să o păzim de aroganţă" – spune Garrett, care recunoaşte că nu şi-a făcut nepărat o misiune din popularizarea clasicilor. Cîntă pentru mase pentru că asta îi cere contractul. Plecat în permanenţă în turnee, nu mai are nicăieri impresia de acasă. Adesea nici măcar nu ştie în ce oraş se află, recunoaşte el. Ca să nu facă vreo gafă, îşi scrie de fiecare dată pe un bileţel numele oraşului în care concertează şi pune bileţelul pe portativ. Aşa e aproape sigur că nu va confunda Bukarest cu Budapest. **(M. M.)**

Andrei GORZO

dilematograf

Băieţi şi fete

● *Marea mahmureală 2* / *The Hangover Part II* (SUA, 2011), de Todd Phillips; *Domnişoare de onoare* / *Bridesmaids* (SUA, 2011), de Paul Feig.

Marea mahmureală a fost o comedioară din 2009, al cărei succes a depăşit estimările cele mai optimiste. Trei amici (Frumosul, Normalul şi Tîmpitul) se întîlneau pentru a sărbători iminenta nuntă a unui al patrulea şi se trezeau a doua zi într-o cameră de hotel, fără nici o idee despre cum ajunseseră acolo şi fără mire, dar cu cîteva dovezi palpabile – un dinte lipsă, un bebeluş necunoscut, un tigru – cum că petrecerea le scăpase un pic de sub control. Avînd la dispoziţie cîteva ore pentru a-şi lipi la loc filmul, pentru a-l găsi pe mire şi pentru a ajunge la nuntă, ei porneau, ca nişte detectivi, în căutarea nopţii pierdute, în timp ce roadele enigmaticului lor dezmăţ continuau să le explodeze în faţă la tot pasul: un gangster asiatic gol-goluţ sărea la ei dintr-un portbagaj, bodyguarzii fostului boxer Mike Tyson le dădeau de ştire că şeful lor e supărat pe ei etc. Pentru *Marea mahmureală 2,* bebeluşul şi tigrul au fost schimbaţi pe o maimuţică, dintele în minus a devenit un tatuaj în plus, iar Hotelul Cruntei Deşteptări a fost mutat din Las Vegas în Bangkok. De data asta se însoară chiar unul dintre cei trei (Normalul), iar tovarăşul de chef care dispare şi trebuie găsit e fratele miresei. În rest, totul decurge aproape exact la fel ca prima dată, atît în linii mari (încă o dată e vina Tîmpitului, care îi drogheză pe ceilalţi fără ştirea lor; încă o dată, secvenţa finală e un montaj de fotografii ce reconstituie filmul nopţii), cît şi în linii mici (reapare gangsterul asiatic, tot gol-goluţ, după cum reapare şi Tyson). Dorinţa realizatorilor de a repeta succesul primului film a fost atît de anxioasă, încît le-a inhibat ingeniozitatea. Complicaţiile cu care au reuşit să vină (nişte racheţi ruşi, o urmărire de maşini, încă un gangster) nu fac decît să îndepărteze filmul de adevărul propriei premise (nu un „adevăr general-uman", dar, orişicît, unul recognoscibil de către mulţi bărbaţi din multe culturi), apropiindu-l de un banal film de acţiune cu peisaje exotice. Periodic, atunci cînd calculează că a sosit momentul pentru un hohot de rîs XXL, realizatorii ochesc direct – adică brutal, fără înfloriturі, fără ambiţii de creativitate – în Cel Mai De Jos Numitor Comun: primul lucru pe care-l vedem din gangsterul asiatic e un penis care iese de sub un morman de boarfe şi pe care maimuţica sare să-l glojdorească. Realizatorii chiar au tupeul de a pune un personaj să reflecteze asupra strategiilor lor de umorişti: „O maimuţă glojdorind un penis e ceva comic în orice limbă". În pofida unei anumite dezvăluiri (legate de ce s-a întîmplat în noaptea aceea), care transgresează un tabu heterosexual major, atitudinea filmului faţă de masculinitate e în ansamblu înapoiată: capacitatea mirelui de a se îmbăta ca un porc îi cîştigă atît respectul socrului, cît şi o proaspătă adoraţie din partea miresei.

Nimeni nu se îmbată cît să i se rupă filmul.

În *Domnişoare de onoare,* nu bărbaţii sînt cei care scapă caii înaintea unei nunţi, ci femeile. Nimeni nu se îmbată cît să i se rupă filmul, dar, la un moment dat, un grup de domnişoare de onoare (cuprinzînd tipologii ca supraponderala optimistă şi familista-sătulă-pînă-peste-cap-de-soţ-şi-de-copii) suferă consecinţele unei intoxicaţii alimentare, chiar în timpul unei şedinţe de probat rochii. O producţie a fabricii de comedie conduse de Judd Apatow (şi adesea criticate pentru că e mai mult un club de băieţi decît unul mixt), *Bridesmaids* e un hibrid între o „comedie roz" (genul *Sex-and-the-City*-Colecţia-„Chic"-Colecţia-„Cocktail") şi o „comedie a umilirilor" (inclusiv fiziologice). Scenaristele, Kristen Wiig şi Annie Mumolo, au mult mai multe resurse decît colegii lor de la *Marea mahmureală 2* (anxios-preocupaţi să refacă paşii care au dus la succesul lui *M. m. 1),* iar Wiig, care joacă şi rolul principal, e o comediană cu incomparabil mai multe soluţii şi mai mult stil decît triumviratul de dincolo luat la un loc. (Inclusiv poznele pe care le face personajul ei la beţie sînt mai interesante.) În rolul unei femei care stă atît de prost cu respectul faţă de sine încît acţionează în permanenţă împotriva ei înseşi, Wiig (o membră a trupei de la *Saturday Night Live)* îşi creează propriul *brand* de comedie-bazată-pe-nevroze, ceea ce nu e o performanţă mică. Filmul, care e despre războiul ei cu o altă domnişoară de onoare, care unelteşte să-i răpească cea mai bună prietenă (mireasa), conţine cel puţin o scenă clasa întîi – cea în care rivalele se întrec îndelung în discursuri care mai de care mai frumoase închinate miresei, nici una nevrînd s-o lase pe cealaltă să fie mai personală şi mai elocventă decît ea. *Bridesmaids* e tot la fel de lipsit de calităţi formale cum e *M. m. 2* şi, spre deosebire de acesta, dar ca multe alte comedii hollywoodiene, pînă la urmă o dă pe scene neinspirat-serioase, în care personajele fac psihoterapie unele cu altele, dar pînă acolo e adesea ager, pe teme cum ar fi invidia de clasă, cercul vicios al autocompătimirii ori chimia bună sau proastă a relaţiilor dintre bărbaţi şi femei.

Dorinţa realizatorilor de a repeta succesul primului film a fost atît de anxioasă, încît le-a inhibat ingeniozitatea.

cei mai buni

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Daniel I. IANCU

Lipscanii Slatinei

De obicei, cînd spui Lipscani, îți vine-n minte Bucureștiul. Ca turist rătăcitor și degrabă impresionat de case vechi ce strîng între fațadele lor străduțe înguste, cînd ajungi în locuri mai mici, cu rezonanțe celebre-n nume, te-ncumeți a le vizita. Slatina, localitatea-reședință a județului Olt, nu e un oraș prea mare. Față de București, e de-a dreptul mic. Iar Clujul, Iașiul sau Timișoara îl depășesc și ele de departe. Slatina abia de numără între pereții blocurilor și caselor sale vreo 80.000 de suflete – cel puțin conform surselor internautice. La o simplă raită prin centru și pe bulevardele mai răsărite, e o localitate cochetă. Prin Centrul vechi și pe la periferie însă, mai lasă de dorit...

Inițierea

De lîngă Primărie, și ea adăpostită de o clădire – monument istoric, construită pe la anul 1900, pe dreapta cum stai cu fața spre statuia mult prea încruntată și teribil de înarmată a lui Tudor Vladimirescu, accesul ți-e barat pe una dintre străduțele ce se dorește a fi pietonală. Numai se dorește, pentru că, în realitate pietonii de pe Lipscanii Slatinei nu prea au acces nici pe carosabil, nici pe trotuare, spațiul fiind aproape complet blocat, ocupat sau circulat de mașini. Cel puțin în timpul zilei de muncă, cînd zona mișună de avocați și de clienții lor. Undeva prin apropiere se găsește amplasat și tribunalul, judecătoria sau ce-o mai fi, pentru că atîta putere de cabinete avocățești pe suta de metri pătrați nu-mi amintesc să mai fi văzut prin alte orașe. Pe locul 2 la numărul de firme expuse se situează cele care își oferă serviciile în strînsă legătură cu firmele de avocatură: „copieri acte“ și/sau „xerox“.

Așadar, cu greu mai poți face poze clădirilor de patrimoniu, cele mai multe lăsate în paragină sau arătînd de-a dreptul ca niște ruine. Și nu poți fotografia în voie, nu atît din cauza mașinilor, cît mai ales a celor care au venit cu ele. Încercați doar să duceți aparatul la ochi și, imediat, nu știu cîte capete se vor întoarce amenințător spre voi. La un moment dat, am avut impresia că o să fiu încercuit – pentru a mi se lua „filmul“ din aparat – de către trei gealați cît ușa, îmbrăcați în negru, rași în cap și cu cefe groase. În realitate, nici măcar nu-i prinsesem în cadru, căci mă interesaseră mai mult decorațiunile realizate în dulcele stil *seccesion* de deasupra unui balcon din fier forjat. M-am prefăcut teribil de preocupat de ceea ce tocmai prinsesem în obiectiv și am plecat ușor, fără să-i privesc, să nu-i mai întărît. Cum era să le explic că mă uitam după capete de grifoni verzi pe pereți?

Am luat-o ușor printre case.

Un pic de „art nouveau“...

Asfaltul spart al străzii și al trotuarelor te conduce pentru început pe lîngă clădiri mici, care par și mai neînsemnate cum stau lipite lîngă altele cu etaj, balcoane și lucarne ce luminează poduri demult mansardate. Din nefericire, de cele mai multe ori, la nivelul parterului s-a intervenit haotic și fără gust. Mă îndoiesc că gratiile banale de la ferestre ori ușile simple de lemn să aibă ceva de-a face cu „art nouveau“-ul. „Modernizările“ ulterioare și-au spus cuvîntul. Și totuși, de-ți ridici privirea mai regăsești măreția clădirilor de odinioară, pentru că, de obicei, în ornamentația fațadelor de la etajele superioare, chiar de stau să se prăbușească, se pot întrevedea motive, elemente și decoruri de pe la 1900. O casă cu balcon din fier forjat cu forme sinuoase, amplasat deasupra intrării și purtînd o tablă decupată în formă de scut, cu inscripția „B.W. 1895“, stă oarecum stingheră, fără număr, dar cu tencuiala căzută prin care i se zărește cărămida. Două ferestre străjuiesc ușa de la balcon, decorată în partea superioară cu un fronton semicircular, în centrul căruia se găsește o amforă, și încadrată între false capiteluri corintice, ce le regăsim și pe colțurile clădirilor. Mai sus, un brîu orizontal cu motive florale, spart la mijloc de un fel de blazon cu inițialele „B.V.“ se regăsește chiar sub cornișa acroșată ce imită capete de bîrne de lemn, decorate și ele.

Cîțiva metri mai încolo – o altă casă. Tot fără număr, dar cu plăcuță de monument istoric pe ea, la fel de distrusă la parter, și construită, se pare, după inscripția de pe fațadă, la 1873, dar încadrată „art-nouveau“-ului, cred, prin modificările din 1906: un balcon de fier forjat pătrățos, orizontalitatea fațadei și, posibil, denticulii ce se constituie în false coloane la colțuri. Și lucrurile continuă, cu mici diferențe; la unele lipsește balconul, altele sînt decorate cu stilizări de ocnițe ce încadrează butoni ori romburi; unele (puține) sînt renovate admirabil, în geamurile altora, ce stau să se prăbușească, se văd afișe cu „De vînzare“; unele sînt mai înalte, altele mai umile; dar toate-s aliniate frumos.

...oleacă de „seccesion“...

Bineînțeles, cablurile ce atîrnă inestetic sfîrtecă spațiul dintre fațade și de deasupra străzii. Undeva dai și de-o biserică și, oarecum vizavi de ea, o clădire ce aduce a palat, destul de cenușie și unde singura pată de culoare e dată de o reclamă roșie, cu mențiunea că acolo își are sediul „Ansamblul profesionist Doina Oltului“ din subordinea Consiliului Județean Olt. Apoi alte case, multe destul de cenușii și ele. Și totuși, unele au început a fi renovate: s-au pus termopane noi, faine, mîndre, albe. Poate că lumea chiar crede că s-o făcut treabă bună. Puțin mai încolo, alte modificări de cercevele. Au rămas fără sticlă, că treaba n-a fost terminată, iar în interior se zăresc vechile canaturi, sprijinite de cele noi, ca pentru a le opri de la prăbușire. Un balcon se lungește cît toată clădirea, cuprinzînd între marginile sale cele trei deschideri largi, terminate-n semicerc, încununate de ramuri de măslin și încadrate de false coloane, tot corintice și ele. Tencuiala e căzută pe alocuri, iar balconul nu mai prezintă siguranță.

O altă clădire, de pe la 1885, e renovată, vopsită-n galben și cu termopane, de data asta imitînd cel puțin culoarea lemnului. Lîngă ea – stupoare: o casă frumoasă transformată-n mostruozitate. Parterul era praf oricum, etajul a fost făcut și el pulbere. Unde odinioară se afla spațiul generos al ușii-fereastră ce da în balcon, acum nu mai e decît ceva ce aduce a gaură în perete, restul fiind zidit. O ușă anemică, de două ori mai mică decît ferestrele de lîngă ea, asigură accesul pe balcon. Sub ferestrele cu frontoane drepte, cîte un chip de femeie se ivește din hățișuri de ramuri și frunze, iar deasupra a ceea ce a mai rămas din intrare regăsim o dată și două inițiale: „1904“ și „E.C“. Nefiind de-al locului, n-am cum să-i identific pe proprietari.

...și mult „stil 1900“

Treci mai încolo, că nu prea ai de ce zăbovi, și peste tot vezi plăcuțele ce-ți indică clădiri monument-istoric. Dar cam atît. Ferestre sparte și întredeschise, ruină și spații părăsite, o copertină ce proteja cîndva intrarea într-un fost restaurant care se intitula, anost și implicit neispirat, „Cina“, storuri și grilaje de lemn lăsate, prăfuite și putrezite, motive geometrice și florale ce împodobeau cîndva fațadele, un balcon cu rezalit aproape semicircular și cu coloane corintice, mansarde sparte, vechi afișe electorale decolorate lipite pe geamuri, graffiti-uri nu prea artistice și altele asemenea.

O clădire îngustă, odinioară portocalie, înghesuită între altele două mai impunătoare e prevăzută cu un atic în trepte, precum un podium. Dedesubt, o parabolică și două aparate de aer condiționat aduc clădirea într-o contemporaneitate acută. Un balcon de piatră cu deschidere triplă în arcuri e situat deasupra unui spațiu comercial care pare destul de recent părăsit, și în ferestrele căruia, printre fostele reclame, se reflectă ruina clădirilor de vizavi. Lîngă, o altă clădire, tot cu balcon de piatră, lasă iluzia unui alt spațiu de acest gen, abia sugerat prin colonete. Două clădiri verzi completează ansamblul, doar că orizontalitatea e spartă de iluzorii trăsături verticale. Pe o fereastră largă, mult prea largă pentru stilul lui 1900, se mai deslușește cuvîntul „Birou“, dar nimic altceva. Nu poți decît să visezi despre ce birou ar fi putut fi vorba. În preajmă, chipuri de candidați politici se decolorează la soare. O fereastră are spațiile goale blocate cu scînduri groase bătute inestetic în cuie. Ușile sînt blocate cu lanțuri ruginite, unite de lacăte. Etajul superior n-are balcon, dar are în schimb o fostă fereastră mare cu arcadă, iar în spate se zăresc cărămizi ce parcă încropesc o scară care urcă la pod. De-o parte și de alta, două ferestre trigeminate lasă să se deslușească influența stilului brâncovenesc.

În sfîrșit, o ultimă clădire, cea mai impunătoare – și te afli la capătul Lipscanilor. Cîndva a adăpostit un celebru hotel, pe numele lui Grand Hotel Regal, iar forma ei ciudată, de triunghi aproximativ care-și desfășoară fațadele pe două străzi (cealaltă e Mihai Eminescu acum, dar putea fi recunoscută drept București, în Slatina de altădată), impresionează cu atît mai mult. Chiar dacă la prima vedere pare simetrică, nu e. De partea dinspre Lipscani, un balcon slujește de ieșire la trei ferestre lipite una de cealaltă. Pe Eminescu, e un balcon la doar două ferestre. Numai fațada mică, situată la intersecția celor două străzi, poate avea pretenții de simetrie perfectă. Deasupra intrării e un balcon larg, cu ușa flancată de două ferestre înguste, cu rol mai mult decorativ. Mai sus, acoperișul mansardat e spart de o fereastră. De-o parte și de cealaltă a balconului, două *bow-window*-uri înălțate pînă deasupra mansardei și terminate cu acoperișuri individualizate, ce aduc a cupole ridicate pe plan pătrat, creează iluzia unor turnulețe. Iar decorațiunile sînt bogate. Clădirea e impresionantă, dar degajă și ea sentimentul delăsării. Al indiferenței. Al distrugerii.

Final „ionescian“

Cam asta e strada Lipscanilor din Slatina. Case vechi, în același stil unic, dar cu denumiri diverse mai găsești și pe alte străduțe, dar parcă ți-a ajuns. Mai ales că Lipscaniul se termină brusc în fațade de blocuri comuniste, cu aceleași spații comerciale capitaliste părăsite la parter. Geamuri sparte, înlocuite cu plasă din fier-beton cu ochiuri largi, un nume generic de „Magazin“ și-un afiș zdrențuit ce a făcut cîndva reclamă la „Circo Acquatico Bellucci“, probabil amplasat, într-o zi de „28“, în punctul „Slatina – La Stadion“. Pe colț, sub o antenă parabolică mare, e sigla unui „Loto Prono“ cu literele decojite, iar dedesubt – și un semn roșu de circulație care interzice formal accesul. Doar formal. Pînă la prima scară din bloc, un perete întreg, mînjit peste tot cu urmele fostelor afișe dezlipite, e „decorat“ cu trei arcade oarbe, stilizate, realizate prin spațiile albe lăsate între falsele cărămizi. Chiar deasupra arcadei din mijloc, vezi o placă de marmură cam prăfuită cu o inscripție pe măsură: „Aici s-a aflat casa în care / s-a născut marele dramaturg / Eugen Ionescu / Slatina 1909 – Paris 1994“...

Apoi treci mai departe!

***Daniel I. Iancu** este muzeograf la Muzeul de Etnografie și Artă Populară din Orăștie și doctorand la Universitatea „1 Decembrie 1918“ din Alba Iulia.*

PUBLICITATE

Președenția română a Eunic
bilanț la final de mandat

Adrian STĂNICĂ

Măgurele – centrul Europei în domeniul laserului

Bucureşti, Praga şi Szeged vor deveni pînă în anul 2015 puncte luminoase pe harta cercetării ştiinţifice din domeniul laserilor. Ele vor deveni gazdele celei mai ambiţioase infrastructuri pan-europene de cercetare din acest domeniu. Este vorba despre proiectul ELI – adică Extreme Light Infrastructure – sau Infrastructura de studiere a luminii extreme.
Ce este de fapt ELI şi ce înseamnă acest proiect pentru România? Vom încerca să explicăm, împreună cu patru personalităţi ale lumii ştiinţifice din România, care au jucat un rol esenţial în realizarea proiectului.

ELI este în prezent cel mai important proiect de cercetare din domeniul laserilor din întreaga lume, care grupează 40 de instituţii de cercetare şi de învăţămînt superior din 13 state ale Uniunii Europene. Alături de cei trei piloni deja hotărîţi pentru desfăşurarea proiectului, cel mai important fiind cel din Bucureşti, pînă în 2012 urmează să fie decis şi un al patrulea, a cărui construcţie ar trebui să fie gata pînă în anul 2017.

Cele trei infrastructuri ale ELI vor avea intensităţi uriaşe – cu aproximativ şase ordine de mărime mai mult faţă de cei mai puternici laseri din zilele noastre. Vorbim despre zeci de petawaţi – adică de zeci de milioane de miliarde de waţi.

În ce constau cele trei infrastructuri? Una dintre ele – Attosecond ELI – va fi construită în Ungaria, la Szeged. Cu ajutorul acesteia cercetătorii vor încerca să afle care sînt fenomenele produse în atomi, molecule şi plasme la scară temporală extrem de mică – vorbim despre fenomene care se produc în attosecunde (adică miliardimi de miliardimi de secunde).

Vorbim despre zeci de petawaţi – adică de zeci de milioane de miliarde de waţi.

O a doua infrastructură – ELI Beamlines – va fi construită la Praga, în Cehia. Ea va fi dedicată dezvoltării şi utilizării unor pulsuri de fascicule laser care vor dura un timp foarte scurt, dar care vor emite energii deosebit de mari iar particulele se vor deplasa cu viteze apropiate de viteza luminii. A treia infrastructură, care va fi construită pe platforma de fizică de la Măgurele, este denumită ELI Nuclear Physics. Mai multe detalii despre rolul pilonului de la Bucureşti al proiectului ELI – cel dedicat fizicii nucleare – ne dă profesorul **Nicolae Zamfir,** director general la Institutul Naţional de Fizică şi Inginerie Nucleară „Horia Hulubei“:

„ELI vine să completeze esenţial infrastructura de cercetare din România, din Europa şi din întreaga lume. Avînd în componenţă cei mai puternici laseri şi cel mai performant fascicul gamma din lume, ELI-NP va permite, pentru prima oară în ştiinţa mondială, investigarea sistematică a frontierei interacţiei fasciculelor electromagnetice intense cu materia, deschizînd orizonturi de cercetare şi posibilităţi de aplicaţii inaccesibile în prezent. Fenomenele fizice ce vor apărea sînt complet noi, iar legile ce vor guverna aceste fenomene sînt încă la nivel teoretic general, urmînd ca experimentele efectuate să contribuie decisiv atît la validarea, cît şi la dezvoltarea lor. Comportarea materiei în aceste condiţii extreme va contribui cu siguranţă la înţelegerea atomică şi subatomică a naturii. Realizarea acestei infrastructuri şi cercetările ce se vor efectua vor contribui semnificativ la Cercetare-Dezvoltare-Inovaţie în optică şi tehnologia laser, în realizarea de noi concepte în construcţia acceleratoarelor de particule şi în multe alte domenii de vîrf din ştiinţă şi tehnologie. Dincolo de evidentul şi semnificativul cîştig pentru cunoaştere şi a importanţei pe care o reprezintă acest proiect pentru toate domeniile de cercetare ştiinţifică, la ELI-NP se vor face cercetări privind aplicaţii de mare anvergură pentru economie, pentru mediu, pentru medicină. De exemplu, metode unice sau mult mai eficiente de producere de radiofarmaceutice; noi alternative la terapiile anticancer bazate pe fascicule de particule sau «radiografia» materialelor nucleare, a combustibilului nuclear uzat şi a deşeurilor radioactive, cu posibilitatea detectării oricăror transporturi ilicite.“

De ce va găzdui România infrastructura ELI – Nuclear Physics?

Aici există o bună tradiţie atît în studierea laserilor, cît şi a fizicii nucleare. Primul reactor nuclear dedicat cercetării (de concepţie şi construcţie sovietică) – a fost construit la Măgurele la finele anilor 1950, iar primul laser românesc, creat de echipa profesorului Ion I. Agîrbiceanu, a fost inaugurat pe 20 octombrie 1962.

În jurul acestor infrastructuri, treptat modernizate, a crescut în decursul anilor una dintre cele mai importante şcoli ştiinţifice româneşti, aceea a specialiştilor în domeniul fizicii nucleare şi a laserilor. Generaţii întregi de fizicieni au continuat să dezvolte această şcoală de excelenţă, iar prezenţa unei mase critice de cercetători de calitate justifică existenţa unei infrastructuri de vîrf.

Proiectul ELI este acum parte a unei categorii de proiecte pan-europene aflate pe lista ESFRI, adică a Forumului Strategic European pentru Infrastructuri de Cercetare.

L-am întrebat pe **Ionel Andrei,** director general programe în cadrul Autorităţii Naţionale de Cercetare Ştiinţifică, membru al Comitetului Director al ESFRI, care a fost odiseea proiectului.

„În anul 2008, proiectul pregătitor al ELI a lansat o competiţie, cu scopul de a stabili locul viitoarei infrastructuri. Cinci ţări s-au înscris la concurs: Republica Cehă, Franţa, Marea Britanie, România şi Ungaria. România a beneficiat de la bun început de suportul politic la nivelul cel mai înalt, acela al preşedintelui României şi al premierului. Un juriu de experţi independenţi a analizat aceste candidaturi. Concluzia – cea mai bună soluţie era dezvoltarea unei infrastructuri ale cărei sarcini urmau să fie împărţite în mai multe sedii, numită şi infrastructură distribuită. Comitetul Director Internaţional al proiectului ELI a ales atunci trei piloni, ce urmau să fie ridicaţi în Republica Cehă, România şi Ungaria. Această decizie a fost validată în unanimitate de către miniştrii cercetării, reuniţi în decembrie 2009 în Consiliul Competitivitate al UE. Atunci a fost deschis drumul pentru realizarea primei infrastructuri de cercetare pan-europene la est de Rin. Calităţile care recomandă România pentru a găzdui şi opera o asemenea infrastructură de cercetare sînt legate de tradiţia în domeniul construcţiei laserilor, de existenţa celei mai puternice comunităţi ştiinţifice în domeniul fizicii, dintre noile state membre.“

Cît de important este ELI şi care a fost efortul făcut pentru a avea acest proiect în România? Ce şanse are comunitatea ştiinţifică românească prin acest proiect şi care este viitorul? sînt întrebări la care răspunde preşedintele Autorităţii Naţionale de Cercetare Ştiinţifică, profesorul **Dragoş Ciupariu:**

„Vorbim despre cel mai mare proiect de cercetare ştiinţifică din ultimii 50 de ani din România, care vine pe un orizont de aşteptare lung şi căruia trebuie să-i acordăm recunoaşterea pe care o merită. România va construi cea mai importantă componentă a Proiectului, intitulată ELI-NUCLEAR PHYSICS (ELI-NP), care va oferi şansa dezvoltării celui mai puternic laser din lume, în scopul studierii şi explorării, pentru prima oară în istoria fizicii, a frontierei între fizica laserilor şi fizica nucleară.

Din multitudinea de oportunităţi pe care acest proiect le oferă, aş începe cu cea a vizibilităţii certe atît a comunităţii ştiinţifice, dar şi a României în ansamblu. Vorbim despre construcţia unei reţele pan-europene de cercetare pe modelul ERIC – European Research Infrastructure Consortium, un model flexibil care operează prin concursul mai multor state europene, atît interguvernamental cît şi prin corpul de cercetători care reprezintă excelenţa în cercetare. România va fi gazda acestei elite şi va profita de acest statut pentru mulţi ani de acum înainte, valorificînd capitalul uman, ştiinţific, tehnologic şi de inovare de care dispune în prezent.

Interdisciplinaritatea experimentelor de cercetare va atrage pe această platformă institute de cercetare româneşti din domenii precum fizică, biologie, chimie, iar mediul universitar va fi chemat să se alăture acestor experimente şi aplicaţii multiple. Este un spaţiu deschis, care va implica entităţi şi oameni de ştiinţă de vîrf, unde accesul se va face pe baza excelenţei ştiinţifice a proiectelor de cercetare propuse. Infrastructura de cercetare de mari dimensiuni va contribui nu numai la crearea de cunoaştere şi potenţial tehnologic de vîrf, ci şi la creşterea atractivităţii către cercetare a tinerei generaţii.

Aş vrea să adaug că, deşi explorarea necunoscutului în activităţile de cercetare presupune riscuri inerente, oportunităţile de creştere sînt nebănuite. Din realizarea şi utilizarea ELI-NP pot rezulta şi numeroase tehnologii, brevete, aplicaţii pe care nimeni nu poate să le anticipeze cu precizie în prezent. În România se va face o cercetare unică în lume.“

Succesul ştiinţific va pune România pe harta mondială a facilităţilor de cercetare unice.

La rîndul său, directorul general al Unităţii Executive pentru Finanţarea Învăţămîntului Superior, a Cercetării, Dezvoltării şi Inovării (UEFISCDI), profesorul **Adrian Curaj** observă că nu există poveşti de succes privind marile infrastructuri de cercetare pan-europene din ţări aflate la Est de fosta Cortină de fier, pentru că pînă acum nu au existat nici un fel de asemenea infrastructuri:

„ELI este prima de acest fel. Proiectul este de interes ştiinţific şi tehnologic pentru Uniunea Europeană, asta înseamnă că poate fi finanţat din fondurile de coeziune disponibile României. Este un proiect aflat la frontiera ştiinţifică şi tehnologică şi, prin şansă, este în linie cu potenţialul României demonstrat de istoria tehnologică şi ştiinţifică recentă, în care platforma Măgurele joacă un rol special; cercetări şi tehnologii nucleare, pionieri în laseri, capacitate ştiinţifică de a participa cu succes la marile proiecte europene, dar şi capacitate tehnologică de a oferi produse de înaltă tehnicitate, în serii mici, cerute inclusiv de realizarea marilor proiecte de infrastructură de cercetare europene deja existente – precum CERN, ITER, FAIR. Fără a putea vorbi de o internaţionalizare a platformei Măgurele, actorii de acolo colaborează cu succes în mediul internaţional, au o mobilitate ştiinţifică deosebită şi au tehnologii, chiar dacă nu neapărat patentate, competitive internaţional. Producţia ştiinţifică este impresionantă.

Toate acestea creează premisele pentru ca ELI-NP să fie o poveste de succes. Iar succesul ştiinţific va pune România pe harta mondială a facilităţilor de cercetare unice, de excepţie. „Modelul de business“, pe care va trebui să-l dezvoltăm, ne va ajuta să optimizăm costurile de funcţionare. Astfel, va trebui să garantăm, într-un anumit procent, accesul liber la infrastructură, aşa cum e specific infrastructurilor internaţionale, dar şi coexistenţa acestui sistem cu accesul garantat al unor utilizatori ce vor contribui la costurile de exploatare. Pe de altă parte, o infrastructură internaţională de cercetare atrage echipe internaţionale cu proiectele lor, finanţate din fonduri internaţionale. Cheltuieli importante vor fi destinate utilizării infrastructurii şi dezvoltărilor necesare realizării experimentelor. Va fi clar o şansă pentru tinerii cercetători români, dar va fi un atractor pentru doctoranzi şi cercetători tineri din toată lumea. Vor lucra şi vor trăi în România.

Vrem şi succes tehnologic? Sigur, cînd se vorbeşte de ELI-NP se vorbeşte de o provocare tehnologică la nivel mondial şi se asociază cu diferite riscuri; de la riscul legat de expertiza necesară atît pe perioada dezvoltării infrastructurii cît şi pe perioada operării/exploatării acesteia, riscul asociat dezvoltării de noi tehnologii necesare atît în perioada de construcţie cît şi în faza de operare, riscuri ce pot genera întîrzieri şi risc financiar. Sînt şi avantaje: acela de a participa direct la dezvoltările tehnologice şi construcţia infrastructurii; soluţiile tehnologice noi vor genera patente şi efect economic benefic. Vor fi necesari angajaţi cu înaltă calificare, specialişti. Vor fi recrutaţi internaţional, diaspora românească jucînd un rol important. Firmele vor fi interesate să fie aproape de infrastructura de cercetare, atît în faza de construcţie, 4-5 ani, cît şi de operare, pentru servicii, dezvoltări ulterioare şi valorificare de tehnologii. Înseamnă că va fi natural ca din fonduri structurale alocate Programului de Dezvoltare Regională sau Programului de Creştere a Competitivităţii Economice să se realizeze un parc ştiinţific şi tehnologic la Măgurele.

Dacă se integrează totul într-un concept de dezvoltare regională, atunci zona Măgurele va deveni un *Cluster High-tech, Hotspot International de inovare* sau un *Oraş al Ştiinţei – Science City.*“

***Adrian Stănică** este jurnalist de ştiinţă şi cercetător ştiinţific la Institutul Naţional de Geologie şi Geoecologie Marină – GeoEcoMar.*

„Comunismul a fost o sclavie generală“

– interviu cu istoricul polonez Adam BURAKOWSKI –

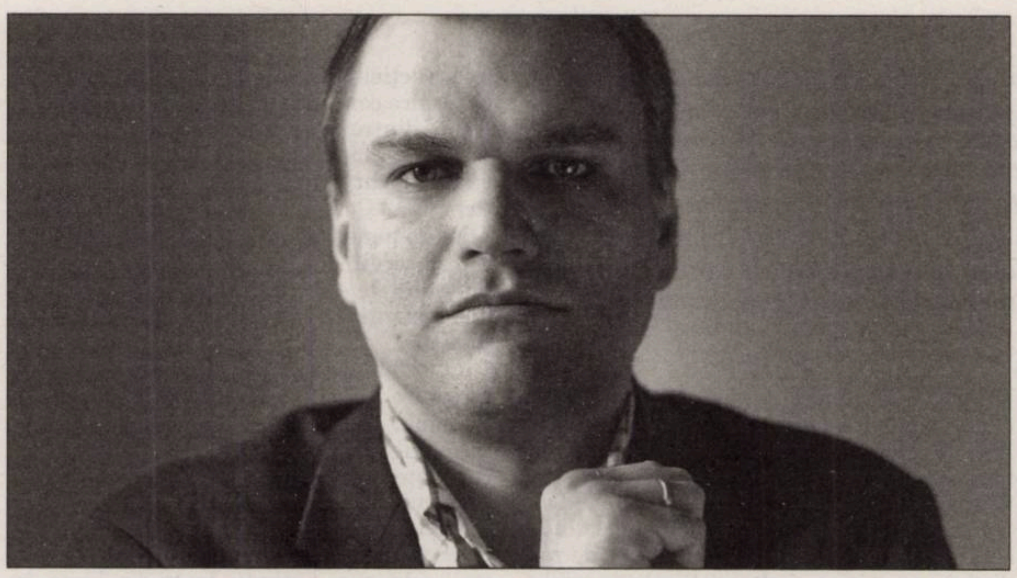

Cum s-a descurcat un cercetător polonez cu trecutul comunist al României? V-a ajutat sau v-a încurcat să fiți detașat emoțional în lucrul pentru volumul recent apărut la Editura Polirom – Dictatura lui Nicolae Ceauşescu (1965-1989). Geniul Carpaţilor?

Cred că m-a ajutat, şi chiar mult. Un prieten, istoric român, mi-a spus cîndva că este foarte greu să scrii despre Ceauşescu, român fiind. Această temă continuă să trezească emoţii intense în societatea românească, iar majoritatea populaţiei îşi aminteşte şi acum, chiar dacă unii doar din copilărie, de cultul agasant al personalităţii pe care şi-l crease. De la distanţă este mai uşor să scrii despre lucruri care şi-au lăsat o amprentă atît de puternică asupra vieţii din România.

Aţi prins, în adolescenţă, ultimele spasme ale comunismului polonez. Comparativ, unde se unesc şi unde se dezbină comunismul polonez şi cel românesc?

Sistemele comuniste sînt foarte asemănătoare între ele, în special în ceea ce priveşte economia, care la rîndul ei influenţează toate celelalte aspecte ale vieţii societăţii. Lipsa proprietăţii private stă la baza regimului comunist. Îmi amintesc din copilărie că toate produsele din Polonia şi din alte ţări comuniste erau de foarte proastă calitate, ţi se desfăceau practic în mînă. Părinţii mei stăteau la cozi kilometrice pentru alimentele de bază. Mi-aduc aminte cum o dată am mers cu părinţii la Piaseczn, un orăşel aflat nu departe de Varşovia, unde se fabricau televizoare. Ne-am aşezat la rînd pentru un televizor – aveam numărul 1000, sau aşa ceva, pe listă. În România era şi mai rău, toată lumea ştia asta. Circula şi un banc: Cum se numeşte cel mai sărac musulman din România? Ali Mentare. Diferenţa însă consta în faptul că în Polonia aproape toţi erau convinşi că sistemul se va prăbuşi curînd, că ţara noastră va fi eliberată. Această convingere o nutreau inclusiv membrii nomenclaturii comuniste, care în anii '80 nu aveau altă preocupare decît aceea de a se îmbogăţi şi de a-şi face firme comerciale. În România era altfel.

De ce aţi optat pentru formula „geniul Carpaţilor“, referindu-vă la Nicolae Ceauşescu?

Motivul este unul foarte simplu. În Polonia Ceauşescu este cunoscut cel mai mult chiar sub această denumire. Toţi erau conştienţi de faptul că în România se practică cultul personalităţii şi că această formulă este una dintre cele care se asociază persoanei sale. „Recognoscibilitatea“ acestei formule a fost ulterior amplificată de apariţia personajului „Maradona din Carpaţi“, figură şi ea cunoscută în Polonia, deşi bineînţeles mult mai simpatică decît dictatorul comunist. Titlul românesc este traducerea titlului ediţiei poloneze.

Cartea dvs. conţine multe documente inedite, găsite în arhiva poloneză. Care este povestea lor?

Sînt documente redactate de Ambasada Republicii Populare Polone de la Bucureşti. De-a lungul întregii epoci Ceauşescu, ambasada a trimis la centrală rapoarte privind situaţia din România. Aceste rapoarte erau foarte apreciate de Varşovia. Rapoarte asemănătoare trimiteau şi ambasadele altor ţări, la Praga am văzut unele de genul acesta. După 1968, Ambasada Cehoslovaciei a pierdut însă multe legături pe care le avusese în cercurile activiştilor români de partid şi de aceea rapoartele trimise după această dată conţin puţine informaţii. În schimb, am valorificat cîteva documente cehoslovace referitoare la momentul august 1968.

Cum vă explicaţi că, paradoxal, documente importante despre trecutul României se află în arhiva Poloniei, deci a altei ţări?

Sînt convins că în România există foarte multe documente de o mare importanţă, care nu au fost încă scoase la lumina zilei sau nu au fost cercetate în mod corespunzător de către istorici. Foarte puţin au fost studiate aspectele referitoare la economie, iar aceasta este o temă interesantă.

Pe parcursul documentării, ce aţi descoperit şi v-a surprins, v-a făcut să vă schimbaţi perspectiva asupra lui Nicolae Ceauşescu?

Abia după cîţiva ani de studiere a istoriei comunismului românesc mi-am dat seama că cel puţin o parte dintre oameni credeau într-adevăr în tezele proclamate de propaganda oficială. Pentru mine a fost greu de înţeles, deoarece în Polonia nimeni nu credea în asta, în schimb accesul la literatura samizdat era simplu, cel puţin în Varşovia. Copil încă fiind, ascultam numere ilegale de cabaret pe benzi de magnetofon copiate, ele circulau chiar şi printre elevii şcolilor generale.

Aţi văzut filmul lui Andrei Ujică – Autobiografia lui Nicolae Ceauşescu?

L-am văzut de mai multe ori, şi chiar am condus o întîlnire organizată de ICR Varşovia în luna aprilie, la Varşovia, dedicată acestui film. Filmul este foarte reuşit, cuprinde cîteva aspecte universale, motiv pentru care poate fi înţeles şi de către spectatorii din străinătate, care nu cunosc amănunte.

Realitatea comunismului a fost o sclavie generală.

Apariţia unor volume, dar şi a unor filme despre comunism, şi despre Ceauşescu, la 20 de ani de la Revoluţie, ar putea fi considerată tîrzie?

Nu, este un fenomen absolut firesc. În 1996 a apărut prima abordare serioasă a acestei teme, autorul volumului fiind istoricul britanic Dennis Deletant. Este normal ca studii aplicate, lucrări ştiinţifice aprofundate să apară abia după cîtăva vreme. Uneori este necesar să treacă într-adevăr mult timp, trebuie să fie descoperite izvoare, trebuie să aibă loc discuţii între cercetători. În cartea mea, am indicat cîteva zone care, în opinia mea, nu sînt încă suficient examinate.

Referindu-ne la 1989, aţi descoperit un document care atesta implicarea lui Ion Iliescu în răsturnarea regimului Ceauşescu. Ce arată arhivele, concret, în legătură cu această implicare? Ipoteza a rămas, încă, la nivel de legendă – toată lumea o ştie, dar nimeni n-o poate dovedi.

Arhivele la care am avut acces nu conţin mai multe amănunte referitoare la această problemă. Cred că documentul pe care l-am publicat reprezintă o dovadă suficientă. În această chestiune, dar şi în multe altele, trebuie cercetate şi arhivele sovietice şi sper că va veni cîndva momentul în care istoricilor le va fi îngăduit să o facă.

Citind Dictatura lui Nicolae Ceauşescu, *poţi înţelege şi mai bine că sclavia este o stare de spirit, şi nu o realitate. Credeţi că mai pot fi confundate aceste noţiuni?*

Omul trăieşte într-o realitate. Realitatea comunismului a fost o sclavie generală şi nu doar a cetăţenilor obişnuiţi, ci, poate în primul rînd, a activiştilor de partid la nivel înalt. Ei trăiu într-un relativ lux, dar luxul acela era o colivie care îi ţinea închişi mental. Cred că fiecare om are o voinţă proprie şi că cei care l-au lăudat pe Ceauşescu sau au săvîrşit crime, sau au făcut chiar porcării obişnuite – cum ar fi denunţarea colegilor de muncă – au făcut-o în mod conştient şi nu pot arunca răspunderea, pentru aceste fapte, asupra altora. Călăii din lagărele hitleriste ale morţii se justificau de obicei declarînd: „Nu am făcut decît să execut ordinele“. Oare chiar orice ordin trebuie executat? Apărîndu-se în acest mod, ei neagă existenţa voinţei libere a omului.

Aveţi 34 de ani. Un sondaj recent arată că, în România, majoritatea tinerilor văd în Ceauşescu un personaj „nici bun, nici rău“. Raportarea la comunism diferă în Polonia?

Oricine are dreptul la propria apreciere a realităţii. Ar fi bine însă dacă această apreciere s-ar baza pe cunoaşterea faptelor. În ţările postcomuniste, în studierea istoriei la şcoală rareori se întîmplă să se depăşească perioada celui de-Al Doilea Război Mondial. Acest lucru trebuie neapărat schimbat, de la încheierea războiului au trecut deja aproape şaptezeci de ani. Nu putem să ne oprim la momentul anului 1945. Dacă s-ar gîndi aşa peste tot în lume, atunci, de exemplu, în India s-ar studia doar perioada colonialistă, adică într-adevăr trecutul îndepărtat. Este total absurd. De aceea, în plus, consider că sondajele de acest gen nu reflectă realitatea, în măsura în care răspunsul adevărat, care se ascunde dincolo de ele, sună astfel: „Nu ştiu nimic despre Ceauşescu, cu excepţia faptului că a existat cineva cu numele ăsta“. Dacă aş fi întrebat ce părere am despre cineva pe care-l cunosc doar după nume, să spunem faraonul egiptean Ramses al XI-lea, fără a mi se da posibilitatea de a răspunde „nu ştiu“, aş spune şi eu că n-a fost nici bun, nici rău. Aşa cum nu ştiu dacă Ramses al XI-lea a fost un conducător bun sau rău, tot aşa nici ei nu ştiu cum să-l eticheteze pe Ceauşescu. Dacă în şcoli s-ar preda istoria comunismului, am putea interpreta altfel aceste rezultate.

a consemnat Ana-Maria ONISEI
traducere de Luiza SĂVESCU

Rubrica semnată de Cezar Paul-Bădescu, *Cultura pe sticlă*, va fi reluată peste cîteva săptămîni.

PUBLICITATE

Petronela ANTIP

Ce e „al nostru“ şi ce „al lor“

– povestea unui părculeţ –

De spaţiul public am auzit toţi. Despre acesta se discută mult: unde începe, cînd se termină, cum arată, ce se întîmplă în spaţiul public, cine îl face sau cine e de vină? De ce ieşim, pentru cît timp, unde ne ducem şi ce facem (productiv) cînd stăm afară, cu ceilalţi?

Indiferent de ceea ce ştiu sau ceea ce credeam că ştiu, s-a întîmplat într-o zi să poposesc într-un loc, aşa-numit public – să-i spunem şi de odihnă. Forma – tipică, aşa cum am văzut şi prin alte părţi: cîţiva copaci, cîteva bănci, pavaj, gazon neîngrijit şi un bust – al lui Dobrogeanu-Gherea. Totul bine ascuns, neobservat, aparent liniştit: aici credeam că voi petrece doar următoarele cîteva minute, bucurîndu-mă de frumuseţea cartierului... În schimb, am cunoscut un grup de frecventatori ai locului, la care am revenit adesea – să mai vorbesc, să glumesc sau doar să ascult, să privesc, să mă minunez. În spatele unor blocuri şi clădiri interbelice, la intersecţia unor străzi circulate, într-un spaţiu pe care Primăria şi-ar dori să-l poată standardiza, controla şi în care cei mai mulţi cred că trebuie să te comporţi într-un anumit fel, am descoperit un univers dominat de un grup de bărbaţi burtoşi şi asidui băutori de bere, care se comportă complet diferit (nepotrivit?); dar care consideră că totul le aparţine pentru că aici au copilărit, aici au fost cîndva tineri, fericiţi şi lipsiţi de griji şi aici s-au întors la bătrîneţe, cînd au avut nevoie de ajutor, sprijin sau măcar înţelegere. Înţelegere pe care o primesc doar de la cei asemenea lor, cei care îndrăznesc să-i cunoască.

Acum aceşti bărbaţi mi se par greu de imaginat, de desluşit... În fapt însă, poate că îi cunoaşteţi deja pe aceşti domni, îi recunoaşteţi în bărbaţii care parcă taie frunza la cîini în spatele blocului/prin cartier, se uită lung la toate damele care trec pe acolo şi ştiu toate bîrfele din zonă; sau reprezintă de-a dreptul memoria cartierului, cu numeroase relatări despre oamenii trecuţi, veniţi, plecaţi şi poveştile lor. Ei îl cunosc atît pe cascadorul care a murit în clădirea devastată de cutremur şi pe soţia acestuia care nu s-a mai recăsătorit, cît şi povestea inginerului de la etajul VII care şi-a pierdut o mînă într-un accident de muncă şi acum adună cutii goale de bere ca să le vîndă – văduv fiind, sau povestea cîinelui cîndva de cartier – o căţea bălţată care lătra la toată lumea.

Poate îi vedeţi dimineaţa înainte de a vă duce la muncă şi vă minunaţi cît de devreme pot ieşi din casă unii oameni, fără să facă „nimic“ (deci aparent fără motiv, de parcă ieşirea în spaţiul public nu ar putea fi decît subjugată unei intenţionalităţi argumentate) sau poate îi revedeţi în apropierea serviciului, într-unul dintre aceste locuri de odihnă, în timpul pauzei de masă.

Pentru aceşti bărbaţi (şi cîteva foarte puţine femei), istoria personală şi socială se redefineşte în raport cu ieşirea în aceste locuri. Aceste spaţii, ce cumulează cu generozitate cîţiva metri pătraţi, au o viaţă şi un ritm propriu care pulsează pe tonul ocupanţilor lor, despre care nu se ştie/spune nimic, dar care sînt particulari în anonimitatea lor şi a căror poveste o voi începe aici.

Cine sînt?

Nişte prieteni consumatori. (...) Grupul e un clan, adică o legătură foarte strînsă. Pe oamenii de aici i-aş numi amici. (C.D.C.)

Nişte golani cumsecade (...) Ne certăm între noi, dar ne şi iubim (S. D.)

Nişte vecini. Ştii cum e vorba: familia e familie, dar tot în parc cu prietenii ieşi. (G. D.)

Prieteni. Că, dacă vorbesc cu ei şi ne înţelegem, nu om fi duşmani. (J. N. „Limbă)

Cunoscuţi, vecini şi un singur prieten. (...) Vecinii sînt oamenii din cartier. Pe ăştia îi cunosc din copilărie sau de aici, stăm de vorbă, ne întîlnim. (...) Păi, vorbim de muncă, de ce ni s-a mai întîmplat, ce am mai auzit, nu teme cotidiene (...) Cotidian este cînd repovesteşti ştirile de la ora 5. Mie asta nu-mi place (G. D.)

Mai mult decît atît, aceşti bărbaţi formează un grup – nebănuit, unit, solidar şi cumva omogen. Cei mai mulţi au probleme cu banii sau sînt chiar şomeri. Cei mai mulţi sînt divorţaţi şi trăiesc singuri sau cu părinţii, bătrîni şi bolnavi. Toţi au locuit în zonă, în copilărie, şi s-au întors aici după divorţ sau alte eşecuri. Cei mai mulţi au revenit pentru nostalgia copilăriei. Toţi au găsit sprijin în ceilalţi bărbaţi. Sprijin care s-a concretizat în ajutor financiar, în oferte de muncă (pe care le primesc dacă vin în părculeţ, dacă ceilalţi sînt afară), în hrană sau haine, înţelegere, uitare, amintiri. Acest grup s-a transformat într-o reţea de sprijin pentru noul tip vulnerabil – lipsit de o reprezentare în dialogul dintre actorii sociali, el a luat fiinţă şi s-a întărit datorită afecţiunii faţă de modul în care arăta locul de odihnă *odinioară*.

Un spaţiu public intim şi familiar

Pentru membrii grupului cosmetizarea spaţiului părculeţului/locului de odihnă nu constă doar în culoarea, mirosurile sau mizeriile acestui loc, ci şi în atitudinea lor generală asupra acestuia: îl consideră locul *lor*. Mai mult sau puţin conştient, aceştia au transformat lucrurile din părculeţ în mobilierul lor de sufragerie. Băncile pot deveni oricînd, şi cu uşurinţă, paturi unde dorm în mijlocul zilei sau unde, împreună cu G. (singura femeie care mai trece prin parc şi face rost de băutură sau bani) simulează acte sexuale. Monumentul-bust devine o vitrină sau o măsuţă pe care îşi aşază hainele şi pun boluri de apă şi mîncare pentru porumbei. Înainte de '89 acesta avea şi o poreclă: „Nea Tănase“, pentru că semăna cu tatăl unuia dintre copiii din cartier şi a fost adus în parc în anul morţii acelui bărbat.

Iar gazonul călcat în picioare este un loc prielnic pentru „cultivarea“ unui pom de Crăciun, pe care l-au împodobit în luna iunie – un semn al tentativelor de posesie asupra unui spaţiu public, asupra căruia nu se sesizează, însă, decît cei care-l folosesc.

Transformarea spaţiului public a avut loc fără nici un preaviz din partea administraţiei publice, fără o consultare publică şi fără vreo reacţie din partea locatarilor.

Şi cine a făcut asta?

Păi, cum cine? Noi, de aici.

Şi cum vi se pare?

Mi se pare frumos. Noi l-am făcut că stăm aicea. De ce să nu facem să fie frumos? Doar că vin ăştia şi fură din el. Am pus ciocolată. Nu vezi? Acuma, n-a mai rămas nimic.

Şi cine sînt „ăştia“?

Cum, cine? Ăştialalţi. Copii, alţii de pe aici care vor să fie răutăcioşi. (J.N. Limbă)

Autorităţile

Pentru aceşti bărbaţi, administraţia publică nu este reprezentată decît de oamenii care vin şi-l iau pe omul străzii, la cererea administratorului resturantului din apropiere, după care îi dau drumul a doua zi; şi de către poliţişti, anume agenţi ai coerciţiei, care intensifică sentimentul lor de membri neglijaţi şi vulnerabili ai societăţii, oameni cumva în afara societăţii, fără o voce specifică.

Văd că se bea aici. Aveţi voie? Nu era interzis să bei în spaţiul public?

Noi nu avem voie să bem aici. Există legea aia că nu poţi să bei în public. Dar unde să te duci? Singurii oameni pe care îi mai cunosc vin aici. Noi nu mergem prin baruri, că aici ne place, aici am copilărit. (Dl T.)

Dar toată lumea bea. În toate parcurile se bea şi unii fac urît de tot. Noi sîntem cuminţi şi decenţi. Pe noi ne interesează să petrecem timp împreună. Alţii, mai şmecheri, se duc în cluburi de fitze, beau şampanie şi se dau mari, eu mă delectez cu această bere, împreună cu prietenii mei consumatori, în timp ce hrănesc porumbei, mă uit la oameni şi învăţ ceva despre lume. În plus, nu îţi spune la televizor să consumi doi litri de lichide în fiecare zi? Îţi zice ce lichide să consumi? (C.D.)

Şi aţi păţit ceva pînă acum? Aţi avut probleme cu autorităţile?

Ce probleme? Nici o problemă? Păi ce, eu beau cînd e el aici? Şi chiar dacă îţi face ceva – îţi dă amendă, care e 50 de lei. Şi asta dacă te iei în gură cu ei. Da nu te iei în gură cu ei, că ce, ţi-au făcut ei ceva? (J.N.)

Păi, tu crezi că ăştia se teleportează aici? Îi vezi cînd vin şi ascunzi băutura. Nu am plătit nimic pînă acum. (Ş.I.)

Un aspect interesant al relaţiei dintre autorităţi şi acest spaţiu este faptul că „marea degradare“ a început odată cu transformarea lui dintr-un loc de joacă, *unde băncile puteau fi răsturnate şi deveneau porţi pentru jocurile de fotbal şi unde veneau oricînd părinţii şi toţi copiii cartierului (G.D.)*, într-un părculeţ de odihnă, care nu este folosit decît de acest grup care l-a... cucerit. Transformarea spaţiului public a avut loc fără nici un preaviz din partea administraţiei publice, fără o consultare publică şi fără vreo reacţie din partea locatarilor – nici una notabilă.

De mai bine de şapte ani, acestui loc nu i s-a adus nici o altă îmbunătăţire care să-l facă practicabil şi frumos – în sensul cît se poate de cumsecade al cuvîntului (mai mult de atît, frecvenţa curăţeniei a scăzut de la trei curăţenii pe săptămînă la doar una, pentru că firma de salubrizare şi-a mutat sediul). Încurajaţi de această realitate, mecanismele de luare în posesie, la care pot recurge bărbaţii din grup, sînt în esenţă: mizeria excesivă, comportamentul vulgar, gălăgia, comportamente discutabile social. Acestea le sînt permise (de către cine, cum, de ce şi de ce nu?) şi reprezintă, pentru ei, practica supravieţuirii. Ceea ce poate aceştia nu conştientizează a fi drept strategii de supravieţuire, de luare în posesie a unui spaţiu, de identificare cu un spaţiu, de învestire simbolică, totuşi se întîmplă. Cu repercusiuni care ating imaginea şi conştiinţa spaţiului public în general, frontiera dintre public şi privat, imaginarul colectiv, implicarea comunitară.

Statutul acestor spaţii se reglementează într-o zonă gri delimitată public şi privat. În principiu, ele cad în responsabilitatea administraţiei publice, care acţionează ca un agent de standardizare, în ciuda faptului că nevoile pot varia şi că actorii sociali sînt mai mulţi şi mai diferiţi decît se crede.

În literatura de specialitate, se pune mult accent, în ceea ce priveşte această problematică, pe experienţa spaţiului public în societăţile postcomuniste. Din acest motiv, în prezent, se vorbeşte mai degrabă de conflicte între cetăţeni şi administraţie, se face referire la spaţiul public ca la *No Man's Land*. Parcurile sau oricare alte spaţii de „piesagistică“ urbană sînt acaparate de cei care se simt îndreptăţiţi de o poveste – cum este cea a interlocutorilor mei.

***Petronela Antip** este masterandă în Antropologie la SNSPA.*

DACĂ APARŢINE UNEI SECRETARE DE MARE IMPORTANŢĂ, LUMEA VA REPUNE ÎN CIRCUIT APLAUZELE

■ O replică recentă, într-o instituţie de stat (n-am aflat dacă aparţine unei secretare sau unui director): „Eu nu citesc niciodată scrisorile electrice care îmi vin pe televizorul de pe birou!“. E pe bune. Ce digitalizare? Trebuie să ne întoarcem la poştalion pentru ca lucrurile să se mişte în ţara asta. (**A. P.**)

■ Ei, da! În sfîrşit, o ştire de mare importanţă europeană, globală, strategică, geopolitică, geo-strategică, geostrategico-politică şi eţetera: Andorra a recunoscut independenţa statului Kosovo. (**M. V.**)

■ Tocmai cînd eram gata-gata să accept că lumea nu mai are nici o şansă, (tot) un copil a salvat-o: în Parcul Carol, la locul de măsurat, un plod de şase ani i-a spus altuia de trei: „Îmi pare rău că sînt mai mare decît tine. Asta-i viaţa!“. (**I. P.**)

■ Vasile Ernu protestează, pe *Critic Atac,* împotriva aberaţiei cu cartele electronice de la RATB conchizînd: „Eu, Vasile Ernu, cetăţean al statului român, anunţ că începînd de azi 8 iunie 2011 nu voi mai plăti bilet pentru călătorii pînă cînd RATB nu va repune în circuit biletele de 1 sau 2 călătorii“. Un comentator subscrie, dar recunoaşte că nu plăteşte de ani buni nici un bilet. Poate începe şi RATB-ul să protesteze. (**S. S.**)

■ Minutul 83, meciul România-Bosnia: Mutu a ieşit în aplauzele publicului, lăsîndu-i locul lui Surdu. Încă un moment memorabil. (**A. M. S.**)

Cu ochii-n 3,14

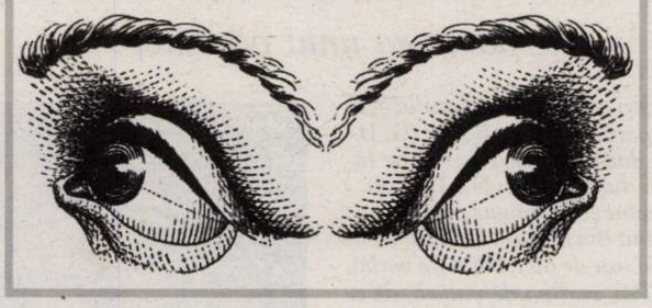

CU CÎT ECRANELE NOASTRE SÎNT MAI ABSURDE, CU ATÎT M-AŞ SIMŢI MAI ÎN SIGURANŢĂ ŞTIIND CĂ NU SE ŞTIE DRUMU' SIMBOLIC

■ „Cu cît lozincile noastre sînt mai absurde, cu atît e mai bine pentru Rusia“, declară şeful unei organizaţii deloc guvernamentale de la Moscova. De pildă: „Să mergem nu înainte, ci în altă parte!“, „Trăiască regele Ubu în ţara fostelor soviete!“. (**R. C.**)

■ Olanda continuă să se opună primirii României în Spaţiul Schengen. Îmi închipui că dacă toate florăresele din România (pe care guvernul olandez nu le vrea în spaţiul Schengen) ar refuza să mai cumpere flori din Olanda, civilizaţilor locuitori ai acestei Ţări de Jos li s-ar usca lalelele pe cîmpuri şi poate că li s-ar scoroji şi morile de vînt, iar cartierul roşu din Amsterdam s-ar părăgini la rîndu-i, îngropat sub un morman de milioane de biciclete ruginite şi tone de haşiş mucegăit, echipa de fotbal ar căpăta culoarea lămîii, ecranele televizoarelor Philips ar deveni alb-negre, ca să nu le mai zic eu ceva şi de Van Gogh ăla al lor. (**A. M.**)

■ „Vă cer să gîndiţi ca nişte parlamentari români şi nu ca nişte coafeze care nu pot dormi fără vocea lui Marlon Brando“, le-a spus Socaciu colegilor săi înainte de votarea privind dublarea filmelor în limba română. La cum stau lucrurile în ultima vreme, m-aş simţi mai în siguranţă ştiind că sînt reprezentată în Parlament de coafeze care visează la Marlon Brando decît de „nişte parlamentari români“, care mi-e şi frică să-mi închipui la ce visează. (**L. V.**)

■ Oamenii de ştiinţă de la CERN au reuşit să prindă timp de 16 minute nişte atomi de antimaterie, după care le-au dat drumul (sau au fugit atomii singuri, nu se ştie). Înţeleg de-aici că un atom de antimaterie e ca un fel de peştişor de aur. Aşadar, dacă aţi prinde un atom dintr-ăsta, ce i-aţi cere? Să vă transformaţi în cometă cu coadă albastră? Sau să dispăreţi fără urmă în Univers? (**L. V.**)

■ Utilizatorii Facebook din România au reacţionat rapid la iniţiativa lui Socaciu de a dubla filmele străine – au format grupuri, au semnat petiţii şi au încercat chiar un top amuza(n)t al replicilor traduse. Dintre favoritele mele: „Fugi, Pădure, fugi!“, „Luca, îs taică-tu“, „Te-ai ars, ciocoflendere!“, „Sfinte căcat!“, „Ai dreptul să rămîi silenţios!“, „Ce este în sus, negrule?“, „Loveşte drumu', Jack!“. (**P. M.**)

■ Săptămîna trecută, la bordul unui avion al companiei Iberia ce zbura din capitala Guineei ecuatoriale spre Madrid s-a născut o fetiţă de 3 kg. Mama, madrilenă de felul ei, se întorcea de urgenţă pentru o înmormîntare şi a fost ajutată să nască de o moaşă, un pediatru şi un medic de o altă specialitate, cu toţii prezenţi la bord. Numele copilei nu a fost dat publicităţii, dar e posibil, după preparativele companiei de a o adopta simbolic, ca ea să se numească, de-a dreptul, Iberia. Sau măcar Dulcineea. (**S. S.**)

CUM AR FI CA-N VIITOR SĂ AVEM CAPACITATEA DE A DETECTA O CULOARE LA TELEFON?

■ Un biostatistician a stabilit că greutatea medie a animalelor de companie a crescut, în ultimul deceniu, cu peste 12 procente. Alţi cercetători au constatat că, din cauza ierbicidelor, o specie de broască îşi schimbă sexul. Cum ar fi ca-n viitor animalele de companie să-şi poată schimba sexul şi rasa!? Să ai o Collie şi să te trezeşti dimineaţa lîngă pat cu un Bull Terrier. (**M. C.**)

■ În atenţia telecrainicilor şi telecrainicelor care ne urează la finalul telejurnalelor să avem „o seară minunată şi o săptămînă perfectă“: nu se poate! E prea mult. (**R. C.**)

■ După îndelungate cercetări, un genetician american suspectează (deci nu e încă sigur) că fiecare persoană are un „olfactory blind spot“, adică fiecăruia îi lipseşte capacitatea de a detecta un anume miros. Rămîne cum s-a stabilit: nimeni nu-i perfect. Nici măcar la nas. (**M. C.**)

■ Pînă la urmă, m-am lămurit. Cînd e cod galben, cerul e gri; o culoare vie prevesteşte ceva sumbru. Semn că legea compensaţiei funcţionează şi în meteorologie. (**M. M.**)

■ Din ciclul „Negustori în piaţă, vorbind la telefon“: „A zis Cristi să-l suni neapărat, că nu merge orezu' şi l-a băgat la 2 lei“. (**D. S.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **VIII** ■ nr. **384** ■ 23-29 iunie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

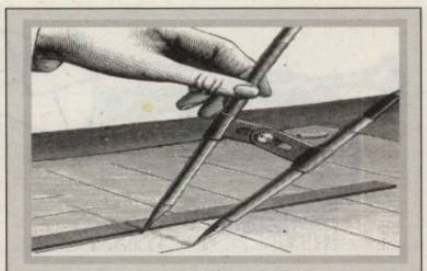

Andrei PIPPIDI
SOS București 8

ANDREI PLEŞU
„Indicaţii preţioase“
pagina **3**

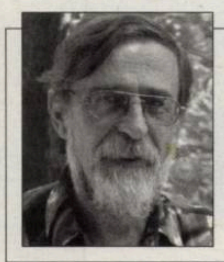

VINTILĂ MIHĂILESCU
„Rătăcit printre obiecte“
pagina **7**

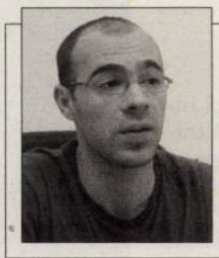

VALENTIN SIMIONOV
„Eşecul politicii antidrog“
pagina **20**

Mai avem naturelul simţitor?

Emoţii, leşinuri, palpitaţii

„Păstrează-ţi emoţiile pentru lucrurile ce le merită.“

TITU MAIORESCU

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

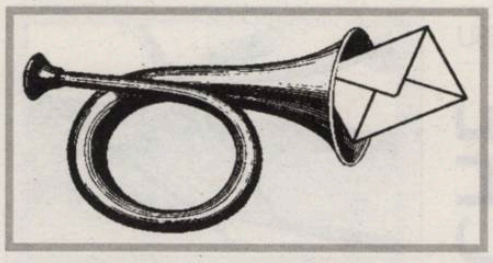

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

album dilematic I. Constantinescu

NR. 381

Articolul lui Cristian Ghinea, „Nu, tot nu sîntem socialişti“

Există astăzi strategii economice de tip socialist?

O discuţie pe marginea unei lucrări întocmite de dl Lucian Luca a determinat iniţial critici din partea dlui Gabriel Giurgiu şi ulterior un răspuns din partea dlui Cristian Ghinea, publicat în *Dilema veche* nr. 381. În fond, care este esenţa acestei dispute?! La Centrul Român de Politici Europene, dl Lucian Luca a propus o metodă originală de acordare a subvenţiilor agricole, acordate multianual şi decuplate de suprafeţele deţinute de beneficiarii acestora. Sistemul, apreciat drept constructiv de dl Cristian Ghinea, este însă absurd, în raport cu situaţia reală a proprietăţilor agrare din ţara noastră. Îndrăznesc a preciza că am un respect deosebit pentru talentul dlui Ghinea. Articolul său „Ceauşescu a fost un idiot dezaxat“ este antologic şi e la loc de cinste în arhiva mea, ca şi multe alte comentarii şi investigaţii care consolidează o părere unanimă privind marele său talent. Dar uneori cei mai buni publicişti sau comentatori adoptă păreri neconforme cu realitatea, fiind induşi în eroare de colaboratori sau fiind în special dezinformaţi. Subvenţionarea agriculturii româneşti este categoric dependentă de regimul proprietăţilor. Este regretabil că recensământul general agricol terminat la 31 ianuarie a.c. nu este încă cunoscut. El ar putea demonstra existenţa precară a aproape 4 milioane de gospodării ţărăneşti ce deţin aproximativ 60% din suprafaţa agrară cultivabilă la noi. Ca şi în trecut, acestora le revin proprietăţi medii de cca 1,50 ha, respectiv considerate simple modalităţi de subzistenţă, incapabile să influenţeze PIB sau să contribuie la aprovizionarea oraşelor. Afirm în mod categoric că acest sector al agriculturii noastre nu trebuie şi nu merită subvenţionat. O sumară analiză a tuturor factorilor productivi din acest sector economic impune necesitatea adoptării unui plafon de cca 10-15 ha, ce ar putea fi un minim admisibil pentru o eventuală subvenţionare capabilă să consolideze o productivitate care nu există astăzi. A fost îndelung verificată o realitate categorică. În ţara noastă nu se poate face o agricultură performantă pe suprafeţe de cca 2-5 ha. Actuala pătură ţărănească este sortită dispariţiei deoarece, din motive legate de structura sa psihică şi fiziologică, nu mai poate depune eforturile necesare pentru a deveni activă şi constructivă.

Există însă simptome ce ne permit un minim optimism. Din statisticile APIA şi a Prefecturilor Judeţene, rezultă că un număr mare de antreprenori agricoli (majoritatea străini) posedă în prezent aproape 4,4 milioane de ha teren cultivabil, suprafeţe ce vor impulsiona producţia, atît cantitativ cît şi calitativ. Nu se va mai apela la importuri şi vom fi din nou în situaţia de a influenţa PIB. Astăzi 50% din populaţia ţării locuind în mediul rural contribuie la PIB cu un modest 5-6%. Foamea şi mortalitatea vor produce în viitor o concentrare a proprietăţilor, dar evident nu cu ajutorul unor subvenţii. Sîntem pe plan agrar o tristă excepţie, iar reglementările UE vor ţine cont probabil de specificul mioritic, mai ales că actualul comisar este român.

Revista *Dilema veche* a fost şi va fi un mijloc superior de informare culturală. Sper că mi se vor acorda circumstanţe atenuante cînd încerc să clarific nebulozitatea unor opinii, chiar atunci cînd sînt semnate de personalităţi consacrate. Şi ca să beneficiez de înţelegerea dlui Ghinea, vreau să-i mărturisesc convingerea că Emil Cioran a fost probabil una din cele mai strălucite inteligenţe născute pe plaiurile noastre, iar ideile sale sînt astăzi mai actuale ca niciodată.

Dan Emanoil DOBREANU

(IN)ACTUALITĂŢI

Banalogie

Îţi duci cursul firesc al zilei. Te trezeşti. Îţi faci „rînduiala“ de dimineaţă, pleci la serviciu, la examen, la plimbare, la cumpărături, la drum. Trebuie să faci ceva, că altfel – de ce te-ai fi trezit? Dacă pleci la serviciu, urmează o zi ca oricare alta. În orice domeniu ai lucra, faci acelaşi lucru, doar cîteva elemente extrinseci diferind. Dacă eşti maistru, lustruieşti altă piesă, dacă eşti doctor, îngrijeşti de alt bolnav, dacă eşti avocat, studiezi alt dosar etc. Dacă pleci la examen, ai la fel un stres cu un grad ridicat sau nu, depinde de profesor, la fel ai teama că nu îl iei sau îl iei cu notă mică, la fel îţi vezi colegii crispaţi. Dacă pleci la plimbare, vezi cam aceleaşi clădiri, feţe de oameni, care oricum nu te interesează cum arată, căci tu doar treci pe lînga ei, aceiaşi copaci, cu siguranţă şi aceiaşi cerşetori. La cumpărături, deasemeni totul este identic. Cumperi pîine, lapte, detergenţi, tot felul de obiecte necesare bunului tău trai. Totul se schimbă cînd pleci la drum. Chiar dacă pleci la aceeaşi destinaţie , nu ştii ce vei găsi acolo, nu ştii cum vei ajunge acolo şi nu ştii cînd te vei întoarce. Desigur, nu sînt elemente specifice întru tocmai. Dar, spre deosebire de celelalte „îndeletniciri“ , drumul – sau drumeţia cum e cuvîntul popular abandonat de noi – e ceva special prin ceea ce aduce pentru tine. Trăirile de pe drum nu sînt totuna cu febra de la serviciu, de la examen sau de la o simplă plimbare. Cînd pleci undeva, cînd faci o drumeţie, gîndurile se depărtează parcă şi ele de locul în care zilnic se tot înconjoară unele cu altele. Începi să te schimbi şi chiar să-ţi pui întrebări care te întreabă la rîndul lor. Şi de aici începe o schimbare interioară care rămîne la nivel de umbră, dacă nu o continui la drumeţia viitoare, sau nu o iei în serios încă de cînd o vezi. Trăirea din timpul drumeţiei este una deosebită. Este în primul rînd deosebită prin faptul că eşti departe de „cochilia“ practicilor tale de zi cu zi. Eşti departe de cei pe care îi ai în preajmă zi de zi. Eşti departe de locul în care, ca o pasăre, ţi-ai creat cuibuşorul. Poate că şi din acest motiv, încă din cele mai vechi timpuri se scriau jurnale de călătorie. Intervine astfel o ieşire din banalitate. Din cercul zilnic al ghearelor vieţii exterioare, care te prinde şi te strînge tare, proporţional cu cîtă banalogie ai învăţat în timpul anilor ce ţi s-au scurs. Depinde de tine dacă ai picat, dacă ai promovat sau dacă ai luat notă mare la banalogie. Acest obiect destul de banal care ţi-ar putea schimba radical viaţa, dacă l-ai înţelege. Promovarea la banalogie este ieşirea din banal, spre o drumeţie de altă esenţă. Eu o numesc spirituală. Drumul bun nu depinde de urarea celor din jur. Depinde de unde şi încotro pleci. După ce îţi trasezi aceste coordonate, îl poţi cataloga. Dacă e bun, ai promovat examenul de banalogie. Ceea ce este mai enervant pentru tine e că acest examen se dă des, şi nu îţi plac examenele defel. Succes!

Dorin ILIE
ilydorin@yahoo.com

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Sever Voinescu, „Trei bancuri mistice“

Cînd e vorba de bancuri, în România toată lumea se-nghesuie să asculte, să rîdă, să comenteze şi să înjure. Cînd mai sînt şi mistice (sic!), toţi rîd şi mai tare, făcîndu-şi de trei ori cruce cu limba-n cerul gurii (aici este vorba de un altfel de „lagăr“, liberi-surprinşi într-o perfectă posibilitate de mişcare, oamenii au devenit prizonerii propriilor limite excepţional reduse).

Cînd bancurile se vor şi un îndemn le reflecţie sau eseu teologic (sic!), o parte se întristează, alţii rămîn muţi, ceilalţi se uită la televizor la Eurovision sau la un meci oarecare de fotbal, vorbind pe şleau (sic!) despre ceea ce văd, şi apoi se culcă pentru că a doua zi se duc la muncă în peisajul teribil autohton, buimăcit de adevăruri şi-o grămadă de-ntrebări super-retoric-fierbinţi-autentice-mistico-realiste.

Confuziile şi amalgamurile aruncate, duse, conduse, scăpate (sic!) pe Internet, bloguri şi în mass-media, cu o nonşalanţă-alarmantă, sînt azi arma cea mai fantastică de dus de nas ceea ce unii numeau, altădată, poporul.

Poporul ştie, dar se lasă dus de nas din „oboseală metafizică“, din „lipsă de antrenament“ şi din plăcerea subtil misterioasă a condiţiei de „victimă inocentă“ care într-un tîrziu ar putea eventual să-i ofere şansa regăsirii de sine într-o cu totul altă lume sau pe o altă planetă, sau chiar statutul de erou cu patalama la purtător, aducător de transă şi bună-stare relativă în contextul de-aici.

Şi dacă nu ştie, simte.

Dar tot degeaba.

La alegerile prezidenţiale din 1990, la coada biroului de vot, Dumnezeu îl bătu pe umăr pe un nene – „Ce faci măi, Gheorghe, aici, cu cine-ai de gînd să votezi?“ „Păi, cu cine să votez, Doamne, dacă nu cu dom' I...escu!“ „Păi, nu ştii tu mă, Gheorghe, că ăsta-i ca şi ăia de ţi-au luat pămîntu', ţi-au căsăpit familia şi te-au trimis la Canal?!“ „Păi, ce să fac, Doamne, eu sînt un om credincios!“

Şi-am încălecat pe-o şa şi-am plecat departe, fără să mai spun cum s-a terminat povestea.

„Ce-nseamnă libertatea, Doamne??“

„Să nu te laşi dus de nas, Gheorghe, să nu te laşi dus de nas!“

Petre GRIGORESCU

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Bogdan SCOROCÂRJĂ
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj 12.500 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Cioran**
- **Criza umanioarelor**
- **Reforma spitalelor**
- **Bani din nimic**

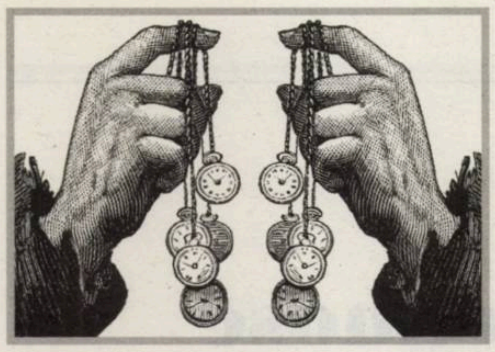

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

Indicaţii preţioase

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Recunosc: mă uit pe *forum*-uri. Întîi că sînt o fire mai comunicativă decît se crede. Adică vreau să știu și eu, mă-nțelegi, ce mai gîndesc compatrioții, cu ce-i supăr, cu ce i-aș mai putea sluji. Apoi pentru că mi se pare un spectacol foarte distractiv, un fel de *ciné-vérité,* plin de sosul inefabil al imediatului, cu trivialitățile și sublimitățile lui, cu înțelepciunea și țicneala lui, cu proști volubili și țîfnoși, dar și cu oameni cuviincioși a căror prezență e consolatoare. Mă amuz să văd cum, uneori, preopinenții se încaieră între ei, își dau poalele peste cap, se spurcă unii pe alții cu mult aplomb și foarte puțină gramatică. Oricum, mai toți sînt din specia știutorilor: se pricep la de toate, au de făcut reproșuri și de dat sfaturi tuturor. Îți știu mai bine viața decît ți-o știi tu însuți, știu cum e cu criza, cu politica și cu țara în general. E drept, unii sînt mai bătăuși din fire: fac bășcălie de numele, burta și vîrsta ta, sau te anunță, cinstit, că vor să-ți ia gîtul. Asta-i viața! Așa arată democrația, libertatea și celelalte valori ale vremurilor noastre. Cîțiva eroi au murit pentru ca unii contemporani să-și joace mușchii prin subsoluri de pagină, acoperiți de anonimat. În definitiv, fiecare are dreptul să se facă ridicol cît îl ține baierele. Dar dacă ceva mă cam enervează sînt postările în care mi se dau, cum se spunea pe vremuri, „indicații prețioase“. De ce scriu despre aia și nu despre aia, de ce îl critic pe X și tac mîlc despre Y, unde e articolul meu despre noua organizare teritorială, despre Elena Udrea, despre desființarea spitalelor ș.a.m.d.

Păi, în primul rînd, am și eu dreptul la nițică libertate: pot să-mi permit, după șaizeci de ani și după desființarea cenzurii, să-mi aleg singur subiectele. Pe urmă, nu poți scrie despre tot sau despre temele care-i interesează pe unii sau pe alții dintre cititori. Cei nemulțumiți n-au decît să sară peste articolul meu. Faptul că se întîmplă să am o părere proastă despre cineva nu mă obligă să fac, de fiecare dată, inventarul tuturor celor despre care am o părere proastă. Nu am un răspuns rezonabil la întrebarea pusă de curînd de un vechi și indescifrabil amic: „De ce te iei de Vadim Tudor, iar de Liiceanu nu zici nimic?“. Un al treilea argument ar fi că nu mă pricep la orice. Există lucruri despre care am o opinie formată, dar în a căror dezbatere nu mă bag pentru că nu contez pe competența mea. Al patrulea argument: nu cred că cei care mă somează să atac anumite subiecte sînt sincer interesați de ceea ce cred. În fapt, nu părerea mea vor să o audă, ci *înjurătura* mea, solidară cu a lor. Vor să intru și eu în lumea bună a profesioniștilor lui „anti“. Să fiu o țîră mai Ciutacu, mai Grecu, mai Drăgotescu, mai Crețulescu, adică să intru în cor. Și fiindcă nu o fac, sînt trecut, cu scuipături, la aplaudaci, pupincuriști, profitori. Degeaba le spun că nu iau nici un ban de la buget, că n-am nici o funcție dată cadou de „portocalii“, degeaba le spun că am plecat de la Cotroceni la numai patru luni de la angajare și că am scris destule rele despre Traian Băsescu, iritîndu-mi prieteni la care țin și care au păreri mai nuanțate. Nu se pune. Stau sub o etichetă de nedezlipit. Dar nu mă plîng. O să fac la fel și de-aici înainte. O să scriu ce cred: de bine despre Băsescu cînd mă convinge, de rău – cînd nu mă convinge, de rău despre Antonescu – dacă nu mă convinge și de bine – dacă mă va convinge vreodată. Sau n-o să scriu nici despre unul, nici despre altul. În orice caz, *voi semna* cu numele meu tot ceea ce scriu...

Nu mă pricep la orice.

Constat însă că mentalitatea de „forumist“ a depășit cercul restrîns al autorilor „din subterană“. De pildă, o doamnă în a cărei cordialitate am crezut o vreme îmi reproșează „fin“, fără să mă numească, că „strîmb din nas“ la Dana Grecu, dar nu mă ating de Andreea Pora. Acuzatoarea mea crede că sînt un oportunist oarecare și că motivațiile mele sînt politice. Nu, doamnă! Pe mine nu simpatiile politice ale dnei Grecu mă deranjează, ci proasta ei creștere, reaua ei credință și diferitele ei specii de ignoranță (un exemplu candid: într-o emisiune despre „găurile negre“ evalua gravitatea cutremurelor în... grade Celsius). Asta nu înseamnă că sînt un fanatic al Andreei Pora. Dar deocamdată, Andreea Pora nu are pe mînă o amplă emisiune zilnică, în care să dea de pămînt, încruntată, cu orice invitat care o contrazice. Și nici nu e premiată de asociația profesioniștilor din televiziune. Despre prezența, inadmisibilă, a lui Traian Băsescu la OTV am scris și publicat. Cineva care se ocupă de literatură ar trebui, înainte de a se pronunța, să citească mai atent. Ar mai afla, astfel, și că un articol (al lui Sever Voinescu) în care se spune că OTV „comunică direct cu visceralul noroios“ al fiecăruia nu e chiar un articol omagial. Și că în publicistică există și genul ironic. Îmi pare rău. Doamna cu pricina îmi e simpatică. Merită să fie ferită de pornirile oarbe ale luptei ideologice. La urma urmei, nu e o simplă forumistă.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Cu sau, fără euro

Ce frumos și optimist suna totul acum cîțiva ani, deși încă nu eram în UE (sau poate tocmai de-aia)! Părea că progresul, bunăoară, e ceva care curge perpetuu, că ne îndreptăm la sigur către un „mai bine“ care nicicum n-are cum să fie „dușmanul binelui“. În timp ce bifam, rînd pe rînd, cerințele *acquis*-ului comunitar, începea să ne preocupe și „pasul 2“, adică adoptarea monedei unice europene. Se spunea că România va adera la moneda euro în anul 2012. Sau cam pe-aici. Alții ziceau 2014. Un sondaj realizat de Reuters printre cei mai importanți 30 de analiști ai pieţelor emergente arăta că Bulgaria s-ar putea să treacă la moneda europeană în 2012, iar România „abia“ în 2013 – ceea ce, evident, a stîrnit oftici suplimentare că „iar ne-o iau bulgarii înainte“ (http://www.hotnews.ro/stiri-arhiva-1140483-bulgaria-putea-adera-zona-euro-inaintea-romaniei.htm). Însuși Guvernatorul BNR expunea un plan și explica măsurile necesare pentru a stabili un „calendar care să permită adoptarea euro ca monedă națională la orizontul anilor 2011-2013“ (Mugur Isărescu, „România: drumul către euro“. Prezentare susținută la conferința organizată de Colegiul Academic al Universității „Babeș-Bolyai“, 2004, http://www.ugir1903.ro/download/BNR_Drumul_catre_euro.pdf). Ba chiar unii, mai optimiști din fire, ziceau că nu are sens să trecem la „leul greu“ (căci pe atunci umbla încă leul „vechi“, care ne făcuse pe toți „milionari“...), ci să grăbim pasul, pentru a scăpa de zerourile din coada leului intrînd direct în Eurolandia. Orișicît, dacă predicțiile și planurile ar fi funcționat, la vremea asta ar fi trebuit să ne aflăm în pline pregătiri.

Oare cum ar fi fost? E clar că oficialii BNR ar fi apărut mai des la televizor ca să ne explice ce și cum, ar fi existat campanii de informare a publicului, presa și-ar fi rotunjit un pic veniturile din publicitate, făcînd loc machetelor pe această temă, băncile comerciale s-ar fi zorit și ele să-și informeze clienții și să-și facă propriile campanii. Tiparnița și turnătoria (de monede!) ar fi mers de zor pentru a alimenta BNR și apoi băncile comerciale cu cantități suficiente de bani.

Din punct de vedere politic, fiecare partid ar fi încercat să prindă din zbor tema și s-o exploateze în folos propriu. Normal. La Antena 3 ar fi fost aduși cîțiva euro-sceptici care ar fi făcut istoricul monedei naționale, ar fi spus că România își pierde de tot suveranitatea și că, desigur, toate acestea sînt din cauza lui Băsescu. Cetățenii și-ar fi făcut și ei socotelile lor – mai ales cei care au credite, socotindu-și avantajele și dezavantajele. Oricum, probabil că sentimentele față de euro ar fi fost mai degrabă pozitive – așa cum fuseseră, la 1 ianuarie 2002, în Italia, bunăoară, unde bancomatele au rămas goale după cîteva ore, căci tot italianul a vrut să vadă cu ochii lui minunea de a scăpa de o monedă (dragă, dar) slabă – lira – pentru a trece la una, zice-se, puternică și stabilă. Obișnuiți, din 1990 încoace, să-și schimbe banii ba în mărci germane, ba în dolari sau euro (căci, vorba bancului: „Ce face românul cînd n-are bani? Schimbă 100 de dolari.“) sau, mai nou, să primească bani de la rudele plecate la muncă „afară“, concetățenii noștri ar fi fost mai bine pregătiți psihologic decît alte popoare să preia din mers noua monedă.

Dar – după cum zice filozoful – „n-a fost să fie!“. Iar acum povestea s-a încîlcit foarte mult. Nu numai „pe plan intern“, unde iar a venit FMI să ne „ajute“, ci și pe plan european. În UE, una dintre grijile principale este provocată de falimentul Greciei care ar atrage, se spune, și prăbușirea monedei euro. Cu alte cuvinte, dacă ar fi fost să aderăm peste un an sau doi, conform previziunilor, în locul mesei îmbelșugate la care ne așteptam am fi găsit, în sufrageria UE, niște comeseni triști, puși la dietă. Între timp, la noi „ținta“ s-a mutat către 2015 sau mai încolo (numai să mai avem la ce adera...). Dar problema Greciei (și a altor țări aflate în dificultate) nu prea „ține afișul“ la noi. Și nici nu ne pune pe gînduri, deși am avea de învățat. În Italia, de pildă, entuziasmul față de euro a fost enorm la început; acum, dezamăgirea este mare printre cetățeni, tentați să pună pe seama monedei europene stagnarea economică și scăderea nivelului de trai, iar politicienii speculează nostalgia față de „vechea liră“. Berlusconi însuși a spus, în campania electorală, că ar trebui ca Italia să iasă din zona euro, iar aliații săi din Liga Nordului o țin una și bună cu asta, uitînd că s-ar întoarce la o monedă slabă, greu de susținut cu o economie în derivă și cu o datorie publică imensă. Și Italia, și Grecia au „prins“ euro cu oarecari eforturi și au fost acceptate de partenerii europeni în ciuda unor bănuieli că ar fi raportat cifre false ca să se încadreze în „criteriile de convergență“. Dar cum puteau fi respinse cînd chiar fruntașele Europei – Franța și Germania – au încălcat criteriile de convergență (de exemplu, deficitul bugetar) chiar *după* intrarea în vigoare a euro?

Acum, dezbaterea europeană se poartă, între altele, pe tema solidarității între țările membre (care, în paranteză fie spus, nu e prevăzută de tratate în materie economico-financiară, căci Uniunea și Banca Centrală Europeană nu sînt răspunzătoare pentru politicile administrațiilor naționale). Spectrul unui ajutor inutil acordat Greciei, Portugaliei (și, eventual, Spaniei, Irlandei, Italiei și altor state) generează cele mai la îndemînă reacții: întoarcerea către „soluțiile“ naționale. Dacă într-o lume globală închiderea economiilor în „vechile granițe“ și revenirea la monedele naționale pot reprezenta niște soluții e mai mult decît discutabil. Dar moneda *euro* a acumulat o mare valoare simbolică și e lesne să dai vina pe ea. Măcar răcorești masele pînă se mai ivește la orizont ocazia vreunei „cîrpeli“. Numai că jocul cu simbolurile naționale e periculos și nu arată deloc că UE ar fi ajuns într-adevăr la stadiul „erei postindustriale“ și „postnaționale“, la „societatea bazată pe cunoaștere“ – așa cum pretinde și așa cum scrie prin tot felul de strategii și planuri adoptate cu pompă de liderii europeni. Lipsa de viziune manifestată de atîta timp printre politicienii care conduc Uniunea își arată efectele. E inutil să dăm vina doar pe Grecia.

ținerea de minte

„Nici nu-ți închipui cît de multe animale există de care n-a auzit nici naiba – lemurieni dansatori, galago cu ghearele ca niște ace, porci bărboși, șobolani spinoși orientali, șoareci zebră, șoareci elefant cu fundul galben, tatu albi, ca să aleg doar cîteva la întîmplare. Asemenea nume fabuloase – e limpede că printre cei ce se strecurau tîrîndu-se prin junglă, cu căști coloniale, se aflau și cîțiva poeți nebuni. Știi ceva despre ei? Aproape nimic, îmi închipui. Așa că o să fii la fel de surprins ca și mine cînd am să-ți spun că e o specie de leneș cu trei degete, deși adevărul e că în general au trei degete doar la mîini, nu și la picioare. Nu știu din ce motiv, primii naturaliști erau destul de confuzi în privința diferențelor dintre degetele de la mîini și cele de la picioare. Mi se pare destul de ciudat: tu ai avut vreodată confuzii în legătură cu asta? Mă întreb dacă o fi avut vreo legătură cu faptul că purtau mănuși, naturaliștii, vreau să spun, pe vremea aia purtau mănuși. Toți leneșii au trei degete la picioare. Cît despre degetele de la mîini, unii au cîte două, iar alții cîte trei. Aiul *(Bradypus torquatus)* are cîte trei și la mîini, și la picioare, adică șase sus și șase jos, egal împărțite. Se mișcă atît de încet și atîrnă (literal) atît de mult timp în locuri umede cu frunziș bogat, că îi cresc alge verzi în blană.“

Sam Savage, *Țipătul leneșului,*
traducere de Vali Florescu, Polirom, 2011

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Englezii pe care îi cunosc

„D-aia l-au bătut ăştia pe Hitler, uită-te la ei“, îmi zice medicul din Eforie Nord. Era pe vremea lui Ceauşescu, prin ’87, la Nunta Zamfirei. El prezenta concursul de Căluşari, eu eram ghid. În seara aia eram cu un grup de redegişti, destul de supăraţi pe englezii care dădeau tîrcoale nemţoaicelor şi le tot invitau la dans. Englezii cu pricina erau echipa naţională de rugby a Angliei, juniori sub 19 ani. După refuzuri ezitante din partea turistelor mele, englezii s-au grupat pe simpatiile fireşti dintr-o echipă de rugby şi au dansat între ei. Troacarii cu troacarii, pilierii cu flankerii, demiul de mele de unul singur, suspendat între cele două lumi: înaintarea şi treisferturile (nu mă ostenesc să traduc aceste mici detalii de jargon rugby-istic, am jucat şi eu acest cel-mai-frumos-sport-al-lumii şi vreau să se ştie).

În fine. Se termină şi programul de dans, se face ora 10 seara şi Cojocaru (gestionarul stabilimentului) începe să stingă luminile, îndemnîndu-ne astfel să ne luăm turiştii şi să o întindem spre hoteluri. În momentul ăla, căpitanul echipei zice un *„common’ lads“*. Fiecare dintre jucători, pe unde era (care la masă, care pe ringul de dans, cu un pahar în mînă sau nu), ia poziţia de drepţi. Şi încep cu toţii să cînte *„God Save the Queen“*. Era uşor suprarealist: pe vremea lui Ceauşescu, la Nunta Zamfirei, adolescenţi englezi îşi cîntau imnul. Pînă şi Cojocaru a întepenit cu mîna pe întrerupător. Atunci s-a găsit şi dom’ doctor să desluşească secretul victoriei asupra lui Hitler. Doar de dragul discuţiei, zic: „Eh, lasă, că i-au mai ajutat şi americanii, şi ruşii.“ „Ntz, ăştia îl băteau şi singuri, uită-te la ei.“ Sincer, nu l-am mai combătut că nu îmi mai veneau argumentele. După imn, ne-au mai tras trei-patru corale d’ale lor, de ni s-a făcut pielea găină. Vă închipuiţi că nemţoaicele încercau mama-regretelor că se terminase dansul şi ele se ţinuseră ţanţoşe.

După mulţi ani, am văzut şi alte feluri de adolescenţi din Englitera. I-am văzut la ei acasă, în Soho, beţi morţi, scandalagii, îmbrăcaţi penibil (excesiv de sumar pentru vremea londoneză), făcînd celebrul *full moon* mai ales în direcţia limuzinelor de lux *(full moon* înseamnă arătatul dosului descoperit, în toată splendoarea sa păroasă). I-am văzut în staţiuni din Spania şi Grecia, tot beţi morţi, tot scandalagii, prost crescuţi, mereu cu mîna pe sticla de tărie, vandalizînd maşinile din parcări (în special pe cele cu număr de Franţa sau Italia). De ceva vreme, înainte de a cumpăra bilet de sejur într-o staţiune unde nu am mai fost, întreb agentul de turism dacă prin zonă sînt turişti englezi.

Pe la 30 de ani, englezul mediu se înţelepţeşte parcă dintr-odată, renunţă la nebuniile vecine cu vandalismul, se îmbracă standard (parcă prea standard) şi începe să plătească rate la bancă. Se îmbracă într-un costum negru ieftin, îşi ia umbrela de unică folosinţă şi umple metrourile şi autobuzele pentru a ajunge, conştiincios, la slujbă. Este drept că, în aceleaşi metrouri şi autobuze, constaţi cea mai vizibilă diferenţă între clasele sociale, din toată Europa. Una este Mark & Spencer, alta este Fortnum & Mason.

Am încercat să desluşesc misterul adolescentului englez. Chiar şi cu Neil Kinnock, bătrînul laburist, predecesorul lui Tony Blair. La umbra din curtea lui British Council din Bucureşti, uniţi de amintirile legate de „cel-mai-frumos-sport-al-lumii“, cu cîte o bere în faţă, Kinnock îşi declara incompetenţa. Nici el nu pricepea ce se întîmplă cu englezul tipic, între 16 şi 30 de ani. „Şi pe vremea mea făceam tîmpenii. O dată ne-am plimbat cu pianul din pub pe strada principală. Dar nici nu ne trecea prin cap să fim violenţi. Nu ştiu ce se întîmplă în ziua de azi.“ *Daily Mail* se întreba retoric, acum cîţiva ani: „Puştiul beat care a înjunghiat alt puşti beat în Grecia sau soldatul care luptă cu teroriştii în Afganistan? Care este imaginea Angliei de azi?“ Aş răspunde că şi unul, şi celalalt. Şi rugbistul care cînta imnul şi beţivanul teribilist.

Valabil şi pentru cei care ezită între „ţara olimpicilor la matematică vînaţi de Microsoft“ şi „ţara corupţiei generalizate care ne ţine în afara Europei“. Ştiţi voi despre ce e vorba.

(articol inspirat de polemica domnului Rîpă cu un cititor)

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

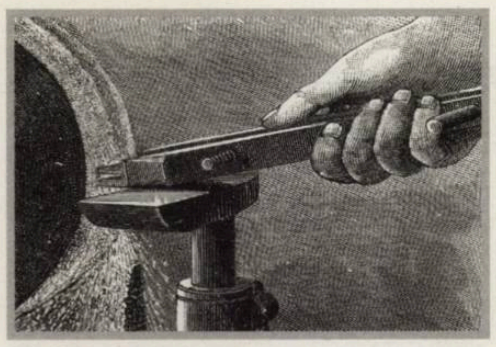

John C. BRADSHAW Michael A. NEWTON

Spre Sudanul de Sud se abate furtuna

Acum, că generalul Ratko Mladić se află în boxa de la Haga pentru acuzaţii legate de atrocităţile comise de trupele sale în timpul războiului bosniac, ceea ce se petrece în Sudanul de Sud apare într-un contrast teribil. Guvernul sudanez condus de preşedintele Omar al-Bashir a redeschis joaca de-a războiul, după modelul Darfur, de data aceasta atacînd civilii şi proprietăţile din zona de frontieră Abyei, o regiune în dispută cu Sudanul de Sud – stat a cărui secesiune legală va intra în vigoare de luna viitoare. Este vorba de acelaşi Bashir, actualmente acuzat de genocid de către Tribunalul Penal Internaţional, şi de aceiaşi oficiali sudanezi care au primit aplauze din partea diplomaţilor străini pentru acordul prin care pretindeau că pun capăt unui război civil de douăzeci de ani între Nord şi Sud şi pentru decizia lor publică de a respecta reglementările Curţii Permanente de Arbitraj în ce priveşte regiunea Abyei.

În Abyei, regimul Bashir a pus la cale şi a desfăşurat un pogrom care nu poate fi caracterizat altfel decît ca un act premeditat de epurare etnică, cu intenţia de a debarasa zona de etnicii ngok dinka şi a-i înlocui cu etnici Misseriya, fideli Nordului. Potrivit relatărilor, sate întregi au fost distruse, civilii bombardaţi fără discriminare şi copiii lăsaţi morţi pe marginea drumurilor (cu semnalări că unii au fost mîncaţi de lei în timp ce fugeau). Un om şi-a sunat fratele din Abyei şi a auzit vocea cuiva care i-a spus: „Tocmai l-am omorît pe fratele tău". Între 60 de mii şi 150 de mii de persoane au fugit ca să-şi salveze viaţa, lăsîndu-şi în urmă modestele proprietăţi. Şi aceştia pot fi consideraţi norocoşi. Forţele lui Bashir au distrus singurul pod care lega zona Abyei de zonele mai sigure, iar efectul este că cei rămaşi sînt prinşi ca într-o capcană, iar cei care au apucat să fugă nu mai au cale de întoarcere.

Spre deosebire de cazurile anterioare, cînd regimul Bashir a atacat civili, acum nu mai avem nevoie să aşteptăm relatări fragmentare de la sol, pe care să le punem apoi cap la cap, ca să ne lămurim exact ce s-a întîmplat. De această dată avem imagini din satelit care arată ce s-a petrecut aproape în timp real. Proiectul Satelitului Santinelă (SSP) iniţiat de George Clooney, precum şi proiectul Enough au furnizat aproape instantaneu dovezi irefutabile despre acest nou val de crime comise împotriva populaţiei din regiunea Abyei şi din împrejurimi.

Agresiunea asupra unor nevinovaţi nu poate fi recompensată.

Imaginile satelitului DigitalGlobe despre aceste distrugeri sînt şocant de asemănătoare cu ceea ce am văzut de mai multe ori în trecut, în Sudan. În faţa evidenţelor fotografice disponibile online şi în raportul SSP realizat de Harvard Humanitarian Initiative, nici un guvern sau organizaţie internaţională nu poate invoca în mod plauzibil necunoaşterea sau dezinformarea. Imaginile din raport arată prezenţa în Abyei a cel puţin zece tancuri ale Forţelor Armate Sudaneze, piese mobile de artilerie şi vehicule de luptă ale infanteriei. Analiza imaginilor relevă de asemenea că pînă la o treime din construcţiile civile din Abyei au fost incendiate, iar rapoarte coroborate indică deplasarea a zeci de mii de civili.

Nu se poate concepe nici un fel de bază conformă cu legile sau obiceiurile războiului, care să justifice distrugerea caselor civililor şi jefuirea sau distrugerea unor bunuri furnizate prin generozitatea altor guverne, ce au dorit să sprijine satisfacerea nevoilor urgente ale populaţiei. Şi nu există nici un fel de fundament pentru a spune că acuzaţiile ar fi bazate pe rapoarte fragmentate sau că ar fi pur şi simplu fabricate. În Abyei, faptele sînt atît de clare că nu poate exista nici un pretext pentru inacţiune.

Consiliul de Securitate al ONU ar trebui acum să-şi exercite atribuţia din Capitolul VII de a mandata o echipă independentă de experţi internaţionali care să poată evalua dovezile asupra crimelor comise în Abyei şi să culeagă mărturii înainte ca guvernul sudanez să le aducă la tăcere. Dacă Bashir – care a fost acuzat de Tribunalul Penal Internaţional pentru crime de război, crime împotriva umanităţii şi genocid în Darfur – e într-adevăr responsabil pentru atacul din Abyei, acest fapt în sine ar trebui să oblige toate statele să decidă extinderea investigaţiilor Tribunalului şi la crimele comise în Abyei. Mai mult decît atît, „nordicii" care s-au stabilit acolo, în urma atacului, ar trebui consideraţi mai degrabă complici la crimele regimului, decît civili paşnici care construiesc o comunitate.

Astăzi, guvernele de pretutindeni ar trebui să aplice regula de bază pe care cu toţii am învăţat-o în şcoala primară: agresiunea asupra unor nevinovaţi nu poate fi recompensată. Criminalii de război din guvernul de la Khartoum şi-au pierdut acum chiar şi ceea ce mai rămăsese dintr-o pretinsă autoritate morală. Comportamentul militar al conducerii lui Bashir ar trebui să creeze un protest în toată lumea, aşa încît guvernul său să fie obligat să returneze bunurile obţinute ilegal şi să recompenseze victimele în mod corespunzător.

Dincolo de toate, cetăţenii din Abyei au dreptul fundamental de a-şi hotărî singuri propriul destin, chiar şi în faţa trupelor şi a tancurilor regimului care continuă să ocupe zona. Populaţia din Abyei are dreptul de a alege să-şi reconstruiască spulberata comunitate sub noul guvern independent al Sudanului de Sud, şi nu să fie obligată prin indecizii diplomatice să rămînă sub bocancii armatei lui Bashir.

***John C. Bradshaw** este director executiv al Enough Project, o organizaţie anti-genocid din Washington D.C. **Michael A. Newton** predă dreptul la Universitatea Vanderbilt şi a fost consilierul ambasadorului plenipotenţiar american pentru chestiuni privind crime de război.*

Copyright: Project Syndicate 2011
www.project-syndicate.org

traducere de Andrei MANOLESCU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Relativism şi democraţie

Relativismul este trăsătura esenţială a gîndirii occidentale actuale. Unii, precum Biserica Catolică, cred că e o boală a epocii (vezi celebra enciclică papală „Veritatis Splendor" din 1993, dar şi repetatele intervenţii publice ale papei Benedict al XVI-lea pe această temă). Alţii cred că e o binecuvîntare, precum cred cei mai mulţi dintre filozofii moderni şi postmoderni. Relativismul consacră axiomatic legitimitatea supremă a contextului. Orice judecată, orice idee, orice gest depind de un întreg context cultural (limbă, epocă etc.) şi, ca atare, aşa şi trebuie apreciate, căci un adevăr ultim, absolut, un reper gnoseologic sau etic fix nu există. Spre deosebire de relativismul metafizic, care are origini asiatice (religiile dharmice), care e mai radical şi care apare spiritului european mai degrabă ca o excentricitate, relativismul raţional este, dimpotrivă, un fel de cod esenţial de maniere pentru lucrul în lumea ideilor. Sîntem, adesea în timpul vieţii noastre, exasperaţi pînă la lacrimi sau chiar disperaţi că nu avem certitudini. Lipsa certitudinilor produce confuzii, duce la forme variate de alienare şi la serioase derapaje etice. Lipsa certitudinilor este, în cele din urmă, principala cauză a păcatului, căci credinţa religioasă este o certitudine. Dar, lumea relativismului nu este integral rea şi periculoasă, căci din ea sau cel puţin împreună cu ea s-a născut democraţia, cu efectul ei cel mai important: libertatea individului.

Democraţia şi relativismul raţional se originează cam în acelaşi timp şi în acelaşi loc: în vechea Grecie, cu cinci secole înainte de Christos. Se poate spune că minţile care au rafinat democraţia greacă – adevărat mit pentru toţi cei care, milenii după aceea, vor purta democraţia ca pe un ideal scump – sînt tot aceleaşi care au descoperit subiectivitatea, care au cultivat dubiul ca pe o virtute şi care au arătat că, cu puţină ascuţime a minţii şi cu o bună cunoaştere a naturii umane, orice se poate justifica. Dacă explicăm orice prin relaţie cu alte lucruri de acelaşi ordin, dispare verticala tablei de valori şi, topindu-se într-un spectru infinit de tot mai complicate contexte, condiţia devine cauză, apoi devine scop şi, în final, deplină legitimitate.

Secolul al V-lea î.d.Ch. a fost memorabil. Era epoca sofiştilor, dar şi a lui Pericle, era secolul care va începe cu suirea pe tron a lui Alexandru Macedon, va fi străbătut de Războiul Peloponesian şi se va încheia cu o cupă de cucută băută de Socrate. Un secol plin, un secol care a influenţat mintea europeană mai mult decît oricare altul. Din rărunchii acestui secol, Protagoras a decis: „Individul e măsura tuturor lucrurilor; a celor ce există întrucît există şi a celor ce nu există întrucît nu există". Ironia supremă este că această frază ne-a parvenit complet ruptă din context. Axioma relativismului ajunge la noi complet lipsită de relaţia cu textul în care s-a aflat şi se plasează, ea însăşi, în plin relativism. Unii spun că vorba lui Protagoras e un manifest al umanismului, căci se referă la om în genere ca măsură a tuturor lucrurilor, consacrîndu-l ca centru al lumii. Alţii spun că e un manifest al individualismului şi o consacrare deplină a domniei subiectivităţii. Cuvîntul central al axiomei e *antropos* şi, orice traducere i s-ar da, în sens mai larg ori mai restrîns, zeii sînt detronaţi, adevărul unic e exilat, totul în jur e la scara individului. Oamenii mari dau lucrurilor o măsură amplă, gîndesc în sens larg, simt pe măsură şi văd lumea încercuită de orizonturi intangibile, în vreme ce pentru cei mici, lumea e meschină, buchisită, aglomerată şi îngustă ca o celulă penitenciară. Dar cert este că fiecare are dreptul inalienabil la propria viziune, construită după propriile dimensiuni interioare.

Să alături ideile democratice cu relativismul raţional, nu cred că e o pură speculaţie. Poate că relaţia dintre ele nu este aceeaşi cu cea pe care Max Weber o vede între capitalism şi protestantism, dar e un fapt lesne de observat că, pe parcursul evoluţiei sale, democraţia a cultivat relativismul, şi invers. Aş zice chiar că, unei minţi relativiste nu îi putea corespunde decît o lume exterioară democratică, iar pentru o democraţie nu există o altă gîndire mai potrivită decît cea relativistă. Ca şi relativismul, democraţia se fundamentează pe ideea că nimeni nu deţine adevărul ultim (relativismul a mers pînă acolo încît a spus că nici nu există un asemenea adevăr), că ceea ce contează în primul rînd e individul, adică subiectul, şi că voinţa cetăţii trebuie să fie suma aritmetică a voinţelor subiectelor care populează cu drept de rezidenţă cetatea. După secole de evoluţie, rafinare şi sofisticare, democraţia a ajuns, astăzi, să fie exact acest lucru: o ridicare a subiectivităţii multiplicate la rang suprem. Moftul devine drept, deranjul naşte obligaţii juridice, părerea ajunge literă de Evanghelie.

Pe de altă parte, dacă plasăm relaţia relativism-democraţie în binom logic cu relaţia certitudine-totalitarism, rezultatul e bizar. Mărturiile tuturor celor care au prins, într-o viaţă, şi epoci totalitare, şi epoci democratice spun ceva foarte interesant. În totalitarism, canalele de informare publică erau închise, prin urmare incertitudinea domnea în minţile oamenilor, căci ei pur şi simplu nu ştiau ce (li) se întîmplă. Totuşi, din punct de vedere moral, certitudinea era aproape maximă. Se ştia clar cine sînt cei răi şi cine sînt cei buni, cine este de partea opresiunii şi a puterii totalitare şi cine i se opune, cine e victimă şi cine e călău. Odată intraţi în post-totalitarism, în vremurile progresului democratic, informaţia a început să circule liber şi să fie la îndemîna oricui, ceea ce ar fi trebuit să ducă la sporirea gradului de certitudine. Însă, cel puţin din punct de vedere moral, peisajul s-a tulburat. Amestecul dintre rău şi bine s-a complicat enorm, luminile şi umbrele se compun baroc în chipuri care se schimbă de la o clipă la alta şi gradul de incertitudine a crescut, căci identificarea „bunilor" şi „răilor" a devenit aproape imposibil de realizat în aceşti termeni. Cu democraţia, am coborît în infernul dulce al nuanţei infinite, al lucrului determinat nu de propria-i cauză, ci de propriile-i condiţii, am coborît în lumea relativismului. Mă mîngîi cu ideea că nici nu se putea altfel.

iunie 2007

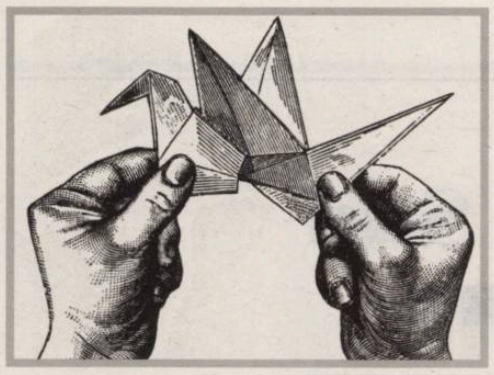

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Un colţ din altă lume

Era la sfîrşit de iunie şi campionatul mondial de fotbal din Germania trecuse deja de faza grupelor. Ziua în care Franţa juca cu Spania. Tocmai vizitasem castelul Chambord de pe valea Loarei, care ni se păruse prost întreţinut (într-un stil aproape românesc) de către statul francez proprietar. Unele ferestre la care se spărseseră geamurile erau acoperite de cartoane puse strîmb. Prin interior sufla vîntul. Am plecat de acolo, bîntuiţi de un adevărat disconfort medieval.

Nu rezervasem hotel pentru acea noapte şi trebuia să căutăm prin împrejurimi un loc de dormit. La un camping care avea şi bungalouri ni s-a spus că, dacă nu avem cu noi cearceafuri, seturile lor ne-ar costa 90 de euro. Fata de la birou nici măcar nu era sigură dacă mai există vreun loc liber în camping şi nu părea capabilă să poată afla mai exact. Aşa că am pornit mai departe şi pe la orele toropite ale amiezii am intrat într-un mic orăşel (cred că Mer), în care toată lumea părea că doarme. Locurile la hotel erau ocupate, pe faţa recepţionerilor se citea plictiseala iar pustietatea din restaurante nu te îmbia deloc să intri. Cineva ne-a îndrumat către un sat din apropiere, cu un han unde totdeauna ar fi locuri libere. Am luat-o pe nişte şosele înguste şi pustii, cu asfalt perfect, printre lanuri galbene de grîu, peisaj tipic pentru Franţa. M-am bucurat de cîteva viraje pe care le-am putut ataca în viteză şi am zărit în depărtare turla ascuţită a unei biserici. Era un sat pătrat, cu cel mult cîteva zeci de gospodării, dar cu o biserică mare şi o piaţă impunătoare în mijloc. Cele mai multe case erau aliniate de jur împrejurul pieţei. În rest, mai existau doar vreo trei străduţe foarte scurte, cu cîteva case pe fiecare parte şi care se pierdeau în lanurile de grîu care înconjurau satul. Cătunul era parcă desenat cu rigla.

Am întrebat de han şi ni s-a arătat o casă veche de piatră cu etaj şi cu toate obloanele de lemn trase. Uşa de la intrare era şi ea acoperită cu un oblon bleu pe care era instalat un lacăt mare. Omul cu care intrasem în vorbă ne-a sfătuit să aşteptăm şi a format un număr la mobil. A vorbit cu cineva şi ne-a spus că proprietara vine în cinci minute. După numai vreo două, de după colţ a apărut o femeie fără vîrstă, îmbrăcată cochet. Ne-a salutat, ne-a întrebat de unde sîntem, apoi a început să descuie lacătul cu mişcări hotărîte. Nu ştiam ce ne aşteaptă, dar în acea seară oricum nu mai avem unde să mergem în altă parte. Eram singurii clienţi din acel moment, dar părea că de foarte multă vreme nu mai trăsese nimeni pe acolo. Înăuntru era întuneric şi răcoare. Proprietara a început să desfacă obloanele de la ferestre, cu multe scîrţîieli. Ne aflam într-o încăpere cu mese acoperite cu muşama şi scaune de lemn ieftine. Parcă pătrunsesem într-un film cu Rezistenţa franceză. Femeia ne-a condus la etaj, unde a deschis o uşă cu o cheie mare. S-a dus la fereastră să împingă şi obloanele de acolo, iar lumina roşiatică dinspre apus a luminat brusc camera. Avea podele de lemn, paturi simple de fier şi un dulap masiv ale cărui uşi pictate cu flori nu se închideau bine. Într-un colţ era o chiuvetă. Toaleta era în altă parte, suspendată parcă într-un capăt întunecos al culoarului. Ajungeai acolo ghidat de ţîrîitul unui fir de apă, care lăsase urme de rugină în vasul de porţelan.

Strania senzaţie că nimerisem în spaţiul şi în timpul altcuiva.

Franţuzoaica ne-a adus cearceafurile şi ne-a întrebat dacă totul e OK. Hanul ne crea strania senzaţie că nimerisem în spaţiul şi în timpul altcuiva. Un colţ pierdut într-o regiune, altfel, cît se poate de celebră. Fără să aibă cine ştie ce pretenţii, locul era totuşi primitor iar, în acel moment, siguranţa unui acoperiş peste noapte era pentru noi cel mai important lucru. Preţul ni s-a părut rezonabil iar proprietara s-a oferit să ne dea şi cina. Ne-a pregătit cîte o porţie de linte cu bucăţi de carne. Cred că nu mai mîncasem linte, ştiam de ea doar din poveşti. M-a întrebat dacă vreau vin obişnuit sau superior. Dintr-un impuls de moment, am zis „superior". Am vrut să nu cumva să-i fac impresie proastă dar... chiar asta i-am făcut. Un gest al ei cu capul, aproape imperceptibil, m-a făcut să înţeleg că nu i se pare tocmai potrivit să bei vin ales la o mîncare de linte. Mie, oricum, masa mi s-a părut senzaţională.

Am întrebat-o dacă n-o interesează marele meci pe cale să înceapă. „Football?" „France – Espagne." „Oh là là!" Faţa i s-a luminat şi m-a rugat s-o însoţesc într-o debara plină cu aspiratoare şi mese de călcat. Într-o cutie era un televizor plin de praf pe care am ajutat-o să-l scoată şi să-l bage în priză. Urmărind meciul, m-am simţit mai liniştit. Era ca un fel de reluare a contactului cu o lume cunoscută, o dovadă că nu eram complet pierduţi. Proprietara nu s-a arătat interesată nici măcar de scor. La sfîrşitul partidei, de prin sat s-au auzit cîteva urale (Franţa cîştigase cu 3 la 1).

A doua zi, după ce am primit cîte o cafea şi un croissant, am plecat pe drumul nostru, spre alte castele de poveste. După o vreme relativ scurtă, am descoperit că nu-mi mai pot aminti nicicum numele satului şi nici pe cel al hanului. Google cu hărţile sale nu mi-a fost de vreun folos. Uneori, mă întreb dacă locul acela chiar a existat.

ready made

„Denumirile: *forţe statice* şi *forţe dinamice* urmează a fi părăsite, nefiind raţionale. De asemenea, nu este corect a spune: «probleme *static* nedeterminate», cînd în realitate sunt «probleme *rigid* nedeterminate»."

Ing. Aurel Persu,
Priviri noui ce rectifică şi simplifică studiul mecanicei,
comunicare făcută la Academia de Ştiinţe din România, în şedinţele din 15 aprilie şi 20 mai 1942

PUBLICITATE

PUBLICITATE

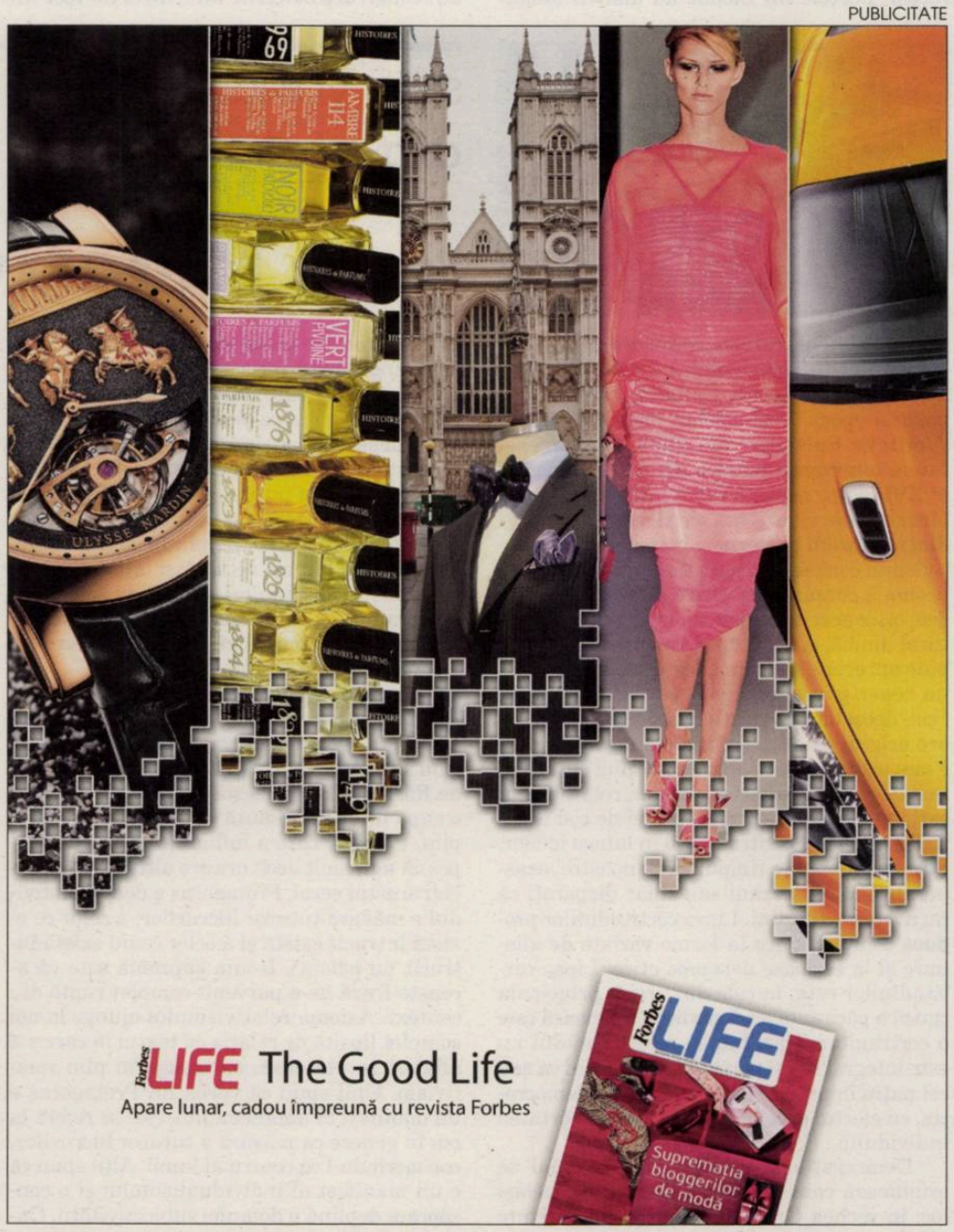

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Rătăcit printre obiecte

Ce arunci şi ce păstrezi? Şi, măcar din cînd în cînd, nu poţi să nu te întrebi şi de ce? De ce să arunc o parte din mine, de ce să păstrez ce nu mai are nici un sens pentru mine? Dar ce sens?...

Cînd toate obiectele care te-au înconjurat ani şi ani de-a rîndul devin o viaţă într-un camion, mutatul capătă dimensiuni ontologice. Iar cînd părăseşti casa *ta* pentru a te muta în casa *lor,* unde au trăit şi murit părinţii tăi şi unde tu ai refuzat dintotdeauna să locuieşti vreodată, această „ontologie" începe să fie bîntuită de stafii şi are nevoie de exorcizări.

A trebuit să fac mai întîi curat în casa alor mei. Organizare de şantier. Împovărătoare impietate. A trebuit să arunc din lucrurile lor pentru a face loc lucrurilor mele. Cu ce drept însă, cînd părinţii mei nu mai sînt de faţă să-şi apere aparteneţele? Dar ce să fac, de pildă, cu aceste două sertare cu dopuri sau cu acest sertar cu şuruburi, piuliţe, capete de sîrmă, clame...? Ce rost avea această nevoie compulsivă de a păstra totul? De fapt, ştiu foarte bine, dar încerc să fiu „raţional"... Le arunc deci dimpreună cu toate tratatele alea prăfuite de medicină de la începutul secolului trecut. Dar ce să fac cu fotografiile? Majoritatea nu-mi spun nimic, nu recunosc pe nimeni. Unele au însă acel farmec discret al trecutului, al unor filiaţii ascunse care te privesc de peste timp, chiar dacă tu nu le mai vezi. Le păstrez pe toate şi vom mai vedea... Şi-apoi mobila! Uriaşa masă din sufragerie, cu jilţurile sale impunătoare. Doamne, ce aglomeraţie de fantome! Cîte bucurii, dar şi cîte psihanalizabile suferinţe, refulate, tăcute, date uitării! O păstrez, din motive „raţionale": e frumoasă şi oricum nu avem bani să cumpărăm alta. Dar nu şi dormitorul! Şi în primul rînd nu patul, acesta trebuie schimbat primul!

Speriată, a început să lege cîte un bileţel de fiecare obiect pentru a ţine minte la ce foloseşte fiecare.

Cred că toţi cei care au divorţat sau s-au despărţit dintr-un motiv sau altul de o persoană cu care au împărtăşit, o vreme, viaţa lor, a doua zi după trezire au schimbat patul...

Mă apuc apoi să strîng lucrurile din casa mea. Încep cu cărţile. Sînt multe şi nu pot să le iau pe toate, mai ales că multe dintre ele au devenit între timp inutile. Inutile? Dar nu numai despre utilitate este vorba! Aceste trei rafturi mari, pline cu cărţi ale şi despre Piaget, de pildă, ce să fac cu ele? Mă aşez pe un scaun şi le privesc lung. Arheologie de sine. Cele trei rafturi sînt un strat geologic în existenţa mea, compact, vizibil, acoperit de alte straturi. Îmi dau seama că, în acea vreme, am fost, probabil, unul dintre cei mai buni cunoscători ai lui Piaget din ţară, dar nimeni nu a avut ocazia să afle asta vreodată şi eu însumi am uitat acest lucru de mult timp... A trecut peste un sfert de veac de cînd nu le-a mai atins cineva şi este practic sigur că nimeni nu se va mai apropia de ele vreodată. Decid totuşi să le păstrez, să fie acolo...

Cînd toate cărţile au fost selectate, sînt înconjurat de scheletul bibliotecii pe care am proiectat-o pentru biroul meu, cu peste treizeci de ani în urmă. Alt strat geologic. Simt mirosul de lemn de atunci şi gustul de început de viaţă nouă. A durat doisprezece ani ca să terminăm casa, astfel că pînă să fie gata şi biroul meu, au crescut copiii şi a trebuit să-l mut pe cel mare în camera la care visasem. Stau pentru prima dată, singur, în „biroul meu", pustiu...

În sfîrşit, mă mut. Mă aşez la biroul meu. E nou. Biblioteca din jur este însă a tatălui meu, care a moştenit-o de la tatăl său. În dreapta mea, pe perete, soţia mea a bricolat un caleidoscop de fotografii de familie. Sau poate nu... Sînt poze vechi, majoritatea sepia, frumoase, zîmbitoare, trecute. Recunosc doar două-trei personaje. Restul sînt fie rude necunoscute, fie cine ştie ce trecători prin viaţa alor mei. Dar ce contează, este un tablou de rudenie în căutarea unui autor!

Îmi dau seama brusc de analogia cu Muzeul Ţăranului Român. Bernea nu a pus în scenă viaţa ţăranilor din România, ci rudenia lor spirituală eternă, fără referinţe empirice, nedatată şi utopică. A refuzat legatul împovărător al fiecăruia pentru a le înălţa icoana comună, a Ţăranului interior. La fel şi aici: fotografiile mele refuză genealogia strictă de familie pentru a înfăţişa doar filiaţia generică a trecutului. Declaraţie de pioasă independenţă şi mîndră apartenenţă...

Rămîn însă pierdut, dezorientat... Va mai trece timp pînă să ajung din nou *acasă!*

Rătăcit printre obiecte, îmi aduc aminte de povestirea unui amic despre o bătrînică lovită de un început de Alzheimer. Speriată, a început să lege cîte un bileţel de fiecare obiect pentru a ţine minte la ce foloseşte fiecare. Nu cum îl cheamă, ci la ce e bun: pentru stropit grădina, pentru înlocuit robinetul de la chiuveta din bucătărie, pentru bătut cuie în grindă, pentru cîrpit cămăşile lui Vasile etc. Cu migală şi răbdare, toate obiectele adunate în gospodărie au fost astfel etichetate. A rămas un capăt de aţă, abandonat într-un sertar. Bătrînica l-a strîns cu grijă, l-a legat de un petic de hîrtie şi a scris pe el: *nu foloseşte la nimic*. După care l-a pus la locul său, în sertar...

Povestea e prea frumoasă ca să fie adevărată. Dar sigur a fost reală!

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

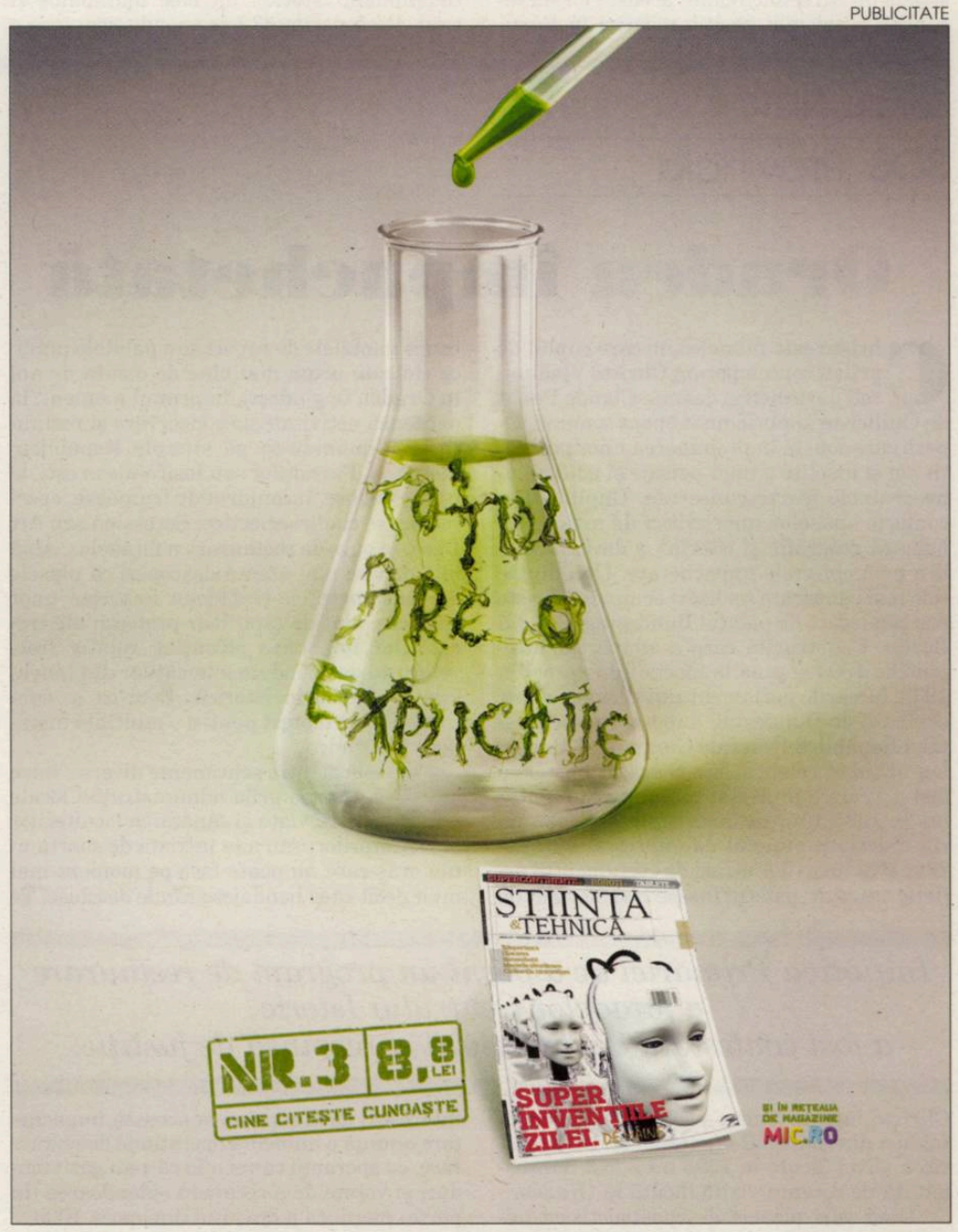

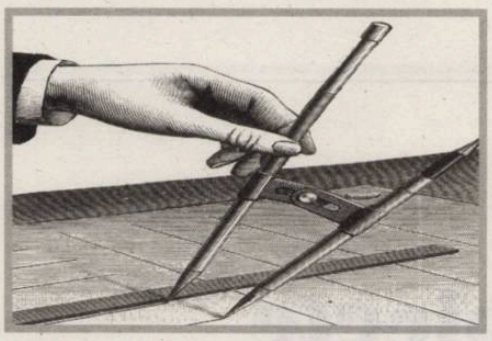

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Crime în serie

Orice li s-ar spune şi de către oricine, demolatorii sînt hotărîţi să nu mai lase în picioare nici una dintre casele care făceau tot farmecul vechiului oraş.

Comisia tehnică de urbanism de pe lîngă Primăria Capitalei a primit zilele trecute un proiect care are în vedere desfiinţarea a 6 clădiri din jurul Ambasadei Franţei, plus încă 3 despre care aflăm doar acum că sînt condamnate din 2009, deci 9 în total. Firma care se pregăteşte să înlocuiască aceste case, datînd din anii 1890-1930, cu blocuri avînd între 5 şi 10 etaje, este a dlui Sorin Gabrea, fost arhitect-şef şi în prezent preşedintele comisiei care are de avizat proiectul. Conflict de interese! Penal, se zice.

Văzînd în *Observatorul urban* lista viitoarelor victime ale acestei lăcomii, nu mi-a venit să cred. Mai întîi, la colţul străzii Christian Tell cu intrarea cu acelaşi nume, pentru numerele 16 A şi B şi 18 sînt preluate reglementările unui PUZ care a fost adoptat printr-o hotărîre din 2009 a Consiliului General al Municipiului. Ele se aliniază pe o alee pe care, altădată, se făcea coadă la consulatul francez, dominată de silueta înaltă a unui edificiu în care acum s-a întors ordinul savant al Asumpţioniştilor, după ce fuseseră goniţi de acolo în 1948. Casa de la nr. 16, împodobită cu mascheroane, colonete şi înfloriturI de stuc, întoarce spre stradă un zid semicircular: această formă rotunjită n-am mai găsit-o nicăieri în Bucureşti şi este o supravieţuire a arhitecturii Empire. A fost, de prin 1898, locuinţa pictorului Alexandru I. Ghika. La fel de frumoasă şi mai bine păstrată este, de partea cealaltă a aleii, căsuţa în stil neoclasic de la nr. 20, de aceeaşi vîrstă. Toate clădirile menţionate pînă aici urmează să dispară, ca să cedeze locul unor blocuri P+5. Elementul cel mai agresiv al proiectului vizează nr. 22, unde e chiar Liceul francez! Această casă, fără etaj ca şi cele precedente, numai cu mansarda în acoperişul căreia s-au deschis acum nişte tabachere, e unul dintre primele exemple de stil neoromânesc: ea exista deja în 1890, cînd îi aparţinea lui P.S. Aurelian (1833-1909), renumit economist şi agronom, preşedinte al Academiei Române şi, în anii 1896-1897, prim-ministru. Ideea de a împlînta acolo o construcţie de 10 etaje, vizibilă din Piaţa Romană, este de neconceput. În vecinătatea nemijlocită, numărul 24, o casă elegantă cu parter înalt şi trei etaje (vor fi şase!) formează colţul cu Bdul Dacia. A fost de curînd restaurată, intenţia de a o demola n-are nici o justificare. Peste drum, nr. 31 este blocul imens care se întinde de la cotitură pînă dincolo de colţul opus cu Dacia. Construcţia care-i va lua locul acestei mega-urîţenii ar fi să aibă 9 etaje. Un caz asemănător pe str. Biserica Amzei, la nr. 27, dacă ocolim Ambasada Franţei şi casa Oteteleşanu de la 1900 (monument istoric): un bloc mătăhălos şi trist. Va fi dărîmat? I se va substitui încă o clădire nouă, tot cu 9 etaje. Imediat după aceea, pe str. Mendeleev, la nr. 37, unde erau pînă de curînd Curtea de Conturi şi sindicatul Prolex, se găseşte un bloc de şapte apartamente (cel de la parter are peste 350 de metri pătraţi!). O friză sculptată Art Nouveau îi dă personalitate acestei clădiri, altfel banală, dar impunătoare: P+3, întinzîndu-se foarte adînc în spate, unde – zice firma – se dansează „topless“. Construit la începutul anilor '30 de Heinrich Marcovici, director la întreprinderea „Granitul“, blocul a fost cumpărat în 1940 de industriaşul N. Tanaşoca, de la familia căruia a fost naţionalizat în 1950. Istoria terenului, reconstituită de curînd, merge în trecut pînă în 1841, cînd era proprietatea unor boiernaşi din familiile Clinceanu şi Pitişteanu, cu tradiţie cărturărească. Acolo a locuit, din 1886 pînă la moartea sa în 1898, Ioan Georgescu, sculptorul statuii lui Lazăr. Aruncăm aceste amintiri şi mai facem cinci etaje.

Firma aparţine lui Sorin Gabrea, fost arhitect-şef şi în prezent preşedintele comisiei care are de avizat proiecte.

© R. Avram

În acelaşi cartier, deşi nu sînt semnalate în *Observatorul urban*, alte două case aşteaptă să fie ucise. Pe str. Nicolae Iorga, numerele 30 şi 28 în stilul neoromânesc al anilor 1920 sînt părăsite şi *„for sale“*, ceea ce înseamnă moarte sigură. La una dintre ele, cea care, dacă nu mă înşel, a fost ultima locuinţă a lui N.D. Cocea (1880-1949), acoperişul este chiar sfîrtecat ca să grăbească degradarea.

Dacă aceste proiecte vor fi aduse la îndeplinire, caracterul întregii zone s-ar schimba. Împlîntarea unei enclave noi în contextul vechi este totdeauna fatală acestuia: oala de metal lîngă oala de lut!

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Sergiu NISTOR

SOS Provincia

Oradea împachetată

Christo este numele sub care cuplul de artişti contemporani Christo Vladimiroff Javacheff şi Jeanne-Claude Denat de Guillebon şi-au semnat opera comună. Operă care constă în propunerea unor percepţii noi şi insolite a unor peisaje şi edificii, uneori unele foarte cunoscute. Cuplul care, conform spuselor unor critici de artă, „ambalează geografia şi istoria“, a devenit celebru prin obiectele împachetate. Una dintre cele mai cunoscute realizări semnate Christo fost cea legată de palatul Bundestag-ului din Berlin. Construcţia care a adăpostit, începînd cu 1894 şi pînă la incendiul istoric din 1933, lucrările parlamentului german, a fost preluată de Bundestag după mutarea capitalei Republicii Federale Germane la Berlin. Un arhitect celebru, Sir Norman Foster, a fost cel care a proiectat restaurarea palatului. În 1995, timp de două săptămîni, şantierul a devenit punctul de interes al berlinezilor şi al turiştilor atraşi de evenimentul artistic anunţat: palatul fusese transformat de Christo într-un imens pachet, înfăşurat în falduri din material (aparent) textil. Amintirea vîlvei făcute în 1995 mi-a fost împrospătată de recenta vizită făcută la Oradea.

Cînd vezi plasele de construcţii ce îmbracă imobilele de raport sau palatele publice ridicate acum mai bine de o sută de ani în Oradea te gîndeşti, în primul moment, la o intensă activitate de conservare şi restaurare. Plimbîndu-te pe străzile Republicii, Moscovei, Patrioţilor sau Iosif Vulcan eşti, la prima vedere, înconjurat de frumoase, spectaculoase clădiri eclectice, Sezession sau Art Deco, în curs de restaurare a faţadelor. Abia la o privire mai atentă descoperi că plasele de construcţii, ce-ţi dădeau impresia unor şantiere, sînt de fapt doar protecţii ale trecătorilor împotriva situaţiei, relativ frecvente, de desprindere a bucăţilor din tencuiala şi decoraţia istorică. Este ca şi cum Christo s-ar fi oprit pentru o multiplă instalaţie la Oradea.

Oscilezi între sentimente diverse: între a aprecia grija administraţiei locale pentru viaţa şi sănătatea locuitorilor şi vizitatorilor, sau a te întrista de soarta unui oraş care nu poate face pe moment mai mult decît să-şi bandajeze rănile deschise. Te interesezi dacă nu cumva această împachetare anunţă o iminentă operaţiune de restaurare, cu speranţa că vei afla că s-au găsit fonduri şi voinţe de a recupera splendoarea (în parte) pierdută a oraşului din epoca 1900.

Iniţiativa Primăriei de a porni un program de restaurare a faţadelor Centrului Istoric a fost contestată de prefectură şi respinsă de justiţie.

© S. Nistor

Din păcate, nu este aşa: iniţiativa Primăriei de a porni un program de restaurare a faţadelor Centrului Istoric a fost contestată de prefectură şi respinsă de justiţie. Realizezi că, în absenţa unei modificări majore în relaţia dintre puteri (locală, executiv şi justiţie), pentru mult timp de acum înainte frumoasele detalii Sezession, ce au făcut faima arhitecturii orădene, nu vor putea fi admirate decît în albumele de artă. Cu această frustrare în suflet, te mulţumeşti cu a te bucura de ce se poate încă vedea sau fotografia, într-un amalgam de detalii de tîmplărie istorică, încă păstrate, şi termopan, de feronerie elegantă şi antene parabolice. Şantierul încheiat al restaurării Teatrului Naţional şi cel – în derulare – al restaurării Cetăţii îţi dau speranţa că, dacă conflictele generate de politic se vor stinge sau măcar de-fundamentaliza, se vor găsi şi pentru patrimoniul epocii moderne o soluţie, dar şi capacităţile profesionale şi tehnice care să o potenţeze.

Pînă atunci, în fiecare zi, eficiente echipe de alpinişti utilitari mai împachetează o faţadă, într-o activitate ce poate constitui simbolul trist al stării patrimoniului construit în România: bandajarea monumentelor istorice.

Sergiu Nistor *este conferenţiar la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti şi preşedinte al ICOMOS România.*

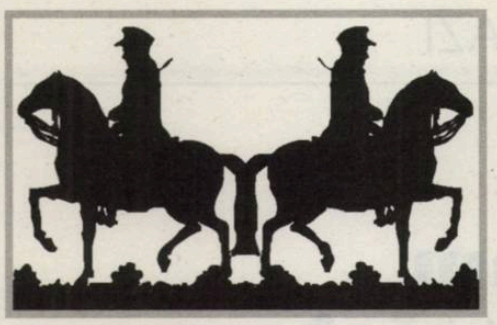

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de centru...

Note informative ca exerciții de concizie

„Cînd vom da, în fine, romane în două fraze?“
(Nu știu cine, nu știu unde)

Tîrziu a observat că vanitatea îi este mult mai dezvoltată decît inteligența.

Putea fi, uneori, atît de demn încît îl lua frica și renunța.

Nu a cunoscut niciodată hazul lucrurilor și totuși orice frază o începea cu „eu“.

Nu a suferit niciodată de oportunism fiindcă întotdeauna a fost de partea majorității.

Nu a înțeles niciodată ce înseamnă să nu poți lăsa o carte din mînă.

S-a străduit toată viața să nu o ceară în căsătorie și ieri a sărbătorit singur, în Parîng, 55 de ani de cînd o iubește.

Caractere, destine, idei în două fraze.

I-au trebuit mulți ani ca să priceapă că toată viața lui a fost guvernată de doar două întîmplări: prin forța lucrurilor, nu a trebuit să aibă grijă de părinții săi emigrați și nu a avut copii.

Mascul, viril, nu a găsit niciodată de (bună)-cuviință să discute cu bărbații cum face el dragoste și alte intimități din domeniu.

Foarte timid, nu l-a întrebat pe nici un amic de-al său: de ce mă bați la cap?

Toată viața a fost obsedat să nu jignească și să nu lingușească pe nimeni și astăzi e convins că va plăti pentru asta.

A ajuns la 90 de ani și încă nu-i e greață de viață.

Pe măsură ce îmbătrînește, este tot mai iritat pentru că în seminariile de marxism niciodată nu li s-au pus la dispoziție replicile celor făcuți praf de Marx sau Lenin.

Nu știe nici pînă azi ce l-a făcut să nu vadă în nici un semen o slugă a sa, o ființă căreia să-i poruncească, și nu încearcă să analizeze această carență.

Crescut mult timp în spiritul luptei de clasă intransigente, s-a ferit, în adolescență și tinerețe, de omenie – noțiune prea vagă ideologic; acum, la bătrînețe – de data asta din dezgustul față de ceaușismul care consacrase „comunistul de omenie“ – noțiunea

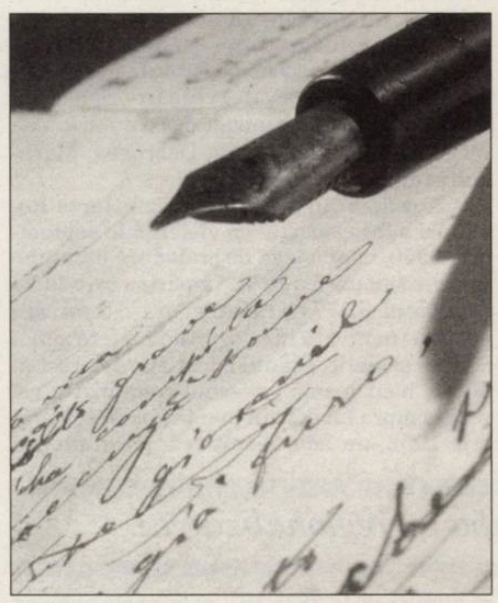

tot i se pare o limonadă stătută.

Într-o bună dimineață s-a trezit iluminat: lumea e divizată în necazuri mari și necazuri mici, ale lui fiind enorme.

Ceea ce-l descurajează tot mai mult este că nu cunoaște nici un specialist notoriu și incontestabil în modestie, mai toți (poate cu excepția lui Cehov) apărîndu-i ca impostori.

Într-o seară, după '89, mi-a spus că pentru el cea mai puternică imagine a regimului socialist a fost un cantor de la Sinagoga Mare care cînta și în ansamblul MAI.

De la cutremurul nipon de peste 9 grade a luat obiceiul ca în loc de „bună ziua“ sau „la revedere“ să-și salute colegii ca toți japonezii: aplecîndu-se ușor și împreunîndu-și palmele.

Era ridicolă, o știa, dar nu-i păsa și punea la inimă toată mizeria din Bangladesh și Haiti.

Din clipa cînd omul acela a enunțat, fără emfază, că „românul s-a născut subversiv“, omul acela i-a devenit și mai drag.

Zicea că are un humor nebun, ieșit din comun, și totuși nimeni nu rîdea.

De la 50 de ani, din acel *„mezzo del camin“*, se lămuri că nimic nu e absurd pe lume – doar ceea ce se numește normalul – și după alți 50 încă nu se răzgîndește.

Avea o grijă (aproape) monstruoasă să nu gîndească în termenii inocenței.

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și coate

Zvîcnetul

Dacă vi se întîmplă să călătoriți cu mașina prin România, și dacă aveți ghinionul să dați peste un drum în lucru, la care se circulă pe un singur sens, fiți atenți la ce se întîmplă, cîtă vreme stați la coadă. S-ar putea să aveți suficient timp încît să observați că pe marginea drumului zac dune de gunoaie. Asta dacă nu sînt rigole, care s-au umplut deja, cu aceleași gunoaie. E normal. Compatrioții noștri, urmați în clasament, la mică distanță, de șoferii tirurilor turcești, se gîndesc gospodărește că, dacă tot s-au oprit pe marginea drumului, e vreme de făcut curățenie prin mașină. Ce-i de prisos se aruncă afară. Dar nu zăbovim prea mult la contemplarea acestui fapt seducător care încă atestă „puritatea“, „farmecul“ și „libertatea“ unei țări periferice a Comunității Europene. Ceea ce ne interesează acum, la coadă – așteptînd cuminți, în mașini, să mergem mai departe – e *zvîcnetul*. Nu trebuie să faceți vreun efort în a-l căuta. Apare sigur, fără să se lase așteptat prea mult. În atmosfera convenției elementare a faptului că toată lumea e egală în situația asta, că trebuie să stăm la coadă, apare această pulsație, acest spasm al firii noastre – *zvîcnetul*. Revolta instantanee, răzbunarea pe o istorie condamnată la incertitudine, lovitura prin surprindere, plasată în plină figură, gestul fulgerător de frondă la adresa celor care spun că ne dezmeticim foarte greu. Adică *zvîcnetul*. Ce s-o mai lungim?! Mica explozie a unor orgolii terfelite de veacuri. Mai pe românește, la coada la care am luat-o razna cu figurile de stil, întotdeauna, cineva țîșnește pe lîngă toți fraierii care așteaptă la rînd, băgîndu-se cît poate de în față, să poată trece înaintea ălorlalți. E *zvîcnetul*. Clipa de străfulgerare în care nu te mai controlezi, și răzbuni, printr-un gest, cîteva sute de ani de dominație turcească, austro-ungară, rusească, de care s-o mai găsi. E momentul în care poți învinge tristețea istoriilor personale și ale nației, trecînd fulgerător, concentrat, mobilizat, încordat, în fața ălora care stau la rînd.

Dacă vreți să dați peste *zvîcnet* în toată splendoarea lui, dacă aveți chef să-l observați în habitatul lui natural, așa cum v-ați uita la păsări într-o deltă, așa cum v-ați uita la dansul nupțial al cocoșului de munte, făcînd să freamete roua zorilor, așezați-vă la orice coadă. Nu contează la ce. Important e să fie coadă. Esențial e să trebuiască să se stea la rînd, în ordine, pentru a se face ceva, pentru a se vinde ceva, pentru orice. Prin urmare, stați un pic la rînd. N-o să vă pară rău. Și nici măcar n-o să trebuiască să așteptați prea mult. *Zvîcnetul* nu se lasă așteptat. Se simte, de departe, ca un ecou slab, ca o pulsație abia sesizată, ca ceva care vine, dar nu știi ce e și de unde apare. Ei, Doamne, ce să fie?! E *zvîcnetul*. E țîșnirea în față. E pulsația glorioasă a ceva mai greu de definit decît fulgerul globular. E momentul în care legile clasice ale fizicii dispar, lăsînd loc *teoriei corzilor*. Da, e vibrația invaziei de neoprit a unei dorințe cosmice de a trece în fața celuilalt.

Contextul energetic cel mai prielnic al *zvîcnetului* e dat de orice fel de aglomerare umană. Nu e obligatoriu însă, sub nici o formă, să înțelegem prin *aglomerare* cine știe ce mulțimi de oameni care înnegresc orizontul. Nici vorbă de așa ceva. O aglomerare e, să zicem, pîlcul de cetățeni care așteaptă sosirea unui mijloc de transport în comun. Nu contează că e metrou, autobuz sau tramvai. *Zvîcnetul* e, aici, în definiția lui mică. În faza larvară a dezvoltării dimensiunilor sale care, finalmente, scapă puterii de observație fără echipamente specializate. Aici, *zvîcnetul,* aflat într-un soi de copilărie jucăușă, se vede ca o fluturare, ca o zbatere de aripă, ca o decolare a unei păsări de apă. Nu contează vîrstele celor care alcătuiesc pîlcul de cetățeni în așteptarea mijlocului de transport în comun. Vibrația asta îi traversează pe toți, indiferent de glumele la care rîd, de cărțile care le-au luminat viața sau de emisiunile de divertisment care le-au deschis ochii asupra felului de alcătuire a lumii ăsteia.

Mai interesant, în absența unei mize aparente, e la trecerea de pietoni. N-ai zice, dar e unul dintre locurile unde *zvîcnetul* poate fi observat în cele mai bune condiții. La prima vedere, poate că acest context ar putea fi privit cu o oarecare neîncredere. Ei bine, surpriza e pe măsură. S-ar putea spune că la o trecere de pietoni ar trebui să domnească fundamentul absolut al democrației. Ce poate fi mai pentru toată lumea, mai adresat tuturor, decît o trecere de pietoni? Hm... Lucrurile nu stau tocmai așa. O trecere de pietoni, la noi, poate fi un adevărat prag al selecției naturale. Poate fi un examen al aptitudinilor de supraviețuire în jungla urbană. *Zvîcnetul* își găsește aici, în momentul de start, atît la pietoni, cît și la șoferi, unul dintre cele mai potrivite medii de manifestare. Trecerea de pietoni e un teritoriu al competiției absolute. Iar miza asta uluitoare se vede pe figuri, se ghicește în tensiunile mușchilor și tendoanelor acoperite de haine, palpită în starea generală, în situația, în provocarea de a aștepta momentul de start al traversării. *Zvîcnetul* face din ceva aparent banal, un teritoriu al luptei orgoliilor, al instinctului competiției. Motoarele se ambalează, roțile se mișcă încet, imperceptibil, pregătind sprintul glorios și izbăvitor, mîinile se crispează pe volan, picioarele tremură ușor, în efortul de domolire a relațiilor etern conflictuale, dintre ambreiaje, frîne și accelerații. De cealaltă parte, pietonii stau ca atleții, gata să fure, dacă se poate, cîtimea de start care scapă oricăror scule de măsurare a timpului.

Zvîcnetul se mai poate vedea și la lifturile din spitale. Dar e prea trist. Povestea și-ar pierde și ultima urmă de haz, pe care, de fapt, nu l-a avut deloc.

Cătălin Ștefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

un sport la Răsărit

De săpat în grămadă

În condițiile în care tot zicem că ne-am săturat de mizeriile și de stadioanele fotbalului autohton, lăsăm tribunele de la Cupa Națiunilor (adică de la interesantul turneu de Rugby din București) și mai goale?

Nu știu cît de tare s-a săturat mulțimea de fotbal, dar e limpede că pasiunea nu e o ecuație cu rezultat constant. Cum ar zice ostașul sovietic: *niet votki, niet liubov* – adică unde nu-i cultură, vai de pasiune. Dacă ne hrănim cu nutrețuri inferioare mi-e teamă că n-o să ne tragă niciodată ața spre cursele de la Longchamps. Fotbalul ăsta, cînd se retrage, e ca o armată de uzbeci, nu lasă locul liber, ci loc pîrjolit. Sporturile „nobile“ tind astfel să devină bucurii vinovate ale unor secte, căci nu sînt nici promovate, nici înțelese în sens larg. Vina nu e numai a rumânului, cum îi zice Țiriac, care ar fi prost și fără intelect pentru finețuri. Rugby-ul a pierdut această realitate, deci n-are decît șansa de a și-o construi pe cea viitoare. Stadioanele ar trebui înțesate de copii aduși nu cu arcanul, ci cu o poveste. Există destule discipline cu oameni inteligenți și bogați pe dinăuntru astfel încît să poată lumina drumul. Rugby-ul, care îl ține pe mitocanul galez de provincie, spre exemplu, să nu cadă cu totul în pahar, are cu ce să vrăjească. Dar e de săpat la greu. Ca în grămadă.

Radu NAUM

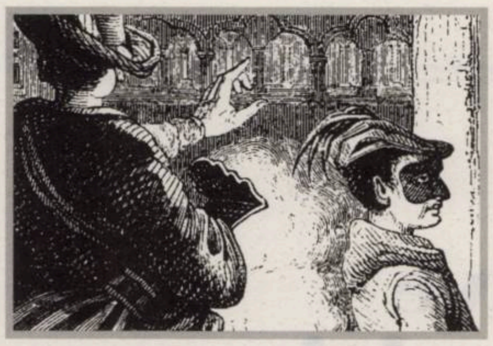

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Hai să ne jucăm de-a conflictul etnic!

Dezbaterea din ultima săptămînă privind intenţionata „regionalizare" a României s-a blocat într-o dispută privind statutul viitor al judeţelor în care etnicii maghiari sînt azi majoritari. Unul dintre partidele la guvernare – PDL, cel ce propune opt entităţi administrative – crede că dacă oraşul Miercurea Ciuc va fi adus alături de oraşul Braşov în aceeaşi „regiune" (sau „voievodat" ş.a.m.d.), atunci va fi mai bine pentru toţi, fondurile europene vor fi mai atrase, laptele din euro şi mierea din albine de Bruxelles vor curge etc. Opus acestei variante, alt partid la guvernare – UDMR, care desenează 16 regiuni – spune că, dacă Miercurea Ciuc va fi pus alături de Braşov, se comite o ofensă identitară: maghiarii, din majoritari în vatra lor istorică, vor ajunge minoritari la nivelul „regiunii" etc. La rîndu-i, opoziţia – USL – are propriul proiect care nu-i în acord cu nici unul dintre cele două pomenite, dar nici nu este, prin aceasta, mai clar decît ele. Drept care întreb: din ce anume rezultă necesitatea imperioasă a unei regionalizări (în afara intereselor politice, conjuncturale), cîtă vreme nu cădem – experţi şi politicieni – de acord în privinţa trasării ei? Decît să pierdem vremea cu astfel de nonsubiecte, nu mai bine rămînem ne-„regionalizaţi" pînă reluăm creşterea economică şi pînă ce ne calmăm social pe fondul unei umbre de prosperitate (sperate) viitoare? Sau, dacă tot ne arde de reorganizat, de ce nu uzăm de vechile provincii: Oltenia, Dobrogea, Maramureşul, Banatul ş.cl.?

Tot nu-i clar: care-i graba cu regionalizarea?

Să vedem cum am ajuns aici. Harta României a fost „spartă" cu violenţă în septembrie 1950, cînd o lege de „raionare administrativ-economică a RPR" împărţea ţara în 28 de regiuni şi 177 de raioane, într-o încercare nefastă (motivată ideologic) de copiere a modelului sovietic. Planul a fost atît de prost aplicat, încît însuşi guvernul comunist a revenit asupra lui doi ani mai tîrziu: în septembrie 1952, un nou decret reducea numărul regiunilor de la 28 la 18 – printre ele apărînd şi *Regiunea Autonomă Maghiară*. În decembrie 1960, „reorganizarea" din 1952 s-a mai reorganizat o dată, din 18 regiuni au rămas 16, iar *Regiunea Autonomă Maghiară* a fost redesenată (mai mică) drept *Regiunea Mureş – Autonomă Maghiară*. Aşadar, o primă observaţie: nu Ceauşescu, ci Gheorghiu-Dej e primul care „diluează" ponderea maghiarilor în zonă (dacă RAM avea 77% maghiari, în RM-AM procentajul lor era de 62%). În fine, în februarie 1968, regimul Ceauşescu desfiinţează regiunile & autonomia şi revine (tot după o logică politică) la împărţirea „tradiţională" pe judeţe – dar fără a prelua componenţa, conturul sau numele fostelor judeţe istorice.

Mai alaltăieri, într-o emisiune TV, dl deputat Attila Korodi îmi spunea că atunci, în 1968, maghiarii au protestat energic împotriva desfiinţării RM-AM – ba chiar că s-ar fi dat foc unui post de miliţie etc. Sincer, nu ştiam acest lucru. La Craiova, unde eu taman gînguream în cinstea împlinirii la termen a unei cincimi din primul meu cincinal, n-a ajuns ecoul acelor frămîntări – nici nu e de mirare, dată fiind presa vremii (pe care de-ar fi avut-o Napoleon – vorba cuiva – nici azi n-am fi aflat ce i s-a întîmplat la Waterloo).

Dar haideţi să fantazăm ce-ar ieşi dacă mîine cineva din minoritatea naţională *alias* majoritatea locală maghiară ar da, să zicem, foc unui post de poliţie dintr-o viitoare „regiune Centru". Cu ceva paie politicianiste puse pe foc de Bucureşti & Budapesta, s-ar încinge iar o păruială neomedievală (în echipele, deja cunoscute, „urmaşii lui Traian" *vs* „nepoţii lui Ştefan cel Sfînt"), televiziunile româneşti, maghiare şi cele mari internaţionale s-ar îngălbeni de *breaking news*-uri, relaţiile dintre România şi Ungaria (cîte sînt ele acum) ar plonja la pragul critic din 1988 – într-un cuvînt (sau două), „conflict etnic" ar scrie pe fruntea noastră. Este exact ceea ce ne mai lipseşte acum!

Două detalii pun la baza acestui scenariu nedorit: primul este exaltarea dlui Izsak Balasz, liderul Consiliului Naţional Secuiesc *(nota bene:* CNS este un ONG, nicidecum o instituţie formală a statului român), care ameninţa cu „nesupunerea civică" în caz că Braşovul va fi „tras" mai aproape de Miercurea Ciuc etc. Şi al doilea detaliu: la drept vorbind, mîna care-ar arunca primul cocteil Molotov spre un post de poliţie n-ar trebui neapărat să fie maghiară, secuiască sau plătită de Budapesta. Am, aşa, vaga bănuială că pe undeva prin apropiere s-ar putea găsi state sau actori non-statali interesaţi să-i încaiere pe fraieri: adică să bată un cui în talpă atît României, cît şi Ungariei.

Şi, atenţie: în cazul în care o s-o dăm iar în bară bilingv şi bilateral, n-o să mai putem da vina nici pe Stalin, nici pe Ceauşescu şi nici pe Horty. Şi nici măcar pe László Tökés.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

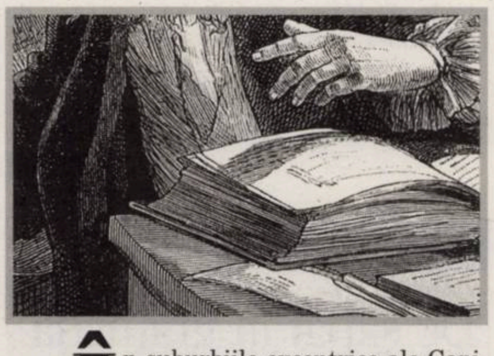

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Latrina şi starea de igienă a unei naţii?

„În suburbiile excentrice ale Capitalei se mai fac şi astăzi construcţiuni lipsite de condiţiile cele mai elementare ale unei locuinţe sănătoase: case de gard lipite cu pămînt, lipsite de pardoseală, cu ferestre mici, care nici nu se pot deschide, ori case în paiantă fără fundament, aflate dedesubtul nivelului stradei, case fără latrine şi fără haznale, beciuri permeabile pentru apă, lipsite de aer şi lumină." Am citat aici un raport, întocmit de dr. Iacob Felix cu privire la starea igienică din Bucureştiul lui 1868; doctorul arată că şi în centrul urbei se ridică încă „case..., prăvălii şi comptoare fără latrine". La această epocă, un criteriu important în aprecierea aplicării măsurilor de igienă îl constituia dotarea caselor sau curţilor cu latrine. Or, dacă Bucureştiul are mult de „recuperat", se încadrează totuşi în nişte limite „igienice", provincia este însă mai întîi de toate paradisul nerespectării regulamentelor. Măsuri s-au tot luat, au fost citite pe la răspîntii, tipărite, retipărite, primarii şi prefecţii – instruiţi cu privire la utilitatea lor, dar... Acest „dar" îi disperă pe mulţi dintre medicii trimişi într-o lume total ostilă oricărei îmbunătăţiri a stării de lucru. *„De cîte ori medicul, în aceste timpuri, nu stă privind pe fereastră în primărie sau chibzuind cum ar putea desface lacătul de la uşă pentru a scrie cel puţin în registru că a fost în comună"* – scrie cu obidă un doctor ajuns prin părţile Vîlcei la 1888. Chiar acest regulament de construire a caselor se află în chestiune, odată făcut şi aprobat, el „s-a răspîndit prin comune, cu ordine, să nu se facă case decît după el". Şi din nou „dar"... *„De atunci s-au făcut multe case, dar nici una conform cu regulamentul în chestiune"* – constată dr. Sabin, medic la Rîmnicu Vîlcea, şi care îşi reface raportul, o dată la cinci ani, timp în care nu s-a schimbat mai nimic. Spre pildă, din 1049 case, cîte numără oraşul Rîmnicul Vîlcea (1888), „534 nu au privăţi deloc", vreo 487 sînt făcute aşa... din coceni şi alte alea şi doar despre 28 se poate spune că corespund normelor de igienă. Cît despre lumea satelor... Pe aici nu se obişnuieşte investiţia într-o privată, la ce ar folosi cînd ograda îi mare...

„534 nu au privăţi deloc".

Cît despre instituţiile publice... acolo unde există, fie sînt insuficiente, fie reprezintă adevărate focare de infecţie: spitalele, şcolile, puşcăriile suferă din cauza lipsei de apă, a latrinelor, curăţeniei... băile sînt o utopie... Iată Calafatul cu patru şcoli în tot oraşul, dar cu „latrine pline şi infecte" sau puşcăria din Constanţa care ar trebui „condamnată şi făcută din nou"... Hotelurile, hanurile, cîrciumile sînt la fel de prost dotate. Prin ţară nu se gîndeşte nimeni la aşa ceva, în Capitală este nevoie de intervenţiile repetate ale medicilor care atrag atenţia că starea precară a latrinelor publice poate duce la epidemii contagioase.

Tot de frica epidemiilor ar trebui inspectate şi amenajate clădirile date cu chirie unde, de dragul cîştigului, se înghesuie cît mai mulţi şi se investesc cît mai puţini bani. La Craiova: „casa Georgescu din bulevardul Unirii adăposteşte 150 de suflete unite printr-o singură latrină «infectă»"; în apropiere... Casa Gârleşteanu mult mai rău plasată „tot fără latrină", dar nu-i o noutate că nici „anul trecut" nu avu. Epitropia Casei Mântuleasa are şi ea chiriaşi, dar a merge la privată ţine de aventură, jos n-are latrină, iar sus dacă vrei să mergi trebuie să fii cu mare băgare de seamă căci „zidurile latrinei sînt umede şi infecte" şi se pot dărîma oricînd. Şi raportul medicului trimis în inspecţie continuă tot aşa, pentru multe alte case din oraş.

Preocuparea există, iar medicii se implică serios în ameliorarea acestei situaţii, dar lipsa de educaţie a norodului rămîne principala cauză a tergiversării şi chiar a neaplicării numeroaselor măsuri de igienă. În oraş, poliţia nu crede că ar trebui să sancţioneze ceva ce ţine de o latrină sau să se obosească spre ducerea la buna îndeplinire a unui atare regulament... la sat – preot, primar, prefect sînt cu toţii împotriva medicului care le recomandă cum şi unde să construiască o privată – asta în cazul în care ar vrea să ridice una... „Dacă umblînd din casă în casă, sfătuiam pe locuitori să ţină curăţenie... primarul se ducea pe urma mea şi făcea spirit în contul sfaturilor ce le dam locuitorilor", scrie doctorul Sabin despre primarul din Orleşti.

Probabil că din acest motiv (lucru neimportant!) – astăzi, nici medicii, nici primarii nu-şi mai dau silinţa să inspecteze casele supuşilor spre a vedea în ce stare se află latrinele sau băile, sau dacă există. Să ne mai mire că sîntem pe ultimul loc în Europa „la băi", după cum arată studiul Eurostat?

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Patrie *vs* Naţionalism (III)

„Dacă naţionalismul nu este însă românesc (el nu e nimic altceva decît refuz, negaţie, sterilitate), nu înseamnează că nu a invadat şi viciat fundamental spiritul românesc, aşa după cum o boală gravă străină de organism se înrădăcinează în organism, îi deviază funcţiunile, îl distruge.

Desfiinţată, «ideea» naţionalistă trebuie înlocuită cu cea de patrie, idee mai bogată, mai caldă, umană, rodnică. Românii trebuie să redevină din naţionalişti, patrioţi.

Patria însăşi ar trebui să nu mai fie ţara tatălui, ci ţara mamii. În felul acesta poate trece, de pe planul politic, pe un plan liric. Numai aşa putem ajunge la dispariţia spiritului politic. (...)

Am făcut tot posibilul să plec din ţară: orice s-ar fi putut întîmpla. Să mor; să fiu contaminat; să devin un cîine, şi eu; să fiu locuit de diavolul legionarilor. Cînd am ieşit din ţară, am avut impresia că am scăpat de la un foc, de la un cutremur, din valurile oceanului, din vîrtej. Cînd am ajuns la graniţă şi am văzut steagul unguresc şi pe vameşii unguri, mi-a venit să strig «trăiască Ungaria» şi să sărut vameşii. Parcă nu mai văzusem oameni de nu ştiu cînd. Mă trezeam din coşmar; scăpam de infern; de plutonieri, de Eleonora, de Căpitanul, de strigoiul Căpitanului. Unde nu e patria naţionalistă, numai acolo este bine.

România naţionalistă se spulberă. România redevine o patrie; o ţară luminoasă. Tenebrele se risipesc. Lucrul acesta mi-l spune raţiunea. Dar inconştientul mi-e încă plin de coşmaruri. Oroarea sfîntă de iad şi strigoi nu m-a părăsit încă. Cum să mă întorc în România, cînd şi astăzi, noaptea, cînd visez că sînt acolo, urlu în somn; în România legionară, burgheză, naţionalistă am văzut chipul Demonului sadismului şi prostiei încăpăţînate. "

Eugen Ionescu,
„Fragmente dintr-un jurnal intim",
în *Război cu toată lumea,* 2,
ediţie de Mariana Vartic şi Aurel Sasu,
Humanitas, 1992 (v. şi nr. 382-383)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți copiii să vină la tine

Nazism. Şi comunism...

Am văzut *The Soviet Story* – povestea colaborării dintre comuniști și naziști, a crimelor în masă pe care le-au înfăptuit cot la cot, a puterii pe care și-au împărțit-o cu drept de viață și de moarte asupra celor ocupați. *The Soviet Story* arată, cu imagini și documente rareori dezvăluite, cu mărturii ale supraviețuitorilor Gulagului sau analize ale unor profesori renumiți din Est și Vest, cum s-au înființat lagărele de concentrare naziste, dar și cele sovietice, cum și de ce a omorît Stalin milioane de ucraineni sau și-a masacrat propriul popor, în ce fel ascensiunea partidului comunist în lume a avut ca unică ideologie nu binele celor mulți și necăjiți, ci dorința crîncenă de putere și răzbunare a unor bande de criminali.

Filmul, realizat în 2008 de regizorul Edvins Snore și finanțat de un grup de parlamentari europeni, a fost prezentat în numeroase festivaluri de film, dar, cu toate acestea, e foarte puțin cunoscut, comentat, aici și aiurea. Circulă prin e-mail-uri, fără ecouri oficiale sau jurnalistice, naționale sau internaționale, într-un soi de samizdat straniu, în plină libertate cîștigată în urma unor revoluții anticomuniste.

Pe urma acestui film, am găsit, pe net, la o rapidă căutare, nenumărate alte filme în care sînt prezentate atrocitățile comise de comuniști: *The Truth about Communism, Hitler and Stalin, The Roots of Evil, The Bloody History of Communism* etc. Cu alte cuvinte, pentru cei ce încă nu știu, din cauza vîrstei sau a biografiei străine de Europa de Est, pentru nostalgici, dar și pentru cei care cred încă în utopia „omului nou" – informație există, la îndemînă, ușor de asimilat, de înțeles, de văzut. Cu toate astea, și în ciuda multor altor dovezi – cărți, documentare, mărturii – ale genocidului produs de această ideologie, comunismul încă mai produce fiori de entuziasm, îndoieli în privința consecințelor lui nefaste, idealuri juvenile.

The Truth about Communism.

Nu există nici un motiv pentru care comunismul să nu fie socotit o ideologie criminală, falimentară din toate punctele de vedere – social, cultural, economic, moral. Nu există nici un motiv pentru care comunismul să nu fie condamnat, alături de nazism. De aceea, cred că generațiile tinere ar trebui să cunoască adevărul, pînă în cele mai mici detalii, despre ultimii 100 de ani ai Europei de Est. Îmi doresc ca, nu numai din poveștile mele, ci și din școală, mass-media, conferințe internaționale, cărți, copilul meu să știe ce a fost comunismul, pentru că, astfel, va cunoaște sensurile adevărate ale cuvintelor „dictatură", „libertate", „drepturi", „umanitate", „sacrificiu" și va învăța să le folosească în mod responsabil; pentru că va înțelege că lucrurile de care se bucură acum, în libertate, nu sînt garantate pe viață decît prin eforturi proprii; pentru că va fi ferit, prin cunoaștere, de iluzia deșănțată vîndută de nostalgici și ignoranți, că o ideologie care îți ia libertatea și-ți promite în schimbul ei „un om nou", crescut între ziduri de beton, este o ideologie cumsecade; pentru că va ști să recunoască, din timp, impostura, promisiunile seducătoare, dar nefaste, răul pe care-l poate face o aderiune ignară la un program utopic, falșii profeți; pentru că va afla că a existat un timp cînd lucrurile de care, pe drept, astăzi se bucură – cărți, informații, instrumente de cunoaștere, excursii sau rude în străinătate – erau tot atîtea motive pentru care îți pierdeai libertatea în ani grei de pușcărie. Pentru că nu va putea înțelege ce se întîmplă azi în țara lui, fără să știe de unde vin cei care îi construiesc România de mîine.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

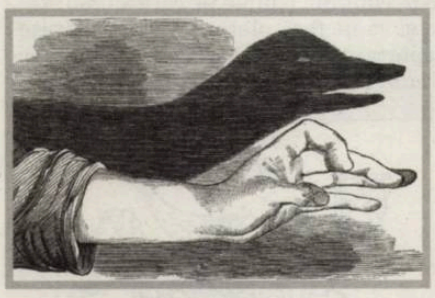

Iaromira POPOVICI

bazar

Mulțimi și concerte

De cîte ori am fost la un concert, am fost fascinată de mulțimea de spectatori transfigurați, adorînd disciplinat trupele de pe scenă. De fiecare dată am simțit puterea manipulării fanilor de către subiectul adorației lor, adorație care devine aproape un ritual religios.

La concertele Sting și Scorpions am simțit din plin puterea muzicienilor și nevoia de adorație a publicului. Dacă la Sting totul s-a încadrat în limite permise, concertul fiind bine organizat, iar muzicianul... disciplinat, la Scorpions lucrurile au scăpat ușor de sub control.

Dezlănțuirea a avut și partea ei bună, în sensul că trupa a oferit momente fascinante de solo-uri la baterie și chitară, dar și unele nu întotdeauna inspirate (dar foarte gustate) – precum dialogurile cu publicul și dezbrăcarea pînă la brîu pe scenă (desigur toate programate și intrînd într-un repertoriu al concertelor rock). Și mai ales bis-urile finale, pentru care au fost lăsate deoparte, deliberat, multe piese celebre.

Concertul a fost un succes, cu siguranță: trupa a fost punctuală, muzica – impecabilă, și relația cu publicul profesionist – entuziastă. Pînă și eu, una, care am o relație controversată și schimbătoare cu muzica, care fac parte din categoria dificilă a persoanelor ce se lasă cu greu stăpînite de ceva exterior, mi-am dat drumul, cum se spune... M-am lăsat în voia muzicii, m-am lăsat manipulată în sens pozitiv, uitînd de îndoielile mele despre cum să te porți la un concert rock și cum să intri, semideliberat, în postura de adulator.

Scorpions au oficiat perfect, după toate regulile jocului, și mulțimea a reacționat la maxim. Concertul a dezlănțuit „fiara pozitivă" din mulțime (chiar am constatat, la mai toate concertele la care am fost, că publicul e foarte disciplinat, bucurîndu-se în limite și cu gesturi permise, așteptate). Organizatorii, însă, cei de la Zone Arena, în mod special, au trezit cealaltă fiară în mulțime, și anume cea... rea. Organizarea, la Zone Arena, e mereu sub orice critică. Nu contează cîte milioane plătești pe bilet, oricum ești tratat ca și cum ți s-ar face o favoare că ești primit acolo, pe micul tău loc tare, îngust și jegos, orientat în altă direcție decît scena, de pe care trebuie să întorci mereu gîtul ca să vezi ceva.

Asta dacă ai reușit să intri în zona desemnată pentru spectatori, în sectorul unde ai locurile. Noi am reușit cu greu. Am ajuns, din start, la poarta care trebuia, după ce ne-am luptat cu puhoaiele alergînd disperate spre locurile lor. Bodyguarzii destul de irascibili care acordau informații (!) ne-au spus că nu acolo avem locurile, ci la poarta următoare. La poarta următoare, unde am ajuns la fel de greu, ne-au informat că trebuie să ne întoarcem. Am făcut scandal, în vînt, la propriu...

Cînd ne-am întors, la poarta cea bună, ne-am trezit că era blocată. Înăuntru se făceau controale și trebuia să așteptăm. Deși nu întîrziasem din cauza noastră. Stînd la gard, și văzînd nepăsarea body-guarzilor, mulțimea ce fremăta pre-adulator a fost, brusc, străbătută de un fior: și-a dat seama de puterea ei. A fost suficient ca o doamnă din frunte, foarte aranjată și rujată, să ia cuvîntul – gen Ana Ipătescu (apropo – de ce i-or fi scos numele de pe bulevard?), ca scînteia să se aprindă și să se răspîndească. Mulțimea s-a simțit brusc, nu ca la concert, ci ca la revoluție, și, în frunte cu un domn cu ochelari în negru – recunosc că nici eu nu eram departe...) a pornit cu asalt asupra gardului mobil. Gardul a fost împins, pe lîngă bodyguarzii care se cam albiseră la față, și oamenii (toți posesori de bilete, de la 300 de lei în sus!) au dat năvală înăuntru. Să-și ia în posesie, cu forța, drepturile.

Recunosc că nu a fost frumos, dar s-a dovedit a fi... sănătos. Am intrat, ne-am ocupat locurile. Ne-am bucurat de aceeași mizerabilă organizare la ieșire, unde am așteptat minute întregi pe un culoar îngust, călcîndu-ne din nou în picioare și călcînd, în același timp, pe resturi de sticle și pahare de plastic.

A fost o dublă experiență legată de mulțimi: cît de repede se pot inflama și cît de ușor pot fi manipulate.

Selma IUSUF

legende urbane

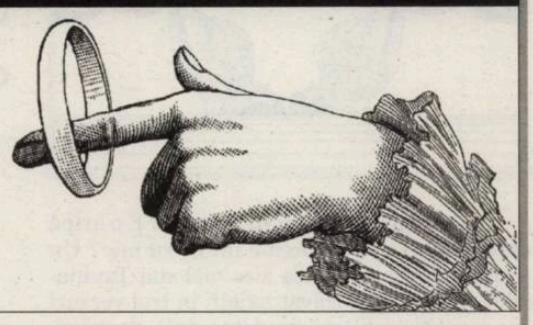

Dulcea sfîrîială

Presupun că nu interesează pe nimeni relația mea personală cu micii. Tubulețele alea din carne tocată care se pun pe grătar și se mănîncă. Va trebui însă să spun două vorbe despre relația asta înciudată între noi, pentru că am de gînd să vorbesc despre grătare. Nu întotdeauna cu simpatie.

Aș mînca mici dimineața, la prînz și seara. I-aș mînca în convalescență, la cura de slăbire, în timpul unei crize de ulcer. La restaurante cu miliarde de stele Michelin, în bodegi de stradă (cu bicarbonatul din ei clăbucindu-mi gura), la cină cu regina. În cazurile astea pătimașe, probabil că pasul firesc ar fi ca acel cineva să-și cumpere un grătar. Să fie autonom, el cu micul lui. Un grătar din cele adevărate, care merg cu lemne și cărbuni, nu plăcuțele teflonate de pus pe aragaz. Șanse sînt să-mi iau mai degrabă componente de MIG, și nu un grătar. Nu că aș avea unde să ies cu el, dar chiar dacă aș avea, n-aș grătărui.

Relația asta de, cum îi zice, dragoste-ură, e veche. Pentru că am văzut grătarul făcut pe trotuare, în buricul orașului. Pe balcoane de bloc cu chiloți puși la uscat în fum de frigărui. În și lîngă cimitire. În ateliere auto și în fabrici – grătare improvizate din diverse piese de metal, nituri și gaz tras nu știu cum. (Recunosc, grătarele alea *industrial-vintage* aveau un aer artistic, de *steampunk,* așa.) Am văzut grătare în poienițe umblate și neumblate. Grătare la 8 dimineața cînd lumea abia făcuse ochi, grătare la buletinele de știri în zilele de sărbătoare. Grătare la lansări de candidaturi și în campanii electorale.

Omul-cheie în toată treaba asta a cărnurilor rumenite va fi mai întotdeauna un bărbat. Stăpîn pe sine, va cunoaște toate misterele pregătirii unui jar bun și, mai apoi, a unor bucate bine pătrunse. În jurul lui vor roi mulțime de ajutoare. (Din mulțimea asta mă revendic și eu.) Care vor spăla, curăța, coji și tăia diverse legume-însoțitoare ale numitelor cărnuri. Care îi vor pune la îndemînă cîte o bere rece gata deschisă. Ăla va învîrti – demiurg incontestabil al cefei de porc – hălcile, de pe o parte pe alta, va ostoi cu o mișcare simplă de udare cîte o flacără învoaltă care amenință integritatea unei cruste bine rumenite. Între ajutoarele generice ale creatorului, imposibil să nu se remarce și o cucoană în pantaloni scurți, cu burta revărsată, doar cu sutienul de la costumul de baie în partea de sus. E posibil să aibă și o șapcă spălăcită cu „Neptun 86" pe capul permanentat. E cea care a împachetat și a pus în diverse castroane de plastic cărnurile condimentate și piperate încă de acasă. Ea a avut grijă ca berea să fie rece, muzica – alături și ca nici un copil să nu-l deranjeze pe Einsteinu cărbunilor din sfîrîiala cît se poate de nerelativă.

Nici tot instrumentarul implicat în grătăreală nu e de uitat. Începînd chiar cu grătarul: pe cărbuni, lemne, gaz sau electric. Clasic, de piatră, de lut, de inox, pliabil, purtabil. Doi grataragii într-o poieniță își vor cîntări reciproc armele. După aia, tot instrumentarul de suport: clești, furci și furculițe, țepușe, vătraie sau ziare îndoite de atîtat focul. Cănuța ciobită cu apă lîngă. O perie cu coadă de răzuit slinul de după.

Am asistat (observator dinafară) la multe asemenea chermeze pe te miri unde. Am asistat și am participat de asemenea la grătăreli cu prietenii; destul de demne, cred, pentru că nu le-am făcut nici pe trotuare, nici în poieniță și nici în balcoanele blocului. Pentru că, odată respectat minimum de confort al celorlalți și intimitatea mesenilor, cine credeți că scocioreste în jarul ăla și trebuie neapărat să mănînce primul mic făcut? Zic că nu-mi place ideea de grătar și mor de plăcere să mă joc cu focul ăla. Zic că imaginea munților de cărnuri cu grăsime îmi repugnă și sînt cel mai vorace mîncător de mici din lume. Ce o fi asta? Oi fi un snob care o recunoaște. Sper ca amicii mei să mă cheme în continuare pe la un grătar. Vin negreșit.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

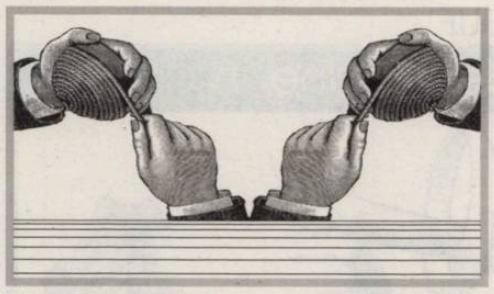

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

De ce iubesc capitalismul

„Fericirea e-un lucru mărunt / E o aripă care vibrează / Fericirea e un lucru mic / Un pitic ce dansează." Aşa zice melodia Ţapinarilor. Şi aşa au rezolvat băieţii în trei versuri şi o repetiţie o dilemă fundamentală, dostoievskiană aş zice chiar, a omului modern. Alţii au scris cărţi despre asta şi concluziile sînt vagi. Şi tot citind eu texte lungi şi chinuitoare despre sisteme politice şi economice, despre capitalism şi, mai ales, despre cît de nasol este capitalismul, la un moment dat m-a lovit ideea. Capitalismul e-un lucru mărunt. De aceea îl iubesc: nu îmi promite nici un final grandios, e o sumă de mărunţişuri. Uitaţi teoriile macro, sînt inutile, enervante, stupide. Asta atunci cînd nu sînt (neo)marxiste. Caz în care sînt toate cele anterioare plus o doză de nejustificată infatuare intelectuală (în esenţă, marxismul nu este decît o formă de paranoia, dar cu moaţe). Capitalismul e un lucru mic.

Capitalismul este bicicleta mea. Cînd m-am întors de la Londra cu ideea că îmi trebuie şi aici o bicicletă rabatabilă. Am găsit aici vreo trei modele. Cel mai ieftin era pe la vreo 20 şi ceva de milioane. Să dau atîţia bani pe o bicicletă era total împotriva principiilor mele religioase şi morale. Adică sînt zgîrcit. Îmi stabilesc în cap nişte praguri de preţ şi tot ce depăşeşte suma aia, o iau la modul personal şi mă enervez. Deci, fără bicicletă rabatabilă la Bucureşti. Dar eram sigur, atît de sigur că ceva e în neregulă, că nu se poate în capitalism aşa o lipsă de ofertă pe piaţă. Am zis celor din jur: aştept un an şi o iau ieftin. A trecut puţin mai mult de un an şi am revenit la idee. Deci, apucă-te şi caută iar bicicletă rabatabilă. Ce ziceţi, capitalismul s-a comportat bine?

Perfect. Două modele de bicicletă, în jur de 5-7 milioane. Se luptă una chinezească cu una românească. Aia românească se numeşte Metropolis, citesc forumuri pe net, oamenii sînt mulţumiţi de ea. E ieftină, bună, doar puţin mai grea decît aia englezească de costa anul trecut imens şi acum costă la fel. Pînă aici e partea din capitalism care ţine cu mine. Ce poţi spera mai mult decît să-i dai un an termen de graţie ca să vină cu rabatabile ieftine şi el să se execute magistral, ba chiar să afli că cineva s-a gîndit să facă în România aşa ceva?

Şi aici vine partea în care intrăm în măruntaiele capitalismului. Deci, fac rost de număr, sun la celebra fabrică de biciclete Metropolis. Răspunde o voce groasă, vreţi bicicletă?, staţi aşa să-l chem pe şefu'. Domn' Vasileeee? Domnu' Vasile e amabil. Îmi zice că mi-o trimite prin curier. Dacă o vreau azi, pot veni să o iau, ei sînt în Chitila. Deja suna fabulos: celebrele biciclete Metropolis se produc în Chitila. Trebuia să o văd şi pe asta. La adresă, un gard normal, o curte normală. Domnul Vasile e un ochelarist cu faţă de IT-ist. El îmi şurubăreşte bicicleta şi eu îl trag de limbă cum e cu „fabrica". Sînt ei doi: el şi vocea groasă. Aduc fiecare piesă micuţă, inclusiv spiţele, şi le montează pe o maşinărie acolo pe loc. Îţi dă la cerere lanternă, husă şi claxon.

Domnu' Vasile e capitalismul. Am plecat din Chitila pe bicicleta mea Metropolis şi am avut un sentiment de triumf. Cum am ştiut eu că peste un an domnu' Vasile îmi va vinde o bicicletă la un sfert de preţ faţă de pretenţiozităţile alea scumpe? Nu am ştiut, dar era logic să se întîmple. Pentru că aşa e capitalismul: o mulţime de domni Vasile care au idei. Şi încă un pic de reclamă pentru domnu' Vasile din Chitila care meştereşte fabuloasele biciclete Metropolis: merge, e bună, ideală pentru oraş, eu şi cu ea sîntem în etapa de dragoste nebună.

Capitalism e atunci cînd firmele mari, birocratice, enervante se pun singure cu botul pe labe. Acum vreo trei ani mi-am luat o jucărie din aia care îţi dă Internetul *wireless*. Aveam nevoie de ceva parolă de la firma de cablu, ocazie cu care am aflat că făceam ceva oarecum ilegal sau imoral: compania îţi dădea net pentru un computer, pe wireless puteau intra mai multe, deci era greşit. Mi-am pus oricum, dar am reţinut ce era în capul lor: Internetul plătit de tine e al nostru, îl foloseşti cum îţi zicem noi. Recent, m-am mutat. Aceeaşi companie, tot Internet vreau de la ea. Zic că vreau *wireless*. Sigur că da, vă dăm noi aparatul şi vin băieţii să vi-l monteze. Nu mă pot abţine: dar acum trei ani îmi ziceaţi că nu e voie, acum a intrat în ofertă? Da.

Şi tot capitalismul schimbă ceea ce părea etern, imuabil, parte din firea neamului. Cîte plîngeri am auzit despre meşterul român! Despre cum e măgar, nu are manere, despre cum nu îţi spune cît face lucrarea, te duce cu vorba, apoi îţi cere mult şi îţi cere şi de mîncare cît durează operaţiunea. Nu părea că există soluţie. Părea că e o fatalitate naţională, aşa e la noi, ne ziceam resemnaţi. Spiritul neamului a fost bătut de capitalism. Eu i-am găsit: meşterii români care îţi spun de la început cît costă, termină cînd au zis şi nu îţi cer să le dai şi mîncare. La partea cu contract scris şi chitanţă ne mişcăm mai greu, dar lucrăm la ea.

Nu înţeleg de ce atîtea plîngeri şi teorii despre consumerism. Asta este forma rafinată şi aparent neutră a paranoiei marxiste anticapitaliste. Premisa primară este că oamenii sînt manipulaţi de nişte forţe obscure, malefice şi atotputernice, descătuşate de capitalism. Nu e nici o manipulare, totul e pe faţă: vrei să cumperi, cumperi, nu vrei, nu cumperi. Dacă eşti destul de prost să-i dai lui Steve Jobs bani pe o chestie care face mai puţine chestii decît altă chestie de trei ori mai ieftină, nu e vina lui Jobs, e vina ta pentru că eşti prost. Faptul că mulţi oameni sînt proşti nu înseamnă că sistemul e de vină, ci doar atît: că ei sînt proşti. E simplu. Am o teorie că de fapt nu scăpăm niciodată din curtea liceului, trebuie să epatăm, să ne simţim bine prin nimicuri epatante. Sîntem retarzi la nivel de curtea şcolii. Apple se bazează pe asta, e genial într-un mod capitalist modul în care Steve Jobs (recomand cartea despre el de la Editura Publica) a făcut din firma sa cea mai mare companie din lume înţelegînd chestia asta: din punct de vedere social, cei mai mulţi oameni nu termină niciodată liceul.

În ce mă priveşte, sînt un consumator protestant. Îmi înlocuiesc telefonul numai cînd se strică sau cînd primesc gratis un aparat de generaţie trecută (de la amici care le înlocuiesc pentru că ei trebuie să aibă un model mai nou; nu e clar de ce trebuie). Deci, dacă vă enervează consumerismul, consumaţi mai puţin şi gîndiţi-vă dacă chiar aveţi nevoie de diverse. Recent am primit lecţii de anticonsumerism de la un tip care avea vreo patru gadgeturi inutile prin buzunare. Oameni buni: nu mai daţi vina pe capitalism şi consumerism, asumaţi-vă faptul că uneori sînteţi fraieri! Veţi fi mai mulţumiţi cu voi înşivă.

În fine, mai am de enervat pe cîte unii. Îmi plac chiar şi crizele capitalismului. De fapt, îmi place mai mult capitalismul acum, că i-am trăit personal şi o criză. Înainte prea era aşa un marş înainte, unidimensional. Prea era pragmatic, prea erau numai cîştigători. Îi intuiam veleităţile etice, acum le savurez. Cum a zis cineva: criza întoarce bunurile către proprietarii lor legitimi. Sînt unul dintre profitorii crizei: am intrat cu datorii mărunte în ea şi toate preţurile s-au prăbuşit în jurul meu la bunuri de folosinţă îndelungată. Nu vreau să intru în amănunte, zic doar atît: e plăcut, un salt calitativ pe care nu mi l-aş fi permis cu preţurile din 2006-2009, cînd oamenii cumpărau cu banii de speculă. Partea frumoasă a capitalismului de criză este că fiecare răspunde de ce face. Bineînţeles, cu excepţia băncilor salvate pe banii statului şi a statelor salvate pe banii altor state. Caz în care se numeşte că e pervertire a capitalismului, şi nu manifestare a sa.

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Vinerea trecută la ora 3 fix m-am dus

şi am luat caise şi cireşe de la cea mai îndepărtată tarabă din piaţă. Era lîngă carne. Priveam spre falitul colţ cu chestii greceşti şi aveam sub ochi taraba cu peşte şi mă bătea-n culoarea cozii privirii galantarul curajos al curcanilor. Şi nu doar că am luat din colţul acela, ci şi am ales marfă bine coaptă, ca şi cum aş urca acum în copac şi aş culege-o. Bătute un pic, cu carnea portocalie, caisele, calme caisele. Neliniştitoare cireşele. Vişinii, cu strălucirea din urmă, cireşele. Cînd le-am pus sub apă să le spăl, apa le viola, apa rece le pătrundea. Găurile fructelor, voluptuoase. Adînci, măţoase, vii, vedeai sîmburele. Aşteptai viermele. Asta era senzaţia. Şi caisele m-au dezamăgit. Din zece, cinci erau crudace. Mîncam însă numai şi numai fiindcă îmi imaginasem caisele mai devreme în toate dedesubturile lor. Cireşele? Cireşele îmi zîmbeau. Lăsate ca pradă spre seară, mă mîngîiau, mă minunau, eram în plin delir gustativ. Mici şi mari, amestecătură, strînsură, vînzoleală, regăseam trecut, găseam putere, voiam mai mult. Caise şi cireşe. Vrăjit de alegerea mea, descărnat de caise, ademenit de cireşe. De fapt, ce căutăm? Ca i se cir eşe. Re şe, ci se. I ca. C c i a r i e ş s e e. Sereci seica. Da, asta căutăm, o lume pe care să n-o stăpînim şi să ne facă plăcere. Caise şi cireşe din depărtarea neliniştilor. Cireşe, nu caise, după cum le-am nimerit de data asta.

PUBLICITATE

Coordonatoare: Ana Maria SANDU

Mai avem naturelul simțitor?

Texte şi opinii de:

● Alina PURCARU (jurnalistă)
„Dintr-o livadă de papaya. Început de poveste.“

● Cosmin BUMBUŢ (fotograf)
„Felul în care fotograful vede şi povesteşte“ – interviu

● Mădălina GEORGESCU (jurnalistă)
„Cum să... ne mai emoţionăm?“

● Ileana BÎRSAN (critic de film)
„Simt enorm şi văz monstruos“

● Vera ŞANDOR (psihanalist)
„Dintotdeauna informaţia a diminuat emoţia“ – interviu

argument

În căutarea emoției

Întrebarea de la care a pornit acest dosar e cît se poate de simplă – Ce ne mai emoţionează?, în contextul în care sîntem bombardaţi zilnic de lucruri extreme: morţi filmate, grozăvii de tot felul, ştiri şi imagini tari care nu ne mai captează atenţia mai mult de cîteva secunde.

În lumea de azi relaţionarea se face altfel: oamenii ajung să se cunoască pe Facebook şi să se despartă din aceleaşi motive. Copiii accesează Internetul şi asta le schimbă vrînd-nevrînd imaginarul. Mi-a rămas în minte felul în care descrie Serge Tisseron, în cartea sa, *Psihologia jocurilor video* (Editura Trei, 2010), fîstîceala şi neputinţa de a comunica normal a cuplurilor de adolescenţi pe care le poţi vedea în diferite cafenele din Paris. E vorba, de cele mai multe ori, de tineri care au vorbit mult în spaţiul virtual, au ars etape ale comunicării, ştiu o grămadă de lucruri unul despre celălalt, dar cînd vine momentul emoţiei *live,* a întîlnirii faţă în faţă, a jocului de priviri şi a apropierii umane, sînt vidaţi de orice reacţie şi nu mai ştiu ce să facă.

Apoi, şi la capitolul emoţie artistică lucrurile nu sînt mai puţin contorsionate. Cînd se vorbeşte/scrie despre o bienală de artă contemporană sau despre o carte, un film, să spui că te-a mişcat cu adevărat s-ar putea să fie prea puţin. Cu toate astea, ceea ce căutăm în fiecare operă artistică e emoţia. Ea face diferenţa dintre meşteşug şi artă, oricîte tomuri s-ar fi scris de-a lungul timpului despre interpretare.

S-au produs mutaţii la nivel emoţional? Capacitatea de a înregistra şi înmagazina informaţii ne-a diminuat capacitatea de a ne lăsa impresionaţi sau, din contră, sîntem din ce în ce mai vulnerabili şi consumăm artă în diverse forme, clasică şi post-postmodernă, în încercarea disperată de a simţi ceva?

În căutarea unui răspuns la întrebarea – Ce ne mai emoţionează? –, i-am invitat să răspundă pe Cosmin Bumbuţ, Suzana Dan, Daria Ghiu, Vera Şandor, Alina Purcaru, Gruia Dragomir, Mădălina Georgescu, Ana Dragu, Bogdan Stănescu şi Ileana Bîrsan.

Dar important era să ieşim puţin din zona consumatorilor profesionişti de artă, aşa că puteţi citi şi o anchetă realizată la Cluj de jurnalista Raluca Bugnar.

Trebuie să recunosc, răspunsurile semnatarilor din acest număr pe mine au reuşit să mă emoţioneze. **(Ana Maria Sandu)**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 23 iunie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Lea Berzuc.

Alina PURCARU

Dintr-o livadă de papaya

Început de poveste

Harish are 49 de ani, o şcoală de yoga în Mysore, multă răbdare, iar cînd nu are grijă de occidentalii veniţi acolo pentru cursuri, iese-n prag şi cîntă la flaut. Pare să n-aibă nici o apăsare şi că se bucură de tot timpul din lume. Îl vezi smotocind o pisică jigărită pripăşită pe lîngă şcoală, vorbind cu bucătarul, Kumar, sau stînd de vorbă cu cine se mai nimereşte să lenevească la cafeneaua din spate, după cursurile de astanga, hata, pranayama sau de sanscrită. E discret şi, fiind peste tot, parcă nu-l vezi nicăieri. Nu conduce, e prea leneş pentru aşa ceva. Stă în stînga şoferului, aţipeşte şi se trezeşte brusc, fredonînd. E prietenos, n-ai probleme să comunici cu el şi, agricultor de cînd se ştie, iubeşte pomii, plantele, fructele, tot ce iese din pămînt.

Una dintre marile lui plăceri este să primească oaspeţi la fermă şi să le vorbească despre planul lui, cu care e gata să meargă pînă la capăt, sfidînd scepticii şi ignorînd chiar rezervele propriei soţii, mai deloc interesată să finanţeze muncile cîmpului. Şi acum vine partea în care se freacă palme şi încep să sclipească ochi: mai pe faţă, mai pe furiş, Harish investeşte în ferma asta de lîngă un sat prăpădit, la kilometri buni de Mysore, crezînd orbeşte că în doi-trei ani acolo vor veni oameni să facă yoga, să se implice în agricultura sănătoasă şi să mănînce din ce cresc cu mîinile lor. Să stea izolaţi, să-şi atîrne hamacele sub cocotieri, să vadă cum se coace papaya, să citească din bătrînii înţelepţi şi să se trezească după cîntatul cocoşilor, gata pentru primele asane.

Ne-a invitat să ne arate locul şi să ne povestească de toată nebunia lui cu ferma organică şi cu *ashramul,* chiar cu cîteva zile înainte să zbor înapoi spre România, după două luni petrecute în sudul Indiei. În mijlocul cîmpului năpădit de arbuşti şi de ierburi aspre, ne-a explicat pe-ndelete, cu mîndrie de stăpîn, ce, cum şi unde vrea să construiască: *yoga-shala* lîngă intrare, pe partea dreaptă a aleii, exact lîngă statuia lui Patanjali (nu era încă nici o statuie!). Mai departe, o cafenea-restaurant unde se va găti numai cu ce creşte pe plantaţie, plus ouă de la găinile care deja se foiau printre bananierii pitici; un spaţiu pentru treburi artistice – vag conturat, arta e vastă! –, o bibliotecă şi un bazin pentru irigat, convertibil, la o adică, în piscină. (Oricît ar fi ei de yoghini, se mai şi plictisesc şi pleacă – s-a scuzat Harish. Ştie el ce ştie.)

Răsfirate printre portocali, arbuşti de mango, ciku şi papaya vor fi căbănuţele. Ridicase deja una, după un model tipic pentru Kerala, dar stîlpii de bambus nu rezistaseră valurilor de termite şi toată şandramaua era strîmbă, roasă, mîncată, iar acum ciuruită de-a dreptul de razele soarelui. Nu-i nimic, Harish ne-a deschis uşa – o împletitură de frunze de palmier trebuie să fi fost – şi ne-a făcut turul de onoare. Cînd am văzut baia, cu tot ce-i trebuie (nu, cada cu labe de leu n-a fost primul lucru la care s-a gîndit, dar există duş), oglindă inclusiv, bonus o orbitoare cascadă de flori roşii, coborîtă pe unul dintre pereţi, am simţit că-mi creşte pulsul. Ce conta că n-avea tavan – nici nu fusese proiectată cu tavan – şi că tot ce era verde şi cu sevă irupea acolo, oricît beton să fi turnat! Cred că nici frica de scorpioni nu m-ar fi oprit din elanul ăla edenic, de hipioată întîrziată într-un sezon nesperat. Rămăsese şi o rogojină într-una dintre camere...

„Poezia nu este o descătuşare a emoţiei, ci o fugă de emoţie; nu este expresia personalităţii, ci fuga de personalitate. Dar, desigur, numai cei care au personalitate şi emoţii ştiu ce înseamnă să vrei să scapi de ele.“

T. S. Eliot

© C. Bumbuţ

Înapoi pe traseu, Harish se apropie de momentul lui de glorie, un moment pentru care l-am declarat automat şi din toată inima eroul meu la campionatul de „vise, tată, vise“, cum ar spune bunicul, tot inginer agricultor. Mergînd noi pe alee, mai vorbind, mai tăcînd, mai pipăind o lămîie verde, la un moment dat Harish ne face atenţi şi ne arată pe o pîrloagă un rond ridicat, cam ca baza unui trunchi de con, împrejmuit cu dale. Acolo va sta statuia lui Ganeşa, simpaticul zeu elefant – ne-a spus cu un zîmbet cît toată faţa şi, pînă să se cocoaţe Ganeşa pe soclu, s-a aşezat el, să-şi contemple mai bine viziunea. „Ganeşa va fi primul lucru pe care-l vor vedea, de la intrare, în capătul aleii. Ganeşa, *the remover of obstacles!*“

Mîinile lui Harish, odihnindu-se hotărîte pe genunchi, omul ăsta somnoros şi vesel, el însuşi un fel de Ganeşa în blugi, bonom şi ars de soare, înconjurat de smochini, de curmali şi de restul fanteziilor sale arboricole – cresc din pămîntul uscat, roşu – mi-au rămas într-un colţ de creier de unde n-aş vrea să coboare niciodată. „L-am scris“ în jurnal şi, fără să fi fost apropiaţi, am vorbit mai apoi despre el, cînd m-au întrebat prietenii cum a fost în India. În caiet am zis aşa: „A fost prima dată cînd am văzut cum creşte un papaya şi cum arată un avocado pe creangă, *cashew-nuts* şi *drum-stcks* în arbuştii lor. Şi locul şi proiectul lui Harish mi-au lăsat ceva bun pe dinăuntru, inclusiv o imagine din viitor, în care eu o să stau sub un smochin, lîngă statuia lui Ganeşa şi o să scriu în continuare în caietul ăsta, sau într-un caiet care să-l continue pe ăsta.“ „Vise, tată, vise“ – vorba aceluiaşi bunic, mai ales citite la distanţă, din Bucureşti.

Răsfirate printre portocali, arbuşti de mango, ciku şi papaya vor fi căbănuţele.

Harish primeşte oameni la fermă în fiecare weekend, probabil. Se gîndeşte că unii s-ar putea întoarce, că poate cu alţii ar putea lucra. O fi idealist, dar nu naiv şi nu cu capul în nori. Să împarţi un plan şi entuziasmul tău cu altcineva e, cu toate astea, unul dintre lucrurile care m-au mişcat, în sensul solar al cuvîntului, dintotdeauna. La fel, să împărtăşeşti efortul de a construi, strădania crîncenă care vine odată cu încăpăţînarea de a scoate din nimic ceva, singur, de capul tău, m-au răvăşit de fiecare dată. De-asta aş citi fără să clipesc mii de pagini din jurnalele scriitorilor care povestesc despre cît de greu e să scrii. Şi de-asta m-aş uita pînă la uscarea retinei la documentare despre balerine, despre artişti niciodată mulţumiţi, despre matematicieni în transă şi alte poveşti frămîntate, demult topite de americani în brand de ţară, în toată pop-cultura şi în filozofia *yes, we can!* (la care strîmb din nas). De-asta plîng la filme despre eşecuri – *Blue Valentine* m-a făcut praf, am plîns cu spasme şi munţi de şerveţele –, mă topesc idealiştii incompatibili cu dominantele (fie ele de stil de viaţă, valori, *comme-il-faut*-uri etc.) şi mă blochează complet situaţiile care cer complezenţă.

N-am rezistat niciodată în faţa unui cadou stîngaci.

Da, fac şi eu parte din clubul emotivilor (şi al impresionabililor) anonimi. N-am rezistat niciodată în faţa unui cadou stîngaci, în faţa fistîciţilor sinceri, a bunicilor stingheri în vizită la nepoţii crescuţi mari, sau în faţa entuziaştilor care trag aer în piept şi se-aruncă în gol. Nu ştiu prea multe despre mecanismul emoţiilor care ne fac uneori să dăm ca Ieremia cu oiştea-n gard, alteori să ne scurgem pe podea, ca eroii lui Disney după un baros în cap. De un lucru sînt sigură: chiar în eşecuri să le văd, urmele unui om şi numai ale acelui om mă fac să mă simt, măcar pentru cîteva clipe, cea mai emoţionată fată din lume. Ca la prima întîlnire!

***Alina Purcaru** este jurnalistă.*

MAI AVEM NATURELUL **SIMȚITOR?**

„Felul în care fotograful vede și povestește"

interviu cu Cosmin BUMBUȚ

Care e cea dintîi amintire legată de o fotografie?

Eram în primii ani de liceu cînd mi-a căzut în mîini un album cu fotografii de familie şi m-am văzut pe mine la trei ani: eram simpatic şi zîmbeam frumos lîngă nişte lebede metalice, undeva, pe litoral.

Dar prima emoţie în faţa unei fotografii / imagini? Vă mai amintiţi ce era?

Cînd am început să cochetez cu hobby-ul acesta, am primit – nu mai ştiu de unde – albumul *Family of Man* care m-a lovit/marcat şi a fost, pentru mine, prima revelaţie a faptului că există şi alte imagini în afara celor de pe vederi sau din fotografiile de familie sau de la nunţi.

Ce vă mai emoţionează azi la o imagine?

Mă emoţionează sinceritatea fotografiilor, în primul rînd. Şi faptul că o imagine îţi spune – dacă ai ochiul şi mintea cît de cît antrenate pentru asta – foarte multe lucruri despre fotograf. Îmi place să mă uit la imagini şi să încerc să ghicesc ce-a gîndit fotograful cînd a făcut-o. Mă mai emoţionează fotografiile în care se vede că fotograful şi-a pus sufletul pe masă şi intimitatea transmisă de acele imagini.

Cît de greu e să mai găseşti ceva care să te mişte cu adevărat într-o imagine, în epoca aceasta a democratizării absolute, cînd toată lumea face poze, Internetul ne bombardează cu tone de imagini etc.?

Din punctul meu de vedere, cred că ne vor mişca imaginile de care spuneam mai înainte. Democratizarea aceasta a scos meşteşugul din ecuaţie. E foarte simplu ca meşteşugar să realizezi o fotografie corectă; tot ce trebuie să faci este să ai răbdare să citeşti manualul de utilizare. Ce ne va emoţiona în viitor nu va mai fi imaginea în sine, ci felul în care fotograful vede şi povesteşte.

Este o soluţie a regăsirii emoţiei pierdute – pentru un fotograf – să se întoarcă la film?

Ştiu o grămadă de fotografi buni şi tineri care nu au tras niciodată pe film. Eu îl mai folosesc uneori, dar nu pentru emoţii, ci pentru că mi-e dor să armez manual, să încarc filmul şi să ştiu că am doar 36 de declanşări în aparat. Estetica filmului nu e pierdută, poate fi reprodusă de mii şi mii de programe pe calculator care simulează orice. S-au luat premii importante de fotojurnalism cu fotografii făcute cu un iPhone şi apoi prelucrate cu un soft care imita polaroidul, de exemplu. Estetică sau emoţie?

Cum resimţiţi presiunea tehnologiei în domeniul fotografiei?

Presiunea tehnologiei a apărut odată cu mutarea camerei obscure în computer, adică tot procesul pe care îl implica developarea înainte de apariţia aparatelor digitale: scanare, prelucrare. Odată cu aparatele digitale, petrec mai mult timp pe calculator decît cu aparatul în mînă. Învăţ continuu programe, noi modele de camere, update-uri de firmware, imprimante – cred că domeniile pe care trebuie să le stăpînească azi un fotograf depăşesc graniţa fotografiei. Imaginea simplă nu mai e suficientă, se cer proiecte multimedia care necesită abilităţi de regizor, director de imagine, sunetist şi monteur. Dacă stau să număr, ştiu să lucrez cu vreo trei-patru programe foto, cu vreo două de montaj de film, cu unul de printat imagini, pot să folosesc aparatul pentru fotografiat şi filmat, pot să înregistrez sunet. Înainte aveam un aparat, o pungă cu filme şi un exponometru. Da, cred că se poate spune că simt o oarecare presiune.

© E. Canibano

Dacă ar fi să vă gîndiţi la fotografia perfectă şi s-o descrieţi în procente, cum ar arăta ea? Emoţie, execuţie tehnică, hazard etc.?

Execuţia tehnică aproape că iese din discuţie la ora actuală. Nu poţi să greşeşti. Mai rămîne doar interpretarea a ceea ce vezi. Legat de hazard, cred că din cauza asta există nostalgici ai filmului. Te poţi întreba încă înainte de developare „oare cum a ieşit o poză?". Pe digital, întrebarea asta nu mai există sau poţi afla răspunsul imediat uitîndu-te pe display. Hazardul e bun în imagine. Aduce acel plus care poate să îţi scoată fotografia din mulţime. Dar hazardul acesta de care vorbesc trebuie provocat. Adică trebuie să munceşti cu aparatul în mînă. Altfel nu îl prinzi. Matematic, aş zice aşa: o fotografie bună are 70% tehnică, 25% sinceritate, implicare, dăruire şi 5% hazard. Prin comparaţie, cred că o vedere comercială cu Delta sau cu Ateneul are 90% tehnică şi doar 10% sinceritate, implicare, dăruire.

a consemnat Ana Maria SANDU

Suzana DAN

Artele contemporane între haioșel și emoționel

Artă vizuală fără emoţie nu există. În facultate ne amuzam copios inventînd categorii estetice. Pentru grupul nostru de prieteni existau categoriile estetice adăugate marilor categorii învăţate cu domnul profesor Achiţei. Aveam categoria drăguţel, haioşel şi urîţel. Erau poate nişte reacţii la superflu-idizarea artei contemporane, la felul în care azi oricine poate fi artist, în care *low brow art* a devenit un curent în arta contemporană cu maeştri şi învăţăcei (gen de artă a cărei admiratoare sincer mă declar). Azi ai varianta „artist instant". Îţi pui pălăria invers, practici acţiuni de *mingle* juma' de an pe la vernisaje, bagi un expo cu un curator bazat (nu contează ce expui, poţi să vii şi cu clasorul de timbre din şcoala generală) şi, ţac-pac, ai devenit artist. Sau, poţi să pleci din ţară cîţiva ani (preferabil peste Ocean ca să nu te întîlneşti prea uşor cu vecinul sau colegul de bancă), te întorci şi spui aşa: am muncit, am avut noroc, m-au descoperit ca prin minune, am expus la muzeul şi la muzeul şi la muzeul (dar e bine să fie toate de artă contemporană). Nu te verifică nimeni şi devii artist pe prima pagină de cotidian.

© OTHER

Dar noi despre ce vorbeam? Despre emoţie? De emoţie ai nevoie, cum să nu! Nu contează că o simţi sau nu, trebuie să pui ceva, undeva, o traumă, un posibil viol, opresiunea vremurilor trecute (încă mai putem fructifica anii comunismului, vă rog, domnule Mungiu, mai lăsaţi şi la noi, ăştia micii, niscaiva traumă să facem artă), reacţii la structurile de stat, Casa Poporului, Catedrala Mîntuirii, Ştefan cel Mare şi Sfînt etc. Sînt ironică şi acidă, dar nu mă pot abţine. Din fericire, nu văd doar genul ăsta de artişti şi de artă. Din fericire, mi-a fost dat să cunosc, de exemplu, un artist (OTHER aka Troy Lovegates aka Derek Mehaffey pe care îl puteţi vedea şi în Bucureşti într-o expoziţie minunată din Home Mătăsari) care preferă să picteze vagoane, iar picturile lui traversează lumea întreagă purtîndu-i povestea şi emoţia. Am văzut de curînd o fotografie cu o pictură murală imensă, pe care o făcuse în Argentina în ziua în care bunica lui a murit, undeva departe de el. *Sorrow floats,* iar mîinile îi sînt tăiate, nu poate să mai prindă nimic din sufletul iubit. Acum cîţiva ani am văzut un film – *Eu şi tu şi toţi cei pe care îi cunoaştem* (Miranda July îţi mulţumesc!). De acolo am băgat la cap că *You think you deserve that pain, but you don't.*

Din fericire, tot foarte recent, am găsit un site în care am descoperit povestea unei fete care a renunţat la o viaţă corporatistă plină de merite şi de bonusuri financiare pentru a face minunăţii delicioase sub formă de biscuiţi şi prăjiturele şi pentru a-şi putea permite să fie alături de fetiţa ei. Şi care a ales să facă ceva bun şi plin de emoţie: *zwei.ro*.

De asemenea, mi-a fost dat să cunosc munca unei artiste, dispărute prematur dintre noi, care a uzat de toate registrele vieţii cotidiene (fie ele emoţionale, financiare sau fiziologice) pentru a înregistra conştiincios, de-a lungul cîtorva ani, graficul variabil al acestor valori, sub forma unor evaluări personale. M-am gîndit mult la ea. Încă îmi răsună în minte titlul ultimei ei expoziţii: *In Sorrow All Facial Muscles Relax*.

Tot din fericire am avut onoarea să îl am profesor pe domnul Florin Mitroi care, la fel de discret cum a trăit a şi dispărut într-o dimineaţă răcoroasă de toamnă, şi a cărui dimensiune tragică a vieţii transpusă în artă nu ne-a permis să o vedem decît după ce nu a mai fost printre noi. Spun din fericire fiindcă sper că asta va face diferenţa dintre cei care folosesc emoţia ca pe un ingredient străin de trăirile lor şi cei care o trăiesc fără să-şi pună problema proporţiei „ideale" care trebuie adaugată pentru a ieşi o piesă veritabilă de artă vizuală.

Îmi pare rău, Mr. Jeff Koons, îmi pare rău, Mr. Brainwash, dar nu fac nici o diferenţă între o reclamă de pe stradă şi lucrările voastre realizate în stil flamboaiant de producţie ca la Apaca şi cu finisaje impecabile în luciul de inox. Îmi pare rău pentru puriştii şi cei care le-au dezvoltat ulterior teoriile, dar arta lipsită de emoţie este un experiment abstract, posibil inteligent, cu rezultate care pot fi cuantificate şi raportate în studii, prelegeri şi alte chestiuni complicate, dar... parcă noi vorbeam despre artă, nu?

***Suzana Dan** este artist vizual şi autoarea proiectului „Noaptea Albă a Galeriilor".*

Ana DRAGU

Mai presus de toate, tandreţea

Nu. Sentimentele nu sînt fenomene de oboseală, ca să-i răspund bietului Faber al lui Frisch. Şi dacă mi-am permis lipsa asta de delicateţe, îmi dă mîna să spun acum orice. Să răspund la orice întrebare. Cu atît mai mult uneia care te aşază pe gînduri. Ce ne mai emoţionează?

Recent, am suferit o depresie, n-o să intru în amănunte. Una fără de care n-aş fi putut să înţeleg niciodată ce se întîmplă în creierul agonic al unui depresiv. În care mă emoţiona şi clanţa de la uşă. Pînă la leşin. Într-un mod complet diferit de emoţia binefăcătoare din extazul celui care preţuieşte viaţa şi care e profund recunoscător pentru că e viu. Dar nu e locul şi nici timpul să vorbesc despre emoţiile patologice. Ci despre cele vii, care ţin de aproape toţi oamenii. Spun aproape, pentru că eu îmi petrec 90% din timp printre copii autişti.

Pe mine mă emoţionează îngrijorarea. Îngrijorarea lui Şt. care mi-a trimis *Bezna vizibilă* a lui Styron, sperînd să mă vindece definitiv de depresie şi-apoi mi-a spus că reacţia mea post-lectură a fost sadică. Tandreţea cuiva al cărui nume am să-l trec mereu sub tăcere pentru că e sinonim cu liniştea şi care mi-a spus acum 15 minute că atacurile de panică sînt, de fapt, orgasme anxioase (manifestîndu-se exclusiv şi concomitent în ambii genunchi ai atacatului). Prietenia lui Liviu care notează într-un carneţel cu coperţi negre tot, absolut tot ce spune băieţelul meu autist de 6 ani (Dudu) – care vorbeşte acum, după 15.000 de ore de terapie cognitiv-comportamentală dovedită de firele de păr alb care se ivesc tot mai des printre firele lui de păr auriu-strălucitor. Mă emoţionează poetul Mircea Ivănescu şi multe (dar nu destule cărţi). Apoi, nenorocitele de vorbe pe care, în locul în care eu îmi petrec cea mai mare parte a timpului, le smulgem cu greu de la cei care trăiesc printre – o, cît de departe de noi: „Uite-l pe mama! Ţine-mă în braţe, nu mă vărsa pe jos! Nu mai fă verticale! Fă orizontal!“ *(n. mea* – riduri de expresie). Andra este băiat. A! E! I! O!, orice vocală sau consoană care ţîşneşte mai devreme sau mai tîrziu prin buzele cusute parcă ale unui copil cu autism, din centrul pe care l-am înfiinţat. Mă emoţionează Dan Daniel Dănuţ şi Mara. Norişorii roz. Tandreţea. Fiica mea care umblă pe vîrfuri în unele dimineţi ca să nu mă trezească. Dudu extraterestrul care mi-a spus cu mîna pe inimă că o să-mi schimbe pampers-ul cînd va avea 20 de ani, iar eu doar cîteva luni. Caii albi şi paturile obosite… cealaltă Ana, prietena mea, care mă face să mănînc din respect pentru obstinaţia cu care îmi aminteşte că trăiesc. Determinarea fanatică a lui MMH mă emoţionează din două în două cafele, iar ocaziile în care John leagă mai mult de 20 de cuvinte, încă şi mai şi. (John, am lipit un poem de-al tău pe dulap!)

„Artistul cu adevăat emoţionat nu trebuie, aşadar, decît să se lase în voia emoţiei lui pentru ca aceasta să devină contagioasă.“

EUGENE VERON

Totuşi, sînt o fiinţă greu de emoţionat. Fac parte din categoria autiştilor cărora emoţiile li se predau pe cartonaşe laminate cam aşa:

Terapeut – Arată fericit!

Copil – *…(arată singurul cartonaş de pe masă)*

T. – Bravooooo, ai arătat fericit!

T. – Cum e băiatul?

C. – …Fffferist.

T. – Nu! Cum e băiatul? Fe-ri…

C. – Feeeee… feri... ferigă

T. – Nu! Arată fericit!

C. – *…(arată singurul cartonaş de pe masă)*

T. – Bine! Fericit! Cum e băiatul?

C. – Cum e băiatul?

Discriminarea între emoţii vine cîteva zeci de ore de repetiţie mai tîrziu. Şi vine doar în cazurile fericite.

Terapeut: Cum eşti tu?

Copil: Bucuros!

T. – Bravo. Eşti bucuros! De ce eşti bucuros?

C. – Pentru că am colţurile gurii în sus…

Şi tot aşa. Nu de mult, fetiţa mea a scris pentru un blog de psihologie o poveste terapeutică, cu titlul „Liza şi ura faţă de sine“. După cîteva zile, Dudu (azi-mîine 7 ani, autist, pianist) şi-a exprimat, la rîndul lui, dorinţa de a scrie o poveste, dorinţă întîmpinată cu entuziasm. Titlul? „Liza şi ura merg la mol“…

Nenorocitele de vorbe pe care, în locul în care eu îmi petrec cea mai mare parte a timpului, le smulgem cu greu.

Mă emoţionează, deci, inocenţa lumii lor şi adevărurile involuntare, trăite pur şi simplu, cu care ei, micii extratereştri, se balansează spre lumea noastră: unele sentimente nu trebuie înţelese. N-ar trebui nici trăite. Ca să închei, mă emoţionează „Marşul funebru“ al lui Chopin, şi mai presus de toate tandreţea. Oricînd, acest poem:

„ieu nu pot să vorbesc / ieu nu ştiu să scriu / m-au făcut fără / fără faţă mi-au zis / ca să stai mereu cu / spatele cu spatele / la lume aşa au zis cu spatele la lume / vei sta / da au zis că pot cu inima / cu inima vorbesc ieu acum / inima / este singura / ia e singura pe care o am / de mic am inima / am desenat-o cu carioca / carioca mea neagră / i-am făcut braţe aşa mari / deschise la inima mea / i-am făcut o gură mare / fru / frumoasă / aşa putea ia zice orice dar pînă a ştiut ia să vorbească / a trecut vreme / şi am auzit odată că a spus / că a spus încet / pe dinăuntru a zis încet „i-ni-mă“ / şi ieu de bucurie / i-am desenat o lacrimă / cu carioca mea neagră / şi i-am făcut şi ochi şi sprîncene / aşa cum n-am ieu / şi am pus-o să bată pentru mine / şi-a zis că oboseşte «o-bo-sesc» a fost primul iei cuvînt / da a zis asta deschizînd gura şi ieu am fost fericit / şi i-am mai desenat o lacrimă / şi cu astea două lacrimi / a învăţat inima mea să plîngă / ieu m-am repezit aşa m-am repezit cu carioca mea neagră / la buzele ei / să le fac / să le fac să rîdă / dar n-am ştiut / şi-am tot încercat / am tot apăsat pînă / pînă am făcut-o neagră de tot / pe toată inima mea am făcut-o / neagră de tot!“ (Teodor Dună)

Ana Dragu *este poetă şi jurnalistă. Cel mai recent volum publicat:* Păpuşa de ceară *(Editura Charmides, 2008). A înfiinţat şi coordonează Centrul pentru copii autişti din Bistriţa.*

„Dintotdeauna informaţia a diminuat emoţia“

interviu cu psihanalistul Vera ŞANDOR

Fluxul informaţional la care sîntem supuşi zilnic e mare. Ritmul s-a accelerat. Trăim biologic mai mult. Ne şi emoţionăm altfel, sau unele lucruri rămîn neschimbate?

Din punct de vedere psihofiziologic nu sînt schimbări majore. Din punct de vedere afectiv pare să ne lipsească din ce în ce mai mult timpul – dacă nu şi capacitatea – de a elabora ceea ce ni se întîmplă. Aceasta este o pierdere. Ne emoţionăm la fel, dar bombardamentul de emoţie şi de informaţie poate deveni cronic traumatic pînă într-acolo încît să ducă la alt tip de modificări ale funcţionării umane.

Unele voci spun că cei care au crescut în epoca Internetului sînt greu de emoţionat cu o carte, un film sau un tablou etc. Că ar avea un alt tip de sensibilitate. Mulţi părinţi au aceste probleme şi sfîrşesc prin a nu-şi înţelege copiii. S-au produs la nivel emoţional nişte schimbări majore?

Cei crescuţi în epoca Internetului au o modalitate perceptivă de elecţie: aceea a imaginii care este „servită“. În acest sens, un film sau un tablou suscită aceeaşi modalitate perceptivă şi afectivă. Lectura, însă, presupune un film interior populat cu reprezentări personale, presupune un demers mai intim, mai profund şi mai amplu ca proiecţie asupra cuvîntului. Pierderea generată de diminuarea interesului pentru lectură este o pierdere de profunzime personală, de contact cu sine. Nu avem decît ipoteze despre consecinţele acestei mutaţii. Una dintre aceste ipoteze este că omul va trăi mai mult în exteriorul său. Această funcţionare poate aduce (a şi adus deja, se pare) modificări de structură sau de patologie. Nu le calificăm ca bune sau rele. Doar ca schimbări.

Părinţii doresc pentru copiii lor acelaşi tip de comportament de succes (de exemplu, lectura) şi se alarmează dacă acest lucru nu se întîmplă. Copiii însă aleg pînă la urmă ceea ce este bun pentru ei, în acord cu timpurile şi cu generaţia lor.

Capacitatea de a înregistra şi înmagazina informaţii ne diminuează emoţiile? Poate funcţiona acest „cinism“ ca o formă de autoapărare?

Dintotdeauna informaţia a diminuat emoţia. Emoţia este cu atît mai traumatică cu cît lipseşte sensul, semnificaţia, motivul ei. Diferenţele sînt individuale. Da, cinismul este o formă de defensă faţă de afect, faţă de traumă, faţă de viaţă şi faţă de latura noastră umană vulnerabilă. Este o falsă înţelepciune.

Putem învăţa să ne „manageriem“ emoţiile, astfel încît să nu ne fie frică/jenă să le exprimăm?

Desigur. Oamenii chiar fac asta descoperind modalităţi pe cont propriu, modalităţi de gestionare emoţională care le devin caracteristice apoi pentru întreaga lor viaţă. Observaţia copiilor ne dovedeşte acest efort spontan de construcţie şi gestionare personală. Acolo unde demersul personal eşuează, sînt propuse tehnici terapeutice diverse; de la cele superficiale la cele care presupun un demers profund de schimbare.

Cum s-a ajuns în punctul în care dacă spui că o operă artistică te-a emoţionat e prea puţin?

S-a ajuns în acest punct? Poate doar în adunările „snoabe“... În rest, cred că emoţia trezită de opera artistică este prima reacţie care o validează. Şi cea esenţială. Comentariul de orice fel este ulterior.

a consemnat Ana Maria SANDU

Daria GHIU

Emoţiile artei contemporane

De la o vreme, începusem să mă cenzurez. Zîmbeam cumva neutru şi comentam la obiect. Nu mai exclamam entuziasmată ca la început, nu mai închideam ochii la interpretări magnifice la pian, la concerte monumentale de orgă, îmi ascundeam lacrimile necontrolate în faţa lui Michelangelo şi – în general – nu mai declaram sus şi tare ce mult mă emoţionează pe mine fiecare instalaţie a artistului X, că îmi dă o stare fizică proastă şi îmi face pielea de găină. În toamna lui 2006, emoţia cea mai intensă m-a făcut să vin repede acasă şi să scriu şi public primul meu text despre un artist contemporan, despre o expoziţie de artă. Mecanismele Rebeccăi Horn şi aşezarea lor în spaţiu mă mişcaseră şi îmi doream să dau starea asta mai departe. Puţini ani mai tîrziu, asociam eronat aceste efluvii de emoţii cu copilăria şi naivitatea mea. Îmi spuneam că trebuie să fiu cerebrală, să judec limpede, să nu mai zîmbesc tîmp şi liric în sala de expoziţie.

Ce a provocat această reacţie de închidere în mine în faţa artei? Mi se pare clar că asistăm astăzi la o depreciere a emoţiei, o considerăm ca fiind antiintelectuală. Rîdem de emoţii şi le asociem cu *ceilalţi,* dar nu cu noi. Emoţiile par ceva legat de telenovele şi manele, în timp ce noi trebuie să ne ferim de emoţii, să nu le recunoaştem ca atare, să ne intelectualizăm fiecare gest şi reacţie.

În fapt, lucrurile stau altfel. Fără emoţie, nu există artă adevărată. Dacă nu ţi se *mişcă* toată fiinţa, atunci e o artă moartă. Emoţiile sînt impersonale, nu le poţi controla, poţi doar să le negi. Dar ceea ce am uitat să înţelegem este că emoţia este cea care sună alarma pentru minte, intelectul nu intră în funcţiune decît atunci cînd este trezit de emoţie, atunci cînd unda de şoc se propagă.

„Absorbit de contemplarea frumuseţii sublime, o vedeam de aproape, aproape că o atingeam. Am ajuns la un nivel foarte înalt de emoţie, unde s-au întîlnit senzaţiile celeste date de Artele Frumoase şi sentimentele pătimaşe.“

STENDHAL

Emoţia trezeşte atenţia; dacă ceva într-o operă de artă nu te mişcă, treci mai departe. Acest „trecut mai departe“ se verifică cel mai bine în marile expoziţii de artă.

Într-o bienală de artă contemporană precum cea de la Veneţia, cea mai veche şi importantă din lume, este cu atît mai interesant să probezi – în *Giardini,* în plimbarea ta dintr-un pavilion naţional în celălalt – ceea ce te mişcă. Treci dintr-o ţară în altă, dintr-o identitate în alta. E un spectacol al exhibării sinelui, un bazar şi circ ambulant, greu de digerat. Treci de la un *display* rece la unul care te depăşeşte, emoţiile sînt prea puternice. Pavilionul german, cel care a şi cîştigat la această a 54-a ediţie a Bienalei Leul de Aur pentru cea mai bună participare naţională, dedicat lui Christof Schlingensief, mort în august 2010, e izbitor. Spaţiul a fost transformat într-un interior de biserică „tapetat“ cu lucrările artistului – proiecţii video. E o atmosferă grea, o reflecţie asupra artistului şi a istoriei pe care o trăim. În Pavilionul elveţian, Thomas Hirschhorn a sufocat spaţiul cu o instalaţie gigant din telefoane mobile, Iphone-uri, carton, role de scotch, păpuşi Barbie îmbrăcate în rochii din folie de aluminiu, aparate electrocasnice, sculpturi fragile din beţe pentru urechi, o critică a societăţii de consum făcută tocmai printr-o consumare totală a spaţiului. Nu are cum să nu te mişte acest loc, emoţia să nu declanşeze în mintea ta alte imagini şi gînduri despre ceea ce acceptăm să trăim zi de zi.

Arta adevărată nu te poate lăsa neutru, un gest, o tuşă aruncată anume, sensibilitatea unei imagini date cu încetinitorul transformă lucrarea de artă într-un spaţiu al reflecţiei asupra condiţiei tale şi a celorlalţi, asupra societăţii. Arta nu este pentru experţi, arta trebuie să fie pentru toată lumea. Un spaţiu democrat, nu un laborator al diverselor secţiilor, unde au acces doar iniţiaţii.

Ce ne mai poate emoţiona azi? Oraşul, intervenţiile în spaţiul public, acele proiecte de artă pentru comunitate, expoziţiile de artă care reuşesc să creeze o lume a lor şi un discurs coerent. Nu trebuie să ne ferim să ne arătăm şi declarăm emoţiile, nu trebuie să ne cenzurăm. Democratizarea artei astăzi ne spune că oricine este capabil de frumos şi de semnificaţie. E la îndemîna noastră să trăim frumos, depinde doar de opţiunile noastre existenţiale.

Arta contemporană a respins sublimul – blocajul pe care îl ai în faţa a ceva ce te depăşeşte – considerîndu-l o categorie ce ţine de perioada romantică. Dar faptul că arta încearcă să facă lucruri pe măsura omului, accesibile lui, pretutindeni în jurul lui creează emoţiile omului contemporan. Emoţiile omului contemporan nu mai sînt cele imposibil de surmontat, precum acelea de rău incontrolabil, pe care Stendhal le trăieşte în 1817, atunci cînd vizitează Florenţa, şi le descrie în *Napoli şi Florenţa: O călătorie de la Milano la Reggio*. Emoţiile în faţa artei contemporane sînt cele care te fac să reflectezi tocmai la tine însuţi, emoţii care se întorc asupra ta şi operează schimbări, nu doar răscolesc impersonal. Nu creează distanţă între tine – privitor – şi opera de artă, ci îţi oferă credinţa că şi tu poţi fi ingenios.

Nu trebuie să mă feresc să-mi descriu şi arăt emoţiile, considerîndu-le reacţii depăşite. Arta contemporană emoţionează mai mult decît oricînd pentru că vorbeşte cu tine. Emoţionează tocmai cu acest aparent „la îndemînă“, care te face un creator.

***Daria Ghiu** este critic de artă.*

Gruia DRAGOMIR

Cîteva dintre trăirile mele muzicale

Ultimii ani au fost foarte agitaţi, mare parte şi din cauza crizei/crizelor. Drept urmare, am început să consumăm şi lucrurile, de orice fel, pe *fast forward*. Mai mult ca niciodată nu mai am răbdare. Iar piaţa, slavă Domnului, e plină de produse care nu-ţi pierd timpul: *fast food, wash&go,* tabloide, junk music, *sitcom*-uri de 20 de minute, benzi desenate, *smartphones* etc. Sînt în *target*. Nu mai am răbdare să citesc nimic mai lung de 140 de caractere şi, dacă totuşi o fac şi n-are un YouTube *embedded,* mă simt profund dezamăgit şi nesatisfăcut. Tot ce fac e să scanez sau să citesc în diagonală... deformaţie profesională. Deci, ca o scurtă recapitulare: McDonald's, mă spăl pe cap şi am plecat, în metrou citesc un tabloid în care o bîrfă despre Rihanna mă face să mă simt conectat la realitatea vremurilor în care trăiesc, ascult în magazine Lady Gaga şi îi ştiu versurile pe de rost, deşi nu-mi place deloc (Kafka!), iar după birou mă delectez cu doze de 20 de minute de *canned laughter,* care mă relaxează mai ceva ca un joint – viaţa e roz! Cine mai are timp de emoţii? Lux! Pe undeva, exagerez. Totuşi, parcă niciodată lumea în care trăiesc n-a fost mai agresată de tacticile de *marketing* care nu mai au răbdare cu emoţiile, care se duc direct la rădăcină, la nevoile primare – *brain wash&go*. În muzică, pentru că este subiectul cu care sînt „cel mai tangent“, se vede cel mai bine acest lucru. Zic „se vede“ pentru că muzica a devenit mai mult vizuală. Videoclipurile excentrice se vînd mai bine, nu mai e vorba de emoţia pe care o trezeşte o piesă, ci unde poţi să faci un *product placement* eficient – muzica a devenit *billboard*. Rata succesului e dată de vizualizările de pe YouTube şi de like-urile de pe Facebook. Cu toate astea, se mai găsesc şi trupe cu care-mi permit luxul ruşinos de-a mă lăsa emoţionat de muzica lor. Cu un an în urmă, la un festival din Franţa îi descopeream pe jj, un duo suedez de *balearic beat* şi *dream pop,* fără hituri, doar coveruri după hituri, cele mai proaste opţiuni: Lil Wayne, Akon, The Game, Jeremih etc. Dar în mîinile lor „hip hop-ul cocalar“ e transformat în piese sensibile, cu accente trippy-psihedelice, cîntate la chitară acustică, synth-uri şi voce. Adevărată alchimie! Tot din Suedia vine şi Lykke Li, care în acest an şi-a lansat cel de-al doilea album: *Wounded Rhymes,* cu piese care n-au cum să n-atingă corzi sensibile în toţi cei care ştiu să aprecieze muzica bună. *Soul-filled powered-sugar-pop* cu un strop de tristeţe, pentru că albumul reflectă despărţirea dureroasă a artistei.

„Sentimentalul este omul care vrea să-şi permită luxul de a avea o emoţie fără să plătească pentru ea.“

OSCAR WILDE

Acum doi ani îi descopeream şi pe britanicii The xx, al căror debut muzical este unul cum nu se poate mai emoţionant, de la început pînă la sfîrşit. Un *dream pop* discret, cu versuri fredonate sau îngînate şi care vorbesc despre relaţii promiscue şi eşecuri, într-o atmosferă oarecum întunecată, dar foarte *cool*. Cu muzica celor de la The xx nu te grăbeşti nicăieri, îţi acorzi timp să umpli, cu toate emoţiile care te inundă, spaţiile generoase create de acordurile lor.

Primul bilet pe care l-am cumpărat în ultimii cinci ani la un concert (restul concertelor la care am fost în acest timp fiind pe acreditări) a fost la Angus and Julia Stone, o trupă australiană a cărei muzică m-a fermecat, pur şi simplu şi în cel mai adevărat sens al cuvîntului. Muzica lor, un indie folk curat, imaculat, impecabil, romantic şi emoţionant mi-a marcat una dintre cele mai frumoase perioade din viaţă. Drept urmare m-am dus pînă în Bruxelles pentru a-i vedea live. A fost una dintre cele mai frumoase nopţi.

Pentru a schimba un pic macazul, spre lumea hip-hopului, anul acesta britanicul Mike Skinner (aka The Streets) şi-a lansat albumul care-i pune punct carierei muzicale: *Computers and Blues*. Puţini sînt cei care se pot juca cu cuvintele în felul în care o face Mike, undeva între jonglat şi filozofie, scrabble şi poezie, iar pe acest album o demonstrează din nou, din plin. Muzica pe care Mike a făcut-o de-a lungul vremii cu The Streets a dus hip-hopul la un alt nivel, l-a scuturat de versuri superficiale şi de machism şi i-a dat un plus de inteligenţă, iar multe dintre piesele lui sînt de-a dreptul emoţionante, fără să cadă în patetism sau penibil. Exemple bune în acest sens rămîn „Everything Is Borrowed“ sau „Love You More“, iar de pe *Computers and Blues,* piesa „We Can Never Be Friends“, care vorbeşte despre prieteniile imposibile între persoane din relaţii destrămate. Prin titlul albumului Mike a vrut să sublinieze cum tehnologia a ajuns să ne influenţeze emoţiile, sentimentele, stările sufleteşti etc. *„You can't Google the solution to people's feelings.“*

***Gruia Dragomir** este jurnalist şi traducător.*

Mădălina GEORGESCU

Cum să... ne mai emoționăm?

Cred că sînteţi de acord cu mine că întrebarea zilei nu este şi nu a fost vreodată „Ce te emoţionează?“, ci „Ce mai faci?“. Pînă aici, nimic în neregulă. Numai că, dacă mai pe vremuri, *cemaifaci* putea include măcar în curba lui *c* şi ceva mai despre tine, vreo descoperire, vreo plăcere, vreo emoţie chiar, acum chiar că ai pica din lună dacă nu răspunzi întrebării cotidiene încrezător, fericit, cu zîmbetul pe buze. Sau dacă nu chiar fericit, măcar şucar. *Cemaifaci,* ca să terminăm cu el, cere de la tine un raport de fericire ca la carte, cu realizări, împliniri şi, dacă se poate, şi nişte cifre, ca să fie raportul digerat mai repede, mai bine şi mai credibil. Şi, cel mai important, aprobat. Ce faci tu în rest – asta chiar nu mai interesează pe nimeni.

Sau poate că ar interesa dacă vine ambalat cum trebuie. Iar pentru asta există cuvintele-cheie pe care întotdeauna te poţi baza: *aventură, altfel, cool, experienţă, incredibil, special, super*. Şi ar mai fi cîteva, dar pentru restul nu trebuie decît să dai drumul la televizor. Şi nici acum nu putem protesta că ar fi ceva în totală neregulă. Doar trăim în era megavitezei, a click-ului după click, de unde atîta disponibilitate pentru orice fel de poveşti? Vino cu nişte *headline*-uri tari şi poate mai vorbim după.

Cum rămîne cu emoţia? Cam la fel, în sensul că, deşi vorbim despre ea, nu prea mai interesează pe nimeni. Sună paradoxal? Nu chiar, pentru că în loc de *Ce ne mai emoţionează?,* îi dăm tare cu metoda: *Cum să ne mai emoţionăm?*. Sau *Cînd?* – dar şi asta tot la metodologie intră.

Oricum, nu putem vorbi despre emoţie fără a arunca un ochi şi în curtea fericirii. Iar aici vedem că, pe lîngă statutul de marcă înregistrată, fericirea a devenit şi un *do it yourself*. Şi, să fim serioşi, la cîte reţete pentru fericire există, să nu bifezi nici măcar una, chiar că eşti pe lîngă. Eşti un looser, baby!, un ratat carevasazică. Sau, cu un termen pe care l-am descoperit datorită unui documentarist pe care mereu îl recomand (Adam Curtis – *The Century of the Self,* www.bbc.co.uk/blogs/adamcurtis), eşti *maladjusted!* Şi pentru că am ajuns la învingători şi învinşi, e musai să (re)vedeţi conferinţa lui Alain de Botton de la TED – *A Kinder, Gentler Philosophy of Success* – unde demonii succesului şi eşecului personal în lume sînt îmblînziţi printr-o punere în context mai înţelegătoare.

Revenind la comparaţia noastră, la cîte moduri de a te emoţiona există, să te plîngi că nu mai există emoţie începe să sune retrograd, neracordat, *maladjusted* din nou! Încă nu am văzut manuale de self-help care te învaţă cum să te emoţionezi în 5 sau 10 paşi, depinde de caracter şi „nevoile“ tale, fireşte, dar la un simplu *search,* prietenul şi cel mai bun psihanalist al tău, Google, îţi dă cîteva hinturi. Spre exemplu, vei afla că cei cu o inteligenţă emoţională mai mare sînt mai de succes decît ceilalţi, prin urmare testează-ţi chiar acum IQ-ul emoţional. Apoi, tot Google ne aminteşte politicos că a fi foarte emoţional nu prea e dovadă de caracter puternic, aşadar învaţă să fii *„emotional strong“* în 6 paşi sau să fii *„emotional and smart“*.

Cum bine bănuiam, e bine să te emoţionezi, dar pe subiectele care merită şi cît trebuie. Pentru că, foarte simplu, numai aşa vei fi fericit şi vei face faţă cu brio tuturor provocărilor vieţii.

A te emoţiona a devenit sinonim cu a fi capabil să arăţi că îţi pasă sau să arăţi că te poate mişca ceva. Cum însă mult mai important e să arăţi că tu deja ştii, că eşti la zi, deja ai fost acolo, deja ai citit despre, deja ai bifat paşii, deja cunoşti reţeta, deja ai un plan, nu trebuie să te emoţionezi prea tare, rişti să pari naiv, neinteresant, emotiv. Iar a fi emotiv înseamnă să nu dispui de suficinet PR încît să-ţi ambalezi poveştile, care pentru tine înseamnă ceva, în poveşti de succes pentru alţii, cu care i-ai putea chiar emoţiona.

© C. Bumbuf

Emoţia a devenit un fel de accesoriu dezirabil care dă tuşa finală oricărei reţete de marketing de succes sau oricărui profil interesant. Trebuie provocată, ţinută în frîu şi canalizată pe ce trebuie. Facem strategii cu efecte speciale, ambalate promoţional: emoţie, fericire, bunăstare, chiar şi înţelepciune.

„Opera de artă care nu a fost începută cu emoţie nu este operă de artă.“

PAUL CÉZANNE

Fireşte că vorbim într-un context general şi că, strict personal, confesiunea fără brizbizuri stilistice unanim şi PR-ist acceptate e posibilă, iar dacă nu e, nici intimitate nu e.

În acelaşi timp, nu mă pot abţine să nu compar practica emoţionării cu iluzia implicării pe care o trăim cu toţii prin reţelele social media: cum apare o campanie, o petiţie online, o semnăm şi gata. Ne-am emoţionat, am empatizat, ba chiar am şi acţionat şi reacţionat. Întrebare firească: Cîţi dintre noi s-au gîndit ca, după semnarea petiţiei pentru cîinii vagabonzi, să adopte unul?; Cîţi dintre noi chiar fac constant ceva pentru o Românie mai curată?; Cîţi dintre noi au mers în ultimii doi ani la Roşia Montană... şi exemplele, ca şi petiţiile pot continua.

Reversul medaliei ar mai fi şi acesta: tot ce am scris aici poate fi categorisit într-un discurs mainstream despre starea emoţiei azi. Încă un text general, nişte concluzii la o realitate existentă, plus dovada că, dacă vorbim despre asta, pe undeva e o problemă. Aşa, şi – se va schimba ceva? Nu cred că se va trezi nici unul dintre prietenii mei sau ai voştri mîine şi se va gîndi de două ori cum să-şi prezinte ultimele realizări sau îşi va pune problema că emoţia nu se întîmplă doar dacă şi-a luat bilet la concert, la destinaţia exotică, la marş, la workshop etc., chiar dacă asta i s-a recomandat. Prin urmare şi în continuare, ne emoţionăm că aşa trebuie, ne emoţionăm şi noi cum putem şi cam la ce ni se oferă, cultivăm metoda, facem exerciţii şi ne dăm note. Şi probabil, la un moment dat, vom face aceleaşi lucruri, doar că altfel. Pînă atunci nu ne-ar strica să încercăm să fim mai sinceri, mai puţin ipocriţi cu noi înşine, şi cam atît.

Nu ne-ar strica să încercăm să fim mai sinceri, mai puţin ipocriţi cu noi înşine.

***Mădălina Georgescu** este editor bookaholic.ro.*

Bogdan Alexandru STĂNESCU

Arta este universul măştilor

Emoţia a fost şi va fi Graalul cititorului de pension. Este ceea ce caută un cititor inocent în literatură. Iar acest fapt a făcut ca producătorul profesionist de text să evite cu orice preţ *exprimarea* emoţiei. Atenţie, exprimarea, nu şi *producerea* ei. Iar aici intrăm într-o lungă dispută: aceea dintre adepţii emoţiei ca rezultat al bucuriei intelectului şi aceia care o acceptă doar ca rezultat direct al comunicării dintre text şi suflet. De fapt, dacă ne gîndim mai bine, întreaga modernitate nu a făcut altceva decît să combată emoţia ca scop nemijlocit al literaturii, de la Poe încoace. Cred că această distincţie trebuie păstrată: emoţia produsă de lectura unui text nu trebuie confundată cu emoţia exprimată direct de textul respectiv. A fugi cu orice chip de emoţie duce la sterilitate, la o lipsă postapocalitică a sensului, a o căuta cu orice chip va coborî literatura la nivelul dramei telefonice sau de SMS.

Dezrădăcinarea – eterna fugă prin lume a eroilor lui Radu Aldulescu produce emoţie. Romanul lui Nimigean, oricît am considera afirmaţia aceasta ca fiind „neprofesionistă“, este unul emoţionant. Chiar şi ironia poate fi o cale spre afecte. Nu cred că trebuie să ne întoarcem la teoria *catharsis*-ului, nu-i aşa? Şi, dacă folosim doar cele două exemple de mai sus, putem trage concluzii legate de „ce ne mai emoţionează“. Ne mai emoţionează exact ce ne emoţionează cînd scriam pe tăbliţe: ne emoţionează nefericirea (pentru că, vorba profetului bărbos, este unică), ne emoţionează moartea celor pe care-i iubim etc. Temele sînt aceleaşi (dar unice în aplicarea individuală), însă modul prin care producem emoţia va rămîne întotdeauna unic. Să ne amintim citatul dat de Bloom în deschiderea canonului: o poezie sinceră este o poezie proastă. Arta este universul măştilor. Nu interesează emoţia personală: poate fi comunicată direct, la o cafea, nu e nevoie să tăiem copaci sau să punem 100.000 de filipinezi să asambleze readere, pentru a o împărtăşi lumii.

***Bogdan Alexandru Stănescu** este scriitor şi editor. A semnat împreună cu Vasile Ernu volumul* Ceea ce ne desparte. Epistolarul de la Hanul lui Manuc *(Editura Polirom, 2010).*

Ileana BÎRSAN

„Simt enorm și văz monstruos"

Și cum ar putea fi altminteri, dacă spectacolul lumii văzut din faţa televizorului pendulează parcă definitiv între exploatarea perversă a emoţiei şi amendarea pînă la anihilare a oricărei forme de subtilitate şi discreţie. Ca şi în camera de la *Grand Hotel,* din nuvela lui Caragiale, totul este augmentat şi teribil. E musai să-ţi manifeşti empatia cît mai rapid şi vocal la vreme de catastrofă, cataclism, tragedii pe bandă rulantă, atacuri teroriste, boli necruţătoare sau nunţi regale. Discutate (cum altfel?) în tonuri ultimative şi barbare, evenimentele odată disproporţionate şi deformate alimentează mai abitir umorile spectatorilor conştiincioşi şi tenace. Şi aşa, asistăm, de fapt, la o bizară sminteală. Cu cît suferinţa şi drama sînt mai exhibate, cu atît bunul-simţ şi măsura sînt mai alienate iar, în consecinţă, discernămîntul este manipulat pînă la dispariţia completă. Cu un ochi înciudat la biografii privilegiate şi cu unul relaxat către ce l-a ferit Dumnezeu, omul din fotoliu îşi plînge de milă şi bombăne într-o litanie schizoidă.

Accidentul ca normă și starea de grație

Deja cu temele făcute şi uzat de consumul de emoţii tari care nu mai mişcă pe nimeni, spectatorul ajunge în cinema (dacă ajunge!) şi de cele mai multe ori dă tot peste o reţetă. Nu mai departe de ultima ediţie de la TIFF, filmul străin care a luat Oscarul şi Globul de Aur anul acesta, *In A Better World,* se află în topul primelor cinci filme votate de public (de altfel, public cu gusturi alese). În filmul regizat de Susanne Bier, poveştile a două familii daneze ajung să-şi intersecteze suferinţele şi luptele. Un băiat, a cărui mamă a murit recent, încearcă să-şi elimine frustrările şi neputinţele, rezolvîndu-i prietenului său problemele de autoritate de la şcoală şi din familia aflată la un pas de divorţ. Violenţa cu care băieţii încearcă să controleze situaţia este pusă în oglindă cu cruzimea unor indivizi dintr-o tabără de refugiaţi din Africa, în care tatăl unuia dintre băieţi lucrează ca medic. Sînt din ce în ce mai puţine filme în care emoţia ajunge la spectator printr-un construct estetic subtil, cu tuşe discrete şi într-un ton elegant. Poveşti dramatice şi personaje chinuite sînt aşezate unele peste altele, pentru că mintea şi stomacul spectatorului pot primi cantităţi impresionante de umanitate agresată (cu atît antrenament TV, nici nu-i de mirare), drama se construieşte clişeu după clişeu pentru că spectatorul primeşte

La vida de los peces *(2010)*

„Nu poate exista o transformare a întunericului în lumină şi a apatiei în mişcare fără emoţie."

CARL GUSTAV JUNG

ceva ce deja cunoaşte, ca să se simtă confortabil şi în siguranţă, rămînînd ca muzica, imaginea şi actorii să desăvîrşească opera. A spune o poveste universală apelînd la accidente, excepţii şi coincidenţe face ca întregul construct să fie strident şi artificial, deci necredibil, în care umanitate şi sensibilitate sînt abuzate. În plus, nu orice poveste universală trebuie spusă doar pentru că o înţelege mai multă lume. Oricîtă străduanie ar fi ca filmul să imite realitatea, niciodată filmul nu va fi autentic, veridic decît dacă e *construit* astfel încît *să pară* că este real, să se încadreze în convenţie, şi nu să toarne cu nemiluita kilograme de patetism, într-o succesiune fără noimă, în care miroşi manipularea de la o poştă. În acest gen de film, drame excepţionale cu oameni obişnuiţi, se înscriu şi extrem de premiatele *Crash,* regizat de Paul Haggis, sau *Babel,* regizat de Alejandro González Iñárritu (al cărui *Biutiful* este o deşănţată aglomerare de tristeţe şi nefericire), care „n-au cum să nu te emoţioneze", pentru că „se-ntîmplă ca-n viaţă". În contrapunct, din aceeaşi categorie de dramă, dar cu efecte artistice incomparabile este *Magnolia* lui Paul Thomas Anderson, o piesă aparte (după el au fost o sumedenie de imitatori) tocmai pentru că nu accidentul sau coincidenţa sînt prioritare, ci un soi de revelaţie sau epifanie, deci un eveniment intim şi subiectiv. Chiar dacă la o distanţă considerabilă de timp, de registru şi de estetică, filmul lui John Cassavetes, *A Woman Under the Influence* (1974), *It's A Wonderful Life* (1946), regizat de Frank Capra, şi *Vertigo* (1958) al lui Alfred Hitchcock conduc către o stare de graţie indusă de unghiul subiectiv al poveştii şi de personajele construite cu supleţe şi onestitate. Dincolo de abilitatea de a spune o poveste (unele dintre cele mai frumoase poveşti de dragoste, în ciuda genului căruia îi aparţin), aceste experienţe cinematografice funcţionează ca filtru emoţional şi prilej de reflecţie.

Melancolie și extaz

Supradozele de TV cu reţete de rating şi campaniile publicitare inepte trase la indigo (sau xerox!) au format un consumator de imagini blindat cu balasturi filozofice şi afective. Din păcate, aceste resturi suplinesc minima educaţie vizuală (nu doar cinematografică), extrem de necesară în decodarea şi receptarea adecvată, pentru a ajunge în cele din urmă la clasificarea emoţiei pe care o transmite. Cere timp, atenţie şi curiozitate, iar pînă la urmă sensibilităţile se cultivă, nu se fabrică. De pildă, filmul lui James Cameron, *Titanic* (în fond, tot un accident!), se înscrie în aria divertismentului calificat, nu pune multe întrebări şi acţionează ca o şedinţă de terapie sau escapism (depinde de starea pacientului), îşi alintă şi-şi alină spectatorul şi îi lasă o lecţie învăţată pe de rost, chiar şi aşa, la nivelul începătorilor extaziaţi. Însă tocmai acolo unde gusturile ar fi trebuit să se rafineze – de pildă, în filmul independent – împotmolirea într-o reţetă de multe ori e deranjantă. Spre exemplu, filmul *The Kids Are All Right* (2010), regizat de Lisa Cholodenko, e previzibil în mai toate (şi ce dacă este un cuplu de lesbiene?), parcurge drumuri bătute ale poveştilor de tipul *American Beauty* şi nici umorul nu-l salvează de la sărăcia de idei pe care o livrează camuflată în complexităţi subtile. La polul celălalt, micuţul film tot despre amoruri rătăcite, nedesluşite şi melancolice este *La vida de los peces* (2010), regizat de Mathias Bizet parcă în ritmul bătăilor inimii, cu o tensiune cîntărită la miligram şi coregrafiată duios. Într-un exerciţiu de imaginaţie poate prea îndrăzneţ, ne-am putea închipui că în timpul talk-show-rilor sau al jurnalelor de ştiri, asemenea mesajelor subliminale, l-am vedea cîteva secunde pe Chaplin într-un meci de box hilar sau prins între rotiţele unui mecanism uriaş sau pe Monsieur Hulot fentînd uşile batante ale unui restaurant sau pierzîndu-şi uzul raţiunii într-o bucătărie ultratehnologizată. Dar puţin probabil ca melancolia să salveze agonia.

***Ileana Bîrsan** este critic de film.*

Mugur CIUMĂGEANU

Începutul secolului emoțional

[...] Nu contează cum cauţi trăirea, ci mai degrabă faptul că simţi ceva. Pentru că emoţia – prin ea însăşi un justificator de sens – este cea care validează prezentul. Atunci cînd eram mici am fost învăţaţi că retenţia şi cumpătarea, raţionalitatea şi structura reprezintă o bună cale, deşi anevoioasă şi rece, spre fericire. Chiar pentru cei care urmează această cale cu minuţie, emoţia care o însoţeşte este însă tocită şi neîndestulătoare. Astfel, scurtăturile care te pot aduce înapoi la trepidaţiile adolescenţei devin o necesitate. Şi nu sîntem într-atît de masochişti încît să le ratăm pe deplin.

Revenind la experienţa mea insulară, desfăşor pe un ecran toată oferta de arousal a festivalului. Sporturi extreme, acrobaţii temerare la care puteai fi uşor părtaş, achitîndu-ţi în euro participarea. Scene multiple care îşi aruncau în ritmuri variate muzica spre corpul tău. Un bîlci care reproduce în miniatură bîlciul globalizat al Terrei, amestecînd religia cu bucătăria sîrbească, orele gratuite de maghiară cu tobele japoneze şi cu circul franţuzit de inspiraţie medievală. Totul concertat pentru a stîrni, pentru a activa. O discotecă universală, unde nu te duci pentru a-ţi întîlni perechea, ci pentru a-ţi trăi activarea solitară, cît mai trepidant posibil, singur cu tine. În care, ca într-un scenariu alternativ din seria *Matrix,* devii o baterie umană care se încarcă sau se arde, alimentînd sau scurtcircuitînd propria existenţă.

Nevoia de chill

M-am întors epuizat şi frenetic, în acelaşi timp. Nu am bifat pe răbojul vieţii cine ştie ce epifanie, dar am revenit cu satisfacţia trăirii. Ca şi cum mi-am plătit o datorie faţă de propria nevoie de intensitate, de adrenalină-în-stare-pură. Nu o datorie morală, nici măcar o datorie estetică. Ci mai degrabă o datorie emoţională, pentru că evul mi-a deschis o linie de credit la Emo-bank, care trebuie periodic rambursată. A doua zi eram pe Cheile Nerei, rememorînd trunchiat şi uşor confuz parcursul evenimentelor, dezactivat şi răcoros pe dinăuntru. Am învăţat ceva, totuşi. Dincolo de o logică – sau în deplină concordanţă cu ea – a acestui mainstream individualist şi emoţional. Merit să revizitez teritoriile adolescenţei, pentru că acolo dorinţa şi potenţialitatea sînt încă neîntinate. Iar biciuirea emoţiei, a corpului, intensitatea experienţei şi sinestezia halucinantă sînt căile sigure de a ajunge în siguranţă acolo, şi de a te putea reîntoarce fără un ponos major. [...]

Să fii tînăr înseamnă să fii risipitor. Să vrei să pari tînăr (chiar dacă nu mai eşti) înseamnă să refaci drumul spre emoţie în stare pură, nefiltrată, spre efortul vecin cu epuizarea. Pentru a-ţi justifica condiţia de cuceritor într-o lume pe deplin explorată, în care teritoriile necartate sînt doar petele albe de pe întinsurile propriei experienţe. Regăsindu-ţi vocaţia ancestrală (şi uşor adolescentină) a cuceririi şi expansiunii.

(fragment apărut în Dilema veche, *nr. 187, 10 septembrie, 2007)*

Din mers despre ce ne mișcă

Emoţia e greu de tradus. Fiecare pare că simte în felul său unic, emoţia fiind cu totul subiectivă şi greu de analizat. Cîteva lucruri sînt, într-adevăr, universale, aşa cum a constatat Darwin şi cum ştiu prea bine fanii serialului Lie To Me. *Întrebările la care am încercat să găsim un răspuns sînt:*
1. Ce te mai emoţionează?
2. Ce te-a mişcat cu adevărat de curînd?
3. Cum ai reacţionat şi dacă ai împărtăşit emoţia cu cineva, sau ai ascuns-o?

Cristina CHENDE

masterand

1. Mă emoţionează inocenţa şi neştiinţa copiilor, frica bătrînilor şi anumite poveşti de viaţă.

2. Filmul *Elegy,* văzut recent, pentru că a reuşit să arate într-un mod foarte frumos, uman, că dragostea într-adevăr nu are vîrstă şi pot spune că de mult nu am mai dat de un film care să mă mişte într-un asemenea mod.

3. În urmă cu cîtva timp, am aflat povestea de dragoste a părinţilor unei prietene şi mi s-a părut că aşa ceva nu se mai poate în ziua de azi. Despre film i-am spus unei prietene apropiate, iar povestea nu am dat-o mai departe. Încă. ■

Alexandra CÂMPEAN

studentă la Medicină

1. Aş putea zice, fără prea multă exagerare, că, în general, sînt într-un fel de narcoză emoţională. Îmi caut doza zi de zi, în locuri evidente sau neprevăzute. Îmi place să simt, nu (îmi mai e) frică să simt. Sînt studentă la Medicină şi poate teoria asta şi-a mai pierdut din intensitate, dar cred cu îndîrjire că nu poţi practica meseria asta fără o mare deschidere emoţională. Lucruri care să te atingă le găseşti la tot pasul; dacă asimilezi sau nu e o chestiune de alegere. Ştiu că această emoţie e consecinţa unor reacţii chimice, echilibrul hormonal, serotonina, dopamina, dar puterea de a lăsa emoţia să te pătrundă e legată, cred, de cît de dispuşi sîntem să permitem oamenilor să intre în cercul nostru personal. Şi asta înseamnă asumarea unui risc, probabilitatea de a suferi. Iar oamenii se tem de suferinţă, fără să conştientizeze că fericirea şi tristeţea sînt indispensabile una alteia. Eu mă încarc din oameni. În spital, din oameni care aleg să lupte pînă la capăt, din optimişti şi visători care nu îşi pierd speranţa. Pe stradă, din oameni care îmi zîmbesc. Mai e muzica şi orice artă care simt că e creată de un suflet.

2. Ultima stare copleşitoare am avut-o în sala de operaţii, de la o fetiţă de cîteva luni, cu malformaţii congenitale. Era un boţ de om, cablat şi încercuit de mîini prea mari, dar simţeai la fiecare bătaie a pulsului că lupta. Şi lupta fără să ştie pentru ce lupta, doar pentru că e în firea ei, de la prima respiraţie, să se agaţe de viaţă. Mi-e ciudă cumva că, odată crescuţi şi conştienţi, mai uităm din cînd în cînd de puterea noastră.

3. Aleg să îmi împărtăşesc emoţiile pentru că astfel creez noi şi noi senzaţii. E un proces continuu de dat şi primit, din care ne hrănim cu toţii. Vorbesc aici de prieteni, mama, oameni care au aceeaşi nevoie ca şi mine să fie activi şi să tresară în propria viaţă. Sînt o norocoasă – recunosc – că am parte de asta. Dar e la fel de just să te bucuri şi să ţii pentru tine: orice care funcţionează, orice te face fericit. ■

Cosmin FLOREA

student la Geografie

1. În ultimul timp, m-au emoţionat filmele în care animalelor li se întîmpla ceva grav, parcă am pierdut puţin contactul cu emoţia stîrnită de oameni. Şi îmi mai dau fiori examenele.

2-3. Momentul clar, cel mai recent, de emoţie e cînd m-am uitat la *Hachi: A dog's Tale,* un film bazat pe o poveste adevărată

După vizita la Bucureşti din 1999 a lui Tony Blair, în tîrgul nostru a circulat informaţia că pe marginea primei foi de pe care premierul britanic citea discursul său către Parlamentul României, exista o indicaţie (scenică) scrisă de consilierii săi: „Atenţie! Popor emoţional".

de prietenie între un căţel pierdut pe un peron de gară şi un profesor navetist. Cîinele se ataşează foarte tare de stăpîn şi face lucruri pe care nici un om nu le-ar face. Chiar mi-au dat lacrimile la sfîrşit şi, cum eram cu prietena mea, am împărtăşit emoţia aceea cu ea. ■

Diana CORCODEL

referent marketing

1. Grea întrebare. Depinde ce înţelegi prin m-a mişcat „cu adevărat". Aşa, cu adevărat, nu mă mişcă mai nimic, sînt echilibrată, senină, *in peace,* aşa-mi place să cred.

2. În tabăra de karate, patru persoane au decis brusc să renunţe la karate, pe motivul că sensei nu ar fi un maestru autentic. M-a dezamăgit reacţia şi atitudinea lor şi felul în care au făcut-o. Am împărtăşit părerea mea lui sensei şi cîtorva colegi care cereau feedback. În general, nu împărtăşesc decît dacă mi se cere părerea, altfel reacţiile noastre sînt prea subiective şi inutile pentru ceilalţi.

3. Cred că tu singur eşti afectat de situaţia respectivă şi atît, nu are rost să presupui că şi alţii ar fi, sau ar fi interesaţi de părerea ta. Dar asta nu înseamnă că îmi ascund stările, pentru că nu ştiu să fiu *poker face,* deşi mi-ar plăcea uneori. Cărţi, filme nu mă mişcă prea tare în ultima vreme, nu sînt trăirile mele, sînt doar spectator, din păcate, şi m-am cam săturat de poziţia asta, de aceea, probabil, nu mai vreau să empatizez sau să rezonez, vreau să simt prin mine viaţa, şi nu prin ochii altcuiva.

Rareş IORDACHE

jurnalist new-media

1. Proiectele de nişă din zona culturii îmi atrag mereu atenţia. Ştiu clar că oamenii care stau în spatele lor au găsit ceva inedit, care merită să fie scos la iveală. Din păcate, nu mai există efervescenţă, ci numai canoane, regulamente sau reguli/norme de îndeplinit. Tocmai de aceea, proiectele de nişă îmbrăcate într-o formă adecvată, curioasă mă vor face să îmi aşez cursorul asupra lor. Am descoperit net-art-ul, iar mai apoi am mai realizat ceva: faptul că pot face un fel de *philosophy of net-art,* într-o combinaţie interesantă cu *software theory.* A fost o întîlnire interesantă, iar acum aceasta s-a transfigurat într-un soi de pasiune. După această întîlnire, mi-am spus că mi-am găsit propria nişă şi că trebuie să merg pe ea. Ca atare, am început cercetarea în acest domeniu şi, după cîtva timp, au început să apară şi ideile de proiecte, de website-uri, de colaborări şi de alte asemenea chestiuni. A apărut efervescenţa, iar acum îmbrac cumva proiectul. ■

Cristina STÂNGACIU

inginer

1. Fetiţa mea (de 7 luni) mă emoţionează, gesturile ei, gîngurelile, primele cuvinte. În rest, mă mai emoţionează întîmplările deosebite, oamenii deosebiţi.

2-3 Ultimele cărţi care m-au emoţionat au fost *Vraciul, Profesorul Wilczur* de Tadeusz Dolega-Mostowicz şi *Jurnalul fericirii* de Nicolae Steinhardt, pe care o recitesc. La *Vraciul* am fost atît de emoţionată şi bucuroasă că am găsit o astfel de carte, după atîtea cărţi care m-au lăsat relativ indiferentă... E chiar o carte deosebită pentru mine, încît am simţit neapărat nevoia de a împărtăşi impresii cu cineva. Ţinînd cont că nu ştiam pe nimeni care să o fi citit, am recomandat-o unui coleg căruia îi place genul, şi i-am împrumutat cartea apoi mamei mele, şi ulterior am făcut schimb de impresii. Amîndoi au fost încîntaţi. Cu soţul meu nu am avut succes în a-l convinge să o citească, aşa că am făcut rost de o ecranizare a cărţii şi am urmărit filmul împreună. Din păcate, ecranizarea era doar pentru primul volum... Acum aştept să-şi facă puţin timp şi să citească şi cartea, căci şi lui i-a plăcut filmul şi povestea, în general. ■

Sergiu PETRIȘOR

absolvent Drept

1. Un zbor cu parapanta, un apus fermecător la malul mării, un film bun, o muzică bună şi, din cînd în cînd, întîmplări reale şi impresionante din viaţa oamenilor.

2. Acum, că a fost TIFF-ul la Cluj, aş prefera să mă raportez la un film care spune o poveste adevărată. Ca atare, filmul care m-a mişcat cu adevărat săptămîna trecută a fost *Oxygen,* din 2010, filmul belgian în regia lui Hans Van Nuffel.

3. Dacă ceva mă emoţionează în sens pozitiv, probabilitatea să mă exteriorizez e mai mult decît sigură. Dacă ceva mă emoţionează în sens negativ sau „ar da să îmi stoarcă o lacrimă", prefer să o ascund publicului. Pe cale de consecinţă, la *Oxygen,* reacţia mea a constat în cîteva clipe de contemplare în tăcere. ■

Oana DIACONU

absolventă de PR, imigrantă în Italia

1-2-3 Mă emoţionează situaţiile-limită şi deadline-urile, felul în care îţi modifică timpul şi reacţiile, felul în care te pun pe fugă şi te urmăresc, gustul finalului şi privitul în urmă. Mă emoţionează momentul în care privesc ceea ce am realizat sub presiune şi ştiu că nu trebuie modificat sau corectat nimic, pentru că e rezultatul ochilor ce dorm cîteva ore şi al gîndurilor ce nu dorm. Mă emoţionez cînd mă trezesc duminica dimineaţa lîngă iubitul meu şi ştiu că ne aşteaptă o zi întreagă împreună, şi omletă la micul dejun. Sau stînd pe scările facultăţii cu prietena mea Sorana, la 5,00 după-masă, cu cafea de la dozator şi ţigari dintr-un singur pachet, ca în primii ani de facultate, aşteptînd profii la care să cerem îndurare. Cei care te cunosc îţi citesc emoţia pe ochi, dar eu cred că trebuie să le spui cît de drag îţi e să porţi eşarfa pe care ţi-a dăruit-o colega ta preferată, că te doare atunci cînd îţi închide telefonul, că eşti unde trebuie şi cu cine trebuie, dimineaţa. ■

a consemnat Raluca BUGNAR

Anca MANOLESCU

Grecii şi gîndirea trecută la limită

● **Andrei Cornea, *O istorie a nefiinţei în filozofia greacă. De la Heraclit la Damascios*, Editura Humanitas, 2010.**

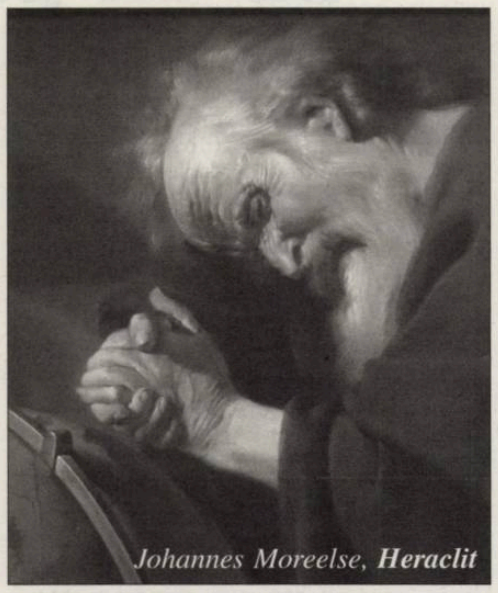
*Johannes Moreelse, **Heraclit***

Andrei Cornea a publicat anul trecut la Humanitas volumul *O istorie a nefiinţei în filozofia greacă. De la Heraclit la Damascios*. Ca şi în alte cărţi ale sale, el ne pune în faţă o temă neobişnuită, întrucîtva secundă, care – cercetată în logica ei intimă, în articulaţiile, aventurile şi vîrstele ei – ajunge să ia chipul unei entităţi vii, plină de trăsături şi carne. Se crede de multe ori că, absorbită de lumina fiinţei, gîndirea elenă veche ar fi fost insensibilă la tematica penumbrelor ontice, ar fi rămas străină de consistenţa paradoxală a nefiinţei. Andrei Cornea dovedeşte, în schimb, ce masivă şi ce variată a fost preocuparea pentru un obiect al gîndirii care – fiind altceva decît fiinţa – „este" totuşi, intră *cu necesitate* în modelele de lume şi de cunoaştere pe care le-au imaginat diverşi filozofi antici. De la Platon şi Socrate, la atomişti şi stoici pînă la Plotin şi ultimii academici, el vizitează cu fineţe metodică, cu rigoare nicicînd aridă, o mulţime de peisaje filozofice în care strălucirea omogenă a Fiinţei are nevoie de un contrast nocturn pentru a-şi iriza prezenţa, pentru a o revărsa în multiplicitatea, diversitatea şi dinamica făpturilor lumii. Ne arată ce mize are ceea ce el numeşte „gîndirea meontologică": gîndirea paradoxală care admite printre obiectele ei şi „ceea ce este altceva decît fiinţa". Pentru gîndirea „anti-meontologică", şi ea analizată, fiinţa are unitatea somptuoasă, uniformă, densă a unui bloc de marmură, faţă de care forfota accidentelor şi a crizelor existenţei, zonele ei de negativitate rămîn pură iluzie, imposibil de gîndit. Raţiunea tranşează aici – autoritar – între masivitatea de stîncă a realităţii tari şi aburul lipsit cu totul de realitate şi de sens al unei contingenţe care ni se impune totuşi zi de zi. În schimb, gîndirea de tip meontologic înţelege să „relaxeze" – în condiţii bine determinate – principiile raţiunii pure şi dure, pentru a include în inteligibil nu numai mineralitatea imuabilă a fiinţei, ci şi jocul caleidoscopic – amestecînd lumina şi penumbra – al devenirii.

Andrei Cornea impune cercetării sale cîteva hotare. Prin ele îşi construieşte cu precizie orizontul de studiu, restrîngîndu-l voluntar. În primul rînd, se referă numai la spaţiul de gîndire elenă, şi anume la demersurile ei strict raţionale, menţionînd că, bogată în alte tradiţii, tematica nefiinţei ar cere un studiu ulterior pentru spaţiile iudaismului şi creştinismului şi pentru raporturile lor cu gîndirea greacă veche. Poate mai important e hotarul metafizic, care decurge din opţiunea pentru stricta raţionalitate. După Andrei Cornea, gîndirea apofatică e de tip ontologic, nu se ocupă de nefiinţă, o ignoră. Printr-o cascadă de negaţii, ea extrage Fiinţa din plasa calificărilor, în înţelesul lor curent, obţinînd astfel o Fiinţă intensificată. Şi e adevărat că, atunci cînd e exclusiv conceptual, demersul negativ îşi dezbracă obiectul de limitări, îl eliberează – prin *abstractio* – de continuitatea cu devenirea, fără a face totuşi saltul dincolo de acest obiect. În perimetrul filozofiei greceşti tîrzii, Pierre Hadot făcea totuşi deosebirea între *aphairesis*, demers conceptual decapant, şi *tematizarea raţională* a unei experienţe unitive, trans-intelectuale, o experienţă prin care omul are cumva acces la Nefiinţă sau Supra-Fiinţă, în misterul ei de dincolo de prima determinare, cea a Fiinţei. Iar Andrei Cornea nu trece cu vederea prezenţa, deja anunţată la Platon şi din ce în ce mai impunătoare la Plotin, Proclus şi Damascios, a acestei „dincolo de Fiinţă", dar şi „dincolo de gîndire". Ultimul conducător al Academiei platoniciene pune drept supremum al realului un Absolut hiper-transcendent; în frumoasa formulare a lui Andrei Cornea, el pare a-şi lua „avînt să sară într-un abis în care gîndirea se pierde pe sine", „se nimicniceşte".

Aici s-ar deschide un mare capitol, ilustrabil prin gîndirea spirituală a numeroase tradiţii. De la Tao inefabil al chinezilor, Tao „care nu poate fi numit" din care decurge „Tao cu un nume" cuprinzînd mulţimea tuturor făpturilor, la Brahma *nirguna* – dincolo de orice calificări, căruia i se subsumează un principiu generator de lumi – din gîndirea Indiei, la plenitudinea Vidului buddhist, susţinînd cu suflul său întreaga devenire, tradiţiile orientale tematizează *participativ* realitatea ultimă a Supra-Fiinţei, pe care limbajul nostru o poate indica doar prin referire la Fiinţă, dar care conţine Fiinţa ca pe un punct în marea fără margini a posibilităţilor sale. Monoteismele ilustrează şi ele masiv aceeaşi pereche metafizică. Infinitul, *Ein Soph* atît de tematizat în Cabbala – care, din afară, apare drept Nimic şi care prin „contracţie" *(zimzum)* face loc realităţii diminuate a lumii – Infinitul divin la Grigore de Nyssa, Întunericul supra-esenţial dionisian, Oceanul divin la Evagrie sau Ioan Gură de Aur, străfundul fără fund *(abgrunt)* al Deităţii la Eckhart, toate se referă la un „Nimic" a cărui realitate e mai densă şi mai cuprinzătoare decît cea a Fiinţei.

Gîndirea greacă pare să fi fost doar în vîrsta ei tîrzie contemplativ extatică, abia atunci atrasă spre propria depăşire. Oricum, ceea ce îl preocupă pe Andrei Cornea e să caracterizeze, alături de gîndirea ontologică, alte două tipuri de gîndire raţională, cea meontologică şi cea anti-meontologică, cu variantele lor şi formele de pasaj între una şi cealaltă. El se referă mai ales la acele cazuri în care nefiinţa apare din necesităţi logice, drept termen necesar într-un model de înţelegere a lumii. Dovedindu-şi în acest context utilitatea operaţională, „nefiinţa" ajunge să capete întrucîtva şi statut ontic. Nefiinţa studiată de Andrei Cornea este o paradoxală făptură logică.

Ceea ce face, după mine, interesul prim al cercetării sale este că ea pune în lumină – ca şi alte cărţi ale lui Andrei Cornea – un tip de gîndire raţională *capabilă să lupte contra propriei suficienţe, să se treacă pe sine la limită*. Incluzînd în reflecţia ei alteritatea faţă de fiinţa evidentă, masivă, unanim recunoscută, „convenţională", ea plăteşte preţul unei tensiuni, al unei „crampe mentale" – după expresia autorului. Dar e ferită de riscul de a deveni totalitară prin stabilirea de contrarii fără nuanţe: fiinţă *vs* neant; bine pur *vs* rău pur; cunoaştere desăvîrşită *vs* pură ignoranţă. În formele ei bune, „gîndirea meontologică" oferă un demers care – neabdicînd de la stricta raţionalitate – e capabil să-i critice acesteia excesele, înclinaţiile simplificatoare, nerealismul. E o gîndire atentă la compoziţia diversă şi complicată a imediatului, la crizele şi „patimile" lui, la ierarhia nivelelor care îl leagă de Principiu, capabilă de aceea să lucreze cu un concept paradoxal: acela al unei fiinţe diminuate, relative, întrucîtva nefiinţă, participînd la Fiinţă, dar în distincţie faţă de ea.

Demersul religios de tip raţional intră în acest model, cu specificaţia că accentul cade aici pe *participarea dinamică* a făpturilor la un Principiu viu care le atrage către sine. Gîndirea anti-meontologică mizează, de partea ei, pe fiinţa exclusivă a fiinţei. În cazul cînd ia în seamă ruptura de nivel între devenire şi principiu, ea exaltă suveranitatea Fiinţei, faţă de care făpturile sînt doar „nimic", destinat să se topească în splendoarea ei atotcuprinzătoare. Intuiţia mistică – pusă în discurs – e asociabilă întrucîtva acestui model de gîndire. Cu precizarea că mistica autentică nu pierde din vedere îmbrăţişarea Fiinţei de către Supra-Fiinţă, aşa cum nu pierde din vedere nici libertatea constitutivă a făpturilor, care îşi află desăvîrşirea prin întoarcere la Principiu. Dar există, chiar în perimetrul gîndirii religioase, forme proaste de anti-meontologie, şi anume acelea care, deşi afirmă diferenţa de nivel între lume şi divin, în fapt o evacuează: îşi închipuie că pot realiza în imediat deplinătatea Fiinţei; transformă împărăţia cerurilor în proiect de inginerie socială. Fundamentalismele religioase se află în această situaţie. Ideologia lor pretinde că deţine adevărul deplin, faţă de care orice altă doctrină este falsă. Decretează că ritualismul religios şi normele de comportament impuse întregii societăţi realizează comunitatea perfectă, fiinţa deplină a umanităţii şi aproape a lui Dumnezeu. Iar cei care nu aderă la această ideologie sînt socotiţi un lest condamnabil, un nimic. Fundamentalismele sînt exemple de gîndire anti-meontologică fără transcendenţă.

Fundamentalismele sînt exemple de gîndire anti-meontologică fără transcendenţă.

Am făcut această paranteză pentru a sugera cît de stimulatoare poate fi tipologia studiată de Andrei Cornea. El însuşi arată ce bogată aplicabilitate are ea pînă în modernitatea tîrzie: nu numai cunoaşterea filozofică ori ştiinţifică, ci şi etica, politica, modelele de societate, limbajul public, modurile culturale şi religioase pot fi caracterizate prin prisma ei. Ne arată ce beneficii, ce riscuri, ce schimonosiri a putut naşte fiecare dintre aceste tipuri de gîndire. În sfîrşit, afirmă că nu există criteriu raţional care să le dea o îndreptăţire diferită. Numai reflexivitatea critică fereşte fiecare dintre aceste moduri de excese cîteodată fatale; numai creativitatea intelectuală le poate face să se rafineze prin confruntarea unuia cu celălalt. E ceea ce Andrei Cornea dovedeşte trecînd de la un gînditor grec la altul, de la o şcoală la alta.

Dincolo de toate, cartea lui ne oferă încă o călătorie, admirabil condusă, printr-o temă vie a gîndirii greceşti, dar a cărei viaţă e universală.

***Anca Manolescu** este cercetător în domeniul antropologiei religioase şi doctor în filozofie. Cele mai recente cărţi publicate sînt* Nicolas de Cues ou l'autre modernité *(L'Harmattan, 2010) şi* Stilul religiei în modernitatea tîrzie *(Polirom, 2011).*

PUBLICITATE

ABONEAZĂ-TE ACUM!
Ai pînă la reducere 13%!
Adaugă abonamentului colecţiile de DVD-uri preferate:
Marilyn Monroe
Charlie Chaplin
Capodoperele teatrului românesc
Opera
Primeşti o dată pe lună revista Dilemateca!
NOU!
Abonamente în străinătate
Dacă vrei să faci o bucurie cuiva drag plecat din ţară, acum îi poţi oferi un abonament la **Dilema veche**, împreună cu **Dilemateca** sau la oricare dintre publicaţiile: **Foreign Policy**, **Forbes**, **Historia**, **Ştiinţă şi Tehnică**, **OK** sau **Tango**.

PUBLICITATE

METODE DE ABONARE

SMS

3 luni abonament

Trimite un SMS doar din rețeaua VODAFONE LA 7115 cu textul DILEMA VECHE

• Costul unui SMS este de 15 euro fără TVA, pentru revista fără DVD
• Vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro Operatorul limitează la 30 euro valoarea SMS-urilor pe care le puteți trimite în decursul a 30 de zile Contravaloarea SMS-ului nu se returnează.
Informații la tel: 0800.800.111.

ONLINE pe www.dilemaveche.ro

La sediile, chioșcurile, caravanele și librăriile ADEVĂRUL

Poștă și partenerii ADEVĂRUL HOLDING

Trimite dovada plății și talonul completat

ADRESA DE LIVRARE
Nume .....
Prenume .....
Compania* .....
Cod fiscal* .....
Str. .....
.....
nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. .....
localitate .....
județ/sector .....
cod poștal .....
telefon .....
e-mail .....
Doresc să mă abonez începând cu data de .....
.....(scrieți în căsuță numărul de abonamente pe care doriți să-l contractați)

Dilema veche
☐ 3 luni (56 lei) ☐ 6 luni (109 lei) ☐ 12 luni (212 lei)
Dilema veche + colecția Marilyn Monroe
☐ 3 luni (113 lei) ☐ 6 luni (167 lei) ☐ 12 luni (268 lei)
Dilema veche + colecția Charlie Chaplin
☐ 3 luni (93 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecția Teatru românesc
☐ 3 luni (93 lei) ☐ 6 luni (151 lei) ☐ 12 luni (265 lei)
Dilema veche + colecția Opera
☐ 3 luni (178 lei) ☐ 6 luni (231 lei) ☐ 12 luni (344 lei)

și am achitat S.C. Adevărul Holding S.R.L., cod fiscal RO18990288, în contul nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera, cu ☐ mandatul poștal ☐ OP nr. ..... din data .....
* Pentru adresă de facturare diferită, contactează-ne la abonamente@adevarulholding.ro
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 27 a lunii în curs.
Prin completarea acestui talon sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activități promoționale și să le dezvăluie terților conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări și să solicit ștergerea datelor adresându-mă societății S.C Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Pentru abonamente și informații sunați la 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice rețea, între orele 7^00 - 22^00 (luni - duminică), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

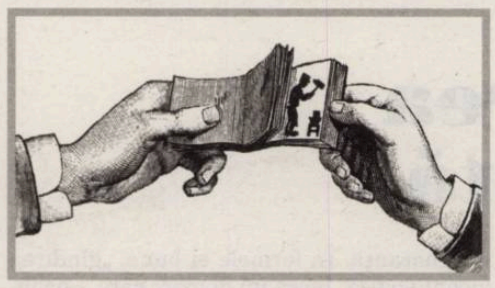

● ***Steampunk. A doua revoluție*, coordonator Adrian Crăciun, Editura Millennium Books, 2011.**

Marius CHIVU

feedbook

SF cu pașoptiști

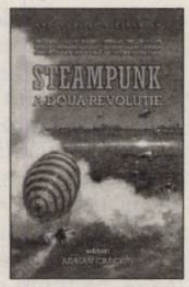

Dintre toate subgenurile SF-ului, steampunkul mi se pare cel mai simpatic și, oricum, cel mai artistic pentru că, spre deosebire de cyberpunk, de exemplu, e mai mult *fiction* decît *science* în felul său retro care combină istoria alternativă cu speculația cultural-politică într-o narațiune plasată întotdeauna în trecutul secolului al XIX-lea, unde tehnologia are farmecul romantic al anacronismului. Venită dinspre scrierile unor H.G. Wells și Jules Verne, literatura steampunk s-a lansat și a primit această denumire în anii '80 prin revitalizarea imaginarului științific speculativ victorian, întoarcerea la tehnologia pe baza energiei aburului și „acuplarea" unor elemente de science fiction cu fantasy-ul gotic. Nu am suficiente date pentru a schița, dacă există așa ceva, începuturile steampunkului românesc (la noi, SF-ul a fost, și este, un gen de consum underground), dar, dintre scriitorii așa-zis mainstream, Bogdan Suceavă a abordat acest tip în literatură în cîteva povestiri de la începutul anilor 2000. Așa că această antologie are toate șansele să reprezinte adevăratul certificat de naștere al subgenului la noi. Situație care, de altfel, demonstrează din nou caracterul discontinuu și relativ/tardiv sincronic al literaturii noastre, care, de pildă, în ciuda succesului internațional al cărții lui Bram Stoker și a circulației legendelor săsești cu Vlad Țepeș, n-a avut și n-are nici acum, cînd tema vampirului a revenit la modă, măcar cîteva încercări timide de fantasy gotic.

Antologia adună zece scriitori din trei generații și, cu o singură excepție, povestirile sînt inedite, scrise special pentru acest proiect inițiat și coordonat de Adrian Crăciun. Textele sînt, cum se întîmplă de obicei, inegale, dar nivelul este absolut onorabil și eforturile celor zece de a scrie steampunk în lipsa tradiției, remarcabil. Mai ales că autorii, cu una-două excepții, nu s-au cramponat într-un steampunk ortodox, ci au scris mai degrabă un steampunk fusion, mixînd diverse elemente clasice (dirijabile, aerostate, veliere, computere analogice) cu motive de paranormal sau plasînd acțiunea nu neapărat înainte de 1900, ci și în comunism sau chiar după. În „Povestea de dimineață a domnișoarei Vu" de Ioana Vișan (unul dintre cele mai bine scrise texte, dar cu un story mult prea subțire), în Iașiul de după moartea lui Ștefan cel Mare, ridicat de la sol pe niște platforme pentru a fi protejat de invaziile turcilor, izbucnește un incendiu și are loc o operațiune de salvare cu ajutorul unor aeroportate. „Cetatea neagră" de Costi Gurgu (povestire cu potențial, dar contextul și protocolul politic o îngreunează) este ultimul bastion bizantin de la Marea Neagră în calea invaziei Imperiului Crohinez (o alianță bizară între extratereștri, chinezi și tătari) care amenință să extermine Europa cu ajutorul unor complicate și nemaivăzute nave de zbor. Întîmplarea din „De la țigani" de George Lazăr (o fabulă cu umor, dar mult din el involuntar) este plasată în plin stalinism românesc cînd, după epurarea intelectualilor, țiganii devin indispensabili pe post de înlocuitori ai inginerilor și doctorilor. Michael Haulică imaginează în „Povestea lui Calistrat Hadîmbu..." (o povestire sadovenian-márquez-iană – realism magic de letopiseț – care ar merita rescrisă pe ici, pe colo) o poveste de dragoste în timpul misiunii unei echipe internaționale de mercenari care zboară cu un dirijabil pînă în Danemarca. În „Suflete de plumb" (una dintre cele mai interesante povestiri), Ștefana Cristina Czeller imită limba junimiștilor (folosind, parcă, în exces verbul „a prepui") în povestea unei metempsihoze pașoptiste cu final neașteptat: un oarecare Vasile moare în urma unui accident rutier și se trezește în timpul și în corpul lui Alecsandri implicat, împreună cu generalul Cuza, într-un complot împotriva lui Vodă. Oliviu Crâznic imaginează în „Ultima clepsidră" (poveste scrisă rău, din păcate) o distopie geo-escatologică (America Orientală, Britan Balcania, Japochina), iar Mircea Opriță conturează în „Alchimistul" (o satiră cam străvezie și oricum cu final ratat) un fel de Becali sectant de Curtea veche, dintr-un București monarhist al anului 2005, proprietar al unei fabrici de diamante artificiale. În „Nostalgia revoluției" (o schiță dialogală cu un final intertextual neașteptat), Florin Pîtea se întoarce la personajele de la pașopt cînd, după douăzeci de ani de la Revoluție, Cuza-Vodă face figura unui tip blazat și opac în fața entuziaștilor progresiști Alecsandri, Kogălniceanu și Nicolae Golescu, care-i propun planuri mărețe pentru industria Principatelor.

Am lăsat, în mod intenționat, la final cele mai bune două povestiri ale antologiei. „Lungul drum din cer acasă" de Marian Truță este o povestire de un umor nebun – stilistic, la nivelul cel mai de sus; pentru mine, autorul-revelație al acestui volum colectiv – în care cosmonautul Iuri Gagarin aterizează cu capsula sa spațială peste pătulul unui țăran din comuna Ciulnița. Valoarea povestirii o dă calitatea scriiturii, iar Marian Truță scrie cu răbdare și cu mare atenție la detalii, atingînd toate efectele comice posibile. Țăranul Ieronim este un fel de Moromete care nu se pierde cu firea (știe și ceva rusă din război) și, după ce-l readuce în simțiri pe Gagarin, tratează îndelung cu el să-i lase parașuta ca plată pentru distrugerea pătulului. Dialogul este memorabil: „Iurii Alexeevici, nu știu cine e puterea sovietică, dar la noi e un obicei care zice așa: dacă îi faci omului o pagubă, degrabă caută s-o îndrepți cu ce ai la îndemînă. Eu știu că dumneata n-ai căzut cu voie pe pătulul meu, dar paguba-i pagubă. Și cred că mătasea de la aripe o acoperă pe deplin. Cît privește nacela sau nava, cum îi zici, nu-mi e de trebuință decît dacă vreau să fac țirkus la mine în bătătură. Sau poate coteț de găină, că are capac și nu intră vulpea. Și, oricui ai zice pricina, lumea îmi va da mie dreptate, Iurii Alexeevici. Că așa e obiceiul." De ce „țirkus"? Pentru că Gagarin n-a căzut din greșeală doar în altă țară, ci și în altă epocă (mai exact, pe vremea unui oarecare Bălcescu), astfel că povestirea glisează abia perceptibil dinspre comic înspre dramatic: Gagarin va rămîne rătăcit în mijlocul unei lumi care îl crede nebun pentru că nu-i poate înțelege povestea lipsită, astfel, pentru totdeauna de gloria meritată.

Cealaltă povestire remarcabilă a volumului este „Profeții despre trecut" a rubricandului *Dilemei vechi*, Aron Biro. Împreună cu doi asistenți programatori, Grigore Moisil construiește prima inteligență artificială (IA) din lume, un computer botezat Grig, la demonstrația căruia asistă însuși Nicolae Ceaușescu. La un moment dat însă, Maurer îl pune pe Grig să estimeze cît va dura comunismul în România, iar IA răspunde: „Cel puțin pînă în 1987, cel mult pînă în 1995, cu probabilitate maximă 1989". Ceaușescu o ia ca pe o profeție și cere ca IA să fie „discontinuată", institutul – reorganizat, iar Moisil – cel mai probabil, scos din cercetare și pus sub urmărire. Numai că răspunsul IA este doar un orizont probabilistic, adică – cum îi explică Moisil asistentului său – „tot ce aveau de făcut era să-și facă un plan, să umble la evenimente, să ajusteze din mers probabilitățile, căci nu există destin". Asistentul este, astfel, nevoit să-l deconecteze pe Grig (într-o splendidă secvență-tribut adusă lui HAL 9000 din *Odiseea Spațială)* și să scoată din țară piesa lui cea mai importantă. Pe lîngă scriitura foarte exactă și fără emfaze, povestirea are calitatea de a-și menține dramatismul pînă la capăt: destinul lui Moisil rămîne incert, al doilea asistent cedează nervos și recită la microfon o poezie anti-sistem la un bal al bobocilor înțesat de securiști, iar cel care trebuie să treacă motorul inferențial al IA peste graniță n-are puterea s-o facă.

Fie și numai pentru aceste două povestiri. *A doua revoluție* merită toată atenția. Acum avem și steampunk!

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

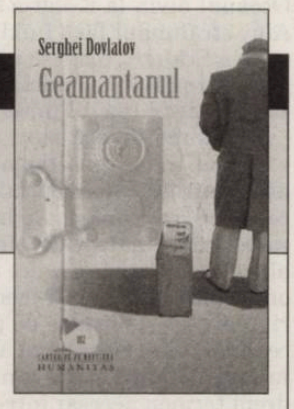

● **Serghei Dovlatov, *Geamantanul*, traducere din limba rusă de Margareta Șipoș, Colecția „Cartea de pe noptieră", Editura Humanitas, 2011.**

Născut din mamă armeancă și tată evreu, Serghei Dovlatov e rus sadea, trăit 36 de ani în lumea deplin sovietică și emigrat apoi în SUA, unde va muri cu destulă hărnicie, adică de îndată ce publică, în 12 ani, 12 cărți. Cine află de el abia acum, cu ocazia *Geamantanului,* va fi cucerit pe loc, căci așa scriitură lapidară și miezoasă, în care proza trăiristă să fie atît de bună prietenă cu cea umoristică, rareori ți-e dat să vezi.

Geamantanul e o cărțulie autobiografică alcătuită din poveștile pe care le au în spate lucrurile din valiza de emigrant a lui Dovlatov. În loc să încerce scanarea completă a propriei vieți, ca la un tomograf biografic, scriitorul își radiografiază biografia doar pe la „articulații", istorisind cum s-a pricopsit cu cele cîteva obiecte menite să-l acopere din cap pînă-n picioare: de la ghete și șosete, pînă la cămașă, costum, centură, jachetă, căciulă și mănuși. Și așa aflăm, despre acest personaj al underground-ului rusesc din anii staliniști și post-staliniști, cum a fost el atras de la bun început de „oameni nesociabili", adică de „săraci, huligani, poeți debutanți"; cum a încercat să se școlească în „științele inexacte"; cum a ajuns supraveghetor de lagăr (în timpul serviciului militar), rîndaș la o gazetă de uzină, lucrător la un combinat de artă decorativă aplicată, bișnițar amator, consumator de anvergură, „poet cu alunecări spre disidență", soț suprarealist și un ironist iute de condei cînd e să rîdă de *balșoiul* circ al realității. Sclipitor și savuros, incredibil de vioi în amărăciunile lui laconice, Dovlatov are cîteva vorbe minunate, între care și această agată neagră: „Prefer să fiu singur, dar cu cineva alături..."

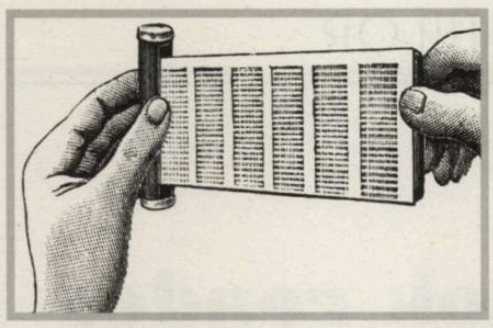

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Descîntece pentru un mort ferice

Miercuri 8 iunie, orele 18, restaurantul „Malagamba“, pe strada Sf. Dumitru (fostă Mărdineşti, fostă Poştei), în coasta Teatrului de Comedie. Centrul Istoric al Bucureştilor: vipie, sudoare, limbă arsă, buze uscate, nesăţios căutătoare de-o bere. Şi totuşi lume, lume, consumaţie-n draci, daravelă, tămbălău, grupuri adolescentine umblînd forfota, englezi, francezi, italieni deambulînd aiuriţi, gesticulînd şi strigînd uimiţi de te-apuca ameţeala. „Criză teribilă“, mă-nţelegi.

Cine m-a putut sălta dinspre Bellu, zbîrlindu-mi liniştea arhivistică, să vorbesc taman în bairamul de-aici despre o carte? Vezi bine că Eugen Istodor, cu al său savuros *Lipscani. Ghid turistic&de chefuri* (Editura ART) narațiune haioasă (în română, franceză, engleză), de ins parşiv, invariabil ambiguu, cu duglişe aparenţe mîştocaro-miticeşti, dar cu fond serios, naturel simţitor, blindaj informativ şi utilitate cît cuprinde. Dotat generos cu acel pitoresc amestec, gen Pirgu – de sarcasm cu catifea, sentimentalism ghimpos, cinism galeş, subtilitate negustorească, dulce mitocănie, cruntă ironie şi încercănată complicitate, pe scurt: pupăciune şi înţepăciune – Eugen Istodor le-a dăruit efectiv o *avere* zecilor de mii de spectatori, adolescenţi sau cincagenari, de la Green Hours şi ACT, cei care umplu sălile de film de la Institutul Cultural Român şi Muzeul Ţăranului, pe care-i vezi la Stavropoleos, MNAR şi Muzeul Satului, care năvălesc în delir la Noaptea institutelor şi muzeelor, slujind cu aceeaşi efervescenţă hedonismul şi scepticismul, cultul Terasei şi-al Halbei, paseismul frenetic, *kairos*-ul epicureic şi fiţele orei. Dintr-odată, zona Lipscanilor, cu Gabrovenii, Şelarii, Blănarii, Băcanii, Gabrovenii, Zarafii ei, cu Pasajul Macca-Villacrosse, Uliţa franceză, Banca Naţională şi Strada Eugeniu Carada, cu Piaţa Sf. Anton, Căldărarii, Strada Doamnei, „Caru'cu bere“ şi toate cele pendinte – restaurante, cafenele, ceainării, biserici, teatre, magazine, inclusiv bordeluri mascate – se fac Nod, ţintă de plăceri, feerie şi pehlivănie, adevărate răscruci mentale cu drăcească stăruinţă îmbiate Străinului, spre a-şi pierde minţile cîteva ceasuri în „neantul valah“.

Ghidul lui Istodor oferă tot: de la preţul taxiurilor dinspre Otopeni către Sf. Gheorghe, pînă la detaliile de meniu, atmosferă, servire şi decont ale tuturor localurilor (în relatări şi cu verdicte de-o ironie zăpăcitoare), trecînd prin geografia şi istoricul locurilor, prin elemente de sistem arhitectural, bancar, alimentar, politic, vestimentar, comercial şi religios, cu etimologii, bibliografie de specialitate, mentalităţi, şucăr subiectiv, şopîrle veninoase, dar şi aport socio-legislativ de patrimoniu (v. secvenţele dedicate lui Teodor Frolu şi Gheorghe Leahu). Nu idealizează şi nu diabolizează. Ci relativizează cu tandreţe şi umor (nu degeaba apare Lucian Boia în preumblările matheine ale autorului, aşa cum avea să apară şi la lansarea cărţii, unde m-am suav cuplat cu Vintilă Mihăilescu, acompaniaţi fiind de un acordeonist şi un viorist graţie cărora m-am sufocat de emoţie evocînd-o pe *Riţa,* cea „cu ochii ca mura şi sîni ca de piatră... regină pe şatră“...).

Eugen Istodor trece, aşadar, de la „vieţaşii“ din puşcăria Rahova, la vieţuirea Lipscanilor, zonă moartă, dar vie. Sau vie, dar moartă, depinde cum alegi să vezi Lucrul. „De cauţi monumentalul clădirilor, orînduiala şi tihna altor locuri, greşeşti – scrie el. Multe dintre clădirile de după 1860 sînt încă în ruină. Străzile şi utilităţile se află într-un perpetuu şantier, tărăgănat obositor de Primărie. Aşa că bucură-te de ceea ce ai moştenit, căutînd satisfacţia de-o clipă, fericirea de-un pahar“. Cuminţenia bine resemnată, plezirismul năstrușnic acordă liniştea plăcut-cîrcotaşă a *Ghidului.* „Unde e interzisă circulaţia, acolo te trezeşti cu un Ferrari la gleznă. Pe unde mergi sigur pe piatra cubică, brusc calci în mocirla vreunei străzi nepavate. Unde te bucură restaurantele şi barurile, e greu să obţii o factură fiscală sau să plăteşti cu cardul.“ Şi tot aşa, sînt ciupiţi fără cruţare patronii baştani, prezenţa asupritoare a plasmelor, infecţia wc-urilor, toanele, ţîfna şi ghiolbănia chelnerilor, esenţa paradoxală, de Centru şi Mahala, a Lipscanilor, ca şi a Bucureştilor: „oraş al plăcerilor“, „oraş exotic“, „oraş al contrastelor“... „Micul Paris din ţara lu' pizda mă-sii“, cum acru, dar perfect, rezumă Istodor.

„Micul Paris din ţara lu' pizda mă-sii“

Cine are chef de surfilări ghiduşe să compare traducerile cu textul românesc. Va nota numaidecît accentul sobru acordat (pe bună dreptate) celor dintîi, în defavoarea simpaticei mîştocăreli a autorului. Rufele se spală în familie, ce naiba! Suculenta „tablă de materii“ de la p. 78 – „simigii, zăbunari, şalvaragii, işlicari, şelari, ceaprazari, cavafi, zarafi, căciulari, rachieri, boiangii, mindrigii, lampagii, jimblari, pitari“ ş.a.m.d. – nici nu s-a mai tradus. Logic. Sublimă exclusivitate!

Conştient că umblu printr-un cimitir deghizat, din raţiuni negustoreşti, în carnaval, bîlci, talcioc şi feerie, am rămas totuşi stupefiat de elanurile juvenile opulent răspîndite-n peisaj. Copilărimea se bucură-n draci acolo, consumînd bovaric de doi lei, socializînd frenetic, în vreme ce umbrelele locantelor ascund jumătatea superioară a clădirilor jerpelite şi închelboşate, cu calcane în surpare, stucaturi ştirbe, ferestre dezghiocate, acoperişuri bortilite, cariatide ologite. Avem darul de-a ne minţi frumos, furîndu-ne spectaculos căciula.

Nu altceva aveam să simt sîmbătă 11 iunie la Cărtureşti-Verona, unde m-au dus fiica şi soţia (...hai, nene, să vizităm şi noi zona amenajată pentru *Street Delivery...)* şi unde parc-am intrat brusc în Oborul Moşilor de pe Cîmpul lui Eliad, într-o sublimă călcare-n picioare. Grădina Cărtureştilor – adevărat *axix mundi* gastrodandystic al inteligheţiei bucureştene – arăta mai ceva ca Iunion-ul bietului Titircă, ori ca terasa Oteteleşanu. Nu ziceţi c-am rămas la ceasul de fado (Vicente şi José da Câmara) oferit de ambasada Portugaliei şi Institutul Cultural Român, după care am rămas siderat la expoziţia de afişe publicitare a lui Florian Ciobanu, din incinta librăriei, tot de ICR sprijinită!? Nu-i de colea să pui liniştit mîna pe *Românul* lui C.A. Rosetti, pe *Steaua Dunării,* pe registre comerciale şi reclame de la 1850, toate aduse cu ludică efervescenţă de un june colecţionar care la 14 ani spăla geamurile anticariatelor, însufleţit de o arheofilie menită să-l tulbure peste poate pe sexagenarul care sînt.

Ah, uitasem: după excitaţiunea de la lansarea lui Istodor, copiii m-au dus la „Caru' cu bere“, unde n-am mai călcat fix din 1975. Nenişorule, am zis c-am intrat direct în laboratoarele şi halele NASA, aşa mişcare năucitoare era acolo. Lasă şanţurile din drum, ţigănia încuibată-n subsoluri, părăginirea patrimoniului, umbra rufoasă a Penei Corcoduşa, sadica aşteptare a marelui cutremur gata să-i fericească pe dezvoltatori, alergia la tradiţie a multor arhitecţi şi decidenţi ai Primăriei, iute poftioşi să bage buldozerul în stilul neoromânesc, visînd asasin la huidumele gen Dubai – adică însăşi esenţa dezmoştenită a Curţii Miracolelor! Vorba e că lumea petrece-n delir la căpătîiul mortului, domnule! Cum să nu-ţi aduci aminte că tocmai Valahia avea să valorifice mai abitir „tema ruinelor“ din poezia veacului 19?!?

Vechiul Bucureşti – un mort ferice.

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Şi aşa mai departe? Viaţă literară IV: august 2008 – mai 2010, *Humanitas, 2011.*

oferta de carte

PUBLICITATE

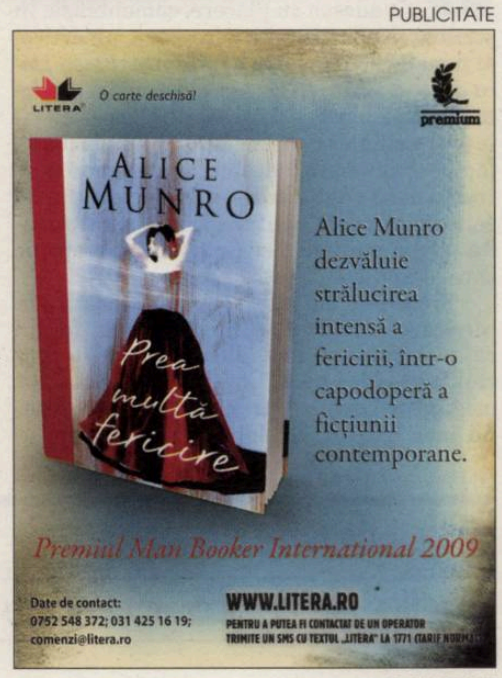

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

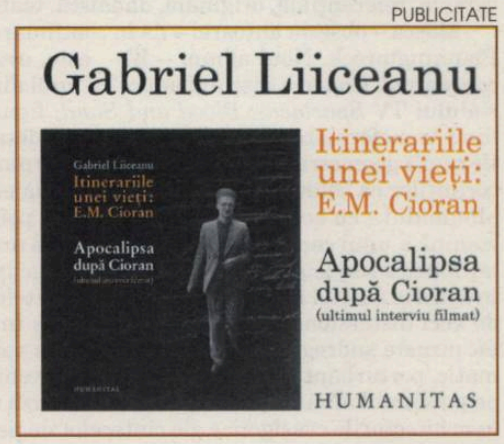

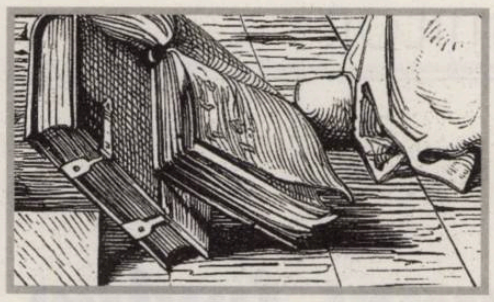

Simona SORA

biographiti

Baladă pentru un e-book reader

De cînd îmi folosesc telefonul mobil doar în caz de pericol extrem, calamităţi naturale sau cînd vreau să dau de fiică-mea, am început să primesc scrisori. Cele mai multe, desigur, prin poşta electronică, dar unele chiar pe hîrtie, ca în secolul trecut. Cînd încerci să renunţi la ceva (vezi paradigma francofonă din blogosferă *vivre sans television, sans ordinateur, sans portable, sans frontières, sans amis)* lucrurile se compensează cumva, chiar dacă iniţial o iau razna. Aşadar, printre scrisorile (compensatorii) ale săptămînii trecute, a fost una cu atît mai interesantă cu cît am dat de ea de-a dreptul în pagina a doua a revistei *Dilema veche.* Am citit-o, astfel, nu ca pe o scrisoare personală, ci, fatalmente, ca pe un exerciţiu publicistic şi retoric, un comentariu (binevenit) la un alt exerciţiu, şi el publicistico-retoric.

Domnul Mihai Idu, vechi cititor al *Dilemei...,* ale cărui comentarii le-am citit adesea cu plăcere, comentează, în scrisoarea pe care mi-o adresează, un articol al meu de acum cîteva săptămîni, *Eleva Dora dintr-a VII-a,* în care era vorba despre felul în care citesc adolescenţii, despre ce citesc şi mai ales (întotdeauna mi-a plăcut să fac pe profesoara!) despre ce cred eu că ar trebui ei să citească. E un subiect destul de sensibil (nu doar pentru părinţi), cum am aflat şi din multele mesaje sau comentarii pe care le-am primit între timp.

Trei chestiuni mi se par semnificative în scrisoarea dlui Mihai Idu. Mai întîi, faptul că, din articolul meu, dl Idu ajunge la concluzia că „fiica mea, Dora" (un personaj, vă asigur) nu citeşte. Dar personajul pamfletului meu citeşte, dle Idu! Citeşte enorm, uneori prea mult, şi-a făcut chiar o bibliotecă proprie, bate librăriile cu amicii, iar dacă o prinde ploaia pe Calea Victoriei, îi place să se scufunde într-un fotoliu de la etajul Librăriei Kreţulescu şi să... citească. Mi-a monopolizat locul de citit de-acasă, mi-a zeciuit cărţile din bibliotecă, mi-a luat toate volumele de poezie apărute în ultimii ani la Cartea Românească (cu CD cu tot), dar şi ce i-a plăcut din colecţia „Prima dată" de la ART. Cîteşte, dar nu citeşte nimic din ce-i recomand eu. Pentru un medic, asta ar fi ca şi cum copilul lui n-ar lua ibuprofen pentru febră pentru că i l-a prescris el. Am încercat şi invers: lasă asta pentru mai tîrziu, pe asta n-o s-o guşti acum, ce-ţi trebuie ţie acum *Viaţa amoroasă* de Zeruya Shalev sau *Junkie* de Burroughs, ce *Trilogie trandafirie* vrei tu acum, cînd anul trecut citeai *Harry Potter?!* N-a mers nici aşa, nu merge nici una dintre prescripţiile sau interdicţiile pe care le imaginez cu un singur scop: să o ajut să-şi facă o cultură generală armonioasă şi să nu pierd legătura cu ea. Vă amintiţi vorba lui Matei Călinescu din *Jurnalul lui M:* „Îmi pare rău că Matthew nu va putea citi niciodată *Război şi pace*". Cîţi dintre copiii de azi care *pot* citi *Război şi pace* mai au chef s-o facă?

Ce Trilogie trandafirie *vrei tu acum, cînd anul trecut citeai* Harry Potter?!

A doua chestiune ţine de tonul personal al articolului meu. V-a plăcut şi mă asiguraţi că veţi rămîne cititor fidel al revistei *(y compris* al articolelor mele) atîta timp cît „textele vor vorbi despre experienţe personale sau vor desena amplasări subiective în tranşee generale". Vă interesează strict priza directă, „fragmente de memorie, scrise de persoane vii". În acest punct, mă tem că sîntem pe poziţii diferite, deşi rubrica mea se referă (mai ales) la biografii, memorii, jurnale. Dacă citiţi de multă vreme *Dilema veche,* nu se poate să nu fi observat că a existat întotdeauna un echilibru strict între priza directă şi cea indirect-impersonală. Că au existat întotdeauna texte ce exaltau propria experienţă (sau doar o mimau, din spatele unui *ego* ce nu era biografic, ci retoric şi literar), dar au existat tot atîtea texte de analiză, de sinteză, de reflecţie generală care structurau substanţa şi direcţia revistei. Cînd am început să scriu la *Dilema,* mai ales în cadrul dosarelor, echilibrul acesta era la fel de important ca „dilema" pe care o construiau textele. Dar la fel era şi în cazul celor mai multe dintre rubricile specializate. Mai ţineţi minte rubrica economică a dlui Adrian Vasilescu? L-aţi surprins vreodată povestindu-şi aventurile... financiare? Vă amintiţi vreun articol de politică externă al Magdalenei Boiangiu în care să primeze experienţa nemijlocită? În orice revistă cu pretenţii există euri mai pronunţate, care îşi asumă natural eul confesiunii, al experienţei directe, al subiectivităţii semnificative. Dar şi autori care preferă impersonalul studiat, autoritatea informaţiei filtrate şi a demonstraţiei inteligente. Important e echilibrul dintre cele două tonalităţi. Fiţi convins că există şi cititori exasperaţi de etalarea egotistă, de păţaniile zilnice, de importanţa pe care cineva şi-o dă la fiecare frază, de acel *eu / al meu / pe mine unul...* Iar în jurnale, memorii, autobiografii mai contează (enorm) şi cine anume spune Eu. Ca vechi cititori din epoca predigitală, nici dumneavoastră, nici eu nu avem timp să-i citim pe toţi diletanţii care au descoperit că se scrie mult mai uşor la persoana întîi.

Cît despre sfatul dvs. de a încerca varianta *e-book reader* pentru fiica mea cea independentă, cred şi eu că e cea mai nimerită. Nu voi ceda însă prea uşor. Voi aştepta momentul în care, într-o doară, o să-mi pomenească de o prietenă care are deja unul. Apoi, voi trece cu uşurinţă peste curiozitatea ei în cine ştie ce magazin sau tîrg de carte. Abia pe la a treia încercare, voi ridica o sprînceană şi o voi întreba dacă un *e-book reader* o să-i aducă ceea ce o bibliotecă bine făcută nu i-a adus. Aşa îmi voi folosi mintea cea de pe urmă, pe care am lăsat-o să se odihnească în cazul destulor altor gadget-uri abandonate acum prin casă. Pînă atunci însă, vă asigur că o să-mi iau eu un *e-book reader* (sau un iPad, mă mai gîndesc) şi fac saltul de una singură. În fond, e singura cale să ţinem pasul cu copiii noştri.

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Măşti

● **Planningtorock, *W*, DFA, 2011.**

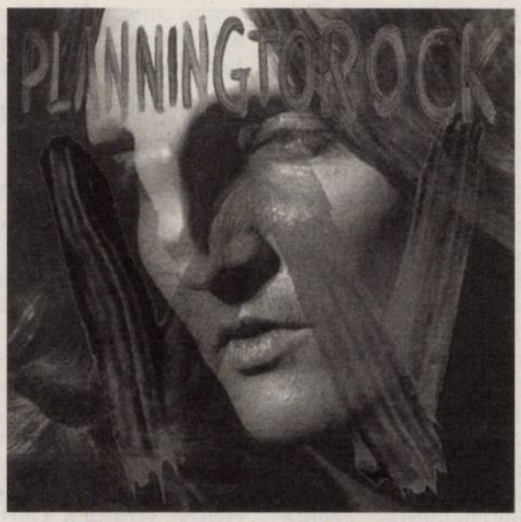

Sîntem în primăvara lui 2008, într-unul dintre uriaşele spaţii ale Casei Poporului. Este ultima dintre cele trei zile de festival Rokolectiv. Pe scena improvizată de la parterul MNAC-ului, Janine Rostron, o artistă născută în Marea Britanie, îşi începe concertul. Cu doi ani înainte, lăsase Boltonul pentru *über*-dezirabilul, pe vremea aceea, Berlin. Povestea acelui abandon se concretizase deja în *Have It All,* un excelent album de debut, lansat cîndva prin 2006 sub pseudonimul artistic Planningtorock. Escala în Bucureştiul acelui an ne traducea celor care ne aflam acolo mesajul primei opere: PTR vorbea despre ce înseamnă să trăieşti într-un spaţiu de împrumut. Măştile şi costumele se multiplicau cu o viteză burlescă într-un show care topea muzica, proiecţiile video şi *performance*-ul artistic, creînd un Moulin Rouge complet absurd – în care comicul şi dramaticul coabitau impecabil –, dominat de o energie scînteietoare, livrată de personajul schizoid, punk şi elizabethan de pe scenă. PTR era, în acea zi, subversivă, referenţială, originală, dadaistă, teatrală şi ironică.

Masca – obsesia autoarei – dă în continuare tonul muzicii Planningtorock. Noul album – *W* – este, evident, tot unul conceptual. Coperta discului aduce cu unul dintre afişele serialului TV *Spartacus: Blood and Sand,* figura lui Rostron fiind transformată prin adăugarea unui detaliu care chestionează geometria sexual identitară a corpurilor umane. A corpurilor ca vehicule de *gender*. Fotografia ei de pe coperta albumului – cu acel nas fals lipit pe faţă – poartă virilitatea leonină a unui cap de gladiator acoperit de un coif (mască?), iar muzica sondează diferenţele de gen. Ascunsă deopotrivă în spatele acestei măşti prostetice şi în spatele unui registru de voci distorsionate, care alunecă sinuos între extreme şi fac piruete androgine, PTR construieşte un peisaj sonic enigmatic, perturbant şi confuz. Saxofonul, devenit de multe ori, pe parcursul albumului, laitmotiv, inserează nuanţe comice în arhitecturile cvasigotice ale cîntecelor de pe *W*. Viorile, folosite abundent (Rostron are studii de vioară), aduc *sound*-ului gravitate, atunci cînd nu livrează şi ele un efect de contrapunct în orchestraţiile atmosferice ale pieselor de pe *W*.

Întregul album este un „manifest al incertului" („Manifesto"), al dublei naturi (W = *double u = double you),* explorînd relaţia ambiguă dintre feminin şi masculin şi oprindu-se pe intersecţiile dintre cele două concepte. Este, în mare, un *modus operandi* optzecist, atît din punct de vedere muzical – referinţele patinează între synth pop („The Breaks", „9"), new wave („I'm Your Man") sau gay disco („Living It Out") –, cît şi identitar – amintita problematică a *gender*-ului. Fragmente din Marc Almond, Kate Bush, Grace Jones sau Laurie Anderson (şi al său *alter ego* masculin Fenway Bergamot) se văd la tot pasul.

Dintr-un personaj de operetă futuristă, aşa cum era pe vremea lui *Have It All,* Planningtorock s-a transformat, odată cu al doilea album, într-un contradictoriu şi ex-centric star pop, împodobit cu autoreflexivitate şi bizarerie, care-şi performează confuzia *(„Living it up / Living it down / Living it in / Living it out")* şi-şi schimbă măştile *(„I am your man, my friend / And I'm just the right man for you")* cu o naturaleţe captivantă.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

ce mai spune

Michele BRESSAN

Viaţa altora

Interesul pentru viaţa altora derivă din curiozitate; curiozitatea de a vedea dacă *ceilalţi* o duc mai bine, mai rău sau cel puţin la fel. Dorinţa de a ne raporta la semenii noştri se materializează, de cele mai multe ori, într-o rază scurtă de acţiune, într-un perimetru comun în care ne simţim ca acasă, deoarece sîntem acasă. Mecanismul empatizării devine stimulentul curiozităţii, ne face să ne dorim mai mult, chiar dacă cunoaştem deja filmul care se derulează în faţa ochilor noştri. Acesta este şi cazul filmului *Fifth, Sixth and Seventh Floor,* adică o situaţie atît de familiară încît avem dificultăţi în a înţelege care este partea captivantă din ea, de ce filmarea unor personaje ce-şi desfăşoară activitatea în balcoanele unui bloc oarecare ne trezeşte interesul. Contextualizarea cotidianului într-un spaţiu expoziţional şi evidenţierea aproape forţată a acestuia ne oferă un sistem de repere cunoscut, cu care am crescut şi de care adesea ne-am ferit, dar faţă de care simţim un fel de duioşie ce ne face să-l acceptăm. Viaţa *celorlalţi* devine interesantă atunci cînd indentificăm în ea o reflecţie a propriei sfere intime. Este un voaiorism natural, precum senzaţia de frică, de care nu trebuie să ne ferim şi care este normal să ni-l asumăm. Documentarea *celorlalţi,* pentru mine, nu are nimic ştiinţific şi nu se vrea un studiu antropologic; o fac pentru a scurta distanţele şi pentru a documenta mai degrabă procesul prin care ceva obişnuit poate deveni brusc deosebit, tocmai prin simplitatea subiectului. Tehnica mă ajută doar în a merge acolo unde privirea nu poate ajunge, zoom-ul folosit în filmul *Fifth, Sixth and Seventh Floor* nu deformează realitatea, dar o defineşte, conturînd nişte scene pe care oricum le vedeam cu ochiul liber, dar fără a putea să le „trăiesc"; în toate cazurile, pentru mine, mai importantă decît tehnica este materialitatea acestor momente, posibilă prin captarea şi păstrarea lor pe formate sigure, sau mai sigure, precum pelicula. Consider cotidianul amalgamul în care lucrurile ajung să se amestece fără a mai fi observate, şi din care orice detaliu, dacă evidenţiat, ajunge să pară dintr-o „altă lume", fiind în acelaşi timp lumea fiecăruia.

***Michele Bressan** este artist vizual. Expoziţia* Vita, Morte e Miracoli *din care face parte şi scurtmetrajul* Fifth, Sixth and Seventh Floor *este deschisă la LC Foundation – Centru de Artă Contemporană.*

„Muzica e o scenografie mentală“

– interviu cu Vlaicu GOLCEA –

Cîntă muzici nedefinite, ferindu-se de înregimentarea în stiluri şi curente. Compune muzică de teatru şi, pentru realizările în domeniu, a luat un premiu UNITER. Uneori, muzica lui, cu el cu tot, se lipeşte perfect de dansul contemporan. Acum Vlaicu Golcea se pregăteşte pentru primul lui performance „de autor“. Mai multe la www.vlaicugolcea.ro.

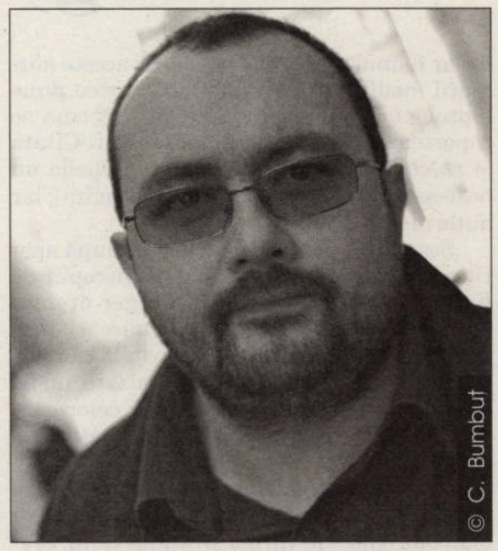
© C. Bumbut

Ce gen muzical vă interesează cel mai mult?

Toate felurile de muzică. Am un noroc absolut chior să fac ceea ce îmi place şi consider că pînă la vîrsta asta am făcut extrem de puţine compromisuri sau lucruri de care îmi este ruşine cu desăvîrşire. Caut o expresie muzicală proprie pe care nu pot să o definesc, nu ştiu dacă a venit sau nu, dar îmi doresc să fac ceva ce vine exclusiv din mine şi care nu are legătură cu referinţe stilistice anterioare mie. E ceea ce eu, pe limba mea, aş numi-o sinceritate. Faptul că am descoperit computerul şi felul în care pot lucra singur acasă au hrănit dorinţa ca muzica pe care o fac să nu fie limitată în expresie, aşa cum ar fi fost dacă aş fi rămas un contrabasist de jazz printre milioanele de contrabasişti de milioane de ori mai buni decît mine. Asta într-o ţară în care lipsa de criterii este ceva care îmi taie respiraţia. Am devenit cunoscut, la modul cel mai provincial vorbind, pentru că sîntem extrem de puţini. Simplul fapt că existam era o valoare în sine. N-am putut să accept chestia asta.

Tehnologia îmi pune pe tavă nişte posibilităţi pe care nu le aveam acum zece ani şi asta îmi dă dorinţa de a explora prin muzică diverse zone, de a declanşa imagini mentale pe care nu le poţi sugera cu un singur instrument. E ca şi cum ai picta într-o singură culoare. Pentru mine, un instrument este o culoare. Timbrul, care este una dintre cele patru calităţi ale sunetului, îl asociez culorii. O chitară va suna ca o chitară tot timpul. Poţi face enorm de multe lucruri cu ea, dar ea va rămîne o chitară. Mie nu-mi ajunge să lucrez cu un singur timbru, am nevoie de o paletă largă de culori pentru a picta ceea ce doresc eu să pictez prin muzică. Asta, deşi, după cîtă muzică s-a făcut, e uşor utopic să îţi doreşti să creezi un stil nou. Îmi acord relaxarea de a încerca să pun muzica în alt context decît acela strict de a înşirui nişte note într-un anumit stil. Pe scurt, mi-aş dori ca muzica, pe care o fac, să fie complementară văzului, ca o scenografie mentală.

Cum răspundeţi unei critici de genul „cine foloseşte computerul nu cîntă, de fapt, doar mixează“?

Îi răspund foarte dur. Urmează foarte multe puncte. Mi se pare că trebuie să fii atît de limitat ca să emiţi o asemenea părere, încît nici nu merită efortul de a demonstra ceva. E ca şi cum ai spune că chitara electrică nu ar fi trebuit inventată pentru că aveam chitara acustică. Sau pianul, la ce bun? Hai să renunţăm la pian în toate partiturile care s-au scris pentru el, să ni le imaginăm cu clavecinul. Oare cum ar suna *Für Elise* sau *Sonata lunii* pe clavecin, mai înseamnă acelaşi lucru?

Am asistat acum doi ani la Institutul de Muzică şi Acustică din Karlsruhe la felul în care era atacat de către muzicologi directorul Institutului. Absolvise o facultate „clasică“ de compoziţie, dar alesese să lucreze cu computerul şi prezenta o instalaţie surround în 50 de puncte sonore, o cupolă muzicală, ceva fabulos, una dintre cele mai extraordinare experienţe muzicale de cînd ascult muzică. Pentru simplul motiv că avea în faţă un laptop era atacat incredibil, ca în Evul Mediu. Prejudecăţile există şi nu are sens să le dăm curs.

Aşa cum e bine că există „Toccata în re minor“ de Bach care unora le oferă sentimentul că se apropie de divinitate, aşa e bine că există şi „Anarchy In The UK“ de Sex Pistols. Cine zice că o piesă Sex Pistols nu reuşeşte să trezească într-un anume om mai multe sentimente şi mai bogate decît nu ştiu ce capodoperă a muzicii clasice? Mi se par extrem de provinciale toate dezbaterile astea, clasic *vs* pop. De aceea cred că există muzică, pentru că trebuie să răspundă unor nevoi sufleteşti, milioanelor de tipologii şi istorii personale care există pe lumea asta şi milioanelor de stări prin care trece un om de cînd se trezeşte pînă cînd se culcă.

Ai făcut muzică de scenă, şi în teatru, şi în dans contemporan, ba chiar în cîteva spectacole ai fost şi performer...

Într-un spectacol de dans contemporan am cîntat pur şi simplu la contrabas alături de Florin Fieroiu. E un performance din 2002, se numeşte *For All My Friends* şi poate fi văzut pe YouTube. În altul, într-o improvizaţie, împreună cu Sorin Romanescu şi cu patru coregrafi din străinătate conduşi de Mark Tompkins, la „Bulandra“, prin 2003, am dansat cu basul, adică m-am mişcat împotriva felului în care se mişcă un muzician basist. Nu mai concep apariţia mea live decît ca pe un fel de performance. Faptul că mă duc pe scenă „nepregătit“ pentru spectacolul pe care urmează să îl ofer stîrneşte în mine acel tip de sinceritate pe care o caut. Asta cred că îşi doreşte lumea să vadă pe scenă, un om viu. Astăzi, nu mai văd în ce fel poţi fi viu decît să „naşti“ o mare parte din muzică acolo, pe loc. Bineînţeles, cu un background sănătos şi conştient că nu faci un teribilism, ci dimpotrivă, ceva asumat 100%, iar tot ce iese prost doare după aceea foarte rău.

Aţi făcut aşa ceva la Green Hours, pornind de la fotografiile Cristinei Ivan (www.vlaicugolcea.ro/video-live-this-self-that-we-share)....

Da, împreună cu prietenul percuţionist Daniel Ivaşcu. Am vrut să aduc în faţa publicului un artist tînăr. Cristina are 24 de ani. E normal ca tinerii să fie expuşi, pentru că trăim într-o ţară în care se numesc *tineri* oameni de peste 35 de ani, ceea ce mi se pare jignitor. Al doilea motiv al performance-ului a fost să promovez un anumit tip de muzică. Din fericire, mai există oameni ca Voicu Rădescu care îşi permit luxul de a lăsa muzicienii să se producă aşa cum sînt. Green Hours e un loc în care Bucureştiul respiră a normalitate. Voicu nu îşi pune problema, ca alţi directori, ca ceea ce face el să placă publicului, iar eu am depăşit de mult timp zona asta, de a căuta acceptul sau interesul publicului. Aş fi cel mai fericit să performez într-o zi pentru un singur om care a venit interesat şi deschis acolo, nici nu trebuie să-i placă.

Muzica să fie complementară văzului.

Am vrut să propun un tip de muzicalitate care nu se întîlneşte în cluburi, pe care o ascultăm acasă (poate din snobism) pentru că ştim că este făcută de nişte norvegieni ciudaţi sau de nişte islandezi. Pe schema că „nimeni nu e profet în ţara lui“, am impresia că pe nimeni nu mai interesează un produs românesc, chiar dacă el sună altfel. În acest performance am venit cam „nepregătit“ ca să fiu impresionat în timp real de fotografii şi de tot contextul emoţional de acolo. Orice muzică ce nu implică un mesaj verbal direct trebuie să trezească întrebări suplimentare din partea celui care o face.

De aici încep multe probleme care m-au făcut să cînt extrem de rar. Tocmai pentru că e atît de multă informaţie, e important ca, atunci cînd eşti pe o scenă live, să oferi ceva consistent şi altfel. Asta e o altă discuţie, despre a fi *altfel*. Mi-am petrecut ultimii ani în teatru. E atît de multă impostură, atît de mult provincialism cultural, nişte expectanţe atît de mici, încît mă întreb cît la sută din oamenii pe care îi cunosc sînt bine intenţionaţi şi chiar vor să facă artă. Toate acestea sînt văzute într-un context mai larg şi într-un cerc extrem de vicios, în care pe primul loc stă lipsa de informare.

Apoi, criteriile valorice nu există şi asta generează mici starlete efemeride de care sînt dezamăgit cînd ajung să mă informez ulterior şi descopăr că sînt nişte clone triste ale unor lucruri autentice. M-am simţit de multe ori violat în sensul ăsta.

Apropo de muzica pentru scenă – ce schimbă muzica originală faţă de o ilustraţie muzicală?

Cînd creezi ceva original, şi muzica trebuie să fie originală, numai aşa iese ceva nou. Sînt zeci de exemple de filme unde coloana sonoră, în care e muzică originală, şi nu compilaţie, e cea definitorie pentru film. Nu-mi imaginez *American Beauty* fără muzica aceea. Nu interesează pe nimeni cum îl cheamă pe compozitor, dar el a reuşit să creeze ceva ce îţi rămîne în minte. Sau coloana sonoră de la *Solaris* al lui Soderberg, sau *Taxi Driver* al lui Scorsese, care a lucrat cu Bernard Herrmann, cel care făcea muzica pentru Hitchcock. Trebuie să fie un pic mai mult decît faptul că îţi place muzica şi consideri că ai dreptul să o foloseşti cum ai tu chef.

Vreţi să faceţi propriul spectacol. E vorba de un proiect care se bazează exact pe această afinitate pentru vizual.

Fiind un tip care chiorăşte pe zi ce trece, vreau să fac chestii vizuale. Da, vreau să îmi fac propriul spectacol care să vorbească despre ceea ce mă interesează pe mine şi pe artiştii apropiaţi mie acum. Un univers cultural sănătos nu e posibil fără nişe şi alternative. Trăim într-o perioadă în care încep să se demitizeze meserii. Nu mi se pare un tupeu nemaipomenit să fac un spectacol. Îl văd ca pe o încercare a mea faţă de mine, sînt bucuros dacă el se va concretiza, sînt măgulit că doi directori de teatre – Odeon şi Teatrul German din Timişoara – şi-au declarat încrederea în mine şi sper să merite. Simt o atît de mare nevoie de altceva peste tot, încît nu-mi explic de ce nu există, de ce întîlnesc oameni mişto care nu fac nimic, tineri „morţi“, autosuficienţi, dar blazaţi în fond şi care nu acţionează. Sistemul teatral existent nu poate să ofere ceva nou, atît timp cît va rămîne aşa.

Vă e frică de ceva?

În afară de moarte, pe care oricum nu am cum să o evit, mi-e frică să nu-i rănesc pe oameni şi să nu îmi dau seama. Mai mult, oameni la care ţin sau pe care îi iubesc. Dar în rest, e de datoria mea să îmi fac o viaţă frumoasă. Am toate şansele să mi-o facă alţii urîtă. Nu sînt nici muritor de foame, nici fără speranţă, nici sclav, nici opresat politic. Mi se pare că deja e destul şi poate fi din ce în ce mai bine, dar asta depinde doar de mine. Aşa că mă automotivez să fac lucruri frumoase.

a consemnat Oana STOICA

DILEMA VECHE vă recomandă

■ www.cursdeguvernare.ro este un site despre politici. Nu politică, nu bîrfe, nu gargară. Date şi analize. Da, şi eu mă mir că există. Hai, intraţi! (Cristian Ghinea)

■ Philip Roth, *Nemesis* (în româneşte de Radu Pavel Gheo), Editura Polirom 2011. O epidemie de poliomielită într-un orăşel din Statele Unite în vara anului 1944. De la *Ciuma* lui Camus nu am citit un roman mai puternic, mai grav şi responsabil. Urgenţă! (Radu Cosaşu)

■ Se anunţă o vară lungă şi fierbinte. Cele două volume Pessoa, apărute la Editura Humanitas – *Cartea neliniştirii* şi proaspăta *Opera poetică* – sînt lectura cea mai potrivită. Uiţi şi de căldură şi de trecerea timpului. (Ana Maria Sandu)

craii de burta veche

Ficăţei Hruşciov

După moartea lui Stalin, în plină perioadă de dezgheţ hruşciovian, a început şi reluarea relaţiilor de prietenie dintre Iugoslavia şi Uniunea Sovietică. Lunga vizită din iunie 1956 a lui Tito la Moscova, alături de ministrul său de externe Leka Rankovici şi ministrul de interne Koča Popovici, a pecetluit reconcilierea celor două ţări. Din discursurile celor doi preşedinţi n-au lipsit reproşurile tandre şi dojenile blajine; s-a vorbit despre „critică prietenească“, „schimb tovărăşesc de idei“ şi despre posibilitatea coexistenţei armonioase a mai multor căi de dezvoltare a socialismului (calea iugoslavă *vs* cea sovietică, cum ar veni). Înaintea speech-ului, ţinut în faţa unei mulţimi de 90.000 de oameni, pe stadionul Dinamo din Moscova, Tito s-a întremat, alături de Hruşciov, cu caviar şi chifle negre de secară, ficăţei de pui în slănină afumată, pulpă de cerb cu sos de coacăze, găluşte de cartofi, castraveţi muraţi, plăcintă de afine, coniacuri vechi ruseşti, votcă, vinuri georgiene albe şi roşii.

Iată reţeta lui Hruşciov: se iau 16 ficăţei de pui şi se taie în jumătăţi. Cele 32 de bucăţele obţinute se zvîntă bine de sînge, cu un şervet, şi se dau prin piper negru, proaspăt măcinat. Se rulează apoi în tot atîtea felii subţiri de slănină afumată, se trag pe ţepuşe şi se frig la grătar. Se mănîncă cu ceapă juliene şi cu rondele de cartofi prăjiţi, alături.

Deşi compusă din 32 de bucăţi, reţeta lui Hruşciov e, totuşi, pe măsura lui: simplă şi dintr-o bucată.

Amicul Dejun

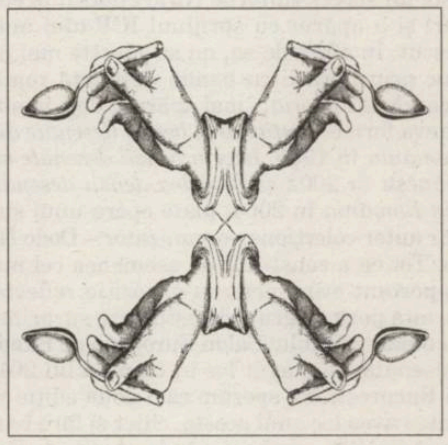

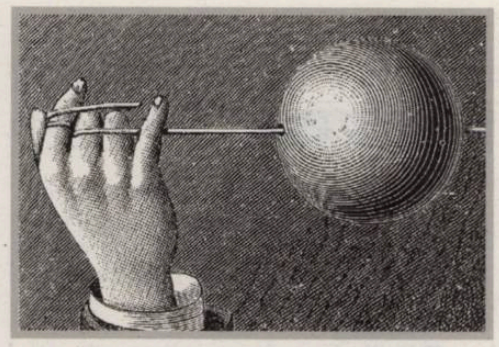

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Teolog, catolic, homosexual

Biserica Catolică din Germania trece printr-un nou seism. După tulburările provocate la începutul anului de memorandumul intitulat „Biserica 2011: o reformă indispensabilă“, prin care sute de teologi şi preoţi din întreg spaţiul de expresie germană cereau, printre altele, sfîrşitul celibatului, se iscă acum o nouă gîlceavă între „tradiţionalişti“ şi „reformatori“. De această dată, e vorba despre toleranţa faţă de homosexuali. Cel care a declanşat polemica e David Berger, teolog şi (fost) profesor la Academia Pontificală „Sf. Toma de Aquino“ din Roma şi la un colegiu catolic din Köln. În cartea sa publicată recent a recunoscut că este el însuşi homosexual – trăieşte de douăzeci de ani împreună cu partenerul său – şi descrie viaţa duplicitară pe care a trebuit s-o ducă: homosexualitatea e un subiect tabu în rîndul clericilor şi al teologilor, ca să rămînă în „sistem“ a trebuit să se ascundă, deci să mintă. Volumul autobiografic conţine însă şi o serie de estimări (speculaţii) despre mediul clerical din Germania: între 20%-40% dintre preoţi ar fi homosexuali; la un moment dat, sugerează că pînă şi Papa Benedict al XVI-lea ar fi unul dintre ei. Dincolo de aceste afirmaţii insuficient documentate, cartea pune o problemă interesantă şi legitimă: cum se raportează Biserica la homosexuali. Citată şi răscomentată, cartea a ajuns repede un best-seller (şase ediţii în trei săptămîni), iar autorul – o vedetă.

Scandalul public care a urmat după apariţia cărţii l-a determinat pe Episcopul de Köln să-i retragă lui David Berger dreptul de a preda religia catolică – o mişcare previzibilă, aproape la fel de previzibilă ca reacţia autorului, devenit, prin victimizare, un fel de purtător de cuvînt al tuturor celor care sînt obligaţi să-şi ascundă identitatea sexuală.

„Luni în şir, ba chiar ani la rînd, m-am furişat, precum lupul – la început, ascuns în blană de oaie – în turma sfîntului Köln. Slujitorilor catolici care se angajează întru slujirea credinţei celei mai curate şi împotriva «dictaturii relativismului» propagate de «evrei, francmasoni şi pederaşti» le-am devenit suspect atunci cînd am criticat tradiţionalismul vulgar al Bisericii Catolice, ale cărui trăsături deveneau tot mai pregnante“ – aşa îşi începe Berger mărturia în săptămînalul *Die Zeit*. Apariţia cărţii autobiografice şi numeroasele comentarii din presă pe marginea volumului i-au stîrnit (scandalizat) pe tradiţionalişti: cît o să-l mai lăsaţi pe acest individ să pună pe piaţă inepţii despre homosexualitate? – s-au îngrijorat credincioşii pe forumuri şi portaluri catolice.

Se prefigurează cumva un dialog ideologic Biserică-societate civilă?

Aici e şi ipocrizia – anume în faptul că homosexualitatea, ba chiar şi pedofilia ar fi tolerate în rîndul Bisericii Catolice atîta timp cît nimeni nu află nimic. În plus – susţine Berger – există, printre prelaţi, convingerea periculoasă că preoţii homosexuali ori pedofili ar fi cu atît mai credincioşi bisericii cu cît faptele lor, odată descoperite, pot fi pedepsite disciplinar. Cum ar veni: un preot cu conştiinţa încărcată e mai util instituţiei. Tocmai această ipocrizie o combate şi Berger în cartea sa şi în mărturiile sale: el se consideră liber pentru că e sincer.

Deocamdată, polemica nu a fost încă digerată de opinia publică. Iar suprapunerea vocilor – după renunţarea la celibat, se cere şi toleranţă faţă de homosexuali – nu conduce neapărat la o mai bună înţelegere a chestiunii. Ambele revendicări sînt vehiculate acum de activişti democraţi, de ONG-uri şi de reprezentanţi ai profesiei. Se prefigurează cumva un dialog ideologic Biserică-societate civilă?

Octav AVRAMESCU

Republica benzilor desenate

Republica benzilor desenate are acum muzeu la Bucureşti. Inaugurat recent, acesta ocupă etajul patru al Muzeului Naţional de Artă Contemporană, dar – atenţie! – numai pînă la toamnă, pe 16 octombrie 2011. Pofta de for public şi proverbiala bonomie a personajului de bandă desenată ocupă astfel încă o dată poziţia de custode. Intră însă prin uşile larg deschise şi un nou curent cultural?

Canonismul în banda desenată românească este un sport naţional incipient şi, ca atare, face să plutească pentru poza de grup la start chiar şi genuri mai şubrede. Iar cei chemaţi la poza de la Muzeu au obţinut astfel cea mai nouă garanţie că există (şi dovada fragilităţii acestei existenţe, bineînţeles), cumva independentă de capacitatea mai multor artişti locali autori de bandă desenată de a lucra sau dezvolta concepte pentru a spune propriile poveşti prin imagini. Muzeul oricum nu publică decît o broşură despre activităţile ce vor avea loc pe parcursul celor patru luni de existenţă. Cam atît despre republica benzilor desenate româneşti în contextul Muzeului, la o primă vedere. Învecinarea lucrărilor expuse, mostre ale industriei creative sau, mai bine zis, ale sîrguinţei cu care lucrează la opera sa fiecare autor, ţine aici de o singura aură: istoria benzii desenate din România. Aceasta este o mantră înregistrată: cartea cu acelaşi nume este un succes editorial (tiraj epuizat la editor) şi a apărut cu sprijinul ICR-ului anul trecut. În afară de ea, nu se găseşte mai nimic prin librării cu bandă desenată românească. Iar *Istoria...* mai apăruse deja în alte cîteva forme: *Dicţionarul benzii desenate din România* în 1996, *Istoria benzii desenate româneşti* în 2002 şi *Povestea denzii desenate din România* în 2004, toate opera unui singur autor-colecţionar-organizator – Dodo Niţă. Tot ea a constituit de asemenea cel mai important eveniment cu expoziţie reflectat de altă poză de grup, de astă dată surprinsă cu ocazia primului Salon European de Bandă Desenată, ce a avut loc în toamna lui 2010 la Bucureşti. Să sperăm că o nouă ediţie va putea avea loc anul acesta, chiar şi fără banda desenată românească de „tezaur“. Dar nimic nu-i sigur...

*Mircea Cărtărescu, **Travesti***

Înainte ca banda desenată românească să poată sta pe perete sau într-o carte, ea pare să trebuiască trecută prin faze succesive şi foarte lungi de înnobilare: învechire involuntară la sertar pentru buchet fantasmat şi degustări cu bedefilul de serviciu al României. Aşa cum o demonstrează şi partea Muzeului de la MNAC dedicată afişelor produse pentru Salonul Internaţional al Benzilor Desenate, evenimentul de nişă ce există într-un semianonimat de douăzeci de ani (în principal la Constanţa). De unde se vede că succesul de public pentru un autor local nu poate lua încă locul celui instituţional, mai ales atunci cînd a existat un singur şi acelaşi director artistic pentru atît de mult timp. Să recunoaştem totuşi că, îndeplinind în mod lăudabil şi nesperat obiectivele (de a reprezenta corect identitatea culturală românească) ultimei instituţii comanditare, *Istoria...* bine rodată va putea să circule prin lume, adică în expoziţii itinerante „la cheie“ şi lansări oferite de ICR-uri. Poate şi cu un mic twist: aşa cum anunţă panourile expuse şi materialele publicitare realizate pentru Muzeu, *Istoria...* a devenit baza pentru un nou concept. La Muzeu are totuşi loc la nivel de discurs doar o schimbare amicală de gardă, autorul noului concept fiind Alexandru Ciubotariu, coautor al ultimei versiuni al *Istoriei...* Oare noul concept este o ramă mai mare pentru o poză a pozelor, ce aminteşte de zicala că „trebuie să avem un concept“ din lumea publicităţii/comunicare/PR, sau este „conturul, configuraţia, constelaţia unui eveniment ce va să vină“, altă definiţie posibilă pentru termenul de „concept“, însă împrumutată aici de la filozofie?

Deocamdată, unui astfel de „eveniment“ i-ar trebui poate alt context decît *Istoria benzii desenate*. Şi asta cu atît mai mult cu cît sectorul de benzi desenate al mai multor tîrguri mari de carte precum cel de la Londra şi-a schimbat de curînd numele în „roman grafic“. Tot o mişcare de marketing e şi aceasta, dar una determinată de apariţia unor producţii artistice ce au un ecou în rîndul cititorilor de benzi desenate ne-clasice. Acest nou tip de cititori e mai puţin ataşat de succesele din trecut ale genului; iar aceşti cititori pot fi chiar mai numeroşi, incluzînd mai mulţi adulţi decît copii. Romanele grafice *Persepolis* sau *Broderii*, singurele publicaţii de gen traduse în română deocamdată, anunţă extinderea curentului cultural din care fac parte benzile desenate (şi) în această direcţie. Ca dovadă, cîteva astfel de romane grafice, publicate doar în germană, au fost cooptate în Tezaurul de carte ce poate fi consultat în cadrul Muzeului. Veţi găsi însă mai multe romane grafice la Librăria Jumătatea Plină, ce se găseşte la acelaşi etaj 4 al MNAC. Iar de la toamnă, în librării, adaptarea romanului *Travesti* de Mircea Cărtărescu în benzi desenate, realizată în colaborare cu un autor francez, Edmond Baudoin. Sperăm să îi vedem pe amîndoi la Salonul European, în noiembrie.

***Octav Avramescu** este unul dintre fondatorii Librăriei Jumătatea Plină, specializată în roman grafic şi BD.*

trecerea prin reviste

● LE NOUVEL OBSERVATEUR, 8 IUNIE 2011

La începutul lunii iunie, presa din toată lumea anunţa că scriitorul francezo-spaniol Jorge Semprún a murit la vîrsta de 87 de ani. Portretele făcute scriitorului aminteau toate că a fost deportat la Buchenwald, scenarist al lui Costa Gavras, ministru de Cultură în Spania, academician Goncourt la Paris, şi, mai ales, că este autorul unei capodopere – *Scrisul sau viaţa* (1994). Tot în semn de omagiu, au fost reluate interviurile pe care Jorge Semprún le-a acordat în ultima parte a vieţii. Fragmentul ales face parte din discuţia la care autorul a fost invitat, alături de Hans Magnus Enzensberger, publicată în *Le Nouvel Observateur* din 18 martie 2010:

„NO: *Jorge Semprún, scrieţi că «memoria istorică a poporului german îi priveşte pe toţi europenii, căci el este singurul în Europa care poate şi trebuie să ia în considerare cele două experienţe totalitare ale secolului al XX-lea: nazismul şi stalinismul».*

Jorge Semprún: Trăim într-o epocă în care, pentru prima dată în istorie, din secolul al XVII-lea, Germania joacă un rol pozitiv în Europa. (...) Pentru prima dată Germania e o mare putere democratică, nu doar din motive economice sau sociale, ci şi din raţiuni culturale. (...) Desigur, crimele nemţeşti au fost deosebit de grele, dar munca colectivă a memoriei şi autocritica trecutului au fost făcute mai mult în Germania decît în Franţa sau în Spania. Pe de altă parte, Germania a suferit două sisteme totalitare. Este motivul pentru care Buchenwald e un loc unic în Europa, care a văzut un lagăr stalinist înlocuind un lagăr nazist. Buchenwald a fost închis o lună în 1945 şi a fost redeschis ca lagăr special nr. 2 cu poliţie sovietică din zona de ocupaţie, pînă în 1950. RDG a golit apoi lagărul de ultimii prizonieri şi a făcut aici un loc al memoriei. Au ras lagărul, e un loc tragic şi gol. Şi cînd intri azi la Buchenwald, vezi coşurile de la crematoriile care nu mai funcţionează. Sînt ororile nazismului. La picioarele colinei, a fost plantată o pădure tînără, de către reprezentanţii RDG-işti, pentru a ascunde gropile comune ale lagărului stalinist. Acolo se află încă mii de victime anonime. Avem, deci, pădurea şi crematoriul.“ **(A. M. S.)**

Andrei GORZO

dilematograf

Colaj cu Hruşciov şi mutanţi

● *X-Men: Cei dintîi / X-Men: First Class* (SUA, 2011), de Matthew Vaughn.

X-Men: First Class e o tentativă de a lansa o nouă serie *X-Men,* printr-o poveste care investighează originile echipei de mutanţi-supereroi ale cărei aventuri au făcut subiectul seriei lansate în 2000 şi rămase fără carburant în 2006 (adică după filmul nr. 3), deşi în 2009 a mai apărut un *prequel*-sau-*spin-off*-sau-care-o-fi-termenul-tehnic, construit în jurul unuia dintre cei mai populari membri ai echipei (Wolverine, care de data asta apare doar preţ de un gag). Acţiunea începe în 1944, într-un lagăr de concentrare nazist, unde un Herr Doktor face experimente pe un copil înzestrat cu puteri telekinetice, şi se încheie în 1962, cînd echipa X-Men, din care face parte şi fostul copil din lagăr, rezolvă Criza Rachetelor, provocată de acelaşi Herr Doktor. Cinematograful a ajuns departe de vremurile cînd Theodor Adorno declara că după Auschwitz n-ar mai trebui să se scrie poezie, cînd criticul (şi viitorul regizor) Jacques Rivette denunţa ca „imorală" picturalitatea căutată a unui cadru din *Kapo* (unul dintre primele filme de ficţiune despre Holocaust), sau cînd criticul Pauline Kael scria cu îngrijorare că, din cauza filmelor de aventuri ca *The Boys from Brazil,* care exploatează nazismul, acesta e pe cale să devină „o glumă", „o mitologie de bandă desenată". Consumatorului de *blockbuster*-uri moderne (o formă de artă foarte sofisticată în unele privinţe) i se pare perfect firesc ca nazismul să fie tratat ca o mitologie de BD. Holocaustul – ca şi Războiul Rece – a devenit un trop pop-cultural printre alţii. 1962 înseamnă Criza Rachetelor, adică Hruşciov, Kennedy (ale căror imagini apar în film) şi Castro (a cărui imagine nu apare), dar şi începuturile seriei James Bond – o sursă majoră de tropi pentru *X-Men*. Istoria e istoria imaginilor egalizate de cultura pop, într-un fel devenit posibil şi datorită revoluţiei, chiar şaizeciste, a Pop Art-ului: pînă la un punct, *X-Men: Cei dintîi* chiar poate fi privit ca un colaj monumental, în spiritul lui Robert Rauschenberg şi al lui Roy Lichtenstein, deşi sigur că doar pînă la un punct, căci, ca multe alte *blockbuster*-uri, n-are destulă ironie şi destul stil – aceste filme, de felul lor, tind să fie prea lungi, prea încărcate, prea anxios-chitite să satisfacă prea multe publicuri-ţintă şi, în ultimă instanţă, prea pline de mesaje, prea solemne, ambiţioase într-un sens rău. Vioiciunea cu care filmul, în prima lui oră, se serveşte din acea imagotecă, se domoleşte mult în ora a doua, cînd realizatorii trebuie să prezinte publicului o groază de mutanţi (fiecare cu puterile şi complexele lui), trebuie să ne arate cum se dezvoltă mîndria lor de a fi ceea ce sînt (şi anume, fiinţe situate mai sus decît oamenii pe scara evoluţiei), totul cu trimiteri la mişcarea drepturilor civile (că doar sîntem în anii '60), trebuie să construiască diverse relaţii de prietenie, iubire, rivalitate etc. în interiorul grupului, trebuie să explice (cel puţin în beneficiul spectatorilor preocupaţi de coerenţa întregii serii) cum s-a transformat mutantul ăla bun, cu puteri telekinetice (Michael Fassbender), într-un mutant rău, şi cum s-a transformat prietenul lui cel mai bun, telepatul (James McAvoy), în duşmanul lui de moarte. Totul printre multe efecte speciale. Deci cum să supravieţuiască ironia şi stilul?

Nazismul tratat ca o mitologie.

Dar efectele din prima oră sînt destul de isteţe şi de *stylish*. Atunci cînd Herr Doktor îi cere prietenei lui mutante (îmbrăcate în costume de piele albe, mulate pe corp, ca sex-simbolul şaizecist Raquel Welch în *Fantastic Voyage,* plus pelerină albă şi căciulă de blană pentru vizitele în URSS) să-i aducă nişte gheaţă pentru băutură, ea ia paharul, deschide un chepeng – prilej cu care descoperim că sînt pe un submarin care pluteşte pe lîngă o banchiză – şi desprinde frumos o bucăţică din cel mai apropiat sloi. La fel de bine e atunci cînd mutantul cu puteri telekinetice torturează un fost nazist umblîndu-i la plombe fără să-l atingă – singurul efect special folosit aici e bunul, simplul şi bătrînul efect al sugestiei, asta pînă în momentul cînd o plombă sare din gura torturatului, filmată dinăuntrul gurii. În această primă parte a filmului, în care personajul lui Fassbender vînează nazişti în Elveţia şi în Argentina (întreţinînd conversaţii destul de lungi în franceză şi spaniolă), actorul (care l-a jucat pe eroicul critic de film din *Inglourious Basterds)* pare să dea o lungă probă pentru rolul lui Bond – şi e o probă spectaculoasă: ochii lui albaştri pot să arate a ochi de ucigaş, ca ai lui Daniel Craig, dar restul trăsăturilor lui sînt mai fine, mai *gentlemanly* – e undeva între Craig şi Hugh Jackman (întîmplător, interpretul lui Wolverine, cel mai îndrăgit dintre vechii X-Men), iar hainele de anii '60 (helancele alea pe gît...) stau pe el la fel de bine ca pe Connery. Scenele de acţiune în care îşi foloseşte puterile îi cer să pozeze într-o serie de postûri de statuie (cu un braţ întins), ceea ce nu poate să-i iasă decît unui actor cu un anumit coeficient de prezenţă, de fizicalitate (de fapt, coeficientul care transformă un actor într-un superstar), iar lui îi iese.

Istoria e istoria imaginilor egalizate de cultura pop.

cei mai buni

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Valentin SIMIONOV

Eşecul politicii globale antidrog

Raportul Comisiei Globale pentru Politici pe Droguri, lansat pe 2 iunie la New York, începe cu o remarcă tranşantă: „Războiul împotriva drogurilor a eşuat, avînd efecte devastatoare pentru persoanele şi societăţile din lumea întreagă". Opinia publică internaţională a fost luată prin surprindere. Pînă atunci aceste idei fuseseră susţinute de o mînă de ONG-uri care argumentau că lupta antidrog produce mai multe daune decît beneficii. Erau totuşi nişte ONG-uri, nu un grup de 19 personalităţi dintre care cea mai mare parte politicieni de rang înalt (Fernando Henrique Cardoso, Kofi Annan, Gheorghios Papandreou, Javier Solana) sau intelectuali angajaţi (Mario Vargas Llosa). De ce au decis aceşti oameni să preia mesajul societăţii civile şi să îl amplifice tocmai acum, cînd priorităţile globale par a se limita la depăşirea crizei economice şi la războiul împotriva terorismului?

Iată motivul: „Sumele enorme investite în incriminare şi în măsuri represive ce-i vizează pe producătorii, traficanţii şi consumatorii de droguri ilegale au fost irosite în tentativa de a reduce semnificativ oferta şi consumul de droguri. Victoriile aparente constînd în eliminarea unei surse de droguri sau a unei reţele de trafic sînt anulate de apariţia aproape imediată a unei noi surse şi a unei noi reţele. Represiunea îndreptată împotriva consumatorilor blochează măsurile de sănătate publică ce urmăresc reducerea epidemiei HIV/SIDA, a deceselor provocate de supradoze şi a altor consecinţe negative ale consumului de droguri. Irosirea fondurilor guvernamentale pe strategii inutile de reducere a ofertei de droguri şi încarcerare ocupă locul măsurilor cost-eficiente şi fundamentate ştiinţific ce vizează reducerea cererii şi a riscurilor asociate consumului de droguri *(harm reduction)*."

La 50 de ani de la adoptarea Convenţiei Unice asupra Stupefiantelor, în loc să dispară, piaţa drogurilor a ajuns la o valoare estimată de 320 de miliarde de dolari anual. Situaţia pare a sfida logica: cînd se investesc resurse financiare, umane şi logistice uriaşe pentru combaterea unei ameninţări la siguranţa umanităţii – cum se spune în preambulul Convenţiei Unice –, consecinţa ar fi măcar diminuarea acesteia, dacă nu eradicarea ei. Ceva nu este în regulă.

Această logică inversată merge şi mai departe: în 2001 Portugalia a dezincriminat posesia de droguri ilegale pentru consum propriu. Numeroşi critici au avertizat asupra creşterii consumului de droguri, evoluţie absolut predictibilă în paradigma sistemului actual de control, construit pe supoziţia potrivit căreia, în absenţa unor măsuri de descurajare şi represiune, consumul recreaţional de droguri se extinde pînă la dimensiunile unui fenomen de masă ce poate genera haos. Un studiu detaliat de impact (Hughes and Stevens – *„What Can We Learn From the Portuguese Decriminalization of Illicit Drugs?", British Journal of Criminology,* Vol. 50, 2010) realizat la 10 ani după dezincriminare, „confirmă" această prevedere sumbră: consumul de droguri a crescut în Portugalia, însă în acelaşi ritm ca şi în alte ţări europene în care posesia a rămas o infracţiune! Consumul de heroină, principala sursă a epidemiei HIV în Portugalia, a scăzut! Completarea acestei măsuri cu alternative la încarcerare şi servicii medicale şi sociale adresate dependenţilor de droguri a redus presiunea asupra sistemului penitenciar şi a scăzut numărul consumatorilor problematici de droguri.

Piaţa drogurilor a ajuns la o valoare estimată de 320 de miliarde de dolari anual.

O analiză comparativă (Reinarman, Cohen, Kaal – *„The Limited Relevance of Drug Policy: Cannabis in Amsterdam and in San Francisco", American Journal of Public Health,* Vol. 94) între Amsterdam şi San Francisco demonstrează că legislaţia represivă aplicată în oraşul american nu a redus consumul de canabis: din contră, în San Francisco se fumează mai mult decît în Amsterdam!

Statul Australia de Vest a înlocuit în 2004 pedepsele privative de libertate cu măsuri administrative pentru consumul de canabis. În raportul de evaluare a acestei politici se precizează următoarele: „Datele despre consumul de canabis conţinute în acest studiu sugerează, contrar comentatorilor care au criticat această măsură, faptul că în statul Australia de Vest consumul de canabis a continuat să scadă, în ciuda introducerii măsurilor administrative." Nici aici nu funcţionează logica actualului sistem. Pentru că nu există o astfel de logică!

Adepţii prohibiţiei fără compromisuri pot invoca exemplul unor ţări responsabile faţă de cetăţenii lor, pe care declară că îi protejează de acest flagel – cum sînt Statele Unite (fără California, cu al ei aberant San Francisco), Mexic, Ucraina şi Federaţia Rusă. Însă nici în aceste cazuri nu apar mult doritele confirmări. Dacă în 1970, un an înainte de celebrul *War on Drugs* iniţiat de Richard Nixon şi extins între timp la nivel global, preţul unei doze de heroină era de 6 dolari, la o puritate de 1,3%, în 1999 aceeaşi doză de heroină costa 80 de cenţi, însă puritatea crescuse la 38%. Tot în Statele Unite, prevalenţa consumului de canabis de-a lungul vieţii este de 33%, faţă de (numai) 15,6% în Olanda, ţară ce promovează o abordare opusă luptei antidrog, bazată pe tolerarea consumului de canabis.

După alegerea sa ca preşedinte al Mexicului, în 2006, Felipe Calderón declara război drogurilor, beneficiind de un sprijin american în valoare de sute de milioane de dolari. După mai bine de patru ani, rezultatele sînt neaşteptate: 35.000 de morţi, dintre care cîteva mii de poliţişti şi militari, consolidarea puterii crimei organizate pe fondul corupţiei cronice a poliţiei (în special în provinciile de la graniţa cu Statele Unite), teroare generalizată. Toate acestea fără ca traficul de droguri către Statele Unite să fie afectat. Săptămînal sînt descoperite cadavre abandonate de gangsteri în spaţii publice. Staţiuni odată pline de turişti, precum Acapulco, sînt acum goale din cauza răpirilor şi execuţiilor sîngeroase, a luptelor pentru controlul pieţei şi încleştărilor armate. Populaţia cere încetarea conflictului şi reglementarea pieţei drogurilor, în care vede singura modalitate de a slăbi puterea organizaţiilor criminale şi de a înceta masacrul.

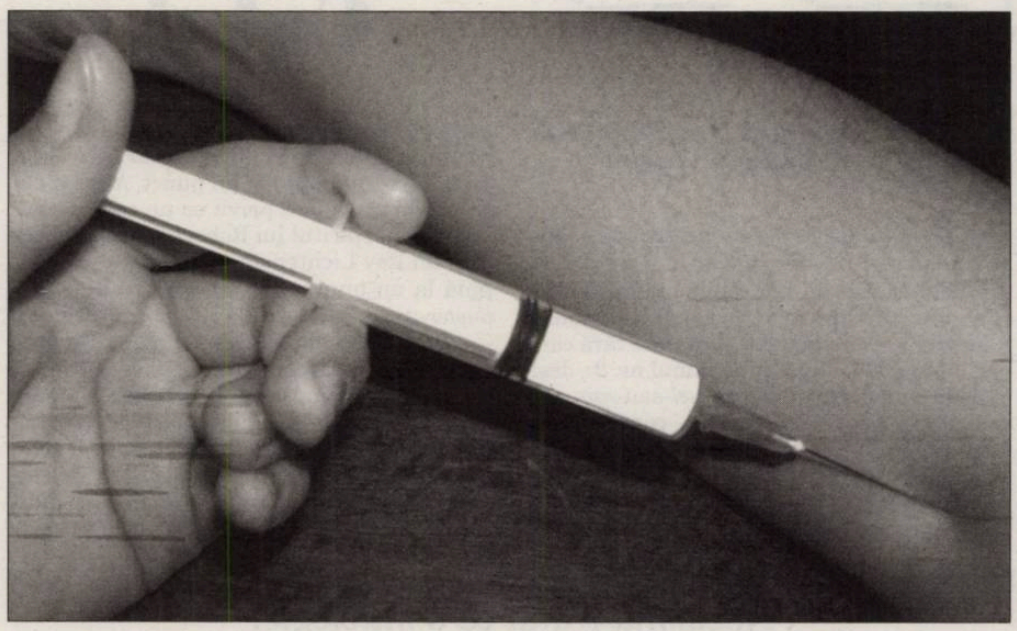

Ucraina şi Federaţia Rusă se confruntă cu cea mai rapidă creştere a epidemiei HIV în rîndul consumatorilor de droguri din lume. 90% dintre noile cazuri de HIV depistate în regiunea central şi est-europeană provin din aceste două ţări. Numărul infectărilor s-a dublat în numai zece ani. Dacă Ucraina a acceptat asistenţa internaţională şi a iniţiat programe de schimb de seringi şi tratament substitutiv pentru dependenţii de opiacee, Federaţia Rusă se opune vehement acestor măsuri, în care vede forme de recunoaştere şi acceptare a consumului de droguri. Între timp, numărul infectărilor creşte, la fel ca şi numărul consumatorilor de droguri încarceraţi într-un sistem penitenciar în care tuberculoza face ravagii.

Costurile luptei antidrog cresc cheltuiala publică, fără rezultate.

Pare o situaţie fără ieşire: după cum arată studiile *(A Report on Global Illicit Drug Markets 1998-2007,* Trimbos Institute and RAND, 2009), piaţa drogurilor nu a fost afectată semnificativ de măsurile de combatere. Între timp, costurile luptei antidrog cresc cheltuiala publică, fără rezultate concrete. Avem la dispoziţie date şi planuri de reformă documentate ştiinţific, însă insuficient exploatate, din motive ce ne rămîn necunoscute. Cea mai importantă recomandare a Comisiei Globale pentru Politici pe Droguri încheie raportul, pentru a deschide poarta către reformă: „Sînt necesare măsuri urgente: războiul împotriva drogurilor a eşuat, politicile trebuie reorientate imediat. (...) Există alte abordări a căror eficienţă în diminuarea acestei probleme a fost demonstrată. Orientarea politicilor pe droguri pe o direcţie corectă nu este o temă de dezbatere teoretică sau intelectuală, ci una dintre cele mai mari provocări ale vremurilor noastre."

Valentin Simionov *este directorul executiv al* Romanian Harm Reduction Network *(www.rhrn.ro), asociaţie ce reuneşte organizaţii şi profesionişti din domeniul reducerii riscurilor asociate consumului de droguri.*

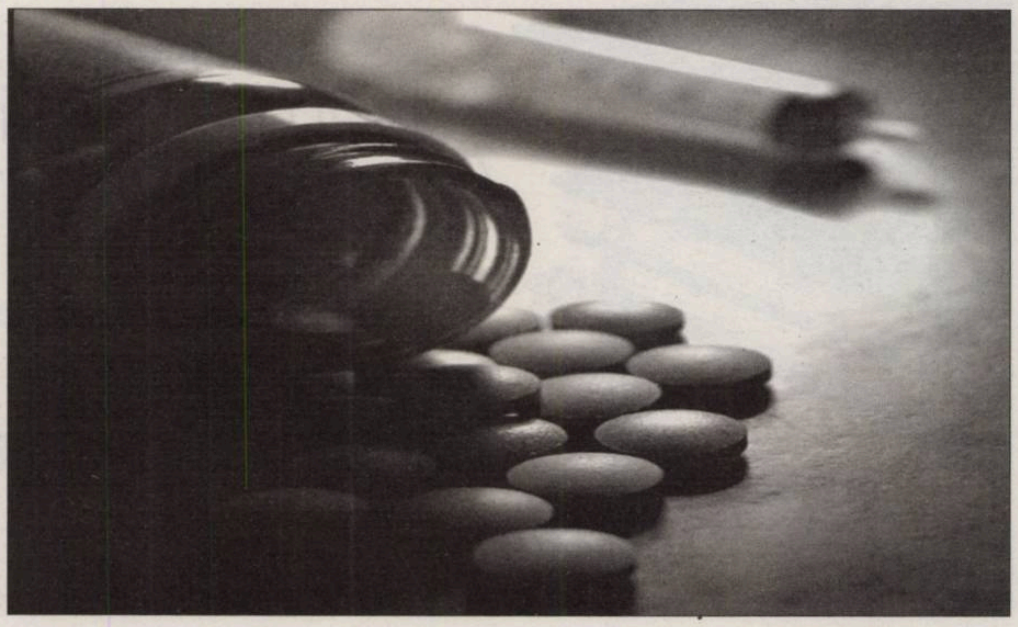

PUBLICITATE

Preşedinţia română a Eunic
bilanţ la final de mandat

preşedinte al EUNIC
iunie 2010 - iunie 2011

EUNIC

DILEMA

www.eunic-online.eu

Valentin STÎNGĂ

Goe în veacul XXI

De la o vreme, întîlnirile potatorice, chiolhanurile de tot soiul, bacanalele chiar sînt confiscate – năucitor – de o droaie de pici. Timizi şi bombănitori la început, lăsaţi, la scurt timp, de capul lor, micuţii aglutinează eficace şi devin aversă, invazie, diluviu. Sub privirile idolatre ale rudelor adulte ori cauţionaţi de bahica nepăsare a acestora, cotropitorii de-o şchioapă resemnifică arbitrar întreaga topografie sindrofială: scaunele ajung metereze (vulnerabile), piscina capătă nimb şi dramatism de *mare nostrum*, grătarele servesc de jaloane incandescente, iar musafirii – grizaţi – sînt exploataţi ca pădure dansantă, ideală pentru neobosite vocalize de ambuscadă...

Nu-mi dau seama dacă instituţia bonei e în declin sau dacă vitalitatea pedagogică a bunicilor a pălit ireversibil. Cert e că tot mai mulţi părinţi îşi fezandează odraslele în aburi de refenea, permiţîndu-le tălîmb să subordoneze întreg ambientul freneziei lor preşcolare. Să ne înţelegem: nu pledez pentru ţarc ghimpat, sedative pisate în dulciuri ori ştraf extrem, nu sînt un fan al cuminţeniei clorotice, al copilului „hieratic“ ce-şi umple ziua numărînd furnici. Ce mă descumpăneşte e inflaţia de prichindei „necastraţi simbolic“ (pedant vorbind), scutiţi de orice semnal prohibitiv şi (omni)prezenţi la chefuri grele, cu băutură multă şi convivialitate slobodă. Eşti invitat la un bairam promiţător şi constaţi, la faţa locului, că ai nimerit în *utopia domnului Goe:* mofturi ţiuitoare, scălîmbăieli, urlete, petarde, moşcoleală, zgîrieturi. Din postura oaspetelui călit pe linia petrecerilor de gen, încerc o scurtă înşiruire de portrete, identificabile în tămbălăul pueric al chermezelor contemporane.

Nelipsit din peisaj e *puştiul demolator*. Prizărit, cu siluetă de ciocănitoare şi licăr pantoclast în ochi, nu-l bucură decît spectacolul rămăşiţelor. Vrea aşchii şi cioburi, jucării estropiate, mingi plesnite, flori decapitate. Nu aderă la nimic intact, nu tolerează funcţionalitatea monotonă a obiectelor domestice. Prin urmare, caută întruna – cu o suprafirească vitalitate – să şuteze devastator, să şchiopeze mobila, să verse băutura cuiva. Cu trei, patru exemplare din soiul ăsta, finalul chefului are mai mereu aerul unui osuar pitoresc, „farmecul“ dezolant al priveliştii caleidoscopic mătrăşite.

O subspecie a demolatorului e ţîncul *kamikaze*. Pentru acesta, miza prăpădului e atît de mare, încît spectrul unui posibil eşec îl mobilizează sacrificial. Dacă e să ştirbească un zid, o face întotdeauna cu ţeasta, cînd atentează piroman, îşi aprinde hainele...

Nu mai puţin halucinant e *curiosul patologic*. Ispitit doar de orificii letale, spini, lame, jar, dulăi ostili, exponate fragile şi brichete, ţîşneşte întotdeauna, ca din neant, ba lîngă ţuica ta, din care bea perplex, ca să plîngă, apoi, în felurite game, ba în preajma unui prelungitor electric, din care muşcă intrepid, spre groaza subită a părinţilor.

Spectaculoasă e şi *obrăznicia,* hărţuitoare uneori, a cîte unui odor şturlubatic. Pînă să coci un truc defensiv sau o eschivă isteaţă, eşti scuipat în ceafă, pocnit în tendon, acoperit cu chiţăieli şi tras de şireturi. Dacă te muţi în altă parte, îl exciţi cinegetic; dacă rezişti stoic, te toacă mărunt; dacă iei atitudine, contrariezi genitorii; dacă pleci acasă, eşti slab de înger...

Există şi categoria celor care vor cu orice preţ să *evadeze*. Nu le convine televizorul, îngheţata, rîsul amfitrionilor, closetul casei, prin urmare se decid pentru *altceva*. Vor *afară* din curte, *dincolo* de gard, în *cealaltă* grădină, în maşina părinţilor, la *fast food* sau acasă. Bat isteric din picior, forţează încuietori, insultă meniul zilei, sapă tunele, se caţără provocator, fug. La răstimpuri, sînt recuperaţi din tot soiul de puncte extreme, de la şosea, din via vecinilor sau din casa scărilor, doar pentru a fi repuşi, cu dulci dojeni, în (sediţioasele) drepturi.

Nu-mi dau seama dacă instituţia bonei e în declin sau dacă vitalitatea pedagogică a bunicilor a pălit ireversibil.

O specie aparte e, indubitabil, aceea a *prestidigitatorilor*. Fascinaţi de propriile mîini, nu pregetă să le testeze dexteritatea în diverse recipiente, pahare, pungi, deserturi, salate şi – *pour ne pas être dilettantes* – buzunare. Nimic nu se pierde, totul se redistribuie, însă în funcţie de criterii perfect ezoterice. Cîteva granule Whiskas ajung în fructiera cu cireşe, o perişoară face exil în cutare pahar cu coniac, un stilou şi o carte de vizită plutesc suprarealist în ciorbă, nişte iaurt roz bălteşte, subit, în scrumieră. Te întrebi, cu un oarecare frison, dacă decolteurile serii n-au fost „suplimentate“ cu fărîme de turtă dulce sau dacă portofelul tău n-a aterizat, cumva, în bideu.

În fine, merită amintit aici şi piciul *histrion*. Cineva i-a băgat în cap că e fenomenal, irezistibil, divin, că vorbeşte numai delicatese, că are voce, vocaţie, viziune. Că, de fapt, lumea s-a adunat pentru el şi că toţi aşteaptă febril prestaţia lui. Atît i-a trebuit. Copilul scoate muzicuţa, chitara, tobele. Siluieşte timpanele tuturor, după care trece la o îndîrjită demonstraţie de karate. Cu taică-su ori cu vreo mătuşă vag bătătorită. Loveşte baroc şi nemilos, în zonele moi. Apoi, o trece pe engleză, maimuţăreşte nebulos cîţiva actori de la nandirul cinema-ului, te împuşcă, face cu ochiul, chiräie, transpiră. Femeile din staff-ul tehnic îl şterg ocrotitor, îl pupă ritualic şi-i aduc, din nou, chitara...

***Valentin Stînga** este eseist.*

Codrin Liviu CUŢITARU

Gramatică şi politică: un destin

Mi-a parvenit, zilele trecute, prin amabilitatea unui bun prieten, un document antologic. Este vorba despre extemporalul la limba română al unui elev de clasa a V-a, dintr-un oraş moldav din nord. Această operă epocală a fost expediată, în format electronic, amicului meu, chiar de către dascălul de gramatică al tînărului amintit. Vechi coleg cu cel care mi-a transmis mie însumi fabuloasa hîrtie, profesorul a dorit ca şi alţii să se înfrupte din deliciile şcolare pe care el le degustă, de decenii bune, arhivîndu-le, după cum se vede, din cînd în cînd, ca pe nişte inestimabile incunabule. Aş bănui, în substratul gestului său, şi o nedeclarată angoasă la gîndul că astfel de minunăţii s-ar putea pierde, fără a fi aruncat o rază din lumina lor şi peste muritorii de rînd, contemporani cu vajnicii autori pre-puberi. Un strigăt „înfundat“ adică pentru atenţie şi, mai ales, solidaritate.

Trebuie să vă spun că am parcurs lucrarea respectivă cu atenţie de psihoterapeut şi concentrare de *tennisman* la primire. În primul rînd, o evaluare de ansamblu: scrisul elevului în cauză este ordonat şi, în bună măsură, caligrafic. Coloanele sînt bine aşezate în spaţiu, linia de margine nu lipseşte, semnătura personală şi cerinţa testului fiind, de asemenea, excelent raportate la proporţiile întregului. Din unghi strict psihologic, aş observa că tînărul studios are o reprezentare interioară a ideii de „extemporal“, plină de simţ de răspundere. Vrea să creeze o impresie vizuală cît mai frumoasă, cultivă, cu bună-ştiinţă, la o vîrstă fragedă, exerciţiul de *captatio benevolentiae*. Pînă şi conturul propriu-zis al literelor constituie un argument de adecvare la acţiunea „testării“. Băieţaşul de a V-a rotunjeşte fiecare semn, lăsînd totuşi în urmă cîte o linie vag tremurată – aluzie fină, desigur, la nesiguranţa smerită, trăită dinaintea autorităţii profesorale.

Conţinutul lucrării rămîne însă miza fenomenală a acestui document. La subiectul – „Conjugaţi (redactat *conjugtaţi)* la imperfect (scris *inperfect),* perfectul simplu *(i.e. sinplu)* şi perfectul compus verbul *a lucra*“ – tînărul discipol formulează răspunsul de mai jos, „încolonat“ după regulile unei veritabile scrieturi filologice profesioniste. *Coloana întîi:* „eu lucram/tu lucrai/noi lucram/voi lucraţi/ei, ele *lucrează*“. Aproape să strigi *Evrika!,* în ciuda „fobiei“ pentru persoana a III-a singular şi „deruta“ în raport cu a III-a plural, cînd dai cu ochii de *coloana a doua:* „eu *inperfect*/tu *inperfectul*/noi *inperfect*/voi *inperfectaţi*/ei, ele *inperfectează*“. Nu te-ai dezmeticit complet şi „intri“ în *coloana a treia:* „eu *perfect sinplu*/tu *perfect sinplu*/noi *perfect sinplu*/voi *perfect sinplu*/ei, ele *perfect sinplu*“. Şi, bineînţeles, la sfîrşit, eşti „introdus“ şi în *coloana a patra:* „eu *perfect compus*/tu *perfect compus*/noi *perfect compus*/voi *perfect compus*/ei, ele *perfect compus*“. Demonstraţie impecabilă, lucrare *perfect(ă) (pur şi) simplu*, iar „el“ (care lipseşte, de altfel, din toate coloanele!), auctorele care va să zică, *perfect absolut*.

Pe ce îmi întemeiez entuziasmul? Păi, pe elementele suplimentare, pe care domnul profesor-emiţător (al documentului) le aduce în mesajul electronic însoţitor. Ne atrage atenţia că extemporalul este din 10 noiembrie 1998 (ceea ce, pe de altă parte, arată, să recunoaştem, că veşnicia educaţională românească nu s-a născut la sat şi, cu atît mai puţin, către finele deceniului de debut al mileniului actual, aşa cum sîntem uneori tentaţi să credem!). Data indică – pentru preafericitul dascăl de tîrg în dezvoltare – începutul unei mici epopei locale. Plin de curiozitate paideică, domnia sa a urmărit cu atenţie, în anii ce au succedat ziua fatidică de 10. XI. 1998, evoluţia (să o numim oare „ascensiune“?) junelui maestru în ştiinţa limbii. Imediat după absolvirea liceului, acesta – beneficiind de un mic ajutor parental *(pater familias* este un semnificativ om de afaceri al urbei) – s-a integrat, cu succes, comunităţii de politicieni zonali, urcînd rapid în ierarhie.

Veşnicia educaţională românească nu s-a născut la sat.

Astăzi, la 25 de ani, tînărul precoce aparţine elitei administrative a oraşului unde s-a născut, a crescut şi, îndeosebi, a învăţat, ameninţînd să pătrundă curînd, pe cai mari, în Bucureşti. Se întreabă, ca atare, bătrînul dascăl, în scrisorica electronică, nereuşind să-şi ascundă tulburarea din glas: „Dacă, Doamne fereşte, ajunge preşedinte?“ Ei, abia aici am o obiecţie de substanţă! De ce „Doamne fereşte“, domn' profesor? Protagonistul nostru şi-a demonstrat excelentele calităţi de viitor lider balcanic, din fragedă pruncie, încă de pe vremea lucrării de control date de dumneavoastră! Care sînt principalele abilităţi cerute unui om politic român? Le putem enumera, cu toţii, dintr-o suflare: rezistenţa (inexpugnabilă) la *stress,* salvarea aparenţelor în orice împrejurare, oricît de ostilă, şi, cu precădere, talentul (incontestabil) de a prezenta propria realitate drept unica valabilă şi posibilă. Ce altceva demonstra fostul elev, în extemporalul îngălbenit de vreme, dacă nu tocmai aceste trăsături funciare? Tare mă tem că nu l-aţi „citit“ corect, din unghi pedagogic, pe insul excepţional cu destinul căruia aţi avut onoarea să vă intersectaţi! Bravul învăţăcel de odinioară *perfecta* chiar de atunci, *a perfectat* şi ulterior, *perfectează* şi astăzi şi *va perfecta,* spre stupefacţia multora, şi în viitor, pe cînd dumneavoastră, precum restul multitudinii ignare, doar *imperfectaţi*. Dacă nu m-am făcut bine înţeles, vă pot spune şi pe scurt: el *perfect* (fie şi *compus),* noi *inperfect*.

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte a sa este* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

PUBLICITATE

INSTITUT FRANÇAIS BUCAREST

2-3 iulie

Concurs Pasarela Espoir Mode
Concurs Pasarela Access
Târg de moda si design

la Anexa MNAC
Calea Mosilor 62 - 68

Cu sprijinul :

Mnac · IMPRIMERIA ARTA GRAFICA · BOMBAY SAPPHIRE

Parteneri strategici ai Ambasadei Franței în România :

APA NOVA · GDF SUEZ REDESCOPERIM ENERGIA · BRD GROUPE SOCIETE GENERALE · DACIA · Carrefour · orange

Parteneri media :

COCOR Luxury Outdoor for Spectacular Branding

Iulian COMANESCU

Academia de Studii Economice Caţavencu

Academia Caţavencu? E revista făcută de nişte tipi care la un moment dat s-au amestecat cu Sorin Ovidiu Vîntu şi după aceea au încurcat-o. Şi ei, şi revista. Cam ăsta e adevărul sumar pe care ţi l-ar putea furniza un trecător mai isteţ, dacă ai face interviuri pe stradă. Şi cam ăsta şi e rezumatul celor peste 20 de ani de jurnalism amuzant, inteligent, exasperat, curajos, manierist, exasperant, interesat, pe care l-au prestat în acolada revistei fondatorii ei şi succesorii lor. Totuşi, la judecata comună se impune un corectiv: e drept, tipii care au făcut revista au încurcat-o, împreună cu ea, cu revista. Dar nu neapărat – sau nu numai – din cauza inamicului public Vîntu.

■ **Pe la începutul lui 2010, Realitatea-Caţavencu era încă „trust"** şi jurnaliştii de la *Academia Caţavencu* încă nu se scindaseră în revista-mamă şi *Kamikaze*. Stenogramele erau, ca să spun aşa, stenografiate, dar încă nepublicate, iar cîţiva dintre oamenii de la *Academie* şi sateliţii ei apăreau la Realitatea TV. Am dat atunci peste un număr de prin primăvara lui 1996. În care Adrian Păunescu declama de pe copertă: „Dacă ajung preşedinte, un singur lucru mă sperie: va trebui să mă pup singur în cur". Titlul de deschidere: „Porcu' vrea în Postu' Mare", cu trimitere nu neapărat la Paşti, cît la intenţia poetului de a candida la prezidenţiale, cele la care Emil Constantinescu era, pe atunci, doar un aspirant.

La acel început al lui 2010, cei care ticluiseră această primă pagină în 1996 erau colegi (de ecran, cel puţin) cu Adrian Păunescu, care se afla, încă, pe lumea asta. Să-i crucificăm? Să le căutăm circumstanţe atenuante?

Predilecţia de la începuturi a revistei pentru obscenitatea tăioasă şi ţintită, iconoclasmul, atitudinea, exasperarea sînt bine cunoscute la modul generic. În particular, de exemplu, într-un martie oarecare, din zona 1990-1992, *Caţavencu* apărea cu un desen cu un prezervativ cu un pai de cocktail în el şi o explicaţie gen: „Hepi bărzdei, mistăr prezident!" Ştiu că era martie, fiindcă era vorba de ziua lui Ion Iliescu. Şi de eforturile acestuia de a vorbi engleza. La un moment dat, a existat o aşa-zisă rubrică de rebus, care persifla mania pentru integrame a poporului din acei ani. Într-un număr erau cinci căsuţe goale, la rînd, cu legenda: „Veceu cu nume de acumulator". V-aţi prins, desigur: „Tudor", care în acei ani era menţionat în chip de „V.C.", în loc de „C.V.".

Sînt toate aceste glume „mai bune" decît ceea ce tipărea *Academia Caţavencu* în martie 2010 sau în martie 2011? Poate că da, deşi astăzi trimiterile scabroase tremură un pic pe hîrtia *Dilemei vechi*. Dar, mai ales, gazetarii rutinaţi ştiu că pamfletul, satira şi toate celelalte nu sînt tocmai nişte specii transcendente. Contează, totdeauna, curajul de moment. Pe care acum 15 ani *Academia Caţavencu* îl avea neadulterat. Era o revistă mică şi supărată, care se zbătea în aceleaşi dificultăţi de tranziţie cu publicul ei şi care suspina, împreună cu „cititorii la fel de inteligenţi", din aceleaşi motive. Sau cel puţin aşa credea publicul.

■ **Cum adică, nu era aşa?** Ba da, ba da. Însă, prin 1996, Mircea Dinescu preluase revista după ce, cu cinci ani înainte, fondatorii părăsiseră titlul originar, „Caţavencu" fără „Academie", cel deţinut de Ovidiu şi Irina Nacu. Prin 1997, de investit a investit şi Sorin Ovidiu Vîntu, pentru prima oară, ca ulterior să renunţe. A urmat Sorin Marin, partenerul lui Dinu Patriciu şi cel cu Fundaţia „Anonimul". Şi, în fine, în mai 2006, din nou, Sorin Ovidiu Vîntu.

În tot acest timp redacţia trecuse printr-o schimbare de mentalitate şi de perspectivă. Ca să nu fiu acuzator, o să îl las să o descrie pe unul dintre fondatori, Eugen Istodor, care, pe blogul propriu, scria prin 2008: „De la Cîrciog încolo au fost nopţi şi zile de nesomn: cine sîntem noi ca să devenim patronii propriei soarte? Nu ne compromitem filozofia luîndu-ne în serios? Rîdem de alţii, vom rîde de noi".

■ **Povestea *Academiei Caţavencu* e oarecum povestea României în tranziţie.** Nu îţi poţi păstra glanda de poet, condeiul, asperităţile de pamfletar, atitudinea, decît în detrimentul succesului social. O bună parte dintre noi am făcut pactul cu capitalismul, pentru că era singurul posibil. Alternativa era ratarea, marginalitatea intelectuală. La fel, fondatorii *Caţavencu* au devenit, din pamfletari, oameni de afaceri de succes.

Schimbarea mogulului, bucuria politicienilor.

E ca şi cum lui Balzac i-ar fi ieşit combinaţiile din tinereţe, cele cu tipografia. Ar mai fi scris *Comedia Umană?* Se ştie că opera, interminabilă şi genială, a fost un fel de produs secundar al nevoii lui Honoré de a-şi refinanţa creditele, cum am zice azi.

Şi totuşi, în sensul de mai sus, *Academia Caţavencu* a continuat să scrie după ce şi-a plătit tipografia. *Idei în dialog, Tabu, Aventuri la pescuit, Le monde diplomatique, Investiţii şi profit:* vă mai spun ceva toate aceste titluri? Ele se aflau în pachetul achiziţionat în 2006 de Sorin Ovidiu Vîntu sub numele de Trustul Academia Caţavencu. Lor li se adăugau publicaţii ceva mai solide, ca revista omonimă, *Cotidianul* sau *Bucătăria pentru toţi*.

Unele dintre reviste, gen *Le monde diplomatique,* au dispărut la primele reorganizări. Ulterior, sub managementul fondatorilor, dar şi al unor oameni forte din structura media a lui Vîntu, gen Mihnea Vasiliu, lucrurile au început să scîrţîie. De fapt, lăţirea ca o plăcintă, pînă la vreo 12 publicaţii tipărite, într-o epocă în care viitorul presei scrise era incert, e un fapt nemaiîntîlnit, nici măcar la moguli rivali ca Dinu Patriciu, care a investit mai curînd „vertical", în tipografie sau sediu. Fondatorii *Academiei* au creat un portofoliu bogat numeric, pe care i l-au pus pe masă unui Sorin Ovidiu Vîntu aflat în perioada de maximă expansiune. Acesta a oferit pe el o sumă rămasă necunoscută, dar despre care se spune că echivala cu cîteva sute de mii de euro pentru fiecare fondator. A meritat?

■ **Astăzi, această întrebare este retorică.** E curios că Vîntu, socotit un fel de Păcală naţional de cînd cu FNI-ul, a considerat întreaga gogoaşă ca pe o investiţie solidă. Dar tot Sorin Ovidiu Vîntu e cel care spunea, într-un interviu, că în afaceri nu există situaţii *win-win*. Pînă la urmă, lumea e aşa cum o crezi tu.

Peste cîţiva ani, după ce mai multe dintre titlurile obscure menţionate mai sus făcuseră implozie, saga *Academia Caţavencu* ajungea la deznodămînt: societatea care edita revista dădea faliment, iar pe 14 iunie 2011, brandul era cumpărat la licitaţie de Dan Adamescu. Pe bloguri şi în presă, exista deja o discuţie lungă despre oalele sparte, cu concursul disidenţilor de la *Kamikaze,* dar nu numai al lor. Cine e de vină?

Caţavencilor fondatori nu li se poate imputa faptul că au făcut pasul de la pamfletari la oameni de afaceri. Nici măcar tranzacţia din 2006 cu Sorin Ovidiu Vîntu nu e contrară uzanţelor de business: gogoşi se cumpără şi se vînd de cînd lumea. Discutabil e doar faptul că şi-au perpetuat imaginea de brigadă artistică, şi după ce s-au îmbogăţit. Şi au început să aibă interese care îi situau mai aproape de Adrian Păunescu decît de cei care-l detestau. Adică de publicul lor.

Dan Adamescu a reuşit cumva să-şi păstreze investiţia media – *România liberă* – într-o zonă în care arată mai bine decît o ruină ca *Evenimentul zilei* sau un mort de hîrtie precum *Cotidianul*. Poate că va reuşi ceva şi cu *Academia Caţavencu,* deşi aşa cum spuneam pe Comanescu.ro el trebuie să renunţe la redacţie şi/sau fondatori ca să facă o revistă mai atractivă, dar trebuie să-i păstreze pe aceiaşi, ca să nu rămînă cu un brand fictiv, ca soţii Nacu, pe vremuri, cu *Caţavencu* simplu.

În rest – schimbarea mogulului, bucuria politicienilor.

***Iulian Comanescu** este analist media.*

Rubrica semnată de Cezar Paul-Bădescu, *Cultura pe sticlă,* va fi reluată peste cîteva săptămîni.

Liliana NICOLAE

Locul în care totul se face încet şi cu dragoste

Nu ştiu alţii cum sînt, dar eu visez la o grădină, pe care sper să o am cîndva, undeva. Cîteva rînduri de flori, cîteva rînduri de legume, iar dacă ar fi şi o mică livadă, în care să mă furişez cu o carte în mînă, sau din ale cărei fructe să mă apuc să fac dulceţuri şi compoturi cu care să-mi răsfăţ prietenii... tabloul ar fi complet!

Da, visez la o grădină în care să muncesc pînă mă dor şalele, pînă fac bătături în palme şi pînă or să dispară toate grijile. Căci aşa gîndesc: că dacă o să stau printre flori, o să fiu mai fericită. N-am nici un dubiu că nu va fi aşa!

Dar, pînă voi avea grădina mea, mă mulţumesc cu cele cîteva plante în ghiveci, de pe balconul meu, şi mă bucur de grădinile altora.

GrAdinuca

Adina şi Cristi au o casă la ţară, undeva în apropierea Bucureştiului. Iar în jurul casei – o grădină şi o livadă. De fapt, în faţă e „sectorul florilor", iar în spate – livada, grădina de legume, dar şi solarul. Le-am vizitat la început de primăvară, cînd pregătirile erau în toi. „Uite! A crescut livada! Uite ce mare e!"

Livada a fost „visul" lui Cristi. În 2005, cînd au luat casa, pe locul unde e azi livada, au pus porumb. Tăiatul cocenilor n-a fost o ocupaţie prea plăcută. Aşa că au făcut un mic consiliu de familie şi au decis: livadă! În primul an, le-au fost furaţi cîţiva pomi, dar, încet-încet, livada, aşa cum spune Adina, a început să crească. Anul trecut au avut şi prima „recoltă": un măr, zece prune şi două gutui. Mărul l-au fotografiat, l-au tăiat în felii, să ajungă pentru fiecare membru al familiei, şi l-au savurat ca pe o adevărată delicatesă. „Nu era nici mare, nici frumos. Dar era foarte gustos." La fel – prunele. „Am avut cîteva din două soiuri. Şi am organizat o şedinţă de degustare cu copiii, să vedem care soi e mai bun. Iar gutuile... gutuile sînt adevărate vedete pe Internet. Un prieten de la Cluj a făcut un film cu poze care arată evoluţia gutuii de la stadiul de floare, pînă la fructul tăiat în farfurie: *O viaţă de gutuie.*"

Se cumpără plante care n-au viaţă lungă la cîmpie, pînă anul următor se usucă, aşa că trebuie luate altele, şi tot aşa!

Acum, Cristi şi Adina ştiu despre ce vorbesc, atunci cînd vorbesc despre grădină. Ba îi mai învaţă şi pe alţii din experienţa lor, pe un blog (grAdinuca.ro). Însă, la început, nu ştiau mai nimic. Aşa se face că în primul an n-au arat grădina şi „au rămas bolovanii cît casa". Au învăţat din greşeli, dar au şi citit foarte mult. Aşa au ajuns anul trecut să se bucure din plin de grădina de legume, cultivată – cum altfel? – ecologic. Din trei rînduri de vinete au scos anul trecut aproape 100 de kilograme. „Poate că, încet-încet, o să devenim mici întreprinzători şi o să vindem din producţie. Pentru că grădina te răsplăteşte dacă faci totul bine, dacă-i dai tot ce trebuie. Dacă nu faci nimic, într-o lună cresc buruienile! Pînă la urmă, grădina e ca un prieten: ne oferă mîncare, relaxare şi satisfacţii. Iar despre livadă vorbim uneori ca despre al treilea copil al nostru."

Cum e munca?! „Vaaai! Noi muncim mai ales în weekend că în rest avem serviciu. Dar după o zi de săpat s-a dus naibii şi stresul, şi grijile, şi tot! Cazi lat! Eşti frînt! Dar cînd ne întoarcem la Bucureşti facem bilanţul şi sîntem mulţumiţi. Şi fericiţi..."

Blogul despre grădină le-a adus Adinei şi lui Cristi o grămadă de prieteni noi. Majoritatea au grădinile lor, dar toţi sînt pasionaţi de flori, legume şi poveşti. Căci tot ce se întîmplă în grădină devine subiect de poveste: de la viaţa gutuii, la vînăta grasă, căpşunile dulci sau bujorul ca un bulgăre de petale.

De la Adina şi Cristi am învăţat un lucru: „În grădină e ca în viaţă: trebuie să faci totul încet, şi cu dragoste".

Grădina veselă

Grădina lui Vlad e... veselă. Aşa îi e şi numele pe Internet: gradinavesela.ro. În realitate – îmi povesteşte Vlad – e foarte ordonată: florile sînt aranjate după culori şi după mărime. Cel mai frumos e, firește, primăvara, cînd înfloresc lalelele – florile preferate ale lui Vlad: „Îmi plac pentru că au o coloristică foarte variată. Eu am 23 de soiuri, inclusiv laleaua neagră cu care mă mîndresc foarte tare. Totul a fost făcut după un plan schiţat chiar de mine – un aranjament floral, combinat cu gazon şi arbuşti. Ce mă surprinde în grădina mea e felul în care florile se împrietenesc între ele şi creează o anumită armonie. Florile cresc, mă bucur de ele şi am grijă să reapară şi anul următor."

La Vlad, pasiunea pentru plante vine din familie, pentru că şi tatăl şi bunicul lui au fost ingineri agronomi. Are o regulă clară în grădina lui: nimeni nu rupe nimic. Fiecare floare se ofileşte acolo unde a înflorit. Grădina îi este şi lui prietenă, pentru că se simt foarte bine împreună: el îi oferă atenţia şi grija de care are nevoie, ea – frumuseţe, satisfacţii şi locul în care se retrage după o zi sau după o săptămînă de lucru. Şi Vlad are o grădină de legume şi o livadă, care „i-au hrănit" familia anul trecut, încît nici n-au mai dat pe la piaţă. Grădina îl surprinde cu tot ce-i oferă: de la roşiile de un kilogram fiecare, la lalelele negre aliniate frumos, lîngă gard.

Grădina unei vieți

Am mai vizitat grădina Oanei, undeva lîngă pădurea din Brăneşti. Oana s-a mutat acolo, cu familia ei, de curînd. Aşa că grădina e de-abia la început. Dar creşte de la o primăvară la alta, odată cu gazonul care încoardă casa, cu pomii care încep să dea roade, cu macii – preferaţii Oanei! – care dau culoare locului.

Am mai vizitat o „grădină" romantică. Ghilimelele îşi au rostul lor pentru că, la începutul primăverii, grădina cu pricina era o întindere de pămînt care începea să prindă contur, pe marginea lacului Pantelimon. Alex Gheorghe este un tînăr peisagist. Grădina romantică de pe malul lacului Pantelimon este poate cea mai complexă realizare a sa. Are noroc de clienţi tineri, receptivi la ideile lui, aşa că va face pentru prima oară o grădină „cu surprize" – spune el –, care are un circuit, locuri ascunse şi care este descoperită prin plimbare. Elementul de greutate va fi o ruină ascunsă într-un colţ al grădinii ce are şi un nume: „Grădina unei vieţi, între romantic şi mediteranean". Alex obişnuieşte să dea nume grădinilor pe care le proiectează, aşa cum obişnuieşte să revină după un timp să vadă cum au crescut plantele. „Pentru că – îmi explică – farmecul unei grădini vine în timp, se înnobilează prin vechime. Dacă o casă trebuie reparată din cînd în cînd şi simţi nevoia să o modernizezi, cu grădina e altfel: se îmbunătăţeşte şi se dezvoltă singură, odată cu trecerea timpului. De obicei, las proprietarilor un caiet cu «instrucţiuni». Le scriu acolo despre fiecare plantă în parte, cum trebuie îngrijită, de ce anume are nevoie. Proprietarii descoperă cu timpul plăcerea de a avea grijă de grădina lor. Celor cu grădini mai mici le recomand să nu pună un sistem automat de stropire, ci să încerce să găsească timp să ude ei, pentru că e o plăcere. Unii sînt nemulţumiţi, nu le convine, dar după un timp mă sună şi-mi dau seama că au învăţat foarte multe despre grădina lor, ştiu denumirile ştiinţifice ale plantelor şi vorbesc cu drag despre evoluţia lor. Grădina o descoperi în timp, cu răbdare şi cu dragoste."

Tendințe

În Bucureşti te surprind rareori grădinile. Pentru că sînt din ce în ce mai ascunse şi mai mici. Ioana Tudora, arhitect peisagist şi lector la Facultatea de Peisagistică, spune că în copilăria ei grădinile erau vizibile, erau locuite. „Curţile erau pline întotdeauna cu oameni care citeau, care lucrau în grădină, copiii care se jucau în curte, familia care lua masa sub bolta de viţă-de-vie, aproape nelipsită din curţile tradiţionale. Exista o comunicare cu strada. Acum, grădinile sînt tot mai mici, cenuşii, lipsite de viaţă. Avem tendinţa de a înălţa garduri ce ascund de multe ori o bucată de asfalt, pe care are loc maşina şi cam atît. Oamenii se mută la casă, din dorinţa de a avea curte, însă ajung să aibă o casă cu asfalt de jur împrejur. În urmă cu 30 de ani, de exemplu, în grădinile bucureştenilor erau în special plante utilitare: duzi pentru viermi de mătase, flori printre straturi de ceapă, viţă-de-vie... Acum predomină plantele ornamentale care, de multe ori, n-au de-a face nici cu utilitarul, nici cu estetica, nici cu clima. Ne uităm în reviste, ne place o plantă, o vrem şi noi, fără să ne gîndim că bradul sau tuia nu are ce să caute la cîmpie. Ca să nu mai vorbim despre palmieri! Aşa se explică şi sumele mari cheltuite de Primării, pentru spaţiul verde: se cumpără plante care n-au viaţă lungă la cîmpie, pînă anul următor se usucă, aşa că trebuie luate altele, şi tot aşa! Pe de altă parte, lumea apreciază chiciurile din sectorul 4, de exemplu. În mod absurd, ne plac chestiile rustice în «Micul Paris!»... Totul vine din dorinţa de a imita, iar în ce priveşte grădinile – inclusiv grădinile publice! – totul vine dintr-o incultură a locuirii la curte şi din dorinţa de a ne urbaniza. Nu cultivăm anumite plante pentru că ar fi *ca la ţară*. Dar pe vremuri, în Bucureşti, grădinile erau ca la ţară, ceea ce nu însemna neapărat că Bucureştiul era un sat mai mare. De fapt, ne ascundem ruralitatea profundă sub o urbanitate poleită. O altă greşeală este faptul că toată lumea fuge în suburbii, ceea ce e o modă occidentală prost înţeleasă. În Occident, există tendinţa de reîntoarcere în centrele vechi urbane. Iar spre deosebire de marile oraşe europene, Bucureştiul are un mare avantaj – îmbină cele două tipuri de locuire considerate luxoase sau de standard înalt: locuirea în centru, la casă, cu curte. Puţine oraşe mari mai oferă această posibilitate."

Arhitecta Ioana Tudora e însă de acord că grădinile private, ca cele despre care am scris la început, şi în care totul se face „încet şi cu dragoste" au o şansă.

Varianta audio poate fi ascultată la www.romania-actualitati.ro/mica_gradina_care_iti_schimba_viata-27780

Liliana Nicolae *este jurnalistă la* Radio România.

Cu ochii-n 3,14

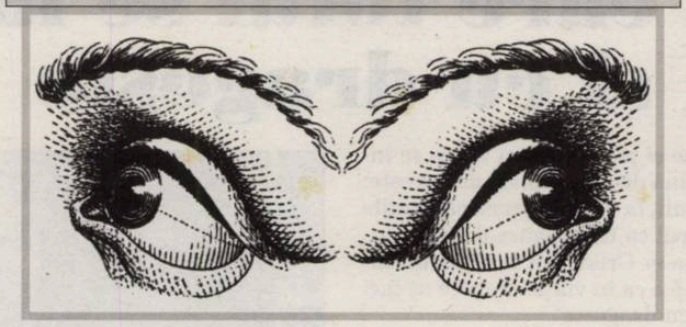

DE CÎŢI FRAIERI E NEVOIE CA SĂ POŢI BEA BERE LA INFINIT? RĂSPUNSUL E ÎNTRU TOTUL SUBLIM: PATRU — UNUL SĂ ŢINĂ STRIGĂTUL DISPERAT ÎN BRAŢE ŞI TREI SĂ STRICE APARATELE DE SOMN

■ Ştiaţi că şi spaniolii au Caracalul lor? Se numeşte Lepe şi se află în sud-vestul Andaluziei. Iar celebra ghicitoare: „De cîţi caracaleni e nevoie ca să înşurubezi un bec“ sună, în *Ghidul xenofobului: spaniolii*, puţin diferit, însă răspunsul e acelaşi: „Patru – unul să ţină becul şi trei să rotească scaunul“. (**S. S.**)

■ Emil Boc: „UE se uită şi spune «Sînteţi fraieri că nu fructificaţi avantajul pe care vi-l dăm să aveţi judeţe mai mari şi să atrageţi bani europeni»“. Eu nu cred că UE se exprimă chiar aşa, dar are dreptate: sîntem nişte fraieri. Doar că dl Boc ar fi trebuit să adauge, ca în Caragiale, „între care eu sînt cel dintîi… printre fruntaşii politici“. (**M. V.**)

■ Dintr-un interviu luat de revista *Uncut* septuagenarului Paul Simon, care tocmai a scos un album nou, fără Art Garfunkel: „Dintotdeauna am ştiut că nu poţi compune cîntece la infinit, că n-ai nici o garanţie că vei mai avea vreodată ideea unui nou cîntec. Sînt uimit că asta durează de atîta timp, căci aveam 13 ani cînd am început să compun. Cînd Philip Larkin s-a oprit din scris, oamenii l-au întrebat de ce, iar el a răspuns: «Muza m-a părăsit». Aşa că nu mi-am imaginat niciodată că voi fi în stare să scriu la infinit fără a mă repeta. Unii oameni preferă să facă acelaşi lucru de fiecare dată. Eu nu. Aşa că nu-mi cereţi asta, n-o aşteptaţi de la mine“. (**M. C.**)

■ Sînt mîndră că, măcar o dată în viaţă, am reuşit să aplanez un conflict: după ce am ieşit de la concertul Scorpions, undeva în Floreasca, un tînăr deja abţiguit s-a apucat să bea bere şi să facă gălăgie la gardul unei case. După un timp, locatara respectivei case (o doamnă în vîrstă, în halat) a ieşit, înfuriată, cu un baston, în apărarea propriului teritoriu. M-am dus şi i-am despărţit, înainte să fi fost prea tîrziu. Nu s-a soldat nici măcar cu o zgîrietură. (**I. P.**)

■ Întru totul sublim gestul fellinian al lui Lucian Pintilie, pe scena Festivalului de Film de la Cluj, la capătul *speech*-ului său lapidar: cu o graţie angelică în stîngăcie, şi-a fluturat cîteva secunde mîinile şi picioarele, exact ca Fred şi Ginger după stepul final. (**R. C.**)

■ Pe geamul din spate al unui automobil parcat pe o stradă lăturalnică din Berceni, un număr de telefon şi, deasupra lui, strigătul disperat al unei fiinţe cu motor: „MĂ VINDE!“. (**D. S.**)

■ Prin prezenta vă anunţ că există în lumea asta mare şi meseria de purtătoare-de-porc-pe-cîntar, la Ba Ren, cea mai mare piaţă de porcine din provincia Quang-Nam (Vietnam). Pentru că un porc n-ar sta în vecii vecilor nemişcat, nişte doamne iau exemplarul în braţe şi se urcă cu el pe cîntar. O zi întreagă de purtat porci îţi poate aduce fabuloasa sumă de 40.000 de dongi, adică 1 euro şi 30 de centime. Ce nu pricep eu e de ce meseria asta e exclusiv feminină. Bărbaţii nu sînt în stare de asemenea tandreţuri matematice, sau ce? (**L. V.**)

■ În trenurile ICE (InterCity Express) au început să se strice aparatele de aer condiţionat. Deutsche Bahn vrea să le repare, dar operaţiunea va dura un an sau doi. Pînă unaalta, a dat nişte explicaţii. Cică aerul condiţionat funcţionează cu atît mai bine cu cît în tren sînt mai puţini călători. Cum ar veni, cel mai bun tren e trenul gol. Ura şi la gară! (**M. M.**)

■ Pe de drumurile patriei: după ce-ţi iei o Cola de la non-stop-ul din Făgăraş *Regalo Glacial*, dansezi plin de energie la discoteca *Disco Reflex* din Ghimbav, apoi tragi un pui de somn la hostelul *Agatha Christie* de pe DN1. De unde au apărut toate aceste denumiri e un mister! (**A. P.**)

© I. Popovici

CUM, DOM'LE, NICI PREŞEDINTELE LUMII NU-L POATE SCĂPA DE ZILELE TRĂITE ÎN PRAF PE PREŞEDINTELE CARE AR PUTEA SĂ AIBĂ CUREAUA LATĂ?

■ Din toate comentariile externe şi interne la cazul DSK nici unul nu are – în auzul meu – forţa aceluia rostit la o cafea, în faţa unui non-stop de pe Titulescu, de către un vajnic pensionar lîngă alţi doi: „Cum, dom'le, nici preşedintele Statelor Unite nu-l poate scăpa de proces pe preşedintele Fondului Monetar Internaţional? În ce lume trăim?“. (**R. C.**)

■ Sfîrşitul lumii, prezis de pastorul american Harold Camping, n-a mai avut loc pe 21 mai 2011. Conturile sale s-au îngrăşat, dar psihoza a lăsat urme: de curînd a suferit un atac cerebral, fiind dus de urgenţă la spital. (**A. M. S.**)

■ La TIFF, nişte prieteni de-ai mei alergau încoace şi-ncolo, se dădeau de ceasul morţii să facă lucruri demne de a fi puse apoi pe pagina lor de Facebook. Zilele păreau trăite în perspectiva FB-ului. Cînd a devenit viaţa doar un pretext pentru postările online!? (**M. C.**)

■ Pe o străduţă în centrul Capitalei – lucrări. Şanţuri, praf, ţevi. Întrebaţi într-o doară „ce schimbă“, muncitorii răspund: „Ţevile de apă“. Întrebaţi în altă doară acelaşi lucru, au răspuns la fel de senin: „Ţevile de gaze“. Lipsa dilemelor în acest caz m-ar linişti considerabil. (**S. G.**)

■ După ştirea că un poliţist şi-a împuşcat ambii părinţi, zice-se, din cauză că aceştia n-ar fi fost de acord cu relaţia lui cu o femeie căsătorită, televiziunile au început să sune, ca de obicei, la oameni care ar putea să aibă ceva de comentat pe seama întîmplării. Realitatea TV a intrat în legătură cu fostul şef al Poliţiei Române, Pavel Abraham. Acesta a început prin a atrage atenţia asupra condiţiilor de lucru precare în care poliţiştii din România îşi desfăşoară activitatea, amintind şi de recenta reducere a normei de hrană a acestora. Cu alte cuvinte, am putea crede că poliţistul din Oradea şi-a omorît părinţii şi apoi s-a împuşcat în cap, de foame. Super-criminalistic. (**A. M.**)

■ Văzute în Ardeal: Hostel „Agatha Christie“, Pensiunea „Puşca şi Cureaua Lată“, SC Siluţ SRL. (**M. C.**)

PUBLICITATE

adevărul
DESCHIDE ORIZONTURI
O PUBLICAŢIE Adevărul holding